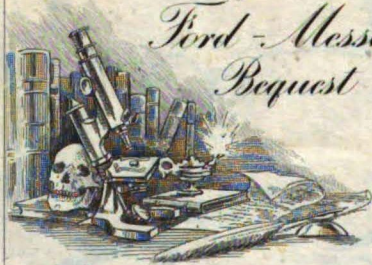

Library of the University of Michigan
Bought with the income
of the
Ford - Messer
Bequest

E. P. FARRER

2811

BR

60

.M61

PATROLOGIÆ

CURSUS COMPLETUS,

SEU BIBLIOTHECA UNIVERSALIS, INTEGRÆ, UNIFORMIS, COMMODA, OECONOMICA,
OMNIUM SS. PATRUM, DOCTORUM SCRIPTORUMQUE ECCLESIASTICORUM,

SIVE LATINORUM, SIVE GRÆCORUM.

QUI AB ÆVO APOSTOLICO AD ÆTATEM INNOCENTII III (ANN. 1216) PRO LATINIS,
ET AD CONCILII FLORENTINI TEMPORA (ANN. 1439) PRO GRÆCIS FLORUERUNT :

RECUSIO CHRONOLOGICA

OMNIUM QUÆ EXSTITERE MONUMENTORUM CATHOLICÆ TRADITIONIS PER QUINDECIM PRIORA
ECCLESIAE SÆCULA,

MIXTA EDITIONES ACCURATISSIMAS, INTER SE CUMQUE NONNULLIS CODICIBUS MANUSCRIPTIS COLLATAS, PERQUAM DILIGENTER CASTIGATA; DISSERTATIONIBUS, COMMENTARIIS VARIISQUE LECTIONIBUS CONTINENTER ILLUSTRATA; OMNIUM OPERIBUS POST AMPLISSIMAS EDITIONES QUÆ TRIBUS NOVISSIMIS SÆCULIS DERENTUR ABSOLUTAS, DETECTIS AUCTA; INDICIBUS ORDINARIIS VEL ETIAM ANALYTICIS, SINGULOS SIVE TONOS, SIVE AUCTORES ALICUIUS MOMENTI SUBSEQUENTIBUS, DONATA; CAPITULIS INTRA IPSUM TEXTUM RITE DISPOSITIS, NECNON ET TITULIS SINGULARUM PAGINARUM MARGINEM SUPERIOREM DISTINGUENTIBUS SUBJECTANQUE MATERIAM SIGNIFICANTIBUS, ADORNATA; OPERIBUS CUM DUBIIS, TUM APOCRYPHIS, ALIQUA VERO AUCTORITATE IN ORDINE AD TRADITIONEM ECCLESIASTICAM POLLENTIBUS, AMPLIFICATA;

VALENTIS ET QUADRAGINTA INDICIBUS SUB OMNI RESPECTU, SCILICET, ALPHABETICO, CHRONOLOGICO, ANALYTICO, ANALOGICO, STATISTICO, SYNTHETICO, ETC., RES ET AUCTORES EXHIBENTIBUS, ITA UT NON SOLUM STUDIOSO, SED NEGOTIIS IMPLICATO, ET SI FORTE SINT, PIGRIS ETIAM ET IMPERITIS PATEANT OMNES SS. PATRES, LOCUPLETATA; SED PRÆSERTIM DUOBUS IMMENSIS ET GENERALIBUS INDICIBUS, ALTERO SCILICET RERUM, QUO CONSULTO, QUIDQUID NON SOLUM TALIS TALISVE PATER, VERUM ETIAM UNUSQUISQUE PATRUM, ABSQUE ulla EXCEPTIONE, IN QUODLIBET THEMA SCRIPSERIT, UNO INTUITU CONSPICIATUR; ALTERO SCRIPTURÆ SACRÆ, EX QUO LECTORI COMPENIRE SIT OBVIUM QUINAM PATRES ET IN QUIBUS OPERUM SUORUM LOCIS SINGULOS SINGULORUM LIBRORUM SCRIPTURÆ VERSUS, A PRIMO GENESEOS USQUE AD NOVISSIMUM APOCALYPSIS, COMMENTATI SINT :

EDITIO ACCURATISSIMA, CÆTERISQUE OMNIBUS FACILE ANTEPONENDA, SI PERPENDANTUR CHARACTERUM NITIDITAS, CHARTÆ QUALITAS, INTEGRITAS TEXTUS, CORRECTIONIS PERFECTIO, OPERUM RECUSORUM TUM VARIETAS TUM NUMERUS, FORMA VOLUMINUM PERQUAM COMMODA SIBIQUE IN TOTO PATROLOGIÆ DECURSU CONSTANTER SIMILIS, PRETII EXIGUITAS, PRÆSERTIMQUE ISTA COLLECTIO UNA, METHODICA ET CHRONOLOGICA, SEXCENTORUM FRAGMENTORUM OPUSCULORUMQUE HACTENUS HIC ILLIC SPARSORUM, VEL ETIAM INEDITORUM, PRIMUM AUTEM IN NOSTRA BIBLIOTHECA, EX OPERIBUS ET MSS. AD OMNES ÆTATES, LOCOS, LINGVAS FORMASQUE PERTINENTIBUS. COADUNATORUM, ET EX INNUNERIS OPERIBUS TRADITIONEM CATHOLICAM CONFLANTIBUS, OPUS UNICUM MIRABILITER EFFICIENTIUM.

SERIES GRÆCA POSTERIOR,

IN QUÆ PRODEUNT PATRES, DOCTORES SCRIPTORESQUE ECCLESIAE GRÆCÆ
AB ÆVO PHOTIANO USQUE AD CONCILII FLORENTINI TEMPORA, ET AMPLIUS;

ACCURANTE J.-P. MIGNÈ,

Bibliothecæ cleri universæ,

SIVE CURSUUM COMPLETORUM IN SINGULOS SCIENTIÆ ECCLESIASTICÆ RAMOS EDITORE.

PATROLOGIA, AD INSTAR IPSIUS ECCLESIAE, IN DUAS PARTES DIVIDITUR, ALIAM NEMPE LATINAM, ALIAM GRÆCO-LATINAM. AMBÆ PARTES PENE JAM INTEGRE EXARATÆ SUNT. LATINA, DUCENTIS ET VICINTI DUOBUS VOLUMINIBUS MOLE SUA STANS, DECEM ET CENTUM SUPRA MILLE FRANCIS VENIT: GRÆCA DUPlici EDITIONE TYPIS MANDATA EST. PRIOR GRÆCUM TEXTUM UNA CUM VERSIONE LATINA LATERALI COMPLECTITUR, NOVEMQUE ET CENTUM VOLUMINA, PRO PRIMA SERIE GRÆCA, NON EXCEDIT. POSTERIOR AUTEM VERSIONEM LATINAM TANTUM EXHIBET, IDEOQUE INTRA QUINQUE ET QUINQUAGINTA VOLUMINA RETINETUR. SECUNDA SERIES GRÆCO-LATINA SEXAGINTA VOLUMINA PROBABILITER NON SUPERABIT; DUM HUIUS VERSIO NERE LATINA TRIGINTA VOLUMINIBUS ABSOLVETUR. UNUMQUODQUE VOLUMEN GRÆCO-LATINUM OCTO, UNUMQUODQUE NERE LATINUM QUINQUE FRANCIS SOLUMMODO EMITUR: UTROBIQUE VERO, UT PRETII HUIUS BENEFICIO FRUATUR EMPTOR, COLLECTIONEM INTEGRAM, SIVE LATINAM, SIVE GRÆCAM COMPARARE NECESSE ERIT; SECUS ENIM CUIUSQUE VOLUMINIS AMPLITUDINEM NECNON ET DIFFICULTATES VARIA PRETIA ÆQUABUNT. ATTAMEN, SI QUIS EMAT INTEGRE ET SEORSIM COLLECTIONEM GRÆCO-LATINAM, VEL EAMDEM EX GRÆCO LATINE VERSAM, TUM QUODQUE VOLUMEN PRO NOVEN VEL PRO SEX FRANCIS SOLUM OBTINEBIT. ISTÆ CONDITIONES FUTURIS PATROLOGIÆ SERIEBUS APPLICANTUR, SI TEMPUS EAS TYPIS MANDANDI NON NOBIS DEEST.

PATROLOGIÆ GRÆCÆ TOMUS CXXXI.

EUTHYMIUS ZIGABENUS. ANNA COMNENA.

EXCUDERATUR ET VENIT APUD J.-P. MIGNÈ, EDITOREM,
IN VIA DICTA D'AMROISE, OLIM PROPE PORTAM LUTETIÆ PARISIORUM VULGO DENFER
NOMINATAM, SEU PETIT-MONTROUGE, NUNC VERO INTRA MœNIA PARISIENSIA.

1864

TRADITIO CATHOLICA.

SÆCULUM XII. ANNUS 1192.

ΕΥΘΥΜΙΟΥ

ΤΟΥ ΖΙΓΑΒΗΝΟΥ

ΤΑ ΕΥΡΙΣΚΟΜΕΝΑ ΠΑΝΤΑ.

EUTHYMI

ZIGABENI

OPERA QUÆ REPERIRI POTUERUNT OMNIA.

ACCEDIT

ANNÆ COMNENÆ

ALEXIAS

CAR. DU FRESNII DU CANGII NOTIS ILLUSTRATA.

ACCURANTE ET DENUO RECOGNOSCENTE J.-P. MIGNE,

BIBLIOTHECÆ CLERI UNIVERSÆ,

SIVE

CURSUUM COMPLETORUM IN SINGULOS SCIENTIÆ ECCLESIASTICÆ RAMOS EDITORE.

TOMUS QUARTUS.

VENEUNT QUATUOR VOLUMINA 42 FRANCIS GALLICIS.

EXCUEBATUR ET VENIT APUD J.-P. MIGNE EDITOREM,
IN VIA DICTA D'AMBOISE, OLIM PROPE PORTAM LUTETIÆ PARISIORUM VULGO D'ENFER
NOMINATAM, SEU PETIT-MONTHOUGE, NUNC VERO INTRA MOENIA PARISIINA.

1864

TRADITIO CATHOLICA.

SÆCULUM XII, ANNUS 1122.

ELENCHUS

AUCTORUM ET OPERUM QUI IN HOC TOMO CXXXI CONTINENTUR.

EUTHYMIUS ZIGABENUS.!

Expositio Symboli, ex Christ. Frid. Matthæi Lectionibus Mosquensibus.	col.	9
Disputatio de fide cum philosopho Saraceno in urbe Melitine, ex cod. Vat. Otobon. 333.		19
Contra Massalianos.		39
Contra Phundagiatas seu Bogomilos		47
In Adorationem venerandæ zonæ sanctissimæ Deiparæ		1213

ANNA COMNENA PORPHYROGENITA CÆSARISSA.

<i>Petri Possini Epistola nuncupatoria ad Petrum Seguierium Franciæ cancellarium.</i>	59
<i>Ejusdem Præfatio ad Lectorem.</i>	65
<i>Davidis Hæschelii Præfatio.</i>	69
<i>Latinorum aliquot de Alexio Comneno Testimonia.</i>	71
<i>Elogium Annæ Comnenæ.</i>	75
ANNÆ COMNENÆ ALEXIAS, sive de rebus ab Alexio imp. vel ejus tempore gestis libri quindecim. Ex bibliotheca Barberina primus edidit, Latina interpretatione donavit et Glossario illustravit Petrus Possinus, S. J. presbyter. Accesserunt Car. Du Fresnii Du Cangii notæ historicæ et philologicæ.	79
<i>Glossarium Annæum.</i>	1211
<i>Davidis Hæschelii ad Alexiadem notæ.</i>	1235
INDICES IN ALEXIADEM : 1. <i>Index rerum memorabilium.</i> 1251. — 2. <i>Nobiles Galli, Normanni et Latini, ab Anna Comnena et in notis laudati.</i> 1281. — 3. <i>Index geographicus.</i> 1285 — 4. <i>Index rerum et verborum quæ in notis Du Cangii ad Alexiadem continentur.</i> 1289. — 5. <i>Index Græcarum vocum quæ in notis explicantur.</i> 1295. — 6. <i>Index auctorum qui passim in notis laudantur et illustrantur.</i> 1299.	

EUTHYMI ZIGABENI

EXPOSITIO SYMBOLI.

(Ex editione Christ. Friderici Matthæi in *Lectionibus Mosquensibus*, repetita in Bibliotheca Gallandiana, tom. XIV.)

Εἰς τὸ (1) ἄγιον σύμβολον.

Τί ἐστὶ πίστις; Πίστις ἐστὶν ἐλπίζομένων ὑπόστασις, πραγμάτων ἔλεγχος οὐ βλεπομένων. Ἡ ἀπολυπραγμότητος συγκατάθεσις, ἢ ἐκούσιος συγκατάθεσις, ἢ ὡς ὁ μέγας ἔφη Βασίλειος, Πίστις ἐστὶ συγκατάθεσις ἀδιάκριτος τῶν ἀκουσθέντων, ἐν πληροφορίᾳ τῆς ἀληθείας τῶν κηρυχθέντων Θεοῦ χάριτι.

Σύμβολον ὀνομάζεται, ὡς σημεῖον τῆς ἐν ψυχῇ πίστεως. Ἐπειδὴ γὰρ ἀσώματον πρᾶγμα ἐστὶν ἡ ψυχή, καὶ τὰ ἐν αὐτῇ δόγματα ἀφανῆ τε καὶ ἄδηλα, τούτου χάριν τῆς ὁμολογίας ταύτης ἐδόθησεν αὐτῇ, ἵνα διὰ ταύτης ἡ ἐνδιάθετος αὐτῆς πίστις ἐκφωληται, καὶ μὴ ἀμφιβάλληται.

Πιστεύω. Τουτέστιν ἀπολυπραγμονήτως ἐπὶ τοῖς ῥηθησομένοις δόγμασι συγκαταίθεμαι. Καὶ μὴν οἱ πατέρες Πιστεύομεν εἶπον πληθυντικῶς. Εἰς ταυτὸν δ' ἄγει ἀμφοτέρω. Πληθυντικῶς μὲν γὰρ ἔλεγον ἐκεῖνοι, τὴν κοινήν σφῶν αὐτῶν περὶ πίστεως γνώμην καὶ τὴν ἴδιαν ἐκάστου παριστῶντες· ἡμεῖς δ' ἀνάπαλιν, τῇ ἐνὸς ἐκάστου πίστεως ὁμολογίᾳ τὴν τοῦ παντὸς τῶν πιστῶν ἀθροίσματος συνεισάγοντες.

Πιστεύω εἰς ἕνα Θεὸν Πατέρα παντοκράτορα. Τοῦτο ἄλλοι μὲν ἄλλως στιζουσιν. Οἱ μὲν εἰς τὸ Θεόν, ὡς ἂν κατὰ κοινού τῶν τριῶν ὑποστάσεων παραλαμβάνηται τὸ Θεός ὄνομα, ἄλλοι δὲ συνάπτουσιν. Ἰππων (2) καὶ Ἐπίκουρος ὁ φιλήθοδος Θεὸν παντελῶς ἠγνόησαν, διὰ τοῦ αὐτοματισμοῦ τὴν ἀταξίαν εἰσάγοντες· ὧν ὁ μὲν τὸ ὕδωρ ἀρχὴν ἐφληνάφει, ὁ δὲ ἀπίερος ἀτόμους. Πλάτων ἰδέαν καὶ ὕλην ἔλεγε Θεόν, ὡς τοῦ Θεοῦ μὴ δυναμένου μήτε ὕλην μήτε παραδείγματος χωρὶς τὸν κόσμον συστήσασθαι, καὶ οὕτως εἶναι τινα συναθρία τούτῳ καὶ συνάναρχα. Οὐαλεντίνος ἄ Θεοὺς ἔλεγε εἶναι· οἱ ἀπὸ Μαρκίωνος· τρεῖς ἀρχάς· οἱ ἀπὸ Κέρδωνος δύο εἶναι Θεοὺς ἰσογμάτισαν, καὶ οἱ ἀπὸ Μάνεντος β' ἀρχάς.

Πιστεύω εἰς ἕνα Θεόν. Ἐνα λέγεται Θεόν, ἢ τὸν Πατέρα φαρμέν, ἢ τὸν Υἱόν, ἢ τὸ Πνεῦμα, καὶ πάλιν ὁμοῦ τὰ γ', τὸν Πατέρα καὶ τὸν Υἱόν καὶ τὸ Πνεῦμα,

¹ Hebr. xi, 1.

(1) Legitur hæc interpretatio Symboli in eodem codice 344, fol. 175 seqq. Forte ergo et hæc auctorem habet Euthymium Zigabenum. Aliam quoque in alio codice interpretationem reperi Simeonis Thessalonicensis.

A

In sanctum symbolum.

Quid est fides? Fides est substantia rerum quæ sperantur, argumentum rerum quæ non cernuntur¹. Vel, est consensus minime curiosus, vel voluntarius consensus: vel etiam ut magnus dixit Basilius: Fides est consensus indiscussus eorum quæ audita sunt, in certa persuasione veritatis earum rerum quæ ex Dei gratia prædicatæ sunt.

Symbolum nominatur, tanquam signum fidei quæ est in anima. Cum enim incorporea res sit anima, ejusque dogmata invisibilia atque obscura, idcirco ea opus habuit hujusmodi confessione, ut per illam interna ejus fides manifesta fiat, nec ullus relinquatur ambigendi locus.

B

Credo. Id est sine curiositate dicendis dogmatibus assentior. Equidem majores nostri Credimus dicebant, per plurativum numerum. At utraque vox perinde valet. Plurative enim enuntiabant illi, communem suam ipsorum de fide sententiam ac privatam cujusque exhibentes. Nos contra, singularis cujusque fidei confessione totius fidelium cœtus fidem concludimus.

C

Credo in unum Deum Patrem omnipotentem. Hoc alii aliter interpungunt. Alii notam distinctionis ponunt post Deum; quo videlicet communiter de tribus personis accipiatur nomen Deus, alii contra, connectunt. Hippon et Epicurus voluptuosus Deum prorsus ignorarunt, per temerarium casum eventum confusionem inducentes, dum alter aquam pro principio nugatus est, alter infinitas atomos. Plato ideam et materiam Deum dixit, quasi non posset Deus nec materiam, nec sine exemplari mundi condere; atque sic esse quædam coæterna illi pariterque principio carentia. Valentinus xxx deos esse dicebat; Marcio tria principia. Credo duos esse deos docuit. Manichæi duo principia asserebant.

Credo in unum Deum. Dicitur in unum Deum, sive Patrem appellemus, sive Filium, sive Spiritum, aut etiam tria hæc simul, Patrem et Filium et Spi-

(2) Puto de Hippone hoc loco loqui interpretem, de quo vide Fabr. *Bibl. Gr.* vol. 1, p. 819. Certe ibi in notis tradiitur istum aquam et ignem putasse rerum principia.

ritum; aliquando quidem unicuique trium personarum hoc tribuentes, aliquando vero uni trium essentiae. Si igitur connectentes legamus: *Credimus in unum Deum Patrem*, personae patris significationem vocis *Unius* accommodamus. At si dicamus *In unum Deum*, atque hic interpungamus, mox subjungentes, *Patrem*; unam divinitatis essentiam significantes, ad Trinitatem gradum facimus personarum.

Credo in unum Deum. Non essentiae significativa vox est *Deus*, neque divinae naturae nomen. Quemadmodum enim omnem supergreditur intellectum, sic etiam omne praetergreditur nomen. Est ergo symbolum virtutis essentiae divinae. Nec enim divinam insinuat existentiam, sed eam quae ex illo in nos procedit divinizantem virtutem et efficaciam.

Credo in unum Deum omnipotentem. Patrem cogitamus secundum in divinis principium, cuius veluti quaedam germinalia divinitus enata, secundum sapientissimum Arcopagitam Dionysium, recognoscuntur Filius et Spiritus. Non enim ex paterna relatione quae invenitur in creatis a Deo rebus, sive etiam fecunditate, derivata est divina paternitas; sed ex superante omnem naturam fecunditate supersubstantialis divinitatis, in creatis rebus, ut ita loquar, naturae genitura derivatur: illamque haec imitatur, at non contra. Primum autem Patrem divinum Symbolum assumpsit, non quod primus sit vel major (3), sed quia principium est Filii et Spiritus. A principio sunt enim haec personae, non ipsae principia. Aut si principia, non tamen Patris, sed cum Patre, secundum communem divinitatis causalitatem, et omnium infra Deum creaturarum; tanquam cum Patre cooperantes, et concreantes, non quidem tanquam indigentes cooperationis inter se, apage; perfecta enim et integra est divinitas in qualibet hypostaseon: sed quippe una existente operatione virtute et voluntate horum trium.

Patrem omnipotentem factorem caeli et terrae. Primum quidem positum est nomen *Deus*, quod naturam commendat; tametsi nullum ejus exstet nomen, ut praediximus. Deinde *Pater*, quod fidem commendat. Hoc autem nomen hic proprium non est Patris; procedens enim oratio declarabit illud et Filio et Spiritui competere. Ait enim: *Et in unum Dominum Jesum Christum... et in Spiritum sanctum Dominum.* Dicimus autem, *Omnipotentem*, distinguentes nos ab haeretica stultitia Manichaeorum, Simonianorum et Marcionistarum, qui non universorum arbitrium uni ac soli Deo attribuunt: sed diversis principiis potestatem rerum affricant. Quare omnipotentem Patrem dicentes, etiam causam ejus omnipotentiae adducimus, factorem cum caeli et terrae dicentes: nam extremis positis, etiam quae in medio sunt innuuntur.

(3) Infra quae de principio dicit, graecanicum quid sapiunt, benigne interpretandum.

(4) Plinius ενεργειών θελας ούσιας.

(5) In Cod. vitiose παρῆλειψε.

Α ποτὲ μὲν ἐκάστη τῶν τριῶν ὑποστάσεων τοῦτο προσηνόμενες, ποτὲ δὲ τῇ μιᾷ τῶν γ' οὐσίᾳ. Εἰ μὲν οὖν συνάπτοντες ἀναγνῶμεν, *Πιστεύομεν εἰς ἕνα Θεὸν Πατέρα*, εἴ ὑποστάσει τοῦ Πατρὸς τὴν τοῦ Ἐνός σημασίαν ἀρμύζομεν· εἰ δὲ λέγομεν *Εἰς ἕνα Θεὸν*, ἐνταῦθα σιλίζοντες, εἶτα ἐπάγομεν *Πατέρα*, τὴν μίαν τῆς θεότητος οὐσίαν σημάναντες, ἐπὶ τὸ τριαδικὸν χειροῦμεν τῶν ὑποστάσεων.

Πιστεύω εἰς ἕνα Θεόν. Οὐκ οὐσίας σημαντικὸν ἐστὶ τὸ θεός οὐδὲ τῆς θείας φύσεως ὄνομα. Ὅσπερ γὰρ ὑπὲρ ἅπαν καθέστηκε νόημα, οὕτω καὶ πᾶν ὄνομα διαπέφευγεν. Ἄλλ' ἐστὶ μὲν ἐνεργείας θείας οὐσίας (4) σύμβολον. Οὐ γὰρ τὸ εἶναι τοῦ Θεοῦ παρλίστησιν, ἀλλὰ τὴν εἰς ἑμᾶς ἐξ αὐτοῦ προϊούσαν ἐκθεωτικὴν δύναμιν καὶ ἐνεργεῖαν.

Πιστεύω εἰς ἕνα Θεὸν παντοκράτορα. Πατέρα νοοῦμεν τὴν θεογόνον αἰτίαν, ἧς ὡσπερ τινὲς βλαστοὶ θεόφυτοι, κατὰ τὸν ἐξ Ἀρείου πάγου σοφώτατον Διονύσιον, Υἱὸς καὶ Πνεῦμα γνωρίζονται. Οὐ γὰρ ἐκ τῆς ἐν τοῖς δημιουργήμασι πατρικῆς σχέσεως εἶτε καὶ γονιμότητος ἢ ἐν Θεῷ πατρότης ἐστὶν, ἀλλ' ἐκ τῆς ὑπερφυοῦς γονιμότητος τῆς ὑπερουσίου θεότητος ἐν τοῖς δημιουργήμασιν ὅσον εἰπεῖν φυσιογονίαν παράγεται. Καὶ ἐκείνη αὐτὴ μιμεῖται, ἀλλ' οὐ τὸ ἔμπαλιν. Πρῶτον δὲ τὸν Πατέρα τὸ θεῖον παρέληψε (5) σύμβολον, οὐχ ὅτι πρῶτός ἐστιν ἢ μείζων, ἀλλ' ὅτι αἰτιός ἐστι τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ Πνεύματος. Αἰτιατὰ δὲ ταῦτα, οὐ μὴ αἰτία. Εἰ δὲ καὶ αἰτία, ἀλλ' οὐ τοῦ Πατρὸς, ἀλλὰ μετὰ τοῦ Πατρὸς, κατὰ τὴν κοινήν τῆς θεότητος αἰτιολογίαν, καὶ τῶν μετὰ Θεὸν ἀπάντων κτισμάτων, ὡς συνεργὰ τῷ Πατρὶ καὶ δημιουργὰ, οὐχ ὡς δεόμενα τῆς συνεργείας τούτων, ἀπαγε· τελεῖα γὰρ καὶ ἀλόκληρα; ἢ θεότης ἐν ἐκάστη τῶν ὑποστάσεων· ἀλλ' ὡς μίᾳ οὐσῆ; καὶ ἐνεργείας καὶ δυνάμεως καὶ βουλήσεως τῶν τριῶν.

Πατέρα παντοκράτορα, ποιητὴν οὐρανοῦ καὶ γῆς. Πρῶτον μὲν τὸ τῆς φύσεως παραστατικὸν ὄνομα τέθειται τὸ θεός, εἰ καὶ μηδὲν, ὡς εἴπομεν, αὐτῆς ἐστὶν ὄνομα· εἶτα τὸ τῆς πίστεως τὸ Πατήρ. Οὐκ ἴδιον δὲ τοῦτο τοῦ Πατρὸς· ἐπεὶ προῶν ὁ λόγος δηλώσει τοῦτο καὶ τῷ Υἱῷ καὶ τῷ Πνεύματι. *Καὶ εἰς ἕνα γὰρ, φησὶ, Κύριον Ἰησοῦν Χριστὸν... καὶ εἰς τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, τὸ Κύριον. Παντοκράτορα* δὲ λέγομεν ἀπ. διαστέλλοντες· ἐαυτοὺς τῆς αἰρετικῆς ἀγροσύνης τῶν ἀπὸ Μάνεντος καὶ Σίμωνος καὶ Μαρκίωνος, οἳ μὴ πάντων τὴν δεσποτεῖαν τῷ ἐνὶ καὶ μόνῃ Θεῷ διδῶσιν, ἀλλὰ διάφοροις ἀρχαῖς τὴν ἐξουσίαν τῶν ὄντων ἀπομερίζουσι. Διὸ παντοκράτορα τὸν Πατέρα τιθέντες καὶ τὴν αἰτίαν τῆς αὐτοῦ παντοκρατορίας ἐπάγομεν, ποιητὴν οὐρανοῦ καὶ γῆς τοῦτον λέγοντες, ὡς ἀκρων γὰρ ὄντων (6) καὶ τὰ ἐν μέτρῳ σημαίνόμενα.

(6) Hic locus leviter corruptus est. Malim ergo in fine legere σημαίνόμενα. Paulo ante nota vocabulum αυτοκρατορία.

Ἐρατῶν τε πάντων καὶ ἀεράτων. Οὐ γὰρ ἄλλος ἄλλος μὲν τῆς ἀύλου καὶ ἀσωμάτου οὐσίας δημιουργός, ἄλλος δὲ τῆς ἐνύλου ταύτης καὶ φαινομένης· οὐδὲ ἀγγέλων μὲν δημιουργός, ὁ Θεὸς, ἀγγελοὶ δὲ τῶν ἄλλων δημιουργοί. Διὰ τῆς πάντων ἕκ προσθήκης οὐδὲν τῶν ὄντων ἐῶμεν τῆς ὑπὸ Θεοῦ δημιουργίας (7) πίπτειν ἐκτός.

Καὶ εἰς ἓνα Κύριον Ἰησοῦν Χριστόν. Ἐν τούτῳ ἀναιρούμεν τὴν Ἰουδαϊκὴν δόξαν, ἐνὶ προσώπῳ τὸ τῆς μοναρχίας ἀφορίζουσαν κράτος, καὶ τὸν ἀνόητον..... (8) τῆς Ἐκκλησίας ἀποδόλιγται, καὶ τὸν Λίβου Σαβέλλιον καὶ τὸν Σαμοσατέα Παῦλον καὶ Μάρκελλον, καὶ αὐτὸν σαβελλίζοντα. Οὗτοι γὰρ ἅπαντες ἀφρόνως μίαν ὑπόστασιν τῆς θεότητος ἐστρέφοντο.

Καὶ εἰς ἓνα Κύριον Ἰησοῦν Χριστόν. Ὅτι, εἰ καὶ προσέλαβεν ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ τὸ ἀνθρώπινον, ἀλλὰ καὶ οὕτως μία ἐστὶν ὑπόστασις ἀδιάρητος, καὶ ἐν πρόσωπον ἐκ δύο φύσεων καὶ ἐν δυοὶ φύσεσιν. Αἰσχυνέσθωσαν γὰρ ὁμοίως καὶ ὁ ἀνθρωπολάτρης Νεστόριος καὶ Διδώρος, δύο τὰς ὑποστάσεις ὁμοίως ταῖς φύσεσιν λέγοντες, Διόσκορος, τε καὶ Σεβήρος, καὶ ὁ δυστυχέστατος Εὐτυχῆς, ὁμοίως τῇ ὑποστάσει μίαν καὶ τὴν φύσιν διδύσκοντες. Κύριον μὲν, διὰ τὴν αὐτοῦ θεότητα καὶ τὴν τῆς θείας φύσεως κυριότητα· Ἰησοῦν δὲ, διὰ τὴν τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως πρόσληψιν· Ἰησοῦς γὰρ Σωτὴρ Ἑλλάδι φωνῆ ἱερμνεύεται. Χριστόν δὲ, διὰ τὸ συναμφοτέρον.

Υἱὸν τοῦ Θεοῦ τὸν μονογενῆ. Ἡ τῶν κερθρων προσθήκη τὸ ἓνα τὸν Υἱὸν εἶναι παρίστησι, τὸν ἐκ τῆς τοῦ Πατρὸς οὐσίας γεννηθέντα. Εἰ γὰρ καὶ πολλοὶ υἱοί, ἀλλὰ κατὰ χάριν ἔχουσι τὴν υἱοθεσίαν. Ὁ ἕκ τοῦ Θεοῦ Υἱὸς φύσει Υἱός ἐστιν αὐτοῦ, καὶ οὐκ ἄλλης οὐσίας, ἀλλὰ τῆς αὐτῆς. Ἴνα δὲ μή τις εἴπῃ ὅτι ἦν ποτε οὐκ ἦν, καὶ κατὰ τοῦτο ἐλαττοῦται τοῦ Πατρὸς, ἐπιφέρει τὸ ἐξῆς·

Τὸν ἐκ τοῦ Πατρὸς γεννηθέντα πρὸ πάντων τῶν αἰώνων. Ὁ γὰρ αἰώνων καὶ πάντων ἀπλῶς δημιουργός πῶς μετὰ τοὺς αἰῶνας ἔσται; Ὅστε ἐκ τούτου τὸ συναίδιον δεικνύεται, καὶ Ἄριστος καταβάλλεται καὶ Εὐνόμιος.

Φῶς ἐκ φωτός, Θεὸν ἀληθινὸν ἐκ Θεοῦ ἀληθινοῦ. Καὶ ταῦτα τὸ ὁμοούσιον συνέστησιν.

Γεννηθέντα, οὐ ποιηθέντα. Γέννημα γὰρ, οὐ κτίσμα οὐδὲποίημα.

Ὁμοούσιον τῷ Πατρὶ, δι' οὗ τὰ πάντα ἐγένετο. Τὴν ἰσοτιμίαν ἣν ἔχει πρὸς τὸν Πατέρα ἐμφαίνει. Ὅσπερ γὰρ ἐκεῖνος παντοκράτωρ καὶ δημιουργός ἐλέγετο πάντων, οὕτω καὶ ὁ Υἱός. Ὁμοούσιον δὲ ἐστὶ τὸ ἀπαρλλάκτως τυγχάνον τῆς αὐτοῦ οὐσίας καὶ φύσεως.

Τὸν δι' ἡμᾶς τοὺς ἀνθρώπους καὶ διὰ τὴν ἡμετέραν σωτηρίαν κατελθόντα ἐκ τῶν οὐρανῶν καὶ σαρκωθέντα ἐκ Πνεύματος ἁγίου καὶ Μαρίας τῆς Παρθένου καὶ ἐνανθρωπήσαντα. Ὁρᾷ πῶς οὐχὶ ἄλλον μὲν τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ,

Visibilemque omnium et invisibilem. Non enim alius est immaterialis et incorporeæ essentiæ opifex, alius vero materialis hujus et apparentis: nec angelorum quidem auctor Deus, angeli vero reliquorum opifices. Per additamentum porro vocis *omnium*, nullum entium extra Dei opificium cadere sentimus.

Et in unum Dominum Jesum Christum. Per hoc jugulamus Judaicam sententiam, uni personæ tribuentem singularis domini imperium. Stolidum item Arium ab Ecclesia separat ea vox, et Libycum Sabellium, et Samosatenum Paulum, et Marcellum, qui et ipse cum Sabellio sentiebat. Hi enim omnes stolide unam divinitatis personam eructaverunt.

Et in unum Dominum Jesum Christum. Quia quamvis assumpsit Filius Dei humanitatem, attamen vel sic una est hypostasis individua, et una persona ex duabus naturis. Pudeat ergo perinde et hominicolam Nestorium ac Diodorum, qui duas hypostases æque atque naturas dicunt; Dioscorum item et Severum, et infelicissimum Eutychetem (9), qui juxta atque unam hypostasim, sic etiam unam edocuere naturam. *Dominum*, propter ejus deitatem, et divinæ naturæ proprietatem; *Jesum*, propter humanæ naturæ assumptionem; Jesus enim *Salvator* græca voce redditur; *Christum*, propter utramque causam.

Filium illius Dei illum unigenitum. Articulorum adjectio unum Filium esse commendat ex paterna essentia natum. Etsi namque sint filii alii, at secundum gratiam habent adoptionem: iste vero Filius Dei, natura Filius est ejus, et non alterius essentia, sed ejusdem. Ac ne quis dicat, fuisse aliquando cum non erat, et proinde minorem esse Patre, subinfert quod sequitur:

Ex Patre natum ante omnia sæcula. Qui enim sæculorum, et quidem omnium absolute opifex est; quei post sæcula esse possit? Qua re hinc coæternitas ejus demonstratur, et Arius profligator atque Eunomius.

Lumen de lumine, Deum verum de Deo vero. Hæc quoque consubstantialiam evincunt.

Natum, non factum. Genimen etenim est, non creatura vel opus.

Consubstantialiam Patri, per quem omnia fuerunt. Ostendit æqualitatem honoris, qua cum Patre fruitur. Sicut enim ille omnipotens et conditor dictus est universorum, ita et Filius. Consubstantialia porro est, quod sine ulla diversitate ejusdem compos est essentiæ et naturæ.

Qui propter nos homines, et propter nostram salutem descendit de cælis, et incarnatus est ex Spiritu sancto et Maria Virgine, et homo evasit. Viden' quomodo non alium quidem Filium Dei, alium vero Virginis docet sanctum Symbolum, sed unum

(7) Pro τῆς Θεοῦ δημιουργίας.

(8) Post vocabulum ἀνόητον erat spatium vacuum

unius vocabuli. Puto autem excidisse vocem Ἄριστον.
(9) Latine Bonaventura.

καὶ ἀναστάντα τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ κατὰ τὰς Γραφάς. Α Παθόντα καὶ ταφέντα φησίν, οὐ παθεῖν καὶ ταφῆναι δόξαντα, ἀλλ' ἀληθεῖα καὶ πάθος καὶ θάνατον ὑπομείναντα καὶ ταφήν.

Καὶ ἀναστάντα τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ κατὰ τὰς Γραφάς. Τὰς παλαιάς. Ἐτυπούτο γὰρ διὰ τῶν Παλαιῶν καὶ προσημαίετο διὰ τῶν προφητειῶν τριήμερος ἡ τοῦ Σωτῆρος ἀνάστασις. Τάχα δὲ οὐ ταύτας μόνον, ἀλλὰ καὶ τὰς τοῦ Εὐαγγελίου, ἐν αἷς τρανώς ἡ ἀνάστασις τοῦ Κυρίου κηρύττεται.

Καὶ ἀνελθόντα εἰς τοὺς οὐρανοὺς. Τοὺς οὐρανούς, λέγομένους Χριστολύτας αἰρετικούς τοῦτο ἐκβάλλει τῆ; Ἐκκλησίας, οἱ γυμνῆ φασὶ τῇ θεότητι, καὶ οὐ μετὰ σώματος εἰς οὐρανοὺς ἀνελθεῖν. Ὡς γὰρ ἀνέστη μετὰ σώματος, οὕτως ἀνήλθε μετὰ σώματος.

Καὶ καθεζόμενον ἐκ δεξιῶν τοῦ Πατρὸς. Ὅσπερ ὅταν λέγωμεν καταβεῖν, εἰ καὶ μὴ τὴν σάρκα ἐκείθεν εἶγεν, ἀλλ' ὅν ἐν σώματι γενέσθαι φημὲν, καὶ διὰ σώματος ἡμῖν ὁμιλεῖσαι, οὐχὶ γυμνῆ τῇ θεότητι οὕτω καὶ ἀνεληλυθέναι νοοῦμεν μετὰ σώματος. Τί δὲ ἐστὶ τὸ καθῆσθαι ἐκ δεξιῶν; Ὅτι οὐκ ἐλάττων ὁ Υἱὸς τοῦ Πατρὸς, οὐδὲ ὅτι ἀνθρώπος γέγονε, διὰ τοῦτο ἐλάττωται. Ἐμφαίνει δὲ αὐτοῦ ἡ καθέδρα τον . . . . . (14) αὐτοῦ καὶ δεσποτεῖαν. Οὐ γὰρ δούλου ἐστὶ τὸ καθῆσθαι.

Καὶ πάλιν ἐρχόμενον μετὰ δόξης. Ἐρχόμενον, δὲ δεσποτεῖας ἐστὶ καὶ τῆς ἀληθοῦς κυριότητος.

Κρίναι ζῶντας καὶ νεκρούς. Κρίναι ἐστὶ τὸ διελεῖν καὶ ἀποδοῦναι ἕκαστῳ κατ' ἀξίαν τῶν ἔργων αὐτοῦ. Ζῶντας νοοῦμεν τοὺς πιστεύσαντας εἰς Χριστὸν, καὶ τὴν πίστιν ἔργου ἀγαθοῦ βεβαιώσαντας. Νεκρούς δὲ τοὺς μὴ πιστεύσαντας, δοκοῦντας δὲ ἔργα εἶναι χρηστά, καὶ πίστιν μὲν ἔχοντας, οὐ μὴν δὲ καὶ διὰ τῶν ἔργων λαμπρυνόμενους τῆς πίστεως.

Ὁὐ τῆς βασιλείας οὐκ ἔσται τέλος. Ἀθανάτου γὰρ ὄντο; αὐτοῦ, ἀτελεύτητος ἐστὶ καὶ ἡ βασιλεία αὐτοῦ.

Καὶ εἰς τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, τὸ Κύριον, τὸ ἰσοποιόν. Ταῦτα τὴν φύσιν σημαίνει τοῦ Πνεύματος καὶ τὴν σχέσιν αὐτοῦ, τὴν πρὸς τὸν Πατέρα, καὶ τὸ ἐνυπόστατον αὐτὸ εἶναι (15) . . . . . τὸ Πνεῦμα ἰδίως ἐνταῦθα λεγόμενον ἐπὶ τῆς τοῦ ἔκπορευτοῦ ὑποστάσεως. Ζωοποιόν δὲ, ἐπειδὴ καὶ ζωὴ. Ὁ γὰρ ἔχει, τοῦτο καὶ ἐτέροις χηρίζεται.

Τὸ ἐκ τοῦ Πατρὸς ἐκπορευόμενον. Τοῦτο χαρακτηριστικόν ἐστὶ τῆς τοῦ Πνεύματος ὑποστάσεως. Τὴν πρὸς τὸν Πατέρα δὲ σχέσιν ἐμφαίνει.

Τὸ σὺν Πατρὶ καὶ Υἱῷ συμπροσκυνούμενον καὶ συνδοξαζόμενον. Τοῦτο τὴν ὁμοτιμίαν καὶ τὸ ἀξίωμα περιστά. Μία γὰρ ἐξουσία καὶ μία δόξα τῶν τριῶν.

Τὸ λαλήσαν διὰ τῶν προφητῶν. Ἐνέργειαν τοῦτο σημαίνει τοῦ Πνεύματος, ἐξ ἧς (16) . . . . . οὐκ ἐνέργειά ἐστὶ. Τὸ γὰρ λαλοῦν ἐνεργοῦν ἐστὶν, οὐκ ἐνέργεια.

Εἰς μίαν ἀγίαν καθολικὴν καὶ ἀποστολικὴν Ἐκ-

(14) Hic ante αὐτοῦ exciderat in codice vocabulum.

tia die secundum Scripturas. Passum et sepultum fuisse ait, non pati ac sepeliri visum; sed vere passionem ac mortem et sepulturam subiisse.

Et resurrexit tertia die secundum Scripturas. Verteres nempe. Figurabatur namque per veteres Scripturas, et innuebatur per prophetias triduaana Satoris futura resurrectio. Forte etiam non has duntaxat intelligunt, sed et Scripturas Evangelii, in quibus liquido resurrectio Domini pradicatur.

Et ascendit in caelos. Hoc expellit de Ecclesia haereticos, qui dicuntur Christolyti: qui nuda divinitate aiunt, et non cum corpore eum in caelos reversum. Sicut enim surrexit cum corpore, ita cum corpore ascendit.

Et sedet ad dexteram Patris. Sicut quando descendisse dicimus, etsi carnem inde non habebat, nihilominus in corpore fuisse dicimus, et per corpus nobiscum fuisse conversatum, non nuda divinitate: ita et ascendisse cogitamus cum corpore. Quid autem sibi vult sedere ad dexteram? Quod non minor sit Filius Patre, nec, quia homo factus est, propterea imminutus est. Ostendit autem sedes ejus aequalitatem illius atque dominium. Non enim proprium est servi sedere.

Et iterum venturus est cum gloria. Venturus, quod dominii est veræque auctoritatis.

Judicare vivos et mortuos. Judicare, est dividere et tribuere cuique juxta meritum operum ejus. Vivos intelligimus eos qui crediderunt in Christum, fidemque bonis operibus confirmaverunt: mortuos contra, eos qui non crediderunt, et videntur opera habere bona; qui et eos cum fidem habeant, non tamen per opera fidei illustrantur.

Cujus regni non erit finis. Cum enim immortalis sit ipse, æternum erit regnum illius.

Et in Spiritum sanctum, Dominum vivificantem. Hæc naturam signant Spiritus, et relationem ejus ad Patrem, et quod persona subsistens sit. . . . . Spiritus proprie hic dictus in procedentis hypostasi. Vivificans vero, quia etiam vita est. Quod enim habet, id et reliquis largitur.

Qui ex Patre procedit. Hoc est characteristicum personæ Spiritus. Ostendit relationem ad Patrem.

Qui cum Patre et Filio coadoratur et conglorificatur. Hoc aequalitatem honoris et dignitatem demonstrat. Una est enim potestas et una gloria trium.

Qui locutus est per prophetas. Virtutem hoc innuit Spiritus, ex qua . . . . . non operatio est. Qui enim loquitur operans est, non operatio.

In unam sanctam catholicam et apostolicam Ec-

(15) Hic rursus spatium unius vocabuli in codice
(16) Forte hic excidit φανερὸν, ὅτι.

alesiam. Non enim in alia per prophetas, in alia A vero per apostolos locutus est Spiritus sanctus. *Sanctam*, tanquam quæ ex revera ac natura sancto sanctitatem ex participatione acceperit. *Catholicam*, quia omnes gentes suo sinu fovet, non unam, ut olim synagoga Judæorum. *Apostolicam*, ab apostolis fundatoribus.

Confiteor unum baptisma in remissionem peccatorum. Fides et baptisma duo modi sunt salutis nostræ.

Exspecto resurrectionem mortuorum. Per expectationem resurrectionis, ab iis (17) qui omnino eam esse negant; per mortuorum vero, ab iis qui successionem nascentium esse ipsam resurrectionem dicunt.

Et vitam futuri sæculi. Amen. Per vitam futuri sæculi, ab iis qui dicunt talem futuram ibi vitam, qualem hic; talia item esse corpora, quæ replentur, evacuentur, et voluptuosis passionibus fruuntur. Vita etenim futuri sæculi diversa erit a præsentis. *Amen* est veluti sigillum quoddam ad calcem positum, pro, Cum omni veritate.

(17) Supple *scæternimur*, vel quid simile. Ita et mox.

κλησίαν. Οὐ γὰρ εἰς ἄλλην μὲν διὰ τῶν προφητῶν, εἰς ἄλλην δὲ διὰ τῶν ἀποστόλων ἐλάλησεν τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον. Ἄγιαν δὲ, ἐκ τοῦ ὄντως καὶ φύσει ἁγίου λαβοῦσαν τὸ ἅγιον κατὰ μέθεξιν. *Καθολικὴν*, ὅτι πάντα τὰ ἔθνη ἐνεκοιλώσατο, καὶ οὐχὶ ἔν, καθὰ πάλαι τῶν Ἰουδαίων. Ἄποστολικὴν δὲ, ἀπὸ τῶν ταύτην συστήσαμένων ἀποστόλων.

Ὁμολογῶ ἐν βάπτισμα εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν. Πίστις καὶ βάπτισμα δύο τρόποι τῆς σωτηρίας ἡμῶν.

Προσδοκῶ ἀνάστασιν νεκρῶν. Διὰ τοῦ προσδοκᾶν ἀνάστασιν ἀπὸ τῶν μηδὲ ὄλωσ εἶναι λεγόντων· διὰ δὲ τοῦ νεκρῶν, ἀπὸ τε τῶν τὴν διαδοχὴν τῶν γεννημένων λεγόντων εἶναι ἀνάστασιν.

Καὶ ζωὴν τοῦ μέλλοντος αἰῶνος. Ἄμην. Διὰ τοῦ ζωὴν τοῦ μέλλοντος αἰῶνος, ἀπὸ τῶν τοιαύτην λεγόντων ἐσεσθαι ἐκεί τὴν ζωὴν, οἷαν κἀνταῦθα, καὶ τοιαῦτα εἶναι τὰ σώματα πληρούμενα καὶ κενούμενα καὶ ἡδονῶν ἐμπαθῶν ἀπολαύοντα. Ζωὴ γὰρ τοῦ μέλλοντος αἰῶνος ἐξηλλαγμένη παρὰ ταύτην. Τὸ Ἄμην ὅσον τι ἐπισφραγισμὰ ἐστὶν ἀκροτελευτίον, ἀντὶ τοῦ, Μετὰ πάσης ἀληθείας.

MONITUM DE SUBSEQUENTE DISPUTATIONE

(*Mal Bibliotheca nova Patrum, tom. IV, p. 442.*)

Quærenti mihi num, præter duos victores Nicetas, tertius aliquis in Vaticanis codicibus superesset Saracenicæ superstitionis debellator, commode occurrit Euthymii Zygabeni cum Saraceno philosopho disceptatio in codice Vat. Ottob. 333; eademque, at multo imperfectior et varians in cod. Vat. 952: quo omissa, priorum codicum integrum seculum sum, nisi mendis minime immunem. Porro Zigabenum Euthymium quis ignorat, sæculo XII sub Alexio Comneno imp. doctum clarumque hominem, cujus præ cæteris scriptis celebris est *Panoplia Latine Græceque jamdiu edita*? Ergo et nos cum in hoc volumine jam pæne *Panopliam* quamdam adversus Mohamedem bellica Nicetarum supellectile instruxerimus, recte nunc Euthymii hanc armaturam addimus in Ecclesiæ publicis hoptothecis antehac non collocatam; quanquam hæc lucubratio in codice etiam Vindobonensi (apud Lamb. cum Kollar. lib. IV, p. 254 cod. 88) conservatur, ubi noster Euthymius non Μήγας, ut in cod. Vat., Ottob., sed Μοναχός dicitur; quam veriore appellationem præferendam duximus; quia nempe diversus ac longe antiquior ille alter Euthymius, in codicibus cognomento Magnus, cujus Vitam scripsit Cyrillus Scythopolitanus. (Sisinnii etiam grammatici Dialogum Græcum Christiani hominis cum Saraceno exstare memini in prisco codice Mediolanensi bibliothecæ Ambrosianæ, q. 2, part. sup.)

ΤΟΥ ΟΣΙΟΥ ΠΑΤΡΟΣ ΗΜΩΝ

ΕΥΘΥΜΙΟΥ ΜΟΝΑΧΟΥ

ΔΙΑΛΕΞΙΣ ΜΕΤΑ ΣΑΡΑΚΗΝΟΥ ΦΙΛΟΣΟΦΟΥ ΠΕΡΙ ΠΙΣΤΕΩΣ ΕΝ Τῇ ΠΟΛΕΙ ΜΕΛΙΤΗΝΗΣ (1).

S. P. N. EUTHYMIII MONACHI

DISPUTATIO DE FIDE CUM PHILOSOPHO SARACENO IN URBE MELITINE.

1. *Interrogatio Saraceni*. Cur profiteamini polytheismum, et generationem Deo attribuitis, Patrem-

(1) Melitenem urbem ad Euphratem sub Saracorum dominatione memorat etiam Petrus Sicu-

α'. Ἐρώτησις τοῦ Σαρακηνοῦ. Πῶς ὁμολογεῖτε πολυθεῖαν, καὶ εἰσάγετε ἐν τῷ Θεῷ γέννησιν, καὶ

lus apud nos in *Historia Manichæorum*, cap. 41 et 42.

πάλιν λέγεται Πατέρα καὶ Υἱὸν καὶ ἅγιον Πνεῦμα ; Αὐτὸς δὲ εὐθύμιος· Ἡμεῖς; Ἐνα Θεὸν πιστεύομεν ἄκτιστον, ἀναρχον, ἀπερίγραπτον, ἀκατάληπτον, ἀνεξιχνίαστον, ὃν οὐδεὶς ἑώρακε πώποτε· λέγομεν δὲ ὅτι Λόγος καὶ Πνεῦμα ὁ Θεὸς, οὐ μὴν κτιστὰ, ἀλλὰ τῆς αὐτοῦ οὐσίας καὶ φύσεως· ἐρώμεν δὲ τὸν οὐρανὸν, καὶ τὴν γῆν, ἡλίον τε καὶ σελήνην, ἄστρα, λίθους, καὶ ξύλα, ἄψυχα εἶναι καὶ ἄλογα· ἔδει οὖν εἶναι τὸν Κτίστην τούτων ζωοπάροχον· διότι ἀδύνατον εἶναι τὸν Κτίστην ὅμοιον τῷ κτίσματι· ἄλογον καὶ ἄπνον. Ὁρώμεν δὲ παρὰ πᾶσαν κτίσιν κάλλιστον κτίσμα εἶναι τὸν ἄνθρωπον· καὶ εἰ ἄνθρωπος μετέχει λόγου καὶ πνεύματος, πῶς ἔδει τὸν Κτίστην εἶναι ἀμέτοχον λόγου καὶ πνεύματος ; Καὶ εἰ ἀμέτοχος ἦν, οὐκ ἦν αἴτιος τῶν κτισμάτων· τὸ γὰρ μὴ ἔχον λόγον ἢ πνεῦμα οὐδὲν ἕτερον ἦν εἰ μὴ ξύλον ἢ λίθος· καὶ γὰρ οἱ θεόπνευστοι προφητικῆς γνώσεως θείας ἐμπνευσθέντες, Ἐνα Θεὸν κηρύττουσι μετὰ λόγου καὶ πνεύματος. Ὁ μὲν Δαυὶδ τάδε φησὶν· Τῷ λόγῳ Κυρίου οἱ οὐρανοὶ ἐστερεώθησαν, καὶ τῷ πνεύματι τοῦ στόματος αὐτοῦ πάντα ἡ δύναμις αὐτῶν· καὶ οἱ ἄγγελοι ἐν τῷ πνεύματι ὕμνω τάδε δοξάζουσιν· Ἄγιος, Ἄγιος, Ἄγιος· πλήρης ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ τῆς δόξης αὐτοῦ. Καὶ οὐκ αὐτὸς ὄραξ πῶς τὴν ἁγίαν Τριάδα δοξάζουσι καὶ οἱ ἄγγελοι ;

β'. Εἶπω δὲ καὶ ἄλλο ὁμοίωμα. Ὁ ἄνθρώπινος νοῦς ἡγεμών, προβολεὺς, καὶ αἴτιος ἦν τοῦ ἡμετέρου λόγου καὶ πνεύματος· καὶ ἂν εἰπωμεν τὸν νοῦν πνεῦμα, ὡς κενὸν τὸν λόγον ποιοῦμεν, καὶ ἀπαλλοτριούται ὁ λόγος τοῦ νοῦς τὴν φύσιν ; Λέγει ὁ Σαρακηνός· Οὐχί. Ἐφη ὁ Εὐθύμιος· Ἐστὶν ὁ νοῦς πατήρ τοῦ λόγου, ἢ οὐ ; Λέγει ὁ Σαρακηνός· Ναί. Ἐφη ὁ Εὐθύμιος· Ἐδειξά σοι τὴν πατρότητα ἐπὶ θεοῦ. Λέγει ὁ Σαρακηνός· Καὶ πῶς ; συννηωμένα ἦν ; πῶς λέγετε ὅτι Θεὸς ἐσαρκώθη ; καὶ σαρκωθῆς, εἰς ἦν ἐν τῷ οὐρανῷ ; καὶ τίς διῆγε τὸν κόσμον ; Ἐφη ὁ Εὐθύμιος· Ὁ ἥλιος αὐτολαμπής ἦν καὶ μονοπόστατος, ἢ μετέχει καὶ ἑτέρας ὑποστάσεως ; Λέγει ὁ Σαρακηνός· Ἐν τῷ ἡλίῳ τρεῖς ὑποστάσεις εἰσὶν· τὸ ἄγγειον, τὸ φῶς, καὶ αἱ ἀκτίνες. Ἐφη ὁ Εὐθύμιος· Καὶ διοικουσαί τὴν σύμπασαν γῆν αἱ ἀκτίνες ; τοῦ ἡλίου, ἀλλὰ καὶ εἰς φέρον βαθύτατον καταρχομένη ἢ ἀκτίς τοῦ ἡλίου, ἀπαλλοτριούται ἢ ἀκτίς τοῦ ἡλίου, ἢ τοῦ φωτός ; Λέγει ὁ Σαρακηνός· Οὐχί, ἀλλὰ τὸ παρὸν τῆ γῆ φῶς, αὐτὸ ἦν καὶ ἄνω. Ἐφη ὁ Εὐθύμιος· Καὶ ἐκὼν ὁ ἥλιος ὁ κτιστὸς καὶ φθαρτὸς καὶ ἄνω φωτίζει καὶ κάτω, πῶς γε μᾶλλον ὁ Κτίστης πάντων, ὁ παρὼν ἐν τῇ μήτρᾳ τῇ παρθενικῇ, αὐτὸς ἦν καὶ ἐν τῷ οὐρανῷ καὶ ἐπὶ πᾶσιν τῶν κτίσιν ;

γ'. Λέγει ὁ Σαρακηνός· Καὶ σαρκωθῆς καὶ γεννηθῆς ἐκ τῆς Μαρίας, πῶς ; πάλιν λέγεται ὅτι παρθένος ἦν ἡ Μαρία ; Ὁ ἅγιος Εὐθύμιος ἔφη· Ὁ διαφθείρας παρθενίαν ἐπὶ συνουσίᾳ δύο σωμάτων γίνεται, ἀποτελουμένης ἁμαρτίας. Ἐπὶ δὲ τῷ παν-

A que ac Filium et sanctum Spiritum dicitis ? Hæc nobis demonstrate. Dicit Euthymius : Nos unum Deum credimus increatum, sine initio, incircumscriptum, incomprehensibilem, inscrutabilem, quem nemo vidit unquam. Dicimus autem Filium et Spiritum esse Deum, haud equidem creatos, sed eandem Patris substantiam naturamque habentes. Porro videmus cælum et terram, solemque ac lunam, sidera, lapides, ligna, inanimata et irrationalia : oportuit itaque horum Creatorem, vitæ quoque esse præbitorem : etenim fieri nequit, ut Creator, æque ac illæ creaturæ, irrationalis sit et spiritu vacuus. Cernimus autem præ omnibus creatis rebus spuleherrimam creaturam hominem. Quod si homo particeps verbi est atque spiritus, quomodo oportuisset Creatorem carere verbo ac spiritu ? Nam si forte caruisset. auctor creaturarum non exstitisset. Nam quod neque rationem neque spiritum habet, nihil aliud est quam lignum aut lapis. Profecto prophetica scientia divinitus præditi homines unum Deum prædicant, ratione spirituque pollentem. David quidem sic ait : *Verbo Domini cæli firmati sunt, et spiritu oris ejus omnis virtus eorum* . Angeli quoque in sanctissimo hymno ita laudant : *Sanctus, sanctus, sanctus, plenum cælum ac terra gloria ejus*. Nonne tu vid'is, quomodo sanctam Trinitatem laudant ipsi angeli ?

2. Dicam aliam quoque similitudinem. Humana mens, dux, auctrix, causaque est verbi nostri ac spiritus. Jam si dixerimus mentem ipsam esse spiritum, verbumne vacuum reddimus, et a mentis natura verbum abalienatur ? Dicit Saracenus : Nequaquam. Ait Euthymius : Estne mens verbi patrens, an secus ? Dicit Saracenus : Maxime. Ait Euthymius : Demonstravi tibi Dei paternitatem. Dicit Saracenus : Quomodo hæc copulata sint ? quomodo dicitis Deum esse incarnatum ? Tum si incarnatum fuit, quis in cælo remanebat, quisve mundum regerebat ? Ait Euthymius : Estne sol suapte splendidus, et unius subsistentiæ, an alterius quoque participat ? Dicit Saracenus : In sole tres subsistentiæ sunt, receptaculum, lux et radii. Ait Euthymius : Solis radii universam terram lustrantes, si forte in profundissimum puteum incidant, num idcirco radii a sole aut luce abalienantur ? Dicit Saracenus : Nequaquam ; sed quæ apparet in terra lux eadem et superne est. Ait Euthymius : Si ergo sol, creata res et corruptibilis, tum superne illuminat tum inferne, quanto magis rerum omnium Creator, etsi in utero virginali præsens, idem in cælo quoque erat, et supra quamlibet creaturam ?

3. Dicit Saracenus : Si Verbum incarnatum est ne natum de Maria, quomodo jam dicitur virgo Maria ? Sanctus Euthymius ait : Virginitatis violatio sit duorum corporum copula, dum peccatum patrat. Sed tamen omnipotens Deus aliter agit, qui quidquid

¹ Psal. cxlii, 6.

vult potest. Vis superior faciendi aliquid, vincit naturæ consuetudinem. Dicit Saracenus: Cur opus erat tali mysterio, nempe ut Deus homo fieret? Ait Euthymius: Ut adversarium diabolum contereret, et hominem salvaret. Dicit Saracenus: Etiam in cælo Deus manens, nonne poterat angelum mittere, et vel uno dicto diabolum debellare, quin ob eam causam homo fieret? Præterea qui fieri potuit, ut homo cum diabolo pugnam consereret? Ait Euthymius: Si Deus cum diabolo prælium inivisset, laudi ac gaudio id sibi diabolus adscripsisset. Nam diabolus spe divinitatis consequendæ, loco suo pulsus fuit. Nunc vero haud mirum, si diceret: Victus fui; sed tamen non nisi carne conspecta deceptus sum: veluti piscator hamo imponit inescantem carnem, ut piscem decipiat: namque ea visa, piscis ingreditur sagenam et capitur, haud sciens intra carnem latere validam ferri vim. Sic tu mihi de Deo cogita, qui cum carnem sibi induisset, et dæmoni objecisset, accedens more suo diabolus ad carnem oppugnandam, a latente intra carnem divinitate superatus fuit.

4. Dicit Saracenus: Vos nudiustertiani cum sitis, quomodo quæ ante sæcula fuerunt scitis? Ait Euthymius: Creatura minore est Creatore, an secus? Dicit Saracenus: Vero. Ait Euthymius: Cælum et terra atque universa ab aliquone creata fuerunt, an secus? Dicit Saracenus: Certe ab aliquo. Ait Euthymius: Jam patet Creatorem habuisse vim efficientem etiam ante sæcula. Porro ex apparentibus creaturis, etiam ea quæ ante sæcula exstiterunt cognoscimus. Dicit Saracenus: Quomodo vos dicitis, quod natus Filius non sit creatus, sed coæternus cum Patre? Ait Euthymius: In parte quidem creata, corruptelæ et mutationi fuit obnoxius; in parte autem divina et incircumscrip-ta, oportebat naturam ejus increatam esse atque coæternam. Dicit Saracenus: Quomodo Patrem et Filium et Spiritum sanctum dicitis? Et quoniam tres dicitis, quomodo una substantia et potentia sunt? nonne singuli propriam naturam agendique vim habebunt? Ait Euthymius: Mens, regis mens est, necne? Dicit Saracenus: Utique. Euthymius: Verbum ejus et spiritus, regisne sunt, an secus? Dicit Saracenus: Sane regis sunt. Ait Euthymius: Ecce, ut ais, in rege tres naturæ sunt et tres agendi vires? Dicit Saracenus: Equidem in rege tres sunt agendi vires, sed unus rex. Ait Euthymius: Sic ergo et ego haud divido unum Deum in tres deos, sed unum Deum dico cum Verbo et Spiritu.

5. Dicit Saracenus: Quomodo dicitis Deum copulatum humanitati, et quod ipse homo appellatus sit Deus? quomodo divina natura terrestri naturæ unjta est? Undenam hoc ostenditis? quibus ex miraculis, aut testimoniis? Ait Euthymius: Quid tibi videtur de Moyse atque Isaia? testesne accepta-

Α τοδυναμῶ Θεῶ οὐχ οὕτως, ἀλλὰ πᾶν ἰσχύει ὕπου βουληθῆ· ἡ ἰσχύς ποιῆσαι τι νικᾷ τὸ σύνθηες τῆς φύσεως. Λέγει ὁ Σαρακηνός· Καὶ τίς ἡ χρεῖα τοῦ τοιοῦτου μυστηρίου, ἵνα Θεὸς ἄνθρωπος γένηται; Ἔφη ὁ Εὐθύμιος· Ἴνα τὸν ἀντιδικὸν διάβολον συν- τρίψῃ, καὶ τὸν ἄνθρωπον σώσῃ. Λέγει ὁ Σαρακηνός· Καὶ ἐν τῷ οὐρανῷ Θεὸς οὐκ ἔδύνατο ἐξ ἀποστολῆς ἀγγέλου, ἢ ὑπὸ λόγου καταλῦσαι τὸν διάβολον, εἰ μὴ Θεὸς ἄνθρωπος γενόμενος; Καὶ πῶς ἦν δυνατὸς ἄν- θρωπος πολεμῆσαι τὸν διάβολον; Ἔφη ὁ Εὐθύμιος· Ἐὰν ὁ Θεὸς ἐπολέμησε τὸν διάβολον, εἰς ἔπαινον ἂν καὶ καύχημα εἶχε τοῦτο ὁ διάβολος; ἐκεῖνος γὰρ τῇ ἐλπίδι τῆς θεότητος ἀπεβρίφη. Καὶ οὐ θαῦμα εἰ εἶπεν Ἐνικήθην, ἀλλ' ἐδειλεάσθην ὑπὸ τῆς σαρκός· ὡσπερ ὁ ἀλιεύς ἐνδύων τὸ ἀγκιστρὸν κρέας δελε-

Β ἀσματος, ἵνα τὸν ἰχθὺν δελεάσῃ· καὶ ὄρων ὁ ἰχθύς τὸ κρέας εἰσέρχεται καὶ ζωγρεῖται, μὴ νοῶν ὅτι ἐντὸς τοῦ κρέατος ἰσχυρὰ δύνამεις σιδήρου ὑπάρχει· οὕτω καὶ ἐπὶ Θεοῦ νοεῖ μοι· ἐνδυσθεὶς τὴν σάρκα, καὶ προσβαλὼν τῷ δαίμονι, καὶ προσελθὼν ὁ διάβο- λος κατὰ τὸ σύνθηες πολεμήσας τὴν σάρκα, ἠττήθη παρὰ τῆς ἐντὸς τῆς σαρκὸς κεκρυμμένης θεότητος.

δ'. Λέγει ὁ Σαρακηνός· Ὑμεῖς, χθεσῖνοι ὄντες, πῶς οἴδατε τὰ πρὸ αἰώνων; Ἔφη ὁ Εὐθύμιος· Κτί- σμα ἔλαττον ἦν τοῦ Κτίσαντος, ἢ οὐ; Λέγει ὁ Σα- ρακηνός· Ναί. Ἔφη ὁ Εὐθύμιος· Ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ καὶ τὰ πάντα ὑπὸ τινὸς ἐκτίσθησαν, ἢ αὐτόκτι- στα ἦν; Λέγει ὁ Σαρακηνός· Ὑπὸ τινός. Ἔφη ὁ Εὐθύμιος· Ἀῖλον ὅτι ὁ Κτίστης ἐνεργητικὴν δύνα- μιν εἶχε καὶ πρὸ αἰώνων· καὶ ἐκ τῶν φαινομένων

Κ κτισμάτων γινώσκωμεν καὶ τὰ πρὸ αἰώνων. Λέγει ὁ Σαρακηνός· Πῶς ὑμεῖς φατέ, ὅτι ὁ γεγεννημένος ὁ Υἱὸς οὐκ ἦν κτιστός, ἀλλὰ συνάναρχος τῷ Πατρὶ; Ἔφη ὁ Εὐθύμιος· Ἐν μὲν τῷ κτιστῷ καὶ φθορᾷ ὑπόκειται καὶ ἀλλοιώσει, ἐπὶ δὲ τὸ θεῖον καὶ ἀπερί- γραπτον ἔδει τὸ τῆς οἰκείας φύσεως εἶναι καὶ ἀκτιστον καὶ συνάναρχον. Λέγει ὁ Σαρακηνός· Πῶς Πατέρα καὶ Υἱὸν καὶ ἅγιον Πνεῦμα λέγετε; Καὶ ἐπεὶ τρεῖς λέγετε, πῶς πέφυκε τὰ τρία μιᾶς ὑποστάσεως καὶ ἐξουσίας εἶναι; δηλονότι καθ' ἐν ἰδίαν φύσιν καὶ ἐνέργειαν ἔχει. Ἔφη ὁ Εὐθύμιος· Νοῦς τοῦ βασιλέως νοῦς ἐστίν, ἢ οὐ; Λέγει ὁ Σα- ρακηνός· Ναί. Ἔφη ὁ Εὐθύμιος· Καὶ λόγος αὐτοῦ καὶ τὸ πνεῦμα βασιλέως εἰσὶν, ἢ οὐ; Λέγει ὁ Σα- ρακηνός· Ναί βασιλέως εἰσὶν. Ἔφη ὁ Εὐθύμιος· Ἰδοὺ, ὡς λέγετε, ἐν τῷ βασιλεὶ τρεῖς φύσεις εἰσὶ, καὶ τρεῖς ἐνέργειαι. Λέγει ὁ Σαρακηνός· Ναί ἐν βασιλεὶ· ἐν τούτῳ γοῦν τρεῖς ἐνέργειαι, ἀλλὰ εἰς βασιλεύς. Ὁ Εὐθύμιος ἔφη· Οὐδὲ ἐγὼ χωρίζω τὸν ἕνα Θεὸν εἰς τρεῖς θεοὺς, ἀλλ' ἕνα Θεὸν λέγω μετὰ Λόγου καὶ Πνεύματος.

ε'. Λέγει ὁ Σαρακηνός· Πῶς λέγετε ὅτι Θεὸς ἠνώθη τῇ ἀνθρωπότητι, καὶ αὐτὸς ὁ ἄνθρωπος ἐκλήθη Θεός; καὶ πῶς ἠνώθη ἡ οὐσία τῆς θεότητος τῇ χοϊκῇ οὐσίᾳ; Πόθεν ἔχετε δεῖξαι τοῦτο; ἐκ ποίων σημείων καὶ ἐκ ποίων μαρτυριῶν; Ἔφη ὁ Εὐθύ- μιος· Τί σοι δοκεῖ ὁ προφήτης Μωϋσῆς καὶ Ἡσαίας;

³ Sur. iv, 169

δεκτοὶ μάρτυρες εἰσιν, ἢ οὐ; Λέγει ὁ Σαρακηνός· **A** Ναί. Ἐφη Εὐθύμιος· Ἐν ἡμεῖς μόνοι τὴν ἡμετέραν Γραφὴν μαρτυρήσωμεν ἀληθῆ εἶναι, φαινόμεθα ψεύσται· ἔστι γὰρ ὁ μαρτυρῶν Θεὸς ἐκ τῶν ἀπείρων θαυμάτων τῶν ἐν ταῖς Ἐκκλησίαις ἡμῶν γενόμενων· ὁμοῦ εἶπω σοι καὶ δι' ἣν αἰτίαν ὁμολογεῖται ὅτι ὁ διάβολος ἀγγελος ἦν πρῶτως Θεοῦ· καὶ ἐξέπεσε ναί, ἢ οὐ; Λέγει ὁ Σαρακηνός· **N**αί. Ἐφη ὁ Εὐθύμιος· Καὶ περὶ τὸν διάβολον, τίνα φρονήσας ἐνίκησεν; Λέγει ὁ Σαρακηνός· Τὸν ἀνθρώπων. Ἐφη ὁ Εὐθύμιος· Κηδόμενος ὁ Θεὸς τὴν φύσιν τῶν ἀνθρώπων, οὐκ εἴασεν αὐτὴν τυραννομένην ὑπὸ τοῦ Σατανᾶ, ἀλλὰ σωτηριῶδες οἰκονομίᾳ ἠνώθη τῇ ἀνθρωπότητι, καθὼς ἀριδῆλως οἱ ἄγιοι προφήται ἡμᾶς διδάσκουσιν. Ἄκουε τοῦ μεγαλοφωνοτάτου Ἡσαίου λέγοντος· **B** Παιδίον ἐγεννήθη ἡμῖν, υἱὸς καὶ ἐδόθη ἡμῖν, καὶ καλεῖται τὸ ὄνομα αὐτοῦ μεγάλης βουλῆς Ἄγγελος, Θεὸς ἰσχυρὸς, ἐξουσιαστής, ἀρχὴν εἰρήνης, Πατὴρ τοῦ μέλλοντος αἰῶνος. Ὁρᾷς πῶς ὁ προφήτης καὶ παῖδιον καὶ Θεὸν ἐκάλεσεν; Καὶ ὁ Μωϋσῆς, θεασάμενος τὴν βᾶτον καιομένην καὶ μὴ καταφλεγόμενην, τί σοι δοκεῖ; Ἄξιόν ἐστι τὸ τοιοῦτο θαῦμα πρεπόντως τῆς θεότητος, ἢ οὐ;

ζ'. Λέγει ὁ Σαρακηνός· Καὶ πῶς ἦν δυνατὸν ψηλαφητὸν γενέσθαι τὸν Θεὸν ἐν τῷ ἀνθρώπῳ· καὶ μὴ ἀλλοιωθῆναι; Ἐφη ὁ Εὐθύμιος· Ὅσπερ γὰρ ἐνοῦται τῷ σιδήρῳ τὸ πῦρ· καὶ ποῖ μὲν ἐνεργεῖ ἡ φύσις τὰ τοῦ πυρὸς, ποῖ δὲ ὁ σιδηρὸς τὰ οἰκεία, οὕτως καὶ ἡ ψυχὴ τὰ θεῖα, καὶ δὴ τὸ σῶμα τὰ τοῦ σώματος· οὕτως δὴ καὶ ἐπὶ τοῦ Χριστοῦ γέγονεν· ὡς **C** Θεὸς ἐνήργει τὰ θεῖα, καὶ ὡς ἀνθρώπος ἐνήργει τὰ ἀνθρώπινα· καὶ συνετήρουν τὰ ἀμφοτέρα ἰδιώματα. Λέγει ὁ Σαρακηνός· Τρεῖς εἰπῶν, δύνηση εἰπεῖν καὶ τέσσαρας καὶ πέντε. Ἐφη ὁ Εὐθύμιος· Ἐν τῷ ἀνθρώπῳ εἰπῶν λόγον καὶ πνεῦμα, δύνηση καὶ ἕτερον προσθεῖναι· τι; Λέγει ὁ Σαρακηνός· Οὐχί. Εἶπεν ὁ Εὐθύμιος· Οὐδὲ ἐγὼ τίθῃμι προσθήκην ἐν τῇ ἀγίᾳ Τριάδι. Λέγει ὁ Σαρακηνός· Καὶ διὰ τί γλυπεὰ ξύλα προσκυνεῖτε, καὶ εἰκόνας προσκυνεῖτε θεοπρεπῶς; Ἐφη ὁ Εὐθύμιος· Ὁ τὸν χαρακτῆρα τῆς εἰκόνης τοῦ βασιλέως τιμῶν καὶ προσκυνῶν εἰς τιμὴν τοῦ βασιλέως ποιεῖ ἢ εἰς ἀτιμίαν; Λέγει ὁ Σαρακηνός· Εἰς τιμὴν. Ἐφη ὁ Εὐθύμιος· Καὶ ἡμεῖς εἰς τιμὴν τῶν ἀγίων εἰκόνων προσκυνούμεν αὐτάς, καὶ οὐ θεοποιούμεθα ταύτας, ὡς ὑμεῖς λέγετε. Λέγει ὁ Σαρακηνός· Διὰ τί μίγνυτε τὸν ἄρτον καὶ τὸν οἶνον, καὶ μεταδίδάτε τοῖς ἀνθρώποις λέγοντες ὅτι σῶμα καὶ αἷμα ἐστὶ τοῦ Χριστοῦ; Πῶς δυνατὸν γενέσθαι τὸν ἄρτον σῶμα, καὶ τὸν οἶνον αἷμα; Ἐφη ὁ Εὐθύμιος· Παρὰ τῶν ἀνθρώπων βουκόμενος ἄρτος· τί γίνεται ἐν τῷ ἀνθρώπῳ; σῶμα, ἢ ἕτερον· τι (2); Λέγει ὁ Σαρακηνός· Σῶμα. Ἐφη ὁ Εὐθύμιος· Καὶ πῶς δυνατὸν κρία ἐσθλῆν τὸν ἀνθρώπων (3); Τὰ γὰρ κατὰ φύσιν ἀδύνατως ἔχουσι γενέσθαι παρὰ φύσιν· ὁ

¹ Isa. ix, 6. ² Sur. v, 99.

(2) Confer apud Gretserum opp. t. XV, p. 400, paria dicta ab Abucara in Dialogo cum Saraceno.
(3) Confer similia dicentem Cyrillum in Comment.

biles sunt, necne? Dicit Saracenus: Utique. Ait Euthymius: Si nos soli Scripturam nostram veram esse testemur, mendaces videbimur. Etenim Deus testimonium præbet per miracula innumera in Ecclesiis nostris patrata. Simulque aio tibi, quam ob causam affirmetur, diabolum antea fuisse angelum Dei. Hic exciditue loco suo, an secus? Dicit Saracenus: Excidit. Ait Euthymius: Jam diabolus loco suo motus, quemnam invidia percitus superavit. Dicit Saracenus: Hominem. Ait Euthymius: Age vero Deus naturæ humanæ curam gerens, haud sivit eam tyrannico jugo a Satana premi, sed salutarī œconomia univit se humanitati, sicut nos manifeste prophetæ sancti docent. Audi vocalissimum Isaiam dicentem: *Parvulus natus est nobis, filius datus est nobis; et vocatur nomen ejus magni consilii Angelus, Deus fortis, potens, Princeps pacis, Paier futuri sæculi*. Viden' ut Propheta et Parvulum et Deum vocavit? Item de Moysere rubrum ardentem nec tamen combustum spectante, quid tibi videtur? Dignumne satis tale miraculum divinitate est, necne?

6. Dicit Saracenus: Quomodo Deus fieri potuit palpabilis in homine, nec tamen immutari? Ait Euthymius: Sicut unitur ferro ignis: et ignis quidem quæ sunt ignis operator, ferrum item quæ ejus sunt propria; et sicut anima spiritalia, corpus quæ sunt corpori congrua; ita in Christo usveniebat, ut Deus divina, ut homo humana agebat; et ambæ naturæ proprietates suas retinebant. Dicit Saracenus: Quoniam tres dicis, quatuor etiam dicere poteris et item quinque. Ait Euthymius: In homine cum dixeris verbum et spiritum, poterisne et aliud quidquam adjicere? Dicit Saracenus: Nequaquam. Ait Euthymius: Ne ego quidem ullum facio additamentum sanctæ Trinitati. Dicit Saracenus: Cur ligna sculpta adoratis, et parem Deo cultum imaginibus tribuitis? Ait Euthymius: Qui regis imaginem honorat ac veneratur, hoc agit ne ut regem honoret an ut dedecoret? Dicit Saracenus: Ut honoret. Ait Euthymius: Nos quoque sanctas imagines honoris causa veneramur; neque tamen deos ex his facimus, ut vos dicitis.

Dicit Saracenus: Cur panem vinumque miscetis et hominibus distribuitis dicentes corpus ac sanguinem Christi esse? Quomodo panis corpus, et vinum sanguis effici potest? Ait Euthymius: Ab hominibus manducatus panis, quid sit in homine? corpusne, an aliud aliquid? Dicit Saracenus: Corpus. Ait Euthymius: Et quomodo fieri posset ut homo carnem ederet? Etenim quæ secundum naturam sunt, ea contra naturam fieri nequeunt. Nam panis quem nos cum reverentia sumimus, per infusam ei gratiam sit animæ indumentum et lux.

ad Luc. xxii, 19, apud nos in alio volumine p. 417, nempe quod Christus idcirco sub alia, id est panis, specie Eucharistiam nobis obtulerit.

γὰρ ἄρτος, ὃν ἡμεῖς μεταλαμβάνομεν μετὰ ῥόβου, διὰ τὴν μεταλαμβανομένην αὐτῷ χάριν γίνεται ἔνδυμα καὶ φῶς ψυχικόν.

7. Dicit Saracenus : Cur demissum de caelo Evangelium abscondistis, novumque scripsistis? Ait Euthymius : Quis hoc affirmat, et undenam scitis? Dicit Saracenus : Mohamedes docet id, dum ait : Christo in caelum sublato, ad ipsius discipulos dormientes demissum fuit Evangelium, qui surgentes vobis illud tradiderunt : id autem vos abscondistis, quia ibi scriptum erat Mohamedis nomen. Ait Euthymius : Nos dormientium Scripturas non recipimus : nemo quippe cordatus et suae mentis compos, oculorum suorum sensum notitiamque omittens, somniorum phantasmata admittit. Non enim dormientium hominum exquirat Deus virtutem aut iudicium, quia non est dormientium Deus, sed vigilantium. Dicit Saracenus : Quomodo vos dicitis Christum in caelos assumptum, Spiritum sanctum ad discipulos misisse? Cur praesens non illis dedit? Vobis autem dicentibus unum esse Patrem et Filium et Spiritum; attamen ascendit Christus superne, descendit Spiritus, et alteram doctrinam praedicavit. Jam si res ita se habet, divisio quaedam sanctae Trinitati accidit. Ait Euthymius : Homines infirmis non solet medicus pharmaca salutaria mittere, nisi antea ipsos purgaverit. Post purgationem autem, tum demum pharmaca potanda praebet. Sic tu mecum de Christo cogita, ne quibusdam is videretur facultate sua tantummodo vel etiam phantasia docere, vel tanquam homo et non Deus; divina eos virtute antea purgavit materialibus peccatorum passionibus. Deinde post assumptionem in caelos, sanctum Spiritum misit, ut perfectam divinitatem ostenderet, et quod ipse caelestibus quoque locis interesset.

8. Dicit Saracenus : Cum Christus circumciscus fuerit, cur vos non circumcidimini et aqua ablui-
mini? sicut ait Isaias : *Lavamini, mundi estote* *. Vos autem in ecclesias vestras illoti ingredimini. Ait Euthymius : Circumcisio Judaeis data fuit, quia in medio gentium versabantur infidelium et idololatricarum, tanquam notitiae Dei signum, et gregis unius. Quod vero *Lavamini* Isaias dixit, hoc semel praescripsit, divini baptismatis gratiam praedicans. Non enim dixit, *Lavamini* quotidie, sed, *Lavamini* semel. Nam quotidiana lotio fit ob sordes, neque tam rationalium hominum quam porcorum propria est. Quippe Deus ab hominibus non exigit cloacae purgationem, sed mundum cor. Dicit Saracenus : Cur vos peccata vestra terreno homini confidentes, veniam petitis? Ait Euthymius : Deus volens omnium salutem, haud sicut hominem tur-

* Isa. 1, 16.

(4) Nolo hic reticere testimonium pro confessione peccatorum sacerdoti faciendam, quod suppeditat nobis Origenes in inedita Catena ms. ad Salomonis Proverbia. Sic enim ibi Origenes : Ὁ τὰ ἐν σπει-

ζ'. λέγει ὁ Σαρακηνός· Διὰ τί τὸ κατελθὼν ἐκ τοῦ οὐρανοῦ εὐαγγέλιον ἐκρύψατε, καὶ νέον ἐγράψατε; Ἐφη ὁ Εὐθύμιος· Τίς ὁ μαρτυρῶν τοῦτο, καὶ πόθεν οἴδατε; λέγει ὁ Σαρακηνός· Μωάμεδ διδάσκει λέγων· Ἄνελθόντος τοῦ Χριστοῦ ἐν τῷ οὐρανῷ, καὶ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ ὑπνούντων, κατηλθὼν ἐπ' αὐτούς τὸ εὐαγγέλιον, καὶ ἀναστάντες ὑμεῖς παρέδωκαν αὐτό· ὑμεῖς δὲ ἐκρύψατε αὐτὸ διὰ τὸ εἶναι γεγραμμένον τὸ ὄνομα τοῦ Μωάμεδ. Ἐφη ὁ Εὐθύμιος· Ἡμεῖς κοιμημένων Γραφᾶς οὐ δεχόμεθα· οὐδεὶς γὰρ τῶν εὐφρονούντων καὶ κύριος τοῦ αὐτοῦ λογισμοῦ ὑπάρχων, τοὺς αἰσθητοὺς ὀφθαλμοὺς καὶ τὴν γνῶσιν παραβλέψας, ἐνυπνίων φαντάσματα δέχεται· οὐ γὰρ κεκοιμημένων ἀνθρώπων ἀπαιτεῖ ὁ Θεὸς ἀρετὴν ἢ κρίσιν· ὁ γὰρ Θεὸς οὐκ ἐστὶν ὑπνούντων, ἀλλὰ γρηγορούντων. λέγει ὁ Σαρακηνός· Πῶς ὑμεῖς λέγετε ὅτι ἀναληφθεὶς, ὁ Χριστὸς ἐξαπέστειλε τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον τοῖς ἑαυτοῦ μαθηταῖς; Πῶς παρὼν οὐκ ἔδωκε τοῖς; Ὑμῶν δὲ λεγόντων ὅτι ἐν εἰσιν ὁ Πατὴρ καὶ ὁ Υἱὸς καὶ τὸ ἅγιον Πνεῦμα, ἀλλ' ἀνήλθεν ὁ Χριστὸς ἄνω, καὶ κατηλθε τὸ Πνεῦμα, καὶ ἄλλην διδασκαλίαν ἐκήρυξεν· καὶ εἰ οὕτως ἔχει, διαμερισμὸς ἦν ἐν τῇ ἁγίᾳ Τριάδι. Ἐφη ὁ Εὐθύμιος· Τῶν ἐν ἀσθενείᾳ ὄντων ἀνθρώπων οὐκ ἐνδέχεται ὁ ἱατρὸς ἀποκαθαρίζοντα φάρμακα κεράσαι, εἰ μὴ πως προκαθαραῖ τούτους· μετὰ δὲ τὴν προκάθαρσιν, τότε καὶ τὰ φάρμακα ποτιεῖ· οὕτως καὶ ἐπὶ τοῦ Χριστοῦ νόμι μοι· ἵνα μὴ τισὶ δόξῃ ὅτι κατὰ ἀρετὴν καὶ μόνῃ, ἢ καὶ φαντασίαν διδάσκει, ἢ ὡς ἀνθρωπὸς μόνον, καὶ οὐχ ὡς Θεός· ἀλλ' ὡς Θεὸς προεκάθηρεν αὐτοὺς ἐκ τῶν ὀλικῶν παθῶν τῶν ἁμαρτιῶν αὐτῶν παρὼν αὐτός· ἔπειτα μετὰ τὴν εἰς οὐρανοῦς ἀνάληψιν ἐξαπέστειλε τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, δεικνύων τὴν τελείαν θεότητα, καὶ ὅτι παρὼν ἦν καὶ τοῖς ἄνω.

ἡ'. λέγει ὁ Σαρακηνός· Τοῦ Χριστοῦ περιτεμηθέντος, πῶς οὐ περιτέμενεσθε, καὶ λούεσθε ἐν τῷ ὕδατι; καθὼς φησιν Ἡσαίας· *Λούεσθε, καθαροὶ γίνεσθε*· καὶ ὑμεῖς ἐν ταῖς ἐκκλησίαις ὑμῶν ἄπλυτοι εἰσέρχεσθε. λέγει ὁ Εὐθύμιος· Τὸ περιτέμενεσθαι ἐδόθη τοῖς Ἰουδαίοις διὰ τὸ παρεῖναι μέσον τῶν ἔθνῶν ἀπίστων καὶ εἰδωλολατρῶν, θεογνωσίας σημεῖον καὶ μιᾶς ποίμνης. Τὸ δὲ *Λούεσθε* Ἡσαίου φάσκοντος, ἀπαξ ἐνομοθέτησε, προλέγων τὴν χάριν τοῦ οὐλοῦ βαπτίσματος· οὐ γὰρ εἶπε *Λούεσθε καθ' ἑκάστην*, ἀλλὰ *Λούεσθε ἀπαξ*· τὸ γὰρ λούεσθαι καθ' ἑκάστην καὶ βρωβόρων ἐστίν, οὐκ ἦν λογικῶν ἀνθρώπων ἀλλὰ χοίρων· οὐ γὰρ ἀπαιτεῖ ὁ Θεὸς ἀνθρώπων κάθαρσιν ἀφεδρώνος· ἀλλὰ καρδίαν καθάραν. λέγει ὁ Σαρακηνός· Καὶ ὑμεῖς διὰ τί, τὰς ἁμαρτίας ὑμῶν εἰς χοίρῳ ἀνθρώπων ἐξομολογούμενοι (4), αἰτεῖσθε συμπάθειν; Ἐφη ὁ

ρίμενα ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ ὑπὸ τοῦ πονηροῦ κακὰ μὴ ἐξαγγέλλων αὐτὸ Κυρίῳ τῷ Θεῷ. ἢ ΘΕΟΦΙΛΕΙ ἌΝΘΡΩΠΩ, οὐκ εὐδωθήσεται ἐν τῇ καρδίᾳ τοῦ πονηροῦ νίκη· *Qui sata in corde ejus ab improbo dia*

Εὐθύμιος· Θεὸς γὰρ ὁ θέλων τῶν πάντων την σωτηρίαν οὐκ εἶπασε τὸν ἄνθρωπον ἐμπαίζεσθαι τοῖς αἰσχροῖς λογισμοῖς καὶ πράξεσι καὶ ταῖς Σατανικαῖς ἐργασίαις, ἀλλὰ διὰ τῆς παρουσίας ἐξομολογήσεως κτᾶσθαι καὶ συστέλλεσθαι καὶ ποιεῖν ἀποχὴν τοῦ κακοῦ. Λέγει ὁ Σαρακηνός· Διὰ τί ἐν καιρῷ τοῦ θανάτου μεταλαμβάνοντες λέγετε ὅτι Μέτοχοί ἐσμεν τοῦ παραδείσου; Ἐφη ὁ Εὐθύμιος· Οὐδεὶς δύναται εἰσελθεῖν ἐν τῇ οἰκίᾳ τοῦ βασιλέως καὶ τῷ βασιλεῖ συγκαθευθῆσαι καὶ συνεσιδῆσθαι, εἰ μὴ τὴν ἐσθῆτα τοῦ βασιλέως φορῶν καὶ οἰκεῖς αὐτοῦ ᾖ· τὸν γὰρ ἀλλότριον μὴ μόνον ὁ βασιλεὺς, ἀλλὰ καὶ οἱ αὐτοῦ δούλοι· τοῦτον ἀποδιώκουσιν.

θ'. Λέγει ὁ Σαρακηνός· Τίς ἐστὶν ὁ μαρτυρῶν ὅτι ὁ Θεὸς ἐσαρκώθη; καὶ δι' ἣντινα αἰτίαν; Ἐφη ὁ Εὐθύμιος· Ἔστωσαν παρ' ἡμῶν ἕξ μάρτυρες δευτεροῦ, ὁ τε Ἀβραάμ, Δαυὶδ, Ἡσαΐας, Ἰερεμίας, Δανιήλ, Ἰεζεκιήλ. Λέγει ὁ Σαρακηνός· Καὶ πάνυ μάρτυρες καὶ προφήται. Ἐφη ὁ Εὐθύμιος· Τοῦ Θεοῦ πρὸς Ἀβραάμ εἰπόντος· Ἐτήσω τὴν διαθήκην μου ἀνὰ μέσον ἡμῶν καὶ τοῦ σπέρματός σου· ὅρα δύναμιν λόγου· ἡ γὰρ διαθήκη μυστηρίου φοβεροῦ ᾗν ὑπόθεσις· καὶ ὁ Δαυὶδ· Ὁ Θεὸς ἐμφανῶς ἤξει· καὶ ἐκλίνας οὐρανοῦς καὶ κατέβη· καὶ ὁ Ἰερεμίας· Ὁδοὺς ὁ Θεὸς ἡμῶν, οὐ λογισθήσεται ἕτερος πρὸς αὐτόν. Μετὰ ταῦτα ἐπὶ τῆς γῆς ὤφθη, καὶ τοῖς ἀνθρώποις συναναστρέφει· καὶ πάλιν· Τότε γενήσεται τὰ παγκόσμια σωτήρια, ὅταν παρθένος γενήσῃ· καὶ πάντα τὰ ἔθνη ξύλον προσκυνήσουσι· καὶ ὁ Ἡσαΐας· Ἰδοὺ ἡ παρθένος ἐν γαστρὶ λήψεται, καὶ τέξει υἱόν, καὶ καλέσεται τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ἐμμανουήλ, ὃ ἐστὶ Μεθ' ἡμῶν ὁ Θεός. Καὶ ὁ Ἰεζεκιήλ προλέγων τοῦ Χριστοῦ τὴν γέννησιν τὴν ἐκ τῆς Μαρίας γεννησομένην, ἔλεγεν· Ἡ πόλις αὕτη κεκλεισμένη ἐστὶν, καὶ οὐδεὶς οὐ μὴ διέλθοι δι' αὐτῆς εἰ μὴ ὁ Θεός Ἰσραὴλ. Τί σοι δοκεῖ; ἀληθινοὶ εἰσὶν οἱ λόγοι τῶν προφητῶν ἢ οὐ; Πῶς εἶδε [εἰ μὴ] τὸν Θεὸν ἄνευ σπορᾶς [γεννᾶσθαι]; Λέγει ὁ Σαρακηνός· Εἰπέ ἡμῖν ὁμοίωμα τῆς θεότητος καὶ τῆς ἀνθρωπότητος, ὅπως γινώσκωμαι τοῦτο. Ἐφη ὁ Εὐθύμιος· Φύσις τοῦ μαργάρου πόθεν ἦν; Λέγει ὁ Σαρακηνός· Ἐξ ἀστραπῆς καὶ ἡλίου καὶ ἀστράκου. Ἐφη ὁ Εὐθύμιος· Καὶ ἀλλοιοῦται ἡ ἀστραπή ἐνωθεῖσα τῷ ἀστράκῳ; Λέγει ὁ Σαρακηνός· Οὐχί. Ἐφη ὁ Εὐθύμιος· Ὡσπερ ἡ ἀστραπή εἰσέρχεται εἰς τὸ ἀστράκον, καὶ σαρκούται ἐκμπρότητα λέγομεν εἶναι τὴν φύσιν τῆς ἀστραπῆς· καὶ τὸ ψηλαφητὸν λέγομεν εἶναι τὴν φύσιν τῆς σαρκὸς τοῦ ἀστράκου· οὕτω καὶ ἡ θεία φύσις σαρκωθεῖσα γέγονε Θεὸς καὶ ἄνθρωπος.

ι'. Λέγει ὁ Σαρακηνός· Εἰ οὕτως ἔχει, πῶς λέγετε ὅτι Χριστὸς ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ ἐσταυρώθη καὶ ἀπέθανεν; Ἐφη ὁ Εὐθύμιος· Μὴ γένοιτο ὅτι ἡμεῖς λέγομεν περὶ τοῦ Λόγου τοῦ Θεοῦ ὅτι ἐσταυρώθη καὶ ἀπέθανεν. Ἄλλ' εἶπω σοὶ τι ὁμοίωμα· Τὸν μαργαρίτην ὅταν αὐτὸν τρυπῶσι, ποῖα φύσις πάσχει; τῆς

A pibus delectari cogitationibus, actibusque, et Sarcenicis operibus, sed promptæ confessionis occasione oblata, ruinam colibere curavit, et a malo conversionem facere. Dicit Saracenus: Cum obitus tempore communicantes, dicitis vos paradisi fieri participes? Ait Euthymius: Nemo potest regis domum ingredi, et regi assidere cum eoque epulari, nisi vestem regiam gestaverit, ejusque familiaris sit. Hominem quippe alienum, non rex solum, verum etiam famuli ejus expellunt.

9. Dicit Saracenus: Quem habetis testem quod Deus sit incarnatus, et quam ob causam? Testes fide digni sex nobis sunt, Abrahamus, David, Isaias, Jeremias, Daniel, Ezechiel. Dicit Saracenus: Isti certe egregii sunt testes ac prophetæ. Ait Euthymius: Deus Abrahamo dixit: Statuum pactum meum inter me et semen tuum. Vides sermionis vim; nam pactum, tremendi mysterii exhibitio fuit. David item ait: Deus manifeste venit; inclinavit caelos et descendit. Tum Jeremias: Hic Deus noster est; non reputabitur alius præ ipso. Post hæc in terris visus est, et cum hominibus conversatus est. Et rursus: Tunc fiet generalis salus, cum virgo pariet, et omnes gentes lignum adorabunt. Item Isaias: Ecce virgo in utero habebit, et pariet filium, et vocabitur nomen ejus Emmanuel, id est, Nobiscum Deus. Ezechiel quoque Christi natiuitatem prædicens, de Virgine Maria futuram, aiebat: Hæc porta clausa erit, nec quisquam per eam transibit, nisi Deus Israelis. Quid tibi videtur? prophetarum sermones veraces, ne sunt, an secus? Quis enim præter Deum absque semine nasci potuit? Dicit Saracenus: Recita mihi similitudinem aliquam deitatis et humanitatis, ut rem intelligam. Ait Euthymius: Margariti natura undenam constat? Dicit Saracenus: Ex fulgore, sole et ostracio. Dicit Euthymius: Mutatur ne fulgor ostracio copulatus? Dixit Saracenus: Nequaquam. Dicit Euthymius: Sicut fulgor ostracii penetrat, et sine confusione incarnatur, sitque margaritum; et claritatem quidem dicimus esse naturam fulgoris; et qualitatem palpabilem dicimus naturam carnis ostracii; sicut etiam ex divina natura incarnata factus est Deus et homo.

ἀσυγγῶτος, καὶ γίνεται μάργαρος· καὶ τὴν μὲν λαμπρότητα λέγομεν εἶναι τὴν φύσιν τῆς ἀστραπῆς· καὶ τὸ ψηλαφητὸν λέγομεν εἶναι τὴν φύσιν τῆς σαρκὸς τοῦ ἀστράκου· οὕτω καὶ ἡ θεία φύσις σαρκωθεῖσα γέγονε Θεὸς καὶ ἄνθρωπος.

10. Dicit Saracenus: Si res ita se habet, cur dicitis Christum Verbum Dei crucifixum ac mortuum? Ait Euthymius: Absit ut nos dicamus Verbum Dei crucifixum ac mortuum. Audi similitudinem. Si quando margaritum terebrant, quænam natura patitur? fulgorisne an ostracii? Dicit Saracenus:

* Cl. Sur. iv, 102; v, 85. sq. * Gen. xvii, 7. 36, 38. * Isa. vii, 14. * Ezech. xlii.

* Psal. xlix, 3. * Psal. xvii, 18. * Baruch iii,

hola mala non confitetur aut Domino Deo, aut DEO DILECTO HOMINI, prospera adversus malignum hostem victoria non fruemur.

Ostracii. Ait Euthymius : Sic etiam in Christo contigit : caro sola crucifixa fuit, et obiit. Dicit Saracenus : Moriente carne, discessitne a carne divinitas necne? Ait Euthymius : Separaturne fulgoris natura, cum patitur ostracium? Dicit Saracenus : Nequaquam. Ait Euthymius : Si natura fulgoris nihil patitur, cur divina natura pati debuit cum corpore? Dicit Saracenus : Cur tanto peracto mysterio, Deoque homine facto, ut hominem prout dicitis salvaret, cur, inquam, non desinit diabolus humanum genus perpetuo oppugnare? Ait Euthymius : Narrabo tibi similitudinem. Rex quidam habuit amicum plane fidelissimum. Inimicus vero nescio quis videns immensam æstimationem dilectionemque qua illum rex prosequatur, dolosa facta incursione, regis amicum deprædatus est, ejusque bona pessum dedit. Et regis quidem amicum captum crudeliter verberavit, gravibusque catenis vinciens in profundissimum tenebrosumque puteum projecit : quo in loco misere desperateque jacebat. Sed tamen rex prioris felicitatis amici sui, necnon posterioris infelicitatis memor, per viscera misericordiæ, sapiente excogitato consilio, veniens cum regali virtute adversus hostem, non pro alio negotio, sed pro amico suo ex acerbo gravique cruciatu liberando decertavit. Illum autem malis gaudere solitum debellans et conterens, tortoribus tradidit : quamquam idem ne sic quidem a vexando regis amico destitit. Pari ratione cogita mecum de divina condescensione : non enim necessitate aliqua premente ad suppressenda scandala venit, sed ut hominem liberaret. Porro ut male vel bene agamus, id nostri arbitrii est atque conscientiæ; quandoquidem utriusque rei nobis scientiam impertitus est.

Τὸ δὲ πράττειν πονηρὸν εἶτε ἀγαθὸν τῆς ἡμετέρας ἐστὶ προαιρέσει; τε καὶ συνειδήσεως· ἐπεὶ τὴν τῶν ἀμφοτέρων γνώσιν ἡμῖν ἀνέθηκεν.

11. Dicit Saracenus : Cum vosmet dicatis pretioso sanguine emptos, age dic a quonam venditi fueratis, et pro quonam Christus sanguinem suum profuderit? Insuper dicitis, vos antea fuisse diaboli famulos, Christum vero advenientem vos redemisste. Atqui si Christus sanguinem suum diabolo dedisse pretium dicatur, nonne hæc exitiosa blasphemiam sit? Ait Euthymius : Misericordiam Dei ejusque ineffabilem benignitatem, vocamus nos venditionem atque emptionem : venditionem quidem, quia nos in adversam partem declinantes, abjecti a Deo fuimus, ab eoque recessimus. Emptionem autem dicimus immensam ejusdem benignitatem et condescensionem. Proferam tibi exemplum, quoniam id mysterium non capis; sed hac recitata similitudine, id demum comprehendere poteris. Rex quidam regionem egregiam possidebat ac magnam. Verum illuc [morbus] irrepens funditus eam desolabat. Dolens itaque rex, convocatis optimis medicis, sententiam illorum rogavit, multisque missis, morbus tamen sanari non potuit. Erant autem in ea

ἀστραπῆς ἢ τοῦ ἀστράκου; λέγει ὁ Σαρακηνός· τοῦ ἀστράκου. Ἔφη ὁ Εὐθύμιος· οὕτως καὶ ἐπὶ τοῦ Χριστοῦ γέγονεν· ἡ σὰρξ μόνη ἐστασώθη καὶ ἀπέθανεν. λέγει ὁ Σαρακηνός· καὶ ἀποθανούσης σαρκός; ἀπεχωρίσθη ἡ θεότης ἐκ τῆς σαρκός; ἢ οὐ; Ἔφη ὁ Εὐθύμιος· χωρίζεται ἡ φύσις τῆς ἀστραπῆς ὅταν πάσχει τὸ δοτρακον; λέγει ὁ Σαρακηνός· οὐχί. εἶπεν ὁ Εὐθύμιος· καὶ εἰ ἡ φύσις τῆς ἀστραπῆς οὐ πάσχει, πῶς ἡ θεία φύσις εἶχε συμπασχῆσαι τῷ σώματι; λέγει ὁ Σαρακηνός· πῶς γοῦν, τοῦ τοιοῦτου μυστηρίου γεγονότος, καὶ Θεοῦ καὶ ἀνθρώπου γενομένου, ἵνα σώσῃ τὸν ἄνθρωπον, ὡς λέγετε, πῶς ὁ διάβολος οὐ παύεται ἀενάως τὸ γένος τῶν ἀνθρώπων πολεμῶν; Ἔφη ὁ Εὐθύμιος· εἶπω σοι ὁμοίωμα· βασιλεὺς τις εἶχε φίλον πάνυ γηνοσιώτατον. Ἐχθρὸς δὲ τις βλέπων τὴν ἀπειρον τιμὴν καὶ ἀγάπην ἣν πρὸς αὐτὸν ἐκέκτητο ὁ βασιλεὺς· ἐλθὼν δὲ ὁ ἐχθρὸς μετὰ δόλου ἐσκόλευσε τὸν τοῦ βασιλέως φίλον καὶ ἀπόλωτο τὰ ὑπάρχοντα αὐτοῦ· καὶ τὸν μὲν φίλον τοῦ βασιλέως λαθῶν ὁ ἐχθρὸς ἐτυψεν ἀνηλεῶς, καὶ κλοιοῖς βαρέσι πεδήσας τοῦτον ἐν βαθυτάτῳ καὶ σκοτεινῷ φρέατι ἀπέθετο· καὶ ἦν μέγας ἐλεεινὸς ἐκεῖ καθάπερ ἀπαρηγόρητος. Μνησθεὶς οὖν ὁ βασιλεὺς τῆς προτέρας μακαριότητος τοῦ αὐτοῦ φίλου, καὶ πάλιν τῆς δευτέρας αὐτοῦ ἀθλιότητος, κατελθὼν διὰ σπλάγχνα ἐλέους οἰκονομικῶς ἐν βασιλικῇ δυνάμει πρὸς τὸν ἐχθρὸν, οὐκ ἠγωνίσαστο περὶ τῶν πραγμάτων, ἀλλ' ἠγωνίσαστο τοῦ ἐλευθερῶσαι τὸν αὐτοῦ φίλον ἐκ τῆς πικρᾶς καὶ δεινῆς βασάνου. τὸν δὲ χαιρέκακον ἐκεῖνον καταλύσας καὶ συντριψάς παρέδωκε τοῖς βασανισταῖς· ἐκεῖνος δὲ πάλιν οὐκ εἴασεν, ἀλλ' οὐδ' οὕτως τὸν φίλον τοῦ βασιλέως. τοιοῦτως ἐπὶ τῇ θεῇ συγκαταβάσει νόμι μοι· οὐδὲ γὰρ ἐξ ἀνάγκης ἦκε παῦσαι τὰ σκάνδαλα, ἀλλ' ἐλευθερῶσαι τὸν ἄνθρωπον.

11. λέγει ὁ Σαρακηνός· Ὑμῶν λεγόντων ὅτι ἠγοράσθητε τῷ τιμῷ αἵματι, παρὰ τίνος ἐπράθητε; καὶ ὑπὲρ τίνος ἐζώκεν ὁ Χριστὸς τὸ αἷμα αὐτοῦ; καὶ πάλιν λέγετε ὅτι δοῦλοι ἔστε πρῶην τοῦ διαβόλου, καὶ ἐλθὼν ὁ Χριστὸς, ὑμᾶς ἠγόρασεν· καὶ ἐὰν τῷ διαβόλῳ ἔδωκεν αὐτοῦ τὸ αἷμα (5), ἀρκέσει τοῦτο εἰς βλασφημίαν καὶ ἀπόλειαν. Ἔφη ὁ Εὐθύμιος· τοὺς οἰκτιρμούς τοῦ Θεοῦ, καὶ τὴν ἀφατον αὐτοῦ εὐσπλαγγίαν καλοῦμεν πρᾶσιν καὶ ἀγοράν· πρᾶσιν μὲν ὅτι κλιναντες εἰς τὰ ἐναντία ἀπερρίφημεν ἀπὸ Θεοῦ καὶ ἀπέστημεν· ἀγοράν δὲ τὴν αὐτοῦ ἀπειρον εὐσπλαγγίαν καὶ συγκαταβάσιν. εἶπω σοι δὲ καὶ ὁμοίωμα, ὅτι τὸ μυστήριον τοῦτο οὐκ ἐχώρησε, καὶ ἐκ τοῦ ὁμοιώματος δυνήσει καταλαθεῖν τοῦτο. βασιλεὺς τις εἶχε χώραν πολλὴν καὶ μεγάλην. καὶ εἰσῆλθεν εἰς τὴν ἐκτουτὸν χώραν [νόσος] ὥστε παντελῶς ἀφανισθῆναι. περιλυτος οὖν γενόμενος ὁ βασιλεὺς, προσκαλεσάμενος τοὺς ἀρίστους αὐτοῦ λατρῶς, ἐπυθάνετο παρ' αὐτῶν, καὶ πολλοὺς τῶν λατρῶν ἐξαποστείλας, οὐκ ἠδυνήθησαν θεραπεῦσαι. Ὑπῆρχον δὲ εἰς τὴν χώραν τοῦ βασιλέως χαιρέκακοι ἄνθρωποι καὶ γόη-

(5) Quæstionem hanc appellat veterem Photius in Amphilochiana dissertatione xxv (quam nos

edidimus *Script. vet.* tomo primo), et docte solertique dissolvit.

τις. Τί οὖν ποιεῖ ὁ βασιλεὺς; Ἐνα υἱὸν ἔχων μονογενῆ, ἀνέβησεν αὐτῷ προβάτου δορᾶν, καὶ ἐξ-ακίστειλεν εἰς τὴν ἑαυτοῦ χώραν. Ἰδόντες δὲ τοῦτον οἱ χαιρέκακοι παῖδες τῆς χώρας ἐκείνης, λαβόντες τοῦτον ἀπέκτειναν. Καὶ λαβὼν ὁ βασιλεὺς ἐν ταῖς χερσὶ ταῖς ἰδίαις τὸ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ αἷμα, καὶ ποτί-σας τὸν λαὸν, ἐζωοποίησεν ἐκ τοῦ θανάτου τὴν ἑαυτοῦ χώραν. Νόει μοι καὶ ἐπὶ τοῦ φοβεροῦ σώματος καὶ αἵματος τοῦ Χριστοῦ ὅτι οὔτε ἄγγελος οὔτε προφήτης ἦν δυνατὸς ἐξελεῖσθαι τὸν ἄνθρωπον ἐκ τῆς τυραννίδος τοῦ διαβόλου εἰ μὴ ὁ αὐτὸς ἀρχηγὸς τῆς ζωῆς ἡμῶν καὶ τῆς σωτηρίας Θεὸς διὰ τοῦ ἰδίου σώματος καὶ αἵματος.

ιβ. Λέγει ὁ Σαρακηνός· Διὰ τί ὁ Μωάμεδ διπὸ τοῦ προφήτου Ἡσαίου κηρυττόμενος προφήτης, καὶ ἐν τῇ ὑμετέρᾳ γραφῇ κηρυττόμενος προφήτης καὶ γεγραμ- μένος ὦν, ἐξεώσατε τοῦτον; Ἐφη ὁ Εὐθύμιος· Στήσον τὸν νοῦν σου καὶ τὴν συνειδησίην σου ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ τοῖς λόγοις τοῦ Ἡσαίου. Λέγει ὁ Σαρα- κηνός· Εἰ ὁ Θεὸς, οὐκ ἀμφίβολος· Λέγει ὁ Εὐθύμιος· Τί σοι δοκεῖ περὶ τοῦτου τοῦ προφήτου Ἡσαίου; θεράπων ἦν Θεοῦ καὶ ἀληθινὸς προφήτης ἢ οὐ; Λέ- γει ὁ Σαρακηνός· Καὶ πάνυ προφήτης καὶ θεράπων. Ἐφη ὁ Εὐθύμιος· Τοιοῦτος θεὸς προφήτης καὶ μέ- γας Ἡσαίας τάδε φησὶ περὶ τοῦ Μωάμεδ· Ἄφει- λε Κύριος ἀπὸ Ἱερουσαλὴμ μέγαν καὶ μικρὸν, κεφαλὴν καὶ οὐρᾶν, προφήτην ἀνομιον διδάσκοντα ἴνομα· οὐδ' εἶ ἡ οὐρᾶ; καὶ ἔστω πλανῶν καὶ πλανώμενος· ταῦτα φάσκοντος τοῦ Ἡσαίου περὶ τοῦ Μωάμεδ. Λέγει ὁ Σαρακηνός· Εἰπέ ἡμῖν, τῆς θείας Γραφῆς ἰερούσης· Οὐαὶ οἱ μετὰ τυμπάνων καὶ αὐλῶν τὸν οἶνον πίνοντες καὶ μὴ μεθύσκασθε οἶνον ἐν ᾧ ἔστιν ἡ ἀσωτία πῶς ὀρώμεν τοὺς Χριστιανούς ἐν τῇ μέθῃ καὶ ἐν ὀρχήμασι δαιμονι- κοῖς; Καταχριστιανικῶς τοῦτο πράττουσιν. Ἄρά γε μέτοχοι εἰσι τῆς τοῦ Θεοῦ βασιλείας; Ἐφη ὁ Εὐθύμιος· Μὴ γένοιτο· μὴ πλανᾶσθε, τῆς θείας Γραφῆς ἡμῶν λεγούσης¹³· Δικαιοὶ Κύριος, καὶ δικαιοσύνας ἠγάπησεν· Οὔτε πόρνοι, οὔτε μοιχοί, οὔτε μέθυσοι, οὐ κλέπται, οὐ μαλακοί, οὔτε ἀρσενικοῖται εἰσελεύσονται εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν εἰ μὴ ὁ ποιῶν τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ.

ιγ. Καὶ μεθ' ἕτερα ὁ Εὐθύμιος πρὸς τὸν Ἀγαρη- νὸν ἔφη· Εἰπέ ἡμῖν, ὡ σοφώτατε τῶν Ἀγαρ· ὑμεῖς λέγετε τὸν Μωάμεδ καλεῖσθαι προφήτην Θεοῦ καὶ ἀπόστολον· πόθεν ἔχετε τοῦτο δεῖξαι, καὶ ἐκ ποίων μαρτύρων; Ὅρωμεν γὰρ οὔτε κρίσιν, οὔτε συζυγίας, οὔτε πώλησιν, οὔτε ἀγορᾶν, οὔτε χωρισμὸν συ- ζυγίας, οὔτε ἀλλήν τὴν οἰανοῦν ὑπόθεσιν ποιεῖτε παρὲξ μεμαρτυρημένας γραφάς· Ὁ δὲ Μωάμεδ οὗτος, ὃν λέγετε εἶναι προφήτην ὑμῶν, παντά- πασιν ἔστιν ἀμάρτυρος καὶ ἀνυπόστατος· γνώρι- μος γὰρ ἔστι παρὰ πάντων ὅτι μίσθιος ἦν· καὶ ὁ τῆς ζωῆς αὐτοῦ χρόνος πενήτηκοντα καὶ πέντε ἔτη ζῶν ἐν ἀσωτείᾳ καὶ πάσῃ ἀκαθαρσίᾳ τεσσαράκοντα ἔτη, εἰδωλολατρῶν ἐν πάσῃ ἀσεβείᾳ. Τὰ δὲ πέντε καὶ δέκα ἔτη ἤρξατο ψευδοθεοσεβεῖν, παρὰ τινος ἀστρο- νόμου μοναχοῦ, ὃς καὶ αὐτὸς οὐκ ἦν ὀρθὸς τῆς ὀρθο-

A regis provincia maligni homines et malefici. Quid ergo rex fecit? Filium habens unigenitum, huic imposuit ovinam pellem, atque ita in regione illam dimisit: quem visum maligni illi homines captumque interemerunt. At rex manibus suis filii sanguinem sumens, eoque populum illum potans, regionem suam de exitio ad vitam revocavit. Pari modo igitur reputes velim de venerando corpore et sanguine Christi; quod nempe neque angelus, neque propheta, poterat hominem de diaboli tyrannide eripere, præter quam ipse nostræ vitæ auctor et salutis Deus, per proprium corpus et sanguinem.

12. Dicit Saracenus: Cur Mohamedem a propheta Isaiâ proclamatum prophetam et diserte scriptum, vos repudiatis? Ait Euthymius: Intendem mentem tuam atque conscientiam, ceu ante conspectum Dei, Isaiâ verbis. Dicit Saracenus: Si Deus est, non erit ambiguus. Ait Euthymius: Quid tibi de hoc propheta Isaiâ videtur? servusne Dei est verusque propheta, necne? Dicit Saracenus: Propheta magnus Deique famulus. Ait Euthymius: Divus hic magnusque propheta Isaiâs hæc de Mohamede dicit: *Abstulit Dominus de Jerusalem magnum parvumque, caput et caudam, prophetam impium impia docentem. Cujus quidem quid cauda est? eritque decipiens et deceptus*; hæc enim dicit Isaiâs de Mohamede¹³. Dicit Saracenus: Dic nobis, cum divina Scriptura dicat: *Vae iis qui tympana tenentes vinum suum bibunt*¹⁴; item: *Nolite inebriari vino, in quo est luxuria*¹⁵, cur Christianos videmus ebrietati et diabolicis choreis indulgentes? Prorsus hoc a Christiano instituto alienum agunt. Num igitur Dei regnum participabunt? Ait Euthymius: Absit! Ne decipiâmini, quoniam, ait Scriptura: *Justus Dominus, et justitias dilaxit*¹⁶. Neque scortatores, neque adulteri, neque ebriosi, neque fures, neque molles, neque masculorum concubitores, intrabunt in regnum cælorum¹⁷; nisi qui fecerit voluntatem Dei.

13. Et post alia Euthymius Agareno dixit: Dic mihi, o sapientissime filiorum Agar: vos dicitis Mohamedem vocari prophetam Dei et legatum. Undenam hoc ostenditis, et quibus testibus? Namque ut cernimus, vos neque iudicium, neque conjugia, neque venditionem, neque emptionem, neque conjugii dissolutionem, neque aliud quodvis negotium facitis, sine scripto testimonio. Hic autem Mohamedes, quem dicitis esse prophetam vestrum, prorsus omni testimonio caret et fundamento. Constat enim apud omnes mercenarium fuisse, et quod totum vitæ suæ tempus quinquaginta et quinque annorum, in omni luxuriæ et impuritatis genere exegerit, et quidem usque ad quadragesimum annum impius idololatra. Postremis vero quindecim annis cœpit falsam religionem colere, ab astronomo quodam monacho eru-

¹³ Isa. ix, 13, 15. ¹⁴ Isa. v, 11. ¹⁵ Ephes. v, 18. ¹⁶ Psal. x, 8. ¹⁷ I Cor. vi, 9, 10.

ditus, qui nec ipse rectus erat orthodoxæ fidei cultor, sed prava Nestorii doctrina falsisque dogmatibus laborabat, quem etiam Mohamedes meraco ebrius gladio suo occidit; quam ob rem vini potum interdixit. Post susceptam autem rectam, ut ei videbatur, religionem, tota vita ejus nihil aliud fuit quam luxuria, obsceni actus, adulteria, masculorum concubitus, cædes, latrocinia, injuriæ. Et si quid diabolus mali fecit, in hac mundi vanitate, id Mohamedes quoque patravit; imo et parentem suum Satanam superavit: quod si vos negaveritis, nihilominus doctrina ejus id testatur, et facta ipsa conclamant. At verus noster Christianorum Deus in impuris hujusmodi turpibusque hominibus non requiescit, sed longe ab his abest.

14. Audi itaque politiam ejus, vitæque mercedem, et doctrinæ exitum. Ait numerum prophetarum Dei sui fuisse centum et viginti quatuor millia. Nunc dicite mihi: fuitne Deo adversus aliquem bellum, ut tot auxiliaribus egeret? An defecerant adversus eum angeli, ideoque tantum quasi vallum ferebat ut obicem bello opponeret? Atqui noster vere Christus Deus, uno terræmotus ictu consternat, conculiturque cælum ac terra et quæ in terra sunt. Reliquum est ut mihi demonstratis, cur opus fuerit centum ac viginti quatuor millibus prophetarum? Cæterum recitate nobis nomina illorum, et unde fuerint, et illorum patrias, atque stationes. Nam postquam religiose vel potius irreligiose vixerunt, vestros quoque pseudopphetas erudiverunt: quorum prophetarum nomina Mohamedes scripta reperit in herba quadam. Herbam illam coemit, quæ ei profuit ad scortationem protervam et effrenem, adeo ut nunquam ejus cupiditas et lascivia expleri potuerit. Cur ergo hominem impuram, homicidam, præpotentem, rapacem, latronem, planum, dicitis prophetam legatumque Dei? et quod Deus angelum suum miserit ad Mohamedem? Quis adest testis, hunc a Deo missum esse prophetam ac legatum? Quibus ex miraculis ostendis eum prophetam? Ubinam ipsius prophetiæ? Qualis fuit angeli visio, qua ille edoctus fuit scortari, et cinædum agere, aliisque flagitiosis actibus operam dare, quos ego recitare prohibeor ne mentem auditorum inquinem? Vere vanus vester Deus, ejusque angelus, qui vos docuit omne genus luxuriæ patrare.

σθαι; Ἀληθῶς μάταιος ὁ Θεὸς ὑμῶν καὶ ὁ αὐτοῦ ἀκολασίαν.

15. Deinde dicit vobis tres esse in paradiso fluvios, quorum primus melle fluit, alter lacte, vino tertius. Aqua nusquam est. Jam meracum vinum bibentes, necessario ebriati, et absque sensu jacentes cum gravedine, paradiso non fruemini, præterquam laboris requie: et honoris loco ignominiam, pro regno pœnam, vermemque vigilem experiemini. Narrate nobis etiam de camelo femina, quam

(6) Sic affirmantem facit Mohamedem Zamchascerius apud Macaccium in refutatione suræ 22.

(7) Φωσάτων vocabulum, quod Græci etiam

ἄδξου πίστewς, ἀλλ' ἐκ τῆς διδαχῆς ἦν τοῦ Νεστορίου ἐσφαλμένων δογμάτων· ὄντινα καὶ μεθυσθεὶς οἶνον ἀκρατον ἀπικτεινς τῇ αὐτοῦ μαχαίρᾳ· καὶ διὰ τοῦτο καὶ τὴν οἰνοποσίαν ἐκώλυσεν. Μετὰ δὲ τὴν δοκοῦσαν αὐτοῦ θεοσέβειαν, ἢ μᾶλλον ἀσεβειαν, ἔλο; ὁ βλος αὐτοῦ ἦν ἀσωταί, πράξει; αἰσχραὶ, μοιχεΐαι, ὄρπενοκοιτεΐαι, φόνοι, ἀρπαγαὶ, ἀδικίαι· καὶ εἰ τι κακὸν ἐποίησεν ὁ διάβολο; ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ τῷ ματαίῳ, ὁ Μωάμεδ οὗτος ἐποίησεν, καὶ ἐτι πλέον τοῦ πατρὸς αὐτοῦ τοῦ Σατανᾶ. Καὶ ἐάν ὑμεῖ; ἀρνήσεσθε, ἢ διδασκαλίᾳ αὐτοῦ μαρτυρεῖ καὶ βοᾷ τὰ πράγματα. Ὁ δὲ ἀληθὴς Θεὸς ἡμῶν τῶν Χριστιανῶν ἐν τοῖς τοιούτοις ἀνθρώποις αἰσχροὶ; καὶ ἀκαθάρτοι; οὐκ ἀναπαύεται, ἀλλὰ καὶ μακρὴν ἀπέχει ἀπ' αὐτῶν.

B 18. Ἄκουσον γοῦν τὴν πολιτείαν καὶ ἐπαθλα τῆς ζωῆς αὐτοῦ, καὶ τὰ πληρώματα τῆς διδασκαλίης, λέγοντος ὅτι ἀριθμὸς ὑπάρχει (τῶν προφητῶν) τοῦ Θεοῦ αὐτοῦ χιλιάδες ἑκατὸν εἰκοσιτέσσαρες (6). Ἐλπυατε ἡμῖν· εἶχαν ὁ Θεὸς κατὰ τινος [πόλεμον], καὶ ἐδέετο συμμαχίας τοιαύτης; ἢ Ἀπέστησαν αὐτῷ οἱ ἄγγελοι αὐτοῦ, καὶ ἐν τούτῳ ἔφερα εσοῦστων πληθὸς φωσάτου (7) πρὸς τὸ ποιῆσαι ἀντιπαράταξιν πολέμου; Καὶ γὰρ ὁ ἡμέτερο; ἀληθινὸ; Χριστὸ; ὁ Θεὸ; ἡμῶν διὰ μικρᾶς στιγμῆς σεισμοῦ συστέλλεται, καὶ συντρομάσῃ ὁ οὐρανὸ; καὶ ἡ γῆ καὶ τὰ ἐν τῇ γῆ. Λοιπὸν δεῖξατε ἡμῖν τί; ἢ χρεῖα αὐτῆ τῶν εἰκοσιτεσσάρων καὶ ἑκατὸν χιλιάδων προφητῶν· πλην φέρετε πρὸς ἡμᾶ; τὰ ὀνόματα αὐτῶν, καὶ πόθεν εἰσὶ, καὶ ἐκ ποίας χώρα; καὶ ἐκ ποίου τόπου. Καὶ γὰρ μετὰ τὸ θεοσεῖσαι ἢ μᾶλλον ἀσεῖσαι ἐδιδάξαν καὶ τοὺ; ψευδοπροφήτας ὑμῶν· ὧν τὰ ὀνόματα αὐτῶν τῶν προφητῶν εὔρε γεγραμμένα ἐν τῇ βοτάνῃ. Βοτάνῃ ἐξωνήσατο συμβαλλομένη αὐτῷ εἰ; πορνεΐαν ἀσχετον καὶ ἀκόλαστον, ὡ; μὴ κορνήνυσθαι αὐτὸν τῆ; ἐπιθυμίας καὶ τῆ; λαγνεΐας. Πῶ; οὖν ἀνθρωπον ἀκάθαρτον, φονέα, δυνάστην, ἀρπαγα, ληστήν, πλάνον, λέγετε αὐτὸν προφήτην καὶ ἀπόστολον Θεοῦ; καὶ ὅτι ἀπέστειλεν ὁ Θεὸ; τὸν ἄγγελον αὐτοῦ πρὸ; τὸν Μωάμεδ; Τί; ἐστὶν ὁ μαρτυρῶν περὶ τούτου, ὅτι ἐκ Θεοῦ ἐπέμφθη προφήτης καὶ ἀπόστολο; Ἐκ ποίων σημείων δεικνύεις αὐτὸν προφήτην; Καὶ ποῦ εἰσιν αἱ αὐτοῦ προφητεΐαι; Ἀλλὰ καὶ ὅποια ἦν ἡ τοῦ ἀγγέλου θέα, δι' οὗ ἐδιδάχθη πορνεύειν καὶ ἀρσενοκοιτεῦειν, καὶ ἄλλας ἀθεμίτου; πράξει; ἐξ ὧν οὐ δύναμαι λέγειν διὰ τὸ νοῦν ἡμῶν μολύνεσθαι, ὅ; διέταξεν ὑμᾶ; τοῦ πράττειν πᾶσαν

18. Εἶτα πάλιν λέγει πρὸς ὑμᾶ; ὅτι ἐν τῷ παραδείσῳ εἰσὶ τρεῖ; ποταμοὶ· ὁ μὲν εἷ; ῥέει μέλι, ὁ δὲ ἕτερο; γάλα, ὁ δὲ τρίτο; μεστὸ; οἴνου· ὕδωρ δὲ οὐδαμῶ;. Ἀλλ' τὸν οἶνον ἀκρατον πίνοντε; ἐξ ἀνάγκης ἐκ τῆ; μέθης τοῦ ἀκράτου οἴνου ἐν ἀναισθησίᾳ κειτόμενοι καρθηβαρῶντε; οὐδὲν ἀπολαύουσιν ἐν τῷ παραδείσῳ ἀλλ' ἢ κίπον ἀνέσεω; καὶ ἀντὶ τιμῆ; ἀτιμίαν, καὶ ἀντὶ βασιλείας κόλασιν, καὶ

multo antiquiores Euthymio a Latinis jam asci-verant.

αλώγηκα τὸν ἀκοίμητον. Εἶπατε ἡμῖν καὶ περὶ τῆς κριμῆλου, ἣν λέγετε νεμομένην ἐν τῷ παραδείσῳ, ἢ κατ' ἀρχᾶς κτισθεῖσα τὴν ἀθανασίαν ἔλαβεν ἐν τῷ παραδείσῳ, ψευδομένου τοῦ ὕμνων προφήτου, τοῦ Θεοῦ ἡμῶν προπέμποντος τὸν Ἀδὰμ εἰς τὴν γῆν ἐξ ἧς ἐγεγόνει. Καὶ ἔκτοτε τὰ πάντα θάνατον ἐνεδύσαντο· μόνη δὲ ἡ κάμηλος ὕμνων ἔλαβεν ἀθανασίαν. Εἰ οὖν ἀθάνατός ἐστιν ἡ κάμηλος ὕμνων, καθὼς ὑμεῖς φατε, ἐντὸς τοῦ παραδείσου, κατ' ἔτος αὐξανομένη τοὺς τοσοῦτους χρόνους, ἐγέμισεν ἂν ὁ παράδεισος; ἐκ τοῦ ὄγκου αὐτῆς, καὶ οὐδαίς τῶν ἀνθρώπων δυνησεται εἰσελθεῖν ἐκεῖσε.

15'. Ὡσαύτως λέγετε καὶ περὶ τοῦ Μῆκ, ὅτι ὄϊκος Θεοῦ. Λεγόντων ἡμῶν τῶν Χριστιανῶν πρὸς ὑμᾶς, Πόθεν ἀπέρχεσθε καὶ προσκυνεῖτε ἡμερῶν τοσοῦτο διάστημα; καὶ πῆ οὖν ὁ τόπος ἐκεῖνος; καὶ πρὸς ἡμᾶς φατε ὅτι ὁσπίτιον ἦν τοῦ Θεοῦ, κελάρην, ἢ μαγίριον, ἢ ἀγχούρη, ἢ χαζήναν. Σαφηνίσατε ἡμῖν περὶ τοῦ τοιοῦτου ὁσπιτίου· καὶ πῶς οὐ γινώσχετε τὸν τάφον τοῦ ὑμετέρου προφήτου, καὶ τιμᾶτε αὐτοῦ λείψανα ὡς προφήτου τοῦ Θεοῦ καὶ ἀποστόλου. Καὶ εἰ μὲν ἀναπαύεται ὁ Θεὸς ἐν τῷ ὁσπιτίῳ ἐκείνῳ καὶ μόνῳ, ἐξ ἀνάγκης ἦν καὶ φοβερὸν μυστήριον ἐν τῷ τόπῳ ἐκείνῳ· ὅ τι κἂν ὑμεῖς εἶπητε τὸ γεγεννημένον περὶ τοῦ μαγνήτου, περὶ πεπλανημένων θαυμάτων, ἃ πάντες κηρύττουσιν. Ἀλλὰ καὶ αὐτὸς ὁ κύων, ὃ ἐκ τῆς λίμνης ἐξερχόμενος, καὶ πρὸς ὑμᾶς ἐπιφοιτῶν, ὃν ὑμεῖς καλεῖτε χάριν Θεοῦ· βαβαὶ τῆς τοιαύτης ἀπανθρωπίας καὶ ἀγνωσίας! Τοιοῦτά εἰσι τοῦ προφήτου ὕμνων τὰ ληρήματα, ἃ τίς τῶν εὐ φρονούντων δυνησεται εἰπεῖν; τὸν μεμισημένον κύνα χάριν Θεοῦ. Καὶ πάλιν ὁ αὐτὸς Μωάμεδ διδάσκει λέγων ὅτι ἐντὸς τοῦ παραδείσου κατενώπιον Θεοῦ ἀσυνέτως καὶ ἀχορέστως πορνικὴ μίξις γίνεται (8)· ἐπιλήψει γὰρ με διηγούμενος ὁ χρόνος, ἵνα μὴ καὶ αὐτὸν τὸν ἀέρα μολύψω ἐξηγούμενος τοὺς πεπλανημένους λήρους καὶ μεμισημένους λόγους τοῦ Μωάμεδ. Λέγει ὁ Σαρακηνός· Νενίκημαι, νενίκημαι. Ὡ πῶς μεγάλη ἡ πίστις τῶν Χριστιανῶν! Χάριν οὖν ἔχω σοι περὶ τῆς θεογνωσίας ταύτης, ὧ τοῦ Θεοῦ ἀνθρώπε· τὰ γὰρ παρ' ὕμνων Θεὸς μαρτυρεῖ· καὶ δεῦρο, δοῦλε Θεοῦ, βάπτισόν με.

A dicitis in paradiso herbis pasci, quæ ab initio creata immortalis esse in paradiso meruit, prout vester propheta mentitur: nam certe Deus noster Adamum præmisit in terram, de qua sumptus fuerat. Ex quo tempore omnia morti fuerunt obnoxia, solaque vestra camelus immortalitatem sortita est. Si ergo immortalis est vestra camelus, ut vos dicitis, intra paradysum; eaque singulis annis per tota sæcula augetur, certe paradysus pondere illius laborabit, nullusque jam homo illuc ingredi poterit.

16. Narratis pariter de Mecca, quod Dei domus sit. Rogantibus certe vos Christianis, quoniam adorare pergatis tanto dierum spatio? et ubinam sit ille locus? dicitis nobis, illud esse hospitium Dei, et dicitis, in Dei hospitium ejus celarin, et magirion, et achurin, et chazenan. Explanate nobis, quæsumus, quid sit hoc hospitium: et quomodo prophetæ vestri sepulcrum ignoretis, et ejus reliquias honoretis ut Dei prophetæ atque legati. Et siquidem habitat Deus in illo hospicio, necessario tremendum mysterium est in loco illo: quidquid vos dicatis de iis quæ illic sunt per magnetem prodigiis, quæ omnes buccinant. Sed et ipse canis de stagno emergens et ad vos profectus, quem vos Dei gratiam appellatis. Papæ tantam inhumanitatem et incitiam! Hæ sunt prophetæ vestri nugæ, quas narrare quis cordatus queat? abominabilem nempe canem esse gratiam Dei! Item Mohamedes vos docet, intra paradysum ante conspectum Dei stolidè et insatiabiliter fornicariam copulam frequentari. Destituet me tempus talia narrantem, ipsunque aerem inquinaverim, si plenas falsitate nugis, et detestabiles Mohamedis sermones referre velim. Dicit Saracenus: Victus sum, manus do. Quam magna est Christianorum fides! Ago igitur tibi gratias de hac tradita mihi Dei notitia, o homo Dei. Nam quæ vos dicitis, o Christiani, vera sunt. Deus ipse testis. Adesdum o Dei famule, baptismum mihi imperitor.

λεγόμενα τῶν Χριστιανῶν ἀληθῆ εἰσιν· Κύριος ὁ

Dixi superius me Panopliam quamdam adversus Mohamedis sectam hoc volumine instruxisse, Attamen reliquus est in alio codice Vaticano Dialogus Christiani hominis cum Ismaelita, cujus tamen ego scripti ponnisi breve specimen proferam, ne plura capita cumulem, quæ easdem fere objectiones responsiones que, mutatis verbis, continent.

ΔΙΑΛΟΓΟΣ ΧΡΙΣΤΙΑΝΟΥ ΚΑΙ ΙΣΜΑΗΛΙΤΟΥ ΔΓ ΕΡΩΤΑΠΟΚΡΙΣΕΩΝ ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΑΜΟΜΗΤΟΥ ΠΙΣΤΕΩΣ ΤΩΝ ΧΡΙΣΤΙΑΝΩΝ.

DIALOGUS CHRISTIANI CUM ISMAELITA PER INTERROGATIONES ET RESPONSIONES DE IRREPREHENSIBILI CHRISTIANORUM FIDE.

Ὁ ΧΡΙΣΤ. Ὁμολογεῖς τὸν Χριστὸν εἶναι Λόγον καὶ Πνεῦμα Θεοῦ, ὡς λέγεις, κτιστὸν;

CHRIST. Fateris Verbum Spiritumque Dei Christum esse, quem tamen creatum dicis?

(8) hoc perperam imputari corano ab imperitis legendi Arabicos libros Græcis, jam ostendimus in

adnotationibus ad Nicetam Byzantinum, p. 519, adn. 2.

ISMAELITA. Utique sic eum dico ¹⁷.

CH. Ipsum vero Deum, creatumne dicis an increatum?

I. Deum increatum aio.

CH. Spiritalem rationalemque dicis Deum, an secus?

I. Spiritalem ac rationabilem aio.

CH. Age vero Christum Verbum Spiritumque hujus Dei increati, spiritualis ac rationalis dicis, an alterius Dei?

I. Profecto hujusce Dei hunc esse dico et confiteor.

CH. Contingit itaque, ut Deus increatus, spiritualis ac rationalis, ut inquis, utque dici par est, Verbum habeat et Spiritum increatum. Ecce enim cum fatearis Deum increatum ¹⁸, spiritalem ac

I. Mariam dicisne virginem, et absque semine Christum genuisse, et postquam hunc peperit, virginem permansisse, necne?

CH. Sane hanc virginem dico, et absque semine Christum genuisse; et post partum virginem perseverasse ¹⁹, etc.

¹⁷ Sur. III, 45. ¹⁸ Sur. v, 84, 125. ¹⁹ Sur. XXI, 91.

Α Ὁ ΙΣΜΑΗΛΙΤΗΣ. Ναί οὕτως λέγω αὐτόν.

Χ. Καί τόν Θεόν κτιστόν λέγεις, ἢ ἀκτιστόν;

Ι. Ἄκτιστον λέγω τόν Θεόν.

Χ. Ἐμπνουν καί λογικόν τοῦτον τόν Θεόν λέγεις, ἢ οὐ;

Ι. Ἐμπνουν καί λογικόν τοῦτον λέγω.

Χ. Καί τόν Χριστόν Λόγον καί Πνεῦμα τοῦ αὐτοῦ Θεοῦ λέγεις; τοῦ ἀκτιστοῦ καί ἔμπνου καί λογικοῦ, ἢ ἄλλου Θεοῦ;

Ι. Ναί τοῦ αὐτοῦ Θεοῦ τοῦτον λέγω καί ὁμολογῶ.

Χ. Καί γίνεται ἀκτιστός Θεός ἔμπνους καί λογικός, ὡς λέγεις, καθά ἐνι, ἔχειν Λόγον καί Πνεῦμα κτιστόν· ἰδοῦ ὁμολογεῖς Θεόν ἀκτιστόν, ἔμπνουν καί λογικόν· ἐπεὶ δὲ τόν Λόγον καί τὸ Πνεῦμα αὐτοῦ κτιστόν λέγεις, ἄρα καί οὗτος ἀλογός ἐστι καί ἀπνους, κ. τ. λ.

Ι. Τὴν Μαριὰμ παρθένον λέγεις, καί ἄνευ σπορᾶς γεννησαί τόν Χριστόν, καί πάλιν, μετὰ τὸ γεννησαί τοῦτον, παρθένον μείνασαν, ἢ οὐ;

Χ. Ναί παρθένον λέγω ταύτην, καί ἄνευ σπορᾶς γεννησαί τόν Χριστόν, καί μετὰ τὴν γέννησιν πάλιν παρθένον μείνασαν, κ. τ. λ.

ΕΥΘΥΜΙΟΥ ΖΙΓΑΒΗΝΟΥ

ΕΛΕΓΧΟΣ ΚΑΙ ΘΡΙΑΜΒΟΣ

ΤΗΣ ΒΛΑΣΦΗΜΟΥ ΚΑΙ ΠΟΛΥΘΕΙΟΥΣ ΑΙΡΕΣΕΩΣ ΤΩΝ ΑΘΕΩΝ ΜΑΣΣΑΛΙΑΝΩΝ, ΚΑΙ ΤΩΝ ΦΟΥΝΔΑΙΩΝ, ΚΑΙ ΒΟΓΟΜΙΩΝ ΚΑΛΟΥΜΕΝΩΝ, ΚΑΙ ΕΥΧΙΤΩΝ, ΚΑΙ ΕΝΘΟΥΣΙΑΣΤΩΝ, ΚΑΙ ΕΓΚΡΑΤΗΤΩΝ, ΚΑΙ ΜΑΡΚΙΩΝΙΣΤΩΝ.

EUTHYMII ZIGABENI

CONFUTATIO ET EVERSIO

IMPIÆ ET MULTIPLICIS EXSECRABILIIUM MASSALIANORUM SECTÆ, QUI ET PHUNDAITÆ ET BOGOMILI, NEC NON EUCHITÆ, ENTHUSIASTÆ, ENCRATITÆ, ET MARCIONITÆ APPELLANTUR.

Tradidit nobis, fratres dilectissimi, Dominus Deus C ac Servator noster Jesus Christus per sanctos discipulos suos et apostolos, purum sincerumque fidei mysterium, ac simul præmonuit fore ut in diebus ultimis multi falsi prophetæ et falsi Christi exsurgerent, a quibus nobis summopere cavendum foret. Neque secus apostolus Paulus in Epistola ad Timotheum prædixit: *Multos extremis temporibus a fide descituros, spiritibus auscultantes seductoribus et doctrinis dæmonum, sub personis impostorum latentium, qui conscientiam suam canterio exusti con-*

Τοῦ Κυρίου καί Θεοῦ καί Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ διὰ τῶν ἁγίων αὐτοῦ μαθητῶν καί ἀποστόλων καθαρὸν ἡμῖν τὸ τῆς πίστεως παραδόντος μυστήριον, εἰρηκότος δὲ καί ἐν ταῖς ἐσχάταις ἡμέραις πολλοὺς ἐλεύσεσθαι ψευδοπροφήτας καί ψευδοχριστούς, καί παραγγέλαντος προσέχειν ἀπὸ τῶν τοιοῦτων, ἀκολουθῶν δὲ καί τοῦ θεοκλήρυκος Παύλου πρὸς τὸν Τιμόθεον ἀποστείλαντος, ὅτι Ἐν ἐσχάτοις καιροῖς ἀποστήσονται τινες τῆς πίστεως προσέχοντες πνεύμασι πλάνοις, καί διδασκαλίαις δαιμονίων, ἐν ὑποκρίσει ψευδολόγων κεκαυτη-

ριασμένων τὴν ἰδίαν συνειδησίν, κωλυόντων ἅμα ἰουδαίων, ἡ δὲ θεὸς ἐκτί-
 σεν εἰς μετάνοιαν μετὰ εὐχαριστίας τοῖς πι-
 στοῖς καὶ ἐπεγνώκοσι τὴν ἀλήθειαν, ὅτι πᾶν
 κτίσμα Θεοῦ καλὸν μετὰ εὐχαριστίας λαμβανό-
 μεν. Ἀγιάζεται γὰρ διὰ λόγου Θεοῦ, καὶ ἐν-
 τεύχεται. Καὶ πάλιν· Ἐκ τούτων γὰρ εἰσιν οἱ
 ἐνδύοντες εἰς τὰς οἰκίας, καὶ αἰχμαλωτίζοντες
 γυναικάρια σεσωρευμένα ἐπιθυμίαις ποικίλαις,
 πάντοτε μανθάνοντα, καὶ μηδέποτε εἰς ἐπίγνω-
 σιν ἀληθείας ἐλθεῖν δυνάμενα. Ταῦτα τοῦ Σωτῆ-
 ρος καὶ Θεοῦ ἡμῶν προειρηκότος, καὶ τοῦ Ἀποστόλου
 κηρύξαντος, προσέχωμεν, ἀγαπητοί. Κατὰ γὰρ τὰς
 τοιαύτας προρρήσεις ἐν τοῖς ἐσχάτοις καιροῖς γενο-
 μένων ἡμῶν, ἡ πολυάνουμος τῶν Μασσαλιανῶν,
 εἶσεν Βογομίλων, αἴρεσις ἐν πάσῃ πόλει, καὶ χώρα, καὶ ἐπαρχίᾳ,
 ἐπιπολάζει ταυῦν· καὶ οἱ ταύτης εἰσ-
 τηγνῆται οὐ παύονται διαφθείροντες τοὺς ἀπλουστέ-
 ρους τῶν ἀνθρώπων. Χριστιανούς γὰρ ἑαυτοὺς
 ὀνομάζοντες, οἱ μισόχριστοι, τῷ εὐφίμῳ τοῦ ὀνόματος
 ἀναμίγνυνται τοῖς ὀρθοδόξοις, καὶ ἀγνοοῦμενοι, ὅτι
 τῷ κωδίκῳ τὸν ἰύκον κρύπτουσι, ἐκ τῶν παρ' ἡμῖν
 τιμῶν Γραφῶν τὰς ἀρχὰς ποιοῦνται τῆς κενοφωνίας
 αὐτῶν. Καὶ ἐπειδὴν εὐπαράδεκτοι γίνονται διὰ τοῦ
 προσωπείου, καὶ ἔρξονται προσέχειν αὐτοῖς οἱ
 ἀκούοντες, τότε τὸν ἰὸν ἐξεμούσι. Καὶ ὡς ἤδη συν-
 ἦθει γενόμενοι τὰ ἐναγῆ τοῦ Σατανᾶ ἐξερευγόνται
 δόγματα, ἃ δὴ καὶ σὺν αὐτοῖς τῷ ἀναθέματι καθυ-
 πάγομεν, ὡς νόθα καὶ βέβηλα, καὶ τῆς καθολικῆς
 Ἐκκλησίας ἀλλότρια.

una cum ipsis ut falsa, ac impia, atque ab Ecclesiæ catholicæ sententia ac fide aliena, anathemati
 subijciuntur.

Ἀναθεματισμὸς α΄.

Πέτρῳ τῷ ἀρχηγῷ τῆς Μασσαλιανῶν, ἦτοι Λυκο-
 πετριανῶν, καὶ Φουνδιατῶν, καὶ Βογομίλων αἰρέ-
 σεως, τῷ Χριστῷ ἑαυτὸν ἀποκαλέσαντι, καὶ μετὰ
 θάνατον ἀναστῆσεσθαι ἐπαγγελαμένῳ, Λυκοπέτρῳ
 δὲ διὰ τοῦτο ἐπονομασθέντι, ὅτι λίθοις δικαίως διὰ
 τὰς ἀπειροὺς αὐτοῦ μαγγανίας καταχωσθεὶς ὑπέσχε
 μετὰ τρεῖς ἡμέρας τοῖς πονηροῖς αὐτοῦ συμμύσταις
 ἀναστῆσεσθαι, καὶ προσκαθημένοις αὐτοῖς τῇ βδε-
 λυρῇ αὐτοῦ λειψάνῳ μετὰ τρεῖς ἡμέρας ὡς λύκος
 ἐν αὐτῷ δαίμων ἐφάνη τῆς σοροῦ τῶν λίθων ἐξερχό-
 μενος, ἀνάθεμα.

Ἀναθεμ. β΄.

Τυχικῷ τῷ τούτου συμμύστῃ, καὶ μαθητῇ, τῷ
 τὰς ἑτέρας μὲν θείας Γραφὰς διαφθείραντι, καὶ
 παρερμηνεύσαντι, κατ' ἐξαιρετικὸν δὲ ἅπαν τὸ κατὰ
 Ματθαίου Εὐαγγέλιον, καὶ πάσας τὰς περὶ τοῦ Θεοῦ
 καὶ Πατρὸς, εἴτι δὲ καὶ περὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος
 ῥήσεις εἰς τὸν πνευματικὸν αὐτοῦ Πατέρα παρερ-
 μηνεύσαντι, καὶ οὕτω τὴν τοῦ Θεοῦ δόξαν πρὸς τοὺς
 τῆς βδελυρῆς αὐτοῦ αἰρέσεως ἀρχηγούς μεθελκύ-
 σαντι, ἀνάθεμα.

Ἀναθεμ. γ΄.

Δαδῶ, καὶ Σάβα, καὶ Ἀδελφεῖ, καὶ Ἑρμᾶ,
 καὶ Συμεῶν, καὶ τοῖς ἄλλοις, οἱ τὸν ἰὸν τῆς τοιαύτης

A jugiis interdicant, et ciborum abstinentiam injungant,
 quos Deus ipse humano generi suppeditavit, ut iis
 fideles, et veritatis illustrati lumine, cum gratiarum
 actione fruerentur: siquidem omnis creatura bona
 est, dummodo cum gratiarum sumatur actione. San-
 ctificatur enim verbo Dei; atque ita ad sumendum
 apta est¹. Idem et alibi ait: Ex hisce sunt, qui in
 domos irrepentes, mulierculas variis concupiscentiis
 oneratas captivas tenent, semper discentes, et nun-
 quam ad cognitionem pervenire valentes veritatis².
 Quare æquum est, fratres, ut hisce Servatoris no-
 stri D-ique nos præmonentis, et Apostoli prædican-
 tis verbis attentas aures præbeamus. Uti enim no-
 bis prædictum, in extremis illis jam nunc versa-
 mur temporibus, et confusa illa ac multinomi-
 nis Massalianorum, sive Bogomilorum secta per
 omnes urbes, omnesque regiones atque præfecturas
 latissime sparsa dominatur: ejusque antesignani
 simpliciores animas nunquam corrumpere cessant,
 et in partes suas traducere. Cum enim isti Chri-
 sti inimici Christianos se nominent, specioso illo
 oblecti nomine facile recta sentientibus semet im-
 miscent, ignoratique, quod sub agnina pelle rapa-
 ces lateant lupi, e sacris ac venerandis litteris
 occasionem viamque sibi aperiunt vanæ suæ et
 mendacis proferendæ propalandæque doctrinæ.
 Ubi vero sub hac larva semel admissi sunt, et au-
 ditorum sibi animos auresque conciliarunt, tum
 denique virus suum evomunt, et jam familiares
 facti nefanda Satanae dogmata eructant: quæ nunc

C

Anathematismus 2.

Petro Massalianorum, sive Lucopetrianorum
 (qui et Phundæatæ, et Bogomili dicti) hæreseos an-
 tesignano, qui se ipse Christum appellavit, et post
 obitum resurrecturum promisit, eaque propter
 Lucopetrus cognominatus fuit, quod, cum summo
 jure ob infinitas imposturas lapidibus obrutus esset,
 pessimis symmystis ejus, qui abominabilis hu-
 jus cadaveri eam, quam post triduum ipsis pollici-
 tus fuerat, resurrectionem expectantes assidebant,
 malus dæmon lupi specie acervo lapidum egredi
 visus sit, anathema.

Anthem. 2.

Tychico ipsius symmystæ et discipulo, qui cum
 cæteras sacras Scripturas corruptit, praveque in-
 terpretatus est, tum præcipue universum secun-
 dum Matthæum Evangelium, quique omnes de
 Deo patre, atque etiam de Spiritu sancto sen-
 tentias, sive dicta, ad spiritualem suum Patrem
 traxit, et explicuit, et hoc pacto Dei gloriam in
 abominandæ suæ sectæ auctores transtulit, ana-
 themata.

Anthem. 3.

Dadox, et Sabæ, et Adelphio, et Hermæ, et Sy-
 meoni, cæterisque alijs, qui hæreseos hujus venerunt

¹ I Tim. iv, 5.   ² II Tim. iii, 6, 7.

amovuerunt, simplicesque homines cum viros, A tum mulieres deceperunt, atque ita in perniciem barathrum præcipitaverunt, anathema.

Anthem. 4.

Iis, qui dicunt, præter sanctam et salutiferam Trinitatem, Dei scilicet Patris Verbi, quod caro factum est, Filiique Dei et Domini nostri Jesu Christi, et Spiritus sancti, aliam quamdam esse Trinitatem, vel etiam superiorem potentiam, in supremo septem cælorum cælo sedem suam habentem, secundum execrandam, et falso ab ipsis Isaia tributam, ac inscriptam visionem, anathema.

Anthem. 5.

Iis, qui alias introducunt Scripturas, seu libros sacros, quam quos Spiritus sanctus pronun- B tiavit, et sancti nobis Patres tradidere, anathema.

Anthem. 6.

Iis, qui dicunt nuptias, quæ in nomine Domini contrahuntur, carniisque esum a Deo permissarum, Deo abominabilia esse, illaque propterea rejiciunt et condemnant, anathema.

Anthem. 7.

Iis, qui traditas nobis preces, et cationes sacras, ac primum quidem ab sanctis Apostolis impetratas (ut, cum divus Paulus ait: *Implemini spiritu, loquentes invicem in psalmis, hymnis, et cantionibus spiritualibus* ¹.) Tum et quæ deinceps a divinis beatisque Ecclesiæ Patribus et doctoribus elicite sunt: his, inquam, qui eas omnes, ut C utilem acinamem repetitæ invocationis loquacitatem rejiciunt, et culpant: in principio autem suæ a Deo discessionis solummodo: *Pater noster, qui es in cælis*, cum adoratione orare docent, absque dominico figuræ crucis in facie signaculo; Dominum nostrum Jesum Christum orationem istam nobis tradidisse prætexentes; revera autem, ut execrandum patrem suum Satanam invocent (hujus enim gratia a sanctæ crucis signaculo abhorrent, et illud a divinis Ecclesiæ luminibus ac ducibus additum extremum, quod orationi dominicæ in gloriam consubstantialis, et individue Trinitatis in precando subjicitur corollarium: *Quia tuum est regnum, et potentia, et gloria, Patris, et Filii, et Spiritus sancti*, ne audire quidem sustinent). Iis igitur, qui ita sentiunt, ac docent, et ad finem usque in istiusmodi prava infatigatione perseverant, anathema.

Anthem. 8.

Iis, qui conventus in ecclesiis aversantur, et in privatis locis præsident, docentque, specie quidem majoris quietis causa, reapse autem, ut profanorum erroris dogmata redargui nequeant, sed ignobilia delitescant, adeoque ut in abdito omne sectæ suæ venenum animis a se in errorem deductorum eo facilius infundant; hisce, si ad vitæ extremum terminum in errore perseveraverint, anathema.

¹ Ephes v. 18, 19.

Α αἰρέσεως ἐξεμέσαντες, καὶ τοὺς ἀγροικότερους τῶν ἀνθρώπων, ἀνδρας τε καὶ γυναῖκας, ἐξαπατήσαντες, πρὸς τὸ τῆς ἀπωλείας κατέσπασαν βάραθρον, ἀνά θεμα.

Ἀναθεμ. δ'.

Τοῖς λέγουσι, πλὴν τῆς ἁγίας καὶ ζωαρχικῆς Τριάδος, ἡγουν τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς τοῦ σαρκωθέντος Λόγου, καὶ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, καὶ τοῦ παναγίου Πνεύματος, ἑτέραν τινα εἶναι Τριάδα, ἣ καὶ ὑπερκειμένην ἐξουσίαν, τὴν τῷ ὑπερτάτῳ τῶν ἐπτὰ οὐρανῶν ἐπικαθημένην, κατὰ τὴν βδελυρῶν ψευδεπίγραφον παρ' αὐτοῖς τοῦ Ἡσαίου ἔρασιν ἀνάθεμα.

Ἀναθεμ. ε'.

Τοῖς παρεισάγουσιν ἑτέρας Γραφάς, ἢ τὰς ὑπὸ τοῦ ἁγίου Πνεύματος, καὶ παρὰ τῶν ἁγίων Πατέρων ἡμῖν παραδοθείσας, ἀνάθεμα.

Ἀναθεμ. ζ'.

Τοῖς λέγουσιν ὡς ὁ ἐν Κυρίῳ γάμος, καὶ ἡ κατὰ Θεὸν κρεωσαγία, βδελυκτά εἰσι τῷ Θεῷ, καὶ διὰ τοῦτο ἀμφοτέρα ἀνατρέπουσιν, ἀνάθεμα.

Ἀναθεμ. η'.

Τοῖς τὰ παραδοθείσας ἡμῖν εὐχὰς τε καὶ ὑμνοδίας, πρῶτον μὲν παρὰ τῶν θείων ἀποστόλων, Πληροῦσθε γὰρ, φησὶν, ἐν πνεύματι, λαλοῦντες ἑαυτοῖς ψαλμοῦς, καὶ ὕμνους, καὶ ᾠδὰς πνευματικὰς. Ἐπειτα δὲ καὶ καθεξῆς παρὰ τῶν θείων καὶ μακαριτῶν Ἐκκλησιαστικῶν Πατέρων καὶ διδασκάλων. Τοῖς οὖν ταύτας πάσας ὡς βαττολογίας ἀνατρέπουσι, καὶ διαβάλλουσι· ἐν ἀρχῇ δὲ τῆς ἀπὸ τοῦ Θεοῦ διαστάσεως, μόνον τὸ Πάτερ ἡμῶν ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς, μετὰ τῆς εἰς γῆν κατακλίσεως ἐκπαιδεύουσιν πρῆξιθαι, ἀνευ τῆς τοῦ δεσποτικῆς σημείου τῶν προσώπων σταυρικῆς ἐκτυπώσεως, προφάσει μὲν, ὡς τοῦ δεσπότητος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ τὴν τοιαύτην εὐχὴν παραδόντος, τῇ δ' ἀληθείᾳ, ἐπικλήσει τοῦ βδελυροῦ αὐτῶν πατρὸς τοῦ Σατανᾶ· τοῦτου γὰρ χάριν καὶ τὴν σταυρικὴν σημεῖωσιν ἀποβάλλοντα, καὶ τὸ παρὰ τῶν θείων φωστήρων καὶ τῆς Ἐκκλησιαστικῆς καθηγητῶν προστεθὲν ἀκροτελεύτιον ἐπιφώνημα, εἰς δόξαν τῆς ὁμοουσίου καὶ ἀδιαιρέτου Τριάδος, τέ· *Ὅτι σοῦ ἔστιν ἡ βασιλεία, καὶ ἡ δόξα τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ, καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος*. D οὐδὲ ἀκοῦσαι ἀνέχονται. Τοῖς οὖν οὕτω φρονούσι καὶ διδάσκουσι, καὶ ἀχρι τέλους τῆ τοιαύτη πονηρᾷ ἐνστάσει ἐμμένουσιν, ἀνάθεμα.

Ἀναθεμ. θ'.

Τοῖς τὰς ἐν ἐκκλησιαστικῶν συνάξεις βδελυτομένοις, καὶ ἐν ἰδιόζουσι τόποις προσκαθημένοις, καὶ διδάσκουσι, προφάσει μὲν ἡσυχίας χάριν, τῇ δ' ἀληθείᾳ ἐπὶ τῷ τῆς βεβήλου αὐτῶν πλάνης ἀνεξέλεγκτα μένειν, καὶ ἀδιάγνωστα, ἐν οὕτως ἐν παραδύσει τὸν ὄλον ἰδὼν τῆς αὐτῶν αἰρέσεως; τοῖς ὑπ' αὐτῶν πλανηθεῖσιν ἐχθέσει, τοῖς ἀχρι τέλους τῆ τοιαύτη πλάνῃ ἐμμένουσιν, ἀνάθεμα.

Ἄναθεμ. θ'.

Τοῖς τὰς εἰς δόξαν Θεοῦ παραδοθείσας· ἡμῖν παρὰ τῶν ἁγίων ἀποστόλων Ἐκκλησίας οἰκοδομηθείσας, ὡς ἔργα χειρῶν διζδάλλουσιν, καὶ κατοικητήριον δαιμόνων ταύτας λέγουσι, καὶ οὕτως ὀδῶν βαδίζουσιν ἀκολούθως, καὶ τὴν τῶν θείων καὶ ἱερῶν εἰκόνων σεπτὴν ἀναστῆλυσιν, καὶ τὴν τούτων τιμὴν καὶ προσκύνησιν ἀνατρέπουσιν, ὡς ὅλως διεφθαρμένοις καὶ σεσηπόσι μέλεσιν, ἀνάθεμα.

Ἄναθεμ. ι'.

Τοῖς σπεύδουσιν ἐπ' ἀνατροπὴν τῆς Κυρίου τοῦ Θεοῦ καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ διδασκαλίας, ἣν τοῖς ἅγιοι· αὐτοῦ μαθηταῖς ἐνετελιαντο, ὥστε τοὺς εἰς αὐτὸν πιστεύοντας βαπτίζουσιν εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς, καὶ τοῦ Υἱοῦ, καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος, καὶ ἐὰν μὴ τις γεννηθῆ δι' ὕδατος καὶ πνεύματος, οὐ μὴ εἰσελθεῖν εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ. Τοῖς οὖν παρὰ ταῦτα πάντα τυφλώττουςι, καὶ ὑπὸ τῆς ἐνεργουῦς ἐν αὐτοῖς Σατανικῆς ἐνεργείας τολμῶσι φλυαρεῖν, τὸ ἅγιον βάπτισμα ὕδωρ εἶναι ψιλόν, ὡς ἔξω καὶ τῆς πίστεως ἡμῶν οὐσί, καὶ τῆς Ἐκκλησίας ἄλλοτριος, καὶ καθάπαξ Θεοῦ, ἀνάθεμα.

Ἄναθεμ. ια'.

Τοῖς ἀκολούθως τῶν τοιούτων ληρημάτων καὶ παραφρονημάτων καὶ τὸν τίμιον καὶ ζωπρεπὲν σταυρὸν φούλλαν ἀποκαλοῦσι, καὶ τὸ ἅγιον βάπτισμα ὕδωρ ψιλόν, μὴ δὲ ἄφρασιν ἔχον ἁμαρτιῶν, μήτε ἐκ Πνεύματος, ἀλλὰ παρ' ἑαυτῶν ὑπισχυνομένοις διδοῦσθαι τὸ ἐκ Πνεύματος, ἕτε τοὺς ἑαυτῶν βδελυκτοὺς μύστας τὸ ψευδομοναχικὸν σχῆμα μεταμφιάζουσι, καὶ τοιαύτην τηλικαῦτα ποιούμενοις κατ' αὐτῶν τὴν ἐπικλησίαν, μᾶλλον δὲ τὸν τῶν ψυχῶν καὶ σωμάτων αὐτῶν καταποντισμὸν, ἀνάθεμα.

Ἄναθεμ. ιβ'.

Τοῖς λέγουσιν, ὡς ἡ μετάληψις τοῦ τιμίου σώματος καὶ αἵματος τοῦ Κυρίου καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἄρτου ψίλλου καὶ οἴνου ἐστὶ μετάληψις, [ὡς καὶ διὰ τοῦτο τοὺς ἐκ λαϊκῶν μεταβληθέντας μετὰ τροφῆς προσέρχασθαι, καὶ μεταλαμβάνειν ὑποκρίσεως χάριν, καὶ τοῦ λανθάνειν παραγγελίας· τοὺς δὲ ἐκ πρεσβυτέρων μετατεθέντας, φερόντας] καὶ τὰ τῆς θείας καὶ φρικτῆς ἱερουργίας ἐπιτέλεια ἐπιτρέπουσιν, ὡς φανερῶς ἀντιχριστοί, καὶ αὐτοὶ Χριστοπολίτας ἑαυτοὺς ὀνομάζουσιν, ἀνάθεμα.

Ἄναθεμ. ιγ'.

Τοῖς ἐπ' ἀνατροπὴν τῆς ὅλης εἰς Θεὸν πίστεως, καὶ ἄλλα μὲν πονηρὰ τοῖς ὑπ' αὐτῶν ἀθλίως τελοῦμένοις τελοῦσι, καὶ ἀντὶ μὲν τοῦ θελοῦ καὶ ἱεροῦ ἐμφυσήματος, ὃ παρὰ τοῦ Δεσπότης Χριστοῦ παρελάδομεν, ἐπὶ τῇ τοῦ ἁγίου Πνεύματος μυστικῇ ἐμπνεύσει, ἐμπνέουσι τοῖς ὑπ' αὐτῶν τελοῦμένοις ἐμπνύσμασιν, ὧν καὶ αὐτοὶ εἰσὶν ἄξιοι· ταῦτα τοῖς ὑπ' αὐτῶν τελοῦμένοις ποιοῦσιν, καὶ κατὰ τῶν δαιμόνων αὐτοὶ πινύμεν, προσέτι καὶ ὕδατι μεμιασμένῳ λάτθων ἕως ἀνὴρ διὰ σπόγγων ἀναχρῖουσιν ἐπ' ἀνατροπὴν τοῦ τοῦ ἁγίου βαπτίσματος, καὶ τῆς τοῦ Θεοῦ Πνεύματος φωτιστικῆς παρουσίας, ἀνάθεμα.

A

Anathem. 9.

His, qui Ecclesias a sanctis apostolis nobis traditas in honorem Dei ædificari non debere sentiunt, easque ut opera manuum calumniantur, et dæmonum esse dicunt habitacula, atque ita prava via incedentes, consequenter et divinarum sacrarumque imaginum venerandam refectionem erectionem atque cultum, velut omnino corruptis putridisque membris, anathema.

Anathem. 10.

His, qui ad evertendam Domini ac Dei, et Servatoris nostri Jesu Christi doctrinam properant, quam sanctis discipulis suis commendavit, ut in se credentes in nomine Patris, et Filii, et Spiritus sancti baptizarent, et qui non per aquam et Spiritum renascetur, eum non introiturum regnum cælorum, prædicarent; His igitur ad hæc omnia cæcutientibus, et qui ab operante in ipsis diabolica efficacia agitati effutire non verentur, sacrum baptismum aquam esse, velut hominibus a nostra fide alienis, et ab Ecclesia, atque ipso omnino Deo remotis subjunctisque, anathema.

Anathem. 11.

His, qui consimilibus itidem nugis et contemptibus indulgentes, venerandam et vivificam crucem fuream appellant, et sacrum baptismum aquam meram esse existimant, quæ remissionem non afferat peccatorum: neque ex efficacia Spiritus, sed ex suis ipsis dare se promittunt, quod Spiritus sanctus est beneficium, cum abominandos suos sacerdotes veste falso dicta monachica induunt, ac deinceps per se ordinis nomen conferunt, seu potius animas ipsas et corporis interitum afferunt, anathema.

Anathem. 12.

His, qui dicunt, communionem venerandi corporis et sanguinis Domini ac Servatoris nostri Jesu Christi meri panis et vini esse participationem (sic ut ea propter et hi qui e laicis transierunt, cum cibo accedant, ac simulandi latendique gratia delatoribus, illum pro Spiritus cæna sumant; qui vero e presbyteris ad eos accesserint), atque ita divini ac tremendi sacrificii institutionem evertunt, ut plane Christi hostibus, tametsi se ipsi *Chrystopolitas* vocitant, anathema.

D

Anathem. 13.

His, qui ad universæ in Deum fidei subversionem cum multa alia pessima in his qui ab ipsis infeliciter initiantur, observant, tum pro divina sacraque insufflatione, quam a Domino nostro Jesu Christo in Spiritus sancti inspiratione adhibitam accepimus, initiandis ab se sputa inspuunt, quibus sane ipsi maxime digni sunt: his igitur, qui hoc in initiandis a sese exsequuntur, quod nos adversus dæmones facimus: quique insuper aqua eos immunda ab infimo ad summum, sive a calce ad caput, spongis illinunt, quod certe sacri baptismatis, et illuminatricis Dei Spiritus præsentis subversio efficitur, anathema.

Anthem. 14.

Cunctis insimul hæreticis anathema.

Deus optimis imperatoribus (1) vitam longævam largiatur. Vivat diu rex noster orthodoxus. Vivat rex noster orthodoxus Porphyrogenitus. Custodiat Deus imperium eorum. Pacem Deus regno eorum impertiatur. Rex cælestis, terrestres, quæsumus, reges custodi. Vivat diu sanctissimus et œcumenicus patriarcha (2). Hæc sunt pravæ impietatis semina, hæc pessimi Satanæ Deo aversantis propagines. Nos autem Christi electus populus divinas et apostolicas, ac a Patribus ad nos transmissas toto animo teneamus traditiones, tota mente impura illa impietatis dogmata fugientes, longèque a perniciosa eorum doctrina remoti, ac puro pectore Deo servientes, qui nobis in personarum sive

(1) Alexio nempe Comneno, et filio ejus Joanni. Alexius regnavit ab anno 1081 ad 1118.

A

'Αναθεμ. ιδ'.

'Ολοις τοις αἱρετικοῖς ἀνάθεμα.

Πολλὰ τὰ ἔτη τῶν καλῶν βασιλέων. Τοῦ ὀρθοδόξου ἡμῶν βασιλέως πολλὰ τὰ ἔτη. Τοῦ ὀρθοδόξου ἡμῶν βασιλέως τοῦ Πορφυρογεννήτου πολλὰ τὰ ἔτη. Ὁ Θεὸς φυλάξει τὸ κράτος αὐτῶν· ὁ Θεὸς τὴν βασιλείαν αὐτῶν εἰρηνεύσει. Οὐράνιε βασιλεῦ, τοὺς ἐπιγείους φύλαξον. Τοῦ ἁγιωτάτου καὶ οἰκουμενικοῦ πατριάρχου πολλὰ τὰ ἔτη. Ταῦτα τῆς πονηρᾶς ἀσεβείας τὰ σπέρματα, ταῦτα τῆς ἀθείας τοῦ πονηροῦ Σατᾶν τὰ βλαστήματα. Ἡμεῖς ἐε, ὁ τοῦ Χριστοῦ λαὸς, ὁ ἐξαίρετος τῶν θείων καὶ ἀποστολικῶν διδασκαλιῶν, καὶ τῶν πατρικῶν ὁλοφύχως ἐχώμεθα παραδόσεων, φεύγοντες ὅλη ψυχῇ τὰ μυστὰ τῆς ἀσεβείας διδάγματα, καὶ πόρρω τῆς αὐτῶν ἐλευθρίας γενόμενοι θρησκείας, Θεῷ δὲ καθαρῶς λατρεύοντες, τῷ ἐν Τριάδι προσώπων, εἰκονῶν ὑποστάσεων, γνωρίζομεν καὶ σεβομένω· ᾧ ἡ δόξα, καὶ τὸ κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰῶνων. Ἀμήν.

(2) Nicolaus nempe, qui obiit a. C. 1117.

ΕΥΘΥΜΙΟΥ ΜΟΝΑΧΟΥ

ΤΟΥ ΑΠΟ ΤΗΣ ΣΕΒΑΣΜΙΑΣ ΜΟΝΗΣ ΤΗΣ ΠΕΡΙΒΛΕΠΤΟΥ
ΣΥΓΓΡΑΦΗ ΣΤΗΛΑΙΤΕΥΤΙΚΗ
ΤΗΣ ΤΩΝ ΑΘΕΩΝ ΚΑΙ ΑΣΕΒΩΝ ΑΙΡΕΤΙΚΩΝ ΤΩΝ ΛΕΓΟΜΕΝΩΝ ΦΟΥΝΔΑΓΙΑΤΩΝ
ΑΙΡΕΣΕΩΣ,

Καθὼς ἐξ αὐτῶν τῶν διδασκαλιῶν ὑποκρίθεισ μαθητοῦ προσωπεῖον ἐδιδάχθη, καὶ παρ' αὐτοῦ τοῦ μαθητοῦ Συμεὼν πληρηθέντες ὑπ' αὐτῶν, καὶ ἀλίην μεταμεληθέντες.

EUTHYMI MONACHI

VENERABILIS CENOBII PERIBLEPTÆ
LIBER INVECTIVUS
CONTRA HÆRESIM EXSECRABILIAM ET IMPIORUM HÆRETICORUM
QUI PHUNDAGIATÆ DICUNTUR,

Secundum ea, quæ personam discipuli simulans ab ipsis eorum magistris accepit, nec non a Symeone discipulo suo, qui cum ab illis deceptus fuisset postea resipuit.

Exsecrabilium Phundagiatarum, qui seipsos C
Christopolitas appellant, in Occidente autem Bogomili dicuntur, talis est hæresis. Hi Deum cæli terræque factorem non venerantur, neque Deiparam, neque pretiosam crucem, neque sacra mysteria, neque imagines, neque divina templa, neque sanctum baptismum, neque ex iis aliquid, quæ Christiani venerantur et colunt; sed omnia exsecrantur atque contemnunt. Credunt autem et venerantur mundi principem, qui est Satan, et ad dolos comparati Christianismum, habitumque monachorum et sacerdotium dolose simulant; divinasque Scripturas, velut escam præferunt in ore, non quod

Ἔστιν ἡ αἴρσις τῶν ἀθέων Φουνδαγιατῶν τῶν ἑαυτοὺς ἀποκαλοῦντων Χριστοπολίτας, ἐν δὲ τῇ Δύσει καλουμένων Βογομιλῶν αὐτῆ. Οἱ τοιοῦτοι Θεὸν ποιητὴν οὐρανοῦ καὶ τῆς γῆς οὐ σέβονται, οὔτε Θεοτόκον, οὔτε τίμιον σταυρὸν, οὔτε ἅγιον, οὔτε εἰκόνας, οὔτε θεοῦς ναοὺς, οὔτε ἅγιον βάπτισμα, οὔτε ἐξ ὧν οἱ Χριστιανοὶ σέβονται καὶ τιμῶσιν, ἀλλὰ πάντα βδελύσσονται, καὶ ἀτιμάζουσι. Πιστεύουσι δὲ καὶ σέβονται τὸν ἄρχοντα τοῦ κόσμου, ὃς ἐστὶν ὁ Σατανᾶς, ὑποκρίνοντα δὲ δολίως οἱ δόλιοι τὸν Χριστιανισμὸν, καὶ τὸ τῶν μοναχῶν σχῆμα, καὶ τὴν ἱερωσύνην, καὶ τὰς θείας Γραφὰς ὡς ἐσκαρὰ ἐπὶ στόματος φέρουσιν, οὐ ποιοῦντες ταύτας, ἀλλ' ὅπως πλακοῦσι τοὺς

ἀπλουστέρους, τὴν ἐνδομυχοῦσαν ἀσεβειαν ἐκ πί-
ρας μεμαθηώς.

Ἔτυχε γὰρ μέποτε συνοδεῦσαι μετὰ τινος τῶν
ἀθέων, σχῆμα ἔχοντος μοναχοῦ, καὶ τὸ τῆς Ιερωσύ-
νης, ὡς εἶπεν, ἀξίωμα· ἠγγόνου δὲ ἐγὼ ὅτι ἀσεβῆς
ἐστίν. Εἰς λόγους οὖν μοι ἐλλῶν ἀναιδῶς, καὶ ἀνυ-
ποστόλως εἶπέ μοι τὸ ἀσεβὲς τοῦτο ῥῆμα ὅτι ἀνά-
στασις νεκρῶν οὐκ ἐστὶ· προβαλλόμενος ὁ δόλιος
Ἐπιτολῶν, ἐξ ἑνὸς μᾶλλον ἠλέγητο κακῶς λέγων.
Ἵπολαθῶν δ' ἐγὼ ὅτι ἐξ ἀμαθίας, καὶ ἀφελείας τοῦτο
τὸ βλάσφημον ἐξεῖπε ῥῆμα, ἐσκοψάμενός τόν, ἀναθεματί-
σας καὶ τὸν αὐτὸ τοῦτο ἐκδιδάξαντα, καὶ αἰπὸν αὐτῷ·
Σὺ, ἀδελφε, οὐτε γνωστικώτερος εἶ, οὐτε ἀγιώτερο,
τῶν τριακοσίων δεκαοκτῶ ἀγίων Πατρῶν, οἵτινες
ἐξέθεντο καὶ τὸ ἅγιον Σύμβολον, καὶ ἔθεθαίωσαν
τὴν ὀρθόδοξον πίστιν, ὣν τὸ δόγμα ὑπέγραψαν καὶ
δύο προτετελευτηκότες ἅγιοι ἐπίσκοποι Χρύσαντος
καὶ Μουσόνιος, παραδόξως τοῦ τοιοῦτου θαύματος
γεννημένου ἐκ Θεοῦ εἰς αἰσχύνην τῶν βλασφημῶν
αἰρετικῶν, βεβαίωσιν δὲ καὶ πληροφορίαν τοῦ
πιστοτάτου καὶ ὀρθοδόξου λαοῦ· οὐδὲ τῶν ἐν Χαλ-
κηδόνι ἐξακοσίων τριάκοντα ἀγίων Πατρῶν, οἵτινες
τὸ αὐτὸ δόγμα ἔθεθαίωσαν, καὶ ἐπέθοντο ἐν τῷ
στῆθει τοῦ λειψάνου τῆς ἁγίας τοῦ Χριστοῦ μάρτυ-
ρος Εὐφημίας ἅμα τῷ τῶν αἰρετικῶν συγγράμματι·
καὶ τὸν μὲν τῶν αἰρετικῶν τόμον μάλιστα εὐρεῖν ἠδύ-
νηθησαν ἐβρίμμενον εἰς τοὺς τῆς ἁγίας πόδας, τὸν
δὲ τῶν ὀρθοδόξων τῆ δεξιᾷ χειρὶ δραξαμένην, καὶ
φυλάττουσαν εὐρον. Οἶδα δὲ ὅτι καὶ τὸ τοῦ μεγάλου
Βασιλείου θαῦμα οὐκ ἀγνοεῖς· καὶ γὰρ τοῖς πᾶσι τοῦτο
κατάδηλον ἐστὶ, πῶς ἐν τῇ Νικαίᾳ ἐκκλησίᾳ ἐν μιᾷ
νυκτὶ δεηθέντος αὐτοῦ μετὰ τοῦ ὀρθοδόξου λαοῦ, καὶ
συνεύχῃ σφραγίσαντος· τὰς τοῦ ναοῦ πύλας, συνετρί-
θησαν αἱ κλειδὲς τῶν ῥωμανιστῶν, καὶ αὐτομάτως
ἠνοίγη αὐτοῖς ἡ ἐκκλησία· οἱ δὲ αἰρετικοὶ τρεῖς ὅλας
ἡμέρας καὶ νύκτας ἀγρυπνήσαντες οὐδὲν ἤνυσαν,
ἀλλ' ἐστράφησαν μετ' αἰσχύνης μεγάλης. Ὁμοίως
καὶ ἐν ἑτέροις ἐγένοντο καὶ ἄλλαι μεγάλαι σύνοδοι,
καὶ πάντες οὗτοι οἱ ἅγιοι, καὶ οἰκουμενικοὶ διδάσ-
καλοι καὶ φωστῆρες ἔθεθαίωσαν, καὶ ἐπεκύρωσαν
τὸ ἅγιον Σύμβολον, ἐν ᾧ γράφει· Ὁμολογῶ ἐν
βάπτισμα εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν, προσδωκῶ ἀνά-
στασιν νεκρῶν, καὶ ζωὴν τοῦ μέλλοντος αἰῶνος.

Ἄναπεκρίθη δέ μοι ὁ ἀσεβῆς εἰπὼν· Ἄλλὰ τὸ
τοῦ Ἀποστόλου ῥητὸν δυνατὸν ἐστὶ· λέγει γὰρ ὅτι
*τὸ αὐτὸ καὶ αἷμα βυιαισίας Θεοῦ κληρονομήσαι οὐ
δύνανται, οὐδὲ ἡ φθορὰ τὴν ἀφθαρσίαν κληρο-
νομεῖ*. Εἶπον δὲ πρὸς αὐτόν· Ὡς οἶμαι, ἀνθρώπε,
ἡ αἰρετικῶ συνέτυχες, ἡ τάχα καὶ σὺ ἐξ αὐτῶν εἶ.
Ἐπεὶ οὐκ ἂν εἶχε προσθεῖναι λόγον ὑπὲρ τοῦ τοιοῦ-
του βλασφημοῦ ῥήματος, καὶ ἤρξατο καταθεμα-
τίζειν, καὶ ἠμύνειν ὅτι οὐκ εἰμι ὡς ὑπέλαδες, ἀλλ'
ὠφελείας χάριν ἐρωτῶ. Καὶ λέγω αὐτῷ· Ἐάν ἐξ

illam ament, sed ut simpliciores seducant: etenim
latentem in eis impietatem experientia me edo-
cuit.

Contigit enim, ut olim ego iter instituerim una
simul cum quodam ex hisce viris execrabili-
bus, qui habitum monachi, et sacerdotii, ut aiebat,
dignitatem habebat; et ignorabam quod a recta fide
esset alienus. Cum igitur mecum loqueretur, impu-
denter et libere impian hanc sententiam mihi dixit
non esse resurrectionem mortuorum, asserens dolo-
sus Scripturæ testimonium ex Epistolis sancti Pauli,
unde potius ejus sententiæ falsitas evincebatur. Re-
spondens autem, quod ex imperitia et simplicitate
blasphemiam illam protulisset, ipsum irridens, et
qui talia ei tradidisset anathematizans, dixi:
Profecto, frater, neque sapientior, neque sanctior
es tu trecentis decem et octo sanctis Patribus, qui
sanctum Symbolum composuerunt, orthodoxamque
fidem confirmaverunt, quorum dogma subscripse-
runt etiam duo jam defuncti sancti episcopi Chry-
santus, et Musonius, quo tempore magnum ac pla-
ne stupendum miraculum ad blasphemos hæreticos
confundendos, et fidelem, et orthodoxum populum
confirmandum roborandumque factum est a Deo;
neque pariter plus sapientis sexcentis triginta sanctis
Patribus, qui Chalcedone hoc ipsum dogma con-
firmaverunt, illudque super pectus cadaveris sanctæ
Christi martyris Euphemie una cum hæreticorum
volumine collocarunt: et hoc quidem volumen ad
sanctæ martyris pedes projectum vix invenire po-
tuerunt, contra vero orthodoxorum librum ipsam
sanctam manu dextra arreptum tenere, eumque
custodire deprehenderunt. Puto autem, neque te
ignorare magni Basilii miraculum (omnibus enim
manifestum est), quomodo in Nicæna ecclesia,
cum ille una nocte, populo orthodoxo comitante,
orasset, et inter preces portas templi signasset,
repagula et vectes conciderunt, et sponte sese illis
aperuit ecclesia; hæretici autem cum tribus inte-
gris diebus et noctibus evigilassent, nihil assequi
potuerunt, et multo rubore suffusi discesserunt.
Similiter, et alibi aliæ magnæ synodi coactæ sunt,
omnesque hi sancti, et œcumenici magistri, et lu-
mina sanctum Symbolum ratum habuerunt et con-
firmaverunt, in quo scriptum est: *Confiteor*

Contra vero mihi ille impius respondit dicens;
sed Apostoli effatum magni est roboris, ait enim
quod caro, et sanguis regnum Dei possidere non
possunt, neque corruptio incorruptelam possidebit.
Ego vero sic ad eum dixi: Aut in hæreticum, o
homo, ut opinor, incidisti, aut forte et tu ex illis
es. At postquam ne verbum quidem super bla-
sphemum hujusmodi dictum adlere potuit, cœpit
affirmare et jurare, se talem non esse, qualem
ego suspicabar, sed utilitatis gratia interrogare.

¹ I Cor. xv, 50.

¶ *um ego: Si ex imperitia blasphemum illud verbum protulisti, et, ut dicis, discere veritatem quæris, non me sane pigebit, neque saluti tuæ invidebo, sed quod Deus dederit, illud te edocebo. Sic enim in epistola ad Romanos scribit; Quia patrem multarum gentium posui te ante Deum, cui credidisti, qui vivificat mortuos, et vocat ea quæ non sunt, tanquam ea quæ sunt². Et in prima Epistola ad Corinthios: Si autem Christus prædicatur, quod resurrexit a mortuis, quomodo quidam dicunt in vobis, quod resurrectio mortuorum non est³, et reliqua. Et in secunda Epistola ad Corinthios dicit: Configurati morti ejus, si occurramus ad resurrectionem, quæ est ex mortuis⁴. Et ad Thessalonicenses: Si enim credimus, quod Jesus mortuus est et resurrexit, et mortui qui in Christo sunt resurgent primi⁵. Et in prima ad Corinthios Epistola: Si omnino mortui non resurgent, ut quid baptizantur pro illis⁶? et reliqua. Et uno verbo quæcunque mihi suggestit Deus, ego dixi illi de resurrectione mortuorum: et ore quidem execrabilis ille credere fatebatur, non habens quid illis opponeret; sed erat infidelis animo, vere infidelis qui oblatam lucem, ut erat tenebris immersus, deliberata mente nolebat videre: erat enim Satanæ operarius, et apostolus, ut a multis qui eum cognoscebant, deinceps didici. Verum ex divina dispositione in hujusmodi canem me incidere contigit, ut ad hosce impios homines melius ac perfectius cognoscendos mea mens excitaretur. Discipulum enim meum cum ego Hierosolyma discessissem, invenerunt qui eadem ac præfatus ille impius, sentiebant, eique persuaserunt, cum illiteratus esset, et idiota, ut eorum sententiæ se adjungeret, et neutiquam Deum qui est in cœlis, crederet, sed mundi hujus principem qui est diabolus.*

Cum autem me a malo illo comite disjunctissem, et ex ea quam dixi, usque Hierosolymam peregrinatione reversus essem, in venerabili monasterio Periblepta miserum meum discipulum deceptum inveni. Circumcunt enim impii isti, et in urbibus, et extra ubique docentes. At vero discipulus meus, ut qui bono animo erga me esset, et bonum, quod ad suam, ut opinabatur miser, utilitatem acceperat, quasi ex charitate etiam me vellet edocere, ne expers viæ invenirem, quæ ad salutem ducit, blasphema impietatis verba, quæ ab illis didicerat, utilitatis meæ gratia, accurate me docuit. Ego, autem cum hæc audissem, terroremque, in quem inciderat, cognoscerem, quod ex mali illius comitis colloquio mentem ad hæc excitatam haberem, sermones ejus velut approbare simulans, vultumque tanquam de re grata exsultantem ei ostendens, doctrinæ illius magistros, et mihi distincte ostenderet, precatus sum: valde utilis est, dicens, ut ab ipsis ambo erudiamur; fieri enim non potest,

ἀπειρίας εἰρήκης τὸ βλάσφημον τοῦτο βῆμα, καὶ ζητήης, ὡς λέγεις, μαθεῖν τὴν ἀλήθειαν, οὐκ ὀκνήσομεν, οὐδὲ φθονήσομεν τῇ σωτηρίᾳ σου, ἀλλ' ὅπως ὁ Θεὸς δίδωσιν, ἵνα εἰπωμεν. Ἰράφει γὰρ εἰς τὴν πρὸς Ῥωμαίους Ἐπιστολὴν οὕτως· Ὅτι πολλῶν ἐθνῶν πατέρα τέθεικά σε κατέραντι οὐ ἐπίστευσσε Θεοῦ τοῦ ζωοποιούντος τοὺς νεκροὺς, καὶ καλοῦντος τὰ μὴ ὄντα ὡς ὄντα. Καὶ εἰς τὴν πρὸς Κορινθίους πρώτην Ἐπιστολὴν· Εἰ δὲ Χριστὸς κηρύσσεται, ὅτι ἐκ νεκρῶν ἐγήγερται, πῶς λέγουσιν οἱ τινες ἐν ἡμῖν ὅτι ἀνάστασις νεκρῶν οὐκ ἔστι, καὶ τὰ λοιπά. Καὶ εἰς τὴν πρὸς Κορινθίους δευτέραν Ἐπιστολὴν λέγει· Συμμορφούμενοι τῷ θανάτῳ αὐτοῦ, εἴπερ καταναυτήσομεν εἰς τὴν ἐξανάστασιν τῶν νεκρῶν. Καὶ πρὸς Θεσσαλονικεῖς· Εἰ γὰρ πιστεύομεν ὅτι Ἰησοῦς ἀπέθανε, καὶ ἀνέστη, καὶ οἱ νεκροὶ ἐν Χριστῷ ἀναστήσονται πρῶτον. Καὶ ἐν τῇ πρὸς Κορινθίους πρώτῃ Ἐπιστολῇ· Εἰ ὅλως νεκροὶ οὐκ ἐγείρονται, τί βαπτίζονται ὑπὲρ τῶν νεκρῶν; καὶ τὰ λοιπά. Καὶ ἀπλῶς ὅσα ὁ Θεὸς ἔδωκεν εἶπον αὐτῷ περὶ τῆς ἀναστάσεως τῶν νεκρῶν, καὶ στόματι μὲν ὁ κατὰρτος ὡμολόγει πιστεύειν, μὴ ἔχων τι ἀντιφθέξασθαι πρὸς ταῦτα· τῇ γνώμῃ δ' ἦν ὁ ἄπιστος, ἄπιστος, καὶ τὸ πῶς ἐκὼν μὴ θέλων βλέπειν ὁ ἐσκοτισμένος· ἐργάτης γὰρ ἦν ὁ τοιοῦτος τοῦ Σατανᾶ, καὶ ἀπόστολος, ὡς παρὰ πολλῶν εἰδότεων αὐτὸν ὕστερον, ἔμαθον. Τὸ δὲ τοῦ τοιοῦτου κυνὸς συνάντημα ἐκ θείας οικονομίας συνέβη εἰς ἐμὲ γενέσθαι, πρὸς τὸ διαγεῖραί μου τὸν νοῦν εἰς ἀκρίθειαν, καὶ προσοχὴν τῶν τοιούτων ἀσεβῶν. Μαθητὴν γὰρ ἐμὸν, ἀποδημούντός μου ἐν Ἱεροσολύμοις, εὔρον οἱ τοῦ προλεχθέντος ἀσεβοῦς ὁμόφρονες, καὶ ἐπεισαν αὐτὴν ἀγράμματον ὄντα καὶ ἰδιώτην, τῷ ἑαυτῶν φρονήματι συνεπαρθῆναι, καὶ μηδὲως πιστεύειν Θεὸν ἐν οὐρανοῖς, ἀλλὰ τὸν ἄρχοντα τοῦ κόσμου τούτου, ὃς ἔστιν ὁ διάβολος.

Ὅμως ἀποχωρισθεὶς τοῦ τοιοῦτου κακοῦ συνοδίτου, καὶ ἐκ τῆς ἀποδημίας, ὡς εἶπον, τῶν Ἱεροσολύμων ἐπανελθὼν, ἐν τῷ εὐαγγέλιον μοναστηρίῳ τῆς Περιθλέπτου εὔρον τὸν ταπεινὸν μου μαθητὴν ἀποπλανηθέντα. Περινοστοῦσι γὰρ οἱ τοιοῦτοι ἀσεβεῖς, διδάσκοντες πανταχοῦ ἐν τε πόλει, καὶ ἐν τοῖς ἔξω. Ὁ δὲ μαθητὴς μου εὐνοϊκῶς ὥσπερ διακείμενος πρὸς με, καὶ τὸ ἀγαθὸν δῆθεν ὑπερμαμάθηκεν εἰς ὠφέλειαν αὐτοῦ, ὡς ὑπελάμβανεν ὁ ἄθλιος, βουλούμενος καμὲ ὡς ἐξ ἀγάπης τοῦτο διδάξει, ἵνα μὴ ἄμοιρος καταληφθῶ τῆς πρὸς σωτηρίαν φερούσης δόξης, ὡς ὑπένοι, τὰ τῆς ἀσεβείας, χάριν ὠφελείας μου, βλάσφημα ῥήματα ἐπιμελῶς ἀνεδιδασκέ με ὅσα παρ' αὐτῶν μαμάθηκεν. Ἐγὼ δὲ τούτων ἀκούσας, καὶ τὴν πλάνην ἣν ὑπέστη συνείξ, διεγεγηρμένον ἔχων τὸν νοῦν εἰς ταῦτα ἐκ τῆς τοῦ κακοῦ συνοδίτου διαλέξεως, ἐν ὑποκρίσει τοὺς αὐτοῦ λόγους ὥσπερ ἀποδεξάμενος, καὶ χαριεντιζόμενον προσωπεῖον αὐτῷ ὑποδείξας, τοὺς διδασκάλους ἐκείνης παρεκάλουν αὐτὸν ἐπιμελῶς ὑποδείξαι μοι· ὡς κρεῖττονος ὡφε-

² Rcm. iv, 17. ³ I Cor. xv, 12. ⁴ Imo Philipp. iii, 10, 11. ⁵ I Th ss. iv. 14. ⁶ I Cor. xv, 29.

ἰεῖας λέγων περὶ αὐτῶν ἀμφοτέρωθεν ἐπιτευξώμεθα ἄ αὐτὸν, qui nondum eam doctrinam perfecte et
 ὁ γὰρ μήπω τὴν τοιαύτην διδασκαλίαν ἀκριβῶς ὁ ε-
 γνωκῶτα, διδασκαλον ἔχειν ταύτης ἀδύνατον.

Καὶ ὅς εὐθὺς μηδὲν περὶ τούτου ἀναδελόμενος χαί-
 ρων χαίροντας αὐτοὺς ὡς μέγα τι, καὶ θεῖον δῶρημα
 ἐμοὶ τούτους προσέφερεν ἐν τῇ τοιαύτῃ μονῇ τότε
 αὐτοὺς ὑπάρχοντας. Ἐγὼ δὲ καὶ εἰς αὐτοὺς τὴν
 ὑπόκρισιν μὴ παραιτησάμενος, πατέρας ἐκάλουν
 καὶ σωτήρας τῶν ψυχῶν ἡμῶν καὶ διδασκάλους τοὺς
 ἀσεβεῖς, καὶ ἀπατεῶνας. Ἄλλως γὰρ οὐκ εἶχον πῶς
 διαγῶναι τὰ τῆς ἀσεβείας αὐτῶν μυστήρια, Ἡμέ-
 ρας δὲ τινὰς ἐν τῷ κελλήῳ μου ἔχων αὐτοὺς διελε-
 γόμεν. Ὁ δὲ πρῶτος αὐτῶν τὰ τοῦ Εὐαγγελίου
 καὶ ἀποστόλου ῥητὰ πάντα ὁ πλάνος ἔφερεν ἐπὶ
 στόματός. ἔτι δὲ καὶ τὰ τοῦ Θεολόγου, καὶ τοῦ
 Χρυσοστόμου, καὶ ἀπὸ τῶν πατερικῶν λόγους ἁγίων
 γερόντων, καὶ τοῦ Ψαλτήρος, καὶ ἀπὸ πασῶν Γρα-
 φῶν ἃς τινὰς θείας Γραφάς, μετὰ τὸ ἀποπλανῆσαι
 αὐτοὺς, τινὰ καὶ τῆς τῶν Χριστιανῶν ἀποστῆσαι
 ὀρθοδόξου πίστεως, διδάσκουσι μὴ πιστεύειν καὶ
 τιμῆν. Τὸν γὰρ ἅγιον Ἰωάννην τὸν Χρυσόστομον,
 χρυσόστομον ἀτιμάζουσιν οἱ παμμίαροι ὁμοίως
 καὶ τοὺς λοιποὺς ἁγίους. Καὶ τι θαυμαστὸν, οἱ τὸν
 Χριστὸν καὶ Θεὸν ἡμῶν ἀθετοῦντες, καὶ ἀτιμάζοντες,
 πῶς Γραφὰς ἁγίας, καὶ ἁγίους οὐκ ἀτιμάσουσι;
 Καὶ μὴ θαυμάσετε, εἰ τὰς θείας Γραφὰς οἱ ἀσεβεῖς
 ἐπὶ στόματος φέρουσιν ἄπὸ γὰρ συνεργίας Σατανι-
 κῆς τοῦτο γίνεται, ὡς καὶ αὐτοὶ ὑστερον ὠμολόγη-
 σαν. Καὶ γὰρ ἐν τῇ θεῖᾳ Γραφῇ πολλαχοῦ εὐρίσκο-
 μεν ὅτι καὶ τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν ὁ
 Σατανᾶς πειράζων ἐν τῇ ἐρήμῳ, γραφικῶς διελέ-
 γτο ἄπὸ τῆς τῶν ἁγίων Πατρῶν, εἰς τὸ γερον-
 τικὸν γράφει ἀπὸ τοῦ Ψαλτήρος σχῆμα τοῦ μοναχοῦ
 ὑποκριθῆναι, διελέγθη. Καὶ τοιαύτη ἐστὶν ἡ πα-
 κυργία τοῦ διαβόλου, ἵνα διὰ διαφόρων Γραφῶν
 δελεᾷ τινὰς τῶν τοῦ Θεοῦ δούλων. Ἄλλως γὰρ
 ἀποπλανῆσαι τινὰς, εἰ μὴ ταῦτα προβάλλεται, οὐ
 δύναται.

Τούτους γοῦν, οὓς εὗρον, τέσσαρας ἀσεβεῖς δι-
 δικάλους ἐν τῇ προδηλωθείσῃ μονῇ τῆς Περιβλέ-
 πτου φανερώσας, καὶ χωρισθέντας ἀπ' ἀλλήλων,
 ἰδίᾳ ἕκαστον αὐτῶν φανερῶς ἡμῖν ἐξεπέειν κατη-
 γάρκασα. Ὁ πρῶτος οὖν αὐτῶν ἐρωτηθεὶς πόθεν
 τοῦτοι ἢ τῶν Γραφῶν μάθησι, καὶ πῶς εἰς διδασκα-
 λίαν προβάλλεται ἃ ὑστερον μὴ πιστεύειν προ-
 τρέπειται τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ, ἔφη ὅτι ἄλλως ἐξα-
 πατήται Χριστιανὸν οὐ δυνάμεθα, εἰ μὴ τὸ μοναχι-
 κὸν σχῆμα ὑποκριθῶμεν, καὶ Χριστιανούς ἑαυτοὺς
 ὀνομάσομεν, καὶ τὰ τῶν Χριστιανῶν πάντα ποιοῦντες
 φαινόμεθα, καὶ τὰ τῆς θείας Γραφῆς εἰς διδασκα-
 λίαν προθῶμεν. Ὅτι δὲ ἐπὶ στόματος τὰς Γραφὰς
 φέρει δυνάμεθα, ἐστὶ συνεργῶν ἡμῖν ὁ ἀποστόλων
 εἰς τὰ αὐτοῦ κηρύγματα. Χριστὸν δὲ οἱ ἀσεβεῖς ὀνο-
 μάσουσι τὸν ἄρχοντα τοῦ κόσμου, ὃς ἐστὶν ὁ Σατανᾶς,
 καὶ τὴν τῶν ἁγίων δὲ Εὐαγγελίων δύναμιν, καὶ ὅσα
 τῶν Ἐπιστολῶν εἰς αὐτὸν ἐπιγράφουσι, καθὼς καὶ
 αὐτοὶ ὠμολόγησαν, καὶ ὁ ἀποπλανηθεὶς μαθητῆς μου

At ille confestim nihil super hoc immoratus,
 gaudens, gaudentes illos, tanquam magnum quod-
 dam et divinum donum mihi obtulit, atque hoc
 ipsum monasterium incolentes. Ego vero etiam
 erga illos eadem utensimulatione, Patres et sal-
 vatores animarum nostrarum, et magistros, quos im-
 pios, et deceptores agnoscebam, vocabam; aliter
 enim quomodo impietatis eorum mysteria cognos-
 cere possem, non habebam. Per aliquot autem dies
 in cellula mea cum illis disserui. Eorum vero pri-
 mus, Evangelii, et Apostoli verba omnia, necnon
 Theologi, et Chrysostomi sententias ad seducendum
 paratas habebat in ore, et ex libris etiam, qui
 Patetricki dicuntur sermones sanctorum senum, et
 Psalterii, omniumque Scripturarum textus recitabat,
 quibus plane divinis Scripturis, postquam aliquem
 ita deceperint, ut ab orthodoxa Christianorum
 desciscat fide, nullam fidem, nullumque honorem
 habendum esse docent. Sanctum enim Joannem
 Chrysostomum, χρυσόστομον seu inquinatum os
 habentem irrisorie vocant scelestissimi, atque ita
 cum cæteris sanctis agunt. Quid vero mirum? Quo-
 modo enim qui Christum, et Deum nostrum flocci
 faciunt, atque contemnunt, divinas Scripturas, et
 sanctos non contemnent? Nec miremini, si divi-
 nas Scripturas impii illi in ore gerant: hoc enim
 ex diabolica cooperatione fit, ut et ipsi deinceps
 fassi sunt. Etenim in divina Scriptura non semel
 invenitur, quod Satanas in crebro tentans Domi-
 num nostrum Jesum Christum scripturaliter cum
 eo loquebatur, et in seniorum vitis scribitur, eum-
 dem monachi habitum cum Psalterio simulatum cum
 quibusdam ex sanctis Patribus disseruisse. Atque
 hæc est plene diaboli calliditas, ut per diversas
 Scripturas, tanquam escas, quosdam ex Dei servis
 seducat, neminem enim, nisi hæc præferat, valet
 decipere.

Cum itaque hos quatuor impios magistros, quos
 in præfato monasterio Peribleptæ adveni, dete-
 gissem, et alterum ab altero sejunxissem, ea quæ
 eorum quisque sentiebat, seorsim, ac manifeste
 mihi enuntiare coegi. Primus itaque illorum a me
 interrogatus, unde tantam haberet Scripturarum
 scientiam, et quomodo discenda proponeret, quæ
 postea ejus discipulos, ne crederent, cohortabatur,
 inquit: Quia aliter Christianum seducere non
 possumus, nisi monasticum habitum simulemus,
 et Christianos nosmetipsos nominemus, et omnia
 quæ Christianorum sunt facere videamur, eaque quæ
 divinx Scripturæ continent ediscenda proponamus.
 Quod autem in ore Scripturas ferre possimus, no-
 bis auxiliatur, qui in sui præconium nos mittit.
 Christum vero impii illi nominant principem mun-
 di, qui est Satanas, et sanctorum Evangeliorum
 potentiam, et quotquot in Epistolis leguntur in
 illum referunt, quemadmodum et ipsi fassi sunt,

et deceptus discipulus mihi enuntiavit; et veros Christianos seipsos vocant.

Ego vero non audeo, fratres, hujuscemodi impiorum blasphemias, quas contra pretiosam et vivificam crucem, sanctasque, et venerabiles imagines, et contra ipsum Christum Deumque nostrum sceleste proferunt, litteris tradere, quas neque infideles Hebræi audent dicere, et tamen dolosi in medio nostrum ambulantes, et conversantes cum hypocrisi, omnia nobiscum sentire videntur. Ecclesias ædificant impii, sicut ipsi hæc omnia confessi sunt, non ex fide, sed ut eas illudant, et contaminent, cum in ipso altari obscenos actus, turpesque coitus facere non abhorreant. Pingunt item imagines, non ex fide, sed ut eas injuria afficiant et inquinent. Faciunt cruces, ut eas conculcent, et fœdent. Exsecrabiles eorum infantes in ecclesiis manifeste baptizant: domum autem reversi aqua conspurcata, et urinis eos lavant, et spongia detergunt, diabolicum super illos carmen recitantes, easque ex ablutione sordes in turpem fœdumque locum effundunt, a sancti baptismatis gratia ita eos alienare cogitantes. Ad immaculata et vivifica mysteria sumenda non jejuni accedunt: ac si eos latere contingat, vere scelesti sancta exspuunt, et conculcant, ea panem vinumque communem existimantes.

Nec fœdum hanc impietatem exsecrabilium magistrorum discipuli statim ac brevi queunt addiscere. Tironibus enim discipulis intensum jejunium, nec non ut per septem dies, et septem noctes preces fundant, ut unam tunicam gestent, et a sua sese uxore abstineant ex lege præscribunt. Ita Dei legem subvertentes impii, cum eos in horum præceptorum observantia diu perseverantes viderint, tunc et baptisma eis pollicentur, sancti nempe baptismatis abstersionem, et alienationem, et diabolici carminis recitationem, quæ omnia impii baptismum vocant. Verum ne tunc quidem scelesti, impietatis eorum mysteria prodere confidunt, sed ab iis certa juramenta diligenter requirunt, ne vulgo ea quæ ab ipsis didicerunt, manifestent: tunc vero multum caute unum aut alterum illis revelant. Cum eos viderint illud facile suscepisse, etiam alia eis dicunt et ita paulatim, et non nisi longo temporis cursu discipulos impietatum vix docent. Tunc demum eos educunt, ut diabolum tenebrarum principem sensibilibiter adorent, ex quo magistri, et non amplius discipuli miserrimi illi fiunt. Qui autem adorant diabolum, veluti per somnum terribiles rerum imagines vident. Sed et subscriptiones manu propria signatas requirunt magistri, quibus discipuli nunquam amplius ad Christianorum fidem se reversuros polliceantur.

At vos, fratres, ne sitis contra tales impios tam bono affecti animo ut eis credatis, cum Patrem, Filium et Spiritum sanctum credere asseverant. Omnes enim hæreses hoc profitentur, et Pauliciani et reliqui omnes idem dicunt. At vero impii isti,

ἔξειπέ μοι· καὶ ἀληθινούς Χριστιανούς αὐτοὶ ἐαυτοὺς ὀνομάζουσιν.

Ὁὐ τολμῶ δὲ, ἀδελφοί, τὰς τῶν τοιούτων ἀσεβῶν βλασφημίας, ἃς κατὰ τοῦ τιμίου καὶ ζωοποιοῦ σταυροῦ, καὶ τῶν ἁγίων, καὶ σεπτῶν εἰκόνων, καὶ κατ' αὐτοῦ τοῦ Χριστοῦ καὶ Θεοῦ ἡμῶν βλασφημοῦσιν, ἐγγράφως ἐκθέσθαι, ἃς οὐδὲ οἱ ἄπιστοι Ἑβραῖοι τολμῶσιν εἰπεῖν· ὁμοίως οἱ δόλιοι μέσον ἡμῶν περιπατοῦντες, καὶ συναναστρεφόμενοι ἐν ὑποκρίσει φαίνονται τὰ ἡμέτερα πάντα φρονοῦντες. Κτιζοῦσιν ἐκκλησίας· οἱ ἀσεβεῖς, καθὼς αὐτοὶ ταῦτα πάντα ὠμολόγησαν, οὐ πιστεῖ, ἀλλ' εἰς τὸ ἐμπαίζειν, καὶ μαιίνειν αὐτάς, ἐν αὐτῷ τῷ θυσιαστηρίῳ τὰς μιὰς πρᾶξεις, καὶ μίξεις ἀισχρὰς ποιεῖν μὴ παραιτούμενοι. Ζωγραφοῦσιν εἰκόνας, οὐ πιστεῖ, ἀλλ' εἰς τὸ ὑβρίζειν, καὶ μαιίνειν αὐτάς. Ποιοῦσι σταυροὺς εἰς τὸ καταπατεῖν, καὶ μαιίνειν αὐτούς· βαπτίζουσι τὰ ἄθεα αὐτῶν νήπια ἐν ἐκκλησίαις· φανερώς, οἷοι δὲ ἀπελθόντες ἀποσπογγίζουσιν αὐτὰ ἐξανάτριχα μετὰ μεμιασμένου ὕδατος, καὶ οὕρων, ὑπαναγινώσκοντες αὐτοῖς Σατανικὴν ἐπιπόδη, καὶ τὸ τοιοῦτον ἀπόλοιμα χέουσιν ἐν ἀισχρῶ τόπῳ καὶ μιὰρῳ, ἀπαλλοτριούντες αὐτὰ τῆς χάριτος τοῦ ἁγίου βαπτίσματος. Κοινωνοῦσι τῶν ἀχράντων καὶ ζωοποιῶν μυστηρίων, οὐ νήστες· εἰ δὲ καὶ λαθεῖν δυνηθῶσι, πτύουσι τὰ ἅγια, καὶ καταπατοῦσιν οἱ πικρομίαροι, κοινὸν ἄρτον ταῦτα καὶ οἶνον ἱγούμενοι.

Καὶ οὐδὲ αὐτοὶ οἱ παρὰ τῶν ἀθέων μαθητευόμενοι δύνανται συντόμως ταύτην τὴν μιὰρὰν ἐπαινοῦσαι ἀσέβειαν. Κανονίζουσι γὰρ τοὺς ἀρχιερεῖς αὐτῶν μαθητὰς ἐπιτεταμένην νηστείαν, καὶ εὐχὰς ἐπτάκις τῆς ἡμέρας, καὶ ἐπτάκις τῆς νυκτὸς, τὸ μονοχλιῶνα εἶναι, ἀποχὴν παντελῆ τῆς ἰδίας γυναικὸς, ἐν τούτῳ οἱ ἀσεβεῖς τὸν τοῦ Θεοῦ ἀνατρέποντες νόμον. Καὶ ὅτε χρονίσαντας ἴδωσιν εἰς τὴν τοιαύτην ἐντολήν, τότε καὶ τὸ βάπτισμα ὑπισχνοῦνται, τὴν τοῦ ἁγίου βαπτίσματος ἀποσπογγίσιν τε καὶ ἀλλοτριώσιν, καὶ τῆς Σατανικῆς ἐπιπόδης τὴν ἐπανάγνωσιν, ἃ τίνα οἱ ἀσεβεῖς βάπτισμα ὀνομάζουσι. Καὶ οὐδ' οὕτως οἱ ἀσεβεῖς τὰ τῆς ἀσέβειας αὐτῶν θαρρόυσι μυστήρια, ἀλλ' ἀσφαλῶς καὶ ὄρκους αὐτοῦ ἀπαιτοῦσι, τοῦ μὴ θῆλα τοῖς πολλοῖς ποιῆσαι τὰ παρ' αὐτῶν διδασκόμενα· καὶ μόλις μετὰ σκέψεως θαρρόυσιν αὐτοὶ ἐν καὶ μόνον. Καὶ ὅτε ἴδωσιν εὐκόλως παραδεχμένους τοῦτο αὐτοῦς, λέγουσι καὶ ἕτερα· καὶ οὕτως κατὰ μικρὸν διὰ χρόνου μόλις ἀποκαλύπτουσι τοῖς μαθηταῖς τὴν ἀσέβειαν. Καὶ λοιπὸν τότε φέρουσιν αὐτούς, καὶ προσκυνοῦσιν αἰσθητικῶς τὸν διάβολον, τὸν ἄρχοντα τοῦ σκότους, καὶ γίνονται διδάσκαλοι οἱ πανάθλιοι, καὶ οὐ μαθηταί. Βλέπουσι δὲ ὡς ἐξ ὕπνου φαντασίας φοβεράς οἱ προσκυνοῦντες αὐτὸν· ἀπαιτοῦνται δὲ καὶ ἰδιόχειρα τοῦ μηκέτι ἐπιστρέφειν εἰς τὴν τῶν Χριστιανῶν πίστιν.

Μὴ ἀπλῶς δὲ διαχεῖσθαι, ἀδελφοί, πρὸς τοὺς τοιοῦτους ἀσεβεῖς, πιστεύοντες αὐτοῦς λέγοντας Πατέρα, Υἱόν, καὶ ἅγιον Πνεῦμα πιστεύειν· πᾶσαι γὰρ αἱ αἰρέσεις τὸ αὐτὸ λέγουσι, καὶ Παυλικιανῶν, καὶ οἱ λοιποὶ· ὁμοίως οὗτοι οἱ ἀσεβεῖς, καὶ ἄθεοι

ἔχουσιν ἰδίαν Τριάδα, εἰς ἣν πιστεύουσι. Πατέρα γάρ Α et exsecrabiles propriam quamdam Trinitatem habent, in quam credunt. Nam tenebrarum principem diabolum, qui e caelis decidit, vocant patrem, prout ipsi fassi sunt; quod recte convenit cum iis quae Christus dixit: *Vos ex patre diabolo estis*¹. Filium autem filium perditionis, et Spiritum spiritum iniquitatis appellat. Haec est impiorum trinitas; hanc illi confitentur, et venerantur. Christiano⁵ vero seipso decantant, non tanquam ex vero Christo Deo nostro, sed tanquam ex Antichristo dimanantes. De filio autem perditionis, quem exsecrabiles, et impii pro Dei Filio venerantur et Christum nominant, ita loquitur Apostolus scribens ad Thessalonicenses: *Ne quis vos seducat ullo modo, quoniam nisi venerit discessio primum, et revelatus fuerit homo peccati filius perditionis, qui adversatur, et extollitur supra omne, quod dicitur Deus, ita ut in templo Dei sedeat*²; et reliqua.

Τὸ δὲ Πάτερ ἡμῶν, ὡς παρ' αὐτῶν ἐμάθομεν, σκοπῶ τοιοῦτω λέγουσι· πατέρα γάρ ἐαυτῶν καλοῦσι τὸν διάβολον. Ἐκ τοῦ οὐρανοῦ δὲ τοῦτον ἐπικαλοῦνται κατὰ δύο σκοποὺς, ἓνα μὲν, καθὼς γέγραπται ἐν τῷ Ἰώβ· *Καὶ ἐγένετο ὡς ἡ ἡμέρα αὕτη, καὶ ἦλθον οἱ ἄγγελοι τοῦ Θεοῦ παραστῆναι τῷ Κυρίῳ, καὶ ὁ διάβολος ἐν μέσῳ αὐτῶν· καὶ εἶπε· ὁ Κύριος τῷ διαβόλῳ· Πόθεν σὺ ἐρχῆ; Εἶπε δὲ ὁ διάβολος· Ἐναντι Κυρίου, διαπορευθεὶς τὴν ὑπ' οὐρανόν, καὶ ἐμπεριπατήσας τὴν γῆν, πάρεμι. Καθ' ἕτερον δὲ σκοπὸν τολμῶσιν οἱ πάσης ἀσεβείας καὶ βλασφημίας πεπληρωμένοι, λέγειν τὸν οὐρανόν, τὴν γῆν, καὶ πάντα τὰ ἐν αὐτοῖς τὸν διάβολον δημιουργήσαι, καὶ οὐ τὸν Θεόν, καὶ ὅτι τὸν παράδεισον αὐτὸς ἐποίησε, καὶ τὸν ἄνθρωπον αὐτὸς ἔπλασε, καὶ οὐχ ὁ Θεός, δύο μόνον λέγοντες εἶναι ἐν τῷ κόσμῳ τοῦτω ἐκ τῆς δημιουργίας τοῦ ἐπουρανοῦ Θεοῦ, τὸν ἥλιον, καὶ τὴν ψυχὴν τοῦ ἀνθρώπου· καὶ ὅτι ὀκτώ εἰσιν οἱ οὐρανοὶ, ἑπτὰ μὲν, οὓς ἐποίησεν ὁ ἐπουράνιος Θεός, καὶ καθέζεται ἐπάνω αὐτῶν ὁ γυδοὺς δὲ ἐστὶν ὁ ὑπὸ κάτω πάντων, ὁ καὶ παρ' ἡμῶν ὄρωνος, ὃν ὁ ἄρχων τοῦ κόσμου τοῦτου ἐποίησεν....*

et exsecrabiles propriam quamdam Trinitatem habent, in quam credunt. Nam tenebrarum principem diabolum, qui e caelis decidit, vocant patrem, prout ipsi fassi sunt; quod recte convenit cum iis quae Christus dixit: *Vos ex patre diabolo estis*¹. Filium autem filium perditionis, et Spiritum spiritum iniquitatis appellat. Haec est impiorum trinitas; hanc illi confitentur, et venerantur. Christiano⁵ vero seipso decantant, non tanquam ex vero Christo Deo nostro, sed tanquam ex Antichristo dimanantes. De filio autem perditionis, quem exsecrabiles, et impii pro Dei Filio venerantur et Christum nominant, ita loquitur Apostolus scribens ad Thessalonicenses: *Ne quis vos seducat ullo modo, quoniam nisi venerit discessio primum, et revelatus fuerit homo peccati filius perditionis, qui adversatur, et extollitur supra omne, quod dicitur Deus, ita ut in templo Dei sedeat*²; et reliqua.

Illud autem *Pater noster*, ut ab ipsis accepimus, hac mente dicunt. Patrem enim suum vocant diabolum, eumque duplici ex causa advocant de caelo: ac primum quidem secundum ea, quae scripta sunt in Job: *Et factum est sicut dies haec, et venerunt angeli Dei ut astarent Domino, et diabolus in medio ipsorum; et dixit Dominus diabolo: Unde venis? Dixit autem diabolus: In conspectu Domini postquam peragravi eam, quae sub caelo, et perambulavi terram, adsum*³. Ex altera autem causa, eo quia audent isti omni impietate, et blasphemia pleni dicere caelum, et terram, et omnia, quae in eis sunt, diabolum, et non Deum creasse, itemque paradysum cum fecisse, hominemque plasmasse, nam duo tantum esse in mundo dicunt, quae ex supercaelestis Dei operatione prodierunt, solem nempe, et animam hominis. Octo etiam esse caelos quidem aiunt, septem quidem quos supercaelestis Deus fecit, et super illos sedet, octavum autem, qui sub omnibus est, et a nobis cernitur, quem mundi hujus princeps efformavit.

Cetera desiderantur.

¹ Joan. viii, 44. ² II Thess. ii 3, 4. ³ Job ii 1 seqq

NNO DOMINI MCXXX

ΑΝΝΗΣ ΤΗΣ ΚΟΜΝΗΝΗΣ

ΠΟΡΦΥΡΟΓΕΝΗΤΟΥ ΚΑΙΣΑΡΙΣΣΗΣ

ΑΛΕΞΙΑΣ

ANNÆ COMNENÆ

PORPHYROGENITÆ CÆSARISSÆ

ALEXIAS

SIVE

DE REBUS AB ALEXIO IMPERATORE VEL EJUS TEMPORE GESTIS

LIBRI QUINDECIM

EX BIBLIOTHECA BARBERINA PRIMUS EDIDIT, LATINA INTERPRETATIONE DONAVIT

ET GLOSSARIO ILLUSTRAVIT

PETRUS POSSINUS

S. J. PRESBYTER.

*ACCESSERUNT CAROLI DUFRESNII DU CANGII NOTÆ HISTORICÆ
ET PHILOLOGICÆ.*

Textui subjicitur lectionum varietas ex codice Coisluniano CCCXI, ipsius Annæ tempore, ut videtur, descripto.

AMPLISSIMO ILLUSTRISSIMOQUE VIRO DD. PETRO SEQUIERIO, FRANCIE CANCELLARIO.

Non eget apud te quidem interprete vetustas ulla, aut eruditarum litteræ gentium : tamen hæc Græcæ princeps facundiæ cujus arce dignum Opus e tenebris in lucem publicam nunc emergit, me interpretem apud te jubet esse, non orationis certe aut sermonis sui, ubi nihil eruditioni tuæ non pervium est, sed animi grati atque officii, quorum significationes nunquam satis magnas, satisque vel tuo merito, vel suæ voluntati respondentes edere se ulla putat posse, quantumvis accumulæ plurimas. Anna ea est Comnena, decima Musarum, et Pallas quædam Byzantinæ Græciæ, cujus Porphyrogenitæ licet ac primogenitæ moderantis orbem principis, si quis ingenii opes æstimet, Augustos natales, atque illam cunarum purpuram in minimis ornamentis numerabit. Hæc nullius eruditarum rudis artium, præsertim autem eloquentiæ consulta ; religionis quoque omnibus et humanitatis elimata officiis ; ac collectis iis cunctis una florens dotibus quæ omnibus absolvere numeris non regiam matronam quamlibet, sed eam possent quam sui ævi miraculum jure diceres ; contenderat omnes nervos in-

dustriæ in elucubratione operis ingentis, in quo decorum istorum omnium insignia specimina exstarent : Historiæ videlicet rerum longo patris sui principatu maximarum ac mire variarum terra marique tota fere Asia Europaque gestarum : quas accuratissima collectionis diligentia, nec minus scita descriptione ordinis, atque explicationis ornatu complexa, simul præclare a se consultum rebatur rationibus publicis tantæ utilitatis libro vulgando ; simul privatas spes famæ ac memoriæ perennis, quas isto pietatis eodem facultatisque suæ consignasset monumento, non male constitutas gratulabatur. Cæterum quam vere illud olim scriptum a quodam sit : *Quantumvis docta disertaque opera, blattis nihilo secius ac tineis epulas datura, nisi potentis et benigni genii efficaci providentia curentur* : non alio melius exemplo, quam hujus libri misera et lamentabili fortuna comprobatum est. Tam venusto is quidem elocutionis flore comptus ortu ipso primo prodiit, ut si fabellas et nugas meras ista elegantia garriret aniliter, ornatu solo dictionis honoratum inter scriptores Atticos primi subsellii eblanditurus sibi facile locum fuerit. Rursus tam grave tamque scitu necessarium, tali dispositionis arte, tantaque maturitate judicii argumentum explicat ac digerit, ut si loqueretur inquinatissime, tamen splendore sensuum illuviem verborum, et historiæ non alibi narratæ præstantia, labem barbaræ ac balbulentis orationis posset redimere. Postremo quod mulierem eandemque in regno natam ac nutritam Operis spissi prolixique fuisse auctorem constat, res est profecto ejusmodi quæ scriptioni nec styli alioqui nec materiæ genere tolerabili, raritate ipsa et admirabilitate scriptricis regiæ pretium apud æquos aestimatores rerum abunde magnum conciliatura videretur ; ut non ferri solum et legi, sed celebrari etiam atque expeti jure deberet. Et tamen : o rem miramne magis dicam an miseram ! tamen ille tot nominibus ad famam atque ad celebritatem commendatus liber, spretus, abjectus. neglectu omnium obrutus annis quingentis in situ ac tenebris jacuit : ac cum olim tot aliæ nulla huic ex parte comparandæ Græcorum, ultimæ, mediæ, citimæ vetustatis lucubrationes, vel a Venetiensibus Aldi typis, vel a Basileensibus Frobenii, vel ab aliis alibi lucem acceperint ; et cum multi exstiterint utraque docti lingua homines qui Latine interpretandos e Græco libros ambitiose conquirerent, una ferme omnium Annæ Alexias fuit quam sua quædam incredibilis infelicitas prohibuerit, ne in ullum unquam Græcum typographum, in Latinum interpretem ullum incideret. Nam Hæschelianorum excerptorum Augustinam emissionem illam nemo æquus opinor magis gratulandam Cæsariisæ putaverit quam puerperæ abortum passæ infelicem ejectionem fetus monstrose mutili et mortui. Fuit tamen cum respexisset Annam melior fortuna visa est. Jacobus Cujacius, vir longe omnium ingenio, juris scientia, linguarum notitia clarissimus, Alexiadis codicem nactus, legit, suspexit, prædicavit. Denique, quo nihil Annæ, nihil rei litterariæ consulere opportunius potuit, viro illam ornatissimo eruditissimoque commendavit Petro Fabro, a quo editionem cum interpretatione Latina conjunctam sperare ipsam oporteret. At, o fallacem reconciliatæ cum sorte adversa gratiæ fidem ! recruduit brevi atrocior quam antea fatorum in Annam rigor : nunquamque desperavimus de illa justius quam ubi proxime spem veneramus. Subtrahitur rebus humanis re infecta Faber. Exemplar unicum Alexiadis ex ejus scriniis clam aversum in nescio quod harathrum quasve latumias contruditur inexorabilis custodiæ : nisi potius (quod verisimiliter alii rentur) casu quodam infesto absumptum est funditus. Hic tua quædam, vir amplissime, rerum fato prudentia major et in rem litterariam nullis deterrenda difficultatibus, nullis coercenda finibus benignitas, velut e machina Deus, adfuit. Capessis hanc curam, adhibes animum, lustrari bibliothecas jubes, versas, inquiris, qua vales propter summam auctoritatem potestate longe, prope, in nostrate, in extero solo, moliris, indagas, retegis, satagis plurima. Postquam satis constitit nihil in Gallia, nihil in Germania, nihil uspiam Cisalpinarum gentium spei aut præsidii ad Annam esse, in Italiam transvolas, Romæ rem curas, accersitum inde codicem bibliothecæ Barberinæ non optimum aut integerrimum illum quidem, tamen ejusmodi quo interpres non hebes, nec plane imperitus consolari desiderium melioris posset, cum nonnulla fiducia operæ navandæ ; allatum, inquam, ad te Roma Lute-tiam ejusmodi codicem ad me Tolosam mittis. Affixis implicitisque tum eram curis toto, ut ita dicam, cælo diversis ; neque iis aut numero paucis, aut genere levibus. Hinc Marcus, Lucasque, Matthæo jam perfecto promissam reposcebant operam. Aliunde divinæ Litteræ professorem suum jure manu consortum tenebant ne ad humanæ historiæ interpretationem descenderem. Denique cepta varii generis complura clausulam colophonemque flagitabant. Quid ogerem ? tua Mercenas haud mollia jussa. Inducis utcumque impetratis ; et quasi ab

urgentioribus creditorum mora solutionis exorata, totum Annæ me tribui, totum impendi : et totum ita res poscebat ut nec lotus sufficerem. In scriptione passim incerta exemplaris tumultuaria collatione concinnati conjectura et suspicione utendum plurimum. Lacunæ divinationibus supplendæ. Cavendum ne longe ornatissima Comnenæ oratio nimis inæquali versioni Latinæ compararetur; non minori fastidio convitioque oculorum, quam si holosericus viva purpura lucens pannus sacco cilicino aut pullo centoni assueretur. Verendum ne (quod parum vitasse aliquos querela nultorum est) interpretationem Latinam facerem similem setacei cribelli, quod immissæ in cerniculo farinæ florem ipsum ac purum pollinem transmittit, furfures ac sordes meras retinet et exhibet. Ad hæc quoniam in Cæsariissæ familiam nomine atque auctoramento interpretis transcriberar; tenenda vis hujus officii, quod quæ sit, ex muniis ejusdem generis, principalium scribarum et palatinorum commentariensium potest intelligi. Iis reges reginæque uti solent ad scribendas quas quoquoversum missitant litteras, quarum sententiam ubi verbo aut nutu indicarunt, istorum jam negotium est, pro sua cujusque facultate, mentem subscripturi deinde principis, ex ejus dignitate rei que merito quam aptissime quamque disertissime disserere. Postremo conandum ut Græci quem exprimendum susceperam archetypi non superficialiam solam formam aut extima duntaxat lineamenta (qualia viventium in mortuo restant cadavere) stylo utcunque assimilata redderem : verum illum insuper vigentem ac vegetantem intus, subindeque vivis ex arcano evibrationibus micantem Latinæ quoque expositioni penitus inderem atque ihalarem, si possem, spiritum, velut ignem, aiunt, ætherea subductum domo luteo Prometheus operi miscuit, nihil alioqui supra massam vilem madefacti pulveris futuro. His ego tot cautionibus, tot circumspeditionibus, ac destinationibus tam variis præmunitam, imo defixe intentam, atque anxie sollicitam mentem habui tota in functione demandati hujus a te mihi muneris iuculentissimæ historiæ Latinis edendæ litteris. Quanquam meæ me imbecillitatis conscientia nimium timere cogit, non modo ne quod sequebar non assecutus sim, verum etiam ne in alias diversi generis reprehensiones incurrerim. Scio nimirum scio, hæc de qua dixi, quam profiteor, libere politeque interpretandi secta et ratio, cui quantæquam offensioni exposita sit tristium censurarum. Sunt qui nares corrugent, qui superciliose renuant quoties occurrit Latina oratio super Græcæ modum; quoties vicissim fluentem velut sinum Asiatici Sarmatis Romanæ munditiæ brevior succinctum nodo cogunt. Quis omnes enumeret delicias fastidorum, quarum in censum veniunt oscitationes male feriatorum supina interdum et semisomni lectione nihil nisi ansas vellicandi captantium. *Hic enimvero*, aiunt, *Graia acumen argutiæ pinguem interpretem haud pupugit*. Alias subsannant : *Huius quam patulum circa orbem errat ! est ubi flagitium !* increpent, *quod* iudicio ipsorum *strangulentur auctoris sensa, quod mutantur aurea plumbeis. Quod stricti sales intemperanti Latinæ copiae superfusione liquefiant*. Denique interim bilem erumpunt indignantes : *Exurdato barbarie palato non sapuisse salivam Atticam*. Hæc et ejus generis cætera præterque longum, etiam nec mihi promptum, et alioqui exitu anceps fuerit velle purgando ac pro me dicendo referre. Nunquam equidem soleo mihi nimis tribuere. Quin adeo plerumque ipse mihi parum æquus sum; quippe ingenii ac facultatis quanta sit tenuitas conscius animus, iudicia reprehendentium vel excipit assensu facili, vel ultrò consciscenda censura præoccupat. Nunc vero etiam plusquam alias male metuo, ne alibi vis, alibi ars, alibi felicitas satagenti licet mihi frustra que molienti defuerit. Quamohrem singula objecta si persequar, quædam forte sint quibus diluendis nec coronæ, nec iudicibus satisfaciam, nonnulla etiam in quibus accusatori reus sponte confitens palam dem manus. Innocentiæ meæ tamen et fidei hoc in negotio optimæ non a criminationibus magis alienis quam ab ipsius mei morositate iudicii periclitantis, ne penitus causam deseram, profitendum hic est, me nutu ac jussu tuo suscepta provincia quam minime male defungi studuisse, in eo nec tempori nec labori, nec contentioni pepercisse unquam. Successus quis tandem conatui responderit, ut producendæ nequidquam multis clepsydris apologiæ compendium uno verbo faciam, tui, vir maxime, iudicii, tui arbitrii res esto. Nemo erit omnium (sat scio) tam pervicax qui si minus propter amplissimum magistratum, quo juris et æqui moderamen tibi summum attributum est, certe propter notissimam omnibus, et ultra etiam quam imperii fines Gallici pertinent, celebrem ac venerabilem æquitatem, doctrina varia omnisque generis sapientia conjunctam, non tuæ standum definitioni putet : me quidem ipso, quocumque alea verterit, adeo nihil contra excepturo vel provocaturo, ut subscriptorem astipulatoremque cujuscunque sensus tui jam

Hinc utro pollicear. Te fere in scribendo spectabam unice, tibi me fingebam parabamque : tibi si placui, abunde mercedis est. Nam præterquam quod laudis publicæ præjudicium, favor tantæ auctoritatis certum habet: vel si probares solus damnantibus cunctis ad famæ rationem fructumque animi, unus mihi tu instar millium, instar omnium merito fores. Sin vero reprehendis, non continuo lusisse me operam aut plane votis excidisse judicabo. Abirretorta mentis vi, ab aquilina intelligentiæ illa tuæ acie, cui fucum nullus color facere, nulla se probare mendax gratia, nulla placere nisi viva nativæque pulchritudo potest, ad indulgentissimam clementiam benignissimæ humanissimæque voluntatis me recipiam; ibique asylo tutus certissimo spem in sinu dulcem alam, fore ut venia consoleris quod remunerari laude minus potes; et trans vilis inerudite manus, benevoli pectoris officio agnito nec spreto, quodcumque hoc est quamvis illepidi munusculi, monumentum æternum esse patiaris ejus observantæ ac veneratio nis qua te summa verissimaque prosequitur,

ILLUSTRISS. AMPLITUDINI TUÆ

Deditissimus PÆTRUS POSSINUS, e Societate Jesu.

Scribendam Tolosæ III Kalend. Quintiles anno CIOIOXLIX.

LECTORI.

Nec miror nec æmulor mature disertos illos qui libros in librorum principiis faciunt, et inexhausta loquacitate Proæmiorum sedulo id agunt, ut oculi legenti doleant priusquam is primum Operis versum viderit. Ego tibi, Lector, quominus statim fruaris tamdu optato Byzantinæ Cæsariæ colloquio, moram unam objicio (nam Glossarium Annæum transvoles licet : non enim ante omnia perlegendum; sed in tempore consulendum seponitur) moram, inquam, necessariam interpono unicam, Præfatiunculæ paucis complexuræ; quo casu, quove statu Alexias Annæ Comnenæ meas in manus venerit; qua spe quave conditione in tuas transeat.

Jam tum ab adolescentia, quam mihi transigere Tolosæ contigit, ingenti desiderio flagravit Alexiadis Annæ Comnenæ explicandæ Latinis litteris, et luce publica donandæ. Alebat id votum lactabatque blanda spe sedes illa ipsa studiorum: quod in qua vivebam litterisque operabar civitas unicum ejus operis antiquissimum et integerrimum exemplar habere dicebatur. Egi ergo, sategi, per me, per amicos movi multa, quo istius mihi copia feret codicis. A nobilissima clarissimaque Fabrorum Saniorianorum familia in Musæum τοῦ μακαρίου eruditissimi Petri Fabri humanissime admissus, versatis illic otiosissime curiosissimeque cunctis multum frustra bibi pulverem. Indagavi etiam omnibusque vestigiis odoratus sum eequam in urbis aliam rara et peregrina hæc avis evolasset domum. Non plus profeci quam Cadmus cum Europam quæreret. Atque hic prædicandæ locus est officiosissimæ benignitatis illustrissimi D. Caroli de Montchal archiepiscopi Tolosani, qui pro cætera humanitate qua studia semper mea prosecutus est, tunc etiam non indignum celsitudine sua credidit in istam mecum curam descendere; et auctoritatis interpositione suæ tantæ hujus effectum voti mihi conficere conari. Elusit tamen indagaciones, petitiones, machinationes omnes vel nescio quis casus alius, vel obstinatissima iniquitas eorum qui captivam illustrem æternis detinere tenebris cum incommodo et gemitu orbis totius deliberatissimum habent. Multi deinde anni mihi alia cogitanti omnia et Alexiadis jam plane oblito fluxerant, cum vir honoris causa nominandus Petrus Seguerius cancellarius Franciæ, qui amplissimæ dignitati parem religionis, justitiæ, virtutisque omnis, tum vero etiam eloquentiæ et eruditionis excellentiam adjunxit, animadvertens a collectione Historiæ Byzantinæ quam typis edi regiis jusserat, Alexiadem Annæ Comnenæ non tolerabilius abesse posse quam ver ab anno, egit Romæ per litteras et certos homines cum eminentissimo cardinali Francisco Barberino, principe juvandis litteris nato, ut si quem locupletissima sua librorum veterum et rarissimorum penu Annæ Comnenæ codicem haberet, ejus copiam ad editionem prelis regiis ne commodare gravaretur. Misit is statim librum in charta scriptum non antiqua

manu, nec integrum : sed Lucae Holstenii viri doctissimi, Barberinæ bibliothecæ curatoris diligentia solers fecerat, ut usui esse pene pro integro posset. Is codicem hunc multis locis mutilum cum alio pervetusto in membranis, imperfecto et ipso lacunisque deformato, quem ante hos paucos menses in bibliotheca Medicea Florentiis vidi, accuratissime contulerat : ac quia non fere iisdem locis ambo exempla deficiebant, unius hiatibus ex altero explendis, non exiguo nec parum nobis prædicando labore suo proxime integritatem perduxerat Barberinum codicem ; quem illustrissimus cancellarius ad se Roma perlutum, cui vertendum Latine traderet, non diu quæsiit. Magnarum est et regendis terris a cælo paratarum mentium, nihil quamvis obscurum atque humile nescire. Igitur mei quoque nominis quadam usque ad istum apicem forte appulsa mentione ; cum præterea memoraretur me operam olim aliquam in querendo posuisse Tolosano Fabri codice ; voluntatemque ostendisse Alexiados interpretandæ, negotium statim datum est honesto in primis viro Sebastiano Cramoisy officinis typographiæ regiæ præfecto, mittendi quamprimum ad me recens allati Roma codicis ; quod ille fide summa, mora nulla præstitit, adjunctis litteris quibus significabat, gratum me, amplissimo cancellario facturum, si, quod primum suppeleret otium, in versionem Alexiadis conferrem. Eram ego tum haud parum diversis sacrarum Litterarum studiis immer-sus : primusque illic ac juvenilis ardor operæ navandæ in Græcis interpretandis, et tempore ipso consenuerat, et experientia molestiæ nequaquam pari fructu compensatæ quæ pertrioso isti negotio inest, refrixerat sane plurimum. Tamen reverentia venerandi nominis instinctus, sublatis repente ac sepositis quæ in manibus erant cunctis, totus ad exhauriendum tantæ auctoritatis mandatum incubui. Ac principio sic constitueram : duo esse præcipua in quibus elaborare me oporteret. Nam et faciendum esse, ut Græcum exemplar quam emendatissimum exiret, tum adnitendum postea, ut quæ ex eo exprimeretur Latina versio, veram auctoris sententiam rectissime assequeretur, planissimeque redderet. Quarum rerum cum is ordo comparatus natura sit, ut illam huic præverit sit opus, appellenti mihi ad priorem animum, experientique operam, gravis ecce primo difficultatis oborta species, paulo etiam post desperationem injecit cepti perpetrandi. Codex qui ad manum erat unicus tumultuarie, ut dixi, ex duobus mutilis congestus consutusque passim incertæ, palamque interim mendosæ lectionis vocibus scatebat ; lacunis ad hæc habat toto sparsis operis corpore, cujus caput ipsum, hoc est elegantissima et libro dignissima Præfatio Annæ desiderabatur tota ; quam ex Augustanis Excerptis, prout licuit, suppleximus. Clausula perro Historiæ, postrema scilicet quinti decimi pars libri, creberrimis fatiscens rimis, pertusi passim vetusta carie centonis, aut collabascantis ruinosæque maceriæ speciem habet. Quid hic auderem sperareme ? Aggrederer ad emendationem archetypi contextus ? quam non nisi conjecturis et divinationibus, tam nullæ contentionis, quam nullius auctoritatis, in exemplarium defectu meliorum, repræsentare me putarem posse ? An desponderem continuo animum, editionisque consilium abjicerem ? ac cum Davidi Hæschelio sua viros apud doctos gratia constiterit, quod is non dubitasset mendosa incredibiliter et lacera Historiæ Annæ fragmenta, pauca, temere coacervata, præfixo Alexiadis titulo edere ; ego totos quindecim ejus operis libros nactus, propter nescio quos nævos magis interpellaturos in lectore sensum elegantiæ, quam rerum cognitioni gestarum, aut Historiæ integritati subtracturos quidquam, publicis invidendos desideris et æternarum rursus addicendos tenebrarum ergastulo censerem ? Neutrum opinor quisquam æquus eruditusve suasisset ; ne probasset quidem. Illa igitur mihi sententia necessario reliqua facta est, qua decernerem contextum quidem Græcum plane intactum relinquere, ne manifestis quidem sollicitandis mendis, quandiu veræ lectionis fundum non haberem majoris antiquitatis et auctoritatis codicem. Totam vero industriam in elaboratione Latine versionis expromere, qua judicio, si quod esset, ac diligentia in subsidiarum deficientium locum subrogandis, explendis hiatibus, corrigendis ex conjectura vitiosis locis, modis denique omnibus assequi conarer, ut nitor primigenius Operi pulcherrimo, quoad per quinque sæculorum squalorem, et exitiabiles infestissimorum omnium generis casuum injurias liceret, hodierna editione redderetur. En quid volucrim, quo studium et conatum intenderim. Nam reipsa quid perfecerim, non meæ professionis, tuæ, lector, sententiæ definitio est. Cujus ut non oblandiri gratia favorem, ita nec deprecari abjecta demissione severitatem : multo autem minus contumaci pervicacia refragari censuræ relin. Utere ut libet jure atque arbitrio quod tibi ego, vel si non per se suppeleret, ultro largirer, probandi reprehendendique quod dignum duxeris. Paratum ecce me in utrumvis habes, et quocumque alea verterit, proviso re-

ceptu quieturum. Gratificari publico volui, servire amicis, obsequi viris magnis : voluntate ac fide optima in negotio versatus sum. Sic semper, utcumque alia ceciderint, conscientiam sustentabit fructus. Peto tamen, id quod æquitatis est tuæ, ne præcipites atrum calculum ad quamvis se primum offerentem speciem culpæ. Fere non primas, ac ne secundas quidem sæpe, quas vulgo laudant, cogitationes chartæ illevi; at nonnunquam quartas quintasve. Fieri potest ut quod tibi primum advertenti animum in mentem venerit, ne me quidem ipsum sugerit: cæterum ego illud alteri nondum tibi animadverso posthabuerim; te paria facturo si tibi esses, probaturo quin etiam ubi cognoveris. Cognoscere autem poteris quædam quidem e Glossario, longe plura e Notis; quorum illud nunc damus; hos retinere adhuc cogimur, paulo post cum tibi grato publiceque utili auctario reddendas. Quando nimirum Annæ nostræ, quam modo solam emittimus sua unius ornatam majestate, comitatum addemus proprium, justo brevi edendo volumine, quo Cæsariis primum vita ipsius e veteribus collecta monumentis exhibebitur. Alexii deinde Augusti Panegyricus, ipsi coram a Theophylacto dictus, Alexiadis totius elegans compendium, additur. Subjicietur Abacus chronologicus certo digerens ordine res omnes quindecim Alexiados libris expositas. Postremo iidem ipsi libri quindecim, partim universi recensentur ope codicis optimi, ejus recentissime nobis inopinata ostentata spes est: partim in locis obscurioribus, collatione aliorum scriptorum, et cætera ejus generis accurate, pro captus ac tenuitatis nostræ modulo illustrabuntur.

VIRIS NOBILIBUS ET ILLUSTRIBUS

MARCO VELSERO, SACRÆ Cæs. M. a Consiliis, JOANNI JACOBO REMBOLDO, Aug. Vindel. Duumviris Præfect., Septemvirumque Collegio, Dominis ac Patronis pl. observandis S. P.

Quod Democritus Abderites optandum censuit, eæ ut imagines hominum sive oculis sive animis observarentur, quæ virtutis et commodi potius alicujus, quam vitii atque incommodi administræ ipsis essent, in eo ridiculum et superstitiosum illum fuisse, non injuria dicas. Ad vitæ enim rationem quamcunque laudabiliter ineundam, nihil nobis opus est τῆ κατ' εἰδωλον φαντασίᾳ Democritica, cum exempla ante oculos viva quotidie versentur, ex jucundissima etiam historiarum lectione quam plurima peti possint: unde quid decorum, quid indecorum, quid honori atque emolumento, quid ignominia ac detrimento futurum, perspiciatur.

Φεῦ, φεῦ, τί τοῦτου χάρις μείζον ἂν λάθοις;
Πρὸς ἐπινόρθωσιν ἡθῶν ἐνεργότερον;

ut philosophus Chæronensis pulchre asseverat. Ne abeamus longius, vel in his Alexiados VIII libris, modo in lucem quos edimus, quot occurrunt virtutis, quot vitiorum exempla! Hos autem, viri nobilissimi, A. V. cur dedicem, satis causæ vel hoc esse arbitror, quod ab annis quinquaginta illorum editio aliunde expectata fuit frustra, a doctis non semel expetita: nunc e vestra bibliotheca eruti illi, juris publici fiunt. In quibus partim menda librarii tollendo, partim lacunas explendo, nonnusquam etiam notis quædam illustrando, quantum ingenii tenuitas est passa, temporisque angustia, si quod operæ pretium candide judicaturis videbor fecisse, laboris non absque magni viri auctoritate suscepti minus me pœnitebit; et ad alios scriptores vel integrius atque emendatius, vel etiam novos ex eadem vestra illust. bibl. publicandos facilius invitabor. Deus Opt. M. A. V. cujus auspicio et liberalitate laboribus id genus vacare possum, florentem atque inclumem quam diutissime conservet.

Augustæ Vind. pridie Non. Septembr.

A. S. N. MDCX.

A. V. O.

DAVID HOESCHELIUS. A.

AD LECTOREM.

Ex quindecim Annæ Comnenæ Porphyrogenetæ Alexiadis libris, quos illustrium bibliothecarum Catalogi dudum jactant, octo hic damus perpetuo fere lacunatos : quot et quales nimirum ex Augustano autographo repræsentare licuit. Satius enim visum rem litterariam nobis hunc semissem nunc quidem debere, quam toto æternum carere. Integrorum et meliorum exemplarium domini, utinam invidiam non ferant, et luminibus nostris quamprimum obstruant. Præstantissimum Fabrum Regium Tolosæ senatorem nominatim appellamus, apud quem magni Cujacii codicem exstare aiunt.

Porro Annæ fidei periculum in me non recipio. Memini apud Vopiscum legere, neminem scriptorum, quantum ad historiam pertinet, non aliquid esse mentitum ; cum contentionibus incaluere animi, difficile veritatem recto oculo tuentur, et vix est quin aliquid patriæ et propinquis, inter quos pater primo loco, concedant, si præsertim feminæ manus calamum ducat. Hic est sædissimorum conviciorum fons, quibus Anna interdum muliebriter in Latinos, pontificem aliosque principes indulget. Cordatus lector historiam suis momentis, non auctorum affectibus ponderet : Tacitum et Suetonium adversus Christum et Christianos injurias manibus tamen excuti non patimur. Quo ordine apud posteriores Græcos Romani omnes, scimus ; Anna præterea proprias se odii causas habere existimabat, quod Gregorius pontifex acerrimum Alexii hostem Robertum Guiscardum, patrem Boemundi, quem illa etiam mirifice insectatur et exagitat, in amicitiam receperat. Bertoldus Constantiensis, anno 1084, hæc habet : His temporibus Constantinopolitanus maximam pecuniam Heinrico quondam regi transmisit, ut Ruodbertum Wiscardum, ducem Calabriæ et Apuliæ, conjuratum militem domini papæ, in ultionem ejusdem regis bello appeteret. Nam Ruodbertus jamdudum fines Constantinopolitanorum invasit, iterumque illud expeditionem movere disposuit : sed Henricus acceptam pecuniam, non in procinetum contra Ruodbertum, quod juramento promisit, sed ad conciliandum sibi vulgus Romanorum impendit. Cum Urbano deinde pontifice Alexius in gratiam rediit anno 1089, ut idem Bertoldus habet. Dominus papa Constantinopolitanum ab excommunicatione per legatos suos absolvit : Quin ex Casinensi Chron. iv, c. 48, colligimus, eum postmodum Occidentis imperium a Paschali pont. sperare ausum. Alexius imperator strenuissimos ex suo imperio viros Romam cum suis litteris misit, quibus se injuriam ab imperatore illatam pontifici atque Romanis, dolenter audisse significans, agebat postmodum gratias, eosque laudabat quod viriliter illi obstitissent. Atque ob id, si illorum animos paratos promptosque sensisset (ut sibi jamdudum nuntiatum fuerat) velle vel se, vel Joannem suum, juxta morem priscorum fidelium imperatorum, a summo pontifice Romæ coronatum imperii sumere. Verum eo redeamus ; ut Annæ fidem in iis quæ contra nostros scripta reliquit, præstare non lubet, ita et eorum quæ nostri adversus Alexium pleno horreo remensi sunt, auctoritatem defugimus : nam largiter hanc Comnenæ retulere gratiam, quod sequentia aliquot loca docebunt ; longum visum omnia exscribere.

LATINORUM ALIQUOT

DE ALEXIO COMNENO TESTIMONIA.

Guilielmus Tyrius De bello sacro lib. II, cap. 5 Præerat autem per id tempus Græcorum imperio vir nequam et subdulus, Alexius nomine, cognomine Comutio (Comnenus) dictus. Qui cum esset in imperiali palatio a domino Nicephoro, cognomento Bothomath (Botaniate) qui tunc in sceptris agens principabatur, plurimum honoratus, et megadomestici dignitate (quem nos majorem senescallum appellare consuevimus) fungeretur officio, ab imperatore

secundus, contra dominum et benefactorem suum malitiose recalcitrans, quinto vel sexto anno antequam populus noster accederet, depulso domino imperium invaserat, et retinere præsumebat quod violenter occupaverat. — CAP. 10. Dum vero hæc in castris aguntur, ecce domino Boamundi nuntius præsens ante ducem astiuit, prædicti principis litteras deferens in hæc verba : Noveris, virorum optime, quod tibi contra feram pessimam et cum homine nequam (*Alexio*) incumbit negotium : cujus propositum est semper fallere, et omnem Latinorum nationem usque ad mortem modis omnibus persequi : et quod de eo recte sentiam, tuo aliquando approbabitur iudicio, novi enim Græcorum malitiam, et odium adversus Latinorum nomen pertinax et obstinatum. — CAP. 13. Verumtamen sicut vir erat (*Alexius*) subdolosus, potens simulare et dissimulare propositum, missis quibusdam nobilibus ex suis domesticis ad eundem virum egregium, verbis pacificis ei locutus est in dolo, tentans si quoquo modo eum posset decipere. — CAP. 14. Hic demum plenius innotuit, quod quidquid eis imperator (*Alexius*) loquebatur, fraus erat et circumventio. — CAP. 19. Quodque principibus liberaliter contulerat (*Alexius*) nec liberalitatis erat nec gratiæ, sed timoris desperati, et fraudulentæ versutiæ. Nostris autem in simplicitate spiritus et sincera fide incedentibus, vix persuaderi poterat Græcorum malitia, et nequam illorum principis fraus et circumventio pertinax, maxime cum erga eos tanta liberalitate et simulata gratia redundaret. CAP. 20. Sicque quotidie magis et magis Græcorum dolus, et fraus imperatoris (*Alexii*) delegebatur, ita ut jam nemo esset de principibus cui non esset manifestum, et luce meridiana clarius, quanto odio prosequeretur populum nostrum, et omne genus Latinorum haberet invisum. — CAP. 21. Quidquid autem loquebatur (*Alexius*) dolus erat et circumventio. — LIB. VII, CAP. 20. Fraudes enim imperatoris (*Alexii*) et ejus versutia, quas sæpius experti fuerunt, declinare iudicabant commodius, ne ejus labyrinthis et ambagibus iterum se involverent a quibus non satis facile postmodum possent expediri. — LIB. X, CAP. 12. At vero idem (*Alexius*) imperator, vetusto Græcorum more nostrorum successibus invidens, quamvis eos, ut prædiximus, apud se satis benigne habuisset, occulte inde per internuntios frequentes in eorum perniciem hostes sollicitabat, et ab eorum adventu crebris epistolis et nuntiorum discursibus reddebat instructiores, eos præmonens, ne tantum populum suo periculo libere transire patiantur. Vicem scorpionis agens, qui cum non sit in facie quod formides, prudenter feceris si caudæ posterioris declinare poteris maleficium. — LIB. XII, CAP. 5. Per idem tempus (anno 1118) Constantinopolitanus imperator Alexius Latinorum maximus persecutor, rebus humanis exemptus est.

Robertus monachus, De Christianorum principum profectioe in Syriam, lib. II. Subdolos itaque imperator (*Alexius*) videns crescere castra Dei, et de die in diem augmentari, inops animi, expertus sensus, pauper consilii, ira vehementi cœpit anxari. Mens enim fraude plena semper anxatur et est sollicita, et quod machinatur alteri pertimescit sibi semper machinari. In mente imperatoris semper mansit fraudulenta fictio. Quidquid juravit totum exinanivit, quia perjurii noxam incurrere maluit, quam gentem Francorum a suis finibus non elongari.

Conradus abbas Urspergensis Chron. anno 1101. Ecce subito murmur exoritur, invisum imperatorem (*Alexium*) Turcorum potius quam Christianorum parti favere, exploratisque quæ circa nos erant, frequentibus illos contra nos nuntiis animare. Hic est, inquiunt, perfidus ille Alexius, qui domino suo Nicephoro, per quorundam Alamannorum conductitiorum auxilium depulso, imperium ejus usurpavit, ipsosque sui sceleris cooperatores, exilio damnatos necari fecit : nunquam se tanti dixit facere Francos cum Turcis præliantes, quanti canes se invicem mordentes. Cum autem navigia quisquam conducere tentaret, audivit Cæsarem insidias peregrinis etiam in mari posuisse, multasque dudum eodem facinore naves eum submersisse. Quapropter omnes eum maledicebant et anathematizabant, omnes illum linguæ non imperatorem, sed traditorem appellabant. Anno 1106, invidus et occultus eadenus Ecclesiæ persecutor Alexius, diu tectam suæ perfidiæ toxicatam rabiem evaginat : Turcis, quibus jam nulla vel rara in Oriente regnandi spes remanserat, se tutissime conciliat, et o turpissimum facinus! Nicæam, quam olim fidei nostræ turrim, dudumque multo Christianorum sanguine comparatam præscripsimus, Solimanni tyranni filiis reddidit : custodias ad prohibendum transitum peregrinis terra marique constituit. Cujus classes contra Antiochenos directas, ipsi bello ceperunt, et in confusionem Alexii, nasis atque pollicibus omnibus

abscissis, unam de scaphis inde onerantes, hujusmodi pulmentum eidem reo millorum millium homicidæ, transmiserunt. — *Albertus Stadensis eadem fere ad verbum habet.* — *Otto Frisingensis, Chronic. lib. vii, cap. 10.* Alexius imperator perfidissimus, jamdiu conceptam corde malitiam celare amplius non valens, cum Turcis, qui jam pene desperati erant, turpissime fœderatur, eisque Nicæam, multo nostrorum sanguine acquisitam, impiissime tradidit.

Gotfridus Viterbiensis, Chronic. parte XVIII. Constantinopolim pervenerunt, ubi multum dolum et impedimentum a rege Alexio perpessi. Tunc Alexius rex Constantinopolitanus, christianæ prosperitatis adversarius, Turcos in desperationem jam positos, in amicitiam suam confœderavit, eisque turrim Nicæam, Christianorum sanguine conquisitam, concessit. — *Matthæus Paris in Historia majori, anno 1096.* Alexius autem imperator Græcorum, vir nequam et subdolos, cum esset in palatio Nicephori decessoris sui summus, et princeps militiæ, contra dominum suum malitiose recalcitrans, quinto vel sexto ante hanc expeditionem anno, domino depulso imperium invaserat, et invasum nequiter detinebat. Hic semper propositum habens fallendi, sæpe cum peregrinis verba pacifica loquebatur in dolo, suspectam jugiter habens multitudinem cruce signatorum, et militiæ probitatem. Unde si quandoque nocere cessavit, non hoc virtutis exstitit, sed timoris. — ANNO 1108. Tunc imperator Alexius, et proditor nequissimus, nostrorum invidens successibus, Turcis infidelibus, per quorum terras peregrini transituri erant, crebras transmisit epistolas, exhortans attentius, ne tantum Christianorum populum libere transire in suam perniciem paterentur.

Matthæi Westmonasteriensis, Flores histor. anno 1095. Alexius tunc temporis Græcis imperabat, vir quidem subdolos, et nostratibus semper parans cum insidiis nocumentum.

Atque hæc de Alexii moribus vulgo apud Latinos opinio obtinuit : unus quem ego legerim Albertus canonicus Aquensis, a Reineccio titulo chronici Hierosolymitani, sine auctoris nomine editus, commodius de illo non uno loco sensit. Sic ut alicubi ejus apolegetem fere ex professo egerit, LIB. VIII, CAP. 46. Fecit enim fama in populo catholico, quod ipsius imperatoris (Alexii) occultis et perfidis consiliis, a comite Reymundo et militibus Turcopolis, deductus sit exercitus Longobardorum per deserta et invia et solitudines Flaganiæ, ut illic a Turcis facile præ fame et siti exhaustus, superatus occideretur. Verum ut a veridicis et nobilibus viris relatum est, nequaquam hoc nefando scelere culpandus erat. Nam sæpius exercitum præmonuit, et edocuit solitudines et defectiones, et Turcorum insidias in inviis Flaganiæ, et ideo eos non secure et tutos per hanc viam posse incedere. — CAP. 47. Imperator (Alexius) universam petitionem regis, cum muneribus sibi præsentatis, in bono accepit, et de omni suspicione necis Longobardorum, quam adversus eum Christiani habebant, jusjurandum in Dei nomine faciens, se excusavit, promittens se deinde omnibus misericordem fieri, regem Baldewinum se velle honorare et amare. In eadem legatione ab imperatore decretum est, ut episcopus de Barcinona eum apud Romanum pont. Paschalem de traditione sibi imposita excusaret. *Sed prævaluisse suspiciones, ex sequentibus apparet.* — CAP. 48. Engelradus autem miles quidam in Jerusalem repertus, muneribus magnis ab imperatore honoratus, bona nuntia reportavit, et amicitiam et fidem regi Baldewino imperatorem velle observare, et peregrinos non ultra offendere. Sed episcopus aliquantulum renisus est imperatori, propter infidelitatem erga Gallos, quam ab eo extorsit. Quapropter in amaritudine animi Romam tendens, ipsum imperatorem criminatus est in ecclesia Beneventana, et ideo assumptis litteris ipsius apostolici, querimonia gravis apud omnes principes Galliæ super ipso imperatore facta est.

ELOGIUM ANNÆ COMNENÆ,

HEROINÆ INCOMPARABILIS AC ERUDITISSIMÆ,

Ex R. A. P. Ludovici Jacob a S. Carolo, Cabilonensis, Carmelitæ, consilarii et eleemosynarii ordinarii regii : necnon illustrissimi ac reverendissimi D. D. Joannis Pauli Francisci Gondii, Corinthiorum archiepiscopi et coadjutoris Parisiensis, Bibliothecarii, Bibliotheca illustrum seminarum quæ scriptis claruerunt desumptum.

Anna Comnena, Græca, Alexii Græcorum imperatoris et Irenes filia, ac Nicephori Melissenii conjux augustissima. Multiplici sane laude nomen suum Anna immortale reddidit.

Nam varia eruditione et iudicii acumine doctissimas inter sui ævi feminas inclaruit. Hæc heroina incomparabilis non solum in linguis Græcis eruditissima exstitit, sed etiam in rebus historicis domesticis versatissima, et quæ studiis (teste Joannē Zonara) erat addicta, et exquisite atticissabat et acutissimo erat ingenio ad abstrusissimas quasque contemplationes. Scripsit Græcè hoc ingens Musarum Charitunque delictum. De rebus Alexii parentis sui gestis libros XV, quos Alexiada vocavit. Hoc est *Historiam Ecclesiæ Constantinopolitanæ et controversiarum religionis in Orientalibus ecclesiis ortarum*. Exstant Mss. Romæ in celeberrima bibliotheca eminentissimi principis Francisci Barberini S. R. E. cardinalis, Augustæ Vindelicorum in bibliotheca publica, Florentiæ in San-Laurentiana; et etiam in variis Italiæ bibliothecis. Libri primi octo prodierant, Augustæ Vindelicorum, 1618, in 4°, cum notis Davidis Hoeschellii. Omnes vero nunc prodeunt e bibliotheca Barberina, Lutetiæ Parisiorum, typis regiis, 1651, in folio, cum eleganti versione Latine, Glossario, ac Præfatione R. P. Petri Possini, societatis Jesu, theologi magni nominis. Multa vero (inquit Gerardus Joannes Vossius, libro secundo *De historicis Græcis*, cap. 27) de parente suo longe aliter narrat, quam Latini solent: qui omnes prope, si unum excipias Albertum, canonicum Aquensem, Cæsarem eum describunt, tanquam hominem fraudulentum ac perfidum. Sed satis verisimile est, tum Latinis suo erga Græcum imperatorem odio, tum filiam Comnenam amori erga patrem suo, aliquanto amplius indulisse, quam per leges historiæ liceret. Hanc Alexiadem continuavit Joannes Sinaamus, regius grammaticus, quæ nunc lucem aspexit e codice Vaticano 319, cum versione et notis P. Possini.

Claruit circa annum Incarnationis Dominicæ 1130.

De Annæ Comnenæ laudibus et scriptis præclara reddunt testimonia, Joannes Zonaras, monachus Græcus, tomo III *Historiæ Catholicæ*, pag. mihi 242; — Copradus Gesnerus, Tigurinus medicus, in *Bibliotheca universali*; — Antonius Possevinus, Mantuanus, soc. J. in *Apparatu sacro*; — Jacobus Gretserus, soc. Jesu in *Refutatione Alogiarum Annæ Comnenæ in Alexiade contra Gregorium VII Rom. Pont.*; — Gerardus Joannes Vossius, *De quatuor artibus*, et lib. *De historicis Græcis*; — Leo Allatius, Chiùs, lib. *De Psellis et eorum scriptis; et libro de Ecclesiæ Occident. et Orient. perpetua consensione*; — Gilbertus Gauminus, Molinensis, libellorum supplicum magister, in notis ad Michaelis Pselli *De operatione dæmonum Dialogum*; — Franciscus Balduinus J. C. *De institutione historiæ universalis*; — Jacobus Gaffarellus, provincialis, libro pererudito *De curiositatibus inauditis*; — Elias Ehingerus, Augustanus, in *Bibliotheca Augustana*; — Augustinus Mascardus, Tractatu II *De arte poetica*; — Paulus Bolduanus, in *Bibliotheca historica*; — Simon Scardius, J. C. Germanus, in *Præfatione ad IV scriptores Germanos*; — Remaelus Mosi, in *Musæo historiali*, Leodii 1610 in 4° edito; — Aubertus Miræus, in *Bibliothecæ ecclesiasticæ Auetario*; — Franciscus Augustianus ab Ecclesia, Salutiarum episcopus, in *Theatro illustrium doctrina mulierum*; — Joannes Meursius, in *Glossario Græco-Barbaro*, et in Notis ad *Expositiones in Canticum canticorum Pselli*, pag. 174; — Philippus Glasserus, Argentinensis, in *Syngrammate historico*; — Martinus Crusius, in *Prolegomenis ad Commentationes in primum librum Iliados Homeri*; — Joannes Seldenus, Anglus, in *Commentario in Eutykli Origines*; — Josephus Maria Suaresius, Avenionensis, præsul Vasionensis, in *Diatriba prima de universalis historiæ syntaxi*; — Gabriel Naudæus, Parisinus, in *Dialogo politico*; — P. Philippus Labbe, Bituricensis, soc. Jesu, in *Protreptico et Delineatione Apparatus Byzantinæ Historiæ*; — Jacobus Cujacius, Tolosus, in *Operibus juris*; — Nicetas Acominatus Choniates in *Historia Græca*; — auctor anonymus *Synopsis vitæ Annæ Comnenæ*, quam brevi expectamus, cura et studio R. P. Petri Possini.

ΣΥΝΤΑΓΜΑ ΣΥΝ ΘΕΩ
ΤΩΝ ΚΑΤΑ ΤΟΝ ΑΝΑΚΤΑ
ΚΥΡΟΝ ΑΛΕΞΙΟΝ ΤΟΝ ΚΟΜΝΗΝΟΝ

ΒΟΗΘΕΙΑ

ΠΑΡΑ ΤΗΣ ΘΥΓΑΤΡΟΣ ΑΥΤΟΥ ΚΥΡΙΑΣ ΑΝΝΗΣ
ΤΗΣ ΠΟΡΦΥΡΟΓΕΝΝΗΤΟΥ ΤΗΣ ΒΑΣΙΛΙΣΣΗΣ,
Ο ΚΑΙ ΕΚΛΗΘΗ ΑΛΕΞΙΑΣ ΠΑΡ' ΑΥΤΗΣ *.

SYNTAGMA DEO JUVANTE
RERUM
AB IMP. ALEXIO COMNENO GESTARUM
AB EJUSDEM FILIA DOMINA ANNA
PORPHYROGENITA PRINCIPE
ELABORATUM ET ALEXIAS INSCRIPTUM.

Tempus in proum fluens victore morarum atque A obicum et semper vigente cursu, fert agiturque ac secum abripit ab ortu cuncta, ignorabilia cum memorabilibus pariter obruens, et in letheum quemdam abolenda propellens gurgitem: volubilique ac desultoria varietate modo (ut tragœdia loquitur) res ignotas ex abdito producens, modo vicissim promens aliquandiu spectatas. Verum ad hunc torrentem historia obijcitur, velut invictæ soliditatis moles, præcipitem quodammodo inhibitura lapsuum temporis; certe prohibitura, ne quæ in eo gesta sunt omnia irreparabiliter obliterentur: dum nonnulla saltem ex iis seligit quæ composita digestaque utique ad memoriam reservet.

Hæc reputans ego Anna, imperatorum Alexii et Irenes filia, in purpura nata lactataque, nec litterarum rudis; sed et Græci sermonis rationem acri

ῥέων ὁ χρόνος ἀκάθεκτα, καὶ ἀεὶ τι κινούμενος, παρασύρει καὶ παραφέρει πάντα ἐν γενέσει, καὶ ἐς βαθὺ ἀφανείας καταποντοῦ· σπου μὲν οὐκ ἀξία λίθου πράγματα, σπου δὲ μεγάλα τε καὶ ἀξία μνήμης, καὶ τὰ τε ἀδηλα φύων (κατὰ τὴν τραγωδίαν [1]) καὶ τὰ φανέντα κρυπτόμενος. Ἄλλ' ὁ γε λόγος τῆς ιστορίας ἔρυμα καρτερώτατον (2) γίνεται τῷ τοῦ χρόνου βέύματι, καὶ ἴσθησι τρόπον τινὰ τὴν ἀκάθεκτον τούτου βόην, καὶ τὰ ἐν αὐτῷ γενόμενα πάντα, ὅποσα ὑπερελήφει, ξυνάγει [ξυνέχει] καὶ περισφίγγει, καὶ οὐκ ἐξ διολισθαίνειν εἰς λήθη; βυθοῦς.

Ταῦτα διεγνωκυῖα ἐγὼ Ἄννα, θυγάτηρ μὲν βασιλέων Ἀλεξίου καὶ Εἰρήνης, πορφύρα; τιθήνημά (3) τε καὶ γέννημα, γραμμάτων οὐκ ἀμοι-

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

223 (1) Sophocl. *Ajac. flagel.*

(2) Ἐρυμα καρτερώτατον. Max. Tyrius Ser. 12 de Historia. Τοῦτο τὸ ἀκουσμα ἐξημέρον τὸ τῶν ἀνθρώπων γένος; καὶ φθειρόμενον ταχὺ, καὶ ἀπολλύμενον, καὶ ὑποβρέον τῇ μνήμῃ σώζει, etc.

(3) Πορφύρας τιθήνημα. Porphyrogenita, nata patre imperatore. Eadem Anna infra, καὶ τὴν πορφύραν ἀφ' ἧς ἐβλάστησα, et lib. 15 Ἐγώ γε γυνὴ καὶ τῆς πορφύρας τὸ τιμιώτατον, καὶ τοῦ Ἀλεξίου πρώτιστον βλάστημα. Niculaus Callicles in Epigr. Ἐξ Εὐδοκίας; ταῦτα πορφύρας κλάδου. Constant. Ma-

nasses, Κομνηνιάδην Μανουὴλ πορφύρας χροῦ τῶν ῥόδων. Apud eundem non semel, Πορφυρόφυτος κλάδος, πορφυρόρρηξ, πορφυροβλάστητος. Niceph. Xanthopoulos in Catal. imprr. Ὁ πορφυρανθὴς εὐσεβῆς Κωνσταντίνος. Incertus poeta apud Leonem Allat. dissert. 1, *De libris Eccles. Græc.* :

Ἄναξ ὅλης γῆς ἥλιος τῆς πορφύρας Βασιλείος, τὸ θρέμμα τῆς ἀλουργίδος
Narratio ms. de Bertrando Romano Græco-Barbara, Πορφυρόβλαστε γέννημα τῶν χαρίτων. Vita S. Maris

* Hanc titulum habet ms. Augustanus apud Hoeschelium: Possinus: ΠΡΟΛΟΓΟΣ. ΠΡΑΨΑΤΙΟ. ΕΠΙΤ. ΡΑΤΑ.

ρος (4), ἀλλὰ καὶ τὸ ἐλληνίζειν ἐς ἄκρον ἐσπουδα-
κῆα, καὶ ρητορικῆς οὐκ ἀμελετήτως ἔχουσα, καὶ
τὰς Ἀριστοτελικὰς τέχνας εὖ ἀναλεξαμένη, καὶ
τοὺς Πλάτωνος διαλόγους καὶ τὸν νοῦν ἀπὸ τῆς τε-
τρακτύος τῶν μαθημάτων (5) πυκνάσασα (δεῖ γὰρ
ἐξηραγεῖσθαι ταῦτα, καθάπερ ταυτολογία [σ. εἰ καὶ
πειραυτολογία] τὸ πρᾶγμα, ὅσα ἡ φύσις καὶ ἡ περὶ
τὰς ἐπιστήμας σπουδὴ δίδωκε, καὶ ὁ θεὸς ἔνωθεν
ἐπεθράβευσε, καὶ ὁ καιρὸς συνεισηνεγκε)- βούλομαι
διὰ τῆσδὲ μου τῆς γραφῆς τὰς πράξεις ἀφηγήσασθαι
τοῦ ἡμοῦ πατρὸς, οὐκ ἀξίας σιγῆ παραδοθῆναι, οὐδὲ
τῷ βρέματι τοῦ χρόνου παρασυρῆναι, καθάπερ εἰς
πέλαγος ἀμνημοσύνης ὄσας τε τῶν σκήπτρων ἐπει-
λημμένους καταπράξατο, καὶ ὄσας πρὸ τοῦ διαδή-
ματος ἔδρασεν, ἐτέρους βασιλευσὶν ὑπηρετού-
μενος.

Ταύτας δὲ λέξασα ἔρχομαι, οὐχ ὡς ἐπιβιβάζειν τινα
τῆς περὶ λόγους ποιουμένη ἀσκήσεως, ἀλλ' ὡς ἂν μὴ
πρᾶγμα τηλικούτο τοῖς ἔπειτα γεννησομένοις κατα-
λειθεῖται ἀμάρτυρον. Ἐπεὶ καὶ τὰ μέγιστα τῶν ἔρ-
γων, εἰ μὴ πως ἄρα διὰ τῶν λόγων φυλαχθεῖν, καὶ
τῇ μνήμῃ παραδοθῆναι, τῷ τῆς σιωπῆς ἀποσβέννου-
ται σκότῳ. Ἦν γὰρ ὁ ἐμὸς πατήρ, ὡς αὐτὰ τὰ
πράγματα ἔδειξεν, ἐπιστάμενος ἄρχειν, καὶ ὑπέ-
κειν, ἐς ὅσον χρῆ, τοῖς ἄρχουσιν. Ἀλλὰ καὶ τὰς
ἐκείνου πράξεις προελομένη συγγράφειν, δέδοικα
τὸ ὑφοροῦν τε καὶ ὑποτρέχον· μὴ ποτε λογισαίτο
τις τὰ τοῦ ἐμοῦ πατρὸς συγγράφουσαν τὰ ἐαυτῆς
ἐπαυεῖν, καὶ ψευδὸς ἔπαν δόξῃ τὸ τῆς ἱστορίας
πρᾶγμα. Καὶ ἐγκώμιον ἀντικρυς, εἴ τι τῶν ἐκείνου
θαυμάζοιμι· εἰ δὲ που αὐτὸς ἐνέγκοι, καὶ τὸ πρᾶγ-
μα βιάζοιτο, ὥστε καθάπερ εἶπαι τι καὶ τῶν ἐκεί-
νου· οὐδὲ ἐκείνου, [ἀλλὰ] διὰ τὴν τῶν πραγμάτων

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

Junioris. Ἐχε μὲν τὰ σκήπτρα τῆς βασιλείας οὐχ
ὁ τῆς πορφύρας βλαστὴς, ἀλλ' ὁ Μακεδῶν. V. No-
tata ad pag. 166.

224 (4) Γραμμάτων οἷα ἄμοιρος. Nicetas Cho-
niates in Joanne Comneno n. 3, de Annæ nostræ
eruditione; Ἦτις δὴ τῶν ἐπιστημῶν πασῶν ἐπὶ λόγῳ
φιλοσοφίας ἔδεικνυτο μέλημα, καὶ πρὸς πᾶσαν
ἐρῶθιμιστο μάθησιν. Zonaras in Alexio, de Nice-
phoro Bryennio, et Anna conjuge: Ἦν γὰρ καὶ
λόγους προσκελεμένος ὁ ἀνὴρ, καὶ ἡ σύνοικος δὲ οὐδὲν
ἔττον, εἰ μὴ καὶ μᾶλλον ἐκείνου, τῆς ἐν λόγοις παι-
δείας ἀντέλεγετο, καὶ τὴν γλώτταν εἶχεν ἀκριβῶς ἀ-
τικίτουσαν, καὶ τὸν νοῦν πρὸς ὕψος θεωρημάτων
δξύτητον. Ταῦτα δὲ προσεγένετο φύσεως δξύτητι
καὶ σπουδῇ. Προσεταθεῖται γὰρ τοῖς βιβλίοις, καὶ
λογίοις ἀνδράσι, καὶ οὐ παρέργως ὀμίλει αὐτοῖς.

(5) Τετρακτύος τῶν μαθημάτων. Sic Synesius
epist. 140, et Constantinus Porphyrog. In Basilio,
cap. 51, τετρακτῶν τῶν ἀρετῶν dixērunt, *quadrifari-
am virtutem*. Senator, lib. vi, epist. 3. Hic vero
μαθηματικῆς τετρακτῶν, de qua Ignatius diac. in
Vita S. Nicephori patr. CP. cap. 15, seu quatuor
mathematicas partes intelligit Anna, quas se atti-
gisse haud leviter non uno loco profelitur, astrolo-
giam, geometriam, arithmeticeam et musicam, quas
Μαθηματα Græci veteres appellant, ut auctor est
A. Gellius, lib. 1, c. 9. Elogium S. Panteleemonis:

Τούτων διατρέποντα τοῖς θεοῖς λόγους,
Ὀλην διαρκῶς τῶν μαθημάτων τρίβον
Τὸ τηνικάῃτα ταῖς ἐπιστήμασι πρόμην

A studio completa, et rhetoricarum exercitationum
nequaquam expertus; Aristotelicis quoque in artibus,
et Platonicis in libris opera navata, nullaque non
cultis disciplinarum quatuor quibus Angi ornarique
mentes elegantiorum institutorum solent (licet enim
hæc pene insolentius mihi commemorare de me ipsa
quæ vel ingenio vel studio, vel Dei dono, vel occa-
sione felicitate in me bona convenerunt ad hujus
scriptionis munus sive defungendum sive commen-
dandum) non inutilia decrevi mandare litteris res
mei patris, tum quas jam sceptri potens propriis
auspiciis, tum quas ante diadema aliis principibus
obsequens gessit, neutras sane dignas quæ silen-
tio damnatæ flumini temporis in oblivionis pelagus
exportandæ permittantur.

Appuli autem ad hanc cogitationem animum,
non spe aut cupiditate ulla facultatis ostentandæ;
sed una sollicitudine transmittendæ in notitiam
posteritatis memoriæ tantorum eventuum, quantis
et quam variis patris mei vita contexta est, hominis
in utraque fortuna probati, quique tum imperandi,
tum imperantibus obsequendi, quatenus fas est,
atque oportet, peritum sese rebus ipsis et experi-
mentis demonstravit. Porro ista taliaque quanta-
cumque sint, nisi testimonio scriptorum memoriæ
commendentur, plane silentii tenebris extincta
pereant. Cæterum in ipsis auspiciis negotii lubrici
atque in contrariarum reprehensionum offensiones
expositi, vereri subit ne me aliquis patris mei res
gestas describentem, ubi quidem commendabile
aliquid attulero, mentiri liberaliter existimet, et
veritatis damno domesticæ ac propriæ gloriæ ser-

Εὐφροσύνη δίδωσι, etc.

Carmen de Carolo Magno apud Canisium:

*Et priscos superat dialectica in arte magistros,
Quatuor ast al'as artes, quæ jure sequuntur,
Discernit simili rerum ratione magistra.*

Atque inde Litteræ quadriviales dicuntur Mathema-
ticæ scientiæ Thomæ Cantipratano, *Quadrivialia* in
Charta R. cardinalis an. 1215, pro reformatione
Academici Parisiensis: *Non legant in festiuis diebus
nisi philosophos, et rhetoricas, et quadrivialia, et
barbarismum, et ethicam, et quartum Topicorum.*
Quadrivium cæteris scriptoribus ævi medii passim.
Hugo Flaviniac. abb. an. 753: *Intrat ex hoc qua-
drivium, ubi cubos arithmeticiæ, sonos musicæ, mo-
dos geometriæ, radios astronomiæ perspicaci percipi-
ens mente, ad perfectionem duplicis thesisi, id est,
theoriæ pervenit et practicæ.* Wibertus in Leone IX
PP. *Quippe quadrivium naturali ingenio vestigantes
de gustarunt.* Matth. Paris. an. 1252: *Vir quidem
in trivio et quadrivio excellentissimus.* Et mox. *Om-
nem trivii et quadrivii noverat difficultatem.* Ubi per
trivium, grammaticeam intelligit, rhetoricam et dia-
lecticam. Wibertus loco citato, *nempe ut primum
competit rudibus, decurso artium trivio, non solum
claruerunt prosa et metro, etc.* Epitaph. Gisleberti
Crispini abbat. Westmonast. an. 1114.

Mitis eras, justus, prudens, fortis, moderatus,

Doctus quadrivio, nec minus in trivio.

Vide J. Tzetzem Chil. II, cap. 377, et Senato-
reum lib. 1, epist. 45.

vire : sin contra res ipsa coegerit ut minus interdum probari dignum memorem quidpiam, non desit ex istis ad maledicendum pronis qui Chami exemplum illius paternæ ignominia traductoris, usque ab Noe repetitum in me impingat. Per has ego utrimque positas insidias sic parato pergam animo, ut susdeque habita impotentia cæcarum ad recti pravique dijudicationem mentium, quæ invidia maleque dicendi libidine præcipites ex æquo in omnia incurrunt; culpæque (ut Homerus habet) expertia pectora culpam, officium historicae profles ionis utique teneam, quod favore pariter atque odio interdicit ei qui ad memoriam gestarum rerum litteris tradendam operam proficitur suam; jubetque ex æquo dispensare vituperationes ac laudes etiam maximas in eos qui merentur; nullo amicitia necessitudinisve hostilitatis similitudinis discrimine. Itaque et sperare hostes et timere cives atque amicos jubeo, auditurum a me quemque pollicita prout suis recte secusve consultis ac factis promeritus erit. Utrosque autem, nempe quos reprehensione præstrictos offendero, quosque forte laudatione delinuitos mihi conciliavero, moneo ne potius ex meo iudicio, quam ex veritate ac fide rerum ipsarum gaudendi causas doleantive capiant; nec mihi publicæ memoriæ interpreti, atque in conscientia oculatorum testium, qui partim hodieque vivunt, partim hodie viventium patres aut avi fuerunt, affirmationis meæ receptum ac firmamentum paratum habenti, imputandum putent, quamcunque in partem narratio mea propenderit, veritati actorum exacte respondens.

Nunc quæ mihi occasio exquisitiorem rerum gestarum patris mei cognitionem paraverit exponendum est. Maritus mihi fuit legitimo ritu conjunctus Nicephorus Cæsar, generis seriem ad Bryenios referens, vir et formæ præstantia et consummatione prudentiæ, et perfectione doctrinæ, longe supra omnes qui tunc erant, antecellens. Miraculum prorsus oculis videntium auribusque auscultantium offerens. Sed ne de via excursus me quidam efferrat, age quod nunc opus est reddamus. Hic inter omnes illustrissimus cum militarem operam Joanni Augusto navaret fratri meo, tum aliis adversus Barbaros bellis, tum illo quod in eos gessit qui Antiochiam obtinebant, ne inter ipsos quidem expeditionis labores carere litteris sustinens, commentandi vices prout res sinerent negotiorum turbis inserebat. Qua diligentia cum alia perfecit luce laudeque digna, tum potissimum incubuit in opus quod complecteretur Acta imperatoris Romanorum Alexii patris mei, id ab eo Augusta efflagitante. Quoties igitur laxamenti aliquid ac spatii labor illi militaris dabat, totum illud rarum otium subsecivorum temporum ex intervallis constanti perseverantia dicabat educubrandis libris, quibus res ab Alexio, præsertim jam imperante, gestas ad memoriam exponeret, initio scriptiois usque ab Romani Diogenis ætate repetito (prout ab ipso eadem auctor istius consilii domina nostra contenderat); inde secundo fluxu temporum rem ad

Α φύσιν δέδοικα πάλιν τοὺς φιλοσκόμμοντας, μή μοι τὸν τοῦ Νῶε Χάμ ἐπενέγκοιεν· ἐποχῆ αἰμοὶ ἅπαντες πρὸς ἅπαντας, καὶ οὐ καθορῶντες τὸ καλῶς ἔχον (ὕπὸ βασκανία;) καὶ φθόνου, καὶ τὸν ἀναίστιον (καθ' Ὁμηρον [5]) αἰτιῶνται. Ὅταν γὰρ εἰς τὸ πῆξ [τις τὸ] ἱστορίας ἤθως ἀναλαμβάνη, ἐπιλαθέσθαι χρὴ εὐνοίας καὶ μίσους· καὶ πολλάκις κοσμεῖν τοὺς ἐχθροὺς τοῖς μεγίστοις ἐπαίνουσι, ὅταν αἱ πράξεις ἀπαιτῶσι τοῦτο· πολλάκις δ' ἐλέγχειν τοὺς ἀναγκαιωτάτους, ὅταν αἱ τῶν ἐπιτηδευμάτων ἀμαρτίαι τοῦ καθ' ὑποδεικνύωσι [τοῦθ' ὑποδεικνύωσι]. Διόπερ οὕτε τῶν φίλων καθάπτεσθαι, οὔτε τοὺς ἐχθροὺς ἐπαινεῖν ὀνητήριον. Ἐγὼ δὲ καὶ τοὺτους κτεταίνουσ, καὶ τοὺς πληττομένους ὑφ' ἡμῶν, καὶ τοὺς ἀποδοχομένους ἡμᾶς, παραμυθησάμενην ἂν ἀπὸ τῶν πραγμάτων αὐτῶν, καὶ τῶν ἐωρακῶτων τὰ πράγματα· αὐτοῦς τε καὶ τὰ πράγματα μαρτυρομένην. Ἐνίων γὰρ τῶν νῦν ὄντων ἀνθρώπων οἱ μὲν πατέρες, οἱ δὲ πάπποι· ἐγένοντο, οἱ τούτων συνιστορες.

Β

Μάλιστα δὲ εἰς τὴν ἱστορίαν ἐλήλυθα τῶν τοῦ πατρὸς πράξεων ἐκ τοῖσδε αἰτίας. Ἐμοὶ ἀνὴρ ἐγένετο κατὰ νόμους συναφθεὶς ὁ Καῖσαρ Νικηφόρος (6), εἰς τὴν τῶν Βρυενίων σειρὰν ἀναγόμενος· ἀνὴρ καὶ κάλλους ὑπερβολῆ, καὶ συνέσειως ἀκρότητι, καὶ λόγων ἀκριβεῖα μακρῶ τοὺς κατ' αὐτὸν ὑπερβάλλων. Θαῦμα γὰρ ἦν ἀντιπερὺ καὶ ὀρώμενος, καὶ ἀπροώμενος. Καὶ ἵνα μὴ ὁ λόγος τῆς λεωφύρου ἐκτρέπῃτο τὸ παρὸν, ἵτων ἐφεξῆς ἐχόμεθα. Ἦν μὲν ἂν ἐν πᾶσιν ἐπιφανέστατος, συνεστράτευσε δ' Ἰωάννη τῷ αὐτοκράτορι ἐμῷ ἀδελφῷ, καὶ κατ' ἄλλων μὲν Βαρθάρων ἔχοντι τὴν Ἀντιόχου πόλιν. Ἄλλ' ὃ γε Καῖσαρ, οὐκ εἰδὼς ἀμελεῖν τοῦ λόγου καὶ ἐν κόποις καὶ πόνοις, συνέγραψε μὲν καὶ ἄλλα τὰ συγγράμματα [τινὰ συγ.] μνήμης καὶ λόγου ἄξια· προσέλετο δὲ μάλιστα τὰ κατὰ τὸν Ἀλέξιον, τὸν αὐτοκράτορα Ῥωμαίων, καὶ ἐμὸν πατέρα συγγράψαι ἐξ ἐπιταγῆς τῆς βασιλίδος· καὶ ἐν βίβλοις ἐνθεῖναι τὰς πράξεις τῆς βασιλείας αὐτοῦ, ἐν ᾧ περὶ ὁ καιρὸς ἐδίδου τούτῳ, τῶν ὀπλων καὶ τοῦ πολέμου βρά τι [βραχὺ τι] ἀπαλλαγέντι, ἐπιβλέψαι πρὸς συγγραφὰς καὶ λογικοὺς τινας πόνοους. Καὶ δὴ καὶ ἤρξατο τῆς συγγραφῆς, εἰς τοὺς ἀνέκαθεν ἀνεγένχας χρόνους τὸν λόγον, τῷ τῆς δεσποίνης ἡμῶν κἀν τούτῳ ὑπέκων προστάγματι. Ἀπὸ διο. τοῦ αὐτοκράτορος Ῥωμαίων, ἀρξάμενος, καὶ καταβαίνων εἰς αὐτὸν ἐκαίνους [ἐκαίνων], περὶ ὃς τὴν πρότασιν ἐποίησατο. Τότε γὰρ καὶ ἀνοῦν εἶχεν ὁ χρόνος τὸν ἐμὸν πατέρα μειράκιον παραγγεῖλαντα. Τὸ γὰρ πρὸ

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(5*) *Iliad.* a, v. 653.

(6) Ὁ Καῖσαρ Νικηφόρος, de quo nonnulla atti-

gimus in stemmate Comnenico. (Vide in Joanne Ciampino, *Patrologia* t. CXXXIII.)

τοῦδε οὐδὲ μισράκιον ἦν. Καὶ οὐδὲν ὅ τι καὶ ἄξιον A
 συγγραφῆς αὐτῷ πέπρακτο, εἰ μὴ τις ἐγκώμιον
 λόγος καὶ τὰ παιδικὰ αὐτῷ θήσοιτο. Ὁ μὲν οὖν
 σκιπὸς τῷ Καίσαρι τοιοῦτος, ὡς ἡ τούτου συγγραφή
 βούλεται. Οὐ μὴν τὰ τῆς ἐλπίδος ἐκθέσειεν, οὐδὲ
 τὴν ἱστορίαν πᾶσαν ἐτελεύσατο· ἀλλὰ μέχρι τῶν
 χρόνων τοῦ αὐτοκράτορος Νικηφόρου τοῦ Βοτανιά-
 του τὸν λόγον ἐφελκυσάμενος, ἐκείσε τοῦ συγγρά-
 φειν ἐκαύσατο, περαιτέρω τοῦ καιροῦ μὴ διδόντος
 προκόψαι τὴν συγγραφὴν· ζημίαν μὲν τοῖς ὑπὸ τὴν
 συγγραφὴν πράγμασι περιποιησαμένους, ἦδον ἢ δὲ
 ἀποστερήσαντος τοῖς ἀναγινώσκουσι. Διὰ τοῦτο αὐτῇ
 ὅσα τῷ ἐμῷ πατρὶ πέπρακτο συγγράφασθαι προ-
 ειλόμην, ἵνα μὴ τοιαῦτα ἔργα τοὺς ἐς ὕστερον
 παραδράμῃ. Οἷαν μὲν γὰρ εἶχον τὴν ἀρμονίαν, B
 ἕπισση δὲ τὴν χάρισι τοῦ Καίσαρος λόγοι, Ἰσασιν
 ἅπαντες οἱ τοῖς ἐκείνου ἐντετυχηκότες συγγράμμα-
 σιν. Ἀλλὰ μέχρι τούτου ἕλθων, καθάπερ εἶπον,
 καὶ τὸ σύγγραμμα σχεδιάσας, καὶ ἡμιτελὲς ἐκ τῆς
 ὑπεροχῆς κομίσας ἡμῖν· συναπεκόμισεν (οἱμοί!)
 καὶ θανάσιμον νόημα, τάχα ἐκ τῆς ἀπείρου κακο-
 παθείας, τάχα ἐκ τῶν συχνοτέρων στρατηγημάτων,
 τάχα ἐκ τῆς ὑπὲρ ἡμῶν ἀφάτου μερμυγῆς. Μέριμνα
 γὰρ ἐμφυτος, καὶ πόνοι ἀνένδοτον [ἀνένδοτοι]· πρὸς
 δὲ καὶ ἀέρων ἀνωμαλίαι (7) τε καὶ κακότητες,
 ποτῆριον αὐτῷ θανάσιμον ἐκεράσαντο. Ἐνθεν μὲν
 γὰρ εἰς Σύρους καὶ Κιλικίας δεινῶς νοσῶν ἐξεστρά-
 τευσεν [ἐξεστράτευσεν]· εἶτα χάθειεν Συρία τοῦτον
 μὲν ἀπέδωκεν ἀρρωστοῦντα, Κιλικίας δὲ Παμφυ-
 λίους, Παμφύλιοι δὲ τοῖς Λυδοῖς, καὶ ἡ Λυδία τῇ C
 Βιθυνίᾳ, καὶ ἡ Βιθυνία τῇ βασιλίδι τῶν πόλεων, καὶ
 ἡμῖν, ἐξφδοκότες ἦδη τὸ σπλάγγνον ἐκ τῆς πολλῆς
 κκοπαθείας. Καίπερ δὲ οὕτως ἔχον ἀσθενείας, καὶ
 θέλων τὰ συμπεσόντα οἱ ἐκτραγυδεῖν· τὸ μὲν ὅτι
 νοσῶν οὐκ ἠδύνατο, τὸ δὲ ὅτι καὶ παρ' ἡμῶν
 ἐκωλύετο, ὡς μὴ τὸ τραῦμα ἂν βῆξαι διηγοῦμενος.
 assiduo desiderio coquebat. Nisi verius dixerim, hęc simul omnia, curam penitus insitam, jactatio-
 nem remissionis expertem, cœli ac tempestatum varietatem, infestosque casus, tot causas in tantæ
 virtutis exitium conspirantes, letale ipsi, prob dolor! miscuisse poculum. Utut sit, cum expedi-
 tionis adversus Syros et Cilicas comes ac partioeps, adversa licet valetudine revocante, diu obsir-
 malo animo perseverasset, victus tandem ingravescente vi languoris, ac domum aliquando respicere
 coactus, e Syria primum relatus æger in Ciliciam, inde per Pamphyliam, Lydiam et Bithyniam longa
 denique jactatione regiæ urbi ac nobis est redditus, tumefactis intestinis per assiduum laboris improbi
 patientiam. Quo ipso in statu cum narrare tamen cuperet quæ sibi ea expeditione contigissent, par-
 tum prævalente morbo non potuit, partim prohibitus a nobis est, merito verentibus ne contentione
 narrandi vulnus rumperet fatumque maturaret.

Ἐγὼ δ' ἐναυθα [τούτων] μένη [μεμνημένη], D
 σποσθίνης ἐμπέλαμαι τὴν ψυχὴν, καὶ βίθροισ
 δακρῶσιν περιτέγγω τοὺς ὀφθαλμοὺς. Ὡ οἶον Ῥω-
 μαίων ἀπόλοισ βούλευμα! Ὡ πείρας μὲν ἀκριβε-
 στάτης περὶ τὰ πράγματα, καὶ δσην ἐκείνο; συν-
 ελλογε! λόγων δὲ ἐπιστήμης, ποιικιλῆς δὲ σοφίας,
 λέγω δὴ τῆς θυραίας καὶ τῆς ἡμετέρας αὐλῆς! Ὡ

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(7) Ἀέρων ἀνωμαλίαις, Anna lib. 1 : Περιέχον-
 τος ἀνωμαλίαις. Theophrast. lib. vi De causis
 plantarum, Ἀνωμαλία τοῦ ἀέρος καὶ τῆς τροφῆς.
 Inæqualitas aeris, in Decretis Liberii PP. et in

A eum perducens quem celebrandum præcipue au-
 sceperat. Diogenis siquidem imperio efflorescere
 cœpit præclara mei patris indoles-tum primum ado-
 lescentiam ingressi : ante quam scilicet ætatem ,
 nisi si quis bullis et crepundis laudandis abuti
 otio styloque velit , nihil esse fere in hominibus
 magnopere commendandum solet. Hoc illi argu-
 mentum, hoc propositum scribendi fuit : cæterum
 ejus spei non est compos factus : nec enim patrare
 inceptum et suis numeris ac partibus Historiæ in-
 choatæ corpus absolvere ipsi licuit. Verum ad
 tempora imperatoris Nicephori Botaniatæ narra-
 tione perducta, ibi tempore exclusus desit, magno
 et Historiæ et lectorum damno, propter lucem
 quam ab ejus ingenio accipere maximam res gestæ
 poterant ; et voluptatem quam ex lectione cultissimi
 operis eruditii oculi merito sperarent. Miram siqui-
 dem ejus fuisse quamdam tum in orationis stru-
 ctura concinnitatem, tum elocutionis ac styli sua-
 vilitatem, facile mihi assentiuntur omnes quicunque
 ipsius elegantiæ capere specimen quoddam cujusvis
 ex illius opusculis lectione potuerunt. Tanta vero
 intercepta spe, ne vel acta patris mei scriptoris
 qualiscunq; suffragio, vel scripta mei conjugis-
 peregre ac tumultuario inter militiæ strepitus de-
 properata, nec perfecta, coronide ac luce publica
 in perpetuum carerent , ausa ego sum, aut potius
 pene coacta, succenturiare ad istum laborem ope-
 ram meam viro deficienti. Nam is simul cum hisce
 quas dixi schedis, lethalem, heu mihi ! secum ab
 expeditione morbum domum ad nos rediens pertulit :
 forte contractum ex duritie victus ac cultus,
 qualem asperitas vitæ militaris individuum habet
 comitem : forte ex contentionibus ac crebra fati-
 gatione præloribus, quotidianarumque pugnarum :
 forte ex incredibili nostri amore ac cura-quæ illum
 hęc simul omnia, curam penitus insitam, jactatio-
 nem remissionis expertem, cœli ac tempestatum varietatem, infestosque casus, tot causas in tantæ
 virtutis exitium conspirantes, letale ipsi, prob dolor! miscuisse poculum. Utut sit, cum expedi-
 tionis adversus Syros et Cilicas comes ac partioeps, adversa licet valetudine revocante, diu obsir-
 malo animo perseverasset, victus tandem ingravescente vi languoris, ac domum aliquando respicere
 coactus, e Syria primum relatus æger in Ciliciam, inde per Pamphyliam, Lydiam et Bithyniam longa
 denique jactatione regiæ urbi ac nobis est redditus, tumefactis intestinis per assiduum laboris improbi
 patientiam. Quo ipso in statu cum narrare tamen cuperet quæ sibi ea expeditione contigissent, par-
 tum prævalente morbo non potuit, partim prohibitus a nobis est, merito verentibus ne contentione
 narrandi vulnus rumperet fatumque maturaret.

Mihi vero sumesti temporis illius memoriam hoc
 loco relegenti caligine ac tenebris oppletur ani-
 mas, lacrymisque torrentibus oculi exundant. O
 quantum res Romana consilliorum auctorem in
 Cæsare Bryenio perdidit! Quis majorem sibi un-
 quam experientiam paraverat gerendarum rerum
 ipso usu ac tractatione jam gestarum? Quis item

Capit. Caroli Magni, cap. 118. Inæqualitas vitæ,
 apud Jul. Firmicum, l. v Mathes. cap. 5. Inæqua-
 litas corporis, apud Antonem Vercellensem episc.
 in Capitul. c. 54.

meditatione scientiarum lectioneque ac eruditione varia, sive externam sive nostratam malis, eodem hoc instructor? Jam quis gratiæ lepos ex tota efflorescens perque totam effusus conpagem membrorum, specie ac forma non solum, quod dici solet, digna imperio, sed divinam quampiam spirante majestatem? Equidem ignara malorum non sum, aliis passim a pueritia gravibus et multis exercita casibus. Ubi enim quis exceperit nascenti felicitatem, augustos parentes, et purpuram in qua reptare mihi contigit, cætera quidem nostra si attenderit facile agnoscet: fortunam statim a regis illis, quas dixi, cunis ac fasciis, quasi post modicum et perfidum arrisum, repente obnubilato vultu in vitam deinde meam reliquam nihil nisi nimbos et procellas immisisse. Quibus enim, heu me! quantisque jaectata fluctibus, quam sævis ac vehementibus incursibus impulsibusque concussa sum! Orpheum ferunt dum caneret concitasse in motum rupes ac silvas, cæteramque naturam sensus expertem. Timotheum quoque tibicinem ubi carmen, quod Orthium vocant, coram esset Alexandro modulatus, ita inis sensibus permovisse Macedonem, ut is ad arma repente ac gladium rueret. Ego si meas calamitates explicare pergerem narrando, non equidem ad progressionem aut cursum, neque ad arma pugnamve, sed certe ad lacrymas speraverim me commoturam auditorem. Auditorem dico? etiam animal quodvis, etiam res animæ ac sensus expertes me in commiserationis sensum tali oratione adacturam crederem. Verumtamen cum illa tanta tamque varia sint quæ sum in vita perpessa, tum inter illa tamen tantum eminet inopinatissima mors mei Cæsaris, itaque mihi penitus in medullas animi pervasit id vulnus, ut mala priora omnia ad eum collata casum guttæ instar ac stillæ habere solem ad pelagus Atlanticum fluctusve Adriaticos comparatæ. Nimirum illa præludebant tanto majori ac multo maximæ cladis præcæmia rudimenta que miseriarum, fumus illa hujus ignis fuerant, meque tum cum illa paterer prævixi duntaxat et tolerabilis afflabat vapor immensi adhuc distantis incendii, cujus nunc me demum præsens flamma consumit. O ignem sine materia flagrantem! ignem penetrabilis animi secretissimis arcana face subditum! et urentem quidem, non consumentem tamen! Ignem qui cor ita concremat, ut speciem relinquat viventis ejus adhuc et vigentis, tum maxime cuni usque ad ossa medullasque, cum usque ad divisionem animæ ac spiritus vis ejus flammæ penetraverit! Sed jam me sentio perturbatione familiaritatis elatam in quæstus alienos a proposito. Fecit

A καὶ χάριτος ἐπιτρεχούσης τοῖς μέλεσι, καὶ εἴθους οὐκ ἀξίου τυραννίδος (ὡς τινες λέγουσιν (8)) ἀλλὰ καὶ θειοτέρας καὶ κρείττονος! Ἐγὼ γὰρ οὖν καὶ πολλοῖς ἄλλοις προσωμιλήκειν δεινοῖς (9), ἐκ μέσων τῶν πορφυρῶθεν σπαργάνων, ὡς οὕτως εἶπειν, καὶ τύχαις ἐχρησάμην οὐκ ἀγαθαῖς· εἰ μὴ τις θεῖο τύχην οὐκ ἀγαθὴν καὶ προσμειδιώσάν μοι τὴν τε γειναμένην αὐτὴν καὶ τὸν τεκόντα τοὺς αὐτοκράτορας, καὶ τὴν πορφύραν ἐφ' ἧς ἐβλάστησα· τὰ γὰρ ἄλλα, φεῦ τῶν κυμάτων! φεῦ τῶν ἐπαναστάσεων! Ὀρφεὺς μὲν οὖν ἄδων καὶ λίθους ἐκίνει καὶ ξύλα, καὶ τὴν ἀψυχὸν ἀπλῶς φύσιν· Τιμόθεος (10) δὲ ὁ αὐλητὴς τὸν θρῆνῶν ποτε Ἀλεξάνδρῳ αὐλήσας, εἰς τὰ ὄπλα παραχρῆμα καὶ τὸ ξίφος ἐκίνει τὸν Μακεδόνα. Τὰ δὲ γε κατ' ἐμὲ διηγήματα οὐ τοπικὴν τινα κίνησιν, οὐδὲ πρὸς ὄπλα καὶ μάχην, ἀλλ' ἐς δάκρυα τὸν ἀχροατὴν συγκινήσει· καὶ οὐκ αἰσθητικὴν μόνον, ἀλλὰ καὶ ἀψυχὸν φύσιν εἰς πάθος καταναγκάσει. Τὸ μὲντοι πάθος· τὸ περὶ τὸν Καίσαρα, καὶ ὁ κατ' αὐτὸν ἀνέλπιστος θάνατος, αὐτῆς μου καθίκετο τῆς ψυχῆς, καὶ ἐς βάθος τὸ τραῦμα εἰργάσατο. Καὶ ἡγοῦμαι τὰς προειληφύλας συμφορὰς πρὸς ταύτην τὴν ἀπληστον συμφορὰν ψεκάδα ὡς ὄντας (ὄντω.) πρὸς ὄλον Ἀτλαντικὸν πέλαγος, ἢ τοῦ Ἀδριατικοῦ πελάγους τὰ κύματα. Μᾶλλον δὲ, ὡς εἰσικεν, ἦσαν ἐκεῖναί τούτων προοίμια· καὶ με προκατελάμβανεν ὁ καπνὸς τοῦ καμινιαλοῦ τούτου πύρρος, καὶ ὁ καύσων ἐκεῖνος τῆς ἀβρόχου ταύτης φλογώσεως, καὶ τὰ καθ' ἡμέραν πύρρος τῆς ἀπάτου πυρκαϊᾶς. Ὡ πύρρος ἀνευ ὕλης ἀποτεφροῦντος; πύρρος ἐν ἀποβρόχῳ δαδουχομένου! καὶ καίοντος μὲν, μὴ καταφλέγοντος δέ· καὶ τὴν καρδίαν [μὲν] περιφρύγοντος, δόξαν δὲ παρέχοντος, ὅτι οὐ συνεφρύγημεν· καίτοι μέχρις ὀστέων, καὶ μυελῶν, καὶ μερισμοῦ ψυχῆς τὰς πυρακτώσεις δεξάμενοι. Ἀλλὰ γὰρ ἐμαυτῆς αἰσθάνομαι, διὰ ταῦτα παρενηνεγμένης τοῦ προκειμένου. Καὶ ὁ Καῖσαρ μοι ἐπιστάς, καὶ τῆ τοῦ [τὸ τοῦ] Καίσαρος πένθος, πένθος μοι ἐπέσταξε διωλύγιον. Ἀποψήσασα σὺν τῷ δάκρυον τῶν ὀμμάτων, καὶ ἐμαυτὴν ἀναλεξιμένη τοῦ πάθους, τῶν ἐξῆς ἐξομαι, διπλᾶ (κατὰ τὴν τραγωδίαν [11]) κερδαίνουσα δάκρυα, οἷον ἐπὶ συμφορᾷ συμφορᾶς μεμνημένη· τὸ γὰρ εἰς μέσον προθεῖναι τοιοῦτου βασιλείως ὑπόθεσιν, καὶ τοσοῦτο πρὸς ἀρετὴν, ἀνάμνησις ἐστὶ καὶ τῶν κατ' ἐκεῖνον θαυμάτων· ἄπερ καμὲ πρὸς δάκρυα θερμότερα καταφέρει, μετὰ πάσης τῆς οἰκουμένης δακρύουσαν. Τὸ γὰρ ἐκεῖνον μεμνηθῆναι, καὶ τὴν αὐτοῦ βασιλείαν εἰς μέσον ἀγειν, ἐμοὶ μὲν θρήνων ὑπόθεσις, τοῖς ἄλλοις δὲ ζημίας ἀνάμνησις. Ἀρχτεόν τοίνυν ἐνθύνδε τῆς ἱστορίας· τοῦ 'μοῦ πατρὸς, ὅθεν καὶ ἀρχεσθαὶ ἄμεινον· ἄμεινον δὲ ὅθεν σαφέστερός τε καὶ ἱστορικώτερός ὁ λόγος γενήσεται.

Car. Dutresni Du Cangii notæ.

(8) Porphyg. Περὶ εἴθους Stobæus λόγῳ ἐγ'. Athen. l. xiii ex Euripide.

(9) Ἄλλοις προσωμιλήκειν δεινοῖς. Annæ calamitates ex parte narrat Nicetas in Joan.

(10) Τιμόθεος. Timothei Citharædi præclarum estat elogium apud Himerium Sophistam.

(11) Eurip. Hecub. v. 518

hoc Cæsar meus fortuita recordatione admotus sensibus, ægroque adhuc animo rursus impositus ad luctum æternum et nulla consolatione procurabilem. Abstergam tamen lacrymas ab oculis, mentemque ut poterò a luctu ac lamentatione revocatam instituto reddam operi. Cujus ipsius tamen operis ipsa defunctio meditatioque cum novarum mihi suggerat lacrymarum fontem alterum, duplices nempe, ut tragœdia loquitur, lacrymas lucrabor, quippe quæ quasi ad deliniendum cladis unius sensum, cladis alterius recordationem ad vocem, mortis nimirum patris mei. Sane scriptio ipsa Vitæ imperatoris tanti, totque virtutibus exornati viri, gustam videlicet ex intervallo renovatura est admirabilium earum rerum quarum conspectus fructusque ipso imperante beabant homines: quæque tristi me miseram nunc desiderio concipient, manareque cogunt Jugibus lacrymis, sed mihi cum orbe universo communibus, ut arbitror, futuris. Describere siquidem atque oculis subjicere imaginem Imperii Alexii, mihi quidem privatim mentione domestici luctus lamentabile argumentum fuerit: idem tamen et aliis nihilominus admonitione publicæ jacturæ funestum erit ac lacrymabile. Verum aliquando inchoanda est Historia rerum patris mei; et quidem ab eo loco inchoanda, unde accersita narratio dilucidior distinctiorque futura est.

ΑΝΝΗΣ ΤΗΣ ΚΟΜΝΗΝΗΣ

ΑΛΕΞΙΑΔΟΣ ΛΟΓΟΣ Α΄.

ANNÆ COMNENÆ

ALEXIADIS LIB. I.

I ARGUMENTUM.

Alexii res gestæ ante imperium: et causæ belli quod deinde gessit cum Roberto Calabriae duce.

PERIOCHE.

Alexii rudimenta militiæ sub Romano Diogene Augusto, quem adversus Persas expeditionem suscipientem secutus, ab eo ad matrem, morte recens nuntiata Manuelis Comneni mœrentem, e via remittitur. Urselius sub Duca Michaelæ imperio formidabilis, ex humili fortuna potens, manu strenuus, multos duces vincit. Alexius postquam fratris auspiciis res gerens fortitudinem probavit, proprio exercitui præpositus Urselium in arcum cogit. Is Tutachum Barbarum sibi adjungere conatur. Sed præoccupatus ab Alexio Tutachus, Urselium vendit, pecuniæ pactæ obsidibus acceptis. Alexius inops pecuniæ Amasenos 2 rogat ut eam numerent. Ii in seditionem concitantur, quæ Alexii prudentia sedatur. Simulatur excæcatio Urselii. Pecuniam Amaseni conferunt. Alexii reditus in urbem, ubi cum Urselio debellatum fuit. Admiratio Doceani visis oculis Urselii. Nicephorus Bryenius imperium invadit. Occiduum omnem limitem sibi obnoxium habet. Ejus forma, indoles, fortitudo. Miserrimus status Romanæ militiæ. Alexius contra Nicephorum mittitur, cum exiguis copiis, quarum paucitatem consilio supplet. Alexii et Bryenii comparatio. Actes utriusque quomodo structa. Prælium committitur. Bryeniani in insidias ruunt. Joannis Bryenii fortitudo. Alexii phalanx fracta. Præceptum consilium Alexii a Theodoto correctum. Scythæ victores in prædam versi. Causæ cladis Bryenianorum. Equum Bryenii regie phaleratum Alexius a se captum Bryenium cecidisse persuadet. Id plurimum ad victoriam prodest. Nimia securitas Bryenianis nocet. Franci ad Bryenium transeunt. Turci Bryenianos a successu parum cautos incidunt cum magna pernicie ipsorum. Specimen roboris Bryenii. Bryeniani fusi. Bryenius capitur. Alexii clementia, ipsi periculosa. Excæcatio Bryenii non imputanda Alexio. Basilacius quis et quam potens. A Dyrrachio ad Thessalonicam omnia obtinet. Ejus dotes animi et corporis. Castra ingeniose ab Alexio ad Bardarum amnem. Irruptio nocturna Basilacii in castra Alexii. Alexius cur Blæsus dictus. Jussu matris seniores monachum in cubiculo secum habuit quoad uxorem duxit. Alexii pugna nocturna felix contra Basilacium. Alexii in summo æstu prælii mire tranquilla præsentia mentis. Manuel Basilacii frater a Curtricio capitur. Basilaciani fugiunt Thessalonicam cum duce suo. Quæ urbs brevi portas aperit Alexio. Basilacius in arcem confugit. Ibi proditione suorum captus deditur Alexio,

Is cum ministris Botaniatæ tradit a quibus excæcatur. Alexius acclamatur Sebastus in senatu. Imprudens consilium Michaelis Ducæ filiam Roberti Normani filio suo despondentis. Roberti patria, fortuna, indoles, dotes animi et corporis. E latrone fit gener Mascabelis ducis valde potentis in Italia. Socerum proditione capit, excruciat, excæcat. Ejus ditione potitur, fines propagat. Imperium affectat. Prætextu ad id utitur Pseudo-Michaelis monachi. Quem ipse subornarat. Status rerum Europæ Roberto commodus. Pontifex Romanus et imperator Germaniæ inter se infensi Roberti gratiam ambiunt. Fædus icit cum pontifice. Cujus preces eludit. Rei suæ intentus. Baimundus Roberti filius patri simillimus. Aulonem occupat, lateque circum rastat omnia. Gaitæ uxoris Roberti virilis animus: Robertus Brundusium tenit. Raül legatus a Roberto Constantinopolim missus. Inde revertens dissuadet bellum, et iram in se Roberti vertit, quam fuga declinat. Pseudo-monachi rectoris impotentia. Roberti rafa simulatio. Navium et militum Roberti numerus. Brundusium cur trajectui electum a Roberto. Corypho urbs a Roberto occupata. Monomachatus factione Borili et Germani amandatus Dyrrachium. Alexio pecunias negat. Roberto spem facit Dyrrachii dedendi. Exarchos præterea Dalmatas sibi conciliat

ΑΛΕΞΙΑΣ Α'

3 Imperator Alexius pater meus etiam ante sumpta principatus scepra, magnum imperii Romani ornamentum et firmamentum fuit. Militiæ rudimenta posuit sub Romano Diogene: cui annorum non plus quatuordecim adolescens, laboriosissimam periculosissimamque in Persas expeditionem ducenti, summa voluntate se discriminum socium adjunxit: mirificam jam tum ad res bellicas fronte ipsa indolem præferens, periculisque promptissime adeundis, et cætera strennitate facile ostendens sese, ubi pugnæ copia cum Barbaris fieret, magnas eorum strages gladio daturum.

Cæterum jam progressum aliquousque pietas, et principis imperium domum revocavit. Lugebat tum ejus mater primogenitum suum, Manuelem extinctum, juvenem eximie fortitudinis, et maxime nuper rebus publice probatæ. Id reputans imperator Alexium pergere ulterius secum vetuit, ne matronæ miseræ calamitatem augetet in eam gravitatem, quæ consolationem deinde non caperet: si ei deliberanti, ubi filiorum alterum sepeliret, alter in incerta bellorum abduceretur, forte, ut sunt expeditionum longinquarum casus, ibi occubiturus, unde nec loci notitia pervenire ad matrem posset. Ea causa regredi Alexium cœgit, sane perinvitum, et a commilitonum consuetudine ægre se avellentem. At tempus inde consequens abunde magnum bellicis ejus facinoribus æquior aperuit. Nam imperante mox Michaelæ Duca post abdicationem Diogenis, quanta esset fortitudo, probavit rebus adversus Urselium gerendis. Is Gallus genere, Romanæ pridem militiæ ascriptus, indulgentiæ fortunæ in magnum auctus, et opum, et insolentiæ modum, propriis jam sibi, nec iis con-

Α 'Ο Βασιλεὺς Ἀλέξιος καὶ ἐμὸς πατήρ καὶ πρὸ τοῦ τῶν σκήπτρων ἐπιληφθαι τῆς βασιλείας μέγα ὄφελος (1) τῆ βασιλείᾳ Ῥωμαίων γεγέννηται. Ἡρῆστο μὲν γὰρ στρατεύειν ἐπὶ Ῥωμανοῦ τοῦ Διογένης· θαυμαστὸς γὰρ ἐφαίνετο ἐν τοῖς κατ' αὐτὸν καὶ φιλοκινδυνότατος. Οὗτος γὰρ, τεσσαρεσκαίδεκάτου ἔτους ὢν κατ' ἐκεῖνο καιροῦ, συνεχεστρατεύειν ἠπαίετο τῷ βασιλεῖ Διογένηι κατὰ Περσῶν βαρυτάτην ἀγοντι στρατιάν, καὶ ἀπὸ γε τοῦδε μηνιματος ἀπειλὴν κατὰ τῶν Βαρβάρων ἐμφαίνων, καὶ ὡς εἰ συμπλακῆσεται τοῖς Βαρβάροις τὸ ξίφος αὐτοῦ μεθύσει ἀφ' αἵματος· οὕτως ἦν φιλοπόλεμος ὁ νεανίσκος.

Ἀλλὰ τότε οὐκ ἐξέχωρησεν ὁ αὐτοκράτωρ Διογένης αὐτῷ ξυνέπεσθαι, ἕτε πάθους καταλαβόντος τὴν μητέρα βαρυτάτου· ἐβρήκει γὰρ τὸ τηνικαῦτα θάνατον τοῦ πρωτοτόκου υἱοῦ Μανουήλ (2), ἀνδρὸς μέγала καὶ ἀξιάγαστα ἔργα ἐνδεδειγμένου τῆ τῶν Ῥωμαίων ἀρχῆ, καὶ ἵνα μὴ ἀπαραμύθητος εἴη ἐκείνη, τὴν μὲν τῶν υἱῶν μηκέτι γινώσκουσα οὐ κατορύξειτε, τὸν δὲ ἀποστέλλουσα ἐν πολέμοις, καὶ δεδοικῦσα μὴ τι ἀπαίσιον συναντήσοι τῷ νεανίσκῳ, καὶ οὐδ' οἱ γῆς πεσεῖται ἐπιγνώσεται. Διὰ ταῦτα ὑποστρέψαι πρὸς τὴν μητέρα τὸ μενιράκιον Ἀλέξιον κατηνάγκασε, καὶ τότε μὲν ἀπελείφθη καὶ ἀκίων τῶν συστρατευομένων. Ἀλλ' ὁ γε ἐφεξῆς καιρὸς πέλαιος ὑπανάβηξεν αὐτῷ ἀνδραγαθημάτων. Ἐπὶ γὰρ τοι τοῦ βασιλέως Μιχαήλ τοῦ Δούκα μετὰ τὴν τοῦ Διογένης βασιλείας καθάρσειν ὅσος ἦν εἰς ἀνδρῶν, παρέδειξε τὰ κατὰ τὸν Οὐρσέλιον (3) πράγματα. Ἦν μὲν γὰρ οὗτος Κελτὸς ἀνέκαθεν τῆ στρατιᾷ Ῥωμαίων κατελιγμένος, εἰς δὲ μέγα τύχης ἐξογκωθεὶς καὶ δύναμιν συναθροίσας ἀμφ' αὐτὸν, καὶ στρατιάν ἀξιόλογον, τῶν μὲν ἐκεῖθεν ὄντων ὄθεν καὶ αὐτὸς ὄρητο, τῶν δὲ καὶ ἐξ ἄλλου γένους

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

225 (1) Μετὰ ὄψε. Respexit illud Homeri Ἰλιάδ. ρ'. Ὅς τοι πολλὸν ὄφελος γένητο, πτόλει τε καὶ αὐτῷ Σῶος ἔων.

(2) Μανουήλ. V. Stemma Comnenicum.

(3) Οὐρσέλιον. V. Notas ad Bryennium (Patrol. tom. CXXVI.).

παντοδαποῦ, μαρὺς ἦν αὐτόθεν τύραννος, πολλὰς δὲ Ἀ
ταλαντεύσεις λαβούσης τῆς τῶν Ῥωμαίων ἡγεμο-
νίας καὶ τῶν Τούρκων καθυπερτερησάτων τῆς τύχης
Ῥωμαίων, τῶν δὲ εἰς τὸ κατόπιον ὑπαχθέντων
ὑπὲρ ψάμμου ποδῶν ὑποσπαθείσης. Τηνικαῦτα καὶ
ὡτως τῇ βασιλείᾳ Ῥωμαίων ἐπέθετο.

rum recenti victoria ferocium incumbente fortuna,
insuper, et obvio impulsus impetu, vix se a casu
nisi auiditio, occasionis invitatione proritata, in

Καὶ ἄλλως μὲν ὦν τυραννικώτατος τὴν ψυχὴν,
τότε δὲ καὶ μάλλον ἐξαφθείς πρὸς καθαρὰν τυραν-
νίδα διὰ τὸ κατηφές τῶν τῆς βασιλείας πραγμάτων,
τὰ τῆς Ἐφῆς πάντα σχεδὸν ἐληίστατο. Πολλῶν δὲ πι-
στευθέντων τὴν μετ' αὐτοῦ πόλεμον ἐπ' ἀνδρεία δια-
βεβημένω, καὶ πείραν εἰσενεγκαμένων πλείστην
πολέμου καὶ μάχης, αὐτὸς ὑπερταίων ἐφαίνετο καὶ
τῇ ἐκείνων πολυπειρίᾳ, πῆ μὲν αὐτῆς προσβάλλων
καὶ ἐρέπων, καὶ καθάπερ πρηστήρ ἐμπύπτων τοῖς
ἐντικαθισταμένοις αὐτῷ, πῆ δὲ καὶ συμμαχίαν
λαμβάνων ἀπὸ τῶν Τούρκων, ἀνυπόστατος ἦν ταῖς
ὁρμαῖς, ὥστε καὶ τῶν πάντων μεγιστάνων τινὰς κατα-
σχέειν καὶ τὰς ἐκείνων κλονήσαι φάλαγγας· ὅτε δὴ
καὶ ὑπὸ τὰδελεφῶ ἐτάττετο ὁ ἐμὸς πατήρ Ἀλέξιος,
καὶ ἀντικυρὸς ὑπεστρατήγει τούτῳ τὰ στρατεύματα
πάντα Ἐφῆς καὶ Ἐσπερίου λήξεως ἐγκειρισμένω.
Ἐκαὶ δὲ ἐν ἀμυχανοῖς ἦν τὰ πράγματα τηνικαῦτα
Ῥωμαίους τοῦ Βαρδάρου τούτου δίκην κεραινοῦ τὰ
πάντα ἐπερχομένου, εἰς ἀξίωμαχον ἀντικατάστασιν
ἐπινοεῖται ὁ ἀξιάγαστος οὗτος Ἀλέξιος, στρατη-
γὸς αὐτοκράτωρ ὑπὸ τοῦ βασιλέως Μιχαὴλ ἀναδειγ-
μένος· ὅς δὴ καὶ πᾶσαν ἀνακινήσας φρόνησιν τε
καὶ πολυπειρίαν, στρατηγικὴν τε καὶ στρατιωτι-
κὴν, καὶ ταῦτα οὐκ ἐν πολλῷ χρόνῳ ταύτην συλλε-
ξάμενος. Ἀλλὰ γὰρ διὰ τὸ πάντῃ φιλόπονον τοῦ ἀν-
δρός, καὶ πανταχόθεν ἐγρηγορὸς εἰς ἄκρον ἐληλυ-
θέναι στρατηγικῆς ἐμπειρίας τοῖς τῶν Ῥωμαίων
λογάσιν ἔδοξεν, ὅσον Αἰμίλιος ἐκεῖνος ὁ Ῥωμαῖος,
ὁποῖος ὁ Σκηπίων, οἷος Ἀντίδωρος ὁ Καρχηδόνιος. Νεώ-
τατος γὰρ ἦν, καὶ ἄρτι πρῶτως ὑπηγήτης, ὁ φασιν,
τόν τε Οὐρσέλιον ἐκαῖνον εἶλε τὸν πολὺν κατὰ τῶν
Ῥωμαίων βίοντα, καὶ τὰ πράγματα τῆς Ἐω κα-
τέστησεν οὐ πολλῶν δεσφείας ἡμερῶν. Ἦν γὰρ καὶ
ἕξυς φεράσαι τὸ ξυμφέρον, καὶ ὀξύτερος καταπρά-
ξασθαι. Τίνα δὲ τὸν τρόπον εἶλεν ἐκεῖνον, δηλοῖ
μὲν καὶ Καῖσαρ ἐν τῇ δευτέρᾳ τῆς κατ' αὐτὸν Ἱστο-
ρίας βίβλῳ πλατύτερα, δηλώσομεν δὲ καὶ ἡμεῖς
ἐφ' ὅσον εἰς τὴν καθ' ἡμᾶς Ἱστορίαν συνήνεγκεν.

Ἄρτι γὰρ τοῦ Βαρδάρου Τουτάχ ἐκ τῶν βαθυτέ-
ρον τῆς Ἀνατολῆς μερῶν κατεληλυθότος μετὰ βα-
ρυτάτου στρατεύματος ἐφ' ᾧ τὰ τῶν Ῥωμαίων
λιγέσθαι, ὁ Οὐρσέλιος, πολλάκις ὑπὸ τοῦ στρατο-
κεδάρχου στενοχωρούμενος, καὶ ἄλλα ἐπ' ἄλλοις
φρούρια ἀφαιρούμενος, καίτοι στρατιᾶν πολλὴν
ἐπαγόμενος, καὶ πάντας λαμπρῶς καὶ γενναίως κα-
θωπλισμένους, εὐμηχανίᾳ παρὰ πολὺ ἤττατο τοῦ
μοῦ, πατρὸς Ἀλεξίου. Τέως δ' οὖν ἐπ' ἐκεῖνο κατα-
φυγεῖν ἔδοξε τελευταῖον· τοῖς πᾶσιν ἐξαπορούμε-
νος ξυμμίγνυσι τῷ Τουτάχ, καὶ φίλον ποιεῖται, καὶ

temendis copiis, partim ex ea gente, unde ipse
oriundus erat, partim ex alio quovis genere col-
lectis, pro se rem gerebat, nihil principali fastigio
humilius spirans. Et erat idoneum constituendæ
tyrannidi tempus nactus, quo Romana res haud
dubius inclinationibus in præceps vergens, Turco-
plane ut lapsante in arena vestigio pugil, manu
sustinebat. Tali perturbatione rerum innata homi-
nis auiditio, occasionis invitatione proritata, in
apertam usurpandi regni audaciam erupit.

Ἐ Volitabat eum expedita manu prædabundus,
et passim imminens, hostilibusque incursionibus
Orientales fere infestas habebat regiones, vim
quoquoaversum, terroremque circumferens. Adver-
sus hunc missi viri laude bellica celebres, nihil
nisi confidentiam ejus suis cladibus auxerant :
quippe alios ignei turbinis ritu improvisa celeritate
irruens percellerat, alios, auxiliis sibi Turcicis
adjunctis, justa jam acie ausus congredi fuderat :
nonnullis quoque captis ; neque enim phalanges
ineluctabilem illam suam, isto contra nitente,
satis præstare firmitatem poterant. Per id tempus
exercitibus tam Orientalis, quam Occidui limitum
patri mei præfecturæ demandatis, Alexius pater
meus, fratris auspiciis ductuque militabat. Verum
Imperator Michael, cum omnia pessum ruere cer-
neret, Barbaro isto cuncta pernecitate ac pernecie
fulminea pervolitante, lateque vastante, proprio
ipsum exercitui cum summa potestate præesse
jussit, et si qua posset, grassanti pesti obistere.
His copiis et mandatis Alexius acceptis vim omnem
atque industriam solertis animi fortisque pectoris
ad rem bene gerendam intendit : præferabatque
jam in illis primis experimentis bellatrix adole-
scentiæ, vix dum primore lamugine malas signantis,
haud dubium instar ditaudatorum illorum nomi-
num Æmilii, Scipionisque Romanorum, et Cartha-
ginensis Annibalis, quorum fortissimam patientiam
laborum, et nusquam conniventem providentiæ
vigiliam æmulatus est tanta felicitate, ut Urselium
tunc illum torrenti victoriarum cursu præcipitem,
ruentemque pessum ejus impulsu Romanam rem-
paucorum opera dierum unus homo sisteret. Erat
enim tum mire perspicax ad statim videndum
quid oporteret fieri, tum ad idem exsequendum
D etiam promptior. Qua vero Alexius Urselium ra-
tione ceperit, exponit Cæsar in secundo Historiæ
sue libro fusius : narrabimus et nos, quatenus
ad nostram quoque historiam id confert.

Moverat ex remotioribus Orientis partibus in
Romanos fines infesta signa Barbarus Tutach cum
valido et prædæ cupido exercitu : quo tempore
Urselium, magnis licet et speciose robusteque ar-
matis instructum copiis, Alexius industria non
minus propria, quam legionum suo ductu per-
missarum vi adortus, in magnas sensim angustias
redigebat, aliis subinde atque aliis et munitionibus
aufereendis, nec jam fere ulterius recedendi spatio
relicto. Sic ille deprehensus, consilii que inops,
tandem ad Tutachum adit : ab eo que delinito, ac

sibi conciliato, impetrare nititur, ut consilia, A copiasque 5 secum jungere in belli communiter gerendi societatem velit. Sensit, et isti concordia, ne coalescat, omni ope intercedere statuit Romani exercitus dux Alexius. Nec mora: præoccupat animum Barbari; nec verbis, donis, modisque ullis, aut machinis, ad eum sibi adjungendum idoneis parcat. Erat enim, si quis alius, taliam excogitandorum componendorumque mirus artifex: neque unquam tam in arcto res erant, quin plures ad exitum vias versuta illi ac fecunda consiliorum expediret mens. Hujus industriæ specimen tum dedit aggreddendo Tutacho, demulcendoque his fere verbis: *Amicitiam inter se colunt tunc sultanus, et meus imperator; Barbarus vero hic Urselius vim utriusque, atque arma ostentat, unus æque infestus, et formidolosus ambobus: nam quod modo non incur-sat paulatim carpens, atque atterens Romanam rem, Perside interim abstinet; mihi crede, non vobis parcat, aut facit, sed quas deesse adhuc sibi ad vos oppugnandos vires intelligit, consilio et mora coligit: sine illum dum se corroboret, dum, si queat, mecum debellet, dum a Romanis securus sit, mox in te conversum, vehementem hostem vicissim senties. Nec vero ego te ad commune in commodum communi mecum opera tollendum publicæ duntaxat utilitatis mercede provo-co. Pecunias opta quam nullas voles, eas a te capti, ad nosque missi Urselii habebis præmium. Vide igitur an cunctari debeas in eo consilio capiendo, ex cujus effectu tria tibi quantis pretii bona evenient. Primum enim pecunias tibi parabis, quantas vestrorum nunquam lucratus est nullus. Deinde gratiam ab imperatore inibis maximam, cujus ope in summam deinde felicitatem provehi poteris. Tertio sultano quoque magnæ lætitiæ causam afferes, Urselio per te sublato, homine ambiguo, jure sus-pectæ potentiæ, ac mox hoste, qui Turcos inter ac Romanos sese dudum exercet ad vitiorumque periculum.*

His per interruentios a patre meo, Romani duce exercitus, tali tempore cum Tutacho actis, et videlicet tam ipso, quam qui cum eo erant, persuasis Barbaris, tum ut caveretur de summa promissæ pecuniæ, deque solutionis die: obsidibus ex maxime insignium numero datis, capitur ex con-dicto repente Urselius, et Amasiam ad Alexium per-lucitur. Cæterum expectatæ inde pecuniæ morabantur: neque ipso, unde solveret, habente, et imperatore negligente totam rem. Itaque non jam tar-do incedebat pede (ut tragœdia loquitur), sed plane nusquam aderat pecunia. At Tutachus cum suis instabat, aut appendi pactum auri modum flagitans, aut eo, unde frustrata emptione, addu-cus fuerat, remitti, ac restitui captivum. Hic Ale-

εις συμμαχίαν αὐτὸν καταλιπαρεῖ. Ἄλλ' ὁ στρατο- πεδάρχης Ἀλέξιος ἀντιστρατηγεῖται πρὸς ταῦτα καὶ δεῦτερον οικειοῦται τὸν Βάρβαρον (4), καὶ ἐπι- σκάται πρὸς ἐαυτοὺς καὶ λόγους καὶ δῶρους, καὶ πᾶσι τρόποις καὶ μηχανήμασιν. Ἦν γὰρ εἴπερ τις ἄλλος ἐφευρετῆς, καὶ πόρους ἐν τοῖς ἀπορωτάτοις ξυμμηχανώμενος. Ὁ γοῦν δυνατώτατος αὐτῶ τῶν τρώπων τοιοῦτός τις ἦν, ὡς ἐν τύπῳ εἰπεῖν, δεξιῶ- σασθαί τὸν Τουτᾶχ, καὶ φησι· Φίλοι μὲν ἀμφο- ἀλλήλοισι δ' ἐτε σὸς σουλτάνος καὶ ἐμὸς βασι- λεύς. Ὁ δὲ Βάρβαρος οὗτος Οὐρσέλιος καὶ πρὸς ἀμφοῦ ἀνταρτεῖ τὰς χεῖρας, καὶ ἐχθρὸς καὶ ἀμφο- τέροις καθίσταται φοβερώτατος, ἐκείνου μὲν κατατρέχων, καὶ δεῖ τι τῆς μερίδος Ῥωμαίων κατὰ μικρὸν ὑποσώμενος, ἀποστερισκῶν δὲ τῆ Περσίδι ἄπερ ἄν καὶ ἐξῆν, κἀκείνη περιγυνέ- σθαι. Τέχνη δὲ τὸ ἅπαν ἐπέργεται, νῦν μὲν ἐμὲ παρασκηδίζω διὰ τῆς σῆς δυνάμεως, αὐθις δὲ τοῦ καιροῦ τούτῳ συμπνεύσαντος ἀφήμερος ἐμοῦ, ὡς ἤδη ἐν ἀκινδύνῳ καθεσθηκῶς, πάλιν ἐξ ὑποστροφῆς κατὰ σοῦ ἀρτεῖται τὰς χεῖρας. Ἄλλ' εἰ τι ἐμοὶ πειθῆ, ἵκειδᾶν καὶ αὐθις ἐλεύσεται πρὸς ὑμᾶς, χρημάτων πολλῶν κρατῆσαι τὸν Οὐρ- σέλιον, καὶ πρὸς ἡμᾶς ἐξαποστεῖλαι δεσμώτην. Τρία γὰρ ἐντεῦθεν, φησι, καρδανεῖς, ἐν μὲν χρη- μάτων πλῆθος ὅσον καὶ ὁλον οὐδεὶς πω πρότε- ρον, ἕτερον δὲ τὴν εὐνοίαν τὸν αὐτοκράτορος συναπισπάσῃ, ἀφ' οὗ πρὸς εἰς ἄκρον εὐδαιμονίας φοβάσις ἐληλυθῶς, τρίτον δὲ εἶτι ὁ σουλτάνος τὰ μεγάλα ἠσθήσεται ἐχθροῦ τηλικούτου ἐκ- πιδῶν γεγονότος, καὶ τὰς χεῖρας ἀσκούντος καθ' ἑκατέρω κατὰ τὴν Ῥωμαίων καὶ Τούρκων.

Ταῦτα διαπρεσβευσάμενος πρὸς τὸν ἄνωθεν εἰ- ρημένον Τουτᾶχ ὁ ἐμὸς κατήρ καὶ τῆς Ῥωμαϊκῆς στρατιᾶς ἀρχηγός κατ' ἐκείνου καιροῦ, καὶ ἅμα καὶ ὀμήρους πέμψας τῶν ἐνδοξοτάτων τινὰς ἐπὶ συγχει- μένῳ χρόνῳ, καὶ χρημάτων ποσότητι πείθει τοὺς ἀμφὶ τὸν Τουτᾶχ Βαρβάρους κατασχεῖν τὸν Οὐρσε- λιον, καὶ τούτου ταχὺ γεγονότος ἀποστέλλεται εἰς Ἀμάσειαν (5) τῷ στρατοπεδάρχῃ. Ἄλλ' ἐντεῦθεν ἐχρονοτρίβει τὰ χρήματα. Αὐτὸς μὲν γὰρ οὐκ εἶχεν ὀρθὸν ἀποπληρώσει, τὰ δ' ἐκ βασιλείως ἠμέλητο, καὶ οὐκ ἐπὶ βραδεί ποδὶ κατὰ τὴν τραγωδίαν ἔσσει- χεν, ἀλλ' οὐδαμῶς καταφάνετο. Οἱ μὲν γὰρ ἀμφὶ τὸν Τουτᾶχ ἐνέκειντο τὸν τῶν χρημάτων ἀπαιτούν- τες ὄγκον, ἢ τὸν ἐωνημένον ἐξόπισθεν λαμβάνειν καὶ καλινδρομεῖν ἐφ' αὐτὸν ὅθεν κατεληπτο· ὁ δὲ

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(4) Οικειοῦται τὸν Βάρβαρον. Noverat quippe Alexius Turcorum mores, qui alias infidi, donis et pecunia facile capiuntur. Ido Aug. in tact. cap. 18, § 48. Περιέργη δὲ εἶσι τὰ τῶν Τούρκων ψῦλα, καὶ κρύπτουσα τὴν βουλήν αὐτῶν, ἀφιλα δὲ καὶ ἀπιστα, καὶ διὰ τῆς ἀπιστίας τῶν χρημάτων κρατούμενα, ὄγκον περιτρονέουσιν. Hinc proverbium apud hodiernos Græcos, ut auctor est Her- miodorus Rhægius: Τούρκων εἶδες, ἄπρα θέλεις,

καὶ ἄλλον εἶδες, καὶ ἄλλα θέλεις.

(5) Ἀμάσεια. Amasia urbs est Ponti Galatici in Cappadocia, de qua præter Ptolemæum et Strabonem, qui patriam sibi illam fuisse scribit, consulendi Eustathius presb. in vita S. Euthymii Patr. CP. cap. 57, 59. Auger. Busbequius in itinere Amasiano, et Joan. Leunclavius in Pand. Turc. cap. 6.

οὐκ εἶχεν ὄθεν ἀποδοῖν τὴν τοῦ ἐωνημένου τιμὴν. Αἱ οὖν τοῖς ὅλοις οὖν δι' ὅλης νυκτός ἐξαπορούμενος ἐράντασθαι παρὰ τῶν οἰκητόρων Ἀμασειας ἐλογίζατο τὴν τιμὴν, καὶ αὐγαζούσης ἡμέρας, κἂν ἀργαλέον ἐδόκει, ἀλλ' ἕως συνεκαλεῖτο ἅπαντας καὶ μᾶλλον τοὺς τὰ πρῶτα φέροντας; καὶ χρημάτων εὐπορούντας, πρὸς οὓς μᾶλλον θεασάμενος; ἔφη· Ἴστε πάντες ὅπως ὁ Βάρβαρος οὕτως τὴν τοῦ Ἀρμενικοῦ (6) διέθετο πόλεις ἀπάσας, ὅσας τε κωμοπόλεις ἐπόρθησε, καὶ ὁπόσους κακῶς διέθετο συμφοραῖς ἀφορήτοις ὑποβαλὼν, ὁπόσα τε χρήματα ἀφ' ἑμῶν ἐκομίσατο. Ἀλλὰ καιρὸς ἦδη πάρεστι τῶν ἐξ αὐτοῦ ἡμῶν ἀπαλλάττειν κακώσεων, εἰ βοῦλευσθε. Δεῖ τοιγαροῦν μὴ προσέσθαι τοῦτον· ὁρᾶτε γὰρ ὡς δεσμώντης ἡμῖν ὁ Βάρβαρος νεύσει πάντως θεοῖ, καὶ ἡμετέρα σκουδῆ. Ὁ δὲ τοῦτον ζωγρήσας Τουτᾶχ ἐξ ἡμῶν αἰτεῖ τὴν τιμὴν. Ἡμεῖς ἀποροῦμεν παντάσῃν ἐπ' ἀλλοδαπῆς τε ὄντες, καὶ συγχρόν ἦδη χρόνον μετὰ τῶν Βαρβάρων μαχομένοι, καὶ τὰ προσόντα δεδαπανηκότες. Εἰ μὴ γοῦν πόρρω ὁ βασιλεὺς ἦν, καὶ καιρὸν ἀναμονῆς ἐδίδου ὁ Βάρβαρος, ἔσπευσα ἂν ἐκείθεν κομισθῆναι τὰ τῆς τιμῆς. Ἐπεὶ δ' ὡς ἴστε καὶ αὐτοὶ οὐδὲν τούτων ἐξέσσι πράττειν, δέον ἡμῶν συνεισενεργεῖν τὴν τιμὴν, καὶ λήψασθε πάντα δι' ἡμῶν ἐκ βασιλέως ὁπόσα παράσχοιτε. Εἶπε ταῦτα καὶ ἐξεκρούσθη παραντίκα, καὶ θόρυβον ἀνῆψε σφοδρότατον τῶν Ἀμασειανῶν, εἰς ἀποστασίαν κεινημένων. Ἦσαν γὰρ οἱ τούτους εἰς θυμὸν καὶ θόρυβον ἠρέθιζον ἄνδρες κακουργήτατοι τινας, καὶ βέβηται πραγμάτων εἰδότες ὀτρύνειν δῆμον εἰς παραχῆν· θόρυβος τοίνυν ἦρτο πολὺς, τῶν μὲν βουλομένων σώζεσθαι τὸν Οὐρτέλιον καὶ τὸ πλῆθος ἀντιλαβέσθαι τοῦτου ἐρεθιζόντων, τῶν δὲ ἐκτραπτομένων, τοιοῦτον γὰρ τὸ συρφετώδες πλῆθος, καὶ τὸν Οὐρτέλιον ἀρπάσαι θελήντων καὶ τῶν δεσμῶν ἀπολύειν. Δῆμον οὖν ὁ στρατοπεδάρχης τοσοῦτον ὄρων μαινόμενος, ὡς ἐν στενῷ κρημῶ τὰ κατ' αὐτὸν ἐγνώκει κατεπεπτώκει μὲν οὐδαμῶς, ἀλλ' ἐπιρρώσας ἐαυτὸν κατεσίγαζε τῇ χειρὶ τὸν θόρυβον, ὅψι δὲ καὶ μάλιστα τούτους καταπαύσας, καὶ πρὸς τὸ πλῆθος τὴν λόγον ἀνενεγκῶν ἔφη·

qui sine certo consilio ferrent tamen, et, quod tali tempore vilis plebecula solet, cum strepitu ac jactatione tumultuarentur. Ejusmodi perturbatione furentem populum, resque sibi arctissimo loco positas cernens Alexius, non tamen animo concidit; sed sustentans seipsum, atque erigens, manu silentium indixit; quo sero, ac vix impetrato, ad plebem sermone directo:

Θαυμάζειν ἔπεισέ μοι, ἄνδρες Ἀμασειανοί, ὅτι τὴν συσκευὴν ταύτην τῶν ἐξαπατόντων ἡμῶν παντάσῃν ἠγροήσατε τὴν σφῶν αὐτῶν σωτηρίαν τῷ ἡμετέρῳ αἵματι ἐξωνομένων, καὶ

quis, qui neque, si se spoliaret, pretium mercis, quod condiderat, repræsentare de suo posset, **G** tota nocte deliberationibus anxius transacta, consilium demum expedit, impetrandi ab Amaseniis; ut necessariam pecuniam præsentī collatione conficerent. Igitur orto die, haud ignarus, quam difficile negotium aggredieretur, convocatis omnibus, ac iis maxime, qui auctoritate, divitiisque principes civitatis habebantur; hos potissimum intuens dicere cœpit: Scitis profecto, ut se hic Barbarus gesserit adversus omnes Armeniaci limitis civitates: quot oppida vastaverit, quot cives male multaverit, quot libera corpora pœnis intolerabilibus subjecerit, a vobis ipsis quot pecunias extorsisset, meministis. Tantis ecce his malis, ac metu eorum quæ a tam infesto vobis hoste imminent, in omne, si vultis, tempus una hac die, et occasione defungemini; si prohibere hodie curabitis ne dimittere liberum cogamur istum ipsum Barbarum, quem divino plane, vestroque studio vinculum tenemus. Eum qui vivum cepit, nobisque vendidit Tutach, operæ ac prædæ sæ pactum pretium repetit a nobis; qui quoniam et peregre sumus, et longa cum Barbaris militia, quæ domo extuleramus, consumpsimus omnia, solvendo profecto non sumus. Atque utinam indulgere saltem idoneam moram Barbarus vellet, et pecuniæ numerandæ condictam diem sineret diffundi. Excurrerem ad imperatorem, concesso spatio, et aurum inde necessarium referrem. Nunc quando satis perspectum vobis quoque est, nihil horum in mea esse potestate, unum restat, ut vos repræsentare pecuniam ne gravemini; brevi eam cum magna gratia ab imperatore recepturi. Talia ut dixit, non modo ingenti offensione ac convicio repulsus est, sed tumultum quoque concivit vehementem Amasenorum, defectionem haud dubie spectantium. Nec deerant concitatores plebis turbarum artifices factiosi, qui motos semel et ruentes iucitarent; ardentique plus satis seditione faces insuper subjicerent. Horum ferebantur voces, servandum, vinculis eripiendum Ursehum, et misere circumvento manu succurrendum. Erant qui hoc agerent; erant

Mirari mihi vos subit, inquit, viri Amaseni, qui plane nondum intelligatis, quid isti parent, qui vos concitant? Semperne hominibus subdolis, suam ipsorum salutem vestro sanguine redimentibus, vestram

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(6) Ἀρμενικοῦ. Scilicet θέματος. Cappadocia circa tempora Justiniani in tres partes divisa fuit, mediterraneam, superiorem et inferiorem. Mediterranea Charsianum, a quodam Charsia præside; superior finitima Lyconiæ et Tauri, Cappadocia minor; inferior denique, quæ Pontum Euxinum spectat, Armeniaca, quia Armeniis vicina, appellatæ sunt. De postrema Cappadociæ parte, non de ipsa Armenia proprie sumpta hic potissi-

imum agit Anna: neque enim Amasia fuit Armeniæ urbs, sed prima e septem Armeniaci Thematis, ut auctor est Constantinus Porphyrog. lib. De administr. imp. cap. 7, et lib. II. De Thematis. cap. 2. Occurrit præterea Armeniaci Thematis mentio apud Niceph. CPol. a. 741: Nicetam in Joan. Comn. cap. 9, Landulf. Sag. lib. XVIII. Hist. Misc.; eundem Constant. in Basilio, cap. 30, Scylitz, Zonar. et al. Vide pag. 331, 342.

Is eum ministris Botaniatæ tradit a quibus excæcatur. Alexius acclamatur Sebastus in senatu. Imprudens consilium Michaelis Ducæ filiam Roberti Normani filio suo despondentis. Roberti patria, fortuna, indoles, dotes animi et corporis. E latrone fit gener Mascabelis ducis valde potentis in Italia. Socerum prodicione capit, excruciat, excæcat. Ejus ditione potitur, fines propagat. Imperium affectat. Prætextu ad id utitur Pseudo-Michaelis monachi. Quem ipse subornarat. Status rerum Europæ Roberto commodus. Pontifex Romanus et imperator Germaniæ inter se infensi Roberti gratiam ambiunt. Fædus icit cum pontifice. Cujus preces eludit. Rei suæ intentus. Baimundus Roberti filius patri simillimus. Aulonem occupat, lateque circum tastat omnia. Gaitæ uxoris Roberti virilis animus. Robertus Brundusium venit. Raül legatus a Roberto Constantinopolim missus. Inde revertens dissuadet bellum, et iram in se Roberti vertit, quam fuga declinat. Pseudo-monachi rectoris impotentia. Roberti vafra simulatio. Navium et militum Roberti numerus. Brundusium cur trajectui electum a Roberto. Corypho urbs a Roberto occupata. Monomachatus factione Borili et Germani amandatus Dyrrachium. Alexio pecunias negat. Roberto spem facit Dyrrachii dedendi. Ezarchos præterea Dalmatas sibi conciliat

ΑΛΕΞΙΑΣ Α'

3 Imperator Alexius pater meus etiam ante sumpta principatus scepra, magnum imperii Romani ornamentum et firmamentum fuit. Militiæ rudimenta posuit sub Romano Diogene : cui annorum non plus quatuordecim adolescens, laboriosissimam periculosissimamque in Persas expeditionem ducenti, summa voluntate se discriminum socium adjunxit : mirificam jam tum ad res bellicas fronte ipsa indolem præferens, periculisque promptissime adeundis, et cætera strenuitate facile ostendens sese, ubi pugnæ copia cum Barbaris fieret, magnas eorum strages gladio daturum.

Cæterum jam progressum aliquosque pietas, et principis imperium domum revocavit. Lugebat tum ejus mater primogenitum suum, Manuelem exstinctum, juvenem eximia fortitudinis, et maximis nuper rebus publice probatæ. Id reputans imperator Alexium pergere ulterius secum vetuit, ne matronæ miseræ calamitatem auget in eam gravitatem, quæ consolationem deinde non caperet : si et deliberanti, ubi filiorum alterum sepeliret, alter in incerta bellorum abduceretur, forte, ut sunt expeditionum longinquarum casus, ibi occubiturus, unde nec loci notitia pervenire ad matrem possent. Ea causa regredi Alexium cœgit, sane perinvitum, et a commilitonum consuetudine ægre se avellentem. At tempus inde consequens abunde magnum bellicis ejus facinoribus æquor aperuit. Nam imperante mox Michaelis Ducæ post abdicationem Diogenis, quanta esset fortitudo, probavit rebus adversus Urselium gerendis. Is Gallus genere, Romanæ pridem militiæ ascriptus, indulgentia fortunæ in magnum auctus, et opum, et insolentiæ modum, propriis jam sibi, nec iis con-

A 'Ο Βασίλευς Ἀλέξιος καὶ ἐμὸς πατὴρ καὶ πρὸ τοῦ τῶν σκῆπτρων ἐπιληφθαι τῆς βασιλείας μέγα ὄρελος (1) τῆ βασιλείᾳ Ῥωμαίων γεγένηται. Ἦρξατο μὲν γὰρ στρατεύειν ἐπὶ Ῥωμανοῦ τοῦ Διογένους· θαυμαστός γὰρ ἐφαίνετο ἐν τοῖς κατ' αὐτὸν καὶ φιλοκινδυνότατος. Οὗτος γὰρ, τεσσαρεσκαίδεκάτου ἔτους ὢν κατ' ἐκεῖνο καιροῦ, συνεχιστρατεύειν ἤπειλετο τῷ βασιλεῖ Διογένει κατὰ Περσῶν βαρυτάτην ἄγοντι στρατιάν, καὶ ἀπὸ γε τοῦδε μηνίματος ἀπειλὴν κατὰ τῶν Βαρβάρων ἐμφαινωῶν, καὶ ὡς εἰ συμπλαχθήσεται τοῖς Βαρβάροις τὸ ξίφος αὐτοῦ μεθύσει ἀφ' αἵματος· οὕτως ἦν φιλοπόλεμος ὁ νεανίσκος.

Ἄλλὰ τότε οὐκ ἐξεχώρησεν ὁ αὐτοκράτωρ Διογένους αὐτῷ ξυνέπεσθαι, ἵτε πάθους καταλαβόντος τὴν μητέρα βαρυτάτου· ἐβρήκει γὰρ τὸ τηνικαῦτα θάνατον τοῦ πρωτοτόκου υἱοῦ Μανουὴλ (2), ἀνδρὸς μεγάλα καὶ ἀξιάγαστα ἔργα ἐνδεδειγμένου τῆ τῶν Ῥωμαίων ἀρχῇ, καὶ ἵνα μὴ ἀπαραμύθητος εἴη ἐκείνη, τὴν μὲν τῶν υἱῶν μηκέτι γινώσκουσα οὐ κατορῦζει, τὸν δὲ ἀποστέλλουσα ἐν πολέμοις, καὶ δεδοικυῖα μὴ τι ἀπαίσιον συναντήσοι τῷ νεανίσκῳ, καὶ οὐδ' οἱ γῆς πεσεῖται ἐπιγνώσεται. Διὰ ταῦτα ὑποστρέψαι πρὸς τὴν μητέρα τὸ μειράκιον Ἀλέξιον κατηνάγκασε, καὶ τότε μὲν ἀπελείφθη καὶ ἀκων τῶν συστρατευομένων. Ἄλλ' ὅ γε ἐφεξῆς καιρὸς πάλαιος ὑπανέφρων αὐτῷ ἀνδραγαθημάτων. Ἐπὶ γὰρ τοι τοῦ βασιλέως Μιχαὴλ τοῦ Δούκα μετὰ τὴν τοῦ Διογένους βασιλείως καθάρσειν ὅσος ἦν εἰς ἀνδρίαν, παρέδειξεν τὰ κατὰ τὸν Οὐρσέλιον (3) πράγματα. Ἦν μὲν γὰρ οὗτος Κελτὸς ἀνέκαθεν τῆ στρατιᾷ Ῥωμαίων κατελεγεμένος, εἰς δὲ μέγα τύχης ἐξογκωθεὶς καὶ δύναιμι συναθροίσας ἀμφ' αὐτὸν, καὶ στρατιάν ἀξιόλογον, τῶν μὲν ἐκείθεν ὄντων ὄθεν καὶ αὐτὸς ὄρμητο, τῶν δὲ καὶ ἐξ ἄλλου γένους

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

225 (1) Μετὰ ὄρελος. Respexit illud Homeri Iliad. p. Ὅς τοι πόλλ' ὄρελος γένητο, πτόλει τε καὶ αὐτῷ Σῶος ἔων.

(2) Μανουήλ. V. Stemma Comnenicum.

(3) Οὐρσέλιον. V. Notas ad Bryennium (Patrol. tom. CXXVI).

παντοδαπού, μαρὺς ἦν αὐτόθεν τύραννος, πολλὰς δὲ ἰαλαντεύσεις λαβούσης τῆς τῶν Ῥωμαίων ἡγεμονίας· καὶ τῶν Τούρκων καθυπερτερησάντων τῆς τύχης Ῥωμαίων, τῶν δὲ εἰς τὸ κατόπιν ὑπαχθέντων ὑπὲρ ψάμμου ποδῶν ὑποσπαθείσης. Τηνικαῦτα καὶ αὐτὸς τῆ βασιλείᾳ Ῥωμαίων ἐπέθετο.

Καὶ ἄλλως μὲν ὢν τυραννικώτατος τὴν ψυχὴν, τότε δὲ καὶ μάλλον ἐξαφθεῖς πρὸς καθαρὰν τυραννίδα διὰ τὸ κατηφές τῶν τῆς βασιλείας πραγμάτων, τὰ τῆς Ἐφῆς πάντα σχεδὸν ἐληίστατο. Πολλῶν δὲ πιστευθέντων τὴν μετ' αὐτοῦ πόλεμον ἐπ' ἀνδρείᾳ διαβεβημένω, καὶ πείραν εἰσενεγκαμένων κλείστην πολέμου καὶ μάχης, αὐτὸς ὑπερπαίων ἐφαίνετο καὶ τὴν ἐκείνων πολυπειρίαν, πῆ μὲν αὐτὸς προσβάλλων καὶ τρέπων, καὶ καθάπερ πρηστήρ ἐμπίπτων τοῖς ἀντικαθισταμένοις αὐτῷ, πῆ δὲ καὶ συμμαχίαν λαμβάνων ἀπὸ τῶν Τούρκων, ἀνυπόστατος ἦν ταῖς ὀρμαῖς, ὥστε καὶ τῶν πάνυ μεγιστάνων τινὰς κατασχέειν καὶ τὰς ἐκείνων κλονῆσαι φάλαγγας· ὅτε δὴ καὶ ὑπὸ τὰ δειλῶν ἐτάττετο ὁ ἐμὸς πατήρ Ἀλέξιος, καὶ ἀντικρυς ὑπεστρατήγει τοῦτωι τὰ στρατεύματα πάντα Ἐφῆς καὶ Ἐσπερίου λήξεως ἔγχεχρισμένω.

Ἐπὶ δὲ ἐν ἀμηχάνοις ἦν τὰ πράγματα τηνικαῦτα Ῥωμαίοις τοῦ Βαρδάρου τοῦτου δίκην κεραινοῦ τὰ πάντα ἐπερχομένου, εἰς ἀξιώμαχον ἀντικατάστασιν ἐκινεῖται ὁ ἀξιάγατος οὗτος Ἀλέξιος, στρατηγὸς αὐτοκράτωρ ὑπὸ τοῦ βασιλέως Μιχαὴλ ἀναδειγμένος· ὃς δὴ καὶ πᾶσαν ἀνακινήσας φρόνησίν τε καὶ πολυπειρίαν, στρατηγικὴν τε καὶ στρατιωτικὴν, καὶ ταῦτα οὐκ ἐν πολλῷ χρόνῳ ταύτην συλλεξάμενος. Ἀλλὰ γὰρ διὰ τὸ πάνυ φιλόπονον τοῦ ἀνδρός, καὶ πανταχόθεν ἐγρηγορὸς εἰς ἄκρον ἐληλυθέναι στρατηγικῆς ἐμπειρίας τοῖς τῶν Ῥωμαίων λογάσιον ἔδοξεν, οἷον Αἰμίλιος ἐκεῖνος ὁ Ῥωμαῖος, ἄπολος ὁ Σκηπίων, οἷος Ἀννίβας ὁ Καρχηδόνιος. Νεώτατος γὰρ ἦν, καὶ ἄρτι πρόωτος ὀπνητήης, ὃ φασιν, τὸν τε Οὐρσέλιον ἐκείνον εἶλε τὸν πολὺν κατὰ τῶν Ῥωμαίων ῥέοντα, καὶ τὰ πράγματα τῆς Ἐω κατέστησεν οὐ πολλῶν δεηθείς ἡμερῶν. Ἦν γὰρ καὶ ὄξυς φεράσαι τὸ ξυμφέρον, καὶ ὀξύτερος καταπράξασθαι. Τίνα δὲ τὸν τρόπον εἶλεν ἐκείνον, δηλοῖ μὲν καὶ Καίσαρ ἐν τῇ δευτέρᾳ τῆς κατ' αὐτὸν Ἱστορίας βίβλῳ πλατύτερα, δηλώσομεν δὲ καὶ ἡμεῖς ἐφ' ὅσον εἰς τὴν καθ' ἡμᾶς Ἱστορίαν συνήνεγκεν.

Ἄρτι γὰρ τοῦ Βαρδάρου Τουτὰχ ἐκ τῶν βαθυτέρων τῆς Ἀνατολῆς μερῶν κατεληλυθότος μετὰ βαρυτάτου στρατεύματος ἐφ' ᾧ τὰ τῶν Ῥωμαίων ληξέσθαι, ὁ Οὐρσέλιος, πολλάκις ὑπὸ τοῦ στρατοπεδάρχου στενοχωρούμενος, καὶ ἄλλα ἐπ' ἄλλοις φρούρια ἀφαιρούμενος, καίτοι στρατιᾶν πολλὴν ἐπαγόμενος· καὶ πάντας λαμπρῶς καὶ γενναίως καθωπλισμένους, εὐμηχανίᾳ παρὰ πολὺ ἤττατο τοῦ μου, πατρὸς Ἀλεξίου. Τῶς δ' οὖν ἐπ' ἐκεῖνο καταφυγεῖν ἔδοξε τελευταῖον· τοῖς πᾶσιν ἐξαπορούμενος ξυμμίγνυσι τῷ Τουτὰχ, καὶ φίλον ποιεῖται, καὶ

temnendis copiis, partim ex ea gente, unde ipse oriundus erat, partim ex alio quovis genere collectis, pro se rem gerebat, nihil principali fastigio humiliter spirans. Et erat idoneum constituendæ tyrannidi tempus nactus, quo Romana res haud dubiis inclinationibus in præceptis vergens, Turcorum recentis victoria ferocium incumbente fortuna, plane ut lapsante in arena vestigio pugil, manu sustinebat. Tali perturbatione rerum innata hominis ambitio, occasionis invitatione proritata, in apertam usurpandi regni audaciam erupit.

Volitabat eum expedita manu prædabundus, et passim imminens, hostilibusque incursionibus Orientales fere infestas habebat regiones, vim quoquoersum, terroremque circumferens. Adversus hunc missi viri laude bellica celebres, nihil nisi confidentiam ejus suis cladibus auxerant: quippe alios ignei turbinis ritu improvisa celeritate irruens perculerat, alios, auxiliis sibi Turcicis adjunctis, justa jam acie ausus congregi fuderat: nonnullis quoque captis; neque enim phalanges ineluctabilem illam suam, isto contra nitente, satis præstare firmitatem poterant. Per id tempus exercitibus tam Orientalis, quam Occidui limitum patrii mei præfecturæ demandatis, Alexius pater meus, fratris auspiciis ductuque militabat. Verum Imperator Michael, cum omnia pessum ruere cerneret, Barbaro isto cuncta pernicitate ac pernicie fulmine pervolitante, lateque vastante, proprio ipsum exercitui cum summa potestate præesse jussit, et si qua posset, grassanti pesti obistere. His copiis et mandatis Alexius acceptis vim omnem atque industriam sobertis animi fortisque pectoris ad rem bene gerendam intendit: præferebatque jam in illis primis experimentis bellatrix adolescentiæ, vix dum primore lanugine malas signantis, haud dubium instar ditandatorum illorum nominum Æmilii, Scipionisque Romanorum, et Carthaginensis Annibalis, quorum fortissimam patientiam laborum, et nusquam conniventem providentiæ vigiliam æmulatus est tanta felicitate, ut Urselium tunc illum torrenti victoriarum cursu præcipitem, ruentemque pessum ejus impulsu Romanam rem, paucorum opera dierum unus homo sisteret. Erat enim tum mire perspicax ad statim videndum quid oporteret fieri, tum ad idem exsequendum etiam promptior. Qua vero Alexius Urselium ratione ceperit, exponit Cæsar in secundo Historiæ suæ libro fusius: narrabimus et nos, quatenus ad nostram quoque historiam id confert.

Moverat ex remotioribus Orientis partibus in Romanos fines infesta signa Barbarus Tutach cum valido et prædæ cupido exercitu: quo tempore Urselium, magnis licet et speciose robusteque armatis instructum copiis, Alexius industria nominis propria, quam legionum suo ductui permissarum vi adortus, in magnas sensim angustias redigebat, aliis subinde atque aliis et munitionibus auferendis, nec jam fere ulterius recedendi spatio relicto. Sic ille deprehensus, consilii que inops, tandem ad Tutachum adit: ab eoque delimito, ac

sibi conciliato, impetrare nititur, ut consilia, A copiasque 5 secum jungere in belli communiter gerendi societatem velit. Sensit, et isti concordia, ne coalescat, omni ope intercedere statuit Romani exercitus dux Alexius. Nec mora : præoccupat animum Barbari; nec verbis, donis, modisve ullis, aut machinis, ad eum sibi adjungendum idoneis parcit. Erat enim, si quis alius, talium excogitantorum componendorumque mirus artifex : neque unquam tam in arcto res erant, quin plures ad exitum vias versuta illi ac secunda consiliorum expediret mens. Hujus industriæ specimen tum dedit aggreddendo Tutacho, demulcendoque his fere verbis : *Amicitiam inter se colunt tunc sultanus, et meus imperator; Barbarus vero hic Urselius vim utriusque, atque arma ostentat, unus æque infestus, et formidolosus ambobus : nam quod modo nos incurSAT paulatim carpens, atque atterens Romanam rem, Perside interim abstinens; mihi crede, non vobis parcit, aut favet, sed quas deesse adhuc sibi ad vos oppugnandos vires intelligit, consilio et mora colligit : sine illum dum se corroboret, dum, si queat, mecum debellet, dum a Romanis securus sit, mox in te conversum, vehementem hostem vicissim senties. Nec vero ego te ad commune in commodum communi necum opera tollendum publicæ duntaxat utilitatis mercede provoCO. Pecunias opta quam multas voles, eas a te capti. ad nosque missi Urselii habebis præmium. Vide igitur an cunctari debeas in eo consilio capiENDO, ex cujus effectu tria tibi quantivis pretii bona evenient. Primum enim pecunias tibi parabis, quantas vestrorum unquam lucratus est nullus. Deinde gratiam ab imperatore inibis maximam, cujus ope in summam deinde felicitatem provehî poteris. Tertio sultano quoque magnæ lætitiæ causam afferes, Urselio per te sublato, homine ambiguo, jura suspectæ potentia, ac mox hoste, qui Turcos inter ac Romanos sese dudum exercet ad utrorumque periculum.*

His per internuntios a patre meo, Romani duce exercitus, tali tempore cum Tutacho actis, et videlicet tam ipso, quam qui cum eo erant, persuasis Barbaris, tum ut caveretur de summa promissæ pecuniæ, deque solutionis die : obsidibus ex maxime insignium numero datis, capitur ex condicto repente Urselius, et Amasiam ad Alexium perducitur. Cæterum expectatæ inde pecuniæ morabantur : neque ipso, unde solveret, habente, et imperatore negligente totam rem. Itaque non jam tarde incedebat pede (ut tragœdia loquitur), sed plane nusquam aderat pecunia. At Tutachus cum suis instabat, aut appendi pactum auri modum flagitans, aut eo, unde frustrata emptio, adducis fuerat, remitti, ac restitui captivum. Hic Ale-

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(4) Οικειούται τὸν Βάρβαρον. Noverat quippe Alexius Turcorum mores, qui alias infidi, donis et pecunia facile capiuntur. Leo Aug. in tact. cap. 18, § 48. Περιεργα δὲ εἶσι τὰ τῶν Τούρκων φύλα, καὶ κρύπτοντα τὴν βουλήν αὐτῶν, ἀφιλα δὲ καὶ ἀπιστα, καὶ διὰ τῆς ἀπιστίας τῶν χρημάτων κρατούμενα, ὄρκου περιφρονοῦσιν. Hinc proverbium apud hodiernos Græcos, ut auctor est Hermodorus Rhegius : Τούρκων εἶδες, ἄσπρα θέλει,

εις συμμαχίαν αὐτὸν καταλιπαρεῖ. Ἄλλ' ὁ στρατοπεδάρχης Ἀλέξιος ἀντιστρατηγεῖται πρὸς ταῦτα καὶ δεξιότερον οικειοῦται τὸν Βάρβαρον (4), καὶ ἐπισπᾶται λόγους καὶ λόγους καὶ δῶρους, καὶ πᾶσι τρόποις καὶ μηχανήμασιν. Ἦν γὰρ εἴπερ τις ἄλλος ἐφευρετῆς, καὶ πόρους ἐν τοῖς ἀπορωτάτοις ξυμμηχανώμενος. Ὁ γοῦν δυνατώτατος αὐτῶ τῶν τρόπων τοιοῦτός τις ἦν, ὡς ἐν τύπῳ εἰπεῖν, δεξιώσασθαι τὸν Τουτᾶχ, καὶ φησι· Φίλοι μὲν ἀμφοῦ ἀλλήλοισι δὲ τὸς σουλετάνος καὶ ἐμὲς βασιλεύς. Ὁ δὲ Βάρβαρος οὗτος Οἰρσέλιος καὶ πρὸς ἀμφοῦ ἀνταίρει τὰς χεῖρας, καὶ ἐχθρὸς καὶ ἀμφοτέροις καθίσταται φοβερώτατος, ἐκείνου μὲν κατατρέχων, καὶ ἀεὶ τι τῆς μερίδος Ῥωμαίων κατὰ μικρὸν ὑποσώμενος, ἀποστερισκῶν δὲ τῆ Περσίδι ἄπειρ ἄν καὶ ἐξῆρ, κἀκείνη περιγερέσθαι. Τέχνη δὲ τὸ ἅπαν ἐπέργεται, τῶν μὲν ἐμὲ παρασκιάζων διὰ τῆς σῆς δυνάμεως, αὐθις δὲ τοῦ καιροῦ τούτῳ συμπνεύσαντος ἀξέμετος ἐμοῦ, ὡς ἤδη ἐν ἀκινδύνῳ καθεσθηκῶς, πάλιν ἐξ ὑποστροφῆς κατὰ σοῦ ἀρείται τὰς χεῖρας. Ἄλλ' εἰ τι ἐμοὶ κείθῃ, ἐπειδὴν καὶ αὐθις ἐλεύσεται πρὸς ὑμᾶς, χρημάτων πολλῶν κρατῆσαι τὸν Οἰρσέλιον, καὶ πρὸς ἡμᾶς ἐξαποστεῖλαι δεσμώτην. Τρία γὰρ ἐντεῦθεν, φησι, κερδανεῖς, ἐν μὲν χρημάτων πλῆθος ὅσον καὶ ὀλον οὐδαίς πω πρότερον, ἕτερον τοῦ αὐτοκράτορος ἐντοπισπάση, ἀφ' οὗ περ εἰς ἄκρον εὐδαιμονίας φθάσεις ἐληλυθῶς, τρίτον δὲ εἶτι ὁ σουλετάνος τὰ μεγάλα ἠσθήσεται ἐχθροῦ τηλικούτου ἐκποδῶν γεγονότος, καὶ τὰς χεῖρας ἀσνούντος καθ' ἐκατέρων κατὰ τὴν Ῥωμαίων καὶ Τούρκων.

Ταῦτα διαπρεσβευσάμενος πρὸς τὸν ἄνωθεν εἰρημένον Τουτᾶχ ὁ ἐμὲς πατήρ καὶ τῆς Ῥωμαϊκῆς στρατιᾶς ἀρχηγὸς κατ' ἐκεῖνο καιροῦ, καὶ ἅμα καὶ ὀμήρους πέμψας τῶν ἐνδοξοτάτων τινὰς ἐπὶ συχραίμην χρόνῳ, καὶ χρημάτων ποσότητι πείθει τοὺς ἀμφὶ τὸν Τουτᾶχ Βαρβάρους κατασχεῖν τὸν Οἰρσέλιον, καὶ τούτου ταχὺ γεγονότος ἀποστέλλεται εἰς Ἀμάσειαν (5) τῷ στρατοπεδάρχῃ, Ἄλλ' ἐντεῦθεν ἐχρονοτρίβει τὰ χρήματα. Αὐτὸς μὲν γὰρ οὐκ εἶχεν ὀπίθεν ἀποπληρώσεια, τὰ δ' ἐκ βασιλείως ἠμέλητο, καὶ οὐκ ἐπὶ βραδεί ποδὶ κατὰ τὴν τραγωδίαν ἔστειχεν, ἀλλ' οὐδαμοῦ κατεφάνετο. Οἱ μὲν γὰρ ἀμφὶ τὸν Τουτᾶχ ἐνέκειντο τὸν τῶν χρημάτων ἀπαιτούντες ὄγκον, ἢ τὸν ἐωνημένον ἐξόπισθεν λαμβάνειν καὶ καλινδρομεῖν ἐφ' αὐτὸν ὅθεν κατελίπητο· ὁ δὲ

καὶ ἄλλον εἶδες, καὶ ἄλλα θέλει.

(5) Ἀμάσειαν. Amasia urbs est Ponti Galatic in Cappadocia, de qua præter Ptolemæum et Strabonem, qui patriam sibi illam fuisse scribit, consulendi Eustathius presb. in vita S. Euthymii Patr. CP. cap. 37, 39. Auger. Busbequius in itinere Amasiano, et Joan. Leunclavius in Pand. Turc. cap. 6.

οὐκ εἶχεν ὄθεν ἀποδοῖν τὴν τοῦ ἐωνημένου τιμὴν. Αὐτοῖς ὅλοις οὖν δι' ὅλης νυκτὸς ἐξαπορούμενος ἐρα-
νίσασθαι παρὰ τῶν οἰκηθῶρων Ἀμασειας ἐλογίσατο
τὴν τιμὴν, καὶ αὐγαζούσης ἡμέρας, κἄν ἀργαλέον
ἐδόκει, ἀλλ' ἕως συνεκαλεῖτο ἅπαντας καὶ μᾶλλον
τοὺς τὰ πρῶτα φέροντας, καὶ χρημάτων εὐπορού-
ντας, πρὸς οὓς μᾶλλον θεασάμενος, ἔφη· Ἴστε πάν-
τες ὅπως ὁ Βάρβαρος οὐτοσί τὰς τοῦ Ἀρμενι-
κοῦ (6) διέθετο πόλεις ἀπόσας, ὅσας τε κωμοπό-
λεις ἐπόρθησε, καὶ ὁπόσους κακῶς διέθετο
συμφοραῖς ἀφορήτους ὑποβαλῶν, ὁπόσα τε γρη-
ματα ἀφ' ὑμῶν ἐκομίσαστο. Ἀλλὰ καιρὸς ἤδη
παρῆστι τῶν ἐξ αὐτοῦ ὑμᾶς ἀπαλλάττειν κακώ-
σεω, εἰ βοῦλεσθε. Δεῖ τοιγαροῦν μὴ προέσθαι
τούτων· ὁρᾶτε γὰρ ὡς δεσμότης ἡμῖν ὁ Βάρβαρος
νεύσει πάντως Θεοῦ, καὶ ἡμετέραν σπουδῆν. Ὁ δὲ
τούτων ζωγρήσας Τουιάχ ἐξ ὑμῶν αἰτεῖ τὴν τι-
μὴν. Ἡμεῖς ἀπορούμεν παντάπασιν ἐπ' ἀλλοδα-
ζῆς τε ὄντες, καὶ συχνὸν ἤδη χρόνον μετὰ τῶν
Βαρβάρων μαχόμενοι, καὶ τὰ προσόντα δεδαπα-
ρηκότες. Εἰ μὴ γοῦν πόρρω ὁ βασιλεὺς ἦν, καὶ
καιρὸν ἀναμονῆς ἐδίδου ὁ Βάρβαρος, ἔσπευσα
ἂν ἐκείθεν κομισθῆναι τὰ τῆς τιμῆς. Ἐπεὶ δ' ὡς
ἴστε καὶ αὐτοὶ οὐδὲν τούτων ἐξῆστο πράττειν, θεὸν
ὑμᾶς συνεισενεγκεῖν τὴν τιμὴν, καὶ λήψασθε
πάντα δι' ὑμῶν ἐκ βασιλέως ὁπόσα παράσχοιτε.
Ἐπε ταῦτα καὶ ἐξεκρούσθη παραυτίκα, καὶ θόρυβον
ἀνῆψε σφοδρότατον τῶν Ἀμασειανῶν, εἰς ἀποστα-
σίαν κεινημένων. Ἦσαν γὰρ οἱ τούτους εἰς θυμὸν
καὶ θόρυβον ἠρέθιζον ἄνδρες κακουργότατοι τινες,
καὶ βέβηται πραγμάτων εἰδότες ὀτρύνειν δῆμον εἰς
ταραχὴν· θόρυβος τοίνυν ἦτο πολὺς, τῶν μὲν βουλο-
μένων σώζεσθαι τὸν Οὐρσέλιον καὶ τὸ πλῆθος ἀντι-
λαβέσθαι τοῦτο ἐρεθίζόντων, τῶν δὲ ἐκταραττομέ-
νων, τοιοῦτον γὰρ τὸ συρφετῶδες πλῆθος, καὶ τὸν
Οὐρσέλιον ἀρπάζει θελόντων καὶ τῶν δεσμῶν
ἀπολύειν. Δῆμον οὖν ὁ στρατοπεδάρχης τοσοῦτον
ὄρων μαινόμενον, ὡς ἐν στενῷ κομιδῆ τὰ κατ' αὐτὸν
ἐγνώκει κατεπεπτώκει μὲν οὐδαμῶς, ἀλλ' ἐπιρρώ-
σας ἑαυτὸν κατεθείγαζε τῇ χειρὶ τὸν θόρυβον, ὅψ' δὲ
καὶ μόλις τούτους καταπαύσας, καὶ πρὸς τὸ πλῆθος
τὴν λόγον ἀνενεγκῶν ἔφη·

qui sine certo consilio ferrent tamen, et, quod tali tempore vilis plebecula solet, cum strepitu ac
jactatione tumultuarentur. Ejusmodi perturbatione furentem populum, resque sibi arctissimo
loco positas cernens Alexius, non tamen animo concidit; sed sustentans seipsum, atque erigens,
manu silentium indixit; quo sero, ac vix impetrato, ad plebem sermone directo :

Θαυμάζειν ἔπεισι μοι, ἄνδρες Ἀμασειανοί, ὅτι
τὴν συσκευὴν ταύτην τῶν ἐξαπατώντων ὑμᾶς
παντάπασιν ἠγγροήσατε τὴν σφῶν αὐτῶν σω-
τηρίας τῷ ὑμέτερω αἵματι ἐξωνουμένων, καὶ

Mirari mihi vos subit, inquit, viri Amaseni, qui
plane nondum intelligatis, quid isti parent, qui vos
concitant? Semperne hominibus subdolis, suam ip-
sorum salutem vestro sanguine redimentibus, vestram

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(6) Ἀρμενιανοῦ. Scilicet θέματος. Cappadocia
circa tempora Justiniani in tres partes divisa
fuit, mediterraneam, superiorem et inferiorem.
Mediterranea Charsianum, a quodam Chorsia præ-
side; superior finitima Lycæoniæ et Tauro, Cappa-
docia minor; inferior divniq, quæ Pontum Euxi-
num spectat, Armeniaca, quia Armeniis vicina,
appellatae sunt. De postrema Cappadociæ parte,
non de ipsa Armenia proprie sumpta hic potissi-

imum agit Anna: neque enim Amasia fuit Arme-
niæ urbs, sed prima e septem Armeniaci Themat-
tis, ut auctor est Constantinus Porphy. lib. De
administr. imp. cap. 7, et lib. II. De Thematib.
cap. 2. Occurrit præterea Armeniaci Themat-
tis mentio apud Niceph. CPol. a. 741: Nicetam in
Joan. Comn. cap. 9, Landulf. S. g. lib. XVIII. Hist.
Misc.; eundem Constant. in Basilio, cap. 50, Sey-
litz, Zonar. et al. Vide pag. 331, 342.

operam ad vestram perniciem commodabilis? Fin-
gite quod clamatis, quod molitum itis, regnare Ur-
se'ium; quid ex 7 eo in vos præter cades, excæca-
tiones, mutilationes, redundabit? Isti vero, qui tanti
furoris vobis auctores sunt primum quidem se, remque
familiarē indemnem tuebuntur, demerendo interim
Barbaro; mox, si fortuna tyranni litubaverit, parati
præoccupando imperatore, in vos quidem invidiam,
et pœnas rebellionis vertere, sibi vero gratiam fidei
constantis, et præmia amplissima pacisci; tanquam
scilicet per ipsos unos steterit, quominus Amasena
civitas irreparabiliter imperio periret. Ex qua licen-
tia cives improbi fortunis et capitibus vesiris lu-
dunt; vobis, pro simplicitate vestra, fraudi eorum
malitiæque faventibus; dum illis ipsis obsecundatis,
ad seditionem instigantibus, qui postmodum iram
imperatoris adversum vos, ob ea ipsa, quæ illorum
impulsu peccaveritis, malignis accusationibus ac-
cendent. Ergo istis, si quid mihi creditis, valere
jussis, in domum vos suam quisque recipite, ubi si
attente, quæ dicta sunt, reputabitis, facile statuetis,
utri vobis salubriora consilia suggerant, tumultus
auctores, an ego.

His auditis, velut lapsa in terram testula, priori,
quam domo attulerant, in foro deposita sententia,
tectum quiaque suum repetit; Alexio in præsens
metu soluto, at non sollicitudine in posterum.
Reputans enim quam facile levis multitudo senti-
entias conceptas deponere, abjectas resumere
solita sit, præsertim ubi a turbulentis incensoribus
instigata fuerit, vereri cœpit, ne Insequenti mox
nocte, resumpta insania, de novo in se conjurati
ruerent, Urselium custodia et vinculis erepturi;
ad quod prohibendum se nequaquam satis firmis
instructum esse copias sibi erat conscius. Palamedeu
ergo quemdam astum in subsidium imbecilli-
tatis advocans, Urselium excæcare simulat, at-
que ad famiam ejus rei factæ certius spargendam,
ministrum talis supplicii publicum adhibet, eun-
que ferro ad eruentes oculos armatum, humi
per vim afflicto, resupinatoque, quasi ad patien-
tiam supplicii Urselio imponit, frendenti gemen-
tique nihilo leone capto moderatius: quæ omnia
in vanam speciem comparabantur. Ergo ad quos
pervenit acutus, et impotens metuentis ejulatus,
ii sibi et aliis persuaserunt, editas illas voces
lamentabiles ab Urselio tortoris ad aspectum
torvum, atque illætabilem supplicii horrore præ-
sentis efferato. Et jactabat ille se, quanquam solo
timore perstrictus, tam efferate ac sæve ut fidem
faceret rem ad experientiam supplicii ultra me-
tuum minasque processisse. Didit itaque per

μεγίστην ὑμῖν τὴν βλάβην ἀροξενούτων ἀεί.
Ποῦ γὰρ ὑμῖν τῆς τοῦ Οὐρσελίου τυραννίδος ἡ
ἐκπέλεια μὴ σφραγῆται, καὶ πηρώσεις καὶ ἀκρωτη-
ρισμοὶ μελῶν; Ὅδοι δὲ οἱ τῶν τοιούτων ὑμῖν
πρόξενοι ἔσθην μὲν τὰ οὐκ εἰς ἀσινῆ διατήρουν
τὸν Βάρβαρον θεραπεύοντες· ἐκείθεν δὲ αὖθις
τῶν ἐκ βασιλέων ἐνεφεροῦντο δωρημάτων, χα-
ρίζομενοι τούτῳ, ὅτι μὴ ὑμῶν τε καὶ τῆς πόλεως
Ἀμασείας παρεχώρησαν τῷ Βαρδάνῳ. Καὶ ταῦτα
μηδὲν οἱ πολλοὶ ὑμῶν ποιησάμενοι πώποτε.
Διὰ τοῦτο καὶ τὴν τυραννίδα συνίστασθαι βου-
λόμενοι, τῷ μὲν τυράνῳ χρηστάς ὑποσάλον-
τες ἐπιβλάδας ἀσινῆ τὰ οὐκ εἰς διατηρῶσιν, ἐκ
βασιλέων δὲ αὖθις ἀπαιτῶσι τιμὰς τε καὶ δω-
ρεάς, ἢ δὲ τι καὶ γεωτερισθεῖσι, αὐτοὶ μὲν πάλιν
ἑαυτοὺς τοῦ δράματος ἐξάγωσι, τὸν δὲ βασι-
λέως θυμὸν καθ' ὑμῶν ἐξάψωσιν. Ἐἴ τι οὖν ἐμοὶ
παίθεσθε, τούτους μὲν ὑμῶν πρὸς θόρον ἐρεθί-
ζοντας· τὸ παρὸν ἐρῶσθαι ἐάσατε, ἕκαστος
δὲ ὑμῶν οὐκ εὖ ἀπελθὼν τὰ λεχθέντι σκοπεῖτω,
καὶ εἰσεσθε ὁποῖος ὑμῖν τὸ ξυμψέρον βουλευέ-
ται.

Τούτων ἀκούσαντες τῶν βημάτων, ὡς περ ὀστράκου
μεταπεσόντος (7), τὴν γνῶμην μεταβαλόντες οὐκ εὖ
ἀνεχώρουν. Ὁ δὲ στρατοπεδάρχης, γινώσκων τὸν
ἄνθρωπον ἐν βροτῇ τὰς γνώμας μεταβάλλειν εἰσθῆτα καὶ
μᾶλλον εἰ ὑπὸ χαιρακάκων ὀτρύνεται, δεισας μὴ
διὰ τῆς νυκτὸς κατ' αὐτοῦ μελετήσαντες ἐπέλθωσι,
καὶ τὸν Οὐρσελίον ἐξαγαγόντες μὲν τῆς φρουρᾶς,
λύσαντες δὲ τῶν δεσμῶν ἀφώσιν, ἐπεὶ μὴ ἀποκρῶ-
σας εἶχε δυνάμεις πρὸς τοσοῦτους ἀντικαταστήνα,
μηχανᾶται τὸ ἐντεῦθεν Παλαμῆδειόν (8) τι μηχανή-
ημα. Ἐς μὲν τὸ φανερόν ἀποτυφλοῖ τὸν Οὐρσελίον,
καὶ ἠπλωτο μὲν τῇ γῇ, ὁ δὲ δήμιος ἐπίγχε τὸν σιδη-
ρον (9), ὁ δὲ ἐπωδῦρετό τε καὶ ἔσπετε καθάπερ λέων
βρυχώμενος· σήμα δὲ πάντα ἦσαν πῆς τῶν ὀμ-
μάτων ἀποστερησῶς· παρήγγελο δὲ καὶ ὁ τῷ δό-
ξαι τυφλούμενος βοᾶν τε καὶ κερκαγένας, καὶ ὁ
μέχρι τοῦ δοκεῖν τοὺς ὀφθαλμοὺς ἐξορύττων, δριμύ τε
ἐνορᾶν πρὸς τὸν ἐκκελενον, καὶ μανιώδη τὰ πάντα
δραῖν, μᾶλλον δὲ σχηματίζεσθαι τὴν ἀποτύφλωσιν.
Καὶ ὁ μὲν ἀπετυφλοῦτο μὴ ἀποτυφλούμενος. Ὁ δὲ
δήμιος ἐκρότει, καὶ πανταχόθι, τὴν τοῦ Οὐρσελίου
τύφλωσιν διεβόμβει. Ταῦτα, ὡς περ ἐν σκηνῇ δραμα-
τουργηθέντα, πέπεικε τὸν ἄνθρωπον ὄλον, ὅς οἱ ἐγχώριος,
καὶ ὅσος ἐξῶθεν εἰς ἔρανον κατὰ τὰς μελίσας συλ-
λέγεσθαι. Τοῦτο γὰρ ἄπαν τὸ σκῆμμα τῆς Ἀλεξίου
φρονήσεως, ἵνα οἱ πρὸς τοῦ δοῦναι χρήματα δυσχε-
ρῶς ἔχοντες, καὶ ἀφέλῃσθαι τὸν Οὐρσελίον ἐπιθυ-
μούντες ἐκ τῶν χειρῶν. Ἀλεξίου τοῦ ἡμοῦ πατρὸς,
ἀποκαταδοκῆσως τε, ὡς ἐντεῦθεν αὐτοῖς τῆς ἐπιθυ-
μίας.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(7) Ὀστράκου μεταπεσόντος. Proverbialis for-
mula, ἐπὶ τῶν ταχέως τι ποιούντων, ait Suidas. V.
Paræmiographos Diogenianum centur. 7; Apo-
stol. Byzant. cent. 15, et al. Occurrit iterum apud
Anuan, lib. vi. Platon. in Phæd., Eunapium in
Præresio, Marinum in Proclo, Const. Manassein,

Pachymer. lib. v. cap. 2, Metaphrastem in Actis
S. Babylæ Mart. cap. 1, etc.

(8) Παλαμῆδειον. Anna, lib. II, pag. 47. τὸ δὲ
σκῆμμα σοφὸν καὶ Παλαμῆδειον.

(9) Τὸν σιδηρον. Μύθρον. Vide infra, pag. 49,
et notata ad pag. 480.

λῆς ἀνωφελοῦς καθιστηκυίας, καὶ ταχὺ πρὸς τὸ βού-
λημα τοῦ στρατοπεδάρχου τράπωνται τῆς πρώτης ἀστ-
χοῦντες βουλῆς, αὐτὸν τε φίλον ποιούμενοι, καὶ ὄργην
βασιλέως ἐκκλίνοντες. Τοῦτον τοῖνον οὕτω κατα-
σχόν τὸν Οὐρσελίον ὁ ἀξιάγατος στρατηγὸς εἶχεν
ὡς ἐν ζωγραφίᾳ τὸν λέοντα, ἐπικαλύμματα τοῖς ὀφθαλ-
μοῖς φέροντα τὰ σύμβολα τῆς δῆθεν ἀποτυφλώσεως.
Οὐ μὴν ἤρκειτο οἷς εἰργασται, οὐδὲ ὡς κῦδος ἀρά-
μενος πρὸς τὰλλα τῶν πραγμάτων ἀναπεπτῶκει.
Ἄλλὰ πόλεις ἄλλας πολλὰς καὶ φρούρια κατεκτή-
σαστο, καὶ ὑπὸ τῆν τῆς βασιλείας ἐξουσίαν πεποιή-
κεν, ὅσα ἐπὶ τῶν Οὐρσελίου καιρῶν πονήρως προ-
πέπραχεν. Ἐντεῦθεν οὖν τὰς ἡνίας στρέψας εὐθύ τῆς
βασιλίδος πόλεως ἤλαυεν. Γενόμενος δὲ ἐν τῇ Παπ-
πᾶ πόλει (10) καὶ μικρὸν ἀναπαύων τῶν πολλῶν
καμάτων ἑαυτὸν τε καὶ τῆν σύμπασαν στρατίαν
πρόγραμμα ἐντεῦθεν ὥπτο πεποικῶς ὄπερ Ἡρακλῆς
ἐκεῖνος ἐπὶ τῇ τοῦ Ἀδμήτου Ἀλκήσιδι. Ὡς γὰρ
εἶδεν ὁ Δοκσιανὸς (11) ἐκεῖνος ὁ τοῦ πρεσβυσι-
λευκῆτος Ἰσαακίου Κομνηνοῦ ἀδελφιδουῦς, καὶ τούτου
ἐξ ἀδελφοῦ, ἀνὴρ δὲ οὗτος τῶν ἐπιδόξων καὶ γένει καὶ
ἀξιώματι, τὸν Οὐρσελίον τὰ τῆς τυφλώσεως σύμβολα
φέροντα, καὶ ὑπὸ τοῦ χειραγωγούμενον, βυθίον τι
στενάξας καὶ ἐπιδακρύσας τῷ Οὐρσελίῳ, ὠμότητα
κατηγορήκει τοῦ στρατηγοῦ, καὶ μέμψιν αὐτῷ
ἐπέθετο τούτου καταβώμενος, ὡς τριούτου ἀνδρὶ
γεννάσαν τε καὶ ἀντικρυς ἤρωα τοὺς ὀφθαλμοὺς ἀφε-
λομένου, ὃν ἐχρῆν ἀτιμώρητον διασώσασθαι. Ἄλλ'
ἐκεῖνος τότε μὲν, τὰς αἰτίας τῆς ἀποτυφλώσεως εἰς
αὐτοῖς ἐπακούσεις, ἐπειπόν. Φιλώστέ μοι, μετὰ βραχὺ
εἰς οἰκίσκον ἀγαγὼν αὐτὸν τε καὶ τὸν Οὐρσελίον ἀνα-
καλύπτει τὸ πρόσωπον, καὶ δεικνυσιν Οὐρσελίῳ τοὺς
ὀφθαλμοὺς πυρωτῶν ἀπαστράπτοντας. Ἐξεπλάγη
ταῦτα ὡς ἐθέασατο καὶ ἐθαύμασεν ὁ Δοκσιανὸς καὶ
ὡς εἶχεν ὁ τι καὶ χρήσιμοι τῷ κλήθει τοῦ θαύμα-
τος, καὶ θαμὰ ταῖς ὕψει τὰς χεῖρας ἐπέβαλε, μή-
που καὶ ὄναρ ἐστὶ τὸ θεωρούμενον ἢ εἰς μαγικήν
τερατεία, ἢ ἄλλο τι τοιοῦτον ἄρτι πρῶτως καινοτο-
μούμενον. Ὡς δὲ τῆν ἐπὶ τῷ ἀνδρὶ φιλανθρωπίαν
τοῦ ἐξαδέλφου κατεμάνθανε καὶ μετὰ τῆς φιλαν-
θρωπίας τὴν τέχνην, περιχαρῆς γεγονῶς ἐνηγκαλί-
ζετό τε αὐτὸν καὶ κατεφίλει πολλάκις τὸ πρόσωπον,
εἰς ἡδονὴν τὸ θαῦμα μεταβαλὼν. Ταῦτ' δὲ τούτῳ
πεπόνθασιν καὶ οἱ περὶ τὸν βασιλέα Μιχαήλ, καὶ
βασιλεὺς αὐτὸς καὶ πάντες.

Ἐντεῦθεν πάλιν ἐπὶ τὴν ἐσπέραν πέμπεται παρὰ
Νικηφόρου τοῦ αὐτοκράτορος ἡδη τὰ Ῥωμαῖα σκή-
πτρα κατεσχηκότος κατὰ Νικηφόρου τοῦ Βουε-

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(10) Ἐν τῇ Παππᾶ πόλει. Non Constantino-
poli, quod vult disertus interpres, sed Castamone
in Cappadocia. V. Bryenium, lib. II, n. 26.

A vulgus ruior, vere caecatum Urselium; unde, ista
jam necessario damnata spe, ad simulandum ob-
sequium versi cives, pariter atque advenæ, pro se
quisque, apicularum more, symbolas pecuniæ con-
tulerunt: successumque habuit solers consilium.
B Alexii, talia tanquam ad scenæ ludum compo-
nentis, ut excuteret spes improbas cupidis rerum
novarum, quorum in audacia potentiaque Urseii
studium ac fiducia conquiescebat, quemque ideo,
quoad re integra, sanum, ac utilem sibi adjungi
posse considerent, plane vim potius experirentur,
quam in erogationem consentirent, facilem ipsis,
ac pronam futuram, semel persuasis, eum lumini-
bus orbatum, quem ducem ipsi sibi rebellaturis
scilicet destinassent. Hunc igitur tali quadam ma-
chinatione virum captum mirificus belli dux hab-
uit in custodia sic tanquam in cavea leonem,
obligatum oculos ad continuandam execrationis
famam. Nec vero hæc satis putavit, aut quasi
abunde parta fruiturus gloria, successibus indor-
mit: verum concussis partibus toto impetu incum-
bendum ratus, urbes, arcesque, quæ supererant
plurimæ, aggressus, plane non prius quievit, quam
omnia quæ ab initio Urselianorum temporum de-
fecerant, imperio restitueret. Quibus jam patris,
victor in regiam urbem est invecus; ubi domes-
tica quiete se atque exercitum paulisper ab ex-
peditionis difficilis laboribus dum recreat, contigit
ipsi edere miraculum, ejus non absimile, quo dic-
tatur Hercules Admeto mortuam lugenti, vivam
repente, atque vigentem reddidisse conjugem. Erat
C Doceanus Isaacii Comneni, qui nuper imperaverat,
ex sorore nepos, Alexii patruelis, vir, et genere,
et dignitate clarus in paucis; is cum Urselium
vidisset suæ calamitatis mendacibus obnuptum
symbolis, manuque ductum a quopiam tractis ex
intimo suspiriis indigno viri fortis illacrymatus
casui, non se tenuit, quin crudelitatis inhumanæ
damnaret Alexium, qui tam generosum heroem
tam misere deformasset, quem servasse incolumem
oportuerat. Cui ille: Execrationis istius causas
alia occasione a me, inquit, audies, clarissime.
Nec aliud tunc quidem. Cæterum paulo post deda-
xit hominem in domunculam, ibique oculos Urse-
D lii fasciis involucrisque remotis, vivido lumine
spirantes, vegetosque Doceano monstravit, mirari nunquam desinenti, contractantique sibi ipsi su-
biale oculos, quasi ut probaret, num hæc vere, an non potius per somnium cerneret, magicisque
præstigiis, aut alia nova fraude illuderetur. Tandem ubi plane perspecta est humanitas Alexii,
industriæ laude cumulata, versa in gaudium admiratione, sæpius amplexatus est, suaviatuque pa-
truellem; lætitiæque, ac gratulationem suam, vulgata mox fama, in comitatu Michaelis universum,
ipsamque adeo in Augustum propagavit.

9 Hinc iterum in Occidentem Alexius mittitur a
Nicephoro imperatore, Romani jam sceptri com-
pote, adversus Nicephorum Bryenium, occiduas

(11) Δοκσιανός. Theodorus Doceanus Scylitzæ
dictus, de quo et ejus familia pluribus agimus in
Stemmata Comnenico.

omnes provincias perturbantem, seque, assumpto diademate, pro Romanorum Augusto ferentem. Simul enim ac Michael Ducas throno excussus est, et pro principali fascia, coronaque talarem, et epouidem archiepiscopalem induit; Botaniates, occupato augustali solio, desponsaque sibi, ut distinctius processu sermonis explicabitur, imperatrice Maria, imperii habenas regere cepit. At Nicephorus Bryenius, imperante iam tum Michaele, ducatu Dyrrachii munitus, etiam antequam Nicephorus regnaret, imperii candidatum se gerebat palam: atque adeo non exspectato, dum ea dignitas vacaret, a Michaele machinari defectionem cœperat. Hujus incepti quæ causa, quæve rationes fuerint, mihi non est necesse diligentius exponere, quoniam istum nobis laborem accuratus ea de re nostri Cæsaris commentarius occupavit: quo vero modo, ac successu Bryenius Dyrrachio, tanquam ex belli sede progressus, occidua omnia percurreret, sibi que adjunxerit, utque ipse denique sit captus, maxime arbitror necessarium exponere breuiter; nam fusiis, et subtilius ista descripta qui nosse cupierint, eos ad Cæsarem remittimus. Erat is, de quo agitur, Nicephorus Bryenius, bellator priuus, genere clarissimo, proceritate corporis, et faciei forma commendabilis, maturitate juxta consilii, roboreque lacertorum facile omnes, qui tunc erant, homines superans. Plane dignum imperio caput; quippe aspectu ipso, ante usum et sermonem, sibi conciliabat homines, adeo quidem ut cuncti passim milites civesque priuo eum loco, atque imperio occidui pariter et orientalis limitis ultro dignissimum et agnoscerent, et proferrentur. Etenim offerentem sese civitates nonnes obuiis ulnis excipere, et ad vicinas pro se quæque urbes, non minus alacriter admittere paratas, cum plausu ac pompa transmittere consueverant. Conturbabant hæc Botaniatem eo quidem magis, quod magno Bryenium, et valido instructum exercitu videbat: quæ res imperium universum ancipiti cura di-

νίου (12), τὴν δύσει ὄλην κλονοῦντος, καὶ τὸ διάδημα ἑαυτῷ περιθεμένου, καὶ βασιλεῖα Ῥωμαίων ἀνακηρύττοντος. Ἄρτι γὰρ τοῦ αὐτοκράτορος Μιχαήλ τοῦ Δούκα τοῦ θρόνου καθαιρεθέντος, καὶ ἀντὶ ταινίας τε καὶ στέμματος τὴν ποδήρη (13) καὶ τὴν ἐπωμίδα τὴν ἀρχιερατικὴν ἐνδεδυμένου, ὁ Βοτανειάτης ἐπὶ τοῦ βασιλείου θρόνου καθίσας, καὶ τὴν βασιλῖδα Μαρίαν, ὡς προῖων ὁ λόγος σαφέστερον παραστήσει, μνηστευόμενος, τὰ τῆς βασιλείας διέθυνε πράγματα. Ἄλλ' ὁ Νικηφόρος Βρυένιος, τὴν δουρικὴν (14) περιεζωσμένος ἀρχὴν Δυρράχίου ἐπὶ τοῦ βασιλέως Μιχαήλ, καὶ πρὸ τοῦ βασιλεῦσαι τὸν Νικηφόρον, βασιλείαν τε ἤρξατο καὶ ἀποστασίαν, κατὰ τοῦ Μιχαήλ ἐμελέτησε. Τὸ μὲν ὄθεν καὶ ὅπως οὐκ ἀναγκαῖόν ἐστιν ἡμῖν διηγεῖσθαι· φάσκει γὰρ ἡ τοῦ Καίσαρος ἐγγράφῃ τὸ αἴτιον τῆς ἀποστασίας ἐξιστορῆσαι· τὸ δ' ὅτι ἐκείθεν, ὡς περ ἐξ ὄρητηρίου τινὸς τῆς πόλεως Δυρράχίου, πάντα τὰ τῆς ἐσπέρας κατέδραμε, καὶ ὑφ' ἑαυτὸν ἐποίησε, καὶ ὅπως οὗτος ἐλάλη, τοῦτο τῶν ἀνιγκησιῶτάων ἐστὶν ἐν βραχείᾳ διηγῆσασθαι. Τὸ γὰρ ἀκριβὲς τῆς ἱστορίας τὸν βουλούμενον μαθεῖν ἐς τὸν Καίσαρα παραπέμπομεν. Κράτιστος γὰρ ὁ ἀνὴρ τὰ πολέμια καὶ ἅμα καὶ γένος ὦν τῶν ἐπισημοτάτων καὶ ἀναδρομῆ σώματος (15) καὶ κάλλει προσώπου κοσμοῦμενος, καὶ ἐμβριθεῖα φρονήματος, καὶ βραχίωνων ἐνῆμαι τῶν κατ' αὐτὸν διαφέρων ἀνδρῶν, ἐπάξιον ἦν βασιλεῖας τὸ χρῆμα, καὶ τοσούτος ἦν εἰς περὶ ὧν δυνατός, καὶ πάντα ἐφέλκειν καὶ ἐκ πρώτης βίβως καὶ ὁμιλίας δυνάμενος, ὥστε πάντες πανθῆμαι καὶ στρατιῶται καὶ ἰδιῶται τῶν πρωτείων αὐτῷ ξυνηχῶρον καὶ βασιλεύειν ἤξιον ἀπάσης ἐφάσκει ἐσπερίας λήξειν. Καὶ γὰρ ἐπίοντα τοῦτον αἱ πόλεις ἔπασαι ὑπέπειν χερσὶν ὑπαδέχοντο, καὶ ἄλλη πρὸς ἄλλην μετὰ χρότου παρέπεμπεν. Ταῦτα ἐτάραττε μὲν τὸν Βοτανειάτην, ἐξεκύκα δὲ καὶ τὸ περὶ αὐτὸν στράτευμα, καὶ εἰς ἀμνηχανίαν τὴν βασιλείαν ὄλην ἐνέβαλλε. Πέμπειν οὖν διεγνώκεισαν τὸν ἐμὸν πατέρα τὸν Κομνηνὸν Ἀλέξιον κατὰ τοῦ Βρυενίου, δομέστικον (16) τῶν σχολῶν ἔρπει προχειρισθέντα,

Car. Dufresnii Du Cangii notæ

(12) *Νικηφόρος Βρυένιος*. Nicephori Bryenii rebellionem et historiam narrat præterea Nicephorus Bryenius ex filio nepos, Zonaras, Scilizzes, Glycas, etc.

(13) *Τὴν ποδήρη*. Michael Ducas Parapinacius, abrogato imperio, in Studieuse monasterium concessit, eo translatus a Botaniata, prid. Paschatis, hoc est, 7 April. an. 1078. Dein Ephesi antistes dictus, cum semel eo venisset, Constantinopolim reversus, in monasterio Manuelis vitæ reliquum exegit. V. Bryen. Zonar. Scyl. Glyc. Manass. Joel. etc.

(14) *Τὴν δουρικὴν*. Inter Ἀυτικὰ θέματα recensetur a Const. Porphyrogeneta 226 lib. n. de Themat. cap. 9: Ἐπαρχία τῆς Νέας Ἠπείρου, τοῦτ' ἐστὶ τοῦ Δυρράχίου. Huic suberant provinciæ aliquot, urbesque complures, quarum aliæ a consularibus, quædam a ducibus regebantur. Harum præcipua et caput Dyrrachium fuit, a qua totius Themat. appellatio. Vide Notit. Græc. in *Geographia sacra*, pag. 24. Dyrracheni igitur tractus ducatum obtinuit Bryenius, Michaele imperante: cui tum eum tenenti Theophylactus Bulgariæ archiepiscopus

epistolam scripsit cum hoc titulo, Τῷ δουκὶ Δυρράχίου τῷ Βρυένιῳ. Eundem ducatum obtinuerunt postea Nicephorus Basilacius, Georgius Monomachus, et Joannes Comnenus Isaacii Sebastocratoris filius. Sed et inde ducis honorariam appellationem Dyrrachii dominis ex gente Franca attributam jam olim a nobis observatum in *Hist. nostra Gallo-Byzantina*, lib. viii, n. 2.

(15) *Ἀναδρομῆ σώματος*. Infra de Bryenio, pag. 11, Καθάπερ τις γίγας ὑπερωμίας εἰς πῆχυν ἕνα τῶν ἀπάντων ὑπερανέθηκε. V. Not. ad. pag. 24.

(16) *Δομέστικος*. Afflictis Romanorum imperatorum rebus, ac Constantini M. partitione, variarumque gentium irruptionibus mutilato imperio, quod reliquum fuit Constantinopolitani principatus, in duas partes distributum fuit, Orientem videlicet et Occidentem, ita dictas respectu Byzantii. Hæ rursus divisæ in provincias, seu θέματα, quæ Constantinus Porphyrogeneta duobus libris eleganter complexus est. Themata vero partim a ducibus, partim a consularibus, quemadmodum stante Romana rep. provinciarum aliæ a prætoribus, aliæ a consularibus, regebantur. Ducibus

μετὰ τῶν ἐνούσῶν δυνάμεων, εἰς γὰρ τὸ μέρος τοῦτο ἡ βασιλεία Ῥωμαίων εἰς τοσκατον ἐληλύθει. Τὰ τε γὰρ ἑῷα τῶν στρατευμάτων ἄλλο ἀλλαχού διεσκέδαστο, τῶν Τούρκων ὑπαπλωθέντων, καὶ πάντα σχεδὸν περισχόντων, ὅσα εὐξείνου πόντου ἐστὶ μεταξὺ καὶ Ἑλλησπόντου καὶ Αἰγαίου τε καὶ Συρικῶ καὶ πελάγους, κόλπων τε τῶν ἄλλων, καὶ μάστιγι ἐπόσοι Παμφυλίαν τε καὶ Κιλικίας παραμειδόντες, ἐς τὸ πέλαγος ἐκπέμπουσι τὸ Αἰγύπτιον. Τὰ μὲν οὖν ἑῷα στρατεύματα οὕτως ἔσχον τὰ δὲ τῆς ἐσπέρας ἐς τὸν Βρυένιον συβρέυσαντα εἰς στενὸν κομιδῆ καὶ ὀλίγον στράτευμα τὴν βασιλείαν ἀφῆκε Ῥωμαίων. Ἀΐατοι (17) τε γὰρ τινες αὐτῇ κατελεφθῆσαν χθῆς καὶ πρῶτην ξίφος ἡμέμενοι καὶ δόρατος, καὶ τινες ἐκ τοῦ χώματος (18) στρατιῶται ὀλίγοι, καὶ Κελτικῆ τις στρατιὰ εἰς ὀλίγους τινὰς περισταμένη. Τούτους δὴ τῷ ἑμῷ πατρὶ Ἀλεξίῳ διδόνσι, καὶ ἅμα συμμαχούς ἀπὸ τῶν Τούρκων προσκαλεσάμενοι ἐξείρωσι: οἱ περὶ τὸν βασιλέα προσέτατον καὶ ἑμμίξαι τῷ Βρυένιῳ, οὐ μᾶλλον εἰς τὴν ἐφεπομένην στρατιάν θαρρόντες ἢ εἰς τὸ φρόνημα τοῦ ἀνδρός καὶ τὴν ἐν πολέμοις καὶ μάχαις δεινότητα. Ὁ δὲ, τὴν συμμάχων μὴ περιμείνας ὀξείως ἐπερχόμενον τὸν ἐχθρὸν ἀκούων, κἀντεύθεν καλῶς καὶ ἑαυτὸν καὶ τοὺς ξυνεπομένους φραξάμενος, ἔξεισι τῆς βασιλίδος τῶν πόλεων, καὶ κατὰ τὴν θράκην γεγωνῶς περὶ τὸν Ἄλμυρὸν ποταμὸν στρατοπεδεύει ἀνευ τάφρων καὶ χάρακος. Μυθάνων γὰρ τὸν Βρυένιον ἐν τοῖς Κηδόκτου (19) πεδίοις αὐλιζόμενον ἐβούλετο ἐκότερα τὰ στρατεύματα αὐτοῦ τε καὶ τῶν ἐναντιῶν ὀξείωλον ἀπίχειν διάστημα. Οὐ γὰρ εἶχεν ἀντιμέτωπος ἐπιστήναι τῷ Βρυένιῳ, ἵνα γὰρ κατάφωρα γένοιτο τὰ τῆς δυνάμεως, καὶ μὴ δολῆ ὀπίσσω εἰς ἐστὶ τὴν στρατιάν ἀσθησῆν τῷ ἐχθρῷ. Μετ' ὀλίγων γὰρ πρὸς πολλούς, καὶ ἀπειροπολέμων πρὸς ἐμπεροπολέμους ἐμελλε ξυμβαλεῖν, καὶ τοῦ θαρρῆν ἀφέμενος, καὶ ἀναφανδὸν ἐμπέπτειν, κλωπιτεύειν τὴν νίκην (20) ἐβούλετο.

intelligeretque se plurimos cum non multis, exercitatissimos cum tyronibus in conficiu commissurum. Ergo Alexius non hoc audendi tempus, palamve aperto Marte invadendi ratus, cautius grassari artibus, et furari, si posset, victoriam, satis sibi tunc quidem videri debere statuit, idque conari decrevit.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

denique ac consularibus præerant domestici duo: prior qui Orientalibus provinciis imperabat, δομέστικος τῶν Ἀνατολικῶν θεμάτων, posterior qui occidentalibus, τῶν Δυτικῶν dicebatur. Hac potestima functum dignitate Alexium tradit, præter Græcos scriptores, Willelmus Antistes Tyrinus, lib. II, cap. 5.

(17) Ἀΐατοι. Quemadmodum olim apud Persas erat legio militaris, quam τῶν Ἀθανάτων ἀπυλάβαν, ut docemur ex Procopio, lib. II *De bello Persico*; Theoplane in Theodos. Jun. an. 18; Freutplio, tom. II, l. h. v, cap. 10, et aliis scriptoribus, quos laudat Brissonius lib. *De regno Persar.*, ita habebant Byzantini imperatores, Persicorum principum simiæ, suos immortales, quos a Nicephoro logotheta, qui sub Michaelē Duca rerum potitus est, tum demum institutos refert Bryenius, lib. IV, n. 4, quibus id nominis videtur inditum, quod pacis æque ac belli tempore militarent, essetque eorum cohors *schola vocatio-*

brabat, incertum, utri tandem domino cederet. Visum tandem est opponendum Bryenio Alexium Comnenum, patrem meum, dignitate magni domestici Scholarum recens auctum, datis ad hoc ipsi copiis, quæcunquæ ad manum erant, sane perexiguus: nam ad militarem rem quod attinet, plane ad extremum imbecillitatis Romanum imperium devenerat; Orientales siquidem exercitus, alii alio dispersi, necessaria limitibus statione tenebantur. **10** Turcis latissime dominantibus, et per omnes fere regiones, quæ Euxinum, Hellesquepontum interjacent; quæque hinc Ægæo, hinc Syriaco mari clauduntur, sinibusque maxime iis qui Pamphyliam, Ciliciamque præterlapsi, in mare Ægyptium delabuntur, munitiones obtinentibus. Unde fiebat ut cum Orientales exercitus Turcico periculo distinerent, Occidui ad Bryenium confluisissent: quæ supererat Romana potentia, exili sanè numero censeretur. Reliqui nimirum erant immortales quidam, qui heri, ac nudius tertius tractare gladios, hastasque cœperant. Accedebant alii, et ipsi rari, a Chomate nuncupati milites, et Gallici nonnulli manipuli summam ad paucitatem redacti. Ejusmodi copias, qui pro Botaniæ res administrabant, patri meo dant, polliciti auxilia Turcorum, quæ conductum miserant: simulque edicunt, sine mora capessat bellum, cumque Bryenio decernat, freti utique non tam exercitus robore, quam consilio, bellicaque virtute ducis; qui, ne Turcicis quidem expectatis auxiliis, statim se, suisque quam cæcime potuit instructis, adventantem quippe hostem audiens, ex urbe regia in Thraciam progressus, castra circa Salsum fluvium sine fossa, et vallo metatus est; quoniam enim in Cedocti campis consedissee Bryenium audierat, idoneo se ab illius conspectu disjungere spatio studuit: id cavens, ne, si suos illi adversa fronte objiceret, facile is sensum paucitatis, imbecillitatisque ipsorum caperet;

quis semper ignara, quod de peculiari quadam Caroli M. imp. caterva militari dixit Monachus Sangallensis, lib. II, cap. 26. Unde Anna de Athanasia agens, lib. II, pag. 62, dixit, στράτευμα δὲ τοῦτο τῆς Ῥωμαϊκῆς δυνάμεως ἰδιαιτόν, quia videlicet, pacis perinde ac belli tempore imperatoribus merebant. *Athenasi* corrupte dicuntur Tudebodo, lib. II. Consule præterea Glossaria Rigalii et Fabrotii.

(18) Ἐκ τοῦ χώματος. Vide notata ad pag. 92.

(19) Κηδόκτου. Τὸν Κηδόκτου χῶρον habent Scyllitzes et Zonaras in Michaelē Rhangabe et Mich. Balbo.

(20) Κλωπιτεύειν τὴν νίκην. Boni enim duces, ait Vegetius lib. III, cap. 10, non aperto Marte prælium, in quo est commune periculum, sed ex occulto semper attentant, ut integris suis, quantum possint hostes interimant, certe vel terreat. V. Leon. Tact. cap. 12, § 12.

Verum antequam duos generosissimos duces, A nec fortitudine, nec scientia rei bellicæ sibi quidquam invicem concedentes, decretorio inter se certamine committimus, id quod jam instituit sermo noster, age ante aciem structam utrimque, collataque signa, augurium successus ex ipsorum consideratione captemus. Erant ex æquo hi viri ambo heroica specie, fortique pectore, robur autem et experientiam militiæ quod attinet, paribus laudis momentis, tanquam in trutina librati: ultra lanx tandem, fortuna degravante, subsederit, mox videndum erit. Interim quidem Bryenius magnis spebus palmam ambiebat; ut qui et copias ductaret, quarum virtuti jure fideret; et ad hoc ipse tum peritiam belli magno usu partam, tum seitam aciei structionem ex se conferret. **¶** Alexio minimum fiducia in copiis, summa spei in seipso; itaque contra eas, quas diximus, adversarii opes, ac vires ingenium versutum ad belli dolos, artemque astuti Martis opponerat. Jam odorari se invicem ceperant, aderatque committendi tempus. Prior Bryenius, cognito itinera sibi ab Alexio ad progressum mature incidi, infestus in ipsum movet circa Calauram, prout exploratores retulerant, castris positus hærentem. Diviserat copias in duo cornua. Dextrum, quod fratri suo Joanni regendum commiserat, quinque millibus constabat fere Itolorum, et e reliquiis copiarum Maniaci illius. Accedebant equites e Thessalia; tum pars quædam eorum qui de societate dici solent, non imbellis. Sinistro cornu Tarchaniotes Catacalo præerat, Thracas, et Macedonas graviter armatos, numero trium millium ductans. Mediam ipse aciem Bryenius tenuit, fortissimo equitatu e Macedonibus, et Thracibus, et flore ipso, ac delectu prætorianæ militiæ constante succinctus. Equis omnes vehabant Thessalis, loriceis ferreis, et galeis, galearumque insignibus late fulgentes: ita ut arrectis equis in aurem dexteram, simul cum flictu sese invicem

Ἐπεὶ δὲ ἀνδρας καὶ ἀμφοτέρους γενναίους ὁ λόγος κατεστήσατο, τὸν τε Βρυένιον καὶ τὸν ἐμὸν πατέρα τὸν Κομνηνὸν Ἀλέξιον (οὐδὲν γὰρ ἕτερος τοῦ ἑτέρου πρὸς ἀνδρίαν ἀπελειμμένατο, οὐδὲ τὰ τῆς ἐμπειρίας ἕτερος ἑτέρου παρ' ἑλαττον εἶχεν), ἀξίον ἔστι καταστησάμενους τοῦτους εἰς φάλαγγας, καὶ ἀντισπορτάσεις, ἐκεῖθεν ἀποσκοπήσαι τοῦ πολέμου τὴν τύχην. Τῷ μὲν γὰρ ἄνδρι τούτῳ καὶ ἄμφω ἦσιν καλῶ καὶ γενναίῳ, καὶ τὰ γε εἰς χεῖρας καὶ πείραν ἴσοι ὡσπερ ἐπὶ τρυτάνης ἰστάμενοι· ὄραν δὲ ἡμᾶς; χρεῶν ὅπου τὰ τῆς τύχης ἐπέβρισεν. Ὁ μὲν γὰρ Βρυένιος μετὰ τοῦ θάρρειν ταῖς δυνάμεισι καὶ τὴν πείραν προῦδάλετο καὶ τὴν εὐταξίαν τῆς παρατάξεως· ὁ δὲ Ἀλέξιος ἐκ τοῦ ἑτέρου ὀλίγας μὲν ἐλπιδας καὶ πάνυ ἀφελεῖς εἶχεν ὅσον ἐπὶ τῷ στρατεύματι, ἀντιπροσβάλλετο δὲ τὴν ἀπὸ τῆς τέχνης ἰσχύν, καὶ τὰς στρατηγικὰς μηχανὰς, ἥδη γὰρ ἀλλήλοι ἀισθόμενοι, καὶ ὅτι πολέμῳ ἤδη καιρὸς, ὁ μὲν Βρυένιος; ἐπειδὴ τὰς ἐφόδους αὐτοῦ προῦποτέμευσθαι τὸν Κομνηνὸν Ἀλέξιον μεμαθήκοι καὶ περὶ Καλαυρῆν (21) στρατοπεδεύειν, οὕτω ζυνηταξάμενος ἀντεπήρχετο. Εἰς τε γὰρ δεξιὸν κέρασ; καὶ εὐώνυμον τάξας τὸ στρατεύμα, τοῦ μὲν δεξιῷ κατάρχειν τὸν αὐτάδεσλον Ἰωάννην ἐπέταττε, πεντακισχίλιοι δ' ἦσαν οἱ τοῦτο τὸ μέρος συμπληροῦντες, Ἴταλοὶ τε καὶ τῆς τοῦ Μανιάκου (22) ἐκείνου ἀποσπάδος· καὶ μὴν καὶ ἐκ Θεσσαλίας ἄνδρες ἰππεῖς καὶ μοῖρά τις τῶν ἀπὸ τῆς ἑταιρείας (23) οὐκ ἀγενησ; θάτερον δὲ τὸ εὐώνυμον κέρασ; ὁ Ταρχανειώτης (24) εἶχε Κατακαλὼν, Μακεδόνας τε καὶ Θρᾷκας ἐξωπισμένους εἰς τρισχιλίους τοὺς ζύμπαντας συναριθμουμένους. Αὐτὸς δ' ὁ Βρυένιος; τὸ μέσον κατεῖχε τῆς φάλαγγος. Ἐκ τε Μακεδόνας; καὶ Θρᾷκῶν συντεταγμένον, καὶ τοῦ ἀρχοντικοῦ (25) σύμπαντος ὅσον ἐπιλεκτον. Πάντες δὲ ἐφ' ἵπποις Θεσσαλοῖς (26) ἐποχοῦμενοι καὶ τοῖς σιδηροῖς θύραξι καὶ τοῖς περὶ τὴν κεφαλὴν κράνεσιν ἐξαστράπτοντες, τῶν τε ἵππων διεγειρομένων ἐς ὄρθον οὐκ καὶ τῶν ἀσπίδων πρὸς ἀλλήλας παταγουσῶν, πολλή τις αὐγὴ αὐτῶν

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(21) Καλαυρῆν. Καλαβρόν, Zonara et Scylitzæ, regio sic dicta, διὰ τὸ κατὰ ῥῆτον εἶναι τὸν τόπον βρῦσσειν ὁδῶν πολλῶν τε καὶ ἀγαθῶν.

(22) Μανιάκου. Is est Georgius Maniaces, qui in Italiam, seu Calabriam, ab imp. Basilio missus, Siculos, Normannis juvantibus adortus, et ab iis postea **227** derelictus, defectionem molitus est, Monomacho imperante; sumptisque imperii insignibus, tandem cum ad Servios se contulisset, commisso ad Strobium prælio, debellatus est. Historiam narrat Zonaras, Scylitzes, Glycas, Gaufridus Malaterra, lib. 1, cap. 7 et 8; Leo Ost. lib. 11, cap. 18; et Ordericus Vitalis, lib. 14, qui *Manicheti* nomen, et ob affectatam fortassis tyrannidem, imperatorum titulum ei tribuit.

(23) Ἀπὸ τῆς ἑταιρείας. Ex cohortibus scilicet conflatis ex Romanorum sociis, quas peculiari appellatione ἑταιρείας appellabant. Scylitzes in Michaele Balbo, ἐν τῷ παλατίῳ σχολῆς εἰληφώς, καὶ τὰς ἑταιρείας, ἕξεισι κατὰ τοῦ τυράννου. Atque, ut ex hoc loco videtur posse colligi, militabant illæ in palatio, ad imperatoris custodiam, quibus qui præerant ἑταρειάρχαι et Μεγάλοι ἑταρειάρ-

χαι dicti Constantino Porph. *De Adm. imp. cap. 51*; Willelmo Tyrio, lib. xxi, cap. 16; Pachymiri lib. 11, cap. 24. Cantacuzeno lib. 1, cap. 55, lib. 11, cap. 6; Scylitzæ, Zonara, Manassæ, et al. a Meursio et Fabroto laudatis: quod præterea firmat Cinnamus lib. 5, n. 8. Γεώργιον δὲ ἑταιρείας τῷ τότε ἠγεῖτο τῆς βασιλικῆς. Idem Pachymeres lib. 14, cap. 29, ait eorum munus fuisse in Palatio ἐπὶ τῆς εἰσαγωγῆς, unde *Admissionales* vertit eruditus interpres. Hujusmodi sunt apud nos, les *Introduceurs des Ambassadeurs*.

(24) Ταρχανειώτης. Cujus meminit Zonaras in Romano Diogene.

(25) Ἀρχοντικοῦ. Ἀρχοντες Græcis scriptoribus ævi sequioris, iidem qui nostris *Barones* dicuntur: Ἀρχοντικῶν vero idem quod *Barnagium*. V. Not. ad p. 204.

(26) Ἐφ' ἵπποις Θεσσαλοῖς. Thessalicos equos olim in pretio fuisse adnotant præterea Herodotus, lib. vii; Varo, *De re rustica*, lib. 11, cap. 7; Theocritus *Elæ. id.* Oppianus, lib. 1. Κυνηγ, Lucanus, lib. vi, et alii.

τ. καὶ τῶν κορύθων ἐκείθων ἐξέπιπτε μετὰ δειμάτων. Ὁ δὲ εἰς μέσους κυκλοῦμενος ὁ Βρυένιος καθάπερ τις Ἄρης ἢ γίγας ὑπερωμίας εἰς πῆχυν ἕνα τῶν ἄλλων πάντων ὑφούμενος καὶ αὐτόχρονα θάμβος ἦν καὶ φόβος τοῖς θεωμένοις. Ἐξώθεν δὲ τοῦ σχήματος (27) ὄλου ὡσανεὶ δυοῖν σταδίων διάστημα σκῦθαι τινὲς ἦσαν σύμμαχοι βαρβαρικοῖς κεκοσμημένοι τοῖς ὅπλοις. Παρῆ· γελτο δὲ, ἐπειδὴν οἱ πολέμιοι προφανεῖεν καὶ ἡ σάλπιγξ πολέμιον ἀλαλάζειεν, εὐθὺς κατὰ νώτων ἐμπίπτειν καὶ βάλλειν τοὺς σκῦθας τοῖς πολεμίοις καὶ ὀλίβειν αὐτοὺς τοῖς πυκνοῖς καὶ συνεχέσι τοξίσυμασι, τοὺς δὲ λοιποὺς πυκνὰ συνασπισμένους ἐμπίπτειν κατὰ τὸ καρτερώτατον. Οὕτω μὲν οὗτος τοὺς ἀμφ' αὐτὸν διετάξατο. Ὁ δὲ γε ἐμὸς πατήρ ὁ Κομνηνὸς Ἀλέξιος τοῦ τόπου τὴν θέσιν κατασχεψάμενος τὸ μὲν τοῦ στρατεύματος κατέστησεν ἑνταῖοι κοιλᾶσι, τὸ δ' ἀντιμέτωπον ἔστησε τῆ· στρατιᾶς Βρυενίου. Ἄμφω δὲ περατώσας τοὺς ὑποκαθήμενον καὶ τὸ προφανέ·, καὶ περὶ ἄσας λόγους ἀνδρα ἕκαστον, καὶ εἰς ἀνδρίαν ἐπέρας, τῷ μὲν ἐπέσκηπτε τῷ προλοχίζοντι τάγματι, ἐπειδὴν κατὰ νότου γένοιτο τῶν πολεμίων ἐξικνιδίου προσπίπτειν, καὶ μεθ' ἑρμῆς, εἰ πολλῆς καὶ σφοδρᾶς ἐπαράττειν κατὰ τοῦ δεξιοῦ κέρατος. Τοὺς δ' ἀθανάτους λεγομένους καὶ τινὰς ἀπὸ τῶν Κελτῶν ἑαυτῷ παρακατέσχε, καὶ τούτων προτέτακτο τῶν δὲ Χωματικῶν καὶ Τούρκων ἔξαρχον τὸν Κατακαλὼν κατέστησε, καὶ πρὸς τὸ Σκυθικὸν ἅπαν ἔχειν τὸν νοῦν καὶ τὰς διεκδρομὰς αὐτῶν ἀπαλλάττειν παρεκελεύσατο. Ταῦτα μὲν οὕτως εἶχε καὶ ἐπεὶ κατὰ τοὺς κοιλώδεις τόπους τὸ τοῦ Βρυενίου γέγονε στράτευμα εὐθὺς, σύνθημα δεδωκότος τοῦ μού πατρὸς Ἀλέξιος, μετὰ βοῆς καὶ ἀλαλαγμοῦ ἐμπηδήσαν τὸ περὶ τὴν ἐνέδραν στράτευμα τῷ τε αἰφνιδίῳ κατέπληξαν τοὺς πολεμίους ἕκαστος τῶν παρατυχόντων πλήττων τε καὶ φονεύων, καὶ εἰς φυγὴν κατηνώκασαν. Ἄλλ' ὁ Βρυένιος Ἰωάννης καὶ τοῦ ἡγεμόνος αὐτάδελφος, μνησθεὶς ἐνταῦθα θούριδος ἀλκῆς καὶ θυμοῦ, τῷ ψαλλίῳ τρέψας τὸν ἵππον καὶ τὸν ἐπιόντα στρατιώτην ἀθάνατον πηγή· μὲν κατασβαλὼν ἔστησέ τε κλονομένην τὴν φάλαγγα, καὶ οὕτω συντάξας ἀπῶσε τοὺς πολεμίους. Οὕτως οἱ ἀθάνατοι προτροπᾶδην μετὰ τινος ἀκοσμίας ἐφρευον ὑπὸ τῶν κατόπιν αἰεὶ στρατιωτῶν ἀποκτινύμενοι. Ὁ δὲ γε ἐμὸς πατήρ, εἰς μέσους ἑαυτὸν ἐμβαλὼν τῶν πολεμίων, καὶ γενναίως ἀγωνιζόμενος ἐκλόνει μὲν καὶ οὕτως τὸ μέρος· ἐφ' ᾧ περ ἂν παραγίνοντο πλήττων ἕκαστον τὸν πρὸς αὐτὸν ἰόντα καὶ εὐθὺς καταβάλλων ἐλπίζων δὲ συνέπεσαι καὶ τινὰς ἀμύνην αὐτῷ στρατιώτης, ἀκατασχέτως εἶχετο τοῦ ἀγῶνος, αἰσθόμενος δὲ διαβρύχεισαν τὴν ἐκαστοῦ φάλαγγα, καὶ ἤδη πολλοῦ σκεδασθεῖσαν, τοὺς ἐψυχοτέρους, ἐξ δὲ ἦσαν οἱ σύμπαντες, συλλεξάμενος ἰβουλεύσατο σπασαμένους τὰ ξίφη, ἐπειδὴν ἐγγύσασιν τῷ Βρυενίῳ, κατ' αὐτοῦ χωρεῖν ἀνασχέτως, καὶ δέοι κάκεινους αὐτῷ συναποθανεῖν. Ἄλλ' ἀπέριξε τοῦ τοιούτου βουλεύματος Θεόδοτος

A pulsantium clypeorum, terrificus intuentes praesertim emicans e galeis, splendor perstringeret. Ipse in mediis Bryeniis, velut Mars, aut gigas quidam, humeris altitudine cubitali supra turbam caeteram eminentibus exstabat; ad speciem mirabilior, an ad terrorem formidolosior, incertum. Extra totum aciei corpus, intervallo quasi duum stadiorum, auxiliares quaedam copiae Scytharum erant, barbaricis instructae armis. De his mandatum erat, ut simul atque apparere hostes, et canere classica cepissent, circumducti Barbari a tergo immitterentur in hostes, eos quantum possent assidua jaculatione conturbaturi, dum interim a fronte phalanx, conjunctis armis, et viribus, quam vehementissime in adversum nitens inferretur. Hoc fere modo instructum agmen in pugnam ducebat Bryenius. Pater vero meus, Alexius Comnenus, prius observata, captataque opportunitate quarundam vallium, partem copiarum illic subsidere jussit; reliquas adversa fronte objecit hosti. Quibus utrisque pro tempore, ac loco instructis, excitatisque diserta oratione ad rem strenue gerendam privatim iis quos in insidiis collocarat, praescripsit, ut quamprimum sentirent hostes eo processisse, ubi ab ipsis coorientibus a tergo pulsari possent, insurgerent, et quam tumultuosissime, vehementissimeque possent, in cornu dextrum invherentur. Eos porro, qui dicebantur immortales, et quosdam e Gallis 12 circa se retinuit, iisque voluit ipse praesse; Chomatenis vero, ac Turcis ducem praefecit Cataloniae, cui dedit in mandatis, observaret Scythas, et negotium proprium haberet eorum incursionibus obsistere. His ita dispositis, simul ad insidiarum locum Bryenii exercitus provectus est, signo ecce repente ab Alexio dato, erumpunt nostri e latebris, et partim improvisa specie mali, partim impressione vehementi, caedibusque obviorum hostes turbant primum, mox etiam in fugam averterunt. Hic Bryenius Joannes, imperatoris frater, fortitudine, qua summa valebat, tota usus in tempore vertit equum freno, instantemque sibi a tergo militem, unum quempiam ex immortalibus una planga dejecit, stititque suorum fugam, et phalangem a conturbatione revocatam, restituit ordinibus, in hostes ducens, eos repulit. Vicissimque immortales, Bryenianis terga caedentibus, parum honeste fugiebant. At pater meus jam ab initio in medius illatus hostes, quam in aciei partem incurerat, eam fortiter agendo, ac quemque contra venientem strenue dejiciendo commoverat. Et pergebat irrevocabilis in incepto, confidens adesse sibi suos, et subsequi; donec tandem sensit fractam suam phalangem, fusamque, ac fuga dispersam. Tum vero fortissimis quibusque suorum, qui ad manum erant, secum assumptis, sex hi fuerunt,

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(27) Ἐξώθεν τοῦ σχήματος. Edit. Hæschel. Ἐξώθεν δὲ τοῦ εὐωνύμου κέρατος.

decreverat strictis omnes gladiis in Bryenium, A ubique esset, ducere, eumque inventum genere aggre-
 dere, certus vincere, aut mori: sed ab hac eum temeritate revocavit Theodotus quidam miles,
 vetus minister patris mei; qui fidi, et sani capitis, sibique a pueritia probati consilio, a facinorosis
 imprudenter audacis cogitatione deduci se sinens, secessit paululum a Bryenii exercitu, collectisque,
 ac sibi adjunctis insignioribus suorum qui dispersi fuerant, operi rursus instabat. Prius vero
 quam eo se modo, ac proposito subduceret, Scythæ in Chomatenos Catacaloni subjectos irruerant, et
 clamore vario, atque ululatibus inconditis facile territos in fugam verterant. Quo animadverso
 Barbari ad prædandum versi, mox onusti, retro respicere, et quo spolia in tuto ponerent, priora
 castra, unde venerant, requirere ceperunt. Scytharum id solemne vitium bellantium est: primam
 ad hostis fugam, nondum confirmata victoria, spoli-
 orum rapti vacantes, successum cupiditate cor-
 rumpunt, quod et hic contigit. Nam fixæ, calonesque, cæteraque ministeria castrorum, ne quid a prædan-
 tibus Scythis incommodi paterentur, ad extremam se aciem Bryenianorum pugnantium applicuerunt,
 tantaque erat, et tam **13** effusa concursatio sese immiscentium manipulis suorum, ut Barbaros effu-
 gerent, ut inde exstiterit perturbatio non exigua ordinibus permistis, signorumque militarium dis-
 crimine confuso, ipsis plus nimio inter se admotis, alteroque alterius in locum illato. In his deprehensus
 forte meus pater, qui, ut superius docuimus, intra ipsam Bryenii aciem penetraverat, perque

τις στρατιώτης, ἀνὴρ τῶμῃ πατρὶ παιδῶθεν ὑπε-
 ριτήσας, ὡς ἀντικροῦ παραβόλου τοῦ ἐγχειρήματος
 ὄντος. Τὴν ἐναντίαν οὖν τρεπόμενος ὁ Ἀλέξιος
 ὄλιγον μὲν ὑπεξέβαινεν αὐτὸν τῆς τοῦ Βρυενίου
 στρατιᾶς ἐβούλετο, γνωρίζουσι δὲ τινὰς τῶν διασσε-
 δεσθέντων ἐπιστολλέξαι; καὶ συστησόμενος, αἴθει τῇ
 ἔργῳ ἐνέκειτο. Μῆπω δὲ τοῦμοῦ πατρὸς ἐκεῖθεν
 αὐτὸν ὑπέξαγαγόντος, οἱ Σκύθαι τοὺς περὶ τὴν
 Κατακαλῶν Χωματηνοὺς ἐκλόνουσιν βοῆ πολλῇ καὶ
 ἀλαλαγμῷ χρώμενοι, καὶ ἐπειδὴ καὶ τούτους ἀπώ-
 σαντο καὶ εἰς φυγὴν εὐκόλως ἐτρέψαντο, πρὸς λαφυ-
 ραγωγίαν ἀπέβλεψαν καὶ φυγὴν καὶ τὰς αὐτῶν
 ἀνεξήτουν διατριβὰς. Τοιοῦτον γὰρ τὸ ἔθνος τὸ
 Σκυθικόν· μῆπω καθαρῶς τρεψόμενοι τὸν ἀντίπαλον
 καὶ τὸ κρῖτος ἀνατισόμενοι, διαφθείρουσι τὴν νί-
 κην τῇ λαφυραγωγίᾳ. Τὴν γὰρ οὐραγίαν τοῦ Βρυε-
 νίου στρατεύματος καταλαβὼν ἅπαν τὸ θητικὸν ταῖς
 τάξεσιν αὐτῶν ξυμεμίγνυτο φόβῳ τῶν Σκυθῶν τοῦ
 μή τι παθεῖν ἕνεκα παρὰ τούτων· αἰεὶ δὲ τι συρρέον
 ἐπὶ τούτους ὅσον ἐξέφυγεν τὰς χεῖρας τὰς Σκυθικὰς,
 σύγχυσιν οὐ μικρὰν ταῖς τάξεσιν ἐνεποίησε τῶν
 σηματιῶν ἀναμιχθεισῶν ἀλλήλαις. Ἐν τούτοις δὲ
 ἐναπειλημμένος ὢν οὐμὸς πατὴρ Ἀλέξιος ὡς καὶ
 πρόσθεν ἐλέγομεν, περιγορεύων ἐντὸς τοῦ στρατεύ-
 ματος τοῦ Βρυενικοῦ, ὅρᾳ τῶν ἱπποκλήμων ἕνα τοῦ
 Βρυενίου ἵππον τινὰ τῶν βασιλικῶν ἐπιδουρόμε-
 νον (28) τῇ τε ἀλουργῇ ἐφειστρίδι (29) κεκοσμημένον
 καὶ κατάχρυσά τὰ φάλαρα ἔχοντα, καὶ δὴ καὶ τοὺς
 κατέχοντας τὰς ἐξ ἔθους τοῖς βασιλευσι παρεπομέ-
 νας ῥομφαίας (30) ἐγγύθειν αὐτῷ παραθέοντα.
 Τοῦτο οὖν θεασόμενος καλύπτει μὲν τὸ πρόσωπον
 τῷ θωρακιδίῳ (31), ὃ τῆς κόρυθος κύκλῳ ἐξήρτητο,

Cat. Dufresnii Du Cangii notæ.

(28) Ἐπισυρόμενον. Equum scilicet ex iis, quos Byzantini vocabant Συρτούς, seu Συρτά, ut docemur ex Codino *De Offic.* cap. 5, n. 7; Latini vero *Dextrarios*, quod dextra, vel manu ducerentur. Joannes de Janua: *Dextrarius dicitur, quia per dextram ducitur.* Jacobus cardinalis, lib. 11, *De coronat. Bonifacii VIII*, cap. 9:

Post ipsum quadratus equus detextus ad ante Cygneus ad dextram vehitur.

Δεξὶν ἵππον dixit Leo Grammaticus in Michaelē. Sed de Dextrariis plura nos in Glossario ad Villharduinum.

(29) Ἄλουργῇ ἐφειστρίδι. Byzantinos Augustos palliis et stragulis purpureis equos, seu maxime dextrarios, instravisse, sat multis ostendimus ad eundem Villhard. N. 83. Addo hunc morem hausisse illos a Persis, a quibus pleraque regionum ornamentorum et insignium acceperant. Sic enim Xenophon, lib. viii, *Περὶ Κύρου παιδ.* Cyri magnificum incensum describens, οἱ δ' αὐτῷ Κύρῳ τρεψόμενοι ἵπποι παρήγοντο χρυσοχάλινοι, ῥαβδωτοῖς ἱματίοις καταπεπταμένοι, ἀμφὶ τοὺς διακοσίους. V. *Annam* p. 140.

(30) Ῥομφαίας. Rhomphææ Codino dicuntur κοντάρια, seu δόρατα χειρυσωμένον ἔχοντα ξύλον. *Anne*, lib. v. p. 140, ἀργυρόπλα δόρατα; lib. vi et xi, p. 175, 176 et p. 314, ἀργυρόπλα σκήπτρα.

Istas pariter argentæas rhomphæas describit Julianus ex præfectus epigrammate, *Εἰς ἀρχοντικὸν πέλεκυν*, quod exstat in *Anthologia Græca*, lib. iv, cap. 42:

Ἦν μὲν ἀλιτραίνει, πέλεκυν βλεψάροισι δοκεύεις·

Ἦ δὲ σοσφορονέης, ἀργυρός εἶμι μόνον.

Interdum etiam dicuntur σκήπτρα simpliciter, ut apud Xenophontem in descriptione incensus Cyri, Ἐφείποντο δὲ οἱ περὶ αὐτὸν σκηπτούχοι ἐφ' ἵππων κεκοσμημένοι σὺν τοῖς παλτοῖς ἀμφὶ τοὺς τριακοσίους. Papias *rhomphæam*, spatham suisse scribit; spatha vero fuit major gladius. *Rhomphæa est gladius ex utraque parte acutus, quam vulgo spatham dicunt. Ipsa est et framea.* Papiæ assentitur Abbo, lib. 11, *De bello Paris.*

Nostra manens turris, clypeus, nec non bisacuta Rhomphæa, fortis et arcus erat, fortisque sagitta.

D 228 Gloss. Græco-lat. ῥομφαία, framea, gladium. Rhomphæas tenebant quatuor ex honoratioribus proceribus, bini videlicet ex qualibet parte, latera imperatoris tegetes, qui inde ῥομφαιοκράτορες dicti Codino, *De offic.* cap. 17, n. 54. Corippus, lib. 11:

Pilaque suspiciunt alto splendentia ferro

Aurea, et auratos conos, cristasque rubentes.

(31) Θωρακιδίῳ. Bryenius, καλύψα; τὸ πρόσωπον τῷ ἀπρωρημένῳ θωρακιδίῳ τῷ κόρυθι. Editio *Anne* Hoescheliana θωρακισίῳ habet. Bucculae lorica in fronte galææ pendente hinc locus interpretatur eruditus Possinus; ea n videlicet galææ, seu potius ἑλμοῦ partem, foraminibus distinctam, quæ laxata, aut demissa, vultum tegebat. *Nasale* appellatur ab Ægidio de Roya an. 1571 quod nasum demissa tegetet; *Visière*, nostris, unde βιζιτέρα Græcis recentioribus apud Anon. *De nupt. Thesei.* Joan. Cinnamus, lib. 11, n. 9,

σφοδρῶς δὲ κατ' αὐτῶν ἐξορμήσας σὺν τοῖς ἐξ Α στρατιώταις οὓς ἀνωθεν ὁ λόγος ἐδήλωσεν, καταβάλλει μὲν καὶ τὸν ἵπποκόμον, αἰρεῖ δὲ καὶ τὸν βασιλικὸν ἵππον, συναφαιρεῖται δὲ καὶ τὰς ῥομφαίας καὶ λάθρα ὑπέξεισι τοῦ στρατεύματος. Ἐν τῷ ἀκινδύνῳ δὲ καταστάς τὸν τε χρυσὸφάλαρον ἐκείνον ἵππον ἐξέειμψεν, καὶ τὰς παρ' ἐκάτερα τοῦ βασιλικοῦ σώματος στρεφομένας ῥομφαίας, καὶ κήρυκά τινα μεγαλοφωνότατον παρακλειυσάμενος ἀπανταχοῦ τοῦ στρατεύματος διαθέοντα βούβη ὡς ὁ Βρυένιος ἐπεπώκει (32). Τοῦτο γενόμενον πολλοὺς τῶν σκεδασθέντων τοῦ στρατεύματος τοῦ μεγάλου Δομεστίκου τῶν σχολῶν καὶ ἑμοῦ πατρὸς ἀπανταχοῦθεν ξυνέλεγε καὶ παλιμπορευτοὺς ἐποίει, τοὺς δὲ καὶ ἐπειθεν ἰχαρτερεῖν, οἱ δὲ ἐστήκεσαν ἀτρεμοῦντες ἵνα ἕκαστος ἔτυχε, καὶ εἰς τοῦπίσω τὰς ὄψεις στρέψαντας ἐξεπλήττεντο ἐφ' οἷς παρ' ἐλπίδα ἐώρων. Καὶ ἦν ἰθεὺς ἐπ' αὐτοῖς καινὸν τι γενόμενον τῶν ἵππων ἐν οἷς ἔπαυρόντο τὰς κεφαλὰς ἐπὶ τὸ πρόσω δρώσας, καὶ ἂν αὐτῶν πρόσωπα εἰς τοῦπίσω ἐστραμμένα, καὶ μήτε ἐπὶ τὰ πρόσω χωροῦντας, μήτε εἰς τοῦπίσω στρέψαι τοὺς χαλινοὺς ἐθέλοντας, ἀλλ' ἐκθάμβους ἔτι καὶ ἐξαπορουμένους ὄσον ἐπὶ τοῖς ζυμπεσοῦσιν. Οἷ τε γὰρ Σκύθαι νόστου μνησάμενοι καὶ οἰκασθεῖσιν οὐκ ἐμελλον εἶτι ἐπιδιώκειν, ἀλλὰ πόρρω τῶν στρατευμάτων ἀμφοῖν γεγονότες μετὰ τῆς λείας αὐτοῦ περὶ περιπεπλάνητο, τότε διακηρυκτούμενον ὡς ἄρα ὁ Βρυένιος ἐάλω καὶ κατενήνεκτο ἔθαρσποίησε τοὺς τέως δειλοὺς καὶ φυγάδας, καὶ τὸ κηρυκτούμενον αὐτόθεν εἶχε τὸ πιθανὸν ἐνδεικνυμένου πανταχόθεν μετὰ τῶν βασιλικῶν παραστήμων τοῦ ἵππου, καὶ τῶν ῥομφαίων μονουχλὶ διαγγελουσῶν ὡς ὁ φυλαττόμενος ταύτας Βρυένιος χειρὸς πολεμίας γέγονεν ἔργον.

cum imperatoris insignibus, romphæis ipsis tantum paratæ custodiendo erant, in manus secum venisse hostium, ab iisque confectum.

Εἶτα ἡ τύχη ξυνέβαλε καὶ τι τοιοῦτον. Ἀπόμοιρά τις ἐκ τῆς συμμαχίας τῶν Τούρκων καταλαμβάνει τὸν δομεστικὸν τῶν σχολῶν Ἀλέξιον, καὶ ὡς καθειστήκει τὰ τοῦ πολέμου μαθόντες καὶ τοὺς πολεμίους ὅπου καὶ εἰεν ἐπιζητήσαντες, ἐπὶ λόφου τινὸς συνελθούσας τῷ Κομνηνῷ Ἀλεξίῳ καὶ ἐμῷ πατρὶ, ἐκείνους δεικνύντος τῇ χειρὶ τὴν στρατιάν, ἐθεῶντο τοῦτους ὡς περ ἀπὸ τινος σκοπιᾶς. Εἶχε δὲ ὡδε τὰ κατ' αὐτοὺς. Συγκεχυμένοι τε γὰρ ἦσαν μήπω συντάξαντες ἑαυτοὺς, καὶ ὡς τὴν νίκην ἤδη ἀράμενοι καταφρονητικῶς εἶχον, καὶ ἐξῆς κινδύνων ἑαυτοὺς ᾗοντο. Μάλιστα δὲ ἀναπεπώκεισαν τῶν τῷ ἐμῷ πατρὶ ξυμπεσόντων φράγγων προσκεχωρηκότων τῷ Βρυένιῳ διὰ τὴν προγεγεννημένην τροπήν. Καὶ γὰρ

Car. Du Fresnii Du Cangii notæ.

Παραπέτασμα vocat : Βακχίνος μὲν τῷ βασιλεῖ τῆς σιγῆνος τὸ ξίφος κατενεγκὼν ἐπλήξεν, οὐ μὴν καὶ διελθὼν τὸ ἐκ τοῦ κράνους ἐπὶ τὰς ὄψεις ἡρτημένον ἔδυνήθη παραπέτασμα. Verum non desunt qui putant θωρακιδίου vocabulo intelligi lemniscum, seu velum quod cassidi imminerebat, cujusmodi passim exhibent sigilla veterum militum. Φλάμουλον ἢ φλαμουλέσιον dicitur Mauritio, lib. 1, *Strateg.* cap. 2, et Leoni in *Tact.* cap. 5, § 5. Κεσοῖδια ἔχον-

A eam pugnans, infestusque ferebatur, videt quemdam ex agasonibus Bryenii equum trahere, purpura instratum, frenoque, ac phaleris insignem aureis. Sed et non procul erant, qui portarent eas, quæ proxime stipare imperatoris (qualem se ferebat Bryenius) latera romphææ solent. His Alexius conspectis, statim bucculæ loricula, in fronte galeæ pendente, vultum obnubens summa vi cum sex, quos dixi, comitibus istuc repente invehitur, facileque dejecto agasone, non solum equo regio, sed etiam romphæis potitus, clam se acie subducit. Moxque in tuto consistens, illum auro phaleratum equum, et romphæas, quæ utrinque circa imperatoris corpus versari assidue consueverunt, misit qui late ostentarent; præconemque simul vocalissimum passim proclamare per exercitum jussit, Bryenium cecidisse. Id magno domestico patri meo, plus quam credi posset, profuit. Nam et qui ex ejus exercitu palabundi errabant, fuga dispersi, ad eam vocem revocati, collectique iterum præsto fuerunt, et qui steterant in acie, haud parum in constantia pugnandi confirmati sunt. Oblatumque tunc novum spectaculum est equitum Alexii pugnantium, qui admiratione auditæ rei ora vertentes, capitibus equorum hostes spectantibus, ipsi retro intuebantur, in eoque habitu diutius hærebant stupefacti: adeo inopinatum ipsis acciderat, Scythas, quos paulo ante imminentes humeris passi erant, videre jam lato spatio divisos, patriam, domumque, alia certe omnia, quam pugnam cogitantes, longe ab utroque exercitu circa prædam cursitare, quam modo fecerant. Sed et movebat, quod præconio verberabat aures, cæsum, sublatumque Bryenium, cujus vocis fides specie præsentis sanciebatur equi circumduct non clamantibus illum, cui utique soli com-

Jam hic casus quoque quidam ad propagandam prosperitatem cæptorum nonnihil contulit. Cohors quædam auxiliarium Turcorum forte occurrit meo patri, tum commodum cum ipse fortunam pugnæ restituerat: quod ipsum cum didicissent ab eo, hostesque ubi essent, requirerent, ipse iis secum in quemdam tumultum convenientibus, manu hostilem exercitum velut e specula monstrabat. Apparebat porro ipsa ex specie non optimo res loco apud hostes esse. Confusi erant temereque permisti, nondum restitutis ordinibus, in summa securitate, quasi victores e primo illo successu magnum hostium contemptum, sui que fiduciam nacti, veluti jam plane in tuto essent.

τα τούφια μικρὰ, καὶ φλάμουλα κατὰ τῶν μῆλων. Vetus poeta vernaculus in poem. cui titulus, *Le Roman de Guiteclin*:

Li gonfanon de soie sor hiaume li vantele.
Sed potior videtur Possini sententia.

(32) Ὃς ὁ Βρυένιος ἐπεπώκει. Ejusmodi στρατήγημα tempore prælii usurpandum præcipit Leo Aug. in *Tact.* cap. 11, § III.

Reddidit is conspectus animos sociis; mirabiliter enim consternati fuerant, tum rebus aliis improspere, tum præsertim defectione Francorum. Franci siquidem illi ipsi, quos secum in pugna esse, si-
 quidem comitari iusserat Alexius, post primam illam, quam diximus, fugam nostrorum, desultorie transierant ad Bryenium, dextrisque oblatis (ut patrius ipsorum mos est) fide accepta, dataque, primum pauci, deinde alii a' unde post alios ad Bryenianos confluerant, spectaturi quid futurum esset. Id nialum strenue per exercitum nuntians fama, multo pejus fecerat. Inde enim senescebat Alexianorum impetus bellantium, et fortitudinem optimi cuiusque labefactabat desperatio subrepens. Cæterum cum ita se res hostium habere cernerent tam ii qui dudum erant cum Alexio, quam qui se recens adjunxerant, Turci, consilio ex tempore cepto, cujus auctor Alexius fuit, tres turmas faciunt; duas in loca subsistere, tertiam vadere in hostes visum. Porro Turci, non conserto agmine, densisque ordinibus, simul omnes ferebantur, sed solutum per manipulos, crebrioribus globis spatio quodam ab invicem disjunctis, per alas sigillatim hostes adoriebantur, equis in ipsos admissis, et pharetrarum poudere ejaculatione in eodem plurima, consumpto. Post hos sequebatur qui universam hanc militiam uno consilio devinxerat pater meus Alexius, collectis circa se ex dispersorum numero iis, quoscumque occurrentes allicere milites potuisset. Hic aliquis ex iis qui circa Alexium erant, inmortaliibus, audaci vir pectore, et usque ad temeritatem præfidens, admissis equo ultra ordines procurrens, ipsum recta Bryenium, habenis immissis omnibus, petit, et hastam ille quidem vehementissime adverso pectori Bryenii applicuit. Cæterum is, antequam hastæ mucro thorace terebrato infigeretur altius, et ipsum hostile confregit statim, et vibrantis brachium a summo humero exorsus, quanquam ferreo munitum tegmine, totum secuit, humique prostravit. Ac Turci quidem sibi succedentes, totum agmen Bryenii sagittarum assiluis quibusdam nubibus inumbrabant. Contra quos Bryeniani, licet repentina nonnihil incursione turbati, colligentes se **15** tamen, et in ordines euntes obstabant, prout poterant, et belli pondus sustentabant utcumque, adhortantes sese invicem ad strenue agendum. Verum et Turci, et pater meus post impressionem exigui temporis recesserunt, ex composito fuga si-

A τῶν ἵππων ἀποθεσθῆκότων τῶν Φράγγων καὶ δεξιὰ; δίδόνων (33) αὐτῷ καθάπερ δὴ πατέριον ἐστὶ δίδόναι τὰς πλῆρεις, ἄλλος ἀλλοχθὲν πρὸς τοὺτους ξυνέβησεν θεατόμενοι τὸ γινόμενον. Διεσάλπιζε γὰρ ἡ φήμη τὸ στρατεύμα ὡς ἄρα καὶ οἱ Φράγγοι τοῦτοις προσέβηντο τὸν ἀρχιστράτηγον καταλειπούτες Ἄλέξιον. Οὕτω δὴτα συγκεχυμένως ἔχοντας τοὺτους, οἱ ἀμφὶ τὸν ἐμὸν πατέρα καὶ τοὺς νεήλυδας Τούρκους θεατάμενοι εἰς τρεῖς μοίρας ἑαυτοῦ διενείμαντο καὶ τὰς μὲν δύο ἐλλοχθεῖν αὐτοῦ που διετάττον, τὴν δὲ τρίτην μερίδα χωρεῖν ἐπὶ τοὺς πολεμίους ἐκέλευον. Καὶ τὸ ξύμπαν τῆς τοιαύτης διαταγῆς ἐς τὸν ἐμὸν πατέρα Ἄλέξιον ἀνεφέρετο. Οἱ μέντοι Τούρκοι οὐ κατὰ φάλαγγα συνεταγμένως ἐπήρσαν ὅμα πάντες, ἀλλὰ μεμερισμένως κατὰ τινὰς ὁμίλους ἀπ' ἀλλήλων διετηρήκτες ἐκίσταχού. Εἶτα προσβάλλειν ἐκάστην ἕλην τοὺς ἵππους ἐπὶ τοὺτους ἐλαύνοντας καὶ πυκνοῖς ἀποχρηθεῖσαι τοξεύμασιν. Συνείπετο δὲ τοῦτοις καὶ ὁ τὴν ὄλην στρατηγίαν ἀναδιστάμενος ἐμὸς πατήρ Ἄλέξιος, συλλέξας ἀπὸ τῶν σκεδασθέντων ὄσους ὁ καιρὸς ὑπηγόρου στρατιώτας. Ἐνταῦθα τῶν ἀμφὶ τὸν Ἄλέξιον ἀθανάτων θρασύσπλαγχνός τις ὦν καὶ τολμητής προσξέλασας τὸν ἵππον, καὶ τῶν ἄλλων προσκδραμῶν, ἀντικρυς κατὰ τῶν Βρυεννίου ὄλους χαλάσας βυτήρας ἐφέρετο. Καὶ αὐτὸς μὲν τὸ δέρι μάλᾳ σφοδρῶς ἐρεῖδει κατὰ τῶν στέρων ἐκείνου ὁ θεὸς, γοργῶς τοῦ κολοῦ τὸ ξίφος ἐκύσας μῆπω φθάσαντος τοῦ δόρατος κραταιότερον ἐρείσθησθαι, τοῦτό τε ἀπέκοψεν αὐτίκα καὶ τὸν τρώσαντα κατὰ τῆς κλειδοῦς πλῆξας ὄλιγ βραχίονι κατενεγκεῖν τὴν πληγὴν, ἅμα τὴν χεῖρα πᾶσαν ἐξέτεμεν αὐτῷ θώρακι. Οἱ μὲν οὖν Τούρκοι ἄλλος ἐπ' ἄλλῳ καταλαμβάνοντες τοῖς συνεχέσι βέλεσι τὸ στρατεύμα κατεσκίαζον. Οἱ δὲ γε περὶ τὸν Βρυένιον ἐπλήγησιν μὲν τῷ αἰφνιδίῳ, ὅμως συλλέξαντες ἑαυτοῦς καὶ εἰς τάξεις καταστησάμενοι τὸ τοῦ πολέμου βάρος ἐδέξαντο, ἄλλος ἄλλον παρακαλοῦντες ἀνδρίζεσθαι. Οἱ μὲν τοι Τούρκοι καὶ ὁ ἐμὸς πατήρ βραχὺ τι πρὸς τοὺς πολεμίους ἀντικαταστάντες ἐκφεύγειν ἐσχηματίζοντο, κατ' ὀλίγον ἐφέλκοντες εἰς τὰς ἐνέδρας τοὺς πολεμίους καὶ τεχνικῶς ὑποσύροντες ὁπεὶ δὲ κατὰ τὴν πρώτην γεγόνατιν ἐνέδραν, ἐξ ὑποστροφῆς κατὰ μέτωπον τοῦτοις εἰστήκεσαν. Καὶ συνθηματός τις γεγονότος εὐθὺς καθάπερ σφηκίαι τινὲς ἄλλος ἀλλοχθὲν διεξιπάζοντο τῶν ἐλλοχιζόντων, καὶ ἀλαλαγμῷ πολλῷ καὶ βοῇ καὶ τοῖς ἐπαλλήλοις τοξεύμασι τὰ τε ὄτα κατὰκροτα τῶν ἀμφὶ τὸν Βρυένιον ἐποίησαντο, καὶ τὰ σώματα ξυνεζόφωσαν τῇ πυκνότητι τῶν βελῶν ἀπανταχθὲν διεκπιπτόν.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(15) Δεξιὰς δίδόντων. Patrium Francorum morem in dandis dexteris, in fidei, seu fidelitatis argumentum, hic exhibet Aona. Bifariam vero a Francis datas dexteris potissimum observare est. primum cum a subditis, aut vassallis, regibus vel dominis fides præstabatur; cuius moris, qui etiamnum in præstandis hominiis obtinet, exempla proferunt auctor Vitæ Ludov. Pii an. 837, Regino et Annal. Franc. Fuld. An. 884 et 889, Marculf. lib. 1, form. 18; Witikindus, lib. 1, et alii sine

numero. Dabant præterea dexteram nulli clientelæ, vel servituti, obnoxii: quo casu ut plurimum dexterarum datio, seu potius implicatio, reciproca erat. Sic dexteram datas et acceptas legimus in *Annalibus Franc. Fuld.* an. 869 et apud Willelm. Tyrium, lib. xix, cap. 16. Inde *Dextræ*, pro fœderibus apud Hinemarum, *De ord. palat.* cap. 30. Franci igitur Alexiani in Bryenii partes transeuntes, dexteram porrigunt, fidemque dant, vicissimque accipiunt V. p. 413 et 440.

πων. Ἐνταῦθα δὲ μὴ ἀντιστῆναι δυνάμενον τὸ τοῦ Βρυενίου στράτευμα, ἤδη γὰρ πᾶς κατετέτρωτο, καὶ ἵππος καὶ ἀνθρώπος (πρὸς τροπὴν ἀπέκλινε) τὴν σημαίαν καὶ τὸν νῦτον παίειν παρέσχε τοῖς ἐναντίοις. Ἄλλ' ὁ γὰρ Βρυένιος καὶ τοὶ πολλὰ βαρυνόμενος ὑπὸ τοῦ πολέμου καὶ σὺν βίᾳ ὄθουμένος, εἰδείκνυ τὸ ἀνδρεῖον καὶ ἐμψυχον ἀεὶ! μὲν ἐπιστροφάδην τύπτων τὸν ἐπιόντα, ἀεὶ δὲ τὰ τῆς φυγῆς κλιῶς καὶ ἀνδρείως διοικονομούμενος. Συνήραντο δὲ τοῦτ' ἄλλ' οὐδὲ ἀδελφὸς ἐξ ἐκατέρου μέρους καὶ ὁ υἱὸς, καὶ κατ' ἐκεῖνο καιροῦ θαῦμα τοῖς πολεμίοις εἰδείχθησαν ἡρωικῶς ἀνταγωνισάμενοι. Ἡδὴ δὲ τοῦ ἵππου καμόντος, καὶ μὴ δυναμένου φεύγειν ἢ καὶ διώκειν ἢ ἐγγύς γὰρ ἦν τοῦ ἀποπεπνευκέναι διὰ τοὺς ἐπαλλήλους δρόμους ἄνασειράτας τοῦτον ὁ Βρυένιος, καθάπερ τις ἀθλητῆς γενναῖος, εἰστίθει πρὸς τὰς λαβὰς (34), πρὸς ἑαυτὸν δύο τῶν Τούρκων γενναίων ἐξεκαλέσατο, ὧν ὁ μὲν εἰς παίει τῷ δόρατι, ἀλλ' οὐκ ἐφθῆ δούνη βαρεῖαν πληγὴν, καὶ λαμβάνει ἀπὸ τῆς δεξιᾶς τὰνδρὸς βαρύτεραν· φθάνει γὰρ ἀποκόψας τοῦτον τὴν χεῖρα ὁ Βρυένιος τῷ ξίφει, ἢ μετὰ τοῦ δόρατος πρὸς τοῦδαφος ἐξεκλιίσθη. ἄτερως δὲ τοῦτων τοῦ ἰδίου ἵππου καταπηδήσας, καθάπερ τις πάροδαις ἤλιτο ἐπὶ τοῦ Βρυενίου, ἐναρμόσας ἑαυτὸν ἐπὶ τῆς ὀσφύος· καὶ ὁ μὲν εἶχετο τοῦτου ἀπρὶς, καὶ ἐπιθαίνειν ἐπειράτο τοῦ νῦτου· ὁ δὲ, καθάπερ θηρίον ἐπιστρέψας ἑαυτὸν, ἐκκεντεῖν διὰ τοῦ ξίφους ἐβούλετο, οὐ μὲν τοι κατὰ νοῦν ἐχώρει αὐτῷ τὰ πράγματα, ἀεὶ τοι τοῦ κατὰ νῦτον Τούρκου λογιζομένου καὶ τὰς τρώσεις ἐκφεύγοντος. Ἐπεὶ δὲ καὶ ἡ δεξιὰ αὐτῷ ἀπειρήκει κενεμβατοῦσα καὶ ἀπείπεν ὁ ἀθλητῆς, ἐνταῦθα πρὸς ἅπασαν χεῖρα πολεμίων ἐνδέδωκεν ἑαυτόν. Οἱ καὶ συλλαβόμενοι τοῦτον καὶ ὡς περ μέγα κῦδος ἀράμενοι κομίζουσι Ἄλεξιῳ τῷ Κομνηνῷ, οὐ πάνυ μέντοι πορρωτέρως καθεστηκότι τῆς τοῦ Βρυενίου ἀλώσεως, ἐκτάττονται δὲ τὰς τε τῶν Βαρβάρων καὶ τὰς ἑαυτοῦ φάλαγγας. Καὶ πρότερον μὲν διὰ τινων κηρύκων τὴν ἄλωσιν τοῦ ἀνδρὸς διεπέμφατο. Ἐπειτα δὲ καὶ αὐτὸν παριστώσει τῷ στρατηγῷ, θέσμα δ' ἔτι φοβερόν καὶ πολεμούντα καὶ ἀλίσκόμενον. Οὕτω μὲν οὖν τὸν Βρυένιον εἰς χεῖρας ἔχων ὁ Κομνηνὸς Ἄλεξιος δορυκτῆτον τῷ βασιλεῖ ἐκπέμπει Βοταναιάτην, μηδὲν μὲντοι λυμηνάμενος τὰ δῆματα ὅλως ὁ ἀνὴρ. Οὐ γὰρ ἦν τοιοῦτος ὁ Κομνηνός, ὥστε μετὰ τὴν ἄλωσιν ἐπεξέρχεσθαι τοῖς ἐπ' αὐτὸν καταστάσιν, ἀλλ' εἰς τιμωρίαν αὐτάρκτη ἐνόμιζε τὴν τοῦ πολεμίου ἄλωσιν. Τὰ δ' ἐντεῦθεν φιλασθροπία τε καὶ φιλοφροσύνη, καὶ φιλοτιμία πολλή, ὅπερ κἀν τῷ Βρυενίῳ ἐνεδείξατο. Καὶ γὰρ ἱκανὸν αὐτῷ μετὰ τὴν ἄλωσιν συμπορευθεὶς διέστημα, ἐπὶ τὸν . . . οὕτω καλούμενον τόπον κατέλαθεν, ἀνακτῆσασθαι τῆς λύπης χρηστὰς ἐλπίζει τὸν ἀνδρα βουλευθεὶς, πρὸς αὐτὸν ἔφη· Ἀποδάντες τῶν ἵππων καθεζώμεθα μικρὸν ἑαυτοῦς διαναπαύσονται. Ὁ δὲ, τὸν περὶ ψυχῆς δε-

A mulata, paulatim trahentes hostem, quoad in insidiarum locum perducerent. Ubi vero ad locum, in quo primum agmen subsederat, ventum est, ecce fugaces repente versa facie sequacibus ob-sistunt, et insidiatores, signo quodam dato, crabronum ritu, alius aliunde hostes inequitant vociferatione immensa, et jaculatione perpetua, ut et Bryenianorum aures assiduo clamore obtunderentur, et jaculorum nimbis corpora umbrarentur. Hic necessitas iis incubuit retrocedendi cum jam resistere nequirent amplius, equis juxta virisque magno malo coactis tutiora respicere. Signo igitur in fugam præeunte universi terga dant adversariis. At Bryenius, quanquam vehementer adversa pugna fatigatus, summaque vi compulsus cedere, quam præsentem, et generoso esset animo, monstravit, subinde respectans, sibi que instantem feriens, semperque necessarium recessum honeste, ac generose ex præscripto artis bellicæ gubernans. In quo adjutores strenuos utrimque habuit, fratrem, et filium, quorum omnium heroica prorsus illo die facinora etiam hostibus miraculo fuerunt. Sed cum equus jam deficeret Bryenii, et propter reciprocatos longissimo tempore omnem in partem cursus, fugiendo juxta, sequendoque impar parum ab expirando abesse videretur, desiliens generose Bryenius, stansque, correptis habenis, duos insequentium Turcorum ferocios ultro provocavit: quorum illum unus cum hasta pulsasset, priusquam perferret ictum gravius, ab illo repercussus est, occupante uno ictu abscindere manum ejus, quæ telum complexa, solo subsedit in imo. Interim Turcorum alter agillimo saltu ex equo proprio in equum Bryenii transiit, ephippioque ipsius apte insedit. Ipse nihilominus habenas tenuit, tergumque incendere summa ope adnitens frustra erat, flectente se anguis instar, ac resupinante Barbaro: quem nec, mutato consilio, ense confodere conatus, libare unquam potuit, assidue vitabundum. Denique lassata jactandis in vanum ictibus dextera, hunc posse cædere desperans, mediam se in hostium circumstantium turbam injecit, qui comprehensum virum, rem se afferre magnam merito rati, ad Alexium duxerunt, non longe hinc occupatum suis, Turcorumque phalangibus ad pugnandum generose perurgendis. Atque illi primum victoriæ suæ indicium, misso nuntio, 16 dederunt. Mox ipsi adfuerunt cum illustri captivo, quem ut paulo ante pugnarent, ita tunc quoque vincitum cernere terribile spectaculum erat. Tali casu captum Bryenium Alexius ad imperatorem mittit Botaniatem, nihil ejus nocens oculis. Absit hoc ab eo quidem. Sic enim erat natus, factusque pater meus, ut irasci post prælium hostibus nesciret; sed abunde illi ad omnem ultionem calamitas captorum esset.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(3.) Εἰστίθει πρὸς τὰς λαβὰς. Plutarch. in Fabio, Ὄσπεο ἀθλητῆ; λαβὴν ζητῶν. Nos Galli dicimus—
 ὡςτε αὐξήσεις.

Cui etiam levandæ, consolandæque omne genus A
humanitatis invitationibus, largitionibus, signisque
benevolentiaë cæteris adhibere prolixissime con-
sueverat. Hujus facilitatis specimen Bryenio tum
in primis non sine suo periculo exhibuit: cum
enim eum captum non parvo viæ spatio usque
ad..... locum ita dictum, secum duxisset, le-
vandi ejus mœroris studio, speique inspirandæ
mœloris, ad eum comiter conversus: Quin, ait,
pauspser ex equis in herbam, umbramque sub-
jectam corpora demittimus, modica quiete frui-
turi? Hæc ille. Cæterum Bryenius nihil festivo
animo accipere tali tempore poterat, necem mo-
mentis singulis exspectans, ideoque implacatus,
et furenti similis, sensumque prosperitatis nondum
capiens, quippe quem etiam vitæ tæderet ipsius.
Tamen ingenio servientium, præsertim bello cap-
torum, quorum est omnia dominis annuere, vo-
luntati loquentis acquievit. Ambo igitur, ubi desi-
lierunt ex equis duces, Alexius quidem viridanti
thoro densi graminis obdormivit incumbens;
Bryenio autem, licet exstanti radici altum verticem
quatientis quercus caput imposuerat, nequam
dulcis (quod suavissimus poeta diceret) tentavit
lumina somnus: sed cum resupinus, sublatis ocu-
lis, pendentem e ramis vidisset ensem, et neminem
circum arbitrum, afflictum animum in au-
dacem sibi cogitationem excitari sensit Alexii

confodiendi, cujus rei summa facultas adesset. Perfecissetque cogitatum, nisi (quod ego ex ipso
sæpius audire narrante memini) divina quædam obstitisset vis, quæ sævum in tempore cor demul-
cens, respicere Alexium suavitati intuitu quodam blando, et hilari misericordia perfuso. Unde obiter
sentire cuilibet licet divinam invigilasse peculiari cura providentiam Comneno, pretioso nempe ca-
piti, cui jam tum imperium, Romanique sceptri decus non obscura destinatione despondebat. Si
quid vero postea Bryenius inhumanum, acerbumque passus est atroci consilio quorundam, qui tum
apud imperatorem omnia poterant, nulla ejus pars

Hic exitus expeditionis Bryenianæ fuit, qua per-
functus magnus domesticus 17 pater meus, non
eo scilicet fato natus, ut quieto ipsi esse liceret,
continuo in alia ex aliis pericula, mittitur. Pro-
gressus enim ei obviam extra urbem Borilus
Barbarus, intimus Botaniatæ, cupide accepto ex
ejus manibus Bryenio (festinabat enim jam tum ad
id, quod mox perfecti, exæcans virum tantum) ab
Imperatore mandatum attulit contra Basilacium
vadendi, qui et ipse diadema sumpserat, et Occi-
dentem hand minus vehementibus, minusve peri-
culosis, quam paulo ante Bryenius, agitabat mo-
tibus. Fuit autem hic Basilacius vir ea tempestate
inter omnes præcellens strenuitate, animi præsen-
tia, audacia, et fortitudine. Ambitiosam natura

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(35) Ἀραιτός. Ita Michaelen Gabram in se o se
oculis privatam ab aulicis dixit Manuel, apud
Cinnamum lib. vi extremo.

(36) Ὁ γὰρ Βορίλος. Borilum et Germanum,
quorum opera Botaniates in rebus gerendis ute-
batur, origine et moribus Barbaros, mire insecta-
tur, præter Zonaram, Scythizem et Glycam, Con-
stantinū Manassæ:

Καὶ τὰ μὲν πράγματα χερσὶν ἐπίστευεν ἀνθρώπων

διὼς κίνδυνον, μεμνημένοι ἐφκει, καλοῦτε βραστῶνης
ἐν χρεῖα ἦν. Πῶς γὰρ ὁ καὶ αὐτὴν ἀπολεγόμενος;
τὴν ζωὴν; Ἄλλ' ὁμῶς τῷ τοῦ στρατηγοῦ εὐθὺς
ὑπετάγη βουλῆματι· τοιοῦτον γὰρ τὸ δοῦλον, πρὸς
ἅπαν τὸ ἐπιταττόμενον βραδίως ὑπέεικον καὶ μᾶλλον
εἰ δορυάλωτον ἀγοίτο. Ἀποβάντες τοίνυν οἱ δημα-
γωγοὶ τῶν Ἰππιων, ὁ μὲν ἔνθεν ὡς ἐπὶ στεβάδος ἐπὶ
πόδας εὐθὺς ἀνέκειτο χλοερᾶς, ἐκεῖθι δ' ὁ Βρυένιος
ρίζης ὑπερθεῖν ὑψικλόνου δρυὸς τὴν κεφαλὴν ἀνέ-
χων, κάκεινος μὲν ἐκάθευδε, τὸν δ' οὐκ ἔχε νήδυ-
μος ὕπνος, τοῦτο δὴ τὸ τῆς γλυκείας ποιήσεως,
ἀλλὰ τὸν ὀφθαλμὸν ἀνατείνας, καὶ τὸ ἀπληρωμένον
τοῦ πτόρθοις ἕξφοι θεασάμενος ἐπεὶ μηδένα μηδα-
μοῦ τότε παρόντα ἐώρα, ἀνακτησάμενος τῆς ἀθυ-
μίας ἐαυτὸν κρείττονος γίνεσθαι λογισμοῦ, καὶ
ἀπικτεῖνα: τὸν ἔμὸν πατέρα βουλεύεται. Καὶ
τάχα ἂν εἰς ἔργον ἀπέθη τὸ βούλευμα, εἰ μὴ
τις ἀνωθεν θεῖα τοῦτον διεκώλυσε δύναμις τὸ ἀγχιον
τοῦ θυμοῦ ἐξημερώσασα, καὶ ἱλαρὸν τῷ στρατηγῷ
ἐνατενίζειν παρασκευάσασα. Ταῦτα ἐγὼ ἐκείνου
διηγουμένου πολλάκις ἤκουον. Ἔνεστι δὲ ἰτὶ βου-
λομένῳ ἐντεῦθεν κατανοεῖν ὅπως τὸν Κομνηνὸν ἐς
μείζονα ἀξίαν παρεξυλάττετο ὁ θεὸς καθάπερ τι
χρῆμα τίμιον, τὰ Ῥωμαίων σκηπτρα δι' αὐτοῦ
ἐπανακαλέσασθαι θέλων. Εἰ δέ τι μετὰ ταῦτα
συμβέβηκε τῷ Βρυενίῳ τῶν ἀβουλήτων αἰτίῃ
τῶν ἀμφὶ τὸν βασιλεῖα τινῶν, ὁ ἐμὸς πατὴρ ἀνα-
τίος (35).

Perfecissetque cogitatum, nisi (quod ego ex ipso
sæpius audire narrante memini) divina quædam obstitisset vis, quæ sævum in tempore cor demul-
cens, respicere Alexium suavitati intuitu quodam blando, et hilari misericordia perfuso. Unde obiter
sentire cuilibet licet divinam invigilasse peculiari cura providentiam Comneno, pretioso nempe ca-
piti, cui jam tum imperium, Romanique sceptri decus non obscura destinatione despondebat. Si
quid vero postea Bryenius inhumanum, acerbumque passus est atroci consilio quorundam, qui tum
apud imperatorem omnia poterant, nulla ejus pars

Τὰ μὲν οὖν κατὰ τὴν Βρυένιον οὕτω διήνυστο.
Ὁ δὲ μέγας δομέστικος Ἀλέξιος καὶ ἐμὸς πατὴρ
οὐκ ἐμελλεν ἀτρεμῆσειν, ἀλλ' ἐξ ἀγῶνων εἰς ἀγῶνας
μεταχωρεῖν. Ὁ γὰρ Βορίλος (36) τῶν ἀμφὶ τὸν Βο-
τανειάτην οἰκειότατος βάρβαρος ἐξεληθὼν τῆς πό-
λεως καὶ ὑπαντήσας τῷ μεγάλῳ δομεστικῷ καὶ
ἐμῷ πατρὶ, τὸν Βρυένιον ἐκ τῶν χειρῶν αὐτοῦ πα-
ρπλαθῶν ἔδραμε πρὸς ὁ τι δὴ καὶ ἔδρασεν. Ἐπι-
σκήπτει δὲ παρὰ τοῦ βασιλεως τῷ ἐμῷ πατρὶ χωρεῖν
ὡς ἐπὶ τὸν Βασιλάκιον, ἤδη καὶ τοῦτον βᾶσιλειας
περιθέμενον διάδημα, καὶ τὴν ἐσπέραν μετὰ γε τὸν
Βρυένιον ἀκατασχέτως κυμαίνοντα. Ὁ γὰρ τοι
Βασιλάκιος (37) οὗτος ἀνὴρ μὲν ἦν τῶν πάντων
θαυμαζομένων ἐπ' ἀνδρῶν τε καὶ θυμῷ καὶ τόλμῃ
καὶ βίῳ· ἄλλως δὲ ἀνθρώπος τυραννικὴν ψυχὴν

Du Cangii notæ.

Βροβαρίζοντων τὴν φωνήν, μήτ' ὀρθοβόημονούτων,
Κράτορα πανημέριον ἐσθόντων καὶ πινόντων.
Οἷς ἦν τὸ γένος τριβουλον, καὶ πάπποι καὶ πατέρες.
Τριβάρβαροι, καὶ τὴν ψυχὴν βίβαροι, καὶ τὴν γνώμην
Καὶ Σκυθογλώσσους καλιὰς δυσφράστως λαλαγούντες.

229 (37) Βασιλάκιος. Nicephorus Basilacius,
dignitate magister et protopropædrus, dux Theodo-
siopoleos, post Bryenium Dyrrachii dux. Zonar.
Scyl. Glyc. Bryen.

ἔχον ἐφελκεν εἰς ἑαυτὸν τὰς ὑπερφάνους τιμὰς, καὶ ἀναβρόσεις, τὰς μὲν ἐπενεοῖτο, τὰς δὲ προτέτιτε. Τοῦ γὰρ Βρυενίου καθαιρεθέντος οὗτος καθάπερ ἐκείνου διάδοχος γεγωνὸς τὴν πᾶσαν εἰς ἑαυτὸν ἀνεδέξατο τῆς τυραννίδος ὑπόθεσιν. Καὶ ἀπὸ τῆς Ἐπιδάμνου ἀρξάμενος, μητροπόλις ἰὲ ἀῤῥτη προκαθημένη τοῦ Ἰλλυρικῦ, μέχρι τῆς τῶν Θεσσαλῶν πλεως ἤχε πάντα καταστρεψάμενος, αὐτὸς ἑαυτὸν καὶ χειροτονήσας εἰς βασιλεία καὶ εὐφημίας, καὶ τὸν πλάνητα τοῦτου στρατὸν ὅποι καὶ βούλοιο μεταφέρειν. Ἦν γὰρ καὶ ἄλλως μὲν θαυμαζόμενος ὁ ἄνθρωπος ἐπὶ τε μεγέθει σώματος καὶ κράτει βραχιόνων καὶ προσώπου σεμνότητι, οἷς μᾶλλον ἀλίσκεται τὸ ἄγροικικὸν τοῦτο καὶ στρατιωτικὸν ἔθνος. Οὐ γὰρ διορᾷ εἰς ψυχὴν, οὐδ' ἐνατενίζει πρὸς ἀρετὴν, ἀλλὰ μᾶλλον τῶν τοῦ σώματος ἀρετῶν ἴσταται, τὸλμαν καὶ ῥώμην καὶ ταῦτα κρήνον δεξιά ἀλουργίδος καὶ διαδήματος. Ὁ δὲ καὶ ταῦτα ἔχων οὐκ ἀγεννη, καὶ τὴν ψυχὴν εἶχεν ἀνδρείαν καὶ ἀκατάπληκτον. Καὶ ὄλωσ' οὗτος ὁ Βασιλάκιος τυραννικὸν τι καὶ ἔπεισεν καὶ ἐβλεπε φθέγμα τε γὰρ αὐτῷ βροντῶδες καὶ οἶον καταπλήξαι στρατιᾶν ὅλην, καὶ ἐμβόημα ἱκανὸν συστῆλαι ψυχῆς θράσος, καὶ ἀμαχος ἐν λόγῳ, ἐπίσης ἐπιχερῶν ἐπάραι τε καὶ συστῆλαι τὸν στρατιωτικὸν εἰς πῖλον καὶ φυγὴν.

simul exercitum compellet aures; et, sive accendere sive in fugam vellet, uno clamoris sono consequeretur.

Μετὰ τοιοῦτων πλεονεκτημάτων στρατευόμενος ὁ ἄνθρωπος, καὶ περὶ αὐτὸν συλλεξάμενος ἀμαχὸν στρατικὴν τὴν Θεσσαλῶν πόλιν καταλαμβάνει, καθάπερ ἐζημεν. Ὁ δὲ γε ἐμὸς πατήρ ὁ Κομνηνὸς Ἀλέξιος ὡς πρὸς Τυφῶνα μέγαν ἢ ἐκτινοντάχειρα (38) γίγαντα ἀντιπαραταξάμενος καὶ πᾶσαν ἑαυτῷ ἀνεγείρας στρατηγικὴν μηχανὴν καὶ φρόνημα γενναῖον ὡς πρὸς ἀντίπαλον ἀξιόμαχον παρσκευάσαστο. Καὶ μήπω τὸν ἐκ τῶν προτέρων ἄλλων κοινορτὸν ἀποτιναξάμενος μὴδὲ τὸν λύθρον τοῦ ξίφους καὶ τῶν χειρῶν ἀποπλυνάμενος, ὡσπερ λέων ἐχώρει βλοσυρὸς πρὸς τὴν χαυλιόδοντα τοῦτον σὺν Βασιλάκιον τὸν θυμὸν αὐτοῦ ἀνεγείρας. Καὶ καταλαμβάνει ὄλητα τὸν ποταμὸν Βαρδάρου (39), οὗτος γὰρ ἐγχωρίως αὐτὸν ὀνομάζουσι. Ἐπεὶ μὲν γὰρ ἀνωθεν ἀπὸ τῶν ἐγγύθεν τῆς Μυσίας ὄρων παραμείδων δὲ πολλοὺς μεταξὺ τόπους, καὶ διορίζων πρὸς τε τὴν ἑω καὶ τὴν ἐσπέραν τὰ τε Βεβρόλα (40) καὶ τὰ Θεσσαλονίκη προσήκοντα ἐκδίδουσι εἰς τὴν καθ' ἡμᾶς καὶ νοτιαν θάλασσαν. Πάσχοι δὲ οἱ μέγιστοι τῶν ποταμῶν τοιοῦτόν τι, ἐπειδὴν διὰ τῆς προσχώσεως ἀνάστη-

mentem ad imperii cupiditatem applicuerat, et in partes traxerat insigniores magistratus, suffragia sibi ad summam dignitatem partim consilio, atque arte, partim imperio, ac vi conficiens. Nempe is sublato Bryenii quasi hæres, aut successor, causæ illius famam omnem, auctoritatemque, ac gratiam nominis, et affectus, studiaque novis rebus faventium in se collegerat. Ergo impetu capto ab Epidamno (quæ est princeps civitas Illyrici) prono cursu provectus est usque ad Thessalorum civitatem, agens ferensque late omnia, imperator electus, et acclamatus a seipso, vagum, et errabundum exercitum, quacunq̃ue collibuerat, circumferens, obviis ubique votis, ac plausibus excipiebatur agrestis illius, et militaris multitudinis; quæ formam non habens veræ laudis animo comprehensam, nec ultra sensum, ac speciem acie iudicii penetrans, fucatis ejus virtutibus, speciosisque dotibus capiebatur, easque abunde dignas diademate, ac purpura sanciebat. Vir certe is erat animo ad quidvis audendum intrepido, et magno robore, agilitate, proceritate corporis præstans. Forte illi consilium imperturbatæ mentis, et casus ad omnes paratæ, conjectu oculorum, ac forma oris regium spirans, voce tonanti ac terrificæ, quæ et totius exercitus ad pugnam, sive restinguere impetum, ver-

His naturæ, fortunæque dotibus instructus, invicto insuper lectissimarum legionum comitatu cinctus Basilacius Thessalorum urbem occupat, ut diximus: quem contra pater meus Comnenus Alexius, velut adversus Typhonem Magnum, aut centimanum giganta occurrere in armis ausus, omnem ad usum exprompsit militarem suam industriam, artemque, totumque, quam fortis, ingensque erat, suum animum, tanquam in periculum sibi par, et adversarium se dignum, comparavit. Ergo certaminis prioris necdum excusso pulvere, necdum ense, aut manibus hostili cruore detersis ut leo effusus, in istum exerentem dentes Basilacium impetu ruit. Ac primo in ipsum cursu fluvium occupat, Bardarum dictum, incolarum lingua. Fluit is e montibus vicinis Mysiæ, obitisque multis interim locis, et quæ Berrhœam inter et Thessaloniam interjacent, in duas partes, occidentiam unam, orientalem alteram divisit, in nostrum australe influit mare. Solemne autem id est majorum fluviorum, ut cum alluvione assidua.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(38) Ἐκτινοντάχειρα. Theophylact. Bulgar. archiep. epist. 41: Καὶ τοῦ μύθου ἐκτινόχειρας ἐκείνου, ἢ ἐκατογχεφάλου; Βριάρεως; ἢ Τυφῶς; λέγρουσι εἶναι πρὸς ἡμᾶς πείσαντες.

(39) Βαρδάρου. Infra, Βαρδάρης. Bardarus, Bardarius, vel Barduarus (varie enim vox ista effertur) celeberrimus in Macedonia fluvius, in sinum Thermaicum erumpens, olim Axius dictus. Hujus crebra apud scriptores mentio occurrit, Theophylact. epist. 55 Acropolit.; Gregor. lib. viii; Zonar. in Bulgaroetono; Codin. De Offic. c. 5; Fulcner. Carnot. lib. i, cap. 3; Robert. Manach.

lib. ii; Willelm. Tyr. lib. ii, cap. 13 et 14. Leunclav. in Pann. Tur. cap. 84, etc.

(40) Βεβρόλας. Tres hoc nomine urbes statuunt geographi: primam in Syria, quæ Annæ et Cinnamon Χαλέπ, hodie Aleppo; alteram in Thracia, Nicopolim Mæsiæ inter et Philippopolim Thraciæ oppida, ad Bermii montis radices sitam; tertiam in Macedonia Themate, ut habet Constantinus Porphyrog. lib. ii De Them. in Emathia regione, quam Irenopolim ab Irene imperatrice dictam scribit Cedrenus. Postremam hic intelligit Anna.

terram multam invehentes antiquos alveos obli-
maverint, demum exclusi restagent in novas
sedes, et alias sibi vias prono fluxu moliantur, in-
tervallo plerumque duos inter, novum et veterem
alveum, intercepto quodam. Id eo loci passum
Bardarum conspicatus Alexius pro sua militari
sagacitate locum inibi castris legit Inter fluvium
utrumque, nativis hinc inde munitum fossis. Dis-
tabat vero a Basilacio non plus duobus aut tribus
stadiis. Hic vero jam quasi ex conducto dures ambo
idem in consilium concurrere nocturnarum vicissima
cavendarum ac m'endarum fraudum. Ergo in
utrisque ex æquo castris interdium quidem homi-
nibus somni quies, jumentis cibus præbebatur :
noctibus in cautione ac vigilia sollicita omnes
erant. Id adeo a Basilacio inchoatum, vel sagaci-
tate vel felicitate divina quadam, apud se quoque
pater meus tenuit, pro sua cætera vel ex bellorum
usu prudentia, vel solertia naturali. Quin etiam ex
ingenio adversarii et loci propinquitate ducta
conjectura cum providisset verisimiliter fore, ut
nocturnam in se impressionem Basilacius medita-
retur, armatis suis repente omnibus, sub vesperam
profectionem secum indicit peditibus juxta equi-
tibusque, velut ad pugnam instructis ornatisque.
Cum eo autem præceperat relinqui ignes in ta-
bernaculis ad olentum inopluati consilii late noctu
relucentes. In proprio vero tabernaculo relictis
omnibus, quæ ad victum, quæque ad cultum per-
tinebant, iis familiarem quemdam suum, veterem
monachum Joannicium præfecerat ; interea ipse
cum suis quam longissime et secretissime a cas-
trorum conspectu subsedit. in rei gerendæ occa-
sionem intentus. Nam suspicatus id, quod evenit,
Basilacium per noctem in suos facturum impetum,
atque in tabernaculum, præsertim suum ipsius,
ubi scilicet indicia lampadum accensarum securum
dormire ducem et redigi facile in potestatem posse
suadebant, sustinebat se **19** Alexius in insidiis,
dum id fieret : nec frustrata eum sua expectatio
est. Adest, irruique ferociter in castra Basilacius,
equites peditesque instructos ducens. Decem mil-
limum omnes numerum implebant. Ac cum vigiles
passim ignes in tentoriis, ducis vero tabernaculum
altius cæteris latiusque per noctem resplendens
intueretur, in id, quanto potuit maximo, contendit
impetu, concitatum nescio quid ac turbidum cla-
mans. Nusquam vero apparente Alexio, neque,
quod fieri par erat, ex locis prætorio vicinis ullo
centurione aut tribuno, ne milite quidem exstante,
paucis tantum ex humili famulatio sordidis et
contemptibilibus occurrentibus, eo magis instabat

Α μά τι θξιόλογον επιφορήσασι γῆς, τότε δὴ ἐπὶ τῷ
κατάρροπα βέουσιν, ὡσπερ δὴ μεταμείθοντες τὰς
πρώτας κοίτας αὐτῶν, καὶ τὴν μὲν παλαιὰν κατα-
λείπουσι πάροδον διάκεινον ὕγρου καὶ χηρεύουσιν
ὕδατος, ἣν δὲ νῦν διοδεύουσιν ἐμπιπλῶσι βευμάτων
πολλῶν. Τούτων οὖν τῶν δυοῖν παρόδων τῆς τε πα-
λαιᾶς χαράδρας καὶ τῆς ἀρτι γενομένης πορείας τὴ
μεταξὺ θεασάμενος ὁ στρατηγικώτατος οὗτος Ἀλέ-
ξιος καὶ ἐμὸς πατήρ, καὶ τὸν μὲν ὀλίγον τοῦ ποταμοῦ
ὡς ἀσφάλειαν θέμενος ἐκ θατέρου, τῇ δὲ παλαιᾷ
διώδῳ ἤδη φάραγγι γενοῦσα ἐκ τῆς τοῦ βεύματος
ἐπιβροίας καθάπερ αὐτοφουεὶ ἀποχρησάμενος διώ-
ρυχι ἐστρατοπέδευσεν οὐ πλεῖον τῶν δυοῖν ἢ τριῶν
σταδίων ἀλλήλων ἀποδιστεγκότων. Καὶ εὐθύς ἐν
παραγγελίᾳ πάντες ἦσαν ἡμέρας μὲν ἀναπαύσασθαι
καὶ παραμυθῆσαι ὑπὸν τὸ σῶμα καὶ τοῖς ἵπποις
τροφὴν δοῦναι τὴν ἀρκούσαν. Μέλλουσι γὰρ τῆς
ἐσπέρας καταλαβούσης ἀγρυπνήσαι τε καὶ ἐπιζῆειν
ἀδόκητόν τι παρὰ τῶν πολεμίων ἐπισυμβῆναι. Ταῦτα
δὲ, οἶμαι, διψκονόμετο ὁ ἐμὸς πατήρ κίνδυνον ὑφο-
ρώμενος κατὰ τὴν ἐσπέραν ἐκείνην παρὰ τῶν πο-
λεμίων. Ἐπιθήσεσθαι γὰρ ἐκ τῶν τούτους ἡλιζεν
εἴτ' ἐκ πολυπειρίας τοῦτο προμαντευόμενος, εἴτε
ἀλλως εἰκάσας· οὐ μὴν τὰ τῆς προφητείας αὐτῷ εἰς
μακρὰν ἐληλύθει, οὐδὲ προέγνω μὲν, οὐ τὸ δέον δὲ
διωχέσαστο. Ἄλλ' ἀπάρας τῆς τούτου σκηπῆς ἄμα
τοῖς ἄμφ' αὐτὸν στρατιώταις σὺν ὄπλοις καὶ ἵπποις
καὶ πᾶσι τοῖς πρὸς μάχην ἐπιτηδείοις, ἀπέστη μὲν
τῆς σκηπῆς λαμπάδας καταλελοιπῶς τοῖς ἐκεῖθι παν-
ταχόθεν φαινούσας καὶ τινα τῶν ἄμφ' αὐτὸν οἰκείων
Ἰωαννίκιον πάλαι τὸν μοναχικὸν ἐλὸ ἐνον βίον,
τὴν σκηπῆν καταπιστεύσας, καὶ ὅσα ἐπεσφέρετο εἰς τε
τράπεζαν χειρώδη καὶ τὴν ἄλλην παρασκευὴν αὐτὸς
δὲ πορρωτάτω ἀπίων ἐκάθητο μετὰ τῆς ἐνόπλου
στρατιᾶς τὸ μέλλον κεραιδοκῶν, τοῦτο τεχναζόμε-
νος, ἴν' ὁ Βασιλάκιος ἀνημμένας πανταχόθεν πυρ-
κατὰς ἰδὼν καὶ λαμπαδοχουμένην τὴν τοῦ ἱμοῦ πατρὸς
σκηπῆν οἴησαστο ἐκεῖθι τοῦτον εἶναι διαναπαυόμε-
νον, ὡς ἐντεῦθεν ἐκείνῳ τοῦτον ἀλώσιμον εἶναι καὶ
ὑποχείριον. Οὐκ εἰς μάτην, καθάπερ εἰρήκειμεν, ἡ
μαντεία τοῦ ἱμοῦ πατρὸς Ἀλεξίου. Ἐπῆλθε γὰρ τῷ
προσδοκωμένῳ στρατοπέδῳ ἀθρόον ὁ Βασιλάκιος σὺν
ἵππεσσι τε καὶ πεζοῖς μυριάσδεσσι στρατιῶν ἐπα-
γόμενος, καὶ τὰς μὲν κλισίας ἐφευρῶν ἐκασταχοῦ
ἀναλαμπύσας πυρὶ, ἐξαστράπτουσιν δὲ καὶ τὴν
τοῦ στρατηγοῦ σκηπῆν θεασάμενος, ὡς εἶχε βύμη
εἰς ταύτην εἰσεληλύθει πολυτάραχόν τι καὶ θορυ-
βῶδες βοῶν. Ὡς δ' οὐκ ἦν οὐδαμοῦ ὁ προσδοκώμε-
νος, οὐδέ τις ἀνέστη στρατιώτης ἐκεῖθεν τὸ παρά-
παν ἢ στρατηγὸς, εἰ μὴ πού τινες καταλειμμένοι
τῶν θητευόντων εὐκαταφρόνητοι, εἰ μᾶλλον ἐβόα
καὶ ἐκεκράγει, Πού ποτὲ ἔστιν ὁ τραυλός (41) ; οὐ-

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(41) Ὁ τραυλός. Idipsum refert Bryenius, lib. iv, n. 22, atque inde Alexio, quod balbuliret, cognomen, vel potius, *nomen jocularis*, ut verbo utar Ausonii, inditum ab invidentibus, Βαυδακί-
ρακος, uti ex epistola Honorii III PP. 284 lib. vi, doceatur ; quod nimirum inarticulate, et instar corvi crocitando verba effunderet, quod faciunt

βαμβαλίζοντες, qui dentibus crepant potius, quam loquuntur. Gloss. Græcol. ψελλιστής, *Vambal*. Adamantus martyr apud Senatoreum, *De Orthogr.* cap. 5, *Bambalo*, ψελλιστής. Bambalio, forte : sic enim nescio quem M. Fundani, Antonii triumviri socerum, propter *hesitantiam linguæ*, vocat Cicero Philipp III.

τωσι· καὶ τοῖς ῥήμασιν εἰς τὸν μέγαν δομέστικον ἀποσχωπῶν. Ἦν γὰρ τὰλλα μὲν οὗτος ὁ ἐμὸς πατήρ Ἀλέξιος εὐστομος, καὶ οὐδαίς οὕτω ῥήτωρ ἦν αὐτοφυῆς· Ἐν τε ἐνθυμήμασι καὶ ἐπιχειρήμασι, μόνον δὲ κατὰ τὸν φθόγγον τοῦ [Ῥῶ] ὡς ὑπωλλίσθαιεν τε μετρίως καὶ ἀσυμφανῶς διόκῳα ἢ γλῶττα, καὶ τοι κατὰ τὰλλα στοιχεῖα τὸν ῥοῦν ἀκάθεκτον ἔχουσα. Ἄλλ' ὁ μὲν οὕτως ὀνειδίζων ἐδόα, καὶ διηρουνᾶτο καὶ ἀνέτρεπε πάντα, καὶ κιθῶτια καὶ σκίμποδας, καὶ σκεύη, καὶ αὐτὴν δὴ τὴν τοῦμοῦ πατρὸς κλίνην, μήπως ὁ στρατηγὸς ἔν τινι τούτων κέκρυπτο. Καὶ θαμὰ πρὸς τε τὸν μοναχὸν οὕτω καλούμενον Ἰωαννίκιον ἐνέβλεπε· καὶ γὰρ διὰ σπουδῆς ἐπεποίητο ἡ μήτηρ ἐν ἀπάσαις ταῖς αὐτοῦ ἐκστρατεῖαις ὁμόσκηνον ἔχειν τῶν τιμιωτέρων τινὰ μοναχὸν, καὶ ὁ εὐνοῦς οὗτος· οὐδὲς ὑπέειπε τῷ μητρικῷ θελήματι οὐ τὰ ἐν βρέφει μόνον, ἀλλὰ καὶ ἐς μέλαινας παραγωγέλλας καὶ μέχρσις ἂν γυναικί συνηρμόσθη· καὶ τὰ τῆς σκηπῆς ἀπαντα ὁ Βασιλάκιον διηρουνᾶτο, καὶ τοῦτο δὴ τὸ τοῦ Ἀριστοφάνους (12), ἐρεθοδιφῶν οὐκ ἀνίει, πυνθανόμενος ἄμα καὶ τὸν Ἰωαννίκιον περὶ τοῦ δομεστίκου. Τοῦ δὲ πρὸ ὥρας ἐξίεναι ξὺν παντὶ τῷ στρατεύματι διιχυριζομένου, γνοῦς ὅτι πολλὸν τὸν πλάνον ὑπέμεινε, καὶ τοῖς ἀπασιν ἀπειπάμενος ἄλλας ἐξ ἄλλων φωνὰς μεταμειβῶν ἐδόα· Ἄνδρες συστρατεύεσθε, ἡπατήμεθα· ὁ πόλεμος ἐξωθεν. Οὐπω τέλος ἔσχεν ὁ λόγος αὐτῷ, καὶ ἐξιοῦσι τοῦ στρατοπέδου, ἐψάσταται τούτοις ὁ ἐμὸς πατήρ ὁ Κομνηνὸς Ἀλέξιος προπηδίσας τῆς στρατιᾶς σὺν ὀλίγοις τοῖς μετὰ σφοδρότητος. Καὶ τινα εἰς τάξιν συνιστῶντα τὰς φάλαγγας θεασάμενος (καὶ γὰρ οἱ πλείους τῶν στρατιωτῶν τῶν ἀμφὶ τὸν Βασιλάκιον εἰς τὴν λείαν ἑαυτοῦς ἐπιδεδωκότες καὶ τὰ λάφυρα· τοῦτο γὰρ καὶ πάλαι τοῦμοῦ πατρὸς ἐμεμηχάνητο· οὐπω ἐφθῆσαν συναλθεῖν καὶ εἰς πράταξιν καταστῆναι, καὶ ἐπέστη αὐτοῖς ἀθρόον κακὸν ὁ μέγας δομέστικος), ἰδὼν δὲ τὸν καθιστῶντα τὰς φάλαγγας καὶ νομίσας εἶτε ἀπὸ τοῦ μεγέθους εἶτε ἀπὸ τῆς τῶν ὀπλων λαμπρότητος (καὶ γὰρ ἀντέστλιθε τοῦτῳ τὰ ὄπλα πρὸ τῆν ἀστέρων βολῆν) ἐκεῖνον εἶναι τοῦτον τὸν Βασιλάκιον, συναντήσας αὐτῷ γοργῶς παλεῖ κατὰ τῆς χειρὸς· ἡ δ' εὐθὺς μετὰ τοῦ ξίφους εἰς γῆν ἐρίπτο, ὅπερ μεγάλως τὴν φάλαγγα συνετάραξεν. Οὐ μὴν ὁ Βασιλάκιος ἦν, ἀλλὰ τις περὶ τὸν Βασιλάκιον γενναϊώτατος, οὐδὲν τοῦ Βασιλακίου ὅσον γε τὰ εἰς ἀνδρίαν λειπόμενος. Βαρὺς οὖν τοῦ λοιποῦ κατ' αὐτῶν κυλινοῦμενος καὶ τοξέμασι βάλλων καὶ δόρασι· τιτρώσκων καὶ ἀλαλαμοῖς ἐμβοῶν καὶ νυκτὶ συγχείων καὶ πάντα καὶ τόπον καὶ χρόνον καὶ ὄργανον εἰς νίκην λαμβάνων, καὶ τούτοις προσφῶς ἀποχωρῶμενος, ἀκλονήτῳ φρονήματι καὶ ἀσυγχύτῳ τῇ διανοίᾳ καὶ ἄλλον ἄλλοσε φεύγοντα προλαμβάνων, πάντα διεέκρινε καὶ τὸν ἐχθρὸν καὶ τὸν ξίλον. Ἄλλὰ καὶ τις ἀνὴρ Καππαδόκης Γούλης τὸ ἐπώνυμον εὐνοῦς θεράπων τοῦμοῦ πατρὸς τὴν χεῖρα γεν-

A voce magna percontans, ubi tandem esset illo Blæsus, sic magnum domesticum per ludibrium vocabat. Cum enim patri meo Alexio lingua volubilis esset, et sermo promptus naturali quadam facundia profluens, offensabat is tamen leviter in sono caninæ litteræ: et cum per alia omnia fluxu decurreret, ad istius occursum elementi quinti decimi paulisper impingens adhærescebat. Hinc ergo conviciandi occasione Basilacius arrepta, Blæsum inclamabat, scrutans investigansque ac vertens omnia, arceas, mensas, vasa, cubile quin etiam ipsum patris mei, ne sub eo is forte mussaret latens. Quod dum agerèt, identidem respectabat Joannicium (id nomen erat monacho cubiculi Alexii custodi: magnopere id siquidem mater Alexii studio habuerat, ut quoties ille in militiam proficisceretur, secum duceret, perpetuoque haberet contubernalem ex venerabilioribus monachis quempiam: cui maternæ voluntati pius filius, non tantum primis adolescentiæ temporibus, sed plenioribus etiam adultæ juventutis annis, atque adeo, quoad uxorem duxit, obsecutus est). Hunc igitur Joannicium assidua interrogatione de magno domestico lacessens Basilacius, interim dum tabernaculum ejus ferret ageretur, vertens, resupinans, excutiensque suppellectilia ejus omnia, ac plane quasi usque in Erebo scrutari latentem vellet (quod uno verbo Aristophanes dixit) sic omnia indagans et pervestigans, donec perseverante Joannicio asserere prodiisse extra castra magnum domesticum ante horam cum universo exercitu, sero tandem persuasus se in magno errore versatum, mutata repente oratione: Commilitones (aiebat) decepti sumus. Bellum et periculum ab extra est. Nondum absolverat, cum exeunti castris cum exercitu occurrit atque incurrit pater meus Comnenus Alexius, strenue progressus ante agmen cum paucis suorum. Apparuit hic unus quidam militaris memor officii, qui aciem instrueret, 20 dispersosque in ordinem revocare conaretur. Unus, inquam, nam cæteri prædæ studio abrepti spei compotem patrem meum fecerant, qui spol a castrorum ob id ipsum hostili cupiditati exposita reliquerat, ut iis occupati corradendis, irrutente se cum suis cædi facilius et vinci possent. Hunc igitur inter omnes unum restituere satagentem ordines, tum a proceritate corporis, tum ab armorum splendore (nam astrorum ea radiis lævi nitore percussis egregie micabant) Basilacium esse suspicatus ipsum accedit cominus, et manum ei dexteram valide percutit, qua, ut erat cum ferro stricto, in terram abjecta, ii pauci, qui viri ejus auctoritate atque adhortationibus digerere se in ordines cœperant, consternati vehementer, iterumque dissipati sunt. Cæterum non is quidem ipse Basilacius, verum ex intimis ejus quispiam

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(12) Ἀριστοφάνους. In Nubibus: Οὔτοι δ' ἐρεθοδιφῶσιν ὑπὸ τὴν Τάρταρον.

generosissimus, ac ne ipso quidem Basilacio in A
laude fortitudinis inferior. Inde in semel concus-
soss vehementissimo incumbens impetu, eos et
sagittis eminus petit, et hasta cominus ferit, et
clamoribus terret, et nocte conturbat, et locum,
tempus, circumstantiaque omnia in victoria: in-
strumenta vertit, unamquamque rem ad id, ad
quod natura valet, apte adhibens, ita errore ac
trepidatione hostes implens, ut ipse tum maxime
tranquillus imperturbatæ mentis acie atque arbi-
trio cuncta cerneret, cuncta discerneret, omnium
simul memor, et usque in singulorum hominum
curam attentione redundante, fugientem quemque,
si hostis erat, insequens, si e suis, revocans,
nusquam in confusione tanta vestis illum aut oris
aut vocis signo fallente, ut suum pro alieno, alienum
pro suo duceret. Cujus abundantis etiam ad
minuta quæque notanda regendaque præsentis
consilii, æquidem et hoc documentum hic apponam.
Gules erat quidam Cappadox filius patris mei fam-
ulus, manu promptus, projectæque in periculis
bellicis audaciæ. Is conspicuus Basilacium, pla-
neque agnoscens, valido supra galeam ietu impetit.
At illi, quod Menelao quoque in Paridem pugnant
usu venit, in terna quaternaque fragmina dissilit
ensis, capulo solo manui hærente. Eum tali statu
cum vidisset Alexius haud leviter increpuit, igna-
viæque damnavit, quasi extorqueri sibi gladium
sivisset: quod ille purgavit, placavitque domi-
num, capulo, quem adhuc tenebat, ostendendo.
Interim alius quidam Macedo, Petrus nomine,
cognomine Tornicius, medios in hostes cum inci-
disset, multos ex iis occidebat: phalanx enim
ipsorum sequebatur ignara modo gestorum, qui e
nocte adimente conspectum rerum. In eum glo-
bum nondum dissipatum recta Comnenus irruit
obstantes cælens; moxque ad suos regressus, ut in
21 idipsum secum incumbentem, agebat tum
voce ac manu per seipsum ad eos qui aderant, tum
missis nuntiis ad retro distantes, omnes admo-
nens, ut se ruentem in phalangem hostium sine
cunctatione sequerentur. Hac vice rerum, ut bre-
viter cuncta perstringam, Gallus quidam ex militibus magni
domestici, vir plane generosus ac
mortem spirans, patrem meum cernens e medio hostium eo,
quod dixi, consilio ad suos regredientem,
stricto gladio, eoque cruento ac fumante a recenti cæde,
facile opinatus esse ipsum ex hostibus quempiam,
magno in eum ruens impetu hasta ferit circa pectus.
Quo ictu parum abfuit, quin
Alexium ex ephippiis excuteret nisi se ille sedili
simul obfirmans, simul compellatum nominatim
hominem, se illi caput abscissurum minitans
cohibuisset multa excusantem, et nocte ac perturbatione,
quæ tunc erat ad impetrandam erroris sui veniam
obtendenda, lucrifaciente prænam præsentis necis.

Hæc fere per noctem illam magnus domesticus D
cum suis gessit. Die vero primū ex oriente, et
horizontem sole supergresso tribuni ac duces Ba-

ναίος, τὸν θυμὸν ἐν πολέμοις ἀκάθεκτος, τὸν Βασι-
λάκιον θεασάμενος καὶ ἀκριβῶς ἐγνωκῶς παίει
κατὰ τῆς κόρυθος. Ἀλλὰ τὸ τοῦ Μενέλεω πρὸς τὸν
Ἀλέξανδρον πέπονθε. Τὸ γὰρ ξίφος αὐτοῦ τριχθὰ τε
καὶ τετραχθὰ διατριφθὲν ἐξέπαισε τῆς χειρὸς τῆς λα-
θῆς καταλειφθείσης ἐν τῇ χειρὶ. Ὅν ὁ στρατηγὸς
θεασάμενος, εὐθύς διελοιδορεῖτο ὅτι μὴ κατάσχοι τὸ
ξίφος, καὶ ἀνανδρὸν ἀπεκάλει τοῦτον. Ἀλλ' ὁ στρα-
τιώτης τὴν καταλειφθεῖσαν τοῦ ξίφους λαβὴν πα-
ραδεικνύς πραότερον ἐποίησε τὸν μέγαν δομέστικον.
Καὶ τις δ' ἄλλος Μακεδῶν, Πέτρος τὴν κλησιν, Τορ-
νίκιος (43) τὴν ἐπωνυμίαν, μέσον τῶν πολεμίων
ἐμπεισῶν, πολλοὺς τοῦτων ἀνήρει. Ἡ γὰρ φάλαγγις
εἶπετο ἀγνοοῦσα τὰ δρώμενα· ἐν σκότει γὰρ τῆς
μάχης καθισταμένης, οὐχ οἶοι τε ἦσαν ἅπαντες τὰ
γινόμενα ὄραν. Ὁ δὲ Κομνηνὸς ἐπὶ τὸ μήπω δια-
σπασθὲν τῆς φάλαγγος ἴετο παλὼν τοὺς ἀντικαθι-
σταμένους, καὶ ἀνθυποστρέφων αὐθις εἰς τοὺς ἰδίους,
σπεύδων καὶ τὸ ἐπι συνιστάμενον τῆς τοῦ Βασιλα-
κίου παραλῦσαι φάλαγγος, καὶ διαπεμπόμενος εἰς
τοὺς ὀπισθεν καὶ παρακελεύόμενος μὴ μέλλειν
ἐπεσθαί οἱ καὶ καταλαμβάνειν ταχύτερον. Ἐν το-
σοῦτω δὲ ἀνὴρ τις Κελτὸς τῶν ἀμφὶ τὸν δομέστικον,
Ἰν' ἐν βραχεὶ τὰ πάντα διηγήσωμαι, γενναῖος στρα-
τιώτης καὶ ἄρεος ὅλος ἐμπλεὺς τὴν ἐμὸν πατέρα
ἰδὼν μεσσοῦεν τῶν πολεμίων ἄρτι ἐξίόντα ἐσπασμέ-
νον τὸ ξίφος θερμὸν ἀπὸ τοῦ αἵματος ἀναπέμπον
ἀτμῶν, καὶ τῶν πολεμίων νομίσας ἕνα, ἀθρόον αὐτῷ
ἐμπεισῶν παίει τῷ δόρατι περὶ τὸ στέρνον, καὶ τάχα
ἂν ἐξεδρόν τὸν στρατηγὸν ἐπεποιθῆκει, εἰ μὴ αὐτὸς
ἄμα τε πρὸς τὸ ἐδραϊότερον ἐαυτὸν ἐφηδράσατο, καὶ
ὀνομαστὶ τοῦτον ἐκάλεισεν, ἀποκόψειν ἀπειλησάμενος
διὰ τοῦ ξίφους παραχρῆμα τὴν κεφαλὴν. Ὁ δὲ
ἐπειδὴ πως τὸν ἀγνοοῦντα προὔβαλλετο καὶ τὴν
νύκτα καὶ τὸ συγκεχῶσθαι περὶ τὴν μάχην μετὰ
τῶν ζώντων ἠρίθμητο.

Τὰ μὲν νυκτὸς ἔργα τοῦ δομestίκου τῶν σχολῶν
σὺν ὀλίγοις τοιαῦτα· ἡμέρας δὲ ἄρτι διαγελώσης
(44) καὶ τοῦ ἡλίου τοῦ ὀρίζοντος ὑπερκύψαντος, οἱ

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(43) Πέτρος Τορνίκιος. Ejusdem gentis fuit et
originis cum Tornicio, qui Italiæ præfecturam ob-
tinuit Basilio et Constantino imperantibus; de quo
hæc Guillelmus Apuliensis, lib. 1 *Rerum Normann.*:
Turnicium tandem rumor pervenit ad aures,
Qui Catapan fuerat Græcorum missus ab urbe,
Cui Constantinus nomen dedit editor urbis,
Et Constantinus pariterque Basilius illi
Tunc dominabantur.

Theophylactus Simocatta, epist. 24: Οὕτε φρεω-
ρύχοι τὰ τῆς γῆς ἐρεθοδοῦντες ἀπόρρητα.

(44) *Ἡμέρας διαγελώσης.* Loquenfi formula
Ἑρωτικῶν scriptoribus familiaris, Heliodor. lib. 1;
Eustath. *De Ismen. amorib.* v, et viii; Elogium S.
Pantelemonis, ἥδη γελώσης ἡμέρας γενοσχοῦρου.
Utuntur præterea Procopius, lib. 1 *De Edif. Justin.*
Nictas in Isaacio, lib. 11, et ipsa Anna, pag. 252
et 594. Vide Burdclot. ad Heliodorum.

τοῦ Βασιλακίου φαλαγγάρχαι ἔσπευον ὄλη γυνώμη A
 ἰκισυλλέγειν τοὺς περὶ τὴν λαίαν ἔσπουδακότας καὶ
 ἀπολειφθέντας τῆς μάχης. Ὁ δὲ μέγας δομέστικος,
 τὸ ἴδιον καταστῆσας στράτευμα, κατὰ τοῦ Βασιλα-
 κίου αὐθις ἔστο. Πύρρῳθεν δὲ τινὰς αὐτῶν οἱ τοῦ
 δομεστικου θεασάμενοι καὶ κατ' αὐτῶν σφοδρῶς
 ἐθρομήσαντες ἐτρέψαντο, καὶ τινὰς αὐτῶν ζυγίαν
 ἐπανεληλυθότες προσῆγον. Ὁ δὲ τοῦ Βασιλακίου
 ἀδελφὸς Μανουὴλ ἐπὶ λόφου τινὸς ἀνειθῶν, ἐπεβύβων-
 νε τὸ στράτευμα μεγαφώνως ὧδε· Τοῦ Βασιλακίου
 ἡ σήμερ' ἔστιν ἡμέρα καὶ νίκη. Εἰς δὲ τις Βα-
 σιλίος τὴν κλῆσιν, Κουρτίκιος τὴν ἐπωνυμίαν,
 γυνωτὴς καὶ συνήθης τοῦ Βρυενίου ἐκεῖνου Νικηφό-
 ρου, περὶ οὗ ὁ λόγος ἐμνήσθη, καὶ τὰ εἰς πολέμου
 ἀκάθεκτος, προθέων τῆς τοῦ Κομνηνοῦ παρατάξεως
 ἀνεισι πρὸς τὸν λόφον. Ὁ δὲ Βασιλάκιος, Μανουήλ, B
 τοῦ κολεοῦ τὸ ξίφος σπασάμενος, ὄλας τῆνίς χαλί-
 σας σφοδρῶς κατ' αὐτοῦ ἔστο· ὁ δὲ Κουρτίκιος οὐδ' ἂ
 ξίφους, ἀλλὰ τὴν ἀπηρωρημένην τῇ ἐφεστρίδι βράβδον
 ἐφέλκυσας παῖει τοῦτον κατὰ τοῦ κράνου καὶ πα-
 ραχρήμα καταβάλλει τοῦ ἵππου, καὶ δεσμούτην
 τοῦτον ἐπισυρόμενος καθάπερ τι λάφυρον τῷ μῦ
 πατρὶ προσῆγεν. Ἐν τοιοῦτῳ δὲ καὶ τὸν Κομνηνὸν
 μετὰ τῶν ἰδίων ἀναφανέντα ταγματίων τὸ ἐκλειπό-
 μενον τοῦ Βασιλακίου στράτευμα θεασάμενον μικρὸν
 ἀντισχὸν εἰς φυγὴν ἐξώρμησε. Καὶ ὁ μὲν Βασιλά-
 κιος πρόσθεν ἔφευγεν, ὁ δὲ Κομνηνὸς Ἄλέξιος
 ἐδίωκε. Καταλαθόντων δὲ εἰς Θεσσαλονίκην, εὐθύς
 οἱ Θεσσαλονικεῖς τὸν Βασιλάκιον ἐδέξαντο, τῷ στρα-
 τηγῶν ἐπιζυγώσαντες παραχρήμα τὰς πύλας. Ἄλλ' C
 οὐδ' ὡς ἀνήκεν ὁ ἐμὸς πατήρ, οὐδ' ἀπεδύσατο θώ-
 ρακα, οὐδὲ τὸ κράνος ἀπέθετο, οὐδὲ τὴν ἀσπίδα
 τῶν ὤμων παρεῖτο οὐδὲ τὸ ξίφος ἀπέβριψεν, ὁλλὰ
 στρατοπεδεύσας ἠπεῖλει τειχομαχίας τῇ πόλει καὶ
 πόρθησιν ἀντικρυς, καὶ ἐθέλων διασῶσαι τὸν ἄνδρα,
 διὰ τοῦ συνεφεπομένου αὐτῷ μοναχοῦ Ἰωαννικίου
 (ἀνὴρ δὲ οὗτος ἐπ' ἀρετῇ διαδόητος) τὰ περὶ εἰρή-
 νης πρὸς τὸν Βασιλάκιον ἠρώτα, ὥστε τὰς πύλεις
 λαβόντα μηδὲν δεῖνόν τισεσθαι, ἐγγχειρίζειν αὐτῷ
 ἐκυτόν τε ὄμοῦ καὶ τὴν πόλιν. Καὶ ὁ μὲν Βασιλά-
 κιος ἀπειθήσ ἦν, οἱ δὲ Θεσσαλονικεῖς δέει τοῦ μὴ
 ἀλῶναι τὴν πόλιν καὶ δεῖνόν τι παθεῖν, παρεχώρουν
 τῷ Κομνηνῷ τῆς εἰσόδου. Ἄλλ' ὁ Βασιλάκιος αἰσθί-
 μενος τοῦ γινομένου ἀπὸ τοῦ πλήθους ἐπὶ τὴν ἀκρό-
 πολιν μεταβαίνει, καὶ ἀπὸ ταύτης εἰς ἐκεῖνην ἐφάλ-
 λεται, καὶ οὐδ' ὡς ἐπιλανθάνεται πολέμου καὶ
 μάχης, καίτοι τοῦ δομεστικου πίστεις αὐτῷ διδόν-
 τος μηδὲν τι παθεῖν ἀνῆκεστον. Ἄλλ' ἐωρᾶτό γε (D
 Βασιλάκιος καὶ ἐν τοῖς δεινοῖς, καὶ ἐν οἷς ἐστενωχω-
 ρεῖτο λαίαν ἀνῆρ, οὐδὲ γὰρ ὑφεῖναι τι τοῦ ἀνδρώδους
 καὶ τοῦ γενναίου ἱερούλετο, ἕως ἐκεῖθεν αὐτῶν οἱ τῆς
 ἀκροπόλεως οἰκῆτορες καὶ φύλακες ἐξελάσαντες
 ἅπαντες ἄκοντα καὶ βίβη τοῦτον τῷ μεγάλῳ δομεστικῷ
 παρέδωκαν. Εὐθύς δὲ πρὸς τὸν βασιλέα τὴν τοῦτου
 βλασιν διαμεμνηνυκώς, αὐτὸς ἐπ' ὀλίγον τῇ Θεσσαλο-
 νίκῃ ἐγκατεστησας, καὶ τὰ ἐν αὐτῇ καταστησάμε-
 νος, λαμπρὸς στεφανίτης ἐπανῆει. Οἱ δὲ πρὸς τοῦ
 βασιλέως πεμφθέντες, μεταξὺ Φιλίππων καὶ Ἀμφι-
 πόλεως τῷ μῦ πατρὶ συναντήσαντες, τὰς περὶ αὐτοῦ

A silaciani toto animo conabantur suos in prædam
 dispersos in ordinem iterum atque in phalangem
 cogere. Magnus e contrario domesticus, sua et
 ipse acie de novo structa, rursus in Basilacium
 infestus ferebatur. Ac quidam ex Alexianis Basila-
 cianos longe conspicati, vehementi facta in eos
 impressione fuderant fugarantque, nonnullis captis,
 quos ad magnum domesticum reversi duxerunt.
 Interim vero Basilacii frater Manuel colle conscens
 quodam suos magna voce confirmabat inclamans
 in hunc modum : *Hæc dies, hæc victoria Basilacii est.*
 Quidam autem Basilius nomine, Curtricius
 cognomento, familiaris et nuper comes Bryenii illius
 Nicephori, cuius paulo ante meminimus, vir
 fortis et imperterritus in audendo, ex acie Comneni
 procurrens collem ascendit. Adversus eum Basila-
 cius Manuel, gladio stricto, totis habenis equo ad-
 misso, ferox ruit. At illum Curtricius non ense
 sed suspensio ex ephippiis baculo vehementer in
 vertice pulsatum, statim ex equo dejecit, et capti-
 vum trahens, velut spoliū, patri meo sistit. Tum
 vero, quod erat reliquum Basilacii agmen, post
 constantiam brevem terga vertit, Basilacio ipso
 fugæ duce. Quos dum Comnenus Alexius Thessa-
 lonicam usque persequitur, Thessalonicenses, Ba-
 silacio admissio, portas Alexio claudunt. Ea res
 patris mei non infregit animum : quin nec forlicam
 exiit, nec galeam 22 posuit, nec humeros clypeo
 nudavit, nec ensē abiecit, sed castra statim me-
 ditatus oppugnationem et direptionem urbi minatus
 est. Quia vero servare, ac vivum capere Basilacium
 malebat, per monachum Joanniciū spectatæ vir-
 tutis virum agere cum eo de pace institit, fidem
 dans, si se illi cum civitate dederet, nihil illum
 incommodi passurum. Ad hæc obsurdescente Basila-
 ciao, Thessalonicenses sua curantes, veritiquē
 direptionem civitatis, ejus ingressum Comneno
 permiserunt. Quo animadverso Basilacius ex urbe
 in arcem evadit : ubi rursus iisdem conditionibus,
 nullius incommodi, si se dederet, subeundi a ma-
 gno domestico tentatus respondit pacati nihil
 quin eruptiones ac pugnas meditabatur, nihil plane
 iniquitate loci ac fortunæ de statu erectæ mentis
 ac forti consilio intrepidæ pectoris remittens : do-
 nec cum arcis ejusdem illius incolæ ac custodes
 conspirantes omnes vi adhibita ejectum, frustra
 reluctantem magno domestico dederunt. Cujus
 successus nuntio Alexius statim ad imperatorem
 destinato, ipse Thessalonicæ moratus aliquandiu,
 constitutisque illic omnibus, splendide victoriæ
 compos reversus in urbem est. Unde qui illi ob-
 viam imperatoris jussu processerant, cum Philip-
 pos inter et Amphipolim occurrissent, scriptis ipsi
 mandatis principis traditis in manus, indeque Ba-
 silacio, prout in iis jubebatur, ab eo recepto, circa
 locum quempiam Chlempinam dictum, ac prope
 fontem, qui in ipso est, oculos ei effoderunt ; ex
 quo hactenus invaluit, ut fons ille Basilacii voca-
 retur. Tertius hic fuit labor ante imperium, velut

a quodam Hercule, a Magno Alexio exantlatus. Sane enim qui Erymanthium Aprum Basilacium istum dixerit, patrem vero meum Alexium generosissimum Herculem nominaverit, a veritate non aberret. Hæc ejus decora facinoræque illustria adhuc privati haecenus memorata sunt: quorum omnium præmium ab imperatore habuit sebasti dignitatem, sebastus acclamatus in medio senatu.

γενναϊότατον τὸν ἐμὸν πατέρα Ἀλέξιον οὐκ ἂν ἀμάρτοι τῆς ἀληθείας. Ταῦτα μὲν ἔστω πλεονεκτηήματα καὶ πρὸ τοῦ θρόνου κατορθώματα τῷ Κομνηνῷ Ἀλεξίῳ, ὧν ἀπάντων γέρας ἀπέλαθε παρὰ τοῦ αὐτοκράτορος· τὴν τοῦ Σεβαστοῦ ἀξίαν Σεβαστοῦ ἀναβήθητις ἐκ μέσης συγκλήτου.

Ut laborantibus corporibus non uniusmodi cause languorum sunt, sed ex succis aliquando intus male coctis, noxiorumque humorum indigesta copia morbos contrahunt, a quando circumstantium appetu qualitatum, aut ciborum intemperie male salubrium læduntur: ita Romana res per ea tempora nunc quidem ipsa ex sese lethales sibi ægritudines peperit, puta illos quos dixi Urselius, Basilacios, **23** et si qui alii ad turbam quæ tum ebullit tyrannorum accensendi sunt: nunc præter hos intestinos motus, exterius quoque ingruentes passa calamitates, tyrannos Barbaros aliunde ortos indigno ludibrio fortunæ sævus infestusque sensit. Hujus generis insanabile atque ineluctabilis perniciæ malum dixerim celebre illud exemplar tyrannicæ dementiae fastuosum impotentemque Robertum, cui genitrix quidem Northmania, valfrities malitiaque omnis generis obstetrix alitrixque fuit. Hunc sibi hostem arnavit in seque proritavit Romana respublica intempestiva imprudentiaque affinitate quæ res natura dissociabiles Græca cum Barbaris, nostra cum alienigenis connectere aggressa bellum internecivum et exitiabile inuupti infaustique conjugii prolem sustulit. Id adeo mali contractum est ejus imprudentia qui tum rerum potiebatur Michaelis ex Ducarum familia propagantis genus, unde meum quoque maternum profuit. Cæterum indolgeri mihi jam hinc postulo, aut potius meo mihi jure sumo, ut ne ab iis quidem qui mihi quantavis cognatione aut consanguinitate conjuncti sunt, abstinere reprehensionem in tempore debeam: utique quandiu hoc fungar munere profitendæ publicandæque sine fuce veritatis:

Ἐγγράφους προστάξεις βασιλικᾶς αὐτῷ ἐγγείρισαν· τὰς παραλαβόντες τὸν Βασιλάκιον περὶ τὴν χωρίον Χλεμπίναν καλούμενον ὀπαγαγόντες, ἐγγύς τῆς ἐν αὐτῷ πηγῆς τοῖς ὀφθαλμοῖς αὐτοῦ ἐξορύττουσιν· ἐξ οὗ καὶ μέχρι τῆς δεῦρο ἡ πηγὴ Βασιλακίου (45) ἐκλήθηται. Τοῦτο τρίτον ἄθλον, πρὸ γε τῆς βασιλείας καθάπερ τιτὶ Ἡρακλεῖ τῷ μεγάλῳ Ἀλεξίῳ γεγέννητο. Ἄν γὰρ τις Ἐρουργάνθιον κάπρον τὸν Βασιλάκιον τοῦτον καλέσειεν, Ἡρακλέα δὲ τινα καθ' ἡμᾶς

Καθάπερ οἶμαι τὰ πονηρεύόμενα τῶν σωματίων πῆ μὲν ταῖς ἐξωθεν αἰτίαις κακοῦνται, ἔστι δ' ὅπου καὶ τὰ αἷα τῶν νοσημάτων ἀφ' ἑαυτῶν ἀναβλύζουσι, καὶ αἰτιώμεθα πολλάκις μὲν τὰ· τοῦ περιέχοντος ὀμίλιας, καὶ τινας τροφῶν ποιότητας· πυρετῶν γενέσεις, ἐνίοτε δὲ καὶ χυμῶν σπηδόνες· οὕτω δῆτα καὶ τῶν Ῥωμαίων κακότης κατ' ἐκεῖνον καιροῦ νῦν μὲν ἀνεβλάστησε θανατώσεις κήρας, τοὺς προειρημένους ἄνδρας· ἐκεῖνους λέγω δὴ Οὐρσελίους καὶ Βασιλακίους, καὶ ὅσοι τὸ τυραννικὸν συνεπλήρουν πλήθος· οὐδ' ἐξωθεν τινας καὶ ἐπεισάκτους τυράννους· τὰ τῆς τύχης αὐτῆς ἐπειρηγάγετο, ἀπρόσμαχόν τι κακὸν καὶ ἀνιάτον νόσημα, καθὰ γε καὶ τὸν ἐπὶ τυραννικῇ γνώμῃ διαδότητον Ῥομπέρτον (46) ἐκεῖνον τὸν ἀλαζόνα, ὃν Νορμανία μὲν ἤνεγκε, φαυλότης δὲ παντοδαπῆ καὶ ἐθρέψατο καὶ ἐμαίευεν. Ἦ δὲ Ῥωμαίων ἐχθρὸν τηλικούτον ἐφ' ἑαυτῆς εἰλκυσε πρόφασιν δεδωκυῖα τῶν ἀπ' ἐκείνου πολέμων τοῖς πρὸς ἡμᾶς κῆδος· ἐτερόφυλόν τε καὶ βάρβαρον καὶ τὰ πρὸς ἡμᾶς ἀπροσάρμοστον, μᾶλλον δὲ ἀπροσεξία τοῦ τότε κρατοῦντος Μιχαῆλ, τοῦ τὰς τοῦ γένους σειρὰς πρὸς τοὺς Δούκας ἀνάπτοντος. Εἰ δὲ καὶ καθαπτοίμην τινὸς τῶν καθ' αἷμα μοι προσηκόντων (καὶ γὰρ κάμοι τὰ πρὸς μητέρας ἐκεῖθεν καταβρεῖ), νεμεσάτω μηδεὶς τὴν τε γὰρ ἀλήθειαν ἐξ ἀπάντων προσιδόμεν ἑγγράφειν, καὶ ὅσον ἐπὶ τούτῳ τὰς ἐξ ἀπάντων μέμψεις ἀνεστειλάμην. Ἐκεῖνος γὰρ ὁ εἰρημένος αὐτοκράτωρ ὁ Δούκας Μιχαῆλ τὴν τοῦ βαρβάρου τούτου θυγατέρα (47) εἰς τὸν ἑαυτοῦ οὐδὲν κατηγγυήσατο Κωνσταντίνου (48), κἀντεῦθεν ἀνεβράγη τὰ τῶν πολεμίων. Καὶ πρὶ μὲν τοῦ υἱὸς τοῦ βασιλέως· τουτοῦ Κωνσταντίνου καὶ τοῦ περὶ αὐτὸν γαμικοῦ συναλλάγματος,

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(45) Πηγὴ Βασιλακίου. Bryenio, Βασιλάκια πηγᾶδιον. Scylitzæ Βρύσις Βασιλακίου. Unde forte nomen inditum urbi cuidam Βρύσις, et alteri Μεγάλη Βρύσις, in jure Græco-Rom. pag. 225. Vide Meursium in Βρύσις, et Gloss. eruditi interpretis.

(46) Ῥομπέρτορ. Robertum Normannum Apuliae Principem, cujus Stemma delibavimus in Observationum istarum prolegomenis. (vide t. CXXXIII.)

(47) Θυγατέρα, filiam Roberti quam Constantinopolim adductam, mutato nomine, ait Scylitzes, Helenam vocavit, filioque suo Constantino despondit Michael Ducas. Quæ quidem affinitas effectum caruit propter immaturam pueri ætatem, et remissa postmodum a Botaniata ad patrem Helena, **230** ut

auctor est Zonaras. Constantinopoli reclusam, et diligenti custodia observatam scribit Gaufr. Malaterra, lib. III, cap. 13: *Ne forte, inquit, si alicui potenti nuberet, quia hæreditati imperatori semel in Palatio coronata fuerat, ab ipso cui nuberet, aliqua hæreditas per ipsam in palatio proclamaretur.* Nec dissentit Ordericus Vitalis, lib. VII, de Botaniata scribens, *filias duas Roberti Wiscardi, quarum unam idem juvenis (Constantinus) desponderat, eisdem diebus mancipavit.*

(48) Κωνσταντίνου. Constantinum Porphyrogenetam, a patre infantem adhuc, puniceis calcicis donatum, et imperatorem appellatum, Zonaras, Anna, etc.

καὶ ἔλω; τοῦ βαρβαρικῶς κήδους, καὶ δὴ καὶ ὅπως αὐτοῦ εἶχε κάλλους τε καὶ μεγέθους ὁ ἀνὴρ, καὶ ὅπως ἦν τὴν φύσιν καὶ ποδαπὸς κατὰ καιρὸν ἐροῦμεν, ἐπειδὴν ἀπολοφυρομένη καὶ τὰς ἐμάς συμφορὰς μικρὸν μετὰ τὴν τοῦ κήδους τούτου διέγχεσιν καὶ τὴν ἤταν τῆς βαρβαρικῆς ἀπάτης δυνάμει, καὶ τὴν ἀπώλειαν τῶν Νορμανθῆν τυράννων οὐδ' ἐξ ἀλογίας κατὰ τῆς τῶν Ῥωμαίων ἐθέρψατο. Ἀλλὰ πρότερον δεῖ ἀναγαγεῖσθαι τὰ περὶ τοῦ Ῥομπέρτου τούτου διηγήσασθαι, ὅπως τε εἶχε γένους καὶ τύχης, καὶ εἰς οἷον κράτος καὶ ὕψος ἢ φορὰ τῶν πραγμάτων τοῦτον ἀνήνεγκε, μᾶλλον δὲ ἐν εὐσεβέστερον φαιήν, οὐπὲρ ἐχώρησε τοῦτον ἢ πρόνοιαι προελθεῖν ἐνδοῦσα πρὸς τὰς ἐκείνου κακοτρόπους ἑρμάς τε καὶ μηχανάς. Ὁ δὲ Ῥομπέρτος οὗτος, Νορμάνος τὸ γένος, τὴν τύχην ἀτημος (49), τὴν γνώμην τυραννικὴς, τὴν ψυχὴν πανουργάτατος (50), τὴν χεῖρα γενναῖον, ἐπιθέσθαι μὲν δεινότητος πλοῦτιν καὶ περιουσίαι μεγάλων ἀνδρῶν, καταπράξει δὲ ἀφυκτότατος ἐς τὸ ἀναντιβρήτον τὰ τοῦ σκοποῦ περιάγων. Τὰ δὲ τοῦ σώματος (51) τοσοῦτος; εἰς μέγεθος, ὡς καὶ

A *cujus propositi atque officii præscriptione omnibus me omnium in hoc genere querelis satis occurrisset arbitror. Hic igitur quem diximus imperator Ducas Michael filiam istius Barbari suo ipsius filio despondit Constantino; atque hinc illæ lacrymæ et prætextus hostilibus abruptendæ pacis; sævoque nos bello lacessendi. Sed de hoc Michaelis filio Constantino deque ipsius nuptialibus conventis, deque toto hoc negotio barbaricæ affinitatis, ubi et qua forma quæve proceritas corporis floruerit is juvenis, quaque indole ac patria fuerit, suo tempore dicemus: tum nempe cum propterea eorum miserias lamentabor meas, post narrationem expletam et affinitatis hujus et malorum quæ ex ea redundarunt omnium, cladisque ultimæ exercitus barbarici, cum supremo exitio tyrannorum Northmaniensium, quorum vim atque impotentem audaciam inconsulte Michael Ducas tali affinitate contrahenda in Romanum imperium vertit. Verum prius oportet resumpto altius sermone Roberti hujus primordia exponere: quo genere ortus, qua*

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(49) *Τὴν τύχην ἀσημος.* Infra, ἐξ ἀφανοῦς πᾶν τύχης περιφανής. et lib. iv, pag. 104, ἀπὸ ἐσχάτης πέντας καὶ τύχης ἀφανοῦς. Leo Ost. lib. iii, cap. 15, de Roberto, *cum esset admodum pauper.* Joan. Brompton, *Iste Robertus licet probus, et de familia regis (Willelmi Rufi Angl. regis), pauper tamen erat, et nullam ditandi gratiam apud Regem illum potuit invenire.* Robertum ex eorum militum ordine, quos vavassores vocant, ortum duxisse auctor est Otlo Frisingensis, lib. i *De gestis Frider.* cap. 3: *Robertus iste ex mediocri stirpe in Normannia ex eorum ordine quos vavassores vulgo illi dicere solent, in plaga, quam Constantiam indigenæ vocant, editus.* Idem in Chron. lib. vi, cap. 55: *Et tempestate Normannorum gens inquietissima, Roberto Guiscardo duce, humilis conditū nis viro, sed strenuissimo, Apuliam invadit.* Ordericus lib. v: *Hic Tancredi de Altavilla, v. ediocris cujusdam vir filius fuit.* His, præter Richardum Pictavinum, concinit Guntherus, lib. i Ligurini:

*Normannia quondam
Ediderat, media rerum seu stirpis agentes
Fortuna, sed mente suis et pectore longe
Præstantes, validosque manu, formaque venustos,
Laudis amatores, magnarum semina rerum
Quærentes, cupidosque suis notescere factis.
Quique magis sese claro de sanguine regum,
Quam de privata Gallorum gente docerent.*

Denique Philippus Mouskes, episcopus Tornacensis in ms. Francorum Historia, ne quid intactum relinquo, hæc de Guiscardi natalibus refert:

*Cil Robers estoit un bevere,
Uns chevalier fort tramelere,
Tant fist que riens ne li remest,
Fors qu'un seul maroir il mest,
Si parent tost le blastangierent,
Un seul escuier li baillèrent, etc.*

Certe humilis fuit ac tenuis Roberti familia, si ducalem et regium spectemus apicem, ad quem postea pervenit, quæ honesta tamen, et præter nobilitum vulgarem statum et conditionem illustris habitata est; et, ut verbis utar Willelmi Malnesburiensis *De gest. Angl.*, lib. iii, quæ nec humi reperet, nec altum quid tameret. Fuit enim Tancredus, Wiscardi pater, ex eorum numero militum, quos

banneretos appellabant, et in Richardi II, Normanniæ ducis, cui imprimis charus fuit, obsequio militari 15 militibus imperans, meruit, ut auctor est Malaterra lib. i, cap. 40. Ortum porro duxit Robertus in ea Francæ provinciæ quæam Neustriam, postea Normanniam, a Normannis septentrionalibus, quibus inhabitanda concessa est a Carolo Simplice appellarunt nostri, in eoque tractu qui Constantinus vulgo dicitur. Orderic. Vitalis, l. iii: *Hujus pater Tancredus de Altavilla de pago Constantino exstitit.* Malaterra lib. i, cap. 3: *In cujus quidem provincia civitas est quæ Constantinum dicitur, in cujus territorio villa est quæ Altavilla nuncupatur: non quidem tantum 231 pro excellentia alicujus montis, in quo sita sit; sed quoniam, ut credimus, aliquo auspicio ad considerationem prænotantis eventum: et prosperos successus ejusdem villæ futurorum hæredum, Dei adjutorio, et sua strenuitate, gradatim honoris culmen scandentium.* Loco etiam tum nomen munit, *Hauteville la-Guichard*, in celeberrimi Roberti memoriam. Porro Annæ Ῥομπέρτου, Robertus dicitur. μ ante π præposito, ex usu Græcorum, qui β Latinum per μ efferre solent, ut observavit Mart. Crusius ad Hist. polit. pag. 46.

(50) *Τὴν ψυχὴν πανουργάτατος.* Fuit Robertus animo versutissimo, und' ab Umtrido fratre, Apuliæ principe, Guiscardum, ob vavallum cognominatum tradunt Willel. Gemeticensis, lib. vii cap. 50; et Robertus de Monte ann. 1129, Leo Ost. lib. iii Chron. cap. 15, ita appellatum fuisse per jocum narrat a Gerardo, cujus amitam conjugem duxerat. Vim vocabuli expressit Guntherus lib. ii Ligurini:

*Cui propter sensus agiles, animique vigorem,
Cognomen Guiscardus erat.*

Et Guillelmus Apuliensis, lib. i: *Rer. Norman.:*

*Cognomen Guiscardus erat, quia calliditatis
Non Cicero tantæ fuit, aut versutus Ulysses.*

Testatur Joannes Tyremeus, Guillelmi Apul. editor, nostra etiam ætate, vulgo apud Normannos, cautos et astutos viros, *Guiscards*, appellari.

(51) *Τὰ δὲ τοῦ σώματος.* Solemne est omnibus pene scriptoribus proceram corporis staturam viris heroicis tribuere, cujusmodi Nicephoro Bryennio, supra, et Boemundo lib. xiii affingit Anna, et cum

fortuna usus, quantum in apicem potentiae series A eum et velut casus quidam ac fortuita congeries variorum eventuum extulerit; vel, ut religiosius loquar, quo eum usque provehi divina providentia permisit, sapienti conniventia malitiosus ejus ausibus atque artibus successum indulgens. Fuit hic Robertus Normannus gener, fortuna ignobilis, ingenio tyrannico, animo versutissimo, manu strenuus, ac cum in opes et fortunas 24 magnatum hominum adjectis cupiditatis oculis incurreret, ineluctabilis violentiae: postquam vero semel aliquid destinaverat ac perficere decreverat, invictae in urgendo cepto perseverantiae. Tantus erat statura corporis ut maximos excederet, cutis colore rutilo, coma flavus, latis humeris, oculis ita vegetis ut haud dubie scintillare viderentur, caetera B conformatione membrorum ubi latior extensio decebat, concinne porrectus et sine labe vastitatis, ubi cogi in angustum usus aut formae ratio postulat, arte quadam naturae tornatus in laetatem expeditissimam: adeoque a summo vertice, ut a multis audivisse memini cum visa referrent, ad imos talos, omni absolute perpolitus et quasi ad ideam fictus exstabat. Vocis sonum quod audivit, Homerus quidem de Achille memorat eo loquente videri solitum astantibus sese vocem audire tumultuantis multitudinis: hujus autem, ut aiunt, clamor myriadas ipsas integras percelleret in fugamque verteret. Sic a natura, a fortuna, ab animi ac spiritus indole comparatus, libertatis erat rutilo obnoxie obsequi sustinens; quem magnarum magnitium, utcumque humili fortuna depressarum, esse characterem ferunt.

Ab hoc taedio dominatus alieni patendi, movet e Normannia patria, cum equitibus omnino quinque, peditibus triginta; cum iis saltus insedit ac speluncae circa montes avios Longobardiae, ubi laetocrociniis in viatores exercendis equos, pecunias, arma sibi suisque comparavit. Haec ei rudimenta C vitae atque exordia fuerunt cadibus et sanguine humano maculosa. In iis cum esset diutius venit in notitiam Guilielmo Mascabeli qui per ea tempora ditione tenebat magnam partem objaecentium Longobardiae regionum. Unde et magnos colligens annuos redditus, justos ex iis exercitus alebat: quae

των μεγίστων υπερανέχων, πορσός τὸ χρῶμα, τὴν κόμην ξανθὴν, τοὺς ὤμους εὐρύς, τοὺς ὀφθαλμοὺς ἀλλὰ πῦρ ἀπ' αὐτῶν μονονοχὴ ἀπεσπινθηρίζετο, καὶ ὅπου μὲν ἔδει διοργανῶσαι τὴν φύσιν τὸ πλάτος, εὐμήχανον ἦν, ὅπου δὲ ἀποστενεύσαι τοῦτο, εἰς τὸ εὐρύθρον διωμάλιστο. Οὕτως ἐξ ἀκρῆς κεφαλῆς ἐς πόδας ὁ ἀνὴρ κατεβόμβημιστο, ὡς πολλῶν λεγόντων πολλάκις ἀκήχοα. Τὸ δὲ φθίγμα, Ὁμηρος μὲν περὶ Ἀχιλλέως ἐποίησεν, ὡς ἄρα φωνήσοντας ἐκείνου φαντασίαν ἐσχέχασαν οἱ ἀκούοντες πολλῶν θορυβούντων, τοῦτου δὲ τοῦ ἀνδρὸς ὡς φασὶ τὸ ἐμβόνημα πολλὰς ἐτρέπετο μυριάδας. Οὕτως ἔχων καὶ τύχης καὶ φύσεως καὶ ψυχῆς, ἀδούλωτος ἦν, ὡς εἰκός, μηδενὶ τῶν ἀπάντων ὑπεταττόμενος. Τοιαῦται γὰρ αἱ μεγάλαι φύσεις ὡς φασὶ καὶ τύχης ὡσὶν ἀφανροτέ- B ρας.

Τοιοῦτος δὲ ὢν ὁ ἀνὴρ καὶ ἀγεσθαὶ ὅλως μὴ ἀνεχόμενος ἀπὸ Νορμανίας ἀπάρας μετὰ τῶν ἱππέων, πέντε δὲ ἦσαν ἱππεῖς, καὶ περὶ τριάκοντα οἱ πάντες, ἐξελθὼν τῆς πατρίδος (52) περὶ τῆς ἀκρολοφίας, καὶ τὰ ἄντρα καὶ τὰ ὄρη τῆς Λογγιβαρδίας διέτριβε χειρὸς ληστρικῆς κατάρχων (53) καὶ τοῖς ὀδύται; ἐπιτιθέμενος, ὅπου μὲν ἱπποὺς ὅπου δὲ καὶ πράγματα ἄλλα τε καὶ ὅπλα προσηκτικῶμενος. Καὶ τὰ προοίμια τοῦ βίου τούτου αἰμάτων ἦσαν ἐκλύσει; καὶ ἀνδροφονίαι πολλαί. Χρονοτριβῶν δὲ ἐν τοῖς μέρεσι τῆς Λογγιβαρδίας (54), οὐκ ἔλαθε Γελλελεμον τὸν Μασκαδέλην (55), ὃς κατ' ἐκεῖνο καιροῦ μέρου; με-

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

tis Normannis Italicis Leo Ost. lib. II cap. 38: *Viri et statura proceri, et specie venusti*: quos tamen ut breviores et pusillos ab Alamannis et Teutonicis, qui in Italiam cum Henrico imp. venerant, ludibrio habitos scribit Guilielmus Apuliensis lib. II:

*Teutonici, quia casaries et forma decoros
Fecerat egregie proceri corporis illos,
Corpora derident Normannica, quæ breviora
Esse videbantur, nec eorum nuntia curant.*

Alemanni quippe statura sunt proceri. Willelmus Guiart in S. Ludovico:

*Alemans, qui selonc nature
Sont grans et gros comme iaiant,
Vont là leurs forces essaiant.*

Idem de iis testatur Cinnamus, lib. II.

(52) *Ἐξελλὼν τῆς πατρίδος*. Guibertus lib. III *Hist. Hieros.*, cap. 2, non equitem, sed peditem a patria digressum Robertum tradit: *Is a nativa, quam præmissimus, regione, utrum sponte egressus nescio, an pulsus, pedes in Apuliam abiit: ibi equos et arma quibus eques fieret, qua potuit arte commeruit*. Vide Malaterram, lib. I, cap. 5 et 6. Brompton. et alios.

(53) *Χειρὸς ληστρικῆς κατάρχων*. Annæ concinit Philippus Mouskes:

*Puis ala tant par le pais,
Qu'en Pulte vint, si fu routiers,
Et tint sergens et cavaliers.*

D (54) *Λογγιβαρδίας*. Longobardiae nomen olim tam late patuit, ut universa Italia hoc vocabulo intelligeretur. Charta Caroli M. pro divisione imperii: *Italiam vero, quae et Longobardia dicitur, etc.* Postmodum Graecis ea potissimum pars Italiae Longobardia dicta fuit, quae in eorum imperio remansit, Calabria scilicet et Apulia, in thematis seu provinciae formam sub hac appellatione redacta, uti refert Constantinus Porphyg. lib. II *De Themat.*, cap. 11. Recentiores denique Longobardiam appellarunt eam Italiae partem quae 232 *Æmiliam et Liguriam* continet, ut arcior est Albertinus Mussatus, lib. VI *De Gest. Henrici VII*, cap. 14.

(55) *Γελλελεμον Μασκαδέλην*. Robertus, Alherada priore uxore repudiata, seu, ut vult Scylitz s, extincta, ex qua Boemundum susceperat, filiam Sclernitani Principis in secundam conjugem adscivit. Hunc Gaimarum, vel Gaimarium Malaterra, lib.

γιστου τῶν παρακειμένων τῇ Λογγιβαρδία· ἡγεμῶν ἐπιγχανεν ὧν ὄθεν τὰς εἰσόδους· δαψιλεῖς ἂν ἔτος ἐλάμβανεν, κἀντεῦθεν δυνάμεις ἱκανὰς ἐπαγόμενος ἐπικρατῆς ἦν ἀρχηγός. Μεμαθηκώς δὲ περὶ τοῦ Ῥομπέρτου ὁμοίως ἔστι κατ' ἄμφω, ψυχὴν καὶ σῶμά φημι, προσήκατό τε ἀβούλωσ τὸν ἄνδρα, καὶ μίαν τῶν θυγατέρων (56) τούτῳ κατηγγυήσατο, καὶ πληρώσας τὸ κῆδος θαυμάσια· αὐτὸν τῆς τε φύσεως καὶ τῆς περὶ τὰ στρατιωτικὰ ἐμπειρίας, ὀβριμῶν τὰ κατὰ γνῶσιν ἠτύχησεν, καὶ γὰρ καὶ πόλιν καθάπερ εἴ τι ἔδωκεν αὐτῷ ἐδεδοίκεν, καὶ ἄλλα τὰ προσεπιφιλοτιμήσατο. Ὁ δὲ περὶ αὐτὸν δύνουσι γενόμενος· καὶ ἐπανάστειον κατ' αὐτοῦ μελετήσας, τὰ μὲν πρῶτα τὸν εὐνοὺν ὑπεκρίνετο καὶ τὰς δυνάμεις προσεθεῖε τριπλασάσαι μὲν τοὺς ἵππους, εἰς δὲ διπλασίον, τοὺς πεζοὺς ποιησάμενος. Καὶ τούντεῦθεν ὑπέβρει τὰ τῆς εὐνοίας, καὶ κατὰ μικρὸν παρεγυμνοῦτο ἢ κακοφθία. Καὶ οὐ διελίμπανε προφάσεις καθεκάστην σκανδάλων διδοῦς καὶ λαμβάνων, καὶ τρόπους συνεχεῖς μηχανώμενος, ἀφ' ὧν ἔριδες τε καὶ μάχαι καὶ πόλεμοι ἐκίχθησαν· τίχτεσθαι. Ἐπεὶ δὲ ὀρθοίς Γελέλιμος ὁ Μασσαβέλης πλούτῳ καὶ δυνάμει κατὰ πολὺ διέφερον αὐτοῦ, ἀπογνοὺς ὁ Ῥομπέρτος τὴν κατὰ πρόσωπον πρὸς αὐτὸν μάχην, βουλὴν βουλεύεται πονηρὴν, καὶ προβάλλεται μὲν τὴν εὐνοίαν, καὶ τὸ μεταμέλον πλάττεται, καὶ ὑπορύττει δόλον αὐτῷ δεινὸν καὶ δυσφώρατον, τὰς τε πόλεις αὐτοῦ καταστρεῖν καὶ κύριος γενέσθαι τῶν προσόντων ἀπάντων τῷ Μασσαβέλῃ, καὶ πρῶτα μὲν τὰ πρὸς εἰρήνην ἐπερωτᾷ καὶ συνελθεῖν τὰ εἰς λόγους αὐτοπροσώπως διαπρεσβεύεται, ὁ δὲ τὴν πρὸς αὐτὸν εἰρήνην ἀσπάζεται· φιλῶν τὴν θυγατέρα ἐξόχως, καὶ συντίθεται τὴν ὀμιλίαν ἐς νέωτα. Ὁ δὲ Ῥομπέρτος καταγγέλλει τὸ πῶν αὐτῷ, ἐν ᾧ συνελθόντας διαλεχθῆναι προσήκει καὶ τὰς πρὸς ἀλλήλους συνθέσθαι σπονδὰς. Ἀκρολοφίαι δὲ ἦσαν δύο ἐξ ἴσου τῆς παιδαρίας ἐξυπανέχουσαι κατὰ διάμετρον τὴν θέσιν λαχοῦσαι, τὸ δὲ μεταξύ τούτων ἐλώδες ἦν καὶ κατάσκιον δένδροις παντοδαποῖς καὶ φυτοῖς ἔνθα καὶ λόγον ἐστήσατο ὁ δεινὸς ἐκεῖνος Ῥομπέρτος

A r's eum potentiae nomine lata inclytum fecerat. Is Roberti dotes animi ac corporis quas diximus praedicari audiens, conciliare sibi hominem assuitate statuit inconsulte, ut exitus monstravit. Igitur ei unam ex filiabus despondet suis, nuptisque post paulo perfec is beatus sibi videbatur quod talem, tantae fortitudinis, tanque experientem rei bellicae sibi adjunxisset generum. Suamque hanc gratulationem ac latitiam magnificis sancivit donis, cum Roberto et dotalem civitatem unam e suis attribuit propriam, et multis eundem alis liberalissime muncribus donavit; quorum beneficiorum fructum nequaquam eum quem speraverat, quemque par erat, miser recepit. Cito enim socero invidens Robertus vimque in eum cogitans 25 paransque, malum animum dissimulatione pressit aliquandiu, quoad videlicet confirmasset sese. Mox tamen ubi turmam suorum equitum in triplum auxisset, perditum vero duplicasset numerum, abunde se jam instructum sentiens larvam deponit, nudaque ac libera grassari malitia incipit; gradibus tamen in eo procedens quibusdam, et sensim serens atque obtendens aliis ex aliis simultatum causas, vaser artifex jacientiorum seminum unde contentionum ac bellorum seges existeret. Quoniam vero usu ipso ac reputatione virium tum suarum tum adversarii facile se imparem aperto certamine Robertus sensit homini opibus amplissimis ac copiis subnixo, versus ad arces subdolas amicitiam cum eo redintegrat, poenitentia simulanda nuper ausorum. Simul interim insidias moliens quarum fraude ac successu ditione sua universa censibusque ac vectigalibus miserum spoliaret. Pacem igitur ultro ac reconciliationem postulat, utque conveniat inter ambos de re tota condici dem ac locum expetit mutuo colloquio. Mascabeles qui filiae ingenti amore teneretur spem recuperandi generi cum gratulatione accipit, congressumque pro ejus libito condiciit. Locum Robertus eligit. Colles erant duo pari fere altitudine campo prominentes, e diamet. o

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

1 cap. 30; Leo IX PP. in Epist. et Leo Ost. non semel nuncupant; quem Willhelmus Gemeticensis, lib. vii, cap. 30, et Ordericus Vitalis, lib. iii et ii, Waimachum, et Gaimachum vocant, vocabulo, D ut videtur, magis ad Willelmum Mascabelem accedente, uti ab Anna indigitatur. Sed fallitur illa, cum scribit superstiti Gaimario Roberti initas cum eius nata nuptias: cum longe ante Gaimarius a suis per insidias sublatus esset, Leone IX. PP. Ecclesiam gubernante. Guill. Apul. lib. i.

Hoc Normannorum Drogo, Gaymariusque priores Tempore defuncti fuerant, a civibus aiter Ex consanguineis occisus fraude Salerni: Alier ubi indigenis, nimirum quia credulus illis, Monitari cæsus.

Et lib. ii diserte ait a Gisulpho, Gaymarij filio, Sigegaitam in uxorem obtinuisse Robertum, quod eam tradit Leo Ost. lib. iii, cap. 15.

Cumque potentatus cœpisset crescere nomen, Vitiisque sua, legatos mittere cepit, Qui sua cejerent generoso verbu Gisulfo

Gaymarij genito, germanæ nobile poscens Conjugium, quia conjugio tunc ipse carebat, Primum conjugem pro consanguinitate repulsa, De qua natus erat Boemundus, strenuus proles, Insignis nimia virtute potensque futurus.

(56) *Miar τῆς θυγατέρος.* Roberti uxorem, Gaymarij Salernitani principis filiam, Gisulphi seu Seconolfi principis sororem, Gaitam nuncupant Anna et Scyllites, Malaterra, lib. i, cap. 3; Sigelgaitam, ut et Willelm. Gemetic. lib. vii, cap. 45; Sigelguadam Ordericus lib. vii; Sicelgaitam Leo Ost. lib. iii, cap. 57; Sicelgatam, Guill. Apulensis, lib. ii. demque Sihulgaitam, vetus diploma Rogerii ducis et Boemundi, apud Baron. an. 1090, n. 19. Obiit illa an. 1090, ut auctor est Petrus Diac. lib. iv Chron. Cassin. cap. 8. Diem adnotat Kalendaram S. Mauricii Andegavensis: 17 Kal. Maii ob. Sicelgaita ducissa Apuliæ. V. Baron. an. 1090, n. 18. Porro nuptias Roberti in an. 1058 conjicit Malaterra, lib. i, cap. 31.

oppositi. Horum intervallum palustre atque arbutis fruticibusque densum aptum ad insidias Roberto visum. Ibi quatuor fortissimos armis instructos viros collocat, cum mandato ut omnem in partem circumspicerent, simul autem seipsum manus cum Mascabele conserentem animadvertissent statim ad se accurrerent omnium securi. His ita dispositis fraudulentissimus Robertus alterum quidem collium quem colloquio delegerat nullis incessum copiis habuit, alium præsidio sibi asseruit equitum quindecim, peditum sex supra quinquaginta, quos ipsum consendere obtinereque jussit; cum paucis tantum ex præcipuis eorum consilii summa communicata: unique nominatim ipsorum negotio dato, ut sua ipsius arma secum ferret, clypeum, galeam, et acinacem, quibus facile cum opus foret indutus una cum quatuor in imo subsidentibus ad primam speciem conserentis manuum cum Guillelmo Roberti huic suppetias accurrerent. Horum ignarus Guillelmus constituta die venit in designatum sibi a Roberto locum, quem et ipsum eodem se conferentem procul cernens, benevolentissime procurrit ei obviam in equo, salutationeque et complexu amicissimo dignatur generum. Ventum in congressus locum est, qui erat in proclivitate collis statim infra verticem. Ibi **26** quæsitis sermonibus aliquo tempore consumpto: Quidni, Robertus ait, omissis equis aliquando commodius in herba confabulaturi residemus? Acquiescit simpliciter Mascabales et prius desilientem Robertum et ipse imitatus, humi accumbens cubitoque innixus caput sermonem continuabat. Hic Robertus simulata verborum officia iugeminat. Fidem æternam pollicetur socero, benefactorem eum sæpius et dominum appellans. Quos tam familiariter tamque amanter agentes inter se conspicati Mascabalis comites, suspicantique ex captata sessione longum ipsis colloquium fore, desilientes et ipsi ex equis, paulo etiam cum et æstu media jam die et fame ac siti laborarent, tum ex vertice quem insederant meridianis infesto radiis in vallem umbrosam descendere, imo nonnulli frenis equorum ad ramos ligatis humi procumbere frigusque captare; quidam denique domum etiam repetere. Ita illi. Dum intentus destinato sceleri Robertus ubi maturum censuit repente voce ac vultu mutato inclementius insurgit in Mascabelem, proque oculo miti et obnoxio sanguinariarum et inflammatarum ferens, manum quoque inferi violentam socero: qui cum sibi et ipse manu succurreret, commissa lucta est, per quam vario utriusque conatu ad extremum per declive in præceps ambo devolvebantur. Hoc animadverso qui la-

A τέσσαρας ἀνδρας ἐνόπλους γενναιοτάτους παρεγγυησάμενος πανταχῶς παπταίνειν τὰ δῆματα· ἐπειδὴν δὲ ἴδοιεν αὐτὸν μετὰ τοῦ Γελεῖλου συμπλεκόμενον εὐθύς πρὸς ἐκείνον ἀναδραμεῖν μηδὲν τὸ παράπαν μελήσαντας. Ταῦτ' οὖν προκατασκευάσας ὁ κακούργότατος ἐκείνος Ῥομπέρτος, τὴν μὲν τῶν ἀκρολοφίων εἰς τὴν μετὰ τοῦ Μασκαθέλη ὀμιλίαν χρησιμεύουσαν κατέλιπε, φθίσας αὐτὴν ὑποδείξει αὐτῷ, θατέραν δὲ οἷον ἰδιοποιήσασα, πεντεκαίδεκα ἵππιας καὶ πεζοὺς ὡσεὶ ἑξ καὶ πενήκοντα ἀνελεῖν ἐν αὐτῇ συνέταξας, τὴν βουλὴν πᾶσαν τοῖς ἀξιολογωτέροις τούτων ἐξορησάμενος, καὶ ἐν τούτων παραγγελίαις τὰ αὐτοῦ ὅπλα βαστάζειν ἀσπίδα καὶ κράνος καὶ ἀκινάκην, ὡς ῥηθῆναι διὰ τούτων ἐξοπλισθεῖν, καὶ τοῖς λοχῶσι τέσσαρσιν ἐπισκῆψας ἐν ὀπηνίκα τῷ Μασκαθέλῃ συμπλακέντα τοῦτον θεάσονται, θάττον ἀναδράμωσι πρὸς αὐτόν. Καὶ ὁ Γελεῖμος κατὰ τὴν συγκειμένην ἡμέραν ἤρχετο πρὸς τὴν ἀκρώρειαν εἰς τὸν τόπον ἐν φθάσας αὐτῷ ὁ Ῥομπέρτος ὑπέδειξε τὰς μετ' αὐτοῦ συνθήκας πληρώσας. Ὅν ἰδὼν ἐγγύθεν ἐκείνος γενόμενος, αὐτῷ τε ἱππότης προσυπαντήκει, καὶ ἀσπασάμενος ἐδεξιούτο μάλα εὐθύμως. Ἔστησαν οὖν ἄμφω εἰς τὸ πρᾶνὲς μικρὸν τῆς ἀκρολοφίας ὑποκλίναντες, ὀμιλοῦντες ἅττα καὶ ἑμμελλον ποιεῖν. Ὅ δὲ δεινὸς ἐκείνος Ῥομπέρτος λόγους ἐκ λόγων συνείρων ἔτριβε τὸν καιρὸν, εἰτά φησι πρὸς τὸν Γελεῖλον. Ἴνα τί τοῖς ἵπποις ἐποχοῦμενοι κοπιῶμεν, ἀποδάντες καθεδούμεθα εἰς τοῦδαρος, καὶ ἀφροντίστως περὶ ὧν χρὴ ὀμιλήσομεν. Πείθεται ὁ Μασκαθέλης νῆπιος; ἀγοήσας τὸν δόλον καὶ οὐ κακοῦ φέρεται, καὶ ἀποδαίνοντα τὸν Ῥομπέρτον τοῦ ἵππου θεασάμενος πεζὸς καὶ αὐτὸς τῆνικαῦτα εἰστήκει καὶ τῇ γῇ τὸν ἀγκῶνα διερείσασαμος αὐτοῖς λόγων κατήρχετο. Ὅ δὲ Ῥομπέρτος; δουλεῖν ὠμολόγησε τοῦ λοιποῦ τῷ Μασκαθέλῃ καὶ πίστιν, εὐεργέτην αὐτὸν καὶ κύριον ὀνομάζων. Θεασάμενοι δὲ τούτους οἱ τοῦ Μασκαθέλη τῶν ἵππων ἀποδάντας, καὶ λόγων ἄλλων ὡσπερ καταρχομένους καμόντες; ἀπό τε τοῦ καύσωνος; ἀπό τε τοῦ δεσθῆναι καὶ τροφῆς; καὶ ποτοῦ (ὧρα γὰρ θέρουσ ἦν, ὀπηνίκα τὰς ἀκτῖνας; ὁ ἥλιος κατὰ κορυφὴν εἴωθε βάλλειν), καὶ τῆς ἀλείας ἀφορήτου γινομένης, οἱ μὲν τῶν ἵππων ἀποδαίνοντες τοὺς χαλινούς; περὶ τοὺς πτόρθους τῶν δένδρων ἀναδεσμούντες εἰς τοῦδαρος κατεκλίνοντο, ταῖς ἀπὸ τῶν ἵππων καὶ τῶν δένδρων σχιαῖς ἀναψυγόμενοι, οἱ δὲ οἴκαδε ἐχώρουν. Ἄλλ' οὗτοι μὲν οὕτως. Ὅ δὲ τὰ πάντα δεινὸς Ῥομπέρτος; οὕτω ταῦτα προκαταστῆσας ἀθρόν ἐπιφύεται τῷ Μασκαθέλῃ, καὶ τὸ ἡμέρον ἀφελὲς βλέμμα πρὸς τὸ ὀργιλώτερον μεταβάλλεται, καὶ φόνιον αὐτῷ ἐπιβάλλει τὴν χεῖρα. Καὶ συμπλακεῖς (57) ἀντισυν-

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(57) Καὶ συμπλακεῖς. Falli præterea hoc loco constat Annam, quæ posteris imposuit, dum quod auditu acceperat de quodam Bisiniacensi principe, id Salernitano ascripsit. Quod facile concedet quisquis hanc Annæ narrationem cum Historia Petri de Turra Bisiniacensis principis conferet,

quam cum iisdem adjunctis pluribus recitant M. laterra, lib. 1, cap. 17; et Leo Ost. lib. 11, cap. 15. Cæsium per insidias Salerni ab Albanis proceribus Gaymarium tradunt. Idem Leo Ost. lib. 11, cap. 86, et lib. 11, cap. 3; Petrus Damian. lib. 1, epist. 9; et Guill. Apul. lib. 11.

επλέκετό τε καὶ εἴλεε καὶ εἴλακετο καὶ ἐκυλλόντο ἄμφω κατὰ τοῦ πρανοῦς. Τούτους δὲ οἱ λοχῶντες τέσσαρες ἐκεῖνοι ἄνδρες θεασάμενοι, ἀναδύντες τοῦ ἔλους ἐπέδραμον ἤδη τῷ Γελεῖλμῳ, καὶ συνδήσαντες ἅπαντα χόθεν ἀνέτρεχον ὡς πρὸς τοὺς εἰς τὴν ἑτέραν ἀκρώσειαν ἰσταμένους ἰππεῖς τοῦ Ῥομπέρτου ἤδη καὶ αὐτῶν ὑποκολλαζόντων κατὰ τοῦ πρανοῦς πρὸς αὐτούς· ὤπισθεν δὲ ἐδίωκον οἱ τοῦ Γελεῖλμου. Ὁ δὲ γε Ῥομπέρτος ἐπιβάς τοῦ ἵππου κρᾶνος τε καὶ δόρυ λαβὼν καὶ γοργῶς ἐναγκαλισάμενος, καὶ ἀσπίδι περιφράξας ἑαυτὸν ἐπιετραφεὶς πλήττει ἕνα τῶν τοῦ Γελεῖλμου διὰ δόρυτος· ὁ δ' ἄμα τῇ πληγῇ καὶ τὴν ψυχὴν συναψήρητο. Ἐν τοσοῦτῃ τὴν φορὰν τῶν ἄμφω τὸν πενθερὸν ἰππέων ἀναχαιτίσας καὶ τὴν ἀπὸ τούτων βοήθειαν ἀνακόψας (οἱ δὲ γε λοιποὶ τοὺς ὑπὲρ κεφαλῆς αὐτῶν καταβαίνοντας ἰππότας τοῦ Ῥομπέρτου ὡς καὶ ἀπὸ τοῦ τόπου βοηθουμένους θεασάμενοι, παραχρῆμα τὰ νῦτα διδάσαιν), οὕτω γοῦν τὴν φορὰν τῶν τοῦ Μασκαθέλη ἰππέων ἀνακόψαντος τοῦ Ῥομπέρτου, ἄγεται τῆν·καυτά ὁ Μασκαθέλης δέσμιος· καὶ αἰχμάλωτος εἰς ὅπερ δέδωκεν αὐτῷ εἰς πρῶτον φρούριον, ὅτε τὴν θυγατέρα τοῦτῃ κατηγγυήσατο, καὶ εἶχεν ἄρα τότε τὸν οἰκεῖον δεσπότην ἢ πόλις ἔμφρουρον, φρούριον ἐντεῦθεν εἰκότως προσαγορευομένη. Οὐδὲν δὲ χεῖρον καὶ τὴν ὠμότητα τοῦ Ῥομπέρτου διηγῆσασθαι. Ἐπειδὴ γὰρ ἄπαξ ἐγκρατῆς· ἐγεγόνει τοῦ Μασκαθέλη, τὰ πρῶτα μὲν τῶν ὀδόντων ἅπαντων ἀποστερεῖ ἐφ' ἑκάστῃ τούτων προσαπαιτῶν πολυτάλαντον ὀλίγη νομισμάτων, καὶ πυνθανόμενος· οὗ ταῦτα ἐναπέθετο. Ἐπεὶ δὲ οὐκ ἔληγεν ἀπαράσων ἔστ' ἂν ἅπαντα ἔλαβε, καὶ ἅμα οἱ τε ὀδόντες ἐξέλιπον καὶ τὰ χρήματα, ἐπὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς Γελεῖλμου ἐπιβάλλει τοὺς ὀφθαλμοὺς ὁ Ῥομπέρτος, καὶ φονήσας τοῦτῃ τῶν δὲ ψευ, ἀποστερεῖ τῶν ὀμμάτων.

Πάντων οὖν ἐγκρατῆς γενόμενος· ἠξάνετό τε τὸ ἐντεῦθεν ὀσημέραι καὶ εἰς τὸ τυραννικώτερον ἀποκλίνων ταῖς πόλεσι τε προσετιθετο πόλεις καὶ τοῖς χρήμασι χρήματα. Καὶ ἐν βραχεῖ πρὸς τὴν δουρικτὴν περιωπὴν ἀναθεβήκως, δοῦξ Λογγιβαρδίας (58) ἀπάσας ὠνομάζετο. Ἐντεῦθεν οὖν ἅπαντες· πρὸς τὸν κατ' αὐτοῦ φθόνον ἠρεθίζοντο. Ὁ δὲ φρονήρης ὢν ἀνὴρ ὅπου μὲν θωπείαις χρησάμενος πρὸς τοὺς ἀντικαθισταμένους αὐτῷ, ὅπου δὲ καὶ δωρήμασι τοὺς μεταξὺ τοῦ πλήθους θορύβους ἐξωμαλίσαστο καὶ τὸν κατ' αὐτοῦ φθόνον τῶν μεγιστάνων εὐμηχάνως κατέσειλεν, ἔστι δ' οὗ καὶ ὄπλοις χειρωσάμενος ἅπαν τὸ κράτος Λογγιβαρδίας τε καὶ τῆς ὁμορουσῆς χώρας εἰς ἑαυτὸν ἀνεδήσατο. Ἄει δὲ τι ὁ Ῥομπέρτος οὕτως ἐπινοῶν τυραννικώτερον καὶ φαναζόμενος τὴν βασιλείαν Ῥωμαίων προφάσεως, ὡς ἔφην, τῆς πρὸς τὸν αὐτοκράτορα Μιχαὴλ συμπενθερίας ἐπιδραξάμενος τὸν πρὸς Ῥωμαίους ἀνεβρίπιζε πόλεμον. Ἐφθίμεν γὰρ εἰρηκότες, ὅτι Μιχαὴλ ὁ αὐτοκράτωρ οὐκ οἶδ' ὅπως τὴν τοῦ τυράννου τούτου θυγατέρα (Ἐλένη δὲ

tebant in insidiis viri quatuor, emergentes e palude strenue accurrunt adversus Guillelmum quem facile vinctum attrahebant ad equites Roberti alterum, ut diximus, insidentes collem : qui et ipse re procul observata per pronam jugi costam festinare ad eos ceperant. Interim sero animadversa fraude comites Guillelmi, quasi vindicaturi dominum a tergo insequerantur. At Robertus equo conscenso, induta galea, sumpta et vibrata ferociter hasta, objectoque in sui munimen clypeo conversus unum ex eis hasta transverberatum interfecit : quo facinore refrigeravit impetum Guillelmanorum, spemque ipsis excussit sui principis recuperandi. Ergo extemplo reliqui, alia insuper specie percussis apparentium jam equitum Roberti inque ipsos infestis hastis pergentium, terga verterunt. Ducitur itaque impune captivus vinctusque Mascabeles, et in ipsam quam in filia dotem egregio genero miser donaverat arcem includitur. Habuitque tum illa civitas sub praesidii custodia proprium dominum merito propterea Frurium, hoc est praesidium sive arx dicta. Nihil autem vetat reliquam pertexere Roberti crudelitatem. **27** Semel enim socero potitus dentes ipsi sigillatim omnes excutit, immensam quamdam nummorum summam in singulos pronuntians, et ubi dicta summa reperiri posset indicare cogens. Ad extremum exhausta pecunia cum dentibus, in oculos involat Guillelmi, quos eruit crudelissime. ταῦτα ἐναπέθετο. Ἐπεὶ δὲ οὐκ ἔληγεν ἀπαράσων

Hac praeda locupletatus majoribus deinde in diebus augmentis siebat seipso potentior : urbes urbibus, pecunias pecuniis adjungens donec brevi ducale fastigium adeptus, dux Longobardiae universae nominari coepit : unde omnium irritata invidia est, quam ipse pro solita atque innata sibi prudentia facile placavit : partim adulationibus et fictis obsequiis delinens potentiores adversantium sibi ; partim plebeios maxime homines in se coorientes donis ac largitionibus exarmans : interdum ubi ars non sufficeret, vim adhibens, ac cum armatis irrumpens, denique omnem qua manu qua consilio non Longobardiam soluit, sed vicinam quoque circumquaque sibi subiecit firmavitque regionem. Hinc jam altius semper aliquid cogitans et praesentem magnitudinem pro gradu ad speratam habens, visum etiam est ad imperium aspirare Romanorum, occasione tantae rei tentandae unde dixi sumpta : videlicet ex affinitate quam Michael imperator, nescio quo usus consilio, cum ipso

Car. Dufresnii-Du Cangii notæ.

(58) Δοῦξ Λογγιβαρδίας. Obtinnit a Nicolao PP. ducis titulum Robertus anno Chr. 1060, quod testantur Gregorius VII, PP. lib. II, epist. 9 ; lib. VIII, epist. 1 ; Malaterra, lib. I, cap. 25 et 36, et Leo Ost. lib. III, cap. 15 ; Guillelmus Apul. lib. II.

Finita synodo, multorum Papa rogatu Robertum donat Nicolaus honore ducali. Hic comitum solus concessio jure ducatus

233 Est Papæ factus jurando jure fidelis : Unde sibi Caluber concessus, et Appulus omnia Est locus, et Latio patriæ dominatio gentis.

contraxit, despondenda tyranni hujus filia Helena vocata Constantino suo filio. Iterum autem illata mentione adolescentis hujus magnis mihi motibus agitit et fertur animus, ratioque conturbatur. Non digrediar tamen, nec totam de eo rationem hic alieno loco inseram, quam in proprium, ut jam dixi servo; illud silere non sustineo, quanquam importune dici sentiam: fuisse illum juvenem pulchritudinis exemplar quasi a natura nihil sibi reliqui faciente fictum: imo Dei manum potius opus excellentissimum, et ex quo de artificis industria statui posset. Quem vel de primo aspectu quilibet intuens, illico percussus exclamaret: ejus plane quem Græci fabulantur aurei generis hunc verissimam esse propaginem, adeo splendens et rapax vis in eo absolutissimæ pulchritudinis existit. Mihi sane nec tot annorum lapsus ex quo illum non vidi, delere aut hebetare in animo speciem ejus adhuc potuit; adeo ut ne nunc quidem illius recordari sine uberibus lacrymis queam. Teneo tamen ut possum lacrymas, et eas in idoneis meorum temporum locos reservo, ne privatus questus calamitatum propriarum, publicarum rerum narrationibus immiscens, historiam perturbem. Illic porro adolescens cujus jam iterum meminimus nobis aliquanto natu major, jam **28** tum antequam nos solem videremus sponsus Helenæ Roberti fuerat, plane impollutus ac purus. Conscriptaque inter ipsos connubialia pacta fuerant, quanquam ea inconsummata manserunt, nihil ultra promissionis progressa, tum quidem propter immaturam pueri ætatem, deinde etiam mutata republica. Occupans siquidem imperium Nicephorus Botaniates, ea penitus abruptit. Verum a narrandi serie digressam me sentiens ad iter redeo. Robertus igitur ex obscuris natalibus in excelsum evehctus fortunæ verticem, nihil supra spes suas, et earum quibus se succinctum videbat opum ac virium facultatem ratus, in eo quoque elaborare

Car. Dufresnii

(59) *Πρὶν ὑμῖς τὸν ἥλιον.* Desponsus fuit Constantinus Helenæ, Michaelē imperante, proinde multo ante quam Anna nasceretur, quæ lucem aspexit, patre Alexio jam imperatore.

(60) *Ραϊκτωρ.* Rem narrant Gregor. VII. PP. lib. viii, cap. 6, Malaterra lib. iii, cap. 13, et Guillelmus Apul. lib. iv, qui Roberti Expeditionem commemorans, hæc subdit:

Modico remoratus Hydruntii Tempore, præstolans adventum conjugis, atque Multorum comitum, quos noverat ipse futuros Esse viæ socios, mentitus se Michaelē, Venerat a Danaïs quidam seductor ad illum, Immerito raptum jus imperiale reposcens, Se profugum lacrymans, lacrimantem dux et honeste Suscipit et tractat, placidoque favore benignum Exhibet obsequium. Populus quoque credulus omnīs Assurgebat ei flexa cervicē salutans.

Hunc adhibens socium sibi dux, ut justior esset Causa viæ, secum, dum transfretat, ipse reducit.
Anonymus B rensis: an. 1050, ind. 5, ipse dux fecit sine eum Bari, et mense Aprili fecit Tarenta cum filio, et Trane, et Iunilare [i. εὐφρασίῃ] fecit ibi Michael imp. Adde Lepum pretospatham hoc

A αὐτῇ προτηγχευέτο), τῷ υἱῷ Κωνσταντίνῳ καταγγευσάτο. Πάλιν δὲ μεμνημένη τοῦ νεανίσκου τούτου, παθαίνομαι τῆν τε ψυχὴν καὶ τοὺς λογισμοὺς συγγέομαι· ἀνακόπτομαι δὲ τῆν ἀμφὶ τούτον διήγησιν, φυλάττουσα πάντα καιρῷ τῷ προσήκοντι. Τοῦτο δὲ μόνον οὐχ ὑπομένω μὴ λέγειν, κἂν ἔξω τοῦ καιροῦ λέγοιμι, ὡς ἀγαλμα φύσεως ἦν ὁ νεανίας ἐκεῖνος, καὶ Θεοῦ χειρῶν ὡς δυνατὸς εἶπεν φιλοτιμήμα. Εἰ γὰρ καὶ μόνον ἐθεάσατό τις αὐτὸν, εἶπεν ἂν ὡς τοῦ παρ' Ἑλλήσι· μυθεομέου χρυσοῦ γένους ἀπορόβη· οὕτως ἀμήχανον εἶχε τὸ κάλλος. Ἐγὼ δὲ μετὰ τοσοῦτους ἐνιαυτοὺς μεμνημένη τοῦ νεανίου τούτου δακρυῶν ἐμπίπλωμαι· ἐπέχω δὲ ὅμως τὸ δάκρυον καὶ ταμιεύω πρὸς τοὺς ἐπικαίρους τῶν τόπων, ἵνα μὴ τὰς μονοβλίας τῶν ἐμῶν ἀναμιγνύσαται ἰστορικαῖς διηγήσεσι τὴν ἱστορίαν συγγέοιμι. Οὕτως γὰρ ὁ νεανίσκος περὶ οὐ κἀνταῦθα καὶ ἀλλαχόσε εἰρήκαμεν προχρόνιος πρὸ ἡμῶν καὶ πρὶν ἡμεῖς τὸν ἥλιον (59) ἴδοιμεν, προσητῆρ ἐγεγόνει τῆς τοῦ Ῥομπέρτου Ἑλένης καθαρὸς καὶ ἀμόλυντος, καὶ τὰ ἔργα συναλλάγματα ἐπ' αὐτῇ ἐγγεγράφεισαν, κἂν ἀτέλεστα, καὶ ἐν ἐπαγγελίαις μόνον, ἀτελοῦς τὴν ηλικίαν ὄντος τοῦ νεανίσκου· διεσπάσθη δὲ ἅμα τῷ τῆς βασιλείας ἐπιθῆναι τὸν βασιλέα Νικηφόρον τὸν Βοτανειάτην. Ἄλλ' ἐξετραπόμην τοῦ λόγου, ἐπανελεύσομαι δ' αὐθις ἀφ' οὐπερ ἐξετραπόμην, ὁ γὰρ τοῦ Ῥομπέρτου ἐκεῖνος ἐξ ἀφανοῦς πάνυ τύχης περιφανῆς γεγονὼς, καὶ πολλὴν δύναμιν ἀδροίσις περὶ αὐτὸν, ἐπεσάλλετο καὶ Ῥωμαίων αυτοκράτωρ γένεσθαι, καὶ προφασεῖς εὐλόγους, ὄρθεν ἐπλάττετο τῆς πρὸς Ῥωμαίους δυσμεγείας καὶ τῶν πολέμων. Διττὸς δὲ ἐντεῦθε φέρεται λόγος. Ὁ μὲν γὰρ φημιζεται τε καὶ ὁ διαβρεῖ καὶ μέχρι τῆς ἡμετέρας ἀκοῆς ἐφθασεν, ὅτι τις μοναχὸς Ραϊκτωρ (60) ὁ ομαζόμενος ὑπεκρίθη τὸν βασιλέα Μιχαὴλ καὶ πρὸς τὸν Ῥομπέρτον τούτον καὶ συμπένθερον (61) αὐτομολήσας τὰς οἰκείας συμφορὰς ὠλοφύρετο. Οὕτως γὰρ μετὰ τὸν Διογένην τῶν σκήπτρων Ῥωμαίων ἐπαλιμμένος, καὶ βραχύν τινα χρόνον διαπρέψας

Du Cangii notæ.

A. Tradit Order. Vitalis, lib. ii. Michaelē is un, quem perperam Romani Diogenis filium faciit, in comitatu fuisse Boemundi, cum Galliam adit an. 1106, aliosque de Græcis, seu Thracibus, illustres, quorum, inquit, querela de Alexio imperatore, qui per proditionem illis antecessorum stemmata suorum abstulerat, magis ad iram contra eum feroces Francos incitabat. Vide eundem, lib. vii, p. 640, 641. Fuit porro Rectorum familia Constantinopoli perillustis, e qua memoratur apud Zonarā et Leonem Grammaticum Joannes rector, ab Alexandro imperatore, Constantino Porphyrogenetæ ex fratre nepoti, tutor datus.

(61) *Συμπένθερον.* Συμπενθερία est affinitas inita inter duos, ex filiorum ac filiarum nuptiis, sic ut uterque socer dicatur, hic quidem respectu nurus, aliter respectu generi. Συμπενθερίας et συμπενθέρων mentio passim occurrit, apud Balsamonem in *Nomoc.* Phot. tit. 13, cap. 2, Theophylactum Bulg. epist. 51. Niceam in Isaac. lib. 1; Niceph. Gregoram, lib. iii; Codinum, *De Offic.* cap. 2. Phranz et al. Hinc συμπενθερίαζεν apud Constantinum Porphyrogenitum *De adm. imp.* cap. 13. V. Gregor. VII. PP. lib. vii. Ep. 6.

τὴν βασιλείαν, παρελύθη μὲν τῆς ἀρχῆς ὑπὸ τοῦ Βοτανειάτου (62) ἐπαναστάντος αὐτῷ, τὸν δὲ τῶν μοναχῶν ὑπέδου βίον, μετὰ δὲ τιῦτα τὸν ἀρχιερατικὸν ποδῆρη καὶ τὴν κίδαριν ἠμφιέαστο, εἰ βούλει δὲ καὶ τὴν ἐπωμίαια. Τοῦτο δὲ συνεδούλευσεν ὁ Καῖσαρ Ἰωάννης (63) ὁ πρὸς πατρός αὐτῷ θεῖος, τὴ κοῦφον εἰδῶς τοῦ τηνικαῦτα κρατοῦντος καὶ μὴ τι πάθοι δεινότερον δεδιώς. Τοῦτον ὑπεκρίθη ὁ εἰρημῆνος μοναχὸς ἐκεῖνος καὶ Ραίκτηρ ἢ καὶ ὡς οὕτως εἰπεῖν, ῥέκτης (64) τῶν ἀπανταχοῦ τολμηρότατος. Πρόσεισι τε τῷ Ῥομπέρτῳ ὡς δῆθεν συμπενεθέρῳ καὶ τὰ τῆς ἀδικίας ἐκτραγηθεῖ, ὡς καθαιρεθεῖ μὲν τῶν βασιλικῶν θρόνων, καὶ εἰς ὄπερ σχῆμα τοῦτον ἠρώη περιελθεῖν. Καὶ διὰ τούτων πάντων εἰς ἄμυναν ἐξεκαλεῖτο τὸν βάρβαρον. Τὴν γὰρ καλὴν φησι μείρακα τὴν αὐτοῦ νύμφην Ἑλένην (65) ἀπεριστάτον καταλιπεῖ καὶ χήρην ἀντικρυς τοῦ νυμφίου. Τὴν γὰρ οὖν Κωνσταντῖνον καὶ τὴν βασιλῆα Μαρίαν (66) προσροῦηται τῷ Βοτανειάτῃ καὶ ἄκοντας διὰ τὴν τυρανίδα ἐβόα. Ταῦτα λέγων πρῶτον τε τὸν θυμὸν τοῦ βαρβάρου καὶ πρὸς πόλεμον κατὰ Ῥωμαίων ἐξιόπιζε. Τοιοῦτος μὲν λόγος διαβρῆι μου πὰς ἀκοῆς, καὶ οὐκ ἔχω γε διὰ θαύματος, εἰ τινες ἀδοξότατοί τινες τοὺς ἐπὶ δόξης καὶ γένους εὐγενοῦς ὑποκρίνονται. Ἔτερος δὲ με περιθωθεῖ πιθανώτερος λόγος ἐτέρωθεν φημιζόμενος, ὡς οὔτε μοναχὸς τις τὸν βασιλέα Μιχαὴλ ὑπεκρίνατο, οὔτε τοιοῦτόν τι τὸν Ῥομπέρτον πρὸς τὸν κατὰ Ῥωμαίων ἐκίνησε πόλεμον, ἀλλὰ αὐτὸς ὁ βάρβαρος πολυτραπέτατος ὢν τὰ τοιαῦτα βραδίως ἐπλάττετο. Ἐχει γὰρ ὡς τὰ ἐφεξῆς. Αὐτὸς μὲν ὡς φησιν ὁ Ῥομπέρτος βραδουργότατος ὢν καὶ τὴν κατὰ Ῥωμαίων ὠδίνων μάχην καὶ πρὸ πολλοῦ πρὸς τὸν πόλεμον παρασκευαζόμενος, ἐκωλύετο μὲν ὡς ἀδικῶν πολέμων ἄρχων καὶ κατὰ Χριστιανῶν εὐτρεπίζόμενος παρὰ τινων τῶν περὶ αὐτὸν ἐνδοξοτέρων ἀνδρῶν καὶ αὐτῆς τῆς γυναικὸς αὐτοῦ Γαττης, καὶ ἀνεκώπτετο πολλάκις ἐπιχειρήσας τῆς τριακτῆς ὁμίτης. Βουλόμενος δὲ πιθανὴν τὴν πρόφασιν τοῦ πολέμου ποιήσασθαι, πέμπει τινὰς ἄνδρας εἰς Κοτρώνην τὰ ἀπόρρητα καταπιστεύσας αὐτοῖς τῶν βεβουλευμένων καὶ ἐπισκῆπτει τοιαῦτα ὡς εἰ τινα μοναχὸν εὐροίαν βουλόμενον ἐκείθεν ἐνθάδε

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(62) Ἰπὸ τοῦ Βοτανειάτου. Ordericus, lib. vii : *Ecce sicut Michael repulit Diogenem vitricum suum de regali solio, sic ipse de eisdem culmine precipitatus est a Bithynacio, qui nihilominus simili repulsa deiectus est ab Alexio.*

(63) Καῖσαρ Ἰωάννης. Joannes Cæsar Ducas, Constantinii Ducæ imp. frater, Michaelis imp. patruus.

(64) Ῥέκτης. Alludit ad nomen pseudo-imperatoris : Ῥέκτης enim, est homo strenuus, δραστήριος. Sic supra eadem Anna, Ἄνδρες κακουργότατοι καὶ ῥέκται πραγμάτων. Et Synesius : Ἐδόκει γὰρ οὐτός νεός τε εἶναι καὶ ῥέκτης ἀνὴρ, οἷος ἐχέτρούς τε κακῶσαι, καὶ φίλους ποιῆσαι.

(65) Ἑλένην. Helenam custodiæ mandatam a Botaniata jam supra observavimus, postmodum remissam ad patrem ab eodem Seylitzes scribit. Verum id serius accidit, si qua fides Orderico, lib. vii : *Filiis quoque Wiscardi profatus* 234

statuit, si posset consequi, ut imperator Romano- rum crearetur. Ac belli quidem et offensionis prætextus speciosos ei suppeditavit affinitas de qua diximus. De re porro ut se habuit duplex ad nos fama emanavit. Prior quæ maxime invaluit, quaque fateor occupatas aures meas, habet : Monachum quemdam cui nomen fuit Ræctor, simulata persona imperatoris Michaelis, ad Robertum tanquam affinem et filii sui socerum confugisse, lamentatumque apud eum cladem suam, auxilium implorasse. Nam is Michael sumpto Romanorum sceptro post Diogenem, non diu fructus imperio exauctoratus a Botaniate fuerat in ipsum rebellante. A quo et adactus est monachi primum professionem ac vestem, postea vero archiepiscopalem talarem ac cidarium induere. Cogitabat quin etiam epomidem, consilio sui patris Cæsaris Joannis, qui levitate illius qui tum potens rerum erat perspecta, merito verebatur ne suspectus ei factus gravius quiddam pateretur. Hunc se esse simulavit monachus ille quem diximus Ræctor, vere actor alienæ personæ atque impostor omnium qui unquam exstiterunt audacissimus. Ac cum ista larva Robertum tanquam vicellcet consocerum adit, eique quid esset injuriæ passus miserabiliter exponit : exturbatum se nempe regio throno eo sortis ac vestitus redactum. Proinde implorare se opes ac potentiam ejus ad ultionem de Botaniate sumendam, cujus rebellionis scelere non ipse tantum Michael, sed Robertus quoque violatus esset, genero ipsius Constantino per vim in tyranni partes abstracto, una cum imperatrice Maria, filia vero Roberti Helena per tale facinus vidua reddita. Hæc dum vociferatur facile commovit irritabilem alioqui Barbarum, atque ad bellum Romanis inferendum armavit. Ea ut retuli sic ferri passim audivi, nec magnopere miror existere hujusmodi villissima capita qui personarum genere ac dignitate illustrium sibi larvas circumdant et ostentent impudentissime. 29 Verum alia me aliunde, eademque credibilior fama circumsonat: neminem fuisse plagiarium monachum qui ultro in Michaelis quondam imperatoris nomen invaserit, Robertumque provocarit : nugas eas præstigiasque esse : nihil-

Heros (Alexius) ac si ipse genuisset eas, amavit blanditer, et pie tractavit : et fere 20 annis in deliciis educavit. Officium illarum erat mane, dum imperator de suo stratu surrexisset, manusque suas ablueret, mappulam et pectinem eburneum asserre, et barbam imperatoris pectere. Nobiles puellæ facili gratoque servitio a liberali principe deputatæ sunt, quæ post longum tempus Rogerio comiti Siciliae, Augusto sabente, ut amico redditæ sunt. At quæ fuit altera Roberti filia, quam una cum sorore Helena Constantinopolim missam auctor est Vitalis, unaque cum ea remissam ad Rogerium, non plane constat : tametsi probabile videatur, fuisse Mahilliam, quæ patre jam extincto nupsit, cum tres aliæ, ex quinque quas extulit filiabus Robertus, ipso superstate nuptias iniisse tradantur.

(66) *Maglar.* Mariam Alanam, Michaelis Ducæ imp. uxorem.

que aliud nisi artificis scelus Roberti ipsius, fecundissimi ad fraudes ingenii. Nimirum is dudum concepta cupiditate Romani imperii sibi bello parandi, apparatus rei tantæ jam, ut sibi erat conscius, maturis, parturiebat impotens animi, et rumpere consilio exitum omni conatu moliebatur. At obstabant præcipiti incepto' injusti belli adversus Christianos suscipiendi tum plerique principum qui ei aderant, tum ipsa ejus conjux Gaita, qui quoties istam pruriginem laceßendi Romani nominis Robertus ostenderet, nullam finem dissuadendi faciebant. Eos igitur ad suam sententiam trahendi talem viam iniit. Mittit certos homines Crotonem atq; anæ mentis suæ conscios : clam nempe in aurem monitos ut si quem ibi reperirent monachum e Græcia limina apostolorum cogitantem, quem aspectu et congressu non inidoneum ad rem quæ parabatur judicarent, exiperent hominem comprehenderentque officii, omninoque ad se adducerent. Occurrit istis Crotone commodum is quem dixi Rector homo versutus et simulandi quidvis dissimulandi que summus artifex. Aptius nihil visum ad Roberti propositum. Litteras ergo ad ipsum Salernum mittunt in eam formulam scriptas quam ipse præscripserat : quibus significabant, consocerum ipsius Michaelis imperio pulsus profugumque in Italiam Crotone esse, mox ad ipsum transmissurum auxillii rogandi causa. His litteras repente Robertus ut adhuc primum patentes in manu habebat, conjugi primum legit, tum comitatus sui viros illustres ac principes convocans, quid nuntii ferretur docet. Illi omnes re facile credita, nequaquam negligendum affinis principis casum Roberto assenserunt. Qui mora nulla facta accessit hominem, cultu et comitatu ambiciose ornatum personam decenti quam mentiebatur. Iste autem actor nequaquam malus, aut immemor, tragœdiam apud omnes totam plausibiliter agebat : gestu, vultu, verbo, habitu, exturbatum se throno, uxore ac filio privatum a tyranno Botaniæ ferens : quin etiam ab eodem injustissime lænia exutum ac diademate, monachica veste circumdatum : quibus tantis injuriis adactum advenire se supplicem. Hæc a Roberto

διαπεράσαι εἰς προσκύνησιν τοῦ νεῶ τῶν κορυφαίων καὶ πολιοῦχων τῆς Ῥώμης ἀποστόλων, ἐξ αὐτῆς ὀφειῶς μὴ πάνυ τὸ δυσγενὲς ἐμφαίνοντα τοῦτον ἀσμένως ἐναγκαλισσασθαι καὶ οικειωσάμενους πρὸς αὐτὸν ἀγαγεῖν. ἐπεὶ δὲ τὸν προειρημένον ἐφεῦρον Ῥαίκτορα, ἄνδρα ποικίλον τε καὶ πρὸς πανουργίαν ἀπαράμιλλον δηλοῦσι τῷ Ῥομπέρτῳ διὰ γραμμάτων κατὰ τὸ Σαλερηνὸν διατρίβοντι, ὅτι περὶ ὁ σὸς κηδεστῆς Μιχαὴλ ὁ τῆς βασιλείας ἐξεωθεὶς κατέλαθε τὴν ἀπὸ σοῦ ἐξαιτούμενο· βοήθειαν. Οὕτω γὰρ αὐτοῖς ὁ Ῥομπέρτος ὑπέθετο τὰς πρὸς αὐτὸν ἐκθεῖναι γραφάς. Ὁ δὲ ἐν χερσὶ ταύτας λαβὼν, παρ-ευθὺς μὲν τῇ ὁμευνέτιδι ὑπαναγνώσκει, εἶτα συναγαγὼν τοὺς κόμητας (67) ἅπαντας ὑποδείκνυσι καὶ τούτοις τὰ γράμματα ὡς μηκέτι κωλύεσθαι παρ' αὐτῶν εὐλόγου τάχα αἰτίας δραξάμενος. Συνέθενται ἅπαντες παραχρῆμα τῇ τοῦ Ῥομπέρτου βουλῇ, καὶ οὕτως προσήκατό τε αὐτὸν καὶ εἰς ὀμίλιαν ἐλήλυθεν. Ἐντεῦθεν τὰ πάντα δραματοῦργεῖ καὶ σκηνὴν περιτίθησιν ὡς ὁ βασιλεὺς εἶη Μιχαὴλ ὁ μοναχὸς ἐκεῖνος ὡς καθαιρεθεῖη τῶν θρόνων, ὡς τὴν γυναῖκα καὶ τὸν παῖδα καὶ τὰλλα πάντα πρὸς τοῦ Βοτανιαίου ἀφαιρεθεῖη τυράννου, καὶ ὡς τοῦτον ἀδικῶς καὶ παρὰ πάντα δίκαιον λόγον τῆς ταινίας τε καὶ τοῦ διαδήματος τὸ μοναχικὸν περιέθεντο σχῆμα, καὶ νῦν ἰκέτης ἦκε, φησὶ, πρὸς ἡμᾶς. Ταῦτα εἰς μέσους ἐδημηγόρει ὁ Ῥομπέρτος, τὴν τε βασιλείαν αὐτῷ διὰ τὸ κῆδος ἐπανασωθῆναι προσεύων, καὶ ἀξίων ἐκάστης ἡμέρας τὴν μοναχὴν ἐκεῖνον ὡς δῆθεν τὸν βασιλεῖα Μιχαὴλ καὶ προεδρίας καὶ θρόνων ὑψηλοτέρων καὶ τιμῆς ὑπερβαλλούσης, καὶ ἄλλο τε ἄλλως τὰς δημηγορίας πλαττούμενος νῦν μὲν ἐλεινολογούμενος οἷα πέπονθεν ἐπὶ θυγατρὶ, νῦν δὲ τοῦ συμπενεθέρου φειδόμενος ἐφ' οἷς τισι κακοῖς περιπέπτωκέν, νῦν δὲ προπαροξύνων τε καὶ διεγείρων πρὸς πόλεμον τὸ περὶ αὐτὸν βάραρον, ποικίλως ἐπαγγελλόμενος τούτοις χρυσοῦ θημῶνας οὐδ' ἐκ τῆς Ῥωμαίων ἔχειν τούτοις κατεπηγγέλλετο. Ἐντεῦθεν πάντας ἐλκυσάμενος τῆς ῤίνδος καὶ πλουσιωτέρους καὶ πενεστέρους ἀπάρας τῆς Λογγιθαρρίας, μᾶλλον δὲ πᾶσαν αὐτὴν ἐλκυσάμενος καταλαμβάνει τὴν Σάλερνον μητρόπολιν οὖσαν Μέλφης (68), ἐν ἣ τὰ κατὰ τὰς ἄλλας θυγατέρας αὐτοῦ πάντα καταπράξας καλῶς, ἐντεῦθεν τὰ πρὸς

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(67) *Κόμητας*. Cum Normanni in Apulia, impellente ac simulante Haroldino Mediolanensi, sedem ligere, et cum Græcis decertare decrevisent, primores ex suis 12, quibus parerent, elegerunt, hisque comitum indiderunt nomen et dignitatem. Guillelmus Apul. lib. 1.

Normanni quamvis Danaum virtute coacti Appula rura prius dimittere, rursusque adire Hoc stimulantem parant, numero cum viribus aucto, Omnes conveniunt, et bis sex nobiliores, Quos genus et gravitas morum decorabat, et ætat, Elegerunt duces, provectis ad comitatum His affi parent, comitatus nomen honoris Quo donantur erat, hi totas undique terras Divisere sibi, etc.

(68) *Μητρόπολιν οὖσαν Μέλφης*. Non Melfam, vel Melfham, primam Normannorum in Apulia

D sedem, sed Amalphim hic intelligit Anna, quæ, ut est apud Tyrium, lib. xviii, cap. 4 : *Est civitas inter mare et montes eminentissimas constituta, ab Oriente habens artem munitissimam Salernum, via 7 milliaribus marino ab ea distantem itinere, ab Occidente vero Surrentum et Neapolim*. Hanc expugnata paulo ante Guiscardus C. an. 1175. Gisulfo sororio Salernitano principe frustra propugnante, uti narrat Guillelmus Apul. lib. iii, et Gaufridus Malaterra, lib. iii, cap. 3, apud quem *Malfa* nuncupatur. Porro Anna Salernum Melfæ, seu Amalphis, metropolim appellat, quod ea tempestate, ut et nostra, circumjecta regio, totusque qui Amalphis adjacet maritimus tractus, ab hac urbe appellationem sortiretur; quod testantur Alexander abbas Celesin. lib. iii, cap. 23, Raphael Volaterr. et Leander Albert. Alia autem fuit Melfa,

τὸν πόλεμον ἐξαρτῆται. Δύο δὲ ἤστῃν (69) αὐτῶν· ἄνθρωπος γὰρ τρίτην τῆ βασιλείας τῶν πόλεων εἶχεν ἐξ αὐτοῦ θαλάμου δυστυχῆ. Ὁ γὰρ νεανίας ἐκείνος ἐξ ἀρχῆς αὐτῆς οὐπω ἐφηθός ὢν ἀπεστρέφεται τοῦτ' ἐπὶ κήδους καθάπερ τοὺς μορμουλτομένους τὰ βρέφη. Τούτων δὲ τὴν μὲν Παιμούντῳ (70) τῷ υἱῷ κόμητος Βραχενῶνος κατηγγυῆσατο, τὴν ἐτέραν δὲ συνῆψευσεν τῷ Εὐδοκίῳ (71) ἐπιφανεστάτῳ καὶ τούτῳ κόμητι. Οὐδὲ ταῦτα τὰ συναλλάγματα πρὸς τὸ ἀσύμφορον εἶρα Ῥομπέρτῳ, ἀλλὰ πανταχόθεν γὰρ συνεκκρότητο καὶ συνηθροίζετο δύναμιν, ἐκ γένους, ἐκ τυραννίδος, ἐξ ἀγχιστείας, ἐξ ἄλλων τρόπων παντοδαπῶν ὧν ἄν τις οὐδὲ ἐπινοήσαιτο.

carī se aiebat a suis ipsius malis memorandis. Nunc comites atque insignes duces spectatores fabulæ varie inducens ad consciscendum haud dubitanter bellum cum Romanis, ex quo ipsorum quisque opum acervos ac revera montes aureos relaturus esset. Tali mimo Robertus inductus animis, egentibusque juxta ac locupletibus spe cuique propria oblata in novarum pariter rerum cupiditatem animatis, Longobardia discedens, aut potius universam secum trahens Longobardiam.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

seu Melfis, vel Melfia, prima Normannorum in Apulia sedes, ab iis, quo se adversus Græcos tuerentur, ædificata, seu potius instaurata, ut auctor est Malaterra, lib. 1, cap. 9. Jacet illa Asculum inter et Venusam, in extremo Apuliæ limite, Calabriae versus, unde caput et janua totius Apuliæ dicitur in Chronico Cassin. lib. 11, cap. 68, et apud Guillelmum Apul. lib. III :

Caput hæc erat urbibus illis.
Omnibus, est et adhuc quas continet Appula tellus.
Sic vero describitur ab eodem Guillelmo lib. 1.
Appula Normannis intransitibus arva, repente
Melfia capta fuit; quidquid prædantur, ad illam
Urbe[m] deducunt. Hac sede Basilicus ante.
Quem supra memini, modicas fabricaverat ædes,
Esse locum cernens inopinè commoditatis.
Accessu populi nunc urbs illustris habetur,
Finibus Italiæ celeberrima, dives amœni.
235 Fertilitate loci, Cerevis nec egenia nec amnis.
Et qua parte sita est insignis honore ducali.

Vide notata ad pag. 161.

(69) Δύο δὲ ἤστῃν. Quinque Roberto natas assignat Willelmus Gemeticensis, et ex eo Philippus Mouskes in Hist. Franc. ms. quarum prima, inquit idem Muskins, imperatori Constantinopolitano enupta est, Helena videlicet, Constantino Ducæ Porphyrogenetæ, qui a patre imperatorio titulo donatus est, et ab Anna, pag. 35, Βασίλειος titidem appellatur, desponsata. Guillelmus Apul. lib. II, de Sigelgaita Roberti uxore :

Edidit hæc pueros sibi tres, et quinque puellas,
Egregiam sobolem sexus utriusque futuram.

(70) Παιμούντῳ. Altera Roberti filia Mathildis, Raimundo-Berengarii II marchioni et comiti Barcinon. primum nupsit, deinde Americo II vicecomiti Narbon. Nuptias Raimundi, ut et Ebali, de quo mox, attigit Guill. Abul. l. IV.

Partibus Hesperia, quem Barcinona tremebat,
Venerat insignis comes hanc Raimundus ad urbem,
Ut nuptura ducis detur sibi filia poscens,
Huic major natu nuptum datur : altera nupsit
Egregio comiti Francorum stemmate claro :
Ebalus hic dictus, succumbere nescius hosti,
Belligeras acies ad prælia ducere doctus,
Et facundus erat, linguaque manique vigeat.

De Mathildis nuptiis agunt præterea Joannes archidiaconus Barensis in Hist. Invent. S. Sabini, cap. 1, n. 2; Surita, lib. 1 Ind. rer. Arag. an 1176; Will. Catellus, lib. IV Rer. Occitanar. p. 583;

Auctore dramatis dictata reddebat non illepide monachus Ræctor : nec ipse suis partibus Robertus deerat. Palam ferens dignum videri hominem sic de se **30** meritum qui per se ac suos priori fortunæ redderetur. Ergo ipsum toto choragio talis pompæ adornabat, quotidie assectans, priorique sede ac sublimiore throno dignans, honoreque in omnibus præcipuo, necnon studiose aptatis ad somnium fortunæ prioris compellationibus prosequens. Quem ille vicissim nunc de injuriis quas esset in filia persona passus, consolabatur : nunc respectu consoceri et metu facessendæ molestiæ pietati ejus ad condolendum paratissimæ, revocari se aiebat a suis ipsius malis memorandis. Nunc comites atque insignes duces spectatores fabulæ varie inducens ad consciscendum haud dubitanter bellum cum Romanis, ex quo ipsorum quisque opum acervos ac revera montes aureos relaturus esset. Tali mimo Robertus inductus animis, egentibusque juxta ac locupletibus spe cuique propria oblata in novarum pariter rerum cupiditatem animatis, Longobardia discedens, aut potius universam secum trahens Longobardiam.

B Baron. an. 491, n. 13. Chiffletius in Vindic. Hisp. p. 357; Martinus Carillus, in Annot., et alii.

(71) Εὐδοκίῳ. Ebalo Comiti Ruciaciensi, seu de Roceio (de Roucy), in Campania Gallica, filio Hilduini comitis de Arcies et de Ramerut, et Aelidis, Ebali comitis Ruciaciensis filia primogenita. Genuit autem Ebalus iste II (verba sunt Alberici an. 1119) de Sibilia Roberti Guiscardi filia comitem Wiscardum de Roceio, et comitem Hugonem Chole. et Thomam de Rocrio, etc. Ex quo videtur, ni fallor, scriptore tertiæ Wiscardi filia nomen discere est. Quarta Hugoni III Cenomanensi comiti, Azonis marchionis Estensis, ex filia Hugonis II Cenomanensis comitis, filio, uxor a patre data est. Is quod conjugem nulla de causa dimisisset, a summo Pontifice sacris interdictus est, ut habet idem Ordericus, lib. VIII. Has nuptias Guillelmus Apul. lib. III, pluribus commemorat.

Dumque moraretur Trojanae mœnibus urbis,
Nobilis advenit Lombardus marchio quidam,
Nobilibus patriæ multis comitantibus illum.
Azo vocatus erat, secum deduxit Hugonem
Illustrem natum, ducis huic ut filia detur,
Exigit in sponsam : comites processeque vocari
Quæque facti super his consulerunt ab urbe.
Horum consiliis Roberti filia nato
Traditur Azonis, tædas ex more jugales,
Et convivando celebrant, et multa ferendo,
Cunctis conjugii quæ postulat ordo peractis.
Sollicitat comites dux, et quoscunque potentes
Dona petens, lati quibus et vir et uxor abire
Donati valeant, etc.

236 Hugonem hunc, ut et Cenomanensem affinitatem, omiserunt Joan Bapt. Pigna et Hieron. Faletus in sua Estensis Historia et Genealogia. Quinta denique ejusdem Roberti nata, Mathilda, cognomento Cantalupa, Willelmo de Grentemesnil, nobili Normanno, nupsit an. 1088. De hac agunt Malaterra, lib. IV, cap. 21; Albertus Aq. lib. IV, cap. 37; Guibertus, lib. III, cap. 2; et Ordericus Vitalis, lib. VIII. Sextam Roberti filiam, nullo, ut reor, auctore, addit Pistorius, Stephani II Hungariæ regis conjugem. Cæterum Ruciacensem arcem, Lutzelensburgum inter et Theodoni villam sitam, quæ comitatui nomen dedit, Ruthiam et Rutthicum appellat veteres Chartæ, et Chronicon Trevirensis, apud Duchesium in Probat. Hist. Luxemb. p. 13, et Browerum, lib. II Annal. Trevir. p. 640.

Salernum venit. Melphorum ea metropolis est. Ubi duarum quæ restabant filiarum celebratis nuptiis (nam tertia, ut diximus, Constantinopoli mœrebat, ab ipsis primis sponsalibus vidua, quippe quam ejus sponsus impubes adhuc plane sic aversabat atque omnem affinitatis mentionem ejus ut pueri spectra larvasque monstruosas solent) celebratis, inquam, ibi filiarum duarum nuptiis quarum alteram Raimundo filio comitis Baicinsonensis despondit; alteram conjunxit Eubulo illustrissimo et ipsi comiti. Quæstuosus Roberto et ad propositum præsens capessendi belli magno iudicio quæsitis affinitatibus potentissimorum hominum; adeo prudens Barbarus tela congerebat ex omni silva. Galios communione generis, Hispanos atque Italos necessitudine variarum affinitatum, subditos vi atque imperio, alios aliis incredibilibus atque insuspensibilibus percellens artibus ad nomen in destinatum sibi militiam profectum.

Non est autem silendum cur qui tum erant Occidentis principes crescere hanc novam ex nihilo exortam Roberti potentiam in tantum impuere siverint; neque indignationem atque invidiam qua sine dubio in eum commovebantur, prodire passi sint usque ad conatum disturbandi atque obtinendi res istius novi principatus in teneris adhuc initiis fragiles: in quo non vulgare perspicere documentum potuit felicitatis ejusdem Roberti, hominis quem fortuna in omnibus eximiam habuerit, cuique augendo atque ornando vires suas haud parce semper impenderit. Disciderat Occidentem universum in duas tum factiones magna exorta inter Papam urbis Romæ (est is principatus non inermis, sed multis undique ac magnis militaribus succinctus copiis) et Henricum regem Alamanniæ controversia. Avertit ea res utriusque partis principes a cura obstandi profectibus **31** Roberti ad studium ejusdem adjungendi sibi. Papa præsertim qui vicinior erat, majori spe atque ambitu ad Normannum suæ causæ conciliandum inenbuit. Porro ea quam dixi controversia in his fere vertebatur. Accusabat regem Henricum Romanus Pontifex quod Ecclesias non gratis ut par erat conferret, sed interposita pacione donorum venderet. Quod etiam indignis hominibus sacerdotia et epi-

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(72) Πύλας. Gregorius VII.

(73) Γερμανία δὲ αὐτῆ ἀρχή. Notanda hic summorum pontificum ἰδιοκρατία et potestas.

(74) Πηγὸς Ἀλαμανίας. Fecit more gentis suæ Anna, et avito quodam odio et invidia adversus Latinos, dum Henricum IV Germanicum imperatorem Πηγὸς, seu regis titulo donat, cum Βασιλέως, vel imperatoris ad solos Constantinopolitanos Augustos spectare persuasum haberent Græci. Willelmus Tyr. lib. xvi, cap. 21: *Molestè siquidem ferunt quod eorum (Theuonicorum) rex Romanorum se dicit imperatorem: in hoc enim suo detrahi videtur imperatori, quem ipsi monarcham, id est, singulariter principari omnibus dicunt, tanquam Romanorum unicum, et solum imperatorem.* Eadem habet auctor Vitæ Ludov. VII Franc. reg. cap. 8. Alia in hanc sententiam suggerunt Baron. an. 874; Feder. Morellus ad lib. II, *De Themat. Porphyrog.*; Meursius V, Πῆξ, et Dissertatio nostra xxvii, ad Joinvillam pag. 316.

(75) Ὡς τὰς Ἐκκλησίας. Beneficia, ecclesiasticas dignitates. Tradunt ejusce ævi scriptores sacris interdictum a Gregorio Henricum, quod episcopatum, abbatiarum, cæterarumque ecclesiasticarum dignitatum investituras indignis conferret, pretio-

Ἐμπίπτει δὲ μεταξὺ καὶ τὸ τοιοῦτον, ἔπερ ἄξιον ἀφηγήσασθαι. Ἐστὶ γὰρ καὶ τοῦτο εἰς εὐφρομίαν τοῦτου καὶ εὐτυχίαν ἀναφερόμενον, καὶ γὰρ καὶ τοὺς τῆς δύσεως ἅπαντας ἀρχηγούς ἀναχαλιτίζεσθαι τῆς πρὸς τοῦτον φορᾶς; σφόδρα τῆς τῶν πραγμάτων εὐροίας τῷ βαρβάρῳ λογιζομαι, ἅπανταχθὲν τῆς τύχης αὐτῷ συνεργούσης, καὶ ἐπαερούσης εἰς τυραννίδα, καὶ πᾶν τὸ ἐπωφελὲς περαιουμένης. Ὁ γὰρ τοὶ πάπας τῆς Ρώμης (72) (γενναία δὲ αὐτῆ ἀρχή (73), καὶ στρατεύμασι παντοδαποῖς περιφραττομένη), μετὰ τοῦ βηγὸς Ἀλαμανίας (74) Ἐνέριχου διαφορὰν ἐσηκῶς ἐβούλετο πρὸς συμμαχίαν ἐλκύσαι Ῥομπέρτον ἤδη περιφανέστατον γεγενηθέντα καὶ πρὸς μεγάλας ἀρχὰς ἀκμάσαντα. Ἢ δὲ διαφορὰ βηγὸς τε καὶ πάπας τοιαύτη τις ἦν. Ὁ μὲν γὰρ κατητιότο τὴν βηγὰ Ἐνέριχον ὡς τὰς ἐκκλησίας (75), οὐ πρότερον διδόντα, ἀλλὰ δωρημάτων ἀποδιδόμενον, καὶ πού καὶ ἀναξίτοις ἀνδράσι τὴν ἀρχιερωσύνην καταπιστεύοντα, καὶ τοιοῦτων ἐγκλημάτων ἐδίωκεν. Ὁ δὲ γε βηγὸς Ἀλαμανίας τυραννίδος τὸν πάπην ἐγράφετο, ὡς ἄτερ γνώμης (76) αὐτοῦ τὸν ἀποστολικὸν ἐξαρπάσει ὀρόνον. Καὶ πού καὶ ἀπνηταχυντήκει πρὸς τοῦτον, καὶ ἰταμωτέροις ἐχρήσατο λόγοις, ὡς εἰ μὴ ἐκασατῆ τῆς αὐθαρέτου προεδρίας, μεθ' ὕβρεως ἐκείθεν ἀπελαθῆσεται. Τούτων οὖν ἀκούσας ὁ πάπας τῶν λόγων

C que divenderet. Henricus ipse in Epist. ad Gregor. apud Hugonem abbat. Flaviniacensem in Chron.: *Non solum enim nos res ecclesiasticas invasimus, verum quoque indignis quibuslibet, et simoniacato felle amaricatis, et non per ostium, sed aliunde ingredientibus ecclesias ipsas vendidimus, et non eas, ut oportuit, defendimus.* Id passim obiectum Henrico notant scriptores, Willelmus Tyr. lib. I, cap. 15; Bruno, *De bello Saxon.*; Conradus Ussperg. et Lambertus Schafnaburg. an. 1074; Will. Malmesburg. lib. IV *De gest. Angl.*; Guillelmus Apuliensis, lib. II; Robert, de Monte an. 1111; et alii sine numero.

(76) Ἄτερ γνώμης. Otho Frising. lib. I *de gest. Frid.* cap. 1, de Henrico IV: *Apud Bajoariæ civitatem Brixinoram, in ipso Pyreneo, haud procul a valle Tridentina sitam, cœdunatis episcopis, princeps Curiam magnam celebravit, ubi omnibus advenientibus, injurias sibi a Romana Ecclesia irrogatas affectuose conqueritur, quod videlicet ipso inconsulto, qui tanquam rex et patricius primus in electione suæ urbis episcopi esse deberet, Romani sibi pontificem præfessent, cum a patre suo imperatore plures ibidem, quasi sine electione, inthronizati fuerint.* Vide eundem in Chron. lib. VI, cap. 34.

(*) Cautè legenda quæ sequuntur in Romanam sedem schismatico spiritu declamata. Possint.

κατὰ τῶν πρέσβων εὐθὺς ἐμεμήνει, καὶ αἰκισάμε- A
νο; (77) πρότερον ἀπανθρώπως εἶτα καὶ κείρας τῆς
κεφαλᾶς καὶ ἐπικείρας τοὺς πώγωνας τῆς μὲν ψάλλαι,
ξυρῶ δὲ τοὺς πώγωνας, καὶ ἄλλο τι προσεξεργασάμε-
νος ἀτωπώτατον καὶ βαρβαρικὴν ὕβριν ὑπερλαύνον
ἀφῆκεν. Εἶπον ἂν καὶ τὴν ὕβριν εἰ μὴ με καὶ γυναι-
κεῖα καὶ βασιλικὴ ἐπέειχεν αἰδῶς. Ἐκείνο γὰρ οὐχ
ὅπως ἀνάξιον ἀρχιερέως τὸ παρ' ἐκείνου πραχθὲν,
ἀλλ' οὐδ' ὄλωσ' ἀνθρώπου Χριστιανικὴν ἐπιπερομένου
καὶ τοῦνομα ἐβδελυξάμεν καὶ τὴν ἐνθύμημα τοῦ βαρ-
βάρου μὴ τοῖ γε τοῦργον ἐπέει καὶ τὸν γραφεῖα κάλκ-
μον καὶ τὸν χάρτην ἐμόλυμα ἂν εἰ τὸ πραχθὲν κατὰ
μέρος διεξήκειν. Ἄλλ' εἰς παράστασιν καὶ βαρβαρικῆς
ὑβρεως καὶ ὅτι: ὁ χρόνος; βέων ἦθη ἀνδρῶν πιντοῦσα πᾶ
πρὸς; κακίαν ἀναφύει καὶ πάντολμα, ἀρκίσει αὐτὸ B
τοῦτο τὸ μὴδὲ μικρόν τι τοῦ πραχθέντος; ἀνασχέσθαι
ἡμᾶς παρεμῆναι ἢ διηγήσασθαι, καὶ ταῦτα ἀρχιε-
ρέως, ὧ δίκη, καὶ ταῦτα πρώτως ἀρχιερέως, καὶ
ταῦτα προκαθημένου τῆς οἰκουμένης ἀπάσης γενό-
μενον, ὥσπερ οὖν καὶ οἱ Λατῖνοι λέγουσι τε καὶ οἴον-
ται, ἔστι γὰρ καὶ τοῦτο τῆς ἀλαζονείας αὐτῶν. Μετα-
παπτωκῶτων γὰρ τῶν σκήπτρων (78) ἐκείθεν ἐνθάδε
εἰ; τὴν ἡμεδαπὴν τε καὶ ἡμετέραν βασιλίδα πόλιν
καὶ δὴ καὶ τῆς συγκλήτου καὶ ἅμα πάσης τῆς τά-
ξεως, μεταπέπτωκε καὶ ἡ τῶν θρόνων ἀρχιερατικῆ
τάξις, καὶ δεδύκασιν οἱ ἀνέκαθεν βιοιχεῖς τὰ πρε-
σβεῖα τῶ θρόνῳ Κωνσταντινουπόλεως, καὶ μάλιστα ἡ
ἐν Χαλκηδόνι σύνοδος εἰς περιωπὴν πρωτίστην τὴν
Κωνσταντινουπόλεως ἀναθεῖσθαι ἀνά τὴν
οἰκουμένην διοικήσεις; ἀπάσης ὑπὸ τοῦτον ἐτάξαστο. C
Μήποτε οὖν ἡ τοιαύτη πρὸς τοὺς πρέσβεις ὕβρις
ἀνεφῆρετο πρὸς τὸν πεπομφότα οὖσα, οὐ μόνον ὅτι
τοῦτους ἐκόλασεν, ἀλλ' ὅτι καὶ καινὴν τινα τὴν εἰς
αὐτοὺς γενομένην ὕβριν πρώτως; ἐξέυρατο ἤνιττετο
γὰρ δι' ὧν ἐποίησε τὸ τοῦ ῥήγος, ὡς οἶμαι, εὐκαταφρό-
νητον, ὥσπερ τις ἡμίθεος ἡμιόνῳ διαλεγόμενος διὰ
τῶν καθυβρισμένων τουτωνὶ πρέσβων. Ὁ μὲν οὖν
πάππ; ἐπειδὴ ταῦτα πεπραγῶς, καὶ τοὺς πρέσβεις
οὕτως, ὡς εἶπον, ἀποπεμφάμενος πρὸς τὸν ῥῆγα μέ-
γιστον πόλεμον ἀνῆρέθισεν· ἵνα δὲ μὴ τῶ Ῥομπέρτῳ
προσθέμενος ὁ ῥῆξ ἀφορητότερος γένοιτο, φθάσει
τὰ πρὸς εἰρήνην τῶ Ῥομπέρτῳ διακηρυκυσάμενος,
οὐδὲ πρότερον φιλιῶς διακείμενος πρὸς αὐτόν. Πυθό-
μενος γὰρ τὴν δοῦκα Ῥομπέρτον κατελιηφότα τὴν
Σάλερνον, ἀπάρας ἐκείνος τῆς Ῥώμης; (79) εἰς Bene-

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(77) Καὶ αἰκισάμενος. Male acceptos a Gregorio PP' legatos suos querit Henricus Epist. ad Anonem archiep. Colon., nisi illa ficticia sit, quod vult Baronius. Vide Notas Hoeschelii et Gretzerum, in Refut. Alogiarum Annæ Comnenæ contra Gregor. VII edita cum Gerbodo Reichersberg.

(78) Μεταπαπτωκῶτων τῶν σκήπτρων. De hac controversia copiose perinde ac eruditè scripserunt idem Gretzerus. In Notis ad Cantacuzen, pag. 943, et Leo Allatius 237 lib. II, De Ecclesiæ Occident.

(*) Hæc dehonestatio legatorum Germanis Henrici defensoribus et ipsi Henrico prorsus ignota, conficta est a Græcis schismaticis in odium Rom. pontificis et cultibus sacerdotum Ecclesiæ Latinæ, ut manifeste demonstrat David Hoeschelius in suis ad hunc locum notis. Id.

(**) Qui amant sibi somnia fingunt. Canon II e, quem vide recitatum in notis, nihil nisi secundas a vetere Roma Constantinopolitana sedi tributis. Quam impudenter audaces fuisse oportet eos qui hæc Anæ suggesterunt! Id.

et Orient. perpet. consens. cap. 16 et seq.

(79) Ἀπάρας τῆς Ρώμης. Guillelmus Apuliensis, lib. IV :

*Illis Gregorius Beneventum papa diebus
Advenit : urbs erat hæc Romano subdita papæ,
Atque sui juris, quia dux obsederat urbem,
Ægre papa tulit. Veniam Robertus ut hujus
Impetret offensæ, papæ properavit ad urbem.
Supplicat et pedibus sancti dans oscula Patris
Suscipitur. Tanti persona vigoris honore*

videri posset, quam ipse relatam ad regem ipsum A volebat intelligi : ideo enim præter cæteram, quo miseris male multavit acerbitatem, etiam illud primus excogitavit inusitatum genus injuriæ, ut per id innueret quam vili loco et existimatione regem haberet, quem nempe ipse ut semi-deus quidam, velut mulum se despiciere, ipso genere debonestationis injuriosissimæ qua erat in legatos ejus debacchatus ostendebat. Hoc tanto regis contemptu pontifex cum magnum ejus in se ac formidolosum concitasset bellum, veritus ne si Henricus se Roberto conjunxisset, parum et ipso antea benevolæ affecto erga papam, sustineri non posset impetus amborum simul, hunc sibi matura reconciliatione præoccupandum omnino decrevit. Audito igitur ducem Robertum Salerni esse, Roma ipse discedens Beneventum est profectus. Unde convento duce per legatos obtinuit ab eo ut ambo in colloquium venirent. Ad quod cum papa quidem Benevento cum propriis copiis, dux Salerno cum sua et ipse militari manu sibi progressi essent obviam, ubi ambo exercitus in conspectu mutuo fuerunt, ipsi principes jussis stare armatis soli congressi fœdus pepigerunt, fide etiam quam vicissim dederunt acceperuntque jurejurando utrinque firmata. Pactorum hæc fere sententia fuit : ut pontifex quidem regis nomen ac dignitatem duci tribueret, eidemque auxiliares copias submitteret, ubi opus esset adversus Romanos Orientales. Dux vero pontifici alessset in omnibus quando is C et ubi vellet. Talia jurarunt illi quidem, sed malo uterque animo, ac sine proposito præstandi. Nam

βενδὸν παραγίνεται. Καὶ διὰ πρέσβων πρὸς ἀλλήλου; διαλεχθέντες, εἶθ' οὕτως καὶ αὐτοπροσώπως ἐν τετυχηκότις ἀλλήλοις· καὶ γὰρ ὁ μὲν τῆς Βενεβενδοῦ μετὰ τοῦ οἰκείου ξυντάγματος, ὁ δὲ τῆς Σαλέρνου μετὰ στρατιᾶ; ἐξιώντες, κἄθ' οὕτως τῶν στρατευμάτων γεγονότων ἐκ διαστήματος ἱκανοῦ, ἐκότερος τοῦ οἰκείου τάγματος ἀποστάς συνηθέτην τε τῷ ἄνδρι καὶ πίστει παρ' ἀλλήλων καὶ ὅρκους λαβόντες· ὑπέσχεσαν. Οἱ δὲ ὅρκοι ἐν' ὁ μὲν πάπας τὴν τε τοῦ βιγῆς ἀξίαν περιθεῖν αὐτῷ καὶ συμμαχίαν δοῖν καίρου καλοῦντος· κατὰ Ῥωμαίων. Ὁ δὲ δοῦς ἀνωρχίζετο τῷ πάπᾳ προσδοθεῖν ὅποι βούλοιο. Μάταια δ' ἄρα ἦσαν τὰ ὅρκων παρ' ἀμφοτέρων τελούμενα. Ὁ τε γὰρ πάπας κατὰ τοῦ βιγῆς εὐ μάλα παρώξυντο καὶ ὁ πρὸς ἐκεῖνον πόνος καθήπειγεν, ὃ τε δοῦς Ῥομπέρτος τῇ Ῥωμαίων ἐποφθαλμία, καὶ ὡσπερ τις κἄπερ; ἀγριος τοὺς ὀδόντας κατὰ τούτων ἐτετρίγει τε καὶ τὸν θυμὸν ἔθηγεν, ὥστε μέχρι λόγων οἱ ὅρκοι τούτων. Καὶ ὁμῶντες αὐτίκα τῷ πρὸς ἀλλήλους οἱ Βάρβαροι, τὸ παραυτίκα καὶ παρεσπόνδουν. Ὁ μὲν δοῦς Ῥομπέρτος συστρέψας τοὺς χαλινούς ἐπὶ τὴν Σαλέρνον ἔσπευδεν. Ὁ δὲ κατάπτυστος οὗτος πάπας (οὐδὲ γὰρ ἔγωγε τί ποτ' ἂν ἄλλο τοῦτον ἐπονομάζειν τὴν ἀπάνθρωπον ἐκείνην ὕβριν ἐνθυμηθεῖσα τὴν εἰς τοὺς πρέσβεις), μετὰ πνευματικῆς χάριτος καὶ εὐαγγελικῆς εἰρήνης ἐπὶ τὸν πόλεμον ὁ δεσπότης ἐχώρει, ἄλη γνώμη καὶ ἄλαις χερσὶ τὸν ἐμφύλιον ὁ εἰρηνικός ταῦτα καὶ τοῦ εἰρηνικοῦ μαθητῆς. Τοὺς γὰρ Σάξονας αὐτίκα καὶ τοὺς Σαξόνων ἡγεμόνας Λαντούλφον (79) τε καὶ Οὐέλκον (80) μεταπεμφάμενος, καὶ πολλὰ μὴν καὶ ἄλλα ἐν ὑποσχέσειν ὑποτείνας καὶ ῥήγας ποιήσεν τῆς Ἑσπέρας ἀπάσης ἐπαγγεῖλάμενος εἰς ἑαυτὸν

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

Digna videbatur, considerare papa coegit. Soliloquium cunctis assistantibus inde remotis Consilium tenuere diu. Tum papa fidelis Convocat : ex papæ secretum jussibus horum Panditur, allatus liber est Evangeliorum. Dux papæ jurat, fuerit dum vita superstes, Observaturum fidei se jura perennis Ecclesiæ sanctæ, totus cui subjacet orbis. Romani regni sibi promississe coronam : Papa ferebatur, quia rex damnatus ab illo Henricus fuerat, propter commissam nefandis Accumulata modis : nec enim venundare sanctas Ecclesiæ veritus, prorsum dogma colebat Simonis, et nullum donabat pontificali Culmine, præter eos qui maxima dona tulissent.
Ex his satis patet quid velit Anna, dum ait in eo quod habitum est ad Beneventum colloquio, Gregorius regis nomen ac dignitatem, τὴν τοῦ Ῥηγῆς ἀξίαν, duci pollicem fuisse; imperatoriam scilicet dignitatem, non nudum regis titulum.

(79) *Λαντούλφον*. Rudolphum Sueviæ ducem, a principibus Germaniæ in regem electum an. 1077.

(80) *Οὐέλκον*. Welphonem IV Bajoariæ ducem, præcipuum belli Saxonici contra Henricum incensorem, uti habent Bruno, *De bello Saxon.* pag. 133; Lamb. Schafnab. an. 1076, *Chron. Weingartense*, cap. 8; et Otho Frising. lib. 1 *De gest. Frider.*, cap. 6, proinde pro Οὐέλκον, substituendum Οὐέλφον apud Annam censerem, nisi docerer a monacho Hegaviensi in Hist. Wiberti Groicensis, *Wlf*, et *Wolf*, promiscue apud Germanos efferrī. Ita enim ille: *Urbem quæ Poduwlc, id est, urbs*

Wolff Barbarica lingua dicitur. Ubi Barbarica lingua, Germanica intelligitur, quod pridem monuit Goldastus ad Walafrid. Strab. lib. 1, De vita S. Galli. Idem porro est Wolfus, et Guelfus. De vocis apud Germanos significatione, sic Aventinus, lib. vi Annal Boic. : Qui primus Welphonis nomen tulit, ab auspicio rei militaris, bonoque omine traxit. Canis enim, lupus, atque vulpes, quorum catulos welphones Teutonice vocant, Germaniæ genti bellicosæ animalia peculiaria, Martique dicata. Huc alludit auctor Vitæ S. Altonis abbatis in Bavaria superiore apud Wiguleium Hondium in meior. Salisburg. t. II de Welfone II Bavariæ duce : Quidam ex Alamannia, parens videlicet illius comitis, qui vulgo nomen quoddam sortitus est, quod Latine exprimitur catulus. Certe constat apud Germanos Welf, unde Belgæ Welp, et Wlp reformarunt, catulum significare. Apud Maurum Orbium in Hist. Slavov. pag. 100, Wolk, Vandalis, et Wlk, Slavis, lupum sonat, ut et Anglo-Saxonibus Wlf. Bavarum porro ducem a Gregorio in Henricum conecitatum scribit etiam Guillelmus Apulicensis, lib. IV.

238 *His vitii virtus sancti contraria papæ Gregorii, regno deponi judicat illum. Saxonibus mandat perhiberi rex apud ipsos Desinat ulterius, totis et viribus obstant. Accitosque duces Guelfumque ducemque Rodulphum Admonet, Henrico patri pro parte resistant, Et Pauli Simon quibus insurrexerat alter, Esse putabatur concessa corona Rodulpho.*

ὁποῖοι τούτους ἀνδρας. Οὕτως ἐκεῖνος εὐκολον εἶχε ἅν τὴν δεξιάν εἰς χειροθεσίαν ῥηγῶν, τοῦ Παύλου παρακούων, ὡς ἔοικε γείρας ταχέως μηδὲν ἐπιθεῖναι λέγοντος. Ὁ δὲ τὸν δοῦκα Λογγιβαρδίας ἐταίνου καὶ τούτους Σάξονας τούτους ἔστειρε (81). Συναγχοχότος τοίνυν ἐκατέρου τὰς δυνάμεις αὐτῶν τοῦ τε ῥηγῆς Ἀλαμανίξας Ἐνερίγου καὶ τοῦ πάπα, καὶ πρὸς ἀλλήλους παραταξαμένων, ἦ τε κερατίνη σάλπιγξ τὴ ἐνδόσιμον ἐδεδώκει, καὶ συνεβράγγισαν εὐθύς αἱ φάλαγγες, καὶ μάχη (82) ἐξ ἐκατέρων ἀνεβρίπισθη μεγάλη καὶ παραμόνιμος. Ἐπὶ τοσοῦτον γὰρ ἐξ ἐκατέρου μέρους ἠδύροσαντο, καὶ ταῖς ἀπὸ τῶν δοράτων τρώσσει καὶ τοξοματίων βολαῖς ἐνεκατρέρησαν, ὡς ἐν βραχεῖ χρόνῳ πᾶσαν τὴν ὑποκειμένην πεδίον ἀπὸ τῶν αἰμάτων τῶν ἀπὸ τῶν φόνων ἐνθαλαττεύεσθαι καὶ τοὺς ὑπολοίπους ἀνδρας ἐμπλέοντας τῷ πολλῷ λύθρῳ μάχεσθαι. Ἔστιν ὅπου καὶ τοῖς νεκροῖς σώμασι συμποδίζομένους διαπίπτειν, καὶ τῷ ποταμῷ τῶν αἰμάτων ἐμπνίγεσθαι. Εἰ γὰρ ὑπὲρ τὰς τριάκοντα χιλιάδας ἀνδρες κατ' ἐκείνῃ τὴν μάχην, ὡς φασιν, ἐπεπτώκεισαν. Πόσος ῥοὺς αἱμάτων κατεβρύθη, πόσον δόστη α γῆς τῷ λύθρῳ πεπλάκωτο. Εἶχον οὖν, ὡς οὕτως εἰπεῖν, Ἰσας ὕσμῆνη τὰς κεφαλὰς καὶ ἐκατέρα μερὶς ἕως ὁ τῶν Γαξόνων ἠγεμῶν Λαντούλφος διεῖπε τὴν πόλεμον. Ἐπεὶ δὲ ἐκεῖνος καιρίαν ἐδελήθη καὶ αὐτίκα τὴν ψυχὴν ἀφῆκεν, ἐξέκλινεν ἡ φάλαγξ τοῦ πάπα καὶ τὰ νῦτα τοῖς ἐχθροῖς ἐδεδώκει, οὐκ ἀναιμάκτως, οὐδ' ἄνευ τραυμάτων φεύγοντες, ἔφεπε δὲ τούτους κλονέων ὁ Ἐνέριχος, καὶ μάλα θαρβήσας τὴν μεταδίωξιν, ἐξότου καὶ τὸν Λαντούλφον ἐπίθετο πεπωκότα καὶ πολεμίας χειρὸς ἔργον γεγεννημένον. Ἄλλ' ἔστη τοῦ δρόμου καὶ ἀναπνεῖν ἐπέταττε τὰ στρατεύματα. Καὶ ἐξοπλισάμενος αὐθις ἐπὶ τὴν Ῥώμην ἔσπευθε πολλορρήσειν αὐτὴν προθυμούμενος. Ἐνθύμιον ἐνταῦθα λαμβάνει ὁ πάπας τὰς συνθήκας καὶ τοὺς ὅρκους τοῦ Ῥομπέρτου, καὶ διαπρεσβεύεται πρὸς αὐτὸν εἰς συμμαχίαν ἀποπειρώμενος. Καὶ δὴ κατὰ ταυτὸν καὶ ὁ Ἐνέριχος συμμαχίαν ἐζητεῖ πῆμψας κατὰ τῆς πρεσβυτάτης Ῥώμης ὁρμώμενος. Ἄλλ' ἔδοξεν ἐκατέροις τότε Ῥομπέρτῳ λῆρος τοιαῦτα ἐπιζητῶν. Ἐκεῖνος δὲ πρὸς μὲν τὸν ῥῆγα ἄλλον τρόπον καὶ ἀγράφως ἀπεκρίνατο, πρὸς δὲ τὸν πάπαν ἐπιστολὴν διεχάραξεν. Εἶχε δὲ τὰ τῆς ἐπιστολῆς ὡδὲ πως·

gna cæde insecuturis si Henricus sineret. At is tametsi sublato duce facilem videbat et tutam in-

Car. Dufresni Du Cangii notæ.

(81) Καὶ τούτους Σάξονας ἔστειρε. Rudolphum in regem electum, se inconsulto, Gregorius PP. in Excommunicationis Decreto, quod exstat lib. vii, post epist. 14, et apud Hugonem Flaviniacensem in Chron. pag. 223, juratus asserit. Id ipsum verbis sat disertis testatur idem Hugo scriptor cœvus : *Ultramontani audientes illum (Henricum) non servare quod promiserat, quasi de eo desperati, absque Domini papæ consilio, elegerunt sibi Rodulphum ducem in regem* Scriptor Vitæ Henrici, de Rudolpho : *Fuere tum qui dicerent ab apostolico eam inmissum, nec unquam tantæ virtutis virum magis*

avaritiæ quam consilio cessisse. Et hoc in argumentum sibi sumebant, quod apostolicus tacuit, dum post absolutionem regis Rudolphus regnum invasit. Scribunt alii Rudolphum Gregorio suadente rebellasse, cui postea ille imperii diadema transmiserit, atque in iis, Leo Ost. lib. iii, cap. 48; Otho Frising. lib. i *De gest. Frid.*, cap. vii; Helmodus, lib. i, cap. 28; et Fragu. Hist. tom. IV *Hist. Franc.* p. 89.

(82) Καὶ μάχη. De prælio in quo cæsus Rudolphus, agunt Scriptores Germanici omnes sub an. 1080.

(*) Hæc vero schismatica petulantia est. Nam Gregorius VII, de quo hic agitur, et sanctitate sacerdotii et vitæ honestate, morumque innocentia maxime venerabilis omnibus fuit.

secutionem et consumptionem integram fugientium, continuit tamen et reflexit impetum suorum, quos brevi laboris interspiramento recreatos recta duxit oppugnatum Romam. Eo periculo papa territus misit ad Robertum qui ex fœdere auxilia poscerent; venerant ad eundem Henrici legati et ipsi regis sui nomine a duce auxiliares copias ad Romæ veteris oppugnationem petentes. Cæterum utros que Normannus irridens, regi quidem alio modo ac sine litteris respondit, papæ vero hanc scripsit epistolam.

Summo pontifici et domino meo Robertus dux in A Τῷ μεγάλῳ ἀρχιερεῖ καὶ κυρίῳ μου Ῥομπέρτῳ
Deo. δούξ ἐν Θεῷ.

IncurSIONEM in te hostium fieri audiens diu sume fidem abnui, plane persuasus neminem ausurum in te insurgere. Quis enim nisi iurore amens arma in Patrem et talem ac tantum Patrem tollat? Me vero scias ad bellum gravissimum armari, cum gente gerendum bellicosissima: cum Romanis nempe, qui terras 34 ac maria omnia suis tropæis implerunt. Ad te quod attinet, fidem tibi ex intimo animo me debere profiteor, quam et præstabo cum tempus aderit. Hac ille partim epistola, partim alia elusione ludificatus utrumque demisit.
σωμαχίαν κἀλούτων τοὺς πρέσβεις, τοὺς μὲν τῇ ἐπιστολῇ ταύτῃ, τοὺς δὲ πεθανοὺς τιτι λόγοις διακρουτάμενος ἀπεπέμψατο.

Sed ne omittamus quæ in Longobardia fecit B antequam ex ea cum exercitu moveret in Aulonem; vir enim cætera vitæ acerbitate ac tyrannicis imperiis intolerandus, tunc etiam Herodis inhumanitatem sævientis in pueros æmulatus, ad delectum prius habitum nova succenturiavit supplementa tironum rudium, nulli plane in iis conciliendis ætati parcens quominus et emeritos ex æquo et nondum maturos in militiam traheret ex cuncta Longobardia Apuliaque. Et erat miserabile spectaculum videre puerulos imbelles et seniculos effatos, qui ne per somnium quidem arma unquam cogitaverant, lorica repente oneratos, et impeditos clypeo, qui arcum nec scite tendere nec laxare nossent, ubi vero ingredi oporteret præ debilitate in faciem caderent. Ea res questibus et lamentatione Longobardiam implevit viris passim et mulieribus suos pro se affectus varie miserantibus, cum alia uxor emeritum virum ad militiam cogi, alia mater rudem puerum ad signa trahi, alia soror fratrem aut adolescentulum, aut aliis operibus occupatum violenter abduci quereretur. Furor hic tyranni erat etiam Herodiano major; ille siquidem, ut diximus insanire in pueros satis habuerat: hujus in ætatem omnem amentia grassabatur. Per eam tamen ille invidiam ac luctum recta pergebat ad prepositum, nihil pensi habens votum impotentis animi quavis aliorum calamitate ac publico malo conficere, nihilo quotidie segnius colligens exercensque tironum supplementa Salerni, priusquam Hydruntem se conferret. Huc enim præmiserat magnam copiarum partem præstolaturam adventum suum, quoad ipse compositis omniibus in Longobardia, et legationibus quæ re-

Τὴν γεγενημένην κατὰ σοῦ τῶν ἐχθρῶν ἐφοδὸν διακηκῶς, οὐ πάνυ τι τῇ ἀκοῇ προσεθῆκην, εἰδὼς ὡς οὐκ ἂν τις τολμήσειεν ἀντῆραι σοι χεῖρας. Τίς γὰρ κατὰ τοσοῦτου Πατρὸς ἐπιχειρήσειεν εἰ μὴ μαινοίτο; Ἐμὲ δὲ ἴσθι πρὸς πόλεμον βαρύτερατὸν ἐξοπλισόμενον, καὶ πρὸς ἔθνος δυσκαταγώνιστον. Ῥωμαῖοι γὰρ εἰσι πρὸς σὸς δόλον, οἱ πᾶσαν γῆν καὶ θάλασσαν τροπαίων ἐνέπιησαν. Σοὶ δὲ ἀλλ' ἀπὸ ψυχῆς βαθείας πίστιν ὀφείλω, ἣν καὶ καιροῦ καλοῦντος παράσχοιμι. Οὕτως ἐκεῖνος καὶ ἀμφοτέρων τῶν εἰς

Ἄλλὰ μὴ παρῶμεν τὰ κατὰ Λογγιβαρδίαν αὐτῷ διαπεπραγμένα πρὶν ἦξειν εἰς τὸν Αὐλώνα (83) σὺν τῷ στρατεύματι. Ὁ μὲν γὰρ καὶ ἄλλως ἦν τυραννικὸς ἀνὴρ καὶ πικρότατος. Τότε δὲ καὶ Ἡρώδου μιμεῖται μανίαν· μὴ γὰρ ἀρκούμενος τοῖς ἀνέκαθεν ἐστρατευμένοις ἀνδράσι καὶ πρὸς μάχην ἐπισταμένοις ὀπλιζέσθαι, νεοσὺλλεκτον ποιεῖται στρατεύματα μηδεμιᾶ; φειδόμενος ἡλικίας. Ἄλλὰ καὶ τὴν ἔξωρον καὶ τὴν ἄωρον πανταχόθεν συναγροχῶς Λογγιβαρδίας τε καὶ Ἀπουλίας εἰς ἑαυτὸν ἀφειλύσατο. Καὶ ἦν ἰδεῖν καὶ παῖδας καὶ μερακίλους, καὶ γέροντας ἀνθρώπους οἰκτροὺς οἱ μὴ ὅσον ἐν δουρίοις ὄπλον ἐθεάσαντο, τότε δὲ ἐνδοξομένους θώρακα καὶ ἀσπίδα κρατοῦντας, καὶ τόξον ἀφυῶς πάντῃ καὶ πλημμελῶς τείνοντας καὶ κατὰ στόμα πίπτοντας ἐπειδὴν βαδίζειν ἐξῆν. Ταῦτα δὲ αὐτὰ θεοῦ μὲν πρόφασις ἦσαν τῇ χώρῃ Λογγιβαρδίας ἀκταπαύστου, καὶ πανταχοῦ κλαυθμὸς ἀνδρῶν, καὶ ὄλολυγμὸς γυναικῶν, καὶ ἐμερίζετο ταύταις τὰ τῆς συγγενείας· ἡ μὲν γὰρ αὐτῶν ἐστράτευτον ἀνδρὰ ἐθρήνει, ἡ δὲ ἀπειροπόλεμον παῖδα, ἄλλη δὲ ἀδελφῶν νέον ἢ πρὸς ἄλλα ἔργα ἡσχολημένον. Ταῦτα μὲν ἀντικρυς καθάπερ εἶπον μανίας ἦσαν Ἡρώδου ἢ καὶ πλέον Ἡρώδου. Ἐκεῖνος μὲν γὰρ κατὰ τῶν βρεφῶν ἐμεμήνει μόνον, οὗτος δὲ καὶ κατὰ παίδων καὶ προσφυτέρων. Ἄλλὰ καίπερ οὕτως ἐχόντων τούτων ἀνασκέπτως, ὡς οὕτως γε φάνα, ἐγύμναζέ τε καθ' ἡμέραν ἐκάστην καὶ συνεχρότει τὰ τῶν νεοσὺλλεκτων σώματα. Ταῦτα μὲν ἐν Σαλέρνῳ συνεπεπύκωκε Ῥομπέρτῳ πρὶν εἰς Ὑδρουντα παραγενέσθαι. Ἐκείτε γὰρ προεξέπεμψε στρατεύματα ἰκανώτατον αὐτὸν ἀπεκδέχμενον, ἐπειδὴν ἅπαντα καταστήσειε τὰ κατὰ τὴν χώραν Λογγιβαρδίαν καὶ πρὸς τοὺς πρέσβεις τὰς προσηκούσας ἀποκρίσεις ποιήσειαιτο. Τοσοῦτον μὲν

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(83) Αὐλώνα. Aulon, urbs in Macedonia Thematice apud Constant. lib. II De Them., cap. 2; Avalon Malaterræ, et Fulcherio Carnot. lib. II, cap. 56; Valona, Alberto Aq. lib. II, cap. 18; lib. VIII, cap. 25; lib. X, cap. 39 hodie Velona

τοι τῷ πάπῃ προσέθετο, ὅτι τῷ υἱῷ αὐτοῦ Ῥογήρη (84) ὃν Ἀπουλιῆς ἀπάσῃ χειροτόνησεν ἀρχοντα, καὶ Βοριτύλαν (85) τὸν ἀδελφὸν, ἐπέσχεψεν ἐπειδὴν ὁ τῆς Ῥώμης θρόνος πρὸς βοήθειαν αὐτοῦ προσκαλοῖτο κατὰ τοῦ Ἐνερίχου βῆγῃς προθυμύτατα πρὸς αὐτὸν ἀφικέσθαι καὶ τὴν δυνατὴν εἰσνευγαεῖν συμμαχίαν. Τὸν μέντοι Βαϊμούντον (86) τὸν νεώτερον τῶν υἱῶν αὐτοῦ καὶ κατὰ πάντα παρεμφερόν τῷ πατρὶ καὶ τόλμαν καὶ ρώμην καὶ γεννησιότητα, καὶ θυμὸν ἀκατάσχετον. Ὅλων γὰρ οὗτος τοῦ πατρὸς ἀποσφράγισμα ἦν, καὶ τῆς ἐκείνου φύσεως ἔμφυλον ἔκμαγετον, μετὰ βαρυτάτου στρατεύματος ἐν τοῖς καθ' ἡμᾶς ἀποστέλλει χωρῖος, τοῖς ἀμφὶ τὸν Αὐλώνα τόποις ἐπιπεδήσονται. Ὁ δὲ αὐτίκα ξὺν ἀπειλῇ καὶ τῇ ἀκατασχέτῳ βύρῃ καλλιπέρ τις ἐπιβρῆσι; κεραιυδῆ, τῶν τε Κανίων (87) καὶ Ἰερισχῶ (88) καὶ τοῦ Αὐλώνος παντὸς ἐπελάβετο καὶ ἀείπει: τὰ ξυμπαρακείμενα ἦρει καὶ ἐπυρρῆσι μαχόμενος, καὶ ἦν ὡς ἀληθῶς πρὸ τοῦ πυρὸς καπνὸς δρυμύτατος, καὶ πρὸ τῆς μεγάλης πολιορκίης, πολυ-

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(84) Ῥογήρη. Rogerium Roberti filium, vivo parente, Apulie principatum obtinisse refert præterea eadem Anna, lib. v et vi, pag. 151 et 162, eo scilicet tempore, quo Robertus in Dalmatiam primum transire statuit. Guillelmus Apul. lib. iv.

*Advenit interea conjux, comitesque rogati,
Egregiam sobolem multo spectante Rogerum
Hæredem populo, cunctisque videntibus, illum
Hæredem stavit, præponit et omnibus illum,
Ipsa quibus prælatus erat dignissimus hæres,
Iste patris tanti patrulænis atque paternis
Moribus ornatus; quantæ foret indolis, ipso
Primæva cultu virtutis significabat :*

*Jus proprium Latii totius, et Appula quæque
Cum Calabris, Siculis, loca dux dat habenda Rogero.*
Abbe Malaterram, lib. iii, cap. 42; et Ordericum Vital. lib. vii, pag. 611.

(85) Βοριτύλαν. Mendose indubie, pro Λοριτύλαν. Est enim hoc locò Loritylas, quem vulgo Robertum comitem Loritelli appellant scriptores. Fuit ille Wiscardi ex fratre nepos; unde pro ἀδελφῶν apud Annam, ἀδελφιδῶν etiam reponendum constat. Robertum hunc comitem Loritelli, Wiscardi ex fratre nepotem non semel memorat Ordericus Vitalis, lib. iii et vii patrui in præliis individuum comitem, quique eo quo ille interit anno, inter præcipuos belli duces habebatur. Tradit Anna a Wiscardo expeditionem in Dalmatiam parantem, præscriptum fuisse Rogerio filio, quem tunc Apulie præfecerat, et Loritylæ, qui una cum Rogerio remanserat in Italia, ut Romano pontifici Gregorio adversus Henricum imperatorem auxilium præstarent. 239 At quem Loritylam Anna indigitat, Guillelmus Apul. idipsum lib. iv, enarrans, comitem Robertum vocat, additque Rogerio, a patre Wiscardo recens Apulie duci creato, comitem et tutorem datum :

*Roberto comiti committitur, atque Gerardo
Alter fratre satus, fidissimus alter amator,
Et virtutis amans erat et probitatis uterque.
Hos rogat ut papæ solatia, si qua valebunt,
Non adhibere negent.*

Subscribit idem Robertus rescriptum ejusdem Rogerii Apulie ducis et Boemundi fratrum pro monasterio Bantino an. 1090, apud Baron. hoc an. n. 19. De Roberti parente nihil certi habeo quod statuam, præterquam quod Colletutus, lib. iii *Hist. Neap.* scribit filium fuisse Gaufridi, Wiscardi fratris,

A sponsum expectabant, dimissis, eodem sequeretur. Papæ autem eatenus duntaxat rationem habuit quatenus Rogerio filio quem Apulie præfecit universæ, et fratri ejus Borytilæ mandavit, si quando ab eis Romana sedes auxilia flagitaret adversus Henricum regem, promptissime in ipsum pergerent et pro facultate auxiliarentur. Baimundum enim minorem his natu filium, simillimum per omnia patri prolem : animo, inquam, audacia, robore plane geminum et vivis characteribus expressissimum ectypum indolis Roberti, cum exercitu præ se miserat irrupturum in nostros 35 fines, et loca circum Aulonem inequitare incursionibus habereque infesta jusserrat. At ille fulminis ritu, ineluctabili ruens impetu, cum minarum strepitu immenso, Caninos et Jericho, Aulonemque adeo universum occupavit, obvia quæque ferro ac flamma vastans, sic plane ut vere dici posset inalex ignis secuturi fumus importunissimus, et ante oppugnationem magnam præludium oppugnationis

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

quem comitem Capitanate fuisse ait Malaterra lib. i, cap. 15, 23 et 24, qui præterea meminit Radulphi Loritelli, seu Loracelli, sub an. 1086, qui una cum Rogerio comite, Rogeri Apulie et Calabriae ducis, Wiscardi filii, contra Boemundum, quocum ille de bonis paternis contentebat, partes acriter tutatus est, lib. iv, cap. 11. Verum illene sit quem Anna et Ordericus memorant, non tenere desino : tametsi quem bis terre Rodulphum, semel Robertum nominat Malaterra. Robertus porro comes Loritelli, Roberti filius, Willelmus Apulie ducem comitatus legitur, cum an. 1120. Callisum PP. Beneventi convenit, quo ille, præstito fidei sacramento, ab eo in ducatu confirmaretur. Occurrit etiam Robertus alter Loritelli comes, Willelmi I regis Siciliae consanguineus, Rogerii regis ex fratre nepos, de quo nos ad Cinnamum, et in *Familis Normannicis*. At longe aliter, quam par est, de Gaufridi Wiscardi fratris filii dissevit Pailadelphus *Magnos in Theatro geneal. famil. Sicul.*

(86) Βαϊμούντον. Anna postremum filiorum Roberti Boemundum facit, manifesto errore, ut et infra, pag. 451, cum unicus ex Alberada, priore Roberti uxore, protulerit, ut scribit Malaterra, l. i, cap. 50. Licet etiam post Rogerium fratrem in Diplomatum subscriptis constat ex Baronio an. 1090, n. 19, cum Rogerio, propter ducalem titulum quo ille exornatus erat, primas haud agere concederet : quod quidem Annam et cæteros Scriptores in errorem forsitan induxit. Trajecit vero Boemundus in Illyricum, parente in Apulia remanente, mense Maio an. 1081. Vide eundem Malat. lib. iii, cap. 24. At cur Boemundo Sanisci cognomen tribuat Anna, pag. 151, fa eor mihi hactenus incomperium.

(87) Καρίων. Καρίνα, numero multitudinis, Cantacuzeno, lib. iii, cap. 33, urbs supra Aulonem posita, Ariantæ Comneni olim regia apud Laonicum, lib. v *Canna* Malaterræ, lib. ii, cap. 25; et Guillelmo Apulienis, lib. iv, non semel, ubi captæ a Roberto Caninorum urbis meminit. Defecit illa postmodum, et denuo a Roberto expugnata funditus excisa est, ea ferme tempestate, qua in Italiam postremo rediit. Vide notata ad p. 95, et Leuncl. in *Pand. Turc.* cap. 142.

(88) Ἰερισχῶ. Malaterra, *parsque portum applicat, qui Herico dicitur*. De hoc portu Anna rursuum pag. 107.

non multum ipsa tolerabilius. Ac filium patrem-
que apte quis bruchio ac locustæ comparet¹. ut
enim residuum bruchi comedit locusta, ita quæ
Baïmundus illæsa reliquerat absumpsit Robertus
sequens. Verum nondum Robertum in Aulonem
transmisimus; consideraundaque sunt antea quæ in
adversa continente prius gessit.

Salerno igitur movens Hydruntem tenuit: ubi
paucis diebus expectata uxore Gaita (nam et ipsa
expeditionis viri participans terribile quiddam in ar-
mis dicebatur, ubi sago stollam oculisisset). Hanc
tandem amplexatus venientem nulla jam mora sol-
vens cum universo exercitu Brundisium tenuit.
Est is portus universæ Japygiæ tutissimus commo-
dissimusque. Quo cum prævolasset, expectabat
donec universus ibidem exercitus, navesque omnes
tam onerariæ quam longæ ac bellicis aptatæ usibus,
congregarentur. Inde si quidem in terras Romano
imperio subjectas trahere se velle demonstrabat.
Cæterum jam antequam Salerno discederet lega-
tum Constantinopolim miserat unum quemdam ex
magnatibus qui cum ipso erant Raulen nomine,
ad imperatorem Botaniatem, extortum Michaeli
Ducæ sceptrum obtinentem, exstolaturum apud
ipsum Roberti nomine, quod filiam ipsius Constan-
tino, ut diximus, desponsatam a sponso abstraxe-
rit; Constantino vero ipsi abstulerit imperium cu-
jus participationem erat adeptus. Quibus injuriis
se provocatum ultionem meditari denuntiabat. Ad
magnum vero, qui tunc erat, domesticum, occi-
dentalium exercituum ducem, patrem nempe meum
Alexium, munera quædam miserat cum litteris
amicitiam offerentibus. Horum successum exspe-
ctans Brundisii morabatur. Ubi vero nondum om-
nibus copiis collectis, navibus jam plerisque de-
ductis in mare, adfuit Byzantio redux Raul nullum
ad mandata responsum referens, excanduit videli-
cet in majorem iram tali sui contemptu Barbarus:
cui accessit irritamentum novum inopinata oratio
Raulis magnopere dissuadentis Romanum bellum.
Primum enim nihil nisi plagiarium agyrtam hunc
esse monachum **36** quem pro Michaele Duca se-
cum haberet tantæ rei auctorem et causam. Nam
ipsum omnino Michaellem sese Constantinopoli vi-
disse veste indutum pulla, degentemque in mona-

ρχίας προσίμων. Βρούχους καὶ ἀκρίδας εἶπεν ἄν-
τις αὐτοὺς τὸν πατέρα καὶ τὸν υἱόν. Τὰ γὰρ κατὰ-
λοιπα Ῥομπέρτου ὁ τοῦτου υἱὸς Βαῖμουδτος προ-
επνεύματο καὶ κατέφαγεν. Ἀλλὰ μήπω γὰρ τοῦτον
εἰς τὸν Αὐλώνα διαπεράσωμεν· προεξεταζέσθω
δὲ τὰ κατὰ τὴν ἀντιπέραν ἤπειρον αὐτῷ πεπρα-
γμένα.

Ἀπάρως γὰρ ἐκεῖθεν γίνεται κατὰ τὸν Ὑδρουνῆα.
Ἐἶτ' ἐκεῖθι διακαρτερήσας ὀλίγας ἡμέρας καὶ τὴν
γυναῖκα Γαίταν ἀπεκδεχόμενος (καὶ γὰρ καὶ αὐτῆ
ἔννεστράτευε τῷ ἀνδρὶ, καὶ χρῆμα ἦν ἡ γυνὴ φο-
βερὸν ἐπειδὴν ἐξοπλίσατο), ὡς ἐνηγαλίσατο ταύτην
ἐπελθοῦσαν, ὄρας ἐκεῖθεν πάλιν ὄλω στρατεύεται
τὸ Βρεντησίον καταλαμβάνει. Ἔστι δὲ τοῦτο ἐπί-
νειον τῆς ὄλης Ἰαπυγίας εὐλιμενώτατον. Ἐνταῦθα
δὲ καταπτάς ἐκαρᾶδῶκει τε τὸ στράτευμα πᾶν ἐν-
ταῦθα συναθροισθῆναι, καὶ τὰς νῆας ἀπάσας ὄσαι
τε φορτίδες ἦσαν καὶ ὄσαι μακρὰ καὶ πολεμιστή-
ριοι· ἐκεῖθεν γὰρ ἐπὶ τὰδε τὸν ἀπόπλουον ἐδόκει
ποιεῖν, καὶ ἅμα ὅπταν κατὰ τὴν Σάλερνον ἦν,
πρέσβυν ἐξαποστέλλει τινὰ τῶν ἀμφ' αὐτὸν μεγα-
στάνων Ῥαοῦλ (89) ἐπονομαζόμενον πρὸς τὸν βα-
σιλέα Βοτανειάτην. Ἦδη μετὰ τὸν αὐτοκράτορα
δοῦκαν τῶν σκίπτρων ἐπιλιημμένων ἐκαρᾶδῶκει
καὶ τοῦτου τὰς ἀποκρίσεις, αὐτῷ τε γὰρ ἐπεπόμ-
φει μέμφεις τινὰς καὶ προφάσεις δῆθεν εὐλόγους τοῦ
προκειμένου πολέμου, ὅτι τὴν θυγατέρα μνηστευ-
θεῖσαν τῷ βασιλεὶ Κωνσταντίνῳ, ὡς ὁ λόγος φθάσας
ἐδήλωσε, τὴν μὲν ἀπέστειλε τοῦ νυμφίου, τοῦ δὲ
τὴν βασιλείαν παρελίετο, καὶ ὡς ἡδικηκός τις πρὸς
ἄμυναν αὐτὸς εὐτρεπίζοιτο. Τῷ δὲ τῆνικαῦτα με-
γάλῳ δομestικῷ καὶ ἐξάρχῳ τῶν δυτικῶν στρα-
τευμάτων. (Οὗτος ὁ ἦν ὁ ἐμὸς πατὴρ Ἀλέξιος),
δῶρα τέ τινα ἐπέσῳφει, καὶ γράμματα φιλίαν
ἐπαγγελλόμενα. Ταῦτα κηραδοκῶν ἠτρέμει τῷ
Βρεντησίῳ. Ἐπεὶ δὲ μήπω τῶν στρατευμάτων συλ-
λεγέντων ἀπάντων καὶ τῶν νηῶν ἀπωθεισῶν τῶν
πλειόνων εἰς θάλασσαν, ἦκε Βυζαντιῶν καὶ ὁ Ῥαοῦλ
μηδεμίαν ἀπόκρισιν πρὸς τὰ μεμνημένα ἐπεν-
εγκῶν εἰς θυμὸν ἀνερόπισσε πλέω τὸν βίρβηρον,
καὶ μᾶλλον ὅτι καὶ δικαιολογίας ἤπτετο πρὸς τοῦτον
τοιαύτης τοῦ πρὸς τοὺς Ῥωμαίους πολέμου ὀπα-
γούσης. Πρῶτα μὲν ὅτι ὁ ἐφεπόμενος αὐτῷ μοναχὸς
ὑποκριτὴς ἐστὶ καὶ γόης ἀνὴρ, καὶ ὑποδύεται τὸν
αὐτοκράτορα Μιχαὴλ, καὶ ὄλω πλάσμα ἐστὶ τὸ

¹ Joel 1, 4.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(89) Ῥαοῦλ. Radulphus iste, Roberti legatus,
una cum fratre, in partes Alexii tandem concessit,
ab eoque duxit originem illustris Constantinopoli
Rauliorum familia, cujus crebra occurrit mentio
apud Pachymerum et cæteros scriptores Byzantio-
nos, etiamnum superstes, ut auctor est Petrus de
Valle, nobilis Romanus, ep. 2, pag. 97 edit. Paris.
Radulphi et Rogerii, quos hic Anna commemorat,
meminit Albertus Aquensis, lib. II, cap. 9; **240**
aitque eorum opera usum Alexium, quo Godefridum
Bullonium a depraedatione revocaret: *Impe-
rator autem intelligens regionem graviter depopu-
lari, Radulphum Peel-de-Lan, et Rotgerum filium
Dagoberti, viros disertissimos de terra et cognatione*

*Francigenarum, duci misit, rogans ut a præda re-
gni sui et vastatione cessaret exercitus, ut captivos
quos petebat, sine dilatione redderet. Hoc autem loco
Pel-de-Lan, legendum cenauerim, eoque agnomine
donatum Radulphum, quod sagum militare ex
pelle lupina confectum superindueret. Sed fami-
liam ex his vestigiis vix agnoscere posse fateor. Ro-
gerium Dagoberti filium discrete appellat Anna, lib.
XIII, pag. 400. Rogerii Normannici Proceris memi-
nit Guillelmus Apuliensis, lib. II, qui an idem cum
Annæo, non satis exploratum:*

*Sunt equites aliquot, Torstennus dicitur unus,
Alter Arenga velox, valensque ad bella Rogerus.*

κατ' αὐτὸν, ἐκείνον γὰρ ἰδεῖν φησι μετὰ τὴν ἀπὸ
 θρόνου καθάρσει ἐν τῇ βασιλίδι πόλει φαῖν ἐνδε-
 δυμένον τριβώνιον. Καὶ ἐν μοναστηρίῳ διάγοντα
 ἐπιμελὲς ποιησάμενος τὸ αὐταῖς ὄψεσι τὴν καταθε-
 διαγμένην βασιλέα θεάσασθαι. Ἐπειτα προσετίθει
 καὶ τοῦτο β' καὶ κατὰ τὴν ὑποστροφὴν συμπεπτωκὸς
 ἤκτικέι· ὁ γὰρ ἐμὸς πατήρ τῆς βασιλείας· ἐπιδρα-
 ξάμενος, ὡς ὑστερον διηγῆσομαι, τὸν Βοτανειάτην
 τῶν βασιλείων ἐξήλασε, καὶ τὸν τοῦ Δούκα υἱὸν τὸν
 περιφανέστατον Κωνταντῖνον ἐκείνον ἐν τοῖς ὕψ'
 ἤλιον προσηγάμενος μετεβίβου αἰθῆς τῆς βασιλείας.
 Τοῦτο κατὰ τὴν ὁδὸν ἀκηκῶς ὁ 'Ραοὺλ εἰς πειθῶ
 καὶ ταῦτα προσῆγε, παραλύειν πειρώμενος τὴν τοῦ
 πολέμου σκευήν. Τίνι γὰρ δικαίῳ λόγῳ πρὸς Ἀλέ-
 ξιόν, φησί, πολεμήσομεν τοῦ Βοτανειάτου τὰς ἀρχὰς
 δεδωκότος τῆς ἀδικίας, καὶ τὴν θυγατέρα τὴν σὴν
 Ἑλένην τῶν Ῥωμαϊκῶν σκήπτρων ἀποστέρησαντος;
 Τὰ γὰρ παρ' ἄλλων εἰς ἡμᾶς γινόμενα οὐκ ἂν ἐτέ-
 ροις τοῖς μὴ προσκεκρουκόσι κατὰ δίκην ἐνέγκοι
 πόλεμον. Μὴ ἔχοντος δὲ τοῦ πολέμου δικαίαν πρό-
 φασιν, τὰ ξύμπαντα φροῦδα καὶ νῆας καὶ ὄπλα καὶ
 ἄνδρες καὶ παρασκευὴν πᾶσα πολεμιστήριος. Ταῦτα
 βηθέντα ἐξώργισεν ἐπὶ πλέον Ῥομπέρτον, ἐμμεθνεῖ
 γὰρ καὶ ἐμελλε τῷ χεῖρι τοῦτ' ἐπιβαλεῖν. Ἐκ θα-
 τέρου δὲ καὶ ὁ πεπλασμένος ἐκείνος· δοῦκας καὶ
 ψευδοβασιλεὺς Μιχαὴλ δὴν καὶ 'Ραίκτωρα ὀνομάκα-
 μεν ἐσχετλιαζέ τε καὶ ἐδυσφόρει, καὶ οὐκ εἶχεν
 ὄπως κατάσχοι τὴν ὀργὴν οὕτω σαφῶς ἐξελεγχό-
 μενος ὡς οὐκ εἴη βασιλεὺς ἐκείνος· ὁ δοῦκας, ἀλλὰ
 ψευδεπίπλαστος βασιλεὺς. Ὡν δὲ καὶ ἄλλως ἐξωρ-
 γασμένος ὁ τύραννος κατὰ τοῦ 'Ραοὺλ τοῦ ἀδελφοῦ
 'Ρογέρη πρὸς Ῥωμαίους αὐτομολήσαντος, καὶ
 διαμνημονότος ἅπαντα τὰ κατὰ τὸν παρασκευασθέν-
 τον πόλεμον, ἠβουλήθη κακόν τι δράσας τῷ 'Ραοὺλ
 τὸν παραυτίκα θάνατον ἀπειλήσας. Ὁ δὲ μηδὲως
 πρὸς τὴν φυγὴν ἐβόλθουμικῶς πρὸς τὸν Βαῖμοῦντον
 ἰδραπέτευσεν ὥσπερ τι κρησφύγετον ἐκ τοῦ σχεδὸν
 αὐτὸν ἐφευράμενος. Ἐτραγώδει δὲ καὶ ὁ 'Ραίκτωρ
 τὰς παλαμναϊστάτας ἀπειλὰς τὰδελφῶ τοῦ 'Ραοὺλ
 τῷ πρὸς Ῥωμαίους αὐτομολήσαντι μεγάλη τε
 κερκρωγὸς καὶ τὸν μηρὸν τῇ ξεξίᾳ πλήττων καὶ
 ἐξαιτούμενος τὸν Ῥομπέρτον καὶ λέγων ἐν τοῦτο
 καὶ μόνον αἰτῶ ὡς εἰ τῆς βασιλείας ἐπιδραζομένην
 καὶ ἀποκαταστῆλην τοῖς θρόνοις παραδοῦναι μοι τὸν
 'Ρογέρη, καὶ εἰ μὴ τοῦτον οἰκτίστω θανάτῳ παρα-
 δοῖην αὐτίκα ἐν μέσῃ τῇ πόλει ἀνασταυρώσας τάδε
 καὶ τάδε πείσομαι ἐκ Θεοῦ. Ἀλλὰ μεταξὺ τῶν
 διηγῆσεων τούτων γελᾶν ἔπεισέ μοι τοὺς ἄνδρας
 τούτους καὶ τῆς ἀπονοίας καὶ τῆς κουφότητος,
 μᾶλλον δὲ τῆς κατ' ἀλλήλων ἀλαζονείας. Ὁ μὲν γάρ
 τοι· Ῥομπέρτος πρόφασιν εἶχε τὸν ἀπατεῶνα τοῦ-
 τον καὶ δέλεαρ καὶ ὄϊόν τι πρόσχημα τοῦ συμπεν-
 θέριου, καὶ βασιλείως, καὶ διεδείκνυ τοῦτον ταῖς
 πόλεσι, καὶ πρὸς ἀποστασίαν ἐπῆρεν ἐφ' οὗς ἂν
 παραγένοιτο καὶ συμπεῖθειν ἠδύνατο, ἐν νῷ ἔχων
 ἐπειδὴ κατὰ βροῦν αὐτῷ τὰ τοῦ πολέμου καὶ τῆς
 τύχης ἐπέλλοι, ἐπὶ τοῦ τραγῆλου βαπίσας ἀποπέμ-
 ψα· σὺν γέλῳ· μετὰ γὰρ τὴν θήραν καταγελάται
 τὸ δέλεαρ. Ὁ δὲ καὶ αὐτὸς ἐλπίζειν ἠπατημέναις

sterio, curiosisque otiose spectatum oculis plane
 comperisse illum esse ipsum qui nuper possesso
 imperio excidit. Deinde subjungit id quod post
 suum ex urbe discessum modo gestum audierat,
 dum in itinere ad reditum esset: Alexium nempe
 occupasse imperium ejecto Botaniate (quod nos
 postea narrabimus) Constantinumque illustrissimum
 illum omnium quos sol aspicit Michaelis Ducæ
 filium evectum ex priore fortuna regis insignibus
 denuo cohonestatum imperio reddidisse. Ex qui-
 bus sic colligebat Raul: Minime videri justam esse
 Roberto belli causam in Alexium ob injuriam quam
 Botanitates intulit. Botaniatis enim profecto crimen
 esse impeditas Helenæ nuptias, et abdicationem
 Constantini: quæ quomodo juste imputari Comæ-
 no queant eorum ultori et restitutori, non appa-
 rere. Porro si bello causa justa non subsit parum
 præsidii ac spei ponendum in navibus, armis,
 viris, cæteroque omni apparatu bellico. Hæc disse-
 rebat Raul tanto dolore Roberti ut vix furorem ac
 manus a legato dum diceret pulsando contineret.
 Cum autem esset præterea fraterni quoque trans-
 fugii nomine Roberto suspectus Raul (nam ejus
 germanus Rogerius ultro ad Constantinopolitanos
 indicatum de belli consilio atque apparatu transie-
 rat), collecta in unum tempus invidia offensionis
 geminæ tyrannum plus nimio irritabilem eo per-
 pulit ut etiam necem Rauli minaretur: ex quo ille
 intelligens quanto in periculo versaretur, haud se-
 gni fuga se in Baimundi comitatum, idoneum tali
 tempore asylum, proripuit. Pseudo-Michael vero
 Ræctor monachus incredibile esse quanta cum indi-
 gnatione tulerit palam deprehensum testimonio
 Raulis impudentissimum suum plagium: instabat
 ergo impotentissime apud Robertum, oleum in
 flammam mittens, ejus in Raulum iracundiæ que-
 relis artificiosissimis augendæ. In Rogerium vero
 transfugam violentius commotus, perturbatissima
 voce clamabat, semur simul percutiens, etiam
 se atque etiam id unum a Roberto petere, ut cum
 primum in suum se thronum atque imperium re-
 tituisset, dederet sibi Rogerium, tum enim nisi eum
 confestim in media Constantinopoli alto patibulo
 affixum horrenda nece contrucidandum daret, opta-
 rare se ultro quidvis malorum a Deo perpeti. Mihi
 vero hæc 37 serio narranti scribentique risus
 oboritur. An enim parum salsa res videtur levis-
 simi utriusque capitis vaferrima in sibi invicem
 illudende constantia? ut cum Robertus quidem
 præclare sciret quanti demum deberet esse impe-
 rator scenicus ex mendaci monacho, tamen eum
 talem Augusti loco haberet atque consoceri coleret-
 que ambitiose atque ostentaret urbibus, quas ab
 imperatore abducere moliebatur, hunc verum ipso-
 rum principem mentiens, eoque tanquam illecebria
 utens ad captandos animos, quem certum haberet
 simul atque perpetrasset quod destinaverat cum
 ludibrio ab se repellere, plane ut aucupes aut pi-
 scatores præda capta, escam quam hamis induerant

projiiciunt. E contrario vero nimis ille flagitiosissimus suæ licet sibi personæ ac fallaciæ conscius priorisquæ vilitatis, spes tamen improbas eo usque phreneticus toleret, ut thronum Constantinopolitanum somnare posset : quasi Robertus victor cuiquam potius diadema quam sibi tanto sumptu ac labore quæsitum vellet. Quod si Ræctor suæ fortunæ congruentiora cogitans, saltem dignitates quasdam atque opes simulationis suæ pretium sperabat, næ illum fallebat avaritia emp'oris sui, qui jam decreverat semel absoluta fabula exutum choro-
ragio mimum ergastulo reddere.

Verum hæc risisse obiter satis sit ad Roberti reliqua pergentibus, qui cum Brundusii naves simul et milites coegisset (naves erant centum quinquaginta numero, milites ad triginta millia, militibus ducentis cum armis et equis in navem quamque contributis), inde solvere cum omnibus decrevit, cursu intento ad Epidamnum urbem quæ hodie frequentius Dyrrachium appellari consuevit. Sederat quidem antea ex Hydrunte recta ad Nicopolis classem dirigere, ac Naupactum adjacentiaque loca cum arcibus circum omnibus primum occupare. Deinde tamen reputanti laus interjacere Hydruntem inter et Nicopolis pelagus, quam quod inter Brundisium et Dyrrachium patet, hic trajectus præ illo placuit ut brevior ac tutior, utpote qui non plus exigeret temporis quam quantum diei unius, ejusque brutalis, qualis tunc erant, sole ad australes circulos et Capricornium appropinquante, spatium tenditur. Ne igitur hiberna tempestate nocturnæ navigationis periculo tanta classis experiretur, Hydrunte Brundisium oram legere jussam inde per angustius Adriatici fretum trajicere statuit. Nec vero ut antea destinaverat Rogerium filium in Italia reliquit, 38 quem ad id discedens Apuliæ principem creaverat : sed eandem postea nescio quo casu quave ratione muta a sententia expeditionis comitem habuit. Inverim autem dum Dyrrachium aspirat, Corypho urbem munitissimam aliasque nonnullas arcas nostras inmisso præsidio tenuit, ac tum receptis ex Lon-

Α ετρέφετο, εἰ που συμβαίη καὶ μετὰ τοῦ κρατοῦς τινὸς οἷα φιλεῖ πολλὰ κίς γίνεσθαι πικραλῶγος. Ἄλλ' ἐκεῖνος; μὲν τῆς βασιλείας ἀπρίξ ἐπιδράξοιτο, ὡς οὐκ ἂν τὸν βάρβαρον Ῥομπέρτον προσκαμῆνοιο εἰς βασιλείαν τοῦ Ῥωμαϊκοῦ δήμου καὶ τοῦ στρατεύματος, αὐτῷ δὲ τῷ τῶς ἀποχρῆτο καθάπερ ὀργάνῳ εἰς τὴν ὀλην τῆς σκευωρίας οἰκονομίαν. Ταῦτα ἐνθυμουμένη μοι μεδιζῆν ἐπέρχεται καὶ γέλωσ ἐπιτρέχει τοῖς χεῖλεσι πρὸς λύχον ἐπισύρουσι τὸν κάλαμον.

Ὁ μέντοι Ῥομπέρτος; πᾶσιν ἡύαμιν συναγηγῶς; κατὰ τὸ Βρεντησίον τὰς τε νῆς αὐτῶ καὶ τοὺς στρατιώτας (αἱ μὲν γὰρ νῆς; 90) εἰς ἑκατὸν καὶ πέντεκοντα συνηριθμήντο, οἱ δὲ στρατιώται εἰς τριάκοντα χιλιάδας ἑξήμπαντες ἐτύχωνον συμποσούμενοι, ἐκάστης νῆος ἄνδρα; ἀπολαμβανοῦσης; διακοσίους μὲθ' ὀπλων καὶ ἱππων), καὶ εὐτως ἐχόντων παρσκηνηῆς, ἐπειδὴν οἱς προσοκειλεῖαν ὠλισμένοις τούτοις καὶ ἱππῶται; περιτυχεῖν, ἐμελλε δ' αφεῖναι πρὸς τὴν Ἐπίδαμνον πόλιν ἦν Δυρδράχιον κατὰ τὸ νῦν ἐπικρατῆσαν ἔθος προσνομάζομεν. Ἐδόκει μὲν γὰρ εἰς Ὑδρουντος πρὸς τὰ; Νικοπόλει; (91) διαπερᾶν, καὶ τὴν τε Ναύπακτον καὶ τὰ ξυμπαρκαίμενα χωρία καὶ ἱερῶρια πάντα κυκλῶ περιλαβεῖν. Ἄλλ' ἐπειδὴπερ εἰς πολὺ πλάτος ἠνέμκτο τὸ ἐκεῖθεν ἐνθάδε πέλζογος ἡ τὸ ἀπὸ Βρεντησίου πρὸς τὸ Δυρδράχιον, παρελλετο μᾶλλον τοῦτον τὴν κατάπλου ἐκεῖλου, ἅμα μὲν καὶ τὴν ταχίστην κέλευθον προαιρούμενος, ἅμα δὲ καὶ τὴν βιστωνῶν τῷ στόλῳ περιποιούμενος. Καὶ γὰρ χειμῆριο; ἦν ἡ ὥρα καὶ ὁ ἥλιος; πρὸς τοὺς νοτίους κύκλους ἀπελαυνόμενος; καὶ τῷ αἰγυκέρωτι πλησάζων ὑπετέμνετο τὰ ἡμερήσια; διαστήματα. Ἴν' οὖν μὴ εἰς Ὑδρουντος ἀφῆς ἀρχομένης; ἡμέρας ναυπλοῖσσει; καὶ κλύδωσι τισι προσπελάσειεν, ἐπὶ τὸ Βρεντησίον; ὀλοιο; ἱστίοιο; ἀπανεχθῆνα; ἐβουλεύσατο. Τὰ μῆκη γὰρ τοῦ διαστήματος τῆς ἰδοῦ; ἐνταῦθα συνετέμνετο, ἐπιστενοούμενοιο τοῦ Ἀδριατικοῦ πελάγοιο; ἐκεῖθι. Οὐ μὲντοι γε; τὴν υἱὸν Ῥογέρην κατόπιον ἀπέλιπε καθάπερ; βεβούλητο πρότερον; Ἀπουλητας αὐτὸν κειροτον;

Variæ lectiones ex cod. Coislin (*).

¹ ἡμεράσια. ² νυκτοπλοῖσει; cum Hoeschelio in marg. ³ ἐπὶ τὸ Δυρδράχιον ἐκ Βρεντησίου. ⁴ Deest hæc vox. ⁵ οὐδέ;

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(90) *Al μὲν γὰρ νῆες.* Cum multo pauciore navium et militum numero in Illyricum trajecisse Robertum scribit Malaterra, qui expeditionem istam refert, lib. iii, cap. 24, 25 et 26; n que enim plus quam quindecim naves, aut armatæ militiæ plus quam mille trecentos milites habuisse Robertum testatur. Malaterra; consentit Guill. Apul. lib. iv. . . . . *Quod cæperat ipse subire Acceleravit iter, decies et quinque Liburnis*

D *Adria sulcatur, Coryphi tremis insula, tanti Principis accessu selecto milite fulti.* Leo Ost. lib. iii, cap. 48, quindecim, Ordericus lib. vii, decem millia pugnantium Roberto assignant.

(91) *Τὰς Νικοπόλεις.* Nicopolis, Epiri urbis ad ostium Ambracii sinus. Vide Constant. lib. ii *De Them.*, cap. 8.

(*) Codex CCCXI, olim CCCXX, membranaceus, XII sæculi, foliorum 217. *Annæ Comnenæ Alexii Comneni imperatoris filii Alexius.* Codex ipsius Annæ tempore descriptus videtur, estque mutilus ab initio, incipitque ab his libris primis verbis : μάλλον τοῦτον τὸν κατάπλου ἐκεῖνοιο ἅμα μὲν καὶ τὴν ταχίστην; que in editione Regiæ Typographiæ anno 1661 habentur pag. 57. D. 3. Libro decimo quinto et ultimo postrema folia colicis lacera sunt. Ex hoc tamen hiatus quidam sacrii pressunt. Dignus sane codex, cuius lectiones variis rerum Byzantarum studiis offeramus : cum maxime hic errores non pauci saciantur.

κῶς κύριον, [ἀλλ'] ἐπεὶ οὐκ οἶδα ὅπως μεταδίδονται σπάλιν αὐτὸν συναφεπόμενον εἶχε. Μεταξὺ δὲ τοῦ πρῶς τῆς Δυβράχων κατάπλου, τῆν τε Κορυφῶν (92) πόλιν ὀχυρωτάτην καὶ ἄλλα τὰ ἡμέτερα φρούρια ἐξ ἀποστολῆς κατέσχε. Καὶ ὁμήρους ἐκ τε Λογγιβαρδίας καὶ Ἀπουλίας ἀναλαβόμενος καὶ τὴν χώραν ἀργυρολογήσας ἀπασαν καὶ φορολογήσας, προσδοκῆσιμος ἦν ἐπὶ Δυβράχῳ προσεσχηκέναι. Δούξ δὲ τῆνικαῦτα ἐτύχανε παντὸς τοῦ Ἰλλυρικοῦ Γεώργιος ὁ Μονομαχάτος (93) παρὰ τοῦ αὐτοκράτορος Βοτανειάτου ἀποσταλῆς. Καίτοι γε πρότερον τὴν ἀποστολὴν ἀπέπεμπετο,

A gohardia Apuliaque obsidibus, et impe at's per totam ditionem suam pecuniis instructus, nihil jam in votis atque in mente habebat aliud quam ut quam primum Dyrrachium appelleret. Dux erat tum Illyrici totius Georgius Monomachus missus ab imperatore Botaniate. Is initio quidem procurationem eam aspernatus oblatam fuerat, verum servi duo barbari Scythici generis familiares imperatoris Borilus et Germanus, invidentes ei, et quotidianis apud imperatorem obrectationibus eum perdere conantes, eo successu ut Botaniates

Variae lectiones ex cod. Coislin.

* μεταδίδων.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(92) Κορυφῶν. Corypho urbs Corcyrae insulae minitissima, ita nuncupata quod in excelsæ rupis cacumine exstructa sit, a qua postmodum toti insulae nomen mansit. Perperam enim Malateira de hac Roberti expeditione scribens, lib. iii, cap. 24, insulam castrum, seu oppidum nomen dedisse ait: *Aliud castrum quod ex nomine insulae Carofum nomen accepit, cum tota insula sua mancipat servituti.* Roberti Corcyrensem expeditionem his verbis prosequitur Guillelmus Apuliensis, lib. iv:

Dux transire volens mare, præcipit arma parari. Milibusque suis se præstolentur Hydruntii Imperat, aptari naves facit, ipse Salerni, Undique dona petens et supplementa moratur, Hac illuc apices non cessans mittere secum Navibus armatis fidas monet ire cohortes. Insolitum multis iter illud et acre videtur, Præcipue quibus axes, et pignora cara In domibus fuerant: non exercere volebant Militiam talem: sed verba minantia blandis Dux addens precibus, multos properare coegit. Conveniunt omnes, sicut mandatur, Hydruntii, Dalmaticas naves oneri dux eligit aptas, Auxilio sibi qua gens miserat illa petitas. Has armis et equis, sumptisque, virisque repletas Ad Coryphum mittit: hac insula non procul urbe Distat Hydruntina, placidis: piranibus auris, Huc cito transitur, dimissis navibus illam

241 Acriter invidant equites ducis, atque timorem Omnibus incutiant, qui circumquaque morantur.

De expugnata Corcyra sic etiam anonymus Barenensis in *Chronico*: Anno 1081 ind. 4, mense Martio, ipse dux Robertus direxit navigia, et obsedit Corfo, et postea ivi ille cum multis, et decimo die stante magi comprehendit Corfo et Boironto, ubi decimus dies stans, aut stantis Martii, est 22 ejusdem mensis. Quippe ist. us. avi scriptores Italici, interdum etiam Gallici, mensem in duas partes secant ac dividunt, quarum prima intrans, altera exiens et stans mensis dicitur. Ut Græci enim primam mensium Atticorum partem ἀρχόμενον μήνα vocabant, ita Latini intrantem. Octavius Horatianus, lib. iv, *Rerum Medicarum*, pag. 107: *Qui autem quadragesimo die figuram hominis accepit nono mense intrante, decimo die nascitur.* Diversa porro fuit utriusque partis numerandæ ratio; nam prima mensis pars ordine consueto dinumerabatur, sumpto a primo ejusdem die initio usque ad decimum quintum; alterius autem partis ab ultimo mensis die initium sumitur, ordine retrogrado, non vero a Kalendis, et a primo succedentis mensis, ut apud Latinos, ita ut decimus sextus mensis dies fuerit ultimus secundæ partis. Verbi gratia, apud Rollandinum lib. vi *Chron.* cap. 10, Fredericus II imperator dicitur obisse anno 1250, in festo S. Lucie, scilicet die xiii intrante Decembri; qui quidem dies festus S. Lucie cadit in 13 ejusdem mensis. Exstat in palatio episcopi Veronensis vetus inscriptio, cujus memi-

nit Hieronymus d'alla Corte in *Hist. Veron.* lib. v, pag. 285, in qua hæc leguntur: *Eodem anno (1172) septimo die intrante Julio combusta est civitas Veronæ. Chronicon ducum Benevent.: Occisus est a Normannis 7 die intrante mense Febr. anno 1075.* Anonymus Barenensis, an. 1083, *perrexit super civitatem Canni, et 10 die intrante Julii comprehendit eam.* Vide Joannem archidiaconum Barensem in *Hist. Translat. S. Sabini*, cap. 2, n. 5; Henschenium 15 Febr. pag. 869; Schraderum, in *Monument. Ital.* pag. 16; Bedam, lib. *De Minutione sanguinis*, etc. Hæc de prima mensis parte. Altera vero Exiens dicitur, ut apud Græcos pars mensis Attici ultima (nam in tres distribuebatur) φθίνων μήν. Apud monachum Paduanum, lib. iii obitus Alexandri IV P. P. narratur accidisse die septimo exeuntis Madio anno 1261, quem scriptores omnes in 25 Maii conjiciunt. Unde evidenter patet dies exeuntis mensis numerari solitos ab ultimo, ut intrantis a primo. Ita in Vita Arnollii Catanei abbat. n. 10, duodecimus exeuntis Junii (non Januarii, ut perperam editum advertit Blandus) dicitur fuisse decimus nonus ejusdem mensis: ut duodecimum exeuntis Martii an. 1094, in veteri charta, vicesimum Martii recte interpretatur Hieronymus d'alla Corte, lib. vi, pag. 311. In Registro homagiorum nobilium Aquitanie quod exstat in Camera Comput. Paris. an. 1272 10 die exitus Martii, introitus Aprilis, etc. Porro qui exiens mensis in supralaudatis scriptoribus, sans appellatur fere semper in *Chronico Barenensi* an. 1068: *Quinto die stante Augusti venit dux Roberto, et obsedit Bari per mare et terra.* Idem an. 1082: *Et octavo die stante Febr. ipse dux cepit in Lurachi.* Rursum an. 1081: *Decimo die stante Magi comprehendit Corfo.* Anonymus, in serie comitum Capua: *Undecimo die stante mense Martio ingressus Ademari in Capua.* Acta Alexandri III P. P. 13 die residua stante mensis Martii ad portum Venetiæ perrenit. Eadem Acta: *Sequenti die Dominica octava scilicet die residua stante mensis Julii in vigilia B. Jacobi, etc.* ubi octava Julii evidenter est 24. Romualdus Salerni annus: *Nono die stante mensis Augusti Barolium descenderunt.* Infra: *Secundo die stante ejusdem mensis Sipontum applicuit.* Quibus in locis stantem mensem, videtur r. manentem interpretari Baromius an. 1177, 242 quasi residua esset mensis pars, forte quod in Actis Alexandri legitur: *Die residua stante mensis, etc.* Sed ibi, ut et apud anonymum Barensem, et alios, dies stans mensis, dicitur pro, dies stantis mensis. Latini igitur stantem mensem vocarunt secundam mensis partem, contra quam Græci, qui τριτάτηνον μήνα primam appellabant. Hæc non adeo trita ac vulgata monuisse per parergon intererat.

(93) Γεώργιος ὁ Μονομαχάτος. Successerat Georgius post Nicephorum Basilacium in præfecturam Dyrrachii.

aliquando Mariæ conjugi diceret hostem imperii videri Monomachatum, effecerunt tandem ut ille periculo suo cognito relatione summi amici sui Joannis Alani, ultro jam ambiret ab imperatore quod munus antea repudiaverat. Et habuit in ea petitione faventes invidios qui suam ad rem satis tunc putabant esse submoveri aula hominem. Itaque imperatore salutato mandatisque ipsius scripto acceptis, instantibus Borilo et Germano ut postridie discederet, Byzantio Epidamnum et Illyricum versus iter arripit. Proficiscenti forte occurrit magnus domesticus pater meus ad locum qui Fons dicitur, ubi templum visitur inter Constantinopolitana celeberrimum ædificatum in honorem Dominiæ meæ Virginis Dei Matris. Ad quem accedens Monomachus flebiliter narrat, ejus causa sese ablegari in exilium specie honoris. Servos enim qui hanc sibi protectionem necessariam fecerant, haud alia magis in se causa commotos quam quod fidissimum magno domestico amicum nossent. Inde hos Scythas furore concepto totum invidiæ orbem in se volvisse. Sibi ergo deinceps conspectu dulcissimo patriæ carendum, et urbe pulso regia peregre vivendum, honesto præfecturæ nomine malum exsillii dissimulanti. Hæc pluribus lamentans Monomachus, calumniarumque servorum, cæterasque calamitatis suæ partes ac causas distinctius exponens, consolatorem ut optabat, pro amicitia benevolentissimum, pro facultate copiosissimum, nec parum 39 efficacem habuit Alexium, quo sub sermonis finem his malis ultorem pollicito Deum, rogatoque Monomachato ut amicitia ipsorum meminisset, hic Dyrrhachium institutum iter tenuit, Alexio ingrediente civitatem. At Monomachus ubi Dyrrhachium pervenit, audito hinc Roberti appa-
 rata, illinc successu Alexii qui jam imperium occupaverat, caute suis rebus prospicere cœpit. Ac primum præ se tulit neutrius se partes sequi. Sic tamen ut ista exterior aversio signis non careret animi profundius aliquando celantis. Cum enim ad eum scripsisset Alexius sese magnis injuriis et præsentis excæcationis periculo adactum adversus tyrannos insurrexisse, eoque in præclaro non minus quam necessario conatu implorare cum spe magna auxilium amici veteris, quem par esset collecturæ undecumque posset quam maximum pecuniarum quidem, nihil verborum officiorumque plus

Α και οὐδ' ὄλω; ἦν εὐπειθὴς πρὸς τὴν λειτουργίαν ταύτην, ἀλλ' οἷγε βάρβαροι δοῦλοι τοῦ αὐτοκράτορος (Σκύθαι γὰρ ἦσαν Βουργίλος ὃ τε καὶ Γερμανός), ἐστηκότες ὁ τῷ Μονομαχάτῳ καὶ ἀεὶ τι δεινότερον κατ' αὐτὸν ἐνοοῦντες, κατεῖπον αὐτοῦ πρὸς τὸν αὐτοκράτορα, συρράψαντες ὅπου τε ὁ καὶ βούλοιντο καὶ τοσοῦτον ἀνέφλεξαν τὸν τοῦ βασιλέως κατ' αὐτοῦ θυμὸν, ὡς ἐπιστραφέντα ποτὲ πρὸς τὴν βασιλίδι Μαρίν ἐρεῖν, Ἐχθρὸν τῆς Ῥωμαίων ἡγεμονίας τὸν Μονομαχάτον τοῦτον ὑπόπτεικα. Τοῦτο ἀκροασάμενος Ἰωάννης ὁ Ἀλανός, φίλος ἐστάμενος ὡν τοῦ Μονομαχάτου, γινώσκων δὲ καὶ τὴν τῶν Σκυθῶν πρὸς αὐτὸν μῆτιν καὶ τὰς συγνάς κατ' αὐτοῦ εἰρηγήσεις, ἅπαντα τὰ τε τοῦ βασιλέως ῥήματα, τὰ τε τῶν Σκυθῶν, πρὸς τὸν Μονομαχάτον ἀπειθῶν ἐξορχίζεται¹¹, καὶ περὶ τοῦ συμφέροντος βουλευσασθαί συμβουλεύει. Ὁ δὲ (νοουεχὴς γὰρ ἦν) καὶ τῷ βασιλεὶ προσελθὼν ἐξαιτεῖται. Προαρκάζει τὴν ἐπὶ τῷ Δυρράχιον λειτουργίαν λόγοις κολακευτικοῖς καταθέξας αὐτὸν, καὶ ὡς πρὸς τὴν Ἐπίδαμνον συνταξάμενος, καὶ τὰς ἐπὶ τῇ δουλικῇ ζῶνῃ προσταξείας ἐγγράφως ἀνειληφώς, ἐπισπευδόντων εὐμάλα πρὸς¹² τοῦτο τῶν Σκυθῶν ἐκείνων Γερμανοῦ καὶ Βορίλου, εἰς δευτέρην ἡμέραν τῆς βασιλίδος πόλεις ἐξέσιαι τὴν Ἐπίδαμνον ἀφορῶν καὶ τὴν Ἰλλυρίδα ὥρην. Ἀλλὰ περιτυχάνει περὶ πού τῆν λεγομένην Πηγῆν (94), ἐνθα καὶ ναὸς ψυχοδόμηται τῆς ἐμῆς Δεσποίνης Παρθένου καὶ Θεομήτορος, ἐν τοῖς ἀνά Βυζαντιδα πόλιν ναοῖς περιβόητος¹³, τῷ ἐμῷ πατρὶ Ἀλεξίῳ. Οἱ δὲ ἤδη ἀλλήλους καὶ ὁ μὲν Μονομαχάτος ἀρχεται λόγων πρὸς τὸν μέγαν δομέστικον περιπαθῶν¹⁴, καὶ ὡς ὑπερόριος γένοιο¹⁵ δι' ἐκείνον, καὶ τὴν πρὸς τοῦτον φιλίαι, καὶ ὅτι οἱ Σκύθαι οἱ πᾶσιν ἐποφθαλμιῶντες¹⁶ Βορίλος καὶ Γερμανός ὄλον τοῦ φθόνου τὸν τροχὸν κατ' αὐτοῦ ἐξεκύλισαν, καὶ τῶν οἰκείων καὶ τῆς φιλάτης¹⁷ ταύτης πόλειω εὐπροσώπως ἐξορίζουσι. Καὶ πάντα κατὰ μέρος ἐκτραγώδησι, ὅσα τε πρὸς τὸν βασιλεῦτα συκοφαντηθεῖ καὶ πάθοι παρὰ τῶν θυλῶν ἔξιοῦτο παραμυθίας ὅτι πλείστης παρὰ τοῦ δομειστίκου τῆς δύσεως, οἷος ἐκείνος ψυχῆν ἐπικουφίσει βαρυνομένην ταῖς συμφοραῖς. Καὶ τέλος ἐπαιπόντος ὡς¹⁸ ἄρα θεός εἰη τῶν τοιούτων ἐκόικητής, καὶ ὡς μεμνησθαι φιλίας τῆς πρὸς αὐτὸν ὑπομνήσαντος, ὁ μὲν ἐπὶ τῷ Δυρράχιον ὄρμα, τὸν δ' ὄφηκεν εἰσοῦναι τὴν βασιλεῦσσαν πόλιν. Ὁ δὲ Μονομαχάτος καταλαθὼν τὸ Δυρράχιον, καὶ ἀμφοτέρων τὴν παρασκευὴν ἀκικῶς τὴν τε τοῦ τυράννου Ῥομπέρτου, καὶ τὴν ἐπανάστασιν Ἀλεξίου, ζυγῶ καὶ σταθμῶ τὰ κατ' αὐτὸν διετίθετο. Καὶ πρὸς μὲν τὸ φανερόν, ἀντιζήσας

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

¹ Βορίλος. ² ἐνεκτότων. ³ ὀπόσα γε. ⁴ ἐς τὰ μάλιστα. ⁵ ἐξήγηται. ⁶ πρὸς. ⁷ περιβόητος. ⁸ περὶ. ⁹ γένοιο. ¹⁰ ἀποφθαλμιῶντες. ¹¹ φίλης. ¹² Dicitur vocula ὡς.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(94) Πηγῆν. Celeberrimum et pulcherrimum templum, quod Justinianus M. ad portam Auream, ad fontem qui ibi aderat, extruxit, Deiparaque sacra-
 vit. Agunt de eo Procopius, *De Ædif. Justin.*; Zo-

naras et Cedrenus in Justin. Monolog. Sireti 9 Jul. Petrus Gyll. lib. iv, cap. 8. Adde Notas nostras ad Villhard. n. 95.

είχεν ἐν ἀμφοτέροις, εἶχε δὲ τι τὰ τῆς προδόλου ἅ
 μάγης καὶ τοῦ φαινομένου βαθύτερον. Ὁ μὲν γὰρ
 μέγας δομῆστικός γράμμασιν αὐτῷ μεμνηύκει τὰ
 συμπεσόντα, ὅτι τα τῶν ὀμμάτων ἀποστέρησις τού-
 τῃ ἠπειλήτο, καὶ ὡς ἄρα διὰ ταύτην τὴν ἀνάγκην
 καὶ τὴν μελετωμένην τυραννίδα τοῖς τυραννοῦσιν
 ἀντεπιτίθεται. Καὶ χρῆ τοῦτον διαναστῆναι ¹⁹ ὑπὲρ
 τοῦ φίλου καὶ πρὸς αὐτὸν ἐθελῆσαι πέμψαι ὅθεν δὴ-
 ποτε χρῆμα τούτῳ συνειλεγμένον. Δεῖ δὴ ²⁰ γὰρ,
 φησὶ, χρημάτων, καὶ ἄνευ τούτων οὐδὲν ἔστι γε-
 νῆσθαι τῶν δεόντων. Ὁ δὲ χρήματα μὲν οὐκ ἔπεμψε,
 φιλοφρονησάμενος δὲ τοὺς πρέσβεις, γράμματα τού-
 τοις ἐπιτίθεισιν ἀντὶ χρημάτων, τοῖνδε νοῦν περιέ-
 χοντα, ὡς αὐτὸς μὲν εἰς τὴν τήμερον τὴν ἀρχαίαν
 γέλιαν διεφυλάττει εἰς τὸ ἐξῆς φυλάττειν κατεπαγ-
 γίλλοιτο, περὶ δὲ τοῦ ἐπιτεταγμένου χρυσοῦ, σφύ-
 δρα μὲν καὶ αὐτὸν γλίχθῃσι πέμπειν ὅποσα γε
 βούλοιο χρήματα, ἀλλὰ γὰρ ἐπέσχε με ²¹ πρᾶγμα
 δικαίον. Καὶ γὰρ πρὸς τοῦ βασιλέως Βοτανειάτου
 πεμφθεὶς, καὶ τὰς πλίστις τῆς δουλείας αὐτῷ δεδω-
 κώς, οὐ καλῶς ἂν οὐδέ σοι δόξω καὶ εὐνοῦς τὰ εἰς
 βιουάδας ἀνὴρ, εἶγε τοῖς ἐπιτάγμασιν ἐκ τοῦ σχεδὸν
 ὑπειξομαι. Εἰ δὲ τὴν βασιλείαν σοι ἐπιθραβεύσειεν ἢ
 ἀνωθεν πρόνοια, ὡς πρῶτον φίλος ἐγὼ πιστὸς ἦν ²²,
 καὶ μετὰ ταῦτα δούλος πιστότατος ἔσομαι. Ταῦτα
 τοῦ Μονομαχάτου πρὸς τὸν ἐμὸν πατέρα σχεδιάσαν-
 τος, καὶ ἐν ταῦτῳ αὐτὸν τὸν ἄμα, λέγω δὴ τὸν ἐμὸν
 πατέρα, καὶ τὸν Βοτανειάτην ὑποποιούμενου, πρὸς δὲ
 τούτοις καὶ πρὸς τὸν βάρβαρον Ῥομπέρτον γυμνότε-
 ρους ²³ ποιησάμενου λόγους, καὶ εἰς λαμπρὰν ἀπο-
 στασίαν ἀναβήγγυμένου ²⁴, πολλὰ κατηγορεῖν ἔχω.
 Ἄλλ' ἔοικέ πως τὰ τοιαῦτα ἦθη τῶν ἀνθρώπων πα-
 λιμβόλα, καὶ πολλὰ χρώματα μεταλαμβάνοντα κατὰ
 τὰς τῶν πραγμάτων μεταβολάς, καὶ τῷ μὲν κοινῷ
 οἱ τοιοῦτοι πάντες ἀξύνφοροι, ἐξυτοῦς ²⁵ δὲ εἰσιν
 ἀσφαλέστατοι. τὰ κατ' αὐτοὺς καὶ μόνους συμφέροντα
 ὁσπνομοῦμενοι, καὶ ὡς τὰ πολλὰ ἀποτυγχάνοντες.
 Ταῦτα μὲν οὕτως ὁ τῆς ἱστορίας ἵππος τῆς λεωφόρου
 ἐξέδραμε· πάλιν δὲ τοῦτον εἰς τοὺς πρότερος ὀρ-
 μοὺς ἐπαναγάγωμεν καὶ γεγονότα ἐξήγιον. Ὁ γὰρ
 τοῖς Ῥομπέρτος, καὶ πρότερον σφαδάζων πρὸς τὴν
 καθ' ἡμῶν περῶσιν, καὶ τὴ Δυρράχιον φανταζόμε-
 νος, τότε δὴ καὶ μᾶλλον ἐξεφλέγετο, καὶ χεῖρας καὶ
 πόδας ἀκάθεκτος ἦν πρὸς τὴν ναυστολίαν ²⁶, καὶ τοὺς
 στρατιώτας ἐπέσπευθε, καὶ λόγοις παροξυντικοῖς
 παρεθάρρυνεν. Ὁ δὲ Μονομαχάτος, ταῦτα κατασκευ-
 άσας, καὶ ἄλλην τινὰ ἀσφάλειαν αὐτῷ ἐπιφοδομεῖ-
 το. Τὸν τε γὰρ Βοδῖνον καὶ τὸν Μιχαηλᾶν (95) τοῦς

satis reddidit. Legatis enim peramanter exceptis
 litteras mutuas ad Alexium perferendas dedit:
 quibus magnifice praefatus se videri inter ipsos
 amicitiae fidem et coluisse hactenus et ut aeterna
 sibi ea laus foret operam porro daturum. De pec-
 cuniis quod indicarat equidem voluisse quam
 multas optaret mittere, tamen esse retarlatum ea
 causa cujus aequitatem ipsi se probaturum Alexio
 consideret. Jurejurando teneri se in verba atque in
 nomen Botaniatis qui ipsum miserat devincto, cu-
 jus necessitudinis inviolata sanctitas non modo ad
 conscientiam religionis, sed etiam ad famae judi-
 cium omnino ei retinenda sit, qui salutis et existi-
 mationis dissolute prodigus esse noluit. Ejusdem
 ipsius interesse Alexii postquam ad istum jam
 apicem evolasset, nullo respectu violabilem talis
 juramenti religionem statui. Scireque se si semel
 fluxae fidei deprehenderetur, apud ipsum quoque
 in cujus gratiam pejerasset arcanae existimationis
 jacturam passurum. Sane in caeteris moram obse-
 quendi facturum nullam. Quod si magnum ince-
 ptum caelestis illi providentia fortunaret, esse ipsi
 fore ut prius amicum fidum, ita deinde fidissimum
 subditum. Haec Monomachus ad patrem meum
 quibus se inter Botaniatem et Alexium fluctuare
 utrique adulando, neutri adherendo demonstrabat.
 Majori flagitio cum Roberto egit palam defectio-
 nem pollicens. Nempe id genus eaque indoles est
 vafrorum et versatiliu ingeniorum desultoria
 levitate fortunam sequentium, coloresque mutan-
 tium prout est rerum aut temporum varietas in
 quae inciderunt, inutilis plane secta publicae rei.
 Privatis enim unice inhiant spebus et commodis,
 a quibus tamen utinque sibi cauti astutique vi-
 deantur **40** excidunt non raro. Sed evagatus extra
 gyros historici negotii sermo licentius, jam in
 orbem reductis velut habenis reflectendus est. Ro-
 bertus incredibili jam antea cupiditate flagrans
 Dyrri-chii potiundi, Monomachati promissis in-
 tantum jam inflammabatur, ut nec teneri ipse am-
 plius a trajectu posset, et alios qua classarios qua
 milites ad eundem transitum expediendum urgendi,
 finem aut modum nullum haberet. Ac Mo-
 machatus nequaquam ita compositae cum Roberto
 conventioni acquiescendum putavit, ut non aliud
 quoque in omnem eventum sibi per fugium prospici-
 ceret. Exarchi erant Dalmatiarum Bodinus et Mi-
 chaelas; hos litteris et muneribus sibi adjungit;

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

¹⁹ διαστῆναι. ²⁰ Deest vocula με. ²¹ Deest hæc vox. ²² εἶην. ²³ γυμνότερον. ²⁴ ἀποβήγγυμένου.
²⁵ αὐτοῖς. ²⁶ ναυστολῶν. i. ναυστολίαν.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(95) *Bodῖνον καὶ τὸν Μιχαηλᾶν*. Fuit Bodinus
 iste, cognomento Constantinus, Serviciæ ac Dalma-
 tiæ rex, Michaelis regis filius, ut auctor est Srylit-
 zes. seu, ut scriptor Historiæ Dalmatiæ anony-
 mus, Michaelis ex Priaslao filio nepos, scriptoribus
 nostris notus, dum Boemundi Antiocheni principis
 Constantinopolim ad Gotofredum, caeterosque sa-
 ctae militiæ duces, sese conferentis, per regnum

illius transitum commemorant. Vide Raymundum
 de Agiles, pag. 159; et Ordericum Vital. lib. ix,
 pag. 724. Habuit Bodinus ex Jacynta, Argyni no-
 bilis Barenis filia, uxore, filios quatuor; Michae-
 lem, qui forte idem cum Michaelæ Annæo, Geor-
 gium, Archirizzum, seu Argyrizzum, et Thomam.
 Sed de Serviciæ regibus pluribus agimus in nostro
 opere *de Familiis Orient*.

cas sibi ad salutem quasi patentes a tergo januas providens quibus elaberetur, si quid vel in Roberto vel in Alexio spes offenderent. Sed hæc hæctenus. Jam enim ad imperium Alexii nos tempus vocat; exponendumque deinceps est nobis quomodo quibusve occasionibus ac causis pater meus ad imperandum evectus sit. Equidem id propositum est descriptionis hujus; non enim unquam curavi vitam Alexii privatam commendare memorie; verum ea quæ in imperio bene ac secus gessit lucubrationi meæ argumentum proposui. Quæ bene, inquam, ac secus gessit; non enim si uspiam offenderit, velut patri parcam; nec pietatis sensu efferrî me sinam usque ad labem injuriamque veritatis. Roberto igitur illic tantisper quo cum perduximus relicto, propriaque narratione insecti belli alii reservata libro, age hunc qui sequitur in Alexio coronando consumamus.

σταίη²⁹ τι τῶν ἐκείνω³⁰ μὴ καλῶς πεπραγμένων, οὐδὲ διὰ τὴν ὑποτρέχουσαν ὑποψίαν, ὅτι πατήρ ἐστιν, περὶ οὗ συγγράφομεν τὰ κατορθώματα, τοῦτο παραδραμούμεθα. Ἐν ἑκατέροις γὰρ ἀδικήσομεν τὴν ἀλήθειαν. Ἐμοὶ γὰρ τοῦτον ἐχούση σκοπὸν ἄνωθεν, καθάπερ πολλάκις εἴρηται, ὑπόθεσις ὁ πατήρ καὶ βασιλεὺς ὑποβέβληται. Τὸν οὖν Ῥομπέρτον ἐκείσε³¹ καταλειποτέας, οὐπερ ὁ λόγος αὐτὸν ἠγάγετο, τὰ κατὰ τὸν βσιλεῖα σκοπῶμεν ἤδη, τοὺς τε πολέμους καὶ τὰς μάχας τὰς πρὸς τὸν Ῥομπέρτον ἐν ἐτέρω λόγῳ ταμειουσόμεθα.

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

²⁹ εὐστοχήσειε. ³⁰ εὐρεῖν. ³¹ περιστάη. ³⁰ ἐκείνου. ³¹ ἐκείνον.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(96) Ἐξάρχου τῶν Δαλματῶν. Habuit ista tem-
pestate varios monarchas Dalmatia, binos præser-
tim regio titulo donatos. Alii enim Servie impera-
bant, regesque sese inscribentibus *Servie, Dioclie, Tribunia, Dalmatie, atque Ochlumie*, ut ex Innocentii III P P. Epist. et aliunde constat. Alii vero *Croatie Dalmatiæque reges* dicebantur. Priorum regia fuit Dioclia, posteriorum Salona. Priori

C Dalmatie imperabat Alexii ævo Bodinus: posteriori Demetrius cognomento Suinimir, regio titulo donatus a Gregorio VII PP., an. Chr. 1076, ut ex Gregor. Regesto discere est lib. vii, epist. 4, apud quem pro *Suinmur, Zuilimir* legendum moneo, ex Thwroczio, Bonfinio, et aliis in istorum pariter regum serie genealogica, in eo quod mox laudavi opere.

ANNΗΣ ΤΗΣ ΚΟΜΝΗΝΗΣ

ΑΛΕΞΙΑΔΟΣ ΛΟΓΟΣ Β΄.

ANNÆ COMNENÆ

ALEXIADIS LIBER II.

41 ARGUMENTUM.

Comneni contra Botaniatem rebellant. Eorum exercitus Constantinopolim capit, ac diripit.

PERIÖCHE.

Res Botoniatae descriptæ fusc a Cæsare Brienio. Comneni tres Manuel, Isaacius et Alexius, filii Joannis Isaacius et Alexius, hic præcipue, imperatoribus, præsertim Botaniatæ, cari. Borilus et Germanus gratiosi apud Botaniatem Comnenis incident. Artes aulicæ in Comnenis. Qui contra eas Augustæ Mariæ gratia nituntur. Isaacius Augustæ patruelem uxorem

ducit. Alexio conciliat Augustæ gratiam. A qua is adoptatur. Comneni prævalentibus invidiorum malis artibus fugam cogitant. Synadenus successor imperii a Botaniate destinatur præterito Constantino Augustæ filio. Augustæ inde mæror et metus. Cujus occasione Comneni utuntur ad ejus animi sensa eruenda. Sed frustra sunt primum **42** dissimulatione illius elusi : sed iterato conatu voti compotes fiunt, fœdusque cum Augustâ arcanum ineunt. Hinc Comneni, quid contra se diceretur aut pararetur certiores, statim Augustæ opera fœbant. Moniti de insidiis alternis, veniunt in aulam. Botaniates ad nuntium captæ Cyzici Alexium accersit. Ambos Comnenos ad mensam adhibet, insidias timentes. Comneni ministros aulæ demereri soliti. Promptum ingenium Alexii ad quidvis ex quovis signo momento pervidendum. Comneni Augustum consolantur. Nimia facilitas Botaniatæ Comnenis suspecta. Comnenorum excæcatio decreta. Ea re illi cognita rebellare statuunt. Alexius accusatus se purgat. Borilus imperium ambit. Alanus magister insidiarum Comnenis index. Pacurianus et Umpertopulus cum Alexio conjurant. Alexius ob liberalitatem charus. Nocte Dominicæ Tyrophagi Alexius secedit. Botaniatæ nepos matris Comnenorum gener. Nocturna fuga Comnenorum. Mulieres domus Comnenæ ad asylum templi confugiunt. Imperatoris querelæ de Comnenis. Eos Dalassena mater ipsorum libere purgat. Et altaris asylum arripit. Crux major in securitatis pignus expetita. Custodia mulierum Comnenianarum. Comneni regios equos abducunt. Georgius Palæologus ægre tractus in partes Comnenorum. Mulieres in divæ ad Blachernas Virginis depositæ. Conjurati Tzurulum conveniunt. Cæsar Joannes Ducas ad defectionem invitatus a Comnenis. Aliquandiu deliberat, tandem aleam jucit. Ejus eloquentia. Redemptorem vectigalium cum pecuniis, et auxilia Turcorum secum ad Comnenos ducit. Suadet in urbem tendant. Alexio tam ipse quam ceteri Ducæ in petitione imperii favet. Eorum opera et Isaacii assensu Alexius Isaacio excluso in solium erchitur. Sanctus Joannes Theologus Alexio apparens imperium pollicetur. Concordia subita inter infensos. Litteræ Melisseni ad Comnenos. Postulata ejus rejecta. Quid illi oblatum. Templum Sancti Demetrii et unguentum mirificum Thessalonicæ. Mangunis scribæ artes. Aretarum descriptio. Urbs velitationibus tentata. Botaniatis desperatio de rebus suis Consternatio publica. Immortales et Bursangi fidissimi. Dux Nemitzorum urbem prodit. Mangunis versuta prudentia. Ultimum responsum ad Melissenum. Georgius Palæologus expugnator urbium. Constantinopolis capitur feria quinta majoris hebdomadæ, et sæde diripitur. Botaniates Melissenum accersere cogitant. Palæologus ne id fiat impedit. Navatas et classem universam Alexio adjungit. A patre objurgatur. Nicephorus Palæologus Botaniatæ ad extremum fœdus, boni auctor consilii seipreli; ad Comnenos de pace legatur. Joannes Cæsar moras Comnenorum inorepat. Legationem Botaniatæ et oblatas conditiones pacis rejici jubet. Borilus armatos in Comnenos cogit; sed vocatur a Botaniate Cosmæ patriarchæ consiliis pacificis acquiescente. Botaniates in templum Sanctæ Sophiæ confugit.

ΑΛΕΞΙΑΣ Β΄.

*Ὅθεν μὲν ⁹⁷ οὖν ὁ αὐτοκράτωρ Ἀλέξιος ὤρμητο ἅμα καὶ ἐξ οὗτου γένους (97) τὸν βουλόμενον εἰδέναι εἰς τὰς τοῦ μὲν Καίσαρος συγγραφάς παρτιπέμπομεν. Ἀλλὰ δὴ καὶ τὰ περὶ τοῦ βασιλέως Νικηφόρου τοῦ Βυτανειάτου ἐκεῖθεν ⁹⁸ ἐλύσεται. Μανουὴλ μὲν οὖν ⁹⁹ τὸν πρωτότοκον ἀδελφὸν Ἰσαακίου καὶ Ἀλεξίου, καὶ λοιπῶν τοῦ ¹⁰⁰ ἐξ Ἰωάννου τοῦ Κομνηνοῦ, καὶ πρὸς πατρός, ἐμοῦ πάππου καταγομένων [κατηγμένων] στρατηγῶν αὐτοκράτορα ἢ Ἀσία εἶχεν ἅπασα τῷ προβαδασιλευκότος Ῥωμανοῦ τοῦ Διογένους τοῦ τὸν προχειρισμένου. Αὐτὸς δὲ καὶ τὸν Ἰσαάκιον θεῶκα ἢ Ἀντιόχου (98) ἐκλήρωτάτο, πολλοὺς πολί-

43 Ex qua quamque illustri serie generis imperator Alexius prodierit, qui nosse cupiet distinctius, cum ad nostri Cæsaris Commentarios remittimus: indidem quoque plenam hausturum notitiam rerum Nicephori Augusti cognomento Botaniatis. Mihi ex memoria priori repetere hic sufficit: Joannem Comnenum avum paternum meum cum alios, tum in primis tres illustres reipublicæ filios dedisse Manuelem, Isaacium, atque Alexium. Primogenitus Manuel rem bellicam universam tota in Asia supremi ducis auctoritate ac nomine, Romano Diogene, qui tum habenas regebat imperii hanc ei

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

⁹⁷ Deest vocula μὲν. ⁹⁸ ἐκεῖνου. ⁹⁹ Deest vocula οὖν. ¹⁰⁰ τῶν.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(97) Ἐξ οὗτου γένους. V. Bryenium in Præfat. B. 9. et nostrum Stemma Comnenicum.
(98) Δοῦκα ἢ Ἀντιόχου. Antiochiam Cœlesyriæ metropolin, a Chosroe Persarum rege prius vastatam, mox a Saracenis Heraclio imperante expugnata, Nicephori Phocæ auspiciis, Michael Burzesursum Romanis asseruit, mansitque illa in eorum

ditione a prefectis ducum titulo colonestatis administrata, usque ad Turcorum irruptionem. Dices Antiochenos recensent complures scriptores Byzantini: ac primum quidem Michaelē Burzemi magistrum, prioris forte filium; Damianum, et Nicephorum Uranum imperante Basilio Porphyrogenito; Michaelē Spondylem, cœnuchum, sub

præfecturam demandante. Ab isto secundus Isaacius A
dux Antiochiæ factus id cum fratre majori
commune habuit ut heroicis ambo facinoribus vi-
ctoriisque ac tropæis plurimis Romanum late no-
men suumque ipsorum illustrarent. Post hos pater
mens Alexius cum summa potestate præfectus ex-
peditioni est adversus Urselium decretæ a Mi-
chaele Duca tunc imperante. Huic vero qui suc-
cessit Nicephorus multis sapius auditis de Alexii
ejusdem arte virtuteque bellica, deque iis quæ plu-
rima et memorabilia per Orientem Isaacii fratris
auspiciis militans in variis certaminibus summa
laude fortitudinis gessit, quæque ductu ipse suo
adversus Urselium quem plane vicit, fortiter pru-
denterque fecit, præcipuo eum amore non minus
quam Isaacium prosequatur. Nec verum ac sin-
cerum in ambos affectum vultu dissimulabat: non
alios letioribus intuebatur oculis; mensæ quin
etiam non raro communione dignabatur. Hæc cum
aliorum in ipsos accenderunt invidiam, tum duorum
maxime quorum superius meminimus Barbarorum
Slavici generis Borili et Germani. Hi enim Comne-
nos cum viderent frustra omnibus invidiæ telis as-
sidue petitis stare ac florere tamen constantique i-
mperatoris gratia potiri, eumvero tabescebant.
Urebat eos Alexius præsertim quod adhuc inberbis
honorificentissimo Augusti iudicio electus unus
esset ex omnibus tanquam inter omnes primus qui
cunctis occidui tractus exercitiis cum summa
potestate præficeretur, dignitate præsidis jam antea
ornatus. In illa porro militia quam strenuam quam-
que felicem operam navaverit tot erigentis tropæis,
tot yranis debellandis et ad imperatorem vincit

μους και μάχας ἀγωνισάμενους³⁶, πολλά και³⁷ τρώ-
παια κατά τῶν ἀντικειμένων στήσαντας³⁸. Καί μετ'
αὐτοῦς οὐμὸς πατήρ Ἀλέξιος στρατηγὸς αὐτοκράτωρ
προῦδέβηθη κατά τοῦ Οὐρσελίου παρὰ τοῦ τότε βα-
σιλεῦστος Μιχαὴλ τοῦ Δούκα ἀποσταλείς. Ὡς δὲ καί
ὁ βασιλεὺς ὁ Νικηφόρος περιέβριον τοῦτον περὶ τὰ
πολεμικὰ ἐθεάσατο, ἀκρικῶς δὲ ὅπως περὶ τὴν ἑω-
συνῶν τὰδελεφῶ Ἰσαακίω ὑπὲρ τὸν αὐτοῦ χρόνον ἐν
διαφοροῖς ἀγῶσιν ἐμπέπτωκεν ἀριστεύς ἀναφανείς,
καί ὅπως τὸν Οὐρτέλιον κατετροπώσατο, διαφερόν-
τως ἤγάπα καὶ τοῦ Ἰσαακίου οὐκ ἔλαττον. Καὶ ἐν-
στερνισθόμενος ἀμφὺ τὰδελεφῶ Ἰακρὸν ἐνητένιζεν,
ἔστιν οὐ καὶ τῆς αὐτῆς³⁹ τραπέζης ἀξιώων. Ἀνέφριεγε
τοῦτο τὸν κατ' αὐτῶν φθόνον, καὶ μᾶλλον τῶν εἰρη-
μένων δύο βαρδάρων Σολαβογενῶν (99), τοῦ τε Βορλί-
λου φημι καὶ τοῦ Γερμανοῦ. Ὅρῶντες γὰρ τὴν τοῦ
βασιλέως ἐς αὐτοῦς εὐμένειαν, καὶ ὅτι καθ' ὥραν
ταῖς τοῦ φθόνου τοξείαις βαλλόμενοι ἀτρωτοὶ δια-
μένουσιν, ἐξετήκοντο. Τὸν γὰρ Ἀλέξιον, κἀνοῦπω τὸν
Ιουλον (1) ἐπανθοῦντα εἶχεν, ἐν πᾶσιν εὐδοκιμοῦντα
ἑρῶν ὁ βασιλεὺς, στρατηγὸν αὐτοκράτορα τῆς ἐσπέ-
ρας ἀναδείκνυσι, τῶ τῶν προτέρων τετιμηκῶς ἀξιώ-
ματι (1'). "Ὅσα μὲν οὖν καὶ κατὰ τὴν ἐσπέραν οὕτως
ἀνέστησε τρώπαια, καὶ ὁπόσους ἀποστάτας κατα-
γινώσκόμενος, ζωγρίας ἤγε τῷ βασιλεῖ, ἀκρούτως
προλέλεκται. Ἀλλὰ ταῦτα τοῖς φθονοῦσιν οὐκ ἤρε-
σκεν, ἐξέκαε δὲ μᾶλλον αὐτῶν ἀναφλέγοντα τὴν
φθόνον. Οἱ καὶ πολλὰ μὲν ὑπετονώρουζον βυσσοδυ-
μοῦντες κατ' αὐτῶν⁴⁰, πολλὰ δὲ καὶ κρύφια λέγοντες
τῷ βασιλεῖ, τινὰ δὲ καὶ εἰς τοῦφανεῖς, ἄλλα δὲ καὶ
δι' ἐτέρων μεθοδείαις τισὶ χρώμενοι, ἐκποδῶν τοῦ-
τους γενέσθαι παντοίως ἐποῦδαζον. Ἀπορίᾳ γοῦν
συνεχόμενοι οἱ Κομνηνοί, θέον ἐλογίσαντο τοὺς περὶ

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

³⁶ ἀγωνισάμενον. ³⁷ πολλὰ δὲ καί. ³⁸ στήσαντα. ³⁹ οὐτῆς τῆς. ⁴⁰ αὐτοῦ.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

Constantino Basiliæ fratre; Constantino u Caronte-
num, sub Romano Argyro, cujus sorore u in uxorem
duxerit: cui Spondylus, mox Nicetas a
Mysthea successores 243 dati. Hos exceperet Ni-
cetas et Constantinus Michaelis Paph'agonis fratres,
inso imp rante: d inde Sclerus Constantino Monom.
Maurocalaton, et Michael Uranus magister, Mi-
chaele Stratiotico, et Catagurius Diogene Romano
imperantibus: Joseph Tarchaniota, sub Michaelē
Duca, quo extincto, Isaacius Comnenus, Alexii
frater primogenitus, eandem præfecturam et di-
gnitatem obtinuit a Botaniata, eoque ducatum
tenente, Antiochiam occupavit Philaretus Armenias,
sub quo urbs in Turcorum potestatem concessit.
Vide Niceph. Bryenium, et Annam, pag. 169,
412, 414.

(99) Σολαβογενῶν. Servilis conditionis et ob-
noxie: ita Borilum et Germanum perstringit
Anna. Plerique principes, ait Plinius in Paneg.,
cum essent civium domini, libertorum erant servi:
horum consiliis, horum nutu regebantur, per hos
audiebant, per hos loquebantur. Frestra reperit
hoc loco Meursius Σχλαβογενῶν, ut et apud Con-
stantinum de Alon. Imp. ἐκλαβῶθη, pro ἐσολα-
βῶθη; quos enim Latini scriptores Slavos seu
Sclavinos vocant, Graeci Σχλαβους et Σολαβίνους
appellarunt. Ita Nicetas in Man. lib. iv, cap. 1;

lib. v, cap. 10. Zonaras pag. 98. Cedrenus, ad
an. 7 Rhinotmeti: quanquam haud inficias terim
vocem Σχλαβος nonnunquam usurpari a Graecis;
hanc enim reperire est in Chron. Alexandrino,
apud Theophylactum Simocattam, Cantacuzenum,
Cannum, etc. Porro Slavorum nomen tam late
patuit, ut pene careat asimatione, ait Helmo-
dus, lib. i, cap. 1; effusi enim in septentrionem et
orientem, provincias et amplas regiones suo as-
seruere imperio. Tandem a principibus sensim,
et variis subinde temporibus debellat, servire
coacti sunt, eorumque nomen in contemptum et
probrum trahi coëptum, quo appellati servilis et
obnoxie conditionis homines.

(1) Οὐπω τὸν Ιουλον. Aeschylus, Ἐπὶ ἐπὶ
ἠῆδ.:

Στείχει δ' ἴουλος ἀρτι διὰ παρῆδων.

Vide Scloliastem.

(1') Προέδρων ἀξιώματι. Horum dignitas in p-
latio perillustres, a Nicephoro Phoca instituta.
ut auctor est Cedrenus. Erant autem imperatoribus
Byzantinis Προέδροι, qui hodie regibus nostris
consiliarii consilii secretioris. Horum præses πρώτο
πρόεδρος dicebatur, cuius mentio non semel
occurrit apud Bryenium, Cedrenum, Ζουα-
ram, etc.

την γυναικωνίτιν (2) ὑποποιήσασθαι, καὶ δι' αὐτῶν ἅ τῆς βασιλίδος ἐπὶ πλέον εὐμένειαν ἐπισπάσασθαι. Ἐπαγωγὸν γὰρ οἱ ἄνδρες (3) καὶ λιθίνην καταμαλάξαι ψυχὴν δυνάμενοι καὶ παντοίοις ἐπιχειρήμασι. Τούτο ἦν κατῶρθον ὁ Ἰσαάκιος πάλαι πρὸς αὐτῆς ἡ ἐπὶ τῇ ἰδίᾳ ἐξαδέλφῃ (4) εἰς κῆδος προσληφθεὶς, ὁ γενναϊότατος ὢν ἐν λόγοις καὶ πράξεσι, καὶ τὰ πλεῖστα τοῦ μῦθου πατρὶ ἐμπερήσας. Ἄλλ' ἐπεὶ τὰ περὶ αὐτὸν καλῶς προκεχώρηκε, πολλὰ φροντίζων ἦν περὶ τοῦ ἀδελφοῦ, καὶ ὅσον ἐκεῖνος τούτῳ εἰς τὴν τοῦ κῆδους τότε συνήρετο ὑπέθεσεν, τοῦτον οὕτως ἐσπουδάχει μὴδ' αὐτὸν τῆς βασιλίδος πορρωτέρω καθεστάναι. Ὁρέστην μὲν οὖν καὶ Πυλάδην φίλους ἔντα; τοσοῦτον τὸν πρὸς ἀλλήλους πόθον ἔχειν φαοῖν, ὡς ἐν καιρῷ μάχης ἀμελεῖν μὲν ἑκάτερον τῶν καθ' ἑαυτοῦ πολεμίων, ἀμύνειν δὲ τοὺς ἐπιπερομένους θατέρῳ καὶ προαρπάζειν ἄτερον τὰς πρὸς θάτερον ἡ ἐρχομένας τῶν ὀϊστῶν βολὰς, τὰ στέρνα ἐπέχουτας. Τοιοῦτον καὶ ἐπὶ τούτοις ἦν συνορᾶν. Ἄμφω γὰρ τ' ἀδελφῶ καὶ τοὺς κινδύνους προαρπάζειν ἐβούλοντο, καὶ τὰς ἀριστείας καὶ τὰς τιμὰς, καὶ ἀπλῶς τ' ἀγαθὸν θατέρους ἢ ἴδιον ἄτερος ἐλογίζετο, καὶ αὐτὸν τούναντιον. Τοσοῦτον τὸν πόθον πρὸς ἀλλήλους εἶχον. Τὰ μὲν οὖν κατὰ τὸν Ἰσαάκιον οὕτως ἐκ θείας ψυχονόμητο προνοίας. Οὐ πολὺ τὸ ἐν μέσῳ καὶ οἱ περὶ τὴν γυναικωνίτιν ταῖς τοῦ Ἰσαακίου ὑποθημοσύναις παραπειθῶσαι τὴν βασιλίδα υἰοθετήσασθαι τὸν Ἀλέξιον. Πείθεται τοῖτοις, κάπειθε περὶ τὰ βασιλεια κατὰ τινὰ κυρίαν ἡμέραν καὶ ἀμφω γεγόνατον, ἡ βασιλις υἰοθετεῖ τὸν Ἀλέξιον (5), κατὰ τὸν

ducendis, abunde in superioribus expositum est. Verum ea nequaquam invidis placebunt, quorum ex his livor tanquam flamma injecto oleo crescebat. Hinc multa clam secum machinabantur in Comnenos Germanus et Borilus, multa in aures imperatoris insusurrabant, multa palam obtrectabant, per se aliosque, arte atque impetu variis ad unum propositum incumbentes utriusque de medio tollendi. His in sui sollicitudinem versi Comneni, quæ ab imperatoris alienatione impendebant mala optimum factu putarunt si gratia imperatricis avertero conarentur. Ergo assidui esse in Augustæ aula, illam colere, illi assentari, unam omnibus officiis obsequiisque ambiente demereri. Et erant facti ad talia ut qui maxime: adeo quidem ut quem dignum putarent animum in quo sibi adjuvando laborarent, eum utique licet alioqui saxeam flecterent. Ac quod Augustam attinet jam operam in ea sibi concilianda Isaacius navaverat, dudum ab ea electus ex omnibus (et erat sane pacis bellicæ artibus primus omnium, pleraque similis patri meo), electus, inquam, inter omnes eximie in sponsum regis virginis ipsius Augustæ patruelis. Verum ei nequaquam erat satis quod res in tuto videret suas, quandiu periclitari fratrem animadverteret; seriam igitur concepit curam ejus quoque in eundem secum subducendi portum, decrevitque plane omnem gratiam quam ei novam paraverat affinitas, in Augustæ benevolentia Alexio procuranda impendere. Pyladen atque Oresten fe-

Varie lectiones ex cod. Coislin.

¹ αὐτόν. ² πρὸς τὰς εἰς θάτερον. ³ θατέρου.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(2) Τούτος περὶ τὴν γυναικωνίτιν. Eunuchos, qui in palatiis imperatorum primas obtinebant. Corippus, lib. iii, *De laud. Justinii*:

*Adfuit obsequio castorum turba virorum,
Illis summa fides, et plena licentia sacris
Deservire locis, atque aurea fulcra parare,
Regales mensas epulis onerare superbis,
Conservere domum, sanctumque intrare cubile.
Internas munire fores, vestesque parare.*

His qui præerat Ἀρχιεπισκοπῆς dicitur in *Chronico Alexandrino*, an. Valentiniani 5.

(3) Ἐπαγωγὸν γὰρ οἱ ἄνδρες. Eunuchorum nutus in palatiis gestas, sæpe pressumatas, legimus. Lampridius in Severo: *Eunuchos nec in consiliis, nec in ministeriis habuit, qui soli principes perdunt, dum eos more gentium, aut regum Persarum, volunt vivere: qui cum emp'i sint, et pravi fuerint, quid tandem possunt boni sapere?* Hinc spadours et aulicos tinea, *soricesque palatii* appellabat Licinius D apud Aurelium Victorem: ut omnium malorum artifices non semel perstringit Constantinus Maurasses:

Καὶ δὴ γὰρ ἂν ἔδρασαν οἱ θαλαμηπολοῦντες, ἑνοῦχοι, ῥυπαροψυχοί, πάντων κακῶν ἐργάται.

244 Et alio loco:

Ἔως καὶ πότε τῆς ἀρχῆς τὸ κράτος ἰθουοῦσιν ἑνοῦχοι, γυναικώψυχοι, πύριμοι πρὸς κακίαν, πάντων ἐφευρεταὶ κακῶν, πάντων κακῶν ἐργάται, ἄνθρωποι μαλακώψυχοι, ἀσευῆ πονηροματῶν, τῶν ἀθεμιτῶν ἀγωγοί, σωλῆνες κακουργίας.

Nota Chrysaorii vox illa apud Cedrenum, εἰ μὲν

ἔχεις εὐνοῦχον, φόνευσον· εἰ δ' οὐκ ἔχεις, ἀγόρασον, καὶ φόνευσον. V. Henricum Valesium ad 18 Marcellini, pag. 153; et Salsmasium ad *Hist. Aug.* p. 240.

(4) Ἐξαδέλφῃ. Sic pag. 48. At editio Hoescheliana ἀδελφῇ habet, cui favet Zonaras, qui Irenem Isaacii uxorem Mariæ imperatricis sororem fuisse scribit. Vide Stemma Comnenicum.

(5) Υἰοθετεῖ τὸν Ἀλέξιον, etc. Cum pronupar de ejusmodi adoptionibus honorariis et spiritalibus fuse satis egerim in *Dissertat.* xxi et xxii ad Joinvillam, nihil est quod hoc loco jam dicta repetam. Tantum moneo ad firmandum, qui hic observatus fuisse in istis adoptionibus invenit ab Anna, ritum, fugisse me tum insignem Pachymeris locum, a quo hauserat que in hanc rem habet Maurus Orbinius in *Hist. Slavorum* a me laudatus: ex quo tandem docemur has adoptiones in ecclesia, coram sacerdote, conceptis in eum finem precibus, accensisque ad id funeralibus, potissimum celebratas; et ad rei ceremoniam, adoptantem adoptivum illum expanso pallio circumdedissee. Ita enim Pachymeris Mariam Cantacuzenam, seu Palæologinam, Constantino Tæcho Bulgarorum rege marito extincto, Sphendosthlyavum, despotam Bulgarum (non illum vero qui Myltzæ in regnum successit, ut habet Orbinius), adoptasse scribit, et diducto pallio, Michaeleni filium, ipsamque Sphendosthlyavum hinc atque inde ulnis admovisse. Sed præstat solemnem istum ritum verbis ipsius Pachymeris astringere, quæ ejusmodi sunt: Ὁ δὲ, τοῖς ὄρκοις θαρρόσας, εἰς Γέρονθον ἦκε, καὶ ἔδη παρηθηκότα υἰοθετεῖσθαι ἤξιον. Καὶ δὴ

vult tam arcto vinculo amoris junctos, ut in pugna, A proprio quisque neglecto, periculo alterius occurreret et telorum ictus qui alium peterent certatim occupasse oblato pectore præriperet. Simile in his quiddam cernere erat. Adeo tuta licet et tecta fraterno tamen discrimine commovebatur pietas : et parum putabat honorum bonorumque florere cupere, nisi propriæ felicitatis usuram extendere in fratrem communicando posset. Igitur brevi factum est ut, Isaacio bonum quod sibi divinitus contigerat ad germani commodum conferente, consilium Augusta cepit, familiaribus ejus ut id ei suaderent ab Isaacio exoratis, Alexii in filium adoptandi. Cum igitur ambo condicta die in palatio adessent, Augusta legitimis omnibus adhibitis juris cautionibus ac formulis olim ad eam rem statutis, rite Alexium adoptat. Quo facto jam securus et magna exoneratus sollicitudine frequentabat cum fratre aniam, quotidianaque Augusto et ejus conjugii, liber ab invidiorum metu, salutationum officia reddebat, quanquam magis uterque assiduus apud Augustam erat; et eo quasi statum receptum habebant, ubi satis imperatori astiterant. Hæc tanta Comnenorum cum imperantibus familiaritas novum invidiæ pabulum fuit : cujus ii ut fumum senserunt, merito veriti ne flamma subito exardescerent, ambo simul corripuerunt, intentius consulere

45 in medium cœperunt, ecqua spes esset ac ratio inter insidias tantas expediende Deo juvante salutis. Una humanitas æstimantibus rectissima ad eum scopum visa est, Augustam adire, captata occasione commoda, eique mysterium omne arcani, quod menteolvebant, consilii pandere; id autem erat ex imperatoris comitatu fugere; quod alto conditum habebant pectore, summa attentione caventes, ut piscatores ne prædam immature terrefaciant, ita ipsi ne insidiatores eorum consilium odorarentur decretæ fugæ, quam facinore representando præverterent. Verum periculi plena res videbatur hoc Augustæ dicere. Quid si enim ipsa imperatori renuntiaret, quasi utrisque consulendî studio; viro, inquam, et Comnenis in eo commo-are simul rata? Talis ergo desperato consilii successu alio vertunt animos ad captandas occasionum ansas expectatos et agiles.

Imperator effeta ætate orbis et gignendo impar C mortali- tatis conditionem reputans, circumspiciebat quem sibi successorem designaret. Erat tum Synadenus quidam ex Oriente profectus, illustri genere, forma eleganti, profundus animo, manu fortis, ætate pueritiam supergrediens. Huic sibi nonnulla consanguinitate juncto hæreditatem imperii transmittere Botaniates affectabat. Imprudentem : qui domi haberet privignum Constantinum patre avo-que Augustis ortum, cui si se favere ostenderet, præterquam quod jus et æquum faceret, etiam benevolentiam Mariæ Augustæ matris pueri sibi

Varie lectiones ex cod. Coislin.

“ οὐδένα. “ διαδεξιμένου.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

ἐπ' ἐκκλησίας περιφανῶς τῇ Μιρίτῃ ἐκείνος υιο-
ποίητο. Μετὰ γὰρ τὰς τοῦ ἱερῶς ἐντεύξεις,
καὶ τὰ ἐπ' αὐταῖς φώτα, διασκοῦσα τὴν ἐπενδύτην,
ἄμφω Μιχαὴλ καὶ Σπεντισθλάδου παρ' ἑκάτερα τῶν
αὐτῆς ἀγκάλων ἐτίθει, καὶ συνθεσιῶν γενομένων,
ἀπελύετο ἐπ' οἴκου οὐδὲ κεκλημένος τῆς τῶν Βουλ-
γάρων θεσποίνης μετὰ Μιχαὴλ ὁ Σπεντισθλάδος.
Ad e Novellam Leonis 24.

(6) Διὰ τὸ γῆρας. Erat enim Nicephorus effeta ætate, cum imperii gubernacula capessivit, Ma-

παρακλουθήσαντα περὶ τῶν τοιαύτων πάλαι τύπον.
Ἄνεσ-τλε γοῦν τοῦ λοιποῦ τῆς πολλῆς φροντίδος ὁ
μέγας τῶν ἐσπερίων στρατευμάτων δομέστικος, κῆ-
τοτε θαμὰ τοῖς βασιλεῖσι ἀμφω φοιτῶντες, καὶ τὴν
τοῖς βασιλεῦσι προσήκουσαν ἀποπληροῦντες προ-
κύνησιν, καὶ μικρὸν ἐγκαρτεροῦντες, τῇ βασιλίδι
προσῆρχοντο. Ταῦτα ἐπὶ πλείον τὸν κατ' αὐτῶν φό-
νον ἐξέκαε. Τοῦτο δὲ διὰ πολλῶν οἱ Κομνηνοὶ βαβαιού-
μενοι, δείσαντες, ἵνα μὴ ἀμφοτέροι τὰς πάγαις αὐ-
τῶν ἄλόντες οὐδὲ “ τὸν ἐπαρήχοντα ἔχωσι, τρόπον
ἐξήτουν, δι' οὗ τὸ ἀσφαλὲς Θεοῦ συλλαμβανομένου
ἑαυτοῖς περιποιητῆταιτο. Πολλοὺς οὖν λογισμοὺς σύν-
μα τῇ μητρὶ ἀνελέξαντες καὶ πολλὰ πολλάκις δια-
σκεψάμενοι, μίαν ἔδρον κατὰ ἀνθρωπινον σωτηρίαν
ἐπέβη. Ἡ δὲ ἦν τῇ βασιλίδι προσελθεῖν, ἑτηρικά
αιτίαν τινὰ εὐπρόσωπον πρὸς τοῦτο σχοῦεν, καὶ τὴν
ἀπόρρητον ἐξεπέειν. Ἐἶχον δὲ ὁμοῦ ὑποβρύχιον τὴν
βουλήν, καὶ οὐδενὶ τὸ παράπαν τὸ σκοπούμενον
ἐξεκάλυπτον. Προσεῖχον δὲ καθάπερ οἱ θαλάττιοι,
μὴ τὸ θήραμα προσοθήσωντι. Ἀποθροῦναι μὲν γὰρ
ἐμελέτων. Ἐπεφρόνητο δὲ ἄρα τοῦτο πρὸς τὴν βα-
σιλίδι εἰπεῖν, μήπως ἐκείνη φθάσῃ τῷ βασιλεῖ πα-
ραδηλώσαι τὰ κατ' αὐτοῦς, καὶ ἀμφοτέρων κηδο-
μένη, καὶ τοῦ βασιλέως καὶ τῶν ἀνδρῶν. Τοῦτου
τοίνυν κατεγνωκότες τοῦ σκέμματος, ἄλλοτε τρέ-
πουσι τὴν βουλήν· δεινοὶ γὰρ τοῖς παραπεινωκόσι
καίροισι ἀπαχρήσασθαι.

Ἐπεὶ γὰρ ὁ βασιλεὺς τεκνογονεῖν διὰ τὴν γῆρας (θ)
οὐκ ἐπαρῦκει, δεδιὼς δὲ καὶ τὸ ἀφυκτον τῆς τοῦ
θανάτου τομῆς, περὶ τοῦ διαδεξαμένου “ διασκο-
πεῖτο. Ἦν δὲ τηνικαῦτα Συναδηνὸς τις, ἐξ Ἀνατολῶν
δρομώμενος, ἐκ γένους λαμπροῦ, τὸ εἶδος ὠραῖος,
τὴν φρένα βαθύς, βωμκαλῶς τὴν χεῖρα, τὴν ἡλικίαν
εἰς μειράκιον παραγγέλλων, καὶ ἄλλως δὲ προσήκων
αὐτῷ κατὰ γένος· τῶν ἄλλων μᾶλλον ἐσκέπτετο διὰ-
δοχὸν αὐτὸν τῆς βασιλείας καταλιπεῖν, καθάπερ
τινὰ πάτριον κληρὸν τὸ κράτος αὐτῷ διδοῦς, κακῶς
βουλευόμενος. Ἐξὼν γὰρ αὐτῷ τὸ ἀσφαλὲς μέχρι
τέλους περιποιησασθαι, ἄμα δὲ καὶ δίκαιόν τι σκο-

riamque uxorem duxit. Joannes Cinnamus, lib. 1
Hist. de Nicephoro, ἀνδρὶ πόρρω τῆς ἡλικίας
ἦκοντι, καὶ ἐπὶ δυσμαῖς βίου γεγονότι. Niceph.
Bryennius, ἀνὴρ συνετὸς μὲν τὰ πρῶτα, καὶ ἰκα-
νώτατος τῇ χειρὶ, γῆρα δὲ ἄλλως; καὶ χρόνῳ κατεπ-
ρασμένος. et alibi de eodem, προσεγγίσας τοῦ
γῆρας. Cousl. Manasses,

(1) γέρον, ὁ παλαιγενὴς οὗτος ὁ Νικηφόρος.

Τῇ γαμετῇ τοῦ Μιχαὴλ ζευγνύονται νόμῳ γάμου,
καὶ ταῦτα γέρον τρυφερῶ πέμπτελος νεαρῶσιν.

πῆν τὴν αὐτοκράτορος ἐξουσίαν τῷ τῆς βασιλίδος Α
 νῆν Κωνσταντίνου καταλιπεῖν, καὶ ὡς οἶόν τινα κλη-
 ρον πρὸς πάππου καὶ πατρὸς αὐτῶν διαφέρουσαν,
 καὶ τὴν βασιλίδε μᾶλλον διὰ τοῦτο ἐπ' αὐτῶν θαρ-
 ρεῖν, καὶ τὸ εὖνον ἐπαύξειν ⁴⁶, λήθηεν ἑαυτὸν ὁ
 γηραλέος ἄδικά τε καὶ ἀξύμορα διασκοπούμενος,
 καὶ τῆς ⁴⁷⁻⁴⁸ ἑαυτοῦ κεφαλῆς τεκταίνων κακά.
 Τοῦτων ὑποψιθιριζομένων ἤσθετο ἡ βασιλις καὶ
 περιλυπος ἦν, τὸν τοῦ παιδὸς κίνδυνον ὑφορωμένη·
 καὶ ἦν ἀθυμοῦσα μὲν, οὐδενὶ δὲ τὴν λύπην ἐξοργου-
 μένη. Τοῦτο τοὺς Κομνηνοὺς οὐ διεφάθον. Εὐκα-
 ρίαν οὖν ἦν ἐξήτουν εὐρηχότες, τῇ βασιλίδι προσ-
 ελθεῖν ἐβουλεύσαντο. Τῆς δὲ πρὸς αὐτὴν ὀμιλίας
 τὴν καταρχὴν ἡ μήτηρ τῷ Ἰσακίῳ ἐπέτρεψε,
 συμπρόντος αὐτῷ τ' ἀδελφοῦ Ἀλεξίου. Τῶν δὲ προσ-
 ελθόντων τῇ βασιλίδι ὁ Ἰσαάκιος φησι πρὸς αὐ-
 τὴν· Οὐχ ὡς χθὲς καὶ πρότετα ὀρωμέν σε, δέ-
 σποινα, ἔχουσαν, ἀλλ' ὡς ὑπὸ λογισμῶν ἀνεκφόρων
 δακνομένην καὶ σκεπτομένην, ὡς μὴ θαρραῖν ἔχου-
 σαν πρὸς ὃν ἀνακαλύψαις ⁴⁹ τὸ ἀπόρρητον. Ἡ δὲ
 τέως μὲν ἐμφαίνειν οὐκ ἤθελε. Βύθιον δὲ τι στενά-
 ξασα, οὐ χρῆ, φησί, τοὺς ἄλλοτριαν οἰκούντας ἐπε-
 ρωτᾶν, αὐτὸ γὰρ τοῦτο εἰς λύπην αὐτοῖς ἀξ ὄχρων.
 Ἐμὲ δὲ, φεῦ! οἷα ἐξ οἶων διεδέξατο καὶ ὅποιά μοι,
 ὡς εἶποι, μετ' οὐ πολὺ ταμιεύεται! Οἱ δὲ ἀποστάν-
 τες πλεῖον μὲν βήματα οὐ προσέθεντο· ἐς γῆν δὲ
 τοὺς ὀφθαλμοὺς ἐπερῖσαντες, καὶ περιστελιαντες
 ἔμφω τῷ χεῖρι, σύνοους ⁵⁰ πρὸς μικρὸν εἰστήκεσαν,
 εἶτα τὴν συνήθη προσκύνησιν ποιησάμενοι οἰκαδε
 ἀπῆσαν ἀγωνιῶντες. Τῇ δ' ὕστερα ⁵¹ πάλιν προσε-
 ρησάμενοι ἦκουσιν. Ἰλαρότερον δὲ ἢ πρῶην ἀνετί-
 ζουσαν τοῦτοις, ὀρωντες προσίσσιν ἄμφω καὶ φασιν·
 Σὺ μὲν δεσπότις, ἡμεῖς δὲ δοῦλοι εὐνοῦστατοι, πᾶν
 ὃ τι εἶν ἐτοιμῶς ἔχοντες ὑπὲρ τῆς σῆς βασιλείας
 παθεῖν, καὶ μὴ σε λογισμὸς τις διαταραττέτω, εἰς
 διψυχίαν ὄλως εἰσάγων. Ἐκ τούτων οὖν τῶν λόγων,
 τὰ πιστὰ δεδωκότες τῇ βασιλίδι, καὶ ἀπαλλάξαντες
 ἑαυτοὺς ὑποψίας ἀπάσης, τὸ ἀπόρρητον ἤδη συνέσαν.
 Ὅμοιαι δὲ ὄντες καὶ ἀγχίνοι, καὶ δεινοὶ θηράσαι
 ἀνθρώπων ἐξ ὀλίγων βημάτων βαθέως ἐγκειμένην
 γνώμην, καὶ τέως ἀπόρρητον καὶ αὐτίκα μάλα προσ-
 ετίθεντο τότε δὴ βασιλίδι, καὶ ἐκ πολλῶν εὖνοους
 αὐτοῦ φανερώς καταστήσαντες. Καὶ πᾶν εἰς ὄπερ
 ἂν αὐτοὺς προσκαλοῖτο, ἐκθύμως ἐπαμύνειν κατε-
 πεγγεῖλαντο ⁵¹. Συγχαίρειν τε συγχαίρουση καὶ λυ-
 κουμένη συνανιᾶσθαι, τοῦτο δὴ τὸ ἀποστολικὸν
 μάλα προθύμως συνέθεντο. Καὶ ὡς αὐθιγενεῖς ἤξιον
 τοῦτους λογιέσθαι καὶ συνήθεις χάκειθεν ὀρμωμέ-
 νους, ὄθεν καὶ αὐτῇ, τοσοῦτον ἐπαίοντες, ὡς εἴ τι
 παρὰ τῶν φθορῶντων αὐτῇ τε τῇ δεσποίνῃ καὶ τῷ
 αὐτοκράτορι κτε' αὐτῶν εἰσηγήσαιτο, τοῦτο αὐτοῦς
 μὴ διαλανθάνοι τὸ παραυτίκα, ἵνα μὴ λάθωσι ταῖς
 πάγαις τῶν ἐχθρῶν ἐρπεσοῦμενοι. Τοῦτο τε ἤξιον,
 καὶ θαρραῖν ἐκέλευον ὡς σὺν Θεῷ γε φάναι τὴν δυ-
 νατῆν μετὰ προθυμίας εἰσενεγκεῖν βοήθειαν, ὡς

tanto certius assereret; rem ad salutem ac securita-
 tem ipsius utilem non parum. Itaque in uno facto
 simul injustus, simul incautus senex, et de pupillo
 male est meritis, et suo ipse capiti pernicious
 struxit. Porro istius consilii rumore clanculariis
 susurris sparso admonita Augusta incredibiliterque
 commota est, periclitari de spe imperii filium cer-
 nens; in luctu itaque ac sollicitudine erat, nemini
 tamen animi vulnus ausa detegere. Non fefellit
 Comnenos ægritudo ejus. Decreverunt igitur adiro
 ipsam confidentius, ubi ejus rei horam commodam
 nanciscerentur; quam in observationem excuba-
 bant. Ac talis sermonis primum ingressum mater
 Comnenorum moderatrix consilii totius Isaacio
 committendum decreverat. Is igitur fratre Alexio
 præsentē intime admittens ad imperatricem: Quid
 est, inquit, o domina, quod te non ut heri et nu-
 diustertius hilarem cernimus; sed vultu ac fronte
 hand dubia judicium ferentem arcanae curæ, doloris-
 que profundum animi mordentis, quem, quasi ne-
 minem habeas satis fidum cui communicare recte
 possis, in conscientiaē abdito suppressas? **46** Hic
 illa, quid rei quidem id esset exponere nondum
 voluit; alto autem suspirio attracto: Nempe, in-
 quit, qui peregre vitam degunt procul a natali solo
 rogari non debent qua re angantur, abunde siqui-
 dem magna mœrendi causa illud ipsum est. Me
 vero, heu mihi! ut alia ex aliis mala succedentia
 exceperunt! ut alia nec leviora in futurum, imo in
 proximum impendent! Ad hæc illi nullo verbo red-
 dito obtutibus solo defixis complicatisque ambo
 manibus tristium habitu, postquam aliquandiu asti-
 terunt taciti, consueta deinde salutatione perfuncti
 recesserunt. Postridie redeuntibus hilarior quam
 prius intuitus Augustæ animos fecit ut hæc dice-
 rent: Tu, Domina nostra es, nos autem servi tibi
 ex animo addictissimi, ac plane parati quidvis pro
 tua majestate pati; ne te igitur cura conturbet
 ulla, aut ægrum animum metu tacito emaciari si-
 nas. His verbis confirmatæ Augustæ, suspicione
 omni ab se abstersa, deum arcuam emunxerunt;
 quod jam ante, qua erant sagacitate in æsti-
 mandis ex vultu animis hominum, solertibus con-
 jecturis quale esset agnovérant. Tum vero in ma-
 gnifica proveci promissa sunt. Sese fidem ad ex-
 tremum illi servaturos, quodcumque tempus inci-
 deret vocaret, sequi paratos absque exceptione;
 propulsaturos ab ea natalque ejus totis viribus
 quodvis capitis dignitatisve periculum: fortunam
 se suam ipsorum cum fortuna Augustæ æterna so-
 cietate devincire, gavisuros cum gaudente, cum
 sente stultos, juxta illud Apostolicum. Quare ne
 patriæ longinquitatem charorumque ac necessario-
 rum absentiam, sese illi propinquorum ac consan-
 guineorum officia omnia exhibituros, effecturosque

Varie lectiones ex cod. Coislino.

⁴⁶ ἐπάξειν. ⁴⁷⁻⁴⁸ καὶ κατὰ τῆς. ⁴⁹ ἂν ἐκκαλύψαις. ⁵⁰ σύνοους. ⁵¹ κατεπεγγεῖλαντο.

ut intelligeret Comnenos perinde illi fidos et benevolos ac si eadem civitate iisdem cum illa orlaribus essent. Unum ab ipsa inike contendere ut si quando invidi ipsorum quippiam adversus eos apud imperatorem ipsamve proferrent, de eo illa admonendos ipsos extemplo curaret; alias enim improviso in casses inimicorum utique casuros; hoc modo unum ex animo polliceretur ipsis et cum fide præstaret, bono animo esset in cæteris. Sperare se Deo juvante bonam Augustæ causam valido ipsorum auxilio munitam superiorem invidiæ fore: neque ulla unquam machinatione eujuscunque aut conversione rerum velle ipsam possessione, vel filium ejus Constantinum spe ac successione imperii privandos. Hæc utrimque paucis transacta et jusjurandi religione sancita sunt. Longiora quippe colloquia limis invidiorum oculis notarentur. Talis præcognitione fœderis magna sollicitudinis mole levati Comneni, hilariori jam fronte imperatorem alloquebantur. Quanquam enim erant summi uterque artifices doloris arcani dissimulanda, (vincente in hoc etiam fratrem Alexio), vix tamen antea **47** suffecerat oris constantia vulneribus animi tegrudis. Verum ex hac ipsa confidentia ipsorum adolescente invidiorum odio, et arcana obtreccatione non cessante, cum admonitionibus Augustæ promissis stantis certo comperissent, constitutum esse apud servos duos qui facilitate imperatoris abutebantur, Comnenos de medio tollendos, decreverunt, non ut antea solebant ambo simul quotidie, sed alternis tantum diebus singuli aulam adire: cujus solertis consilii ea ratio erat, ut si quis forte ipsorum interciperetur insidiis Scytharum illorum qui tum omnia poterant, altero saltem matura se fuga subducente familiæ funditus non deleteretur. Verum meliori loco res ipsorum erant quam suspiciones minabantur: adeoque ambo apud imperatorem pluris revera erant quam insidiatores ipsorum quantumcumque potentes viderentur: facile id apparuit ea occasione quam hic distinctius exponam.

Occupatæ a Turcis urbis Cyzici accepto imperator nuntio Alexia subito accersit. Erat is dies quo juxta conventa apparere in palatio solus debebat Isaacius: qui propterea ad occursum fratris non parum admiratus, causam ex eo percontatus breviter audivit. Deinde admissos ambos solitaque adoratione functos imperator exspectare paulisper jussos, quoniam erat hora prandii, accumbere secum jussit. Divisi sunt fratres in utrumque mensæ latus, hic ad dexteram, ille ad sinistram ex opposito: unde vicissitas circumstantium facies et habitus necio quid invicem insusurrantium videntes pari uterque metu commovebantur, ne arte insidiatorum congregati ad præsens exsilium vocarentur. Ergo ut poterant furtivis oculorum conjectibus

Variæ lectiones ex cod. Coislino.

⁵² ὑποδαποί. ⁵³ ἐγίνωσκε. ⁵⁴ καθήστο.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(7) *Συσκιάσαι ἀπόρρητον*. Theophylactus Bulg. archiep. epist. 41, de Alexio, Τὸν δὲ γε βασιλέα, καὶ τοὶ στεγανώτατον ἄνθρωπον ὄντα, καὶ οὐ βῆθιον δίδουσι ψευδολογίας, ὅμως κατεμάλαζεν ὁ παμπόνηρος. Nicetas in Joanne Comn. de eodem Alexio, Ἦν γὰρ, εἰ καὶ τις ἄλλος ὁ ἀνὴρ, οὗτος καὶ σφόν ἡγούμενος: ἀεὶ τὸ περιεργον, μηδὲ τὰ πολλὰ ἐξαγγελτικῶς τοῦ ποιητέου δεικνύμενος. Hinc obiectum ab uxore Alexio in extremis agenti apud

αὐτῶν γε ἔνσχα μὴ ἐκτεπνωκέναι τῆς βασιλείας τὸν ταύτης υἱὸν Κωνσταντῖνον. Καὶ δὴ καὶ δι' ὄρκιον ἐμπεδοῦν ἤθελον τὰ συνδέξαντα. Οὐδὲ γὰρ ἐνὶ διατριβῆν διὰ τοὺς ἐποφθαλιωῦντας. Τῆς τε πολλῆς ἀνεκουφίσθησαν λύπης οἱ ἄνδρες καὶ ἐξηνέφερον. Καὶ τὴ ἀπὸ τοῦδε μεθ' Ἰλαριωτέρου προσώπου τῷ βασιλεὶ διελέγοντο, ὅποδαπὲς ⁵² οἱ ἐκείνοι, καὶ μᾶλλον ἄτερος τούτων Ἀλέξιος, συσκιάσαι ἀπόρρητον (7) ἔννοϊαν, καὶ βυσσοδομουμένην ἐπιβουλήν τοῖς φρινομένοις προσήχμασιν. Ἐπεὶ δὲ ὁ φθόνος μᾶλλον εἰς πυρσὸν ἐνήπτετο μέγιστον, καὶ οὐδὲν τοῦ λοιποῦ τῶν πρὸς τὴν βασιλεία κατ' αὐτῶν λεγομένων αὐτοὺς διελάνθανε, κατὰ τὰ πρῶην συνδέξαντα, ἐγίνωσκον ⁵³ δὲ καὶ τοὺς δύο παραδυναστεύοντας δούλους βουλευομένους ἐκποδῶν τοὺτους ποιήσασθαι, οὐκέτι κατὰ τὸ σῆθηθες ὅμοῦ τοῖς βασιλεῖσις ἐφοίτων, ἀλλ' ἑτερήμερος ἦν ἐκάτερος. Τὸ δὲ σκέμμα σφόν τε καὶ παλαμήθειον, ἵνα εἰ γένοιτο τὸν ἕτερον τούτων κατασχεθῆναι: διὰ τὰς λαθροῖας ἐπιβουλάς τῶν παραδυναστεύοντων ἐκείνων Σκυθῶν, ἄτερος ἀπεδράσειε, καὶ μὴ ἅμα καὶ ἄμφω ταῖς πάγαις τῶν Βαρβάρων ἐμπεσοῦνται. Ἀλλὰ τὸ μὲν σκέμμα τοιοῦτον ἦν. Οὐ μὴν κατὰ τὴν ὑπόψιν ἐκείνων ἀπηντήκει τούτοις τὰ πράγματα. Ἐφθασαν γὰρ κρείττους γενέσθαι τῶν ἐπιβουλεύοντων ἀνδρῶν, ὡς ἐνθεν ὁ λόγος ἀφορηθηθεὶς διὰ πάσης σαφηνείας δηλώσειε.

apud servos duos qui facilitate imperatoris abutebantur, Comnenos de medio tollendos, decreverunt, non ut antea solebant ambo simul quotidie, sed alternis tantum diebus singuli aulam adire: cujus solertis consilii ea ratio erat, ut si quis forte ipsorum interciperetur insidiis Scytharum illorum qui tum omnia poterant, altero saltem matura se fuga subducente familiæ funditus non deleteretur. Verum meliori loco res ipsorum erant quam suspiciones minabantur: adeoque ambo apud imperatorem pluris revera erant quam insidiatores ipsorum quantumcumque potentes viderentur: facile id apparuit ea occasione quam hic distinctius exponam.

Τῆς πόλεως τοῖνον Κυζίκου (8) κατασχεθείσης παρὰ τῶν Τούρκων, πυθόμενος τὴν τῆς πόλεως ἄλωσιν ὁ αὐτοκράτωρ, τὸν Κομνηνὸν αὐτίκα μετεκαλεῖτο Ἀλέξιον. Ἐτυχε γὰρ κατὰ τὴν ἡμέραν ἐκείνην ὁ Ἰσαάκιος ἐληλυθώς. Ὡς δὲ εἰσερχόμενος τοῦτον παρὰ τὴν συνθήκην ὁ ἀδελφὸς Ἰσαάκιος ἐθεάσατο, προσελθὼν ἠρώτα οὗτου χάριν παρεγένετο. Ὁ δὲ εὐθὺς τὴν αἰτίαν εἰρήκει, Ὅτι με, φησὶν, ὁ αὐτοκράτωρ προσεκαλέσατο. Εἰσελθόντων οὖν ἀμφοῖν καὶ τὴν συνθήκην προσκύνησιν ποιησαμένων (ἐπεὶ ἀρίστου καιρὸς ἤδη παρῆν) προσμείναι μικρὸν παρακελευσάμενος, προστάττει κοινῆς αὐτῷ τραπέζης μεταιτηχέναι, καὶ δὴ διαιρεθέντες ὁ μὲν περὶ τὸ δεξιὸν μέρος ⁵⁴ τῆς τραπέζης, ὁ δὲ περὶ τὸ εὐώνυμον ἀντικρὺ ἀλλήλων. Μετ' ὀλίγον δὲ τοῖς πε-

Denidem, Ἦν ἄνερ, καὶ ζῶν μεθοδεύεισ παντοία:ς ἐκέκασο, ἀντιφθογγὸν τὴν γλῶτταν πλουτιῶν τοῖς νοήμασι: καὶ νῦν δὲ οὐαυτῶς τοῦ βίου ἀπαλλαττόμενος, ἀμεταπτώτως ἔχεις οἷς καὶ πρῶην προσέχεισο.

(8) *Κυζίκου*. Cyzicum, urbem ad Propontidem, in Themate τοῦ Ὀψικίου, expugnaverant antea Agreni, imperante Copronymio, ut auctor est Cedrenus.

ριστώων ἐνατενίσαντες μετὰ σκυθρωπότητος ψιθυρίζοντας ἐώρων. Δείσαντες οὖν μὴ τι κατ' αὐτῶν ὄξυ μελετώων οἱ δοῦλοι, καὶ ὀπλῆσι αὐτοῖς ὁ κίνδυνος εἶη, λαθροδίοις βλέμμασιν ἀλλήλοισ ἐνητένιζον, μὴ ἔχοντες ὅ τι καὶ δρᾶσαιεν. Ἐπεὶ δὲ πρὸ πολλοῦ τοὺς περὶ τὸν βασιλέα ἅπαντας μελιχίοις λόγοις, προπομπῆς τε καὶ παντολαῖς δεξιώσεσιν ἐσφρατρίζοντο, καὶ αὐτὸν τὸν ὀψοποῖον δεξιωσάμενοι, λαρὸν αὐτοῖς προσβλέπειν ἀνέπεισαν, τούτῳ προσελθὼν τις τῶν θεραπεύων Ἰσαακίου τοῦ Κομνηνοῦ φησιν· Ἀπάγγελον τῷ κυρίῳ μου τὴν τῆς Κυζίκου ἀλωσιν [κατάσχεσιν]. Γράμμα γὰρ ἐκείθεν ἔχει τοῦτο μηνύον. Ὁ δ' εὐθύς ἤμα τε ὕψα τῆ τραπέζῃ παρετίθει, καὶ ἄπερ παρὰ τοῦ ὀπηρετοῦ ἀνεδιδάχθη, ἀνεδίδασκε τὸν Ἰσαάκιον ἡρεμαῖα φωνῇ. Ὁ δὲ μικρὸν ὑποκινήσας τὰ χεῖρα ἐσήμανε τ' ἀδελφῷ τὴ λεχθέν. Ὁξὺς δὲ ὢν περὶ τὸ νοεῖν καὶ πυρὸς θερμότερος ὁ Ἀλέξιος, αὐτίκα προήρπασε ⁵⁵ τὸ λεγόμενον. Ἀνένευσαν ⁵⁶ οὖν καὶ ἄμφω τῆς κατασχύσεως αὐτοὺς ἐνομοίαζεν. Καὶ γερονότες ἑαυτῶν ἐσκοπούντο ἵν' εἴ ποτε αὐτοὺς ἔριτο περὶ τοῦτου ἐτόλμοις ἀποκριθῆσωνται, εἰ δὲ καὶ ὁ βασιλεὺς αὐτοὺς εἰς βουλήν ἀγάγοι προσηκόντως αὐτῷ βουλευσούντο. Τοιαῦτα τούτων λογιζομένων, ὁ βασιλεὺς ἀπιδὼν πρὸς τοὺς ἄνδρας, ὡς δὴ ἀγνοοῦντας αὐτοὺς τὰ κατὰ τὴν Κύζικον, τὴν ἀλωσιν αὐτῆς ἔλεγεν. Οἱ δὲ (καὶ γὰρ ἦσαν ἑτοιμοὶ ψυχῇν θεραπεῦσαι κυμαινομένην βασιλείω ἐπὶ πορθήσεσι πόλεων) ἀνήγειραν ⁵⁷ τε τὸ πεπρωκὸς τοῦ αὐτοκράτορος φρόνημα, καὶ πρὸς ἐλπίδας ἀγαθὰς ἀνεβήρμησαν, βῆδλιως τὴν πόλιν ἐπανακαθῆσαν κατ- ^C γγγυώμενοι. Μόνον, φησὶ, τὴ ὄν κράτος ἐχέτω καλῶς· οἱ δὲ γέ πολλιορκητὰ τῆς πόλεως ἐπαπλάσιον εἰς τὸν κόλπον αὐτῶν ἀπολήψονται ὡν εἰργάσαντο. Τότε μὲν οὖν ἡγάσασθε τούτους ὁ βασιλεὺς, καὶ τῆς εὐωχίας ἀπολύσας τὸ ἐξῆς τῆς ἡμέρας ἀπεριμεριμῶς ἔσχε. Τὸ ἀπὸ τοῦδε τοίνυν ἐπιμελὲς ἔσχον οἱ Κομνηνοὶ τοῖς βασιλείοις προσεῖναι, καὶ τοὺς περὶ τὴν βασιλέα ἔτι μᾶλλον ἐναγχαλιζέσθαι, καὶ αὐτοὺς μὲν μὴ διδόναι λαθῆν τὸ παράπαν τοῖς αὐτῶν ⁵⁸ μελετώσι, μηδ' ἦν τινα οὖν πρόφασιν ἀπαχθείας αὐτοῖς ὑπανοίγειν· πάντας δὲ ἀναπειθεῖν σέργειν αὐτοὺς καὶ τὰ ὑπὲρ αὐτῶν φρονεῖν τε καὶ λέγειν. Προσεποιούντο ⁵⁹ δὲ πλέον ὑποποιεῖσθαι καὶ τὴν βασιλῆα Μαρῖαν, καὶ ὄλους αὐτοὺς ἐκείνην καὶ βλέπειν καὶ ἀναπαύειν. Ὁ μὲν γὰρ Ἰσαάκιος καὶ τὸ κηδὸς τὸ ἐπὶ τῆ ἐξαδέλφῃ αὐτῆς προβαλλόμενος τὴν ^D πικρῆσαν ξυνέτεινε· ὁ δὲ ἐμὸς πατὴρ οὐχ ἤττον μὲν καὶ διὰ τὴν ἐξ ἀγχιςτίας συγγένειαν, πλέον δὲ τὴν υἱοθεσίαν λαμπρῶν ὑπόθεσιν τῶν πρὸς τὴν βασιλῆα εἰσόδων ποιούμενος, παντάπασιν ἀνέμφαντος ἦν καὶ τὸν φθόνον τῶν πονηρευομένων αὐτῷ συνεστίαζεν. Οὐδὲ γὰρ ἐλάνθανεν αὐτὸν τὸ βαρῦμηνι τῶν βαρβάρων ἐκείνων δούλων καὶ τὸ τοῦ βασιλέως κουφάτον. Καὶ εἰκότως μὴ ἐκπεσεῖν τῆς ἐκείνης ἐνοχίας ἐφρόντιζον, ἵνα μὴ ἐντεῦθεν τοῖς ἐθροῖς πρηνάλωμα γένοιτο. Τὰ γὰρ τοι κουφώτατα ἦθη

A sese mutuo consulebant confirmabantque. Profuit hic illis humanitas sua qua ex longo tempore erant soliti omnes aulae ministros blandis verbis, honorificis assestationibus, et omni genere officiorum demereri. Dapiferum in primis hac sibi arte devin-xerant, qui cum idcirco læto ipso et benevolò aspectu intueretur, accedens ad eum quiliam famulus Isaacii, ait: Nuntia, quaso, domo meo captam Cyzicium; id enim affirmant allatæ inde litteræ. Ille autem statim inter imponendum mense fercula submissa voce quæ acceperat Isaacio reddidit, qui exiguo motu labiorum continuo idipsam indicavit fratri. Erat Alexius ingenio promptissimo, qui ex signo quamlibet parvo sententiam raperet. Ignea igitur velocitate prævolans, omnia uno nutu ^B **48** percepta habuit. Nec jam vocationis aut silentii mœstitiæ causas ignorabant: et quod erat consequens cura inde orta solvebantur, comparabantque tranquille animum ad ea quæ respondenda imperatori essent, ino interrogaturò consultoròque ipsos quid tali tempore opus factò foret? Talia illis cogitantibus intuens Comnenos imperator Cyzici cladem, ipsis, ut putabat, adhuc ignotam exposuit. Illi autem quibus nec esset improvisa res et locum haberent consolationis paratum in jacturis et expugnationibus urbium, facile afflictum Augusti animum apposito et copioso sermone recrearunt, et excitarunt in meliorem spem: cum disputarent curabile id vulnus esse valeret, modo salvumque ac florens vigeret imperii caput, Augustus nempe ipse, brevi profecto deprædatores barbaros septuplum in sinum ipsorum recepturos. Delectatus imperator et verbis et visis diuissimo convivio reliquum diem illum secure transegit. Hinc jam Comneni quem locum obtinerent gratiæ non ignari, assidue frequentare aulam et familiares imperatoris diligentioribus officiis delinire: cavereque instantius ne adversariis ullam ansam capiendi sui, aut etiam odii pretextum darent: omnem autem adhibere industriam ut favorem sibi amoremque omnium allicerent. Præcipue in eo perseverandum decreverunt. in idque incumbendum, ut Augustam Mariam plane suam facerent, seque ipsam totos spirare atque intueri unam ipsi persuaderent. Et habebat ad illam magnos accessus Isaacii ob conjugium patruelis ejus; Alexius præter inde contractam affinitatem, etiam adoptionis necessitudinem, qua maxime nitens sine admiratione aut suspicione cujusquam velut ad matrem libere itabat, invidiam malignantium obruens. Non enim eum latebat implacabilis ira barbarorum duum, et imperatoris facilitas nimia, quam illi pro sua libidine quocumque verterent. Unde ambo fratres merito timebant ne non tantum imperatoris amicitia exciderent, verum illius fiducia illecti hostilis servorum duorum odii præda victimaque fle-

Varie lectiones ex cod. Coislin.

⁵⁵ ἤρπασε. ⁵⁶ ἀνένευσαν, ⁵⁷ ἐνήγειραν. ⁵⁸ τοῖς κατὰ αὐτῶν ⁵⁹ προσεμηχανῶντο

rent. Quid enim certo potest statui de voluntate animorum ejusmodi molitium et Euripi more re-
fluis motibus levium studiorum reciprocatione
perpetua æstantium?

Interim hæc videntes servi ne ipsi quidem sibi ac concepito proposito deerrant. Sed frustra esse insidias et Comnenos quotidie crescere ac corroborari reputantes, nost multa denique ultro citro-
que dicta statuerunt, longam viam compendio ab-
solvere. Quonam autem? Evocandos nocte una Comnenos ambos imperatoris nomine quantumvis
inseci: sic comprehensis eruen-
dos 49 oculos falso crimine imposito. Hæc summa consilii. Quo ad Comnenos certo perlato, post deliberationem an-
xim et longa n visum utrique est unam expediendæ
salutis viam in defectione sitam esse, eo se ex-
trema necessitate trudi; quis enim expectare sus-
tinent dum ferrum candens applicitum oculis lucis
insum ac solis usura privet? Occultum autem, ut
par erat, id decretum habebant, quoad brevi perpe-
trandi ejus occasio se obtulit talis quædam. Datum
erat negotium Alexio, quippe magno tum domes-
tico Occidentis, inducendi in urbem partem quam-
dam exercitus armandam adversus Agarenos qui
urbem Cyzicem diripuerant. Hoc ille prætextu du-
ces exercitus sibi maxime fidos evocavit scri-
tis litteris. Quibus undique magno studio in urbem
festinantibus, adiit imperatorem quidam suborna-
tus ab altero servorum Borilo, quæsitique ex eo
num jussu ejus copias universas in urbem regiam
inagnus domesticus induceret. Imperator magnum
statim domesticum accersens, rogat ecquid vera
nuntient. Alexius partem quidem exercitus fatetur
a se prout erat jussus evocatum; de universis cop-
iis pernegat; idque ita verisimiliter, ut fidem fa-
ceret. Nempe hic rumor, aiebat, inde ortus est,
quod, cum cohortes illæ quæ huc coire jussæ sunt
aliæ alio disperæ forent, dum ex suo quæque locu
ad condictum confluit speciem ignaris fecit uni-
versi exercitus urbem petentis. Borilo autem multa
contra disputante (nam Germanus insidiatorum alter
natura simplicior minus tum Alexium lacessivit)
prævaluit tamen Alexii rem pernegantis auctori-
tas, et omnium calculis accusatio rejecta est. Hoc
successu consternati duo barbari, quod, inquam,
tam verisimilis delatio imperatoris animum nihil
adversus magnum domesticum commovisset, actum
de rebus et spebus suis nisi maturassent, rati,
eam ipsam in noctem cujus mox securitæ vespera
illuxerat, exitium Comnenorum indixerunt. Est
omne servile genus dominis infensum, quod si no-
cere dominis nequiverint, ita in conservos versa,
si quos ipsorum injuriis opportunos fortuna fece-

εὐμετάφορά πως καὶ Εὐρίπου δίκην, ὡς ἐν παλιβ-
ροία περιπλαζόμενα.

Ταῦτα ὁρῶντες οἱ δούλοι καὶ ὅπως οὐ κατὰ σκο-
πὴν αὐτοῖς τὸ πρᾶγμα προφεί, οὐδὲ ἡ τῶν τοιοῦτων
ἀνδρῶν ἀπώλεια εὐχερῆς ἐστὶν αὐτοῖς, τῆς τοῦ
αὐτοκράτορος ἐς αὐτοὺς εὐμενείας ὀσημέραι αὐ-
ξήσεως, πολλὰ μὲν εἰπόντες, πολλὰ δὲ καὶ ἀπει-
πόντες, ἐπ' ἐτέραν ἀτραπὸν ἐτρέπησαν. Τίς δὲ
αὕτη; Ἴνα ἐν μίᾳ νυκτὶ μετακαλεσάμενοι τού-
τους βουλῆς ἄτερ τοῦ κρατοῦντος ἐκποδῶν τοὺς
ἀνδρας ποιήσωσιν, τοὺς αὐτῶν ὀφθαλμοὺς ἐξο-
ρῆξαντες, ψευδῆ αἰτίαν ἀναπλασάμενοι. Τοῦτο τοὺς
Κομνηνοὺς οὐ διέλαθε. Καὶ ἐπεὶ πολλὰ γνωσ:μαχή-
σαντες, ὑπόγειον τὴν κίνδυνον ἔγνωσαν, μίαν σω-
τηρίας ἐλπίδα τὴν ἀποστασίαν ἐδόκουν, πρὸς ταύτην
κατ' ἀνάγκην πολλὴν συνωθούμενοι. Τί γὰρ δεῖ πε-
ριμένειν τὴν ἐπενεγχόντα μύθρον τοῖς ὄμμασι, καὶ
τὸν ἐν αὐτοῖς ἥλιον ἀποσέβοντα; Ὑποβρύχιον οὖν
ἐν ταῖς ψυχαῖς τὴν γνώμην ταύτην εἶχον. Ἐπεὶ δὲ
μετ' οὐ πολὺ προστετέτακτο ὁ Ἀλέξιος: τινα μερίδα
τῆς στρατιᾶς εἰσαγαγεῖν μέλλουσαν ἐξοπλίζεσθαι
κατὰ τῶν πορθησάντων τὴν πόλιν Κυζίκου 60 Ἀγα-
ρηῶν (ἔτυχε γὰρ τῆνικαῦτα δομείστικος ἐκ τῆς
ἐσπέρας), ἀφορμῆς εὐλόγου δραξίμενος, τοὺς εὐνωσ
πρὸς αὐτὸν ἔχοντας τῶν τοῦ στρατοῦ ἡγεμόνων μετὰ
τῶν ὑπ' αὐτοῦ διὰ γραμμάτων μετεκαλέσατο·
καὶ δὴ κινήθentes ἅπαντες πρὸς τὴν μεγαλόπολιν
ἤπειγοντο. Ἐν τοσοῦτῳ δὲ εἰσελθὼν τις ἐξ ὑπεβή-
της θατέρου τῶν 61 δούλων τοῦ λεγομένου Βούρια 62
[Βορίλου] ἤρετο τὸν βασιλέα εἰ κατὰ γνώμην αὐτοῦ
τὰς δυνάμεις ἀπάτας ὁ μέγας δομείστικος εἰς τὴν
βασιλεύουσιν πόλιν εἰσάγει. Ὁ δ' εὐθὺς μετακα-
λεσάμενος τοῦτον ἠρώτα εἰ ἀληθὲς ἐστὶ τὸ λεγόμε-
νον. Καὶ δὲ αὐτεῖα τοῦτο μὲν οὐκ ἠρνεῖτο, δεῖ στρα-
τιά τις εἰσάγεται τῇ ἐκείνου κλειύσει, πρὸς δὲ τὴ
πᾶσαν ἀπανταχόθεν ἐνταυθοῖ συναθροίεσθαι, πι-
θανῶς παρεκρούετο. Ὁ γὰρ τοῖ στρατὸς, φησὶ,
διεσπαρμένους ὦν ἀπανταχόθεν, ἄλλος ἄλλοθεν ἤκει
λαβῶν τὸ ἐνδόσιμον. Καὶ οἱ τούτους ὁρῶντες ἐκ δια-
φόρων μερῶν τῆς τῶν Ῥωμαίων ἡγεμονίας ἀθρόους
ἀφικνουμένους νομίζουσιν ὡς ἀπὸ συνθήματος
πάντα τὸν στρατὸν ἐνταυθοῖ συναθροίεσθαι, τῇ ἑξ
καὶ μόνῃ ἐξαπατώμενοι. Καίτοι 63 τοῦ Βορίλου πολλὰ
πρὸς τοὺς τοὺς λόγους ἀντεπενεγχόντος 64, ἰσχυ-
ρότερος καὶ οὕτως ἦν ὁ Ἀλέξιος, καὶ δίκαις ἐκράτει
ψήφοις. Ὁ δὲ Γερμανὸς ἀπλούστερος ὦν οὐ πάνυ
τοῦ Ἀλεξίου κατέτρεχεν. Ἐπεὶ δὲ οἱ δὲ τὰ εἰρηγη-
θέντα ταῦτα κατὰ τοῦ δομείστικου 65 τὴν τοῦ βασιλέως
ἐξετάραξε ψυχὴν, καιροῦ λαθόμενοι καὶ ἀδείας
(ἐσπέρας δὲ ἦν), τὴν κατὰ τῶν Κομνηνῶν ἐνέδραν
ἐξήρτων. Ἔστι μὲν γὰρ (9) ἄλλως φύσει τὸ θαῦλον

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

60 Derst vox Κυζίκου. 61 ὦν. 62 Βορίλα. 63 καί. 64 ἀντεπενεγχόντος. 65 Desunt voces κατὰ τοῦ δομείστικου.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

245 (9) Ἔστι μὲν γὰρ. Theophilus Antecessor, lib. 1, tit. 8. § 2: Φύσει γὰρ ὁ δούλος τοῦ δεσπότου πολέμιος. Tritum illud, Nulla vestis efficiatior,

quam familiaris inimicus. Will. Brito, lib. viii, Philipp.

Pejor enim quavis est peste domesticus hostia,

τοῖς δεσπόταις πολέμιον· ὅταν δὲ τῶν δεσποτῶν ἀστοχήσῃ, ἐξουσία; δραξάμενον κατὰ τῶν ὁμοδούλων ἀνύποιστον γίνεται. Τοιούτου γοῦν ἐπειράθη καὶ ἦθους τε καὶ φρονήματος των εἰρημένων δούλων ὁ Κομνηνὸς Ἀλέξιος. Ἐνταῦθεν οἱ ἤδη ῥηθέντες οὐχ ὑπὲρ τοῦ αὐτοκράτορος κατὰ τῶν Κομνηνῶν ἐμήνιον· ἀλλ' ἐβασίλεια μὲν ὁ Βορίλος· ὡς τινε; ἔφασαν· ὁ δὲ γε Γερμανὸς κοινωνὸς ὢν αὐτῷ τῷ σκέμματι ἐπιμελῶς σὺν αὐτῷ ἐνέδραν ἐξήρτυε. Καὶ πρὸς ἀλλήλους τὰ βουλευόμενα διελέγοντο, καὶ ὅπως ἂν αὐτοῖς κατὰ νόον ἀποβαίη τὸ πρᾶγμα. Καὶ εἰς τοῦμφανὲς ἦδη ἐξέφερον τὸ ὕπ' ὀδόντα τῶς λαλούμενον. Ἠκροῦτό τις τῶν λεγομένων Ἀλανὸς τὸ γένος, μάγιστρος τῆν ἀξίαν (10), ἐκ πολλοῦ προσφκειωμένος τῷ βασιλεῖ, κἀν τοῖς οικείοις διατελῶν. Τῆνικαῦτα γοῦν ἐξελθὼν⁶⁷ μέσης ἡδὴ φυλακῆς τῆς νυκτὸς ἐκτρέχει πρὸς τοὺς Κομνηνοὺς, ἀπαγγέλλων⁶⁸ ἅπαντα τῷ μεγάλῳ δομῆστικῷ. Τινε; δὲ φασὶ μὴδὲ τὴν βασιλίδαν τὴν πρὸς τοὺς Κομνηνοὺς τοῦ μαγίστρου ἀφίξει παντάπασιν ἠγνοηκῆναι. Ὁ δὲ εἰσάγει τοῦτον τῇ μητρὶ καὶ τὰδελφῷ. Ἐνωτισθέντας δὲ τὴν ἀπεικταίαν ἐκείνην ἀγγελίαν, δέον ἐλογίσαντο τὸ τῶς κρυπτῆμενον εἰς τοῦμφανὲς ἀγαγεῖν, καὶ σὺν Θεῷ τὴν σφῶν σωτηρίαν περιποιήσασθαι. Ἐπεὶ δὲ μετὰ τὴν ἐπιούσαν ἐμεμαθήκει τὸ στρατεύμα καταλαβεῖν τὴν Τζουρουλὸν (πολίχνιον δὲ τοῦτο περὶ ποῦ τὴν Θράκην κείμενον) ὁ δομῆστικὸς περὶ πρώτης φυλακῆν τῆς νυκτὸς, φοιτᾷ πρὸς τὸν Πικουριανὸν (11). Ἀνὴρ δὲ οὗτος μικρὸς ἦν δέμας, κατὰ τὸν ποιητὴν, πλὴν ἀλλὰ μαχητῆς, γένους λαμπροῦ, ἐξ Ἀρμενίων ὁρμώμενος. Καὶ ἀνακοινοῦται τούτῳ τὰ πάντα, τὴν μὴνιν τῶν δούλων, τὸν φόδον, τὴν ἐκ πολλοῦ κατ' αὐτῶν μελέτην, καὶ τὴν ἐξ ὑπογυῖου⁶⁹ μελετωμένην τῶν ὀφθαλμῶν ἐκκοπήν αὐτῶν, καὶ ὡς οὐ χρῆν ἄνδράποδα παθεῖν, ἀλλὰ δρᾶσαντάς τι γενναίον ἀπολέσθαι, εἰ καὶ τούτου δεήσει· καὶ τοῦτο γὰρ ἴδιον μεγαλοψυχίας ἔλαγεν. Ὁ δὲ, ἅπαντα διακηκῶς καὶ συνιδὼν ὡς οὐ χρῆ μίλλειν ἐν τοῖς τοιούτοις, ἀλλὰ ταχέως γενναιοτέ-

rit, eos intol'erabiliter incursant. Talem quamdam naturam atque indolem servorum quos dixi duorum expertus tum est Comnenus Alexius. Imperium affectare dicebatur Borilus, adjutante ac consilio Germano. Imperatorem ergo ipsum solio exturbare meditabantur : tantum aberat ut studio salutis ac dignitatis ejus Comnenis irascerentur. Itaque cum nondum tutum aut inatum putarent Augustum ipsum aggredi, in capite atque in perniciē Comnenorum exercere crudelitatem parabant. **50** Jamque in procinctu negotii palam dixerunt quod antea nonnisi sub dentibus immurmuraverant. Hausit præsens auribus nefariam vocem quidam Alanus genere, magister dignitate. Is verus minister imperatoris ad mentionem exhorrescens **B** audit sceleris, concubia ipsa, ut erat, nocte excurrit ad Comnenos, magnoque domestico cuncta nuntiat. Sunt qui dicant non absque conscientia Augustæ id egisse magistrum; utut sit, eum Alexius ad matrem atque ad fratrem introducit : qui horribili nuntio audito maturum esse decreverunt cogitata exsequi, et, quod bene Deus verteret, unicam relictam inire viam tuendæ salutis. Quoniam ergo magnus domesticus didicerat exercitum tertio hinc die futurum Tzuruli (est id oppidulum in finibus Thraciæ) repente prima vigilia noctis Pacurianum convenit. Vir is erat mole quidem parvus, juxta poetam, sed pectore firmo bellator, genere illustri, ex Armenia ortus. Ad hunc Alexius refert omnia, iram atque invidiam servorum, machinationes olim cæptas, novissime deprehensum scæcinius excæcationis sibi ac fratri decretæ, consulere se ipsum, quid censeret, extremam obnoxie tollerent, mancipiorum instar : an, siquidem pereundum est, agendo fortiter potius quam serviliter patiēdo morerentur. His pro innatæ magnanimitatis indole ab Alexio peroratis Pacurianus celeritate opus esse intelligens sic respondit : Si cras prima aurora discedis hinc, ero tecum sequarque

Variae lectiones ex cod. Coislin.

⁶⁶ Βορίλας. ⁶⁷ Dnest vox. ἐξελθὼν. ⁶⁸ ἀπαγγέλλων. ⁶⁹ ὑπογυῖου. Sic semper ὑ pro υι posito.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

Præcipue qui colla premit pede libera servo.

Constantinus Manasses :

Ἄλλ' ἄρα δυσποτητότερον οὐδὲν ἐστὶν ἀνθρώπου ἔχοντος τοὺς ἐχθραίνοντας οικείους ταυτοστέγους.

Theganus, *De gest. Lud. Pii*, cap. 1 : *Summopere cavendum est ne amplius fiat, ut servi sint consiliiarii, quia, si possunt, hoc maxime construunt, ut nobiles opprimant, et eos cum vilissimis propinquitatibus eorum exaltare studeant.*

(10) *Μάγιστρος τὴν ἀξίαν.* Magistri dignitas magna olim in palatio fuit. Constantinus Porphyrog. in *Basilio*, cap. 16, τῶν μαγίστρων ὑπέρολαμπρον τιμῆν νοσά, cui concinit Childebertus Francorum rex *Epist. ad Theolorem magistrum, Hist. Franc.* tomo 1 : *Prælati magister vestri dignitas excolenda, quæ licet per se magna sit, ut cognovimus, etc.* Ita autem prius, et κατ' ἐξοχὴν dicitur officiorum magister, de quo Rutilius Numatianus,

D *Officiis regerem cum regia jura magister.*

Postmodum plures hac dignitate donati. Luitprandus usque ad 24 fuisse sua ætate in palatio Constantinopolitano scribit, lib. vi, cap. 5, unde Anastasium quæstorem et magistrum primas tenuisse inter magistros auctor est Corippus in ejus Panegyrico :

Summe magistrorum, procerum decus, arbiter orbis. Vide Salmasium ad Capitolinum, pag. 83, 84.

(11) *Πακουριανός.* Diversus est a Pacuriano magno domestico Gregorius Pacurianus Sebastus, ad quem binæ scriptæ exstant epistolæ Theophylacti Bulg. archiep. 7 et 25. Ex prioris inscriptione discimus uxorem duxisse filiam magni drungarii, Nicephori videlicet Comneni, Alexii imperatoris fratris. De Pacuriano domestico, Gregorii, ut probabile est, patre, agit non semel postea Anna. V. Baron. an. 1073, n. 77. Et confer. *epist. Theophylacti* 26.

fortunam tuam; sin momentum ultra cunctaris, sic habe, iturum me ipsum ad Augustum ultro indicatum quid pares. Video, reponit Alexius, salutem tibi meam esse cordi, quod equidem Dei erga me beneficæ providentiæ acceptum fero. Exsequar ergo, ne dubites, quod suggeris; verum age, firmemus jurejurando fidem. Mox utrimque juratum in hac verba, ut si Alexio thronus imperii contingeret, statim is dignitatem magni domestici qua modo frueretur, Pacuriano conferret. Ab hoc digressus Umpertopolium adit Alexius virum et ipsum cum primis fortem, qui ubi quid ageretur, que fugæ causa, que novandi necessitas, audivit, diu rogandis non fuit: pene ultro in societatem consilii periculique se obtulit: Promptissimum eni me, inquam, in omni capitis dignitatisque tuæ discrimine constantissimumque propugnatorum habebis. Has virorum fortium amicitias Alexio paraverat cum perspecta fortitudo prudentiaque ejus, tum potissimum effusissima liberalitas qua in omnes utebatur. Easi enim non circumfluebat ille quidem divitiis, quoniam nec rapinis accumulare opes curarat unquam, nec rei augendæ magnopere studuerat, tamen quia vera munificentia non tam æstimari solet mole aut pretio donorum quam largientiis animo, et plerumque sit ut minuta prolixæ ac regie, magna sordide atque avare donentur, consecutus erat pater meus jam tum in privata fortuna, pecunia non magna non parce dispensanda ut longe illis opum defossoribus Cræsis ac Midis auro incubantibus et cyninum minute angustequæ secantibus præferretur. Hac igitur aliisque virtutibus ejus longo sibi usu perspectis illecti quos dixi viri, privam ipsam mentionem evehendi illius in imperium summo illico favore exceperunt. Ille vero et ab hoc quoque recepto jurejurando festinatione summa repetit domum, cunctataque suis narrat. Nox erat Dominicæ diei quam Tyrophagum nuncupant. Hujus aurora nondum exorta pater meus cum suis egreditur ex urbe. Quo cognito in vulgus plebs quam faveret Alexio populari cantilena per civitatem celebranda declaravit, et sciri jam tum et probari consilium ejus omne significante. Carmen erat idiotica lingua compositum in hanc fere sen-

ρου έργου ἐφάπτεσθαι, φησίν, Εἰ μὲν ἀγαζούσης τῆς αὐρίου ἐξέβης τῶν ἐνταυθοῖ, συνέφομαι σοὶ καὶ γὰρ προθύμως ἐπαγωνισόμενος· εἰ δὲ ἐξέβης νέωτα φυλάξεις τὸ βουλευόμενον, ἀλλ' ἐμὲ γ' ἴσθι, αὐτὸν ἐμὲ, προσελθόντα τῷ βασιλεῖ, παραυτίκα καὶ σοῦ καὶ τῶν σὺν σοὶ κατεπαῖν, μηδὲ μικρὸν ἀναβαλλόμενον. Ὁ δὲ, Ἐπεὶ σε τῆς ἐμῆς κηδόμενον ἴσθι σωτηρίας, Θεοῦ δὲ τοῦτο πάντως ἔργον, οὐκ ἀποστήσομαι σοῦ τῆς βουλῆς· κίην ἀλλὰ χρὴ δι' ὄρκου τὸ ἀσφαλὲς ἐκάτερον ἔχειν. Ἐνθεν τοὶ καὶ πίστει πρὸς ἀλλήλους δι' ὄρκου ἐποιησάντην, ὡς ἔρα, εἰ εἰς τὸν βρασιλειονθρόνον αὐτὸν ἀγάγη Θεός, ἔχεινον εἰς τὴν τοῦ δομestikou ἀξίαν ἀναγάγη, ἣν νῦν αὐτὸς ἐν τῷ τῶς κατεπαῖν. Ἐξελθὼν οὖν ἐκίθων ὁ Κομνηνὸς Ἀλέξιος, καὶ τοῦ Πακουριάνου ἀπαλλαγείς πρὸς ἕτερον ἄνδρα καὶ αὐτὸν ἀραιμάνειον τὸν Οὐμπερτόπουλον (12) ἀπεισι καὶ τοῦτ' ἰδὼν τὸν ἴδιον ἀπαγγέλλει σκοπὸν, καὶ τὴν αἰτίαν παρίστησι καθ' ἣν διαδράναι βουλόμενος εἰς συμμαχίαν καὶ αὐτὸν προσκαλεῖται· ὁ δ' εὐθύς κατενεύκει· Κίμει δ', ἔφη, πάντως ἔξεις εὐψύχως σου καὶ μάλα προκινδυνεύοντα. Προσικειντο δὲ τῷ μάλλον Ἀλεξίῳ¹⁰ οἱ εἰρημένοι ἄνδρες τὰ τε ἄλλα, καὶ διότι ἀνδρείᾳ καὶ συνέσει τῶν ἄλλων διέφερε. Φιλοδωρίστατόν τε¹¹ ὄντα καὶ τὴν χεῖρα εἰπερ τις ἄλλος περὶ τὰς δόσεις εὐκίνητον λίαν ὑπερηγάπων, καίτοι μὴ πάνυ γε πλούτῳ περιβρέμενον. Οὐ γὰρ ἦν τῷ ἀρπαζόντων καὶ πρὸς τὸ πλουτεῖν διακεχηνύτων. Τὸ γὰρ ἐλευθέριον οὐκ ἐν πλήθει παροχῆς χρημάτων κρίνεσθαι εἴωθεν, ἀλλὰ γνώμη ταλαυτεῦσθαι πέφυκεν. Ἔστι γὰρ τὸν ὀλίγα κεκτημένον, καὶ πρὸς λόγον τῶν ἐνόντων καταβαλλόντα ἐλευθέριον εἶναι, τὸν δὲ γε πλοῦτον πολὺν ἔχοντα καὶ τῆ γῆ· κατορύττοντα, ἢ μὴ κατὰ¹² λόγον τοῦτον παρέχοντα¹³, ἄλλον Κροῖσον ἢ χρυσοματῆ Μίδαν, κίμβικά τε καὶ γλίσχρον, καὶ ἕνα τῶν διαπρίοντων τὸ κύμινον, εἰπὼν ἂν τις οὐ διαμάρτο· τοῦ δέοντο· Πάσαις τοῖνυν ἀρεταῖς κεκοσμημένον τὸν Ἀλέξιον εἰ ἤδη βηθόντας ἄνδρες ἀνέκαθεν καὶ πάλα γινώσκοντες, τὴν αὐτοῦ ἀνάβρῃσιν¹⁴ καὶ ἡγάπων καὶ ἐπηύχοντο. Ὁ δὲ Ἀλέξιος καὶ ἐξ αὐτοῦ αἰτήσας ὄρκου καὶ λαθῶν, ἑρομαῖος ἀπεισιν οἴκαδε, καὶ πάντα ἀνακοινοῦται τοῖς αὐτοῦ. Νῦν ἦν ἡ τῆς Τυροφάγου Κυριακῆς (13), καθ' ἣν οὐμὸς πατὴρ ταῦτα ἐσκέπετο. Τὴν δὲ μετ' αὐτὴν θρονον βαθεός¹⁵ μετὰ τῶν ἀμφ' αὐτὸν

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

¹⁰ καὶ τῷ Ἀλεξίῳ μάλλον. ¹¹ τε. ¹² πρὸς. ¹³ τοῦτον τῷ δεομένῳ παρέχοντα. ¹⁴ ἀνάβρυσιν. ¹⁵ ταχίως.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(12) *Οὐμπερτόπουλον*. Constantinus, cognomento Humbertopolus, id est, Humberti filius, quo adjutore Alexius imperium cepisset, Celta, seu Francus fuit, uti discrete Anna refert, lib. iv et viii; et Zonaras in Alexio, filius forte Humberti, Tancredi de Altavilla filii, Wiscardi fratris, cujus meminit Malaterra, lib. i, cap. 4, qui cum Normannis, quos Maniacatas appellat infra Anna, lib. vii, in Græciam transierat, et Constantinopolitanis Augustis meruerat: cujus filio Constantino Humbertopuli cognomentum de nomine Humberti patris mansit: ea est enim vis vocabuli που-

λῆς, quod infra moneo. Porro exstitit familia ejusce cognominis posterioribus sæculis perillustis Constantinopoli, ab hoc forte Constantino prognata. Memoratur enim a Pachymere, lib. xii, cap. 30; et lib. xiii, cap. 22. Humbertopolus Μέγας Τζαούσιος.

(13) *Τυροφάγου Κυριακῆς*. Dominica τῆς Τυροφάγου, quæ et Τυρῆνη Annæ, et Pachym. lib. vii, est Dominica Quinquagesimæ. Nominis rationem pluribus exponit Leo Allatius, *De Dominicis et hebdom. Græc.* cap. 2.

ἐξεληλύθει τῆς πόλεως. Ἐνθεν τοι καὶ τὸ πλῆθος ἄποδεξάμενον τῆς ὀρμῆς τὸν Ἀλέξιον καὶ τῆς ἀγχινοίας ἐξ αὐτῶν πραγμάτων ἀσμάτιον αὐτῷ ἀνετίλεξαντο, ἐξ ἰδιώτιδος μὲν ⁷⁶ συγχείμενον γλώττης ⁷⁷, καὶ παρεμφαίνον ⁷⁸ τὴν τε προαίτησιν τῆς κατ' ἐκείνου ἐπιβουλῆς καὶ τὰ παρ' αὐτοῦ μεμηχανημένα. Τὸ δὲ ἀσμάτιον αὐταῖς λέξεσιν εἶχεν οὕτως· Τὸ Σάββατον τῆς τυριῆς, χαρεῖς Ἀλέξιε ἐνότησός το, καὶ τὴν δευτέραν τὸ πρῶτ' εἶπα καλῶς γερῶκιν μου. Εἶχε δὲ ὡδὲ πως ἐννοίας τὸ διαφημιζόμενον ἐκεῖνο ἀσμάτιον· ὡς Ἄρα κατὰ μὲν τὸ τυρώνυμον ⁷⁹ Σάββατον ὑπέρουγέ σοι τῆς ἀγχινοίας, Ἀλέξιε· τὴν δὲ μετὰ τὴν Κυριακὴν δευτέραν (14) καθάπερ ⁸⁰ τις ὑφιπέτης ἰεραξ ἀφίπτατο τῶν ἐπιβουλεύοντων βαρδάρων.

Ἐπεὶ δὲ ἡ μήτηρ Κομνηνῶν ἡ Δαλασσηνή (15) Ἄννα γαμβρὸν ἐφθασεν εἰσποιήσασθαι ἐπὶ θυγατρὶ ⁸¹ Μανουὴλ τοῦ πρωτοτύχου τῶν υἱῶν αὐτῆς, τῶν τοῦ Βοτανειάτου ἔγγονον ⁸², πτοηθεῖσα μὴ ὁ παιδαγωγὸς αὐτοῦ ⁸³ γνοῦς τὴν ἐπιβουλὴν προσαγγεῖλη τῷ βασιλεῖ, βουλὴν ἀρίστην βουλεύεται. Καὶ δὴ προσκυνήσεως χάριν τῶν τοῦ Θεοῦ ἁγίων ἐκκλησιῶν ἀθροισθῆναι κελεύει πάντας ἐσπέρας. Ἦν γὰρ αὐτῇ εὐνηθεῖς εἰ; τὰ ἱερὰ τεμένη φοιτᾶν. Γίνεται τοῦτο. Καὶ δὴ πάντες, ὡς ἔθος, παρήσαν, ἐξήγόν τε τοὺς ἵππους τῶν ἱπποστάθμων ἐπιμελῶς στρωννύειν σχηματιζόμενοι τὰς γυναιξὶ προπούσας ἐφεστρίδας. Ὁ δὲ γε τοῦ Βοτανειάτου ἔγγονος σὺν τῷ παιδαγωγῷ ὕπνω [ὑπνωττον] βαρούμενος· ἀπομεμέριστο γὰρ τι τοῦτοιο οἶκτομα ἴδιον. Περὶ πρώτην δὲ φυλακὴν τοὺς πωλεῶνας ⁸⁴ κλείσαντες οἱ Κομνηνοὶ μέλλοντες ἤδη ἐκλίεσθαι ⁸⁵, καὶ τῆς βασιλευσύνης πόλεως ἀφίπτασθαι, τῇ μητρὶ παρέσχον τὰς κλεῖς, ἐκλεισάν τε ἀφορητὴ καὶ τὰς θύρας τοῦ δώματος ἐν ᾧ ὁ ἐπ' ἐγγύῃ γαμβρὸς αὐτῆς ὁ Βοτανειάτης ἀφύπνωπτεν, οὐ μὲν τοι ἀκριδῶς κατασφαλιάμενος ὡς ἐφαρμόσαι ταύτας ἀλλήλαις, ἵνα μὴ φόφος τις γενοῦναι διυπνίσῃ αὐτόν. Τούτων οὕτω γινόμενων τὸ πλεῖστον παρηγήκει τῆς νυκτός. Πρὸ ἀλεκτοροφωίας οὖν πρώτης τοῦ; πωλεῶνας ἀνοίξαντες, τὴν τε μητέρα καὶ τὰς ἀδελφάς (16) καὶ τὰς σφῶν γυναῖκα; καὶ τὰ παιδία συμπαλασθόντες μέχρι τοῦ Κωνσταντινιανοῦ φόρου (17) ὁμοῦ περὶ ⁸⁶ συναπῆσαν. Κακειθεν συναξαζάμενοι ταύταις, ἐκεῖνοι μὲν πρὸς τὰ ἐν Βλαχέρναις βασιλεια (18) μάλα ὀξέως ἐξέδραμον· αὐ-

tentiam : *Sabbato a caseo uincupato quam callide agit, Alexi! altera vero post Dominicam die velut præpes accipiter evolasti ex cassibus insidiantibus burbarorum.*

Anna vero Dalassena Comnenorum mater generum antea sibi asciverat Botaniatæ nepotem filia Manuelis primogeniti sui ei desponsanda. Verita igitur ne pædagogus adolescentuli comperta defectioe nuntiatum repente ad imperatorem accederet, hanc ejus rei cavendæ rationem iniit. Edicit vespere præsto esse comitatum suum omnem, tanquam pro more proditura ad adorationem in sanctis Dei ecclesiis faciendam. Adfuerunt mox omnes, ut solebant, eduxeruntque equos e stalulis insternere ipsos ornareque studiose simulantes tanquam matronis prodituris, propriis ipsarum ephippiis et cingulis. Interim Botaniatæ nepos cum pædagogo dormiebat, in assignata ipsis ædium parte. Circa primam ergo eutoxiam clausis Comneni majoribus domus ipsorum valvis cum essent in procinctu ad arma sumenda fugamque ex urbe capessendam, claves interiorum ædium matri tradiderunt. **Obscraverant autem et fores comitavis in quo 52** neptis ipsorum sponsus dormiebat; sed quia studuerant quam minimo id strepitu facere, ne puer excitaretur, valvarum oras nequaquam satis apte commiserant. His ita gerendis apparandisque major pars noctis abierat. Paulo igitur ante gallicinium primum apertis repente quas prius clauserant vestibuli ipsorum portis, in viam sedant per plateas, et cum matre, sororibus, uxoribus, et pueris ipsorum, pedibus usque ad Constantinianum procedunt forum. Ibi mulieribus valedicto illi quidem ad palatia Blachernarum raptim

Varis lectiones ex cod. Coislino.

⁷⁶ δέ. ⁷⁷ Deest vox γλώττης. ⁷⁸ κατεμφαίνον. ⁷⁹ τυρώνιον. ⁸⁰ δευτέραν ἡμέραν, καθάπερ. ⁸¹ ἐπὶ τῇ θυγατρὶ. ⁸² ἔγγονον. ⁸³ αὐτῆς. ⁸⁴ πωλεῶνας. ⁸⁵ ἐκπλίεσθαι. ⁸⁶ περὶ.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(14) Τῇ δὲ μετὰ τὴν Κυριακὴν δευτέραν. Ἡμέραν addit Allatius lib. *De hebdom.* Gr. cap. 2, ubi hunc Annæ locum laudat, ut sensus sit, post Dominicam Tyrophagi feria II, Alexium urbæ egressum.

(15) Δαλασσηνή. Vide *Stemma Comnenicum*.

(16) Καὶ τὰς ἀδελφάς. Vide *Stemma Comnenicum*.

(17) Κωνσταντινιανοῦ φόρου. Inter præclara, quæ in nova urbe a se condita ædificia 246 extitit Constantinus M. forum illud fuit, quod a suo nomine Constantinianum appellavit, statuitque in ea urbis parte, ubi antea nœmia et portæ Byzantii veteris stabant, porticibus, fornicibus, stantibus, et aliis undequaque adiectis antiquitatis monumentis mire exornatum, uti passim testantur Themistius, orat. 17; Zosimus, lib. II; Eusebius, lib. III, *De Vita Constantiniani*, cap. 52; Cedrenus,

Zonaras, et alii sine numero. Situm et formam describit idem Zosimus: Ἀγορὰν δὲ ἐν τῷ τόπῳ καθ' ὃν ἡ πόλις τὸ ἀρχαῖον ἦν οἰκοδομήσας κ. κλοτερῆ, καὶ στοαῖς διστεγῆσαι ταύτην περιλαβῶν, ἀψίδας δύο μαρμάρου Προκωννησίου μεγίστας ἀλλήλων ἀντίως ἀπετύπωσε, δι' ὧν ἐνεστὶν εἰς τὰς Σεβήρου στοὰς, καὶ τῆς πάλαι πόλεως ἐξίεναι. Neque abludivi Hesychius Milesius, scribens muros antiquos οὐκ ἐξω τοῦ ἐπικνώμου ἀγορᾶς τοῦ βασιλέως processisse. Vetus urbis descriptio forum Constantiniani partim in 6, partim in 8 regione fuisse ait. Πλαχωτόν ἐτιμὰ dictum auctores sunt Zonaras et Glycas, quod lapidibus planis et latis, quos πλάκας Græci appellant, stratum fuerit a Constantino.

(18) Τὰ ἐν Βλαχέρναις βασιλεια. Palatii Blacherniani, quod exiit in angulo civitatis iuxta portum, ut Tyrius auctor est, non vero ad ostia

festinant. Feminae autem ad Magnae Sophiae templum accurrunt. At Botanicae paedagogus cum evigilans cognovisset quid esset actum, proripit se domo facem manu gestans, et magno impetu fugientes assequitur prope templum sanctorum Quadragesima Martyrum. Quem conspicit Dalassena Comnenorum mater: Delatum, inquit, a l imperatorem falsum de me erimen audiavi, confugio igitur ad sanctas ecclesias, religione ipsarum et jure asyli interim fruitura, dum mane facto ad palatium me conferam. Praecede nos tu illo, ut, cum primum janitores valvas aperient, de nostro ipsos mox futuro adventu certiores facias. Haec ille statim ad exsequenda properavit. Matronae vero ad Sancti pontificis Nicolai templum veniunt, quod refugium etiamnum solent appellare, prope Magnam ecclesiam, dudum erectum ad salutem et tutelam eorum qui deprehensi essent in criminibus, velut magni ipsius templi pars quaedam, de industria, ni fallor, in illum ipsum asyli usum paratum a se praecis imperatoribus, qui magna indulgentia regere sibi subjectos et quaerere causas parcendi peccantibus

ται δὲ πρὸς τὸν τῆς μεγάλης Σοφίας ναῶν σὺν ὀσπουδῇ ἔβηον. Ὁ δὲ τοῦ Βοτανιστάτου παιδαγωγός, διυπνισθεὶς καὶ γρούς τοῦ γενόμενον, ἔξῃσι πρὸς αὐτοῦς δῆδα ταῖν χερσὶν ἔχων, φθάσει τε κατὰ τάχος αὐτοῦς, τοῦ τῶν ἁγίων Τεσσαράκοντα (19) τεμένους ἔγγυς μῆπω κατελιγφτάς. Θεασαμένη δὲ τοῦτον εὐθύς ἡ Δαλασσηνὴ καὶ μῆτηρ τῶν ἀριστέων ἐκείνων παίδων φησί· Κατεῖπον ἡμῶν τινες, ὡς ἐπ. θύμην, τῷ βασιλεῖ. Ἔπειμι γοῦν εἰς τὰς ἁγίας ἐκκλησίας, τῇ αὐτῶν χρωμένη, καθὼς ἄν δυνάμην ἔσ, ἐπαρωγῆ. Κάκειθεν ἀναχάζουσι; ἡμέρας ἀπελεύσομαι πρὸς τὰ βασιλεῖα. Ἔπειθι τοίνυν αὐτὸς, ἔν, ὅπηνίκα οἱ πωλιωροὶ ἀνολίξωσι περὶ τῆς ἡμῶν αὐτοῖς ἀπογγελῆς; ἐλεύσεως. Ὁ δ' εὐθύς πρὸς τὸ καλεουσθὲν ἠπάγειτο. Αἱ δὲ φθάνουσι πρὸς τὸ τοῦ ἱεράρχου Νικολάου τέμενος (20), ὃ προσφύγιον μέγχι τῆς δεῦρο εἰσθαπν ὄνομάζειν, ἀγγοῦ τῆς Μεγάλῃς ἐκκλησίας καὶ πρῶν ἑνιδρυμένων πάλαι ἐπὶ σωτηρίας τῶν ἐπ' ἐγκλήμασιν ἀλισκομένων, ὡς μέρος τυγχάνον τοῦ μεγάλου τεμένους (21) καὶ ἐπίτηδες οἶμαι κατασκευασθὲν τοῖς ἀρχαίοις, ἵνα πᾶς ὁ ἐπ' ἐγκλήματι ἄλους, καὶ φθάσαι εἰσω τούτου γενέσθαι, τῆς ἐκ τῶν νόμων

Variæ lectiones ex cod. Coislín.

⁶⁷ ἐν. ⁶⁸ δυναίμην.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

Euxini Ponti, quod vult Lambecius, descriptionem graphicam ex Odone de Diogilo lib. iv, de Ludovici reg. Fr. perfectione in Orient. iis adjungere hic libet, quæ de hocce palatio congressimus in Notis ad Villhard. n. 85: *Venientes ad urbem, brachium S. Georgii ad dexteram, et quemdam profuvium qui de ipso procedens ad quatuor fere millia tenditur, habens ad levam ibi palatium, quod dicitur Blacherna. Fundatur quidem in humili, sed sumptu et arte, decem proceritate consurgit, et triplici confinio triplicem habitantibus jucunditatem asserens, mare, campos, urbemque visibus alternis despicit. Exterior ejus pulchritudo fere incomparabilis est. Interior vero quidquid de illu dixero superabit. Auro depingitur undique, variisque coloribus, et marmore studioso artificio sternitur area, et nescio quid ei plus conferat pretii, vel pulchritudinis, ars subtilis, vel pretiosa materia.*

(19) *Τὸν ἁγίον Τεσσαράκοντα.* Ædem SS. XL Martyrum juxta Thermas Constantianas, cujus fundamenta jecerat Tiberius Aug. cum Anastasia uxore, absolvit Mauricius, an. 8, ut pluribus narrant Theophanes, Cedrenus, Glycas, Manasses, Paulus Diac. lib. xvii, Codinus, *De Orig.* et alii. Ejusdem sphaeram terræ motu collapsam refecit Basilus Porphyrogeneta, ut auctor est Scylitzes. Templum ipsum de novo instaurasse Andronicum Comnenum, proximeque ædes magnificas extruxisse tradit Nicetas in Andronico, lib. ii. Illud denique Joannes Palæologus imperator evertit, et ex ruderibus duas ad portam Auream turres ædificavit, uti Ducas refert, cap. 13. Juxta templum XL Martyrum columnam erexit Phocas an. 7 cui postea imperante Heraclio crux imposita est, quæ corruit terræ motu sub Andronico Seniore, ut est in *Chronico Alexandr.* et apud Nicephor. Gregoram, lib. ix. Existisse porro ædem SS. XL Martyrum juxta æneum Tetracyllum tradit auctor ejusdem *Chronici Alexandrini.* Meminit præterea hujus templi Innocentius III PP. lib. xiv, epist. 84; Pachymeres, lib. iv, cap. 18, et Bondelmontius.

(20) *Τὸ τοῦ ἱεράρχου Νικολάου τέμενος.* Ædem

emendandus Zonaras, qui hoc loco habet μόνῃ τοῦ Κωνσταντείου, pro Νικολάου. Existit vero ædes D. Nicolai prope Magnam ecclesiam, intra magni palatii septa, aut sane juxta ipsum palatium: quod etiam Anna videtur indicare his verbis, καὶ ἐπίτηδες οἶμαι κατασκευασθὲν τοῖς ἀρχαίοις: quo loco malim ἀρχαίους; est enim ἀρχαῖον, palatium, Nicetæ, Cinnamo, et aliis. Hanc condidit Basilus Macedo, ut scribit Scylitzes, ἐν τῇ Βαρβάρῃ, ut auctor est idem Pachymeres, lib. iv, cap. 8, id est, in ea regione in qua fuit ædes D. Barbaræ sacra, versus Acropolim, ex qua 247 porta S. Barbaræ arci vicina dicta est. Vide Codinum, in *Orig.* p. 61, edit. Meursii; Suidam in Βαρβάρῃ, et Thevetum, lib. xix, cap. 3. Existit etiam alia Constantinopoli D. Nicolai sacra ad Blachernas, de qua Anna, lib. x; eadem forte quam exstructam refert Codinus in domo Basilidis, qui patricus et quæstor fuit Justiniano imperante. Aliam præterea S. Nicolai et S. Augustino Cantuariensi episcopo dicatam ædem Constantinopoli habet Gotzelinus, lib. de miracul. ejusdem B. August. cap. 26, conditam a nobili Anglo, qui post expugnatam a Willelmo Notho Angliam Constantinopolim concesserat. Alteram denique extra urbem, Molibonum dictam, in qua humatus Constantinus Ducas, Scylitzes commemorat. Vide Leon. Allat. lib. ii, *De Eccles. Orient. et Occid. consensione*, cap. 2, pag. 645; et notata ad. pag. 294.

(21) *Μέρος τυγχάνον τοῦ μεγάλου τεμένους.* Ædes D. Nicolai quædam, ait Anna, asyli jure donata est, quod esset quodammodo appendix Magnæ ecclesiae, quam Justinianus ejus conditor hoc privilegio exornarat: Constantinus Porphyrogeneta, Nov. 12. περὶ τῶν φουεῦ, etc. de Justiniano, ὁ τὸν ναῶν τὸν μέγαν ἀκυρίας τόπον διορισάμενος. Quo etiam jure ante Justinianum gaudebat ecclesia major Constantiniana, seu potius Constantia, ut auctor est Zosimus lib. v. Vide Pachymerem, lib. iii, cap. 14; Cantacuzenum, lib. i, cap. 12; lib. iii, cap. 2, 50, 80, 88; Jus Græco-Rom. lib. ii, pag. 72, 73, etc.

τηνικαῦτα ἐλευθερῶται ποιηῆς. Οἱ γὰρ πάλαι βασι-
 λεις τε καὶ Καίσαρες πολλῆς προμηθείας ἤξιουν τὸ
 ὑπήκοον. Ὁ δὲ γε ἐν τῷ τοιοῦτῳ τεμένει προσμέ-
 νων ταχέως αὐταῖς οὐκ ἀπεζύγου τὰς θύρας, ἀλλ'
 ἐπυθάνετο, τίνες καὶ ὄθεν εἶεν. Εἷς δὲ τις τῶν οὖν
 αὐταῖς, Γυναῖκες, φησὶν, ἐξ Ἀνατολῶν. Τὰ δὲ πρὸς
 χρεῖαν ἅπαντα δαπανήσασαι, ἐπισπεύδουσι τὴν προ-
 κύνησιν εἰκαδὲ ἐθέλουσαι ἐπανελθεῖν. Ὁ δ' εὐθὺς
 ἀποζυγώσας τὰς θύρας ππραχωρεῖ αὐταῖς τῆς εἰσό-
 δου. Τῇ δ' ἐπαύριον ἐκκλησιάσας ὁ αὐτοκράτωρ τὴν
 σύγκλητον, ἐπειδὴ τὰ κατὰ τοὺς ἄνδρας ἐμαμαθήκει,
 τὰ εἰκότα πρὸς τούτους ἐδημηγόρησε, καταδρομὴν
 τοῦ δομῆστικῆς ποιούμενος. Ἐκπέμπει δὲ τηνικαῦτα
 πρὸς τὰς γυναῖκας τὸν τε καλούμενον Στραβορω-
 μάνον (22) καὶ τινὰ Εὐφημιανὸν τὴν κληῖσιν, μετα-
 καλούμενος αὐτάς εἰς τὰ βασίλεια. Ἡ δὲ Δαλασσηνὴ
 πρὸς αὐτοὺς, *Εἶπατε, φησί, πρὸς τὸν αὐτοκρά-
 τора, Οἱ παῖδες οἱ ἐμοὶ δοῦλοι εἰσι πιστοὶ τῆς
 σῆς βασιλείας, καὶ προθύμως ἐξυπηρετοῦντες* 29
αὐτῇ ἐν πᾶσιν, οὐκ ἐφείσαντο οὐτε ψυχῶν οὐτε
σωμάτων ἀεὶ προκινδυνεύοντες ἐκθύμως ὑπὲρ
τοῦ σοῦ κράτους. Ὁ δὲ κατ' αὐτῶν φθόρος, μὴ
ζέφυον τὴν εἰς αὐτοὺς εὐνοίαν τε καὶ κηδεμονίαν
τῆς σῆς βασιλείας, μέγαρ τὴν κίνδυνον κατ' αὐ-
τῶν καθ' ὥραν ἐξήρτυεν. Ὡς δὴ καὶ τοὺς ὀφθαλ-
μοὺς αὐτῶν ἐξορῦττειν ἐμαλέτησαν, τοῦτο αἰσθό-
μενοι καὶ μὴ φέροντες τὸν τοιοῦτον ἄδικον κίν-
δυνον, οὐχ ὡς ἀποστᾶται ἐξηῆλθον τῆς πόλεως,
ἀλλ' ὡς δοῦλοι πιστοὶ, ἅμα μὲν τὸν ὑπόγειον
ἀποδιεδράσκοντες κίνδυνον, ἅμα δὲ τὰ κατ' αὐ-
τῶν μελετώμενα τὸ κράτος σου ἀναδιδάξαντες 30,
καὶ τὴν ἀπὸ τῆς σῆς βασιλείας ἐξαιτησόμενοι
βοήθειαν. Οἱ δὲ ἐπέκειντο σφόδρα μετακαλούμενοι
ταύτην. Ἀγανακτήσασα δὲ ἡ γυνὴ φησὶ πρὸς αὐ-
τοῦ, Παραχωρήσατέ μοι εἰς τὴν τοῦ Θεοῦ ἐκ-
κλησίαν εἰσελθεῖν προσκυνῆσαι. Ἄτοκον γάρ
ἐστὶν εἰς τοὺς πύλωνας αὐτῆς φθάσασαν, μὴ
εἰσελθεῖν καὶ μεσίτιδι τῇ παραγράντῳ Δεσποίνῃ
καὶ Θεομήτορι χρῆσασθαι εἰς τε τὸν Θεὸν καὶ
τὴν τοῦ βασιλέως ψυχῆν. Τὴν εὐλόγον οὖν αἰτη-
σιν τῆς γυναικὸς αἰδεσθέντες οἱ πρέσβεις, παρα-
χωροῦσιν αὐτῇ τῆς εἰσόδου. Ἡ δὲ βραδεί τοδὶ στέλ-
χουσα ὡς οἶον ἀπὸ τῆς λύπης καὶ τοῦ γήρωος κεκμη-
κυῖα, μᾶλλον δὲ καὶ τὸν κεκμηκότα ὑποκρινομένη,
περὶ τε αὐτὰ που τὰ εἰσόδια τοῦ ἱεροῦ βήματος (23)

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

29 ἐξυπηρετοῦντε. 30 ἀναδιδάξαντες.

Car. Duftesni Du Cangii notæ.

(22) *Στραβορωμάνον*. Straboromanum, dignitate
 Maguum Heteriarcham, qui a Botaniata ad Ale-
 xium legatus missus est, Pentapoli, Phygiae op-
 pido, oriundum, et Botaniatæ consanguineum fuisse
 scribit Nicephorus Bryennius. Ejusdem præterea
 mentionem injiciunt Scylitzes in Michaelè Duca,
 Zonaras et Glycas.

(23) *Τοῦ ἱεροῦ βήματος*. Distributa erant apud
 Græcos templa in tres potissimum partes. Prima
 τὸ βῆμα, altera ναὸς, tertia denique *νάρθηξ*, seu
ferria appellabatur. Βῆμα erat sacratiores pars,
 sacrarium nempe, et *adyta* ipsa, ad sacra munia

A consueverant. Verum ejus templi custos non sta-
 tim ipsis valvas aperuit, sed percontabatur, qui et
 undenam essent? Hic aliquis ex comitatu, Mulie-
 res, inquit, ex Asia quæ consumpto viatico adora-
 tione defungi festinant, ut se quamprimum in viam
 dent ad domos repetendas. Quo audito nihil cun-
 ctatus ædituus templi fores ipsis aperuit. Postridie
 convocato imperator senatu, post cognitam Com-
 nenorum fugam, orationem habuit in eam senten-
 tiam quam quisque suspicari facile potest, vehemen-
 ter in magnum domesticum invehens. Tum ad
 matronas misit quemdam Straboromanum et
 alium Euphemianum nomine qui eas ad palatium
 duceret. Ad quos Dalassena, *Renuntiate*, inquit,
imperatori, filios meos fidelitate atque obsequio

B *erga majestatem ejus nemini concedere, idque adeo*
satis testatos periculis laboribusque maximis pro
53 *ea libentissime adeundis. At ipsorum invidi tuam*
in eos benevolentiam non ferentes, nullum finem
fecerunt insidiarum ipsis struendarum, statuta etiam
et purata excæcatione ipsorum. Hujus metu mali
quod se nullo malefacto meruisse præclare sibi erant
conscii, urbe profugerunt ad necessariam declina-
tionem periculi præsentis, non ad ullum defectionis
consilium. Perstant enim nunc maxime in fide; nihil-
que spectat aliud secessio illorum, nisi ut spatium
habere possint demonstrandi tibi quanta iniquitate
opprimantur a circumventoribus improbissimis, im-
plorandique auxilium tuum adversus infestam po-
tentiam illorum. Hæc cum illa dixisset, nihilomi-
nus perseverabant quos imperator miserat in ea
evocanda, eo incumbentes, ut quacunque demum
ratione illam adducerent. Quod illa moleste ferens,
Sinite me, inquit, *prius in magnam Dei ecclesiam*
ingressam ibi adorare. Non enim consentaneum
ferit, postquam ad portas venerim, recedere ante-
quam ingressa adoraverim immaculatam Dominam
Dei Matrem, ipsamque mediatricem adhiberim od
mihî conciliandam Dei et imperatoris gratiam.
Æquum piuinque postulare visæ assenserunt leg-
gati. Ergo illa tardo et debili progressa motu, qua-
si a malorum præsentium sensu languens, aut ab
ætate imbecilla (porro ita non habebat, sed arte
simulabatur infirmitas), cum ad ipsum ingressum
 D *sacri Bematis processisset, genuflexionibus duabus*

(a) In Reg. Chartar. p. 5.

factis in tertia subsedit humi, sacrisque portis v. lidissime arreptis audacter clamabat se nisi manus sibi absunderentur, nulla unquam vi dimovendam sancto loco, nec templo discessuram quoad promissæ ab Augusto salutis pignus accepisset crucem. Straboromanus hæc audiens quam ferebat crucem de collo suspensam offerebat. Cui Dalassena: Non a vobis, inquit, præstari mihi cautionem et fieri fidem volo, sed ab imperatore talia postulo eorumque signum et arrihabonem crucem peto, non minutam aut molis exiguæ, sed magnitudinis idoneæ. Ideo dicebat ut manifestum exstaret indicium jurisjurandi sibi præstiti. Si enim in parva cruce promissio facta esset, latuisset ea plurimos. Itē igitur, pergebat illa, renuntiate imperatori, quid suppliciter orem, quamque ad rem iudicium ejus et misericordiam invocem. At altera nuruum ejus uxor Isaacii, quæ maturius irreperat in sarram ædem iam tum cum occasione hymni matutini ostia patefacta fuerant, velo quo faciem obnupserrat dempto, ait illis: Illa quidem abeat, si libet. Nos certe sine idonea cautione templo non egredimur, vel metu mortis oblato. Legati constantia mulierum perspecta, quam mora ipsa crescere experiebantur, insuper veriti ne quis tumultus oriretur, si vim adhiberent, redeunt ad imperatorem **54** eique cuncta narrant. Ille autem natura bonus, flexus precibus matronæ ad ipsam mittit crucem quam petierat, securitatem illi plenam sanciens, sicque demum egressam templo concludi præcepit cum filiabus et nuribus in gynæceo Petriorum prope Ferream. Vocavit etiam con-

A πελάσσεια καὶ γονυκλισίας ὄσοι πεινηταμένη, περὶ τὴν τρίτην καθεσθεῖσα χαμαί, ἀπρὶξ τῶν ἁγίων εἶχετο θυρῶν (24), ἐπιβουμένη, ὡς Εἰ μὴ τὰς χεῖρας ἀποτηθεῖται, ⁹¹ οὐκ ἂν τοῦ ἱερῶν τεμένους ἐξέλθοιμι, εἰ μὴ τὴν τοῦ βασιλέως ὡσπερ ἐχέγγυον τῆς σωτηρίας δεξαίμην σταυρὸν. Ἐκβλῶν δὲ ὁ Στραβορομάνο; ὄνπερ ἰπεφέρετο σταυρὸν ἐγκόπιον (25) ἐξιδου. Ἡ δὲ, Οὐκ ἄρ' ὑμῶν τὴν πληροφορίαν αἰτῶ, ἀλλ' ἐξ αὐτοῦ τοῦ βασιλέως ἐπιζητῶ τὴν εἰρημένην βοήθειαν. Καὶ οὐδ' ἀπλῶς ἐν μικρῶ μεγέθει τὸν διδόμενον ἂν σταυρὸν δεξίμην, ἀλλ' ἀξιολογὸν τὸ μέγεθος ἔχοντα. Τοῦτο δὲ ἐπιζητῆται, ἵνα καταφανὲς πρὸς; ἐκείνην τὸ ὄρκιον γένοιτο· ἐν μικρῶ γὰρ σταυρῶ τῆς ὑποσχέσεως γενομένης τάχα ἂν τοὺς πολλοὺς τὰ ἐμπεδοῦμενα διελάνθανον. Ἐκείνου τοίνυν τὴν κρίσιν καὶ τὸν θεὸν ἀνακαλοῦμαι. Ἄπιθε, ἀπαγγεῖλαιε αὐτῶ. Ἡ δὲ ἐπὶ τῷ Ἰσαακίῳ νύμφη αὐτῆς (ἐφθασε ⁹² γὰρ εἰς τὸν ναὸν εἰσελθεῖν ἅμα τῷ τὰ; πύλας ἀνερχοῦναι διὰ τὴν ὄρθριον ὕμνον (26) τὴν ἐπικαλύπτουσαν ὄρθρην τὸ πρόσωπον περιελουσα φησι πρὸς αὐτοὺς· Αὕτη μὲν εἰ βούλοιο ⁹³ ἀπερχέσθω. Ἡμεῖς δὲ πληροφορίας ἄτερ τοῦ ἱερῶ οὐκ ἐξερχόμεθα, κἀν θανεῖν ἡμᾶς πρόκειται. Ἰδόντες οὖν τὸ ἐνστατικὸν ⁹⁴ τῶν γυναικῶν, καὶ ὅπως ἀναισχυντότερον αὐτοῖς ἢ πρότερον προσεφέροντο, καὶ ποτηθέντες μὴ θόρυβος γένηται, ἀπελθόντες ἀπήγγειλαν πάντα τῷ βασιλεῖ. Ὁ δὲ φύσει ἀγαθὸς ὢν, ἐπικαμφθεὶς καὶ τῆς γυναικὸς λόγοις, ἀποστέλλει τὸν ἐπιζητούμενον σταυρὸν πρὸς αὐτὴν, πᾶσαν ἀφροντησίαν ⁹⁵ αὐτῇ διδοῦς. Καὶ οὕτω τῆς τοῦ Θεοῦ ἁγίας ἐκκλησίας ἐξελθοῦσαν περιορισθῆναι ⁹⁶ παρακελεύει μετὰ τε τῶν θυγατέρων καὶ τῶν νυμφῶν

Variæ læctiones ex cod. Coislin.

⁹¹ ἀποτηθεῖται. ⁹² προέθισσε. ⁹³ βούλεται. ⁹⁴ ἐντατικόν. ⁹⁵ ἀφροντισίαν. ⁹⁶ περιορισθεῖσαν.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

et olim fuit istius templorum partis, quæ laicis addicta erat, cum e contra Ναοῦ figura esset orbicularis, uti est D. Sophiæ Constantinopoli pars hæc templi; unde et χορῶ, seu chori appellatione donatur vulgo locus in ecclesia, ubi clerus laudes divinas decantat. Brito in vocabul. *Chorus*, locus cleri in capite ecclesiæ. Scio aliam reddi hujuscæ nominis rationem. A ferulæ præterea figura forte medici quidam libros a se editos Νάρθηκας, et Ναρθήκια inscripserunt, quod eadem esset liberum, seu codicum. Laudantur enim Heræ, Cræτῆππῖ, et Sorani Νάρθηκας apud Galenum et Aetium. Sed de Narthece ecclesiæ, ut et aliis templorum apud Græcos partibus, integram Dissertationem instituit vir magnus Leo Allatius, quem adi, si libet.

(24) Τῶν ἁγίων εἶχετο θυρῶν. A Nao seu templo, quod cancellis a Bemate seclusum erat, ad ipsum Bema per tres portas aditus patebat. Portæ istæ ἁγία dictæ, ut pluribus loco citato monet Allatius, et Goarus ad Eucholog.

(25) Σταυρὸν ἐγκόπιον. Ita appellant Græci cruces sanctorum reliquias, aut vivificæ crucis particulas continentes, quas catenulis de collo ad pectus pendentes **248** gestabant. Anastasius Biblioth. ad act. 5 octavæ synodi: *Crucem cum pretioso ligno, vel cum reliquiis sanctorum ante pectus portare suspensam ad collum, hoc est quod vocant encolpium*. De quo more Gretzerus, tom. I, De S.

Crucē, lib. II, cap. 27. Ejusmodi vero cruces ab imperatoribus, aliisve gestari solitas, et fidei faciendæ, vel securitatis firmandæ gratia sæpe transmissas testantur passim scriptores Byzantini, atque in iis Nicetas Paphlag. in Vita S. Ignatii p. r. CP.; vii synod. CP. act. 5; synod. Ephr. can. 22. act. 8; Gregorius in Vita S. Basilii Junioris, c. II; Theophaues an. Justiniani Rhinotmeti 6; Leo Grammaticus, in Michaeli et Constantino; Scylitzes in Theophilo, in Michaeli Paphlag. et in Romano D.og.; Nicetas Chon. in Andron. I. II, c. II; Cinnamus, lib. V, cap. 16; Pachymeres, lib. IV, cap. 6; Acropol. cap. II; Cantacruzen. I. I, cap. 58; lib. III, cap. 14, 17 et 20; Gunther. in *Hist. CPol.* cap. 26; Anna, lib. III, pag. 94, et lib. VIII, pag. 242; Auctor Narrationis historicæ in restituut. imagin. pag. 724 et 732; D. Chrysostomus *Demonstrationes contra gentes*; Gregor. Nyssenus in *Encomio Macrinæ*, etc. Sed et in mutui pacti ac sacramenti confirmationem, ejusmodi encolpia invicem commutabant. Pachymeres, lib. I, cap. 31: Ταῦτα συνθεμένων ἐκείνων, καὶ ἀνταλλαξάντων εἰς τοὺς ὄρκους τὰ λεγὰ περιάμματα, συρρήγνυται μαχρῆ μεγίστη. Quo spectant quæ de armorum commutatione diximus in *D. ssert. XII*, ad Joinvillam, pag. 261.

(26) Ὁρθριον ὕμνον. Horas matutinas. Vide Goarus ad Codin.

αὐτῆς, εἰς τὴν ἀγχοῦ τῆς Σιδηρᾶς (27) διακειμένην γυναικεῖαν μονὴν τῶν Πετρίων. Μετάκλητον δὲ πωλεῖται καὶ τὴν συμπενθέραν αὐτῆς, τὴν τοῦ Καίσαρος Ἰωάννου σύμφην (πρωτοβεστιαρία *) δὲ ἦν αὐτῆ τὸ ἀξίωμα), ἀπὸ τοῦ ἐν Βλαχέρναις τεμένους (28), δ' ἐπ' ὀνόματι τῆς Δεσποτίδος ἡμῶν Θεομήτορος ὀχοδόμητο, καὶ εἰς τὴν ἐρθεῖσαν μονὴν τῆς Πετρίων (29) καὶ αὐτὴν εἶναι παρακελεύεται. Καὶ προστάττει τοὺς τε πιθῶνας καὶ σιτῶνας αὐτῶν, καὶ πάντα τὰ ταμεῖα τηρεῖσθαι ἀμειγρώγητα. Καθ' ἑκάστην οὖν πρωτὰν ἀμφω τοῖς φυλάττουσι προτερηχόμενοι ἐπυθάνοντο, εἴ τι ἀπὸ τῶν παίδων αὐτῶν μαμαθῆκασαν **. Οἱ δὲ ἀπλοῖκώτερον αὐταῖς προτρε-

A soceram ipsius, sponsam Cæsaris Joannis, dignitate protovestiarum a templo in honorem Dominæ nostræ Dei Matris in Blachernis condito, et in eadem Petriorum domum includi jussit, cistas atque apothecas ipsarum, penus et horrea intacta ipsis et inexplorata servari mandans. Ambæ igitur singulis diebus mane custodes adibant sciscitabanturque ex ipsis equid de filiis ferretur. Illi nihil suspectas habentes ipsas, simpliciter omnia narrabant quæcumque audissent. Quos ut sibi magis adjungeret protovestiarum manu mentisque liberalis, permittebat ipsis ut ex sua ipsius copia cibos similiaque affatim caperent : unde illos faciliores ad

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

* πρωτοβεστιαρία. Sic semper. ** μαμαθηκῆσαν.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(27) Σιδηρᾶς. Eadem habet Bryennius, l. III, cap. 25. Sideram in meridionali urbis parte stant Scylitzes in Leone Pissilos. Ἐγένετο δὲ ἐμπρησμός κατὰ τὸ μεσημέρινον μέρος τῆς πόλεως, ἐν τῇ λεγομένῃ Σιδηρᾶ. Sideræ meminit præterea Coinus, l. De orig. CP. καὶ τὸ Ἄατον πρὸς τὴν Νέαν κείμενον, καὶ μεχρὶ τῆς ὀνομαζομένης Σιδηρᾶς. Certe Aatum, seu Aetôn juxta Novam ecclesiam statuit etiam Constantinus Porph. in Basilio, cap. 58. Unde cum Aetus Sideræ vicinus fuerit, Sidera vero monasterio Petrii proxima, consequens videtur locum, qui aliis Aetii dicitur, domum scilicet regiam a sui sublimitate sic appellatam, et ab eodem Basilio conditam, cui vicinum fuit Petrium, eundem esse cum Aeto. Vetus Scheda apud Martinum Crusium, lib. III Turcogr. pag. 190, 275, βίβλος αὐτῆς τῆς μονῆς τοῦ Προδρόμου τῆς κειμένης ἔγγιστα τοῦ Ἄετιου, ἀρχαῖα δὲ τῆ μονῆ κλησίς Πέτρα. At unde Sideræ appellatio fluxerit, haud planum videtur, cum de ea sileant Byzantini scriptores. Nec enim ausim affirmare id nominis loco indium, aut quod forte in eo existerint officinae ferrariæ, quemadmodum ærariæ Chalcoptatorum vico nomen dederunt; aut sane quia ibi olim, et ante Constantinum fuerit Moneta, seu domus in qua cudebantur nummi ferrei. Nam Petrii vicinitas ostendit existisse illam intra vetus Byzantium. Docemur quippe ex Aristophane ἐ. Νεφέλαις, nummos ferreos cusisse Byzantinos.

Πόλις θεοῦ ὅμοι σὺ, πρωτον γὰρ θεοῦ Ἰμῖν νόμισμα ὄχη ἐστὶ. Σρ. τῷ γὰρ ἔμυτο, ἧ Σιδερέοισιν ὡσπερ ἐν Βυζαντίῳ.

Ad quem locum scholiastes : λεπτοῖς δὲ νομισμασιν φαίνονται χρῆσθαι Βυζαντίοι. Idque firmat auctoritate Platonis in Pisanro : Χαλεπῶς ἀν οἰκίσει μὲν ἐν Βυζαντίῳ, ὅπου σιδερέοισι νομισμασιν χρῶνται. His consentit Hesychius, ἐν τῷ λεπτοῖς νομισματι, ὅ σιδερῶ καὶ ἐλαχίστω ἐχρῶντο οἱ Βυζαντίοι. Spartanos abrogato aureorum et argentum nummorum usu, ferreis etiam usos docet Porphyrius, lib. IV Περὶ ἀποχῆς. Aliud porro fuit porta Ferrea, Σιδεραὶ πύργα, a loco, Sidera, dicto, etsi locus uterque mari conversaretur. Sed Sidera, ejus Anna meminit, ad fretum Sycenum fuit, ut et Petrium : Porta vero ferrea Propontidi adjacent, eademque videtur, quæ postea τῶν Σοφῶν, hoc est, Sophianarum porta 249 dicitur a Codmo, De origin. qui prioris appellacionis rationem et originem offert pag. 51 edit. reg. qua videlicet ad palatium ita nuncupatum ibatur, proinde portui Sophianarum vicina. Meminit portæ Ferreæ Leo Grammaticus, pag. 458 et 489.

(28) Τοῦ ἐν Βλαχέρναις τεμένους. Blachernianum templum Deiparæ sacrum, a Pulcheria Aug. Marciani uxore conditum, habent passim scriptores. Nos infra quædam.

(29) Μονὴν τῶν Πετρίων. Petriam monasterium a loco sic est appellatum, cui Πέτρα olim nomen fuit, jam ante instauratum a Constantino Byzantium, ut ex Dionysio Byzantio docet Petrus Gyllius, lib. II De Bosp. Thrac. cap. 2; a petris scilicet exstantibus, et loci difficili situ : unde et locus, et monasterium Πέτρα et Πέτριον promiscue appellantur a scriptoribus. Versus muros urbis maritimos ad fretum Sycenum Petrium existisse auctor est Nicetas in Alexio Com. lib. III, cap. 10, οἱ μὲν τὰ πλοῖα κέρροντες ἐστησαν κατ' ἐναντίον τῶν Πετρίων. Quo loco codex Barbaro-Græcus habet, τοῦ κάστρου τῶν Πετρίων λεγομένου. Quod quidem castrum, si aliud a monasterio Petrii, nescio an idem fuit cum palatio Petrii, quod Παλάτιον τοῦ Πετρίου vocat Scylitzes in Nicephoro Phoca, et ita appellatum ait Codinus in Orig. Lambecianis, pag. 57, quod a Petro Barsymiano patrio, Justiniano imperante, constructum fuerit. Certe non uni D. Joannis Baptistæ monasterio concessum fuit nomen Petrii, cum in Petrio varia fuerint ædificia et monasteria. Nam præter illud, cujus hic Anna meminit, monasterium, existit templum, quod τὸν Ἅγιον Ἰλλαν τὸ Πέτριον vocat Codinus De orig. CP. τὸν Ἰλλίου τοῦ προφήτου κατὰ τὸ Πέτριον ναδὶ. Constantinus in Basilio cap. 54. Præterea templum S. Euphemiæ, quod τὴν Πέτραν appellat Codinus, ἐν τόπῳ ἐπιλεγομένῳ Πετρίῳ constructum ait S. Nicephorus in Catal. patriarch. Constantinopolit. Ἐν τῇ Πέτρῳ Theodoros Lector : Eccl. II, ἔνδοσ τοῦ Βυζαντίου, Nicephorus Coll. lib. VIII, cap. 6, hoc est, intra veteris Byzantii mœnia; seu potius ad ipsos muros veteres, qui ἀπὸ τοῦ καλουμένου Πετρίου, ἕως τῆς πύργα τοῦ Ἁγίου Αἰμυλιανοῦ protendebantur, ut habet Chronicon Alexandrinum. Jam vero monasterium Πετρίου, κατ' ἐξοχὴν a scriptoribus dictum, D. Joanni Baptistæ dicatum fuit, ut auctores sunt Ducas, cap. 59, et Codinus, De offic. aulæ CPol. cap. 15, n. 11 et 13, qui illud μονὴν τῆς Πέτρας vocant; Cantacuzenus vero lib. III, cap. 55, Πέτραν tantum. Feminarum fuisse indicat hoc loco Anna, ut et Scylitzes et Zonaras in Argyro, et Constantinus in Basilio, cap. 50. Hujus præterea mentionem agit Nicetas in Murtzuphio, cap. 5. Crusius sua ætate adhuc stetit scribit, nec procul abfuisse a Blacherniana æde, et Palatio, quod Constantini appellant Græci hodierni. Vide Cinnamum lib. VI, pag. 160.

narrandum habebat, ita ut nihil eorum quæ gerebantur non mature ad ipsas perferretur. οὔσα, βουλομένη τε τοὺς φυλάσσοντας σφετέρισσθαι ἰ, ἐπέταττεν αὐτοῖς ἀναλαμβάνεσθαι ἀπὸ τῶν βρωσίμων ἰ εἰς ἴδιαν χρῆσιν ὅποσα καὶ βούλοιντο· ἐφείτο γὰρ αὐτοῖς ἀπαρεμποδίους εἰσάγεσθαι τὸ πρὸς χρεῖαν. Ἐντεῦθεν προθυμότεροι πρὸς τὰς ἀπαγγελίας οἱ φύλακες ἐγεγόνεισαν, κἄκτοτε ἔκφορα πάντα ποιούντων ἐκεῖνων οὐδὲν αὐτὰς διελάθανε.

Et de mulieribus hactenus. Interim Comneni, occupata porta exterioris ambitus Blachernarum, clavibusque confractis, tutum et securum egressum habuerant in regia stabula, ubi quos reliquerunt equos, iis posteriora crura a femoribus ipsis ad calces iciderant ferro: optimis vero et quos sibi fore utiles crederant secum abduciis, statim ad monasterium transeunt urbi proximum Cosmidium nomine. Hic protovestiariæ vale dicunt pro-
fecturi (erat enim hæc ibi antequam ab imperatore accesseretur, quod paulo ante narrare occupavimus) et Georgium Palæologum in suas partes pertraxerunt. Non enim prius ausi fuerant commu-

Α ῥόμενοι, ἀπήγγελλον ἅπαν τὸ ἀκουσθέν. Ἡ δὲ πρωτοβεστιαρία ἰῶ (20), ἐλευθέρα καὶ χεῖρα καὶ γνώμην ἐφείτο γὰρ αὐτοῖς ἀπαρεμποδίους εἰσάγεσθαι τὸ πρὸς χρεῖαν. Ἐντεῦθεν προθυμότεροι πρὸς τὰς ἀπαγγελίας οἱ φύλακες ἐγεγόνεισαν, κἄκτοτε ἔκφορα πάντα ποιούντων ἐκεῖνων οὐδὲν αὐτὰς διελάθανε.

Τὰ μὲν οὖν κατὰ τὰς γυναίκας τοιαῦτα. Οἱ δὲ γὰρ Κομνηνοὶ, φθάσαντες τὴν περὶ τὸ βραχιόνιον (31) τῶν Βλαχερνῶν ἰσταμένην πύλην (32), καὶ τὰς κλεῖς κατεδάξαντες, ἀδωῶς ἐξεληλύθεισαν εἰς τοὺς βασιλικούς ἰπποστάθμους (33), καὶ τοὺς μὲν τῶν ἰππων αὐτοῦ που καταλίμνουνσι, πρότερον τοὺς ἔπισθεν πόδας ἀπ' αὐτῶν τῶν μηρῶν τῷ ξίφει ἀποτεμόντες, τοὺς δ' ἀναλαβόμενοι ὅσοι τοῦτοις ἔδοξαν χρησιμώτεροι ἐκεῖθεν ταχέως τὸ ἀγχοῦ που τῆς μεγαλοπύλης μοναστήριον, ὃ Κοσμίδιον (34) ἐπωνόμασται, καταλαμβάνουσι. Καὶ γὰρ ἵνα μεταξὺ πωρ ἐπιδηγησαίμην καὶ σαφέστερον ἡμῖν ὁ λόγος πρῶτη, τὴν εἰρημένην ἄνωθεν πρωτοβεστιαρίαν ἰ, πρηνὴ τὸν

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

ἰ πρωτοβεστιαρία. ἰ σφετέρισσθαι. ἰ βρωσίμων. ἰ πρωτοβεστιαρίαν.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(30) Πρωτοβεστιαρία. Protovestiarii uxorem interpretatur Meursius. Sane consulares; feminas dicimus consularium uxores, inquit Ulpianus, l. 1, π. De senatorib. Verum fuisse dignitatem in familia imperatricis omnino Anna indicat, eaque donatam Mariam Joannis Ducæ uxorem. Protovestiariæ suberat, ut opinor, Ζωστή, cuius officium erat Augustam succingere, ut auctor est Codinus, in Orig. CP. Ὁμοίως; καὶ αὶ Ζωσταὶ ἐζώνουν τὴν Δέσποιναν. Meminit hujusce dignitatis Zonaras, pag. 116, et Srylitz, pag. 703 et 716. Ejusmodi fuerunt ornatrices, et alie quæ Augustis et reginis fuisse dicuntur a cubiculo, a veste, a mundo muliebri, quarum passim mentio in veteribus Inscript. V. pag. 166.

(31) Περὶ τὸ βραχιόνιον. Βραχιόνιον et brachiolion brachiale est, et brachii ornamentum, aut tegumentum, uti mox ostendemus ad pag. 68. Sed aliud habet etymon βραχιόνιον hoc loco apud Annam, quo quidem vocabulo propugnaculum ad portam Blachernianam designavit, quod προτείχισμα τῶν Βλαχερνῶν 250 appellat S. Nicephorus in Heraclio, an. 626; ejusmodi opera nos Galli Braies dicimus, a braccis, seu femoralibus, quæ Suidæ (in V. Ἀναξοριδῆς) βράχια, Glossis Basilic. apud Carol. Labbeum βράχαι appellatur, voce, ut videtur, traducta. Βραχιόλιον eadem notione usurpat Hero in Παρεκβολαῖς: Ἐπιμελεῖσθαι δὲ τοῦ βραχιολίου, κἄν εἰς βᾶδος ἐπὶ πολὺ ἐκτείνεται, et Chron. Alexandrinum, an. 16 Heraclii, καὶ περὶ ἐσπέραν ἐστῆσαν ὀλίγα μαγγυκὰ, καὶ χελώνας, ἀπὸ βραχιολίου καὶ ἑως βραχιολίου. Paulus Diac. Hist. misc. lib. xix, Brachialis Aureæ p. rive meminit. Neque aliud videtur Sbaratium apud Sanutum, lib. iii, part. xi, cap. 21: Fecit quoque plures mines, sive cuniculos, respondententes ad Turrin Maledictam, et ad Sbaratium, sive Barbecanum regis Hugonis. Certe constat nihil aliud esse Brachiate, quam quod nostri Barbecanas, et Antemuralia vocant, quibus ut plurimum portæ oppidorum et castrorum earumque exitus muniabantur. Willelmus ab Oldenborg in itiner. T. S. de Tripoli: Quorum portas et introitus speciales quondam sinuosas Barbicanæ intrincant et observant. Idem de Tyro: In quibus (muris) dispositæ et transpositæ sunt 5 portæ, quæ introitum civitatis adeo intrincant

et observant, ut qui eas introeunt, in domo Bædalî errare et laborare videantur. At cur ejusmodi propugnacula brachialia, nostris braies dicantur, nondum sum assecutus; nisi forte quod ut pars humani corporis inferior braccis vestitur, ita propugnaculorum, quæ urbium portis opponuntur, ima, bracciarum speciem altioribus muris præferant. Proinde Braeca hac notione idem erit quod murus antepectoralis in Charta, an. 1184, in Reg. feodor. Burgundicæ, 1 part. fol. 93, in Camera Comput. Paris. sic nempe dictus, quod infra muri pectus, seu partem mediam extractus sit, et bracciarum instar propugnaculorum inferiora tegat: Muro quoque perniis idem claustrum claudi, cuius altitudo a ripa interiori sit unius lanceæ absque battalliis et muro antepectorali. Exstat idem diploma etiam in Burgundicæ V. C. Steph. Perardi pag. 259. Anpits dicitur in Consuetudinibus mss. Catalauniæ inter dominos et vassallos, cap. 55: Tenentur operari in muris, et vallis et lizis et ante muralibus, sive anpits, et propagnaculis sive Barbecanis. Notum autem nostris pis esse pectus. Charta Petri regis Majoricarum an 1252: Cum antemurali quid dicitur barbicana, quæ est murus brevis ante murum nostri orti.

(32) Τῶν Βλαχερνῶν πύλην. Muris Blachernianis adiacuit porta, quæ ab iis, aut vicino palatio, vel templo Blachernarum nomen habuit. Ejus mentio fit apud Nicephorum CP. et Cedrenum in Heraclio et Monomacho, Paulum Diac. lib. xxiii, in Epist. Hugonis Com. S. Pauli, De prima urbis expugnati, et in Gestis Innocent. III PP. pag. 106.

(33) Βασιλικούς ἰπποστάθμους. Scribit Codinus, in Origin. CP. porticus ambas in sigmatis figuram extractas olium stabula fuisse, easque Corsem, seu Africum, ambivisse. Stabulum quoddam τρύλλωτόν, seu co. cameratum, Michælis Theophili filii opus, recenset auctor Τῶν Πατριῶν CP. et Leo Grammaticus in Michæle, pag. 465. Denique Imperialis Stabuli meminit auctor Ite exsilio S. Martini PP., et Guill. Bibliothecarius, in Adriano PP. At Regia Stabula, de quibus Anna, extra urbem, ad muros Blachernianos erant.

(34) Κοσμίδιον. Monasterium SS. Cosmæ et Damiani extra urbem, de quo nos pluribus ad Villhard. n. 86.

βροιλία ταυτην μετακαλέσασθαι, ὡς ὁ λόγος, φθά-
 σα; ἐδήλωσε, κείθι καταλαβόντες ταύτη τε συνετά-
 ροντο ἐπὶ τῷ ἐξελαύνειν ἐκείθεν, καὶ Γεώργιον τὸν
 Παλαιολόγον (35) ἀνέπειθον μεθ' ἑαυτῶν καὶ ὁ συν-
 απαίρειν αὐτούς * κατηνάγκαζον. Οὕτω γὰρ ἦσαν
 ἔκφορα τὰ κατ' αὐτούς θέμενοι πρὸς τὸν ἄνδρα δι'
 ὑπόψιν εὐπρόσωπων. Ἦν γὰρ ὁ πατήρ τοῦ Γεωρ-
 γίου τουτουῖ τῷ βασιλεῖ εὐνοῦστατος ἐς τὰ μάλιστα,
 καὶ τῆς τοιαύτης βουλῆς πρὸς τούτον ἀπογύμνωσις
 οὐκ ἀκίνδυνος. Τὰ μὲν οὖν πρῶτα ὁ Παλαιολόγος
 πρὸς τούτους οὐκ εἶχεν εὐαγώγως, πολλά τε ἀντι-
 τεινόμενος καὶ προσονειδίζων τὴν εἰς ἐκείνον τούτων
 βούλημα καὶ ζῆτι ὑστερον τοῦτο δὴ τὸ πεπαροι-
 μισμένον, νοῦν ὄσαντες καὶ τούτον ἀνακαλοῦν-
 ται. Ἐπεὶ δὲ καὶ ἡ πρωτοβεστιαρία ἡ τοῦ Παλαιο-
 λόγου πενθερὰ βαρεῖα ἐνέκειτο τούτῳ συνεξελεῖν,
 καὶ ἀπειλοῦσα αὐτῷ τὰ δεινότερα, μαλακώτερος
 γίνεται. Φροντίζε: δὲ τὸ ἐντεῦθεν περὶ τῶν γυναι-
 κῶν, τῆς ἑαυτοῦ * γαμητῆς Ἄννης καὶ Μαρίας τῆς
 πενθερᾶς αὐτοῦ, τὰ πρῶτα τοῦ γένους τῶν
 Βουλγάρων ἐχούση, κάλλους δὲ τοσούτου ἐπισυρο-
 μένης καὶ εὐαρμοστίας μελῶν καὶ μερῶν, ὥστε
 μηδεμίαν φανῆναι κατ' ἐκείνου καιροῦ τὴν ταύτης
 ὠραιότεραν. Οὐκ ἄνευ οὖν φροντίδος ἦσαν τὰ κατ'
 αὐτὴν τῷ Παλαιολόγῳ, καὶ Ἀλεξίῳ. Ταύτην τοι καὶ
 γνώμη; ἔρχον οἱ ἀμφὶ τὸν Ἀλέξιον, ἐκείθεν ἀνελθ-
 μενοι ταύτας, ἴοι μὲν εἰς τι φρούριον ἀπαγαγεῖν,
 ὁ δὲ Παλαιολόγος εἰς τὴν ἐν Βλαχέρναις τέμενος
 τῆς Θεομήτορος. Καὶ κρατεῖ ἡ τοῦ Γεωργίου γνώμη.
 Εὐθύς οὖν ἀπελθόντες μετ' αὐτῶν παρέθεντο ταύτας
 τῇ πανάγῳ Μητρὶ τοῦ πάντα * συνέχοντος Λόγου.
 Αὐτοὶ δὲ παλινστῆσαντες: ὄθεν ἐξήγεσαν, ἐσκόπου
 ὁ τι δὴ καὶ ποιήσαιεν. Ὁ δὲ Παλαιολόγος, Ἰμάς
 μὲν, φησὶν, ἀπέρχεσθαι χρῆ· ἐγὼ δὲ τάχιον ὑμᾶς
 καταλίψομαι, τὰ προσόντα μοι χρήματα συναπιφε-
 ρόμενος. Ἐτυχε γὰρ πᾶσαν τὴν ἐν κινητοῖς αὐτοῦ
 θεωρουμένην περιουσίαν ἔχων ἔγκειμένην ἐκείσε.
 Μὴ μελήσαντες γοῦν εὐθύς τῆς προκειμένης ὁδοι-
 πορίας εἶχοντο· ἐκείνος δὲ τοῖς τῶν μοναχῶν ὑπο-
 ζυγίοις ἐπεισάξα; τὰ ἑαυτοῦ, ὅπισθεν αὐτῶν ἤλαυνε.
 Καὶ φθάσας σὺν τούτοις εἰς Τζεσυροῦλλον (κώμη δὲ
 καὶ αὐτῇ Θρακικῇ διασώζεται), κάκεισε τυχαίως τῷ
 ἐξ ἐπιτυχῆς τοῦ δομεστίκου καταλαμβάνοντι * στρα-
 τεύματι ἠνώθησαν ἅπαντες. Δέον οὖν κρίναντες
 περὶ τῶν συμπεσόντων αὐτοῖς; δηλώσαι τῷ δούκῃ
 Ἰωάννῃ τῷ Καίσαρι ἐν τοῖς ἰδίοις κτήμασι τοῦ
 Μωροβούνδου (36) αὐλιζομένῳ, ἀπεστάλκασι τὸν
 τὴν πρᾶξιν ἐκείνῳ * μνηύσαντα. Φθάσας δὲ ὁ τὴν
 ἀγγελίαν ἐκείνην κομίζων περὶ δείλην ἔψαυ, ἔξω
 τῶν οὐδῶν τῆς αὐλίδος εἰστέθει, τὸν Καίσαρα ἀνα-

nicare ipsi consilium suum homini merito sus-
 pecto, quod pater ejus intimus imperatoris esset.
 Ac sane ad primam propositionem rei haud se
 facilem Georgius præbuit. Quin etiam defectionem
 increpavit et multa monens graviter a præcipiti
 consilio seræ pœnitentiæ denuntiatione dehortatus
 est; planeque proficiebatur in eo nihil, quoad
 protovestiaría ejus socrus Comnenos toto animo
 complexa, sic eorum causam egit apud Palæologum,
 tantoque in eam partem orationis et affectus incu-
 puit pondere, ad extremum nec minis iisque gra-
 vissimis ni persuaderi se sineret abstinens, ut viri
 pectus emollierit, nihil jam solliciti nisi de collocan-
 dis **55** in tuto mulieribus duabus, sua uxore Anna,
 et Maria socru nobilissima inter Bulgaros, unde orta
 erat, muliere formæ tam præstantis tamque uni-
 verse per corpus fusæ decora compositione mem-
 brorum et partium, ut nulla per id tempus formio-
 sior haberetur. Quæ ipsa res intendebat curam
 non Palæologo magis quam Alexio, qui cum ambo
 facile consentirent in consilio removendi ambas
 feminas ex eo loco, non perinde conveniebat inter
 illos quo essent ducendæ. Alexius in arcem quam-
 piam censebat valido presidio insessam. Vicit
 tamen Palæologi sententia sacram Deiparæ in
 Blachernis sitam ædem præferentis. Eo igitur per-
 ductas sanctissimæ Verbi omnia continentis Matri
 mulieres commendant. Inde reversis, et quid esset
 opus facto consultantibus: Vos præcedite, Palæo-
 logus inquit, ego mox sequar, assecuturus brevi
 cum rebus et pecuniis meis; forte enim supellec-
 tilem omnem suam ac bona mobilia eodem illo in
 monasterio deposita habebat. Statim ergo Comneni
 abeunt quo proposuerant, cæteris Palæologo per-
 missis qui ubi jumentis monachorum sua impo-
 suit, haud segniter secutus ipsos brevi cum iisdem
 pervenit Tzurulum oppidum Thraciæ, ubi sese
 omnes exercitui jussu magni domestici eo convo-
 cato conjunxerunt. Hinc ad Joannem Ducam Cæ-
 sarem in suis villis, quæ Morobandi fuerant, com-
 morantem destinant nuntium. Pervenit is summo
 nane, quem ex atrii limine Joannem Cæsarem se
 velle alloqui dicentem conspicatus Joannes Cæsaris
 nepos, puerulus adhuc ac propterea indivulse
 inhærens Cæsari, cursu ingreditur cubiculum,
 dormientemque excitans, defecisse Comnenos in-
 clamat. Cæsar voce percussus nepotulum alapa
 summotum talia deinceps delirare vetuit. Is tamen
 non multo post iterum ingressus, non modò per-
 severavit idem quod antea, sed verba ipsa quæ

Variae lectiones ex cod. Coislin.

* ἑαυτῶν συλλαβεῖν καὶ. * αὐτοῖς. * τῆς τε αὐτοῦ. ἰ γνώμην. * τοῦ τὰ πάντα. * καταλαβόντι.
 10 ἐκείνων.

Car. Dufresnii Du Gangii notæ.

(35) Γεώργιον τὸν Παλαιολόγον. Nicephori, ejus meminit Bryennius, lib. iii, n. 15. Scylitz. pag. 834, et Anna pag. 54, 56, filium, ad quem scribit Theophylactus Bulgar. archiep. epist. 33 et 70.

(36) Κτήμασι τοῦ Μωροβούνδου. Possessio forte Merobaudis, qui cos. fuit cum Gratiano Aug. an. Chr. 377. Iterum cum Saturnino an. 382, aut alterius ejusdem nominis, ortu Hispani, Asterii cos. generi, de quo Idacius in Chron.

Comneni ad eum mitterent memoriter reddidit. A Erant ea ingeniose lectam invitationem deficiendi tali quadam obtendentia figura: *Paravimus, aiebant, obsonium optimum, nec imperite aut parce conditum; tu si epularum vis esse particeps, fac quamprimum adsis.* Hoc Joannes audito in selem erectus reclinatoque in dextrum cubitum capite, introduci nuntium jubet: a quo cum audivisset quæ gesta erant, in majorem sollicitudinem versus: *Heu mihi!* inquit, injectisque in oculos manibus, barbaque **56** conprehensa, multa secum reputans, hæsit aliquandiu. Tandem certus adhætere Comnenis equisonibus edicit, equos expediant: statimque Tzurulum pergens occurrit homini non modicam auri summam portanti, quem Homericis illis excipiens: *Qui vir es? unde venis?* cognovit vectigalium redemptorem esse, qui pensionem haud parvam ad regium cubiculum ferret. Ergo eum secum acquiescere noctem illam postulat, postridie quo vellet, abire passurum: cunctantem et moleste ferentem Caesar, ut erat torrenti fluxu verborum, sensibus vehemens, persuadendi facultate nec Æschine inferior nec Demosthene, sermone tamen in assensum traxit. Cum hoc igitur in quodam hospitio diversans nullam omisit industriam demerendi hominis, mensa eum dignans, et ut lectus illi commodus daretur curans. Sub solis ortum Byzantium frenato equo in urbem ferebatur. Quem viæ imminentem intuitus Cæsar, *Desine,* inquit, *et nobiscum veni.* Ille vero quod ductor suus pergeret ignarus, et jam exquisitas illas blanditias quorsum pertinerent suspectans renuebat; contra orare Cæsar et pellicere verbis, quæ cum minus blanda proficerent, ad asperiora ventum, ne sic quidem cedente Byzantio; quare Cæsar sarcinas pecuniasque ejus suis adjungi præcipit, tum ei prolixè indulget, eat jam sane quod fert animus. At ille quæstorum regionum iram veritus si se illis vacuum sisteret, ad imperatorem quidem ire noluit. Regredi vero tutum non putavit

ζητών. Ἰδὼν δὲ τοῦτον ὁ Ἐγγονος αὐτοῦ Ἰωάννης, νέος ἔτι ὢν καὶ μῆψω μειράκιον καὶ διὰ τοῦτο ἀδιασπᾶστος συνὼν τῷ Καίσαρι, δρομαῖος¹¹ εἰσοίσει καὶ καθεύδοντα τοῦτον διωπνίσας, ἀπαγγέλλει τὸ παρὰ τῶν Κομνηνῶν γινόμενον [τὴν ἀποστασίαν]. Ὁ δ' εὐθὺς ἄπληγεις τῇ ἀκοῇ ῥαπίζει τὴν σὺν [σὺνδὸν] κατὰ κόρηος, καὶ μὴ τοιαῦτα ληρεῖν ἐπειπὼν, ἀπώσατο. Κάκεινος μετὰ μικρὸν πάλιν εἰσελθὼν, τὴν αὐτὴν ἀγγελίαν κομίζει προσθέμενος καὶ τὸν ἀπὸ τῶν Κομνηνῶν πρὸς αὐτὸν ἀποτοξενόμενον λόγον. Εἶχε δὲ ὁ λόγος μεταξὺ που καὶ τι ἀστείότατον, τὴν τοιαύτην πράξιν [τυραννίδα] αὐτοῦ συναϊνιττόμενον· ὡς *Ἡμεῖς μὲν, φησὶν, ὄψον μάλα καλὸν ἠδὲρπέσις αὐμεν, καὶ καρυκείας οὐκ ἀτερ· σὲ δὲ ἀλλ' εἰ βούλει τῆς ἐνὼχιας μεταλυχεῖν*¹², τὴν ταχίστην ἦκε τῆς πανδαισίας μεταληψόμενος. Ἀνακαθίσας οὖν καὶ ἐπὶ τοῦ δεξιῦ ἀγκῶνος; ἑαυτὸν ἐπερείσας εἰσαγαγεῖν τὸν ἐκεῖθεν ἐλθόντα κελεύει. Τοῦ δὲ πάντα τὰ κατὰ τοὺς Κομνηνοὺς διηγησάμενου, Φεῦ μοι! ὁ Καίσαρ εἰπὼν εὐθὺς ἐπιβάλλει τὰς χεῖρας ταῖς ὄψεσιν¹³, ἐπὶ μικρὸν δὲ καὶ τῆς ὑπῆνης περιδραξάμενος, ὅσον ἐν τοσοῦτῳ λογισμοὺς πολλοὺς ἀνελίττων, εἰς ἐν τοῦτο ἤρεισεν ἑαυτὸν συνακολουθεῖσαι [συναποστατῆσαι] κάκεινον τῷ τούτων θελήματι. Εὐθὺς οὖν μετακαλεσάμενος τοὺς ἱπποκόμους, καὶ τοῦ ἵππου ἐπιβάς τῆς πρὸς τοὺς Κομνηνοὺς φερύσης ἤψατο. Καὶ Βυζαντίῳ δὲ τιτι καθ' ὅδον ἐντευχῶν χρυσοῦ βαλάντων ἱκανὸν ἐπιπερομένην, καὶ πρὸς τὴν μεγαλόπολιν ἀπύοντι, ἤρτο αὐτὸν τοῦτο δὴ τὸ Ὀμηρικόν, *Τίς πόθρον εἰς ἀνδρῶν;* καὶ ἐπειδὴ παρ' αὐτοῦ ἐμάνθανεν ὅτι τε πολλὴν χρυσοὶν ἐπιφέρεται ἀπὸ τινων εἰσπράξεων, καὶ ὅτι πρὸς τὸν κοιτῶνα (37) τοῦτον διακομίζει, βιάζεται τοῦτον συγκαταλῦσαι αὐτῷ, ὑπισχνόμενος ὡς ἅμα ἡμέρᾳ οὐπερ ἂν βούλοιο βαδίζειται. Τοῦ δὲ ἐνισταμένου καὶ βαρέως φέροντος τοῦτο, ὁ Καίσαρ σφοδρότερον ἐπετίθετο, καὶ ἐπέισε λέγων, ὁποῖος ἕκεινος ἐπιτρέχαλος ἐν λόγοις, καὶ δεινὸς ἐν νοήμασι, πειθῶ τε ἐν γλώττῃ φέρων ἤπερ Αἰσχίνης ἄλλος ἢ Δημοσθένης. Συμπαράλαβὼν οὖν τὸν τοιοῦτον, καταλύει ἐν τινι

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

¹¹ δρομαῖος. ¹² μεταλυχεῖν. ¹³ Desunt voces ταῖς ὄψεσιν.

Car. Dufresnii Du Canzii notæ.

(37) Πρὸς τὴν κοιτῶνα. Μοκ. δειδῶς μὴ καὶ ἐμφροῦριος γέννηται, διὰ τὸ κεναῖς χερσὶν τοῖς ἀμφοτέρων βασιλικῶν κοιτῶνα ὀφθῆναι. Quibus locis κοιτῶν, idem est quod *cubiculum*. Cassiodoro lib. iv, epist. 51, lib. v, ep. 14, 39, 44, et Latinis ævi sequioris, **251** *Camera*, thesaurus nempe, et fuscus regius. Ockam cap. *Quid sit Scacarium: Camera est locus in quem thesaurus recolligitur, vel conclave in quo pecunia reservatur.* Vita Lud. Pii, an. 850: *Jussit fratri suo Drogoni ut ministros Camerae sue ante se venire faceret, et rem familiarem, quæ constabat in ornamentis regalibus, per singula describi curaret.* Hist. archiep. Bremens. an. 1155, ubi Fridericus imp. *Magna requiritis, o viri Romani, de eximonia Camera nostra. Camera Regia*, eadem notione in Diplom. Hugonis et Lotharii regum Italiae apud Joan. a Bosco in Vienna. Ita in monasteriis *Camera* dicitur monachorum ærarium. *Chron. Bestense: Quidquid in lucro aut negotio aliquid*

Deinde potuerunt lucrari redeat ad vestitum fratrum in Camera supradicti loci. Adde Eckardum Junior. *De casib. S. Galii*, cap. 10; Math. Paris. pag. 255. 357; *Privileg. Eccl. Hamburg.* pag. 169; *Gesta Dagob.* pag. 55. Camera igitur qui præerat, *Cammerarius* dictus, fisci regii præfectus, custos regii census. Idem Ockam: *Officium camerarium in recepta consistit in tribus, scilicet claves arcarum bajulant, pecuniam numeratam ponderant, et per centenas libras in forulis mittunt.* Quæ adnotate operæ pretium visum est, ut tandem percipiatur qui fuerint *camerarii provinciarum* in regno Neapolitano, de quibus passim Falcaudus, *Gesta Innoc. III PP.*, etc. in Gallia nostra *magni camerarii*, quos vulgo cum *cambellariis* temere confundunt, et in monasteriis *camerarii*; horum enim omnium officium fuit ærarii præfectura. Sed hæc de re alias, si Deusnaverit, pluribus.

δωματίῳ, καὶ πιντοίως φιλοφρονησάμενος τραπέζης τε ἀξιώσας, καὶ διαναπαύσας καλῶς παρακατέσχε ἄνδρα. Κατὰ τὸ περιορθρον δὲ ἤδη ὅτε καὶ ὁ ἥλιος τὸν ἀνατολικὸν ὀρίζοντα καταλαμβάνειν ἐπιέγεται, ὁ μὲν Βυζάντιος ἐπιθέμενος τὰς ἐπιστρίδας τοῖς ἱπποῦς εὐθὺς Βυζαντίδος ἐλαύνειν ἠπέλεγτο. Τοῦτον δὲ ὁ Κωνσταντῖνος θεασάμενος, "Εὐα, φησὶ, καὶ συμπορεύου μεθ' ἡμῶν. Ὁ δὲ μὴθ' ὅπου πορεύεται γινώσκων, παντάπασι δὲ καὶ τὴν αἰτίαν δι' ἣν τῆς τοιαύτης φιλοφροσύνης τξίωται ἀγνοῶν, πάλιν δυσανασχετῶν ἦν καὶ ὑπόπτως, εἶχε πρὸς τὸν Καίσαρα, καὶ τὰς φιλοφροσύνας τοῦ Καίσαρος. Ὁ δὲ ἐπέκειτο ἔλκων αὐτόν· ὡς δ' οὐχ ὑπήκουε, μεταβαλὼν τραχυτέροις πρὸς τοῦτον ἐκέχρητο ῥήμασιν, εἰ μὴ τὸ παρατατόμενον¹⁴ ποιήσειε. Μὴ ὑπακούοντος δὲ προστάττει τὰ μὲν προσόντα αὐτῷ ἅπαντα τοῖς ἰδίοις ἐνωθῆναι ὑποζυγίοις, καὶ τὴν προκειμένην πορεύεσθαι, ἐκείνῳ δὲ ἄδειαν δίδωσιν ὅπῃ βούλοιο ἀπέλαι. Ὁ δὲ τὴν μὲν εἰς τὰ βασίλεια εἰσοδὸν παντελῶς ἀπαγορεύσας, ἄτε δεδιώς μὴ καὶ ἐμφροῦριος γένηται διὰ τὴν κεναίαν χερσὶν τοῖς ἀμφὶ τὸν βασιλικὸν κοιτῶνα ἐφθῆναι, παλινδρομήσας δὲ πάλαι μὴ θέλων διὰ τὴν τοῖς πράγμασιν ἐπισπεσοῦσαν ἀκαταστασίαν καὶ σύγχυσιν ἐκ τῆς ἀνακυψάσης ἤδη τῶν Κομνηνῶν ἐπιχειρήσεως, καὶ μὴ βουλόμενος συνέπετο τῷ Καίσαρι. Γίνεται δὲ τι κατὰ συντυχίαν τοιοῦτον. διαπερῶσι τὸν Εὐρον (38) καλούμενον ποταμὸν¹⁵. Ἄνασερράσας οὖν τὸν χαλινὸν ἐπυθάνετο ὄθεν καὶ ὅποι πορεύονται, ἀλλὰ ἐκ καὶ ὑπισχνεῖτο χρήματά τε πολλὰ δώσειν, καὶ παντοίας θεραπείας ἀξιώσας, εἰ πρὸς τὸν Κομνηνὸν οὖν αὐτῷ φοιτήσοις. Συντίθενται οὖν τηρικαῦτα. Καὶ δὲ ὄρκων¹⁶ ἐκ τῶν ἡγεμόνων αὐτῶν ἀπαιτεῖ, ἐμπεδῶσαι τὰς συνθήκας διὰ τοῦτο βουλόμενος. Οἱ δ' εὐθὺς κατὰ τὸ εἰθισμένον αὐτοῖς τὸν ὄρκον ἐπλήρουν, συμμαχῆσαι τῷ Κομνηνῷ μάλα προθύμως διαθεθαίμενοι. Ἄπεισι τοίνυν συμπαραλαβὼν καὶ τοὺς Τούρκους πρὸς τοὺς Κομνηνοὺς. Οἱ δὲ πῶρῳ τοῦτον θεασάμενοι, καὶ τὴν καινὴν ἄγρην ὑπεραγασάμενοι, καὶ μάλιστα τούτων οὐμὲς πατρῷ! Ἀλέξιος, οὐκ εἶχον ὑφ' ἡδονῆς ὁ τι καὶ δρᾶσαιεν. Πρὸς πάντας δὲ καὶ περιπλακεῖς τὸν Καίσαρα κατησπάζετο. Τί τὸ ἐντεῦθεν; Τῆς πρὸς τὴν βασιλεύουσαν ἀπαγεύσης ἤψαντο, τοῦ Καίσαρος τοῦτο ὑποθεμένου καὶ ἐπισπεύδοντος. Ἄπαντες οὖν οἱ κατὰ τὰς κωμοπόλεις αὐτόμολοι προσερχόμενοι ἐφήμιζον τοῦτον βασιλέα, πλὴν τῶν κατὰ τὴν Ὀρεσιτιάδα. Ἐκεῖνοι γὰρ ἐγκοτούντες πάλαι αὐτῷ διὰ τὴν τοῦ Βρυενίου κατάσχεσιν τῷ μέρει τοῦ Βοτανειάτου προσέκειντο. Καταλαβόντες οὖν τὸν Ἀθύραν (39) κάκεισε διαναπαυσάμενοι, τὴν μετ' αὐτὴν ἐκείθεν ἀπάραντες, τὰ Σχιζὰ κατέλαβον (κώμη δὲ καὶ τοῦτο Θρακικῆ), καὶ τὸν χάρακα πηξάμενοι

Μετέωροι δὲ ἦσαν ἅπαντες καρδοκοῦντες; τὸ μέλλον C καὶ τὸν ἐλπίζόμενον ἀναρῆθῆναι βασιλέα ἐπιποθοῦντες ἰδεῖν¹⁷. Οἱ πλείους δὲ Ἀλεξίῳ τὸ κράτος ἐπιτύχοντα, ἀλλ' οὐδ' οἱ περὶ τὸν Ἰσαάκιον ἀναπειτώμεσαν ὡς ἐνὸν ἅπαντας μεταχειριζόμενοι. Στάσις δὲ ἦν ἀσύμβατος κατὰ τὸ φαινόμενον, τῶν μὲν τοῦτον, τῶν δ' ἐκείνον οἰακοστρόφον τῆς βασιλικῆς περιωπῆς ἡμερομένων¹⁸ γενέσθαι. Παρήσαν δὲ τότε καὶ οἱ ἐξ ἀγγιστείας τῷ Ἀλεξίῳ προσήκοντες, ὁ ἀνωθεν μνημονευθεὶς Καίσαρ Ἰωάννης ὁ δούκας, ἀνὴρ καὶ βουλευσασθαί ἱκανὸς καὶ καταπράξασθαι περιδέξιος, ὁ καὶ ἄλλῳ ἐπ' ὀλίγον φθάσασα θεάμαί· καὶ Μιχαήλ

A propter increbrescentes motus late jam serpentis defectionis Comnenorum; Cæsarem ergo vel iuvitus est secutus. Forte autem contigit ut pergens Cæsar Turcis occurreret qui modo fluvium trajecterant Eurum appellatum. Inhibitis ergo habentis equum sistens, postquam unde et quo irent quæsit, sollicitare promissis et multæ pecuniæ et beneficiorum omnium generis Barbaros institit ut secum ad Comnenum se conferre vellent. Assentiuntur, et iusjurandum a ductoribus eorum exigente Cæsare, nulla illi mora facta in verba Comneni alacriter jurant. Cum hoc opportunissimo supplemento sociorum adventantem Cæsarem 57 mirati procul Comneni, pater meus præsertim, incredibiliter letati sunt; progressusque obviam Alexius Cæsarem osculatus et arcte complexus est. Quid deinde? Viam quæ in urbem ducit arripiunt; auctor consilii Cæsar, in festinatione spem successus ponens. Hinc jam Alexium euntem concurrentes passim homines ex oppidis pagisque imperatorem acclamabant, exceptis Orestiadensibus ipsi adhuc ob captum Bryenium infensis, ideoque a Botaniate stantibus. Athyra igitur occupata, diem ibi morati, Schiza tenuerunt (vicus est hic Thracius est) illic munita castra sunt.

Ἄπερχόμενος ὁ Καίσαρ περιέτυχε Τούρκους ἄρτι B Ἄνασερράσας οὖν τὸν χαλινὸν ἐπυθάνετο ὄθεν καὶ ὅποι πορεύονται, ἀλλὰ ἐκ καὶ ὑπισχνεῖτο χρήματά τε πολλὰ δώσειν, καὶ παντοίας θεραπείας ἀξιώσας, εἰ πρὸς τὸν Κομνηνὸν οὖν αὐτῷ φοιτήσοις. Συντίθενται οὖν τηρικαῦτα. Καὶ δὲ ὄρκων¹⁶ ἐκ τῶν ἡγεμόνων αὐτῶν ἀπαιτεῖ, ἐμπεδῶσαι τὰς συνθήκας διὰ τοῦτο βουλόμενος. Οἱ δ' εὐθὺς κατὰ τὸ εἰθισμένον αὐτοῖς τὸν ὄρκον ἐπλήρουν, συμμαχῆσαι τῷ Κομνηνῷ μάλα προθύμως διαθεθαίμενοι. Ἄπεισι τοίνυν συμπαραλαβὼν καὶ τοὺς Τούρκους πρὸς τοὺς Κομνηνοὺς. Οἱ δὲ πῶρῳ τοῦτον θεασάμενοι, καὶ τὴν καινὴν ἄγρην ὑπεραγασάμενοι, καὶ μάλιστα τούτων οὐμὲς πατρῷ! Ἀλέξιος, οὐκ εἶχον ὑφ' ἡδονῆς ὁ τι καὶ δρᾶσαιεν. Πρὸς πάντας δὲ καὶ περιπλακεῖς τὸν Καίσαρα κατησπάζετο. Τί τὸ ἐντεῦθεν; Τῆς πρὸς τὴν βασιλεύουσαν ἀπαγεύσης ἤψαντο, τοῦ Καίσαρος τοῦτο ὑποθεμένου καὶ ἐπισπεύδοντος. Ἄπαντες οὖν οἱ κατὰ τὰς κωμοπόλεις αὐτόμολοι προσερχόμενοι ἐφήμιζον τοῦτον βασιλέα, πλὴν τῶν κατὰ τὴν Ὀρεσιτιάδα. Ἐκεῖνοι γὰρ ἐγκοτούντες πάλαι αὐτῷ διὰ τὴν τοῦ Βρυενίου κατάσχεσιν τῷ μέρει τοῦ Βοτανειάτου προσέκειντο. Καταλαβόντες οὖν τὸν Ἀθύραν (39) κάκεισε διαναπαυσάμενοι, τὴν μετ' αὐτὴν ἐκείθεν ἀπάραντες, τὰ Σχιζὰ κατέλαβον (κώμη δὲ καὶ τοῦτο Θρακικῆ), καὶ τὸν χάρακα πηξάμενοι

Suspensio autem animo omnes quid futurum esset exspectabant, dum pro suo quisque studio imperatorem deposcunt. Plerique Alexium malebant. Sed et suos pro se habebat Isaacius nec lentis studiis nec spebus languidis nitentes. Species erat implacabilis discordiæ, distractis in partes et commissis votis multitudinis armata. Aderant Alexio quos ei conjugium Irenes fecerat affines, Joannes Cæsar cujus paulo ante meminimus, vir in consulendo sapiens, in agendo gnarus atque industrius: deinde Michael et Joannes hujus nepotes, tum qui horum sororem in matrimonio habebat

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

¹⁴ προστατόμενον. ¹⁵ Deest vox ποταμὸν. ¹⁶ ὄρκων. ¹⁷⁻¹⁸ Deest vox ἰδεῖν. ¹⁹ ἡμερομένων.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(58) *Εὐρον*. Eurum, seu Hebrum, Thraciæ fluvium, hodie *Mariza* dictum.

(39) *Ἀθύραν*. De Athyra et Schizis, diximus in Notis ad Villhard. n. 220.

Georgius Palæologus. Hi pro se quisque agere, A ambire, pensare, omnem, quod aiunt, movere funem, omnem adhibere machinam ut Alexius eligeretur. Erat Joannes Cæsar summo auctoritatis pondere, ingenio atque eloquentia quidquid aggredierentur expugnare certis, regia insuper forma et heroica proceritate corporis quidquid ageret commendantibus, quidquid peteret impetrantibus, aut potius extorquentibus vi quadam blanda. Itaque cum dissuadendis iis qui favebant Isaacio multum proficeret, incumbabant eodem ceteri Ducæ pro sua quisque gratia et facultate obnixis studiis. Quid enim non factum, quid non dictum, quid non promissum ab iis, vel privatim ad singulos ducum ac tribunos, vel publice ad militarem concionem pro Alexio agentibus? *Ille, inquebant, ille vos milites maximis donis maximisque honoribus afficiet, neque id casu ac sine delectu, prout solent qui per se res non gerunt, quibus virtus virorum fortium, nonnisi fortuito sæpiusque maligno relatu comperita est. Vidit, interfuit, præfuit facinoribus vestris, laboris et periculi particeps, notavit unumquemque, imisque infixa sensibus ex præsentis visu merita vestra circumfert, nequaquam otiosa conscientia; sed in remunerandi largitatem simul facultas per vos adfuerit eruptura. Recordamini quot spatia terrarum, quot planities ac montes illo ductore peragraveritis, quoties in acie ordinante illo steteritis, quoties signa contuleritis illo classicum cani iubente, illo irruente inter primos, et periculum præoccupante. Scit expertus quid sit labor; quam æqua merces sit quæ pro sanguine ac vulneribus redditur* 59 *usu æstimat proprio. Vestra interest qui fortinim vobis operum estis conscii hunc esse arbitrum rerum. Novit quemque vestrum de facie et de nomine; versatus inter vos tandiu dum exercitus ducem, dum magnum Occidentis domesticum tanto tempore agit. Tantumque salis vobiscum absumpsit, plane vester, commilito, contubernalis, sodalis, alumnus qui ut nunquam in pugnis ac certaminibus suis membris suoque corpori pepercit, ita nec præmiorum erit avarus, quippe idoneus æstimator bellicæ virtutis, cujus ipse decus deperit, sic natura, sic institutione ac studio formatus ut nihil pluris quam generosos et strenuos milites faciat.* Talia Ducæ per exercitum serebant. At Alexius ipse palam Isaacio favebat: vel sui oblita pietate majori fratri primas honoris deferens: vel, quod verius dictu est, cognitis exercitus in se studiis petitionis suæ certus, fraternam repulsam simulatione cedendis consolans, humanitate nihil sibi nocitura. In his terebatur tempus quoad aliquando collecta circa tabernaculum militari concione universa, suspensis omnibus et pro sua unoquoque spe vota facientibus, exurgens Isaacius purpu-

καὶ Ἰωάννης οἱ τούτου ἔργοι ἐναὶ μὴν καὶ ἐ τούτων ἐπ' ἀδελφῇ γαμβρῶς Γεώργιος; ὁ Παλαιολόγος, συμπάρντες αὐτοῖς καὶ ἀγωνιῶντες, καὶ τὰ ἀπάντων πρὸς τὸ αὐτοῖς βουλευτὴν διατρέφοντες γνώμας, καὶ πάντα κάλων, ὃ φασι, κινουῦντες, καὶ πᾶσαν μηχανὴν εὐφωῶς τεχνάζομενοι⁵⁹, ὥστε τὸν Ἀλέξιον ἀναρῆθῆναι. Τοιγαροῦν καὶ τὰ ἀπάντων πρὸς τὴν αὐτοῖς βουλευτὴν μετέφερον γνώμας. Ἐνθεν τοι καὶ τοὺς τῷ Ἰσαακίῳ προσανέχοντες; κατὰ βραχὺ ἐλάττωσθαι συνέβαιεν. Ὅπου γὰρ Ἰωάννης ὁ Καῖσαρ ἦν, οὐδεὶς τῶν ἀπάντων ἀντέχειν ἰδύνατο. Ἦν γὰρ ἀπαράμιλλος οὗτος κατὰ τε φρονήματος ὄγκου καὶ σώματος μέγεθος, καὶ μορφῆν τυράννου προσήκουσαν. Τί μὲν οὐκ ἔπραττον οἱ Δούκαι; Τί δὲ οὐκ ἔλεγον; Τί δὲ οὐκ ὑπισχυοῦντο ἀγαθὸν ἔσεσθαι τοῖς τε λογᾶσι καὶ τῷ κοινῷ τοῦ στρατοῦ, εἰ ἐπὶ τὴν βασιλείου περιουσίην Ἀλέξιος; ἀναβαίνει; φάσκοντες, ὡς Μεγίσταις ὑμᾶς δωρεαῖς καὶ τιμαῖς ἀνταμείψεται, ὡς ἐκάστῳ προσήκει, καὶ οὐκ ὡς ἔτυχε, καθάπερ οἱ ἀμαθεῖς καὶ ἀπειροὶ τῶν ἡγεμόνων, διὰ τὸ καὶ στρατοπεδάρχης ὑμῶν χρόνον ἤδη πολὺν χρηματῖσαι, καὶ μέγας τῆς ἐσπέρας δομέστικος, καὶ κοινῶν ἁλῶν ὑμῖν μετασχεῖν, ἐν λόγοις [λόχοις] τε καὶ τοῖς κατὰ συστάδην πολέμοις γενναίως ὑμῖν συναγωνιζόμενος, μὴ συρκῶν, μὴ μελῶν, μηδὲ τῆς ψυχῆς αὐτῆς ὑπὲρ τῆς ὑμῶν φεισάμενος⁶¹ σωτηρίας, δεητὸς καὶ πεδιῶδας μεθ' ὑμῶν πολλῶν ἐλθῶν⁶², τὰς ἐκ τῶν μόθων⁶³ κακοπαθείας ἐπιστάμενος, καὶ ἀκριθῶς ἅπαντας ὁμοῦ καὶ καθ' ἕνα γινώσκων, Ἀρητιλὸς τε ὢν, καὶ τοὺς γενναίους τῶν στρατιωτῶν ἐξόχως ποθῶν. Ἀλλὰ ταῦτα μὲν οἱ Δούκαι. Ὅ δὲ γε Ἀλέξιος; πολλῆς τιμῆς ἤξιον τὸν Ἰσαάκιον, ἐν πᾶσιν αὐτὸν προτιμώμενος, εἴτε διὰ τὸ φίλτρον τῆς ἀδελφότητος, ἢ καὶ μᾶλλον, ὃ καὶ λεχέον. Ἐπειδὴ ἡ μὲν στρατιὰ ξύμπασα πρὸς τοῦτον ξυνέρρει, καὶ τὴν αὐτοῦ βασιλείαν κατέσπευδε, πρὸς δὲ τὸν Ἰσαάκιον οὐδ' ὀπισθεῖον ἐπιστρέφετο, ἔχων ἐκείθεν τὸ κράτος καὶ τὴν ἰσχὺν καὶ κατ' ἐλπίδας αὐτῷ τὸ πρᾶγμα γινόμενον ὁρῶν παρεμυθεῖτο τὸν ἀδελφὸν τῇ πρὸς τὴν βασιλείαν ὑποκοιήσει, πρᾶγμα οὐδὲν ἐκ τούτων πάστων ἀβούλητον· εἰ αὐτὸς μὲν παρὰ τῆς στρατιᾶς ἀπάτης εἰς τοὺς ὑπερφηάνους ἀξίονας ἀναρπάζοιτο, ὃ δὲ λόγοις ὑποσαίνει⁶⁴ τὸν ἀδελφὸν καὶ πρόσχημα ποιοῖτο τὴν τοῦ κράτους δῆθεν ἐκχώρησιν. Τοῦ καιροῦ γοῦν οὕτω τριβομένου συνελεγκτο τὸ ὀπλιτικὸν ἅπαν περὶ τὴν σκηνὴν μετέωροι ὄντες, καὶ τὴν ἰλίαν ἕκαστος ἐπιθυμίαν εὐχόμενος τελεοσθῆναι. Ἀναστάς δὲ ὁ Ἰσαάκιος καὶ λαθῶν τῇ φοινικοθαφῆς πέδιλον, ὑποδιύσκειν τῶν ἀδελφῶν ἐπειράτο. Ὁ δὲ ἐκείνος πολλάκις ἀνένευεν, Ἔσα, φησὶν, ὁ Θεὸς διὰ σου τὸ γένος ὑμῶν ἀνακαλέσασθαι βούλεται, ἀναμνήσας καὶ ἡν ὁ φανεῖς ποτε περίπου τὰ Καρπιανῶν⁶⁵ λεγόμενα ἐκ τῶν βασιλείων οἰκαδὲ ἀπερχομένων ἀμφοτέρων τῶν ἀδελφῶν, πρὸς αὐτὸν ἀπεφοίθασεν. Ἐκείσε γὰρ γενομένοις ἀνήρ τις τούτοις ἀπηντηκῶς⁶⁶ (εἴτε τῶν κρείττωνων τις ὢν, ἢ ἄλλως

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

⁵⁹ τεχνάζομενοι. ⁶¹ φειδόμενος. ⁶² διελθῶν. ⁶³ μόθων. ⁶⁴ ὑποσαίνει. ⁶⁵ Καρπιανῶν. ⁶⁶ ἀπηντηκῶς.

ἀνθρώπου) τῶν μελλόντων, ὡς ἀληθῶς εἰπεῖν, διορατικώτατος· ἐδόκει δ' οὖν ἱερῶς τὴ φαινόμενον, ἀπὸ γυμνῆς τῆς κεφαλῆς προσερχόμενος, πολὺς τὴν τρίχα, τὸ γένειον λάσιος· ἐπιλαμβάνεται τῆς κνήμης τοῦ Ἀλεξίου καὶ πρὸς ἑαυτὸν περὶς ὧν ἱππότερον ἐπελκυσάμενος, πρὸς τὸ οὗς τοῦτο δὴ τὸ τῆς Δαυΐτης ἀνεφθέξα. ο λύρας· Ἐντεινε ³⁷, καὶ κατευοδοῦ, καὶ βασιλεὺς ἐνεκεν ἀληθείας καὶ πραότητος καὶ δικαιοσύνης. Καὶ προσεῖπε τῷ λόγῳ Ἄυτοκράτωρ ³⁸ Ἀλέξιε. Ταῦτα εἰπὼν καὶ οἷον προμαντευσάμενος ἀφανῆς ἔρχετο. Οὐδὲ γὰρ ἦν τῷ Ἀλεξίῳ ἀλώσιμος, καίτοι πανταχόσε περιπαταίνοντι, εἶπου καὶ τοῦτον θεάσασαιτο, καὶ δὴ καὶ ἴλους ³⁹ λίσαντι χαλινούς καὶ τοῦτον καταδύκοντι, εἴ που καὶ καταλάβοιτο ⁴⁰ ἵνα τίς τε εἶη καὶ ὁπόθεν ἀκριβέστερον μάθοι. Ἀλλ' ὅμως ἀφανέστατον ἦν τὸ θεαθῆναι. Ἐκεῖθεν δὲ ὑποστρέψαντα ἐ ἀδελφῆ; Ἰσαάκιος πολλά τε περὶ τοῦ φανέντος ἐξεκινθάνετο καὶ τὸ ἀπόβρῆτον ἤξιον ⁴¹ παρηγυμνοῦν· ὡς δὲ ἐνεκείτω ἀπαιτῶν ὁ Ἰσαάκιος, ὁ Ἀλέξιος τὸ ἐντεῦθεν τὰ πρῶτα μὲν ἀναβαλλομένῳ ἐφίκει, μετὰ ταῦτα δὲ καὶ τὸ λαληθὲν μυστικῶς πρὸς αὐτὸν ἐξωρχεῖτο. Αὐτὸς μὲν τοῖς ἐξωθεν λόγοις καὶ πρὸς τὸν ἀδελφὸν πλάσμα τὸ λεχθὲν ἐπεξηγούμενος καὶ φενάτην, κατὰ νοῦν δὲ ἔλκων τὴν φανέντα ἐκεῖνῳ ἱεροπρεπῆ ἄδρα εἰς τὸν τῆς βροντῆς υἱὸν (40) Θεολόγον παραικάζεν ⁴². Ἐπὶ ⁴³ δὲ τὰ τοῦ γέροντος προμαντεύματα καὶ ἄπερ εἶπεν ἐκεῖνος ἐν λόγοις, ὁ Ἰσαάκιος ἐν τοῖς πράγμασιν ἐθεάτο, ἐ ἰστατό τε ἀνδρικώτερον αὐτὸν βιαζόμενος, καὶ τὸ ἐρυθροσάφει; ἐνδιδύσκει ὑπόδημα. καὶ μᾶλλον ὄρων τοῦ ἐπληκτικοῦ παντὸς τὴν διέπυρον ἐπιθυμίαν πρὸς τὸν Ἀλέξιον. Καὶ τὸ ἐντεῦθεν ἐξέρχον οἱ δοῦκαι τῆς εὐφημίας, τά τε ἄλλα ἐν ἄδρα καὶ οὗτοι ἀποδεχόμενοι καὶ δίδουσι ⁴⁴ ἢ τοῦτων προσγενῆς Εἰρήνην καὶ μητὲρ ἐμὴ κατὰ νόμους

¹ Psal. XLV, 5.

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

³⁷ Εντειναι. ³⁸ αὐτοκράτωρ. ³⁹ δὴ ἴλους. ⁴⁰ εἶπου καταλάβοιτο. ⁴¹ ἤξιον. ⁴² Deest vox παραικάζεν. ⁴³ ἐπεῖ. ⁴⁴ ἀποδεχόμενοι δίδου.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(40) Βροντῆς υἱόν. D. Joannes evangelista a Græcis κατ' ἐξοχὴν Θεολόγος dictus, quod de Christi genealogia sublimius quam cæteri senserit et scripserit. Eadem causa βροντῆς υἱός; ab iisdem non semel indigitatur, ut qui tanquam tonitru, de caelo, Verbi divinitatem enarrando, intonnerit; seu quod ejus dicta qui legit, non credit dicere, sed tonare, quod de S. Hilario dixit Fortunatus. Paulinus epist. 24, de S. Joanne : ...qui solus e in summius ex ipso summo divini capitis fonte decurrens. de nube sublimi tonat : IN PRINCIPIO ERAT VERBUM. Vide S. Augustinum, lib. 1 De consensu evangelist. cap. 4 et 6. Suidas v. Ἀδάμ. Ἐντεῦθεν ὁ τῆς βροντῆς γόνος, τὸ Ἐν ἀρχῇ ἦν ὁ Λόγος, ἐξ οὐρανίων νεφελῶν ἀπαστράφας ἐδρόνησε, καὶ πᾶσαν τὴν οἰκουμένην ἐλάμπρυνε. Theophylactus Bulgær. archiep. Præfat. in Joan. : Ἐπεσχεψάμεθα δὲ καὶ τι θαυμασιώτερον συμβάν περὶ τοῦτον δὴ τοῦτον εὐαγγελιστὴν Ἰωάννην· μόνος γὰρ οὗτος τρεῖς μητέρας ἀναφαίνεται ἔχων, τὴν φυσικὴν, τὴν Σαλήμην, τὴν βροντῆν· Ἰδὲ γὰρ βροντῆς διὰ τὴν εὐαγγελίου μεγαλοφωνίαν· καὶ τὴν θεοτόκον. Germanus Byzantius. Τὸν υἱὸν τῆς βροντῆς, τὸ θεμέλιον τῶν θεῶν λόγων, τὸν ἀρχηγὸν τῆς θεολογίας, καὶ κήρυκα πρῶτιστον τῆς ἀληθοῦς δογμάτων Θεοῦ σοφίας, τὸν ἡγαπημένον Ἰωάννην καὶ παρθένον με-

reum calceum induere fratri conabatur : quo sæpius abnuente : Sine, inquit, per te atque in te Deus familiam nostram in possessionem imperii restituere vult. Simul illi revocavit in memoriam id quod ipsi fuerat olim prædictum a vate ignoto repente apparente. Fratribus quippe ambobus e palatio domum repentibus occurrit circa loca quæ Carpianorum dicuntur, quidam sive homo sive homine major, viri certe specie, capite aperto procedentis, cana coma, barba hispida, sacerdotali habitu, quem præscientissimum futurorum sua verba monstrarunt. Pedes enim ad equitem accedens, Alexium crure correptum ad se attraxit insusurraturus in aurem illud Davidicum, *Intende, prospere procede, et regna : propter veritatem, et mansuetudinem et justitiam*. Quibus adjunxit, *imperator Alexi, simul his dictis evanuit, frustra curiosis omnem in partem oculis quærente hominem Alexio, totis etiam habenis equo admissis, ut ex comprehenso si uspiam posset consequi, disceret, quis, unde talia vaticinaretur. Reversum ex vano cursu flagitabat Isaacius, celari se non ferens qui id demum esset : tandem victa diu recusantis constantia conscientiam arcani accepit a fratre : qui tamen deinceps in familiari sermone sive cum aliis sive cum ipso Isaacio rem totam erat solitus pro illusionem ac præstigiis traducere. Quamquam intimo animo speciem tum oblatam deinde repetens non multum abhorruisse a forma Theologi filii tonitru illum sibi visum præsentem statuebat secum. Quoniam igitur Isaacius quæ tunc ferri verbis meminerat, spectabat præsens exhibita rebus ipsis (quippe conspirationem universi exercitus in acclamationem Alexii norat), vehementius institit pe-*

ρόπων γένος κατὰ χρεὸς εὐφημήσομεν. Vetus Epigr. de S. Joanne :

Βροντῆ πέφουκεν ἡ θεηγόρος λύρα,
Βροντώσα, κηρύττουσα τῆ οἰκουμένην
Ἰωάννης ἀβρῆτον οὐσαν μόνην
Θεῶν τριφυγγῆ, δημιουργὸν τῶν ὄλων.
Ἐγὼ γὰρ ὄντως, καὶ γράφει θεῶν βίβλῳ,
Καὶ νῦν θαδουχῆ, καὶ καταυάζει φρένας.

Aliud de eodem :

Βροντῆς γόνος, βρόνησον ὑπόθεν μέγα
Καὶ σήμερον πῶς ἡ προάρχιος φύσις
Θεοῦ βρότος τε καὶ Θεός· πάλιν μένει.
Notum illud Martiani Capellæ, *Philolog. de rhetorica*, lib. v : *Hæc cum in progressu arma concusserrat, velut fulguræa nubis fragore colliso, bombis dissultantibus, 252 fracta diceres crepitare tonitrua. Denique creditum quod instar Jovis eadem possit etiam fulmina jaculari.* Verum aliter de ejusce epitheti etymo censet Beda, et ex eo Ordericus Vitalis, lib. ii *Hist. Eccl.* : *Jacobus et Joannes filii Zebedæi a Christo appellati sunt Boanerges, id est filii tonitru, ex firmitate et magnitudine fidei, quam tenuerunt inviolabiliter, et docuerunt immaculatam legem Domini.* Vide Epiphani. hæres. 73; Joann. Sarisber. lib. 1; Polycrat. cap. 6; et Caubonnum, exercit. 13 d *Annal. Baron.* cap. 13.

neque vim intulit reluctanti fratri, qui tandem A cedens rubrum indui sibi calceum passus est. Tunc initium acclamandi Ducæ fecerunt, cum aliis de causis in Alexium proniores, tum quod Irene mea mater ex familia ipsorum ei rite nupsisset. Subsecuti sunt Ducas, acclamandi alacritate pari, necessarii omnes agnatique ipsorum, universo mox exercitu voce consona et usque ad cælum elata Alexium Augustum ingeminante: non sine miraculo contractæ tam repente concordia. Nam paulo ante multi fuerant tam cupide faventes Isaacio ut quidvis pacisci velle pro eo voto et nec seditionem nec pugnam recusaturi viderentur.

Dum hæc peragebantur didita fama est Melisse- B num cum sat magno exercitu usque ad Damalim progressum ibi esse acclamatum imperatorem, purpuraque indutum. Cunctantibus credere super- venerunt ab ipso legati quibus litteras commiserat in hunc modum scriptas: *Deus me usque ad Dama- lim incolumem cum exercitu servavit. Vobis quoque quid acciderit cognovi, quo nempe successu declina- veritis insidias mala vobis machinantium servorum, vestramque salutem in tuo locaveritis. Quoniam au- tem, id quod in divini beneficii parte numero, affi- nitate junctus vobis sum, porro animo atque affectu ita vobis vestrisque partibus affixus, ut in eo quidem ne consanguineorum quidem vestrorum (Deum con- scium testor) ulli concedam, vestræ fuerit sapientiæ ita in commune velle consulere ut, collatis ad stabi- limentum communis securitatis consiliis atque opi- C bus, non jam omni vento circumferamur, sed recte constitutis imperii rebus tuta viâ crepidine pedem figentes procedamus. Id autem sine dubio continget si post captam a nobis Deo juvante civitatem, vos quidem Occidentem arbitrato vestro gubernetis, me vero sinatis regere Asiam corona et purpura indu- tum, veltisque nomen meum in solemnibus acclama-*

συνῆπτο τῷ ἐμῷ πατρὶ. Συνάμα δὲ τούτοις καὶ οἱ ἐκ τοῦ αἵματος συμφυεῖς αὐτῶν ἀναβλαστῆσαντες, τὸ αὐτὸ προθύμω; ἐπόλουν. Τὸ δὲ γε λοιπὸν τοῦ στρατοῦ διαδεξάμενον τὴν εὐφημίαν (41) σχεδὸν [ἐς] ἐπ' αὐτὸν τὸν οὐρανὸν ἀνέπεμπον τὰς φωνάς. Καὶ ἦν ἰδεῖν χαιρόν τι τὴνικαῦτα συμβαῖνον, τοὺς πρότερον διη- ρημένους τὰς γνώμας καὶ θάνατον ἐλέσθαι μᾶλλον ἢ τῆς σφῶν ἐπιθυμίας ἀποτυχεῖν βουλομένους, ὁμο- γνώμονας ἐν μιᾷ καιρῷ ῥοπή γεγονότας· καὶ τοσοῦ- τον, ὡς μηδ' εἴποτε στάσις μεταξὺ τούτων οἰω; ἦν ἐπιγινώσκεισθαι.

Ἐν ὄσῳ ταῦτα ἐτελεῖτο, φήμη τις περὶ τοῦ Με- λισσηνοῦ (42) διέτρεχε φθάσαι τούτον μηνύουσα περὶ τὴν Δάμαλιν (43) μεθ' ἱκανῆς στρατιᾶς, εὐφημεισθαί τε ὡς βασιλεὺς ἤδη καὶ ἀλουργὰ ἡμφισμένον· οἱ δὲ τῷ λεγομένῳ πιστεύειν τέως οὐκ εἶχον. Τὰ δὲ κατ' αὐτοὺς κάκεινος μαθὼν πρόσθετις ταχὺ πρὸς αὐτοὺς ἐξαπέστειλεν. Οἱ καὶ ³⁸ καταλαθόντες ἤδη τὰς πρὸς αὐτοὺς γραφὰς ἐνεχειρίζον, οὕτως αὖτις ³⁹ διεξιούσας· Ὁ Θεὸς με μέχρι Δαμάλεως μετὰ τῆς ἐπ' ἐμὲ στρατιᾶς ἀσινῆ διώσωσατο. Μεμά- θηκα ἐξ καὶ τὰ ὑμῖν ξυμπροσόντα, καὶ ὡς τῆς κακοτοίας τῶν δούλων ἐκείνων καὶ τῶν δεινῶν καθ' ὑμῶν ἐπιχειρημάτων Θεοῦ προμηθεῖα βύ- σθέντες, τῆς ἐαυτῶν πεφρόντικα τε σωτηρίας. Ἐπεὶ δὲ κἀγὼ τῇ μὲν σχέσει Θεοῦ νεύσει ἐξ ἀρχιστείας ὑμῖν προσφωκλωμαι, τῇ δὲ γνῶμῃ καὶ C τῇ πρὸς ὑμᾶς ἀρρήκτω διαθεσῆι οὐδενός τῶν καθ' αἵματος προσηκόντων ὑμῖν ἀποδέω, ὡς ὁ πάντα ³⁸ κρινῶν οἶδε Θεός, δεόν ἡμᾶς κοινῶς σκοπήσαντας περιποιήσασθαι ἑαυτοῖς τὸ ἀσφα- λές τε καὶ ἀκατάσειστον, ὅπως μὴ παντὶ ἀνέμῳ περιφερώμεθα ³⁹, ἀλλὰ καλῶς τὰ τῆς βασιλείας ἰθύνοντες, ἐπ' ἀσφαλοῦς βαλῶμεν τῆς κρηπίδος. Τοῦτο δὲ πάντως ἡμῖν ἐστίται, εἰ Θεοῦ νεύσει

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

³⁸ Deest vocula καὶ. ³⁹ πω. ³⁷ Inter hæc duo verba est in ms. titulus sic: περὶ τῶν τοῦ Μελισσηνοῦ προσδέων. ³⁸ ὁ τὰ πάντα. ³⁹ μεταφερώμεθα.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(41) *Εὐφημίαι*. Codinus, *De off.* Γίνεται τοίνυν ἡ τῶν βασιλικῶν ὀνομάτων εὐφημία. Cedrenus, Εὐφήμησαν οὖν τὰ μέρη· Ἀναστασίας αὐγούστης· πολλὰ τὰ ἔτη.

Imperatoribus, dum renuntiantur, a militibus et circumstantibus acclamatum nemo nescit: ea autem acclamatio erat ut plurimum vitæ diuturnioris imprecatio. Corippus lib. II:

Intonuit patrum subitus fragor, inde clientum Clamores crescunt, clamoribus adsonat æquor, Laudibus innumeris, regnantum nomina tollunt, Justino vitam tercentum vocibus optant.

Et lib. III:

Augustis vitam lætis clamoribus optant.

Hinc frequens illud πολυχρόνιον Augustis acclama- tum apud Byzantinos, de quo passim Codinus, quod Græci nuperi pro quavis impensa salute usurparunt, quod in iis salutationibus vitam diuturniorem apprecarentur. Odo de Diogilo, lib. III: *Polychronias eorum suscipit, sed vilipendit: sic enim vocantur reverentiæ, quas non solum regibus, sed etiam quibuslibet suis majoribus exhibent, caput*

et corpus submissis inclinantes, vel fixis in terram genibus, vel etiam sese toto corpore prosternentes.

(42) *Μελισσηνοῦ*. Laudat hunc Annæ locum D Petrus Faber Sanjorianus ad leg. II, de just. et iure, pag. 751. Is est vero Nicephorus Melissenus, qui postmodum Cæsar dictus, Alexii imp. sororem uxorem duxit, de quo Zonaras, Glycas, et Cinnamus. Hunc etiam, ni fallor, innuit Theophylactus Bulg. archiep. Epistola quam *Ad Cæsarem* inscripsit, in qua Sebastocratoris, Isaacii forte, obitum deplangit. Fallitur porro in ipso Annæ limine, seminarum doctrina illustrium encomiastes, qui Nicephorum Annæ maritum ex Melissenorum familia ortum dixit.

(43) *Περὶ τῆς Δάμαλιν*. Damalis est promontorium quod hodie Scutarium vocant, positum e regione promontorii Byzantium continentis. De nomine et situ multa habent Hesychius Milesius; Codinus in *Orig.*, Petrus Gyll. lib. III, *De Bosph. Thrac.* cap. 9, et Leunclav. in *Pand. Turc.* cap. 128.

τῆς πόλεως παρ' ἡμῶν ⁴⁰ ἑαλωκυίας, ὑμεῖς μὲν ἅ τῆς Ἑσπέρας διεξάγοιτε πράγματα, ἐμοὶ δὲ τὰ τῆς Ἀσίας ἀποκληρωθῆναι ἐκχωρήσοιτε ⁴¹ στεφφοροῦντι καὶ ἀλοιργῶ περιβεβλημένῳ, καὶ ἀναγορευομένῳ ὡς ἔθος τοῖς βασιλεῦσιν ἔστιν σὺν τῷ ἀναρρήθῆναι ἐξ ὑμῶν, ὥστε κοινήν τὴν ἡμῶν εὐφρομίαν γίνεσθαι, κἀν οἱ τόποι καὶ τὰ ⁴² πράγματα ἡμῖν ἀπομεμέρισται, τὴν τε γνώμην μίαν καὶ τὴν ἀ' τὴν εἶναι. Οὕτως ἡμῶν ἐχόντων ἀστασίαστα δι' ἀμποῖν διεξάγοιτο ⁴³ ἄν τὰ τῆς βασιλείας. Ταῦτα οἱ πρόσβεις ἀπαγγέλλαντες, ἀπ' ἄριστον μὲν αὐτοτελεῖ τῆνικαῦτα οὐκ ἐδέξαντο, τῇ δὲ μετ' αὐτὴν, μετακαλεσάμενοι τούτους διὰ πολλῶν τὸ ἀδύνατον τῶν παρὰ τοῦ Μελίσσηνου μνησθέντων ἐδείκνυσαν· τὰ δὲ γε δοκῶντα τούτοις ἐν ⁴⁴ νέωτα γνωρίσαι αὐτοῖς ἐπηγγέλλοντο διὰ Γεωργίου τοῦ καλουμένου Μαγγάνη ⁴⁵, ᾧ καὶ τὴν αὐτῶν θεραπείαν ἀνέθεντο. Τούτων οὕτω γινομένων οὐδὲ τῆς πολιορκίας κατεβράθυμον παντάπασιν, ἀλλὰ δι' ἀκροβολισμῶν, ὡς ἐνδόν, τῶν τειχιῶν ἀπεπειρώντο τῆς πόλεως. Τῇ δὲ μετ' αὐτὴν μετακαλεσάμενοι ⁴⁶ τούτους· τὰ αὐτοῖς εἶπον δοκοῦντα. Τὰ δὲ ἦν τιμηθῆναι τὸν Μελίσσηνον τῷ τοῦ Καίσαρος ἀξιώματι καὶ ταῖς αἰτίαις ἀξιοθῆναι καὶ εὐφρομίαις καὶ τῶν ἄλλων ὅσα τῷ τοιοῦτῳ προσήκει ἀξιώματι, δοθῆναι δὲ οἱ καὶ τὴν Θεσσαλοῦ μεγίστην πόλιν (44)· ἐν ἣ καὶ ὁ ἐπ' ὄνόματι τοῦ μεγάλου μάρτυρος Δημητρίου τοῦ ραδός (45) περικαλλῆς ἠκοδόμηται, ὅπου καὶ τὸ μύρον ἐκ τῆς ἐκείνου σοροῦ ⁴⁶ βλύζον ἀεὶ μεγίστας λάσεις τοῖς μετὰ πίστῳς προσιοῦσι παρέχει. Οἱ δὲ δυσχεραίνοντες ἐπὶ τούτοις, ἐπεὶ ἐφ' οἷς μὴ ἔλεγον οὐκ εἰσχωροῦντο, ἐώρων δὲ πολλὴν τὴν κατὰ τῆς πόλεως τούτων παρασκευὴν, καὶ παμπληθῆ τὴν ἐπ' αὐτῶν ⁴⁷ στρατιὰν οὔσαν, καὶ τὸν καιρὸν ἤδη αὐτοῖς ἀποστενομένον, δεδιότες μὴ τῆς πόλεως ἀλούσης τεταρβηχότες οἱ Κομνηνοί, οὐδ' ἄπερ νῦν ὑπισχυοῦνται θελήσασαι περατώσαι, διὰ χρυσοδούλλου λόγου ⁴⁸ ταῦτα γίνεσθαι δι' ἐρυθρῶν (46) βεβαιω-

tionibus ac formulis ubi nomina imperatorum recitari solent, simul cum nomine illius vestrum cui deferretur imperium, pronuntiari. Hæc si recipitis, **60** fieri poterit, ut discreti licet locis, divisique negotiis, conjunctis tamen animis concordique sententia imperium administremus non minus firma tranquillitate duo quam unus. Talia legatis afferentibus nihil in præsentia responsum. Postridie vocatis longo sermone ostensum est quam non impetrabilia Melissenus peteret. Additur: indicatum ipsis mox iri per Georgium cognomen Manganem (hospes is erat et curator legatorum) quantum demum concedi Melissenno posset. Inter has consulationes non cessabatur tamen, sed urbis oppugnatione saltem per velitationes primas, et telorum missiones tentabatur. Postera die consilii sententia de Melissenii postulatis, legatis ipsius exposita est ejusmodi quædam: *Cæsaris dignitatem, læniæ decus, acclamationes solemnes, et quæ sunt ejus generis insignia secundi honoris concedi placere Melissenno: attribui etiam eidem propriam Thessalorum urbem maximam in qua præclarum templum in nomine magni martyris Demetrii exstructum visitur; ubi et unguentum ex venerabili ejus ulculo scaturiens quotidie curationes operatur in iis qui cum fide accedunt.* Hæc legati, quanquam primo auditu haud satis ampla visa, tamen quoniam magnum apparatus ad oppugnationem urbis vehementemque conatum cernebant adhiberi, veriti ne civitatis semel potentes Comneni ne ea quidem quæ jam ostendebant præstare vellent, institerunt ut diplomate rubrica scripto et bulla aurea munito, talia ipsis confirmarentur. Annuit facile novus imperator Alexius, et accersito statim Georgio Mangani, qui et ipsi a commentariis erat, negotium dat diplomatis istius in formam petitam expediendi. At is toto triduo rem distulit, alias ex aliis excusationes prætexens: et nunc quidem se diurno labore fractum noctu haud potuisse scriptionem absolvere

Varie lectiones ex cod. Coislin.

⁴⁰ ὑμῶν. ⁴¹ ἐκχωρήσατε. ⁴² Deest vocula τὰ. ⁴³ ἐξάγοιτο. ⁴⁴ ἐς. ⁴⁵ Μαγγάνη. ⁴⁶ μετακαλεσάμενος. ⁴⁷ τιμίας σοροῦ. ⁴⁸ ὅπ' αὐτόν. ⁴⁹ χρυσοδούλλων λόγων.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(44) Τὴν Θεσσαλοῦ μεγίστην πόλιν. Monachus S. Mariani an. 1185: *Salonicam amplitudine oribusque præsignem.* Joannes Cameniata, *De excid. Thessal.* cap. 2. ubi pluribus describitur: "Ἐστὶν οὖν ἡ πόλις μεγάλη τε καὶ εὐρεῖα, τελεγεσι καὶ προβλοῖς συχνοῖς κατοικημένη. Cantacuzenus, lib. III, cap. 93, de eadem urbe, μετὰ τὴν Μεγάλην πόλιν. Vide Concil. Sardic. cap. 16.

(45) Μάρτυρος Δημητρίου τοῦ ραδός. Celeberrimum S. et apud Græcos Byzantinos decantatissimum S. Demetrii templum Thessalonicense, de quo passim scriptores, Anna, lib. v; Nicetas in Isaacio, lib. I, n. 5; Innocentius III PP. lib. XIII, epist. 101, 151; lib. xv, epist. 50 et 84; præsertim vero ob corpus divi martyris in eo asservatum et cultum, ex quo continuo stillabat liquor sanandis morbis salutaris, ut hoc loco Anna scribit, quod etiam attigerunt Joannes Cameniata, *De excid. Thessalon.* cap. 2, 5, 6, 9; Nicetas, in *Audonic.* lib. I, n. 9; Scylitzes, in Michæle Pa-

phlag. *Aeropol.* cap. 45; *Cantacuzen.* lib. I, cap. 53; *Ducas*, cap. 29, et *Joannes Anagnosta*, *De excid. Thessalon.* cap. 5 et 16. Vide **253** Gretzerum ad *Cantacuzen.* pag. 915, 916; et *Historiam nostram Gallo-Byzant.* lib. II, n. 4.

(46) Δι' ἐρυθρῶν. Punicis litteris, et cum Cinnabari Bullas aureas, et quælibet Diplomata et Epistolas subscribebant imperatores. *Const. Manasses*:

Ἐν ἐρυθροῖς γράμμασιν αὐτὴν ἐσημειοῦτο.

Alibi,

Καὶ πορφυροδάπτος γραφὴς τὴν χάρτην ἐπιστοῦτο. Apud eundem, γραφὴ ἐρυθροσῆμαντο. Pisides in *Hexaemero*:

Ἄλλ' ἀματώσας τοῦς ἑαυτοῦ δακτύλους,

Βαφαῖς ἐρυθραῖς βασιλικῶς ὑπογράφει.

Gregorius XI PP. ad Joann. Palæologum imp. *Imperiales litteras de rubro colore, et ut videbatur, tua manu in littera Græca scriptas recepimus: apud Wadding.* an. 1575, n. 2. Sed hæc nota. At quæ

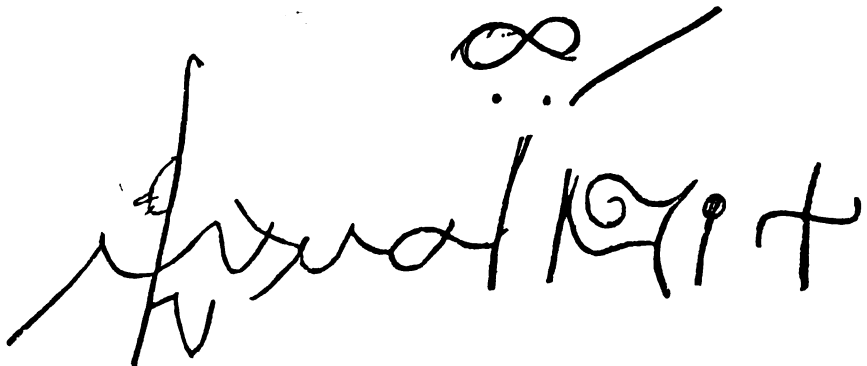
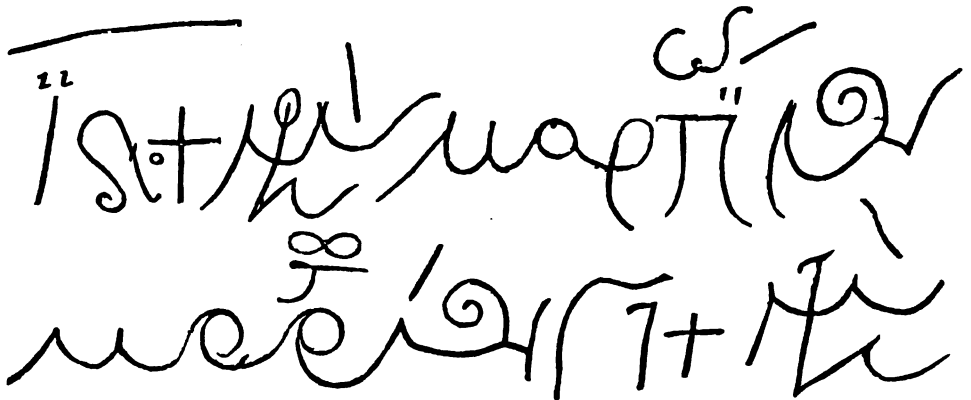
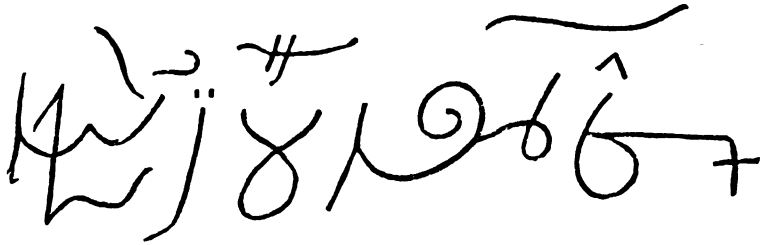
causabatur : nunc affirmabat perfectam rem casu Α θέντος ἢ γραμμάτων ἤτοιυτο. Κατανεύει πρὸς esse corruptam ; nempe cum ad lucubrum diploma τοῦτο ὁ Ἀλέξιος ὁ ἀρτιφανεὺς βασιλεὺς. Καὶ με- Variæ lectiones ex cod. Coislin.

ἢ βεβαιωθέντων.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

fuerit ista subscriptio, et an imperatoris nomen expresserit, video controverti. Procopius, in *Hist. arcana*. tradit Justinum imp. quatuor litterarum characteribus subscripsisse : quæ fuerint istæ, non explicat. Anastasius ad act. 10 octavæ synodi subscripta imperatorum nomina diserte scribit. Non tamen characterè distincto, sed arcanis quibusdam nodis et implicationibus litterarum describentur, inquit Alamannus, et ut verbo dicam, monogrammate, quo nomen magis intelligi, quam legi promptum est, ut ait Symmachus, lib. II, epist. 12. Certe apud Latinos monogrammatibus summorum pontificum, imperatorum, et regum, ut et in eorum monetis. Rabanus Maurus, abb. Fuld. lib. *De inventione linguarum* : *Litteræ monogrammatæ scriptæ nonnullis in locis inventuntur, ubi pictura cum musæo in pariete imaginis, aut in velis, vel alicubi aliter facta fuerit, ibi eorum no-*

mina cum congerie litterarum unum characterem pictores facere soliti sunt, quod monogramma dicitur. Charta Pipini I regis Aquit. apud Beslium : *Ut autem hæc nostræ excellentiæ auctoritas inviolabilis et inconcussa omni tempore permaneat, monogramma inserere curavimus, ac de annuli nostri impressione insigniri subter fecimus.* Annales Francor. Bertiniani, an. 854 : *Hæc communi procerum suorum consilio atque consensu decernunt, propriorumque nominum monogrammatibus confirmant.* Diploma Adalberonis I episc. Metens. apud Meursium : *Manu propria nostri nominis monogramma subtilus signavimus.* Denique Odo Cluniac. in Vita Burchardi comitis Corhol. : *Facto itaque testamento, monogrammate firmatur.* Verum etsi in confesso sit sua nomina integra exarasse, aut in monogrammatibus formam contracta imperatores ævi prioris, secus tamen de iis qui post annum 1200 vixerunt, dicendum est. Servantur enim in

τακαλεσάμενος; εὐθὺς Γεώργιον τὸν Μαγκάνην, δὲ καὶ ὑπογραφεὺς αὐτῷ ἐχρημάτιζεν, ἀνατίθεται τούτῳ τὴν τοῦ χρυσοβούλλου γραφήν. Ὁ δὲ ἐπὶ τρισὶν ἡμέραις ὑπερετίθετο, ἄλλο τε ἄλλας αἰτίας συνείρων, ποτὲ μὲν λέγων ὡς ἄρα κατάκοπος γεγο-

A descriptum a se jam fuisset, evolantis e lampade scintillæ ardere absumptum. Tali variarum ludificationum quasi mangonio Manganes negotii clausulam prorsum trudebat. Interim inde moventes Comneni Aretas occupant. Est is locus civitati

Car. Dufresnii De Cangii notæ.

Archivo regis Christianissimi Diplomata Balduini II imperat. Constantinop. annorum 1247 et 1248, bullis aureis et plumbis instructa; Epistolæ præterea duæ Andronici Palæologi Senioris Latina lingua in papyro scriptæ, prior ad Carolum Pulchrum Franciæ regem, altera ad Benedictum de Cumis Dominicanum, simili ferme litterarum rubrarum expressione subscriptæ. Nec sunt litteræ in monogrammati formam contractæ, sed majusculæ, et in totam pergameni, vel papyri, latitudinem, atque adeo in ipsum Diplomatum aut Epistolarum scriptum diductæ; characteribus adeo anomalis, et intricatis, ut ne vix quidem unus litterarum apex deprehendi queat. Sed ut cuius sit de ejusmodi subscriptionibus divinandis facultas, en damus fideliter excerptas ex ipsis archetypis, et in minorem redactas formam, cum in Diplomatis longe majori exarata sint, totamque explicatæ membranæ latitudinem impliant. Prior igitur subscriptio est Balduini II, in Diplom. an. 1247, quod a Duchesno in *Probat. Hist. duc. Burg.* refertur, 254 pag. 139; altera est ejusdem Balduini in Diplom. an. 1248, mens. Mart. quod nos descripsimus in *Hist. Gallo-Byzant.* pag. 22; tertia denique est Andronici Palæologi in Epistolis mox laudatis. Extant porro sparsim apud Martinum Cruisum in Turcogræciâ istiusmodi in Græcorum pontificum et nobilium Epistolis subscriptiones, quarum etsi interdum sensum et notationem reddiderit, vix est tamen ut ullus ex iis apex percipiatur. At in prædictis Diplomatis Balduini et Andronici, mensis videtur describi, non vero eorum nomen. Tradunt Pachymeres, lib. iv, cap. 29, et Gregoras, lib. iv, a Michaelē Palæologo imperatore concessum Andronico filio imperii collega, ut ei liceret γράφαιν δι' ἐρυθρῶν οὐκ εἰς χειρὶ, ANΔΡΟΝΙΚΟΣ ΧΡΙΣΤΟΥ ΧΑΡΙΤΙ ΒΑΣΙΛΕΥΣ ΡΩΜΑΙΩΝ. Ubi ms. Regius habet διεξοδικῶς γράφαιν δι' ἐρυθρῶν, etc., id est, latet, ut vocem hanc interpretatur Hesychius, expansis et diductis litteris. Verum id nominatum except Michaelē, ne μνησθῆναι se vivo posset, id est ascribere μνησθῆναι καὶ ἐδικτον, ut habet Gregoras, quemadmodum, inquit Pachymeres, solent imperatores, ὡς ἔθος τοῖς βασιλεύουσιν. Unde idem auctor lib. vii, cap. 1, narrat Andronicum, post patris Michaelis mortem, primum Diplomatis mensem et diem apposuisse: ἀρτι πρώτως μνηολογησάμενος πρόστιγμα, et lib. vi, cap. 36, scribit Michaelē, cum in extremis ageret, hoellum subscribentem, primam Novembris mensis litteram designasse, nec potuisse distinctis apicibus reliquum vocabali explere. Ex quibus constat eodem encausto, seu eadem rubrica, qua nomen proprium, mensem et indicationem exarata imperatores. Quod præterea figuratur ex Novella Manuelis de feris, in qua hæc verba sub finem habentur: Εἶχε τὸ, ΜΗΝ ΜΑΡΤΙΟΥ ΙΝΔΙΚΤΙΩΝΟΣ ἰδ', δι' ἐρυθρῶν γραμμάτων τῆς βασιλικῆς χειρὸς; id est, *Ascriptum fuit manu imperatoris rubris litteris, mense Martio indicationis 14;* et ex altera ejusdem Augusti, περὶ διαφορῶν, etc.

quæ iis verbis clauditur, Εἶχε τὸ, ΜΗΝ ΜΑΡΤΙΟΥ ΙΝΔΙΚΤΙΩΝΟΣ ἰδ', δι' ἐρυθρῶν γραμμάτων τῆς βασιλικῆς καὶ θαλας χειρὸς. Ubi observandum, iis in Novellis imperatoris nomen characteribus cinnabarricis 255 exaratum fuisse nequaquam adnotari, sed tantum mensem et indicationem: ita ut ea tempestate imperatores, non nomen suum, sed mensem duntaxat et indicationem Diplomatis et Bullis suis apponerent; cum alias non modo liberi, sed etiam præcipuis aulæ suæ officialibus subscribendi sua nomina per cinnabarrum facultatem concederent, ut ex Niceta in *Isaac. lib. iii, n. 5.*, constat. (a) Hæbeo præ manibus Epistolam Demetrii Palæologi Despotæ, Manuelis Palæologi imperatoris filii secundo geniti, ad Carolum VII, Francorum regem, datam ex Peloponneso 12 Decembris 1455, quam mecum communicavit V. C. dominus de *Vyon d'Herowal* de litteratis omnibus bene meritis, subscriptam rubris et grandioribus hisce characteribus, Δημήτριος ἐν χῶ τῷ θῷ πιστὸς Δεσπότης Ῥωμαί. Ὁ Παλαολόγος. Sigillum ex cera rubra papyro obducta litteris appositum aquilam, cum alis expansis, bicipitem, et cum bina coronula utriusque capiti imminente, representat. Sigilli vero inscriptio iisdem characteribus concipitur, quibus Epistolæ subscriptio. Jam vero cur imperatores mensem tantum et indicationem, litteris rubricatis, in Diplomatis et Bullis, non vero sua nomina, describerent, id causæ potissimum esse existimo, quod ex quo Bullarum, seu sigillorum, uti ea vocabantur, penduntium, usus apud Græcos invaluit, subscribi in iis nomina desierunt. Certe apud Gallos nostros, qui sigillis pendentibus uti cœpere ea ferme ætate, qua Græci Bullis, tum aureis, tum plumbis, scribere circa annum aut decimum sæculum, subscribi, inquam, nomina desiere in Diplomatis; cum antea non modo sigilla cerea ipsis chartis alligerentur, sed etiam apponerentur ipsorum monogrammata principum, aut eorum quorum erant Diplomata. Et certe, si bene auguror, in priore Balduini II Diplomate an. 1247 μνητὶ Ἰουλίῳ, id est, mense Julio, exaratum videtur, quo illud emissum constat, uti in altero, μνητὶ Μαρτίῳ, (emissum enim mense Martio) in tertio denique, quod est Andronici Senioris, μνητὶ Ματῳ; ubi vox, μνητὶ, contractis litteris describitur: atque ejusmodi subscriptio imperialis appellatur in Diplomate ejusdem Balduini an. 1244, quod habetur in *Historia nostra Gallo-Byzantina: In cujus rei testimonium præsentis litteras fecimus annotari, et Bullæ nostræ plumbæe munime roborari imperialis subscri, tionis characteribus insignitas.* Et in eo quod est an. 1268. *In cujus rei testimonium litteras nostras præsentis dedimus Bulla nostra aurea roboratas, nostris characteribus rubris imperialibus insignitas.* Quos quidem characteres rubros, non sui nominis, uti solebant imperatores, antequam Bullarum usus invaluisset, appellat Balduinus, sed tantum characteres imperiales rubros, id est, quos in Diplomatis describere solebant decessores sui.

(a) Exstat tamen novella alia ejusdem Manuelis Comneni in codice ms. bibliothecæ Regiæ sign. 2023, in qua illius nomen δια κανικλώματος, id est, per cinnabarrum, ex recepto tunc more subscriptum fuisse evincitur. Sic enim illa clauditur: ἐν ᾧ τὸ ἡμέρον, εὐσεβῆς, ὑποπροβλήτων ὑπεσθήματα κράτος· εἶχε δὲ τὸ συνήθες κανικλωμα, καὶ ὑπογραφὴν τοῦ βασιλέως, ταύτην, Μανουὴλ ἐν Χριστῷ τῷ Θεῷ πιστὸς; Βασιλεὺς, Πορφυρογενήτος, καὶ αυτοκράτωρ Ῥωμαίων ὁ κομνηνός· καὶ κατὰ μὲν ἀπρωρημένην βούλαν δια μεταξὺς ὀφείας καὶ ἐξῶθεν τὸ, Δια τοῦ Ἐπικανικλείου καὶ Δικαιοδότου Θεοδώρου τοῦ Στυκιωτοῦ τοῦ μεγάλου λογαριαστοῦ, κατὰ μῆνα Ἰανουάριον, μὴνός ᾿. — *Ex Addendis.*

proximus, eminens supra planitiem, atque inferius positus collis speciem ostentans, latere altero mare, altero urbem prospectantis; cæteris duobus ad septentrionem atque occidentem versis; omni vento perflabilis, limpidæ ac potabilis aquæ perennes habens scaturigines, plantarum tamen atque arborum adeo sterile ut sedulo a lignatoribus decalvatum credas. Hic olim imperator Romanus Diogenes amœnitatem prospectus et cœli solique salubritatem secutus, ad rarum usum rusticationis suburbanæ domos splendidas et excipiendis regibus pares ædificandas curaverat. In iis diversantes Comneni cum cæteris ducibus mittebant qui tentarent muros urbis, non machinis aut balistis tormentisve ejus generis, quarum rerum nec copia nec tempus aderat, sed velitationibus jaculatorum, ostentationeque hastatorum et cataphractorum militum quasi ad terrendos propugnantes.

κρῆς χέρην οικήματα λαμπρὰ καὶ ἀποχρῶντα πέμποντες ἀπειρωῶντο τοῦ τείχους οὐ δι' ἐλεπόλειον ἢ μηχανῶν ἢ πετροδόλων τῶν ὀργάνων, ἐπεὶ μὲν δ' ὁ καιρὸς ἐδίδου, ἀλλὰ διὰ πελταστῶν, καὶ ἐκρηδῶν καὶ δορυφόρων καὶ καταφράκτων ἀνδρῶν.

Sane non parum territus ipse Botaniates est; qui hinc Comnenos ad portas cum numero omnium generis exercitu, illinc Melissenum Nicephorum ad Damalium progressum cum copiis non minoribus parique proposito principatus invadendi cernens, ancipiti circumventus malo, cum quid cuique opponeret non satis sur peteret, parum bene sperabat de summa rerum, nec abhorrebat a consiliis abdicandæ potestatis summx : scilicet jam senior, ac multum mutatus ab illo qui olim fortissimus ævo florente nunquam spes suas circumscriberet muris atque ambitu civitatis, nisi vigorem illum frigus ætatis hebetasset. Propagatusque in civis est iste non satis dissimulatus principis timor, tanta vulgo consternatione ut passim nullis jam munitionibus fideretur; et pervia undique omnia hostibus futura metu turbante persuasi plurimi, defensandi curam immaturo luctu mutarent. At Comneni, præsertim novus Augustus, difficultatem capiendæ civitatis tum ex rei magnitudine, tum ex genere tumultuarii exercitus, quo utebantur, partim ex indigenis, partim ex alienigenis, nondum in tantam consensionem coaliti ut non levitas multitudinis et fluctus mobilium studiorum merito timerentur, prudenter æstimantes, optimum factu duxerunt si voluntates propugnatorum allicere promissis et in partes trahere tentarent. Talia secum Alexius tota nocte meditatus, primo mane in tabernaculum Cæsaris se confert, communicaturus cum illo consilium quod nox suggesserat, ejusdemque opera in ipsius executione usus. Egreditur enim cum illo ut secum venire vellet simul obi-

νῶς κατὰ τὴν ἡμέραν ἄλην, τῆς νυκτὸς μὴ δύνασθαι γραφὴν ξυντελέσαι, ἄλλο τε δ' ὅτι τὰ γεγραμμένα νυκτὸς σπινθὴρ ἐμπεσὼν ἀπετέφρωσε. Τοιαῦτα καὶ ἄλλα τε ὁ Μαγκάνης προφασίζόμενος καὶ οἷον μαγανευόμενος ἄλλο τε ἄλλως ὑπερετίθετο. Ἀπίραντες δ' ἐκαίθεν οἱ Κομνηνοί, καταλαμβάνουσι ταχὺ τὰς λεγομένας Ἀρετὰς. Τόπος δὲ οὗτος; ἀγχοῦ τῆς πόλεως διακείμενος ὑπερκείμενος μὲν τῆς πεδιάδος καὶ τοῖς κάτωθεν Ἰσταμένοισι καὶ πρὸς τοὺτον ὄρουσιν εἰς λορὴν ἀνατεινόμενος, καὶ τὴν ἐτέραν μὲν πλευρὰν πρὸς θάλατταν ἀπονεύων, κατὰ δὲ τὴν ἐτέραν πρὸς τὸ Βυζάντιον, ταῖς δὲ γε λοιπαῖς δυσὶ πρὸς ἄρκτον καὶ δύσιν, παντὶ ἀνέμῳ καταπνεόμενος, διειδὲς δὲ ὕδωρ καὶ πότιμον ἔχων ῥέον ἄει, φυτῶν δὲ καὶ δένδρων παντάπασιν ἀμοιρῶν· εἶπε; ἂν ὑπὸ τινῶν δρυτόμων ἐκπεφαλακρωσθαι τὸν λόφον. Διὰ γοῦν τὸ τόπου ἐπιτερπὲς καὶ εὐκρατον καὶ Ῥωμανὸς ὁ Διογένης ὁ αὐτοκράτωρ, βραστῶνης βασιλεῦσιν ἀνάγειρεν⁸¹. Ἐκεῖσε τοίνυν γενόμενοι

Ἐκεῖσε τοίνυν γενόμενοι ὁ δὲ γε Βυτανειάτης τὴν τῶν Κομνηνῶν τοιαύτην ἐπιχειρήσιν ὄρων πολυπληθῆ τε καὶ ἐκ παντοίων συνειλεγμένην ἀνδρῶν, καὶ πρὸς ταῖς πόλεις τῆς πόλεως ἐπιειρομένην⁸² ἤδη ἐγγίσει, τὴν δὲ γε Μελισσηνὸν Νικηφόρον περὶ τὴν Δάμαλιν φθάσαντα οὐχ ἤττω τούτων δύναμιν ἔχοντα καὶ τῆς βασιλείας ὠσαύτως ἀντιποιούμενον, μὴ ἔχων ὅ τι καὶ δράσειε, μὴδ' ἀντιπαλαμάσθαι· δυνάμενος πρὸς ἄμφω τὰ μέρη, ὑπὸ τοῦ γήρωος ὑπόψυχρός τε ὢν καὶ μᾶλλον περιδεής, κἂν ἐν νεότητι ἀνδρικόωτος ἦν, τοσοῦτον τότε μόνον ἀπέπνει, ὅσον αὐτὸν ἢ τοῦ τείχους περιβολὴ διεζώνουσε, καὶ ἀπενευέκει μᾶλλον πρὸς τὸ τῆς βασιλείας ἐκτεῖναι. Ἐνθεν τοι καὶ ἐκπληγῆς κατεχε καὶ θόρυβος ἅπαντας, καὶ ἀλώσιμα πάντα ἐδόκει γενήσεσθαι πάντοθεν. Ὡς δὲ δυσχερὴς ἡ τῆς πόλεως ἄλωσις τοῖς Κομνηνοῖς κατεφαίνετο (αἱ δὲ δυνάμεις ἐκ διαφόρων ξενικῶν τε καὶ ἔγχωριων συνελέγοντο· ὅπου δὲ πληθὺς διάφορος, ἐκεῖ καὶ τὸ τῆς γνώμης διάφορον καταφαίνεται), βλέπων ὁ τὸ νέον ἐνδεδυκὸς πέδιλον Ἀλέξιος τὸ δυσάλωτον τῆς πόλεως καὶ τὸ τῶν στρατιωτῶν καλλυθῶλον ὑποπαζῶν, εἰς ἐτέραν ἐτόρπετο γνώμην, ἵνα θωπείαις τισὶ καὶ ὑποσχέσειν ὑποποιησάμενός τιςας τῶν φυλαττόντων τὰ τεῖχη καὶ κλέψα; αὐτῶν τὴν γνώμην, οὕτως αἰρήσῃ τὴν πόλιν. Ταῦτα δὲ ὅλης νυκτὸς μελετήσας, εἰς τὴν σκηνὴν τοῦ Καίσαρος ἅμα πρωὶ παραγίνεται, ἀπαγγέλλων τὰ σκοπηθέντα, καὶ ἀξίων ἅμα συνέψασθαι οἱ καὶ κατασκοπεῖσαι τὰ τεῖχη, καὶ τὰς ἐπάλλεις ἀναθεωρῆσαι, καὶ τοὺς φυλάσσοντας (ἦσαν γὰρ ἐκ διαφόρων) καὶ διαγνώσθαι ὅπως δυνατόν ἐστιν ἀλῶναι τὴν πόλιν. Ὁ δὲ βασιλεὺς τοῦπίταγμα ἔφερεν, ἅτε τὸ μοναχικόν (47)

Varie lectiones ex cod. Coislin

⁸¹ ἀνήγειρεν. ⁸² ἐπαγομένην.

Car. Dufresnii D. Cangii notæ.

(47) Ἐτε μοναχικόν. Victus et captus a Turcis una cum Ursello Joannes ducas, Cæsar, a Michaele nepote, lytro soluto, redemptus, Constantinopolim

adluetus est, cumque ad Propon idem pervenisset, mutata veste, positoque capillo, monachum induit, sibi metu insa nepote ob affectatum a se imperium,

οὐπω πρώτῃ περιβεβλημένος ἄμφιον, καὶ συνεῖς ἄν ὅτι καταγελῶτο ἂν ὑπὸ τῶν περὶ τὸ τεῖχος ἰσταμένων καὶ τὰς ἐπάλλξεις εἰκότως τὸν πλησιασμὸν τῶν τειχῶν ἀνεδέυτο. Ὅπερ καὶ πέπονθεν. Ὡς γὰρ βιασθεῖς, τῷ Ἀλεξίῳ συνηκολούθηκεν, εὐθὺς αὐτὸν ἀπὸ τῶν τειχῶν ἐωραχότες τὸν ἀββᾶν (48) μετὰ τινος προσθήκης ὕβριστικῆς διετώθασον. Ὁ δὲ ἐπισυνάξας τὸ ἐπισκύνιον καὶ ἐνδοθεν ὕβριζόμενος παρ' οὐδὲν ἐλογίζετο, πρὸς δὲ τὸν προκείμενον σκοπὸν ὄλον εἶχε τὴν νοῦν. Εἰώθασι γὰρ οἱ φρόνημα στάσιμον ἔχοντες ἐμμένειν ἐφ' οἷς ἂν κρίνωσιν, τῶν δ' ἐξωθεν ἐπισυμβαίνοντων καταφρονεῖν. Ἐπυρθάνετο γοῦν, τίνες ἂν εἴεν οἱ ἑκασταχοῦ τοὺς πύργους φυλάσσοντες. Ὡς δὲ ἐνταῦθα μὲν ἐφροσάται τοὺς Ἀθανάτους λεγομένους ἐμάνθανε (στράτευμα δὲ τοῦτο τῆς Ῥωμαϊκῆς δυνάμεως ἰδιαίτατον), ἐκείσε δὲ τοὺς ἐκ τῆς Θούλης Βαράγγους (49) (τούτους

turus circum muros lustraturusque propugnacula et quod militum genus cuique ad defensionem esset impositum exploraturus, ut sic intelligeretur qua parte tentari proditio cum spe successus posset. Molestum id primo auditu accidit Cæsari. Cum enim is nondum monachicam unquam vestem induisset, merito verebatur cum tali habitu muris accedere propugnantium corona insessis quorum sannis et irrisionibus se traducendum providebat; nec eum fefellit sua provisio. Simul enim Alexium trahentem subimite **62** secutus apparuit, statim qui eum e muris viderunt abbatem cum contumelioso addito per irrissum et scommia salutarunt. At ille attracto in frontem cucullo alte abdens sese, de cætero obfirmatus, ludibriis cavillantium sudeque habitis, agere quod ceperat strenue perrexit, more magnarum mentium quæ inconcussa

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

uti narrat Bryennius et Zonaras. Redacto in ordinem Michaelæ, cucullam exiit, et in suburbano prædio haud procul a Constantinopoli, quod Morobundi appellabant, ejusque erat, privatam et a palatii turbis semotam vitam exegit, Botaniata scriptum obtinente, quod diserte innuit Anna. Verebatur igitur Joannes, ne si ad muros accederet, et militum, qui urbis custodiae invigilabant, et quibus nota erat ea quam pronuper deposuerat conditione, irrisionibus et sannis traduceretur: Ἄγε τὴν μοναχικὴν οὐ πάνυ πρῶτον βεβλημένος ἀμφιον, ut habet editio Hoescheli, id est, *ut qui non ante monachicum habitum exuerat*. Atque hic est verus et genuinus hujus loci sensus, quem frustra vir doctus sollicitat.

256 (48) Τὸν ἀββᾶν. Non abbatem, seu ἡγούμενον, sed monachum et patrem Joannem appellarent et salutarunt milites. Ita lib. xv, pag. 489, Basilium monachum, Bogomilicæ hæresis auctorem, τὸν δαιμονιώδη Ἀββᾶν vocat Anna, id est, *patrem, patrem*, quo nomine paulo ante donaverat, et compellantur vulgo monachi, præsertim senio ac vitæ sanctitate venerandi, apud Cassianum Collat. 1, etc. Sacra Constantini imp. in sexta synodo, an. e act. 1: Ἐκ δὲ τῶν Βυζαντιῶν μοναστηρίων ἐξ ἐκάστου μοναστηρίου ἀββᾶδας τέσσαρας. Ubi vetus interpres: *Ab unoquoque monasterio monachos quatuor*. Epiphanius Hagiopolita, *De locis SS.* ἔχει δὲ ἡ αὐτῆ μονῆ Ἀββᾶδα: χίλιους, καὶ χίλια κέλλια, id est, *monasterium monachos mille continet, et cellulas mille*. Ubi Morellus perperam *abbates* vertit, perinde ac Goarus apud Theophrastum in Leone II (a): Ἐκ τῶν ἀββᾶδων ἐν ταῖς πρωτίστοις θρόνοις Μετροπολίτας προεβλέετο, ubi *ex abbatibus* reddit, *pro monachis*. Reclusus Combesius in Joan. Damasceni Epistola ad Theophilum imp. de imaginibus, μήτε ἐξ ἀββᾶ κοινωῆσσι, *nulla item ulli monacho communionis jungendos* interpretatur. Apud Suidam, Ἀββᾶ, est, ὁ πατήρ. Aimoin. de Vita S. Abbonis abbat. Floriac. cap. 2: *Abba, ait, si ultima immutetur littera, patrem sonat in Achivorum lingua*. Imo, in Syriaca, ut auctor est Isidorus, lib. vii *Orig.* cap. 13: Regula S. Ferreoli, cap. 17: *Abbas, cui nomen patris est*. Eutychius patriarcha Alexandr. in *Orig. Eccl. Alex.* ex versione Seldeni: *Cum vero homines audierant episcopos vocitare patriarcham, abba, seu Patrem, inter se dixerunt, Nos episcopum quemlibet abba, seu patrem appellamus: et appellant episcopi patriarcham abba. Unde*

sane oportet ut vocemus nos patriarcham papam, id est, avum, cum sit Pater Patrum. Hinc qui vulgo abbates et archimandrite, Aimoino, lib. 1, *De mirac. S. Bened.* cap. 3, lib. 11, cap. 23; Adrevaldo, in *Hist. Translat. corp. S. Bened.* cap. 3; S. Bernardo, *De vita et morib. relig.* cap. 10, et aliis dicuntur *Patres monasteriorum, vel monachorum*; qua loquendi formula utuntur passim Regule veteres monasticæ, S. Pachomii, cap. 81, 107; S. Isidori, cap. 49, etc. Papias, *Abbas, Pater monachorum, nam abbas, pater Syriace dicitur*. Concil. Meldense, an. 840: *Talis abbatia (quæ paternitas Latino nomine dicitur) removeatur*.

(49) Ἐκ τῆς Θούλης Βαράγγους. Barangos, qui Malaterræ Varingi, Guaranos appellasse videtur Leo Ost. lib. 11 *Chron. Cassin.* cap. 58. Anna et cæteri sere ex Byzantinis scriptores Anglos origine fuisse opinantur. Cinnamus, lib. 1, de Varingis: Ἐθνὸς ἐστὶ τοῦτο Βρεττανικὸν βασιλεύσι: Ῥωμαίων δουλεύον ἀνέκαθεν. Pachymeres ms. l. vii, de iisdem: Οἱ ἐπὶ οἱ καὶ τῷ Ἐρβῆ Ἐγκλίτων δυτι συναμετέροις καὶ τρίτῳ παιδί εἰς φυλαχὴν ἐπιτετραπότο. Consentiant Bryennius, lib. 1, cap. 20; Codinus, cap. 7; Nicetas et alii. Verum reliquias fuisse Danorum, qui ab Anglia exacti, et Constantinopolim profecti, operam suam imperatoribus locarunt, ex Orderico Vitali, satis superque ad Villharduinum demonstrasse arbitrator, qui quod origine Dani Angliam incoluissent, promiscue Angli et Dani, eidem Villharduino conjunctim *Anglois et Danois* dicti sunt. Nam Anglos, quos Will. Malmeshuriensis, lib. 11, *De gest. Angl.* cap. 13, appellat, Danos vocat Saxo Grammaticus. Prior, de Alexio imp. verba faciens: *Multa noxia in peregrinos sacri itineris machinatus, Anglorum tamen fidem suscipiens, præcipuis familiaritatibus suis eos applicabat, amorem eorum filio transcribens*. Alter lib. xii *Hist. Danicæ*, de eodem Alexio, qui Erici regis Daniæ per urbem Constantinopolitanam transitum suspectum haberat, dum ille Hierosolymam tenderet an. 1098: *Ad hæc Danos summa a se familiaritate cultos eadem suspicionis occasione notabat, perinde ac majorem patrii regis (Erici), quam stipendiorum suorum respectum acturos. Inter cæteros enim qui Constantinopolitane urbis stipendia merentur, Danicæ vocis homines primum militiæ gradum **257** obtinent, eorumque custodia rex salutem suam vallare consuevit*. Quæ quidem non minimum præterea firmant, quæ Anna de Varingorum erga Augustos Byzantinos fidei integritate commemorat. Dani etiam dicuntur Alberto Aq. lib. iv, cap. 40.

(a) V. Nebridium a Mundelheim *Antiquarii monastici* epist. 119.

rebus semel decretis constantia hærentes quæcunque adversantia extrinsecus ingruant, contemnant. Interrogabat igitur urbem circumiens quinam essent qui quibusque turribus insisterent? Ut autem cognovit nonnulla quidem propugnacula, iis qui dicuntur Immortales, credita (est ea maxime peculiaris militia Romani exercitus), alia obtineri a Barangis e Thule profectis, (Barbari sunt armati securibus), alibi præsidere Nemitzos, gentem et ipsam barbaram, sed olim subactam a Romanis, et socia cum ipsa arma ferre assuetam: Alexio suasit ne Barangos neve Immortales aggrediretur. Hos indidem oriundos pro patria periclitari doctos a puero, sacramento insuper et singulari fiducia atque affectu imperatori obstrictos, mortem millies oppetituros potius quam ad aliquid in eum molendum adducerentur. Illos bipenni-

Α δὴ λέγω τοὺς περικλυτοὺς βαρβάρους, ἀλλαγθε δὲ τοὺς Νεμίτζους (50) (ἔθνος δὲ καὶ τοῦτο βαρβαρικόν, καὶ τῇ βασιλείᾳ Ῥωμαίων δουλεύον ἀνεκαθεν), φησὶ πρὸς τὸν Ἀλέξιον πραινῶν, μήτε τοῖς Βαράγγοις ἐμβαλεῖν, μήτε τοῖς Ἀθανάτοις προσεμβαλεῖν. Οἱ μὲν γὰρ αὐτόχθονες ὄντες τῷ βασιλεῖ πολλὴν τὴν εἰς αὐτὸν ἐξ ἀνάγκης ἔχοντες εὐνοίαν, θᾶττον ἂν τὰς ψυχὰς παραδοίεν ἢ πονηρόν τι κατ' αὐτοῦ μελετῆσαι πεισθῆσονται· οἱ δὲ γὰρ ἐπὶ τῶν ὤμων τὰ ξίφη κραδαινόντες (51) πάτριον παράδοσιν καὶ ὅσον παρακαταθήκην τινὰ καὶ κληρὸν ἔχοντες εἰς τοὺς αὐτοκράτορας πίστιν καὶ τὴν τῶν σωματίων αὐτῶν φυλακὴν ἄλλοι ἐξ ἄλλου διαδεχόμενοι τὴν πρὸς αὐτὸν πίστιν ἀκράδαντον διατηροῦσι, καὶ οὐδὲ ψιλὸν πάντως ἀνέξονται περὶ προδοσίας λόγον. Β Τῶν δὲ γὰρ Νεμίτζων ἀποπειρώμενος, ἴσως οὐ πρόβρω βαλεῖ σκοποῦ, ἀλλ' εὐτυχῆσει τὴν εἰσοδόν

Variae lectiones ex cod. Coislin.

⁵³ Desunt voces καὶ κληρῶν.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(50) Τοὺς Νεμίτζους. Ad imperatoris custodiam adhibitos Nemitzos testatur etiam Scylitzes in Romano Diogene. Guibertus Alexii defectionem describens lib. 1 *De gest. Dei* cap. 4: *Sed cum de officialibus palatii sub principe, qui, nisi fallor (fallatur dubio procul), Michael vocabatur, esset, et cuidam portioni plurimæ Occidentalium militum præses, quos excellentiores apud Græcum imperatorem, et ad ejus custodiam magis contiguos, ingenuita eorum probitas fecit, collecta ex subjectis militibus audacia, novas res contra ipsum principem moliri cœpit.* Natione Celtas fuisse Nemitzos scribit Zonaras, quo vocabulo non modo Galli, sed et Germani intelliguntur. Verum Nemitzos Germanis ascribit Leunclavius ad Glycam, aitque sic appellari Teutones, Slavorum lingua, et in *Pand. Turc.* cap. 63, ubi de Nemitzis hæc observat: *Habuerunt, inquit, vicinos Daci Germanos, puta Quados, Gothas, Gepidas, in quorum agro, qui nunc Csepientensis dicitur, incolæ præsertim Casemarco vicini, se Nemetzios nominant, voce de Nemetis (sic Ungari Germanos appellant, ut Wenedie nationes Nemitzos) et Sassiis composita, quæ Sassiis seu Saxonibus Germanicos significat.* Quam viri doctissimi de Nemetzis sententiam fuit Conradus abbas Usperg. scribens, Alexium Almannorum ope imperium occupasse: *Hic est perfidus ille Alexius, qui domino suo Nicephoro per quorundam Almannorum conductitiorum auxilium depulso, imperium ejus usurpavit.* Germanos vero ad custodiam imperatorum longe ante hæc tempora fuisse detectos docet Lampridius in Alexandro Severo, quibus *Scurrarum* nomen tribuit, de qua voce multa habet Salmasius, Urbem *Nemetzi* dictam, quod a Nemetzis condita esset, circa Bohemiam statuit Dithmarus, lib. vii pag. 101.

(51) Ἐπὶ τῶν ὤμων τὰ ξίφη κραδαινόντες. Nicetas de Varangis, οἱ κατωμαδὸν τοὺς ἑτεροστομοὺς πελάκεις ἀνέχουσιν. Secures inter arma bellica, quorum in præliis usus fuit, reponunt tactici omnes. Harum aliaë ancipites habebant, alteræ velut hastæ cuspidem. Leo in *Tact.* cap. 5 § 3: *Ἐτέρα τριχούρια ἀμφίστομα, ἐξ' ἑνὸς μέρους, οἰονεῖ σπαθίον, ἐπὶ δὲ ἕτερον, ὅσον ξίφος, κονταρίου.* cap. 6, § 11. Σχιχούριον διστομόν, τὸ ἐν στόμα τριχίν σπαθίου ἐπίμηκες, καὶ τὸ ἕτερον τριχίν ξίφους κονταρίου, μακρόν καὶ ὀξύ. Eadem habet § 25, et Constantinus in *Tact.* pag. 10. Alterum securis genus describitur a Leone, cap. 6, § 25: *Τριχούρια ἑτέρα, ἔχοντα τὸ μὲν στίμα κοντόν, τὸ δὲ ἕτερον*

στρογγύλον. Ejusmodi securim ἡμιπέλεκκαν vocabant Græci, τὸ ἡμισυ τοῦ πελέκειος, τὸ ἐκ τοῦ ἑνὸς μόνου μέρους ἔχον ἀκμήν, ὃ καὶ δεξιότρολον καλοῦσι, ut est apud veterem Homeri interpretem. Qua quidem *dextralis* voce hac notione utitur Victor Uticens. lib. 1 *De persecut. Vandal.*: *Certatim ictibus dextralium aditum reserabant.* De tertia denique securis specie, hæc ibidem subdit Leo: *Ἐτέρα τριχούρια διστομα, τριχίν πελέκτων.* Prima ex his, a nostris *bisacuta* vulgo dicitur, quod esset ἀμφίστομος, seu διστομος, id est, ex utraque parte haberet aciem. *Ῥωμαίων διστομόν* in Apocalypsi cap. 1, *gladium bis acutum* veniit D. Hieronym. epist. 1. Willelm. Brito, lib. ii, Philip.

— *Nunc clava caput, nunc vero bipennis Excerebrat, sed nec bisacuta, sudisve, vel hasta, Otia vel gladius ducit.*

Eodem libro:

Ascia dum dextris, bisacuta securis, et ensis Fulminat.

Et inter poetas nostrates, ille qui vixit an. 1376.

*Trop bien jesoit la besaguë,
Qui est par les deux tecs aiguë.*

Alter:

*A la grant besaguë que le vieillart porta,
Le connent maintenant, cele part aprocha.*

At secures Danicæ, cujusmodi asinguntur Varangis, ἑτερόστομοι fuerunt, hoc est, una tantum parte acie instructæ, ut illæ quæ apud Leonem dicuntur habuisse στόμα, alterum κοντόν, alterum στρογγύλον. Deferebant vero Dani secures suas in humero sinistro, ut auctor est Willelmus Malmesbur. lib. ii *de gest. Angl.* cap. 12: *Securim Danicam in humero sinistro, hastie ferreum dextra manu gestantes,* et Rogerus Hovedenus, pag. 459: *Danicam securim auro argenteoque redimitam in sinistro humero pendentem.* His quemadmodum in præliis uterentur, indicat Silvester Giraldus in *Topogr. Hibern.* part. iii, cap. 10: *Securibus quoque amplis fabrii diligentia optime chalybeatis, quos a Norwegiensibus et Ostmannis sunt mutuati (venerunt Hiberni,) una tantum manu, et non ambabus in sec. ri percutebant, pull. ce desuper manubrium in longum extenso, ictumque regente. a quo non gulea caput in collum erecta, nec reliquum corpus ferrea lorica tricotura tuctur.* A Danis igitur ejusmodi secures accepere Angli, Scoti, et Hiberni: unde et *Anglicas* vocat idem Malmesburiensis, lib. iii, pag. 98. *Scoticas* Thomas Walsingh. pag. 105.

ἀπὸ τοῦ ὕπ' αὐτῶν τηρουμένου πύργου. Πείθεται ἄλλοι οὖν τὸ ἐντεῦθεν Ἀλέξιος τοῖς τοῦ Καίσαρος λόγους, ὥσπερ ἐκ θείας ὁμῆς τούσδε ⁶⁶ δεξάμενος. Διὰ τινος οὖν ἀποσταλέντος παρ' αὐτοῦ τὸν ἡγεμόνα τῶν Νεμίτζων (52) κάτωθεν ἐπιμαελῶς ἀνεζήτη ⁶⁷ ὁ δὲ ἀνωθεν προκούψας, πολλὰ τε εἰπὼν καὶ ἀκούσα; συντίθεται ταχὺ προδοῦναι τὴν πόλιν. Ἦκεν οὖν τὴν ἀγγελίαν ταύτην κομίζων ὁ στρατιώτης. Ἀκούσαντες δὲ οἱ ἀμφὶ τὸν Ἀλέξιον τὸ παρ' ἐλπίδας, περιχρᾶεις γενόμενοι, μάλα προθύμως ἐπιδαί-
νειν τοῖς ἴπποις ἡτοιμάζοντο.

aliter quam ut oraculo missa Alexius accipiens, certum a se statim hominem ad ducem Nemitzorum destinat qui eum ex muri exteriori crepidine sursum allocutus, post multa utro citroque verba de prodicione mox perpetranda cum illo convenit: rediitque statim ad Alexium ille ipse miles inchoandi negotii electus interpret, ejusdem specitius confecti nuntius: quo exhilarati duces alacriter se ad equos inscendendos comparabant.

Ἄμα δὲ τούτοις καὶ οἱ τοῦ Μελισσηνοῦ πρέσβεις σφοδρῶς ἐπέκειντο ἀπαιτοῦντες τὸν ὑπεσχημένον χρυσοβούλλον λόγον. Καὶ ὁ Μαγκάνης εὐθὺς μετακαλεῖτο κομίσων αὐτόν. Ὁ δὲ τὸν μὲν χρυσοβούλλον λόγον γεγραμμένον ἔχειν ἔλεγε, τὸ δὲ γε χρησιμεῦον σκεῦος (53) εἰς ⁶⁸ τὰς βασιλικὰς ὑπογραφὰς σὺν τῇ γραφίδι ἀπολωλεκέναι δισχυρίζετο, χρυφίνους ⁶⁹ ὦν ἀνήρ, καὶ θεῖνος τὸ μέλλον βῆστα προῖδειν, καὶ ἐκ μὲν τοῦ παρεληλυθότος θηράσαι τι συνοῖσον, τὸ δὲ γε ἐνεστώσῃ ἀκριβῶς διαγνῶναι καὶ, πρὸς ὅπερ ἀνβούλοιο εὐφυῶς μετενεχεῖν, ἐπισκιάσαι τὸ ⁷⁰ πρᾶγμα, εἰ μὴ ⁷¹ θελήσῃ. Ἀνεδάλλετο γὰρ τὴν τοῦ χρυσοβούλλου γραφὴν ὁ Μαγκάνης ⁷², μετεώρους τὰς ἐλπίδας διδοὺς τῷ Μελισσηνῷ. Ἐδέδειε γάρ, μὴ τοῦ χρυσοβούλλου τάχιον ἢ προσῆκε ⁷³ καταπεμφθέντος αὐτῷ, ὃ τὴν τοῦ Καίσαρος ἀξίαν τούτῳ ἐχαρίζετο ⁷⁴, τὴν Καίσαρα μὲν ἀποπέμψαιτο ⁷⁵, τῆς δὲ βασιλείας ὄλωσ ⁷⁶ ἐξέχοιτο, καθάπερ καὶ πρὸς τοὺς Κομνηνοὺς διαμεμνηυκῶς ἦν, καὶ σπουδάσειε τι θρασύτερον. Καὶ τοῦτο ἦν ἡ τέχνη καὶ τὸ μαγγάνημα τοῦ Μαγκάνη ⁷⁷ περὶ τὴν ἀναβολὴν τοῦ χρυσοβούλλου λόγου τοῦ Καίσαρος. Τούτων οὕτω τελομένων καὶ τοῦ καιροῦ κατεπείγοντος τὴν πρὸς τὴν πόλιν εἴσοδον, ὑποκαπάζοντες οἱ πρέσβεις τὸ δρᾶμα σφοδρύτερον ἐνέκειντο, ἐξαιτούμενοι τὸν χρυσοβούλλον λόγον. Οἱ δὲ Κομνηνοὶ φασὶ πρὸς αὐτούς: Ἐπει ἐν χερσὶν ἤδη τὴν πόλιν ἔχοντες ἀμικεν, ἐφ' ᾧ θεοῦ ἐπαρῆγοντος κατασχεῖν αὐτήν ⁷⁸, ἀπελθόντες ἀπαρτεῖλατε ταῦτα τῷ δεσπότῃ καὶ κερὶφ ὑμῶν. Καὶ τοῦτ' ἐπειπόντες, ὡς εἶπε κατ' ἐλπίδας ἡμῖν ἀπαρτήσῃ ⁷⁹ τὰ πρᾶγματα, σοῦ πρὸς ἡμᾶς παραγενομένου ⁸⁰, πάντα κατὰ βούλησιν ἀκολουθήσειε, καὶ κατὰ τὸ ἡμῖν καὶ σοὶ βουλευτόν. Ἀλλὰ ταῦτα μὲν πρὸς τοὺς πρέσβεις. Τὸν μάλιστα Γεώργιον τὸν

A ferus qui ferrum ex humeris suspenderent patrii moris tenacissimos homines famam iuviolatæ in Augustos fidei, ad quorum ideo tutelam corporum adhibentur quasi transmissam a patribus pretiosissimam hereditatem constantissime tueri solitos et paratos, ne primam quidem prodicionis mentionem æquis admissuros auribus. In Nemitzis unam restare spem; eorum si animos idoneis promissis experiretur, non longe fortasse aberraturum a scopo, et ostendi commodum in civitatem ingressum per turrem quam illi tuerentur. Hæc non

Tali rerum articulo legati a Melissenno vehementer instabant ut promissum diploma ipsis aliquando exhiberetur. Nec penes principem mora erat; verum accersitus Manganes scriptum quidem se habere perfectum dixit, cæterum thecam ubi ea quæ sunt usui ad subscriptiones imperatorias asservari solent, una cum stylo ipso casu incommodo perditam non posse nunc quidem reperiri. Hæc ille dissimulator summus pro ea prudentia qua futurum providere facillime, ex præterito utile aliquid venari, præsens demum accurate discernere, et in id quod ex usu esset dextre vertere consueverat: miro præditus artificio celandi, resque obvolvendi prætextibus quoties id factu bonum statuisset. Censebat autem e re tum esse si tenerentur adhuc suspensæ Melissenæ spes; ad quem si aurea quam quærebat bulla, qua ipsi dignitas Cæsaris asserebatur, citius quam necesse erat mitteretur, periculum esset ne is honore delato non contentus, cupiditate quam prius ostenderat imperialis ipsius fastigiū efferrī se sineret, et ab hac ambitione in facinus aliquod audax erumperet. Id veritus Manganes tali ludificatione diploma tunc quoque expedire differebat. Procuratores contra Melissenæ qui portas urbis patefactas Comnenis cernerent; suspectasque ideo insidiarum et astuti artificii has moras haberent, incumbabant instantius in petitionem bullæ aureæ promissæ. At eos Comneni postremo hoc responso dimiserunt: Quoniam urbem habemus in manibus, mox ejus Deo juvante potentes futuri, ite renuntiatu-
ri idipsum vestro domino: illudque addite, si cepta nostra Deus fortunaverit facile ipso veniente ad nos omnia ex utriusque partis commode conven-

Variæ lectiones ex cod. Coislīn.

⁶⁶ τούτους. ⁶⁷ ἀνεζήτη. ⁶⁸ πρὸς. ⁶⁹ χρυφίνους. ⁷⁰ τε. ⁷¹ μόνον. ⁷² Μαγγάνη. Sic semper. ⁷³ προσήκει. ⁷⁴ καταχαρίζετο. ⁷⁵ ἀποπέμψαιτο. ⁷⁶ ὄλωσ. ⁷⁷ τῷ Μαγγάνη. ⁷⁸ κατασχεῖν αὐτήν καὶ ἐπαρῆγοντος. ⁷⁹ ἀπαντήσει. ⁸⁰ πρὸς γενομένου.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(52) Ἠγεμόνα τῶν Νεμίτζων. Qui infra Gilpractus nominatur. Hic nescio quem Flandrensem comminiscitur Ordericus Vitalis, lib. vii: Per Rai-

mundum Flandrensem, qui præcipuus custos et janitor urbis erat, consulto civium patefacta est.

(53) Χρησιμεῦον σκεῦος. Vas scilicet in q. u.

tura. Ita expeditis Melissenii legatis Georgium Palæologum ad ducem Nemitorum Gilpractum mittunt prius exploratum quid is animi haberet, et si plane in promissi exsequendi voluntate constantem animadverteret, signum Georgius conductum ederet ex turri, quo in idipsam intenti Comneni perspeto, statim copias in patentem portam immitterent. Perlibenter id sibi demandatum munus Georgius accepit, vir in primis strenuus; et cum ad omnes militares functiones, tum ad expugnationes civitatum tanto animo tantoque impetu ferri solitus, ut qui ei, quod Homerus Marti tribuit, murorum eversoris adjunctum accommodaret, nequaquam inferius merito ejus illi nomen tribueret. Interca Comneni armati ipsi, armatisque copiis perite ordinatis in aciem, versus urbem turmatim ferebantur. Cum igitur præcessisset Palæologus sub vesperam, interimque dum rem transigit ex sententia eum Gilpracto, eoque bene volente, in summam evadit turrin cum suis, Alexiani ad conspectum urbis instructa, ut dictum est, acie provecisti castra palam melantur ac muniunt, speciem de industria offerentes quasi moram illic facturi essent. Verum ubi exiguo duntaxat nocturni temporis spatio consederunt eo loco, exsurgentes Comneni sic aciem struunt ut ipsi phalangis medium obtinerent cum lectis equitibus, et gravi armatura, **64** Floreque ipso copiarum, velutibus circum dispositis: sicque lento gradu procedentes sub diluculum mœnibus se admovent, ferro stricto tanquam impetum facturi: quo scilicet eos qui stabant in propugnaculis subito metu percellerent. Eo ipso commo- dum puncto temporis cum signum ex alto Palæologus constitutum edidisset patefecissetque portas, mistim in urbem exercitus subit, nullo militari ordine servata, sed temere quisque prout sors tulit cum clypeis, arcubus et hastis. Erat ea dies feria quinta majoris hebdomadæ, qua mysticum Pascha sacrificamus simul et comedimus, indictione quarta, anno sexies millesimo quingentesimo octogesimo nono, mense Aprili, quando universus exercitus peregrinis et indigenis copiis

A Παλαιολόγον πρὸς τὸν ἡγεμόνα τῶν Νεμίτιων Γιλ-
πράκτον ἐξέπειψαν, ἀπόπειραν ποιήσασθαι τῆς
γνώμης Γιλπράκτου, καὶ, εἰ διαγνοίη προθυμώμενον
δέξασθαι κατὰ τὴν ὑπόσχεσιν τοὺς Κομνηνοὺς, τὸ
δοθὲν αὐτῷ σύνθημα ποιῆσαι, ὅπερ αὐτοὶ μὲν θεα-
σάμενοι ἐπισπεύσουσι τὴν εἰσέλευσιν, αὐτὸς δὲ εἰς
τὸν πύργον ἀνελθὼν, θάπτον αὐτοῖς τὰς πύλας ὑπα-
νοίξει. Ὁ δὲ⁶⁹ προθύμως τὴν πρὸς τὸν Γιλπράκτον
δοιοπορίαν ἀνεδέξατο, πρῶτος ὢν ἀνὴρ εἰς τὰς⁷⁰
πολεμικὰς πράξεις καὶ πόλεων ἐκπορθήσεις. καὶ
τοῦτ' αὐτὸ, τειχεσιπλήτης αὐτόχρομα, εἶπες ἂν, ὃ
περὶ Ἄρεος Ὅμηρος (II. ε). Οἱ δὲ Κομνηνοὶ ὀπλισά-
μενοι καὶ τὸ ὀπλιτικὸν ἅπαν ἐμπειρῶς πάνυ κατα-
στησάμενοι, βραδίᾳ ποδὶ στείχοντες, ἰαδὸν πρὸς τὴν
πόλιν ἀπήσαν. Ἐσπέρας οὖν πελάσας τῷ τείχει ὁ
B Παλαιολόγος Γεώργιος, καὶ σύνθημα ἀπὸ τοῦ Γιλ-
πράκτου λαθὼν, ἀνεισιν ἐπὶ τὸν πύργον μετὰ τῶν
ἀμφ' αὐτόν. Οἱ δὲ γε ἀμφὶ τὸν Ἀλέξιον τέως μὲν
βραχὺ τι πρὸ τῶν τελευτῶν γεγονότες χάρακά τε
βάλλονται καὶ στρατοπεδοῦσι λαμπρῶς. Καὶ βραχὺ
τὸ μέρος τῆς νυκτὸς ἐπ' αὐτοῦ ἀλιτάμενοι, τὸ λοι-
πὸν αὐτοὶ τὸ μεσαίτατον εἶχον τῆς φάλαγγος ἄρα
τοῖς τῶν ἰππέων ἐπιλέτοις καὶ τῇ κρείττοις στρα-
τιᾷ, τό τε ψιλὸν διατάξαντες, βάδην τε προϊόντες
κατ' αὐτὸ τὸ περιόρθρον πρὸ τῶν τειχῶν ἀθρόον
καθίστανται. Καὶ πολέμου σχῆμα διεκτυπώσαντες
ἐσιδηροφόρου ἐξυμπαυτες, ἵνα τοὺς ἐντὸς κατα-
πλήσαιεν. Σύνθημα δὲ ἀνωθεν δόντος αὐτοῖς τοῦ Πα-
λαιολόγου, καὶ τὰς πύλας ἀνοίξαντος, συμμειδῶν
C εἰσῆσαν, οὐ σὺν εὐταξίᾳ στρατιωτικῇ, ἀλλ' ὡς
ἐτυχεν ἕκαστος, ἀσπίδας καὶ τόξα καὶ δόρατα φέ-
ροντες. Ἡ δὲ ἡμέρα πέμπτη (54) ἦν ἡ μεγάλη,
καθ' ἣν τὸ μουσικὸν Πάσχα θύομεν ἅμα καὶ ἐστιώ-
μεθα, ἐπινομήσεως τετάρτης ἔτους, ςφπθ' μηνὸς
'Απριλίου⁷¹. Καὶ οὕτως ἅπαν τὸ στρατόπεδον ἐκ-
ξενικῆς τε καὶ ἐγχωρίου δυνάμεως, ἐκ τ' αὐτοχθό-
νων καὶ τῶν παρακειμένων χωρῶν συνεληλυθὸς,
τὴν πόλιν ἐκ πολλοῦ παντοίοις εὐθηνοῦσαν εἶδεν,
ἐξ ἧπερ οὗ τε καὶ θαλάσσης συνεχῶς ἀρδομένην γι-
νῶσκοντες, ἐν βραχεῖ χρόνῳ εἰσεληλύθασιν⁷² διὰ τῆς
Καρσίου πύλης (55) ἀπανταχοῦ σχεδασθέντες περὶ τε
τὰς λεωφόρους, περὶ τε τὰς τριόδους καὶ ἀμφόδους,

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

⁶⁹ δὲ μάλα. ⁷⁰ Deest vocula τὰς. ⁷¹ μηνὶ Ἀπριλίῳ. ⁷² χρόνῳ διὰ τῆς καρσίου πύλης εἰσεληλύθασιν.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

asservabatur sacrum encaustum ex murice, aut cinnabari confectum, seu liquor purpureus, quo imperatores bullas et epistolas subscribebant: quod quidem aureum et gemmis distinctum depingit Nicetas in Manuele, lib. III, n. 4. Δοχεῖον ἐρυθροδάνου διὰλίθον χρύσειον. *Calamarium aureum margaritis et pretiosissimis gemmis insignitum*, dixit Petrus Diac. lib. IV, *Chron. Cassin.* cap. 13, idque cum caniculi formam effigiemque præferret, inquit Alamannus, ob id *caniculus* est appellatum, et a caniculo erat, qui Cæsari ejusmodi vas purpuramentarium ministrabat. Sed de caniculo plura nos infra ad pag. 358.

(54) Ἡ δὲ ἡμέρα πέμπτη. Capta est Constantinopolis ab Alexio anno a mundo condito juxta Græcos, 6589; Christi, 1081, indict. 4 april. 1.

D Feria v majoris hebdomadæ. Eusebius Pamphili in *Basilico*, de Alexio: Οὗτος ἤρθε τῆς βασιλείας ἀπὸ τοῦ ςφπθ' ἔτους, Ἰνδικτιῶνος δ', καὶ μηνὸς Ἀπριλίου α', τῇ μεγάλῃ πέμπτῃ, ὅτε καὶ ἡ ἀρπαγὴ γέγονε. Atque hinc supplenda littera numeralis, α', apud Annam, post vocem Ἀπριλίου. Vide pag. 295.

(55) Διὰ τῆς Καρσίου πύλης. Porta Charsia una fuit e Mediterraneis, ita nuncupata a Charsia Venetæ factionis duce, qui Theodosio Junio imperante murorum urbis instauratore, una cum Eulampio Prasinæ factionis principe arduicandum mœnium curam suscepit, ut est apud Codinum, in *Orig. CP.* Occurrit Charsiana porta apud Theophanem et Cedrenum in Apsimaro et Kli-

μη οικιῶν, μη ἐκκλησιῶν (56), μηδὲ αὐτῶν τῶν ἱερῶν ἄδύτων τὴν παράπαν φειδόμενοι, ἀλλὰ λείαν πολλὴν ἐκείθεν ἐπισυνάγοντες; τοῦ μέντοι ἀποκτείνειν μόνου ἀφιστάμενοι, τὰ δ' ἄλλα πάντα ἱταμῶς πάντα καὶ ἀναισχύντως ποιῶντες. Τὸ δὲ δὴ χεῖρον οὐδὲ οἱ αὐτόθρονες τῶν τοιούτων ἀφίσταντο πράξεων, ἀλλ' οἷον ἐκλαθόμενοι ἑαυτῶν, καὶ τὰ σφῶν ἦθη ἐπὶ τὸ χεῖρον ἀμείψαντες, ἀνευθριάστως καὶ αὐτοί, ἅπερ οἱ βάρβαροι ἐπραττον.

avaritia armata grassabatur. Caedibus modo temperatum est: cætera crudelitati libidinique frena laxata. Atque id, quod pejus erat, nihilominus aut irabat. Adeo cives ipsi sui oblii patriæque in ejus

Ταῦτα δὲ ὁ βασιλεὺς Νικηφόρος ὄρων, καὶ ὡς τὰ Β κατ' αὐτὸν ἐν στενῷ κομιδῇ κατήντηκέν, ἀπὸ τε τῆς δύσεως πολιορκουμένη; τῆς πόλεως ἀπὸ τε τῆς ἑω⁷² Νικηφόρου τοῦ Μελισσηνοῦ περὶ τὴν Δάμαλιν ἤδη αὐλίζομένου, μὴ ἔχων ὅ τι καὶ δράσεια, τῷ Μελισσηνῷ προτεθύμητο τῶν πρωτείων μάλλον παραχωρῆσαι. Κατασχεθεῖσης δὲ τῆς πόλεως ἤδη πρὸς τῶν Κομνηνῶν, μετακαλεσάμενός τινα τῶν πιστοτέρων αὐτοῦ ⁷⁴, παρεκελεύετο ⁷⁵ τὸν Μελισσηνὸν εἰσελθεῖν εἰς τὰ βασίλεια, ὅτινι συνείπετο καὶ σπαθάρεις τις (57) ἀνὴρ μαχιμώτατος. Πρὸ δὲ τοῦ φθάσαι εἰς ἔργον τὸν λόγον, ἡ μὲν πόλις ἐάλω, ὁ δὲ Παλαιολόγος, ἕνα τῶν ὑπ' αὐτὸν ἀναλαβόμενος, περὶ κατέισιν ὡς πρὸς θάλασσαν πορευόμενος. Περιτυχῶν δὲ τινι ἀκατίῳ εἰσεῖσιν εὐθὺς καὶ τοῖς ἐρέταις παρεκελεύετο, ὅπου ὁ στόλος κατὰ τὸ εἰθισμένον προσώρμιστο, ἀπευθῆναι ⁷⁶ τὸ σκάφος. Ἐγγιζῶν δὲ ἤδη πρὸς τὴν περσίαν ⁷⁷, ὁρᾷ τὸν πρὸς τοῦ Βοτανειάτου ἀποσταλέντα, ἐφ' ᾧ τὴν Μελισσηνὸν διαπεραιώσαι τὸν στόλον εὐτρεπίζοντα, καὶ τὸν σπαθάριον ἐντὸς μῆδ;

Variae lectiones. ex cod. Coislin.

⁷² Desunt voces. ⁷³ πιστοτέρων θεριπόντων αὐτοῦ. ⁷⁴ παρεκελεύετο διὰ τοῦ στόλου τόν. ⁷⁵ ἀπευθῆναι. ⁷⁶ περσίαν.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

notæ, Nicetam in Isaac. lib. 1, n. 6. Paulum Diac. lib. xx, xxii et xxiv. *Hist. Misc.*; Pachymerem lib. x, cap. 8; Cantacuz. lib. iii, cap. 85; Ducam, cap. 37 et 39, et alios. Eandem putat Leunclavius, quæ ultimis temporibus, et ante expugnata a Turcis Constantinopolim, *Caligarea* appellata fuit, a caligariis, sive sutoribus ad hanc portam habitantibus. Qui quidem locus idem etiam forte qui Τζαγγάρια apud Theophanem de seditione Victoriorum scribentem; Τζάγγα: enim calcei sunt, seu cothurni, ut pridem **259** monuerunt viri docti. De caligariis Constantinopolitanis agit Benjaminus Tudelensis, ubi de Constantinopoli.

(56) *Μὴ Ἐκκλησιῶν*. Guillelmus Apuliensis, lib. 1v.

Regni sede senex hac tempestate repulsus Prædictus fuerat, bellator Alexius illum Expulsi iurans, quia non injuria fratris Propter eum dimissa fuit, qui viribus auxit Imperium totis, tot nactis ab hoste triumphos. Omnibus imperii legionibus huic comitato, Præsidis vacua facilis labor urbe reperta Est superare senem. Fit monachus ille coactus. Deprædanda tribus datur urbs invasa diebus, Luxuribus exiit erat, manibus quoque sancta nefandi Atroce: per se loca non violare videntur.

A constans in civitatem quam ex longo referam norant opibus omnis generis, terrestribusque juxta æc maritimis proventibus divitem magna prædandi cupiditate per obliquam et inobservatam portam penetrans, per omnes plateas ejus vicus et angiportus innumerabiles et inæ timabiles clades sparsit. Non a domibus, non ab ecclesiis, ac ne a sacris quidem omnino adytis coercita rapacitas est, plane ubicunque præda erat, secunda religionis verecundius miles indigena quam Barbarus per viscera per omnem contumeliam debacchabantur.

Hæc videns imperator Nicephorus seque plane deprehensus in arcto sentiens, undique obsesa civitate, Comnenis ab occidente instantibus Melissenio ad Damalim castra habente, diu pendulus animi quid in tam lubrico rerum articulo consilii caperet, decrevit tandem experiri potius clementiam Melissenii, et ipsi oblato principatu eum sibi adjungere conari. Id consilium antea conceptum jam capta civitate sero denique aggressus exsequi, accersitum quendam e sibi Adissiniis misit qui Melissenium in palatium induceret. Comes ibat istius nuntio Spatharius quidam vir fortissimus. Capta sub id tempus urbe Palæologus uno e suis secum assumptum progressus ad mare casu occurrentem naviculam ingreditur, remigibusque imperat recia in eum locum scapham provehant ubi classis consuetam habebat stationem. Appropinquabat jam adverso littori emenso fere trajectu, cum eum videt quem diximus a Botaniate missum classem expedire ut ea Melissenium mox in urbem at-

Vide Leonem Ost. lib. iii, cap. 54, et Annam, lib. iii, pag. 80, 81.

(57) *Σπαθάρεις τις*. A spatha spatharii dicti. Est autem spatha, major gladius, Vegetio, lib. ii, cap. 15, qualem Carolo M. tribuit monachus Sanguis. lib. i, cap. 26; lib. ii, cap. 11, 17, 19 et 25. Spathariorum vero in palatio officium erat imperatorii corporis custodia, ad quod admissi tantum nobiliores: unde *gloriosi spatharii* dicuntur Aleuino epist. 3, crebroque ab imperatoribus ad principes legati missi, in *Annal. Franc.* an. 802, 811, etc. His præerat *protospatharius*, quæ dignitate functus, Alexio imperante, dicitur nescio quis *Ravendinos*, apud Ordericum Vitalem, lib. x et xi, pag. 778 et 830, qui forte idem cum Radino, qui præfectum urbi egit, de quo Anna, lib. iii, pag. 70. Diversi poro aspatharii fuerunt milites, quos *σπαθάτους* vocat Africanus, *De apparatu bell.* functione præsertim. Nam spatharii proprie dicti, palatinæ custodiæ addicti; spatharii vero universim milites spatha armati, seu *spatha cineti*, uti eos appellat Eunodius, epigr. 132. Idem etiam *spatharii*, qui aliis *armigeri*. Sic Narses qui Corippo *armiger*, Marcellino comiti et auctori *Chronici Alex. spatharius*; et apud Anastasium in S. Martino PP Olympii exarchi satelles, promiscue *armiger* et *spatharius* dicuntur.

que in regiam transportaret. Comes porro ejus Spatharius unam armatarum ad 65 usus bellicos navium intraverat. Hunc longe Palæologus agnitum, quippe olim sibi familiarem propius accedens consueta illa percontatur unde et quo iret, ac ut se in navem admittat petit. Metuens Spatharius quod Palæologum cum scuto et gladio cerneret: Libenter te acciperem, respondit, nisi viderem armatum. Ne sit hoc in mora Georgius inquit, En acinacem protinus et arcum si recipere annuis insuper et galeam abjicio. Securus eo pignore Spatharius Palæologum in navem accipit, officiose amplectens atque oscularis veterem amicum. At is vir vehemens cunctandique nescius, ne minimam quidem moram interposuit quominus destinatum exsequeretur. Insiliens quippe in proram sic remiges alloquitur: Quid agitis, quove pergitis malorum institores ingentium quæ in vestra ipsorum capita recident. Civitas, ut videlicet, capta est. Magnus qui modo erat domesticus nunc est imperator acclamatus; armatos novi Augusti satellites cernitis, proclamationem ejus qua fora omnia personant audistis; non est alteri locus in throno regio. Bonus Botaniates, esto. Sed multo Comneni meliores. Numerosus Botaniatis exercitus, at longe noster numerosior. Non igitur oportet vestram ipsorum vitam, uxoresque ac liberos prodere vos, sed animadverso civitatis statu per quam lotus noster vagatur exercitus palam signis erectis liberaque roce Alexium imperatorem ferens, illumque ipsum insignibus imperii ornatum usque in ipsas jam palatii fores prosecutus, proram vertentes accedite victori, et certamen vestra pernicie, si obsistere pergitis, duraturum matura deditioe dirimite, conditione vestra tanto futura meliore; quod si arripitis bene merendi occasionem novus princeps victoriae sue partem vestro beneficio debiturus est. His persuasi nautæ omnes in ejus sententiam transeunt; cum autem id spatharius moleste ferret, Georgius, quippe homo bellator et manu promptus, forti ei voce minatus est sese illum si renuere pergeret repente supra foros navis astricturum vinculis, forte etiam inde præcipitem in profundum abjecturum. Mox acclamationem Alexii præit, quam alacriter excepere prosecutique sunt remiges. Quoniam vero nondum quiescebat Spatharius correptum illum cuncto nisu reluctantem majore vi domans in navis constratæ tabulatio, ut dixerat, vinctum deposuit. Paulum inde promoveus clypeo acinaceque resumpto, eo appellit ubi classis erat, cujus omnes vectores nautasque imperatorem acclamare Alexium magna voce præiens impulit. Porro cum cui negotium Botaniates dederat classis

τῶν πολεμικῶν νηῶν. Γνωρίσας οὖν αὐτὸν πόρρωθεν πάλαι συνήθη τοῦτον ἔχων, παραπλεύσας καὶ προσειπὼν αὐτῷ τὰ συνήθη, ἐπυθάνετο ὄθεν καὶ ὅπη πορεύεται, καὶ μετ' ἑαυτοῦ ἀναλαβέσθαι αὐτὸν ἤξιου. Ὁ δὲ Σπαθᾶριος ξιφήρη τοῦτον ὄρων καὶ ἀσπίδα κατέχοντα, δειλιάσας φησὶ πρὸς αὐτὸν· Ἐὶ μὴ σε οὕτω καθωπλισμένον ἔωρων, περιχαρῶς ἂν ἔδεξάμην. Ὁ δὲ μάλα προθύμως καὶ τὴν ἀσπίδα καὶ τὸν ἀκινάκην καὶ τὴν κόρυθα ἀποθέσθαι κατετίθετο, εἰ μόνον θελήσει τοῦτον ἀναλαβέσθαι. Ὡς δὲ κατὰ θέμενον αὐτὸν τὰ ὄπλα ὁ Σπαθᾶριος; ἔθεάσατο, παρεκχωρήκει τῆνικαῦτα αὐτῷ τῆς εἰς τὸ ἴδιον πλοῖον εἰσελεύσεως, καὶ περιπλακεὶς κατηπάζετο μάλα περιχαρῶς. Ὁ δὲ Παλαιολόγος; ὁμοθυμαδὸν ὦν ἀνὴρ, οὐδὲ πρὸς βραχὺ περιμείνας, ἔργου ἤπτετα. Καὶ ὡς τὴν ⁷⁸ πρώραν ἀλλόμενος τοὺς ἐρέτας; ἐπυθάνετο, Τί, λέγων, ποιεῖτε, καὶ ὅπη πορεύεσθε κατὰ τῆς σφῶν κεφαλῆς κατὰ μέγιστα ἐπενεργεῖν πρᾶγματενόμενοι; Ἡ πόλις, ὡς ὀρᾶτε, ἐάλω. Ὁ ποτὲ μέγας δομέστικος, νῦν βασιλεὺς ἀνηγέρνεται, καὶ τοὺς ὀπλοφόρους ὀρᾶτε, καὶ τῆς εὐφημίας ἀκούετε· καὶ οὐκέτι χώραν ἕτερος ἐν τοῖς βασιλεῖσι ἔξει. Καλὸς μὲν οὖν ὁ Βοτανειάτης, ἀλλὰ καὶ οἱ Κομνηνοὶ πολλῶ κρείττορες. Πολλὴ ἡ τοῦ Βοτανειάτου στρατιὰ, ἀλλὰ πολυπλασίσιος ἢ ἡμετέρα. Οὐ χρὴ τοιγαροῦν τὴν σφῶν αὐτῶν ζωὴν, τὰς τε γυναῖκας καὶ τοὺς παῖδας προδοῦναι, ἀλλὰ διὰ τὴν πόλιν περιεθρησαντας, καὶ τὸ ὀπλιτικὸν ἅπαν ἐντὸς αὐτῆς θεασαμένους, τὰς τε σημαίας καὶ τὴν εὐφημίαν λαμπρὰν γινομένην ἀκούοντας, τὸν τε ποτὲ μέγαν δομέστικον νῦν βασιλέα τοῖς βασιλεῖσι πελάζοντα καὶ τὴν αὐτοκράτορα ἀρχὴν ἤδη περιζωνόμενον, πρῦμναντε κρούσασθαι, ἐτραλιχέα τὴν νίκην ποιησόμενος αὐτῷ προσελθεῖν. Οἱ δὲ τῆνικαῦτα τοῖς τοῦτου λόγοις ὑπειζαντες, πάντες τῆς αὐτοῦ γνώμης γεγόνασι. Τοῦ δὲ Σπαθαρίου δυσχεραίνοντος, ἠπειλήκεν ⁷⁹ ὁ ξιφηφόρος οὗτος Γεώργιος ὁ Παλαιολόγος αὐτοῦ που ἐπὶ τοῦ καταστρώματος τῆς νεῶς δεσμήσας καταλαβεῖν ⁸⁰, ἢ κατὰ τοῦ βυθοῦ ρίψαι. Εὐθὺς οὖν τῆς εὐφημίας ὁ Παλαιολόγος ἐξῆρχε, καὶ σὺν αὐτῷ οἱ ἐρέται. Τὸν δὲ Σπαθᾶριον καὶ μὴ βουλόμενον καὶ δυσχεραίνοντα ⁸¹, κατὰ τοῦ καταστρώματος δεσμήσας ⁸² κατέθηκεν. Παραπλεύσας; δὲ μικρὸν, ἀναλαμβάνεται τὸν τε ἀκινάκην καὶ τὴν ἀσπίδα καὶ οὕτω προσορμίζει ὅπου ὁ στόλος καὶ πάνδημον ἐποιεῖτο ἡδὴ τὴν εὐφημίαν. Ἐντυχὼν δὲ καὶ τῷ ἀποσταλέντι παρὰ τοῦ Βοτανειάτου, ἐφ' ᾧ τὸν στόλον ἀναλαβέσθαι, καὶ διαπεράσαι τὸν Μελισσηνὸν, εὐθὺς κατέσχευ αὐτὸν, καὶ λῦσαι τὰ πρυμνήσια παρεκελεύετο τοῖς ναυτικοῖς. Ἀποπλεύσας οὖν ἐκεῖθεν σῦναμα τῷ στόλῳ καταλαμβάνει τὴν ἀκρόπολιν (33), τὴν εὐφημίαν λαμπρὰν ποιούμενος.

Variae lectiones ex cod. Coislín.

⁷⁸ πρὸς τὴν. ⁷⁹ ἠπειλήκεν. ⁸⁰ δεσμότην καταλαβεῖν. ⁸¹ δυσχεραίνοντα καὶ μὴ βουλόμενον. ⁸² δεσμώτην.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(58) Τὴν Ἀκρόπολιν. Exstitit Acropolis Constantinopolitana ad orientem in prima urbis re-

gione, et in primo colle, e regione Scutarii, sive Damalici promontorii, in extremo urbis angulo, qui

Κάκιζε τοῖς ἐρέταις παύσασθαι τῆς εἰρσείας διε-
κελεύετο, καὶ ἀτρεμοῦντας ἐστάναι, ἐφ' ᾧ τοὺς ἐκ
τῆς ἐώας πειρωμένους ⁸³ διαπερᾶν, ἀπείργειν. Μετ'
ἄλλον δὲ πλοῖον θεασάμενος πρὸς τὸ μέγα παλά-
τιον (59) καταΐρον, τοῖς τοῦ ἰδίου πλοίου ἐρέταις
κελεύσας σφοδρὰν τὴν εἰρσειάν ποιήσασθαι, φθάνει
τοῦτο. Καὶ ὡς τὸν ἰδίον ἐθέασατο ἐν αὐτῷ πατέρα,
ἀναστάς εὐθύς τὴν προσήκουσαν γονεῦσι προσκῦ-
νησιν αὐτῷ ἀπέδιδου. Ὁ δὲ οὐ περιχαρῶς αὐτὸν
ἐθέασατο, οὔτε μὴν γλυκερὸν φάος ὠνόμασε καθάπερ
ποτέ δ' Ἰθακῆς οἱ Ὀδυσσεύς τὸν Τηλέμαχον θεασάμε-
νος (Ὀδ. π, 25). Ἐκεῖ γὰρ συμπόσιον καὶ μνηστῆ-
ρες, καὶ θυμῶνα, καὶ νευρὰ, καὶ τόξον, καὶ ἄθλον τῷ
νικησαντι ἡ σὺ φρων ἔκειτο Πηνελόπη, καὶ ὁ Τηλέμα-
χος οὐκ ἐχθρὸς, ἀλλ' ὡς υἱὸς πατρὶ ἐπαρήγων εἰσήει.
Ἐνταῦθα δὲ μάχη καὶ πόλεμος καὶ ἀντικαθιστά-
μενοι πρὸς ἀλλήλους κατὰ γνώμην ἦσαν θυμῶνα. Καὶ
ἡ θατέρου ἄτερον οὐκ ἐλάνθανε σχέσις, κἄν εἰς
ἔργον οὐπω τὰ τῆς γνώμης ἀπέδαινε ⁸⁴. Ἐνθεν τοι
καὶ μωρὸν αὐτὸν καλέσας ⁸⁵ ἐπυθόνατο λέγων·
Τί ὧδε ποιήσων ἡμεῖς; Ὁ δὲ φησὶν· Ἐπειδὴ ⁸⁶
σὺ δ' ἐμοῦ πυνθανόμενος εἶ, οὐδέην. Καὶ δὲ πρὸς
αὐτόν· Ἀνέχου μικρὸν, καὶ εἰ μου ὁ βασιλεὺς
ὑπακούσει, γνώσῃ μετ' οὐ πολὺ. Φθάσας οὖν ὁ
βῆθελς Νικηφόρος Παλαιολόγος ⁸⁷ εἰς τὰ ἀνάκτορα,
ἐπεὶ ἐσκεδασμένους ἐώρα τοὺς ξύμπαντας, καὶ περὶ
συλλογὴν τῶν χρημάτων ἡσυχολημένους, εὐκαταγω-
νιστοὺς αὐτοὺς οἰόμενος, ἤπειτο τὸν Βοτανειάτην
ἔθθνα! οἱ τοὺς ἀπὸ τῆς Θούλης νῆσου Βαρδάρους ⁸⁸,
ὥστε δι' αὐτῶν ἐξωθῆσαι τῆς πόλεως τοὺς Κομνη-
νοὺς. Ὁ δὲ γε Βοτανειάτης, ἀπαξ τὰ περὶ αὐτὸν
ἀπεργνωκῶς, ἐσχηματίζετο μὴ θέλειν ἐμφύλιον γε-
νέσθαι πόλεμον. Ἀλλ' εἰ γε κείθῃ μοι, Νικηφόρε,
φησὶν, ἐπεὶ εἰσω τῆς πόλεως γείνεσθαι οἱ Κο-
μηνητοὶ, ἀπέλλοις πρὸς αὐτοὺς πρεσβεύων τὰ πρὸς
εἰρήνην. Ὁ δὲ δυσανεσχέτων, ὁμῶς ἀπήει.

erant deleri facile posse existimans, a Botaniate petebat, daret sibi oriundos ex Thule insula Bar-
baros : cum iis se Comnenos ejecturum civitate promittens. Verum Botaniates in semel concepta
rerum suarum desperatione perseverans, abhorreere se a civili bello prætexebat. Sed si mihi credis
Nicephore, inquit, quandoquidem in civitatem ingressi Comneni sunt, illos a me conveni pacis aliquam
rationem cum ipsis iniurus. Gravis ea legatio Palæologo fuit; obivit tamen licet perinvitus.

Ἐπεὶ δὲ εἰσελθόντες οἱ Κομνηνοὶ τεθαρρήκοτες
ἔδη ἐκατέρωθεν περὶ τὸ πεδίον τοῦ μεγαλομάρ-
τυρος Γεωργίου τοῦ καλουμένου τοῦ Συκεώτου (60),
βουλευόμενοι ἦ ⁸⁹ χρῆ πρότερον ἀπελθεῖν εἰς τὰς

A ad Melissenum advehendum ducendæ ibi offendens
captum detinuit; nautisque statim præcepit reti-
nacula solverent. Quo facto cum classe ⁶⁶ omni
arcem occupat; ibique splendida lateque celebri
Alexii Augusti proclamatione repetita, nautas
omisso remigio jussit immotos quiescere. Quod
ita fieri volebat ut tanto certius Orientales Melis-
seni copias qui non nisi hac classe trajicere poterant,
freti transitu arceret, quem illa affectabant plurimum.
Paulo post cum navem vidisset ad magnam palatium euntem,
Georgius, repente nautis qui in eo in quo forte tum fuit navigio
erant, remigium ut quammaxime intenderent imperat.
Brevi ergo navim prius visam assecutus, patrem in ea
suam præter spem ac votum invenit, cui cum statim
exurgens eam quæ parentibus debetur venerationem
exhibuisset, non enim ille blande intuitus est, nec
dulce lumen appellavit, ut olim Ithacensis Ulysses
Telemachum primum a reditu visum; ibi enim convivium
et proci, et certamen, et nervi, et arcus, et præmium
victori pudica Penelope proposita, et Telemachus non
hostis, sed patri suppeticas filius veniens: hic vero
pugna et bellum et commissis ambo sententiis in
partes contrarias adversis studiis distracti: nec
alterum alterius cogitatio latebat, tametsi nondum
in opus apertum, animi consilium prodierat. Prior
ergo pater postquam stultum appellavit filium:
Quid hic, inquit, facturus venis? Cui Georgius:
Quandoquidem qui me interrogas pater meus es,
nihil. At pater: Exspecta, inquit, paululum; et si
quidem me imperator audiet, brevi scies quam te
merito stultum vocaverim. His dictis institutum iter
tenens Nicephorus Palæologus venit in regiam:
unde sparsos temere per urbem et prædæ studio
palantes Alexianos animadvertens, recte ut tunc

petebat, daret sibi oriundos ex Thule insula Barbaros : cum iis se Comnenos ejecturum civitate promittens. Verum Botaniates in semel concepta
rerum suarum desperatione perseverans, abhorreere se a civili bello prætexebat. Sed si mihi credis
Nicephore, inquit, quandoquidem in civitatem ingressi Comneni sunt, illos a me conveni pacis aliquam
rationem cum ipsis iniurus. Gravis ea legatio Palæologo fuit; obivit tamen licet perinvitus.

Interim Comneni quoniam ingressi erant urbem
omnia jam tuta, et navigare se in portu rati, circa
planitiem magni martyris Georgii qui Syceotes
dicitur, satis secure consultabant, an ad matres

Variæ lectiones. ex cod. Coislino.

⁸³ πειρωμένοι. ⁸⁴ ἐπέδαινε. ⁸⁵ καλέσας αὐτόν. ⁸⁶ ἐπέει. ⁸⁷ ὁ Παλαιολόγος. ⁸⁸ βαρραγγός. ⁸⁹ εἰ.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

a templo vicino, S. Demetrii vocatur; unde Μεγα-
λήτηριον ἀκρόπολιν, seu Acropolim S. Demetrii
appellat Ducas, cap. 38 et 39, ubi olim ante in-
stauratum Byzantium similis, si non eadem fuerat,
ut auctor est Xenophon, et Codinus in Orig. CP.
et ubi Bosphorus impetu maximo ad ipsam crepi-
dinem collis (in quo Eskisaraium, seu novum Sa-
raium hodie positum est) in Propontidem irruit.
V. Gyllium in CP. lib. II, cap. 2, et Leuncl. cap.
139.

(59) Μέγα Παλάτιον. Quod ea tempestate Con-
stantinianum appellatum scribunt Odo de Diogilo,
lib. IV, et Will. Tyrius, lib. XX, cap. 25, ad lit-
tus Propontidis, haud procul ab Acropoli et So-
phiana æde inædificatum. Vide Notas nostras ad
Villhard.

(60) Γεωργίου Συκεώτου. Superest etiamnum
D. Georgii ædes in Sycis, sive Galatino oppido,
uti testatur Mart. Crusius in Not. ad Malaxum.

ipsorum salutatum accursuri prius essent; an potius in palatium recta pergerent. Quo Cæsar cognito per quemdam e suis famulis illico missum graviter increpuit deliberationes otiosas imprudentesque moras. Castigata ergo tarditate strenue pergentibus occurrit circa domum Iberitzæ Nicephorus Palæologus eum mandatis Botaniatæ, quæ ipsius nomine ejusque assumpta persona sic exposuit: **67** *Senex ego jam et solus sum, non filium, non fratrem, non consanguineum habens ullum quem ut successurum intueri queam. Si ergo volueris (ad novum imperatorem Alexium sermonem dirigens) tu esto mihi adoptivus filius: et ego nihil minuat ex iis quæ tuas partes militiamque sequentibus promissisti, large omnia quantacunque sint præstabo; nec partem ullam imperatoris potestatis usurpabo tanquam mihi communem rem: sed ea tibi omni in solidum relicta vanam tantum imperii speciem nomine duntaxat tenus, acclamationeque ac rubris calcæis satis habeo retinere, quibus addo habitationem in palatio, libera administratione rerum plane omnium in tuo plenissime arbitrio relicta. His Comneni auditis verba sibi aliqua excidere passi sunt quæ speciem præferent non abhorrentium. Id cum audisset Cæsar repente occurrit minaci vultu, incitaturus etiam atque etiam ad palatium sublata omni mora invadendum. Ut apparuit dextera porta domum subiens, Comneni desilientes ex equis obviam illi pedites occurrunt, quos ille torvo fixos intuitu graviter objurgabat: *Quid cessarent? Cur infinita cunctatione pendere, periclitari, corrumpi sinerent spem ac successum inchoati negotii, sola, quam tandiu differrent, principalium ædium occupatione perpetrandi. Sic querens atque exostulans videt a læva parte ingredientem Palæologum Nicephorum cui pari vultu, nec obtutu magis placido: *Quid tibi cum his? inquit, quidve acturus huc venis, consocer? nihil quidem ut video perfecturus, ait Palæologus. Simul exposuit eadem quæ prius a Botaniate mandata in id obfirmante animum ut saltem umbram aut speciem imperii servaret, appellatione, rubris calcæis, purpura, domus regis usu contentam, toto imperio universaque administratione rerum adoptionis nomine Alexio delata relictaque: homo alioqui senex et nullius tam rei, quam quietis otisque cupidus. Hunc talia memorantem Cæsar acribus intuens oculis, superciliisque attractis: *Abi, ait, renuntia imperatori ea fortasse utiliter offerri potuisse ante captam urbem. Nunc seram mercis addictæ licitationem esse, nec****

A σῶν μητέρας, καὶ τὴν συνήθη προσκύνησιν κατὰ τὸ εἰθισμένον αὐταῖς ἀπονεύμαι, εἴθ' οὕτω πρὸς τὰ βασιλεία χωρῆσαι, μαθὼν ὁ Καῖσαρ ἀποστειλάς τινά τῶν αὐτοῦ θεραπόντων ἠπειλήστω, τῆς βραδυτήτος τούτους πολλὰ καταμεψάμενος. Εὐθύς οὖν ἀμφὶ ὁ τὸν οἶκον τοῦ Ἰβηριτζῆ (61) γενομένων, καταλαμβάνει Νικηφόρος ὁ Παλαιολόγος λέγων· Ὁ βασιλεὺς ὑμῖν τάδε μηνύει· Γέρωρ μὲν ἐγὼ ἦδη καὶ μόνος, μήθ' υἱὸν κεκτημένος, μήτ' ἀδελφόν, μήτε τινὰ τῶν γνησίωρ, καὶ εἰ βούλει (πρὸς τὸν ἀρτιζανῆ βασιλέα τὸν Ἀλέξιον ἀποτεινὼν τὸν λόγον) σὺ γενοῦ μοι θετὸς υἱός. Κἀγὼ οὐκ ἀφέλωμαι τι ὧν ἐκάστω τῶν συστρατευομένων σοι περὶ λωπτήρησι οὐδὲ τίς σοι ἐξουσίας ἐπικοινωνήσω βασιλικῆς, ἀλλὰ μόνον ἔσομαι ψιλῶν τοῦ τῆς βασιλείας μετέχων ὀνόματος, καὶ τῆς εὐφημίας, καὶ τῶν ἐρυθρῶν πεδίλων, ἔτι δὲ καὶ τοῦ διαναπαύεσθαι εἰς τὰ ἀνάκτορα. Σοὶ δὲ ἡ τῶν τῆς βασιλείας πραγμάτων μελήσει πάντως διοικήσεις. Πρὸς ταῦτα οἱ Κομνηνοὶ ῥήματά τινα συγκαταθέσεως ἐμφαντικὰ ἐνέφαινον· ἄπερ ἐνωτισθαί; ὁ Καῖσαρ, φθάνει τάχος πρὸς αὐτοὺς ἐπαπειλούμενος, καὶ πρὸς τὰ βασιλεία κατεπειγών. Ὡς δὲ δεξιόθεν τῆς αὐλίδος εἰσῆει, ἐξεληθόντες οἱ Κομνηνοὶ συναντῶσι πεζεύοντι αὐτῷ. Ὁ δὲ πολλὰ τούτους ἐμέμπετο. Ἀτενίσας δὲ ἐν τῷ εἰσιέναι καὶ τὸν Παλαιολόγον Νικηφόρον θεασάμενος ἀπὸ τῆς λαίδας αὐθις εἰσερχόμενος, *Τί πρὸς τὰ ἐνταῦθα, φησί, καὶ τί βουλόμενος ἦκεις, συμπένθερε; Ὁ δὲ, τελέσω μὲν ὡς εἴποις οὐδὲν, τὰς δὲ αὐτάς ταῖς πρώην κομίσιον ἦκω [αὐθις ἦκω] παρὰ τοῦ ἀτοκράτορος ἀγγελίας. Διετίστατο γάρ ὁ βασιλεὺς φυλάξαι τὰ ὑπεσχημένα, καὶ ὡς υἱῷ μὲν χρῆσασθαι τῷ Ἀλεξίῳ, ἐφ' ᾧ τὴν ἀτοκράτορα ἄρχῃν αὐτὸν ἀναδήσασθαι, καὶ τὰ τῆς βασιλείας κατὰ τὸ αὐτῷ διοικεῖν βουλευτὸν, ἐκείνον δὲ μόνον ὁ τοῦ τῆς βασιλείας μετέχειν ὀνόματος, καὶ τῶν ἐρυθρῶν πεδίλων καὶ τῆς καιρῆς ἀλουργίδος, καὶ τοῦ περὶ τὰ βασιλεία διαναπαύεσθαι, γέροντά τε ἦδη διτα καὶ βασιλῆος δεόμενον. Εὐθύς δὲ πρὸς αὐτὸν δρῶν ἐνατενίσας, καὶ τὰς ὀφρῦς ἐπισυναξάς, αὐτῷ φησιν· Ἀπελθὼν ἀπάγγειλον τῷ βασιλεῖ, ὡς ταῦτα ἦσαν ἄν συμφερώτατα πρὸς τοῦ τὴν πόλιν ἀλῶναι· τὸ δ' ἐντεῦθεν χώραν οὐκ ἔχει δλωσ τὰ τῆς πρὸς βασιλείας. Γέρωρ δὲ ἦδη ὧν ὑπετίστατο ὁ τοῦ θρόνου, καὶ τῆς σαυτοῦ φρόντισιν σωτηρίας. Ἀλλὰ ταῦτα μὲν ὁ Καῖσαρ. Ὁ δὲ γε Βορβλος τὴν τούτων μεμαθηκῶς εἰσέλευσιν, καὶ ὡς ὁ ὑπ' αὐτοὺς στρατὸς ἀπανταχοῦ*

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

⁹⁹ κατὰ. ¹⁰⁰ ἀτοκράτορος. ¹⁰¹ μόνου. ¹⁰² ὑπετίστατο.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ

(61) Τὸν οἶκον Ἰβηριτζῆ. Domum Iberitzæ statuit Codinus ad Acropolim: Ἔστι δὲ καὶ ὁ οἶκος τοῦ Τουδάκης, καὶ τοῦ Ὀδηριτζῆ, ὃν περ ἔχει ὁ Ἀκροπόλις. Scylitzes pariter, qui domum fuisse scribit Gregoræ, cognomento Iberitzæ, dignitate magistris, Constantini Ducæ, qui imperium sibi asserere

conatus est post Alexandri interitum, soceri: Διὰ πύλινος εἰσελθὼν τοῦ πρωτοβεστιαρίου Μιχαῆλ, **260** πλησίον οὐσίας τῆς Ἀκροπόλεως, ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ Μαγίστρου Γρηγοῦ τοῦ Ἰβηριτζῆ. Huius Gregoræ mentioni præterea Leo Grammaticus in Leone, pag. 484.

σκαδασθεῖς, περὶ τὴν λείαν ἐνασχολεῖται, καὶ τῆς τῶν λαφύρων συλλογῆς ὄλος γαγένηται⁹⁴ (οὔτοι δὲ μετὰ τῶν ἐξ αἵματος, καὶ ἐξ ἀγγιστείας προσηκόντων αὐτοῖς καὶ μετρίων ὀθνεῖων κατελείφθαισαν⁹⁵, ἀντικαταστήναι διέγωω τούτοις, λίαν εὐχειρώτοις οὔτι διὰ τὸν τοῦ στρατοῦ σκαδασμόν. Τοῖνον καὶ συναγαγῶν τοὺς ἐπὶ τῶν ὤμων τὰ ξίφη κραδαίνοντας ἅπαντας, καὶ ὅπσοι ἐκ τοῦ χώματος ὤρηγτο ἀπὸ τοῦ Κωνσταντίνου⁹⁶ φόρου μέχρι καὶ τοῦ λεγομένου Μιλίου (62) καὶ ἄνωθεν, μετ' εὐταξίας ἔτι πολλῆς στοιχηδὸν αὐτοὺς συνέταξεν· οἱ δὲ συνηπικότες ἴσαντο πρὸς μάχην παρεσκευασμένοι, ἀτρεμοῦντες⁹⁷ τῶς. Ἐπαὶ δὲ ὁ τριηκῆυτα πατριάρχης (63) χρηματίζων ἱεροπρεπῆς τῷ ὄντι ἀκτῆμων, καὶ πᾶν εἶδος ἀσκήσεως, ἥπερ οἱ ἐν ἐρημίαις καὶ ὄρεσιν ἐνδιατιώμενοι τῶν πάλαι πατέρων, διεληλυθῶς, κατηξίωτο προορατικοῦ καὶ θεοῦ χαρίσματος, πολλὰ τε πολλὰκίς προεπιπῶν⁹⁸ καὶ μηδέποτε διαψευσάμενος καὶ κανὼν καὶ τύπος ἀρετῆς τοῖς μετ' αὐτὸν χρηματίσας, οὐδὲ τὰ τῷ Βοτανειάτῃ συμπεσόντα παντάπασιν ἀγνοήσας ἐφαίνετο. Ἄλλ' ἔστε ἐκ θείας ἐπινοίας, ἔστε καὶ τοῦ Καίσαρος ὑποθεμένου (ἐλέγχετο γὰρ καὶ τοῦτο) καὶ πάσαι φιλιῶς πρὸς αὐτὸν διακειμένου διὰ τὸ ὕψος τῆς αὐτοῦ ἀρετῆς ξυνεθούλευε τῷ βασιλεὶ ὑπεκστήναι τοῦ βασιλείου θρόνου· Μὴ χῶρει, λέγων, πρὸς ἐμφυλοὺς πολέμους, μήτ' ἀντίβαινε Θεοῦ προστάξει. Αἵμασι Χριστιανῶν μὴ θέλε μινανθῆναι τὴν πόλιν, ἀλλ' εἴξας Θεοῦ βουλήσει ὑπέκστηθι τοῦ μέσου. Πείθεται τοῖς τοῦ ἀρχιερέως λόγοις ὁ βασιλεὺς. Δεδῶς δὲ τὸ τοῦ στρατοῦ ἀτάσθαλον περιζώννυται καὶ κάτεισιν ὡς πρὸς τὴν τοῦ Θεοῦ Μεγάλῃν Ἐκκλησίαν ἀπονευεσκῶς. Πλήρης δὲ συγχύσεως ὢν, λέληθεν ἡμφιεσμένος ἔτι τὴν τοῖς βασιλεῦσιν πρέπουσαν στολήν (64). Ὁ δὲ Βορίλιος ἐπιστραφεὶς καὶ ἀψάμενος

A compositioni relicto locum quia de re perditā tanquam adhuc sua pacisci pergeret. Senem quod se memorabat, eo valere debere ut nihilis ægre throno excederet aliam aetatem aliud robur poscente : salutarique prospiciendum putaret quæ obtineri simul cum dignitate, ut res tum erant, minime posset. Hæc Cæsar. At Borilus comperto Comnenianorum in urbem ingressu, animadversa que securitate ipsorum qui temere per omnes vicos sparsi dissipatique uni spoliatorum coactioni vacarent, facile ratus eos in tali negligentia deleri posse, necessarios omnes atque amicos circum se suos coegerat : adjunctisque illis quos diximus, qui secures ex humeris pro ensibus gestant ; insuper et iis qui a Chomate appellationem obtinent, omnes perpetua serie pulchroque ordine disposuit a Constantini foro usque ad Milium et supra ; et illi quidem instructi clypeis firmo animo locum tuebantur ad pugnam parati. Verum qui tum temporis patriarcha erat vir plane dignus illo loco vere pauper et monasticam austeritatem nihilo remissius quam qui olim in desertis et montibus debebant Patres in urbe retinens, quem etiam ferebant prophetiæ gratia præditum, ut qui multa prædixisset quæ vere acciderant ; certe ita viveret ut officii forma virtutisque exemplar æqualibus posterisque esset. Is, inquam, sive divino instinctu admonitus quo loco Botaniatæ res essent, quidque illo denique futurum esset, sive suggestione arcana Cæsar's (nam et id dicitur) qui admiratione virtutis ejus magnam a longo tempore cum patriarcha conjunxerat amicitiam, in tempore superveniens cum Borilus Botaniatem ad audendum excitabat, sapiens et denique creditum Augusto consilium dedit : ne dubitaret throno regio cedere, neve divina

Varia lectiones ex cod. Coislin.

⁹⁴ γαγένηται. ⁹⁵ κατελείφθησαν. ⁹⁶ Κωνσταντίνου. ⁹⁷ καὶ ἀτρεμοῦντες. ⁹⁸ εἰπῶν.

C. r. Dufresnii Du Cangti notæ.

(62) *Μίλιον. Miliare aureum* in 3 urbis regione ponit auctor urbis descriptionis, solus, quod sciam, qui *Miliare* dixerit, cum alii *Μίλιον* appellent. Sed hic *Μίλιον*, pro foro, in quo fuit *Miliaris* illa columna, accipi videtur, uti passim apud scriptores, qui *Μίλιου* mentionem agunt, quod ἀγορᾶν τοῦ Μιλίου vocat auctor incertus in Leone Bardæ filio. Illud esse quod Augustæum nuncupatur, et in eadem regione, quo miliare, collocatur, eonset Gyllius. Sane Augustæum, seu Augusteonem, forum ita dictum, et *Miliare* vicina fuisse, nec procul a *Sophiana æde*, testatur Nicetas in Alex. Man. F. cap. 6, et in Isaac. et Alex. cap. 2. In *Milio* suspensa rebellium capita scribant non semel Theophanes, S. Nicephorus, Paulus Diaconus, et alii. In eo etiam varias ædes exstructas auctor est Cedrenus, Codinus, etc. unde evidens est non semper *Μίλιον* pro ipsis *Μιλίι*, seu *Miliaris*, fornicibus, de quibus passim scriptores, accipi debere. Existit porro *Μίλιον* ante instauratum Byzantium, ut docemur ex Hesychio *Milistio*.

(63) *Πατριάρχης. Cosmas*.

(64) *Τὴν τοῖς βασιλεῦσι πρέπουσαν στολήν. Illam forte, quam καθημερινὴν vocat Codinus, De off. aulæ CP. cap. 6, n. 44, seu quotidianum im-*

peratoris amictum, quo ille induebatur extra stas ceremonias, et dies solennes, non forma, sed ornatus opulentia diversum. Id enim arguit quod mox subdit, avulsa a Borilo brachiorum illa ornamenta margaritis intexta, quæ solius Augusti erant, et inter imperatorios ornatus conspiciuntur in Bulla Aurea Balduini II, imp. cujus ἔκτυπον in Observationibus ad Villhard. a nobis representatur, tum ut ejusmodi hæc tempestate fuerint vestes imperatoriæ, tum etiam illa brachiorum ornamenta attentius lector inspicat ; ubi in quolibet brachio binas armillas, seu ut a Prisciano, Isidoro, et Anastasio Bibl. appellantur, *brachialia*, advertere est. Prior namque armilla, eam brachii partem, qua humeris illud connectitur, occupat ; cujus forte generis fuere armillæ, quas viri militares, ab imperatoribus et ducibus in rerum bene gestarum præmium acceptas, deferebant, sic dictæ, inquit Festus, quod *antiqui humeros cum brachiis armos* vocarent. Ebrardus de Bethunia in Græcismo :

Annulus est manuum, sunt armille scapularum

Atque perichelides exornant brachia nymphis.

Willelmus Brito in Vocabulario : *armillæ sunt proprie ornamenta armorum. Armilla altera inferior*

imperio repugnans rempublicam discernendam A
civilis bello, urbem Christiano cruore polluendam
daret; sed potius Dei voluntati cedens de medio
abiret. His parere certus imperator mox palatio
egressus præcingit se veritus petulantiam milita-
rem, et capite demisso pudore ac miseria plenus
ad Dei Magnam Ecclesiam tendit. Cum autem in
stolam oblitus est, quo animadverso conversus
brachium erant margaritis intextis vela distincta,
ea disjuncta a veste cætera, addens non sine sanna
et irrisione mordaci: nempe Hoc tibi nunc vere
convenit. Sic Botaniates in magnum divinæ Sa-
pientiæ consecratum templum perveniens ibi fretus loci sanctitate perstabat.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

rem exornat brachii partem; utraque latioris se- B
gmenti 261 instar, margaritis intextis distincta
quod, armillis vulgo tribuitur: armillas enim latius
extendi adnotat Hugucio. Sic Willelmus Malmesbur-
riensis, lib. II, *De gest. Angl.* cap. 42, binas in
unoquoque brachio armillas tribuit Anglis militibus,
quos ad Hardeknotum regem misit Godwinus: *Ratem auro rostratam, habentem 80 milites, qui
haberent in brachiis singulis armillas duas, unam
quamque 16 unciarum auri.* Eadem habent Florenti-
us Wigorn. et Rogerus Hoved. Atque hæc bra-
chiorum ornamenta, ut cæteros regios ornatus et
vestitus, quod non semel monemus, accepisse vi-
dentur Byzantini Augusti a Persis, apud quos in
usu illa fuisse, præter Ammianum, lib. XIII ex-
tremo, testatur Xenophon, lib. VI *De instit. Cyri*,
dum Abradate, ad prælium sese adornantis, arma-
mentam describit: Προσφέρει αὐτῷ ἡ Πάνθηια
γρυσὸν κράνος, καὶ περιβραχίονια, καὶ ψέλιξ
πλατεία περὶ τοὺς κάρπους τῶν χειρῶν. Nam per
περιβραχίονια videtur intellexisse armillam, quæ
superiore brachii partem exornabat: per ψέλιξ
vero, quæ etiam πλατεία, seu latiora, fuisse ait,
inferiorem. Sed et apud Theophanem, anno 17
Heraclii, legitur post fuscum et profligatum Rha-
zatem, Chosroæ Persarum regis exercitus ducem,
in ejus castris invenisse Græcos, seu Romanos,
enses plurimos, zonas auro distinctas, clypeum et
thoracem Rhazatis, ex auro solido conflatos,
præterea τὰ βραχίονια αὐτοῦ; quo loco Cedrenus
βραχίονια habet, quam vocem eadem notione usur-
pat Achines Ὀνειροκρ. cap. 127, et Joan. Tzetzes
ehil. 10, cap. 318, cum ait brachialibus brachia
sua exornasse Pannonas:

Καὶ πῆγεις δὲ στολίζουσι τοὺς ἑαυτῶν ὁμοίως
βραχίονιαι σιδηροῖς, χαλκοῖς καὶ ὑέλινοις.
Ἐνίστη δαστάριά τινα ἀστραγαλώδη,
καὶ ἑτερα τοιαῦτα δὲ δίχην βραχίονίων,
Δετμοῖς τισι συνδήσαντες βραχίονας φοροῦσιν.

Sed et observo brachionarium vocari ψέλιον ἀν-
δρός, in *Græco Lat.* Porro veterum Augustorum
brachias aptatas armillas, testatur Lucifer Calari-
tanus lib. *De non parcendo in Deum delinq.*, ad
Constantium scribens, ad quem legatus a Libanio
papa missus fuerat, pag. 292: *Debemus vereri
regni tui diadema, intaurum etiam, et dextrocheria:
debemus insignes quas esse censet vestes tuas hono-
rare, et despiciere verum Creatorem atque Rectorem?*
*Dextrale autem et dextrocherium idem esse pridem
docuit Salmastius ad Capitulinum.* Armillas etiam
inter imperatorios ornatus habuere Germanici
Augusti, quos illi (ut Byzantini a Persis) a Francis
mutuo accepere. Witikundus, lib. II *Gest. Saxonie*.

τῶν περὶ τὸν βραχίονα κεκολλημένων διὰ μαργάρων
πέπλων παραλύει τηνικαῦτα τῆς ἐσθήτος, φάμενος;
μετὰ τινος μυκτῆρος, καὶ σεσηρότος ἡθους, ὡς
Τοιοῦτο ἡμῖν ἐπ' ἀληθείας προσήκει νῦν. Ὁ δὲ εἰς
τὸν μέγαν τοῦ Θεοῦ νεῶν τῆς τοῦ Θεοῦ Σοφίας εἰς-
ελθὼν ἐγκαρτερῶν τέως ἦν ἐν αὐτῷ.

magna perturbatione prodiret, regiam prius exure
qui præcedebat Borilus, arreptis quæ circa ejus
quæ circa ejus
convenit. Sic Botaniates in magnum divinæ Sa-
pientiæ consecratum templum perveniens ibi fretus loci sanctitate perstabat.

describens inaugurationem Othonis Magni: *Pro-
cedit, inquit, pontifex cum rege, tunica stricta more
Francorum induto, pone altare, super quod insignia
regalia erant, gladius cum baltheo, chlamys cum
armillis, baculus cum sceptro et diademate.* Ubi
observandum chlamydem armillis conjungi, quod
ejus quodammodo pars essent, et cum chlamyde ad
brachia aptarentur. Dixi a Francis Germanos
ejusmodi accepisse armillas, quod satis testatur
Witikundus, qui Othonem more Francorum, nempe
decessorum ex Francia gente Augustorum, vesti-
tum depingit. Adde quod aureas armillas Francis
tribuit Gregor. Turon. lib. II *Hist. Franc.* cap. 42;
brachialia aurea, S. Audoenus in Vita S. Eligii,
lib. I, cap. 10. Idem scriptor lib. II cap. 39 de Bathilde
Regina (a): *Nec præter brachiales aureos super se
quidquam ornamentorum reliquit.* Ubi editio Du
Chesniana (b), *nilil præter manicas retinens.* Erant
igitur brachialia et manicæ Bathildis inter orna-
menta regia. Fortunatus in Vita S. Radegundis,
cap. 13: *Similiter accedens ad Cellam S. Jumeris,
die uno quo se ornat felix regina, composito ser-
mone ut loquar barbaro, stapionem, camisas, man-
icas, cofeas, fibulas, cuncta auro, quædam gemmis
exornata per circulum sibi profutura sancto tradit
al'ari.* Nec Francis duntaxat 262 nostris præci-
puum fuit armilla regie dignitatis insigne, sed et
apud Saxonicos Britannicæ reges. Tradit enim Si-
meon Dunelmensis, lib. II *Histor. eccles. Dunelm.*
cap. 13; Guthredum a sancto Cuthberto posita in
brachio ejus dextra armilla in regnum constitutum.
Virorum fuisse proprie armillas, pridem est cum
adnotarunt criticorum filii (c). Ab iis postea ad
feminas transierunt: Tertullianus de pallio:
*Armillis quas ex virorum sortium donis ipse quoque
matronæ usurpassent, omnium pudendorum conscias
manus inserit.* Sed et non olim tantum, verum etiam
sequioribus sæculis ejusdem fuerunt formæ, quæ
U virorum, hoc est, in modum latioris segmenti, quod
gemmis et lapillis, opereve Phrygio adornatum
brachii adnectebatur. Papias, *Dextralia, brachialia,*
genus ornamentum commune viris et feminis: ante
manicas portantur, et junguntur cum clavo. Quæ
non modicum illustrant quæ habet anonymus, *De
mirac. S. Fidis virg. et martyris.* cap. 5: *Arsendis
uxor Willelmi Tolosani comitis, fratris illius Poncii,
qui ab Artaldo posthæc privigno suo dolo interfectus
fuit, habebat armillas aureas, vel potius, quod ad
cubitum continuabantur, manicas miro opere gem-
misque insignitas.* Vita S. Eligii episc. Noviom.:
*Quoties brachiale aureum, pugnam (pungam) quoque
auro gemmisque comptam sibi subripuit, ut miseris
subveniret?*

(a) Tom. III, *Spicil.*

(b) Tom. I, *Hist. Fr.*, pag. 634.

(c) Hæpping *De insig.* pag. 98.

ANNΗΣ ΤΗΣ ΚΟΜΝΗΝΗΣ

ΑΛΕΞΙΑΔΟΣ ΛΟΓΟΣ Γ.

ANNÆ COMNENÆ

ALEXIADIS LIBER III.

69 ARGUMENTUM.

Alexius imperii res ordinat. Pacem dat Turcis. Bellum adversus Robertum parat.

PERIOCHE.

Botaniates monachi vestem et professionem suscipit. Maria ejus uxor qua fiducia quare causa domi exspectarit Comnenos. Suspicionem hominum de illa. Laudes ejus filii Constantini Ducæ, Irene imperatricis acclamatur opera Georgii Palæologi. Joannes Cæsar Cosmæ patriarchæ opera utitur ad Mariam palatio educendam. Mariæ forma describitur. Digressio de causa et occasione nuptiarum ejus cum Botaniate, quarum conciliator Joannes Cæsar fuit. Alexius coronatur a Cosma patriarcha. Joannes Xiphilinus Cosmæ decessor quando obierit. Eustratii Garidæ apud matrem Comnenorum grati. Irene Alexii conjux coronatur a Cosma patriarcha. Alexii descriptio. Irenes, genus, ætas et forma. 70 Isaacii descriptio; ejus fortitudo bellica. Creatur ab Alexio sebastocrator. Nicephorus Melissenus fit ex pacto Cæsar. Corona imperatoris qualis; et in quo distincta a coronis sebastocratoris et Cæsaris. Taronitem sororis suæ virum Alexius protosebastum et protovestiarium, mox panypersebastum renuntiat. Adrianum et Nicephorum ejus fratres, illum protosebastum, hunc magnum drungarium classis. Dignitates novæ cum novis nominibus earum ab Alexio excogitatæ quam ob causam. Regnum ars artium. Cosmas patriarchatum abdicat. In ejus locum Eustratius Garidas eunuchus promovetur. Constantino Ducæ calcei rubri redditi. Maria palatio exit. Alexius captæ direptæque urbis coram patriarcha et synodo culpam supplex fatetur, et in salutarem pœnitentiam jejuniis quadraginta dierum, cum humi cubatione totidem noctium accipit et implet cum suis. Matrem religiosum secessum cogitantem administrationi rerum imperii præscit, ea de re Bulla Aurea que refertur. Ejus mulieris prudentia, religio, cæteræ virtutes, compositissima vitæ ratio. Templum sanctæ Theclæ qua occasione constructum ab Isaacio Comneno imperatore. Imperii miser status imminente hinc Roberto, illinc Turcis, arario exhausto, militari re perditâ. Alexius scribit ad præfectos provinciarum Orientalis tractus. Dyrrachium mittit Georgium Palæologum, muniturum eam urbem adversus Robertum. Scribit ad præfectos urbium Illyrici, ad Romanum pontificem, ad archiepiscopum Capuanum, ad principes ducesque Galliarum, ad ducem Longobardiæ, eos omnes qua promissis qua donis in Robertum incitans. Ad Henricum Alemaniam regem legatum mittit cum litteris quæ recitantur. Solymani Turcorum principis urbs regia Nicæa. Turcorum illinc ad Bosphorum sive Damalin cuncta vastantium incursiones Alexius coercet, maritimisque pulsos oppidis petere pacem cogit, quam iis largitur metu Roberti. Monomachatum Dyrrachio in Illyricum profugum, missa ad securitatis fidem Bulla Aurea revocat. Robertus sæda licet tempestate ac naufragio diminutis copiis, se ad Dyrrachii oppugnationem accingit. Ejus urbis, quæ olim Epidamnus, origines memorantur.

ΑΛΕΞΙΑΣ Γ.

Ἄρχη τῆς βασιλείας Ἀλεξίου τοῦ Κομνηνοῦ ᾧ. Α
Οἱ δὲ Κομνηνοὶ τὰ βασίλεια καταλαβόντες, παρα-
χρημα τὸν ἐπ' ἀνεψιῶν γαμβρῶν αὐτῶν Μιχαήλ, δ;

Initium imperii Alexii Comneni.

Interim Comneni occupato palatio Michaelēm, qui deinde logotheta secretorum fuit neptis ips-

Variæ lectiones ex cod. Coislín.

Desunt.

rum virum ad Botanicam statim mittunt. Is profectus comitante præfecto urbis qui tunc erat, Radenus nomine, imperatorem introducit in naviculam parvam, cum eoque pervenit in celebre monasterium Peribleptæ, ubi ambo magnopere incumbabant ad suadendum Botaniati ut monasticum habitum vellet induere. Quo id in tempus aliud differente, illi veriti ne in tam lubrico rerum statu aliquid a factione **71** nondum obtrita servorum illorum, et a Chomatensis nondum reconciliatis novi motus orirentur, rursus idem consilium longe instantius obtrudendo pervicerunt tandem ut coma eo ipso die detonsa angelico habitu orna-

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

¹ ὑστέροις καιροῖς. ² τηνικαῦτα. ³ προπέμπονται. ⁴ αὐθις νεωταρισθῆ.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(65) Λογοθέτης τῶν σεκρέτων. Hac etiam functione dignitate Gregorium Camaterium, Alexio imperante, auctor est Nicetas in Joanne, cap. 3. Logothetas plures fuisse in palatio Constantinopolitano, pridem observarunt viri docti. Logothetam vero qui ab Anna τῶν σεκρέτων indigitatur, eum putant Wolfius, Meursius. Salmasius ad Vopiscum, et Goarus, quem idem Nicetas in Man. lib. vii, cap. 1, cancellarii æquiparat: quod secus se habet. Cancellarii enim dignitas convenit logothetæ τοῦ δρόμου, qui a Nicephoro patriarcha CP. dicitur ὁ τῶν δημοσίων πραγμάτων τὰς ὑπομνήσεις διακομιζών, quique Edicta et Aureas imperatorum Bullas subscribat, ut ex Novellis aliquot Manuelis Comneni apud Car. Labbeum colligi datur: et quem eo nomine Bullarium et Caniculum servasse ostendimus ad pag. 338. At logotheta secretorum quis fuerit, quodve ejus munus, satis indicat idem Nicetas in Isaac. lib. iii, cap. 5, de Theodoro castamonita scribens, qui rerum summam Isaacius imperator tradiderat: Ἦν δ' οὗτος περὶ πραγμάτων ἔγχερσεν, καὶ μάλιστα περὶ τῆς δημοσίας συνεισφορᾶς δεξιότητος, καὶ λόγων σωφωτέρων μέτοχος ὄν καὶ λογοθέτην τῶν σεκρέτων προβαλλόμενος, etc. Ex quibus Nicetæ verbis data videtur castamonitæ dignitas logothetæ secretorum, propter usum et experientiam in re æraria, seu vectigali. Et sane studio illi operam impendisse mox prodit, cum ait castamonitæ concessisse Isaacium facultatem literis puniceis, quarum usus solius Augusti erat, ὡσημαίνεσθαι τοὺς τόμους δημοσίων λόγων, id est, subscribendi libellos publicorum exactationum; δημοσίον enim est vectigal. quod Latini publicum vulgo vocant. *Gloss. Græco-Lat.* τελώνιον, publicarium; δημοσιωνής, publicanus. Tribunalia vero in quibus lites de tributis et vectigalibus, et de eorum immunitate pertractantur, δημοσιακὰ σεκρέτα dicuntur Cedreno, ut his qui præerat, ὁ προκαθήμενος τῶν δημοσιακῶν δικαστηρίων, in Novella Manuelis Comneni. Denique Scylitzæ in Leone Phil. σεκρέτον τοῦ γενικοῦ nuncupatur tribunal, quod aliis σεκρέτον δημοσιακόν. Fuit enim γενικόν, ædes Constantinopoli a Constantino M. ut ferunt, extracta, vectigalibus et tributis recondendis, ut auctor est Codinus in *Orig.* ab Isaacio **263** Angelo demum eversa et destructa. Hujus secreti præses λογοθέτης γενικός, seu τοῦ γενικοῦ dicitur eisdem Codino, Constantino in Bisilio, Gregoræ, lib. vii, et aliis. Nicephorus PC. Καὶ τῶν δημοσίων φόρων λογιστὴν, ὄν λογοθέτην γενικόν οἶδε καλεῖν ἢ συνήθεια. Interdum simpliciter γενικός apud Suidam in Anastasio, Scylitzem in Basil. Maced. Leonem Nov. 44, etc. Inde *Logothesium Generale* apud Pauli. Diac. lib. xix

ἐν ὑστέροις ¹ λογοθέτης (65) τῶν σεκρέτων ἔχηματίσει, πέμπονται πρὸς αὐτόν. Ὁ δὲ ἀπελθὼν μετὰ τοῦ τότε ² ἐπάργου (ὁ Ῥαδηνός (66) δὲ οὗτος ἦν), εἰσαγαθὼν τὸν βασιλεῖα εἰς ἀκάτιόν τι μικρόν, ἀπέρχεται μετ' αὐτοῦ εἰς τὴν τῆς Περιδλέπτου μονὴν (67) περιώνουμον· εἶτα τὸ μοναδικὸν αὐτῷ ἄμφω προτρέπονται ³ ἀμφιάσασθαι σχῆμα. Τούτῳ δὲ ἐξ νέωτα τοῦτο ὑπερτιθεμένου, οὗτοι δεδιότες ἔτι ἐν συγχύσει καὶ ἀταξία τῶν πραγμάτων ὄντων, μή τι ἀπὸ τοῦ μέρους τῶν δούλων ἐκείνων, καὶ τῶν ἐκ τοῦ χώματος; νεωταρισθῆ ⁴, κατηπειγμένως τὴν τῶν τριχῶν ἀποκοπὴν αὐτῷ συνεβούλευον. Καὶ πειθεται τοῦτοις, καὶ τοῦ θγγελικοῦ (68) τηνικαῦτα ἀξιοῦται σχήμα-

B *Hist. Misc.* Est igitur logotheta τοῦ γενικοῦ, qui promiscue scriptoribus λογοθέτης τῶν σεκρέτων appellatur, nempe subaudita voce δημοσιακῶν, eratque præcipuus istius tribunalis judex. Hinc Nicetas Choniates, in librorum suorum Epigraphe, dicitur obiisse officium τοῦ μεγάλου λογοθέτου τῶν σεκρέτων, καὶ ἐπὶ κρίσει τῶν γενικοῦ.

(66) Ῥαδηνός. Radenorum illustris fuit Constantinopoli familia, ut auctor est Scylitzes, pag. 723, et Nicetas, in *Alex. Aug.* lib. iii, n. 1, V. Notata ad pag. 64.

(67) *Εἰς τὴν τοῦ Περιδλέπτου μονήν.* Monasterium Δείπαρæ sacrum, a Romano Argyro imp. exstructum, ut habent Zonaras, Scylitzes, Glycas, et Manasses, cujus hæc sunt:

Ὁς ἄγαν μεγαλοπρεπῶς τῇ Θεοτόκῃ κόρη Ἄνεδουμήσατο μονήν, ἧ Περιδλεπτος κλήσις.

Ad maritimos urbis muros exstitisse indicat, præter Annam, Gregoras, lib. vii. Καὶ ἀπελθὼν οἰκητήριον τὸ πρὸς θάλασσαν τετραμμένον μέρος τῆς Περιδλέπτου μονῆς. Ad locum nuncupatum Sigma statuit Scylitzes in Michaelæ Calaph. Zonaras ab ipso Botaniata ita instauratum scribit, ut secundum ab Argyro ejus conditor habitus sit. In eo humatus Argyrus, ut auctor est Scylitzes et Glycas: in eo etiam plurimæ olim et variæ exstitero sanctorum reliquiæ, e quibus fuit caput D. Clementis papæ et martyris, quod capta a Francis Constantinopoli ad Cluniacense monasterium delatum tradit Rostangus monachus, et corpus S. Pauli primi eremitæ, quod Jacobus Lanzuolus Venetias in ecclesiam S. Juliani transtulit an. 1240, ut est apud Sansovinum, in Venet. lib. ii. In id denique Manuel Palæologus imper. sub vitæ exitum concessit, ut referi Lucas, cap. 28. Adhuc stare aunt, Armeniorum sacris dicatum, et a Græcis *Sulina* vulgo appellari scribit Leunclavius in *Pand.* cap. 51. Fit præterea istius monasterii mentio apud Nicetam in Andronic. lib. ii, cap. 9; Pachymer. lib. v et xiii, cap. 15; Phranzeu, lib. i, cap. 39; Codin. *De offic.* cap. 15, n. 6; Leon. Allat. lib. ii *De Eccles. Occid. et Orient. perp. consens.* cap. 12, etc.

(68) Καὶ τοῦ ἀγγελικοῦ. S. Nicephorus CP. καὶ δὴ ἀγγελικὸν δὴ τοῦτο, καὶ ἀποστολικὸν τοῦ μοναχικοῦ βίου σχῆμα. Bryennius, lib. i, n. 5, τῆς ἀλουργίδας τὸ ἀγγελικὸν ἀνταλλαξάμενος σχῆμα. Adde Vitam S. Eupraxiæ virg. cap. 10. Ita monasticum habitum vocant Græci scriptores passim, ut vitam et conversationem monasticam. Ἄγγελικὴν πολιτείαν, Gregorius Theologus *Orat.* in sanctum baptisimæ et Euchologium Græcorum: Διαγωγὴν ἀγγελικὴν; Basilius in *Acetic.* ἀγγέλων διαίτην; Ignatius Diac. in Vita S. Nicephori patr.

τοῦ. Ὅα τὰ τῆς τύχης ! Ὑψοῦ μὲν αἶρει τὸν ἀν- A
θρώπινον βίον, ὅτε ἐπιμειδίῳν αὐτῷ θελήσει, καὶ
διαδημα βασιλικὸν αὐτῷ περιεβῆσαι, καὶ περιπορ-
φύρει τὰ πέδιλα· ἐπὶ δὲ τὰς ὀφρῦς τούτους ἐπισυν-
άξει *, ἀντὶ τῆς πορφυροῦδος καὶ τῶν στεμμάτων
τὰ μέλανα ῥάκη καταφιένουσιν. Ὅπερ δὴ καὶ τῷ
βασιλεῖ Βοτανειάτῃ ξυμβέβηκεν. Ἐρωτηθεὶς δὲ
παρὰ τοῦ τῶν συνήθων εἰ εὐφώρως τὴν μεταβολὴν
φέρει. φησὶν · Ἡ τοῦ κρέως με * μόνον ἀποχὴ (69)
ἀνιδ, τῶν δ' ἄλλων ὀλίγη μοι ἢ φροντίς. Ἡ μέντοι
βασίλις Μαρία σύναμα τῷ υἱῷ Κωνσταντίνῳ, ὃν
ἐκ τοῦ προεμβασιλευκότος Μιχαὴλ ἔσχε τοῦ δούκα,
ἔτι τοῖς βασιλεῖσι προσέμενε, δεδοικυῖα περὶ ξαν-
θῷ Μ. νελάῳ κατὰ τῶν ποιήσεων, πρόφασιν ἀδιά-
κλητον τῆς καρτερίας τὴν συγγένειαν ἔχουσα, B
κἂν τινες ὑπὸ φθόνου παρακεκνημένοι ἄλλ' ἄττα
περὶ αὐτῆς ὑπετόπασον. Προειφάκει γὰρ τὸν μὲν
γαμβρόν (70), τὸν δὲ θετὸν υἱὸν εἰσποιήσασθαι.
Ταῦτα δὲ ἀνέπεισεν αὐτὴν οἰκοδομεῖν, οὐκ αἰτία τις
κατὰ τοὺς πολλοὺς ἐπιφογος, οὐδὲ τὸ τῶν ἀνδρῶν
ἐκείνων ἐπαγωγὸν καὶ ἑ ἐπύροιστον, ἀλλὰ τὸ ἐπ'
ἑλλοστρίας εἶναι, καὶ μὴ συγγενῆ, μὴ συνήθη, μη-
δένα τὸ παράπαν ὀμύχθονα κακτημένην. Οὐκ ἤθε-
λεν οὖν ἀσυντάκτως ἐκείθεν ἐκστῆναι, δεδοικυῖα
μὴ τι κακὸν συμβαίῃ τῷ παιδί, ἀν' ἐκείθεν ἐξέλθοι *
πρὸ τοῦ ἐχέγγυόν τι ἀσφαλείας λαθεῖν· ὅποια ἐν
ταῖς μεταπτώσεσι τῶν βασιλέων συμβαίνειν εἰωθεν.
Ἦν γὰρ τὸ παιδίον καὶ ἄλλως ὤραλον καὶ ἔτι νέον,
ὡπῶ τὸν ἑβδόμον χρόνον (71) ὑπερελάσαν (καὶ οὐ
νέμεσις εἰ τοὺς ἑμοὺς ἐπαινοῖν, ὑπὸ τῆς τῶν πρα- C

retur. Ut fortuna in hominibus laetit modo alicui
excitato de pulvere quasi arridens diadema et
purpureo calceos induit : mox ubi supercilium
attraxerit pro purpura et corona saccum ei pul-
lum centonesque circumdat, ut nunc Botaniati :
qui a quodam familiarium interrogatus quo anime
mutationem ferret, respondit : molestam sibi
accidere abstinentiam a carnibus, cætera minus
negotii facessere. At Maria Augusta una cum filio
Constantino quem ex Michaelē Duca Botaniatis
decessore susceperat, adhuc in palatio hærebat,
metuens flavo Menelao, ut cum poeta dicam, cau-
sam fiduciæ talis nulli calumniæ obnoxiam neces-
situdinem cum Comnenis habens, quorum alteri
socrus, alteri mater per adoptionem erat, uti supe-
rius expositum est. Scio invidios, maledicos, ac
male feriatos quosdam alia omnia eique parum ho-
norifica de ea cogitasse jactasseque, quasi floræ
ætatis ac formæ freta conspectum victorum juve-
num nec natura ferorum aut aditu placatuque diffi-
cilium experiri affectasset. Quæ nec vera, nec si-
milia verorum reor ; minime dubitans quin tota
commorationis istius ratio fuerit, quod mulier alibi
nata, necessarios fidosque omnes procul habens
aliquem fiduciæ aditum ad victores nacta, eo ita uti
decreverit ut nequaquam temere ac tumultuario
regiarum ædium possessione cederet, quod fieri
nequiret absque periculo filii permagno, prius
quam adversus casus omnes qui in perturbatio-
nibus istiusmodi solent contingere suam salutem

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

* ἐπισυνάξει. * Deest vocula με. ἑ Deest vocula καί. * ἐξέλθη.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ

CP. cap. 12 : *Angelicam vitam*, Petrus Damian.
lib. vi, epist. 4, quia quod angeli semper agunt
in cælis, hoc fratres jugiter faciunt in ecclesiis, seu
monasteriis, ut ait auctor Vitæ S. Vedasti, n. 4,
apud Bollandum : vel ut D. Augustinus, lib. *De
sancta virginitate*, cap. 13, quia *virginalis integri-
tas, et per piam continentiam ab omni concubitu
immunitas, angelica portio est*, etc. Eodem loquendi
modo usi sunt etiam interdum Latini scriptores ;
anonimus in Vita S. Pauli Virdon. cap. 2. n. 5 :
*Notis itaque omnium, cum benedictione Patris mo-
nasterii, angelicum monachi schema induitur*. Flo-
rentinus Wigorn. an. 1084 : *Quia finem vitæ suæ
aspiciebat, tacito induebat se angelicam vestem*.
Cardinalis Ruthenensis in Epist. de ultima expu-
gnatione CP. tom. VIII. *Spicileg. Acher : Omnes
vos qui Deo perfecte dedicati, 264 habitum ange-
licam vitæ monasticæ estis induiti*, etc. Quemadmo-
dum autem angeli οὐρανοπολιται vulgo a Græcis
appellantur, a Latinis vero *celicolæ*, ut est in ve-
teri *Glossario Latino Arabico* apud Scaligerum in
Proleg. ad lib. *De emendat. temp.* ita monachi
Davidi monacho, ἐν τοῖς ὄρεσιν οὐρανοπολιται, et
Pachymeri lib. iv, cap. 27. οὐρανοπολιται ἐπίγτοι.
Braulioni Cæsaraugustano in Vita S. Emiliani
Cucullati, cap. 12, SS. Antonius et Martinus *celi-
colæ* dicuntur. Metaphrastes, seu auctor Vitæ S.
Theophanis Sigriani. cap. 14, Καταλαμβάνει πάλιν
ὁ μακάριος τὸ παρ' αὐτοῦ νεουργηθὲν οὐρανομίμητον
μοναστήριον. Vide D. August. lib. x *De civit. Dei*,
cap. 10.

(69) Ἡ τοῦ κρέως ἀποχὴ. Abstinebant enim ab
esu carniū monachi San-Basiliani. Vide Nicet.
in Man. lib. iv. cap. 6.

(70) Γαμβρόν. Cum utroque nempe Comneno,
Isaacio et Alexio, necessitudinem habebat Maria
Augusta. Isaacius enim Mariæ cognatam uxorem
duxerat ; Alexius vero adoptionis jure habebatur
illius filius. Quippe adoptione etiam honoraria et
spirituali contrabebatur affinitas, uti ex Senatore,
lib. viii, epist. 4, ostendi in Dissert. xxiii, ad Join-
villam, lib. x satis indicat, ubi de pseudodigeno
agit. Sed nec proinde Maria Isaacii socrus fuit,
sed affinis. Γαμβρός namque non semper generum
significat, sæpe affinem, inquit Budæus, ut apud
Latinos vocem, *gener*, passim usurpari constat,
Witkindum, lib. i et ii, *Gest. Saxon.* non semel,
Arnoldum Lubec. lib. ii, cap. 41 ; lib. iii, cap. 4 :
Malaterram, lib. ii, cap. 23, et alios passim. Vide
pag. 273, 276.

(71) Ἐβδόμον χρόνον. Χρόνος, pro annus, cre-
bro utuntur scriptores Byzantini. *Chron. Alexand.*
an. 42 Theodos. Jun. Ἐκράτησαν γὰρ δύο ἀρχὰς
ἐπὶ χρόνους τέσσαρας. Anastasius Patr. Antioch.
Orat. in Annuntiat. Deip. Ὅ δὲ καὶ ἐκ πατέρων
παρέλαβεν ἀρχὴν εἰδέναι χρόνου τὸν μήνα τοῦτον,
etc. Constant. Manasses,
Καὶ χρόνους ἐκολόθωσε πρὸς τοὺς δέκα.
Exstat Nicephori Xantopuli opus, cum hac Epi-
graphie : Σύνοψις τῶν ἀγίων χρόνου. Vide Glossog-
raphos.

filiique statum ac dignitatem idonea cautione a victoribus expressa munivisset. Erat ea justissima matris cura pro puero festivitatis et elegantiae admirabilis, adhuc septenni, (liceat mihi ubi res sinunt indulgere laudationi meorum) cujus suavitas sive loquentis, sive ludorum genere vario quos ferebat ætas corpus scitissime moventis, iudicio spectantium comparatione omni superior erat. Flava cæsaries, cutis candore lactis, vivido ubi opus foret rubore resperso, florens, qualis est rosarum primum calices rumpentium. Oculi non albi, sed quales accipitrum, scintillantes sub ciliis et tanquam ex aurea pala gemmeum fulgorem incredibili astantium voluptate vibrantes; cœlestis plane forma et terrenæ concretionis usu major, quam qui cerneret dignam putaret quæ amori tribueretur. Talis pueri charitas Mariæ vera causa fuit in palatio manendi; **72** quidquid contra fingant quos obtrectandi prurigo tenet, quorum nec imitari vitium nec probare sententiam possum, certioribus ad verâ fidem informata documentis Augustæ de qua loquor ipsius, in cujus ego a pueritia nutrita sinu ad ætatem usque supra octennem adolevi. Quo jam tum illa ex tempore pro tenerrimo amore quo me complectebatur nihil mihi suorum arcanum volebat esse: itaque ex illa memini me sæpius audire cum narraret quantum in metum de filii præsertim salute tum inciderit cum cedentem imperio Botaniatem vidit. Quod equidem meo et veritatis, ut spero, amantium iudicio haud paulo est ve isimilius, quam alia quæ multa feruntur a variis varia prout quisque benevole aut secus erga illam affectus est. De qua modo dicta sufficiant. Cæterum Alexius pater meus novus imperator ingressus palatium, propriam conjugem quintum decimum ætatis agentem annum cum sororibus ac matre, Cæsareque, paterno ipsius avo, in inferiori palatio reliquit. Sic enim a situ loci vocari consueverat. Ipse autem cum fratribus matre ac propinquis affinisque superius palatium obtinuit, quod et Bucoleon cognominatur, tali quadam de causa. Non longe a muris ejus portus visitur mœmore ædificatus, magno olim sumptu, ubi leo lapideus taurum capit, ut species simulat, vivum et reluctantem. Sed leo fortior arrepto bovis cornu cervicem ejus mordicus preniens usque in ipsu

α γμάτων ἀναγκαζομένη φύσεως), ἡδὺ μὲν οὐκ ἐν λόγοις μόνον, ἀλλὰ καὶ ἐν παντοίοις κινήσει καὶ περιστροφαῖς πατιγίων ἀπαράμιλλον, ὡς οἱ τότε παρόντες ὕστερον ἔλεγον, ξανθὸν καὶ λευκὸν, ὥσπερ γὰρ ἐρυθήματος μεστὸν ὄπου δέοι, καὶ ὅποιον τὰ τῶν καλῶν ἀρτι ἐξαστράπτοντα ῥόδα· οἱ δὲ ὀφθαλμοὶ οὐ λευκοὶ, ἀλλ' ἰέρακος εἰκότες καὶ λάμποντες (72) ὑπὸ ταῖς ὀφρύσιν, ὥσπερ ἐν χρυσῇ σφενδόνη· κἀνεῦθεν ποικίλαις τέρψει τέρπον τοῖς ὀρώντας, οὐράνιον τε καὶ οὐκ ἐπίγειον κάλλος δοκοῦν, καὶ τὸ ὄλον, εἶπεν ἂν τις ἰδοῦν, ὅποσον τὸν ἔρωτα γράφουσιν. Αὕτη ἡ ἀληθὴς αἰτία τῆς εἰς τὰ βασιλεία τῆς βασιλίδος ἔγχαρτερίας. Ἐγὼ γὰρ καὶ ἄλλως φύσει τὸ λογοποιεῖν καὶ καινὰ τινα ἀναπλάττειν ἀποστρέφομαι, εἰδυῖα σύνθεσις τοῦτο εἶναι τοῖς πολλοῖς, καὶ μᾶλλον ὀπηνίκα ὑπὸ φθόνου καὶ χαιρεκακίας ἀλλοκοῦντο, καὶ οὐ ταχὺ ταῖς διαβολαῖς συμφέρομαι τῶν πολλῶν· ἀλλὰ καὶ ἄλλοθεν τὴν ἐν τοῖς τοιοῦτοις ἀσφάλειαν ἔσχον, ἐκ παιδαρίου⁹ συντραφεῖσα τῇ βασιλίδι, καὶ οὕτω τὸν ἡγῶνον ὑπερέλασατο χρόνον. Πολὺ δὲ τὸ περὶ ἐμὲ φίλτερον ἔχουσα, τῶν ἀπορρήτων πάντων κεκοινώνηκε. Καὶ πολλῶν μὲν καὶ ἄλλων περὶ τούτων λεγόντων ἀκήκασα, καὶ πρὸς ἄλλους διαφερομένων, τῶν μὲν οὕτως, τῶν δὲ οὕτως ἐκλαμβανομένων τὰ ἴτε πραχθέντα, ἐκάστου πρὸς τὴν ἰδίαν τῆς ψυχῆς κατάστασιν, καὶ ὡς πρὸς αὐτὴν εὐνοίας ἢ μίσους εἶχε, καὶ οὐ πάντας τῆς αὐτῆς ἐώρου γυνώμης· ἠκηχάειν δὲ πολλαῖς καὶ αὐτῆς διηγουμένης; ὅποσα ζυμῆθηκεν αὐτῇ, καὶ εἰς οἶον φόβον καὶ μᾶλλον περὶ τοῦ παιδὸς ἐπεπίτωκει, ὀπηνίκα ὁ βασιλεὺς Νικηφόρος τὴν βασιλείαν ἀπέτίθετο. Καὶ κατὰ γε ἐμὲ κριτὴν, καὶ τοῦς πολλοῦς τῶν ἀρίστων καὶ ἀληθείας ἐπιμελουμένων ὁ τοῦ παιδὸς πόθος αὐτὴν ἐν τοῖς βασιλεῖσι πρὸς ὀλίγον τότε κατέσχηκεν. Ἀλλὰ τὰ μὲν περὶ τῆς βασιλίδος Μαρίας τοσαῦτα. Ὁ δὲ γε τέως τῶν σκήπτρων δραξάμενος Ἀλέξιος ὁ ἐμὸς πατὴρ εἰσω τῶν βασιλείων γενόμενος, τὴν μὲν ἴδιαν σὺν εὐνοῖαι πεντεκαίδεκατον ἔτος ἄγουσαν, σὺν ταῖς ἀδελφαῖς καὶ μητρὶ καὶ Καίσαρι τῷ πρὸς πατρός αὐτῆς πάππῳ ἐν τῷ κάτω καταλελοιπεί παλατίῳ¹⁰. Οὕτω γὰρ ἐφθασε καλεῖσθαι, ἀπὸ τῆς τοῦ τόπου θέσεως τὴν ἐπωνυμίαν λαχὼν· αὐτὸς δὲ μετὰ τῶν ἀδελφῶν καὶ τῆς μητρὸς, καὶ τῶν ἐξ ἀγχιστείας προσηκόντων αὐτῷ γαμβρῶν, εἰς τὸ ὑπερκείμενον (73) παλάτιον ἀνεισιν, ὃ καὶ Βουκολέων (74) ἐπονο-

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

⁹ παιδόθεν. ¹⁰ παλάτιον.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(72) Καὶ λάμποντες. Vel ex hoc Annæ loco patet minime a Botaniata, post actum in ordinem Michaelæm, ademptos Constantino ejus filio oculos, quod perperam tradit Ordericus Vitalis, lib. vii, pag. 640, ut nec ab Alexio in monasterium S. Cyri translatus Constantinum, ubi ut mundo inutilis monachus factus sit, omnique vita sua cum servis Dei commoratus sit: quod sequentia satis declarant.

(73) Εἰς τὸ ὑπερκείμενον. Superius palatium, seu potius Magni palatii triclinium, ita appellatum respectu inferioris, cujus hoc loco meminit Anna: τὰ ὑπερκείμενα τῶν ἀνακτόρων eidem Annæ, lib.

xiv, pag. 443; τὰ καλὰτα τὰ ἐπάνω. Codino, in Orig. pag. 50; supereminens regia, Willelmo Tyrrio, lib. xx, cap. 25; quod scilicet ea palatii pars in tumultu mare attingenti in altitudinem circiter centum passuum edito, ut auctor est Gyllius, lib. i, Descr. CP. cap. 7, exstructa esset. Hujus conditorem Nicephorum Phocam fuisse censet Rhamnusius, quod eam palatii partem, quam inimicis impensis, muris cinxisse, et novis operibus manibus

(74) Βουκολέων. Anna, lib. vii, de Porphyraz

μάζεται ἐξ αἰτίας τοιαύτης. Καὶ γὰρ ἀγχοῦ τῶν
τούτου ταυχῶν λιμὴν (75) δι' ἐγχορήγου (76) καὶ
μαρμάρων πάλαι τῶν χρόνων ἐκδομήτο, ὅπου ὁ
λίθινος λέων ζωγρεῖ τὸν βοῦν. Ἔχεται γὰρ του κέρως τοῦ βοῦς, καὶ ἐξουχενίσας αὐτὸν, ἐμφύεται πως τῷ λαίμῳ
ἐξ οὗ δὴ καὶ Βουκολέων ὁ τόπος ὄλος ὠνόμασται, τὰ τε ἐν ἡπείρῳ οἰκοδομήματα καὶ αὐτὸς δὴ ὁ λιμὴν.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

hinc munitisse Phocam narrant Zonaras et Scylitzes, ad Bucoleontem statuere videantur Nicetas, in Manuele, lib. III, n. 4, cui sententiæ favet loci situs ciliior, et munitionibus aptus, adeo ut palam a Byzantinis Acropolis et tyrannorum nidus pars hæc palatii appellaretur. Certe Constantinopolitanum palatium non pulchritudine solum, verum etiam fortitudine omnibus quas unquam viderit munitionibus præstitisse tradit Luitprandus, lib. V, cap. 9. Unde non mirum si castellum non semel dicitur Villharduino, quod castri potius quam palatii formam præferret. Sed aliter de Bucoleonis palatii 265 conditore scribit Codin. in Orig. Lambeciana, qui illud Theodosio Jun. ascribit: Τὰ ἐπάνω τοῦ ταίχους πλάττια τοῦ Βουκολέοντος; ὁ Μικρὸς ἀνήγειρε Θεοδοσίος.

ιχιλίσι, ἀφορίων μὴ ὡς πρὸς θάλατταν πρὸς τὸν λιμὴνα, ὅσπερ οἱ πέτρινοι βῆες καὶ οἱ λέοντες. Scylitzes in Leone Armenio, εἰς τόπον ἐρχομένη, ἐν ᾧ βοῦς τε καὶ λέων ἔδρονται λίθινον καὶ τούτων ἐστὶ τὴν προσήγοριαν ὁ τόπος, Βουκολέων ὀνομασμένος. Zonaras in Niceph. Phoca, Βουκολέων ὁ ἐπίρας ὠνόμασται, ἐστὶ λίθινος λέων λελάξευτο ἐν αὐτῷ, βοῦς ἐπιθετικῶς ὀνομασθεῖς, καὶ τῷ εὐωνύμῳ τοῦ κατέχων τὸ κέρως αὐτοῦ, καὶ περιστρέφων τὴν αἰχμήν τὴν τοῦ βοῦς. Quæ non parum illustrentur hic ab Anna de leonis et bovis invicem colluctantium lapideis, vel marmoreis statuis enarrantur: de quibus egisse Will. Tyrium lib. XV, cap. 25, ut Gyllius in CP. lib. I, cap. 7, monimus in Notis ad Villhard. n. 123. Hinc patet Rigordum an. 1205. Innocentium III, papam, lib. XV, ep. 53, perperam Buccam Leonis, et Sanutum, lib. III, part. II, cap. 1: Os Leonis palatium Bucoleonis nuncupasse, cum a bove et leone, quasi βοῦς καὶ λέων dictum sit, non vero a bucca, aut ore leonis. Bouchelyon, dixit etiam Villharduinus.

(75) Λιμὴν. A palatio vicino, seu potius a stantibus in ipso litore bovis et leonis statuibus, Bucoleonis portus appellatus est. Nicetas, in Manuele, lib. VII: Ἐκ τοῦ κατὰ τὸν Βουκολέοντα λιμὸς ἐν τῷ πύρῳ τοῦ πάλαιου νεῶν ἀνήγαγε. Scylitzes, τὸ τοῦ πάλαιου νεῶριον ἐν τῷ Βουκολέοντι. Βουκολέων simpliciter dici ut apud Leonem Grammaticum. In Leone et Constantino, pag. 479, 484, et 481. Interdum ab ipsa regia, seu palatio, λιμὴν τοῦ πάλαιου, Scylitzæ in Nicephoro; λιμὴν περὶ τὰ ἀνάκτορα, Zonaræ in Theophilo; βασιλικὸν νεῶριον, Paclhymeri, lib. V; Portus imperatoris, Bondelmontio. Ad hunc portum e palatio patebat accessus, qui Nicetæ in Alexis, lib. III ἀποθάρα τὸ βασιλικὸς nuncupatur, et a Wilhelmo Tyrio, n. XI, cap. 25, graphicè describitur. Primitus τὸ, et ante receptam Bucoleonis appellationem, τὸς Portus dictus fuit. ut est in veteri urbis descriptione, et Portus Juliani, de nomine Juliani arabicæ imperatoris, a quo exstructum fuisse scribit Zozimus, lib. III, et lex 5 Cod. de calcis ætorib. ab Anastasio Decoro purgatum, et mole prædum tutiorem effectum tradunt Marcellinus Comes, et Sidas in Anastasio. Justinianæum appellatum de nomine Justiniani imperatoris, qui e antequam imperaret habitabat, auctor est Amannus ex veteri scriptore. Domus vero Justiniani existit eo loci, ubi exstructa postea ædes S. Sergii et Bacchi, juxta portum Juliani. Tancem Justinus Junior, denuo purgatum, de nomine portus Sophiæ Augustiæ, priori abrogata appella-

guttur dentes infigit. Hinc non tantum locus totus, sed quæ circumstant in continenti ædificia, una cum portu ipso Bucoleon dicantur.

tionem, Sophiæ Portum nuncupari voluit, ut pluribus narrant Zouaras, Cedrenus, Glycas et Codinus. Describi a Corippo, lib. I De laudib. ejusdem Justiniani, cum agit de palatio Sophianarum in opposito Asiatico litore ædificato, facile concedet quisquis urbis Constantinopolitanæ descriptionem, quam ex Bondelmontio damus, serio intuebitur:

Pars prospicit una

Immensum pelagus, pars prospicit altera pontum: Pontum quem geninæ complexant brachia ripæ, Mœnibus appositis raptos contemnere ventos Et faciunt, præbentque solum statione quietum, Aequoreos frangunt abjecto marmore fluctus, Et prohibent refluxus angustis faucibus undas.

Hodie exaggeratum et obrutum tradit Gyllius, lib. II, cap. 15, locumque appellari Catergalimena, quasi portum triremium, unde Portæ vicinæ Catergalimenes nomen mansit ut auctor est Leunclavius in Pand. cap. 200.

266 (76) Δι' ἐγχορήγου. Lapides ad structuram peregre advectos hic designari opinatur eruditus interpretes. At materiam quamdam, non lapides, ἐγχορήγον fuisse diserte innuit Anna, lib. II pag. 139, dum enarrat, ut Cantacuzenus, munitionem, vel si mavis, arcem, ad Laodicæam, quam obsidione cinxerat, tumultuario extruxerit: eujusmodi arces describuntur a Leone in Tact. cap. 15, § 67 et seq. At enim murum διὰ ξηρῶν λίθων, ex rudi saxo, circulari forma, molitum in intervallo quod arenam, seu litus, et urbis mœnia adjacet: deinde intra illum ambitum arcem aliam. ἕτερον πολίχρον, δι' ἐγχορήγου ὕλης continuum ædificasse. Nec discrepat Porphyrogenneta, lib. De Adm. imp. cap. 29, ubi ἐγχορήγα a lateritio opere, et rudi perinde ac polito et quadrato lapide distinguit: Το αὐτὸ κάστρον οὕτε ἀπὸ βησάλων ἐστὶν ἐκτεταμένον, οὕτε ἀπὸ ἐγχορήγου, ἀπὸ λίθων τετραδίκων. Cum igitur ἐγχορήγον neque lateritium fuerit opus, neque ruderatio, aut quadratum saxum, sed aliud quoddam ab his diversum, multo videretur probabilius non ex alio loco importatum, sed in ipso loco, ubi ædificatur, erutum materiam designari, qualis est ex congestis cespitiis structura, et quam locus ipse suppeditat et χορηγεῖ, vel ἐν χώρῳ, seu loco ipso inventam; unde etiam accessi potest vocis etymon: rain et lapides, quos regio ipsa suppeditat, incores, seu encores, ut præfert codex Memmianus, appellat Frontinius, lib. De coloniis; quo loco apposite Rigaltius encores, quasi ἐγχορήγους, dictos censet, indigenas scilicet, nativos, natos in ipso solo. Grammatici quippe et Agrimensores sæpenumero solent Græca barbæ indlectere, quod in iis scriptoribus passim observare est. Frontinus, sed et lapides incores signati sunt. Arceriana fragmenta, alii ponunt silices, alii tiburtinos, alii enchoros, alii peregrinos, alii autem politos et scriptos. Quibus in locis incores, et encores lapides sunt quos idem Frontinus, De condit. agror. et Latinus, per tras naturales; Balbus, nativas; Innocentius, lapides nativos, quod est ex ipso solo; Mago et Vegoia, saxa ex ipso metallo vocant, hoc est, lapides erutos et effossos ex ipsius soli fodinis: nam et lapidum metalla dixit Ulpianus, ut et Cassiodorus, lib. III, epist. 9. Sic in Vitis Patrum enchores opponuntur peregrinis: Dixit quidam senex quia duo fratres erant vicini, unus peregrinus, et unus enchoris. Isidorus, lib. XII Orig. cap. 7, alia (ave-) enchoræ, quæ manent in locis semper, ut stru-

Tunc occasione commorationis in palatio Mariæ Augustæ, cujus superius meminimus, obortæ plorisque suspiciones sparsusque clanculariis susurris est rumor, novum principem Mariam Augustam ducturum conjugem. Id Ducæ, qui nihil eum vulgo sapiebant, non credebant illi quidem: sollicitos tamen eos non parum habebat matris Comnenorum antiquum in ipsos nec unquam dissimulatum odium, id quod ego sæpius ex ipsis audivisse memini. Cum ergo Georgius Palæologus ad arcem, uti dixi, classe perducta magna totius exercitus voce proclamaret Alexium et Irenem Augustos, despectantes e fenestris qui circa Comnenos erant, vetabant mentionem Irenæ fieri. Quibus audacter Palæologus, *atqui non vestra, inquit, causa tantam rem suscepi perfecique, sed ejus quam sileri frustra jabetis* 73 *Irenes*. Simul ingem inari attollique altius voces imperat Irenem cum Alexio proclamantium. Ea suspicionum semina ubere curarum segetem genti Ducarum progignebant: populo vero materiam sermonum dabant in Mariam. Verum impe-

Πολλοὶ μὲν οὖν, ὡς ἀνωθεν εἰρηται, τὴν τῆς βασιλίδος περὶ τὰ βασίλεια καρτερίαν ὑποπτεύοντες, ὑπενοθύουσαν, ὡς εἰς κῆδος ταύτην ἀγαγέσθαι μέλλει ὁ νῦν τῆς βασιλείας ἐπιδραξάμενος. Οἱ δὲ δοῦκαι οὐδὲν μέντοι τοιοῦτον ἐνεκύνουν¹¹ (οὐ γὰρ συνεφέροντο ταῖς τυχοῦσαις ἐννοίαι:) ἀλλὰ τὴν τῆς μητρὸς τῶν Κομνηνῶν ἀπροφάσιστον κατ' αὐτῶν μῆτιν ἐκ μακροῦ γινώσκοντες, περιδεῖς ἦσαν, ὑποπτεύοντες αὐτὴν, ὡς κατὰ πολλὰκις διηγουμένων ἀκήκοα. Ἐπεὶ δὲ καὶ ὁ Παλαιολόγος Γεώργιος μετὰ τοῦ στόλου φθάσας τῆς εὐφημίας ἐξήρχετο, οἱ περὶ τοὺς Κομνηνοὺς προκύπτοντες ἀνωθεν κατεσίγαζον, μὴ τὴν Εἰρήνην τῷ Ἀλεξίῳ (77) κἀν τῇ εὐφημίᾳ συνάφαντας κοινῶς εὐφημεῖν. Ὁ δ' ἐμβριμῆσάμενος κάτωθεν αὐτοῖς φησιν· Οὐ δὲ ἡμᾶς τὸν τοσοῦτον ἀγῶνα ἀνεδυσάμην¹² αὐτὸς, ἀλλὰ δὴ ἦν¹³ φασε Εἰρήνην. Ἄμα δὲ καὶ τοῖς ναυτικοῖς παρεκελεύετο Εἰρήνην σὺν τῷ Ἀλεξίῳ ἀνευφημεῖν. Ταῦτα ταῖς μὲν ψυχαῖς τῶν Δουκῶν πολὺν ἐνέβαλε θόρυβον, τοῖς δὲ γε μωμοσκόποις λοιδορίας ὕλη κατὰ τῆς βασιλίδος Μαρίας ἐγένετο. Ὁ δὲ βασιλεὺς Ἀλέξιος μὴδ' ἐν νῆι τοιοῦτόν τι βαλλόμενος (καὶ πῶς

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

¹¹ ἐνδύνουν. ¹² ἀνεδησάμην. ¹³ δι' ἦν.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

thio, aliæ adventitiæ. Sic quippe legunt viri quod pro *incatæ*: est enim ἔγχωρος Græcis, idem, quod ἔγχωριος. Lycophron, θάμβος ἔγχωριος μέγας. Ex istiusmodi lapidibus nativis, absque calce ulla, aut materia simili, compactos muros ante urbium portas refert Cinnamus, lib. iv, ut forte lapides isti rudes et in ipso loco eruti, Annæ ἐγχόρηγον fuerint. Illius verba sunt: Ἐφθῆ μὲν γὰρ ὁ Δούκας ἐπὶ τι τῶν ἐκ λίθου πεποιημένων τειχίων πεφουγῶς, ἀ πρὸ τῶν πυλῶν εἰθίσται τιτάνου ἀνευ, ἢ τινος ἄλλης ἐπιχρίσεως τοὺς λειμῶνας περιζωννύειν, περισεσώσθαι. Ita Pachymeres, lib. ii, cap. 27, τὸν ἐπὶ τῇ πύλῃ τῆς Πηγῆς ἐκ λίθων ξηρῶν ἐπιτειχισμὸν Constantinopoli existitisse scribit. Plerumque etiam videmus munitiones, aut moles, quæ ad urbium munitimenta, vel oppugnationes eriguntur, ex ipsa adjacentes terra, seu ex χώματος, ut est in *Tactic*. Leon. cap. 17, n. 13, excitari, quæ nec concutiatu lapsu, vel injuria temporis, cespite et ulva palustri, vel quadrato, si adsit, lapide, aut denique lateritio opere contineri solet. *Vallos* vocabant Latini muros istos cespitios, ut observatum a Salinasio ad Spartianum, pag. 139. Græci βωλερούς, a βῶλος, *cespes*, unde nostrum *Bolevert* accersunt viri docti. Sic porro tradit auctor Titæ Ludovici VII, Fr. reg. cap. 20, in Damasceno tractu propter penuriam lapidum, prædia passim *interclusa fuisse muris terraceis compactis bitumine*. Ejusmodi autem fuit portus Juliani, seu Bucoleonis, quem χειροποίητον fuisse constat ex Scylitæ et Glyca in Niceph. Phoca, aggesta telluris mole, marmoribus subinde 267 vestita confectus Manufacios portus, *cothones* a Latinis appellatus auctor est Festus. Sidonius in Panegyrico Anthemio dicto, Portum Juliani describens, aggeres istos in mare procurrentes, materia aliunde importata, pulvere nempe Puteolano, congestos fuisse ait, quem ad structuram, quæ in aqua liebant, transferri solent docet Vitruvius, lib. v, cap. 12.

Itur in æquor

Molibus, et veteres tellus nova contrahit undas.
Namque Dicarc hæc translatus pulvis arena

Intratis solidatur aquis, duratque massa

Sustinet advectos peregrino in gurgile campos.

Hæc quidem Sidonii, quodammodo interpret's sententiam videntur firmare. Fateor tamen non plane mihi hactenus factum satis de hujus vocabuli notione, adhucque hæerere scrupulum, ut et in his Codini locis in *Orig. CP*. Ἐκτίσας δ' αὐτὸς καὶ τέσσαρας ἐμβόλους, ἀπὸ τοῦ παλατιοῦ μέχρι τῶν χειρῶν τειχῶν ἐγχόρηγους θόλους. Εἰ μοι, Ἐποίησε καὶ γάβους ἐγχόρηγους ἐπὶ πᾶσαν τὴν πόλιν, ubi ἐγχόρηγος adjectivum videtur, vocisque significatio, quam profert Salmasius ad Solinum, pag. 1232, admitti potest. Ait enim apud Constantinum et alios dici ἐγχόρηγους, parietes in orbem compositos, seu ἐν χορῷ τάξει. In alio apud Leonem loco, in *Tactic*. cap. 15, § 77: Μέχρις οὗ ἐγχόρηγοι αὐ κινστέρνα γίνονται, vox ἐγχόρηγος pro *capax*, videtur usurpari; idque firmant Acta SS. Thyrsi et sociorum ex ins. Tolosano edita a Bollandio 28 Jan. cap. 5, n. 22: *Sylvanus dixit: Capacem grossum afferte, et aqua eum complete*. Ubi alia Acta habent *tinam, vas, aut lebetem*. At cum hoc loco adjectivum *capax*, pro ipso vase capaciore sumatur, quid vetat itidem adjectivum ἐγχόρηγον, pro eo quo muniuntur propugnacula, fossato, seu vallo a Græculis, postmodum vero pro ea quæ ex ipsis fossis geritur terra usurpatum existimare? Sic nempe Græci δεξαμενὴν cisternam vocant, quod aquas pluviales excipiat.

(77) *Εἰρήνην σὺν Ἀλεξίῳ*. Imperatoribus et imperatrici bus acclamatum simul sæpe legitimus. In synodo Oecum. Chalced. act. 7, Maritano et Pulcheriæ Patres acclamant. Corippus, lib. ii:

Iustino vitam ter centum vocibus optant,

Augustæ totidem Sophiæ p'ebes tota reclamant.

Eodem libro:

Iustino vitam partes utraq̄ue reclamant,

Augusto, Sophiæ, votis quam pluribus orant.

Niceph. Gregoras, lib. ii: Καὶ τοῖς πομπικοῖς θεάτροις τῶν πανηγυρικῶν ἑσπερῶν Βασιλεῖος καὶ Εἰρήνης ἡ μνήμη τὴν εὐφημίαν ἐκρῶτει.

γάρ;) ἀλλὰ τὴν τῶν Ῥωμαίων βασιλείαν ἡ παραλαβὴν, ἀνὴρ ἐν πᾶσι δραστήριος τῶν ὅλων εὐθύς τραγμάτων γίνεται, καὶ ὡς ἂν εἴποι τις ὡς ἀπὸ κέντρου τῶν ἀπάντων κατάρχεται. Ἀνίσχοντος γὰρ ἡλίου εἰς τὴν βασιλείαν εἰσελθὼν, πρὶν ἢ τὸν ἀπὸ τῆς στάσεως κοινῶν ἀποτινάξασθαι, καὶ τὸ σῶμα διζυπαῦσαι, εὐθύς τῆς τῶν στρατιωτικῶν ὄλου ἐγγράφει φροντίδος. Καὶ τὸν ἀδελφὸν Ἰσαάκιον ὡς πατέρα σεβόμενος, κοινῶν εἶχεν ἐν πᾶσιν ἅμα καὶ τὴν μητέρα ἐν ταῖς τῶν κοινῶν διοικήσεσιν ὑπερεῖδοντας, καὶ τὸ μεγαλύνον αὐτῆς καὶ δραστήριον, οὐ πρὸς μῖσθον βασιλείας διοικήσιν, ἀλλὰ πολλὰ καὶ διαφόροις ἐξήρχει. Αὐτὸς δὲ πρὸς τὸ κατεπεῖγον ἀπονευσκῶς ἦν τὸ τῆς ἡμέρας ἐπιλοῖπον καὶ τὴν ἄλλην νύκτα ἐς φροντίδα καταναλώσας, τοῦ στρατιωτικοῦ πλήθους σχεδασθέντος εἰς τὸ Βυζάντιον ἅμα καὶ ἀτάκτοις ὁρμαῖς κερχημένου, ὅπως μὲν θορύβου ἄτερ αὐτοῦς τῆς ἀτάκτου ἀνακόψῃ ὁρμῆς, ἀφροντησίαν δὲ τῷ κοινῷ τοῦ λοιποῦ περιποιήσεται. Ἐδεδίει καὶ ἄλλως τὸν ἱταμὸν τῶν στρατιωτικῶν, καὶ μᾶλλον ὄσπερ ἐκ διαφόρων συνελκτο, μὴ καὶ κατ' αὐτοῦ χεῖρον διανοήσαστο. Ὁ δὲ Καῖσαρ Ἰωάννης ὁ Δούκας βουλόμενος τάχῃ τὴν βασιλείαν ἀποσκευάσασθαι, καὶ τῶν βασιλείων ἀπελάσσει, ὑποφύλας τε πολλοὺς ἀπαλλάξαι ψευδοῦς, ἐνθεν μὲν τὸν πατριάρχην Κοσμᾶν παντοῶς ὑποπεποιεῖτο ἡ ἀξιών τὰ ὑπὲρ αὐτῶν φρονεῖν, καὶ τοῖς λόγοις τῆς τῶν Κομνηνῶν μητρὸς μηδαμῶς ὑπέκειν' ἐκείθεν δὲ τὴν βασιλείαν Μαρτὴν νουνεχῶς ὑπέτιθετο, ἐγγράφον τι τοῦ αυτοκράτορος ἐξαιτησάμεν, αὐτῆς τε χάριν καὶ τῆς τοῦ παιδὸς ἀσφαλείας, ὥσπερ ἐκεῖθεν ἀποχωρεῖν ἡ Πάτροκλον πρόφασιν (78) ταῦτ' ἐσχηκῶς. Ἐφθασε γὰρ ἀντιλαβέσθαι ταύτης. ὀπηνίκα ὁ βασιλεὺς Μιχαὴλ ὁ Δούκας τῆς βασιλείας ἐξέστη, καὶ τῷ μετ' αὐτοῦ βεβασιλευκότι Νικηφόρῳ τῷ Βοτανειάτῃ συμβουλεύσασθαι συναχθῆναι (79) ταύτῃ πρὸς γάμου κοινῶν, ὅτι ἐξ ἀλλοδαπῆς ἐστὶ, καὶ συγγενῶν ὄχλος οὐ προσην αὐτῇ, δι' ὧν ὁ βασιλεὺς ὄχλοῖτο, περὶ τε γένους ἡ, καὶ τῆς τοῦ σώματος ὥρας ἀπαγγέλλων πολλὰ, καὶ πολλάκις ἐπαινῶν αὐτὴν. Καὶ γὰρ ἦν εὐμήκης μὲν τὴν ἡλικίαν καθάπερ ἡ κυβάρητος, λευκὴ δὲ τὸ σῶμα ὡς ἡ γυνὴ, πρόσωπον κύκλον μὲν οὐκ ἀπαρτίζον, τὸ δὲ χρῶμα δι' ὄλου ἀνθος ἡρινδὸν ἀντιγρυς. Τὰς δὲ τῶν ὀμμάτων αὐγὰς τίς ἀνθρώπων ἐξείποι; Ὁφρῶς ὑπερανέστηκα καὶ πυρσὴ, βλεμμα χαροπὸν. Ζωγράφος ἡ μὲν οὖν χεῖρ τὰ χρῶματα τῶν ἀνθρώπων πολλάκις ἐμιμήσατο, ὅποσα ὦραι φέρειν εἴωθασιν τὸ δὲ τῆς βασιλίδος κάλλος, καὶ ἡ ἐπιλάμπουσα αὐτῇ χάρις καὶ τὸ τῶν ἡθῶν

A rator Alexius nihil unquam tale ne primarum quidem cogitationum lenus in animum admiserat. Sed Romanæ rei primum administrationem in manus sumens, homo acer et strenuus adeo curas omnes in primordiis tanti negotii deflexerat ut de removendis quas dixi suspicionum causis parum ipsi vacaret cogitare. Sane is a centro rerum, ut sic dicam, exorsus cum oriente sole in palatium intrasset, priusquam pulverem tanti certaminis excuteret, aut corpus curaret, statim in curam seriam incubuit, adhibito in consilium fratre majore Isaci quem patris colebat loco, et matre cujus magnam et strenuam mentem non uni sed pluribus simul administrandis parem imperiis intelligeret, ut militum rapinis qui adhuc in civitatis visceribus grassabantur modus quam præsentissimus adhiberetur. Totus is dies noxque insequens in ea re deliberanda tentandaque abiit, non sane facili. Nam et omnino securitati civium consulendum erat: et exercitui effusissime disperso, atque ob id periclitanti, restituendis ordinibus succurrendum. Verum in tanto numero ac tanta varietate cupiditate hominum ex quibus is exercitus constabat, erat id apparetbatque difficillimum. Nec deerat periculum ne miles ferox et insolens si coerceretur imperiosius aliquid in novum Augustum pejus moliretur. At Cæsar Joannes Ducas in animo habens Mariam quam primum educere palatio, suspicionumque causas tollere, duplici ad eam finem via pergere instituit. Primum enim Cosmam sibi firmius astrinxit jam olim familiarem, præmunivitque ne a matre Comnenorum in patres trahi posset. Deinde Mariam ipse aggressus suasionibus et monitiis, pro ea qua valebat auctoritate apud ipsam jam tum ex quo illi auctor fuerat, cum vir ejus Michael Ducas throno ejectus est, ut Botaniati nuberet, magnopere institit, ut, si suis rebus consultum vellet, securitate sibi sibi que scripto accepta, palatio excederet. Et fuerat illud quod dixi Joannis in Mariam officium non parvum. Nam Botaniates in ejus nuptias neutiquam propendens, quod eam mulierem alienigenam sciret nullis subnixam consanguineorum opibus; a Joanne illam ipsam ob causam, nempe ut illius solitudini consuleret, studiosissime interveniente, non aspernaretur: quod obtinuit genere ac forma ejus sæpius et multis verbis apud Augustum prædicandis. Ac formam quidem quod attinet, excellit ea parte Maria; 74 corpus erat celsum perceritate majestatis plena cyparissimumque referente, jam totum candore plane nivali perfusum. Facies non in or-

Variæ lectiones ex cod. Co'slin.

⁷⁸ ἡγεμονίαν. ⁷⁹ μίαν. ⁸⁰ ἀφροντισίαν. ⁸¹ γὰρ καὶ. ⁸² ὑπεποιεῖτο. ⁸³ ὑποχωρεῖν. ⁸⁴ τοῦ γένους. ⁸⁵ ὡσεὶ. ⁸⁶ ζωγράφος. ⁸⁷ αὐτῆν.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(78) Πάτροκλον πρόφασιν. Proverb. Ἐπὶ τῶν μὴ δυναμένων διὰ φόβου θρηγεῖν τὰς οἰκίας συμφορὰς; ἐξ ἐτέρων δὲ θλίψεων αὐτὰς ἀποκλαίωντων. Diogenian. cent. 7, Apostol. cent. 15. Occurrit semel ac iterum apud Annam, pag. 191, et

apud Pachymerem, lib. xii, cap. 13. Vide Glossar. eruditii interpretis.

(79) Νικηφόρος... συναχθῆναι. V. Niceph. Bryennium, lib. iii, cap. 25.

hem tornata perfectum, sed oblongior, tota liliis ac rosis apte temperatis florens. Oculorum fulgura quis hominum assequi dicendo queat? imminabat curvatum alte ac rutilum supercilium, aspectus mites et amœnam spirantes gratiam. Pictorum quidem manus flores omne genus quos variæ tempestates ferunt arte coloribus assimilât, florem vero formæ ac gratiæ toto ex Augustæ habitu, motu, conspectu radiantem nullus Apelles, nullus Phidias, aut idea designare, aut penicillo exprimere posset. Laudantur insignia opera statuariorum; nullum unquam tale humani corporis simulacrum exstitit. Ferunt Gorgonis caput vertere solitum ex hominibus in saxa qui ipsum cernerent: hanc qui videret ingredientem repente percussus et defixus occursu primo astabat inhians in ipso habitu sine voce, quasi anima privatus et sensu. Tanta siquidem erat proportio membrorum vel inter se omnium, vel singulorum ad singula, vel sigillatim cuiusque ad totum, quantam et quam concinnam lepideque dimensam ac descriptam in humano nemo adhuc unquam viderat corpore. Simulacrum ad ideam pulchritudinis ac totam decori vim uno compendio colligendam, et hominum qui rerum pulchrarum sensum aliquem haberent amores in se omnium vertendos fictum; aut potius amor plane ipse incorporatus in hunc terrestrem orbem delapsus e cœlo. Hæc validum Joanni Cæsari suppeditarunt argumentum ad molliendum demandumque Botaniatis animum in gratiam desideriumque Mariæ; cui ut præferret Eudociam multi erant auctores: quam et sermo emanaverat imperii regustandi cupidam ubi Botaniatem ad thronum properantem occupasse Damalim cognovisset, voluisse conciliare sibi eum per litteras (quod tamen atij tentatum ab illa non ambitione regni sibi parandi, sed amore Zoes Porphyrogenitæ cui consultum cuperet contendunt) cogitatumque fuisse perfecturam nisi quidam ex ejus domesticis Leo eunuchus illam a tali consilio deduxisset, multis apud eam in tempore commemorandis, quæ distinctius referre sit nefas nobis quidem, iudicio naturæ atque institutionis disciplina ab obtrectandi maleque dicendi vitio abhorrentibus. Abunde ac plus satis talia suggerent sparsiores collectoresque popularium rumorum. Cæterum Joannes Cæsar diu obsessum et varie tentatum Botaniatis animum tandem perpulit ut Mariam Augustam conjugem duceret, quæ res illi magnam apud eam gratiam paravit, qua fretus, ut dixi, suadere ipsi aggressus est ut palatio exiret. Verum cum ea res lenta

Ἀπαγωγὸν τε καὶ εὐχόρη ὑπὲρ λόγον καὶ τέχνην ἐφαίνετο· οὐκ Ἀπελλῆς, οὐ Φειδίας, οὐδέ τις τῶν ἀγαματοποιῶν τοιοῦτόν ποτε παρήγαγεν ἀγαλμα. Καὶ ἡ μὲν τῆς Γοργούς κεφαλὴ λίθους ἐξ ἀνθρώπων τοὺς ὀρώντας ἐποίηι ὡς λέγεται, τὴν δὲ ἰδὼν ἂν τις βαδίζουσαν, ἢ ἀφνης ὑπαντιάσας ²⁶ ἐκεχῆνε· τε καὶ ἐπὶ ταύτου σχήματος· ἐφ' ᾧ ἔτυχεν ὦν ἴστατο ἔνελες ὡς ἀφηρηῆσθαι· τρικαῦτα δοκεῖν, καὶ ψυχὴν, καὶ διάνοιαν. Ἀναλογίαν γὰρ τοιαύτην μελῶν καὶ μερῶν τοῦ ὅλου πρὸς τὰ μέρη, καὶ τούτων πρὸς τὸ ὅλον, οὐδεὶς οὐδέπω τοιαύτην ἐν ἀνθρώπου σώματι ἐθεάσατο· ἀγαλμα ἔμψυχον καὶ ἀνθρώποις φιλοκάλοισ ἐράσμιον. Ἰμερος γὰρ ἀντικρυς ἦν σωματωθεὶς οἶον εἰς τόνδε τὸν περίγειον ²⁷ κόσμον. Τούτοις οὖν ὁ Καῖσαρ συγχρησάμενος τότε, τὴν τοῦ βασιλέως καταμαλάττει καὶ χειροῦται ψυχὴν, κἂν πολλοὶ αὐτῷ συνεβούλευον τὴν βασιλίδά ἀγαγέσθαι Εὐδοκίαν (80), περὶ ἧς ὑπετονόρουζόν τινες ὡς τῆς βασιλείας καὶ αὐθις ἰμειρομένην τὸν Βοτανειάτην ὀπηύλακα τὴν Δάμαλιν κατέλαβεν, ἐπειγόμενος εἰς τὸν ²⁸ βασιλεῖον ἀναχθῆναι περιωπήν ²⁷, διὰ γραμμάτων ἐσπετερίζετο· οἱ δὲ ὅτι οὐ χάριν ἑαυτῆς, ἀλλὰ τῆς ἰδίας Ζωῆς (81) τῆς Πορφυρογεννήτου ²⁸. Καὶ τάχα διηνύκει ἂν τὸ σπουδαζόμενον, εἰ μὴ τις τῶν θεραπόντων τῆς ὀρμῆς ταύτης ἀνέκοψε, Λέων ἐκτομίας ὁ Κυδωνειάτης πολλὰ καὶ καιρίως ²⁹ πρὸς αὐτὴν εἰρηκῶς, ἃ κατὰ μέρος ἀπαγγέλλειν ἡμῖν οὐ θέμις, φύσει τὸ διαβάλλειν ἀποστρεφόμενοις, τοῖς δὲ τῶν τοιοῦτων λογοποιοῖς παντός ³⁰ καὶ περὶ τούτων μελήσει. Ὁ μόντος Καῖσαρ Ἰωάννης παντοίως αὐτὸν μετελθὼν πέρας δέδωκε τῇ βουλῇ κείσας συναφθῆναι τῇ βασιλίδι Μαρίᾳ, καθὼς ὁ λόγος σαφέστερον φθάσας ἐδήλωσε, κἀντεῦθεν παρήρησιαν πολλὴν ἐσχῆκε πρὸς αὐτόν. Ἐπεὶ δ' ἐν τισιν ἡμέραις ταῦτ' ἐτελείτο, μὴ βουλομένων τῶν Κομνηνῶν, ἀθρόον αὐτὴν ἀπελάσαι τῶν βασιλείων, ἅτε πολλῶν αὐτῆς εὐεργετημάτων τυχόντων παρ' ὅλον τὸν τῆς βασιλείας αὐτῆς χρόνον, οὐχ ἤττον δὲ καὶ δι' ἣν ἐσχον πρὸς αὐτὴν συνήθειαν τῇ προφάσει τῆς ἐξ ἀμφοτέρων τῶν μερῶν συμπεσούσης συγγενείας, πολλοὶ ἐκ πολλῶν συνείροντο λόγοι νοημάτων διαφόρων ἐξαγγελτικοί, τῶν μὲν ἄλλως ἐκλαμβανόμενων τὰ πραττόμενα, τῶν δὲ ἐτέρως, ὡς ἕκαστος ἐνόοις ³¹, ἢ μίσους εἶχε τὰ πρὸς αὐτὴν, τῶν εἰωθότων ἐκ προαρέσεως, καὶ μὴ ὡς ἔχουσι κρίνειν τὰ πράγματα. Καὶ δὴ στέφεται τέως ὁ Ἀλέξιος μόνος παρὰ τῆς δεξιᾶς τοῦ ἀρχιερέως Κοσμᾶ. Καὶ γὰρ τῷ τετάρτῳ ἔτει τῆς βασιλείας Μιχαὴλ τοῦ Δούκα καὶ τοῦ υἱοῦ Κωνσταντίνου αὐτοκράτορος τελευτήσαντος τοῦ ἱερωτάτου πατριάρχου Ἰωάννου τοῦ Ξιφιλίνου (82) μηνός

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

²⁶ ὑπαντιάσας. ²⁷ Deest vox περίγειον. ²⁸ τῆν. ²⁹ περιοπήν. ³⁰ Πορφυρογενήτου. ³¹ καιρία. ³⁰ πάντως. ³¹ εὐνοίας.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(80) *Εὐδοκίαν*. Eudociam Dalassenam, Constantini Ducæ imp. viduam. Scylitz., Zonar., Glycer.

(81) Ζωῆς. Zoes Ducæ, Constantini Ducæ impe-

ratoris ex eadem Eudocia filix.

(82) *Ξιφιλίνου*. Joannes Xiphilinus, patria Trapezuntinus, patruus Joannes Xiphilini, qui Dionis epitomen confecit, Michaelē Duca impe-

Αὐγούστου ²² δευτέραν ἄγοντος, ἐπιμελήσεως τρι-
καίδεκάτης, χειροτονείται τηνικαῦτα οὗτος ὁ ²³ ἀνὴρ
ἐροπρεπῆς καὶ πλήρης ἀγιοσύνης. Τοὺς Δούκας δὲ
τὸ μὴ πω τὴν βασιλίδε τῆς βασιλικῆς ταινίας ἀξιο-
θῆναι, ἐπιπλέον ἐξεδειμάτει· ἐνίσταντο δὲ ὁμως καὶ
τὴν βασιλίδε Εἰρήνην τοῦ στέφους ἀξιοθῆναι.
Ἔτυχε δὲ τις μοναχὸς Εὐστράτιος· τὴν κλῆσιν,
Γαριδᾶ· τὴν ἐπωνυμίαν, τὰς οἰκῆσεις ἀγχοῦ τῆς
τοῦ Θεοῦ Μεγάλης ἐκκλησίας ποιούμενος, καὶ
ἀρετὴν θῆθεν ὑποκρινόμενος, οὗτος θαμὰ πρὸς τὴν
μητέρα τῶν Κομνηνῶν πάλαι παραγενόμενος, περὶ
βασιλείας προῦλεγεν. Ἦ δὲ καὶ ἄλλως φιλομόναχος
οὖσα, ἀλλὰ καὶ τοῖς τοιούτοις ὑποσαινομένη λόγους
τὴν εἰς αὐτὸν πίστιν ὀσημέραι αὐξάνουσαν ²⁴
ἐδείκνυ, κἀντεῦθεν τῷ ἀρχιερατικῷ τῆς μεγαλοπύ-
λεις ὁρόνῳ ἐγκαθιδρῦσαι τοῦτον προτεθῶμετο. Καὶ
τὸ ἀπλοῦν καὶ ἀπραγμον τοῦ τηνικαῦτα ἀρχιερέως
προφασίζομένη, ἐπειθὲ τινὰς λόγους παρατήρει·
ἐν σχήματι συμβουλῆς πρὸς αὐτὸν ἀνακινεῖν, ὡς δῆ-
θεν διὰ τὸ αὐτῷ συμφέρον τοῦτο ξυμβουλεύοντας,
ἀλλὰ τὸν ἐρὸν ἐκείνον ἀνδρα ἢ σκῆψις αὔτη οὐ
δαίανθανε· καὶ τέλος τὴν ἰδίαν ἐπομοσάμενος
κλῆσιν φησι· πρὸς αὐτούς· *Νῆ τὸν Κοσμῶν* (83),
εἰ μὴ διὰ τῶν ἐμῶν χειρῶν ἢ *Εὐφροσύνη* τοῦ στέ-
φους ἀξιοθῆ, τοῦ ἀρχιερατικοῦ ὁρόνῳ οὐκ
ἀποστήσομαι. Οἱ δὲ ὑποστρέψοντες ²⁵ ἀπαγγέ-
λουσι· τῇ δεσποίνῃ (84) τὰ μνησθέντα· Ἐφθασαν γὰρ
ἤδη οὕτω ταύτην καλεῖν ἅπαντες, τοῦ φιλομήτορος
βασιλείως τοῦτο βουλομένου. Ἐθδομαῖα τοίνυν μετὰ
τὴν τοῦ Ἀλεξίου ἀνάβρῃσιν καὶ ἡ αὐτοῦ ὁμεινεῖ·
Εἰρήνην διὰ τοῦ πατρῴου (85) Κοσμᾶ ἀξιοῦται
στέφους.

erat patriarcha, dabat negotium aedeundi hominem et
sibi utilius facere posse quam si ultro dignitatem
abdicaret. Non sefellit ea machinatio virum san-
ctum; auditisque aliquandiu amicis subornatis,
per proprium nomen jurans dixit illis: *Per
Cosmam non cedam patriarchali throno prius quam mea manu Irene Augusta coronata fuerit.* Quo illi
audito responso redierunt ad Dominam (sic jam tum omnes matrem Comnenorum appellabant, im-
peratore, quippe matris amantissimo, id maxime volente) et cuncta illi retulerunt. Septimo igitur post
inaugurationem Alexii die uxor quoque ipsius Irene ministerio Cosmæ patriarchæ solemnem co-
ronæ impositionem accepit.

Δι μέν οὖν μορφαὶ τοῖν βασιλείων ἀμφὸν Ἄλε-

multorum dierum negotiatione tractaretur, Com-
nique beneficiorum ab Augusta imp. rii ejus tempore
75 acceptorum memores, nec obliiti necessitudinis
duplicis qua eidem ambo devincti erant, nihil de
illa statuere præfractius minusve humanum vel-
lent, locus datus est iis quas indicavi suspicio-
nis ac sermonibus, pro varia dispositione variis,
otiosorum hominum, qui de rebus non ex merito
et momentis ipsarum, sed ex propriis affectibus
judicare solent. Rebus igitur sic pendentibus
Alexius coronatur manu patriarchæ Cosmæ. Et-
enim quarto anno imperii Michaelis Ducæ et filii
ejus Constantini cum esset mortuus sanctissimus
patriarcha Joannes Xiphilinus, 2 die mensis Au-
gusti, indict. 13, subrogatus in ejus sedem fuerat
hic Cosmas illo loco dignissimus et sanctitate p'e-
nus. Momordit ergo non parum Ducas, et in acrem
solicitudinem conjecit quod Irenem nequaquam
cum Alexio coronatam cernerent, instabantque
vehementius, ut id fieret. Erat tum monachus
quidam Eustratius nomine cognomento Garidas
prope Magnam Dei ecclesiam habitans, magna
specie virtutis, qui jam ex longo tempore adire
ac visere solitus Comnenorum matrem etiam illi
nescio quid de imperio prædixerat. Illa in mona-
chorum genus alioqui propensior, hujus insuper
definita sermonibus majorem in dies erga ipsum
fiduciam benevolentiamque demonstrabat. Jamque
eo venerat ut de transferendo in istum urbis re-
giæ patriarchatu consilia versaret, certosque ad-
hiberet homines quibus, commemorata simplicitate
atque ineptitudine ad res gerendas ejus qui tunc

quasi pro amicitia advenendi nihil eum ipsi
abdicaret. Non sefellit ea machinatio virum san-
ctum; auditisque aliquandiu amicis subornatis,
per proprium nomen jurans dixit illis: *Per
Cosmam non cedam patriarchali throno prius quam mea manu Irene Augusta coronata fuerit.* Quo illi
audito responso redierunt ad Dominam (sic jam tum omnes matrem Comnenorum appellabant, im-
peratore, quippe matris amantissimo, id maxime volente) et cuncta illi retulerunt. Septimo igitur post
inaugurationem Alexii die uxor quoque ipsius Irene ministerio Cosmæ patriarchæ solemnem co-
ronæ impositionem accepit.

Amborum porro imperantium Alexii, inquam,

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

²² μὴν Αὐγούστῳ. ²³ De: i vocula ὁ. ²⁴ ἐπὶ πλέον αὐξάνουσαν? ²⁵ ἐπὶ πλέον αὐξάνουσαντες.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

rante, ut ipsemet in Augusto testatur, Constantino
Lichude patriarcha extincto, in ejus locum suc-
cessit est a Constantino Duca in peratore, vir et
morum probi probitate et omnigenæ eruditionis
fama illustris. Obiit 2 Augusti anno Michaelis
268 4, Christi 1075, indict. 13, sedique annos
11, menses 7. Ejus Homilias aliquot edidit Grot-
zerus, tom. II *De sancta cruce*.

(83) *Νῆ τὸν Κοσμῶν*. Vide Seldennum ad *Mar-
mora Arundel*, pag. 151, ubi de ejusmodi juramenti
formula.

(84) *Τῇ δεσποίνῃ*. *Δεσποίνης*, et *Dominas*, vel
Domnos appellatas olim Augustas observatum a
Fabroto ad Theophil. lib. II, tit. 6, § ult. et Sel-
dono, *De titulis honorariis*, I parte, cap. 6, § 7.
Concessa etiam eadem honoraria appellatio matri
Annæ Dalassenæ ab Alexio, et si Zonaram audi-

mus, τῆς Βασιλίδος, et Augustæ (quam ipsa etiam
neptis Anna aviæ tribuit, pag. 83): Ἦ δὲ μὴ-
τοῦτων παρασημῶν μὴ μετασχούσα βασιλικῶν, δ' ἂν
τὸ ἐνδύμα μοναχικόν, μῆτε μὲν εὐφημίας καὶ ἀναβ-
ρήσεως, μόνου μεταίχε τοῦ τῆς βασιλείας δόξ-
ματος. Idque egit Alexius Constantini M. exemplo,
qui matrem Helenam non Dominæ duntaxat, sed
et Σεβαστῆς, seu Augustæ appellatione donaverat,
ut auctor est Sozomenus, lib. II, cap. 1, et ex eo
Niceph. Callist. lib. VII, cap. 1.

(85) *Διὰ τοῦ πατρῴου*. Nondum forte inva-
luerat, quod postmodum inductum legimus, ut
imperatrices et Augustæ, non a patriarcha, sed ab
imperatoribus maritis recens coronatis corona-
rentur, ut auctor est Cantacuzenus, lib. I, cap. 41;
lib. III, cap. 82; lib. IV, cap. 4, 53; et ex Cautu-
cuzeno Codinus, *De offic.* cap. 18.

et Irenes majestas et decor emicabat incredibiliter splendens, et plane inimitabilis arte quantavis. Neque enim pictor illum archetypæ pulchritudinis florem intuens exprimere ut maxime conetur in tabula queat : neque statuarius, ut summæ industriæ **76** nervos contendat omnes, etiamsi tota vita illa Polyceleti elaboratissima signa magno æmulandi studio contemplatus sit, ita unquam materiam inaniam fingere, sculperem conformareque possit ut spirantium istorum naturæ simulacrorum, Augustos dico recens coronatos, speciem admirabilem repræsentet. Horum Alexius quidem statura fuit non multum eminenti, cæterum plena, nec modum tamen excedente, habitudine corporis. Itaque illius pedibus insistentis non tantum percellerat intuentes majestas, quantum in throno residentis regio, et acrem inde oculorum aciem contra vibrantis. Tunc enim nihil minus terrificum præstinguebat visus astantium quam quod elisis nubibus fulgur resplendens conivere audacissimos cegit; tanta ex toto non solum vultu, sed etiam corpore ac conformatione universa membrorum lux imperiosæ ac venerationem extorquentis emicabat dignitatis. Nigrum utrimque supercilium concinne curvabatur : et sua cuique subjecta pupilla blandos simul eadem terribilesque dabat : ut a jactu obtutuum, a fulgore vultus, a dignitate genarum apte insperso rubore micantium, misti majestatis clementiæque radii simul vereri, simul confidere homines juberent. Jam latitudo humerorum, lacertorum torositas, prominentia pectoris, heroica omnia, et simul admirationem, simul voluptatem asserentia spectantibus; idem enim in eo et speciem habebat et gratiam et pondus atque instar gravitatis inaccessæ : quod si os aperiret linguamque solveret, videres insidere viri labris igneo spirantem impetu rhetoricam ipsam Demosthenis effuso quodam vehementium et brevium argumentorum quasi torrente aures omnes animosque rapientem. Nec vero vis ejus eloquentiæ satis explicari dicendo potest, nec par quidquam victrix impetus perorantis linguæ, nisi fortes ictus aut inevitabiles jactus dextræ pugnantis habuit, utraque invictus : verum lingua delectabat, manus affligebat quos vinceret. At Augusta Irene mater mea tum adhuc adolescentula quintum decimum nondum annum excesserat. Andronici filia, qui Joannis Cæsaris primogenitus erat, conspicio utique genere cujus ab Andronicis illis et Constantinis, qui cognominati sunt Ducæ, series repetebatur. Surgebat porro instar speciosæ arboris recta et florenti statura, summa

A ξίω τε καὶ Εἰρήνη ἀμύχανοι, καὶ εἰς ἅπαν ἀμίμητοι καὶ οὔτε γραφεὺς γράψειεν ἂν πρὸς ἀρχετυπίας ⁷⁶ τοῦ κάλλους ὄρων, οὔτε λιθοξόος ἀψυχὸν οὐσίαν οὕτω ρυθμίσειε, εἴ τις ἂν πρὸς τὰ τῆς φύσεως ἀγάλματα ταῦτα, λέγω δὴ τοὺς ἀριστεφεῖς αὐτοκράτορας, καὶ πρὸς τὰ τοῦ Πολυκελεῖτου ἐκείνου σπουδαῖα ἀποδιδέψειεν. Ὁ μὲν γὰρ Ἀλέξιος οὐ πάνυ μὲν ἀπὸ τῆς γῆς ἐπήρτο ἐπὶ πολὺ, εἰς εὖρος δὲ συμμετρῶς πως ἡδύρευτο. Καὶ ἰστάμενος μὲν οὐ τοσοῦτον θάμβος ἐδίδου τοῖς θεωμένοις, εἰ δὲ ἐπὶ τοῦ βασιλείου καθίσσειεν οὗτος θρόνου καὶ γοργῶν σέλας ἀφήσειε τῶν ὀφθαλμῶν, πληστήρ ἐδόκει, καὶ ἀμαχὸν αὐγὴν ἀποστέλλειν καὶ τοῦ προσώπου καὶ τῆς ὄλης διοργανώσεως. Μέλαινα μὲν γὰρ ἡ ὄφρυς ἐκατέρωθεν ἐκυρτοῦτο, τῇ δὲ ὀφθαλμοῦ ὑπεκάρθητο βλοσυρὸν ἄμα **B** καὶ ἡμερὸν ἐνορῶν, ὡς ἀπὸ τε τῆς βολῆς ⁷⁷ τῶν ὀμμάτων καὶ τῆς στιλπνότητος τοῦ προσώπου ⁷⁸, καὶ τῶν παρειῶν τῆς σεμνότητος καὶ τοῦ ἐπιτρέχοντος αὐταῖς ἐρεύθους ὁμοῦ καὶ δεδοικέναι τε καὶ θαρβεῖν. Τῶν τε ὤμων ἡ εὐρύτης καὶ τῶν βραχιόνων τὸ στερβὸν καὶ τῶν στέρνων ἡ προβολή, ἡρωϊκὰ πάντα, καὶ ὄλωσις θάμβος καὶ τέφην τοὺς πολλοὺς ἐκκαλοῦμενα. Τὸ γὰρ αὐτὸ τοῦ ἀνδρός καὶ ὤραν εἶχε καὶ χάριν, βάρος ⁷⁹ καὶ ὄγκον ἀπρόσιτον. Εἰ δὲ καὶ εἰς ὀμίλιαν ἦλθεν ἐκείνος, καὶ τὴν γλῶτταν ἐκίνησεν, εἶδες ἂν αὐτόχρημα τὴν πυρίπνου ἐπικαθημένην τοῖς χεῖλεσιν ἐκείνου ῥητορικὴν Δημοσθένους. Καὶ τῶν γὰρ ⁸⁰ κατακλυσμῶ τῶν ἐπιχειρημάτων πᾶσαν καὶ ἀκοήν, καὶ ψυχὴν κατεσύρευτο, καὶ ἀμύθητος **C** ἦν καὶ ἀμαχὸς καὶ τὴν γλῶτταν ὁμοῦ καὶ τὴν χεῖρα, τὴν μὲν πρὸς δόρατος ἀφεισιν, τὴν δὲ πρὸς ἀκήρατα θέλγητρα. Ἡ δὲ γὲ βασιλῆς Εἰρήνη καὶ μήτηρ ἐμὴ μείραξ τε ἦν τὸ τηλικᾶδε, καὶ οὐδέπω τὸν πεντεκαίδεκατον παραδεδραμῆκει χρόνον. Θυγάτηρ δὲ ἦν Ἀνδρονίκου (86) τοῦ πρωτοτόκου υἱοῦ τοῦ Καίσαρος, τὸ γένος περιβλεπτος, εἰς Ἀνδρονίκους ἐκείνου καὶ Κωνσταντίνους τοὺς Δούκας ἀναφέρουσα τὴν τοῦ γένους σειράν. Ἀνίστατο γὰρ ⁸¹ καθάπερ τι ἔρνος; ὄρθιον καὶ ἀειθαλὲς συμμετρῶς καὶ πλατυνομένη καὶ στενουμένη καταλλήλως ⁸² ἕκαστα τοῦ μὲλῶν, καὶ μερῶν, καὶ ἐπέραστος; μὲν ἰδεῖν, ἐπέραστος δὲ ἀκοῦσαι, καὶ ὄψεως τε καὶ ἀκοῆς ἀκρόεστον ὡς ὄντως ἀκουσμά τε καὶ θέαμα. Αὐτὸ μὲν γὰρ τὸ πρόσωπον, σελήνης μὲν ἀπέστειλε φέγγοι, οὐ μὴν εἰς κύκλον ἀκριθῆ διὰ πλάστον κατὰ τὰς Ἀσσυρίας ⁸³ γυναῖκας, οὐδ' ἄλλως ἐξεμυκύνετο κατὰ τὰς Σκυθίας, ἀλλ' ὑπεκαλεῖτο ⁸⁴ μικρόν πως τῆς ἀκρίβειας τοῦ κύκλου. Ἀνεπέτατο δὲ αὐτῆς ὁ λειμὼν ἀπὸ τῶν παρειῶν, καὶ τὴν ῥοδωνιὰν καὶ τοῖς πόρρω προὔδάλλετο. Ὅμμα δὲ χαροπὸν καὶ ξιν ἡδονῆ φοβερὸν ἐνητένιζεν, ὡς τῶν ὄρωντων τὰ ὄμματα τῇ μὲν ἡδονῇ καὶ τῷ κάλλει

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

⁷⁶ ἀρχετυπία. ⁷⁷ βολῆος. ⁷⁸ μετώπου. ⁷⁹ καὶ βάρος. ⁸⁰ Desunt voces καὶ τῶν γὰρ. ⁸¹ μὴν γὰρ. ⁸² κατ' ἀλλήλοισι. ⁸³ Ἀσσυρίας. ⁸⁴ ὑπεγαλάτο.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(86) Θυγάτηρ δὲ ἦν Ἀνδρονίκου. Perjuri illius et perfidi, cujus insigni proditione Romanus Diogenes imp. cui merebat, in Turcorum potestatem

venit : quem postmodum contra datam fidem effossis oculis, nec curatis vulneribus, perire coegit. V. Zonar. Scylitz. Manass. Glycam.

ἔλακεν πρὸς ἑαυτὴν, τῷ δὲ φρόβῳ μύειν καταναγκά-
 ζειν, οὐκ ἐχόντων ὅπως ἀποθλέψωνται, ἢ ὅπως ἂν
 ἀποκρούσωνται. Καὶ εἰ μὲν τις ἦν Ἀθηναῖος, πρῶτον
 ἐφευρημένη ποιηταῖς τε καὶ συγγραφεύσιν οὐκ
 οἶδα ἔγωγε· μῦθον δὲ ταύτην ἀκούω περιφερόμε-
 νον καὶ περισυρόμενον· τὴν δὲ βασιλίδα ταύτην
 Ἀθηναῖν, εἰ τις εἶπερ ⁴⁵ ἐν τοῖς τότε χρόνοις φανεῖ-
 σαν τῷ ἀνθρωπίνῳ βίῳ, ἢ καταβράγεισαν ἐξ οὐρα-
 νοῦ μετὰ τίνος οὐρανόθεν αἰγλης καὶ ἀπροσίτου
 μαρμαρυγῆς, οὐκ ἂν ἐξήμαρτε τοῦ εἰκότος. Καὶ τὸ
 θαυμασιώτερον, ὅπερ οὐκ ἂν ἐν ἀλλῇ τῶν γυναι-
 κῶν εὐφραδίῃ, τοὺς μὲν ἰθαμούς ⁴⁶ τῶν ἀνδρῶν
 συνέστελλε, τοῖς δ' ὑπὸ φρόδου συνεσταλμένοις θαρ-
 ρεῖν ἐνεδίδου ἐκ μόνης ὕψεως. Τὰ δὲ χεῖλη ἐμεμύ-
 χει μὲν τὰ πολλὰ καὶ δεῖκνον σιγῶσαν, ἔμπνοον ὡς
 ἀληθῶς ἀγαλμα καλλονῆς καὶ στήλην ἔμφυχον
 εὐρυθμίας. Ἠνίοχει δὲ τὰ πολλὰ ἡ χεῖρ τῷ λόγῳ
 σὺν εὐρυθμίᾳ μέχρι τοῦ καρποῦ παραδεικνύσα τὸ
 μετακάρπιον, καὶ εἶπες ἂν ἐλέφαντα ἐκτετορεῦσθαι
 παρὰ τεχνίτου τινὸς εἰς δακτύλων καὶ χειρῶν διά-
 θεσιν. Ἡ μέντοι Ἴρις τῶν ὀφθαλμῶν θάλατταν
 ἐμμεῖτο γαληνῶσαν ἐν βαθυκύμονι διαθέσει τὸ
 κυανοῦν ἐξαυγάζουσα. Ἀντίστοιθε ⁴⁷ δὲ καὶ τὸ
 λευκὸν τῶν ὀμμάτων κύκλῳ τῆς Ἰριδος, καὶ χάριν
 ἀπέλαμπον ἀμχαν καὶ ἠδονὴν ἀφατον ἐνεδίδου
 ταῖς ὕψεσι. Τοιοῦτοι μὲν τὴν ἰδέαν Εἰρήνην καὶ
 Ἀλέξιος. Ὁ μέντοι θεὸς ἐμὸς Ἰσαάκιος τὴν μὲν
 ἡλικίαν ἐψχεῖ τὰδελεφῶ, οὐδὲ τὰ ἄλλα ⁴⁸ πολλὴ ἀπεψ-
 χεῖ. Ὑπωχρὸς μὲν οὖν ἦν αὐτὸς τὴν ὕψην καὶ τὴν
 ὑψηλὴν οὐ πᾶν δασύς, ἀλλὰ καὶ περὶ τὰς γνάθους
 ψιλωτέραν εἶχε τῆς τὰδελεφῶ. Ἀμφὺ δὲ τὰδελεφῶ
 κυνηγεσίῳ μὲν πολλάκις ἀπένευον, ὀπηνίκα οὐ
 πολλή τις αὐτοῖς ἐπέββε ⁴⁹ πραγμάτων φροντίς,
 πολεμικοῖς δὲ μᾶλλον ἢ κυνηγετικοῖς ἔχειρον
 πράγμασιν. Ἐν δὲ ταῖς ἐμβουαῖς τῶν πολέμων,
 οὐδ' ὀπηνίκα τῶν ταγμάτων αὐτὸς κατήρχε προέ-
 τρεγέ τις αὐτοῦ, ἀλλ' ἅμα τε τὴν παράταξιν ἐωρά-
 κει τῶν πολεμίων ἐκεῖνος καὶ πάντων καταφρονή-
 σας τῶν ἄλλων, ἐς μέσους ἐνέπιπτε καθάπερ τις
 κεραυνός, ὀξέως διακόπτων τὰς φάλαγγας. Κάκ
 τοῦτου ἔάλω (87) καὶ ἅπαξ καὶ δις κατὰ τὴν Ἀσίαν
 συμμίζας Ἀγαρηνοῖς. Καὶ τοῦτο μόνον εἶχε ψόγου
 ἄξιον ἐν τοῖς πολέμοις οὐμὸς θεὸς ὅτι πρὸς συμ-
 βολὰς ἀκατάσχετος ἦν.

similis, ne in cæteris quidem valde discrepabat,
 densa, quin et ad malas minus pilorum habuit
 commune studium, si otium esset a negotiis, indulgere venationi, cui tamen cum occasio aderat
 militiam præferebant. Isaacius porro qui exercitus sæpe ductarat, cum committendum esset prælium,
 nunquam alii primas periculi aut lacessendi hostis dabat : verum ipse princeps simul hostilem aciem
 viderat in eam præceps mediam cæco at fulmineo impetu ferebatur, magna plerumque strage ac dis-
 jectioe phalangum. **78** Unde et contigit ut semel atque iterum in Asia pugnans cum Agarenis,
 caperetur. Atque hoc solum in bellicis rebus vituperabile patruus habuit meus, quod in congressio-
 nibus non regebat impetum.

Varie lectiones ex cod. Coislin.

⁴⁵ εἶπεν. ⁴⁶ ἰταμοῦς. ⁴⁷ ἀπέστειλε. ⁴⁸ οὐ κατὰ ἄλλα. ⁴⁹ ἐπεβόρει τοῦτοιοις.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(87) Ἐδίω. Ut a Saracenis captus fuerit Isaacius, pluribus narrat Bryenius.

proportione ubi erat opus modo dilatata modo-
 aretata, membris sibi exacte respondentibus, visu
 pariter et auditu sic amabilis ut nec spectaculum
 suavius, nec acroama dulcius ejus vultu voceque
 homines haberent. Facies quidem pleno micabat
 lunæ fulgore : non tamen in perfectum circinata or-
 bem more Assyriarum, nec immodice longa qualis
77 in Scythis femiinis cernitur, sed producta
 pupillum ultra gyros exacti circuli. Pervolabat
 vero illam qua tendebantur genæ species atque
 aura quedam vernantis prati et viva purpura fla-
 grantem florentis rosarii colorem in oculos vel pro-
 cul spectantium ejaculabatur ; intuentis aspectus
 vivide serenus, et pariter delectans, pariter ter-
 rens, ut occurrentium oculos et specie in se ver-
 teret, et majestate connivere cogeret, inter utrum-
 que incertus, ac nec abstinere a cernendo nec
 sustinere contra intuentem valentes. Quam Palla-
 dem poetæ pictoresque celebrant, ea an unquam
 exstiterit nescio, plerique fabulam autumant ; at
 formam hujus nostræ Augustæ similem exstisse
 olim in terris et admiratione sui ac fulguribus
 oculorum radiisque acribus percellentis speciei,
 cælestis originis facile fidem fecisse si quis dixerit,
 næ is a vero, certe verisimili non aberraverit ; ac
 quod mirabile et hujus plane mulieris singulare,
 audaces impudentesque conturbabat reprimebat-
 que, humiles contra metuque contractos erigebat
 in fiduciam solo aspectu. At labia, patebant illa
 quidem plerumque, sed ad speciem, non ad vocem,
 totaque cernebatur spirans simulacrum pulchritu-
 dinis, et animata concinnitatis columna. Sermo-
 nem fere gubernabat manus, summo lepore ac
 elegantia usque ad juncturam brachii nudata, mi-
 raculo intuentium qui candidissimum ebur in di-
 gitos et volam ac cæteram manum a præstanti quo-
 dam artifice tornatum videre sibi videbantur. Iris
 oculorum mare tranquillam referebat, in profunda
 quiete undarum cærulea serenitate renidens. Can-
 dor porro circumdans pupillum vivum et ipsum ac
 lucens, mistumque ex his omnibus gratiam evi-
 brabat incomparabilem, et voluptate incredibili
 pascebat intuentes. Talis fere Irene et Alexii forma
 exstitit. Patruus vero meus Isaacius statura fratri
 sub pallidiori tamen facie ; nec barba multum
 quam frater licet junior. Amborum jam fratrum

Quoniam vero Melisseno Nicephoro Cæsaris dignitas ex pacto debebatur, et Isaacium natu majorem fratrem insigniori aliquo decorari honoris titulo par erat, alius autem præterquam Cæsaris non erat, excogitavit novum Imperator: et mistis *Sebasti* sive Augusti et *Autocratoris*, hoc est, Imperatoris, nominibus titulum conflavit Sebastocratoris, quasi diceret, secundi Imperatoris, cui Cæsaris gradum subjunxit: eo cum Isaacium honestasset, uni eum concedere Augusto voluit, Melissenum Cæsarem tertio demum loco in acclamationibus appellari. Sed ne similibus quidem aut æqualiter ornatis redimiri coronis, diebus solemnibus, Sebastocratorem et Cæsarem est passus, sed proportionem gradus inter se diversis. Sicut et illæ ambæ quod ad sumptuositatem magnificentiamque attinet, sane plurimum Augustali quo ipse Imperator utebatur diademati concedebant. Imperatorium siquidem diadema plane instar hemisphærii undique concavi ac clausi omni æque ex parte caput amplectebatur; margaritis et cæteri generis gemmis partim subsidentibus, et quasi operi intextis, partim exstantibus ac foras pendulis speciosissime ornatum. Nam utrinque ad tempora ex margaritis ac gemmis pluribus compacta monilia pendebant, verberabantque genas; atque id eximium et proprium insigne Imperatoriæ potestatis erat. At Sebastocratorum et Cæsarium coronæ cinctum habebant solum sparsione margaritarum per intervalla distinctum, sine ullo imminentis superne caviatis orbe. Peridem tempus Taronita qui Alexii sororem in matrimonio habebat protosebastus et protovestiarium declaratus est: paulo etiam post ad panyparsebasti dignitatem promotus et consensu dignatus Cæsaris. Ejus vero prior titulus protosebasti Adriano collatus est ipsius fratri, addita illustrissimi appellatione. Denique tertius et minimus horum frater Nicephorus et magnus drungarius classis est creatus, et in sebastorum ipse quoque solum proventus. Has dignitates et earum nomina primus excogitavit pater meus, partim eas componens ex prius distinctis, uti diximus, partim prius notas in novos doctorquens usus. Etenim panyparsebastus et Sebastocrator composita sunt; sebasti vero sive Augusti nominis notio immutata est ab Alexio. Imperantium enim id olim quasi

79 cognomen erat. Alexius autem communem

Ἐπεὶ δὲ τὸν Μελισσηνὸν (88) Νικηφόρον τῆς τοῦ Καίσαρος κατὰ τὴν ὑπόσχεσιν ἔδει ἀξίας μετεληγῆναι καὶ τὸν Ἰσαάκιον (89) δὲ πρῶτον τῶν ἀδελφῶν κατὰ χρόνον ὄντα μείζονι ἐχρῆν τιμηθῆναι ἀξιώματι: (ἔτερον δὲ ἀξίωμα πλὴν τοῦ Καίσαρος οὐκ ἦν), νέον ὀνοματοποιήσας ὁ βασιλεὺς Ἀλέξιος ἀπὸ τε τοῦ Σεβαστοῦ καὶ τοῦ αυτοκράτορος σύνθετον ὄνομα τὸ τοῦ σεβαστοκράτορος: τὰτελεφεῖ ἐφηρμόσατο, οἷον εἰ δεύτερον βασιλεῖα πεποιηκώς, τὸν Καίσαρα τούτου ὁποιδάσας καὶ τρίτον ἐν ταῖς εὐφημίαις ἀριθμησάμενος μετὰ τὴν τοῦ αυτοκράτορος εὐφημίαν. Οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ στέμμασιν ἐν ταῖς πανδήμοις ἡμέραις αὐτοὺς στεφανοῦσθαι προσέταττε, τὸν τε σεβαστοκράτορα καὶ τὸν Καίσαρα, κατὰ πολὺ διαφέρουσι τῇ πολυτελείᾳ τοῦ διαδήματος ἢ αὐτὸς ἐστεφανώτο. Τὸ μὲν γὰρ βασιλικὸν διαδῆμα (90) καθάπερ ἡμισφαίριον εὐγυρον⁸⁰, τὴν κεφαλὴν διαδοῖ πανταχόθεν, μαργάραις⁸¹ κοσμούμενον, τοῖς μὲν ἐγκυμένοις, τοῖς δὲ καὶ ἐξηρημένοις: Ἐκατέρωθεν γὰρ τῶν κροτάφων ὀρθοί τινες (91) ἀπαιρῶνται διὰ μαργάρων καὶ λίθων καὶ τὰς παρεῖα; ἐπιξέουσι. Καὶ ἔστι τοῦτο ἐξηρημένον τι χρῆμα τοῖς βασιλεῦσι στολῆς. Οἱ δὲ τῶν σεβαστοκρατόρων καὶ τῶν Καισάρων στέφανοι, σποράδιον ἔστιν ὅπου τῶν μαργάρων καὶ λίθων μετέχοντες ἄνευ τοῦ ἐπισφαιρώματος. Κατ' ἐκεῖνο δὲ καιροῦ τετμήται καὶ ὁ Ταρωνίτης (92) καὶ γαμβρὸς ἐπ' ἀδελφῇ τοῦ βασιλέως πρωτοσεβαστός τε καὶ πρωτοβεστιάριος. Μετ' οὐ πολὺ δὲ καὶ πανυπερτέβιστος ἀναδείκνυται καὶ σύνθωκος⁸² τῷ Καίσαρι γίνεται. Πρὸς δὲ καὶ Ἀδριανὸς ὁ ἀδελφός; αὐτοῦ πρωτοσεβαστός ἀξιοῦται περιφανέστατος; καὶ Νικηφόρος; (93) ὁ ὕστατος ἀδελφὸς μέγας τε δρουγγάριος τοῦ στόλου προῦδέβλητο⁸³ καὶ εἰς τὴν τῶν σεβαστῶν καὶ οὗτος ἀνηνέχθη βαθμίδι. Τούτων δὲ τῶν ἀξιώματων τὴν καινοτομίαν ὁ ἐμὸς πατὴρ προσεξεύρατο, τὰ μὲν συνθεῖς, καθάπερ ἄνωθεν εἰρηται, τοῖς δὲ καὶ παραχρησάμενος. Τὸ μὲν γὰρ πανυπερτέβιστος καὶ σεβαστοκράτωρ καὶ ὅτι τοιαῦτα συντέθεικε, τῇ δὲ τοῦ Σεβαστοῦ ἀξία παραχρησάμενος φαίνεται. Σεβαστοὶ γὰρ οἱ βασιλεῖς ἀνάκαθιν ἐπιθετικῶς ὀνομάζοντο, καὶ ἦν ἐξιδιαζόντως εἰς βασιλέας λεγόμενον τὸ τοῦ Σεβαστοῦ ὄνομα· αὐτὸς δὲ εἰς τὸ κοινότερον πρῶτον κατήγεχε τὴν τοιαύτην ἀξίαν. Εἰ γὰρ τις εἰς ἐπιστήμην καὶ τινα ὑπερέτατην φιλοσοφίαν ἀνάγοι τὴν βασιλείαν, ὥσπερ τέχνην οὕσαν τεχνῶν καὶ ἐπιστήμην ἐπιστημῶν, θαυμάσασαιτο ἂν καὶ τὸν ἐμὸν

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

⁸⁰ Desunt voces σύνθετον ὄνομα τὸ τοῦ σεβαστοκράτορος. ⁸¹ τοῦτων. ⁸² Deest vox εὐγυρον. ⁸³ μαργάραις καὶ λίθοις. ⁸⁴ ξύνθωκος. ⁸⁵ Desunt voces καὶ Νικηφόρος ὁ ὕστατος; ἀδελφὸς μέγας τε δρουγγάριος τοῦ στόλου προῦδέβλητο.

Car. Dufresnii D. Cangii notæ.

(88) Τὸν Μελισσηνόν. Codinus, *De offic.* cap. 2, n. 2.

(89) Τὸν Ἰσαάκιον. Ex hoc Annæ loco hausit quæ habet dicto capite idem Codinus.

(90) Βασιλικὸν διαδῆμα. Vide quæ adnotamus in Dissertat. xxiv, ad Joinvillam, ubi fuse egimus de Imperatorum Constantinopolitanorum coronis.

(91) Ὄρθοι τινες. Ἐνώτια et κρεμαστῆρια

τοῦ στέμματος dicuntur Achmeti cap. 248.

(92) Ταρωνίτης. Confer Codinum, *De offic.* cap. 2, n. 5. uxorem duxerat Michael Taronites majorem natu sororum Alexii. Vide *Stemma Comnenie*.

(93) Νικηφόρος. Vide Zonaram et Glycam. De dignitate et officio magni drungarii classis multa viri docti congresserunt, quæ non exseribo.

πατέρα ὄν τινά ἐπιστήμονά τε καὶ ἀρχιτέκτονα ἅπαντα τὰ ὑπὸ τὴν βασιλείαν καινοτομοῦντα καὶ πράγματα καὶ ὀνόματα· πλὴν ὅσον οἱ μὲν τῶν λογικῶν ἐπιστημῶν προστάται· διὰ σαφήνειαν τὰ τοιαῦτα τῶν ὀνομάτων ἐφεύραντο, ὃ δὲ ἐπιστημονάρχης οὗτος τῆς βασιλείας Ἀλέξιος πρὸς τὸ συμφέρον⁵⁵ ἅπαντα τῇ βασιλείᾳ διωκονόρητο, ξενίζων πολλὰς, καὶ περὶ τὴν τάξιν τῶν πραγμάτων καὶ περὶ τῆς κλήσιν τῶν ὀνομάτων. Ὁ μέντοι Ἱεροπρεπής· ἐκεῖνος καὶ πατριάρχης Κοσμάς (94), οὗ καὶ πρότερον διενημονεύσαμεν, μεθ' ἡμέρας τινὰς κατὰ τὴν μνήμην τοῦ Ἱεράρχου Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου τὴν Ἱεροτελεσίαν⁵⁷ τελέσας ἐν τῷ κατὰ τὸ Ἔβδομον (95) ἐπ' ὀνόματι τοῦ ἡθὺ βηθέντος σηκῶ, τὸν ἀρχιερατικὸν θρόνον διαπρέψας ἔτι⁵⁸ πέντε καὶ μῆνας ἐν-
 νεία, παραιτεῖται τὴν ἀρχιερωσύνην, καὶ ἵππειον εἰς τὴν τοῦ Καλλίου μονήν (96). Ἐγγεῖριζεται δὲ τοῦς τῆς ἀρχιερωσύνης οἶακας μετ' αὐτὸν ὁ προβ-
 ῆθελς ἔκτομιζς Εὐστράτιος ὁ Γαριδάς. Ἐπαὶ δὲ ὁ τῆς βασιλείας Μαρίας υἱὸς Κωνσταντίνος ὁ Πορφυρογέννητος, μετὰ τὴν παράλυσιν τῆς βασιλείας τοῦ πατρὸς αὐτοῦ Μιχαὴλ τοῦ Δούκα τὰ ἐρυθρὰ μὲν ἐκὼν ἀπεδύσατο πέδιλα, τὰ δὲ κοινὰ καὶ μέλανα⁵⁹ ὑπεδύσατο, Νικηφόρος ὁ Βοτανειάτης ὁ μετὰ τὴν Δούκαν καὶ πατέρα τοῦ Κωνσταντίνου τῶν σκ' πτωρῶν ἐπιλημμένος, τὰ μὲν⁶⁰ μέλανα ἐκεῖνον ἀποβαλεῖν θεωρήσατο, ἐκ ποικίλων δὲ σερικῶν ὑφασμάτων ὑποδήματα προτέτατε περιδεδύθαι, ὡς περ τὸν νεανίσκον ἐπαισχυνόμενος, καὶ τοῦ κάλλους ὁμοῦ καὶ τοῦ γένους ἀγάμενος. Τὴ μὲν⁶¹ κόκκινον δίδου
 ἀπαστράπτειν αὐτὸν⁶² τῶν πεδίων ὅσον ἐξθόνει, τὸ δὲ τινὰς τόπους ἐκ τῶν ὑφασμάτων ἀνεῖν τὸ κόκκινον, ὑπεδίδου. Μετὰ δὲ τὴν τοῦ Κομνηνοῦ Ἀλεξίου ἀνάβρῃσιν ἡ βασιλίς Μαρία καὶ μήτηρ ἐκεῖνου, ταῖς ὑποθημοσύναις πεισθεῖσα τοῦ Καίσαρος, Ἐγγραφον πίστιν ἤτησατο δι' ἐρυθρῶν βεβαιωθησομένην γραμμῶν καὶ σφραγίδος χρυσῆς παρὰ τοῦ αὐτοκράτορος, ὥστε μὴ μόνον ἀσινῆς σὺν τῷ υἱῷ ζυατηρηθῆναι, ἀλλὰ καὶ συμβασιλεύειν σὺτῷ κἀκεῖνον⁶³, τὰ τε ἐρυθρὰ ὑποδιδυσκόμενον, καὶ σφε-
 ρηροσύντα καὶ ὡς βασιλέα σὺν αὐτῷ ἀναγορευόμενον. Καὶ οὐκ ἠστόχησε τῆς αἰτήσεως, ἀλλὰ λαμβάνει χρυσόβουλλον λόγον βεβαιοῦντα τὰ αὐτῆς θελήματα ἅπαντα. Τηνικαῦτα καὶ ἂ ὑπεδιδύσκετο
 ἐκ σερικῶν ὑφασμάτων περιελόντες, τῶν δίδου
 ἐρυθρῶν ὑποδημάτων τοῦτῳ μεταδιδάσαι, κἀν ταῖς

A pluribus summo principi propius a motis eam appellationem nova inventa dignitate fecit. Vir si quisquam unquam alius magnitudine mentis atque consilii consecutus ut regnandi scientiam, quæ vere ars artium et doctrina doctrinarum est, in certam methodum digereret; cuius pars hæc nomen inuovatio et excogitatio dignitatum ad variam distributionem honoris, non parum ad finem universi negotii prudenter dispensata conferebat. Nec vero ut cæterarum disciplinarum magistri ita hic scientiæ regnandi consultissimus vir, nomina rebus aut instrumentis ad usum indicationis imponebat, sed ad ambitionem varie satandam, suspendendas ex usu reipublicæ inhiantium spes, multosque simul ostentatione unius mercedis, quod varie vocata ornataque foret, visæ multiplicis, ad res gerendas alliciendos, hanc dignitatum fabricationem et nomenclaturam factitabat. Interim is cuius superioris meminimus patriarcha Cosmas post aliquot ab Irene coronata dies ipsa memoria confessionis sancti Joannis Theologi, peracto sacro in templo ejusdem sancti apostoli ad Hebdomam sito, patriarchalem dignitatem ultro abdicavit, postquam eam tenuisset annos quinque et menses novem, secessitque in monasterium Calliæ. Gubernacula vero patriarchalis sedis suscepit in manus prius memoratus eunuchus Eustratius Garidas. Quoniam vero Mariæ Augustæ filius Constantinus Porphyrogenitus, post abdicationem patris sui Michaelis Ducæ ultro se ille quidem in ordinem redegerat, rubris cothurnis deponentis, vulgari-
 busque ac nigris suadendis; verum successor patris ejus Botaniates, reveritus adolescentem et forma et genere conspicuum, nigra quidem calceamenta exuere ipsum jusserat, non usque eo tamen indulgens ut plane rubra concederet, sed quæ sparsos duntaxat raris flosculis haberent purpure clavos, quasi ad fortunæ mediæ inter privatam ac regiam indicationem elaborata ex coloribus utriusque textura, obtinuit ab Alexio jam imperatore Maria Augusta, idque Joannis Cæsaris usa consilio caveri sibi ac firmari rubris litteris sigilloque aureo voluit, ut præter incolumitatem suam filiique, status etiam pristinus filio eidem redderetur, hoc est, participatio imperii qualem habuerat patre regnante: atque adeo deinceps et rubris

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

⁵⁵ Συμφέρον. ⁵⁷ Ἱεροτελεσίαν. ⁵⁸ ἔτη. ⁵⁹ μέλανα. ⁶⁰ Deest vocula μέν. ⁶¹ μὲν γάρ. ⁶² αὐτῷ.
⁶³ ἐκεῖνον.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(94) Κοσμάς. Patriarchali dignitate se abdicavit ultro Cosmas Hierosolymitanus, quod reipublicæ administrationem improbaret, 7 Maii, quo Græci S. Joannis evang. festum agunt, an. Chr. 1081, cum sedisset annos 5, menses 6.

(95) Ἐν τῷ κατὰ τὸ Ἔβδομον. Aelis S. Joannis evangelistæ in Hebdomo conditorem Constantium M. agnoscit Codinus, in Orig. Lambecianis. In eo hæmatum Basilium Bulgaroctonum scribunt Scytilzes, Glycas, Joël et Pichymeres, lib. II.

(96) Καλλίου μονήν. De hoc monasterio silent cæteri scriptores Byzantini, nisi illud sit, quod ab Antonio patriarcha Constantinopolitano instauratum fuisse tradit Nicephorus Gregoras in illius vita, quam laudat Allatus in Diatriba de Simeonibus, quæ sic inscribitur: Βίος τοῦ ἐν ἀγίοις πατριάρχου ΚΠ. Ἀντωνίου, τοῦ τὴν μονήν τοῦ Καλέως συστησαμένου. Vetus membrana apud Ughellum, in Patriarch. Venet. n. 28, eidem patriarchæ Antonio abbatis monasterii Caleos dignitatem tribuit.

colurnis et corona augustali uteretur, et nomen ejus cum Alexii nomine proclamaretur. Hæc scripto diplomate bullaque munito aurea concessa in usum statim sunt redacta, positisque Constantinus **80** polymitis ac variegatis, perfecte rubros induit calceos, et in largitionibus, bullis aureis, similibusque chartis, rubrica subscribat una cum Alexio Augusto, et in supplicationibus ac pompis eum nullo medio cum tiara sequebatur. Quidam airbant hæc jam illi cavisse ac pactam fuisse Mariam Augustam cum Comnenis antequam illi rebellarent. Utut se res habeat, his certe sic perfectis excessit illa palatio, magno comitatu deducentium, ac præ cæteris Isaacii sebastocratoris; migravitque in ædes a Constantino Monomacho Imperatore constructas prope templum magni Martiris Georgii, quæ lingua vulgari Mangana dici solent.

Cæterum imperator rectissime institutus a puero monitisque religiosissimæ matris ad Dei timorem verum intimoque conceptum animo fictus ex longo formatusque, mordebatur acerbis sensu pœnitentiæ ad memoriam ubique obviam cladis civitatis, cujus omnes passim incolæ extrema malorum ac calamitatis perpassi erant in ingressu Comnenorum. Effectum habet interdum malum res optima, innocentia lapsus expers omnis, eum qui nihil unquam offenderit in superbiam ac tumidam præfidentiam efferens. At qui offendit, si et bene institutus in Dei cultu et natura prudens sit, statim Dei timore compunctus commovetur animo ac salutari conturbatur metu, præsertim si magnas res aggressus et in altum ac præceps fastigium evecus, egerit tunc cum maxime se sentiat præsentis Numinis auxilio: quo abnuente ac averso quid expectandum aliud, quam fore ut errore, amentia, contumelia præceps qui Deum habet infensum, in scelus omne ruens et divinum in se iram exaugeat, et hominum ultione provocata throno quem insidere vix cœperat statim exturbetur atque evolvatur in miseriam ultimam? Qualia passum quondam Saulem scimus, cujus ob crimen scindens scindit Deus regnum ipsius. Harum tristi occursum cogitationum intimis mœrens sensibus Alexius, formidansque et æstivans animo tanquam mox incubitura in caput ipsius vindicta Dei severissima, quippe ob tantum ac tam multiplex crimen expilatæ deformatæque civitatis. Nam quidquid illa colluvies mistæ multitudinis sædum improbumve per licentiam victoriæ in capta urbe designaverat ac fecerat, imputabat

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

⁶⁶ γίνονται. ⁶⁵ οἰκοδομηθεῖσιν. ⁶⁶ εἰστί. ⁶⁷ κατὰ. ⁶⁸ ἐνστερνισάμενος. ⁶⁹ καὶ εἰς. ⁷⁰ Θεοῦ φόβον. ⁷¹ ἀλύων. ⁷² ἐκείνου. ⁷³ ἐλογασάμενος.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ

(97) *Διὰ κινναδάρεως*. Leo Grammat. in Leone Philos.: Τοῦτο καὶ πεποίηκεν ὁ βασιλεὺς, γράψας διὰ κινναδάρεως, καὶ ἀποστείλας μετὰ χρυσοβουλίου ἐνδοθεν φαθλίου βραχέως τρακτοῦ. **269** Gregorius II. PP. ad Leon. Isaur. Imp. *Cum litteræ tuæ, et non aliene sigillis imperatoris obsignatæ essent, ac accuratè intus subscriptiones per cinnabarim propria manu tua, ut mos est imperatoribus*

A δωρεαῖς καὶ χρυσοβούλλοις λόγοις δεύτερος τοῦ λοιποῦ συνυπογράφων ἦν διὰ κινναδάρεως (97) τῷ βασιλεῖ Ἀλεξίῳ, κἀν ταῖς προπομπαῖς μετὰ τῆς βασιλικῆς τιάρας συνεπόμενος. Ὡς δὲ τινες ἔφασαν καὶ πρὸ τῆς ἀποστασίας τὰς περὶ τούτου συνθήκας εἶχεν ἡ βασιλις, ἐν οὕτω τὰ κατὰ τὸν υἱὸν αὐτῆς γένοιτο (98). Οὕτω γοῦν τῶν βασιλείων ἐκείνη ἐξέρχεται μετὰ προπομπῆς ἀξίας ἐν τοῖς κατὰ τὴν μονὴν ⁶⁴ τοῦ μεγάλου μάρτυρος Γεωργίου παρὰ τοῦ ἀποθεωιωκότος Κωνσταντίνου τοῦ Μονομάχου βασιλέως οἰκοδομηθεῖσαν ⁶⁵ οἰκλήμασιν κατασκευάσασα (Μάγγανα ταῦτα ἡ κοινὴ ἐστὶ ⁶⁶ κικλήσκει διάλεκτος). Ἰσαακίου συνεφεπομένου ταύτη τοῦ σεβαστοκράτορος.

B Imperatore constructas prope templum magni Martiris Georgii, quæ lingua vulgari Mangana dici solent.

B Τὰ μὲν οὖν τὰ κατὰ ⁶⁷ τὴν βασιλίδα Μαρίαν οὕτω παρὰ τῶν Κομνηνῶν ψκονόμητο. Ὁ δὲ γε αὐτοκράτωρ παιδείας ἐκ νηπίου τυχὼν ἀγαθῆς, καὶ πρὸς τὰς νοθεσίας τῆς μητρὸς ἐαυτὸν ἀπευθύνων, τὸν τοῦ Θεοῦ φόβον ἐνστερνισάμενος ⁶⁸ καὶ ἐγκάρσιον ἔχων, ἐδάκνετο ἀνιῶμενος ἐπὶ τῆς πόλεως προνομῆ, ἦν κατὰ τὴν εἰσέλευσιν αὐτοῦ πάντες πανθημελὶ ἐπεπόνθεισαν. Τὸ μὲν γὰρ ἀπταιστον Ἰσως εἰς ⁶⁹ ἀπόνοιαν ἔγει τὸν μηδ' ὅπως τι οὖν προσεκκρουκίτα τοῖς πράγμασιν· ὁ δὲ γε ἐξαμαρτῶν, εἴπερ ἐστὶ τῶν εὐλαβεστέρων καὶ τῶν νοῦν ἔχόντων, αὐτίκα τὸν τοῦ Θεοῦ ⁷⁰ βάλλεται κατὰ ψυχὴν καὶ ὅλως κατακλονεῖται καὶ δέδοικε, καὶ μᾶλλον εἴγε πραγμάτων μεγάλων ἐπιδραξάμενος εἴη, καὶ εἰς ὑπερηφάνους ἀνέλθοι περιωπᾶς. Δέος γὰρ αὐτὸν ὑποβράττει, μὴ πως ἀμαθίᾳ καὶ θράσει καὶ ὕβρει πορευόμενος τὸν τε θυμὸν τοῦ Θεοῦ εἰς ἐαυτὸν ἐκαλέσεται καὶ τῆς ἀρχῆς ἐκκυλισθεὶς ἀποπέσεται, ὧν τῶς ἐγκρατῆς γέγονεν. Οἶα καὶ τῷ Σαοῦλ συμβεβήκει ποτὲ· καὶ γὰρ ὁ Θεὸς διὰ τὸ τοῦ βασιλέως ἀτάσθαλον διαβήσασαν διέβρηξε τὴν βασιλείαν αὐτοῦ. Τούτους ἀλύων ⁷¹ τοῖς λογιμοῖς ὁ Ἀλέξιος καὶ παθαινόμενος τὴν ψυχὴν μήπου καὶ Θεοῦ ἀντικρυς μῆνιμα γένοιτο (τὸ γὰρ εἰς ὕλην τὴν πόλιν γεγὼνός κακὸν παρ' ἐκάστου ⁷² τῶν στρατιωτῶν, ὁπόσος τηνικαῦτα συρφετὸς ἀνὰ πᾶσαν τὴν πόλιν ἐπέβρυσεν, ἴδιον ἐλογίζετο) καὶ ὡς αὐτὸς ὧν ἐκεῖνος ὁ τὰ πάνδεινα ἐκεῖνα κακὰ ἐργασάμενος ⁷³ κατετιτρώσκειτό τε καὶ ἐξεφλέ-

D γετο βασιλείαν, καὶ κράτος, καὶ ἀλουργίδα, καὶ διάδημα λιθοκόλλητον, καὶ ἐσθῆτα χρυσῆν τε καὶ περιμάργαρον οὐδὲν, ὡς γε τὸ εἰκὸς, λογιζό-

subscribere,

(98) *Ἐν τοῖς κατὰ τὴν μονὴν*. Vide et confer Zonaram. Palatium Manganorum exstruxit Basil. Macedo, ut auctor est Scylitzes. In interiore Palatio statuit Nicetas, qui præterea ab Andronico Comneno destructum refert. Vide Tract. nostrum de cap. S. Joan. B. cap. 8, n. 8.

μενος πρὸς τὴν τότε κατασχοῦσαν ἀπεριήγητον συμφορὰν τὴν βασιλῖδα τῶν πόλεων. Τὰ γὰρ περιστοιχίσαντα ⁷⁶ ταύτην δεινὰ κατ' ἐκείνου καιροῦ οὐδεὶς ἂν καὶ θέλων διηγῆσασθαι ⁷⁵. Καὶ γὰρ καὶ αὐτὰ ἱερὰ, καὶ τεμένη, καὶ τὰ κοινὰ, καὶ τὰ ἴδια, ἀπανταχθὲν ὑπὸ πάντων καθηρπάζοντο· τὰ δὲ ὅλα τῶν ἀπάντων κατακεκρότηντο ταῖς ριπτομέναις ἀπανταχοῦ βραῖς καὶ φωναῖς· ἐπερ ἂν τις ἰδῶν σεισμόν ⁷⁶ εἶπαι· τὸ γινόμενον. Ταῦτα εἰς νοῦν βαλλόμενος ὁ Ἀλέξιος· ἠνιάτῳ τε τὴν ψυχὴν καὶ κατεσπαράττετο καὶ οὐκ εἶχεν ὅ τι τῷ πλήθει τῆς λύπης χρῆσαιτο. Ἦν γὰρ ὁ ἀνὴρ εἰς αἰσθησὶν ἐλθεῖν τοῦ κακῶς παπραγμένου παντάπασιν ὀξύτατος. Καὶ ταῦτα μὲν τὰ προγεγοῦστα ἐφ' οἷς ἡ πόλις πονηρῶς ἐπραξεν, ἦδει μὲν ὡς ἐτέρων χεῖρες καὶ γνῶμαι διενηργήκασι, ἀλλὰ συνήθει καὶ τοῦτο γὰρ ἀκριβέστατα, ὅτι τὰς ὑποθέσεις καὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ πάθους αὐτὸς δέδωκεν· αὐτῷ δὲ πάλιν τῆς ἀποστασίας αἴτιοι οἱ ἦδη ῥηθέντες δοῦλοι γεγονάσιν. Ἀλλὰ καὶ ὡς αὐτῷ τὴν ἅπασαν προσάπτων αἰτίαν θεραπεῦσαι τὸ τραῦμα καὶ ἐπεζῆται καὶ ἤθελεν· οὕτω γὰρ ἂν καὶ μετὰ τὴν τοιαύτην θεραπείαν καὶ τῶν ⁷⁷ τουτονὶ καθαρμῶν ἐπιχειροῖη τοῖς τῆς βασιλείας πράγμασι καὶ τὰ κατὰ γε [τε] τὸν στρατὸν κατὰ τε τοὺς πολέμους καλῶς διεθῶνοι καὶ διεξάγοι. Προσέρχεται τοίνυν τῇ μητρὶ, ἀνακοινοῦται τὸ ἐπαινετὸν πάθος ἐκείνου, θεραπείας τρόπον ἀναζητεῖ καὶ ἀπαλλαγῆς τῶν ὑποκνιζόντων αὐτοῦ τὴν συνείδησιν. Ἡ δὲ ἀσπάζεται τὸν υἱὸν καὶ ἀσμένως δέχεται τὰ λεχθέντα. Μετακαλοῦνται τοίνυν (τούτου συνδόξαντος) τὸν τε πατριάρχην Κοσμάν ⁷⁸ (οὐπω γὰρ τὸν τότε ⁷⁹ τὸν θρόνον παρήτητο) καὶ τινὰς λογάδας τῶν τῆς ἱερᾶς συνόδου (99) καὶ τοῦ μοναδικοῦ συντάγματος. Πρόσεισι τούτοις ὁ βασιλεὺς ὡς ὑπόδικος, ὡς κατὰ κριτος, ὡς εὐτελής ἢ ⁸⁰ καί τις ἄλλος τῶν ὑπ' ἐξουσίᾳ ⁸¹ τεταγμένων, καὶ τὴν ψῆφον ὅσον οὐδέπω καρδοκοῦντων, ἦν κατ' ἐκείνου ψηφίζεται τὸ δικαστήριον. Ἐξαγγέλλει πάντα, μὴ προβολῆν, μὴ συγκατάθεσιν, μὴ πράξιν, μηδὲ αἰτίαν τῶν πεπραγμένων παραδραμῶν, ἀλλὰ πάντα ⁸² μετὰ φόβου καὶ αἰσθεως· ἐξαγορευσάμενος, καὶ τὴν θεραπείαν ἐξ ἐκείνων θερμῶς ἐξαιτεῖ, ἐπιτιμῶσις αὐτὸν καθυποβάλλων. Ὁ ⁸³ δὲ οὐκ αὐτὸν μόνον, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἐκ ταύτου αἵματος προσήκοντας καὶ πρὸς τὴν ἀποστασίαν συναραμένους τοῖς αὐτοῖς ἐπιτιμῶσις καθυποβάλλουσιν, νηστείαν, καὶ χαμουνίαν, καὶ τὰ τούτοις ἐφεπόμενα πρὸς τὴν τοῦ Θεοῦ ⁸⁴ ἐξιλέωσιν ἐπιτάξαντες. Δεξάμενοι δὲ τὰ ἐπιτίμια προθύμως ἐφύλαττον ⁸⁵. Ἀλλ' οὐδὲ αἱ ⁸⁶ σφῶν αὐτῶν γυναῖκες

A ipse sibi, et tanquam proprius atque unus auctor actorque talium omnium sic convulnerabatur urebaturque iniis præcordiis ingenti vi pœnitentiæ, quam non imperium, non purpura, non diadema contextu gemmarum efflorescens, non vestis auro collucens **S**1 et unionibus, ulla ex parte consolabatur. Horum enim fructum omnem amarissimo luctu obrutum corrumpibat occurrens semper animo tristissima imago afflictæ conculcæque ludibriis contumelliis omnibus, atque extrema calamitate obtritæ Augustæ urbis. Sane quantum in illam tum malorum ingruerit nemo fando assequi unquam queat. Nam et privata et publica et sacra maximeque religiosa expilata direptaque sunt avarissime passim ab omnibus: tantique ac tam varii miserabiliter lamentantium questus audiebantur, ut terræ motu periclitari urbem crederes: nihil horum fugiebat sensum fallebatque memoriam Alexii, hominis quo nemo erat aut perspicacior aut promptior ad iudicium expers gratiæ de suis ipsius prave factis ferendum. Nam cum ipse patronus sui sibi suggereret militum eam fuisse culpam, respondebat a se occasionem, licentiam, et initium iis sceleribus datum rebellionem ipsa, cuius licet in servos illos insidiatores rejicere invidiam poterat, malebat sibi ascribere ac propriæ conscientiæ curandæ per dolorem ac pœnitentiam vacare potius, quam alienæ accusandæ: sic statuens se tum demum auspicatum ac felix capessendæ reipublicæ domi militiæque initium habiturum, si non nisi eluta labe culpisque procuratis per religiosa piacula, manum mentemque gubernaculis rerum admove-ret. Ab hoc proposito matrem adit eique laudabilem illam suam perturbationem aperit, simul exquirat modum sedandi morsus conscientiæ. Illa filium maternelæ excipit, consolatur, collaudat, libenterque recipit se facturam quod petebat. Communiter igitur consilio habito advocat patriarcham Cosmam (nondum is dignitati renuntiaverat) cumque eo præcipuus quosque ex sacra synodo et ordine monachorum. Ad hos in unum congregatos ingreditur imperator rei habitu cultuque, nec rei tantum, sed jam condemnati; sic vestitus, sic oculus sic vultum ferens, plane ut vilissimus de plebe quispiam coram iudicibus assisteret, mox atrum in ejus caput calculum daturis. Hic jam cuncta confitetur, non primum impetum ac cogitationem, non consensum, non progressionem in opus et executionem, non finem et scopum propo-

Variæ lectiones ex cod. Coislín.

⁷⁵ περιστοιχίσαντα. ⁷⁶ διηγῆσασθαι δυνήσεται. ⁷⁶ χισμόν. ⁷⁷ τόν. ⁷⁸ Deest vox Κοσμάν. ⁷⁹ γὰρ τότε. ⁸⁰ ἢ. ⁸¹ ἐξουσίαν. ⁸² Desunt voces μὴ προβολῆν, μὴ συγκατάθεσιν, μὴ πράξιν, μηδὲ αἰτίαν τῶν πεπραγμένων παραδραμῶν, ἀλλὰ πάντα. ⁸³ οἱ. ⁸⁴ θελοῦ ἐδέξαντο. ⁸⁵ ἐδέξαντο. ⁸⁶ Deest vocula αἱ.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(99) Τῆς ἱερᾶς συνόδου. Divisa et distributa olim fuerit officia Magnæ ecclesiæ Constantinopolitane in ix Pentadas. Harum prima, magnam œconomiū, magnum sacellarium, magnum chariophylacem, chariophylacem, et curatorem sacelli

continebat. Atque isti erant præcipui patriarcharum consiliarii et assessores, solumque jus habebant sedendi in synodo cum patriarcha: ὅσοι κἀθηγῆται ἐν τῇ θείᾳ καὶ ἱερᾷ συνόδῳ μετὰ τοῦ ἀρχιερέως, ait Codinus.

situm in toto illo facinore præteriens, quin singularim cum magna et timoris Dei et vivæ fidei significatione exponeret omnia: rogans ad hæc ut morbo cognito pro sua peritia et potestate mederentur; nec pœnis ac suppliciis parcerent quibus se ultro ferebat obnoxium. At illi non solum Augustum, sed alios quoque sive sanguine ipsi sive **82** amicitia conjunctos, qui defectionis quoquo modo participes adiutoresque fuerant, iisdem omnes piaculis subji-
ciunt, præscripto ipsis jejunio, humicubatione, cæterisque quæ cum his injungi solent pœnitentiam profitentibus, ad reconciliationem cum Deo impetrandam. Libenter acceperere subiereque sententiam cuncti. Nec ipsæ mulieres eorum immunes squaloris ac luctus istius esse sustinuerunt: vicunque armorum ac rebellionis participes esse nequivissent: pertinere siquidem ad nuptialis necessitudinis et charitatis officium putabant etiam incommodorum in quibus versari viros suos cernerent, ultro communicationem appetere. Voluntarie igitur se adjungunt conjugi quæque suo, ad jugum pœnitentiæ communi patientia trahendum. Itaque videre erat per id tempus palatium universum plenum lacrymarum ac luctus. Luctus non ignavi ac vituperabilis, animi abjecti imbecillitatem prodentis: sed honesti ac laudabilis, gaudiumque procuraturi nunquam auferendum. Qua in re imperator non minus eminebat quam in cæteris; quippe qui religionem longe pluris quam aliorum quidvis faceret. Itaque sub purpura saccum cilicinum nudæ cuti adnotum gestabat per dies noctesque quadraginta, non alio per id tempus ad somnum excipiendum lecto utens quam humo ac pavimento, lapide autem pro cervicali ad fulciendum caput. Atque hæc tandem religione perfunctus sic demum puras manus regni gubernaculis admovit.

Cum autem exonerare negotiorum curam a se in providentiam matris suæ percuperet, initio tamen arcanum id consilium habuit: veritus ne si præ se ferret, perterrita ea metu imminentis molis, festinaret exsequi quod dudum parturiebat animo propositum recedendi a regia, vitæque ad processionem vulgari sublimioris transeundi. A qua illam Alexius ut sensim cogitatione abduceret, itabat ad illam consilii ejus exquirendi causa, nec quidquam quamvis minutum ac facile ipsa non consulta expediebat. Sic paulatim assuefaciens illam gubernationi, sibi in dies arctius indissolubiliusque devinciens, planeque illi persuadere atque aliis satagens, in uua matris providentia se spem habere repositam imperii bene gerendi, quod absque consilio ejus foret, pessum iturum videretur. Illa vero quanquam magno pondere in secedendi cogitationem propendebat, nihilque libentius quam monasterium in quo vitæ reliquum quiete transigeret cum mente agitabat, tum affectabat votis, tamen charitate filii, quo affectu nulli mulierum cedebat, vehementer impellebatur ad conferendam suam operam magnam rem aggresso, navemque nec firmam nec instructam satis iratis mari cœloque, cum præsentis periculo regenti nato: præsertim adhuc **83** inexperto, nuncque primum istos ventos, istos fluctus sentienti, nondum, inquam, usu rerum et

ἔξω τῶν ἐπιτιμίων ἐστάναι ἠνεχόντο· πῶς γὰρ φιλανδρῶν οὐσαι; ἀτόμολοι δὲ τὴν τῆς μετανοίας ζυγὸν ἀναδέχονται. Καὶ ἦν ἰδεῖν τὰ βασίλεια τότε δακρῶν καὶ πένθους ἀνάμιστα, πένθους οὐκ ἐπιψόγου οὐδ' ἀσθένειαν ψυχῶν κατηγοροῦντος, ἀλλ' ἐπαινετοῦ καὶ χαρᾶς προξένου τῆς κρείττονος, καὶ μηδέποτε λυομένης. Ὁ δὲ αὐτοκράτωρ ὅποιοι ἐκεῖνος τὴν εὐσέθειαν πλέον τι ⁸⁷ ποιῶν, ἐντὸς τῆς βασιλικῆς ἀιουργίδος σάκκον περιεθέβηλετο ἐν χρῶ ψαύοντα τῆς σαρκὸς ἐπὶ τεσσαράκοντα νυκθημέρας. Ἐν δὲ ταῖς νυξὶ χάμεινης ἔκειτο ἐπὶ πέτρας μόνον ἀνέχων τὴν κεφαλὴν καὶ πενθῶν ὡς εἰκόσ. Εἶθ' οὕτως τῶν τῆς βασιλείας πραγμάτων ἀγναῖς ἀπειται χερσίν.

vicunque armorum ac rebellionis participes esse nequivissent: pertinere siquidem ad nuptialis necessitudinis et charitatis officium putabant etiam incommodorum in quibus versari viros suos cernerent, ultro communicationem appetere. Voluntarie igitur se adjungunt conjugi quæque suo, ad jugum pœnitentiæ communi patientia trahendum. Itaque videre erat per id tempus palatium universum plenum lacrymarum ac luctus. Luctus non ignavi ac vituperabilis, animi abjecti imbecillitatem prodentis: sed honesti ac laudabilis, gaudiumque procuraturi nunquam auferendum. Qua in re imperator non minus eminebat quam in cæteris; quippe qui religionem longe pluris quam aliorum quidvis faceret. Itaque sub purpura saccum cilicinum nudæ cuti adnotum gestabat per dies noctesque quadraginta, non alio per id tempus ad somnum excipiendum lecto utens quam humo ac pavimento, lapide autem pro cervicali ad fulciendum caput. Atque hæc tandem religione perfunctus sic demum puras manus regni gubernaculis admovit.

Ὁ Ἰακωστρόφον δὲ μᾶλλον ἑαυτοῦ τὴν μητέρα ἡμερόμενος; ⁸⁸ εἶναι, τὴν βουλὴν ὑπεβρύχειον τῶς εἶχε, δεδιὼς μὴ τοῦ τοιοῦτου γνωσθέντος αὐτῇ λογισμοῦ καὶ τῶν βασιλείων ἐξέλθοι, πρὸς ὑψηλότερον βίον (1) γινώσκων αὐτὴν ἀποδιέπουσαν. Ἐν πᾶσι μὲν οὖν τῆς ⁸⁹ προσπίπτουσι βουλῆς αὐτῆς ἄτερ μὴδὲ τὸ τυχεῖν ἦν ἐνεργῶν, ἀλλὰ κοινῶν εἶχε τῶν βουλευμάτων ὁμοῦ καὶ συλληπτορα τὴν μητέρα ⁹⁰ καὶ καταμικρὸν ὑφέρπων αὐτῇ, καὶ κοινοποιούμενος τὴν τῶν πραγμάτων διοίκησιν. Καὶ που καὶ φανερώς ἐνδεικνύμενος ὡς ἄτερ τῆς ἐκεῖνης φρενὸς καὶ γνώμης ἀπολείται τῆς βασιλείας; τὰ πράγματα. Οὕτως εἶχε καὶ ξυνεδέσμει πλέον ἑαυτῷ ⁹¹ τὴν μητέρα, καὶ τοῦ κατὰ σκοπὸν ἀπέργε καὶ ἀπεκώλυεν. Ἡ μὲν γὰρ πρὸς σταθμὸν ἀπέβλεπεν ἔσχατον, καὶ μονὰς διενόεῖτο, ἐν αἷς τὸν ἐπιλοιπον χρόνον μετ' εὐφρονος λογισμοῦ ἐλκύσει τοῦ βίου. Καὶ ταῦτ' ἐνδείκει ἑαυτῇ διὰ παντὸς ἐπιτύχετο τεύξασθαι. Ἄλλ' εἰ καὶ τοιαῦτα κατὰ νοῦν συνδιεσκοπεῖτο καὶ ὅλως πρὸς ὑψηλότερον ἐνητένιζε βίον, ἀλλ' ἦν γε καὶ φιλόπαις εἶπερ τις ἄλλη γυνή, καὶ πως ἠθούλετο συνδιενεργεῖν μετὰ τοῦ υἱοῦ τὸ τῆς βασιλείας κλυδώνιον, καὶ οὐριοδρομοῦσαν τὴν ναῦν ἢ καὶ πανταχόθεν βαλλομένην τοῖς κύμασιν, ὡς ἄριστα ἰακωστροφῶν ⁹² καὶ μάλιστα τοῦ παιδὸς ἄρτι ἐπὶ τὴν πρύμναν καθίσαντος, καὶ τῶν οἰάκων ἐφαφασμένου, καὶ μήπω πρῶην θαλάττη καὶ

Variae lectiones ex cod. Coislin.

⁸⁷ εὐσέθειαν ἦν πλέον τι. ⁸⁸ βουλόμενος. ⁸⁹ τοῖς. ⁹⁰ Desunt voces τὴν μητέρα. ⁹¹ ἑαυτοῦ. ⁹² ἰακωστροφῶν.

Car. Dufresnii Du Gangii notæ.

(1) Ὑψηλότερον βίον. Vide Zonaram, p. 234.

κῦμασι καὶ ἀνέμοις ὠμιληκῶτος τοιούτοις. Ταῦτα δὲ λέγουσα, τὴν τῆς βασιλείας ἀνέντιμοι πολυμερῆ καὶ πολυτάρακτον⁸⁸ ἔχλησιν. Τὸ τοίνυν μητρῶον πάθος κατεΐχεν αὐτὴν, καὶ συνδιεκυθέρνα τῷ υἱῷ καὶ βασιλεῖ καὶ τὰς ἡνίας ἔστιν ὅπου καὶ μόνη παρηλαδοῦσα, ἀπροσπαίσιως τε καὶ ἀναμαρτήτως τὸ ἔργον τοῦ κράτους ἤλαυεν. Ἦν γὰρ καὶ φρενήρης ἄλλως καὶ βασιλείος γνώμη αὐτόχρομα καὶ θρόνων καταρῥωσις · ἀνθεΐλακε δὲ ταύτην ἐκ θατέρου καὶ ὁ πάθος ὁ πρὸς Θεόν. Ἐπεὶ δὲ κατὰ τὸν Αὐγουστον μῆνα (2) ἐπινεμισθεὶς τῆς αὐτῆς ἔτι τρεχούσης ἡ τοῦ Ῥομπέρτου διαπεραιώσις τοῦτον ἐξεληθεῖν κατανάγκαζεν, εἰς φῶς ἔβη καὶ ἔργον τὸ τῆς ψυχῆς ἐννόημα ἐξάγων, τὴν αὐτοκράτορα διοίκησιν τῇ μητρὶ καὶ μόνη ἀπεκληρώσατο, καὶ διὰ χρυσοβούλλου λόγου τὰ βεβουλευμένα εἰς προὔπτον πᾶσι κατέστησεν. Ἐπεὶ δὲ τὴν ἱστορίαν συγγράφοντα οὐ παχυμερῶς τὰς τῶν ἀγαθῶν ἀνδρῶν πράξεις καὶ τὰ θεοπλάσματα παραπέμπειν χρῆ, ἀλλὰ τὰς μὲν καταλεπτύνειν ὡς ἐνόν, τὰ δ' ἐκείνοις δεδογμένα ἐκτίθεσθαι, εἰμὶ⁸⁹ καὶ αὕτη τοῦτον τὸν τρόπον τὰ τοῦ βῆθιεντος χρυσοβούλλου ἐκθροσμένη, τὰς τοῦ γραφῆως μόνον κομφείας⁹⁰ περιελοῦσα · ἔχει δὲ οὕτως. *Jocunive indicasse contenti, etiam ipsis æternis tantæ rei monumentis intextendis huic operi pleniorum ejus distinctiorumque notitiarum posteritati transmittamus descriptione istius ipsius bullæ aureæ, quam hic deinceps cum fide reddimus, superfluo duntaxat scriptoris ornatu detracto.*

Τὰ τοῦ χρυσοβούλλου τοῦ γεγονότος περὶ τῆς διοικήσεως τῶν κοινῶν τῇ μητρὶ τοῦ βασιλέως.

Οὐδὲν ἰσοστάσιον μητρὸς συμπανοῦς καὶ φιλόπαϊδος, οὔτε ταύτης ἰσχυρότερον φυλακτήριον, κἂν κίνδυνος προορᾶται, κἂν ἄλλο τι τῶν ἀπεικταίων λογίζοιτο [ἐλπίζοιτο]. Εἰ γὰρ βουλευέται αὕτη, πάγιον ἔσται τὸ βούλευμα · εἰ ἐπεύξεται, στήριγμα ἔσονται αἱ εὐχαὶ καὶ φιλαικῆς ἀκαταγνώστοι. Τοιαύτη γοῦν καὶ τῇ βασιλείᾳ μου ἐφάνη⁹¹ ἐξ αὐτῆς τῆς ἀτελοῦς ἡλικίας πρακτικῶς ἡ ἡγιασμένη μητέρα αὐτῆς καὶ δέσποινα, τὰ πάντα μοι γενοῦσα, καὶ τροφὸς καὶ ἀναγωγός. Καὶ γὰρ τῷ συγκλητικῷ καταλόγῳ αὐτῆς συνουσίας, μητρὸς πάθος προέδραμε, καὶ υἱοῦ πίστις ἀκεραία συνετηρήθη. Μία ψυχὴ ἐν ζῆρημένοις σώμασιν διεγνώσθη⁹², καὶ χάριτι Χριστοῦ καλῶς δετηρήθη μέχρι τοῦ νῦν, οὐ τὸ ἐμὸν, ἢ τὸ σὸν, τὸ ψυχρὸν τοῦτο ῥῆμα ἐρῶθη, καὶ τὸ δὴ μείζον, ὅτι αἱ αὐτῆς εὐχαὶ τὸν πάντα χρόνον πληθυνόμεναι εἰς τὰ ὦτα Κυρίου εἰσέδυσαν, καὶ εἰς τὸδε τὸ ἔτος⁹³ τῆς βασιλείας ἡμᾶς⁹⁴ ἀνήγαγον. Ἄλλ' ἐπεὶ καὶ μετὰ τὸ ἐπιλαβέσθαι τῶν τῆς βασιλείας σκῆπτρων οὐκ ἔφερε μὴ συμπονομένη ἐπίσης τῇ βασιλείᾳ μου, καὶ τοῦ συμφέροντος αὐτῇ ἀντεχομένη

Variæ lectiones ex co.l. Coislin.

⁸⁸ πολύτεχνον καὶ πολυτάραχον. ⁸⁹ εἰμι. ⁹⁰ κομφείας. ⁹¹ Deest vox ἐφάνη. ⁹² ἐγνώσθη. ⁹³ ὕψος. ⁹⁴ Deest vox ἡμᾶς.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(2) Κατὰ τὸν Αὐγουστον μῆνα. Non sibi constat hoc loco Anna. Nam lib. 1, pag. 57, Brundisio solvisse Robertum narrat sub hævem, sole ad Australes circulos et Capricornum vergente. Hic

A præteritorum memoria subacto quantum oportet ad multiplicem et spissam publicæ rei procuracionem, in tanto imperio tamque male affecto, ac tot undique tantisque hostibustentato. Evicit igitur maternus amor ut commodare manum filio mater ad habenas imperii tractandas, ipsumque quasi currum reipublicæ aurigæ vicem ipsa interdum sola vellet incitare, inoffenso cursu semper ac prospero. Erat enim prudentissima et regnis nata moderandis. Postquam autem nuntiata mense Augusto currentis adhuc indictionis irruptione ac trajectione Roberti cogi se ad prodeundum illi obviam cum copiis sensit Alexius, maturum id tempus ratus arcani hactenus sui de matre rebus præficienda consilii prodendi patrandique, auream palam bullam edidit: qua matri suæ uni administrationem plenam rerum imperii universarum attribuit. Quoniam vero ad officium historici pertinet non solum designare summam consultam gestaque virorum præstantium, verum etiam in iis subtilius enucleatisque edisserendis exactiori diligentia versari: age nos quoque piun Alexii affectum in matrem non quomodo

Bulla aurea imperatoris Alexii Comneni, qua matri suæ plenam potestatem tribuit rerum imperii administrandarum.

Nihil comparabile bonæ matri et bona malaque suæ prolis ducenti propria; nullum illo amuletum præsidiumque potentius: seu providetur imminens periculum, seu triste aliquid aut illatibile timetur. Siquidem illa sive in periculi provisione consilium suggererit, erit id firmum et efficax: sive ad malum arcendum humana vi potentius preces ad Deum ac vota direxerit, erunt ea instar invictorum satellitum adversus quantavis insidias latera utique ac salutem tutantium. Id adeo experientia nos ipsi longa comperimus, in sanctæ ac venerabilis parentis nostræ ac dominæ providentia usque a prima ætatula ad hanc diem educati. Hæc enim nutritrix, hæc institutrix, hæc una plane omnia nobis fuit. Quare cum illa nos ex suo sinu in senatum ac reipublicæ tractationem jam solutos emancipatosque dimitteret, non tamen tamen ejus hactenus impensi amoris oblivisci nos aut obsequii semper illi debiti potuimus, sed præcedens matris amor consequentem ac respondentem habuit filii pietatem, omnibus fidei 84 officiique testatam docu-

vero, et pag. 98, Augusto mense, lib. iv, pag. 102, 105, Julii 17 die, ea ipsa qua coronatus est Alexius indictione 4. Vide Malaterram, lib. iii, cap. 24.

mentis. Unus sensus, una concordia, una in corporibus anima duobus perspecta semper est, charitasque per Christi gratiam tanta inter nos hactenus tamque fuit integre servata ut nec sono tenus atque aurium, mentione mel ac tui, frigidum illius verbi, perstricta unquam libataque fuerit. Cujus rei cum alios fructus cepimus, tum illum maximum: quod cum illam nostri charitas ad vota facienda pro nobis precesque religione atque officio incensas apud Deum assidue fundendas impulerit, iis, ut pie credimus, exoratum cœleste numen nos in istum imperii apicem extulit. Ex quo illa tempore nunquam cessavit, quasi ut priorem benignitatem novis semper cumularet meritis, in laboris partem ultro accedere, nostrasque curas ac sollicitudines partim consolari miserando, partim suggerendo consilio in commune utili sublevare ac minuere. Cum igitur majestas nostra in procinctu expeditionis necessariæ et Deum ut confidimus habituræ faventem adversus hostes Romanicæ, delectibus habendis et tota constituenda militari disciplina supra modum occupata sit: eidemque tamen ex parte alia, non minus operosa, nec minus nostri officii propria rei judicialis et politicæ negotia impendeant, tot simul curis recte defungendis vix satis pares nihil melius ducimus quam si earum quas diximus rerum omnium administrationem sapientiæ venerabilis ac sanctæ matris nostræ committamus.

Decernimus igitur ac præsentī diplomate bulla aurea munito sancimus, ut prædicta venerabilis mater nostra, pro magna qua pollet peritia rerum humanarum ac sæcularium, tametsi eas semper religioso animo contempsit, plenam deinceps potestatem habeat rerum omnium pro suo nutu arbitrioque constituendarum, seu viva voce, seu scripto, sive is ad eam retulerit qui rei universæ judicariæ præest, sive inferiorum illo officialium quilibet, qui vel commentariorum vel libellorum, vel sententiarum curam gerat, horum cuiusvis quidquid illa responderit, quidquid etiam in cætera politicarum rerum gubernatione; puta rationibus fisci, et remissione publicorum debitorum in populi egentis sublevationem relaxanda; plane ratum haberi nobisque imputari præcipimus, nihiloque minoris obtinere firmitatis robur, quam si ab ipsa præsentē, pronuntiante, dictanteque serenitate nostra staterentur. Quæcunque, inquam, ab ipsa dubiorum oborientium solutiones ac responsa proferentur, quæcunque præcepta, scripta, non scripta, cum

A καὶ τοῦ κοινοῦ, ἐτοιμαζομένη δὲ ἤδη ἡ βασιλεία μου σὺν Θεῷ πρὸς τὴν κατὰ τῶν ἐχθρῶν τῆς Ῥωμανίας ἐξέλευσιν, διὰ φροντίδος μὲν πολλῆς ποιεῖται καὶ τὴν τοῦ στρατιωτικοῦ συλλογὴν τε καὶ διευθέτησιν, οὐκ ἐλάχιστον δὲ ταύτης νενόμισται καὶ ἡ περὶ τῶν σεκρετικῶν (3) τε καὶ πολιτικῶν πραγμάτων διοικήσεως φροντίς. Εὗρε γοῦν οἷον ἀριστοκρατίας ἀνεπιβούλευτον ὄχυρῶμα, ὡς ἂν τῇ ἡγιασμένη καὶ πανεντιμότητῃ μητρὶ αὐτῆς ἀνατεθῇ ἡ τῶν ἀπάντων διοίκησις.

numen nos in istum imperii apicem extulit. Ex quo illa tempore nunquam cessavit, quasi ut priorem benignitatem novis semper cumularet meritis, in laboris partem ultro accedere, nostrasque curas ac sollicitudines partim consolari miserando, partim suggerendo consilio in commune utili sublevare ac minuere. Cum igitur majestas nostra in procinctu expeditionis necessariæ et Deum ut confidimus habituræ faventem adversus hostes Romanicæ, delectibus habendis et tota constituenda militari disciplina supra modum occupata sit: eidemque tamen ex parte alia, non minus operosa, nec minus nostri officii propria rei judicialis et politicæ negotia impendeant, tot simul curis recte defungendis vix satis pares nihil melius ducimus quam si earum quas diximus rerum omnium administrationem sapientiæ venerabilis ac sanctæ matris nostræ committamus.

Διορίζεται γοῦν ἡ βασιλεία μου καθαρῶς διὰ τοῦ παρόντος χρυσοῦλλου, ἵνα δι' ἣν ἔχει πολυπειρίαν περὶ τὰ βιωτικά πράγματα, εἰ καὶ τέλειον τούτων καταπεφρόνηκεν, ἅπερ ἂν¹ ἐγγράφως διορίσῃται, κἂν παρ' αὐτοῦ² προεστῶτος τῶν σεκρετικῶν (4) ἀναφέρωνται ἡ τῶν ὑπ' αὐτὸν σεκρετικῶν ἡ τῶν ἄλλων ἀπάντων, ὧν αἱ ὑπομνήσεις ἢ αἰτήσεις ἢ κρίσεις ἐτοιμασθήσονται ἐπὶ συμπαθείαις δημοσιακῆς ὀφλημάτων, τὸ κύρος ἐξοῦσι μόνιμον, ὡς παρὰ τοῦ γαληνίου κράτους τῆς βασιλείας μου οἰκονομούμενα, καὶ ἐξ αὐτοῦ τοῦ στόματος αὐτῆς τὰ γραφέντα ἀποστοματιζόμενα. Οἷαι γὰρ ἂν λύσεις παρ' αὐτῆς ἀποφανθῆσονται, ἢ καὶ προστάξεις ἔγγραφοι ἢ ἀγραφοι, κἂν εὐλογοὶ κἂν ἀνεύλογοι, σφραγίδα φέρουσαι αὐτῆς τὴν μεταμόρφωσιν καὶ τὴν κοίμησιν (5), ὡς αὐτῆς τῆς βασιλείας μου λογισθήσονται. Τῷ δὲ μηνὶ τοῦ κατὰ τὴν ἡμέραν διοικούντος τὰ ἔκρετα, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ προβολῶν καὶ διαδοχῶν τῶν σεκρετικῶν, καὶ τῶν θεμάτων³, καὶ ἐπὶ τοῖς ἀξιώμασι καὶ ὀφφικίοις καὶ ὄψεαι³ ἀκινήτων βασιλικῶς ἢ ἅγια μητρὶ αὐτῆς ἐξεῖ ἀδειαν, ὃ δόξει

Varie lectiones ex cod. Coislin.

¹ Deest vocula ἂν. ² παρὰ τοῦ. ³ Desunt voces καὶ τῶν θεμάτων.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(3) Σεκρετικῶν. Σεκρετικὰ πράγματα Annæ dicuntur res judiciales, nisi recte interpretatur Possinus: σεκρετον enim Græcis mediæ ætatis est tribunal, et forum judicarium. Glossæ Basilic. Σέκρετον, δικαστήριον. Κομιστόριον, βασιλικὸν σεκρετον. Hesychius, σεκρετον, συνέδριον. Nicephorus Cpol. processuum, seu processionum (nisi lites appellantur a D. Gregorio, lib. iv, indict. 13, epist. 40) ælem vertit: Τῶν προόδων οἴκους, ἃς Ῥωμαῖοι σεκρετα καλοῦσι. Secretum judicantis, in l. xiv Cod. de fide instrum. Judiciale secretum, apud Ammianum, lib. xv. Secretarium nude et simpliciter apud Severum Sulpitium, lib. iii de Vita S. Martini, et in l. iv Cod. Theod. de exact. In Anastasii Biblioth. Collectaneis, secretarium dicitur locus in quem senatus collectus est. SECRETARIUM AMPLISSIMI SENATUS REPARATUM; in veteri Inscript. apud Gruter. CLXX,

5; et Marlianum, lib. ii De topogr. urbis Romæ, cap. 5. Hinc σεκρετικοὶ in Nov. ii Constantini Porphy. et apud Annam, dicti senatores, et judicum assessores: σεκρετικὸν ἀξίωμα, dignitas curialis, seu senatoria, in Jure Græco-Rom.

(4) Προεστῶτος τῶν σεκρετικῶν. Quatuor potissimum secreta, seu fora civilia recenset Manuel Comn. in Nov. Primum, magni Drungarii; secundum, ejus qui προκαθήμενος τῶν δημοσιακῶν δικαστηρίων dicebatur; tertium, τοῦ πρωτασηκρήτου; quartum denique, τοῦ δικαιοδότου. His omnibus qui præerat προεστῶτος τῶν σεκρετικῶν dicitur Annæ. Laudat porro hunc locum Cujacius ad tit. vii C. de primicer. lib. xii. Vide Notata ad pag. 157.

(5) Κοίμησιν. Assumptionem Deiparæ. Vide Gætzler. ad Codin.

ταύτη ποιεῖν. Ἄλλὰ καὶ εἴ τινες προβληθήσονται εἰς τὰ ἀσέκρετα, ἢ καὶ εἰς θέματα καὶ διαδεγθήσονται, τιμηθήσονται δὲ καὶ ἐν μεγίστοις ἀξιώμασι, καὶ μέσοις, καὶ ἐλαχίστοις, ἔσονται εἰς τὸ ἐξῆς ἀμετακλήητοι καὶ ἀμετάπτωτοι. Ἄλλὰ καὶ αὐξήσεις ῥογῶν (6), καὶ προσθήκας δόσεων, καὶ συμπαθείας τῶν λεγομένων συνθησιῶν (7), καὶ σχειδευσμοῦς (8), καὶ ἀποσχειδευσμοῦς^δ, προστάξει αὕτη ἀνευδριάστως καὶ περιεκτικῶς εἰπεῖν, οὐδὲν ἀσυντελὲς λογισθήσεται ὅπερ αὐτῆ κελεύσει ἐγγράφως τε καὶ ἀγράφως. Τὰ γὰρ ῥήματα ταύτης καὶ τὰ προστάγματα ὡς τῆς βασιλείας μου λογισθήσονται, καὶ οὐδὲν τούτων ἀθετηθήσεται, ἀλλὰ καὶ κύρια καὶ μόνιμα ἔσονται εἰς τοὺς ἐξῆς χρόνους. Καὶ οὕτε εὐθύνην, οὕτε ἡντινασὺν ἀνάκρισιν ὑποπτεύσει^ε νῦν ἢ εἰς τὸ μετέπειτα παρ' οὐτινοςσὺν τῶν ἀπάντων οὕτε τις τῶν ἐξυπηρετουμένων αὐτῆ, ἢ αὐτὸς ὁ κατὰ τὴν ἡμέραν λογοθέτης τῶν εὐσεβῶν, καὶ ἐλόγια καὶ ἀν παράλογα τὰ πραχθησόμενα δέξει. Τὸ γὰρ παντελῶς ἀλογοπράγητον^ε ἐξουσίαν ἔσσει ὅποια ἂν καὶ εἴη τῷ παρόντι χρυσοθύλλῳ λόγῳ στηριζόμενα.

remissiones misericordes eorum vectigalium quæ consuetudines vocantur, scissiones et rescissiones sine ulla dubitatione pleno jure ipsa instituet, constituet, decernet, pro voluntate. Denique ut breviter colligamus, nihil irritum infirmumve censebitur quod ipsa transegerit, vel scripto, vel sine scripto. Verba enim ejus ac præcepta, ut ab

A causa, vel sine causa, impressa modo sigillo ejus, quod Transfigurationis et Mortis icones exhibet, omnino sic accipi haberique volumus, tanquam a nostra ipsa majestate summi jure imperii præscripta mandataque. Mense quoque ejus qui pro tempore rem judicalem administrat, etiam de promotionibus aut successionebus judicum aliorumve officialium fori ac consistorii, sed et in collationibus præfecturarum militarium, cæterarumque dignitatum et officiorum, insuper in donationibus immobilium quæ regie auctoritati reservatæ sunt, sancta eadem parens nostra liberam quidvis volet decernendi obtineat potestatem. Et quicumque per illam promoti fuerint in consistorianis vel in militares dignitates, aut ejus nutu in eas voluntateque successerint, aut quomodocumque admissi fuerint, promotive auctoritate illius ad honores summos, medios, infimos, immobiliter eos possideant, exerceant, fruantur, ab omni iis excidenti periculo **85** plane securi. Sed et augmenta stipendiorum, incrementa donativo-

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

^δ σχειδευσμοῦς καὶ ἀποσχειδευσμοῦς. ^ε ὑποπτεύσει. ^ε ἐλόγοπράγητον

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(6) *Αὐξήσεις ῥογῶν.* Rogæ hoc loco est honorarium, sive donativum, quod ab imperatore quotannis magistratibus dabatur, sive erogabatur (unde et vocis etymon), ut infra hoc lib. Ἡ βόγα τῶν δοθέντων εἰκόσι δξιώματων. Et lib. vi: Καὶ αὐτῶν τῶν Δούκα Βενετίας τῶν πρωτοσεβάστων ἀξιώματι, μετὰ τῆς ἀναλόγου βόγας ἐτίμησεν. Quemadmodum vero ejusmodi rogæ magistratibus, ac proceribus, ab ipso Augusto distribuuntur, helle narrat Luitprandus, lib. vi *Hist.* cap. 5, qui id fieri solitum scribit ea hebdomade, quæ Ramos Palmarum præcedit. Sic etiam vocabant *dona annua militum*, de quibus Hincmarus, *De ord. palat. c. 22*, aliave donativa, quæ iisdem erogabantur ab Augustis, unde et *Augustiaca* dicuntur Marcellino Comiti. Anastasius Biblioth. in S. Deusedit PP. **270** *Et data roga militibus, pax facta est in tota Italia.* Idem in S. Severino: *Miles iste nihil exinde subventus habet, quomodo et rogæ vestræ, quas D. imperator vobis per vices mandavit, ibi sunt a sancto viro reconditæ.* Will. Tyrinus, lib. xviii, cap. 25: *Effusa in populum civitatis, more solito, roga liberatissima.* Interdum roga pro stipendio sumitur. Hinc non semel: *Milites in roga imperatoris. De roga imperatoris legitimus* apud Robertum Monach. lib. ii; Baldricus Dolens, et Raimundum de Agiles. V. O. Gregor. lib. ii, indict. 2, epist. 52; lib. vii, indict. 2, epist. 130.

(7) *Συνθησιῶν.* Συνθήκαι Græcis sunt tributa, vectigalia. *Gloss. Græco-Lat., salarium, παροχή, συνθήκαι.* Leo in *Tact.* cap. 19, § 18: Ἡ τὸ ολονοῦν δῶρον παρ' αὐτῶν λαμβάνειν, ἢ τὰς λεγομένας συνθησίας. Sic Latinis *consuetudines* eadem notione, apud Cassiod. lib. i, epist. 2; lib. iii, epist. 25; lib. vii, epist. 2, etc.; Gregor. Turon. lib. ix, cap. 30; Willel. Tyr. lib. iii, cap. 1; lib. xii, cap. 15; lib. xx, cap. 20; Anastas. in Vita PP. pag. 213 edit. Reg. et alios pa. simi.

(8) *Σχειδευσμοῦς.* Scissiones et rescissiones rerum judicatarum, vel contractarum, postquam solemnibus juris formulis firmate sunt, hic auguratur eruditus interpret. Verum nemo, opinor, rem adeo injustam in principe justum colente animo concipiet, ut res judicatas solo regie auctoritatis jure contra fas rescindi velit, aut sinat. Quin potius malim σχειδευσμὸν hoc loco esse donativorum, seu stipendiorum magistratibus debitorum rescissionem, quam Galli vocant, *retranchement de juges et d'appointements*. Solent enim interdum principes annua officialium suorum stipendia propter majores bellorum, quibus premuntur, impensas, aut omnino, aut ex parte rescindere. Sic ipse Alexius, ut auctor est Zonaras, σπανίζων γρημάτων, τὰς τε τοῖς ἀξιώμασιν ἀνηκούσας ἀνέκαθεν ἐτησίας δόσεις ἐξέκοψε, καὶ τὰς τῶν συγκλητικῶν οὐσίας προσαφῆρατο. Eadem habet Glycas. Sic Pachymerus, lib. ii, cap. 14, narrat Andronico Seniore imperatore, exhaustis imperatoris thesauris, ipsas palatinis consuetas erogari rogæ rescissas: Ἐπιγαθέντων πάλαι καὶ αὐτῶν ῥογῶν, καὶ προσοδῶν τοῖς ἐν ἀνακτόροις δουλεύουσιν, ἃ δὴ καὶ βασιλεῖς ἐξ ἀρχαίου εἰς μίσθους ἐτίθουσαν ἀναγκαίους, τοῖς ὑπηρετουμένοις ἐκείνοις ἐξεκονοῦντο. Et lib. xii, cap. 8: Τὰ γὰρ τῶν μισθῶν τῶν κατὰ τὰ ἀνάκτορα ἐκδουλεύσαντων ἐξεκονοῦντο. Sic denique Philippus VI Francorum rex binis edictis annorum 1337 et 1343, quæ exstant in registris Cameræ Computo. Paris. signatis *Cruz et Pater*; et alii deinceps qui subsequuti sunt reges non semel, iisdem de causis, magistratibus annua exsolvi solita stipendia, aut penitus abrogarunt, vel eorum partem fisco adjudicarunt. Quemadmodum igitur, ut rogæ, sive donativa, augere, ita et rescindere posset, matri concessit Alexius.

nullumque illorum abrogabile aut effectu cassum, omnia, rata, firma, immobilia in omne tempus erunt, nulli examini, cognitioni, retractationi cujusquam omnium unquam obnoxia, nec approbationis confirmationisve ullius, ut plane valeant plenumque effectum sortiantur, egentia. Neque quisquam qui illi ministraverit obsecutusve in aliquo fuerit, neque ipse qui pro tempore fuerit logotheta secretorum, quantumvis bene secusve consuta decretaque videantur quæ mandata fuerint, eo unquam a quoquam nomine vocari in jus ad causamque dicendam rationemve reddendam cogi poterit. Quippe cum omnia quæcumque tandem ac qualiacumque sint quæ mater nostra decreverit ac fecerit, vi præsentis bullæ aureæ vindicata nobis, nostræque auctoritati imputanda planeque in omne tempus rata, firma, valida decernamus, declaremusque.

Hactenus bulla aurea. Quam qui attendet jure utique mirabitur efferetque laudibus pietatem patris mei Alexii Augusti, qui nihil plane sibi reliquum fecerit quominus omnia supremæ potestatis jura decoraque matri filius suæ communicaret, ipsoque adeo imperiali solio ac fastigio, ut matrem loco sui regendo quasi curru republicæ præficeret, descendere quodammodo sit visus, circum apparenti ac cursandi, velut ministerii causa, partibus sibi tantummodo reservatis, soloque imperatoris nomine relicto: et hoc ex adolescente jam in virum evadens, qua ætate cupiditas imperandi major esse solet in hominibus sic natis, sicque institutis, talique fortuna usis. At sane non segnem desidiam prætextu materni honoris obtegit, aut otium securum astuta pietate redimit. Nempe bellum in barbaros periculaque illa ac labores sibi deposcit, speciosa et quæstiosa cætera, gubernationem negotiorum, electiones magistratum, vectigalium sumptuumque publicorum rationes, matri committit. Nimum id quidem liberaliter ac prodige, dicat fortasse quispiam, qui aulam in gynæceum transferri, et imperii tanti administrationem universam uni credi mulieri minime probandum putet. Verum is si sciat ac reputet quam exquisita fuerit ejus mulieris prudentia, quanta virtus, quam rara vis ingenii, vituperationem profecto in approbationem statim consilii talis et admirationem vertat. Tanta enim fuit in avia mea dexteritas in gerendis expediendisque rebus, tanta ordinandi digerendique civilia negotia facultas ac quasi capacitas magnæ mentis, ut non tantum Romano imperio quantum erat, sed regnis quæ sub sole sunt omnibus una optime regendis par videri posset. **86** Magna scilicet ex longa experientia usu prædita rerum humanarum, ingenio insuper ad naturas rerum facultatesque negotiorum pervidendas mire solerti: cui numeratum esset ac promptum, unde inchoandum quidlibet? qua et quo provehendum? quæ quibusque adversarentur, quæ quibusque juvandis nata aptaque essent: quid opus facto, celerrime pervidens; id ipsum ad prudenter exsequendum strenua et constans. Nec vero cum tantis ingenii consiliique partibus commendaretur, deficiebat illam lingua; quin habebat facultatem ejus generis innatam quæsitæ similem, naturæ bono, non industriæ beneficio rhetor quæ-

A 'Αλλὰ ταῦτα μὲν τὰ τοῦ χρυσοδοῦλλου. Θαυμάσει δ' ἂν τις ἐν τοῦτοις τὸν ἐμὸν πατέρα καὶ αὐτοκράτορα τῆς εἰς τὴν μητέρα τιμῆς, καὶ ὅπως αὐτῇ παρακεχωρήκει τῶν ἀπάντων, αὐτὸς τῆς βασιλικῆς ἡγίας οἶον ὑπεξιστάμενος, καὶ τρόπον τινὰ ἐποχουμένην τοῦ βασιλικοῦ ἄρματος αὐτῇ παραθέων, καὶ ψιλοῦ μόνου τοῦ τῆς βασιλείας μετέχων ὀνόματος. Καίτοι κατὰ τὴν ἑλικίαν τὸν μείρακα ἤδη παρήλαττε, καθ' ὃν μάλιστα καιρὸν ἐπιψύεται τοῖς τοιοῦτοις ἦθεσιν ὁ τῆς φιλαρχίας ἔρωσις. Τοὺς μὲν γὰρ πρὸς τοὺς Βαρβάρους πολέμους καὶ ὅσα τῶν ἄλλων καὶ τῶν ἀγίωνων ὑπῆν, αὐτῆς ἀνεξώσατο, πᾶσαν δὲ τῶν πραγμάτων διοίκησιν καὶ πολιτικὰς ἀρχὰς, καὶ τοὺς περὶ τῶν εἰσφορῶν λόγους, καὶ τῶν ὑπὲρ τῆς βασιλείας ἀναχωμάτων ἑ τῇ μητρὶ κατεπίστευσε. Καὶ ἴσως μὲν ἂν τις ἐνταῦθα γινόμενος καταμέμψοιτο τὴν οἰκονομίαν, ὡς γυναικωνίτιδι καταπιστευσάντος τοῦμοῦ πατρὸς τὴν τῆς βασιλείας διοίκησιν. 'Αλλ' εἰ τὸ φρόνημα τῆς γυναικὸς ἠπίστατο, καὶ ὅση τις ἦν ἀρετὴν καὶ τὸν νοῦν καὶ ὅπως εἶχε δραστηριότητος, ἀφήμενος μέμψεως πρὸς θαῦμα τῆν μέμψιν μετέβαλε. Τοσαύτη γὰρ ἡ ἐμὴ μάμμη περὶ τὰ πράγματα δεξιωτάτη καὶ τάξει καὶ καταστήτασθαι πολίτειαν εὐμήχανος, ὥστε μὴ μόνον τὴν Ρωμαίων ἀρχὴν διοικεῖν δύνασθαι, ἀλλὰ καὶ πᾶσαν τὴν ὅπου δῆποτε βασιλείαν ὀπόσην ἤλιος ἐφορᾷ. Πολυπειρὸς τε γὰρ ἦν καὶ πολλῶν πραγμάτων ἐγίνωσκε φύσεις, καὶ ὅπως ἀρχεται, καὶ εἰς ὃ κατανήσειεν ἕκαστον ἐξήπιστατο, καὶ τίνα μὲν τίνων εἶσιν ἀναίρετικά, τίνα δὲ μᾶλλον ἐπιβρῶνυσιν ἕτερα, ὁξυτάτη τε τὸ δέον καταμαθεῖν καὶ μετὰ ἀσφαλείας καταπράξει δαινή. Καὶ οὐκ ἦν μὲν τὴν γνώμην τοιαύτη, γλῶτταν δὲ εἶχεν ἀπόδουσαν πρὸς τὴν γνώμην· ἀλλ' ἦν αὐτόχρημα βήτωρ πιθανότητος, καὶ οὕτως ἄλλος καὶ εἰς μῆκος τοὺς λόγους ἐκτείνουσα, οὕτε ταχέως ἀπελιμπανεν αὐτῇ τὸ πνεῦμα τοῦ λόγου, ἀλλ' ἐπικαίρως ἀρξαμένη εἰς τὰ καιριώτατα πάλιν κατέληγε. Καὶ ὁ μὲν βασιλεὺς θρόνος αὐτῆν παρηκμακυῖον κατέλιπεν, ὅτε καὶ μᾶλλον τὸ φρονοῦν ἤκμαζε καὶ ἡ σύνεσις ἐπήνθει καὶ ἡ περὶ τὰ πράγματα ἐπιστήμη συνήκμαζεν, ἐξ ὧν οἰκονομῆται καὶ διοικήσεις τὸ κράτος ἔχουσιν. Ἐχει δὲ ὡς ἡ τοιαύτη τὸ εἶδος ἡλικία οὐ μόνον τι λέξαι τῶν νέων σοφώτερον, ὡς ἡ τραγωδία φησὶν, ἀλλὰ καὶ συμφωρότερον πράξει. Ὁ δὲ κατόπιν χρόνος καὶ ὀπόταν ἐκείνη ταῖς νεωτέραις συνεξετάζετο γυναιξί, θαῦμα ἀντικρυς ἦν, πολὺν ἐν νεαρᾷ ἡλικίᾳ

B

C

D

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

¹ ἀναλωμάτων. ² πιθανώτατος.

ἐπιδεικνυμένη φρόνημα. Καὶ παρῆλθεν ἐξ αὐτῆς ἄδως τῷ βουλομένῳ καταθρεῖν τὴν ἐνοῦσαν αὐτῇ ἀρετὴν ἑμοῦ καὶ ἐμβρίθειαν⁹. Ἄλλ' ὅπερ ἔλεγον, ὁ ἐμὸς πατήρ τῆς βασιλείας ἐπιδραξάμενος τοὺς μὲν ἀγῶνας καὶ ἰδρωτῶτας¹⁰ τεταμίευκε θεωρῶν τῶν ἀγῶνων τὴν μητέρα ποιούμενος, ἐκείνην δὲ δισπότιν καταστηράμενος, τὸ παρ' ἐκείνης κελευόμενον, καθάπερ δοῦλος, ἔλεγέ τε καὶ ἐπραττεν. Ἐστεργεν οὖν αὐτὴν ὁ βασιλεὺς ὑπερφυῶς καὶ τῶν αὐτῆς βουλευμάτων ἐξήρητο (τοσοῦτο¹¹ ἦν φιλομήτωρ), καὶ τὴν δεξιὰν ἐδίδου τῆς ἐκείνης γλώττης ὑπηρετεῖν, καὶ τὴν ἀκοὴν τῶν ἐκείνης φωνῶν εἰς ἀκράσιν, καὶ εἰς ἅπαντα ταῦτα ὁ βασιλεὺς συγκάτενευεν, ἡ ἀνένευεν, ἐφ' οἷς ἄρα ἐκείνη κατανεύσειεν ἢ ἀναεύσειεν. Καὶ ἦν τὸ πρῶγμα ὄλωσ τοιοῦτον. Ἐκείνος μὲν γὰρ σχῆμα βασιλείας εἶχεν, ἡ δὲ τὴν βασιλείαν αὐτὴν καὶ ἡ μὲν ἐθεσμοθέτει, διώκει τὸ πᾶν, ἐπρωτάνευεν, ὁ δὲ τὰς διοικήσεις ἐκείνης καὶ τὰς ἐγγράφους καὶ τὰς ἀγράφους, τὰς μὲν χειρὶ, τὰς δὲ φωναί, ἐπεσφράγιζε, καὶ ὡς οὕτω γε φάναί, ὄργανον ἦν αὐτῇ βασιλείας, οὐ βασιλεὺς. Ἠρέσκειτο γὰρ ἐφ' ἅπασιν οἷς ἡ μήτηρ διαγνοίη καὶ διορίσειε, καὶ οὐχ ὡς μητρὶ μόνον καταπειθέστατος ἦν, ἀλλὰ γὰρ ὡς ἐξάρχῳ βασιλικῆς ἐπιστήμης ταύτης προσεῖχε τὸν νόον. Ἥδει γὰρ ἀκριβῶς τὸ ταύτης ἐφ' ἅπασιν ἐπὶ τὸ κράτιστον συγχεωρηχί, καὶ ὅτι διαφερόντως πάντας τοὺς κατ' ἐκεῖνο καιροῦ γεγονότας ἀνθρώπους εἰς φρόνησιν τε καὶ σύνεσιν πραγμάτων ὑπερβαίνει.

ansque longe ultra communem modum, quadam humilitate mancipii : ex ejus consiliis totus pendens, dexteram non aliud quam maternæ linguæ famulam, aures nihil aliud quam vocem ac præceptorum ipsius exceptrices volens esse : quin etiam nutus omnes renutusque suos ex maternorum præjudiciis ducebat ; eadem cum illa postque illam semper abnuere juxta annuereque solitus. Planque sic seres habebat : ille speciem, hæc rem ipsam obtinebat regni. Illa jus dicebat, leges condebat, gubernabat, dispensabat omnia. Ille autem placita ejus sive scripto edita subscriptione firmabat ; sive sola declarata voce, vocis item suæ suffragio corroborabat : ita ut, si dicere liceat, non imperator Alexius, sed matri instrumentum imperii fuerit. Adeo grata et rata habebat quæcunque illa decerneret statueretque ; neque ut matri solum obedientissime⁸⁷ obsequeretur, verum etiam ut magistræ consultissimæ artis regnandi attentum et docilem præbebat animum. Quippe ipsi exploratissimum erat, illam, quod esset in quaque re factu optimum, videre semper optime sequique rectissime ; eandemque haud parvo intervallo omnes qui tunc erant homines prudentiæ laude peritiæque negotiorum antecellere.

Τοιαῦτα τὰ τῆς Ἀλεξίου βασιλείας προέμια. Οὐ γὰρ τις αὐτοκράτορα τοῦτον εἰκότως τόγε νῦν δομάσαιε, τῆς αὐτοκράτορος περιωπῆς ἅπαξ ἀποκληρωθείσης παρ' αὐτοῦ τῇ μητρὶ. Ἄλλος μὲν οὖν νόμοις ἐγκωμιστικοῖς ὑπέκων, πατρίδα τῆς θαυμασίας ἐκείνης μητρὸς ἐπαίνεω, καὶ γένος πατρὸς Ἀδριανῶς ἐκείνου τοὺς Δαλασσηνοὺς (9) ἀναφερῶ-

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

⁹ καὶ ἐμβρίθειαν. ¹⁰ τοὺς ἰδρωτῶτας ἑαυτῶ. ¹¹ τοσοῦτον.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

9) Τὸς Δαλασσηνοῦς. Exstitit Dalassenorum familia Constantinopoli perillustis, ex qua recensentur Constantinus patricius, quem Constantinus imperator, Basilii frater, successorem sufficere decreverat, qui affectati postmodum imperii reus, in Protam insulam relegatus est a Michaelæ Paphlagonæ; Theophanes et Romanus, iidem patricii, Constantini fratres; et Adrianus horum

dam, ad persuadendum instructissima : non loquax illa quidem, aut garrulitatis inexhaustæ ; non rursus in dicendo curta, et cito deficiente quasi spiritu, medio in cursu subsidens : verum ab ea et initia sermonis captari opportune et finis ad maturum exitum perducere solitus. Contulit ad hæc non parum quod imperii gubernaculis admota est matura jam ætate, quando prudentia rerum usu parta confirmataque viget maxime ; et negotiorum perite tranctandorum ars, gubernandique ac dispensandi res humanas scientia multiplex consummationem, si unquam, obtinet. Nec enim solum habet ista ætas quod illi tribuit tragædia, loqui solere juvenibus prudentius, sed etiam utilius consulere sapereque verius. Hujus porro de qua loquimur mulieris quantas senectus opes sapientie longo ævo congestas habuerit, astimare licet ex eo quod ejusdem etiamnum junioris prudentia miraculo solebat esse, canitiem quandam consummatæ maturitatis in ipsa adolescentia præferens : ac specie compositioneque vultus ac motuum haud dubium vel primo ac forte intuentibus, virtutis gravitatisque sibi penitus insitæ ostentans specimen. Talem hanc, ut dixi, matrem meus pater statim a suscepto imperio certaminum sudorumque spectatricem atque arbitram suorum alto in regni solio constituit, dominam illam suam non appellationis magis blanditia quam obsequii obedientia ferens ac probans. Amans eandem obser-

Hujusmodi fuere initia regni Alexii, quem perepiget autocratorem, sive rerum omnium pleno arbitrio potentem, quæ summæ potestatis vulgaris est appellatio, dicere ; cum is istam potestatem pro libito gubernandarum rerum semel in omne tempus a se in matrem transulerit. Hic jam per me qui volet et poterit laudationum rhetoricas leges in

patruelis, de quo hoc loco Anna ; præterea Damianus Dalassenus, cujus filius Theophylactus Bulgaroctono imperante vixit ; Damianus alter Scopiorum dux, sub Michaelæ Duca ; Theophylactus alter, cujus meminit Nicephorus Bryennius ; denique Constantinus Dalassenus, thalassocrator ab Alexio dictus. Memorantur hi passim ab Anna, Zonara, Scylitze, et Gyca.

argumento expromens in primis digno, genus heroinæ hujus ab Adrianis illis Dalassenis et Charonibus repetat, et albas eloquentiæ quadrigas in vastissimum campum laudis illorum immittat effusis habentis. Mihi enim historiam conscribenti, non ex genere aut sanguine, vel illa vel alia persona quavis, sed ex moribus ac virtute, idque ipsum quatenus opus est et instituti scriptiōnis genus ac consilium patitur, insignienda est. Ergo ut de ea pergam exsequi quod silere non debeo. Fuit illa magnum ornamentum non mulierum modo sui temporis, sed etiam virorum, ac plane commune decus humanæ naturæ: cujus palmare exstitit facinus jam tum primis illis administrationis suæ temporibus, quod palatium Augustarum unde honos et bona fama exsulabat jam ex eo tempore quo Monomachus ille habenas imperii arripuit, quando levitati et pudendis amoribus augustum illud sacrarium patere cœpit, plane sanctitati restituit pristinæ, nisi etiam et majore cumulavit. Tam concinnum enim tamque laudabilem rerum omnium instituit ordinem, ut in formam religiosæ familiæ regum diversorium mutatum esse dici posset. Stata erant Dei laudibus canendis audiendisve descripta tempora; suæ cibo sumendo, suæ urbanis ac politicis negotiis horæ tractandis certæ assignatæ dimensæque. Ipsa omnibus exemplum et forma laudis omnis, plane usu vulgari naturæque captu majus quiddam præibat rapiebatque secum aulam universam; tam puris undique resplendens honestatis ac pudicitæ radiis, ut si vel illis priscis exemplaribus probitatis decantatissimis heroinis compararetur, sol quidam plane videretur cum stellis compositus. Jam quis ejus misericordiam in pauperes, quis liberalem in egentes manum satis exprimere, nedum prædicare sermo queat? Omnibus e cognatione minus copiosis commune receptaculum domus ejus fuit: nec minus eadem alienis quoque patuit indigentibus. Jam sacerdotes et mo-

μενον, καὶ Χάρωνας (10), καὶ τῷ πελάγει τῶν κατ' ἐκείνου; προτερημάτων ἐπαφιέτω τὸν λόγον· ἐμοὶ δὲ ἱστορίαν συγγραφούση, οὐκ ἐκ γένους καὶ αἵματος προσήκει ταύτην χαρακτηρίζειν, ἀλλ' ἐκ τρόπου καὶ ἀρετῆς καὶ τούτων ὁπόσων ¹² ὁ τῆς ἱστορίας ὑποτίθεται λόγος. Ἴνα γὰρ πρὸς ἐκείνην ἐπαναδριμούμαι καὶ αὐθις, ἀξίωμα μὲν οὖν μέγιστον αὐτῆ οὐ γυναικῶν μόνον, ἀλλὰ καὶ ἀρρένων καθίστατο, καὶ κόσμος τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως, τὴν δὲ περὶ τὰ βασίλεια γυναικωνίτιν παντάπασι διεσθοροῦσαν, ἐξότου ὁ μονομάχος ἐκείνος τὸ τῆς βασιλείας ἀνεδήσατο κράτος, καὶ εἰς ἔρωτας ἀλόγους (11) ὑποκλίναςαν ¹³, καὶ μέχρι τῆς βασιλείας τοῦμοῦ πατρὸς, ἐπὶ τὸ βέλτερον ἀλλοιώσασα, εἰς κόσμον ἐπαινουμένον μετήνεγκε. Καὶ ἦν ἰδεῖν ¹⁴ τηνικαῦτα τάξεως ἐπαινουμένης μετειληχότα· καὶ γὰρ ὄρους τε τῶν θείων ὕμων ἔταξε, καὶ καιροῦς ἀρίστου τε καὶ ἀρχαιρεσίας ἐπήξασατο, σάθμη καὶ κανὼν τοῖς πᾶσιν αὐτῆ γεγονυῖα, ὡς τὰ βασίλεια μᾶλλον ἱερὰ φροντιστήρια (12) εἶναι δοκεῖν. Τοιαύτη τις ἦν ἡ ὑπερφυῆς καὶ δυνατὴ ἱερὰ ἐκείνη γυνή. Σωφροσύνη μὲν γὰρ τοσοῦτον ὑπερῆρε καὶ τὰς πάλαι ὑμνουμένας, περὶ ὧν ὁ πλὺς λόγος, ὁπίσθον ἀστέρας ἥλιος· τὸν δὲ περὶ τοὺς πένητας οἶκτον αὐτῆς καὶ τὴν δαψιλῆ πρὸς τοὺς δεομένους χεῖρα, τίς παραστήσειε λόγος; Κοινὸν μὲν ἦν ἡ αὐτῆς ἐστία καταγώγιον τοῖς ἐξ αἵματος πνεομένοις, κοινὸν δὲ καὶ ξένοις οὐχ ἦτρον. Ἰερέας δὲ καὶ μοναχοὺς διαφερόντως ἐτίμα, καὶ ξυνδειπνοῦντας ¹⁵ εἶχε, καὶ οὐδενὶ ἄτερ μοναχῶν τὴν αὐτῆς τράπεζαν θεάσασθαι ἐνῆν. Ἡ δὲ ἐξωθεν ἐπιφανομένη τοῦ κήτους κατάστασις καὶ ἀγγέλοις αἰδέσιμος καὶ αὐτοῖς δὲ τοῖς δαίμοσι φοβερά, ἀνθρώποις δὲ μὴ ἐχέφροσιν, ἀλλὰ περὶ ἡδονῶν ἐπτοημένοις ἀνύποιστος καὶ ἐκ μόνου τοῦ βλέμματος, τοῖς δ' αὖτε σωφροσύνης ἐπιμελουμένοις ἰλαρὰ τε καὶ προσηγῆς. Μέτρα γὰρ ἔγνω κατηφέας καὶ σεμνότητος, ὡς μήτε τὸ κατηφές ἀγρίον πως καὶ θηριώδες δοκεῖν, μήτε τὸ ἀπαλὸν κεχαλασμένον τε καὶ ἀκόλαστον, καὶ ὄρον οἶμαι τοῦτ' εἶναι κοσμιότητος, κρα-

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

¹² ὁπόσον. ¹³ ἀποκλίναςαν. ¹⁴ ἰδεῖν τὰ βασίλεια. ¹⁵ συνδειπνοῦντας.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(10) Καὶ Χάρωνας. Fuit enim Anna Alexii mater, Alexii Italiae præfeci filia, cui Χάρωνος cognomen inditum comminiscitur Nicephorus Bryennius, quod quemcumque telo ille aggrediretur hostem, statim neci daret: Ὡ καὶ τὸ ἐπώνυμον ἐκ τῆς ἀνδρείας κεκλήρωτο, οἷόν τινα γὰρ ἐναντίων βαλὼν, ἐπεὶ νεκρὸν ἀποδέδειχε, Χάρων ἐνταῦθεν **271** ἔπωνο ἄσθη. Verum ante Alexium Charonum familiam observare est apud Scytlizem: meminit enim ille Constantini cujusdam, cognomento Charonis, qui a Nicephoro Phoca imp. clava in caput impacta, ad Charontem ipsum et ad inferos detrusus est.

(11) Εἰς ἔρωτας ἀλόγους. Monomachum Augustum ob illicitos et pudendos amores infamant passim scriptores; vivente enim Zoc Porphyrogenita uxore, Constantini imperatoris filia, feminam quamdam, ex nobili Sclerorum gente ortam, non superduxit modo, sed eo venit amentiae, ut Augustam appellaret, eique domicilium assignaret in

D palatio, mediusque Zoem inter et pellicem, populo spectante, sederet. De utraque intelligendus Johannes Euchaitarum episcopus carmine eīs τὸ βιβλίον τῆς Διακονίας τοῦ Τροπαιοφόρου, quod Monomachus inscripsit:

Πιστὴς βασιλεὺς, εὐσεβὴς αὐτοκράτωρ,
Σεβαστὸς, ὀρθόδοξος ὁ Μονομάχος, εἰς.

Et mox:

Ἐπειτα ταῖς σαῖς πανσεβάσαις Αὐγούσαις.

Et alio carmine in eumdem:

Καὶ τὰς Αὐγούσας ὡς συνέργους λαμβάνω.

Pari insania post Zoes interitum mulierculam aliam, Alani cujusdam principis filiam, quæ obses a patre data Constantinopoli morabatur, in regiam induxit, et Augustam appellavit. Vide Zonaram, pag. 207.

(12) Φροῦρ στήρια. Vide Notas ad Cinnami pag. 5.

λέντος; τοῦ φιλανθρώπου τῷ τῆς ψυχῆς ἀναστήματι. Ἰδὲ δὲ ἤθος αὐτῆ ὑποκαθήμενον πρὸς ἐνθυμήσεις
 αἰ καινοτέρας ἀνελιττοῦση τὰς γνώμας, οὐ φαρτι-
 κὰς τοῦ κοινοῦ, ὡς τινες ὑπετονθόρυζον, ἀλλὰ
 σωστικὰς, καὶ διεφθορυῖαν ἤδη τὴν βασιλείαν ἐς
 βλοκληρίαν ἐπαναγούσας, τὰ τε τοῦ κοινοῦ εἰς τὸ
 μῆδὲν ἐληλακότα ἐπανορθούσας, ὡς δύναμις. Πλὴν,
 εἰ καὶ τῆ τῶν κοινῶν διοικήσει ἐνησχολεῖτο, τῆς
 τοῖς μοναχοῖς προσήκουσας διαγωγῆς οὐδαμῶς κατα-
 πεφρονῆκει. Ἀλλὰ τὸ πλεῖον μὲν τῆς νυκτὸς, τοῖς
 ἱεροῦς ἀπεπλήρου ὕμνους, προσευχῆ τε συντόνῳ
 καὶ ἀγρυπνίᾳ συντετηκῶσα, περὶ δὲ τὸ δρθριον, ἔστι
 ὅτε καὶ δευτέρας ἀλεκτροφωνίας (13) ταῖς τοῦ κοι-
 νοῦ προσέκειτο διοικήσεσι, περὶ τε ἀρχαιρεσιῶν σκο-
 ποῦσα καὶ τὰς τῶν θεομένων αἰτήσεις ἐπιλύουσα,
 ὑπογραμματεύοντος αὐτῆ Γρηγορίου τοῦ Γενεσίου. Β
 Ταῦτα εἰ τις ἠδούλετο ῥήτιωρ εἰς ἐγκωμίου λόγους
 ἀγαγεῖν, τίνας ἂν οὐκ ἀπεκρύφατο τῶν πάλαι περι-
 δοῆτων ἐπ' ἀρετῆ καὶ κατ' ἀμφοτέρα τὰ γένη φα-
 νέντας περιφανεῖς, τοῖς ἐπιχειρήμασι καὶ ταῖς πρὸς
 ἄλλους συγκρίσεσιν ἐξοικῶν εἰς μέγα τὴν ἐπαινου-
 μένην, ὡς περ νόμος ἐστὶ τοῖς ἐγκωμιάζουσιν; Ἀλλὰ
 τὰ τῆς ἱστορίας οὐχ οὕτως ἄδειαν δίδωσι τῷ συγ-
 γράφοντι. Διόπερ εἰ περὶ ταύτης τῆς βασιλίδος λέ-
 γοντες τὰ μεγάλα σμικροπρεπέστερον εἴπωμεν,
 μηδεὶς ὑπὲρ μέψιν ἀγέτω τὸν λόγον, ὅσοι τὴν
 ἐκείνης οἶδασιν ¹⁶ ἀρετὴν καὶ τὸν ἔγκον τοῦ ἀξιώ-
 ματος, καὶ τὸ ἀγγίξουν ἐν ἅπασι, καὶ τὸ ἀχρο-
 φνέστατον τοῦ φρονήματος. Ἡμεῖς δὲ θεὸν περὶ αὐ-
 τῆς λέγοντες μικρὸν τι ἐξετραπόμεθα, πάλιν ἐπ-
 ανακίψωμεν. Ἐκείνη τοίνυν τὴν βασιλείαν, ὡς
 ἐφημεν, διθύνουσα, οὐδὲ τὴν πᾶσαν ἡμέραν ταῖς
 κοσμικαῖς (14) φροντίσιν ἀφώριστο, ἀλλὰ τὰς ἐκ
 τύπου λειτουργίας εἰς τὸ ἱερὸν τέμενος; τῆς μάρ-
 τυρὸς Θέκλας ¹⁷ (15) ἀπεπλήρου, ὅπερ ὁ αὐτο-

nachos præcipuo semper **SS** in honore habuit
 familiariterque adhibuit ad mensam: et hos qui-
 dem ita assidue, ut nemo illam accumbentem vide-
 rit sine monachis convivis. Species erat ejus tota
 venerabilis angelis, diæmonibus terribilis, lascivus
 et voluptarios, si qui occurrerent, tam acribus
 figebat oculis: ut severitate aspectus illius ferre
 non possent: modestis sane ac probis hilarem se
 ac propitiam ferens. Nam tristitiæ modum perinde
 atque hilaritatis norat tenebatque, ut neque gra-
 vitas ejus tetrica nimium ac fera, nec rursus affa-
 bilitas justo blandior, et levitatis affinis videri
 posset: adeo mediocritatem amabilem simul et
 venerabilem ex mistione humanitatis cum austeri-
 tate temperaverat, arte quadam et conatu virtutis;
 nam suapte natura propensior ad triste ac medic-
 tandum silentium erat, per quod novas et novæ
 semper concipiebat versabatque animo cogitationes,
 non perniciosas reipublicæ, ut malevoli murmura-
 bant, sed omnino salutaris, et perditum jam impe-
 rium penesque ad nihilum redactum in totum decus
 amplitudinis pristinæ, quantum fieri poterat, re-
 parantes. Cæterum quantacunque negotiorum
 moles incumberet, nequaquam ita illa se opprimi
 sinebat, ut ad religiosa officia vitæ monasticæ quam
 usurpare in palatio decreverat, præripi sibi tempus
 pateretur. Verum pleramque noctis partem divinis
 hymnis, juxta descriptionem ecclesiasticam in
 diurna toto anno pensa dispensatis, integre red-
 dendis ac celebrandis insumebat: tum non exiguum
 spatium somno detractum fundendis ad Deum
 privatis precibus et cæteræ religioni dabat, haud
 dulcis nocturnæ contentionis et vigiliarum in con-
 fecti exhaustivæ macie corporis signis exstantibus.
 Sub ea circa diluculum fere, nonnunquam a se-

Variæ lectiones ex cod. Coislín.

¹⁶ Ἰσασιν. ¹⁷ Θέκλης.

Car. Dufresnii; Du Cangii notæ.

(13) Ἀλεκτροφωνίας. Romani, ut auctores
 sunt Macrobius, lib. 1; Saturn. et Censorinus, *De
 die natali*, cap. 24, diem civilem a media nocte
 incipiebant, cujus primam partem *de media nocte*,
 alteram *gallicitium*, tertium *conticinium*, quartam
 denique *diluculum* vocabant. Tunc subit mane, cum
 lux videtur solis. Alii noctem in septem partes di-
 vidunt: Joannes de Janua, *Prima pars noctis di-
 citur crepusculum, secunda conicinium, tertia gal-
 licinium*, (primum scilicet) *quarta intempesum,*
quinta iterum gallicinium, (secundum neptæ, quod
 hic *δευτέρα ἀλεκτροφωνία* dicitur) *sexta matuti-
 num, septima diluculum*. Primum gallicinium in-
 nuunt hisce verbis Acta S. Thyrsi, cap. 8, n. 37:
Vix primum pullus dederat cantum. Nam *pullum* a
 grammaticis pro gallo gallinaceo sumi notum ex
 S. Ambrosio ad Iren. *Quid in puellis quam canora
 vox gulli, nocturnisque vicibus solenne munus ad
 excitandum et canendum? Hinc pullus pro gallicini*,
 in *Regula magistri*, cap. 33: *In hieme cavendum est
 ne nocarnos pullus aut antecedit, aut deprendat*.
 Alias *pullorum cantus* dicitur in eadem *Regula*, in
 Vita S. Fursei confess. cap. 1, n. 6; in Vita
 S. Davidis archiepisc. Meneuensis, n. 47, etc.
Pulli cantus in *Hist. transl. S. Joann. abb. Reo-
 manens.* cap. 3. Quin et observatum pridem a

viris doctis apud evangelistam, in ms. bibliothecæ
 Regiæ legi: *Tertio pullo ter me negabis*, ubi lectio
 Vulgata habet: *Antequam gallus cantet, ter me ne-
 gabis*. Ita apud Ammianum Marcellinum, lib. xx,
pullum silentem, gallicinium interpretatur Valesius,
 ubi de Juliani inauguratione: *Impositusque scuto
 pedestri, et sublatus eminens, pullo silente Angu-
 stus renuntiatus*. Sic enim præferunt mss. et edi-
 tiones Romana et Florentina, non vero nullo, ut Vul-
 gate. His enim verbis designavit Marcellinus ὄραν
 τρίτην, qua se imperatorem proclamatum testatur
 idem Julianus in Epist. ad Athenienses. Vide
 Arnob. in *Psal.* pag. 382, 485 edit. Froben.; Vi-
 tam S. Materni episc. Trevir. apud Bosquet.
 pag. 49; Heinsium ad Theocrit. id. 7, et Bourde-
 lotium ad Heliod. lib. 1.

(14) Κοσμικαῖς. Glossæ Græco-Lat. κοσμι-
 κός, *secularis*. Utuntur Canones Apostol. can. 7;
 Concil. Sardic. c. 7; Ephesin. part. 1, c. 30, § 3;
 Chæcedon. can. 3, 24; Harmenopolus, lib. 1,
 tit. 5, § 12, 13; Theophylactus Bulg. epist. 14,
 Paclhymeres, lib. v, et alii. *Mundialis* Victori
 Uticensi, Prudentio, Joanni Diacono in Vita S.
 Gregor. et aliquot aliis.

(15) Τέμενος τῆς Θέκλας. Quatuor potissimum
 D. Theclæ sacra templa Constantinopoli, vel in

cundo gallicinio, negotiis expediendis operam dabat de comitiis et magistratuum lectionibus statuens; et libellis petentium consulentiumve respondens, ad hæc illi scribæ ministerium navante Gregorio Genesio. Hæc si quis rhetor ornare dicendo et coloribus artis illuminare aggrediretur, quos non veterum ex utrovis sexu laude virtutis illustrium ab ista superatos, gloriæque majoribus radiis obscuratos demonstraret? Utique si res hujusce nostræ vel per se spectatas celebrare vibratis collectisque sententiis, et exquisito apparatu lectorum sensuum, vel comparare cum aliis, et quanto iis intervallo præsent copiosius docere conaretur, prout artis dicendi præcepta præscribunt. At nobis quibus historiæ simplicitatem professis certe tam disertis esse non licet, ignosci æquum est ab iis qui cum virtutem matronæ istius magnificamque dignitatem, præsentiam in omnibus solertis animi, atque excellentissimam sapientiam, usu forte ipsi ac visu perspexerint, res tantas tamque præclaras jejune a nobis exiliterque tractatas vel mirabuntur, vel etiam succensibunt. Me vero ne hæc fortasse quidem ipsa suscepti operis **89** ratio tam multis exsequi patitur: quæ tametsi recordatio assidue aurem vellit ac revocat, non prius tamen, quandoquidem digredi semel cœpi, redire in viam placet quam adhuc paulo ulterius excurrerim. Solebat eadem avia mea non totum negotiis sæcularibus diem impendere, sed statim quotidie iuxta sacris operam dare, sacrificioque liturgico horis usum canonicum interesse in templo piæ martyris Theclæ quod imperator Isaacius Comnenus ipsius levir extrui curaverat tali quadam ex causa. Cum principe Dacorum icti olim fœderis pertæsi bellum in Romanos meditantur, jamque aggredi cœpissent: id animadvertentes Sauromata, Mysi a veteribus appellati, ne ipsi quidem continere se intra limites ac quiescere volebant. Sed cum ulteriorem Istri ripam, qua id flumen Romanam ditionem suo alveo terminabat, incolerent, inde in fines nostros irruerunt, injurias a Gellis quos infestos alia parte patiebantur

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

¹⁸ Desunt voces ἤθειλον ἡσυχάζειν. ¹⁹ ἐπανίστανται. ²⁰ παρὰ τοὺς Λοδιτζοὺς.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

suburbanis, observo. Primum quidem Codinus, **D** *De orig. C. P.* a Constantino M. in loco Contrario dicto exstructum, et Deiparæ primo dicatum refert, deinde a Justino Curopalata imperat. in nomen S. Theclæ transfusum. Alterum a Justiniano adhuc privato ad urbis portum Ceratinum ædificatum narrat Procopius, lib. 1 *De ædif. Justin.* quod idem Justinus postmodum renovavit, ut auctor est Zonaras. Tertium juxta Galatam (nisi idem fuit cum Justiniano) occurrit in Chronico S. Nicephori in Catalogo patriarch. C. P. et in Novella Justiniani 159, ubi portæ Sycenæ regionis, τῆς ἀπαγούσης εἰς τὸ Μαρτύριον τῆς ἁγίας Θέκλας meminit, quæ potuit esse maritima porta, qua, emenso freto, ad illud ibatur. Quartum denique condidit Isaacius Comnenus ex ea quæ hic ab Anna, Zonara, Scylitæ, et Glyca refertur occasione, intra Palatu septa, Blacherniam scilicet, ut habet idem Scylitzes, qui

κράτωρ Ἰσαάκιος ὁ Κομνηνὸς καὶ ἀνδρόδελφος αὐτῆς ἐκ τοιαύτης αἰτίας ἐδαίματο. Ἐπεὶ γὰρ ἄρα πάλαι εἶχον οἱ τῶν Δακῶν ἀρχηγέται μετὰ τῶν Ῥωμαίων σπονδῆς τηρεῖν εἰσέτι οὐκ ἤθειον, ἀλλὰ παρασπονδήσαντες διέλυσαν, τούτου δὲ δῆλου τοῖ; Σαυρομάταις (16) γεγονότος, οἱ πρὸς τῶν πάλαι Μυσοὶ προσηγορεύοντο, οὐδὲ αἰτοὶ τοῖς Ἰθίοις ὄροις ἐμμένοντες ἤθειλον ἡσυχάζειν ¹⁸ νεμόμενοι πρότερον ὅποσα ὁ Ἰστρος πρὸς τὴν Ῥωμαίων διορίζει ἡγεμονίαν, ἀλλ' ἀθρόον ἀπαναστάντες πρὸς τὴν ἡμεδαπὴν γῆν μετεκίσθησαν. Αἰτία δὲ τῆς τούτων μετοικήσεως ἡ τῶν Γετιῶν κατ' αὐτῶν ἀσπονδὸς ἔχθη, ὁμορῶντων μὲν ἐκείνοι; τούτους δὲ ληττευόντων. Διὰ ταῦτα καρὸν ἐπιτηρῶντες, ἐπεὶ τὸν Ἰστρον ἀποκρυσταλλωθέντα εἶδον, ὡσπερ ἡπεῖρω τούτῳ χρῆσάμενοι ἐκείθεν πρὸς ἡμᾶς μετανίστανται ¹⁹, ὅλον ἔθνος τοῖς ἡμετέροις ἐπιφορτισθὲν ὄροις, καὶ δεινῶ; ἐλητίζοντο τὰς παρακειμένας πόλεις καὶ χώρας. Τούτ' ἐνωτισθεὶς ὁ βασιλεὺς Ἰσαάκιος, δέον ἔκρινε τὴν Τριάδιτζαν (17) καταλαθεῖν, ἐπεὶ τοὺς ἐφ' οὓς Βαρθάρους τῶν ἐπιχειρημάτων φθάσας ἀνεῖρξε, καὶ τούτο δὴ ἀπραγμονέστατον αὐτῷ ἐγεγονέει τὸ τμήμα. Καὶ δὴ τὸ ὀπλιτικὸν ἅπαν συλλεξάμενος, τῆ; πρὸς τὰ ἐκείσε φερούσης ὁδοῦ ἤψατο, ἀπελάσαι βουλόμενος τῶν Ῥωμαϊκῶν ὄρων αὐτοῦς. Οἱ δὲ τούτων θεασάμενοι, εὐθὺς διαιρεθέντες διαφρόου γνώμης γεγόνασιν. Ὁ δὲ οὐ πάνυ πιστεύειν αὐτοῖς ἔχων, ἐπὶ τὸ καρτερώτατον καὶ δυνατώτερον μέρος αὐτῶν οὖν καρτερᾷ τῇ φάλαγγι ἴστατο. Καὶ ἐπὶ πληθίσασας αὐτοῖς, ἑαυτῷ τε καὶ τῷ στρατοπέδῳ κατέπληξε, πρὸς μὲν γὰρ τὸν οἶα δὴ κεραυνοφόρον ἀντωπεῖν οὐκ ἐτόλμων, τοῦ δὲ στρατοπέδου τὴν ἀρβραγῆ συνασπισμὸν βλέποντες αὐτοὶ διελύοντο. Ἰποχωρήσαντες οὖν πρὸς μικρὸν, πόλεμον εἰς τρίτην αὐτῷ ἀναγγελάμενοι, τὰς σκηνὰς αὐθήμερον ἀφέντες φυγαδεῖα ἐχρήσαντο. Ὁ δὲ καταλαθὼν ἐνθα οὗτοι ἠβλίζοντο, καὶ τὰς τε σκηνὰς αὐτῶν κατασκάψας καὶ τὴν εὐρημένην λείαν ἀπαγαγὼν, τροπαιοφόρος ἐπάνεισι. Γενομένου δὲ περὶ τοὺς τοῦ Λοδιτζοῦ (18) ²⁰ πρόποδας βίγδατος ὁμοῦ αὐτῶν

illud, perinde ac Anna, ab elegantia commendat. Verum contra reclamant Zonaras, scribens ædem istam sordidioris Isaacii parcinoniæ argumentum fuisse, majori vero et ampliori magnificentia reædificatam a Joanne Alexii imp. filio, et in nomen Servatoris Jesu Christi commutatam.

(16) Σαυρομάταις. Qui Zonaræ et Scylitzæ in Isaacio Hungari dicuntur.

(17) Τριάδιτζαν. Quæ olim Sardica, urbs Thraciæ, vel ut aliis placet, Illyrici, aut Daciæ, concilio Sardicensi celebris. Vide Nicetam in Man. lib. iii, n. 1; Glycam in Const. M. Sirmond. ad Sidon. Paneg. Anthem.; et Caronium a S. Paulo in *Geogr. sacra*, pag. 201.

(18) Λοδιτζοῦ. Castrum in Mysia, de quo Zonar. Scylitzes, Glycas, et Nicetas in Isaac. Ang. lib. ii, n. 1.

καταλαμβάνει καὶ νικητὸς ἔξωρος, εἰκοστὴν πρὸς Ἀ τῆ τετάρτῃ τοῦ Σεπτεμβρίου ἄγοντος ἐν ἧ ἡ τῆς μεγαλομάρτυρος Θείκης μνήμη τελείται. Πλημ- μύρας οὖν γενομένης τῶν ποταμίων βευμάτων, καὶ ὑπερχειλήσαντος τοῦ ὕδατος θάλασσαν ἦν ὄρῶν ἅπαν τὸ πεδῖον ἐκεῖνο, ἐν ᾧ ἡ τε βασιλικὴ σκηνὴ καὶ τὸ ὀπλιτικὸν ἅπαν κατεσκήνου. Ἐντεῦθεν τὰ πρὸς χρεῖαν ἅπαντα ἐφανίσθησαν τοῖς ποταμίοις βεύμασι παρασυρέντα, οἱ ἄνθρωποι δὲ καὶ τὰ κτήνη ὑπὸ τοῦ κρύου ἐπήγνοντο. Ἐμυκάτο δὲ καὶ βροντῶν ὁ οὐρανός, ἀστραπαὶ δὲ συνεχεῖς χρο- νικῆν μὴ ἔχουσαι τὸ παράπαν διάστασιν τὸ περι- γεῖον ἐκεῖνο ἅπαν ἐμπρήσαι οἷον ἱπέλιου. Ταῦτα ὄρων ὁ βασιλεὺς ἐν ἀμχανία ἦν ἄναστολῆς δὲ μετρίως γενομένης, πλειστοῦς τε ἀποβαλῶν ταῖς δυναις τῶν ποταμίων συσχεθέντας βευμάτων ἐκείθεν μετὰ τῶν λογάδων ἔξεις, καὶ ὑπὸ φηγόν τινα μετ' αὐτῶν ἀπελθῶν ἵστατο. Ἦχου δὲ μεγίστου καὶ βοῆς ἀπὸ τῆς ²¹ δρυὸς οἷον ἐξερχομένης ²² αἰσθόμενος, καὶ σφοδρτέρων ἀνέμων τηνικαῦτα πνεόντων, πτοηθεὶς, μὴ τῆ τούτων βίβη ἡ ²³ δρυὸς κτενεχθῆ, τοσοῦτον διάστημα ἀποστὰς ὀπόσον ἡ ²⁴ δρυὸς, εἰ κατενεχθεῖ μὴ φθάσῃ πατάξαι ²⁵ αὐτὸν ἐννάδς ἵστατο. Ὁ δ' εὐθύς ὡσπερ ἐκ συνθήματος βίβθεν ἀνασπασθεὶς εἰς γῆν ὄρατὸ καίμενος. Ὁ δὲ βασιλεὺς θαυμάζων εἰστήκει τὴν τοῦ Θεοῦ περὶ αὐτὸν κηδεμονίαν ἠλογοποιουμένην δὲ ἀποστασίαν περὶ τῆν ἔω (19) μαθὼν, εἰσεῖσιν εἰς τὰ βασιλεία, καὶ τηνικαῦτα ἐπὶ τῷ ὄνομαι τῆς μεγαλομάρτυρος Θείκης ναὺν περικαλλῆ ἔδειματο, μεγαλοπρεπῶς ^C μὲν κατεσκευασμένον καὶ ἱκανῆ ὁσπάνη, χειρὸς τε τὸ περικίλον ἔχοντα, ὡστρά τε θύσας (20) ἐν αὐτῷ Χριστιανοῖς προσήκοντα τοὺς θεῖους ὕμνους διὰ παντὸς ἐν αὐτῷ ἀπεπλήρου. Οὕτω δὲ ²⁶ τὸ ἦδη βῆθ ἐπερὶν τέμενος ἐπ' ὄνομαι τῆς μεγαλομάρτυρος Θείκης ἀνωκοδόμητο, ἐν ᾧ τὰς ἐντεύξεις, ὡς ὁ λόγος φάσα; ἐδήλωσεν, ἡ βασιλὶς καὶ μῆτηρ τοῦ αὐτοκράτορος; Ἀλεξίου συνεχεῖς ἐπεποίητο. Ἦν κίχῳ βραχύν τινα τεθέσμαι χρόνον καὶ τεθαύμακα καὶ ἔτι μὴ κόμπος τὰ ἦδη βῆθέντα, ἴσασιν ἅπαντες καὶ ὁμολογήσαιεν, εἴγε βούλοιντο, ὀπόσοι ἄταρ πάθους τὴν ἀλήθειαν ἐκκαλύπτειν ἐθέλουσιν. Εἰ μὲν γὰρ ἐγκωμιάζειν προσιλόμην, ἀλλὰ μὴ ἱστορίαν ποιεῖν, ἐπὶ πλέον ἂν ἐπαφῆκα τὸν λόγον τοῖς περὶ τούτων διηγήμασι, καθὰπερ φάσασα ἐδήλωσα· νῦν δὲ ἐπαν- ^D ακτέον αὐθὶς αὐτὸν πρὸς τὴν προκειμένον.

Variae lectiones ex cod. Coislin.

²¹ τοῦ. ²² ἐξερχομένηου. ²³ ὁ. ²⁴ ὁ. ²⁵ καταβράξαι. Sed hoc altera manu. ²⁶ Deest vocula δῆ.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(19) Ἀποστασίαν περὶ τῆν ἔω. Ex falso ru- more, inquit Scylitzes.

(20) Ὠστρά τε θύσας. Solebant veteres ob resitutum sanitatem, et ob vitatum periculum diis sacrificia offerre in gratiarum actionem, idque σωτή- ρια et αἰσώτρα θύειν, et πανηγυρίζειν dicebant. De quo more Xenophon Ἀναβάσεως, lib. iv; Dion. lib. xii; Herodot. lib. i; Herodianus, lib. i, et iv; Psellus, De operat. Demon. pag. 95; Achilles Ta- uus, lib. i; Eustathius καθ' Ἑρμῆν, lib. vi et x; Martialis, lib. xii, epigr. 45; Statius, lib. i; Sylv.

Marmora Arundel. et ibi Seldenus pag. 72, et alii sine numero. Sacrificabant autem ut plurimum Jovi Φ. ξίω, ut auctor est Apollodorus, lib. i, v. I Jovi Salutari; vetus inscript. JOVI SALUTARI ULPIA- NUS GRAVI INFERMITATE LIBERATUS Vide Trebellianum Pollionem in Gallienis. Guillelm. Brito in Vocabul. Pacifica dicitur oblatio, quæ fiebat pro pace ad Deum, vel ad homines, vel quod ad bonum pacis fie- bat: sicut sacrificia, pro salute data, vel servanda offerebantur.

fulgurabat quæ res intervallum habet conniventis subinde cælestis flammæ; sed continenti late incendio sævi fulgoris omnia, quoquo versum ferrentur oculi, corripuerat. His aliquandiu summo animi angore conflictatus malis imperator respirare paulisper visus est, senescente aliquantulum impetu procellæ: quo laxamento cupide usus cum lecto numero suorum, qui vorticibus undarum plerosque haurientium se explicuerant, sub magnam et patulam succedit fagum. Sed brevi excitatus ingenti voce ex mediis ipsis perlata frondibus ramosæ arboris, animadversa que violentissima rabie ventorum fagum unidique succutientium, trepide se proripit e ruinoso tecto in cælum liberum; ac cum tanto spatio recessisset quantum arbor si rueret oblectura videretur, ibi attonitus metu stabat cum ecce velut id ipsum expectasset, radicibus avulsa imis cum fragore ac motu late ingenti afflicta terræ quereus apparuit. Sensit statim Augustus nec dissimulavit beneficium servati divinitus capitis sui: ac mox rumore vulgato defectionis in Oriente cujusdam, festinantius domum rediens nihil habuit antiquius quam ut magnæ martyri Theclæ templum elegantissimum conderet, magnificæque laud parvo sumptu instrueret atque insigniret, ornamentis et genere variis, et tum materia tum arte manuque pretiosis. Ibi et tum vota Comnenus pro salute sibi mirabiliter servata Deum venerans Christiano ritu persolvit; et omni deinceps tempore sacris illic hymnis religiosam dare operam consuevit. Eam tali occasione constructam Deoque sacratam ædem, ut dicere ceperam, imperatrix, mater Alexii Augusti, delegerat in qua publica religionis officia quotidie obiret: quam feminam et mihi brevi quodam tempore videre ac mirari contigit: licet quæ hic posui non magis oculato testimonio scribentis, quam publica omnium conscientia et libera confessione non invidentium **91** fidem plenam habitura confidam. Quod si ut dixi, laudationem non historiam scribere instituissem, ostiosius profecto immorarer in cæteris ejus matronæ recte pieque factis edisserendis, verum ad intermissam narrationem publicarum rerum nos jamdudum revocantem, aliquando redeundum est.

Alexius imperator palpitantem extremis singulibus rem Romanam cernens, Turcis in Oriente cuncta vastantibus, occiduis provinciis imminente libertate, nullamque non funem movente ut Pseudo-Michaelē in imperium eveheret, vel potius prætextu hominis fœnei vasre utente ad olim conceptam et hactenus pressam imperii sibi ipsi parandi cupiditatem explendam; qua ex fumo ac cinere in flammam late minacem exardescente, magnam jam et vehemens Romanos ab occasu fines amburere incendium ceperat, tot simul copiis terrestribus ex tota continente collectis, et ex universa littorali regione marium illorum tanto apparatu congregato triremium, biremium, remulco trahendarum, et per se euntium onerariarum navium: hæc, inquam, videns et secum reputans in imperii primordiis generosus juvenis, æstuabat animo, non satis expediens quo se verteret; cum eum illinc ad pugnam Turci vocarent, hinc Northmanni raperent. Ægre in primis eum habebat miser ac deploratus status Romanæ militiæ, ad trecenta demum capita Chomatenorum redactæ, eorumdemque nec robore nec experientia valen-

A Ἀσπαίρουσαν δὲ οἶον κατανοῶν τὴν βασιλείαν, ὁ βασιλεὺς Ἀλέξιος (καὶ γὰρ τὰ μὲν πρὸς ἀνίσχοντο ἕλιον οἱ Τούρκοι δεινῶς ἐληίζοντο, τὰ δὲ κατὰ τὴν Ἑσπέρην λίαν εἶχε κακῶς τοῦ Ῥομπέρτου πάντῃ κάλων κινουῦντος, ἐφ' ᾧ τὸν προσεληλυθότα αὐτῷ ψευδώνυμον Μιχαὴλ εἰς τὰ βασίλεια εἰσάξει· ὕπερ ἐμοὶ σκῆψις μᾶλλον δοκεῖ καὶ φιλαρχίας ἔρωσ, ἀναφλέγων αὐτὸν καὶ ἱρεμῆν τὸ παράπαν μὴ συχωρῶν· ἔνθεν τοι καὶ πάτροκλον πρόφασιν τὸν μοναχὸν Μιχαὴλ εὐρηκίως, τὸν τῆς ὑποτουφόμενον τῆς φιλαρχίας σπινθῆρα, εἰς πυρῶν ἀνῆψε μέγαν, καὶ δεινῶς κατὰ τῆς τῶν Ῥωμαίων ἀρχῆς ὠπλίζετο, ὀρβωμῶν (21) τε καὶ διηρεῖς ἐτοιμάζων, καὶ τριήρεις, καὶ σέρμωνας (22), καὶ φορταγωγούς ἐτέρας παμπληθεῖς ναῦς ἐκ τῶν παραλίων εὐτρεπίζων χωρῶν, καὶ τῆς ἠπείρου δὲ δυνάμεις πολλὰς συλλέγων ἐς τὸ προκείμενον αὐτῷ συνεπαρηγούσας), ἐν ἀμνησίᾳ ὁ γενναῖος ἐκεῖνος μείραξ γενόμενος, καὶ μὴ ἔχων ὀποτέρωσσε νεύσειεν, ἑκατέρῃ [ἐκάστου] τῶν πολεμίων πρὸς ἑαυτὸν τὴν μάχην εἶον προαρπάζοντος, ἠνιάτο καὶ ἡσχαλλε, μήτε στρατιῶν ἀξιόμαχον τῆς τῶν Ῥωμαίων βασιλείας ἐχούσης (οὐ πλείους γὰρ τῶν τριακοσίων στρατιωτῶν ἦσαν,

Variæ lectiones ex cod. Coislino.

²¹ ἑκάτερα.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(21) *Ὀρβωμῶνας*. Dromones dicuntur naves bellicæ majores, a velocitate appellationem sortitæ, inquit Procopius, lib. 1 *Vandal*. Papias ex Isidoro: *Dromones sunt longæ et velocissimæ naves*. Robert. de Monte, an. 1191: *Invenit navem paguorum maximam, quam Dromontam vocant*. Philippus *Mouskes*:

*Esneques, et dromons fieres,
Roges, et busses, et visseres.*

Hinc *dromonarii*, remiges dromonum, apud Senatorem, lib. 11 *Nar*. Sed de dromonibus passim agunt scriptores Græci et Latini, Theophyl. Simoc. lib. vii,

cap. 10, lib. viii, cap. 9; Leo in *Tact.* cap. 19, § 4, etc.; Albertus Aq. lib. ix, cap. 23, lib. x, cap. 14; Willel. Tyr. lib. xx, cap. 14; Jacobus de Vitriaco 273 lib. 1, cap. 29; Matth. Paris. an. 1191; Walsingh. an. 1292; Malaterra, lib. 11, cap. 8, etc.

C (22) *Σέρμωνας*. Navis species nondum nota: nec enim ausim affirmare hoc loco *sermone* vocari navigia, quæ *germundi* dicuntur Malaterræ, lib. 11, cap. 8: *Nostri denique tantummodo germundos et guleas, Sicilienses vero catos et golafros, et dromundos, sed et diversæ fabricæ naves habebant.*

καὶ τούτων ἐκ τοῦ Χώματος ἀναλκίτων πάντη, καὶ Ἀ
ἀπειροπολέμων, καὶ ξενικῶν τιῶν εὐαριθμῆτων
βαρβάρων (25) τῶν ἐπὶ τοῦ δεξιῦ εὐωθῶτων κρα-
δαίνειν ὤμου τὸ ξίφος;) μῆτε σωρῶν χρημάτων τοῖς
περὶ τὰ βασίλεια ταμείοις ἐναποκειμένων, δι' ὧν
συμμαχίας²⁵ τινὰς ἐξ ἀλλοδαπῶν μετακαλέσοιτο.
Αἶαν γὰρ ἀτέλως περὶ τὰ πολεμικὰ καὶ στρα-
τιωτικὰ διατεθέντες οἱ πρὸ αὐτοῦ βασιλευκότες,
ἐν στενῷ κομιδῇ τὰ τῶν Ῥωμαίων συνήλασαν
πάντα τὰ πράγματα. Ἐγὼ γοῦν καὶ στρατιωτῶν
αὐτῶν καὶ πρεσβυτέρων ἀνδρῶν ἐνίων ἀκήκω, ὡς
οὐδέμια τῶν πόλεων ἀπ' αἰῶνος ἐς τοσοῦτον ἀλλοί-
ωτος κατήχθη. Ἐἶχεν οὖν τῷ αὐτοκράτορι δυσκόως
τὰ πράγματα, μεριζομένη φρονήσει παντοδαπαῖς.
Ὁ δὲ, γενναῖος ὢν καὶ ἀτρεπτος, καὶ περὶ τὰ πο-
λεμικὰ ἔργα ἐμπειρίαν πολλὴν κεκτημένος, ἐβούλετο
ἐκ πολλοῦ κλύδωνος εἰς ἀλύτους ἀκτὰς τὴν βασιλείαν
αὔθις ἐγκλιθορμίξει, τῶν ἐπινισταμένων ἐχθρῶν
εἰς ἀφρῶν, Θεοῦ ἀρωγῇ, διζυλομένων κυμάτων δι-
κην, ὁπηρῖκα ταῖς πέτραις προσαράξουσι. Δέον οὖν
ἔργω πάντας τοὺς κατὰ τὴν Ἀνατολὴν τοπάρχας
ταχὺ μετακαλέσασθαι, ὁπόσοι φρουρὰ τε καὶ πόλεις
κατέχοντες γενναῖως τοῖς Τούρκοις ἀντικαθίσταντο.
Εὐθὺς οὖν πρὸς ἅπαντα; διαφόρους σχεδιάζει γραφὰς
πρὸς τε τὴν Δαβατηγὸν τοποτηρητὴν (24) τηρικαῦτα
τῆς κατὰ πόντον Ἡρακλείας; καὶ Παφλαγονίας χρη-
ματίζοντα, καὶ τὸν Βούρτζην (25) τοπάρχην ὄντα
Καπαδοκίας καὶ Χώματος (26), καὶ τοὺς λοιποὺς
λογάδας, δηλώσας μὲν καὶ ὅσα αὐτῷ ξυμπεσίντα

linum. Auxiliares vero copiae ex paucis omnino
constabant Barbaris ejus generis quod ancipites
utrimque ac manubriatos instar securium gladios
dextro humero gestare suspensos solet. Nec vero
suppetebant ex aerario exhausto pecunia quibus
delectus haberi, et evocari ex sociis gentibus
armati possent. Adeo enim dissolute ac sine ulla
providentia qui prius imperium tenuerant abhinc
retro annis aliquot res agi ferrique qua jusserant
qua siverant, ut fortuna Romani nominis plane
tum illorum vitio ad incitas redacta videretur.
Equidem ipsa memini a senioribus atque adeo a
fortibus et militaribus viris qui temere non pa-
vent, audire me cum dicerent, tantam tunc miseria-
m hujus fuisse sub hoc capessentis imperium
B Alexii primum tempus, personante omnium aures
atque animos belli simul Turcici, simul Northman-
nici tumultus expectatione ac fama, quantum
nullius inquam urbis in omni retro exstitisse me-
moria fando esset auditum. Ea imperatoris quidem
mentem in varias dividebant curas, sed generosum
tamen bellicaeque usu rei ac scientia fretum 92
non frangebant animum, quominus adhuc spera-
ret, sese navem reipublicae Deo bene juvante inco-
lumentem ab ista tempestate in securam stationem
appulsurum; hostibus qui nunc undique insurge-
rent, in spumam, ut fluctus solent cum in scopulos
impingunt, evanescentibus. Ab hac spe ac propo-
sito manum rebus admoventis primum omnium

Variae lectiones ex cod. Coislin.

²⁵ Συμμαχίας.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(25) Βαρβάρων. Varangorum.

(24) Τοποτηρητῆρ: Glossis Graeco-Latinis, το-
ποτηρητής est vicarius, qui nempe vires alterius
in urbis, castris, vel provinciae praefectura obit.
Chronicon anonymi Barrensis, an. 1041: *Arduino
Lambrardo intravit in Melfi, erat topoteriti de ipso
Catepano.* Id est, Arduinus Mediolanensis, cuius
non semel occurrit mentio apud Scylitzem et Zo-
zaram. vicarius erat capitanei Calabriae in praefe-
ctura totius provinciae, vel saltem Melfensi. Apud
Paulum Warnefridum, lib. vi *Hist. Langob.* cap. 5
et 8, quidam Ado ducatum Forojuliensem *sub
nomine loci serratoris* dicitur aliquandiu guber-
nasse, cum dux ipse non esset: sub nomine sci-
licet vicarii ipsius ducis. In antiqua charta anni
47 imperii Constantini, et 10 Romani ejus filii, 2
indict. data Neapoli, anno nempe Chr. 958, *Gre-
gorius loci serrator* subscribit. Vide *Leges Langob.*
lib. 1, tit. 26, § 78. Observo praeterea ex Porphy-
rogeneta lib. *De adm. imper.* cap. 50; et lib. 1 *De
themat.* cap. 16, στρατηγίδας, seu thematum, vel
provinciarum praefecturas, divisas fuisse εἰς τούρ-
μας; turmas vero εἰς βάνδας, ἧτοι τοποτηρησίας;
quae quidem τοποτηρησῖαι praefecturae erant ur-
bium, oppidorum, et castrorum, quarum certus
numerus turmam concitabat: Καὶ ἐγένοντο τὰυτὰ τὰ
ἐπὶ τὰ βάνδα τούρμα μία. Qui turmae praerat, τουργ-
μάρχης, ejus praefectura τουργμορχάτος dicebatur,
ut auctor est idem Porphyrogeneta, qui praeterea
lib. 1 *De themat.* c. 2, scribit: Τουργμάρχης, εἰς
ὑποουρχίαν τῶν στρατηγῶν institutos. Certè turmar-
chas eosdem esse cum iis quos καταπάνω, seu ca-
pitaneos, appellarunt, probabile est. Vide notata
ad pag. 94. At in conciliis, τοποτηρηταὶ dicuntur

C episcopi provinciae ejuspiam, seu ἐπαρχία; legati,
a caeteris episcopis ad synodum missi, vel ad pri-
mates, qua notione passim accipi Τοποτηρητὰς τῶν
ἐπαρχῶν τῆς Ἀφρικῆς, constat in Codice Canon.
Eccles. Afric. Concilium Chalcedonense act. 4:
Τῶν ὁσιωτάτων τοποτηρητῶν τοῦ θεοφιλεστάτου καὶ
ἀγιοτάτου τῆς πρεσβυτέρας Ῥώμης Λέωντος. Qui
quidem vicarii interdum dicuntur in eodem concilio
φύλακες ὁποστολικοῦ θρόνου.

(25) Βούρτζερ. Vide Notata ad pag. 471.

(26) Χώματος. Vel ex hoc loco abunde patet,
quam procul a vero aberrat vir doctissimus in
Notis poster. ad Codin, *De off.* cap. 6, n. 46, ubi
milites ἐκ τοῦ χώματος apud Anuam, *indigenas* in-
terpretatur, a voce χώμα, quae Graecis terra est,
seu agger, uti definitur in l. 10 D. de extraord.
crimib. ita ut hac appellatione distinguantur ab
alienigenis, extraneis, et conductitiis, ejusmodi
sunt illi, quos ἑγγωρίους vocat Synesius, epist. 78.
D Χώμα enim thema esse, et provinciam ita dictam,
indicat Anna hoc loco, et lib. II, pag. 324. Ἐξεῖ-
θεν δὲ τοῦ χώματος διελθὼν, τὴν Λάμπην κατ-
έλαθε. Nec a Laodicæa Phrygiae procul abfuisse
satis innuit, cum ait, Joannem Ducam Sardinibus,
Philadelphia, et Laodicæa obiter occupatis, Cho-
mate transito, Lampem interceptisse. Nicetas pariter
in Man. lib. vi, cap. 1, inter Laodicæam et
Choma, Chonas, Lampem, et Celenas, ubi sunt
Mæandri fontes, statuit. Et sane necesse fuerit
Chomati vicinam fuisse Cappadociam, siquidem
Burzes utrique provinciae imperabat, ut Anna
commemorat. Neque aliud fuit Choma, quam illa
Asiae pars, quam Lyciam nuncuparunt veteres,
Pamphyne et Tauro proxima, in qua oppidum

faciendum sibi putavit ut eos qui per Orientalem A limitem urbibus aut arcibus præfecti fortem reipublicæ operam sustinendo Turcorum impetu navabant, ad se omnes accerseret. Statim ergo ad Dabatenum Heracleam Ponticam et Paphlagoniam obtinentem, ad Burtzen Cappadociæ et Chomati cum imperio ac præsidio præpositum, ad alios per ea loca insignes scribit, significans sese ex præsentis insidiarum periculo in solium imperii divinæ Providentiæ beneficio emersisse; ad hæc iubens eos idoneo locis quibus præerant præsidio relicto cum cætera militia festinare ad se in urbem cum delectu novorum militum quam numerosissimo possent. Sub hæc rerum Occiduarum cura sumpta, rationes inibat obsistendi Roberto, et impediendi quoad posset, ne duces ac comites, ut facere ceperant, ad eum confluere pergerent. Quo in genere sollicitum habebat Alexium Monomachus de quo jam diximus qui ipsi nondum imperii compoti de pecuniis interpellatus verba sola remiserat, excusans fidem Botaniatæ obstrictam; de quo proinde justus erat metus ne audita abdicatione Botaniatæ, Roberto accederet. Ad hunc igitur præoccupandum congenerum suum Georgium Palæologum Dyrrachium destinat, cum mandatis, ut omnem adhiberet machinam quo sine vi ac armis inde Monomachatum ejiceret: nam ad rem aperto Marte tentandam vires laud aderant. Addebat, ut Dyrrachium adversus apparatus Roberti præmuniret, muris machinisque vel instaurandis, vel de novo molientibus: admonens ut propugnaculorum planis ligna nullis clavis devincta relinqueret, quo ea in insipientes scalis admotis Latinis everti a propugnantis facile possent. Scripsit etiam præfectis maritimarum civitatum, ipsisque insularibus, pluribus verbis adhortans ne caderent animis, neve indormirent rebus, verum in Robertum 93 oculo intento satagerent ne is socordia ipsorum maritimas urbes ejus limitis et insulas adeptus, summæ deinde rerum atque imperio negotium faceretur.

His in faciem contra Robertum paratis, alia quoque in ipsum molitus a tergo est. Concitare videlicet in eum studuit ducem Longobardiæ Germanum, papam Romanum, archiepiscopum

Θεοῦ προνοίᾳ εἰς τὴν αὐτοκράτορος περιωπὴν ἀνεδίθασεν, ἐξ ὑπογυίου κινδύνου παραδόξως σωθέντα, παρακλειζόμενος δὲ τῶν σφετέρων χωρῶν πρόνοϊαν ἱκανῆν ποιησαμένους κατασφάλλασθαι αὐτάς καὶ ἀποχωρῶντας πρὸς τοῦτο στρατιώτας καταλιπεῖν· μετὰ δὲ τῶν ἐπιλοίπων εἰς τὴν Κωνσταντίνου παραγίνεσθαι, συνεπαγομένους καὶ νεολέκτους· ἀκμήτας ὀπίσθους δύναιντο. Εἶτα δεῖν ἔγνω καὶ τὰ κατὰ τὸν Ῥομπέρτον (ὡς ἐνὸν) προκατασφάλλασθαι καὶ τοὺς προτρουμένους ἐκείνῳ ἀρχηγούς τε καὶ κόμητας ἀπεῖρξαι τοῦ ἐγγειρήματο· Ἐπειδὴ ὁ πρὸ τοῦ τὴν πόλιν αὐτὴν κατασχεῖν πρὸς τὸν Μονομαχάτον ἀποσταλείς, δι' οὗ εἰς βοήθειαν αὐτὸν μετακαλεῖτο, χρήματά τε ἐπέζητει ἀποσταλῆναι οἱ γραμματα μόνον κομίζων ἦκεν αὐτῷ προφάσεις δηλοῦντα, καθάπερ φθάσαντες ἱστορήσαμεν, δι' ἧς δῆθεν ἐπι τοῦ Βοτανειάτου τῆς βασιλείας ἐγκρατοῦς δυτος βοηθεῖν οὐκ ἔδύνατο. Ταῦτα ἀναγνοὺς, καὶ προσηθείς, μὴ μαθὼν τὴν ἀπὸ τῆς βασιλείας τοῦ Βοτανειάτου ἔκπτωσιν, προσηρῆ τῷ Ῥομπέρτῳ, ἀθύμως εἶχε παντάπασι. Τοιγαροῦν μετακλιεσάμενος τὸν σύγγαμβρον (27) αὐτοῦ Γεώργιον τὸν Παλιολόγον πρὸς τὸ Δυρράχιον ἐξάπεστειλε (πόλις δὲ τοῦτο Ἰλλυρικὴ) παρακαλεσάμενος πάση μηχανῇ χρῆσασθαι, ὥστε ἀμαχητὶ ἐκείθεν ἐξεῶσαι τὸν Μονομαχάτον, ἐπεὶ μὴ ἀποχωρῶσαν εἶχε δύναμιν, δι' ἧς τοῦτον ἄκοντα ἐκείθεν ἀπελάσει· πρὸς δὲ τὰς τοῦ Ῥομπέρτου μηχανὰς ἀντιπαλαμάσθαι [ἀντιμηχανᾶσθαι] ὡς δύναμις. Παρεκλεύσατο καὶ τὰς ἐπιλόξους καινοπρεπέστερα⁹⁹ κατασκευάσθαι, ἀνήλωτα τὰ πλείω τῶν ξύλων ἔασαντα¹⁰⁰, ἐν, εἰ ποὺ διὰ κλιμάκων συμβαίη τοὺς Λατίνους ἀνελεῖν, ἅμα τῷ τῶν ξύλων ἐπιθήναι περιτριπίωνται ταῦτα καὶ οὖν τοῦτοις καταπίπτωσιν εἰς τοῦδαφος. Ναὶ μὴν ἀλλὰ καὶ τοῖς ἡγεμόσι τῶν παραλίων πόλεων καὶ αὐτοῖς δὴ τοῖς νησιώταις πολλὰ διὰ γραφῶν παρηγγυᾶτο μὴ ἀναπεπτωκέναι, μηδὲ καταβράθυμειν ὄλω, ἀλλ' ἐργηγορέναι καὶ νήρειν διὰ παντός περιφυλαττομένους¹⁰¹, καὶ τὸν Ῥομπέρτον καρδοκοῦντας, μὴ ἐξ ἐφόδου τῶν παραλίων πόλεων ἐγκρατῆς γενόμενος καὶ αὐτῶν δὴ τῶν νήσων, πράγματα ἐσύστηρον τῇ βασιλείᾳ Ῥωμαίων παρέξῃ.

Ταῦτα μὲν οὕτω παρὰ τοῦ βασιλέως περὶ τὸ Ἰλλυρικὸν ἠκονέμνητο, καὶ κλιῶς τὰ τῶς κατὰ πρόσωπον καὶ ἐν ποσὶ κείμενα τῷ Ῥομπέρτῳ κατοχυρώσας ὤπτο· ἀλλ' οὐδὲ τῶν κατὰ νότων ἐκείνῳ προσιστα-

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

⁹⁹ καινοπρεπέστερον. ¹⁰⁰ ἔασαντα. ¹⁰¹ περιφραττομένους.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

Choma statuitur a Ptolemæo, cujus etiam mentio 274 fit in concilio Ephesino parte II, act. 1, cui Eudoxius Χώματος; τῆς Λυκίας episcopus interfuit. Sunt igitur milites ἐκ τοῦ Χώματος, qui a Burtze Chomatii principe, Alexio tanquam fœderato, vel fortassis domino, suppeditabantur.

(27) Σύγγαμβρον. Glossar. Græco-Lat. Σύγγαμβρος, congener. Congeneri dicuntur, qui ex eadem familia, seu duas sorores, uxores sibi asciscunt, ita ut respectu soceri ambo generi dicantur. Hesychius, ἀέλω: (alias αἰλω), οἱ ἀδελφοί;

γυναῖκας ἐσχηκότας, ἦγον σύγγαμβροι. Apud auctorem incertum, qui editus est post Theophanem, Micheal patricius Melissenus σύγγαμβρος; narratur fuisse Constantini Copronymi imper. κατὰ τρίτην αὐτοῦ γυναῖκα, ob tertiam ejus conjugem, Eudociam scilicet, cujus sororem uxorem duxerat Melissenus. Hic vero Alexius et Palæologus invicem σύγγαμβροι, congeneri fuisse adnotantur, quia ut uterque Andromaci Ducæ filiam duxerat, Alexius Irenem, Palæologus Annam Ducænam. V. Harmenopolum, lib. IV, tit. 6, § 14.

μένων κατεββαθυμικῶς ἦν. Γράμματα τοῦτον πρὸς τὸν μὲν πρὸς τὸν ἀρχηγὸν Λογγιθαροῦς Ἐρμᾶνον (28) ἐκθήμενος, εἶτα καὶ πρὸς τὸν πάπαν Ῥώμης, πρὸς δὲ καὶ πρὸς τὸν ἀρχιεπίσκοπον Καπύης Ἐρβιον (29), πρὸς τοὺς πρίγκιπας, ἔτι γε μὴν καὶ πρὸς ἅπαντας τοὺς ἀρχηγούς τῶν Κελτικῶν χωρῶν, δώροισι τε μετρίοις τούτους δεξιωσάμενος καὶ ὑποσχέσεσι πολλῶν δωρεῶν καὶ ἀξιομάτων, πρὸς τὴν κατὰ τοῦ Ῥομπέρτου ἔχθραν ἠρέθιζεν. ὧν οἱ μὲν τῆς πρὸς τὸν Ῥομπέρτον φιλίας ἤδη ἀπέστησαν, οἱ δὲ ὑπισχνοῦντο, εἰ πλείονα λάθοιεν. Ὑπὲρ πάντας δὲ τούτους τὸν βῆγα Ἀλλαμανίας γινώσκων δυνάμενος, πᾶν ὃ τι καὶ βούλοιο κατὰ τοῦ Ῥομπέρτου καταπρίξασθαι, ἅπας καὶ δις γράμματα πρὸς αὐτὸν ἐκπέμψας καὶ διὰ μελιχίων λόγων καὶ παντοίων ὑποσχέσεων ὑποποιησάμενος, ἐπεὶ καταπειθῆ τοῦτον ἐγνώκει καὶ τῷ αὐτοῦ ὑπέβηαι θελήματι ὑπισχνούμενος²⁸, μεθ' ἑτέριον αὖθις γραμματῶν τὸν Χοιροσφάκην (30) ἐξέπεμψε τὰδ' ὑπάρχουσίντων: *Τὴ κατὰ τὴν σὴν μεγαλοδύναμιον ἐξουσίαν καλῶς ἔχειν, καὶ προκόπτειν ἐπὶ τὸ βέλτιον, εὐχῆς ἔργον ἔστί τῇ βασιλείᾳ μου, πανευγενέστατε, καὶ τῷ ὄντι Χριστιανικώτατε ἀδελφέ* (31). *Καὶ πῶς γὰρ οὐκ ἐξέσται τῇ τοῦ κράτους ἡμῶν θεοσεβείᾳ ἐπεύχεσθαι σοὶ τὰ κρείττω τε καὶ λυσιτελέστερα τὴν ἐν σοὶ καταμφοῦση θεοσεβείᾳ; Ἡ γὰρ πρὸς τὴν ἡμετέραν βασιλείαν ἀδελφική σου²⁹ αὐτὴ βεβήκα καὶ διώθεσις καὶ ὁ μετὰ τοῦ κατομηγάνου ἰσθρὸς συμφωνηθεὶς ἀναδεχθῆναι σοὶ κάματος, ἴτα τὸν παλαμναῖον καὶ ἀλιτήριον καὶ τοῦ Θεοῦ πολέμιον καὶ τῶν Χριστιανῶν ἀξίως μετέλλης τῆς κατοροσύνης αὐτοῦ, πολλήν σοὶ τὴν ἀγαθοτέλειαν τῆς ψυχῆς διαδεικνύσει, καὶ τὸ ἔργον τοῦτο φανερὰν τὴν πληροφροσίαν παρίστησι τοῦ κατὰ Θεὸν σοῦ φρονήματος. Τὰ δὲ κατὰ τὴν ἡμε-*

Varia lectiones ex cod. Coislin.

²⁸ Desunt voces ἐπὶ καταπειθῆ τοῦτον ἐγνώκει καὶ τῷ αὐτοῦ ὑπέβηαι θελήματι ὑπισχνούμενος.
²⁹ Des:st vocula σου.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(28) Ἐρμᾶνον. Hermannum comitem, Abagelarii fratrem uterinum, qui ea tempestate cum Roberto bellum gerebat, a quo demum dititionibus et bonis suis evatus, cum fratre Constantinopolim ad imperatorem Alexium concessit, a quo Canninorum in Dalmatia præfecturam postmodum obtinuit. Hermannum itaque, Roberto alias infensum, Alexius in eum acrius concitare studet, ut majus Roberto negotium faceretur. Guillelmus Apul. lib. vi:

Dux postquam Cannas sibi comperit esse rebelles, Obsidet, obsessas evertit humo tenuis illas, Rexerat has genitus genitrice Hermanus eadem, Unfredi fuerat qua filius Abagelardus: Non tamen unus eis pater exstitit, illa duobus Est sociata viris, miles præclarus in armis Frater uterque fuit: sed cessit uterque potenti Roberto, cui par vix orbe potentia toto.

Hermannii præterea meminit Malaterra, lib. iii. cap. 5 et 6.

(29) Ἀρχιεπίσκοπον Καπύης Ἐρβιον. Heribannum Capuæ archiepiscopum, cujus meminit Gregorius VII. P. P. lib. ix, epist. 23; et Leo Ost. lib. iii Chron. Cass. cap. 41. Vide Ughellum.

A Capuæ Heribannum, missis ad omnes in eam rem literis. Quin etiam principes et duces Galliarum regionum universos, et demum in præsens satis magnis, et promissione multo ampliorum in posterum, speque dignitatum concitare in Robertum eundem studuit; nec frustra. Nam et illorum quidam his pellecti Roberto amicitiam renuntiaverunt, et alii polliciti sunt se si plura darentur idem facturos. Intelligens vero plus omnibus contra Robertum posse regem unum Alemanniæ, diligentiam in eo demerendo captandoque peculiarem exprumpsit. Tentatum enim semel et iterum blandissimis litteris, promissisque maximis, ut non abhorrentem sensit, totum jam effundens animum hanc ad eum tertiam per Chærosphactem misit epistolam: *Prosperere se habere res et regnum late potentis dominationis tuæ, proficereque in dies atque augeri optandum votis ac gratulandum sibi quoque ducti imperialis majestatis nostræ, longe nobilissime ac vere Christianissime frater. Quid enim sane religioni nostræ magis convenit, tuam in Dei cultu pietatem perspicitissimam habenti, quam meliora tibi semper et florentiora votere, petereque a communi Domino. Cum et propensio amicæ voluntatis quam in nos ostendis, et conatus quem præ te fers, ac decretum conditumque habes ad scelestum illum et fanaticum Dei et Christianorum hostem prout dignus est tractandum, magnam perfectionem ac sanctitatem tuam mentis ostendat; certumque rebus ipsi documentum sit fidei erga Deum tuæ studiique sinceræ. Porro quod imperii hujus nostri res attinet eæ magna ex parte florent ac præclare constant, una ferme tantum ex parte titubantes, qua Robertus turbat. Sed si quid Deo ejusque justis judiciis fidendum est, velox interitus hominem injustissimum excipiet: neque enim*

(30) Χοιροσφάκην. Occurrunt ex hac familia viri aliquot illustres in Historia Byzantina, Leo scilicet patricius chærosphactes sub Leone Phil. et Constantino ejus filio circa an. Chr. 915, alter ejusdem nominis et dignitatis, præterea dux excubitorum, sub Romano Argyro, apud Scylitzem pag. 610, 726; Zonaram, pag. 142, 148; idem forte cujus necem præfert Anonymus Barensis ad an. 1040: *Ipsi conerati interfecerunt chirosfacti Crisi* Et Michael Chærosphactes, cujus meminit auctor Gestorum S. Niconis, sub an. 969.

(31) Χριστιανικώτατε ἀδελφέ. Frequenter olim, ut et hodie, mutuo sese reges fratres appellabant. Eguinartus in Carolo M. Invidiam tamen suscepti nominis. Constantinopolitanis imperatoribus s per hoc indignantibus, magna tulit patientia, vicique eorum contumaciam magnanimitate, qua ei præcub dubio lo ge præstantior erat, mittendo ad eos crebras legationes, et in epistolis eos fratres appellando. Vide Aleuin. epist. 41, 85 et in: Mareulf. lib. 1, cap. 9; Gregor. Turon. lib. ii Hist. cap. 55; Chronic. Alexandrin. pag. 918; Menandr. in Excerpt. de legat. Odon. de Diogilo, lib. 1, de profect. Lud. in Orient. pag. 15; Henricum Valesium ad Ammian. lib. xvii.

omnino relinquet Dominus virgam peccatorum super A
sortem suam prævalere diutius. Jam quod inter nos
convenerat ut ab imperiali majestate nostra ad potent-
tissimam dominationem tuam centum et quadraginta
tria millia nummorum et centum blattia mitterentur,
ea jam missa 94 sunt per Constantinum protopro-
hedrum et præpositum dignitatibus, juxta placitum
tibi fidelissimi et nobilissimi comitis Bulchardi. Dicta
vero summa pecunie constat argento facto et roma-
nato antiquæ qualitatibus. Cum autem tua nobilitas
juramentum perferret, tibi reliqua et promissa du-
centa sedecim millia nummorum, et stipendia conces-
sarum viginti dignitatum, per fidelissimum majestati
tuæ Bagetardum, quando in Longobardiam perve-
neris. Quomodo vero perfici juramentum debeat si-
gnificatum haud dubie jam fuerit nobilitati tuæ: B
κόμητος τοῦ Βουλχάρδου (34). Καὶ τὸ ῥηθὲρ πο

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

⁹⁴ ἐπαφέσθαι.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(32) **Βλάττια. 275** Quid sit βλάττιον, et βλάττια, docet Glossar. Latino-Gr. *Blattia*, θρόμβος αἵματος, *blattella*, θρόμβος αἵματος τῶν κογγυλλίων. Concinat Actuarius, qui βλάττιον ait esse ὃ ῥαί ἐκ (vel τὸ ῥοῦν) τῆς βινὸς τῆς πορφύρας, quod ex navibus conchæ marinæ, quam Græci πορφύραν vocant, fluit; sic enim legendum reor, pro ῥοῦν. Est igitur *blattia*, item quod purpura. Ita in lib. 1 C. Quæ res venund. non poss. *purpure*, quæ *blattia*, vel *oxyblattia* atque *hyantina* dicitur. Ubi observo triplicis coloris fuisse blattam, purpuream nempe, quæ mero blattæ vocabulo intelligitur; alteram intensioris et vividioris coloris, quam ὄξυβλάττια C
vocabant. βλάττιον ὄξυ, Cedrenus in Tiberio, pag. 393; tertiam denique violaceam, sive jantinam. Fuit olim in pretio *blattia* Tyria, vel purpura. Sidonius carin. 5:

Pontus Castorea, blattam Tyrus, æra Corinthus. Neapolitanam commendat Anastasius Bibliothec. in Leone III, *De blattin Neapolitano*; sed præsertim Byzantinam, pag. 150, 151, 152, 153. Idem Scriptor in Paschali: *Obtulit in sacro altari vestem de blattin Byzantea.* Et mox: *In dicta ecclesia fecit vela Tyria* (ex blatta nempe Tyria), eum *perichysi de blattin Byzantea.* Βλάττιον Βουζάντιον laudat etiam Actuarius. Nil mirum igitur si imperator Henricus ab Alexio ἐκατὼν βλάττια ad se mitti petierat, quia Byzantina præsertim in pretio erant. Jam vero vocem, βλάττια, hoc loco *vestes* significare vult Gretzerus ad Codinum: *Pannos ipsos holosericos ostrino colore tinctos*, glossator Annæus; quod magis probem. Nam extrema et senescente Græcia, βλάττιον pro serico usurpatum constat. Vide Salmas. ad *Hist. Aug.*

(33) *Κατεπάνω.* Dicitur Constantinus iste, propter dignitatem πρωτοπροέδρου, κατεπάνω τῶν ἀξιωματῶν, hoc est magistratum supremum, seu qui magistratibus, axiomatibus, et proedris, vel consiliariis, præest. Nam Græcis ἀξιώματα sunt dignitates. Hinc ἀξιωματικός, *honorarius*, qui *honorem gerit*, in *Gloss. Græcolat.* Aliud *Gloss. dignitosus*, ἀξιωματικός. Occurrit vox ista non semel in *Basilicis* lib. vi, et apud Modestinum, lib. vi. Excusat. Guillelm. Biblioth. in Adriano II: *Eum pontificali pallio impositum, præcedentibus axiomatibus, et subsequentibus reliquis turbis in urbem redire conspexerant*, Anastasius in *Hist. Eccl.*: *Cum alii quinque, tribus quidem comitibus, duobus vero axiomatibus.* Hinc ἀξιωματικὸν salarium quod axiomatibus a principe pensitabatur apud Photium in

Nomoc. tit. 8, cap. 7; et in *Glossis Basilic.* Porro vox κατεπάνω, sequioribus Græcis, sive ab ἐπάνω, et κατὰ, seu a vocabulo Latino *capitaneus*, de flexa, quemvis præfectum ordinis, aut provincie significat. Apud Scylitzem, pag. 727: *Κατεπάνω τῆς κάτω Μηδίας.* Pag. 741: *Κατεπάνω Ἰβηρίας.* Pag. 843: *Παῦλος πρόεδρος, ὁ τῆς Ἰδέσσου κατεπάνω.* Pag. 858: *Κατεπάνω τῆς πάλειος.* Apud Constantinum, *De admin. imp.* cap. 50: *Κατεπάνω τῶν Μηρδαίων Ἀτταλίας.* Apud Theophylactum Bulg. archiep. epist. 19, κατεπάνω vox occurrit. Atque inde facile est haurire, unde appellationem sortiti sint *catapani*, seu *catapani* Italiae subimperatoribus Byzantinis, ante Normannorum adventum, quorum crebra est apud scriptores mentio. Falcandum, Falcōnem Beneventanum, anonymum Barensē, scriptorem Vitæ S. Vitalis Siculi, et alios. Sed et ab uno ex iis capitaneis, seu, ut eos vocat *catapanis*, provinciam *capitanate* nuncupatam scribit Leo Ost. lib. II, cap. 51. At falli constat, cum catapani viri nomine fuisse existimat, cum fuerit dignitatis. Neque error est in oppidorum appellatione, quidquid garriat corrupte *capitanata* dici, cum ex auctoris nomine, inquit, *catapanata* vocanda sit. Nam qui Græcis *catapanus*, Latinis est *capitaneus*. Proinde *capitanata* appellata est præfectura aliquot oppidorum uni capitaneæ subdita, quam κατεπανίκιον vocat Nicetas in Man. lib. II, et vetus charta apud Rhamnusium, *De 276 bello Constantinopolit.* lib. IV, pag. 167. Hinc etiam castiganda quæ habet Glaber Rodolphus, lib. III, cap. 1. *Tunc etiam imperator Basilius sancti imperii Cypolitani præcepit cuidam satræe suo, illi qui cognominabatur Catapani, eo scilicet quod juxta mare inhabitaret, ut a transmarinis civitatibus, quæ Romano debentur imperio veniens tributa exigeret.* Quo loco non leviter fallitur Glaber in voce *catapani*, et ejus etymo, cum ille quem memorat, *catepano*, seu *catapanus* vocaretur, ex dignitate, vel præfectura provincie, hoc est, *capitaneus*. Neque feliciori conjectura vocabuli originem assecutus videtur Guillelmus Apul. lib. I: *Multa Græcorum cum gente Basilius ire Jussus, in hunc audax anno movit arma sequenti.* Cui *Catapan* facta cognomen erat *Bagianus* (a). *Quod Catapan Græci, nos juxta dicimus omne.* *Quisquis apud Danaos vice fungitur hujus honoris, Dispositor populi parat omne quod expedit illi, Et juxta quod cuique dari decet, omne ministrat.* (34) *Βουλχάρδου.* Fuit is Burchardus comes,

(a) Scylitzæ Βουζάνης; et in *Jure Græco-Rom.*, tom. I, p. 285.

σὶν τῶν ἀποσταλέτων ἀπεληρώθη διὰ τε ἐργασμέου ἀργυρίου καὶ Ῥωμαράτου (35) παλαιᾶς παιδείας. Καὶ τελειομένου τοῦ ἔρκου παρὰ τῆς εὐγενείας σου, σταλήσουτα σοὶ καὶ αἱ ὑπόλοιποι διακίςιαι ἡ δεκαδὲ χιλιάδες τῶν νομισμάτων, καὶ ἡ ῥόγα τῶν δοθέντων εἰκοσι ἀξιωμάτων διὰ τοῦ πιστοτάτου τῆ σῆ ἐξουσία Βαγελάρδου (36), ὀπηρῖκα εἰς Λογγιβαρδίαν κατέλθης. Ὅπως μέντοι ὀφείλει τελειοθῆναι ὁ ἔρκος προεδηλώθη πάντως τῆ εὐγενεία σου ἀπαγγελεῖ δ' ἔτι σαφέστερον καὶ ὁ πρωτοπρόεδρος Κωνσταντῖνος καὶ κατεπάνω, ὡς καὶ παρὰ τοῦ κράτους ἡμῶν ἐνταλθεὶς ἕκαστον τῶν κεφαλαίων, ἄπερ μέλλουσι ζητηθῆναι, καὶ παρὰ τοῦ γερησομένου παρὰ σοῦ ἔρκου βελαιωθῆναι. Ὅπηρῖκα γὰρ ἡ συμφωνία ἀναμεταξὺ τῆς βασιλείας μου καὶ τῶν παρὰ τῆς εὐγενείας σου ἀποσταλέτων πρέσβων ἐγένετο, διεμνημονεύθησάν τινα τῶν ἀναγκαιοτέρων κεφάλαια· ὅτι δὲ περὶ τούτων μὴ ἔχειν πρόσταξιν εἶπον οἱ τῆς εὐγενείας σου ἄνθρωποι, κατὰ τοῦτο καὶ ἡ βασιλεία μου τῶν ἔρκων αὐ-

A exponet tamen adhuc clarius proto rohedrus et prae-positus Constantinus, ut qui ab imperiali majestate nostra mandata acceperit de singulis capitibus quae debent quaeri, et jurejurando a te praestando firmari. Quando enim contentio inter majestatem meam et missos a nobilitate tua legatos facta est, commemorata sunt quaedam capita magnae necessitatis ac momenti; de quibus quoniam se non habere mandatum dixerunt homines nobilitatis tuae, propterea majestas mea juramentum ipsis distulit. Perficiatur ergo juramentum a nobilitate tua, ut fidelis tibi Albertes majestati meae juratus affirmavit; et ut majestas nostra petit, cum additione maxime necessaria. Porro cunctationis ac morae fidelissimi et nobilissimi tui comitis Bulchardi causa fuit, quod majestas mea voluit charissimum nepotem meum filium felicissimi sebastocratoris dilectissimi germani majestati nostrae, videri ab ipso, ut redux nuntiaret tibi firmum pueri ac solers ingenium in tenero aetatis statu. Exteriora enim ei corpora minoris facere soleo, quanquam et istis adolescentulus abunde ornatus est, prout nar-

Variae lectiones ex cod. Coislin

¹¹ Drest vox διακόσται, sed spatium vacuum relictum fuit, per quod postea quidam duxit lineam rectam, forte ut significaret nihil ibi deesse.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

comonento Rufus, postea episcopus Monasteriensis, Henrici imp. legatus. Coradus Uspertz. an. 1121: *Dominus Henricus, qui Burcardo Ruso andum in legatione Henrici imperatoris apud Constantinopolim defuncto, per electionem ecclesiasticam in cathedram monasteriensem successerat.* Burhardi episcopi meminit praeterea monachus Pegaviensis an. 1117, unde supplendis Catalogus episcoporum monasteriensium apud Mersseum.

(35) *Ῥωμαράτου.* Moneta aurea Romani Diogenis imperatoris effigie insignita, Bulla Anacleti papae in Chronico Beneventani monasterii S. Sophiae: *Aliosque fideles nostros benigne convenimus, quatenus quadringentos Romanatos, quos eis Poliferia accommodaverat, nobis persolverent.* Charta Andreae comitis de Chelmo, an. 1241, apud Joan. Lucium in *Hist. Dalmat.* pag. 473: *Solvat nomine pæne comiti præfato M. Romanatos.* V. eundem p. 141. Exstat in instructissimo Gazophylacio V. C. Dom. du Mont, in senato Ambianensi consiliorum decani, moneta aurea, in cujus antica ducæ habentur figurae stantes: prior imperatoris habitu Constantinopolitano, dextram pectori apponens, læva tenentis globum crucigerum; altera mulieris dextra capiti imperatoris stemma imponentis, cum hisce characteribus evanidis, DCCLOHOMO ΡΩΜΑΝΩ. In postica, Christus in throno sedet. Characteres in hac parte exarati, visum effigunt. Sic autem alios in antica descriptos legendos et concipiendos censuerim, DECIOHTH MΘ ΡΩΜΑΝΩ, id est, 277 Δεσπότῃ Ῥωμανῶ; imperatorum enim nomina in nummis ejusce ævi tertio casu poni solita arguunt nummi Alexii et Manuclis. Litteræ vero MΘ. idem sonant ac Μητῆρ Θεοῦ, doctentque mulierem, quæ hic exhibetur, esse Deiparam, a qua stemma excipit Romanus imperator, uti visitur in altero, quem Manuclis ascribit Octavius Strada a Rosberg, pag. 338. Et in alicuo alio, quem videri contigit in eodem gazophylacio V. C. D. du Mont, qui fortassis etiam eidem Romano Diogeni ascribendus est, etiamsi characteres

aleo sunt attriti, ut vix quidquam ex iis percipi queat. Hunc describendum curavimus, ut exhibent idem Strada a Rosberg et Joannes Strada Mantuanus in factis Onuphrii. Sed vereor ne iste non tam fuerit nummus quam theca aliquo aut capsula, seu Ἐγκόλιον Romani Diogenis, divi Joannis Theologi, seu Evangelistæ, reliquias continens; quod deprehendi praesertim potest ex Christi figura habentis ad pectus caput D. Joannis, cui Graeci Scriptores Ἐπισηθίου epitheton vulgo attribunt, et ex characteribus IO. qu. quibus Joannem Theologum designari arbitror. Praeterea in aversa parte primi hi characteres ΘΙΚΟ perspicue ostendunt legendum ΘΗΚΗ, id est *Theca* seu Ἐγκόλιον pro Romano Diogene. V. Notata infra ad hanc pag. d. Sed de hac conjectura statuat lector, eamque expendat per me licet. Romani Diogenis et Eudociae effigies habentur apud Chiffletium, lib. *De linteis sepulcr.* cap. 10, pag. 91.

(36) *Βαγελάρδου.* Abagelardus, Humfredi filius, Tancredi de Altavilla Normanni nepos, a patruo Wiscardo hereditaria sorte privatus, Gisulfum Salernitanum principem primum adiit, ejusque partes sectatus est contra Robertum an. 1073, Gisulfo demum sedibus suis perinde expulso et deterbto, cum viribus impar patruo obistere non posset, Constantinopolim cum Hermannio comite fratre recessit, ibique tandem exsul diem ultimum clausit, ut pluribus narrant Malaterra et Willelmus Gemeticensis locis citatis, et Blondus, *De instaur. Roma reg.* xii. Guillelmus Apul. libro iii.

*Sic quia pace ducis non fingitur Abagelardus,
Et patrii juris loca deserit, et Danaorum
Exsul adit terras, cum rector Alexius esset
Imperii, clemens hunc suscipit ille benique,
Tractat honorifice, dat multa: sed invida malis
Parcere quæ curat, juveniles mors subit artus:
Quique regressurum se credidit esse potentem,
Diversi generis cum fascibus, atque triumphis,
Exsul apud Danaos et mortuus est, et humatus.*

rabit tibi legatus tuus : qui post aliquam in urbe magna nostra et regia moram, puerum vidit et allocutus otiose est. Quoniam vero nondum mihi filium Deus dedit, et hic fratris filius suavissimus, filii mihi loco est, si Deo placuerit, nihil impediet quominus amicitia contracta jam inter nos, necessitudine quoque affinitatis in posterum firmetur. Ut æterna tali pignore concordia perduret, quæ nos non tantum ut Christianos, sed etiam ut nuptiarum affinitate conjunctos mutuo devinciat. Ex quo fiet ut alter alterius potentia roborati terribiles, Deo jurante, simus adversariis. Mittimus nobilitati tuæ velut boni omnis causa, munuscula hæc, crucem auream cum margaritis majoribus aptam pendere supra pectus. Thecam auream habentem intus particulas variorum sanctorum, quorum nomina, impo-
sita cuique chartula scripto declarat, caucium præterea sardonichinum, crystalinum poculum, astringentem securiulam aureola connexam fibula, **95** et opobalsanum. Prolonget Deus vitam tuam, dilatat fines dittonis tuæ, ponat omnes adversantes tibi in opprobrium et conculcationem. Pax et tranquillitas sit dominationi tuæ, et sol serenus illucescat omni terræ tibi subditæ. Fiant omnes hostes tui in opprobrium, cælesti Dei potentia inexpugnabilem vim et certam tibi victoriam desuper largiente, qui verum ejus nomen tantopere amas, et in hostes illius manum armas.

ῥῶν ⁹⁵ (40), θήκη διάχρυσος (41) ἔχουσα τιμήματα ἑνδοξοῦ διαφόρων ἀγίων, ὡς ἕκαστος διὰ τῶν ⁹⁶ ἐξ' ἑκάστου αὐτῶν ἔντεθεντος χαρτίου (42) γυρωρίζεται, κανκίον σαρδωνύχιον (43), καὶ ἐμπόνης

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

⁹⁵ αὐτῆς. ⁹⁶ Ἀλέξητος. ⁹⁷ ἐθεβάτω. ⁹⁸ δεύτερον. ⁹⁹ παιδίον μὲν οὕτω. ¹⁰⁰ ἀπεστάλη. ¹⁰¹ μαργάρων, τοῦ

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(37) Ἐν υἱὸν τοῦ σεβαστοκράτορος. Joannem C Comnenum, postea Dyrrachii ducem. V. pag. 431. A.

(38) Ἴν' ἔντεθεν. Hugo Franciæ rex ad Basilium et Constantinum in pp. Constantinopolitanos apud Gerbertum epist. iii Sed hæc conditio, quæ nostri juris sunt, vestra efficit, magnoque usui, si placet hæc nostra conjunctio, erit, magnoque fructus afferet. Etenim nobis obstantibus nec Gallus, nec Germanus fines læcesset imperii Romani.

(39) Ἀπεστάλησαν. Huc pertinent quæ habet scriptor vitæ Henrici IV : Ipse rex Græciæ, ut metum dissimularet, amicitiam ejus expetebat, et quem futurum hostem timuit, muneribus, ne fieret hostis, prævenit. Testatur hoc aurea tabula Spirensis altaris, etc

(40) Ἐγκόλιον μετὰ μαργαριτῶν. De Encolpio dictum supra. Μαργαριτῶν, pro **278** μαργαρίτης. Constantinus, in Historia Apollonii Tyrii :

Τῶσον λογάρον καὶ καλὸν στολαῖς μαργαριτάρια.

(41) Θήκη διάχρυσος. Theca sanctorum reliquiis instructa. Inscriptio crucis, quæ est Trajecti ad Mosam, apud Appianum et Gretzerum :

Οὗ τὴν δὲ θήκην Ῥωμανῆς γῆς δεσπότης, Ὁρανόστην ὀρετῶν ἐστεμμένος, Χάρισιν ὠράτῃε τιμῶν λ.θων.

Vide Acropol. cap. 2, Vita S. Eligii episc. Nivioni. Inter alia donorum operum insignia, multas sanctorum ex auro, argento, atque gemmis fabricavit thecas, sive tumbas.

Α τοῖς ⁹⁶ ἀνήρητες. Τοῖνον καὶ τελεσθήτω ὁ ἔρκος παρὰ τῆς εὐγενείας σου. ὡς ὁ πιστός σου Ἀλέξητος ⁹⁷ ἐνωμότως τῇ βασιλείᾳ μου ἵκεθαιώσατο ⁹⁸, καὶ ὡς τὸ ἡμέτερον κράτος κατὰ προσθήκην ἀναγκαιοτέρω αὐτοῦ ζητεῖ. Ἡ δὲ βραδύτης τοῦ πιστοτάτου καὶ εὐγενεστάτου σου κόμητος τοῦ Βουλγάρου γέγονε διὰ τὸ τὴν βασιλείαν μου βούλεσθαι τὸν φιλιτῶν μου ἀεψίον τὸν υἱὸν τοῦ παρεντυχεστάτου σεβαστοκράτορος (37) καὶ περιποθήτου ἀταδέλφου τῆς βασιλείας μου, θεαθῆναι παρ' αὐτοῦ, ὡς ἂν ἔλθων ἀπαγγεῖλαι σοὶ τὴν ἐν ἡλικίᾳ ἀπαλῶ καταστήματι βεβηκυῖαν σύνθεσιν τοῦ παιδός· τὰ γὰρ ἔξω καὶ σωματικά, δεύτερα ⁹⁹ τίθεται λόγου ἢ βασιλείᾳ μου εἰ καὶ ἐν τούτοις πολλὸν ἔχει τὸ περιούσιον. Ὡς γὰρ τῇ μεγαλοκρίλει ἐνδημήσας ἐθεόσατο τὸ παιδίον, καὶ ὅσα εἰκὸς ὠμίλησεν, ἀπαγγεῖλαι σοὶ ὁ πρέσβυς σου. Καὶ ἐπεὶ οὕτω παιδίον ¹⁰⁰ ὁ θεὸς τῇ βασιλείᾳ μου ἐχαρίσατο, τόπον δὲ μοι γρηστοῦ παιδός ὁ φιλιτῶν οὗτος ἐπέχει ἀδελφιδούς, θεοῦ εὐδοκοῦντος, οὐδὲν ἐστὶ τὸ κωλύον ἐνὸς ἡμεῖς δι' αἰματός συγγενικοῦ, καὶ φίλα μὲν ἀλλήλοις φρονεῖν ὡς Χριστιανοῖς, δικαιοῦσθαι δὲ καὶ τὰ ἀλλήλων ὡς συγγεῖς. Ἴν' ἔντεθεν (38) ἕκαστος δι' ἀλλήλων δυναμοῦμενοι γοβεροὶ τοῖς ἐναντοῖς ὦμεν μετὰ θεοῦ. Τῇ μέτρῳ εὐγενείᾳ σου νῦν ἀπεστάλησαν ¹⁰¹ (39), δεξιωματῶν ἔνεκεν ἐγκόλιον χρυσοῦν μετὰ μαργαριτῶν

Β (42) Χαρτίου. Vide Dissert. ad Joinvillam 26, pag. 514.

(43) Κανκίον Σαρδωνύχιον. Calicem e Sardonyce. Glass. Græcolat. καύκα, patera. Similas, κανκίον παρ' ἡμῶν, κάλυξ δὲ παρὰ σοφοῖς. Occurrit præterea in Vita S. Eurpaxiæ virg. n. 26, 28 : Vita S. Eudociæ Samarit. n. 2, et alibi passim. Scribit Theophanes A. C. 609, circensibus ludis hæc in Phocam iactasse Prasinos, πάλιν εἰς τὸν κανκίον ἐπίτες, πάλιν τὸν νοῦν ἀπόλεκες. Quæ verba sic vertit Paulus Diaconus : Iterum in gabata bibisti, iterum sensum perdidisti. Est autem gabata idem quod paropsis, vas nempe concavum eludis pulmentariisque aptissimum, qua voce utitur non semel Martialis. Glossæ Basil. καύκος, γάβατα. Cum vero Prasini id Phocæ objicerent, pravis veneficorum, seu venenariorum, uti vocantur a Tertulliano, Optato, Firmico et aliis, artibus et poculis illi porrectis, aut caucis venenatis, mentem illius perturbatam innuebant. Unde ejusmodi venifici calculatores dicuntur in Capitol. Caroli M. lib. 1, tit. 64 ; quos minus recte, ut opinor, Salmasius in Notis ad Spartianum, eos esse putat, quos nostri joueurs de gobelets appellant. Sed et apud Theophanem in Philippico, Καυκοδιακόνοῦ; eos esse arbitror e diaconis, qui calicem sacerdoti sacra facturo porrigebant : Τὸν ἀπὸ τῶν Καυκοδιακόνων σοφιστῆν γεγονότα τῆς λατρικῆς ἐπιστήμης, Κοιέτορα τότε ὑπάρχοντα ; vel certe qui discum, aut patenam. Nam apud Græcos patena, δίσκος dicitur, habetque lanceis et disci profundioris figuram, sicque appellatur vas illud, in

κρύος (44), ἀστροπελέκη (45) δεδεμένον μετὰ χρυσαυτίου (46), καὶ ὀπθάλμοισιν. Μακρῶναι δ' θεὸς τὴν ζωὴν σου, πλυτῶναι τὰ τῆς ἐξουσίας σου ἔρια, καὶ θελῆ σοι πάντας τοὺς ἀντιπίπτοντας εἰς ὄνειδισμὸν καὶ εἰς καταπάτημα. Εἰρήνη εἴη τῇ ἐξουσίᾳ σου καὶ γαλήνη, ἥλιος ἐπιλάμψοι πάσῃ τῇ ὑψηλῶ σου, καὶ γένοιτό σοι ἅπαντες εἰς ὄνειδισμὸν ἢ εἰ ἔχθροί, τῆς ἀνωθεν κραταιῆς ἰσχύος κατὰ πάντων σοι χαριζομένης τὸ ἄμαχον, τοσοῦτον τὸ ἀληθινὸν αὐτοῦ ἔροισι ἀγαπῶντι, καὶ κατὰ τῶν ἐχθρῶν ἐκείνου τὴν χεῖρα ὀπλίζοντι.

Ὁδῶ μὲν οὖν τὰ κατὰ τὴν Ἑσπέραν οἰκονομήσας, Α αὐτὸς πρὸς τὸ κατεπεῖγον καὶ ὑπόγειον τὸν κίνδυνον ἀπλοῦν ἢ ἤτο:μάζετο ἐγκαρτεριῶν ἐτι τῇ βασιλίᾳ τῶν πόλεων, σκοπῶν ὅπως διὰ παντοίας μεθόδου τοῖς εἰς προὔπτον ἐπιχειρούμενοις ἐχθροῖς ἀντικατασταίη. Καὶ ἐπεὶ ὡς ὁ λόγος φθάσας ἐδήλωσε, τοὺς μὲν ἀθεωτάτους Τούρκους περὶ τὴν Προποντιδα κῶρα ἐνδιατρίβοντας, τοῦ Σολυμά (47) τῆς Ἐφίας ἀπάσης ἐξουσιάζοντος, καὶ περὶ τὴν Νίκαιαν αὐλιζομένου (οὗ καὶ σουλτανικίον ἦν, ὅπερ ἂν ἡμεῖς βασιλεῖον ὀνομάσαιμεν), καὶ προνομάς συνεχῶς ἀποστελλόντος καὶ ληϊζομένου ἅπαντα τὰ τε περὶ τῆς Βιθυνίαν διακείμενα καὶ Θυνίαν ἢ καὶ μέγχις αὐτῆς Βοσπόρου τῆς νῦν καλουμένης Ἀρμάλειος Ἰππηλασίας καὶ ἐπιδρομάς ποιουμένους καὶ λείαν πολλὴν ἀφαι-

His per Occidentem ita dispositis, ipse in urbe adhuc regia commorans, et sedulo exquirens vias omnes per quas manifestis ac jam in rem conferri incipientibus adversum se romque Romanam consiliis hostium occurreret, sese ad instans praesensque periculum comparabat Augustus Alexius. Quoniam vero impiissimos Turcos videbat circa Propontidem, ut superius indicavimus, commorantes: Solyma, qui Orienti toti imperitabat, Nicææ habitante (ubi et sultanicum erat, quod nos palatium diceremus) et ad quotidiana atrocinia eos immittebat, sicque omnem late oram quæ Thyniæ et Bithyniæ objacet, usque ad ipsum Bosphorum, quæ nunc Damalis dicitur, assiduis quæ equestribus quæ pedestribus incursionibus deprædantæ ulaneque va-

Varie lectiones ex cod. Coislino.

ἢ ἀφανισμὸν. ἢ ἀπειλοῦν. ἢ Θυνίαν.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

quo sanctum panem, seu ἅγιον δῶρα, gerunt. **B** Lingua S. Joannis Chrysost. Ὁ δὲ διάκονος εὐτρεπίζει τὰ ἱερὰ, τὸν μὲν ἅγιον διάκονον ἐν τῷ μέρει τῷ ἀριστερῷ, τὸ δὲ ποτήριον ἐν τῷ δεξιῷ, etc. A forma καυκίου, seu cauci, καυκίους, aut καυκία, appellatos quosdam Græcorum imperatorum nummos aureos et æreos alio loco observamus, qui, ni fallor, non alii sunt, aut diversi, ab iis quos Alexiana ætas sciphatos nuncupabat, quod cavi instar scyphi, seu cauci, quod idem est, illius formam quodammodo præferrent. Charta Roberti Guiscardi an. 9, ducatus, ind., 3, quæ exstat in Chronico monasterii Beneventani S. Sophiæ: *Voluntus atque jure obligamus ut nonaginta aureos sciphatos eidem monasterio et curiæ nostræ componat. Schifati* dicuntur in variis chartis apud Baron. tom. XI et XII, non semel. Sed de his alias pluribus. Aliud porro est καύκα, in Glossis Græco-Barbaris, scilicet, ἄδρα, δοῦλη, παλλικῆ, unde καυκίτζα, et καυκοπούλα, ancilla; ex qua vocabuli **C** significatione percipi potest quæ sit alterius, *cauculus*, apud Anastasium Biblioth. in *Hist. de exilio S. Martini PP.* pag. 79: *Eadem nocte tulerunt me de palatio, et non nisi cum sex puerulis et uno cauculo eduxerunt me ex urbe.* Ubi *cauculus*, videtur fuisse famulus, aut servus domesticus, nisi intelligatur parvulus canens qui ex eorum cyathorum specie fuerit quos *viatores* vocabant quod qui peregre proficiscebantur eos secum deferrent. Hesychius: Βιάτωρ, κυάθιον μικρὸν, ἦγουν χοχλιῶριον. *Caucus* pro vase cavo, aut scypho, sæpe usurpant scriptores infimæ Latinitatis. Papias, *caucus, vasis genus. Cauci lignei* occurrunt apud D. Hieronymum lib. II, in Jovinianum; et apud Marcellum Empiricum, cap. 25; *argentei* apud Spartianum in Pescennio, et in Epist. Heldeberti regis Cantiae ad S. Bonifacium Mogunt. episc.; *ærei* apud Bedam, lib. II, p. 279: *Hist. Eccl.* cap. 16; et Huntindonen- **D** s. m. lib. II, 279 pag. 316; *anactei* in *Hist. episcoporum Antisiod.* cap. 20, tom. I, *Bibl. Labbei, Adde Trebell. Pollion.* in Claudio, et Ennodium, epigr. 25. Inde *caucellus*, parvus caucus, in *Regula Magistri*, cap. 27. Denique Leunclavius ad Glycam, pag. 584,

B I edit. *caucum poculum* esse ait, a sono quem edit. effluente vino simul et arce, appellatum.

(44) Ἐμπέτης κρύος. Poculum crystallinum, crystallo delatatum vasculum, Apuleio, lib. VI: κρύος enim crystallus dicitur Græcis recentioribus. Scholiastes Aristophanis ad *Nubes*: Ὑάλον ἐξ ὕμεις μὲν ὀρθῶς τὸ ἐκ θοτάνης τινὸς κεκαυμένης, καὶ διὰ πυρὸς τηχόμενον εἰς κατασκευὴν ἀγγείων τινῶν λέγομεν· οἱ παλαοὶ δὲ διαφανῆ λίθον αὐτὴν, ἰδιωτικῶς λεγόμενον κρύος, εἰκότα δὲ ὕαλο. Incertus auctor de templo S. Sophiæ: Ἐντιθέμενος καὶ πολυτέμους λίθους σὺν κίωνων ὀλοχρῶσων, καὶ κρύων, καὶ ἀσπίδων, καὶ σαπφείρων. Fuit porro crystallus olim in pretio, et præcipuis muneribus accensetur a Claudiano in Epigr. de crystallo:

Marmoreum ne sperne globum, spectacula transit Regia, nec Rubro vilior iste mari.

Informis glacies, saxum rude, nulla figuræ Gratia, sed raras inter habetur opes.

Informem crystallum vocat Claudianus, quam *impictam* appellat Apuleius, *Metam.* lib. 2: *asynthetam* Plinius, lib. xxxvii, cap. 2; *Annales Franc.* an. 872: *Mense Januario, circa Epiphaniam, Basilii Græcorum imperatoris legati cum muneribus et epistolis ad Ludovicum regem Radasponam venerunt, atque ei inter cætera xenia crystalum miræ magnitudinis, auro gemmisque pretiosis ornatum, cum parte non modica saluti ferre crucis obtulerunt.*

(45) Ἀστροπελέκη. Ἀστροπελέκη apud Simonem Portium in Lexico Græco-Barb. est κεραυνός, πρηστήρ. Sed hoc loco aliud indubie sonat.

(46) Μετὰ χρυσαυτίου. Corona pretiosa, χρυσάφι, aurum. Nicetas, in *Alex.* lib. III, Ἄνευ τῶν βλατίων, καὶ τοῦ ἀσῆμου, καὶ χρυσαυτίου, καὶ ἐτέρας ὕλης. Vide Goarum ad Codini cap. 4.

(47) Σολυμά. Solymanni sultani, qui ea tempestate in Oriente imperabat, sedebatque Nicææ. Solymanni Stemma ex *Familiiis nostris Orientalibus* hisce Notis præfiximus. Vide Alb. Aq. lib. II, cap. 21; Fulcher. lib. I, cap. 5; Tyrium, lib. III, cap. 1, et alios.

stante : tam secunda licentia grassantibus Barbaris ut tantum non mare ipsum inscendere , urbemque ultro invadere ausuri viderentur : quos cernentes Byzantii sine ullo metu moras agere in oppidulis circum littora positis, atque in sacris templis, nemine illos inde absterrente , aut pellere parante , terrore ac consternatione pleni quid consilii capebant non habebant. Hæc, inquam, imperator videns, atque comprehendens animo, post fluctuantium diu cogitationum æstus varios, in una tandem sententia consedit, quam et extemplo in rem deducere aggressus est, hoc ferme modo. Ex iis quos ad præsens periculum collegerat Romanis et Chomatensis militibus decuriones cum suis manipulis naviculis imponit, partim leviter armatos arcu dumtaxat et clypeo, partim loricated præterea, galeatosque et hastis instructos. Hos obire per noctes littora jubebat : et sicubi Barbaros cernerent haud multo majore quam ipsi erant numero stationem habentes, clam excensu facto in eos irruere, matureque receptu mox regredi unde quisque exierat. Addebat etiam ad rem eam caute gerendam monita, ipsis ultro non occurrentia ex eo suspiciens quod rudes adhuc illos et bellicæ rei inexpertos sciret : præciperent nautis ut quam minimo strepitu remigarent, ipsique caverent sibi a subsidere solitis ad insidias Barbaris in scissuris petrarum. His per dies aliquot excursionibus eruptionibusque frequentatis, paulatim **96** Turci ex maritimis locis in interiora recedebant. Quo imperator cognito suis mandat oppidula et ædificia eadem quæ paulo ante Turci obtinuerant, ipsi jam vacua occupent, in iisque pernocent : indeque primo mane, quo tempore Turcos proflire castris comeatus necessitas, aut alius usus cogeret, impressiones in eos faceret, quæ si essent prosperæ, primo tamen successu contenti nihilominus recederent in sua præsidia, ne lucrum ulterius ullo periculo paciscerentur; in quo quantulumcumque incidere offensio, magnos hostibus prevalere assuetis animos faceret, illico igitur receptui canerent. Haud dudum ea ita fieri ceperant cum retulere adhuc ulterius pedem Barbari et tutioribus retro locis castra munivere. Tum vero imperator suos eatenus pedites equitare jussit hastamque vibrare, ac reciprocis vicissim incursionibus fatigare hostes sollicitosque habere, non jam irruendo furtim per noctis tenebras, sed luce palam audaci Marte lacessendo : atque id ut confidentius porro facerent decuriones qui prius fuerant quinquagenarios facit, ut mirarentur Barbari,

ρουμένου: ⁹⁷, καὶ μονοῦ ὑπεράλλασθαι καὶ αὐτῆ; ἐπιχειροῦντας ⁹⁸ τῆ; θαλάττης ⁹⁹, οὓς οἱ Βυζάντιοι ὀρῶντες ἀφ' ὧν πάντῃ ἐνδιατρίβοντας, ἐν τοῖς περὶ τὰς ἀκτὰ; διακειμένοις πολίχνιοις καὶ ἱεροῖς; τειμένεσι, μὴ τινοὺς ἐκείθεν αὐτοὺς ἀπελαύνοντος, ἐντρομοὶ διὰ παντὸς ὄντες διηποροῦντο ὅτι δεῖ διαπράξασθαι ταῦτα ὁρῶν ὁ βασιλεὺς πολλοὺς κομαινόμενος λογισμοῖς; καὶ πολλὰς λαμβάνων μεταβολὰς καὶ τροπὰς, τοῦ κρατήσαντος γίνεται λογισμοῦ, καὶ ὡς ἐνὸν ἔργου εἶχετο. Ἀφ' ὧν οὖν ἐξ ὑπογυίου συνειληγῶς τῶν Ῥωμαίων ἀνδρῶν καὶ τινων ἀπὸ τοῦ Χώματος ὠρμημένων δεκάρχας (48) προχειρισάμενος καὶ ἐν ἀκατοῖς ἐνθέμενος, τοὺς μὲν ψιλούς τῶν καὶ ἀσπίδα φέροντας μόνον, τοὺς δὲ καὶ ἄλλως θωρηχῆσθαι εἰδόμενος κόρυσί τε καὶ ἀσπίται καὶ δόρασι, νυκτὶ περὶ τὰς ἀκτὰς καὶ τοὺς αἰγιαλοὺς ἐρχομένους λάβρα ἐξάλλεσθαι τε καὶ ἀθέοις εἰσπίπτειν ἐκέλευσεν, εἰς κατανοστέον μὴ πολλαπλοῦς τῆς αὐτῶν ποσότητος ἐκείνους εἶναι καὶ εὐθὺς παλιννοστεῖν ἕκαστος ὅθεν ἐξῆι. Ἀπειροπολέμους δὲ πάντῃ γινώσκων αὐτοὺς ἐπέσκηπτεν ἀφορητὴ τὴν εἰρησίαν τοῖς ἐρέται; παραγγέλλειν ποιεῖσθαι, φυλαττομένους ἅμα καὶ ἀπὸ τῶν ἐν ταῖς ῥωγαῖς ¹⁰⁰ τῶν πετρῶν λοχῶντων Βαρβάρων. Τούτων γοῦν ἐπὶ τισὶν ἡμέραις οὕτω τελουμένων, κατ' ὀλίγων τῶν περὶ τὴν θάλατταν χωρίων ἀνωτέρω ¹⁰¹ ἐχώρου οἱ Βάρβαροι. Ὅπερ ἂν αὐτοκράτωρ μεμαθηκῶς, τοῖς ἀποσταλείσι παρεκλεύετο καταλαβεῖν ἅπερ ἐκείνοι πρώην κατεῖχον πολίχνια καὶ οἰκοδομήματα, καὶ εἰσω τούτων διανυκτερεύειν. περὶ δὲ τὰς ἡλιακὰς αὐγάς, ὀπρὶν ἡλιχορταγωγίας χάριν ἦ τισιν καὶ ἐτέρας χρείας τοῖς ὑπεναντιοῖς συμβαίνει: ¹⁰² ἐξίέναι, ἀθρόον αὐτοῖς ἐπιτίθεσθαι, καὶ εἰ τι κατ' αὐτῶν δυναθεῖεν, ἀρκεῖσθαι τούτω, κἀνμικρὸν ἢ, καὶ μὴ πλεον ζητοῦντας παρακινδυνεύειν, καὶ θάρσος τῶν ἐχθρῶν; ἐντεῦθεν διδύναται, ἀλλ' εὐθὺς ὑποστρέφειν, καὶ εἰσω τῶν φρουρίων γίνεσθαι. Οὐ πολὺ τὸ ἐν μέσῳ καὶ πορρωτέρω αὐτοῖς οἱ Βάρβαροι ἐγίνοντο, ὥστε ἀποθαρόθηται τὸν αὐτοκράτορα τοῖς τῶν περὶ τοῖς καὶ ἰσπᾶσασθαι κελύεται καὶ δόρυ κινεῖν καὶ πολλοὺς διαύλους ἰσπᾶσας κατὰ τῶν ἐναντίων ποιεῖν, οὐκέτι ἐν νυκτὶ οὐδὲ λάβρα ἐμπίπτουσιν, ἀλλὰ καὶ ἡμέρας ἄρτι αὐγαζούσης. Καὶ οἱ τῶν δεκάρχων πεντηκοντάρχων γεγόνασι καὶ οἱ περὶ, οἱ καὶ νυκτὸς μετὰ δέως πολλοῦ τοῖς ἐναντιοῖς; μαχόμενοι, ἐωθινοὶ αὐτοῖς ἐπετίθεντο, καὶ ἡλίου ἐς μεσουράνημα ¹⁰³ φθάνοντος μετὰ θάρσους λαμπροῦς ξυσίστων ¹⁰⁴ πολέμους. Οὕτως οὖν τοῖς μὲν εἰς τοῦπίσω προὔχουσι τὰ πράγματα. Τῇ δὲ Ῥωμαίων ἀρχῇ ἀναλάμπειν κατὰ μικρὸν τὸν ὑποσφόμενον τῆς ἐξουσίας; σπινθῆρα

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

⁹⁷ ἀφαιρούμενοι. ⁹⁸ ἐπιχειροῦντας. ⁹⁹ θαλάσσης. ¹⁰⁰ ῥωγαῖς. ¹⁰¹ ἀνωτέρων. ¹⁰² συμβαίνει. ¹⁰³ μεσουράνημα. ¹⁰⁴ συνίστων.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(48) Δεκάρχας. Gloss. Græco-Latin. δεκάρχης, decurio. Dividebant Græci istius ævi universum exercitum εἰς τάγματα, ἤρουν τὰ λεγόμενα βάνδα διάφορα, id est, in cohortes, quas banda appellabant. Kursum τάγματα subdividebantur εἰς δεκάρχ-

χίας, sive decurias. Decurie vero in contubernia, quæ quinque viris constabant. Bandis, seu cohortibus, præerat comes, decurie vero decarcha, vel decurio. Vide Leonis *Tactica*, cap. 4, § 2 et 6.

συνδραίνων. Οὐ γὰρ ἀπὸ τῆς Βοσπόρου μόνον καὶ ἄλλοι τῶν τῆ θαλάττῃ παρακειμένων χωρίων ὁ Κορνηλὸς οὗτους πρόβριον ⁸⁵ μάλα ἀπέπλασεν, ἄλλα καὶ τῶν περὶ Βιθυνίον καὶ Θύναν ⁸⁶ ἄπασαν, καὶ τῶν τῆς Νικομήδους ἑσίων ἐκδιώξας, τὰ περὶ εἰρήνην ἀνέπεισε τὸν σουλτάνον μάλα θερμῶς ἐξαιτεῖσθαι. Ὡς δὲ τὴν ἀκατάχτητον τοῦ Ῥομπέρτου ὁρμὴν ἐκ πολλῶν ἐθελοῦτο, καὶ ὡς ἀπειροπληθεῖς συναγροχῶς δυνάμεις ἤδη πρὸς τὴν ἡθίνα τῆς Λογγοκαρδίας ἐγγίζουσιν ἐπίγεταί, ἄσμενος τὸν περὶ εἰρήνης δέχεται λόγον. Εἰ γὰρ μηδὲ τὸν Ἡρακλῆα πρὸς δύο μάχεσθαι ἐνῆν, ὡς ὁ παροιμιώδης αἰνίττεται λόγος, πολλῶν μᾶλλον νέον ἀρχηγὸν νεωστὶ διεφθορίας ἐπιβραζόμενον ἤδη ἀρχῆς κατὰ μικρὴν μὲν πρὸ πολλῶν φθινύσης, εἰς τοῦσχατον δὲ ἤδη ἐληλακυίας, μὴ δυνάμεις, μὴ χρήματα κεκτημένον. Β

eos qui modo pauci et pedites, noctium obtentu freti furari successus exiguos satis habebant, nunc sole orto atque adeo medium tenente caelum, iusta fortissime praelia conserere. Sic paulatim res Turcorum retro labebantur : Romano vero imperio libertas et dignitas quasi ex favilla pene extincta vixque fumante, in novam et late splendidam relucere flammam ac reviviscere videbatur. Non enim a Bosphoro solum atque a maritimis locis longe submovit Comnenus Turcos, verum etiam ex locis quae Bithyniae et Thyniae objacent ; atque adeo e Nicomediae finibus expulsos, eo compulsi ut ipsorum sultanus trepide atque instanter pacem orare cogeretur. Nec respuit Alexius, adigente ipsum ad id fama undique certissimis auctoribus percrescente expeditionis Roberti, quem cum immensis copiis, vehementissimo impetu in bellum adversus imperium ruere ; atque adeo jam non longe a littoribus Longobardiae, mox in Romanos trajecturum, abesse constabat. Atqui ne Hercules quidem, quod vulgo aiunt, cum duobus uno tempore unus hostibus pugnam suscipiat : nedum juvenis imperator in ipsis initiis novae gubernationis rempublicam inveniens funditus perditam : non enim ut a longo jam tempore, vergebat in interitum sensim, sed

que pessimum ruere dudum ceperat, jam plane pervenisse ad inum praecipitii, et tota ruina procumisse videbatur, nec copias habens, nec pecunias, devorata enim prius cuncta fuerant, et sine ulla utilitate publica prodigie absumpta. Ea extrema necessitas rerum ⁹⁷ Alexium quamvis invicem compulsi ut Turcis a Damali atque a maritima ora longe prius recedere coactis, praeter dona quibus tali tempore supplices Barbaros excipere utile visum est, pacem quoque largiretur, his legibus : *Ut Dracontem fluvium deinceps pro ditionis suae termino haberent : eum ne unquam manu facta trajicerent, neve in fines Bithyniorum irrumperent.*

jam tempore, vergebat in interitum sensim, sed

Ὅτω μὲν οὖν τὰ περὶ τὴν Ἔω κατηύναστο. Καταλαβὼν δὲ τὸ Δυρράχιον ὁ Παλαιολόγος ταχυδρόμον ἀποστείλας τὰ περὶ τοῦ Μονομαχάτου (50) ἐδήλου, ὅτι τὰ περὶ τὴν ἐκεῖνον ἀφίξιν μεμαθηκῶς σπουδαίως πρὸς τε τὸν Βοδῖνον ⁸⁸ τὸν Μεχαλιᾶν προσεληλύθει. Ἐδεδίει γὰρ διὰ τὸ μὴ ὑπακοῦσθαι, ἀλλὰ κελὸν ἀποπέμψαι, ὃν πρὸ τοῦ τὴν μελετωμένην ἀποστασίαν εἰς φῶς ἀγαγεῖν, ὁ βασιλεὺς Ἀλέξιος πρὸς αὐτὸν ἀποπεπόμφει γραμματοκομιστήν, χρήματα δὲ αὐτοῦ αἰτούμενος, κλῆν ὁ βασιλεὺς μηδὲν κατ' αὐτοῦ ἐναντίον διενεοῖτο, εἰ μὴ τὴν τῆς ἀρχῆς παράλυσιν, διὰ τὴν ἤδη βῆθεισαν αἰτίαν. Διαγνοὺς δὲ τὰ κατὰ τὸν Μονομαχάτον ὁ αὐτοκράτωρ, χρυσόβουλλον λόγον πρὸς αὐτὸν ἐξαποπέλλει πᾶσαν ἀφροντισίαν αὐτῶ παρῶν. ὃν ἐν χερσὶν ἐκεῖνος

Ita res Orientis compositae sunt. At Palaeologus simul atque pervenit Dyrrhachium, misso cursore indicavit per litteras Alexio : Monomachatum, audita Palaeologi profectio, mature ad Bodinum et Michaelam se recepisse. Timuerat enim ne Georgius magnum sibi malum ab Alexio portaret, apud quem offendisse se graviter non erat nescius : quod eo tempore quo excusso jugo Botaniatae imperium Comnenus affectabat, missum ad se ab eo certum hominem cum litteris pecuniam rogantibus, vacuum remisisset. Quam tamen ob injuriam nihil in eum imperator gravius decreverat quam ablationem praefecturae. Cum haec autem de Monomachato Augustus audisset, Auream ad ipsum Bullam misit, qua plenam ipsi securitatem daret ; ea ille accepta

Variae lectiones ex cod. Coislin.

⁸⁵ πρόβριον. ⁸⁶ Θύναν. ⁸⁷ ἐξεδιάζετο. ⁸⁸ Βοδῖνον καὶ τόν.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(40) *Δράκοντα*. Quis iste fluvius Dracon, et qua in provincia aquas suas egesserit, mihi fateor incognitum. Quauquam probabile est in Bithynia, siquidem Turcae tunc temporis Niceam, et caeteras Asiae provincias, praeter Bithyniam possidebant, nisi forte quis malit hocce invito Alexium inter et Solymannum foedere, vel pacto, cautum ne Turci Orientem, versus Orontem praetergrederentur, qui esset in posterum terminus Turcorum ditionis. Nam Orontem fluvium, qui Antiochiam praeterfluit, Dracontem appellatum auctor est Eustathius ad

Dionysii Περιήγησιν versu 919. Antiochia veto ea tempestate Solymano parebat, uti a nobis in Notis ad Bryenium, et in *Familii Orient.* indicatum.

(50) *Περὶ τοῦ Μονομαχάτου*. Ut Georgio Monomachato Dyrrachio excedente, in illius urbis praefecturam successerit Palaeologus, attigit etiam Guillelmus Apul. lib. iv :

280 *Multos Palaeologus Argos Dyrrachium duxit, pulsusque Georgius urbe Fraude fuit, missum sibi auget Alexius hostem.*

regressus in aulam est. At Robertus postquam Italiae ditionis suæ curam ac potestatem omnem Rogerio filio apud Hydruntem commendasset, inde solvens Brundisii portum occupavit: ubi audito Palæologi Dyrrachium adventu, impigre in majoribus navigiis ædificari turres jussit e lignis, quas corio bubulo circumambiendas contegendasque apte curavit: tum cæteris quæ ad munitæ urbis oppugnationem opus erant cunctis, in naves summa diligentia comportatis; equis ad hæc et cataphractis equitibus naves celeres, quas dromones dicunt, inscendere jussis, reliquisque undique necessariis aut utilibus ad bellum strenue comparatis provisisque, trajectum urgebat. Decreverat autem navalibus simul terrestribusque copiis ac machinis urgere undique Dyrrachium, vel percussurum se primo impetu ac de repugnandi proposito dimoturum ejus urbis propugnatores ratus; aut certe si obstinarent animos, numero posse ipsos obrui majoreque vi domari. Quod ejus consilium fama vulgatum magnam et insularibus, et iis qui Dyrrachini littoris oram incolunt, auditu ipso consternationem objecit. Denique omnibus quæ in procinctu solvendi fieri aut facta esse oportuerat ex sententia confectis retinacula rumpi præcipit, dromones, triremes, uniremesque arte atque opera nautarum in aciei bellicæ formam eleganti ordine, præclaraque procul specie dispositas in altum invehens prospero afflante vento, cujus beneficio facile adversam ad Aulonem ripam tenuit: indeque oram legens usque Buthrotum, ibique adjuncto sibi Baimundo filio, qui prius trajecerat et Aulonem primo impetu ceperat, copias universas bifariam dividit: partem ipse unam mari cum classe ad Dyrrachium ducturus; alterius itinere terrestri eidem urbi Dyrrachio admovendæ, ductum permisit Baimundo. Tali consilio prætergressa classe Coreyræ oram, in ipso versus Dyrrachium flexu, circa promontorium quod *lingua* dicitur, maxima in eam subito procella

λαβὼν παλινδρομεῖ πρὸς τὰ βασιλεῖα. Ὁ δὲ Ῥομπέρτος εἰς Ὑδρουῖα παραγενόμενος καὶ τὴν ἄπασαν αὐτοῦ ἐξουσίαν καὶ αὐτῆς δὴ τῆς Λογγιβαρδίας (51) πῶς οὐκ αὐτοῦ Ῥογίρη ἀναθέμενος, ἐκεῖθεν ἐξελεύσων, τὸν λιμένα τοῦ Βροντησίου κατέλαθε, κάκεισε τὴν τοῦ Παλαιολόγου εἰς τὸ Δυρράχιον ἔλευσιν μεμαθηκώς, παραχρῆμα ἐν τοῖς μείζονσι τῶν πλοίων πύργους δειμάμενος διὰ ξύλων, διὰ βύρσης τούτους περιέστειλε, καὶ πάντα τὰ πρὸς τειχομαχίαν ἐπιτήδεια ἐν ταῖς ναυσὶν εἰσαγαγὼν σπουδαίως, εἰς τε τοὺς δρόμοντας ἵππους τε καὶ ἑνόπλους ἵππιας εἰσελάσας καὶ πάντοθεν τὰ πρὸς πόλεμον ὀξέως μάλα ἐξαρτήσας διαπερῆν ἤπειγέτο. Ἐσκόπει γὰρ ὀπνητικὰ τὸ Δυρράχιον καταλάβη, περιζῶσαι τούτο διὰ τῶν ἐλεπόλεων ἀπὸ τε θαλάττης καὶ ἤπειρου, ἐν ἅμα μὲν καταπλήξῃ τοὺς ἐντὸς, ἅμα δὲ καὶ πανταχῶθεν περιστοιχίσας αὐτούς, ἐξ ἐφόδου τὴν πόλιν αἰρήσεται. Θόρυβος τοίνυν ἐντεῦθεν τοὺς τε νησιώτας, καὶ τοὺς περὶ τὴν ἴλινα τοῦ Δυρράχίου ταῦτα μεμαθηκότας κατέσχε παύς. Ἐπεὶ δὲ κατὰ γνώμην αὐτῶ πάντα τετέλεσται, λύσας τὰ προμνήσια, τοὺς τε δρόμοντας, καὶ τὰς τρήρεις, νῆας καὶ μονήρεις, κατὰ τὴν τῶν ναυτικῶν ἐμπειρίαν εἰς πολέμου σχῆμα διατυπώσας σὺν εὐταξίᾳ τοῦ πλοῦς ἀπεπειράτο. Οὐρίου δὲ τυχὼν πνεύματος, τὴν κατὰ τὸν Αὐλώνα περαιάν κατέλαθε, καὶ τὴν ἴλινα παραπλέων, ἀπῆλθεν ἐν μέχρι Βοθρηνοῦ (52). Κάκεισε ἐνωθεὶς μετὰ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ Βαϊμούντου προφθάσαντος περάσαι (53), καὶ τὸν Αὐλώνα ἐξ ἐφόδου κατασχεῖν, διχῆ τὸ ἅπαν διελὼν στρατεύμα, τὸ μὲν αὐτὸς κατεῖχε διὰ θαλάττης, τὸν ἀπόπλουον δὲ πρὸς τὸ Δυρράχιον ἐθέλων ποιήσασθαι, τοῦ δὲ τὸν Βαϊμούντου ἄρχειν ἐπέτρεψεν, διὰ ξηρᾶς μέλλοντα πρὸς τὸ Δυρράχιον ὀδεῦσαι. Καὶ δὴ τὴν Κορυφῶν διελεύσων, καὶ πρὸς τὸ Δυρράχιον ἀποκλίνας, κατὰ τὸ ἀκρωτήριον Γλωσσῶν (54) καλούμενον, μεγίστην κλύδωνι αἰφνης περιπεπτώκει. Νιφετὸς γὰρ πολὺς καὶ ἀνεμοὶ τῶν ὀρῶν κινήθεντες τὴν θάλατταν σφοδρῶς συνετάρατον. Κόντεῦθεν ἠγέρετό τε τὰ κύματα καὶ ἐπω-

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

““ Λογγιβαρδίας. “ Βροντησίου. ““ πάντα ἤδη. “ ἀταξία. “ Deest, et recte, vocula ἐν.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(51) Ῥογίρη. Ordericus, lib. vii: *Rogierus autem frater ejus (Bormundi) cognomento Bursa, jussu patris in Apulia remanserunt, et ducatum sibi ex hereditate matris debitum custodiebat.* Vide Malaterr., lib. iii, cap. 30.

(52) Βομέρτοῦ. Seu Βουθροτοῦ. Buthrotum oppidum est in Epiro, a quo Βουθρότων κόλπος. Expeditionem istam Wiscardi pluribus commemorat Guillelmus Apul. lib. iv, ex quo excerptimus illa tantummodo quæ ad illustrandam Annam videntur conferre. Vide Notata ad pag. 159.

(53) Προφθάσαντος περάσαι. Vide supra p. 34, et Malaterram, lib. iii, cap. 24.

(54) Γλωσσῶν. Promontorium forte Dyrrachium, hodie *Capo di Durazzo*, nisi proximum intelligat, quod *Capo de Redoni* in charta Sophiani nuncupatur. Festo, *Lingua est promontorii genus,*

non excellentis, sed molliter in planum devesi. Quo quidem vocabulo non semel hac utuntur notione scriptores, Paucivius apud Agellium, l. iv, c. 17; Livius, lib. xxxvii et 44; et Ammianus, lib. xiv. Sic Ovidius, lib. xiii *Metamorph.* tria Siciliae promontoria *Linguas* vocat:

Tribus hæc excurrit in æquora linguis.

Nec alia fortassis ratione insula quæ Catanzæ in Sicilia adjacet, *Lingua* nomen obtinuit, apud Blandinum monachum in *Miracul. S. Agathæ virg. et maryr.* cap. 2; *Lingulas* vocat appellative Casar, lib. iii *De bello Gall.* Injussmodi loca in longum a continente in mare exprorecta; ut et Victor Uticensis, lib. i *De persecut. Vandal.*: *Dum ad Massalitanum litus egisset, quod Ligula vulgi consue dine vocatur.* Vide infra, pag. 309.

ρίετο, αἶ τε κῶπαι τῶν προσκίπων καθιέντων ἰθραύοντο, τάθ' ἰστία διαθιθρώσκοντες ἦσαν οἱ ἄνθρωποι, αἱ δὲ κεραῖαι συνθλώμεναι κατὰ τοῦ καταστρώματος; ἐπιπτον, καὶ αὐτανδρα ἦδη τὰ σκάφη κατεποντίζοντο, κἄν ὀρέουσι ὥρα ἦν (55), τοῦ ἡλίου τὴν καρχίνον ἦδη παρελθόντος καὶ πρὸς τὸν Λέοντα ἰκτιγομένου, ὅποτε καὶ τὴν τοῦ κυνὸς; ἐπιτολήν εἶνα! φασιν. Ἐταράσσοντο οὖν ἅπαντες ἐξαπορούμενοι, καὶ οὐκ εἶχον ὅ τι καὶ δράσαιεν, πολεμίοις τιούτοις ἀντικαθίστασθαι μὴ δυνάμενοι. Θροῦ; δ' ἐπῆρτο πολλὺς, ῥῶμαζον, ἐποτινῶντο, ἐθεοκλήτου ⁶⁶ θεὸν Σωτήρα ἐπικαλούμενοι καὶ τὴν ἡπειρον θεάσασθαι ἐπιύχοντο. Ὁ δὲ κλύδων τέως οὐκ ἐνεδίδου, μνημόντος ὡσπερ τοῦ Θεοῦ πρὸς τὸ τοῦ Ῥομπέρτου ἀκάθεκτον καὶ ὑπέροχον φρύαγμα καὶ τὸ τέλος ἐκ πρώτης ἀφετηρίας οὐκ εὐτυχὲς παραδεικνύοντος ἦδη. Τὰ μὲν οὖν τῶν πλοίων σὺν αὐτοῖς πλωτῆρσι κατεποντίσθη, τὰ δὲ ταῖς ἀκταῖς προσαρχοθέντα συνεθλάσθη. Τῶν δὲ περιστελλουσῶν τοὺς πύργους βυρσῶν ὑπὸ τοῦ ὑετοῦ χαλαρωτέρων γεγονοῦσιν, οἷ τε ἦλοι τῶν οικείων τόπων ἐξέστησαν, καὶ τὸ ἐντεῦθεν αἱ βύρσαι βάρους εἰληφύϊαι τοὺς θυλίλους ἐκείνους πύργους ταχὺ περιέτριψαν, καὶ καταρράγιεντες τὰς ναῦς κατέδυσαν. Τὴ δὲ γε σκάφος (56) ἐν ᾧ ὁ Ῥομπέρτος ἐνῆν, ἡμίθραυστον γεγονὸς μόγι; διεσώθη· ἐσώθησαν δὲ καὶ τινες τῶν ὀλκάδων σὺν τοῖς πλωτῆρσι παραδόξως. Πολλοῦ; μὲν οὖν ἡ θάλασσα ⁶⁷ ἀποπτύσασα ⁶⁸, οὐκ ὀλίγα δὲ βαλάντια, καὶ ἄλλα τὰ ἐξ ὧν τὸ ναυτικὸν τοῦ Ῥομπέρτου συνεκφέρειτο περὶ τὴν ψάμμον κατέστρωσε. Τοὺς ⁶⁹ μέντοι νεκροῦς οἱ σωθέντες περιστέλλοντες ἔθαπτον, κἀνεῦθεν πολλῆς τῆς ἐκ τούτων δυσωδίας ἐμπίμπαντο. Οὐ γὰρ ἐνῆν αὐτοῖς τοσοῦτος ῥαδίως ἐνσωριάται ⁷⁰. Τῶν οὖν ἐδοδίων ⁷¹ ἀπάντων ἀφανισθέντων, τίχα ἂν καὶ ὑπὸ λιμοῦ διεφθάρησαν οἱ τέως σωθέντες, εἰ μὴ τὰ λήϊα πάντα καὶ οἱ ἄγροι, καὶ οἱ κῆποι τοῖ; καρποῖς ἐθρίθεν. Συνετὰ μὲν οὖν ταῦτα ἦσαν τοῖς ⁷² φρονούσιν ὀρθῶς, τὸν δὲ Ῥομπέρτον οὐδὲν τῶν γεγονότων ἐφόδει ἀκαταπτότης ἔχοντα καὶ εἰς τοσοῦτον, οἶμαι, τὴν ζωὴν ἑαυτῷ διαρκέσει ἐπευχόμενον, ἐφ' ὅσον πρὸς οὐς ἐθέλει μάχεσθαι δύναίτο ἄν. Ἐνθεν τοι καὶ τοῦ προκειμένου ἀκοποῦ οὐδὲν ⁷³ ἀπεῖρξεν αὐτόν. Ἀλλὰ μετὰ τῶν σωθέντων (ἦσαν γὰρ τινες οἱ Θεοῦ ἀμάχῳ ἐνάμει τοῦ κινδύου ῥυσθέντες) ἐβδόμην ἡμέραν εἰς τὴν Γλαβινίτζαν (57) ἐγκαρτερήσας, ἐφ' ᾧ αὐτὸν ἀνακτήσασθαι, διαναπαῦσαι δὲ καὶ τοὺς ἐκ τοῦ κινδύου τῆς θαλάττης διασωθέντας, φθάσαι δὲ καὶ τοὺς εἰς τὸ Βρεντήσιον καταλειφθέντας καὶ μὴν

ingruit. Nivalis erat imber largus et vehemens, venti ex montibus validi mare perflantes commovebant a fundo, surgentibus immensum cum horrendo fragore fluctibus. Frangebantur passim in remigantium manibus remi, discerpisque momento vi ventorum velis comminutæ antennæ in foras cadebant: naves ipsæ cum viris haustæ mergebantur. Incidit hic casus alieno tempore: æstatem agente anno, soleque post Cancrum magna jam ex parte obitum, ad Leonem festinante, quod tempus esse aiunt exorientis caniculæ. Gravis hinc perturbatio invasit milites juxta ducesque adversus hoc novum genus tot taliumque hostium nec pares nec paratos. Ergo in magna consternatione inopiasque consilii passim omnium, confusum exaudiebatur murmur e mistis partim flentium, partim querentium, partim Deum Salvatorem invocantium vocibus; vota que facientium ut saltem spectare terram daretur. Quæ omnia mari surdo hauriebantur, nihilo remissius sæviente tempestate: ut satis appareret infensum Deum superbis atque immodicis Roberti ausis, hac in ipsis carceribus offensione ominosa, admonere voluisse hominem, ne alium quam ruinosum speraret exitum expeditionis naufragio ceptæ. Naves ergo pars cum vectoribus mari absorbentur, pars frangebantur vadis ac littoribus illisæ: ac cum largo imbre mollita illa quæ diximus bubula coria, quibus turres lignæ tegebantur, in laxos diffuerent sinus clavosque quibus affixa ligno fuerant suis oculis vellerent, hinc jam vastæ pelles largis sinibus aura concepta, sumptoque pondere facile turres in ruinam trahebant: machinæque ingentes tum casu ipsæ suo conterebantur, tum naves mole atque impetu depressas in profundum mergebant. Prætoriam in qua Robertus ipse dux erat vix multo denique labore semifracta servata est: servatæ per miraculum et aliæ quædam onerariæ. Porro per littora miserabile specimen exstabat, ejectorum fluctu cadaverum strages ingens; zonis ⁹⁹ marsupis que ac cætero instrumento classariæ multitudinis temere simul sparsis per arenam. Nec pietas superstitum suscepta funerum cura sufficere libitina poterat: quoniam præter intolerandum scætozem, ipse condendorum terra corporum numerus omnem sepelientium diligentiam ac facultatem longe superabat. Cum vero præterea comeatus omnis corruptus undis aut assumptus esset, fame pereundum ejectis naufragis fuerat, nisi, ut anni

Varie lectiones ex cod. Coislin.

⁶⁶ ἰθεοκλήτου. ⁶⁷ ὀλκασσα. ⁶⁸ ἀποπτύσασα. ⁶⁹ ἐνσωριάσαι. ⁷⁰ ἐδοδίμων. ⁷¹ πᾶσι τοῖς. ⁷² τῶν γεγονότων οὐδέν.

Car. Dufresnii Du Cængii notæ.

(55) Ὀρέουσι ὥρα ἦν. Vide notata ad pag. 83.
 (57) Τῷ δὲ γε σκάφος. Guillelmus Apuliensis, lib. 14:
*Sed ducis æstivo perpessæ tempore naves
 Naufragium, impediere viam, navique procellis,
 In qua dux aderat, vehemētibus undique fracta,*

Vix evadendi fuit impertita facultas
 (57) Γλαβινίτζαν. In veteri Notitia apud Goarum, Glabuitza urbis est episcopalis, Dyrrachinæ metropoleos suffraganea, Acrocerannia olim dicta. Acrocerannia vero mentio est apud Æthicum, Antonin. auctorem *Iin. Marit.* etc.

tempus erat, maturis passim paratisque segetibus, A hori insuper ac viridaria mitibus undique gravata fructibus annonæ supplementum opportunissimum offerrent. In his qui saperet, facile intelligeret Dei numen, et porro temerariis cœloque damnatis admonitus ceptis absteret. At non is Robertus, homo gigantæ confidentiæ sub ictu fulminum audere pertinax, quem equidem crediderim in ipsa extremi acie periculi haud alia fecisse vota, quam ut sibi vita suppeteret eatenus quoad videre hostem et destinatas pugnas obire posset : hoc est, idipsum exsequi ob cuius meditationem vapulabat. Nihil ergo segnius in designatæ oppugnationis propositum incumbens, eos qui divina vi periculo erepti fuerant, collegit : cumque iis Glabinitzæ substitit ad diem septimum : partim ut se illosque a mari atque a jactatione reficeret, partim ut conveniendi circa se spatium copiis daret, vel iis quas Brundisii reliquerat, vel quas aliunde classe advehendas exspectabat, vel quas Buthroto solvens, itinere terrestri versus Dyrrachium progredi jussert ; equites videlicet cataphractus, peditatumque loricatum, et levem armaturam totius exercitus. Hos simul congregavit universos, nulla jam mora fuit quin infesta signa in agrum Illyricum simul a mari simul a terra inferre aggredederetur. Erat tum cum illo Latinus quidam, ex quo hæc audivi quæ hic scripsi, legatus, ut aiebat, episcopi Barenensis ad Robertum missus : quo munere dum fungitur, in ejus comitatu se perstitisse aiebat toto eo tempore quo per istam planitiem Robertus castra posuit aut movit : quoad in ipso veteris Epidamni solo ac ruderibus vallum fixerunt, legionibus ordine dispositis intra vestigia et parietinas destructorum olim ejus urbis mœnium. In qua qui regnavit quondam Epirota Pyrrhus Tarentinis suppetias accurrens, gravissimum cum Romanis in Apulia bellum gessit, tanta suorum cæde, ut omnibus Epidamni civibus ea expeditione consumptis, ipsa civitas plane deinde inculta desolataque manserit. Donec postea (ut Græci narrant, et sculptis in eadem urbe antiquis litteris monumenta testantur) ab Amphione et Zetho in eam quæ nunc visitur **100** restaurata formam, nomen quoque cum fortuna mutans Dyrrachium appellata est. Et de originibus urbis istius, hactenus ; metamque hic figimus libri tertii ; reliquam seriem gestarum libro mox sequente reddituro.

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

⁷³ Ταραντινοῦ. ⁷⁴ ἐπ'. ⁷⁵ ὁ. ⁷⁶ περιστορεῖσθω.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(58) Ἐπισκόπου Βάρως. Ursonis, Wiscardi C Fidi consiliarii, de quo multa Joannes Archid. in tractatu *De invent. S. Sabini*, apud Baron. an. 1091, n. 15 ; et Bolandur 9 Febr. cap. 1, et in tractatu *De transl. corporis S. Nicolai de Myræa in Barim*, qui exstat apud Ordericum Vitalem, lib. vii, et Surium, tom. III, 9 Jun. Memini etiam Ursonis Atheriens, an. 1087. Obiit ille an. 1073, ut auctor est Anonymus Barenensis, xvi Kaleud. Mart.

(59) Τοιαύτην διέτριβεν πεδιάδα. Aut Anna legatum episcopi Barenis in comitatu Roberti fuisse toto illo tempore, quo bellum istud gestum est. Est enim διατρίβειν πεδιάδα hoc loco, si bene auguror, quod Galli dicimus, *passer une campagne*. Porro Barim expugnarat paulo ante Robertus. Vide *Chronicon Cassin.* lib. iii, cap. 44.

(60) Ἐπιδάμου. Ab Anna exceptisse videtur, quæ de Dyrrachii origine habet, Guillelmus

λαβεῖν, τοὺς τε πρὸ μικροῦ φθάσαντας διὰ τῆς ἡπείρου διαπεραιωθῆναι ἰππέας; ἐνόπλιους καὶ πεζοὺς, καὶ τὸ ψιλὸν τῆς αὐτοῦ δυνάμεως, ἅπαντας συναγροχῶς, διὰ τε τῆς ξηρᾶς καὶ τῆς θαλάσσης τὸ Ἰλλυρικὸν πεδίων κατέλαθε μετὰ πρῶτων τῶν αὐτοῦ δυνάμεων. Συστῆν δὲ αὐτῷ καὶ ὁ ταυτὰ μοι διηγούμενος Λατίνος ὡς ἔλεγε πρέσβυς τοῦ ἐπισκόπου Βάρως (58) πρὸς τὸν Ῥομπέρτον ἀπὸστατικῶς, καὶ ὡς διεβεβαίουτο σὺν τῷ Ῥομπέρτῳ τὴν τοιαύτην διέτριβε πεδιάδα (59). Καὶ δὴ ἐντὺς τῶν ἐρειπωθέντων τειχῶν τῆς πάλαι καλουμένης πόλεως Ἐπιδάμου (60) καλύβας ἐπήγγυντο, ἡδὲ τὰς δυνάμεις κατατιθέμενοι. Ἐν ἧ βισυλεύς ποτε Ἡπειρώτης Πύρρος Ταραντινός ⁷³ ἐνοβείας, Ῥωμαῖοις ἐν Ἀπουλίᾳ καρτερὸν πόλεμον συνεστήσατο καὶ ἀνδροκρατία; ἐκεῖθεν πολλῆς γεγονυίας, ὡς ἄρθρον ἅπαντας ξίφους παρανάλωμα γεγονέναι, ἄκοικος πάντη καταλείπεται. Ἐν ὑστέροις δὲ χρόνοις (ὡς Ἐλληνές φασι, καὶ σὺτὰ δὴ τὰ ἐν τῇ πόλει γλυπτὰ γράμματα μαρτυροῦσι) ὑπ' ἑ ⁷⁴ Ἀμφιόνος καὶ Ζήθου ἀνοικοδομηθεῖσα εἰς ὁ ⁷⁵ νῦν ὄραται σχῆμα αὐτίκα καὶ τὴν κλιθὴν μεταμείψασα Δυρδᾶχιον προσσηρόρευται. Τοσαῦτα μὲν οὐ, περιστορεῖσθω ⁷⁶ καὶ περὶ ταύτης τῆς πόλεως καὶ ἡμῖν τὰ τοῦ τρίτου λόγου ἐνταυθοῖ συμπεπεράνθω, τὰ δ' ἐφεξῆς ὁ μετὰ τοῦτον εὐθύς ἱστορήσειεν.

quo munere dum fungitur, in ejus comitatu se perstitisse aiebat toto eo tempore quo per istam planitiem Robertus castra posuit aut movit : quoad in ipso veteris Epidamni solo ac ruderibus vallum fixerunt, legionibus ordine dispositis intra vestigia et parietinas destructorum olim ejus urbis mœnium. In qua qui regnavit quondam Epirota Pyrrhus Tarentinis suppetias accurrens, gravissimum cum Romanis in Apulia bellum gessit, tanta suorum cæde, ut omnibus Epidamni civibus ea expeditione consumptis, ipsa civitas plane deinde inculta desolataque manserit. Donec postea (ut Græci narrant, et sculptis in eadem urbe antiquis litteris monumenta testantur) ab Amphione et Zetho in eam quæ nunc visitur **100** restaurata formam, nomen quoque cum fortuna mutans Dyrrachium appellata est. Et de originibus urbis istius, hactenus ; metamque hic figimus libri tertii ; reliquam seriem gestarum libro mox sequente reddituro.

C Apuliensis :

Quondam fuit urbs opulenta, Magnaque, præcipue tegulosis obsita muris. Rex Epirotarum dicitur hanc Epidaurum Pyrrhus præcepit, quia sortia ferre Quiritum Bella Taurentinis sociatus non dubitavit.

281 *Inde frequens bellum, varios et passa labores, Evacuata viris fuit, ad nihilumque redacta. Destructum spatio post composuere minori Zethus et Amphion, et præcepere vocari Dyrrachium : ducis h.c. circumdatur obsidione.*

De Epidauri, seu Dyrrachii nomine, origine et situ, adeundi præterea Thucydides, lib. i ; Arrian. lib. ii *De bello civili* ; Xiphilius, in Pompeio ; Mela cap. iii ; Constant. *De themat.* lib. ii, cap. 9 ; Will. Tyr. lib. ii, cap. 4, etc. Vide infra, pag. 370, 384.

ANNHΣ TΗΣ KOMNHNHΣ

ΑΛΕΞΙΑΔΟΣ ΛΟΓΟΣ Δ'.

ANNÆ COMNENÆ

ALEXIADIS LIBER IV.

101 ARGUMENTUM.

Robertus Dyrrachium oppugnat : Alexium Augustum acie vincit.

PERIQCHE.

Robertus immensis copiis terra marique Dyrrachium oppugnat. Propugnatorum Dyrrachii timor. Georgii Palæologi pectus intrepidum. Ejusdem experientia et peritia rei militaris. Omnia parat ad propugnationem. Alexium admonet per nuntios de urbis periculo. Robertus imperii, non prædæ, cupidus. Ejus machinæ et turris lignea. Interrogatus quamobrem Dyrrachium oppugnaret, quid responderit. Pseudo-Michaelē obsessis ostendit, qui eum irridit. Eruptio Græcorum in Latinos. Variæ opiniones de Ræctore monacho. Sollicitudo Alexii ob potentiam Roberti. Turcos in auxilium accersit. Venetos donis et promissis in Robertum concitat. Eorum classis valida prope Dyrrachium appellit in locum Pallia dictum. Classem Roberti adoriri primo non audent. Mittit 102 ad eos Baimundum Robertus, jubentem ut Michaelē imperatorem agnoscerent. Id illi facere differunt. Deinde melius parati præfra te negant. Baimundus, irrideri se non ferens, eos aggreditur suo damno. Nam tantum non perit illa pugna, nave in qua erat perforata haustaque fluctibus. Etiam terrestri pugna Veneti Robertum lacessunt. Erumpente eodem tempore Palæologo, Veneti recedunt. Alexius gratias iis agit, et munera largitur. Robertus nec per hiemem obsidionem deserit. Veneti redeunt. Cum iis Romana classis. Robertianos in fugam vertunt. Robertus mari pulsus nec terre possessionem tuetur, Epirotis tributum pendere ipsi recusantibus, quem mari exclusum scient. Classē ergo iterum parat. Difficultas annonæ Roberti exercitum vexat; et pestis qua tribus mensibus decem hominum millia perierunt. Equitatus Roberti vastatus morbo. Comites aut duces viri fortissimi ad quingentos fame morboque absumpti. Naves in fluvium subductæ cum exhausto amne in mare duci non possent, Robertus arte illi incommodo medetur. Alexius Pacuriano scribit ut copias contrahat, sibi que præsto sit. Ipse imperator adversus Robertum pergīt. Fratrem Isaacium Constantinopoli relinquit ad tutelam urbis, et prævertendos motus. Alexius instructa acie proficiscitur. Quæ ejus copiæ, quique illarum duces. Robertus Dyrrachium vehementer oppugnat. Palæologi fortitudo et vulnera. Alexius Thessalonice subsistit. Roberti castra munitissima instructissimaque, jactu tantum sagittæ a muris Dyrrachii distantia. Turris lignea Roberti inutilis reddita et incensa a Palæologo. Alexius in conspectum hostium venit. Palæologum invitum et repugnantem Dyrrachio ad se evocat. Qui cum aliis senioribus ducibus prælium dissuadet, junioribus contra suadentibus. Robertus pacem offert Alexio frustra. Robertus ducibus et comitibus permittit electionem ducis alterius, cui se ipsum obsecuratum spondet. Persuadet suis ut impedimenta comburant, et naves frangant, ne spes ulla moræ præliaturis fugam ostendat. Robertus tota nocte orat, ante prælium, et sacra mysteria percipit: tum aciem instruit. Alexius item. Pugna committitur. Gaita Roberti conjux milites a fuga retrahit. Barbari omnes auxiliares Alexii gladio aut igne pereunt. Cædes Alexianorum. Imperator generosissime pugnat. Solus fugere cogitur. Mirabiliter se ab insequentibus expedit, incredibili quodam equi saltu. Roberti dolor et ira in suos quod elabi Alexium sivissent. Alexius, nec vulnere nec fuga conturbatus, Achridem se recipit, et inde curam Dyrrachii gerit.

ΑΛΕΞΙΑΣ Δ'.

Ἦ μὲν οὖν Ἡπειρος τὸν Ῥομπέρτον εἶχεν ἐν αὐτῇ ἀλιζόμενον ἑπτὰ καὶ δεκάτην ἄροντος τοῦ Ἰουνίου

Cepit Robertus Epirum insidere castris positis quarta decima die mensis Junii indictione quarta,

cum equestribus pedestribusque copiis numerum excedentibus; iisdemque peritissime ex militaris artis disciplina structis ordinatisque, in speciem plane terribilem. Jam enim post naufragium omni ex parte coacti milites **103** una in castra convenerant. A mari vero navium omnis generis ac formæ ingens numerus, alium habentium exercitum lectissimorum juvenum navalis militiæ peritorum, sedulo nautarum innumerabilium ministerio agebatur. Ita ut qui Dyrrhachium obtinebant præsidarii, cum se tanta mole ac conatu peti undique viderent, terrifico spectaculo tot navium, machinarumque, multitudineque incredibili hominum haud parum conturbarentur. Nihil tamen ista movebant Palæologum Georgium, virum fortissimum, et bellicis olim curis ac periculis exercitum: quique dum longa in Oriente militia, sæpissime cum hostibus manum conserit, nec minus sæpe vincit, decus meruerat palmarum plurimarum. Hic tum suæ virtutis scientia securus, totus erat in communienda civitate: nec oblitus quid in eo genere sibi esset ab imperatore demandatum, propugnacula non devincta clavis, sed quæ impulsu evolvi in ascendentes possent erigebat undique: ballistas insuper et id genus murales mæchinas saxa ejaculantes per quin etiam si quos metu percussos ac torpentes abundantia propriæ fortitudinis ad ignavorum corroboracionem conferebat. Nihil aliunde cautionis aut diligentia tali temporis congrue omittens. Nam et speculatores per murum late omnem habebat dispositos: et ipse murorum ambitum stationesque militares noctu interdique sæpius obiens, vigilare unumquemque atque in propugnationis officio jubebat esse.

Eo etiam tempore expedit ad imperatorem nuntios cum litteris irruptionem Roberti, consiliaque ejus, et plane decretam ipsi expugnationem Dyrrachii nuntiantibus; jam enim non ipse magis præsidiarii Præfectus, quam militum quisque intellexerat tum: ex illa ipsa tam formidolosa operosaque specie ac mole machinarum, præsertim turrisigentis lignæ ipsis Dyrrachii muris altioris, tormenta bellica et ballistas saxis jactandis in fastigio habentis; tum ex tam studiose undique conclusa circumvallatione civitatis affluxuque continuo auxiliarium ex omni parte copiarum, ad illam in dies arctandam admovendamque magis: postremo ex eo quod animadvertabant ex vastatis obiter urbibus ac vicis circumpositis, comportari ea sedulo quæ ad usum tabernaculorum castrensium et mili-

α μνηός (61), τῆς τετάρτης ἐπινημήσειος, μεθ' ἰππέων καὶ πεζῶν δυνάμεων ἀριθμὸν ὑπερβαινουσῶν καὶ φοβερὸν ἰδεῖν ἀπὸ τῆς τοῦ σχήματος ἀπὸ τῆς στρατηγικῆς καταστάσεως· ἤδη γὰρ ἀπανταχόθεν αὐθις συνήθροιστο στρατεύματα, ἐν δὲ τῇ θαλάττῃ παντοῖον εἶδος πλοίων μεθ' ἑτέρων στρατιωτῶν ἐμπειρίαν πολλὴν τοῦ διὰ θαλάττης ἑπολέμου ἐχόντων, τὸ ναυτικὸν αὐτοῦ διεπλοῖετο ⁷⁸. Περιστοιχισθέντες ⁷⁹ οὖν οἱ τοῦ Δυρράχίου ἐντὸς ἐξ ἑκατέρου μέρους, θαλάττης φημί καὶ ἡπείρου, καὶ ἀπειροπληθεῖς τὰς τοῦ Ῥομπέρτου ὀρώντες δυνάμεις καὶ πάντα λόγον ὑπερβαινούσας, μεγίστῳ δέει συνεχίχοντο Ὅ δὲ γε Παλαιολόγος Γεώργιος, γενναῖος ὢν ἄνθρωπος καὶ στρατηγικὴν πᾶσαν ἐξησκημένος, μυρίουσ δὲ πολέμουσ ἀγωνισάμενος κατὰ ⁸⁰ τὴν Ἔω, καὶ νικητῆς ἀναδειχθεὶς, ἀκατάπληκτος ὢν, τὴν πόλιν κατοχύρουσ, τὰς τε ἐπάλλξεισ κατασκευάζων, κατὰ τὰς ὑπόθημους τῶν αὐτοκράτορος, καὶ λιθοβόλοισ τὰ τεῖχη καταπυκνῶν μηχανήμασι, τοὺς τε ἀναπεπρωκότας τῶν στρατιωτῶν ἀνακτώμενος, καὶ σκοποὺσ δι' οἴου καταστήσας τοῦ τεύχους. Καὶ αὐτὸς δὲ περιπολεύων διὰ πάσης νυκτὸς καὶ ἡμέρας ἐπαγρυπνεῖν τοὺς φυλάσσοντασ παρεκελεύετο.

mœnium coronam certis intervallis disponebat cerneret, erigebat verbis generosis, et ex abundantia propriæ fortitudinis ad ignavorum corroboracionem conferebat. Nihil aliunde cautionis aut diligentia tali temporis congrue omittens. Nam et speculatores per murum late omnem habebat dispositos: et ipse murorum ambitum stationesque militares noctu interdique sæpius obiens, vigilare unumquemque atque in propugnationis officio jubebat esse.

γ Τηνικαῦτα δὲ καὶ διὰ γραμμάτων (62) τὴν τοῦ Ῥομπέρτου ἔφοδον ἐδήλου τῷ αὐτοκράτορι, καὶ ὅτι τὴν πόλιν πολιορκήσων τὸ Δυρράχιον παρεγένετο. Οἱ δὲ ἐντὸς, ὄροντες τὰς ἐξωθεν ἐλεπίλεις καὶ τὴν κατασκευασθένην ὑπερμεγέθη μύσωνα (65) ὑπερανεστηκότα καὶ αὐτῶν τῶν τοῦ ⁸¹ Δυρράχίου τευχῶν, βύρσαισ τε πανταχόθεν ⁸² περιπεφραγμένον, καὶ τὰ λιθοβόλα μηχανήματα κατὰ κορυφὴν τοῦτου ἰστάμενα, τὴν τε πᾶσαν περιβολὴν τῶν τευχῶν ἐξωθεν τοῦ στρατοπέδου περιζωοῦσαν, καὶ τοὺς ἀπανταχόθεν συβρέοντασ συμμάχουσ πρὸς τὴν Ῥομπέρτου, καὶ τὰσ παρακειμένασ πόλεισ ἐξ ἐπιδρομῆσ πορθουμένασ ⁸³, δέει συνεχίχοντο, διαγνώσκοντασ ἤδη τὸν σκοπὸν τοῦ δουκὸς Ῥομπέρτου, ὡσ οὐκ ἐπὶ τῷ πύλεισ καὶ χώραισ δηῶσασθαι καὶ λείαν πολλὴν ⁸⁴ ἐκ τούτων συγχομισάμενος, αὐθις εἰς Ἀπουλίαν

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

⁷⁷ θαλάσσης. ⁷⁸ διεπλοῖετο. ⁷⁹ περιστοιχισθέντες. ⁸⁰ περὶ. ⁸¹ Deest vocula τοῦ. ⁸² πανταχόθεν. ⁸³ πορθουμένασ, καὶ τὰσ καλύδα; ἐκεῖθεν πολλαπλασιαζόμενασ.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(61) *Ἰουνίου μηνός*. Ordericus, lib. vii : *Deinde prosperis ventis aspirantibus, per mare Dyrracio applicuit, et oppidanis viriliter obstantibus in fine mensis Junii urbem obsedit*. Vnonimus Barenis an. 1081 : *In mense Junii peruenit (dix Robertus) per mare et terra super Durachio, et congravit eam per mare et per terram, pugnauitque ea cum multis machinis*. Incidit vero indictio 4 in an. Ch. 1081.

(62) *Διὰ γραμμάτων*. Gaufredus Malaterra, lib.

iii, cap. 25 :

Constantinopolim Cartula mittitur,

Hostes in proelio adfore dicitur.

Ereptum veniant cum pretio queritur.

Ne subdantur hostibus.

(65) *Ἵπερμεγέθη μύσωνα* Guill. Apulienis : *Oppugnare mox dux nititur omnibus urbem, Atque operis miri fabricatur ligneæ turris ; Hanc super est ingens erecta petrarua, magnos Projiciens jactus, ut mœnia diruat urbis.*

ἐπαναστρέψαι, ὡς ἀπανταχοῦ διεκκρυκεύετο ⁶⁴, τὸ Ἄλλουρικὸν πεδῖον κατέλαβεν, ἀλλὰ τῆς ἀρχῆς τῆς Ῥωμαίων βασιλείας ἱμερόμενος, τὸ Δυρράχιον ὤφασιν, ἐκ πρώτης ἀφετηρίας πολιορκῆσαι ἠκέλευτο. Κελεύει τοίνυν ὁ Παλαιολόγος ἀνωθεν πυθέσθαι ὄτου χάριν παραγέγονεν. Ὁ δὲ φησιν (64)· Ὅστε τὸν τῆς βασιλείας ἐξωσθέντα Μιχαῆλ, τὸν ἐμὸν κηδεστὴν εἰς τὴν ἰδίαν τιμὴν αὐθις ἀποκαταστήσαι, καὶ τὰς εἰς αὐτὸν γεγυνοῦσας ὑβρεῖς ἐπεξελεθεῖν καὶ τὸ ὄλον ἐκδικῆσαι αὐτόν. Οἱ δὲ φασὶ πρὸς αὐτὸν ὡς εἰ τὸν Μιχαῆλ θεασάμενοι γνωρίσομεν, προσκυνήσομέν τε εὐθὺς αὐτὸν καὶ τὴν πόλιν παραδῶμεν. Ταῦτα ἀκούσας ὁ Ῥομπέρτος προστάσει εὐθὺς τὸν Μιχαῆλ λαμπρῶς ἀμφιασθέντα, ὑποδειχθῆναι ⁶⁵ τοῖς τῆς πόλεως οἰκητορσιν. Ἀπγαγόντες δὲ τοῦτον ⁶⁶ μετὰ λαμπρῶς προπομπῆς, παντοίοις ὄργανοις μουσικοῖς, καὶ κυμβάλοις κατακτυπούμενον ὑποδεικνύουσιν. Ἄμα δὲ τῷ τοῦτον θεάσασθαι, ἀνωθεν μυρίαις ⁶⁷ ὑβρεσιν ἐπλυνον ⁶⁸, μὴ ἐπιγινώσκειν αὐτὸν ὅλως δισχυριζόμενοι. Ὁ δὲ Ῥομπέρτος παρ' οὐδὲν ταῦτα θέμενος, τοῦ προκειμένου ἔργου εἴχετο. Ἐν ὅσῳ δὲ ταῦτα οἶτε ἐντὸς; οἶτε ἐκτὸς ⁶⁹ πρὸς ἀλλήλους ἔλεγον, ἄφω τῆς πόλεως ἐκπηδῆσαντές τινας, μετὰ τῶν Λατίνων συναίρουσι πόλεμον· καὶ μερικῶς αὐτοὺς καταβλέψαντες αὐθις εἰσῆλθον εἰς τὸ Δυρράχιον.

Michaelem producani, regieque ornatum cum splendida pompa et musicorum omnis generis instrumentorum cantu, Dyrrachiensibus ostendent. Ita factum est. Verum ad id spectaculum milites ex propugnaculis cooriri contra magnis vocibus, exsibilareque ac convitiis plaustris desuper conspurcare hominem; tum dicere monstrari quidem sibi os importunum plagiarii nebulonis, non Michael olim Augusti, quem præclare nossent. His pro nihilo Robertus habitis, sedulo instabat ceptis, ad finem expugnationis propositum toto impetu festinans. Per id ferme colloquii tempus insperato erumpentes e civitate quidam certamen conseruere cum Latinis, detrimentoque illato recessere.

Περὶ δὲ γὰρ τοῦ συνεφεγομένου μοναχοῦ τῷ Ῥομπέρτῳ εἰσαφόρου γνώμης ἦσαν οἱ πλείους. Οἱ μὲν δεκρήρυττον τὸν οἰνοχόον λέγοντες εἶναι Μιχαῆλ βασιλέως τοῦ Δούκα, οἱ δὲ αὐτὸν ἐκείνον δεθεβαιούοντο τὸν αὐτοῦ ἀτόρα Μιχαῆλ τὸν τοῦ βαρβάρου συμπεθέρον (65), οἱ δὲ καὶ τὸν πολὺν ἀνείλετο πόλεμον ὡς φασιν· ἔνοιον δὲ διενίσταντο ἀκριβῶς εἰδέσθαι, ὅτι σκῆψις ἦν τὸ ὄλον τοῦ Ῥομπέρτου. Οἱ γὰρ

Variæ lectiones ex cod. Coislino.

⁶⁴ διεκκρυκεύετο. ⁶⁵ λαμπρῶς ἀμφιασθῆναι καὶ ὑποδειχθῆναι. ⁶⁶ τὸν τοιοῦτον. ⁶⁷ μυρίαις. ⁶⁸ ἐπέπλυνον. ⁶⁹ καὶ ἐκτὸς.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(64) Ὁ δὲ φησιν. Idem poeta :
Legatos mittunt, cur venerit ipse, requirunt.
Dux venisse refert se, regni sede repulsus
Immerito Michael ut restituatur honori.
Illi promittunt urbis quos ipse petebat
Ingressus, nunquam viso Michaele negandos.
Cornicinum sonitu circumdatus atque tubarum
Ei plebis, qui se Michaelem finxerat esse,
More coronatus deducitur imperiali.
Circumvallatus cantantibus undique turbis.
Unanimi cives, hunc ut videre, cachinnis
Visum derident, dicentes, ipse solebat
Crateras mensis plenos deferre lyæo,
Ei de pincernis erat inferioribus unus.
 (65) Συμπέθερον. Michael Ducas imp. dicitur cosuocer Roberti, propter nuptias initas inter

utriusque liberos, quæ vis est vocis *συμπέθερος*. Vide supra pag. 28, 52. Cæterum quandoquidem erant non pauci qui non larvam, sed genuinum Michaelem esse existimabant, et affirmabant, jure in dubium vocari potest, fueritne in vivis Michael, cum Dyrrachinam obsidionem aggressus est Robertus. Nam si etiamnum superstes fuisset, vix est ut credatur Rectorem hunc monachum eo venisse impudentiæ, ut Michaelem nedum extinctum effingere voluerit. Deinde id saltem indicasset, vel certe non 262 siluisset Anna. Scio Seylitzem referre Michaelem a Botaniata exactum in monasterio Manuelis vitam produxisse usque ad Alexii tempora a quo benigne habitus est, eoque imperante mortem obiisse. Verum hac in re fidem ne mereatur Seylitzes, aliorum iudicium.

ἤδη, εἰ μόνον θελήσασιν τὴ ναυτικὴν ἀπάσης τῆς Ἀ
 χώρας αὐτῶν ἐξοπλισαὶ καὶ τάχιον εἰς τὸ Δυρράχιον
 καταλαβεῖν, ἐφ' ᾧ τοῦτο μὲν φυλάξει, μετὰ δὲ τοῦ
 στόλου τοῦ Ῥομπέρτου καρτερὴν συστήσασθαι πύ-
 λεμον. Καὶ εἰ κατὰ τὰ μηνυθέντα * αὐτοῖς ποιή-
 σαιεν, εἴτε Θεοῦ ἐπαρρήγοντο; τὴν νικῶσαν σχῆεν,
 εἴτε (ὁποῖα συμβαίνειν εἴθεον) ἤττηθεῖεν, ἐκεῖνα
 αὐτὰ λήθονται κατὰ τὰ ὑπετραχημένα, ὡσπερ εἰ
 κατὰ κράτος ἐνίκησαν. Ἄλλὰ καὶ ὅποσα τῶν θελ-
 μάτων αὐτῶν μὴ ἐπισηαλή τῇ τῶν Ῥωμαίων ἀρχῇ
 εἶεν, ἀποκληρωθήσονται ** διὰ χρυσοβούλλιον λόγων
 ἐμπειρωθέντα. Οἱ δὲ τούτων ἀκούσαντες, πάντα ὅσα-
 περ ἤθελον αὐθις διὰ πρέσβιων ἐξαιτησάμενοι, τὰς
 ὑποσχέσεις βεβαίως λαμβάνουσι. Τηνικαῦτα γούν
 [τοῖνον] στόλον εὐτρεπίσαντες διὰ παντοῦ εἶδους
 πλοίων τὴν πρὸς Δυρράχιον ἀπόπλοον ἐποιούοντο
 σὺν εὐταξίᾳ πολλῇ. Καὶ πολλὰς κελύθους διανη-
 ξάμενοι κατέλαβον τὸ ἐπ' ὄνομαί τῆς ὑπεραμύμου
 Θεοτόκου κάλαϊ ἀνοικοδομηθὲν τέμενος εἰς τόπον
 Παλλία καλούμενον, ἀπέχοντα τῆς παρεμβολῆς τοῦ
 Ῥομπέρτου, ἐξωθεν τοῦ Δυρράχου κειμένης, ὡσεὶ
 σ. ἀδίκως ὀκτωκαίδεκα. Θεασάμενοι δὲ τὸ ναυτικὸν
 τοῦ Ῥομπέρτου ἐκεῖθεν τῆς πόλεως Δυρράχου παν-
 τοῖφ εἶδει πολεμικῶν ἐργάνων περιπεφραγμένον,
 ἀπαδειλίασαν πρὸς τὴν πόλεμον. Μεμαθηκῶς δὲ τὴν
 τοῖτων ἔλευσιν ὁ Ῥομπέρτος, κέμπει τὴν υἱὸν αὐτοῦ
 Βαϊμούντον πρὸς αὐτοὺς μετὰ στόλου, μηνύων εὐ-
 ψημησαι τὸν βασιλεῖα Μιχαήλ καὶ αὐτὸν τὸν Ῥο-
 μπέρτον. Οἱ δὲ εἰ; νῶτα τὴν εὐφημίαν ἀνήρτων.
 Ἐσπεράς δὲ καταλαβούσης, ἐπεὶ οὐκ ἐνὴν αὐταῖς
 ταῖς ἀκταῖς προσπελάσαι, νηνεμίας οὐσης, συναρ-
 τήσαντες τὰ μελζονα τῶν πλοίων, καλωδίους τε
 δισμηζαντες, καὶ τὸν λεγόμενον πελαγολιμένα (69)
 συναπαρτίσαντες, πύργους τε ξυλίνους (70) ἐν τοῖς

bitus nomen inventi) concitare adversus Robertum
 studuit, oblatione promissioneque donorum ab eis
 contendens, ut nauticum omnem suum apparatus
 quam primum educeret suis portibus, Dyrrha-
 chiumque peterent ac tuerentur, pugnamque na-
 valem cum Roberti classe committerent, certis sibi
 in quovis eventu suis præmiis. Sive enim, Deo
 juvante, vincerent; sive ut sunt casus rerum, hu-
 manitus aliquid paterentur, eadem se repræsentat-
 urum quæ polliceretur. Quod si quæ præterea
 cuperent, quæ salva republica concedi possent,
 facillimum in annuendo se futurum, concessioni-
 busque firmitatem æternam, Bullarum Aurearum
 expeditione adjuncturum. Hæc nequaquam asper-
 nanda Venetis sunt visa. Miserunt ergo legatos
 qui postulationes ipsorum proponerent: quibus
 cum plane satis esset factum solvit versus Dyrra-
 chium valida Venetorum classis, multitudinem na-
 vium omnis generis et militari disciplina, ordina-
 tissimaque dispositione terribilis. Ea magnos emensa
 maris tractus, appulit tandem ad locum dictum
 Pallia, ubi visobatur templum olim exstructum
 in nomine purissimæ et superimmaculatæ Dei Ma-
 tris, distans a Roberti castris extra Dyrrhachium
 munitis, intervallo stadiorum ferme octodecimæ.
 Inde Veneti speculati Roberti classem **106** eregione
 Dyrrhachii positam, copiosissime instructam omni
 armorum machinarumque genere, quibus aut sese
 tuori, aut nocere hostibus posset, ausi sanno non
 sunt eam lacessere, præliique aleam jacere. At
 Robertus eorum adventu comperto, Baimundum
 comitante classe ad ipsos misit, cum mandatis:
 ut Michaellem Augustum ipsumque Robertum agnos-
 cerent, venerationemque acclamatione lesarentur.

Variæ lectiones ex cod. Coislín.

* διαμνηυθέντα. ** ἀποκληρωθήσεται.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(69) *Πελαγολιμένα*. Portum in mari ipso faci-
 ciebant, aut quando cessante vento, proximo lit-
 tóri naves admoerere non poterant, ut hic apud
 Ananiam: aut si in portuosa et arenosa in-
 cidebant. Tunc enim majora navigia in unam seri-
 em, in speciem lunæ crescentis, ordinata; eaque
 saecis arena completis in modum anchoræ pen-
 dentibus communiebant, idque πελαγολιμένα
 ποιῆν appellant Anna hoc loco et lib. vi, pag.
 160; et Leo Aug. in *Tactic.* cap. 20, § 196. Wil-
 helm. Nangius in S. Ludovico. a. 1263: Circa
 vero solis occasum venit ad 40 milliaria prope
 portum, sed vento verso in contrarium, non potuit
 accessus ad portum fieri tota die. Jactantur ergo
 anchoræ, et de non portu portus efficitur. Respexit
 forte Nangius illud Claudiani *De bello Gild.*
Efficitur portus medium mare, lutaque ventis
Umbribus, ingenti mansuescunt signa recessu.
 Iluc etiam spectant illa Vegetii, lib. v, cap. ult.
Quod si cautiela hostium evitatis insidiis publico
Marte configat, tunc liburnarum instruendæ sunt
acies, non directæ, ut in campo, sed incurvæ ad si-
mitudinem lunæ: ita ut productis cornibus acies
media simuletur, ut si adversarii percurrere tenta-
verint, ipsa ordinatione circumdati deprimantur.
 Vide Joan. Schefferum lib. iii *De militia veterum*,
 cap. 5.

(70) *Πύργους τε ξυλίνους*. Malaterra, lib. iii, cap.
 26, de hoc navali prælio scribens: *Venetiani naves*
suas pluribus conncatibus aggregatas nocturno si-
lento exonerando levigantes, et in summitate mali
uniuscujusque navis solium duorum vel trium ho-
minum arte componentes, lapidibusque et pilis ad
jaciendum munientes, sese ad defensionem, potius,
quam ad deditionem aptant. In majoribus porro
 liburnis propugnacula turresque constituebantur,
 ait Vegetius, lib. v, cap. 14: *Ut tanquam de*
muro, ita de excelioribus tabulatis facilius vulne-
rarent inimicos. Castellatas naves vocat ejusmodi
 navigia Paulus Diac. lib. xviii *Hist. Misc.*: πλοῖα
 κστελλόμενα, Theophanes; ipsa vero castella,
 ξυλόκαστρα, Leo in *Tact.* cap. 19, § 7, e quibus
 milites in mediam hostilem navem jaciebant, ἢ λί-
 θους μόλιςτους, ἢ σίδηρα βάρσα, οἷον μάς ς
 εἰσφορεῖς, δι' ὧν ἡ τὴν ναὺν διατρέφουσιν, ἢ τοὺς
 ὑποκειμένους συνθάσσουσιν σφοδρῶς καταφερό-
 μενα. *Tactica* Philippi ducis Clivensis D. Rave-
 stiani: *Aussi pareillement leur nef devant et der-*
rière est toute pomptée, et couverte de gros chables
pour garder les pierres et les barres de fer, que ceux
des lunes jettent en bas: car c'est la chose qui fait
le pis, quand l'on est a aborder, que les coups qui
viennent des lunes.

Ea re Veneti in crastinum dilata, insequente vespera, quoniam cessante vento admovere se littori non poterant, majora navigia in unam seriem ordinata radentibus inter se devinciunt, eumque, qui dici solet, *maritimum portum* ipsa sinuatæ aciei structura, naviumque objectu magnarum undique disposito, efficiunt. Tum vero ligneas turres in loco velorum excitant, in quas attrahunt funibus ordineque in iis locant scaphas omnes suas, certo armatorum numero in singulas tributo; congesa ipsis telorum copia. Erant autem ea tela hujus formæ. Crassissimos stipites in partes dissecuerant, longitudine non ultra cubitalem: eos caulices duriores gravioresque, ideo ad nocendum aptiores reddiderant magnis undique etque aculis infixis clavibus. Sic comparati Francie classe opperiebantur adventum. Nec defuit illucescente jam die Baimundus. promissam heri acclamationem repetens: sed cum nihil aliud nisi grandes in faciem contumelias referret, ignominie impatiens toto impetu in navigia Venetorum invehitur: quem cætera mox classe consequente atrox pugna committitur a Baimundo præsertim; quem ultra innatum ardorem aciei conviciorum irritaverant. Ergo dum instat ferocius prætoriamque suam fixis Venetorum navigiis licentius admovet, illi uno ex truncis quos diximus ex alio in navem Baimundi devoluti, eam perforant; quæ subeunte per labem aqua cum sorberetur fluctibus, repente vectores pro se quisque fugere, et scilicet in idipsum quod fugiebant malum fuga ipsa ruere: mergi enim in navi metuentes, mergebantur in mari. Hoc ferme fato absumpti sunt omnes qui Venetorum ictibus in ipso prælio non ceciderant. Baimundus vero in

Α ἰστίοις αὐτῶν οἰκοδομήσαντες, διὰ καλωδίων ἀνήγαγον ἐν αὐτοῖς; τὰ ἐκάστῳ αὐτῶν συνεφεπέμενα μικρὰ ἰκάρια. Ἐντὸς δὲ τῶν τοιοῦτων ἀνδρας ἐνὸς πλοῦ εἰσαγαγόντες, ἔβλα τε παχύτατα εἰς μέρη διατέμνουσας, οὐκ εἰς πλείον πῆχυνος ἐνός, σιδηρέους ἴλους ὀξείας ἐμπήξαντες ἐν αὐτοῖς, τὴν τοῦ Φραγγικοῦ στόλου ἐξεδέχοντο ἔλευσιν. Ἡμέρας δὲ ἤδη αὐγαζούσας, καταλαμβάνει ὁ Βαϊμούντος τὴν εὐφημίαν ἐξαιτούμενος. Τῶν δὲ εἰς τὸν πῶγωνα (71) αὐτοῦ ἐφουβρισάντων, τοῦτο ὁ Βαϊμούντος μὴ ἐνεγκῶν, αὐτὸς πρῶτος κατ' αὐτῶν ἐξορμήσας, τοῖς μεγίστοις τῶν αὐτῶν πλοίων προτεπέλασεν, εἶτα καὶ ὁ λοιπὸς στόλος. Καρτεροῦ δὲ πολέμου συβραγέντος, ἐπεὶ ὁ Βαϊμούντος καρτερώτερον αὐτοῖς ἐπαμάχετο, ἐκ τῶν εἰρημένων ζύλων ἀνωθεν ρίψαντες, εὐθύς διέτησαν τὴν ναῦν, ἐν ἧ ὁ Βαϊμούντος ἐτύγχανεν ὠ. Β. Ὡς δὲ, ἀναβροῖδίζσαντος τοῦ ὕδατος, καταποντίζεσθαι ἐμελλον, οἱ μὲν ἐξερχόμενοι τῆς νεῆς ἐξ ἧσπερ ἔφυγον, εἰς τοῦτ' αὐτὸ ἐνέπιπτον καὶ ἐδυθίζοντο, οἱ δὲ μετὰ τῶν Βενετικῶν μαχόμενοι ἀνηρέθησαν· ἐκεῖνος δὲ εἰς κίνδυνον ἤδη ἐληλακῶς, εἰς ἐν τῶν αὐτοῦ πλοίων εἰσπηδήσας, εἰσεῖσιν. Ἐπὶ πλείον δὲ θαρβήσαντες; οἱ Βενετικοί, καὶ τὴν κατ' αὐτῶν μάχην θαρβύλεώτερον συνάψαντες καὶ τελείως κατατροπωσάμενοι τούτους, ἐδίωξαν ἄχρι τῆς τοῦ Ῥομπέρτου σκηνῆς. Ἄμα δὲ τῷ τῆ χέρσῳ πελάσας, εἰσπηδήσαντες ἄλλον πόλεμον μετὰ τοῦ Ῥομπέρτου συνάπτουσι. Τούτους θεασάμενος ὁ Παλαιολόγος, ἐξεληθὼν καὶ αὐτὸς ἀπὸ τοῦ κάστρου Δυρράχίου μαχόμενος ἦν μετ' αὐτῶν. Καρτεροῦ γοῦν γεγονότος πολέμου, καὶ μέχρι τῆς Ῥομπέρτου παρεμβολῆς φθάσαντος, ἐκεῖθεν ταύτης πολλοὶ ἐδιώχθησαν. πολλοὶ δὲ καὶ παρανάλωμα ξιφῶν (72) γεγόνασιν. Οἱ δὲ Βενετικοί, λείαν πολλὴν ἀφελόμενοι, εἰς τα

Variæ lectiones ex cod. Coislín.

⁹⁹ οὐπερ.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

283 (71) *Πῶγωνα*. Est sane quod miremur, cur Veneti Boemundo Latino, seu Franco, barbam exhiberant, cum ea tempestate apud Latinos et Francos barbam rasitare passim usu receptum esset. Guibertus coætaneus scriptor, lib. v *Gest. Dei per Franc.* cap. 6: *Nostris autem in assiduo positus procinctu, fatiscientium genarum maciem horribilis primum situs ambierat, et Francico more incuria diuturnæ peregrinationis omisso, barbulam quisque rursus distulerat.* Id ipsum de Latinis testantur Willelmus Tyrius, lib. ii, cap. 2; Jacobus de Vitriaco, lib. i, cap. 73; Radevicus, lib. iv *Gest. Frider.* cap. 30; Nicetas in Isaac. lib. i, n. 10; Gregoras, lib. ix, et alii sine numero. Sed præsertim morem hunc Normannis ipsis ascribit Willelmus Malmesbur. lib. iii *De gest. reg. Angl.* dum narrat speculatores ab Haraldō Anglorum rege in Willelmi *Wethi* castra submissos, retulisse, pene omnes in exercitu illo presbyteros rideri, quod totam faciem cum utroque labro rasam haberent. Et Matthæus Paris, an. 1196. Willelmo itaque filio Roberti, cognomento, cum barba, cujus genus avitum ob indignationem Normannorum radere barbam contempsit, etc. Quin et ipse Boemundus, quod Anna intert, pag. 404, mentium acie novacuræ ad eum radebat, ita ut cujus fuerit coloris ejus barba, dicere illa non po-

luerit. An igitur Veneti ipsi barbati Boemundo imberbes genas objecere, quemadmodum semiviris solemus? Nam constat ejus avi Venetos non receptum a cæteris Latinis usum amplexos, sed Græcorum instar, quorum mores etiam in vestibus retinere, barbam nutritivisse. Quod Ordelafrū Falieri ducis, qui hoc sæculo vixit, effugies, quæ in ecclesia S. Marci Venetiis conspicitur, et alia aliquot veterum nobilium Venetorum, quas representat Cæsar V. cellius, lib. *Degli abiti antichi et moderni*, satis confirmant. Unde cum post Alexii excessum, inter Joannem filium et Venetos simultas nescio quæ orta esset, *decretum fuit ut Veneti, qui huc usque barbam nutritiverant, de cætero imberbes efficerentur*, ut auctor est in Annalibus Dandulus, ad an. 1126. V. Notata ad pag. 165.

(72) *Παρανάλωμα ξιφῶν*. Victoriam Venetorum attigit etiam Guillelmus Apuliensis.

Crastina progrediens aurora fugaverat umbras, Ad bellum populis navale paratur uterque, Amplius hujus erat, quia gnara Venetica belli Gens fuit audacter: classis ducis expavesfacta Ad portum jugitativa redit, sic pugna remansit Ter redcunte die, gens multa Venetica portum Appetit, et naves Roberti Marte lacescit.

ἵα πλοῖα καλινεστήσαντες εἰσῆσαν. Ὁ δὲ Παλαίολογος εἰς τὸ κάστρον εὐθύς εἰσεῖν. Ἡμέρας γοῦν τινὰς οἱ Βενετικοὶ διαναπαυσάμενοι, ἀποστέλλουσι πρὸς τὴν βασιλέα πρέσβεις διαμηνύοντες τὰ γεγυῖα. Ὁ δὲ φιλοφρονησάμενος αὐτοὺς ὡς εἰκός, καὶ μυρίων εὐεργεσιῶν ἀξιώσας, ἀπέλυσε, ἀποστείλας μετ' αὐτῶν χρήματα ἱκανὰ πρὸς τε τὸν δούκα Βενετίας (75) καὶ τοὺς ὑπ' αὐτὸν ἄρχοντας.

impetu cum Venetis, haud segni manu hostes adortus, per campos gladio plurimis. Veneti praedam multam in navigia sua **107** reportarunt: Palaeologus vero se in arcem recepit. Post haec aliquot diebus ibi morati Veneti, nuntios ad imperatorem miserunt, indicaturos quae contigerant: qui eos ut par erat benevolentissime exceptos beneficiis onustos innumeris remisit, cum non modica pecuniae summa qua et ducem Venetiarum et alios sub ipso ejus reipublicae magistratus munerabatur.

Ὁ δὲ Ῥομπέρτος, μαχιμώτατος ὢν, δεῖν ἔγω μὴ Β ἀρπασθῆναι τοῦ πολέμου, ἀλλὰ καρτερῶς μάχεσθαι. Χειμῶνος δὲ ἔντος οὐκ ἦν αὐτῷ τὰ πλοῖα εἰς τὴν θάλασσαν καθελκῦσαι· ἀπέργε δὲ καὶ τοὺς ἀπὸ Λογγιβαρίας ἐρχομένους, καὶ τοὺς τὰ πρὸς χρεῖαν αὐτῷ ἐκείθεν κομίζοντας, ὃ τε Ῥωμαϊκός, καὶ ὁ τῶν Βενετικῶν στόλος, τὸν ἀναμεταξύ πορθμῶν ἐπιμελῶς τηροῦντες. Ὡς δὲ τὸ ἔαρ (74) ἤδη παρῆν, καὶ ὁ θαλάττιος κλύδων ἐπέπαυτο ⁷⁷, πρῶτον μὲν οἱ Βενετικοὶ λύσαντες τὰ πρυμνήσια κατὰ τοῦ Ῥομπέρτου ἐξώρμησαν· ἐχομένως δὲ τούτοις ὁ Μαύριξ κατὰ τοῦ Ῥωμαϊκοῦ ἀπέπλευσε στόλου, καὶ συναίρεται πόλεμος ἐντεῦθεν βαρυτάτος, καὶ οἱ τοῦ Ῥομπέρτου τα νῦτα διδάσιν. Εἶτα δεῖν ἔγω ὁ Ῥομπέρτος ἅπαντα τὸν αὐτοῦ στόλον ἐλκῦσαι εἰς τὴν χέρσον. Οἱ δὲ νησιῶται, καὶ τὰ παρὰ θάλατταν τῆς ἡπείρου πολίχνια, καὶ ὅποσοι ἄλλοι φόρους παρεῖχον τῷ Ῥομπέρτῳ, τεθαβήκότες διὰ τὰ συμπεσόντα αὐτῷ, οὐκ ἐτοίμως τὰ ἐπιτεθέντα βάρη ἐδίδουν, τὴν αὐτοῦ κατὰ θάλατταν μαθόντες ἤτταν. Δεῖν οὖν ἔγω πλείονι περιεργίᾳ πολέμου χρήσασθαι. καὶ διὰ τε θαλάσσης καὶ ἡπείρου μάχεσθαι. Ἐπεὶ δὲ οὐκ ἔνῃν τὰ κατὰ γῶμην εἰς ἔργον ἄγειν ⁷⁸, δεδιώς τὸ ναυάγιον, ἀνέμων μεγάλων τνηκαῦτα πνεόντων, ἐγκατερέσας

At Robertus vir animi imperterriti atque adversus omnes bellicorum castium offensiones invicta constantia muniti, plane decrevit non alium huic bello finem quam victoriam facere; talique proposito obdurare contra tum caeli ac procellarum, tum hostilium terra marique incursionum comteatum annonae prohibentium, incommoda. Nam nec ipse per tempestatem poterat navigia in tutum subducta mari committere: et idem illud incommodum elausi maris, transitum Italicarum navium e Roberti dititione necessaria ad ipsum comportare parantium arcebat. Acerdebant imposita portubus circum omnibus praesidia Romanae Venetae classis, quorum intenta custodia mare adhuc magis invium Roberti usibus fecerat. Ut vero jam liberum mitiori caelo mare fuit, Veneti obsidere non contenti velis remisque oppugnatum Robertum pergunt. Quibus cum se adjunxisset Maurix cum classe Romana, gravissimo praelii contracto Robertiani terga verterunt. Ex quo tempore Robertus faciendum sibi peravit, ut omnes suas naves in continentem subduceret, libera possessione maris hostibus permissa. Sed et illa ejus offensione insulares erecti, quique oram Epiri littoralem oppi-

Variæ lectiones ex codd. Coislin.

⁷⁷ ἐπέπαυτο. ⁷⁸ προάγειν.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(75) Δούκα Βενετίας. Dominicum Silvium, ejus statuæ ob fustum Robertum hocce inscriptum ἐπιγράμμα testatur Sansonivius: **D**

Obsesso repulsi Guiscardum Marte Robertum Dyrrachio, hinc dominum [δεσπότην] me vocat praeul Alexis.

(74) Ὡς δὲ τὸ ἔαρ. Anno scilicet 1182. Μαύριξ. Classis Alexianæ praefectus. Guillelmus Apul. lib. iv.

Classis Alexinae dux Mabrica venerat illuc.

Alteri igitur navali isti praelio non interfuit Alexius, sed Maurix magnus dux, vel certe classis praefectus, ab Alexio submissus, quod contra historiae filium scripsit Petrus Luccarus, lib. i *Annal. Ragusin.* Nam tempore initii Graecos inter et Normanos praelii, Alexius Constantinopoli adhuc morabatur, quod diserte tradit Anna. Sed praestat ad illustrandam *Alexiadem* subjungere quae in hanc rem commemorat Luccarus. S'accostarono parimente

a Roberto Guiscardo re (il duca) di Puglia e Calabria, fratello del conte Gofredo, e come si legge ne' nostri archivi, ed in Baldasar de Spalato, i Spalatini 284 gli mandarono in aiuto una galea, ed i Ransei due, quando che egli faceva guerra ad Alessio Coneno imp. ed ad Domenico Silvio doge di Venetia, all' hora avvenne, che attaccandosi queste due armate a combattere, la galea rausea venne a caso alle mani con la galea imperiale, sopra di cui montati i soldati rausei, uno di loro voleva ferire l'imperatore, ma il suo capitano gridando ad alta voce, Non fare, che costui è l'imperatore, egli si ritirò indietro. Certe Ragusinos Roberti partes amplexos contra Venetos et Graecos auctor est praeterea Guillelmus Apul.

Gens comitata ducem cum Dalmaticis Ragusawa, Telorum densis consternit jactibus aequor: Non tamen a portu procul audent ducere naves Castrorum dederat tutum vicinia portum. Fumibus incisis quassam violenter ab ipso Littore propulsas vi turba Venetica ducit.

dulis terebant, et alii circum. antea Roberto A
 vectigales, aperte detrectare tributū pensationem
 ausi jam sunt. Unde Robertus cito sensit quanti
 momenti maris imperium, aut saltem usus liber,
 ipsi esset ad rerum suarum non solum famam, sed
 etiam salutem, successumque ceptorum. Constituit
 ergo renovato impetu bellum iterum terra simul
 marique movere. Non tamen altum statim tenuit:
 quoniam qui tunc mare tenebant venti vehementes,
 memoria illi refricanda naufragii præteriti, futuri
 alterius metum incusserant. Duobus igitur mensi-
 bus portu se continuit urbis Jericho, magna interim
 cura ac diligentia se comparans ad bellum, ut
 dixi, maritima conjunctim terrestrique impressione
 instaurandum. Nihilo vero segnus remissiusve per
 id tempus Venetæ Romanæque classes claustra
 maris obtinebant, transitui hostilium navium in-
 tentæ prohibendo: quæ, ut primum remissa
 tempestate patiens navigationis æquor esse cep-
 rat, ex Italia transfretare ad Robertum conabantur:
 sed per obsidentes littora nostros, minime pote-
 rant. Quin nec terra frumentatio. cæterique vectura
 commeatus, facilis Roberto erat, cujus castra me-
 tata ad Dulcem fluvium, impositos quasi cervicibus
 patiebantur præsidarios Dyrrachienses, assiduis
 eruptionibus eos incessentes qui frumentandi 108
 aut usus similis alterius cujuscunque gratia ultra
 vallum prodire auderent. Inde famis primum exer-
 cere ipsos; deinde etiam ab insuetudine cæli
 morbis crebrescentibus, pestilentie tanta vis exar-
 sit, ut ea tribus mensibus facile hominum decem
 millia dicatur absumpsisse. Et quoniam in equi-
 tatum præcipue florentissimum Roberti pestis
 incubuisse visa est impetu sæviori, eam plane
 copiarum ejus partem lectissimam deformavit
 miserum in modum, si non penitus ad nihilum
 redegit. Constat quippe ex comitibus ipsis ac cæ-
 teris magnatibus nobilitate ac fortitudine insignibus
 viris, qui istud militiæ corpus conflabant, extinc-
 tos esse, qua lue, qua fame, ad quingentos;
 equites autem fortunæ humilioris, qui similiter
 perierint, numerum iniri præ multitudine non
 potuisse. Quoniam vero, ut dictum est, subductæ
 naves fuerant in alveum Dulcis fluvii, contigit ut
 siccitate id flumen, ut squallenti voragini aridi torrentis,
 quam alveo perennis amnis esset tum
 quidem similis, ac ne tantum quidem aquæ haberet quantum
 in plerisque torrentibus cernitur.
 Incommoda sane res consiliis Roberti classem, ut diximus,
 mari reddere parantis; at naves interceptæ
 va lo, trudi secundo flumine in mare nequibant.
 Sed homo industrie mirificæ, fecundique ad artium
 excogitationem pectoris, viam invit ejus expediendæ
 difficultatis talem quamdam. In maxime
 declivi ac demissa parte alvei jam sicci, sibi utrinque
 paxillos in arenam jussit invicem oppositos,
 continua in longum serie; tumque cum sibi utrovis
 ex latere contiguo, viminum implicatione plu-
 rima quam artissime vinciri. Vallum sic fixum
 roborari voluit a parte exteriori ripas versus,
 aplicitis in longum ingentibus arboribus, ad eam
 rem radicitus avulsis. Supra eas exaggerari su-
 bigique ac apprimi multa vi arenam imperat,
 latentes rimas omnes expleturam. Intra hunc
 sic angustatum sicque directum alveolum, omnes
 jam reliquias æstivantis fluvii, ac toto sparsas vasto

ἐπὶ δυοὶ μῆσι πρὸς τὸν λιμένα τῆς Ἱερσὸν ἡύερε-
 ζετο, βουλόμενος ἀπὸ τε τῆς θαλάττης καὶ τῆς ἡπεί-
 ρου μάχεσθαι, καὶ τὰ τῆς μάχης ἐξήρτυεν. Ὁ δὲ
 στόλος δτε ὁ Βενετικὸς καὶ ὁ Ῥωμαϊκὸς, ὡς ἐνὸν τὸν
 πορθμὸν ἐτήρει, καὶ ἐπηνίκα μικρὸν ἢ θάλασσα τοῖς
 βουλομένοις πλεῖν ἐνῶπα ὑπέχε, τοὺς ἐκεῖθεν πρὸς τὸν
 Ῥομπέρτον ἐπιχειροῦντας διαπερῶν. Ἀπεῖργε δὲ ὁ
 οὐδ' ἀπὸ τῆς ἡπείρου βράβως ἐνῆν τὰ πρὸς χρεῖαν
 κομίζεσθαι, περὶ ὁ τὸν Γλυκὺν ποταμὸν αὐλιζομένοις
 αὐτοῖς, τῶν ἐκ τοῦ Δυρραχίου ἀπειργόντων τῆς χορ-
 τῶν ἀγωγίας χάριν, ἢ συγκριμῆς ἐτέρας ἐξίοντας τῆς
 τοῦ Ῥομπέρτου ἀφραίας, λιμώττειν ἐντεῦθεν τοῦ-
 τοῖς συνέβαιεν ἀλλὰ καὶ τὸ ἀηθὲς τοῦ τόπου μεγά-
 λως αὐτοὺς ἐλυμαίνετο. Διὰ παραδρομῆς τοῖνον μηνῶν
 τριῶν (ὡς λέγεται) φθορὰ γέγονεν ἀνδρῶν εἰς χιλιά-
 δα: δέκα συμποσομένων ὁ. Ἢ δὲ νόσος αὕτη καὶ
 τὰς μετὰ τοῦ Ῥομπέρτου ἱππικὰς δυνάμεις καταλα-
 βούσα, πολλοὺς διέφθειρεν. Ἀπὸ μὲν γὰρ τῶν ἱππέων
 κόμητες καὶ λογάδες ἀλιμιώτατο: ἄνδρες μέχρι τῶν
 πεντακοσίων νόσου καὶ λιμοῦ παρανάλωμα γέγονασι,
 τῆς δὲ χθαμαλωτέρας τύχης ἱππεῖς ἀναρθμητοί.
 Τῶν δὲ πλοίων αὐτοῦ εἰς τὸν Γλυκὺν ὁ ἐνορμισθέντων
 ποταμὸν, ὡς εἰρηται, τούτου ὀλιγοθέντος διὰ τὴν
 ἀνυδρίαν ἦδη μετὰ τὸν χειμῶνα καὶ τὸ ἐπιγεγονός
 ἔαρ τοῦ θέρους θερμότερον ἐπιβάλλοντος, καὶ μηδ'
 ὀπόσον ταῖς ὁ χαράδραις εἰσθε καταρρεῖν ὕδωρ ἔχον-
 τος, ἐν ἀμχανίᾳ ἦν, μὴ δυνάμενος αὐθις αὐτὰ εἰς
 τὴν θάλασσαν ἐλκῦσαι. Ἄλλ' ὅσα μηχανικώτατος ὦν
 καὶ βαθύνους ἀνὴρ, πασσάλους ἐκατέρωθεν ἐκίλευε
 πῆγνυσθαι τοῦ ποταμοῦ, συνδεδέσθαι δὲ τούτους διὰ
 λύγων πυκνῶν, εἶτα δένδρα παμμεγέθη κόπτοντας
 ριζόθεν ὀπισθεν αὐτῶν καταστρωννύειν ψάμμον ἐπι-
 πάττοντας ἀνωθεν, ὡς εἰς ἓνα τὸ ὕδωρ συλλεῖθεσθαι
 τόπον ὁ, ὡς περὶ εἰς διώρυχα μίαν τὴν ἐκ τῶν πιασάλων
 γενοῦσαν συναθροίζομενον. Καὶ κατὰ μικρὸν ἀναλι-
 μνάζον τὸ ὕδωρ, τὴν κρηπίδα πᾶσαν ἐπλήρου τοῦ
 ποταμοῦ, καὶ εἰς βάθος ἀξίολογον ἤρχετο, ἕως τὰς
 ναῦς ἀνεκούφισε καὶ τὰς τῶς ἐρηρσιμένας νῆας; τῆ
 γῆ ἀνέσχε τε καὶ ἀκρόπλους ἐποίησε. Καὶ τὸ ἀπὸ
 τοῦδε εὐπλοίας ἐπιδραξάμενα τὰ πλοῖα, εὐκόλως πρὸς
 τὴν θάλασσαν ἐλκῦσθησαν.

Variæ lectiones ex cod. Coislino.

ὁ. ὁ διαπερῶν ἀπεῖργεν. ὡς δὲ. ὁ πρὸς. ὁ ποσομένων. ὁ Γλυκὺν. ὁ Desunt voces μετὰ τὸν χει-
 μῶνα καὶ τὸ ἐπιγεγονός ἔαρ τοῦ θέρους θερμότερον ἐπιβάλλοντος, καὶ μηδ' ὀπόσον ταῖς. ὁ Desunt voces
 ὀπισθεν αὐτῶν καταστρωννύειν ψάμμον ἐπιπάττοντας ἀνωθεν ὡς εἰς ἓνα τὸ ὕδωρ συλλεῖθεσθαι τόπον.

alveo temereque errantes aquarum venas, corrivari manu præcipit. Nec longum tempus in medicum aqua sensim confluens usque ad summa labra ejus quam descripsimus factitiæ erepidinis increvit, profunditate abunde magna ut naves jam levaret hærentes saburræ, prorsumque in mare pelleret.

Μεμαθηκῶς δὲ τὰ κατὰ τὸ Ῥομπέρτον ὁ αὐτοκράτωρ, παραχρῆμα διὰ γραφῆς τῷ Πακουριάνῳ τὴν εὐτοῦ ἀνάθεκτον ἱρμὴν παρίστησι, καὶ ὅπως τὸν Ἀνδῶνα κατέλαβε, μὴ πεφροντικῶς ὅλως τῶν συμπασόντων δεινῶν, κατ' ἡκειρὸν τε καὶ θάλατταν, μήτε τῆς ἡττης ἐκείνης, ἣν ἐκ πρώτης, ὅ φασιν, ἀφεταιρίας ἐπεπόνθει· καὶ ὡς χρῆ μὴ μέλλειν, ἀλλὰ θάττον τὰς δυνάμεις ἐπισυναγαγόντα ἐνωθῆναι οἱ. Ταῦτα μὲν οὖν πρὸς τὸν Πακουριάνον. Αὐτῷ δὲ αὐτίκα * ἐξεσι τῆς Κωνσταντινου εἰς μῆνα Αὐγουστον (75) τῆς τατάρτης ἐπινομήσεως τὸν Ἰσαάκιον εἰς τὴν μεγαλόπολιν καταλιπὼν, ἐφ' ᾧ τὰ κατὰ τὴν πόλιν ἐδράζεσθαι, καὶ εἰ ποῦ τινες λόγοι ἀπρόνοτοι ¹⁰ ἐξ ἐχθρῶν ἐξακούοντο, ὅποια εἴωθεν, αὐτὸν διασκεδάζειν τε καὶ φρουρεῖν τὰ βασίλεια καὶ τὴν πόλιν, ἃμα καὶ τὸ τῶν γυναικῶν φιλοπενήεις ἀνακατῶμενον. Τὸ δὲ γὰρ εἰς τὴν μητέρα ἦγον οὐδεμίαν, ὡς οἶμαι, βοθηλας εἶδειτο, βρωμαλεωτάτης καθισταμένης ἐκείνης, καὶ ἄλλως μεταχειρίζεσθαι τὰ πράγματα δεξιωτάτης. Τοιγαροῦν τὸ γράμμα ὁ Πακουριάνος ἀνελλξας, τηνικαῦτα ὑποστράτηγον προχειρίζεται Νικόλαον τὸν Βρανῶν, ἄνδρα γενναίου καὶ πολλὴν ἐμπειρίαν ἔχοντα περὶ τὰ πολεμικά. Ὁ δὲ, μετὰ τοῦ ὀπλιτικοῦ παντός καὶ τῶν τῆς μεζόνος τύχης τῆς Ὀρεστιάδος σπουδαίως ἐξεῖσι ἐνωθῆναι τῷ βασιλεῖ ἐπειγόμενος. Ἐφθακῶς δὲ καὶ ὁ αὐτοκράτωρ εὐθὺς εἰς πολέμου σχῆμα τὸ ὀπλιτικὸν ἅπαν κατέστησεν, ἡγεμόνας τῶν λογάδων ἐπιστήσας· ἄνδρας γενναιοτάτους, παρακελευσάμενος ¹¹ οὕτω τῆς ὀδοπορίας ἔχεισθαι οὐπερ ὁ τόπος αὐτοῖς τοῦτο δίδωσιν, ἵνα, τὸ σχῆμα τῆς παρατάξεως διαγόντες, καὶ τὸν ἴδιον ἕκαστος γνωρίσας τόπον, ἐν τῷ καιρῷ τῆς μάχης ἀσύγχυτοι μένωσι, καὶ μὴ βρόδιως μεταφέροντο, καὶ ὡς ἔτυχεν. Ἐξῆρχε μὲν οὖν τοῦ τῶν ἐξουσιῶν [στ. ἐξουσιῶν] τάγματος Κωνσταντῖνος ὁ Ἄπος, τῶν Μακεδόνων ὁ Ἀντίοχος, τῶν Θεταλῶν δὲ Ἀνδρόνικος, ἡ ¹² Ἀλέξανδρος ὁ Καβασιλας. Ὁ δὲ γὰρ Τατίκος (76) καὶ μέγας τῷ τότε Πριμικῆριος (77) τῶν περὶ τὴν Ἀχι-

A At imperator factus certior de omnibus dedit ad Pacurianum litteras, quibus, indicata irruptione Roberti, irrevocabiliq̄ illo impetu, quem nec naufragium, nec adversæ terra marique pugnae, nec fames luesve, ac tanta omnis generis in ipso limine offensio, reflectere a ceptis aut ad sui curam tutioraque avertere consilia posset, significabat magnopere se velle, ut ipse contractis quam id celerissime fieri posset, omnibus copiis quamprimum ad se præsto esset, exercituique imperatoris suum in itinere adjungeret. Ipse siquidem Augustus Alexius Augusto mense indictionis quartæ Constantinopoli profectus **109** est commendata urbis cura, custodiaque palatii, fratri Isaacio, illic quasi in specula relicto, ad observandum equi orientur novi motus, ut in nuper constituto principatu, quos pro sua prudentia et fortitudine in ipsis statim primordiis opprimeret : quin etiam illa cum cura ad Isaacium domi relinquendum impulit, ut is ad consolationem mulierum Comnenæ familiae, aut aliarum affluenti præsto esset. Quas alloqui nimius mæror ex virorum absentia periculoque auget. Quanquam, matrem quidem Comnenorum quod atinebat, sua illam firmitas animi, peritiaque ac dexteritas expedientiarum rerum cui nihil novum occurreret, nihil ita perplexum quod non explicaretur consilio præsentis, a talis auxilii ac providentiæ necessitate removebat. Interim Pacurianus resignatis Augusti litteris, intellectoque quid a se vellet, elegit, qui exercitui sub se præset, Nicolaum Branam, virum fortem, et multa experientia rei bellicæ. Ipse autem cum gravi armatura universa et flore omni nobilitatis militantis, Orestia de celeriter egreditur, imperatori conjungi festinans. Quod ubi factum est, imperator statim graviter armatos milites in aciem ac phalangen ordinat, ducesque nobilibus præficit viros strenuissimos : iterque sic facere jussit, observata figura totius aciei ac situ et distantia cujusque ab altero quæ tunc erat, quantum soli per

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

* κατὰ τόν. * αὐτῷ δεινῶν. * παραυτίκα ¹⁰ ἐπρόδοντες. ¹¹ παρακελευόμενος. ¹² Derst vocula ἡ.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(75) *Εἰς μῆνα Αὐγουστον*. Igitur Alexius statim atque Roberti in Illyricum adventum rescivit, CPoli eodem anno ind. 4, cum exercitu profectus est.

(76) *Τατίκος*. Is est Taticius, magnus Turcorum Achridensium seu Bardariotarum primicerius, quem origine et genere Saracenum fuisse docemur ex hoc Annæ loco, qui que a teneris annis Alexii συνηλικιώτης et σύντροφος fuerat, ut auctor est Bryennius, lib. iv, n. 20. Postmodum Gothofredum et Francos in expeditionem Hierosolymitanam proficiscentem cum idoneo exercitu, ab eodem Alexio missus, comitatus est. *Tatinus truncatæ paris*, seu Rhinotmetus, dicitur Alberto Aq. lib. ii, cap. 12 et 37; *Taticius narisbus truncus et omni virtute*. Raymundo de Agiles; *Tatingus*, Baldrico lib. ii; *Tacingus*, Guiberto, lib. iv, cap. 10; *Tetigus*,

Roberto Mon. lib. iv; *Taninus*, Willelmo Tyrio, lib. ii, cap. ult. lib. iii, cap. 2; denique *Statinus*, Giloni Par. lib. v *Histor. viæ Hieros.*

Robertus, Stephanus, Tancretius, Hugo, Statinus, Qui dum vivebat, naso non bande curabat.

(77) *Πριμικῆριος*. Primicerii dignitas ut Palatina, interdum et militaris fuit. Præsertim vero ita nuncupatus in palatio Constantinopolitano Bardariotarum fœderatorum, seu Turcorum Achridensium, quid ad Bardarium Macedoniae fluvium habitabant, profectus, ut constat ex Codino *De off.* cap. 5, n. 54, quo tum munere fungebatur Taticius, Turcus ipse Achridensis et Bardariota. V. lib. ii, 317.

quod ingredirentur natura pateretur. Id eo præsequebatur, ut assuescerent servandis locis agnoscendisque, ut deinde cum prælium foret non temere statim moverentur et passim exerrarent. Per hunc modum præfectus est excubitarum (†) agmini Constantinus Opus, Macedonibus Antiochus, Thessalis Andronicus aut Alexander Cabasilas. At Taticius magnus tunc primicerius, Turcos circum Achridas habitantes ductabat; vir fortissimus, et in præliis imperturbati pectoris, non liberæ ille quidem a proavis conditionis ac fortunæ; pater enim ejus Saracenus cum esset ac more gentis

A δῶν ¹³ (78) αἰκλόντων Τούρκων ἡγεμόνευε, γενναί-
 θάτος ὢν καὶ ἀκατάπληκτος ἐν μάχαις, οὐκ ἐλευ-
 θέρως μὲν ὢν τύχης ἐκ προγόνων· καὶ γὰρ ὁ πα-
 τὴρ αὐτοῦ, Σαρακηνὸς ὢν, ἐκ προνομῆς περιήλθε ¹⁴
 τῷ πρὸς πατρὸς ἐμῶν πάππῳ Ἰωάννῃ τῷ Κομνηνῷ.
 Τῶν δὲ γε Μανιχαίων (79) πρὸς τοῖς ὀκτακοσίοις
 εἰς διςχιλίους ποσουμένων ἡγεμόνες ἦσαν ὁ Σαυτᾶς
 καὶ ὁ Κουλέων, τῆς αὐτῆς αἰρέσεως καὶ οὗτοι, ἄν-
 δρες ἅπαντες οὗτοι μαχιμώτατοι, καὶ αἵματος ἀπο-
 γεύσασθαι ¹⁵ τῶν ἐχθρῶν, καιροῦ καλοῦντος, ἐτοι-
 μότατοι, καὶ πρὸς γε ἔτι καὶ ἰταμοὶ καὶ ἀναίσχυν-
 τοι τῶν δὲ γε οἰκειοτέρων αὐτῶν ¹⁶, βεστιαρίτας (80)

Variae lectiones ex cod. Coislin.

¹³ Ἀχριδῶ. ¹⁴ περιελθὼν. ¹⁵ ἀπογεύεσθαι ¹⁶ αὐτῶ.

Car. Dufresnit Du Cangii notæ.

(78) Ἀχριδῶν. Achris Bulgariae Macedoniae Metro-
 polis, πῶτε ἐσπέριος ὑπὸ τὴν Πιερίαν τὸ ὄρος, κατε-
 μένῃ, Cantacuzeno, lib. II, cap. 20. In sublimi colle
 prope lacum maximum, unde Drinus, seu Drymon
 Septentrionem versus effluit, ut est apud Nicephorum
 Call. lib. xvii, cap. 28, olim Lychnidus, ut
 quidam putant, postea Bederina, demum prima
 Justiniana dicta est a Justiniano, cui ea natalis
 fuit, a quo etiam maximis donata est privilegiis:
 quamquam Procopius in *Anecd.* Lychnidum a Bede-
 rina videtur distinguere. Postremo Achris, Ach-
 rida, seu ut habet Tyrius lib. xx, cap. 2. Acreda,
 nuncupata est, a Moco Bulgarorum rege hanc ap-
 pellationem sortita, uti Anna innuit lib. xii, pag.
 371. De Achride et privilegiis episcoporum Achriden-
 sium, vide Theophylactum Bulgar. arch. epist.
 27; præterea Alamannum ad Procop. *Hist. Arc.*
 Joannem Morinum, lib. I *Exercit. Eccles.* cap. 27;
 et Leonem Al'at. lib. I *De Eccl. Occid. et Or. per-
 pet. cons.* cap. 25, n. 4.

(79) Μανιχαίων. Manichæos, seu Paulicianos
 intelligit, qui eo ævo circa Philippopolim habitabant,
 quosque non semel ab animi fortitudine commendat
 Anna. Hos ex Armenia et Asia in Thraciam a Con-
 stantino Copronymo traductos scribit Theophanes:
 Ὁ δὲ βασιλεὺς Κωνσταντῖνος Σίρους τε καὶ Ἀρμε-
 νίους, 285 οὓς ἤγαγεν ἀπὸ Θεοδοσιουπόλεως καὶ
 Μελιτηνῆς, εἰς Θράκην μετέφερεν, ἐξ ὧν ἐπληθύνθη ἡ
 αἵρεσις τῶν Παυλικιανῶν. Idem auctor est a Leone
 Copronymi filio Syros hæreticos, eos em forte cum
 Paulicianis, in Thraciam pariter translatos. Mani-
 chæorum Philippopolitanorum meminit etiam Scil-
 litzes, pag. 806, ut et Villharduius noster, n. 208,
 ubi haud adeo trita de Paulicianis adnotavimus.
 Porro Guillelmus Apul. lib. I Manichæos Græcis
 meruisse eo ævo refert:

Cum Græcis aderant quidam, quos pessimus error
 fecerat amentes, et ab ipso nomen habebant.
 Plebs solet ista Patrem cum Christo dicere passum,
 Et frontis digito signum crucis imprimit uxo:
 Non aliam Nati personam quam Patris esse,
 Hanc etiam sancti Spiraminis esse docebant.
 Vide Notata ad pag. 154 et 431.

(80) Βεστιαρίτας. De vestiario et vestiariorum
 dignitate multa viri docti. Βεστιαρίται vero i-
 demque qui βεστιαρίτοι, scio controverti. Certe ut
 vestiariorum officium erat circa vestes imperatoris,
 ita et vestiariarum. Ecce apud Cedrenum, an. 22
 Justiniani προχένσου γυνομένου ἐν τῷ Ἐδδύμῳ,
 ἀπέπεσαν οἱ βεστιαρίται τὸ στέμμα τοῦ βασιλέως.
 Quo loco Theophanes habet, οἱ βεστιαρίτοι; que
 quidem vox non se vel reperitur in an iquis inscrip-
 tionibus. Romæ in Exquilis: D. PHEBIMO VESTI-

B TORI. M. AVG. PHAEDER. FRATRI. PISSIMO. Alia quæ
 exstat in *Roma subterranea*, lib. III, cap. 3: PIE
 POSITVS. EST. BENEMERITVS. EL... VESTITOR. IMPERA-
 TORIS. QVI. VIX. DEPOSITVS. D. VIII. KAL. SEPTEMBR..
 DOMINI. HONORI. AVG. VI. COSS. Præsertim vero ve-
 stiaritæ dicti videntur Annæ ævo domestici pala-
 tii, qui ex familia imperatoris erant, quos Franci
 nostri vulgo inde *Familiares* vocabant, et ut Annæ
 verbo utar, *χειρότεροι* principis. Id disorte indicat
 Willelmus Tyrius, lib. xx, cap. 26: *Sed et suis
 nihilominus non longe ab eodem Palatio honesta si-
 mul et commoda fecit hospitia præparari, ubi etiam,
 sicut prius, imperatris non solum necessarias et co-
 luptuarias superfluentes vestiaritæ, et hi, quibus il
 officii deputatum erat magnifice et superabundanter
 non cessabat ministrare.* At unde vestiaritæ ap-
 pellati sint domestici isti palatii, disquirendum.
 Constat vestitrium dici ædem in qua vestes as-
 servantur: proinde vestiarium imperatoris erit, ἐν ᾧ
 τὰ βασιλικὰ ἐνδύματα φυλάσσονται, ut est apud
 Moschopulum. Illud postea Ἀλλαξιμάριον vocatum
 scribit Codin. *De off.* cap. 2, quod imperator ex
 eo novas subinde vestes promeret, et mutaret.
 Unde crebro apud eundem scriptorem, ἀλλάσσειν,
 pro induere usurpatur: et vestes ipsæ quæ mutantur,
 ἀλλάγματα, et ἀλλαγαὶ apud Marcum hiero-
 nichum, et eundem Codinum vocantur: apud
 auctorem, *De offic. Eccl. CP.* editum a Medonio,
 ἀλλάγματα. Sic passim *mutatoria* ejusmodi, quæ
 subinde mutantur, vestes appellat Will. Tyrius
 lib. vi, cap. 6; Bruno, *De bello Saxonico*, Udalri-
 cns, lib. II, *Consuet. Cluniac.* monachus Pegavien-
 sis, Mathæus Paris, et alii scriptores Latini. Sæpe
 etiam vestiarium pro ærario sumitur, in quo de-
 positæ opes imperatoris, atque hoc vocabulo (βε-
 στιαρίσιον) perpetuo nititur Nicetas in codice Barbaro-
 Græco, iis locis ubi editus βασιλικὸν ταμεῖον, ἢ
 χρυσᾶνα habet. Ita sacrum ærarium vertunt Græci,
 ad l. II Cod. Ne fiscus vel Ær. Eoque sensu legi-
 mus in Relatione quadam Ogerii protonotarii apud
 Waddingum, an. 4769 bona confiscata *intrmissa
 ad imperiale Vestiarium.* Et apud Leonem Ost.
 lib. I, cap. 28: *Rupit ipsum monasterii vestiarium,
 et inde tulit solidos mazatos 24 millia.* Adde l. IV,
 cap. 61 et 78. Nec pecunie duntaxat, vestes, aut
 panni asservabantur 286 in vestiario, sed etiam
 cimelia varii generis, et majoris pretii, cujusmodi
 sunt τὰ ἀργυρᾶ μινσόρια τὰ ἀνάγλυφα, ut est
 apud Porphyrogenetam, lib. I, *De themat.* et
 Leonem Grammaticum in Basilio. Anastasius Bibl.
 in Severino papâ: *Sigillaerunt omne vestiarium
 Ecclesiæ et cimelia episcopi.* Quæ quidem omnia
 inibi asservata constat, ut essent munera, quibus
 interdum donarentur principes fœderati, interdum

(*) Fort: excubitarum, aut etiam, excubitorum, vide Gloss.

ἡ συνθήθεια καλεῖ, καὶ τῶν Φραγκικῶν ¹⁷ ταγμάτων ὁ Πάνου κομήτης (81), καὶ Κωνσταντῖνος ὁ Οὐμπερτόπουλος ¹⁸ ἐκ γένους τῆν ἐπινομίαν λαβῶν ¹⁹. Οὕτως οὖν τὰ τάγματα καταστήσας πανστρατὶ κατὰ τοῦ Ῥομπέρτου ἐξώρμησε. Συνατῆρας δὲ τινι ἐκείθεν ἐξεργομένῳ περὶ τῶν κατὰ τὸ Δυρράχιον πυθόμενος σαφέστερον ἐμεμαθήκει ὅτι ὁ Ῥομπέρτος νικήσας [κινῆσας] πάντα τὰ πρὸς τειχραμαχίαν ἐπιτήδεια δρῶντα τοῖς τείχεσι προσπέλασεν. Ὁ δὲ Παλαιολόγος Γεώργιος; διὰ πάτης νυκτὸς καὶ ἡμέρας πρὸς τὰς ἐξωθεν ἐλεπόσεις; (82) καὶ τὰ μηχανήματα ἀντικαθιστάμενος καὶ ἀπαγορεύσας ἤδη, καὶ τὰς πύλας ἀναπατάσας καὶ ἐξελθὼν μετ' οὗτον ²⁰ καρτερῶν συνεστήσατο ²¹ πόλεμον. Καὶ καιρῶς ἐν διαφόροις τοῦ σώματος τόποις ἐπλήγη, καὶ μᾶλλον περὶ τὸν κρότηρον βέλους διελθόντος; ὁ βιαζόμενος; ἐξελεῖν καὶ μὴ δυνηθεὶς, μετακαλεσάμενός τινα τῶν ἐμπειρῶν περιεῖλε τὰ ἄκρα, τὸν τε στύρακά φημι, καὶ οὗ τὸ βέλος περῶσεται, τὸ δ' ἐπίλοιπον μέρος τῷ τόπῳ τῆς κληγῆς ἐναπέμεινε. Δεσμήσας δὲ τὴν κεφαλὴν ὡς ὁ καιρὸς ἐνεδίδου ²², αὐθις ἐς μέσους τοῦς ἐναντίους ἐκρῆν ὠθήσας; μαχόμενος μέχρι δαίλης ἐσπέρας ἀκλόνητος ἵστατο. Ταῦτα ἀκηκῶς ὁ βασιλεὺς καὶ διαγνοῦς; ἀρωγῆς ταχείας τοῦτον δεῖσθαι, ἐπέτειγε ²³

A latrocinaretur, incursione militari captus, a vo meo paterno Joanni Comneno in praedæ partem servus cesserat. Manichæis porro octingentis supra bis millenos duces dati sunt Xantas et Culeo, hæresis ejusdem homines; omnes hi viri fortissimi et ad libandum, ubi occasio se offert, hostilem sanguinem paratissimi, ferocissimi præterea audacissimique. Familiaribus denique ipsis, quos *vestiaritas* consuetudo vocat, et Francicis cohortibus Panucometes et Constantinus Umpertopulus, a genere appellationem nactus, præpositi fuere. Sic constitutis Alexius ordinibus cum universo exercitu in Robertum **110** Dyrrachii mœnibus omnes machinas murales, quibus cum Palæologus per noctem diemque continuo summa vi obstitisset, desperantem ad extremum isto genere pugnae vincere, patefecisse urbis portas, irrisseque in hostes ut eos a machinis averteret, atrocique prælio commisso, graviter in variis corporis locis sauciatum esse, præsertim circa tempora telo trajectum, quod ipse conatus vellere cum non potuisset, advocato chi-

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

¹⁷ φραγκικῶν. ¹⁸ Οὐμπερτόπουλος. ¹⁹ λαγίων. ²⁰ αὐτῶν. ²¹ συνέστησε. ²² ἐδίδου. ²³ ἐπέτειγε.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

etiam subditi ipsi bene de imperatore meriti. Unde recte observat Cujacius thesaurum imperatorum, *largitiones*, appellatum, et dignitatem ipsam comitis sacrarum largitionum *munerariam dignitatem* a Senatore, lib. vi, epist. 7, dictam, quasi muneribus potissimum et liberalitatibus exercendis thesauri imperii addicti sint. Sed et *vestis curiam* penes comitem sacrarum largitionum fuisse adnotat idem Senator, additque: *Quidquid in vestibus, quidquid in are, quidquid in argento, quidquid in gemmis ambitio humana potest habere pretiosum, illius ordinationibus obsecundasse*. Qui igitur olim comes sacrarum largitionum, postea, a vestiario, seu arario, πρωτοβεστιαρίτης dictus est, sub quo erant βεστιαρίται, seu nobiles ex familia imperatoris selecti, qui vestibus cæterisque muneribus ad principes deferendis destinabantur; ejus dignitatis meminit Pachymeres, lib. 1, cap. 20, lib. vi, cap. 19, lib. ix, cap. 8. Solebant quippe imperatores Byzantini et reges alii vestes et pannos magni pretii ad principes confederatos mittere, qui etiamnum mos familiaris est Turcicis sultanis, quibus eorum animus demulcerit, quod infra Anna testatur, pag. 428. et Nicetas in Alexio, lib. 1, n. 3. Joannitus Bulgarorum rex in epist. ad Innocent. III PP.: *Misi autem ad præsens in signo parvæ recordationis examita duo epicima dupla, unum est tibeum, et aliud album*. Leo Ost. lib. iii, *Chr. Cass.* cap. 19: *Ibi 20 pannos sericos emit, ut si esset necessarium, haberet quod donaret regi (a)*. Erant igitur *vestiaritæ* nobiles selecti, qui in comitatu imperatoris erant, cujusmodi sunt quos in regum nostrorum curia *gentilshommes ordinaires de la maison du roi*, vulgo appellamus. Nam aliud fuit *vestiariorum* munus. Papias, *vestiarius, qui vestes curat*. Vetus inscript. L. AGRIO. VESTIARIO. TENVIARIO. IMP. Atque ita vocem hanc usurpat Joan-

nes Diaconus in Vita S. Gregorii M. PP. l. i, c. 4. Sed an *vestararii* iidem fuerint cum *restiaris*, vix ausim quidquam certi definire. *Vestiariorum* passim meminit Anastasius, in Vitis PP. edit. Reg. pag. 114, 213, 219, 283, 285, 292. Id constat, ejusmodi munus Longobardis peculiare fuisse, ex Chronico monasterii Benevent. S. Sophiæ, pag. 615, 625, 658, 641. Ex quo emendandus auctor Vitæ S. Petri Cavensis abbat. n. 29, ubi perperam Odo quidam *vestararius* pro *vestarius*, dicitur. Erat enim Odo *vestararius* Cavensis monasterii, qua dignitate in eodem monasterio functus legitur quidam Caloctus, apud Ughellum, tom. VII *Ital. sacr.* pag. 610. Exstat in tabulario S. Benigni apud Perardum in Burgundicis, Epistola Joannis ejusdem monasterii abbat. inscripta *Domino III. sacri palatii vestarario, primo senatori, necnon unico Romanorum duci*. Ex quibus conjicere est illustrem fuisse *vestariorum* in palatii dignitatem. Inter ecclesiastica munia fuisse etiam *vestararium* docet vetus charta an. 1247. Apud Ughellum in archiep. Benevent. n. 15, pag. 210, tom. VIII. Certe *vestariorum* munus fuit, ni fallor, circa *vestiarium*, seu *ærarium*. Adde Paulum Warnesf. lib. v *De gest. Langob.* cap. 2. Diversus porro πρωτοβεστιαρίτης in aula Constantinopolitana, a protovestiaria, nam is *vestiaris* præerat. De utraque dignitate passim scriptores Byzantini. Occurrit præterea apud Leonem Grammaticum in Constantino Porphyrog. Πρωτοκλήριος τοῦ βασιλεὺς βεστιαρίτης, quæ quidem dignitas comitiva sacrarum largitionum olim fuisse annexa colligitur ex senatore loco citato.

(81) Παρονοκομήτης. 287 Nicetas Panucometes, infra pag. 346.

(82) Πρὸς τὰς ἐξωθεν ἐλεπόσεις. Nam oppugnantium machinis per alias machinas consuevit obsisti, ait Vegetius, lib. iv, cap. 8, 22 et 29.

(*) V. Acta Adriani IV, PP. apud Baron. an. 1136.

urgo exstantem e plaga cuspidem qua parte penulæ affigi solent, incidi curavisse, reliqua sagitta in vulnere relicta, sicque obligato prout tempus sivit, capite in melius rursum hostes præcipiti impetu ruisse, fortissimeque ibi pugnasse, quoad per lucem licuit, de loco nulla vi dimotum usque ad profundam vesperam, quando nocte certamen est diremptum. His imperator auditis facile intelligens maturo auxilio esse opus obsessis, corripere gradum instituit. Quo itinere Thessalonicam delatus, inde certius exploratis rebus hostium, satis comperit : instructissimum copia rerum omnium et virorum fortium maximo numero Robertum diligentissime munivisse castra loco non amplius quam jactu arcus a Dyrrachio distante : materiam ad eam munitionem ex universa per circuitum campestri regione comportatam : idoneis eundem præsidii suorum obtinere montes circum omnes, angustiasque vallium, ac arces collium : sed et vigilantem ac fortem propugnationem Palæologi audiebat ibidem ex multis studiose narratibus, eum inflammare cogitantem turrin Roberti ligneam, præsto habuisse secum in muris naphtham picem et aridorum lignorum paratam copiam, dispositis insuper balistis : sicque insultum hostium et machinarum hostilium vim forti et certo expectasse animo. Quod autem sciret magnum ad spem arcis expugnandæ a Roberto momentum constitui in turre lignea quam dudum magno sumptu comparaverat ; aliam et ipsam similem ex adverso turrin excitasse, quæ venienti a foris hostili turri pari mole responderet : ac tota nocte quæ insultum præcessit, fuisse occupatum in experientia machina, tentandoque, num trabs, quæ in summa turri Dyrrachiensi parata portæ quæ erat in fastigio posita contra venientis hostilis molis, recta occurrere debelat, sicque satisfactionem ejus impedire, satis apte suspensa expedita cum istum effectum esset : ea probatione cum comprisset recte ac facile, prout opus erat, moveri trabem, magna jam fiducia hostium impressionem expectasse. Postridie igitur, jussisse Robertum ingredi turrin eos omnes qui ad pugnandum ex ea machina delecti fuerant. Erant hi partim graviter armati pedites, partim equites, omnes fere numero **111** quingenti. Quibus ingressis admotaque turri

Α τὴν ὄδοιπορίαν. Καταλαβὼν δὲ τὴν Θεσσαλονικίην διὰ πολλῶν τὰ κατὰ τὸν Ῥομπέρτον ἐπὶ πλεόν εθεβαίουτο. Καὶ γὰρ ἔτοιμος ὦν ὁ Ῥομπέρτος καὶ γενναίους μὴν ¹⁴ παρετοιμάτας στρατιώτας, πολλὴν δὲ καὶ ὕλην κατὰ τὴν πεδιάδα συναθροίσας τοῦ Δυρραχίου τὴν παρεμβολὴν κατέθετο, ὡσεὶ τήξου βολὴν τῶν τειχῶν τούτου ἀπέχουσαν· πολλὰς μέντοι τῶν ὑπ' αὐτὸν δυνάμεις καὶ περὶ τὰ ὄρη, καὶ τὰ τέμπεη, καὶ τοὺς βουνοὺς κατέθετο. Ἄλλὰ καὶ τὴν τοῦ Παλαιολόγου ἐπιμέλειαν ἐκ πολλῶν κατεμάνθανε. Ἦδη γὰρ ὁ Παλαιολόγος, ἐμπρήσαι διανοούμενος τὸν ἐτοιμασθέντα παρὰ Ῥομπέρτου μόσωνα, καὶ τοῖς τεύχεσιν ἐπιθεὶς νάφθαν, καὶ πίσσαν, καὶ ξηρῶν ἔϋλων σιδακας, καὶ λιθοβόλα ὄργανα, τὴν τοῦ πολέμου συμβολὴν ¹⁵ ἐκαραδόκει. Προσδύκιμον δὲ τὸν Ῥομπέρτον ἔχων ἐς νέωτα, ὃν προεβάσας ἤτοίμασεν ἐντὸς ἔϋλινον πύργου κατευθῦ τοῦ ἔξωθεν ἐρχομένου πύργου καταστήσας, δι' ἄλης νυκτὸς δοκιμασίαν ἐτεποίητο τοῦ ἄνωθεν τούτου δοκοῦ ὃν προβάλλεσθαι ἔμελλον κατὰ τῶν θυρέτρων τοῦ μόσωνος τοῦ ἔξωθεν ἐνηγεγμένου ¹⁶, εἰ βῆσά τε κινούτο, καὶ ἀντιπρόσωπος ἀντιπύτων ταῖς θύραις οὐκ εὐκόλως ἀνοίγνυσθαι ξυγχωρήσειεν. Διαγνοὺς δὲ ὡς εὐπετῶς τὸ ἔϋλον ὠθεῖται· καὶ εὐστοχῆκει ¹⁷ τοῦ πράγματος, ἀπεθάρρῃσεν ἥδη πρὸς τὸν ἐλπιζόμενον πύλεμον. Τῇ μετ' αὐτὴν δὲ σιδηροφορῆσαι κελεύσαντος τοῦ Ῥομπέρτου ἅπαντας καὶ ἐντὸς τοῦ πύργου πεζοὺς τε καὶ ἵππεῖς ὀπλοφόρους ὡσεὶ πεντακοσίους εἰσαγαγόντος, ἐπὶ τῷ τεύχει τούτου προσπελάσαντες· ἥδη τὴν ἄνωθεν οὖσαν θύραν ἀναπετανύειν ¹⁸ ἠπέλθοντο, ὡς γεφύρα (83) ταύτη χρησόμενοι ¹⁹ πρὸς τοῦ κάστρου ²⁰ εἰσελεύσιν, ὁ Παλαιολόγος ἐντὸς τὸ παμμέγεθες ἔϋλον τρηναῦτα ὠθήσας δι' ὧν φθάσας προκατεσκεύασε μηχανῶν καὶ ἀνδρῶν πολλῶν καὶ γενναίων, ἄπρακτον τὴν τοῦ Ῥομπέρτου μηχανὴν ἐποίησε, τοῦ δοκοῦ τὸ παράπιν μὴ συγχωροῦντος ἀνεψχθῆναι τὴν θύραν. Εἶτα βάλλων τοὺς ἄνωθεν τοῦ πύργου ἱσταμένους Κελτοὺς συνεχῶς, οὐκ ἀνίει· οἱ δὲ τὰς βολὰς μὴ φέροντες ἐκρούποντο. Κελεύει τοῖσιν ἐμπρησθῆναι τὸν πύργον. Καὶ οὕτω πᾶν εἴρητο ἔπος, καὶ εὐθύς ἔργου ²¹ ἡ τοῦ πύργου πυρκαϊὰ ἐγένετο. Καὶ οἱ μὲν ἄνωθεν ἐκρημνίζοντο, οἱ δὲ κάτωθεν ἀνοίξαντες τὴν περιπίξιον τοῦ πύργου θύραν ἔφευγον. Τούτους δὲ φεύγοντας ὄρων ὁ Παλαιολόγος τρηναῦτα γενναίους ἀνδρας ὀπλοφόρους ἐξάγει διὰ τῆς πυλίδος τοῦ κά-

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

¹⁴ μὲν. ¹⁵ συμπλοκὴν. ¹⁶ ἐνηγεγμένου. ¹⁷ ἡστοχῆκει. ¹⁸ ἀναπετανύειν. ¹⁹ χρησάμενοι. ²⁰ πρὸς τὴν τοῦ ἀντικάστρου. ²¹ ἔργον.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(83) Ὡς γεφύρα. Similem machinam sic describit Sugerius, in Lud. vi, cap. 10 : *Erigitur tristegias tres pugnantis porrigens supereminens machina...*, hærebat machinæ eminentii pons ligneus, qui se excelsius porrigens cum paulisper demitteretur super glandem facilem descendantibus pararet ingressum. Et Nicolaus de Braia in *Gestis Ludovici VIII* :

Tunc ex quadratis, visu mirabile, lignis Erigitur turris, a cujus culmine cerni

De facili poterat quidcunque fiebat in urbe Quodque fuit majus, pons ligneus arte paratur Longus, et extremus, et muris altior urbis, Armatis via tuta viris, Marti timor ingens, Quem duplices gessere rotæ, etc.

Exstant ejusmodi turrium pontibus instructarum figuræ apud Nic. Rigaltium ex Bitone, et aliis, in notis ad Onosandrum, et apud Lipsium in Poliorceticis.

στρου, καὶ ἑτέρουσ μετὰ ἀξινῶν, ὡς ἂν δι' αὐτῶν ὁ

ξύλινοσ ²² πύργουσ ἀφανισθῆ. Καὶ οὐδὲ τοῦτου ἤστο-
χηκε, ἀλλὰ τοῦ πύργου τὰ μὲν ἀνωθεν ἐμπρήσας,
τὰ δὲ κάτω διὰ τινῶν λαξευτηρίων ὀργάνων ποδο-
κοπήσας τελείωσ ²³ ἤφάνισεν.
validam ex turri æquali, vi machinarum brachiorumque promotam Palæologus portæ illi exteri-
applicuit, valideque incussit obnixo constanter, et nulli contrario impulsui unquam cedente conatu:
qua arte factum est ut trabe omnino impediēte apertionem januæ, machina sine effectu remanse-
rit. Neque hoc contentum Palæologum insuper jussisse nisi ulla intermissione peti telis creberri-
mis Francos exstantes in summa turri, qui jaculationem assiduam non ferentes, cum se occultarent:
tumdemum imperasse admoveri flammis machinæ. Nondum id dicere absolverat, cum turris in in-
cendium versa tota in ignibus reluxit. Hic jam qui in superioribus tabulatis erant præcipites certatim
se deorsum dare: quibus vero in inferiori parte statio fuerat, portam turris infimam summa cele-
ritate revellentes ardentem domum incitatissimo fugiebant cursu. Hos ita effuse currentes conspi-
catum Palæologum immisissē in eos per posticum armatos viros fortes, aliosque post submissis cum
securibus ad turrim excindendam, ac nec huic conatui successum defuisse, sic turrim superiori
quidem parte absumptam flammis, inferiori vero excisam ferro ac manu laceratam, funditus perdi-
tam dissipatamque concidisse.

Ἐπεὶ δὲ ὡς ²⁴ ταῦτα διηγησάμενοσ Ἐλεγεν, ὡσ **B**
ὁ Ῥομπέρτοσ αὐθι ἕτερον κατασκευάζειν μόσυνα ²⁵
ἠπειγετο ²⁶ παρόμοιοσ τῷ προκατασκευασθέντι, καὶ
ἐπιτόλεισ κατὰ τοῦ Δυρράχίου ἤτοίμαζε, διαγνοῦσ
ὁ βασιλεὺσ ἀρωγῆσ τοῦσ ἐν τῷ Δυρράχιω ταχῶ ²⁷
δεῖσθαι, καταστήσασ τὰσ ἰδίας δυνάμεισ, τῆσ πρὸσ
τὸ Δυρράχιοσ ἰδοῦ εἶχετο. Καταλαβῶν οὖν ἐκσίσε ²⁸
καὶ τάφρον ποιήσασ, καὶ τὰ στρατεύματα κατα-
θεῖσ, εἰσ τὸν λεγόμενον Χαρζάνην (84) ποταμόν,
εὐθὺσ διὰ τινῶν ἀποστειλασ ἠρώτα τὸν Ῥομπέρτον,
ἵτου χάριν παρεγένετο, καὶ τίσ αὐτῷ ὁ σκοπόσ; Ἐ-
κεῖθεν δὲ ἀπάρασ ἔρχεται εἰσ τὸ ἐπ' ὀνόματι τοῦ ἐν ἰσ-
ράρχεισ μεγίστου Νικολάου ἰδρυμένον ²⁹ τέμενοσ (85),
τέσσαρασ σταδίουσ τοῦ Δυρράχιοσ ἀπέχον, καὶ τὴν
τοῦ τόπου διεσκηπέτο θέσειν, ὥστε τὸν ἐπικαιρότατον
τόπον ὅποι χρῆ τὰσ φάλαγγασ ἐν καιρῷ μάχησ κατα-
στήσασθαι, προκαταλαβεῖν. Πεντεκαίδεκάτῃ δ' ἦν
τηνκαῦτα τοῦ Ὀκτωβρίου μηνόσ (86). Ἀρχὴν δὲ ἦν
ἀπὸ Δαλματίας διήκων εἰσ θάλασσαν ἀποτελεωτῶν
εἰσ ³⁰ ἀκρωτηριόσν τι ὄπερ ὀλον ³¹ Χερρόννησόσ ἐστιν,
ἐν ᾧ καὶ τὸ ἦθη ῥηθὲν ψυχοδμηταί τέμενοσ. Ἐρέμα
δὲ τὸ τοῦ αὐχένουσ πρηνέσ συμβάλλον ³² τῇ πεδιάδι
πρὸσ τὸ Δυρράχιοσ ἀπονενευκόσ, ἐξ εὐωνύμου μὲν
τὴν θάλασσαν, δεξιόθεν δὲ ὄροσ ὑψηλόσ καὶ ὑπερ-
κείμενοσ ἔχει. Ἐκεῖσε γοῦν τὸ ὀπλιτικὸν ἅπαν συν-
αγαγῶν καὶ τὴν χάρακα πηξάμενοσ τηνικαῦτα καὶ
τὸν Παλιολόγον μετεκαλεῖτο Γεώργιοσ. Ὁ δὲ πείραν
σχῶν τῶν τοιοῦτων ἐκ μακροῦ, μὴ συμφέρον τοῦτο
λογιζόμενοσ, ἀνένευε τὴν ἐξέλευσιν, αὐτὸ τοῦτο

mœnibus, cum in eo jam inclusi essent ut portam
ad id paratam in muri pinnas dejicerent, qua de-
inde ipsi tanquam ponte uterentur ad invadendam
urbem, frustra ipsos porta deorsum trudenda la-
borasse, propterea quod eodem tempore trabem
Hæc accepit Thessaloniciæ Augustus; quibus
adjunctum mox est ab eodem qui priora illa re-
tulit, Robertum nihil his fractum statim alteram
construere cepisse parem priori turrim, aliasque
de integro cum maxime apparare admovereque
machinas obsessæ urbi, non absistere, nisi victo-
rem, certum. Unde facile imperator intellexit
auxilio et quidem celeri ac representato rem
Dyrrachiensem indiligere. Instructis itaque copiis
Dyrrachium versus iter extemplo pronuntiat
capessitque, promotisque castris ad flumen Char-
zanen', inde certos ad Robertum destinat, qui ex
eo, nomine suo, quærent, quorsum expeditionem
suscepisset, quidve isto paratu peteret. Movet
inde ad templum erectum in nomine sanctissimi
inter pontifices ac maximi Nicolai, quatuor stadiis
distans Dyrrachio, unde prospectu commodo si-
tum locorum speculabatur ad usum futuræ pugnæ;
quis præoccupari mature deberet, quis explicandæ
phalangi aptior deligi, jam tum constituens. Age-
batur tum quinta decima mensis Octobris dies.
Collum porro aut jugum erat quoddam a Dal-
matia versus mare sese attollens, longiusculo
eminentioris terræ tractu, postremo in **112** pro-
montorium desinens, peninsulæ fere formâ. Ibi,
cujus modo meminimus, templum erat situm.
Eminentia vero illa non præfracte suggesta, sed
miti et fallente declivitate, planitie mista, versus
Dyrrhachium vergebat, mare a sinistris, a dextris

Variæ lectiones ex cod. Coislín.

²² Deest τοῦ ξύλινου. ²³ τελείωσ. ²⁴ ὁ. ²⁵ μόσυνον. ²⁶ ἐπείγειται. ²⁷ ταχέασ. ²⁸ ἐκεῖθεν. ²⁹ Deest
τοῦ ἰδρυμένου. ³⁰ πρὸσ. ³¹ Deest τοῦ ὀζον. ³² συμβάλλον.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(84) Χαρζάνην. De quo fluvio infra non semel, **D**
qui Panyasus, ni fallor, olim dictus, et ad Dyrra-
chium in duos scinditur alveos, quorum alter
Arzenta Sophiano nuncupatur, vocabulo ad Char-
zanem haud abludente.

(85) Νικολάου τέμενοσ. Meminit huius pariter
templi Malaterra, lib. iii, cap. 23, et Guillelmus
Armi. lib. iv.

(86) Ὀκτωβρίου μηνόσ. Ordericus Vitalis,

lib. 7: *Mense Octobri Alexius imperator Dyrracio
appropinquavit, etc.* Et Malaterra loco citato: *Dux
ergo videns hiemem sibi imminere, mensis enim erat
Octobris, inde progressus super fluvium Demonio-
nium (Drymonem), castrum ad æstivandum con-
struxit, quod ex suo nomine Montem Guiscardii
appellavit.* Sed hæc post initium cum Alexio prælium
accidere. Vide infra pag. 114.

montem excelsum late dominantem habens. Talis A probato loci situ, in eum universas imperator copias congregat; vallumque jacere ac munire in eo castra jubet, et in ea evocari Palæologum Georgium e civitate obsessa curat. Ille vir omnium ex longo usu peritissimus, cum universæ rei bellicæ, tum præsertim eorum quæ propugnationes urbium spectant, excusavit intempestivum egressum ex arce summa vi oppugnata, missoque certo ad imperatorem homine, periculum ejus rei præsens demonstravit. Tamen Augustus perseverabat in sententia; iteratisque mandatis omnino ad se venire Georgium jubebat, qui ne tum quidem obsequens, mandata perferentem suo nomine conferre hæc Augusto jubet: *Mihi nimis exitiosum videtur arcem arctissime obsessam vehementissimeque oppugnatam in summi discriminis articulo a præfecto suo desereri. Ergo nunquam committam ut tanti flagitii posim argui, aut credam id vere a tua majestate imperari mihi, quamlibet id multi confirmant nuntii. Ac plene nisi tuæ regis manus ipsum annulum ad me perlatum video hinc non exhibo.* Misit imperator annulum, et eo Palæologus conspecto extemplo cum bellicis navibus ad ipsum venit. Ex eo Augustus multa percontatus de Roberto, totaque oppugnationis ac propugnationis ratione, omnibus distincte cognitis, consuluit hominem: equid censeret decertandum acie; et num alea decretorii de rerum summa prælii recte tali loco et tempore jaci posse ipsi videretur. Negavit ille, ut tum res erant committi spem fortunæ belli prudenter posse. Incumbebant eodem ducum plerique, ac fere ut quisque longiori usu experientior erat militiæ, ita pluribus verbis dissuadebat prælium Augusto: magno insuper consensu, factu optimum omnes affirmantes fore, si velitationibus et jaculationibus crebris coerceret Robertum intra vallum, nec ei frumentationem aut cæteræ annonæ comeatum ulla ex parte liberum relinqueret. Itemque ut facerent, comeatum nempè subventionem in Roberti castra pro se quisque impedirent, mandata perferri curaret ad Bodinum et Dalmatas, reliquosque circum præfectos et duces adjacentium regionum: isto modo facile ac tuto debellari Robertum posse. Hæc seniorum ducum sententia fuit. At plerique juniorum pugnam malebant, ferociterque deposcebant, imperatorem modis omnibus in id pertrahere consilium conantes. In his primi erant Constantius Porphyrogenitus, Nicephorus Synadenus, Nampites Barangorum ductor, ipsique Romani Diogenis olim Augusti

πρὸς τὸν βασιλέα δηλώσας. Ὡς δ' αὖθις ὁ βασιλεὺς ἐπιμελέστερον τοῦτον μετεκαλεῖτο, φησὶν, Ἔμοι Μαν δλέθριον δοκεῖ πολιορκουμένον τοῦ κάστρου ἐξελεῖσθαι, καὶ εἰ μὴ τὸν δακτύλιον τῆς χειρὸς τῆς σῆς βασιλείας θεάσομαι, οὐκ ἐξελεῖσομαι. Ἀποσταλέντα δὲ τοῦτον θεασάμενος, τηλικαῦτα εἰ-
 τῆ πρὸς τὸν βασιλέα μετὰ πολεμικῶν νηῶν. Ὁ δὲ βασιλεὺς τοῦτον ἰδὼν, τὰ κατὰ τὸν Ῥομπέρτον αὐτῷ ἐπυθάνετο. Τοῦτου δὲ πάντα σὺ τῷ διασαφίσαντος, ἠρώτα εἰ χρὴ τὸν μετ' αὐτῶν ἠ αποθαρήσῃσι πόλεμον. Ὁ δὲ πρὸς τοῦτον ἀνέειπε τάως. Ἄλλὰ καὶ τινες τῶν περὶ τὰ πολεμικὰ πείραν ἐκ μακροῦ χρόνου ἐστρατη-
 τῶν, ἐπιμελῶς τοῦτον ἐκώλυον συμβουλευόμενοι καρτερῆσαι δι' ἀκροβολισμῶν σπεῦσαι στενοχωρῆσαι τὸν Ῥομπέρτον, μὴ συγχωρουμένον ἠ τῶν ὑπ' αὐτὸν χορταγωγίας χάριν, ἢ προνομῆς, τῆς ἰδίας παρεμβολῆς ἐξέναι. Τοῦτο δὲ καὶ τῷ Βοδίνῳ καὶ τοῖς Δαλμάταις καὶ τοῖς λοιποῖς ἀρχηγοῖς τῶν παρ-
 κειμένων, χωρῶν παρικελεύσασθαι ποιεῖν, διαθε-
 ταιούμενοι, ὡς τοῦτον τὴν τρόπον βραδίως ὁ Ῥομπέρτος ἤττηθήσεται. Οἱ δὲ πλείονες τῶν νεωτέρων τοῦ στρατοῦ τὸν πόλεμον προὔτρεποντο, καὶ πάντων μάλιστα Κωνσταντῆος ὁ Πορφυρογέννητος, καὶ Νικηφόρος ὁ Συναδηνός, καὶ ὁ τῶν Βαράγγων ἡγεμῶν Ναρμπίτης, καὶ αὐτοὶ οἱ τοῦ προθεβασιλευκότος Ῥωμανοῦ ἠ τοῦ Διογένους υἱεῖς, ὁ τε Λέων, καὶ ὁ Νικηφόρος (87). Ἄμα δὲ καὶ οἱ πρὸς τὸν Ῥομπέρτον ἀποσταλέντες ἐπαναηλυθότες ἠ, τὰ ἐκείνου πρὸς τὸν βασιλέα ἀπεστομάτιζον. Ὡς Ἐγὼ μὲν, φησὶν, οὐδ' ἄνωγος κατὰ τῆς σῆς βασιλείας ἐξελεῖλυθα, ἀλλ' ἐκδικήσω μᾶλλον τὴν γενομένην εἰς τὸν ἐμὸν συμπένθηρον ἀδικίαν. Εἰ δὲ σὺ τὴν μετ' ἐμοῦ ἠ θέλεις εἰρήνην, ἀσπάζομαι τοῦτο ἠ κἀγὼ, μόνον εἰ καὶ αὐτὸς τὰ μετὰ τῶν ἐμῶν δηλωθέντα σοι πρέσβων προθυμηθῆς ἀποπληρωσάι. Ἐπεὶ ἠ ἀδύνατα παντάπασιν ἐπεζητεῖ καὶ ἐπιπλαθῆ τῇ Ῥωμαίων ἀρχῇ ὑπισχνούμενος ἠμα εἰ τεύξεται τῶν παρ' αὐτοῦ ζητουμένων, καὶ αὐτὴν τὴν Λογγιβαρδίαν ὡς ἀπὸ τοῦ βασιλέως λογίσασθαι καὶ βοηθεῖν ὑπηγίκα χρεια ἠστῶ, τὰ δὲ σκηψὶς ἦν, ἵνα δόξῃ δι' ὧν μὲν αἰτεῖται τὴν ἠ εἰρήνην θέλειν, ἀδύνατα δὲ λέγων καὶ μὴ τυγχάνων, τῆς μάχης ἀνθέξεται, εἶτα τὴν τῆς μάχης αἰτίαν τῷ βασιλεῖ Ῥωμαίων προστρέψιεν. Διὰ τοῦτο οὐδὲ πρὸς συμβιβάσεις ἠθέλον ἀπονεῦσαι ἠ. Ἀτέλεστα γοῦν αἰτησάμενος καὶ μὴ τυχών, πίντας τοὺς κί-
 μητας συγκαλεσάμενός φησι πρὸς αὐτούς ἠ Οἴδατε τὴν παρὰ τοῦ βασιλέως Βοτανειάτου τοῦ Νικηφόρου γενομένην ἀδικίαν εἰς τὸν ἐμὸν συμπένθηρον, καὶ τὴν ἀτιμίαν ἠν ἠ ἐμὴ θυγάτηρ Ἐλένη ἐπεπόνθει τῆς βασιλείας σὺν αὐτῷ ἐξεωσθεῖσα ἠ.

Variae lectiones ex cod. Coislin.

¹³ αὐτοῦ. ¹⁴ συγχωρούμενον. ¹⁵ Ῥωμαίων. ¹⁶ ἐπανηλυθότες. ¹⁷ αὐτοῦ. ¹⁸ νῦν τοῦτο. ¹⁹ ἐπεὶ δέ. ²⁰ αὐτὸς τὴν. ²¹ Desunt voces διὰ τοῦτο οὐδὲ πρὸς συμβιβάσεις ἠθέλον ἀπονεῦσαι. ²² ἐξεωσθεῖσα.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(87) Λέων καὶ Νικηφόρος. Habuit Romanus Diogenes ex Endocia Augusta conjuge filios duos. Prior Leo Diogenes Theodoram Comnenam Alexii imperatoris sororem uxorem duxit. Alter, Nic-

phorus Diogenes, ab eodem Alexio, initæ conspirationis reus, oculis privatus est. Anna lib. ix, et Zonaras pag. 258. Vide Bryen. lib. i, n. 29.

Τούτο δὲ μὴ φέροντες, εἰς ἐκδίκησιν τούτων ἅ
κατὰ τοῦ Βεταριάνου τῆς χώρας ἡμῶν ἐξελη-
λύθισμεν· ἐκείνου δὲ τῆς ἀρχῆς παραλυθέντος,
τῶν πρὸς βασιλέα ἔχομεν νέον καὶ στρατιώτην
γενναῖον ὑπὲρ τὸν χρόνον αὐτοῦ πείραν τῆς
στρατιωτικῆς ἐπιστήμης ἐσηκῶτα, καὶ οὐ χρῆ
ἔτιυε τὲν μετ' αὐτοῦ ἀναδέξασθαι πόλεμον.
Ὅπου γὰρ πολυαρχία, ἐκεῖ καὶ σύγχυσις τῆς
διαφόρου γνώμης τῶν πολλῶν ταύτην εἰσαγοῦ-
σης. Λοιπὸν χρῆ ἐνός τινος ἡμῶν ἐπακούειν⁸³,
καί τινος μὲν τὴν ἐξ ἀπάντων βουλὴν ἐπιζητεῖν,
καὶ μὴ τοῖς οἰκείοις λογισμοῖς ἀπεριμετρίως
χρῆσθαι καὶ ὡς ἔτυχε⁸⁴, τοὺς δὲ γε λοιποὺς τὸ
δοκοῦν αὐτοῖς μετ' εὐθύτητος λέγειν πρὸς αὐτὸν
ἐπομένους ἄμω τῆ τοῦ προκριθέντος βουλῆ.
Καὶ ἰδοὺ ἐγὼ εἰς ἐξ ἀπάντων ἐτοιμὸς ὄν ὑπέκειν,
ᾧ ἂν πάντες προκρίνητε. Πάντες οὖν τὴν βουλὴν
ταύτην⁸⁵ ἐπαίνεσαντες καὶ καλῶς λέγειν τὸν Ῥο-
μπέρτον φάμενοι, τηλικαῦτα αὐτῷ τῶν πρωτείων
παραχωρήσασιν ἅπαντες, εἰς τοῦτο ὁμογνωμονή-
σαντες. Ὁ δὲ ἀκχιζόμενος⁸⁶ οἷον ἀνεβάλλετο τῶς
τὴν ἐγχείρησιν· οἱ δὲ μᾶλλον ἐπέκειντο τοῦτο
αὐτὸν⁸⁷ αἰτοῦντες. Ὑπέλας οὖν τῷ φαινομένῳ
ταῖς αὐτῶν παρακλήσεσι, κἂν τοῦτ' ὄδῳ ἐκ
μικροῦ λόγου ἐκ λόγων περιέπλεξε, καὶ αἰ-
τίας αἰτίας συνείρων εὐφυῶς εἰς ὅπερ ἰμείρετο, ἄ-
κων ἐδόκει τοῖς μὴ εἰς νοῦν βάπτουσιν ἔρχε-
σθαι. Λοιπὸν φησι πρὸς αὐτούς· Ἀκούσατε
τῆς ἐμῆς βουλῆς, κόμητες, καὶ τὸ λοιπὸν
τοῦ στρατοῦ, ἐπεὶ τὰς σφῶν πατρίδας κα-
ταλειποῦτες ἐνταυθοῖ παρεγενόμεθα, καὶ ἡ
προκειμένη μάχη πρὸς ἀνδρικότατον βασιλέω⁸⁸
ἴσθι, καὶ ἄρτι μὲν τοὺς τῆς βασιλείας ὀλακας
ἀναδεξάμενον, πολλοὺς δὲ πολέμους ἐπὶ τῶν
πρὸ αὐτοῦ βεβασίλευκότων γενικηκότα, καὶ με-
ρίστους ἀποστάτας δορυαλώτους αὐτοῖς προσ-
ενηροκότα, ὀλοφύχως χρῆ τῆς μάχης ἀνθέξασ-
θαι⁸⁹. Καὶ εἰ τὴν νικῶσαν ἡμῖν ἐπιψηφισίται
ὁ⁹⁰ θεός, οὐκ ἔτι χρημάτων ἐν χρεῖα ἐσόμεθα.
Χρῆ τοιγαροῦν (88) τὰς μὲν σκευὰς ἀπάσας ἐμ-
πρῆσαι, τὰς δὲ δολιχὰς διατρήσαντας (89) κατὰ
τοῦ πειλάγου ἀφείναι, καὶ οὕτω τὴν μετ' αὐτῷ⁹¹
ἀναδέξασθαι μάχην, ὡς τηλικαῦτα γεννηθέντος
καὶ τεθνηξομένου. Ἐπὶ τούτοις κατένευσαν
ἅπαντες.

A filii Leo et Nicephorus. Commodum sub id tempus
quo juniores pugnam urgebant, redierunt a Roberto
quos ad eum missos e castris ad Charzanen metatis
113 superius diximus, responsa ejus ad impera-
turis interrogationes talia reputantes: Ego, in-
quiebat, contra tuam majestatem non suscepi expe-
ditionem hanc, sed arma justa sumpsit, animo ulci-
scendi injuriam affini meo Michaeli factam. Quod
si tu pacem mecum velis, amplector hoc et ego, modo
ea quæ tibi per legatos meos exponi curabo, inducas
in animum perficere. Ita ille. At ejus legati peti-
runt res quæ concedi nullo modo possent, utpote
Romano imperio perniciosæ. Postulatorum tamen
invidiam sublevabat Robertus cumulatione promissio-
num ingentium: adeo ut, si quæ peteret da-
rentur, confirmaret se Longobardiam ipsam imperio
imputaturum et non nisi precario aut beneficiario
ab imperatore possessorum jure. Verum ea parum
ex animo dici apparebat, ostendique duntaxat ad
obtentum excusationemque in vulgus: tanquam
per se haud stetit quin pax componeretur, qui
ad tam sibi damnosas condiciones descendisset:
unde futurum erat ut secuturi prælii causa omnis
atque invidia in imperatorem conferretur. Tali sus-
picionem de malo et subdolo Roberti animo, disjecta
consensu procerum compositionis tractatio est. Ab
hac repulsa Robertus comites omnes qui cum ipso
militabant convocans, in hunc modum ipsos allo-
quitur: Scitis quam a Botaniate Nicephoro injuriam
passus sit consocer meus Michael Augustus: quaque
ignominia fuerit ab eodem affecta filia mea Helena,
una cum ipso regia expulsa. Hujus, si meministis,
doloris sensus nos patria excivit; jam tum cum ad-
huc regnaret ille auctor injuriæ Botaniæ. Verum
ex eo tempore converso illic orbe rerum, objicitur
armis nostris pro veteri novus, et cum rebus cæteris,
tum ætate rigens ac florens imperator, pens adhuc
adolescens ille quidem, at longe supra quam sperari
a juvene poterat, subactus experientia longa bellica-
rum rerum. Qui cum ideo ego nequam quam perfun-
ctorie aut vulgari duntaxat attentione conatave ca-
pessendum bellum arbitror, verum cum exquisita
ratione militaris disciplinæ atque ordinis: cujus rei
magna pars sita est in imperio unius religiosissime
D servato. Ubi enim multi simul imperant, necesse est

pugnantium sententiarum conflictus existere, ex quibus non oriri perturbatio non potest. Opus igitur est
esse aliquem unum ex nobis cui cæteri obediant; qui tamen suo ipsius judicio nimium non tribuat, sed alio
in consilium adhibeat, sententiasque amplectatur quæ optimæ a quovis proferentur. Atque istum ad

Varie lectiones ex cod. Coislin

⁸³ τῶν ἐφ' ἡμῶν τοὺς λοιποὺς ἐπακούειν. ⁸⁴ ἀσυμβούλως. ⁸⁵ ταύτην οὖν τὴν βουλὴν. ⁸⁶ ἀκχιζόμενος.
⁸⁷ αὐτό. ⁸⁸ βασιλέα. ⁸⁹ ἀνθέξασθαι. ⁹⁰ Deest vocula ὁ. ⁹¹ αὐτοῦ.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(88) Χρῆ τοιγαροῦν. Guillelmus Apuliensis:
Castra cremata veniente die dux providus horum,
Ut duce digresso fas sit irrumpere nulli.

(89) Τὰς δολιχὰς διατρήσαντας. Malaterra,
lib. III, cap. 27: Dux vero videns belli certamen
imminere, ut suis omnem spem fugæ auferendo ad

defensionem sui ardentius inflammaret, naves suas
a mari projectas omnes combussit, ne forte cum
acrius prælium nostris immineret, timidi certamen
declinando, spe transmeandi, illorsum transfuge-
rent.

αὐκῆν oportebit unumquemque, quid sibi veniat in mentem libere sincereque proponere. Deinde vero deliberatione conclusa sententiam quæ prævaluerit, ad ductoris arbitrium, sine ulla dubitatione exsequi. Agite ergo, ite in suffragia, eligite quemcunque utilissime præfuturum autumabitis. En ego eum agnoscam quicumque erit; et quidquid præscripserit faciam. Probata est magno audientium assensu tum orationum modestia Roberti. Datisque sortibus summa consensione omnium electus in ducem supremum, præpositusque cunctis idem ille est. At is delatum honorem callida simulatione recusare videbatur, sic studia sibi faventium magis accendens: **114** et quem tanta fraudulentarum artium serie principatum ambiebat, nunc ista oblata repudiatione fucosa validius prensans certiusque sibi firmans. Ergo ubi multas veteratorie prætexuit refugiendi summi loci causas, quas eo animo eoque artificis proponebat omnes ut plane contrarium persuaderent: tandem ut videri voluit expugnata constantia, tanto procerum consensui victas manus invitus scilicet dedit. Quando et reliquam hanc ad ipsos orationem iu hunc modum pertexuit: *Audite meum consilium, comites militesque reliqui. Quandoquidem relicta omnes patria huc progressi stamus in procinctu ad decernendum acie cum imperatore bellicosissimo, qui nuper admodum adeptus regnum nihil utique sibi faciet reliqui ad omnem artem conatumque, quo auspicia principatus sui potius honestet victoria celebri, quam probrosa clade dedecoret. Est autem illi non insuetum vincere, qui sub prioribus Augustis multa et magna bella confecerit, tyrannosque non paucos victos acie captosque adduxerit. Quoniam hæc, inquam, ita sunt toto animo totoque pectore, nobis arbitror hanc pugnam esse capessendam, omnium securis rerum aliarum præterquam victoriæ; quam si Deus annuerit, abunde divites copiosaque instructi erimus ut præterquam inconsulti, etiam exilis angustique sit animi ex parcimonia præsentis sibi in tempus istud velle consulere. Non enim jam dubitabo dicere quid velim, quidve necessarium factu arbitrer. Plane oportet, itaque jubeo, vasa suppellectiliæque nostra cuncta comburere: onerarius vero perforatas et cum onere perituras, in mare trudere: sicque cum Alexio pugnare tanquam ibidem modo natos, moxque morituros. Annuerunt his simulis singuli.*

Talia versabat animo, consulebat, agebatque Robertus: alia e contrario Alexius, magis etiam varia excogitataque acutius. In eo conveniebant ambo tamen, quod continerent uterque adhuc exercitum: per illam moram exquisitione attentissima indagantes pro se quisque quænam esset ratio vincendi certissima. Imperator quidem spem in stratagemate ponebat, quo se hostes conclusurum in medio crediderat. Auxilia videlicet universa, cunctam, inquam, sociarum gentium militiam circumducere clam hostili exercitui parabat, jussosque legere maris littus quam longissimo circuitu quo facilius Roberti providentiam fallerent, in eum se locum quam occ. altissime conferre imperabat, unde impetum a tergo facere in hostes aversos possent, eodem tempore quo ipse cum cætero exercitu a fronte Robertum adoriretur. Qui quidem Robertus tabernaculis vacuis relictis, pontem nocte transgressus (numerabatur tum octava supra 10 Octobris dies, indictione quinta) in templum antiquitus exstructum prope mare, in nomine martyris Theodori se contulit cum exercitu suo universo: ibique per totam noctem propitiato precibus numine, immaculata divinaque mysteria percepere. Inde ad instruendam aciem versus, in ea ipse media sibi delegit cepitque locum. Cornu quod mare specta-

Ἄλλὰ τοιαῦτα μὲν τὰ τοῦ Ῥομπέρτου διανοήματα τε καὶ βουλευµατα· ἄλλα ταυτὰ ⁶³ τοῦ αὐτοκράτορος ποικιλώτερα τε καὶ ὀξύτερα. Συνείχον ὁ ὁµως οἱ δηµαγωγοὶ ἄµφω τὰ στρατεύµατα, στρατηγίας καὶ δηµαγωγίας περὶ βουλευόμενοι, ὅπως μετ' ἐπιστήµης δηµαγωγῆσαιεν, καὶ στρατεύσοιντο. Καὶ ὁ μὲν αὐτοκράτωρ ἀφῆνης νυκτὸς ἐξ ἑκατέρου μέρους ἐπεισεσεῖν ⁶⁴ τῆ τοῦ Ῥομπέρτου παρεµβολῆ σκεπτόµενος, τὸ μὲν ἐθνικὸν ἅπαν ⁶⁵ στρατεύµα ἀπὸ τοῦ ὀπισθεν μέρους· ἐπέτρεψε προσβαλεῖν διὰ τῶν ἀλυκῶν διελθόντας, καὶ πλείονα τὴν ὀδοπορίαν ἀναδέξασθαι αὐτοὺς διὰ τὸ ἀνύποπτον οὐκ ἀπηήνατο· αὐτὸς δὲ ἀπὸ τῶν ἐμπροσθεν, ὀπηλίκα γινώθῃ ἐφθακτάς τοὺς ἀποσταλέντας, ἠθούλετο προσβαλεῖν τῷ Ῥομπέρτῳ. Ὅς κενὰς τὰς σκηνὰς καταλιπὼν, καὶ νυκτὸς διὰ τῆς γερφύρας διεληλυθὼς (ὀγδόη δ' ἦν πρὸς τῆ δεκάτῃ τοῦ παριπεύοντος ⁶⁶ μηνὸς Ὀκτωβρίου, ἐπινημέσεως πέμπτη:) τὸ παρὰ τὴν θάλατταν ἐπ' ὀνόματι τοῦ μάρτυρος Θεοδώρου πάλαι ἀνοικοδομηθὲν τέµενος κατέλαβε κατὰ (66) παντὸς τοῦ στρατεύµατος. Καὶ δι' ὅλης νυκτὸς τὸ θεῖον ἐξευμενίζόμενοι, τῶν ἀχράντων καὶ θείων µυστηρίων (90) μετελάμβανον. Εἶτα τὰς ἰδίας καταστήσας φάλαγγας, τὴν μέσσην εἴλετο ⁶⁷ τοῦ συντάγματος χώραν, τὸ ἐξ γὰρ πρὸς θάλατταν κέρας τῷ Ἀµιχέτῃ ⁶⁸ (91) ἐπέτρεψε κόμῃτι ⁶⁹

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

⁶³ ἀλλὰ δ' αὐτά. ⁶⁴ ἐπεισεσεῖν. ⁶⁵ Deest vox ἅπαν. ⁶⁶ ἐληλυθὼς. ⁶⁷ παριπεύοντος. ⁶⁸ μετὰ. ⁶⁹ εἴ- γετο. ⁷⁰ Ἀμιχέτῃ.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(90) *Τῶν θείων µυστηρίων.* Malaterra, *Mane C* autem facta, dux ipse lucis crepusculo, omnesque nostri surgentes cum summa devotione hymnos Dei cum missarum celebratione audiunt, presbyteris compunctive confitentes peccata, muniantur sacra Viatici ministeriis.

(91) *Τῷ Ἀμιχέτῃ.* Meminit Amicetæ comitis anonymus Barensis in Chron. an. 1068: *Obiit*

κόμης δὲ αὐτῶν τῶν ἐπιφανῶν γενναίος, καὶ χεῖρα, ἅμα καὶ γνώμην, θάτερον δὲ τῷ υἱῷ αὐτοῦ Βαϊμούντῳ, τὴν ἐπικλήσιν Σανίσκῳ. Τούτων ἑαυτοκράτωρ αἰσθόμενος δεινὸς ὢν τὸ συνοίσον ἐν ὁσίᾳ εὐρηχέαι ῥοπῇ μεθαρμοσάμενος ἐξυτὸν πρὸς τὸ συμπεσεῖν, αὐτοῦ που κατὰ τὸ πρᾶν ἐπὶ τὴν θάλασσαν ⁷¹, τὰ; παρατάξεις κατέστησε. Καὶ διελὼν ⁷² τὰ στρατεύματα. τοὺς μὲν ἐπὶ τὰς σκηνὰς τοῦ Ῥομπέρτου ἀπερχομένους Βαρβάρους τῆς ἕρμῆς οὐκ ἀνέκοψε, τοὺς δὲ ἐπὶ τῶν ὤμων τὰ ἐτερόκοπα φέροντας ξίφη παρακατασχὼν μετὰ τοῦ σφῶν ἀρχηγοῦ τοῦ Ναμπίτου ἀποβάντας τῶν ἵππων ἐμπροσθεν ἐκ μικροῦ διαστήματος προπορεύεσθαι στοιχηθὼν ἐπέτρεψε· τοῦτο δὲ γένος ἀσιδοφόρον ξύμπαντες ⁷³. Τὸ δὲ λοιπὸν τοῦ στρατεύματος εἰς φάλαγγας διελὼν, αὐτὸς μὲν τὸ μεσαίτατον εἶχε τῆς παρατάξεως, δεξιόθεν δὲ καὶ ἐξ εὐωνύμου φαλαγγάρχας τὸν Κάισαρα Νικηφόρον τὸν Μελισσηνὸν ἐπέστησε, καὶ τὸν καλούμενον Πακουριάνου, καὶ μέγαν δομέστικον. Τὸ δὲ μεσαίτατον αὐτοῦ τε καὶ τὸν ⁷⁴ περὶ ῥαδιζόντων Βερβάρων, ἱκανοὺς εἶχε στρατιώτας τῆς τοξείας εἰδήμονας, οὓς κατὰ τοῦ Ῥομπέρτου προεπέμπειν ἠβούλετο, ἐπιτρέψας τῷ Ναμπίτῳ, ὄπην ἕνα βούλονται πρὸς τοὺς Κελτοὺς ἐξιπάσασθαι, καὶ αὐτὸς ὑποστρέφειν, χώραν αὐτοῖς ἐξ ἐφόδου διδίνειν ἐφ' ἑκάτερα σχιζομένους, εἴτε αὐτὸς συνεχίζεσθαι καὶ συνεχίζοντας πορεύεσθαι. Οὕτω γοῦν τὸ ἅπαν διατυπώσα; στρατεύμα, αὐτὸ, ⁷⁵ μὲν κατὰ μέτωπον ἴετο τῶν Κελτικῶν στρατευμάτων τὴν ἡῖνα παραθέων· οἱ δὲ ἀπὸ σταλέντες; Βάρβαροι τὰς ἀλυκὰς διαλυθότες; ἐπεὶ καὶ οἱ ἐντὸς τοῦ Ἀυρᾶχίου τὰς πύλας ἀνεπέασαν, τοῦτο αὐτοῖς τοῦ αὐτοκράτορος ἐπισκήψαντος, ἐν ταυτῷ ταῖς Κελτικαῖς σκηναῖς προσέβαλον ⁷⁶. Κατ' ἀλλήλων δὲ τῶν δῆμαγωγῶν ἐρχομένων ἀποσπάδας ἀποστέλλον ὁ Ῥομπέρτος; ἱππασίας ἐκέλευε ποιεῖσθαι, εἰ που ἐκεῖθεν ὑποσῶραί τινες δυνήθειεν τοῦ Ῥωμαϊκοῦ στρατεύματος. Ἄλλ' οὐδ' ὁ βασιλεὺς πρὸς τοῦτο ἀνεπατήσκει ⁷⁷. Ἐπεμπε δὲ μᾶλλον καὶ συχνούς ἀντικαταστησομένους αὐτοῖς πελταστάς. Ἀκροβολισμοῖς ⁷⁸ οὐκ μετρίοις; ⁷⁹ ὁμοφωτέρων κατ' ἀλλήλων χρησαμένων, ἐπεὶ καὶ ὁ Ῥομπέρτος; ἡρέμα τοῦτοις εἶπετο, καὶ τὸ μεταίχμιον ἤδη ἀπεστενωτο διάστημα, τῆς φάλαγγος τοῦ Ἀμικέτου ⁸⁰ προεκδραμόντες περὶ καὶ ἵππεῖς περὶ τὸ ἄκρον τῆς παρατάξεως; τῆς τοῦ Ναμπίτου προσέβαλλον. Γενναίωτερον δ' αὐτῶν ἀντικαταστάντων παλίνροιοι ⁸¹ γεγόνασιν, ἐπεὶ οὐ πάντες λογάδας ἔσαν, καὶ θαλάσση αὐτοῦς ἐπιβρέψαντες ἀπὸ τοῦ

bat Amicete commisit, **115** viro inter comites illustri manique juxta ac consilio prompto. Alteri Baimundum praesesse voluit, suum filium, cognomento Saniscum. His imperator compertis pro ea ingenii promptitudine qua valebat maxima ad pervidendum uno intuitu quid facto esset opus, seque momento ad occasionem opportunitatem transformandum; ibidem ubi forte tum fuit, per jugi declive praeter maris oram aciem et ipse suam explicat; divisisque quas secum retinuerat copiis (nam Barbaros qui ad circumveniendum Robertum invadendaque a tergo ejus castra ire ceperant, revocandos non putavi) eos tantum qui ancipites in humeris gladios gestant, destinatos licet et ipsos circuittoni castrorum hostilium, retinuit; mutatoque imperio praecipit omnes omissis equis cum duce ipsorum Nampite ante universam aciem modico intervallo directos in seriem procedere. Sunt hi omnes clypeis muniti. Reliquum exercitum in phalanges distribuit, totius ipse aciei insidit medium, a dextris sinistrisque Nicephorum legionibus praefecit, Melissenum Caesarem, et magnum domesticum, qui Pacurianus vocabatur. Occultaverat vero tam intra intimum phalangis suae quam in medio agmine Barbarorum illorum quos diximus jussos equis descendere in hostem ivisse pedites, certos manipulos satis numerosos jaculatorum optimorum, quos repente in Robertum immittere cogitabat: mandaveratque Nampitae, ut cum plenum ostendisset hostibus speciem mox in ipsos irrup-turi, retrocederet statim, laxatisque in latus utrum-que ordinibus suorum sagittariis locum daret erupturis, moxque iterum suos in unum cogeret, junctisque mutuo protectos clypeis, ire prorsum juberet. Ipse imperator e regione frontis ipsius aciei Francicae, maritimam obibat oram. Interim Barbari ad circumveidendum missi littoralem emensi tractum captoque circuitu, cum Dyrriachiensibus imperatoris jussu ad id ipsum egressis juncti in castra Francica impetum fecere. Jam vero ambo summi utriusque partis duces in se invicem infesti vadebant, instructis aciebus. Et Robertus quidem turmis levium equitum identidem submissis, velitationibus delibabat universam pugnam, in id maxime intentus, ut isto, si posset, modo, fervidiores aliquos ex Romani exercitus eliceret corpore. Nec fefellit imperatorem astus. Ergo is diligenter cavet,

Variae lectiones ex cod. Coislin.

⁷⁰ Deest vox κόμητι. ⁷¹ θαλάττης. ⁷² διελθών. ⁷³ ἅπαντες. ⁷⁴ τῶν. ⁷⁵ αὐτοῖς. ⁷⁶ προσέβαλλον. ⁷⁷ ἀνεπέπτικαι. ⁷⁸ ἀκροβολισμοῦς. ⁷⁹ μετρίους. ⁸⁰ Ἀμικέτου. ⁸¹ παλίνροστοι.

Car. Dufresnii Du Cangii notae.

Argyro Proedro, et Apochara Catap. et Amicetta intravit Iuvenacie. Idem videtur qui Amicus comes non semel appellatur a Guillelmo Apul. et in rescripto quodam Rogerii Apuliae ducis et Boemundi fratrum, an. 1090, pro Bantino monasterio in Apulia, quod ita subscribit, *Amicus gratia Dei inclitus comes.* Exstat illud apud Baronium, hoc anno n. 17 et 18, apud quem sit praeterea mentio

Goffredi, Amici comitis filii, in altero Urbani II. PP. Diplomate. Ab Amico regem Croatiae captum habetur in Archivo monasterii SS. Cosmae et Damiani Jadrensis, apud Joan. Lucium lib. II *Hist. Dalmat.* cap. 10, et in Vita Joannis Traguriensis episcopi: *Anno 1075 tempestate qua comes Amicus regem Croatiae cepit.* Sed de Amico comite, et ejus familia, plura mox ad pag. 117.

cetratis extra ordinem objectis equitatu sistendo, ne sua inde turbaretur phalanx. Conserebantur ergo inter cetratos nostros Robertique velites proœmiales pugnae, jaculationibus non creberrimis: donec Roberto sensim suos assectante campus inter acies medius magis ac magis aretabatur. Jamque Ameceti phalanx peditatu juxta equitatuque totum emenso spatium, Nampite agmen **116** invaserat, atque adeo barangis fortissime resistentibus aversa in fugam fuerat; neque enim eximii militibus tota constabat. Illi ergo in mare fuga delati ad collum usque immergebant se fluctibus, studio contingendi Romanas Venetasque naves, in quibus profugium frustra sperabant pelebantque: quando Gaita, ut quidam auctores tradunt, Roberti conjux, in bellum secuta virum, Pallas altera, licet non Minerva, conspicata fugientes, acri fixos intuitu magna voce increpuit lingua patria tantum non Homericum illud inclamans: *Este viri, quoniam usque fugam tendetis inierem*. Qui cum haud siterentur clamore, ipsa longa in manum hasta correpta totis effusis habenis ignavos infesta persequitur. Ea re illi animadversa, colligunt sese in pugnamque se mutuo ad officium adhortati redeunt. Simul vero bipennigeri et ipse ductor eorum Nampites ardore pugnandi et successu primo per imperitiam elati, longo jam intervallo a Romanis disjuncti legionibus conserere festinabant manum cum ipsa Gallorum acie; quibus et suo et aliorum judicio nequaquam inferiores in belligerando haberi solent; eos Robertus contra venientes speculatus facile coniecit ex celeritate gradus, ex magnitudine percursi spatii, ex gravitate armorum, defatigatos ac anhelitu sublimi esse oportere. Ergo insilire in ipsos jubet globos quosdam peditum, qui eos degustatos, ubi longe mollius quam pro incensus audacia resistentes sentiunt, facile admoto et ingeminato impetu cunctos ad unum delent, quibus tuendi loci animus aut cura supersuit. Cæteri fugam intenderunt versus templum summi cœlestis militiæ principis Michaelis, in quod, quanta loci capacitas fuit, constipati sunt quamplurimi: quos sacra ædes capere haud potuit, ascensum in lectum ejus ac fastigium moliti tutos ibi se miseri credebant; verum Latini igue immisso ipsos cum

τραχήλου ταῖς νηοῖ τοῦ Ῥωμαϊκοῦ καὶ Βενετικῶν στόλου πελάζοντες, ἐκεῖθεν ἤτοῦτο τὴν σωτηρίαν, καὶ παρ' ἐκείνων οὐ προσεδέχοντο. Ἡ δὲ γὰρ Γαῖτα (92), ὡς λόγος τίς φησιν, ἡ τοῦ Ῥομπέρτου σύννευος αὐτῷ συστρατευομένη, Παλλὰς ἄλλη, κἄν μὴ Ἀθήνην, θεασαμένη τούτους φεύγοντας, δριμύ τούτους ἐνατενίσασα ⁸⁸, κατ' αὐτῶν μεγίστην ἀφείστα φωνὴν, μονοῦ τοῦν ⁸⁹ Ὀμηρικὸν ἔπος τῇ ἰδίᾳ διαλέκτῳ λέγειν ἐψάκει· *Μέχρι πόσου φεύξεσθε; στήτε, ἀνέρες ἔστε*. Ὡς δὲ ἐτι φεύγοντας τούτους ἐώρα δόρυ μακρὸν ἐναγκαλισαμένη, ὄλους ῥυτῆρας ἐνθούσα κατὰ τῶν φευγόντων ἵεται. Τοῦτο θεασάμενοι καὶ ἑαυτῶν γεγονότες, αὐθις πρὸς μάχην ἑαυτοῦ; ἀνεκαλέσαντο. Ἐπεὶ ⁹⁰ δὲ οἱ πελεκυφόροι (93) καὶ αὐτὸς ὁ τούτων ἀρχηγὸς ὁ Ναμπίτης δι' ἀπειρίαν ⁹¹ καὶ θερμότητα δέξτερον βεβαδικότες, ἱκανὸν τῆς Ῥωμαϊκῆς παρατάξεως ἀπέστησαν, σπεύδοντες ξυμβαλεῖν ⁹² ἐν ἔσθθ θυμῷ τοῖς Κελτοῖς (καὶ γὰρ οὐχ ἤττον ἐκείνων περὶ τὰς μάχας, καὶ οὗτοι ἐκθυμότεροί εἰσι, καὶ τῶν Κελτῶν ἐν τούτῳ τὸ ⁹³ μέρει μὴ ἀποδόντες), κεκοπιακότες τούτους ἤδη καὶ ἀσθμαίνοντας ὁ Ῥομπέρτος θεασάμενος, καὶ τοῦτο ἀπὸ τε τῆς ὀξείας κινήσεως, τοῦ τε διαστήματος βεβαιωθεὶς καὶ τοῦ ἀχθῶς τῶν ὀπλων, τι ἄς τῶν πεζῶν ἐπέσκηψε κατ' αὐτῶν εἰσπηδήσαι. Οἱ δὲ προκεκμηκότες ἤδη μαλακώτεροι τῶν Κελτῶν ἐφαίνοντο. Πίπτει γοῦν τρηκτικὰ τὰ βάρβαρον ἅπαν, καὶ ὅσοι τούτων ἐσώθησαν περὶ τὸ τέμενος (94) τοῦ ἀρχιστρατήγου Μιχαὴλ προσπεφυγότες, οἱ μὲν καὶ ὀπίσθους ἐξεχώρει τὸ τέμενος ἐντὸς εἰσῆσαν, οἱ δὲ ἄνωθεν τοῦ τεμένους ἀνελθόντες εἰστήκεσαν, τὴν σωτηρίαν, ὡς φωνοῦ, ἐκαίθεν πραγματευόμενοι ⁹⁴. Οἱ δὲ Λατῖνοι πῦρ κατ' αὐτῶν ἀφέντες, σὺν τῷ τεμένει πάντας κατέκασαν. Τὸ δὲ γὰρ λοιπὸν τῆς Ῥωμαϊκῆς φάλαγγος καρτερῶς πρὸς αὐτοὺς ἀπεμάχοντο. Ὁ δὲ Ῥομπέρτος καθάπερ τις περρωτὸς ἰππότης σὺν ταῖς λοιπαῖς δυνάμεισι κατὰ τῆς Ῥωμαϊκῆς ἐλᾶ, καὶ ὕβεται ταύτην, καὶ εἰς μέρη πολλὰ διασπᾶ. Ἐντεῦθεν οἱ μὲν τῶν ἀντικειμένων ἐν αὐτῷ τῷ πολέμῳ μαχόμενοι πίπτουσιν, οἱ δὲ φυγῇ τὴν ἑαυτῶν ἐπραγματεύσαντο σωτηρίαν. Ὁ δὲ βασιλεὺς Ἀλέξιος καθάπερ τις πύργος ἀκλόνητος ἔμενε, κἄν πολλοῦ τῶν μετ' αὐτοῦ ἀποβαδίσκει ἀνδρῶν καὶ γένει καὶ πείρᾳ στρατιωτικῇ διαφερόντων. Πέπτωκε γὰρ τρηκτικὰ ὁ Κωνσταντῖος (95)

Variae lectiones ex cod. Coislin.

⁸⁸ ἐνατενίσασα. ⁸⁹ ἀφείστα. ⁹⁰ τὸ. ⁹¹ ἐπειδή.

⁹² ἐμπειρίαν. ⁹³ συμβαλεῖν. ⁹⁴ τῷ. ⁹⁵ πραγματευόμενοι.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(92) *Ἡ δὲ Γαῖτα*. Testatur etiam Guillelmus Apul. in hoc prælio Amazonis instar pugnasse Roberti uxorem, et in eo vulneratam: *Uxor in hoc bello Roberti sorte sagitta Quadam læsa fuit, quæ vulnere territa, nullam Dum sperabat opem, se pene subegerat hosti, Navigio cujus se commendare volebat, Instantis metuens vicina pericula lethi: Hanc Deus eripuit, fieri ludibria nolens Matronæ tantæ, tum nobilis et venerandæ.*

(95) *Ἐπεὶ δὲ πελεκυφόροι*. Malaterra loco citato primam istam Varangorum cladem pariter

refert. Contigit vero hoc prælium *feria III, d'è S. Lucæ apostoli et evangelistæ*, an. 1082, ut auctor est Anonymus Barensis, qui Annæ hac in re coniecit. Sed errat Anna, cum ait initium indicti. 4; nam hoc anno mense Octobri currebat indictio v.

(94) *Περὶ τὸ τέμενος*. Ecclesiam S. Nicolai, non Michaelis, habet hoc loco Malaterra.

(95) *Κωνσταντῖος*. Constantius Porphyrogeneta, Constantini Duçæ imperatoris ex Eudocia filius, Michaelis Parapinacæ frater, idem, opinor, qui Zonaræ et Scylitzæ Constantinus. Narrant quippe ii scriptores liberos sex habuisse Constan-

υἱὸς μὲν τοῦ προθεβασίλευκός Κωνσταντίνου τοῦ Ἀ
 δούκα, οὐκ ἰδιωτεύοντος αὐτοῦ ἔτι ἀποτεχθεὶς,
 ἀλλ' ἐν πορφύρᾳ καὶ γεννηθεὶς, καὶ τραφεὶς, καὶ
 ταυίας τῷ τότε καιρῷ βασιλικῆς παρὰ τοῦ πατρὸς
 ἀξιώθει· καὶ ὁ ὁ Νικηφόρος μὲν τὴν κλησιν,
 Συναδηνὸς δὲ τὴν ἐπίκλησιν καλούμενος, ἀνὴρ γεν-
 ναῖος, καὶ ὠραιότατος ⁹¹, καὶ σφαδάζων πάντιον
 ὑπερτερῆσαι κατὰ τὴν ἡμέραν ἐκείνην μαχόμενος.
 Μεῖο' οὖν ὁ ἦδη βῆθεις Κωνσταντίος περὶ κήδους
 ἐπὶ τῇ ἰδίᾳ ἀδελφῇ πολλαῖς ὠμίλει· ναὶ μὴν καὶ ὁ
 τοῦ Παλαιολόγου πατὴρ Νικηφόρος, καὶ ἕτεροι τῶν
 ἐπιφανῶν· πλήττεται γάρ καὶ ὁ Ζαχαρίας καιρίαν
 κατὰ τοῦ στέρνου, καὶ τὴν ψυχὴν ἅμα τῇ πληγῇ
 ἐπαφίσει, καὶ ὁ Ἀσπέτης ⁹², καὶ πολλοὶ τῶν λο-
 γάδων. Τῆς δὲ μάχης μὴ διαλυομένης, ἐπεὶ τὸν
 βασιλεῖα ἐώρων ἔτι ἀντικαθιστάμενον, ἀποκρθέντες
 τινὲς τῶν Λατίνων τρεῖς, ἀφ' ὧν εἷς ὁ ἦδη βῆθεις
 Ἀμικέτης ⁹³ ἦν, ὁ δὲ Πίτρος τοῦ Ἀλφια (96),

A templo pariter concremarunt universos. Interea
 caetera nostrorum phalanx praclare ac genere
 repugnabat Gallis. Donec Robertus velut alatus
 quidam eques, cum omnibus suis simul copiis in-
 eluctabili insiliens impetu, Romanam loco movet et
 in multas partes discerpit aciem. Duces milites-
 que qua in vestigio cæsi, qua in fugam abacti
 variam. At imperator Alexius nihil secius velut
 fundatissima turris quæpiam exstabat alte in
 campo, dimicans fortissime, stragem licet circa se
 undique virorum cernens, tum nobilitate generis,
 tum experientia bellicarum rerum, valde insignium.
 In iis erat Constantius, Constantini Ducæ quondam
 Augusti filius, patre jam Imperatore genitus,
117 in purpura natus nutritusque, quin etiam
 B jam tum imperatoria a patre tenia dignatus. Ceci-
 dit et Nicephorus cognomento Synadenus, juvenis
 forma præstans, et illo præcipue die ausis factisque

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

⁹⁰ Deest vocula ὁ. ⁹¹ Desunt voces καὶ ὠραιότατος. ⁹² Ἀσπέτης. ⁹³ Ἀμικέτης. Sic semper.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

unum, tres masculos, totidem sequioris sexus :
 ex masculis Michaelen et Andronicum parentibus
 privatis natos, Constantinum patre jam imperatore,
 ideo Porphyrogenetam dictum, et ornamentis
 imperatoriis a patre donatum. Is a Nicephoro Bo-
 taniata contra Turcos Orientem incurstantes cum
 imperio missus, conciliatis militum animis,
 purpuram induit, a quibus postea Nicephoro
 traditus, in monasterium trusus est, et in insulam
 relegatus. Botaniata in ordinem acto, priori condi-
 tioni restitutus, Alexio militavit, ac demum in prælio
 Dyrrachino cæsus vitam amisit. Guillelmus Apul.
 Occidit hoc bello regni spoliatus honore
 Constantinus, et est subhumatus honore decenti.
 Ubi Constantinum ait spoliatum honore regni, quia
 vivo patre, ut refert hoc loco Anna, imperator
 acclamatus fuerat. Hanc etiam Porphyrogenetæ
 eadem attigit Zonaræ, de hac clade scribens : Καὶ
 ἤττηθεις ἀκαεῶς ἔφυγε, πολλῶν ἐκεῖ πεσόντων, οὐ
 τῶν τυχεύων μόνον, ἀλλὰ καὶ τῶν ἐν ὑπεροχαῖς
 καὶ βασιλείου τυχευόντων ἐξ αἵματος. Id attigit
 præterea Glycas.

(96) Πέτρος τοῦ Ἀλφια. Petrus ille, Francigena
 Orderico lib. vii, pag. 645, dicitur, deinceps sese
 adjunxit Alexio, cujus ille opera variis in negotiis
 usus legitur apud Annam lib. v, et cum Francis
 proceribus qui an. 1097 expeditionem Hierosoly-
 mitanam aggressi erant, dum per Thraciam et
 Byzantii fines iter faciunt, Constantinopoli in Sy-
 riam profectus est, uti narrat eadem Anna lib. xi.
 Petri cognomen tam varie apud Scriptores rerum
 Hierosolymitanarum exaratum invenitur, ut fami-
 liæ et gentis vestigium ex iis agnosci vix queat :
 etsi erunt forte qui Aliphæ, seu Alifæ, Samii ce-
 lebris quondam oppidi, dominium obtinuisse cen-
 sæbunt, cum Normanni provinciam istam occupa-
 runt, eoque deturbatum a Wiscardo aut Rogerio
289 transiisse in partes Alexii imperatoris, indeque
 cognomen retinuisse : sed Aliphæ oppidum Nor-
 manno alicui proceri paruisse non tradunt istius
 ævi historiographi. Apud Tudebodum, edit. Du-
 Chesnianæ lib. ii, Petrus de Aluph; apud Bal-
 dricum, lib. ii, et Ordericum, ix, Petrus de
 Alfia nuncupatur. Tudebodus editionis Bongarsianæ;
 Robertus Monachus, lib. iii; Guibertus lib. iv,
 cap. 1, Petrum de Alpibus appellant. Sane exstat in

provinciæ comitatu, in vicaria Barjolensi, castel-
 lum vetus in veteribus chartis de Alpibus, et inco-
 lis Aulps hodie vocitatum, quod Sibylla, Gaufredi
 deti de Agouto. Treti et Toloni domini, filia unira,
 testamento suo 14 Aug. anni 1261, in familiam Bla-
 cassiam, a qua etiamnum hac tempestate posside-
 tur, transfudit, institutis hæredibus Blacasseto et
 Guillelmo de Bellodinari fratribus, Bonifacii Bla-
 cassii cognati filiiis, quos pueros penes se educarat,
 sibi que invicem substituit, uti ex Legendario
 Ecclesiæ Tolonensis docemur. Ab hoc castro, Pe-
 tri derivatum cognomen in Historia Gallobyzantina
 statuissæ me libens agnosco, nec discedo omnino
 ab sententia, cum hanc firmare videatur Amici
 comitis, de quo paulo ante egimus, cum Petro con-
 sanguinitas, quos iisdem constat parentibus, e-
 ademque familia prognatos. Amicorum porro, vel,
 si mavis, Amiciorum gens, non Normannica, sed
 Provincialis fuit, ex qua exstitit Giraldu Amici
 Gravesonis in Tarasconensi vicaria dominus, qui a
 Nostradamo an. 1150, memoratur; ille, opinor,
 qui Adela Raynerii de Castellari et Garcennæ
 Forcariensis filiam matrimonio sibi junxit, ex
 quo prodiit Guillelmus comes Forcalariensis, vul-
 go Adela filius, ex matre, cognominatus. Fallitur
 enim Antonius Rufius in Hist. comitum provinciæ,
 dum ait Adela, Bertrandi comitis filiam fuisse,
 cum repugnet acta varia, quæ asservantur in
 Archivo regis Christianissimi, in quibus Guillel-
 mus, Raynerii gener dicitur. Subscribit præterea
 Diploma Rainundi comitis Tolosani, an 1088. Gui-
 raudus Amicus, in tom. viii Spicilegii Acheriani,
 pag. 160; Petrus Amici, et Berengarius Amicus
 chartam aliam Petri regis Aragonum et Mariæ Montis-
 pessel. an. 1204, ibid. pag. 218 et 219. Jam vero
 ad stabiliendam nostram de Petri et Amici familia,
 et consanguinitatis affinitate conjecturam, præstat
 utriusque stemma, quantum ex Guillelmo Apuliansi
 delibare id licuit, perstringere. Petro et Amici pa-
 tri communis fuit parens. Petrus comitis titulo a
 Guillelmo donatus, et inter Francos et Normannos,
 qui primi in Italia sedem fixerunt, ditior habitus,
 ab Humfredo comite, et Drogone Humfredi fratris
 postea victus et capus, liberus habuit Goffridum et
 Petrum. Goffridus prior vita excessit, relicto filio
 impubere Richardo, cujus quoad suæ licet ætatis,

(a) Arch. Reg. Tolosa, sacco 12, tit. 15; sac. 17, tit. 9; sac. 20, tit. 52.

fortibus magnopere affectare visus laudem pugna-
toris generosissimi omnium. Cum hoc modo dictus
Constantius de nuptiis cum sorore ipsius tractare
crebris congressibus cœperat. Eodẽm quoque ab-
sumptus fato est Palæologus Nicephorus, pater
Georgii, aliique ex illustribus. Quippe Zacharias
ictu lethali trajectus pectus, simul accepit vulnus,
simul animam reddidit. Similiter periit Aspetes,
et eximiorum plerique. Stante tamen adhuc et
vigente nihilominus post tantam cædem prælio,
quandiu scilicet impune exstabat imperator locum

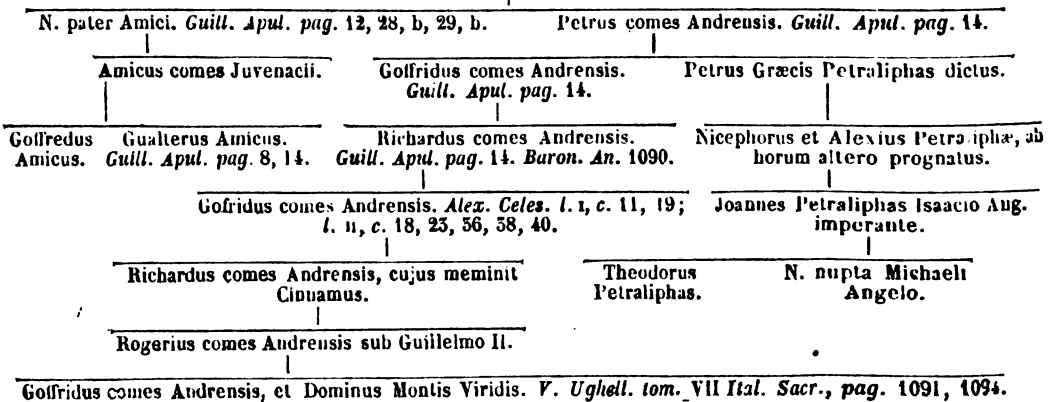
ως αὐτὸς ἐκεῖνος ἔλεγεν, ὁ δὲ τρίτος κατ' οὐδὲν
τούτων ἐλάττων, ὅλους βυτῆρας ἐνδόντες τοῖς ἵπποις,
δύρατα μακρὰ ἐναγκαλιζόμενοι κατ' αὐτοῦ ἴενται.
Καὶ ὁ μὲν Ἀμνηκέτης διημαρτήκει τοῦ βασιλέως,
μικρὸν παρεκκλιναντὸς τοῦ ἵππου· τοῦ δ' ἄλλου
τὸ δόρυ διὰ τοῦ ξίφους ὁ βασιλεὺς ἀπωσάμενος, καὶ
τωνώσας τὴν χεῖρα, παλαί τοῦτον κατὰ τὴν κλεῖδα,
καὶ τὴν χεῖρα τοῦ λοιποῦ ἀποτέμνει σώματος, ὁ
δὲ φρενήρης τε ὢν καὶ ἔδρατος τὴν νοῦν, μηδὲν
ὄλως συγχυθεὶς γοργόττει γυῶμης, ἐν ἀσκέπτῳ
χρόνῳ τὸ δέον συνείει, ὑπτιον ἄμα τῇ πληγῇ ἑαυτὸν

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

patrimonium rexit Petrus patruus. Erat illud potis-
simum in Apulia Peucetia, ubi oppida et castra,
ab avo pleraque in ora maris exstructa, vel instau-
rata, obinebat; Andrum videlicet, Tranum,
Coretum, Barolum, Buxitias, præterea Tarentum.
Quod oppidum cum a Petro repeteret Guiscardus,
qui illud a fratre sibi concessum contendebat, or-
tum est inter illos bellum. Petri partes sectatus est
Amicus, Juvenacii et Spinacioli comes, aut domi-
nus, Petri consanguineus; Amico enim patruus
Petri pater exstiterat, inquit Guillelmus Apul.
Captus in hoc bello Petrus, pace tandem a Guis-
cardo impetrata, oppida quæ perdididerat recepit,
excepto Trano. Sed haud multo post Petrus rursus
in rebellionem delapsus, Jordano Capuano princi-
pi, qui a Guiscardo desciverat, una cum Amico,
Abagelardo Humfredi filio, Roberto comite Montis-
scabiosi, Goffredo de Conversana Roberti fratre, et
aliis adjungitur. Quo in bello Juvenatium Guiscar-
di partes secutum, frustra ab Amico, ejus erat,
et sociis obsidione tentatum 290 est. Pace firmata
inter Jordanum et Guiscardum, cum Amicus Spina-
ciolum, cui filius præerat, amisisset, cum Guiscardo
reconciliatur. Petrus vero, cui Tranum et Taren-
tum abstulerat Guiscardus, recepto Trano, ab
eodem perinde pacem obtinet. Amico, præter Gof-
fredum, filius fuit Gualterus, qui a Guillelmo Apul.
non semel memoratur. Gesta esse hæc bella an.
1082 auctor est Gaufridus Malaterra, lib. iii, cap.

B 53, 54 et 55; quibus exactis et finitis, Petrus et
Amicus cum Roberto in Dalmatiam trajecerunt, uti
hoc loco Anna commemorat. Exincto Roberto,
Petrus ad Alexium transit, mox cum Francis
nobilibus in Syriam profectus, præfecturam in ea
expeditione, et principatum Cæsareæ in Cappadocia
obtinuit. Inde in Græciam reversus, Alexio contra
Boemundum meruit, ac denum Didymotichi in
Thracia fortunæ suæ sedem fixit. Auctor est enim
Nicetas in Man. lib. ii, n. 4, quatuor fratres Petrali-
phas, ex Francica gente oriundos, qui eo ævo Di-
dymoticum incolebant, Manuelli imperatori bello
contra Siculos C. an. 1152 militasse, in quibus
fuere Nicephorus et Alexius Petralipha, de quibus
Cinnamus, lib. v et vi. Quos quidem a Petro de
Alpha, cujus hic mentio fit, prognatos suadet co-
gnomen, et temporis vel annorum ratio. Enimvero
constat Petralipharum familiam in palatio Con-
stantinopolitano primas obtinuisse. Recensentur
enim ab eodem Niceta in Isaacio, lib. iii, n. 8. In-
ter archontes, seu viros urbis primarios, qui in
Isaacium Angelum conspirarunt, Joannes ὁ Πητρα-
λίφας, a quo genus ducebat Theodoros, non semel
ab Acropolita memoratur, cujus soror nupsit Mi-
chaeli Angelo Dyrrachii duci, quod etiam scripsit
Gregoras. Intricatum hoc Petralipharum et Ami-
ciorum stemma retinet subjectus index genea-
logicus.

N. pater Petri. *Guill. Apul. pag. 12, 28.*

ὡς ἐπὶ οὐρανὸν τοῦ ἵππου ἔθετο. Καὶ εὐθύς τὸν χρῶτα τοῦ σώματος μικρὸν παραξέσασα ἢ τοῦ ξίφους ἀκμὴ περὶ τὴν ἀκοὴν παραπεδισθεῖσα τῆς κόρυθος, καὶ τὴν συνέχοντα ταύτην ὑπὸ τὴν γένυν ἱμάντα διασπάσασα, ὡσεὶ ταύτην εἰς γῆν. Τηνικαῦτα δὲ ὁ μὲν Κελτὸς ἐκεῖνος παραθείει ὃν ζῆτο κατακρημνίσαι τοῦ ἵππου, ὁ δ' εὐθύς ὀρθωθείς ἐπὶ τῆς ἐφεστρίδος ἰθαίως ἐκάθητο, μηδὲν τῶν ὄπλων ἀποβαλὼν. Ἄλλὰ καὶ γυμνὸν τὸ ξίφος κατέχων τῆ δεξιᾷ, τῷ δὲ λύθρῳ τοῦ ἰδίου πεφοινιγμένος αἵματος, καὶ τὴν κεφαλὴν ἀπερικάλυπτον ἔχων, καὶ τὴν πυρσὴν καὶ ἠλώσαν κόμην περιπλανωμένην ταῖς ὕψει, καὶ διοκλοῦσαν ⁹¹⁻⁹³ αὐτόν· ὁ γὰρ ἵππος ταραττόμενος καὶ ἀποπτύων τοὺς χαλινούς καὶ φριμάσων, ἀτακτότερον ἐμπέπειν τῷ προσώπῳ τοὺς βοστρύχους παρεσκεύαζεν· ἀλλὰ καὶ ὡς ἐαυτὸν ἀνακλεσάμενος, ὡς ἐνῆν, τοῖς ἐναντίοις ἀντικαθίστατο. Ἐπεὶ δὲ καὶ τοὺς Τούρκους (96') φεύγοντας ἑώρα, καὶ αὐτὸν τὸν Βοδῖνον ἀπολέμητον ὑποχωροῦντα· ὦπλιστο γὰρ καὶ οὗτος καὶ εἰς πολέμου τύπον ⁹⁶ τὴν αὐτοῦ διατυπώσας στρατεύμα κατὰ ταυτήν· ⁹⁷ τὴν ἡμέραν ἴστατο, ὡς ἐπαρήξων τάχα τῷ αὐτοκράτορι, κατὰ τὰς πρὸς αὐτὸν γεγενημένας συνθήκας· ἔκωραδόκει δὲ, ὡς εἴκειν, ἵνα εἰ μὲν τὴν βίτην τῆς νίκης τῷ αὐτοκράτορι δοθεῖσαν γνοίῃ, ἐπιτελεῖη καὶ αὐτὸς τοῖς Κελτοῖς, εἰ δὲ τούναντιον, ἀτρεμῆσθαι τε καὶ ὀπισθόπους γένηται· ταῦτα διαλογιζόμενος, ὡς ἐξ ὧν ἐπεπράχει δῆλον, καὶ τὴν νικῶσαν ἀπάρτι πῶς Κελτοῦς ἔγνωκώς ἔχοντας, ἀγυστος πολέμου τὸ παράπαν, οἴκαδε ἐπαναεδραμῆκει. Ὁ δὲ αὐτοκράτωρ ταῦτα θεασάμενος, καὶ ὡς ⁹⁸ μηδένα τὸν αὐτῷ ἐπαμύνοντα βλέπων, τὰ μετάφρενα καὶ αὐτὸς τηνικαῦτα δίδωσι τοῖς ἐναντίοις. Καὶ οὕτως ἐδίωκον οἱ Λατίνοι τὸ Ῥωμαϊκὸν στρατεύμα.

Ubi vero Turcos fugientes vidit, et Bodinum pugna non tentata recedentem (stetit enim hic in armis eo die instructoque tanquam ad prælium agmine **118** suorum, speciem ostentabat quasi totis viribus pro imperatoris causa dimicaturus esset, juxta pacta conventa quæ inter ipsos intercesserant. Revera tamen sibi parcere decreverat, spectareque quorsum vergeret victoriæ fortunæ, ut si eam quidem haud dubie favere imperatoris partibus cerneret, tunc ipse in victos facili, apud victores gratiosa impressione Gallos impeteret, sin contra eveniret, abstinere pugna, incolumesque in tutum copias reduceret. Talia cogitasse a principio illum ex iis quæ fecit intellectum est. Simul enim satis perspexit stare victoriam a Gallis, bello prorsus ingustato domum strenue se retulit) : ea, inquam, ubi vidit imperator, acque destitutum plane ab omnibus, tergum et ipse tandem hostibus dedit. Sicque jam omni ex parte Latini plane fusum fugatumque Romanum exercitum persequabantur.

Ἁ δὲ Ῥομπέρτος καταλαβὼν τὸ τέμενος τοῦ Ἁγίου Νικολάου, ὅπου καὶ ἡ βασιλικὴ σκηνή, καὶ ἄπασα ἡ σκευὴ τοῦ Ῥωμαϊκοῦ στρατεύματος, ὀπίσθους εὐθυβενεῖς εἶχε τὴν βασιλέα διύκειν ἐκπέπομφεν, ⁹⁹ αὐτοῦ που αὐτὸς ἐγκατεργῶν φανταζόμενος τὴν τοῦ αὐτοκράτορος κατάσχεσιν. Τοιοῦτοι γὰρ λογισμοὶ τοῦτου τὸ ὑπέρογκον ἐξέκαλον φρόνημα. Οἱ δὲ εὐ-

A adhuc obtinens, tres Lat' norum, quorum unus supra nominatus Amecetes fuit, alter Petrus Aliphæ filius, ut ipse affirmavit, tertius, alius quispiam nulla re inferior duobus, totis habenis equo quisque suo laxatis, longis armati hastis in eum incurrerunt. Et Amecetes quidem recta ictum in imperatorem non pertulit, equo paulisper declinante, alterius hastam primo imperator gladio repulit, tum intentis manus nervis vehementem in hostem intorquens ictum, quo ipsam carpi juncturam petiit, manum illius a reliquo abscidit corpore. At tertius imperatorem in fronte percussit; verum ille sibi summe præsens firmo et imperturbato semper animo, quantuslibet circa tumultus et rerum sursum deorsum omnium permistio ferret, ut venientem sensis ictum, abiecit se retro supinum in equi caudam; quo factum est ut summa duntaxat cute frontis perstricta, leviterque delibata mucro cuspidis in prominentem galeæ limbam offensus, lorum quo eadem galea sub mento circum astringebatur abruperit, eamque in terram dejecerit. Tunc Gallus excussisse se imperatorem ex equo ratus, quasi ad præliam procurrat; at ille statim sese erigens firmansque stabili sede in ephippiis, idem qui ante apparuit, arma retinens eadem quæ prius, manumque nudo gladio formidabilem vibrans, cruentatus ille quidem recenti vulnere, nudoque capite, flavaque jam soli exposita coma temere vagante, umbranteque oculos non sine molestia: nam equus efferatus fremcusque ac frenum respuens vehementi concussu cæsariem retro pendentem in frontem averterat: cæterum utcumque erat collegit prout potuit seipsum, hostibusque obvium infra fracta generositate ut prius obtulit.

Ubi vero Turcos fugientes vidit, et Bodinum pugna non tentata recedentem (stetit enim hic in armis eo die instructoque tanquam ad prælium agmine **118** suorum, speciem ostentabat quasi totis viribus pro imperatoris causa dimicaturus esset, juxta pacta conventa quæ inter ipsos intercesserant. Revera tamen sibi parcere decreverat, spectareque quorsum vergeret victoriæ fortunæ, ut si eam quidem haud dubie favere imperatoris partibus cerneret, tunc ipse in victos facili, apud victores gratiosa impressione Gallos impeteret, sin contra eveniret, abstinere pugna, incolumesque in tutum copias reduceret. Talia cogitasse a principio illum ex iis quæ fecit intellectum est. Simul enim satis perspexit stare victoriam a Gallis, bello prorsus ingustato domum strenue se retulit) : ea, inquam, ubi vidit imperator, acque destitutum plane ab omnibus, tergum et ipse tandem hostibus dedit. Sicque jam omni ex parte Latini plane fusum fugatumque Romanum exercitum persequabantur.

At Robertus postquam ipse Sancti Nicolai templum occupavit, ubi augustale imperatoris vasaque et suppellectilia omnia totius exercitus Romani erant, quos valentissimos in suis universis habuit copias ad imperatorem insequendum capiendumque misit, ipse interim ibidem opperiens optatum nuntium, spectatumque conspectum Augusti cap-

Variaelectiones ex cod. Coislin.

⁹¹⁻⁹³ διοκλοῦσαν. ⁹⁶ τύπον. ⁹⁷ ταυτήν. ⁹⁸ Deest vocula ὡς.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(96') Τούρκους. Turcos hoc in bello Alexio militasse auctor est præterea Guill. Apuliensis.

Pars quoque Turcorum cum Graecis interit ingens.

tivi, quod haud dubie futurum augurabatur animo, vir cogitationibus assuetus vastis et spebus immensis. Porro haud segniter quos miscerat operi instabant demandato, Alexium incitatissime secuti usque ad locum vulgari incolarum lingua *Malam costam* appellatum: cujus hic admodum situs ac forma est. Fluit amnis infra, Charsanes dictus; hinc alta exsurgit rupes. Inter utrumque transitus fuit fugientis et sequentium, ibique loci majori velocitate tandem assecutorum imperatorem, quem et hastis in lærum ejus latus vehementer illatis, magno insuper incumbentes impulerunt impetu (novem autem erant) et facile videlicet in dextram partem inclinarent. Dejecissentque omnino in terram, nisi mucro longiusculi ensis quem manu dextera tenebat Alexius, duræ superficiei soli inmitens, ipsum a casu sustinisset. Cæterum in isto dextrorsum impulsu aculeus calcaris lævi cum infamam oram ephestridis, qua ea cingulo inferiori, sive substramini adnectitur, admomordisset, totum equitem, loco motis ephippis, propendulum in partem alteram fecerat: at ipse læva manu setas equini colli correptas tenens, sese ut poterat sustinebat, adminiculo non in longum suffecturo, nisi haud dubio numine divinæ potentiae salutem imperatori ex ipsis ejus inimicis mirabiliter offerentis, incurrisset in mox casurum ab illa parte in quam præcipitabat alii Galli, arrectis infestisque similiter hastis, quarum mucrones valide appliciti lorice dextræ commodum ruentem Alexium erexerunt, in medioque apte sedili ephippiorum, prout ille optare tali tempore poterat, collocarunt. Quamquam enim toto illi pellebant nisu, in partemque plane lævam dejecti equitem animo ac spe, tamen nonnisi dimidium rei quam agebant peragere ipsis licuit per commilitones eorum, ex larvo, ut dictum est, latere obnixo impetu fixis hastarum cuspidibus dextrum in latus eumdem equitem trudentes. **119** In quo cum utrimque perseveraretur obstinatius, prorsus inopinatum aliquandiu mira-

ψύχως μάλα τούτον ἐδίωκον μέχρι τόπου τινὸς παρὰ τῶν ἐγγωρίων καλουμένου Κακῆ ἢ πλευρά. Ἡ δὲ τούτου θέσις ποταμὸς βέων κάτωθεν ὁ Χαρζάνης καλούμενος, ἔθρον δὲ ὑπερκειμένη πέτρα (ὣς ὕψηλῃ, ἀναμεταξὺ δὲ τούτων φθάνουσιν αὐτὸν οἱ διώκοντες, οἱ καὶ παύουσιν αὐτὸν κατὰ τὴν ἀριστερὰν πλευρὰν διὰ τῶν δοράτων (ἐννεῖα δὲ ἦσαν ἑξήμπτυες), καὶ ἐπὶ θάτερα κλίνουσι. Τάχα δ' ἂν καὶ ἐπεπτώκει, εἰ μὴ τὸ ξίφος, ὃ τῇ δεξιᾷ κατείχε χειρ', ἐφάσεν ἑναπερισθῆναι τῇ γῇ. Ναὶ μὴν καὶ ἡ τοῦ μύωπος ἀκμῆ, τοῦ ἀριστεροῦ ποδὸς ἐνδακοῦσα τὸ ἄκρον τῆς ἐφεστρίδος, ὃ ὑποστρωμα λέγουσι, κλινέστερον τὸν ἵππότην ἐποίησε. Καὶ αὐτὸς δὲ τῇ λαίᾳ τῆς χαίτης τοῦ ἵππου δραξάμενος ἀνείχεν ἑαυτὸν. Βοηθεῖται μέντοι ἕκ θείας τινὸς δυνάμεως, σωτηρίαν παρ' ἑχθρῶν αὐτῷ κομιζούσης παραδόξως ἀναφύει γὰρ δεξιόθεν ἄλλους κελτούς τὰ δόρατα πρὸς ἐκείνον ὀρθώσαντας: οἱ καὶ τὰ ἄκρα τῶν δοράτων κατὰ τὴν δεξιὰν πλευρὰν ἐμβολόντες, ὄρθωσάν τε ἄρθρον τὴν στρατιώτην, καὶ εἰς τὸ μέσον ἀντέστησαν, καὶ ἦν ἰδεῖν θαῦμα παράδοξον. Οἱ μὲν γὰρ ἐξ εὐωνύμων ἀνατρέπουν ἠπειλούντες, οἱ δὲ ἐκ τῶν δεξιῶν, τὰ δόρατα τῇ πλευρᾷ πηξάντες, ὡσπερ τοῖς πρώην ἐναντιούμενοι καὶ ἀντερείδοντες δόρασι δόρατα ἐπ' ὀρθοῦ σχήματος τὸν βασιλέα ἐποίησαν. Ἐδράσαντος δὲ αὐτὸν γενναϊότερον καὶ συσφίξαντος περιβάδην τὸν ἵππον ὁμοῦ καὶ τὴν ἐφεστρίδα, τηλικαῦτα γίνονται τὴν γενναϊότητος ἐκείνου τεκμήριον. Ὁ γὰρ ἵππος ἄλλως μὲν καὶ θερμῶτατος ὢν καὶ ὑγροσκελής, ἄλλως δὲ ἀθητικώτατος καὶ ποιεμικὸς (ἐφθῆ γὰρ ὅπου τοῦτον ἀναλαβέσθαι τοῦ Βρυεννίου μετὰ τῆς ἐρυθροθαφούς ἐφεστρίδος, ὅποτε τοῦτον εἶλεν ἐν τῷ καιρῷ τῆς μάχης, βασιλεύοντος ἔτι Νικηφόρου τοῦ Βοτανειάτου), τὸ δὲ ὄλον εἰπεῖν ὑπὸ θείας προνοίας ἐμπνευσθεῖς, πάλλεται τε εὐθύς καὶ διαέριος γίνεται, καὶ ἐπ' ἄκρου τῆς εἰρημένης πέτρας ἐφέλιπται, ὡσπερ ὑπόπερος κουφισθεῖς, καὶ τοῦτο δὴ τὸ τῶν μυθίων Πηγάσου περὶ λαθῶν. Σγουρίτζην (98) τουτοῦ τὸν ἵππον ὁ Βρυένιος ὠνόμαζεν. Τὰ δὲ τῶν Βαρβάρων δόρατα, ὡσπερ κενεμβαθήσαντα, τὰ μὲν

Variæ lectiones ex cod. Coislin

ἢ καινή. ἰ Deest vox ἦσαν. ἰ ἀκλινέστερον. ἰ μὲν. ἰ ἐξ. ἰ ἀθρόως. ἰ Deest vocula τι.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(97) Ἐπερκειμένη πέτρα. **291** Quin et ipsi rupi *Petræ* nomen tribuit Guillelmus Apuliensis:

Et properare loco moneat, qui Petra vocatur, Ecclesia Sancti Nicolai proximus iste Est locus.

Castrum dicitur Papiæ: *Dyrachium est mons Epiri. Ibi est castrum quoddam Petra dictum.* Eἰ αὐτῷ, *Petra, forte castrum in Epiro.* Certe petris inædificabantur castella. S. Prosper, *De Provid. Dei*:

Non castella petris, non oppida montibus altis Imposita, etc.

(98) *Σγουρίτζην.* Ita dictus equus Bryennii, a colore subfusco, subobsuro, seu Badio, uti vocant, nigro: Græcis enim recentioribus σγουρός, est obscurus. Narratio de Bertrando Romano

Græco-barbara ms. ξανθὸς, καὶ σγουροκέφαλος, εὐόφθαλμος, καὶ ὠραῖος. Ejusmodi coloris equos *Brunos bayos* vulgo appellamus. Computum hospitii regis Fr. an. 1512, ubi de equis, qui a pene militarem ordinem ab eo consecutis in lesto Pen-tecostes concessi sunt, eorum colores sic recenset: *Ferrandus, bayus, grius grisus liardus, niger, brunus, brunus bayus, savus, brunus savus, bauçantus, bayus bauçantus, bayus savus, ruffus liardus, varius, niger bauçantus, brunus bayus signiatus, liardus pommeletus, morellus, grisus pommeletus, niger stellatus in fronte, clarus bayus, niger male-tinctus, albus ferrandus, albus grisus, niger grisus, brunus grisus ferrandus, morellus muletinctus, etc.* Sed de equorum coloribus consulas velim Græcorum pag. 541; Palladium *De re rustic. lib. iv, pag. 15*; et Isidor. lib. xii *Orig. cap. 1.*

καὶ τῶν χειρῶν τούτων ἐξέπεσον, τὰ δὲ διαπεπαρ-
 μένα τοῖς μέρεσι τοῦ ἐσθῆματος τοῦ βασιλέως ἐνα-
 πομείναντα, μετῴρθησαν τῷ ἵππῳ συνηκολούθη-
 σαν. Ὁ δὲ εὐθὺς ἀποκόπτει τὰ ἐπαγόμενα δόρατα,
 καὶ οὔτε τεθορύβηται τὴν ψυχὴν ἐν τοσοῦτοις δει-
 νοῖς καταστὰς, οὔτε συνεθολώθη τοῖς λογισμοῖς,
 ἀλλὰ ταχὺ τοῦ συνοίσοντος γίνεται, καὶ τὸ παράδο-
 ξον ἐκ μέσου ἑαυτὸν ποιεῖται. Οἱ δὲ γε Κελτοὶ κεχη-
 νότες εἰσέφηξαν, τὸ γεγονός ἐκπληττόμενοι· καὶ
 γὰρ ἦν ἐκπλήξιος ἄξιον· θεασάμενοι δὲ τοῦτον ἐφ'
 ἑτέραν τραπέντα, καὶ αὐθις ἐδίωκον. Ὁ δὲ, ἐπὶ πολὺ
 νῶτα τοῖς μεταδιώκουσι στρατιώταις διδούς, στρέψας
 τὸν χαλκὸν καὶ συναντήσας ἐνὶ τῶν διωκόντων, διελαύ-
 νει τὸ δόρυ τοῖς στέροισι. Ὁ δὲ τῆνικαῦτα εἰς γῆν ὑπτιος
 ἔκειτο. Ὁ δὲ βασιλεὺς, αὐθις τὰς ἡνίας στρέψας, εἶχετο
 τῆς προτέρας ἑδοῦ. Συναντᾷ τοῖνον ἀπὸ τῶν ἐμπροσθεν
 διωκόντων τὰς Ῥωμαϊκὰς δυνάμεις Κελτοὶ οὐκ ὀλί-
 γοις· οἱ δὲ, πόρρωθεν ὄπτον θεασάμενοι συνησπικότες
 ἕστησαν, τοὺς τε ἵππους ἀναφύξαι βουλόμενοι, ἅμα
 δὲ καὶ ζυγρῆσαι τοῦτον ἐθέλοντες, κἀντεῦθεν ὡσπερ
 τὴν λάφυρον τῷ Ῥομπέρτῳ κομίσαι. Ὁ δὲ ἅμα μὲν
 τοὺς ὀπίσθεν φεύγων διώκοντας, καὶ τοὺς ἔμπρο-
 σθεν θεασάμενος, ἀπεγνώκει τὰς σωζούσας ἐλπίδας.
 Συλλεξάμενος δὲ ἑαυτὸν, ἐπὶ τῶν ἄλλων μέσον τινα
 ἐθέασατο ἀπὸ τε τοῦ σώματος καὶ τῆς τῶν ὀπλων
 ἀποπαισθημένης αἰγλῆς τὸν Ῥομπέρτον εἶναι νομίσας,
 καταστήσας τὸν ἵππον κατ' αὐτοῦ φέρεται· κἀκεῖνος
 δ' ἔκειθεν πρὸς αὐτὸν τὸ δόρυ εὐθύνας, καὶ μὲν
 τοι γε καὶ συνελάσαντες ἄμφω κατὰ τὸ μεσαίχιμον,
 κατ' ἀλλήλων ἵενται. Πρῶτον δὲ ὁ αὐτοκράτωρ
 διεύνας τὴν χεῖρα παῖει τοῦτον διὰ τοῦ δόρατος·
 τὸ δὲ αὐτὸθεν διὰ τῶν μαζῶν εἰς τὰ μετάφρενα διεκ-
 βάλλεται. Καὶ τὸν μὲν βάρβαρον αὐτίκα εἶχεν γῆ·
 εὐθὺς γὰρ τοῦτον ἀφήκεν καὶ ἡ ψυχὴ, τῆς τρώσεως
 καιρίας γεγεννημένης. Καὶ τοῦ λοιποῦ ὁ βασιλεὺς,
 διασχιθείσης τῆς φάλαγγος, διὰ μέσων αὐτῶν ἐξιπ-
 πάσατο, ἄδειαν αὐτῷ ἐφευράμενος τὴν σφαγὴν τοῦ
 βαρβάρου τούτου. Οἱ δ' εὐθὺς τὸν τραπέντα εἰς γῆν
 ἐρήριμμένον θεασάμενοι, περιχυθέντες κειμένῳ, περὶ
 αὐτὸν ἐπιπονοῦντο. Καὶ οἱ ὀπίσθεν τὸν βασιλεῖα
 διώκοντες, τούτους θεασάμενοι, ἀποβάντες τῶν ἵππων
 καὶ γνωρίσαντες τὸν ἀνδρα, ἐκόπτοντο ὀλοοῦντες.
 Ἄλλ' ὁ Ῥομπέρτος μὲν οὐκ ἦν, ἕτερος δὲ τῶν ἐπι-
 φανῶν καὶ ὁ τούτου δεύτερος. Τούτων δὲ ἀσχιλοῦ-
 μένων, ὁ βασιλεὺς ἐπὶ τὰ πρόσω τὴν πορείαν ἐπι-
 ποίητο.

castra victrices redibant. Ili viso procul agnitoque Augusto ibidem in via media, qua necessarius erat
 transitus, conglobati scutisque commissis et invicem consertis exspectant, quo et equis longo cursu
 fessis aliquid laxamenti modica requie ad novos conatus darent, et imperatorem, quem vivum ca-
 pere potius quam incursu occidere mallent, haud ignari quam gratum id Roberto munus oblaturi
 essent, sic melius redigerent in potestatem. Tum enimvero imperator qui tot a tergo insequentium
 hostium infestum impetum vix ac ne vix quidem jamdudum frustraretur, alios quoque occurrentes
 a fronte cernens, plane actum putavit **120** de salute sua. Ergo, quod unum supererat, honestam
 nec inultam affectans mortem, postquam brevi spatio sese collegit, in confertam repente obstan-
 tium turbam irruit; mediumque ipsorum sublime exstantem animadvertens quempiam tum a sta-
 turæ modo, tum a fulgore armorum suspicatus Robertum esse, ipsum recta petit. Quem alter
 magno animo protentaque hasta ex adverso similiter invadit. Eo utriusque cursu medium spatium

Variae lectiones ex cod. Coislin.

ἴπισθεν δέ.

A culique plenum spectaculum exstitit loricati in
 equo imperatoris appetiti undique mucronibus
 hastarum, et earum vario se mutuo temperante
 impulsu ita librati, ut nulla re alia quam multitu-
 dine in ruinam urgentium erectus stare. Cum is
 autem tali occasione strenue utens sese in sede
 certius firmasset, restitutaque in debitum locum
 ephestrade equi habenas angustius compescens
 alte adduxisset, generosus sonipes natura prefer-
 vidus, et firmis cruribus, planeque aptus ad co-
 natus circenses martiosque, non modo se in poste-
 riores ungulas erexit, verum etiam impetu
 concepto, saltum expediens, sese equitemque suum
 in petrae adjacentis, cujus modo meminimus, ver-
 ticem instar Pegasi cujusdam volucris extulit.

B Dicebatur is equus Guritzes, quod nomen acce-
 perat a priori domino Bryennio. Hic enim ipse est
 quem insignibus imperialibus ac purpureis phale-
 ris ornatum Alexius in praelio contra Bryennium,
 imperante adhuc Botaniate Nicephoro, ut superius
 narravimus, ceperat. Ceterum quantacunque ejus
 equi vires erant, nequaquam id sine divinae erga
 Alexium providentiae praesenti ope miraculoque
 manifesto potuisse tunc quidem visus est. Hastæ
 porro Barbarorum, partim ipso equitis quem ur-
 gebant evolantis impetu excussæ de manibus tenen-
 tium effluerunt, partim infixæ variis partibus
 imperatoriarum vestium ipsum imperatorem sese
 in altum efferentem, equi similiter raptæ saltu,
 consecutæ sunt. Quas statim Augustus cum ipsis
 unde pendebant vestium laciniis abscidit. Moxque
 nulla perturbatione mentis in tantis malis, aut
 turbida incertitudine consilii, statim expediens
 quid facto esset opus, se mirabiliter inde prorip-
 puit: Gallis inhianter circum suspectantibus, incre-
 dibilique stupore percussis. Et erat stupendi causa.
 Mox alio procul itinere fugientem conspicati toto
 rursus insequentium impetu; quorum strepitu in-
 stantium imperator admonitus, ubi tracta in lon-
 gum fuga securos periculi victores fecerat, repente
 versis habenis unum insequentium, quem forte
 primum obvium habuit, hasta transverberans,
 adverso pectore, supinum dejecit in terram. Sicque
 converso iterum equo priore via continuat fugam.

D Eo itinere paulo post incidit in quasdam Gallorum
 cohortes quæ Romanos persecutus fugientes in

momento corruptum est. Concurrent equites. Prior imperator directa manu adversario hastam incutit; ictus per mamillas in dorsum trajicit. Barbarus statim humi procumbit exanimatus lethali vulnere. Mox incitato Augustus equo per divisam phalangem cæpto itinere ferebatur, redempta per necem istius Barbari securitate fugiendi. Nam Galli cæteri ad jacentem accurrerunt adjutandi causa curandique, illique ipsi qui dudum a tergo insequabantur Alexium, in eum perlati locum ubi postremo cæsus procumbebat Barbarus, descenderunt ibidem ex equis, agnitoque viro mortem ejus lamentabundi plangebant ululantes. Non fuit is quidem Robertus, verum ex illustrissimis principibus alius uni Roberto secundus. Sic igitur istis occupatis imperator purum iter ac liberum in tuta tenebat loca.

Verum ego inter hæc narranda parum memi-

nissem visa sum, vel historiae fide ac religione ad veri-
cujusvis promulgationem urgente, vel admiratione
me quoque efferente facinorum tantorum tamque
incredibiliū, me patris mei res gestas scribere.
Etenim ne historiam fictionis suspectam reddam,
soleo plerumque brevitate magna transcurrere quæ
de patre meo narranda occurrunt, cohibente me
verecundia ne eas juvare arte efferreque dicendo
ausim: quin etiam nec totam ipsis suam latitudinem
in narrando tribuens. Atque utinam ista causa ne
obstaret, et ego hujus affectus erga parentem pii
suspicionem libera totam orationis vim in istam
uberrimam laudandorum facinorum segetem possem
immittere: efficerem profecto et argumento supplente
facultatem ab æquis juxta iniquisque magnifica
dictione pervincerem, neminem in omni memoria
exstitisse in unum cujus resgestæ arctiorem cum
omni genere laudis conjunctionem habuerint. Nunc
gestientem in laudationem istam linguæ stylique
impetum metus ille retardat ac refrigerat: ne
plerisque ex usu vulgari de me censentibus videar,
in commendatione capitis ita mihi conjuncti ut
laudum ipsius in me contagio redundet, induxisse
charitati damno veritatis: et res quæ proficiendæ
tunc essent prorsus inusitatæ atque mirabiles ex
vano hausisse potius, proprio ingenio finxisse,
quam ex certa testatæque promissæ memoria.

Quamquam si cedere affectibus et ultra severitatis
inducerem in animum, næ ego non plus exsultationi
triumphoque quam luctui lamentisque indulgerem:
adeo tristitia plerumque adversaque sunt quæ vitam
atque imperium mei patris describere aggressæ
exprimenda narratione veniunt. Quorum equidem
commemoratione sæpissime inter commentandum
stillante in stilum 121 ac chartam oculo defungor;
tum, non facilius erumpentes questus e pectore
quam ex oculis lacrymas continens, remitto interdum
dolori habenas luctumque exspirare in queri-
monias sino, quas, cum alioqui breves sint, neutiquam
intempestivas visum iri arbitror: imo si secus
facerem, et domesticas calamitates tantas siccis
oculis absque significatione mæroris ulla, plane
ut silex sensu cassus, aut durissimus adamans præterirem,
periculum esset ne tota historia ficta potius
ad ostentationem artis, atque ad scenicarum exemplum
fabularum mendaci videretur tragicorum
casuum varietate concinnata, quam narratio serio
complexa vere in vita versatas fortunæ intensæ
acerbitates; tales profecto ac tantas ut earum
interposita mentione jurare deberem, si esse
audireque patris amans velim, nihil hæc in parte
inferior illo juvene quem sic loquentem Homerus
facit: *Non, Agelæ, Jovem patrisque mei mala juro,*
verum parentis mei clades virtusque quam
ea evadenda vincendaque monstravit mihi
privatim uni deploranda admirandaque
relinquatur. Nunc in orbem susceptæ
historiæ redeamus.

Post hæc Galli ad Robertum rediere; qui eos
inflecta re vacuos cernens, auditis quæ acciderant
ton odoū φερούσης εἶχοντο. Ὁ δὲ κενούσας τούτους

Varie lectiones ex cod. Coislino.

^a Deest vocula καί. ⁹ μετατρέχω. ¹⁰ πάλιν. ¹¹ περιτιθέισα. ¹² ἐπηλυπάξει. ¹³ κατορθωμάτων
¹⁴ ἀπεστάλαξα. ¹⁵ πύσος κλωστής. ¹⁶ Deest vocula μου.

θεασάμενος, πυθόμενός τε τὰ τούτοις συμπεσόντα, Α πάντας μὲν μεγάλως κατηγεῖτο, ἕνα δὲ τούτων ἔκ-
κριτον καὶ μαστιζεῖν ἠπέλειε, ἀνανδρὸν τε ἀποκαλῶν
καὶ ἀπειροπόλεμον. Καὶ ὅτι μὴ καὶ αὐτὸς ἐπὶ τῆς
πέτρας μετὰ τοῦ ἵππου ἀνέθορε, καὶ τὸν βασιλεῖα
ἠλέειον ἢ κρούσας ἀνείλεν, ἢ δραξάμενος ζῶντα
ἤγαγε¹⁷, τὰ πάνδεινα πάσχειν ζήτο. Ἦν γὰρ ὁ
Ῥόμπερτος οὗτος; τὰλλα μὲν εὐψυχότατός; τε καὶ
φιλοκινδυνότατος, πικρίας δὲ ὅλος ἀνὴρ ἄνθρωπος καὶ
ἐπὶ¹⁸ βίῳ ἐπικαθήμενον ἔχων τὴν χλόην, καὶ τὴν
καρδίαν μεστήν θυμοῦ καὶ ὀργῆς ἐμπλεῖον, καὶ
οὕτως ἔχων περὶ τοὺς πολεμίους, ὡς ἢ τὸν ἀντικα-
θητάμενον διαπειραὶ τῷ δέρατι ἢ ἐαυτὸν διαχρή-
σασθαι, παρὰ τὸν μοιραῖον, φησὶ, κλωστήρα ἀπαλ-
λαττόμενος. Ὁ μὲντοι στρατιώτης ἐκεῖνος, ὃν ὑπὲρ
αἰτίας¹⁹ ὁ Ῥόμπερτος ἤγε, τό τε ἀνεπίστατον καὶ
ὀξὺ τῆς πέτρας μάλα σαφῶς διηγείτο, καὶ ὅτι εἰς τὸ
μετεωρότατον ὁ τόπος ἐπῆρτο, καὶ ὡς ἢ πέτρα ὄξεια
ἦν καὶ ἀκροσφαλῆς, καὶ ὡς οὐδένα, οὐ πεζὸν, οὐχ
ἱππότην ἐπιβῆναι ταύτης δυνατὸν ἄνευ θείας τινὸς
μηχανῆς, μὴ ὅτι γέ τινα πολεμούμενον καὶ μαχόμε-
νον, ἀλλ' οὐδ' ἄνευ πολέμου τινὸς εἶναι δυνατὸν
ἀποπειρασθαι τῆς πέτρας. Εἰ δὲ μοι, φησὶ, καὶ δια-
πιστοῖς, ἐπιχειρήσας ἢ αὐτὸς σὺ, ἢ τις ἄλλως²⁰
τῶν ἱπποτῶν ὁ θαρραλειώτατος τῶν ἀμυγῶν αἰσθή-
σεται. Εἰ δ' οὖν, ἀλλ' εἰ τις ἀναφανεῖται τῆς πέτρας
περιγεγόμενος, μὴ ὅτι γε ἄπτερος, ἀλλὰ καὶ ὑπό-
πτερος ὢν, ἔτοιμος αὐτὸς πᾶν ὅτι δεῖνόν²¹ ὑπο-
στῆναι καὶ ἀνανδρίας²² κατακρῆναι. Ταῦτα εἰ-
πόν μετὰ θαύματος καὶ ἐκπλήξεως ὁ βάρβαρος τὸν
ἐπίχολον Ῥόμπερτον κατέστειλε τε καὶ εἰς θαῦμα
ἐκλίψεν ἀφέμενον τοῦ ὀργίζεσθαι.

subijciat ignaviaeque condemnes. His miles dictis, eo gestu atque habitu qui facile proderet stuporem in quo erat adhuc ex haerente sensibus **122** memoria saltus incredibilis quem oculis paulo ante usurperat, Robertum placavit, ira ejus in admirationem versa.

Ὁ δὲ βασιλεὺς, τοὺς ἐλιγμούς τῶν παρικειμένων
ὀρῶν καὶ πᾶσαν τὴν δύσβατον ἀτραπὸν, ἐν δυσὶ νυ-
χθήμεροις διεξελθὼν, καταλαμβάνει τὴν Ἀχρίδα (99).
Ἐν δὲ τῷ μεταξύ τὸν Χαρζάνην διελθὼν, καὶ με-
κρὸν περὶ τὴν καλουμένην Βαβαγορὰν ἐγκατε-
ρῆσας (τέμπος δ' αὐτῆ δύσβατος ἐστὶ), μὴθ' ὑπὸ τῆς
ἤττης, μὴθ' ὑπὸ ἄλλων τοῦ μέθου²³ κακῶν τὸν νοῦν
συγχυθεὶς, μὴθ' ὑπὸ τῆς κατὰ τὸ μέτωπον τοῦ
τραύματος ὀδύνης ὑπογαλάσας, κἂν τὰ ἐντός ὑπὸ
τῆς λύπης τῶν ἐν τῇ μάχῃ πεπτωκότων, καὶ μᾶλλον
τῶν γενναίως ἀγωνισαμένων ἀνδρῶν ξεφλέγετο.
Ἄλλ' ὅμως ὅλος τῆς πόλεως ἦν Δυρράχιου καὶ
ταύτης ἐμέμνητο, ἀχθόμενος ὅτι ἄτερ ἡγεμόνος κα-
τέλειπετο, τοῦ Παλαιολόγου διὰ τὴν ὄξειαν συμ-
βολὴν τοῦ πολέμου μὴ δυναθέντος ἐπαναστρέφαι.
Καὶ ὡς ἐνὸν²⁴ τοὺς κατ' αὐτὴν ἠσφαλλισατο καὶ τὴν
τῆς²⁵ ἀκροπόλεως φρουρὰν τοῖς ἐκκρίτοις Βενετί-

vehementer omnes objurgavit, insignem etiam quem-
dam inter ipsos flagris caedi se jussurum est minatus,
ignavum imperitumque rei bellicae incusans. Addebat
imprecari se sibi mala omnia nisi in tali casu
equum ipse suum simili saltu in eundem petrae
verticem in quem Augustus evaserat, immissurus
fuisset, ibique eundem aut equo dejectum occisurus
aut capturum vivum. Erat quippe hic Robertus
generosissimus ille quidem summusque contemptor
periculorum, at idem irritabilis ut qui maxime,
naribus ferme iram spirantibus, atque ubi quippiam
offenderet, minusve ad votum succederet, statim
indignabundus, stomachique atque acerbitalis ple-
nus: hostes vero quod attinet, cum versaretur in
praelio equitemque in adversum infestus vaderet,
perire adversarium an se ipsum mallet, fati
pernitatebat, securus et paratus in utrumque, se
certus alterutrius. Cui cum contra exciperet is
quem acriter incessebat miles, insuperabilem
fuisse petram nimium quantum excelso acumine,
ascensu undique ita abrupto, itaque praecipiti ac
lubrico ut nisi Deo tanquam oblata machina
juvante extollenteque, nemo, non dicam impeditus
armis et in equobellatore cataphractus, ac pugnans,
sed ne pedes quidem otiosus et securus, porreptare
in ejus verticem quantavis industria conatuve queat.
Quod si mihi non credis, aiebat, age experire aut
ipse tu aut quivis alius equitum maxime audax
maximeque peritus equi regendi; si quis vestrum
eniti saltu reipsa potuerit in saxi verticem, nisi
non solum alatus ipse, sed et alato vehens equo,
non recuso quin supplicio quantumvis acerbo me

At imperator, longos circuitus objacentium montium
et imeditissimos calles inviae semitae continuato
labore duorum dierum totidemque noctium emensus,
Achridem tenuit, trajecto per id iter amne Charzane
et paululum duntaxat in saltu impervio dicto
Babagora moratus, animo ipse nihil perturbato, vel
fatigationis ex jactatione tanta, caeterorumque ma-
lorum; ne dolore quidem tum maxime pungente
accepti in fronte vulneris inflecti se quidquam aut
in ullam remissionem frangi sinens. Quanquam
illum intus in animo ingens urebat desiderium tot
illustrum virorum qui fortissime dimicantes in
pugna ceciderant. Tamen a cura justa illa quidem,
sed in praesens inutili, ad instantium provisionem
mentem transferens, totum se dabat exquirendis
rationibus Dyrrhachii tuendi. Quae civitas ut jam
par esse posset oppugnationi victoris Roberti susti-

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

¹⁷ ἠνῆγαγε. ¹⁸ ἐν. ¹⁹ αἰτίαςιν. ²⁰ ἄλλος. ²¹ εἴ τι δυνατόν. ²² ἀνανδρίαν. ²³ Desunt voces τοῦ μέθου, ²⁴ ἐξόν. ²⁵ Deest vocula τῆς.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(99) Ἐπιλαμβάνει τὴν Ἀχρίδα. Hinc erroris arguuntur Sabellicus et Collenutius, qui Alexium in Peloponnesum fugisse scribunt.

nendæ, merito Alexius sua prudentia rem æstimans **A** κοίς (1) τῶν ἐκατα ἀποίκων ἀνέθετο, τὴν δὲ γε ἐπί-
 verebatur, quippe qui reputabat Palæologum cuius λοιπον πᾶσαν πόλιν τῷ ἐξ Ἀρβανῶν (2) ὀρμωμένῳ
 ea virtute hactenus steterat, inde nunc abesse. Nam Κομισκόρτη, τὰ συνοίσοντα διὰ γραμμάτων ὑπο-
 is semel evocatus, per fortunam deinde adversi prælli θέμενος.
 haud situs est in suam arcem iterum ingredi. Tamen imperator eos qui restabant Dyrrhachii
 confirmare in officio quoad licuit sætegit. Electisque Venetis qui coloniam illuc duxerant, arcis custodia
 mandata, cæteram gubernationem propugnationemque urbis universæ Comiscortæ ex Arbanis profecto
 commendavit, scriptis ad eum de iis quæ tali tempore facienda viderentur, accuratis litteris.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(1) *Βερετκοίς*. Malaterra, lib. III, cap. 29 :
 Erat autem ea tempestate apud Duracium Venetia-
 nus quidam, nomine Dominicus, nobili genere, cu-
 jus providentiæ major turris ad tuendum delegata
 erat, etc.

(2) Ἀρβανῶν. Ἀρβανὸν, qui Ἀρβανίται Scylli-
 tzæ in Niceph. Phoca, hodie Albani. Ἀρβανίτια.
 Albania, in Poemate ms. cui titulus Θρήνος, seu
 Lamentatio de capta a Turcis CP.
 Ἔχεται δὲ τὴν Βουλγαρίαν, καὶ τὴν Ἀρβανίτιαν.

ANNΗΣ ΤΗΣ ΚΟΜΝΗΝΗΣ

ΑΛΕΞΙΑΔΟΣ ΛΟΓΟΣ Ε΄.

ANNÆ COMNENÆ

ALEXIADIS LIBER V.

123 ARGUMENTUM.

Robertus Dyrrhachio in potestatem redacto in Italiam rediens, Henricum Alamaniæ regem fugat, castris ejus captis. Baimundus in Illyrico relictus, multis urbibus captis, Alexioque imperatore bis acie victo, tertio ad Larissam prælio non plene victor, quanquam nec omnino victus, redire tamen ad patrem cogitur conspiratione suorum, quos contra illum Alexius clam concitaverat. Italus quidam homo turbulentus, Constantinopoli revocare prava dogmata publice jubetur.

PERIODE.

*Roberti deliberatio. Dyrrhachienses urbem dedunt. Roberti charitas in suos et cura sup-
 plendi exercitus. Imperatoris mæror generosa spe conjunctus. Comparatio Alexii cum Ro-
 berto. Illius præ hoc excellentia. Imperator Deaboli suos colligit. Novos delectus cogitat. Bo-
 taniatis 124 profusio. Exinanitio ararii. Cur Alexius imperium non abdicarit. Principes
 pecuniam conferunt. Spes militum immensæ. A sacris pecuniis subsidium quæsitum. Sebasto-
 crator convocata synodo Ecclesiarum minus celebrium spolia petit. Repugnat ei libera voce
 Metaxu; Leo Chalcedonensis spoliatione templorum efferatur in Alexium: quem acriter in-
 cessit longa ejus abutens patientia. Pecuniæ sacræ iterum tentatæ. Leo doctrinæ suspectæ
 reus factus. Licentissime in Augustum invehitur. Ejus reconciliationem oblatam spernit.
 Chalcedonensi sede deponitur; in exsilium mittitur. Imperator milites exercet. Legatis missis
 Alamaniæ regem in Robertum incitat. Constantinopolim revertitur. Manichæi ab eo rece-
 dunt. Robertus audita Henrici expeditione in Longobardiam Baimundum Illyrico præficit,
 ei bellum Romanum commendat. Italiam repetit. Exercitum Salerni congregat. Romam ten-
 dit. Hinc cum papa junctus in Henricum movet; qui territus fugit. Robertus ejus castris et
 spoliis potitus Romam redit. Ibi papa in sede firmato rex ab eo salutatur. Tum Salernum se
 recipit; ubi patrem Baimundus tristi vultu convenit, perfidia suorum a medio victoriarum
 cursu revocatus. Is post patris abscessum magnis copiis transfugio Romanorum auctis mul-
 tas urbes capit, arcis munit, regiones vastat, bis Alexium acie vincit et fugat insidiis ejus
 evitatis. Trium comitum conjugationem detegit et vindicat. Alexius auxilia Turcorum im-
 plorat. Baimundus Larissam obsidet, propugnante Leone Cephalæ. Alexius auxilio Larissen-
 sibus venit. Somnium videt; votum facit; insidias struit. Hinnitu equorum victoriæ omen
 capit. Simulata Romanorum fuga, Imperator castra Gallorum capit. Clades equitatus Gallici.
 Baimundi vanum gaudium. Fortitudo præsentis animi. Latini Romanos cœdunt. Laudes Mi-
 chaëlis D.ica. Stratagema Baimundi. Romani exercitus fuga. Uxæ fortitudo. Latini turbantur*

inclinatione vexilli. Alexius comites Gallos colloquiis tentat; non frustra; conspirant enim contra Baimundum et recedere ipsum cogunt. Alexii studium pro religione et sana doctrina. Itali novatoris ortus et primordia. Litterarum studia imperante Alexio florent. Michael Psellus divinitus adjutus in studiis. Jurgia Itali cum Psello. Michael Ducas Augustus et fratres ejus amantes litterarum. Italus Epidamnum mittitur, Romam fugit, Constantinopolim revocatur. Principatum professionis philosophicæ obtinet. Vitia ejus et laudes. Doctrinæ qualitas et genus. Parum prodest discipulis. Digressio de studiis Alexii et Irenes. Nam hæc deditissima lectioni fuit præsertim operum sancti Maximi. Italus convincitur pravi dogmatis. Judicium ecclesiasticum eludit. Dogmata ejus anathemati subjiciuntur. Ea ipse revocat, et se Ecclesiæ reddit.

ΑΛΕΞΙΑΣ Ε΄.

Ὁ μέντοι Ῥομπέρτος (3), ἀμεριμνήσας παντά-
 πασι, τὴν λείαν πᾶσαν, καὶ τὴν βασιλικὴν σκητὴν
 ἀφελόμενος, τροπαιοφόρος, καὶ γαυριῶν τὴν πεδιάδα
 κατέλαβεν εἰς τὴν πρότερον ἠύλιζέτο, τὸ Δυρράχιον
 πολιορκῶν. Καὶ μικρὸν διαναπαυσάμενος ἐβου-
 λεύετο ἢ ²⁶ χρῆ αὐθις ἀποπειρᾶσθαι τῶν τούτου τει-
 χῶν ἢ τὴν μὲν ²⁷ πολιορκίαν εἰς τὸ ἐπιὸν ἔαρ παρα-
 φυλάξασθαι, τὸ παρὸν δὲ τὴν Γλαβινίτζαν καταλα-
 βεῖν, καὶ τὰ Ἰωαννίνα (4), κάκεισε παραχειμάσαι,
 καταθέμενον τὸ ὀπλιτικὸν ἅπαν, εἰς τὰ ὑπερχει-
 μένα τέμπη τῆς πεδιάδος Δυρράχλου. Οἱ δ' ἐντὸς
 Δυρράχλου, καθάπερ ὁ λόγος ἐδήλωσεν, ἐπέλοι πλείους
 ἀπὸ Μέλφης καὶ Βενετίας ἦσαν ἀποικοί ²⁸, τὰ ξυμ-
 πεσόντα τῷ αὐτοκράτορι μεμαθηκότες, καὶ τὴν το-
 σιύτην ἀνδροκτασίαν, καὶ τὴν τῶν τηλικούτων ἀν-
 δρῶν σφαγὴν, καὶ τοὺς στολούς ὑποκεχωρηκότας,
 καὶ ὅτι ὁ Ῥομπέρτος εἰς τὸ ἐπιὸν ἔαρ τὴν πολιορ-
 κίαν ταμειύεται, διεσκοπεῖτο ἕκαστος ὃ τι πράττειν
 χρῆ καὶ σῶζεσθαι, καὶ μὴ αὐθις ἐς τοσοῦτους ἐμπε-
 πτωκέαι κινδύνους. Συλλεξάμενοι οὖν ἑαυτοῦς, τὸ
 ἀπόρρητον ἕκαστος εἰς τὸ ἐμφανὲς ἀγοῦσι, καὶ περὶ
 τῶν ὄλων γνωσιμαχῆσαντες, ὥσπερ ἐν ἀπόροις πό-
 ρον εὐρηκέναι ὥφθησαν πεισθῆναι τε ²⁹ τῷ Ῥομ-
 πέρτῳ, καὶ παραδοῦναι οἱ τὴν πόλιν. Ἐρεθισθέντες
 δὲ καὶ παρὰ τοῦ τῶν ἀποίκων ³⁰ Μέλφης, καὶ ταῖς
 τοῦτου πεισθέντες ὑπόθημοσύναις, τὰς εἰσόδους
 ἀναπετάσαντες, πάροδον τῷ Ῥομπέρτῳ (5) δεδω-

125 Cæterum Robertus belli securus, quippe
 plene jam victor, castris impedimentisque Romani
 exercitus universis, et ipso Augusti tabernaculo,
 potitus, tropæis erectis exsultabundus, triumphans-
 que superbo gaudio, planitiem quam ante prælium
 castris insederat, cum Dyrrhachium obsideret,
 repetiit iterum, modicaque illic mora, deliberavit:
 erquid oppugnationem urbis de integro resumere
 præstaret, murosque iterum quatere? an potius ea
 re in ver proximum dilata, nunc Glabinitzam oc-
 cupare ac Joannina, ibique hibernare, universo
 exercitu distributo per amœnas et nberes valles
 quas ii montes efficiunt, qui æquabilem et cam-
 pestrem Dyrrhachiensis soli regionem ab oriente
 terminant? Qui vero Dyrrhachio inclusi, resistere
 adhuc velle, ut superius vidimus, videbantur;
 homines attenti suis rebus et Melphorum Veneto-
 rumque coloni plerique, audita imperatoris clade,
 cædeque toti ducum ac virorum principum, cum
 insuper classem utramque Romanam Venetamque
 recessisse cernerent: reputarentque secum, nec
 saltem experiendæ virtutis præsentem occasionem
 dari; quoniam percubuerat decrevisse Robertum,
 eos lenta duntaxat per hiemem obsidione circum-
 eludendos, in vernam temperstatem totis viribus
 oppugnandos differre; his, inquam, perculti qui
 Dyrrhachium obtinebant cogitare pro se quisque

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

²⁶ ἐβουλεύετο εἰ. ²⁷ τῆν. ²⁸ ἀποικοί. ²⁹ Deest vocula τε. ³⁰ ἐποίκων.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(3) Ὁ μὲν Ῥομπέρτος. Malaterra, lib. iii, cap. 27: *Nostri itaque victoriam adepti, duce eos reprimente, haud longe fugientes persecuti sunt, sed ad castra eorum regressi, dux in tentoriis imperatoris hospitatur.* Guillelmus Apul.
Dux in Alexinis remorari tempore castris Non multo propter putrefacta cadavera curat.

(4) Ἰωαννίνα. Joannina, Acarnaniæ, seu Ætolicæ oppidum, olim Cassiope dictum, episcopali sede insigni sub Metropolitanano Naupacti. Hujus mentio est apud Porphyrogenum, in Basilio cap. 16; Cantacuzenum, lib. ii, cap. 34; Joannem Anagnostam, cap. 18; Laonicum, lib. i, Gregoram, etc.

(5) Πάροδον τῷ Ῥομπέρτῳ. Venit Dyrrhachium in potestatem Roberti, prodicione Dominici, nobilis Veneti, cujus pater memini, qui in proditionis præmium filiam Willelmi principatus comitis, ejusdem Roberti ex fratre nepiem, in uxorem obti-

nuit, uti narrat Malaterra, lib. iii, cap. 48; Ordericus Vitalis, lib. vii, et Guillelmus Apul. lib. iv, qui pluribus historiam et modum capti Dyrrachii prosequitur. Unde mirum cur Anna proditorem hunc **292** Melphensem faciat, cum in confesso sit ex predictis scriptoribus fuisse natione Venetum. Huc spectant quæ habet Willelm. Malmesbur. lib. iv, *Hist.*, a quo hausit quæ in eandem sententiam scribit Albericus, an. 1084: *Cum oppidani fiducia mœnium jaclitarent ideo urbem Duracium nominatam, quod contra omnes obsidiones imperterrita duraret: Et ego, inquit Guiscardus, vocor Durandus, et eousque in obsidione durabo, quo civitali nomen auferam, ut non Durachium, sed Mollucium amodo dicatur. Cujus responsi constantia effecit, ut confestim pavefacti portas aperirent.*

intentius ac disquirere privatim taciti cœperunt, A
 ecqua iniri posset opportuna ratio salutis expediendæ, cavendique in posterum ne in mala periculave iis similia quibus modo defuncti essent, denuo revolventur. His diu singillatim animo versatis, congregati aliquando in cœtum unum ut in medium consulerent, unoquoque quod privatim sapiebat in commune proferente, post medicam sententiarum altercantium pugnam haud gravate consenserunt: unam optimam videri difficultatis in qua essent explicandæ viam, si cum Roberto agerent, eique certis conditionibus dederent civitatem. Exstitit præcipue in isto deditiois consilio suadendo urgendoque obnixum studium cuiusdam coloni Melphensis, quo multa in eam partem commemorante monenteque, tandem in ejus est sententiam deliberatio conclusa, decretumque ut portæ pateferent, Robertique potestati urbs permitteretur: qua is occupata copias in eam ex hibernis evocavit: ibique recreavit exercitum, diligenti cura sauciorum habenda; non eorum duntaxat qui vulnerati graviter fuissent, verum et illorum quoque quos vel leviter in summa cute gladius strinxisset. Exquisivit etiam exacte quot qualesve suorum præteritis absumpti pugnis perissent, quorum in locum, quoniam delectibus habendis aptum per hiemis otium tempus videretur, novas auxiliarium cohortes conducere videlicet sibi adjungere parabat: in animo habens, simul ver illuxisset **126** instructo exercitu infestis signis recta in imperatorem tendere.

Talia victor, sibi que victoriam ipse applaudens B
 ac magnifice gratulans Robertus cogitabat parabatque. E contrario imperator victus fugatusque, insuper et vulnere in fronte deformatus, sed et majore intus in animo percussus plaga, pudore nimirum tam acerbæ luctuosæque cladis, et desiderio tot fortium illustriumque virorum qui funesto illo prælio ceciderant: tacitus mœrensque ac velut malis attonitus aliquandiu stupebat, segni lactu desidens. Verum torpore isto cito excusso brevi se sibi reddidit, atque in generosas spes curasque se dignas excitato animo, totum se dedit rationibus exquirendis reparandæ jacturæ, cladisque atque ignominie cumulate in hostes vere proxime secuturo refundendæ. Erat hoc par dum cum tanta utrimque similitudine præditum laudum, quanta fere odii atque hostilium irarum acerbitate discors: uterque ad omnes bellicæ rei functiones ac partes manu juxta menteque promptissimus; ambo in providendo acres, in conscientia celanda cautissimi, neuter ullius rudis militaris artis, seu oppugnare arcem, seu struere insidias, seu aperto Marte signa conferre opus esset, pariter expediti consilio, manu strenui, pectore firmi atque intrepidi, ut nunquam ullo bello ad spectaculum orbis

κασιν. Ἐγκρατῆς δὲ τούτου γενόμενος, τὰς δυνάμεις μετακαλεῖτο, φιλοκρινῶν ²¹ ἅμα εἰ που τι τρωταὶ τις καιρίαν, ἢ ἐπὶ χροῦτα παραξήσαντος ²² τυχόν τοῦ ξίφους, καὶ διερευνόμενος ὅποιοί τε καὶ ὅπως: πολέμου παρανάλωμα γεγόνασιν ²³ ἐν ταῖς προηγησάμεναις μάχαις, σκοπῶν ²⁴ ἅμα, ἐπεὶ χειμῶν ἦδη παρήν, κατὰ τὸδα καιροῦ διὰ τούτου καὶ μισθοφορικῶν ἕτερον ἐπισυνάξει, καὶ ξενικῆς ἐπισυλλέξει δυνάμεις, καὶ ἤρος ἐπιφανέντος, τηλικαῦτα πανστρατὶ κατὰ τοῦ βασιλείως χωρήσει.

Ἄλλ' οὐκ αὐτὸς μὲν ὁ Ῥομπέρτος, καίτοι νικητὴν ἑαυτὴν καὶ τροπαιοῦχον ἀνευφημῶν, τοιαῦτα ἐλογίζετο, ὁ δ' ἤττηθείς βασιλεὺς, καὶ τραυματίας γεγονώς, διὰ τὴν ἀνύποιστον ἐκείνην ἤτταν καὶ τσοσούτους καὶ τοιοῦτους ἀποβεβληκῶς, μορμολυχθεὶς (6), οἷον συνέσταται· ἀλλὰ μηδὲν μικροπρεπὲς ἑαυτοῦ ²⁵ λογισάμενος, μηδὲ χαλάσας ὄλως τὸν λογισμὸν, σπεύδων ἦν ὅλη γνῶμη τὴν ἤτταν ἤρος φανέντος ἀνακαλέσασθαι. Ἦσαν γὰρ ἄμφω πάντα προῖδειν καὶ συνιδεῖν ἱκανοί, καὶ πολεμικῶν τεχνασμάτων οὐδενὸς ἀδαιεῖς, ἀλλὰ πάσαις μὲν τετραμαχίαις, πάσαις δὲ λοχήσεσι, καὶ ταῖς ἐκ παρατάξεως; ἀγωνίαις αὐθάδαις ²⁶, τὰς δὲ διὰ χειρὸς πρίζεις δραστηκοὶ καὶ γενναῖοι, καὶ ἔθροιο πάντων τῶν ὑπ' οὐρανὸν ἠγεμόνων ²⁷, γνῶμη καὶ ἀνδρεία κατάλληλοι. Εἶχε δὲ τι τοῦ Ῥομπέρτου πλέον ὁ βασιλεὺς Ἀλέξιος, ὅτι νεάζων τὴν ἡλικίαν (7) ἔτι, κατ' οὐδὲν ἐλάττων τοῦ ἦδη ἀκμάζοντος ἦν, καὶ τὴν γῆν μικροῦ σαλεύειν, ὄλας τε φάλαγγας ἐκ μόνου ἐμθοήματος αὐχοῦντος συνταράττειν. Ἀλλὰ ταῦτα μὲν ἑτέροις συντηρήσθωσαν τόποις. Μελήσει γὰρ πάντως τοῖς ἐγκωμιάζειν ἐθέλουσιν. Ὁ δὲ γε βασιλεὺς Ἀλέξιος, ἐν Ἀχρίδι μικρὸν ἑαυτὸν ἀνακτησάμενος, καὶ τὸ σῶμα διαναπαύσας, καταλαμβάνει τὴν Δεάβολιν (8).

Varia lectiones ex cod. Coislin.

²¹ φυλλοκρινῶν. ²² παραξήσαντος. ²³ γέγοναν. ²⁴ καὶ σκοπῶν. ²⁵ περὶ αὐτοῦ. ²⁶ ἐθάδες.
²⁷ ἠγεμόνων.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(6) *Μορμολυχθεὶς*. Guillelmus Apuliensis:

*Lacrymatur Alexius hostem
 Prævaluisse sibi, cui nec par copia gentis,
 Nec par census erat, discedit saucius ipse,
 Cogitur et lacrymans inglorius ille reverti,
 Gloria cui fuerat frustra sperata triumphæ.*

(7) *Νεάζων τὴν ἡλικίαν*. Erat Alexius cum imperium accepit annorum circiter 33, vixit enim juxta Zonaram, annos 70, a quibus si 37, cum aliquot mensibus, quot imperavit, demantur, resta-

D bit numerus annorum supraddictus.

(8) *Δεάβολιν*. Deabolis Nicephoro Gregoræ, lib. III, et Nicephoro Callist. lib. XVII, cap. 28: Τὸ τοῦ Δεαδόλου ἄστυ, Acropolis, cap. 80, et Pachym. lib. II, cap. 41. Duplicem Deabolim statuit idem Acropolis, cap. 49: Magnam et Parvam. Unde forte Δεαδόλας numero multitudinis esset Cantacuzenus, lib. I, cap. 55. Hodie *Diaroli*, hanc procul a lacu Achridis. Vide Jus Græcor. pag. 265 et Not. ad pag. 380.

Καὶ τοὺς μὲν τοῦ πολέμου διασωθέντας τῆς ἐκ Α duo magis inter se pares adversarii commissi a τοῦ μόχθου κακοπαθείας ὡς ἐνδὸν ἐπανελάμβανε, τοὺς δὲ γε ἐπιλοίπους ἀπανταχόθεν ἀποστείλας διεκρηρύκευε τὴν Θεσσαλονικὴν καταλαβεῖν. Ἐπεὶ δὲ πείραζεν τοῦ Ῥομπέρτου, καὶ τῆς τόλμης τοῦ τηλικούτου ἔσχε στρατεύματος, καὶ πολλὴν ἀφέλειαν καὶ ἀνανδρίαν τῶν ὑπ' αὐτὸν κατεψηφίσαστο (οὐ γὰρ ἂν προσθεῖην στρατιωτῶν, οὐ καὶ οἱ κείως παρόντες, ἀγύμναστοί τε τὸ παρ' ἅπαν ἦσαν, καὶ πάσης ³⁸ στρατιωτικῆς ἐμπειρίας ἀδαεῖς). διὰ τοῦτο γοῦν ἔδειτο συμμάχων· τὸδε ἔτερ' χρημάτων οὐκ ἐνήγ· τὰ δὲ οὐ παρήν. τῶν βασιλικῶν ταμειῶν, ἐπὶ μηδὲν δέοντι κενωθέντων ὑπὸ τοῦ προβεβασλευκότου Νικηφόρου τοῦ Βοτανειάτου (9), ὡς ³⁹ μηδὲ τῶν ταμειῶν κεκλεισθαι τὰς θύρας, ἀλλὰ ἀνέτως πατεῖσθαι παντὶ τῷ βουλομένῳ δι' αὐτῶν ^B ὁδεύειν· προπέμποτο γάρ. Ἐνθεν τοι καὶ ἐν ἀμνηχανίᾳ τὸ πᾶν συνίστατο, ἀσθενείας καὶ πενίας ὁμοῦ συμπεζούσης τὴν ὑπὸ Ῥωμαίους. Τότε δὲ, τότε, τί τὸν νέον βασιλεία, καὶ ἄστι τῶν τῆς βασιλείας οἰάκων ἐπιβεβηκότα ἐχρήν διαπράξασθαι; Πάντως καὶ ⁴⁰ ἐξαπορούμενον τὸ πᾶν καταλείποντα ⁴¹ ἐκστῆναι τῆς ἀρχῆς, ὡς μὴ ἐναντίον ⁴² οὕτα αἰτιώτῳ τις αὐτὸν ὡς ἀπεροπόλεμον καὶ ἀνεπιστήμονα ἀρχηγόν, ἢ ἐξ ἀνάγκης ὡς ἐνδὸν καὶ συμμάχους μετακαλέσασθαι καὶ τὰ τοῦτοις [ἐπαρκέσσοντα] ἄλλοθι σόμενα χρημάτων ⁴³ εἶδεν δὴποτε συναγαγεῖν, καὶ τοῦτους ⁴⁴ ἀπανταχῆ διασπαρέντας τοῦ στρατεύματος διὰ δωρεῶν ἀνακαλεῖσθαι, ἵνα ἐντεῦθεν μείζους ἐλπίδας κτησάμενοι, αὐτοὶ ⁴⁵ μετ' αὐτοῦ ἐγκαρτερήσασιν, καὶ οἱ ἀπύνητος πρὸς τὸ ἐπανερχεσθαι προθυμότεροι γένοιεντο, καὶ οὕτως γενναϊότερον πρὸς τὰ Κελτικὰ πλήρη ἀντικαταστήναι δύνησασιντο ⁴⁶. Ἀνάξιον μὲν οὖν καὶ ἀσύμφωνον τῆς αὐτοῦ περὶ τὰ στρατιωτικὰ ἐπιστήμης ὁμοῦ καὶ τόλμης μηδὲν πεπραχέναι βουλόμενος, πρὸς δύο ταῦτα ἀπέβλεψε, συμμάχους τε ἀπανταχόθεν μεταπέμψασθαι ἐλπίσι πολλῶν δωρεῶν εὐμηχανίας τοῦτους ὑποσπορόμενος, τὴν δὲ γε μῆτέρα, καὶ τὴν ἀδελφὸν αἰτήσασθαι χρήματά οἱ ξυμποροσαμένους εἶδεν δὴποτε ἐκπέμψαι.

quid rapaciati forte transeuntium exponeretur. Hinc publica res magnis e at in angustiis, infirmitate simul et egestate Romanum imperium urgentibus : ut cui nec ad sui tutelam milites suppeteret, nec ad delectus pecunia. Quid ergo facere oportebat juvenem imperatorem habenas tantamque male constituti principatus tractare tum primum exorsum? utrum desperata salute republice redire in privatam fortunam imperiumque abdicare? Atqui futurum erat, si hoc faceret, ut pusillanimitatis atque ignaviae damnaretur : et quamvis honestas sui receptus haberet causas, tamen infamiam aeternam suo nomini conscisceret : tanquam metu degeneri, conscientiaque inertis atque imbellis animi, non ullo laudabili consilio, turpes latebras otii privati, aulae ac solio praetulisset. Quod dedecus cum morte pejus homini esset sic nato siveque instituto, sustinenda illi plane ad extremum persona semel suscepta fuit, et ne anteacta vita rebusque prius gestis indignum aliquid sapere facere possent argui, summo undique conatu reparandum bellum, copiis omni ex parte cogendis, evocandisque viris strenuis spe ingenti praemiorum; quorum fides et certa expectatio

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

³⁸ πάσης, sine καί. ³⁹ τοσοῦτον, ὡς. ⁴⁰ ἤ. ⁴¹ καταλείποντα. ⁴² ἀνατίον. ⁴³ χρήματα. ⁴⁴ τοῦς. ⁴⁵ αὐτοὶ δέ. ⁴⁶ δύνησεται.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(9) Βοτανειάτου. Addit editio Hoescheliana, καὶ Μηχαήλ τοῦ Δοῦκα.

præsentibus pignoribus donorum in antecessum oblatorum sancienda erat. Hoc ille consilium sequi certus duas in res magnopere incubuit. Primum enim dimissis quoquoaversum magna celeritate viris idoneis auxiliares congregare copias studuit, magnifica ostentatione donorum ingentium. Deinde cum matre fratreque instantissimis egit nuntii litterisque ut ii pecunias quomodocunque confectas omnino ad se quamprimum mitterent.

Ad ea illi mandata consiliis collatis, circumspectisque ac desperatis viis omnibus aliis pecuniæ cogendæ, ad voluntariam rerum omnium suarum collationem confugerunt. Ergo quidquid mater, quidquid frater, quidquid uxor Alexii Augusti auri argentique habuere, totum ad fornacem publicam, ubi moneta [fundi cudique solet, in nummos commutandum missum est. In quo enituit imperatricis matris mæe studium : quæ prima omnium sine cunctatione ulla liberalissime prorupit in profusionem rerum plane omnium quas vel a patre, vel a matre, hæreditatis nomine unquam acceperat. Magnum exemplum, et, quemadmodum rebarur, imitatores habiturum, edens, contemnendarum in tanto publico discrimine privatarum rationum. Sub hæc qui vel consanguinitate vel amicitia conjunctiones Comnenis erant, pro affectus quisque sui ac facultatis modo plus minusve contulere auri argentique. Inde quantum plurimum conflare nummorum potuit, partim sociis 128 stipendia poscentibus numeratum, partim Augusto suppeditatum est, nihil satis habenti ad præsentem usum. Nam et illi qui prælio infausto qualemcumque operam voluntarii navaverant, ita exspectabant sua præmia, ut si ea spes non responderent recessuri viderentur : et qui stipendia merebant, non modo repræsentari ea flagitabant, sed etiam augeri. Ergo cum iis varie satiandis sedandisque statim esset universa profligata recens pecuniæ, tamen inhiante ad plura cupiditate plurimorum, nihil actum apparebat, nutareque haud dubie fides exercitus videbatur, nisi uberiôres largitiones affluerent, coactus periculo Augustus iterum institit gravissime ut pecuniæ plures suggererentur. Res enimvero incommoda! quo enim jam tenderetur ultra extremum? aut quid erat demum reliquum post ipsam principalem domum priori collatione spoliata? Consultationes igitur inter potentes rerum trahebantur longæ, nullumque expedientes exitum; idque tum privatis con-

Οἱ δὲ πόρον πορισμοῦ μὴ ἐφευρίσκοντες ⁴⁷ ἕτερον, πρότερον μὲν ἅπαντα τὰ αὐτῶν συναγαγόντες χρήματα ὅποσα ἐν χρυσῷ, καὶ ἀργύρῳ, τῆ βασιλικῆ χωνεῖα παραπεπόμφασιν· πρώτη δὲ ⁴⁸ πάντων ἡ βασίλις καὶ μητέρα ἐμὴ ὅποσα ἐκ τε πατρῶου καὶ μητρῶου ⁴⁹ κλήρου ἐνυπῆρχον αὐτῆ κατεβάλλετο, καὶ τοὺς ἄλλους ἐντεθεὶν πρὸς τοῦτο ἐρεβίσταν οὐμένην· ἐδεδίει γὰρ ὑπὲρ τοῦ αὐτοκράτορος, ἐν στενῷ κομιδῇ τὰ κατ' αὐτὴν ὀρώσα ⁵⁰. Ἔτα δὲ καὶ ἐξ ἐτέρων ὁπόσοι εὐνοϊκώτερον πρὸς τοὺς βασιλεῖς τούτους διέκειντο αὐθαιρέτως προτεθυμηθῶτων καταβάλλεσθαι ὁπόσης ⁵¹ ἕκαστος εἶχε προσέσεως χρυσοῦ καὶ ἀργυροῦ πορισάμενοι, ἐξέπεμφαν τὸ μὲν τι τοῖς ξυμμάχοις ⁵², τὸ δὲ τι πρὸς τὸν αὐτοκράτορα. Ἀλλὰ πρὸς τὴν ἐπιχειμένην **B** χρεῖαν μηδαμῶς ἐφαρκούντων, τῶν μὲν χάριτας αἰτούντων, ὡς συναγωνισαμένων δῆθεν, τῶν δὲ ὁπόσον μισθοφορικὸν, δαψιλέστερον τὸν μισθὸν ἐξαιτουμένων, ἐνέκειτο αὐθις καὶ ἕτερα ἀνακαλούμενος διὰ τὸ ἀπεγνωκέναι τὴν Ῥωμαίων εὐνοίαν. Οἱ δὲ ἐν ἀμηχανίᾳ γεγονότες, καὶ πολλοὺς λογισμοὺς ἀνελλίξαντες ἰδίᾳ τε καὶ κοινῇ, ἐπεὶ καὶ τὸν Ῥομπέρτον αὐθις ὀπιλιζόμενον βεμαθῆκεσαν μὴ ἔχοντες ὃ τι καὶ δράσαιεν, εἰς τοὺς πάλαι κειμένους νόμους (10), καὶ τοὺς κανόνας (11) περὶ τῆς τῶν ἱερῶν ἐκποιήσεως ἀπέβλεψαν. Καὶ μετὰ τῶν ἄλλων εὐρηκότες, ὅτι περ ⁵³ ἐπ' ἀναβῆσαι ἀρχμαλώτων τὰ τῶν ἁγίων τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησιῶν ἱερά ἐξεστὶν ἐκποιεῖσθαι (ἐώρων δὲ ὅτι καὶ τῶν **C** Χριστιανῶν ὅσοι περὶ τὴν Ἀσίαν ὑπὸ τὴν βαρβαρικὴν ἐτέλουν χεῖρα καὶ ὁπόσοι τὴν σφαγὴν ἐξέφυγον, ἐμιαίνοντο διὰ τὴν τῶν ἀπίστων συναναστροφήν), ὀλίγ' ἄλλα τῶν πάλαι ἡργηκότων ἱερῶν καὶ καταλελυμένων, ὡς εἰς μηδεμίαν χρεῖαν συντελοῦντα, ἀλλ' ἀφορμὴ μόνον ἱεροσυλίας, καὶ ἀσεβείας ἄμα ⁵⁴ τοῖς πολλοῖς παρεχόμενα, ὡς ὕλην χαράγματος ⁵⁵ (12) εἰς μισθὸν τοῖς στρατιώταις καὶ συμμαχοῖς τὰ τοιοῦτα χρηματῆσαι ἐσκέψαντο.

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

⁴⁷ ἐφευρίσκοντες. ⁴⁸ δέ. ⁴⁹ μητρῶου καὶ πατρῶου. ⁵⁰ ἐνωρώσα. ⁵¹ καταβαλέσθαι ὁπόσον. ⁵² συμμαχοῖς. ⁵³ ὁτι. ⁵⁴ Decet vox ἄμα. ⁵⁵ χαραγμάτων.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(10) *Εἰς τοὺς πάλαι κειμένους νόμους.* Justinianas leges intelligit, quibus rerum et cimeliorum ecclesiasticorum alienatio prohibetur, excepta causa redemptionis captivorum, l. *Sancimus*, Cod. de sacr. Eccles. nov. 7, 65 et 120.

(11) *Καὶ τοὺς κανόνας.* Vide D. Gregor. lib. vi, epist. 13, 35, lib. vii, indict. 2 : epist. 14. D. Ambros. lib. ii *De offic.* cap. 28, a quo Gratianus deduxit canonem *Aurum habet Ecclesia* 12, quæst. 5. Exempla de distractis Ecclesiæ vasis ob redemptionem captivorum, vel alimoniam pauperum, prostant apud Priscum in Excerptis de legat. Vi-

ctorem Uticens. lib. i ; Possidium. in Vita S. Augustini, cap. 24. Socrati. lib. vii, cap. 21 ; Hoveden. pag. 751 ; Radulf. de Diceto pag. 630 ; Monachus S. Mariani an. 1179, etc. Vide præterea in eadem sententiam Epistolam Melchioris Inferi in Notis Allatii, ad cap. 3, Acropolitæ.

(12) *Χαράγματος.* Χάραγμα est moneta signata. Ducas, Χάραγμα ἀργυρῶν χιλιάδος ζ'. Character Paulo Diac. lib. xix, *Hist. Misc.* Χαράσσειν νομίσματα καὶ μιληαρήσια apud Syncellum. Hinc *Parracharagma*, moneta adulterina, apud Cassianum, Collat. 1, cap. 20, 22 ; et Collat. 1, cap. 9 ; et

gressionibus, tum in senatu ad ipsum vocato. Tandem prevalente in dies metu Roberti, perditis rebus, quasi ad sacram anchoram ecclesiasticorum thesaurorum adjecta naufragantis reipublicæ cogitatio est. Replicati ad obtentum rei parum in vulgus plausibilis veteres canones, quibus in redemptionem captivorum impendi sacras pecunias confarique vasa templorum, fas esse cavebatur. Admonebant incidisse tempus illud. Servire enim servitute miserabilem et in exitium animæ ac periculum salutis præsens sub dominis infidelibus Christianos per Orientem innumerabiles. Quibus succurri posset non ex ipsis quidem celebribus et quotidiana religione frequentatis sacris ædibus redemptionis pretio petendo : sed ex desertis nullumque jam fere usum habentibus : quæ magna donariorum veterum copia refertæ nihil aliud nisi sacrilegia nocturnorum furum expectarent provocarentque. Quæ quanto melius utiliusque in monetam cusa conducendo exercitu nostrorum sociorumque Christianos olim erepturo Turcicis vinculis, expenderentur ?

Τούτου οὖν ⁸⁶ συνδόςαντος, ἀνέρχεται ὁ σεβαστο- A
κράτωρ Ἰσαάκιος εἰς τὸ τοῦ Θεοῦ μέγα τέμενος τὴν
σύνοδον ἐκκλησιαστικῆς, καὶ τὴν τῆς Ἐκκλησίας ; ἅπαν
πλήρημα. Θεασάμενοι δὲ τοῦτον οἱ τῆς ἱερᾶς συνόδου
ἐπ' Ἐκκλησίας ᾧ ⁸⁷ συνεδριάζοντες ⁸⁸ Πατριάρχῃ ἑκ-
θαμβοὶ γεγονότες ⁸⁹ ἡρώτων ἔτου χάριν παρεγένετο.
Ὁ δὲ, Ἀδέλων ἦκω τι πρὸς ὑμᾶς χρῆσιμον τῆ
βίᾳ τῶν πραγμάτων παρεμπιπτόσιν καὶ σωστι-
κῶν τῶν στυατοῦ. Ἄμα δὲ καὶ τοὺς περὶ τῶν μὴ
χρησιμευόντων (13) ἱερῶν κανόνας ἀπστομάτισε.
Καὶ πολλὰ περὶ τούτων δημηγορήσας, Ἀναγκάζο-
μαι, φησὶν, ἀναγκάζειν, οὗς οὐ βούλομαι ἀναγκά-
ζειν, καὶ γενναίους προτιθέμενος λογισμοὺς, ἐδίδ-
κει τάχα πείθειν τοὺς πλείονας. Ὁ δὲ γὰρ Μεταξᾶς
ἀντέτεινεν, ἀντυποφορᾶς ⁹⁰ τινὰς εὐλόγους ἐισαγαγῶν,
ἀπασκώπιον ἄμα καὶ πρὸς αὐτὸν τὸν Ἰσαάκιον. B
Ἄλλ' ὁμῶς τὰ δεδοκμένα ἐκράτει. Τοῦτο ὕλη μεγίστης
κατηγορίας τοῖς βασιλεῦσιν ἐγένετο (οὐκ ὀκνῶ γὰρ
καὶ τὸν Ἰσαάκιον ἀπόρφυρον βασιλέα κατονομάζειν),
οὐ τότε μόνον, ἀλλὰ καὶ μέχρι καιροῦ διαρκέσασα.
Καὶ γὰρ ἀρχιερεῦς τις τῆνικαῦτα Χαλκηδόνος, Λέων
προκἀθήτο, οὐ τῶν πάντων σοφῶν καὶ λογίων, ἀρε-
τῆς δὲ ἐπιμελετημένον, τὸ δὲ ἦθος αὐτῷ σκληρὸν
καὶ ἀπόκροτον. Οὗτος οὖν τῶν ἐν τοῖς Χαλκοπρα-
τεῖσις (14) πυλῶν, ἀφαιρουμένους ⁹¹ τοῦ ἐπιχειμέ-

Hanc ubi tentare viam placuit, sebastocrator
Isaacius in magnam Dei Ecclesiam se confert,
ibique indicto cœtu sacrorum ministrorum, non
modica est exceptus admiratione præsulum asses-
sorum patriarchæ, verentium quorsum hic talis
viri adventus spectaret; denique ad interrogatio-
nem ipsorum, cujus rei gratia adesset ultro per-
contantium, sic Isaacius respondit : *Veni huc dictu-
rus vobis aliquid in hoc deploratissimo republicæ
statu necessarium, utpote quo uno spes servandi
exercitus continetur.* His subiecit mentionem eorum
quos dixi canonum, et templorum minus celebra-
torum religioso fidelium concursu e quibus mi-
nimo incommodo aliquid opum acervatim conge-
starum delibari posse videretur. Dissertit in eam
sententiam verbis sane multis : tum facundix vim
regni autoritate corroborans, non dissimulavit,
extorquere se paratum, si oporteret, id quod im-
petrare perorando conatus esset hactenus. De-
precatus tamen invidiam odiosi verbi, sic eam
in fortunam ac necessitatem transtulit : *Cogo vos,*
inquit, *sed coactus ipse prius ad utendum coactione
ista, coactus autem extrema necessitate rerum et
supremo periculo nominis Romani.* Ita ille partim
129 rogans, partim imperans, plerosque flexerat,

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

⁸⁶ γοῦν. ⁸⁷ Deest vocula ᾧ, sed spatium vacuum relinq. ⁸⁸ συνεδριάζοντα. ⁸⁹ Desunt voces ἑκθαμβοὶ γεγονότες. ⁹⁰ ἀνθυποφορᾶς. ⁹¹ ἀφαιρούμενος.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

Paracaraximus, apud Petrum Damianum lib. II, epist. 4, quam vocem sic interpretatur Ælfricus in Gloss. Saxon. *Paracaraximus* : *Fals pening*, id est, falsus denarius. Inde etiam *Paracharactæ* C dicti, qui falsos nummos cudunt L. 8. Cod. Theod. de Falsa moneta. *Παραχαράττειν τὸ δίκαιον* dixit Anastasius Sinaita. Vide Innoc. Ciron., lib. III. Obser. Jur. canon. cap. 2 et Meursium.

(13) *Περὶ τῶν μὴ χρησιμευόντων*. Vasa superflua Ecclesiæ distrahi posse sanxit Justinianus Nov. cxx, non tamen ex omni causa, sed tantum si ipsa Ecclesia debitis prægravetur. Porro jam antea Heraclius moturus in Persas, cum ærarium prioribus bellis exhaustum esset, ex templorum et ædium sacrarum donariis et vasis nummos confaverat, ut auctor est Theophanes.

(14) *Χαλκοπρατεῖσις*. 293 Chalcoprætia forum æris venalis interpretatur hoc loco Possinus. Sane ex istis olim Constantinopoli vicum, seu plateam sic dictam ab officiniis ærariis, testantur Codinus in *Orig.* et Leunclavius in *Pand. Turc.* cap. 248 : quemadmodum alia fuit ab argentariorum officiniis, *ἀργυροπρατεῖων* appellatione donata, ut auctor est

Theophanes, an. 5 Justiniani. *Vicum Argentarium* dixit S. Augustinus, lib. VII *De civit. Dei*, cap. 4. Verum secus censet Cujacius, ad l. VII C. *De colleg. et chartopræ.* lib. II; contendit enim locum hunc perperam *Chalcoprætia* a scriptoribus vocari, cum *Chartoprætia* dicere debuissent, in quo nempe erant officinæ, ubi chartæ distrahebantur. Nam fuit in urbe Constantinopolitana, ut ait Justinianus Nov. XLIII, πολλὴ ἡ τῶν χαρτῶν ἀφθονία. Sed sive Chalcoprætia officinæ fuerint ærariæ, seu chartariæ, id pro certo haberi debet eas officinas non intellexisse Annam; siquidem de templis agit, a quibus τὰ μὴ χρησιμεύοντα ἐπαβόσθιλι Alexius, in quibus fuerunt valvæ argentæ Chalcoprætiorum ædis, Deiparæ sacræ, cui id nominis a loco, ubi inædificata erat, inditum. De ejus conditore variæ sunt scriptorum sententiæ. Cedrenus enim Theodosium Juniores condidisse templum Chalcoprætiorum, et Deiparæ sacræ commemorat, cum locus is antea esset Judæorum synagoga. Cedreno concidunt Glycæ et Joelus. Theophanes vero, et ex eo Anastasius in *Hist. Eccles.*, et Paulus Diac. lib. XII *Hist. Misc.* Justinum ædis Chalcoprætianæ condi-

at non Metaxam, qui ei constanter obstitit, A
 multasque contra rationes attulit plausibiles,
 loquendi libertate etiam usque ad sugillationem
 Isaacii prosecta: verum pluribus cedentibus,
 frustra fuit, et in sententiam sebastocratoris
 conclusa res est. Ea magnarum adversus imperatores
 (nam Isaacium non dubitem imperatorem citra
 purpuram dicere), gravium ea, inquam in fratris
 Comnenos querelaram causa exstitit, non in
 præsens modo aut finitimum tempus, sed et in
 longe consequens invidia durante, cui accendendæ
 non segnem dedit operam Leo quidam Chalcedo-
 nensis tum antistes, non ille quidem valde doctus
 aut eloquens, cæterum virtutis cultor, homo duris
 austerisque moribus. Is cum e valvis templorum
 quæ ad forum æris vœnalis procul ab opportunitate
 populi sita minori concursu terebantur, auri argen-
 tique laminas atque emblemata revelli cerneret, in
 medium irruens voce liberrima intercessit; nec
 ulli excusationi necessitatis aut allegationi prisce-
 rum canonum concedere quidquam voluit. Quin
 etiam ex eo tempore contumeliose atque impotenter
 inveli consueverat in Augustum, præsentemque in
 os objurgare, quoties ille redibat in urbem regiam;
 dabatque animos homini, abutenti ea re quam
 venerari debuerat, patientia incredibilibus et huma-
 nissima facilitas principis talia dissimulantis. Nunc
 vero cum occasione primæ Alexii expeditionis in
 Robertum Isaacium justissimis de causis ex Sena-
 tusconsulto, impetrato etiam consensu præsulum,
 pecunias servandæ rerum summæ necessarias e
 templis peteret, opposuit hic sese subimpudentius
 eaque contumacia gravem sebastocratoris in se iram
 movit. Consequentibus deinde temporibus, cum
 Augustus aliquot a Gallis acceptas clades sexcentis

νου αὐταῖς ἀργυρίου καὶ χρυσοῦ, εἰς τὴ μέσον εἰ-
 δὺς ἐπαρρησιάζετο, μὴ ἔλλωσεν τὴ οἰκονομία, ἢ τῶν
 περὶ τῶν ἱερῶν κειμηλίων νόμων ἐπαιθανόμενος.
 Ὑβριστικώτερον δὲ καὶ οἶον εἰπεῖν ἀτακτώτερον τῶ
 τηλικαῦτα, κρατοῦντι προσφέρετο, ὁσάκις εἰς τὴν
 βασιλεύουσαν ἐπαύησι, τῇ ἀνεξικακίᾳ ἐκείνου, καὶ
 τῇ φιλανθρωπίᾳ καταχρῶμενος. Καὶ ὁπνηκα μὲν τὰ
 πρῶτα κατὰ τοῦ Ῥομπέρτου ὁ αὐτοκράτωρ τῆς βασι-
 λίδος πῶλεως ἐξῆσι, Ἰσαακίου τοῦ σεβαστοκράτορος
 καὶ αὐταδέλφου αὐτοῦ χρήματα, μετὰ τῆς κοινῆς γνώ-
 μης, ἔθεν δὴποτε συμποροζομένου, μετὰ τῶν νόμων
 ἅμα καὶ τοῦ δικαίου, εἰς θυμὸν ἐκίνοι τὸν βῆθέντα
 ἀδελφὸν τοῦ βασιλέως, ἀναίσχυντότερον αὐτῷ προσ-
 φερόμενος. Ὡς δὲ καὶ ὁ βασιλεὺς, πολλὰκις μὲν ἡ-
 τήθει, καὶ μυριάκις αὖθις κατατολήσας τῶν Κελ-
 τῶν, Θεοῦ νεύσει νικηφόρος; καὶ στεφανίτης; ἐπαν-
 ελγλύθει, ἐπέα καὶ αὐθις; ἄλλο νέφος; ἐχθρῶν, τοὺς
 Σκύθας φησι, κατ' αὐτοῦ ἐξορμῶν ἔδη μεμαθήκει,
 καὶ διὰ τοῦτο καὶ ἡ συλλογὴ τῶν χρημάτων, καὶ τοῦ
 βασιλέως ἐν τῇ μεγαλοπύλῃ ἐνδημούντος ἐφ' ὁμοί-
 αι; αἰτίαι; ἐσπουδάξετο, ὁ ἀρχιερεὺς ἐκεῖνος ἀναδι-
 στερον προσέπεσε τῷ αὐτοκράτορι. Καὶ συζητήσεως
 ἐντεῦθεν πολλῆς; περὶ τῶν ἱερῶν γενομένης; **, λα-
 τρευτικῶς; ** οὐ σχετικῶς (15) δὲ προσκυνεῖσθαι τὰς
 ἁγίας εἰκόνας; παρ' ἡμῶν ἐδογματίζεν ἐν τισὶ μὲν
 εὐλόγως καὶ κανονικῶς; ** ἅμα ἐνιστάμενος, ἐν τισὶ
 δὲ καὶ οὐκ ὀρθῶς δογματίζων οὐκ οἶδα εἴτε δι' ἔριν,
 καὶ τὴν πρὸς τὸν βασιλέα ἀπέχθειαν τοῦτο πεπονθῶς,
 εἴτε δι' ἀγνοίαν. Ἐξακριβοῦν γὰρ ἀσφαλῶς τὸν λό-
 γον οὐκ εἶχεν ὁ τι λογικῆς μαθήσεως ἀμέτοχος
 ὁπῆρχε παντάπασιν. Ὡς; δ' ἐπὶ πλείον; πρὸς τοὺς
 βασιλεῖς ἐθραύοντο, χαίρειάκις ἀνδράσι; περὶ ὁμοί-
 ας; ὁποῖοι πολλοὶ τότε ὑπέχρον τοῦ πολιτεύματος;
 εἰς τοῦτο παρανυττόμενος; καὶ πρὸς ὑβρεῖς καὶ βλα-
 σφημίας ἀκαίρους ἐτρέπετο, καὶ ταῦτα παρακα-

Variae lectiones ex cod. Coislino.

** γινομένης. ** λατρευτικῶς. ** ἀρχιερατικῶς.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

tores agnoscunt, traduntque eo perinde exstilis-
 loco, ubi antea fuerat Judæorum synagoga, haud
 procul a Magna ecclesia. A Theophane et cæteris
 dissentit *Chronicon Alexandrinum*, in quo Marciano
 et Pulcheriæ uxori attribuitur. Theodorus Lector,
 Ecl. 1, quem sequitur Nicephorus Call. lib. xiv,
 cap. 2 et 49, solam Pulcheriam conditricem agnos-
 cit. Denique Justinianus Nov. iii, cap. 1, a Verina
 Leonis M. uxore ædificatam scribit. Sed hæc ita
 concilianda sunt, uti jam olim monuimus, ut dica-
 mus a Theodosio inchoatam, a Pulcheria confe-
 ctam, a Verina postmodum et Justino de novo in-
 stauratam. De hoc templo agunt præterea idem
 Theodorus Lector, Ecl. ii; Gregorius II. PP.
 epist. 2, ad Leonem Isaurum, Cedrenus in Mauri-
 cio, Porphyrogen. *De adm. imp.* cap. 29, et Gyll.
 lib. ii, cap. 21.

(15) *Λατρευτικῶς, οὐ σχετικῶς.* Id est, cultu
 latrice, qui soli Deo competit, non vero per acci-
 dens, et respectu prototypi, qui Theophani A.
 Leonis Isauri X. σχετικῆ τῶν σεπτῶν εἰκόνων
 προσκύνησις dicitur: *affectivam imaginum adora-
 tionem* verit Anastas. in *Hist. Eccl.* Quo spectant
 illa ex Act. iv synodi Romanae sub Stephano IV
 PP. apud Holstenium in Collectione Romana:
Non sicut deos imagines adoramus nos fideles, absit,

*sicut pagani; sed tantummodo affectum et charita-
 tem animæ nostræ ad vultum faciei imaginis optima-
 mus.* Quæ verba sumpta sunt ex vii synodo, act. 1:
 Καὶ προσκυνῶ οὐχ ὡς θεοῦ, μὴ γένοιτο! ἀλλὰ τὴν
 σχέσιν καὶ πόθον τῆς ψυχῆς μου, ὃν εἶχον πρὸς αὐ-
 τοὺς τὸ πρῶτον καὶ ἀρτίως ἐνδεικνύμενος, παρα-
 καλῶ πάντας αὐτοὺς ὁλοφύχως πρεσβεῦειν ὑπὲρ ἐμοῦ
 πρὸς Θεόν, etc. Act. ii, *De imaginibus:* Καὶ ταύτας
 σχετικῶ πόθῳ προσκυνούμεν. Constantin. Manasses
 in Theophilo κατὰ σχέσιν dixit:

Καὶ γὰρ ἀπεχθανόμενος; ταῖς ἱερογραφαῖς,
 Καὶ τοῖς ἀπαικνίσμασι Χριστοῦ, καὶ τῶν μαρ-
 τύρων, |
 Τοὺς ἀπονέμοντας αὐτοῖς τὸ κατὰ σχέσιν σέβας
 Ἐν ὑποφόροις; καὶ δαιναῖς στρεβλώσειν ἐκάκου.

Joannes Damascenus, lib. iii *De cultu imag.* Προσκυ-
 νούμεν οὖν ταῖς εἰκόσιν, οὐ τῇ ὕλῃ προσφέροντες
 τὴν προσκύνησιν, ἀλλὰ δι' αὐτῶν τοῖς ἐν αὐταῖς εἰ-
 κονιζομένοις; ἢ γὰρ τῆς εἰκότος τιμῆς εἰς πρῶτότυ-
 πον διαβαίνει. Eadem habet vii synodus, act. vii,
 p. 686 edit. 1618. Vide Theophan. Ceram. Homil.
 de SS. Imagin. Vitam S. Theophanis 294 Confess.
 editam ab Henschenio 12 Martii cap. 16; et *Turcogr.*
 Crusii pag. 51 et 498.

λοῦντος αὐτὸν τοῦ βασιλέως μεταβαλεῖν τὴν περὶ τῶν εἰκόνων γνῶμην, ἔτι δὲ ⁶⁶ καὶ τῆς πρὸς αὐτὸν ἀποσχέσθαι ⁶⁷ ἀπεχθείας ὑπισχνουμένου ἅμα καὶ τὰ ἱερὰ ταῖς ἁγίαις Ἐκκλησίαις λαμπρότερα ἀποδοῦναι, καὶ πᾶν ὅ τι δέοι ποιεῖν πρὸς διόρθωσιν, καὶ ἤδη κλιθεὶς ὁρθωμένου ⁶⁸ παρὰ τῶν ἔλλογιμωτέρων τότε τῆς συνόδου, οὗς οἱ τῷ Χαλκιδόνος μέρει προσκείμενοι κόλακας ἐκάλουν, καθαιρέσει κατεδικάζετο· ὡς δὲ μηδὲν ὑποπτήσων οὐδῶλος ἠρέμει, ἀλλὰ καὶ αὐθις συνετάραττε τὴν Ἐκκλησίαν, οὐκ ἀγενῆ φρατρίαν συνεπαγόμενος, ὡς ἄτακτος ἦν πάντῃ καὶ ἀδιόρθωτος, μετὰ πολλῶν ἐνιαυτῶν παρήλυσιν, πάντες ὁμοῦ τοῦ ἀνδρὸς κατεψήφισαντο, κἀνεῦθεν ὑπερρίον καταδικάζεται. Καὶ δέχεται τοῦτον ἡ περὶ τὸν Πόντον Σωζόπολις (16), παντοίας προνοίας καὶ θεραπείας βασιλικῆς ⁶⁹ ἀξιούμενον, καὶ οὐδαμῶς χρῆσθαι ταύταις ἠθροῦλετο, ὕστερον, δὲ ἦν πρὸς τὸν αὐτοκράτορα ἔτρεφε μῆνιν ὡς ἔυκεν.

obstendi imperatori a quo dudum abhorrebat, an denique ignorantiae veri assignandam putem, in ultimam tamen hanc partem suspicione propendeo. **136** Quoniam enim is vir multam operam litteris non dederat, artisque ratiocinandi funditus rudis erat, facile fieri potuit ut quaedam minus ad theologiae canones exacta inter disputandum effutierit; verum in dies successibus ipsis adolescente ea quam impune lacessendis imperatoribus usurpare semel coeperat audacia, incitantibusque ad ipsum ultro currentem male feriatas plurimis, quibus ea quae tum erat reipublicae gubernatio non placebat, homo sui parum potens in contumelias maledictaque intempestiva et intolerabilia efferebatur, Augustum licentiasime proscindens, placare hominem e contrario constantem, suadentemque amicissime ut et quae temere de sacris imaginibus dixerat mature revocaret, et deposita simulate, redire secum in gratiam vellet: se enim restituere paratum quae e sacris abstulerat aëlibus, imo splendidiora repositurum, ad emendationem porro recusaturum: quo in genere praecipuis sacrorum, antistitum adeo jam satisfecerat, ut ii causam ejus diligenter tuerentur, eoque ipso nomine ab iis qui Chaleedonensis partes fovebant assentatores audirent; verum ad ea ille obsurdescens omnia, irrevocabiliter quo impetum coeperat ruebat. Quare ad necessarium remedium anjmadversionis canonicæ ventum tandem est, homoque multis nominibus id meritum de sede quam occupabat est depositus. Non fregit indomitum animum ea res; turbat iterum et factiones ciet in Ecclesia, non exigua sibi adjuncta secumque abducta multitudine sectariorum. Quod dum per multos annos agit, turbulentique sui ingenii et inflexibilis pervicacia plenam fidem facit omnibus, denique omnium calculis damnatus exaulare jussus est apud Sozopolim ad Pontum: ubi providerat imperator, ut officiosissime exciperetur, curareturque copiose: quanquam, ille contumacia se involvens sua, et in concepta semel adversus Augustum ira animum, ut apparebat obfirmans, oblata ejus uti liberalitate noluit.

Ἄλλὰ ταῦτα μὲν ὡς πῃ περιγεγράφθω. Ὅ δὲ γε C αὐτοκράτωρ τοὺς νεήλυδας (συνέρβρον γὰρ ἱκανοὶ περιωθέντα τοῦτον μεμαθηκότες) ἐπιμελῶς ἐξεπαίδευσεν, ὅπως ἰππεύειν χρῆ καὶ τοξεύειν εὐστοχώτατα, ὀπλιτεύειν τε καὶ ἐνεδρεύειν ἐπικαιρότατα. Ἐπεπόμφει δὲ αὐθις πρὸς τὸν βῆγα Ἀλαμανίας πρέσβεις ὧν προσεξήρχον ⁶⁹ ὁ Μεθύμνης (17) κα-

A de illis reportatis victoriis ultus esset, Deo juvante; coronatusque inde ac triumphans in urbem regiam esset invectus: exortaque nova Scytharum in imperium irrupentium gravissima procella, in non dispari periculo ad simile praesidium simili omnium consensu, praesente insuper et rem urgente imperatore, confugeretur, idem hic homo solita sua pervicacia magnopere apud imperatorem offendit. Porro hac occasione cum de sacris aëdibus signisque et imaginibus multa ut fit disputarentur, hic antistes in eam sententiam disseruit, ut contenderet, sacras imagines absoluto a nobis et in ipsis hærente cultu affici, non autem duntaxat relativo. Itaque ut ille quidem nonnulla plausibiliter eanonicæque et pro dignitate sacerdotii diceret B ageretque, tamen in aliis prolabeatur parum orthodoxe sentire deprehensus: cujus erroris causam haud scio an aestui contentionis, excurrentis plerumque longius quam par est, an studio

Sed de his hactenus. Ad imperatorem enim redeundum est, qui recens appulsos milites (multi siquidem ad eum, ut salvum esse constitit, confluxere) sedulo exercebat ad omnes partes functionis militaris: docens, equum scite regere, collimare arcu quam certissime, vadere exsertis armis in adversos, rursusque tempestive subsidere in insi-

Variae lectiones ex cod. Coislin.

⁶⁶ γάρ. ⁶⁷ ἀπέχεσθαι. ⁶⁸ διορθουμένου. ⁶⁹ Deest vox βασιλικῆς. ⁶⁹ προσεξήρχεν.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(16) Σωζόπολις. Sozopolim ad Pontum Euxinum pariter s'atuit Cantacuzenus, lib. 1, cap. 3: Τὴν Σωζόπολιν κατὰ τὴν Εὐξείνου Πόντον, πολυάνθρωπον οἶσαν καὶ μεγάλην πόλιν. Sozopoleos mentio fit præterea apud Annam pag. 362. Tzetzem, chil. 12, hist. 596, et Samuelem Guichenonem, in *Allobrogum principum Historia*, ad an. 1366. Aliam ejus-

dem appellationis urbem in Pamphylia statuunt Nicetas in Joan. n. 4; Scylitzes et Tageno Pataviensis; in alterutra natus Joannes patriarcha Constantinopolitanus, de quo Gregoras, lib. vi.

(17) Ὁ Μεθύμνης. Methymna Ptolemaeo et aliis, est Lesbi insulae oppidum. Vide infra, p. 206. Est etiam Æliano, lib. xiv Περὶ ζώων, cap. 20, urbs

diis. Miserat vero denuo legatos ad regem Alaman-
niæ, sub quodam Methymne dicto, quem legationis
esse principem jusserat. His et litteras et mandata
dederat quibus magnopere instigare Henricum
conabatur ad rumpendas omnes moras invadendæ
Longobardiæ, juxta pacta conventa inter ipsos an-
tea transacta. Iret ergo quamprimum moveretque
infesta signa in Roberti ditionem, quo, ejus viribus
ad necessariam rerum suarum defensionem a Roma-
no imperio tantisper aversis, respirare interim a
clade Alexius posset, et conductis iterum auxilia-
ribus copiis comparare se ad Robertum toto Illyrico
pellendum. In eo si rex Alamanniæ operam commo-
dare ipsi facillimam vellet, maximam ab se initurum
gratiam, quam omnibus officiis et beneficiis
rependere ac remunerari **131** paratissimus esset
imperator Alexius, in primis vero connectenda
quamprimum affinitate quæ Henrici legati regem
ipsorum cupere significaverant, cujusque ipsis spes
facta fuerat. His ita dispositis Augustus Pacurianum
magnum domesticum ibi relinquens, ipse in urbem
regiam revertitur, auxiliares illuc undecunque
copias commodius convocaturus, et alia quædam
pro tempore ac rerum præsentium statu dispositu-
rus. Manichæi Xantas et Culeo, cum iis quos
ductabant, numerum æquantibus quingentorum
supra duo millia, temere atque injussu domum
revertuntur : sæpiusque ab imperatore revocati,
promittebant quidem, sed nullo morarum sine
differebant reditum. Quare in id sedulo incumbat
imperator donis et honoribus per litteras pollicen-
dis, ut eos reduceret : in quo tamen frustra fuit,
illis ne sic quidem reverti curantibus. Dum hæc
ita imperator adversus Robertum comparat, venit
ad eundem Robertum trepidus nuntius, regem Ala-
manniæ in procinctu esse ad invadendam Longobardiam. Ea ille re in curam versus postquam in
contrarias sententias alternavit animum aliquandiu, acri attentione disquirens, quid in tali articulo
rerum factu esset optimum, tandem reputans se Rogerio filio ditionem Italicam attribuisse, jam tum
cum in istam expeditionem versus Illyricum solveret, Baimundo vero alteri filio nullam adhuc assignasse

λοῦμενος, καὶ διὰ γραφῆς ἐπὶ πλέον ἐρεθίζει μὴ
μέλλειν εἶτι, ἀλλὰ τὰς αὐτοῦ ἀναλαβόμενον δυνάμεις,
τάχιον τὴν Λογγιβαρδίαν καταλαβεῖν κατὰ τὰς συγ-
κειμένους συνθήκας ⁷⁰ ἢ ᾧ ἀπασχολῆσαι τὸν Ῥομ-
πέρτον, ἴν' οὕτως ἀδείας τυχὼν στρατεύματα αὐθις καὶ
ξενικὰς δυνάμεις συλλέξῃται καὶ οὕτω τοῦτον τοῦ
Ἰλλυρικοῦ ἀπελάσῃ πολλάς τῶ Ἀλαμανίας ⁷¹ ῥῆγλ
ὁμολογήσας τὰς χάριτας, εἰ οὕτω ποιήσῃ, καὶ τὸ
ὑπεσχεθὲν αὐτῷ διὰ τῶν παρ' αὐτοῦ σταλέντων
πρέσβειων κῆδος ἐκπληρῶσαι (18) διαβιβαστέμενος.
Ταῦτα οἰκονομήσας τὸν Πακουριάνον μέγαν δομῆστι-
κὸν αὐτοῦ που καταλιπὼν, αὐτὸς, πρὸς τὴν βασιλεύ-
ουσαν ἐπανέρχεται, ἐφ' ᾧ καὶ ξενικὰς ἀπανταχόθεν
συλλέξασθαι δυνάμεις, καὶ ἄλλ' ἄλλα οἰκονομῆσαι
τῷ καιρῷ καὶ τοῖς ξυμπέσοῦσι πράγμασι ξυμβελ-
λόμενα. Οἱ δὲ Μανιχαῖοι ὅ τε Ἐαντᾶς καὶ ὁ Κουλιῶν
μετὰ τῶν ἄν' αὐτοῦς, ὡς εἰς δύο πρὸς τῆ ἡμισείᾳ
χιλιάδας ποσομένων, ἀσυντάκτως οἴκαδε ἐπανέρ-
χονται· καὶ πικράκις μετακαλούμενοι πρὸς τοῦ
αὐτοκράτορος, ὑπισχοῦντο ⁷² μὲν ἐληλυθέναι,
ὑπερετίθεντο δὲ τὴν ἔλευσιν. Ὁ δὲ ἐπέκειτο καὶ
ἄνωγας αὐτοῖς καὶ τιμὰς διὰ γραφῶν ὑπισχοῦμενος,
καὶ οὐδ' οὕτω πρὸς αὐτὸν ἐληλυθέσαν. Οὕτως εὖν τοῦ
βασιλέως κατὰ τοῦ Ῥομπέρτου ἐτοιμαζομένου.
ἦκέ τις τῷ Ῥομπέρτῳ ἀπαγγέλλων τὴν τοῦ ῥῆγλ
Ἀλαμανίας ⁷³ (19) εἰς Λογγιβαρδίαν ἔσον ἦδη
ἄφικε. Ὁ δὲ ἐν ἀμνηχανίᾳ γενόμενος, διεσκοπεῖτο
τί ἂν χρῆ ποιεῖν. Πολλὰ τοῖνον γνωσιμαχῆσας, ἐπεὶ
τὸν μὲν Ῥογέρην ἐν τῷ πρὸς τὸ Ἰλλυρικὸν διαπε-
ρῆν διάδοχον τῆς αὐτοῦ ἀρχῆς καταλέλοιπε ⁷⁴, τῷ
δὲ γε Βαϊμούντῳ ⁷⁵ νεωτέρῳ ὄντι οὕτω χῶραν τινα
ἀπενήματο ⁷⁶, συναγαγὼν τοὺς κόμητας ἀπαντας,
καὶ τοὺς ⁷⁷ ἐκκρίτους τοῦ ὀπλητικοῦ ⁷⁸ παντὸς, μετα-
καλεσάμενος τὸν υἱὸν αὐτοῦ Βαϊμούντον ⁷⁹ (20), τὸν
σανίσκον ⁸⁰, δημηγῆρος προύκάθητο καὶ φησιν (21).

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

⁷⁰ μετὰ τῶν συγκειμένων συνθηκῶν. ⁷¹ Ἀλαμάνων. ⁷² ὑπισχοῦνται. ⁷³ Ἀλαμάνου. ⁷⁴ κατέλειπε.
⁷⁵ Βαϊμούνδου. ⁷⁶ ἀπενέματο. ⁷⁷ Deest vocula τούς. ⁷⁸ ὀπλητικοῦ. ⁷⁹ Βαϊμούνδον. ⁸⁰ νεανίσκον.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

Cræta insulæ. Ab alterutra dictus, quisquis fuit, D
legatus iste, quem Methymnæ episcopum fuisse
conjicio. Est enim Methymna urbs episcopatu in-
signis apud Allatium, *De Eccl. Occid. et Orient.
consens.* lib. II, cap. 12. In concilio Nicæno I sub-
scripsit Andreas ἐπίσκοπος τῆς Μεθυμνέων πόλεως
τῆς Ἀεσθίων νήσου, ut est in schedis Sambuci
apud Seldenum ad Eutychiei *Origines*, pag. 127. De
hac porro Alexii ad Henricum legatione Bertholdus
agens: *His temporibus Constantinopolitanus impe-
rator maximam pecuniam Henrico quondam regi
transmisit, ut Robertum Guiscardum ducem Cala-
briæ et Apuliæ, conjuratum militum Domini Papæ,
in ultionem ejus rem regio appeteret.* Conradus
abbas Uspereg. an. 1083: *Eodem tempore legati
Græcorum venerunt munera multa et magna in auro
et argento, vasisque ac sericis afferentes.*

(18) *Κῆδος ἐκπληρῶσαι.* Vide supra, pag. 94.

(19) *Τὴν τοῦ ῥῆγλ Ἀλαμανίας.* De hac Hen-
rici IV in Italiam expeditione consulendi Berthold.
Argentin., Uspergensis, Leo Ost., Hugo Flavii.,
Marianus Scotus, Otho Frising., Sigebertus, et
alii.

(20) *Βαϊμούντορ.* Guillelmus Apuliensis :

*Robertus geminis exacto navibus anno,
Adriacis undis loca rursus ad Appula transit,
Is primogenito populum commiserat omnem.
Cui nomen Boemundus erat, pariterque Brieno.*

(21) *Καὶ φησιν.* Comparanda hæcce Roberti
oratio cum ea quæ exstat apud Ordericum, I, VII,
p. 642. Consulendus etiam Gaufr. Malaterra,
lib. III, cap. 33.

regionem cui præisset summo jure, comitibus et lectis ex toto exercitu viris in consiliam vocatis, accessitque Baimundo, ipse ad orandum altiori loco considens, sic locutus est :

Οἴδατε, κόμητας, οτι τὸν φίλιτόν μου υἱὸν Ἀ
Ρογήρη, καὶ πρωτότοκον τῶν υἱῶν, κύριον τῆς
ἐμῆς ἐν τῷ πρὸς τὸ Ἰλλυρικὸν μέλλειν διαπε-
ρῆν κατέστησα χώρας. Οὐ γὰρ ἐχρήν ἐκεῖθεν
ἐπαχωροῦντα, καὶ τοιοῦτον ἀναδεχόμενον ἔργον,
τὴν ἰδίαν χώραν ἄτερ ἡγεμόνος κατυλιπεῖν εἰς
προνομήν ἔτοιμον παρτι τῷ βουλομένῳ, ἐκσι-
σθαι. Ἐπι δὲ ὁ ρῆξ Ἀλαμανίας ^α πολιορκή-
σων ταύτην ἤδη καταλαμβάνει, χρῆ καὶ ἡμῶς ^β
ὡς ἐνὸν ταύτης ἀντιποιήσασθαι. Οὐδὲ γὰρ δεῖ
ἐτέρων ἐπιλαμβάνομένων, τῶν ἰδίων κατερβα-
θυμηκῆναι. Δοιπὸν ἐγὼ μὲν ἀπειμι ἐπ' ᾧ τῆς
ἐκείνης χώρας ἀντιποιήσασθαι τὴν πρὸς τὸν
Ἀλαμανίας ἀναδυσάμενος μάχην. Τουτωῖ ^γ δὲ
μοι τῷ υἱῷ τῷ ρωτέρῳ ἐπαρῆμι τό τε Δυρρά-
χιον, καὶ τὸν Αὐλώνα, καὶ τὰς λοιπὰς πόλεις, ^δ
καὶ ρήσους ὄσας φθάσας αὐτὸς τῷ μῶ δόρατι
κατέσχορον. Παρεγγῶμαι ^ε δὲ ὑμῖν καὶ ἀξιῶ
ὡς ἐμὲ τοῦτον λογιέσθαι καὶ δλη χειρὶ [ψυχῇ]
καὶ γνῶμῃ ὑπὲρ αὐτοῦ μάχεσθαι. Καὶ σοὶ δὲ τῷ
φιλιάτω μοι ἐπισκήπτω υἱῷ (ἀποστρέψα; τὸν λό-
γον πρὸς τὸν Βαϊμούντον ^ς) διὰ τιμῆς πάσης τοῦς
κόμητας ἄγειν, καὶ συμβούλους ἐν ^ζ ἅπασι χρή-
σασθαι, καὶ μὴ υἱὸν ἐτραυθετεῖν (22), ἀλλὰ πάν-
των αὐτοῖς κοινωθεῖν. Σὺ δὲ ἀλλ' ὄρα μὴ κατα-
μελήσεις ^η τὸν κατὰ τοῦ βασιλέως Ῥωμαίων
ἀναπαράξασθαι πόλεμον, ἀλλ' ἐν ὄσῳ μεγάλην
ἦταρ ἠετήθη, καὶ μικροῦ μαχαίρας ἔργον ἐγε-
γόνει, καὶ τὸ πολὺ τῶν αὐτοῦ στρατευμάτων τῷ
πολέμῳ ἀνήλωτο. Καὶ γὰρ, φησί, καὶ ἐγγὺς ἦλθε ^θ
τοῦ ζωρηθηῆναι, καὶ ἐκ μέσων τῶν χειρῶν ἡμῶν
τραυματίας ὄχετο. Μὴ ἀνήσεις ὄλως, μὴ πως
ἀνέσεως τυχῶν, συλλέξῃ ^ι τό τε πνεῦμα καὶ
γενναίτερον ἢ τὸ πρότερον ἀντικατασταίῃ σοι.
Οὐ γὰρ τῶν τυχόντων ὁ ἀνήρ, ἀλλ' ἐκ ρηπίου
ἐν ^κ πολέμοις καὶ μάχαις ἐντραφεῖς, πᾶσαν τε
τὴν ζω καὶ τὴν ἐσπέραν ἐληλυθὼς, ὀπόσους
ἀποτάτας τοῖς πρῶην ἀτοκράτορσι δορυθη-
γᾶτους ἐποίησε, καὶ αὐτὸς πάντως ἐκ πολλῶν
ἀκούεις. Εἰ γοῦν ὄλως ἀναπέσης καὶ μὴ κατ'
αὐτοῦ χωρήσης πάση γνῶμῃ, ὀπόσα μὲν αὐτὸς
ἔργα, πολλὰ καμῶν ἤρυσσα φροῦδα ποιήσεις,
αὐτὸς δὲ τοῦς καρποὺς τῆς ἰδίας βραθυμίας
πᾶντος δρέψῃ. Κάρῳ μὲν ἤδη ἀπειμι ἀγωνισό-
μενος, τὸν ρῆγρ τῆς ἡμεδαπῆς ^λ ἀπελάσαι χώ-
ρας καὶ οὕτω τὸν φίλιτόν μοι Ῥογήρη ἐπὶ τῆς
δοθεισης αὐτῷ ἐξουσίας ἐδράσαι.

Scitis, comites, charissimum filium meum primo-
genitum Rogerium a me cum in Illyricum trajicerem
constitutum fuisse dominum dittonis Italicæ meæ.
Non enim oportebat me illinc ad tantæ aleæ ac
periculi negotium solventem, solum proprium ac
quasi nature meum, sine custode ac principe cujusvis
expositum cupiditati relinquere, velut paratam
prædum omni tollere ausuro. Quoniam vero rex
Alamania, ut certis indicibus comperimus, in eam
spem se accingit, et magno exercitu invadere nostras
domos ac terram parat, utique faciendum nobis
est ut ejus conatibus obviam eatur. Quæ enim ratio
sinit, ut qui alienis acquirendis insistimus, proprio-
rum jacturam ignava desidia seramus? Ego igitur
hanc spississimam operæ partem ultro depono mihi
et sumo: bellum, inquam, cum rege Alamania
ego ipse gesturus toleraturusque propero; huic vero
juniori meo filio Dyrrachium et Aulonem urbesque
ac insulas cæteras quæ belli hujus nondum licet
patrati, quasi anticipata præmia in pignora reliquo-
rum jam habemus, relinquo, addico, commendoque.
Quod ut prospere feliciterque cedat oro obtestorque
vos, ut eum non alio habeatis loco quam me ipsum:
ita ut sicut pro me fecistis, sic pro ejus causa atque
capite toto animo totoque pectore pugnandum vobis
arbitremini. Tibi vero, fili charissime, pro jure atque
affectu patrio impero **132** commendoque (hæc
dicens vultum et orationem ad Balmundum vertit)
ut omni honoris atque observantiæ genere quo par
est, comites prosequareis, consiliisque ipsorum tan-
tum tribuas, ut nihil plane rerum prius gerere aggre-
diaris quam eorum sententiam exquisieris; quam
quidem tanti apud te momenti esse volo, ut nunquam
ei privatam tuam quantumvis ea tibi scita callidu-
que videatur, præferendam putes. Præcipue autem
præ cæteris omnibus etiam atque etiam mando tibi
Romanum bellum. Et vide ne nulla unquam hujus
tibi curæ remissio subrepat. In Romanum, inquam,
bellum, fili, jam a nobis affectum, tu patrandum
incumbe. Res tibi reliqua est cum imperatore magno
prælio victo, ab ingenti clade vix incolumi elapso.
Qui hoc ipsum in lucro posuit, quod cæsis deletisque
plerisque omnibus suis copiis, ipse unus tantum non
occisus, tantum non captus, e manibus nostris eva-
serit. Tu ne vim, ne impetum remittas; insta;
incumbe in concussum semel; illud metuens, ne is
colligendi sui spatium per te nactus, formidolosior

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

^α Ἀδάμ. ^β ὕμᾳ. ^γ τουτωῖ. ^δ παρεγγυῶμαι. ^ε Βαϊμούντον. ^ς Deest vocula ἐν. ^ζ καταμελή-
σης. ^η συλλέξαι. ^θ Deest vocula ἐν. ^ι ἡμεδαπῆς.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(22) Ἐτραυθετεῖν. Hesychius, Αἰθνετεῖν, ἐξου-
σιάζειν. Phrynichus, Αἰθθέντης, ἐπὶ τοῦ δεσπότητος,
αὐ περὶ τὰ δικαστήρια ῥήτορες. Vide quæ de hujus

vocis notatione habent præterea Meursius et Fa-
brotus, in Gloss. et Allatius, lib. 1 *De Eccl. Occid.*
et *Orient. perpet. consens.* cap. 21, n. 4.

multos quaque potentes tyrannos prioribus imperatoribus ipse armis manaque victos ac vincitos adduxerit. In hoc tali tu hoste si attentionem laxas, si aliter in eum quam totis viribus summaque contentione ferris, brevi quæ ego molimine ac labore promovi magno, in nihilum tua culpa tuoque damno recident omnia. Tuo, inquam, damno; nam tibi si, quod Deus avertat! secus quam mando faceres, acerbis fructus tuæ desidiæ otiose gustandi longo tempore obtruderentur. In his verbis et mandatis tute tibi dico, fili, vobisque, comites, alia hinc ad pericula aliaque bella sine mora pergens, decertaturus cum rege Alamania, ipsumque e nostris finibus pulsurus, ut charissimo meo filio Rogerio possessionem olim a me datam idem vindicem atque asseram propriam.

Hæc locutus monerem conscendit, et in oppositam oram Longobardicam trajecit; momentoque Salernum delatus (quæ civitas dudum a plerisque qui ei terrarum tractui imperitare affectaverant in ducalis curiæ ac comitatus sedem totiusque principatus quasi metropolim delecta fuerat), ibi per otium delectibus habendis, convocandisque magno undique studio ac sumpto copiis, tum ex civibus atque indigenis, tum ex aliis etiam remotis gentibus, quamplurimis quamque firmissimis, vacavit. Interim rex Alamania, juxta ea quæ Augusto promiserat, se ad invadendam Longobardiam accingebat. Qua re comperta, Robertus festinavit Romam, ut ibi conjunctis cum papa copiis certiori spe successus ad arcendum suis finibus Henricum pergeret. Consensit in id papa facile. Ergo ambo communi impetu adversus Alamanum vadunt: qui magnis ostentatis minis haudquaquam consentanea subjungens, quippe refrigeratus Orientalibus nuntiis de imperatoris prælio adverso, quo amissis maximam partem copiis, ipse vulneratus multis locis, mira generositate invicti animi, conatibusque **133** heroicis, Deo superisque omnibus juvantibus vix salvus evasisset, tutiora respicere consilia decrevit, nec necesse aut

Α Οὕτω μὲν οὖν ξυνταξάμενος αὐτῷ, εἰς ἡλιθῶς εἰς μονήρας, τὴν περὶ αὐτῆς Λογγιβαρδίας κατέλαθε· καὶ ἔξω εἰς τὸ Σαλερηνὸν (23) ἐκεῖθεν παραγίνεται (ὅπερ πάλαι ποτὲ εἰς κατοικίαν τῶν τῆς δουρικτῆς ἀξίας ἀντιποιοιμένων ἀφώριστο). Κεῖθι γοῦν ἐγχαρτερήσας ἱκανὰς συνειλόμενος δύναμεις, καὶ μισθοφορικὸν ἐξ ἀλλοδιπῶν ὄτι πλείστον. Ὁ δὲ βῆξ Ἀλαμανίας κατὰ τὰς πρὸς τὸν αὐτοκράτορα ὑποσχέσεις καταλαμβάνειν ἤδη τὴν Λογγιβαρδίαν ἠπέφεγετο. Τοῦτο μεμαθηκώς ὁ Ῥομπέρτος ἐσπευθεὶς τὴν Ῥώμην καταλαβεῖν, ἐνωθησόμενος τε τῷ πάπῃ καὶ τῶν Ἀλαμανίας ἀπειρήτων τῷ προκειμένῳ σκοποῦ. Ἐπειδὴ ὁ οὐδ' ὁ πάπας πρὸς τοῦτο ἀνένευεν, ἀμφω κατὰ τοῦ Ἀλαμανίας ἔξώρησεν· ὁ μὲντοι βῆξ πολιορκεῖν τὴν Λογγιβαρδίαν ἐπειγόμενος, ἐπεὶ τὰ κατὰ τὸν αὐτοκράτορα ἐμαθῆκει, καὶ ὅτι μεγάλην ἦσαν ἠτηθηεῖς, τῶν μὲν τοῦ στρατεύματος ξιφῶν παραπάνω μα γεγονότων, τῶν δὲ ἑκασταχοῦ διασπαρέντων, αὐτὸς εἰς πῦρ καὶ λούς καταστάς κινδύνους ἐν τῷ γενναίως μάχεσθαι, καιρίως ἐν διαφόροις τοῦ σώματος πληγῆς μέρεσι, τόλμῃ καὶ γενναίῳ τῆτι γνώμῃ, παραδόξως ἐβρύσθη, στρέψας τὰς ἡνίας **24** (24), πρὸς τὴν ἐνεγκαμένην ἐχώρει, τοῦτο νίκην λογισάμενος τὸ μὴ κινδύνους ἑαυτὸν ὑποβαλεῖν ἐπὶ μηδὲν δέοντι.

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

²¹ ἐπεὶ δέ. ²² Ἀλαμάνου. ²³ ἡνίας.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(23) *Εἰς τὸ Σαλερηνόν.* Robertus, relicto Illyrico, in Italiam Gregorio papæ opem laturus trajecit anno Christi 1082; ita Malaterra, lib. III, cap. 33, 37, Leo Ost. lib. III, cap. 52; et Suger. in Ludov. VI, cap. 9. Totam expeditionis istius Historiam sic exsequitur Guillelmus Apuliensis, lib. IV :

*Cannis destructis Romani molitur adire
Contra Gregorii Romani præsulis hostem
Henricum, cujus jam dudum obsederat urbem
Plurima barbaries annis remorata duobus,
Alteri tormentis murorum mœnia fregit,
Et turrets multas invictæ diruit urbis.
Jamque sibi fuerat pars subdita Transyberina,
Gregorius quadam fuerat conclusus in arce,
Quæ munita satis, non expugnabilis ulli,
Es e videbatur, miri structura laboris.*

295 *Hanc et munitæ fidæ custodia gentis.
Robertum tantos ubi novit inisse paratus,
Et sibi cum tantis inferre conatibus arma,
Rex fugit Henricus, ducis hunc audacia terret,
Et virtus totam jam notificata per urbem,
Expectare verens hunc, ad loca tuta recessit.
Robertus Romam properans vi perforat urbis
Egrediæ murus; tamen auxi iantibus ipsi
Paucis Gregorii fautoribus: inde quibusdam
Ædibus exustis, violenter ab obsidione*

*Liberat obsessum jam tanto tempore papam:
Hunc secum magno deducti honore Salernum.
Post ducis abscessum, papam concesserat illis
Ipse Ravennatem Guibertum, qui scelerata
Mente pari insurgens, regnum præsumpsit adire
Sedis apostolicæ, Clemens a plebe vocatus.
Agmina Romuleæ dux urbe reducta Salerni
Dimisit, nunquam par huic exercitus hæsit.
C Millia sex equitum, triginta millia Romam
Duxerat hic peditum: sic uno tempore victi
Sunt terræ Domini duo, rex Alemannicus iste,
Imperii rector Romani maximus ille:
Alier ad arma ruens armis superatur, et alter
Nominis auditi sola formidine cessit.*

(24) *Στρέψας τὰς ἡνίας.* Willelmus Gemeticensis, lib. VI, cap. 45: *Hic Robertus duos imperatores in uno vicit prælio, Alexium Græcorum in Græcia, Henricum Romanorum in Italia. Satis enim victus est Henricus, qui audita jam ducis Roberti, nec viribus Saxonum, nec Alamannorum, nec etiam manibus urbis quæ caput est orbis, confisus, vel tutus, concitus uisugit.* Willelmus Malmesb. lib. III *De gest. Angl.* Nec sustinuit nuntium advenientis (Roberti) Henricus, quin cum falso papa, sola fama territus terga daret. Vide Hugonem Flaviniacens. in Chronic. pag. 229.

Οἷτος; μὲν οὖν εἶχτο τῆς πρὸς τὰ οἴκοι φε- A
ρούσης. Ὁ δὲ Ῥομπέρτος, φθάσας εἰς τὴν τοῦ
ρήγῃ; παρεμβολῆν, αὐτὸς μὲν προσωτέρω διώκειν
οὐκ ἠθέλειν, ἀπόμοιραν δὲ ἰκανὴν τῶν αὐτοῦ ταγμα-
των διελῶν, διώκειν τὸν Ἀλαμανίας⁹⁶ προὔτρέ-
φατο⁹⁷. Αὐτὸς δὲ τὴν λείαν πᾶσαν ἀναλαβόμενος
μετὰ τοῦ πάπα, πρὸς Ῥώμην ἀπένευσεν, καὶ τοῦτον
ἐπὶ τοῦ ἰθίου θρόνου καθίσας⁹⁸, εὐφημίας αὐθις
παρ' ἐκεῖνον⁹⁹ τυγχάνει, κἀπειτα πρὸς τὸ Σαλερ-
νὸν ἐπανερχεται, τῆς ἐκ τῶν πολλῶν⁹⁹ μόθων⁹⁹
κακοπαθείας ἑαυτὸν ἀνακτησόμενος.

proprio firmasset, vicissim ab eo iterum rex appellatus, Salernum se recepit, ibi ex fatigatione
tot bellorum modica sese quiete refecturus.

Μετ' οὐ πολὺ δὲ καταλαμβάνει τοῦτον ὁ Βαϊμούν-
τος¹, τὴν ἀγγελίαν τῆς ἐπισυμβάσης αὐτῷ ἤτ-
της (25) ἐπὶ τοῦ προσωποῦ φέρων. Ὅπως δὲ ζυν-
έπεσε τὰ τῆς τύχης αὐτῷ ὁ λόγος ἤδη δηλώσει. B
γὰρ τῶν ἐκεῖνου μεμνημένος παραγγεμάτων, καὶ
ἄλλως δὲ ἀρητιφίλος ὢν ἀνὴρ καὶ φιλοκινδυνότατος,
ἀπριξὶ κατὰ τοῦ βασιλέως μάχης εἶχετο. Καὶ τὰς
ἰδίας δυνάμεις ἀναλαβόμενος, συνεφεπομένους ἔχων
καὶ ὁπίσθιοι ἔλλογιμώτεροι, καὶ λογάδες Ῥωμαίων
στρατιῶται καὶ ἡγεμόνες τῶν παρὰ τοῦ Ῥομπέρτου
κατασχεθεισῶν χωρῶν καὶ πόλεων (ἀπεγνωκότες
γὰρ καθάπαξ τοῦ αὐτακράτορος, ὅλοι τῆς τοῦ Βαϊ-
μούντου² γέγονασι³ γνώμης), καταλαμβάνει διὰ
τῆς Βαγενητίας τὰ Ἰωάννινα, καὶ τάφρον κατὰ τοὺς
ἔξωθεν διαχειμένους⁴ ἀμπελώνας ποιήσας πρότε-
ρον, ἅμα δὲ καὶ τὸ ὀπλιτικὸν⁵ ἅπαν ἐν ἐπικαιροῖς
τόποις καταθέμενος, αὐτὸς ἐντὸς τὰς σκηνὰς ἐπ-
ἔτατο⁶. Τὰ δὲ τεῖχη περιθρήσας, καὶ τὴν τοῦ κά-
στρου ἀκρόπολιν ἐπισφαλῆ διαγνοῦς, οὐ μόνον αὐ-
τὴν ἀνορθοῦν ὡς ἐνδὸν ἠπείχετο, ἀλλὰ καὶ ἐτέραν
ἐν ἄλλῃ μέρει τῶν τειχῶν, οὐ μᾶλλον αὐτῷ συνοῖσον
ἔδοκτο, ἐρυμοτάτην⁷ ἀνυποδόμει, ληϊζόμενος ἅμα
καὶ τὰς περιχειμένας πόλεις καὶ γύρας. Ταῦτα
μεμαθηκὼς ὁ αὐτοκράτωρ, εὐθὺς μηδὲν μελλήσας
ἄλλως, τὰς δυνάμεις ἀπάσας συναγαγὼν τῆς Κων-
σταντινίου πόλεως σπεύσας ἔξεισι μῆνα⁸ Μάϊου (26).
Τοιγάρουν τὰ Ἰωάννινα καταλαβὼν, ἐπεὶ ὁ τοῦ πο-
λέμου καὶ τῆς μάχης καιρὸς ἤδη παρῆν τὰ⁹ οἰκεία
στρατεύματα, μηδὲ τὸ πολλοστὸν τοῦ Βαϊμούντου¹⁰
δυνάμεων ὄντα κατανοῶν, καὶ ἄλλως δὲ ἀπὸ τῆς
τοῦ Ῥομπέρτου προηγησαμένης μάχης, γινώσκων
τὴν πρῶτην κατὰ τῶν ἐναντίων Ἰππασίαν τῶν Κελ-
τῶν ἀνύποιστον (27), δέον ἔκρινε πρῶτον μὲν διὰ D
πυλλοστῶν μετρητῶν τινῶν καὶ ἐκκρίτων ἀκροβο-
λισμοῦς ποιήσασθαι, ἵνα ἐντεῦθεν ἐνδείξιν τινα καὶ

sultum credidit, magnæ rei aleam tali tempore
jacere, nullo idoneo spei pignore aut operæ pro-
posito pretio. Magnis igitur itineribus retro in
patriam contendit, in victoriæ parte numerans
salvum atque incolume reportare domum caput
suum. At Robertus ubi castra regis occupavit,
insequi ipse quidem fugientem tanti non putavit;
cæterum delectis ex toto exercitu copiis eo nego-
tio dato, ut vestigia Alamani strenue premerent,
ipse præda potitus omni Romam versus iter in-
tendit, una cum papa, quem cum illic in throno

Non longum inde tempus, cum patri se sistit
Baimundus, indicia successus improsperi in deje-
cti vultus mœstitia palam ferens. Res ejus ut se
hæbuerint, quaque fortuna bellum gesserit, dein-
ceps narrabimus. Relictus in Illyrico ferox juvenis
non magis patris mandatis quam proprio impetu
in occasionem conserendi cum imperatore prællij
totus imminebat. Ergo assumptis secum tum suis
copiis, tum Romanis transfugis, qui, desperata im-
peratoris fortuna, victorem secuti, non plebei so-
lum, sed viri etiam insignes magno numero ad
Baimundum accesserant: quibus adjungendi præfe-
cti urbium ac regionum quæ nuper ditioni Roberti
subjectæ fuerant, cum his omnibus per Bagene-
tiam profectus Joannina tenuit, ubi adjacentes loca
vineas fossa primum circumdedit, exercitumque
universum idoneis disposuit stationibus. Tum ipse
tabernacula intus sedit; exploratisque muris et
castri arce parum firma ac semirutæ, non modo
restituere illam omni ope conatus est, sed aliam
quoque in altera murorum parte, loco ad id ipsi
viso commodo, firmissimam ædificavit; simul cir-
cumjacentes urbes et regiones assiduis illinc emissis
incurSIONibus prædatorum vastans. His imperator
auditis confestim summa diligentia collectis copiis
Constantinopoli erumpit mense Maio: citoque ad
Joannina perlatum, cum hostis pugnæ copiam affa-
tim faceret, non tamen prius experiundum decre-
torio certamine de rerum summa putavit quam
velitationibus specimen cepisset virtutis Baimundi
peritiæque militaris. Id adeo consilii probavit illi
primum conscientia paucitatis suorum (constabat
enim satis multis partibus numerosiorem esse Bai-
mundi exercitum), deinde quod nupero cum Ro-
berto conflictu expertus fuerat, primum impetum

Variae lectiones ex cod. Coislin.

⁹⁶ Ἀλαμάνων. ⁹⁷ προὔτρέπετο. ⁹⁸ ἐδράσας. ⁹⁹ ἐκεῖνον. ⁹⁹ Deest vox πολλῶν. ⁹⁹ μόθων. ¹ Βαϊμούνδος.
² Βαϊμούνδου. Sic semper postea. ³ γεγόναν. ⁴ Deest vox διαχειμένους. ⁵ ὀπλιτικόν. ⁶ ἐπέτατο.
⁷ ἐρυμοτάτην. ⁸ κατὰ μῆνα. ⁹ καιρὸς ἤδη παρῆν, τὰ. Sic manuscriptus distinguit colon periodi.
¹⁰ Βαϊμούνδου.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(25) Ἦττης. Cladem Boemundi ad Larissam
intelligit, quam hoc libro commemorat. Adde
Zonaram, pag. 236.

(26) Μῆνα Μάϊου. Anno scilicet Chr. 1083.

(27) Ἀνύποιστον. Primum Gallorum impetum
arcessimum semper fuisse, ut nec sustineri posset,

testantur passim scriptores, Memnon, Polybius,
lib. II Livius, lib. xxvii; xxviii et xxxviii; Silius Italic.
lib. viii: Frontinus, lib. II etc. Vide præterea eam-
dem Annam pag. 134, 135, 283, 325; Petrum
Diac. lib. iv; *Chronic. Cassin.* cap. 41, et Joan. Sa-
risberiensium, lib. vi; Polycrat. cap. 16.

equitatus Gallici plane ineluctabilem esse. Delibatos A
igitur ex universa acie lectorum militum 134
globus subinde missitare institit, qui hostem emi-
sius jaculando lacesserent, ut ex successibus sin-
gulariam manipulorum minimo periculo velitan-
tium, augurium de spe tota ac foriuna universi
prælii capere posset, posteaque securius et pruden-
tius pugnam committere. Sic igitur in conspectu
mutuo positis et certare utrinque gestientibus
exercitibus, reputans semper animo Alexius primam
illam quavis resistendi constantia majorem
Latinorum ventium vim, tale quiddam ad eam
sistentiam frustrandamve commentus est. Leviores
quosdam paravit currus, quibus pauciores quam
vulgo solet, hoc est quatuor duntaxat infixit con-
tus. His pedites imposuit loricatedos, quos jussit B
ubi primum irruentes fuis habenis Latinos cerne-
rent, currus in occursum propellere: quæ res ne-
cessario contextum phalangis et confesseratum
aciei nexum perruptura erat. Adest ecce hora præ-
lii commodum exorto sole perque sudum ab ortu
renidente. Struit Imperator aciem eaque sibi lo-
cum in media sumit. Baimundus promptus ad præ-
lium, nec imparatus adversus insidias, sic tanquam
plane compertum haberet quid contra machina-
tus esset Alexius, ordinem aciei suæ mutat, prout
præsens poscebat usus. Divisit enim bifariam cop-
ias, curribusque in medio relictis, utrimque ma-
gno impetu in Romanam invehitur aciem. Miscen-
tur phalangibus phalanges, viri cum viris cominus C
congregiuntur; multi utrinque cadunt; tandem
vincente Baimundo, stabat tamen imperator im-
perterritus, turris instar inconcussæ, ab omni licet
parte telis ac jaculis petitus. Ac nunc eques infe-
ctus in adversos irruebat Gallos, manum conserens,
cædensque, et vicissim vapulans: nunc fugientes
suos crebris clauoribus revocans. Ut autem phal-
langes suas in partes plurimas dissectas discerptas-
que vidit, tandem decrevit se sibi consulere oportere:
non ullo ille quidem degeneri correptus

τῆς τῷ Βαϊμούντῳ ἐνυπαρχούσης στρατηγικῆς
ἐπιστήμης σχολῆ, καὶ γένοίτο ¹¹ οἱ διὰ τῶν μερικῶν
προσβολῶν ¹² τὴν τοῦ ὄλου γυνῶσιν ἐσχηκέναι κά-
τεῦθεν ξὺν ἐπιστήμῃ βεβαιότερον πρὸς τὸν Κελτὸν
ἀντιπαρατάξασθαι. Θῶτα γοῦν τὰ στρατεύματα
κατ' ἀλλήλων ἐσφάδαζεν. Ὁ δὲ βασιλεὺς τὴν ἀνῶ-
ποιστον τῶν Λατίνων δεδιὼς πρώτην προσβολὴν,
καινὸν τι ποιεῖ. Ἀμάξας κουφοτέρως κατασκευάσας,
καὶ τῶν συνήθων ἤτους ἐφ' ἐκάστη τούτων κον-
τοὺς ἐνέπηξε τέσσαρας, καὶ πεζοῦ; ὀπλοφόρους
ἐπέστηξεν, ὥστε ὀνηνίκα οἱ Λατῖνοι ὄλους βυτήρις
χαλάσαντες κατὰ τῆς Ῥωμαϊκῆς ὀρηθσοῦσι φά-
λαγγο; τὰς ἀμάξας ὠθεισθαὶ πρῶτω διὰ τῶν ὤφ-
ισταμένων ὀπλοφόρων πεζῶν, ἐν' οὕτω τὸ συνεχῆ;
διακόπηται τοῦ συνασπισμοῦ τῶν Λατίνων. Καὶ
ἐπεὶ καιρὸς πολέμου παρῆν, τοῦ ἡλίου ἤδη τοῦ
ὀρίζοντος λαμπρῶς ὑπερκύψαντος, ὁ αὐτοκράτωρ
εἰς φάλαγγας εἰς πολέμου τύπον καταστήσας,
αὐτὸς τὸ μεσαίτατον εἶχεν. Ὁ γοῦν Βαϊμούντος
οὐκ ἀνέτοιμος τῆς μάχης συγκροτούμενης πρὸς
τὸν ¹³ μηχανὴν ἐφάνη τοῦ αὐτοκράτορος. Ἀλλ'
ὥσπερ προγνοὺς τὸ βεθουλευμένον, μεθαρμόζεται
πρὸς τὸ ξυμπεσοῦν, καὶ τὰς ἰδίας δυνάμεις διχα
διελὼν, καὶ τὰς ἀμάξας παρεκκλίνας ¹⁴, κατὰ τῆς
Ῥωμαϊκῆς ἐκατέρωθεν ἴσταται [ἴσται] παρατάξεως.
Καὶ φάλαγγες μὲν φάλαγγι τῆνικαῦτα ἐμίγνυντο,
καὶ ἀνέρες ἀνδράσι κατὰ στόμα ἐμάχοντο. Οὕτω δὲ
πολλῶν ἐκατέρωθεν ἐν τῷ μάχεσθαι πετόντων, τὴν
μὲν νικῶσαν (28) εἶχεν ὁ Βαϊμούντος, ὁ δὲ γε αὐτο-
κράτωρ καθάπερ τις πύργος ἀκλόνητος ἴστατο
ἐξ ἐκατέρου μέρους βαλλόμενος, καὶ ὅπου μὲν ἐπιπ-
ζόμενος κατὰ τῶν ἐπιόντων Κελτῶν καὶ συμπλε-
κόμενος ἐνίοις, πλητῶν, καὶ κτείνων καὶ πληττό-
μενος, ὅπου δὲ καὶ τοὺς φεύγοντας συχνοῖς ἐμβοή-
μασιν ἀνακτώμενος. Ὡς δ' εἰς μέρη πολλὰ τὰς
φάλαγγας διασπασθείσας ἔωρα, δεῖν ἐλογίσατο καὶ
αὐτὸς ἐαυτῷ τὸ ἀσφαλῆ; περιποιήσασθαι, οὐ σώων
ἐαυτὸν, οὐδ' ¹⁵ ὑπὸ δειλιάς συγχυθεῖς, ὡς τάχα ἄν
τις εἴποι, ἀλλ' εἰ που τὸν κίνδυνον δι' ἐκ φυγῶν ¹⁶,
καὶ συλλεξάμενος ἐαυτὸν αὐθις γενναϊότερον τοῖς

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

¹¹ γένηται οἱ. ¹² προσβολῶν. ¹³ τὴν. ¹⁴ παρεκκλίνας. ¹⁵ οὐδ'. ¹⁶ διεκφυγῶν.

Car. Dufresnii De Cangii notæ.

(28) *Τὴν νικῶσαν εἶχε*. Expugnatis Joanni D
nis, ad Artam, urbem ad Ambracium sinum posi-
tam, castra statuerat Boemundus; cui, dum obsi-
detur, opem dare volens Alexius, a Boemundo fu-
gatur. Hanc Boemundi victoriam narrant Mala-
terra, lib. iii, cap. 29; Ordericus Vitalis, lib. vii,
pag. 644; et Willelmus Malmesb. l. b. iii, pag.
107, præsertim vero Guillel. Apul. lib. v hisce
versibus:

*Post ubi Robertum cognovit Alexius esse
Æquore transv. cium, vires reparare minutas
Nittur, absentisque ducis perfringere castra.
Hæc duo servabant vi consilioque potentes,
Filius ille ducis Boemundus, et iste Brienus.
Haud procul a Janina, non parvi nominis urbe,
296 Partis Alexiæ populus sua castra locarat.
Multiplici partem præmunni Alexius illam
Obice plaustrorum, quam p. rria plonicici*

*Ad pervadendam facilem vicinia reddit.
Ferreæ cum tribulis omnes salinca viarum
Præpedi accessus, ut laxis hostis habenis
Dum dimittet equos, pedibus figatur equorum.
At nebula Danaum prospectus impediens,
Illuc Normanni per vitibus aspera densis,
Planaque carectis loca pervenere latenter.
Obstat congregiendi paulisper Alexius illis:
Sed non instantes sufferre diutius illos
Evulvit, petiitque fugam, victusque recessit.
Urbem Thessaliæ superatus Marte secundo
Appetit egregiam, vulgus hanc vocat Salonichin.*

Anna non Thessalonicam, sed Achridem post hanc
cladem Alexium venisse scribit; in cæteris con-
sentiit Guillelmus, nisi quod unicam, ex duabus,
quas ipsa agnoscit Anna, victoriis confi-
it. Nam in pr ori prælio plaustrorum obice, in altero tri-
bulis usum Alexium Anna commemorat.

μαχομένοις Κελτοῖς ἀντικαταστατῆρ. Ὑποφύγων A μετὸς ἐχθροῦς μετ' ὀλίγων πάνυ τινῶν, καὶ τῶν Κελτῶν τισιν ἐντυχῶν, αὐθις ἐκείνοις ὁ ἀκαταπτότης στρατηγὸς ἐδείκνυτο. Ἀναβῆστας γὰρ τοὺς σὺν αὐτῷ. καὶ σφοδρῶς τὴν κατ' αὐτῶν ἱππασίαν, ὡς σήμερον τεθνηξόμενος ποιήσας, ἢ κατὰ κράτος ἤττησων, κτείνει μὲν αὐτὸς παῖσας ἕνα τῶν Κελτῶν, καὶ ὀπίσοι δὲ σὺν αὐτῷ ἄρως 17 ἤσαν ὑπασπισταί, πολλοὺς τρώσαντες ἐξεδίωξαν, καὶ οὕτως ἀμετρήτους καὶ μεγίστους δι' ἐκφυγῶν 18 κινδύνους, αὐθις σώζεται διὰ τῶν Στρούγων (29) διελθὼν εἰς Ἀχρίδα. Κάκειθ' 19 ἔγκαρτερήσας, καὶ πολλοὺς 20 τῶν πεφευγόντων ἀναχαλεσάμενος, αὐτοῦ που μετὰ τοῦ μεγάλου δουρετικοῦ πάντας καταλιπὼν, καταλαμβάνει τὸν Βαρδάρην οὐ βρασιῶν γάρ B βασιλικῆς γὰρ βραθυμίας καὶ ἀναπαύλας οὐδαμῶς ἐαυτῷ ἀπεμέτρει· καὶ 21 συναγαγὼν τὰ στρατεύματα, καὶ μισθοφορικῶν συλλεξάμενος κατὰ τοῦ Βαϊμούντου χωρεῖ, ἑτερόν τι σκοπήσας δι' οὗ καταγωνισαίτο τοὺς Κελτοὺς. Τριβόλους γὰρ σιδηρῆς κατασκευάσας, ἐπει τὴν μάχην ἐς νέοντα προσέδρα, ἐσπέρας τούτους 22 ἐν τῷ μεταίχμιφ 23 τῆς πεδιάδος κατέστρωσεν 24, οὐπερ σφοδροτέραν ἐστοχάζετο τοὺς Κελτοὺς τὴν ἱππασίαν ποιήσασθαι, μηχανώμενος τάχα τὴν πρώτην καὶ ἀνύποιστον τῶν Λατίνων ὁρμὴν διὰ τούτων ἀποθραῦσαι περιπαρένων τῶν τριβόλων τοὺς τῶν ἱππων ποσὶ, καὶ τοὺς μὲν κατὰ μέτωπον ἰσταμένους τῶν Ῥωμαίων ὀπίσοι: ὄρατα ἔφερον μεμετρημένας τὰς ἱππασίας ποιῆσθαι, καὶ ὀπίσον μὴ τοῖς τριβόλοις περιπαρεῖν, ἀλλ' ἐφ' ἑκάτερα σχιζομένους ὑποστρέφειν, C τοὺς δὲ πελταστὰς πῶρρωθεν τῶν 25 Κελτῶν σφοδρῶς ἐκπέμπειν τοὺς ἰστούς, τὸ δὲ γε δεξιὸν καὶ εὐώνυμον κέρασ ἐξ ἑκατέρου μέρους ἀσχετῶ ῥύμη τοῖς Κελτοῖς ἐπεισπεσεῖν. Τοιαῦτα μὲν τὰ τοῦ ἐμοῦ πατρὸς διανοήματα. Τὸν δὲ Βαϊμούντον ταῦτα οὐ διέλαθε. Συνέβαινε γὰρ τι τοιοῦτον. Ὅπερ γὰρ ὁ βασιλεὺς ἐσπέρας χιτ' ἐκείνου ἐβουλεύσατο, πρῶτα δὲ Κελτὸς μεμάθηκε. Καὶ πρὸς τὸ ἀκουσθὲν εὐφυῶς μεθαρμοσάμενος, τὴν μάχην ἀνεδέχετο, καὶ οὐκ ἔτι

Variæ lectiones ex cod. Coislin.
 17 ἄρως. 18 διεκφυγῶν. 19 κάκεισε. 20 ἱκανούς. 21 καὶ αὐθις. 22 ταῦτα. 23 μεσαιχμῖφ. 24 κατέστρωσαν. 25 κατὰ τῶν.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(29) Διὰ τῶν στρούγων. Editio Hoeschelii habet στρογῶν. Sunt vero στρούγα, Bulgarica lingua, fossæ, stagna, vivaria, e quibus magnus piscium proventus parabatur, pro quo tributum pensabatur quotannis fisco imperatoris. Theophylactus arch. Bulg. epist. 41 : Καὶ γὰρ ἐπὶ τε τοῖς μύλοις διπλασίω οἱ κληρικοὶ, ἢ οἱ λαϊκοὶ ὑπετέλεισαν. Καὶ ἐπὶ τῶν Βουλγάρων μὲν γλώτταις λεγομένας στρουγαῖς, (Ἑλλήν δ' ἀνήρ διώρυγας ἀν ταύτας ἐρεῖ) ἰχθύων ἀγρῶν προξενούσας, καὶ ἐπὶ ταύταις δὲ πολλαπλασίω τῶν τοῦ κοινού πλήθους ἐξημιώθησαν. Et paucis interjectis, τοπάριον λιμναῖον, strugas interpretatur; Καὶ ἐπὶ τινι τοπάριφ λιμναίφ ἰχθύων ἀγρῶν διδόντι πένισσαν. Joannes Phocas in Descript. Terræ Sanctæ, n. 20, Achridis nomen describens, paludi inædificatam tradit, unde aqua emergit, in variis terræ convallibus restans, quas strugas accolæ vocant: Ἐχει γούφ

σχήματος ἢ πῖτα ἐρημος, καὶ ὁ Ἰσθδάνης ἔμα τῆ Νεκρᾶ τῶν Σοδόμων θαλάσση κατὰ τὸν ἡμέτερον σοχασμὸν τῆς τοῦ θεάματος θέσεως Ἀχρίδος, ἐν τούτῳ τὴν ἐναλλαγὴν μόνην φαινομένην, ἐν τῷ μὲν ἀπὸ τῆς λίμνης Ἀχρίδος ἐξέρχεται ὕδωρ εἰς διάφορους τῆς γῆς περιλιμναζόμενον φάραγγας ἃς στρουγῆς οἱ τῆς ἐκεῖσε γῆς οἰκῆτορες ὀνομάζουσιν, etc. In his porro Annæ, Theophylacti et Phocæ locis, intelligi planum est alveos illos, quos olim Samuel Bulgarorum rex, Lychnitidem paludem, cui Achridis inædificatum oppidum, exhaurire volens, fecerat: qua quidem in palude maximam vim piscium fuisse testatur Nicephorus Callist. lib. xvii, cap. 28: Ἐξ ἧς καὶ πλῆθος ὄτι πλεῖστον ἰχθύων ἀγρεύεται. Anna, lib. xii, fossas istas et alveos Lychnitidis paludis τάφρους vocat. Vide pag. 371.

tia is mandaverat, ut quam densissimam possent A
tel rum nubem procul in Gallos jacularentur, in-
terim dum dextrum lævumque cornu, ex sua quod-
que parte, vehementissimo impetu in eosdem in-
cumberet. Hæc quid profuit tam sapienter exco-
gitasse patri meo quorum indicium statim ad Bai-
mundum deferebatur; in quo versabatur cæca
proditorum fraus, cujus perfidiosa diligentia quid-
quid vesperi decrevisset, primo mane compertissi-
mum Gallo erat. Nec surdo dictum aut parum
prompto ad præcavendum subita mutatione aciei.
Explicat ergo suas copias ad prælium; at non qua
parte, quoque modo solebat certamen invadit. Odo-
ratus videlicet consilium imperatoris exercitum et
ipse suum bifariam scissum irruere ab gemino la-
tere in Romanos jubet, aciem ipsam mediam et
frontem exercitus stare immotam, quasi exspe-
c'antem donec hostes per infestam plantitiem in
ipsos tenderent. Hæc ita facta sunt. Nec vero Ro-
mani Latinorum impetum diu sustinuerunt; terga
statim vertunt, nec fere occursum contra ruent-
ium nupera velut clade adhuc attoniti audent.
Turbatur Romana acies, frustra imperatore con-
suetam exhibente constantiam, et manu menteque
strenue rem gerente. Non enim stabat solum im-
perterritus, sed lacescebat ultro adversos, vulnera in-
ferens vicissimque accipiens. Tandem cum exerci-
tum dilapsam cerneret, seque desertum cum paucis,
officii sui credidit non temere diutius nullo operæ
pretio periclitari. Quæ enim ratio sit defatigatum
et solum contra **136** victorem exercitum niti
pertinacia pugnandi, projicereque salutem in dis-
crimen nulla spe vocante? Postquam igitur aliquan-
diu dextro lævoque cornu suorum fugato, totum
exercitus Baimundi pondus atque impetum unus
stitisset sustinissetque Alexius, demum persuaderi
sibi sivit a sua prudentia ut se a præsentis periculo,
In quo frustra tentari fortunam palam esset, ad
aliam aciem aliudque periculum se servaret. Agi-
tabat enim vel in illa calamitosa fuga, homo in-
fracti animi, magnifica consilia resumendi meliore
sorte contra Baimundum belli, reponendique illi
clades omnes istas: ita quodammodo dum vince-
batur vincens, et dum fugiebat, persequens, nun-
quam vero infringi sibi generosam fiduciam, aut
desperationis laqueis se constringi patiens. Erat
quippe fide præditus in Deum maxima: ejusque
numen quasi præsens assidua in omnibus cogita-
tione circumferebat: juramentoque abstinebat om-
nino. Cum igitur desperata, ut modo dixi, victoria
impetu retro verso cederet, insequente Baimundo,
cum lectissimis quibusque comitum, conversus ad

ὡς ἔθος αὐτῷ τὴν ὁρμὴν τῆς μάχης ἔπολει, ἄλλῃ
προακρπύσας τὴν τοῦ αὐτοκράτορος βουλήν, αὐτὸς
ἐξ ἑκατέρου μέρους τὸν μόνον μᾶλλον ἀνερίπτησε ¹⁶
τὴν κατὰ μέτωπον φάλαγγα ἀτρεμὲν τῶ; παρακα-
λευσάμενος. Τῆς γοῦν μάχης ἀγχεμάχου γεγονυίας
οἱ τοῦ Ῥωμαϊκοῦ στρατεύματος τὰ νῦτα τοῖς Λα-
τίνοις δεδώκασι, μηδ' ἀντωπῆσαι τοῦτοις τοῦ λοιποῦ
ισχύοντες, προκατεπτοημένοι ὄντες διὰ τὴν προηγη-
σαμένην ἦταν. Καὶ σύγχυσις τῆνικαῦτα τῆς Ῥω-
μαϊκῆς περατάξεως ἦν, κἂν ὁ βασιλεὺς ἀκλόνητος
μένων γενναίως; καὶ χειρὶ καὶ γνώμῃ ἀντικαθί-
στατο, πολλοὺς μὲν τρώσας, ἔστι δ' οὐ καὶ τρω-
θείς. Καὶ ἐπεὶ τὸ ἅπαν ἐκρέυσαν ἤδη στράτευμα
ἔθεάσατο, καὶ ἑαυτὸν μετ' ὀλίγων καταλιπεύοντα ¹⁷,
δέον ἐλογίσατο μὴ ἀλόγως ἀνθιστάμενος κινδυνεύ-
σαι. Ἐπὶν γὰρ τις, πολλὰ μογήσας, μὴ πρὸς ἰσχύος
ἔχει ¹⁸ τοῖς ἐχθροῖς ἀντικαθίστασθαι, μάταιος ἂν
εἴη ¹⁹ εἰς προὔπτον κίνδυνον ἑαυτὸν συνωθῶν. Τοῦ
γοῦν δεξιῶ καὶ εὐωνύμου κέρως τῆς Ῥωμαϊκῆς
φάλαγγος φυγαδεῖα χρησαμένων, ὁ βασιλεὺς ἔτι
ἐγκαρτερῶν μετὰ τῆς τοῦ Βαϊμούντου φάλαγγος
γενναίως ἀπέμαχτο, τὸν ὅλον αὐτὸς ἀναδεξάμενος
πόλεμον. Τὸ δὲ ἀναντιβῆρτον συνελθὸν τοῦ κινδύνου,
δέον ἔκρινεν ἑαυτὸν περισῶσαι, ὡς αἰθίς δύνασθαι
μάχεσθαι πρὸς τὸν καταγωνισάμενον καὶ ἀντίπαλος
ἔσεσθαι καρτερώτατος, καὶ μὴ τὸ πᾶν τῆς νίκης
ἀρασθαι τὸν Βαϊμούντον. Τοιοῦτος γὰρ ἦν ἡττώμε-
νος καὶ νικῶν, φεύγων καὶ αἰθίς διώκων, καὶ μηδὲ
ποτε ὑποπτήσων, μήτε μὴ ἀνελευστίας βρόχοις
ἀλισκόμενος. Ἦν γὰρ καὶ εἰς Θεόν (30) μεγίστην
ἔχων πίστιν, καὶ τοῦτον μὲν ἐς μέσον διὰ παντὸς
περιφέρων, ὅρκου δὲ ²⁰ παντάπασιν ἀπεχόμενος.
Ἀπειρηκῶς οὖν, ὡς ἄνωθεν εἰρηται, ὀπισθόρμητος
καὶ αὐτὸς γέγονε, διωκόμενος παρὰ τοῦ Βαϊμούντου
καὶ ἐκκρίτων κομήτων. Ἐν τούτοις δὲ ἦψι πρὸς
τὸν Γουλιῆν (οὗτος δὲ πατρῶος αὐτοῦ θεράπων) καὶ
τοὺς σὺν αὐτῷ. *Μέχρι πόσου φευξόμεθα; Καὶ
στρέψας τὸν χαλῆνόν ²¹ καὶ τοῦ κολεοῦ ²² τὸ ξίφος
ἐξαγαγὼν, παῖει τὸν πρῶτως αὐτῷ συναντήσαντα
κατὰ τῆς ὄψεως. Τοῦτο οἱ Κελτοὶ θεασάμενοι, καὶ
διαγρόντες αὐτὸν τῆς ἰλίας ἀπεγνωκότα σωτηρίας,
ἐπειδὴ τοὺς τοιαύτης γνώμης γεγονότας, ἀνδρας
ἀκαταμαχῆτους πάλα ἐγίνωσκον, ὑποσταλέντες
τοῦ διώκειν ἐπαύσαντο. Καὶ οὕτω τῶν διωκόντων
ἀπαλλαγείς, ὀπεξῆει τοῦ κινδύνου. Οὐδὲ φεύγων
δὲ ὄλωσ ἀνεπεπώκει, ἀλλὰ τῶν φευγόντων τοὺς
μὲν ἀνεκαλεῖτο, τοὺς δὲ καὶ ἐπέσκαπτε, κἂν οἱ πολλοὶ
τὸν ἀγνοοῦντα ὑπεκρίνοντο. Οὕτω γοῦν τοῦ κινδύ-
νου σωθεὶς, εἰσέρχεται εἰς τὴν βασιλεύουσιν ἐφ'
ῶ συναγαγεῖν αἰθίς στρατεύματα καὶ κατὰ τοῦ
Βαϊμούντου χωρῆσαι.*

Gulen (paternus hic illi ex longo fidus erat factu-

Varie lectiones ex cod. Coislin.

¹⁶ ἀνερίπτησε. ¹⁷ καταλειφθέντα. ¹⁸ ἔχη. ¹⁹ ἦ. ²⁰ δε. ²¹ χαλινόν. ²² κολεοῦ.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(30) *Εἰς Θεόν.* Pietatem Alexii, et cæteras animi
dotes commendat etiam Ordericus Vitalis, lib. vii :
*Erat, inquit, prudens et probus, autax et largus et
amabilis omnibus.* Et mox : *Erat multum sapiens
et misericors pauperibus, bellator fortis et magna-*

nimus, affabilis militibus, munerumque dator larg-
gissimus, divinæ legis cultor devotissimus. Fuit
tamen Alexius, ut ait Malmesburiensis lib. ii,
astutus et fraudibus, quam probitate notior. Vid.
Annam, pag. 231.

lus tum fugæ comes) et ad paucissimos qui cum eo erant: *Quonam, inquit, usque fugiemus?* Et simul cum dicto flexis habenis ac stricto gladio, eum in facie vulnerat qui forte primus ex insequentibus se obtulit. Id Galli cum vidissent, et ex eo intelligerent desperatam ab illo salutem, memores vinci non posse qui tales sunt, remissa sequendi cura, quiescere. Sic spatium recedendi Augustus habuit, quo usus est ille quidem, cæterum ita soluto securoque animo, ut illi vacaret quos obiter cerneret fugere, partim revocare, partim increpare, quanquam plerumque audire dissimulantes. Tanto periculo defunctus in urbem regiam se recipit, animo reparandi exercitus, moxque denno in Baimundum movendi.

Ἐπει δὲ τοῦ Ῥομπέρτου πρὸς Λογγιβαρδῖαν πάλιν αὐτοκράτορος μάχην ὁ Βαίμωντος ἀνεδέξατο ταῖς ἐκείνου ὑποθημοσύνας χρώμενος, καὶ διὰ παντὸς μάχας καὶ πολέμους ἀναβρίτιζων, τὸν μὲν Πέτρον τοῦ Ἀλίφα μετὰ τοῦ Πουντέση (31) εἰς πολιορκίαν ἐν διαφόροις τόποις ἐξέπεμψεν· ἔνθεντοι καὶ τοὺς μὲν δύο Πολόβους³² εὐθὺς ὁ Πέτρος τοῦ Ἀλίφα κατέσχε· τὰ δὲ Σκόπια (32) ὁ προῤῥήθεις Πουντέσης· αὐτὸς δὲ μνηστὴς κερὰ τῶν Ἀχριδιωτῶν, ταχὺ τὰς Ἀχρίδας καταλαμβάνει. Καὶ πρὸς μικρὸν ἐγκαρτερήσας τοῦ Ἀριέβη φρουροῦτος τὸ κάστρον, ἀπρακτος ἀπῆλθεν εἰς τὸν Ὀστροβόν (33)³³. Κάκειθεν κενὸς ἀποπεμθεὶς διήλθε διὰ τοῦ Σοσκίου, καὶ διὰ τὸν Σερβίων (34) ἀπῆλθεν εἰς Βέρροϊαν. Καὶ προσβαλὼν ἐν πολλοῖς καὶ πολλάκις τόποις καὶ μὴ ἀνύσας, διὰ τῶν Βοδινῶν (35) καταλαμβάνει τὰ Μόγλενα (36), καὶ ἀνεγείρει χροστέλιόν τι³⁴ πρὸ χρόνου ἐρειπωθέν. Ἐτα καταλιπὼν ἐκεῖ μεθ' Ἰκανῶν κέρμητά τινα Σαρακηνῶν (37) ἐξ ἐπωνυμίας καλούμενον εἰς τὸν Βαρδάρην, κατέλαθεν εἰς τὰς καλούμενας

Qui quidem tanquam jam abunde satisfacisset patris Longobardiam repetentis mandato, quo præceperat urgere bello Alexium, et prælium cum illo committere, maturum putavit oppugnationi arcium operam dare. Duobus ergo ducibus, Petro Aliphæ et Puntesi, attributis idoneo numero copiis, negotium dedit capendarum urbium: eos in diversas partes ad res uno tempore plures gerendas mittens. Petrus Aliphæ duos Poleobos statim cepit. Scopia vero Punteses. Ipse Baimundus ultro accessit ad Achridiotis Achridas occupavit. Verum arce cui Ariebs præerat deditiorem abnuente, postquam ad eam spem tentandam brevem illi moram fecit, re infecta Ostrobium adiit: unde similiter repulsus per Soscum et Servios Berrhœam petiit, ubi multis successu nullo tentatis locis, tandem per Bodinos pervenit Moglena 137, ubi castellulum quoddam olim dirutum restauravit; comitemque ibi quemdam Saracenum nomine, cum idoneo præsidio reliquit, qui regionem tueretur usque ad Bardaren.

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

³² πολέμου. ³³ εἰς Ὀστροβόν. ³⁴ κατέλιόν τι.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(31) Πουντέση. Expressit, ni fallor, hoc vocabulo Anna Gallicum *Pontoise*, seu *Pontese*, uti perpetuo effert Ordericus Vitalis, dum de oppido Pontesiano agit, ut et Ivo Carnot. epist. 28. Sed et fluvius Isara, cui illud adiacet, hodie *Oyse* dicitur, *Esia* nuncupatur a Vibio Sequestro. Fuit igitur *Ponteses* iste comes Annæus ex familia Pontesiar, seu Velocassium, vel, si mavis, Vilcassini 297 comitum: cujus cognominis eo florebant ævo Radulfus cognomento Delicatus, et Heremarus de Pontesia. (cujus mentio est apud Vitalem, lib. iii, pag. 496) Amalrici filii, Drogonis Pontesiar, seu Vilcassini, et Ambianorum comitis nepotes, qui quidem Radulfus et Heremarus, eorumque liberi, quod Pontesiani oppidi partem aliquam hæreditario jure possiderent, nonnunquam Pontesiar comites indigentur in veteribus tabulis. Radulphi meminerunt aliquot quæ habentur in *Hist. S. Martini de Campis*, pag. 504, 505, 506. et in *Histor. Bellovacensi* a Loweto edita tom. I, pag. 691. Stemma vero Pontesianæ familie exstat apud Duchesnium in *Hist. Monmorenciaca*, lib. ii, cap. 7.

(32) Σκόπια. Urbs ad Axium amnem. Scopia numero singulari apud Catacuzenum, lib. iii, cap. 42, lib. iv, cap. 19. Τὸ τῶν Σκοπίων πόλιον apud Nic. Gregoram, lib. viii, τὰ Σκόπια apud Laon. lib. i; Scylitzem, pag. 705; Annam, pag. 252; et Tzetzem chil. 12, cap. 396; Σκόποι Stephano Byzantino.

(33) Ὀστροβόν. Ὀστροβός λίμνη, haud procul a Bodenis, Acropolite et Scylitzæ, pag. 705, 711.

Meminit etiam istius paludis Cantacuzenus, lib. iv, cap. 19, hodie *Ostro*, in charta Sophiani.

(34) Σερβίων. Urbs ad confinia Bæotiae et Thessaliae, τὰ Σέρβια Scylitzæ, pag. 705, numero multitudinis, non Servii, uti vertit interpres, quo perinde in errore versatur Pontanus ad Cantacuz. lib. iv, cap. 19, cujus hæc sunt: Ἐξεστράτευσεν αὐθις κατὰ Σερβίων πόλις δὲ ταῦτα οὐ μικρὰ, ἐν μεθορίοις κειμένη καὶ θητταλίας.

(35) Βοδινῶν. Τὰ Βοδινά, oppidum ad Erigonium fluvium, hodie *Vodena*. Vide Cantacuz. lib. i, cap. 54; Bodena in Bulgaria statuit Scylitzes, pag. 709, situm urbis exhibet pag. 705, his verbis: Φρούριον δὲ τὰ Βοδινά ἐπὶ πέτρας ἀποτόμου κειμένον, δι' ἧς καταρρεῖ τὸ τῆς λίμνης τοῦ Ὀστροβόν ὕδωρ ὑπὸ γῆς κάτωθεν ῥέων ἀφανῶς, κάκεισε πάλιν ὀδοῦόμενον. Τὰ τῶν Βοδινῶν τέμπλη habet Acropolita, cap. 80.

(36) Τὰ Μόγλενα. Urbs episcopatu insignis apud Scylitzem, pag. 709, 710; Cantacuzenum, lib. i, cap. 44 et 46; Τὸ τῶν Μογλένων θέμα habet Zonaras, p. 237.

(37) Σαρακηνῶν. De comite, Saraceno cognominato, silent scriptores rerum Normanicarum. Fuit olim in Campania nostra familia hoc cognomine, cujus alicubi meminit Joinvilleus in *Hist. S. Ludov. III. Charta Philippi III. Regis Franc.* an. 1270; *Probat. Hist. Castilionæ*, pag. 69. De eadem etiam quædam habent Scipio Anniratus et Campanilis in Familiis Neapolit. Alium ejusdem cognominis comitem memorat Anna, pag. 390.

Ipse in locum Aspras Ecclesias vocatum se contulit totisque in eo mansit tribus mensibus. Quo tempore detecta conjuratio est trium insignium comitum, Puntesis, Reboldi, et Guillelmi; qui communicato invicem consilio decreverant ad imperatorem transfugere. Ex his Punteses rem proditam odoratus, matura fuga se subduxit, ad imperatorem se recipiens. Alii duo pure Francis usitato singulari certamine se purgare jussi sunt.

Varie lectiones ex cod. Coislin.

²⁶ τινές. ²⁷ Ρικάλδος. ²⁸ Γιλιέλμος. ²⁹ λοιποί.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(38) Ἀσπράς. Ἀσπρὸς hoc loco Album significat. Vide Glossaria.

(39) Ρεβόλδος. Malim Ρενώλδος, ut sit Renoldus, vel Renaldus, cujus nomenclaturæ occurrit Rainaldus Musca, inter comites Normannicos, Guiscardi socios, apud Willelmum Apul. lib. II.

(40) Ρελεέλμος. Inter nobiles Normannos, qui in Italia sedes fixerunt cum Guiscardo recensetur a Guillelmo Apul. lib. III, Guillelmus filius Yvonis, cui dux concesserat urbem Betontinam. An vero idem, qui hoc loco ab Anna memoratur, non plane constat.

(41) Κατὰ τὸν νόμον Κελτῶν. Licebat veterum Francorum legibus de objectis criminibus duello se purgare, quo victus pro convicto habebatur. Id passim videre est in LL. Burgundicis, Bajoar. Alaman. etc. Barclaius, in *Icone animorum*, de Gallis: *His auctoribus quondam factum, ut in dubiis judiciis, cum utrimque argumenta essent obcura, armis litigantium crederetur. In circum armanve amissi pugnabant, victus pro nocente habebatur. Et inde vesania origo hanc certatem infestans, quæ jam auctis finibus, cum olim magistratum arbitrio esset, hodie ad privatorum libidinem desierit.* Vide Savaron. in tract. *De duellis*, et Isaac. Pontanum, 298 lib. VI, *Orig. Franc.* cap. 17. Transiitiam in imperium Græcicum duellorum usus ἐπὶ τοῖς ἀδελφοῖς. Vide Pachymer. lib. I, cap. 10.

(42) Καὶ ἤττηθελς. Jussi igitur monomachiam cum delatoribus inire Renaldus et Guillelmus comites, ab iis in arena coram iudicibus devicti, tanquam rei Dei iudicio convicti, pœnas dederunt. Pœna vero illa, quæ victo irrogabatur, varia et diversa erat pro criminis objecti, vel denegati ratione: gravior nempe in capitali, levior in leviori crimine. Verum quia leges et edicta principum duelli iudicium, seu examen, nusquam fere nisi in capitalibus causis admittebant, factum inde ut extremo affectos supplicio victos plerumque legamus, aut membris mutilatos. Philippus, cogn. Pulcher, Franciæ rex in ea, quam de duellis edidit, constitutione an. 1306: *Encore voulons et ordonnons, que se le vaincu est vif, qu'il soit en estant leué, et par les voirs d'armes, ou heraus luy soient les esguillettes couppees, et tout son harnois çà et là par le champ ietté, et puis à terre couché: et se il est mort, soit ainsi desarmé et là laissé iusqu'à nostre ordonnance, qui sera de pardonner, ou faire iustice, tout ainsi que bon nous s'semblera.* Harduinuis de la Jaille, in tractatu ms. *du Champ de Bataille*, ad questionem, qua mulctari pœna victus debet, sic reponit: *Si c'est pour trahison ou meurdre droit d'armes, raison et iustice veulent qu'il soit par le sergent criminel couché, lié, et traîné sur une cloie, les pieds deuant hors du champ, et de là par cheunx au g bet, pour estre pendu, ou en la place de la ville avoir la teste tranchée, et le tout selon la coutume du duché, etc.* His consentanea sunt quæ habet

A Ἀσπράς (38) Ἐκκλησίας. Καὶ τριμηναῖον χρόνον διατρίθοντος ἐκαί, ἐν τῷ μεταξὺ ἔκκριτοι τρεῖς ²⁶ τῶν κομητῶν, ὁ τε Πουντέσης, ὁ Ρεβόλδος (39) ²⁷ καὶ Γιλιέλμος (40) ²⁸ τις καλούμενος, συνωμοσίαν πεποιηκότες αὐτομολῆσαι πρὸς τὸν βασιλέα, ἐφωράθησαν. Καὶ ὁ μὲν Πουντέσης, τοῦτο προνοῶν, ἀποδράσας προσῆλθε τῷ αὐτοκράτορι, οἱ δὲ λοιποὶ ²⁹ δύο κατεσχέθησαν, καὶ ἀπελύθησαν κατὰ τὸν νόμον τῶν Κελτῶν (41) εἰς πόλεμον. Καὶ ἤττηθελς (42)

Butelerius in *Summa rurali*, part. I, tit. 39. At pœna non accusato duntaxat, si superari contingeret, infligebatur, verum etiam accusanti et delatori, si duello succumheret, qui hoc in casu talionis pœna plectebatur. Comes Glocestrensis. in tract. ms. *de duellis: Bonne foy et bonne loy d'armes veut, que l'appellant ait encore mesme peine que le defendand deueroit auoir, s'il estoit ja vaincu et descoufit.* Id disertis verbis in legibus a Fridrico I imperatore conditis cautum scribit Guntherus, lib. VII Ligurini:

Vulneris, aut cordis convictus, voce duorum, Qui modo non fuerant viola o sanguine juncti, Hic caput, ille manum perdat. Si teste carebit Altera pars, facinusque volet formidine pœnæ Abjurare reus, poterit jurare, volentem Quilibet oblato licite reprobare duello, Passurus similem, non victo crimine, pœnam.

Idipsum statuit Philippus Augustus Franciæ rex in Neustria, seu Normannia nostra deinceps observandum: cum antea, non ut in cæteris Galliæ provinciis, ex veterum Normanniæ ducum edictis usus invaluisset, ut delator duello victus, certam pecuniæ summam reo numeraret, ab omni pœna de cætero liber. Willelmus Brito lib. VIII, Philipp.

Quædam aut in melius juri contraria mutans Constituit, pugiles ut in omni talio pugna Sanguinis in causis ad pœnas exigat æquas: Victus ut appellans, sive appellatus eandem Lege ligaretur, mutilari aut perdere vitam, Moris enim exstitit apud illos (a) hactenus, ut si Appellans victus in causa sanguinis esset, Sex solidos decies cum nummo solveret uno. Quod si appellatum vinci contingeret, omni Re privaretur, et turpi morte periret. 299 *Injustum justus hoc juste rex revocavit, Reque pares Francis Normannos fecit in ista.*

D Sane in legibus Willelmi Nothi a Bromptono, Lambardo et Seldeno editis nihil a me ejusmodi observatum, iis locis ubi de duello agitur. Porro duello victos supremo multatos supplicio passim tradunt scriptores: *Annales Franc.* Bertiniani, an. 890; *Chron. Hildesheimense*, an. 969; *Dithmarus*, lib. III; *Simeon Dunelmensis* et *Radulfus de Diceto*, an. 1096; *D. Bernardus*, epist. 39; *Henricus de Knighton*, an. 1385; *Monstrelletus*, I vol. cap. 23; *Edwardus Bysses* in *Not. ad Uptonum* pag. 36, etc. Arma vero duello succumbentis, comitis Stabuli erant, qui certamini iudicis loco præerat, vel domini, per leges Hierosolymitani regni, quas *Assissius* vocant, cap. 96: *Et celui qui sera mort et le champ, le seigneur le doit faire traîner et pendre: et les armes dou vaincu doivent estre dou Connestable, et celles dou vainqueur qui sont brisées, et cheent sur le champ. Et se pais est faite*

κατεβλήθη ὁ Γελεῖλος, ⁴⁰ ὃν καὶ κατασχὼν ἐτύφλωσεν. Τὸν δὲ γε ἕτερον Ῥεβόλδον ⁴¹ ἀπέστειλε πρὸς τὴν πατέρα αὐτοῦ Ῥομπέρτον εἰς Λογγιβαρδίαν, ὅφ' οὐ ἀφαιρείται καὶ ὄστος τοῦ; ὀφθαλμούς. Ὁ δὲ Βαϊμούντος, ἀπάρας ἀπὸ τῶν Ἀσπρων Ἐκκλησιῶν, ἀπῆλθεν εἰς Καστορίαν. Τοῦτο μαθὼν ὁ μέγας δομέστικος καταλαμβάνει τὰ Μόγλενα, καὶ κατασχὼν τὸν Σαρακηνόν, κτείνει παρτυτικά ἐρειπώσας τελείως τὸ καστέλλιον ⁴². Ὁ δὲ γε Βαϊμούντος, ἐξελθὼν τῆς Καστορίας (43), ἔρχεται εἰς τὴν Ἁρίσσαν, κείθι ⁴⁴ παραχειμάσαι βουλόμενος.

Καταλαβὼν δὲ τὴν μεγαλόπολιν ὁ αὐτοκράτωρ, καθάπερ εἰρητι, εὐθύς ἔργου εἶχετο ὅποιος ἐκεῖνος θερμουργός καὶ μηδέποτε ῥαστώνης μετειληγώς, δυνάμεις τὰ ἤτειτο τὸν σουλτάνον μετὰ ἡγεμόνων πείραν ἐκ μακροῦ ἐσχηκότων. Ὁ δὲ τῆνικαῦτα πέμπει πρὸς αὐτὸν χιλιάδας ἑπτὰ μετὰ ἡγεμόνων λίαν ⁴⁵ ἐμπαίρων, καὶ αὐτὸν τὴν ⁴⁶ Καμύρην χρόνῳ καὶ πείρᾳ τῶν ἄλλων ὑπερέχοντα. Ἐν ὅσῳ δὲ ταῦτα ὁ βασιλεὺς ὠκονόμει καὶ ἡτοιμάζετο, ὁ Βαϊμούντος μέρος τι τοῦ ἰδίου στρατεύματος ἀποδιελόμενος; Κελτούς καταφράκτους ὄλους ἀποστείλας ἐξ ἐπιδρομῆς κατέσχε τὴν Πελαγονίαν (44), τὰ Τρίκαλα, καὶ τὴν Καστορίαν. Αὐτὸς δὲ ὁ Βαϊμούντος, μετὰ ζύμπαντος τοῦ στρατεύματος καταλαβὼν τὰ Τρίκαλα (45), ἀποσπάδα τοῦ ὄλου στρατεύματος ⁴⁶ γενναίους ὄλους καὶ ⁴⁷ ἐξ ἐφόδου κατέσχε τὸν Τζιβίσκον (46). Κεῖθ' οὕτω καταλαβὼν τὴν Ἁρίσσαν κατ' αὐτὴν τὴν τοῦ

A Victus Guillelmus pro convicto est habitus, quem ideo Baimundus excæcavit. Reboldum suspicionem laborantem ad Robertum patrem suum in Longobardiam misit a quo et oculis privatus est. Post hæc Baimundus ab Aspris Ecclesiis movens, Castoriam se contulit; qua re magnus domesticus cognita Moglena occupat, Saracenoque occiso castellum omnino destruit. Tunc Baimundus Castoria egressus prope Larissam venit, hiemare illic in animo habens.

At imperator simul in urbem regiam, ut diximus, pervenit, nulla parte quietis capta, pro sua vigili strenuaque indole, statim in opus incubuit, cuius causa venerat, congregandarum copiarum. Ad eam rem milites a sultano petiit, cum ductoribus militiæ peritis, et longa belli experientia subactis. Tunc ille ad Augustum misit septem millia Turcorum sub disciplina experientissimorum ducum; inter quos Camyres ætate ac usu supra omnes eminebat. Interim dum ea tractat paratque imperator, Baimundus parte copiarum a suo exercitu divulsa, excursionem Gallorum cataphractorum quotquot habebat Pelagoniam occupavit. Ipseque iterum junctis copiis cum universo exercitu cepit Tricala. Rursusque emissa manu lectissimorum ex universo numero militum, impressione subita Tzibiscum subiecit sibi. Inde jam Larissæ copias admovens

Varie lectiones ex cod. Coislin.

⁴⁰ Γελεῖλος. ⁴¹ Ῥυκάλδον. ⁴² καστέλιον. ⁴³ ἐκεῖθι. ⁴⁴ Deest vox λίαν. ⁴⁵ δὲ τόν. ⁴⁶ στρατεύματος ὀποστείλας. ⁴⁷ Deest vocula καί.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

de la bataille, puis que les champions s'en sont C
laises aller ensemble, toutes les armures, qui sont
cheus el champ brisees et entieres, doivent estre dou
Comestable: et se il n'y a comestable, doivent
estre dou seignor. Quin etiam ipsa victi bona fisco
domini, cuius cliens, seu vassallus erat, addice-
bantur, siquidem capitale esset crimen, de quo
accusatus fuerat. Harduinus supra citatus: *Et le
reste de ses biens sont au prince confisquez*. Libera
ab omni ære alieno, ut est apud Philipponum de
Beaumanoir ms. cap. 61: *Cil qui est vaincus perd
le cors, et quanque il a de quelque signeur qui le
tiegne, et vient le forseture a casque Seigneur de qui
il tenoit, et si mueble, et sera tel aussi assignement
dessus qu'il est troué. Et en cette maniere quicon-
ques est condamné de lait set, par lequel set il doit
perdre le cors, si mueble et si heritage sont demené
en cette maniere; ne li signeur qui ont le sien par
raison de forseture, ne sont tenus à paier riens, que
cil qui est condamnez du set deust de dele*. Inter
Arresta Sarcarii Paschatis, an. 1267. In secundo
Regesto Joannis de S. Justo, quod exstat in Ca-
mera Comput. Paris. fol. 37, hæc de ejusmodi
bonorum confiscatione habentur: *De quodam ho-
mine vice comitatus Auribeci (Orbec) petente bona
adversarii sui, quem per vadium belli devicit, et
suspendi fecit, ad ipsum pertinente per consuetudinem
Normanniæ, ut dicebat, quæ quidem bona dictus
vicecomes tenebat pro rege, concordatum fuit,
quod dictus homo victorium habens, bona mobilia
habebit, et immobilia dominis in quorum terra
consistunt remanebunt, si de consuetudine debeant
habere. Denique si victus veniam et vitam a prin-*

cipe impetrasset, pro mortuo habebatur, ejusque
bona principis, aut domini, cuius cliens erat,
fisco adjudicabantur. Vel si duellum initum esset
in provincia, ubi honorum confiscatio locum non
haberet, transibant statim in legitimos hæredes.
Exstat Arestum, seu Placitum, senatus Parisiensis
latum in festo S. Martini, an. 1281, adversus
Hugonem de Tiffauges valentem, sive armigerum,
qui tertiam partem Bellæ Villæ sibi deberi contende-
bat, ut quæ uxori ex Mauricii de Foresta militis,
patruis, successione obvenisset, quem dicebat pro
mortuo haberi debere, pro eo quod in duello facto
inter dictum Mauricium de Foresta ex una parte, et
Mauricium de Castromuri ex altera, in curia vice-
comitis Thoarrensensis domini sui, dictum Mauricium
de Foresta victum fuisse dicebat.

(43) Καστορία. Castoriam paulo ante expugna-
rat Robertus, capto scilicet Dyrrachio, ejusque
præfecturam Eortino de Rosana commendaverat,
uti narrat Malaterra, lib. III, cap. 29.

(44) Πελαγονία. Pelagonia Macedoniæ oppi-
dum, Livio notum, Castoriam inter et Axium flu-
vium, ut habent Tudebodus, lib. I, et Cantacuzenus,
lib. I, cap. 51, in patentiibus campis extru-
ctum, ut est apud Nicetam, in *Man.* lib. III, 300
n. 1. Vallis Pelagoniæ meminit Raymundus de Agi-
les. Vide Cinnamum, lib. III, pag. 73 A.

(45) Τρίκαλα. Urbs ad Strymonem fluv. Tzetza
chil. IX, cap. 280. Cantacuzeno, lib. II, cap. 28,
Castrum de la Tricala Sanuto epist. 3. Vide Belo-
num, lib. I, *Observ.* cap. 55.

(46) Τζιβίσκος. Meminit etiam Guillelmus Apul.
Tzibisci capti, et obsessæ Laodicæ, lib. V:

ad ipsam magni martyris divi Georgii memoriam A junctis omnibus copiis castra posuit: moxque muris vallo cinctis obsidere aggressus est civitatem. Erat urbi præfectus Leo Cephalas cujus pater dudum patri imperatoris Alexii fidem atque Industriam probaverat, in familiare ministerium adhibitus; a quo hic filius neutiquam degener, adversus impetus machinasque Baimundi Larissam totis sex mensibus fortissime defendit. Is a principio missis nuntiis diligenter edocuit imperatorem per litteras de adventu impetuque Barbari. Ac gestiebat quidem jam tum Augustus recta in Baimundum vadere; tamen consilio impetum regens satius judicavit supplere primum exercitum otioso mercenarii undique militis delectu: qui ubi satis magnus est visus, omnibus quique olim quique nuper nomen dederant copiose armatis instructisque, prodit imperator cum renovato 138 exercitu, et movens a Constantinopoli in loca Larissæ vicina venit. Iter ejus tale fuit. Per collem Celliorum dictum via publica a dextris relicta, et colle vulgari indigenarum lingua vocato *Cissabo Exetan* descendit. (Oppidum id Blachicum est proxime Androniam situm.) Illic cum rursus in alterum transisset pagum, quem Plabitzam consueverunt appellare, prope cognominem præterfluentem amnem, castra ibi posuit, et fossa valloque munivit, quantum opus fuit. Hinc surgens in hortos Delphinæ se transtulit, indeque Tricala. Quo loco litteras ei quidam reddidit Leonis Cephalæ, cujus est superioris facta mentio, liberius in hunc modum scriptas: *Scis, Auguste, me summa ope summoque conatu incolumem hactenus quam mihi credideras arcem conservasse. Nunc in extrema quedam ventum est. Nam tibi vesci Christianos fas est deficientibus, ad feros insuetosque versi, horum quoque jam copia destituimur. Si ergo nec voluntas, nec facultas tibi deest auxiliandi quamprimum nobis, erit cur magnas Deo agamus gratias; sin minus, ego*

μεγαλομάρτυρος Γεωργίου (47) μνήμην σὺν ὕλαις δυνάμεσι, καὶ περιζώσας τὰ τεῖχη ἐπολιόρκει αὐτήν. Ὁ δὲ ταυτηνὴ τὴν πόλιν φυλάττων πατρῶος τοῦ αὐτοκράτορος θεράποντος υἱὸς Λέων ὁ Κεφαλᾶς γενναίως πρὸς τὰς τοῦ Βαϊμούντου ἀντικαθίστατο μηχανὰς ἐφ' ὅλοις 48 μηνὶν ἔξ. Ἀγροὶ δὲ τὴν τοῦ Βαρδάρου ἔφοδον διὰ γραφῶν τηνικαῦτα τῷ αὐτοκράτορι. Ὁ δὲ οὐ παραχοῆμα καίτοι σφαδάζων τῆς πρὸς τὸν Βαϊμούντον φεροῦσας ἤπτετο, ἀλλὰ πλείστον 49 μισθοφορικὸν ἐπισυναγῶν 50 ἀπανταχόθεν, ἀνεβάλλετο τὴν ἐξέλευσιν. Ἔϊτα καρτερώς ὀπίστας ἀπαντας, ἔξεισι τῆς Κωνσταντινου. Καὶ τοῖς μέρεσι τῆς Λαρίσσης ἐγγίσας, καὶ διελθὼν διὰ τοῦ βουνοῦ τῶν Κελλίων (48), καὶ τὴν δημοσίαν λεωφόρον δεξιόθεν καταλιπὼν καὶ τὸν βουνὸν τὸν οὕτως ἐγγωρίως καλούμενον *Κισσαβον* 51, κατήλθεν εἰς *Ἐξεδάν* 52 (χωρίον δὲ τοῦτο Βλαχικὸν (49) τῆς Ἀνδρονίας ἐγγιστά διακεῖμενον). Ἐκεῖθεν δὲ καταλαβὼν δὲ ἔτεραν 53 αὐθις κομόπολιν Πλαβίτζαν συνήθως καλουμένην ἀγχοῦ ποιοῦ τοῦ οὕτως πως καλουμένου ποταμοῦ ῥέοντος διακειμένην 54, τὴν σκηνὴν κατέθετο ἀποχωρῶντα 55 τάφρον διαρῦξας 56. Καὶ ἐγερευθεὶς ἐκεῖθεν ὁ βασιλεὺς ἀπῆλθεν ἀχρι τῶν κηπουρείων 57 τοῦ Δελφινᾶ, κάκειθεν εἰς τὰ Τρίκαλα. Γράμμα δὲ τις τηνικαῦτα ἤκε 58 κομίζων τοῦ Κεφαλᾶ Λέοντος παρρησιαστικώτερον 59 γράφοντος· *Ἰσθ', ὦ βασιλεῦ, δεῖ μέχρι τοῦ νῦν σπουδῆν πολλὴν εἰσηγηνοχῶς 60 διατήρησα τὸ κάστρον ἀνάλωτον. Ἦδη δὲ τῶν ἐφωμένων 61 Χριστιανοῖς τροφίμων στερούμενοι καὶ τῶν μὴ προσηκόντων ἡψάμεθα. Ἀλλὰ καὶ ταῦτα ἡμῖν ἀπέλιπον 62. Εἰ γοῦν βοηθήσαι ἡμῖν θέλων σπεύσεις, καὶ τὸν πολιορκουντάς ἐκδιώξεις δυναθέρως, τῷ θεῷ χάρις. Εἰ δ' οὐκ οὕτως ἤδη πεπλήρωκα καὶ τὸ ἐπιτεῦθεν ἀνάγκη δουλεύοντες (καὶ τί γὰρ δεῖ πρὸς φύσιν καὶ τὴν ἐκ ταύτης τυραννίδα ποιεῖν;) γνώμην ἔχομεν τὸ φρούριον παραδοῦναι τοῖς ἐπικειμένοις ἐχθροῖς καὶ φανερώς ἀποπνίγουσιν. Ἄλλ' εἰ ταῦτα δυστυχήσαι συμβαῖη, ἐκάρατος*

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

48 ἐπὶ ὅλοις. 49 πλεῖον. 50 συναγαγῶν. 51 Κισσαβον. 52 Ἐξεδάν. 53 ἔτεραν. 54 Deest vox διακειμένην. 55 ἀποχωρῶντα. 56 διαρῦξας. 57 σκήπτρων. 58 ἤκε. 59 Λέοντος περὶ οὗ φθᾶσας ὁ λόγος ἐδήλωσε παρρησιαστικώτερον. 60 συνενηνοχῶς. 61 ἐφειμένον. 62 ἐπέλιπον.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

Exsultans capti Baimundus honore Civisci, Obsidet insigni Larissam nomine claram, Ad quam delatos thesauros imperiales, Quamque opibus magnis audiverat esse repletam. (47) Γεωργίου. 25 April. Monolog. Gr., Codin. De off. cap. 15. n. 9.

(48) Βουνὸν τῶν Κελλίων. *Cellia*, mons Larissæ vicinus, ita dictus a Cellis, seu monasteriis monachorum, quibus solemne erat montes et deserta sectari, quo vitam ab omni mundi strepitu seclusam agerent, ut alter ejusdem appellationis locus in Ægypto, apud Sozomenum, lib. vi, cap. 31, et Nicephor. Callistum, lib. ii, cap. 38, cui id perinde nominis inditum a monachorum cellis tradunt; κέλλα enim, et κέλλιον, ut Latinis, ita et Græcis nuperis cella est et monasterium. Epistola concilii Sardiensis: Μακάριον ἐληλυθέναι εἰς τὸ κέλλιον αὐτοῦ διεβεβαίουτο. Joannes Patr. Hieros.

D in Vita S. Joan. Damasceni: Ἀπὴν δὲ ποτε τοῦ κελλίου ὁ τοῦ Ἰωάννου ἡγούμενος. Vide Annam, pag. 489. Hinc κελλιῶται dicti monachi, de quibus Goarus ad Codin. pag. 75. Cellarum Thessalicarum meminit *Itinerarium Hierosol.* et Antonini, ut et monasteriorum *Kellia* Innocentius III. P. P. lib. xiii, epist. 42, qua queritur archiepiscopum Larissænum indebitas iis exactiones imperare. Meminit præterea septima synodus, Act. iv, Leonis Ἠγουμένου, seu abbatis monasterii τοῦ ἁγίου Γεωργίου τῶν Κελλίων. Ab ejusmodi monachorum cellis dictus etiam forte locus, *Cellæ* in Æmathia, et *Cellia* in Bithynia apud Annam, lib. xii.

(49) Βλαχικόν. De Vlachia, seu Walachia Macedonia, quam Μεγαλοβλαχίαν vocat Pachymeres, lib. i, cap. 50, diximus in Notis ad Villhard. n. 106. Adde Cinnamonum, lib. vi, et ibi Notas nostras.

μὲν γενομένην ἐγὼ, τολμηρῶς δὲ καὶ κατὰ τῆς
σῆς βουσιλείας τοῦτο παρβησιάζομαι, εἰ μὴ τά-
χιον σπεύσης ⁶² τοῦ κινδύνου ἡμῶς ἐξελῆσθαι,
μὴ πρὸς τοσοῦτον βάρος πολεῖμον τε καὶ λιμοῦ
ἀντισχεῖν ἐπὶ πλέον δεδურημένους, σὺ δ' ὁ ἡμέ-
τερος βασιλεὺς, εἴθε δυνάμενος βῆθεῖν οὐκ
ἐπέσπευσας τὴν βοήθειαν, οὐκ ἄρ φθάνοις ἐγ-
κλημα προδοσίας ἀποφυγάνων.

usque ad invidiam flagitii progressa. Verum quo me
majestatem tuam istius mali causam confero; et te,
longis incommodis ad extremam jam imbecillitatis
quidem id potes, vix effugere posse afo proditiionis

Ὁ δὲ αὐτοκράτωρ δεῖν ἔγνω διὰ τινος τρόπου
ἐτέρου αὐτοῦς καταγωνίσασθαι. Λογισμοὶ δὲ τοῦτον
συνείχον καὶ μέριμναι. Καὶ δῆτα σκοπῶν ὅπως
χρῆ λόχους ἐνοστήσασθαι ⁶³ δι' ὅλης ἡμέρας διεπο-
νεῖτο, ἀρωγὸν τὸν θεὸν ἐπικαλούμενος. Μετακαλε-
σάμενος οὖν τῆνικαῦτα τῶν γερόντων τινὰ Λαρι-
σιῶν, ἐπυθάνετο περὶ τῆς τοῦ τόπου θέσεως. Καὶ
ἀναθείνας ⁶⁴ τῶς ὀφθαλμοὺς ἅμα καὶ τῷ δακτύλῳ
ἐπισημαίνων ἐπιμελῶς ἀνηρώτα ὅποι φάραγγές εἰσι
διεβρῶσται τοῖς τόποις ἢ λόχμοι τινὲς βαθεῖαι
πρὸς αὐτάς συνεχίζονται ⁶⁵. Ταῦτα δὲ τοῦ Λαρι-
σιῶν ἐπυθάνετο, βουλόμενος λόχον ἐπιστῆσαι καὶ
δ' ἀπάτης τοῦ Λατίνου καταγωνίσασθαι τὸν γὰρ
φινερόν καὶ κατὰ μέτωπον φθάσας ἀπηγόρευε πό-
λεμον πολλάκις συμβαλῶν καὶ ἠττηθεῖς, καὶ πείραν
τῆς συμβολῆς τοῦ Φραγγικοῦ πολέμου λαθῶν. Ἐπει-
δὲ ἡλιος κατέδυ, αὐτὸς τε δι' ὅλης κεκοπιακῶς
τῆς ἡμέρας ὁ βασιλεὺς εἰς ὕπνον ἐτρέπετο,
ὄνηρος ⁶⁷ ἐφίσταται τούτῳ. Ἐδοκεῖ ἐντὸς τοῦ
ιεροῦ τεμένους τοῦ μεγαλομάρτυρος Δημητρίου
ἐστάναι, καὶ φωνῆς ἀκούσας ⁶⁸ Ἐμὲ λυποῦ μηδὲ
στέρει· αἰρίων νικᾷς. Τὴν δὲ φωνὴν βάλειν αὐτοῦ
τὴν ἀκοὴν ᾤετο ἐκ μιᾶς τῶν ἐν τῷ τεμένει ἀπηω-
ρημένων εἰκόνων, ἐν ἧ ὁ μεγαλομάρτυς Δημήτριος
κατεγγέγραπτο. Διυπνισθεὶς δὲ καὶ περιχαρῆς γεγο-
νῶς ἐκ τῆς ὄνειρου ταύτης ὁμφῆς, ἰθεοκλήτει ⁶⁹ τε
τῷ μάρτυρι, καὶ προσυπισχεῖτο ⁷⁰, εἰ γένοιτό οἱ
νίκην κατὰ τῶν ἐχθρῶν δρασθαι, αὐτὸς ⁷¹ τε παρα-
γενέσθαι, καὶ πρὸ σταδίων ἰκανῶν τῆς πόλεως
θεσσαλονίκης οὐκ ἐπιπνον, ἀλλὰ πεζῆ καὶ βάδην
ἐρχόμενον εἰς τὴν αὐτοῦ ἐλεύσεσθαι προσκύνησιν.
Καὶ δὴ μετακαλεσάμενος τοὺς στρατηγούς τε καὶ
ἡγεμόνας, καὶ συγγενεὶς ἅπαντας, βουλῆς ἤρχετο,
τὴν ἐκάστου γνώμην ἀναζητῶν· εἶτα τὸ σκοπεῖν
ἀπήγγειλε. Τὸ δὲ ἦν παραδοῦναι ⁷² τὰ τάγματα
ἅπαντα τοῖς συγγενεῖσιν αὐτοῦ· προεξάρχοντα δὲ τὴν
Μαλισηγὸν (50) Νικηφόρον ἐφίστησι, καὶ τὸν Κουρ-

A quidem quod meum erat præstiti, quod restat, æquum
est, ut nobis per te quoque liceat, id quod ultima
necessitate adacti cogitamus, exsequi. (Quid enim
oportet diutius adversus naturæ vim atque imperium
obniti?) Decrevimus autem arcem hostibus dedere,
qui non jam oppugnant, sed præfocant palam nos.
Me miserum! si enim hoc cladis ac dedecoris susci-
pio, diris devovebor scilicet, infortunii magnitudine
vertam igitur? nisi si das veniam audaciæ qua in
nisi nos tuos tua causa, tui spe, belli famisque
exhaustos, maturo properas auxilio eripere, si-
notam.

Hæc Augustum, quanquam valde movebant,
perpellers tamen nequiverunt ad præcipitandum
prælium. Expertus erat sæpius plus satis Latino-
rum vim, nec satis ad victorianam spei ponebat in
recto et simplici conatu aperti Martis. Ergo post
imploratum Dei numen animo in acrem et longam,
per unum totum diem, meditationem merso, ex-
quisivit secum attentissime, num qua stratagematis
et insidiarum occasio esset. Accersiverat La-
rissæum hominem, cujus indicio ad descriptionem
locorum quorum situm procul explorantes oculi mi-
nus exacte discernere, utebatur. Cum hoc satis
locutus, intento que in loca quæ simul ambo cerne-
rent, digito curiose percontatus, ubi valles ac vo-
ragines profundique in iis ac inopinati recessus
essent, sole demum occaso in altum et placidum,
quippe diurna contentione fatigatus, compositus
soporem est: per quem oblato sibi somnio faustum
victoriæ augurium accepit. Visus enim sibi est
stare intra templum magni martyris Demetrii, **139**
vocemque hujusmodi audire: *Ne angaris, neve ge-
mas, cras vinces.* Ferri autem in ejus aures vide-
batur ea vox ex una in templo alte suspensarum
imaginum, in qua magnus martyr Demetrius erat
pictus. Somno solutus cum gaudio ingenti ob tam
lætum omen, attentæ religione supplicat divo mar-
tyri, riteque vocet, si spei compos de hostibus
vincendis conceptæ foret, sese statim peregre pro-
fecturum ad memoriam ejus; stansque aliquot
antequam Thessalonicam pervenisset, equo reje-
cto, processurum peditem ad venerationem sancti
patroni. Sub hæc convocatis ducibus, tribunis,
cognatisque suis universis ipsorum sententiam de
re præsentī quæsitit audivitque primum, tum quod
sibi visum erat protulit. Nempe bonum factu vi-
deri, atque ad victoriam utile, si totius aciei re-
gimen cognatis suis ipse permitteret, omnibusque

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

⁶² σπεύσεις. ⁶³ ἐνοστήσασθαι. ⁶⁴ ἀναθείνας. ⁶⁵ συνεχίζονται. ⁶⁷ ὄνηρος. ⁶⁸ ἀκούσας. ⁶⁹ ἰθεοκλή-
τει. ⁷⁰ προσυπισχεῖτο. ⁷¹ αὐτόθι. ⁷² δοῦναι.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(50) Μαλισηγόν. Meminit Guillelmus Apulien-
sis Melissenii, cui auxiliares copias adducendas
tradidit Alexius, cujus fratrem fuisse ait, quia
Alexii sororem matrimonii jure sibi devinxerat.
Socium præterea addit Melissenio adjunctum Adria-
num, Alexii fortassis fratrem, licet cognatum tan-

tum dicat:
*Plurima post triduum duo condudere potentes
Agmina Græcorum Boamundo bella parantes
Alter germanus Augusti Melisianus,
Alter cognatus, nomen fuit Adrianus.*

iis Melissenum præficeret Nicephorum et Curticium Basiliū, qui et Joannaces vocabatur, virque erat e numero illustrium, fortitudine et peritia rei bellicæ late inclutus, Adrianopoli oriundus. Nec vero legiones tantum istis tradidit, sed insignia quoque Imperii atque imperatoris: mandavitque ut aciem dirigerent eadem prorsus forma et modo, quibus in prioribus præliis usus ipse fuerat: priusque jaculationibus eminens pugnæ proluderent, sic demum classicis insonantibus universam in Latinos aciem moverent, ubi porro scutis admotis conser-tisque manibus certari cœptum foret, terga repente Latinis darent, fugamque offusam tanquam versus Lycostomium simularent. Hæc ita imperatore præscribente, concursus omnium equorum qui erant in exercitu repente exauditus hinnitus est, mirantibus

Α τίκιον Βασιλειον, τὸν καὶ Ἰωαννάκην ⁷⁵ καλούμενον· ἀνὴρ δὲ οὗτος τῶν ἐπιφανῶν, περιβόητος ἐπ' ἀνδρεία καὶ στρατιωτικῇ ἐπιστήμῃ, ἐξ Ἀδριανουπόλεως ⁷⁶ ὠρμώμενος ⁷⁵. Οὐ τὰ τάγματα δὲ μόνον αὐτοῖς παραδίδωσιν, ἀλλὰ καὶ τὰ τῆς βασιλείας παράσημα (51) ἅπαντα. Ἐπέσκηπτε δὲ ποιήσασθαι τὴν παράταξιν καθ' ὃ σχῆμα ἐν τοῖς προηγησαμένοις πολέμοις αὐτὸς παρετάττετο, παραγγείλας αὐτοῖς δι' ἀκροβολισμῶν ⁷⁶ πρότερον ἀπόπειραν τῶν ἔμπροσθεν τῶν Λατίνων ⁷⁷ ποιήσασθαι, εἶτα τὸν Εὐάλιον ⁷⁸ ἀλαλάξαντας, πανστρατιᾷ κατ' αὐτῶν χωρησαί· ἐπὶ δὲ ὁ συνασπισμὸς γένηται καὶ εἰς χεῖρας κατ' ἀλλήλων ἐλθῶσι, νῶτα παρασχεῖν τοῖς Λατίνοις καὶ φεύγειν ἀκρατῶς ὡς πρὸς τὸ Λυκοστόμιον (52) ὑποκρίνεσθαι. Ἐν ᾧ δὲ ὁ βασιλεὺς ταῦτα παρεκελεύετο, χρεματισμὸς ⁷⁹ ἀπάντων τῶν ἱππῶν τοῦ στρατοπέδου αἴφνης ἐξηκούσθη. Καὶ θάμβος ἐπὶ τοῦτῃ κατέσχευεν ἅπαντας· ἀγαθὸς δὲ ὁμῶς ὠλῶνδς αὐτῷ τε τῷ βασιλεὶ τῆνικαῦτα ⁸⁰ καὶ πᾶσι τοῖς περὶ ἐργωτέροις ἐδόκει. Ἀλλὰ ταῦτα μὲν οὕτως πως ἐπισκήψας αὐτοῖς, καὶ καταλιπὼν δεξιόθεν τοῦ κάστρου Λαρίσσης, περιμείνας τὴν τοῦ ἡλίου δύσιν, γεννάδας τινὰς ἀνδρας ἔπεσθαι οἱ ἐπιτάξας, τὴν τοῦ Λιβοτανίνου κλεισοῦραν (53) διεληλυθῶς καὶ τὸν Ῥεβένικον (54) περικόψας, καὶ διὰ τῆς καλουμένης Ἀλλαγῆς (55) πρὸς τὸ εὐώνυμον τῆς κλεισοῦρας [Λα-

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

⁷⁵ Ἰωαννάκην. ⁷⁶ Ἀδριανουπόλεως. ⁷⁷ ὠρμώμενος. ⁷⁸ ἀκροβολισμῶν. ⁷⁹ Λατίνων ἐρχομένων. ⁸⁰ ἐνυάλιον. ⁷⁹ χρεματισμὸς. ⁸⁰ παρτυκία.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(51) Τὰ τῆς βασιλείας παράσημα. Historiam C et Stratagema narrat præterea Zonaras.

(52) Λυκοστόμιον. Lycostomum Thessaliæ πολυχρονίον facit Cantæuzenus, lib. II, cap. 28; lib. IV, cap. 19. Vide Ortel. in Peneus.

(53) Λιβοτανίνου κλεισοῦραν. Clusuras vocabant Latini æque ac Græci recentiores τὰς τῶν σπηλιῶν παρόδους, ut est apud Leonem in Taciticis Anna, lib. I, pag. 272: Τὰ γὰρ τέμπη, ἅπερ κλεισοῦρας ἢ ἰδιωτικὸς οἶδε γλῶσσα. Hic vero clusuræ vocabulo angustias ad alveum Penei, seu Salabryæ fluvii, qui Ossam inter et Olympum fluit, haud dubie intellexit. Prælium enim ad Larissæ urbis conspectum, quæ Peneo adjacet, commissum narrat, a qua haud procul ahest locus celebratissimus, Thessalica Tempe, circa Penei ostia, ad utramque ejus ripam, Larissam inter et mare. Quemadmodum enim non uno loco 301 Anna quaslibet clusuras, seu angustos montium aditus, Tempe vocat, ita ipsamet Thessalica Tempe clusuras nuncupavit, vocabulo synonymo. Nec obstat quod hic Libotaniini clusura dicitur, cum toto tractu, quem a Larissa ad mare percurrit Peneus, montibus et collibus impedito et implicato, occurrant angustiarum plures, seu clusuræ, quæ ab oppidorum, aut castrorum inibi exstructorum vicinia nomen sortitæ sunt, ut est illa quæ pag. 441, Dominici Palatii appellatur, in ipsismet Thessalicis angustis. Tzetzes chil. 9, cap. 280.

Τέμπη δὲ καὶ κοιλώματα θετταλικὰ, καὶ δρη

Ἄ Πένειος διέκοψεν ὁ ποταμὸς ἐκρέων,

Καὶ μίσης δὲ φερόμενος ῥοὴν κατασύρει τούτῳ. Vide Cioffanum ad VII Metamorph. Sic in Alpibus, quas Eustathius ad Dionysium a voce Gallica κλεισοῦραν denotante dictas opinatur, quæ exstant angustiarum a locis proximis nomen sortiuntur. Clu-

ras et clusuras in Alpibus passim legimus apud Prosperum Aquit. in Chronico, Fredegarium, et alios Francicæ Historiæ scriptores. Quo quidem clusuræ nomine in iis superest etiamnum castrum, in præruptis et altis Rhodano imminentiibus saxis positum, de quo Hist. episcop. Autissiod. cap. 54, et Rhellicanus ad Jul. Cæsaris lib. I De bello Gallic. Illud idem, quod Ennodius in Vita B. Epiphanius clusuras vocat. Clusuras etiam statuit in Pyrenæis Julianus Toletan. in Hist. Wambæ reg. Pyrenæorum claustra dixit Orosius, lib. VII, cap. 40. Puertos, seu Portus appellant Hispani, voce Ulpiano nota, I. 59 D. de verbor. signific. Portas dixit geographus Nubiensis, ut Græci πύλας, hinc Thermopylæ, Nécropylæ, etc. Porro non modo angustiarum clusuræ dictæ, sed et ipsa quæ ad angustiarum munimenta ædificantur castra. Theophylactus Simoc. lib. VII, cap. 14: Ἐντεῦθεν οἱ Βάρβαροι τὰ ὄχυράματα τῶν διαβάσεων περικαθήνται, κλεισοῦρας τῆ πατριᾷ Ῥωμαῖοι φωνῇ ἀποκαλεῖν ταῦτα εἰθῶσιν; quæ totidem verbis habentur apud Suidam. Qui ejusmodi castris præfecti erant, κλεισοῦράρχαι dicti Græculis, Liutprando, lib. V, cap. 8, clusurarum custodes. Sed hæc nota.

(54) Ῥεβένικον. Oppidum ad Thessalica Tempe, Ravennica Innocentio III. PP. lib. XIII, epist. 137, lib. XIV, epist. 119. Vide Hist. nostram Gallo-Byzantinam, lib. II, n. 9.

(55) Ἀλλαγῆς. Meminit Allagæ, loci ita nuncupati, Gregoras, lib. IV, quem ad Lysimachiam statuit. Idem vero ἀλλαγή sonat, quod apud Latinos mutatio: unde conjicere est locum fuisse mutandis equis addictum, cujusmodi passim recensent Itineraria. Certe mutationes varias hoc in tractu habet Hierosolymitanum.

ρίσει] μέρος καταλαδών, και περιαθρήσας την άπα-
σαν του τόπου θέσει, χθαμαλώτερον τόπον κατανοή-
σις, έκείθι μετά των συνεφεπομένων αυτώ λόγων ην.
Οι δέ ηγεμόνες τών 'Ρωμαϊκών ταγμάτων, όπηνίκα ό
βασιλεύς προλοχθήσει, ως ειρηται έπαγοόμενος την
του Λειβοτανίνου ⁸¹ κλεισούραν διέρχεσθαι έμελλε,
τηνικαυτα άποσπάδα ⁸² τών 'Ρωμαϊκών αποδιελο-
μενοι ταγμάτων κατά των Κελτών εξέπεμψαν, έφ'
ώ προς έαυτούς έλκύσας ⁸³ ως μη έκεχειρίαν έχοιεν
φωράσθαι ⁸⁴ τον αυτοκράτορα όποι ⁸⁵ πορεύεται. ΟΙ
και, προς την πεδιάδα καταλθόντες, προσέβαλον τοίς
Κελτοίς, και έφ' Ικανόν μαχεσάμενοι διέστησαν,
της νυκτός άπ' άρτι μη παραχωρούσης την μάχην.
Καταλαδών δέ τον σκοπηθέντα τόπον ό βασιλεύς
έπαντας άποθηναι τών Ιππων έκέλευε ⁸⁶, και έπι γόνυ κλιθέντας τούς χαλινούς χερσί κατέχειν. Καί
αυτός δέ, χαμαιδρόμω περιτυχών, ώσαύτως κατακλιθείς τον χαλινόν εν χερσί κατέχων έπι πρόσωπον τό
έπιλοιπον της νυκτός έκείτο.

'Αντιχοντος δέ του ήλιου έπι τά τών 'Ρωμαίων Β
τάγματα κατά φάλαγγας ιστάμενα ό Βαϊμούντος
εθεάσατο, τάς τε βασιλικάς σημαίας και τά άργυ-
ρόηλα δόρατα, τούς Ιππους μετά των βασιλικών έρυ-
θρών έφεστρίδων ως ένόν, και αύτός την Ιδίαν κατ'
αυτών καταστήσαστο φάλαγγαν ⁸⁷ διχηθί διελών τάς
δυνάμεις, και τών μέν αύτός κατάρχων, τών δέ
φαλαγγάρχηγν τον Βρυένιον (56) καταστήσας. Λα-
τίνος δέ ούτος τών έπιφανών, έν και κονοσταύλον
ώνόμασαν. Ούτω γούν τάς Ιδίαις καταστήσας δυνά-
μεις, τό σύνηδες και πάλιν ποιεί, και κατά μέτ-
ωπον της παρατάξεως όπη τά βασιλικά έώρα παρά-
σημα, έκεί τοι ⁸⁸ αυτοκράτορα νομίσας είναι, ως
πρηστήρ τοίς φαινομένοις έμπίπτει. Οι δέ, μικρήν
άντισχόντες, τά νωτα τούτω διδάσκειν · ό δέ τούτους
διώκων όπισθεν ήλαυθεν άκρατώς, ως ό λόγος
φθάσας εδήλωσεν. 'Ο μέντοι βασιλεύς, τά Ιδία C
τάγματα έπι πολύ φεύγοντα όρών και τον Βαϊμούν-

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

⁸¹ Λιβοτανίνου. ⁸² άποσπάδα τινά. ⁸³ έλκύσαι. ⁸⁴ φωράσαι. ⁸⁵ όπη. ⁸⁶ έκέλευσε. ⁸⁷ φάλαγγα. ⁸⁸ έκεί τόν.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(56) *Bryénion*. Qui Guillelmo Apul. *Brienus*.
Genus ducebat ille, non ex familia comitum Bri-
ensium in Campania Belgica, sed a comitibus
seu ducibus Britanniae Armoricae; unde a Francis
ortum, et τών έπιφανών, hoc est, ex illustrioribus,
fuisse dicitur ab Anna. Brienum enim illum esse,
seu Brienium, cujus mentio occurrit apud Willel-
mum Gemeticensem, lib. vii, cap. 41; Ordericum
Vitalium, lib. iv, ad an. 1068, et Thomam Wal-
singhamum probabile est; filium scilicet Odonis
Redonensis, Pentecuriae comitis, Alani III, Britanniae
ducis nepotem, qui Willelmo Nothum, cujus
Diploma pro monasterio Sandionysiano subscribit
apud Doubletum, lib. iii, cap. 12, in Angliam se-
cutus, rerum praeclearae gestarum gloria non inodice
inclaruit, fuis et deletis duobus Haraldii regis filiis.
In Italiam postea profectus, Guiscardum adiit, a
quo constabularii, quae tum suprema erat, digni-
tatem obtinuit, quod hic indicat Anna: qua etiam
fungebatur, cum capta ab Alexio, cui ille praerant
Castoria (*), in patriam hoc est, in Italiam, 302
rediit. Nam sub Rogerio duce, Boemundi fratre,
in Apulia et Calabria eodem functum munere do-
cent veteres chartae annorum 1093 et 1097, quas
profert in episcopis Melphensibus Fernaudus

(*) Anna, pag. 143, 152.

A et sine sensu Latinorum faceret, jam tum a prima
discessione ejus, quando Libotauini saltum coepit
ingredi ad insidiarum locum tendens, duces exer-
citus Romani cohortes quasdam in Latinos immi-
serunt: qui prodeuntes illis obviam pugnam com-
miserunt in planitie, quoad nox ingruens recedere
utrosque ad sua coegit. At imperator ubi designa-
tum locum 140 tenuit, desilire comites suos
omnes ex equis jussit, genuaque posito habenas
frenorum tenere manibus. Quod ipse similiter fe-
cit, admovens se humili, quem forte reperit,
Trissaginis frutici, ubi freno manu correpto ge-
nibusque positus, deinde per noctem reliquam pro-
cubuit in faciem.

γόνυ κλιθέντας τούς χαλινούς χερσί κατέχειν. Καί
αυτός δέ, χαμαιδρόμω περιτυχών, ώσαύτως κατακλιθείς τον χαλινόν εν χερσί κατέχων έπι πρόσωπον τό
έπιλοιπον της νυκτός έκείτο.

B Oriente vero sole, cum vidisset Baimundus in-
structam Romanam aciem ac signa ea producta
quæ non nisi imperatore praesente, et in ea loci
parte ubi ipse est erigi consuevere, hastas quoque
argenteis distinctas clavis, proprium insigne mi-
litem imperatorem proxime stipantium, equos
denique purpureis tapetibus instratos, nihil dubi-
tans quin ibi esset Augustus, aciem et ipse contra
suam dirigit, copiis bifariam divisit partem alteram
sibi ipse ductandam sumpsit, alteri Bryenium pra-
fecit. Latinus hic erat ex illustribus quem et Co-
nostabulum vocabant. Sic distributis Baimundus
copiis, ipse in aciei Romanæ frontem, ubi esse
imperatorem ex signis autumabat, repente pro
more suo solemniter ignei turbinis invehitur,
vana specie mendacium tunc signorum in spem
irritam opimorum spoliolum elatus. Romani, ut
constitutum erat, terga statim vertunt; eos ille

Ughellus. Unde patet Brienum non Boemundi, sed
Roberti, seu potius Apuliae constabularium fuisse.
Boemundi vero constabularius memoratur nobilis
Normannus, nomine Hlyrus, qui Boemundum in
Galliam comitatus venit anno 1106, ut auctor est
Eadmerus, lib. iv *Novorum*, a quo *Magister militum
Boemundi* appellatur. Ab hoc Brieno familiam bar-
onum Castri Brienii, seu *de Chateaubrien* in Bri-
tannia Armorica, orditur Augustinus *du Pas* in
Famil. Armoric. Vide *Gesta Steph. reg. Angl.* lib. 1
et 11; et *Argentrem*, in *Hist. Brit.* lib. iv, cap. 40.
Ceterum praelium istud ad Larissam sic perstringit
Guillelmus Apuliensis:

*Obsidione suæ turbatus Alexius urbis
Innumera cum gente venit, pugnamque virilem
Contra Normannos exercuit. Obvia namque
Pugnando cædit sibi gens comitata Brienum,
Non modicum spectans Boamundus collibus agmen,
Imperii pariter rectorem credit adesse.
Irruit, et trepidos hostes, ut nisus alaudas,
Insequitur, populo Græcorum exercitus hujus
Terga dat: at tantus contexit pulvis utrumque,
Ut neuter videat, quorsum pars altera tendit.
Abdita silvarum victi petiere Pelasgi.*

acer insequitur, eodem illo impetu ipsi usitato quo in ipsos in acie stantes irruerat. Hæc imperator cernens, et ex contentione cursus ac spatio temporis in persequendo posito conjectans lato jam intervallo abesse Baimundum a castris suis, equo ipse conscenso jussisque suis idem facere castra Gallorum invadit, multisque necatis qui illic reperi sunt præda omni ac spoliis potitur. Tum cura obtutuque in acies versis, fugere adhuc suos videt; instare impigre Baimundum. Post hunc et Bryenium eodem ferri. Accersit propere Pyrrum Georgium sagittandi arte celebrem; assignat ipsi selectum manipulum cetratorum, ac jubet celeriter Bryenium insequi: ea tamen cautione ut neutiquam accederent ad Gallos, copiamque iis consequendæ cominus pugnae facerent: sed longe tantum jacularentur densos telorum imbres, in equos maxime. Ut igitur intra jactum ventum est, equos Gallorum creberrimis sagittis sodiunt, magno equitum periculo damnoque. Nam sane ut homine Gallo equum agitante generosum et vegetum nihil vel terribilius ad aspectum, vel ad impetum pugnandi ineluctabilius est, ita si subducatur equus, nihil infirmius atque impeditius: pondere siquidem

τον δπισθεν τῶν Ῥωμαϊκῶν ταγματῶν ἀκρατῶς διώκοντα στοχασάμενος, ἰκανὸν ἤδη διάστημα τῆς Ἰλίας ἀποστῆναι τὸν Βαϊμουῦντον⁹⁹ παρεμβολῆς ἐπὶ τὸν Ἴππον ἀναβάς, τὸ αὐτὸ δὲ καὶ τοῖς μετ' αὐτοῦ παρακελευσάμενος, παραλαμβάνει⁹⁹ τὴν τοῦ Βαϊμουῦντου παρεμβολήν. Καὶ εἰσω ταύτης γενόμενος πολλοὺς μὲν τῶν παρευρεθέντων Λατίνων ἀναίρει, καὶ τὰ λάφυρα ἐκείθεν ἀναίρεται. Ἐἴτα περιαθρεῖ τοὺς διώκοντας καὶ φεύγοντας. Καὶ ἐπεὶ ἀπεχθῶς ἑώρα τὴν φυγὴν ποιουμένους καὶ τὸν Βαϊμουῦντον δπισθεν διώκοντα, καὶ ἐκείνου δπισθεν τὸν Βρυένιον, μετακαλεσάμενος τὸν καλούμενον Πυρρὸν Γεώργιον ἐπὶ τοῖς ἐξ ἡμῶν καὶ ἐτέρου; ἀνδρας γενναίους, χωρῖσας ἰκανοὺς πελταστὰς, δπισθεν τοῦ Βρυενίου ὀξέως ἐλαύνειν ἐπέσκηψεν· φθάσαντας δὲ μὴ ἀγγέμαχον τὴν μάχην ποιῆσαι, ἀλλὰ πύρρῳθεν κατὰ τῶν Ἴππων μάλα συχνὰ πέμπειν τὰ βέλη. Ἐπικαταλαβόντες οὖν τοὺς Κελτοὺς, τοὺς Ἴππους πυκνοὺς ὄϊστοις ἐβάλλον, ὡς ἐν ἀμηχανίᾳ τοὺς Ἴπποτας καθίστασθαι. Καὶ γὰρ Κελτὸς ἀνὴρ (57) πᾶς, ἐποχοῦμενος μὲν ἀνώποιστος τὴν ὄρμη⁹¹ καὶ τὴν θῆαν ἔσειν, ἐπὶ δ' ἀποβαίῃ τοῦ Ἴππου, τῷ μέντοι⁹² τῷ μεγέθει τῆς ἀσπίδος, τὸ δὲ τι καὶ διὰ τὰ τῶν πεδίων προάλματα (58), καὶ δρόμον

Variae lectiones ex cod. Coislin.

⁹⁹ Desunt voces τὸν Βαϊμουῦντον. ⁹⁹ καταλαμβάνει. ⁹¹ εἰς ὄρμη. ⁹² τὸ μέν τι.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(57) Καὶ γὰρ Κελτὸς ἀνὴρ. Vile pag. 398.

(58) Πεδίων προάλματα. Calcarium aculeos vertit eruditus interpres. Verum, aut fallor, intelligit Anna hoc loco prominentes et ultra pedum longitudinem prosilientes extremas calceamentorum partes, desinentes in acumen quoddam: cujusmodi videre est in plerisque nobilium nostratium simulacris, ac præsertim in comitibus Hollandiæ Philippi Galli, quibus visis, nemo est qui non ultro fateatur his exstantibus aculeis incessum cursumque impediri. Atque ideo tactici Græcanici, cum de militum vestibus agunt, id potissimum vetant, ne eorum calcei hisce aculeis promineant. Leo Aug. cap. 6, § 26: Τὰ ὑποδήματα αὐτῶν μὴ ἔχειν ὀξεῖας ἐμπροσθεν. Istiusmodi rostratorum calceorum auctorem Fulconem Andium comitem facit Ordericus Vitalis, lib. viii, non quod ille eos adinvenit, sed quod in Galliam primus illorum usum invexerit. Nam apud Romanos viguisse calceos repandos et uncinatos, docent Cato apud Festum, Cicero lib. *De nat. deor.*; Tertullianus, *De pallio*, cap. 5, et alii, quorum ea erat forma, ut in arcuatum acumen desineret, unci ad instar in altum reflexa, unde unci pedes eidem dicti Tertulliano, qui calceis uncinatis utebantur. Sed et sanctus Augustinus serm. 248, *De tempore*, gravius invenitur in vestimentorum muliebrium affectatam similitudinem, calceamentorum quoque metas necessitatis excedentem simulatam longitudinem. De Fulcone sic Ordericus: *Hic in multis infans et reprehensibilis erat, multisque vitiorum pestibus obsecundabat. Ipse nimirum quia pedes habebat deformes, instituit sibi fieri longos, et in summitate acutissimos subiatiles, ita ut operiret pedes, et eorum celaret iūbera, que vulgo vocantur uniones* (Latinis gemursæ). *Insolitus inde mos in Occiduum orbem processit, levibusque, et novitatum amatoribus vehementer placuit. Unde sutores in calceamentis quasi caudas scorpionum, quas vulgo pigacias appellant, faciunt, idque genus calceamenti pene cuncti divites*

et egeni expetunt. Et mox: *At in istis diebus veterum ritus pene totus novis adinventionibus commutatus est. Feminæam mollitiem petulans juvenus amplectitur, feminisque viri 303 curiales in omni lascivia summopere adulantur. Pedum articulis, ubi finis est corporis, colubrinarum similitudinem caudarum imponunt, quas velut scorpionis præ oculis suis prospiciunt. Idem scriptor, lib. ii: Pervicaces nempe filii Belial capita sua comis mulierum comunt, et in summitate pedum suorum caudas scorpionum gerunt, quibus se per mollitiem femineos, et per aculeos nempe serpentinos ostendunt. Ex his Orderici verbis jam modo percipimus, cur Robertus comes Atrebatensis, apud Mathæum Paris, an. 1250, Anglos ut caudatos non semel perstrinxerit, quos caudatis et aculeatis istis calceamentis plus solito usus constat: *Nunc bene mundatur magnificorum exercitus Francorum a caudatis. Et infra: O timidorum caudatorum formidolositas! quam mundus præsens foret exercitus, si a caudis purgaretur et caudatis.* Petrus Blesensis, epist. 66, de Henrico II Anglorum rege: *Arcuali pedes, equestres tibie, thorax extensor, lacerti pugiles, virum sortem, agilem et audacem denuntiant.* Certe calceos rostratos in usu fuisse sub Roberto rege, cui coævus fuit Fulco, docet Adalbero Laudun. episcop. Carm. ad Robertum regem:*

Cæpit summa pedum cum tortis tendere rostris.

Neque unicus et solus est Ordericus in hoc ridiculo rostratorum calceorum more exagitando; Guibertus abbas Nogenti lib. i de Vita sua: *Vestium qualitates in tantum sunt ab illa veteri frugalitate dissimiles, ut dilatio manicarum, tunicarum angustia, calceorum de Corduba rostra torticia, totius utique jacturam videas clamare pudoris.* Petrus Damian. lib. v, epist. 16: *Hic itaque nitidulus et semper ornatus atque conspicuus incedebat, ita ut caput ejus nunquam nisi Gibellina pellis tegeret, — calceus postrema ad aquilini rostri speciem non falleret.*

ἀνεκίτηθειον εὐχαίροτατός τε θηνικαῦτα γίνεται, ἅ καὶ ἄλλοις παντάπασιν ἢ ⁹² πρότερον, ὀκλαζούσης ὄϊον καὶ τῆς ψυχικῆς αὐτῷ προθυμίας. Καὶ τοῦτο οἶμαι γινώσκων ὁ βασιλεὺς, μὴ τοὺς ἵπποτας, ἀλλὰ τοὺς ἵππους ἀναιρεῖν ἐπέταττε. Τῶν δὲ ἵππων τῶν Κελτῶν πιπτόντων περιεδινούντο ⁹⁴ οἱ τοῦ Βρυενίου. Καὶ ἀπὸ τῆς τούτων πολλῆς συστροφῆς, κονισαλός ⁹⁵ (59) μακρὸς καὶ πυκνὸς ἵστατο μέχρι νεφῶν κορυφούμενος ὡς παραβάλλεσθαι τοῦτον κατ' ἐκεῖνο καιροῦ τῷ κατὰ τὴν Αἴγυπτον γεγῶντι πάλαι σκότει ψηλαφητῷ. Τὰς τε γὰρ τούτων ὄψεις ἀπετύφλου ἢ πυκνότης τῆς κόνεως, καὶ ἄγνοιαν ἐμπαρεῖχεν, ὅπως καὶ παρὰ τινῶν οἱ διστοὶ πέμπονται. Τρεῖς δὲ Λατίνους ἀποστειλάς ὁ Βρυένιος, ἐδήλωσε τῷ Βαϊμούντῳ τὸ πᾶν, ὃ καὶ κατέλαβον αὐτὸν εἰς τι νησίδιον ⁹⁶ ποταμοῦ τοῦ οὕτω καλουμένου Σαλαβρία ⁹⁷ (60), μετὰ τινῶν ἱστάμενων ὀλίγων Κελτῶν καὶ σταφυλάς ἐσθίοντα, ἅμα δὲ καὶ ὑπέρκρομπόν τι καυχώμενον, ὅπερ καὶ μέχρι τοῦ νῦν παρφέεται καὶ περιφέρεται. Τοῦτο γὰρ, πολλάκις ἔλεγε, βαρβαρίζων τὸ Λυκοστῆμιον, ὅτι τὸν Ἀλέξιον εἰς λύκον στῆμι ἐνέβαλον. Τοιοῦτον γὰρ ἢ ὑπεροψία σφάλουσα τοὺς πολλοὺς καὶ πρὸς τὰ ὑπ' ὄψιν καὶ ἐν ποσὶ κείμενα. Ἀκούσας δὲ τὰ παρὰ τοῦ Βουενίου μηνυθέντα, καὶ ἐπιγνοὺς

A ipso gravium armorum, clypeique immanis amiguitur, ut stare satis aut tueri locum nequeat: ne vero fuga saltem sibi consulat, obstat moles militarium ocrearum, et ipsi, si nihil aliud, exstantes aculei calcarium cursum impediunt, paratamque ac certam hosti prædam exponunt dejectum equitem. Quin etiam non idem ille marcius et serox perseverare in excussis animus dicitur: et calamitas casus usque ad pectus ac robur mentis infringendum valet. **141** fortitudine quasi claudicante ab offensione lapsus. Id, credo equidem, perspectum imperator habens collineare sagittarios in equos potius quam in equites jussit. Multis igitur equis cadentibus ex agmine Bryenii; reliqui scilicet efferati exsurgebant seseque vertebant, multa jactatione pulveris, quo in auras et usque ad nubes excitato, vario strepitu jactationeque tot quadrupedum, genus quoddam Ægyptiarum illarum palpabilium tenebrarum totum late circa cælum obsedit, ita ut ne se quidem mutuo videre possent multoque minus explorare, unde et a quibus sagittæ in ipsos ingruerent. Hic Bryenius tres Latinos ad Baimundum mittit propere indicatum quo loco res essent. Reperiunt illum cum paucis suorum in parva insula fluminis, cui nomen Sala-

Variæ lectiones ex cod. Coislín.

⁹² καὶ. ⁹³ περιωδινοῦντο. ⁹⁴ κονισαλός. ⁹⁵ νησίδιον. ⁹⁷ σαλαβρία.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

Guillelmus Malmesb. lib. iv *De gest. Anglor.*: Tunc *luxus crinium, tunc luxus vestium, tunc usus calceorum cum acuminatis (al. arcuatis) aculeis inventus.* Gaufridus Vosiensis, cap. 74: *Longa in ocreis vel calceis rostra gestant.* Denique tradit auctor *Magni Chronici Belg.* an. 1574, sectam Chorizantium Leodiensium, *rostra calceorum clamasse se abhorere, unde in Leodio fieri vetat.* Ejusmodi etiam *rostra* vetat Regula Templariorum, cap. 29. In ea gravius invehitur Gersonus cancellarius Parisiensis, ubi de corruptis clericorum ævi sui moribus conqueritur, *Decl. def. vir. Eccl.* § 59: *Quid quorundam Ecclesiarum canonici calceis rostrati, vestibus accurtati, abjecto clericali habitu, militarem assumunt?* Denique iis interdicitur in concilio Senonensi, an. 1538, cap. 24, *lunati et cornuti calcei.* Cuspides autem ita demum porrexit ætas recentior, ut essent plus quam bipedales. Auctor *Historiæ Caroli VI*, in *Bibl. Thuana*, an. 1596, de Francis ad Nicopolim: *Vestimenta ismbriata et manicata superflue, et semper calcieamenta rostrata longitudinis duorum jedum, et quandoque amplius deferebant: quæ reprehensibilis dissolutio inter nobiles, et specialiter Franciæ vigebat.* Addit Spelmanus, adeo producta ejusmodi rostra, ut hæc alii calenis argenteis, alii deauratis, plerique fibulis e bysso a tibiis suspendere cogerentur: et Edwardus IV, Angliæ rex, an. 1464, lege sanxit, ut nemo cuspides illas ultra duos pollices produceret, sub pœna 20 solidorum. Sed rostrorum in calceis usus jam penitus in Gallia cœpit obsolescere Carolo VI regnante, uti docemur ex eodem scriptore Vitæ illius, quod ea potissimum in præliis, si aut pedes incedendum, vel pugnandum esset, haud leve incommodum militibus procrearent. Sic ille de Francis cum Bajazete pugnaturis: *Et ut levius pedestres possent incedere, rostra longa et superflua calceorum amputarunt: quæ, proh pudor! reprehensibilis et*

C *vana curiositas inter nobiles huc usque vigerat, et tunc terminata fuit.* Quæ quidem non minimum illustrant hunc Annæ locum. Nescio an ad Orderici *Pigacias* spectent illa Willelmi de Guinevilla, poetæ vernaculi:

304

*Au lignolet le veux canchier,
Et nenue robe li baillier,
Li contoier de joielles,
De tablettes et de condelles,
De gresle corioie ferrée,
Et de bourse papelotée,
De las de soie desguisez,
Rouges et vers entremeslez,
Du coimentent ESP:GACHIER,
Le veux toujourn, et couchier
Toutes les nuits mult noblement,
Et li faire son aisement.*

At unde *pigaciarum* vox iis sæculis inducta sit, fateor nihil mihi occurrere, ut et quare apud Martinum de Bosco-Gualteri, in Vita B. Mariæ de Malliaco, dicantur ejusmodi calceorum rostra *poulainiæ* vocabulo istius auctoris ævo, hoc est C. an. 1350 innotuisse. Sic vero ille scriptor, cap. 5, § 35: *In illis diebus nobiles et potentes illam sotularium acutiam longissimam, quam Poulainiam rocabant, penitus contempserunt: inter quos miles quidam Reginaldus nomine, tibia et pede protensis illam a sotularibus suis amputari permisit, voluit, et præcipit: est hoc in domo reginæ, ut cæteris in posterum transiret in exemplum.*

(59) *Konisaλos*. Id ipsum observat Guillelmus Apuliensis loco citato.

(60) *Σαλαβρία*. Ita dictus recentiori ævo Penens. Eustath. ad Dionys.: Πάντιος ὁ νῦν Σαλαβρία; καλούμενος. Tzetzes Chil. 9, cap. 280:

Καὶ Σαλαβρία παρ' αὐτοῖς Βαρεβάρος ἰδιώτης.

bria, comedentem uvas, simulque insolentius gloriantem, verbis illis, quæ deinde in vulgarem abierunt irrisa cantilenam. Repetebat enim sæpius, notionem nominis Lycostomii alludens, festiuitate parum decente barbarum os, sese *Alexium in lupi fauces coniecisse*. En ut cæca superbia est, abscondens multis quamvis alioqui callidis, quæ præ oculis et ante pedes habent! Auditis vero Baimundus nuntiis Bryenii, doloque intellecto, ac victoria imperatoris fraude parta, commotus est quidem ut par erat: tamen animo non concidit, tam forti atque ad sperandum pertinaci vir hic erat iudole! Raptim ergo electi ab eo cataphracti quidam Galli conscendunt tumulum e regione Larissæ situm. Eos ibi simul Romanus exercitus vidit, concordiam omnes alacritate poscebant in ipsos duci. Verum id imperator fieri vetuit. Delecti tantum ex variis cohortibus varii idoneo numero adversus eos missi, in quos repente tanto impetu invecit Latini sunt, ut ex iis ad quingentos occiderint. Tum imperator animo providens locum qua transiturus Baimundus videbatur, nisi qui eum præoccuparent milites fortissimos cum Turcis, duce omnibus præfecto Mgigeno, quos ut prope fuerunt Baimundus primo impetu percellens viciit, fudit, fugavit, et usque ad fluvium insecutus est.

Postridie prima luce fluvium idem cum comitibus et ipso Bryenio transgressus, cum observasset palustrem quemdam locum prope Larissam, inter duos colles jacentem, ad eum recta tetendit, iter faciens per nemorosam planitiem in angustias valde per arctas desinentem. Clisuræ, sive claustra, dici solent id genus loca. Hæc autem proprio nomine Domenici palatium vocabatur. Per eam ingressus Baimundus vallum illic fixit munivitque castra. Eum ibi postera die sub diluculum aggreditur cum exercitu universo dux phalangis Michael Ducas, avunculus meus, vir prudentiæ laude celeberrimus, forma vero et magnitudine corporis excellens. **142** non supra omnes modo qui tum erant, sed et qui unquam fuerant; miraculo enim erat intuentibus. Jam qui futurum provideret certissimo, qui quod instabat animadverteret introspiceretque statim penitus, qui, quid opus, consuleret idem optime, dexterrimeque exsequeretur, unus is erat; neminem in his partibus habens comparabilem. Illi præceperat imperator ne omnes suos in claustri fauces introduceret, sed legiones quidem stare juberet extra, continua serie depositas. Paucos tantum e Turcis fere ac Sarmatis delectos qui sagittandi arte præstarent, penetrare intra fauces pateretur: hisque ipsis ediceret, ne alio ullo genere armorum quam telis procul ac missilibus uterentur. Verum hi cum ingressi excursiones equestres in Latinos facerent, qui foris stabant magna pugnandi libidine præcepti reverentiam vincente, pro se quisque in saltum ingredi, nec sine mutuo prævertendi studio, cœperunt. Videbantur ad exploratam victoriam tendere, quod

τὸν δόλον καὶ τὴν δι' ἀπάτης νίκην τοῦ αὐτοκράτορος, ἔχθητο μὲν ὡς εἰκός, κατέπιπτε δὲ οὐδαμῶς ὀποιοῦς ἐκείνος. Ἀποκριθέντες οὖν τινες τῶν ὑπ' αὐτῷ⁹⁹ κατάφρακτοι Κελτοὶ ἀνήλθον εἰς ἀκρώρειάν τινα κατέναντι τῆς Λαρίσσης διακειμένην. Τούτους τὸ ὀπλιτικὸν θεασάμενοι, ξὺν πολλῇ προθυμίᾳ ἐβιάζον προσβαλεῖν¹⁰⁰ αὐτοῖς· ὁ δὲ αὐτοκράτωρ ἀπαίρηε¹ τούτους τοῦ ἐγχειρήματος. Ἐκ διαφόρων δὲ πολλοὶ καὶ διάφοροι ξυμμιγέντες ταγμάτων, ἀνελθόντες προσέβαλον τοῖς Κελτοῖς· οἱ δὲ παραχρήμα κατ' αὐτῶν ὀρμηκότες ἀναίρουσιν ἄχρι τῶν πεντακοσίων. Ἔϊτα τοῦ βασιλέως στοχασασμένου τοῦ τόπου δι' οὗ ὁ Βαῖμουντος στρατιώτας μετὰ² Τούρκων, καὶ τοῦ Μιγιδηνοῦ προεξάρχοντος, ἄμα τῷ πλησίον γενέσθαι, εὐθύς ὁ Βαῖμουντος, ὀρμήσας κατ' αὐτῶν, ἤτησε τούτους μέχρι τοῦ ποταμοῦ διώξας.

in quos repente tanto impetu invecit Latini sunt, ut ex iis ad quingentos occiderint. Tum imperator animo providens locum qua transiturus Baimundus videbatur, nisi qui eum præoccuparent milites fortissimos cum Turcis, duce omnibus præfecto Mgigeno, quos ut prope fuerunt Baimundus primo impetu percellens viciit, fudit, fugavit, et usque ad fluvium insecutus est.

Τῇ δὲ μετ' αὐτὴν ἀγαζούσης ἤδη τῆς ἡμέρας, παραδραμὼν τὸν ἤδη ῥηθέντα ποταμὸν μετὰ τῶν συνεφεπομένων αὐτῷ κομήτων, καὶ αὐτοῦ δὴ τοῦ Βρυενίου, ἐπεὶ ἐλώδη τόπον ἐν τοῖς τῆς Λαρίσσης μέρεσιν ἐθεάσατο ἀναμεταξὺ δύο βουνῶν, πεδιάδα ἀλώδη εὐρὴν ἀποτελεωτῶσαν εἰς στενωπὸν³ (κλεισοῦραν τοῦτο⁴ καλοῦσιν) τὴν λεγομένην Δομενίου⁵ παλάτιον, διὰ τούτου εἰσελθὼν, ἐκεῖ τὸν χάρακα ἐπέζητο. Τῇ δὲ μετ' αὐτὴν κατὰ τὸ περιόρθρον, καταλαμβάνει αὐτὸν ὁ φαλαγγάρχης Μιχαὴλ ὁ Δουκάς, ὁ πρὸς μητρὸς⁶ ἐμὲ θεῖος μετὰ τοῦ ὀπλιτικοῦ παντὸς, ἀνὴρ⁷ ἐπὶ φρονήσει διαβεδοημένος, ὧρ' ἂν καὶ μεγέθει σώματος διαφέρων, οὐ τῶν τότε καιροῦ, ἀλλὰ καὶ τῶν πάποτε γεγεννημένων (θάμβος γὰρ εἶχεν ἅπαντας τοὺς ὀρῶντας τὸν ἄνδρα), συνιδεῖν δὲ τὸ μέλλον καὶ φωράσαι τὸ ἐνεστὸς, καὶ καταπράξασθαι⁸ δεινῶτατος τε καὶ ἀπαράμιλλος. Τούτῳ ὁ αὐτοκράτωρ ἐπέσκηψεν μὴ πάντας ἐντὸς τοῦ στομίου τῆς κλεισοῦρας εἰσελεῖν, ἀλλὰ τὰς μὲν δυνάμεις ἐξῴθεν ἱστασθαι ἰαθδὸν, ὀλίγους δὲ διελεῖν⁹ Τούρκων καὶ Σαυρομάτων τῆς τοξείας εἰδήμονας, καὶ¹⁰ τούτοις παραχωρῆσαι τῆς εἰσόδου, ἐπισκῆψαι δὲ τούτοις μηδὲν ἑτέρῳ εἴφει πλην οἰστοῖς χρῆσασθαι. Εἰσελθόντων δὲ καὶ ἱππασίας ποιουμένων κατὰ τῶν Λατίων, οἱ ἐξῴθεν ἱστάμενοι, πρὸς ἀλλήλους σφαδάζοντες, ἤριζον ὅποιος ἂν τὸ στόμιον εἰσεῖλθοι. Ὁ γὰρ Βαῖμουντος, πλήρη: ὦν βασιλικῆς¹¹ ἐπιστήμης, τοὺς ὑπ' αὐτὸν ἐκέλευε συνησπικέτας ἱστασθαι, καὶ ταῖς ἀσπίσιν ἑαυτοὺς περιφράττοντας, ἀτρεμεῖν. Ὁ δὲ γε πρωτοστράτωρ θεασάμενος τοὺς ὑπ' αὐτὸν κατὰ μικρὸν ἐκρέοντας καὶ εἰσερχομένους διὰ τοῦ στομίου, εἰσῆλθε καὶ αὐτός. Ὁ δὲ Βαῖμουντος τούτους θεασάμενος, ὥσπερ λέων ἐχάρη με-

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

⁹⁹ αὐτόν. ¹⁰⁰ ξυμβαλεῖν. ¹ ὀπήγη. ² μετὰ καί. ³ στενωπὸν ἴζυν. ⁴ τοῦτον. ⁵ Δομενίου. ⁶ παπρός. ⁷ ἀνὴρ τις. ⁸ καταπράξασθαι. ⁹ διελῶν. ¹⁰ Decet vocula καί. ¹¹ στρατηγικῆς.

γάλα ἐπὶ σώματι κύρσας, εἶπεν ἄν τις Ὀμηρικῶς, ὡς καὶ οὗτος, ἰδὼν ἐν αὐτοῖς ὀφθαλμοῖς ¹² τούτους καὶ τὸν πρωτοστράτορα Μιχαήλ, ἀσκέτω ῥύμη πανοῦ κατ' αὐτῶν ἴεται· οἱ δὲ παραρήμα νῶτα διδόασιν. Οὐζᾶς (61) δὲ τὴν κλῆσιν φερώνυμον ἐκ τοῦ γένους λαχὼν, ἐπ' ἀνδρῖα διαβεδομημένος, εἰδὼς ἡδ' ἐπὶ δεξιὰ ἡδ' ἐπ' ἀριστερὰ νωμῆσαι βῶν. ἀζαλέην (61'), καθ' Ὀμηρον, ἐν τῷ τοῦ στομίου ἐξέρχασθαι δεξιὰ παρεκκλίνας, γοργῶς ἐπιστραφεὶς, παῖει τὸν αὐτῷ ὑπαντιάζοντα ¹³ Λατίνον. Ὁ δ' εὐθὺς χυμῆαχος κατὰ γῆς ἔκειτο. Ὁ δὲ Βαϊμούντος ἐδίωκε τούτους μέχρι τοῦ ποταμοῦ Σαλαβρία ¹⁴. Ἐν δὲ τῷ φεύγειν ὁ ἤδη ῥηθεὶς Οὐζᾶς, παῖει τὴν τὴν σημαίαν τοῦ Βαϊμούντου κατέχοντα διὰ τοῦ δόρατος, καὶ τὴν σημαίαν τῶν χειρῶν αὐτοῦ ἀφαρπάσας, μικρὸν περιδινεὶ καὶ κλίνει πρὸς τὸ πρᾶνός. Οἱ γοῦν Λατίνους τὴν σημαίαν ἐξ ὀρθίου σχήματος κατακλιθεῖσαν ἑωρακότες, ἐν συγχύσει γαγόνασι, καὶ ἐφ' ἑτέραν ἐτρέποντο ἀτραπὸν, δι' ἧς κατὰ Τρίκαλα καταλαμβάνουσιν ἤδη προκατασχεθέντι παρὰ τινῶν τῶν τοῦ Βαϊμούντου πρὸς τὸ Λυκοστόμιον φευγόντων. Κάκεισε τῶς ἡλίζοντο ¹⁵ ἐσω τούτων γεγονότες· ἐκεῖθεν δὲ καταλαμβάνουσι τὴν Καστορίαν. Ὁ δὲ βασιλεὺς ὑποστρέψας ἀπὸ Λαρίσσης καὶ τὴν Θεσσαλονικὴν καταλαβὼν, ὁποῖος ἐκεῖνος περὶ τὰ τοιαῦτα ταχὺ μάλα πρὸς τοὺς σὺν τῷ Βαϊμούντῳ κόμητας ἀπεστείλας, πολλὰς ὑποσχέσεις ἐπεποίητο, εἰ τὸν Βαϊμούντον τοὺς μισθοὺς ἀπαιτήσουσιν οὐς περ ¹⁶ αὐτοῖς καὶ ἔπειχτο· τοῦ δὲ μὴ ἔχοντος ἀποδοῦναι παραπεισοῦσι τούτον κατελοῦν εἰς τὴν θαλάσσαν, καὶ ἀναζητῆσαι ταῦτα ἀπὸ τοῦ ἰδίου πατρὸς Ῥομπέρτου καὶ αὐτὸν ἐκεῖνον διαπεράσαι τοὺς αὐτῶν μισθοὺς ἐξαιτηζόμενον. Καὶ εἰ τοῦτο ἀνύσαιεν, πάντας τιμῆς καὶ εὐεργεσιῶν μυρῶν ἐπαπολαῦσαι. Καὶ ὅσοι μὲν τούτων ἐπὶ μισθῷ δουλεύουσι θελήσουσι, προσλαμβάνεσθαι τούτους, καὶ ἀποχωρῶντα τὸν μισθὸν ἀποδοῦναι, κατὰ τὰ θελήματα αὐτῶν, τοὺς δ' αὖ εἰς τὰς οἰκίας αὐτῶν βουλομένους ἀπελθεῖν ἀκινδύνως ¹⁷ διαθιβάσαι διὰ τῆς Οὐγγρίας. Ὑπέιξαντες οὖν τῷ τοῦ βασιλέως προστάγματι οἱ κόμητες, τοὺς τῶν παραδραμόντων τεσσάρων ἐνιαυτῶν μισθοὺς ἀσυμπαθῶς ἀπήτουν. Ὁ δὲ μὴ ἔχων ἀποδοῦναι, ἀνεβάλλετο τῶς. Ὡς δὲ ἐνέκειντο εὐλογα αἰτούντες, μὴ ἔχων ὁ τι καὶ δράσειε, τὸν μὲν Βρυέννιον αὐτοῦ που φυλάσσειν τὴν Καστορίαν κατέλιπε, καὶ τὸν τοὺς Πολόβους φυλάσσοντα Πέτρον τοῦ Ἀλίφα· αὐτὸς δὲ τὸν Αὐλώνα κατέλαβε. Τοῦτο δὲ μεμαθηκῶς ὁ βασιλεὺς νικητῆς εἰς τὴν βασιλεύουσαν τῶν πόλεων ἐπαναζεύγνυσι. Hungariam daturum. Arrigunt aurem ad ea comites, et conspiratione facta in Baimundum coorru-

A Latinos præter morem in loco stantes, cecidisse animis, et fugam cogitare temere crediderant. At ars erat illa versutissimis Baimundi, qui ad primas velitationes stare suos, objectis modo scutis, nec in hostes ferri, quoad plures affluerent, jusserat. Protostrator vero Michael cum suos per hunc modum paulatim intra saltum effluentes cerneret, ingressus cum illis et ipse est. Quem jam cum toto agmine penetrasse angustias ubi vidit, *Gaudet, ut occursu prædæ leo raptor opimæ*, diceret aliquis Homericæ, videns, inquam, et vix oculis præ gaudio credens Baimundus, protostratorem cum exercitu clausum loco, sibique expositum, toto in Romanos suo suorumque simul incubuit impetu; at illi non ferentes terga verterunt. **B** Uzas tamen appellationem a genere sortitus, vir fortitudinis laude inclutus, *Et clypeum dextraque sciens lævaque vibrare*, item ut Hector ille Homericus, in ipso angustiarum egressu cum a dextris, quo forte pronus erat currentium impetus, inopinato declinasset paululum, in Latinum proxime sequentem insurrexit vasto ictu, ex quo ille in caput præceps statim afflictus in terram est. At Baimundus insectus Romanos est usque ad flumen Salabriam. Cæterum idem, cujus meminimus, Uzas inter fugiendum signiferum Baimundi hasta percussit, signumque ipsi de manibus extortum circumduxit inclinavitque terram versus. Turbavit ea res Latinos, quibus vexillum peculiare summi ducis e recto inclinatam infortunii ipsi oblatus signum esse solet. De regione instituta viæ ea illos perturbatio dimovit. Omissis ergo Romanis alio itinere Tricala contendunt, locum jam præoccupatum a quibusdam Baimundi militibus Lycostomium versus fugientibus. Illic igitur obiter diversati Castoriam se recipiunt. Imperator vero cum e Larissa **143** Thessalonicam se contulisset, ut erat excogitator prudentissimus artium nocendi hostibus, missis qui clam agerent cum comitibus exercitus Latini, suasit illis promissione quantum vellent præmiorum, ut stipendia sibi a Baimundo promissa representari modo flagitarent, cogentque ipsum, si excusaret inopiam præsentem, ire ad patrem suum Robertum, et ab eo, trajecto mari, pecunias **D** petere. Hæc si facerent omnes honores, omnia beneficia, sperare ipsos a se jubebat. Quod si qui eorum Romanæ militiæ dare nomen vellent, amplissima ipsis stipendia se numeraturum; sin redire in domos suas mallet, tutum illis iter per

Varie lectiones ex cod. Coislin.

¹² ὀφθαλμοῖσι. ¹³ ὑπαντήσαντα. ¹⁴ Σαλαβρία. ¹⁵ ἀλιζονται. ¹⁶ ὡσπερ. ¹⁷ ἀκινδύνους.

Chr. Dufresnii Du Cangii notæ.

(61) Οὐζᾶς. Usas vel Usus, a gente et natione, inquit Anna, nomen sortitus. Sunt vero Usi, Scythici populi et Hunnici, Patzinacis et generis præstantia et multitudinis haud inferiores, *Usi Baimundo de Agiles*, et Tudeboldo, lib. II dicti. De his

agunt Zonaras in Const. Duca et Romano Diog.; Scylitzes in Monomacho et Const. Duca; Porphyrogeneta, *De adm. imp.* cap. 9, 10 et 37; Tzetzes, chil. 8, cap. 224, et Anna, pag. 170, 201. (61') Iliad. II, v. 226.

tur, armatis precibus stipendia proxime lapsorum annorum quatuor sibi sine ulla mora persolvi contententes. Frustra ille diffundere quærebat diem, aut spem eludendæ petitionis in cunctandi arte reponerat. Illi obnixi et a proposito immobiles ne horam quidem indulgebant. Quid faceret, nam æqua et vere sibi debita petebant? Cum aliud non posset, Bryennio commendata Castoria, arce vero Poloborum Petri Aliphæ custodiæ commissa, ipse Anlouem petit; quod cum imperator certo comperisset, in urbem regiam victor invecus est.

Ibi vero cum perturbatam offendisset Ecclesiam A factionibus Itali cujusdam novam hæresim spargentis, vir qui apostolicum pectus augustali purpura tegebat, nulla, quamvis necessaria post tot militares labores, quiete gustata, bellicis quin etiam, utcumque urgerent, in aliud tempus dilatis curis, expellendi Castoria Bryennii, totum se impendit novo dogmati refutando, Ecclesiæque pacificandæ. Hæc modicus hic tumultus fuit. De cuius auctore paulo diligentius, repetita ex ipsis principiis memoria, discerendum est. Fuit is ut nomine, sic et origine Italus, diu tamen commemoratus in Sicilia. Insula ea est Italiæ juxta obiacens. Cujus incolæ Romani imperii jugum excutere conantes inagnum in se bellum concitarunt, per quod opus habuerunt auxilia ex vicina ipsis et favente accersere B Italia. Tali occasione miles eo aspiravit Itali pater; filiolum secum ducens, sarcinam verius quam socium militiæ, quippe infra ætatem militarem puerum, meditantem tamen jam tum pro captu bellicas res, assultantemque vestigiis paternis, atque assuescentem duris a tenero ut mos Italicorum est, et sub parente magistro tyrocinium ponentem. Hæc prima institutio pueritiæ Itali fuit; hoc fundamentum litterarum et doctrinæ; non Athenis aut in schola, sed in Sicilia et castris positum. 144 Cum vero exinde inclytus ille Georgius Maniaces, imperante Monomacho, tyrannide assumpta, Siciliam occupasset, ægre illinc Itali pater trepida fuga cum filio se recepit in Longobardiam Romanis subjectam adhuc. Hinc jam nescio quo casu quave fortuna iste Italus Constantinopolim venit, in urbem eruditionis et artis ratiocinandi nequaquam tum egenam. Quamquam enim inde usque a principatu Basilii Porphyrogeniti, ad prius memoratum imperium Monomachi, melioris doctrinæ studium a plerisque neglectum jacuerat, non tamen ut extinctum planeque sepultum esset. Exstitit ergo atque emerisit illustrius, excitatum ingenii excellentibus, qualium circa tempora imperatoris Alexii magnus proventus apparuit. Ii serio veram eruditionem arripuerunt; nugante ante hac fere juventute, otiosisque aucupiiis cothurnicum, aut aliis exprobrabilioribus ludicris ætatem discendi per inertem D garbã τότε και τινες περι την βασιλεύουσαν τοιοῦτοι, παιδείας τοίνυν λογικῆς ἐξ ἐκείνων μετασχών, και

Variæ lectiones ex cod. Coisl. in.

¹⁸ Ἰταλικῶ. ¹⁹ κατὰ τοῦ. ²⁰ ταραττοντα. ²¹ ἀρχῆς αὐτῆς. ²² στρατεύειν. ²³ ἀσχολουμένων.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(62) *Oi γὰρ Σικελῶι.* De Siculorum defectione a Græcis agunt Seylitzes, Zonaras, et Malaterra, lib. 7 et seq.

Μιχαήλ ἐκείνῳ τῷ Ψελλῷ (63) ἐν δασέρῳ προσωμι-
λησεν, ὃς οὐ πᾶν τοι παρὰ διδασκάλοις σοφοῖς
ἐφοίτησε, διὰ φύσεως δὲ δεξιότητα, καὶ νοδὸς ἐξύ-
τητα, τυχῶν μέντοι καὶ Θεοῦ ἄρωγού πρὸς τούτοις,
διὰ τὴν τῆς μητρὸς θερμότητην Ἰκεσίαν αὐτοῦ ²⁴
ἐπαγρυπνοῦσας συχνῶς τῷ αὐτῷ ναφ τοῦ Κύρου (64)
τῆς Θεοτόκου σεπτῷ ²⁵ εἰκονίσματι καὶ θερμοῖς
τοῖς δάκρυσιν ὑπὲρ τοῦ παιδὸς ἐκκαλουμένης, εἰς
ἄκρον σοφίας ἀπάσης ἑλλητικῶς, καὶ τὰ Ἑλλήνων,
καὶ τὰ Χαλδαίων ἀκριθωσάμενος, γέγονε τοῖς τότε
χρόνοις περιβόητος ἐν σοφίᾳ. Τοῦτω γοῦν ὁ Ἰταλὸς
προσωμιλήσας ἐν ἀπαιδεύτῳ ἤθει καὶ βαρβαρικῷ,
οὐκ ἰδύνατο φιλοσοφίας εἰς βάθος ἐλθεῖν, διδασκά-
λων ²⁶ ὄλω; μηδ' ἐν τῷ μαθάνειν ἀνεχόμενος,
θράσους ὧν μεστὸς καὶ ἀπονοίας βαρβαρικῆς, πάν-
των τε καθυπερτερεῖν καὶ πρὸ τοῦ μαθάνειν οἰό-
μενος, καὶ πρὸς αὐτὸν τὸν Ψελλὸν ἐκ πρώτης ἀφε-
τηρίας ἀντετάξαστο. Ἐμβαθύνσας δὲ τῇ διαλεκτικῇ,
μθημερινούς θορύβους ἐν πανδήμοις συνελεύσεσιν
ἵπαιετο, σοφιστικὰς συνειρῶν ἐρεσχειλάς, καὶ πᾶν
εἴ τι τοιοῦτον, προτιθεῖς, καὶ αὐθις ὑπέχων λό-
γον τοιοῦτον, τοῦτον τρόπον ²⁷ προσηταιρίσαστο, καὶ
ὁ ἡνικαῦτα βασιλεῦς Μιχαήλ ὁ Δουκάς, καὶ οἱ
τούτου ἀδελφοί· καὶ δευτέρου μὲν λόγου τοῦτον πρὸς
τὸν Ψελλὸν ἐπίθεντο, ὅμως δὲ περιεῖχον τότε αὐτοῦ
καὶ ἐν λογικαῖς συνεχρῶντο ἀμίλλαις· ἦσαν γὰρ φι-
λολογώτατοι οἱ Δουκάι, καὶ οἱ τοῦ αὐτοκράτορος
ἀδελφοί, καὶ αὐτὸς δὴ ὁ βασιλεὺς Μιχαήλ. Ὁ δὲ
Ἰταλὸς θερμὸν αἶμα καὶ μανικὸν πρὸς τὸν Ψελλὸν
ἔδλεπε; κἂν ἐκεῖνος ὡς ἀετὸς τῶν τοῦ Ἰταλοῦ ἐρεσ-
χειλιῶν ὑπερίπτατο, διεγείρετο, καὶ ἐπρίετο, ἐνε-
πιμπρατο, ἢ ἐλυπεῖτο.

meridianos tumultus in foro ac circulis concurrentis vulgi concitabat; sophisticis cavillationibus
rabiosas rixas conserens, et de quavis re proposita primum illud magno clamore jactans: **145** *Si hoc
tale est*; deinde inferens aliud quippiam ex eo connexum, aut ei simile. His ille turbis admirationem
sibi et plausum paravit, non plebis solum, sed magnatum quoque; atque adeo ipsius Michaelis
Ducæ tunc imperantis, et fratrum ipsius. Hi enim licet primum doctrinæ et existimationis locum
Psello reservarent, Italo tamen isto delectabantur, et ejus opera utebantur in logicis concertationibus.
Erant enim litterarum et eruditarum artium studiosissimi Ducæ, cum omnes, tum fratres impera-
toris et Augustus ipse Michael. Quorum Italus favore alens confidentiam, ardenti Psellum semper
in congressibus et furioso sigebat oculo, facile se extricantem ex ejus laqueis, et aquilina celeritate
volucris mentis perplexas captiunculas odiosi sophistæ alte supervolantem: qua ille re urebatur
primum intime ac ringebatur, tum stomachum erumpebat in jactationes corporis ac clamores
impotentes.

Τί τὸ μετὰ ταῦτα; Ἐσχάδαζε τὰ τῶν Λατίνων **D**
καὶ ²⁸ Ἰταλῶν κατὰ Ῥωμαίων, καὶ ἡ τῆς Λογγι-
βαρδίας ὀλης ὁμοῦ καὶ Ἰταλίας ἐμελεῖτο κατὰ-

Varisæ lectiones ex cod. Coislin,

²⁴ Deest vox αὐτοῦ. ²⁵ σεμνῷ. ²⁶ διδασκόντων. ²⁷ τοιοῦτότροπον τοῦτον. ²⁸ τε καί.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(63) Μιχαήλ τῷ Ψελλῷ. De Michaelē Psello
consulendus omnino vir diffusæ lectionis Leo Alla-
tius, in illa erudita et ubere, quam de Psellis insti-
tuit, dissertatione, Romæ edita, ut et in Diatriba de
Simeonibus.

(64) Ναφ τοῦ Κύρου. Ædes sacra Deiparæ, Cyri
dictæ, a conditore Cyro consule et præfecto præ-
torio, Theodosio Juniore imperante: cujus etiam
jussu murorum urbis Constantinopolitanæ instau-
rationem suscepit. Theophylactus Simoc. lib. viii,

A gantium litterarum atque eruditarum artium. Car-
terum quando Italus in urbem venit excussus hic
torpor fuerat; magnusque vigeat in studia libe-
ralia cursus ingeniorum; cum quibus et ipse
conflictatus, quotidianis concertationibus schola-
sticorum, contentiosorum, et agresti pertinacia
cedere nesciorum hominum (cujusmodi haud pauci
Constantinopoli tum erant), logicam didicit. Deinde
etiam Michaeli Psello dedit operam illi late in-
clyto, homini, non tam cura magistrorum sapient-
um, quorum limina non multum triverat, quam
indolis præstantia et velocitate mentis divinitus
adjutæ (id videlicet impetrantibus ardentissimis
per crebras vigilias continuatis matris ejus præ-
cibus, in templo Cyri ad sanctam imaginem Dei
Matris, haud sine ferventibus lacrymis fundi
solitis) in eminentissimum sapientiæ atque erudi-
tionis omnis apicem evecto; quippe qui ad Græco-
rum litteras atque artes omnes quas perfecte norat,
etiam Chaldæorum disciplinas adjunxerat, famam-
que meruerat doctissimi omnium qui tunc essent.
Huic se Italus in disciplinam dedit, longe dispari
vir ingenio, immitti acerbaque natura. Itaque nec
per hebetudinem mentis penetrare in adyta potuit
philosophiæ, nec per contumaciam sustinere in-
stitutionem magistri; quem loci atque officii au-
toritate utentem, iste prætumidus et stolidus ferox
arrogantia, jurgiis impotentibus ipso primo con-
gressu læcessere cœpit; jam a rudimentis ipsis,
longe se omnibus eruditione antecellere superbis-
sime autumans. Magnopere autem dialectica nite-
batur, cui se arti penitus immerserat; et ex eâ

Quid postea? Mox eruperunt Italici motus:
quando illarum gentium hostilitate Romani læces-
siti, occasionem sibi oblatam arditabantur Longo-

cap. 8: Τῷ ἱερῷ τεμένει τῆς Θεομήτορος προσεπ-
έλασεν, ὁ Κύρον τὸν ἐπὶ Θεοδοσίου τοῦ αὐτοκράτορος
γεγονότα διέμασθαι λόγος καθέστηκεν ἀψευδής.
Agunt præterea de hocce templo Theophanes, an.
Mauricii 20, Anastas. in *Hist. eccl.* pag. 84. Paulus
Diac. lib. xvii *Histor. Misc.*; Scylitzes in Mich. Pa-
phlag.; Codinus, in *Origin.* pag. 54, edit. Reg.
Meminit vero Nicetas in Man. lib. vi, n. 5. imaginis
Deiparæ magno populi concursu ea in Æde cultæ.

bardia, atque adeo Italice totius imperio rursus adjungenda. Ea spe ac voto plenus imperator, simul ingentem in Italo fiduciam collocatam habens, homine sibi ut putabat devinctissimo, et præterquam fideli ac strenuo, etiam res Italice calente, illum ipsum Epidamnium mittit. Incidam narrationem secularum hinc rerum. In summa, certo deprehensum est proditas res nostras ab hoc Italo, missusque est statim qui eum Epidamno exturbaret. Sensit non incautus rabula, et supplicium fuga matura lucrifici, Romam se recipiens. Ibi animus versatilis, vel simulat, vel concipit pœnitentiam facti. Mittit supplices ad imperatorem litteras, deprecatores adhibet. Quid multa? jussu Augusti revocatur Constantinopolim; eique illic ad diversandum attribuitur monasterium Pege sive Fons dictum, cum ecclesia sanctorum Quadraginta, ubi Psello tandem post detonsionem Byzantio egresso, principi philosophiæ cathedræ magister impositus Italus idem est, summusque philosophorum declaratus: quam ad loci et honoris possessionem obtinendam Aristotelicos et Platonicos libros mox suscepit enarrandos, magnam in eo negotio curam adhibens: et offerebant dissertationes ejus auditoribus speciem hominis varia eruditione instructissimi. Interpretandi porro genere utebatur tam acri subtilique, ut facile fidem faceret se cum cæteræ totius quantumvis abstrusæ Peripateticæ, tum dialecticæ præsertim esse consultissimum. Ad alias litteratas artes non ita feliciter a natura factus erat. Nam circa grammaticam quidem claudicabat; rhetoricum vero nectar non gustaverat. Oratio nulla concinnitate collocationis partium, nullo delectu verborum aut elocutionis elegantia polita, horrida et squallens semperque involuta, et sibi velut ab hoste cavens. Atque hæc tristitia genuinus character sermonis ejus fuit, supercilium cum ipso philosopho tollentis et perpetuam spirantis acerbiter. **146** Ac quanquam ejus scriptio, si quando stylum sumeret, incursionibus dialecticis stercorosa et tumultuans effere-

σχεςις. Καὶ ὁ βασιλεὺς ἐκείνος τὸν Ἰταλὸν ὡς οἰκτεῖον δῆθεν καὶ ἄνδρα ἀγαθὸν καὶ τὰ τὸν Ἰταλῶν ἐπιστάμενον εἰς Ἐπίδαμνον ἀπέστειλε. Καὶ (ἵνα συντέμω τὸν λόγον) ὡς κάκει ἐφωρῶτο τὰ καταπροδοιοῦς ἡμέτερα ³⁰, καὶ ἀπεστέλλετο ὁ μέλλων αὐτὸν μετακινεῖν ³¹ ἐκεῖθεν, τοῦτο αἰσθόμενος, φυγὰς εἰς Ῥώμην ὄρχετο. Εἶθ' ὁποῖος ἐκεῖνος μεταμεληθεὶς πρὸς τὸν βασιλεῖ παρακλήσει χρησάμενος, κατὰ κέλευσιν ἐκείνου τὴν Κωνσταντινουπόλιν κατέλαβε, τὴν μὲν τὴν οὕτω καλουμένην πηγὴν ἐνδιαίτημα λαβὼν, καὶ τὴν ἐκκλησίαν τῶν ἁγίων τεσσαράκοντα. Ἐνθα καὶ τοῦ Ψελλοῦ μεταχωρήσαντος Βυζαντιῶθεν μετὰ τὴν ἀπόκασιν, αὐτὸς φιλοσοφίας ἀπέσης προέστη διδάσκαλος, ὑπατος τῶν φιλοσόφων (65) χρηματίσας, καὶ τὰς τε Ἀριστοτελικὰς βίβλους, καὶ τὰς Πλατωνικὰς ἐξηγεῖσθαι ἐσπούδαζεν. Καὶ ἦν μὲν τῷ δόξαι πολυμαθέστατος, δαινὸς δὲ μάλλον ἐπερ τὸς ἄλλων διερευνησασταί, ³² τῶν ἄλλων τὴν δαινοτάτην περιπατητικὴν, καὶ ταύτης πλείον τὴν διαλεκτικὴν. Πρὸς δὲ τὰς ἄλλας τέχνας τῶν λόγων, οὐ πάντι ³³ εὐφυῶς εἶχεν, ἀλλὰ περὶ τὴν γραμματικὴν ἐχώλευε τέχνην· καὶ τοῦ ῥητορικοῦ νέκταρος οὐκ ἐγασατο· οὐδὲ ἐκεῖθεν ὁ λόγος τοῦτο· ³⁴ ἐφήρμοστο καὶ εἰς κάλλος ἀπέξεστο. Ἐνθεν τοι καὶ τοῦ χαρακτήρος εἶχε στρυφνῶς καὶ τὸ πᾶν ἐμπεριβόλως. Καὶ συνευέκει ὁ λόγος αὐτῷ τὰς ὀφρῦς, καὶ δόλου ³⁵ ἀπέπνει δριμύτητος Διαλεκτικῶν δὲ ἐφθδων ἐμεμέστωτο τοῦτω τὸ σύγγραμμα, καὶ ἡ γλῶττα τῶν ἐπιχειρημάτων ἐπεφόρητο, τῷ διαλεγόμενῳ ἐν ταῖς ὁμιλίαις μάλλον ἢ ταῖς γραφαῖς. Οὕτως εἶχεν ἰσχυρῶς πρὸς τὰς διαλέξεις, καὶ τοσοῦτον ἀφυκτος ³⁶ ἦν ὡς τὸν ἀποκρινόμενον αὐτομάτως συνενεχθῆναι πρὸς τὴν σιγὴν, καὶ εἰς ἀμυχανίαν ἐλθεῖν. Ἐκπτερωθεν γὰρ τῆς ἐρωτήσεως βίβρον ὄρυττε, καὶ εἰς φρέαρ ἀποριῶν ἐνέβαλλε τὸν προσδιαλεγόμενον. Οὕτως ἐμπεριῶς εἶχε διαλεκτικῆς ὁ ἀνὴρ, καὶ ταῖς ἐπαλληλαῖς ἐπερωτήσεσι κατέπνιγε τοὺς διαλεγόμενους, συγχέων αὐτῶν καὶ συνταράττων τὸν νοῦν. Καὶ οὐκ ἦν τὸν ἀπαξ αὐτῷ συντεχόντα ³⁷ τοῦς λαβυρίνθους ³⁸ τοῦτους διελθεῖν. Ἀμυρόστατος δὲ ἄλλως ἦν καὶ θυμὸς αὐτοῦ κατεχράται· καὶ ἦν τινὰ που ³⁹ προσεκτῆ

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

³⁰ τὰ ἡμέτερα προδοιοῦς. ³¹ μετακινῆσαι. ³² Deest vox διερευνησασθαι. ³³ πάντι τι. ³⁴ τοῦτω. ³⁵ δόλου. ³⁶ ἀφυκτος. ³⁷ συντεχόντα. ³⁸ λαβυρίνθους. ³⁹ ἦν τινὰ.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(65) Ὑπατος τῶν φιλοσόφων. Hinc discimus Joannem hypatum, natione Italum, cujus opera quædam philosophica et rhetorica recenset Gesnerus, in *Bibl.* eundem esse cum Italo Annæo. Id enim suadet omnino hypati, non cognomen, sed dignitas. Psello quippe urbe digresso, Italus Ὑπατος τῶν φιλοσόφων audiit. Erat autem dignitas, quæ recensetur inter cætera palatii Constantinopolitani officia apud Matth. monachum, omittitur tamen a Codino. Hanc præterea obtinuerunt Constans Vestarcha apud Atilium, Dissertat. ii *de libris Eccl. Græcor.* pag. 169; Michael Psellus sub Alexio apud Scylitzem; Amyrnæus quidam sub eodem Augusto, apud Theophylact. Bulg. arch. epist. 40; Michael Anclialii et Theodoros Irenicus Cuspas patriarcha CP. lib. iv *Juris Græco-Rom.* pag. 303, et aliquot alii apud Balsamonem ad *Canon. apost.*

D p. 621, 673. Nec obstat quod idem Gesnerus tradit quædam Joannis hypati scripta Andronico regi dicata. Fuit enim is Andronicus, non Comnenus, sed **305** secundus Constantini Ducæ imperatoris filius, quem parens una cum aliis filiis, Michael et Constantino, imperatorem dixit, uti testantur Zonaras et Scylitzes. Sed et forebat Italus Michael Ducæ imperante, vel certe ante adeptum ab Alexio imperium, quod diserte Anna ait, pag. 148. Neque alium ab Italo sive Joannem illum Philosophum censuerim, quem idem Theophylactus, epist. 55, hortatur ad patientiam, et ut inimicis virtutem ejus impotentibus viriliter obsistat. Unde liquet epistolam hanc scripsisse Theophylactum post exilium urbe Italiam. Quædam alia ejusdem opera philosophica habet Philippus Labbeus, in *Nova Bibl.* pag. 113, 383.

σατο ἀρετὴν ἀπὸ τοῦ λόγου κατέλυε καὶ ἠφάνιζεν Ἄ
 ὁ θυμὸς. Διελέγετο γὰρ καὶ ἔπεισι καὶ χερσίν (66) ὁ
 ἀνὴρ, καὶ τὴν προσδιαλεγόμενον οὐκ ἤφειε πρὸς
 ἀπορίαν ἄλλως ἔλθειν, οὐδὲ αὐταρχος ἦν αὐτῷ τὸ
 ἐπιρροῦσθαι τοῦ ἀντικειμένου τὸ στόμα καὶ σιγῆν
 αὐτῷ καταψηφιεῖσθαι, ἀλλ' εὐθύς ἡ χεὶρ κατὰ τε τοῦ
 πύγῳνος, καὶ ⁹⁰ τριχῶν προσεφίλλετο, καὶ ὕβρις
 εὐθύς ξυνεπόδιζεν ⁹¹ ὕβριν· καὶ ἀκάθεκτος ἦν ὁ
 ἄνθρωπος, καὶ τὰς χεῖρας ὁμοῦ καὶ τὴν γλῶτταν.
 Τοῦτο δὲ μόνον οὐκ ⁹² ἀφιλόσοφον εἶχεν, ὅτι μετὰ
 τὴν πληγὴν καταλιμπανεν τοῦτον ὁ θυμὸς καὶ τὸ
 δάκρυον καταλάμβανε, καὶ εἰς λαμπρὸν μετὰ μὲλον
 ἔρχετο. Εἰ δὲ τῷ φίλον, καὶ περὶ τῆς ὕψους αὐτοῦ
 μαθεῖν, μεγάλη μὲν αὐτοῦ ἡ κεφαλὴ, τὸ μέτωπον
 προπετέστατον, πρόσωπον ἐμφανές, καὶ ὁ μυκτῆρ **B**
 εἰσευθερόν τε καὶ ἀνετον ἀπέπνει ⁹³ τὴν ἀέρα, καὶ
 περιφάρης ὁ πύγῳνος, τὰ στέφνα εὐρύς, καὶ εὐπα-
 γηρὴ τὰ μέλη τοῦ σώματος, τὴν δὲ τῆς ἡλικίας ἀνα-
 δρομὴν τῶν εὐμηχεστέρων ⁹⁴ ἦττων, τὴν δὲ φωνὴν
 τοιοῦτος ὄλος ἂν ἀπὸ τῶν Λατίνων ἐληλυθῶς νεανίας
 εἰς τὴν ἡμεδαπὴν γῆν τὰ Ἑλλήνων μὲν ἐκμάθοι, οὐ
 πάνυ δὲ καθαριεῖτο ⁹⁵ τι τὴν φωνήν. Ἄλλ' ἔστιν
 οὐ καὶ κολοβωτέρας ἐκφέρειν ⁹⁶ τὰς συλλαβάς· ἀλλ'
 οὔτε τὸ τοῦ στόματος οὐκ εὐαγὲς, οὔτε τὸ εἰς ἄκρον
 ἄφρονον ἐλάμβανε τοὺς πολλοὺς, τοὺς δὲ βητορικώτε-
 ροις ἀγροικίζων καταλαμβάνετο. Ἐνθεν τοι καὶ τὰ
 συγγράμματα τούτου συνέσφιχτο ⁹⁷ μὲν ἀπανταχό-
 θεν τοῖς διαλεκτικοῖς τόποις, ἀσυναξίας δὲ, καὶ
 κακίαν, σολοικισμὸν σποράδην διεβρίμμενον παν-
 τάπασιν οὐκ ἐξέφευγεν.

batur, lingua tamen erat multo dicentis promptior,
 in epicherematis conglobandis, paucique reperie-
 bantur qui vim ejus in congressibus sustinerent
 contra incurrentis torrenti impetum argumentationis
 inductabilis, qua ulro ad silentium atque ad in-
 citas propugnare aliquid contrarium ausi redige-
 bantur. His enim interrogationes proponebat gemi-
 na utrinque munitas fovea; ut quidquid
 responderetur, alterutrum in puteum inextricabi-
 lium perplexitatum, necessario defensor caderet.
 Adeo dialecticæ subtilitates omnes in promptu
 atque in digitis habebat, ad usum semper paratas
 expeditissimum. Præsertim vero terribilis erat in
 mutua commissione verborum quæ rogando res-
 ponsandoque conseritur. Præfocabat enim adversa-
 rium, et quasi strangulabat, intortis crebrarum et
 callidarum interrogatiuncularum laqueis; nec erat
 qui cum eo compositus labyrinthi se illius expre-
 dire posset. Cætera imperitissimum erat, et iræ
 perquam impotens: quod existans in ipso ac do-
 minans vitium omnes ejus laudes obtinebat, si
 quas doctrina et ingenio assecutus erat. Mos enim
 erat viro disputandi non lingua magis quam manu;
 nec illi sufficiebat oppressisse os adversario, sile-
 reque ipsum coegisse, sed manus ad barbam sta-
 tim atque ad pilos vellendos involabat, cumulat-
 que vis contumeliam. Usque eo impos sui manumque
 juxta ac lingua indomitus, indeque plane impor-
 tunus ac intolerabilis homo erat. Unum habebat a

C philosophia non abhorrens, quod iram in plaga
 consumebat, statimque ubi percusserat adversarium, lacrymis obortis rogabat veniam; et præni-
 tentiam profitebatur. Quod si cui præterea tanti sit figuram hominis nosse, magnum ipsi caput, pro-
 jectissima frons, conspicua facies, nasus largum aërem libere spirans, barba quasi circinata rotun-
 ditatis, pectus latum, membra corporis firma plenaque succi, statura procerissimis minor, vocis
 sonus qualem expectari oportuit ab eo qui jam adultus e Latinis translatus in Græciam, multum
 præstitit si linguam utcumque arripit: munditias quidem et ingenuam proprietatem nativæ pro-
 nuntiationis, non si se ruperit, exprimat. Non ergo mirum si curtas vitioso accentu non raro
 syllabas efferret. Neque vero incondita vastitas infantiaque oris barbari fallebat homines; quin
 apud omnes artis dicendi non plane rudes pro agresti traduceretur. Scripta porro ejus constipa-
 bantur illa quidem cumulatim acervatim dialecticis locis; cæterum vitiosæ compositionis, stribili-
 ginum, ac solæcismorum haud parce inspersione deformata maculis, offendeabant oculos eru-
 ditos.

Οὗτος τοίνυν προκαθήμενος φιλοσοφίας ἀπάσης,
 καὶ συβρέουσης εἰς αὐτὸν τῆς νεότητος (καὶ γὰρ τὰ τε **D**
 Πρίκλιου καὶ Πλάτωνος, καὶ τὰ φιλοσόφων ἀμφοῖν
 Περφύρου τε καὶ Ἰαμβλίχου ἀνεκάλυπτε τούτοις
 δόγματα, καὶ μάλαστα τὰς Ἀριστοτέλους τέχνας καὶ
 τὴν ὡς ὀργάνου παρεχομένην χρεῖαν, ὕφηγετο τοῖς

Ad hunc ergo redacta **147** unum philosophiæ
 professione universa, frequentabatur ejus ludus
 magno concursu juventutis, cujus incendebat stu-
 dium, quod is Procli et Platonis, amborumque
 philosophorum Porphyrii et Jamblici (maxime vero
 Aristotelis tum cæteras artes ac libros, tum illum

Varie lectiones ex cod. Coislin.

⁹⁰ καὶ τῶν. ⁹¹ ξυνεπόδιζεν. ⁹² Deest vocula οὐκ. ⁹³ ἐπέπνει. ⁹⁴ εὐμηχεστάτων. ⁹⁵ καθαριεῖται. ⁹⁶ ἐκ-
 φέρει. ⁹⁷ συνέσφιχτο.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(66) Διελέγετο γὰρ καὶ ἔπεισι καὶ χερσίν. Quod
 in disceptationibus vitandum præsertim monet
 D. Ambrosius, lib. 1 De offic. cap. 22: Absit perti-
 naz in familiari sermone contentio; questiones
 enim magis excitare inanes quam aliquid utilitatis
 afferre solet. Disceptatio sine ira, sine amaritudine
 sit, monitio sine asperitate, hortatio sine offensione:

et sicut in omni actu vitæ id cavere debemus, ne
 rationem motus excludat, sed teneamus consilii lo-
 cum, ita etiam in sermone formulam eam tenere
 convenit, ne aut ira excitetur, aut odium, aut cupi-
 ditatis nostræ, aut ignaviæ aliqua exprimitur in-
 dicia.

præsertim quem inscripsit *Organum*, quo se potissimum jactabat Italus, ut in cujus meditatione plus otii triverat) clarissime se dogmata expositurum profitebatur. Id ille utcumque conatus est exsequi, haud multum tamen prodesse discipulis valuit: iracundia credo et importunitate morum obstante perceptioni doctrinæ, rei natura lenis ac elementis. Ejus sane rei fidem faciat recordatio ipsa ac mentio auditorum Itali. Vide mihi Salomonem et Joannem illos, tum Jasitas quosdam et Serbias, et alios istorum temporum doctrinæ studiosos. Equidem plerosque postea memini videre me frequentantes aulam regiam, in quibus nihil unquam elegans, nihil politum, ne exacte quidem ac solide scitum, animadverti. Imitationem tantum inconditam dialectici præceptoris sui, cujus gestus efferos, vasta jactatione membrorum truces et inhumani repræsentant: sani quidem sentiebant proferebantque nihil. Quin ideas loquebantur, et nescio quid de transanimatione musitabant subobscuræ: ejusdemque alia farinæ Christiano dogmate proscripita delirabant. Nec mirabitur, quod dixi frequentatam ab his aulam, qui reputaverit quanta et quam professa benevolentia sacrum illud par conjugum (parentes meos Augustos dico) litteras et litteratos amplecteretur. Qua re satis vulgata nullus omnino qui literis initiatus esset, non ad eos itabat confidenter. Porro studia non aliis fovere magis quam in seipsis exercere cura erat. Consumebantur dies, vigilabantur noctes ab utroque, in meditatione sacrorum Librorum. Atque hic libet uti facultate quam rhetorica indulget, breviter digrediendi.

Memini Augustam matrem meam nec cum mensa posita ad cœnam vocaretur potuisse deponere de manibus quos avidissime lectitabat libros, cum aliorum sanctorum Patrum qui de sacris dogmatibus egerunt, tum præsertim sancti Maximi philosophi et martyris. Delectabat enim illam non tam questionum explicatio naturalium, quam divinorum dogmatum perscrutatio, in quorum intelligentia verum germanæ sapientiæ fructum et sciebat situm, et quærebat. Miratur ea cernens ego, et aliquando ausa quid sentirem dicere: Quomodo, inquam, e plano in altitudinem suspicere te juvat? tremo equidem ego intuens, ac ne summis quidem auribus admittere mentionem audeo arcanorum tam sublimium. Stylus enim, ut aiunt, sancti Maximi evectus altissime supra nam et captum humanorum sensuum, et in eliquatissimis contemplationibus assidue volitans, vertiginem quamdam affert legentibus. Ad hæc aridissima illa, Laudabilem istum, ait, metum scio. Neque ego sine tremore ad 148 sacros hinc accedo libros, tamen avelli ab eis nequeo: quin tu mihi paulisper exspecta, et ubi alia, in quibus formare ingenium prius par est, satis scripta cognovis, horum deinde suavitate degustabis. Percussit mihi cor horum memoria dictorum; et quæ

ἐθέλουσι πραγματεῖαν, καὶ αὐτὴ μᾶλλον ἐνηθρονατο καὶ ἐνησθλήτο, οὐ πάνυ τοι ἄτι τοὺς μαθητόντας ὠφελῆσαι ἐξίτητος ἔστι, τὴν θυμὸν, καὶ τὴν ἄλλην τοῦ ἥθους ἀκαταστασίαν κώλυμα ἔχων. Καὶ ὄρα μοι τοὺς τοῦτου μαθητάς. Τὸν Σολομῶντα Ἰωάννην, καὶ τινὰς Ἰασίτας (67), καὶ Σερβίτας, καὶ ἄλλους τάχα περὶ τὴν μάθησιν ἐσπουδαχότας· ὧν τοὺς πλείους θαμὰ φοιτῶντας πρὸς τὰ βασίλεια, καὶ αὐτὴ ἕθεασάμην ὕστερον, τεχνικὸν μηδὲν τι κατὰ ἀκριβείαν εἰδότες, σχηματιζομένους δὲ τὸν διαλεκτικὸν, κινήσειν ἀτάκτοις, καὶ μορίων παραφόροις τισὶ μεταφοραῖς ὑγιᾶς δὲ οὐδὲν ἐπισταμένους, προβαλλομένους πρὸς ἰδέας ἤδη δὲ καὶ τὰ μετεμφυχώσεις συνεκσιασμένους; πῶς, καὶ ἄλλ' ἅτα ὀμοιότροπα, καὶ παραπλησίως τοῦτοι; ἀλλόκοτα, καὶ τίς γὰρ λόγου μετέχων οὐ παρῆν, τοῦ ἱεροῦ ζεύγους τοσοῦτον περὶ τὴν τῶν θεῶν λόγων ἐξερεύνησιν, διὰ πάσης νυκτὸς καὶ ἡμέρας διαπονομένων, τοὺς ἐμούς; φημι τοκέας καὶ βασιλεῖς. Ἀλλὰ τι μικρὸν παραδιηγῆσομαι· δίδωσι ἄτι γὰρ μοι τοῦτου νόμος ῥητορικῆς.

mirabitur, quod dixi frequentatam ab his aulam, qui reputaverit quanta et quam professa benevolentia sacrum illud par conjugum (parentes meos Augustos dico) litteras et litteratos amplecteretur. Qua re satis vulgata nullus omnino qui literis initiatus esset, non ad eos itabat confidenter. Porro studia non aliis fovere magis quam in seipsis exercere cura erat. Consumebantur dies, vigilabantur noctes ab utroque, in meditatione sacrorum Librorum. Atque hic libet uti facultate quam rhetorica indulget, breviter digrediendi.

Μέμνημαι τῆς μητρὸς καὶ βασιλίδος πολλάκις, ἀρίστου προκειμένου, βίβλον ἐν χερσὶν φεροῦσας, καὶ τοὺς λόγους διερευνωμένης τῶν δογματιστῶν ἁγίων Πατέρων, μάλιστα δὲ τοῦ φιλοσόφου Μαξίμου καὶ μάρτυρος. Ἐσπουδάκει γὰρ οὐ τοσοῦτον περὶ τὰς φυσικὰς συζητήσεις, ὅπως περὶ τὰ δόγματα, τὴν θνωτά; σοφίαν καρποῦσθαι βουλομένη. Καὶ μοι πολλάκις θαυμάζειν ἐπέφει, καὶ θαυμάζουσα ἔφην ποτὲ πρὸς αὐτήν· Πῶς αὐτόθεν πρὸς τοσοῦτον ὕψος ἐπέβλεψας; Ἐγὼγε τρέμω, καὶ οὐδ' ἄκρος ὡσὶν ἀποτολμῶ τούτων ἐπαίειν. Τὴ γὰρ πάνυ θεωρητικὸν τε καὶ νοερὸν τοῦ ἀνδρὸς, ὡς φασιν, Πιγγὸν παρέρχεται τοῖς ἀναγινώσκουσιν. Ἡ δὲ μειδιάσατα ἔφη Ἐπαινετὴν οἶδα τὴν δειλίαν ταύτην· καὶ οὐδ' αὐτὴ ἀτρέμας ταῖς βίβλοις ταύταις πρόσειμι. Ἄλλ' ὅμως ἀποσπᾶσθαι τούτων οὐ δύναμαι. Σὺ δὲ μοι μικρὸν ἀνάμεινον, καὶ ταῖς ἄλλαις ἐγκύψασα βίβλοις πρότερον, καὶ τῆς τούτων ἀπογοῦσει ἡδύτητος. Ἐτροσέ μου τὴν καρδίαν ἡ τῶν ῥηθέντων μνήμη, καὶ ὡσπερ εἰς πέλαγος ἄλλο ἔστι διηγημάτων ἐμπέπτωκα. Ἀλλ' ἂν με θεσμὸς ἱστορίας ἀπαίρει· ἔνθεν τοι καὶ πρὸς τὰ κατὰ τὴν Ἰταλὸν ἀνατρεχέτω ὁ λόγος.

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

ἄτι. ἄτι ἐνίτητος. ἄτι κωλύμην. ἄτι Desunt voces ἤδη δέ. ἄτι δίδωσι. ἄτι ἄλλων.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(67) Ἰασίτας. Jasitam nescio quem habet Theophylactus, epist. 33. Alium ejusdem nominis, Joan. Tzetzes, chil. 5, cap. 17; Jobum Jasitam,

Pachymeres, lib. v, cap. 17. Vide Notata ad pag. 502.

in aliud uarrandarum rerum pelagus incidi. Sed cohibet et rē oca: mox laex historiæ. Nunc igitur ad Italium recurrat sermo.

Ἐν τούτοις οὖν τοῖς ἄνωθεν ῥηθῆσιν αὐτοῦ μαθηταῖς ἀκμάζων ὁ Ἰταλός, πᾶσι καταφρονητικῶς προσέφερετο, τοὺς πολλοὺς τῶν ἀνοήτων πρὸς ἀνακρίσεως ἀνακινῶν καὶ τυράννου ἐκ τῶν οἰκείων μαθημάτων ὡς ἀλίγους ἀποκαθιστάς. Καὶ εἶχον πολλοὺς προσφέρειν, εἰ μὴ ὁ χρόνος μετὴν μνήμην ἀφελετο. Ἄλλὰ ταῦτα μὲν ἦσαν πρὸ τοῦ ἀναχθῆναι τὸν ἐμὸν πατέρα εἰς τὴν τῆς βασιλείας περιωπῆν· ἐπεὶ δὲ τὰ ὡδὶ παιδείας εὗρεν ἀπάσης ἀνευῶς ἔχοντα, καὶ τέχνης λογικῆς τοῦ λόγου πόρρω που ἀπελαθέντος αὐτοῦ εἰ που σπινθήρες τινες ἦσαν τούτου ὑπὸ σκοπιᾷ κρυπτόμενοι ἀναχωννύειν ἠπέλεγτο, καὶ τοὺς ὅσοι περὶ τὰ μαθήματα ἐπιβρῆπῶς εἶχον (ἦσαν γὰρ τινες καὶ οὗτοι βραχεῖς καὶ αὐτοὶ μέχρι τῶν Ἀριστοτελικῶν ἐσθηκότες προθύρων), τούτους πρὸς μάθησιν ἀπύρνωιν οὐκ ἐνεδίδου, προηγεῖσθαι δὲ τὴν τῶν ὀρεῖων βιβλίων μελέτην τῆς Ἑλληνικῆς παιδείας ἐπέτρεπε. Τὸν δὲ Ἰταλὸν εὐρηκῶς θαυρῶν πάντα μετὰ ποιούμενον, καὶ πολλοὺς ἐξαπατῶντα, τῷ σεβαστοκράτῳ Ἰσαακίῳ τὴν τούτου δοκιμασίαν ἀνέθετο· ἀνὴρ δὲ οὗτος φιλολογώτατος, καὶ μεγαληπιδόλωτατος. Καὶ ὅς οὕτως ἔχοντα τὸν ἀνδρα εὐρηκῶς δημοσίᾳ ἤλεγξε παραστήσας εἰς μέσον, εἰθ' οὕτω τῇ Ἐκκλησίᾳ παρέπεμψε κατὰ κέλευσιν τοῦ ἀρχιεπισκοπῆ καὶ βασιλέως. Ἐπεὶ δὲ τὴν ἑαυτοῦ ἀπειθεσίαν κρύπτειν οὐκ οἶός τε ἦν, κάκεισε ἐκφυλατῆς Ἐκκλησίας δόγματα ἐξηρεῦσατο καὶ εἰς μέσους τοὺς τῆς Ἐκκλησίας λογάδας κωμῶδων οὐκ ἐπαύετο καὶ ἄλλ' ἅττα ποιῶν, ἦθος ἀπειθεύτου καὶ βαρβαρικοῦ, προέδρου ὄντος τῆς ἐκκλησίας τῆνικαῦτα Εὐσεβίου τοῦ Γαρυδᾶ ὅς τούτου παρακατέσχε περὶ τὰς οἰκοδομὰς τῆς Μεγάλου Ἐκκλησίας ἵνα τάχα πρὸς τὸ κρεῖττον μεταποιήσῃ. Ἄλλὰ μικροῦ ἤατον ἂν αὐτὸς τῆς ἐκείνου μετέσχε κακίας, ἢ μετέδωκε κρεῖττονος γνώσεως, κατὰ τὸν φάμενον. Ὅ γὰρ Ἰταλὸς τὸν Γαρυδᾶ ὄλον ἑαυτοῦ ἐπαύετο. Τί τὸ ἐντεῦθεν; Ὅ δῆμος ὅπας τῆς Κωνσταντινου πρὸς τὴν ἐκκλησίαν συγκεκλήθη, τὸν Ἰταλὸν ἀναζητούντες, καὶ τάχα ἂν ἀφ' ὑψους εἰς μέσον πῆς ἐκκλησίας ἐβρίπτο, εἰ μὴ λαθῶν ἐκείνος, εἰς τὸν ὄροπον τούτου τοῦ θεοῦ τεμένους ἀνελθῶν, ἐν τινὶ φωνῆσιν ἑαυτὸν συνεχάλυψεν.

ledice ac petulanter declamare non desineret; aliaque edere inhumanæ importunæque documenta indolis, Eustratio Garidæ synodi tum ejus cœtus et sedis præsuli dedendum atque ad frugem reducendum est traditus; verum contra evenit. Nam paucis diebus fuit cum Eustratio in superioribus ædificiis Magni Templi, ita illum patriarcham, hominem non doctissimum, verbis ac sophismatis obruit, ut e censore suo ac iudice in suffragatorem errorum suorum, sui que ac malæ causæ patronum verteret ac vindicem. His populus auditis indignatus universus tumultuoso concursu coit in Ecclesiam, magnis ibi clamoribus Italium deposcens: nihilque fuit propius quam ut e summo fornice in pavimentum præceps dejiceretur; verum se ipse ad id quæri sciens, conscenso ædis sacræ altissimo fastigio se in quoddam gurgustium abdidit, quod scrutari nemini venit in mentem.

Ὅς δὲ τὰ παρ' ἐκείνου κακῶς δογματισθέντα πολλοὺς περὶ τὰ ἀνάκτορα ἐθροῦλετο, καὶ μεγιστάνες οὐκ ἄλιγοι διαφθάρσαν ὑπὸ τῶν φθοροποιῶν τού-

A Is fretus illa quam diximus turba discipulorum despiciebat præ se cunctos, et insanos ad rebelliones concitabat: adeo ut non pauci ex ejus schola tyranni eruperint: quos concitare nominatim poteram, nisi longinquitas temporis ignorabilia alioqui nomina memoriæ subtraheret, haud magno narrationis hujus damno, quæ in imperio mei parentis professam exprimit operam. Cætera quæ illud antecessere qualia ista sunt, non sequitur anxie. Pater ergo meus imperium capessens pro suo in litteras amore quas coli videbat a perpaucis veramque ratiocinandi artem exulare a sermone, ubique scrutabatur si quas eruditionis scintillas sub cinere uspiam latentes excitare in lucem publico urbis atque orbis bono posset. Quæ ergo

B apta ad doctrinas et ad studium prona ingenia notabat (erant ea non multa, nec magnis commendata progressibus, quippe non ultra vestibulum Aristotelicæ præveeta philosophiæ) omni ratione ad discendi contentionem adhortari atque incitare non desistebat. Suadebat porro magno opere, ut primum inter doctrinas honoris et æstimationis locum sacrorum Librorum meditatio haberet: post eam deinde censeretur Græca eruditio. Cum autem comperisset hunc Italium cuncta turbis et tumultibus misereare, multosque decipere, explorandi curam hominis Isaacio fratri ac sebastocratori commendavit, viro ad id peridoneo; quippe qui et amantissimus, et nequaquam expertus litterarum, animo esset præditus ingenti, et ubi susceperisset quidpiam, cuncta ejus perpetrandi obstacula certo rumpere. Is talem reipæ esse deprehendit Italium qualem erat suspicatus imperator, iudicio famæ publicæ. Palam ergo convincit nebulonem, apparere se coram in corona multorum jussum. Deinde, id ipsum jubente Augusto fratre, illum ejusque causam ad tribunal ecclesiasticum remisit. Ubi cum tanto magis homo amens pæret, et impietiam occultare amplius suam non valens, dogmata effutiret canonici fidei contraria: ac præterea coram venerabili cœtu Patrum ac præsidum Ecclesiæ multa nugatorie, acerbè, ma-

D Serpebant porro per civitatem prava illa dogmata et non paucos ex comitatu ipso imperatoris magnates viros jam corrupsiæ ferebantur. Quæ res

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

²⁰ μαθητῶν. ²¹ Γαρυδᾶ. ²² μεταποιήσῃ. ²³ καὶ ὁ. ²⁴ πολλοὺς τῶν. ²⁵ ἀπό.

molestum religioso principis animo injiciebat scrupulum. Dedit igitur operam ut nefariorum istorum dogmatum catalogus ad se deferretur. In capita undecim redacta sunt, quæ imperator retractare ipsum ac condemnare, anathematique subjicere, productum ex ambone nudo capite ad concionem universi populi jussit. Ingeminabatur a multitudine anathema singulis sententiis prolatis. His ita factis indignari Italus ignominiaque impatiencia furere : quin eadem quæ palam damnaverat iterum docere in circulis. Admonuit Augustus hominem ; at is ruere pergens impotentius efferebatur. Igitur anathemati, cui subjecta prava ejus doctrina fuerat, ipsum jam quoque nomen ejus ac caput est subjectum. Postea tamen poenitentiam iterum proficiente ipso, anathematismus magna acerbitatis parte levatus est. Ac dogmata quidem ipsa pleno confixa anathemate manserunt ; nomen vero Itali obscure duntaxat atque oblique, paucis modo consciis, ecclesiastico anathemate deformatum est. Nam, ut dixi, secutis temporibus recepit se hic vir in bonam mentem, sententiasque priores revocavit, negans animarum transitus ex uno in aliud corpus, contemnere ac damnare desinens venerabiles imagines sanctorum, et quæ perperam de ideis docuerat ad doctrinæ orthodoxæ regulam cœrrigens : denique omnibus indicis demonstrans se plane condemnare quæ prius fidei adversa protulerat, et longe mutatum ab illo esse qui tot illas conciverat turbas.

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

⁸⁹ ἰδάκνυτο. ⁹⁰ ἀναθεματίσθη. ⁹¹ μετέτραπτο.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(68) Τὰ δόγματα ἀναθεματίζονται. Joannis Itali anathematismi recitantur in Ecclesia Græca die orthodoxiæ sacro, editique sunt in Triodio, ex

quo hominis dogmata cuivis cognoscere licet, cui haud absimilis fuit, qui in Gallia post aliquot annos floruit Abailardus.

ANNΗΣ ΤΗΣ ΚΟΜΝΗΝΗΣ

ΑΛΕΞΙΑΔΟΣ ΛΟΓΟΣ Γ'.

ANNÆ COMNENÆ

ALEXIADIS LIBER VI.

150 ARGUMENTUM.

Roberti expeditio secunda. Pugnæ cum Venetis, et mors. Res cum Turcis feliciter gestæ. Bella ipsorum civilia. Initia belli Scythici.

PERIOCHE.

Consilium et apparatus oppugnandæ Castoriæ. Ejus arcis descriptio et oppugnatio. Strategema imperatoris. Deditio arcis et transfugium præsidiariorum. Pauliciani evocantur blandis litteris, in custodiam dantur, publicatis bonis. Pænæ remissio clemens et sententia in nocentes. Murmur in imperatorem ob spoliatas sacras aedes. Conventus ab Augusto indictus cognos-

scit de donariis templorum ablati. Apologia imperatoris ab ipso perorata. Humilis ejusdem concessio, et justa restitutio. Conjuratio detecta. Clementia imperatoris publicatione bonorum contenta. Blæsus Manichæus Augusto iratus, fugit, Beliatobam occupat. Fœdus cum Scythiis init. Frustra revocatur ab imperatore qui Manichæos 151 cæteros sibi reconciliat. Baimundi reditus ad patrem. Roberti mæror et generosum propositum. Apparatus ad expeditionem novam. Gidas Roberti filius non frustra ab Alexio tentatus. Filii Roberti Aulonem et Buthrotum capiunt. Robertus Hydrunte trajicit Aulonem. Imperator Venetorum opem implorat. Classem parat et armatam mittit. Veneti Robertum vincunt semel iterumque. Venetorum secuta negligentia, causa ipsi magnæ cladis. Roberti victoria insignis crudelitate sædata. Fides Illyricianorum in Alexium. Victoria Venetorum de Roberto reportata. Imperatoris liberalitas in Venetos. Robertus Cephalleniam invadit. Vetus vaticinium de Roberti morte male intellectum. Moritur is prope Hierosolimam desertam Ithacæ civitatem. Filius ejus Apuliam repetit. Sepelitur Robertus in monasterio S. Trinitatis. Dyrrhachium imperatori deditum. Sethi astrologi vaticinium de Roberto. Digressio de Genethliacorum disciplina. Unde Anna cognita habeat quæ de Genethliacis scribit, et cur ea scribat. Alexius Genethliacis insensus, qua de causa. Varii Genethiacæ artis consulti. Alexandreus Genethliacus exsilio multatus. Eleutherius et Catananges Genethliaci celebres. Prædictio duplex mortis Alexii vana. Cur Catanangem Alexius non expulerit. Elogium Roberti. Defenditur Alexius adversus criminationes male feriatorem. Purpura domus Augustarum puerperii dicata. Annæ Comnenæ ortus miraculo insignis. Pietas Annæ in parentes. Popularis lætitia in natalitiis principum. Familiæ Ducarum proprium gaudium in ortu Annæ. Constantinus Michaelis filius et Anna acclamatione conjuncti. Annæ soror secundogenita. Tum Calojoannis ortus quanta populi lætitia celebrat. Descriptio pueri. Status rei Turcicæ. Summa dicendorum. Philareti desperatio. Filii ejus consilium atrox. Amer Solymas Antiochiam occupat. Charatices Sinopen expilat. Tutuses Amerem Solymam vincit. Qui sese interficit. Magni sultanis ad imperatorem legatio, ab eo contempta. Sed legatus, ejus interpres a sultane abductus. Charatices violati Deiparæ templi pœnas præsentis luit. Arces maritimæ sultanis imperatori redditæ. Siauxus baptizatur. Satrapæ arcium ipsis commissarum dominos se faciunt. Apelchasmus sultanicium ambit. Bithyniam incursat. Taticius contra eum mittitur. Galli ad Nicæam Turcos fugant. Taticius recedit, Apelchasmus insequente. Pugnatur ad Prenetum Romanis Gallorum ope victoribus. Apelchasmus Cium occupat piraticam medians. Manuel Butumita contra eum missus. Taticius item. Naves Apelchasemi combustæ. Latini pugnandi facultatem extorquent et Apelchasmus vincunt. Is Nicæam fuga perlatum invitatur ab imperatore blandis litteris. Mox Constantinopolim venit; ibique regie habetur; interim dum Eustathius arcem maritimam contra Turcos exstruit. Apelchasmus Augustissimi titulo et donis maximis auctus Constantinopoli discedit. Comparatio Alexii cum Themistocle. Prosuchus Nicæam oppugnat. Apelchasmus auxilium imperatoris implorat et impetrat. Angustie imperii cum ejus veteri amplitudine comparatæ. Alexius imperii limites dilatat et restituere antiquos cogitat. Obsidio Nicææ metu Romanorum solvitur. Puzanus a sultane contra Apelchasmus mittitur. Sultanes affinitatem imperatoris ambit. Nicæa iterum et sæpius frustra tentatur 152 a Puzano. Apelchasmus cum muneribus ad sultanem profectus, non auditur; pauloque post circumventus strangulatur. Alexius affinitatem sultanis re ipsa aversatur, specie non repudiat. Tutuses sultanem fratrem duodecim sicariis immissis interficit. Chasiorem secta. Puzanus Tutusen prælio adortus vincitur et occiditur. Tutuses a Spargiarucho acie superatur et necatur. Pulchases Nicææ præfectus ab imperatore tentatur. Solymæ filii Nicææ recepti. Cliziasthlan sultanes creatus Pulchases loco movet. Euphorbeni Alexandri clades, quam Opus ulciscitur. Satrapæ Alexio conciliati. Pacurianus et Branasacie victi et cæsi a Scythiis. Qui vicissim a Taticio vincuntur.

ΑΛΕΞΙΑΣ Γ΄.

Τῷ μὲντοι Βρυεννίου κατέχοντος τὴν Καστορίαν, Α καθάπερ ἄνωθεν εἰρηται, τοῦτον ἐκείθεν ἐξέλθσαι, καὶ ταύτην ὡς κατασχεῖν αὐτοκράτωρ σπουδάζων τὸ ὀπλιτικὸν αὐθις ἀνεκαλεῖτο. Καὶ ὀπλοῖς ἀπαντας περιεράξει πρὸς τειχομαχίαν, καὶ τὰς κατὰ τοῦς ἔξωθεν πολέμους συμπλοκάς, τῆς πρὸς τὸ κάστρον φερούσης εἰλετο. Ἔστι δὲ ἡ θέσις (69) τοῦ τόπου

Occupari Castoriam a Gallis, præsidioque ipsorum obtineri a Bryennio, ut diximus, a gre' ferebat imperator. Ergo eos inde pellere arcemque suam recipere constituens, cogit exercitum armatque; omnibus eum quæ vel ad congressiones cum hostibus, vel ad murorum oppugnationem erant apta muniens. Sic paratis iter pronuntiat, capessitque Castoriam

Varie lectiones ex cod. Coislin.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(69) Ἔστι δὲ ἡ θέσις. Castoriam lacu cinctam undique repræsentat etiam Cantacuzenus, lib. 1,

cap. 54. Καστορίας δὲ αὐτῆς ὀχυρωτάτης ὄψεως διὰ τὸ πανταχόθεν περικλύζεσθαι τῇ λίμνῃ. Ad Botizæ

versus. Ejus loci talis fere forma est. Stagnat late palus quæ Castoriæ dicitur; in eam terre tractus excurret a continenti, primum angustus, in summo sese latius explicans, atque in scopulosos desinens tumulos. In angustiis isthmi, quem diximus, ædificata munitio visitur in castris speciem, excitatis per intervalla turribus et corona mœnium intercapedinosa turrium expleate. Arx ea Castoria vocatur. In qua Bryennium conclusum imperator obsidens, vitam experiri ad extremum Martis aleam certum, sibi primum omnium optavit faciendum ut muros turresque tentaret machinis. Quoniam vero stationem esse oportebat militibus paratam campiam, inde admove se muris, et quo tutum, cum opus esset, habere receptum possent: in eam rem valium Agi aggerarique circum jubet, tum per dimensa spatia turres attollit ligneas ferreis per articulos structuræ, commissurasque nexuum devinctas lauminis et clavis. Hinc velut ex urbe arceve qualem ad omnes belli gerendi cum Francis usus et occasio nem prodibatur. Tunc machinis admotis disposis que ac laxatis balistis quassi nocte dieque continuis Castoriæ muri sunt; nec dubie labefactati ruinam minabantur; nihil tamen eo periculo de constantia fiducia propugnandi remittentibus Gallis. Qui etiam ne mox quidem prolapsa mœnium parte ad ullam deditiois cogitationem insecti visi sunt. Parvam ergo successus spem in vi aperta sitam Imperator intelligens, ad consilium se vertit, simul generosum et callidum. Decrevit enim circumducere clam hostibus per stagnum suorum manum qui Gallos a tergo, a qua parte securi

τοιαύτη λίμνη εἶς ἕσταν ἢ τῆς Καστορίας, ἐν ἣ τράχηλος ἀπὸ τῆς χέρτου εἰσέρχεται, καὶ περὶ τὸ ἄκρον εὐρύνεται, εἰς πετρώδεις βουνοὺς ἀποτελεῖται. Περὶ δὲ τὸν τράχηλον, καὶ πύργοι, καὶ μεσοπύργια ψυχρόδηται κίστρον δίχην, διόπερ (70) καὶ Καστορία ὀνομάζεται. Ἐκεῖ καταλαβὼν ὁ βασιλεὺς τὸν Βρυέννιον, δῖον ἔκρινε τῶν πύργων καὶ τῶν μεσοπυργίων πρῶτος δι' ἐλεπόλειον ἀποπειρῆσθαι. Ἐπεὶ δὲ ἄλλως οὐκ ἔνῃν, εἰ μὴ ὡς ἕκ τινος ὀρητηρίου, τοὺς στρατιώτας τοῖς τεύχεσι προσπελάσειν, χάρακα μέντοι πρῶτως ἐπέζητο, εἶτα πύργους ξυλίνους κατασκευάσας, καὶ σιδήρῳ τὰ τούτων συνδῆσας περισφιγμάτα, ἕκ τούτων ὡς ἕκ τινος φρουρίου τοὺς κατὰ τῶν Κελτῶν συνίστατο πολέμους. Τὰς γοῦν ἐλεπόλεις, καὶ τὰ πετρώδεια μηχανήματα ἐξώθεν καταστήσας διὰ πάσης νυκτὸς καὶ ἡμέρας μαχόμενος, καὶ κατασείσας τὸν τοῦ τεύχους περίβολον, ἐπεὶ κρατερώτερον οἱ ἐντὸς ἀνθίσταντο (οὐκ ἐνεδίδουσαν οὐδὲ τοῦ τεύχους καταβράγνεντος), ὡς δὲ οὐκ ἔνῃν αὐτῷ ἔτι τῶν κατὰ σκοπῶν τυχεῖν, βουλὴν βουλεύεται γενναίαν ἄρα καὶ συνετήν, ἐν' ἐξ ἑκατέρου ἕκ τε τῆς ἡπείρου καὶ τῆς λίμνης διὰ πλοίων εἰσαγαγῶν γενναίως τινὰς ἐν ταυτῷ τὸν πόλεμον ποιήσῃται. Πλοίων δὲ μὴ ἐνῶπων, ἐν ἀμάξει ἐπιφορτίσας ἀκάτιά τινα μικρὰ δὲ τοῦ μολισκοῦ (71) ἐν αὐτῇ εἰσήγαγεν. Ὅρων δὲ τοὺς μὲν ἀνιόντας τῶν Λατίνων, ἐξ ἐνδὸς μέρους ταχέως, τοὺς δὲ ἐξ ἑκατέρου κατιόντας, πλείονα χρόνον τρίβοντας ἐν τῷ κατιέναι, τὸν Παλαιολόγον Γεώργιον μετὰ ἀκλίμων ἀνδρῶν ἐν αὐτοῖς εἰσελάσας, εἰς ἑπὶ τὸς βουνοὺς πρόποδας προσορμηθεῖσαι ἑπὶ προσέταξε, παραγγείλας ὑπήνεκα τὸ δοθὲν

Variæ lectiones ex cod. Coislín.

⁶¹ εἰς τοὺς. ⁶² προσορμηθεῖσαι.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

confinia statuit idem scriptor, lib. II, cap. 24. Intra Tentessanos montes, lib. IV, cap. 21. Castoriæ occurrit præterea mentio apud Scylitzem, Gregoram, lib. II. Alderisium Clim. v, part. 4. Castoriæ vero ab Alexio expugnatæ apud Zonar., sub mense Nov., ind. 7, an. Chr. 1083, ut est apud Annam, pag. 166.

(70) Ὅπερ. Rectius editio Hoeschelii διόπερ (a); a castro enim in isthmi angustiis exstructo, Castoriam dictam vult Anna.

(71) Διὰ τοῦ μολισκοῦ. Quid hoc loco Anna velit, disquiri in Glossario Possinus, putatque hoc vocabulo aggere firmatam molem, cujusmodi obijci stagnis ac fluminibus solent, intelligi: ita ut Alexius advectas curribus scaphas trahi per crepidinam paladis, deponique in eam jasserit. At alia mihi, pace tanti viri, suboritur sententia, reorquæ μόλισκον nihil aliud esse quam parvulum portum, seu angustum meatum, quo egeruntur paludis, Castoriam incingentis, aquæ in Erygonem fluvium, per quem scaphas suas immiserit Alexius. Nam et a molibus, seu crepidinibus portuum, quarum objectu maris atrocitas retunditur, portus ipsi, moles, nastris et Italis dicuntur. Vita S. Virgillii archiep. Arelatensis: *Ad litus æquoris, quod vocatur Molis, accessit, ubi insidiator ille quasi navem onerariam advenisse fallaciæ speciem inaginis ante*

oculos ausus est confingere, etc. Hinc Græci μόλον et μόλων efformant eadem notione. Theophan. an. v Phocæ, ait Constantinam Mauricii imp. uxorem, eodem quo conjux loco, sublata a Phoca, ἐν τῷ 306 μούλω Εὐτροπίου. Idem enarrans Scylitzes, habet ἐν τῷ μόλω Εὐτροπίου, ex quibus emendandum Chronicon Alexandr. in quo perperam, librarii forte oscitantia, εἰς τὸν μῶνον τοῦ Εὐτροπίου irrepsit, pro μῶλον, aut μόλον, ubi istorum scriptorum interpretes μόλον, et μούλων, recte portum vertunt. Simocatta enim lib. VII, cap. 11, et Codinus, in Orig. CP., pag. 58, cæsum Mauricium scribunt Chalcedone εἰς τὸν λεγόμενον Εὐτροπίου λιμένα. Idem Theophanes an. Copronymi 24 narrat Christinum quemdam Magaritam, seu Apostatam, ἐν τῷ μούλω τοῦ ἁγίου θωμᾶ ignis supplicio extinctum. Exstat in *Antholog. Græc.* lib. IV, cap. 28, epigramma εἰς μῶλον ἐν Σμύρνῃ τῇ θαλάττῃ ἐπιχειμένον, in quo μῶλος sic describitur:

Τίς βύθον ἡπείρωσε, τίς ἐν βοθλοῖσιν ἔτευξεν
Ἄκτῃν ἀμπερύτην λάσει μαρμαρέοις;

Est igitur μόλισκος diminutivum a μόλος, parvulus portus; quam vocem pro lapide molari usurpasse videtur Leo in *Tact.* cap. 19, § 7.

(a) Quod receptimus

αὐτῶ σημεῖον θεάσοιτο, τηνικαῦτα τὴν ἀκρολοφίαν ἀκρολοφίαν κειραλαβόντα ἐξ ὀπισθίων αὐτῶν ⁶⁵, καὶ διὰ τῆς ἀοικήτου καὶ βασιλευρέας εἰσελθεῖν καὶ ὀπηνίκα τὸν αὐτοκράτορα θεάσεται ἀπὸ τῆς χέρσου τὸν μετὰ τῶν Λατίνων πόλεμον ἀναδεξάμενον, καὶ αὐτὸν παῦσαι ὡς δύνανται, ἵνα μὴ ὡσαύτως πρὸς ἑκάτερα μάχεσθαι δυνάμενοι, ἀλλ' ἐξ ἑνὸς μέρους τοῦ τόπου τῆς μάχης χαλάσαντες, ἀλώσιμοι τηνικαῦτα ἐκ τ' αὐτοῦ μέρους γίνονται. Ὁ μὲν οὖν Παλαιολόγος Γεώργιος ταῖς ἀκταῖς τοῦ ἤδη βηθέντος βουνοῦ προσορμήσας ⁶⁶, ὀπλισάμενος εἰστήκει, σκοπὸν ἀνωθεν ἐπιστήσας τοῦτω ἕνα τοι ⁶⁷, τὸ δοθὲν αὐτῶ παρὰ τοῦ βασιλέως· σημεῖον ⁶⁸ ἐπιτηροῦντα ἰδεῖν σύνθημα, καὶ παρήγγειλεν ὡς ὀπηνίκα τοῦτο θεάσοιτο, αὐτὸς αὐτῶ τῷ τὸ ⁶⁹ ἐπιστημῆνασθαι. Αὐγαζούσης δὲ τῆς ἡμέρας ἤδη, τὸ ἐνούλιον ἀλαλάξαντες οἱ τοῦ αὐτοκράτορος πόλεμον μετὰ τῶν Λατίνων ἀπὸ τῆς χέρσου συναίρειν ἤπειγοντο. Ὁ δὲ σκοπὸς τὸ δοθὲν σημεῖον θεασάμενος, δι' ἑτέρου σημεῖον ⁷⁰ δὲ γὰρ τῶ Παλαιολόγῳ. Ὁ δ' εὐθὺς μετὰ τῶν σὺν αὐτῶ τὴν ἀκρολοφίαν θάπτεον καταλαβὼν, συνησπικῶς ἴστατο. Τὴν γοῦν ἐκτὸς πολιορκίαν ὁ Βρυέννιος ἴρων, καὶ τὸν Παλαιολόγον κατ' αὐτῶν βρῦχοντα ⁷¹, οὐδ' οὕτω; ἀνεδίδου, ἀλλὰ τοὺς κόμητας ἐκέλευε γενναϊότερον ἀντικαθίστασθαι. Οἱ δὲ ἀναισχυντότερον αὐτῶ προσφερόμενοι ἔλεγον· Ὁρῶς ὡς κακὸν ἐπὶ κακῶ ἐστήρικται· ἔξοστι γοῦν ἐκάστῳ ἡμῶν ⁷² τοῦ λοιποῦ τὴν αὐτοῦ σωτηρίαν πραγματεύσασθαι, καὶ τοὺς μὲν τῶ βασιλεῖ προσελθεῖν, τοὺς δὲ ἐπὶ τὴν οἰκίαν παρῆδα ἐπαναζεύξαι. Καὶ παραχρῆμα ἔργον ἀψάμενοι, ἐξαιτούντα τὸν αὐτοκράτορα, μίαν μὲν σημαίαν πρὸς τῶ τοῦ μεγαλομάρτυρος Γεωργίου τεμένει στήναι (ἐφθασε γὰρ ἐπ' ὀνόματι τούτου τοῦ μάρτυρος ἐκείσε ἀνοικοδομηθῆναι ὁ καὶ οὗτος), τὴν δὲ ὡς πρὸς τὸν Δύλινα, ἢ ὅπως μὲν ἡμῶν πῆ σῆ βασιλεῖα ὀητεύσαι βουλομένο, τῆ πρὸς τὸ τέμενος τοῦ μάρτυρος ἀπανευκυῖα προσέλωσιν ὅπως δὲ πρὸς τὴν ἰδίαν παρῆδα ἐπαναζεύξαι τῆ πρὸς τὸν Δύλινα ἀφορώσει προσχωρήσας. Ταῦτ' εἰπόντες παραχρῆμα προσῆλθον τῶ βασιλεῖ. Ὁ δὲ Βρυέννιος γενναῖος ὢν ἀνὴρ προσελλυθέντι μὲν ⁷³ οὐδαμῶς ἐβούλετο, ἐπέμνυτο ⁷⁴ δὲ μηδέποτε κατ' αὐτοῦ ὄπλε καθῆσθαι εἰ μὴ ἂν δοῖται τοὺς τοῦτον μέχρι τῶν ὀρίων τῆς τῶν Ῥωμαίων βασιλείας ἀκινδύνως διακρίνοντας, καὶ οὕτω πρὸς τὴν ἰδίαν ἀπολύσει χώρου. Ὁ δὲ αὐτοκράτωρ μάλα ταχέως ἐπλήρωσε τὸ ἀπαθῆν· αὐτὸς δὲ τῆς πρὸς τὸ Βυζάντιον εἶχετο κερκῆς ἐπιφανέστατος.

imperii libera eum oratione submovent : *Licetne, inquirentes, conclamata spe vincendi, nos prodigere animas? Vides profecto malum malo cumulatum et insuperabilem magnitudinem periculi. Quin potius sibi quisque ut liberit consulat : et vel ad imperatoris militiam transeat, vel ab eo rediunt in patriam paciscatur.* Verba illico conferuntur in rem. Impetratur ab Augusto ut militare signum alterum ad Divi Georgii (erat ibi templum istius sancti martyris) constitui juberet, alterum versus Aulonem ;

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

⁶⁵ αὐτῶν. ⁶⁶ προσορμήσας. ⁶⁷ Desunt voces τοῦτω ἕνα τοι. ⁶⁸ Deest vox σημεῖον. ⁶⁹ αὐτὸς τοῦτω. ⁷⁰ ἑτέρου σημεῖου. ⁷¹ Desunt voces καὶ τὸν Παλαιολόγον κατ' αὐτῶν βρῦχοντα. ⁷² ἡμῶν. ⁷³ Deest vocula μέν. ⁷⁴ ἐπέμνυτο.

velletque, et in eo fidem suam interponeret, ut qui ad templum magni martyris se conferrent sub imperio Augusti deinceps viverent, qui ad alterum Auloni obversum signum 154 ferrentur, iis liber in patriam permitteretur redditus. His utrinque pactis stipulatis comites ad imperatoris partes accedunt; id quod Bryennius generositate indignum sua statuens, nunquam adduci potuit ut imitaretur. Juravit tantum imperatori se nunquam in eum moturum arma, modo se idoneo ad securitatem præsidio deduci juberet ad limites imperii, unde se recipere domum posset; quod ei prolixè Augustus indulisit. Iterque mox versus Byzantium splendidæ victoriæ compos arripuit.

Digrediar hic paululum ad narrandum quomodo Paulicianos ultus Augustus sit. Defecerant illi, ut prius dictum est, pudebatque imperatorem redire in domum regiam priusquam istius perfidiæ supplicio auctorum, labem eluisset. Victoriæ igitur ex victoria serens, dum gloriæ ejectorum Castoria Gallorum decus ultionis de Manichæorum contumacia sumptæ adjungit, facinorum suorum illustrium orbem ac coronam implet. Nec enim quærat excelsitate animi, pati poterat tropæis magnifice de occiduis hostibus erectis hanc niaculam inultæ Paulicianorum fugæ velut inustam exstare, ad interpellandam gratulationem publicam. Cæterum rem eam ferro ac Marte aperto transigi noluit, sanguini tum suorum, tum ipsorum nunc hostium, mox reconciliandorum parcens. Norat animos gentis ac sectæ periclitari promptos, indomitiq; in præliis impetus: nec cum iis pugnam sine multa utrinque cæde committi posse comperitissimum habebat. Decrevit ergo arte grassari, ac sceleris quidem auctores capere insidiis et punire; multitudinem servare, ac cæteræ suæ corpori militiæ postmodum inserere. Sane viri fortes tanto numero in criminis sui conscientia quieti tamen adhuc seque domibus suis ac finibus sine vicinorum noxa, sine præda continentes temere lacessendi non erant, et ostentato terrore armorum in desperationem conjiciendi per quam sinistrum forte aliquid et reipublicæ valde noxium possent consciscere. Scribit igitur ad eos in ipso versus Constantinopolim reditu magnis promissis invitans ut ad se venirent. Jam illos perculerat nuntius reportatæ victoriæ de Gallis. Spes igitur promissionibus excitata novis, cum prius concepto timore conspirans, homines diu reluctatos tandem perpulit ut viam aulam versus capesserent. Substitit interim Mosynopoli Alexius, fletis morarum causis, revera ut Manichæos illic opperiretur. Ii ut adfuerunt privatim quemque ipsorum cupere se nosse imperator simulat. Nomina exquirat singulorum et perscribi jubet. Hinc jam aspectu in severum mutato multitudinem Manichæorum non ad se confertam, sed

A Μικρὸν δὲ ἐνταῦθα, τὴν τοῦ λόγου διήγησιν διακόψασα ⁷⁵ ὅπως τοὺς Παυλικιανούς (72) κατηγωνίσαστο διηγῆσομαι. Οὐκ ἔφερε μὴδὲ τούτους τοὺς ἀποστάτας καταγωνίσασθαι πρὸς τοῦ τὰ βασιλεία καταλαβεῖν, ἀλλ' ὥσπερ ἀπὸ τινος νίκης ἑτέραν νίκην πρυτανεύμενος, καὶ τὴν πληθὺν τῶν Μανιχαίων τὴν κύκλον συμπληροῦσαν τῶν ἑαυτοῦ κατορθωμάτων ἐπολεῖ. Οὐδὲ γὰρ ἐντὶν τῷ λαμπρῷ τροπαίῳ τῶν ἐσπερίων πολεμίων, οἷον σπῖλον ἐνεῖναι τοὺς ἐκ Παυλικιανῶν ὀρμωμένους ἐκείνους. Διὰ πολέμου δὲ καὶ μάχης οὐκ ἤθελεν, ἵνα μὴ ἐν τῇ συμβολῇ τοῦ πολέμου πολλοὶ ἐξ ἑκατέρων ἀναιρεθῆσονται, πάσαι τούτους γινώσκων ἐκθυμοτάτους ἄνδρας, καὶ δριμύ κατά τῶν ἐχθρῶν πνέοντα. ⁷⁶ Ἔσπευδεν οὖν διὰ τοῦτο τοὺς πρωταίτιους μὲν τιμωρήσασθαι, τοὺς δὲ γε λοιποὺς τῶ τοῦ στρατοπέδου συγκαταλέξει σώματι. ⁷⁷ Ἐνθεν τοῖ καὶ διὰ τρόπου τούτου ⁷⁸ μετῆει. Γινώσκων δὲ τὸ φιλοκίνδυνον τῶν ἀνδρῶν ἐκείνων, καὶ περὶ τοὺς πολέμους καὶ τὰς μάχας ἀκάθεκτον, ἐδεδίει μὴ ἀπογνόντες χεῖρόν τι μελετήσαιεν ἠρέμενον γὰρ τέως τὴν σφῶν οἰκοῦντες πατρίδα, καὶ οὐκ πρὸς ληλασίας ἄλλας καὶ προνομὰς ἐξετρέποντο· μετεπέμπετο οὖν διὰ γραμμμάτων τούτους ἐν τῷ πρὸς τὸ Βυζάντιον ἐπανέρχασθαι συχναῖς ὑποσχέσεσιν. Οἱ δὲ τὴν κατά τῶν Κελτῶν νίκην αὐτοῦ μεμαθηκότες ἐδεδίεσαν, εἰ τάχα καὶ τὰ γράμματα χρῆσταις αὐτοὺς ἐλπῖσιν ὑπέσαινεν· ὁμως καὶ μὴ βουλόμενοι τῆς πρὸς αὐτὸν εἶχοντο. ⁷⁹ Ἐκείνος δὲ τὴν Μοσυνοῦπολιν (73) καταλαβὼν, αὐτοῖσι προσέειπεν, ὑποκρινόμενος [αὐτοῦ σου] δι' ἄλλ' ἄλλα ἐγκατερεῖν, τὸ δὲ γε ὅλον τὴν αὐτῶν ἀναμένειν ἀφιξιν. Καταλαβόντας ⁸⁰ δὲ ἐσχηματίζετο ἀναθεωρησάσαι τούτους βούλεσθαι, καὶ ἐκάστου τὴν ὀνομασίαν ἐγγράψασθαι ⁸¹, ἔνθεν τοῖ καὶ φοβερὸς προὐκλήθητο, καὶ ⁸² οὐ φύρδην, ἀλλὰ καὶ δεκάδας τοὺς λογάδας ⁸³ τῶν Μανιχαίων ποιεῖσθαι ἐκέλευσε, τὴν τῶν κοινῶν θάλας ἐς νέετα ὑποσχόμενος, κἄθ' οὕτως εἰσω τῶν πλῶν ἀπογραφομένους εἰσερχέσθαι. Ἥτοιμασμένοι δὲ ὄντες οἱ τούτους δεσμεῖν ὀφείλοντες, τοὺς ἴππους καὶ τὰ ὄπλα ἀναλαμβάνόμενοι, τούτους ἐν τοῖς ἀποταγμένοις φρουροῖς ἐπέκλειον. Οἱ δὲ γε ἐφεξῆς ἐρχόμενοι παντελῆ τῶν πραττομένων ἄνοιαν ἔχον-

Variae lectiones ex cod. Coislin.

⁷⁵ τεμοῦσα. ⁷⁶ τούτους. ⁷⁷ καταλαβόντων. ⁷⁸ ἀναγράφασθαι. ⁷⁹ κατά. ⁸⁰ Desunt voces τοὺς λογάδας.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(72) *Παυλικιανούς*. Paulicianos cum Manichæis hoc loco Anna et alibi sæpe confundit; erant enim Pauliciani Manichæorum asseclæ. Timotheus presbyter, lib. Περὶ τῶν προσερχομένων τῇ ἀγίᾳ Ἐκκλησίᾳ· Γεγονεύουσι δὲ πως καὶ ἄγγιθοροι, εἰσι τινὲς τῶν αἰρετικῶν, ἤγουν ἐν τισὶ τῶν δογμάτων

D αὐτῶν βλασφημῶν πρὸς ἀλλήλους, οὕτως Ἀετιανοὶ τῷ Ἀρείῳ, Ναύαται Σαδδατιανῷ, — καὶ Παυλικιανοὶ τοῖς Μανιχαίοις. Vide Notata ad pag. 450. (73) *Μοσυνοῦπολιν*. Villharduino *Mosynopole*. Vide Obscrv. nostras ad hunc scriptorem.

τες εισησαν ἀγνοούντες τὸ ἀποδηρόμενον ἐκάστω. Αὐτοὺς μὲν οὖν οὕτω κατέσχε, καὶ τὰς αὐτῶν περιουσίας δημοῦσαι καθυποβαλὼν, διενείματο τοῖς συγκεκοπηκόσι ⁸¹ τοῦτω ἐν ταῖς συμπεσοῦσαις μάχαις, καὶ τοῖς κινδύνοις γενναίοις ἐκείνοις στρατιώταις. Ἀπελθὼν δὲ ὁ τὴν οἰκονομίαν ταύτην ἀναδείξας, καὶ τὰς αὐτῶν γυναῖκας τῶν οἰκιῶν ἀπελάσας, κατὰ τὴν ἀκρόπολιν ἐμψυρούρας εἶχεν. Τοῦ δὲ γε κατασχεθέντας τῶν Μανιχαίων συμπαθείας κατὰ μικρὸν ὁ αὐτοκράτωρ ἤξιωσεν· ὅπσοι δὲ καὶ τοῦ θείου βαπτίσματος τυχεῖν προσέλοντο, οὐδὲ τοῦτου ἀπετύγγανον. Διὰ παντοίας δὲ περιελθὼν αὐτοὺς μεθόδου, καὶ διαγνοὺς τοὺς αἰτίους τῆς τοιαύτης ἀπονοίας ἐν νήσοις περιορίσας· καθείρξε· τοῖς δὲ γε λοιποῖς ἀξίαν δαδωκώς, ὅποι ⁸² βουλητῶν αὐτοῖς ἀπίε- B
προτιμητῆμοι αὐτίκα πρὸς αὐτὴν ἐπανέτρεχον, ὡς ἐνὸν τὰ κατ' αὐτοὺς οἰκονομήσαντες.

inulguens magnam paulatim remisit poenæ partem : admittis etiam ad baptismi gratiam quotquot ex ipsis ad eam invitati non renuerunt. Omnibus denique usus artibus ad liquidum explorandæ veritatis, quos ipsorum comperit mali consilii fuisse auctores eos solos deportatione in insulas punivit, cæteris dimissis potestatem fecit quo mallent enudi. Eo illi arbitrio ita usi sunt ut nullam terrarum oram præferendam patriæ putarent, ad eam ergo festinarent universi sua illic pro se quisque curaturi.

Ἐκείνος δὲ πρὸς τὴν βασιλίδαν τῶν πόλεων ἐπάνεισι. Οὐκ ἔλαθε δὲ τοῦτον τὰ κατ' αὐτοῦ ἐν τριβόδοις τε καὶ γωνίαις ὑποψηθουρίζομενα ⁸³. Ἀλλὰ ἀκούων ἐτιτρώσκειτο τὴν ψυχὴν, ὅτι μὴ τοσοῦτον εἰργασμένος πολλαπλασίω τὰ στόματα τῶν συκοφαντούντων, ἔχεν ἑαυτῷ περιχαλόντα. Ἐκεῖνος γὰρ χρείας C
τῶν βασιλικῶν ταμείων, πρὸς τοῦτο ἀπέβλεψε καὶ ὡς δάνειον ἐλογίζετο, ἀλλ' οὐχ ὡς ἄρπαγμα ἢ τυρρηνικῆς χειρὸς ἐπιβουλήν, ὡς οἱ διαλοιδορούμενοι λέξειαν. Ἀλλὰ καὶ γνώμης οὕτως εἶχεν ὡς μετὰ τὸ κατορθῶσαι τοὺς ἐπικειμένους πολέμους ἀποδώσων ταῖς ἐκκλησίαις τὸν ἀφρημένον κόσμον αὐτῶν. Καὶ οὐκ ἔφερεν ὑπαναζεύξας ⁸⁴ τῇ βασιλίδι τῶν πόλεων ὑπόθεσιν γίνεσθαι τοῖς ἐθέλουσι διασύρ-
νειν ⁸⁵ τὰ ἐκείνου. Ἐνθὲν τοι καὶ ἐκκλησίαν κηρύττει, καὶ συνέδριον μέγιστον εἰς τὰ ἐν Βλαχέρναις ἀνάκτορα, ἐκτυτὸν ἐθέλων πρῶτον ὑπόδικον καταστήσασθαι, καὶ οὕτω τὰ ὑπὲρ ἑαυτοῦ ἀπολογήσασθαι. Παρῆν δὲ ἡδὴ καὶ ἡ σύγκλητος ἅπασα, καὶ τὸ στρατιωκὸν, καὶ ὅσον τοῦ λερατικοῦ καταλόγου παραδοκῶντες τὸ τί ἂν βούλοιο ἢ τῶν ἀπάντων συνέλευσις. Τὸ δὲ ἦν ἄρα ἄλλο οὐδὲν, ἢ ἡ τῶν κατὰ τοῦ βασιλέως θρυλουμένων ἀνάκρισις. Παρῆσαν οὖν τηνικαῦτα οἱ τῶν ἱερῶν φροντιστηρίων κηδεμόνες καὶ τὰ βιβλία ἐς μέσον τηνικαῦτα προὔτιθεντο ⁸⁶ (βρέ-
ζια (75) ταῦτα ἢ συνθήθεια οἶδε καλεῖν), ἐν οἷς

A per decadas digestam introduci jubet. Velle se cum iis sic ad colloqui facilitatem divisis modo agere de privatis rebus, de publica legationis accersitiæ causa deinde acturum. Ex hoc decreto admittentur intra januas, 155 quorum ex catalogo nomina recitabantur; introducti paratis occurrerant qui eos equis armisque ablati vinctos in custodias deducerent cuique constitutas. Vocabantur mox alii omnium quæ prius ingressis contigerant quæque sibi ipsis impenderent ignari. Per hunc modum capita ipsa tumultus cepit, ex eorumque publicatis bonis fortes et fideles milites qui constantem in periculis ipsi ac præliis et laboriosam navarant operam remuneratus est. Misit etiam qui uxores detentorum domibus ejicerent, bonaque omnia fisco vindicarent : ipsis interim sub tuta munitarum arcium custodia poenas desertæ militiæ luentibus, quibus tamen postmodum suæ naturæ revertentem porro imperatorem in urbem regiam nec latuit, nec parum commovit murmur sinistrum male in ipsi animati vulgi quo trivialis atque angiportus personabant. Enimvero urebat hominem tantis modo periculis pro republica perfunctum nihil tot talibusque rebus gestis lucrari se visum aliud nisi ut illorum ipsorum quos servasset ingratissimorum civium tanto plura in ejus contumeliam ac sugillationem ora paterent. Susurri mussitantium hi ferebantur : spoliatas ab imperatore sacras ædes quas ornari ab ipso cumularique oportuerat. Atqui fatalis impulsu necessitatis, ad frangendos impetus sævissimos procellæ cujusdam ineluctabilis ex mundi pene totius in unum Romanum nomen conspatione coorientis, ultimo reipublicæ periculo vocante, in extrema inopia fisci ad istud ultimum mutui a templis sumendi remedium ventum fuerat. Mutuo enim duntaxat ad tempus discriminis urgentis illa sumebantur allquando cum usura refundenda, non ut maledici obtrectabant, tyrannica grassatione rapiebantur. Ac quanquam sibi erat conscius recti propositi quo post primam a bellis requiem decreverat ornamenta sua templis reddere, non neglexit tamen in præsens famæ suæ succurrere laboranti, et sermonum qui tunc ferebantur causam quoad licuit curavit tollere. Convocat igitur

Revertentem porro imperatorem in urbem regiam nec latuit, nec parum commovit murmur sinistrum male in ipsi animati vulgi quo trivialis atque angiportus personabant. Enimvero urebat hominem tantis modo periculis pro republica perfunctum nihil tot talibusque rebus gestis lucrari se visum aliud nisi ut illorum ipsorum quos servasset ingratissimorum civium tanto plura in ejus contumeliam ac sugillationem ora paterent. Susurri mussitantium hi ferebantur : spoliatas ab imperatore sacras ædes quas ornari ab ipso cumularique oportuerat. Atqui fatalis impulsu necessitatis, ad frangendos impetus sævissimos procellæ cujusdam ineluctabilis ex mundi pene totius in unum Romanum nomen conspatione coorientis, ultimo reipublicæ periculo vocante, in extrema inopia fisci ad istud ultimum mutui a templis sumendi remedium ventum fuerat. Mutuo enim duntaxat ad tempus discriminis urgentis illa sumebantur allquando cum usura refundenda, non ut maledici obtrectabant, tyrannica grassatione rapiebantur. Ac quanquam sibi erat conscius recti propositi quo post primam a bellis requiem decreverat ornamenta sua templis reddere, non neglexit tamen in præsens famæ suæ succurrere laboranti, et sermonum qui tunc ferebantur causam quoad licuit curavit tollere. Convocat igitur

Varie lectiones ex cod. Coisl. in.

⁸¹ συγκεκοπηκόσι. ⁸² ὅπη. ⁸³ ὑποψηθουρίζομενα. ⁸⁴ ἐπαναζεύξας. ⁸⁵ διασύρειν. ⁸⁶ προὔτιθετο.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(74) Τὴν ἐνεργαμένην. Philippopolitanam provinciam. Vide infra, pag. 158 et 450.

(75) Βρέζια. Laudant huic Annæ locum Cujac.

ad leg. 4 de conveniend. fisci debet. P. Pithæus in Gloss. ad Capit. Car. M., Meursius, Grezerus et alii. Est autem Brevis, inventarium, rotulus, vel

magnum conventum in palatium Blachernarum coram quo se reum imperator primum sistere, deinde pro se ipse causam dicere in animo habebat. Convenerat jam senatus universus, tum militaris omnis nobilitas, postremo totus ordo sacerorum hominum. **156** In magna omnes expectatione, quorsum vocarentur. Id non erat aliud, nisi ut eorum quæ de imperatore factabantur cognitio deferretur ad talem cœtum libere de re tota iudicaturum. Adsunt sacrarum domuum curatores; proferuntur in medium libri (*Brevia vulgaris sermo vocare solet*) in quibus perscriptus exstat exactus catalogus omnium, vasorum, operum, ornamentorum quæ templo cuique sunt propria. Sedebat imperator excelsa in sede totum in speciem iudicium moderans ipse ac gubernans, re autem vera subiens potius, seque examini atque arbitrio iudicium submittebat. Habebatur diligens ratio numerusque inibat donariorum quæ cuique sacro loco multorum olim liberalitate addicta fuerant. Comparabatur alius catalogus ablatorum vel ab illis ipsis qui dederant, vel ab ipso nunc imperatore. Tanta disquisitione nihil aliud Alexii jussu sublatum deprehensum est nisi ornatus auri argentique tumulo Zoes illius Augustæ impositus, et alia quædam perpauca vasa parum ad sacri ministerii usum necessaria. His ita disquisitis palam se imperator reum proffertur iudiciumque de se permittit cuivis cognoscere parato; tum inmutata sensim dicendi forma, et sono vocis: *Quantis, inquit, Barbarorum undique oppugnationibus appetitum imperium invenerim, quamque destitutum necessariis ad se tuendum contra tales hostes præsidio, scitis profecto ipsi et ego plus salis expertus sum coactus ea causa et cura salutis publicæ objectare caput meum periculis innumeris et maximis, inter infestos plurimorum hostium*

Variorum lectiones ex cod. Coislin.

⁸⁷ τὸ μὲν φαινόμενον. ⁸⁸ ἀνατεθέντα. ⁸⁹ ἀλλ' ἢ μόνον δ. ⁹⁰ ἐπελήσθητε. ⁹¹ συνένευε. ⁹² ὀπλιτικόν. ⁹³ ὅτι τὰ.

Car. Dufresnii Du Gangei notæ.

chartula continens indicem, seu summariam rerum quarumpiam descriptionem. *Glossæ Græco-Lat.* Περτάχιον, *Pittacium, Brevis.* *Glossæ Juris, βρεβείον, ἢ καταγραφή.* Βρεβείοις, Χαρτείοις. *Codex Canonum Eccles. Afric.* Καὶ τὸ βρεβείον, ὅπερ τῆ ἐπιστολῆ προσέδησεν. *Can. 54:* Ἐν τούτῳ τῷ βρεβείῳ τῷ ἀποδρεφθέντι ἐκ τῆς ἐν Ἰπκῶνι συνόδου. *Adde can. 93. Veget. lib. II, cap. 19: Quando quis commeatum acceperit, vel quot dierum, annotatur in Brevisis.* *Lampadius, in Alexand. Severo: Milites succi sic ubique scivit, ut in cubiculo haberet Breves, et numerum, et tempora militum.* *Annales Fr. Bertiniani, an. 869: Ut episcopi, abbates, et abbatissæ Breves de honoribus suis, quanta mansa quisque haberet—deserre curarent.* *Acta Murensia: Continentur in supradictis capsulis reliquæ aliorum quorundam sanctorum, cum quibus Breves non inveniuntur.* Utuntur passim hac notione scriptores; S. Hieron. *epist. 5; S. Bened. in Reg. cap. 52, 41; Gregor. M. lib. II, ind. 2, epist. 41; Gregor. Tur. lib. IV Hist. cap. 41; Lupus Ferrar. epist. 80; Udalric. lib. I Consuet. Clun. cap. 52; Capit. Car. C. tit. 31, cap. 19. Il.nc inbreviare, in Breves re-*

ἀναγεγράφεται τὰ ἐν ἐκάστῳ τεμένει κειμήλιά. Καὶ τῷ μὲν φαινόμενῳ ⁸⁷ κριτῆς δ βασιλεὺς ἐπὶ τοῦ βασιλικῷ καθήστω ὀρόνῳ, τῇ δὲ ἀληθεῖς αὐτὸς ἐξετασθῆσόμενος. Ἐξητάετο τοίνυν τὰ πάλαι παρὰ πολλῶν ἀνατιθέντα ⁸⁸, τοῖς εὐαγέσιον οἰκοῖς, καὶ παρὰ τούτων ἐσώστερον ἢ καὶ αὐτοῦ τοῦ αὐτοκράτορος ἀφαίρεθέντα. Καὶ ἐπεὶ μηδὲν ἕτερον ἀφαίρεθὲν καταφαίνεται, ὁ μόνον ⁸⁹ τῇ σωρῶ τῆς βασιλίδος ἐκείνης Ζωῆς (70) ἐκ χρυσοῦ καὶ ἀργυροῦ ἐπιχειρῆμενος κόσμος, καὶ ὀλίγα τινὰ, ἄλλα σκευὴ μὴ τοσοῦτον εἰς ἱερὰν λειτουργίαν χρηματίζοντα, ἑαυτὸν εἰς τοῦμφανὲς δ αὐτοκράτωρ ὑπόδικον καθίστησιν, κριτὴν δὲ τὸν βουλόμενον ἐν τινα σὺν. Καὶ μετὰ μικρὸν μεταβαλὼν τῇ γλώττῃ· Ἐγὼ, φησὶ, τῇ βασιλείᾳ πανταχόθεν κυκλουμένην βαρβάρους ἐνδράμετος καὶ μηδὲν τι πρὸς τοὺς ἐπικειμένους ἐγθροῦς ἀξίωμαχον ἐχουσαν, ἵστε ὀπίσσοις κινδύνοις περιπέπτωκα, μικροῦ καὶ βαρβαρικοῦ ξίφους ἔργον γρηνοῶς. Καὶ γὰρ πολλαπλασίονος ἦσαν οἱ ἐκατέρωθεν ἡμᾶς τοξεύοντες. Τὰς γὰρ τῶν Περσῶν ἐπελευσίεις, καὶ τὰς τῶν Σκυθῶν ἐκδρομὰς, οὐκ ἀγνοεῖτε, καὶ τῶν ἐκ Λογγίττα, διὰς δὲ ξυνομένων δοράτων οὐκ ἐπιλέλησθε ⁹⁰. Τὰ δὲ χρήματα συνυπῆρε τοῖς ὀπλοῖς. Καὶ ὁ κύκλος τῆς ἡγεμονίας εἰς τὸ ἀμυρὸς συνένευε ⁹¹ κέντρον. Ὅπως δὲ τὸ τε δ ὀπλιτικόν ⁹² ἅπαν ἠδῆγεται γυμναζόμενον καὶ πανταχόθεν συλλεγόμενον καὶ συνηροσύμενον οἴδατε· καὶ ταῦτα πάντα, ὅτι ⁹³ πολλῶν ἐδεῖτο χρημάτων, ἵστε πάντες. Καὶ ὅτι ἀφαιρέθητα εἰς δέον ἀνήλωτο κατὰ τὴν Περικλέα ἐκείνον, καὶ ὑπὲρ τῆς ἡμῶν τιμῆς δεδιπάρηται. Εἰ δὲ τοῖς μεθύμοιροις ὡς τοῖς κινδύνοις προσεπικροῦσθε καταφάνημεν, θανυσσέτον οὐδέεν. Ἀκούομεν γὰρ ὅτι καὶ ὁ ἐν βασιλεύσει προφήτης Δαυὶδ εἰς τῆς αὐτῆς ἀνάγκης ἐληλυθὸς, τῶν ἱερῶν ἐρεῖςατο ἄρτων μετὰ τῶν στρατευμάτων αὐτοῦ, καὶ ταῦτα μὴ ἐνδεχομέ-

digere, describere, apud Eckehard. Jun. *De casib. S. Galli, cap. 16; Hincmar. in Præfat. opusc. LV; Hoveden. pag. 779; Annal. Fr. Bertin. an. 860; Ignot. Cassin. cap. 6, etc.*

D (76) *Σὺν τῆς βασιλ. Ζωῆς.* Refert Zonaras Constantinum Monomachum imp. extinctum Zoeni Porphyrogenetam conjugem nullobriter luxisse, novaque illam apothesei cœlitum numero ascripsisse, et pari cum angelis ipsis honorasse cultu: quod fungus ex ejus tumulo germinasset, tanquam fuerit, ut dicere solebat, σημεῖον ἄνωθεν οἰκονομηθὲν, ἵνα μὴ ἄγνοσται: ἡ βασιλὶς τοῖς νοεροῖς συνεταγμένη δυνάμει· id est, signum aliquod ex industria procuratum, quo Imperatricem Zoeni eodem, quo cæteræ potestates angelicæ, in cœlis ordine **307** collocatam mortales intelligerent. Tunc etiam ex hac scititii miraculi occasione probabile est etiam a Monomacho conjugis thecam a loco, ubi jacebat, varioque auri et gemmarum ornatu decoratam in Secretarium demum translata, repositamque inter cæteras divorum theccas.

του, τῆς ἐξιδεσφάμενης ἱερῶσι προφῆς ἰδιώτην ἀφασθαι. Μὴ δὲ ἄλλως δὲ καταμαθεῖν ἔσει τοὺς περὶ καθόνας ἐν ἑσέροις ἐνδιδόντας τὰ ἱερὰ κερδοσκοποῦν ὑπέρ ἀναρρήσεως αἰχμαλώτων. Εἰ δὲ αἰχμαλωτιζομένης οἰκουμένης καὶ δορυαλώτων ἤδη τῶν πόλεων καὶ αὐτῆς τῆς Κωνσταντινου γενέσθαι κινδυνευουσῶν, ὁλίγων τινῶν καὶ οὐδὲ πᾶν τῆς τῶν ἱερῶν μετεχόντων ἀξίας, ἐν βίᾳ τοσαύτη ἀφάμενοι εἰς τὴν ἐλευθερίαν τούτων συνεχορησάμεθα ⁹⁴, οὐδεμίαν ἄρα κατηγορίαν εὐλογον τοῖς φιλοσκόμμωσι ⁹⁵ καταλιπάνομεν. Ταῦτ' εἰπὼν καὶ μετατρέψας τὸν λόγον, ἔνοχον εἶναι ἑαυτὸν ποιεῖται, καὶ καταδικάζει αὐτὸς ἑαυτὸν. Εἰτ' αὖθις τὰ βρέβια ἀνελλίττειν προστάττει τοῖς ἔχουσιν, ἵνα καταφανῆ γένηται τὰ ἀφῆρημένα. Καὶ παραγρῆμα τῷ μὲν σεκρέτῳ (77) Βουλιακῶν κατ' ἔτος εἰσχομιζομένου τοῖς τοῦ δημοσίου φροντιστοῖς, ὃ καὶ μέχρι τοῦ νῦν ἀπαρασέλευτον διαμεμενηκεῖ· ἐκεῖνος γὰρ ἡ τῆς δηλωθείσης βασιλείδος σωρὸς ⁹⁶ ἐναπέκειτο· τοῖς δὲ Χαλκοπρατείοις ἐτήσιαν εἰσοδὸν χρυσίου ἀρκοῦντος τοῖς τῷ θεῷ τεμένει τῆς Θεομήτορος συνήθως ταὺς ὕμνους ἐπιτελοῦσιν ἐκ τῶν βασιλικῶν ταμείων κρυτανεύεσθαι παρεκλεύσατο.

exceperat quo liceret non sacerdotibus edere panes istos. At iidem illi sacri qui nobis ad invidiam ostenduntur canones clare permittunt vasa quæque sacra ¹⁵⁷ distrahi ac venditari cum id necesse erit ad redemptionem captivorum. Magnum ergo nos piaculum contra canones admisimus qui ut captivum liberaremus Christianum orbem, et plerasque civitates maximas, interque illas Constantinopolim,

Varie lectiones ex cod. Coislin.

⁹⁴ καταρησάμεθα. ⁹⁵ φιλοσκόμμοσι. ⁹⁶ σωρὸς.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(77) Σεκρέτῳ. Diximus supra ad pag. 84, Secretum apud scriptores Byzantinos pro foro judiciali, seu loco in quo exercentur judicia vulgo accipi, quod potissimum ex Novella Manuelis Comneni probavimus. Id præterea astruit Collinus in Orig. ubi de loco τόποι dicto: Ἐνθα Ζήνων ἔκρινε τοὺς μετὰ Βασιλέως, καὶ Σεκρέτον τὸν τόπον ἐποίησε. Primus a civili ad ecclesiasticum forum Secreti nomen transtulit Paulus Samosatenus episcopus, quod ei inter damnationis capita obiectum ehm fuit in synodo Antiochena; ut auctor est Eusebius, lib. vii Hist. eccles., cap. 50. Ecclesiastica secreta Constantinopoli octo recensent scriptores; patriarchæ duo, majus et minus; alia inagni cæsoni, inagni saccharii, inagni seuophylæcis, chartophylæcis, minoris saccellarii, ultimum denique inagni protecdici, quod cæteris postremo est adjunctum. De Secretis majori patriarchæ, seu potius æde ita nuncupata, in qua judicia sua exercebat, agunt Theophanes, Paulus diaconus et sanctus Nicephorus, qui ædi Sophianæ proximum, sive in ipso patriarchio, existisse scribit, imaginibus ex opere musivo adornatum. Ejusdem etiam meminit Michael Cerularius patriarcha Constantinopolitanus in edicto de projecto pittacio, apud Leonem Allatum. Secretum minus ita nuncupatum est, quia erat ædes priori capacitate inferior; unde μικρὸν δόμημα dicitur eidem Nicephoro, imaginibus ex opere musivo æque adornatum De hoc posteriore secreto agunt Theophanes, Scylitzes, et Xiphilinus patriarcha in sancto quodam apud Leucclavium. In utroque secreto synodos egisse patriarcham ex prædictis scriptoribus colligitur. An vero in altero horum secreto asservata

gladios arcusque diu ac sæpe versatus, unde vix incolumis evasi. Persarum, inquam, expeditiones in nos, incursiones Scytharum, illasque cusas exactasque in Longobardia in latus nostrum ac petus hastas nondum, ut apinor oblitii estis. Pecunie cum armis abierant. Orbis imperii in centrum ac punctum plane jam individuum evanuerat. In tanta tamen difficultate rerum delectus habitos, auctas et exercitatas copias, strenue curatam rem militarem recordamini. Nec profecto prudentiam fugit vestram talia sine pecuniis haud potuisse præstari. Porro quæ ablata sunt utiliter esse expensa non minus vere confirmare quam ille in occasione simili Pericles, possum. Nam in vestri quos alloquor honoris, salutisque adeo ac libertatis pretium perasoluta sunt. Exstitisse tamen querulos quosdam qui hæc a nobis contra veterum canonum auctoritatem reprehenderent mirum minime est. Talium enim censuram nec ipse rex propheta David evadere in causa simili valuit. Coactus enim, ut accepimus, extrema necessitate famis, sacros panes quibus vesci sacerdotes solos fas erat laicus ipse cum commilitonibus gustare non dubitavit. Rem ausus minus excusabilem quam istud est cujus causam dicimus. Lex enim illa vetus nullum discrete casum

istos. At iidem illi sacri qui nobis ad invidiam ostenduntur canones clare permittunt vasa quæque sacra ¹⁵⁷ distrahi ac venditari cum id necesse erit ad redemptionem captivorum. Magnum ergo nos piaculum contra canones admisimus qui ut captivum liberaremus Christianum orbem, et plerasque civitates maximas, interque illas Constantinopolim, C fuerit Zoæ theca (seu σωρὸς) vix ausim definire, cum parum vero consentaneum sit in loco judiciali collocatam fuisse a Monomacho. Exstitit præterea ædes alia Constantinopoli Secreti nomine donata, quam in ipso palatio statuere videtur Simocatta, lib. viii, cap. 8; et Theophanes an. 25 Justiniani, illa forte, quam a Prasina factione una cum prætorio, scriniis et carceribus incendio consumptam, an. Phocæ 7 narrat idem Theophanes.

(78) Ἀντιφωνητοῦ. Ἀντιφωνητῆς Harmenopolis, lib. iii, tit. 6, Basilicis et J. C. Græcis dicitur reus pecuniæ constitutæ, qui pro alio constituit, quem Galli vocant ex verbo *répondant*, ut observatum a Cujacio ad Paulum lib. 1 *Sentent.*, tit. 20, et ex Narratione de Salvatore dicti Ἀντιφωνητοῦ imagine, quæ exstitit Constantinopoli in Tetrastyle, edita a Combessio, abunde constat. Quæ etiam notione *responsalis* vox usurpata legitur in veteri charta Hugonis Lingonensis episcopi an. 1221. In Tabul. Campaniæ Thuani, fol. 171: *Nos nobilem mulierem Blancham illustrem comitissam Campaniæ constituimus plegiam et responsalem.* Est igitur verborum *Αυξæ* sensus, Alexius certam pecuniæ summa quotannis Secretis ex ærario publico a vectigalium curatoribus decrevisse inferendam, vice sponsionis ejus quæ ex auro et argento thecæ Zoæ circumposito conflata erat. Porro emissa ab Alexio hac ipsa tempestate Novella, seu Bulla Aurea, de ornamentis Ecclesiæ non auferendis, quæ exstat in *Jure Orientali* data mense Augusti, 5 indict. an. mundi 6598, Christi 1082.

præsentis servitutis periculo eriperemus, non vasa quidem sacra, sed quosdam ornatus et accessiones sacrarum rerum, paucas et comparatione relictorum non magni pretii, mutuatim summs, ad alioquin inevitabile tantæ miseræ discrimen removendum. Tanta in hoc facto ego quidem conscientia fiducia nitor ut non dubitem quamvis iniquos et malignos modo non plane cæcos experiri iudices: satis certus nullam inde justam posse trahi vituperandæ administrationis nostræ rationem. Hæc locutus mox dejecto vocis sono reum se tamen et pœnæ obnoxium humiliter professus est, sese ipse condemnans. Inde rursus explicare Brevia custodes illorum jubet inireque æstimationem ac summam ablatarum rerum. Ac statim secreto Antiphonetæ notabilem auri summam in annos singulos pendendam a curatoribus fisci constituit. Quod et in hunc diem perpetua fide præstitum est. In isto enim templo prius memoratæ imperatricis erat tumulus ex quo aliquem ornatum orasum diximus. Chalcostrateis vero annum vectigal auri suffecturum ad alendos eos omnes qui in ista Dei Genitricis sacra adeo divinas laudes celebrare quotidie solent, ex ærario regio suppeditari jussit.

Sub idem fere tempus detecta conjuratio in imperatorem est. Consenserant in eam præcipui quique senatores ac duces, tribunique exercitus; nec obscuri aut dubitabilibus iudiciis vestigata res, sed producti accusatores certi omnes ad quos quomodocunque contagio cogitati sceleris aut conscientia pervenisset ulla, invictis argumentis convictos fateri crimen coegerunt. Nec tamen imperator infligi pœnas iis quas præscribunt leges, pro sua clementia, passus est; publicatione modo honorum et exsilio animadvertere in auctores contentus. Hic finis conspirationis istius fuit. Nunc ad Manichæos, de quibus nuper egimus, revocanda narratio est. Quando Alexius in magni domestici dignitatem evectus est a Nicephoro Botaniate Blæsum quemdam Manichæum in familiarium ministrorum numerum ascivit, quem et sacro baptismate dignatum uni ex imperatricis famulibus matrimonio copulavit. Ei viro quatuor in patria sorores erant, quas illi, de qua paulo ante diximus, Manichæorum calamitati implicatas cum cæteris in custodias abduci bonis omnibus spoliatas cernens, majorem commotus in modum est, majusque id malum esse quam ut ferri posset, statuit. Circumspiciebat igitur occasionem elabendi e manibus imperatoris. Nec fefellit ejus conjugem haud dubiis deprehensa signis cogitatio transfugii. Adit cum cui per id tempus **158** commissa gubernatio Manichæorum erat, illique de viro suo quæ norat aperuit. Sensit Balbus rem proditam, eoque maturandum ratus omnibus quibuscum consilia contulerat, quique illi vel consanguinitate vel alia necessitudine juncti erant ad se raptim convocatis cum iis erumpit et Beliatobam occupat. Oppidulum id est alto et munito situ, quippe impositum montis vertici, et in convallem loco subjectam imminens. Invenere eas sedes incolis vacuas, eoque tanquam proprias occupantes, indeque quotidianis excursionibus loca fini-

A Ἐν τούτοις ἐπιβουλὴ ἂν ἐφάνη* (79) κατὰ τοῦ αὐτοκράτορος, μελετωμένη παρὰ τε τῶν τῆς συγκλήτου λογάδων, καὶ τῶν τοῦ στρατοῦ κορυφαίων· καὶ διεμνηθῆναι τῆνικαῦτα τῷ αὐτοκράτορι. Καὶ οἱ κατηγοροὶ παρέστησαν, καὶ τοὺς συνίστορας τῆς τῆς αὐτῆς βουλῆς ἐξήλεγον. Ἐκδήλου δὲ τῆς μελέτης ἤδη γεγυνοίας, καὶ τῆς ἀπὸ τοῦ** νόμου ποινῆς κατ' αὐτῶν βαρείας ἐπερχομένης, ὁ αὐτοκράτωρ ποιήνῃ μὲν οὐδαμῶς ἐπενεγκεῖν αὐτοῖς προτεθῆμετο, δήμευσιν δὲ μόνον καὶ περιορισμὸν κατὰ τῶν πρωτατίων ἀπεφῆνατο, καὶ μέχρι τούτου τὴν τῆς τοιαύτης ἐπιβουλῆς ἐπεξέλευσιν ἐστῆσεν. Ἄλλὰ γὰρ ὁ λόγος ἀνατρεχέτω ὅθεν** ἀπεβῆναι. Ὁπηνίκα ὁ αὐτοκράτωρ εἰς τὴν τοῦ δομestικαίου (80) ἀξίαν παρὰ Νικηφόρου τοῦ Βοτανειάτου ἀνῆνέχθη, τραυλὸν τινα Μανιχαῖον προσλαβόμενος μετὰ τῶν γνησίων αὐτοῦ θεραπόντων συγκατέλεξε, καὶ τοῦ θεοῦ βαπτίσματος ἀξιώσας, μὴ τῆς βασιλίδος θεραπεινῶσαν συνέζευξεν. Οὐτοὺς οὖν τέσσαρας ἀδελφὰς ἔχων, ὡς ταύτας ἐμφρούρους μετὰ τῶν λοιπῶν τότε συναπαχθείσας ἐθέασατο, τὰ τε προσόντα ἀφαιρεθείσας ἅπαντα, ἤχθετο καὶ φέρειν οὐκ εἶχεν, ἀλλὰ διεσκοπεῖτο ὅπως ἑαυτὸν τῆς τοῦ αὐτοκράτορος χειρὸς ἀπαλλάξειεν. Ἐν γνώσει δὲ τούτων ἢ αὐτοῦ ὁμηνέτις ἤδη γεγυνοία, καὶ ἀποδιδράσκοντα τούτον ὁρῶσα ὄντοί τῷ τῆνικαῦτα τὴν οἰκονομίαν τῶν Μανιχαίων ἐμπειστουμένην. Οὐ διέλαθε τούτο τὸν τραυλὸν καὶ τῆνικαῦτα ὀπόσοις φθάσαι τὸ ἀπόβῆτον ἀνεκάλυψε, πρὸς αὐτὸν ἐσπέρας μεταπέμπεται. Καὶ ὀπόσοι δὲ ἐκ συγγενείας ἦσαν αὐτῷ προσήκοντες; αὐτὸν συνελθούσας καταλαμβάνουσι τὴν Βελιάτοβαν· πολλίχον δὲ τούτο διακείμενον κατὰ τὴν ἀκρολοφίαν τοῦ κατὰ ταυτηνὴν τὴν Βελιάτοβαν τέμπος. Ἄοικον δὲ τούτο ἐφευρηκότας, ὡσπερ ἴδιον τι λόγος λογισάμενοι, ἐν αὐτῷ τὰς οἰκῆσεις ἐποιούοντο. Ἔστα τὰς καθ' ἑκάστην ἐκαίθεν ἐκδρομὰς ποιούμενοι, καὶ μέχρι τῆς σφετέρας φθάνοντες πόλεως Φιλίππου (81), λείαν πολλὴν ἀναλαμβανόμενοι¹ ἐπανέστρεπον. Ὁ δὲ τραυλὸς τούτοις μὴ ἀρκούμενος σπονδὰς μετὰ τῶν

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

* ἀνεφάνη. ** τῶν. ** αὐτῆς ὅθεν. ¹ ἀναλαβόμενοι.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(79) Βουλὴ ἀνεφάνει. Confer Zonaram in Alexio.

(80) Δομestικαίου. Dignitas domestici, quæ vox occurrit rursus apud Annam pag. 168 et 301. In Novella Theodos. de scholaribus apud Balsamon.

ad Can. apost. et Gregor. Turon. lib. II Hist. cap. 8.

308 (81) Φιλίππου. Πόλις Φιλίππου, non est Philpporum urbs, sed Philppopolis, cujus confinia incolabant eo ævo Pauliciani.

παρίστριον νεμομένων Σκυθῶν (82) ἐπορεύτο, τοὺς Ἀ
την Γλαβινίτζαν καὶ Δρίστραν ἡγεμόνας, καὶ τὰ
ταύταις παρακείμενα ὑποποιούμενος, μνηστευσά-
ματος ἅμα ἑαυτῷ καὶ τῶν λογάδιον Σκυθῶν ἐνός
θυγατέρα, σπεύδων ὀλη χειρὶ λυπήσαι τὸν αὐτοκρά-
τορα διὰ τῆς τῶν Σκυθῶν ἐπελευσεως. Ταῦτα δὲ ὁ
βασιλεὺς καθ' ἑκάστην μαθάνων, τὸ μέλλον προ-
μθευσάμενος, ἔσπευθεν ὑποποιεῖσθαι τοῦτον διὰ
γραμμάτων καὶ ὑποσχέσεων, ὑφορώμενος τὸ ἐξ αὐ-
τοῦ τεχθισόμενον κακόν. Ἄλλὰ καὶ χρυσόβουλλον
λόγον ἀπαθείας (83), καὶ πάτης ἐλευθερίας ἐκθέ-
μενος, ἐκπέπομφε πρὸς αὐτόν. Ἄλλ' ὁ καρκίος (84)
ὀρθὰ βαδίζει οὐκ ἐμάθανεν· ὁ αὐτὸς δὲ ἦν ὁ χθὲς
καὶ πρότερον τοὺς τε Σκυθὰς ὑποποιούμενος, καὶ
πλείονας αὐτῶν σφετέρων μεταπεμπόμενος χωρῶν,
καὶ ληϊζόμενος τὰ παρακείμενα ἅπαντα.

reddendam ei curavit; verum cancer recta ingredi

nudiustertius, Scythas in Romanos concitans, armata emissariorum manu late infestans viciniam

circum omnem.

Εἶτα ὁ μὲν αὐτοκράτωρ, ὀδοῦ πάρεργον καὶ τὰ
κατὰ τοὺς Μανιχαίους ποιησάμενος, ὑποσπόνδους
αἰθίς εἶχεν. Ὁ δὲ γὰρ Βαϊμούντος κατὰ τὴν Αὐλώνα
χρονοτριβῶν ἦν (ἐπαναγέσθω γὰρ πρὸς αὐτὸν αἰθίς
ὁ λόγος), καὶ τὰ κατὰ τὸν Βρυένιον μεμαθηκώς, καὶ
τοὺς ἄλλους κόμητας, ὧν οἱ μὲν θητεύουσι τῷ αὐτο-
κράτορι προσέλιοντο, ἄλλοι δὲ ἄλλοις διεσπάρησαν,
τὴν ἐνεγκαμένην ἀναζητήσας, διαπερᾶ εἰς Λογγι-
βαρδίαν, καὶ καταλαμβάνει τὴν ἴδιον πατέρα² εἰς
τὴν Σαλερηνὴν, ὡς ὁ λόγος φθάσας ἐδήλωσε, καὶ
πολλὰ κατὰ τοῦ βασιλείως εἰπὼν, ἠρέθιζε κατ' αὐ-
τοῦ. Ὁν θεασάμενος ὁ Ῥομπέρτος τὴν δεινὴν ἐκεί-
νῃ ἀγγέλλαν ἐπὶ τοῦ προσώπου φέροντα, καὶ τὰς
πολλὰς κείνας ἄς ἐπ' αὐτῷ εἶχεν ἐλπίδας ὀστράκου
δίχην εἰς τούναντιον μεταπεσοῦσας, αὐτὸς ἐφ' ἱκανὸν
εἰστέχει ὡσπερ ὑπὸ κεραυνοῦ βληθείς. Περὶ πάντων
δὲ τυθόμενος, καὶ μαθὼν τὰ περ' ἐλπίδας αὐτῷ
συμπεσόντα ἀδυσμῆ κατεσχέθη. Ἄγενές μὲν οὖν
οὐδ' οὕτω τι ἐλογιάσατο, οὐδὲ τῆς ἑαυτοῦ ἀνδρείας
καὶ τόλμης ἀνάξιον. Μᾶλλον μὲν οὖν καὶ πρὸς μά-
χας πλέον³ ἠρέθιστο, καὶ φροντίδες τοῦτον καὶ μέ-
ριμναι αἰθίς τῶν προτέρων μείζους συνεῖχον. Ἦν
γὰρ ὁ ἀνὴρ ἰσχυρὸς προστάτης τῶν οἰκείων βουλευ-
μάτων τε καὶ προλήψεων καὶ μηδαμῶς ἐθέλων ἀνεί-

tima vastantes, interdum usque ad suam ipsorum
urbem Philippos latrocinando proventi, multa
onusti præda revertebantur. Nec his contentus
Balbus fœdus inicit cum Scythis Istri vicina colen-
tibus. Duces enim illius gentis qui Glabinitzam et
Drestram adjacentesque iis regiones obtinent adeo
sibi conciliavit, ut etiam filiam illustris inter Scy-
thas viri magna ipsorum voluntate acceperit con-
jugem. Hæc magna ira machinabatur fugitivus,
tota, quod aiunt, manu ingens imperatori malum
eudens, irruptionem videlicet Scytharum. Cujus
periculi momentum solita sua sapientia providens
et reputans Augustus crebras benevolentissime
scriptas et promissis plenas ad Balbum revocan-
dum literas misit; auream etiam bullam qua
B impunitas ipsi plenissimaque libertas sanciebatur
non didicit. Idem erat homo postea qui heri et

In cæteris tamen ejus popularibus Manichæis
imperator operam non perdidit, sed eos cobiter
ad frugem revocatos fidei rursus atque obedientiam
imperii adjunxit. Interim Baimundus (ejus enim
jam tempus revisendi est) Aulone moras trahebat:
cum ecce ad ipsum perferuntur quæ Bryenio
contigorant; audivit et de aliis comitibus, partim
in partes ipsos imperatoris transisse, partim
alium alio dispersum. His ita compertis ægræ
animi in patriam transfretat, patremque Salerni
convenit, ut jam superius indicatum est, multa
congressu primo adversus imperatorem expostu-
lans, quæ instigare Robertum in eum possent.
Robertus vultu jam ex ipso mœstitiaque filii au-
gurio infortunii præcepto, ubi ejus oratione distinc-
tius cognovit in quid recidissent ingentes ille
spes quas in Baimundo ejusque exercitu rediens
ab Illyrico collocasset, quam omnia tegulæ instar
momento in contrarium versa essent, ut aspectu
primo aliquandiu pallidus hæserat, velut fulmine
affatus, ita post auditum tragœdiæ totius ingenti
mœstitia oppressus est. Ignavum tamen nihil aut
generositate **159** indignum conscivit sua. Martior
potius concepit spiritus, et in heroicas assurrexit

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

ἀναλαβόμενοι. ² πατέρα Ῥομπέρτον. ³ ἐπιπλέον.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(82) Παρίστριον νεμομένων Σκυθῶν. Scythæ D
Istri fluvii accolæ Παρίστριοι Σκυθαὶ dicuntur
Scythiæ in Monomacho. Constantinus Manasses:
Ἐβλέπε τοῦτον Δάνουβις, καὶ Σκυθῶν Ἰστρογιέτων.
Παρίστριος πεδιάς, apud Nicetam, in Man. lib. vi,
n. 1; παρίστρια, eidem lib. iv, n. 1; τὰ κατὰ
Βραυινίτζαν καὶ Βελεγράδα. V. Annam, p. 490,
271, et notata ad pag. 242.

(83) Λόγον ἀπαθείας. Anna rursus, pag. 249,
293. Verbum securitatis dixit. Paulus diac. lib. xiii
Hist. Misc. Vellem effugere et venire ad te, trans-
mitte ergo mihi verbum securitatis, et quos hic
habeas amicos, ut hoc eis credam, et tecum occur-
ram. Alibi verbum nude, lib. xviii et xix. etc. Ita
Sermo tuitlonis apud Marculfum, lib. i, cap. 24.
In verbo ponere, in leg. Salica, tit. 14 et 59, et

apud Gregor. Turon. lib. ix Hist. cap. 19 et 27,
hoc est, in suam tutelam recipere. Hinc nostris
loquendi usus familiaris, donner sa parole, en
parole de roi. Quo spectant quæ de verbis episco-
porum habet Petrus Blesensis, epist. 51: Verba
episcoporum, qui apostolorum sunt filii et hæredes,
vim juratoriam in se habent, ut in eis jusjurandum
sit, quod est verbum simplex in aliis, et quod in
aliis est simplex perjurium, sacrilegium sit in illis.
Id etiam convenit regum et principum promissis,
quibus solemne est fidem suam nude interponere,
præsertim quando cum subditis quidpiam agunt,
aut iis aliquid pollicentur.

(84) Ὁ καρκίος. Vide Michaellem apostolicum
Proverb. cent. ii, § 11, et infra pag. 247.

minas cladis hosti reponendæ. Novam igitur ver-
sare ac parare animo expeditionem cœpit, et in
curas ac sollicitudines reparandi exercitus prioribus
acriores mentem dividere. Erat is natura ve-
hemens promotor semel cœptorum : quæ cogitasset,
quæ decreasset, ab iis absistere nunquam inducturus
in animum, quantævis contra occurrerent malorum
et periculorum moles : imperterriti plane vir-
pectoris, fiduciaque sui tantæ, ut nihil non ex-
pugnabile vel ad primum suum impetum duceret.
Cito igitur excusso torpore quem illi mœror im-
prosperi successus induxerat, dimissis in omnes
jectionem expeditionemque pronuntiat, fortes ad
vocans. Nec longum in medio tempus, et confluebat
tumque ; armati omnes erant splendide et oculo
ac vultu Martium spirabant. Multitudinem sic
Homerus exprimeret :

Crebra ut apum glomerata minuto examina vulgo,
confluebant autem non ex vicinis magis quam ex
longinquis et alio sub cœlo sitis regionibus et ur-
bibus. Et Robertus ad magnitudinem propositi
apparatus modum exæquans, tam valide sese ar-
mabat, quam putabat necessarium ad ulciscendam
filii cladem. Collectis exercitibus filios convocat,
Rogerium, et qui dicebatur Gidas, quem imperator
Alexius occulta legatione tentaverat offerendis
nuptiis e consanguinitate sua : quam affinitatem
delatione honorum insignium et liberalissima lar-
gitione pecuniæ immensæ se cumulaturum pro-
mittibat : audiente libenter ea iuvene, fidemque
jam tum ac consensum dante, quanquam cogitatæ
defectionis indicia cautissima dissimulatione op-
pressit ne in notitiam patris aut fratrum emanarent.
Hos ergo Robertus tum ad se vocatos filios
equitatum præfecit universo : præseque ambos misit
cum mandatis, ut Aulonem mature occuparent ;
quod illi mari trajecto, primo statim incursu fe-
cerunt ; idoneoque illie præsidio relicto Buthrotum
cum suis copiis profecti urbem quoque illam fa-
cile ceperunt. Interim Robertus cum classe uni-

Α ναὶ ἐφ' οἷς καθάπαξ διεβουλευσατο, καὶ τὸ ἕλον
εἰπεῖν ἀκατάπληκτος, καὶ πάντα αὐτῷ ἀλώσιμα ἐκ
μόνης προσβολῆς οἰόμενος γίνεσθαι. Εὐθύς οὖν τὸ
φρονοῦν αὐτῷ τῆς ψυχῆς συναγαγῶν καὶ τῆς πολλῆς
ἀθυμίας ἑαυτὸν ἀνακητῶσάμενος, ἀποστείλας παντα-
χῶθεν διεκρηύκευ τὴν εἰς τὸ Ἰλλυρικὸν αὐθις κατὰ
τοῦ βασιλέως διαπεραιώσιν, μετακαλούμενος ἅπαν-
τας. Καὶ αὐτίκα πανταχῶθεν πλήθος συνελεκτο
στρατιωτῶν ἱππέων τε καὶ πεζῶν πάντων ἐξωπι-
σμένων λαμπρῶς, καὶ πρὸς μάχην ἀποβλεπόντων.
Τὸ πλήθος εἶπεν ἂν Ὀμηρος

partes strenue nuntiis secundam in Illyricum tra-
se ac militares viros juvenesque gloriæ cupidos con-
undique numerus militum ingens equitum pedi-
timumque ; armati omnes erant splendide et oculo
ac vultu Martium spirabant. Multitudinem sic

Ἦτε ἐθνεῦ εἰσι μελισσῶν ἀδινῶν,

καὶ συνέβρεον ἐκ τε τῶν παρακειμένων πόλεων, καὶ
ἐξ ἀλλοδαπῶν δὲ οὐχ ἤττον. Κάντε ὕθεν ὠπλίζετο
καρτερῶς ἐφ' ᾧ τὴν τοῦ υἱοῦ ἀνακαλέσασθαι ἤττον.
Ἰκανὰ δὲ συλλεξάμενος στρατεύματα, εἶτα τοὺς αὐ-
τοῦ μετακλιεσάμενος υἱεῖς, τὸν τε Ῥογέρην καὶ τὴν
Γίδα (85) καλούμενον, ὃν ὁ βασιλεὺς Ἀλέξιος, θεί-
λων τοῦ πατρὸς ἀποστήσαι, ἀποστείλας λάθρα περὶ
κῆδους αὐτῷ ἐδήλωσεν ὑποσχόμενος καὶ τιμὴν δια-
φέρουσαν, καὶ χρημάτων δόσιν δαψιλῆ· ὁ δὲ τοῦ-
των ἀκούσας συνέθετο, τὸν δὲ λόγον τέως εἶχεν
ἀπόρητον. Τοῦτος οὖν τὸ ἱππικὸν ἅπαν παραβοῦς,
ἀπέστειλε παραγγεῖλας σπουδάσαι κατασχέειν τὴν
Αὐλῶνα. Οἱ καὶ ὁ διαπεράσαντες ἐξ ἐπιδρομῆς, τοῦ-
τον εἶλον. Καὶ μετρητοῦς τινὰς εἰς φυλακὴν αὐτοῦ
καταλιπόντες μετὰ τῶν λοιπῶν καταλαβόντες τὸν
Βιθροτὸν (86) ἐξ ἐφόδου καὶ τοῦτον κατέσχον. Ὁ
δέ γε Ῥομπέρτος, τὸ ναυτικὸν αὐτοῦ ἅπαν ἀναλα-
βόμενος, καὶ τὴν ἐς ὃ τὸ Βιθροτὸν παραλίαν πε-
ραπλέων κατέλαβε τὸ Βροντήσιον, ἐφ' ᾧ πρὸς τὸ
Ἰλλυρικὸν διαπεράσαι. Τὸν δ' ἀπὸ τῆς Ὑδρού-
τος ὁ πορθμὸν ἤττον διάστημα ἔχειν μεμαθηκώς,
ἐκείθεν διεπέρασεν (87) εἰς τὸν Αὐλῶνα, καὶ οὕτω

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

* δὲ. ὁ ὡς πρὸς. ὁ Ὑδρούντος.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(85) *Γίδα*. Tres existere Wiscardo ex Sigelgaita conjuge filii masculi ; Rogerius, dux
Apuliæ ; alter Robertus qui subscribit Diploma
Rogerii fratris ducis Calabriæ pro Ecclesia Con-
sentina, an. 1093, apud Ughellum, tomo IX
Ital. sacr. pag. 257, nec multo post obiit ; tertius
Guido. Is navali prælio cum Venetis inito interfuit,
ut Anna commemorat. Fratrem deinde Boemundum
in expeditionem sacram proficiscentem comi-
tatus, fortiter iis in bellis se gessit, eoque
nomine celebratur a Tudebodo, lib. iv ; Roberto
Mon. lib. vi ; Baldrico, lib. iii ; Guiberto, lib. v,
cap. 26 et 27 ; et Willelmo Tyrio, lib. vi, cap. 11.
Periit tandem ille ex febris, Boemundo Dyrrachium
obsidente anno Christi 1107, ut docemur ex scri-
ptore *Historiæ Hierosol.*, pag. 608, apud Bongar-
sium, tametsi probabilis soluta jam obsidione et
pace Alexium inter et Boemundum firmata obiisse,
x iis quæ ab Anna narrantur, lib. xiii, pag. 388

et seqq. ; Oderico Vit. lib. xi, pag. 824, et vet.
scriptore qui exstat tom. IV *Hist. Franc.* pag. 90.

(86) *Bόθηρτορ*. Rogerus Hovedenus : *Ad exitum insulæ de Ciuersu in Romania est castellum desertum, quod dicitur Butentrost, super litus maris, in quo Judas proditor navis erat. Buthrotum,*
D geographus, uti supra monuimus. Servius ad illud
Virgilii lib. iii *Ænid.* :

*Et celsam Buthroti ascendimus urbem ;
hæc civitas est in Epiro, cujus pars est Chaonia,
quæ ante Molossia dicta est.*

(87) *Διεπέρασεν*. Trajecit iterum Robertus in
Illyricum mense Septembri, anno scilicet Chris-
ti 1081, ut auctor est Malaterra, lib. iii, cap. 40.
Gesta in hac ultima Roberti expeditione multis
refert Guillelmus Apul. lib. v, quæ ad illustran-
dam Annam integra, etsi prolixiora, hoc loco
damus, cum hic egregius scriptor, licet semel
editus, haud omnibus obvius sit.

διὰ τῆς ἀναμεταξὺ τοῦ Αὐλώου καὶ τοῦ Βοθραντοῦ παραλίᾳ μετὰ τοῦ στόλου αὐτοῦ παντὸς διελθὼν ἠνώθη μετὰ τῶν υἱῶν αὐτοῦ. Ὡς δὲ ἡ Κορυφὴ προκαταρχεθεῖσα παρ' αὐτοῦ αὖθις ἀπεστράτης, τοὺς υἱοὺς αὐτοῦ εἰς τὸν Βοθραντὸν καταλιπὼν αὐτὴς μετὰ τοῦ ναυτικοῦ παντὸς ἀπέπλευσε πρὸς τὴν Κορυφῶν. Ἄλλ' ὁ μὲν Ῥομπέρτος τοιαῦτα.

Corypho prius occupata defecerat, filiis Buthroti petiit, arcem amissam recuperaturus.

Ἄπερ μεμαθηκῶς ὁ αὐτοκράτωρ, οὐδ' αὖθις ἀνεπεσιώκει, ἀλλὰ τοὺς Βενετικούς διὰ γραμμάτων ἐξώτρυνε, παρασκευάσας οὖθις τὸν μετὰ τοῦ Ῥομπέρτου ἀναδήσασθαι πόλεμον, στόλον ἰκανὸν ἐξωπλίσαντας ἑ καὶ τὰς δαπάνας πολλαπλασίους λήψεσθαι ὑποσχόμενος, αὐτὸς δὲ διήρεις, καὶ τριήρεις, καὶ παντοῖον εἶδος ληστρικῶν κατασκευάσας κατὰ τοῦ Ῥομπέρτου ἐξέπεμφεν, ὀπλίτας εἰσαγαγὼν, τῆς δὲ θαλάττης μάχης εἰδήμονας. Τὴν δὲ κατ' αὐτοῦ τῶν στόλων ἐφοδὸν μεμαθηκῶς ὁ Ῥομπέρτος τὴν μάχην προαρπάζων ὄπισθο· ἐκείνους λύσας τὴν πρυμνήσια μετὰ τοῦ ναυτικοῦ αὐτοῦ παντὸς τὴν λιμένα Κασσώπης (88) κατέλαθεν. Οἱ δὲ γε Βενετικοὶ κα-

A versa ad littus Buthroto oppositum provectus, indeque coram legens Brundusium tenuit, inde trajicere in Illyricum cogitans : sed cum didicisset breviorē esse tractum Hydrunte, in eam reversus urbem Anlonem versus solvit cum exercitu. Mox Anlone tota classe comitante rursus oram legens filiis se Buthroti junxit. Quoniam vero

relictis ipse cum classe Robertus 160 Corcyram

Hæc agente Roberto nequaquam cessabat impetator, aut ad tantas apparatusum minas despondebat animum. Scripsit primum omnium ad Venetos, omni ratione suadens ut rursus in Robertum classem armarent : pecunias in sumptum navium, in stipendia militum, largissimas liberalissime pollicens. Ipse biremes, triremesque, formæque omnis ac modi piraticas naves, magno iis numero imposito exercitatorum maritimis pugnis militum, in hostem immisit. Nec recusavit, qua erat audacia, certamen Robertus, sed potius ultra occurrere accersereque periculum generositate dignum sua credidit. Adventu ergo audito ambarum in se clas-

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

ἑ ἐξοπλίσαντας.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

His ita completis animos intendit ad illud Propositum, quod mente diu tractarat agendum.

Electos igitur nautas, et quos magis aptos Militiæ novit, secum facit ire Tarentum.

Huc cum gente sua navis convenerat omnis.

309 *Classis magnificos ibi militiæque paratus Instruit, expensis naves impientur et armis.*

Portum Brundusii, qui tutior esse videtur,

His comitatus adit. Transire veretur Hydrunti,

Quo brevior transcursus erat, quia tempus adesse

Cœperat autumnum, tranquilla recesserat æstas.

Unde timens ratibus, mora ne qua noceret Hydrunti

Ex tempestatis subitis incursibus ortæ,

In portu tuto fit tutus classe recepta,

310 *Exspectat statum prudenti mente secundos.*

Inde valescens uxori littore stanti,

Restantique simul populo cum conjuge, cepit

Finibus Ausoniis jam non rediturus abire.

Armatis eetum viginti navibus æquor

Transfretat Adriacum, genito comitante Rogero,

Qui patris esse sequax armorum strenuitate,

Et placida cunctis affabilitate studebat.

Duxit præterea naves, oneraria quarum

Lex erat, has et equis sumptuque replevit et armis,

Et variis rebus, quas æquoris exigit usus.

Æquore transvectos exercitus ille coegit

Quem ducis egregii servabat filius alter.

Lægere fere menses in littore binos,

Tempestate gravi bellum differre coacti.

Temperie placida portum redeunte relinquunt,

Et contra Venetum naves, Danaumque chelindros

Certamen navale parant. Dux quinque triremes

Ducit, ducendos commisit quinque Rogero :

Roberto totidem fratri, totidem Boemundo.

His aderant ratium suffragia juncta minorum.

Innumeris bello Danaï duccre chelindros :

Alter turba novem confisa triremibus aliis,

Quas habiles bello magis esse Venetia novit,

Roberti naves dum conspicit inferiores

Fisse suis, audacter eis congressa recessit,

Aque inerpositis Danuum præfulta chelindris,

Jactibus innumeris telum adsuper hostes

Sauciat, et ferri se pondera magna minatur

Jacturum, ne classis eis inimica propinquet.

Vix in ea navi, quæ fert ad bella Rogerum,

Quilibet illæsus reperitur, et ipse lacerto

Saucius, obstanti stat cedere nescius hosti,

Immemor illati sibi vulneris : ardor honoris,

C *Quantus adesse solet victoribus, incitat illum.*

Hunc pater insigni decoratus saepe triumpho

Accit, et occitum majori classe chelindros

Dissociare jubet. Patris impiger ille jubentis

Jussu sequi properans, cum quinque triremibus illi :

Quæ sibi commissæ fuerant, inferre chelindris

Bella parat, Danaï nihil hoc pugnante repugnant,

Sed passim fugiunt, ut aves obstare volanti

310 *Non audent aquilæ, cursuque latere fugac*

Coguntur lepores, dum ne rapiuntur aduncis

Unguibus, et rostro metuunt cibus esse voraci.

His ita dimotis stat sola Vene icæ classis.

Robertus, genitique sui, dum stare fugatis

Græcorum ratibus, solas videre triremes,

Invasere suis cum ratibus acriter illas,

Tamque fuit vehementi impulsus impetus horum,

Ut septem meritis non posse Venetica classis

Elabi speret, solis sed stare duabus

Navibus ad bellum nil profuit : hostibus omnes

D *Cedere coguntur, solito dux more triumphant*

Classe triumphata secum duo millia victor

Ad portum ducit de pugnatoribus istis,

Qui magis obstiterant, et quorum audacia major

Præter eos, alios quingentos adnumeravit.

Qui capti fuerant, septem, fugientibus Argis,

Argolicæ naves sunt hoc certamine captæ.

Qui castrum Coryphi servare fideliter illi

Solliciti fuerant, solvuntur ab obsidione

Quam passi fuerant, dux dum metuendus abesset.

Exin victrices, et victas ducere naves

Procurat tutis stationibus, ut locet illas

Temporis hiberni dux incumbente pruina,

Naves et nautas ibi collocat, et remorari

Dum placidæ redeant æstatis tempora jussit.

(88) *Κασσώπης.* Urbs portu insignis, a qua

Brundusium navigabatur. Ulpian. Leg. 1, § 12 u,

de exercit. act. : *Ut ecce naves quæ Brundusium a*

Cassiopæ, vel a Dyrrachio vectores trajiciunt. Quæ

siu ipse suam instructam ac pugnam solvens A portum Cassopes insedit. Venetorum prima statio in Passarorum portu fuit : ubi comperto Roberti occursum recta in portum Cassopes infesta classe inveluntur. Vehemens pugna fuit, nec missilibus procul gesta sed manu concerta cominus; ad extremum victus Robertus est. Sed indomitus animus victum se haud fatebatur; reliquias colligit, majore vi et ope ad alterum prælium priore atrocius se parat. Non sefellit utriusque classis duces, qui recenti victoria subnixi ultro ad tertium diem occurrunt, vehementique prælio commisso Robertum iterum splendide superant. Sicque in portum Passarorum revertuntur. Hic sive, ut sit, ex præteritis successibus nimia sui fiducia, sive contemptu hostium, quasi jam debellatum cum illis esset, solutius jam et securius se gerere cœperunt quam in veterani et generosissimi ducis Roberti adhuc armati vicinia par esset; ac præter cæteram negligentiam naves celeres haud exiguam navalis exercitus partem Venetias dimittunt, quasi tot opus esset nuntiis ad præconium relatæ de Roberto nobilissimæ victoriæ illic faciendum. Dilecti ista Robertus a quodam Veneto Petro Contarino recenti ad ipsum transfuga; itaque quanquam ex sensu ac dolore iteratæ cladis, incredibili agritudine ac mœrore oppressus, excitavit tamen ad occasionem novæ spei fortem animum, et redintegrato impetu decrevit Venetos rursus aggredi. Eum contra venientem inopinato audientes non sine admiratione et perturbatione Veneti majora sua navigia funibus inter se alligant e regione portus urbis Corypho, et facto, quem vocant, pelagolimene sive maris portu, parvas scaphas in medium coeunt, sicque armati omnes operiebantur hostem. Neque is moram fecit. Conseritur atrocius longe quam unquam antea prælium, summis viribus animisque; **161** stant utrimque obnixi seque ubique adversos ferunt: nemine initium præbendi tergi faciente. Quoniam vero Veneti longa militia commeatus absumpserant quibus fetas et gravatas habuerant naves, eæ jam nihil præter milites et arma conti-

ταλαβόντες τὸν λιμένα Πασάρων (89) καὶ μικρὸν κίκεθι τὴν τοῦ Ῥομπέρτου ἔφοδον μεμαθηκότες, θῆττον καὶ αὐτοὶ καταλαμβάνουσι τὸν λιμένα Κασσόπης. Καὶ συμβολῆς καρτερᾶς γενομένης, καὶ τῆς μάχης ἀγχεμάχου; ἤττεται ὁ Ῥομπέρτος. Ὅποιος δ' ἐκεῖνος φιλοπόλεμος, καὶ ἐκθύμως ἔχων πρὸς μάχας, οὐδὲ μετὰ τὴν ἤτταν ἐκείνην τὸ παράπαν ἐνεβίδου, ἀλλ' αὐθις ἠτοιμάζετο πρὸς ἑτέραν μάχην καὶ συμβολὴν πολέμου μείζονος. Ὅπερ οἱ ἠγεμόνες ἀμφοτέρων τῶν στόλων μεμαθηκότες, καὶ τῆς προηγησαμένης νίκης θαρρῆσαντες; μετὰ τὴν τρίτην ἡμέραν προσβαλόντες αὐτῷ οἱ Βενέτικοι, λαμπρὰν τὴν κατ' αὐτοῦ νίκην ἤραντο. Εἰδ' οὕτως ἐπανέρχονται πάλιν εἰς τὸν λιμένα Πασάρων. Ἐπεὶ ὅσα ἐν τοῖς τοιοῦτοις ὡς τὰ πολλὰ φιλεῖ γενέσθαι ἐπαρθέντες ἐπὶ ταῖς προγεγενημέναις νίκαις, ἐπεὶ τοὺς ἠττηθέντας ἀπελπίσαντες ἀναπεπτώκασιν ὡς ἦδη τὸ πᾶν ἠνυκότες, καὶ καταφρονητικῶς πρὸς τὸν Ῥομπέρτον διετίθετο. Ἐἴτα διελόντες τὰ ταχύδρομα τῶν πλοίων ἀπέστειλαν εἰς Βενετίαν διηγηρομένους τὰ συμπεσόντα, καὶ ὁ-ως κατὰ κράτος τὸν Ῥομπέρτον ἤττησαν. Ὁ δὲ Ῥομπέρτος ταῦτα μεμαθηκῶς ἀπὸ τίνος Βενετικού Κονταρίνου (90) Πέτρου καλουμένου ἄρτι προσπεφυγὸς αὐτῷ, ἐπὶ πλέον ἠθύμει, καὶ οὐκ ἔτι ἀνεκτῶς εἶχεν· λογιζομῶς δὲ κρείττοσιν ἀναρρώσας ἐκυτὸν αὐθις κατὰ τῶν Βενετικῶν ἵεται. Οἱ δὲ Βενέτικοι τῷ ἀπροόπτῳ καταπλαγέντες τῆς αὐτοῦ ἐλευσεως, εὐθύς δεσμήσαντες τὰ μείζω τούτων πλοῖα καλωδίους παρὰ τὸν λιμένα τῆς Κορυφῆς καὶ συναπαρτίσαντες τὸν λεγόμενον πελαγολιμένα, τὰ μικρὰ τούτων σκάφη ¹⁰ εἰς μέσον ἤλασαν· σιδηροφορήσαντες; δὲ ἄπαντες; ἐκαραδόκουν τὴν τούτων ἐλευσιν. Ὁ δὲ καταλαβὼν συμμίγνυται τούτοις πρὸς πόλεμον. Ὁ δὲ πόλεμος δεῖνός ἦν καὶ τῶν πρώων ἰσχυρότερος, ἐκθύμως μαχομένων ἢ πρότερον. Καρτερᾶς οὖν μάχης ἀναμεταξὺ γεγνουίας, καὶ μηδενὸς τῶν μερῶν νῶτα διδόντος, ἀλλὰ μᾶλλον κατὰ πρόσωπον ἐρχομένων, ἐπὶ οἱ Βενέτικοι τὰ προσόντα τούτοις φθάσαντες προκατηναλώκεσαν, καὶ οὐδὲν ἄλλο πλὴν τῶν ὀπλιτῶν ταῖς ναυσὶν παρῆν, αὐταὶ δὲ τῇ κουφότητι ἐπεπόλαζον οἷον τοῖς ὕδασι ἀνεχόμεναι, ὡς μὴ δ' ἄχρι δευτέρου ζωστήρος (91) τοῦ ὕδατος

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

* Ἀηστρικῶν νηῶν. * Desunt voces οἱ Βενέτικοι.

¹⁰ Deest vox σκάφη.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

loco Laz. Baysius, lib. *De re navali*, Cassopa legendum censet, ut et apud Ciceronem, lib. xvi, *Epist. fam. epist. 9*, atque oppidum esse Corcyræ insulæ ex Plinio, lib. iv, cap. 12, ubi etiam ab Anna videtur statui. *Catzope* dicitur Hovedeno et Bromptono, an. 1191; *Cassiopi Castrum*, D. Gregorio M. lib. xii, epist. 2, 3 et 8, hodie *Cassorio*. Vide Thoniam Porchacum, *De insul. Est præterea ejusdem appellationis Thesprotiorum urbs in Epiro*, de qua geographi.

(89) *Λιμένα Πασάρων*. Πάσσαρον Molossiarum in Epiro locus apud Plut. in Pyrrho, et Livium, lib. xlv.

(90) *Κονταρίων*. Ex illustri Contarenorum Venet. gente, ex qua prodire Duces aliquot resp. Venetiarum

D (91) *Ἄχρι δευτέρου ζωστήρος*. Theodorus Prodrom. lib. v. τῶν κατὰ Ῥοδάνθη pag. 225.

Ἐκ δευτέρου ζωστήρος ἄχρι καὶ τρίτου Πίλοι; κατεσκέπαστο ναυστοῖς παχέσιν.

Τρίτος ζωστήρ apud Constant. Manassem in Theophilo, et Nicetam in Man. lib. ii. N. 1, qui ἔσχατος ζωστήρ dicitur Zonaræ in Theophilo. Dicuntur autem ζωστήρες Athenæo lib. v. ὑποζώματα, ubi describit navem a Philopatore exstructam; ὑποζώματα ἐλάμβανε δώδεκα, quæ quidem ὑποζώματα appellantur ὑποζεύματα a Scholiaste Aristoph. in *Equitibus*; ζωμεύματα, τὰ λεγόμενα ὑποζώματα; εἰσι δὲ ζύλα τῶν νεῶν. Lignurum enim seu asserum latiorum, quibus navis latera constant, unaquæque series ζωστήρ dicitur, ita ut tot

φθάνοντος, πανσυδί ἐπὶ τὴν ἑτέραν πλευρὰν τὴν ὡς πρὸς τοὺς πολεμικοὺς συβρέυσαντες, τῆνικαῦτα ἐδυσθῆσαν· ἦσαν δὲ ὡσεὶ χιλιάδες τρισκαίδεκα. Αἱ δὲ Ἰλλιοὶ τῶν νηῶν σὺν αὐτοῖς πλωτῆραι κατεσχέθησαν. Ὁ δὲ Ῥομπέρτος μετὰ τὴν λαμπρὰν ἐκείνην νίκην (92) ἀπηνῶς διατεθείς, πολλοῖς τῶν κατασχεθέντων ὠμοτάτως ἐχρήσατο, τῶν μὲν τὰς δεξιὰς πηρώσας, τοὺς δὲ ῥινοτομήσας, τινῶν δὲ καὶ χεῖρας ἤ-
-δας ἢ καὶ ἀμφοτέρω ἀφελόμενος. Περὶ δὲ γε τῶν λοιπῶν, ἀποστείλας πρὸς τοὺς δημοκράτους αὐτῶν διευφημίσειεν ¹¹, ἐν ᾧ βουλευόμενος πρῆσθαι τὸν Ἰδιον τιμῆς, ἀφόβως παραγίνοιτο. Ἄμα δὲ καὶ τὰ περὶ εἰρήνης αὐτοῦς ἤρωτα. Οἱ δὲ μηνύουσι πρὸς αὐτόν· Ἰσοί, δοῦξ Ῥομπέρτε, ὡς εἰ καὶ τὰς σφῶν ἡμῶν γυναικας καὶ τὰ τέκνα ἀποσφαττόμενα θρασυμῆθα, οὐκ ἂν τὰς πρὸς τὸν αὐτοκράτορα Ἀλέξιον συνθήκας ἀπαρησόμεθα, οὔτε μὴν τοῦ ἐπαρήγειν αὐτῷ, καὶ ὑπὲρ αὐτοῦ ἐκθύμως μάχεσθαι δλωξ εὐδώσομεν ¹².

a te contrucidari cerneremus, inducere posse nos in ejus propugnanda causa conatibus periculosis parcamus ullis.

Καιροῦ δ' ὀλίγου παρεβρύχκτος, δρόμωνάς τε καὶ τριήρεις εὐτρέπισαντες οἱ Βενέτικοι (93), καὶ ἄλλα ταῦτα μικρῶν καὶ ταχυδρόμων νηῶν, μετὰ πλείονος δυνάμεως κατὰ τοῦ Ῥομπέρτου ἔργονται. Καὶ δὴ καταλαβόντες αὐτὴν περὶ Βοθρεντῶν ¹³ ἀυλιζόμενον, τὸν μετ' αὐτοῦ συνάπτουσι πόλεμον, καὶ κατὰ κράτος νικῶσι, πολλοὺς μὲν ἀποκτείναντες, πλείονας δὲ καὶ βυθίσαντες· μικροῦ δὲ δεῖν καὶ αὐτὸν τὴν γνήσιον υἱὸν αὐτοῦ Γάταν, καὶ τὴν ὁμουνέτιν κατέχον Γατταν ¹⁴. Καὶ νίκην κατ' αὐτοῦ λαμπρὰν ἀράμενοι, δηλοῦσι πάντα τῷ βασιλεῖ. Ὅς διὰ πολλῶν τούτους ἀμειψάμενος δωρεῶν καὶ τιμῆς, καὶ αὐτὸν τὸν δοῦκαν Βενετίας (94) τῷ τῶν πρωτοσεβασ-

antes leviores innatabant quam ut regi possent commode, aqua ne ad secundum quidem usque cingulum pertingente. Ergo cum eam partem quæ hostes spectabat urgerent corporibus suis milites, naves omnes in illud latus invertebantur sensim donec ad extremum demersæ sunt. Erant in iis ad tredecim hominum millia. Aliæ porro navis simul cum vectoribus captæ sunt Robertus illustri ea victoria usus crudelissime præteritarum dolorem cladum studuit ulciscendo consolari. Multos eorum quos cepit inhumane cruciavit deformavitque. Quibus am oculos eruit, aliis nares abscidit, nonnullis manus aut pedes. Fæere quibus utraq; illa simul demeret. De reliquis, admonuit dimissis per vicina loca præconibus qui suos numerato pretio redimere vellent innoxie ad se ac secure venire posse; simul jussit tentari eorum animos de pace componenda secum. At illi sic responderunt: Scito, dux Roberte, neque si uxores et filios nostros animum ut fidem Alexio juratam fallamus, aut in

Non longum inde tempus fluxerat cum dromonibus et trieribus Veneti paratis nonnullisque aliis parvis et velocibus navibus exercitu in majorem quam antea numerum reparato, in Robertum infestis movent stationem habentem circa Butthrotum, consertoque acri prælio illam plane vincunt multis ex ejus exercitu cæsis, pluribus demersis. Parumque absuit quin filium ejus Gidam et uxorem Gaitam caperent. Cujus splendidae victoriae simul imperator, ipsorum nuntiis indicantibus, certior est factus, multis eos muneribus magnisque honoribus prosecutus est. Duci Venetiarum protosebasti dignitatem cum congruo censu annuo contulit:

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

¹¹ διεψήμισεν. ¹² εὐδώσομεν. ¹³ πρὸς τὸ Βενετισθόν. ¹⁴ Deest vox Γατταν.

Car. Dufresnoii Du Cangii notæ:

habeat ζωστήρας navis, quot ejusmodi asseser quorum primus est qui supremus et altior, qui prior ζωστήρ vocitatur. Adde Heliodorum, lib. 1.

(92) *Λαμπρὰν νίκην*. Hanc Roberti navalem victoriam in mensem Novembrem conficit Romualdus archiepiscopus Salernitanus: *Dux Robertus collecto agmine iterum in ultramarinas partes statuit proficisci. Quod dum imperatori Alexio compertum esset, suum direxit exercitum cum multitudine navium simul cum exercitu Venetianorum, ut maris iter duci prohiberetur. Contra quos dux Robertus, una cum filio Rogerio, cum navibus suis non segniter progressus, cum iis acriter confixit mense Novembri, et navali prælio commisso, dux Robertus una cum filio suo 311 Rogerio, victoriam capiens, maxima cæle prestravit eos, quorum quidem multi in mare demersi, plures autem capti, nonnulli vero per fugam rix elapsi sunt, sicque prostratis hostibus adii simul cum Rogerio filio exultans tripudius, dux Boemundum filium suum, quem in tectis, quas ibi conquieserat, dereliquit, cum suo exercitu imperium Constantinopolitanum invadere cupiens. Anonymus vero Barensis initium Januarii mensis an. C. 1085. Robertum inter et Venetos navale prælium scribit: An. 1085, indict. 8, transiit Robertus in Romania in mense Ostobri. In mense Januarii*

commisit bellum in mare cum ipsis Veneticis, et vicit.

(93) *Βενέτικοι*. De tertio hoc prælio, vel saltem Venetorum ista victoria, silent prorsus scriptores. Sabellicus, dec. 4, lib. v, ter Venetos cum Roberto mari dimicasse tradit, ac primo quidem prælio Roberti classem debellasse, aliis cladem passos: *Nec ita multo post in Alexii gratiam Veneti in Normannos moverunt, eodem ferme loco ubi prius, sei longe alio eventu pugna commissæ est. Victi quidem adeo insignem cladem Veneti acceperunt, ut ex numerosa classe, quam ex Silvio duxerat (quia alii mediis aquis cæsi, alii capti essent) paucissimi evasisse dicantur. Et mox de tertio prælio: Circa Dyrrachium per hæc quoque tempora a Græcis Veneticque Phalerii (ducis Venet.) ductu adversus Guiscardum, nec meliore eventu quam antea Silvio duce pugnatum reperio.*

(94) *Δοῦκαν Βενετίας*. Ob præstita sibi his in bellis a Venetis auxilia, Venetorum ducem, quantum dignitate fungebatur Vitalis Phalerius, seu Faliurus, qui illam inierat an. 1184, protosebastum dixit Alexius, cæterosque Venetos multis muneribus magnisque honoribus est prosecutus. Quo quidem titulo ornatum Vitalem producit etiam Franc. Sansovinus in *Venetia*, lib. II, pag. 187, prior edit. ubi aliquot alios Venetorum duces similibus titulis identidem ab Imperatoribus Byzantiis co-

ecclesiis omnibus quæ Venetiis sunt, satis magnum auri numerum quotannis ex imperiali ærario pendendum constituit. Eximie vero ecclesiæ structæ in nomine evangelistæ apostoli Marci vectigales fecit Melphenses omnes qui officinas Constantinopoli haberent. Omnesque præterea officinas ac tabernaculas alias quæ a veteri Hebraica scala ad Biglam, sic dictam, pertinent; simul et eas scalas

στῶν ἀξιώματι μετὰ τῆς ἀναλόγου βόγας: ἐτίμησεν¹⁰. Ἄλλὰ καὶ πάσαις ταῖς ἐν Βενετία ἐκκλησίαις χρυσίου ποσότητα ἰκανὴν ἐτήσιως διανεμίσθαι ἀπὸ τῶν βασιλικῶν ταμιελῶν ἐκέλευσε. Τῇ μέντοι ἐπ' ὀνόματι τοῦ εὐαγγελιστοῦ ἀποστόλου Μάρκου ἐκκλησίαι ὑποφόρους ἄπαντας τοὺς ἐκ Μέλφης (95) ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐργαστήρια (96) ἔχοντας πεποίηκεν, καὶ τὰ ἀπὸ τῆς παλαιᾶς Ἑβραϊκῆς σκάλας (97)

Variæ lectiones ex cod. Coislina.

¹⁰ Deest vox ἐτίμησεν.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

honestatos testatur, quibus si ad vitam uterentur. Hoc autem verbum initio Vitalis diplomata concepta leguntur: *Nos Vitalis Faletro dux ac imperialis protosevastus*. Additur in editione Hoescheliana, Ὑπέστιμον δὲ καὶ τὴν πατριδοχὴν σφῶν ἡξίωσε μετὰ τῆς ἀλόγου (legendum ἀναλόγου) βόγας. Hypertimorum dignitas metropolitanorum erat, quorum alii ἑξαρχοὶ καὶ ὑπέρτιμοι, alii tantum ὑπέρτιμοι dicebantur, ut est in Notitia Andronici. Erat porro ea tempestate Venetorum patriarcha Dominicus Contarenus, de quo Gregorius VII papa lib. 1, epist. 18; lib. II, epist. 44.

(95) *Τοὺς ἐκ Μέλφης*. Melphitani, seu Amalphitani, navigationi et mercaturæ operam non modo impenderunt, sed eo potissimum nomine celebrantur a scriptoribus, quod primi peregrinas, et quas Oriens non noverat, merces, in remotiores orbis plagas, lucri faciendi gratia, inferre tentaverint, et in plerisque maritimis oppidis domicilia et officinas, ubi moram facere possent, et commercia sua exercere, nutu quibus illa parebant principum, possiderent: quod præter Annam hoc loco, et pag. 125 et 163, testantur Willelmus Tyrius, lib. XVIII, cap. 4; Alexander abb. Celesin. lib. III, pag. 366; et Leander Albert. in *Descr. Ital.*; Guillelmus

peratori pensatio præstatur, cuius reditus pro certa quantitate ad præbenda luminaria, et ædificia publica, ac tecta reparanda impendebatur, l. 19 Cod. de oper. publ. aut in sumptus funerum. d. Nov. XLII et LIX, et Nov. Leonis XII, a qua pensatione, aut contributione cæteræ officinæ, quæ ad ecclesias, vel alias domos pietati dedicatas, vel ad viros illustres, vel ad domum imperatoriam pertinebant, immunes non erant. Meminit lex 12, Cod. de episc. et cleric. ergasteriorum, vel tabernarum, ad ecclesias pertinentium, de quibus agit etiam Gyllius, in *Constantinopoli*, lib. II, cap. 4. sub finem; Benjaminus vero Tudelensis in *Itinerario*, vectigalis quod cogebatur ex tabernis Constantinopolitanis: *Ipsius civitatis tributum singulis diebus viginti aureorum millia conficere aiunt, cum ex locatione tabernarum, tum ex foris venaliis et mercatorum vectigalibus*. Ἐργαστηριαδὲν dictum illud tributum, quod pro officinis solvebant mercatores, in Diplomate Andronici imp. apud Phranzem, lib. III, cap. 24, quod nostris *Stallagium*. Charta Communis urbis S. Quintini in Veromanduis apud Hemenem: *Quisquis in forum venerit, stallum suum statuere possit, ubi terram vacuum repererit, suamque solvat stallagium*. Philippus Muskes in Chilperico:

Si leur don'a le viouage,
Des nés et tout le pouenage,
Et l'estalage, et les merciers.

(97) Ἀπὸ τῆς Ἑβραϊκῆς Σκάλας. Quendam Constantinæ urbis angiportum assignatum et concessum Venetis ab Alexio refert Cinnam. lib. VI, n. 10, quem Ἐμβόλον a multis appellatum ait, forte quod esset ea urbis pars porticibus exornata, ejusmodi variæ erant CPoli sparsim in omnibus pene regionibus, quas ἐμβόλους vulgo appellabant. Nam et ἐμβόλους, seu Porticus, Troadenses, Domuini, Fanionis, Eubuli, Marciani, Arcadianas, Regias, Argyropratorium, Novas, Fori, Palatii, etc. passim habent scriptores Byzant. Isidor. Glos. *Imbulus, ab ambulando, Ambulatorium*. Papias: *Imbuli dici, vel quia sub volumine surt, vel quia sub his ambulamus: sunt enim platearum porticus hinc inde*. Sic autem Cinnamus, eo loco, ubi immunitates et privilegia Venetis ab Alexio, propter præstitum bello contra Robertum auxilium, concessa commemorat: Οὗτοι Ἀλεξίῳ ποτὲ βασιλεῖ χεῖρα παραχόμενοι σύμμαχον, ὀπηνίκα Ῥόμπερτος ἐκεῖνος ἐξ Ἰταλίας ἐπὶ Δυρράχτιον μεταβάς ἐπολιόρκει τὴν χώραν, ἀμοιβῆς τυγχάνουσι τῆς ἄλλης, καὶ δὴ καὶ στενωπὸς αὐτοῖς ἐν Βυζαντίῳ ἀποτέτακτο, ὃν Ἐμβόλον ὀνομάζουσιν οἱ πολλοὶ, μόνοι τε τῶν ἀπάντων διὰ τοῦτο κατ' ἐμπορίαν δεκάτας οὐδενὶ Ῥωμαίων παρέσχοντο. Quo ἐμβόλον **313** vocabulo non tam porticus quam urbis portio, seu regio (nos *quartier* dicimus) intelligitur. Ita etiam Pisanis fœderatis imperatores Constantinopolitani *embolum et scalas* concesserant, quod Calojoanni, seu Joanni Comneno ascribere videtur *Annales Pisanorum* editi ab Ughello, tom. III *Italia sacra*. Hæc enim in veteri diploma. e au

Urbs hæc dives opum, populoque referta vi'e iur:
Nulla magis locuples argento, vestibus, auro,
Partibus innumeris, hæc pluribus urbe moratur
Nauta, maris colique vias aperire peritus.
Huc et Alexandri diversa seruntur ab urbe,
Regis et Antiochi: hæc freta et plurima transit,
Illa Arabes, Indi, Siculi noscuntur et Afri:
Hæc gens est totum pene nobilitata per orbem,
Et mercanda ferens, et amans mercata referre.

312 (96) Ἐργαστήρια. Amalphitanorum, qui Constantinopoli commercii exercendi causa commorabantur, aliasque in urbe tabernaculas, vel officinas, seu potius, quæ ex iis in imperatorium fiscum inferri solebant vectigalia, Ecclesiæ D. Marci ultro largitur Alexius; nam hac tempestate Amalphis, seu Amalphia, quæ a suis antea regebatur ducibus, Roberto parebat, proindeque Amalphitanis bellum erat cum Alexio. Exstincto enim Joanne duce Amalphitano, Joannis ducis filio, an. 1070, Sergioque Joannis filio exacto, Robertus Ducatus Amalphitanum nactus erat an. 1075, urbe occupata, cui postmodum successit Rogerius filius, uti narratur in *Chronico Amalphitano*. Ut ergo Amalphitanorum mercatorum animos sibi conciliarent Græci, varia iis in urbe privilegia indulserant, *embolumque*, (de qua infra) *ergasteria*, quæ *estacones* dicuntur in charta Boemundi II principis Antiocheni, et ecclesias concesserant Amalphitanorum vero ecclesia Constantinopoli vocabatur *Ecclesia S. Mariæ Amalphitanorum de Latina*, ut ex Bulla Alexandri IV PP. apud Ughellum colligitur. Erant porro varia et complura in urbe Constantinopolitana *ἐργαστήρια* ἐμπορίας καὶ πραγµατείας διαφόρους, ut ait Justinianus Nov. 45, quorum nomine im-

μέχρι τῆς καλουμένης Βύλας (98) διήκοντα ἐργαστήρια, καὶ τὰς ἐντὸς τοῦ διαστήματος τούτου ἐμπε-

A quæ intra istud totum spatium continentur, donavit. Præter magnas immobilium largitiones tum

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

1161. quod ab eodem Ughello in *Archiepiscopo Pisanis*. pag. 466. refertur. legimus : *Tibi Benedicto dilecto patri recipienti in vice Joannis operarii operis Pisanæ Ecclesiæ S. Mariæ pro loco ipsius operis damus et irrevocabiliter concedimus ecclesias, videlicet embolum, et scalas, et stateram que sunt in Constantinopoli, et sunt ab imperatore operi Sanctæ Mariæ concessa, etc.* Atque in eo Diplomate embolani dicuntur Pisani, qui embolum istum incolebant, aut certe quibus emboli præfectura demandata erat : Ita ut neque archiepiscopus, neque consules Pisani, neque Missatici, neque vicecomes, neque embolani, qui modo sunt, vel pro tempore erunt, nec aliqua persona occasione Pisanæ civitatis potestatem habeant aliquo modo de prædictis omnibus vendendi, vel pignorandi, aut alienandi. In alio instrumento, an. 1224, apud eundem Ughellum dicto tomo, pag. 501 et 503. fit mentio emboli pellipariorum in urbe Pisana : nos diceremus, *le quartier des tanneurs*. Vide eundem, tom. VII, pag. 278. Quod vero spectat ad ecclesias, quas Veneti Constantinopoli tenebant, una fuit Sancti Archidani, vel Akidani, cujus mentio fit in Bullis Cælestini III et Honorii III PP. apud Ughell. in patriarch. Gradens. Porro scalarum vocabulo navalia intelligi pridem docuerunt vici docti. Alii scalas *trajectus maritimos* interpretantur, per quos videlicet navibus excensus aditusve patebat in portum, vel in urbem. Sic auctor *Descript. CP.* in reg. 6, scalam Syconam, *trajectum Syconum*, dixit, quæ alias πέρυμα Justinianarum nuncupatur in Nov. LIX, cap. 5; Sycon enim Justinianæ dictæ, uti tradit Stephanus Byzantius. Sed et aliæ urbis scalæ περάματα in eadem Nov. appellantur : "Ἐξω τῶν νέων τευχῶν, ἧ ἐν ἄλλοις περάματα, id est, *extra novos muros et alios trajectus*, quemadmodum hæc verba reddidit Cujacius. Atque inde παραμάτων nomenclaturam servant etiamnum scaphæ ipsæ quibus fratum Syconum trajectitur, ut auctor est Petrus de Valle, epist. 2. Horum trajectuum sub scalarum nomine meminit Nov. CLIX, in princip. et l. 7 Cod. de aquæd. lib. XI. Quin et ipsæ in continenti *Clusuræ*, seu angustię, *scalæ* videntur etiam nuncupatæ. Certe Cinnamus, lib. 1, meminit loci, *Mala Scala*, Καχὴ Σκάλα, dicit, quod, uti scribit, esset χωρτόν ἐρμυζὸν ἢ ἀπόρημον. Scala igitur non tam portus, quam ipse trajectus dictus est vocabulo a Latino deducto, ex eo quod Græci veteres trajectus omnes, seu freta βάρη (quæ vox Latinis *scalas* notat) appellarent ita Euripides, in *Aulide*, v. 80, στενόπορον Ἀύλιδος βάρη, vocavit angustum fretum, quod Aulidem Bœotię a Chalcide determinat. *tam modicum ut ponte jungatur*, teste Plinio, seu ut Solinus, *per fabricam brevissimæ machinæ adeatur pede*. Ab eodem fonte trajectus iidem *gradus* a Latinis nuncupantur. Nec enim sunt gradus, quod vult Surita, pontes ad maris, aut majorum fluviorum littora, sed freta, et angustie maris, atque interdum fluminum meatus. Ammianus, lib. XV, ubi de Rhodano : *Gallico mari incorporatur per patulum sinum quem voant, Ad Gradus*. Rhodani *gradus* occurrunt præterea apud auctorem *Itinerarii maritimi*, quam appellationem tribuunt etiamnum Rhodani accolæ ipsi meatibus, seu trajectibus, per quos fluvius in mare evolvitur, reliquo fluvii ipsius ostio arenis ferme undique obsito. Hos enim trajectus *gras* appellant, adjuncta quadam ab locis vicinis, aut a pelagi natura, aut soli denominatione. Superest præterea ejusdem vocabuli vestigium in Occitania ad stagnum Magalonense, quod ad septentrionem continenti adhaeret. ad

meridiem a 314 Gallico mari, validissimo aggero disjungitur. Haud procul a Magalona urbe in modum insulæ stagnantibus aquis circumfusa, Montipessulani præsulum cathedra olim insigni, disruptus agger iste meatum ac trajectum navibus a mari venientibus præbet in stagnum, quod portus vicem præstat. Canalem istum versus antiqui in Arnoldum episcopum Magalonensem scripti, circa an. 1078, *gradus* vocant. indigenæ vero *le grau*, apud Catellum. lib. II. *Rer. Occitan.*

Hic muros fecit, turres hic undique fecit, Clerum divinis contulit officiis.

Iste gradus clausit, quo prædo piraticus hausit Saepe latrocinii littora nostra suis.

Navibus introitus per eum gradus alter apertus, Non procul a terris, o Magalona, tuis.

In diplomate Ludovici VII, reg. Franc. an. 1155, apud Sanmarthanos, in *Episcopis Magalon.* n. 24, gradus isti *portus* nomine donantur : *In comitata Sustantionensi portus, qui dicitur gradus*. In *Annalibus Pisanis* editis ab Ughello, tom. III ; *Ital. sacr.* sub an. 1165, *gradus Mergorii* dicuntur, pro *Mergorii*, seu *de Merqueil*. *Gradus* etiam in stagno Salsarum in comitatu Ruscinonensi habent chartæ aliquot veteres ex Chartophylacione regis Christianissimi. Id porro vocabuli notione ista non neperum : eo quippe utitur Valerius Maximus, lib. III, cap. 6, ubi observatum a viris doctis : *P. Scipio augendo exercitum, trajiciendoque in Africam, opportunum quæreret gradum*. In sequiori vero Latino non semel usurpatum legimus. *Annales Pisanis*, de S. Petro Apostolo : *Transfretavit circa littora Pisanorum, ubi hodie dicitur Ecclesia S. Petri ad gradus*. Infra, de eadem urbe : *In quo loco cum per mensem moram fecisset, ad gradus maris ecclesiam construxit*. Iidem *Annales*, sub an. 1178 : *Saraceni cœperunt bellare, et invadere insulam Sardiniam, et ire in partibus Pisanorum et usque ad gradus Romæ*. Neque aliunde nomen accepit insula Venetiis proxima, quæ *Gradus*, vulgo *Grao*, dicitur, quod in ea excensionis fierent, et portus vice esset Venetiis. A prædictis dissentit Petrus Gyllius, lib. II, *De Bosp. Thrac.* cap. 11, cujus sententiæ favere videtur Cujacius, ad leg. VII, Cod. de aquæductu ; contendit enim scalas esse crepidines ac moles portuum, quarum objectu pelagi furentis atrocitas frangitur, quas, inquit, Ἐλληνες, a figuræ similitudine γηλὰς appellant, posteri Græci βάρη. Latini *scalas* seu *gradus*, quia ex illis ad naves velut gradus jacitur. Factum deinde ut quæ vetustioribus Græcis γηλαί, iisdem jam ignorantibus γαλαί, denique a vulgi consuetudine, quæ litteras depravare solet, *scalæ* appellatæ sint. Sed hæc accurata egent discussione, quæ non est huius loci. Unde Ἐβραϊκῆς Σκάλας nomen hujus scalæ accesserit, haud plane constat ; nisi dicamus ita nuncupatam, quod vicina fuerit monasterio Stauracii quod τὰ Βραχὰ, et τὰ Ἐβραϊκὰ vocabant, de quo Theophanes, Zonaras, et Cedrenus in Mich. Rhang. et Pæulus Diacon. lib. XLV ; vel quod adjacuerit portæ urbis, olim Neorii, postea a recentioribus Græcis, ipsique Duca cap. 28 et 29, ὠπατᾶ, aliis *Heurææ*, seu *Hebrææ* dictæ, ab ædificiis Hebræorum, seu Judæorum hujus portæ obversantibus, ut Gyllius, lib. III, cap. 4, et Leunclavius in *Pand.* cap. 200, tradunt. Vel denique, quæ mea est sententia, quod ab hac scala excensus fieret pergentibus in eam στενοῦ regionem, in qua erant Judæorum, aut Hebræorum sepultura, quæ Villharduino *Juiverie*, seu *Judæaria* idem nominatur. Vide notas nostras ad hunc scriptorem.

(98) Βύλας. Locus ista dictus a virginis, seu

Constantinopoli tum Dyrrhachii, **162** tum ubicunque alibi illi petierunt. Quodque maximum omnium fuit, mercimonia ipsorum cuncta quovis portorio aut vectigali decrevit immunia in omne tempus esse in cunctis Romanæ ditionis locis, ut quidquid exportarent importarentve nihil, ne obolum quidem, redemptoribus fisci aut publicanis similibusve regis pecuniæ collectoribus, commercii alteriusve tributū nomine pendere cogerentur. Sed plane liberam cunctæque Romanorum magistratum potestati exemptam haberent mercaturam.

At Robertus (revertatur enim oratio unde digressa est, et reliquam pertextat narrationem) ne post hanc quidem eladem quiescere potuit, sed cum jam antea navigia e suis quædam duce iis suo filio præfecto in Cephalleniam misisset, studio **B** metâ tou idlou vliou (2), κατὰ τῆς Κεφαλληνίας ἀπέστειλε σπεύδων τὴν ἐν αὐτῇ πόλιν κατασχεῖν, τὰ μὲν ἐνόητα αὐτῶν πλοια τῇ Βοντιέζῃ (3) προσάρμοσε μετὰ τῆς παρεμβολῆς πάσης, αὐτὸς δὲ (4) εἰς μο

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

¹⁶ κομμερκίου.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

exercitiis. Βέγλα enim Ducæ cap. 38, et alii, quos laudant Rigaltius, Meursius, et Fabrotus, vigilia est, seu **315** custodia. Est igitur Βέγλα, locus ubi erat statio vigilum, in quo excubabant milites, qui urbis et civium securitati invigilabant : *Moris quippe Constantinopolitanorum erat, ait Luitprandus, lib. 1, cap. 3, ne a vicinis gentibus opprimerentur, singulis quibusque noctibus per totius civitatis bivium, quadriviumque armatos milites causa custodiendæ civitatis, qui eam invigilarent, ponere.* His qui præerat tribunus, *drungarius vigiliæ dicebatur, qui nostris miles queti, seu vernacula lingua, chevalier du quiet, cuius quidem officii apud Parisienses ea erat dignitas, ut nonnisi a milite obiri possent, ut est in veteri Aresto parlamenti, 15 Januarii an. 1457. Meminit etiam Codinus, in Orig. CP. loci ita dicti in urbe : Τὰ δὲ λεγόμενα Κοντάρια, βέγλα ἦν μεγάλη τὸ πρότερον.*

(99) *Ἐμπεριεχομένης σκάλας.* Hoc est, portoria, quæ ex scalis intra illud spatium positae cogebantur. Erant enim in ipso Ceratino portu plures scalæ, seu, ut ita dicam, in ipso portu plures portus, cum scala pars esset portus ; unde Moschopolus dixit scalam esse μέρος τοῦ λιμένος, εἰς ὃ αἱ νῆες δέδενται. In isto quippe sinu exstitit *Scala Chalcedonensis, quæ collocatur in 5 regione in vet. urb. descript. cuius meminit Chronicon Alexandr. an. 12 Arcal, et 7 Theod. Jun., de qua etiam habet quædam Gyllius in CP. lib. III, cap. 1. Scala Sycena in regione 6. Trajectus Justinianorum appellata in Novell. LIX ; de qua idem Gyllius, lib. III, cap. 2 ; et Leunclavius in Pand., cap. 127. Scala Timasi, quam in 7 regione statuit urbis Descriptio : Scala Acropoleos, apud Theophanem, pag. 365. Cedrenum in Copron. et Paulum Diac., XII Hist. Misc. Exstitit præterea locus *Heptascalon, a septem scalis proximis dictus, de quo Seylitzes, Cantacuzenus, lib. IV, cap. 22, et Gyllius, lib. III, cap. 9. Ad Propontidem recensentur scalæ aliquot : Scala τῶν Πηγῶν, apud Seylitzem in Romano, quæ *Portus Auræ portæ dicitur Ducæ, cap. 38 ; Contoscalium, seu parva scala, a qua porta urbis vicina dicta Contoscalii, cuius mentio occurrit apud Cantacuzenum, lib. IV, cap. 2 ; et Phranzum, lib. III, cap. 11. Vide Leunclav. in Pandect., cap. 200. Meminit porro prætoriorum, quæ ex scalis pendebantur, lex 7,***

ριεχομένης σκάλας (99) ἔδωρθησθε, καὶ ἐτέρων πλοίων ἀκινήτων δωρεάς, ἐν τε τῇ βασιλευσσίῃ, καὶ τῇ πόλει Δυρράχλου, καὶ ὅποι ἀν ἐκεῖνοι ἤτησαντο. Τὸ δὲ δὴ μείζων τὴν ἐμπορίαν αὐτῶν ἀζήμιον ἐποίησεν ἐν πάσαις ταῖς ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν Ῥωμαίων γῶραι, ὥστε ἀνέτω; ἐμπορεύεσθαι καὶ κατὰ τὸ αὐτοῖ; βουλητόν, μήτε μὴν ὑπὲρ κομμερκίου ¹⁶ (1) ἢ ἐτέρας τινὸς εἰσπράξεως τῶν δημοσίων εἰσκομιζομένης παρέχειν ἄχρι καὶ ὀβολοῦ ἐνός, ἀλλ' ἐξω πάσης εἶναι Ῥωμαϊκῆς ἐξουσίας.

Ὁ δὲ γὰρ Ῥομπέρτος (ἐπαναγέσθω γὰρ αὐθι; ὁ λόγος ὅθεν ἐξέπεσε καὶ καθ' εἰρημὸν ἐχέσθω τῆς διηγήσεως), οὐδὲ μετὰ ταύτην τὴν ἤτταν αὐθι; ἤρμει· ἀλλ' ἐπεὶ προφθάσας τινὰ τῶν πλοίων αὐτοῦ μετὰ τοῦ ἰδίου υἱοῦ (2), κατὰ τῆς Κεφαλληνίας ἀπέστειλε σπεύδων τὴν ἐν αὐτῇ πόλιν κατασχεῖν, τὰ μὲν ἐνόητα αὐτῶν πλοια τῇ Βοντιέζῃ (3) προσάρμοσε μετὰ τῆς παρεμβολῆς πάσης, αὐτὸς δὲ (4) εἰς μο

Cod. de aqueductu, lib. II, ubi omnia vectigalia, quæ colligi possunt ex universis scalis urbis, in reparationem aqueductuum CP. impendi jubentur. Quæ Græci sic veniunt : Εἰς ἀνανέωσιν τοῦ ἀγωγοῦ τὰ παρεχόμενα εἰς τὰ; σκάλας ἀναλισκίσθω. Σκαλιατικὰ ejusmodi vocat diploma Andronici Junioris apud Phranzum.

(1) Ὑπὲρ κομμερκίου. Cinnamus loco supra laudato, de Venetis : Μόνοι τε τῶν ἀπάντων διὰ τοῦτο τὰ; κατ' ἐμπορίαν δεκάτας οὐδενὶ Ῥωμαίων παρέσχοντο. Hic vero κομμερκιον sumitur pro telonio, vel tributo, quod pro ipso commercio, mercatura, vel negotiatione pensabatur. Sic enim passim hanc vocem usurpant Græculi sequioris ævi. Glossæ Basil. τελώνιον, κομμερκιον. Conventions Michaelis Palæol. imp. et communis Januens. an. 1261 editæ post Villhard. Permettet contrahere de toto jam dicto imperio omnibus et singulis Januensibus, et deferre libere et expedite sine aliquo impedimento dactæ, commercii, sive exactionis. Sanitus, lib. II, part. II, cap. 4. Quod præfata tributa, dactia et commercia, atque necessaria nequaquam transferri valeant. Hinc κομμερκιάριος dicitur ejusmodi vectigalium exactor. Constantino, De adm. imp., cap. 45, et auctori Chronici Alex., pag. 900. Vide præterea Glossaria Meursii et Fabroti.

(2) Μετὰ τοῦ ἰδίου υἱοῦ. Rogerii in Cephalleniam appulsum, resque ibi actas attingit Guillelmus Apuliensis, lib. IV :

Hoc abeunte Rogerum

Jussit adire suo cum milite Cephaloniam,
Ut tanta fuerat quæ tempestate rebellis
Vieta refrenetur, hæc insula dum capietur,

316 Undique terras Græcorum moverat urbs.
Jussa patris sequitur, jussamque Rogerus ad urbem
Cum ducis agminibus properavit, et obsidet illam.

(3) Βοντιέζῃ. Idem poeta :

Ipse suos equites hyemali tempore secum
Bundiciam ducit mansurus, ibique moratur
Cæterum Bundiciam jam ante expugnavat Robertus.
Idem Guill. lib. IV :

Bunditiam navatæ vi captam depopulantur.

(4) Αὐτὸς δὲ. Guillelmus Apul. :

Continuis hujus soboles generosa Rogerus
Pererrere minis non cessat Cephaloniam.

νήρη γαλέαν (5) εισελθών την Κεφαλληνίαν κατάλα-
 βε. Καί πῶν ἢ τὰς λοιπὰς δυνάμεις, καὶ τῷ υἱῷ
 αὐτοῦ ἐνωθῆναι ἐγκαρτερῶν ἐτι περὶ τὸν Ἀθέ-
 ρα¹⁷ (6) (ἀκρωτήριον τι τοῦτο τῆς Κεφαλληνίας) **λάρβῳ**
 κατέχευται πυρετῷ. Μὴ φέρων δὲ τὴν τοῦ πυ-
 ρετοῦ φλόγῳσιν, ὕδωρ ψυχρὸν αἰτεῖ. Τῶν δὲ περὶ
 αὐτῶν¹⁸ ἀπανταχοῦ σκεδασθέντων εἰς τὴν τοῦ ὕδα-
 τος ζήτησιν, τῶν ἐγγυρῶν τις πρὸς αὐτοὺς φησιν·
 Ὅρατε τρυτηνὴ τὴν νῆσον τὴν Ἰθάκην· ἐν αὐτῇ
 πρώην πόλιν μεγάλην ἀνυκοδόμητο Ἰερουσαλήμ κα-
 λουμένη, κίον τῷ χρόνῳ ἤρρηται· ἐν αὐτῇ πηγή¹⁹
 ἦν πόσιμον ἕσσει καὶ ψυχρὸν ὕδωρ ἀναδιδοῦσα. Τού-
 των ὁ Ῥομπέρτος ἀκούσας, δέει πολλῶ τῆνικαῦτα
 συνσεχέθη. Συμβαλὼν οὖν τὸν Ἀθέρα καὶ τὴν πόλιν
 Ἰερουσαλήμ, τὸν ἐπιστάμενον αὐτῷ θάνατον ἐπεγί-
 νωσκε. Καὶ γὰρ πρὸ πολλοῦ τινες αὐτῷ ἐμαντεύοντο,
 ὅποια εἰκόθασιν οἱ κόλακες²⁰ τοῖς μεριστάτεν εἰσ-
 ηγεῖσθαι ὅτι Μέχρι τοῦ Ἀθέρος αὐτοῦ ἅπαντα μέλ-
 λει· ὑποτάξαι. Ἐκεῖθεν δὲ εἰς Ἰερουσαλήμ ἀπερ-
 χόμενος, τῷ χρῶν λειτουργήσκει. Εἶτε δὲ ὁ πυρε-
 τὸς τοῦτον ἀνάλωθεν, εἶτε πλειურτις ἦν ἡ νόσος
 ἀκριβῶς λέγεσθαι οὐκ ἔχω. Τέως δὲ ἕξ ἡμερῶν τελευ-
 τῆ²¹ (7), καταλαμβάνει δὲ τοῦτον τὰ ἔσχατα πνέοντα

A totus exercitus consederat, monere galea invecus
 Cephaleniam tenuit : ubi antequam et aliis suis
 post secuturis copiis et ipsi qui jam præcesserat
 filio suo se conjungeret, cum apud Atherem mo-
 raretur (est Ather promontorium quoddam Cephal-
 leniæ) vehementi correptus febre est, cujus ardorem
 non ferens frigidam petiit. Ad quam ejus vocem
 dispersis qui circa erant ad inquisitionem fontis,
 indigenarum quispiam respondit : Videte hanc
 insulam Ithacam. In ea constructa olim fuit magna
 civitas Jerusalem vocata. Jam vetustate collapsa
 est. Cæterum in ejus solo fons perennis est aquæ
 limpidæ ac potabilis. His Robertus auditis magno
 metu concussus, quippe ex loci ubi erat nomine
 et urbis Jerusalem vicina instare sibi mortem in-
 tellexit. Etenim olim sibi prædictum meminerat a
 quibusdam ex eo quæstuofo vatum genere qui
 magnorum principum gratiam adulatoriis artibus
 captare solent, se usque ad istum Atherem ditioni
 suæ cuncta subjecturum ; hinc proficiscentem Hiero-
 solymam debitum naturæ soluturum. Porro
 febrisne ardens is morbus fuerit, an, ut alii tra-
 dunt, dolor lateris, parum habeo compertum.

Varie lectiones ex cod. Coislín.

¹⁷ ἀέρα. ¹⁸ περὶ αὐτόν. ¹⁹ πηγή. ²⁰ οἱ κόλακες.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

Insula Roberto proponitur esse pelenda,
 Ad quam missus erat capiendam filius ejus.
 Ab hoc porro in Cephalonia Roberti appulsu
 portui insule, seu sinui, qui Illyricum respicit,
 mansit *Wiscardi portus* appellatio. Falsum enim
 quod Hovedenus et Bromptonus scribunt, ita
 dictum, quod eo loci mortem obierit, et tumulo
 mandatus fuerit Wiscardus.

(5) *Γαλέαν*. Cedrenus, pag. 584 : Μετὰ εἰκοσι
 καὶ ἑπτὰ κοιτηρῶν, ἃς δὴ γαλέας κατονομάζειν
 εἰκόθασιν. Matthæus Paris : *Navibus rostratis,*
quas galeas vocant. Otho Fris. lib. *De gest. Frid.*,
 cap. 33 : *Aptatis—triremibus et biremibus, quas*
modo galens, seu sagittas vulgo dicere solent.
 Guill. Tyrus, lib. x, cap. 28 : *Navium rostratarum,*
quæ vulgo dicuntur galeæ. Lib. xv, cap. 14 : *Erant*
in præfato exercitu naves longæ rostratæ, geminis
remorum instructæ ordinibus, quæ vulgo galeæ
dicuntur.—Hist. Hieros, pag. 1167 : Quod antiqui
dicere liburnam, moderni galeam, media producta,
nominant. Asserus, an. 877 : *Jussit cymbas et*
galeas, id est, longas naves, fabricari. Malaterra,
 lib. iv, cap. 25 : *A duabus piratarum navibus,*
quas galeas appellant, hostiliter aggreditur. Vox
 notissima, de qua præterea consulendi Meursius,
 Vossius, Spelmannus, Watsius, Somnerus et
 Fabrotus in Gloss.

(6) *Περὶ τὸν Ἀθέρα*. Asteriam habet Sophianus
 in Cephalonia insula, haud procul ab ipsa Cep-
 halonia urbe. Asteridem insulam, Cephaloniam
 inter et Ithacam, statuunt Plinius, lib. iv, Ste-
 phanus et Nicetas in *Man.*, lib. ii, n. 5. At Anna
 Atherem promontorium Cephaloniæ insulæ fuisse
 ait. Cum igitur æger Robertus de Ithacæ oppido,
 Hierusalem nuncupato, inaudisset : insuper et
 Atherem revocasset in mentem, continuo subit
 oraculi memoria, quod olim sibi pronuntiatum
 meminerat, Atherem usque ditioni suæ cuncta
 subjecturum ; hinc proficiscentem Hierosolymam,
 debitum naturæ ibi soluturum. Fallax fuit vati-
 cinatio, ut sunt ejusmodi præstigatorum vati-
 cinationes. Nam Hierusalem in sola Judæa animo

observabatur, ut et Ather, quem Palæstinæ locum
 noverat ex libro Josuæ, cap. 15. Simili deceptum
 prædicatione Gerbertum, seu Silvestrum papa finxit
 Benno cardinalis, a quo hauserunt quæ habent
 Willelm. Malmesburiensis, lib. ii *De gest. Angl.*
 c. 10 ; Albericus, an. 1011 ; Matthæus Westmonast.
 et Bromptonus, an. 1092 ; et Baldwinus de Ayesuis
 in Chr. vernaculo ms., cap. 73. Is enim cum
 statuam, quam certa siderum inspectione sibi
 fuderat, ad interrogata negative, vel affirmative,
 tantum respondentem interrogasset, an moreretur
 antequam cantaret missam in Hierusalem, respon-
 disseque illa negative, tandem se dubio oraculi
 sensu deceptum cognovit, cum post missam a se
 ex more Romæ in ecclesia Hierusalem dicta de-
 cantatam, in valetudine ictus, et consuetæ statuæ
 deceptionem, et ultimum vitæ suæ diem imminere
 sensit.

(7) *Τελευτῆ*. Robertum ex veneno ab uxore,
 Alexii ipsius persuasione, propinato extinctum
 narrant Ordericus Vitalis, lib. vii ; Guibertus,
 lib. iii *Gestor.* 317 *Dei* cap. 2 ; Willelmus Mal-
 mesburiensis, lib. iii et vi *De gest. Angl. Reg.* ;
 Rogerus Hovedenus, Richardus Pictavinus. Albericus,
 an. 1083 ; Gaufridus Vosiensis, Brom-
 ptonus et alii quædam Romualdus vero et Guillel.
 Apul., lib. v, morte communi defunctum proba-
 bilius assertunt cum Anna, quæ ex pleuritide,
 vel febris, e vivis sublatum refert. Apud insulam
 Cassiopem mortuum scribit Romualdus, contra
 quam Anna, quæ ut et Alexander Monach., lib. iii
Chron. Monasterii S. Bartholomæi de Carpineto,
 in Cephalonia insula extinctum refert. Nec minor
 de anno, quo excessit, apud scriptores, discrepan-
 tia. Nam Malaterra, lib. iii, cap. 41, Roberti
 mortem accidisse auctor est mense Julio, an. 1084,
 atque insigni solis eclipsi, quæ 6 Febr. eo anno
 contigerat, veluti prænotatam, ut et Gregorii VII
 papæ et Guilelmi regis Anglorum. Atqui Gregorius
 mortuus legitur an. 1085, 24 Maii ; Willelmus
 vero, mense quidem Septembris, sed an. 1087, ut
 est apud Ordericum, lib. viii et alios : adeo ut

Hinc constat sexto die quam languere cœperat, Robertum ibi esse mortuum. Supremum spirantem assecuta uxor ejus Gaita offendit, et filium ut in tali spectaculo ac casu flentem. Nuntiaturobitus alteri filio quem Robertus principatus successorem designaverat adhuc vivens; is incredibiliter eo nuntio consternatus est, sese tamen ut potuit confirmans exercitui convocato rem aperit inconcussibiliter lugens talis ac tanti jacturam patris. Jurata deinde sibi ab omnibus fide copias in Apuliam deportat. **163** Quo in trajectu, tametsi ætatem agebat annus, fœda tempestate vexata classis est, adeo quidem ut navigiorum quædam mergerentur, quædam illisa vadis a hærescerent. In iis que mortuum Robertum vehebat navis cum fracta fuisset media sui parte: quibus cura erat commissa cadaveris, arca in qua id servabatur ægre correpta, vix tandem Venusium salvi tenuerunt. Sepultus deinde Robertus est anud monasterium in nomine Sanctæ Trinitatis olim exstructum, ubi et fratres ejus ante ipsum depositi fuerant. Excessit e vivis anno vicesimo sexto ducatus sui, ætatis

ἡ γυνὴ αὐτοῦ Γαῖτα (8), καὶ τὸν υἱὸν αὐτοῦ κλαίοντα ἐπ' αὐτῷ. Ἀπαγγέλλεται γοῦν τὸ συμβάν τῷ υἱῷ αὐτοῦ (9), ὅνπερ εἶτι ζῶν διάδοχον τῆς ἀρχῆς αὐτοῦ ἐποίησε. Ὅς τοῦτο μαθὼν λύπη μὲν ἀφορήτῳ τηνικαῦτα συνείχετο, κρείττοσι δὲ λογισμοῖς ἑαυτὸν ἀνακτησάμενος, καὶ συναγαγὼν τὸ φρονοῦν αὐτῷ τῆς ψυχῆς, μετακαλεσάμενος ἅπαντας, πρῶτον¹¹ μετ' ἀπαγγέλλει τὸ συμβάν ἀπαράκλητα κλαίων ἐπὶ τῇ τοῦ πατρὸς τελευτῇ, ὀρκίζουσι δὲ ἅπαντας εἰς ἑαυτὸν. Καὶ ἀναλαθόμενος τούτους εἰς Ἀπουλίαν διαπερᾶ. Ἐν τῷ διαπερᾶν δὲ μεγίστῳ κλύδωνι (10) κἂν ὄρα θέρους ἦν περιπέπτωκεν, ὥστε τὰ μὲν τῶν πλοίων βυθισθῆναι, τινὰ δὲ τῇ ψάμμῳ προσαβράξαντα συνθραυσθῆναι. Τὸ δὲ τὸν νεκρὸν κομίζον πλοῖον ἡμῶν θραυστον γέγονε: μόλις δὲ τὸ τοῦτον συνέχον κιβώτιον οἱ ἀμφ' αὐτὸν ἀναλαθόμενοι εἰς τὸ Βερούσιον (11) διεσώσαντο. Καὶ εἰς τὴν ἐπ' ὄνοματι τῆς ἁγίας Τριάδος πάλαι ἀνοικοδομηθεῖσαν μονήν, οὗ καὶ οἱ ἀδελφοὶ αὐτοῦ προετάφησαν καὶ αὐτῷ ἐνσωριάζεται. Τελευταῖ δὲ ὁ Ῥομπέρτος εἰκοστῷ ἔκτῳ¹² (12) χρόνῳ τῆς δουικῆς αὐτοῦ ἀρχῆς, τὸν ἅπαντα γρόνον βιώσας ἔτη ἑβδομήκοντα. Μεμαθηκὸς δὲ ὁ βασι-

Varie lectiones ex cod. Coislin.

¹¹ πρῶτα. ¹² πέμπτῳ.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

falsum sit Robertum, Gregorium et Guillelmum ante elapsam a solis isto defectu annum extinctos, uti ait Malaterra. Robertum denatum mense Julio, anno 1085, recte tradunt Ordericus, lib. vii, pag. 146; Leo Ost. lib. iii, cap. 56; Anonymus Barensis, Albericus, Surita, scriptoresque aliquot a ii; perperam vero *Chronicon Amalphitanum*, Kal. Aug. an. 1086, indict. 10; Matthæus Paris, an. 1087; Willelmus Malmesburiensis et Ptolemæus de Luca, an. 1088, cum constet Robertum ex Anna et Romualdo, vicesimo ducatus anno mortuum esse, proindeque an. 1085, quo quidem anno sub menses Octobris Robertus filius ducatum Apuliæ adeptus erat, ut patet ex veteri diplomate, quod descripsit Ughellus in *Archiepiscopis Salernitanis*. At diem, quo excessit, notat Kalendarij sancti Mauritiij Andeg. xvi Kal. Aug. ob. Robertus fortissimus dux Calabriae et Apuliæ. In sequentem vero rejicit Necrologium Molisense, diem scilicet xv Kal. August., in ipsas Kal. August. *Chronicon Amalphitanum*.

git etiam Guillelmus Aponhensis, ut et naufragium, quod passum esse navim, quæ vehebat Roberti corpus, observat Anna:

318 Jamque rates fuerant secus Appula littora
[Lucia,
Tempestas tumidum quatit intolerabilis æquor,
Naufragium passi quamplures sunt ibi nauia,
Pars hominum cum classe perit, fractaque procellis
Qua fuerat corpus humanum nobile, navi.
In mare delapsum non absque labore cadaver
Extrahitur, fetor ne prodent inde nocivus.
Viscera corque ducis subhumari jussit Hydrunti
Prædita consiliis semper prudentibus uxor,
Et multo reliquum condunt aromate corpus
Hinc deportari Venusinam fecit ad urbem,
Qua fuerant fratrum constructa sepulcra priorum.

(8) Γαῖτα, Sigelgaita, sive Sikelgaita, ut ipsamet in Diplomate, quot exstat apud Ughellum, tom. viii *Ital. sacræ*, pag. 395, se nominat. Guillelmus Apuliensis:

Uxor ab Italia non multo venerat ante,
Et castris aderat, dum nati castra revisit
Dux quibus exierat populo cum classe relicto.
Hæc ubi Robertum cognovit fabricitare,
In quo tota sui spes erat, w'pote tanto
Conjuge, discissis stans vestibus, acceleratis
Cursibus accessit, etc.

(9) Τῷ υἱῷ αὐτοῦ. Guillelmus Apul. lib. v: *Castra Rogerus adit patris, interitusque paterni*
Notitia populum communicat anxius omnem,
Consiliumque petit, privandum namque fatetur,
Ni redeat proferre, se juris honore paterni,
Hæredem cujus pater hunc indixerat esse.
Illi promittunt omnes se corde fideli,
Sicut servierant patri, servire paratos.
Sicque coadjutor transgressibus æquoris illis
Unanimes rogitant, populo favet ille roganti, etc.

(10) Μεγίστῳ κλύδωνι. Hanc tempestatem atti-

(11) Βερούσιον Roberti cadaver Venusium translatum scribit etiam Malaterra, Leo Ost. Ordericus, et alii, Ptolemæus de Luca: *Sepeliturque apud Venusium in Apulia in monasterio monachorum nomine S. Trinitatis, quod nunc est Hospitaliorum; quod quidem monasterium ædificaverat ipse Guillelmus*. Ab ipso Roberto exstructum Venusinum monasterium tradit Ordericus Vitalis, lib. iii, pag. 482, ejusque curam demandatam Roberto de *Grentemainil*, Uticensi, postea S. Euphemie in Calabria abbati, qui tum exsul in eas terras secesserat. Huic satis functo postmodum successor datus Berengarius, itidem Normannus, prox Aversæ episcopus, ut est apud eundem scriptorem, lib. vii, pag. 646. Epitaphium Roberti tumulo inscriptum recitat Malmesburiensis.

(12) Εἰκοστῷ ἔκτῳ. Exinctum Robertum anno ætatis 70 Anna et Alexander monach. lib. iii, *Hist. S. Bartholomæi de Carpineto*, sexagesimo majorem, supra laudatus Romualdus tradunt: uterque ducatus 26, ilique recte; nam decis titulo donatus est Robertus an. 1060, ut auctor est Malaterra, lib. i, cap. 53, ipseque Robertus, qui in Diplomate an. 1080, indict. 4, mense Oct. ducatus sui cum annum vicesimum esse ait, apud Ughellum in *Salernitanis archiep.*

λεὺς (13) τὸν τοῦ Ῥομπέρτου αἰφνίδιον θάνατον, ἀνέσπασε ἄ μὲν ἄχθος τοιοῦτον ἀπωμισάμενος· ἐπιτίθεται δὲ παραχρῆμα τοῖς τῷ Δυρράχιον ἔτι κατέχουσιν εἰς διχόνοιαν τὸν τοῦ· διὰ γραμμάτων καὶ παντοίας μεθόδου εἰσάξει σεψάμενος, καὶ οὕτως βῆσται τὴν πόλιν Δυρράχλου ἐλπίζων λήψεσθαι. Ἀλλὰ καὶ τοὺς ἐν τῇ πόλει παρατυχόντας Βενετικούς παρασκευάζει διὰ γραμμάτων ξυμβουλευσαι τοῖς τε Ἀμαλφίνοις, καὶ Βενετίκοις, καὶ ὅσοι ἐποικοὶ εἰς Ἐπίδαμνον ἔτυχον ὑπεῖλαι τῷ αὐτοῦ θέλῃματι καὶ παραδοῦναι οἱ τὸ Δυρράχιον. Ἀλλὰ καὶ αὐτὸς δι' ὑποσχέσεων καὶ δωρεῶν οὐκ ἐνεδίδου ὧς ὥστε τὴν πόλιν Δυρράχιον παραδοῦναι (14) αὐτῷ. Καταπαθεὶς οὖν γεγονότας (15) τοιοῦτον γὰρ τὸ Λατινικὸν ἅπαν γένος ἐρασιχρήματόν (τε καὶ ὀβολοῦ ἐνὸς πιπράσκειν εἰσθῶς καὶ αὐτὰ δὴ τὰ φίλτατα) μεγάλα ἐλπίσαντες, καὶ συνωμοσίαν ποιησάμενοι, ἀνιροῦσι μὲν τὴν πρώτως αὐτοὺς ἀναπέσαντα τὸ κάστρον τῷ Ῥομπέρτῳ προδοῦναι καὶ τοὺς συνωμοτάς αὐτοῦ· ἐκεῖνοι δὲ προσελθόντες παραδίδου τὸ κάστρον (16) τῷ βασιλεὶ πάσης ἐλευθερίας παρ' αὐτοῦ ἀπολαύσαντες.

fuerant arcis Roberto tradendæ, tum et illos qui adhuc perstabant in ejus fide. His peractis ipsi ultro Augustum adeuntes arcem ei dedunt; liberalitatemque vicissim ipsius plane prout speraverant in donis atque immunitatibus largiendis experti abunde sunt.

Τὴν δὲ τοῦ Ῥομπέρτου τελευτην μεμαθηκώς, τὸς Σηθ (17) καλούμενος μεγάλα ἐπ' ἀστρολογίᾳ αὐχῶν,

Roberti porro mortem multo ante præviderat ac prædixerat quidam, cui nomen Seth, venditare se

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

ἰνέσφηλε. ἰνέσφους. Ἀμαλφίνοις. συνωμοσίαν τηλικαύτην.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(13) Ὁ βασιλεὺς. Orderic. Imperator vero, licet infidum, et avaritiæ inexplebilis. Guillelmus Apulienensis, lib. 1:

(14) Δυρράχιον παραδοῦναι. Dyrrachium igitur in Alexii potestatem rursus concessit, ipsi incolis, post Roberti excessum, ultro sese dederunt: ita Anna. At Diocleates, seu quisquis est auctor Historiæ Dalmaticæ, quam debemus Mauro Orbino Ragusino et Joanni Lucio, scribit extincto Roberto occupatum Dyrrachium a Bodino Dalmatiæ et Servitiæ rege, demumque, lecto cum Alexio foedere, illi et Græcis ab eo redditum.

(15) Ἐρασιχρήματον. Sic non semel Francorum, seu Latinorum avaritiam et inexplebilem lacri cupiditatem perstringunt Græci scriptores, atque adeo ipsa non hoc duntaxat loco Anna, sed et pag. 512, 424, 428. Leo Aug. in Tact. cap. 18, § 90. de Francis: Ὑποφθελρονται δὲ διὰ χρημάτων εὐχλωρ, φιλοκερδεῖς ὄντες. Scylitzes in Romano Dionysio: Καὶ γὰρ ἀπληστον τὸ γένος τῶν Φράγκων. Nicetas in Isaac. Ang. et Alex. n. 4, de Latinis: Οὐδὲν γὰρ ἔθνος ἐρασιχρηματώτερον τοῦδε τοῦ γένους, τρεχέδειπνότερόν τε καὶ δαπανειρότερον ἔτερον. Idem in Bald. n. 2. Πονηρὸν χρῆμα εἰς θεράπευαν Λατίνος, φωνὴ ἀσύμφωνος Ἑλλήσι, γνώμη φιλοχρηματοῦ, etc. Erchembertus, in Hist. Langob. cap. 17: Pro cupiditate tamen pecuniarum, quibus maxime Francorum subicitur genus. Udalricus in Præfat. ad Consuetudin. Clunice: Quid enim Francigenas aliud dixerim, cum sint tam iniqui, raptiores, et de candore virtutum nihil habentes, etc. Sed Normannis præsertim, seu Normannicis hanc φιλοκέρδειαν ascribunt scriptores alii. Leo Ostiensis. lib. II. cap. 77, 319 de iis, genus

C infidum, et avaritiæ inexplebilis. Guillelmus Apulienensis, lib. 1:

Est acquirendi simul omnibus una libido.

Infra:

Sed quia mundanæ mentis meditamina prona: Sunt ad avaritiam, vincitque pecunia passim. Nunc hoc, nunc illo contemp'o, plus tribuendi Semper adhærebant, servire libentius illi Omnes audebant, a quo plus accipiebant: Bella magis populi quam fœdera pncis amantes, Servitiique vices pro viribus et ratione Temporis expendunt, plus dantem pluris habebant.

Item lib. II de Alexio:

Audit enim quia gens semper Normannica prona Est ad avaritiam: plus, qui plus præbet, amatur.

(16) Παραβίδοσι τὸ κάστρον. Extincto Roberto, Græcia, inquit Malaterra, hostibus recedentibus læta quievit. Ita quod proditiōne in Roberti potestatem venerat Dyrrachium, proditiōne pariter amissum est.

(17) Σηθ. Circumferuntur opera quædam domini et magistri Seth, Chronicon nempe vulgari Græcorum lingua scriptum a mundo condito ad Constantinum Ducam; exactus præterea somniorum index secundum alphabetum conversus ab eodem ex lingua Arabica; denique Paulus Arabs ab eodem pariter conversus: quorum operum mentio fit in libro De Antiq. et Bibliothecis Constantinopoleos, n. 3 et 6. Qui quidem Seth, idemne sit cum Annæo, etsi id pro certo statuere vix ausim, videtur tamen propius vero: cum et ævum quo vixit, et librorum ab illo scriptorum materia id ipsum suadeant. Neque alius est a Simone Vesto, seu Setho (utroque

solitus exquisita cognitione astrologiæ. Is post Roberti trajectionem in Illyricum vaticinium istud suum in charta descriptum sigillo munita deposuit in manibus quorundam familiarissimorum imperatoris, rogans ut id scriptum ita servarent usque ad certum tempus. Deinde Roberto mortuo jussu victoris resignata charta est, in qua sors est repta in hunc modum scripta: *Magnus hostis ex occasu multum tumultuatus repente cadet*. Mirati sunt omnes viri peritiam. Sane is ad summam perfectionem hujus divinandi scientiæ pervenerat. **164** De qua equidem paulisper omissa Historiæ serie nonnihil breviter disseram. Sic se res habet de istis astrologorum responsis eventura prænantibus; novitium id inventum est, ignoratum ætati veteri. Neque enim cum Eudoxus floruit astronomorum summus, ars erat adhuc ista divinandi; neque Plato hanc scientiam habuit; ne Manetho quidem ille apotelesmaticus ad exactum calluit disciplinam istam. Deerat illis absoluta numeris omnibus suis methodus horoscopiæ; quippe qui fixationem accuratam cardinum et usquequaque exactam ad observationem natalis momenti positionem cælestium aspectuum ac totius schematis declinationem non haberent: uti neque aliorum notitiam eodem spectantium quorundam, quæ idem ille quisquis est perfector scientiæ istius superiorum inventis addita posteris tradidit, perquam scita illis videri solita qui stultam in nugis ejusmodi operam ponunt. Delibavimus et nos primorem aliquam istius doctrinæ notionem, non ut divinare inde conaremur quippiam (avertat id quidem Deus!),

μετὰ τὴν εἰς τὸ Ἰλλυρικὸν αὐτοῦ διαπεραιώσιν προειρήκει διὰ χρησμοῦ, ὃν ἐν χάριτι ἐκθέμενος καὶ σφραγίσας τισὶ τῶν τοῦ βασιλέως οικειωτέων ἐνεχείρησε παραγγείλας κατέχειν αὐτὸν μένοντα. Ἐἶτα τοῦ Ῥομπέρτου τετελευτηκότος ἐξ ἑπιτομῆς αὐτοῦ λύουσι τὴν χάριτην. Ἔχει δὲ ὁ γρηγορεύων *Μέγας ἐχθρὸς ἐξ ἐσπέρας πολλὰ κικλήσκει ἀποπέσειται*. Ἐοῦμασαν δὲ πάντες τὴν τοῦ αὐτοῦ ἐπιστήμη· ἦν γὰρ ἐπὶ ταύτῃ τῇ σοφίᾳ εἰς ἀνεύρετον ἐληλακώς· καὶ ἵνα τί βραχὺ παροδράμωμεν τοῦ λόγου, τῆς ἱστορίας μικρὸν ἀποστάντες, οὕτως ἔχει τὰ κατὰ τοὺς χρησμούς. Νεώτερον μὲν τὸ ἐφεύρημα (18), καὶ οὐκ οἶδε τὴν ἐπιστήμην ταύτην ὁ πᾶσι χρόνος. Οὐτε γὰρ ἐπ' Ἐυδόξου (19) τοῦ ἀστρονομικωτάτου ἢ τῶν χρησμῶν μέθοδος ἦν, οὔτε ὁ Πλάτων τὴν σύνεσιν ταύτην ἤδει, ἀλλ' οὐδὲ Μανέθων ὁ ἀποτελεσματικὸς (20) περὶ ταύτης ἠκρίθωνεν. Ἄλλὰ κείψις ἦν ἐκείνοις ὠροσκοπία: (21), ἐν οἷς προῦμαντεύοντο καὶ πῆξις τῶν κέντρων (22), καὶ τοῦ ὄλου διαθέματος (23) ἐπιτήρησις, καὶ ὅποσα ἄλλα ὁ τὴν μέθοδον ταύτην εὐρηκώς τοῖς ἐσῦστερον παρέδωκεν, ἅπερ ξυνετὰ τοῖς περὶ τὰ τοιαῦτα ματαιάζουσιν. Ἡμεῖς δὲ ἐκεῖθεν ποτε ὀλίγον τι τῆς ἐπιστήμης ταύτης ἠψάμεθα, οὐχ ἵνα τι τοιοῦτον διαπραξαίμεθα (μὴ γένοιτο!), ἀλλ' ἵνα τῆς ματαιολόγου ταύτης ἀκριθέστερον καταγνόντες, καὶ τὴν περὶ αὐτὴν ἐσχολημένον καταγινώσκωμεν. Ταῦτα δὲ γράφω οὐκ ἐπιδειξίας ἕνεκα, ἀλλ' ἵνα ἐνδειξαίμην, ὅτι ἐπὶ τοῦ αὐτοκράτορος τούτου πολλὰ τῶν ἐπιστημῶν εἰς ἐπίδοσιν ἐληλύθησαν τιμῶντος τοὺς φιλοσόφους καὶ φιλοσοφίαν αὐτὴν, εἰ καὶ πρὸς τὸ μάθημα τοῦτο τῆς ἀστρολογίας δυσχεραίνων πως

Car. Dufresnii Da Cangii notæ.

namque cognomine insignitur) magistro Antiocheno, cujus circumferuntur editi libri de cibaribus et condimentis, et alii non pauci in rebus philosophicis et medicis in bibliothecis latent, quorum elenchum pluribus descripsit Leo Allatius in Diatriba de Simeonibus, ut et eruditus Annæ interpret ad Pachymerum, tom. I, pag. 390. Floruit alter ejusdem cognominis divinator, astrologus, et præstigiator insignis, imperante Manuele Comneno Alexii nepote, quem ille ob scelera et imposturas excæcari jussit, ut auctor est Nicetas in Man. lib. v, et in Andron. lib. ii.

(18) *Νεώτερον ἐφεύρημα*. Vide in hanc sententiam Nicephorum Græcorum, lib. v, cap. 16.

(19) *Ἐυδόξου*. Eudoxus enim Cnidius primus Græcorum astronomiam e penetralibus Ægyptiæ philosophiæ erutam ad populares suos eduxit, ut refert Diogenes Laert. lib. viii. Vide Vitruvium, lib. ix, cap. 7.

(20) *Ἀποτελεσματικὸς*. Astronomiæ duæ sunt partes, una circa stellarum motus versatur, vocaturque *μετεωρολογία*; altera est circa effectus ipsarum, et vocatur *ἀποτελεσματικὴ*, et *ποιητικὴ*. Manethon igitur ἀποτελεσματικὸς Annæ dicitur, quod plurimum genethliacæ, seu horoscopiæ operam impenderit.

(21) *Ὠροσκοπία*. Sumitur ea vox pro signo, quod ὠροσκοποῦν vocant astrologi, nempe pro ea cæli parte, quæ genituræ tempore ab Oriente emergit in hemisphærium nostrum, unde et Ἀνατολή dicitur. Manilius, lib. ii *Astron.*:

*Tertius æque illi pollens in parte, nitentem
Qui tenet exortum, qua primum sidera surgant,*

*Unde dies redit, et tempus describit in horas,
Hinc inter Graias horoscopus editur urbes.*

Vide Martianum, Capellam, lib. viii.

(22) *Πῆξις τῶν κέντρων*. **320** Quatuor κέντρα γενέσεως (Latini *cardines, cuspides, angulos, vocant*) statuunt astrologi, ὠροσκοπον, seu ἀνατολὴν ὑπόγειον, seu ἀντιμεσουράνημα, ὄσον, et μεσουράνημα, quorum verborum notionem ampliosem qui voluit, consulat quæ ad Maniliū lib. ii adnotavit Josephus Scaliger.

(23) *Διαθέματος*. Rectius editio Hæscheliana διάστηματος habet. Ita Plutarchus lib. *De exilio κέντρον* et διάστημα jungit: Κέντρον καὶ διάστηματι περιγράφασα τὴν τῶν ἀνυχγαλιῶν φύσιν. Ioannes patriarcha Hierosol. in Vita S. Joann. Chrysost.: Περὶ δὲ ἀστρονομίας, ὅσον ἐν διαστήμασι καὶ σχηματισμοῖς, καὶ ἀναλογίαις τῶν ἀποστάσεων, τῶν μέγα διεξήλαθε περὶ αὐτῶν εἰς βραχέων τῶν ἰδιωτῶν εἰδείσιν, ὅς ὁ Ἰωάννης ἐξ ὧν γέγραφε καταρτίζεται. Manilius lib. ii:

*Nec contentus eris percepto cardine quoquam,
Intervalla etiam memori sunt mente tenenda,
Per majus dimensa suas reddentia vires, etc.*

Denique Sidonium Apollinaris, lib. viii, epist. 41: *Quia videlicet amici nascentis anno, quemcumque elementum planetarum siderum globum in diastemate Zodiaco prospere ortus exeret, etc.* Idem ad Polemnicum, carm. xiv: *Videres utrum aures quorundam per imperitiam temere mentionem centri, proportionis diastematum, dimatum, vel mirarum epithalamio conducibilem non putent.*

κατεφαίνετο, οἶμαι, διότι τοὺς πολλοὺς τῶν ἀκέραιο-
 τέρων ἀφίστασθαι ἀνέπειθε τῶν ἄνωθεν ἐλπίδων, καὶ
 κεινῆναι τοῖς ἀστρασιν. Αὕτη αἰτία γέγονε πόλεμον
 ἔχειν τὸν αὐτοκράτορα πρὸς τὸ μάθημα τῆς ἀστρο-
 λογίας. Οὐ μὴν διὰ τοῦτο αὐχμὸς τις ἦν ἀστρολόγων
 ἐδ' τριηκίδε. Ἄλλὰ καὶ ὁ εἰρημνός, Σῆθ' κατ' ἐκεῖνο
 καιροῦ ἐξήνοθησε, καὶ ὁ Αἰγύπτιος ἐκεῖνος Ἀλεξαν-
 δρεὺς πολὺς ἦν τὰ τῆς ἀστρολογίας ἐμφαίνων ὄργια.
 Ὅς καὶ παρὰ πολλῶν ἐρωτώμενος, ἀκριβέστατα
 προεμαντεύετο· ἐν ἐνόοις δὲ οὐδὲ ἀστρολάβου δεόμε-
 νος, ἀλλὰ διὰ τινος ψηφφορίας τὰς προρρήσεις
 ἐπεποιήτο. Ἦν δ' ἄρα καὶ τοῦτο μαγικὸν μὲν οὐδα-
 μῶς, ἀλλὰ τέχνη τις Ἀλεξανδρέως²⁴ λογική (24).
 Ὅρων δὲ ὁ αὐτοκράτωρ τὴν νεώτετα²⁵ συζέουσαν
 ἐπ' αὐτὸν, καὶ ὡσπερ τινὰ προφήτην τὸν ἀνδρα λο-
 γιζόμενος, δις καὶ αὐτὸς τοῦτον ἐπερωτῆται καὶ τοσ-
 αὐτάκις καὶ ὁ Ἀλεξανδρεὺς εὐστοχῆται τῆς ἐπερω-
 τήσεως· δευτέρως δὲ ἵνα μὴ πολλῶν βλάβη γένηται,
 καὶ πρὸς τὴν ματαιότητα τῆς ἀστρολογίας ἀποκλι-
 νωσιν ἅπαντες, κατὰ τὴν Ῥαιδεστόν τοῦτω τὰς δια-
 τριβὰς ἀφώρισε, τῆς πόλεως ἀπελάσας πολλὴν τὴν
 περὶ αὐτὸν²⁶ προμήθειαν ἐνδειξάμενος, ὥστε θαψι-
 λῶς αὐτῷ τὰ πρὸς χρῆσιν ἐκ τῶν βασιλικῶν τα-
 μείων ἐπιχορηγεῖσθαι. Ναὶ μὴν καὶ ὁ διαλεκτικώ-
 τος Ἐλευθέριος, Αἰγύπτιος καὶ οὗτος ἀνὴρ, τὰ
 τῆς ἐπιστήμης ταύτης πρεσβεύων, εἰς ἄκρον ἤλαυν-
 εν εὐφωίας, μηδενὶ μηδασμῶς τῶν πρωτείων παρα-
 χωρούς. Ἐν ὑστέροις δὲ καὶ ὁ καλούμενος Κατα-
 νάγκης (25) Ἀθήνηθεν εἰς τὴν μεγαλόπολιν κατα-
 λαβὼν τὰ πρωτεία τῶν πρὸ αὐτοῦ φιλονεικῶν φέρειν
 ἐπερωτηθεὶς παρὰ τινων περὶ τοῦ αὐτοκράτορος
 πότε τεθνήξοιτο, καὶ τὸν θάνατον αὐτοῦ προκαταγ-
 γείλαι, ὡς ᾔπειτο, ἐψεύσθη τοῦ στοχασμοῦ. Συνέθη
 δὲ τριηκὰ τὰ τὸν Θῆρα λέοντα ἐν τοῖς βασιλείοις
 δαιτώμενον, ἐπὶ τέσσαρσιν ἡμέραις πυρέξαντα τὴν
 ψυχὴν ἐξερεύεσθαι· εἰς δ' τοῖς πολλοῖς ἔδοξεν ἡ
 τοῦ Κατανάγγου²⁶ πρόβρησις τελευτῆσαι. Καιροῦ
 δὲ παρεβρύχητος ἱκανοῦ, αὐτὸς τὸν τοῦ αὐτοκρά-
 τορος θάνατον προῦμαντεύσατο καὶ διεψεύσθη· ἐτε-
 θλήκει δ' ὁμοῦς ἡ βασίλις Ἄννα καὶ μήτηρ αὐτοῦ
 κατὰ τὴν ἡμέραν ἐκείνην ἣν ὁ Κατανάγκης πρόει-
 πεν. Ὁ δὲ βασιλεὺς, ἐπεὶ πολλάκις περὶ αὐτοῦ προ-
 μαντεύσάμενος, τοσαυτάκις διήμαρτε, τῆς πόλεως
 τοῦτον μεταστῆσαι οὐκ ἤθελεν αὐτελέγητον²⁷ γενό-
 μενον, ἅμα δὲ καὶ ἵνα μὴ δι' ἐμπάθειαν δόξη τοῦτον
 ἐκεῖθεν ἀπελαύνειν. Ἄλλ' ἡμεῖς γε ἐντεῦθεν πάλιν
 ὄθεν ἐξεληλύθαμεν ἀναστρέψωμεν. ἵνα μὴ δοκοῖμεν
 μετεωρολέχοι τινὲς καὶ ἐξ ἀστρολογίας ὀνόμασι τὸ
 σῶμα τῆς ἱστορίας κατατεφροῦντες.²⁸

A sed ut vanitate ista penitius introspecta coargnere
 certius possemus eorum imprudentiam qui in arte
 fallaci et nugatoria otium et studium misere per-
 dunt. Neque vero ad hæc ipsa commemoranda
 ostentatione ducor ulla, sed quæ imperium Alexii
 describerem mearum esse putavi partium demon-
 strare litteratas omnes artes eo viro imperante
 qui et philosophos et philosophiam impense cole-
 ret, in magnos auctus profecisse. Istam quoque
 judicariam, quantumvis illam Augustus aliarum
 numero exceptam non obscuro odio prosequere-
 tur: propter eam ut puto causam, quod a spe in
 Deo collocanda simpliciores abducat, inhiareque
 astris doceat et inde rerum sanarum suspensas ha-
 bere rationes. Hæc causa imperatorem in istos
 astrologos et mathematicos armavit. Nec ira tamen
 ejus eo valuit ut sterilitas artificum istiusmodi per
 ejus imperium esset. Præter enim modò memora-
 tum Seth, floruit quoque per ea tempora Ægyptius
 ille Alexandrinus qui multus fuit in adytis et
 mysteriis intimis astrologiæ pandendis: quem aiunt
 à multis consultum exactissime prænuñtiasse quæ
 futura essent. In quibusdam ne astrolabium quidem
 adhibentem: certo interdum jactu calculorum
 prædictiones expedivisse nihilominus eventibus
 sancitas. Quod magiæ imputandum nequaquam
 est: nihil enim in eo fuit aliud quam ingeniosa quæ-
 dam Alexandrini versutia istius. Quem celebrari
 concursu juventutis et passim propheta nomine
 C honoreque dignari cum imperator cerneret, bis et
 ipse consuluit hominem, totiesque ab eo respon-
 sum tulit veritati congruens. Metuens tamen Au-
 gustus ne ex eo auctoritas accederet damnata arti,
 et ad istam vanitatem hujus exemplo ingenia in-
 cumberent, urbe pulsam Alexandrum exulare apud
 Rædestum jussit: 165 abunde tamen illic ei de
 victu et cætero rerum usu ex publica pecunia provi-
 dens. Excoluit istam quoque potissimum scientiam
 et ille in dialectica versatissimus Eleutherius patria
 itidem Ægyptius, quem ferunt ingenio præditum
 ad tales meditationes unice facto, tantum insuper
 adhibuisse studii ut proxime omnium ad fasti-
 gium excellentiæ in hoc genere aspirasse videretur,
 neminique prorsus omnium in ea laude con-
 cederet. Secutus tamen est Catananges quidam
 nomine, Athenis Constantinopolim profectus, qui
 sese magnopere contenderet plus in ista videre
 disciplina quam eorum ullum qui prius illam
 professi dicerentur. Is etiam interrogatus a qui-
 busdam de imperatore, quandonam foret moriturus? diem præfinivit qua die perire ipsum in fatigis
 esset. Transmisit id tempus Augustus incolumis; at tunc contigit ferum leonem servatum in cavea
 quadam apud palatium post quatuor febris dies animam emare. Multis ergo visum est in eam be-
 stiam prædictionem Catanangæ a capite imperatoris aberrantem incidisse. Post tempus satis lon-

Variæ lectiones ex cod. Coisl. n.

²⁴ Ἀλεξανδρέων. ²⁵ νεώτετα. ²⁶ αὐτοῦ. ²⁷ Κατανάγκη. ²⁸ αὐτελέγητον. ²⁹ καταζοφροῦντες.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(24) Ἀλεξανδρέως λογική. Editio Hæsch. Ἀλεξανδρέων.

(25) Κατανάγκης. Hæsch. Κατανάγ.

gum iterum Catananges rationibus ut putabat melius subductis imperatoris obitum prædixit, nec minus falsus est. Tamen eo die quem morti Augusti assignaverat mater ipsius Anna decessit. Hunc ergo imperator toties in falsitate suorum vaticiniorum deprehensum ejiciendum urbe non putavit: quod ad infamandam artem præsentia ipsa arioli sæpius in tam illustri capite decepti valere posse videretur; simul metuens ne qualemcunque vatem mortis suæ, non studio boni publici, sed privati doloris ultione multasse posset argui. Nos vero jam receptui canere tempus est; ne sublimium sermonum ostentatores odiosi, quæsitis ex astrologia nominibus, Historiæ corpori velle videamur caliginem offundere.

Robertus, id quod ex sensu verbisque eorum constat quorum in publicam opinionem famamque sermo percrebuit, eximius belli dux fuit. Promptæ ad consilium extemporaneum mentis, decora majestate oris ac vultus, urbanus et comis in familiari sermone, acuto vocis sono, sed pleno eodem ac magno, humanus occurso et aditu facillimo, proceritate corporis heroica, cui respondentem comæ prolixitatem circum caput undique pendentis, necnon densitatem promissæ barbæ studiose adjugebat, tenaci constantia patriorum merum. Cæterum spirans ex vultu vegetus vigor totoque reliquo e corpore eminens, idem a prima ætate ad extremam illi permansit diem. Nec id non sentiebat ipse, qui se vel eo nomine formæ ac roboris, dignum imperio putabat. Honoris porro ut sui avidus, sic alieni non parvus infra se positos dignatione multa prosequabatur, præsertim eos a quibus se amari eximie sciebat liberalissime atque honorificentissime tractans. Auri et pecuniarum collector cupidus, dispensator parcissimus, præ studio immenso congerendarum opum nullum quæstum quantumvis humilem, etiam mercaturæ ac commutationis sordidæ, fastigio suo indignum habuit. **166** Nihilominus super hæc omnia avidissimus gloriæ fuit. Unde, quod tot unus tam variis cupiditatibus simul succumberet, facile in reprehensionibus omnium incurrit. Vituperatum scio patrem meum Augustum ut hominem exigui consilii quod Robertum expeditione prima non vicerit:

quod facile potuisse aiunt nisi festinatione inconsulta spem certam corrupisset. Si enim sustinere voluisset aliquantulum, conclusurum undique ac circumventurum Gallos haud dubie fuisse: hinc Arbautis, qui vocatur, illic Dalmatis quos Bodinus miserat, ad exploratam victoriam ardentibus. Talia censores imperiti extra teli factum secure disputant in caput ac famam virorum for-

Varie lectiones ex cod. Coislin.

²² εὐμεγεθέστατος. ²⁴ ἐσπάσατο. ²⁵ οἱ μωμοσχόποι.

Car. Dufresnii Du Cængii notæ.

(26) *βαθυπόγων*. Vel ex hoc Annæ loco conjicere liceret, Normannos ea tempestate barbam nutritivisse, quamvis ex observatis ad pag. 106, ut et cæteros Francos, barbam rasisse constat. Sane Richardum I, Normanniæ ducem *barba canifera et proluxa honoratum* depinxit Dudo, lib. III *De moribus et act. Normann.* Sed et Ordericus Vitalis, lib. II, ad an. 1104, auctor est Serlonem Sagiensem episcopum persuasisse Henrico I regii Angl. Roberto II Normanniæ duci, cæterisque Normannis, ut capillos et proluxas barbas ponerent; de quibus aiebat Serlo: *In barba proluxa hircis assimilantur, quorum petulantie sordibus fornicarii et catamixæ turpiter maculantur.* Et infra: *Barbas suas radere devitant, ne pili suas in oculis amicas præcisi pungant, et setosi Saracenos magis se quam Christianos*

A Ὁ δὲ γε Ῥομπέρτος, ὡς λόγος ἐκράτει, καὶ τινε; ἔλεγον, ἡγεμῶν ἐξαίρετος γέγονεν, ἀγγίλους, εὐπρεπῆς τὴν ὄψιν, ἀστειὸς ἐν λόγοις, ὁδὺς μὲν εἰπεῖν, φωνὴ δ' αὐτοῦ μεγάλη, εὐπρόστος, εὐμεγέθη: ²² τὸ σῶμα, σύμμετρον τὴν κόμην ἔχων ἀεὶ ἐπὶ κεφαλῇ, βυθυπόγων (26), σπεύδων ἀεὶ τὰ ἔθη τοῦ οἰκείου γένους τηρεῖν, τὸ τοῦ προσώπου ἄνθος καὶ τοῦ ὄλου σώματος μέχρι τέλους σώζων, καὶ τούτοις ἐπιγαννύμενος (δι' ἅπερ ἄξιον τυραννίδος τὸ εἶδος αὐτοῦ ἐνομιζέτο) πάντας τοὺς ὑπ' αὐτὸν τιμῆς ἄξιων, καὶ πλείονος μᾶλλον τοὺς εὐνοῦχαιτέρως πρὸς αὐτὸν διατιθεμένους. Φειδωλότατός τε δὲ ἦν καὶ φιλοχρυσώτατος, ἐμπορικώτατος καὶ φιλοκτηανώτατος, καὶ ἐπὶ τούτοις φιλοδοξώτατος· ὄφ' ὧν πάντων ἡττώμενος πολλὴν τὴν μέμψιν πάντων ἐπεσπάσατο ²⁴. **B** Κακίλοισι δὲ τινε; τὸν αὐτοκράτορα ὡς μικροψυχῆσαντα, καὶ τὸν μετ' αὐτοῦ πόλεμον τότε προσαρπάσαντα. Εἰ μὴ γὰρ πρὸ τοῦ προσήκοντος καιροῦ τούτου ἀνεζήτησεν, ὡς φασιν, ἄλλως ἂν βράδιως κατασχυσεν αὐτοῦ βαλλομένου ἀπανταχόθεν παρὰ τε τῶν καλουμένων Ἀρβανιτῶν, παρὰ τε τῶν ἀπὸ Δαλματίας παρὰ τοῦ Βοδίνου παμπομένων. Ἀλλὰ τοιαῦτα μὲν οἰμωμοσχόποι ²⁵ ἔξω βελῶν ἐστάμενοι καὶ κατὰ τῶν ἀγωνιζομένων πικροὺς ὀιστοὺς διὰ γλώττης πέμποντες. Τὸ γὰρ τοῦ Ῥομπέρτου ἀνδρείον καὶ περιτὰ πολεμικὰ περιδέξιον, καὶ τὸ τοῦ φρονήματος ἔδραϊον πάντες ἴσασι· καὶ γὰρ οὐ τοῦ βράδιως, ἀλλὰ καὶ τῶν λίαν δυσκόλως καταγωνιζομένων ἦν ὁ ἀνὴρ ἐν ταῖς ἡτταις μᾶλλον θαρβραλεώτερος φαινόμενος.

D *simulant.* Verum testatur idem Ordericus, lib. VII, eo anno quo in Illyricum postremo transit, Robertum ex concepto voto, seu potius sacramento, barbam nutritivisse: *Per animam patris mei Tancredi juro, inquit Robertus, et hoc jurejurando vobis assero, quod donec reversus ad vos fuero, non ular balneo, barba mea non raderetur, neque cæsaries mihi tonsurabitur.* Unde consequens videtur Robertum barbam antea rasisse, eoque sacramento Gallos et Francos veteres imitatum, quibus in more erat, ut victi comam, aut barbam squalere permitterent, nec ante novacula eam raderent, aut ornarent, quam se de hoste vindicassent; quod tradunt Tacitus, lib. IV *Hist.* et lib. *De morib. Germ.*; Sidon. lib. I, epist. 2; Gregor. Turon. lib. V *Hist.* cap. 13; et Paulus Diac. lib. III *De gest. Longob.* cap. 7.

iuma pericula cominus lacessentium sudantiumque in acie prælii, obtrectationum acerbissimarum tela ex tuto jaculantes. Porro fortitudinem Roberti, dexteritatemque in administrando bello, præsentiantique imperturbati ad omnes casus animi, res omnibus notas, qui reputaverit, næ is intelliget difficillime omnium virum talem superari potuisse, qui etiam ex offensionibus belli, si quæ inciderent, animosior audaciorque exurgere soleret.

Ὁ δὲ βασιλεὺς μετὰ τῶν αὐτομολησάντων πρὸς Α αὐτὸν Λατίνων, καὶ τοῦ κόμητος Βρυενίου (27), τροπαιοφόρος ²⁶ νικητῆς εἰς ²⁷ τὴν βασιλεύουσαν ἐπαναζεύγνυσιν, ὡς ἄνωθεν εἴρηται, πρῶτην ἄγοντος τοῦ Δεκεμβρίου μηνός, ἐβδόμης ἐπινεμήσεως (28), τὴν βασιλῖδα κατὰ τὸ ἀφωρισμένον πάλαι ταῖς τικτούσαις τῶν βασιλῶν οὐκῆμα ἐπὶ ταῖς ὁδοῖν εὐρηκίως. (Πορφύραν (29) δὲ τοῦτο οἱ ἀνεκάθεν ὀνομάζουσι, ἐξ οὗ καὶ τὸ τῶν πορφυρογεννήτων (30) ὄνομα εἰς τὴν οἰκουμένην διέδραμεν.) Κατὰ δὲ τὸ περὶ ὀρθρον (Σάββατον δὲ ἦν) τίκεται τοῦτοις παιδῶν θῆλυ, ἐμπερὲς, ὡς ἔλεγον, κατὰ πάντα τῷ πατρὶ. Ἐγὼ δὲ ἦν ἄρα τοῦτο, καὶ ὡς γε τῆς βασιλῖδος καὶ μητέρος ἐν τισὶ καιροῖς διηγουμένης ἤκουον ²⁸ ὅτι πρὸ τρίτης ἡμέρας τῆς τοῦ βασιλέως εἰς τὰ ἀνάκτορα εἰσέλυσσεως (ἐπανῆει γὰρ ἤδη ἀπὸ τῆς Β τοῦ Ῥομπέρτου μάχης καὶ τῶν πολλῶν ἐκείνων πηλῆμον καὶ κόπων), ταῖς ὁδοῖς συνεχομένη, στουρῦ τύπον τῆ γαστρὶ ἐνησημήνασα, ἔφη *Μεῖνον ἔτι, παιδίον, τὴν τοῦ πατρὸς ἀφιξίην*. Πολλὰ δὲ αὐτὴν, ὡς ἔλεγεν, ἢ πρωτοβεστιαρία (31) καὶ μήτηρ αὐτῆς κα-

Cæterum imperator cum, ejecto Castoria comite Bryenio, Latinis quos in suas partes traxerat comitantibus, prout superius narratum est, victor tropæis positus in urbem regiam invehetur, Kalendis Decembris indictione septima, Augustam suam conjugem in ea palatii parte diversantem reperit quæ olim puerperis Augustarum est dicata. (Ædes istæ antiqua appellatione Porphyra, sive Purpura vocantur, unde Porphyrogenitorum nomen orbe toto Romano celebre profluit.) Ibi circa diluculum die Sabbati nata ipsis puella est, haud dubiis lineamentis patrem referens, ut notarunt jam tum prædicaruntque qui viderunt. Illa ego fui. Meos ipsius natales scribo. Nec illud omittam, quod imperatricem matrem meam sæpe referentem audire memini, sese laboribus paritudo tentari cœptam triduo antequam ingressurus urbem Augustus diceretur (constabat enim eum Roberti bello periculisque illis ac sudoribus perfunctum tantis aliquando domum cogitare, istoque jam in itinere versari, eo duntaxat spatio distantem quod

Variaë lectiones ex cod. Coislin.

²⁶ πρὸς αὐτὸν τοῦ κόμητος Βρυενίου Λατίνων, τροπαιοφόρος. ²⁷ πρὸς. ²⁸ ἤκουον.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(27) Μετὰ — τοῦ κόμητος Βρυενίου. At contra C Et alibi : supra pag. 154, ait Anna Bryenium adduci non potuisse, ut cum cæteris perfidis, vel transfugis, in partes imperatoris transiret.

(28) Ἐβδόμης ἐπινεμήσεως. Incidit prima Decembris indictionis 7, in an. Chr. 1085, qua Anna in lucem edita est.

(29) Πορφύρα. Porphyra, seu purpura, triclinium fuit in magno palatio, forma quadrata, ad Buccoleontis portum, ex marmore purpurei coloris constructum, unde Triclinio nomen mansit, ut Anna docet infra, lib. vii. Constantinum Irenes filium in ea palatii parte excecatum tradunt Theophanes, Cedrenus, Paul. Diaconus, lib. xxiii, et Manasses, cujus sunt ista de Porphyra palatio :

321 Ἐκεῖ τὰς ὄψεις, ἐκεῖ σθεσθαῖς τὰς κόρας, Ὅπου τὸ πρῶτον ἐβλέψεν ἡνίου τὰς λαμπάδας. Πορφύραν ὀνομάζουσι ἐκεῖνον τὸν οἰκίσκον.

In illo præterea Triclinio foetus suos edidisse Augustas testatur Nicetas in Man. lib. v : Τῆς δὲ Δεσποίνης πρὸς τὸ τεκεῖν ἐλθοῦσης, φηρομένη μὲν ἢ Πορφύρα, καὶ ἠτρεπισθῆ πρὸς τὴν ὑποδοχὴν τῆς γεννήσεως. A ConstantinoM. exstructum prodit Liuprandus, lib. 1, cap. 2. Ædificii formam describit Anna, lib. vii, p. 190.

(30) Πορφυρογεννήτων. A purpura, palatii triclinio, Porphyrogenetas, seu *Porphyrogenitos* (nam et hanc hybridam agnovit iudicia laetitas) dictos imperatorum liberos auctor est etiam Liuprandus. Non desunt tamen qui ita appellatos censent, quasi in purpura natos, patre scilicet imperatore. Claudianus in Paneg. de tertio Honorio consulatui, de ipso Honorio, qui ab Idacio in *Larporis natus* dicitur :

*Et regnum cum luce dedit, cognata potestas
Excepit Tyrio venerabue pignus in ostro.*

Natus in ostro
Parvus Honoriadæ.

Idem in vi, Honor. consulat.

*Te rudem vitæ quamvis diademate necdum
Cingebare comas, socium sumebat honorum
Purpureo fotum gremio.*

Commodus imp. apud Herodianum, lib. 1 : Καὶ μὴ περαθέντα με ἰδιωτικῶν σπαργάνων, ἅμα τῷ τῆς γαστρὸς προελθεῖν, ἢ βασιλείος ὑπεδέξατο πορφύρας. Sic Alexium, Manuelis imp. filium, *Purpuratum* vocat Willelmus Neubrig. lib. iii, cap. 4, uti Senator, lib. iv, cap. 39, Amanum quemdam genere *purpurato* ortum dixit. Sic etiam *Purpuratam infantiam*, filium vocat Athalaricus rex apud eundem Senatorem, lib. viii, epist. 5, quippe statim atque in lucem editi erant, purpureis fasciis filigabantur. Certe Aureliano et Clodio Albino, apud Julium Capitolinum, omen imperii fecere crepundia purpurea ; unde et Clodio *joco nutricia Porphyrii nomen inditum*. Ita Marcus diaconus apud Baronium an. 401, n. 25, Theodosium Juniorem *post septem a matris puerperio dies, ab Amantio cubiculario in purpura oblatum Porphyrio episcopo*, ad baptismum refert. Sic denique *Por. hyreticum* appellavit Ludovicum Balbum, Franciæ regem, Joannes VIII papa.

(31) Πρωτοβεστιαρία. At si protovestiaria Joannis Ducæ Cæsaris uxor fuit, ut supra indicatur, pag. 54, avia fuit Irenes Augustæ, non mater, ut Anna hoc loco scribit. Nec obstat quod non Cæsarissa dicatur, a conjugis dignitate ; nam protovestiariæ dignitate illa ipsamet gaudebat, quod eadem Anna disertis verbis tradit. Fuit potro Irenes mater, Andronici ux r, filia Trojanum, Samuelis Bulgariae regis filii,

trihus diebus emensurus esset) grave atque in-
 commodum putasse si viro suo tam modico
 locorum et temporum intervallo absente prolem
 ipsa eniteretur. Itaque ad illam primum partus
 erumpentis sensum crucis forma ventrem consi-
 gnasse, simulque dixisse: *Mune, puer, et exspecta
 patris reditum.* Quod ubi prolovestiaria cognovit
 ejus mater, multum objurgasse filiam, illique cum
 stomacho dixisse: Quid? Tu scis an vel post
 mensem venturus sit? et quomodo par eris susti-
 nendis doloribus dilati ultra naturales terminos
 partus? Hæc Augustæ mater. Augusta tamen voti
 compos exstitit. Præcessitque istud quasi signum
 veri obsequii erga parentes mei, constantibus
 deinde vitæ totius officii sancientum, **167** in
 quo freta conscientia, interrogare testimonia non
 vereor omnium qui me viderunt: ii profecto sciunt
 me nulla unquam in parte pietati defuisse, tan-
 tamque semper præ me tulisse adversus patrem
 meum matremque charitatem quantum nulla dif-
 ficultas rerum, nulla acerbitas temporum, nulla
 laborum moles, ne pericula quidem quantavis ter-
 rere unquam aut retardare potuerint, quominus pro
 eorum amore honorem, pecuniam, vitam liben-
 tissime in discrimen objicerem, paratissima omnia
 pro istius laudis officio pacisci. Nec vero intra
 designationem solam stetiimus; in rem sæpe atque
 aleam animæ ac capitis pro ista causa occasione
 vocante decurri. Sed nondum de his agendi tempus
 est. Illa potius referamus quæ mihi statim ab
 ortu contigerunt.

Cum enim quæ fieri solent in natalitibus regis
 prolis, tum, ut in ortu primogeniti, omnia impen-
 sius atque effusius frequentarentur: cumque et
 munera in populum, et donativa in militem, et
 honoraria in senatores largissime spargerentur,
 indeque exsisteret publica omnium gratulatio, tam-
 en pars multo maxima communis exsultationis
 ad Augustæ consanguineos haud dubie pertinebat.
 Ii cum omnibus lætitiis incederent palamque
 triumpharent, nullo tamen motu, nullo cantu aut
 ovatione satis poterant declarare vim tantam gau-
 dii quantum habebant in sinu animi conceptam.
 Post dies aliquamultos corona me ac regio dia-

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

³⁹ ὀδύνας. ⁴⁰ τελοσθέντα. ⁴¹ ὅ τι.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

femina præcellenti forma corporis, et egregia vir-
 tute animi, ut auctor est Bryenius, lib. iii, cap. 6,
 a qua exstructum Constantinopoli Choræ monas-
 terium narrat Nicephorus Gregoras, lib. ix.

(52) *Συμβασιλεύοντος.* Zonaras de Constantino
 Porph.: Ἐτι γὰρ ὁ παῖς αὐτῆς περιέκειτο τὰ τῆς
 βασιλείας γνωρίσματα, καὶ εὐφημεῖτο μετὰ τὸν
 αυτοκράτορα, καὶ τὰς χρυσοβούλλας γραφῆς μετ'
 ἑκείνου ὑπεσημαίνετο. Profert Octavius Strada a
 Rosberg nummum, quem putat esse Alexii, in
 cujus antica duæ visuntur figuræ trabeatæ. Prima
 Alexii, habens in capite stemma crucigerum, glo-
 bum, cui crux insistit, dextra gestans; secunda
 est alterius imperatoris. Utraque labarum tenet, in
 cujus siparo inscripta nota labari, cum hac inscrip-
 tione, FL. ALEX. FL. CONST. in quo quidem nummo
 si Alexii est, Constantinus Ducas Porphyrogenna
 Alexio συμβασιλεύων, cujus nomen in eo descri-
 bitur, videretur representari, nisi fictitium et
 adulterinum arguerent non Flavii duntaxat præ-

ταμεψυμένη ἔφη μετ' ὀργῆς· Εἰ δὲ μετὰ μήνα
 ἐλεύσεται ὀδύς; καὶ πῶς αὐτῇ τοσαύται; ὀδύνας³⁹
 ἔγκαρτερήσας; Ἄλλὰ ταῦτα μὲν ἡ ἑκείνης; μήτηρ·
 τὴ δὲ γε τῆς βασιλίδος ἐπίταγμα πέρας εἰλήφει, ὅπερ
 κἀν τῇ γαστρὶ τὴν εἰς τὸ μέλλον πρὸς τοὺς γειναμέ-
 νους εὖνοϊαν ἀρ:δήλω; ὑπεσημαίνετο. Καὶ γὰρ μετὰ
 ταῦτα εἰς ἡλικίαν ἐπιδεδωκυῖα καὶ ἀπολαβοῦσα τὸ
 φρονοῦν καθαρῶς, φιλομήτωρ κατὰ ταυτὴν ἐγεγό-
 νειν καὶ φιλοπάτωρ. Καὶ μάρτυρες τοῦ τοιοῦτου
 ἦθους εἰσὶ μοι πολλοὶ μὲν τῶν ἀνθρώπων, ἤδη δὲ καὶ
 πάντες ὁπόσοι τὰμὰ γινώσκουσι, προσεπιμαρτυροῦν-
 των αὐτοῖς καὶ τῶν πολλῶν μου ὑπὲρ γονέων ἄθλων,
 καὶ καμάτων, καὶ τῶν κινδύνων ἐκείνων εἰς οὓς
 ἔμαυτὴν διὰ τὸ πρὸς ἐκείνους φίλτρον ἐπέδωλον,
 ἀφειδήσασα μὲν καὶ τιμῆς, καὶ χρημάτων, καὶ αὐ-
 τῆς τῆς ζωῆς· οὕτω γὰρ μετὰ τὸ πρὸς αὐτοὺς φίλτρον
 ἐξέκαεν ὡς καὶ αὐτὴν τὴν ψυχὴν δι' αὐτοὺς προῖσθαι
 πολλάκις. Ἄλλὰ μήπω περὶ τούτων. Ἀνατρεχέτω
 δ' αὐθις ὁ λόγος πρὸς τὰ ἐξ αὐτῆς μοι ἐμπροσθέντα
 γενέσεως.

Πάντων γὰρ τῶν συνήθων ἐπὶ τοῖς νεογνοῖς τῶν
 βασιλέων πασι δαφνιέστερον τελεσθέντων⁴⁰, ὡς
 λέγεται, εὐφημῶν δηλαδὴ καὶ δωρεῶν, καὶ φιλο-
 τιμημάτων παρεχόμενων τοῖς λογάσι τῆς συγκλή-
 του, καὶ τοῦ στρατοῦ, πλέον εἶπερ ποτὲ ἔχαιρον,
 ἐσπίρτων, ἐπαινίζον ἅπαντες, καὶ μᾶλλον οἱ τῆ
 βασιλίδι καθ' αἷμα προσήκοντες οὐκ εἶχον ὑφ' ἡδονῆς
 οἷ τι⁴¹ καὶ γένοιτο. Μετρητῶν δὲ τινων παρελθου-
 σῶν ἡμερῶν, στέφους καμὲ ἀξιοῦσιν οἱ γονεῖς καὶ
 βασιλικοῦ διαδήματος. Ἐπεὶ δὲ Κωνσταντίνου τοῦ
 υἱοῦ τοῦ προδεσβασιλεύκτου Μιχαὴλ τοῦ Δούκα,
 περὶ οὗ πολλάκις ὁ λόγος ἐμνήσθη, συμβασιλεύον-
 τος (52) ἔτι τῷ αυτοκράτορι καὶ ἐμῷ πατρὶ, κἀν

D nomen, quod ab ejusce ævi Augustis usurpatum
 nemo sanus dixerit, sed et genuini quos videre con-
 gigit Alexii et Manuelis nummi **322** aurei et concavi,
 cujusmodi καυκίους vocari in Nov. cv, cap.
 2, observat Cujacius, in Museo V. C. D. Charroni
 in Camera Comput. Paris. auditoris τοῦ μακαρί-
 του. Prior nummus, qui est Alexii, ejusdem Aug-
 gusti stolati effigiem in parte concava exhibet, dex-
 tra Narthecem, sinistra globum, cui crux insistit,
 tenentem; supra globum Crucigerum, manus, veluti
 de nube, ad oram nummi exiens apparet, quæ impe-
 ratoris capiti stemma imponit. Ad latus dextrum
 ipsius figuræ imperatoris scripti hi characteres: AΛΕ-
 ΧΙΩ ΔΕΥΠΟΤ. Ad sinistrum isti, quantum conjectari
 licuit, ΤΩ ΚΟΜΝΗΝΩ. In altera et convexa parte
 Christus sedens conspicitur, cum hisce characteri-
 bus † ΚΕΡΟ — ΗΑ supra Christi caput, ic. 35.
 In altero nummo Manuel Comnenus, Alexii ex
 filio nepos, eodem habitu representatur, nullo
 alio discrimine, quam quod crux, quæ globu in-

ταῖς δωρεαῖς δι' ἐρυθρῶν συνυπογράφοντος τούτου, κἀν ταῖς προπομπαῖς μετὰ τιάρας αὐτῷ συνεφεπομένου, κἀν ταῖς εὐφημιαῖς δευτέρου ⁴³ εὐφημουμένου, κἀγὼ εὐφημῆσθαι ἔμελλον, Κωνσταντῖνον καὶ Ἄνναν ⁴⁴ ἐν ταύτῳ ἐξεφώνουν ἐν τοῖς τῆς εὐφημίας καιροῖς, οἱ τῆς εὐφημίας προεξάρχοντες (33). Καὶ τοῦτο δὴ μέχρι καιρῶν ἱκανῶν ἐτελεῖτο ὥστε ⁴⁵ μοι τῶν συγγενῶν καὶ ἐμῶν γεννητέρων ἐν ὑστέροις πολλαῖς διηγουμένων ἀκήκωα. Προμάντευμα δὲ ἴσως τοῦτο τῶν ἱμῶν δυστυχημάτων ἦν, εἴτε ἐδύτηματων, εἴτε τοῦμπαλι δυστυχημάτων. Ἐπεὶ δὲ τοῖς βασιλεῦσι καὶ δεύτερον ἐτέχθη θῆλυ (34) ἀναφέρον μὲν κατὰ τὴν ἔψιν εἰς τοὺς προγόνους, ἐμφαίνον δὲ ἅμα καὶ τὴν ἐσύττερον ἐπιλάμπουσαν αὐτῷ ἀρετὴν τε καὶ φρόνησιν, ἐπεπόθουν καὶ ἄρβεν τεκεῖν, καὶ δι' εὐχῆς αὐτοῖς τοῦτ' ἦν. Ἐπινεμήσεως οὖν ἐνδεκάτης (35) ἄρχουσης, τίκτεται τούτοις καὶ ἄρβεν. Εὐθὺς οὖν οἱ μὲν γονεῖς ἐγεγῆθησαν, καὶ πένθους οὐκ ἔτι ἔχνος αὐτοῖς ἐπιλέλειπτο, τῆς σφῶν ἐπιθυμίας εἰς ἔργον προαχθήσης ⁴⁶. Τὸ δὲ ὑπήκουον ἅπαν ἐσκήρτων, τοὺς κρατοῦντας αὐτοῦ ⁴⁷ χαίροντας ὄρων, συνέχαιρον ἀλλήλοις, ἐγεγῆθησαν. Ἦν ⁴⁸ ἰδεῖν τὰ βασιλεία χαρμοσύνης ἀνάπλωα καὶ πένθος οὐδαμῶς, οὐδὲ ἑτέρας οὐσιαστικοῦν ἔννοιας, τῶν μὲν ἐκ μέσης θαλάμης καρδίας χαίροντων ὀπίσσοι εὐνοί, τῶν δὲ συζηματιζομένων χαίρειν. Ἔστι μὲν γὰρ τὸ ὑπήκουον ὡς ἐπίπαν δύσνον τοῖς κρατοῦσιν, σχηματιζόμενον δὲ τὰ πολλὰ καὶ διὰ κολακείας ἐπισπώμενον τοὺς ὑπερ-

Variae lectiones ex cod. Coislin.

⁴³ δευτέρων. ⁴⁴ Κωνσταντῖνου καὶ Ἄννης. ⁴⁵ ὡστε. ⁴⁶ προαχθείσης. ⁴⁷ οὕτω. ⁴⁸ καὶ ἦν.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

aisit, duplex est. Characteres qui ad figuræ dextram describuntur, perspicue conficiunt hæc verba, ΜΑΝΟΥΗΑ ΔΕCΠΟΓ. Ad lævam vero, ΤΩ ΠΟΡΦΥΡΟΓ, id est, τῷ Πορφυρογεννήτῃ, ita ut forte Manuel eo epitheto in imperii successione Isaacio fratri, superstitioni licet et primogenito, jure se præferri debuisset ostenderit, cum cæteri Joannis parentis filii, Manuelis fratres primogeniti, Alexius, Andronicus, et Isaacius, ante adeptam a patre imperatoriam dignitatem in lucem editi sint, solus Manuel post Alexii avi excessum patre imperatore natus fuerit; atque id potissimum causæ fuit, cur in nummis et Bullis, seu Diplomatis, atque adeo Novellis, istud epitheton affectarit. Tradit quippe Cinnamus, lib. 1. Manuelem cum patrem in expeditionem Neocasariensem secutus est an. 1142, ætatis annum attingisse duodevicesimum. Unde concluditur natum post adeptum a Joanne imperium, qui illud demum inivit an. 1118, 15 die Aug. quo Alexius parens ex vivis excessit. Hanc porro Manuelis Monetam *Manuelatum* vocabant, quod ex instrumento pacis, seu inito inter Theodorum Lascarium imp. et Venetos scedere colligitur, cujus mentio est apud Juliam a Puteo Veronensem in Genealogia familiæ Lascaricæ: *Nelle monete che si battevano fussero differenti, gli Yperperi, et i Manulati ne gl' i perii loro.* Mox addit, *Manulato era moneta di riputazione fatta battere da Manuel, che ne fu l'Autore. Manlat*, pro *manulat*, nuncupatur ab Arnouldo Lubecensi, lib. III, cap. 53, qui ejus materiam, quantumvis auream, vilioiorem tamen fuisse ait: *Est autem, inquit, manlat de viliorum numismate, qui nec lotus sit aureus, nec lotus cupreus, sed quasi de confusa et vilii constat materia.* Certe quidquid fuerit de isto Arnouldo Manuelato,

PATROL. GR. CXXXI.

A demate parentes dignati sunt; et quoniam imperii consortium tum obtinebat is de quo multis aliis egimus Constantinus Michaelis Ducæ olim Augusti filius, ita ut donationibus rubramento subscriberet, et in pompis solemnibus proxime Augustum tiam insignis sequeretur, postremo in acclamationibus secundo loco nominaretur, constitutum est: ut quoniam mei quoque jam coronatæ mentio in acclamatione facienda erat, talium deinceps clamorum prætorum Constantinum et Annam acclamarent: id quod satis longo tempore ita esse factum a parentibus deinde meis cæterisque cognatis sæpius audivi. Augurium videlicet illud aut omen fuit eorum quæ deinde mihi in vita vel prospera contigerunt vel adversa. Nata porro deinde Augustis et alia puella, referente et ipsa parentes vultu, et indicia jam tum aliqua monstrante virtutis ejus ac sapientiæ quæ in ea postea eluxit: desiderium ipsos incessit votis incensis flagrans, prolis quoque virilis edendæ: cujus et composites facti sunt currente indictione undecima. Quando Augusta puerum marem enixa, immensa quædam in parentem utrumque lætitia redundavit, ita ut præteriti luctus ipsa memoria novi gratulatione gaudii abstersa erasaque videretur. At populus, ut ad nutus imperantium fugi solet, **168** in omnes lætitiæ significationes effundebatur. Cernere erat exsultantem aulam, exsultante jam plane mœrore

C is cujus memini ex probro conflatus auro videtur. Profert præterea supralaudatus **323** Strada nummum alium aureum, quem Manuelli pariter ascribit, in cujus antica visuntur duæ figuræ stantes, prior imperatoris barbati dextra hastam cum siparo et nota labari, læva gladium lateri adhaerentem tenentis: altera est mulieris (quam Deiparam esse par est credere) coronam imperatoris capiti imponentis, cum hisce characteribus, DN ΜΑΝΟΥΗΑ. . . . hunc, etsi nescio quid adulterinum ex litteris dn. suspicari quisvis potest, hic describendum curavi, una cum altero Isaacii Comneni imperatoris ne, quid ad historiam Comnenicæ familiæ illustrandam desit. Servatur is in instructissimo gazophylacio Thuano. Habetur in antica princeps habitu Constantinopolitano, cujus caput manus de cælo tangit, dextra crucem hastæ impositam ferens, sinistra gladium seu ensen angeli manu recipiens, cum hisce characteribus ΙCΑΑΚΙΟC ΔΕ. . . ΡΑ. . . ΜΙ. In postica visitur virgo sedens, incunculæ caput in sinu fovens. Nummus est aureus, sed ponderis non æquantis solidum Justinianæum.

(33) *Εὐφημίας προεξάρχοντες.* Interdum psaltæ et cantores πολυχρόνιον, seu acclamationes incipiebant, præsertim cum flebant illæ in templis, ut auctor est Codinus, cap. 6, n. 5; interdum etiam proceres; idem cap. 8, n. 2 et 3.

(34) *Δεύτερον θῆλυ.* Maria forte, quam primam e tribus Alexii filiiabus nominat Zonaras. Vide lib. xv, sub finem.

(35) *Ἐπινεμήσεως ἐνδεκάτης.* Joannes Comnenus, postmodum imperator, Calojoannes Petro abb. Clun. dictus lib. II, epist. 39, nascitur ind. 11, an. Chr. 1088.

cum: aliis ex intimo animi vere benevoli sinu gratulationem sinceram prominentibus, aliis invidiam ægri cordis serenitate tamen iussa et risu simulato celantibus. Animos enim fere subditi aversos a principibus gerunt, utriusque fictis obsequiis et affectatis assentationibus demereri studeant quibus invident. Tunc tamen conspirantibus in unam celebritatem publicæ lætitiæ vel veris vel simulatis studiis omnium, nihil ad triumphalem gratulationem deesse videbatur. Cæterum puerulus fusco erat colore cutis, lata fronte, aridulis genis, naso neque simo neque inflexo in formam aquilini rostri, sed figuræ inter utrumque mediæ, nigri oculi, tota indoles, quantum augurari ex recens nati corpusculi specie licebat, subreconditior illa B quidem, verum acritus ex abdito crumpens motibus. Nihil antiquius parentes habuere quam ut puero imperii hæreditatem assererent. Illi ergo ad Magnam ecclesiam perlato et sacri baptismi gratiam et regis coronæ decus simul impertiunt. Hæc nobis Porphyrogenitis ab ipsis ortus primordiis contigere; cætera quæ per vitam evenere suis quæque reddentur locis.

Jam ut ad seriè historię redeamus, imperator Alexius postquam, ut superius diximus, Turcis ab ora Bithyniæ atque ab ipso Bosphoro superioribusque regionibus expulsis pacis sædus cum Solymano contraxerat, sicque versis in Illyricum habentis omnium laboriosissimo periculosissimoque bello Robertum denique ac filium ejus Baimundum egregie vicerat, occiduumque litem calamitate maxima liberaverat: inde rediens comperit non modo totam orientalem imperii oram Turcorum qui Apelchaseum parebant, incursionibus conculcatam, sed eos in ipsam etiam usque Propontidem maritimamque tractus ejus regiones successibus audaciam valentibus secure progressos offendit. Quomodo igitur amer Solyman Nicæa exiens hunc Apelchaseum præsidii præfectum illie reliquerit, Puzanes vero a sultane Persarum missus in Asiam, et a sultanis fratre Tutuse victus occisusque fuerit; quomodo denique Tutuses ipse post superatum Puzanem a consobrinis ipsius strangulatus perierit, hinc narrare incipiendum est. Vir fuit ex Armenia

A έχοντας. Ὅμως δ' οὖν κοινὴν ἦν ἰδεῖν τότε τὴν χαρμὴν συνηδομένων ἀπάντων. Τὸ δὲ παιδίον μέλαν (36) ἦν τὴν χροίαν, μέτωπον τοῦτω εὐρὸν, παρειαὶ ὑπέξηροι, ῥις οὔτε⁸⁸ κάμπτοσα πρὸς τὸ γρυπὸν, ἀλλὰ μέση πως ἀρφοῖν· ὀφθαλμοὶ μελάντεροι, καὶ τὸ ὑποκαθήμενον ἦθος, καὶ ὀξύ⁸⁹ ὄσον ἐκ βρεφυλλίου σώματος εἰκάσαι ἐμφαίνοντες. Ἐθέλοντες τοιγαροῦν τοῦτ' ἐπὶ τὸ παιδίον εἰς τὴν αὐτοκράτορος; περιωπὴν ἀναθεῖσθαι, καὶ κληρὸν οἶον αὐτῷ τὴν βασιλείαν Ῥωμαίων καταλιπεῖν, εἰς τὴν τοῦ Θεοῦ Μεγάλῃ ἐκκλησίαν θείου τοῦ βαπτίσματος, καὶ τοῦ στέφους (37) αὐτὸ ὀξυοῦσιν. Τοιαῦτα τοῖνον τὰ τοῖς πορφυρογενήτοις ἡμῖν ἐξ αὐτῶν βαλεῖδων τῆς ἡμῶν γεννήσεως⁹⁰ ζυμβάντα· τὰ δὲ γὰρ ἐσῴστερον ζυμπεσῶντα

B κατὰ τὸν προσήκοντα βρῆθηται τόπον. Ὁ μέντοι αὐτοκράτωρ Ἀλέξιος τῶν παραλλίων τῆς Βιθυνίας· καὶ αὐτῆς Βοσπόρου, καὶ τῶν ἀνωτέρω χωρῶν τοὺς Τούρκους ἀπελάσας; μετὰ τοῦ Σολυμᾶ, εἰς εἰρηνικὰς ἐληλύθει⁹¹ σπονδὰς, καθὼς ὁ λόγος ἀνωτέρω (38) φράσας ἐδήλωσε, καὶ οὕτω πρὸς τὸ Ἰλλυρικὸν τὰς ἑνείκας στρέψας, τὴν τε Ῥομπέρτον, καὶ τὴν οὖν αὐτοῦ Βαζιμουῦτον πικρὰ μογήσας κατὰ κράτος ἤττησε καὶ μεγίστης συμφορᾶς τὰ κατὰ τὴν ἐσπέραν ἐβρῦσαστο, κάκισθ' ἐπαπειλοῦν αὐτοῖς; τοὺς ὑπὸ τὸν Ἀπελχαστήμ Τούρκους, οὐ τὴν ἔω ἀπλῶς κατατρέχοντας εὔρεν, ἀλλὰ μέχρις αὐτῆς Προποντιδος; καὶ τῶν παραλλίων ταύτης χωρίων κτελετηλυότας; Ὅπως μὲν οὖν ὁ ἀμῆρ (39) Σολυμᾶς, τῆς Νικαίας; ἐξελοῦν, οὕτως τὸν Ἀπελχαστήμ φρουρὸν αὐτῆς καταλέλοιπεν, ὁ δὲ Πουζάνος παρὰ τοῦ Περσιῶν σουλτᾶν πρὸς τὴν Ἀσίαν ἐξεπέμφθη καὶ παρὰ τοῦ ἀδελφοῦ τοῦ σουλτᾶν Τουτούση ἠττηθεὶς ἀνη; ἔπι, καὶ τὸν Τουτούσην μετὰ τὸ τὸν Πουζάνον ἠττηθῆαι εἰ ἀνεψιαδὲς αὐτοῦ ἀπέπνιξαν, ἀρητέον⁹² ἦδη διηγέσθαι. Ἀνήρ τις ἐξ Ἀρμενίας ὀρμώμενος, Φιλάρετος (40) τὴν ἐπωνυμίαν, περιόλεπτος; ἐπ' ἀνδρείῳ

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

⁸⁸ ῥις οὔτε σιμή, οὔτε. ⁸⁹ ὀξύ. ⁹⁰ γενέσεως. ⁹¹ ἐξελήλυθει. ⁹² ἀρπτεόν.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(36) Τὸ δὲ παιδίον μέλαν. Willelmus Tyrius, lib. xv, cap. 23, de Joanne: Fuit autem statura mediocris, carne et capillo niger, unde et cognomento dicitur etiam hodie Maurus, facie despicibili, sed moribus conspicuus, et actibus insignis militaribus. Si (quod asseverat Nicetas) ad Joannem spectat pars posterior primi oraculi Leonis imperatoris, belle ibi describitur hoc versa vultus color:

Βυπτόμενος μέλανι, καὶ μέλας ὄλος.

(37) Καὶ τοῦ στέφους. Nicetas in Joanne: Ὁ βασιλεὺς τοῖνον καὶ τοκεὺς Ἀλέξιος μάλιστα τῶν ἄλλων παίδων τῷ Ἰωάννῃ προσέκειτο· ἀμέλει τοι καὶ τοῦτον ἐπικρίνας καταλείψειν τῆς βασιλείας διάδοχον, ἐρρυθροῦ τέ σι πεδίου μετεδεδώκει, καὶ βασιλέα ἐδεδίωκε ἀναγορεύεσθαι. Imperator porro a parente Alexio dictus est Joannes circa an. Chr. 1091, aut sequentem, uti patet ex Diplomate quod ab Ughello profertur in archiepiscopus Neapolitan. n. 10: In nomine Dei Salvatoris N. J. C. imperante

D domino nostro Alexio Magno imperat. re anno 14, sed et Joanne Porphyrogenito Magno imperatore ejus filio anno 3, die 17, mensis Sept., indic. 3, etc. Profert etiam idem Ughellus aliud Diploma an. 19 imperii Alexii, ind. 8, in quo Joannis pariter imperii anni describuntur.

(38) Ἀνωτέρω. Pag. 95.

(39) Ἀμῆρ. Apud Arabes id vocabuli κέριον seu dominum sonat, quod varie effertur scriptores nostri. Interdum enim, ammirabilis, dicunt, ut Albertus Aq. lib. iii, cap. 59; ammiratus, ut Tudobodus, lib. v; admirabilis, ut Otho Frisingens. lib. vii, cap. 4; et admirarius, ut Leo Ost Hinc admiralorum, seu thallassocratorum nata vox apud Latinos, quod ita nostris Turricarum classium duces indigiterentur. Vide pag. 205 b.

(40) Φιλάρετος. Cujus meminit Zonaras in Romano Diogene.

καὶ φρονήσει, εἰς τὴν τοῦ δομειστικῆτος ἀξίαν παρὰ A
τοῦ προβεβασλευκότητος Ῥωμανοῦ τοῦ Διογενέως
ἀνευθελῆς, καὶ τὰ συμβάντα τῷ Διογένει θεασάμε-
νος, καὶ τὴν τῶν ὀμμάτων αὐτοῦ στέρησιν βεβαιω-
θείς, διαφερόντως τοῦτον ποθῶν, οὐκ ἔφευγεν. Ἄλλ'
ἀποστασίαν μελετήσας τὴν τῆς Ἀντιόχου ἐξουσίαν
ἐαυτῷ περιποιήσατο. Καθ' ἑκάστην δὲ τῶν Τούρκων
ἠγχομένων τὰ περίεξ, ἐπὶ μὴ ἄνεσις τοῦτω ἐδίδετο,
ἐσκέψατο προσελθεῖν τοῖς Τούρκοις, καὶ περισμηθῆ-
ναι⁵⁵ ὡς ἔθος αὐτοῖς. Ὁ δὲ υἱὸς αὐτοῦ ἐνέκειτο σφί-
δρα τοῦτον τῆς παραλόγου ἀνακόπτων ὀμμῆς, ἀλλ' οὐκ
εἰσηκούσθη τὰ λφωνα συμβουλεύων. Περιλυπος τῶν
γενόμενος δι' ἡμερῶν ὀκτώ κατέλαβεν [καταλαμβά-
νει] τὴν Νικαίαν, καὶ προσελθὼν τῷ ἀμῆρ Σολυμᾶ
διεγείρει τοῦτον εἰς πολιορκίαν τῆς Ἀντιοχείας τὴν
τοῦ σουλτανικίου τηρικαυῶτα περιβεβλημένον ἀξίαν, B
καὶ πρὸς τὸν πόλεμον τὸν κατὰ τοῦ πατρὸς παροξύ-
νει⁵⁶. Πάθεται τούτοις ὁ Σολυμᾶς, ἐν δὲ τῷ πρὸς
Ἀντιόχειαν μέλλειν ἀπέρχεσθαι, τὸν Ἀπελασῆμ
κατέλιπε φύλακα τῆς Νικαίας, ὑπερέχοντα πάντων
τῶν ἡγεμόνων, ἡγεμόνα τοῦτον κατονομάσας. Ἐκεί-
νος δὲ συνεφερόμενος ἔχων καὶ τὸν τοῦ Φιλαρέτου
υἱὸν διὰ δώδεκα νυκτῶν (διὰ τὸ ἀνύποπτον, τὰς γὰρ
ἡμέρας ἡρέμει) καταλαμβάνει τὴν Ἀντιόχειαν, καὶ
ἐξέφθορον ταύτην κατέσχευεν (41). Ἐν τούτοις δὲ καὶ
ὁ Χαρατικῆς λαθραῖως συλᾶ τὴν Σιωπὴν⁵⁷, χρυσῶν
ἱκανὸν καὶ χρημάτων⁵⁸ βασιλικῶν ταμειῶν κειθε
ἐναποκεῖμενα μεμαθηκώς.

commisit, viro quem quanti faceret gloriosa appellatione declaravit: nomen enim ei dedit quo
nomine illum ducum esse omnium præstantissimum ducem significabatur. Ipse perro Amer Solymas
filio Philareti secum assumpto duodecim itinere noctium (diebus siquidem quiescebat, sic consilii
sui sensum eripiens hostibus) Antiochiam improvisus facile imparatam occupavit adventu ipso im-
petuque primo. Quidam quoque, Charatices nomine, Sinopen per id tempus expilavit grassatione
clandestina, indicio ad id pellectus copiosi auri multæque cæteræ pecuniæ ibi depositæ in regis
thesauris.

Ὁ δὲ Τουτούσης (42) τοῦ μεγάλου σουλτᾶν ἀδελ- C
φὸς τῶν Ἱεροσολύμων καὶ τῆς Μεσοποταμίας ἀπί-
σης, καὶ τοῦ Χάλεπ, καὶ μέχρις αὐτοῦ τοῦ Βαγδᾶ (43)
ἐξουσίαζων, καὶ τῆς Ἀντιοχείας ὀντιποιοῦμενος,
ἐπεὶ τὸν ἀμῆρ Σολυμᾶν ἀφηνιάζοντα ἔβλεπε καὶ
τὴν τῆς Ἀντιοχείας ἀρχὴν ἐαυτῷ ἤδη περιποιοῦμε-
νον, σὺν ὀλαῖς δυνάμεισιν, ἐν μεταίχμιῳ τοῦ Χάλεπ
καὶ τῆς Ἀντιοχείας καταλαμβάνει. Συννητηκότος δὲ
αὐτῷ τοῦ ἀμῆρ Σολυμᾶ πόλεμος⁵⁹ εὐθὺς ἀναβρῆ-
γνυται μέγας, καὶ ἀγχεμάχου τῆς μάχης γεγούσας

A oriundus Philaretus nomine, fortitudine ac pru-
dentia insignis, quem Romanus Diogenes tunc
imperans in domesticatus dignitatem evexerat. Is
partim coram intuitus quæ misera et calamitosa
Diogeni contigerant, partim auditu certior factus
de crudeli exæccatione ejusdem, tanti tamque bene
de se meriti principis indignissimam abdicationem
suppliciumque iniquissimum 169 non ferens:
tunc quod subesse tortoribus ejus nec decorum
sibi nec tutum putaret, spectare defectionem cœpit,
viamque sibi ad hujus consilii perpetrandi facul-
tatem urbis Antiochenæ occupatione præmunivit.
At cum eum quiescere illic importunissimæ Turco-
rum loca circum vicina assidue infestantium incur-
siones non sinerent, homo qui omnem a Romanis
damnaret spem, ad consilium immane quam atrox
atque impium animum adjecit. Decrevit enim
transire in mores superstitionemque Turcorum,
et circumcisionem suscipere. Exhorruit ad men-
tionem abominabilis flagitii filius ejus, patremque
diu frustra revocare inde ac dehortari conatus, ad
extremum desperata curatione illius, Nicram octo
dierum cursu pervenit, ameremque Solymam sul-
tanicii dignitatem illic adeptum, ad Antiochiam
obsidandam patremque in ea urbe suum ipsius
oppugnandum incitat. Haud segnem ad ea virum
reperit. Totus ergo in apparatu expeditionis An-
tiochenæ Solymas Nicræ custodiam Apelchasesmo

At Tutuses, magni sultani frater, Hierosolymo-
rum et Mesopotamiæ universæ, Chalepi quoque,
ac usque ad Bagdam ipsam, potestatem obtinens
majorem in modum cupiebat Antiochia potiri.
Amere porro civitatem eandem haud minus sol-
licite retinente quam cupide invaserat, pronuntiat
iter exercitui Tutuses Chalepo Antiochiam versus,
unde contra signis infestis occurrente Solyma
prælium conseritur magnum atque atrox: in quo
postquam a jaculatione ac telis ad manus et gla-

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

⁵⁵ περιτμηθῆναι. ⁵⁶ παροτρύνει. ⁵⁷ Σινώπην. ⁵⁸ χρήματα τῶν. ⁵⁹ Desunt voces πόλεμος, etc., νῶτα
εἰ τοῦ Σολυμᾶ.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(41) Ἐξ ἐφόδου κατέσχευεν. Venit Antiochia in
Turcorum potestatem sub Abulcasemo Chaliphæ
circa an. Chr. 1084, Alexio imperante. Tradunt
siquidem Raimundus de Agiles, pag. 148; Oider.
Vital. lib. xiii, pag. 914; et Willelmus Tyrinus,
lib. v, cap. 11, eam, antequam a Francis expu-
gnaretur, quod accidit 5 Jul. an. 1098, Saracenos
per annos 14 obtinuisse. V. Elmacinum.

(42) Τευτούσης. 324 Tutusæ nomen varie
effertur ab El Macini interpretibus. Erpenio enim
Taginddaulas Nisus, Vaterio vero Tagoldulas

D dicitur. Fuit ille Giesaluddaulæ, seu Gelaloldulæ
Mascosæ Summi Turcorum sultani frater, Barse-
lami Salgeucidæ sultani filius, Damasci Ameras,
Siarfuddaulæ, seu Serfodulo, Mustemi filio, Corosi
nepote, Aleppi, seu Berrhææ Amera, a Solymano,
cui ille Antiochiam auferre adnixus erat, inter-
fecto an. heg. 477, Chr. 1084, ipse Aleppum non
modo invasit, sed et ipsam Antiochiam, cæso
Solymano ex fratre nepote, expugnavit, totiusque
Syriæ principatum nactus est an. Chr. 1085.

(43) Βαγδᾶ. Vide Albericium, an. 1098.

dius admota pugna est, non ferentes Tutusano-
rum vim Ameris copiarum terga passim præbent. Eas
magno convicio mistis suasionibus et promissis
ad officium militare a flagitiosa fuga nequidquam
revocare conatus Solymas, tandem ubi valentius
remedio malum vidit, haud ignarus quantum sibi
periculum impenderet, declinavit et ipse in tutum,
ut putabat, locum, clypeoque humi abjecto tristis
insedit. Non latuere latebræ consanguineos ejus.
Frequentes ad eum satrapæ concurrent, et ser-
monibus ambiunt fallacibus, suadentes ut veniret
secum: patrum quippe ipsius Tutusem magno-
pere cupere videre ipsum atque amplecti. Ad hæc
ille, satis certus nihil inde sperandum sibi, sed
metuenda omnia, constanter renuebat. Ad extre-
mam incumbentibus **170** satrapis, et suasioni-
bus exosæ viæ sese paulatim intendentibus usque
ad ostentationem violentæ abductionis, quam repu-
gnando eluctari solus nequiret, eductum repente
gladium Amer in propria impulit viscera, trans-
verberatoque corpore malus male periit. Illis ma-
gnis sultanes potentie molem aucto metuendum
sibi ac cavendum putans, Siausio ad imperatorem
misso affinitatem ejus ambiit, pollicens, si postulati
compos fieret, abducturum se Turcos ex cunctis
oræ maritimæ partibus, castraque ipsi atque arces
ibi sitas traditurum, denique ex toto animo auxi-
liaturum ubi opus esset. Lectis imperator sultanis
litteris affinitatis quidem mentionem in iis factam
tacitus contempsit; at Siausum intuitus et ex
vultu, habitu, verbisque ejus indicio capto, pru-
dentem esse virum statuens, interrogavit unde
domo, et quibus ortus ex parentibus esset? Eo vero
respondente matrem sibi ex Iberis fuisse, patre
tamen Turco se genitum fatente, magnopere im-
perator institit ut sacrum suscipere baptismum
vellet. Nec respuit Siausius; quin etiam fidem
obstrinxit se non rediturum ad Turcos amplius
ubi divini compos baptismatis factus foret. Quo-
niam autem scriptum Siausius subscriptioneque
ac sigillo rite munitum penes se habebat diploma
sultanis, quo ostenso satrapas maritimarum ur-
bium atque arcium ejicere ex iis posset, et in illas
vicissim missos ab imperatore præfectos inducere,
postquam idem imperator de affinitate cum sultane
contrahenda fidem dedisset: egit cum Siausio im-

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

⁵⁹ Deest vox ἀνέπειθον. ⁶⁰ κολουῶ. ⁶¹ Οὐσίαν, ⁶² Σιαούς. ⁶³ ἐδεδώκει. ⁶⁴ ἐνὸς ὄβολου.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(44) Ὁ δὲ μέγας Σουλτᾶν. Adversus Tutusem, seu Tageoldulam, tot successibus elatum, bellum suscepit Gelaloldules sultanis frater, captumque Aleppum Casmaroldula commendavit, nec nullo post hominem exiit anno heg. 485, Chr. 1092, transmissa in Mechamudum sultanica dignitate.

(45) Σιαούς. Magistratus Turcicus, qui etiamnum Chiaous apud Turcos appellatur. Leunclavius in Pandect. Turc. n. 172: Zauzii comparandi veniunt cum nostris nobilibus aulicis, si que præsertim,

νότα οἱ τοῦ Σολυμᾶ ὑποσχόντες προτροπάδην ἐφευ-
γον. Πολλὰ δὲ τούτους θαρσύνων ὁ Σολυμᾶς, ἐπεὶ
τῆς φυγῆς ἀποσχέσθαι οὐκ ἐπειθεν, ὑπὲρ κεφαλῆς
τὸν κίνδυνον ἐπιστάμενον ἕρῳ, παρεκκλίνας; ἐν
ἀκινδύνῳ τάχα ἐδόκει καθεστάναι, καὶ κατὰ γῆς τὴν
ἀσπίδα τεθεικώς, ἐπ' αὐτῇ προσουδίας ἐκάθητο.
Ἄλλ' οὐ διέλαθε τοὺς ὀμοφύλους. Προσεληλυθότες
γὰρ αὐτῷ τινες τῶν σατραπῶν ἔλεγον τὸν θεῖον
αὐτοῦ Τουτούσην μεταπέμπεσθαι αὐτὸν ἐνέπει-
θον ⁵⁹. Ὁ δὲ ἀνένευεν ὑφορώμενος τὸν ἐξ αὐτοῦ
κίνδυνον. Ἐγχειμένῳ δὲ τῶν σατραπῶν, ἐπεὶ οὐ
πρὸς ἰσχῷος αὐτῷ ἀντικαθίστασθαι ἦν, οἶα μόνῳ
δντι, τοῦ κολουῶ ⁶⁰ τὸ ξίφος σπασάμενος, κατὰ τῶν
ἰδίων ὡς σπλάγγων διαμπαρὲς τὸ ξίφος ἐλάσσει,
καὶ κακῶς κακῶς ἀπώλετο. Παραχρήμα γοῦν οἱ
σωθέντες τῶν τοῦ ἀμῆρ Σολυμᾶ δυνάμεων προσ-
χωροῦσι τῷ Τουτούση. Ὁ δὲ μέγας σουλτᾶν (44)
ταῦτα μεμαθηκώς, καὶ δεδιὼς τὸν Τουτούσην ἰσχυ-
ροποιούμενον ἤδη, ἀπέστειλε πρὸς τὸν αὐτοκρά-
τορα τὴν Οὐσίαν ⁶¹, μνηστὰς αὐτῷ περὶ κήδους,
καὶ ὑποσχόμενος, ἐὰν τοῦτο γένηται, ἀναστειλῆαι
μὲν τοῦ Τούρκου τῶν τῆς παραλίας μερῶν, καὶ
παραδοῦναι οἱ τὰ κάστρα καὶ ἐλοφύχως βοηθεῖν.
Τοῦτον θεασάμενος ὁ βασιλεὺς, καὶ τὰς τοῦ Σουλτᾶν
γραφὰς ὑπαναγνοὺς, περὶ μὲν τοῦ κήδους οὐδένα
λόγον ἐπεποίητο, τὸν δὲ Οὐσίαν ⁶² βουνεχῆ ἄνδρα
θεασάμενος, ἐπυθάνετο πόθεν τε ὤρμηται, καὶ
τίνες οἱ τούτου γονεῖς. Τοῦ δὲ μητρόθεν μὲν ἐξ
Ἰβήρων εἶναι λέγοντος, τὸν δὲ τούτου πατέρα
Τούρκον ἀνομολογούντος, πολλὴν ὁ αὐτοκράτωρ
πραγματεῖαν ἐπεποίητο ὥστε τοῦ θεῖου βαπτίσματος
τούτου τυχεῖν. Συνέθετο πρὸς τοῦτο ὁ Σιαούς (45),
καὶ πίστει; ἐδεδώκει ⁶³ τῷ αὐτοκράτορι, ὥστε μὴ
παλινοστήσαι τοῦ θεῖου βαπτίσματος τυχῶν. Καὶ
ἐπεὶ ἐντεταλμένον ἦν αὐτῷ δι' ἐγγράφου προστάξεως
σουλτανικῆς ἐν' ἑλπερ ὁ βασιλεὺς πρὸς τὸ τελέσαι τὸ
μετ' αὐτοῦ κήδος προθυμηθεῖν, ἅπαντας τοὺς τῆς
παραλίας πόλεις παρασχόντας σατραπάς ἀπελάσαι
ἐκεῖθεν, τὸ περὶ τούτων διαλαμβάνον σουλτανικὴν
γράμμα ὑποδεικνύς αὐτοῖς, ταύτῃ τῇ γραφῇ συγ-
χρήσασθαι ὁ βασιλεὺς τῷ Σιαούς ὑπέθετο. Καὶ ἐπὶ
τούτους ἐκεῖθεν ἀπελάσει, τὰς σουλτανικὰς ὑπο-
δεικνύων γραφὰς αὐτῷ πρὸς τὴν βασιλεύουσάν
ἐπαναστρέψαι. Ὁ δὲ μάλα προθύμως τὴν Σινώπην
D πρότερον καταλαθῶν, καὶ τὰς σουλτανικὰς ἐπιστάλας
ὑποδείξας τῷ Χαρατικῇ, ἐκεῖθεν αὐτὴν ἀπήλασεν
μηδ' ἄχρις ἐνὸς ⁶⁴ τῶν βασιλικῶν ὑποκρατήσαντα

quorum opera principes utuntur in expediendis va-
riis negotiis. quas commissiones vocare consuevimus.
Iis qui præfectus est zauziorum Bassa vocatur, de
quo magistratu idem agit Leuncl. n. 228. Habebant
etiam Byzantini imperatores suos chiausios, quos
vulgo τζαουσίους nuncupant scriptores, atque in
iis Acropolis, cap. 60. quibus qui præerat, Μέγας
Τζαούσιος dicitur Pachymeri lib. vii, cap. 1; lib.
xii, cap. 30; lib. xiii, cap. 22. Vide præterea
Meurs. in Τζαούσιος.

χρημάτων. Γίνεται δὲ τι τοιοῦτον ἐν τῷ τῆς Σινώπης Ἀπερτοῦ ἐξέρχασθαι αὐτὸν καταέξας τὸ ἐπ' ὀνόματι τῆς ὑπερ-
αμώμου Δεσποίνης ἡμῶν Θεοτόκου τέμενος, δαίμονι
τινι καθάπερ ἀλάστορι ἐκ θείας προνοίας παραδο-
θείς, ἔκειτο ἀφρίζων· καὶ οὕτως ἐκεῖθεν δαιμονίων
ἐξεληλύθει. Καὶ τὴν μέντοι κυρίαν τῆς Σινώπης ὁ
Σιαυὸς Κωνσταντῖνῳ τῷ Δαλασσηνῷ ἀνέθετο ἐπ'
αὐτὸν ὅτι παρὰ τοῦ βασιλέως ἀπισταλέντι, καὶ οὕτω
τὰς ἄλλας πόλεις περιῶν καὶ τὰς σουλτανικὰς τοῖς
σατράπαις ὑποδεικνύων γραφάς, ἐκεῖθεν ἐξήλαυε
παριδιδοῦς πρὸς τοὺς τοῦ αὐτοκράτορος σατράπαις.
Ταῦτα οὖν ὁ Σιαυὸς διαπραξάμενος ὑποστρέφη ὅτι
πρὸς αὐτὸν, κἀντεῦθεν τοῦ θελοῦ βαπτίσματος τετυ-
χιῶς, καὶ πολλῶν δωρεῶν ἐπαπολαύσας δοῦξ Ἀγ-
χιάλου προσηρῖζεται.

plena potestate a Siausio eodem translata est in Constantinum Dalassenum, ad idipsum ab imperatore missum. Inde alias similiter civitates Siausio obiciens sultanicasque satrapis ostendens litteras, Turcica ex omnibus praesidia cum ducibus eduxit; destinatisque ab imperatore praefectis ac copiis arces urbesque tradidit. Tum iis rite perfectis ad Augustum reversus, sacro baptismate dignatus est, ac cum multis aliis muneribus tum ducatu Anchiali donatus.

Τῆς σφαγῆς δὲ τοῦ ἀμῆρ Σαλυμᾶ κατὰ τὴν Βασιλίαν ἄπασαν διαδραμούσης, ὁπόσοι τῶν σατραπῶν πόλεις καὶ πόλινια ἔτυχον φυλάσσοντες, ἕκαστος ὅπερ ἔτυχε φυλάσσειν κάστρον κατέσχε καὶ ἰσοποιήσατο. Καὶ γὰρ ὅπνηκα πρὸς τὸν Ἀπελχαστήμ τὴν Νικαίαν παρείδου φρουρεῖν ἐν τῷ πρὸς τὴν Ἀντιόχειαν αὐτὸν ἀπιέναι, διαφόροις σατράπαις, τὰ τε κατὰ τὴν παραλίαν, καὶ τὴν Καππαδοκίαν, καὶ τὴν ἄπασαν Ἀσίαν, ὡς εἴρηται, ἀνέθετο, ὥστε ἕκαστον τὸ ἴδιον λάχος φρουρεῖν τὴν αὐτοῦ ἐκεῖθεν ἐπανελευσιν ἀπεκδεχόμενον. Ὁ δὲ Ἀπελχαστήμ ἀρχισατράπης τῷ τότε τῆς Νικαίας ὄντα ταύτην κατατῆναι, ἐν ἧ καὶ τὸ σουλτανικὸν ἦν, καὶ τῷ ἴδιῳ ἀδελφῷ Πουλχάση τῶν κατὰ τὴν Καππαδοκίαν παραχωρήσας, ἐν ἀμερινίᾳ τε ἦν ὅτι, τὴν τοῦ σουλτανικίου ἀσίαν ὅτι περιζύσασθαι οἰόμενος, καὶ ἤδη ἐν χερσὶ νομίζων κατέχειν (δεινὸς γὰρ ἦν ὁ ἀνὴρ καὶ φιλοκίνδυνος), καὶ ἀρκεῖσθαι τοῖς ἐνοῦσιν οὐκ ἤθελεν, ἀλλ' εἰς προνομίαν ὅτι ἀποστέλλων, τὴν Βιθυνίαν ἐληξέτο ἄπασαν καὶ μέγιστον αὐτῆς Προποντιδοῦς. Τῇ γοῦν προτέρᾳ μεθ' ἴδιον χρησάμενος ὁ αὐτοκράτωρ, τοὺς μὲν προνομίαις ἀνέστειλε, τὸν δὲ Ἀπελχαστήμ πρὸς εἰρηνικὰς σπονδὰς συνήλαυε. Βυσοδομεύοντα δὲ τοῦτον διαγινώσκων αἰεὶ κατ' αὐτοῦ, καὶ τὰς σπονδὰς ἀναβαλλόμενον, δεῖν ἐλογίσαστο κατ' αὐτοῦ ἐξιδόμαχον ἐκπέμψαι παράταξιν [σατράτευμα]. Τὸν Τατικίον δὲ, περὶ οὗ ἐν πολλοῖς ὁ λόγος ἐμέμνητο, μετὰ δυνάμειος ἀποχώσεως πέπομφε κατὰ τῆς Νικαίας ἐντειλάμενος αὐτῷ μετὰ βουνοχειρίας τοῖς ἐχθροῖς ἀντικαταστήναι, εἴγε τῶς ἐντυχέειν ἐξωθέν τισιν γένοιτο. Ἀπελθόντος ὅτι δὲ τοῦ Τατικίου, καὶ ἀγχοῦ τῶν τειχῶν σχῆμα παρατάξεως διατυπώσαντος διὰ τὰ μὲν ἄλλα τῶν Τούρκων τῆνικαῦτα παρεῖναι, ἀναπετάσαντες οἱ Τούρκοι, εἰς διακοσίους ποσοῦμενοι ἀθρόως κατ' αὐτοῦ ἐξέπι-

perator ut ad urbes arcesque istas se conferret, Turcosque ipsarum praesidiarios cum Romanis commutaret, litteris sultanis ostendendis, eaque re perfecta Constantinopolim se reciperet. Annuit his Siausus libentissime, Sinopenque profectus primum, sultanis litteris Charatici oblatis eum inde expulit, ne uno quidem nummo potitum regiae pecuniae quam concupierat. Contigit ei siquidem tale quippiam. In illa grassatione de qua diximus cum superimmaculatae Dominae nostrae Matris Dei fanaticae templum violasset, ultori repente daemoni divinitus est traditus, ita ut statim humi afflictus volutaretur spumans. Eodem porro adhuc in statu erat quando cum Siausio mandato sultanis illinc eiecit. Praefectura vero Sinopis cum

Augustum reversus, sacro baptismate dignatus est, ac cum multis aliis muneribus tum ducatu Anchiali donatus.

Caede porro Ameris Solymae per Asiam vulgata, quicumque satraparum urbes aut oppida praesidiis obtinebant, vindicare illa sibi privatim, ac castrum quisque sibi creditum ut rem deinceps propriam habere ac tueri coeperunt. Etenim quo tempore is Nicææ custodiam Apelchaseo committit, Antiochiam festinans (ut dictum est) plerasque cum ora maritimae, tum Cappadociae, atque adeo universae Asiae, civitates diversis obiter distribuit satrapis, ea lege ut quisque quem sortitus esset, cum fide ac cura tueretur locum, quoad ipse Amer revertetur. At Apelchaseus Nicææ archisatrapa qua in civitate stata sedes et palatium sultanum erat, Sultanicium appellatum, cum fratri suo Pulchaseo Cappadociam concessisset, securus erat, nihil dubitans quin evehendus ipse mox esset in sultanicum dignitatem, ac tanquam eam rem jam teneret manibus, homo acer et inquieti pugnacisque ingenii, possessis haud contentus erumpebat in rapinas alienorum, et Bithyniam universam usque ad ipsam Propontidem, quotidianis latrocinis infestam per suos habebat. Adversus eam vim imperator, experta dudum methodo usus, et latrocinantes repressit, et Apelchaseum ad pacem ac foedus cogitandum compulit. In qua tamen cogitatione cum ille cunctaretur, multa meditans, facileque indicans, se non nisi magno coactum aut malo aut metu ad quietia consilia impulsurum animum; id imperator sentiens, conveniendum hominem armata manu, et validum contra eum exercitum mittendum decrevit. Dux ad id electus Taciticus, cujus multam et alibi haec Historia mentionem habet. Huic firmæ instructaeque idoneo numero datae copiae sunt, cum mandatis ut recta in Nicæam movens caute rem gereret, nec temere praecipitaret

Variae lectiones ex cod. Coislin.

ἄ αὐτῷ. ὅ ὑποστρέφει. ὅ τῶς ἦν. ὅ ἐξουσίαν. ὅ προνομίαις. ὅ εἴγε τῶς ἐξωθέν τισιν ἐντυχόειν, ἀπελθόντας.

pugnam, nisi habita ratione numeri hostium et A locorum situs explorata videretur victoriæ spes. Progressus cum his ad Nicæam Taticius, cum aciem muris admovisset, magnum a Turcis aliquandiu silentium fuit: tandem tamen, apertis subito portis, ducenti equites erupere, quos Galli conspicati (erant ex ea gente sat multi tum in exercitu) sine mora locis armati hastis in adversos procurant, multisque percussis reliquos in arcem contruserunt. Quo facto, stare nihilominus instructam ad prælium aciem Taticius eodem loco jussit usque ad occasum solis: nemineque Turcorum extra portas apparente, regressus Basileam versus, idoneo loco munivit castra, duodecimo ferme citra Nicæam stadio. Ibi excitatur Taticius nocturno nuntio rustici cujusdam, affirmantis adesse Prosuchum, cum quinquaginta millium exercitu, a novo sultane Pargiarucho missum. 172 Eadem et alii dixere, ut dubitandi non superesset locus. His Taticius compertis, se impari tanto numero sentiens, remittere de audacia inuitiorum, et tuta magis quam gloriosa sequi consilia decrevit: præclare secum actum iri reputans, si vitata necessitate committendi paucos suos cum longe pluribus et instructoribus hostibus, ad perniciem rei Romanæ certam, copias incolumes servare ac reducere suas posset. Ab hoc decreto Constantinopolim haud dubie respiciens, per Nicomediam iter indixit. Quem primo castrorum motu contemplatus e muris Apelchasmus, ac quo pergeret intelligens, raptim eductis copiis instare vestigiis recedentium cepit, eo animo ac epè, ut cum eos viæ ratio in locum iniquum compelleret, ipse arbitrato suo facilem capesseret cum fessis et situs natura circumventis. Venerant Pnetum Romani. Apelchasmus, occasionem vincendi se nactum putans, copias explicat lacessitque prælium. Coactus Taticius et ipse contra struit aciem, primam in hostes impressionem Gallicis equitibus in fronte collocatis tribuens; hi correptis manu longis lanceis, totis effusi habenis ignea velocitate Barbaros impetunt contractasque phalangas magna cæde ac tumultu in fugam vertunt. Sicque Constantinopolim per Bithynos feliciter tenuit Taticius cum suis.

Verum Apelchasmus quiescere non potuit. Vir

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

¹⁰ Παργιαρούχ. ¹¹ δυνάμεις τὰς. ¹² ὀπλιτικόν. ¹³ ισχυρότερα. ¹⁴ τῆς.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(16) Δόρατα μακρά. Celebrantur potissimum D Franci nostri a scriptoribus quod egregie hastas quaterent. Nicetas in Man. lib. iii, n. 3, de Latinis, seu Francis: Καὶ τὸ ἐκ τῶν Λατίνων ἐκέϊσε στρατιωτικὸν μέγα τῶ δόρατι ἐγκανυόμενον. Cinamus, lib. ii de iisdem Francis: Ἰππὸν τε ἐνσταλῶς ἀναβήναι, καὶ ἔν δόρατι ἐπελάσαι δεξιῶν μάλιστα. Fulcher. Carnot. lib. ii, cap. 41: Sed quia sciebant milites nostros esse probissimos bellatores, et mirabiles de lanceis percussores, non sunt ausi cum eis bellum committere. Albertus Aq. lib. iv, cap. 6, de Hierosolymitanis Francis: Horum ferreæ vestes, clypei auro et gemmis inserti, variisque coloribus depicti, galeæ in capitibus eorum splendentes super sculis splendorem coruscant, hastæ fraxineæ in manibus eorum ferro acutissimo præfixæ

πάσαντο. Οἱ δὲ Κελτοὶ (ἦσαν γὰρ Ἴκανοὶ) τοὺτους θεασάμενοι κατὰ πρόσωπον σφοδρῶ τῇ ῥύμῃ δόρατα μακρὰ (16) ἐναγκαλιζόμενοι κατ' αὐτῶν ἔνται, καὶ ἱκανοὺς τρώσαντες εἰσω τοῦ κάστρου τοὺς λοιποὺς συνήλασαν. Ὁ δὲ γε Τατίκιος ἴστατο αὐθις ἐπὶ ταῦτο στήματι τῆς παρατάξεως μέχρις ἡλίου δυσμῶν. Ἐπεὶ δὲ μηδεὶς ἐξὼ πύλων τῶν Τούρκων ἔωρᾶτο, ἀναποδίσας κατὰ τὴν Βασιλείαν (17) τὸν χάρακα ἐπήξατο δύο πρὸς τοὺς δέκα σταδίου τῆς Νικαίας ἀπέχουσαν. Νυκτὸς δὲ τις προσηλυθὺς αὐτῷ ἀγρότης, τὸν Προσοῦχ διενίστατο μετὰ πεντήκοντα χιλιάδων ἐπικαταλαμβάνειν παρὰ τοῦ νεωστὶ γεγενηθέντος σουλτᾶν τοῦ (18) Παργιαρούχ ¹⁰ ἀποσταλέντα. Ταῦτα ὁ Τατίκιος καὶ οἱ ἑτέρων βεβαιωθείς, ἐπεὶ πρὸς τὸσαῦτα πλήθη δυνάμεις ¹¹ ἀντικαθισταμένας οὐκ εἶχεν, ἀναλύων τὰ δόξαντα πρότερον, ἀγαπήτην ἐλογίζετο, εἰ τὸ ὀπλιτικόν ¹² ἅπαν ὧν διατηρήσειεν, καὶ μὴ πολλοστὸς πρὸς ὑπερπληθεῖς, καὶ ισχυρότερος ¹³ μαχόμενος τὸ πᾶν ἀπολέσειεν. Ἐνθεν τοι καὶ τὴν βρασιλεύουσαν κατὰ νοῦν εἶχε, καὶ πρὸς ταύτην ἔωρα, διὰ τῆς Νικομήθους βουλόμενος ἐπαναστρέψαι. Ὁ δὲ Ἀπελχασῆμ ἄνωθεν τοῦ τείχους θεασάμενος αὐτὸν πρὸς τὴν Κωνσταντινούπολιν ἀπονενευκόμενος, καὶ ἦδη πορευόμενος, ἐξεληλυθὺς παρείπετο, ἵνα ἐπὶν ἐν ἐπικαίρῳ τόπῳ τοῦτον στρατοπεδεύσαντα θεάσθαι προσβαλῆ. Καταλαμβάνοντα δὲ τοῦτον τὴν Πρένετον ἐφθακῶς ξυμμίγνυσαι αὐτῷ καὶ ἐκθύμως τὴν μάχην ἀναβρέγγυσιν. Ὁ δὲ Τατίκιος θάττον τὰς δυνάμεις εἰς πολέμου τύπον καταστησάμενος, τοῖς Κελτοῖς τὴν πρώτην κατὰ τῶν Βαρβάρων ἰππασίαν, καὶ τὴν τοῦ πολέμου συμβολὴν ἐπέτρεψεν. Οἱ δὲ δόρατα μακρὰ ἐναγκαλιζόμενοι, χαλάσαντες ὅλας ἡνίας ὡς πύρ κατὰ Βαρβάρων ἔνται, καὶ διακλύσαντες τὰς φάλαγγας τρέπουσι κατὰ κράτος. Κεῖθ' οὕτω πρὸς τὴν βρασιλεύουσαν διὰ τῶν ¹⁴ Βιθυνῶν ὁ Τατίκιος ἐπανέρχεται.

struit aciem, primam in hostes impressionem Gallicis equitibus in fronte collocatis tribuens; hi correptis manu longis lanceis, totis effusi habenis ignea velocitate Barbaros impetunt contractasque phalangas magna cæde ac tumultu in fugam vertunt. Sicque Constantinopolim per Bithynos feliciter tenuit Taticius cum suis.

Ὁ μέντοι Ἀπελχασῆμ οὐδαμῶς ἤρμεϊν ἤθελεν.

sunt, quasi grandes perticæ: equi eorum cursu et bello doctissimi vexilla in hastis eorum nodis aureis et fimbriis argenteis montes in circuitu nimio lucis ecore coruscare faciunt. Vide Annam, pag. 172, 207, 277, 445 et 469.

(17) Βασιλείαν. An idem oppidum, quod Βασιλειον vocat Constantinus Porphyg. statuitque in Thematate Buccellariorum, episcopatu insigne sub Ancyrana Metropoli?

(18) Παργιαρούχ. Berciarocus, seu ut effertur ab Erpenio, Barchinachus, alter Gelalolduli seu Toparae sultani filius, parente a Tutuse paruo, qui eum immissis Chaziis interfecerat, sublato, et in orbinem acto Mechaundo fratre, sultanicam dignitatem invasit an. heg 457, Chr. 1094. Vide not. ad pag. 179.

Ἐπιθυμητικῶς ⁷⁸ γὰρ εἶχε τὰ σκῆπτρα τῆς Ῥω- A
μαίων ἀναδήσασθαι ἀρχῆς, εἰ δὲ μὴ τοῦτο, ἀλλάγε
τῶν περὶ τὴν θάλατταν πάντων, καὶ αὐτῶν δὴ τῶν
νῆσων τὴν ἐξουσίαν ἐσχηκέναι. Τοιαῦτα οὖν λογι-
ζόμενος πρότερον μὲν ληστρικὰς νῆας κατασκευά-
ζειν διενόητο τὴν Κίον (49) καταλαβῶν. Πόλις; δὲ
αὕτη Βιθυνῶν παρὰ θάλατταν διακειμένη· καὶ προ-
έβαιεν ὡς ἔπειτα κατὰ σκοπὸν αὐτῷ ἀπαρτιζομένων
τῶν νηῶν. Οὐδὲ τοῦτο τὴν αὐτοκράτορα διέλαθεν. Καὶ
παραχρῆμα τὰς παρατυχοῦσας διήρει; καὶ τριήρεις
καὶ τὰ λοιπὰ τῶν ναυτικῶν ἐξοπλίσας, Μανουὴλ τὸν
Βουτουμίτην δοῦκα (50) προβαλλόμενος, κατὰ τοῦ
Ἀπελχασῆμ ἀπέστειλεν ἐπισκήψας σπεῦσαι τὰς
ἡμιτελεῖς τοῦ Ἀπελχασῆμ νῆας ἐμπρῆσαι ἐν ὁποῖα
καταστάσει ταύτας εὐρήσει. Ἀλλὰ καὶ τὸν Τατί-
κιον μετὰ ἀποχώρης δυνάμει; ἡπειρόθεν κατ' B
αὐτοῦ ἐκπέμπει. Ἀμφοτέρων οὖν τῆς πόλεως ἐξελη-
λυθῶτων, ἐπεὶ τὸν Βουτουμίτην ⁷⁹ δὲ Ἀπελχασῆμ δια-
πόντιον μετὰ σφοδρὰς τῆς ρύμης ἤδη καταλαμβάνοντα
ἐθεάσατο, ἐμεμαθῆκει δὲ καὶ τῶν ἐξ ἡπείρου ἐπικα-
ταλαμβανόντων ⁷⁷, καὶ τὸν τόπον ἐν ᾧ ἔτυχε μὴ συμ-
βιβάλλομενον αὐτῷ λογίζεται ⁷⁸ διὰ τὸ τραχὺ, καὶ στε-
νόν, καὶ τοῖς τοξήταις πάντη ἀκατάλληλον ὡς μὴ
ἀπυχρῶντα τούτοις πρὸς τὰς κατὰ τῶν Ῥωμαίων ἱπ-
πασίας ἀπάρτας ἐκείθεν εἰς ἐπικαιρὸν τόπον ἐβουλεύ-
σαστο τὰς δυνάμεις καταθεῖναι. Καταλαμβάνει τοῖνον
τόπον, παρὰ μὲν τῶν Ἀλυκὰς ὀνομαζόμενον, παρὰ
δὲ τῶν Κυπαρίσιον. Ἐφθακῶς δὲ ὁ Βουτουμίτης
διαπόντιος, θάπτον ἢ λόγος τὰς τοῦ Ἀπελχασῆμ νῆας
ἐπέπρησεν. Τῇ δὲ κατ' ⁷⁹ αὐτὴν ἐξ ἡπείρου ἐληλυθῶς C
καὶ ὁ Τατίκιος ἐν ἐπικαιροῖς τὸ στράτευμα κατέθετο
τόποις, καὶ ἀπὸ πρώτης μέχρι ἑσπέρας οὐκ ἐνεδίδου
πῆ μὲν ἀκροβολιζόμενος, πῆ δὲ μάχας συνάπτων
κατὰ ⁸⁰ τοῦ Ἀπελχασῆμ ἐφ' ὅλαις πεντεκαίδεκα ἡμέ-
ραις. Τοῦ δὲ Ἀπελχασῆμ μὴ δ' ὄλωσ' ἐνδιδόντος, ἀλλ'
ἱχυρῶς ἀντικαθίσταμένου, ἐκκακήσαντες οἱ Λατίνοι,
κἄν μὴ τὴν ἐκ τοῦ τόπου εἶχον βοήθειαν, ὠχλοῦν ὄμω-
σεν τὸν Τατίκιον, ἵν' οὗτοι καὶ μόνον τὴν μετὰ τῶν Τούρ-
κων ἀναδέξωνται μάχην. Ὁ δὲ κἄν μὴ κατὰ γνώμην
τὸ πρᾶγμα ἐδόκει αὐτῷ, ἀλλὰ κατ' ἑκάστην ὁρῶν δυ-
νάμεις Τουρκικὰς προσχωρούσας τῷ Ἀπελχασῆμ,
ὑπέβη τῇ βουλῇ τῶν Λατίνων. Καὶ περὶ ἀνατολὰς
ἡλίου τὰς φάλαγγας καταστήσας, τὸν κατὰ ⁸¹ τοῦ
Ἀπελχασῆμ ἀνήψε πόλεμον. Πολλοὶ μὲν τῶν Τούρ-
κων τηνικαῦτα κτείνονται, πλείστοι δὲ καὶ ἀλίσκον-
ται. Οἱ δὲ πλείους τὰ νῶτα διδόσσι, μὲν δὲ τῶν οἰκείων
σκευῶν φροντίδα ποιησάμενοι. Καὶ αὐτὸς ὁ Ἀπελ-
χασῆμ κατευθὺ Νικαίας ἐλάσας μόλις διασώζεται.
Λεῖαν οὖν πολλὴν ἐντεῦθεν ἀναλαβόμενοι οἱ ὑπὲρ τὸν

qui animo tam superbas spes versaret, ut vel im-
perii apicem sibi Romani despondere auderet; vel
si tanta res non succederet, maritimæ certe oræ
potestatem universæ, ipsarumque adeo insularum,
eupiditate præcepisset. His tam vastis cogitationi-
bus tumidus, primum quidem piraticam classem
instruere decreverat, occupata ad eam rem Cio
(urbs ea maritima Bithyurorum est) consiliumque
ipsi e sententia processerat, quod talis loci occu-
patione navale aptum sibi paraverat ad classem
ædificandam; cui operi haud segnis opera dabatur.
Nihil horum imperatorem latuit. Ergo confestim
quas forte habuit ad manum biremes triremesque
cæterasque armavit naves, ducique ipsis præpo-
siti Manneli Butumitæ mandatum dedit prolici-
scenti contra Apelchasemum summa celeritate,
ne is otium haberet liberum absolvendarum na-
vium quarum ædificationem multum promoverat.
Porro naves ipsas quocunque in statu reperiret,
statim incenderet. Hac mari curata. Per conti-
nentem missus Taticius est eodem tempore cum
firmis copiis. Horum simul duorum ducum et
exercituum uno tempore contra se ab Augusto
immissorum ex urbe regia famam Apelchasemus
audivit, moxque fulminæ celeritate advectionem con-
spexit Butumiten; certis quoque exploratorum
iudiciis comperit adventare terra Taticium; con-
sultatione de summa rerum raptim habita, consti-
tuit, locum in quo tunc esset minime aptum videri
C **173** ad pugnam ex eo cum Romanis capessen-
dam, quod is asper, angustus, incompositus, ne-
quaquam commodam præheret stationem sagitta-
riis ad arcendum equitatum Romanorum. Ergo
inde translatis copiis, locum occupat a quibusdam
Atycas nominatum, ab aliis Cyparissium. Interim
Butumites prævertente vocis sonum velocitate
mari invectiones naves Apelchasemi combussit. Pos-
tridie cladis hujus pervenit in ejusdem consp-
ectum Taticius. Lectoque idoneo castris Romanis
loco, nullo momento remissionis Turcis indulto,
statim fatigare ipsos qua immissis manipulis suo-
rum, qui manum cominus consererent, qua emi-
nus jaculationibus assiduis, cœpit; instititque sic
agere per dies continuos quindecim, Apelchasemo
per totum id tempus parem audaciæ aggredientium
D Romanorum resistendi constantiam opponente.
Ea mora tædium Latinis attulit tum sub Taticio
merentibus. Ergo frequentes insititire apud ducem
ut Turcos quantavis loci opportunitate fretos de-

Varia lectiones ex cod. Coislin.

⁷⁸ ἐπιθυμητικῶς. ⁷⁹ Βουτουμίτην. ⁷⁷ καταλαμβανόντων. ⁷⁸ λογίζοιτο. ⁷⁹ τὴν δὲ μετ'. ⁸⁰ μετὰ.
⁸¹ μετὰ.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(49) Κίον. Ciura, urbem maritimam in Bithyria
habent Strabo, lib. xii, Theophanes, pag. 209,
405. Chiosus, ni fallor, hodie, in Itinerar. D. de
Bresg. pag. 9.
(50) Δοῦκα. Dux scriptoribus Byzantinis est

classis præfectus: Δοῦξ τοῦ στόλου apud Nicetam
in Isaac, lib. iii, n. 4; in Alex. lib. ii, n. 4;
Annam, lib. vii, 9, etc. Supra ducem erat Δοῦξ
μέγας; de quo eadem Anna, pag. 209, et Nos ad
Villhard.

hellandos sibi unis daret. Aliena res a militari prudentia Tatício videbatur : tamen quod augeri quotidie Apelchase mi exercitum novis copiis Turcicarum accessionibus cerneret, periculo consilium vincente in sententiam Latinorum transiit, et sub ortum solis acie instructa pugnam cum Apelchase mo capessivit. Multi tunc cæsi Turci, plurimi capti, plures oblitii castrorum vasorumque ac suppellectilis, salutis spem in fuga posuere. Ipse Apelchase mus vix salvus Nicæam tenuit. Præda omni potiti Taticiani propria in castra divites redierunt.

His imperator auditis, pro sua prudentia vulgi captum atque usum excedente, proque ea qua potissimum pollebat peritia tractandarum quantumvis pernicacium mentium et quam in partem vellet captato tempore impellendarum, inopinatum consilium extemplo cepit provocandi ad pacem Apelchase mi. Scribit ergo perhumanas ad eum litteras, quibus magnopere auctor ipsi est : abstineat deinceps conatibus vanis, neve frustra verberare pergat aerem. Quin potius ad se Constantinopolim veniat, amplissimis ibi et muneribus et honoribus a se qui scriberet, et fidem suam regiam ad id quod ostendebat præstandum obstringeret, statim cumulandus. Lectis hisce Apelchase mus litteris, simul eodem tempore Prosuchum audiens exurgens plerisque arcibus quas satrapæ quidam occupaverant, Nicæam jam adventare ut eam obsidione cingeret, necessitate, quod aiunt, in ambitionem versa, fidem imperatoris experiri constituit : sperans etiam isto congressu penitus se introspecturum Augusti mentem, ac pacem, si firmam et utilem fore cerneret, coram facilius quam legis intermediis iniretur. Verum Alexius alia omnia machinabatur adversus Barbaros quibuscum nulla fida pax esset, omnem honestam esse rationem statuens publicæ obtinendæ securitatis, quam alioqui necessariam imperio, tamen neque vi aperta, ob præsentem rei Romanæ debilitatem, nec per Turcorum perfidiam ulla tractatione conficere posset. Nuntiis igitur imperatoris invitantibus ut Constantinopolim venire ne gravaretur, pollicentibusque Augusto curæ futurum, ut et honorificentissime ibi exciperetur habereturque et voluptatibus ac spectaculis omnis generis recreatus, muneribusque cumulatus amplissimis, domum quando vellet reduceretur, assensus est Apelchase mus et Constantinopolim se transtulit : ubi nihil minus quam speraverat demonstrationum honoris ac deliciarum expertus, iis fruebatur. At imperator, qui haberet in animo expellere Nicomedia Turcos (urbis ea primaria est Bithyniæ quam Turci

Ταῦτα μεμαθηκώς ὁ αὐτοκράτωρ ὁποῖος ἐκεῖνος ἠθράσαι ψυχὴν ἀνθρώπου, καὶ λιθίνην μαλάξαι φύσιν, γραφὴν τηλικαῦτα ἐκτίθεται πρὸς τὸν Ἀπελχασήμ, συμβουλευόμενος ἀποσχέσθαι μὲν τῶν τοιοῦτων κενῶν ἐπιχειρημάτων, καὶ μὴ εἰς ἀέρα παίειν, ἀλλὰ προτεληλυθέναι τε αὐτῷ καὶ πολλῶν καμάτων ἐαυτὸν ἀπαλλάξαι, δωρημάτων τε δαψιλῶν ἐπαπολαῦσαι καὶ τιμῆς. Ὁ δὲ Ἀπελχασήμ ἐπεὶ καὶ τὸν Προσοῦχ ἐμάνθανε πολλοιοκούντα τὰ κατεχόμενα ὑπὸ τινῶν σατραπῶν κάστρα, ἦδη δὲ καὶ τῇ Νικαίᾳ προσπελάζειν ἐφ' ᾧ πολιορκῆσαι ταύτην, τὴν ἀνάγκην (51) φιλοτιμίαν ὅ φασι ποιησάμενος, ἅμα δὲ καὶ τῆς τοῦ βασιλέως γνώμης καταστοχασάμενος, καὶ τεθαυρήκως τὴν μετ' αὐτοῦ εἰρήνην ἀσπάζεται. Τῶν δὲ ἀναμεταξὺ εἰρηνικῶν σπονδῶν τελεσθεισῶν, μελετήσας καὶ ἕτερόν τι συνοίσον ὁ αὐτοκράτωρ, ἐπεὶ καὶ οὐκ ἐντὴν ἄλλως ἀνυσθῆναι τὸ σκοπούμενον, μετακαλεῖται τοῦτον εἰς τὴν βασιλεύουσαν, ἐφ' ᾧ καὶ χρήματα λαβεῖν, καὶ τρυφῆς ἄλλας ἐπαπολαῦσαι, καὶ οὕτως ὁκαδὲ ἐπαναστρέψαι. Πείθεται ὁ Ἀπελχασήμ· καὶ εἰσελθὼν εἰς τὴν βασιλεύουσαν παντοίας ἀξιοῦται φιλοφροσύνης. Ὡς δὲ τὴν Νικομήδους (πόλις δὲ αὐτῆς μητρόπολις Βιθυνίας) κατεῖχον οἱ τῆς Νικαίας ἐξάρχοντες Τούρκοι, ἐκεῖθεν ὁ βασιλεὺς ἐλάσαι τούτους βουλόμενος, ἕτερον παρὰ θάλατταν οἰκοδομήσαι πολίχνιον (52) δεῖν ἐκρινεν, ἐν ὧσφ τὰ τῆς ἀγάπης ἤδραστο. Τοιγαροῦν ἐν φορταγωγῶν ναυσὶν ἅπαντα τὰ πρὸς χρῆσιν χρειωδῆ σὺν αὐτοῖς οἰκοδόμοις ἐμβαλὼν ἐξαπέστειλε, τὴν τούτου οἰκοδομήν Εὐσταθίῳ τῷ τοῦ στόλου δρουγγαρίῳ ἀναθέμενος, καὶ τὸ ἀπέρρητον ἐγκαλύψαι ἐπισκήψας, εἰ τινες τῶν Τούρκων διέρχοιντο παντοίως φιλοφρονεῖσθαι, καὶ ἐς κόρον διδόντας ἐπιλαύνει τῶν δωρεῶν, προστιθέναι δὲ τὸ μετ' εἰδήσεως τοῦ Ἀπελχασήμ τοῦτο οἰκοδομῆν, εἶτα ἅπαν πλοῖον ἀπέριξαι τῶν τῆς Βιθυνίας περαλίῶν μερῶν, ὡς μὴ δῆλον αὐτῷ γενέσθαι τὸ γινόμενον. Τῷ δὲ Ἀπελχασήμ καθ' ἐκείστην χρήματα διδοῦς, οὐκ ἐνεδίδου, εἰς βαλανεῖά τε προτρεπόμενος καὶ ἱππηλασίας, καὶ κυνηγέσια, πρὸς δὲ καὶ τὰς κατὰ τὰς λεωφόρους ἱσταμένας στήλας ἀναθεωρεῖν· ἀλλὰ καὶ ἱππικὸν ἀγῶνα δι' αὐτὸν ἐνοστήσασθαι τοῖς

Variae lectiones ex cod. Coislin.

⁵¹ ἐκεῖνος δεινός. ⁵² Deest vocula καί. ⁵³ ἐκκαλύψαι. ⁵⁴ ἐπαπολαύνειν. ⁵⁵ χρειωδῶν.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(51) Ταύτην τὴν ἀνάγκην. 325 Proverbialis formula, qua non semel utitur Anna, lib. xiii, p. g. 399 et 402, nostris frequens, *Faire de nécessité vertu*. Will. Tyrinus lib. x, cap. 17: *Faciens de necessitate virtutem*. Albericus an. 1062: *Necessitatem virtutem in voluntatem*. Nangius in Phil. 3, initio: *De necessitate fecit virtutem*.

(52) Οἰκοδομήσαι πολίχνιον. Oppidum, seu

castrum forte, quod Κιθωνὸν Græci, nostri *Civitate* appellarunt, in Nicomediensi sinu ædificatum ab Alexio, ut auctor est Ordericus Vitalis, lib. iv, qui id Varangis inhabitandum et tuendum ab eodem Augusto concessum narrat. Vide Notas nostras ad Villhard. n. 89 et 240. Ciboti nunciant etiam Pachymeres, lib. vi, cap. 25.

διωρηλάταις ἐκέλευσε κατὰ τὸ πάλαι τῷ μεγάλῳ A
 Κωνσταντίνῳ οἰκοδομηθὲν θέατρον (53), καὶ καθ' ἐξί-
 στην ἐν τούτῳ παραγίνεσθαι, καὶ τὰς τῶν Ἰππων
 δοκιμασίας ὁρᾶν ἡρέοισεν⁸⁷, ἔν' ἐντεῦθεν τριβομένου
 τοῦ καιροῦ, ἐκ χειρὶ τοῖς οἰκοδόμοις δίδοται. Ὡς δὲ
 τὸ πολὺν ἤδη τετέλεσται, καὶ πέρας τὸ σκοπού-
 μενον ἔσχηκεν, πλείοσι δωρεαῖς τοῦτον ἀμειψόμενος,
 τῷ σεβαστοτάτῳ τε ἀξιώματι τιμῆσας καὶ ἐπὶ πλείον
 τῶς συνθήκας ἐμπεδώσας διὰ τιμῆς ἐξέπεμψεν αὐτὸν
 διαπόντιον. Ἀγγελθείσης δὲ αὐτῷ τῆς τοῦ κάστρου
 οἰκοδομῆς, καὶ ἐπὶ τῇ τούτου ἀνεγέρσει τὸ παράπαν
 κατετέρωτο⁸⁸ τὴν ψυχὴν, ἀλλ' οὖν τὸν ἀγνοοῦντα
 ὑποκριθεὶς τὸ παράπαν εἰσηγήσεν. Τοιοῦτόν τι καὶ
 περὶ Ἀλκιβιάδου ἰστορήσεται. Οὕτω γὰρ χάκεινους⁸⁹
 Λακεδαιμονίους ἐξηπατήκει μὴ συγχωροῦντας ἀνοι-
 κοδομῆσαι Ἀθήνας καθαιρεθείσας ὑπὸ Περσῶν. Παρ-
 αγγείλας γὰρ ἀνοικοδομεῖν Ἀθηναίους, ἐκεῖθεν ἀπῆ-
 χετο πρὸς εὐδύνειν εἰς Λακεδαίμονα. Εἶτα τῆς πρὸς εὐδύνειν
 τὴν χρόνον τρίβοντος, καὶ δίδόντος τὸ ἐνδοξίμον τοῖς
 οἰκοδομοῦσιν, μετὰ τὴν ἐξαπάτην ὅλην ἤκουσαν Λα-
 κεδαιμόνιοι τὴν οἰκοδομὴν Ἀθηναίων. Καὶ μέμνηται
 τῆς καλῆς ἀπάτης ταυτησὶ καὶ ὁ Παλαιῶν ἐνιαχοῦ
 τῶν λόγων αὐτοῦ. Τοιοῦτον ἄρα καὶ τοῦμοῦ πατρὸς
 τὸ ἐπιπέσμα ἦν, μᾶλλον δὲ καὶ Ἀλκιβιάδου στρατη-
 γικώτερον. Ἰπποδρομίας γὰρ καὶ τρυφαῖς ἄλλαις
 τὸν Βάρβαρον τοῦτον ὑποσαίνων, καὶ εἰς ἡμέρας⁹⁰
 ἐξ ἡμέρας παραπεμπόμενος; ἐφθασεν ἀπαρτίσας τὸ
 φρούριον. Καὶ τηλικαῦτα τοῦ σὺμπαντος τελεσθέντος;
 ἔργου, τὸν ἄνδρα τῆς βασιλείδος ἀπέλευσε πόλεως.

publica columnarum statuarumque in plateis exstantia. Quin etiam ejus in gratiam unius certamen equorum curulium apparari committique jussit in theatro quod magnus olim struxit Constantinus : delectarique eo ludicro potissimum hominem sentiens, blande urgebat, ut eo quotidie itaret spectatum, vel quadrigarum cursus, vel domitationes equorum. Per has remissiones Apelchasemo tempus suaviter terente, perfecta munitione est : cujus rei certior Augustus factus, hospitem majoribus adhuc onustum donis et sebastotali (quasi augustissimum diceret) dignitate honestatum, firmiter quam maxime conventorum pactis, a se cum bona gratia honorificentissime dimisit itinere maritimo. Ei cum paulo post nuntiata esset arcis constructio, quanquam ea res alto illi vulnere penetravit animum, habuit tamen vultum et vocem in potestate, et quasi audire dissimulans in silentio se continuit. Tale quiddam et de Alcibiade memoratur. Cum enim Lacedæmonii non sinerent instaurari Athenas deletas a Persis, **175** dato suis consilio ut summa ope totisque simul omnes viribus in urbis ædificationem incumbentem, ipse legatus pergat Lacedæmonem, ubi negotiatione tracta per lentas moras otium Atheniensibus confecit perpetrandi cœpti : seroque tandem se delusos Lacedæmonii sentire, nuntiis indicantibus restitutam in integrum stare urbem atque arcem Athenarum : prout hanc egregiam prudentissimi ducis fraudem alicubi suorum operum Pæanensis narrat. Nec isto inferius patris hoc mei stratagema fuit ; quin dicere ausim et solertius Alcibiadeo illo, per quod epulis ac spectaculis delinians Barbarum, diemque ut ex die securus traheret blande impetrans, munitionem interim arcis absolvit ; tumque demum opere perfecto ex urbe regia virum dimisit bene pastum et egregie delusum.

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

⁸⁷ ἡρέοισεν. ⁸⁸ ἐτέρωτο. ⁸⁹ χάκεινο; recte. ⁹⁰ εἰς ἡμέραν.

Car. Dufresnii Du Cængii notæ.

(53) *θέατρον*. Theatrum ante Severi tempora C
 Constantinopoli exstitisse produnt passim scriptores. Eversum restituit idem Severus Byzantinis reconciliatus, ut auctor est Cedrenus, e regione templi Veneris, ut est in *Chronico Alexandrino* : quod quidem theatrum illud esse opinor, quod Vetus urbis Descriptio statuit in 2 regione, quæ intra veteris Byzantii fines fuit. Theatrum illud *Minus* nuncupatur, ad ejus forte discrimen, quod

exstitit in 14 regione. Neutrum tamen hoc loco ab Anna intelligitur; nam Hippodromum, seu Circum ita appellasse constat, quod I et Nicetæ, Marcellino comiti, et aliis non semel evenit, quem a Severo inchoatum, a Constantino M. instauratum et confectum tradunt Zosimus, lib. II; Glycas et Codinus, in *Origin. CP.* *θέατρον* τοῦ Ἰπποδρόμου dixit Gregorius in Vita S. Basilii Junioris, u. 11.

Cæterum Prosucho, juxta id quod Taticius in- A
dicio nocturni tunc nuntii comperit, cum valido
exercitu totis ipse incumbens viribus Nicææ op-
pugnationem urgebat, vi se illam subacturum au-
tumans, spe ad trimestrem jam usque contentio-
nem pertinaci, nihilque in futurum certa remittere.
Jamque intus arcto loco res erant Apelchase-
mo et cæteris oppugnationem cum ipso tolerantibus. Ergo
illi matorum rati consulere in medium, sic com-
muniter statuerunt: implorandum videri auxilium
imperatoris; neque enim se posse aut diutius
obsistere Prosucho armis rem gerenti, nec porro
tutum aut honestum ducere ejus elementiarum cuius
iram tam acerbam experirentur capita sua credere;
præstareque omnino cervicibus imperatoriarum servitu-
tis jugo, quam manus victoriarum Prosuchi dare. His
imperator acceptis repente Taticium cum flore
copiarum quæ tum forte ad manum suere, vexillis
et sceptris argento clavatis ad speciem justici
regii exercitus additis, suppetias obsessis misit,
datis clam mandatis, ut ostentatum Apelchase-
mo auxilium potius ex mente imperatoris atque ex
usu rei Romanæ, quam ex utilitate aut voluntate
ipsius Apelchase-
mo administraret. Neque enim se
magnopere curare hunc Barbarum, neilum quo-
vis pretio periculoque pacisci salutem ejus velle,
verum allici tamen eundem liberationis spe qua-
dam, factu opportunum ducere. Quoniam duobus
Barbaris æque Romanæ reipublicæ infensis, inter
se tum hostiliter commissis, politica ratio dicta-
ret debiliorem sublevandum sustentandumque,
non ut plane vinceret, sed ne prorsus succumberet,
sicque illum quidem expelleret, huic autem
ereptam urbem ditioni Romanæ restitueret, successu
non per se solum æstimando, sed quod ad alias
aliasque recuperationes amissarum urbium regio-
numque Romanis gradus futurus esset. Multum
siquidem imperii Romani limites, ex quo Turci
præsertim invaluerant, a pristina latitudine coar-
ctati coierant inter sese ac se sibi invicem ad-
moverant. Quippe cum olim ambæ columnæ, quæ
ortum occasumque finiunt, altera ad Gades in ex-
trema plaga occidua, Herculeæ dicta, **176** in
orientali altera limite prope Indum flumen a Bac-
cho posita, ditionis Romanæ longitudinem meti-
rentur (longitudinem, inquam, nam latitudo tanta
fuit imperii Romani, quantum vix complecti oratio
possit: ex australi quidem latere comprehendens
Ægyptum, Meroen, Troglodyticen universam et
cas omnes quæ zonam torridam proxime accedunt
regiones; a septentrionali vero parte decantatissi-
mam Thulen gentesque quæcunque boreale clima

Ο δὲ Προτοῦχ δευτὸς μετὰ δυνάμειος ὡς ἠλπίζετο
καταλαβὼν ἐπολιόρκει τὴν Νίκαιαν καθὼς ὁ τῷ Τατι-
κίῳ νυκτὸς προσεληλυθὼς τότε ἔλεγε. Καὶ ἐπὶ μῆτι
τριῶν πολιορκῶν ταύτην οὐκ ἐνεδίδου. Ἐν στενῷ
δὲ κομιδῇ τὰ κατ' αὐτοῦς οἱ ἐντὸς καὶ αὐτῆς δὲ ὁ Ἀπελ-
χαστήμ ἑωρακίτες, καὶ μὴ ἐπιπλέον ἀντέχειν πρὸς
τὸν Προτοῦχ δυνάμειος, διαπεμφάμενοι πρὸς τὸν βασι-
λέα ἤτοῦντο τῆς ἐξ αὐτοῦ βοηθείας τυχεῖν, κρεῖττον
λέγοντες ἠγεῖσθαι δούλους αὐτοῦ ὀνομάζεσθαι ἢ τῷ
Προτοῦχ δοῦναι ἑώρας. Ὁ δὲ παραχρῆμα τοῦς τῶν
παρατυχόντων ἐκκρίτους διεύλων, σημαία; τε καὶ σκή-
πτρα ἀργυρόπλα ἐπιδοῦς εἰς ἀρωγὴν τούτους ἐκ-
πέμπει. Οὐ γὰρ ἀντικρυς βοηθῶν τῷ Ἀπελχαστήμ
στρατιᾶν ἔπεμπεν, ἀλλὰ τὰ τῆς βοηθείας ἐντεῦθεν
κατὰ τὸν νοῦν τοῦ αὐτοκράτορος εἰς κατάλυσιν τοῦ
B Ἀπελχαστήμ περιέστατο. Δύο γὰρ πρὸς ἀλλήλους
μαχομένων ἐχθρῶν τῆς τῶν Ῥωμαίων ἡγεμονίας,
ἔδει τῷ ἀσθενεστέρω συνθέσθαι, οὐκ ἵνα ἐπικρα-
τέστερος γένηται, ἀλλ' ἵνα τὸν μὲν ἀποκρούσῃται,
ἀφ' οὗ δὲ τὴν πλὴν ἐξέλῃται, καὶ τὴν τέως μὴ οὐ-
σαν ὑπὸ τὸν κύκλον αὐτοῦ ἰδίαν ποιήσῃται, καὶ
κατὰ μικρὸν ἐκ ταύτης ἐτέραν καὶ μάλα ἄλλην ἐλό-
μενος τὴν τῶν Ῥωμαίων ἀρχὴν πλατυτέραν ποιή-
σῃται, εἰς στενὸν κομιδῇ καταστᾶσαν, καὶ μᾶλλον
ἐξότου τὸ τῶν Τούρκων ὄρου ἐπικρατέστερον γέγο-
νεν. Ἦν μὲν γὰρ ὅτι οἱ ὄροι τῆς τῶν Ῥωμαίων
ἡγεμονίας αἱ ἀμφοτέραι στήλαι ἦσαν ἀνατολὴν καὶ
δύσιν περιορίζουσαι, ἐξ ἐσπέρας μὲν αἱ τοῦ Ἡρα-
κλέως ὀνομαζόμεναι, ἐξ ἕως δὲ αἱ ἀγγου ποῦ ἰστιάμε-
C ναι τοῦ Ἰνδικοῦ πέρατος αἱ τοῦ Διονύσου (54).
Κατὰ γὰρ πλάτος οὐκ ἔστιν εἰπεῖν ὅσον ἦν τῆς
τῶν Ῥωμαίων βασιλείας τὸ κράτος. Αἰγύπτου,
καὶ Μεροῆ, καὶ Τρωγλοδυτικῆ πᾶσα, καὶ τὰ ἐκεῖ-
θεν⁵¹ τῆς διακεκαυμένης, καὶ τὰ ἐξ ἐτέρου μέ-
ρους ἢ πολυθρύλλητος Θούλη, καὶ ὅσα ἔβνη βό-
ρκει τὸ κλίμα τὸ Βόρειον, οἷς κατὰ κορυφὴν ὁ Βό-
ρειος ἴσταται πόλος, Ἄλλ' ἐπ' ἐκεῖνὸ γε τοῦ και-
ροῦ ἐκ μὲν ἀνατολῆς ὁ γείτων Βόσπορος ὄριον τῶν
Ῥωμαϊκῶν σκήπτρων, ἐκ δὲ τῆς ἐσπέρας καὶ Ἀδρι-
ανοῦ καθίστατο πόλις. Ἄλλ' ὄγε βασιλεὺς Ἀλέξιος
ὡσπερ παλίων χερσὶ τοῦς ἐκατέρωθεν ἐπιτιθεμέ-
νους Βαρβάρους καὶ καθάπερ ἀπὸ κέντρου τῆς Βυ-
ζαντιδος περιορχόμενος ἠδύρνετο τὸν κύκλον τῆς
βασιλείας, καὶ ἐκ μὲν ἐσπέρας τὸν Ἀδριανὸς πόν-
τον ἔθετο ὄριον, ἐκ δὲ τῆς ἀνατολῆς Εὐφράτην καὶ
D Τίγρητα. Καὶ εἰς τὴν προτέραν εὐδαιμονίαν τὴν
βασιλείαν ἀνενώσατο ἂν⁵², εἰ μὴ γε οἱ ἐπάλληλοι
ἀγῶνας καὶ οἱ πυκνοὶ πόνοι καὶ κίνδυνοι (ἦν γὰρ
καὶ ἀμφοτέραις ὁ αὐτοκράτωρ μεγαλοκίνδυνος τε
καὶ πυκνοκίνδυνος) τοῦτον ἀπέστησαν τοῦ ὀρμήμα-
τος. Ἄλλ' ὅπερ ἐξ ἀρχῆς ἔλεγον, ὅτι στρατιᾶν ἀπο-
στέλλων τῷ τῆς Νικαίας τυράννῳ Ἀπελχαστήμ,

Variae lectiones ex cod. Coislin.

⁵¹ ἐγγύθεν. ⁵² Deest vocula ἂν.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(54) Αἱ τοῦ Διονύσου. Dyonysius in Perie-
gesi:
Ἐνθα τε καὶ στήλαι Θηβαιγέως Διονύσου

Ἐστᾶσιν, πυμάτοις παρὰ ῥόδον ὠκεανῶν
Ἰνδῶν ὑστατίοισιν ἐν οὐρεσιν, ἐνθα τε Γάγγης
Λευκὸν ὕδωρ Νυσσαίων ἐπὶ Πλαταμῶνα κυλιέται.

γνώμης εἶχεν οὐχ ἴν' ἐκείνον ἐξέληται τοῦ κινδύνου, ἀλλ' ὥπως ἂν ἑαυτῷ τὴν νίκην περιποιησῆται. Οὐ μὴν ἡ τύχη πρὸς τοῦτ' αὐτῷ συνέπνευσεν ⁹². Ἔσπε γὰρ οὕτω τὰ κατ' αὐτούς. Οἱ γὰρ ἀποσταλέντες τῷ τοῦ κυρίου Γεωργίου ὀνομαζόμενον κατέλαβόν πολίχρον. Οἱ δὲ Τοῦρκοι παραχρῆμα τὰς πύλας αὐτοῖς ἀνεπέτασαν. Οἱ δὲ ἀνωθεν τῆς ἀνατολικῆς πόρτης περὶ τὰ κρηδεῖμα τοῦ τείχους ἀνεθόλυντες, τὰς σημαίας καὶ τὰ σκῆπτρα ἰλαδὸν κατέστησαν ἀλαλάζοντες ἅμα καὶ τὸ ἐνωάλιον συνεχῶς ἐνηχοῦντες, ὅφ' ἂν οἱ μὲν ἔξωθεν ἐκδειματωθέντες διὰ νυκτὸς ἐκείθεν ἔρχοντο, αὐτὸν ἐληλυθέναι τὸν αὐτοκράτορα νομίσαντες· αἱ δὲ Ῥωμαϊκαὶ δυνάμεις αὐτοῖς πρὸς τὴν βασιλεύουσαν ὑπέστρεψαν. Οὐ γὰρ ἦσαν ἀξιομάχον πληθος πρὸς ἔφοδον Περσικὴν ἐλπίζομένην ἐκ τοῦ βάθους τῆς Τουρκικῆς ⁹³ ἐξουσίας αὐτοῖς ἐλεύσασθαι ⁹⁴. **B** patrem vicum præ cæteris exercuit) eum a perfecta rei tantæ assecutione retardassent. Cæterum ut eo redcam unde digressa sum, ex isto proposito imperii dilatandi hauserat Augustus consilium mittendi Nicæam exercitus suppetias Apelchasemo, non quo illum periculo eriperet, sed ut sibi victoriam pararet. At enim non aspiravit tum quidem ei cæpto fortuna. Sic enim res ibi tum gesta se habuit. Missi auxilio Romani oppidulum occuparunt a domino Georgio nomen habens : quo comperto, qui obsidebantur Nicææ Turci portas exemplo ipsis aperuerunt. Inde illi cum conscendissent supra portam orientalem in pinnas et propugnacula murorum, signaque illic ac sceptrâ in seriem terrificâ proculspecie stantibus ostentabundi, simul alacribus vociferationibus jugiter minaciterque personantes, perfecerunt demum ut qui Nicæam oppugnabant Barbari Romanum ipsum imperatorem cum omnibus suis copiis in eam ingressum, terrore ac desperatione inde ortis conturbati per noctem abscesserint. Post quæ Romanus exercitus Constantinopolim rediit ; non enim se parem sentiebat excipiendis, in ipsorum reditu, Barbaris : quos satis constabat animo revertendi recessisse in intimam ditionem Turcicam ; inde mox aucto exercitu in numerum quantum maximum consistare ultimo conatu Turcicum nomen universonum valet, ad expulsionis suæ vel ignominiam eluentiam, vel injuriam ulciscendam denuo venturos.

Τὴν δὲ τοῦ Σιαοῦς ὑποστρεψὴν ὁ σουλτᾶν ἀπεκδεχόμενος, ἐπέει ἐύρα τοῦτον ἐμβραδύοντα, ἐμαθήκει δὲ τὰ κατ' αὐτὸν, ὡς τὴν Χαρατικὴν μετὰ τρόπου τῆς Σινώπης (55), ἀπῆλασεν τοῦ θείου βαπτίσματος ⁹⁵ ὡς τετυχῆκει καὶ κατὰ τὴν ἐσπέραν παρὰ τοῦ αὐτοκράτορος ἀπεστάλη, τὴν δουκικὴν ἐξουσίαν Ἀγγιᾶλου περιζωτάμενος, ἠνιδτο καὶ ἡσχαλεν. Δεῖν οὖν ἐλογίσαστο τὸν Πουζάνον αὐτοῖς μετὰ δυνάμεων κατὰ τοῦ Ἀπελχασίμ ἀποστείλαι, ἅμα δὲ καὶ πρὸς τὸν αὐτοκράτορα γραφὴν περὶ τοῦ αὐτοῦ κήδους διαλαμβάνουσαν αὐτῷ ἐγγχειρῆσαι. Εἶχε δὲ τὰ γράμματα οὕτως· Ἰκηκῶσιν, ὦ βασιλεῦ, τὰ κατὰ σέ καὶ ὅπως τὴν τῆς βασιλείας ἀναδησάμενος ἀρχὴν, ἐκ προοιμίου πολλοῖς ἀγῶσιν ἐμπέπτωκας, καὶ ὡς ἄρτι τὰ κατὰ τοὺς Λατίνους κατευνάσαρτος, οἱ Σκύθαι κατὰ σοῦ ἐτοιμάζονται, καὶ ὁ αὐτὸς ⁹⁶ ὁ ἀμὴρ Ἀπελχασίμ τὰς μετὰ σοῦ ⁹⁷ τοῦ Σολυμᾶ σπονδὰς καταλύσας μέχρις αὐτῆς Δαμάλως τὴν Ἀσίαν ληΐζεται. Εἰ γοῦν βούλει καὶ τὸν Ἀπελχασίμ τῶν αὐτόθι μερῶν ἀπελαθῆναι καὶ τὴν Ἀσίαν καὶ αὐτὴν δὴ τὴν

C Interim sultanes, diu expectato Siansi, quem miserat, reditu, postquam denique cognovit, non jam morari ipsum, sed plane migrasse ut in mores atque in ritus, ita etiam in terras Christianorum, ejectoque Sinope Charatice fraudulenta ostensione literarum, mox divino baptismo palam suscepto, in occidentis 177 oras ab imperatore missum, fruiturum ibi Anchiali ducatu, quam ei dignitatem imperator idem in præmium attribuerat : hæc, inquam, sultanes ubi cognovit tulit primum, ut par erat, molestissime. Dissimulato tamen in præsens dolore atque ira, faciendum sibi statuit, ut Puzanum rursus cum copiis adversus Apelchasem mitteret, eidemque litteras ad imperatorem daret, quibus affinitatis cum eo contrahendæ negotium urgeret. Ex litteræ in hunc modum erant scriptæ : *Audivi, Auguste, quo loco res tuæ fuerint, et sint. Ut, inquam, statim ab initiis imperii suscepti certamina in multa incidideris ; utque modo sopito Latino tumultu, belli te novus circumstrepit a Scythiis rumor expeditionem in vos parantibus : ut*

Varie lectiones ex cod. Coislin.

⁹² τοῦτον συνέπνευσεν. ⁹³ δουκικῆς. ⁹⁴ ἐλεύσεσθαι. ⁹⁵ ὥστε τύχοι τοῦ θείου βαπτίσματος. ⁹⁶ αὐτὸς δ. ⁹⁷ Dcest vocula σου.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(55) Σινώπης. Sinopem in potestate fuisse Alexii, cum nostri Hierosolymam profecti sunt, observat etiam Albertus Aq. lib. viii, cap. 22.

denique noster ipse Amer Apelchasmus, induciis, quæ tibi erant cum Solyma compositæ, solutis, usque ad ipsam Damalim Asiam vastet. Si ergo volueris Apelchasmus ex istis partibus expelli, tum Asiam, ipsamque adeo Antiochiam potestati tuæ restitui, mitte tuam ad me filiam nurum mihi charissimam futuram, sponsam vero primogenito filiorum meorum. Id si feceris nullum tibi deinceps impedimentum obstat, sed omnia facile perficies, me adjuvante, quæcumque aggredi libuerit, non per Orientem solum, verum etiam usque ad Illyricum et per occidentias regiones universas, opera copiarum auxiliarium quas mitemus tibi. Hactenus Persicus sultanes. At Puzanus, admotis Nicææ copiis, tentataque iterum et sæpius frustra civitate, repugnante toties fortiter Apelchasmō, et ubi opus erat, auxilia tum petente, tum accipiente ab Alexio, ad cæteram urbium arciumque reliquarum recuperationem impetum convertit. Recedens ergo a Nicææ vicinia longius, castra munit ad Lampen fluvium circa Lopadium. Ejus Apelchasmus abscessu comperto, tredecim mulos oneravit auro, quantum ferre potuerunt, cum iisque ad sultanem Persarum ipse proficiscitur, tanti, ut sperabat, muneris gratia impetraturus ab eo, ne sua sibi præfectura abrogaretur. Sultanes in quodam tum loco Spacha dicto commorans certior de Apelchasmī adventu factus, ne admittere quidem in conspectum eum voluit; ipso porro deprecatores adhibente, illia importunus instantibus os occlusit ad extremum hoc responso: *Quoniam semel Ameri Puzano potestatem istam tribui, abdicare ipsum consentem et inauditum nolo. Dei ergo Apelchasmus aurtum ad Puzanum se conferens, cum eoque ut volet de rebus suis tractet. Quidquid inter ipsos convenerit ratum habeo.* Multa contra hæc Apelchasmus per se suosque allegavit, multa movit. Sed cum tempus terere se animadverteret, desperans denique iter ad Puzanum suscipit. Non longum processerat, cum illi occurrunt expulsi ducenti viri fortes **178** et primarii contra ipsum missi a Puzano, quem nequaquam Apelchasmī ab Nicææ nervo torto strangularunt.

At imperator, lectis sultanis litteris, ne primarum quidem cogitationum ac deliberationis tenus admittere in animum sustinuit mentionem ejus quæ petebatur rei. Quomodo enim? cum regia virgo, si, quod ista epistola postulabat, primogenito sultanis desponsa in Persidem duceretur, miserissima utique in totam vitam foret, regni consors quavis egestate tristioris. Sed neque id lex

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

⁹⁹ πρωτοτόκῳ. ¹ ἐπιστάξας. ² Deest vocula ἄν. ³ ἀφαιρήσεσθαι. ⁴ ἐκεῖθεν δέ. ⁵ Desunt voces ἀνδράσι καί. ⁶ λαβεῖν. ⁷ πρωτοτόκῳ. ⁸ ἐπέτρυσεν.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(56) Λάμπην. Urbem hoc nomine habet Anna, pag. 524. Vide Notas ad p. 94.

(57) Λοπάδιον. De oppido Lopad'io et fluvio ejusdem nominis habet quædam Leunclavius in

Ἀντιόχειαν ὑπὸ τὴν σὴν γενέσθαι χεῖρα, ἀποστειλὼν μοι τὴν σὴν θυγατέρα εἰς νύμφην ἐμὴν τῷ πρωτοτόκῳ ⁹⁹ τῶν ἐμῶν υἱῶν. Καὶ τοῦ λοιποῦ οὐδὲν σοι σκῶλον ἔσεται, ἀλλὰ πάντα ῥαδίως ἐξέσται σοι ἀνύειν, ἐμοῦ σοι ἐπαρήγοτος, οὐ κατὰ τὴν ἐφ' ἂν μόνον, ἀλλὰ μέχρις Ἰλλυρικῶ καὶ τῆς ἐσπέρας ἀπάσης, διὰ δυνάμεων ὑποστελλομένων σοι παρ' ἡμῶν. Ἄλλὰ ταῦτα μὲν τὰ κατὰ τῶν Περσῶν σουλτᾶν. Ὁ δὲ Πουζάνος; μέχρις Νικαίας καταλαβὼν καὶ ἀπόπειραν ταύτης οὐχ ἄπαξ, ἀλλὰ καὶ πολλάκις ποιητάμενος καὶ διαμαρτῶν τοῦ σκοποῦ, τοῦ Ἀπελχασμῆ γενναίως ἀνταγωνιζομένου, ἐξαιτησαμένου καὶ ἀπὸ τοῦ βασιλέως βοηθεται, καὶ λαβόντος, πρὸς τὴν τῶν λοιπῶν πόλεων τε καὶ πολιτείων κατάσχεσιν ὤρμησεν, ἐκεῖθεν ὑποχωρήσας, τὴν σκηνὴν κατὰ τὴν Λάμπην (56) πηξάμενος (ποταμὸς οὗτος περὶ Λοπάδιον [57])¹ μετὰ δὲ τὴν τούτου ὑποχώρησιν ἐν δεκατέσσαρσιν ἡμέραισι χρυσίον ἐπέιστάξας ² ὁ Ἀπελχασμῆ ἐπίστον φέρειν ἠδύνατο, ἀπέρχεται πρὸς τῶν Περσῶν σουλτᾶν, δῶρον αὐτῷ κομιζὼν ἐφ' ᾧ μὴ παραλυθῆναι τῆς ἀρχῆς. Καταλαμβάνει δὲ τοῦτον περὶ τὸ πάσα [σπασχᾶ] αὐλιζόμενον. Ὡς δὲ οὐδὲ θεάσασθαι τοῦτον ὁ σουλτᾶν ἤξλου, μεσίταις ἐχρήτο. Ὁ δὲ ὀχλούμενος ὑπ' αὐτῶν ἔφη· Ἐπεὶ καθάπαξ τὴν ἐξουσίαν τῷ Ἀμῆρ Πουζάνῳ ἀνσθέμην ³, οὐκ ἔτι ταύτην ἐξ αὐτοῦ ἀφαιρήσεσθαι ⁴ βούλομαι. Ἐπιδέτω τοῖνυν τὰ χρήματα ἀπελθὼν πρὸς αὐτόν, καὶ πᾶν ὃ βούλεται εἰπάτω. Καὶ τὸ δόξαν αὐτῷ, καὶ ἐμὸν ἔσεται θέλημα. Ἐφ' ἱκανὸν οὖν ἐγκατερέσας ἐκείσε καὶ πολλὰ μογήσας, καὶ μηδὲν ἠνυκῶς, ἀπάρας ἐκεῖθεν ὡς ⁵ πρὸς τὸν Πουζάνον ἀπερχόμενος συναντᾷ τοῖς ἐξ ἐκείνου κατ' αὐτοῦ ἀποσταλείσι διακασίοις ἐκκρίτοις ἀνδράσι καὶ ⁶ σατράπαις. Οὐδὲ γὰρ ἡ ἐκείνου τῆς Νικαίας ἐξέλευσις τοῦτον διέλαθεν. Οἱ καὶ κατασχόντες αὐτόν καὶ βρόχον ἐκ νευράς ἐπικλώσαντες τῷ τραχίλῳ τούτου περιβαλόντες ἀπέπνιξαν. Τὸ δὲ ὅλον οὐ τοῦ Πουζάνου ἦν κατ' ἐμὸν λόγον, ἀλλὰ τοῦ σουλτᾶν ἐκείνου τοιαῦτ' οἰκονομήσαντος κατὰ τοῦ Ἀπελχασμῆ δηλώσαντος. Ἄλλὰ ταῦτα μὲν κατὰ τὸν Ἀπελχασμῆ.

profectio latuerat. II captium miserum laqueo ex

⁷ Ὁ δὲ βασιλεὺς τὰς τοῦ σουλτᾶν ὑπαναγνοὺς γράφας, οὐδ' εἰς νοῦν τὸ δηλούμενον βαλεῖν ⁸ ἤθελε. Καὶ πῶς γὰρ; τὸ γὰρ βασιλικὸν θυγάτριον ὅπερ τὸ γράμμα ἐξήτει κατεγγυθηῆναι τῷ πρωτοτόκῳ αὐτῷ υἱῷ, ἦν ἄρα δυστυχὲς ὡς εἴκειν, εἰ ἀνεληλύθει εἰς Περσίδα, βασιλείας μετεσχηχὸς ἀπάσης κακοδαίμωνεστέρας πενίας. Ἄλλ' οὔτε θεὸς τοῦτο ἐπέτραιπεν ⁹, οὔτε ὁ βασιλεὺς εἶχε γνώμης οὕτω ταῦτα

Pand. Turc. n. 16 et 86. Lupar dicitur O loni de Diogilo lih. v, De profect. Lud. reg. Franc. in Orient. Adde Notas nostras ad Villhard.

προβῆναι, οὐδ' ἂν εἰς στενὸν κατηντήκει αὐτῷ τὰ **A** πράγματα. Εὐθύς γάρ καὶ κατὰ πρώτην ἀκοήν τοῦ γράμματος, τῆς τοῦ Βαρδάρου κατεγέλασεν ὀρέξεως, ὑποφθεγξάμενος, ὅτι ὁ δαίμων τοῦτο εἰς νοῦν αὐτοῦ ἀνεβίβασεν. Περὶ τοῦ μὲν κήδους οὕτως ἔσχεν ὁ αὐτοκράτωρ· ἐλπίζει δὲ κεναῖς τὸν τοῦ σουλτᾶν λογισμὸν ἀπαιωρεῖν δεῖν λογισάμενος, καταπεμφάμενος τὸν Κουρτικίον μεθ' ἐτέρων τριῶν, ἀποστέλλει τοῦτους πρέσβεις, καὶ γράμματα δι' ὧν τὴν εἰρήνην ἐνέφαινεν ἀσπάξασθαι, καὶ πρὸς τὰ μηνυθέντα κατανεύειν, ἀπαιτῶν ἅμα καὶ αὐτὸς, ἄλλα τὰ * τοῦ χρόνου παράτασιν εἰσάγοντα. Οὕτω οἱ ἐκ τοῦ Βυζαντίου πεμφθέντες πρέσβεις τὸν Χοροσᾶν (58) κατέλαβον, καὶ τὴν τοῦ σουλτᾶν ἀναίρεσιν (59) μεμαθηκότες ὑπέστρεψαν. Καὶ γὰρ ὁ αὐτάδελφος αὐτοῦ Τουτούσης, μετὰ τὸ ἀνελεῖν τὸν ἀμήρ Σολυμᾶν, καὶ τὸν θῖον γαμβρὸν ἐξ Ἀραβίας ¹⁰ κατ' αὐτοῦ στρατεύσαντα, τυφωθείς, καὶ τὸν σουλτᾶν μεμαθηκὼς εἰς εἰρηνηκᾶς σπονδὰς μετὰ τοῦ αὐτοκράτορος ἦδη εἰρηγεσθαι, πρὸς τὸν τάδελοφου φόνον ἀπέβλεψε. Δουκαῖδεκα τὸλινυ Χασίους (60) οὕτω τῇ Περσίδι διαλέκτῳ καλουμένους φόνιον πνέοντας μετακαλεσάμενος, ὡς πρέσβεις τάχα πρὸς τὸν σουλτᾶν ἐξέπεμψε καὶ τὸν τρόπον αὐτοῖς ὑποθέμενος ἅμα τῆς τοῦ ἀδελφοῦ σφιγῆς, *Ἄπιτε, φάμενος, καὶ πρῶτα μὲν διακηρυκεύσατε ὡς ἀπρόβητά τινα μέλλειν τῷ Σουλτᾶν ἀπαγγεῖλαι, ἐπὶν δὲ παραχωρηθῆτε τῆς εἰσόδου ὡς τάχα πρὸς οὓς αὐτῷ ὠμίληκται βούλεσθε* ¹¹, *πλησιάζοντες παραχρήμα τὸν ἐμὸν διαμελήσατε ἀδελφόν*. Οἱ δὲ πρέσβεις ἢ μᾶλλον **C** φονεῖς καθάπερ εἰς δεῖπνον ἢ εὐωχίαν πεμπόμενοι, προθυμότερα πρὸς τὴν τοῦ σουλτᾶν σφαγὴν ἀπήεσαν. Μεθύοντα τοῦτον καταλαβόντες, ἐπεὶ πᾶσα ἐκεχειρία τοῦτοις ἐδίδοτο, τῶν ἐμπειστουμένων τὴν τοῦ σουλτᾶν φυλακὴν, πῶρρωθεν ἐστῆκότων, αὐτοὶ πλησιάζαντες, τὰ ξίφη τῆς μάλης σπασάμενοι δι:μελίζουσι (61) παραχρήμα τὸν ἄθλιον. Τοιοῦτον γὰρ τὸ τῶν Χασίων ἐστὶν αἵμασι χαῖρον, καὶ τρυφήν αὐτῷ τοῦτο λογιζόμενοι, εἰ μόνον διὰ σπλάγγων ἀνθρώπων τὸ ξίφος ἐλάσειαν, τοῦ λοιποῦ ¹² δὲ κἄν τινας αὐτοῦς ἴσως ἐπ' αὐτῷ τούτῳ ἐπιθέμενοι κα-

divina sinebat, et paternus imperatoris ab ipsa prima infausti conjugii specie statim abhorrebat animus : atque ut tum res ejus erant satis ex sententia fluentes, nulla imperii necessitas cogelat amicitiam Barbarorum tam chari capitis pretio emere. Risit ergo spem audacem Persæ primo auditu litterarum ejus, subjecitque, istud ipsi votum a malo videri dæmone suggestum. Verum ideam tamen pro sua politicarum rerum prudentia non putavit opportunum significare sultani quantopere affinitatem ejus aspernaretur. Quin potius spe inani lactare ipsum, et velut trahenda tractatione talis negotii tenere interim hominem atque incertis cogitationibus suspendere suarum esse partium credit. Curticium igitur, tresque simul alios ad **B** eum legatos misit, cum mutuis officiose scriptis litteris, quibus significabat pergratam sibi accidisse pacis allatam ab eo mentionem, habereque in animo postulatis ejus annuere, verum petere et ipsum aliqua vicissim, quæ distincte declarabat ; non spe impetrandi, sed arte eludendi, extendendique Barbaro deliberandi tempus, quo durante innocuus is futurus esset Romanæ rei. Cæterum priusquam hæc Byzantio profecta legatio Choro-zanum pervenisset audita sultani cædes Curticio comitibusque reditum suasit. Nec porro sultani auctorem habuit quem minime oportuit fratrem ipsius Tutusen. Is, sublato amere Solyrna, generoque insuper proprio ex Arabia contra ipsum cum copiis progresso victo similiter atque occiso, tantis successibus inflatus accipere non potuit æquis auribus quod de fratre sultane nuntii ferebant : serio eum de pace cum imperatore agere, multumque jam promotum id negotium esse. Cujus prævertere clausulam tollendo mature fratre certus, duodecim accersitos cædem spirantes Chasios (sic lingua Persica vocantur) legatorum nomine ac jure strenue pergere ad sultanem jussit : modum insuper tradens circumveniendi ejus. *Ite*, inquit, *et primo adventu præ vobis ferte habere vos arcana quæ sultani nuntietis ; sic admissi et se-*

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

* ἀλλά τε τά. ¹⁰ Ἀραβίας. ¹¹ βούλεσθαι. ¹² Desunt voces τοῦ λοιποῦ, etc., καταγορδεύσειαν.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(58) Χοροσᾶν. Ita dicta Persis interior scripto- **D** ribus rerum Orient. passim. Vide Leuncl. n. 4.

(59) Τοῦ Σουλτᾶν ἀναίρεσιν. Toparæ sultani, ut mox pag. seq.

(60) Χασίους. Chasios hoc loco vocat Anna, quos nostri vulgo Assassinos, Persica, inquit, lingua : qua appellatione utitur etiam Nicetas in Isaacio, lib. 1, n. 6, et in Alexio, lib. III, n. 6. Χασύσιαι dicuntur Joanni Phocæ in *Descript. Terræ Sanctæ*, cap. 3. Saracenicam fuisse sicariorum istorum nomenclaturam auctor est etiam Willelmus Tyrius, lib. xx, cap. 21. Caisinos in Arabia memorat non semel Theophanes, pag. 356, 358 et 363, quibus fortassis originem et nomen dedit Casius ille Ismaelita Arabs, cujus meminit Abraham Echellensis in *Hist. Arabum*, cap. 3. Sed an ab iis Chasii appellationem mutuati sint, non ausim affirmare. Vide Notas nostras ad Joinvilleæ

pag. 87.

(61) Διαμελίζουσι. G-laloldulum sultanum a fratre Tutuse, seu Tageoldulo immissis Chasiis, vel Assassinis, interfectum hic refert Anna, qua in re cum rerum Turcicarum et Saracenicarum scriptoribus non consentit. Tradit quippe El-Macinus sultanum in urbe Bagdatensi fato naturali extinctum an. hegiræ 485, Christi 1092, illiusque percepta morte Tageoldulum sese sultanum appellasse, missisque ad Chaliphum Muquetadibillani, quo ab eo Bagdati inauguraretur : sed repulsum passum esse. Vereor igitur, ne quod idem scriptor de Chasiorum fiducia et temeritate ingerit sub an. heg. 326 483, Chr. 1090, Annæ imposuerit : quo loco El-Macinus *Battias* vocat, qui aliis *Assassini* et *Chasii* promiscue appellantur. Vide eundem an. heg. 495.

cedentibus cæteris ad aurem progressi cominus, A fratrem statim meum trucidate. Cum his legati, vel potius sicarii, mandatis, 179 pro more istius generis hominum alacri vigentes gaudio, sic prorsus tanquam ad epulas irent, ad eadem sultanis properant. Commodum eum offendunt comessantem et semiebrium. Habetur sine discussione si les legatis fraternis. Secedunt familiares sultanis, sicarii se ipsi undique admovent, gladiisque quos sub ala gestabant improvise eductis infelicem momento conficiunt. Istiusmodi propria facinora Chasiorium sunt, hoc institutum infantie sectæ, delectari sanguine et summam putare voluptatem mergendi in viscera hominum ferri. Quod si in flagranti scelere ira succurrentium discerpantur, votorum summa, nihil opinione ipsorum magnificentius et expetibilis tali morte cum qua nec imperia commutare velint. Jam tota ipsis vita in facinorum ejusmodi meditatione consumitur : tota victus et status ratio inde est, hæc ars, hæc res, hæc patriæ ipsis hæreditatis loco audacia est. Succedunt alii aliis in professione ista, et successores sibi eandem in vitam educant. Horum quidem duodecim interfectorum sultanis novotum ad Tutusen rediit ; omnes præsentem perfidie mercedem statim contrucidati penderunt. Ea Puzanus simul audiit, movet impigre cum copiis Chorosorum versus : quo eum appropinquaret, excipit eum occisi frater Tutuses, venit ad manus, miscetur atrox cominus prælium, et diu anceps obnixis utrinque summa vi exercitiis, certisque non cedere, quoad Puzanus generosissime pugnans et totas unus conturbans phalanges hostium, lethali percussus vulnere cecidit. Tunc enim milites ejus consilere sibi pro se quisque, ac fugam alius alio tendere cœperunt. At Tutuses, ob victoriam triumphans, superbo gaudio Chorosorum rediit in sultanitii apicem mox, ut ipsi videretur, evehendus, miser qui periculum atque adeo exitium suo imminens capiti non cerneret.

ταχορδουσειαν, καθάπερ τι κῦδος τὴν τοιοῦτον λογιζονται θάνατον ὡσπερ τινὰ πάτριον κληρὸν τὰ φονικά ταῦτα ἔργα, ἄλλος πρὸς ἄλλον διαδεχόμενοι τε καὶ παρῆμπροντες. Ἐκείνων μὲν οὖν ὑπέστρεψεν οὐδὲς πρὸς τὸν Τουτούσην ἀντιλυτρὸν οἶον τὰς ἰδίας ὑποσχόντων σφαγᾶς· ὁ μὲντοι Πουζάνος (62) ταῦτα μεμαθηκῶς σὺν ὄλαις δυνάμεσι πρὸς τὸν Χοροσᾶν ἐπινητέτρεψεν. Ἐπὶν δὲ τῷ Χοροσᾶν προσεπέλασε, δέχεται τοῦτον ὁ τοῦ ἀναιρεθέντος ἀδελφὸς Τουτούσης. Καὶ εὐθύς ἀγγεμάχου τῆς μάχης γενομένης, ἐπεὶ καρτερῶς ἄμφω τὰ στρατεύματα ἐμάχοντο, καὶ θάτερον θατέρῳ τῆς νίκης οὐδαμῶς παρεχώρει, πίπτει καὶ ὁ Πουζάνος καιρίαν πληγῆν, γενναίως ἀγωνιζόμενος, καὶ ὄλας συνταράττων εἰς φάλαγγας. Ἐκαστος δὲ τῶν αὐτοῦ φυγῆ τὴν σωτηρίαν ἐπραγματεύσατο, ἄλλος ἄλλοτε σκεδασθέντες. Ὁ δὲ Τουτούσης νικητὴς πρὸς τὸν Χοροσᾶν ἐπανέστρεφεν ὡς ἤδη τὴν τοῦ σουλτανικίου ἀξίαν περιζωσάμενος, καὶ ταῦτα τὴν κίνδυνον ὑπὲρ κεφαλῆς ἔχων. Καὶ γὰρ συνητηκῶς αὐτῷ ὁ τοῦ ἀναιρεθέντος Ταπάρη (63) σουλτᾶν υἱὸς ὁ Σπαργγαρούχ¹³ ὥστε λέων ἐχάρη μεγάλῃ ἐπὶ σώματι κύβητος, κατὰ τὴν κοίτην. Καὶ συμβαλὼν ὅλη χειρὶ κοινῶν εἰς πολλὰ τῆς Τουτούσης δυνάμεις διέσπασε, καὶ τρέψας ἀνακράτος ἐδίωκεν. Ἀναιρεῖται δὲ καὶ αὐτὸς (64) ὁ τὰ Νινάτου φουσῶν (65) Τουτούσης. Τοῦ δὲ Ἀπελχασήμ μετὰ χρημάτων τότε πρὸς τὸν τοῦ Χοροσᾶν σουλτᾶν ἐξελθυότος, ὡς ὁ λόγος φθάσας ἰσθόρησεν, ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ Πουλχάσης τὴν Νικαίαν καταλαθὼν κατέσχευεν. Αἰσθόμενος δὲ τοῦτου ὁ αὐτοκράτωρ, διαφιλεὶ τὰς δωρεὰς ὑπισχνεῖτο καὶ¹⁴ ταύτης αὐτῷ παρακχωρηκῶς ἐκείθεν ἐκστᾶτη. Ὁ δὲ Πουλχάσης ἤθελε μὲν, ἀλλ' ἀνεβάλλετο αὐθις ἀποβλέπων πρὸς τὸν Ἀπελχασήμ, καὶ λόγους ἐκ λόγων πρὸς¹⁵ αὐτοκράτορα διεπέμπετο, ἀπαιρῶν οἶον αὐτὸν, τῇ δ' ἀληθείᾳ τὴν τοῦ ἀδελφοῦ ἀπεκδεχόμενον¹⁶ ἐπινέλευσιν. Ἐν τῷ μεταξὺ δὲ γίνεται τοιοῦτον. Ὁ παρὰ τῶν Χασίων ἀναιρεθεὶς τοῦ Χοροσᾶν σουλτᾶν, ἐφθασε κατασχεῖν τοὺς τοῦ μεγάλου Σολυμᾶ δύο υἱεῖς¹⁷ (66). Οὗτοι δὲ μετὰ τὴν

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

¹³ Παργγαρούχ. ¹⁴ εἰ. ¹⁵ πρὸς τόν. ¹⁶ ἀπεκδεχόμενος. ¹⁷ υἱούς.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(62) *Πουζάνος*. Quem Anna Puzanum, El-Macinus *Exiacarum*, seu *Icsancarum* vocat, ubi a Taggeoldulo superatum et casum refert mense Gumada, an. heg. 487, Ch. 1094.

(63) *Ταπάρη*. Sultanum, qui eo ævo hæc gaudebat dignitate, Tutusa fratrem, Gielaluddaalam, seu Gelaloddulum, cognomento Malcosam, vel Melicsai, appellari ab Elmacino, jam supra monui. Proinde haud scio unde *Taparem* consecravit Anna. *Melec-La*, vel potius *Melec-Si* nuncupari videtur ab Athono.

(64) *Ἀναιρεῖται δὲ αὐτός*. Cæsum perinde et delictum Taggeoldulum a Belciarocco ex fratre nepote tradit idem El-Macinus, mense Safaro an. heg. 488, Chr. 1095.

(65) *Τὰ Νινάτου φουσῶν*. Anna, lib. x, de Hugone Veremaudorum comite pag. 288, φουσῶν τὰ Ναύατου, hoc est, qui instar Novati illius heresarchæ tumidus gestiebat. Novatus enim, qui a

D Græcis scriptoribus Ναυάτος passim indigitatur, a D. Cypriano, epist. 49, *arrogantia et stupore superbi tumoris inflatus* fuisse dicitur. Sic Novatium, Novati socium erroris, ob superbiam carpit epist. 52, et *doctorem superbie* vocat epist. 57. At Novatus propter λογισμῶν φουσίαν, et τῆς ψυχῆς ὑπερηφάνειαν perstringitur etiam ab Eusebio, lib. vi *Hist. Eccl.*, cap. 35; Niceta in *Theo. orth. fid.* lib. iv, hæres. 27, et Nicephoro Call. lib. vi, cap. 5. Omnibus prope hæreticis communis fuit ambitio et arrogantia, qualem Anna hic in Novato carpit: *Omnes enim tument*, inquit Tertullianus, *De præscript.*, et S. Augustinus, lib. v, *Contra Faustum*, cap. 7, *hæreticum typhum et intolerabilem superbiam* sugillat. Ita Donatus, Novati assceta et simia, fasus et arrogantia arguitur ab Opta o Milevit, lib. iii.

(66) *Σολυμᾶ δύο υἱεῖς*. Solymanus duos hac ipsa tempestate agnoscunt scriptores. Prior Nicaæ

ἐκείνου σφαγήν ἀποδράσαντες ¹⁸ τοῦ Χοροσάν, Α Erce enim occurrens illi occisi sultanis Tapanæ filius Spargiaruchus, Gestit ut oblata magni Leo corporis esca, juxta poesim, viresque corporis item atque animi omnes in ultionis officium effundens, ineluctabili plane impetu cunctas disjecit diffuditque copias Tutusis, fusasque summa vi persecutus est. Ipse quin etiam supina paulo ante securitate instar navati illius præidentis tumidus interficitur Tutuses. Cæterum quo tempore Apelchasmus cum pecuniis ad sultanem Chorosanum se contulit, ut superius narravimus, frater ejus Pulchases Nicæam occupavit. Id imperator sentiens magnificis donorum ingentium promissionibus tentare animum hominis incipit, non plane frustra. Verum homo non minus cautus

Β quam cupidus, cunctabatur, aliis atque aliis morarum prætextibus unam veram obtegens trahendæ tractationis causam: ea erat successus itineris fraterni, **180** quem observans ejusque reditum opperens, verba interim imperatori dabat, ita ei spem ostentans, ut rem sibi semper servaret integram. Interim tale quiddam contigit. Trucidatus a Chasiis sultanis, paulo ante ceperat, apudque se habebat magni Solymæ duos filios. Hi post sultanis necem Chorosano fugientes Nicæam celeriter se conferunt, ibique benevole ab iis sunt excepti qui plus poterant apud populum, rem gratulatione publica dignam putantibus in tali perturbatione imperii Turcici principes habere sanguinis regii. Accessit his Pulchases et Nicææ principatum velut paternam quamdam hæreditatem cum fide juvenibus reddidit. Eorum natu major, Cliziasihlan nomine, sultanis creatus, uxores et liberos Turcorum, qui tum erant Nicææ in eam civitatem accersendos, ibi ut habitarent urbemque tot familiarum accessione frequentiorem redderent edixit: quo nimirum illa sustinere dignitatem regie civitatis et præcipui sultanum domicilii ac quasi metropoleos regni Turcici, posset. Sic constitutis Nicææ rebus Pulchases ejus præfectura movet, et archisatrapæ Mochumeti potestate tradita in omnes qui tunc erant Nicææ satrapas, ipse hunc ibi relinquens, adversus Melitenem egreditur.

Et hæc quidem hactenus de sultanibus. Helcanes autem archisatrapa cum suis occupatis Apolloniade ac Cyzico, civitatibus ad mare sitis, maritimam in le universam oram infestam latrociniis habebat. Id simul imperator audiit, naviculis quæ forte ad manum fuere (nam classis nondum parata erat) satis magno numero expeditis, impositisque in cas machinis ad oppugnationes urbium aptis, una cum fortibus militibus, præfectoque omnibus Euphorbino Alexandro viro et genere illustri, et fortitudine inclyto, apparatus istum omnem adversus Helcanem misit. Pervenit cito Apolloniadem cum his Alexander, urbemque impigre adortus, continua oppugnatione sex dierum, ne noctibus quidem relaxata, totum exteriorem civitatis ambitum, quem nunc Exopolon vulgari verbo consuetudo

Ἄλλα τοιαῦτα μὲν τὰ περὶ τῶν σουλτάνων. Ὁ δὲ C Ἐλχάνης ἀρχισατράπης μετὰ τῶν ὑπ' αὐτὸν καταλαθῶν τὴν Ἀπολλωνιάδα καὶ Κύζικον (πόλεις δὲ αὗται καὶ ἄμφω παράλιοι) τὰ παρὰ θάλατταν ἐληφίετο ἅπαντα. Τοῦτο μεμαθηκώς ὁ αὐτοκράτωρ, ἀπὸ τῶν παρατυχόντων ἀκατίων (οὐδέπω γὰρ στόλος ἤντιν ἐπέπιστο) ἱκανὰ παρασκευασάμενος, καὶ ἐλεπόλις ἐν αὐτοῖς μετὰ στρατιωτῶν γενναίων εἰσαγαγὲν, τὸν Εὐφορβίνον Ἀλέξανδρον, ἄνδρα τῶν ἐπιφανῶν μὲν κατὰ γένος, καὶ κατὰ ἀνδρείαν περίφημον, τὴν ἡγεμονίαν τούτων αὐτῷ ἀναθέμενος, κατὰ τοῦ Ἐλχάνη ἐξέπεμψε. Καταλαθῶν δὲ Ἀπολλωνιάδα, παραχρῆμα ἐπολιόρκει. Δι' ἐξ δὲ ἡμερῶν μὲν ἐν νυκτὶ ²¹ τῆς τειχομαχίας ὄλως ἀφιστάμενος, κατέσχε τὸν ἐξῶθεν τοῦ κάστρου κύκλον, ὃν περ ἐξῶπολον (67) ἡ συνήθεια νῦν καλεῖν εἴωθεν. Ὁ δὲ

Variae lectiones ex cod. Coislin.

¹⁸ ἀποδράσαντες, | ἀποδράσαντες. ¹⁹ Κλιζισθάν. ²⁰ Μουχούμετ. ²¹ νυκτὶ.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

princeps, qui Antiochiam cepit: retus Tudebodo, pag. 783, dicitur, ad discrimen Solymanni Junioris, veteris filii, cuius primogenitus frater fuit Cliziasihlan, qui Nicæam occupavit: quam urbem Solymanno fratri Cliziasihlanem cessisse par est credere in partem hæreditatis paternæ, reservata sibi Lycaonia, vel Cappadoeia. Nam et tempore expugnatæ a nostris Nicææ, urbi imperitabat Solymannus, Cliziasihlan vero Lycaoniæ et Iconiensi urbi. Vide Annam, pag. 318.

(67) Ἐξῶπολον. Respondit interpres ἐξῶπολον.

D Si ita se res habet, erit ἐξῶπολον porta exterior, uti appellatur ab Hovedeno, pag. 736, quæ etiam a Græcis recentioribus ἐξῶπορτον, et ξωπόρτης dicitur. Verum nihil hoc loco temere immutandum; est enim ἐξῶπολον, ὃ ἐξῶθεν τοῦ κάστρου, seu πόλεως, κύκλος: hoc est, extra urbem munitio, seu murus exterior, Latinis antemurale et barbecanum, nuncupatus. Joan. de Janua in Catholico: Procestria, loca extra civitatem, sicut procastria, loca extra castra. Laonicus, lib. ix, ἐξῶκαστρον, dixit: προτείχιμα, Procopius, ut et Anna, lib.

vocat, redegit in potestatem, Helcanemque in arcem contrusit fortiter inde repugnantem auxilii mox adfuturi fiducia, quæ nequaquam ipsum est frustrata. Brevi enim apparuit multitudo ingens barbarici exercitus cui suum longe imparem Alexander sentiens, melius putavit cæptis absistere, quam copiis sibi creditis in certum exitium committendis, dedecus tentatæ sine successu arcis unius tot fortium virorum jactura cumulare. Obsidione igitur trepide soluta, vicissim ipse jam conclusus atque in arcto res suas positas sentiens, ideoque anxie circumspectans salutis expediendæ vias omnes, denique nihil tutius reperit quam si mare versus iter intenderet. Sua ergo suosque in eas quas dixi naviculas impositos propelli per stagnum jubet. Præsentit Helcanes consilium, **181** præoccupatoque præsidiiis tum stagni ostio tum ponte fluminis, Romanos omni ex parte circumvenit. Visitur illic templum olim ædificatum a sancta Helena in nomine Magni Constantini, a quibus appellationem pons iste hodieque obtinet. Eo ubi cum suis scaphis Romani pervenere, cooriuntur ex insidiis repente milites Helcanæ inter fortissimos delecti, maximoque numero hinc pontem insidentes, illinc stagni, quod diximus, ostium. Nostri, sero intelligentes sese incidisse in paratos laqueos, quod extremum desperatio fortibus facit allisis utrinque ad litus scaphis exsidentes in terram ad hostes audacter vadunt. Nec desunt sibi Turci; pugnatur atrociter; tandem paucitas opprimitur a numero; multi nostrorum et in iis eximii quique capti, multi hausti fluvio. Percussus tristi nuntio Augustus Opum cum justo exer-

Ἐλχάνης καρτερῶ; ἀντεποιεῖτο τῆς ἀκροπόλεως, δυνάμεις ἐπιζῶν ἐξώθεν ἐλθεῖν. Καὶ δὴ στρατιάν βαρβαρικὴν ἀξιόμαχον ἐπικαταλαμβάνουσαν εἰς ἀρωγὴν τοῦ Ἐλχάνη ὡς ἐθεάσατο ὁ Ἀλέξανδρος, τοὺς δ' ὑπ' αὐτὸν μὴδὲ τὸ πολλοστὸν τῆς ἐπικαταλαμβάνουσῆς δυνάμεις αἰχάζοντας, βέλτιον ἔγνω κἄν μὴ νικῶν, ἀλλὰ γε τοὺς ὑπ' αὐτὸν ἀσινεῖς διατηρῆσαι. Ἐν στενῷ δὲ κομιτῇ τὰ κατ' αὐτὸν ἐληλακότα συνορῶν, καὶ ὅτι σωτηρίας τρόπος οὐχ ὑπολέλειπται, ὡς πρὸς τὴν θάλασσαν ἀπονεύει. Καὶ διὰ τοῦ ποταμοῦ εἰσελθὼν ἐν ταῖς ἰδίαις ναυαῖς πρὸς αὐτὴν διεπλοῖζετο ²². Στοχασάμενος, ὁ ²³ Ἐλχάνης τὸν ²⁴ τοῦ Ἀλεξάνδρου σκοπὸν ²⁵, προκαταλῶν τὸ τῆς λίμνης (68) κατέσχε στόμιον, καὶ τὴν τοῦ ποταμοῦ ²⁶ γέφυραν ἐν ἧ καὶ τέμενος πάλαι παρὰ τῆς ἁγίας ὤκωδόμετο Ἐλένης, ἐπ' ὀνόματι τοῦ μεγάλου Κωνσταντίνου, ἐξ ὧν τὴν ἐπωνυμίαν ἡ γέφυρα μέχρι καὶ νῦν ἐκτῆσατο. Τῷ γοῦν ἡδὴ ῥηθέντι στομίῳ, καὶ αὐτῇ δὴ τῇ γεφύρῃ ἄνδρας πολεμικωτάτους ἐπιστήσας ἐφ' ἑκάτερα, παρήγγειλε τὴν τῶν πλοίων διόδον ἐνεδρεύειν. Ὡς δὲ ἅπαντες ἐν τοῖς ἡδὴ ῥηθεῖσιν ἀγγαρίοις (69) εἰσελθόντες διὰ τοῦ στομίου τῆς λίμνης, ταῖς πάγαις τοῦ Ἐλχάνη ἐμπεπτόκασι, θεασάμενοι τὸ καταλαβὼν αὐτοὺς δεινὸν, καὶ μὴ ἔχοντες ὅ τι καὶ δράσειεν, τῇ χέρσῳ τὰς νῆας ἐφορμίσαντες, κίχαιθον ἀλλόμενοι, περὶ τὴν ἡπειρὸν ἐξεηλύθεσαν. Καταλαβόντων δὲ αὐτοῦ τῶν Τούρκων, μέγας ἀναρῆγγυνται πόλεμος. Καὶ πολλοὶ μὲν τῶν λογάδων ἀλίσκονται, πολλοὶ δὲ καὶ ταῖς δίναις τοῦ ποταμοῦ ἐμπεπτωκότες παρεσύρησαν. Ταῦτα μεμαθηκὼς ὁ βασιλεὺς καὶ μὴ φέρον τὴν ἤτταν, ἀξιόμαχον εὐνάμιν μετὰ τοῦ Ὀπου διὰ τῆς ἡπείρου, κατ' αὐτὸν ἐξέπεμψεν. Ὅς καὶ τὴν Κύζικον καταλαβὼν ἐξεπιδρομῆς ταύτην κατέσχε.

Variae lectiones ex cod. Coislin.

²² διεπλοῖζετο. ²³ δὲ ὁ. ²⁴ τῶν. ²⁵ σκοπῶν. ²⁶ τῷ ποταμῷ.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

xiv, pag. 426: Ἐπεφρούρητο δὲ ἡ πόλις καὶ ἄλλοις μὲν ἀρῥαγέτι τείχεσι, καὶ δὴ καὶ τρισὶ προτειχίσμασι κύκλῳ ταύτην περιλαμβάνουσιν, ὁ γὰρ ἐξώτατος κύκλος περιεῖχε τὸν δευτέρον, Anastasius in *Hist. Eccl.* pag. 95, προπύργια apud Theophanem, *antemuralia* vertit. In *Glossario Græco-Lat. procastrium*, ὁ πρὸ τῆς παρεμβολῆς τόπος exponitur. Est igitur ἐξώπολον murus exterior, quo cætera urbis vel castrî mœnia cinguntur et muniuntur, ne ad illa statim hostibus accessus pateat; unde et *promurale* appellatur ab Isidoro, lib. xv, *Orig.*, cap. 2; eo quod, inquit, sit pro munitione muri. Gesta Stephani reg. Angl.: *Exterius promurale quod ad castellum munitum aggere cumulatissimo in altum sustollebatur.* **327** Interdum non modo muris aut parietibus munebatur illud procastrium, sed sæpe fossis et vallis. Willelmus Brito, lib. ii *Philipp.* :

*Opposuit medium flumen natura fluentem,
Qui burgum vallo disternit exteriori.*

Et ante :

... Vallum quod erat munitio prima.

Petrus monachus Vallis Sarnæi cap. 63: *Adversarii autem quidam extra fossata repagula de lignis fecerant, et post illa repagula aliud fossatum, manebantque semper inier duo illa fossata, et inde*

exibant sæpius, et infestabant nostros. Quæ quidem fossata et repagula eidem scriptori paulo infra *Barbecanæ* dicuntur. Vide notata ad pag. 54, et Cinnamum, lib. iv, n. 4.

(68) Τὸ τῆς λίμνης. Lacum Lopadium intelligit, e quo amnis profluit, Ruyndacus olim dictus, ad cuius ostium exstructa fuit Apollonias, ut est apud Plinium, Ptolemæum, et Stephanum. Hujus signi, vel lacus, ut et pontis ad amnem exstructi, de quo Anna, mentio fit apud Laonicum, lib. iv. Vide Leuncl. n. 86, et notas nostras ad Villhard., n. 169.

(69) Ἀγγαρίοις. Persuasum haberem ἀγγάρια ita dicta τὰ πρὸς ἰχθύων ἄγραν σκαφη, de quibus Nicetas in Isacio, lib. i, n. 6, nisi doceremur a Constantino Porphyrog. *De adm. imp.* cap. 51, imperatores, cum peregre (unde etiam forte ejusmodi navigio nomen) et in suburbana prædia Byzantii ultra Bosphorum secedebant, his vehi solitos. Proinde malim *agrarias* ejusmodi naves, eadem esse, aut his per similes, quas *Agrarienses* vocat lex un. Cod. Theod. de lusoriis Danubii; ita ut iis uterentur, cum ἀγγαρεύειν vellent, id est, in suburbana prædia secedere. Plesybins, ἀγγαρεύεις, περιέρχη. De lusoriis, vide Salmasium ad Vopiscum; de agrariis vero, rursus Annam, pag. 205.

Διείων δὲ καὶ τῶν ἰδίων ταγματίων ἄνδρας τευχισ- A
 πλῆτας καὶ φιλοκινδύνοους ὡσεὶ τριακοσίου κατὰ
 τοῦ Ποιμανηνοῦ (70) ἔξαπέστειλεν. Οἱ καὶ ἐξ ἐφόδου
 τοῦτο κατέσχον, καὶ τοὺς μὲν τῶν ἐντὸς τοῦτου αὐ-
 τοῦ που κτείνουσι, τοὺς δὲ καὶ ζωγρίαν πρὸς τὸν
 Ὄπον πεπόμφασιν. Ὁ δὲ θάπτον τούτους πρὸς τὸν
 βασιλέα ἐκπέπομφεν· αὐτὸς δὲ ἐκεῖθεν ἀπάρας, τὴν
 Ἀπολλωνιάδα καταλαυθάνει, καὶ πολιορκῶν ταύτην
 οὐκ ἐνεδίδου. Ὁ δὲ Ἐλχάνης ἀποκρῶσαν ἀπ' ἄρτι
 πρὸς αὐτὸν μὴ ἔχων δύναμιν, τὴν μὲν πόλιν ἐθελοντῆς
 παραδίδωσιν, αὐτὸς δὲ μετὰ τῶν καθ' αἷμα προση-
 κόντων αὐτομολεῖ πρὸς τὸν βασιλέα καὶ μωρίων μὲν
 ἱπαπολαύει δωρεῶν· τυγχάνει δὲ καὶ τοῦ μεγίστου,
 τοῦ ἀγίου φημὶ φωτισματος⁷⁰. Ὅποσοι δὲ συνέψε-
 σθαι τῷ Ὄπῳ οὐκ ἤθελον, ὃ τε Σκαλιάρης⁷¹ καὶ ὁ
 ἐν ὑστέροις Ὑπερπεριλαμπρος τιμηθεῖς. Ἀρχι- B
 σατράπαι δὲ⁷² οὗτοι τῶν ἐπιφανῶν μαθόντες [μεμα-
 θηκίαις] τὰς εἰς τὸν Ἐλχάνην φιλοφροσύνας καὶ
 θαυσιεῖς δωρεάς τοῦ αὐτοκράτορος, προσεληλυθότες
 καὶ αὐτοὶ, τῶν ὁμοίων⁷³ ἐπιτυγχάνουσιν. Ἦν γὰρ
 ὁ βασιλεὺς οὗτος ἀντικρυς ἱερατικώτατος, καὶ τὴν
 ἀρετὴν καὶ τὸν λόγον, ὡς εἰπεῖν εὐσεβείας ἀπάσης
 ὄρχιερέυς. Διδασκαλικώτατός τε γὰρ ἦν τοῦ ἡμετέ-
 ρου δόγματος, καὶ ἀποστολικὸς τὴν προαίρεσιν καὶ
 τὸν λόγον, καὶ εἰσω τῆς ἡμετέρας πίστεως ποιῆσαι
 βουλόμενος, οὐ μόνον τοὺς Νομάδας τουτουσι Σκυ-
 θας, ἀλλὰ καὶ τὴν Περσίδα πᾶσαν, καὶ ὅποσοι τὴν
 Αἴγυπτον καὶ Λιβύην νέμονται Βάρβαροι. καὶ ταῖς
 τοῦ Μωάμεθ τελεταῖς ὀργιάζουσιν.

gionem propagare Christianam, vir et virtutis usu ac
 doctrinæ, ultra modum captumque vitæ laicæ, usque ad
 æmulationem episcopaliū curarum, et studii
 Apostolici progressus, promptissimus ad docendum per se
 ipse pronulgandumque dogma nostrum, tum nulli ad id
 sumptui, nulli labori certus parcere: qui nihil sibi
 amplius, nihil expetibilis hingeret, quam si quo modo
 posset consequi, ut, non modo isti Nomades Scythæ, sed
 182 Persis quoque universa quænta est, et quotquot Ægyptum
 Africamque incolunt Barbari profanis Moamethis
 initiati orgiis, ad sacros nostros ritus, patria ipsorum
 damnata superstitione, se transferreat.

Ἄλλα περὶ μὲν τούτων ἄλις. Βουλόμενὸς δὲ δεινο- C
 τέραν καὶ μείζονα τῆς προλαβούσης κατὰ τῆς τῶν
 Ῥωμαίων ἀρχῆς ἐφοδὸν διηγῆσασθαι, εἰς ἀρχὴν
 αὐθις καθιστῶ τὸν λόγον· ἄλλα γὰρ ἐπ' ἄλλοις διεκυ-
 μάνθησαν. Γένο; τι Σκυθικὸν (71) παρὰ τῶν Σαυρο-
 ματῶν καθ' ἑκάστην σκυλευόμενοι ἀπάραντες τῶν
 οἴκοι κατῆλθον πρὸς τὸν Δάνουβιν. Ὡς δὲ πρὸς ἀνάγκης
 ἦν αὐτοῖς μετὰ τῶν κατὰ τὸν Δάνουβιν οἰκούντων
 σπείσασθαι, τοῦτου συνδόξαντος πᾶσιν εἰς ὁμί-
 λαν ἦλθον μετὰ τῶν ἐκκρίτων, τοῦ τε Τατοῦ (72),
 καὶ Καλῆ ὀνομαζομένου, καὶ τοῦ Σεσθιάδου, καὶ
 τοῦ Σατζᾶ⁷⁴ (χρῆ γὰρ καὶ τῆς ἐπωνυμίας μεμνη-
 σθαι τῶν κατ' αὐτοὺς ἀρίστων ἀνδρῶν, εἰ καὶ τὸ

citu ad cladis istius ultionem destinat. Pergit is
 actutum per continentem et Cyzico capta obiter
 præsidioque firmata, trecentos fortes et oppu-
 gnanis arcibus exercitatos, a cæteris avulsos
 copiis, contra Pœmanenum misit: qui et ipsi
 navarunt operam et istud quoque castrum prima
 ipsa incursione ceperunt, iis qui intus erant par-
 tim occisis, partim in servitutem subjugatis jure
 belli, quos et ad Opum miserunt; ille statim ad
 imperatorem curavit ducendos. Hinc jam Opus
 recta ducit ad Apolloniadem validaque oppugna-
 tione cito expressit Helchanæ confessionem infrim-
 itatis suæ. Is necessitate in consilium versa
 urbis ultro atque arcis quin etiam et sui quoque
 deditionem facit; nam consanguineis secum as-
 sumptis ad partes imperatoris transiens Constanti-
 nopolim ad eum venit. Nullum in eum liberali-
 tatis genus omisit Augustus, donorum tamen
 omnium longe maximum sacer baptismus fuit,
 a Barbaro susceptus suadente Alexio. Vulgante
 mox fama quam splendide quamque honorifice
 Constantinopoli Helchanes haberetur, duo archi-
 satrapæ ex illustribus inter Turcos, quos frustra
 invitarat Opus ut ire ipsi quoque ad Augusti co-
 mitatum vellent, voluntarii adfuere similiaquo
 consecuti. Nomen uni, Scaliarius; alter is fuit qui
 deinde hyperperilampri, quasi diceret, supercele-
 berrimi titulo cohonestatus est. Fuit hic impera-
 tor sic affectus animo, ut nihil mallet quam reli-
 gionem propagare Christianam, vir et virtutis usu ac
 cultu, et meditatione ac exquisitione sacræ
 doctrinæ, ultra modum captumque vitæ laicæ, usque ad
 æmulationem episcopaliū curarum, et studii
 Apostolici progressus, promptissimus ad docendum per se
 ipse pronulgandumque dogma nostrum, tum nulli ad id
 sumptui, nulli labori certus parcere: qui nihil sibi
 amplius, nihil expetibilis hingeret, quam si quo modo
 posset consequi, ut, non modo isti Nomades Scythæ, sed
 182 Persis quoque universa quænta est, et quotquot Ægyptum
 Africamque incolunt Barbari profanis Moamethis
 initiati orgiis, ad sacros nostros ritus, patria ipsorum
 damnata superstitione, se transferreat.

Sed de his quidem satis. Hinc jam novo initio
 accingenda Historia est ad narrationem formido-
 losioris priore belli. Major rerum turbulentarum
 mihi moles nascitur: et in alios ex aliis oratio
 mea simul cum republica fluctus trahitur. Gens
 quædam Scythica genus ducens a Sauromatis, pro-
 priis sedibus relicta ad Danubium descendit. Quo-
 niam vero necessarium ipsis erat convenire in
 certas conditiones pacis cum accolis Danubii,
 mittuntur utrimque qui communiter consulerent,
 ex novis quidem colonis præcipui quique, ex aliis
 Tatus, et qui Chale nominatur, et Sesthlabus et
 Satza (nam et virorum inter hos Barbaros illu-

Variaë lectiones ex cod. Coislin.

⁷⁰ βαπτισματος. ⁷¹ Σκαλιάρης. ⁷² δὲ καί. ⁷³ ἱμετρομένον. ⁷⁴ Σατζῶ.

Cær. Dufresnii Du Cangii notæ.

(70) Ποιμανηνοῦ. Urbs Villharduino Pumenienor
 nuncupata, in provincia Hellespontii. Notitiæ vete-
 res passim.

(71) Γένος Σκυθικόν. Patzinacarum bellum cum
 Alexio narrat etiam Zonaras. Sunt vero Patzinacæ
 gens Scythica, ut idem testatur in Isaacio Comu.

D et Seylitzes, pag. 775. De iis multa passim hæret
 Constantinus. *De adm. imp.* cap. 1, 2, 3, 4 et seq.
 et 37.

(72) Τάτου. Tati, seu Tatæ, Patzinacarum du-
 cis meminit præterea idem Zonaras in Mich.
 lura.

strium meminisse oportet nominatim; tametsi vocabulorum istiusmodi barbaries Historiæ quasi corpus asperat et maculat faciem). Quorum primus quidem Dristræ imperitabat, aliter B.azinae, alii aliis circum urbibus aut locis. Hi satis collocuti fœdus ferunt post quod jam secure Scythæ Danubio trajecto in oræ objacentis populationem incubuere : ne oppugnatione quidem aut occupatione abstinentes oppidorum ejus limitis. Deinde tamen induciis quibusdam factis, ad terram colendam versi, milii triticique sementem fecerunt. At Balbus Manichæus una cum conjuratis et sequacibus suis qui excelso situm loco Beliatobæ oppidum occupaverant, de quibus superius pluribus egimus, quo statim Scytharum advenarum res essent, certiores facti, quod dudum parturierant enixi sunt denique. Occupatis enim semitis asperis atque angustis, viam ad se per eas vocatis præbuere Barbaris, illorumque vim cum sua ipsorum inhumanitate junctam, in universam jam ditionem immisere Romanam, assiduis eam incursionibus ac latrociniiis agentes ferentesque crudelissime. Est enim Manichæorum genus natura sanguinarium, fundendoque quotidianis pugnis ac quasi liguriendo humano cruore luxuriari amans cuncto quodam genere deliciarum. His imperator Alexius auditis domesticum Occidentis Pacurianum (quem norat peritissimum exercitus ducendi instruendique ad prælium, gubernandique ex usu omnia, præænti consilio subitis eventibus aptando) jussit, adjuncto sibi Brana, viro et ipso strenuissimo, adversus Scythas vadere cum copiis. Id illi exsecuti impigre Barbaros deprehendunt explicatos angustiis montium ultra Beliatobam positis castris : quorum multitudinem innumerabilem Pacurianus æstimans oculis, et pro sua militari prudentia venens ut succedere prælium posset paucorum cum plurimis, sane propendebat in consilia tutiora, servare sine pugna copias integras arbitrans satius, quam præcipitando certamine temeritatem mox luere clade plurimorum. Verum intercessit salubri cogitationi fervidior impetus Branæ, cui præferenti magnificè apertam vim, et in alacritate **183** congressus prima ipsa occasione strenue captati omen victoriæ certum agnoscenti suspicionem timiditatis et famæ labem domesticus metuens opponere suam sapientiam non est ausus. Jussis ergo suis arma capere, aciem ipse instruens, medium in ea sibi locum legit : mox recta in hostes ducit. Quorum cum pars vel una de multis longe nostros numero vinceret, et ea tanta imparitas Romanorum ad pugnam euntium oculis cer-

Α οἶμα τῆς ἱστορίας; τούτοις καταμαίονται). τοῦ μ ν τὴν Δρίστραν (73) κατέχοντος, τῶν δὲ τὴν Βιτζίναν (74) καὶ τάλλα. Σπεισάμενοι γοῦν μετ' αὐτῶν ἀδελῶς τοῦ λοιποῦ διαπερῶντες τὸν Δάνουδιν, ἐληξίζοντο τὴν παρακειμένην χώραν, ὡς καὶ πολίχνια τινὰ κατασχέειν. Κάντεῦθεν ἐκεχειρίαν τινὰ σχόντες, ἀροτριῶντες ἐπειρον ⁷⁵ κέγχρους τε καὶ πυρούς. Ὁ δὲ Τραυλὸς (75) ἐκεῖνος Μανιχαῖος; μετὰ τῶν συνεφεπομένων αὐτῶ, καὶ οἱ τὸ κατὰ τὴν ἀκρολοφίαν τῆς Βελιατόδης πολίχνιον κατασχόντες ὁμόφρονες περὶ ὧν ὁ λόγος φθάσας ἐδίδαξεν πλατύτερον, τὰ κατὰ τοὺς Σκύθας μεμαθηκότες, ὃ πάλαι ὠδινον, εἰς φῶς ἐξήγαγον. Καὶ κατασχόντες; τὰς τραχίτας ἰδοὺς; καὶ στενωπούς; κατεκαλοῦντο ⁷⁶ τοὺς Σκύθας. Κάντεῦθεν τὴν ἄπασαν Ῥωμαίων ἐληξίζοντο χώραν. Γένος **B** γὰρ οἱ Μανιχαῖοι φύσει μαχιμώτατον καὶ αἱμασιν ἀνθρώπων λαφύσειν κηλάπερ ⁷⁷ οἱ κύνες ἀεὶ μειρόμενον. Ταῦτα ὁ βασιλεὺς Ἀλέξιος μεμαθηκῶς παρακλεῖσται τῷ δομestικῷ τῆς ἐσπέρας Πακουριάνῳ, γινώσκων αὐτὸν ἱκανώτατον οἰκονομῆσαι στρατεύμα, καὶ κατὰ φάλαγγα στήναι, καὶ πράγματα ⁷⁸ διαμηχανήσασθαι ποικιλώτατον ⁷⁹ σὺν αὐτῷ τῷ Βρανᾷ (ἀνὴρ δὲ καὶ οὗτος; μαχιμώτατος) τὰς δυνάμεις ἀναλαβόμενον κατ' αὐτῶν ἀπέλθειν. Καταλαθὼν δὲ τοὺς Σκύθας; διελθόντας τοὺς στενωπούς; καὶ τῆς Βελιατόδης; ἔνθεν ⁸⁰ τὸν χάρακα πηξαμένους, πλήθους ἀναριθμήτων τούτους θεασάμενος, πρὸς τὸν μετ' αὐτῶν εὐθύς; ἀπενάρχησε πόλεμον, βέλτιον νομιζὼν τὰς ἰδίας; τὸ παρὸν ἀμαχητὶ διασωσαὶ δυνάμεις ἢ τὸν μετὰ τῶν Σκυθῶν ἀναδυσάμενον πόλεμον, καὶ ἤττηθέντα πολλοὺς ἀπολωλεκέναι. Ἄλλὰ τῷ Βρανᾷ φιλοκινδυνουτάτῳ τε καὶ θρασεῖ ὄντι ταῦτα οὐκ ἤρεσκεν. Ὁ δὲ γὰρ δομestικός; ἵνα μὴ δειλίας ὑποψία τις κατ' αὐτοῦ ἀναβαλλομένου τὸν πόλεμον δοθῆ, ἐνεδίδου ταῖς ὀρμαῖς τοῦ Βρανᾷ, καὶ θωρηξασθῆαι τε ἅπασι κελύσας καὶ πολέμου σχήμα διατυπώσας; κατὰ τῶν Σκυθῶν ἐχώρησε, τὸ μεσαιτάτον αὐτὸς διέπων τῆς φάλαγγος. Ἐπεὶ δὲ οὐδὲ τὸ πολλοστὸν τοῦ πλήθους τῶν ἀντιτεταγμένων τῷ Ῥωμαϊκῶν ἔσωσε στρατεύμα, ἐκ μόνης ὄψεως περιδεεῖς; ἐγεγόνεισαν ἅπαντες. Προσβαλόντες δ' ὁμοῦ τοὺς Σκύθαις; ἀναίρουνται μὲν πολλοὶ ἐν τῷ μάχῃσθαι, πίπτει δὲ καιρίαν πληγῆι; ὁ Βρανᾷς. Ὁ δὲ γὰρ δομestικός; ἐκθύμως μαχόμενος καὶ σφοδρὰς τὰς **D** κατὰ τῶν ἐναντιῶν ἱππασίας ποιούμενος, φηγῶ προσκεκρουκῶς ἀφήρηται παραχρηῆμα τὴν ψυχὴν. Τὸ δὲ ἐπίλοιπον τοῦ στρατοῦ ἄλλο; ἀλλοχού διεσπάρησαν.

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

⁷⁵ ἔσπερον. I. ἔσπειρον. ⁷⁶ μετεκαλοῦντο. ⁷⁷ καθάπερ. ⁷⁸ παράταξιν. ⁷⁹ ποικιλώτατα. ⁸⁰ ἐνθα.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(73) *Δρίστραν*. Dristra, seu Drista, ut est apud Cedrenum, olim Dorostolum dicta, Mœsiæ inferioris urbs ad Istrum sita. Vide Notitias vet. apud Carolum a S. Paulo in *Geograph. sacra*, pag. 20 et 52, et Excerpta Geograph. Bon. Wulkanii.

(74) *Βιτζίαν*. Occurrit in Notit. Andronici. Vide infra pag. 195.

(75) Ὁ δὲ *Τραυλὸς*. Cujus meminit Anna rursum, pag. 157.

neretur, percussis nimirum omnes aspectu sunt, et sædo cladis augurio conturbati. Congressi tamen cum Scythis, multi quidem in pugna cæsi sunt; ipse autem Branas lethali vulnere cecidit. At domesticus fortissime dimicans, sæpiusque collecto impetu infestus equitans in cohortes hostiles, denique ad sagum cursu offendens examinatus est. Reliquus exercitus quo quemque sors tulit varie dispersus dissipatusque est.

Ταῦτ' οὖν μεμαθηκῶς ὁ αὐτοκράτωρ ἐπένθει μὲν Α τὸς πεπτωκότας ἄπαντας, ἰδίχ, καὶ καθ' ἕναστον, καὶ ὁμοῦ. Ἐπὶ δὲ τῷ τοῦ δομειστικοῦ θανάτῳ, καὶ μάλιστα ^α στενάζων, κρουνοὺς ἤρειε δακρύων. Ἐρπίζει γὰρ ἐξόχως τὸν ἄνδρα, καὶ πρὸ τῆς ἀναβρόσεως. Οὐ μέντοι διὰ ταῦτα ἀναπέπτωκεν, ἀλλὰ μεταπειμψάμενος τὸν Ταττικίον ^β, μετὰ χρημάτων ἱκανῶν ἐκπέμπει πρὸς Ἀδριανούπολιν, ἐφ' ᾧ τοῖς μὲν στρατιώταις τοὺς ἐπετείουσι δίδόναι μισθοὺς, συλλέγειν δὲ ἄπανταχόσε δυνάμεις, ἵνα στρατεύματα ἀξιόμαχον αὐθις συστήσῃται. Τὸν δὲ Οὐμπερτόπουλον εἰς Κῤυζικὸν φρουρὰν ἀξιόμαχον καταλιπόντα, μετὰ μόνον τῶν Κελτῶν, εἰς τὸν Ταττικίον ^γ γοργῶς ἐφθακέναι παρεκελεύσατο. Οὗτος δὲ τοὺς Λατίκους καὶ τὸν Οὐμπερτόπουλον θεασάμενος, καὶ τεθαρρόκῳς (ἐπεὶ καὶ ἱκανὸν προσφθάσει συλλέξασθαι στρατεύματα) κατευθὺ Σκυθῶν ἐχώρητε παραχρημα. Καταλαθῶν δὲ τὰ περὶ τὴν Φιλιππούπολιν παρὰ τῷ χεῖλει ^δ τοῦ κατὰ τὸν Σαλίνον ^ε (76) βέοντος ποταμοῦ, χάρακα πήγνυται. Ἐπὶ δὲ τοὺς Σκύθας ἐκ προνομῆς ἐπανερχομένους ἐθεάσατο, λείαν πολλὴν καὶ δορυαλώτους συνεπαγομένους κίπῳ σχεδὸν τὰς σκευὰς εἰσω τοῦ χάρακος καταθέμενος ἱκανοὺς ἀποτερόμενος κατ' αὐτῶν ἐκπέμπει. Αὐτοὺς δὲ ὀπλισάμενος, καὶ πάντας θωρήξασθαι κελεύσας, τὰς φάλαγγας καταστήσασθαι τοῖς προπεμφθεῖσι παρείπετο στρατιώταις. Θεασάμενος δὲ τοὺς Σκύθας μετὰ τῶν λαφύρων καὶ δορυαλώτων, τῷ ἐπιλοίπῳ στρατεύματι τῶν Σκυθῶν ἐνωθέντας κατὰ τὸν σπιορὸν ^ς ἔχθον, διχῆ τὸ στρατεύμα διελών, καὶ τὸ ἐνωάλιον ἐκατέρωθεν ἠχῆται κελεύσας, σὺν ἀλαλιγμῷ καὶ βοῇ πολλῇ προσβάλλει τοῖς Βαρβάροις. Καὶ καρτερὰς τῆς μάχης γενομένης πίπτουσι τῶν Σκυθῶν οἱ πλείονες, πολλοὶ δὲ καὶ διασπαρέντες ἐσώθησαν. Ὁ δὲ τὴν λείαν πᾶσαν ἀναλαβόμενος, νικητὴς τὴν Φιλιππούπολιν καταλαμβάνει. Κεῖθι δὲ τὸ ὀπλικὸν ^ζ ἄπαν καταθέμενος, ἐσκόπει ὅθεν χρῆ καὶ ὅπως τοῖς Βαρβάροις αὐθις προσβάλειν. Ἀπειροπληθεῖς δὲ τὰς αὐτῶν γινώσκων δυνάμεις, σκοποὺς ἄπανταχόσε ἐξέπεμπει, ἵν' ἐκείθεν ἔχοι τὰ κατὰ τοὺς Σκύθας συχναὶς μανθάνειν. Ἐπαναδεδραμηκότες δὲ οἱ σκοποὶ, κίβητος Βαρβάρων ἔλεγον πολὺ περὶ τὴν Βελιάτοδαν ἐνὸς ἀτρίθει, καὶ τὰ περίεξ λητίζεσθαι. Καὶ ὁ Ταττικίος προσδύκιμον ^η τὴν τῶν Σκυθῶν ἐπέλευσιν ^θ ἔχων, καὶ πρὸς τοσοῦτους μὴ ἀποχωρήσας ἔχων δυνάμεις τὸ πᾶν, ἀναλῶν ^ι τοῖς λογιμοῖς, ἐν ἀμνηχανῆ καθεστῆκει. Ἄλλ' ὁμοῦ καὶ τὸ σιδήριον

Gravem luctum ejus cladis nuntius imperatori attulit, nunc communiter universos qui ceciderant, nunc sigillatim unumquemque lamentanti; acriori tamen illum urebat doloris sensu mors magni Domestici quem et præcipue amabat et dudum, jam tum ex eo scilicet quo ante susceptas imperii habenas viri ejus virtutes consuetudine familiari militiæ et vitæ civilis usu perspexerat. Ergo non se continuit quin ad talis amici jacturam et suspiria ex imo duceret pectore, et rivos lacrymarum ex oculis funderet. Nec tamen animo conceidit, aut in isto dedecore ac periculo rei Romanæ ignavis defungi questibus satis habuit, verum accersitum curriculo Taticium cum pecunia multa Adrianopolim misit, annua illic stipendia numeraturum jam conscriptis militibus, novosque præterea circum undique delectus habiturum quoad conflatus esset exercitus ejus firmitatis ac roboris ut tuto Scythis opponi posset. Jussit etiam Umpertopulum, præsidio, quantum sufficeret, Cyzici relicto, cum solis Gallis ad Taticium strenue pergere: qui paratis jam idoneis copiis Umpertopuli Gallorumque adventu aspectuque non parum confirmatus, nulla jam amplius expeditionis capessendæ mora facta signa infesta in Scythas movet. Eo itinere circa Philippopolim perlatus, dum castra munit prope ripas fluminis fluentis Salinum versus, videt reverentes e prædatione Scythas cum magno rerum et personarum captivarum impedimento. Nondum vasa intra vallum deposuerat; tamen momentorum in occasione pretium æstimans, immittit statim in Scythas viros fortes a cætero abscissos copiarum corpore, idoneo numero. Armatur ipse interim et omnibus ut armentur edicit structisque phalangibus et acie descripta, paratus ad prælium sequebatur velites præmissos. Sed cum vidisset hostes cum præda et captivis sese adjunxisse reliquis Scytharum copiis ad lumentes ripas stagnantis amnis, ipse bifariam divisit suis, dari classico signum utrinque jussit, simulque cum clamore alacri et consono invadit 184 Barbaros. Pugna conseritur acris, qua Scytharum plurimi cecidere, multi dispersi fuga servati sunt. Taticius, præda omni recepta, victor Philippopolim tenuit; ibique exercitu omni collecto, quasi ex specula imminebat in occasionem rursus congregiendi cum Barbaris. Cum autem innumerabile ipsorum circumstare undique copias sciret, minus suæ unius specula-

Varie lectiones ex cod. Coislin.

^α μάλιστα. ^β Ταττικίον. Sic semper postea. ^γ Ταττικίον. ^δ τὰ χεῖλη. ^ε Βλίσινον. ^ς πηρόν. ^ζ ἐπιλειπόν. ^η προσδύκιμον. ^θ τὸ παράπαν ἀλῶν, optime.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(76) Σάλινον. Rectius editio Haschel. Βλίσινον habet. Vide Not. ad Villhard. n. 232.

lacioni fidens, alios omnem in partem speculatores A misit : qui ei, quæ quisque observarat statim nuntiantes, quantam maximam consequi posset rerum quæ a Scythiis agerentur pararenturque, cognitionem impertirent. Horum speculatorum concursus indicium fuit, multitudinem ingentem Barbarorum metatas habere sedes circa Beliatobam, indeque populationibus objacentia vastare. Ad eum Taticius nuntium, quanquam audiebat alium aliunde insuper adventare exercitum Scytharum, et facile videbat sibi nequaquam pares adesse adversus tantum hostium numerum copias, quibus de causis laud bene de summa rerum sperans, consternatus aliquandiu et mœrens hæserat ; ad extremum tamen innata generositatis memoria resumpta ferrum simul et animum exacuit, exercitumque ad pugandum animavit. Id ille agebat, cum procurrens quispiam, nuntius, ut apparebat, magnæ rei, trepide indicat infestis in Romanos signis venire Barbaros, adeoque jam esse in proximo confirmat. Perturbasset imparatos is rumor ; at nostri quod agere antea ceperant, alacrius nova jam ex causa, exsequi pergentes armati universi prodeunt, Ebrumque audacter traſciunt. Taticius ultra hunc annum legiones explicat, aciemque apte ac perite describit, medium in ea sibi locum sumens. Barbari contra suo et ipsi modo aciem instrunt, copiasque ad prælium ordinant. Uterque exercitus eas minas vultu ac motu præferbat ut lacessere hostem vellet, pugnamque ambire videretur ; re tamen vera timore utrinque mutuum istis audaciæ significationibus celabant. Nam et Romanis anceps videbatur, paucos ipsos cum Scythiis innumerabilibus congregari, et Scythas percellebat terribili specie Romani acies exercitus aperto explicata campo, emicantibus tot signis vexillisque, tum armis et vestibis splendorem sole adverso vibrantibus. Soli ex omnibus thasones et temerarii Latini pugnam ultro deposcebant, et lacessere utique ac cunctantem præcipitare conabantur : quorum ferociam mulcebat vimque cohibebat Taticius, sedati vir animi, et sagacissimus unus omnium ad conjecturam cito et certo statuendam de futuris eventibus incertorum casuum. In eo statu et conspectu perseverarunt ambo exercitus diem totum ; nemine D uno utraque ex parte progredi aut equitare in medium auso. Denique occidente sole uterque imperator receptui suis cecinit, recessum in castra utrinque ac duobus continuo diebus hæc quasi pompæ ostentatio repetita productaque est, ductoribus 185 utrorumque nihil omittentibus quo minus mox commissuri certamen viderentur. Verum cum neutri ultra minas processissent, circa diei tertiæ diluculum Scythæ retrocedunt. Nec Taticium scellere, qui statim toto impetu abeuntes insecutus est. Sed pedes, quod aiunt, ad Lydium currum. Siquidem illi Sideram sive Ferream transgressi (nomen id loci est in concavis angustiis vallium) ubi recepti jam in tutum fuere, cum Ro-

Varia lectiones ex cod. Coislin.

⁴⁷ αὐτῶν. ⁴⁸ Desunt voces τῶν στρατευμάτων. ⁴⁹ πεζούς.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(77) Ἀλλὰ πεζός. Proverbium Pindaricum, de quo Diogenian. centur. 6, n. 28 ; Apostol. Eustath. ad Dion. Moschopolus Περὶ σχεδῶν, etc.

ἔθῃγε καὶ πρὸς μάχης ἐθάβονε τὸ στρατεύμα. Καταλαδῶν δέ τις τὴν τῶν Βαρβάρων κατ' αὐτοῦ ἔλευσιν διεμήγυε καὶ φθάσειν ἤδη δεινῶς ἵχυρίζετο. Ὅ δὲ εὐθὺς ἐν τοῖς ὄπλοις ἦν. Καὶ ἅπαν τὸ στρατεύμα ἐξοπλίσας, τὸν Εὐρον παραχρῆμα διαπεράσας, τὰς φάλαγγας Ἰλαδῶν καταστήσας, εἰστήκει, πολέμου σχῆμα διατυπῶσας. Αὐτὸς δὲ τὸ μέσον εἶχε τῆς παρατάξεως, καὶ οἱ Βάρβαροι Σκυθικῶς παραταξάμενοι, καὶ τὰς αὐτῶν ⁴⁷ δυνάμεις πρὸς μάχην καταστησάμενοι, ἐφύεσαν μὲν πόλεμον ἀναζητεῖν, καὶ τοὺς ἀντιπάλους ἐρεθίζειν οἷον πρὸς μάχην. Ἐδεδίεσαν δὲ ὁμοῦ καὶ ἄμφω τὰ στρατεύματα, καὶ τὴν συμπλοκὴν ἀνεβάλλοντο, τὸ μὲν Ῥωμαϊκὸν, τὸ ὑπερπληθὲς τῶν Σκυθῶν ὑποπέησον, τὸ δὲ Σκυθικὸν τεθωρακισμένους ἅπαντας ὄρων, τὰς τε σημαίας, καὶ τὸ λαμπρὸν τῶν ἀμφίων, καὶ τὴν ἐκεῖθεν ἀποπαλλομένην αἶγλην, πρὸς τὴν ἀστράψαν βολὴν ἀντιστρίβουσαν. Μόνον ἀπάντων δὲ οἱ τολμηταὶ Λατίνοι καὶ θρασεῖς, τὴν μάχην προερχάμενοι ἤθελον, θήγοντες δόδοντας ἑμοῦ καὶ σιδήρια. Ἀνέστελλε δὲ αὐτοῦ; ὁ Τατικίος, Ἄνθρωπος οὗτος εὐσταθῆς, καὶ τοῦ μέλλοντος βῆσσι καταστοχάσασθαι δυνατός. Ἰσταμένων οὖν ἀφοτέρων τῶν στρατευμάτων ⁴⁸ καὶ οἷον ἐτέρου τὴν ἐξ ἐτέρου κίνησιν ἀπεκδεχομένου, καὶ μηδέ τις οὖν [μηδ' οὐτινοσοῦν] τῶν στρατιωτῶν κατὰ τὸ μεσαίχιμον ἐξ οὐδετέρου τῶν στρατευμάτων ἰπάσασθαι κατατολμώντος, ἐπεὶ ἐν δυσμαίῃς ἤδη ὁ ἥλιος ἦν, ἕκαστος τῶν στρατηγῶν ἐπὶ τὴν ἰδίαν παρεμβολὴν ἐπένευσε. Τοῦτο ἐπὶ δυσίᾳ ἡμέραις ἐγένετο, καὶ πρὸς μάχην εὐτρεπιζόμενων τῶν δημαγωγῶν, καὶ πολέμου σχῆμα καθ' ἐκάστην διατυπύοντων. Ἐπεὶ μηδεὶς τὴν πρὸς ἕτερον ἀπεθάρρῃσε μάχην, κατὰ τὸ τῆς τρίτης περιορθρον ἀναχωροῦσιν οἱ Σκύθαι. Αἰσθόμενος δὲ ὁ Τατικίος τούτου, παραχρῆμα κατόπιν αὐτῶν ἤλαυνεν. Ἀλλὰ πεζός; ⁴⁹ (77), φασὶν, πρὸς Λύδιον ἄρμα. Προφθάσαντες γὰρ οἱ Σκύθαι, διήλθον τὴν Σιδηράν (78) (τέμπη δ' οὕτω; εἰσι κατονομαζόμενα), κἀκεῖσε δὲ τοῦτους μὴ καταλαδῶν, ἀναλαδόμενος τὰς ὕλας δυνάμεις, πρὸς Ἀδριανούπολιν ἐπαναζεύγνυσι. Καὶ τοῦ; μὲν Κελτούς αὐτοῦ που καταλιπὼν, τῶν δὲ στρατιωτῶν οἶκοι πορευθῆναι ἕκαστον καλεῦσας, μετὰ τινος μερίδος τῆς στρατιᾶς, αὐτὸς ἐπαναζεύγνυσι πρὸς τὴν βασιλεύουσαν.

(78) 328 Σιθηράν. Clausura ad Hæmum montem sic nuncupata ; eius iterum meminit Anna, lib. x, p. 281, et Seylitzes, pag. 784.

manis insequentibus nihil sui nisi vestigia relinquerent, Taticius universas copias Hadrianopolim reuoxit, Gallisque ibi relictis, ac dimissis. Domum unoquoque suam, militibus reliquis, ipse cum parte quadam exercitus in urbem regiam instituit reditum.

ANNHΣ THΣ KOMNHNHΣ

ΑΛΕΞΙΑΔΟΣ ΛΟΓΟΣ Ζ΄.

ANNÆ COMNENÆ

ALEXIADIS LIBER VII.

186 ARGUMENTUM.

Alexius acie vincitur a Scythis. Cum Tzacha Turco bellum vario eventu per suos duces gerit. Ipse, consilio et arte supplens defectum virium, contra Scythas iterum ac tertio prospere pugnat.

PERIOCHE.

Tzelgu dux Scytharum Chariopolim incursat. Id Romani ulturi ac prohibitori veniunt. Anx a Romanorum deliberatio, ecquid acie periclitandum? Scythæ vincuntur a Romanis. Tamen fines Romanos incursare pergunt. Imperator cum magnis copiis contra Scythas vadit, decernendumque cum ipsis prælio censet. Quam importuna calamitas belli Scythici fuerit. Bryenius et Maurocatalo pugnam cum Scythis dissuadent. Descriptio Purpuræ, domus Augustarum puerperis dicatæ. Bryenii cæci præsagum dictum. Is erat rei bellicæ consultissimus. Historia conscripta a Bryenio Cæsare hujus cæci nepote Annæ marito. 187 Laudes et dotes Bryenii Cæsaris. Ister binominis. Scytharum metus et insidiosa legatio, cujus fraus Augusto subolet: quare illam rejicit. Solaris deliquii occasione ingeniose utitur imperator. Scythæ oratores in custodiam dati elabuntur. Alexius Sideram transit. Pabulatores Romani bis cæci. Scytharum subita et vehemens irruptio in castra Romana. Imperator Dristram expugnat, arces duas obsidet. Tali mandata ad suos. Consultatio Romanorum de prælio. Sapiens Palæologi et Maurocatalonis sententia. Peristhlaba magna quæ civitas? ubi sita? cur sic dicta? Diogenis filii feroces et inexperti rerum iuvenes imperatorem in pugna consilium trahunt. Ordo Romanæ aciei. Sex imperatoris in prælio comites. Forma aciei Scythicæ. Mandata imperatoris ad suos procinctos. Mors Leonis filii Diogenis Augusti. Adriani fuga. Novus Scytharum exercitus. Alexius Pallium B. Mariæ Dei Matris pro vexillo manu ipse sua gestat in prælio. Alexii periculum consilio et fortitudine discussum. Moderatio Alexii. Protostratoris salubre consilium. Imperatoris fuga sapiens et generosa. Protostratoris casus et amor in Alexium. Confusio in fuga. Fortitudo Alexii. Nicephori Diogenis in periculo dexteritas. Alexius a jactantiæ suspicione purgatus. Cogitur Alexius vexillum relinquere. Incolumis Beroen pervenit. Palæologus amisso equo alium divinitus accipit, apparente ipsi Leone Chalcedonensi præsule. Ejus antistitis quæ laudes, quæ vitia ferantur. Palæologus ei addictissimus. Centum quinquaginta milites a Scythis conclusi Palæologi opera evadunt. Mirabiles casus Palæologi. Melissenus Cæsar captivus impedit ne captivi occidantur. Commanorum ad Scythas victores oratio, et pugna in eos victrix. Ozolimnæ paludis magnitudo. Non ab odore, sed ab Hunnis alias Uzis dictis nomen ea palus sortita est. Loca plurima imperante Alexio nomen mutarunt. Comparatio ejus in hoc cum Alexandro. Obsidio Scytharum ad Ozolimnum a Commanis soluta. Flandria comes imperatori iuramentum præstat. Scythæ in fines Romanos irrumpunt. Pax cum iis per Synesium tractata, et conclusa. Commani facultatem pugnandi cum Scythis ab imperatore non impetrant. Scythæ a pace pacta resiliunt, et Philippopolim usque promovent. Nova belli gerendi ratio ab imperatore inita. Prudentia ejus ad præsentem rerum usum accommodata. Scytharum impetus ineluctabilis. Pax cum Scythis facta. Migideni alius casus. Migideni mors e luctu. Scythæ pacem violant. Archontopolorum cohors ab Alexio instituta, cur sic dicta. Archontopoli cæduntur a Scythis, magno Alexii dolore. Imperator oppidum Aprum præoccupat. Taticius Scythæ pabulatores cædit. Quingenti equites e Flandria Imperatori auxilio veniunt. Tzathas classem armat, et Clazomenus occupat. Mitylenem quoque totam, excepta Methymna. Moz totam etiam insulam Chium. Classem Romanam duce Niceta Castamonita

Tzachas idem vincit. Dalassenus arcem Chii oppugnat. Aperto muro insultus militum a ducibus differtur. Turci dato spatio impigre usi novum murum faciunt. Iis Tzachas auxilio venit. Nova ratio classis instruendæ. Romana classis obsidionem Chii solvit, et suos instruit ad pugnam. Galli a Turcis fusi. Romani sine pugna fugiunt. Periculum classis Romanæ. Colloquium pacis componendæ causa et spe cum Dalasseno 188 expetitur a Tzacha. Tzachæ ad Dalassenum oratio. Responsum Dalasseni. Joannes Ducas contra Dalmatas et Bodinum missus. Undecim annis prospere ac fortiter rem gerit. Inde revocatur mittendus contra Tzacham. Tzachas Smyrnam se recipit. Dalassenus Bolissum capit. Chium iterum oppugnat et expugnat. Neantzes Scythæ transfuga proditor. Velitatio cum Scythis funesta Romanis. Latini Maniacatæ auxilio veniunt Romanis. Stratagema imperatoris perfidia Neantzis irritum. Impudens fiducia Neantzis proditoris, qui accusatori suo caput amputat; inde plus suspectus. Ejus scelus cur dissimulatum ab Augusto. Neantzes ad Scythas transit. Scythæ ejus maxime consilio Romanos vincunt. Imperator fugiens vultum hostibus obvertit, multosque necat. Pyrrhum Georgium Scythis opponit. Exercitu redintegrato in Scythas iterum movet eosque terret. Romanus exercitus augetur. Trutanes Scythæ perfidiæ pænitens Alexio addictus. Ejus sapiens et fidum consilium, fidelisque ac utilis opera. Imperator suos ad prælium parat. Scythæ in Romanos infesti eunt et in fugam vertuntur. Domestici imperatoris viri fortes. Castra Romana Tzurulum translata. Scythæ Tzurulum et ibi imperatorem circumcidunt. Is ex angustiis stratagemate se expedit. Rotæ e muro suspensæ. Scythæ, in insidias pertracti, rotarum evolutione cæduntur fundunturque Postridie iterum vincuntur. Imperator Byzantium repetit.

ΑΛΕΞΙΑΣ Ζ.

Vere primo Tzelgu dux supremus Scythicæ militiæ, transgressus angustias montium qui Danubio superjacent, cum misto ex variis gentibus exercitu octoginta fere millium, partim Sauromatarum ac Scytharum, partim etiam Dacorum (nam et hujus generis haud parva manus ductore Solomone quodam Tzelgu sequebatur) objacentes Chariopoli civitates, atque ipsam adeo Chariopolim atrociniis agebat ferebatque; plurimamque ex omnibus corradens prædam in stativa convehebat apto situ munita, ad locum Scotinum vulgo sive *Tenebrosum* dici solitum. His cognitis Nicolaus Maurocatalo, et Bempetziotat nomen a patria sortitus, cum suis quisque copiis Pamphylum occupant, locum ita vocatum. Ibi cum viderent rusticos pagorum villarumve circumjacentium passim cum magna trepidatione in urbes aut arces munitas se suaque in tutum recipere festinantes, ut regionem ab incursionum metu tegerent, promovent a Pamphylo ad oppidulum cui nomen est Cule, eoque in loco universas copias congregant. Hanc mentem ac destinationem, sive, ut ea res vulgo exprimi solet, vocabulo militibus usitatissimo, scopum hunc Romani exercitus, odorati Scythæ, conjuncti et ipsi sequi Romanos 189 institere, vestigiaque ipsorum indagare ac præmere.

A Έαρος δὲ ἐπιφανέντος διελθὼν ὁ Τζελοῦ τὰ ὑπερκείμενα τοῦ Δανούθωος τέμπη (ἤγε μὲν δὲ οὐτος ὑπερέχων τοῦ Σκυθικοῦ στρατεύματος) σύμμικτον ἐπιγόμενος στράτευμα ὡσεὶ χιλιάδας⁸⁰ ὄδοιχοντα ἔκτε Σαυροματῶν καὶ Σκυθῶν, καὶ ἀπὸ τοῦ Δακικοῦ στρατεύματος οὐκ⁸¹ ὀλίγους, ὧν ὁ οὕτω καλούμενος Σολομῶν (79) δημαγωγὸς ἦν, τὰς κατὰ τὴν Χαριοῦπολιν (80) παρακείμενος πόλεις ἐληίζετο. Καὶ εἰς αὐτὴν δὲ φθάσας τὴν Χαριοῦπολιν, καὶ λείαν πολλὴν ἀναπαύομενος, κατέλαβε τόπον τινα, Σκοτεινὸν καλούμενον. Μεμαθηκῶς τοῦτο ὁ Μαυροκατακλῶν Νικόλαος, καὶ ὁ Βεμπετζιώτης (81) τὴν ἐπινομίαν ἀπὸ τῆς ἐναγκαμένης λαχὼν, μετὰ τῶν ὑπ' αὐτοὺς δυνάμεων καταλαμβάνουσι τὸ Πάμφυλον (82). Ὁρῶντες δὲ τοὺς περὶ τὰς κωμοπόλεις τῶν παρακείμενων χώρων πρὸς τὰς πόλεις καὶ τὰ φρούρια συναυνομένους διὰ πολλῶν πολλῶν, ἀπάραντες τοῦ οὕτωσι καλουμένου Παμφύλου τύπου, καταλαμβάνουσι τὸ τοῦ Κούλη πολίχνιον, τὸ ἅπαν συνεπαγόμενοι στράτευμα. Ὅπισθεν δὲ τοῦτων ἐρχόμενοι, καὶ τὸν οὕτωσι καλούμενον σκοπὸν τοῦ Ῥωμαϊκοῦ στρατεύματος (λέξις δὲ αὕτη συνήθης τοῖς στρατιώταις) εὐρόντες οἱ Σκυθαί, παρῆγοντο ἰγγηλατοῦντες ὅσον τὸ Ῥωμαϊκὸν στράτευμα. Αὐγαζούσης δὲ ἤδη τῆς ἡμέρας τὰς ἰδίας ὁ Τζελοῦ καθιστᾷ δυνάμεις, καὶ τὸν κατὰ τοῦ Μαυροκατακλῶν ἐβουλεύετο⁸²

Variae lectiones ex cod. Coislin.

⁸⁰ Desunt voces ὡσεὶ χιλιάδας, etc., Δακικοῦ στρατεύματος. ⁸¹ οὐκ. ⁸² ἐβουλεύσατο.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(79) *Σολομών*. Salomon Hungariæ rex, qui ea tempestate bellum gerebat cum Geisa fratre, quocum factus interat Alexius. Thwroc. in *Chr. Hung.* part. II, cap. 50, 51 et 52; et Bonfin. dec. 2. *Rev. Hung.* lib. III et IV.
(80) *Χαριοῦπολιν*. Oppidum notum Villhar-

duino, et aliis.

(81) *Βεμπετζιώτης* Nomen, inquit Anna, a patria sortitus, Bempetzo forte, urbe circa Euphratem, de qua Nicetas in Joan. n. 7.

(82) *Παμφύλον*. Cujus oppidi pariter mentio fit apud Villhard.

πόλεμον. Ἐκεῖνος δὲ κατὰ τὴν ὑπερκείμενον τῆς A
 πιδιάδος αὐχένα ἀνήλθε μετὰ τινων λογάδιον, σκο-
 πησων ⁸³ τὰς βαρβαρικὰς δυνάμεις. Ὅρων δὲ τὸ
 πῆθος τῶν Σκυθῶν, ἐσφίδαζε μὲν τὴν συμπλοκὴν
 τοῦ πολέμου, ἀνεβάλλετο δὲ, τὴν Ῥωμαϊκὴν στρα-
 τειὰν κατανοῶν μηδὲ τὸ πολλοστὸν τῷ ζῶσαν τῆς
 τῶν Βαρβάρων δυνάμεις. Ἐπινηλῶν δὲ μετὰ τῶν
 λογάδων, τοῦ ὀπλιτικοῦ παντός, καὶ αὐτοῦ τοῦ
 Ἰωαννιάκη ⁸⁴ διεσκοπεῖτο, εἰ χρὴ προσβαλεῖν τοῖς
 Σκύθαις. Τῶν δὲ πρὸς τοῦτο ἐποτρυνόντων, ἐπεὶ
 καὶ αὐτὸς μᾶλλον πρὸς τοῦτο κατάρθρωπος ἦν, τριχῆ
 διελὼν τὰς δυνάμεις, καὶ τὸ ἐνούσιον ἠχῆσαι κελεύ-
 σαι, συμμίγνυται τοῖς Βαρβάροις. Πολλοὶ μὲν οὖν
 τηρικῶτα τρωθέντες πίπτουσι, κτείνονται δὲ οὐχ
 ἤττους. Καὶ αὐτὸς ὁ Τζελογὸς γενναίως μαχόμενος, B
 καὶ ὄλας συν:σράσων φάλαγγας, καιριὰν πληγὴς,
 ἀχρηται τὴν ψυχὴν. Οἱ πλείους δὲ ἐν τῷ φεύγειν
 πίπτοντες, εἰς τὸν ἀναμεταξὺ τοῦ καλουμένου Σκι-
 ταινοῦ, καὶ τοῦ Κούλη ρύακα, ἀπεπνίγοντο ὑπ'
 ἀλλήλων συμπατούμενοι. Λαμπρὰν τοίνυν τὴν κατὰ
 τῶν Σκυθῶν νίκην ἀράμενοι οἱ τοῦ βασιλέως ⁸⁵,
 εἰσῆλθον εἰς τὴν Μεγαλόπολιν. Δωρεὰς δὲ καὶ τιμὰς
 ἀπὸ τοῦ βασιλέως δεξάμενοι κατὰ τὸ ἀνάλογον,
 ὑπέστρεψαν μετὰ τοῦ τηρικῶτα προχειρισθέντος
 μεγάλου δομεστίκου τῆς Δύσεως Ἀδριανοῦ Κομνη-
 νοῦ καὶ αὐταδέλφου τοῦ αὐτοκράτορος. Οὕτω δὲ
 τῶν κατὰ Μακεδονίαν, καὶ Φιλιππούπολιν μερῶν
 ἀπελαθόντες, παρὰ [περὶ] τὸν Ἰστρον αὐθις ἐπανα-
 στρέψαντες ἠύλιζοντο.

Magnam ingressi civitatem, postquam donis ibi et honoribus pro cuiusque merito cumulati sunt, re-
 diere cum nuper creato magno domestico Occidentis Adriano Comneno Augusti fratre. Purgavit ea
 victoria Macedoniam Scythias, et regiones Philippopoli vicinas. Ex quibus retro pulsus unde venerant
 Barbari, hæserunt tamen cis Istrum, perrexeruntque

Die illucescente sistit suos Tzelgu, et ad pugnam
 cum Maurocatalalone mox lacessendam instruit.
 Ille cum lecto comitatu tribunorum eminentiorem
 cætera planitie locum superat, barbaricas inde copias
 speculaturus; quarum ingens animadversa
 multitudo magnam ei dubitationem objecit: ecquid
 e re foret Romanas quæ ibi tunc erant legiones ne
 cum parte quidem una de multis Scythici quem
 spectabat exercitus numero comparabilis, tali loco
 committere cum Barbaris? Multa dehinc reversis
 a speculando deliberatio fuit quid facto esset opus;
 adhibiti sunt ceteri cohortium ductores, in quibus
 Joannaces. Plerique omnes contra Maurocatalalonis
 sententiam, non detrectandum prælium censebant,
 frequentesque incumbabant ad adhortandum du-
 cem, prudentiæ ratione, non frigore animi aut
 ignaviæ vitio cunctantem, ut virtuti suæ suorumque
 fideret. Quid multa? pervicerunt. Ipseque Mauro-
 catalalo propriæ generositatis impetum commilito-
 num suffragiis probatum contra suæ ipsius interdi-
 cta sapientiæ secutus, trifariam divisas copias ducit
 in Barbaros, acreque cum ipsis conserit prælium,
 quo illorum multi vulneribus prostrati, multi occisi,
 Tzelgu ipse dux fortiter pugnans, phalangesque
 conturbans totas interfectus est. Plerique per fu-
 gam trepidam temere se mutuo incurrentes concul-
 cantesque indeque in voraginem medio inter Scoti-
 um et Culen itinere hiantem acervatim prolapsi,
 suffocati sunt. Romani, splendidæ compotes victoriæ,

Id imperator audiens, et rem indignam ratus
 intra Romanos fines injussu habitare Scythas; si-
 mul metuens ne penetratis iterum angustiis novam
 priori periculosiorem perniciosioremque irruptio-
 nem molirentur, exercitum copiosissime instructum
 præclareque armatum ipse in eos ducens Andriuo-
 polim processit: indeque versus Lardeam movit,
 locum inter Dampolim et Goloen situm. Illinc se-
 gregatam partem exercitus duce ipsi præfecto
 Georgio Euphorbeno, mari tendere in Oristram jussit.
 Ipse mora quadraginta dierum ibidem tracta con-
 vocatis undecumque copiis, cum jam idoneum ex-
 ercitus congregasset, deliberabat, ecquid expediret
 claustris transgressis adoriri Scythas, belli fortunam
 experiri prælio, In 190 partem aientem haud
 obscura erat inclinatio Augusti, dictitantis instan-

Ταῦτα ⁸⁶ ὁ βασιλεὺς ἀκούσας οὐκ ἠνέσχετο, τῶν C
 Ῥωμαϊκῶν ὀρίων εἰσω τοὺς Σκύθας παροικεῖν, ἅμα
 δὲ καὶ δεδιὼς μὴ διὰ τῶν στενωπῶν διελθόντες, αὐθις
 χεῖρονα τῶν προτέρων ἀπεργάζονται. Ἐνθεν τοι
 παρεσκευασμένος, καὶ καλῶς ἐξοπλίσας τὸ στρα-
 τευμα, καταλαμβάνει τὴν Ἀδριανούπολιν καὶ ἐκεί-
 θεν πρὸς τὸν Λαρδίαν (83) ἀπεισιν ἐν μεταίχμῳ
 τῆς Δαμπόλεως (84) καὶ Γολῆς (85) διακειμένον.
 Κάκεισε προχειρισάμενος ἡγεμόνα Γεώργιον τὸν
 Εὐφορβηνόν ⁸⁷ κατὰ τῆς Δρίστρας διαπόντιον ἐξ-
 ἐπέμφεν. Ὁ δὲ αὐτοκράτωρ ἐπὶ τεσσαράκοντα ἡμέ-
 ραις αὐτοῦ που ἐγκριτερῶν ⁸⁸, τὰς ἀπανταχόθεν
 δυνάμεις μετεπέμπετο. Ἰκανὸν δὲ συνελοχῶς στρα-
 τευμα ἐβουλεύετο, εἰ χρὴ, τὰς κλεισοῦρας διελθου-
 θίσα, τὴν μετὰ τῶν Σκυθῶν ἀναδέξασθαι μάχην,
 ὡς χρὴ, λέγων, ἐκ:χειριὰν ὄλας τοῖς Σκύθαις διδο-

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

⁸³ κατασκοπήσων. ⁸⁴ Ἰωαννιάκη. ⁸⁵ Desunt voces οἱ τοῦ βασιλέως. ⁸⁶ ἠύλιζοντο, καὶ ὡς περὶ ἰδίαν
 τὴν ἡμετέραν ἀνέτω; πάντη παροικούντες ἐλήθοντο. Ταῦτα. ⁸⁷ Φορβηνόν. ⁸⁸ κριτερῶν.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(83) Λαρδέαν. Occurrit locus iste apud Nicetam
 in Iszac. lib. II, n. 1.

(84) Δαμπόλεως, Dampolis, φρούριον haud pro-

cul ab Adrianopoli, Scylitzæ pag. 783.

(85) Γολῆς. Memoratur Goloe ab eodem Scy-
 litæ pag. 787.

dum victis, nec indulgendum ut loco ullo consistere-
rent. Sane importunissima horum prælonum vicini-
a erat; neque enim unam aliquam ex quatuor
anni tempestatibus feriatam habebant saltem, aut
cum per æstatem atque autumnum omnia late in-
curSIONIBUS vastassent, per hiemem cessabant.
Verum continuatis uno tenore furoris duodecim
totis mensibus annos insuper plures una perpetua
calamitatis intolerabilis acerbitate conjungere tantis
Romanorum malis ac damnis ut eorum vix partem
e multis unam assequi memoria, et complecti nar-
rando valeamus. Accedebat horum intractabilis na-
tura Barbarorum et eximia præ cæteris pertinacia,
atque in odio nominis Romani obstinatio prorsus
irrevocabilis. Nullius unquam eorum in fide suarum
partium titubavit aut alternasse visus est senten-
tiam. Nemo tot annorum spatio quibus bellatum
est, non dico sponte, sed ne amplissimis quidem ab
imperatore invitatus præmiis vel clanculum fur-
titive ad nos transfugit. Hæc taliaque Augustus re-
putans audendum manu, et genus alio modo indom-
itum ferro excidendum censebat suadebatque.
Obstabant Nicephorus Bryenius et Maurocatalo
Gregorius, quem imperator captum a Scythis pretio
quadraginta millium redemerat. His neutquam pla-
cel at prope Istrum cum Scythiis acie decerni. At
Palaologus Georgius et Nicolaus Maurocatalo et
si qui alii ætate ac ferocia juvenes incumbabant
frequentes in sententiam Augusti, ultroque insta-
bant ut trans Hæmi tempe duceret, acieque in pla-
nitie Istro vicina structa prælonum committeret cum
Scythiis. Magnopere idem suadebant filii duo Die-
genis Augusti Nicephorus et Leo, qui post evectum
ipsum in imperii apicem ex eo in Purpura nati
erant. Est autem Purpura ædificium quoddam intra
septem imperialis palatii ab ipsa basi usque ad terti-
am suggestum quadrata constructum forma: hinc in
pyramidem desinens. Prospectum habet mare ver-
sus, in eum portum in quo lapidea visuntur boum
et leonum simulacra. Sola exhedrarum constrata
marmore: parietes crustarum ex eodem lapide tectorio renident. Marmor porro istud non de vul-
gari genere, aut modicis parabile sumptibus, verum ejusmodi quod propter eximiam excellentiam
prios imperatores quando sedem imperii Byzantium transtulerunt deportare huc usque a Roma
vetere tanti duxerint. Est is lapis purpureus fere totus: nisi quod punctulis arenosa tenuitate pas-
sim inspersis candidat: meaque sententia est, a colore horum lapidum aulam istam Purpuram a priscis
dictam. Redeo ad rem.

Cum victrix audendi sententia tubarum undique
clangoribus iter ad Hænum adversus Scythas in-

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

⁸⁰ τουτουι των. ⁸¹ ἀπηυτομόλησαν ⁸² Βρυένιος. Sic semper post. ⁸³ ἐτέχθησαν. κἀντεῦθεν πορφυρο-
γέννητοι προσηγορεύθησαν. ἢ δέ. ⁸⁴ ἐπεσύροντο. ⁸⁵ τὸ ὄλον.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(86) Τὰ τέμνη τοῦ Αἴμου. Tempe montis Hæmi,
clusuras, seu στενωπούς, ut vocat Theophylactus
Symocatta, lib. II, cap. 11, describit Leunclavius
in Pand. Turc. n. 107: In Thraciam ex Bulgaria
profecturis duplex iter est ad superandum Hænum:
unus aditus a Trajano plerisque putatur factus, ubi
adhuc quadrato lapide porta maxima spectatur:

σθαι, εἰκότως τοῦτο περὶ τουτουι ⁸⁰ Βαρβάρων σκο-
πήσας. Οὐδὲ γὰρ ἀπὸ τινος καιροῦ τῶν τεσσάρων
καταρξάμεναι αἱ τῶν Σκυθῶν προνομαί εἰς τὸν ἐφε-
ξῆς κατέληγον, θέρους τυχὸν εἰς τὸν καιρὸν τῆς
ὀπώρας, ἢ καὶ χειμῶνος; ἐν φθινοπώρῳ παυσάμεναι.
Οὐδὲ κύκλος εἰς ἐνιαύσιος τουτὶ τὸ κακὸν περιέγρα-
ψεν. Ἄλλ' ἐφ' ἱκανοῖς ἔκεισι τὰ Ῥωμαίων ἔκυμα-
νετο, κἀν ἐκ πολλῶν ὀλίγων τινῶν αὐτοὶ ἐπεμψ-
σθημεν. Οὐδὲ διπλοῖς ἐμερίσθησαν λογισμοῖς, κἀν
ὁ αὐτοκράτωρ πολλάκις διὰ παντοίων τούτους ἐφελ-
κετο. Ἄλλ' οὐδὲ τις λαθὼν πρὸς τὸν βασιλέα ἀπη-
υτομόλησεν ⁸¹, ἔτι ἀμετάθετος τῶς τὴν γνώμην
ἔχοντας. Ὁ μὲν οὖν Νικηφόρος ὁ Βρυένιος ⁸², καὶ ὁ
Μαυροκατακαλὼν Γρηγόριος ὃν τιμῆς τεσσαράκοντα
χιλιάδων ὁ βασιλεὺς παρὰ τῶν Σκυθῶν ἐάλωκτα
ἐπρίετο, οὐδαμῶς τὸν μετὰ τῶν Σκυθῶν κατὰ τὸ
περίστριον συνεχώρουν πόλεμον. Ὁ δὲ γε Παλαι-
όλογος Γεώργιος, καὶ Νικόλαος ὁ Μαυροκατακαλὼν,
καὶ ἕποσοι ἄλλοι νέοι καὶ ἀκμάζοντες, τῷ τοῦ βασι-
λέως προσκείμενοι θελήματι ἐπέτρεπον τὰ τέμνη
τοῦ Αἴμου (86) διεῖλθαι, καὶ κατὰ τὸ περίστριον τὴν
μετὰ τῶν Σκυθῶν ἀναδέξασθαι μάχην. Σὺν οἷς καὶ
οἱ δύο υἱεῖς Διογένους τοῦ αὐτοκράτορος Νικηφόρος
τε καὶ Λέων, οἱ μετὰ τὸ ἀνενεχθῆναι αὐτὸν εἰς τὴν
τῆς βασιλείας περιωπῆν ἐν τῇ πορφύρῳ ἐξ αὐτοῦ
ἐτέχθησαν ⁸³. Ἡ δὲ πορφύρα οὐκ ἐστὶ κατὰ
τὰ ἀνάκτορα ἐξ αὐτῆς τῆς βάσεως; μέχρι τῆς ὀρθοῦς
κινήσεως διὰ τετραγώνου συμπληρούμενον σχήμα-
τος, ἐκείθεν δὲ εἰς πυραμίδα ἀποτελευτῶν, ἀφορῶν
μὲν ὡς πρὸς θάλατταν πρὸς τὸν λιμένα, οὐπὲρ
οἱ πέτρινοι βόες καὶ οἱ λέοντες, διὰ μαρμάρων δὲ
τὸ τε ἔδαφος κατέστρωτο, καὶ οἱ τοῖχοι περι-
στέλλοντο, οὐ τῶν τυχόντων, οὐδὲ τῶν ἄλλων ἕποσοι
εὐποριστότεροι τῶν τιμιωτέρων λίθων εἰσὶν, ἀλλ'
ἐξ ὧν ἀπὸ Ῥώμης οἱ ἀνέκαθεν βασιλεῖς ἐπεσύ-
ραντο ⁸⁴. Ἔστι δὲ οὗτος ὁ λίθος ὄλως ⁸⁵ εἰπεῖν, πορ-
φυροῦ; δι' ὄλου, καὶ οἷον στίγματά τινα ψαμμοειδῆ
λευκὰ αὐτῷ περιτρέχουσιν. Ἐκ τουτουι τῶν λίθων
οἶμαι πορφύραν τὸ οὐκ ἔχον, οἱ ἀνέκαθεν ὠνόμα-
σαν. Ἄλλ' ὅπερ ἔλεγον.

Ἦ; οὖν ἡ ἀλπίγξ μέγα ἠχῆσατα ἄπασιν τὴν
πρὸς τὸν Αἴμον ἔδδον οἰονεῖ κατὰ τῶν Σκυθῶν προῦ-

aker ad parvum est anem, quem Stoditzam Bul-
gari vocant. Vide eundem n. 20. Viam Trajani in
Hæmo monte agnoscit etiam Simocatta, lib. VIII,
cap. 4; portas, seu claustra S. Basilii ibidem me-
morant Willelmus Tyrius, lib. II, cap. 4; et Anon-
ymus, De Exped. Asiat. Fred. I. Adde Busbecq.
in Itiner. CP. pag. 26.

τρέπετο, ὁ Βρυένιος πολλά κωλύων τὸν αὐτοκράτορα ἅ
 τοῦ ἐγγειρήματος, ὡς οὐκ ἐπειθεν, ἐπιφωνηματικῶς
 εἶπε ⁶⁵. "Ἴσθι, ὦ βασιλεῦ, εἰ τὸν Δίμον διέλθῃτε,
 τοὺς δρομικωτέρους τῶν ἵππων δοκιμάσεις. Ἐρω-
 τήσαντος δὲ τινος τί ὁ λόγος οὕτω βούλεται, Ἐν τῷ
 φεύγειν, φησὶν, ἅπαντας. Οὗτος γὰρ ὁ ἀνὴρ, εἰ καὶ
 τοὺς ὀφθαλμοὺς δι' ἀποστασίαν ἐξεκέκοπτο, ἀλλὰ
 τὸ γε εἰς στρατηγικωτάτην βουλήν καὶ παράταξιν
 ζεινότατος τῶν πολλῶν καὶ ποικιλώτατος ἐγνωρίζετο.
 Ὅπως δὲ τῶν ὀμμάτων ὁ περιμνημονευθεὶς ⁶⁶ Βρυέ-
 νιος ἀπεστέρητο δι' ἀποστασίαν ἢ ἐπανάστασιν
 κατὰ τοῦ αὐτοκράτορος Βοτανειάτου, καὶ ὅτι, παρὰ
 τοῦ Κομνηνοῦ Ἀλεξίου τότε μεγάλου δομestίκου
 τυγχάνοντος τῶν δυτικῶν τε καὶ ἀνατολικῶν στρα-
 τευμάτων κατασχεθεὶς, τῷ Βορίλλῳ παρεδόθη τὰς
 βίβεις ἀδλαθεὶς ἔχων, τοὺς ἐθέλοντας λεπτομερέστε-
 ρον μαθεῖν, παραπέμπομεν εἰς τὸν μέγιστον Καί-
 σαρ. Ὁ γὰρ Καίσαρ οὗτος τοῦ μὲν Ἀλεξίου ἡδὴ
 τὰ Ῥωμαίων διέποντος σκῆπτρα, γαμβρὸς ἐγεγόνει,
 τοῦ δὲ Βρυενίου ἐκείνου ἀπόγονος (87). Ἄλλ' ἐνταυ-
 θ' ἐγενομένη συνέχομαι τὴν ψυχὴν, τοῦ καὶ πάθους
 ἐμπίπλαμαι ⁶⁷. Σοφὸς μὲν γὰρ τὴν γνώμην ἦν οὗ-
 τος ὁ ἀνὴρ, καὶ τὸν λόγον σοφώτατος. Πάντα γὰρ
 καὶ ῥώμη, καὶ τάχος, καὶ κάλλος σώματος, καὶ
 ἀπλῶς ἐς ταυτὴν ⁶⁸ συνελθόντα ὅσα ψυχῆς καὶ σώ-
 ματος ἀγαθὰ τὸν ἄνδρα ἐκείνον ἐκόσμησεν. Ἐνα γὰρ
 αὐτὸν ἐν τοῖς ἅπασιν ἐξοχώτατον καὶ ἡ φύσις ἀνε-
 δλάττησε, καὶ ὁ Θεὸς ἐδημιούργησε. Καὶ εἶον τὸν
 Ἀχιλλεῖα ὕμνησεν Ὅμηρος ἐν τοῖς ἀρχαίοις, τοιοῦ-
 τιν ἂν τις εἶπε τὸν ἐμὸν Καίσαρα ἐν τοῖς ὑπὸ τὸν
 ἥλιον ἅπασιν ἀναπεφηνότα. Οὗτος τοίνυν ὁ Καίσαρ
 καὶ τὰ στρατιωτικὰ γεγονῶς ἀριστος οὐκ ἀμελε-
 τήτως ἔσχε πρὸς λόγους. Ἄλλὰ πᾶσαν βίβλον ἀνα-
 πιυξάμενος, καὶ εἰς πᾶσαν ἐπιστήμην ἐγκεχυφῶς
 πολλὴν σοφίαν ἐκείθεν ἠρύσατο, ὅση τε ἡμετέρα.
 καὶ ὅση ποτὲ οὐχ ἡμετέρα. Ὑστερον δὲ καὶ πρὸς
 συγγραφὰς ἐξέδωκεν ἑαυτὸν, καὶ δὴ καὶ σύγγραμμα
 εἰς ἐπιταγῆς τῆς ἐμῆς δεσπότιδος καὶ μητρὸς, τῆς
 βασιλίδος, φημί, Εἰρήνης, ἔσχεδίασεν ἄξιον λόγου
 καὶ ἀναγνώσεως, ἱστορίαν συντεταχῶς τῶν πρὸ
 τοῦ ἀναδήσασθαι τὰς τῆς βασιλείας ἡνίας πράξεων
 τοῦμοῦ πατρὸς, ἐν ἧ τὰ κατὰ τὸν Βρυένιον ἀκριβέ-
 στερον ἐπεξέρχεται. Καὶ ὁμοῦ τὰς τε τοῦ προγόνου
 συμφορὰς ὡς ἀληθῶς ἀφηγήσατο, καὶ τὰς τοῦ πεν-
 θεροῦ ἀριστείας συνέγραψε, καὶ οὐκ ἂν ἐψεύσατο,
 καίπερ ⁶⁹ ἀμφοῖν ὡς τοῦ μὲν ἀγχιστεύς, τοῦ δὲ καθ'
 αἰμα προσήκων. Καὶ μέμνηται [μεμνήμεθα] τούτων
 κὶν τοῖς προτέροις λόγοις τῆσδε ἱστορίας.

A dicentibus promulgaretur, Bryenius multis conatus
 imperatorem ab incepto revocare, **191** ut sensit
 se verba perdere, ad extremum, ad extremum : *Sic habe*, inquit,
Auguste, si Haemum ultra processeritis, explorabitis
quantum equorum quisque valeat cursu. Cuidam vero
 percentanti : quid sibi hoc vellet? *Nimirum dum*
omnes fugient, respondit. Erat is vir, quanquam ob
 rebellionem multatus oculis, consultissimus tamen
 adhuc bellicarum rerum : ita ut eo nemo circum-
 spectius, nemo certius de momentis praeliorum, de
 aciei forma, de tota ratione multiplici ac varia
 trahendi patrandique belli sententiam diceret. Quo
 ille casu cujusque jussu ac manu calamitatem cæ-
 citatis inciderit, utque ipsum adversus Bottonlatem
 Angustum forti cum exercitu rem gerentem Alexius
 tunc magnus domesticus et copiis orientalis occidui-
 que limitis præpositus acie victum captumque Bo-
 rilo tradiderit, nihil adhuc in oculis læsum, qui
 nosse distinctius cupierint, eos ad maximum remit-
 timus Cæsarem, qui Alexii ejusdem deinde Augusti
 gener fuit, idemque Bryenii istius nepos. Verum
 hæc memoranti scriptionis propositum excidit, et
 unius mentionis admonitu revolvitur in familiarem
 luctum gravi desiderio icta mens. Heu quale colu-
 men quantumque nobis decus in Cæsare nostro
 subtractum est, viro in quem sapientia et eloquentia,
 robur, agilitas, forma, bona corporis pariter
 universa cum omnibus una simul dotibus animi,
 quales singulæ singulos abunde commendarent rara
 consensione convenerant. Unus plane is erat in il-
 la natura editus, a Deo fictus, ut omnium in omni
 genere præstantissimus, variam vim ac formam
 diversarum laudum exempli unius miro compendio
 colligeret; nec dicere dubitaverim qualem ac quan-
 tum Homerus celebravit Achillem inter Græcos,
 talem revera, nihiloque inferiorem Cæsarem existi-
 tisse meum inter omnes qui sub sole vivunt. Idem
 bellicis aptus, idem tranquillis artibus. Dubitares
 magisne ad togam an ad militiam natus videretur.
 Par ingenium robori : nec contentio aut constantia
 dispar in utriusvis meditatione virtutis. Nemo illo
 tritior, nemo subactior in omni experimento mili-
 taris functionis, ad quam et unice factus audiebat;
 nemo rursus eodem in disciplinis exercitator, nemo
 ab eloquentia paratior. Quem ille librum non evol-
 verat? in quam doctrinæ partem non se penitus
 immiserat? quantam vero inde sapientiæ nostræ
 pariter et externæ hausta in se flumina corrivave-
 rat? Existant documenta ei uditionis ejus; contulerat enim posterioribus temporibus sese ad scribendum,
 icterque alia hortatu dominæ ac matris mæ imperatricis Irenes opus lectu ac laude dignum elucu-

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

⁶⁵ φησίν. ⁶⁶ προμνημονευθεὶς. ⁶⁷ καὶ πένθους ἐμπίπλαμαι. ⁶⁸ ταυτό. ⁶⁹ καὶ περί.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(87) Ἀπόγονος. Nicephori Bryenii, qui tyrannidem affectavit Botaniata imperante, filius fuit Nicephorus Cæsar, Annæ maritus, si Zonaram audimus. At secus Anna ipsa, scribit enim lib. x, pag. 274, Nicephorum Bryenium, Nicephori Ἰγναίου filium, una cum patre captum, oculis

perinde privatum fuisse. Nicephori, tyranni filii, non semel meminit Bryenius Cæsar, qui patricii dignitatem ei videtur assignare, lib. iii, cap. 9; lib. iv, cap. 12, 13 et 14. Fuit igitur Nicephorus Cæsaris tyranni ex filio nepos, quod evincit vox ἀπόγονος.

braverat, quo complectitur historiam rerum a patre meo per id tempus gestarum quo nondum hebenas imperii sumpserat in manus : in quo cum Bryenianum bellum enarret diligenter, ea in avi calamitatus, et soceri factis fortibus memoriae prodendis incorrupta fidei religione versatur, ut ei 192 ad auctoritatem plenam sinceræ veritatis, nequam tam arcta cum alterutro commissorum isto bello duem necessitudo, fraudi fuisse visa adhuc sit, iudicio æqui lectoris ullius. Meminimus et nos ejus Historiæ in superioribus ; nunc quæ ceperamus hoc loco dicere, reddimus.

Ubi Euphorbenum Georgium cum exercitu et classe contra se per Istrum venientem Scythæ viderunt (inluit ab occiduis partibus is annis per cataractas in Euxinum Pontum quinque ostiis, magus et redundans, perque vastas planities navigabilis, non lembis modo, sed maximis quoque et opere gravatissimis navigiis, non uno ubique nomine, verum cum superioribus et origini vicinioribus sui partibus Danubius appelletur, deinceps qua pronus in Pontum vergit, Ister habet nomen). Per hunc, inquam, fluvium ubi navigantem infestis velis, armatum in se Georgium Euphorbenum conperere pars Scytharum quædam, a continente vero magnis simul itineribus cum magno exercitu imperatorem audire ipsum contra ipsos tendere, haud dubie circumventos se rati, planeque desperantes utrique simul impressioni sustinendæ se pares esse posse, tempus laxando periculo, tractandæ pacis simulatione furari decreverunt. Centum ergo et quinquaginta suæ gentis oratores ad imperatorem delegant, negotio illis dato ut pacem quidem petant, cæterum humilitatem supplicationis, minarum apte intexta confidentia corroborent, promissorum quoque ostentatione in tempore admista, de quorum fide nihil laborarent. Pollicerentur ergo sane, si res ferret, si Augustus Scythis annueret quæ vellent, habiturum eos fidos ejusvis belli socios numero equitum triginta millium. Facile imperator sensit fraudem gentis Barbaræ : quoque terrore ad compositionis mentionem ultra usum vitandi præsentis periculi nequaquam duraturæ, compellerentur. Itaque nihil dubitans quin securitati mox redditi, conventorum fide susque deque habita infestiores quam unquam, concepti favillam oilii, simulationis cinere excusso in magni flammam incendii excitaturi forent, legationem admittere noluit. Dum autem de eo ipso disceptarent, commodum ecce scribarum imperialium quidam Nicolaus nomine imperatorem accedens in aurem insusurrat hæc verba : Scito, Auguste, fore mox hac ipsa hora deliquium solaris luminis. Quo exploratane indica-

Ἐπεὶ δὲ τὸν Εὐφορβὴν Γεώργιον μεθ' ἱκανῆς στρατιᾶς καὶ στόλου διὰ τοῦ Ἴστρου ἐρχόμενον κατ' αὐτῶν οἱ Σκύθαι ἐθεάζαντο (ὁ δὲ ποταμὸς οὗτος βεῖ μὲν ἀνωθεν ἀπὸ τῶν δυτικῶν μερῶν (88) [ὄρων], ἐκδίδοται διὰ τῶν καταρράκτων (89) καὶ μετὰ ταῦτα διὰ πέντε τινῶν στομάτων εἰς τὸν Πόντον τὸν Εὐξείνιον μέγας τε καὶ πολὺς διὰ πολλῆς πεδιάδος ἐρχόμενος καὶ ναυσίπορος ὢν, ὡς καὶ τῶν πλοίων τὰ μέγιστα τε καὶ φορητότατα τούτῳ τῇ ποταμῷ ἐπιπέχεσθαι οὐ μίαν δὲ προσηγορίαν (90) λαμβάνει, ἀλλὰ τὰ ἀνωτέρω ⁷⁰ μὲν καὶ πρὸς τὰς πηγὰς ⁷¹, Δάνουθις ὄνομα τούτῳ, τὰ κάτω δὲ καὶ πρὸς τὰς ἐκβολὰς ⁷² Ἴστρος ὁ ποταμὸς ἐπονυμάζεται. Ἐπεὶ δὲ τοῖνον διὰ τοῦτου τοῦ ποταμοῦ τὸν Εὐφορβὴν Γεώργιον ἢ τῶν Σκυθῶν μερὶς ἐθεάζατο ἐξ ἠπείρου δὲ μετὰ στρατεύματος πλείστου τὸν αὐτοκράτορα αὐτοῦς ἤδη καταλαμβάνοντα μεμαθήκεσαν, ὡς ἀμήχανον τὴν μεθ' ἑκατέρων μάχην εὐρίσκοντες, τρόπον ἐπεζητοῦν δι' οὗ γένοιτο ἂν αὐτοῖς τὸ ἔξω τοῦ κινδύνου διεκφυγεῖν. Πέμπουσι τοῖνον πρέσβεις ἑκατὸ (91) πρὸς τὴν πεντήκοντα Σκύθας, ἐπερωτῶντας τάχα τὰ περὶ εἰρήνης, ἅμα δὲ καὶ ἀπειλὴν τινα μεταξὺ τῶν λόγων παρεφέροντας, ἔστι δ' οὐ καὶ ὑπισχυμένους, εἰ ταῖς τούτων νεύσει, καὶ αἰτήσῃ κατανεῦσαι θελήσει, μεθ' ἱππέων χιλιάδων τριάκοντα συμμαχεῖν τῷ αὐτοκράτορι, ὅπηνίκα βούλοιο. Ὁ δὲ αὐτοκράτωρ, τὴν ἀπάτην διαγνοὺς τῶν Σκυθῶν, καὶ ὅτι τὸν ὑπόγειον κίνδυνον φεύγοντες τοιαῦτα διαπρεσθεύονται, καὶ εἰ ἀδελὰς ὄλις τύχοιεν, τὴν ὑποκρυπτόμενον τῆς αὐτῶν κακίας σπινθῆρα εἰς πυρσὴν ἀνάψουσι μέγαν, τὴν πρεσβείαν οὐκ ἐδέχετο. Τούτων δὲ τῶν λόγων συνευρομένων, Νικόλαός τις τῶν ὑπογραμματοδόντων (92) τῷ αὐτοκράτορι προσελθὼν πρὸς τὸ οὖς, καὶ ὑποψιθυρίσας φησὶ· Κατὰ ταυτηνὴ τὴν ὥραν, βασιλεῦ, ἐκλείψιν τοῦ ἡλιακοῦ φωτὸς προσδόκα γένησθεσθαι. Τοῦ δὲ διαπιστοῦντος, ἐκείνος ἐπόμνυτο μὴ διαψεύσασθαι. Ὅποιος δὲ ὁ αὐτοκράτωρ γοργὸς περὶ τὰς ἐνθυμήσεις, φησὶ τοῖς Σκύθαις ἐπιστραφεῖς· Θεῶ τὴν κρίσιν ἀνατίθωμι· καὶ εἰ μὲν τι σημεῖον ἐξ οὐρανῶ κατὰ ταυτηνὴ τὴν ὥραν ἐκδηλοῦ γένηται, εἰσε-

Varie lectiones ex cod. Coislin.

⁷⁰ ἀνώτερα. ⁷¹ ταῖς πηγὰς. ⁷² ταῖς ἐκβολὰς.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(88) Ἀπὸ δυτικῶν μερῶν. De origine, fonte, et decursu Danubii, multa Alderisius, Strabo, Procopius, Delrius ad Senecam Medeam, Ortel. et al.

(89) Διὰ τῶν καταρράκτων. Septem Danubii ostia ponit Vibius S. quester, sex Plinius, lib. iv, cap. 6; quinque Arianus in Periplo Ponti Euxini.

(90) Προσηγορίαι. Nominum magni hujus fluvii mutationem ponit Plinius, lib. iv, cap. 12, ubi primum Illyricum alluit; Strabo, lib. vii, ad ejus

D cataractas; Ptolemæus, ad Axiopolim urbem; Apianus, in libro qui Illyricus inscribitur, ad Savi fluvii confluentem.

(91) Πρέσβεις ἑκατόν. Ita Ægyptii centum legatos Romam olim miserant ad regem Ptolemæum accusandum, teste Diono.

(92) Τῶν ὑπογραμματοδόντων. Secretarius, seu a secretis. Constantinus Manasses :

Ἀνάκτων ὑπογραμματοεῦς, ὃν φασὶν ἀστέρητην.

σε πάντως ὡς ἐγὼ μὲν ὑποπτον οὔσαν τὴν Ἀ
 ὑμῶν πρεσβίαν εὐλόγως οὐ δέχομαι, ὅτι οὐκ
 ἐπ' ἀληθείας οἱ φαλαγγάρχει ὑμῶν τὰ περὶ εἰρή-
 ρης διαπρεσβεύονται· εἰ δ' οὐ, διαμαρτῶν αὐτῶν
 τοῦ στοχασμοῦ, ἐλεγχθήσομαι. Δύο οὐπω παρῆλ-
 θυν ὄραι, καὶ τὸ ἡλιακὸν φῶς ἐπιέλοιπεν, ὡς ἀφεγγῆ
 ἔον διον δίσκον γενέσθαι, ὑποδραμούσης αὐτὸν τῆς
 σελήνης. Καὶ οἱ μὲν Σκύθαι τηρικαῦτα ἔκθαμβοι
 γέγονασιν· ὁ δὲ γε αὐτοκράτωρ διδῶσιν αὐτοὺς
 Δίοντι τῷ Νικηρίτῃ (ἐκτομίας δὲ οὗτος καὶ τοῖς
 στρατιωκοῖς νηπιόθεν ἐνδιαιτρίψας, καὶ ἀφανῆς ⁷⁰
 δοκιμώτατος), ἐπισκίψας μεθ' ἱκανῶν διαζῶσαι
 τοῖτους μέχρι τῆς βασιλείδος τῶν πόλεων. Ὁ δὲ μάλα
 προθύμως τῆς περὶ τὴν Κωνσταντινου ἡψατο. Οἱ δὲ
 Βάρβαροι, διὰ παντὸς τῆς ἑαυτῶν ⁷¹ φροντίζοντες
 ἐλευθερίας, ἐπὶν τὴν μικρὰν Νίκαιαν (93) ἔφθασαν,
 νυκτὸς ἀναίρουσι τοὺς φύλακας, ἀμελῶς περὶ τὴν
 αὐτῶν διατεθέντας φυλακῆν. Καὶ διὰ τινῶν σχολιω-
 τέρων ἀτραπῶν ἐπαναστρέφουσι πρὸς πέμψαν-
 τας. Ὁ δὲ Νικηρίτης, μόγις μετὰ τριῶν σωθεῖς,
 καταλαμβάνει τὸν αὐτοκράτορα εἰς Γολόην.

Barbari attenti in occasionem recuperandæ libertatis, ubi ad parvam Nicæam pervenere, custodibus
 suis, negligentius agentibus, noctu obruncatis, per obliquas semitas ad eos redire a quibus missi
 fuerant. Nicerita cum tribus ægre servatus, Goloen ad imperatorem pervenit.

Ταῦτα μεμαθηκῶς ὁ βασιλεὺς καὶ πτοηθεὶς μὴ οἱ
 πρέσβεις τὸ ἅπαν Σκυθικὸν στρατεύμα κατ' αὐτοῦ
 ἐπείθεισαντες ἐπεισπέσωσιν αὐτῷ, οὐκ ὄνειρου δεη-
 θεὶς πρὸς μάχην αὐτὸν ἐποτρύνοντος, καθάπερ
 ποτὲ τὸν Ἀτρέως Ἀγαμέμνονα, ὅλλ' ἀναζέσας
 πρὸς μάχην, καὶ τὴν Σιδηρὰν μετὰ τῶν ταγματῶν
 διελθὼν, τὸν χάρακα περὶ τὴν Βιτζίναν ἐπήξατο·
 ποταμὸς δὲ οὗτος ἀπὸ τῶν παρακειμένων ὄρων
 ῥέων. Πολλοὶ δὲ τηρικαῦτα χορταγιῶν χάριν
 τοῦ χάρακος ἐξελθόντες καὶ πορρωτέρω γενόμενοι
 ἀνηρέτησαν ⁷², πολλοὶ δὲ καὶ κατεσχέθησαν. Ὁ
 δὲ αὐτοκράτωρ κατὰ τὸ περιόρθρον ταχὺ κατα-
 λαμβάνει τὴν Πλισκόβαν (94), κάκειθεν εἰς ἀκρο-
 λωφίαν τινὰ τὴν τοῦ Συμεῶνος ⁷³ καλουμένην ἀνει-
 σιν, ἣ καὶ βουλευτήριον ⁷⁴ τῶν Σκυθῶν ἐγγωρίως
 ὀνομάζεται. Τὰ αὐτὰ δὲ πάλιν τῆς τῶν χρεωδῶν
 συγκομιδῆς χάριν τοῖς τῆς παρεμβολῆς μακρὰν
 γενομένοις συνέβαινε. Τῇ δὲ μετ' αὐτὴν ⁷⁵ παρὰ
 τινὰ ποταμὸν ἔρχεται ἀγγυῶ τῆς Δρίστρας ῥέοντα,
 καὶ ὡσεὶ σταβλοὺς εἰκοσι πρὸς τοῖς τέσσαρσιν

rentur dubitante ac credere cunctante, scriba etiam
 jurejurando interposito perseveravit certo certius
 esse quod afferret. Persuassus Augustus, ac mox
 pro innata ingenii velocitate, collata ex tempore
 occasione in rei præsentis usum, acri repente vultu
 conversus ad Scythas : *Deum*, inquit, *fere judicem*
nostræ controversiæ : ac si quidem hæc ipsa hora
signum e cælo manifestum exstiterit, tum **193** *plane*
scietis causam idoneam habuisse me cur merito su-
spectam legationem vestram rejicerem, nec persuaderi
mihi sinerem vere atque ex animo duces vestros de
pace tractare. Quod si nihil novi ac miri fiet, non
recuso quin temere conceptæ de vobis suspicionis
reus peragar. Dux nondum horæ fluxerant cum so-
 lis lumen ita defecit, ut totus ejus orbis subeunte
 lunæ corpore absconderetur. Obstupuerunt ad id
 spectaculum Scythæ. At eos imperator Leoni Niceri-
 ritæ (eunuchus hic erat a puero innutritus Niceris,
 et multis rebus probatus vir præsentis animi) cum
 idoneo præsidio Constantinopolim deducendos tra-
 didit. Et hoc agebat ille quidem sedulo. Verum
 Barbari attenti in occasionem recuperandæ libertatis, ubi ad parvam Nicæam pervenere, custodibus
 suis, negligentius agentibus, noctu obruncatis, per obliquas semitas ad eos redire a quibus missi
 fuerant. Nicerita cum tribus ægre servatus, Goloen ad imperatorem pervenit.

His auditis imperator, veritus ne legati, universis
 Scythis instigatis, se adorirentur, non somnio ege-
 bat, quo, ut Atræi quondam filius Agamemnon, a I-
 pugnam concitaretur; quin potius ultro flagrans
 cupiditate prælii, Sidera, sive Ferrea (locus est
 paulo superius nominatus) cum legionibus trajecta,
 vallum ad Bitzinam figit. Fluvius est ex adjacen-
 tibus fluens montibus. Tunc multi pabulatores e
 nostris longius progressi, trucidati sunt a Scythis,
 multi etiam capti. At imperator circa diluculum
 strenue Pliscobam occupat : indeque in quemdam
 verticem, Symeonis, dictum, ascendit, qui et vul-
 gari lingua Bulenterium, sive Curia Scytharum
 nominatur ab Indigenis. Hic iterum similia nostri
 passi sunt, qui pabuli cæteræve annonæ causa li-
 centius a vicinia castrorum recesserant : a Scythis
 nimlrum cæsi, item ut ii quorum paulo ante me-
 minimus. Postridie ventum ad flumen est prope
 Dristram fluens, nec plus ab ea distans quam sta-
 diis ferme quatuor supra viginti. Ibi dum imperator

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

⁷⁰ ἀφανείς. fors. ἀναφανείς. ⁷¹ ἑαυτῶν. ⁷² ἀνηρέθησαν. ⁷³ Συμεῶν. ⁷⁴ βουλευτήριος. ⁷⁵ αὐτῶν.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

93) Μικρὰν Νίκαιαν. Quæ in edit. Hoeschel.
 Νικίτζα ὑποκοιστικῶς dicitur, ad discrimen Ni-
 cææ in Bithynia, quam *Magnum* vocat Villhardui-
 nus, p. 237 et 247. Niz Willelmo Tyrio, lib. II,
 cap. 4. Niz et Nitz Odoni de Diogilo, lib. II, *Nissa*
 in Exord. Frider. *Nissea*, Tagenoni Pataviensi,
 Νίξη τῆς Θράκης Socrali, lib. II, cap. 36; et
 lib. IV, cap. 11. Theodorito, lib. II, cap. 21. Nice-
 phoro Cal. lib. IX, cap. 41. Procopio, *De Edif.*,
 lib. IV. *Nice*, Animiano lib. XXXI, et Auctori **329**
Itinerarii Burdegal. Ναβδος Cinnamo non semel,
 Νίξια simpliciter Sozomeno, lib. IV, cap. 15, et
 Arnaldo Lubec. lib. II, cap. 4. Hanc prius *Usto*

dizo dictam asserunt Fragmenta S. Hilarii, pag.
 36; et mansionem tantum fuisse, hoc est, locum
 mutandis equis publicis dicatum. Exstitit postea
 civitas egregia, ut ex ruinis cernitur, sed hodie
 instar vici redacta est, et a Turcis et Bulgaris ha-
 bitata, ut auctor est Felix Petancius, in libello *De*
itinerib. aggrediendi Turcum, cap. 1, ubi *Nesua*
 nuncupatur.

(94) Πλισκόβαν. Pliscobam expugnavit, Bulga-
 risque abstulit Basilius Bulgaroct. uti tradunt
 Zonaras et Scylitzes. A Constantino M. edificatam
 auctor est Codinus, in *Orig. CP.*

depositis sarcinis castra munit, irruentes ex altero latere subito impetu Scythæ in ejus Augustale, magnam stragem edidere gregariorum militum, quosdam, etiam animosius repugnantibus cepere Manichæos. Hinc tumultu orto universus trepidavit exercitus, adeo ut temere ultro citroque ferventium passim equitum concursationibus tabernaculum imperatoris impulsum corruerit: quod ab iis qui parum favebant Augusti rebus in fœdi 194 augurii significationem est raptum. Cæterum imperator cum exercitus parte facile Scythas submovit procul a tabernaculo. Et ne iterum trepidandi causa esset, motis inde castris cum instructo exercitu iter faciens ad Dristram pervenit (civitas ea est inter Istro vicinas celebris), obsessurus mox eam ac machinis muralibus oppugnaturus. Nec mora operi fuit. Circumdatis undique tormentisque quassa, per ruinas lateris unius Romanos accipere coacta irruentes est. Verum arces restabant duæ quas cognati cujusdam Tati ducis Scytharum paulo ante inde ad corroganda Comanorum aliorumque Scytharum auxilia profecti cum præsidio tenebant. Is Tatus vale suis in discessu dicens, et proximum cum manu valida pollicens reditum, sic mandasse dicebatur: *Non dubito quin imperator oppugnaturus hoc castrum sit. Id ne vos moveat. Sed cum eum videritis in ista planitie castra posuisse, festinate occupare jugum imminens, valloque ibi rite fixo facite ut assiduis incursionibus fatigetis eum, ne satis vacare oppugnationi queat, continuo coactus respecture metu impendentis a vobis mali. Ergo nec diem illi nec noctem ullam sinite quietam, quin divisim inter vos partibus succedentes alii aliis Romanos in momenta lacessatis, nullo spatio dato respirandi.*

μη ἐκχειρίαν ἔχειν τὸν αὐτοκράτορα πολιορκεῖν τὸ φρούριον, ἀλλὰ καὶ δπισθεὶν ὁμῶς ἔχειν τὸν νοῦν, τὴν ἐξ ὑμῶν ὑφορώμενον βλάβην. Ὑμεῖς δὲ παρημέριοι καὶ παννύχιοι κατ' αὐτοῦ ἀμφοτερες ἀμοιβαδὸν στρατώεας μὴ ἐνδιδοῦστε.

Hæc expertus imperator, optimum factu duxit non obfirmare animum in oppugnatione arcium: ea itaque ommissa, circa rivum quemdam non longe ab Istro castra metatus est. Consultabatque de integro, equid expediret prælio decernere cum Scythiis? Palæologus et Maurocatacalo Gregorius differendam putabant pugnam cum Patzinacis: interim vero suadebant ut armato instructoque quasi ad pugnam exercitu ad magnam Peristhlabam proficiscerentur. Sic enim, inquebant, paratos nos et servatis ordinibus euntes ubi Scythæ viderint, nequaquam audebunt aggredi: quod si qua illos insania perurgeat ut inmisso sine curribus equitatu

ἀπέχοντι, κἀκείσε τὰς σκευὰς καταθέμενος, τὸν χάρακα πῆγνυται. Ἐπεισεπρόντες δὲ ἄθροον οἱ Σκύθαι τῇ τοῦ βασιλέως σκηπῆ ἐξ ἐτέρου, ἀνεῖλον μὲν τῶν ψιλῶν τοῦ στρατοῦ ἱκανοὺς, κατέσχον δὲ καὶ τινὰς τῶν ἐκθυμοτέρων ἀγωνισαμένων Μανιχαίων. Καὶ θόρυθος ἐπὶ τούτοις τοῦ στρατεύματος ἦρτο πολὺς καὶ σύγχυσις, ὡς καὶ τὴν βασιλικὴν καταπεσεῖν σκηπῆν ἐξ αἰτίας τῶν ἀτάκτως θεόντων ἱππέων. Ὅπερ τοῖς μὴ εὐνωσ πρὸς τὸν αὐτοκράτορα διακειμένους κακὸς οἰῶνός εἶδεν. Ἄλλ' ὁ μὲν βασιλεὺς τοὺς ἐπεισεπρόντας Βαρβάρους διὰ τινος στρατιῆς ἐξελάσας πόρρω που τῆς σκηπῆς, ὅπως μὴ θορυβοῦν, εὐθὺς ἐποχηθεὶς ἐκείθεν, καὶ κατὰστειλας τὸν θόρυβον σὺν αὐταῖς δυνάμεσι μετ' εὐταξίας τὴν πορείαν ποιησάμενος καταλαμβάνει τὴν Δρίστραν (πόλις δὲ αὕτη τῶν περὶ τὴν Ἴστρον διακειμένων περιφανῆς), πολιορκήσων αὐτὴν δι' ἐλεπόλεων. Καὶ δῆτα τοῦ ἔργου ἀψάμενος καὶ πανταχόθεν αὐτὴν πολιορκῶν καὶ καταβράχας μίαν τῶν αὐτῆς πλευρῶν, εἰσθεῖ μετὰ παντὸς τοῦ στρατεύματος. Αἱ δὲ δύο ἀκροπόλεις τῆς ῥηθείσης πόλεως [ἐφυλάττοντο ὑπὸ τῶν ἰδίων, τοῦ τῶν Σκυθῶν ἀρχηγοῦ] εἰτε παρὰ τῶν συγγενῶν κατεῖχοντο τοῦ καλουμένου Τατοῦ [ὑποχωρήσαντος τῆς Δρίστρας] ἐκείνου προφθάσαντος ἀπελθεῖν, ἐφ' ᾧ ἐπενδύσασθαι Κομάνους [καὶ πρὸς συμμαχίαν ἐτέρους Σκύθας ἀπελθόντος συγκαλέσασθαι] καὶ ἐπαναστρέψαι εἰς ἀρωγὴν τῶν Σκυθῶν. Ὅς ἐν τῷ ἐκείθεν ὑποχωρεῖν συντασσόμενος τοῖς ἰδίοις ἔφη, ὡς, Ἐγὼ μὲν ἀκριβῶς οἶδα τὸν βασιλέα τοῦτ' ἐπὶ τὸ κάστρον πολιορκῆσαι μέλλοντα. Ἐὰν οὖν αὐτοὶ τεῦτον θεάσησθε τὴν πεδιάδα αὐτὴν καταλαβόντα, σπεύσατε ὑμεῖς προκαταλαβεῖν εἰς τὸν ὑπερκείμενον ἀνύχνα, ἐπικυριότατον ἔντα τῶν ἄλλων, κἀκείσε τὸν χάρακα πῆξιθε, ὡς

τὸ κάστρον πολιορκῆσαι μέλλοντα. Ἐὰν οὖν αὐτοὶ τεῦτον θεάσησθε τὴν πεδιάδα αὐτὴν καταλαβόντα, σπεύσατε ὑμεῖς προκαταλαβεῖν εἰς τὸν ὑπερκείμενον ἀνύχνα, ἐπικυριότατον ἔντα τῶν ἄλλων, κἀκείσε τὸν χάρακα πῆξιθε, ὡς

Ὁ δὲ αὐτοκράτωρ στοχασάμενος τοῦ δέοντος καταλιπὼν τὴν τῶν ἀκροπόλεων πολιορκίαν, κἀκείθεν ἐξελεύων, περὶ τινὰ ρύακα ἀγχοῦ τοῦ Ἰστρου διακειμένον τὸν χάρακα ἐπῆξατο, βουλευόμενος εἰ χρὴ προσβαλεῖν τοῖς Σκύθαις. Ὁ μὲν οὖν Παλαιολόγος, καὶ ὁ Μαυροκατακαλὼν Γρηγόριος τὴν μετὰ τῶν Πατζινάκων (95) ἀνεβάλλοντο πόλεμον, ὄπισσαμένους δὲ συνεβούλευον τὴν μεγάλην Περισθλάβαν (96) καταλαβεῖν. Οἱ γὰρ Σκύθαι οὕτω πορευομένοις ἡμᾶς καθυπεκτισμένους μετ' εὐκοσμίας θεώμενοι, οὐδαμῶς τὸν καθ' ἡμῶν ἀποθαρήσουςι πόλεμον, ἔλεγον. Εἰ δὲ καὶ οἱ ἱππεῖς ἄτερ τῶν ἀμαξῶν τῶν πολέμου ἡ κατατολήσειαν, εὐ ἰσθι

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

⁷⁹ τοῦ πολέμου.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(95) Πατζινάκων. Qui scriptoribus Latinis perperam Pincinnati, Pincenates, Pecinaci, Pezinati, Pizenaci, etc., appellantur.

(96) Περισθλάβαν. Persthlavam Magnam, Bulgariae regum regiam, expugnavit Joan. Zimisceus, utramque Magnam et Parvam Basiliius. Magnam ad

Istrum statuit Anna; Zonaras et Scylitzes haud procul a Dorostolo; ad Hæmum montem Nicetas in Isaac. lib. 1, n. 5, quo loco eam describit. A Constantino M. exstructam prodit Codinus, ut Orig. CP.

ὡς ἠττηθήσονται, καὶ ἡμεῖς τοῦ λοιποῦ ὀχύρωμα ἱερμότατον τὴν μεγάλην ἔξομεν Περιθλάβαν. Πόλις δὲ αὕτη περιφανὴς περὶ τὸν Ἴστρον διακειμένη ποτὲ μὲν οὐτ' ὄνομα τοῦτο ἔχουσα τὸ βαρβαρικόν, ἀλλ' Ἑλληνίζουσα περὶ τὴν προσηγορίαν Μεγάλη πόλις καὶ οὕσα καὶ λεγομένη ἄφ' οὗ δὲ Μόκρος (97) ὁ τῶν Βουλγάρων βασιλεὺς καὶ οἱ ἐξ ἐκείνου γενόμενοι, καὶ προσέτι γε Σαμουὴλ ὁ τελευταῖος τῆς Βουλγαρικῆς δυναστείας, καθάπερ ὁ Σεδεκίας τῶν Ἰουδαίων, τῆς ἐσπέρας κατέδραμον⁸¹, σύνθετον ἐκτίσατο τὴν προσηγορίαν ἀπὸ τῆς Ἑλληνικῆς σημασίας, Μεγάλη ἐπονομαζομένη, καὶ τὴν ἀπὸ τῶν Σθλαβογενῶν ἐπισυρομένη λέξιν⁸², μεγάλη Περιθλάβα πανταχῶθεν τούτοις φημιζομένη. Ταύτην τοίνυν κρησφύγετον ἔχοντες, οἱ ἀμφὶ τὸν Μαυροκατακάλων ἔλεγον, καὶ ὁσημέραι δι' ἀκροβολισμῶν ταῖς Σκύθαις προσβάλλοντες, οὐ παυσάμεθα ζημιῶντες αὐτούς, μηδὲως τούτους τῆς οἰκείας παρεμβολῆς χορταγωγία· χάριν ἣ τῆς τῶν χρειωδῶν συγκομιδῆς συγχωροῦντες ἐξεληλυθέναι.

lignationis aut alterius annonæ comportationis uia paululum castris ipsorum processerint haud Tούτων οὖν τῶν λόγων τριβομένων, ἀποθάντες οἱ τοῦ Διογένους υἱοὶ τῶν σφετέρων Ἰππων οἷα νέοι, καὶ τῆς τῶν μύθων κακότητος ἀγευστοὶ ὃ τε Νικηφόρος καὶ ὁ Λέων τοὺς χαλινοὺς ἀφελόμενοι, πληξαντὲς τε αὐτοῦ· κατὰ τῶν κέγχρων ἐξήλασαν, ἐπειπόντες· *Μὴ δέδιθι, βασιλεῦ· αὐτοὶ γὰρ τοὺς ἀκινάκεις σπασάμενοι διαμαλίσσομεν αὐτούς.* Ὁ δὲ βασιλεὺς φιλοκινδυνότατος ὢν καὶ προαρπάζειν παφικῶς τὰς μάχας, οὐδ' εἰς νοῦν ὄλωσ τῶν ἀπειργόντων αὐτὸν τοὺς λόγους ἐβάλλετο, ἀλλὰ τὴν βασιλικὴν σκηνὴν, καὶ τὰς σκευὰς ἀπάσας ἀναθέμενος τῷ Κουτζομίτῃ⁸³ Γεωργίῳ πρὸς τὸ Βέτρινον ἐξέπεμψε. Τὸ δὲ στράτευμα ἐπέταξε μὴ λύχον, μηδὲ πῦρ ἀνάψαι τὸ παράπαν κατὰ τὴν ἐσπέραν ἐκείνην, ἀλλὰ τοὺς Ἰππους κατέχοντα· ἐρηγορέναι μέχρις ἡλίου ἀνατολῆς. Αὐτὸς δὲ κατὰ τὸ περιόρθρον ἔξεισι τῆς παρεμβολῆς καὶ τὰς δυνάμεις διελὼν, καὶ τὰς φάλαγγας εἰς πολέμου καταστησάμενος σχῆμα παραθέων ἐθεῖτο τὸ στράτευμα. Εἶτα τὴν μεγάλην [μέσην] τῆς παρατάξεως χώραν εἶχεν αὐτὸς συμπληρουμένην ἀπὸ τε τῶν ἐξ αἵματος καὶ ἀγχιστείας προσηκόντων αὐτῷ συγγενῶν, καὶ τᾶδελοφῶ Ἀδριανοῦ τῶν Λατίνων τῷ τότε ἡγεμονεύοντος καὶ ἐτέρων γενναίων ἀνδρῶν, τοῦ δὲ γε ἀριστεροῦ κέρως κατήρχε Νικηφόρος Καῖσαρ ὁ Μελεσηνὸς ὁ ἐπ' ἀδελφῇ γαμβρὸς αὐτοῦ. Κατὰ δὲ τὴ δεξιὴν ἡγεμόνες Ἰσταντο ὃ τε Κασταμμωνίτης, καὶ ὁ Ταττίκιος. Τῶν δὲ ἰθνηκῶν ὃ τε Οὐζῆς, καὶ ὁ Καρατζᾶς οἱ Σαυρομάται. Ἔξ δὲ τὸν ἀριθμὸν διε

A nos laessant, certum est temeritatem eos non praesenti clade luituros. Nos autem, tutissimo deinceps loco, magna potiti Peristhlaba, civitate munitissima, res spesque nostras habebimus. Est haec urbs inter Istro circumpositas nobilis in paucis, Tunc quidem isto Barbaro quod retulimus, deformata vocabulo, Graecam tamen ex vero appellationem obtinens Megalopolis, quae civitatis ipsi magnae titulum merito vindicat, est enim revera talis. Ex quo autem Mocrus Bulgarorum rex, et qui ex illo fuere, postque hos Samuel, qui ultimus Bulgaris regnavit, ut Sedecias Judaeis, 195 occiduum incursavere litem: nomen isti urbi factum est partim ex Graeco veteri compositum, partim ex colonorum recentium a Sthlavis genus trahentium, B gentili nomine, ut Magna Peristhlaba passim apud gentes circumpositas jam audiat. Ex hac civitate tanquam ex tuto receptaculo (inquietabat Maurocatalaco et qui cum eo sentiebant) quotidie prodeuntes velitabimur cum Scythis, carpemusque ipsos ac fatigabimus assidue, nullum illis usum pabulationis, liberum sinentes: dum eos qui harum rerum gradubie obtruncabimus.

His talibusque sermonibus pendente deliberatione, Diogenis filii feroces juvenes inexperti maiorum, fervoreque aetatis elati, equis repente desillentes, frenis eos exutos in milii sege:em pastum admittunt, simul imperatorem sic alloquentes: *Ne dubites, Auguste, nos enim acinacibus strictis concidemus hos Barbaros.* Erat in imperatoris pectore ipsius, qui ferociae adolescentum faveret, similis impetus consuetudine audendi nutritus, ad occupanda praeliorum pericula pronto prominens. Inde haud adeo dissuadentium rationum apud praedjudicato inclinatum studio momenta valuer. Ergo Augustale ac ejus instrumentum omne, vasaque ac sarcinas exercitus totius, Cutzomitae Georgio commendata Betrinum tuto perferenda curat. Exercitui edicit ne ignem, neve lampadem illa usquam nocte accenderent, sed paratis ad manum equis usque ad solis ortum excubare vigiles perseverarent. Ipse circa diluculum castris prodit, divisisque copiis et phalangibus in acie formam digestis, obiens ordines exercitum lustrabat: ubi satis placuere omnia, media in acie sibi delegit locum, circum ibidem dispositis necessariis suis, qui proxime illum vel consanguinitate, vel affinitate contingebant: fratre nimirum Adriano Latinos tum ductante, et aliis viris juxta illustribus et fortibus. Sinistro cornui praefuit Nicephorus Caesar cognomento Melissenus, qui sororem imperatoris in matrimonio habebat. Dextrum cornu ductores habuit Castammonitem et

Variae lectiones ex cod. Coislin.

⁸⁰ Deest vocula ὡς. ⁸¹ κατέδραμεν. ⁸² τάξιν. ⁸³ Κουτζομίτῃ.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(97) Μόκρος. Qui et Samuel dictus. Vide infra, lib. xii, pag. 371, et seriem regum Bulgaricæ in *Familiiis Slavonicis. seu Dulmaticis.*

Tatticius; ibidem auxiliares ex sociis gentibus Uzæ parebant; Sauromatis Carata dux erat proprius. Sex porro selecti ex multitudine omni astare in prælio imperatori jussi sunt, uni adesse, unum spectare, cæterorum securi omnium. Ii fuere duo filii Romani Diogenis, tum Nicolaus Maurocatatalo, vir magnam, longa militiâ, bellorum experientiam adeptus, deinde Joannaces, et dux Barangia: Nampites; postremo Gules quidam nomine, paternus Augusti famulus. Nec vero interim cessabant 196 Scythæ, sed et pro se ipsi toti erant in acie struenda: non litteris illi quidem ad hoc disciplinisque formati, at naturali judicio usuque, ejusmodi ex regulis, et subsidia in depresso usque ad occasionem quietura deposuerunt, et pugnuros acie prima cuneos per seriem figuramque æpiam explicatos, ordinibusque devinctos, ac commissos certis, perite producerunt. Illo etiam ex moribus patriis, specie procul eleganti simul et terribili, adjuncto, ut dispositis per exercitum curribus quasi turribus quibusdam munitæ velut civitatis instar quoddam oculis objicerent. Tali forma instructoque descriptum Scytharum agmen audacter in Romanos procedebat, eiminus ejaculandis præ se telorum imbribus pugnam interim delibans. At imperator cum cohortes turmis arte coaptasset, graviter edixit ne armatorum ullus prosiliret ultra locum, conteserationemve scutorum ac phalangis contextum rumperet, prius quam ventum ad manus cum Scythis foret: verum ubi accessu hostium, in eum modum artatum medium inter acies spatium cernerent, ut jam non amplius quam in unam equorum admissionem pateret, tunc sane in hostem ipsi vaderent. Sic paratis ex parte imperatoris omnibus apparent ecce procul Scytharum currus ac plaustra liberis conjugibusque onusta cum ipsis in pugnam ruentibus; miscetur varie prælium atrox, producitque a prima luce ad vesperam multa cæde utrimque plurimorum. Inter hæc Leo Diogenis filius solita atque innata vehementia inequitans Scythas seque ad currus ipsorum propriis trahi, quam par esset, martio elatus æstu, non sentiens, lethali percussus vulnere cecidit. Eo dejecto ruentes ineluctabili jam impetu Scythas cernens Adrianus imperatoris frater, illa die duetor Latinorum,

A λόμενος τὴν αὐτοῦ φυλακὴν ἐπέτρεψε, πρὸς αὐτὸν τε ἐρῶν παραγγείλας καὶ μηδενὶ παράπαν προσεσηκέναι ἐτέρῳ, τοὺς τε δύο υἱοὺς φημι Ῥωμανοῦ τοῦ Διογένους καὶ Νικόλαον τὸν Μαυροκατακαλῶν πολλὴν ἐκ μακροῦ πείραν τῶν πολέμων ἐσηκῶτα, καὶ τὸν Ἰωαννάκη⁸⁶, καὶ τὸν ἄρχοντα Βαραγγίας (98) Ναμπίτην, καὶ Γούλην τινὰ καλούμενον πατρῶον θεράποντα. Ἄλλὰ καὶ οἱ Σκύθαι στήματα πολέμου διατυπώσαντες ἐκ φυσικῆς ἐπιστήμης πολεμεῖν εἰδότες, καὶ κατὰ τάξεις τοὺς τακτικοῖς δεσμήσαντες σφίγμασι, καὶ καταπυργώσαντες οἰονοίταις ἀρμαμάξαις τὸ στράτευμα Ἰαδὸν κατὰ τοῦ αὐτοκράτορος ἦσαν καὶ ἠεροβουλίζοντο πῆλθεον. Ὁ δὲ αὐτοκράτωρ συναρμόσας ταῖς ἰαίαις τὸ στρατόπεδον, τῶν ὀπλιτῶν οὐδενὶ προσηδῶν ἐνετέλλετο, οὐδὲ τὸν συνασπισμὸν λύειν, μέχρις ἂν ἀγγεμάχοι τοὺς Σκύθαις γένωνται. Εἴτ' ἐπειδὴ⁸⁷ τὸ μεσσηχίμιον ἀποχωρῶν πρὸς χαλινὸν ἓνα ἀμφοτέρων τῶν στρατευμάτων κατ' ἀλλήλων ἰεμένιον θεάσονται, ὁμοσε κατὰ τῶν ἐναντιῶν χωρῆσαι. Οὐκ οἰοῦντο τοῦ αὐτοκράτορος ἐτοιμαζομένου πόρρωθεν ἀνεφάνησαν οἱ Σκύθαι σὺν αὐταῖς ἀρμαμάξαις καὶ γυναῖξι, καὶ παισὶν ἐρχόμενοι. Συρραγέντος δὲ τοῦ πολέμου ἀπὸ πρώτης μέχρι δεύτης ἑσπέρας ἀνδροκτασία γέγονε πολλὴ ἐξ ἐκατέρων τῶν μερῶν πιπτόντων συχῶν. Ὀπηνίκα καὶ Λέων ὁ τοῦ Διογένους υἱὸς σφοδρότερον κατὰ τῶν Σκυθῶν ἐξίππασάμενος καὶ πλέον τοῦ δέοντος πρὸς τὰς ἀμάξας παρασυρεῖς, καιρίαν πληγὴν πέπτωκεν. Ἀδριανὸς δὲ ὁ τοῦ κρατούντος ἀδελφὸς ἔειπε καὶ τὴν τῶν Λατίνων ἡγεμονίαν ἐμπεπιστευμένους τότε τὴν τῶν Σκυθῶν ὀρμὴν ἀνυπόστον θεασάμενος, ὄλιγος βρυτήρας ἐδούς καὶ μέχρι τῶν ἀμαξῶν ἑαυτὸν ἐμβαλὼν, ἐπειτα γενναίως ἀγωνοσάμενος, μετὰ ἐπιπλέον ἐπανέτρεψε τὸν ἄλλον ἀπάντων παρὰ τῶν Σκυθῶν ἀποσφαγέντων, τῶν δὲ κατασχεθέντων. Τῆς δὲ μάχης ἐπὶ τρυτάντης ἰσταμένης, ἐπὶ ἐκθύμως ἀμφοῖν τῶν στρατευμάτων μαχομένων, ἐπὶ λοχαγοὶ τινεῖς τῶν Σκυθῶν μετὰ τριάκοντα πρὸς ταῖς ἑξυχιάζων πόρρωθεν ἐρχόμενοι ἀνεφάνησαν, οὐκέτι στέγειν πρὸς τοσοῦτους οἱ Ῥωμαῖοι ἔχοντες τὰ νῦτα τηλικαῦτα δίδασιν. Ὁ μὲν τοὶ βασιλεὺς προβέβητο τῆς οἰκείας δυνάμεως, καὶ ξιφηφόρος εἰστήκει· τῆ ἐτέρῃ δὲ τῶν χειρῶν τῆς τοῦ Λόγου μητρὸς τὸ ὠμόφορον (99) σημαίαν

Varia lectiones ex cod. Coislin.

⁸⁶ Ἰωαννάκη. ⁸⁷ ἐπειδὴ.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(98) Ἄρχοντα Βαραγγίας. Hoc est Varangorum Ἀκολοῦθον, seu præfectum, qui Πελεχυφόρων ἐξέρχων dicitur Cinnamo, lib. vi.

(99) τὸ ὠμόφορον. ὠμόφορον, seu ὠμόφορον, vestem esse patriarcharum, vel episcoporum, quæ humeros tegebat, pridem docuerunt viri docti. *Humeralis* vocant auctor A. torum Murensium, pag. 29; et Paulus Diacon. lib. xxii *Hist. Miscel.* At quid sit apud Annam τῆς τοῦ Λόγου μητρὸς τὸ ὠμόφορον σημαίαν κατέχων, vix audeo definire, nisi lumen daret faciemque præferret Scylitzes in Lecapeno, ubi narrat Simeonem Bulgarorum regem de pace acturum Romani Lecapeni imperatoris

colloquium expetisse: Romanum vero, priusquam ad locum conditum profisciceretur, cum patriarcha in ædem Blachernianam venisse, et aperta sacra theca, accepisse omophorium Deiparæ, quomodo se adversus Barbari insidias tutaretur. Eius veritas sunt: Ὁ δὲ βασιλεὺς ἐν τῷ ναφῶ γενόμενος τῶν Βλαχερνῶν ἄμα τῷ πατριάρχῃ, καὶ ἐν τῇ Ἁγίᾳ Σοφίᾳ εἰσελθὼν, καὶ ἰακτηρίας ὡδὸς ἀποδοῦς τῷ θεῷ, τὸ ὠμόφορον τῆς Θεοτόκου λαβὼν, ἐξῆμι τοῦ ναοῦ, τοὺς ὄπλοις ἀσφαλέσι φραξάμενος. Ex quibus patet Alexium cum Patzinacis pugnaturo, his se sacris perinde Deiparæ reliquiis munuisse, ejusque humeralis, vexilli instar expansum, altera gestasse

κατάχων ἴσταιτο μεθ' ἱππέων γενναίων ἀνδρῶν ἐ-
 κωσι καταλειφθεῖς, Νικηφόρου φημι τοῦ υἱοῦ τοῦ

A ut torrentem, si posset, sis'eret, totis habenis equo
 laxatis usque ad plaustrā processit, ibique memo-

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

manu : quod cum perflante vento vehementiori, et
 hostibus majori numero, atque acriori impetu ad
 insequendum incumbentibus, retinere haud posset,
 intra vepres et dumeta complicatum absconderit,
 ὧς μηκέτι ὄρσθαι παρά του, ita ut a quoquam hos-
 tium animadversum non fuerit: vel, ut habet editio
 Hoescheliana, παρ' αὐτοῦ, ita ut ab Alexio deinceps
 visum non fuerit, vel repertum. Fuit porro Οω-
 phorum Deiparæ, non pallium quod ab humeris
 ad talos usque porrigeretur, cum Lecapenus et
 Alexius illud præ sui pondere gestare manibus vix
 potuissent, sed vestimentum illud, quod μαφόριον
 τῆς ὑπεραγίας Θεοτόκου nuncupatur in inscriptione
 tabulæ argentæ particulam Dominicæ crucis
 continentis, quæ apud Trevirensis in monasterio
 insulæ S. Nicolai asservatur, illuc post Constani-
 nopolens direptionem ab Henrico de Ulmena al-
 late anno Christi 1207. Læva dextraque lateribus
 Reliquis hærent abdiæ argentæ thecæ, variis intus
 reliquiis referatæ, quibus insculpti sunt earum ti-
 tulli characteres Græco, et singulis conditoriis præ-
 fixi. Ac primum sinistrorsum hæ visuntur inscrip-
 tiones: Τὰ σπάργανα τοῦ Χοῦ τοῦ βίου τοῦ Θεοῦ.
 Ὁ θαλίθινος στέφανος τοῦ φιλατου 330 Χου ἰς
 Θ. ἡμ. Ἡ Σινδῶν ἀθανάτου Χου κα Θεοῦ. Τὸ Μα-
 φόριον τῆς ὑπεραγίας Θεοτόκου. Ἡ Ζώνη τῆς
 ἀγίας Παρθέν. Θεου. Dextrorsum vero, Τὸ λέντιον
 (linteum) τοῦ πλαστοῦργου ἡμῶν Χυ τοῦ Θεοῦ. Τὸ
 πορφυροῦν ἱμάτιον τοῦ ζωοδότου Ιυ. Ὁ σπόγγος
 τοῦ μακροθύμου Χου καὶ Σωτήρος ἡμῶν. Ζώνη τῆς
 ἀγιοπερένου Θεοτόκου ἐκ τῶν Χαλκοκρατ. Αἱ τι-
 μιαι τοῦ ἀγλου Ιω τοῦ Προδρόμου τριῶς. Censet
 Brower, lib. xv *Annal. Trevir.* a quo prædicta
 hausimus, μαφόριον pro linteo, vel panno hic
 sumi, vocemque ab Hebræorum *Maphora*, quam
 sudarium, aut sudarium interpretantur, deductam,
 ad recentiores Græcos postea transiisse. Verum
 quin μαφόριον illud sit idem quod ὠμόφορον, apud
 Scylitzem et Annaiu, et *Mavors*, seu *Majors*, apud
 Latinos scriptores ævi medii, nullus dubito. Sed
 an μαφόριον, postremæque istæ voces Latine a
 Græco ὠμόφορον deductæ sint, vel effictæ, vix
 ausim stabilire. Est autem μαφόριον, uti definiunt
 Glossæ verborum juris apud car. Labbeum, σκέ-
 πασμα τῆς κεφαλῆς, feminarum nempe, ut disertè
 habet Achnes, cap. 265. Neque aliud fuit *mavors*.
 Papias ms. *Mavorte, matronale operimentum quod
 caput operit. Vocatum autem quasi marce.* Idem,
*Peplum, vestis volva, mavorte, mafurita, vestis
 muliebris, picta stola vel pallium, quo matronæ
 utuntur.* Isidorus, lib. xix *Orig.* cap. 25 : *Stola —
 et Ricinium Latino nomine appellatum, eo quod
 dimidia ejus pars retro ejicitur, quod vulgo Mavor-
 tem dicunt,* etc. Denique Philo Carpathius, ad
 xxvii *Proverb.* Theristrum, quod et theristrum, et
*maphorium appellant, muliebre capitis et faciei est
 velamentum et operculum, quo femine ætate præci-
 pue utuntur.* Neque alia notione mavortem usur-
 pavit Gregorius Turonens. lib. x, cap. 16; et
 Fortunatus, in Vita S. Radegundis, cap. 9.
 D. Hieronymus, epist. 22 : *Et per humeros lana
 mavorte voltans.* Mavortes etiam monachis tribuit
 Cassianus, lib. i *De inst. mon.* cap. 7 : *Angusto
 pallio — colla pariter atque humeros tegunt, quæ
 mafortes tam nostro, quam ipsorum nuncupantur
 eloquio.* Eunivero Deiparæ capitis ἐπιχάλουμα,
 cum ejusdem zona, asservatum in Blacherniano
 templo docet Nicephorus Call. lib. xvii, cap. 38.
 Ex quibus tandem conficitur ὠμόφορον, apud
 Annam et Scylitzem, esse capitis tegumentum,
 quod humeros etiam operiebat, cujusmodi sunt
 mulierum nostratum peplo, seu velamenta, dum

sunt in lugubri habitu. Nec est quod quis miretur
 ipsum imperatorem in prælio illud altera gestasse
 manū, ad instar vexilli, cum Thomas Walsingha-
 mus in Hypodigmate Neustriæ narret Walterium
 Carnotensem episcopum, una cum civibus contra
 Rollonem Normannum urbem obsidentem pugna-
 turum, supparum (camisiam vocant) beate Mariæ,
 quod Carolus Calvus Constantinopoli cum aliis
 reliquiis, uti fugit, advexerat, in modum vexilli
 prætulisse; præterea Willelmus Tyrrius, lib. ii,
 cap. 19, Balduinum Hierosolymitanum regem, cum
 Saracenis, Ademarus vero Cabanensis Robertum
 Francorum regem, cum Carolo Simplicie, dimi-
 cantes, vexilla prætulisse, ac præ manibus gestasse
 scribant. Blacherniani templi, (neque enim rem
 ingratam lectori fore arbitror, si sacrarum Deiparæ
 vestium historiam hisce Commentariis attaxam)
 amplitudine, licet et artificii elegantia percelebris,
 venerationem mirifice auctere depositæ in eo Deiparæ
 vestis et zona, quarum depositionis anniversa-
 riarum diem agunt scorsim Græci, vestis scilicet
 2 Julii, zonæ vero 31 Augusti. Deiparæ ædem in
 Blachernis extra urbem ædificatam a Pulcheria,
 Marciani Imperatoris conjuge, prædicant passim
 Theodoros Lector, Eclog. 1; Theophanes, et ex eo
 Anastasius, an. 1 Marciani; *Chronicon Alex.* Zonaras,
 Nicephorus Call. lib. xiv, cap. 2; Codinus, *De Orig. CP.*
 et alii. Hanc postea intra urbis
 ambitum lectori Heraclius, an. 15, exstructo
 ultra Blachernas muro, quo a Barbarorum in-
 cursibus, qui regionem istam hactenus perva-
 serant, tuta esset. *Chronicon Alex.* : Τὸ τε' ἔτος 331
 τῆς βασιλείας Ἡρακλείου ἐκτίσθη τὸ τεῖχος ἐξωθεν
 Βλαχερνῶν, καὶ ἀπεκλείσθη ἔσωθεν ὁ ναὸς τῆς πανα-
 γίας Θεοτόκου, καὶ ἡ Ἁγία Σοφία προῆν γὰρ ἐξωθεν.
 Idipsum testatur S. Nicephorus Patr. CP. τεῖχος
 εὐθὺς δομησάμενοι τοῦ ἐκελύου νηοῦ φρούριον κατέ-
 στησαν. Atque inde ab adjacente Blachernarum
 regione, sive templo ipso, τεῖχος τῶν Βλαχερνῶν
 dicitur murus iste eidem Nicephoro et Paulo
 Diac. lib. xi, *Hist. Misc.* Addit Nicephorus Call.
 lib. xiv, cap. 2; lib. xv, cap. 14 et 24, Pulcheriæ
 opera et rogatu, Deiparæ sepulchrales fascias (τὰ
 ἐντάφια σπάργανα) a Juvenali patriarcha Hieroso-
 lymitano Constantinopolim transmissas, repositas
 fuisse in illo templo, ἔγγιστα τῆς ἱερᾶς καὶ ὁσίας
 τραπέζης, ἐν τῇ Ἁγίᾳ Σοφίᾳ, juxta sacrum altare,
 in Theca aurea, Marciano adhuc superstite. Quo
 demum extincto, Leo Magnus imperii fuscus Ade-
 ptus, ejusdem Deiparæ venerandam vestem, τιμίαν
 ἐσθήτα, Constantinopolim pariter allatam, in ro-
 tunduo quod ipse exstruxit templo deposuit :
 Καὶ ἀπετέθη ἐν τῷ παρ' αὐτοῦ δομηθέντι νηῷ ἐν
 Βλαχερναις, ἐν ἀργυρεᾷ σοφῷ, δι' ἣν καὶ ὁ ναὸς
 Ἁγία Σοφία κατωνόμασται. Joelius in Leone :
 καὶ ἐν Κωνσταντινουπόλει διακομισθεῖσα, ἐν Βλα-
 χέρναις ἀπετέθη, ἐνθα ὁ βασιλεὺς ναὺν ψυχοδόμησε
 τῆς Θεομήτορος, καὶ σορὸν ἐκ χρυσοῦ καὶ ἀργύρου
 κατασκευάσας κατέθετο ταύτην. Nec dissentit Co-
 dinus, *De orig. CP.* qui cum magnum Deiparæ in
 Blachernis templum (quod eidem Nicephoro in
 Præfat. τῷ οὐρνήνῳ πάλαι ἀναμιλλώμενος οἶκος
 dicitur) a Pulcheria ædificatum dixisset, hæc sub-
 dit : Τὴν Ἁγίαν Σοφίαν, τὴν ναὺν τῆς Θεοτόκου ἀν-
 ἤγειρε Λέων ὁ Μικέλης, ἐνθα κατέθετο τὴν ἱερὰν
 Σοφίαν, ἥ ἡ θεία ἐσθῆς τῆς Θεομήτορος ἐναπέκει· οὗ
 Quamquam ex prædictis Blachernianum templum
 aliud videatur fuisse ab eo quod Leo M. condidit,
 et Ἁγίαν Σοφίαν appellant passim scriptores, quam
 tamen id procul absit a vero, quæve fides Græ-
 culis istis, ævi præsertim postremi, præstantia sit,
 vel hinc patet, cum certo certius constet unam

rabili pugna edita vix denique cum solis reliquis A Διογένου, καὶ Μεγαλὴ πρωτοστράτορος τοῦ Δούκα, septem, omnibus aliis gladio Scytharum absumptis καὶ ἀδελφοῦ τῆς Αὐγούστης συμπαρόντων, καὶ πα-

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

idemque esse, ex melioris notæ scriptoribus. Cedrenus in Romano scribit Sacticum quemdam, accepto in prælio contra Bulgaros lethali vulnere, ad Blachernas evasisse, positumque ἐν τῷ ναῦ τῆς Ἁγίας Σορῶ statim exspirasse. Mox, ut Lecapenus cum Simeone Bulgarorum rege collocuturus urbe excesserit, idem Cedrenus commemorans, addit Augustum prius cum patriarcha sanum Blachernianum, et Ἁγίαν Σορῶν ingressum, post fusas ad Deum preces, accepto Deiparæ humerali, inde exiisse, uti ex supra laudato Cedreni loco colligitur: ex quo facile quivis evincat Ἁγίαν Σορῶν templi Blacherniani partem et appendicem fuisse tantum, vel potius sacellum, in quo asser- vabatur sacrum illud λείψανον, quod cum a Leone forte exstructum fuerit, inde factum ut scriptores totius ædis conditore agnoscant; seu, quæ probabilis videtur conjectura, quod templo Blacherniano, cuius Marcianus et Pulcheria fundamenta jecerant, ultimam manum imposuerit. Cedreno suffragatur Leo Grammaticus, qui in Michaelē Balbo discrete indicat, sacrum Deiparæ ὠμοφόριον in templo Blacherniano asseratum, quod alii ἐν τῇ Ἁγίᾳ Σορῶ scribunt: Ὁ δὲ βασιλεὺς, καταλαβὼν μόλις ἱσχύσας διαπεράσαι, καὶ σὺν τῷ πατριάρχῃ Φωτίῳ εἰς τὸν ἐν Βλαγέρναις ναὸν τῆς τοῦ Θεοῦ Μητρὸς παραγένετο, κάκει τὸ θεῖον ἐξήλωσανται. Ἐτα μὲθ' ὠμωφῶν τὸ ἅγιον ἐξαγαγόντες τῆς Θεοτόκου ὠμοφόριον, τῇ θαλάσῃ ἀκρῶν προσέβαλον, etc. Idem auctor in Leone: Θεορῶν δὲ ἡ γαμετὴ αὐτοῦ οὐ παρὴν ἐκείτε, ἀλλ' ἐν Βλαγέρναις ἐν τῇ Ἁγίᾳ Σορῶ προσεκκρέτει εὐχομένη. Neque abludit Codinus ipse, dum ait Deiparæ zonam in Chalcopratiana æde repositam, ὠμοφόριον vero ἐν Βλαγέρναις; asseratum. Denique Nicephorus Call. lib. xviii, cap. 38 (adeo parum sibi constat), asseratas scribit in Blacherniana æde vestes Deiparæ et partem zonæ, una cum capitis amiculo. Quod firmari præterea potest ex Metaphrastæ verbis, quæ ad Codinum laudat Lambecius, pag. 201. Jam vero Deiparæ vestes a Gelbio et Candido patriciis 332 Hierosolymis Constantinopolim delatas, et in templo, quod postea in Blachernis ab imperatore exstructum est, depositas, docent Menæa, ad 2 Julii. Historiam fusiori Commentario narrat Theodorus presbyter, seu quivis alius auctor Narrationis historicæ in depositionem vestis S. Mariæ, editus a Combefisio in *Hist. Monothelit.* qui in æde Blacherniana factam disertis verbis tradit, κατὰ τὸ ἀρχαῖον μέρος, circa partem scilicet septentrionalem. Ex Palestina pariter Constantinopolim asportatas, Leone M. imperante, auctor est etiam Zonaras. Cedrenus vero, Glycas, et Joelus Hierosolymis apud Hebræam quamdam virginem inventas commemorant, indeque allatas Constantinopolim, et in sacra theca depositas sub an. Leonis 1018, in qua quidem theca, σορῶ, seu σηκῶ χρυσοκαστῶ, περιστόλια τῆς Παρθένου Μαρίας asservata narrat Theophylactus Simocatta, lib. viii, cap. 5, et Codinus, *De offic. aulæ CP.* cap. 15. Præterea μέρος τι τῆς αὐτῆς ἀγιαγαστοῦ ζώνης, καὶ τὸ τῆς κεφαλῆς ἐπικάλυμμα repositum testatur Nicephorus Callist. loco citato. Vestis Deiparæ materiam descripsit auctor Narrat. historicæ in depositionem vestis Deiparæ: Ἡ δὲ ἐσθῆς ἡ θεία ἐξ ἐρίων εὐφθάρτων ἐξυφασμένη, καὶ ὁ στήμων γὰρ καὶ ἡ χροκὴ, ἐρίον ἐστὶν τὸ αὐτὸ ὁμοειδὲς καὶ ὁμόχροον. Et in Leone M. Joelus: Καὶ σορῶν ἐκ χρυσοῦ καὶ ἀργύρου κατασκευάσας, κατέθετο ταύτην, ἥτις ἐξ ἐρίων εὐφθάρ-

των ἐξυφασμένη, καὶ σηκῶν ὁμοειδῶν, καὶ ὁμοχρόων, ἀδιάφθατος ἐστὶν, καὶ ἀδιάλυτος μέχρι τοῦ νῦν, τῆς Ἀειπαρθένου τὸ θαῦμα σαφῶς κηρύττουσα. At quod Joelus περὶ ἀφθορίας zonæ Deiparæ scribit, id etiam habent Euthymius et Germanus patr. CP. oratione mox laudanda. Synaxaria ad 2 Aug. vestem et zonam in eadem capsula, seu σορῶ reconditas notant. Sed errant, cum earum inventionem et translationem Arcadio, Theodosii filio, ascribunt, quod ex ipso, quem inveniunt, annorum calculo perspicuum est. Tradunt enim ab earum translatione elapsis 410 annis, Zoen Leonis Philosophi imperatoris uxorem, cum a dæmone vexaretur, divino monitum oraculo, si sacra Deiparæ sibi apponeretur zona, fore ut liberaretur; mox Augusti præcepto adaperata capsula, in ea repertam Deiparæ zonam, aurea sigillatam bulla, cum codicillo, seu brevi, annum, indictmentem et diem continente, quibus Constantinopolim allata, et in capsula ab ipso imperatore deposita fuerat: qua quidem zona a patriarcha supra Augustæ corpus expansa et explicata, in pristinam illa redierit sanitatem, quo facto sacra zona in capsam rursus relata fuerit. Ex hac, inquam, narratione manifeste patet perperam synaxaria inventionem vestis et zonæ Deiparæ Arcadio ascripsisse, a quo ad Leonem intersunt anni P. M. 480. Sed neque idem annorum 410 numerus Pulcheriæ, cui eandem translationem tribuit Nicephorus, convenire potest, quæ excessit an. Chr. 453, a quo ad Leonis principatum, quem ille initit an. 886, numerantur anni 429. Proinde satius Cedreno fidem habere, scribenti inventionem et translationem factas A. Leonis M. 17, quo ille obiit, hoc est, Christi 474, a quo ad initium principatus Leonis Philosophi anni intersunt 412. Exstat Theodori presbyteri Magnæ Ecclesiæ λόγος διαλαμβάνων, καθ' ὃν ἡ τῆς Θεομήτορος ἐσθῆς τῇ βασιλίδι τῶν πόλεων ἐπαδήμασεν. Sed et Simeonis Metaphrastæ Homiliæ, quam in Deiparæ laudem conscripsit (a), titulus concipitur Περὶ τῆς φανερωσῆς τῆς τιμῆς αὐτῆς ἐσθῆτος, καὶ ὅπως ὁ μέγας οὗτος θησαυρὸς Χριστιανοῖς τεθησαύρισται. Utunque ista se res habeat, id pro certo haberi debet festum depositionis zonæ Deiparæ, quod Græci agunt 31 Aug. esse de miraculo, quod in Zoe Augustia factum narrat: vel etiam quod eadem die Zela, Helenoponti oppido, sub Justiniano imperatore, in ædem Blachernianam, vel Chalcopratianam, est relata. Menologium Sirlleti card. 31: Aug. commemoratio zonæ sacratissimæ 333 Deiparentis Mariæ repositæ in venerabili ejus æde, cum zona ipsa relata est ab episcopatu Zela sub Justiniano imperatore, et factum miraculum per impositionem pretiosæ zonæ super reginam Zoem conjugem Leonis imperatoris. Unde conjici daretur zonam tum primum Constantinopoli visam Justiniano M. regnante, et una cum ejusdem Deiparæ veste (b) in Chalcopratianum templum, et Ἁγίαν Σορῶν, illatam. Festum vero, quod Græci celebrant 2 Julii, est de inventionem seu depositionem vestis in eadem æde Blacherniana, facta sub Leone M. idque ἐορτήν τῶν καταθέσεων τῆς τιμῆς ἐσθῆτος τῆς Θεοτόκου vocal Codinus, *De offic. aulæ CP.* cap. 15, n. 26; qua quidem die imperator in templum Blachernarum cum suis palatinis itare consueverat. Certe depositas primum in æde Chalcopratiana sacras Deiparæ reliquias, vestem et zonam, vel vestis partem aliquam exstitisse, testantur passim

(a) Allat. i. Diatriba de Simeone.

(b) V. Metaphr. in orat. de Translat. marus S. Joan. Bapt. cap. ii.

εργῶν θεραπόντων. Εἰσπηδήσαντες δὲ τινες πεζοὶ Ἀ
 Σκύθαι τρεῖς, οἱ μὲν αἰρούσιν αὐτὸν ἑκατέρωθεν τοῦ
 χαλινοῦ, ὁ δὲ ἀπὸ τῆς κνήμης, τῆς δεξιᾶς. Ὁ δὲ
 τοῦ ἐνὸς τὴν χεῖρα εὐθύς ἀποτέμνει, ἕτερον δὲ τὸν
 ἀκινάκην ἀνατείνας καὶ ἐμβριμησάμενος ὀπισθόρ-
 μητον ἐποίησε· τὸν δὲ τῆς κνήμης τοῦτον κατέχοντα,
 πλήττει κατὰ τῆς κόρυθος. Τὴν δὲ φορὰν τοῦ ξίφους
 ἐλαφροτέραν ἐπήνευγε, οὐδ' ὄλη χειρὶ τὴν πληγὴν
 ἔποιεῖ πτωόμενος μὴ θυοῖν θάτερον αὐτῷ
 συμβαῖν, τῆς σφοδρωτέρας φορᾶς τῶν ξιφῶν,
 ὡς ἐπίπαν διολισθαίνουσης, καὶ ἢ τὸν ἑαυτοῦ πίδα
 πλήξῃ⁸⁶, ἢ τὴν ἵππον, ἐν ᾧ ἐπωχεῖτο, καὶ οὕτως
 ἄλωσιμος τοῖς ἔχθορσι γένηται. Διὰ τοῦτο καὶ δευ-
 τέραν αὐτῷ γοργῶς ἐπάγει πληγὴν, μετὰ βουνεχέας
 τὰς τῆς χειρὸς κινήσους ποιούμενος. Ἐν πάσαις
 γὰρ ταῖς πράξεσι, καὶ τοῖς λόγοις, καὶ τοῖς κινή-
 μασι τὸν λόγον εἶχεν ἐπιστατοῦντα, οὐθ' ὑπὲρ θυμοῦ
 ἐκφερόμενος, οὐτ' ἐπιθυμίας ὑποσυρόμενος; τῆς
 κόρυθος δὲ προαναδραμούσης τῇ προτέρᾳ πληγῇ,
 τῇ τοῦ Σκύθου κερφαλῇ ψιλῇ τὸ ξίφος προσέπει-
 σεν⁸⁷, ὁ δ' εὐθύς ἀφνικῶς κατὰ γῆς ἔκειτο. Τὴν οὖν
 ἄμετρον φυγὴν θεασάμενος⁸⁸ ὁ Πρωτοστράτωρ (αἱ
 φάλαγγες γὰρ ἤδη διεσπάρθησαν φευγόντων ἀκρα-
 τῶς), *Ἴνα τί, φησὶν, ὦ βασιλεῦ, τοῦ λοιποῦ ἐν-
 ταῦθα πειράσαι ἐγκαρτερεῖν;* *Ἴνα τί τὴν ζωὴν
 προβίδως, ἀπειδήσας παντάπασιν τῆς ἑαυτοῦ σω-
 τήριας;* Ὁ δὲ, *Βέλτιον γενναίως μαχομένους ἀποθανεῖν,
 ἢ ἀγεννῆς εἰς πεποιηκότας σω-
 θῆναι.* Ὁ δὲ Πρωτοστράτωρ, *Εἰ μὲν τῶν κοινῶν
 εἰς τις ὦν τοῦτ' ἔλεγε, ἐπαίνου ἦς ἀξίος· εἰ δὲ
 ὁ σὸς θάνατος κοσμικὸν ἐπάγει τὸν κίνδυνον,*
Ἴνα τί μὴ τὸ βέλτιον αἰρῇ; εἰ γὰρ σωθῆς (I),

salvus revertitur. Stabat tamen adhuc in aequilibrio
 quodam belli fortuna, amboque exercitus paribus
 obnixi animis sustinebant pondus praelii, donec
 duces quidam Scytharum suppetias suis accurrentes
 cum copiis recentibus armatorum sex et triginta
 millium procul in conspectum se dedere. Tum
 enimvero spes omnis extorta Romanis, nec mora
 jam ulla facta fugiendi. At Augustus acie suorum
 egressus, stabat mistus hostibus ense stricto, pal-
 lium Matris divini Verbi in vexilli militaris usum
 explicatum manu tenens altera. Aderant ei relictī
 ex omnibus viginti equites, viri fortissimi: Nice-
 phorus Diogenis alter filius, et protostrator Ducas
 Michael, et cæteri familiares aut paterni clien-
 tes ipsorum. Inter hos penetrarunt Scythæ tres
 ad Augustum usque; duo frenos equi ejus corri-
 puere utrimque, **197** tertius manu tenebat tibiam
 dexteram. Augustus unius frenum tentantium ma-
 num abscidit; alterum minaci fremitu et vasto
 simul illato ictu acinacis retro territum avertit.
 Denique prehensorem tibiam pulsavit in galea, le-
 vius tamen, nec tota manu in plagam incumbente.
 Quippe fugare Barbarum quam percutere tum
 satius ducebat. Quoniam enim vehementiores ictus
 raro ad destinatum succedunt, periculum erat
 (adeoque id adhuc non tentatum mirabatur) ne
 irritatus plaga non statim necante Barbarus, vel
 pedem Augusti quem tenebat ferro foderet, vel
 equi, quo is vehebat, ventrem plaga cominus hau-
 rireret: moliri ergo et scilicet gubernare ad gemini
 istius amolitionem mali novum ictum oportuit,
 quod et confestim fecit, eo sedati animi frigore ac

Variae lectiones ex cod. Coislin.

⁸⁶ παρέξη. ⁸⁷ προσέπεισεν. ⁸⁸ φυγὴν τῶν ταγμάτων θεασάμενος.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

Menæa, ipsaque Trevirensis Crucis inscriptio :
 quæ quidem ædes inde, Blacherniana, Ἁγία Σοφῆς
 appellata fuit. Codin. *De Orig. CP.* τὴν Ἁγίαν Σο-
 φὴν τὴν ἐν τοῖς Χαλκοκρατείσις Ἰουστινῶς καὶ
 Σοφῆς ἀνήγειρεν, — ἐκέλευε γὰρ ἐναποκείσθαι ἢ τιμὰ
 ζώνης, καὶ ἢ ἐσθῆς τῆς Θεοτόκου. At Nicephorus
 Call. lib. iiv, cap. 49, de veste silet, zonam vero
 in templo Chalcopratiano agnoscit ab Eudocia ibi
 repositam : Τὴν τιμὰν τῆς Θεομήτορος καὶ ἱερὰν
 ζώνην κατέθετο ἐν αὐτῇ τῇ τῆς ἁγίας τραπέζης
 σαρῶ· καὶ ἐξ ἐκείνου Ἁγία Σοφῆς ὁ τῆς Θεοτόκου
 οἶκος οὗτος ἐπώνυμον ἐκλήρωσατο. Et cap. 2, ejus-
 dem libri : Καὶ τὴ τῶν Χαλκοκρατείων αὐτὴς
 ἱερὸν τέμενος ὦ Ἁγία Σοφῆς ὄνομα. Editus est pro-
 nuper a R. P. Francisco de Combellis, Germani
 patriarchæ Constantinopolitani λόγος εἰς τὰ ἐγκαί-
 νια τοῦ ναοῦ τῶν Χαλκοκρατείων, καὶ εἰ, κατὰ θεσιν
 τῆς ἁγίας ζώνης, καὶ τῶν σεβασμίων σπαργάνων
 τοῦ Σωτήρος ἡμῶν. Laudatur ab Allatio λόγος, seu
 sermo alter Euthymii Monachi, εἰς τὴν προσκυ-
 νησιν τῆς ἁγίας Θεοτόκου, καὶ εἰς τὰ ἐγκαίγια τῆς
 ἁγίας αὐτῆς Σοφῆς ἐν Χαλκοκρατείσις. Prostat
 utriusque Andree Cretenensis, vel alterius innominati
 scriptoris Ἐγκώμιον εἰς τὴν κατάθεσιν τῆς τιμίας
 ζώνης τῆς ὑπεραγίας Δεσποτῆς ἡμῶν Θεοτό-
 κου, ab eodem Combellis publicatum in *Hist.*
Monothelitarum. Verum integre zona fuerit in
 hac æde, dumtaxat videtur, cum lib. xviii, cap. 38,
 partem ejusdem zone, una cum humerali sacra-
 mentis Virginis, in Blacherniana asseratum fuisse

tradat idem Callistus. Alia præterea ædes castitū
 juxta S. Romani templum, Ἁγία Σοφῆς appella-
 tione exstructa a B. Helena, ut auctor est Codin-
 us; sed an Deiparæ λείψανα possederit, omnino
 silet. Magna porro fuit imperatorum erga has sac-
 cras reliquias veneratio, cujus præcipuum est ar-
 gumentum, quod cum Heraclio imperante Sar-
 barus Persa et Mysorum Chaganus urbem gravi
 obsidione premeret, patriarcha muros obierit,
 circumferens ἀχειροποιήτων τοῦ Χριστοῦ εἰκόνα,
 καὶ τὰ τίμια καὶ ζωόποια ξύλα, προσέτι δὲ καὶ τὴν
 τιμὴν ἐσθῆτα τῆς Θεομήτορος, ut est in Trididio
 Græcorum; et Michael Balbus, cum a Thoma ty-
 ranno terra marique in urbe obsideretur, τὸς
 ζωοποιὸν τοῦ σταυροῦ ξύλον, καὶ τὴν ἐσθῆτα τῆς
 πανάγνου Θεοτόκου, supra mœnia, præuenite pa-
 triarcha, circumtulit; Romanus demique Luca-
 penus et Alexius Comnenus, hic contra Bulgari
 insidias, ille contra Patzinacarum incursus, his se
 reliquiis tutati sint. Vide Acrop. cap. 11; Anon.
 Saussaium in *Mariyrol. Gall.*, 25 Jul.; Godefr.
 Henschen. in Act. SS., 2 Febr. de Hypapante,
 § 4, n. 26; et Honoratum Niquetium, in *Iconolo-
 gia Mariana*, lib. i, cap. 8.

(I) *Εἰ γὰρ σωθῆς.* Cinnamus. lib. iv : Φεύγειν
 τε γὰρ ἔστιν ὅτε χωρὶ μὲδὲν ἀσχυρόμενον, εἰ τοῦτο
 ὀδοῦναι καὶρό; Eucommium Emma Regine Angl.: *Est
 procul dubio certa victoria ab fortiori hoste elabi
 fuga, cui nequit resisti per arma.* Hinc Petrus
 Chrysol. serm. 150 : *Bellicosus, quod in bello fugit,*

tranquilla destinatione prudentiæ, qualis in eo quantavis in turba rerum semper sui compote admirationi solebat esse. Neque enim ita ei unquam ira vel cupiditas dominabatur, ut vel gestum unum rationis imperio subtraheret, sed cunctis ejus actionibus, verbis, ac motibus arbitra moderatio sedati iudicii præsidebat. Commodum autem priore jam ictu exrussa Scythæ galea, in nudatum barbari caput plaga sic altera incidit, ut mutus is statim ac mortuus sterneretur. Hic protosirator irrevocabilem Romanorum passim omnium fugam cernens, dissipatæ quippe jam phalanges solutique ubique ordines erant, *Quid tu, inquit, Auguste, hoc loco amplius moraris? vel quo operæ pretio vitam prodigis?* Cui ille: *Nempe, inquit, præstat generose pugnantem mori, quam vitam ignavam turpis fugæ ignominiam emere. Laudabiliter hæc diceret, respondit protosirator, si de vulgo esses quispiam; nunc cum fatum tuum separari a publico mundi periculo non possit, quid causæ offers cur projicere tecum res humanas in certam perniciem velis? quin potius elige sine mora quod manifeste melius est; et meliori fortunæ te serva. Si enim ubi hac clade te proripueris, erit tempus cum egregie victor, ejus dedecus sanguine hostium eluas.* His verbis et rerum conspectu ipsarum, cum Scythæ undique irruerent, spesque plane restaret nulla, persuasus denique Augustus: *Cedamus, inquit, sane, sic tempus cogit, et nobis consulamus si possumus. Verum si fugientium nostrorum vestigiis insistimus, Barbaris ab eorum insecutione redeuntibus occurreremus malo nostro. Alii tenenda via est. Videtis adversos in acie Scythas (ostendebat manu frontem exercitus hostilis), per hos perrumpendum est. Eo me pro se quisque mox ducturum inducat in animum sequi, sic parato in successum pectore, tanquam hostie natus, ante noctem moriturus. Simul transitum, his dejectis, invenerimus, apparebit tutum iter ad recedendum, cui nos extemplo commitemus.* Hæc locutus, motisque ad audendum alloquio sociis, primus ipse signea celeritate **198** in Scythas involat, primumque obvium ex equo proturbat. Sic via facta secuturis est, semel interrupto contextu scutorum Scythicorum: qua penetrantibus mox cæteris, in eam perventum est regionem, quæ a tergo Barbaris inuentibus prælium fuerat. Augustus quidem eo evaserat: non item protosirator, qui equi prolapsione afflictus in terram, simul opportuno familiaris cuiusdam sui proprium ei equum concedentis officio a præsentis perniciæ liberatus est, novo equo post imperatorem admissis, cito eum assecutus,

καὶ αὐτοὶ πολεμήσας νικῆσεις. Τὸν οὖν κινδύνον ὑπὲρ κεφαλῆς ἤδη ἰστάμενον ὄρων ὁ αὐτοκράτωρ, ἀναίσχυντως τῶν Σκυθῶν αὐτῷ προσβαλλόντων, καὶ τὰς σωζούσας ἀπεινωκῶς ἐλπιδας, καιρὸς ἦδη τῆς ἑαυτῶν σὴν θεῶν πεφροτικέναι σωτηρίας, εἶπε, *ἄλλῃ δὲ οὐ τὴν ἀπὲρ τοῖς φεύγουσι πορεύεσθαι δεῖ, ὅπως μὴ οἱ τοὺς ἡμετέρους διώκοντες, ἐν τῷ ἐπ' ἀνέρχουσι συναρτώσιν ἡμῖν, ἀλλὰ χρῆ, ὑποδείξας τῇ χειρὶ τοὺς κατὰ τὸ ἄκρον τῆς παρατάξεως ἰστάμενους Σκύθας, κατ' αὐτῶν ἐξίπασασθαι, ὡς σήμερον γεννηθέντας καὶ τεθνηθότους, καὶ οὕτως δπισθεν, θεοῦ ἐπαρήγοτος, τῆς τῶν Σκυθῶν γεγονότος παρατάξεως ἐφ' ἐτέρῃν ἀτριπὸν βαδιούμεθα.* Ταῦτα εἰπὼν καὶ τοὺς ἄλλους ἐποτρύνας, πρῶτος αὐτὸς ὡς πῶρ κατὰ τῶν Σκυθῶν ἵεται, καὶ εὐθὺς συναντήσαντα παῖσι. Ὁ δ' εὐθὺς ἐξεκλιθήσθη τῆς ἕδρας, καὶ οὕτω τοῦ Σκυθικοῦ συνασπισμοῦ διασχισθέντας ⁹⁹, μετὰ τῶν ἀμφ' αὐτὸν τὴν δπισθεν τῶν Σκυθῶν ἔλασε ¹⁰⁰ χώραν. Ἀλλὰ ταῦτα μὲν ὁ βασιλεὺς. Τὸν δὲ πρωτοστράτορα, ὀλισθήσαντος αὐτῷ τοῦ ἵππου, κατενεχθῆναι συνέβηκεν. Εἰς δὲ τις τῶν αὐτοῦ θεραπεύοντων παρχρῆμο τὸν ἴδιον αὐτῷ δίδωσιν ἵππον, ἐφθακῶς δὲ τὸν αὐτοκράτορα οὐκέτι αὐτοῦ χωρίζεται, οὐδὲ βῆμα ποδῶν, ἐξόχως τοῦτον ποδῶν. Συγχύσιω; δὲ πολλῆς οὐσίας, τῶν μὲν φευγόντων, τῶν δὲ διωκόντων, φθάνουσιν αὐτοῖς ἕτεροι Σκύθαι τῶν ¹⁰¹ βασιλέων. Καὶ ὁ παρχρῆμα ἐπιστραφεὶς πλήττει τὸν διώκοντα, οὐκ αὐτὸν δὲ μόνον, ἀλλὰ καὶ ἄλλου, ὡς οἱ τότε συμπρόντες ἐδιηγῆσαντο ¹⁰², ἀνεῖλεν. Εἰς δὲ τις Σκύθης Νικηφόρον τὸν Διογένην ἐξ ὀπισθίων φθάσας πλήττειν ἐμελλεν, ὃν ὁ αὐτοκράτωρ θεασάμενος πρὸς τὸν Διογένην ἐφώνει, *Ὅρα καὶ δπισθεν, Νικηφόρε.* Ὁ δὲ γοργῶς ἐπιστραφεὶς πλήττει αὐτὸν κατὰ τῆς δεξιῆς. Καὶ ὡς τοῦ βασιλέως ἐν ὑστέροις χρόνοις διηγουμένου ἠκηκλειμεν [ἠκούομεν] οὐδέποτε τάχος τοιοῦτον ἦπερ δεξιότητα ¹⁰³ ἀνδρὸς ἐθεάσατο. Καὶ ὡς Ἐγῶ, φησὶν, *εἰ μὴ τὴν σημάταν κατεῖχον κατ' ἐκείνην τὴν ἡμέραν, ὑπὲρ τὰς ἰδίας τρίχας πλῆξας ἂν Σκύθας ἀνείλον, ὡς περιαιτολογῶν.* τίς γὰρ τοιοῦτον εἰς ἔσχατον ταπεινότητος ἤλασεν; ἀλλὰ γὰρ ὁ λόγος καὶ τῶν πραγμάτων ἡ φύσις αὐτὸν ἠνάγκαζε, καὶ τὰ κατ' αὐτὸν πρὸς ἡμᾶς κυκλόθεν τοὺς ἰδίους αὐτοῦ ἐνίοτε ἐκλαλεῖν, καὶ ταῦτα παρ' ἡμῶν πολλὰ βιαζόμενον. πρὸς δὲ τοὺς ἐξωθεν οὐδεὶς τῶν ἀπάντων ἤκουεν ὑπέροκμόν τι τὸν αὐτοκράτορα διηγούμενον. Ἀνέμου δὲ σφοδροῦ πνεύσατος, καὶ τῶν Παρσινάκων προσβαλλόντων, οὐκέτι εὐτόνω; εἶχε τὴν σημάταν κατεῖχειν ὁ βασιλεὺς ¹⁰⁴. Ἐπὶ δὲ τις Σκύθης μεταχειρησάμενος; δόρυ μακρὸν δι' ἀμφοτέρων τῶν

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

⁹⁹ διασχισθέντος. ¹⁰⁰ κατέλαβε. ¹⁰¹ τόν. ¹⁰² διηγίσταντο. ¹⁰³ οὐδὲ περιδεξιότητα. ¹⁰⁴ Desunt voces ὁ βασιλεὺς.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

artis est, non timoris; et vox Illa Caroli M. apud Ditmarum, lib. vii Chron.: *Carius mihi ut populi exprobrantes dicant me hinc fugisse, quam hic cecidisse: quia dum vivo injuria pondus illata vindica-*

turum **334** me s; ero. Tartari, auctore Ai. hono, cap. 48, in pugna nec verentur fugere, si fuga prosit. Idipsum de his testatur Sanutus, lib. 11, part. 17, cap. 24.

χειρῶν ἐπληξεν αὐτὸν κατὰ τοῦ γλουτοῦ, διέτρησε ἄ μὲν τὸν χρῶτα οὐδαμῶς, δόδυνη δὲ ἐνεποίησεν ἀνήκαστον, ἥτις ἐπὶ πολλοὺς διέμεινεν αὐτῷ ἔτεσιν. Διὰ τοῦτο ἐπὶ τοσοῦτον βιασθεὶς τὴν σηματοῦσαν περιστελλας ἐν τινι τῶν χαμαιδρῶν κατατίθεισιν, ὡς μηκέτι ἔρῃσθαι παρὰ τοῦ (2). Οὗτος δὲ διὰ τῆς νυκτὸς διεσώθη εἰς Γολόην, καὶ μεθ' ἡμέρας καταλαβὼν τὴν Βερρόην διεκαρτέρει, πρῆσθαι τοὺς δορυαλῆτες ἐθέλων. eum solum ipse unius, ut qui præsentes tum fuere confirmarunt, sed alios quoque qui cum eo sequabantur, interfecit. Unus autem quidam Scytha Nicephoro Diogeni a tergo ferebat ictum. Id Augustus videns Diogenem clamans admonet: *Vide retro, Nicephore*. Qui strenue conversus, cædere Barbarum in facie occupat. Ac memini ab imperatore hujus repetente diei memoriam, audire me eum diceret, nullius se unquam velocitatem et dexteritatem tantam notasse hominis, quantum is juvenis ostendit. Addebat de se ipso: *Ego vero nisi vexillo tuendo impeditam manum eo die habuissem, tot occidissem Scythas, quot pilorum meorum numerus non æquaret*. Ita ille, non jactabunde glorians; quis enim eo usque ad infimum Christianæ humilitatis depressior gradum? Sed eum interdum narrationis nostræ domesticorum rogatu initæ cogebat ipsa series ac veritas de se fateri, in privatis dumtaxat nostris intimorum circulis, idque ipsum non nisi multum fere urgentibus nobis. Nam in vulgaribus sermonibus ad externos nemo unquam imperatorem tale quippiam prædicantem audivit. Flante porro tum forte vento vehementi et Patzinacis majori numero atque impetu ad insequendum incumbentibus, laborabat Augustus in vexillo retinendo; ubi vero unus ex instantibus a tergo Scythis longam utraque manu impellens hastam graviter eum in clunibus percussit, plaga, tametsi non terebravit cutem, gravissimum tamen inferente dolorem, qui et multis deinceps duravit annis; tandem malo coactus imperator, vexillum complicatum inter trisaginis forte occurrentis frondes absconditum deposuit, ea cura ut speraret neminem id hostium animadversurum. Ipse nocturna fuga Goloen incolnmis tenuit. Luce insequenti perlatus Beroen, ibi permansit, de captivis suis redimendis inde tractare 199 habens in animo.

Ὁ δὲ Παλαιολόγος ἐν τῷ φεύγειν τῶν ταγμάτων Β ἤττηθέντων κατὰ τὴν ἡμέραν ἐκεῖνην κατενεχθεὶς τοῦ ἵππου, ἀπέπεσε τοῦτον· ἐν ἀμυχαντᾷ δὲ ὄν καὶ τὸν χίνδονον ἰστάμενον ὑπὲρ κεφαλῆς ὄρων, περιαθρήσας, εἶπεν γένετό οἱ τοῦτον θεάσασθαι, ὄρῃ τὴν τῆς Χαλκηδόνος πρόεδρον Λέοντα, παρὶ οὗ ἀνω-

absistere ab eo amplius nec passum unum statuit; amoris enim eximii erga eum sui putabat esse tali ei tempore indivulsum adhærere comitem. Cum autem confusissima passim essent omnia, fluctibus fugientium et insequentium omnem temere in partem effervescentibus, nec raro collidentibus semet, perveniunt ad imperatorem alii Scythæ. Is repente conversus primo ex his occurrentem cædit: nec

Palæologo vero ea funesta die contigit, ut cum is legionibus plane fractis dissipatisque sine controversia victus necessario fugeret, equo in tumultu excuteretur, et, quod erat importunius, ipsam amitteret. Unde in periculo præsentis incertus animi quo se verteret, circumque spectans omnem in

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(2) Παρὰ τοῦ. Mouni supra in edit. Hoeschel. haberi παρ' αὐτοῦ, ut sensus sit, humerale Deiparæ ab Alexio amplius non visum, proindeque deperditum in eo prælio. Sequuntur in eadem edit. hæc verba: Οὗτος δὲ διὰ τῆς νυκτὸς διεσώθη εἰς Γολόην, ὅτε καὶ ἔλεγον οἱ πολλοὶ, Ἄπο τὴν Δίστραν εἰς Γολόην καλὸν ἀπληκτον, Κόμνην, id est, *A Dista ad Goloem bella castra, Comnene*; est enim ἀπληκτον castrorum locus, unde idem quod φοσσάτον dicitur Leoni in *Tuct.* cap. 11, § 1: Κυρίως φοσσάτον τὸ ἀπληκτον τοῦ δλου στρατοῦ καλεῖται. Sic autem vocantur castra, quod fossis undique ad exercitus securitatem circumcingantur. Postmodum tamen φοσσάτον pro ipso exercitu usurpatum passim observare est: atque ita Constantinus, *De adm. imp.* cap. 44, φοσσάτον ab ἀπληκτον distinguunt: Καὶ εἰς φραγμὸς καὶ ἀπληκτα τῶν φοσσάτων. Dicitur autem ἀπληκτον a Latino *applicare*, quod est divertere, hospitari. LL. Wisigoth. lib. III, tit. 2, § 3: *Qui in itinere constitutus, cujuscumque forsitan campo applicaverit, et ad coquentium cibum frigoribus necessitate compulsus ignem fecerit*. Et tit. 4, § 25: *Viam per quam ad civitatem sui ad provincias nostras ire consuevimus, nullus — eam excludat vel astringat, sed utinerantibus applicandis libera reservetur, ut itinerantibus applicandi studium non veletur*. Lex Burgund. tit. 38, § 7: *Si quis in agro regio, vel colonia voluerit applicare, et non permissus fuerit, colonus sustigetur*. Lex Langob. lib. III, tit. 12, § 5: *Neque per fortiam*

suam in mansione arimanni se applicet. Quibus in locis *applicare* non hospitari dumtaxat significat, sed et in campo sub tentoriis degere, tentoria ipsa figere, quod satis ostendunt hæc verba, *in campo, in via, in agro applicare*. Sæpe enim, in tentoriis noctes exegisse Francos et Germanos, cum iter agerent, par est credere, quod solenne fuit populis septentrionalibus, ὅπως τὸν νομάδα βλον εἶλοντο, quod de Walachis dixit Aun. lib. VIII, proprie autem *applicare*, est ad locum aliquem divertere, pervenire. Terent. in Andr.: *Tum ille egens forte applicat primum ad Chrysidis patrem se*. Quinilianus, decl. 388: *Dum pirata applicat*. Regula Magistri, cap. 57: *Ad mansionem cum applicaverit*. Charta Domini de Canneto in Provincia an. 1328: *Quoties dominus provincie, vel fratres, vel filii, vel officiales ad castrum ipsum applicaverint*. Ubi igitur in itinere exercitus applicat, hic locantur castra, quæ *applicata*, Græcis ἀπληκτα, seu ἀπληκτα, ut scribitur apud Leonem loco citato, dicuntur. *Gloss. Lat. Græc. Applicatio, καταγωγήιον. Gloss. Græc. Lat.* ἀπληκτον, diversorium; ἀπληκτέω, maneo, diversor. Vita S. Simeonis Mirabil. montis: Καὶ ἐλθόντες τινὲς αὐτῶν εἰς Γάβαλα, ἠπλήκυσαν εἰς τινὰ ναὸν τῆς πόλεως. Perperam igitur *Æmilii* Portus ad Onorsandri cap. 9, ἀπληκτα, seu castra censuit dicta, quasi τοὺς στρατιώτας φυλάσσοντα, καὶ ἀποτροπὴς ποιοῦντα τῶν χινδόνων καὶ πηγῶν. *Gloss. Gr. Lat.* ἀπληκτος, impercussus.

partem, si forte uspiam equus appareret, videt ecce Chalcedonensem præsulē Leonem, cujus superius meminimus, sacerdotali vestitum stola, equum ipsi offerentem, quo ille strenue conscenso perrexit fugore: non prius tamen quam oculis circum quæsitum sacrum illum antistitem, nusquam amplius apparere deprehendit. Erat is in sentiendo ac dicendo liberrimus: verumque in eo quidem characterem præferens Christiani præsulis, sententiæ tamen niais interdum ad offensionem mollis ac pene morosæ, zelumque non nusquam haud secundum scientiam ostendens, ac neque sacrorum canonum exactam habuit notitiam. Quamobrem, id quod narravimus superius, mala sibi creavit ipse, thronoque excidit. Porro illum qualemcumque Palæologus constanti et nunquam dissimulato neque mediocri prosecutus honore est: impulsus ad id abundantis ejus opinione virtutis. Sive igitur divinam istam Palæologus apparitionem ferventissimæ suæ eiga hunc virum, quem sanctum putabat, fidei præmium habuit: sive aliud quid arcantum celestis providentiæ in hoc tum præsule divinitus eluxit, eundem rem totam in medio relinquam; nec enim quid potissimum statuum satis expedit. Cæterum Palæologus nondum periculo defunctus, Patzinacis insequentibus, fugæ fortuna delatus est in palustrem et fruticosum saltum: ubi milites offendit e nostrorum numero quinquaginta supra centum. Hi cum circumsessos undique se a Barbaris cernerent, magnam jam devenerant in desperationem salutis, quod se tantulo numero nequam pares longe pluribus Scythis intelligerent. Recreavit eos ut in malis Palæologi conspectus, talis viri, cujus imperterritam in periculis animi ac consilii præsentiam olim norant. Ergo ex ejus nutu ac sententia pendentibus Palæologus edixit unam superesse spem salutis, si negligere funditus salutem possent, ea in certissimum discrimen offerenda; qui tali essent animo iis se polliceri aliquid posse. Verum oportere ante omnia, ut qui assentirentur in ea verba jusjurandum darent, Deoque quisque adhibito teste confirmaret, sese nentiquam sibi parsurum quo minus ipse per sese in Scythas irrueret, neque, quod ignavi solent, satis habiturum in turba latere, delegareque sociis periculum quod subire posset ac deberet, verum tam

salutem quam discrimen omnes et singulos in commune collaturos. In hæc juratis et paratis, universis Palæologis in Barbaros vehementi equitatione invecus, primum illorum qui occurrit graviter vulnerat; at is caliganti oborta vertigine humi statim afflicus jacuit. Cæteri malo principio turbati, ac per **200** hoc partitis inter impetum audendi et recedendi cogitationem animis, occurrerunt in equis tamen, sed continuata a Palæologo in aliquorum ex his capita prioris clade, cæteri statim in latebras densi saltus, unde eruperant, tutum et celerem receptum in lucro posuerunt. Inde cum Palæologus idem, iterum Patzinacis insequentibus, locum editum quemdam superaret, contigit equum ejus vulneratum cadere, ipsum vero, eo omisso, in speluncam subire montis adjacentis. Unde tutum receptum, rem tali loco et tempore difficilem, incertis diebus undecim erroribus quærens, tandem incidit in viduam militis cujusdam, apud quam hospitio recreatus per aliquot dies, denique indicio

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

⁹⁵ Desunt voces οὐκ ἔχω λέγειν. ⁹⁶ Desunt voces ὁ δὴ καὶ γέγονεν. ⁹⁷ ὡς εἰς.

A θεν ἐμνήσθημεν, τὴν ἱερατικὴν στολὴν ἠμφιεσμένον ἵππον ἐπιζιδόντα αὐτῷ, ἐν ᾧ ἐπιβάς εἶχετο τῆς φυγῆς: τὸν ἱεροπρεπῆ ἐκείνον ἄνδρα οὐκέτι περιέχεται. Ἦν β' ἄρα οὗτος παρθρησιαστικὸς τῆ ψυχῆν καὶ ἀληθῆ χαρακτῆρα ἐμφαίνων ἀρχιερέως, φρονήματος μέντοι ἀπαλωτέρου, καὶ τὸν ζῆλον ἐστὶν οὐ οὐ κατ' ἐπίγνωσιν ἐνδείκνυμενος, καὶ οὐδὲ τῶν ἱερῶν κανόνων ἀκριβῆ γινώσκων εἶχε. Διὸ καὶ, ἄπειρο ἄνωθεν εἰρήται, συνεπεπετώκει αὐτῷ λυπηρὰ, καὶ τοῦ θρόνου ἐξέπεσεν. Ἐξείχετο δὲ τοῦ ἀνδρὸς ὁ Παλαιολόγος αἰεὶ καὶ διαφερόντως: εἴτιμα διὰ τὸ περιὸν αὐτῷ τῆς ἀρετῆς. Εἶτε οὖν διὰ τὴν θερμότην πίστιν, τὴν εἰς τὸν ἄνδρα τοῦτον, ὁ Παλαιολόγος θέας ἔτυχεν ἐπιφανείας, εἴτ' ἄλλο τι ἦν τῆς Προνοίας ἀπόρρητον κατὰ τουτοῦ τὴν ἀρχιερέα τὸ φαινόμενον, οὐκ ἔχω λέγειν ⁹⁵. Διωκόμενος δὲ ὑπὸ τῶν Πατζινάκων εἰς ἐλώδη τόπον καὶ συνηρεφῆ εἰσελθὼν, περιτυγχάνει στρατιώταις τὸν ἀριθμὸν ἑκατὸν πρὸς τοὺς πενήτηκοντα. Περικυκλούτων αὐτοὺς τῶν Σκυθῶν, ὡς ἐν ἀμυχανίαι τὰ κατ' αὐτοὺς ἐώρων, πρὸς τοσοῦτους ἀντέχειν μὴ ἐξισχόντες, τῆς τοῦ Παλαιολόγου ἐξήρτυντο γνώμης, πάλαι τούτου τὸ γενναῖον καὶ ἀκστάειστον τῆς γνώμης, γινώσκοντες. Αὐτὸς δὲ κατὰ τῶν Σκυθῶν ὄρησαι συνεβούλευε τῆς κατ' αὐτοὺς παντάσῃσι ἀφειδήσαντας σωτηρίας, κινεῦσθαι αὐτοὺς ταύτην ὠνήσασθαι. Χρῆ δὲ δι' ὄρκων ταυτηνὴ τὴν βουλὴν ἐμπεδῶσαι, ὃ δὴ καὶ γέγονεν ⁹⁶, ὡς τριηκῆτα μιάς γνώμης ἀπάντων γεγονότων τῆς κατὰ τῶν Σκυθῶν ὄρησαι μηδένα ἀπολείφθηναι, τὴν σωτηρίαν καὶ τὸν κίνδυνον ἴδιον ἑκάστου λογισαμένου. Ὁ μὲν οὖν Παλαιολόγος σφοδρὰν τὴν ἱππασίαν ποιησάμενος παῖε τὸν αὐτῷ πρώτως ὑπαντήσαντα: ὁ δὲ εὐθύς σκοτεινιάσας κατὰ γῆς ἔκειτο. Τῶν δὲ λοιπῶν μετὰ διψυχίας τὴν ἱππασίαν ποιησάμενων, οἱ μὲν πεπτώκασιν, οἱ δὲ αὖτις εἰ, ⁹⁷ φωλὸν, τὸ συνηρεφὲς ἄλλος παλινστήσαντες, ἐκιοῦς ἔωσαν κρυπτόμενοι. Ἐν δὲ τῷ τὸν Παλαιολόγον ἀκρολοφίαν τινὰ κατακαμβάνειν ὑπὸ τῶν Πατζινάκων αὐθις διωκόμενον, συνέβη τὸν ἵππον πληγέντα καταπεσεῖν, αὐτὸν δὲ τρηκαῦτα εἰς τὸ παρακαείμενον ὄρος εἰσεῖναι. Ἀναζητῶν δὲ τὴν σώζουσαν ἔδην, ἐπεὶ βρόδιος μὴ εἶδῃ ταύτην εὐρηκέναι, ἐπὶ ἔνδεκα ἡμέραις πλανώμενος περιτυγχάνει γυναίκαί τινος στρατιώτου χήρῃ καὶ ἐπιξενίζεται παρ' αὐτῆς ἡμέραι, τισί, σωθεντας δὲ τοῦ κινδύνου οἱ ταύτης υἱεῖ, τὴν σώζουσαν τοῦτω ἔδῳ ὑποδεικνύουσιν.

filiorum eiusdem viduæ qui et ipsi simili defuncti periculo, in tempore adfluere, iter didicit quo secure posset ad fugam uti.

Ἄλλὰ τοιαῦτα μὲν τῷ Παλαιολόγῳ συμπεσόντα Οἱ Α δὲ γε τῶν Σκυθῶν λογάδας, οὓς κατέσχον δορυαλώτους ἀποκτείναι ἐβουλεύοντο, τὸ δὲ πλῆθος τοῦ κοινοῦ τὴ παράπαν τοῦτο οὐ συνεχώρει, βουλόμενοι ἀπειμπολιῆσαι τούτους τιμῆς. Ταύτης γοῦν τῆς βουλῆς κυρωθεῖσης, δίδεται γνώσις τῷ βασιλεῖ διὰ γραμμάτων τοῦ Μελισσηνοῦ, ὃς πολλὰ πρὸς τοῦτο, κἄν δορυαλώτος ἦν, τοὺς Σκυθὰς ἠρέθειζεν. Ὁ δὲ βασιλεὺς εἰ; Βερόην ἐπιένδιατριβῶν, τῆς βασιλίδος τῶν πόλεων χρήματα ἱκανὰ μετακομίτας, ἐπρίετο τοὺς δορυαλώτους. Καταλαμβάνει δὲ τῆνκαῦτα καὶ ὁ Τατῆς; ὃ τὴν Ἴστριν μεθ' ὧν ὑπεποιήσατο Κομάνων οἱ τὴν τοιαύτην ὡς λείαν καὶ τὸ πλῆθος τῶν δορυαλώτων θεασάμενοι, τοὺς ἡγεμόσι τῶν Σκυθῶν ἔφασαν, ὡς ἡμεῖς μὲν τὰ οἴκοι καταλαμβάνομεν, εἰς ἡμετέραν ἤλιθον βοήθειαν, τὴν τόσην τε ὁδὸν διηνηκότες, ἐφ' ᾧ καὶ τοῦ κινδύνου καὶ τῆς νίκης συγκοινωνοὶ γενήσασθαι, τὸ γοῦν ἡμέτερον ἅπαν συνεισενεγκόντας οὐ χρὴ κεροῦς αὐθις ἀποπεριβῆναι. Οὐ γὰρ ἐκ προειρέσεως τοῦ πολέμου κατὰ καιροῦ ἐφ' ἣμεν ἐληλυθότες, οἷδὲ αὐτοὶ τούτου αἰτιοὶ ἐσμὲν, ἀλλ' ὁ προαιρέσας τὸν πόλεμον βασιλεὺς. Ἡ γοῦν κοινῇ μεθ' ἡμῶν τὴν λείαν πᾶσαν διαμερίσασθε, ἢ ἀντὶ σιμημάχων πολεμίους ἡμῶς ἔξετε. Πρὸς τοῦτο ἀνένευσαν οἱ Σκυθαί. Τῶν δὲ Κομάνων τοῦτο μὴ φερόντων, σφοδρῶς ἀναμίσσον αὐτῶν ἀναβῆθῆνυσαι πόλεμος, καὶ κατακράντος οἱ Σκυθαί ἠττηθήντες, εἰς τὴν καλουμένην Ὀζολίμην (3) μόλις ἐσώθησαν. Στενοῦμενοι δὲ παρὰ τῶν Κομάνων ἐφ' ἱκανὸν ἐκείσε διέτρεβον, τὴν μετάδασιν μὴ ἀποθαρῃσύντες. Ἡ δὲ νῦν παρ' ἡμῖν Ὀζολίμην κατονομαζομένη μεγίστη μὲν ἐστὶ κατὰ τε εὐχόμετρον καὶ περιμέτρον² καὶ τῶν ὅπου δὴ ποτε φημιζομένων παρὰ τοὺς γεωγράφους λιμνῶν, μηδεμίαν; εἰς μεγέθους λόγον ἐλλείπουσα, κεῖται δὲ τὴν ἑκατὸν βουνῶν ὑπερθεν, καὶ εἰς αὐτὴν μέγιστοι τε καὶ κάλλιστοι συρρέουσι ποταμοὶ καὶ κατὰ νότον πολὺ ἄς τε καὶ μεγάλας καὶ φερτηγούς ἀνέχουσι νῆας, ὡς εἶναι κίντεῦθεν δῆλον τὸ βάλος αὐτῆς ὄψαν εἶ ἐστιν. Ὀζολίμην δὲ κατωνόμασται, οὐχ ὅτι κικκοῦ τινοῦ καὶ βαρυδύμου ἀναδιδῶσιν ἀποφορᾶν, ἀλλ' ὅτι Οὐννικῆς [Οὐγγρικῆς³] ποτε στρατιᾶς ἐπιφαιτηγᾶσης τῇ λίμνῃ (τούτους δὲ τοὺς Οὐννοὺς Οὐζοὺς ἢ ἰδιῶτις ἀπεκάλεσεν γλῶσσαι) καὶ περὶ τοὺς ὄχθους τῆς λίμνης αὐλισαμένης⁴, Οὐζολίμην τὴν τοιαύτην προσηγορέσκασι λίμνην μετὰ προσθήκης, οἶμαι, καὶ τοῦ υ, φωνήεντος. Καὶ ἀπὸ μὲν τῶν παλαιῶν

His casibus exercita Palæologi virtus est. Jam Scythas revisamus. Optimatum inter eos fera erat sententia, captivos omnes nostros occidendos. Intercessit multitudo, et crudelitatem avaritia vincente, pervicit ut pretio redimendi offerrentur. Ea imperatori nuntiata sunt litteris Melissenii, qui etsi captivus, non parum operæ atque industriæ contulerat, quo istud Romanis salutare apud Scythas consilium prævaleret. Curatis igitur extemplo ex urbe regia pecuniis Augustus ex eo in quo tunc erat, et ad id permansit, loco, nempe Beroe, captivos redemit. Porro post victoriam Scytharum pervenit ad Istrum Tatus cum iis, quos collegerat auxiliariis Comanis, quibus cum prædæ Romanæ tantæ multitudinisque captivorum conspectus præsens cupiditatem irritasset, egerunt ii cum principibus Scytharum: Sese ad ipsorum evocatos auxilium domibus relictis longam emensos viam eo animo venisse, ut et periculi participes et victoriæ forent. Ad talem spem quanquam festinatione contenderint summa, nihilque sibi ad omnem strenuitatem reliqui fecerint, arte imperatoris prælium præoccupantis factum esse, ut certamine excluderentur. Victoriam tamen restare, cujus parte aliqua jus æquumque esse tanto cursu vexatos socios aspergi. Communicarent igitur si videretur, prædam secum: si nollent, quos socios a pernarentur, mox hostes exspectarent. Talia Comani. Moxque renuentes Scythas magno et atroci adorti prælio vicerunt, reliquiis eorum ægre ad Ozolimnam se recipientibus: ubi circumsidentibus Comanis, diu mussarunt in angustiis, prodire metu hostium non ausi. Est hæc quæ jam a nobis Ozolimna nominatur, palus plane amplissima, sive trajectus, sive circuitus mensuram spectes, nullique earum quæ usquam a geographis celebratæ sunt magnitudinem quod attinet, inferior. 201 Sita est supra centum colles, in eamque maximi simul et pulcherrimi conflunt fluvii. Quin etiam qua parte meridiem spectat, multas magnasque et oneribus plenissimas magnis sustinet naves: haud dubium eo ipso profunditatis suæ indicium ferens. Cæterum Ozolimnæ vocabulum, utcumque Græci sermonis vim sentientibus a tetro quodam, quem hæc palus inhalat, odore ductum videre possit, nequiquam tamen ita est: sed ab Unnico exercitu circa nundinante, atque ad ripas ejus metante castra, nomen id tra-

Varie lectiones ex cod. Coislin.

¹ Τατῆς. ² τοιαύτην. ³ τὴν τοῦ. ⁴ καὶ τὴν διὰ μέτρον τε καὶ τὴν περιμέτρον. ⁵ Οὐννικῆς; etiam in textu; sed in margine repouitur Οὐγγρικῆς. ⁶ αὐλιζομένους.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(3) Ὀζολίμην. Existit palus illa ultra Istrum, in ea regione, quam Walachiam hodie vocant. Binæ autem potissimum iis in locis observat Strabo lib. vii, quarum alia mari, in quod effunditur, adiacet (diapola forte Ptolemæi), altera meatu caret. Certe

constat Hierassam fluvium, qui in Istrum haud procul a Dorostolo, seu Dristra, influit, quo loco bellum istud gestum est, lacum permaximum efficeret, qui idem fuerit cum Ozolimna.

etiam est; quoniam quos Unnos dicimus vulgaris A agrestium ac plebeiorum lingua Uzoz solet appellare. Inde puto Uzolimnam primum hanc paludem nominatam, una vocali abundante supra holiernum vocis ejusdem istius sonum; porro littera Græca u ipso usu deinceps extrita, redactum id nomen in eam quæ hodie invaluit formam, Ozolimna sonat. Tempus si quis quærat denominationis hujus, sane in veteribus historiis non facile reperietur expeditionem Unnicarum mentio quæ appulsæ ad hanc paludem castris antiquam originem nomenclationis istius probet. Nempe Alexio imperante id contigit. Tunc, inquam, Unnorum gens magno undique concussa excitaque motu, in eum quem dixi locum arma sua confluens, ei nomen istud novum fecit. Primamque talis rei memoriam Historia hæc nostra complectitur. Etenim ad cæteram patris mei claritatem illud quoque accessit, quod obiter annotasse tanti fuerit, ut passim effervescentibus per orbem, partim ejus auspiciis ac ductu, partim hostium ipsius coorientium undique variis exercitiis, loca inde plurima recentes appellationes traxerint. Tale quid et de Alexandro rege Macedonum accepimus. Cujus regno innovata nomina et quæ apud Ægyptum Alexandria visitur, et quæ alia isti cognominis apud Indos est civitas, invenere; imo et ab ejusdem regis quodam milite Lysimacho Lyssimachiam scimus appellationem esse nactam. Quid ergo mirum si virtutem æmulatus Alexandri Alexis ista saltem illius felicitatis parte fraudatus non fuerit, videritque hic quoque insignitam imperii sui memoriam mansuris nominibus, quorum alia concursum conjuratorum in eum gentium æternis vocum monumentis inurerent, alia voluntate institutoque ipsius imposita locis, rerum a se in iis sapienter fortiterque gestarum indicationem in posteros propagarent? Hæc ex officio historici de paludis novo nomine istius admonenda breviter fuere. Cæterum Comani cum diu Scythas ad Ozolimnæ ripas obsedissent, penuria coacti comestuum ad sua redierunt, ibique annona parata, expeditionem rursus contra Scythas suscipere.

Interim imperator congregatis copiis castra posuerat ad Beroen: ubi cum milites copiose instruxit omnes qui potuere colligi, tum captivos quoque

Variæ lectiones ex cod. Coislina.

• Decet vox πάντες. • Ὀζολίμνης. • οἱ. • ἐπαναστρέψαι.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(4) Φλάντρας κόμης. Fuit is Robertus cognomento Frisus, comes Flandriæ, qui ante duodecimum fere quam proceres nostri Hierosolymitanum aggredierentur iter, cum multis opibus Jerusalem, orationis gratia est profectus, rediensque per Thraciam, cum Alexio imperatore locutus est. Hæc ferme Guibertus, lib. 1, *Hist. Hier.* cap. 4; et lib. vii, cap. 34. Peregrinationem Hierosolymitanam suscepit Robertus, an. 1083, a qua necdum rediens, 335 an. 1089, auctor est Mæjerus, lib. iii. Hanc, præter Andream Sylvium in *Chronica Marcian.* lib. iv, cap. 3, et aliquot alios attigit Robertus monachus, ex cujus cod. ms. proferre hic libet Epistolam, qua Alexius imperator Flandrensem comitem, cæterosque orbis Christiani principes, ad suppeditandum contra Saracenicis gentes promissum toties urget auxilium, cujusmodi plures eodem argumento scripsisse litteras ad Urbanum pontificem testatur Uspersensis. At cum illius stylus, et scriptionis character paulo humilior, præcænicum minime redoleat fastum, jure fortasse addubitari potest num ejus sententiam bona fide reddiderit Robertus, sive alius quivis interpres:

συγραμμάτων οὐχ εὐρηταί πω συναλαθὲν ἐνταῦθα Ὀύννικὸν στρατεύμα, ἐπὶ δὲ τοῦ αὐτοκράτορος Ἀλεξίου τότε πάντες ἄπανταχόθεν ἐκέισε συνεβρωγότες, τῷ τόπῳ δεδώκασιν τοῦνομα. Τὰ μὲν οὖν περὶ τῆς λίμνης; ὧδέ τι ἔχεται, ὡς περ παρ' ἡμῶν νῦν πρώτως ἱστορούμενα, ἐν' ἐνδειξαίμεθα ὅτι τοῦ αὐτοκράτορος Ἀλεξίου ταῖς πολλαῖς καὶ πολλαχοῦ [πανταχοῦ] στρατηγίαις, νῦν ἀφ' ἑαυτοῦ, νῦν δὲ ἀπὸ τῶν ἐπισυβρούτων ἐχθρῶν πολλὰς ἐλάβανον οἱ ἑτόποι προσηγορίας. Τοιοῦτον δὲ τι καὶ ἐπὶ Ἀλεξάνδρου τοῦ τῶν Μακεδόνων βασιλέως καταμανθάνω. Καὶ γὰρ ὅπου μὲν Ἀλεξάνδρεια ἦ κατ' Ἀργυπτον, ὅπου δὲ ἡ Ἀλεξάνδρεια ἦ κατ' Ἰνδοῦς ἀπ' ἐκείνου ὠνόμασται, ἴσμεν δὲ καὶ ἀπὸ Λυσιμάχου τινὸς τῶν ἀμφ' αὐτὸν στρατιωτῶν Λυσιμάχεια κατονομάζεσθαι. Οὐκ ἐν οὖν θαυμασσίμῃν εἰ καὶ ὁ βασιλεὺς Ἀλέξιος ζῆλον Ἀλεξάνδρειον ἀναλαθὼν, ὅπου μὲν ἐξ ἐθνῶν, ἢ συρράγέντων, ἢ προσκεκλημένων παρ' αὐτοῦ περιήψε τῆς τόποις ὀνομάτων καινότητας; ἢ ἀφ' ὧν αὐτὸς κατεπράξατο, τῆς ἐαυτοῦ προσηγορίας τοῖς τόποις μετέδωκε. Τοσαῦτα μὲν περὶ τῆς ἀνωθεν εἰρημένης λίμνης ἐπεβρίθω ἱστορικώτερον. Οἱ δὲ Κόμανοι ἐπεὶ σπάνιν τῶν χρεωδῶν εἶχον, παλινδρομοῦσιν εἰς τὰ ἴδια, ἐφ' ᾧ τὰ χρεωδῶν συγχομισάμενοι αὐθὺς κατὰ τῶν Σκυθῶν ὑπαναστρέψαι.

ejusdem regis quodam milite Lysimacho Lyssimachiam scimus appellationem esse nactam. Quid ergo mirum si virtutem æmulatus Alexandri Alexis ista saltem illius felicitatis parte fraudatus non fuerit, videritque hic quoque insignitam imperii sui memoriam mansuris nominibus, quorum alia concursum conjuratorum in eum gentium æternis vocum monumentis inurerent, alia voluntate institutoque ipsius imposita locis, rerum a se in iis sapienter fortiterque gestarum indicationem in posteros propagarent? Hæc ex officio historici de paludis novo nomine istius admonenda breviter fuere. Cæterum Comani cum diu Scythas ad Ozolimnæ ripas obsedissent, penuria coacti comestuum ad sua redierunt, ibique annona parata, expeditionem rursus contra Scythas suscipere.

Сυνάγεται ἐν τῷ μεταξὺ ὁ βασιλεὺς κείμενος εἰς Βερόην, ἐξοπλίζει τοὺς αἰχμαλώτους, καὶ τὸ λοιπὸν ἔπαν ὀπλιτικόν. Τότε καὶ ὁ Φλάντρας κόμης (4) εἰς

nam solempne erat Byzantinis istis Augustis, cum ad principes, Latinos præsertim, scriberent, verbis uti ampullosis, et quæ fastum regalem Græcumque superent tumorem, ut est apud Radevicium, lib. iii. *Hist. Frider.* cap. 6. Verum ejusmodi fuit Græcorum ingenium ut cum timent, nimia sui dejectione vilescerent, et frangerentur in feminas: cum vero prævaleret, gravi subditorum dejectione superbirent. Verba sunt Odonis de Diogilo, lib. iii, quod de Gallis ipsis ait Ann. pag. 402. Certe istius, aut similis Epistolæ meminit idem Guibertus.

Argumentum Epistolæ.

Hoc exemplar Epistolæ quarto anno ante gloriosum Hierosolymitanum iter a Constantinopolitano imperatore omnibus Occidentalibus Ecclesiis directum est, præcipue tamen Flandrensi comiti Roberto; ipse enim comes jam redierat a Sepulcro Domini in baculo et pera, in quo itinere se viderunt, et affabile atque amicibile colloquium ad invicem habuerunt. Isdem vero imperator, ut ipse in eisdem conqueritur litteris, nimis oppressus fuerat a nefanda gente paganorum, quorum principatum is-

Ἱεροσολύμων ἐπανερχόμενος ἐκείσε καταλαμβάνει A armavit ipsos. In his enim augendi exercitus curis
τὸν ἀποκράτορα, καὶ τὸν συνήθη τοῖς Λατίνοις commodum deprehendit Flandriæ comes Hierosolo-

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

nebat Solymanus Veteranus, pater Junioris Solymani, quem nostri postea (ut liber iste meminit) bellicoso conflictu devicerunt, enimque fugere compulerunt. Unde non parum miretur, cur dictus imperator tam venosum animum contra nostros semper haberit et reddere mala pro bonis non formidaverit.

EPISTOLA ALEXII IMP.

« Domino et glorioso Flandrensium comiti Roberto et omnibus totius regni principibus, Christianæ fidei amatoribus, tam laicis quam clericis, imperator Constantinopolitanus, salutem et pacem in eodem Domino nostro Jesu Christo, et Patre ejus. ac Spiritu sancto.

« O inclytissime comes, et maxime fidelis consolator, notificare prudentiæ vestræ volo quantum sanctissimum imperium Christianorum Græcorum angustiatur fortiter a Pincinais (a) et Turcis quotidie, et deprædatur et acquiritur sine intermissione, et sunt cædes diversæ, et inenarrabiles Christianorum interfectiones et derisiones. Sed quia sunt multa mala, quæ agunt; et, ut diximus, inenarrabilia, de multis dicamus pauca, quæ tamen sunt auditu horribilia, et conturbant etiam ipsum aerem. Nam pueros et juvenes Christianorum circumcidunt super baptisteria Christianorum, et circumcisionis sanguinem in despectum Christi fundunt in eisdem baptisteriis, et desuper eos mingere compellunt, et deinceps in circuitu ecclesiæ eos violenter deducunt, et nomen et illem sanctæ Trinitatis blasphemare compellunt. Illos vero nolentes et diversis poenis affligunt, et ad ultimum eos interficiunt. Nobiles vero matronas ac earum filias deprædatas invicem succedendo ut animalia adulterando deludunt. Alii vero corrumpendo turpiter virgines statuunt ante facies earum matres, compellentes eas nefarias et luxuriosas decantare cantilenas, donec compleant supra ipsa nefaria. Sic 336 enim levis actum in Dei populo antiquitus, quibus impii Babylonii post diversa delubria deridendo dicebant: *Hymnum cantate nobis de canticis Sion (Psal. cxxxvi, 3)*. Sic et in stupro filiarum matres compellunt nunc cantare cantilenas nefarias, quarum voces non cautum, sed magis, ut credimus, plus resonant plangentium, sicut scriptum est in morte innocentium: *Vox in Rama audita est, ploratus et ululatus multus: Rachel plorans filios suos, et noluit consolari quia non sunt (Matth. ii, 18)*. Sed licet matres innocentium, quæ per Rachel figurantur, non valuerint consolari pro morte filiorum, valuerunt tamen consolari pro salute animarum. Istæ tamen nullatenus, quod pejus est, consolari valent, quia et in corporibus et in animalibus pereunt. Sed quid adhuc? Veniamus ad deteriora. Totius ætatis et ordinis viros, id est pueros, adolescentes, juvenes, senes, nobiles, servos, et, quod pejus et impudentius est, clericos et monachos, et heu proh dolor! et quod ab initio non dictum neque auditum est, episcopos Sodomitico peccato deludunt, et etiam unum episcopum sub hoc nefario peccato jam crepuerunt. Loca vero sancta innumerabilibus modis contaminant et destruant, et pejora eis minantur. Et ad hæc quis non plangit? Quis non compatitur? Quis non horret? Quis non orat? Nam pere tota terra ab Jerusalem usque Græciam, et tota Græcia cum suis regionibus

superioribus quæ sunt Cappadocia minor, Asia minor, Phrygia et Bithynia et minor Phrygia, id est Troja, Pontus, Galatia, Lyca, Pamphylia, Iauria, Lycia et insulæ principales (b) Chios, et Militina, et multæ aliæ regiones et insulæ, quas non valeamus modo enumerare, usque Thracias, ab eis jam invasæ sunt, et fere jam nihil remansit, nisi Constantinopolis, quam ipsi minantur citissime nobis auferre, nisi auxilium Dei et fidelium Christianorum Latinorum velociter subvenerit. Nam et Propontidem, qui et Aridus dicitur, et ex Ponto juxta eandem Constantinopolim in mare Magnam decurrit (c), cum ducentis navibus invaserunt, quas Græci ab eis prædati fabricaverunt, et remigiis, velint nolint, deducunt, et minantur tam per terram quam per eandem Propontidem Constantinopolim, ut diximus, velociter capere. Hæc pauca de innumerabilibus malis, quæ hæc impiissima gens agit, diximus et scripsimus tibi, comes Flandrensium, Christianæ fidei amator. Cætera vero ob fastidium legentium dimittamus.

« Igitur pro Dei nomine et pro omnium præconum Christianorum pietate rogamus, ut quoscunque fideles, Christi bellatores, tam majores quam minores, cum melioribus in terra tua acquirere poteris ad auxilium mei et Græcorum Christianorum, huc deducas, et sicut Galiciam et cætera Occidentalium regna anno præterito a jugo paganorum aliquantulum liberaverunt, ita et nunc ob salutem animarum suarum regnum Græcorum liberare tentent, quoniam ego, quamvis imperator, nullum tamen mihi remedium, neque idoneum consilium scio invenire, sed semper a facie Turcorum et Pinemacorum (d) fugio, et tandiu in singula civitate maneo, donec adventum eorum propensio. Et quia subjectus esse vestris Latinis cupio quam capiatur ab eis Constantinopolis, certare totis viribus maxime debetis, ut gloriosam et ineffabilem mercedem in cælo gaudentes recipiatis. Nam melius est ut vos habeatis Constantinopolim quam pagani, quia in ea habent pretiosissimæ reliquæ Domini, id est statua ad quam fuit ligatus, flagellum unde fuit flagellatus, chlamys coccinea qua fuit indutus, corona spinea qua fuit coronatus, arundo quam vice sceptri manibus tulit, vestimenta quibus ante crucem spoliatus fuit, pars maxima ligni crucis in qua crucifixus fuit, clavi quibus affixus fuit, limeamina post resurrectionem in sepulchro inventa, duodecim cophini fragmentorum de quinque panibus et duobus piscibus, caput cum capillis integrum et barba sancti Joannis Baptistæ, reliquæ vel corpora multorum innocentium, quorundam prophetarum, et apostolorum, et martyrum, et maxime sancti Stephani protomartyris (e), et confessorum et virginum, quæ ob nimium incrementum singulariter scribere intermissimus. Quæ tamen omnia prædicta Christiani magis quam pagani habere debent, et munimen magnum erit omnibus Christianis, si hæc omnia habuerint; 337 detrimentum vero et judicium, si perdidierint. Quod si ob hoc certare noluerint, et aurum magis amaverint, in ea placent aurum quam in toto mundo. Nam soli thesauri ecclesiarum Constantinopolis in argento, auro, gemmis et lapidibus pretiosis et pannis sericis, id est pallis, sufficere possint omnibus mundi ecclesiis; quos tamen omnes thesaurorum.

(a) Al. Pincinnatis.

(b) Al. Pincinnatorum.

(c) Anna p. 205, 206.

(d) Vide Greg. VII ep. 49 lib. 1 et Berthold. Constanti ad an. 109.

(e) Vid. Syntagma nostrum de capite S. Joan. Baptistæ, cap. 7, n. 1.

mis revertens. **202** Is juramento quod Latini solent imperatori præstito, pollicitus insuper se simuldationem attigisset suam, missurum ipsi auxilio equites quingentos. Hunc regie imperator acceptum donisque cumulatam atque honoribus, letum ad sua dimisit. Movit inde Augustus postea exercitumque quantum maximum congregare summam cura potuit Adrianopolim transtulit. At Scythæ penetratis angustiis montium qui Golocn inter ac Diampolim siti sunt, circa locum Marcellam dictum castra sunt metati. Ea re Augustus cognita, cum etiam didicisset esse in itinere Comanos expectatricka reditum eorum, veritus est ne facile contracta inter se pace utriusque Barbari, consensu incumbere in perniciem Romanæ rei. Misit ergo Synesium ad Scythas bullis aureis, quantum ad fidem faciendam esset opus, instructum, cum mandatis pollicendi eis ab imperatore largam copiam rerum omnium necessariorum, modo inducere in animum, atque in eo fidem obligare suam traditione obsidum, vellent, manere in loco quem jam occupassent, nec ulterius tendere. Cogitabat nempe imperator providus periculum in auxilium vertere, et adversus imminentes Comanos, si ad Istrum, quod fama ferebat, denuo moverent, irrumperere in Romanos conarentur fines, horum præsidio Scytharum ad tutanda ostia uti. Addiderat mandatis Synesio datus, ut si difficiles se ad eas conditiones Scythæ præberent, cito illis ibi relictis ad se reverteretur, nec sustineret differri sibi responsum quoad illi castra promovissent. Egit cum Scythiis ex imperatore voluntate Synesius prudenter, nec sine successu. Eunt frequentes in sententiam ieiendi cum imperatore foederis. Fuit cum illis idoneo spatio Synesius, suaque comitate ac liberalitate imperatoris apte usus ad demulcendos feros animos offensioumque causas omnes accurate removendas, pacem stabilivit, quantum provideri humanitus potuit.

Interim reversi Comani animo et apparatu committendi cum Scythiis prælii, ubi hostes non repositos transisse claustra didicerunt, atque apud Marcellam pacem cum imperatore pepigisse; mittunt qui ab eodem peterent, sibi ut per eum liceret

Car. Dufresnii

inestimabiliter thesaurus matr's ecclesiæ, scilicet Sanctæ Sophiæ, id est Dei sapientiæ, superat, et absque dubio thesauro templi Salomonis coæquari potest. Quid iterum de infinito nobilium thesauro dicam, cum thesaurum negotiatorum rusticorum nemo æstimare possit? Quid invenitur in prætorum imperatorum thesauris? Pro certo dico, non erit lingua quæ illum recitare valeat, quoniam non solum Constantinopolitanorum imperatorum ibi thesaurus habetur, sed etiam omnium antiquorum Romanorum imperatorum thesaurus ibi est translatus, et in palatiis absconditus. Quid amplius dicam? Quod certe patet oculis hominum, nihil est quantum ad illud absconditum. Currite ergo cum tota gente vestra, et omnibus vestris viribus certate, ne talis thesaurus in manibus Turcorum et Pincinatorum cadat, quia cum sint infinita, adhuc lx milia expectantur quotidie, et timeo ne per illum thesaurum paulatim nostros seducant cupidos milites, quemadmodum Julius Cæsar olim fecit, qui regnum Francorum cupiditate invasit, et quomodo Antichristus capturus totum mundum in fine mundi est acturus. Agite ergo dum

(*) Anna pag. 170, 176.

ἀποδίδωσιν ὄρκον (5), ὑποσχόμενος ἅμα τῷ τῷ οἴκου καταλαβεῖν συμμάχους ἀποστελλὰι οἱ ἰππεῖς πεντακοσίους. Φιλοτιμησάμενος τοῖνον τὸν τοιοῦτον ὁ βασιλεὺς, πρὸς τὰ σφέτερα χαίροντα προέπεμψεν. Ἀπάρας οὖν ἐκείθεν ὁ αὐτοκράτωρ μεθ' ὧν αὐθις συνελέξατο δυνάμεων καταλαμβάνει τὴν Ἀδριανούπολιν, οἱ δὲ Σκύθαι διεληλυθότες τὰ μεταξὺ τέμπη, μέσον Γολδῆς καὶ Διαμπόλεως, κατὰ τὴν λεγομένην Μαρκέλλαν (6) τὸν χάρακα ἐπήξαντο. Ὁ δὲ γε αὐτοκράτωρ τὰ κατὰ τοὺς Κομάνους μεμαθηκώς, ἐπεὶ προσδόκιμοι ἐπαναστρέφαι ἦσαν, ἐδεδῖε τὴν ἐκείνων ἔλευσιν ὑφορώμενος. Μεταπεμψάμενος τοῖνον τὸν Συνέσιον, καὶ τοὺς πρὸς τοὺς Σκύθας χρυσοβούλλοις λόγοις ἐφοδίετας ἐκπέμπει παραγγελλας, ὡς εἰ μὲν πεισθεῖαν σπείρασθαι, καὶ δοῖεν ὀμήρους ἀναχαιτίσαι αὐτοὺς τῆς ἐπὶ πρόσω φορᾶς, καὶ παρασκευάσαι μένειν ἐν ᾧ προκατέλαβον τόπῳ, καὶ οὕτω χρῆσθαι αὐτοῖς διαφιλῆ τὰ χρεῖωδῆ· ἐσκόπει γὰρ τοῦτος κατὰ τὸν Κομάνων χρῆσασθαι, εἰ τὸν Ἰστριν αὐθις καταλαβόντες πρὸς τὰ πρόσω χωρεῖν ἐπιχειρήσαιεν, εἰ δὲ γε οἱ Σκύθαι μὴ πειθόνται, αὐτοῦ που καταλιπεῖν αὐτοὺς καὶ ὑποστρέφαι. Κατέλαβε τοῦτους ὁ ῥηθεις Συνέσιος, καὶ τὰ εἰκότα προσομιλήσας ἐπεισεν ὑποσπόνδους γενέσθαι τῷ βασιλεῖ. Κάκεισε προσκαρτερῶν πάντας αὐτοὺς θεραπεῖας ἡξίου, πᾶσαν περιαιρῶν σκανδάλου πρόφασιν.

Ἐπαναστρέψαντες δὲ αὐθις οἱ Κομάνοι προσεσκευασμένοι πρὸς τὸν κατὰ τὸν Σκυθῶν πόλεμον, καὶ μὴ ἐντυχόντες αὐτοῖς, ἀλλὰ μεμαθηκότες τὴν τούτων διὰ τῶν κλεισουργῶν ἔλευσιν, καὶ ὅτι τὴν Μαρκέλλαν καταλαβόντες εἰς εἰρηνακῆς ἦλθον μετὰ

Car. Dufresnii

Do Cangii notæ.

tempus habetis, ne Christianorum regnum, et, quod majus est, Domini perdatiis sepulcrum, et in se non judicium, sed mere dem h-beatis in cœlum Amen.

Hactenus Alexii epistola, quæ genuinam et non conflictam esse, vel minime adulteratam, abunde probant quæ ex illa delibavit, scriptisque suis inseruit, sed longe elegantioribus vestita verbis, Guibertus, lib. 1 *Hist. Jer.*, cap. 4; scripta vero hic invenitur anno post redactas in Græcorum potestatem (*), Alexii arte et industria, Galatiæ et Paphlagoniæ urbes, quas inter præcipuum locum obtinuit Sinope: proinde paulo ante Gelatobuli sultani obitum, quem an. Christi 1095 contigisse supra a nobis est observatum.

(5) *Ἄρκον*. Dominium, ejusmodi eidem Alexio a Gothofredo Bullionensi, cæterisque proceribus Francis præstitum narrat Anna, lib. viii, pag. 289.

(6) *Μαρκέλλαν*. Paulus Diaconus, lib. xiiii *Hist. Miscell.* in Constantino Irenes filio: *Julio mense exercitum movit adversus Bulgares, et construxit castrum Marcellorum. Eodem libro Marcella dicitur. Ego veniam ad Marcellam.*

τοῦ βασιλέως σπονδάς, ἐξαιτοῦνται διελθεῖν τὰς Α κλειούρας, καὶ προσβαλεῖν τοῖς Σκυθῶναις. Ὁ δὲ πρὸς τοῦτο ἀνένευσε προσφθακῶς σπείσασθαι μετὰ τῶν Σκυθῶν, εἰπὼν, ὡς⁹ Οὐ γρεῖα τὸ παρὼν βοηθείας ἡμῖν, λαθόντες ἱκανὰ ἐπαναστρέψατε. Καὶ φιλοφρονησάμενος τοὺς πρέσβεις, δῶρά τε ἱκανὰ ἐπιδοῦς μετ' εἰρήνης ἀπέστειλε. Τοῦτο θάρσος τοῖς Σκυθῶναις ἐπέβαλε, καὶ πικρὰ σπονδήσαντες τῆς προτέρας ἀπανθρωπίας εἶχοντο ληϊζόμενοι τὰς παρακειμένας πόλεις καὶ χώρας. Ἄσταται γὰρ ὡς ἐπίπαν ἅπαν τὸ βάρβαρον, καὶ σπονδῆς φυλάττειν οὐ πέφυκε. Τοῦτο θεασάμενος ὁ Συνέσιος ἐπανέρχεται πρὸς τὸν βασιλέα αὐτεπάγγελτος [αὐτεπάγγελος], μηνυτὴς γεγονώς τῆς τῶν Σκυθῶν ἀγνωμοσύνης καὶ παραβάσεως. Τὴν Φιλιππούπολιν δὲ τούτων καταλαμβάνοντων⁹, τοῦτο μεμαθηκῶς⁹ βασιλεὺς, ἐν ἀμηχανίᾳ καθίστατο, ἀποχρώσας πρὸς τοσαῦτα πλῆθη μὴ ἔχων δυνάμεις, ὥστε ὅλως τὴν μετ' αὐτῶν μάχην ἀναδέξασθαι. Ὅποιος δὲ ἐκεῖνος ἐν ἀμηχανίᾳ πόρους εὗρισκων, καὶ μηδωποσοῦν καταπίπτειν ἐν περιστάσει ἐλωθῶς, δεῖν ἔγνω δι' ἀκροβολισμῶν καὶ λόγων τὴν τούτων μελετῆσαι καθαιρέσιν. Καὶ οὕτω στοχασάμενος τῶν τόπων, καὶ τῶν πόλεων, ἐνθα καταλαμβάνειν ἐκεῖνοι πρώτως ἔμελλον, αὐτὸς ἐσπέρας τὴν τούτων προκατελάμβανεν ἔλευσιν, εἰ δὲ ἐσπέρας τούτους ἐμεμαθήκει τόπον τινὰ καταλαβεῖν, ἐκεῖνος τὸν τοιοῦτον πρώτως καταλάμβανε. Καὶ ὡς δύναμις δι' ἀκροβολισμῶν καὶ λόγων πόρρωθεν πρὸς αὐτοὺς ἀπεμάχετο, ὡς μὴ ἐγκρατεῖς αὐτοὺς γίνεσθαι τῶν φρουρίων. Καταλαμβάνουσιν δὲ ἄμφω οἱ τὴν Σκυθῶναι καὶ ὁ αὐτοκράτωρ τὰ Κύψελλα (7). Ἐπεὶ δὲ τὸ ἐλπίζόμενον μισθοφορικῶν οὕτω κατέλαβε, γινώσκων ὁ αὐτοκράτωρ τὸ ἐξυκίνητον τῶν Σκυθῶν, καὶ ὄρων αὐτοὺς ἦδη καὶ αὐτὴν τὴν βασιλῆα καταλαμβάνοντας τῶν πόλεων ξὺν τάχει πολλῶν ἐν ἀμηχανίᾳ ἦν. Καὶ μὴ ἀποχρώσας δυνάμεις πρὸς τοσαῦτα πλῆθη ἔχων, τὸ μὴ χεῖρον, ὃ φασιν, βέλτιον λογισάμενος, πρὸς εἰρηγικῆς αὐθις ἀπέειδε¹⁰ σπονδάς. Ἐρωτᾷ γοῦν, πρέσβεις ἀποστελλας πρὸς αὐτοὺς τὰ περὶ εἰρήνης. Οἱ δ' αὐθις τῷ τοῦ βασιλέως ὑπέβησαν θελήματι. Προέφθαι¹¹ δὲ πρὸς τῶν εἰρηγικῶν σπονδῶν αὐτόμολος παραγενέσθαι ὁ Νεάντις. Πέμπεται τοίνυν ὁ Μιγδοῦνός, ὥστε πανηγύρεις ἐξάγειν ἐκ τῶν παρακειμένων χωρῶν, οὗ ὁ οὐδὲς εἰς τὸν γεγονότα ὑστερον πόλεμον κατὰ τὴν¹² τὸν ὁμοῦ κατὰ τῶν Πατινῶν ἰσχυρῶν, καὶ παρασυρεῖς παρὰ γυναικῆς Σκυθίδος ἔλω διὰ σιδηρᾶς ἕρπης εἰσω τῶν ἀμαξῶν ἔλυσοις. Οὐ τὴν κεφαλὴν ἀπομηθεῖσαν ἐπείτα ὁ βασιλεὺς ἐξ ἀλήσεως τοῦ πατρὸς αὐτοῦ. Ὑπὸ δὲ τῆς ἀφορήτου ὀλίγης ἐπὶ τρισὶν νυθημέροις διαγεομάδος¹³ λίθου τύπων¹³ τὸ στέρνον ὁ πατὴρ τε-

claustris penetratis pugnare cum Scythis. Non potuit id annuere Augustus, foedere paulo ante Scythico concluso. Legatos tamen Comanorum benevole ac munifice accepit, donisque oneratos dimittens, mandavit ut suo nomine Comanis referrent : imperatorem in præsens quidem habere ipsis gratias, nec enim auxilio egere : cupere autem ut ipsi muneribus non parvis quæ ad ipsos missurus esset, acceptis, redirent in domos suas. Eo facto, liberati metu Scythæ, nullo jam foederis respectu audaciam contiuerunt, sed in latrocinia ut prius effusi vicinas late urbes et regiones crudelissimis grassationibus infestas et deprædationibus habebant. Inquietissima quippe natura Barbarorum est, indocilisque maxime **203** in dolis ad pactorum conventorum observationem. Redit ergo ad imperatorem Synesius oculatus index mutatæ voluntatis atque ingratiſsimæ perfidiæ Barbarorum. Brevi prstea nuntiatur pervenisse jam eos Philippopolim ; quæ res curam ingeniem incussit imperatori ad prælium contra tantam multitudinem haudquaquam idoneis instructo copiis. Tamen, ut animo erat erecto semper ac præſenti, quem nec aduersa dejicerent, nec conturbarent, dubia casuum, quo minus certum in rebus quamlibet incertis consilium expediret, decrevit tali tempore insidiis tantum ac furtis belli, subitisque velitationibus rem gerendam. Isto adeo consilio procedere audeat cum paucis in innumerabilium occursum, obstare certus progressibus ruentium. Intercludebat iter hostium positis contra suorum castris : quæ ut fidam et hostilibus imperviam assultibus stationem haberent, loci delectu et valli munitione consequeretur. Hinc exploratoribus quoquoaversum missis intentus, et pro se ipse acri vigilia in omne momentum occasionis, motum progressumque exercitum ad belli usum accuratissima ratione gubernabat. Odorabatur videlicet sagacitate mira quo potissimum cogitarent Scythæ ; eo comperto, quam urbem quemve locum adire illi postredie destinassent, ea ille præoccupabat jam præcedente vespera : rursus quo iidem venturos se vespere putarant, eo imperator summo mane præcesserat. Ad hæc jaculationibus procul tutis, subitisque coorientium ex occulto impressionibus suorum carpebat assidue Barbaros, successibus vel ea re non contentendis, quod nulla jactura, ne periculo quidem, empti, tamen ad morandum victorum cursum impediendumque ne arcibus altisque subinde invadendis dittonem Romanam arcearent, suam extenderent, conferebant plurimum. Non poterat tamen plane sisti torrens, quin evolutis obicibus quantiscunque iret semper et ferretur quo pendebat præ-

ceptis. Itaque jam usque ad Cyspella Scythæ promoverant. Nec defuit imperator quin castris illic de-

Variæ lectiones ex eod. Coislin.

⁹ Deest vocula ὡς. ⁹ καταλαθόντων. ¹⁰ ἐπέειδε. ¹¹ προέφθασε. ¹² τὸν ὁμοῦ γεομάδος. ¹³ τύπων.

Car. Dufresnii Du Cangii

(7) Κύψελλα. Thracia ultra ad Hebrum, de qua geographi

mis revertens. **202** Is juramento quod Latini solent imperatori præstito, pollicitus insuper se simulationem attingisset suam, missurum ipsi auxilio equites quingentos. Hunc regie imperator acceptum donisque cumulatam atque honoribus, letum ad sua dimisit. Movit inde Augustus postea exercitumque quantum maximum congregare summam cura potuit Adrianopolim transtulit. At Scythæ penetratis angustiis montium qui Goloen inter ac Diampolim sibi sunt, circa locum Marcellam dictum castra sunt metati. Ea re Augustus cognita, cum etiam didicisset esse in itinere Comanos expectarique reditum eorum, veritus est ne facile contracta inter se pace utriusque Barbari, consensu incumberent in perniciem Romanæ rei. Misit ergo Synesium ad Scythas bullis aureis, quantum ad fidem faciendam esset opus, instructum, cum mandatis pollicendi eis ab imperatore largam copiam rerum omnium necessariarum, modo inducere in animum, atque in eo fidem obligare suam traditione obsidum, vellent, manere in loco quem jam occupassent, nec ulterius tendere. Cogitabat nempe imperator providus periculum in auxilium vertere, et adversus imminentes Comanos, si ad Istrum, quod fama ferebat, denuo moverent, irrumperetque in Romanos conarentur fines, horum presidio Scytharum ad tutanda ostia uti. Addiderat mandatis Synesio datis, ut si difficiles se ad eas conditiones Scythæ præberent, cito illis ibi relictis ad se reverteretur, nec sustineret differri sibi responsum quoad illi castra promovissent. Egit cum Scythis ex imperatoris voluntate Synesius prudenter, nec sine successu. Eunt frequentes in sententiam ieiendi cum imperatore fœderis. Fuit cum illis idoneo spatio Synesius, suaque comitate ac liberalitate imperatoris apte usus ad demulcendos feros animos offensionumque causas omnes accurate removendas, pacem stabilivit, quantum providi humanitus potuit.

Interim reversi Comani animo et apparatu committendi cum Scythis prælii, ubi hostes non reperi-
tos transisse claustra didicerunt, atque apud Marcellam pacem cum imperatore pepigisse; mittunt qui ab eodem peterent, sibi ut per eum liceret

Car. Dufresnii

incastimabiliter thesaurus matris ecclesiæ, scilicet Sanctæ Sophiæ, id est Dei sapientiæ, superat, et absque dubio thesauro templi Salomonis cœquari potest. Quid iterum de infinito nobilium thesauro dicam, cum thesaurum negotiatorum rusticorum nemo æstimare possit? Quid invenitur in præteritorum imperatorum thesauris? Pro certo dico, non erit lingua quæ illum recitare valeat, quoniam non solum Constantinopolitanorum imperatorum ibi thesaurus habetur, sed etiam omnium antiquorum Romanorum imperatorum thesaurus ibi est translatus, et in palatiis absconditus. Quid amplius dicam? Quod certe patet oculis hominum, nihil est quantum ad illud absconditum. Currite ergo cum tota gente vestra, et omnibus vestris viribus certate, ne talis thesaurus in manibus Turcorum et Pincinatorum cadat, quia cum sint infinita, adhuc LX millia expectantur quotidie, et timeo ne per illum thesaurum paulatim nostros seducant cupidos milites, quemadmodum Julius Cæsar olim fecit, qui regnum Francorum cupiditate invasit, et quomodo Antichristus capturus totum mundum in fine mundi est acturus. Agite ergo dum

(*) Anna pag. 170, 176.

A ἀποδίδωσιν ὄρκον (5), ὑποσχόμενος ἄμα τῷ τῶ οἴκοι καταλαβεῖν συμμάχους ἀποσταλαῖ οἱ ἱππεῖς πεντακοσίους. Φιλοτιμησάμενος τοίνυν τὸν τοιοῦτον ὁ βασιλεὺς, πρὸς τὰ σφέτερα χαίροντα προέπεμψεν. Ἀπάρως οὖν ἐκείθεν ὁ αὐτοκράτωρ μεθ' ὧν αὐθις συνελέξατο δυνάμεων καταλαμβάνει τὴν Ἀδριανούπολιν, οἱ δὲ Σκύθαι διεληλυθότες τὰ μεταξὺ τέμνη, μέσσην Γολῶης καὶ Διαμπόλεως, κατὰ τὴν λεγομένην Μαρκέλλαν (6) τὸν χάρακα ἐπήξαντο. Ὅ δέ γε αὐτοκράτωρ τὰ κατὰ τοὺς Κομάνους μεμαθηκώς, ἐπεὶ προσδοκίμοι ἐπαναστρέψαι ἦσαν, ἐδεῖται τὴν ἐκείνων ἔλευσιν ὑφορώμενος. Μεταπεψάμενος τοίνυν τὸν Συνέσιον, καὶ τοῖς πρὸς τοὺς Σκύθας χρυσοδούλοισι λόγους ἐφοδιάσας ἐκπέμπει παραγγελλας, ὡς εἰ μὲν πεισθεῖεν σπέεσασθαι, καὶ δοῖεν ἡμέρους ἀναχαιτίσαι αὐτοὺς τῆς ἐπὶ πρόσω φορᾶς, καὶ παρασκευάσαι μένειν ἐν ᾧ προκατέλαβον τόπω, καὶ οὕτω χορηγεῖν αὐτοῖς διαψιλὴ τὰ χρειώδη· ἐσκόπει γὰρ τοῦτοισι κατὰ τῶν Κομάνων χρήσασθαι, εἰ τὸν Ἴστριν αὐθις καταλαβόντες πρὸς τὰ πρόσω χωρεῖν ἐπιχειρήσαιεν, εἰ δέ γε οἱ Σκύθαι μὴ πείθονται, αὐτῷ που καταλιπεῖν αὐτοὺς καὶ ὑποστρέψαι. Κατέλαβι τοῦτους ὁ βῆθελς Συνέσιος, καὶ τὰ εἰκότα προσομιλήσας ἐπεισεν ὑποσπόνδους γενέσθαι τῷ βασιλεῖ. Κάκεισε προσκαρτερῶν πάντας αὐτοὺς θεραπεύας ἤξιου, πᾶσαν περιαιρῶν σκανδάλου πρόφρασιν.

B χαίτιστα αὐτοὺς τῆς ἐπὶ πρόσω φορᾶς, καὶ παρασκευάσαι μένειν ἐν ᾧ προκατέλαβον τόπω, καὶ οὕτω χορηγεῖν αὐτοῖς διαψιλὴ τὰ χρειώδη· ἐσκόπει γὰρ τοῦτοισι κατὰ τῶν Κομάνων χρήσασθαι, εἰ τὸν Ἴστριν αὐθις καταλαβόντες πρὸς τὰ πρόσω χωρεῖν ἐπιχειρήσαιεν, εἰ δέ γε οἱ Σκύθαι μὴ πείθονται, αὐτῷ που καταλιπεῖν αὐτοὺς καὶ ὑποστρέψαι. Κατέλαβι τοῦτους ὁ βῆθελς Συνέσιος, καὶ τὰ εἰκότα προσομιλήσας ἐπεισεν ὑποσπόνδους γενέσθαι τῷ βασιλεῖ. Κάκεισε προσκαρτερῶν πάντας αὐτοὺς θεραπεύας ἤξιου, πᾶσαν περιαιρῶν σκανδάλου πρόφρασιν.

C Ἐπαναστρέψαντες δὲ αὐθις οἱ Κομάνοι παρεσκευασμένοι πρὸς τὸν κατὰ τῶν Σκυθῶν πόλεμον, καὶ μὴ ἐντυχόντες αὐτοῖς, ἀλλὰ μεμαθηκότες τῆς τοῦτων διὰ τῶν κλεισουργῶν ἔλευσιν, καὶ ὅτι τῆς Μαρκέλλαν καταλαβόντες εἰς εἰρηνικὰς ἤλθον μετὰ

Du Cangii notæ.

tempus habetis, ne Christianorum regnum, et, quod majus est, Domini perditis sepulcrum, et in le non judicium, sed mercedem habebitis in cœlum. Amen.

Hactenus Alexii epistola, quæ genuinam et non conflictam esse, vel minime adulteratam, abunde probant quæ ex illa delibavit, scriptisque suis inseruit, sed longe elegantioribus vestita verbis, Guibertus, lib. 1 *Hist. Jer.*, cap. 4; scripta vero hic invenitur anno post redactas in Græcorum potestatem (?), Alexii arte et industria, Galatiæ et Paphlagoniæ arbes, quas inter præcipuum locum obtinuit Sinope: proinde paulo ante Gelalolduli sultani obitum, quæ an. Christi 1095 contigisse supra a nobis est observata.

(5) Ὀρκον. Hominiū, cujusmodi eidem Alexio a Gothofredo Bullionensi, cæterisque proceribus Francis præstitum narrat Anna, lib. viii, pag. 289.

(6) Μαρκέλλαν. Paulus Diaconus, lib. xxii *Hist. Miscell.* in Constantino Irenes filio: *Julio mense exercitum movit adversus Bulgares, et construxit castrum Marcellorum* n. Eodem libro *Marcella* dicitur, *Ego veniam ad Marcellam.*

τοῦ βασιλέως σπονδὰς, ἐξαιτοῦνται διελθεῖν τὰς Α κλεισοῦρας, καὶ προσβαλεῖν τοῖς Σκυθαῖς. Ὁ δὲ πρὸς τοῦτο ἀνένευσε προσφρακῶς σπεισασθαι μετὰ τῶν Σκυθῶν, εἰπὼν, ὡς⁹ Οὐ χρεῖα τὲ παρὸν βοήθειας ἡμῖν, λαβόντες ἱκανὰ ἐπαναστρέψατε. Καὶ φιλοφρονησάμενος τοὺς πρέσβεις¹⁰, δῶρὰ τε ἱκανὰ ἐπιδοὺς μετ' εἰρήνης ἀπέστειλε. Τοῦτο θάρσος τοῖς Σκυθαῖς ἐνέβαλε, καὶ πικραπονήσαντες τῆς προτέρας ἀπανθρωπίας εἶχοντο ληϊζόμενοι τὰς παρακειμένας πόλεις καὶ χώρας. Ἄσταται γὰρ ὡς ἐπίπαν ἅπαν τὸ βάρβαρον, καὶ σπονδῆς φυλάττειν οὐ πέφυκε. Τοῦτο θεασάμενος ὁ Συνέσιος ἐπανέρχεται πρὸς τὸν βασιλέα αὐτεπάγγελτος [αὐτεπάγγελτος], μηνυτῆς γεγονὸς τῆς τῶν Σκυθῶν ἀγνωμοσύνης καὶ παραδόσεως. Τὴν Φιλιπούπολιν δὲ τούτων καταλαμβάνοντων¹¹, τοῦτο μεμαθηκὼς ὁ βασιλεὺς, ἐν ἀμυχανίᾳ καθίστατο, ἀποχωρῶντας πρὸς τὸσαῦτα πλῆθη μὴ ἔχων δυνάμεις, ὥστε ὅλως τὴν μετ' αὐτῶν μάχην ἀναδέξασθαι. Ὅποιός δὲ ἐκεῖνος ἐν ἀμυχανίᾳ πόρους εὐρίσκων, καὶ μηδοπωσοῦν καταπίπτειν ἐν περιστάσειν εἰσθῶς, δεῖν ἔγνω δι' ἀκροβολισμῶν καὶ λόγων τὴν τούτων μελετῆσαι καθαιρέσιν. Καὶ οὕτω στοχασάμενος τῶν τόπων, καὶ τῶν πόλεων, ἐνθα καταλαμβάνει ἐκείνοι πρῶτας ἐμελλον, αὐτὸς ἐσπέρας τὴν τούτων προκατελάμβανεν ἔλευσιν, εἰ δὲ ἐσπέρας τούτους ἐμεμαθήκει τόπον τινὰ καταλαβεῖν, ἐκεῖνος τὸν τοιοῦτον πρῶτας κατελάμβανε. Καὶ ὡς δύναμις δι' ἀκροβολισμῶν καὶ λόγων πόρρωθεν πρὸς αὐτοὺς ἀπεμάχτο, ὡς μὴ ἔγκρατεῖς αὐτοὺς γίνεσθαι τῶν φρουρῶν. Καταλαμβάνουσιν δὲ ἄμφω οἱ τε Σκυθαὶ καὶ ὁ αὐτοκράτωρ τὰ Κύψελλα (7). Ἐπεὶ δὲ τὸ ἐπιζόμενον μισθοφορικὸν οὕτω κατέλαβε, γινώσκων ὁ αὐτοκράτωρ τὸ ὀξυκίνητον τῶν Σκυθῶν, καὶ ὁρῶν αὐτοὺς ἤδη καὶ αὐτὴν τὴν βασιλίδαν καταλαμβάνοντας τῶν πόλεων ξὺν τάχει πολλῶ ἐν ἀμυχανίᾳ ἦν. Καὶ μὴ ἀποχωρῶντας δυνάμεις πρὸς τὸσαῦτα πλῆθη ἔχων, τὸ μὴ χειρόν, ὅ φασιν, βέλτιον λογισάμενος, πρὸς εἰρηνικὰς αὐθις ἀπέειδε¹² σπονδὰς. Ἐρωτᾷ γοῦν, πρέσβεις ἀποστελλας πρὸς αὐτοὺς τὰ περὶ εἰρήνης. Οἱ δ' αὐθις τῇ τοῦ βασιλέως ὑπεῖξαν θελήματι. Προέφθακε¹³ δὲ πρὸς τῶν εἰρηνικῶν σπονδῶν αὐτόμολος παραγενέσθαι ὁ Νεῖντζης. Πέμπεται τοίνυν ὁ Μιγιδόνος, ὥστε πανηγύρεις ἐξάγειν ἐκ τῶν παρακειμένων χωρῶν, οὐδ' οὐδὲν εἰς τὸν γεγονότα ὑστερον πόλεμον κατὰ τὸν . . . . . τόπον ὀξέως κατὰ τῶν Πατζινάκων ἠρμήσας, καὶ παρασυρεῖς παρὰ γυναικὸς Σκυθίδος ἐκλῶ δὲ τὸ σιδηρᾶ; ἄρτις εἰσὼ τῶν ἀμαξῶν ἔλκουσθεῖς. Οὐ τὴν κεφαλὴν ἀποτιμηθεῖσαν ἐπείτα ὁ βασιλεὺς ἐξ αἰτήσεως τοῦ πατρὸς αὐτοῦ. Ἰπὸ δὲ τῆς ἀφορήτου θλίψεως ἐπὶ τρισὶ νυκθήμεροις διαγεγραμῶς¹⁴ λίθου τύπτων¹⁵ τὸ στέρνον ὁ πατὴρ τελευτᾷ.

claustris penetratis pugnare cum Scythis. Non potuit id annuere Augustus, foedere paulo ante Scythico concluso. Legatos tamen Comanorum benevole ac munifice accepit, donisque oneratos dimittens, mandavit ut suo nomine Comanis referrent : imperatorem in praesens quidem habere ipsis gratias, nec enim auxilio egere : cupere autem ut ipsi muneribus non parvis quae ad ipsos missurus esset, acceptis, redirent in domos suas. Eo facto, liberati metu Scythae, nullo jam foederis respectu audaciam continuerunt, sed in latrocinia ut prius effusi vicinas late urbes et regiones crudelissimis grassationibus infestas et deprædationibus habebant. Inquietissima quippe natura Barbarorum est, indocilisque maxime **203** indoles ad pactorum conventorum observationem. Redit ergo ad imperatorem Synesius oculatus index mutatae voluntatis atque ingratisimae perfidiae Barbarorum. Brevi postea nuntiatur pervenisse jam eos Philippopolim ; quae res curam ingentem incusit imperatori ad praelium contra tantam multitudinem haudquaquam idoneis instructo copiis. Tamen, ut animo erat erecto semper ac praesenti, quem nec adversa dejicerent, nec conturbarent, dubia casuum, quo minus certum in rebus quamlibet incertis consilium expediret, decrevit tali tempore insidiis tantum ac furtis belli, subitisque velitationibus rem gerendam. Isto adeo consilio procedere audeat cum paucis in innumerabilium occursum, obstare certus progressibus ruentium. Intercludebat iter hostium positus contra suorum castris : quae ut fidam et hostilibus imperviam assultibus stationem haberent, loci delectu et valli munitione consequabatur. Hinc exploratoribus quoquoersum missis intentus, et pro se ipse acri vigilia in omne momentum occasionis, motum progressumque exercitus ad belli usum accuratissima ratione gubernabat. Odorabatur videlicet sagacitate mira quo potissimum cogitarent Scythae ; eo comperto, quam urbem quemve locum adire illi postredie destinassent, ea ille praecoccupabat jam praecedente vespera : rursus quo iidem venturos se vespere putarant, eo imperator summo mane praecesserat. Ad haec jaculationibus procul tutis, subitisque coorientium ex occulto impressionibus suorum carpebat assidue Barbaros, successibus vel ea re non contemnendis, quod nulla factura, ne periculo quidem, empti, tamen ad morandum victorum cursum impediendumque ne arcibus aliisque subinde invadendis ditionem Romanam arctarent, suam extenderent, conferebant plurimum. Non poterat tamen plane sisti torrens, quin evolutis obicibus quantiscunque iret semper et ferretur quo pendebat praecursus. Itaque jam usque ad Cyspella Scythae promoverant. Nec defuit imperator quin castris illic de

Variæ lectiones ex cod. Coislín.

⁹ Deest vocula ὡς. ¹⁰ καταλαβόντων. ¹¹ ἐπέειδε. ¹² προέφθακε. ¹³ διὰ χερμάδος. ¹⁴ τύπτων.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(7) Κύψελλα. Thraciæ urbs ad Hebrum, de qua geographi passim.

more objectis regionem adhuc intactam teneret: verum remedio fortiori res egebat. Cum autem quæ dudum expectabantur auxiliares copię conducti militis nondum adessent, videretque Augustus sustineri amplius non posse inflammatum prædæ cupiditate Scytharum impetum in urbem regiam ruentium, quo, ut se habebant quotidiani progressus eorum, cito perventuri videbantur; coactus magnitudine periculi conscientiaque paucitatis atque infirmitatis exercitus quem ductabat, denique melioris inopia consilii, tentandam iterum pacis spem decrevit, missis ea de re legatis ad Scythas, non frustra. Nam hi pro imperatoris voto in sædus consenserunt. Antea porro quam id fieret, transfugerat ad Romanos Neantzes. Mititur ergo Migidenus, ut ex regionibus et locis adjacentibus conventus educeret. Hujus filius contracta deinde pugna cum Barbaris ad locum ***** nominatum, cum in Patzinacos servide inveheretur, seque illorum plaustris admonisset audacius, a muliere Scythide falce aut unco ferro in plaustrum attractus et captus est: cuius amputatum caput imperator patris ejus rogatu redemit. **204** Miser autem pater dolore amens per tres dies noctesque continuas pectus sibi saxo pulsare non desinebat, quoad luctum morte finit.

Cæterum haud longi temporis pax fuit, cito Scythiscanum instar, ad proprium vomitum redeuntibus. Hi moventes a Cypsellis, Tanrocomium stativa transferunt, ubi hieme traducta vicis urbesve adjacentes latrocinii populabantur. Orto autem jam vere inde Chariopolim veniunt. At imperator apud Bulgarophygam commorans, non amplius sibi cunctandum aut furtis insidiisque ducendum censebat bellum. Sed abruptis a reliquo exercitu corpore juvenibus strenuis, magno numero delectuque exquisito, iis nempe quos archontopolos vocant, florenti omnes ætate ac prima lanugine signantes genas, expertæ in præliis fortitudinis, ut passim ineluctabilis eorum impetus haberetur: imperavit ut cir-

A Οὐκ ἐπὶ πολὺ δὲ τὰ τῆς εἰρήνης τῶν Σκυθῶν διήρκει. ἀλλ' αὖθις πρὸς τῶν ἰδίων ἕμετον, ὡς κύνες ἐστράφησαν. Ἀπάραντες οὖν ἀπὸ τῶν Κυψέλλων καταλαμβάνουσι τὸν Ταυρόκωμον, καὶ εἰ παραχειμασάντες ἐληίζοντο τὰς παρακειμένας χωμοπόλεις. Ἐαρος δὲ ἤδη ἀναφανέντος, ἐκείθεν εἰς Χαριοῦπολιν ἔρχονται. Ὁ δὲ βασιλεὺς εἰς τὸ Βουλγαρόφυγον (8) διατρίβων οὐκέτι ἐν ἀναβολαῖς ἦν, ἀλλὰ μέρος τοῦ στρατοῦ ἀποτεμνόμενος ἱκανὸν λογάδας ἔπαντας, καὶ αὐτοὺς δὴ τοὺς ἀρχοντοπόλους¹⁸ (9) καλουμένους νέους, ἀρτιφύεις πάντας τὸ γένειον, τὴν ὁρμὴν ἀνυποστάτους, προπέταξεν ἐξ ὀπισθίων τοῖς κατὰ τὸ ἄκρον τῶν ἀμαξῶν ἱσταμένοις προσβαλεῖν. Τὸ δὲ τῶν ἀρχοντοπόλων τίγμα παρῆ

Varie lectiones ex cod. Coislino.

¹⁴ τὸν ἴδιον. ¹⁵ Ἀρχοντοπόλους. Sic semper.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(8) Βουλγαρόφυγον. Bulgarofte, Villharduino. Vide notas ad eundem scriptorem.

(9) Ἀρχοντοπόλους. Quædammodum apud Gallos, Italos, Hispanos, Anglos, aliosve divisus olim fuit nobilium ordo in tres classes, baronum scilicet, militum, seu equitum et domicellorum, seu scutiferorum, ita apud Byzantinos, qui Latinorum mores, velut simiæ, ævo sequiori æmulati sunt, nobilium ordo in tres pariter classes distributus fuit. Universim vero nobiles et magnates aulæ Constantinopolitanæ ἀρχόντες appellabantur, ut ex Lupprando, lib. III, cap. 9; Willelmo Tyrio, lib. XX, cap. 48, et Byzantinæ Historiæ scriptoribus colligere quivis potest. Horum uxores ἀρχοντίσσαι dicebantur Nicetæ in Isaacio, lib. III, n. 44. Ordo ipse nobilium, ἀρχοντικὸν ab Anna, ἀρχοντικὴ τάξις appellatur a Cantacuzeno in Proœmio Hist. Nobiles igitur qui sanguinis nexu imperatoribus proximi erant, aut qui generis, officii et dignitatis prærogativa cæteris præstabant, πρότεροι ἀρχόντες vocantur in diplomate Andronici apud Phranzen, lib. III, cap. 24, προτερεύοντες τῶν ἀρχόντων, apud Theophylactum Simocat., lib. VIII, cap. 9: Ὅποσοι τῆς μείζονος τύχης, apud Annam, p. 221, συγκλητικὸι ἀρχόντες apud Seylizem, pag. 857. Cæteri quorum minor dignitas, ἀρχόντες nude ac simpliciter, Constantino Porph. in Novel. Περὶ δυνατῶν, etc. κατωτέρω ἀρχόντες dicuntur. Erant præterea ἀρχοντοπόλοι, seu **338** ἀρχοντοπόλα, (neutro enim genere non semel vocem hanc esse runt Byzantini scriptores, Codinus, De offic., cap. 6, n. 38; Cantacuzenus, lib. I, cap. 48; Constantinus, in Hist. Apol. Tyr., etc.), qua appellatione indigitabantur nobiles, qui nullum officium in aula, aut militia Byzantina obibant, præsertim vero nobilium et procerum filii, nulla propter ætatem di-

B gnitate insigniti. Quædammodum enim apud nos milites, seu equites, domini, qui autem nondum militari ordine donati erant, quantumvis nobiles, et illustri natalium splendore, vel serie, conspicui, domicelli nuncupabantur, tanquam minores domini, aut certe dominorum liberi: sic etiam Byzantini nobilium suorum et archontum filios, non ἀρχόντας, sed ἀρχοντοπούλους appellabant, vocabulo mixto-barbaro, quo non tam ἀρχόντες, quam ἀρχόντων filii, quandoque etiam inferioris ordinis ἀρχόντες indicantur. Terminatio enim πόλος, seu πωλος, vocabulorum notioni quidpiam detrahit, vimque habet minuendi. Plerumque etiam filium significat; ita apud Zonaram in Bulgaroœtione κορητόπουλος, sunt comitum filii, et Humbertopulus apud Annam, est Humberti filius; quæ loquendi formula Anglo-Normannis familiaris olim fuit, nomen patris, filii nomini præponentibus; quod præterea de Hybernis observat Camdenus. Eumvero ἀρχοντοπόλοι, cujuslibet essent conditionis, aut generis, filii etiam dignitatis, in palatio imperatoris nudis stabant capitiibus, cum ceteri ἀρχόντες et proceres sciadiis pro ratione officii, aut ordinis, capita operirent, uti testantur Nicephorus Gregoras, lib. II extremo, et Codinus, De offic., cap. 3, n. 42, et cap. 7, n. 32. Totum hunc aulæ Constantinopolitanæ procerum ordinem discimus ex supra laudato Andronici diplomate: Εἶτε τῶν προμενῶν (leg. πρότερον) ἀρχόντων τῆς βασιλείας μου, καὶ τῶν λοιπῶν ἀρχόντων, καὶ ἀρχοντοπόλων αὐτῆς. Ex his igitur satis liquet quæ fuerit τῶν ἀρχοντοπόλων phalanx ab Alexio instituta, constata scilicet ex nobilioribus adolescentibus aulæ Constantinopolitanæ, quibus ἀρχοντοπόλων nomenclaturam primus indidit: Καὶ ἀρχοντοπούλους ἰσόμεσαν, ὡσαυτεῖ ἐξ ἀρχόντων υἱοὺς γέγονεσσεν.

Ἄλεξιου πρώτως ἐφεύρητο. Ἀστρατίαν γὰρ A
ἐχούσης τῆς τῶν Ῥωμαίων ἀρχῆς διὰ βραθυμίαν
ἀνέκαθεν¹⁶ αὐτοκρατόρων, συλλεξάμενος ἀπαντα-
χόθεν αὐτοῦς τῶν ἀποπεπτωκότων στρατιωτῶν υἱεῖς
ἐγύμνασέ τε πρὸς ὄπλα καὶ πόλεμον, καὶ ἀρχον-
τοπώλους ὠνόμασεν ὡσανεὶ ἐξ ἀρχόντων υἱοῦς γε-
γονότας ἴνα διὰ τοῦ ὀνόματος εἰς τὴν τῶν γονέων
εὐγένειάν τε καὶ ἀνδρίαν ἀναφερόμενοι καὶ οὔτοι,
θούριδος ἀλικῆς μνήσαιντό τε καὶ ἀνδραϊότεροι γέ-
νοιτο, τοῦ καιροῦ τούτοις τέλμαν καὶ βύμην ὑπα-
γορεύοντος. Τοιοῦτον δὴ τὸ τῶν ἀρχοντοπώλων
τάγμα, ὡς ἐν ὀλίγῳ εἰπεῖν, εἰς δύο χιλιάδας συμπο-
σοῦμενον, ὡς περ ποτὲ καὶ τοῖς Λάκωσιν ἐφεύρητο
ὁ ἱερὸς λεγόμενος λόχος. Οὔτοι τοίνυν οἱ νεβλεκτοὶ
ἀρχοντόπῳλοι ἐσταλμένοι πολεμικῶς ἤεσαν. Οἱ δὲ
κάτωθεν τοῦ αὐχένους προλοχίζοντες Σκύθαι¹⁷ τὰς
τούτων ἐφόδους ἐπετήρουν· καὶ θεασάμενοι τούτους
κατὰ τῶν ἀμαξῶν ἀφωρμηκότας, ἀσκέτω βύμη
κατ' αὐτῶν ἵενται. Καὶ ἀγγεμάχου τῆς συμπλοκῆς
καταστάσης, πίπτουσι τῶν ἀρχοντοπώλων ὡσεὶ τρια-
κόσιοι ἐκθύμως μαχόμενοι. Περί ὧν πολλὴν¹⁸ χρόνον
βύθιον ἔστανεν ὁ βασιλεὺς, δάκρυα θερμὰ ἔκχέων,
καὶ ὀνομαστὶ ἕκαστον καθάπερ¹⁹ ἀπόδημον ἀνακα-
λούμενος. Ἠττήσαντες οὖν οἱ Πατζινάκοι τοὺς ἀν-
τιτεταγμένους, διὰ τῆς Χαριουπόλεως διελθόντες,
ἀπονενεύκασι πρὸς τὸν Ἄπρον, ἅπαντα ληϊζόμενοι.
Τῆ γοῦν προτέρᾳ μεθόδῳ χρησάμενος αὐθις ὁ βα-
σιλεὺς προκαταλαμβάνει τούτους, καὶ εἰσεῖσιν εἰς
τὸν Ἄπρον (10)· οὐ γὰρ προσῆσαν αὐτῷ ἀπο-
χρῶσαι δυνάμεις, καθάπερ πολλάκις εἴρηται,
πρὸς μάχην τοῖς ἀντικαθισταμένοις. Τοιγαροῦν
γινώσκων αὐτοὺς κατὰ τὰς αὐγὰς ἡλίου εἰς προνο-
μὴν ἐξερχόμενος, μετακαλεσάμενος τὸν Ταττίκιον,
οὗ ὁ λόγος ἐν πολλοῖς ἐμμένητο, ἐντεταίωτο συμπα-
ραλαβεῖν μεθ' ἑαυτοῦ τοὺς τε καλουμένους ἠνδρειω-
μένους τῶν ἀγούρων (11) καὶ τῶν περὶ τὴν θεραπείαν
αὐτοῦ οικειστέρων τοὺς λογάδας καὶ τοὺς Λατίνους
ἅπαντας καὶ κατὰ τὸ περίορθρον τὰς Σκυθικὰς ἐκ-
δρομὰς διυπνισθέντας τηρεῖν, ὥσθ' ὀπηνίκα τοὺς
Σκύθας εἰς προνομὴν ἐξίοντας τῆς ἰδίας πόρῳ
γενέσθαι παρεμβολῆς στοχάζονται, κατ' αὐτῶν τηνε-
καῦτα δίλους ῥυτῆρας ἐνδοῦναι. Ὁ δὲ κατὰ τὸ ἐντε-
ταλμένον πεποικῶς, κτείνει μὲν τετρακοσίους,
ἱκανοὺς δὲ καὶ ζωγρίαν²⁰ ἄγει. Τί τὸ ἐντεῦθεν;
Καταλαμβάνουσιν οἱ τοῦ²¹ Φλάντρα ἀποσταλέντες
ἱππεῖς ἔκκριτοι ὡσεὶ πεντακόσιοι, χάρισμα κομί-
ζοντες τούτῳ ἵππους ἔκκριτους τὸν ἀριθμὸν ἕκατόν
πρὸς τοὺς πενήκοντα· ἀλλὰ καὶ ὅσους τῆς προκει-
μένης αὐτοῖς χρεῖας εἶχον ἐπέκειντα, ἀποδεδώκασι
τούτῳ τιμῆς. Ὁ δὲ βασιλεὺς Ἄλέξιος δεξιωσάμενος

cumducti a tergo Scythas adorantur eos qui e
summis exstabant planstris. Hæc archontopolorum
cohors inventum Alexii est, nullum non moventis
lapideam ut labefactatam ac funditus perditam su-
periorum desidia imperatorum Romanam militiam
restitueret, si qua ratione posset. Illud ad istum
finem utile inter alia ei occurrit: militum defun-
ctorum filios congregavit undique, conscriptosque
in novum agmen armavit, exercitusque diligenter ad
pugnam, indito archontopolorum nomine toti isti
turmæ proprio, ex origine indicante esse ipsos fi-
lios tribunorum centurionumque aut similium qui
ducendis ordinibus operam bello navassent: quo
vocabuli admonitio verisimile erat concepturos eos
generosum propositum non degenerandi a paterna
virtute, et heroicis in occasione favoribus san-
guinis fidem ac nobilitatem affirmandi. Excrevit
brevi ea cohors usque ad numerum duum millium:
simileque habere quippiam visa est illi sacro ag-
mini a Laconibus olim excogitato nominatoque. Ili
ergo recens lecti archontopoli juvenes in Scythas ut
jubebantur armati vadunt. At Barbari loco de-
presso prope Jugum ex quo eminebant, insidiis po-
sitis exitium incautis machinabantur: adeoque jam
commisso cum insectoribus plaustrorum intentos
certamini, a tergo summo impetu adorti, conserto-
que acri prælio, trecentos ex ipsis generose pug-
nantes necant: quos longo tempore altis suspiriis
calidisque lacrymis prosecutus imperator est, nomi-
natim unumquemque inclamans, tanquam non mor-
tuos, sed peregre profectos cum spe reditus arbi-
traretur. Victores Patzinaci transita Chariopoli ad
Aprum tendunt cuncta obiter vastantes. Quid faceret
imperator nova clade domitus, nisi audacia non
succeedente ad Fabianas artes et expertam paulo
ante rediret sustentandi belli methodum? Occupat
ergo destinationem Barbarorum et cum suis copiis
ad aperte pugnandum, ut sæpe diximus, nimium
paucis, ad tardandum 205 victorum cursum ut-
cunque suffecturus, Aprum ingreditur priusquam
eo Scythæ pervenissent. Eodem admotis Barbaro-
rum castris cum cognovisset imperator postridie
sub solis ortum prodituros inde prædatores, accer-
sito, cujus sæpe meminimus, Tatticio mandavit, ut
sumptis secum e prædagogio aulæ regis pueris
bello jam maturis (cohors erat e re nomen nacta,
ut ephorum in virile robur adultorum diceretur)
fidissimis quoque quos haberet domesticis suis
ipsius ac famulis, præterea Latinis universis, primo
diluculo excubaret ad observandas excursions

Varie lectiones ex cod. Coislin.

¹⁶ τῶν ἀνέκαθεν. ¹⁷ Deest vox Σκύθαι. ¹⁸ ἐπὶ πολὺν. ¹⁹ καθάπερ εἶ. ²⁰ ζωγρίσας. ²¹ παρὰ τοῦ.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(10) Ἄπρον. Apros, Thraciæ urbs, archiepisco-
pali et metropolitana dignitate insignis, de qua
Cantacuzenus, lib. 1, et Veteres Notitiæ.

(11) Ἀγούρους. Hoc vocabulo ephobos a Thra-
cibus nuncupatio ex Eustathio pridem docuit

H. Stephanus, qua etiam, notione eadem, usum
Nicoetam observat Meursius. Leo Grammat. p. 419:
Θεασάμενος οὖν αὐτὸν ἐπιτάγορον καὶ μεγάλῳ
κεφαλῆν ἔχοντα, ἐπέθηκεν Κεφαλῶν.

Scytharum, ut cum eos qui prædandi causa exissent procul jam abesse a castris ipsorum appareret, equos ipse cum suis in eos totis habenis immittens, circumventos opprimeret. Haud secus quam imperaverat est factum. Scythæ quadringenti cæsi, nec pauci captivi ducti. Quid postea? Adveniunt missi a comite Flandriæ egregii equites fere quingenti, munus a domino suo imperatori offerentes equos eximios quinquaginta supra centum. Quin et ipsi privatim pro se quisque quotquot habuere supra usum eidem vendidere. Quibus Augustus benevole ac munifice exceptis, gratias insuper multas habuit retulitque. At cum paulo ante certi allati essent ab Oriente nuntii, quibus constabat Nicææ præfectum (vulgo Persarum satrapam vocant, sed nunc a Persis qui Turcis parent nominari solet amiras) Apelchaseum expeditionem in Nicomediam maxima maxima posset cura ac diligentia parare, Flandrenses eo equites ad urbem regionemque tutandam misit.

Per id quoque temporis Tzachas probe edoctus quantopere nutaret in Occidente Romana res quantoque imperator labore ac miseria vix ac ne vix quidem Patzinacarum contra incumbentium pondus sustineret, occasionem magnæ rei sibi oblatam ratus, decrevit armare classem, ac Smyrniæ tum forte cuidam occurrens navalium operum peritissimo, curam dedit piraticarum apparandarum navium numero quam posset maximo. Agraria insuper (nomen est navigiorum alterius generis), agraria, inquam, tecta quadraginta experientibus nauticæ militiæ viris onusta, cum piraticis addidisset, solvens cum iis omnibus Clazomenas tenuit, et eam urbem primo adventu occupavit. Inde Phocæam appulsus et ipsam cepit. Ex hoc loco litteras dat ad Mitylenensis ditionis curatorem Alopum, quibus sese illi consulere significans minaciter denuntiabat: abiret mature, si saperet, alioqui, si eum illic mox deprehenderet, graves pœnas daturum. His territus curator nave noctu conscensa Constantinopolim petivit. Quo Tzachas comperto nihil cunctatus Mitylenem occupavit facile, una illi negotium Methymna faciente. **206** Est ea in promontorio istius insulæ sita civitas, cujus fidem constantem simul cognovit imperator, extemplo submissis navibus præsidia idonea suggestit, quibus oppugnationem Tzachæ posset repellere. Verum hic ea civitate non tanti habita, ut ei obsidendæ tempus alibi collocandum utilius vellet terere, tota statim classe invecus in Chium, totam et istam primo incursu occupavit insulam. His Tzachæ progressibus imperator motus,

Α τούτους, ικανὴς ἀπεδίδου τὴς χάριτας. Ἀγγελλὰς δὲ ἐκ τῆς ἐφῆς καταλαβούσης ὄσον ἤδη ἐπλάττεσθαι τὸν τὴν Νίκαιαν φρουροῦντα, ἐν ἡ συνθήκη μὲν τῶν Περσῶν σατράπην (12) ἀποκαλεῖ, οἱ δὲ νῦν τὰ Περσῶν φρουροῦντες Τούρκοι Ἀμηρὰν ὀνομάζουσι, τὴν Ἀπελχασίμ (13) κατὰ τῆς Νικομήδους, ἀποστέλλει τούτους πρὸς φυλακὴν τῆς χώρας.

Β Τότε δὴ καὶ ὁ Τζαχᾶς (14) τὴν τοῦ βασιλέως περὶ τὴν δύσιν πολυσχιδῆ δαχλυσιν, καὶ τοὺς τῶν Πατινᾶκων μετ' αὐτοῦ συχνούς πολέμους βεβαιωθείς, εὐκαιρίαν εὐρών, θέον ἐλογίσαστο στόλον κτήσασθαι. Σμυρναίῳ δὲ τινι ἐντυγὼν τὴν κτίσιν αὐτῷ τῶν ληστρικῶν ἀνέθετο πλοίων, ὡς περὶ τὰ τοιαῦτα ἐμπειρίαν πολλὴν ἔχοντι. Αὐτοῦ που δὲ πολλὰ κατασκευάσας ναῦς, πρὸς δὲ καὶ τεσσαράκοντα ἀγράρια σκεπαστὰ, καὶ ἐν αὐτοῖς ἀνδρας εἰσαγαγὼν ἐμπείρους, λύσας τὰ πρυμνήσια πρότῳρμισε ταῖς Κλυζομεναῖς (15), καὶ ἐξ ἐφῆδου τούτας κατέσχε. Ἐκεῖθεν δὲ εἰς Φώκαιαν ἀπελθὼν εἶλε καὶ ταύτην ἐξ ἐπιδρομῆς. Κάκειθεν ἀποστείλας πρὸς τὸν τὴν διοίκησιν Μιτυλήνης ἐμπειπιστευμένον κουράτορα (16) τὸν Ἄλωπιν, πάνθ' ἡπειλήσαστο, εἰ μὴ θάπτον ἐκεῖθεν ἀπέλθοι, κηδεσθαι τε αὐτοῦ λέγων, καὶ διὰ τοῦτο προμηνῦναι τὰ μέλλοντα τούτῳ ἔσεσθαι δεινὰ, εἰ μὴ ἐκεῖθεν ἔκσταται. Ὁ δὲ ἀπὸ τῶν τοῦ Τζαχᾶ ἀπειλῶν ἐκδειμαθθεὶς, νυκτὸς εἰς ναῦν εἰσελθὼν, τὴν βασιλεύουσαν ἀνεζήτησε. Τοῦτο δὲ μεμαθηκῶς ὁ Τζαχᾶς οὐκέτι ἐν ἀναβολαῖς ἦν, ἀλλὰ παραχρῆμα ἀπελθὼν ἐξ ἐφῆδου τὴν Μιτυλήνην κατέσχεν. Ἐπεὶ δ' ἡ Μίθυμνα περὶ τὸ ἄκρον ταυτοῦ τῆς νήσου διακεκλιμένη οὐ προσεληλύθει τῷ Τζαχᾶ, ὁ βασιλεὺς περὶ τούτου πυθόμενος, παραχρῆμα διὰ πλοίων ἀποστείλας ἀποχρῶσαν δύναμιν, κατοικηρώσαστο ταύτην. Ὁ μὲν τοι Τζαχᾶς οὐδένα λόγον τῆς Μηθύμνης ἐποίησαστο, ἀλλ' εὐθύ τῆς Χίου τὸν ἀπόπλου ποιησάμενος ἐξ ἐφῆδου κατέσχε καὶ ταύτην. Ὅπερ ὁ αὐτοκράτωρ μεμαθηκῶς πέμπει κατ' αὐτοῦ στόλον ἀποχρῶντα μετὰ στρατιωτῶν

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

²² κτίσαι.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(12) *Σατράπην*. Clizasthlanem, Solimanni veteris filium.

(13) *Ἀπελχασίμ*. Atqui e vivis sublatus erat Apelchaseum, cui successerat Clizasthlan Solymani filius, ope Pulchasis, Apelchasei fratris, qui hic intelligi debet; proinde lego, τὸν Ἀπελχασίμ ἀδελφόν.

(14) *Τζαχᾶς*. Tzachæ (Zachatam vocat Glycas) Turcici proceris in Hellesponti insulas irruptionem narrat etiam Zonaras et Glycas.

(15) *Κλυζομεναῖς*. Eadem, opinor, quæ Clazomenæ, urbs Ionææ maritima: ut credam, facit

Phocææ et Mitylenes, seu Lesbi, insulæ vicinia.

(16) *Κουράτορα*. Erant apud Byzantinos cura eorum varia genera; interdum enim et sæpius, curatores dicuntur ædium publicarum præfecti, seu *provisores*, ut vocantur in Vita Ludovici Pii. Quandoque etiam præfecti ærarii. Gloss. S. Benedicti cap. *De magistrat.*, *Curator*, φροντιστής, λογιστής. Gloss. *Græco-Lat.* λογιστής, *curator*. In vet. Inscr. *Curator ævari Mediolanensis*. Hac igitur functum dignitate in Lesbo insula Alopum constat. Summus autem ærarii præfectus μέγας κουράτωρ dicebatur. Vide tom. I, *Hist. Fr.*, pag. 86.

Ικάνων, ἡγερόνα τούτων καταστησάμενος Νικήταν τὴν Καταμονίτην. Ὁ δὲ ἀπελθὼν καὶ τὴν μετὰ τοῦ Τζαχᾶ συνάρα: πόλεμον ἡττάται παραχρῆμα, καὶ πολλὰς τῶν συναπαγομένων αὐτῷ νηῶν ὁ Τζαχᾶς ἀπέλατο. Τοῦ συμβάντος δὲ τῷ Καταμονίτῃ ὁ βασιλεὺς ἐν εἰδήσει γενόμενος ἕτερον ἐξοπλίζει στόλον, ἐπιστήτας δούχα τούτου Κωνσταντῖνον τὴν Δαλασσηνὸν ²² ἄνδρα μαχημώτατον καὶ μητροθεν τούτῳ προσήκοντα, ὃς κατὰ τὴν ἕβδα τῆς Χίου γενόμενος παραχρῆμα τῆς τοῦ κάστρου πολιορκίας εἶχτο, ἐκθύμως μαχόμενος καὶ σπεύδων τὴν πόλιν εἰεῖν πρὸς τοὺς τὸν Τζαχᾶν ἀπὸ τῆς Σμύρνης καταλαβεῖν. Διὰ πολλῶν οὖν ἐλεπθλεων καὶ πετροβόλων ὀργάνων πλῆξας τὰ τεῖχη καθαιρεῖ τὸ μεταξὺ τεῖχος τῶν δύο ²³ πύργων. Οἱ δὲ ἐντὸς Τοῦρκοι θεασάμενοι τὸ γεγονός καὶ ἐγνωκότες, ὡς ἀνυπόστατοι ταῖς ὀρμαῖς οἱ Ῥωμαῖοί εἰσι, εἰς ἔλεον (17) τὸν τῶν ἀπάντων ἐπεκαλοῦντο Κύριον, βρωμίζοντες. Οἱ δὲ ἀμφὶ τὸν Δαλασσηνὸν ²⁴ καὶ τὴν Ἦπον ἀκάθεκτοι ἦσαν, σπεύδοντες εἰσω τοῦ κάστρου εἰσελθεῖν, κἄν παρ' αὐτῶν διεκωλύοντο, δεδιότων μήπως τὴν πρωτοτεθεῖσαν παρὰ τοῦ Τζαχᾶ λείαν ἄπασαν καὶ τὰ χρήματα, εἰτελθόντες ἀναλάβωται, καὶ λεγόντων ὡς Τῆς εὐφημίας τοῦ αὐτοκράτορος λαμπρᾶς ἤδη παρὰ τῶν Τοῦρκων γινομένης ἀκούετε, καὶ ὡς ὑπέσπονδοι ὑμῶν γερῶνασιν. Οὐ γρηὶς οὖν εἰσελθόντας ἀπηρώς τούτους κατασφάττειν. Ἐπεὶ δὲ τὸ πᾶν τῆς ἡμέρας ἤδη παρῳχῆται καὶ ν.ξ. παρῆν, οἱ Τοῦρκοι ἕτερον τεῖχος ἀντὶ τοῦ ἐρειπωθέντος ἀνοικοδομήσαντες ἀπῆρῳσαν τούτου ἔξιθεν στιβάδας καὶ βύρσας (18) καὶ πᾶν τὸ παρατῶν πέπλον, ὡς ἂν ἡ σφοδρότης τῶν παμπρομένων λίθων ἐνταυθεῖν ὑποχαλῶσα μερικῶς ποσῶς ²⁵ ἐνδιώσι.

luis omnisque generis centonibus diligent r protegunt : quo mollities tomenti vim tormentorum ac machinis ejaculatorum infringeret lapidum enervemque omnem faceret et inefficacem ejaculatio-

Καὶ ὁ μὲν Τζαχᾶς τὴν προσόντα στόλον αὐτοῦ ἐξοπλίσας, καὶ διὰ τῆς ἡπειροῦ ὡσεὶ ὀκτώ χιλιάδας στρατεύας, τοὺς ὄρκους ²⁷, τὴν πρὸς Χίον φέρουσαν ἐβιάσεν. Ὁ δὲ γε στόλος αὐτῷ ἐπικολούθει παρθέων τὴν ἤβδα. Ὁ δὲ Δαλασσηνὸς τοῦτο μεμαθηκώς, λύσαι τὰ πρυμνήσια τοὺς ναυάρχας τοῦ στόλου παρεκείευστο, ἀποχρῶντας εἰσαγαγῶν ἐν αὐτῷ στρατιώτας, καὶ ἡγεμόνα τὴν Ἦπον, βουλόμενος εἶπου τούτῳ συναντήσει διαπλοῖζομένῳ ²⁸,

Variae lectiones ex cod. Coislin.

²² Δαλασσηνόν. ²³ δυεῖν. ²⁴ Δαλασσηνόν. Sic semper postea. ²⁵ ὀποσῶς. ²⁷ Τοῦρκους. ²⁸ διαπλοῖζομένῳ.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(17) *Εἰς ἔλεον*. Græco idiomate Dei misericordiam implorasse Turcos ait Anna, quod Turcicis hisce verbis facere solent : Ἀλλὰ οὐὰ Κοῦδὰρ ἀλλὰ, ut est in Saracenicis Syllburgii, pag. 195 : Ῥασούλ, Ῥασούλ Μαχουμέτη, vel, ἀλλὰ ταχρὸ Μαχουμέτη. Vide Scip. Ammirat. ad Tacit., lib. xiv, cap. 5.

(18) *Στιβάδας καὶ βύσας*. Vegetius, lib. iv, cap. 25 : *Aspersum arietes vel falces sunt plura remedia ; aliquantuli centones et cu citas iustibus calcant, et iis opponunt locis, qua cædit aries, ut impetus machinæ materia molliore fractus, non*

A nauticas contra eum copias satis, ut putabat, multas firmasque misit, duce eis præfecto Niceta Castamonita. Ille primo statim congressu victus plerasque navium eripi sibi ab Tzacha passus est. Ad ejus cladis nuntium imperator aliam rursus classem armat, duce illi præposito Dalasseno viro fortissimo, materna ipsi cognatione juncto. Is appulsus Chium nullam arcis oppugnandæ moram fecit : quin suam occasionem ratus absentiam Tzachæ Saryna, ut fama erat, reditum parantis, nihil sibi ad conatum omnem sciebat reliqui, quo expugnatione civitatis auxiliorum adventum præverteret. Ergo machinis et balistis vehementer incumbens, tandem muri spatium, quantum inter duas tentitur turres, diruit ac steruit. Eo Turci qui erant intus animadverso, B gnari quam ineluctabiles in muro nudatas arces Romanorum insultos esse soleant, Romanas conati voces misericordiam implorabant communis omnium Domini. At milites apud Dalassenum et Opum frequentes instabant, permitti sibi flagitantes irruptionem in apertam arcem. Recusabant duces, continebantque impetum multitudinis ad certam victoriam ruentis. Causa cunctandi erat metus, ne post expugnationem certo futuram, si miles ire sineretur, direptio mox consequens prædā multam ac variam a Tzacha comportatam in istam arcem, temere consumeret : quam ipsi restitutam dominis aut fisco servatam ac sibi mallent. Prætextus ab ostentata Turcorum deditione sumptus : *Audistis, inquietabant, ut Turci nostrum imperatorem agnoscent et ipsi, veneranturque. Cur vestros supplices et dedititios trucidatam iis ?* Sic extracta die Turci secuta nocte murum pro subverso muro alium attollunt, eumque qua parte spectabat hostes culcitris, pelli-

Interim Tzachas cum sua classe ad alterum insulæ appulsus latus terrestri versus urbem Chium itinere pergere institit cum exercitu Turcorum fere octo millium : sequente ipsum et classe **207** ac circumlegente oram. Et ubi Dalassenus didicit, solvere navarchos jubet et adversus classem hostilem infestos ferri. Præfecerat Opum Romanis navibus, et idoneo ipsos virorum fortium numero firmarat : junseratque pugnam invadere quamprimum cum

destruat murum. 339 Leo in *Tact.*, cap. 15, § 48 : Καὶ πρὸς τοὺς κριούς δὲ ἀντικεῖνται τὴν ἄκρα καὶ σακκία γέμοντα ἀχῶρα καὶ ψάμμῳ. Wilhel. Tyrus, lib. viii, cap. 15 : *Cives a propugnaculis stramine plenos et palea saccos suspenderunt, vestes quoque et tapetia, trabes ingentis magnitudinis, et culcitras reffectas bombyce a turribus et muro aliquantulum demiserunt, ut per eorum mollitiem et mobilitatem contortiorum molarium ictus eluderent, et laborantium eracnarent conatum.* Adde cap. 18, et Albert. Aq. lib. vi, cap. 9.

vacuis milite navigiis Turcorum. At Tzachas terram repente deserens classem conscendit cursumque infestus dirigit recta in obsessam urbem. Occurrit illi Opus circa noctem mediam, novoque ac inopinato classem hostium instructu dispositam miratur. Magno siquidem rudente aut catena Tzachas ad id parata ipsum naves suas universas complexus astrinxerat, ut nec retro ulla cedere, nec prorsum ultra cæterarum ordinem posset excurrere, acieique navalis sic formam corrumpere. Tali specie percussus Opus, ne accedere quidem ausus propius, versis statim gubernaculis Chium repetiit. Tzachas recedentem caute ac sine tumultu contenta remigatione sequebatur, intervallo non magno. Sic appropinquabant ambo civitati. Primus Opus in portum urbis, quem antea Dalassenus occupaverat, naves induxit. Tzachas circumducta classe ultra portus ambitum, mœnibus obsessæ arcis naves admovit. Quarta dies hebdomadis erat. Postridie eductos e navibus numeravit descripsitque omnes. Dalassenus oppidulum quoddam portui propinquum conspicatus, avulso coarctatoque priori vallo, nova ad illud metatus et molitus castra est, in eaque pro tempore ac periculo satis munita suas copias universas translulit. Sequenti die ambo exercitus armati proelium instruebantur ad pugnam. Cæterum Romanus immotus in loco manebat, sic jussus a Dalasseno, qui rumpi phalangis textum contesserationemque cohærentium scutorum, disressu a se invicem discursuque militum veterat. Contraria ratione Tzachas totum ipsum corpus aciei barbaricæ infestum in Romanos immittebat, paucis turmatim equitibus pone jussis sequi. Turcos sic contra venientes intuiti Latini repente longis protensis hastis in eos adversi procurrunt. Barbari telorum procul ac jaculorum nimbis, non in Gallos collimantes ipsos, sed in equos eorum, multos straverunt in itinere ipso, alios emenso spatio admotos, hastis et ipsi usi confoderunt. Ita plerique casis cæteros effusa concitatos fuga intra vallum compulere: at illi ne hic quidem se tutos rati præcipiti ad naves cursu ferebantur. Romani spectaculo passim ac fœde fugientium Gallorum percussi consternatique loco paulisper moti sunt: et ad muros ejus quod diximus oppiduli constiterunt. Turci **208** obstante nullo ad litus usque provecti naves quasdam occuparunt. Id conspicati nautici funes abscondunt, avulsique a ripa anchoris jactis in conspectu sistunt rei eventum speculantes. Juhet eos Dalassenus legere insulæ oram ab occiduo latere, et circumvectos occupare Bolisum, ibique suum adventum præstolari. Est Bolisus exiguum oppidum in promontorio situm hujus insulæ. Venit id consilium Dalasseni Scytharum quorundam in notitiam, qui statim Tzacham adeuntes, indicarunt ei; at is quinquaginta extemplo speculatores exploratum misit, quandonam

κατ' αὐτοῦ συμμίζαι πρὸς πόλεμον. Ὁ δὲ Τζαχᾶς τὴν ἡπειρον καταλιπὼν κατευθῆ Χίου τὸν ἀπόπλου ἐποίητο. Καὶ συναντήσας αὐτῷ περὶ μέσας νύκτας ὁ Ὀπος, ὡς εἶδε καινὴν κίνα τὴν νυλοχίαν ποιοῦμενην (καὶ γὰρ ἄλλοις κατασκευάσας παμμεγέθη ἄπειρα) τὰ αὐτοῦ ἐδέσμητε πλοῖα, ὡς μήτε τοὺς τρεπομένους ἀποδιδράσκειν δύνασθαι, μήτ' αὐ πάλιν τοὺς προεκτρέχειν ἐθέλοντας τῆς ναυτικῆς συνᾶξως διακόπτεσθαι, ἐκδειματωθεὶς καὶ μηδὲ π. ο. σπελάσαι τούτους θαρρήσας ὄλις, στρέψας τοὺς οὐλακας, τὴν Χίον αὐθις ἀνεζήτηι. Ὁ δὲ γε Τζαχᾶς, σὺν ἐπιστήμη ἀκολοθῶν αὐτῷ οὐκ ἐνεΐδου τῆς εἰρήσας Ἐπὶ δὲ τῇ Χίῳ προσπλάζειν ἐμελλον· ὁ μὲν Ὀπος τῷ λιμένι πῶτος τὰς ναῦς προσώρμιζε τῆς Χίου προεφθάκει γὰρ τοῦτον κατασεχεῖν ὁ Δαλασσηνός· ὁ δὲ Τζαχᾶς περιπελεύσας τουτοῖν τὸν ἡδὴ βηθέντα τῆς Χίου ἕρμον, τῷ τείχει τοῦ κάστρου τὰς ἰδίας προσεπέλασε ναῦς. Τετρὰς δὲ τῆς ἐβδομάδος ἦν. Τῇ δὲ μετ' αὐτὴν ἐξελάσας τῶν νηῶν ἕπαντας ἠρίθμηται καὶ ἀπεγράφετο. Ὁ δὲ γε Δαλασσηνὸς πολίχνιον τι ἀγγυῶ τοῦ λιμένος εὐρηκώς, ἠφάνισε μὲν τὸν χάρακα ὃν προφθάσας διώρυξε, καίθι δὲ κατελθὼν καὶ ἄλλην διώρυχα ποιήσας εἰς ἀποχωρῶντα τάφρον αὐτοῦ που τὸ ὀπλιτικὸν κατέθετο. Τῇ δὲ μετ' αὐτὴν ἀμφὸς τὰ στρατεύματα ἐξοπλισάμενα, κατ' ἀλήλων παρεσκευάζοντο. Ἀλλὰ τὸ μὲν Ῥωμαίων ἀτρεμοῦν ἴστατο τοῦ Δαλασσηνοῦ κελεῖσάμενος, μηδένα τὸν συνασπισμὸν λυεῖν. Ὁ δὲ γε Τζαχᾶς τὸ πλείστον τῆς βαρβαρικῆς παρατάξεως, κατὰ τῶν Ῥωμαίων ἰέναι παρεβήξεν, ὀλιγοστοὺς δὲ καὶ ἱππαζόμενους συνέπεσθαι τούτους. Τοῦτον οἱ Λατῖνοι θεασάμενοι, δόρατα μικρὰ ἐναγκαλισάμενοι κατὰ τῶν Βαρβάρων ἐξιπάσαντο. Οἱ δὲ οὐ κατὰ τῶν Κελτῶν, ἀλλὰ κατὰ τῶν ἱππων τὰς βολὰς πέμποντες, καὶ διὰ τῶν δοράτων δὲ τινὰς πλῆξαντες πλείστους ἀνεῖλον, καὶ εἰσω τοῦ χάρακος τετραμμένους οὕτω συνήλασαν. Οἱ δ' ἐκείθεν ἐνέπιπτον εἰς τὰς ναῦς ἀλογίστην φορῆν. Τοὺς δὲ Κελτοὺς προτροπαδὴν φεύγοντας οἱ Ῥωμαῖοι θεασάμενοι καὶ ἐκδειματωθέντες, μικρόν τι ἀναποδίσαντες περὶ τὸ τείχος τοῦ βηθέντος ἔστησαν πολίχνιου. Καθ' οὕτως οἱ Βάρβαροι εἰς τὴν ἡῖονα κατεληλυθότες τινὰς τῶν νηῶν ἀφείλοντο. Τοῦτο οἱ ναυτικοὶ θεασάμενοι, λύσαντες τὰ πρυμνήσια ἀπέβραξεν τῆς χέρσου, καὶ τὰς ἀγκύρας χελάσαντες ἴσταντο, καρδοκοῦντες τὸ μέλλον. Ὁ μὲντοι Δαλασσηνὸς παραπεπλευκέναι τὰς περὶ τὸ δυτικώτερον μέρος ἀκτὰς τῆς νήσου, καὶ τὴν Βολισσὸν καταλαθεῖν παρεκελεύσατο, καὶ τὴν αὐτοῦ ἀπεκδέχεσθαι ἔλευσιν· ἡ δὲ Βολισσὸς πολίχνιον κατὰ τὸ ἀρκωτήριον ταυτησὶ τῆς νήσου διακειμένην. Σχύθαι δὲ τινες προσεληλυθότες τῷ Τζαχᾶ τὴν τοῦ Δαλασσηνοῦ βουλήν προκατήγγειλαν. Ὁ δὲ ἐνθεν μὲν τῆνικαὶτα πύνηχοντα σκοποὺς ἐπαφῆκε ὄψιτον αὐτῷ διαμνησασθαι, ὀπηνίκα τὴ ναυτικὸν τοῦ Δαλασσηνοῦ τὰ πρυμνήσια λυεῖν ἐπέγεται. Ἐκεῖθεν δὲ τὸν Δαλασσηνὸν μετεπέμπετο, ὡς τάχα περὶ **209** εἰρήνης βουλό-

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

²⁰ Deest vox ἀπειρα. ²¹ τὰ περί.

μενος ἐπερωτῆται, ἀπεγνωκῶς οἶμαι παντάπασι, πρὸς τὸ τοῦ Δαλασσηνοῦ γενναῖον καὶ φιλοκίνδυνον ἄφρων. Ὁ δὲ εἰς νέωτα κατὰ τὸ ἄκρον τῆς παρεμβολῆς ἐξεληλυθέναι τῷ Τζαχᾶ ἐπηγγέλματο, καὶ ἀκούσαί τε καὶ εἰπεῖν ὅτις αἰμοφοῖν τούτοιον συνδέξειεν. Οὐδ' ὁ Βάρβαρος πρὸς τοῦτο ἀνένουσαν. Ἀλλὰ πρῶτα; ἀμφω τῷ στρατηγῷ κατὰ ταῦτόν ἐληλυθένη, καὶ τῆς ὁμιλίας ὁ Τζαχᾶ; κατήρχεν ὀνομαστὶ τοῦτον καλέσας· Ἴσθι ἐμὲ εἶναι τὸ μειράκιον ἐκεῖνο, ὅπερ πάλαι τὴν Ἀσίαν κατατρέχον, καὶ ἐκθύμως μαχόμενον, ἐξ ἀπειρίας ἀπατηθὲν ἐάλωσεν παρὰ τοῦ Καβάλικα ἐκεῖνου Ἀλεξάνδρου. Κάντειθον ζῶργια παρ' αὐτοῦ τῷ αὐτοκράτορι Νικηφόρῳ τῷ Βοτανειάτῃ προσνεχθὲν, παραχρημὶ τῇ τῶν πρωτονοβελισσιῶν (19 20) ἀξιολογίᾳ τετιμήμαι, καὶ δωρεῶν μεγάλων ἀξιώσεις, ὑπεύχοντο δοῦλαισιν αὐτῷ. Ἐξότου δὲ τὰς τῆς Βασιλείας ἡγίας ὁ Κομνηνὸς Ἀλέξιος περιεβόωσατο, ἐκκέκασται ἅπαντα. Κἀγὼ μὲν οὖν ἦδη τὸ τῆς ἐχθρας αἰτιον ἀπαγγέλλων ἦκω. Μαθέτω δὲ ταῦτα καὶ ὁ αὐτοκράτωρ, καὶ εἰπερ βουλευθῆ τὴν ἀναφύσισιν ἐχθρας διαλυθῆναι, ὅποσα λαβεῖν ὀφείλων ἐστέρημαι, ἀνελλιπῶς ἀποδοθήτω μοι ἅπαντα. Εἰ δὲ σοι δοκῇ³¹ καὶ τὰ τέκνα ἡμῶν συναφείναι, πρεσβελήσθω μέσον ἡμῶν ἐγγυφός ὑπὲρ [ἢ περ] τούτου συμφωνία, ὡς ἔθος τοῖς Ῥωμαίοις καὶ ἡμῖν τοῖς Βαρβάροις ἐστὶ. Κἄθ' οὕτω τῶν ἀπάντων ἦδη βηθόντων πέρας ἐσχηκότων, ἀπάσας τὰς ρήσους ἃς αὐτὸς καταδραμῶν τῆς Ῥωμαϊκῆς ἐξουσίας ἀπειλόμην, διὰ σοῦ ἀντιτρέψω³² πρὸς τὸν αὐτοκράτορα, καὶ τὰς μετ' αὐτοῦ σκοπῶς ἀποπληρώσας πρὸς τὴν ἐμὴν ἐκπαστρέψω πατρίδα. Ταῦτα δὲ ὁ Δαλασσηνὸς σκηψὶν λογισάμενος, ὡς ἔτε τῶν Τούρκων ἦθος εὐλοερὸν πάλαι γινώσκων, ἀνεβάλλετο τέως τὴν τῶν αἰτουμένων ἐκπλήρωσιν, παραχρημῶσας ἄρα καὶ ἦν ἔσχε περὶ αὐτοῦ ὑπόληψιν, καὶ φάμενο, ὡς οὐτε σὺ, ὡς ἐφησθα, τὰς ρήσους πρὸς ἐμὲ παραδώσεις, οὐτε ἐγὼ βουλῆς ἀτερ τῷ αὐτοκράτορι πρὸς ἄπερ αὐτὸς ἐκείθεν ἐξ ἐκεῖνου καὶ ἐμοῦ ἐπιζητεῖς καταθέσθαι δύναμαι. Ἀλλ' ἐπεὶ δοῦξέ μέραις ὁ Ἰωάννης καὶ γυναικῶδες τοῦ αὐτοκράτορος ὅσον ἦδη μετὰ παντὸς καταλυμδάνει τοῦ στόλου ἐξ ἡπειρου τε καὶ θυλάττης δυνάμεις πολλὰς συνεπαρόμενος, ἐξ ἐκεῖνος ἀκουσάτω τῶν παρὰ σοῦ λεγομένων. Καὶ οὕτως, εὖ Ἴσθι, ἢ μετὰ τοῦ αὐτοκράτορος σκοπῶν, αὐτοῦ τὴν εἰρήνην μεσάζοντος³³, πέρας λάβοισιν. Καὶ γὰρ τουτονὶ τὸν Δούκαν Ἰωάννην εἰς Ἐπίδαμον ὁ αὐτοκράτωρ μετὰ στρατιᾶς

A classis Dalasseni solvere pararet, de eo se curriculo moneri jubens. Ex alia vero parte tempore eodem delegavit ad Dalassenum ipsum qui significarent expetere se colloquium ejus pacis causa componendæ. Ad eam cogitationem impulsus puto fuisso Tzacham desperatione quadam vincendi Dalasseni, quod quam is esset generoso malisque ac periculis imperterrito animo, videret. Promisit dux Romanus se postridie summa castrorum porta proditurum, paratum audire Tzacham et cum eo de communi tractare concordia. Locum et tempus Barbaro probante, conveniunt mane duces ambo : mox initium loquendi Tzachas occupans, sic Dalassenum nominatim prius appellatum est assatus : Scito illum ipsum esse me qui olim adolescentulus, incurssare Asiam orsus, post acrem pugnam circumventus et captus sum a Cabalica illo Alexandro ; indeque imperatori Nicephoro Botaniatæ oblatas, statim protonobilissimi dignitate cohonestatus, donisque magnis dignatus, fidele ipsi obsequium promisi. Verum ejus pacti vinculis teneri neultquam me amplius interpretor ex quo Nicephoro extortas Comnenus Alexius habenas imperii sumpsit in manus. Hæc vera ruptæ concordie, expromptique a me in Romanos odii causa est, quam ultro jam profero, nec recuso quin imperatori declaretur : qui si tollere inimicitias et reconciliari gratiam inter nos vult, ea in id ego lege consentium, si mihi honorum bonorumque fructus omnium, quibus a Nicephori abdicacione privatus sum, cum fide restituantur, aut compensentur. Quod si etiam affuitate sancire concordiam placet, ne id quidem recusaverim. Scribantur modo nostros inter liberos pacta nuptialia more ac ritu vobis Romanis, nobisque Barbaris legitimo ac recepto. Hæc ubi rite conclusa perfectaque fuerint, omnes insulas quas Romanæ ditioni subjectas bello cepi, tuæ permissam potestati, per te imperatori restituendas, sicque conditionibus sæderis quæ me spectant, cum fide impletis, in meam me patriam recipiam.

209 Ea Dalassenus, quippe qui fraudem ac fallaciam Barbarorum nosset, nequaquam bona fide offerri diceique autumans, assentiri cunctabatur, et eam ad Tzacham orationem habuit quæ et facile nudat suspicionem de eo sumi, et ipsius Dalasseni libertatem ac fiduciam testaretur, sic ipsi respondens : Neque tu quas memoras insulas mihi trades, ut dixisti : neque ego sine imperatoris voluntate ac nutu, quæ ab illo pariter a meque postulas annuam. Verum quoniam dux magnus Joannes imperatricis [frater in

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

³¹ δοκῇ. ³² αὐτὰς στρέψω. ³³ μεσάζοντος.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(19-20) Πρωτονοβελισσιῶν. Dignitas palatina, quæ nomen dedit familiæ illustri in regno Neapolitano, forte quod gentis auctor ea donatus fuisset. Ejus non semel mentio occurrit apud Scip. Ammiratum in Famil. Neapol., tom. II, ubi etiam illius stemma perstrinxit, pag. 233, 234, 297, 309. Meminit pariter illius Cæsar Nostradamus, in Hist.

Prov., an. 1335. Occurrit in Jure Græco-Rom. πρωτονοβελισσιμοῦ πέρτατος, adeo ingeniosi fuere Græculi isti in fingendis dignitatum nominibus, quarum nullæ erant functiones, cum ex solis regis annuis, et gradu in aliquo pretio haberentur. Vide Alamannum ad Procopium et Meursium in Gloss. Nobilissimi dignitas occurrit infra pag. 574.

dies atque in horis expectatur, cum ingentibus terra marique huc copiis veniens, reservetur ei hujus cognitio negotii. Illum adi, simul advenerit, illi exponere quæd vis. Si probaverit, unus ille omnium idoneus est maxime ad conficiendam quam ambis pacem, qui tanta valet apud Augustum gratia, ut nihil non ejus interventu impetrari ab eo possit. Hæc Dalassenus, et verissimum erat quod memorabat de Joanne. Quem cum dudum imperator cum idoneis copiis misisset Epidamnum, tum invigilaturum in Dyrrhachii custodiam, tum bellum gesturum cum pugnantibus Dalmatis, quos Bodinus, et ipse indole atque animo bellator, et fraude simul ac malitia, simul prosperæ fortunæ copiis abundans, ad rebellionem laud dubiam concitabat, incursans cum iis Romanos fines, et vicina ejus limitis oppida vi occupans ac Dalmatiæ adjungens. Is consilio ac fortitudine præstanti sic operam in ea perdifficili provincia per annos undecim navaverat, quibus Dyrrhachii fere mansit, ut et multas arces Bolcano ereptas imperio adjunxerit, et bello captos Dalmatis plurimos ad Augustum miserit, denique valido cum Bodino prælio commisso ducem hostium ipsum cepit. Talem ac tantis rebus probatum virum, qui et militaris rei peritiam haberet summam, et fide atque obsequio totus ex imperatoris nutu penderet, artissimum unum esse omnium qui contra Tzacham mitteretur, facile vidit Alexius. Accessitum ergo ad eam rem magnis maritimis terrestribusque præfecit copiis et maximum classis ducem appellatum ire, quod bene verteret, adversus Tzacham jussit. Eo bello quot pugnas Joannes pugnaverit, quot ac quantis audacter lacessitis ac fortissime superatis e periculis victor evaserit, historia consequens docebit. Ad eum Dalassenus adventantem suo ad Tzacham responso velle se integram compositionis oblatæ tractationem reservare significavit. At Tzachus Homericum sibi videbatur illud intus ipse canere:

Nox est, nocte frui lucrum, fas fidere nocti.

Receperat postridie se copiam commeatuum **210** missurum: sed hæc verba erant. Nam diluculo ad litus progressus, et ventum nactus ferentem, navigavit Smyrnam animo plures illic congregandi copias cum quibus Chium revertetur. Nihil tam versutis artibus profect Tzachus in Dalas eni fraudem, quin ille ut machinationes omnes Barbari subdolas, ingenio ac sollertia perviderat, ita per eas perruptas atque elusas ad finem sibi propositum progredetur. Ingressus enim in oblatas forte naves simul cognovit fugam Tzacha, impositisque in eas universis suis copiis Bolissum, ut dudum destinaverat, cepit in eaque moratus urbe quoad et naves congregaret plures, et machinas pararet alias, simul milites e fatigatione reliceret, ad extremum cum **D** majori eorum parte, unde discesserat rediit: re-

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

²¹ Κελτων. ²² ἀναδύσασθαι. ²³ ὄριων. ²⁴ ἐνιαυτούς δέκα πρὸς τῷ ἐν... ²⁵ τῶν ὑπὸ. ²⁶ ζωγρίσας Δαλμάτας. ²⁷ συβήξας. ²⁸ ὄπωσούν. ²⁹ τὸν Τζαχᾶν. ³⁰ συνήρασε.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(21) *Βολάνδρου*. Fuit is Volcanus, seu, ut a Dioecleate nuncupatur, Belcanus, Rastie Zupanus, quam provinciam clientelæ jure regno Serviciæ ob-

A ἀξιομάχου κατέπεμψεν, ἅμα μὲν καὶ περὶ τὴν τοῦ Δυρράχίου φρουρὰν ἐπιμελῶς διαπονεῖσθαι, ἅμα δὲ καὶ τὴν μετὰ τῶν Δαλμάτων ²² ἀναδύσασθαι ²³ μάχην. Ὁ γὰρ οὗτω καλούμενος Βοδίνος μαχιμώτατος ὢν καὶ βραδουργίας πλήρης, οὐ μέγρι των ἰδίων ὄριων ²⁴ ἐστᾶναι ἠθούλετο, ἀλλ' ὀσημέραι τὰς ἑγχιστα Δαλματίας κωμποπόλεις κατατρέχων, τοῖς ἰδίοις προσετίθει ὄριοις. Ὁ δὲ Δούκας Ἰωάννης ἐνιαυτούς τῷ δέκα πρὸς ἐνί ²⁵ εἰς τὸ Δυρράχιον ἐνδιατρέψας, πολλὰ μὲν ὑπὸ τὴν ²⁶ ἐξουσίαν Βοϊκίου (21) ἀφηρεῖτο φρούρια, πολλοὺς δὲ καὶ ζωγρίαν Δαλματίας ²⁷ πρὸς τὸν αὐτοκράτορα ἐξαπέστειλεν. Καὶ τέλος καρτερὰν μετὰ τοῦ Βοδίνου μάχην συβήξας ²⁸ καὶ αὐτὸν κατέσχευεν. Ἄνδρα δὲ τὸν Δούκαν τοῦτον Ἰωάννην μαχιμώτατον ὁ αὐτοκράτωρ ἐκ **B** πολλῶν ἔγνωκώς καὶ περὶ τὰ πολεμικὰ ἐπιτήδειον, καὶ μηδ' ὄπωσούν ²⁹ τὰ παρ' αὐτοῦ ἐντεταλμένα ἀθετεῖν ἐθέλοντα, ἐπεὶ τοιοῦτου ἀνδρὸς κατὰ τοῦ Τζαχᾶ ἐδέετο, μεταπεμφάμενος αὐτὸν ἐκείθεν ὁ αὐτοκράτωρ μετὰ πολλῶν δυνάμεων ἐξ ἠπείρου καὶ θαλάττης κατὰ τοῦ Τζαχᾶ ἐξέπεμψεν, δοῦκα τοῦ πτόλου μέγιστον κατονομάσας. Ὅπισσας δὲ μετ' αὐτοῦ μάχας συνήψε, καὶ ἐν ὅσοις κινδύνοις ἑαυτὸν ἐκίβδησεν νικητὴς ἀνεσάνη, ὁ λόγος ἐν ὑστέροις δηλώσειε. Τοῦτον προσδοκίμον ὁ Δαλασσηνὸς ἔχων ἐν τῇ πρὸς Τζαχᾶν ³⁰ ἐμίλιᾳ τὸ πᾶν εἰς τὸν ἐρχόμενον δοῦκα ἐφάνετο ἀνατιθέμενος. Ὁ δὲ Τζαχᾶ; τὸ Ὀμηρικὸν ἐκεῖνο ἔπος ἐδόκει λέγειν:

C *Νῦξ ἤδη τελέθει, ἀγαθὸν καὶ τυκτὶ πιδέσθαι.* Αὐγαζούσης δὲ τῆς ἡμέρας πολλὰ τῶν χρωσιδῶν κομίσεια ὑπέσχετο. Ἄπαντα δὲ δόλος ἦν καὶ ἀπάτη ὁ Δαλασσηνὸς οὐ πόρρω σκοποῦ ἔβαλλε. Κατὰ γὰρ τὸ περιθρονον λαθῶν ὁ Τζαχᾶ; καὶ περὶ τὴν ἤλιον τῆς Χίου κατεληλυθὸς, οὐρῶν τυχῶν πνεύματος τῆν Σμύρνην κατέλαθεν, ἐφ' ᾧ πλεονας συναγρήναι δυνάμεις καὶ αὐθις ἐπαναστρέψας ἐν Χίῳ κατέλαθεν. Ἄλλ' οὐδ' ὁ Δαλασσηνὸς δεῦτερος πρὸς τὰς τοῦ Τζαχᾶ μηχανὰς ἐφάνετο. Εἰσελθὼν γὰρ ἐν τοῖς παρατυχοῦσι πλοίοις μετὰ τῶν ὑπ' αὐτὸν τὴν Βολισσὸν κατέλαθε. Καὶ τὰς τε ναῦς περιποιεσάμενος καὶ ἐλεπόλεις ἑτέρας παρασκευασάμενος, τοὺς τε στρατιώτας διαναπαύσας, καὶ πλείονας τούτων συμπαραλαθὼν, αὐθις ὄθεν ἐξῆι ἐπανέστρεψε. Καὶ **D** καρτερὸν μετὰ τῶν Βαρβάρων συνήβρασε ³¹ πόλιμον, καὶ καθελὼν τὰ τελεῖα χειρῶσατο τὴν πτόλιον,

τοῦ Τζαχὰ τὴν Σμύρνην ἔτι περινοστοῦντος. Κάκει- A
θεν λειοκύμονα τὴν θάλασσαν εὐρηκῶς, εὐθυπλοίη-
σας ⁴⁵ μετὰ τοῦ στόλου παντὸς κατέλαβε τὴν Μιτυ-
λήνην.

tandem instructus satis, et mare navigationi opportunum nactus felici navigatione classem univer-
sam suam ad Mitylenem appulit.

Οὕτω δὲ ὁ αὐτοκράτωρ τὰ κατὰ τὸν Τζαχὰν
διαθέμενος, ἐπεὶ τοὺς Σκυθὰς αὖθις τὸ Ῥούσιον (22)
καταλαμβάνειν ἐμεμαθήκει, καὶ κατὰ τὸν ⁴⁶ Πολύ-
βοτον (23) τὸν χάρακα πῆξασθαι, ἐξεληλυθὼς ὡς
εἶχε τῆς Κωνσταντινίου τὸ Ῥούσιον κατέλαβε. Συν-
εἶπετο δὲ τούτῳ ὁ αὐτόμολος Νεάντζης, δεῖνῃ τινα
καὶ βῦθιον μελέτην κατ' αὐτοῦ τεκταινόμενος. Συμ-
παρῆν δὲ καὶ ὁ Καντζοῦς καὶ ὁ Κατράνης ἄνδρες
πολέμων ⁴⁷ μεμνημένοι καὶ ζέοντα πρὸς τὸν αὐτο-
κράτορα πόθον ἔχοντες. Ἀπόμοιραν δὲ ἱκανὴν τῶν
Σκυθῶν πόρρω θεασάμενος, τὴν μετ' αὐτῶν ἔναπο-
δύεται μάχην. Πολλοὶ μὲν οὖν τῶν Ῥωμαίων ἐν
τῷ μάχεσθαι πίπτουσι, τινὲς δὲ καὶ ζωγρηθέντες
παρὰ τῶν Σκυθῶν κτείνονται, ἱκανοὶ δὲ καὶ μέχρις
αὐτοῦ Ῥουσίου κομίζονται. Ἄλλὰ ταῦτα μὲν τὰ
κατὰ τοὺς προνομητὰς τῶν Σκυθῶν. Ὁ δὲ βασιλεὺς
τῶν καλούμενων Μανιακάτων (24) Λατίνων κατα-
λαβόντων, θαρσῆσας, ἐβουλεύετο τῇ μετ' αὐτὴν τὴν
μετὰ τῶν Σκυθῶν κατὰ συστάδην ἀναδέξασθαι πύ-
λεμον. Ἐπεὶ δ' οὐ πολὺ τὸ μεταίχμιον ἀμφοῖν
τοῖν στρατευμάτοιν ἔτυχεν ὄν, τὴν ἐνυάλιον οὐκ
ἀπεθάρβησεν ἠχῆσαι σάλπιγγα, θέλων προαρπάσσει
τὴν μάχην· μεταπεμφάμενος οὖν τὸν περὶ ⁴⁸ τῶν βα-
σιλικῶν Ἰεράκων (25) διαπονούμενον θεραπειάν Κων-
σταντῖνον προστάττει τύμπανον ἐσπέρας ἀναλαβόμε-
νον τύπτειν δι' ὅλης νυκτὸς περινοστοῦντα τὸ στρα-
τευμα, καὶ διακρυκευεῖν ἐτοιμάζεσθαι, ὅτι περιαι-
γαζούσης τῆς αὐρίου ἀπερισσάλπιστος [Ἰσ. ἀπερισσα-
λίχτως] τὴν μετὰ τῶν Σκυθῶν ὁ αὐτοκράτωρ βούλε-
ται συνάψαι πόλεμον. Οἱ δὲ Σκύθαι τοῦ Πολυβότου
ἀπάραντες προκαταλαμβάνουσι τόπον τὸν καλούμε-
νον Ἄδην, κάκειθι τὸν χάρακα πῆγνυνται. Οὕτω
μὲν οὖν ὁ αὐτοκράτωρ ἐξ ἐσπέρας αὐτῆς παρ-
εσκευάζετο. Αὐγαζούσης δὲ ἡμέρας διελὼν τὸ στρα-
τευμα, καὶ εἰς φάλαγγας καταστήσας, ἵεται κατ'
αὐτοῦ ⁴⁹. Οὐπω δὲ τῆς συμβολῆς τοῦ πολέμου γενο-
μένης, ἀλλ' ἐκάστου τῶν ταγμάτων ἤδη καθισταμέ-
νου, ὁ Νεάντζης, κατὰ τινα παρακειμένην ἀκρολο-
φίαν ἀνελθὼν, ἐφ' ἧ κατασκοπήσας μὲν τὰς Σκυθι-
κὰς παρατάξεις, ὡς εἶλεγεν, ἀγγελίαν δὲ τῷ
αὐτοκράτορι τῆς αὐτῶν καταστάσεως συγκομίσαι,

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

⁴⁵ εὐθυπλοίης. ⁴⁶ κατὰ τό. ⁴⁷ πολέμους. ⁴⁸ τὴν τῶν. ⁴⁹ αὐτῶν.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(22) Ῥούσιον. Rusa Roberto monacho. Vide
not. ad Villhard.

(23) Πολύβοτον. Polybotus Thraciæ urbs Canta-
cuzeno dicitur, lib. II, cap. 12, et lib. III, cap. 76.
Ejusdem nominis in Phrygia oppidum statuit Pro-
copius, in *Historia arcana*.

(24) Μανιακάτων. Latinos, seu Normanos in-
telligit, qui Maniacæ olim in Italia et Sicilia me-
gauerunt, de quibus supra pag. 11. Auctor est autem
Lambertus Scafnaburg. ad annum 4971, Norman-

sumptaque acrius quam unquam oppugnatione ur-
bis Chii, murisque iterum subruitis, eam tandem
sibi subjecit, frustra Tzacha ostentante reditum
et auxilia jam sera Smyrnæ adhuc parante. Qui

tandem instructus satis, et mare navigationi opportunum nactus felici navigatione classem univer-
sam suam ad Mitylenem appulit.

His ita contra Tzacham provisus Augustus, cum
Scythas didicisset iterum tendere Rhusium versus,
jamque ad Polybotum castra posuisse, quanta ma-
xima celeritate potuit Constantinopoli profectus
præoccupavit Rhusium. Sequēbatur eum transfuga
Neantzēs, fidem vultu simulans, prodicionem in
imperatorem ingratissimam occultis machinationi-
bus moliens. Aderant et Cantzus et Catranes viri
bellicosi longeque aliter affecti; quippe quorum in
Augustum ardens studium veris exstabat indicis.
Hic conspicatus imperator avulsam a cætero exer-
citu manum quamdam prædantium Scytharum,
missis contra Romanis pugnam conseruit non fau-
stam: cæsi nostrorum in congressu multi, nonnulli
vivi capti a barbaris deinde cruciati sunt, plurimos
Rhusium fuga retulit incolumes. Nec deterruit
Alexium prima ea belli offensio, quominus qui
velitatione cum prædatoribus inferior recesserat
decretorium cum tota gente prælium pararet. Cu-
mulavit fiduciam tam audacis cæpti opportunus
adventus Latinorum qui Maniacatæ dicebantur.
Promotis ergo in eam copiis, spatiumque medio inter
duos exercitus arctato, metu multitudinis hostillis
dare signum pugnae consueto classico imperator
noluit, imparatos barbaros, si fieri hac arte posset,
ab improvisis suis opprimi cupiens. Vespere autem
præcedenti misso circum exercitum Constantino
regiorum accipitrum curatore et tympanum per
totam noctem pulsare jussu, satis omnes admonue-
rat, constituisse imperatorem 211 prima luce
sine ullo tubæ cantu Scythas adorti: velleque ac
jubere universos ad id duces ac milites pransos
paratos se præhere. At Scythæ Polyboto moventes
præoccupant locum *Haden* sive *Orcum* dictum,
ibique vallum figunt. Porro illucescente die, sic
jam a pridiana vespera paratis imperator rebus
describit distribuitque ordines, acieque instructa
infestus in hostem ducit. Verum ante congressum
D exercituum Neantzēs specula conscensa collis adja-
centis, specie quidem et mendaci affirmatione
perfidii, ut aciei Scythicæ formam observaret, re-

nos imperatoribus Constantianopolitanis militasse
ante extinctum Robertum, post cujus mortem
constat ex Orderico Vitali, lib. VII, plures ex ejus
comitatu in Græciam transiisse, et sub Alexii
stipendiis meruisse.

(25) Τῶν βασιλικῶν Ἰεράκων. Fuit olim in aula
Constantinopolitana dignitas τοῦ πρωτοιερατοῦ, cu-
jusmodi est M. Falconarii apud nos erat. Verum hic
agitur de eo penes quem cura erat alendorum
accipitrum.

ferretque imperatori quod in spem victoriæ utile putaret, revera ut contraria omnia faceret, suis Scythis propria ipsorum lingua ex illo edito iugo loquens auctor fuit ut plaustri continuam in seriem disposita Romanis objicerent, nec imperatorem magnopere metuerent adhuc ex nupera clade trepidum fugamque meditantem, qui nec suos idoneo numero nec auxiliares a gentibus sociis milites haberet. His dictis attritam frontem sic ad imperatorem descendens retulit, quasi summa fide functus exploratione foret. Cæterum misti quidam inter Græcum et barbarum generis, ac per hoc non inscius Scythicæ linguæ, cum orationem transfugæ auribus hausisset, indicatum de perfidia bilinguis ultro ad imperatorem venit. Sensit Neantzæ se detectum, nec dissimulandi tamen spem adhuc aut consilium abiecit; falsum impingi sibi crimen queritur, indicem proferri remque iudicio discuti flagitat. Procedit audacter mixobarbarus in medium, Neantzæque in os coram omnibus perseverat auritus testis quæ comperta præsentis sensu de ejus scelere habebat. At barbarus strio confestim ferro caput amputavit homini, Augusto cernente ipso, et phalangibus utrimque astantibus: nova et barbarica defensionis gladio perorata ratio. Quæ reum, meo quidem iudicio, nece accusatoris convictionis necessitatem prævertere ausum, multo magis affinem suspicioni reddit sceleris vere suscepti. Cur enim, si conscientia niteretur innocentia, non exspectabat dijudicationem criminis? Nempe prius excindi linguam oportebat cujus refutando testimonio nulla par audacia dissimulationis quamvis impudentis esse posset: satisque apparebat indicium et conargutionem arcanarum fraudum inusitata temeritate, immane quam truculenti atrocisque facinoris efferatum barbarum lucrifacere conatum. Equidem miror continere se Augustum potuisse, quominus, ut par erat, ulcisceretur statim, et discerpi juberet crudelem homicidam. Verum is, pro consueta sapientia, effervescentem in justum iram animum consilio repressit, tempus exspectandum reputans, nec ut tum res erant, opportunum censens id agere quo procincte ad prælium turbari phalanges possent, et præda mox induenda cassibus præmaturo strepitu terreri. Ergo de proditione quidem Neantzæ, **212** erupturaque brevi aperta defectione, tum his recentibus tum prioribus plane persuasus iudiciis, non dubitavit imperator amplius; sed in acie periculi positas res et momentum lubricum ancipitis in quo versabatur temporis reputans, sententiamque non expediens, cessare potius habuit, integramque rem servare, indignatione cohibenda, quam multum in pectore latrantem, exaudire ne quis posset, dedit operam; vultu ad dissimulationem prudentem doctissimi sic ad Neantzen usus, ut barbarus fiducia inde

ἴπαν τούναντιόν ἐποίει. Καὶ τῇ ἰδίᾳ διαλέκτῳ τοῖς Σκύθαις τῆνικαῦτα συνεβούλευε τὰς ἀμάξια μὲν στοιχηθὲν καταστῆσαι, αὐτοὺς δὲ μὴ δεδέναι τὸν αὐτοκράτορα, τετραμμένον τε ὄντα ἤδη ἐκ τῆς πρώτης ἤττης καὶ πρὸς φυγὴν ἔτοιμον, σπάνιν τῶν στρατευμάτων καὶ τῶν συμμάχων ἔχοντα. Ταῦτα εἰπὼν κάτεισι πρὸς τὸν αὐτοκράτορα. Μιζοβάρβαρος δὲ τις εἰδημῶν τῆς Σκυθικῆς διαλέκτου, συνελθὲν πρὸς τοὺς Σκύθας παρὰ τοῦ Νεάντζῃ λεγθέντα, ἀπαγγέλλει πάντα ὡς τῷ βασιλεῖ. Ἐν αἰσθήσει δὲ τοῦτου γενόμενος ὁ Νεάντζῃ, ἀνεζήτει τὸν ἑλεγγον ἀναισχύντως δ' ὁ μιζοβάρβαρος εἰς μέσον ἔλθὼν ἤλεγγον. Ἐκεῖνος δὲ, τὸ ξίφος ἀθρόον σπασάμενος, ἀπέκοψε τὰνθρώπου τὴν κεφαλὴν, αὐτοῦ τε τοῦ βασιλέως δρῶντος καὶ ἐκατέρωθεν τῶν φαλίγγων ἰσταμένων· καὶ, οἶμαι, τὴν ὑπόψλαν τῆς συκοφαντίας ὁ Νεάντζῃ ἐκκλίνων, ἐκ τῆς σφαγῆς τοῦ συκοφαντοῦντος; ὑποπτον μᾶλλον ἑαυτὸν καθιστᾶ. Τί γὰρ μὴ τὸν ἑλεγγον περιέμενεν; Ἄλλ' ὡς εἴκοι γῶνταν ἐθέλων προαναίρειν ἐξορχουμένην τὰς κατ' αὐτὸν δολιότητα, τολμᾶ τι καὶ παραβολώτερον, πρᾶγμα ποιήσας βαρβαρικῆς μὲν ψυχῆς ἄξιον, ὑποπτον δὲ τοσοῦτον, ὅσον καὶ τὸλμης ἐφίκετο. Οὐ μὴν ὁ βασιλεὺς εὐθύς ἐτιμωρήσατο ὡς τὸν βάρβαρον, οὐδὲ ὑπεξῆλθε⁵¹, ὅσον ὄν. Ἀλλὰ τὴν μὲν καρδίαν παλλομένην εἰς θυμὸν καὶ ὀργὴν ἐπέσχεν αὐτίκα, ἵνα μὴ προσοδήσῃ τὴν θήραν καὶ ταράξῃ τὰς φάλαγγας· ἐταμειύετο⁵² δὲ καὶ ὑπώρυττε τὴν ὀργὴν τῷ Νεάντζῃ τοῦτου προδοσίαν τοῦ ἀνδρός καὶ τὴν ἀποστασίαν καὶ ἀπὸ τῶν προεργασμένων καὶ ἐξ ἄλλων προμαντευόμενος· ἐπὶ θυροῦ γὰρ ἀκμῆς εἰστήκει τὰ τοῦ πολέμου· καὶ διὰ τοῦτο περιύλακτοῦντα τὸν θυμὸν ὁ βασιλεὺς ἔπειθε, ἀπορῶν τὸ τῆνικαῦτα ὅ τι καὶ δρᾶσειεν. Ὁ μὲντοι Νεάντζῃς, μετὰ μικρὸν προσελθὼν, καὶ τοῦ σφετέρου ἀποβάς ἵππου, ἄλλον ἤτειτο τὸν βασιλεῖα. Καὶ δίδωσιν αὐτῷ πρὸς γόνην ἵππον τῶν ἐκκρίτων μετὰ βασιλικῆς ἐφεστρίδος, εἰς ὃν ἀναβάς, ἐπὶ τὰ τάγματα κατ' ἀλλήλων διὰ τοῦ μεσυχίμου ἤδη ἦσαν, σχῆμα κατὰ τῶν Σκυθῶν ἱππασίας ποιησάμενος, τὴν ἀκωκὴν τοῦ δόρατος ὀπισθεν στρέψας, πρὸς τοὺς ὁμογενεῖς φοιτᾶ, πολλὰ κατὰ τῆς βρασιλικῆς παρατάξεως αὐτοῖς παραινῶν. Οἱ δὲ ταῖς ὑποθημοσύναις αὐτοῦ χρώμενοι, καρτερὸν μετὰ⁵³ τοῦ αὐτοκράτορος συνάψαντες πόλεμον, τρέπουσι κατακράτος. Ὁ δὲ βασιλεὺς διασπασθεὶς τὰς φάλαγγας ὀρῶν καὶ φεύγοντας ἀπαντας, ἐν ἀμχανίᾳ γενόμενος, παρακινδυνεύειν ἀλόγως οὐκ ἤθελεν. Ἐνθεν τοι καὶ τὰς ἡνίας στρέψας μέχρι τοῦ ῥέοντος ποταμοῦ ἔγγυς τοῦ Ῥουσίου καταλαμβάνει, κάκειθεν τὸν χαλινὸν ἀσασιράσας μετὰ τινῶν λογάδων ὡς ἔνδον⁵⁴ πρὸς τοὺς διώκοντας ἀπεμάχοντο, ἱππασίας κατ' αὐτῶν ποιούμενος, πολλοὺς δὲ⁵⁵ καὶ κτείνων, ἔστιν οὖν καὶ αὐτὸς πληττόμενος. Ἐπειδὴ δὲ ἐξ ἑτέρου μέρους καὶ Γεώργιος ὁ Πύρρος καλούμενος φεύγων τὸν ποταμὸν κατελάμβανε, ἐμβριμησάμενος τοῦτου⁵⁶ ὁ αὐ-

Variorum lectiones ex cod. Coislin.

⁵¹ Deest vox πάντα. ⁵² ἐπεπορεύσατο. ⁵³ ἐπεξῆλθε. ⁵⁴ ἐταμειύσατο. ⁵⁵ τὸν μετά. ⁵⁶ ἐνδόν. ⁵⁷ μὲν. ⁵⁸ τούτῳ.

τοκράτωρ μετακαλέσατο πρὸς ἑαυτόν. Ὡς δὲ τὸ ἰταμὸν τῶν Σκυθῶν ἑώρα καὶ ὅτι ὄσαι ὄραι πληθύνουσι καὶ ἄλλων ἐρχομένων εἰς τὴν αὐτῶν ἀρωγὴν, τὸν μὲν Γεώργιον αὐτοῦ που καταλέλοιπε μετὰ τῶν λοιπῶν, παραγγείλας μετὰ φειδοῦς ἀντικαθίστασθαι τοῖς Σκύθαις, μέχρις ἂν αὐτὸς ἐπανεέλθοι. Γοργῶς δὲ τοῦ Ἰππου τὸ ψάλιον περιστρέψας, τὴν περὶ αὐτοῦ ποταμοῦ καταλαβὼν, εἰσεπιει εἰς τὸ Ῥούσιον, καὶ ὄσους τῶν φευγόντων στρατιωτῶν κείθι κατέλαθε καὶ τοὺς αὐτόχθονας ἅπαντας Ῥουσιώτας, ὅποσοι στρατεύσιμον τὴν ἡλικίαν εἶχον, ἀλλὰ καὶ αὐτοὺς δὴ τοὺς ἀγρότας μετὰ τῶν ἰδίων ἀμαξῶν παρεκλεύσατο θάπτον ἐξεληλυθότας παρὰ τῷ χειλεῖ ⁸⁷ τοῦ ποταμοῦ καταστῆναι. Τούτου δὲ θάπτον ἢ λόγου γεγονότος, καταστοίχους ⁸⁸ τινὰς καταστήσας αὐτοὺς αὖθις πρὸς τὴν Γεώργιον ἀναδεδραμήκει, καίτοι ὑπὸ τεταρταίου ⁸⁹ κακοῦ βίγους (26) πιεζόμενος, ὡς καὶ τοὺς ὁδόντας ἀπὸ τῆς φρίκης προσάρασσειν. Ἐπισυναχθὲν δὲ καὶ τὸ ἅπαντο Σκυθικὸν στρατεύμα, ὡς τὴν διττὴν ἐθεάσαντο παράταξιν, καὶ τὸν αὐτοκράτορα οὕτως [οσοῦτον] ἀγωνιζόμενον, τὸ φιλοκίνδυνον αὐτοῦ ἐπεγνωκότες, καὶ ὅτι οὐ αὐτὸς κἀν ταῖς νίκαις, κἀν ταῖς ἤτταις ἐστὶ, τὴν ἀνύπιστον τούτου ἐπεγνωκότες ὄρμη, εἰστέκασαν μὴ ἀποθαρρῶντες τὴν μετ' αὐτοῦ συμπλοκὴν. Ὁ δὲ αὐτοκράτωρ τὸ μὲν τοι ὑπὸ βίγους συνεχόμενος, τὸ δὲ πλείστον ὅτι οὐπω οἱ σχεδασθέντες ἅπαντες ἐφρασαν συνεληλυθέναι, ἴστατο καὶ αὐτὸς παραθέων καὶ μετρίως ἱππαζόμενος, καὶ κατ' αὐτῶν θάρσος ἐνδεικνύμενος. Συνέβαιεν οὖν ⁹⁰ ἄμφω τὰ στρατεύματα ἀτρεμοῦντα μέχρις ἐσπέρας ἐστάναι. Ἐπεὶ δὲ ἡ νύξ ἤδη προῆι, ἀμαχητὶ πρὸς τὰς ἰδίας ἐπανέστρεψαν παρεμβολάς. Ἐδεδίσαν γὰρ καὶ ἀποθαρρῶν οὐκ εἶχον τὴν πόλεμον. Οἱ δὲ γὰρ κατὰ τὴν πρώτην μάχην ἄλλοι ἀλλαχοῦσε ⁹¹ [ἄλλοσε ἀλλαχῆ] σχεδασθέντες, κατὰ μικρὸν αὖθις πρὸς ⁹² τὸ Ῥούσιον ἐπανήρχοντο· οἱ πλείους δὲ τούτων καὶ μάχης παντελῶς ἀγευστοι. Ὁ δὲ γὰρ Μοναστρᾶς καὶ Οὐζᾶς καὶ ὁ Συνέσιος, ἄνδρες ἀρητιφιοὶ καὶ μαχιμώτατοι, διὰ τοῦ Ἄσπρου καλουμένου τῷ τότε διαλόντες χωρίου, ἀπόμαχοι καὶ αὐτοὶ τὸ Ῥούσιον καταλαμβάνουσι.

una duplicem Romanam aciem viderunt, imperatoremque ipsum pugnare certi speciem ac minas preferentem, **213** cuius satis aliunde promptum ad pericula, et victoriis juxta cladibusque imperterritatum animum noverant, verentes ut ultimum generosæ desperationis impetum sustinere satis

Variae lectiones ex cod. Coisl. n.

⁸⁷ τὸ χειλὸς. ⁸⁸ κατὰ στοίχους. ⁸⁹ τεταρταῖου. ⁹⁰ ἀλλαχῶ. ⁹¹ εἰς.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(26) *Tetartaiou βίγους*. Apud medicos, ἐπιβολὴ **D S. Mart.**, cap. 21. Hinc *frigoreticus morbus*, apud Hepidannum in Vita S. Wiboradæ, lib. 1, cap. 27, pro ipsa febrī; et *frigoretici*, pro febricitantibus, apud Flodoardum, lib. 11 *Hist. Rem.*, cap. 44; lib. 14, cap. 44; Baldricum **340** in Chron. Camerac., eundem Gregor. Turon. passim, etc. Etsi frigus, seu, ut tunc loquebantur, *frigorem* ab ipsa febrī distinguere videatur Fortunatus Pictaviensis in Vita S. Germani episcopi Parisiensis, cap. 20. *Waddo*—*typum dupliciter incurrens febris et frigoris, expurgandus sancti viri presentatur obtutibus*. Quo loco satis innuit *frigorem* esse febrē, quæ per ἐπιβολὴν βίγους excitatur.

possent, congressum experiri non sunt ausi steteruntque in loco. Nec eos lacessendos putavit imperator partim ob id quo, ut dixi, male quatiebatur, febrile frigus, partim, idque præcipue, quod nondum omnes suos ex fuga collectos haberet. Simulavit tamen pugnaturientis audaciam generoso statu, modicisque procuribus crebrarum equitationum. Eo ferme modo transacta dies est, exercitibus ambobus sese innoxie usque ad vesperam spectare perseverantibus, primaque nocte se in castra utrimque recipientibus; mutuo alter alterius metu a prælio invadendo retardati: cujus sane causa justior Romanis erat adhuc a recenti clade dispersis, quorum sensim perique confluebant Rhusium, multique in iis pugnam non experti. Eodem tempore Monastras, Uzas et Synesius, viri omnes fortes et prætissimi rei bellicæ, ne ipsi quidem postremi prælii participes, Rhusium venerunt.

Hic Augustus urgente quem dixi rigore coactus A decubuit paululum, ut brevi quiete sese reficeret. Nec tamen se omni belli cura vel in tantillum tempus plane relaxavit, quin respiceret disquireretque secum interim, quid cras esset faciendum? Talia meditantem convenit Attranus. Vir hic erat Scythæ, qui sæpius iteratis ad Augustum transfugiis, non pauciora violatæ fidei flagitia subjecerat, toties ad suos perfidiosa fuga reversus. Is quod in tot reciprocis pœnitentiæ ac sceleris vicibus semper facilem et tutum in Alexii patienti clementia receptum habuisset, pudore quodam victus amare serio cœperat virtutem tam licenter spretam, et jam expertæ bonitatis domino toto pectore studebat, adeoque a vera imperatori consulendi voluntatē hæc ejus, quam ad illum tum habuit, proficiscebatur oratio: *Non vana mihi opinio est, Auguste, Scythas in animo habere cras circumcludere nos et sic nobiscum omni ex parte circumvenitis prælium capessere. Opus igitur est prodire nos manibus illucescente die, et aciem in campo struatam offerre hostibus, ad istud perniciosum nobis quod dixi consilium prævertendum disturbandumque.* Laudavit virum imperator, probatque atque accepto consilio ejus, se ita ut suadebat postridie oriente sole facturum recepit. Tatraneus his dictis auditisque duces Scytharum adiens alloctus in hunc modum est: *Ne efferamini propter victorias quas de imperatore reportastis, neque quod paucos nos esse videatis propterea pugnant nobiscum vobis ad victoriam processuram certâ fiducia præsumite. Cum imperatore invicti roboris atque animi vobis res est; nec duci miles deerit. Scitote enim ingentes conducti militis copias in itinere esse, nobis propediem jungendus. Id et certo erit: et simul fuerit, vobis; nisi prius pace composita rebus vestris provideritis, profecto vestra cadavera vulturibus epulas dabunt.* Hæc Tatraneus ad Scythas. At imperator licentissime palantes tota 214 passim planitie innumerabiles equos barbarorum diu noctuque sine cessatione ulla prædantium abigere meditans, accersitos Uzam et Monastram jussit cum lectis equitibus per noctem capto circuitu Scythas a tergo adoriri sub difliculum, progredique in planitiem, equis et jumentis quæ in ea pascabant omnibus una cum pastoribus præ se abactis. *Nec de successu dubitaveritis, videbat, nobis enim ex adverso conserta pugna Scythas a facie distinentibus, non poterit non tutus esse ac facilis*

Ο δὲ αὐτοκράτωρ ὑπὸ τοῦ συνέχοντος αὐτὸν, ὡς ἔφη, ῥίγους βιαζόμενος κατεκλίθη, μικρὸν ἑαυτὴν ἀνακτησόμενος. Ἄλλ' ὁμοίως οὐδ' οὕτως ἠρέμει, σκεπτόμενος τί ἂν χρῆ τὸν αὔριον ποιῆσαι. Πρὸς ἐλθῶν δ' ὁ Τατράνης [Τραγάνης] (Σκύθης δὲ οὗτος ὁ ἀνὴρ πολλὰκις αὐτομολήσας πρὸς τὸν αὐτοκράτορα καὶ παλινδρομήσας αὐθις οἰκαδε, καὶ τοσαυτὰ κίς παρ' αὐτοῦ συμπαθείας ἀξιώθει, καὶ πολὺν τὸν πόνον εἰς αὐτὸν διὰ τὴν τοσαύτην ἀνεξικακίαν ἐσχικώς), τὰ ὑπὲρ αὐτοῦ ὄλη ψυχῆ καὶ φρονῶν καὶ πραγματευόμενος, ἔφη· Ἐλπὶς ἐστὶ μοι, βασιλεῦ, κατὰ τὴν αὔριον τοὺς Σκύθους κυκλώσει ἡμᾶς, καὶ οὕτω τὸν μεθ' ἡμῶν ἀναζητήσῃ πόλεμον. Χρὴ τοίνυν προλιθόντας ἐξω τῶν τειχῶν αὐγαζούσης ἡμέρας παρατάξασθαι. Ἐπαινέσας δὲ τοῦτον ὁ βασιλεὺς καὶ ἀποδεξάμενος τῆς βουλῆς, συνέθετο ἡλίου ἀνίσχοντος πέρας ταύτην λαθεῖν. Ὁ δὲ ταῦτ' εἰπὼν, ἀπειθῶν τοιαῦτα πρὸς τοὺς ἡγεμόνας ἀπεστομάτισε τῶν Σκυθῶν· Μὴ ἐπαλρεσθε διὰ τὰς προγεγενημένας ἡττας τοῦ αὐτοκράτορος, μηδὲ ὀλιγοσταῦς ὀρώντες ἡμᾶς τὴν μεθ' ἡμῶν ἀγαθαῖς ἐλπίσι θορβέετε μάχην. Ἄμυχος τὴν ἰσχὺν ἐστὶν ὀκρατῶν καὶ πολὺ μισθοφορικῆν ὄσον ἤδη ἐλπίζεται καταλαθεῖν. Καὶ εἰ μὴ τὴν μετ' αὐτοῦ εἰρήνην σπάσησθε, τὰ σώματα ὑμῶν ὀλωνοῖ ἔδονται. Τοιαῦτα μὲν τὰ τοῦ Τατράνης πρὸς τοὺς Σκύθας. Ὁ δὲ γε αὐτοκράτωρ μελετήσας τοὺς κατὰ πεδιάδα νεμομένους ἵππους αὐτῶν ἀναλαθεῖσθαι (ἦσαν δὲ παμπληθεῖς) ληϊζομένων ὀσημέραι τὰς νύκτας τὴν ἡμεδαπὴν χώραν, μεταπεμψάμενος τὸν τε Οὐζᾶν καὶ τὸν Μοναστράν, ἐπέσκηψε μεθ' ἵππέων ἐκρίτων ἐξ ὀπισθίων τῶν Σκυθῶν διελθόντας κατὰ τὴν περιόρθρον, τὰς πεδιάδας καταλαθεῖν, καὶ τοὺς ἵππους ἄπαντας καὶ τὰ ἄλλα κτήνη σὺν αὐτοῖς νομεῦσιν ἀναλαθεῖσθαι καὶ μὴ δεδιέναι παρεκελεύετο. Ἡμῶν γὰρ κατὰ πρόσωπον αὐτοῖς μαχομένῳι, ὑμεῖς ῥαδίως τὸ κελευσθὲν ἐκπληρώσετε. Οὐδαμῶς δὲ τοῦ σκοποῦ διημάρτηκεν. Ὁ γὰρ λόγος ἔργον εὐθὺς ἐγεγονέι. Αὐτὸς δὲ τὴν κατ' αὐτοῦ τῶν Σκυθῶν ἐπέλευσιν προσδύκον ἔχων, οὐκ ἐδίδου ὑπνον τοῖς ὀφθαλμοῖς, οὐδ' ἐπινυστάζων ὀλως ἦν. Ἄλλὰ μεταπεμπόμενος δι' ὄλης νυκτὸς τοὺς στρατιώτας, καὶ μᾶλλον τοὺς τῆς τοξείας εἰδήμονας, πολλὰ περὶ τῶν Σκυθῶν ὀμίλει, ἐπαλείφων ὀλον αὐτοῦς, καὶ τὰ συνοίσαντα πρὸς τὴν ἐλπίζομένην ἐς νέωτα μάχην ξυμβουλεύων, ὀπως δεῖ τόξον τείνειν, καὶ βέλη πέμπειν, ἐστὶν οὐ καὶ τοὺς ἵππους ἀνα-

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

α τὴν. β τοσαύτης. γ τοῦτο. δ παρεκελεύεσθε.

σειράζειν, καὶ αὐτοῖς ἐνδοθῆναι τὸν χαλινὸν, καὶ ἀποβαίνειν τῶν ἵππων, εἰ καὶ τοῦτο χρῆ. Ἄλλὰ ταῦτα μὲν τὰ τῆς νυκτὸς ἔργα. Μικρὸν δὲ ὑπνώσας, ἐπεὶ τῆς ἡμέρας ἤδη ἐπιφωσκώσης ⁶⁶ οἱ λογάδες ἄπαντες τῶν Σκυθῶν διαπραιωθέντες τὸν ποταμὸν ⁶⁷. . . τὸν πόλεμον ἀναζητεῖν ἐψέκσαν, καὶ ἤδη πέρασ ὁ τοῦ αὐτοκράτορος ἐλάμβανε στοχασμὸς (δεινὸς γὰρ ἦν προιδέσθαι τὸ μέλλον, ἐμπειρίαν πολλὴν τῇ πυκνότητι τῶν ὁσημέραι κατ' αὐτοῦ ἐπανισταμένων πολέμων λαβῶν) ἐπιβὰς παραχοῆμα τοῦ ἵππου, τὴν ἐνουάλιον ἤχησας προσέταττε σάλπιγγα, καὶ τὰς φάλαγγας καταστραμένους αὐτὸς ἐπὶ τοῦ μετώπου εἰστέχει. Ὅρῶν δὲ τοὺς Σκύθας ἰταμώτερον ἢ πρότερον ἐπικαταλαμβάνοντες, παραχοῆμα τοὺς τῆς τοξείας εἰδήμονας ἀπεθῆναι τῶν ἵππων καὶ βιάην κατ' αὐτῶν ἵνα ἐπέσκηψεν, καὶ συνεχῆ τὰ τόξα τείνειν· τὸ δὲ γε λοιπὸν παρατάξεως κατόπιν τούτων ἔστο καὶ αὐτὸς ὁ αὐτοκράτωρ τὸ μέσον διέπων τοῦ στρατεύματος. Οἱ δὲ τοῖς Σκύθαις μετὰ τόμης προσέβαλον. Καρτερᾶς δὲ τῆς μάχης γεγυίας, τὸ μὲν τὴν πυκνότητα τῶν βελῶν, τὸ δὲ καὶ τὸν τοῦ Ῥωμαϊκοῦ συντάγματος συνασπισμὸν ἰρῶντες, καὶ αὐτὸν εἶ τὸν αὐτοκράτορα ἐκθύμω· μαχόμενον, ἐκδειματωθέντες παλιμπρέυτοι γεγυίας τὸν ποταμὸν, εἰς τοῦπίσω σπεύδοντες διαπερᾶν πρὸς τὰς σφῶν ἀρμαμάζας τὴν φυγὴν ποιούμενοι. Ἐδίωκον γὰρ ὅλους ῥυτῆρας ⁶⁸ ἀφέντες οἱ τῆς Ῥωμαϊκῆς ⁶⁹ φάλαγγος, οἱ μὲν τοῖς ὄρρασι κατὰ τῶν μεταφρίων πλόντες, οἱ δὲ τοῖς βέλεσι τούτους βάλλοντες. Πολλοὶ μὲν οὖν πρὸ τοῦ παρὰ τὴν χεῖλος ἐφθακῆναι τοῦ ποταμοῦ ἀναιρεθέντες πίπουσιν, πολλοὶ δὲ καὶ ἀνὰ κράτος φεύγοντες ταῖς δύναις ἐπίπτοντες τοῦ ποταμοῦ παρασυρόμενοι ἀπεπνίγοντο ⁷⁰. Ἐκθυμώτερον δὲ ἀπάντων κατὰ τὴν ἡμέραν ἐκεῖνην οἱ περὶ τὸν αὐτοκράτορα διαπονούμενοι θεράποντες ἠγωνίσαντο. Ἦσαν γὰρ ἀκμητῆς ἄπαντες. Ὁ δὲ γε αὐτοκράτωρ ἐκδηλὸς ὀριστεύς κατὰ ταυτηλὶ τὴν ἡμέραν ἀναδειχθεὶς, νικητῆς πρὸς τὴν ἰδίαν παρεμβολὴν ὑπέστρεψεν.

velites et acri eminus commisso certamine incredibili ingesta multitudine telorum hostilem hand dubie retardant impetum. Semel concussis extremum ad terrorem fugæque consilium momentum accessit formidolosa species Romanæ aciei, consortæque nexus phalangis : super omnia facies ipsa minæque spirantis martem, ruentisque in perniciem ipsorum non dubiam imperatoris. **215** Ergo tergis hand dissimulanter versis fluvium impigre repetunt, iterumque trajiciunt, ad sua plaustra castraque properantes. Instat fugacibus toio impetu Romana phalanx et partim hastis cominus foliando terga, partim eminus sagittis figendo, multos antequam ad annem pervenissent sternunt : multi ulterius fuga evecti verticibus fluminis hausti præcoatque periere. Animadversum est inclarusse potissimum factis fortibus eo die virtutem domesticorum famulorum imperatoris, quos ad quotidianum ministerium adhibebat intimos, lectos omnes, et pleno ævi robore juvenes. Ipse Augustus heroica virtute atque consilio splendidissimæ victoriæ compos ista luce factus in castra se recepit sua.

Ἐπὶ τρισὶ γοῦν ἡμέραις αὐτοῦ που διαναπαυσάμενος· ἐκεῖθεν ἀπάρας καταλαμβάνει τὴν Τζουρουλὸν. Σκοπήσας δὲ ὡς χρῆ μὴ ταχέως ἐκεῖθεν μεταστῆναι, τάφρον ἀποχωρῶσαν πρὸς τὸ ἀνατολικώτερον μέρος τοῦ πολιχνίου ταῖς προσούσας αὐτῷ δυνάμει διαρύξας, τὴν τε βασιλικὴν σκηνὴν καὶ τὰς σκευὰς

D Trium ibi dierum quiete capta, Tzurulum se transtulit : unde non cito sibi migrandum cum stultisset, castra suis, quæ tum erant, omnibus copiis satis ampla capiendis ad orientalem oppidi metatus partem, vallo ea fossaque munivit, quoad abunde tuta credidit, ut iis, quod mox fecit, Augustale suum,

Variae lectiones ex cod. Coislin.

⁶⁶ ἐπιφωσκώσης. ⁶⁷ ποταμὸν τὸν πόλεμον. ⁶⁸ ῥυτῆρας. ⁶⁹ Ῥωμαίων. ⁷⁰ ἐναπεπνίγοντο.

vasaque ac militarem universam principalis domus suppellectilem sine periculo committeret. Idem istud in oppidum Tzurulum Scythæ quoque veniebant; sed ut præoccupatum ab imperatore cognoverunt, trajecto amne qui per planitiem non longe a Tzurulo fluit (Xerogypsum (27) indigenæ nominant) medio spatio inter flumen et oppidum castra posuerunt, sic amplexi ambitum murorum urbis, ut eam undique clausam obseptamque circumsiderent: imperator vero intus interceptus quasi obsessus teneretur. At succedente nocte *Di reliqui pariter bellatoresque sub armis* (quod Calliope Homeri caneret) *carpebant somnos*. Verum imperatori Alexio *dulcis non fovit lumina somnus*, sed vigil ingenium torquebat, exquiritur secum ratione, si qua expediri posset, audaciam barbaricam arte frangendi; quandoquidem ad id aperto Marte tentandum vires minus suppetebant, longe impari Romana paucitate ad innumera-tilitatem exercitus Scythici, ita ut pugna æqua patente campo sine culpa temeritatis, quam certæ cladis præsens supplicium exciperet, iniri nullo modo posset. Observavit autem dux sagacissimus structum exsistere oppidum Tzurulum in eminenti colle, unde pronus despectus esset in vastum camporum æquor per quod se immensa Scytharum multitudo diffuderat. Hunc situm et stativorum hostilium et sui oppidi solertia trahendum ad occasionem furci bellici acre ad talia ingenium decrevit. Res in hunc modum composita est. Conquisitis agro toto atque oppido conportari currus imperat; tum eorum rotas axibus commissas, sed a plaustris ac temenibus avulsas funibus religandas curat, sicque ordine continuo dispositas **216** suspendit e pinnis iuri summo collis jago ædificati. Nec mora parentibus pro se cunctis, quippe urgente jubentis præsentia, constituitur una hora spectaculum inopinatum pendentium serie perpetua, e mœnium Tzuruli pinnis, qua in præceps imminent, revincorum funiculis orbium ligneorum transvexis axibus ita fixorum ut bini connecterentur. His nocte paratis diluculo imperator surgens sese ipse armat, armarique omnes jussos portis mox educit, adversosque hostibus quasi ad prælium statuit. Contigit autem ut ex ea ipsa parte in quam imminiebant suspensæ in mœnium pinnis rotæ, Romana quoque explicaretur acies, et eadem linea e diametro contra staret hostilis exercitus. Imperator in mediis de more Romanis copiis præsens, edixit, ut quam primum classicum insonuisset omissis milites equis lento et otioso gradu in hostem valerent, arcu maxime ac jaculis procul utentes, sicque aciem in se Scythicam elicere conarentur. Ubi vero barba-

Α ἀπάσας εἶσω τοῦτου κατέθετο. Οἱ δὲ Σκυθαὶ ἐπιόντες καὶ οὗτοι κατὰ τῆς Τζουρουλοῦ, ἐπειδὴ προκαταλαβεῖν τὸν αὐτοκράτορα ταύτην ἠκηκόεσαν, διαβεβηκότες τὸν ἀνὰ τὴν πεδιάδα μένοντα ποταμὸν ἄγγυον τοῦ πολυχνίου τοῦτου (Ξηρόγυφον τοῦτον ἐγγυρίως κατονομάζουσι) τὸν χάρακα ἐπέξσαντο, μεταξὺ ὄντες τοῦ τε ποταμοῦ καὶ τοῦ πολυχνίου. Καὶ οἱ μὲν ἦσαν ἐξώθεν τὴν πόλιν ταύτην κυκλώσαντες· ὁ δὲ βασιλεὺς ἔνδον ἐναπείληπτο καθάπερ πολιορκούμενος. Ἄλλ' ἐπεὶ νῦξ κατέλαβεν, ἄλλοι μὲν βαθεοὶ τε καὶ ἀνέρες ἰσποκορυσταὶ (τοῦτο δὴ τὸ τῆς Καλλιόπης Ὀμήρου) εἶδον, τὸν δὲ αὐτοκράτορα Ἄλέξιον οὐκ ἔχε ⁷¹ ἠΐθυμος ⁷² ἔπνος. Ἀλλὰ διηγρῦπναι τε καὶ ἀνελίττε λογισμοὺς, ὅπως τὸ θράσος τῶν Βαρβάρων τέχνη καταγωνίστηται ⁷³. Ἰδὼν τοίνυν ὡς τὸ πολυχνιον τοῦτο ἡ Τζουρουλὸς ἐπὶ λόφου ἀνεστηκὸς τετείχιστο ⁷⁴, τὸ δὲ βάρβαρον ἄπαν κίτω που περὶ τὴν πεδιάδα ἠΐλισατο, ἐπεὶ μὴ ἀποχρῶσαν πρὸς τοσαῦτα πλήθη δύναμιν εἶχεν, ὥστε τὴν μετ' αὐτῶν ἀποθαρρῆσαι ⁷⁵ μάχην κατὰ συστάδην, ἐπινοεῖται τι καὶ μάλα εὐμήχανον. Ἀναλαβόμενος τὰς τῶν οἰκητόρων ἀμάξας καὶ ταύτας ἀφείων ἀπὸ τῶν ἐπικραθῶν, τοὺς τε τροχοὺς καὶ τοὺς ἄξονας ἄνω κατέσχε, κἄθ' οὕτως ἐξω τοῦ τείχους ἐπὶ τῶν κρηδέμων ἐφεξῆς ὀπαιρεῖ διὰ τινων καλιωδίων ἐναποδεσμουμένων ταῖς ἐπάλλεσι τῶν τειχῶν. Καὶ ἅμα τε τοῦτο ἐπενόησε τε καὶ ⁷⁶ εἰργάσατο. Καὶ μῖς ὥρας ἐναπεκρέμαντο κύκλω οἱ τροχοὶ μετὰ τῶν ἄξωνων, ὡς περ τινὲς ἐφεξῆς κύκλοι κείμενοι, καὶ ἀλλήλους ⁷⁷ ἐγγίζοντες, καὶ τοῖς ἄξουσιν αὐτῶν ξυνοδεμούμενοι ⁷⁸. Πρωτῶν δὲ ἀναστάς καὶ αὐτός τε ὀπισθάμενος καὶ τοὺς ἄλλους ὀπίσθας ἐξάγει τοῦ τείχους ἀντιμετώπου στῆσας τοῖς τοὺς στρατιώταις Βαρβάρους ⁷⁹. Συνέβαινε δὲ ἐφ' ἃ μέρη τὰ κύκλα τῶν τροχῶν ἀπηύρηται, ἐπ' ἐκεῖνα καὶ τοὺς ἡμετέρους στρατιώτας ἵστασθαι καὶ ἀντικρὺ κεῖσθαι κατὰ μίαν γραμμὴν τὴν ἀντίθετον. Καὶ τὸ ἐντεῦθεν αὐτὸς μέσης τῆς ⁸⁰ ἀμφ' αὐτὸν παρτάξωας ἐστηκώς, συνεβούλευεν ἐπὶν ἡ σάλπιγξ τὸ ἐνωάλιον ἐπιδοήσειεν ⁸¹ ἀποδάντας τῶν ἵππων τοὺς στρατιώτας σχολῇ καὶ βάδην κατὰ τῶν ἐναντίων, χωρεῖν τόξοις τὰ πολλὰ χρωμένους καὶ ἀκροβολεῖσσι καὶ τὴν φάλαγγα τῶν Σκυθῶν εἰς ἑαυτοὺς προκαλεῖσθαι. Ἐπὶν δὲ τοῦτους παρασυρέντας, καὶ ἐπ' αὐτοὺς ἐγχεκρυγῶτας τοὺς ἵππους θεάσαιντο, προτροπὰδην ὀπισθορμήτους γενομένους ὀλίγον διαιριεθῆναι τηνικαῦτα διχῆ εἰς δεξιὸν τε καὶ εὐώνυμον μέρος, καὶ χώραν δοῦναι τοῖς ἐναντιοῖς ἐς τοσοῦτον, ἕως ἂν τοῦ τείχους πλησίον γένοιτο. Τοῦτου δὲ γεγονότος παρήγγελετο τοῖς ἄνωθεν ἐστηκῶσιν ἀπὸ τοῦ τείχους ὀπηνίκα τὴν σχίζαν τῶν φάλαγγων θεάσαιντο, ξίφεσι τὰ καλώδια κόπτειν καὶ ἀφείναι τοὺς

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

⁷¹ εἶχεν. ⁷² ἠΐθυμος. ⁷³ κατασφρίσσειται. ⁷⁴ Desunt voces ἰδὼν τοίνυν ὡς τὸ πολυχνιον (sic) τοῦτο ἡ Τζουρουλὸς ἐπὶ λόφου ἀνεστηκὸς τετείχιστο. ⁷⁵ ἀναθαρρῆσαι. ⁷⁶ ἐνενόησε καὶ. ⁷⁷ ἀλλήλους. ⁷⁸ δεσμούμενοι. ⁷⁹ τοὺς στρατιώταις τοῖς βαρβάρους. ⁸⁰ μὲν τῆς. ⁸¹ ἰχθήση.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ

(27) Xerogypsi fluvii meminit Theophylactus Simoc., lib. vi, cap. 3.

τροχού· μετὰ τῶν ἀξόνων ἄνωθεν κάτω κατακρη-
 μνίζεσθαι. Ἐγένετο ταῦτα κατὰ τὸ τοῦ βασιλείως
 παράγγελμα. Καὶ ἄθροοι μὲν ἐπαράξαντες ἦσαν
 οἱ Σκυθαὶ σὺν ἀλαλαγμῷ βαρβαρικῷ ἱππῶται κατὰ
 τῆς ἡμεδαπῆς παρατάξεως, πεζῇ καὶ βίδην κατ'
 αὐτῶν ἱεμένων πάντων, μόνου δὲ τοῦ αὐτοκράτορος
 ἐπύχου συγκατιόντος αὐτοῖς. Οἱ δὲ κατὰ τὴν τοῦ
 αὐτοκράτορος τέχνην ὀλίγον γόνυ γουνοῦ ἀμείψαντες,
 καὶ οἷον ἀναποδίσαντες διεσχίσθησαν ἀπ' ἀλλήλων,
 ὡς οὐκ ἂν τις ἤλπισεν, ὥσπερ Οὐραν τοῖς Βαρβά-
 ροις πλατυτάτην εἰς τὴν εἰσοδὸν ἀνεψῆξαντες.⁸²
 Καὶ ὅμα οἱ μὲν Σκυθαὶ εἰσω τοῦ⁸³ στομίου τῆς
 ἐκατέρωθεν φάλαγγος⁸⁴ ἐγεγόνεισαν, οἱ δὲ τροχοὶ
 μετὰ τινος βολίζου καὶ καταφορᾶς ἐνεχθέντες ὑπὲρ
 πῆχυν, ἀπὸ τοῦ τείχους ἕκαστος ἐφαλλόμενοι⁸⁵,
 ἄτε τῶν κυρτοτήτων ἕκαστου τροχοῦ⁸⁶ ἀποκρου-
 σθεισῶν ἐκ τοῦ τείχους, καὶ οἷον ἀποσφενδονηθει-
 σῶν, εἰς μέσους τοὺς ἱππῶτας τῶν Βαρβάρων
 ἐξεκλισθήσαν, ῥύμην λαβόντες σφοδρότεραν⁸⁷,
 τὴ μὲν καὶ ἀπὸ τῆς ἀθρόας καταφορᾶς τῷ φυσικῷ
 πιθόμενοι βάζει⁸⁸, τὸ δὲ καὶ ῥοπήν λαβόντες
 ἀκάθεκτον ἀπὸ τοῦ κατάντους τοῦ τόπου⁸⁹ σφοδρῶς
 τὸ τοῖς Βαρβάροις ἐνέπιπτον⁹⁰, καὶ πανταχόθεν
 αὐτοὺς περιέθλιβον τὰ σκέλη τῶν ἱππων ὥσπερ
 θερίζοντες καὶ ἀμφοτέρωθεν ἐκατέρωθεν ἀπὸ τε τῶν
 ἐμπροσθίων καὶ ὀπισθίων μερῶν διατεμνόμενοι,
 ὀκλάσαι τοὺς ἱππους ἐφ' ἃ μέρη τὴν πληγὴν ἀν-
 εδίξαντο⁹¹ κατηνάγκασαν, καὶ τοὺς ἱππῶτας συγ-
 καταβαλεῖν, ὧν ἐπ' ἀλλήλων καὶ συχνῶν πιπτόντων,
 ἐξ ἐκατέρου δὲ καὶ τῶν στρατιωτῶν κατ' αὐτῶν⁹²
 ἱεμένων, καὶ δεινῆς τῆς μάχης τοῖς Σκυθαῖς παντα-
 χόθεν ἐπισταμένης, οἱ μὲν τοῖς πεμπομένοις ἀν-
 ηρῶντο βέλεσιν, οἱ δὲ διὰ τῶν δοράτων ἐπλήττοντο,
 τῶν δὲ λοιπῶν οἱ πλείους ὑπὸ τῶν τροχῶν σφοδρῶς
 καταφερομένων συνωθούμενοι πρὸς τὸ βεῦμα τοῦ
 ποταμοῦ ἀπεπνίγησαν. Τῇ δὲ μετ' αὐτὴν ἐπεὶ πάλιν
 τοὺς καταλειφθέντας Σκυθὰς πρὸς πόλεμον ὀρμῶν-
 τας ἑώρα τοὺς ὑπ' αὐτὸν ἄπαντας τεθαβρόχκτας
 κατανοήσας, ὀκλίσασθαι παρεκελεύσατο. Σιδηροφο-
 ρίσας δὲ καὶ αὐτὴ καὶ πολέμου σχῆμα διατυπώσας
 πρὸς τὴν πρᾶνὲς κάτεισιν. Εἶτα δὴ τὰς φάλαγγας
 ἐπιστρέψας κατὰ πρόσωπον τοῖς Σκυθαῖς ἵστατο,
 ἐφ' ᾧ τὸν μετ' αὐτῶν, ὡς ἔβην, συνάψαι πόλεμον.
 Αὐτὴ μὲν οὖν τὸν⁹³ μέσην τῶν ταγμάτων εἶχε
 χώραν· μάχης δὲ καρτερᾶς γενομένης τὴν νικῶσαν
 τηρικῶτα παρ' ἐλπίδας αἱ Ῥωμαϊκαὶ εἶχον φά-
 λαγγες καὶ ἐδίωκον τοὺς ἀκρατοῦς. Ἐπεὶ δ' ἱκανὸν
 διάστημα τοὺς εἶωρα διώκοντα· ὁ αὐτοκράτωρ,
 δεδιὼς μὴ λοχῶντίς τινες αἰφνιδίως ἐπιστεσόντες
 τοῖς Ῥωμαίοις πάλιντροπον τὴν τῶν Σκυθῶν φυγὴν
 ἀπεργάσωνται, καὶ προστελέντες τοῦτοις καὶ οἱ
 φεύγοντες, μέγα τὸ δεινὸν τῇ Ῥωμαϊκῇ στρατιᾷ
 ἐπάξωσιν, ἱππασίας πυκνὰ· ποιοῦμενος, ἀνασει-
 ράζειν τοὺς χαλινοὺς καὶ τοὺς ἱππούς· ἀναψύχειν,
 τοῖς στρατιώταις ἐκέλευεν. Οὕτω γοῦν κατὰ τὴν

ros pronos in impetum contra se ruendi cernerent
 jamque ad cominus accedendum exhortari equos
 audirent, terga ex composito verterent; sic tamen
 furcosam fugam moderarentur, ut in aliam alii par-
 tem a se invicem discedentes, hiatum in medio
 patentem quasi phalangis perruptæ relinquerent,
 per quem penetrantes hostes admoverent se propius
 muris oppidi. Et erant supra murum dispositi qui
 in id unum invigilarent: quibusque mandatum erat
 ut ubi scissam in partes duas Romanam aciem in-
 gressosque per eam scissuram proectos ad muri
 viciniam Scythas cernerent, gladiis repente strictis
 funes quibus rotæ religabantur e pinnis rumperent
 easque conjugatas cum axibus una præcipites deor-
 sum darent. Successere omnia e sententia votoque
 imperatoris. Itum in Scythas lento incessu, solo
 inter Romanos Augusto equitante præsentemque
 dante operam ut cuncta ex usu cogitati stratagem-
 atis apte fierent. Furunt contra Scythæ, minisque
 cum ira crescentibus expellunt ferocem impetum
 spe mox invadendæ cominus pugnæ cum iis quo-
 rum jaculatione procul tuta petebantur. Ruentibus
 addit calcar fuga simulata Romanorum, discessio-
 que phalangis obliquatis mutuoque aversis artifi-
 ciose recedentium genibus, iter aperit blande pellax,
 et sine suspicione insidiasum, pari nostri contemptu
 suique fiducia sese inferentibus barbaris. Per id
 quasi latissimum ostium, ut cum magno clamore ac
 convicio cœperant invehi, perrexerunt equites Scy-
 thæ: donec in eos divisæ phalangis velut faucibus
 utrimque clansos superne devolutæ rotarum orbitæ
 subitum oljeccere terrorem. Alta ruina in durum
 allisi solum orbis lignei reflectebantur resultu
 plusquam cubitali; tum in pronum vergentem nacti
 declivitatem, apte librati transversis axibus, impetu
 juxta 217 strepitinque ac fragore maximis, in bar-
 baros intorti evolvebantur, nihilo lenius quam si
 muralibus machinis excussa pondera fulminea perni-
 citate ruant. Circumveniuntur novæ undique appulsu
 pestis Scythæ, crura equorum quibus vehebant varie
 demetente plaustorum procella: aliis ab anteriore
 parte incidens malum volubile pedes priores ar-
 mosve contuderat; alios forte aversos nacta rotarum
 præceps vis in posterioribus læserat calcibus. At
 quacunque parte vulnus equus acceperat, in eam
 necessario eludicans excendere cogebat equitem,
 nisi secum afflictum trahebat in casum. Strages
 ergo flebat virorum equorumque, in acervos se cu-
 mulans grassante assidue pernicie, non modo incursu
 præcipitantium rotarum, sed jam etiam mutuo
 allisu impulsuque, dum qui rotæ ruentis incursu,
 sternitur, comitem et commilitonem suum mole sua
 in casum communem abripit: ac ne in hoc ruina
 sistit, sed ab uno percusso toti ordines pessum tru-
 duntur, et Romanis nova felicitate ipsa Scytharum

Varie lectiones ex cod. Coislin.

⁸² ἀνοξιντες. ⁸³ τῶν. ⁸⁴ φαλάγγων. ⁸⁵ ἀφελόμενοι. ⁸⁶ τροχῶν. ⁸⁷ σφοδρότατην. ⁸⁸ βάζει.
⁸⁹ τόπου. ⁹⁰ τὰ βάρβαρα ἐνέπιπτον. ⁹¹ ἐδίξαντο. ⁹² τῆν.

corpora in Scythas vicem telorum fungentia, militant. Cooruntur inter hæc ab utroque latere nostri barbarosque impeditos et percussos, qua procul ejaculandis sagittis, qua cominus foliando eos infestis hastis otiose concidunt. Nec sola rotarum impellentiumque corporum calamitas fuit; accessit

in partem cladis torrens unda propinqui amnis, in quem multi rotatorum superne axium mole motuque correpti barbari submersi sunt. Postridie residuos Scythas repetere prælium velle conspicatus imperator, suos et ipse recenti successu audaces armari ac contra prodire jubet; et in ipsa declivitate aciei formam ubi ex arte descripsit, sibi que in ea media locum pugnaturum sumpsit, vertant in hostem vultus, pugnamque cum adversis capessant, edicit suis. Nec penes Scythas mora fuit; miscetur prælium atrox. Vincunt præter spem Romanæ phalanges, barbarosque in fugam incumbentes longo spatio magnis animis sequuntur. Suspecta res prudentissimo imperatori fuit, verenti ne quo forte in loco subsidentium insidiarum Scythæ conscii in eas astu Romanos abreptum irent; sicque nostris aut cæsis aut vicissim fugientibus insidiatores cum prius fugacibus pugnam acriorem instaurarent magna clade modo vincuntium. Conventis ergo laboriose per equitationes crebras commonitisque plerisque suorum, ut frenos reflecterent equisque requiem darent, incolumes re luxit universos. Sic ea die ambo a se invicem exercitus disjuncti sunt, Scythico in fugam verso, Romano cum suo imperatore manifestæ victoriæ compote in propria castra redeunte. Victi Scythæ et victos confessi Bulgarophygam inter ac parvam Nicæam tabernacula fixere.

Adulta porro jam hieme, putavit imperator e re fore, si Constantinopolim rediret, quo et se ipsum, et majorem partem exercitus, e longa et varia tot certaminum fatigatione reficeret. Divisis ergo bifariam copiis, quod earum magis vegetum integrumque fuit, id opponendum hostibus adhuc armatis reliquit ibidem sub cura ducum duorum, **218** Joannis nempe et Maurocatalonis Nicolai, de quorum utroque sæpe superius mentionem fecimus, dato ipsis mandato, præoccupandi præsiidiis idoneis oppida singula, ne in Scytharum potestatem venire cogerentur: præterea corradendi abducentique ex regione universa pedites rusticos una cum plaustis et bobus ipsa trahentibus. Jam tum enim providens parabat quæ ad expeditionem veris insequentis, qua conatum omnem intendere decreverat ut Scythas debellaret, sibi profutura opinabatur. Hunc in modum dispositis omnibus, Byzantium revertitur.

ἡμέραν ἐκείνην ἀμφω διαστήτην τὰ στρατεύματα. Οἱ μὲν γὰρ φυγάδες, ὁ δὲ βασιλεὺς χαίρων νικητῆς λαμπρῶς πρὸς τὴν ἰδίαν παρεμβολὴν ἐπάνεισιν. Οἱ δὲ Σκυθῆαι κατακράτος ἠτηθέντες μεταξὺ τοῦ Βουλγαροφύγου καὶ τῆς μικρᾶς Νικαίας τὰς σκηνὰς ἐπήγνυντο.

in quem multi rotatorum superne axium mole motuque correpti barbari submersi sunt. Postridie residuos Scythas repetere prælium velle conspicatus imperator, suos et ipse recenti successu audaces armari ac contra prodire jubet; et in ipsa declivitate aciei formam ubi ex arte descripsit, sibi que in ea media locum pugnaturum sumpsit, vertant in hostem vultus, pugnamque cum adversis capessant, edicit suis. Nec penes Scythas mora fuit; miscetur prælium atrox. Vincunt præter spem Romanæ phalanges, barbarosque in fugam incumbentes longo spatio magnis animis sequuntur. Suspecta res prudentissimo imperatori fuit, verenti ne quo forte in loco subsidentium insidiarum Scythæ conscii in eas astu Romanos abreptum irent; sicque nostris aut cæsis aut vicissim fugientibus insidiatores cum prius fugacibus pugnam acriorem instaurarent magna clade modo vincuntium. Conventis ergo laboriose per equitationes crebras commonitisque plerisque suorum, ut frenos reflecterent equisque requiem darent, incolumes re luxit universos. Sic ea die ambo a se invicem exercitus disjuncti sunt, Scythico in fugam verso, Romano cum suo imperatore manifestæ victoriæ compote in propria castra redeunte. Victi Scythæ et victos confessi Bulgarophygam inter ac parvam Nicæam tabernacula fixere.

Χειμῶνος δὲ ἤδη ἐπικαταλαβόντος, δεῖν ἔγωγε ὁ αὐτοκράτωρ εἰς τὴν βασιλεύουσαν ἐπανελθεῖν, ἐφ' ᾧ ἑαυτὸν τε καὶ τὸ πλεόν τοῦ στρατοπέδου τῶν πολλῶν ἀγῶνων ἐπανακτήσασθαι. Διελθόμενος οὖν τὰς δυνάμεις, καὶ εἰς ἀντίπαλον μοῖραν ἀποκρίνας ὁπόσοι εὐψυχότεροι τοῦ παντὸς ἦσαν στρατεύματος ἡγεμόνας τούτων τὸν τε Ἰωάννην καὶ τὸν Μαυροκατακάλων Νικόλαον προεβάλλετο, περὶ ὧν πολλάκις φθάσας ὁ λόγος ἐδήλωσεν, ἐντεταλμένος αὐτοῖς ἐν ἑκάστῳ μὲν τῶν πολιχνίων ἀποχωρῶντας εἰσαγαγεῖν στρατιώτας εἰς τὴν αὐτῶν φρουρὰν, πεζοὺς δὲ ἐξ ἀπίστης τῆς χώρας μετὰ ἀμαξῶν καὶ τῶν ταύτας ἐλκόντων βοῶν ἐξελάσαι. Βουλόμενος γὰρ ἔαρὸς ἐφισταμένου τῆς κατὰ τῶν Σκυθῶν καρτερώτερον ἀνθέξασθαι μάχης προμελέτα τε καὶ ἠϋτρέπιζε τὰ συνόσοντα. Οὕτω γοῦν ἅπαντα διαθέμενος ἐπανερχεται πρὸς τὸ Βυζάντιον.

ANNHΣ THΣ KOMNHNHΣ

ΑΛΕΞΙΑΔΟΣ ΛΟΓΟΣ Η΄.

ANNÆ COMNENÆ

ALEXIADIS LIBER VIII

219 ARGUMENTUM.

Debellatum cum Scythis ingenti prælio, quo gens universa uno die deleta est. Conspiraciones duæ detectæ.

PERIOCHE.

Imperator ad opem ferendam Chærobacchis advolat. Suis tempus constituit sequendi. Cura ejus ad custodiam oppidi Chærobacchorum. Exploratio solers hostilis exercitus. Consilium audax. Imperatoris adhortatio ad suos; eorum timor. Eruptio Alexii in Scythas improvisa et felix. Romani Scythicis induti vestibus Scythas fallunt et vincunt. Reditus imperatoris Constantinopolim triumphali quadam pompa. Palæologi eum procul cernentis dubitatio. Comes imperatoris. Ejus mores atque ingenium Palæologo perspectissimum. Admiratio et gratulatio publica ob celerem victoriam. Palæologi dolor quod pugnae non interfuerit. Totum hujus victoriæ decus uni Alexio proprium. Byzantinorum plausus 220 et acclamationes. Exceptio subinvida Nicephori adversus victoriam Alexii. Scythæ nihilo debiliores aut mitiores hac clade facti, usque ad suburbia Constantinopolis excurrunt. Templum S. Theodori martyris concursu Byzantinorum antea celebre, tunc desolatum. Tzachas mari potens et Romanis infestus, portus et oras omnes piraticis grassationibus vexat. Anxietas imperatoris. Consilia Tzachæ funesta Romanæ rei. Fœda hiems Constantinopoli. Diligentia Alexii. Exercitus terrestris cur ad oram maritimam collectus. Veterani in urbium præsidia dispersi. Novi delectus. Quæ genera tyronum Alexius probaret. Ejus solers exploratio locorum. Situs castrorum ad Cherenum vicum peropportunos. Sollicitudo Alexii forti fiducia conjuncta. Comani colloquio de pace tentati faciles se præbent. Obsides dant et jurant fœdus, ac pugnam in Scythas deposcunt. Velitationes inter ipsos. Cautio providi ducis in traiectione annis. Metuendum et a sociis. Agmen auxiliare procul visum hostile existimatum. Rhodomerus fidus explorator. Prospera Romanorum in Scythas pugna. Neantzes proditor in custodiam datus. Alexii dexteritas in Scythis eludendis. Scythæ Comanos frustra sibi conciliare conantur. Hi pugnam contra eos flagitant, additis minis ni concedatur. Incertus imperatoris animus. Prælium tandem decernit. Ad id Dei opem implorat cum universo exercitu. Lampadum et cereorum religiosa succensio. Velites graviter armati. Romanæ aciei forma. Scytharum immensa multitudo et plaustrorum vallum insuperabile. Quidam e Scythis transfugiunt. Imperator a Comanis cavet. Ingens carnificina Scytharum. Aqua pugnantibus in aciem delata. Scytharum tota gens una die deleta. Romani primo prælio Scythas contempserant, ideo victi justo Dei judicio. Nunc contra in infirmitatis suæ conscientia divinitus victores. Synesius cum imperatore agit ut captivi Scythæ interficiantur. Id imperator præ humanitate renuit. Scythæ captivi nocte trucidati. Augusti eam ob rem ira in Synesium. Comani abeunt insalutato imperatore. Castra Romana cur alio translata. Melissenæ Cæsaris adventus et gratulatio. Augusti constans promissorum fides. Perfidia speciem ipsam vehementer horret. Liberalitas ejus in Comanos. Joannaces cum Comanis recedentibus missus. Finis belli Scythici. Virtus in eo ingens Alexii perspecta. Ariebis et Umpertopuli conjuratio. Clementia imperatoris in eos convictos. Expeditio in Dalmatas. Joannes Sebastocratoris filius Dyrrhachii dux meditatæ defectionis accusatus. Argyrus Caratza missus Dyrrhachium. Litteræ Augusti ad Joannem. Aliæ ad Dyrrhachienses. Mandata Caratzæ data. Sebastocrator ad imperatorem pro filio accurrit. Familiaris charitas fratrum imperatoris et Sebastocratoris. Sebastocrator filium accersit. Et ejus causam iracunde atque impotenter agit. Mansuetudo imperatoris. Minæ Sebastocratoris in Adrianum magnum domesticum ejus et Augusti fratrem. Joannes liberalitate Augusti crimine solutus. Theodori Gauræ virtus et felicitas. Gregorius ejus filius filiam Sebastocratoris sibi despondet. Affinitate dirimuntur ea sponsalia. Gregorius tamen ab imperatore in aula retentus, ægre ferente patre, quem frustra delinire conatur Augustus. Gauras filium secum injussu imperatoris abducit. Sed eum remittere cogitur. 221 Sponsalia Gregorii Gauræ cum una ex sororibus Annæ. Pueri contumacia, et consilium de fuga, communicatum et probatum quibusdam imperatoris ministris. Michael pincerna conjurationem Augusto indicat non credenti. Gauras puer sacrum mucronem quo latus Christi punctum est subripit. Deprehensus in custodiam datur. Ejus conjurati alii alio dispersi sub custodia.

ΑΛΕΞΙΑΣ Η.

Μεγαθηρώς ὁ αὐτοκράτωρ ὡς ἀπόμοιράν τινα οἱ ἄλλοι τῶν Σκυθῶν ἡγεμόνες ἀπολεξάμενοι, κατὰ τῶν Χοιροβάκχων (28) ἐξέπεμψαν, καὶ προσδόκιμος ἡ τοῦ τῶν ἀφ' ἑξῆς ἦν, ὁποῖο; ἐκεῖνος θερμοουργὸς περὶ τὰς

Ibi cum didicisset imperator segregasse duces Scytharum ex toto exercitu lectam manum, quam adversus Chærobacchos miserant, expectarique illic adventum eorum, vir ad rei gerendæ occasio-

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(28) Χοιροβάκχωρ. Chærobacchorum oppidum exstitit Constantinopolim inter et Adrianopolim, ad Μεσημνίαν fluvium. Adjacentes oppido campos explendæ aciei, et castris locandis percommodos, ele-

ganter describit Nicetas in Manl., lib. 1, n. 5. Agunt etiam de iisdem Zonaras, Scylitzes, et Glycas in Constantino duca, et Otho Frising. in Chron. Vide Notas ad Cinnami pag. 41.

nes igneus, et ad omnia quamvis subita nunquam non parato ac premeditato similis; etsi nondum diem septimam in aula regie quiete transegerat, necdum balneas inierat, ne pulverem quidem adhuc nuperis praeliis collectum excusserat, convocat tamen confestim praesidiarios urbis, et quotquot recens ascripti militiae ad manum fuerunt, omnes fere numero quingentos; quos cum nocte armasset tota, circa diluculum cum iis exit, missis eodem tempore qui, cognatis, affinibusque suis ac consanguinis, tum caeteris quoque magnatibus et evectioris fortunae viris, ad Romanam militiam allectis suo nomine nuntiarent se proficisci contra Scythas. Erat ea dies Parasceve Dominicæ quam vocant *Carnis privii*, qua die consignatas litteras ad eos quos dixi quoquoversum dimittens, in ipso procinctu expeditionis subitariae, mandare jam nunc occupabat (quoniam repentino coactus nuntio incursionis Scytharum in Chærobacchos, eo suppetias accurrens necessario absuturus esset) ut ipsi quoque per hebdomadam Dominicæ quæ ab esu casei vulgare Tyrophagi obtinet nomen, sibi cum copiis auxilio venirent: Intermedios enim, inquebat, hos dies vobis ad quietem indulgeo, ne importune rigidus, durumque imbecillitatis humanæ memor ætumnarum militarium continuator videri queam. Ab his recta Chærobacchos tendit, Ingressusque oppidum obserat, clavesque ipse sumit; tum quos habuit famulorum fidiissimos per murorum circuitum disposuit, addito gravi mandato, ne indormiscerent custodiæ creditæ, sed intenta vigilia muros obeuntes, observarent caverentque, ne quis eo civium ascendens Scythas alloqueretur. Oriente sole apparuerunt expectatæ Scytharum turmæ, collem insidentes Chærobacchorum muro contiguum. Ex iis ibidem ad sex millia divulsis, prædatum in omnem late circum regionem excurrerunt, usque ad Decimum, locum decem **222** fere stadiis Constantinopoli remotum, unde puto et nomen invenit. Reliqui Scythæ in eo quod dixi jugo manserunt. At impe-

A ἔγχειρήσεις, κὰν τοῖς αἰφνιδίοις ἀεὶ ὡς προπαρασκευασμένοις δεικνύμενος, μήπω ἐβδόμην ἡμέραν ἐαυτὸν ὦν τοῖς βασιλεῖσι διαναπαυσάμενος, μὴδὲ βαλανεῖου τυχῶν, μὴδὲ τὸν ἐκ τῶν ὁ πολέμου κοινωρτὸν ἀποτιναζάμενος, παραχρῆμα τοῦς ἐπὶ τῆς φρουρᾶς τῆς πόλεως τεταγμένους, καὶ ὁπόσοι νεύλοκτοι, ἀναλαμβάνεται ὡσεὶ πεντακοσίους τὸν ἀριθμὸν, καὶ ὁπλίσας δι' ὅλης νυκτὸς, κατὰ τὴν περίορθρον ἔξεισι. Τηνικαῦτα δὲ δῆλην καθίστησι τὴν αὐτοῦ πρὸς τοῦς Σκυθᾶς ἐξέλευσιν· τοῖς δὲ ἐξ αἵματος καὶ ἀγγιστείας προσήκουσιν αὐτῶν συγγενέσιν, καὶ τοῖς ἄλλοις ὁπόσοι τῆς μεζονος τύχης ἦσαν, καὶ τῶν Ῥωμαϊκῶν στρατεύματι συγκατελεγεμένοι (Παρασκευῆ δὲ ἦν ἡ τῆς Ἀπόκρῳ [29], ταυτι δὲ τῶν ἀποστολῶν παρακελεύσάμενος; ὡς ἄρα γοῦν Ἐγὼ μὲν ἀπειμι τῆν τῶν Σκυθῶν κατὰ τῶν Χοιροδάκχων ἐξέταν μεμαθηκῶς κίνησιν, ὑμεῖς δὲ ἄλλὰ κατὰ τὴν ἐβδομάδα τῆς Τυροφάγου (30),] στρατεύσατε πρὸς ἡμᾶς. Τὰς ὁ γὰρ μεταξὺ τῆς τε Παρασκευῆς τῆς Ἀπόκρῳ καὶ τῆς Τυροφάγου δευτέρας ἡμέρας ὑμῖν ἐφίημι μικρὰν τινα ῥαστώνην, ὡς μὴ βρῦς τις καὶ ἀδιᾶκριτος δόξαιμι. Ἐκείνος μὲν οὖν παραχρῆμα κατεσθῆ Χοιροδάκχων ἤλαυνε, καὶ εἰσελθὼν κλείει τὰς πόλεις· τὰς δὲ κλείει αὐτὸς ἀναλαμβάνεται. Ἐἶτα τοῖς εὐνοῦς ἅπαντας τῶν θεραπόντων περὶ τὰ κρήδεμνα καθίστησι τοῦ τείχους, ἐγκελεύμενος ὁ μὴ ἀναπεπνικέναι, ἀλλ' ἀπαγρυπνοῦντας ὁ περιθραῖν τὰ τείχη μὴ πού τις ἀνελθὼν καὶ προκύψας ὁμιλήσει τοῖς Σκυθαῖς. Ἀνίσχοντος δὲ τοῦ ἡλίου, καὶ οἱ ἐπιζόμενοι τῶν Σκυθῶν καταλάβοντες, κατὰ τὸν συγκαλλημένον τῶν τείχει τῶν Χοιροδάκχων αὐξένα ἔστησαν. Ἐξ ὧν τηνικαῦτα ἀποκριθέντες, ὡσεὶ ἐξ χιλιᾶδες, εἰς προνομῆν διεσεκδάσθησαν, ἐφθακῆτες μέχρις αὐτοῦ τοῦ Δεκάτου (31) ὡσεὶ δέκα σταδίων τῶν τειχῶν ἀπέχοντος τῆς βασιλίδος τῶν πόλεων ἐξ οὗ, ὁμαί, καὶ τὴν ἐπινομύαν ἐκτῆσατο. Οἱ δὲ λοιποὶ αὐτοῦ που διαμεμενήσαν. Ὁ δὲ βασιλεὺς ἀνελθὼν διὰ τοῦ τείχους εἰς τὰς ἐπάλλξεις περιεσκοπεῖ τὰς πεδιάδας καὶ τοὺς βουνοὺς, εἰ που καὶ ἕτερα δύναμις ὁ τούτοις ἐπεισιν, εἰ που λόγους καθίσαντες

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

ὁ Deest vox ἐαυτὸν. ὁ τοῦ. ὁ τὰ. ὁ παραγγεῖλας. ὁ ἀπαγρυπνοῦντας. ὁ ἕτεραι δυνάμεις.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(29) *Παρασκευῆ τῆς Ἀπόκρῳ*. FERIA V hebdomadæ, quæ Latinis Hebdomada Septuagesimæ dicitur. Vide Allat. *De hebdom. Græcor.* et Petavium ad Niceph. CP.

(30) *Ἐβδομάδα τῆς Τυροφάγου*. Hebdomadem, seu Septimanam Quinquagesimæ. Vide supra, pag. 51.

(31) *Δεκάτου*. Locus fuit ab urbe Constantinopolitana 10 stadiis dissitus, unde, ait Anna, appellationem videtur sortitus. Hujus meminit Theophanes, an. 32 Justiniani. Exsistit præterea alius, ejusdem ferme nominis, intra urbem, nisi quod pro Δέκατον, voce a Latine dicta, Δέκιμον nuncupatur: unde porta Decimi dicta, quem in Hippodromum per corinthiam ducebat. Auctor *Chronici Alexandr.* tradit Gratianum Aug. cæsarem fuisse ἐν τῶ ἀνέρχεσθαι αὐτὸν εἰς τὸ ἑπικὸν Κωνσταντινουπόλεως θεωρῆσαι διὰ τοῦ κοχλίου κατὰ τὴν θύραν τοῦ λεγομένου Δεκίμου. Ex quo loco emendandus

D alter in Zenone, apud eundem scriptorem: Καὶ ἐσφάγη εἰς τὸ κοχλίον τοῦ καλατίου κατὰ τὴν Δέκιμον, ὡς ἀνέρχεσθαι εἰς τὸ ἑπικὸν θεωρῆσαι ὁ αὐτὸς ἀρμάτος. Perperam enim editum Δέκιμον, quod fugit eruditum interpretem. Porro vicus et oppida nonnulla a numero stadiorum et miliarium nomen sumpsisse notum est, ut fuisse Hebdomum juxta Constantinopolim, et alius ejusdem nominis locus juxta Florentiam in Etruria, ubi hodie abbatia Septimiana, ut tradit Ughellus, tom. III *Ital. sacræ*, pag. 54. Castella duo *Quinti* nomine appellata, in Dardania unum, in Mysia alterum, quorum Procopius meminit, et tertium juxta Alexandriam, ubi S. Anastasia patricia monasterium exstruxit, ut est in Synaxariis 19 Marti. Occurrit præterea *Nonm* juxta eandem urbem Alexandriam apud Moschum in *Prato spirit.* quod ita dictum innuit, quod ab urbe novem miliaribus distaret, c. 105, 177, 184.

μελετώσιν ἴσως τὸν τοῦτοιοις προσβαλεῖν ἐπιχειρή- A
 σοντα καταχεῖν. Ὡς οὖν οὐδέν τι τοιοῦτον ἐθεάσατο
 (περὶ δευτέραν τῆς ἡμέρας ὥραν ὀρᾶ τοῦτους οὐ
 πρὸς μάχην ἠΰτρεπισμένους, ἀλλὰ πρὸς τρυφήν
 καὶ ἀνάπαυσιν ἀποκλίναντας), πλῆθος δὲ πολὺ τοῦ-
 τοι; ὄρων καὶ τοῦ μετ' αὐτῶν κατὰ συστάδην μὴ
 κατατολῶν πολέμου, ἐν δεινῷ ἐποικεῖτο, εἰ τὴν
 ἄπασαν ληϊσάμενοι χώραν, καὶ αὐτοῖς τοῖς τεύχεσι
 τῆς βασιλευούσης τῶν πόλεων προσπελάσαιεν, καὶ
 ταῦτα αὐτοῦ ἐκεῖθεν ἐληλυθότος¹, ἐφ' ᾧ τοῦτους
 ἀποσοῆσαι τῆς χώρας. Μετακαλεσάμενος οὖν τοὺς
 ὑπ' αὐτὸν στρατιώτας καὶ τὴν γνῶμην αὐτῶν δοκι-
 μάσαι βουλόμενος, ἔφη· Οὐ χρὴ ἀποδειλιᾶν πρὸς
 τὸ πλῆθος τῶν Σκυθῶν ἀφορῶντας, ἀλλ' εἰς
 θεῶν ἡλικικῶτας τὸν μετ' αὐτῶν συνάψαι πλε-
 μον, καὶ εἰ μόνον ὀμογνωμονήσασιν, ἐπειθοῦσιν
 ἡτήσομεν αὐτοὺς κατὰ κράτος. Τῶν δὲ ἀπαιτι-
 νομένων πάντη καὶ πρὸς τὸν λόγον ἀναβαλλομένων,
 ἐκείνος εἰς φόβον ἐμβάλλων πλεονα τοὺς αὐτοῦ, καὶ
 ἀνεγέρων εἰς κίνδυνον, φησὶν· Ἐὰν οἱ εἰς προνο-
 μῆν ἐξελεθόντες² ἐπανεέλθωσιν αὐθις, καὶ μετὰ
 τῶν παρόντων ἐνωθεῖεν, προὔπητες δὲ κίνδυνος,
 ἡ γὰρ κατὰ τὸ κάστηρον παρ' αὐτῶν κατασχέθησ-
 ται, καὶ ἡμεῖς παρηνάλωμα φόδον γερησόμεθα,
 ἢ παρ' οὐδὲν ἡμῶς λογισάμενοι ἴσως τοῖς τεύχεσι
 τῆς πόλεως προσπελάσαντες οὐκ ἐγχωρήσουσιν
 ἡμῖν εἰς τὴν βασιλίδαν πόλιν εἰσελθεῖν, αὐτοῦ
 που περὶ τὰς πύλας αὐτῆς αὐλισάμενοι. Λοιπὸν
 κινδυνεύσαι ἡμῶς χρὴ, καὶ μὴ ἀνδρῶς ἀποθα-
 νεῖν. Ἐγὼ μὲν οὖν ἤδη ἔξειμι, καὶ ὁπόσοι βού- C
 λεσθε προεκδραμόντος ἐμοῦ, καὶ ἐς μέσον τῶν
 Σκυθῶν εἰσπηδήσατος, συνέψθε· ὁπόσοι δὲ
 τοῦτο οὐ δύνασθε, ἢ μὴ βούλεσθε, μηδὲ τῶν
 πυλῶν ἐκτὸς γένησθε.

occasionemque negligite quoad qui praedatum abiere sex millium numero salvi revertentes his tot quos
 horretis conjungantur. Quid tum? vincetis congregatos in vosque intentos scilicet, qui dispersos aliud-
 que agentes formidatis contra intueri? Id tunc profecto praesentius haud paulo periculum erit, in cujus
 flammam ex hoc fumo resilitis. Aut enim admoti muris expugnabunt oppidum, nosque universos occi-
 dione occident: aut, si odorati nostram ignaviam indignos nos putabunt qui vel brevi tempore ipso-
 rum impetum moremur, ultra progredientur usque in urbem requiam omissis nobis frustra que tum domos
 ac focos, quo anhelare videmini, respectabilis, aditu patriae per barbaros a vestra inertia comeatum na-
 ctos castrorum suorum usque ad portas Constantinopolis promovendorum, deinceps vobis intercluso.
 Quae cum ita sint, reputandum unicuique secum est nihil restare aliud nisi occasionem honestae mortis
 invadendo periculo pro aris et focis appetendam. Ego quidem in id certus paratusque sum; atque adeo
 ecce jam nunc eo feror. Sequetur qui volet vestrum praecurrentem atque in medios recta Scythas irruen-
 tem. Quicumque id non potestis aut non vultis, manete, licet, ac si tantus timor est, obdite pessulum portis
 et muliebriter clausi brevem mortis moram obicibus salutarum lucramini.

Παραχρήμα γούν διὰ τῆς ἀπονευκυλια; ὡς πρὸς
 τὴν λίμνην (32) πύλης, ὀπλισάμενος ἔξεισι. Καὶ πα-
 ραδραμῶν τὰ τεύχη, καὶ μικρὸν παρεγκλίνας, ἐξ ὀπι-
 σθίων τοῦ αὐχένος (33) ἀνεισιν. Οὐδὲ γὰρ συνάψαι

rator conscensis murorum pinnis omnem undequa-
 que regionem speculabatur, campos lustrans oculis,
 collesque observans, ac curiosissime inquirens,
 num et quae qualesve aliae praeterea barbarorum
 copiae adessent: an non quaelam alicubi jacerent
 in insidiis, quae in eos qui forte contra oblatas egre-
 derentur repente consurgerent. Ut satis constitit
 nihil eorum esse, iterum oculos advertit ad propinqua
 quae dixi stativa hostium, observavitque
 ipsos circa secundam diei horam, nihil ininus quam
 pugnans cogitantes, remissioni se passim ac lascivae
 dedere securos belli atque hostis. Occasio appa-
 rebat egregia vincendi. Sed multitudo ingens
 barbarorum infrungebat audaciam suborientem la-
 cessendi palam praelii. Aliunde tamen angebat ma-
 gnum animum licentia barbarica praedandi late jam
 comprehendens omnia, ipsaque stringere audens
 urbis regiae pomeria; quod cum semper esset in-
 dignum, tum eo tempore intolerabile, quo impera-
 torem ad incursiones eorum arcendas eadem Au-
 gusta civitate constaret egressum esse. Inter hos
 alternos aestus convocatis militibus hanc ad eorum
 explorandum animum accommodatam orationem
 habuit: Non est despondendus animus conspecta,
 quae hinc apparet, multitudine Scytharum, sed con-
 jecta in Deum fiducia pectore audaci contra vaden-
 dum, conspessendumque haud dubie praelium cum:
 ipsis: quos equidem spero, modo unam in sententiam
 conveniamus omnes, facile vincemus ac delebimus.

Ad ea illi cunctari renuereque. Tum Augustus ex
 ipso illorum qui sibi obstabat metu subsidium pe-
 tens, exaggerando periculo admovendoque instan-
 tius terrore pertrahere in sententiam satagit, in
 hunc modum loqui pergens: Quiescite ergo sane

D 223 Sic locutus repente per portam, quae ad
 paludem vergit, armatus erumpit, obitisque muris
 exterius cum modice declinasset, jugum a tergo
 conscendit, barbaris insum. Vitandi adversi

Variæ lectiones ex cod. Coislino.

¹ τούτου. ² ἐξληλυθότος. ³ εἰσελεθόντες. ⁴ καί.

Chr. Dufresnii Du Cangii notæ.

(32) Τὴν λίμνην. Paludem, quam Melas fluvius
 asiaticus arecens efficit. Nicetas loco citato, de
 Meia: Οὗτος τὸν ὑνέρου μὲν λειψυδρῶν εἰς χαρά-
 θραν συνάγεται τεναγώδη.

(33) Τοῦ αὐχένος. Supra pag. 221, κατὰ τὸν
 συγχεκολλημένον τῷ τεύχει τῶν Χοιροβάκχων αὐχένα
 ἔστησαν.

consensus ea illi causa fuit, quod utcumque perorasset, minus speraverat persuasisse se suis ut secum omnes venirent: quos si universos adesse crederet, nihil apertum Martem vereretur. A tergo igitur in mediam invectus stationem Scythicam primum sibi occurrentem cædit ac sternit; nec comites continuerunt manum. Strages editur non exigua Scytharum, vivi etiam nonnulli abducuntur. Hic animo solerti ad belli artes cogitatio incidit vertendi spolia cæsorum in stratagematis instrumentum; nec mora. Romanos milites Scythicis induit vestibus, Scythicisque imponit equis. Suorum equos et signa militaria una cum præcis capitibus Scytharum per homines fidos advehenda intra urbem curat, dato negotio ut se illic præstolarentur. Ipse cum suis Scythica vexilla vestimenta præferentibus descendit versus amnem non longe a Chærobacchis fluentem, qua trajecturos opinabatur Scythas alios ubi e præda redirent. Brevi revertentes illi cohortem intuentur ad vadum fluminis, sed indicii delusi suam credentes, secure ac ludibunde se admovent. Enimvero non sic excipiuntur, at vastis ictibus; trepidatur ad inopinatum malum. Cæduntur partim, partim capiuntur barbari. Sub vesperam (Sabbatum ea dies fuit) revertitur cum captivis, posteramque lucem hæret ibidem totam. Illucescente secunda feria castro exit, bifariam divisit copias. Prius ex iis constabat agmen qui signa vestesque Scythicas quibus usi erant ad victoriam ferebant: his accedebant captivi Scythæ ab agrestibus indigenis sigillatim ducti: sequebantur ad extremum, qui capita Scytharum adempta truncis præfixaque longis hastis alte ostentabant. Post hos spatio quodam interposito procedebant Romani milites cum solis insignibus vestibusque, i's admistus imperator clauderat agmen.

Hic incessus redeuntis erat. At Palæologus pro cætero fervore bellicosæ indolis moras quietis concessæ non sustinens, ipso jam diluculo Dominicæ Carnisprivii ante omnes alios Byzantio exivit, iterque locum versus ubi erat imperator non sine cura et circumspiciōnē capessebat, ut qui expertus nosset, quam celeres atque improvisæ Scytharum grassationes essent. In ejus cautionis usum præcedere jusserat modico intervallo e servis familiaribus suis aliquot (hos enim istius viæ comites habebat) lustrareque curiose campos, nemora, semitas: ac si forte uspiam 224 Scythas observarent, curriculo nuntiatum ipsi regrederentur. Tali cura talique proposito iter agentibus appareat procul in planitie Dimylia vulgo dici solita quos diximus imperatoris milites vestibus insignibusque Scythicis ornati. Exploratores haud dubii

Α τοῦτο ἰσυνέψεσθαι τούτῳ] διέγνω τοὺς μετ' αὐτοῦ πρὸς τὸν κατὰ συστάθην μετὰ τῶν Σκυθῶν πόλεμον. Καὶ πρῶτος αὐτῆς δόρου σπασάμενος, ἐς μέσους Σκύθας ἑαυτὸν ὄθησε, παύσας τὸν πρῶτως αὐτῷ ὑπαντιάσαντα. Ἄλλ' οὐδ' οἱ σὺν αὐτῷ στρατιῶται τῆς μάχης ἀπελειφθησαν, κἀντεῦθεν τοὺς μὲν πλείους ἔκτειναν, τοὺς δὲ καὶ ζῶντας ἤγον. Ἔτα ὅποια ἐκείνος μηχανᾶσθαι εἰώθει, τὰς τῶν Σκυθῶν ἐσθῆτας (34) τοὺς στρατιώτας ἀμφιένουσι καὶ τῶν Σκυθικῶν ἵππων ἐπιθῆναι κελεύει, τοὺς δὲ ἵππους τῶν στρατιωτῶν, καὶ τὰς τούτων σημαίας, καὶ τὰς ἀποτμηθείσας ἃ τῶν Σκυθῶν κεφαλὰς παραδοῦς τισι τῶν εὐνοουστέρων, παραλαβόντας προσέταξεν εἰσω τοῦ κάστρου γενέσθαι ἀπεκδεχομένους αὐτόν. Ταῦτα τοῖνον οὕτως οἰκονομήσας ἐκείνος; μετὰ τῶν Σκυθικῶν σημαίων, καὶ τῶν τὰ Σκυθικὰ ἄμφια περιβεβλημένων στρατιωτῶν, κἀταεῖσιν ὡς πρὸς τὸν ἀγῶν Χοιροδάκχων βέροντα πόταμον (35), ὅπου καὶ τοὺς ἀπὸ τῆς προνομῆς ὑποστρέφοντας Σκύθας ἐνόμισε διελθεῖν. Οἱ δὲ προνομεῖς ἐκείνοι θεασάμενοι τούτους ἰσταμένους; ἐκείσας, καὶ νομίσαντες καὶ Σκύθας αὐτοὺς εἶναι, ἀφυλάκτως τούτοις προσπίπτοντες ἃ, καὶ ὁ μὲν ἀνηροῦντο, ἄλλοι δὲ καὶ κατείχοντο. Ἐσπέρας δὲ καταλαβούσης (Σάββατον δὲ ἦν), ἐπανέρχεται μετὰ τῶν δορυαλώτων. Καρτερήσας; δὲ καὶ τὴν ἐπιούσαν, ἀυγαζούσης ἤδη τῆς δευτέρας, ἐξῆλθε τοῦ κάστρου, καὶ διελὼν τοὺς ὑπ' αὐτὸν, ἐμπροσθεν μὲν εἰσήγαγε τοὺς τὰς τῶν Σκυθῶν σημαίας κατείχοντας, ὀπισθεν δὲ τοὺς δορυαλώτους τῶν Σκυθῶν C παρὰ χωριτῶν ἕκαστον τούτων κατεχομένους ἃ. Τὰς δὲ ἀποτμηθείσας κεφαλὰς δόρασι περιπέρας παρ' ἐτέρων αὐθις ἐν τούτοις ἀπαιουρούμενας παρεκελεύσατο οὕτω τὴν ἰδοιορίαν ποιέσθαι. Τούτων δὲ ὀπισθεν ἐκ διαστήματος μετρίου ἀπέχων μετὰ τῶν ὑπ' αὐτὸν καὶ τῶν συνήθων τοῖς Ῥωμαίοις σημαίων ἐπόμενος ἦν.

Αυγαζούσης δὲ τῆς Ἀπόκρου Κυριακῆς (36), ὁ Παλαιολόγος θερμουργῆς ὢν περὶ τὰς πολεμικὰς πράξεις πρὸ τῶν ἄλλων ἐξεληλύθει τῷ Βυζαντίου. Τὸ δὲ δέξυρόπον τῶν Σκυθῶν ἐπιστάμενος, οὐκ ἀπεριμερίμωως τὴν ἰδοιορίαν ἐποιεῖτο. Ἄλλ' ἀποδιελὼν τῶν συνεφεπομένων αὐτῷ θεραπεπόντων ὀλίγους παρεκελεύσατο αὐτοῦ προεκτρέχειν διάστημα, καὶ τὰς πεδιᾶδας, καὶ τὰ ἄλλα, καὶ τὰς ὁδοὺς περιαθρεῖν, ἵν' εἴ τοῦ τινος τῶν Σκυθῶν ἀναφανείη, ταχὺ ὑποστρέψαντες ἀπαγγεῖλωσιν αὐτῷ. (Ὡς τῶν πρῶτων ὄψεσθαι, ἐπεὶ κατὰ τὴν πεδιᾶδα τὴν οὕτω κλωμένην Διμυλίαν, τοὺς τὰ Σκυθικὰ περιβεβλημένους ἄμφια καὶ Σκυθικὰς σημαίας ἐθεάσαντο, εἰς τοῦπίσω ἀναστρέψαντες, τοὺς Σκύθας ἤδη καταλαμβάνειν ἔφασαν. Ὁ δὲ παραχρῆμα ἐν τοῖς ὄπλοις ἦν. Κατὰ πόδας δὲ καὶ ἕτερος ἔλθων διενίστατο λέγων ὡς ἃ ὀπισθεν τῶν τάχα Σκυθῶν

Variæ lectiones ex cod. Coisl. n.

* πλείους. * ἀποτμηθείσας. * προσπίπτουσι. ὁ Deest vocula καί. * παρεχομένους. * Deest vocula ἃ;

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(34) Σκυθῶν ἐσθῆτας. Simile stratagema recitat Polyænus, lib. i in Cimone.

(35) Ἐβέρτα ποταμῶν. Melam. Vide Nicetam.

(36) Ἀπόκρου Κυριακῆς. Dominica Sexagesimæ. Vide Allatium.

ἐξ ἱκανοῦ οἰασιματός, Ῥωμαϊκαὶ ἀνεφάνησαν στρατιᾶται, καὶ στρατιώται κατόπιν θέοντες. Οἱ μὲν οὖν ταῦτα ἀπαγγέλλοντες τὸ μέντοι ἐστοχάζοντο τῆς ἀληθείας, τὸ δὲ καὶ παρεστοχάζοντο. Τὸ μὲν ¹⁰ κατόπιν ἐλαύνον στρατεύματα, ὡς ἀληθῶς Ῥωμαϊκὸν ἦν, καὶ τοῖς σχήμασι, καὶ τοῖς πράγμασι, καὶ ὁ βασιλεὺς αὐτῶν ἠγεμόνευε, τὸ δὲ προπορευόμενον καὶ Σκυθικῶς ἐσταλμένον τῆς Ῥωμαϊκῆς μὲν ἦσαν ἅπαντες στρατιᾶς, Σκυθικὰς δὲ στόλας ἠμφιέννυτο, τοῦτο μὲν καὶ οὕτως ἐσχηκότες ὡσπερ ἦσαν ἀμφιασμένοι ταύτας κατὰ τὸ τοῦ αὐτοκράτορος παράγγελμα, ὁπόταν ὡς φαινόμενοι Σχύθαι τοὺς θυτιοὺς Σχύθας ἐξηπατήκασιν, ὡς φθάσας ὁ λόγος ἐδῆλωσε· τοῦτο δὲ καὶ ἀπεχρήσατο τηνηκαῦτα ὁ βασιλεὺς τῆ σκευῆ τῶν Σκυθῶν πρὸς τὴν τῶν ἡμεδαπῶν ἐξίπατην τε καὶ φενάκην, ἵνα οἱ προεντυγχάνοντες αὐτοῖς ἰβρύδοιεν, ὡσπερ Σχύθαις τοῖς στρατιώταις ἡμῶν ἐμπίπτοντες, καὶ ἅμα παρέχοι στρατηγικὸν τε καὶ ἕπιον ¹¹ γέλωτα φόβῳ ζυμμεμιγμένον, πρηνὴ γὰρ φειθῆναι σαφῶς, ἐδάβρουν, τὸν βασιλέα κατόπιν θεώμενοι. Οὕτως ἀφόδως ὁ αὐτοκράτωρ τοὺς ἕπαντῶντας ἐμορμολύττετο. Ἀλλὰ πρὸς μὲν τοὺς ἄλλους ὁ φόβος ἦν ἐκ τῶν φαινομένων, ὁ δὲ γε Παλαιολόγος πολυπεριεὶ τὸς ἅπαντας ὑπερβάλλων, καὶ εἰδὼς πόλιως ἐστὶν Ἀλέξιος περὶ τὰς μηχανὰς ποριμώτατος; ἐγνώρισεν αὐτίκα, ὅτι Ἀλέξιος τοῦτο ¹² μηχανήμα, καὶ ἑαυτὸν τε θαρσύνει ἀνέπειθε, καὶ τοὺς ἄλλους ἐκέλευεν. Ἡδῆ δὲ καὶ τὸ πλῆθος ἅπαν τὸ κατόπιν συνέρβωγεν [συνέρβεεν], ἐκ τῶν συγγενῶν, καὶ τῶν καθ' αἶμα προσηκόντων ζυγκείμενον. Ἐσπευδον γὰρ ὡς ζῶντο φθάσαι τὸν αὐτοκράτορα κατὰ τὰ πρὸς τοῦτου συγκαίμενα. Φόβοι γὰρ τοῦτον συνέθεντο μετὰ τὴν Ἀπόκρυσιν, καθάπερ εἰρηται πρότερον ἐν τῇ Τυροφάγῳ. Οὐ μὴν ἐφθῆσαν ἐκεῖνοι ἐξήλυθότες τῆς πόλιως, καὶ ὁ βασιλεὺς τροπαιοῦχος ἐπάνεισι, καὶ κατὰ τοῦτο συμμίξαντες αὐτῷ, οὐκ ἂν ἐπείσθησαν ὅτι ὁ βασιλεὺς αὐτός ἐστι τροπαιοφορῶν οὕτω τὴν νίκην ὀξέως ἐξεργασάμενος, εἰ μὴ τὰς κίφλας τῶν Σκυθῶν ἐμπεπηγμένας ἐώρων ἐπ' ἄκρων δοράτων, καὶ τοὺς ἐπιλοίπους οὐδὲ τὸ ξίφος οὐπω ἐξέτεμε δεσμιώτας ἠγμένους καὶ ἐξηγκωισμένους, καὶ ἄλλον ἐπ' ἄλλῳ ἀγόμενον, καὶ συρόμενον. Τὸ γὰρ τάχος τῆς στρατηγίας τὸ θαῦμα ἐποίησε· πλὴν τοσοῦτον μανθάνω περὶ Γεωργίου τοῦ Παλαιολόγου (οἱ γὰρ συμπρόντες ἡμῖν διηγούντο), ὡς ἐσχετλιαζέ τε καὶ τοῦ καθυστερησαι τοῦ πολέμου ἑαυτὸν ἐμέμφοτο, καὶ ὅτι μὴ συμπάρην τῷ αὐτοκράτορι κλέος τοσοῦτον ἀραμένῳ ἐπὶ τῇ ἀπροδοκῆτῳ νίκῃ τῶν Βαρβάρων τούτων. Συμμετασχεῖν γὰρ κάκεινος; εὐκλείας τοσαύτης καὶ πάνυ ἐδοῦλετο. Περὶ δὲ τοῦ αὐτοκράτορος ἐκεῖνο ἂν τις εἴποι τὸ ἄσμα τοῦ δευτερονομίου τότε καὶ τελούμενον καὶ ὀρώμενον· Πῶς διώδεταί εἰς χιλλοὺς, καὶ δύο μετακινήσουσι μυριάδας; Μονονοχὶ γὰρ κατ' ἐκεῖνο καιροῦ ὁ βασιλεὺς Ἀλέξιος πρὸς τοσοῦτον

A recurrunt confirmantque adesse Scythas; arma expediente Palaeologo alius ecce nuntius affert post Scythas eadem via, intervallo quodam medio, conspici Romana signa et milites cursu insequentes. His dictis et creditis, trahuntur conjecturis in opinionationes varias hinc inde animi, quibusdam alia omnia fingentibus, nonnullis rem acu tangentibus. Nam, ut suspicabantur, insequens agmen ut habitu et specie, ita re quoque ipsa Romanum erat. Ductabatque illud imperator ipse praesens; quae vero praebat cohors, utcumque Scythicis insignis vexillis, ornataeque vestibus, Romanæ tamen et ipsa militiae pars erat, sed iis tecta armis ac cultu quo feliciter usa jussu imperatoris ad fallendos vincendosque Scythas fuerat, prout narravimus. Quae eadem hilari comitate victor Augustus ad amicum nunc gratumque suorum ludibrium adhibebat; ubique amabiliter ingeniosus, sive cum illudit hostibus, sive cum risum suis et gaudium miro spectaculo delusis parat, jucunditate eo ad sensum blandiori, quod ei praeverat brevis nec verus terror. Sane nondum eos tristi hostium specie incussus plene turbat metus, cum mature succurrit ex Augusti conspectu pone sequentis audax fiducia: ita temperatam et quasi conditam timore securitatem insueto procul spectaculo larvatæ pompæ suis Alexius propinabat. Verum inter alternantium motus et primos quorundam horrores mature Palaeologus pro eo quo vincebat omnes usu rerum, et Alexianæ indolis ingeniique notitia, se aliosque inclamans confirmavit: *Agnosco, inquit, dolum, hæc ars, hoc imperatoris nostri stratagema est; audenti gaudendique causam, non timendi, cernitis.* Porro jam turba cætera consanguineorum affiniumque Byzantio post Palaeologum exierat, suppeticas Augusto juxta condictum latura. Vix portis excesserant, cum ecce vident tropæis positis ac prælatis Augustum reverti victorem. Nec tempus reputantibus persuaderi poterat esse pugnatum, nisi elata contis capita Scytharum volucris victoriae fixa monumenta loquerentur, cumque iis captivorum grex abactus, vincitorum manus **225** et colla, longaque serie triumphalem pompam explicantium. Nec omiserim quod habeo compertum de Georgio Palaeologo ex narratione tunc præsentium: multis eum et veris exsecutum questibus infelicitatem suam, quod nunc demum serus exiret negotio confecto, nec tam gloriosi facinoris Augusto primum proficiscenti se participem futurum adjunxisset. Urebat incredibiliter laudis percupidum hominem occasionis tantæ jactura. At bene habet quod solidum ejus facti decus unus Alexius, uti et periculum, tulit: cui pene illud jure aptari e Deuteronomio potuit: *Quomodo persequatur unus mille, et duo fugent decem millia*? Parum enim absuit quia

¹ Ελοδ. xxvii, 30.

Variae lectiones ex cod. Coislin.

¹⁰ μὲν γάρ. ¹¹ ἕπιον. ¹² τοῦτο τό.

contra nihilo minorem multitudinem hostium sese
 tunc imperator Alexius unum opposuerit; tantum-
 que ac tam impar in se versum belli pondus eate-
 nus sustentaverit quoad excussum et abjectum vic-
 toria consilio parata in propriæ evectiois usum
 calcando verteret. Nec mihi quis comilitonum
 ejus collatam tunc operam isti quidquam detrudere
 gloriæ causetur: recte siquidem reputanti una
 virtus, una solertia unius Alexii cum justo pugna-
 cium barbarorum exercitu ea die, ea occasione
 comparata, confecisse prælium, et illam audaciam,
 illam contumaciam multitudinis indomitæ sola de-
 bellasse videbitur. Merito ergo tum Byzantii prin-
 cipis sui tam inopinato recentis victoriæ decore
 tum aucti, ingressum in urbem omni celebrandum
 lætitia et gratulatione putaverunt. Quando aliis alia in uno facinore mirantibus mistæ voces audie-
 bantur inter publicos plausus, hinc periculi contemptum et magnanimitatem arduo probatam ce-
 pto, hinc dexteritatem in re tota gubernanda, temperandisque momentis ancipitis negotii, hinc
 denique successum stratagematis et præsens discrimen extremi mali civibus in fructum victoriæ et
 triumphii panegyrium conversum abiisse gratulantium, Deoque gratias referentium, quod hunc ipsis
 Soterem, hunc Evergetem, hunc salutis, hunc bonorum auctorem beneficentissimum concessis-
 set.

Atque harum acclamationum auditu aliquid
 humanitus passus Melissenus Nicephorus nec satis
 dissimulans morsum invidiæ intus urentis, aut ta-
 citæ comparationis quasi convicio quodam muto se
 verberari non amplius ferens, sic excepisse contra
 hoc Alexii facinus dicitur: *Hæc victoria gaudium
 quidem sine lucro nobis; hostibus autem dolor sine
 damno est.* Favebat tali dicto, quod nihilo minus
 insolenter Scythæ, quorum inexhausta multitudo
 nullius modicæ detrimentum cladis sentire poterat,
 tunc cum maxime omnia ubique per totum sparsi
 occidentum litem populabantur: nullo casu, nullo
 contrario conatu inflammatum fera cupiditate sævæ
 gentis impetum eluctari jam amplius, ne retardare
 quidem, valente. Nec solum in agris aut pagis in-
 erantibus agebant ferebantque cuncta: sed et oppida
 expugnabant obtinebantque, ne civitatis quidem
 principis reveriti viciniam quo minus auderent
 municipia ei proxima tentare, profundumque usque
 ad torrentem, sic vulgo appellatum, progredi latro-
 cinando, locum ita Constantinopoli propinquum,
226 ut ad ibi situm maximi inter martyres Theo-
 dori templum quotidianus ex urbe concursus fieret
 visentium: Dominica vero redeunte effunderetur
 suburbana sacram ad istam delati ædem, totam

A Βαρβάρων πλῆθος ἑαυτὴν ἀντικαταστήσας, τὸ βάρος
 ἕλον τοῦ πολέμου μέχρι καὶ τῆς νίκης αὐτῆς καλῶς
 διωκονομήτατο. Εἰ γὰρ τις τοὺς συνόντας λοίσιαιτο
 ὀπόσοι τε ἦσαν καὶ ποδαποὶ, καθ' οὗτως ἀντιπα-
 θήλοισι τὰ τοῦ αὐτοκράτορος μηχανήματα, καὶ τὴν
 τούτου πολυτροπον μετὰ τῆς βίωμης καὶ τόλμης πρὸς
 τὴν βαρβαρικὸν πλῆθος καὶ τὴν ἰσχυρὴν, μόνον ἂν ἐφεύ-
 ροι τοῦτον τὰ τῆς νίκης καταπραξάμενον. Οὕτω μὲν
 οὖν τηνικαῦτα θεὸς τὴν παράδοξον ταύτην τῷ κρα-
 τοῦντι δέδωκε νίκην. Εἰσερχόμενον δὲ ὄρωντες αὐτὸν
 οἱ Βυζάντιοι ἔχαιρον ἐκπληττόμενοι τὸ πάχος, τὴν
 τόλμαν, τὴν περιεξιστότητα τοῦ ἐπιχειρήματος, καὶ
 τοῦ ¹³ ἐξ ὑπογυῶτος τρόποιον ἐπαίανίζον, ἐσκληρών,
 θεὸν ἀνύμνον, σωτήρα καὶ εὐεργέτην τοιοῦτον αὐ-
 τοῖς δεδωκότα.

B Ὁ δὲ Μελισσηνὸς Νικηφόρος δακνόμενος ἐπὶ τοῖ-
 τοις, καὶ μὴ φέρον, ὅποια τὰ ἀνθρώπινα, ἔφη· Ἡ
 νίκη αὐτῆ χαρὰ μὲν ἀκερδῆς, λύπη δὲ ἀζήμιος.
 Οἱ μέντοι Σκύθαι ἀπειροπληθεῖς ὄντες ἀπανταχοῦ ¹⁴
 τῆς ἐσπέρας διασπαρέντες ἐληίζοντο ἅπαντα καὶ οὐ-
 δὲν τὸ παράπαν τῶν συμπεσόντων αὐτοῖς τὴν ἐκεί-
 νων ἀνάθεκτον ¹⁵ ἀνέκοπτε τόλμαν. Ἐνιαχοῦ δὲ τῆς
 ἐσπέρας καὶ πολλοὶ τινὰ κατεΐχον, μηδὲ τὸν
 ἀγροῦ ἀγρῶν ¹⁶ τῆς βασιλείδος τῶν πόλεων κωμπού-
 λεων φειδόμενοι, παραγενόμενοι καὶ μέχρις αὐτοῦ
 τοῦ οὕτω καλουμένου βαθέος ῥύακος (37). Ἐν ᾧ
 καὶ τὸ ἐπ' ὀνόματι τοῦ ἐν μάρτυσι μεγίστου Θεο-
 δώρου τέμενος (58) ἵδρυται. Πολλοὶ μὲν γὰρ καὶ
 ἐφοίτων ἐντεύξῃς τοῦ ἁγίου χάριν καθ' ἑκάστην
 ὀπηνίκα δ' ἡ Κυριακὴ ἦν ¹⁷, πάνδημον οἱ εὐσεφεῖς
 ἐποιοῦντο τὴν πρὸς τὸ ἱερὸν τοῦτο ¹⁸ τέμενος ἑλασιν
 παννύχοι καὶ πανημέριοι κύκλῳ τε καὶ κατὰ τὴν
 πρὸδρομον, καὶ ὀπισθόδομον τοῦ νεῶ προσμένοντες.
 Ἄλλὰ τοσοῦτον ὑπεσχύρισε τὴν τῶν Σκυθῶν ἀκί-
 θεκτος ὁρμή, ὡς μηδὲ εἰς πύλας ὑπανοίξει τοῦ Βυ-
 ζαντίου τολμᾶν τοὺς εἰς τὴν μάρτυρα φοιτῶν βου-
 λομένους διὰ τὰς ἀθρόας ἐφόδους τῶν Σκυθῶν.

religionis et supplicationis causa sancti memoriam
 pene civitas, et pii passim omnes peregrinatione
 illic noctem totumque diem vel circum ambitum,

Variae lectiones ex cod. Coislin.

¹³ τό. ¹⁴ Deest vox ἀπανταχοῦ. ¹⁵ ἀνάθεκτον. ¹⁶ Deest vox ἀγρῶν. ¹⁷ παρῆν. ¹⁸ τοῦτου.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(37) Βαθέος ῥύακος. Idem forte, qui βαθύκολπος
 Dionysio Byzantio dicitur. Adh, si placet, et confer
 Petrum Gyll. lib. II De Bosphoro Thracio, cap. 17.
341 Fuit etiam alius ejusdem nomenclaturæ
 locus in Asia, haud procul ab Euphrate et Tephrica,
 cujus meminit Scylitzes in Bulgaroctono, an. 11.
 (38) Θεόδωρον τέμενος. Ædem D. Theodoro
 Tironi sacram a Sophoratio Cos. in loco urbis ex

ejus nomine appellationem sortito, extractam
 habent passim scriptores: sed fuit hæcæ κῆρος
 juxta ædem Sophianam. Illa vero, de qua Anna
 exstitit in suburbanis Byzantii. Nec aliam reor ab
 ea, quam Procopius, lib. I De ædific. Justin. comiti
 tam scribit ab eodem Augusto, in suburbano nun-
 cupato Raissio: Τὸ τοῦ Θεοδώρου ἁγίου τέμενος, πρὸ
 τῆς πόλεως κείμενον ἐν χώρῳ καλουμένῳ Παισιῶν.

vel in vestibulo, vel in postica templi parte continua religione perseverare consueverunt, usque ad hunc tumultum Scythicum: quando audita undique exempla gliscentium quotidie licentius et quoscumque jam obices transilientium grassationum, tam prope terrorem admoverunt, ut quos consueva religio trahebat ad venerationem vicini martyris, ne portas quidem aperire Byzantii metu Scytharum auderent.

Ἄλλα ταῦτα μὲν τὰ ἐξ ἡπείρου τῆς ἑσπέρας προσ- A
 πεσόντα τῷ αὐτοκράτορι δεινά. Οὐ μέντοι γε οὐδὲ τὰ
 κατὰ θάλατταν ἀνέτως εἶχεν, ἀλλὰ καὶ λίαν ἐπικιν-
 δύνως, τοῦ Τζαχᾶ αὖθις στόλον κτησαμένου¹⁹, καὶ τὰ
 πρὸς θάλατταν ἅπαντα κατατρέχοντος. Ἐπὶ τούτοις
 οὖν ὁ βασιλεὺς ἤνιωτο καὶ ἡσυχάζειν ἅπανταχόθεν
 βλλόμενος ταῖς φροντίσιν. Ἐπειδὴν δ' ἤγγελλε τούτῳ,
 ὡς ἦδη καὶ πλείονα στόλον ἐκ τῶν παραλίῳν κτησά-
 στας κατέσχε νῆσων, πορθήσας, καὶ κατὰ τῶν ἑσπε-
 ρίων χωρῶν διανοεῖσθαι ἐπιχειρήσει, καὶ πρὸς τοὺς
 Σκυθᾶς διαπεμπόμενος, συνεβούλευε τὴν Χερρόνη-
 σον καταλαβεῖν· οὐ μὴν οὐδὲ τὸ ἐκ τῆς ἐφᾶς προσ-
 εληλυθὸς τῷ αὐτοκράτορι μισθοφορικῶν, τῶν Τούρ-
 κων φημί, συνεχώρει τὰς πρὸς αὐτὸν σπονδὰς ἀρ-
 βαγεῖς τηρεῖν, ὑποσχέσει χρησταῖς ὑποσαίνων, εἰ B
 τὴν αὐτοκράτορα καταλιπόντες αὐτῷ προσχωρή-
 σαιεν²⁰. ταῦτα γνοὺς ὁ βασιλεὺς, ἐπεὶ τὰ τε κατὰ
 θάλατταν τὰ τε κατὰ τὴν ἡπειρον λίαν κακῶς αὐτῷ
 διετίθετο, καὶ ὁ χειμῶν σφοδρῶς²¹ ἐπικείμενος τὰς
 ἐξόδους παντάπασιν ἐκλείνει, ὥστε μὴδὲ ἀποσυγού-
 θηαι τὰς τῶν οἰκημάτων θύρας διὰ τῆς χιόνος
 ἐπιβριθῆς (συνέβη γὰρ τότε πολλὴν ἐπιφορηθῆναι,
 καὶ ὅσην οὐδεὶς πω πρότερον ἐγνωκεν), ὡς ἐνδὴν διὰ
 γραμμάτων ἅπανταχόθεν ἑσπευδεῖ μισθοφορικῶν με-
 τακλέσασθαι. Τοῦ ἡλίου δὲ τὴν ἐαρινὴν τροπὴν
 ἀκάρτι καταλαμβάνοντος (ἐπεὶ καὶ ὁ ἐκ τῶν νε-
 φῶν ἀπειλούμενος πόλεμος ὤχετο, καὶ ἡ θά-
 λαττα τοῦ θυμοῦ μετεβέβητο²²), δεῖν ἐλογί-
 σαστο, ἐκατέρωθεν τῶν ἐναντίων ἐπικειμένων, C
 τὰ κατὰ θάλατταν μᾶλλον καταλαβεῖν, ἵνα ὁμοῦ καὶ
 τοῖς ναυσιπλοροῖς ἐχθροῖς ῥῥδίως ἐχθῆ²³ ἀντικαθ-
 λιστᾶσθαι, καὶ πρὸς ζωὴς ἐξ ἡπείρου εὐχερῶς μάχεσθαι.
 Παρὰ τὸν τοῖνον τὸν Καίσαρα Νικηφόρον τὸν
 Μελισσηνὸν ἀποστείλας μετεκαλεῖτο ὁ αὐτὸν ἡ λόγος
 τὴν Αἴνον (59) καταλαβεῖν. Ἐφθάσε γὰρ διὰ γραμ-
 μάτων δηλώσας συλλέξασθαι ὀπόσους ἂν δυνηθεῖν
 οὐκ ἀπὸ τῶν ἦδη ἐστρατευμένων (ἐκείνους γὰρ
 φθάσας εἰς τὰς πόλεις ἅπανταχῆ τῆς ἑσπέρας δι-
 ἐσπειρεν, ἐφ' ᾧ φρουρεῖν τὰ κυριώτερα τῶν πολι-
 χνίων), ἀλλὰ κατὰ μέρος νεολέκτους καταλέγων ὀπό-
 σοι τε ἐκ Βουλγάρων, καὶ ὀπόσοι τὸν νομάδα βίον
 εἴλοντο (Βλάχους τούτους ἡ κοινὴ καλεῖν οἶδε διά-
 λεκτος) καὶ τοὺς ἄλλοθεν ἐξ ἀπασῶν τῶν χωρῶν
 ἐρχομένους ἰππέας τε καὶ πεζοὺς. Αὐτὸς δὲ τοὺς D
 τοῦ Φλάντρα πεντακοσίους Κελοῦς ἐκ Νικομη-
 δίας (40) μεταπεμφάμενος μετὰ τῶν συγγενῶν

Hæc fere per continentem occiduam imperatori
 adversa contigere. Nec vero res maritima remis-
 sius habebat: quin potius in multo maximo peri-
 culo versabatur, Tzachæ cum rursus ædificata ar-
 mataque classe impune omnia pervolitante, namque
 late omnem insulasque ac portus piraticis incursio-
 nibus infestante. Vulnerabatur his undecumque
 affluentibus nuntiis imperatoris animus; et quasi
 assidua omni ex parte jaculatione petitus gravium
 et semper recentium curarum, dolere magis et la-
 mentari publicam sortem, quam excogitare, nedum
 afferre, remedium tot malis, aut in tam impedita
 perplexitate rerum qualescunque consilium expedi-
 poterat: multoque minus postquam allatum præ-
 terea est, auctam vehementer a Tzachæ classem
 congregatis ex ora universa maritima ingenti nu-
 mero novis navibus; cum hoc supplemento in
 animo habere barbarum reliquis, quas nondum
 sibi subjecerat, insulis vastatis, occiduas irruptione
 valida tentare regiones: adeoque jam egisse per
 internuntios cum Scythis ut Chersonesum occupa-
 rent. Nuntlabatur et illud: intervertere conari
 Tzacham eundem auxilia quæ imperator ab
 Oriente sibi promissa Turcorum exspectabat:
 congregatasque jam mercenarii militis copias Tur-
 cicas promissis et spebus magnis ab emissariis
 Tzachæ tentatas ut a fœdere cum Romanis pacto
 resilirent, ad seque potius suamque militiam, re-
 lictio imperatore, se conferrent, simulatque co-
 piam pabuli ad alendum equitatum idoneam insu-
 larum, quam meditabatur, deprædatione compa-
 rasset. Ad hunc tam miserum Romanæ rei terra
 simul marique ac periculosum statum accedebat
 incommodum adversæ tempestatis: commercium
 pene omne viarum et commutationem ultro citro-
 que nuntiorum fœdissima tum hieme vehementibus
 procellis intercludente. Tradunt non alias Constan-
 tinopoli plus nivis simul visum, ita ut ejus inusi-
 tato pondere prægravatis tectis ædium, hincque
 portarum superliminaribus depressis, valvæ non
 amplius jugis ostiorum committi coartarique pos-
 sent. Tamen ne tunc quidem cessavit a mittendis
 omnem in partem nuntiis ac litteris, quibus matu-
 rari conductitii militis delectus magnopere urgebat.
 Postea vero quam sole ad verni æquinoctii cardi-
 nem progressio pax ab æthere fuit, nubium mi-
 nis, ventorumque ac fluctuum sese tumulti-

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

¹⁹ κτισαμένου. ²⁰ προσχωρήσαιεν, ὀπνηίκα τὰς κριθὰς καταλάβοι· ταῦτα. ²¹ σφοδρῶς. ²² μετεβά-
 λετο. ²³ ἐχοι.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(39) Αἴνον. Urbs Thraciæ, Villharduino Aine.

(40) Ἐκ Νικομηδίας. Ubi milites Flandrenses collocarat antea Alexius.

bus remittentibus, potavit **227** imperator faciendum ut, cum a terra simul atque a mari peteretur, quo utrique simul hostium generi posset occurrere copias ad loca maritima congregaret. Statim igitur ad Cæsarem Nicophorum Melissenum litteras dat, quibus dicto citius Ænum petere jubebat, cum legionibus recens conscriptis; mandaverat enim ei antea ut quam plurimos posset conscriberet milites: non e veteranis (siquidem hos ipse occupaverat Augustus per occiduum spargere limitem, urbibus ejus tractus præcipuis præsidio futuros), sed novos et eatenus expertos belli, genera ipsa subtiliter explicans ex quibus hos fieri delectus tyronum mallet, nempe Bulgaros et pastoritiæ duratos vitæ laboribus, agrestes juvenes incertis sedibus vagos, quos communis dialectus Blachos vocare consuevit: præterea quoscunque advenas undecunque se offerrent, sive ad pedestrem sive ad equestrem militiam. Porro ipse accersitis e Nicomedia quingentis Gallis equitibus, ad ipsum, ut alias diximus, a comite Flandriæ missis, cum iis et magna cohorte propinquorum cognatorumve Byzantio egressus Ænum celeriter se confert. Ibi navem ingressus undique apertam ad speculationis usum, ea per fluvium invecus, universum ejus situm, ripæ naturam utriusque, profunditatis modum, ac formam alvei exploravit accurate: locoque notato quem ratione habita rerum istarum omnium opportunissimum putavit castris metandis, reversus est. Mox per noctem congregatis ad se ducibus præcipuis exposuit sigillatim quid in exploratione fluminis comperisset: significavitque cupere se uti postridie secum ipsi amne trajecto transmanam planitiem lustrarent late omnem suis oculis: id ubi fecissent, sese confidere, haudquaquam ineptum ad positionem castrorum visum ipsis iri locum quem ad eam rem a se designatum monstraturus tum esset. Assenserunt omnes; ergo simul illuxit, ipse primus in ulteriorem evasit ripam; copiæ sequuntur omnes. Hic iterum convocatis ducibus navii ripas ostendit, et iis adjacentem planitiem: tum locum castris delectum, prope oppidulum quoddam, Chærenum ab indigenis vulgo dictum una ex parte habentem flumen, ex altera non minori alio munimento tutum, qua nempe in palustrem desinit campum: ita ut mediam munitionis partem necessariæ ad securam metationem castrorum natura jam factam offerret: cunctis sine mora probantibus, fossa quamprimum ducta, totus illic exercitus deponitur. Quo facta imperator cum idoneo cetratorum numero Ænum redit, animo reprimiendi Scytharum impetus, ab ista potissimum parte incurrentium.

Tum qui castris ad Chærenum præerant, certiores facti de adventu innumerabilem agminum Scythicorum, id ipsum indicium ad imperatorem deferunt Æni commorantem. **228** Ille speculatorio navigio maris ora obita, per ostiorum fauces vñ

Variæ lectiones ex cod. Cojslin.

¹⁸ τὴν πεοαίαν. ¹⁹ πᾶσιν ὁμοῦ. ²⁰ περὶ τὴν.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(41) Ἀμφιρύκω. Pag. seq. et 443: Ἐν ἀμφιρύκω πλοίω. Quid si ἀμφιρύτῳ, ita ut ἀμφιρύτον, vel ἀμφιρύτον πλοῖον scapha fuerit, quæ ex sui exiguitate, undis undique ad oram usque alluatur? Ἀμφιρύτη νῆσος hac notione apud Homer. Od. α, et Ἀκτὴ ἀμφιρύτη, lib. iv Anthol. cap. 24: Ἀμφιρύτος θάλασσα, apud Cinnamum, lib. vi, p. 305; Hesychius, ἀμφιρύτη, πανταχόθεν περιρρέομένη τῶν ὁδῶτων. Nihil tamen temere mutandum, sed legendum ἀμφιρύκῳ, est enim ἀμφιρύκον, in Scholiis Thucydidis ad lib. iv Hist. πλοιάριον ἐκατέρωθεν ἐρεττόμενον, ἐν ᾧ ἕκαστος τῶν ἐλαυνόντων δικωπίας ἐρέττει, et eidem Hesychio dicitur ἀκάτιον ληστρι-

αὐτοῦ ἐξεληλυθῶς τῆς Βυζαντίδος, θάττον τὴν Αἰνον καταλαμβάνει. Καὶ τῆνικαῦτα ἐν ἀμφιρύκῳ (41) εἰσελθὼν καὶ περαδραμῶν τὴν τοῦ ὄλου ποταμοῦ θέσιν, καὶ τὴν ὄλην αὐτοῦ κοίτην κατασκευάμενος ἐκατέρωθεν, καὶ διαγνοὺς ὅποι τὸ στρατιωτικὸν καταθεῖναι βέλτιον, ὑπέστρεψε. Καὶ διὰ τῆς νυκτὸς τοὺς λογάδας συναγαγὼν τοῦ στρατεύματος τὰ κατὰ τὸν ποταμὸν καὶ τὰ τοῦτου παρ' ἐκάτερα διηγείτο, καὶ ὡς χρὴ τὴν αὐριον διαπεράσαντας καὶ ὄμας τὴν ὄλην περιαθρῆσαι πεδιάδα. Καὶ ἴσως οὐκ ἀλόκιμος ὕμιν ὑποδείξω ὅν αὐτὸς τόπον φανείται ὁ χρὴ τὰς σπηλὰς πῆξασθαι. Τοῦτο δὲ πῶσι συνδίζαντος, ἀγαζούσης ἡμέρας πρώτος αὐτὸς περῆαν ¹¹ κατέλαθε, καὶ ὅτι οὕτως ἄπαν αὐτῷ συνέπετο τὸ στρατιωτικὸν, καὶ μετὰ τῶν λογάδων αὐτὸς κατασκοπήσας τὰς ὄχθας τοῦ ποταμοῦ καὶ τὴν ὑπερκειμένην πεδιάδα καὶ τὸν ἀρέσκοντα τόπον αὐτῷ ὑποδείξας αὐτοῖς (ἀγχοῦ δὲ ἦν πολικηλοῦ τινὸς τοῦ οὐτως αἰορηνοῦς ἐγγχωρίως ἐπονομαζομένου ἐξ ἐνὸς μὲν μέρους, ἔχοντος τὸν ποταμὸν, ἐξ ἐτέρου δὲ, βαλτώδης (42) ὢν), ἐπεὶ ἱκανὸν ὄχρωμα, καὶ πᾶσι ¹² τοῖς στρατιώταις ἐφαίνετο, θάττον τάφρον διορύξας ἄπαν ἐκεῖ τὸ στρατεύμα κατατίθησιν. Αὐτὸς δὲ αὐτοῖς μεθ' ἱκανῶν πελαστῶν πρὸς τὴν Αἰνον ἐπάνεισιν, ἐφ' ᾧ τὰς τῶν Σκυθῶν ὄρμας ἐς ἡμᾶς ἐκεῖθεν ἐρχομένων ἀναστέλλειν.

quem ratione habita rerum istarum omnium opportunissimum putavit castris metandis, reversus est. Mox per noctem congregatis ad se ducibus præcipuis exposuit sigillatim quid in exploratione fluminis comperisset: significavitque cupere se uti postridie secum ipsi amne trajecto transmanam planitiem lustrarent late omnem suis oculis: id ubi fecissent, sese confidere, haudquaquam ineptum ad positionem castrorum visum ipsis iri locum quem ad eam rem a se designatum monstraturus tum esset. Assenserunt omnes; ergo simul illuxit, ipse primus in ulteriorem evasit ripam; copiæ sequuntur omnes. Hic iterum convocatis ducibus navii ripas ostendit, et iis adjacentem planitiem: tum locum castris delectum, prope oppidulum quoddam, Chærenum ab indigenis vulgo dictum una ex parte habentem flumen, ex altera non minori alio munimento tutum, qua nempe in palustrem desinit campum: ita ut mediam munitionis partem necessariæ ad securam metationem castrorum natura jam factam offerret: cunctis sine mora probantibus, fossa quamprimum ducta, totus illic exercitus deponitur. Quo facta imperator cum idoneo cetratorum numero Ænum redit, animo reprimiendi Scytharum impetus, ab ista potissimum parte incurrentium.

Πυθόμενοι δὲ οἱ κατὰ τὴν γενομένην εἰς Χοιρηνοὺς ταφρεῖαν ἀμυθῆτων Σκυθικῶν στρατευμάτων ἔλευσιν, δηλοῦσι περὶ τούτων τῷ αὐτοκράτορι, τὴν ¹¹ Αἰνον ἐτι ἐνδοατρίβοντι. Ὅδε παρὰ χρῆμα ἐν ἀμφιρύκῳ πλοίῳ εἰσελθὼν, καὶ περιπλεύσας τὸν ποταμὸν

κὸν, ἐν ᾧ εἰς ἐλαύνει δύο κώπας. Idem: Ἀμφῆρες νῆες ἀμφοτέρωθεν ὀρμῶμεναι ἢ ἐρεσσόμεναι. Vid. Glossar. Annæum.

(42) Βαλτώδης. Palustris. Constantinus, De adm. imp. cap. 38: Ἡ Βενετία τὸ μὲν παλαιὸν τόπος ἐρημὸς τις ἀοικητος καὶ βαλτώδης. Leonii -, Tacit. cap. 11, § 3, βάλητ est palus. Occurrit semel ac iterum apud Annam, pag. 392 et 441. Hinc βαλτολιθάς apud Scyllizem, pag. 832: Διαναπαύσαντες δὲ ἑαυτοὺς ἐν τῇ βαλτολιθάδι, ὡς ἐνὸν ἔχοντο διὰ τῆς νυκτὸς. Ubi perperam interpres, in Ballot. bnde vertit, mallet in prato, aut loco palustri, et aquis irriguo.

δὲ τῷ στομίῳ διελθὼν, ἠνώθη μετὰ παντὸς τοῦ στρατεύματος. Τὰς δὲ ἰδίας ὁρῶν δυνάμεις μὴδὲ τὸ πολλοστημόριον τοῦ Σκυθικοῦ σωζούσας στρατεύματος, ἐν ἀμηχανίᾳ καὶ φόβῳ ἦν, μὴ ἔχων τὴν ἐπαρήγοντα κατὰ ἀνθρώπων. Οὐκ ἀνέπιπτε δὲ ἁμῶς ¹⁷ οὐδὲ ἐμαλακίζετο, ἀλλὰ πολλοὺς τοὺς παρ' ἐπιτῶν κυμαινομένους εἶχε λογισμούς. Μετὰ γοῦν τετάρτην ἡμέραν ἐκ τοῦ ἐτέρου μέρους πύρρῳθεν ὄρᾳ Κομανικὸν στρατεύμα, ὡσεὶ τεσσαράκοντα χιλιάδας ἐπικαταλαμβάνων ἤδη. Σχεψάμενος δὲ μὴ καὶ αὐτοὶ τοῖς Σκυθαῖς προσηθέντες δεινὴν τὴν ¹⁸ κατ' αὐτοῦ ποιήσονται πόλεμον (καὶ οὐδὲν ἄλλο ἐντεῦθεν τὸ ἐλπίζόμενον ἢ πανωλεθρία), δεῖν ἐλογίσατο ἰσποποιήσασθαι αὐτοὺς, καὶ γὰρ προέφθη τούτους μετακαλέσασθαι. Τοῦ δὲ Κομανικοῦ στρατεύματος πολλοὶ μὲν καὶ ἄλλοι ἡγεμόνες κατέστησαν, προαγοὶ ¹⁹ δὲ πάντων ὁ Τογορτᾶς ²⁰, ὁ Μανιάκ, καὶ ἑτεροὶ ἄνδρες μαχιμώτατοι. Τὴν δὲ πληθὺν τῶν ἐπικαταλαμβάνόντων ἤδη Κομάνων ὁρῶν, ἐδεδίει, τὸ εὐάγωγον πάλαι γινώσκων τῆς αὐτῶν γνώμης, μὴ οἱ σύμμαχοι ἔχθροὶ καὶ πολέμιοι γεγονότες μελίστην βλάβην αὐτῷ προξενήσειαν. Ἀσφαλέστερον δὲ λογισάμενος ἐκείθεν ἀπάραντα μετὰ τοῦ ὀπλιτικοῦ παντὸς διαπεράσαι αὐθις τὸν ποταμὸν, δεῖν ἐλογίσατο πρῶτον τοὺς ἡγεμόνας τῶν Κομάνων μετακαλέσασθαι ²¹. Οἱ δὲ παραρηγία προσέρχονται τῷ βασιλεῖ, καὶ αὐτὸς ὁ Μανιάκ, κἂν ἑφιαίτερον τῶν ἄλλων πρότερον ἀναβαλλόμενος. Διψιλῆ τοίνυν τράπεζαν αὐτοῖς παρατεθῆναι τοῖς ὄψοποις ἐπέταξε. Καλῶς οὖν εὐωχηθέντας μετὰ ταῦτα φιλοφρονησάμενος αὐτοὺς, καὶ παντοίων, δωρῶν ἀξιώσας, ὄρκον καὶ δμήρους ἐξ αὐτῶν ἤτειτο, ὑποπεύων τὸ τῆς αὐτῶν γνώμης εὐεξαπύτητον. Οἱ δὲ ἐτοίμως τὸ προσταχθὲν ἐπλήρου, τὰς πίστεις παρασχόμενοι, αἰτησάμενοι παραχωρηθῆναι τὴν μετὰ τῶν Πατινᾶκων πόλεμον συνάψασθαι, ἐπὶ τρισὶν ἡμέραις καὶ εἰ τὴν νίκην αὐτοῖς δοτῆ ὁ Θεός, διχῆ τὴν ἐπιλαχοῦσαν αὐτοῖς ἀπασαν λείαν διελθόντας, θάτερον μέρος ἀφαιρῆσαι τῷ βασιλεῖ ὑπισχυνοῦντο. Ὅθεν οὐκ ἐπὶ τρισὶ μόναις ἡμέραις, ἀλλ' ἐπὶ ὄλαις ἄρα μετελεύσεσθαι τοὺς Σκύθας κατὰ τὸ αὐτοῖς βουλευτῶν ἀδειαν ἐδεδῶκε, καὶ τὴν ἐκείθεν ἀπασαν ἀφαιρηθεῖσάνην ²² λείαν, εἰ γε τῶν τὴν νίκην αὐτοῖς παράσχοι ὁ ²³ Θεός, ἀποχρησάμενος.

Ἦσαν μὲν οὖν ἐπὶ ταυτοῦ τῶν μόνων τὰ Σκυθικὰ καὶ Κομάνων στρατεύματα, τῶν Κομάνων δὲ ἡ κροβολισμῶν πειρωμένων τῆς Σκυθικῆς στρατιᾶς. Τριῶν δὲ ἡμερῶν οὕτω διελθούτων, μεταπεψάμενος

A remigii in adversi annis invecus alveum, ad castra suorum venit: quorum inito numero, cum ex comparatione hostilis multitudinis, facile sensisset, infinitis propemodum partibus pauciores esse Romanas copias, consternabatur dux providentissimus metu quodam, et in tanta destitutione humani omnis auxilii, etiam inopia consilii laborabat: non tamen ut consideret animo, aut robur intentæ mentis ab ardore agendi audendique remitteret, verum omnem in partem inquieti sollicitudine micabat, et alternantium æstu reciproco cogitationum fervens fluctuansque jactabatur. His curis ægro haud lætum spectaculum offertur novi exercitus barbarici, Comanorum facile quadraginta millium, qui adventantes apparere jam cœperant in conspectu castrorum Romanorum quartum post diem quam in ea venerat Augustus. Formido erat ne facile naturarum et cupiditatum similitudine plus satis inter se conciliati feri omnes et Barbari Scythæ cum Comanis convenirent in unam societatem communis belli concordibus animis in Romanos gerendi, ex quo nihil aliud nisi supremum exitum imperii ac republicæ totius expectari posset. Ad eam rem prævertendam disturbandamque cum Comanos præoccupandos sibi statuisset, misit qui eorum duces suo nomine ad colloquium invitarent. Adfluere cum alii frequentes tum primi omnium Togortas et Maniaco non paucis comitati fortissimis ac summæ inter Comanos dignitatis viris. Interim accedente propius multitudine Barbarorum incertum amicorum an hostium provide imperator caverat ut sui trajecto iterum flumine in locum quocunque eventu tutum stativa transferrent. In ea nova castra invitati Comanorum principes venere; Maniaco quoque ipse, quanquam subalienior initio et ad mentionem colloquii cunctantior fuerat. Oviparum illis convivium parari Alexius præceperat: regique exceptis omnia officia, quantasque maximas potuit proluxæ benevolentix significationes, cum donis omnis generis ingentibus cumulavit: vicissim ab iis jusjurandum et obsides postulans, quo mobilem eorum et fluxam fidem quam arctissime sibi astringeret et adversus innatæ Barbaris levitatis periculum muniret. Præbuere omnia per libenter, et neque jurejurando facta, etiam illud alacris suæ voluntatis indicium addiderunt: ut ultro ambirent, ac permitti sibi poscerent prælium contra Patzinacas post tres dies ineundum, cujus si vicem victoriam Deus ipsis annueret, pollicebantur sese prædam omnem divisuros hisarian, partemque unam imperatori reddituros. Collaudatis imperator, pro triduo quod apparandæ pugnx petierant, necesse dies si sic mallent, integros concessit: de præda insuper addens sese ipsis remittere libenter partem quam offerrent, facileque annuere ut eam ipsi totam pro victoriæ 229 præmio sibi habe-

D Cæterum in conspectu positi mutuo exercitus ambo Scythicus Comanicusque, non plane quiescebant: sed lacessentibus Comanis Scythiæ jaculationibus tentabantur. Nondum triduum abierat,

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

¹⁷ ὄλωσ. ¹⁸ Deest vocula τόν. ¹⁹ προαγωγοί. ²⁰ Τογορτᾶς. ²¹ μετακαλέσασθαι. ²² ἀφαιρηθεῖσάνην. ²³ Deest vocula ὁ.

eum Augustus accersitum Antiochum, virumobilem et strenuitate consilii atque industria excellentem, aedificare pontem iussit. Celeriter id perfectum opus est, navigiis per longissimas trabes connexis, totam alvei diametrum lata et tuta via consternentibus. Tunc imperator vocatis ad se protostratori Michaeli Ducæ uxoris suæ fratri, et proprio fratri Adriano magno domestico, negotium dedit, ut dum exercitus trajiceret, ipsi ad ripam fluminis astarent, intenti perturbationi ac confusione prohibendæ: nec sinerent mistim equites transire cum peditibus, sed darent operam, ut genus utrumque prius discretum ordine ac seorsim pontem ingrederetur. Pedites primi transmissi; post eos plaustra cum sarcinis; tum muli clitellarii cum oneribus. Sic transportato peditatui metuens imperator a subitis insidiis et repentinis irruptionibus tum Scytharum tum Comanorum quoque (cum quibus ita pacem colebat ut cavere tamen sibi ab iis, et in omnem eventum adversus mobilitatem eorum rebus suis prospicere optimum duceret) fossam summa celeritate circumduxit qua et legiones et impedimenta complexus utraque in tuto habuit, quoad trajecisset etiam equitatus: quod ipsum ut quam ordinatissime fieret præse ipse Augustus ac spectans curavit.

At Melissaenus negotio sibi dudum per imperatoris epistolam mandato, congregandi undecunquo milites quam posset plurimos, tum denique perfunctus, ingentem peditum multitudinem quam ex agris et pagis circum vicinis, non delectu, sed corrasione collegerat, transmittēbat ad Augustum, apparebatque jam procul vastum et planis permistum agmen (nam magnam ex universa contractam regione currum rurestrium copiam bubus tractorum Melissaenus suppeditaverat novo militi, commeatibus impeditis et deferendis) cum trepida primum intuitos opinio invasit Scythiarum hanc quoque novam quamdam copiarum partem esse: atque adeo primam forte aciem hostilis exercitus ad lacessendum cum imperatore prælium universo mox corpore barbaricæ armaturæ secuturo. Multos in hanc sententiam subinde intentius cernentes trahebat auerps species longe adhuc distantis multitudinis, facileque hausta oculis in interiores quoque sensus atque in ipsas præjudicato terrore imbutas mentes penetrabat. Adeo quidem ut non nemo intento adventantem multitudinem digito imperatori commonstrans, quovis pignore auderet confirmare plane hos nihil aliud quam Scythas esse; idque ipsi persuasit, gravem inde, ut par erat, concipienti curam; et ex conscientia paucitatis suorum conspectuque innumerabilitatis hosticæ augurium haud vanum certi excidii trahenti. In his angustiis inops consilii Rhodomerum accersit

ὁ βασιλεὺς τὸν Ἀντιόχον (ὁ δὲ οὗτος τῶν εὐγενῶν δραστηριώτατος³⁵ γνώμης τῶν πολλῶν διαφέρων) ἐπισκήπτει αὐτῷ γέφυραν κατασκευάσαι. θάπτεον δὲ διὰ πλοίων ἐπιζευχθέντων μακροτάτοις ξύλοις κατασκευασθείσης γεφύρας, μεταπεμφάμενος τὸν τε πρωτοστράτορα Μιχαὴλ τὸν Δούκαν καὶ γυναῖκα δελφον αὐτοῦ, καὶ τὸν ἴδιον ἀδελφὸν Ἀδριανὸν³⁶, καὶ μέγαν δομέστικον, παρεκελεύσατο παρὰ τῷ χεῖλει τοῦ ποταμοῦ ἐστάναι, καὶ μὴ συγχωρεῖν συμμίγηθαι διαπερῶν πεζοῦς τε καὶ ἵππους, ἀλλὰ τοὺς πεζοῦς τῶν ἵππων πρότερον διακρινομένους, καὶ τὰς ἀμάξας μετὰ τῶν σκευῶν, καὶ τὰς φορηγῶν ἡμίονους. Διαπερασάντων οὖν τῶν πεζῶν δεδιὼς τὰς Σκυθῶν καὶ Κομάνων δυνάμεις, καὶ τὰς λαθραίας τούτων ὑποπτεῦσαν ἐφόδους, θάπτεον ἢ λόγος τάφρον πεποιηκώς, ἐντὸς τούτου ἐσήγγαρον ἄπαντας, εἶτα³⁷ καὶ τοὺς ἵππους παρεκελεύσατο διαπερῶν. Καὶ αὐτὸς δὲ παρὰ τῷ χεῖλει τοῦ ποταμοῦ ἰστάμενος τοὺς διαπερῶντας ἑώρα.

Ὁ δὲ Μελίσσηνός καθ' ἣν φθάσας εἰδέξατο γραφεῖν τοῦ αὐτοκράτορος πεποιηκῶς καὶ συλλέξας δυνάμεις ἄπανταχόθεν, ἀπὸ δὲ τῶν³⁸ ἑγγύς καὶ πεζοῦς ἐξέλασας ἐπεισάξαντας³⁹ ἐν ἀμάξαις ὑπὸ βοῶν ἐλαμέναις τὰς ἰδίας σκευὰς, καὶ τὰ πρὸς χρεῖαν ἄπαντα σπουδαίως πρὸς τὸν αὐτοκράτορα ἐξέπεμψεν. Οἱ δὲ φθάσαντες ἤδη ἐκ διαστήματος καθόσον ὀφθαλμῶς ἐξικνεῖται περιαθρεῖν τὸ δρώμενον, ἀποσπᾶς⁴⁰ τῶν Σκυθῶν ἐδόκει τοῖς πλείστοις κατὰ τοῦ αὐτοκράτορος ἔναι. Ἡδὲ δὲ καὶ τις θεαρῶν καὶ τῷ δακτύλῳ ὑποδεικνύς τῷ αὐτοκράτορι Σκυθὰς διενίστατο εἶναι. Ὁ δ' ἀληθὲς τὸ βῆθὲν οἰηθεὶς καὶ πρὸς τούτους μὴ ἐξισχύων, ἐν ἀμχανία καθειστέθει. Μεταπεμφάμενος οὖν τὸν Ῥοδομηρὸν τῆνικαῦτα (ὁ δὲ οὗτος ἐκ Βουλγάρων ἀρμώμενος εὐγενὴς καὶ μετ' ὄθεν συγγενῆς) (45) αὐτῆς καὶ μητρὸς ἡμετέρας) τοῦτου ἀποστείλας ἐπέμψεν [ἐπισέκηψε] κατασκοπεῖν τοὺς ἐρχομένους. Ὁ δὲ ταχὺ τὸ κελυσθὲν διηνοῦς, ὑποστρέψας, τοὺς ἐκ τοῦ Μελίσσηνοῦ⁴¹ πεμφθέντας εἶναι ἔλεγεν. Ὁ δὲ γε αὐτοκράτωρ περιχαρὲς γεγονὼς, καὶ μικρὸν ἐγκατερήσας φθασάντων, διαπερῶν οὖν αὐτοῖς, καὶ παραχρῆμα τὴν γενομένην ταφρῶν ἐπιπέσον ἐπαυξήσας, ἤνωσε τούτου; μετὰ τοῦ λοιποῦ στρατεύματος. Οἱ δὲ Κομάνοι παραχρῆμα τὴν τάφρον καταλαμβάνουσιν, ὅθεν ὁ βασιλεὺς μετὰ τοῦ ὀπλιτικοῦ παντὸς ἀπάρας διεπέρασαν⁴², αὐτοῦ που κατασκοπῶσαντες. Τῇ γοῦν μετ' αὐτὴν ἐκείθεν ἀπάρας ὁ αὐτοκράτωρ καταλαμβάνειν ἐμίλει τὸν κάτωθεν τοῦ ποταμοῦ πόρον τοῦ Φιλοκαίλου ἐγγυῶν;

Variae lectiones ex cod. Coislin.

³⁵ δραστηριώτατος. ³⁶ Ἀδριανόν. ³⁷ Deest vox εἶτα. ³⁸ τῶν. ³⁹ Desunt voces ἐπεισάξαντας, etc., πρὸς τὸν αὐτοκράτορα. ⁴⁰ ἀποσπᾶς. ⁴¹ Μελίσσηνοῦ. ⁴² διεπέρασαν.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(45) Μητρόθεν συγγενής. Quippe Joanni Ducæ Casari, et Andronico filio Irene Augustæ patri,

uxores suæ nobiles Bulgaræ. Vide Stemma Comnenicum.

καλούμενον· ἱκανοὶς δὲ τῶν Σκυθῶν ἐντυχῶν καὶ Α
 τηνικαῦτα προσβαλὼν αὐτοῖς καρτερῶν συνήψε πό-
 λεμον. Κταίνονται μὲν⁴³ ἐν τῷ μάχεσθαι ἐξ ἑκατέρων
 πολλοί· ὁμῶς δὲ τὴν νικῶσαν εἶχεν ὁ βασιλεὺς
 ἡττήσας τοὺς Σκύθας κατὰ κράτος. Οὕτω γοῦν τῆς
 μάχης διαλυθεῖσας καὶ τῶν στρατευμάτων διακρι-
 θέντων πρὸς τὰς οἰκείας παρεμβολάς, αὐτοῦ που τὸ
 Ῥωμαϊκὸν προσέμεινε στράτευμα δι' ὅλης τῆς τότε
 νυκτός. Αὐγαζούσης δὲ τῆς ἡμέρας ἐκείθεν ἀπά-
 ραντες, καταλαμβάνουσι τόπον τινὰ καλούμενον τοῦ
 Λεβουήνη· βουνὸς δὲ τῆς πεδιάδος ὑπερκειμένος.
 Ἄνεισι μὲν οὖν ἐκεῖσε ὁ αὐτοκράτωρ. Ἐπεὶ δὲ μὴ
 τὸ πᾶν τοῦ στρατεύματος ὁ ὑπερκειμένος ἐχώρει
 τύπος, περὶ τοὺς πρόπυδας αὐτοῦ διώρυγα ποιήσας,
 καὶ τάφρον ἀποχωρῶσαν τῷ παντὶ στρατεύματι ἐκεῖ
 τοῦτους κατατίθεισι. Πρόσεισι δὲ τηνικαῦτα τῷ αὐ-
 τοκράτορι αὐθις ἀτόμος ὁ Νεάτζης καὶ σὺν αὐτῷ
 ἄλλιοι Σκύθαι. Ὅν θεασάμενος ὁ βασιλεὺς καὶ τῆς
 προτέρας ἀγνωμοσύνης ἀναμνήσας,⁴⁴ ἄλλ' ἄττι προσ-
 θέμενον· Ἐμφρουρον αὐτὸν μετὰ τῶν ἄλλων καὶ
 αἰδηρόδετην εἶχεν.

delique pernoctavit. Allucescente die moventes Romani perveniunt ad locum quemdam Lebune
 nominatum. Tumulus est planitiei undique coarctata supereminens; conscendit cum imperator;
 quoniam vero exercitui capiendo impar erat collis, ad radices ejus extensa fossa quantum oportuit, ca-
 pacem copiarum omnium paravit stationem, in qua et eas posuit. Ibi rursus imperatorem adiit
 transfuga Neantizes et pauci cum eo Srythæ : quem Augustus conspicuus ingratisimæ suæ per-
 fidie admonuit Barbarum; aliisque quibusdam exprobratis, constringi ferreis vinculis proditorem
 perfugam cum sociis, et arcta custodia teneri jussit.

Οὕτω μὲν οὖν ὁ βασιλεὺς. Ὁ δὲ γε⁴⁵ Σκύθαι κατὰ
 τὸν ῥύακα τοῦ καλουμένου Μαυροποτάμου κείμενοι
 ὑπεποιούντο λαθραῖως τοὺς Κομάνους συμμάχους
 προσκαλούμενοι. Ἄλλ' οὐδὲ πρὸς τὸν βασιλέα πέμ-
 ποντες ἠρέμουν τὰ περὶ εἰρήνης ἐρωτῶντες. Ὁ δὲ
 τοῦ θολεροῦ τῆς γνώμης αὐτῶν στοχαζόμενος προση-
 χούσας καὶ τὰς ἀποκρίσεις αὐτοῖς ἐπεποιήτο,
 ἀπικνωρεῖν ἐθέλων τοὺς αὐτῶν λογισμούς, εἰ που καὶ
 τὸ ἐκ τῆς Ῥώμης (44) προσδοκώμενον μισθοφορι-
 κὸν καταλάβοι. Οἱ δὲ Κόμανοι ἀμφιβόλους ἔχοντες
 τὰς τῶν Πατζινάκων ὑποσχέσεις, οὐ πᾶν τι αὐτοῖς
 προσετίθεντο, ἀλλ' ἐσπέρως μὲν οὖσι τῷ βασιλεὶ
 Μέχρι πόσου τὴν μάχην ἀναβαλλόμεθα ; Ἴσθι
 τοίνυν ὡς ἐπὶ πλέον οὐκ ἐγκατερηήσομεν, ἀλλ'
 ἡλίου ἀνατέλλοτος λύκου ἢ ἀρνίου⁴⁵ (45) κρέας
 ἐδόμεθα. Ταῦτα ὁ βασιλεὺς ἀκούσας, καὶ τὸ ὄξυ τῆς
 τῶν Κομάνων γνώμης διαγνοὺς, οὐκ ἔτι ἐν ἀναβολαῖς
 τοῦ μάχεσθαι ἦν, ἀλλὰ τὴν ἡμέραν ἐκεῖνην χρίσιν
 τοῦ πολέμου δημοτελῆ θέμενος, ἐκείνοις μὲν κατὰ
 τὴν ἐπιούσαν τὸν μετὰ τῶν Σκυθῶν ὑπέσχετο πόλε-
 μον, αὐτοῖς δὲ παραχρήμα μετακαλεσάμενος ἡγεμό-
 να,⁴⁶ καὶ πεντηκοντάρχας, καὶ λοιποὺς προσέταξε

(vir hic erat oriundus ex Bulgaris domo nobilis et
 materno genere ad consanguinitatem attinens Au-
 gustæ matris nostræ) hunc ; exploratum prodire
 quinam ii essent, **230** et accedentem quinam
 prope ad adjudicationem oporteret, certa renun-
 tiare jussit. Is strenue perfecta regrediens,
 misos a Melisseno esse dixit : ex quo haud vulga-
 ri perfusus imperator gaudio, suos paulo post ex-
 ceptos secum duxit trans fluvium : et aucto cir-
 cuitu valli recentes copias cum veteribus una in
 castra conjunxit. At Comani cum ipsam locum
 quem amnem transiens modo reliquerat Romanus
 exercitus, castris insederunt. Imperator vero po-
 stridie inde movens per ripas secundo amne occu-
 pare parabat vadum quoddam Philocali vulgo dic-
 tum. Eo itinere in copias Scytharum haud con-
 temnendas incidit : cum quibus mox acri certami-
 ne contracto, multa utrimque cæde victoriam
 tandem retulit minime dubiam, Scythis reliquis in
 sua se castra trepide referentibus : dum Romanus
 exercitus campi dominus in loco perstitit, ibi-

Atque hæc quidem imperator. Interim Scythæ
 intra et circa depressas ripas Quvii, cui nomen
 Mauropotamus, subsidentes, clam nitebantur con-
 ciliare sibi Comanos : nec minus missitatione lega-
 torum tentabant imperatoris animum, tractatione
 pacis offerenda. Ille autem cum in orationis insi-
 diosæ illorum fraudulentam versutiam, qua vale-
 bat plurimum, conjectandi solertia, penetraret fa-
 cile, tamen egregie dissimulans ejusmodi respon-
 siones edebat quæ fallaces fallerent, suspenderent-
 que incertos animos eorum, quod ipsum in lucri
 partem rapiebat imperator, eximere tempus ista
 elusione cupiens, quoad quas ab Roma spectabat
 mercede conductas copias perveniendi spatium ha-
 berent. At Comani haudquaquam satis fidei Pat-
 zinacarum promissionibus adhibentes, a pernici
 eas totamque abrupte rejicere mentionem pacis
 maluerunt. Inde sub vesperum imperatorem cum
 his verbis adiecit : *Quousque pugnam differimus? Porro extremam hanc a nobis audis increpationem morarum. Sic enim habet : non sustinebimus amplius : sed oriente cras sole* **231** *aut lupi carnes*

Atque hæc quidem imperator. Interim Scythæ
 intra et circa depressas ripas Quvii, cui nomen
 Mauropotamus, subsidentes, clam nitebantur con-
 ciliare sibi Comanos : nec minus missitatione lega-
 torum tentabant imperatoris animum, tractatione
 pacis offerenda. Ille autem cum in orationis insi-
 diosæ illorum fraudulentam versutiam, qua vale-
 bat plurimum, conjectandi solertia, penetraret fa-
 cile, tamen egregie dissimulans ejusmodi respon-
 siones edebat quæ fallaces fallerent, suspenderent-
 que incertos animos eorum, quod ipsum in lucri
 partem rapiebat imperator, eximere tempus ista
 elusione cupiens, quoad quas ab Roma spectabat
 mercede conductas copias perveniendi spatium ha-
 berent. At Comani haudquaquam satis fidei Pat-
 zinacarum promissionibus adhibentes, a pernici
 eas totamque abrupte rejicere mentionem pacis
 maluerunt. Inde sub vesperum imperatorem cum
 his verbis adiecit : *Quousque pugnam differimus? Porro extremam hanc a nobis audis increpationem morarum. Sic enim habet : non sustinebimus amplius : sed oriente cras sole* **231** *aut lupi carnes*

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

⁴³ μὲν οὖν. ⁴⁴ ἀναμνήσας καί. ⁴⁵ οἱ δὲ γε. ⁴⁶ ἀρνειῶ. ⁴⁷ τοὺς ἡγεμόνας.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(41) Ἐκ τῆς Ῥώμης. Auxiliares copias Roma
 exspectabat Alexius, forte ab Urbano II, summo
 Pontifice, a quo an. 1089, per legatos ab excom-
 municatione absolutus fuerat, ut scribit Bartholdus,
 quocum etiam, si non ea tempestate qua bellum

istud gestum est, saltem postea fœdera inita con-
 stat, ex *Chronico Cas.* lib. iv, cap. 48. Vide Mala-
 terram. lib. iv, cap. 15.

(45) Λύκου ἢ ἀρνίου κρέας. Hoc est, *experiemur
 cum lupisne an cum agnis cras nobis res erit.*

aut agni comedemus. Intellecta in hunc modum Augustus præcipiti sententia Comanorum, nullum jam restare sensit cunctationi locum. Expedito igitur statim postridiani prælii consilio de summa rerum decretorii futuri, alacri ad Comanos responso pugnae procinctum condixit in proximam auroram; nec moram parandi fecit. Nam tribunis cæterisque usque ad quinquagenarios ductoribus curriculo vocatis negotium dedit indicendi per castra universa in diem posterum prælii. Verum enimvero utcumque ista decreverat gerebatque, gravis tamen eum intus cura mordebat copias inmensas Barbarorum utrorumque reputantem, quorum inter notam feritatem et fidem non satis tutam tota majestas Romani nominis spesque ac salus deprehensa esset, certa conditione supremi exitii, si quod erat momenti omnibus facillimum, ambæ gentes Barbaræ tractationem concordia jam coeptam absolverent. Talia magno sollicitudinis æstu secum Augusto agitantem sistunt se commodum ex regionibus montanis duri homines et bellicosi haud pauciores quinque millibus, qui operam ultro suam ad prælium offerrent, locumque in acie deposcerent. Inclinauit adventus tam opportunus subsidii non parvi pendentem sententiam, ita ut pugnam quam differri amplius non posse videbat, plane jam in crastinum imperator decerneret, Deique præsentem opem ad victoriae successum imploreret. Nec eam religionem obire solus aut privatim satis habuit: sed cum ipse prior occidente sole, non sine luculenta prælatione ardentium facum sacris hymnis concinendis cælestis auxilii advocatorem inchoasset, operam debuit ut totis castris idem fieret; prudentioribus consilium, agrestioribus præceptum dans istius sui exempli imitandi. Paruere cuncti: mirumque statim spectaculum exstitit innumerabilium luminum, quasi totidem astrorum, pro uno tum occumbente solari late aërem collustrantium. Militum siquidem supplicantium singuli summis præhexas hastis sive lampadas, sive candelas cereas, prout quisque poterat, aut ad manum habebat, alte tollebant accensas: eoque habitu ingeminabant religiosas voces quas equidem usque ad cælorum verticem pervenisse arbitror; certe, ut nihil dicamus nisi certæ testatæque veritatis, ad Deum ipsum Dominum sursum ferebantur. Neque id leve, opinor, documentum est religionis Augusti, qui tam palam, tam libenter declararet, nequaquam se parem esse posse vincendis acie hostibus absque auxilio cælesti. Nimirum non ille in viris, non in equis, non in machinis bellicis fiduciam collocaverat, sed omnes ex Dei uno nutu numineque suspensas habebat spei rationes.

Per hunc modum supplicatione ad mediam extracta noctem, brevique deinceps gustato somno, exurgens diluculo delit operam ut leviter armati milites, quantum fieri posset, loriceis cæteraque id genus armatura tegerentur; ac cum galeis omnibus consumptis quæ in armamentario reperiri poterunt, **232** superessent adhuc armandi milites, iis ipse liberali collatione sericorum velorum ferruginei coloris, simulacra confecit quædam thora-

Variaë lectiones ex cod. Coislin.

⁴⁷ διακηρυκεῖσαι. ⁴⁸ τολητηία.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(46) Φοσσάτου. Occurrit hæc vox rursum, pag. 281, 312. Est autem *fossatum*, exercitus ipse, vel castra ipsa. Gloss. Basil. κάστρον, ἤτοι φοσσάτου. Chron. Alex. an. Heracl. 18: Πλησίον γὰρ

διὰ παντός τοῦ φοσσάτου (46) διακηρυκεῖσαι ⁴⁷ τὸν ἐς τὴν αὐριον ταμειουθέντα πόλεμον. Ἄλλὰ καὶ τὰ αὐτὰ ἐσκέπτετο, ἰδεθεῖσι ὄμως τὰ ἀπειρα πλήθη τῶν Πατιζινάκων καὶ Κομάνων, ὑποπτέων τὴν ἀμφοτέρων σύμβασιν. Ταῦτα γοῦν διασκοπούμενου τοῦ βασ. λέως, κατέλαθον πρὸς αὐτὸν τῶν ὀρεινοτέρων μερῶν ἄνδρες τολματῖαι ⁴⁸ καὶ ἀρειμάνιοι, αὐτόμοιοι, πρὸς συνασπισμὸν αὐτοῦ εἰς χιλιάδας ποσοῦμενοι πέντε. Ἴπει δ' ἀναβολὴν ἔτι τὰ τῆς μάχης οὐκ εἶχε, θεὸν ἀρωγὸν ἐπεκαλεῖτο. Δύνοντος δὲ τοῦ ἡλίου πρῶτος αὐτὸς κατῆρχε τῆς πρὸς θεὸν παρακλήσεως, λαμπρὰν τε διδοῦσαν ποιούμενος, καὶ προσήκοντας ὕμνους ᾄδων αὐτῷ· οὐ μὴν οὐδὲ τὸ ἅπαν φοσσάτον ἤρμεῖν συνεχώρει, ἀλλὰ τὰ αὐτὰ ἐκάστη μὲν τῶν συνετωτέρων πράττειν συνεδούλευε, τοῖς δὲ ἀγροικωτέροις ἐπέσηκπιε. Τηνικαῦτα γοῦν τὸν μὲν ἡλιον ἦν ὄραν τοῦ ὀρίζοντος δύνοντα, τὴν δὲ ἀέρα πεφωτισμένον, οὐχ ἐνὸς ὡσπερ ἡλίου λάμποντος, ἀλλὰ καὶ πολλῶν ἄλλων ἀστέρων λαμπρὰν τὴν φαῦσιν παρεχομένων. Ἄπαντες γὰρ τοῖς ἰδίοις δῖρασι λαμπάδας καὶ κηροῦς, ὡς ἕκαστος δυνάμενος εἶχε, ἀνῆψεν. Αἱ δὲ γε παρὰ τοῦ στρατεύματος ἀναπεμπόμεναι φωναὶ μέχρις οἶμαι, τῶν οὐρανίων ἀντύγων ἐφθανον· μᾶλλον δὲ, εἰ χρεὶ τάληθὲς εἰπεῖν, εἰς αὐτὸν τὸν Δεσπότην θεὸν ἀνεφέροντο. Ἐκ τούτου δ', οἶμαι, τεκμαίρεσθαι χρὴ τὴν τοῦ βασιλέως εὐσέβειαν, ὡς ἄρα τὰς πρὸς ἔχθροῦς προσβολὰς οὐκ ἐδόκει ποιεῖν ἀνευ τῆς ἐκεῖθεν ἐπαρωγῆς. Οὐ γὰρ ἐν ἀνδράσι καὶ ἵπποις καὶ στρατηγικαῖς μηχαναῖς καὶ οὕτοις ἐθάρρει, ἀλλὰ τὸ πᾶν τῇ ἄνω ῥοπῇ εἰδίδου.

Καὶ ταῦτα μὲν μέχρι μέσης ἐτελεῖτο νυκτός, μικρὸν δὲ τοῦ λοιποῦ τὸ σῶμα διαναπαύσας ἀνέθαρσεν τοῦ ὕπνου, καὶ τοὺς φιλοῦς τῶν στρατιωτῶν ὠπλιῆς καρτερῶς, ἔστιν οὗ καὶ τινὰς ἀμφια καὶ περιεμφαλαίας ἐκ σηρικῶν πέπλων ὀμοχρόων κατασκευάσας περιέβαλεν, ἐπεὶ μὴ ἀπέχρη τούτῳ πρὸς πάντας ὁ σιδηρός. Ἡμέρας δὲ ἀπάρτι διαγελώσης, καρτερῶς ὀπλιόμενος τῆς φάλαγγος [Ἰσ. φάραγγος] ἔξεισι, τὸ ἐνούσιον ἠχῆσαι κελεύσας. Καὶ κάτωθεν τοῦ λεγομέ-

αὐτῆς τῆς πόλεως ἔστι τὸ φοσσάτον ἡμῶν. Italini in Fastis, ipso anno profectus est Valens Augustus ex urbe ad fossatum. Consule Glossaria.

νου⁹⁹ Λεβουνίου (τόπος δὲ οὗτος) τὸ στρατεύμα διελθὼν, ἅ τας φάλαγγας λαθὼν Ἰσθησιν, αὐτὸς δὲ ὁ αὐτοκράτωρ προμετώπιος ἴστατο δριμύ μένος πνέων. Τοῦ μῆντοι δεξιῶ καὶ εὐωνύμου μέρους καὶ κέρως ὁ Παλαιολόγος Γεώργιος καὶ Κωνσταντίνος κατήρχον ὁ Δαλασσηνός¹⁰⁰. Ἐξ ὑπερδεξιῶν δὲ τῶν Κομάνων ὁ Μοναστράδης ὀπλισόμενος μετὰ τῶν ὑπ' αὐτὸν ἴστατο· ἦδη γὰρ κάκεινοι τὰς Ῥωμαϊκὰς φάλαγγας καθιπτῶντα τὸν αὐτοκράτορα ὀρώντες, τὰς σφῶν ὠπλιζόν δυνάμεις, καὶ κατὰ τὸ δοκοῦν πολέμου διετύπουν σχῆμα· ἐξ εὐωνύμου δὲ τούτων ὁ Οὐζᾶς καλούμενος, τὸ δὲ γὰρ πρὸς δύσιν ὀρών ὁ Οὐμπερτόπουλος μετὰ τῶν Κελτῶν. Οὕτω γοῦν ὁ αὐτοκράτωρ ταῖς φάλαγγι προχώσα· ὅσον τὸ στρατεύμα καὶ ταῖς Γαίαις περιτριφίξῃ, τὴν ἐνουάλιον αὐθις ἐκέλευσεν ἠχῆσαι σάλπιγγα.

B sortitus locum est. His quasi projectis extra propugnaculis Romanam munire undique ac vallare aciem imperator studuit, ut ea dum praelio intent^a e t ab insidiarum et furtivarum a tergo impressionum sollicitudine ac periculo libera esset per excubias istarum circumvagantium turmarum. Tum denuo inflari tubas et supremum invadendi certaminis signum edi jubet.

Οἱ δὲ Ῥωμαῖοι, δειδότες τὸ ἀπειροπληθὲς τῶν Σκυθῶν καὶ τὰς ἀμυθήτους ἀρμαμάξας, τειχῶν ὡσπερ παρεχομένης αὐτοῖς χρεῖαν, τὸν ὄλων Κύριον εἰς ἔλεον μιξ φωνῇ (47) ἐπικαλεσάμενοι, ὄλας ἡνίας γαλάσαντες τὴν μετὰ τῶν Σκυθῶν μάχην ἐπέστρεψον, τοῦ αὐτοκράτορος ἀπάντων προπύροιθεν θέοντος. Μηνοειδὺς δὲ τῆς παρατάξεως γενομένης· ἐν ταύτῃ καὶ ὡσπερ ἐξ ἐνδὸς συνθήματος παντὸς τοῦ στρατοῦ καὶ αὐτῶν δὴ τῶν Κομάνων τὴν κατ' αὐτῶν ποιησάμενων ὀρμὴν, στοχασάμενος τοῦ μέλλοντος Σκύθης¹⁰¹ τις τῶν ἐκκρίτων ἡγεμῶν τηνικαῦτα κατεστῶς¹⁰² C προσηπάκει τὴν σωτηρίαν, καὶ ὀλίγου συμπαραλαβῶν πρόσειει τοῖς Κομάνοις ὡς ὁμογλώττοις. Κἄν γὰρ κατὰ τῶν Σκυθῶν ἐκθύμως καὶ οὕτοι ἐμάχοντο, ἀλλὰ θαρρήσας μᾶλλον ἢ τοῖς Ῥωμαίοις, αὐτοῖς προσεληλύθει, ἐφ' ᾧ μεσῆταις ταῦτοις πρὸς τὸν αὐτοκράτορα γρήσασθαι. Τοῦτο δ' αὐτοκράτωρ θεασάμενος, καὶ ποθηθεὶς μὴ τούτοις καὶ ἔστροφῃ τῶν Σκυθῶν προσχωρήσαντες ἀναπέσωσι τοὺς Κομάνους τὰ ὑπὲρ αὐτῶν φρονήσαντα· κατὰ τῆς Ῥωμαϊκῆς φάλαγγος στρέψαι μετὰ τῆς γνώμης καὶ τὰς ἡνίας, παραχρημα ὁποῖος ἐκαίνος ὀρασθήριος ἐν ὀξείᾳ ῥοπῇ τοῦ συνόσοντος καταστοχάζε-

A cum et cassidum eisque pugnatueros induit. Die denique jam exorta eques ipse cataphractus e vallo procedit, jubetque dari classico pugnae signum. Mox infra Lebunium (loci nomen id est). diviso exercitu phalanges turmatim ordinat. Ipso ante primos ordines et frontem aciei stabat in armis imperator, Martem haud dubie spirans. Dextrum laevumque cornu a Palæologo Georgio et Constantino Dalasseno regebantur. Ultra dexteram extra corpus aciei, prope Comanicum exercitum (nam et Comani conspicati Augustum educentem legiones armare suas et ipsi atque instruere copias cœpere). Monastras cum suo agmine collocatus stabat. Ad eorumdem Comanorum laevam constitutus Uzaz est. Umpertopulus denique cum Gallis versus oceanum.

B sortitus locum est. His quasi projectis extra propugnaculis Romanam munire undique ac vallare aciem imperator studuit, ut ea dum praelio intent^a e t ab insidiarum et furtivarum a tergo impressionum sollicitudine ac periculo libera esset per excubias istarum circumvagantium turmarum. Tum denuo inflari tubas et supremum invadendi certaminis signum edi jubet.

Procinetis Romanis formidolosum contra spectaculum oblatum immensæ multitudinis Scytharum insuperabili dispositorum currum quasi muro vallatæ protectæque terrorem incusserat a nemine dissimulatum, sed cujus unus tantum salutaris effectus fuit invocatio publica supremi omnium Domini, sine cujus præsentis ope frustra successum sperarent tam ardui cœpti. In eam implorationem divinæ misericordiæ cum voces simul omnium convenissent, non minori deinde consensu conspirarunt manus, pugna cum Scythiis capessenda, in quos totis habenis passim festinabant, ipso ante omnes imperatore præcurrente. Cum vero a lunatis aciebus Romana Comanicaque magno undique ambitu in circumventos Scythas impetus concors velut ex conducto fieret, non vano instinctus augurio imminentis exitii dux quidam et præcipuis exercitus Scythici, salutî prospicere maturo transfugio decrevit, sumptisque secum paucis Comanis accedit, communis linguæ fiducia plus sibi ab iis quanquam tum infestis hostibus, quam a Romanis sperandum interpretans;

Variæ lectiones ex cod. Coislit. v.

⁹⁹ καλούμενου. ¹⁰⁰ Δαλασσηνός. ¹⁰¹ συνήθης. ¹⁰² καθεστῶς.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(47) *Μῆν φωνῇ*. Ea fuit veterum tacticorum sententia, *hostes terreri si cum telorum jactu clamoris horror accesserit*, ut est apud Vegetium, l. iii, c. 18, quibus consona quædam habet Leo in *Tact. cap. 20. § 114*. Erat autem clamor iste *permissus exhortatione*, quemadmodum ait Sallust. *De bello Jugurti*. Unde παρακλεισμός dicitur Constantino Manassæ, pag. 251 edit. Leyd. Interdum ἀλαλαγμός, et λαλαγή ἀρετική, ἐνουάλιος κέλαδος, Heliodoro, lib. i; Barditium vocabant Galli antiqui nostrates, ut auctor est Tacitus. Verum (a) ex quo in orbem invecata est Christiana religio, desierunt confusæ illæ et incertæ a militibus ad fiduciæ specimen, vel notam, proferri solitæ voces, subitque i earum locum uno omnium ore in cælum missa divini auxilii deprecatio. Cujus moris auctorem

D innuit Constantinum M. Eusebius, lib. iv, de Vita ejusdem Constant. cap. 19 et 20, et in orat. de ipsius laudibus, dum scribit suis præcepisse militibus, ut in pugna procinctu hæc oratione Deum sibi in præliis propitium conciliarent: *Σὲ μόνον αἰθάμεν Θεόν, σὲ βασιλέα γνωρίζομεν, σὲ 342 βοηθὸν ἀνακαλούμεθα, παρὰ σοῦ τὰς νίκας ἡράμεθα*, etc. Exhinc apud Christianos invaluit, ut prælia omnia a Dei invocatione auspicarentur. Guntherus, lib. vii Ligrur. :

*Sic pulchro felix acies instructa tenere,
Carmine belligero, longeque sonantibus hymnis
Divinam sibi poscit opem.*

Quibus autem verbis concepta fuerit ejusmodi deprecatio, diximus in Dissert. ii ad Joinvillam.

(a) Ann., pag. 217.

isque se idoneis usurum sequentis autumnans ad gratiam imperatoris promerendam. Vidit eam fugam qui stabat intentus in omnia imperator : et periculosum censuit si frequentarentur similes accessus Scytharum ad Comanos. Quid si enim adducerentur in consensum isto internuntiorum commercio utriusque nominis Barbari: versoque in ipsa acie simul animo, simul impetu, Romanos communibus armis apprimerent? Expedivit in hoc metu consilium strenue acer in subitis et momento perspicax Augusti mens. 233. Ei siquidem cui signi militaris regii credita in acie custodia fuerat, præcepit, ut cum vexillo quod alte sublata utraque gestabat manu, post castra Comanorum staret. Sic periculo disjecto barbaricæ conventionis, constantique fide partium pugnam utrimque seriam urgente, Scythæ inter duos apprime concordēs deprehensi, exercitus, nihil jam nisi atrociter impuneque cædebantur, manifesto divinæ destitutionis indicio. Cæles erat quantam nemo unquam vidisse alias dicitur: adeo ut actione ipsa trucidandi et assidua jactatione brachiorum, ad novam semper ranniticinam abundante materia, incredibile lassitudine deflecerent nostri, et quasi messi colligende impares, victoriam absolvere posse desperantes, impetum ultro remitterent. Imperator interim medios inter hostes equitans phalanges totas conturbabat, obvios cædens cominus, procul positos minacibus percellens vocibus. Ubi autem animadvertit meridie commisso ferventiores solis radios pugnantium verticibus innumbere, missis repente certis hominibus curavit ut rustici undecunque in ipsam aciem atque ordines vincentium opportuna refrigeria inferrent, mulos utribus frigida distentis onustos præ se agentes. Cujus rei simul primum a quibusdam sic jussis exemplum est editum, alii mox ultro agricolæ liberatores suos interfectores Scytharum facili beneficio prosecuti, affatim aquæ sitibundis ministrabant, utribus, amphoris, aliisque vasis cujusque generis, quæ forte ad præsentem usum casus obtulisset. Mithes hausta frigida refecti repetebant prælium, aut cædem potius usque ad integram funestæ tragœdiæ catastrophem: qua quis satis explicet quanta res acta spectataque fuerit? cum non jam exercitus, sed gentis integræ multitudo plane innumerabilis, una die, una prosperi prælii fortuna, ne reliquis quidem ullis superstitiis, sed viris pariter cum uxoribus et liberis in eandem stragem cumulatis ad internecionem tota deleteretur. Fuit ea fatalis genti Scythicæ dies nona et vicesima mensis Aprilis, feria tertia. Unde illa Byzantinorum keltitia et gratulatione cantilena celebrata est, in hæc fere verba concepta: *Una dies absuit quominus Scythæ: una dies, quominus Maimi viderent.* Occumbente porro jam sole perpetrata res erat, nullo ferme Scytharum non interempto, per matrum quoque ac parvulorum cædes pervagante gladio præter eos qui captivi servati sunt: numero, si cum occisis comparetur, parvo; si per se spectetur, non modico. Tunc receptui cani jussit imperator, præivitque suis, in castra revertens propria.

Plane mirabilis hic eventus fuit, præsertim repentinus ac cogitatione repentibus tristem illam memoriæ initiorum belli hujus, quando qui adversus Scythas Byzantio Romam proficiscerantur, tam secunda confidentia tumebant, ut funes ac lora quibus captivos vincirent Barbaros idonea copia pararent, ignari quam graves pœnas daturi mox

σθαι⁸⁸, τῷ τὴν βασιλικὴν σημαίαν κατέχοντι ἐπέταξε ταύτην ἐν χερσὶν φέροντι μετὰ τῆς τῶν Κομάνων στήναι παρεμβολῆς. Τῆ; Σκυθικῆ; δὲ ἐμαχημίας διασπαθείσης ἤδη, καὶ παρτρωρισάντων ἀλλήλοισιν τοῖν στρατοπέδοισιν, ἀνδροκτασίαν ἦν θεᾶσθαι τηρικυῖτα, ὅποισιν οὐδεὶς πώποτε ἐθεάσατο. Τῶν δὲ Σκυθῶν δεινῶς ἀποσφαττομένων, ὡς ἐγκαταλειφθέντων ἤδη ὑπὸ τῆς θείας δυνάμεως, κεκοιτακότες οἱ σφάττοντες τῇ σφοδρᾷ καὶ πυκνῇ κινήσει τῶν ξιφῶν, λειποθυμοῦντες ἀνεκόπτοντο τῆ; ὀρμῆς. Ὁ δὲ αὐτοκράτωρ ἐν μέσοις τοῖς πολεμίοις ἐξιππάζμενος, δια; συνετάραττε φάλαγγας, πλήτητων μὲν τοὺς ἀντικαθίσταμένους, καταπτήσεων δὲ καὶ τοὺς πόρρω τοῖς ἐμβόημασιν. Ἐπεὶ δὲ τὸν ἥλιον περὶ κεφαλῆς τὰς ἀκτῖνας βάλλοντα ἑώρα μεσημβρίας ἀπάρτι ὄψεως, προμηθεύεται τι τοιοῦτον. Μεταπεισάμενός τις ἀποστέλλει ἐφ' ᾧ ἀγρότας ἀσχοῦς πλῆσαντας ὕδατος καὶ ταῖς ἰδίαις ἐπεισάξαντας ἡμιόνους ἐξελάοντας ἀγαγεῖν. Τοῦτους δὲ ἤδη θεασάμενοι καὶ οἱ μὴ προκληθέντες τῶν πλησιοχώρων τὸ αὐτὸ τοῦτ' ἐποίουν, τοὺς τῆς δεινῆς τῶν Σκυθῶν χειρὸς αὐτοῦ ἀπαλλάττοντας ὁ μὲν δι' ἀμφορέως, ὁ δὲ δι' ἀσχοῦ, ὁ δὲ δι' ὀπίου τύχουον⁸⁹ ἄγγους ἀναψύχοντες ὕδατι. Οἱ δὲ μικρὸν τοῦ ὕδατος σπώμενοι αὐθις τῆς μάχης ἀντείχοντο. Καὶ ἦν ἰδεῖν θέαμα καινόν, ἔθνος διόν οὐ μυριάνθρωπον, ἀλλ' ἀριθμὸν ἅπαντα ὑπερβύτιον σὺν γυναῖξί καὶ τέκνοις ἄρδην κατὰ ταυτηνὶ τὴν ἡμέραν ἀπολωδός. Ἦν δὲ μηνὸς Ἀπριλίου εἰκοστὴ πρὸς τῇ ἐννάτῃ ἡμέρα, τρίτῃ δὲ τῆς ἐβδομάδος. Ἐνθεν τοι καὶ παρῳδιόν τι οἱ Βυζάντιοι ἐπήδον, φάσκοντες: *Διὰ μιαν ἡμέραν οἱ Σκύθαι τὸν Μαιὸν οἶκ εἶδον.* Ἐπεὶ δὲ ὁ ἥλιος πρὸς δυσμαῖς ἤδη ἦν, καὶ ἅπαντες μὲν ξιφῶν ἔργον γέγονασι, καὶ τὰ τέκνα φημί καὶ αἱ μητέρες, πολλοὶ δὲ καὶ ζωγρία ἐλίφθησαν, τὸ ὀνακλητικὸν κελεύσας ὁ αὐτοκράτωρ ἤχησαι πρὸς ἰδίαν⁹⁰ ἐπάνεισι παρεμβολῆν.

Καὶ ἦν τῷ κατανοοῦντι θαῦμα ἰδεῖσθαι, πῶς οἱ πάλαι κατὰ τῶν Σκυθῶν ἐξεργόμενοι κάλω; δια⁹¹ τοῦ Βυζαντίου ἐξωλούμενοι καὶ ἱμάντας δι' ὧν δεσμώτας ἄγοιεν τοὺς τῶν Σκυθῶν ἐαλωκότας, τούτων τῶν παπῳθασιν αὐτοὶ τε πρὸς τῶν Σκυθῶν ἐαλωκότας; καὶ δεσμῳταὶ γινόμενοι. Ἀλλὰ ταῦτα μὲν τότε ἐπηνήκα κατὰ τὴν Δοίττραν ὁ μετὰ τῶν

Variæ lectiones ex cod. Corslin.

⁸⁸ καταστοχάσασθαι. ⁸⁹ τύχουον. ⁹⁰ τὴν ἰδίαν. ⁹¹ καλώδεια.

Σκυθῶν γέγονε πόλεμος· καὶ γὰρ τὸ φρούραγμα τότε τῶν Ῥωμαίων καθεστὴ θεός· ἐν ὑστέροις δὲ καθ' ὅν ὑφ-
ηγοῦμαι· καιρὸν ὀπρὶνὰ περιδείξει τούτους ἔγνω, καὶ
τὰς σωζούσας ἀπολελωκότας ἐλπιδας· πρὸς τοσαῦτα
πήθη μὴ ἐξισχύοντας, τὴν νίκην παραδόξως ἐχα-
ρίσατο τούτοις, ὡς καὶ δεσμεῖν καὶ σφάττειν καὶ
ζωογράβαν ἀγεῖν τοὺς Σκύθας, οὐ τοῦτο δὲ μόνον (τάχα
γὰρ ⁵⁷ τοιοῦτον κἂν τοῖς μερικοῖς τῶν πολέμων πολ-
λίχις εἰσθεῖ γίνεσθαι), ἀλλὰ καὶ ὅλον ἔθνος μυρία-
δρον κατὰ μέλαν καὶ μόνην ἀφανίσαι ἡμέραν.

ju-nto metu deque summa a rerum ac salute
multitu lini conf-ssis tam splendidi tamque integram
et trucidare, et vivos servitum abducere, quidvis denique summa licentia victorum de Sythlis obnoxiiis
statuere pro libito potuerunt. Neque hoc solum (quod in congressibus etiam non decretoriis nec
telas utrimque committentibus copias, usuenit non raro) verum id præterea hæc pugna quasi auctarium
felicitatis habuit, ut gentem feram, insidam, infinito
a:que infistam, deleret aboleretque funditis una ista et so'a die, ad memoriam æternam hujus tam me-
morabilis eventus merito transcripta.

Τῶν ταγματίων δὲ τοῦ τε Κομανικῆ καὶ Ῥωμαϊκῆ B
ἀπ' ἀλλήλων διακριθέντων, καὶ τοῦ αὐτοκράτορος
περὶ λύχνων ἀφάς (48) πρὸς δεῖπνον ἀπιδόντος,
δυσγεραίνων εἰστήκει ὁ καλούμενος Συνέσιος, *Τί τὸ
γρόμενον, καὶ τίς αὐτῆ ἡ κινή οἰκονομία; λέ-
γων πρὸς τὸν αὐτοκράτορα. Ἐκαστος τῶν στρα-
τιωτῶν ἀνὰ τριάκοντα καὶ πλείω ⁵⁸ δεσμώτας
ἔχει Σκύθας. Ἡ τῶν Κομάνων πληθὺς ἐγγὺς
ἡμῶν ἐστίν. Εἰ γοῦν ἀνῶσαιεν οἱ στρατιῶται,
καθὰ γὰρ καὶ δεῖ τοσοῦτον κεκοπιακότες, καὶ οἱ
Σκύθαι ἄλλοι ἄλλοι λύσαντες, καὶ τοὺς ἀνιμά-
κας σπασάμενοι ἀναιρήσουσιν αὐτούς, εἰ τὸ
λοιπὸν ἐσται; Ἀλλὰ κέλευσον ἀναιρηθῆναι θῆ-
τον τοὺς πλείους. Ὁ δὲ βασιλεὺς, δριμύ πρὸς
αὐτῶν ἐνιδῶν, ἔφη· Κἂν Σκύθαι, ἀλλὰ πάντως
ἀνθρώποι κἂν ἐχθροί, ἀλλ' ἐλέους ἀξιοί. Αὐτὸς
δ' οὐκ οἶδα εἰ φρονήσας ταῦτα ληρεῖς; Τὴν δ'
ἐπιστάμενον μετ' ὀργῆς ἐπεπέμψατο. Προσέταξε δὲ*

A essent tam supini contemptus hostium : quos ipsi
servos sibi destinatos victi postmodum vincitque
agnoscere habereque pro dominis coacti sunt. Valuus
234 illud refresco Romani nominis ad Dristram olim
acceptum adversa cum Scythis pugna, qua fretam
humanis opibus Romani supercilii superbiam depri-
mere Deus voluit. Qui tamen idem Deus, hoc in quo
narrando versamur tempore, contrario modo affectos
Romanorum eorumdem animos, contrario item,
nec minus insperato, successu recreavit, dum con-
suetudinis ju-nto metu deque summa a rerum ac salute
propria desperantibus, ac se impares tantæ hostium
mirabiliter victoriam gratificatus est, qua et vincere
et so'a die, ad memoriam æternam hujus tam me-
morabilis eventus merito transcripta.

Discretis in suis quibusque stationes Comanicis
Romanisque copiis, et imperatore prima face ad
curiam corporis et cœnam verso, astitit vultu indi-
gnationem præ se ferente quidam nomine Synesius :
Quid hoc malum (ad imperatorem iniquiens) aut quæ
ista nova res administrandi ratio est? Unusquisque
militum ad triginta et amplius Scythos captivos habet.
Ingens Comanorum multitudo prope abest nobis
imminens. Si ergo quod post tantum laborem fieri
pronum est, nostri milites indormierint, et Scythæ
commodata sibi in tuto opera vinculis solvendis,
stricis acinacibus stertentes dominos confoderint :
quid sit secuturum vides. Jube igitur præverti nefas,
pleraque hac barbarie mature trucidanda. Hæc di-
centem imperator acerbis agebat oculis, et mox
sublilit : Etsi Scythæ, etsi hostes, homines certe
sunt et humanitate nostra in sua calamitate digni.
At tu nescio qua dementia in transversum actus,

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

⁵⁷ γάρ τι. ⁵⁸ πλείους.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(48) Λύχνων ἀφάς. Sic tempus vespertinum
vocabant Græci, quod Latini ævi posterioris *lucernarium*,
quo scilicet prima pars vespertini officii
obiri solebat, occaso sole, et quando lucernas ac-
cendi mos est; quod et inde *λυχνικόν* appellatum
pluribus observatum a Meursio. *Horam incensi* vo-
cat D. Ambrosius, lib. iii *De virginibus*; *lucerna-
rium devotionem*, Uranius presbyter, de obitu
S. Paulini episc. Nolensis, n. 4, et auctor Vitæ
S. Severi episc. Nolani apud Ughellum. Fiebat
autem istius officii vespertini introitus cum tribus
cæreis, ut est in Menologio Græc. canebanturque
preces eucharisticæ, quibus nimirum Deo gratiæ
agebantur, ut testatur D. Basilus, lib. *De Spiritu
sancto*, ad Amphilocho. cap. 29. Has exhibet Eu-
chologium Gr., Arcudius in Anthologio, et Usenius
Armanianus in Syntag. de Symbolo apost. Harum
etiam meminit Epiphanius, *Contra hæres.* lib. iii.
Cum vero accendebantur lucernæ, statim canebatur
hymnus iste vespertinus, φῶς ἀγαθόν, etc., qui pa-
riter describitur in Anthologio, et a Nicephoro
Call. lib. xviii, cap. 51; jam inde ab apostolis per
manns *Ecclesie Christi* traditus fuisse dicitur, ita
ut paganos imitati quodammodo videantur Chris-
tiani, qui, ut auctor est Varro, cum afferebatur

lumen, exclamare solebant, φῶς ἀγαθόν. Atque ad
hujus Græciani hymni exemplum Latini Patres
quosdam concinnarunt metrica oratione, quos etiam
Vespertinorum appellatione donarunt; cujusmodi
ille est qui ab Ennodio exaratus legitur carm. 10,
et alter a Prudentio, lib. *Cathemer.* hymn. 6, qui
Ad incensum lucernæ inscribitur. Auctor est præ-
terea Michael Psellus, lib. *De operat. dæm.* in his
vespertinis, seu lucernaribus officiis, Dominicæ
Passionis actam memoriam. Ἐσπέρας γὰρ πρὸς
λύχνων ἀφάς, ὅπῃ ἡμῖν τὸ σωτήριον ἐξομνεῖται
πάθος, etc. Atque ex his perspicue patet non me-
diocriter lapsam Anastasium in Collat. S. Maximi
Mart. cum Græca verba λύχνων ἀφάν, seu λυχνά-
φταν, tactum lucernæ verit, cui imposuit vox
ἀφάν, quæ Græcis tactum, perinde ac *accensionem*
significat : *Eadem die, circa tactum lucernæ, Troi-
tus*, etc. Verum in confesso esse debet longe ante
Christianos hanc loquendi formulam in usu fuisse,
et vetustissimis Græcorum notam, ex Herodoto,
lib. vii : Ἀρμάτω δὲ περὶ λύχνων ἀφας; ἐν τοῦ
στρατοπέδου. De lucernario erit alius dicendi locus,
Anna, lib. xiii, pag. 393, λύχνων ἀφάς metaphorice
usurpat pro operis cujuspiam sine exitu. Vido
pag. 482, et Cinnamon, lib. iv.

talia deliras. Sic Augustus; instantemque ulterius A Synesium, iratus increpitem recedere utique jussit: tum edicto eadem hora per castra promulgato, admonuit milites exarmarent Scythas, cunctaque ipsis erepta tela unum seorsim in locum tuto deponerent: ipsi custodiae captivorum curam gererent. His ita provisus securus reliquam transmittit noctem: cum ecce circa ejus medium, Deire nutu, an quo alio casu, incertum, in captivos Scythas simul quasi ex conducto insilientes Romani milites, ferme universos occiderunt. Hac postera jam exorta luce cum cognovisset imperator, in suspicionem venit eandem a Synesio curatam. Accersitum ergo asperis incessit dictis, minisque atrocibus. Tu istius nempe (inquiens) tragœdiæ, tu crudelis facinoris istius auctor es. Eum vero jurantem se inscio id factum, constringi nihilominus et vincitum præcepit attingeri; cum sic diceret: Faxo expertus discat quantum mali vel solis insit vinculis; nec de cætero tam inhumanas in captivos homines dicat sententias. Nec vero eo contentus videbatur fore, nisi coeuntes magno numero viri magnates **235** vel consanguinitate, vel affinitate Augusto admoti quam proxime, impetrassent ab eo conjunctis precibus, ut gratiam supplicii Synesio faceret. Eadem ipsa nocte, nescio quid nocturnæ fraudis ab imperatore veriti, plerique Comanorum præda omni secum sumpta iter arripere Danubium versus. Ipse Augustus prima luce migrationem inlicit, tot cadaverum fetorem et faciem in tantæ tabis vicinia pestilentiam cavens. Locus lectus novis castris fuit is cui a pulchris arboribus nomen est, stadiis octodecim a Clærenis distans. Eo tendentem imperatorem assecutus Melisænnis (quem de interesse prælio possit novorum illa quam diximus delectum procuratio transmissioque detinuerat) magno affectu et gratulatione victorem salutavit, nihilominus honorifice atque amanter excipiente Cæsarem Augusto. Ambo porro amplexibus et cætera lætitiæ amorisque significatione defuncti conjunctim ineuntes viam, casus hesternæ pugne multiplices ac varios aptum tali tempore jucundæ confabulationis argumentum habuerunt. Inter hæc appulso imperatori ad Pulchras arbores, sero demum nuntiatur fuga Comanorum. At ille præmiorni fidem quæ ipsis ante pugnam exceperat nihil ista incivilitate subiti discessus infringendam statuens, eandem hora mulos oneratos mercedibus post fugaces misit: agasonibus imperans, ut quam maxima possent celeritate vestigiis ipsorum insisterent: certari non redire, nisi deprehensis vel ultra Danubium barbaris destituta munera in manus traderent. Adeo grave ipsi planeque intolerandum videbatur, non modo in fraude ac perfidia revera deprehendi;

Varie lectiones

⁹⁹ αὐτῶν. ¹⁰⁰ ἀπερχόμενον. ¹⁰¹ τῆν τῶν.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(49) *Μὴ μόνον ψεύδεσθαι.* Eo tamen nomine passim a nostris perstringitur Alexius, tanquam dolosi vir animi, fideique ac verborum par. us ob-

τηνικαῦτα διαλαλιάν εἰς ἅπαν τὸ στράτευμα γενέσθαι, ἅπαντα τὰ τῶν Σκυθῶν ἀναλαβομένους ὄπλα εἰς ἓνα καταθέσθαι τόπον, τοὺς δὲ δεσμώτους παραφυλάττειν. Ταῦτα κελεύσας ἐν ἀμεριμνίᾳ τὸ λοιπὸν τῆς νυκτὸς ἦν. Περὶ μέσσην δὲ φυλακὴν τῆς νυκτὸς, εἶτε ἐκ θείας ὀμφῆς, εἶτε καὶ ὅπως οὐκ οἶδα, ὄμως δ' οὖν ὡς ἐξ ἐνὸς συνθήματος μικροῦ πάντα; οἱ στρατιῶται ἀπέχτειναν. Τοῦτο ὁ βασιλεὺς αὐγαζούσης ἡμέρας ἀκηκῶς, ὑποπτον εὐθύς τὸν Συνέσιον εἶχε. Μετακαλεῖται τοῖνον παραχρήμα τοῦτον. Καὶ αἰτιώμενος σφοδρῶς ἠπειλεῖτο λέγων· Τοῦτο τὸ ἔργον σόν. Τοῦ δὲ ἐπομνημένου μὴ εἰδέναι, ἐπέταξε δεσμηθέντα τοῦτον κατασχέθηναι, Γνώτω, λέγων, ἔποιον καὶ μόνον ὁ δεσμὸς κακόν ἐστιν, ὡς μηκέτι κατὰ ἀνθρώπων τοιαύτας ἀποφάσεις ποιείσθαι. Τάχα δὲ ἂν καὶ ἐκόλασε τοῦτον, εἰ μὴ, προσελθόντες οἱ καθ' αἷμα καὶ ἐξ ἀγχιτελείας προσήκοντες τῷ αὐτοκράτορι μεγιστάνες κοινῇ τὴν ὑπὲρ τοῦ Συνεσίου ἱκετηρίαν ἐποιούντο. Τῶν δὲ Κομάνων οἱ πλείους πτοηθέντες, μὴ τι δεινὸν κατ' αὐτὸν ⁹⁹ ὁ αὐτοκράτωρ νυκτὸς μελετήσῃε, τὴν λείαν πᾶσαν ἀναλαβόμενοι, νυκτὸς φροντο, τὴν πρὸς τὴν Δάνουβιν φέρουσαν ὀδεύοντες. Αὐτὸς δὲ αὐγαζούσης ἡμέρας φεύγων τὴν τῶν νεκρῶν σωμάτων ὄσσωδιαν ἀπάρας ἐκείθεν ἔρχεται ἐπὶ τινὰ τόπον, Καλὰ δένδρα καλούμενον, σταδίους δέκα πρὸς τοὺς ἑκτὼ ἀπέχοντα τῶν Χοιρητῶν. Ἀπερχόμενος ¹⁰⁰ δὲ ἐκεῖσε κατέλαθεν ὁ Μελισσηνός. Θύ γὰρ ἐφθασε παραγενέσθαι ἐν τῷ καιρῷ τῆς μάχης ἀσχολούμενος τὴν πληθύν ἐκείνην τῶν ¹⁰¹ νεολέκτων ἀποστεῖλαι πρὸς τὸν αὐτοκράτορα. Ἄλληλους τοῖνον ἀσπασάμενοι καὶ συγχαρέντες, ὡς εἶκός, τὸ λοιπὸν τῆς ὀδοπορίας περὶ τῶν συμπεσόντων ἐπὶ τῇ τῶν Σκυθῶν ἡττῇ ὠμίλου. Μεμαθηκῶς δὲ ὁ αὐτοκράτωρ, ὀπηρῖκα τὰ Καλὰ δένδρα κατέλαθε, τὴν δρασμὸν τῶν Κομάνων, ὅποσα τούτοις ἀνήκε πρὸς λόγον τῶν συμφωνηθέντων αὐτοῖς, ἐπεισάξας ἐν ἡμίνοις ἀπέστειλε πρὸς αὐτοῦς, ἐντειλάμενος σπεύσαι καταλαβεῖν αὐτοῦς, καὶ πέραθεν εἰ δυνήθειεν Δανούβειος, καὶ δοῦναι τὰ ἀποσταλέντα. Βαρὺ μὲν αὐτῷ ἦν διὰ παντὸς μὴ μόνον ψεύδεσθαι (49), ἀλλὰ καὶ τὸ δόξει ψεύδεσθαι, ὀμιλίαν ἱκνήν πρὸς ἅπαντας περὶ ψεύδους ποιούμενον. Ἄλλὰ ταῦτα μὲν περὶ τῶν φευγόντων [πεφευγόντων] τοὺς δὲ γε λοιποὺς ἐφεπομένους αὐτῷ εἰστίετα τὸ λοιπὸν τῆς ἡμέρας εὐφιλῶς. Δέον δὲ ἐλογίσατο μὴ τηνικαῦτα τοὺς ἀνήκοντας δοῦναι μισθοῦς, ἀλλὰ μεθεῖναι τοὺς εἰς ὑπνον τραπέντας καταπέψαι τὸν οἶνον, καὶ οὕτω τὸ φρονοῦν τῆς ψυχῆς σὺλλεξαμένους ἐν ἐπιγνώσει γενέσθαι τοῦ πραττομένου. Τῇ μετ' αὐτὴν οὖν μετακαλεσάμενος ἅπαντας οὐ τὰ προὔπεσχημένα διῶσαι μόνον, ἀλλὰ καὶ πολλῶν πλείονα. Σχεψάμενος δὲ ἐπεὶ ἀπολύειν τούτους σκεδαθεῖν ἐδούλετο, μὴ ἐν τῷ ἀπείναι εἰς προνομὴν σκεδασθέντες

ex cod. Coislin.

servator. Vide scriptores laudatos ab Hæschelio in Not. ad Annam.

οὐ μικρὰν ταῖς παρὰ ⁶² τὴν ὁδὸν παρακειμέναις **A** κωμωπλεῖαι τὴν βλάβην ἐπάξισιν, ὁμήρους ἐξ αὐτῶν λαμβάνει. Αἰτησαμένων δὲ καὶ αὐτῶν τὰ κατὰ τὴν ὁδὸν αὐτοῖς ἀσφαλίσασθαι, εἰδῶσιν αὐτοῖς τὸν Ἰωαννάκην ⁶³ (ἀνὴρ δὲ οὗτος ἀνδρῖα καὶ φρονήσει διαφέρων), τὴν τῶν ἀπάντων οἰκονομίαν διαθέμενος, καὶ τὴν μέχρις αὐτοῦ τοῦ ζυγοῦ τῶν Κομάνων εὐθέτησιν. Τοιαῦτα μὲν οὖν τὰ τοῦ αὐτοκράτορος θεῖα πάντως προνοία· πάντα γοῦν κατὰ τὴν πληρῆς τελείας, τροπαιοφόρος αὐτὸς νικητὴς πρὸς τὸ Βυζάντιον ἐπανέρχεται Μαῖου περιπεύοντος μηνός. Ἄλλὰ τὰ μὲν τῶν Σκυθῶν ὧδὲ πη πέρας ἔχεται, κἄν ἐκ πολλῶν ὀλίγα μοι ἐρρηται, ἄκρῳ δακτύλῳ τοῦ Ἀδριατικοῦ ἀψαμένη πελάγους. Τὰς γὰρ λαμπρὰς τοῦ αὐτοκράτορος νίκας, τὰς μερικὰς τῶν πολεμίων ἤττας, τὰς καθ' ἓνα τοῦτου ἀνδραγαθίας, τὰ ἐν τῷ

μεταξὺ συμπύπτοντα τεῖξ· τότε καιροῖς, καὶ ὅπως πρὸς ἅπαντας ἐποικιλλετό τε καὶ διὰ παντοίας μεθόδου διέλυε τὰ συμπύπτοντα δεινὰ, οὐδ' ἂν Δημοσθένης ἄλλος, ἢ καὶ ὁ ἅπας τῶν ῥητόρων χορὸς, οὐδ' ἂν ἡ Ἀκαδημία πᾶσα καὶ ἡ Στοὰ εἰς ταῦτόν συνελλυθῆτην, καὶ προῦργου παντὸς τὰς Ἀλεξίου πράξεις ἐποιήσαντο, τούτων ἐφικέσθαι ἐξίσχυσαν. **B** Jugum, metaui itineris, incolumes attingissent. Sic omnibus ad plenum exsolutis **236** officii partibus ipse victor ac tropæis fulgens sub desinentem Maium Byzantium rediit. Atque hæc hactenus de bello Scythico; cuius hæud quaquam tamen partes omnes aut casus singulos retulisse me profiteor. Qui potuissem id quidem? cum et ipsum multum fuerit libasse pauca de multis: velut si pelagus Adriaticum summo digito stringerem. Nam cuncta quibus se per id tempus nobilitavit Alexius, facinora sigillatim exsequi; explicare, inquam, pro dignitate, quoties in victoriam de pluribus reportarint, quoties ex rebus perditis consilio emergerit, quanta varietate multiplicis virtutis ad omnes unus diversissimorum temporum iniquitates occurrerit, neque alter Demosthenes queat, ac cum eo simul chorus universus rhetorum. Imo neque si Academicæ pariter ac Stoæ ingenia conspiraverint adscriptis celebrandas Alexii res gestas, speraverim æquaturos splendorem orationis cum argumenti merito, ut totos intenderent facultatis nervos.

Οὐ πολλὰ διήλθον ἡμέραι τῆς τοῦ βασιλέως εἰς **C** τὰ ἀνάκτορα εἰσελεύσεως, καὶ ὁ Ἀριέθης (50) Ἀρμένιος, καὶ ὁ Κελτὸς Οὐμπερτόπουλος (λογάδες οὗτοι ἄνδρες τῶν ἐπιφανῶν ἀρειμάνιοι) κατὰ τοῦ αὐτοκράτορος μελετήσαντες ἐφωράθησαν, πλήθος οὐκ ἀγεννὲς πρὸς ταυτηνὴ τὴν βουλήν ἐπισυρόμενοι. Καὶ οἱ ἔλεγχοι παρῆσαν, καὶ ἡ ἀλήθεια ἐπαρῥησιάζετο. Κατάκριτοι δὲ ἦδη κατασάντες οἱ ἐπίβουλοι, δήμουσιν καὶ ὑπερορίαν τῆνικαῦτα κατεκρίθησαν ⁶⁴, τῶν ἐκ τῶν νόμων ποινῶν τοῦ αὐτοκράτορος σχολὴν παντελῆ καταψήφισαμένου, μηδενὸς τὸ σῶμα λωβηθέντος. Λογοποιουμένην δὲ Κομάνων ἐφοδὸν μανθάνων ὁ αὐτοκράτωρ, ἐκεῖθεν δὲ καὶ τὸν Βοδῖνον καὶ αὐτοῦς Δαλμάτας παρασπονδῆσαι τε καὶ κατὰ τῆς ἡμεδαπῆς χωρῆσαι βουλομένους, ἐμερίζετο τοῖς λογισμοῖς, πρὸς ὁπότερον ἂν ἀπονεύσειε τῶν ἐθρῶν. Δέον οὖν αὐτῷ ἰδῶκει κατὰ τῶν Δαλματῶν πρώτως ἐξοπλίσασθαι, καὶ προκαταλαβεῖν τὰ ἀναμεταξὺ τῆς ἡμεδαπῆς καὶ αὐτῶν διακείμενα τέμπη,

A verum etiam in qualemcunque tantæ labis suspcionem incidere. Itaque hæc etiam occasione sat longa ad omnes oratione de mendacii turpitudine disputavit. Hæc erga fugaces Comanos ita constituit; alios ex ea gente qui remanserant, et scenti castramutantem imperatorem erant regio per diem reliquum convivio exceperit. Nec repræsentare promissa præmia tum temulentis voluit; at postridie ubi crapulam edormierant, et vini vapore somni beneficio discusso, eo jam statu erant ut liberalitatis sensum capere possent, convocatis ad se omnibus non ea solum quæ pollicitus ipsis erat, cum fide omnia persolvit, sed plura præterea munifice admensus est, unum ab eis vicissim exigens, nempe ne in reditu ad quem se arcingebant vicus urbesve

Romanæ ditiores diriperent obiter aut quoquomodo infestarent. Quam ad rem non contentus præsentis assensu etiam pignora in futuri fidem ex ipsis obsides accepit. Quibus et vicissim securitatem itineris petentibus vtrum fortitudine ac prudentia præstantem Joannacem assignavit viæ comitem et necessariorum ipsis ac commodorum provisorem dispensatoremque omnium, quoad Comanorum

omnibus ad plenum exsolutis **236** officii partibus ipse victor ac tropæis fulgens sub desinentem Maium Byzantium rediit. Atque hæc hactenus de bello Scythico; cuius hæud quaquam tamen partes omnes aut casus singulos retulisse me profiteor. Qui potuissem id quidem? cum et ipsum multum fuerit libasse pauca de multis: velut si pelagus Adriaticum summo digito stringerem. Nam cuncta quibus se per id tempus nobilitavit Alexius, facinora sigillatim exsequi; explicare, inquam, pro dignitate, quoties in victoriam de pluribus reportarint, quoties ex rebus perditis consilio emergerit, quanta varietate multiplicis virtutis ad omnes unus diversissimorum temporum iniquitates occurrerit, neque alter Demosthenes queat, ac cum eo simul chorus universus rhetorum. Imo neque si Academicæ pariter ac Stoæ ingenia conspiraverint adscriptis celebrandas Alexii res gestas, speraverim æquaturos splendorem orationis cum argumenti merito, ut totos intenderent facultatis nervos.

Non multi dies fluxerant ab imperatoris in palatium reditu cum deprehensa conjuratio adversus eum est Ariebis Armenii et Galli Umpertopuli, qui multitudinem non contemnendam in suam sententiam traxerant. Aderant testes, indicia, argumenta omnia: ipsaque adeo ad convictionem criminis manifesta veritas loquebatur; nec fugiendi spatium rei habuerant, sed astabant insidiatere conjurati propria ipsos conscientia et confessione prædamentibus. Satis tamen imperator habuit exilio eos et honorum publicatione multare, pœnarum acriorum præscriptarum legibus, corpus utique ipsum ac vitam petentium, gratiam convictis integram faciens. Exinde duplex, nenter lætus, increbrescens ruinar, alter expeditionis infestæ Comanorum;

D Bodinum alter et Dalmatas novis studere rebus et irruptionem in nostros fines meditari ferens, in ancipitem distraxit curam imperatoris animum, non satis expedientem utri prius periculo videretur

Varix lectiones ex cod. Coislin

⁶² κατὰ. ⁶³ Ἰωαννάκην. ⁶⁴ ἐκρίθησαν.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(50) Ἀριέθης. Ariebis Armenii, cuius iterum meminit Anna, lib. v, et Constantinii Hermenopuli conjurationem enarrant pariter Zonaras et Glycas.

occurrendum. Vicit pars Dalmatas præferens, vi-
sumque factu necessarium ut quæ inter Dalmatiam
Romanumque ab ea parte limitem sitæ in confluuis
convallis sunt; mature manu validâ præoccuparentur.
Placuitque convocatis communicatum ducibus, et
pro utilisimo exceptum consilium est. Pronuntiata
ergo expeditione in oram occidentalem versus Illyricum
profectus Augustus urbe regia et Philippopolim
inventus ibi litteras accepit archiepiscopi Bulgariae,
qui tunc erat, affirmantis Joannem sebastocratoris
filium, ducem Dyrrhachii defectionem machinari.
Gravem illi coram hic nuntius attulit, diem inde
noctemque disquirenti secum anxie quam potissimum
negotii ancipitis et lubrici tractandi rationem
iniret. Hinc occurrebat scilicet Isaacii patris adole-
scentis necessitudo, et omnem cogitationem judi-
cialis examinis in reum delatum exercendi fraterni
nominis ac sanguinis discutiebat reverentia. At
aliunde verendum erat, si temere negligeretur indi-
cium cujus publica fama esset auctor, quorsum ei um-
perent nullo freno cohibita cupiditates **237** adole-
scentis pro istius ætatis natura præcipitis. Periculum-
que vitanda ut ne dissimulatum intempestiva indulgen-
tia nascens malum in aliquam perniciem evaderet,
unde luctus intolerandi patrio patrique causa
æterna nasceretur. Præstabilius ergo denique visum
dare salutem ut arcanum juvenis consilium dete-
geretur explorando, et ei sic obviam iretur efficaci
providentia, ut neque respública detrimentum cap-
eret, et adolescentis ipsius ruina præverteretur. **C**
cui pro patrii affectu consultum in primis Augustus
cupiebat. Ab hac deliberatione accersitum magnum
heteriarcham, sive societatis ducem, Argyrum Car-
talzam, origine quidem Scytham, at prudentissimum,
ac spectate virtutis fideique virum, Dyrrhachium
mittit duplicibus instructum litteris: quarum
alteras ad Joannem datas in hunc modum scripserat:
*Certior facta majestas nostra parari contra nos ex-
peditioem barbaricam mox irruptionem per anghu-
stiarum claustra quæ Romanum inter limitem ac
Dalmatiam interjacent, Constantinopoli proditi animo
prævertendæ refutandæque audacie hostilis, et confinium imperii Romani præsidii idoneis præsum-
niendorum. Ta'î proposito in eas partes proficiscenti mihi opus est te occurrere quam primum et mox præ-
sentem referre qui sit status rerum in provincia quam regis. Et est magnopere de quo agere tecum zelum.*

καὶ ὡς ἐὼν ἀσφαλίσσθαι. Συναγαγὼν τοίνυν ἅπαν-
τας καὶ ἀνακοινωσάμενος τὸ σκοπούμενον, ἐπεὶ
συνοῖσον ἅπασιν τοῦτ' ἐδόκει, ἐξείζει τῆς μεγαλοπό-
λεως ⁶⁵ τὰ κατὰ τὴν ἐσπέραν προμηθευσόμενος. Καὶ
ταχὺ τὴν Φιλιππούπολιν καταλαβὼν, καὶ γράμματα
δεξιόμενος τοῦ τηνικαῦτα ἀρχιεπισκόπου Βουλγα-
ρίας (51) χρηματίζοντος περὶ τοῦ δουκὸς Δυρράχίου
Ἰωάννου τοῦ υἱοῦ τοῦ Σεβαστοκράτορος, διαβεβαιού-
μενα ⁶⁶ ἀποστασίαν ἐκείνου ὀδίνειν, ἀθυμῶν διὰ
πάσης ἡμέρας καὶ νυκτὸς ἦν, πῆ μὲν διὰ τὸν ἐκεί-
νου πατέρα ἀναβαλλόμενος τὴν τῆς ὑποθέσεως ἐξέ-
τασιν, πῆ δὲ καὶ δεδιὼς μὴ ἄπερ ἢ φήμη λέγει οὐ
ψεύσεται. Καὶ ἐπεὶ μετράκιον ἦν ὁ Ἰωάννης, ὡς
ἐπίπαν τὰς τῶν τοιούτων ὁρμὰς ἀκινέητους γινώ-
σκων, ἐεδείκε μὴ τι νεωτερίσειε, καὶ λύπης ἀφορη-
τοῦ ἀμφοῖν πῆ τε πατρὶ καὶ θεῷ πρόξενος γένοιτο.
B Δεῖν οὖν ἐλογίσαστο διὰ πάσης μεθόδου σπεῦσαι τὴν
ἐκείνου σφῆλαι βουλὴν· ἐκίχθετο γὰρ τούτου ὅπουσον
ἂν τις εἴποι. Μισταπεμφάμενος οὖν τὸν τότε μέγαν
ἐταρειάρχην Ἀργυρὸν τὸν Καρατζᾶν, Σκόθην μὲν
ὄντα, φρονημώτατον ⁶⁷ δὲ καὶ ἀρετῆς καὶ ἀληθείας
ἐπιμελούμενον ⁶⁸, διττὰς ἐπιδίδωσιν αὐτῷ γραφὰς,
τὴν μὲν πρὸς τὸν Ἰωάννην ταῦτα ⁶⁹ διαλαμβάνου-
σαν· Ἡ μὲν βυσιλευία μου βαρβαρικὴν διὰ τῶν
κλεισιουργῶν ἔλευσιν κατ' αὐτῆς μεταθηκυῖα ἐξε-
ληλύθει τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἐφ' ᾧ ⁷⁰ τὰ
μισαίχμια τῆς Ῥωμαίων ἀρχῆς ἀσφαλίσσασθαι.
Δέον οὖν ἔστι καὶ αὐτὸν σε παραγενέσθαι τὰ
κατὰ τὴν ὑπόσιν ἀρχὴν ἀναδιδιέξοντα (δέδωκε γὰρ
καὶ τὸν Βολκάρων μὴ καὶ αὐτὸς ἐναντίου καθ' ἡμῶν
φρονήσας μελίση), πρὸς δὲ καὶ τὰ κατὰ τὴν
Δαλματίαν ἀναγελθεῖν πρὸς ἡμᾶς καὶ περὶ αὐ-
τοῦ τοῦ Βολκάρου, εἰ ταῖς εἰρηρικαῖς ἐμμένει
σπονδαῖς (καὶ γὰρ οὐκ ἀγαθὸν μοι περὶ αὐτοῦ
ἀγγεῖλαι καθ' ἐκύστην κομιζονται), ἵνα σαφέστε-
ρόν τι μεμαθηκότες καὶ πρὸς τὰς αὐτοῦ ἐπι-
πλέον παρασκευασώμεθα μηχανὰς, καὶ σοὶ τὸ
δέον ὑποθέμενοι, αὐθις πρὸς τὸ Ἰλλυρικὸν ἐκ-
πέμψωμεν, ὅπως ἐξ ἐκατέρου μέρους τοῖς ἐχ-
θροῖς μυχόμενοι, τὴν νικῶσαίθεο, ἐπαρήγοτος,
σχοίτημεν.

Variae lectiones ex cod. Coislín.

⁶⁵ μεγαλοπόλεως. ⁶⁶ διαβεβαιούμενος. ⁶⁷ φρονιμώτατον. ⁶⁸ ἐπιμελούμενον. ⁶⁹ τοιαῦτα. ⁷⁰ Desunt voces ἐφ', ᾧ etc., ἀσφαλίσσασθαι.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(51) Ἀρχιεπισκόπου Βουλγαρίας. Hoc est, **D**
Achridis Bulgariae metropoleos, cujus eo ævo archiepis-
copus erat Theophylactus, patria Constantinopolitanus,
scriptis in sacrum Scripturam et commentariis notissimus. Floruit enim Alexio
Comneno imperante, non vero sub Romano Diogene,
aut Michaelē Duca, uti vult card. Baronius, quod ex
ipsius epistolis a **343** Meursio editis satis constat,
quarum quedam ad Adrianum Alexii fratrem Nicephorum
Melissenum Cæsarem, Gregorium Taronitam, Nicephorum
Bryenium Alexii consocerum, Bryenium Alexii generum,
et alios ex Alexiana et Comnena familia principes scriptæ
sunt, una etiam a Nicolaou patriarcham, qui pontificatum
inivit. 7, an. Chr. 1084; præterea ex Panegyrico Alexio
imperatoris dicto, qui asservatur in Bibliotheca Bavarica,
n. 116, cujus editionis spem nobis iniecit eruditus Anææ
interpres. De Theophylacti scriptis multa habent
Baronius, Jan. 1071, n. 15 et seq., an. 1075; Bellarminus
et Labens, De script. eccles. et Leo Allatius, De Eccles.
Occid. et Orient. consens. lib. II, cap. 10, n. 2. Archiepis-
copos Achridenses, qui Theophylactum præcesserant,
aliquot recenset Seylitzes in Botaniata.

ius, *ectus dudum animus Bolcani qui ne aliquid infidi, infestique consilii contra nos coquat male metuo. Quare tum de eo, an foderis conditionibus se contineat; tum de ipsa Dalmatia, quis in ea sensus populi? qui opum apparatus? quæ fides commerciorum doceri a te exspecto, cui talia pro ratione magistratus et vicinia locorum par est comperta esse. Eumvero haud laxi inde in dies mihi adveniumnantii. Quorum indicibus nondum ad præjudicium trahor ad tuum me colloquium reservans, in quo post liquidam explorationem periculi aut mali etiam de opportunis vel cautionibus vel remediis facile inter nos conventurum auguro. Ac provideo jam nunc firmam illam videri fore gerendi hujus belli rationem, si te cognitis satis omnibus, et tum mandatis, tum copiis instructum novis remittamus in Illyricum: quo ex utroque latere, impetu concordii unum in hostem irruentes, citra periculum, Deo juvante, vincamus.*

Ταῦτα μὲν ἡ πρὸς τὸν Ἰωάννην γραφὴ διελάμβανε· ἡ δὲ ὡς πρὸς τοὺς λογάδας τῶν ἐποικίων Δυβραχίου τοιαῦθ' ὑπεγόρευεν· Ἐπεὶ καθ' ἡμῶν μελετῶν τὴν Βολκάνον αὐθις μεμαθηκότες τῆς Βυζαντιδος ἐξεληλύθειμεν, κατασφαλισόμενοι τε τὰ ἐν μεσοχωμίῳ τῆς τε ἡμεδαπῆς καὶ τῶν Δαλματῶν διακείμενα τέμνη, ἅμα δὲ καὶ τὰ κατ' αὐτὸν καὶ τοὺς Δαλμάτας ἀκριθώσασθαι· διὰ τοι ταῦτα δεόν κρίναντες μετακαλέσασθαι τὸν ὑμέτερον δοῦκα καὶ ποθοῦμενον ἀνεψιὸν τοῦ κράτους ἡμῶν, τουτοῦ τὸν τῆν ἡμετέραν ἐγχειρίζοντα ἡμῖν γραφὴν ἐξαπεστείλαμεν δοῦκα τοῦτον προχειρισάμενοι. Δέξασθε αὐτὸν καὶ ὑμεῖς, καὶ εἰς πᾶν τὸ παρ' αὐτοῦ προσταττόμενον ὑπέλκετε. Ταῦτας οὖν τὰς γραφὰς ἐγχειρίσας τῷ Καρτζῆ, ἐνετάλατο ἀπελθόντα πρῶτα μὲν ἐγχειρίσαι τῷ Ἰωάννῃ τὴν πρὸς αὐτὸν γραφὴν. Καὶ εἰ μὲν αὐθαίρτως ἔπεται, ἐκεῖνον μὲν ἐκεῖθεν μετ' εἰρήνης προπέμψαι, αὐτὸν δὲ τὴν φρουρὰν τῆς χώρας ἀναδέξασθαι μέχρις ἂν ἐκεῖνος αὐθις ἐπανέλθῃ· εἰ δὲ ἀντιτείνῃ¹¹ καὶ μὴ πεῖθεται¹², μεταπέμψασθαι τοὺς ὑπάρχοντας τῶν Δυβραχιτῶν, καὶ τὴν ἐτέραν ὑπαναγκύουσα· γραφὴν ἐφ' ᾧ συνάρασθαι αὐτῷ ἐπὶ τῷ τὸν Ἰωάννην κατασχεῖν.

ut sine offensione aut suspicione ulla discederet: ipso interim vicariam pro eo præfecturam ac curam provincie usque ad ejus propinquum reditum se gesturum profertente. Sin autem reluctaretur et parere recusaret, tum Caratæ præcipuis Dyrrachiensium ad se vocalis alteras litteras ostenderet, insonique, Augusti nomine ac jussa, auxilium exposceret ad Joannem capiendum.

Ταῦτα ἐνωτισθεὶς ὁ σεβαστοκράτωρ ἐν Κωνσταντινουπόλει διατριβῶν σπουδαίως ἐξῆρει, καὶ ἐπὶ δυσὶ νυχθημέροις καταλαμβάνει τὴν Φιλιππούπολιν. Ὑπνώττωντος δὲ τοῦ βασιλέως εἶσω τῆς βασιλικῆς σκηπῆς ἀφορητῆ εἰσελθὼν, εἰς τὴν ἐτέραν κλίνην τοῦ βασιλέως καὶ ἀδελφοῦ κατακλιθεὶς καὶ αὐτὸς ὑπνωσθε, τοὺς κατευάζοντας τὸν αὐτοκράτορα διὰ τῆς χειρὸς ἡσυχάζειν ἐπιτάξας. Ὡς γοῦν ὁ βασιλεὺς τοῦ ὑπνου ἀνέθορε καὶ τὸν ἀδελφὸν παρ' ἐπίδαξ ἐθέασατο, ἡσυχάζων τῶς ἦν, καὶ τοὺς παρατυχόντας αὐτὸ τοῦτο ποιεῖν καὶ αὐτὸς ἐκέλευεν. Ἐπεὶ δὲ καὶ ὁ σεβαστοκράτωρ ἐξυπνωσθε γενόμενος τὸν ἀδελφὸν καὶ βασιλέα γρηγοροῦντα ἐθέασατο, κἀκεῖνος ἐνιδὼν αὐτὸν, προσελθόντες ἀμφοτέροι, ἀλλήλους κατασπάζοντο. Εἶτα ὁ μὲν βασιλεὺς ἐπυνοθάνετο τί ἄρα καὶ βούλοιο, καὶ τίς ἡ αἰτία τῆς αὐτοῦ ἐλεύσεως. Ἐκεῖνος δὲ, Σοῦ ἐνεκα, ἔφη. Καὶ ὁ· Μάτην σεαυτὸν συντείνας τοσοῦτον κεκοπίασας. Ὁ δὲ

Hæc habuit epistola ad Joannem data. Quæ vero præcipuis Dyrrhachii civibus inscribatur in hæc fere verba concepta erat: Cum exciti nuntius, qui de Bolcano feruntur bellum in vos parante, profecti Byzantio tendamus ad vestrum limitem, partim occupaturi præsidii claustra vallium et montium angustias qui Romanos Dalmaticosque interjacent fines, partim quid parent cogitentur Dalmatæ certius ex propinquo exploraturi, ad ea duximus conducere ut jam hinc ad nos evocarem ducem vestrum, charissimum nepotem majestatis nostræ: quod ut sine noxa vestra, provincieque istius fiat, militibus qui per ejus absentium rebus isthic præsit, eum ipsum qui hæc vobis nostram epistolam reddet: cui propterea honores omnes qui duci vestro debentur exhiberi a vobis par est, et volumus; quippe ipsum jure quam optimo ducem Dyrrhachii esse jubemus, confidimusque ac cupimus ut ei vos in omnibus quæ præscripserit, obsequentes præbeatis. Has duas epistolas imperator Caratæ tradens ei mandavit, ut Dyrrhachium perlatus, prius Joanni redderet 238 eam quæ ipsi erat inscripta. Ac si ea lecta promptum is se ad profectiorem ostenderet, omnibus ipsum officiis atque honoribus prosequeretur, daretque operam

et hæc dum ita parabantur, perfertur ad sebastocratorem trepidus nuntius de suspicione ac periculo in quibus versaretur Joannes ejus filius. Erat is Constantinopoli: unde momento citatis equis iter arripiens, continuo cursu duum dierum totidemque noctium, Philippopolim pervenit; ibi statim Augustale dormientis tum forte fratris familiariter ingressus sine strepitu, signo manus domesticos monuit ut quiescerent, nec somnum Augusti turbarent: simul in alterum regii cubiculi lectum se de via fessum composuit, citoque obdormivit. Experrectus Augustus cernit præter spem in cubili proximo sopitum: et ei vicissim ipse quoque ne quietem excuteret, obstrepere temperavit, suosque ut idem caverent monuit. Tandem excitatus sebastocrator ubi Augustum vidit vigilantem, sensitque ab ipso item se aspici, progressi utrimque ambo ad fratrum amplexum sese amantissimo osculati

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

¹¹ ἀντιτείνει. ¹² πεῖθεται.

sunt. Tum rogante imperatore quæ causa inopinati adventus esset? Isaacius: Τῆς, inquit, causa venit. Alexio vero sibi molestum esse officiose significante, quod frater inutili sui cura tantum laboris exantlasset, nihil Sebastocrator reposuit: nondum maturum statuens de filii negotio loqui, quoad a Dyrrhachio quos expectabat acciperet nuntios, ejus diligentia quem eo præmiserat. Nam ad primam auram sinistri de filio rumoris Sebastocrator brevissimas litteras per strenuum cursorem ad eum destinavit, quibus jubebat confestim eum ad imperatorem accedere: ad quem et ipse præoccupandum parandaque omnia purgando crimini jam nunc festinaret Philippopolim: ibi præstolaturus adventum filii, celerrime, ut sperabat, et necesse erat, eo accursuri. Ea Sebastocrator opperens tum quidem nihil aliud nisi vultu et familiaritate solitis fratre salutato, in assignatum ipsi tabernaculum concessit. Verum paulo post missus ad Joannem tabellarius magno cursu Isaacium convenit, proximum Joannis ipsius adventum nuntians. Tum vero is velut se omni suspicionis periculo jam defunctum existimans, fiducia concepta spiritibusque majoribus, imperatorem adit implacitus, iramque haud dubiam anhelans in eos **239** qui primam suspicionis de Joanne mentionem apud imperatorem fecissent. Hunc ita turbide accedentem Augustus contra intuitus, quanquam intellexit statim commotionis causam, percontatus tamen officiose est, *satim salva?* et, *ut se haberet?* cui ille, *Male*, inquit, *ejusque incommodi tu ipse causa es.* Sic erat Isaacius; nunquam in vita didicerat iræ habenas moderari, et erat oppido irritabilis, ita ut vel verbi simplicis minus forte grati auditione efferretur. Porro illis tam stomachosis, hæc nihilo placidiora mox adjunxit: *Nec majestati tuæ tantum succenseo, quantum huic* (Adrianum digito monstrabat) *calumniose mentio.* Ad ea mitis ille ac suavis imperator prorsus nihil reposuit; norat enim qua arte flagrantem iracundiam germani mulcere ac sedare oporteret: sed ad consessum invitat fratrem cum Melisseno Nicephoro Cæsare, et quibusdam aliis consanguinitate ipsi intima aut affinitate conjunctis; ii soli circulo secreto disserebant inter se de iis quæ contra Joannem erant dicta. Ut autem sensit Isaacius tam Melissenum quam Adrianum fratrem suum oblique in filium suum invehi, erumpenti jam impar cohibendo stomacho trucibus Adrianum fixit oculis, simulque comminatur vulsorum se ipsi barbam, effecturumque ut condisceret non mentiri propalam, et talibus propinquis imperatorem orbare conari. Hæc vice sermonum appulsus qui adventabat Joannes, statim intra intimum regii tabernaculi velum admissus est, ibique coram audit quæ contra ipsum disputabantur; non tamen in rei subsellium aut ad examinis, criminisve purgandi necessitatem est

σεβαστοκρατωρ τῶς· οὐκ ἀντεφθέγγετο, ἀλλ' ὄνειρώτων ἦν τὰ ἀπὸ τοῦ Δυρράχιου μετὰ τοῦ προπεμφθέντος παρ' αὐτοῦ κομισθησόμενα μηνύματα. Καὶ γὰρ ἅμα τῷ ἐνωτισθῆναι τὰ θρυλλούμενα περὶ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ, δισύλλαβον ἐγχαράξας πρὸς αὐτὸν γράμμα, παρεκλεύσατο θάπτον πρὸς τὴν αὐτοκράτορα φοιτῆσαι· ὡς καὶ αὐτὸν ἐπ' αὐτῷ τούτῳ τοῦ Βυζαντίου ἐξεληλυθότα πρὸς Φιλιππούπολιν ἐπαίγεσθαι, ἐφ' ᾧ τὰ κατ' αὐτοῦ πρὸς τὴν αὐτοκράτορα εἰσηγηθέντα κατασεῖσαι, τὰ εἰκότα πρὸς τὴν ἀδελφὸν καὶ βασιλέα ὀμιλήσαντα· ἅμα δὲ καὶ τὴν αὐτοῦ πρὸς αὐτὸν ἐγκαρτερῆσαι ἄριξιν. Ὑποχωρήσας δὲ ἀπὸ τοῦ βασιλέως εἰς τὴν ἀποτεταγμένην αὐτῷ σκηνὴν ἀπεισιν. Παραχρῆμα δὲ καὶ ὁ πρὸς τὴν Ἰωάννην ἀποσταλεὶς γραμματοκομιστὴς δρομαῖος εἰσεῖσιν ἐκεῖθεν ἐπανελθὼν, τὴν τοῦ Ἰωάννου ἀπαγγέλλων ἔλευσιν. Τῆς ὑπόψις οὖν τηλικαῦτα ὁ σεβαστοκράτωρ ἀπαλλαγεῖς καὶ κρεῖττοσιν ἀναβρώσας· ἐαυτὸν λογιζομῆς, θυμὸς πλησθεὶς κατὰ τῶν πρώτως εἰσηγησαμέων, τὰ κατὰ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ, τεταραχμένος πρὸς τὸν βασιλέα εἰσῆει· ὁ δὲ βασιλεὺς, τούτον θεασάμενος, ἐγνώκει μὲν παρευθὺ τὴν αἰτίαν, ἡρώτα δ' ὅμως, ὅπως ἔχοι. Ὁ δὲ, *Κακῶς*, ἔφη, *ἐξ αἰτίας σῆς.* Οὐδὲ γὰρ ὄλωσ' τὸν θυμὸν περιυλακτοῦντα χαλιναγωγεῖν ἠπίστατο· παρεφέρετο δὲ καὶ ὑπὸ ψιλοῦ εἰ ἔτυχε βήματος. Ἐπὶ τούτοις δὲ καὶ ἄλλο τι προσέθετο λέγων· *Οὐ τοσοῦτον κατὰ τῆς σῆς ἐλεύπημαι βασιλείας ὅσον κατὰ τουτοῦ* (τὴν Ἀδριανὸν τῷ δακτύλῳ ὑποδείξας) *καταψευδομένον.* Πρὸς ταῦτα δὲ ὁ πρῶτος ἐκεῖνος· καὶ ἡδὺς βασιλεὺς οὐδὲ οὖν ἐφθέξατο. Ἐγίνωσκε γὰρ, ὅπως ζέοντα τὸν θυμὸν τὰδελοῦ καταπαύσει. Συγκαθεσθέντες οὖν ἄμφω, μετὰ τοῦ Μελισσηνοῦ Νικηφόρου τοῦ Καίσαρος καὶ τινῶν τῶν ἐξ αἵματος καὶ ἀγγιςτείας προσηκόντων αὐτοῦς, μόνοι πρὸς ἀλλήλους ὠμίλουν περὶ τῶν κατὰ τοῦ Ἰωάννου βηθέντων. Ὡς δὲ τὸν Μελισσηνὸν καὶ τὸν ἴδιον ἀδελφὸν Ἀδριανὸν κατατρέχοντας ἐσχηματισμένως τοῦ ἴδιου υἱοῦ ἔώρα, αἴσθις τὸν θυμὸν παφλάζοντα μὴ δυνθεὶς κατασεῖν, δριμύ πρὸς τὸν Ἀδριανὸν ἀτενίσας, ψιλῶσαι τὸν αὐτοῦ πύγωνα ἠπειλήσατο, καὶ διδάξαι μὴ προφανῶς ψευδόμενον τοιούτων συγγενῶν ἀποστερῆσαι τὸν βασιλέα ἐπιχειρεῖν. Ἐν τούτοις ὁ Ἰωάννης κατέλαβε, καὶ παραχρῆμα εἰσω τῆς βασιλικῆς σκηνῆς εἰσάγεσθαι, καὶ πάντων τῶν κατ' αὐτοῦ λαληθέντων ἀκούει. Οὐ μέντοι γε εἰς ἐξέτασιν ὄλω· ἀγεται, ἀλλ' ὁ κατάκριτος ἐλεύθερος ἵσταται, τοῦ βασιλέως πρὸς αὐτὸν εἰπόντος· *Πρὸς τὸν σὸν πατέρα καὶ ἀδελφὸν ἐμὸν ἀφορῶν, οὐδ' ἀκοῦσαι τῶν κατὰ σοῦ λαληθέντων ἀνέχομαι. Ἔσο τοίτιν ἀμερίμνως διάγων ὡς τὸ πρότερον.* Ταῦτα μὲν οὖν ἅπαντα ἐντὸς τῆς βασιλικῆς ἐβῆθη σκηνῆς, μόνων τῶν συγγενῶν, ὀυεῖου δὲ οὐδεὶς παρόντος. Οὕτω γοῦν τῶν λαληθέντων ἢ μελετηθέντων ἴσως κατευνασθέντων, τὸν ἴδιον ἀδελφὸν, τὸν σεβαστοκράτορά φημι Ἰσαάκιον, μετακαλεσάμενος σὺν αὐτῷ τῷ Ἰωάννῃ καὶ υἱῷ αὐτοῦ, πολλὰ ὀμιλήσας

Varia lectioes ex cod. Coislin.

⁷² Deest vocula δέ. ⁷³ κατὰ. ⁷⁴ αὐτοῦς. ⁷⁵ ἐβῆθη. ⁷⁶ ἴσων.

πρότερον, ἔφη πρὸς τὸν σεβαστοκράτορα, *Σὺ μὲν A*
χαίρων ἀπὸ τοῦ πρὸς τὴν βασιλεύουσάν τὰ καὶ
ἡμῶς τῇ μητρὶ ἀνακουωσόμενος· ἐγὼ δὲ του-
τορι (τὸν Ἰωάννην φησὶν ὑποδείξας) αὐτοῖς, ὡς ὄρῳ,
ἐκπέμπω πρὸς τὸ Δυρράχιον, ἐφ' ᾧ τὰ τῆς ἰδίας
ἀρχῆς ἐπιμελῶς ἐνεργεῖν. Οὕτως οὖν ἀπ' ἀλλήλων
διακρ. θέντες, ὁ μὲν τῆς πρὸς τὸ Βυζάντιον τῆ μετ'
αὐτὴν εἶχετο, ὁ δὲ πρὸς τὸ Δυρράχιον στέλλεται.

νεμινε. In hunc modum soritis iis, quæ vel reipsa
 rem fratrem una cum Joanne ipsius filio ad se Alexius accersit, multaque cum utroque familiaris-
 sime locutus, sebastocratori ait: *Tu quidem in urbem regiam revertere, quo loco res nostræ sint matri*
τοπιχιαίτην. Εἶτα τὸν υἱὸν αὐτοῦ Γρηγόριον εἰς χει-
ρας τοῦ σεβαστοκράτορος παραθέμενος ἰν' ὀπηνίκα
νομίμου ἄψωνται οἱ παῖδες ἡλικίας, καὶ ἡ μνηστεία
τελεσθῆ, αὐτὸς συνταξάμενος τῷ βασιλεῖ εἰς τὴν
ἰδίαν ἐκπαύσει χώραν. Τῆς δὲ ὁμουνέτιδος αὐτοῦ
μετ' οὐ πολὺ τὸ κοινὸν ἀποδεδωκυίας χρέος, ἔλλην
ἔθους ἐξ Ἀλανῶν ἠγάγετο εὐγενεστάτην. Ἐτυχε
δὲ τὴν τε τοῦ σεβαστοκράτορος ὁμουνέτιν καὶ ἦν ὁ
Γαβρᾶς· ἔλαβε, δυοῖν ἀδελφοῖν θυγατέρας εἶναι.
Τούτου δὲ λόγου γεγονότος, ἐπεὶ ἀπὸ τε τῶν νόμων (54),
ἀπὸ τε τῶν κανόνων, ἡ τῶν παίδων ἐκωλύετο συν-
ἄφεια, διετάχθη τὸ τοιοῦτον συνάλλαγμα. Γινώσκων
δὲ ὁ βασιλεὺς, ὅτι οὗτος ὁ Γαβρᾶς στρατιώτης ἐστὶ, D
καὶ ὅποσα πράγματα συνταράττειν δύναται, οὐκ
ἤθελε τὴν υἱὸν αὐτοῦ Γρηγόριον διασπασθέντος τοῦ

Uō μέχρι δὲ τούτου τὰ κατὰ τὸν αὐτοκράτορα B
 Israhel. Alii quoque tunc quædam fuit in imperatorem
 erat Gauras in urbe commorans regia, 240 pro-
 fectus aliunde, cujus vehementem et strenuum effi-
 cacemque novandis rebus veritus animum Alexius,
 duce ipso creato Trapezuntis, quam is urbem Tur-
 cis eripuerat, suspectum ab se hominem specie
 honoris ablegaverat. Oriundus hic e Chaldæa et ex
 superioribus regionis ejus profectus partibus, exi-
 miam in militia laudem tulerat, quod et consilio et
 manu facile se præstare omnibus comprobasset
 rebus ipsis, nullo unquam ne minimo quidem
 militari facinore suscepto sine successu, sed splen-
 didis semper reportatis de hoste victoriis, ita ut
 Trapezuntem ipsam urbem Turcis extortam sibī
 propriam vindicans invictæ vir potentæ vulgo
 putaretur. Hujus filio Gregorio sebastocrator Israhel
 Commenus filiarum unam collocaverat, verum
 neutro puerorum adhuc assecuto pubertatem non
 ultra pacta nuptialia res processerat. Theodorus
 tamen Gregorium filium sebastocratori commiserat
 apud ipsum futurum, ut cum primum legitimam
 ætatem pueri attigissent, rite ad nuptias procede-
 retur. Atque his constitutis Gauras, Augustoque
 salutato, domum revertitur, ubi defuncta haud
 multo post ejus uxore, cum aliam ex Alanis nobilis-
 simam duxisset, contigit novam Gauræ conjugem
 cum sebastocratoris matrona duorum fratrum esse
 filias: quo palam facto, novaque inter ipsos affini-
 tate deprehensa, ob quam nec per civiles nec per
 ecclesiasticas jam leges adolescentum perlici conu-
 bium fas erat, sponsalia prius facta dirempta sunt.

Varie lectiones ex cod. Coislin.

¹⁸ ὀβριμοεργόν.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(52) Γαυρᾶς. Constat illustrem imprimis fuisse
 hanc familiam, quæ a Chaldæa migravit Constanti-
 nopolim, ex qua recensentur a Scylitzæ, *Constanti-*
nus Gabras, seu *Gauras*, imperante Basilio Porph.;
Michael Gabras, qui in Michaelem Paphlagonem
 conspiravit; *Theodorus Gabras* *Sebastus*, *Martyr* a
 Ζωναρα ob quam nescio causam cognominatus, dux
 Trapezuntis renuntiatus ab Alexio; *Gregorius* ejus
 filius, cui Idem Alexius Mariam filiam despondit, ut
 est apud Annam et Zonaram; *Constantinus Gabras*
 Philadelphicæ præfectus, eidem Annæ, lib. xiv.

Idem, opinor, qui Manuele imperante tyrannidem
 invasit, ut auctor est Nicetas, lib. iv, cap. 6, et
Michael Gabras, qui Eudociam Comnenam, Andro-
 nici Comneni sebastocratoris filiam, uxorem duxit,
 de quo idem Nicetas.

(53) Δοῦκα Τραπεζοῦντος. Trapezuntinam pro-
 vinciam a præfectis ducum titulo administratam
 docet infra Anna, pag. 364, et Aithonus, in *His.*
Orient. cap. 13.

(54) Τῶν νόμων. Vide Balsamon in *Nomocar.*
 Phot. tit. 13, cap. 41.

Verum imperator reputans quantos bellator Gauras A
esset, et quam efficax turbandis rebus, noluit his
sponsalibus solutis remitti ad patrem puerum, sed
retinere ipsum Constantinopoli decrevit duabus de
causis. Primum ut fidei ac benevolentiae Gauræ
obsidem haberet, cuius ille respectu si quid iam
forte machinaretur, cæptis absteret; deinde ut
sensim adolescentis animum sibi demereretur, tra-
heretque volentem ad necessitudinem secum inuon-
dam connubio cum una e meis sororibus celebranda.
Hæc differendi reditus Gregorii pueri causas impe-
rator habuit. At Gauras interim Constantinopolim
profectus, nihil eorum quæ imperator meditabatur,
sciens, unam rem spectabat agebatque ut strepitu
quædam minime receptum ex aula suam filium secum
reduceret. Arcanum utrimque consilium erat, minus
tamen imperatore suum dissimulante. Is enim
Gauram alloquens obliquis nec nimis obscuris
subindicavit sermonibus quid de puero cogitaret.
Quæ tamen ille vel non intelligens, vel ob præteritam
circumventionem sponsalium ægro adhuc animo sub-
offensus, vel ob aliam ignotam mihi rationem, dari
suum sibi filium revertenti petiit. Hic non amplius
dissimulatione usus Augustus, utique negavit. Tum
Gauras sic habitum, vultum sermonemque 241
componit, quasi non illibenter relinqueret filium,
cuiusque gubernationem omnem Augusti arbitrio
permitteret. Salutato ergo imperatore Byzantio
discedens, ab Sebastocratore, pro veteri hospitis,
quod designata licet frustra necessitudo affinitatis
inchoaverat post eam quoque abruptam duraturum,
exceptus est in suburbanam domum magnifica ele-
gantia structam prope templum magni martyris
Phocæ ad Propontidem situm. Prosequelatur eo
usque adolescens discedentem patrem. Ibi post
regias epulas cum Sebastocratori Byzantium repe-
tenti Theodorus ad iter procinctus valediceret
gratiasque ageret, petitionem officio attexuit, licere

τοιοῦτου συναλλάγματος παλινορμηῆσαι πρὸς αὐτὸν,
ἀλλὰ κατέχειν τοῦτον εἰς τὴν βασιλεύουσαν θυοῖν
ἕνεκα, ἵν' ἄμα μὲν ὡς ὄμηρον αὐτὸν παρακατέχοι,
ἄμα δὲ καὶ τὴν τοῦ Γαβρᾶ εὐνοίαν ἐπισπᾶσαι τοῖς
κάντεῦθεν ἐὰν πονηρὸν τι βούληται, ἀπόσχηται τοῦ
τοιοῦτου. Μιᾶ γοῦν τῶν ἐμῶν ἀδελφῶν (55) Γρηγό-
ριον συνάψαι ἐβούλετο, διὰ τοῖς ταῦτα ὑπερεβίβητο
τὴν τοῦ παιδὸς ἀποστολήν. Καταλαθὼν δὲ αὐτὸς ὁ
Γαβρᾶς τὴν βασιλίδαν τῶν πόλεων καὶ μηδὲν τῶν
παρὰ τοῦ αὐτοκράτορος μελετωμένων συνεί, ἐσκό-
πει τὸν ἴδιον υἱὸν λεληθότως ἀναλαβέσθαι. Ἐίτε δὲ
τέως τὸ βεβουλευμένον ἀνέκφορον, κἂν ὁ αὐτο-
κράτωρ παρηγιστέθῃ καὶ παρηνέψαιτο αὐτῷ πρὸ
τοῦ σκοπομένου. Ὁ δὲ εἶτε μὴ γνοῦς, εἶτε καὶ
ἀκηδιάσας διὰ τὴν πρὸ μικροῦ γεγονοῦσαν τοῦ τοιοῦ-
του κήδους διὰ ζευεῖν, οὐκ οἶδ' ὅπως ἤτειτο τὸν
υἱὸν δοθῆναι οἱ ἐπαναστρέφοντι. Ὁ δὲ αὐτοκράτωρ
ἀνένευε πρὸς τοῦτο. Σχηματιζόμενος δὲ ὁ Γαβρᾶς
ἔκοντὶ τοῦτον καταλιμπάνειν, καὶ τῆ τοῦ αὐτοκρά-
τορος τὰ κατὰ τὸ παιδίον ἀναθέσθαι γνώμη, ἐπὶ
συνταξίαν αὐτῷ τοῦ ἀπάρτι Βυζαντίου ἐξί-
ναι ἐμῆλθεν, ὑπέδεχθη παρὰ τοῦ σεβαστοκράτορος,
διὰ τὸ παρακολουθήσαν κήδος, καὶ ἦν πρὸς αὐτὸν
ἐκ ταυτησί τῆς αἰτίας ἔσχε συνθήθειαν, ἐνθα τὸ τοῦ
μεγαλομάρτυρος Φωκᾶ τέμνος (56) ἔβρωται· προ-
άτειν τὸ τοῦτο πρὸς τὴν Προποντίδα διακείμενον
περικαλλές. Διψιλῶς οὖν αὐτοῦ που εὐωχηθέντες, ὁ
μὲν σεβαστοκράτωρ πρὸς τὸ Βυζάντιον ἐπανήει, ὁ
δὲ τὸν υἱὸν αὐτοῦ ἤτειτο παραχωρηθῆναι οἱ καὶ τῆ
μετ' αὐτὴν συνείναι αὐτῷ. Ὁ δ' εὐθύς κτένευε.
Ὁ δὲ πολλάκις ῥηθεὶς Γαβρᾶς ἐπεὶ τῆ μετ' αὐτὴν
χωρίζεσθαι ἤδη τοῦ παιδὸς ἐμῆλθε, τοὺς παιδαγω-
γούς ἡξίου συνέψεσθαι οἱ μέχρι Σωσθανίου (57)
καίτοι γὰρ ἐμῆλθε κατασκηνοῦν. Οἱ δὲ κατανούσαντες
συναπήσαν μετ' αὐτοῦ, κἂθ' οὕτως καὶ ἐν τῷ μέ-
λειν αὐτὸς ἐκεῖθεν ἀπαίρειν, τὸ αὐτὸ τοὺς παιδαγω-
γούς ἤτειτο συνέψεσθαι τούτῳ τὸν υἱὸν καὶ μέγρι
τοῦ Φάρου (58). Οἱ δὲ ἀνένευον. Ὁ δὲ σπλάγγνα τε

Variae lectiones ex cod. Coislin.

⁷⁹ θυεῖν. ⁸⁰ Desunt voces κἂν ὁ, etc., σκοπομένου. ⁸¹ Desunt voces αὐτῷ τοῦ. ⁸² συνείναι.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(55) Τῶν ἐμῶν ἀδελφῶν. Zonaras in Alexio :
Τῆ μὲν οὖν Μαρία τὸν τοῦ Γαβρᾶ ἐκείνου Θεοδώρου
τοῦ σεβαστοῦ καὶ μάρτυρος υἱὸν τὸν Γρηγόριον
ἐμνηστεύσατο, εἶτα τὴν μνηστείαν λύσας, οὕτω
διέξεν αὐτῷ, κἀκείνον ἀποπεμφόμενος, ἕτερον μνη-
στήρα τῆ θυγατρὶ ταύτῃ τὸν Εὐφορδίου υἱὸν τοῦ
Κατακαλῶν τὸν Νικηφόρον εἰσεποίησατο.

(56) Φωκᾶ τέμνος. Celeberrimum monasterium
in sinistra Stheni ripa exstructum a quodam im-
peratoris cubiculario, eo loci ubi magnificum sub-
urbanum ædificarat Arsaverus patricius, Michaelæ
Balho imperante, quemadmodum narrat Scylitzes.
A Basilio Macedone exstructam D. Phocæ ædem,
ultra sinum (πέτρα) auctor est Codinus, *De orig.*
Superest etiamnum, Græcique Agion Phocam vo-
cant, ut tradunt P. Gyllius, lib. II *De Bosp. Thrac.*
cap. 8, et Leunclav. in *Pand. Turc.* n. 128. Illius
meminit rursus Anna, lib. X, pag. 293.

(57) Σωσθανίου. Locus est in Anaplo, seu Euro-
pæano freti littore, veteribus Phonea dictus, ut
auctor est Ducas, *Hist.* cap. 54, seu ut censet
Gyllius, lib. IV *De Bosp. Thr.* cap. 11, *Lethosenes,*

vel *Lasthenes*. Hujus positionem describit Leontius
Scholasticus, lib. IV *Anthol.* cap. 25. Ibi ædem
magnificam D. Michaeli sacræ extruxerat olim
Constantinus M., ut tradunt Coirenus et Nicepho-
rus Call. lib. VII, cap. 50, quam a Justiniano in-
stauratam refert Procopius, lib. I *De ædif. Just.*
rursus a Basilio Macedone Scylitzes. Hanc tandem
evertit Amurathes sultanus, et ex ruderibus ca-
strum ad Ponti fauces erexit, ut auctor est Ducas
lib. II, cap. 2, in dubium vocat idem Gyllius.
Monasterii Sostheniani mentio est apud Constanti-
num in Basilio, cap. 63, et Nicetam in Isaac.
lib. I, n. 6.

(58) Μέγρι τοῦ Φάρου. 346 Exstitit in extremo
freti littore Europæano, hand procul a Cyaneis pe-
tris, pharus, seu turris, in qua noctu accensæ
faces navigantium in ostium ponti cursum regebant.
Hujus mentionem faciunt Dionysius Byzantius in
Anaplo, apud Gyll. lib. II *De Bosp. Thrac.* cap. 20;
Leo Gramm. in Constantino Porph. et Manuel
Chrysoloras, *De laudibus Novæ Romæ*, pag. 120;

πατρικὰ προεβάλλετο καὶ ἀποδημίαν μακρὰν καὶ ἀλλ' ἄττα συνείρων τούτους· κατέκλασε τὰς τῶν παιδαγωγῶν καρδίας, καὶ πεισθέντες, τοὺς αὐτοῦ λόγους συνείποντο αὐτῷ. Τὸν Φάρων τοῖνον καταλαβὼν, εἰς φῶς τὴν σκῆψιν προήγαγε. Καὶ ἀναλαβόμενος τὸ παιδίον καὶ ἐμβαλὼν εἰς ἑλκιάδα, τῷ τοῦ πόντου ῥοθίῳ ἑαυτὸν τε καὶ τὸν υἱὸν ἐπαφήκε. Μεμαθηκίως δὲ τοῦτο ὁ αὐτοκράτωρ, θάρσεν ἢ λόγος δρομάδας νῆας κατ' αὐτοῦ ἐξέπεμψεν⁸³, ἐντειλάμενος τοῖς ἐπαρχομένοις⁸⁴ τῷ μὲν Γαβρᾶ τὰς πρὸς αὐτὸν ἐγχειρίσαι γραφάς, τὸ δὲ παιδίον σπαῦσαι μετὰ τῆς ἐκείνου γνώμης ἀναλαβέσθαι, εἰ μὴ ἄρα ἐθρὸν τὴν αὐτοκράτορα βούλοιο ἐσχηκέναι. Καταλαμβάνουσι τοῖνον αὐτοῦς⁸⁵ οἱ ἀπειθόντες, ἐνθεν τῆς Αἰγίνου πόλεως (59) κατὰ τὴν πόλιν, τὴν οὐτωσὶ ἐγχωρίως Κόραμβιν⁸⁶ (60) καλουμένην. Καὶ δὴ τὰς βασιλικὰς ἐγχειρίσαντες γραφάς, δι' ὧν ὁ αὐτοκράτωρ ἐνέψαινε, μὲτ' τῶν ἐμῶν ἀδελφῶν τὸ παιδίον βούλεσθαι συναρμόσαι καὶ πολλὰ ἄττα πρὸς αὐτὸν ὠμιλεῖν· πειθουσιν ἐκπέμψαι τὸν υἱόν. Ὅνταρ θεασάμενος ὁ αὐτοκράτωρ καὶ διὰ τῶν συνήθων ἐγγράφων μόνων τάχα τὸ συνάλλαγμα ἐμπεδώσας, παιδαγωγῶν παραδέδωκεν, ἐνὶ τῆς⁸⁷ βασιλίδος θεραπόντων Μιχαὴλ τῷ ἐκτομῆ· καὶ οὕτω περὶ τὰ ἀνάκτορα ἐνδιατρίβοντα πολλῆς ἐπιμελείας ἔξλου, τὰ τε ἦδη⁸⁸ διορθούμενος καὶ πᾶσαν παιδείαν στρατιωτικὴν ἐκδιδάσκων· ὅποια δὲ τὰ τῶν νέων, μὴ βουλούμενος ὅπως ὑποτάσσεσθαι τινα, ἠνείκετο ὡς μὴ προσηκούσης⁸⁹ ἀξιοῦμενος τιμῆς. Δυσαρσετῶν δὲ ἅμα καὶ πρὸς τὸν παιδαγωγόν, ἐσκέπτετο πρὸς τὸν υἱόν φοιτῆσαι κατέρα, δέον μάλλον εὐχαριστεῖν ἐπιμελείας τοσαύτης ἀξιοῦμενον. Οὐ μέρη δὲ τούτου περιστατο τοῦτω τὸ βούλευμα, ἀλλὰ καὶ ἔργου ἔπτετο. Προσελθὼν οὖν ἀνακοινοῦται τισι τὸ ἀπίρρητον. Ἦσαν δὲ ὁ τε Γεώργιος τοῦ Δεκανοῦ, Εὐστάθιος ὁ Καμύτζης, καὶ Μιχαὴλ ὁ οἰνοχόος (ὃν καὶ πιγκέρην (61) συνήθως οἱ τῆς βασιλικῆς αὐλῆς ὀνομάζουσιν). Ἄνδρες δὲ οὗτοι μαχιμῶτατοί τε καὶ τῶν λίαν προσφικωμένων τῷ βασιλεῖ. Τούτων ὁ Μιχαὴλ προσελθὼν, ἀπαγγέλλει πάντα πρὸς τὸν αὐτοκράτορα. Ὁ δὲ οὐ πᾶν πιστεύων⁹⁰ ἔχων ἀνενεε πρὸς τὰ ῥήματα. Ἐπικειμένον δὲ τοῦ Γαβρᾶ καὶ τὸν δραζμόν ἐπείγοντος, οἱ εὐνοότερον πρὸς τὸν αὐτοκράτορα διακείμενοι ἔφασαν· Εἰ μὴ δι' ὄρκου ἡμῖν τὸ βεβουλευμένον πιστώσεις, οὐ συνεψόμεθά σοι. Τοῦ δὲ κατανεύσαντος τὸν ἄγιον ἦλον (62),

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

⁸³ ἐξέπεμψεν. ⁸⁴ ἀπερχομένοις. ⁸⁵ αὐτοί. ⁸⁶ Κόραβιν. ⁸⁷ τῶν τῆς. ⁸⁸ ἦδη. ⁸⁹ προσηκούσης δὲθσεν. ⁹⁰ πιστεύειν.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

S. Martinus PP. in Epist. apud Anastas. in Collect. Postquam egressi sumus ex eo, quod Ierusalem dicitur, a Constantinopoli navigantes sancta quinta feria Cænes Domini pertransivimus Phurum, per diversa loca transivendo. — et Chersonem pervenimus. Vide Leunclav. Pand. cap. 128, et Gyll. De Bosp. Thr. lib. II, cap. 24.

(59) Αἰγίνου πόλεως. Stephanus Αἰγινήτην, πόλιν αὐτὴν καὶ ποταμὸν Παφλαγονίας facit. Eandem esse urbem cum Ægini oppido, suadet iter Trapezuntinum Gabræ, cui Paphlagoniæ littus legendum

A per emm nato postulans comitari abeuntem patrem postulidie quoque; facile id impetratum. At Gauras die postera jam lapsi avelli a filio nondum sustinens curatores pueri rogabat, sequerentur se usque ad Sosthenium; ibi enim diversaturus erat. Illi annuentes eo usque processere. Inde ubi descendendum fuit, idem patrem affectus ad eandem supplicationem impulit. Petebat prorogari sibi usuram filii usque Pharum. Enimvero id illi pernegare. Verum ille cum paterna viscera, longinquitatem itineris, ægritudinem absentie ejusmodique alia, qua valebat arte enumeraret, frogit tandem pædagogorum animos, et ut eo usque sibi obsequerentur evicit. Pharum sic provectus, non jam amplius dubitavit exprimere quid vellet; nam arrepto puero et in onerariam connecto mari se illamque commisit. Id simul cognovit imperator dicto citius celeres post ipsum admisit naves, dato vectoribus mandato, ut ubi quam possent citissimè Gauram assequerentur, redderent ei statim quas tradebat ipsis litteras, puerumque confestim ab eo reciperent. Sin negaret, utique renuntiarent hostem ipsi futurum imperatorem. Cum his mandatis festinantes assequuntur Gauram e regione Ægini civitatis, ad urbem indigenarum lingua Caraulim dicitam. Reddunt ei imperatoris litteras quibus clare fatebatur velle se unam sororum mearum ejus filio dare conjugem; ad hoc ipsi legati multam sermonum suasionem adjunxerunt, perfeceruntque tandem ut filium remitteret, quem redirem Augustus videns, nihil dilatis sponsalibus commutabilia conscribi curavit pacta rite legitimo ac recepto, tum opperieus maturitatem ætatis puerum pædago tradidit, uni ex imperatricis ministris Michaeli ennucho, Gregoriumque Gauram designatum generum inde in palatio diversari jussum paterna plane cura complexus est, qua mores adolescentis ipse fingens, qua eundem institutione prima militaris universæ artis inficiens. Cæterum, ut ingenia puerorum sunt, disciplinæ handquaquam 242 hic patiens, obsequiique indocilis, non erat in potestate magistrorum, et utcumque pro merito vel clementissimè correctus, minime habitam dignitatis locique sui rationem querelatur; graves iis de causis adversus pædagogum offensiones suscipiens ac præ se ferens; ac cum eum par esset pro tam diligenti sui cura et institutione

fuit, antequam Trapezuntem perveniret.

(60) Κόραμβιν. Promontorium Galatiæ Ptolemæο, Paphlagoniæ Eustathio, oppidum Plinio, cujus etiam meminit Arrianus in Periplo.

(61) Πιγκέρην. Pincerna. Dignitas Palatina. Nicephorus Greg. lib. VI: Πιγκέρην ἀξίωμα ὧν. Vide Glossaria.

(62) Τὸν ἄγιον ἦλον. Ἦλος, Annæ non clavus, sed cuspis et ferrum lanceæ dicitur hoc loco, et infra, lib. XII et XIV. Interdum etiam ipsa lancea, ut lib. II. Igitur imperatoris ministri, quo Grego-

gratias agere, ille potius fugam ad patrem meditabatur. Nec vero in meditatione sola constitit, ad opus quin etiam progressus ipsum socios atque adiutores effugii quæsitiv. Erant Georgius Decani, Eustathius Comytzes, et Michael pocillator (pincernam vulgo palatii officiales consueverunt nominare) viri omnes fortissimi et ex intimis familiaribus Augusti, quibuscum sententiam communicavit suam adolevens. Horum unus Michael indicium rei ad imperatorem detulit, credere recusantem; itaque remisso sine fide Michaelæ, cum instaret inceptis Gauras junior et alios atque alios sibi conciliare ministrorum palatii tentaret, quorum ex his erga imperatorem fides quovis respectu major fuit, ii cum facile novitatem spernerent, tamen laborabant quo tandem modo persuadere imperatori possent vere id agi quod ipse adduci ut crederet nequibat.

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

⁹¹ ὁπεδείκνυτο. ⁹² ἀναλαμβάνει. ⁹³ ταῦτα.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

rium Gabram non tam fallerent, quam in casses conjicerent, darentque certius Alexio Gabræ consilii de fuga argumentum, suadent a-olescenti, ut sacrum lanceæ ferrum, quo Christi latus perforatum creditur, a templo abstrahat, colloque appenlat fidei ipsis faciendæ causa, qui tum erat Encolpiorum usus. Certe magna fuit eo ævo veneratione cultum Constantinopoli hocce Dominicæ Passionis instrumentum, quod Hierosolymis in urbem illatum est an. Heraclii 4, 27 Octobr. et in æde Sophiana depositum. *Chronicon Alex. Τῆς κη' τοῦ Ὑπερβερεταίου, κατὰ Ῥωμαίους Ὀκτωβρίου μηνός, ἡμέρα ζ', τῆ ἐπὶ Κυριακῆν νυκτὶ. ἠνέχθη ἡ τιμία λόγχη ἀπὸ τῶν ἁγίων τόπων, etc. Ubi λόγχης vocabulo, ferrum lanceæ ipsius innui infra docemus. Inter reliquias Constantinopoli in Franciam allatas, et a Balduino II imperatore D. Ludovico regi concessas recensetur in ejusdem Balduini diplomate an. 1247: *Ferrum sacræ lanceæ quo perforatum fuit latus Domini nostri Jesu Christi*, idque tradunt asservari in Sancta Capella Paris. At certe Ducas, in Monodia super urbe a Turcis capta, Historiæ suæ c. 41, videtur sacram lanceam eo ævo Constantinopoli asservatam innuere, cum a Turcis expugnata est, eamque cum cæteris divorum reliquiis expilatam: Πρὸ τῶν ἀποστόλων τοῦ Κυρίου μου σώματα, τὰ πρὸ πολλοῦ φυτευθέντα ἐν τῷ αἰθιζαίῳ παραδείσῳ, ἔχοντα ἐν μέσῳ τούτων τὸ πορφυροῦν ἱμάτιον, τὴν λόγχην, τὸν σπόγγον, τὸν κάλαμον; Testatur etiam Christophorus Bondelmontius, in templo Studioano asservatam Dominicam lanceam, seu potius ferrum lanceæ, suo ævo, et paulo ante expugnatam a Turcis Constantinopolim. Quod præterea astruit Theodorus Spanduginus in *Hist. Turc.* scribit enim Bajazetem sultanum ad Innocentium PP. quo eum demereretur, per Mustapham Bassam misisse ferrum lanceæ, quo Christi latus transfixum fuit, spongiam, arundinem, et alias reliquias, quas Muchemetus parens summo studio conservarat. Quod quidem lanceæ ferrum Romæ in ecclesia S. Petri in Vaticano servari, et quotannis feria vi Majoris Hebdomadæ populo colendum exponi auctor est Atilius Serranus, lib. *De septem urbis eccles.* Summa vero religione, præcipuoque cultu a Constantinopolitanis habitam sacram lanceam hinc patet, quod cum morbo conflictarentur, 345 aut vulnere quopiam laborarent, a sacerdote coloris sacra lancea, vel potius ejus ferro, Dominicæ crucis signum fieri postularent, quo levaretur, aut curaretur dolor. Exstant in Euchologio preces, quæ tum recitabantur:*

Α εἰ' οὐ τὴν τοῦ ἐμοῦ Σωτῆρος πλευρὴν οἱ ἄνομοι ἔνυξαν ὑπεδείκνυον ⁹¹ οὐ ἕκατο βουλευσάμενοι ἀναλαβεῖσθαι καὶ ἐξαγαγεῖν, ὥστε εἰς τὸν δι' αὐτοῦ τραθέντα ἐπομβάσθαι. Πείθεται: τούτοις ὁ Γαβρᾶς καὶ εἰσελθὼν ἀναλαμβάνεται ⁹² λαθραίως τὸν ἅγιον ἦλον. Εἰς δὲ τις τῶν προκαταγγειλάντων τῷ αὐτοκράτορι τὴν βουλήν, δρομαῖος εἰσελθὼν, ἔφη ὡς Ἴδε καὶ ὁ Γαβρᾶς, καὶ ὁ ἦλος ἐγκόλπιος αὐτῷ. Καὶ παραχρῆμα ἐπισκῆψαντος τοῦ αὐτοκράτορος, καὶ ὁ Γαβρᾶς εἰσήγετο, καὶ ὁ ἦλος τοῦ χάλπου εὐθύς ἐξήγετο. Ἐρωτηθεὶς δὲ ἀπήγγειλε πάντα ⁹³ ἐκ ψιλῆς ἀπερωτησέως, τοὺς τε συνστορας ὁμολογήσας, καὶ τὰ βεβουλευμένα ἅπαντα. Αὐτοῦ μὲν οὖν καταψηφισάμενος παραδίδωσι πρὸς τὸν δοῦκα Φιλιππουπόλεως Γεώργιον τὸν Μεσοποταμίτην (63), ὥστε ἔμφρουρον τοῦτον τηρεῖν δεσμώτην ἐν τῇ ἀκροπόλει. Γεώργιον δὲ τὸν τοῦ Δεκανοῦ μετὰ

ex cod. Coislin.

Ἵταν σταυροὶ ὁ ἱερεὺς πάθος νοσήματος μετὰ τῆς ἁγίας λόγχης. De ferro lanceæ Constantinopoli asservato agit rursus Anna, lib. xiii et xiv, p. 415 et 419, cujus cuspidem, Constantinopoli allatam, Centulensi monasterio a Ludovico Pio concessam auctor est Hariulfus, lib. iii *Chronica. Centul.* c. 5 et 20. De ipsa vero lancea quædam habent Brower, lib. iv et xvii *Annal. Trevir.* et Malbrancus, lib. v *De Morinis*, cap. 63; lib. vii, cap. 38. Sed et inolevit insignis olim de sacra ista lancea apud quosdam scriptores Germanicos error, qui lanceam, quam inter Regalia, seu sacra καίμηλια imperatorum Germanicorum asservatam constat, illam esse putant, qua Christi latus transfixum fuit: atque in his est Henricus Rebdorff. in an. Chr. 1550. Verum lancea illa Alemannicorum Augustorum fuit Constantini M. vel ut quibusdam placet, S. Mauricii Mart. quam a Rudolpho Burgundionum rege obtinuit Henricus I imp. ut pluribus refert Conradus abbas Usperg. in eodem Henrico, ubi ejus formam describit. De ea etiam *Chronica. Reichersbergense*, an. 1004. De sacra vero lancea Hierosolymis a nostris inventa agetur, infra ad lib. ii.

(63) *Μεσοποταμίτην*. Ille idem est, ni fallor, qui *Mesopotamius* dicitur in *Biblioth. Cluniac.* pag. 563, Cæsareæ Cappadocicæ archiepiscopi ex fratre nepos, cui Michael Ducas imperator ex fratre aut sorore neptem in conjugem dedit, et postmodum in ordinem actis eodem Michaelē et Botaniata, ab Alexio tamen in honore habitus, illo adhuc imperante diem extremum obiit. Insessa et mox capta a Turcis Cæsareæ, Mesopotamita in urbem reversus, tabeliam Græcænicæ, et elegantis admodum operis, non mediocre Dominicæ crucis particulam continentem, ex metropolitana Ecclesia, in qua tum archidiaconi fungebatur dignitate, ablatam sibi retinuit, coluitque quoad vixit. Hanc ferebant a magno Basilio Cæsariensi episcopo Ecclesiæ suæ olim concessam, a successoribus summo cultu et observatione deinceps habitam. Extincto demum Mesopotamita, Mauricius Braccensis in Hispania archiepiscopus, dum Constantinopoli ex Syria redux moraretur, ab uxore magno redemptam pretio, ad Cluniacense monasterium transmisit an. Chr. 1112. Basilium Mesopotamitam in castris Alexii ad Dyrrachenam obsidionem militasse memorat Guillelm. Apul. lib. iv. Michaelis cujusdam Mesopotamitæ sub Theodosio Patr. CP. meminit *Jus Græco-Rom.* tom. I, pag. 232.

γραμμάτων πρὸς Λέοντα ⁶⁴ Νικηρίτην δούκα τῶ ⁶⁵ A Sic ergo juvent respondent : Nisi vere te ita velle τότε τοῦ περὶ Δουνάβου ⁶⁶ (64) τυγγάνοντα πέπομφιν, ὡς δῆθεν καὶ αὐτὸν σὺν ἐκείνῳ τὰ περὶ τὴν Δάννουδιν ⁶⁷ φυλάττειν· τὸ δὲ πᾶν ἵνα μᾶλλον ἐκείνους παρὰ τοῦ Νικηρίτου ἐπιτηροῖτο. Ἐμφροῦρους δὲ καὶ αὐτὸν Εὐστάθιον τὸν τοῦ Καμύτζη, καὶ τοὺς λοιποὺς περιορίσας εἶχεν.

parareque, ut ais, ad patrem tuum fugere nobis jurejurando confirmaveris, haudquaquam assentimur tibi. Puero vero quidquid vellent facturum recipienti ostenderunt ubi servaretur sacer mucro quo Salvatoris mei latus impii pupugerunt, consulentes ipsi ut eum inde sumptum secum auferret in

eoque per eum qui vulneratus illo ferro fuerat juramentum daret fidem apud quosvis habiturum. Paruit adolescens penetratisque clam sacris adytis venerabilen abstulit cuspidem. Tum vero eorum quispiam qui jam machinationes Gauræ pueri frustra indicarat Augusto detrectanti credere, ad eum denuo accurrens, Eū, inquit, idoneo testimonio convictum Gauram. Sacrum mucronem de collo suspensum gestat ad devinciendum conjurationis sacramentum. Vocatus extemplo puer clavum in sinu habere deprehensus est : nec cunctatus cætera fateri ad interrogationem primam conscriptorumque nominum ac destinationis totius ordinem pandere. Confessum reum præsens damnatio in arce custodiendum addixit duci Philippopolis Georgio Mesopotamitæ. Georgius Decani cum litteris missus est ad Leonem Niceritem ducem prope Danubianæ regionis, specie tanquam ei videlicet in Danubii custodia auxilio futurus, revera ut ipse potius a Nicerita custodiretur. Eustathium vero Camytæ et alios in certa loca relegatos, fido ubique conclusos præsidio habuit.

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

⁶⁴ Λέοντα τῶ. ⁶⁵ Decst vocula τῶ. ⁶⁶ Δαννούδου. ⁶⁷ Δάννουδιν.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(64) Δούκα τοῦ περὶ Δουνάβου. Id est, regionum Istro adjacentium ducem, qui Δούξ τῶν παριστρῶν Scylitzæ dicitur, et Zonaræ in Michaele Ducæ : Ἄρχων τῶν παριστρῶν πόλεων, eidem Scylitzæ,

B pag. 777, urbium nempe et munitionum ad Danubii ripas exstructarum, quarum meminit Procopius, lib. iv *De ædif. Justin.* pag. 38 et 39, prioris edit.

ANNHΣ ΤΗΣ ΚΟΜΝΗΝΗΣ

ΑΛΕΞΙΑΔΟΣ ΛΟΓΟΣ Θ'.

ANNÆ COMNENÆ

ALEXIADIS LIBER IX.

243 ARGUMENTUM.

Carycæ ac Rhapsomatis rebelliones, quorum hic Cyprum, ille Cretam invaserat, in exortu feliciter oppressæ. Tzachæ bellum Abydænum nece ipsius terminatum. Expeditio Dalinatica triplex. Nicephori Diogenis conjuratio et insidiæ in Augustum deteguntur puniunturque

PERIOCHE.

Imperator limitem Dalmaticum invisit, et firmat munitionibus, labore magno. Spes et cogitationes Tzachæ imperatori compertæ, qui eis occurrit. Joannes Duca in Tzacham cum terrestri maritimoque exercitu militatur. Scita munitio castrorum. Mitylene oppugnatur. Trimestre spatium quotidianis contra Tzacham præliis extractum, magna fatigatione Romani exercitus, tandem victoris solerti stratagemate imperatoris. Tzachas impetrata pace datisque et acceptis obsidibus, fidem 244 fallit. Perfidium ejus Dalassenus ulciscitur, invito Joanne Duca. Tzachæ naves capiuntur. Ipse ægre evadit. Pars Romanæ classis circum insulas missa. Samus a Joanne recepta. Carycæ et Rhapsomatis defectio. Creta cæso Caryca Duca reddita. Cyrene apud Cyprum a Duca capta. Rhapsomates invasor Cypri rei bellicæ rudis transfugio suorum percussus fugit et capitur. Calliparius procurator, Philocales Eunathius rei bellicæ præfectus in Cyprum missi. Tzachas rursus bellum parat. Imperator adversus eum cum classe Dalassenum mittit. Sultanem contra eundem litteris con-

citat. Tzachas Abydum oppugnat. Eum mari Dalassenus, terra sultanes aggreditur. Tzachas ad sultanem confugit, a quo inter epulas occiditur. Pax sultanem inter et Augustum. Bolcanus Dalmatiæ dynasta Romanos fines invadit. Imperator in eum cum exercitu vadit. Ejus impetum legatione fraudulenta Bolcanus infringit. Qui Romanam iterum ditionem vastat. Joannes Comnenus in eum mittitur. Is juvenis inexpertus et præceps eluditur a veteratore Bolcano, et nocturna impressione caso exercitu fugatur. Bolcanus victor Romanam ditionem ruinis et incendiis deformat. Imperator tertiam expeditionem in eum suscipit. Quæ Daphnutium proventus, ibi periclitatur ab insidiis Nicephori Diogenis. Securitas imperatoris sui custodiam ingenti fiducia negligere soliti. Dei protectio in eum. Deprehenso parricide vultum eundem quem antea imperator exhibet. Excipitur a Constantino Duca in villam Pentegostium, ubi a Nicephoro Diogene tantum non occiditur. Deprehensus Diogenes ad Mariam Augustam fugere cogitat. Constantinus Pentegoste relinquitur. Romani Diogenis imperatoris duo filii superstites, exsilio cum matre multati, ab Alexio restituuntur. Eorum dotes. Imperatoris in eos favor. Leonis Diogenis gratus et moderatus animus. Nicephori machinationes imperatori detectæ. Is eis qua ratione occurrerit. Diogenes socios defectionis parat, præsertim e magnatibus. Artes dotesque Nicephori. Descriptio ejusdem et laudes visque in animos. Imperatoris sollicitudo anxia, qui tandem statuit comprehendere Diogenem. Eum prius Adrianus Comnenus imperatoris frater Diogenis sororem in matrimonio habens ad confessionem sceleris et pœnitentiam frustra hortatur. Memorabilis eventus mutati præsentis Dei numine sicarii in Alexium immissi. Alexii lenitas in eum et liberalitas, ac fiducia in Deum. Alexius a male opinando de aliis alienissimus. Muzaces Diogenem capit, et torto confessionem sceleris exprimit. Maria Augusta conjurationis aliquatenus particeps ab Augusto crimine solvitur. Flos ipse urbanæ ac castrens nobilitatis conjurationi Diogenis implicatus deprehenditur. Alexii constans pietas in Mariam Augustam. Unde is insidias Diogenis rescierit. Omnium ingens consternatio. Imperatoris præcipua anxietas. Diogenes Cæsaropolim deportatur cum Cecaumeno et Taronita. Cæteris venia indulgetur. Seritur fama excæcati Diogenis. Concio militaris ab imperatore convocata. Solium et ornatus imperatoris. Metus omnium. Oratio imperatoris. Acclamationes imperatori factæ. Gratia criminis conjuratis facta. Diogeni et Cecaumeno eriuuntur oculi. Incertum an volente Augusto. Bolcanus serio pacem petit et impetrat obsidibus datis. Imperator domum reversus Diogeni 245 condolet et ei bona reddit. Is rure studiis vacat, præsertim geometriæ, in qua excellit. Cogitationem tamen resumit invadendi imperii conjuratione ac rebellare iterum cupiens deprehenditur, gratiamque criminis ab Augusto accipit.

ΑΛΕΞΙΑΣ Θ'.

His ita de Joanne et Gregorio Gaura constitutis, A
imperator proficiscens Philippopoli valles occupavit et claustra montium quæ Dalmatiam Romanamque interjacent ditionem. Ac totum, quam longe porrigitur, collum emensus ejus quod vulgo illie indigenarum lingua *jugum* dici consuevit (quæ via prærupta rupibus, voraginibus passim hians fruticum atque arbusistorum perplexa densitate caliginæque umbrarum curribus equisque invia, pedibus transmittenda imperatori fuit), oculis accurate suis exploravit omnia, qua transitus patebat hostibus munimenta opponens, fossas hic duci jubens, alibi excitari turres ligneas, interdum et oppida fundari justis ædificiis e latere aut saxo, ubi locus id poscere ferre posse videbatur : quorum oppidorum inter se distantiam proportionem et magnitudinem cujusque magna ipse ratione dimensus est. Est ubi celsissimas arbores a radicibus excisas sterni op-

Οὕτω; οὖν τὰ κατὰ τὸν Ἰωάννην καὶ Γρηγόριον τὸν Γαβρᾶν ὁ αὐτοκράτωρ οἰκονομήσας, ἀπάρτι τῆς Φιλικποπούλειως, τὰ ἀναμεταξὺ Δαλματίας καὶ τῆς ἡμεδαπῆς τέμπε καταλαμβάνει. Καὶ τὸν ὅλον αὐχένα διαδριμῶν τοῦ οὕτωσι πως ἐγχωρίω; ^α καλουμένου ζυγοῦ (115), οὐκ ἐποχοῦμενον ^β (οὐ γὰρ ἐδίδου τοῦτο ἐς ἀεὶ ὁ τόπος, ὄχθωδης τε καὶ χαρδρῶδης ὢν καὶ συνηρεφῆς καὶ μικροῦ ἄδατος), ἀλλὰ περὶ ἅπαντα διερχόμενος καὶ οἰκειοῖς περιθερῶν ὀφθαλμοῖς μὴ διαλάβῃ τι ἀρύλακτον δι' οὐ βραδία τοῖς πολεμοῖς πολλακίς ἢ εἰσδοῖς γένηται, καὶ οὐ μὲν διώρυχας ἐπιτρέπων γενέσθαι, οὐ δὲ καὶ ἐυλίνοους κατασκευασθῆναι πύργους καὶ πόλινια ἔνθα ὁ τόπος παρεῖχε γενέσθαι διὰ πλείθων ἢ λίθων ἐπέταττε, τὰ ἀπ' ἀλλήλων διαστήματα καὶ τὰ με- ^β λέθη ἰ αὐτῶς διαμετρῶν· ἔστι δ' οὐ καὶ οὐρα ομνηκη δένδρα ρίζοτομηθέντα κατατεθῆναι εἰς τὸ εἶσα φος διετάξατο. Καὶ οὕτω τὰς τῶν πολεμίων διόδους

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

^α Desunt voces πῶς ἐγχωρίω;. ^β ἐποχοῦμενος. ἰ μεγέθη

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(65) Ζυγοῦ. Meminit istius *Jugi*, seu Ζυγοῦ, Nicetas in Isaac. lib. 1, in Not. Wolphian. ut et Cimæmus, et Anna, pag. 274.

ἀποταφρεύσας, ἐπάνεισι πρὸς τὴν μεγάλῃσιν. Ἄλλ' ὁ μὲν λόγος βραδίαν ἔσως τὴν τοιαύτην οἰκονομίαν τοῖς ἀκροαταῖς παράστησιν ὁπόσον δὲ τὸν ἰδρωτὰ ὁ αὐτοκράτωρ τῷ τότε ὑπέστη μαρτυροῦσι πολλῇ τῶν τότε παρόντων καὶ εἰς ἔτι καὶ νῦν περιέντων. Ἄλλ' οὐ πολὺς παρεληλύθει καιρὸς, καὶ τὰ κατὰ τὸν Τζαχᾶν ἀκριθέστερον αὐτῷ ἐπηγγέλλετο, ὡς οὐδὲν τῶν συμβάντων αὐτῷ κατὰ τε τὴν θάλατταν καὶ τὴν ἡπειρον τῆς πρότερον γνώμης ἀπέστησαν, ἀλλὰ τοῖς προσήκουσι βασιλεῦσι χρᾶται παρασήμοις, βασιλέα ἐκ τῶν ὀνομάζων, καὶ τὴν Σμύρνην οἰκῶν καθάπερ εἰ βασιλείᾳ τινα στόλον εὐπρεπέσει ἐφ' ἧ τὰς τε νῆσους αὐθις δηύσασθαι καὶ μέχρις αὐτοῦ φθάσαι Βυζαντίου καὶ εἰς αὐτὴν δὲ, εἰ δυνατόν, τὴν τῆς βασιλείας ἄνευγεθῆναι περιωπῆν. Ταῦτα ὁ αὐτοκράτωρ βεβαιούμενος ὁσημέραι, δεῖν ἔγνω μὴ ἀναπίπτειν μηδὲ μαλακίζεσθαι πρὸς τὰ θρυλούμενα, ἀλλὰ παρασκευάζεσθαι διὰ τοῦ ἔτι λείποντος ἐαρινοῦ καιροῦ, καὶ τοῦ μετ' αὐτὸν χειμῶνος κατὰ τὸ ἐπιὸν ἔαρ καρτερώς πρὸς αὐτὸν ἀντικαταστήναι ὡς καὶ σπεύσαι ἄνευ πάσης μηχανῆς μὴ μόνον φρούδα τὰ ἐκείνου ἀναδείξαι ἅπαντα, τὰς βουλὰς, τὰς ἐλπίδας, τὰς ἐγγεήσεις, ἀλλὰ καὶ αὐτῆς ἀπελάσαι τῆς Σμύρνης, καὶ ὅσα ἄλλα προφθάσας κατέσχε τῆς ἐκείνου χειρὸς ῥύσασθαι.

ἡντιῖς haudquaquam pro vanis spernenda rumoribus imperator statuens, decrevit tum per eam quae modica supererat, rebus sub dio gerendis aptam tempestatem; tum per consequentem hiemem, eos belli apparatus colligere quibus non tantum

τοῦ χειμῶνος δὲ ἤδη παρηχηκός, ἐπεὶ προσμεδίων ἦδη τὸ ἔαρ παρῆν, μεταπεμφόμενος ἀπὸ τῆς Ἐπιδαμνοῦ τὴν γυναικάδελλον αὐτοῦ Ἰωάννην τὸν Δούκαν, μέγαν Δούκα τοῦ στόλου προσχειρίσατο. Καὶ ἡπειρώτας δὲ στρατὸν ἐπιλεκτὸν ἐπιδοῦς παρεκελεύσατο αὐτὸν μὲν διὰ τῆς ἡπειροῦ τὴν πρὸς τὸν Τζαχᾶν πορείαν ποιεῖσθαι, τῷ δὲ γε Κωνσταντίνῳ τῷ Δαλασσηνῷ τὴν τοῦ στόλου ἡγεμονίαν ἐγχειρίσαι, ἐντειλάμενον οὕτω τὴν ἡίονα ἄ παραθέειν, ἔ' ἅμα τὴν Μιτυλήνην καταλαβόντες ἐξ ἀμφοῖν θαλάττης τε καὶ ἡπειροῦ τὸν μετὰ τοῦ Τζαχᾶ συνάψωσι πόλεμον. Καταλαβὼν τοίνυν τὴν Μιτυλήνην ὁ Δούκας παραχρῆμα ξυλίνους κατεσκεύασε πύργους καὶ ὡσπερ ἐξ ὀρμημάτων τινος ἐκείθεν ἀφορμῶν καρτερώτερον τοῖς Βαρβάροις ἀντικαθίστατο. Ὁ δὲ Τζαχᾶς τὴν τῆς Μιτυλήνης φρουρὰν τῷ ἀδελφῷ Ἐπιδαμνίῳ προαναθέμενος, ἐπεὶ μὴ ἐξαρκούντα τοῦτον πρὸς μάχας τοιοῦτου ἀνδρὸς ἐγίνωσκε, θάττον φθάσας καὶ πολέμου σχῆμα διατυπώσας, συμμίγνυται τῷ Δούκῃ. Καρτερᾶ δὲ τῆς μάχης γενομένης ἡ νύξ ταύτην δέλυσε. Καί ποτε ὁ Δούκας διὰ τριττῆς σεληνιακῆς περιφορᾶς οὐκ ἐνεδίδου καθεκάστην ἡμέραν προσβάλλων τε τοῖς τεύχεσι Μιτυλήνης καὶ μετὰ τοῦ Τζαχᾶ λαμπροῦς πολέμους συναίρων ἐξ ἡίου ἀνατολῆς ἄχρι δυσμῶν. Καὶ οὐδὲν πλέον ἦν τῷ Δούκῃ τοῦ τοσούτου καμάτου. Ὅπερ μανθάνων ὁ

ponique ad metus semitarum obstruendos jussit : hac varia cura unam satis rem assecutus, ne irruptiones in Romanos meditantibus Dalmatis nota et solita impune diverticula paterent, in magnam civitatem Augustus revertitur. Nec vero mihi quis expeditionem istam quasi facilem et a ludibundo confectam, contemnendam putet. Videri talem posse fateor otiosis auditoribus rem tanto compendio narratam : cæterum spissum id opus et sudoris ærumnæque Augusto fuisse plurimæ, multorum adhuc superstitem comitum istius viæ memori hodieque constare testimonio potest. Non multo deinde post tempore distinctiorem Alexius certioreque notitiam accipit rerum et consiliorum Tzachæ. Didicit enim idoneis auctoribus nihil eum de priori spe ac minis remisisse ob ea quæ illi minus prospera terra marique contigerant, quin potius et insignibus uti regis, et illud ipsum supremæ potestatis nomen haud dissimulante usurpare, ac Smyrna velur in regni metropolim delecta, ibi classes ædificare atque instruere quibus et insulas rursus vastet, et ipsam usque Constantinopolim terrorem sui, prædandique licentiam, aut, si Deo placet, imperium quoque promoveat, soliumque illic invadat Romanæ potestatis. Ea quotidianis confirmata

246 spe, consilia conatusque Tzachæ irritos redderet, verum etiam eundem pelleret prius possessis, et tam Smyrnam ubi regnabat, quam alia loca quæ latrocinio invasa tyrannide premebat, ipsi eriperet. Miliberno igitur fore tempore transacto, sub primulum veris exortum fratrem Augustæ Joannæ Ducam Epidamno ad id vocatum, magnum classis creavit ducentem; eique ex continente lectam terrestrem militiam attribuit egregiam, cum eaque itinere terrestri vadere in Tzacham jubet : assignataque Constantino Dalasseno sub Joannis auspiciis classis ductandæ præfectura, eum præcepit sic oram legere, sic motum progressumque moderari, ut ambo eodem tempore terrestris maritimusque exercitus Mitylenem pervenirent, et bellum simul cum Tzacha capessere. Ut primum Ducas Mitylenem tenuit, castra est metatus ligneis egregie munita protectaque turribus, unde ex tuto quodam oppido in omnes erumpendi, oppugnandi, reique cuiuslibet ex usu gerendæ occasiones immineret. At Tzachas Mitylenes custodiam fratri suo Galahatzæ commiserat : verum ut eum haud parum apparatibus et conatibus tantis adversarii tam acris facile sensit, non distulit occurrere contra ipse, et in laboris ac periculi partem se quoque digni proferare. Age sane pugna committitur, quam nec diremit, neutro se victum putante. Et vero adeo neutra pars præmiali eo certamine vires absumpsit, ut ad tertium abhinc mensem quotidie Ducas aut Mitylenes muros quateret, aut explicata in

Variae lectiones ex cod. Coislin.

ἄ βασιλείου. ἄ σπεύσας. ἄ ἡίονα. ἄ ἀδελφῷ αὐτοῦ. ἄ ἀνατολῶν.

Tzacham acie, cum eo minime cunctante prælium consereret, a primo diei ortu fere in vesperam durans. Atque hac tam pertinaci contentione laboris, sic semet Joannes ipsum, sic exercitum exhaurerat, ut nihil sibi jam fere reliquum ad extremam lassitudinem fecisset. Quo imperator audito, tum miseratione præsentis incommodi, tum metu imminentis exitii suorum, angebatur. Profertum ergo e castris militem, quo ibi loco res essent percontatus, audivit ex eo pugnare Joannem omnibus horis nulla remissione aut mora. Quoniam vero (Augustus ait) tempore cum Tzacha inquit quotidiana ista certamina quæ dicit? Sub solis exortum, respondit miles. Tum imperator: Utri autem pugnantium obversos in ortum vultus habent? Noster exercitus (miles inquit). Perdidit ex verbo causam statim pro sua rapidissima velocitate mentis, ob quam inferiores e prælio redirent sui, litterasque raptim ad Joannem scriptas, quibus monebat: *Ne aciem citruerit mane radiis adversis, neve unus obstinaret pugnam contra duos simul, Tzacham et solem, sed post transgressum meridianum circulum sidere in occasum prono, certamen capesseret*, militi statim dedit redire celeriter ad exercitum jussu, verbisque eadem mandata frequentavit quæ præscripta tradiderat: sic ad extremum **247** graviter edicens, Si die in occasum inclinante pugnam cum hostibus iniveritis, statim vincetis. Hæc simul Ducas per militem accepit, alioqui solitus in omnibus ex imperatoris nutu pendere, consiliumque quodcumque ipsius addicta vel in rebus minimis reverentia velut editum oraculo sectari, postera ipsa luce, cum se more solito paratos ad pugnam excipiendam hostes obtulissent, phalangas Romanas armari prodireque vetuit, Turcis ignavis rei ferri eo die utique a pugna Joannem velle autumantibus; ideoque armis illic positis, consistentibus secure. At ecce in cæli verticem altissime subjecto sole, suis Ducas edicit ut armentur: ac paulo post eodem sidere jam in pronum despectante, aciem perite descriptam cum alacri et consona vociferatione cunctorum educit: ne sic quidem imperatus deprehendi potuit Tzachas. Prodiit contra et ipse armatus instructusque valide nec moram pugnandi fecit. Implicuere se utrinque acies magnis animis conatibusque; verum vento ab ortu flante vehementi, cum pulvis pedibus excitatus concurrentium, simul cum infestis inclinatæ lucis radiis, in oculos vultusque Turcorum impingeretur, Romanique vegetius quam aliquam antehac instarent, magna Turcos necessitas terga vertere coegit. Sensit fortunam partium mutanti Tzachas: cumque nec urbem jam oppugnationi sustinendæ, nec se ad pugnam æquo campo capessendam parem ultra cerneret, facili conditione pacem licitatus, impetravit a Duca quod unum petiit, ut sibi per eum

Α αυτοκράτωρ ἦναιτο καὶ ἤτχαλλεν. Ἐπερωτήσας δὲ ποτε τὸν ἐκείθεν ἐλθόντα στρατιώτην καὶ διαγούσας ὡς οὐδὲν ἄλλο τῷ Δούκῃ ἢ μάχαι τε καὶ πόλεμοι, καὶ περὶ τοῦ καιροῦ ἤρετο κατ' ὅποιαν ὤραν αὐ μετὰ τοῦ Τζαχᾶ μάχαι συνίστανται. Τοῦ δὲ περὶ αὐτὰς τὰς τοῦ ἡλίου αὐγῆς εἰρηκότος, ὁ βασιλεὺς αὖθις· Καὶ τίνες τῶν μαχομένων πρὸς ἀνατολάς ἀποδέλπουσι; Καὶ ὁ στρατιώτης, Τὸ ἡμέτερον, ἔφρ, στράτευμα. Ξυνεὶς οὖν τηνικαῦτα τὴν αἰτίαν ὁποῖο; ἐκαίνο; ἐν ἀσκήπτω χρίνῃ τὸ δέον εὐρίσκων, γράμμα πρὸς τὸν Δούκαν σχεδιάζει εὐμβουλεύων ἄποστῆναι τῆς κατὰ τὰς αὐγῆς τοῦ ἡλίου μετὰ τῷ Τζαχᾶ, μάχης, καὶ μὴ ἔσθαι πρὸς εὖσο μάχεσθαι. τὰς ἡλιακὰς ἀκτίνας δηλαδὴ καὶ αὐτὸν τὴν Τζαχᾶν ἐπὶ δὲ ὁ ἡλῖος ἐὼν μεσημεριδιὸν κύκλον διαλθὼν πρὸς δυσμὰς ἀποκλίνη, τηνικαῦτα προσβάλλειν τοῖς ἐναντίοις. Ἐγγειρίσας οὖν τὸ γράμμα τῷ στρατιώτῃ καὶ πολλάκι; περὶ τοῦτου παραγγελλας, τέως ἀποφαντικῶς ἔφη· Ἐἰν κλίνοντος τοῦ ἡλίου προσβαλεῖτε τοῖς ἐναντίοις, νικηταὶ παραχρῆμα ἔσσεσθε. Ταῦτα τοῦ Δούκα διὰ τοῦ στρατιώτου μεμαθηκότος, καὶ μηδέποτε τοῦ αυτοκράτορος μηδὲ τὴν ἐπὶ τῷ τυχεῖν παραβλεψάμενου συμβουλήν, τῷ ὁ μετ' αὐτὴν κατὰ τὸ σύνθηρος οἱ Βάρβαροι ὀπλισάμενοι, ἐπεὶ τῶν ἀντιμάχων οὐδεὶς ἐφαίνετο (ἠρέμουν γὰρ αἱ Ῥωμαϊκαὶ φάλαγγες κατὰ τὰς τοῦ αυτοκράτορος ὑποθήκας), τὴν μάχην ἀπηλπικότες κατὰ τὴν ἡμέραν ἐκείνην, αὐτοῦ που μεμενήκασιν τὰ ὅπλα ἀποθέμενοι. Ἄλλ' ὁ Δούκας οὐκ ἠρέμει. Εἰς μεσουράνημα γὰρ τοῦ ἡλίου ἦδη ἐφθακότος, αὐτὸς τε καὶ τὸ στρατιωτικὸν ἅπαν ἐπὶ τοῖς ὅπλοις ἦν. Καὶ κλίνοντος ἦδη τοῦ ἡλίου πολέμου τάξιν διατυπώσας, σὺν ἀλαλαγμῷ καὶ βοῇ πολλῇ αἰφνῆδὸν κατὰ τῶν Βαρβάρων ἔεται. Οἷο μὲντοι οὐδ' ὁ Τζαχᾶς ἀνέτοιμος ἐφάνη, ἀλλ' εὐθὺς καρτερῶς ὀπλισάμενος συμμίγνυσι ταῖς Ῥωμαϊκαῖς φάλαγγιν. Πνεύσαντος δὲ τηνικαῦτα καὶ ἀνέμου σφοδροῦ καὶ ἀγχεμάχου τῆς μάχης γεγούσιας, ὁ κονίσσαλος ἐς οὐρανὸν αὐτὸν ἤρετο. Καὶ τὸ μὲν τοι κατὰ πρόσωπον τὸν ἡλίου λάμποντα ἔχοντες, τὸ δὲ εἰ καὶ τοῦ ἀνέμου τὰς βφει; διὰ τῆς κόνεως τρίπον τινὰ κατασβολούντος, τῶν τε Ῥωμαίων καρτερώτερον εἴπερ ποτὲ προσβαλόντων ¹⁰, ἤτετήθησαν τὰ νῦτα δεδωκότες. Καὶ οὕτω μὴ φέρων ὁ Τζαχᾶς τὴν ἐπὶ πλέον πολιορκίαν, καὶ πρὸς τὴν ἀδιάστατον μάχην μὴ ἐξαρκῶν τὴν περὶ εἰρήνης ἐπερωτᾶ, τοῦτο καὶ μόνον ἐξαιτούμενος ἐκχωρηθῆναι οἱ ἀδελφεὶ τὴν πρὸς τὴν Σμύρνην ἀπόπλουον. Πείθεται τούτῳ ὁ Δούκας, καὶ λαθῶν ὀμήρους δύο τῶν ἐκκρίτων στρατιῶν, ἐπεὶ κάκεινος αὖθις ἄλλους ἤτειτο τὸν Δούκαν, ἐφ' ᾧ τὴν μὲν μηδὲν τῶν Μιτυληναίων ἀδικῆσαι ἐξερχόμενον ἢ συναπαγέσθαι ἀποκλείοντα πρὸς Σμύρνην, τὸν ¹¹ δὲ διατηρῆσαι αὐτὸν ἀδελφεὶ τὴν ὡς πρὸς Σμύρνην ἀπίπλουον ποιοῦμενον, δέδωκε τούτῳ τὸν τε Εὐφορβὴν Ἀλέξανδρον, καὶ Μανουῆλ τὸν Βουτουμίτην ¹² ἄνδρες οὗτοι φιλοπόλεμοί τε καὶ

Variæ lectiones ex cod. Coislín.

⁷ εὐμβουλεύων. ⁸ τῆ. ⁹ τόν. ¹⁰ προσβαλόντων. ¹¹ τοῦ. ¹² Βουτουμίτην. Sic semper postea.

γενναῖοι. Εἶτα πίστεες ἐξ ἀλλήλων λαβόντες, ὁ μὲν Ἀμεριμνίαν ἤδη εἶχε τοῦ μὴ ἐν τῷ ἐξέρχασθαι τὸν Τζαχᾶν βλάβην τινὰ τοῖς Μιτυληναῖοις ἐπιγαγεῖν ¹⁶ ὁ δὲ ἐν τῷ διαπερᾶν μὴ παρὰ τοῦ Ῥωμαϊκοῦ στόλου κάκωσιν ἐσχηκέναι. Ἄλλ' ὁ καρκίνος ἠρθῶς βεδίζειν οὐκ ἐμάνθανεν, οὐδ' ὁ Τζαχᾶς τῆς πρότερον ἀπίστατο πονηρίας. Πάντας γὰρ τοὺς Μιτυληναίους ἐπεπειράτο σὺν γυναίξιν καὶ τέκνοις ἑαυτῷ συνεπιγαγεῖσθαι ¹⁷.

tutus atque innoxius Smyrnam recessus esset maritimo cursu. Quoniam autem in ejus promissionis fidem duos Tzachas obsides poposcerat, exegit ex eo vicissim satrapas e præcipuis totidem Joannes in pignus securitatis a Tzachis juratæ Mitylenæis, quibus Ducas ab eo tantum voluerat, ut is nemini eorum digrediens ulla in re nocere posset, aut quemquam secum Smyrnam abducere. Sequestri liberi reditus Tzachæ fuerunt Euphorbenus Alexander et Manuel Butumites, viri ambo bellicosi et fortes. In hæc ergo fides mutuo data est, ne Turci Mitylene abeuntes quidquam loci ejus incolis injuriæ molestiæve inferrent: nec Romana vicissim classis reditum Turciæ Smyrnam versus ulla incursione infestaret. Verum cancer recta ingredi non didicit. Quin ipso in pacis iuitæ limine offendens Tzachas, adeo non abstinuit vim a Mitylenæis, ut conatum omnem intenderit ad eos universos cum uxoribus et liberis abducendos secum.

Ἐν ὅσῳ δὲ ταῦτα ἐγένετο, ὁ Δαλασσῆνος ¹⁸ Κωνσταντῖνος θαλασσοκράτωρ ¹⁹ τῆνικαῦτα ὦν καὶ μῆπω ἐφθακὶς κατὰ τὰ ἐντεταλμένα παρὰ τοῦ αὐτοκράτορος Δούκα εἰς ἀκρωτήριόν τι τὰς ναῦς προσορμήσας ²⁰, ἐπεὶ ταῦτα μεμαθηκοί, ἐλθὼν ἤξιστο τὸν Δούκαν παραχωρηθῆναι οἱ μετὰ τοῦ Τζαχᾶ συνάψαι πόλεμον. Ὁ δὲ τὸν προγεγονότα εὐλαβούμενος δίκον, ἀνεβίβλετο τέως. Ὁ δὲ Δαλασσῆνος ἐνέκαιτο λέγων, ὡς Σὺ μὲν ὀμώμοκας, ἐγὼ δ' οὐ παρήν· καὶ σὺ μὲν τήρει ἄς δέδωκας πίστεεις δραγηῖς ²¹, ἐγὼ δ' ὁ μήτε ὀμώμοκῶς μήτε τι τῶν συνδοξάντων ἀμφοῖν γινώσκων ἐπαποθύσομαι πρὸς τὸν κατὰ τοῦ Τζαχᾶ πόλεμον. Ἐπεὶ δ' ὁ Τζαχᾶς τὰ πρυμνήσια λύσας ὡς εἶχε κατευθὺ Σμύρνης τὸν ἀπόπλουν ἐποιεῖτο, καταλαμβάνει τοῦτον ὁ Δαλασσῆνος ²² θᾶπτον ἢ λόγος. Καὶ παρακῆμα προσβαλὼν ἐδίωκεν. Ἄλλὰ καὶ ὁ Δούκας τὸ ἐπίλοιπον τοῦ ναυικοῦ τοῦ Τζαχᾶ λύον τὰ πρυμνήσια ἐφθακῶς, κατέσχε μὲν τὴς ναῦς, καὶ τῆς βαρβαρικῆς χειρὸς τοὺς δορυαλώτους ἅπαντας· καὶ τοὺς ἐν αὐτοῖς δεσμώτας αἰχμαλώτους ἐβρύσατο. Ὁ δὲ Δαλασσῆνος πολλὰ τῶν τοῦ Τζαχᾶ ἡστροικῶν πλοίων κατασχόν, τοὺς ἐνότας σὺν αὐτοῖς ἐρέταις ἀναιρεῖσθαι παρεκελεύετο. Τάχα δ' ἂν καὶ ὁ Τζαχᾶς αὐτὸς ἐαλώκει, εἰ μὴ πανούργος ὦν καὶ τὸ μέλλον ὑποφορώμενος, εἰς ἐν τῶν κούροτέρων ἀκατίων μεταβάς, διὰ τὸ ἀνύποπτον ἐεσώθη λαθῶν. Σε χαζόμενος γὰρ τοῦ συμπερόντος αὐτῷ ἐκ τῆς ἡπείρου Τούρκους παρεσκευάκει εἰς τι ἀκρωτήριον ἐστάναι καὶ ὄρᾶν μέχρις ἂν ἦ τῆς Σμύρνης ἀκινδύνως αὐτὸς καταλάβοι, ἢ πολεμίοις περιτυχῶν πρὸς αὐτοὺς τὴν ναῦν ἐξορμήσῃ ²³ καθάπερ εἰς ²⁴ κρησφύγετον. Καὶ δὴ τοῦ σκοποῦ οὐκ ἠσέχε ²⁵, ἀλλ' ἐκεῖ τὴν ναῦν προσορμήσας μετὰ τῶν ἀπεκδεχομένων αὐτὸν Τούρκων ἐνωθεῖς, ὡς πρὸς Σμύρνην ἔφχετο. Καὶ δὴ καὶ ταύτην κατέλαβεν. Ὁ δὲ Δαλασσῆνος νικητῆς ὑποστρέψας ἐνοῦται τῷ μεγάλῳ Δούκῃ. Καὶ ὁ Δούκας τὰ κατὰ τὴν Μιτυληνὴν ἀσφαλισάμενος ἐπεὶ καὶ ὁ Δαλασσῆνος ἐκεῖθεν ὑπέστρεψεν τῷ Ῥωμαϊκοῦ στόλου ποδὺ μέρος ἀφελόμενος κατὰ τῶν παρὰ τοῦ Τζαχᾶ κατεχομένων (καὶ γὰρ ἰκανὰς ἐφθασε νῆσους χειρώσασθαι) ἐξπέστειλε.

Sub hæc Dalassenus Constantinus ductor Romanæ classis Turcica potentioris, tum primum Mitylenem venit; ²⁴⁸ classeeque ad promontorium quoddam, ut Ducas jussisset, appulsa, magnopere agebat, ut sibi ultio permitteretur ingratiissimæ perfidiæ Turcorum, quam vexandis in digressu contra datam fidem Mitylenæis ostenderant. Abnuobat Ducas, jusjurandum obtinens. Cui Dalassenus, *Nempe*, inquit, *tu jurasti, non ego: qui nec præsens nec conatus, ea quæ inter vos eumque composita sunt jure meo ignorare possum.* Tu ergo qua religione tibi videris astrictus, in ea te contine, si libet: me libertate mea et occasione uti sine ad sædifragum Tzacham, prout meritus est, male multandum. His dictis, et expedita rapina classe Dalassenus Tzacham modo soluta nave festinantem Smyrnam, remis velisque secutus et assecutus brevi, multas illi eripuit prælatorias naves, quarum vectores eum remigibus jussit occidi; nec fugisset ipse Tzachas Dalasseni victoris manus, nisi cantus Barbarus proviso periculo, non ut erat verisimile majorem navem aliquam, sed minutum lembum ingressus, cum eo inter trepidationem suorum conatumque nostrorum navigia magna expugnantium, scaphas negligentium, ignotus evasisset. Evasisset autem in paratum sibi pari astutia perfugium. Jussisset siquidem præsto sibi esse a continente ad aliquod designatum ipsis promontorium Turcos quosdam; in eaque statione morari quoad scirent Tzacham ipsum innoxie Smyrnam tenuisse. Sic fore reputans, ut si, quod verebatur, iactam hostili classe navigationem experiretur, ad istud præoccupatum a suis littus tuto se cum navicula propriperet; quod et fecit; indeque deducenibus quos ibi reperit Turcis, Smyrnam incolumis pervenit. Porro Ducas soluta jam Tzachæ nave, reliquas classis ejus priusquam solverent præoccupans, captivos in iis repertos liberavit universos. Dalassenus victor rediens magno se duci junxit. Ducas vero idoneis præsidiis firmata Mitylene, quando inde Dalassenus recessit, magnam ex Romana classe

Varie lectiones ex eod. Coislin.

¹⁶ ἐπιγαγεῖν. ¹⁷ συνεπιγαγεῖσθαι. ¹⁸ Δαλασσῆνος. Sic semper postea. ¹⁹ θαλασσοκράτης. ²⁰ προσορμήσας. ²¹ δραγηῖς. ²² ἀγχιεῖς. ²³ ἐξορμήσῃ. ²⁴ εἰς τι. ²⁵ ἡστοχίχαι.

segregatum numerum navium adversus insulas A misit quas Tzarchas ditioni suæ additas sat multas præsidii adhuc suorum obtinebat. Ipse obiter occupata Samo, aliisque nonnullis insulis in urbem regiam reversus est.

Non multi dies inde fluxerant, cum certior impetator factus, rebellasse Carycam, Cretamque occupasse, indeque profectum Rhapsomatem ingenti classe Cyprum invasisse, Joannem Ducam adversus utrumque misit. Is cum pervenisset Carpathum, freti ejus vicinia Cretenses, Carycam magna cæle adoriantur, afflictisque conjuratorum partibus, Cretam magno duci dedunt. In ea constitutis **249** Ducas omnibus, idoneoque præsidio relicto, Cyprum versus eursum intendit, appulsuque ibi primo Cyrenem cepit : qua re Rhapsomates comperta **B** valide sese in Joannem arripuit, movensque a Leucosia, et præoccupatis jugis collium imminentium Cyrene, illie munivit castra, prælium differens, coque se rei bellicæ imperitissimum declarans, quippe qui tum imparatis superveniens, cum adfiri eos vivo impetu, et spem victoriæ minime dubiam sequi deberet, in roborando exercitu, quasi non abunde firmo, et molli tractatione pacis per legationem intempestivam, ut otiose sic inutiliter tentanda occasionem perdiderit : dissolutius se ac negligentius in re seria gerens quam vel in ludo pueri soleant, eoque satis comprobans quod de illo ferri audivi : heri eum ac nudistertius tractare hastanti, eum stringere cœpisse, equum autem ne conscendere quidem scivisse : imo si qua fortuna impositus ei sit, ad quemvis ejus progressum exhorrescere solitum, vertigineque tentari. Talis in militia Rhapsomates erat : cui vel sua imperitia vel nostrorum improvisa irruptio ita sensum animi iudiciumque perculit, ut tota passim belli ratione decurreret. Rem porro tandem gerere aggressus, nihilo in agendo felicior, quam in cessando sapiens, principium bellandi habuit ipsa timide inceptantis desperatione, quasi malo augurio afflatus ; cui successuum infelicitas egregie respondit. Nam primo Butumites quosdam ex ejus militibus ad transfugium plectos suis copiis adjunxit. Postridie vero cum instructam Rhapsomates aciem in Romanos per pronum lente descendens duceret, ala equitum ipsius fere centum, effusis Ducam versus, velut ad pugandum, habentis progressa, vultu repente verso infestas vibravit hastas, pro Duca jam pugnant. Perculit ea species Rhapsomaten : qui verso sta-

A Καὶ ἐξ ἐπιδρομῆς τὴν τε Σάμον καὶ τινὰς ἄλλα, νήσους κατασχὼν ἐπανέρχεται πρὸς τὴν βασιλευσσαν.

Ὁὐ πολλὰ παρῆλθον ἡμέραι καὶ μεμαθηκὸς ὁ αὐτοκράτωρ τὴν τοῦ Καρύκη ἀποστασίαν (66), καὶ ὅτι τὴν Κρήτην κατέσχεν, ἐκεῖθεν δὲ ὁ Ῥαψομάτης τὴν Κύπρον μετὰ τοῦ στόλου μεγάλου κατ' αὐτῶν τὸν Δούκαν Ἰωάννην ἐξέπεμψε. Καὶ καταλαβόντα δὲ τὸν Δούκαν τὴν Κάριπαθον (67) οἱ Κρήτες μεμαθηκότες, ἐπεὶ οὐ πόρρω ταύτην εἶναι ἐγίνωσκον, ἐπιθέμενοι τῷ Καρύκη δεινὸν τὸν φόνον κατ' αὐτοῦ ἀπειργάσαντο, καὶ ²⁴⁹ οὕτω τὴν Κρήτην τῷ μεγάλῳ δουκὶ παραδεδώκασιν. Κατασφαλισάμενος δὲ τὰ περὶ αὐτὴν ὁ Δούκας καὶ ἀποχωρῶσαν δύναμιν εἰς τὴν αὐτῆς φρουρὰν καταλιπὼν, ἐπὶ τὴν Κύπρον τὸν κατάπλουον ποιεῖται. Καὶ ἄμα τῷ ταύτῃ προσοκειῖται ἐξ ἐφόδου τὴν Κυρήνην (68) κατέσχεν. Ὁ δὲ Ῥαψομάτης τοῦτο μεμαθηκὸς, καρτερῶς ἐπιλέγεται κατ' αὐτοῦ. Ἀπὸ Λευκουσίας (69) τοιγαροῦν ἀπάρας καὶ τὰς ἀκρολοφίας τῆς Κυρήνης καταλαβὼν, ἐκεῖ που τὸν χάρακα ἐπέφητο, ἀναβαλλόμενος τῶς τὸν πόλεμον ὡς ἀπειροπλέμος καὶ στρατηγικῶν τεχνασμάτων ἀδαής. Χρεῶν γὰρ τοῦτοις ἀνετόμοις ἐπισπεσεῖν. Ὁ δὲ ἀνεβάλλετο τῶς τὴν μάχην οὐχ ὅπως εἰς συμβολὴν πολέμου παρασκευασθησόμενος ὡς δεῖσθαι ἀνετόμους ἔχων (παρασκευάστο γὰρ εὐ μάλα καὶ εἴπερ ἐδοῦλετο, συνεχρότησεν ἂν αὐτίκα τὸν πόλεμον), ἀλλ' ὡς ἂν μηδὲ συμπλακῆναι βυλλόμενος ὡσπερ ἐν παιδιαῖς μειρακίων τὰ τοῦ πολέμου ἐπιχειρήσει μαλακῶς τε πρὸς αὐτοὺς διαπρεθευόμενος καὶ μειλίχρως λόγοις ἐφέλκεσθαι τούτους ὡσπερ οἰκονομούμενος. Καὶ οἶμαι ἦ δὲ ἀπειρίαν πολέμων ταῦτ' ἐποίησε (ἦν γὰρ, ὡς ἔγωγε περὶ τούτου ἤκουον, χυθὲς καὶ πρῶν ἡμῶν ξίφους καὶ δόρατος καὶ μηδ' ἐπιθήναι ἐφ' ἵππον εἰδὼς, ἀλλ' εἰ καὶ τύχοι ἐπιθετικῶς, κτθ' οὕτως ἐξιπάσασθαι βούλοιο, ταρχὴν εἶχε καὶ σίλον οὕτως εἶχε πρὸς τὴν στρατιωτικὴν ἐμπειρίαν ἀπειρῶς ὁ Ῥαψομάτης), ἢ τοίνυν διὰ ταῦτα ἢ καταπληγὴς τὴν ψυχὴν τῷ αἰφνιδίῳ τῆς ἐφόδου τῶν βασιλικῶν στρατευμάτων, τῶς φρένας περιπεπλάνητο. **D** Ἐνθεντοὶ καὶ τὸν πόλεμον μετὰ τινος δυσελπιστίας ἐπιχειρήσαντι, οὐκ εἰς καλὸν αὐτῷ ἀπηντῆκει τὰ πράγματα. Ὁ γὰρ ²⁴⁹ Βουτουμήτης ὑποποιησάμενός τινος τῶν ἐκεῖνῳ συναραμένων αὐτομολήσαντας τῷ Ἰδίῳ συγκατέλεξε στρατεύματι. Τῇ δὲ μετ' αὐτὴν τὰς ψάλλαγας στήσας ὁ Ῥαψομάτης τὸν μετὰ

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

²⁴⁹ Deest vocula καὶ ²⁴⁹ γούν.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(66) Καρύκη ἀποστασίαι. Caricæ et Rhapsomatis defectionem narrant etiam Zonaras et Glycas.

(67) Κάριπαθον. Insula haud procul a Creta, hodie, Scarpanto.

(68) Κυρήνην. **346** Urbs Cyprî, cujus meminit Meaphrastes in Spiridone : Ceronia, vel Ceraunia

Ptolemæo, Cærinium Plinio, hodie Cerines dicta. Vide Steph. Lusinianum, in *Hist. Cypr.* cap. 7.

(69) Λευκουσία. Oppidum idem Cyprî, hodie Nicossia, de qua idem Lusinianus, cap. 8. Est etiam insula ejusdem nominis in Italico mari, de qua Canterus, lib. iii *Novar. Lect.* cap. 10, et Cluver. in *Ital. Antiq.* lib. iv,

τοῦ Δούκα ἐξίτηι πόλεμον, διὰ τοῦ πρανοῦς τῆς ἀρχολοφίας βραδεὶ ποδὶ σταίχων. Ὡς δὲ τὴ μεσολ-
 χιον ἄμφοιν στρατοπέδωιν ἀπεστενωτοῦτο ἤδη, ἀπό-
 μοιρὰ τις τῶν τοῦ Ῥαφομάτου εἰς ἑκατὸν ποσουμέ-
 νη τὴν ἀριθμὸν διακριθεῖσα ὡς τάχα κατὰ τοῦ Δούκα
 τὰς ἡνίας ὄλας ἐνδόντες τὰς ἀκωκὰς τῶν δοράτων
 ἐπισθεὶ στρέψαντες, προτχωροῦσιν αὐτῷ. Τοῦτο
 θεασάμενος ὁ Ῥαφομάτης, τὰ νῶτα παραχρῆμα
 δίδωτιν ὄλας ¹⁶ ἡνίας εἰς φυγὴν χαλάσας ὡς πρὸς
 τὴν Νεμεσὸν ἀπονενευκῶς ¹⁷, εἰ που γένετο οἱ ταύ-
 την καταλαβόντι πλοῖω ἐντυχεῖν, δι' οὗ τῆ Συρία
 προτορμήσας ¹⁸ τὴν σωτηρίαν ἑαυτῷ περιποιήσαιο.
 Μανουὴλ δὲ ὁ Βουτουμίτης ἐξ ὀπισθίων αὐτοῦ διώ-
 κων ἦλανε. Ὁ δὲ ὑπ' αὐτοῦ κατεπειγόμενος καὶ
 τῆς ἐλπίδος διημαρτηκῶς, τῷ ἐπὶ θάτερα προσεχώ-
 ρισεν θρεῖ, εἰς τὴν ἐπ' ὀνόματι τοῦ τιμίου σταυροῦ
 ἀνεγερεθέντα πάλαι νεῶν προσπεφυγῶς ¹⁹. Ὁ δὲ
 Βουτουμίτης, οὗτος γὰρ τὴν αὐτοῦ διωκὴν παρὰ τοῦ
 Δούκα ἐπετέτραπτο, τοῦτον αὐτοῦ που καταλαβὼν,
 λόγον ἀπαθείας αὐτῷ δίδωσι καὶ συμπαραλαβὼν
 ἄγει πρὸς τὸν Δούκα. Κάντες ὅθεν πάντες τὴν Λευ-
 κουσίαν καταλαμβάνουσι. Κάκειθεν τὴν ὅλην νῆσον
 ὑπὸ τὴν ἰδίαν χεῖρα ποιησάμενοι ἡσφαλίσαντο κατὰ
 τὴν ἐγγχωροῦν τῷ αὐτοκράτορι τὰ συμπεσόντα διὰ ²⁰
 γραμμάτων δηλώσαντες. Ὁ δὲ βασιλεὺς ἀποξεζά-
 μενος αὐτῶν τὸν ἀγῶνα, δεῖν ἔγνω τὰ κατὰ τὴν Κύ-
 προν ἀσφαλίσασθαι. Κριτὴν μὲν οὖν τῆνικαῦτα καὶ
 ἐξ-σωτὴν (70) τὸν Καλλιπάριον προῦθάλλετο· ἀνὴρ
 δὲ οὗτος τῶν ἐπισήμων, μαρτυρίαν δὲ πολλὴν δι-
 καιωπραγίας τε καὶ ἀφιλορηματίας, καὶ ταπεινο-
 φροσύνης συνεπαγόμενος. Ἐπεὶ δὲ καὶ τινος ἦ νῆτος
 ἐδείτε τοῦ ταύτην φροσφίοντος, τὸν Φιλοκάλην
 Εὐμάθιον τὴν ταύτης ἀναθήμενος φρουρὰν στρατοπεδάρχην
 προεχειρίσατο, ναῦς πολεμικὰς δεδωκῶς
 αὐτῷ καὶ ἰππότας ἐφ' ᾧ τὰ κατὰ τὴν Κύπρον διὰ
 τὴ θαλάσσης καὶ ἡπείρου ἀσφαλίσασθαι. Ὁ μέντοι
 Βουτουμίτης, ἀναλαθόμενος τὸν Ῥαφομάτην καὶ τοὺς
 συναποστατήσαντας αὐτῷ ἀθανάτους, ἐπάνεισι
 πρὸς τὸν Δούκαν, καὶ οὕτως εἰς τῆσι πρὸς τὴν βασιλεύουσαν.

Τοιαῦτα μὲν οὖν τὰ κατὰ τὰς νήσους, τὴν Κύπρον
 φημι καὶ Κρήτην. Ὁ δὲ γε Τζαχὰς ἀνὴρ ὢν φιλο-
 πόλεμος δραστηριότητι γνῶμης οὐκ ἤθελεν ἡρεμεῖν,
 ἀλλὰ μετ' οὐ πολὺ τὴν Σμύρνην ἐπελθὼν ²¹ κατ-
 ἐύχεε. Καὶ αὐθις ληστρικὰς ἐπιμελῶς κατεσκευάζε
 ναῦς, δρόμωνάς τε καὶ διτρεῖς καὶ τριτρεῖς καὶ
 ἀλλ' ἅτα τῶν κουφοτέρων νηῶν. τοῦ αὐτοῦ σκοποῦ
 ἔχμενος. Ταῦτα μεμαθηκῶς ὁ αὐτοκράτωρ οὐκ

in tergo, totos equo permisit frenos festinans
 Nemesum, quo in loco sperabat inventurum se na-
 vem quampiam, qua in Syriam delatus salutem in
 tuto suam poneret. Instabat vestigiis fugientis
 Manuel Butumites; quod Rhapsomates sentiens, in-
 deque desperans pervenire fugiendo se Nemesum
 posse, in alteram e via deflectens partem, montem
 tenuit sacra caede celebrem in nomine venerandæ
 ac pretiosæ crucis olim structa; cujus et in asylum
 confugit. Invenit eum illic Butumites, cui ejus in-
 sequendi curam Ducas commiserat. Egit is ergo
 cum Rhapsomate, securitatemque ipsi pactus, per-
 suasit, ut venire secum ad Ducam vellet. **250**
 Hinc jam omnes Leucosiam ivere, subjectaque inde
 sibi universa insula, operam dedere, quantum in
 præsens licuit, ut ea præsiidiis idoneis firmaretur:
 datisque ad imperatorem litteris, quæ contigerant
 nuntiatunt. Imperator collaudata, ut par era, vir-
 tute ipsorum, faciendum sibi putavit ad similes
 istius insule motus prævertendos, ut certum eum-
 demque idoneum hominem eo mitteret cum man-
 datis et plena potestate inspiciendi et componendi
 ex æquo cuncta. Electus ad id Calliparius vir ex in-
 signibus, multa justitiæ, abstinentiæ modestiæque
 laude commendatus. Quoniam vero militari præterea
 duce qui præsidio esset insule opus erat, directus eo-
 dem est Philocales Eumathius qui perennaturis illic
 ad tutelam insule ac maris navilibus, equestribus
 pedestribusque copiis præset. Porro Butumites
 Rhapsomaten et immortales qui cum eo defecerant
 prius ad Ducam a quo erat missus, postea secum
 in urbem quoque regionem induxit.

Hactenus de insulis Cypro et Creta. At Tzachias
 inquieti vir animi et belli amans quiescere non sus-
 tinuit. Verum paulo post parandis rursus Smyrniæ
 studiose piraticis navibus omnis generis, diomonibus,
 inquam, biremibus, triremibusque aliisve id
 genus levioribus, et ad celeritatem cursus magis
 expeditis, prout ad propositum latrocinandi utile
 rebatur, perniciem haud dubiam Romanis cudebat.

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

¹⁶ καὶ ὄλας. ¹⁷ ἀπονένευκε. ¹⁸ προτορμήσας. ¹⁹ Μιχρήλ. ²⁰ προσπεφυγῶς. ²¹ ἀπαντα διὰ. ²² ὑπὸ πλοῖων.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(70) Ἐξισωτήν. Rebellerant Cyprii, ut est
 verosimile, propter census intolerabiles, quibus
 pendendis sufficere vix poterant. Eapropter Alexius
 malo remedium asferre volens, Calliparium, virum
 justitiæ et modestiæ laude commendatum, delegit,
 qui iudicis et εξισωτοῦ munus in insula obiret,
 libros censuales emendaret, et tributorum onus,
 habita ratione census, ex æquo inter cives divideret,
 quod fuit τῶν εξισωτῶν officium: unde peræquatores
 dicuntur Senatori, lib. vi, epist. 6; Ennodio, lib. i,
 epist. 6, in tit. Cod. de censibus, lib. ii, et Cod. Th.
 de censoriis, peræquat. et inscriptor. Vetus in-
 scriptio, L. ARADIO. VAL. PROCULO. PERÆQUATORI.

D CENSUS. PROVINCIÆ. GALLICIÆ. Ἐπόπται etiam, et
 inspectores appellantur eodem tit. de Censibus.
 Munus ipsum peræquatio et inspectio, leg. 6 Cod. de
 advoc. divers. Jud. et Nov. 16 Theodosii: εξισω-
 σι; D. Basilio, epist. 278. Constantinus Porph. in
 Basil. cap. 68: Ὑπέμνητέ ποτε καὶ τῷ γενναίῳ
 βασιλεῖ ἀπὸ τοιαύτης γνῶμης ὁ τὴν τοῦ Γενικοῦ
 διέπων ἀρχὴν, ἀποσταλῆναι εἰς τὰ ὑπὸ τὴν Ῥω-
 μαϊκὴν ἐξουσίαν ἅπαντα τὰ θέματα τοὺς λεγομένους
 ἐπόπτας τοῦτους καὶ εξισωτάς, etc. Mox innuit per-
 æquatores istos a magistris constituit solitos, quod
 et observat Senator. Vide Gregor. Nazianz. de cala-
 mitate animæ suæ.

Sensit imperator : nec dubitandum cunctandamve ratur, terrestribus eum uno tempore maritimisque invadere copiis statuit. Navalis in Tzacham belli provincia Constantino Dalasseno commissa : cui ad id clas-^{is} quæ tum fuit universa est tradita. Ipse sibi Augustus negotium sumpsit, quod ad successum non parum utile providebat fore, concitandi contra Tzacham per litteras sultanis. Litteræ hunc ferme in modum erant scriptæ : Scis, præcellentissime sultan Clitziasthlan, sultanicii dignitatem hæreditario jure quam optimo ad te pertinere. Tuus tamen gener Tzachas minime dubiis, si quis introspiciat, insidiis avertere illam in se studet. Nam quod candidatum se fert palam imperii Romani, bellumque nobis denuntiat, mihi crede, fucus est vasri artificis cui spes viresque metienti proprias satis liquidum est, Romanum imperium altioris rem esse fastigii, quam ut eo usque sua possit ipsum attollere fortuna. Quid igitur? Te profecto intuetur, et utcumque collimare in nos simulat, in tuum solum ambitionem intendit. Tu vero, si me audies, mora et dissimulatione excussa omni, nefarium insidiatorem occupabis, pro salute ac dignitate propugnans tua, periclitaturis omnino, si scelus nondum adultæ perfidiæ sese spatio et successu corroboraverit. Quod ad me atinet meis ego ne minæ impotentis latronis magnopere formi laudæ Romanis sint. **251** Sollicitum me tamen habet in hac securitate mea periculum tuum, cui vel communi necessitudine principum, vel privata benevolentia tui occursum velim. Planeque auctor tibi sum, ut quam primum in acrem curam evigiles tuendi a'que asserendi principatus, isto ejus appetitore, vel pacatis artibus ac consiliis, vel, si parum illa processerint, armis et vi aperta subigendo. His ab imperatore sic provisus, pervenit Abydium Tzachas per continentem cum copiis profectus, oppugnareque civitatem muralibus omnis generis machinis cœpit a terra, naves enim piraticæ, quas ædificari jussas a Tzacha vidimus, nondum tum absolutæ, præsto esse temporis non potuerant. His Dalassenus compertis, vir omnium ad pericula invadenda promptissimus, recta cum datis sibi copiis Abydium tendit. At sultan Clitziasthlan accepto per litteras imperatoris indicio motus, cum toto repente exercitu in Tzacham movet. Sic Barbarorum ingenium est irritabile et in cædem præceps. Adventante porro a terra sultane, instante a mari Dalasseno, circumventus Tzachas, et hinc quidem destitutus navibus, quæ adhuc imperfectæ in manibus fabricatorum erant, illinc utcumque instructus, minus certe validus quam necesse erat ad Romanum simul et Turcicum irati soceri uno tempore contra

ἀνέπιπεν αἰθρῆς, οὐδ' ἀνεβάλλετο, ἀλλ' ἐκ θαλάττης καὶ ἡπείρου ἐσπευθεὶς τοῦτον καταγωνίζεσθαι²¹. Τὸν μὲν οὖν Κωνσταντιῖνον τὸν Δαλασσινὸν θαλασσοκράτορα προχερῖσάμενος, τῆνικαῦτα μετὰ τοῦ ναυτικοῦ παντὸς ἐξέπεμψε κατὰ τοῦ Τζαχᾶ. Τὸν δὲ γε σουλτάνου συνοῖσον ἐδόκει διὰ γράμματων ἐρεθίσαι²² κατ' αὐτοῦ. Εἶχε δ' οὕτω τὰ γράμματα Ὀΐδας, μεγαλοδοξότατε σουλτάν Κλιτζιασθλᾶν²³, ὅτι τὸ σουλτανικὸν ἀξίωμα σοι πατρῶθεν προσήκει. Ὁ δὲ σὸς γαμβρὸς δ Τζαχᾶς, κἄν κατὰ τῆς βασιλείας Ῥωμαίων τῷ φαινόμενῳ ἐπιλήθεται, βασιλέα ἐαυτὸν ἀποκαλῶν, ἀλλὰ τοῦτο πρόδηλος σκῆψις ἐστίν. Οὐ γὰρ ἐλέηθεν αὐτὸν πολυπειρῶν ἔχοντα ἀκριβῶς²⁴ γνωσκόντα, ὡς οὐ προσήκει τούτῳ ἢ βασιλείᾳ Ῥωμαίων, καὶ ἀδύνατον τοιαύτης ἀρχῆς ἐπιδράξασθαι. Τὸ δὲ πᾶν σκαιώρημα κατὰ σοῦ ἐφαρτύνεται. Οὐ γρηὶ τοιγαροῦν ἀρέχθεσθαι αὐτοῦ, οὔτε μὴ ἀναπεπτωκέναι, ἀλλ' ἐτροφηροῦναι μᾶλλον ἵνα μὴ τῆς ἀρχῆς παραλυθῆς. Ἐγὼ μὲν οὖν τοῦτον τῶν ὑπὸ τὴν βασιλείαν Ῥωμαίων ὀρίων ἀπελάσω, θεοῦ ἀρήγοντος, κηδόμενος δὲ σοῦ παρεγγυῶμαι ὡς ἂν καὶ αὐτὸς τῆς ἰδίας φροντίσης ἰαρχῆς καὶ ἐξουσίας, καὶ πῆ μὲν μετ' εἰρήνης, πῆ δὲ, εἰ μὴ ταύτην ἀσπάξοιτο, μετὰ ξίφους σπεύσεις²⁵ αὐτὸν καθυποτάξαι. Τούτων οὕτω τὰ²⁶ παρὰ τοῦ βασιλέως οἰκονομηθέντων, καταλαμβάνει τὴν Ἄβυδον ὁ Τζαχᾶς μετὰ τῶν ὑπ' αὐτὸν δυνάμεων, ἐξ ἡπείρου, καὶ ἐπολιόρκει ταύτην δι' ἐλεπόλων καὶ πντοίων πετροβόλων ὀργάνων. Οἱ δὲ γὰρ παρῆσαν τούτῳ εἰ ληστρικαὶ νῆες μῆπω ἀπαρτισθεῖσαι Ὁ δὲ γε Δαλασσινὸς εἶχετο μὲν μετὰ τῶν ὑπ' αὐτὸν δυνάμεων τῆς πρὸς Ἄβυδον φερύσης, φιλοκινδυνότατος καὶ εὐψυχότατος ὢν ὁ ἀνήρ. Ὁ δὲ σουλτάν Κλιτζιασθλᾶν, δεξιόμενος τὰ παρὰ τοῦ βασιλέως διαμνησθέντα, ἔργου εὐθύς εἶχετο τῆς πρὸς τὸν Τζαχᾶν φερούσης ἀψάμενος σὺν πντοί τῷ στρατεύματι. Τοιούτου γὰρ τὸ βάρος ἀπὸν ἔτοιμον πρὸς σφαγᾶς καὶ πολέμους. Ἐγγιστα δὲ τοῦτο γενομένου, ἐπεὶ ἐξ ἡπείρου καὶ θαλάττης τοὺς πολεμικοὺς ἑώρα ἐπίοντας, πλοῖον δὲ οὐδαμοῦ, μῆπω τῶν παρ' αὐτοῦ ἐτοιμαζομένων νηῶν ἀπαρτισθειῶν, μῆτε δυνάμεις ἀποχωρῶσας ἔχων πρὸς τα τὸ Ῥωμαϊκὸν καὶ τὸ τοῦ κηδεστοῦ αὐτοῦ σουλτάν²⁷ Κλιτζιασθλᾶν στρατεύμα, ἐν ἀμηχανίᾳ καλεῖται. Πτοούμενος δὲ καὶ τοὺς ἐπίοικους καὶ στρατιωτάς Ἄβυδου, δεῖν ἐλογίσαστο προσεληλυθέναι τῷ σουλτάν, ἀγνοῶν τὴν τοῦ αὐτοκράτορος κατ' αὐτοῦ κατασκευασθεῖσαν τυρῆαν. Ὁ δὲ σουλτάν τοῦτον θεασάμενος, ἑαρὸν εὐθύς ἐδείκνυ βλέμμα καὶ ἀσπασίῳ ἐδέχετο. Τράπεζαν τοίνυν ὡς ἔθος ἐτοιμάσας καὶ συνδειπνῶν μετ' αὐτοῦ, ζωρύτερον πίνειν τὸν Τζαχᾶν κατηγάχαζεν. Ὅπρηκα δὲ

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

²¹ καταγωνίζεσθαι. ²² διερεθίσαι. ²³ Κλιτσιασθλᾶν. ²⁴ καὶ ἀκριβῶς. ²⁵ σπευτή. ²⁶ Deest vocalis τὰ. ²⁷ Deest vox σουλτάν.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(71) Γαμβρὸς. Id est, affinis, non gener: duxerat Tzachæ filiam in uxorem, ut est apud Ἀνασθ, enim Solymanus, Clitziasthlanis frater, istius pag. 313, 322.

τούτον ἐμφορηθῆναι οἴνου διέγνω, σπασάμενος ἄντιον ἐξέως κατὰ τῶν λαγύων ὡσεν αὐτοῦ. Καὶ αὐτὸς μὲν αὐτοῦ νεκρὸς ἔκατο· ὁ δὲ γε σουλτάν τὰ περὶ εἰρήνης τοῦ λοιποῦ πρὸς τὸν αὐτοκράτορα διαπρασθεύεται. Καὶ δὴ τοῦ σκοποῦ οὐ διήμαρτε. Δέχεται γὰρ αὐτοῦ τὴν αἴτησιν ὁ αὐτοκράτωρ, καὶ τῶν εἰρηνικῶν σπονδῶν ὡς ἔθος τελεσθειῶν ἐν καταστάσει τὰ παρὰ θάλασσαν ἦσαν ἔρα.

parassent, socerum adit, generi fiducia veniam et amicitiam exposcens; nec spem abnuvit vultu obtutuque festivo excipiens hominem Cliiziasliban. Quin paulo post mensæ adhibitum liberatibus invitare poculis non destitit, quoad mero plenum et temulentum animadvertens, eductum gladium in ejus latus impulit, quo ille vulnere jacuit exanimis. Misit post hæc sultan qui cum imperatore de pace tractarent, facileque transacta res est, conditionibus utrimque cito probatis riteque juratis, tranquillitateque per hunc modum oræ maritimæ reddita.

Μήπω δὲ τοσούτων φροντίδων ὁ αὐτοκράτωρ Β ἐπαλλαγεί, μηδὲ τῶν ἀπὸ τούτου κακώσεων καθαρεύσας (εἰ γὰρ καὶ αὐτὸς μὴ παρῆν ἐν τισιν, ἀλλὰ γε ταῖς φροντίσι καὶ ταῖς οἰκονομίαις συμπυρρῆν καὶ συνέπραττεν), εἰς ἕτερον ἀγῶνα αὐθις ἠπείγετο. Ὁ γὰρ Βολκάνος (ἀνὴρ δὲ οὗτος τὸ πᾶν τῆς ἀρχῆς τῶν Δαλματῶν φέρων, δεινὸς μὲν εἰπεῖν, δεινὸς δὲ καταπρόξισθαι) μετὰ διττὴν ἡλίου περιφορὰν τῆς τῶν Σκυθῶν καταλύσεως, τῶν ἰδίων ὄρων ἐξεληλυθὼς, τὰς παρακειμένας ἐλητίζετο πόλεις καὶ χώρας· καὶ αὐτὸς δὲ τὴν Λιπένιον κατασχὼν, πῦρ ἐμβάλων ἐπέρησε. Ταῦτα ὁ βασιλεὺς μεμαθηκῶς οὐκ ἔτι ἐνεκτικῶς εἶχεν, ἀλλ' ἀποχωρῶσας δυνάμεις συναγαγὼς κατὰ τῶν Σέρβων κατευθῦ τοῦ Λιπενίου ἤλαυνε (τούτο δὲ πολίχνην τι μικρὸν περὶ τοὺς πρόποδας τοῦ Ζυγοῦ τοῦ διαιρουντος τὴν Δαλματίαν ἀπὸ τῆς ἡμεδαπῆς χώρας), ἐφ' ᾧ τῷ Βολκάνῳ εἰ τὸ ἄντικαταστήσαι ἢ πόλεμον συνάψαι καρτερὸν, καὶ εἰ τὴν νίκην δοίη αὐτῷ θεός, τό τε Λιπένιον (70) καὶ τὰ λοιπὰ ἅπαντα ἀνεγείραι καὶ εἰς τὸ πρότερον ἀποκαταστήσαι σχῆμα. Ὁ δὲ Βολκάνος τὴν τοῦ αὐτοκράτορος μεμαθηκῶς ἔλευσιν, ἀπάρτας ἐκεῖθεν καταλαυθάνει τὸ Σφεντζάνιον· πολίχνην δὲ τοῦτο ἄνωθεν τοῦ ἔδου βίθου Ζυγοῦ διακειμενον ἐν μεσαιχμῶ τῶν τε Ῥωμαϊκῶν ἑρίων καὶ τῆς Δαλματίας. Ὁππρηνικὰ δὲ τὰ Σκόπια ὁ αὐτοκράτωρ κατελήφει, ἀποστελίας ὁ Βολκάνος διετίθετο τὰ περὶ εἰρήνης, καὶ ἐαυτὸν ὅμα τῆς αἰτίας τῶν κακῶν γεγονότων ἀπολύων καὶ τὸ αἴτιον ὄλον τοῖς σατράπαις τῶν Ῥωμαίων ἀντιθεῖς, λέγων ὡς ἐκεῖνοι τοῖς οἰκειοῖς ἔροις μὴ ἐμμένειν βουλόμενοι διαφόρους ἐκδρομὰς ποιοῦμενοι οὐ μικρὰν τὴν βλάβην ἐπὶ Σερβίᾳ προσῆσαν. Ἐγὼ δὲ οὐκ ἔτι τοιοῦτον τοῦ λοιποῦ διαπραξομαι, ἀλλ' ἐπιναστρέφας καὶ ὀμήρους ἀποστελῶ τῶν ἐμῶν συγγενῶν τῇ σῆ βασιλείᾳ· καὶ τῶν οἰκίων ὄρων οὐχ ὑπερβήσομαι. Πρὸς ταῦτα ὁ βασιλεὺς κατένευσε. Καὶ καταλείψας ἐκεῖσε τοὺς μέλλοντις τὰς ἐπιπρωθείσας πόλεις ἀνεγείραι καὶ ὀμήρους ἀναλαμβάνεσθαι, πρὸς τὴν βασιλεύουσαν ἐπανέστρεψεν.

Varie lectiones ex cod. Coislin.

⁷⁰ τῷχο:εν ἀντικαταστήσαι.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(72) Λιπένιον. Meminit hujus loci Scylitzes.

A venientes exercitus sustinendos, in magnis rerum augustiis inopia consilii conflictabatur. Cum autem in hunc modum circumsessus undique, etiam eruptiones Abydenorum et præsidii civiumque obsessæ urbis subitò a tergo impetus, dum ipse contra hostes aliunde irruentes rem gereret, formidaret, optimum factu putavit operam dare ut sibi sultanem reconciliaret. Ignarus ergo quam non expiabile ipsi a sultane odium imperatoris litteræ

etiam rerum quibus præsens cum gererentur non intererat, sollicitudinem: haud minorem sustinebat absens), in aliam continuo nihilo leviorè incidit. Bolcanus quidem vir audax et strenuus Dalmatiæque opes ac ditionem universam arbitrio suo temperans, altero evolutò anno a victoria Romanorum Scythica e suis finibus erumpens objacentes nostri limitis urbes et regiones cum per suos immissos incursionibus habebat 252 infestas, tum ipse Lipenium invadens hostiliter succenderat. Ea nequaquam tolerabilia imperator reputans, contractas celeriter idoneas copias confestim per Serbos recta Lipenium ducit (oppidulum id est ad radices situm Jugi dirimentis Dalmaticam a Romana ditionem) animo committendi, si per hostem non staret, illic prælii: ac si victoriam Deus annueret, tum ipsum Lipenium, tum alia loca similiter incensa in integrum restituendi. Verum Bolcanus adventu imperatoris Sphentzanium inde movens se transtulerat. Est ea quoque parva civitas, supra id quod diximus Jugum posita, in ipsius Romanicæ Dalmatiæque confiniis. Progresso vero imperatore ulterius cum exercitu, Scopia usque, missis ad eum Bolcanus legatis pacis impetrandæ causa, defectionem purgabat, culpam ejus in Romanos duces conferens, qui ultra suos fines excursionibus variis attentatis, non parvis cladibus Serbiam affecissent. Addebat se nihil simile posthac ausurum, sed et antequam recederet, in promissionibus hujus sæ pignus, quæ se ultra limites amplius non egressurum spondebat, obsides imperatori missurum viros primarios e consanguinitate sua ipsius. His Augustus annuit; relictisque illis qui destructa oppida refecerent, obsidesque reciperent, ipse in urbem est regiam reversus. At Bolcanus cum peterentur obsides diem e die ducens, variis ludificationibus frustrabatur nostros. Donec tandem ante annum vertentem egressus e suis finibus cum exercitu Romanorum

Vix hac cura solutus imperator (etenim is earum etiam rerum quibus præsens cum gererentur non intererat, sollicitudinem: haud minorem sustinebat absens), in aliam continuo nihilo leviorè incidit. Bolcanus quidem vir audax et strenuus Dalmatiæque opes ac ditionem universam arbitrio suo temperans, altero evolutò anno a victoria Romanorum Scythica e suis finibus erumpens objacentes nostri limitis urbes et regiones cum per suos immissos incursionibus habebat 252 infestas, tum ipse Lipenium invadens hostiliter succenderat. Ea nequaquam tolerabilia imperator reputans, contractas celeriter idoneas copias confestim per Serbos recta Lipenium ducit (oppidulum id est ad radices situm Jugi dirimentis Dalmaticam a Romana ditionem) animo committendi, si per hostem non staret, illic prælii: ac si victoriam Deus annueret, tum ipsum Lipenium, tum alia loca similiter incensa in integrum restituendi. Verum Bolcanus adventu imperatoris Sphentzanium inde movens se transtulerat. Est ea quoque parva civitas, supra id quod diximus Jugum posita, in ipsius Romanicæ Dalmatiæque confiniis. Progresso vero imperatore ulterius cum exercitu, Scopia usque, missis ad eum Bolcanus legatis pacis impetrandæ causa, defectionem purgabat, culpam ejus in Romanos duces conferens, qui ultra suos fines excursionibus variis attentatis, non parvis cladibus Serbiam affecissent. Addebat se nihil simile posthac ausurum, sed et antequam recederet, in promissionibus hujus sæ pignus, quæ se ultra limites amplius non egressurum spondebat, obsides imperatori missurum viros primarios e consanguinitate sua ipsius. His Augustus annuit; relictisque illis qui destructa oppida refecerent, obsidesque reciperent, ipse in urbem est regiam reversus. At Bolcanus cum peterentur obsides diem e die ducens, variis ludificationibus frustrabatur nostros. Donec tandem ante annum vertentem egressus e suis finibus cum exercitu Romanorum

Sensit imperator : nec dubitandum cunctandumve ratur, terrestribus eum uno tempore maritimisque invadere copiis statuit. Navalis in Tzacham belli provincia Constantino Dalasseno commissa : cui ad id clas-is quæ tum fuit universa est tradita. Ipse sibi Augustus negotium sumpsit, quod ad successum non parum utile providebat fore, concitandi contra Tzacham per litteras sultanis. Litteræ hunc forme in modum erant scriptæ : Scis, præcellentissime sultan Clitziasthlan, sultanicii dignitatem hæreditario jure quam optimo ad te pertinere. Tuus tamen gener Tzachas minime dubiis, si quis introspeciat, insidiis avertere illam in se studet. Nam quod candidatum se fert palam imperii Romani, bellumque nobis denuntiat, mihi crede, fucus est vafri artificis cui spes viresque melientis proprias satis liquidum est, Romanum imperium altioris rem esse fastigii, quam ut eo usque sua possit ipsum attollere fortuna. Quid igitur? Te profecto intuetur, et ut cunque collinare in nos simulat, in tuum solum ambitionem intendit. Tu vero, si me audies, mora et dissimulatione excussa omni, nefarium insidiatorem occupabis, pro salute ac dignitate propugnans tua, periclitaturis omnino, si scelus nondum adultæ perfidiæ sese spatio et successu corroboraverit. Quod ad me attinet meis ego non deero partibus; providique adeo jam satis ne minime impotentis latronis magnopere formi landæ Romanis sint. **251** Sollicitum me tamen habet in hac securitate mea periculum tuum, cui vel communi necessitudine principum, vel privata benevolentia tui occursum velim. Planeque auctor tibi sum, ut quam primum in acrem curam evigiles tuendi a que asserendi principatus, isto ejus appetitore, vel pacatis artibus ac consiliis, vel, si parum illa processerint, armis et vi aperta subijendo. His ab imperatore sic provisus, pervenit Abydum Tzachas per continentem cum copiis profectus, oppugnareque civitatem muralibus omnis generis machinis cœpit a terra, naves enim piraticæ, quas edificari jussas a Tzacha vidimus, nondum tum absolutæ, præsto esse temporis non potuerant. His Dalassenus compertis, vir omnium ad pericula invadenda promptissimus, recta cum datis sibi copiis Abydum tendit. At sultan Clitziasthlan accepto per litteras imperatoris indicio motus, cum toto repente exercitu in Tzacham movet. Sic Barbarorum ingenium est irritabile et in cædem præceps. Adventante porro a terra sultane, instante a mari Dalasseno, circumventus Tzachas, et hinc quidem destitutus navibus, quæ adhuc imperfectæ in manibus fabrorum erant, illinc utcunque instructus, minus certe validus quam necesse erat ad Romanum simul et Turcicum irati soceri uno tempore contra

ἀνεπίπτεον αἰῶς, οὐδ' ἀνεβάλλετο, ἀλλ' ἐκ θαλάττης καὶ ἡπείρου ἔσπευδε τοῦτον καταγωνίζεσθαι²¹. Τὸν μὲν οὖν Κωνσταντῖνον τὸν Δαλασσηνὸν θαλασσοκράτορα προχειρισάμενος, τρηναῦτα μετὰ τοῦ ναυτικοῦ παντός ἐξέπεμψε κατὰ τοῦ Τζαχᾶ. Τὸν δὲ γε σουλτάνον συνείσον ἐδόκει διὰ γραμμάτων ἐρεθίσαι²² κατ' αὐτοῦ. Ἔχε δ' οὕτω τὰ γράμματα Ὀϊφας, μεγαλοδοξότατε σουλτάν Κλιτζιασθλάν²³, ὅτι τὸ σουλτανικὸν ἀξίωμα σοι πατρῶθεν προσήκει. Ὁ δὲ σὺς γαμβρός ὁ Τζαχᾶς, κἄν κατὰ τῆς βασιλείας Ῥωμαίων τῷ φαινομένῳ ἐπιτίθεται, βασιλέα ἑαυτὸν ἀποκαλῶν, ἀλλὰ τοῦτο πρόδηλος σκηψίς ἐστίν. Οὐ γὰρ λέληθεν αὐτὸν πολυπειρίαν ἔχοντα ἀκριβῶς²⁴ γινώσκοντα. ὡς οὐ προσήκει τούτῳ ἢ βασιλείᾳ Ῥωμαίων, καὶ ἀδύνατον τοιαύτης ἀρχῆς ἐπιδράξασθαι. Τὸ δὲ πᾶν σκαιώρημα κατὰ σοῦ ἐξαρθύεται. Οὐ χρὴ τοιγαροῦν ἀρέχεσθαι αὐτοῦ, οὔτε μὴν ἀναπεπτωκέναι, ἀλλ' ἐρηγορέναι μᾶλλον ἵνα μὴ τῆς ἀρχῆς παραλυθῆς. Ἐγὼ μὲν οὖν τοῦτον τῶν ὑπὸ τὴν βασιλείαν Ῥωμαίων ὀρίων ἀπελίσω, θεοῦ ἀρήγοτος, κηδόμενος δὲ σοῦ παρεργυῶμαι ὡς ἂν καὶ αὐτὸς τῆς ἰδίας φροντίσης ἰάρχῆς καὶ ἐξουσίας, καὶ πῆ μὲν μετ' εἰρήνης, πῆ δὲ, εἰ μὴ ταύτην ἀσπάζοιτο, μετὰ ἕϊφους σπεύσεις²⁵ αὐτὴν καθυποτάξαι. Τούτων οὕτω τὰ²⁶ παρὰ τοῦ βασιλέως ὁκονομηθέντων, καταλαμβάνει τὴν Ἄβυδον ὁ Τζαχᾶς μετὰ τῶν ὑπ' αὐτὴν δυνάμεων, ἐξ ἡπείρου, καὶ ἐπολιόρκει ταύτην δι' ἐλεπόλειων καὶ παντοίων πετροβόλων ὀργάνων. Οἱ δὲ γὰρ παρῆσαν τοῦτῳ ἐτι ληστρικά νῆες μήπω ἀπαρτισθεῖσαι. Ὁ δὲ γε Δαλασσηνὸς εἶχετο μὲν μετὰ τῶν ὑπ' αὐτὴν δυνάμεων τῆς πρὸς Ἄβυδον φερούσης, φιλοκινδυνότατος καὶ εὐψυχότατος ὢν ὁ ἀνὴρ. Ὁ δὲ σουλτάν Κλιτζιασθλάν, δεξόμενος τὰ παρὰ τοῦ βασιλέως διαμνησθέντα, ἔργου εὐθὺς εἶχετο τῆς πρὸς τὸν Τζαχᾶν φερούσης ἀψάμενος· σὺν παντὶ τῷ στρατεύματι. Τοιούτων γὰρ τὸ βάρβαρον ἄπειν ἔτιομον πρὸς σφαγὰς καὶ πολέμους. Ἐγγίστα δὲ τούτου γενομένου, ἐπειὲ ἐξ ἡπείρου καὶ θαλάττης τοὺς πολέμους ἐώρα ἐπίοντας, πλοῖον δὲ οὐδαμοῦ, μήπω τῶν παρ' αὐτοῦ ἐτοιμαζομένων νηῶν ἀπαρτισθειῶν, μήτε δυνάμεις ἀποχωρώσας ἔχων πρὸς τε τὸ Ῥωμαϊκὸν καὶ τὸ τοῦ κηδεστού αὐτοῦ σουλτάν²⁷ Κλιτζιασθλάν στρατεύμα, ἐν ἀμηχανίᾳ καθειστήκει. Πτοούμενος δὲ καὶ τοὺς ἐποίκους καὶ στρατιώτας Ἄβυδου, θεῖν ἐλογίσαστο προσεληλυθέναι τῷ σουλτάν, ἀγνοῶν τὴν τοῦ αυτοκράτορος κατ' αὐτοῦ κατασκευασθεῖσαν τυρείαν. Ὁ δὲ σουλτάν τοῦτον θεασάμενος, ἑκέρην εὐθὺς ἐδείκνυ βλέμμα καὶ ἀσπασίως ἐδόχετο. Τράπεζαν τοίνυν ὡς εἶθος ἐτοιμάσας καὶ συνδείπνων μετ' αὐτοῦ, ζωβότερον πίνειν τὸν Τζαχᾶν κατηγάγκασεν. Ὅπηγκα δὲ

Variæ lectiones ex cod. Coislino.

²¹ καταγωνίζεσθαι. ²² διερεθίσαι. ²³ Κλιτσιασθλάν. ²⁴ καὶ ἀκριβῶς. ²⁵ σπεύσει. ²⁶ Deest vocula τὰ. ²⁷ Deest vox σουλτάν.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(71) Γαμβρός. Id est, affinis, non gener: duxerat enim Solymanus, Clitziasthlanis frater, istius

Tzachæ filiam in uxorem, ut est apud Ananiam, pag. 315, 322.

τοῦτον ἐμπορηθῆναι οἴνου διέγων, σπασάμενος ἄξιον κατὰ τῶν λαθῶν ὤσεν αὐτοῦ. Καὶ αὐτὸς μὲν αὐτοῦ νεκρὸς ἔκετο· ὁ δὲ γε σουλτάν τὰ περὶ εἰρήνης τοῦ λοιποῦ πρὸς τὸν αὐτοκράτορα διαπροσθεύεται. Καὶ δὴ τῷ σκοποῦ οὐ διήμαρτε. Δέχεται γὰρ αὐτοῦ τὴν ἀφῆσιν ὁ αὐτοκράτωρ, καὶ τῶν εἰρηλικῶν σπονδῶν ὡς ἔθος τελεσθεῖσων ἐν καταστάσει τὰ παρὰ θάλασσαν ἦσαν ὄρα.

parassent, socerum adit, generi fiducia veniam et amicitiam exposcens; nec spem abnuvit vultu obtutuque festivo excipiens hominem Clitziastlan. Quin paulo post mensæ adhibitum liberatibus invitare poculis non destitit, quoad mero plenum et temulentum animadvertens, eductum gladium in ejus latus impulit, quo ille vulnere jacuit exanimis. Misit post hæc sultan qui cum imperatore de pace tractarent, facileque transacta res est, conditionibus utrimque cito probatis riteque juratis, tranquillitateque per hunc modum oræ maritimæ reddita.

Μήπω δὲ τοσούτων φροντίδων ὁ αὐτοκράτωρ Β ἑπαλλαγεί, μὴδὲ τῶν ἀπὸ τούτου κακώσεων καθαρύσας (εἰ γὰρ καὶ αὐτὸς μὴ παρῆν ἐν τισιν, ἀλλὰ γε ταῖς φροντίσιν καὶ ταῖς οἰκονομίαις συμπυρῆν καὶ συνέπραττεν), εἰς ἕτερον ἀγῶνα αὖθις ἠλείγετο. Ὁ γὰρ Βολκάνος (ἀνήρ δὲ οὗτος τὸ πᾶν τῆς ἀρχῆς τῶν Δαλματῶν φέρων, δεινὸς μὲν εἰπεῖν, δεινὸς δὲ καταπράξισθαί) μετὰ διττὴν ἡλίαν περιφορὰν τῆς τῶν Σκυθῶν καταλύσεως, τῶν ἰδίων ὄρων ἐξεληλυθὼς, τὰς παρακειμένας ἐλητίζετο πόλεις καὶ χώρας· καὶ αὐτὸς δὲ τὸ Λιπένιον κατασχὼν, πῦρ ἐμβαλὼν ἐνέπηρσε. Ταῦτα ὁ βασιλεὺς μεμαθηκῶς οὐκ ἔτι ἐνεκῶς εἶχεν, ἀλλ' ἀποκρίσας δυνάμεις συναγερῶς κατὰ τῶν Σέρβων κατευθῦ τοῦ Λιπενίου ἦλανε (τοῦτο δὲ πολίχνιον τι μικρὸν περὶ τοὺς πρόποδας τοῦ Ζυγοῦ τοῦ διαιροῦντος τὴν Δαλματίαν ἀπὸ τῆς ἡμεδαπῆς χώρας), ἐφ' ᾧ τῷ Βολκάνῳ εἰ τύχοι ἀντικαταστήσαι⁸⁸ πόλεμον συνάψαι καρτερὸν, καὶ εἰ τὴν νίκην δοῖη αὐτῷ θεὸς, τό τε Λιπένιον (70) καὶ τὰ λοιπὰ ἕπαντα ἀνεγείραι καὶ εἰς τὸ πρότερον ἀποκαταστήσαι σχῆμα. Ὁ δὲ Βολκάνος τὴν τοῦ αὐτοκράτορος μεμαθηκῶς ἔλευσιν, ἀπάρας ἐκεῖθεν καταλαυθάνει τὸ Σφεντζάνιον· πολίχνιον δὲ τοῦτο ἀνωθεν τοῦ ἤδη βηθέντος Ζυγοῦ διακείμενον ἐν μεσαιχμῶ τῶν τε Ῥωμαϊκῶν ἑρίων καὶ τῆς Δαλματίας. Ὀπτηνίκα δὲ τὰ Σκόπια ὁ αὐτοκράτωρ κατειλήφει, ἀποστελεῖας ὁ Βολκάνος διετίθετο τὰ περὶ εἰρήνης, καὶ ἑαυτὸν ἅμα τῆς αἰτίας τῶν κακῶν γεγονότων ἀπολύων καὶ τὸ αἴτιον ὄλον τοῖς σατράπαις τῶν Ῥωμαίων ἀντιθεῖς, λέγων ὡς ἐκεῖνοι τοῖς οἰκείοις ἔροις μὴ ἐμμένειν βουλόμενοι διαφόρους ἐκδρομὰς ποιοῦμενοι οὐ μικρὰν τὴν βλάβην τῇ Σερβίᾳ προσῆσαν. Ἐγὼ δὲ οὐκ ἔτι τοιοῦτον τοῦ λοιποῦ διαπράξομαι, ἀλλ' ἐπιναστρέψας καὶ ὀμήρους ἀποστελῶ τῶν ἐμῶν συγγενῶν τῇ σῆ βασιλείᾳ· καὶ τῶν οἰκείων ὄρων οὐχ ὑπερβήσομαι. Πρὸς ταῦτα ὁ βασιλεὺς κατένευσε. Καὶ καταλείψας ἐκεῖσε τοὺς μέλλοντας τὰς ἐριπωθείσας πόλεις ἀνεγείραι καὶ ὀμήρους ἀναλαβέσθαι, πρὸς τὴν βασιλεύουσαν ἐπανέστρεψεν

A venientes exercitus sustineudos, in magnis rerum angustiis inopia consilii conflictabatur. Cum autem in hunc modum circumsessus undique, etiam eruptiones Abydenorum et præsidii civiumque obsessæ urbis subitos a tergo impetus, dum ipse contra hostes aliunde irruentes rem gereret, formidaret, optimum facta putavit operam dare ut sibi sultanem reconciliaret. Ignarus ergo quam non expiabile ipsi a sultane odium imperatoris litteræ

Vix hac cura solutus imperator (etenim is eorum etiam rerum quibus præsens cum gerentur non intererat, sollicitudinem haud minorem sustinebat absens), in aliam continuo nihilo levior incidit. Bolcanus quidem vir audax et strenuus Dalmatiæque opes ac ditionem universam arbitrio suo temperans, altero evoluta anno a victoria Romanorum Strythica et suis finibus erumpens objacens nostri limitis urbes et regiones cum per suos immissos incursionibus habebat **252** infestas, tum ipse Lipenium invadens hostiliter succenderat. Ea nequaquam tolerabilia imperator reputans, contractas celeriter idoneas copias confestim per Serbos recta Lipenium ducit (oppidulum id est ad radices situm Jugi dirimentis Dalmaticam a Romana ditionem) animo committendi, si per hostem non staret, illic prælii: ac si victoriam Deus annueret, tum ipsum Lipenium, tum alia loca similiter incensa in integrum restituendi. Verum Bolcanus adventu imperatoris Sphentzanium inde movens se transtulerat. Est ea quoque parva civitas, supra id quod diximus Jugum posita, in ipsis Romanæ Dalmatiæque confinibus. Progresso vero imperatore ulterius cum exercitu, Scopia usque, missis ad eum Bolcanus legatis pacis impetrandæ causa, defectionem purgabat, culpam ejus in Romanos duces conferens, qui ultra suos fines excursionibus variis attentatis, non parvis cladiibus Serbiam affecissent. Addebat se nihil simile posthac ausurum, sed et antequam recederet, in promissionis hujus suæ pignus, quæ se ultra limites amplius non egressurum spondebat, obsides imperatori missurum viros primarios e consanguinitate sua ipsius. His Augustus annuit; relictisque illic qui destructa oppida reflicerent, obsidesque reciperent, ipse in urbem est regiam reversus. At Bolcanus cum peterentur obsides diem e die ducens, variis ludificationibus frustrabatur nostros. Donec tandem ante annum ventientem egressus e suis finibus cum exercitu Romanum

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

⁸⁸ τύχοιεν ἀντικαταστήναι.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(72) Λιπένιον. Meminit hujus loci Seylitzes.

iterum vastavit ditionem. Cumque per id tempus A non destitisset imperator refricare ipsi per crebras litteras memoriam pactorum conventorum, ille tamen superba contumacia se involvens, in obstinatione negandi obfirmavit animum. Igitur Augustus bello experiri coactus, Joannem Sebastocratoris fratris sui filium ad se accersitum sufficientibusque instructum copiis adversus Bolcanum misit. Cæterum Joannes, quippe inexpertus belli juvenis et calida cupiditate pugnandi, successus plerumque cunctantis moras expectare non sustinens, statim Lipenium profectus amneque illac fluente ad Jugi radices trajecto, proxime Sphentzanium castra posuit. Non latuit Bolcanum quicum illi res esset; frustrari ergo juvenilem impatientiam præliandi optimum ducens, adolescentem ex tuto missis nuntiis per tractationes versutas aggreditur. Pacem ultro poscens, quam se deinceps cum fide culturum pollirebatur, daturumque obsides quos ante promiserat. Verba hæc erant et ludificationes meræ, quo aversos a cura belli, et ab attentione custodiæ ad intempestivam fiduciam remissos ex improvise adortus opprimeret. **253** Sane ipse Bolcanus, dum de his Joannes deliberabat, quam diligentissime armatus, in prociuctu ad irruptionem subitam erat. Adeoque jam ipso proficiscente cum instructis copiis ad Romanos nihil minus cogitantes, præcurrrens monachus quispiam indicat Joanni adventare hostem, idque constanter affirmat. Quem ille cum stomacho nec sine contumelia ut levem C nugacem nulliusque fidei hominem rejicit. Sed mox fidem monachi res ipsæ sanxerunt. Irruunt in Romana castra per noctem Dalmatæ duce Bolcano, cæduntur intra tabernacula impræparati plerique militum, alii trepida ruentes fuga, in proximum per errorem et impetum abrepti flumen aquis hausti perire. Pauci quibus aliquod robur animi et officii cogitatio superfuit, raptim per tenebras tabernaculo Joannis quæsito, pro eo strenue pugnarunt, catenus quidem ut ducem utique suum a cæde aut servitute liberaverint. Sic dissipatis maximam partem Romanis copiis, Bolcanus suis convocatis Jugum rediens cum iis conscendit prope Sphentzanium insistens. Eos intuiti qui cum Joanne supererant perpauci, nec ulla jam ex parte ad conserendum D cum integro et victore longeque numerosiore hoste prælium pares, nihil se tutius posse consulere putarunt, quam ut flumine trajecto recederent. Promotis ergo ad duodecimum a Lipenio stadium castris Joannes reputans cum his ita diminutis copiis provinciam quam gereret obtinere se tali tempore non posse, Constantinopolim se contulit. Tum Bolcanus aucta confidentia, jam cura liber imminentis hostis, prædis agendis incursandisque licentissime Romanæ ditionis pagis et agris per otium incubuit: ac regionem quidem Scopii circumpositam vastavit plane omnem et deformavit ruinis atque incendiis, ultra quin etiam crudeli avaritia proventus Polobum similiter destruxit, et usque Braneas cuncta atrociniis exhausit, prædaque onustus domum rediit.

Ἄλλο δὲ Βολκάνος τοὺς ὀμήρους ἀπαιτούμενος, οὐκ ἐδίδου τούτους, ἀλλ' ἡμέραν ἐξ ἡμέρας ὑπερετίθετο. Ἐνιαυτοῦ τε μήπω παρφηγκότος ὄλου, αὐθις εἰς προνομήν τῶν Ῥωμαϊκῶν χωρῶν ἐξεληλύθει. Καὶ διαφόρους γραφὰς τοῦ αὐτοκράτορος δεξάμενος ἀναμνησκόντος αὐτὸν τῶν συνθηκῶν καὶ ὑποσχέσεων ἃς φθάσας πρὸς αὐτὸν ἐποίησατο, οὐδ' οὕτως τὰ ὑπεσχημένα τελέσαι ἤθελε. Μεταπεμφάμενος οὖν ὁ βασιλεὺς Ἰωάννην τὸν υἱὸν τοῦ σεβαστοκράτορος καὶ αὐταδέλφου αὐτοῦ κατ' αὐτοῦ ἐξέπεμψε μετὰ ἀποχρώσεως δυνάμεως, ὃ δὲ οἷα ἀπειροπόλεμος καὶ σφαδάζων ὡς νέος πρὸς μάχας, ἀπειθῶν καὶ τὸν τοῦ Λιπενίου ποταμὸν διαβάς περὶ τοὺς πρόποδας τοῦ Ζυγοῦ κατευθὺ τοῦ Σφεντζανίου τὸν χάρακα ἐπήξατο. Οὐκ ἔλαθε ³⁹ τοῦτο τὸν Βολκάνον. Καὶ πάλιν περὶ εἰρήνης καὶ πρὸς αὐτὸν ἤρωτα, ὑπισχνούμενος καὶ τοὺς ὑπεσχημένους ὀμήρους δοῦναι καὶ καθαρὰν τὴν εἰρήνην μετὰ τῶν Ῥωμαίων τοῦ λοιποῦ τηρῆσαι. Ἀλλὰ ταῦτα μὲν ἐν μόναις ψιλαῖς ὑποσχέσεσιν, αὐτὸς δὲ ἐξωπλιζέτο ἀγνώστως αὐτῷ προσβαλεῖν. Καὶ τῆς πρὸς τὸν Ἰωάννην φερούσης τοῦ Βολκάνου ἀψάμενος μοναχὸς τις προκαταλαβὼν τὸ μελετώμενον ἀπαγγέλλει τῷ Ἰωάννῃ, καὶ καταλαμβάνειν τὸν ἐχθρὸν ἤδη δισχυρίζετο. Ὁ δὲ μετὰ θυμοῦ τοῦτον ἀπεπέμψατο, ψεύστην καὶ ἀπατεῶνα ἀποκαλῶν. Ἀλλὰ τὸ ἔργον, τὸν λόγον προέφθασεν πιστώσασθαι. Νυκτὸς γὰρ ἐπεισεσῶν αὐτῷ, πολλοὺς μὲν τῶν στρατιωτῶν ἐντὸς τῶν σκευῶν ἀνέβλε, πολλοὶ δὲ καὶ ἀνακράτος φεύγοντες ταῖς θύραις τοῦ κάτω βέοντος ποταμοῦ παρασπυρέντες ἀπεπνίγησαν. Ὅποσοι δὲ σταθηροτέρως γνώμης ἦσαν τὴν τοῦ Ἰωάννου ἀναζητήσαντες σκηπὴν ἐκθύμως μαχόμενοι ταύτην ἐπὶ ταυτοῦ μόγι· διετήρησαν. Οὕτω γοῦν τὸ μὲν πλείστον τοῦ Ῥωμαϊκοῦ στρατεύματος ἔρχετο. Ὁ δὲ Βολκάνος τοὺς ἰδίους ἀναλεξάμενος καὶ ἀνελθὼν τοῦ Ζυγοῦ κατὰ τὸ Σφεντζανίον ἔστη. Οἱ δ' ἄμφι τὸν Ἰωάννην τούτους θεασάμενοι, ὀλίγοι ὄντες καὶ μὴ μετὰ τοσοῦτων μάχεσθαι δυνάμενοι, ἐβουλεύσαντο εἰς τοῦπίσω διαπεράσαι τὸν ποταμὸν. Τούτου δὲ γεγονότος ⁴⁰ καταλαμβάνουσι τὸ Λιπένιον ὡσεὶ δώδεκα σταδίου τούτου ἰπέχον ⁴¹, ἐπιπλέον δ' ἀντέχειν, τοὺς πλείστον ἀπολωλεκῶς, μὴ δυνάμενος, τὴν πρὸς ⁴² τὴν βασιλεύουσαν ἀνεζήτησε· καὶ οὕτως θεοαβρηκῶς ὁ Βολκάνος, ὡς μὴ τινο· τοῦ ἀντικαθισταμένου περιλειφθέντος, ἐληίζετο τὰ παρακειμένας πόλεις καὶ χώρας. Καὶ τῶν Σκοπίων τὴν ἐξω χῆρην τελείως ἠρίπτωσε, τὸ δὲ τι καὶ κατεκαύσαν, οὐ μέχρι δὲ τούτου, ἀλλὰ καὶ τὸν Πόλοβον ⁴³ καὶ ἄχρι Βρανεάς ⁴⁴ φθάσας καὶ δηύσας ἅπαντα, πολλὴν τε λαίαν ἐκείθεν ἀφελόμενος, εἰς τὴν οἰκίαν ὑπέστρεψε χώραν.

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

³⁹ ἔλαθε. ⁴⁰ γενομένου ⁴¹ ἀπέχοντος. ⁴² ὡς πρὸς. ⁴³ Πόλοβον καταλαβόν. ⁴⁴ Βρανεάς.

Ταῦτα ὁ βασιλεὺς μεμαθηκῶς οὐκ ἔτι ἀνεκτῶς εἶ-
 χε, ἀλλ' εὐθύς αὖθις, ἐξωπλισάτο μὴ πάνυ τι γρηδὲ τοῦ
 αὐτοῦ Τιμοθέου πρὸς τοῦτο δεόμενος, καθάπερ
 Ἀλέξανδρος περιμένοντας τὸν Ὀρθιον νόμον. Αὐτὸς
 εὖν ὁ αὐτοκράτωρ περιθέμενος ὄπλα καὶ τοὺς
 ἄλλους ὀπλιστοὺς τότε παρατυγόντας, τῆς κατευθῦ
 Δαλματίας φεροῦστος εἶχετο, σπειύδων τὰ μὲν φθά-
 σεντα ἐριπωθῆναι τῶν κάστρων ἀνεγεῖραι αὖθις καὶ
 εἰς τὸ πρότερον ἀποκαταστῆναι σχῆμα, καὶ ἀντί-
 ποῖνα τῶν παρ' αὐτοῦ πεπραγμένων, ἐκ περιουσίας
 κατ' αὐτοῦ διαπράξασθαι. Ἀπάρας οὖν τῆς μεγαλο-
 πλῆως ⁴⁶ καὶ τὸ Δαφνούτιον ⁴⁷ (73) καταλαβὼν,
 (πόλις δὲ τοῦτο παλαιὰ τῆς Κωνσταντινου ⁴⁷ σταδίου
 ἀπέχουσα τεσσαράκοντα), καὶ τοὺς μῆπω ἐφθακό-
 τας τῶν συγγενῶν ἐκδεχόμενος, αὐτοῦ που ἐκαρτέρει.
 Τῇ γοῦν μετ' αὐτὴν καταλαμβάνει Διογένης ὁ Νικη-
 φόρος (74) πλήρης θυμοῦ καὶ φρονήματος, τῷ συν-
 ῆθει δὲ χρώμενος, προσπειλὼ τὴν ἄλωπεκὴν περι-
 εβέδλητο, καὶ τὴν ἔψιν χαριστέραν διατιθεῖς, τῷ
 βασιλεῖ προσφέρεσθαι ἐλευθέρως ἐσχηματίζετο. Τὴν
 μίντοι σκηνὴν οὐ τῷ συνῆθει ἀποστήματι τοῦ βασι-
 λικοῦ κοιτῶνος ἐπέτατο, ἀλλ' ἀγχοῦ τῆς πρὸς τὸν
 βασιλέα εἰσαγωγῆς ἀνόδου. Μανουὴλ δὲ ὁ Φιλοκάλης
 τοῦτο θεασάμενος καὶ ὡς ὑπὸ κεραυνοῦ βληθεὶς, ἐπεὶ
 οὐδὲ τὰ παρ' αὐτοῦ μελετώμενα τοῦτον διελάθνανεν,
 αὐὸς παρακρήμα εἰστήκει, μόλις δὲ συναγαγὼν τὸ
 φρονῶν τῆς ψυχῆς, πρόσσειεν εὐθύς τῷ βασιλεῖ καὶ
 φησιν· Οὐχ ἀπλοῦν τὸ γινόμενόν μοι δοκεῖ, ἀλλὰ
 θέος μοι ἐπεισι, μῆτι νυκτὸς κατὰ τῆς σῆς νεοτε-
 ρισθῆ βασιλείας. Ῥήμασι γοῦν τισι πρὸς αὐτὸν χρη-
 σάμενος, ἐκεῖθεν μεταθῆναι τοῦτον παρασκευάσω.
 Ὅ δὲ ὁποῖος ἐκεῖνος ἀκατάσειστον ὡς ἐπίπαν ἔχων
 τὸ φρόνημα, οὐδαμοῦ παρεχώρει τοῦ ἔργου τῷ Φιλο-
 κάλῃ. Πολλὰ δὲ τούτου βιζζόμενου, *Εα, φησὶ· οὐ
 χρὴ πρόφρασιν τοῦτον ἐξ ἡμῶν ἐσχηκέσθαι. Ἔστω
 τῆς καθ' ἡμῶν μελέτης αὐτὸς ὁ αἰτιος πρὸς τε
 θεῶν καὶ ἀνθρώπων.* Ἀχθόμενος δὲ ὁ Φιλοκάλης
 καὶ τύπτων τὰς χεῖρας, μεματαιωμένον τε τὸν βασι-
 λέα ἀποκαλῶν μεθίστατο ⁴⁸. Οὐ πολὺ τὸ ἐν μέσῳ,
 καὶ τοῦ βασιλέως σὺν αὐτῇ τῇ βασιλίδι ἀπεριμε-
 ρίμων, ὀπνωπτόντος ⁴⁹, περὶ μέσῃ φυλακῇ τῆς
 νυκτὸς, ἀνεισιν ὁ Διογένης, ἔξφορος ὑπὸ τὴν μάλῃν
 φέρων, καὶ ἐπιθεθηκῶς τῶν οὐδῶν ἔστω. Κειμω-
 μένῳ γὰρ τούτῳ τῷ βασιλεῖ, οὕτε θύραι ἐπεζυγοῦντο,
 οὕτε ἐκτὸς ἐπηγρύπνει φρουρά. Ἀλλὰ ταῦτα μὲν
 τὰ ⁵⁰ περὶ τὸν βασιλέα. Τὸν δὲ γε Νικηφόρον θεία
 τῆς τῷ τότε δύναμει ἀπέστρεψε τοῦ ἐγχειρήματος. Τὴν
 παιδίσκην (75) γὰρ θεασάμενον τὴν τὸν ἀέρα ἀναρ-

Variae lectiones ex cod. Coislin.

⁴⁶ μεγαλοπλῆως. ⁴⁷ Δαφνούσιον. ⁴⁸ Κωνσταντινου πόλεως, ⁴⁹ μεθίσταται. ⁵⁰ ὀπνωπτόντος.

⁴⁶ Deest vocula τὰ.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

73) Δαφνούτιον. Oppidum, inquit Anna, 40
 staliis ab urbe dissitum. Δαφνούτιον πρὸς τῷ
 Πρωτῷ ἔχει Stephanus. Rhegium vero fuit ad
 oram Propontidis, haud procul ab urbe. Pontis
 Daphnutiani mentio fit apud Niceitam in Isaacio,
 lib. 1, n. 9, proinde diversa a Daphnutio fuit Da-
 phnusia, quæ existit in ora Pontica, mille stadiis
 a Constantinopoli distans, de qua Nicephorus in
 Breviar. et G. egoras, lib. iv.

(74) Διογένης ὁ Νικηφόρος. Conjuratorem hanc
 Nicephori Diogenis attigerunt etiam Zonaras et
 Glycas.

(75) Τὴν παιδίσκην. Martialis, lib. iii, epigr. 81 :

*Et æstuanti tenue ventilat frigus
 Supina prasino concubina fabello,
 Fugatque muscas myrtea puer virga*

Xiphilinus in Severo : Καὶ αὐτοῦ τὰς μύσας παῖς

dormiente, circiter mediam noctis custodiam, concendit Diogenes eusem sub ala gestans, et regii cubiculi limen ipsum nullo prohibente superat. Mos hic imperatoris hujus fuit, sui custodiam negligere fiducia ingenti, adeo quidem ut eo decumbente, paterent cubiculi fores, nec ulla extra excubaret custodia. Cæterum tunc Nicephorum a perpetrando scelere divina quædam vis avertit. Cum enim jam ad cubile astans ancillam vilisset eventilantem aerem supra imperatorum conjugum vultus, ut sic culices illis locis tali tempore molestos abigeret, repente sicario inopinata specie percusso, pallor faciem et tremor occupat artus, ut cum poeta loquar, cædisque consilio in tempus aliud dilato refugit. Tales istius erant exploratæ jam et convictæ machinationes in imperatoris vitam, in occasionem immanentes semper. Nec imperatorem ex latebant, cui puella expergefacto narravit quid per ejus somnum accidisset. Dissimulavit tamen se id nosse, et itinere postridie resumpto, eundem vultum quem prius exhibebat Nicephoro: simul ab eo sibi jam cavens, simul vitans sollicitate, ne qua illi vel species injuriæ aut parum benignæ tractationis offerretur, cujus deinde commemoratione ad obtentum vel excusationem qualemcumque meditati sceleris posset abuti. **255** Hinc ergo, cum via ducente in partes Serrarum venisset, rogavit Augustum comes illi itineris istius Constantinus Ducas Porphyrogenitus ut ad villam divertere ne gravaretur quam is ibi habebat peramœniam Pentegostum dictam aquis abundantem salubribus, ædificatam quoque ita laxè, ut commodum imperatori diversorium esse posset. Annuit sane Augustus; ibique transacta nocte, cum iter postridie cogitaret, intercessit Constantinus officiosiusque exoravit precibus longiorem tanti hospitis apud se moram, per quam is et recreare se paulisper a fatigatione itineris, et pulverem ac sudorem expeditionis abstergere balneis posset. Ea invitatione tam humana prensabat imperatorem Constantinus Ducas fiducia ingentis apparatus; nam ad regias multarum dierum epulas copiam exquisitam congesterat. Ibi ergo prodeuntem a balneo conspicatus imperatorem inhians olim tyrannidi Nicephorus Diogenes, viamque ad eam per parricidium affectans cujus opportunitatem quærebat, acinace accinctus ingreditur, quasi, ut solebat, e venatione rediens. Quem Taticius consillorum ejus non ignarus, repulit, hæc addens: *Quid tæ hæc injussus*

A *ρίπίζουσαν και πύρρω ποι τούς κώνωπας ἀπαθουμένην τοῦ τῶν βασιλέων χρωτός, παραχρήμα, ὑπὸ τε τρόμος ἔλλαβε γυία, ὤχρὸς τε μιν εἰς παρειάς, κατὰ τὸν ποιητὴν φάναι, ἐς νέωτα τὸν φόνον ἀναρτήσαντα. Καὶ οὗτος μὲν τὴν ἀποφάσιστον τοῦ αὐτοκράτορος σφαγὴν ἐμελέτα διαπαντός, ἐκεῖνον δὲ οὐδὲν τῶν μελετηθέντων κατ' αὐτοῦ διελάνθανε. Ταχὺ γὰρ ἡ παιδίσκη τοῦτο προσελθοῦσα τὸ δρᾶμα ἀπήγγειλε. Τοιγαροῦν ἐκείθεν τῇ μετ' αὐτὴν ἀπάρας τῆς προκειμένης ἰδοῦ εἶχετο, τὸν ἀγορεύοντα μὲν ὑποκρινόμενος, οἰκονομῶν δὲ καὶ τὰ κατ' αὐτὸν τοσοῦτον, ὡς ἅμα καὶ ¹¹ φυλάττεσθαι, ἅμα δὲ καὶ μὴ δ' ἦντινα οὖν εὐλογον λαθὴν διδόναι τῷ Νικηφόρῳ. Ἐν τοῖς μέρεσιν οὖν γενόμενος τῶν Σεβέρων, ἐπεὶ ὁ Πορφυρογέννητος Κωνσταντῖνος ὁ Δούκας συνεκόμενος τῷ αὐτοκράτορι ἤτειτο εἰς τὸν ἴδιον ἀγρὸν καταλῦσαι ἐπιτροπῇ βνεα καὶ ὕδασι ψυχροῖς καὶ ποτίμοις κατὰ βύτον, καὶ ἀποχρῶντα οἰκίματα ἔχοντα πρὸς τὴν ¹² βασιλέως ὑποδοχὴν (Πεντηήκοντος τοῦτω τὸ ὄνομα), ὁ βασιλεὺς ὑπέβη: τῷ τοῦτου θελήματι, αὐτοῦ που κατέλυσε. Ἄλλ' οὐδὲ τῇ μετ' αὐτὴν βουλομένῳ ἐξελθεῖν ὁ Πορφυρογέννητος συνεχίρει· ἤξιον δὲ μᾶλλον ἐγκαταστῆσαι καὶ εἶαι ἐφ' ᾧ ἀνακτῆσθαι τε αὐτὸν τῆς ὀδοποιρίας καὶ τὸ σῶμα τοῦ κοινοῦ καθάραι λουσάμενον. Ἡστέριστο γὰρ αὐτῷ ἤδη καὶ τὰ πρὸς εὐωχίαν διαψιλῆ. Ὅ δὲ καὶ αὐθις τῷ τοῦ Πορφυρογεννήτου ὑπέβη θελήματι. Ὡς δὲ λουσάμενον καὶ τοῦ βαλανείου ἐξελθὼντα τοῦτον μεμαθήκει Νικηφόρος; ὁ Διογένης πάσι τυραννῶν, ἐπιτροπῶν δὲ εἰ που καὶ αὐτόχειρ δυνατῆ τοῦτου γενέσθαι, περιζωσάμενος τὸν ἀκινάκην εἶσφι, ὡς δῆθεν ἐκ θήρας ἐπανίων κατὰ τὸ σύνθηρος. Τοῦτον οὖν ὁ Τατίκιος θεασάμενος καὶ πάλαι γινώσκων τὸ παρ' αὐτοῦ μελετώμενον, ἀπώσατο ἐπειπὲν· *Ἴνα τί δυντάκτως οὖτω καὶ ξιφῆρης εἰσέρχῃ; Καίρος βαλανείου, καὶ οὐχὶ ὀδοποιρίας εὐδὲ θήρας ἢ μάχης ἐστίν.* Ὅ δὲ τοῦ σκοποῦ διημαρτηρῶς ὑπεχώρησεν. Ὑπολαβῶν δὲ ὡς ἤδη ἐπέγνωσται (δεινὸς γὰρ ἐλεγχος ἡ συνείδησις), δρασιμῶ τὴν ἐκ τοῦ σωτηρίουν πραγματεῦσασθαι ἐβουλεύετο, καὶ εἰς τοὺς ἐν Χριστουπόλει ἀγρούς τῆς βασιλίδος Μαρίας, ἢ εἰς τὸν Πέρινον (76), ἢ εἰς τὸν Παρτιζὸν προσχωρήσαι, κάκειθεν αὐθις πρὸς τὰ συμπύπτοντα τὰ κατ' αὐτὸν εὐ διαθέσθαι. Προεφθάκει γὰρ ἡ βραχίλις Μαρία τοῦτον προλαβίσθαι ¹³ ἀδελφῶν δυνατῶν μητρῶν τοῦ προβεβασιλευκότος ἀνδρὸς αὐτῆς Μιχαὴλ τοῦ Δούκα, κῆν τὰ ἐς πατέρα διήλλαττον. Καὶ ὁ μὲν βασιλεὺς τριταῖος ἐκείθεν ἔξεισι. Τὸν δὲ Κωνσταντῖνον αὐτοῦ που καταλοῖται φαστῶνης χάριν, δεδιώς τὸ ἀπὸ τῶν*

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

¹¹ ἅμα μὲν καὶ. ¹² τὴν τοῦ. ¹³ προσλαβίσθαι.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

εὐπρεπῆς ὡς δῆθεν καθεύδοντος πεσοῦς ταῶνος ἀπεσῶβει. Propertius, lib. II :

Et modo pavonis caudæ flabella superbæ.

Claudianus, lib. I in Rufinum :

*Et cum se rapido sessam projecerat astu,
Patrius roseis pavonum ventilat alis.*

Interdum etiam boum Indicorum caudæ in eum usum adhibitæ, teste Aliano, lib. xv, *Περὶ ζώων*, cap. 14. Vide eundem, lib. II, cap. 14, et Theophrastum in Charact. cap. περὶ δειλιάς.

(76) *Πέρινον*. Castellum Triaditæ vicinum, Scylitzæ et Zonaræ in Bulgaria.

καὶ ἀσύνθητος τοῦ νεανίου τότε πρῶτως τῆς ἐνεγ-
καμένης πρὸς ἐκστρατίαν ὡς ἐξεληλυθότος. Ἦν
γὰρ μονογενὴς τῆ μητρὶ· καὶ ὁ αὐτοκράτωρ σφόδρα
τοῦ νεανίαιου κηδόμενος, πάσης ἀνέσεως συνεχῶρει
ἐπαπολαύειν αὐτὸν σὺν τῇ βασιλίδι μητρὶ, ἅμα
ὡς καὶ ὡς ἴδιον ἀπάρτι τέκνον ἐξόχως φιλῶν τούτου.

κατὰ τὴν Διογενίην Νικηφόρον ἐξ αὐτῆς ἀρχῆς ἱστο-
ρεῖτω. Ὅπως μὲν ὁ τούτου πατὴρ Ῥωμανὸς εἰς τὴν
βασιλείου ἀντίχθη περιωπὴν καὶ ὅποιον τέλος ἔσχε
τὰ κατ' αὐτὸν, διαφόροις τῶν ἱστοριογράφων ἐμέ-
λησε· κἀκεῖθεν ἐξέσται τὰ περὶ τούτου ἀναλέγεσθαι
τοῖς βουλομένοις. Ἐπὶ πασι δὲ ἕμωζ τετελευτῆκει
τῷ τε Λέοντι καὶ τῷ Νικηφόρῳ. Ὁ δὲ αὐτοκράτωρ
Ἀλέξιος ἐκ προοιμίων τῆς αὐτοῦ ἀναρρήσεως παρα-
λαβὼν τούτους ἰδιώτας ἐκ βασιλείων (καὶ γὰρ ἅμα
τοῦ ὡς τῆς βασιλείας ἐπιθῆναι, ὁ Μιχαὴλ καὶ ὁ
ἀδελφὸς αὐτῶν, αὐτοὺς μὲν τῶν ἐρυθρῶν ἀπογυμνοῖ
πεδῶλον, καὶ τὰ στέφη τούτων (77) ἀφαιρεῖται, καὶ
ὑπερορίαν ἔξω τῆ μητρὶ αὐτῶν τῇ βασιλίῳ Εὐδο-
κίᾳ εἰς τὴν μονὴν τοῦ Κυπερούδη καταψήφίζεται),
παντοίας θεραπείας ἤξιον, τὸ μὲν τι δι' ὃ πεπόν-
θασιν οἰκτεῖρων αὐτοὺς, τὸ δὲ τι καὶ τοὺς νέους ὄρων
κατὰ τὸ σώματος ὥραν καὶ Ῥώμην διαφέροντας
τῶν πολλῶν, χροάζονται· μὲν καὶ ἀρτιφύεις τὸ γέ-
νειον, ὑψηλοὺς καὶ ἰσομέτρους ὡς περὶ ὑπὸ κανόνα
τὸ μέγεθος, καὶ αὐτὸ τὸ νεοτήσιον ἤδη ἐκχρῶντας
ἀσθος, ἐξ αὐτῆς τε ὕψους τὸ θυμοειδὲς αὐτῶν καὶ
γενναῖον τοῖς μὴ διὰ πάθος τυφλώττουσιν ἀριδῆλως
ἐμφρίνοντα, καὶ σκύμνους ὅσον λέοντος· καὶ ἄλλως
ὡς ὅποιος ἐκείνος μὴ ἐπιπολαίως ὄρων, μήτε πρὸς
τὴν ἀλήθειαν μύων, μηδὲ πᾶσι δόξασιν ἀλισχόμενος ἐπι-
ψόγοις, ἀλλὰ ταλαντεύων τὸ ὄν ἐν ἰσορροπίᾳ σθάμῃ
τῆς συνειδήσεως, καὶ τὸ ὕψος ἐξ ὅσπερ ἐπεπύκνω-
σαν λογιζόμενος ἐνηγαλιζέτο ἴσα καὶ τέκνοις ἴδιος,
τί μὲν οὐ λέγων, τί δὲ οὐ πράττων ἀγαθὸν ἐς αὐ-
τοὺς, τί δὲ οὐ προμηθεύμενος; καὶ ὁ φθόνος βάλ-
λων αὐτοὺς τοῖς ὡς τοξέυσασιν οὐκ ἀνεί. Ἐκ πολλῶν
γὰρ κατ' αὐτῶν ἐρεθιζόμενος ὁ αὐτοκράτωρ, αὐτοὺς
μᾶλλον πάσης αὐτοὺς ἐπικουρίας ἤξιον, ἰλαρὸν
ἐνατενίζων ἀεὶ ὡς καὶ ἐνωραϊζόμενος ὅσον ἐπὶ αὐτοῖς
ἐμβουλεύων τε διαπαντός τὰ συνοίσοντα. Ἄλλος
μὲν γὰρ ἴσως καὶ ὑπόπτους ἂν ἐλογίσατο τούτου;
καὶ ἐκποδῶν διὰ παντοίας μεθόδου ἐξ αὐτῆς ἀρχῆς

*A contra morem et fas cum telo subis? tempus balnei,
non itineris, neque venationis aut pugnae hoc est. Sic
re infecta recedere cogitur; verum non sine acri
sollicitudine quod se jam haud dubie deprehensum
intelligeret. Fugam ergo circumspiciens, quo se
verteret deliberabat. Patebant effugio villae impe-
ratrix Mariae quae ad Christopolim sunt, vel Pernicens vel Peritzus, unde posset pro rerum inci-
dentium varietate sibi ex usu consulere. Hunc enim Diogenem jam ante sibi adjunxerat Maria
Augusta, necessitudine conciliante, quod is uterinus frater esset viri ipsius imperantis Mi-
chaelis Ducæ, ex eadem, inquam, matre ex qua ille natus, sed ex patribus diversis. Cæterum Ale-
xius tertio die Constantino vale dicens eum ibidem in sua villa residere voluit, necessariam, ut puta-
bat, patri tenentæ, nec ante labores bellicos expertæ, remissionem hanc injungens, vel matris ejus
gratia qui unicum eum filium habebat, vel peculiari pueri cura, quem vera charitate, nec minori
aut minus tenera quam filiolum proprium, complectebatur. His de causis expeditionis ei reliquæ
gratiam faciens, reliquit ibi cum in sinu atque indulgentia matris, ulterius properans Alexius.*

Verum ne quid in decursu institutæ narrationis
offundere tenebras lectori queat, ex ipsis originibus
repetenda memoria est hujus quo de agimus Dio-
genis Nicephori. Romanus pater ejus quomodo in
apicem imperii sit evectus, quemque finem digni-
tatis et vitæ habuerit, variis ab historiarum condi-
toribus est memoriae mandatum. Suntque ad manum
libri, ex quibus cognoscere singula, qui volet, po-
terit. 256 Quod ad rem nostram facit, unum ad-
modum hoc est: decedentem eum duos reliquisse
superstites filios, Leonem et Nicephorum, quos
imperator Alexius initio proclamationis suæ pri-
vatos ex principibus invenit. Redegerat enim eos
in ordinem Michael Augustus frater ipsorum, qui
et rubrorum usu calceorum, et gestatione corona-
rum ipsis interdixerat. Quin etiam exulare ipsos
cum matre ipsorum Eudocia Augusta, et in magna-
sterio Cyprenæ procul ab aula clausos vivere jus-
serat. Movit miseræcordiam Alexii tristes fortuna
floquentium olim juvenum, qui forma et robusto
vigore corporum facile impetrabant a quovis obvio
ut amisso digni loco putarentur. Ambo puberil us
majores primæva lanugine signabant malas, proce-
ritate tum plena dignitatis, tum inter utrumque sic
æquata, ut ad unam regulam dimensi viderentur.
Jam vultu atque oculis eos animos spirabant, ut
facile si quibus odio non excæcatis occurrerent,
esse generosi leonis non detegentes catulis proba-
rent. Quæ imperator iis intuens oculus qui nequa-
quam superficie contenti medullas ipsas penetrabant
rerum, homo et ad cernendum verum acri pollens
mentis acie, et nullis impeditus illaudatis affectibus,
quominus æqua recti judicii statera, libratam mo-
mento conscientia, et sapienti arbitrio temperatam
consilii lancem expenderet. Hac illa moderationis
inculpatæ ratione secum reputans ex quo apice
splendoris in statum obscuræ ac privatæ sortis
decidissent, adolescentes nobiles, omnibus eos

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

⁷⁷ ἐκστρατίαν. ⁷⁸ τοὺς. ⁷⁹ ὁ. ⁸⁰ Deest vocula ταῖς. ⁸¹ αὐτοῖς.

Car. Dufresnii Du Cangli notæ.

(77) Καὶ τὰ στέφη τούτων. Nicephorus enim et
Leo Diogenes a patre imperatores, statim atque in

lucem editi, renuntiati fuerant: Anna hoc ipso
loco, παραλαβὼν τούτους ἰδιώτας ἐκ βασιλείων.

officiis ac beneficiis, imo charitate ac blanditiis paternis velut proprios filios amplexabatur. Quo enim non ipsos benigno dicto, quo non factio liberali ac benevolo consolari conatus est? quam denique non de rebus ac commodis eorum providentiam sumpsit? Idque cum nunquam invidia cessaret a suis in eos ejaculandis telis. Verum quo magis id agebant calumniatores ut assiduis in eos delationibus imperatoris animum exacerbarent, tanto imperator ipse majori eosdem auxilio ac præsidio dignabatur, blandum semper iis arrisum serenamque ac renidentem exhibens faciem, planeque præ se ferens, sese rationibus ipsorum atque ornamentis attenta semper cogitatione prospicere. Alius quidem ista editos natalibus, istis præditos dotibus suspectos habuisset homines, et velut non dubios imperii æmulos tollere de medio jam ab ipso principio omni arte ac conatu studuisset. At hic imperator adeo nullum unquam ex se tale concipere consilium potuit, ut ne suadentium quidem subinde talia multorum unquam orationem admiserit, semper constans in representandis officiis eximia in ipsos benevolentiam; adeo quidem ut matrem quoque ipsorum Eudociam et donis prosequeretur liberalibus, et nulla honoris parte qui deferri soleret imperatricibus defraudandam voluerit; Nicephoro quin etiam huic ipsi quo de agimus in propriam ac peculiarem possessionem et domicilium Cretæ insulæ principatum assignaverit. **257** Atque ex hisce fratribus alter, qui Leo vocabatur, placidiori fictus indole, ingenuoque, nec hebeti ad sensum gratiæ præditus animo, sinceram in se charitatem imperatoris et facile agnovit, et mutuo pensare studuit affectu: acquiescensque præsentis fortunæ, quam erat Spartam inactus, in ea, juxta vetus verbum, exornanda securus elaborabat. Nicephorus ferocior natura, impotentioribusque ætians motibus, volutabat semper animo cogitationes invadendæ tyrannidis, et defectionem rebellionemque adversus imperatorem machinari non desistebat. Diu tamen arcanum habuit consilium. Tandem maturum ratus, capessere opus et rei magnæ informare orsum aggressus, familiariora solito cœpit affectare colloqui cum certis hominibus, firmis scilicet adiutoribus facinoris futuris; quæ res et animadversa statim et suspecta fuit plurimis, unde brevi ad imperatoris aures occultæ coitionis indicium pervenit. At ille nova quadam ratione, nec cæteris in tali casu usitata principibus, se gessit. Accersivit ad se nempe conjuratos singulos, idoneis quemque temporibus, eosque in summa dissimulatione auditii nuntii ac suspitionis suæ, appositis sermonibus ad officium fidemque hortabatur, con-

Varie lectiones ex cod. Coislin.

⁸⁰ ἔλαβε, ταύτην. ⁸¹ τυραννεῖν συμμελετῶν οὐκ ἐπαύσατο. ⁸² κερδανεῖν. ⁸³ μεγιστάνου. ⁸⁴ ὑποποιεῖτο. ⁸⁵ συναναστροφαίς. ⁸⁶ αὐτὴν τὸν.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(78) Ὁξύτερος ἀμφιστόμου ξίφους. **347** Tradit Joannes Villanus, lib. v, cap. 56, comiti Guidoni, a quo comiti Guidi Italici originem ducunt, *Bisacuta* inditum cognomen, propter animum

A ποιῆσαι ἐσπούδασεν ἄν· οὗτος δὲ ὁ αὐτοκράτωρ τὰς τῶν πολλῶν κατὰ τῶν νέων εἰσηγήσεις παρ' οὐδὲν ἐτίθετο, ἐξόχως τούτους φίλων, τὴν μάλιστα μητέρα τούτων Εὐδοκίαν καὶ δωρεῶν ἀξίων καὶ τιμῆς τῆς προσηκούσης βασιλίσσαις μὴ ἀποστερῶν, καὶ αὐτῷ δὲ τῷ Νικηφόρῳ τὴν τῆς νῆσου Κρήτης ἀρχὴν ἀνέθετο εἰς ἐνδιαίτημα ἴδιον. Ἀλλὰ ταῦτα μὲν ὁ βασιλεὺς. Τούτων δὲ ὁ μὲν Λέων φρονήματος ὦν ἀγαθοῦ καὶ γνώμης ἐλευθέρας, ὄρων δὲ καὶ τὴν βασιλείω: εἰς αὐτοὺς εὐμένειαν, ἔστεργε τὴν λαχοῦσαν ἐκπαυσόμενος οἶον ἐπὶ τοῖς παροῦσι κατὰ τὸν εἰπόντα· Σπάρταν ἔλαχε, ταύταν ⁸⁰ κόσμει. Ὁ δὲ γε Νικηφόρος δύσσοργος καὶ βαρῦμνης ὦν καὶ βυρσοδομεύων κατὰ τοῦ αὐτοκράτορος, καὶ τυραννήσειν μελετῶν οὐκ ἐπαύετο ⁸¹. Ὑποβρούχιον δὲ ὁμοῦς εἶχε τὴν βουλήν. Ἦδη δὲ καὶ τοῦ ἔργου ἀπαρξάμενος, γενναίωτερον τισὶ προσωμίλει. Οὐκ ἐλάνθανε τοῦτο τοὺς πλείστους· δι' ὧν καὶ εἰς τὰς ἀκοῆς ἐφθανε τοῦ βασιλέως. Ὁ δὲ βασιλεὺς καινόν τι ποιῶν μεταπεμπόμενος τούτους ἐν καιροῖς ἀρμοδίως οὐκ ἐνέφαινε μὲν τὸ ἀκουσθὲν, εὐφυῶς δὲ παρήγει καὶ τὰ εἰκόσια συνεβούλευε. Καὶ ὅσῳ μᾶλλον τῆς ἐπιβουλῆς ἐν γνώσει ἐγίνετο, τοσοῦτω μᾶλλον ἐλευθερώτερον πρὸς αὐτοὺς διετίθετο, οὕτω βουλόμενος τούτους κερδανεῖν ⁸². Ἀλλ' ὁ Αἰθίοψ οὐκ ἐλευκαίετο. Ἐμενε γὰρ ὁ αὐτὸς καὶ μετεδίδου τῆς λύμης ὀπίσθαις ἂν προσπέλασε, τοὺς μὲν δι' ὄρκων, τοὺς δὲ δι' ὑποσχέσεων σφετεριζόμενος. Τοῦ μὲν οὖν κοινοῦ τοῦ στρατοῦ οὐ τοσοῦτον ἐμελλε τῷ Νικηφόρῳ· ἦδη γὰρ ἅπαντες πρὸς αὐτὸν ἀπονενεύκασι· ἀλλ' ὄλος πρὸς τοὺς μεγιστάνους ⁸³ ἀπονενευκῶς, τῶν τε ἡγεμόνων καὶ τῶν τῆ συγκλήτῳ κατελεγεμένων προκρίτων ἀνδρῶν πᾶσιν φροντίδα ποιούμενος ὑποποιεῖτο ⁸⁴ αὐτοὺς. Ἦν γὰρ τὴν φρένα μὲν δεξύτερος ἀμφιστόμου ξίφους (78), στάσιμος δὲ οὐδαμῶς, εἰ μὴ ὅσον πρὸς τὸ τυραννήσειν τὸ ἀμετάθετον ἐνεδείκνυτο· μελιχρὸς ἐν λόγοις, ἐν συναναστροφαῖς ⁸⁵ ἡδὺς, ταπεινοφροσύνην μὲν ὡς ἀλωπεκτὴν ποτε περιβαλλόμενος· ἔστιν οὖν καὶ τὸ θυμοειδὲς καθ' ἕπερ λέων ἐμφαίνων ποτὲ, ῥωμαλέος καὶ πρὸς γίγαντας; ἔγκαυχόμενος ἀμύλλαστα, σιτόχρους τὴν ὄψιν, εὐρύς τὰ στέρνα, ὑπερρωμίας τῶν τότε καιροῦ δικῶν ἀνδρῶν. Εἰ δὲ σφαιρίζοντα τοῦτον εἶδὲ τ.ς, εἰ δὲ ἱππαζόμενον, εἰ δὲ διστὸν πέμποντα, εἰ δὲ ὄρου κερδάλινοντα, καὶ ἱππασίας ποιούμενον, θαῦμα ἐδ' ἔχει καινὸν θεᾶσθαι, ἐκεχίνει τε καὶ μόλον οὐ πεπτηγῶς ἦν. Διὰ τοῦτο καὶ μᾶλλον τὴν τῶν πολλῶν ἐπεσπᾶτο εὐνοίαν. Τοσοῦτον δὲ τὸ σπουδαζόμενον αὐτῷ προήει, ὡς καὶ αὐτὸν ⁸⁶ ἐπ' ἀδελφῆ τοῦ αὐτοκράτορος γαμβρὸν Μιχαὴλ τὸν Ταρωνίτην τῷ τοῦ Πανυπερσεεῖσος τιμώμενον ἀξιώματι ὑποποιήσασθαι.

D δάλινοντα, καὶ ἱππασίας ποιούμενον, θαῦμα ἐδ' ἔχει καινὸν θεᾶσθαι, ἐκεχίνει τε καὶ μόλον οὐ πεπτηγῶς ἦν. Διὰ τοῦτο καὶ μᾶλλον τὴν τῶν πολλῶν ἐπεσπᾶτο εὐνοίαν. Τοσοῦτον δὲ τὸ σπουδαζόμενον αὐτῷ προήει, ὡς καὶ αὐτὸν ⁸⁶ ἐπ' ἀδελφῆ τοῦ αὐτοκράτορος γαμβρὸν Μιχαὴλ τὸν Ταρωνίτην τῷ τοῦ Πανυπερσεεῖσος τιμώμενον ἀξιώματι ὑποποιήσασθαι.

siliaque salubria quietis adamandæ dabat; et quo clariorem in dies conspirationis illorum contra se notitiam assequeretur, eo cum eis confidentius et liberalius agebat, sic demereri animos ipsorum sibi conciliare studens. Sed Æthiopem ut multum laveris haud album facias. Erat semper idem Nicephorus, nec vitium in se suum cohibens, late propagabat contagionem quamdam rebellionis in quoscumque accederet, alios promissis simplicibus, alios interpositivæ juramentorum sibi adjungens. Ac in multitudine quidem militari et corpore exercitus suis partibus asserendo, non multum putabat laborandum. Jam enim haud dubie omnes in ipsum propendebant. In eo totus erat ut magnates ipsos, tam qui dignitatibus militaribus in castris eminebant, quam qui magistratus amplissimos in republica gererent et eximium auctoritatis in senatu locum obtinerent, sibi omni cura demereretur ac devinceret. Ergo eos nullum finem prensandi faciebat. Et habebat mentem acutiorem accipiti gladio, sed instabili semper levitate volitabat: nullam ad aliam fere cogitationem cum aliqua constantia appellens animum, præterquam ad ambitionem occupandæ tyrannidis. Homo erat sermone blandus, consuetudine comis modestiæ se plerumque quadam specie, tanquam pelle vulpina obtegens, sed non raro in occasionibus excaudescendi sese exercebant leonis unguis et rabies. Robur erat fastu parum conjunctum, quibus se gigantei quantovis parem in belligerando gloriabatur. Triticeus color oris, latum pectus; totis humeris eminebat supra staturam eorum qui tunc erant hominum. Porro sive pila luderet, seu equum domitaret, seu jaculum expediret in scopum, seu hastam quateret, seu simulacra ciceret equestris pugnæ, admirationi spectantibus erat, nihil nisi hiare ac stupere valentibus. **258** Ea res incredibiliter valuit ad favorem multitudinis ipsi conciliandam. Nec plebis modo hæc studia erant; siquidem Michael Taronita quem imperator panhypersebasti dignitate ornatum a se propria ipsi sorore in matrimonium danda devinxisse sibi arctissime videbatur, his viri dotibus artibusque pellectus ejus partes domesticis affectibus prætulit.

Ἄλλ' ἐπανακτέον τὸν λόγον αὖθις ὅθεν ἀπερῆρύθη, **A** καὶ καθ' εἰρμὴν ἐκτέον τῆς διηγήσεως. Ὁ μὲν οὖν αὐτοκράτωρ, τοῖς λογισμοῖς ἀνατρέχων ἐξ οὐπερ τὴν καθ' ἑαυτοῦ τοῦ Διογένους μελέτην ἀνέγνωκεν, καὶ ὅπως ἐξ ἀρχῆς αὐτῆς τῆς αὐτοῦ ἀναρρήσεως ἀμφοῖν ἐχρήσατο τοῖν ἀδελφοῖν, ὁπόσης τε φιλοφροσύνης καὶ κηδεμονίας ἐπὶ τοσοῦτοις ἔτεσιν αὐτοῦς ἡξίου κἄν οὐδὲν τούτων τὴν τοῦ Νικηφόρου γνῶμην ἐπὶ τὸ βέλτιον μετηλλοίωσεν, εἰς ἀμχανίαν ἐνέπιπτεν. Ταῦτ' οὖν ὁ βασιλεὺς ἀναλογιζόμενος πάντα καὶ ὅπως μετὰ τὸ σφαλῆναι αὖθις εἰσῆι, ὅπως ἀπόσθη παρὰ τοῦ Τατικίου καὶ γνοῦς ⁶⁸ ὅπως τὸ φουουργὴν σιδήριον θήγων κατ' αὐτοῦ, αἴμασιν ἀναίτριοις σπεύδει χράναι τὰς χεῖρας, καὶ ὁ τέως ἐφειδραίων καὶ νυκτὸς τὸν φόνον ἐπιτηρῶν τελέσαι ἀπαρκαλύπτως τούτων ἤδη ἐπισπεύδει, πολλοὺς **B** ἐκυμαίνετο λογισμοῖς. Ἦθελε μὲν οὖν οὐδαμῶς τὸν Διογένην μετελεύσεσθαι δι' ὃν πρὸς αὐτὸν ἐγκάρδιον ἐκέκτητο πόθον, ἐξόχως τὸν ἄνδρα φιλῶν. Ἀπαξ-ἀπλῶς δὲ ἅπαντα συνελὼν ὅπη τε προβήσεται τὸ δεῖνδον ἐννοῶν, ἐπεὶ τὸν περὶ ψυχῆς κίνδυνον αὐτῷ ἐπιστάμενον ἔγνω πλήττεται τὴν καρδίαν. Καὶ εἰς ἐν τὸ πᾶν συναγαγὼν, δεῖν ἔκρινεν κατασχεῖν τὸν Νικηφόρον. Ἐκεῖνος δὲ τὸν μελετώμενον ἐπισπεύδων ἔρσημδν καὶ βουλόμενος νυκτὸς τῆς πρὸς Χριστοπόλειως φερούσης ἄφασθαι, ἐσπέρας ἀποστειλάς εἰς τὴν Πορφυρογέννητον Κωνσταντίνον τὸν δοθέντα αὐτῷ παρὰ τοῦ βασιλέως ταχυδρόμον ἵππον ἤτελλετο ⁶⁹ ἵπποχαρίσασθαι οἱ. Ὁ δὲ καὶ ⁶⁸ ἀνένευσε, λέγων μὴ δύνασθαι δῶρον τοιοῦτον αὐθήμερον τοῦ βασιλέως ἀποποιήσασθαι. Ἐπεὶ δὲ πρωίας ὁ βασιλεὺς **C** τῆς προκειμένης ὁδοῦ ἤψατο, συνείπετο τούτῳ καὶ ὁ Διογένης, τοῦ διασκεδάζοντος βουλάς, καὶ λογισμοὺς ἀθετοῦντος λαῶν Θεοῦ τούτου σφῆλαντος, γνωσιμα-

Ut igitur eo reducatur unde digressa oratio est, seriesque historiæ reddatur, collegit se imperator his quæ retulimus compertis, et ex una parte reputans quam benevole se a principio quamque indulgenter ac paterne ambo in fratres gessisset, tot annis familiariter illos adhibens, amantissimèque ipsos curans, quam nihil tamen ista profecissent ad deliniendum hujus animum Nicephori, iteratas insidias, deprehensamque nocturnam sicam, et disjectum Taticii occursum sanguinarium inceptum expeditarum ad parricidium manuum, eo majori dolore suo recordabatur, quo minus sibi erat conscius facti ullius dicitive quo ipsum læsisset. Tam n erat occurrendum deventiatio periculo grassantis sceleris: et cum satis constaret imminere periculum tunc cum maxime nocturna diurnaque attentione in omnes occasiones perpetrandæ cædis, non videbatur committendum ut dissolutissimo neglectu tantæ rei salus ac caput principis ferro parati parricidæ incustoditum objiceretur. Cæterum adversus hæc intercedente tenero amore veteris clementis, decerni gravius nihil in tam vere tamque diu dilectum Diogenem ab imperatore poterat. Verum ex adverso recurrente præsentis specie periculi et formidolosius se admovente sensibus insidarum semel iterumque deprehensarum discrimine, ac cura perpetua, vix tandem conclusa deliberatio est, statutumque consilium Diogenis comprehendendi. Ipse porro Nicephorus admonente conscientia fugam in posterum diem cogitans versus Christopolim misit sub vesperam ad Constantinum Porphyrogenitum qui ab eo suo nomine pro amicitia peteret, ut sibi concederet equum celerem, quem in hospitii digressu ei dono dederat Augustus. At Constantius

Variorum lectiones ex cod. Coislin.

⁶⁸ Deest vox γνοῦς. ⁶⁹ ἤτελλετο. ⁶⁸ Deest vocula καί.

renuū, excusans se non posse, salvo officio, egregium imperatoris munus ipso die quo acceperat alteri donare. Postridie igitur imperatore resumente inceptum iter, secutus et Diogenes est, manifesto numine dissipantis consilia hominum Dei; cum enim et fugæ necessitatem perspectissimam Nicephorus haberet, et eam arripere plane decrevisset, consilii certus, executionis anceps, horam ex hora trahebat, quoad comprehensus est, justo Dei iudicio sic meritum hominem in perniciem urgente. Cum ergo tetendisset prope Serras, ubi et ipse imperator tentorium fixerat, et consuetis illic conscientiae convictae seque deprehensam sentientis timoribus ageretur, accersit imperator fratrem suum Adrianum magnum domesticum, **259** illa ipsa vespera qua magui martyris Theodori memoria celebrabatur; cumque ipsi breviter exposuisset quæ ille non ignorabat, ut irrupisset in suum cubiculum cum sica Diogenes, ut iterum ab ostio esset repulsus, ut omni ratione conaretur, in occasionem inminuens momentis omnibus, decretam ipsi olim sui cædem perpetrare; mandavit, evocaret hominem in suum tabernaculum eique blandis verbis et promissionibus omnis generis persuadere niteretur ut fateri vellet omnia, conjurationis socios ac consilii participes edere omnes; id si faceret securitatem ipsi atque impunitatem plenam polliceretur, confirmaretque nullam penes imperatorem memoriam in posterum superfuturam quantoruncumque criminum quæ ipse reus ultro pœnitens fateretur. Triste id negotium et odiosum erat. Tamen Adrianus utcumque fratris Augusti periculo et invisit sceleris specie ipsa conturbatus, quod jubebatur exsecutus est. Verum operam in Diogene ac verba perdidit. Nam quamvis machinas admovit omnes, frustra fuit adversus invictam contumaciam, a qua nec severe minando, nec blande pollicendo, nec amice consulendo exprimere vel nutum unum potuit, quo eorum unum quodpiam, quæ tam multa se machinatum erat conscius, significasse Nicephorus videretur. Gravem ea obstinatio dolorem attulit magno domestico haud ignaro quo malorum miser Diogenes irrevocabiliter rueret. Et erat Adriano causa domestica, Nicephoro favendi: quod is ipse Nicephorus minimam sororum propriarum, alterum

Δ χούντα μὲν τὸν δρασμὸν ⁶⁹. ὑπερτιθέμενον δὲ ὤραν ἐξ ὄρας ὅποια τὰ τοῦ Θεοῦ κρίματα. Κατασκηνώσας οὖν ἀγχοῦ τῶν Σερρών ⁷⁰ ὅπου καὶ ὁ βασιλεὺς αὐτὸς μὲν τῶν συνήθων εἶχετο λογισμῶν ὡς πεφωραμένος ἤδη καὶ δεδιῶς τὸ μέλλον. Ὁ δὲ βασιλεὺς μετακαλεῖται τρυφικαῦτα τὸν ἴδιον ἀδελφὸν Ἀδριανὸν καὶ μέγαν δομέστικον κατ' αὐτὴν τὴν ἐσπέραν ἐν ἧ καὶ ἡ τοῦ μεγαλομάρτυρος Θεοδώρου (79) ἐτελείτο μνήμη. Καὶ κοινοῦται αὐτοῖς τούτω τὰ τοῦ Διογένους, μηδὲ τὸ πρότερον ἀγνοοῦντι ὡς ξιφίρης εἰσήει, ὡς ἀπέσθη τῆς θύρας, ὡς τὸ πάλαι βεβουλευμένον, εἰ δυνατὸν, ἴσταται σπεύδων τελέσαι. Τρυφικαῦτα οὖν ἐπισκήπτει τῷ δομεστικῷ ὁ βασιλεὺς τὸν Διογένην εἰς τὴν ἴδιαν μετακαλέσασθαι σκηνήν, καὶ διὰ μελιχλίωιν λόγων καὶ παντοίων ὑποσχέσεων πείραι ⁷¹ ἀνακαλύψαι ἅπαντα τὰ βεβουλευμένα, ἀπάθειαν αὐτῷ ὑπισχνόμενῳ ⁷² καὶ ἀμνηστίαν τοῦ λοιποῦ τῶν κακῶν, εἰ μὴδ' ὀτιοῦν ἀποκρύψειεν, ἀλλὰ καὶ τοὺς συνίστορας ἐξελοῖτο ἅπαντας. Ὁ δὲ ἀθυμίας πλήρης γενόμενος, δμῶς ἐπλήρωσεν τὸ κελευσθέν ⁷³. Ποτὲ μὲν οὖν ἀπειλιῶν, ὅτε ⁷⁴ δὲ ὑπισχνούμενος, ὅτε δὲ καὶ συμβουλεύων, οὐκ ἔπειθε τὸν Διογένην ὄλωσ οὐδ' ὀτιοῦν τῶν βεβουλευμένων ἀνακαλύψαι. Τί τὸ ἐπὶ τούτοις; Ἦχθητο μὲν ὁ μέγας δομεστικός καὶ ἤνιωτο οὗ κακῶν φέρεται ὁ Διογένης στοχαζόμενος. Ἔσχε γὰρ τοῦτον προφθάσας ὁ Διογένης γαμβρὸν ἐπὶ τῇ ὑστάτῃ (80) τῶν ἐτεροθαλῶν αὐτοῦ ἀδελφῶν. Ἐνθεν οὖν καὶ μετὰ δακρύων ἐκλιπαρῶν αὐτὸν οὐκ ἄνεις· ἔπειθε δὲ οὐδαμῶς, κἀν αὐτὸς ἐνέκειτο ἀναμνηστικὸν ἄμα καὶ τῶν ὀπισθεν. Σφαιρίζοντι (81) γὰρ ποτὲ τῷ αὐτοκράτορι κατὰ τὸ ἐν τῷ μεγάλῳ παλατίῳ ἱππηλάσιον ἀνὴρ τις βάρβαρος ἐξ Ἀρμενίων καὶ Τούρκων φῦς ξίφος ἔσθθεν τῶν ἀμφίων φέρων, ἐπὶ τὴν ⁷⁵ αὐτοκράτορα τῶν σφαιριζόντων ⁷⁶ ἀνασειράσαντα τὸν χαλινὸν ἀπολειφθέντα ἐθέσαστο, ἐφ' ᾧ πνευστιῶντα τὴν ἵππον ἀναψύξαι, πρόσσειει μὲν τῷ αὐτοκράτορι γονυπετῶν ἄμα καὶ αἰτεῖσθαι ὑποκρινόμενος, ὁ δὲ ἀνασειράζει τὸν ἵππον εὐθύς, καὶ ἐπιστραφεὶς ἐπυθάνετο τί ἂν τὸ αἰτούμενον εἴη. Ὁ δὲ φονεὺς, μᾶλλον ἢ προσαιτίας ὦν, τὴν χεῖρα ὑποθαλῶν καὶ τοῦ ξίφους ἀψάμενος, εἶλκε τοῦ κολεοῦ. Τὸ δ' οὐ συνείπετο ἤϊ χειρὶ. Ἀπαξ οὖν καὶ δις τοῦ μὲν ξίφους ἀποπειρώμενος, τοῖς δὲ χεῖρεσι ψευδεῖς ἀτήσεις συνείρων ⁷⁷, ἀπογνοὺς καὶ προσουδίσας ἑαυτὸν τῇ γῆ, ἔκειτο συγγνώμην ἐξαιτούμενος. Ὁ δὲ, πρὸς αὐτὸν, στρέψας τὸν χαλινὸν, ἠρώτα ὅτου

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

⁶⁹ Deest vox τὸν δρασμὸν. ⁷⁰ Σερῶν. ⁷¹ πείσαι. ⁷² ὑπισχνούμενος. ⁷³ τὰ κελευσθέντα. ⁷⁴ π. τί. ⁷⁵ ἐπ' αὐτὸν τόν. ⁷⁶ σφαιριζόντων. ⁷⁷ συνείξ.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ

(79) Θεοδώρου. Theodori martyris et στρατηλάτου festum agunt Græci 8 Febr., Tironis vero 17 ejusdem mensis.

(80) Γαμβρὸν ἐπὶ ὑστάτῃ. Habuit Nicephorus Diogenes tres sorores uterinas, illas scilicet Constantini Ducæ imp. ex Eudocia Dalassena, quæ extincto conjuge, Romano Diogeni rursus nupsit. Ex quibus secundis Eudociæ nuptiis nati Constantinus, Leo, et Nicephorus Diogenes. Prima igitur filiarum Constantini et Eudociæ Anna, Joannem Comnenum Europalatum, Alexii imperatoris pa-

rentem, maritum habuit, altera fuit Theodora; tertia denique Zoe, quam Nicephorus Botaniates uxorem dicere in animo habuerat, quaquæ postmodum Adriano Comneno magno domestico uxor data est. Ita materteram nepos uxorem duxit. Con-
cule Familias nostras Byzantinas.

81) Σφαιρίζοντι. De Byzantinorum pila in equis ludendi more dissertationem instituimus ad Joinvillam, quam consulas velim ad hujus loci intelligentiam.

χάριν συγγνώμην αἰτεῖ. Καὶ ὁ δὲ τὸ ξίφος σὺν αὐτῷ A
 κοινῶν ἰδέσκειν· στερνοτυπῶν ⁷⁸ δ' ἄμα καὶ ἐκ-
 θαμβούμενος καὶ βρωὴν ἔλεγε· *Nῦν σε δοῦλον τοῦ*
θεοῦ γνήσιον ἔγνωκα, νῦν τὴν μέγαν θεὸν σκέ-
πορτά σε ἐν ὀφθαλμοῖς τεθέσθαι. Ἐπὶ τῇ σφαγῇ
 γὰρ τῇ σῆ τοῦτ' ἐξίφος κατασκευάσας καὶ
 λαβῶν οἴκοθεν, ἐνταῦθα πάρεμι ἐξ' ᾧ κατὰ τῶν
 σῶν ὠθήσω σπλάγγων. Ἄπαξ δὲ, καὶ δις, καὶ
 τρίς τοῦτο σπασάμενος οὐδευμῶς ὑπέειπον ἔσχον
 τῇ βίᾳ τῆς ἡμῶν χειρός. Ὁ μὲν γὰρ βασιλεὺς,
 καθαπερὲ μὴδὲν τι τοιοῦτον ἀκηκόως, ἐπὶ ταύτου
 σχήματος θαρσαλέος εἰστήκει. Συνέδραμον δὲ πρὸς
 αὐτὸν παραχρῆμα ἅπαντες, οἱ μὲν ἀκροασόμενοι
 τῶν λεγομένων, οἱ δὲ ἐκθαμβούμενοι ἐπὶ τούτοις, οἱ
 δὲ εὐνοότεροι ⁷⁹ πρὸς τὸν αὐτοκράτορα διακει-
 μνοι καὶ διασπαράττειν αὐτὸν ἐπαχέριον, κἄν αὐ-
 τὸν νεύματι τε, καὶ χειρὶ, καὶ συχνοῖς ἐμβριμήσασιν
 ἀπείργε τῆς ἐγχειρήσεως. Τί τ' ἐπὶ τούτοις; Παν-
 τελίης ἀφέσεως, ὁ φρονεὺς ἐκεῖνος παραχρῆμα τυ-
 χάνει στρατιώτης, οὐκ ἀφέσεως δὲ μόνον, ἀλλὰ καὶ
 μεγίστων δωρεῶν· ἐπὶ τούτοις καὶ ἑλευθερίας παρ-
 απολαύει. Πολλοὶ μὲν οὖν τούτων καὶ ὀχλοῦντες
 ἐνέκειντο τῆς βασιλευσύνης ἀπελαθῆναι τὴν φρονεῖα
 ἐκεῖνον· ὁ δὲ οὐκ ἐπέθετο, λέγων· Ἐὰν μὴ Κύριος
 φυλάξῃ πόλιν, εἰς μάτην ἠγρύπνησεν ὁ φυλάσ-
 σων. Λοιπὸν θεῶν ἐπέυχασθαι δεῖ τῆν ἡμετέραν
 ἐκείθεν ἐξαιτουμένους διαμονὴν καὶ φρουράν.
 Ὑπεψιθύριζον οὖν τινες μετὰ τῆς τοῦ Διογένους
 γνώμης τῷ τοῦ αὐτοκράτορος φόνῳ ἐπιχειρησάμενοι
 τὸν ἄνδρα ἐκεῖνον, κἄν ὁ βασιλεὺς οὐδ' ὄλωσ' ὑπέιχε C
 τούτοις τοῖς λόγοις τὰ ὤα, ἀλλὰ μᾶλλον ἐβαρυνη-
 νία κατ' αὐτῶν, τοσοῦτον αὐτοῦ ἀνεχόμενος ὡς
 μέχρις αὐτοῦ λαιμοῦ τῆς ἀκωκῆς τοῦ ξίφους φθα-
 νόουσης τὸν ἀγνοοῦντα ὑποκρίνεσθαι. Ἀλλὰ ταῦτα
 μὲν οὕτως.

demonstrabat sicam, pectusque simul suum tunicens
 haud dubie attonitus clamabat: *Nunc scio te*
verum Dei esse sercum, nunc tui tutelam cordi esse superis agnosco
ipsis oculis convictus: siquidem cum
accesserim ad te instructu hoc ense ad tuam caedem parato, ubi perpetrandi facinoris tempus adfuit
stringere ipsum iterum et tertio conatus quo in tua viscera conderem, expertus praeter spem sum contu-
macem illum et manui obsequi recusantem. Sicut his auditis in vestigio immotus et imperturbatus impe-
 rator, plane tanquam alia omnia dicerentur. Concursus porro circa eum repente omnium est factus; alio-
 rum nosse cupientium quid rei esset; aliorum re perspecta, mirantium. Fuere qui charitate impera-
 toris praecipua elati discernere parricidam aggredierentur: quos nutu manuque ac minis ipse submovit
 imperator nocereque infelici vetuit, cui praeter criminis gratiam larga etiam dona cumulavit,
 quibus libere atque impune fructus is deinde est: ne illud quidem quamvis importunis atque instan-
 tibus exambitum precibus impetrare valentibus amicis, ut tanti ausi compertum sicarium urbe
 saltem regia juberet exulare, Augusto causam cur renueret his verbis exponente, nempe: *Nisi Domi-*
nus custodierit civitatem frustra vigilat qui custodit eam. In Dei tutela praesidioque salvis et securis: aiti
spes nosra omnis ac ratio sita est. Hinc exspectantia precibusque ac patientia promerenda bona cuncta
snit. Caeterum iam tum percerebit susurris clam serpentibus quorundam, e sinu ac sententia Diog-
 enis profectum hunc percussorem ad conatum sceleris infandi: at eos imperator ne audire qui-
 dem sustinens, quasi temere suspicantes cum stomacho repelleret, obfirmatus usque adeo sim-
 plicitate bene de quovis opinandi, ut ne ab eo quidem qui clare sibi jugulum admoto mucrone petere,
 metuere sinistram aliquid posse videretur.

Τούτων οὖν ἀναμνήσας αὐτὸν ὁ μέγας δομέστικος D
 καὶ μηδαμῶς πείθων, προσελθὼν ἀπαγγέλλει τῷ

huic ipsi magno domestico sociaverat conjugem,
 Itaque, quod post omnia restabat unum, infimis
 precibus, quas uberes veri amoris indices lacrymae
 comitabantur, diu frustra a Diogene contendit ut
 salvus esse vellet, revocata etiam recordatione
 memorabilis eventus, quo moveri Niceplori ani-
 mum par erat: tum quia ejus occasione prima
 emanaverat conjunctionis suspicio, tum vel maxime
 quoniam eo facto comprobatum manifeste fuerat,
 Deo esse curae vitam imperatoris, et insidiatores
 ejus nefarii voti non futuros compotes. Res ea sic
 se habuit. Decurrente forte imperatore ludicrum
 equestre in vacua et patenti area magni palatii
Hippelasio ab usu vocitata, *Barbarus* quidam nisi
 generis ex Armenis et Turcis, cum animadvertis
 set imperatorem equo suo alium anhelanti respi-
 randi spatium captato a caetera turba brevi recessu
 dedisse, solum adit telo armatus sub vestibus la-
 tente, flexisque ambit genibus: et specie omni
 petentis aliquid assumpta studioso, misericordis ad
 se principis curam vultumque vertit. Ergo in equo
 habenarum attractu reducto humane percontatur
 ab homine: quid vellet? Tum vero qui mendicus
 videbatur sicarium se prodens, manu capulum ar-
 ripuit dissimulati haectenus gladii, valideque incum-
 bens ad extrahendum frustra fuit, quanquam semej
 et iterum instaurato conatu. Hæsit enim vaginæ
 semper quasi concretus ensis, vimque trahentis ac
 nefarium consilium casu felici destituit. Hic depre-
 hensus parricida, non defuit sibi tamen, sed in
 desperatione perpetrandi caepti abjectus humi men-
 dacem pœnitentiam supplicatione verborum fallaci
 praeferebat veniam postulans. **260** *Cujus vero*
culpa, conversus ad ipsum impensius Argustus
inquit, veniam petis? Tum ille vaginæ affixam
 demonstrabat sicam, pectusque simul suum tunicens
 haud dubie attonitus clamabat: *Nunc scio te*
verum Dei esse sercum, nunc tui tutelam cordi esse superis agnosco
ipsis oculis convictus: siquidem cum
accesserim ad te instructu hoc ense ad tuam caedem parato, ubi perpetrandi facinoris tempus adfuit
stringere ipsum iterum et tertio conatus quo in tua viscera conderem, expertus praeter spem sum contu-
macem illum et manui obsequi recusantem. Sicut his auditis in vestigio immotus et imperturbatus impe-
 rator, plane tanquam alia omnia dicerentur. Concursus porro circa eum repente omnium est factus; alio-
 rum nosse cupientium quid rei esset; aliorum re perspecta, mirantium. Fuere qui charitate impera-
 toris praecipua elati discernere parricidam aggredierentur: quos nutu manuque ac minis ipse submovit
 imperator nocereque infelici vetuit, cui praeter criminis gratiam larga etiam dona cumulavit,
 quibus libere atque impune fructus is deinde est: ne illud quidem quamvis importunis atque instan-
 tibus exambitum precibus impetrare valentibus amicis, ut tanti ausi compertum sicarium urbe
 saltem regia juberet exulare, Augusto causam cur renueret his verbis exponente, nempe: *Nisi Domi-*
nus custodierit civitatem frustra vigilat qui custodit eam. In Dei tutela praesidioque salvis et securis: aiti
spes nosra omnis ac ratio sita est. Hinc exspectantia precibusque ac patientia promerenda bona cuncta
snit. Caeterum iam tum percerebit susurris clam serpentibus quorundam, e sinu ac sententia Diog-
 enis profectum hunc percussorem ad conatum sceleris infandi: at eos imperator ne audire qui-
 dem sustinens, quasi temere suspicantes cum stomacho repelleret, obfirmatus usque adeo sim-
 plicitate bene de quovis opinandi, ut ne ab eo quidem qui clare sibi jugulum admoto mucrone petere,
 metuere sinistram aliquid posse videretur.

Variae lectiones ex cod. Coislín.

⁷⁸ στερνοτυπῶν. ⁷⁹ εὐνοότερον.

sceleris eliceret, verba perdidit : redireque re infecta coactus ad Augustum, renuntiavit inexpugnabilem videri hominis in negando constantiam; quem nullæ suasiones, nullæ preces deducere vel minimum de pertinacia potuerunt. Tum imperator accersitum ad se Muzacen, præsto esse armatum ipsum cum aliis armatis jubet : sicque Diogenem ex tabernaculo magni domestici in proprium Muzacis ipsius transferre, ibique habere sub tuta custodia. Fecit ille plus etiam quam imperatum erat. Quippe ubi receptum apud se Diogenem verbis sane multis adhortatus ad fatendum esset, tam nullo successu, ut ad inficiandi contumaciam etiam impudentiam conviciandi Diogenes adjungeret, ac quæsitorem suum maledictis ultro acerbis pungeret, ille impos subjicere **261** tormentis reum, quod imperator nunquam sineret, non tantum decrevit, sed etiam aggressus est, Diogene ad primum doloris sensum facile victo ac sese fassurum jam oïnnia pollicito. Remittuntur ergo fidei statim, scribaque advocatur cum tabulis Gregorius Camaterus in id officii nuper ascitus apud imperatorem. Ille excepit rite omnia Diogene dictante, nec de cogitatione imperii solum, sed etiam de cædis machinatione confitente. Hisce diluculo tabulis Muzaces assumptis, simul alia illis adjungens testimonia scripto missa indicum quorundam absentium, ex quibus apparebat Mariam quoque Augustam defectionis Diogenis consciam fuisse, verum consilio cædis inferendæ nunquam voluisse acquiescere; quin etiam dedisse solitam operam quo Diogenem quam longissime ab atrocis istius et nefarii ausi vel prima cogitatione removeret. Cum his inquam Muzaces omnibus ad imperatorem adit, qui cum inter evolendas hasce relegendasque chartas plerorumque aulæ ac militiæ principum nomina passim offenderet, atque adeo florem ipsum ac robor illustrium virorum in se conspirasse cerneret, in magnam rerum suarum sollicitudinem venit. Erat Diogenes longo jam ex tempore gratus apud plebem; ergo hac fiducia minus multum operæ demerendæ multitudini posuit sibi olim addictissimæ et ad nutum semper paratæ, eo admodum nulla prensationis ejus ad plebeios indicia fuere. In capitibus ipsis urbanæ ac castrensibus nobilitatis expromptus labor : cujus vestigia testium interrogationibus resecta. Verum imperator, quæ quidem imperatricem Mariam attinebant,

Α βασιλεὶ τὴν τοῦ Διογένους ἔνστασιν καὶ ὅτι ἔξαρνος παντάπασι ὁ Διογένης ἐστὶ, καίτοι πολλὰ παρακλήθεις ὡς παρ' αὐτοῦ ἔλεγε. Παραπέμπεται τὸν αὐτὸν τὸν Μουζάκην, καὶ ἐπισκίπτει ἔνοπλον μεθ' ἑτέρων παραγενόμενον ἀναλαβέσθαι τοῦτον τῆς τοῦ μεγάλου δομestίκου σκηνῆς, καὶ εἰς τὴν ἰδίαν ἀπαγαγεῖν κάκεισε μετὰ ἀσφαλείας τηρεῖν, δεσμῶν ἄτερ καὶ ἑτέρας κακώσεως. Ὁ δ' εὐθὺς τὸ κελευσθὲν ἐπλήρου. Καὶ παραλαβὼν τοῦτον εἰς τὴν ἰδίαν ἀπάγει σκηνὴν. Ἐπεὶ δὲ δι' ὄλης νυκτὸς παρακαλῶν αὐτὸν καὶ συμβουλεύων οὐ μόνον οὐκ ἔπειθεν, ἀλλὰ καὶ ἀναισχύντως αὐτῷ προσφερόμενον εἴωρα, θυμοῦ πλεισθεὶς ⁸⁰ καὶ δὲ μὴ προστέτακτο ἐπιχειρεῖν ἠπέλειτο. Δοκιμάσας οὖν ἐτάσαι αὐτὸν, ἤδη δὲ καὶ ἐτάζων, ἐπεὶ οὐδὲ πρὸς τὴν πρώτην προσβολὴν ὁ Διογένης ἀντισηκῶν ἅπαντα ἀνομολογήσας διεθεδαίουτο, τῶν μὲν δεσμῶν λύει παραχρῆμα, καὶ γραφεὺς τηλικαῦτα προκαλεῖται γραφῖδα κατέχων, Γρηγόριος δὲ ἦν ὁ Καματηρὸς (82) νεωστὶ προσληφθεὶς καὶ ὑπογραμματεύων τῷ αὐτοκράτορι. Καὶ Διογένης ἅπαντα ἀπαγγέλλων, οὐδὲ τὸν φόνον ⁸¹ παρεσιώπη. Ἀναλαβόμενος δὲ πρῶτας ὁ Μουζάκης τάς τε ἐγγράφους αὐτοῦ ὁμολογίας καὶ ἅς ἀναστῆσας εὗρε παρά τινων πρὸς αὐτὸν πεμπομένας γραφῆς δι' ὧν ἐφαίνετο καὶ ἡ βασιλὶς Μαρία τὴν μὲν ἀποστασίαν τοῦ Διογένους εἰδέναι, τὸν δὲ φόνον μηδαμῶς συγχωρεῖν, ἀλλὰ καὶ μετ' ἐπιμελείας ἀπείργειν αὐτὸν οὐκ ἀπὸ τοῦ φόνου μόνον ἀλλὰ καὶ εἰς αὐτῆς ψυχῆς ἔννοιας, κομίζει τῷ βασιλεῖ. Ὁ δὲ ⁸² ταύτας ὑπαναγνοῦς καὶ πλείων τῶν ὑποπτευσόμενων ἐγγεγραμμένους εὐρηκῶς καὶ τούτους ἐκκρίτους ἅπαντας ἐν ἀμυχανίᾳ ἦν. Οὐδὲ γὰρ ἐμελλεν τῷ Διογένηι τοσοῦτον τῆς κοινότητος· εἶχε γὰρ αὐτοὺς πάλαι ὅλη ψυχῆ κεχρηθῆς καὶ πρὸς αὐτὸν ἀπανευκῆτας· ἀλλὰ πᾶν τὸ τὰ πρῶτα φέρον τοῦ στρατιωτικοῦ τε καὶ πολιτικοῦ συντάγματος ἔσπευδεν ὑποποιήσασθαι. Ὁ μὲν οὖν αὐτοκράτωρ τὰ τῆς βασιλίδος Μαρίας ἀνέκφορα μένειν ἠδούλετο καὶ μένοι καὶ διετήρησε τὸν ἀγνοοῦντα ὑπακρθεὶς δι' ἣν πρὸς αὐτὴν εἶξε πίστιν καὶ ὁμολογίαν καὶ πρὸς τὸ τὰ τῆς βασιλείας ἀναβέξασθαι σῆηπτρα. Διεδίδωτο δὲ πανταχοῦ τὴν τοῦ Διογένους βουλὴν παρὰ τοῦ Πορφυρογεννήτου Κωνσταντίνου τοῦ βασιλέως καὶ υἱοῦ αὐτῆς διαμνησθῆναι τῷ βασιλεῖ ⁸³, καὶ ἄλλως εἶχε τὸ πρᾶγμα. Ἐξ αὐτῶν δὲ τῶν ἐξυπηρετούμενων τῷ Διογένηι τὰ τῆς βουλῆς ἠρέμα διεσπορθεύετο. Ἐπεὶ δὲ ὁ Διογένης περιεωρᾶτο καὶ δέσμιος

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

⁸⁰ πλησθεὶς. ⁸¹ φόβου. ⁸² αὐτοκράτορι.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(82) Γρηγόριος ὁ Καματηρὸς. Ille idem qui Joanne Alexii filio imperante rerum administrationi præfuit. Camaterum obscuro atque ignobili ortum genere in secretariorum ordinem allegit Alexius, et affinitate ex conjugio cognatæ cujusdam devinctum, tandem logothetam secretorum designavit, ut auctor est Nicetas in Joan. n. 3. Prioris dignitatis meminit Theophylactus, epist. 6, ad illum scripta : Τῷ ἀνδρὶ, ὃν σημῶς περιδομθεὶ βασιλικῶν πραγμάτων, καὶ τὰ παρ' ἑτέρων γράμματα παρηνώχλει μὲν οὐχ ἤττον ἢ τὸ γράφειν ἑτέροις.

Primum deinde obtinuit inter secretarios locum, et Πρωτατηροῦτης, denique logotheta renunciatus est. Idem Theophylactus alia ad eundem Epistola, quæ est : Ἠλίκων αὐτόν σε τό τε τοῦ λογοθέτου ἀξίωμα τίθει· καὶ τοῦ πάλαι βασιλεῖ συνεδρεύουτος, καὶ τὸ τοῦ πρωτατηροῦτης ὄφφίχιον τῷ ἀεὶ τοῖς αὐτοκράτορτιν ὑπογραμματεύοντος. Gregorii fortassis filius fuit Andronicus Camaterus, quem urbi præfectum, et Manuelis imperatoris affinem fuisse testatur Cinnamus, lib. v, de quo, ut et de cæteris fusius agimus ad hunc scriptorem.

ἤδη καὶ ὑπερβόριος καθίστατο, καὶ οἱ τῆς αὐτοῦ
 βουλῆς ἔκκριτοι ὑπόπτους ἑαυτοὺς οἱ μὴ φθάσαντες
 ἀλλοῦναι ἤδη γεγεννημένους διαγνόντες, περίφοβοι τε
 ἐφαίνοντο καὶ σκεπτόμενοι ὃ τι καὶ δράσαιεν. Τού-
 τος οἱ ἀμφὶ τὸν βασιλέα οὕτω κυμαινομένους;⁸³
 κατανοοῦντες ἐν ἀμηχάνοις ἐστάναι ἐδόκουν, ἐν
 στενῶ κομιδῇ τὰ κατ' αὐτὸν ὁρῶντες ὡς εἰς ῥητοῦς
 τινὰ; περιγραφείσης ἤδη τῆς τοῦ αὐτοκράτορος
 ἀγωγῆς, τὴν κίνδυνον ὑπὲρ κεφαλῆς ἐφιστάμενον
 ἤδη ἔχοντος. Ὁ δὲ βασιλεὺς τοῖς λογιμοῖς ἀναλύων
 εἰς τὰ ἐξ ἀρχῆς καὶ ποσάκις κατ' αὐτοῦ ὁ Διογένης
 ὀρμήσας καὶ σφαλεῖς ἐκ θείας δυνάμεως αὐτὸς
 αὐτόχειρ τούτου φονεὺς ἤδη ἐφίστατο, πολλοῖς
 ἐκυμαίνετο λογιμοῖς, καὶ πολλὰς νοημάτων λαμβά-
 νων μεταβολὰς καὶ τροπὰς παρ' ἑαυτῷ, ἐπεὶ ἅπαν
 τοῦ τε πολιτικοῦ καὶ στρατιωτικοῦ συντάγματος
 διεφθορὸς ταῖς τοῦ Διογένους θωπελαῖς ἐπέγνω,
 ἀποχρῶσαν μὴ ἔχων δύναμιν ὥστε φρουρὰν πρὸς
 τοσοῦτους ἐπιστήσαι, μήτε μὲν ἀκρωτηριάσαι λαὸν
 παμπληθῆ ἐθέλων, τὸν μὲν Διογένην καὶ Κεκαυ-
 μένον⁸⁴ τὸν Κατακαλὼν τοῦς πρωταιτίους ἐς Και-
 σαρόπολιν ἐξέπεμψεν, ἐφ' ᾧ ἐμφρούρους καὶ δεσμώ-
 τας εἶναι μόνον, μηδὲν ἄλλο δεῖνδον τέως κατ' αὐτῶν
 βουλευσάμενος, κἂν πάντες ἀκρωτηριάσαι τούτους
 αὐτῷ ξυνεθούλευον. Ἠγάπα γὰρ τὸν Διογένην δια-
 φερόντως καὶ τῆς προτέρας ἔτι περὶ αὐτὸν εἶχετο
 κηδεμονίας. Ὑπερβόριον δὲ καὶ τὸν ἐπ' ἀδελφῇ γαμ-
 βρὸν αὐτοῦ Μιχαὴλ τὸν Ταρωνίτην καὶ τὸν.... καὶ
 τὰς περιουσίας αὐτῶν ἀφελόμενος. Τὰ δὲ γε κατὰ
 τοὺς λοιποὺς ἀσφαλὲς ἐλογίσατο μηδὲ εἰς ἐξέτασιν
 ἀγαγεῖν ὄλωσ, ἀλλὰ διὰ συμπαιθείας τοῦτους; μᾶλλον
 καταμαλθάσαι. Κατὰ μὲν οὖν τὴν ἐσπέραν ἕκαστος
 τῶν ὑπερβόριων τὴν λαχοῦσαν αὐτῷ καταλάμβανε,
 καὶ ὁ Διογένης τὴν Καισαρόπολιν· τῶν δ' ἄλλων
 οὐδεὶς τῆς οἰκείας μεθίστατο καταστάσεως, ἀλλὰ ἐπὶ
 ταύτου ἅπαντες μεμενῆεσαν.

salutis : reputabat scilicet vix evasisse se incolumem ab insidiis iterum et tertio positis; admotam-
 que toties ad suum latus ac jugulum sceleratam sicam divina vi quadam ac fortuna, non humana
 ulla providentia opere declinasse. Unum auctorem immanis sceleris prehensum, restare innumeros
 conjuratos in idipsum, quibus quos opponeret sibi fidem nequaquam habere se ulla ex parte compara-
 biles dignitate numero. Attractum enim in partem et ambitiosis Diogenis prensationibus corrup-
 tum florem ipsum urbanæ militarisque præstantiæ. Atqui ut multitudine polleret et prævalere tam
 multis posset vi aperta, durum erat et cætera indole vitæque alienum sævire mutilationibus in tot
 capita : et pænæ quamvis legitimæ invidiam in præcipua reipublicæ membra propagare. Inter has
 curas illud primum statuit : Diogenem et Catacalonem Cecaumenum conjurationis auctores totius ac
 principes Cæsaropolim mittendos, ibique in vinculis duntaxat sub fida custodia habendos citra
 noxam. Nam tamesi plerique omnes excæcandos censebant, expedire tristementiam, clementia
 innata et longa consuetudine amoris ac benevolentiae pro Diogene intercedentibus, nunquam impera-
 tor potuit. Relegavit præterea necessitate magna vietus, sororis suæ virum Michaelē Taronitam et
 . . . . . eorumque bona publicavit. Cæteris omnibus ne au-
 ditis quidem aut vocatis in examen, liberaliter facere gratiam eriminis decrevit, eamque ultro repræsen-
 tare, quo eos, si fieri posset, facilitate tanta reconciliaret sibi. Sub vesperam promulgata 'executio-
 nique mandari cœpta hæc decreta sunt, Diogene jam tum Cæsaropolim, aliis aliis quo erant relegatii
 purgentibus. Consocii cæteri apud se quisque taciti mansere.

Ἐν τοῦτοις δὲ τοῖς δεινοῖς ὄντων τῇ μετ' αὐτῆν
 βουλομένου τοῦ αὐτοκράτορος μετακαλέσασθαι πάν-
 D In hac tanta difficultate rerum cogitabat impera-
 tor vocare postredie omnes in concionem. Sollicitis

Variae lectiones ex cod. Coislino.

⁸³ κυμαινομένοι. ⁸⁴ Καυμένον.

ea res habuit cognatos consanguineosque ejus ac cæteros ei ex animo studentes. Hi acres alioqui ac fortes viri, ut erant magno impulsi metu, ne videlicet congregati prævalente numero conjurati furorem in aliquem erumperent, consilio inter se habito, de quo celatum imperatorem voluerunt, ejus intempestivæ, ut putabant, clementiæ diffusi, decreverunt serendam in vulgus famam quæ pro certo affirmaret execratum jam esse Diogenem. Valiturum id putabant in eam partem, ut si qui periclitari pro Diogene quamdiu is in spe foret **263** imperii adipiscendi, parati essent, sustinerent impetum mentemque mutarent ubi constitisset, inutilem jam illum imperio factum aissione oculorum. Nec rumor hic solum fuit; nam, ut postea dicemus, in rem sermo processit. Inde ubi postridianus sol supra finitorem serenus effulsit, quicumque alieni a conjuratione Diogenis erant, tum prætoriani milites, primi magno motu ac studio ad Augustale confluunt, hi ensibus accincti, hi hastis armati, alii magnæ molis ferreas rhomphæas suspensas ex humeris habentes: omnes continua utrimque dispositi serie, solum imperatoris in formam semicirculi sunt complexi, non ad honorem magis quam ad præsidium imperatoris. Iram haud dubiam rei que gerendæ paratum impetum vultibus universi præferrebant, ac si non mucrones, certe animos cote quadam indignationis irritatæ acuebant. Proxime Augusti sedem ac corpus ordine utrimque in armis astitit flos ipse nobilitatis, quotquot imperatorem cognationis, sanguinis, aut affinitatis necessitudine contingebant: longius prætoriani ac milites cæteri dextra lævaque producebant terrificam seriem. Tum Augustus in solio apparuit, non regie magis quam militariter indutus. Suggestum non in magnam altitudinem evectum. Princeps non procerus corpore, insuper animi modestia fastuosam sublimitatem non affectabat. Substrata tamen auro sedes fuit, quam et superne imminens ex auro item umbella decorabat. Caput imperatoris corona lectum erat superne clausa, facies solito ardentior contentione ipsa negotiis ac periculis præsentis innatum ruborem in intensiorem saturante purpuram. In uno defixi oculi, alius quiddam attentiusque cogitantis speciem edebant: multorumque quasi conflictu internorum sensuum æstantis animi, facies et obtutus indicia monstrabat. Concurrabant cuncti pariter conterriti, imo consternati ac tantum non exanimati metu, quippe quos partim velut infixum vitalibus telum quovis aculeo acrius pungeret cogitata defectionis conscientia, partim sollicitas haberet status rerum præsens, ne qua in ipsos suspicio criminis aspergeretur. In his curis multi omnes vestibulo astabant augustalis, in portæ custodem oculis intentis. Erat is Taticius vir strenuus et prudens; cui cum nictu oculi annuisset imperator

τας και τὸ δοκοῦν αὐτῷ διαπρίξασθαι, ὅπως εἰς τὸν αὐτοκράτορα πτόθον ἐγκάρδιον ἔτριστον, τῶν τε ἐξ αἵματος; και ἀγχιστείας αὐτῷ προσηκόντων, και ὅπως πατρῶα ⁸⁵ θεράποντες τότε παρήσαν. Ὁ θριμμεργοὶ και ταχεῖ; μὲν συνιδεῖν τὸ μέλλον, ἀγχινοοὶ ⁸⁶ δὲ τὸ συνίσσον ἐν ἀσκέπτῳ καταπρίξασθαι χρόνῳ, δεδιότες μήπως τῇ μετ' αὐτὴν τοῦ πλήθους συβρέυσαντος ἐφορησαντές τινες διαμελίσωσιν αὐτὴν ἐπὶ τοῦ θρόνου πολλῶν; ξίφη ὑπὸ τὰ δμφια φέροντες, ὡσπερ ποτὲ ἐκείνος ὁ σφαιρίζοντι τούτῳ ἐν σχήματι προσαίτου προελθῶν (τὸ δὲ οὐκ ἄλληλῃν εἶχε τῆν θεραπείαν ἢ τὸ τὰς πρὸς τὸν Διογένην ἀπάντων περιελεῖν ἐλπίδας, τὴν τῶν τούτου δμμάτων ὡς ἐν παρεῦστη διαφημισάντων ἐκτύφλωσιν), μεταπεμφάμενοὶ τινες διαπέμπονται: τοὺς τοῦτο πρὸς πάντας διακηρυκίσοντας ἐν ἀπορήτοις, κἂν μηδ' εἰς νοῦν οὐπω τοῦτο τοῦ αὐτοκράτορος ὄλω; ἀνῆει. Ὁ δὲ λόγος οὕτος; κἂν ψιλῶς τότ' ἦν, εἰς ἔργον ὄμω; προῦδέθηκε ⁸⁷, καθὼς ὁ λόγος κατωτέρω διατεχνώσεται ⁸⁸. Ἐπὴν δὲ ὁ ἥλιος τοῦ ὀρίζοντος ὑπεριχύσας λαμπρὸς ἀνέθορον, ὅπως τῶν περὶ τὸν αὐτοκράτορα μὴ τῆς τοῦ Διογένους λύμης μεταλιχῆσαι, και αὐτοὶ δὲ οἱ πάλοι τῶν βασιλικῶν σωμάτων τεταγμένοι φύλακες πρῶτοι πρὸς τὴν βασιλικὴν ἐχώρουν σκηπὴν, οἱ μὲν ξίφη περιεβύσμενοι, οἱ δὲ ὄρατα ⁸⁹ φέροντες, οἱ δὲ τὰς βρυσιδήρους ῥομφαίας ἐπὶ τῶν ὤμων ἔχοντες; ἐκ διαστήματός τινος τοῦ βασιλικῶ θρόνου εἰς μηνουίδες; σχῆμα ἑαυτοὺς ἰλαδὸν καταστήσαντες, και ὄσον ἐναγκαλισάμενοι τὸν αὐτοκράτορα θυμῷ στρατηγούμενοι πάντες και θήγοντες, κἂν μὴ τὰ ξίφη, ἀλλὰ τὰς καρδίας. Ὅσον δὲ ⁹⁰ συγγενὲς ἐξ αἵματος τε και ἀγχιστείας τούτῳ ⁹¹ προσήγον ἀγχοῦ τοῦ βασιλικῶ θρόνου ἐφ' ἑκάτερα ἴσταντο. Δεξιόθεν δὲ και ἐξ ἐνωμών ἕτεροι καθίσταντο ὑπισπισται. Ὁ δὲ βασιλεὺς ἐπὶ θώκω φοβερὸς προῦκάθητο, οὐ βασιλικῶς ἐσταλμένος μάλλον ἢ στρατιωτικῶς, οὐδὲ ⁹² πολὺ μετέωρος ὅσοι τὰ ἐκείνου μὴ ἐπηρμένα. Χρυσὸς δὲ ὄμω; τὸν θρόνον ὑπέλειφεν, ὑπερανστήκει τε τὴν κεφαλὴν. Συνέσταλο δὲ τούτου τὸ ἐπισκύνον, τὴν δὲ παρεῖαν ἐπιπλέον τότε ὁ ἀγὼν κατεφοίνισσε, τὰ δὲ δμματα κεπηγότα ἐπὶ συννοίας και πλήρη ἐνομημάτων ὑπεμαίνοντα ⁹³ τὴν ψυχὴν. Συνέθειον δὲ ἅπαντες ὄμου πεφοθημένοι, και τὰς ψυχὰς μικροῦ ἐς ἀέρα ὑπὸ ἐξερευξασθαι φόβου ⁹⁴ ἐκβιαζόμενοι ⁹⁵, τῶν μὲν δέυτερον βέλους ὑπὸ τῆς σφῶν συνεδήσεως κεντουμένων, τῶν δὲ τὴν καινὴν ὑποψίαν δεδιότων. Φωνὴ δὲ τις παρ' οὐδενὸ; ἐξήκουετο, ἀλλ' ἀτενὲς πρὸς τὸν ἐφεστηκότα τῇ πύλῃ τῆς σκηνῆς ἀπονεύοντες ἐποθημένοι; εἰστήκεσαν. Ἀνὴρ δὲ οὗτος και εἰπεῖν συνετὸς και καταπρίξασθαι δυνατὸς; Τατίκιος τούτῳ τὸ νομο. Τούτῳ ὁ βασιλεὺς ἀνατενίσας, δοῦναι τοῖς ἐξωθεν ⁹⁶ τὴν εἰσοδον εἰς τοῦ βλέμματος; ἀνέφηνεν. Ὁ δὲ παραχρημα τῆς εἰσοδου τούτοις παραχωρεῖ. Ὁ ⁹⁷ δὲ καιπερ δεδιότες,

Variæ lectiones ex cod. Coislín.

⁸⁵ πρώην οί. ⁸⁶ ἀγχινοες. ⁸⁷ προῦδέθηκε. ⁸⁸ τεχνώσεται. ⁸⁹ δώρα. ⁹⁰ Deest vocula δὲ. ⁹¹ αὐτῷ. ⁹² μηδὲ. ⁹³ ὑπεμαίνοντα. ⁹⁴ ὑπὸ φόβου ἐξερευξασθαι. ⁹⁵ βιαζόμενοι. ⁹⁶ ἐξω. ⁹⁷ οί.

ἀλλ' ἄρως εἰσῆσαν τετραμμένοι τε τὰς θύρας καὶ ἄ
βρ-δαί ποσὶ ^α στείχοντες. Κατὰ στοιχοῦς δὲ τὴν
στάσιον λαχόντες ἐκαροδίκουον τὸ μέλλον, ἕκαστος δε-
διώς ὡς τὴν περὶ ψυχῆς λίσσιον δρόμον δραμούμε-
νος. Ἄλλ' οὐδὲ αὐτὸς ὁ αὐτοκράτωρ ἐθάρρει παν-
τάπει (κατ' ἀνθροπον λέγω, εἰ μὴ ὅσον εἰς Θεὸν
ἀναφέρων τὸ πᾶν), δεδιώς τὴ σύμμικτον τῶν παρ-
ετώων, μὴ ἄλλο τι ἐξὼ καὶ δεινὸν κατ' αὐτοῦ με-
λετήσαιεν. Στερότεροις ^β δὲ λογισμοῖς ἑαυτὸν
ἐθάρσας, καὶ ἅπας τοῖς ἀγῶσιν ἐγκαταστάς, τῆς
πρὸς αὐτοῦς δημηγορίας ἤρχετο· οἱ δὲ καὶ αὐτῶν
ἐχθρῶν ἀφρονότεροι εἰστήκεσαν, καθάπερ εἰ τὰς γλῶτ-
τας ἐγκεκομμένοι. *Οἰδατε, λέγων, ὡς οὐδὲν δεινὸν
παρ' ἐμοῦ ὁ Διογένης ἐπεσθόθει ποτέ. Οὔτε γὰρ
τὴν ἀρχὴν ταυτησί τῆς βασιλείας ἐκ τοῦ πατρὸς
ἐντοῦ ἀφειλόμην ἐγὼ, ἀλλ' ἕτερος, οὐδὲ τι δει-
νὸν ἢ λυπηρὸν τὸ παρὰ παρ' εἰς αὐτὸν ἀπέριχα.
Καὶ τῆς βασιλείας εἰς ἐμὲ Θεοῦ πάντως νεύσει
μεταδιδασθείσης, οὐ μόνον αὐτὸν καὶ τὸν αὐτοῦ
ἀδελφὸν Λέοντα ἐπὶ ταύτου διεφύλαξα, ἀλλ' ὡς
αἰετοῖς παίδας καὶ ἐπόθησα καὶ ἐχρησάμην.
Τὸν δὲ Νικηφόρον καὶ πολλὰς κατ' ἐμοῦ βου-
λευόμενον φωράσασθαι τσαντάκις συμπαθείας
ἠξίωσα. Καὶ μηδὲ πάλιν διορθούμενον ἠνεχθί-
μην ἐπικρύπτειν τὰ πολλὰ τῶν αὐτοῦ μηριμά-
των, κατανοῶν τὴν τῶν ἀπάντων πρὸς αὐτοῦς
ἐυσμένειαν, κἄν μηδὲν τῶν παρ' ἐμοῦ εἰς αὐτὴν
γενομένων ἀγαθῶν τὸ δουρὸν τῆς αὐτοῦ γνώ-
μης ἠλλώωσεν. Ἄλλ' αὐτὸς ἀντὶ πάντων θάνα-
τόν μοι ἐπεψήφισατο. Ἐπεθόθησαν δ' ἐπὶ τοῖσις C
ἅπαντες ὡς οὐ βούλοιντ' ἂν ἕτερον προσετήκοτα ἐν
βασίλειῳ ἰδεῖν σχήματι, οὐ τοῦτο οἱ πλείους βου-
λόμενοι, ἀλλ' ἦσαν θῶπες αὐτῶν οἱ λόγοι, τὸν ὑπό-
γυτον διαδραῖναι κίνδυνον ἐνεσθῆεν μηχανώμενοι. Ὁ
δὲ βασιλεὺς προαρπάσας τὸν καρπὸν, συμπαθείας
κοινης τοὺς πλείονας ἠξίω, ὡς τῶν αἰτίων τῆς βου-
λῆς ὑπερορίαν πρότερον κατακρίθόντων. Ἐπὶ τού-
του θροῦς ἦρτο πολὺς, οἷον οὐδεὶς ¹ τῶν τότε παρ' ἴν-
των εἰς ἔτι καὶ νῦν τῶν ὄντων ² ὡς λέγουσιν ἐντὸς
εἰσεδέξαστο, τῶν μὲν ἐπαινούντων τὸν βασιλέα καὶ
θαυμαζόντων τῆς ἀνεξικακίας καὶ πραότητος, τῶν
δὲ τοῦς ὑπερορίους διατυρόντων καὶ θανάτου ἀξίους
εἶναι διενεσταμένων, ὅποια τὰ τῶν ἀνθρώπων. Ὁν
γὰρ τὴν σήμερον μακαρισμοῦ ³ ἀξιοῦσι, προπέμ-
πουσί τε καὶ διὰ τιμῆς ἀγουσιν, ἐπὶ πᾶν περιτραπένα
τούτῃ τοῦ βίου τὸν κύβον θεάσονται, πᾶν τούναντιον
εἰς αὐτὸν ἐνδεικνύμενοι οὐκ αἰσχύνονται. Ὁ δὲ βα-
σιλεὺς νεύματι τούτους κατασιγάσας, αὐτοῖς ἔφη·
Ὁὐ γρηθρυβεῖσθαι οὐδὲ συρχεῖν τὴν προκει-
μένην ὑπόθεσιν. Ἐγὼ γὰρ, καθὼς ἔφη, ἀπαρ-
τας συμπαθείας ἀξιώσους, πάλιν ὁποῖος τὰ πρό-
τερα πρὸς ὑμᾶς ἔσομαι. Ἐν ᾧ δὲ τούτους συμ-
παθείας ὁ βασιλεὺς ἠξίω, ἄτερ τῆς αὐτοῦ γνώμης
ἀποστείλαντες οἱ τὴν βουλήν ἐκείνην ⁴ βουλευσάμε-
νοι τῶν ὀμμάτων τὸν Διογένην ἐστέρησαν. Ταῦτα
τούτῃ καὶ κατὰ τοῦ Κεκαυμένου Κατακαλῶν ⁵ ὡς*

ut intro admitteret eos qui foris expectabant, fores
continuo ille pandit. Subiere illi, non dissimulata
tamen formidine, quam in ipso ingressu testaban-
tur anxio circumductu oculorum et passu cunctan-
tundo; mox stantes continuo serie locis assignatis
expectabant quid futurum esset, ita omnes suspensi
turbatique tanquam de capite atque anima periculi-
tarentur. Nec vero imperator ipse plane securus
erat (secundum hominem dico, et seclusa fiducia
qua in Deo acquiescere solebat); merito enim vere-
hatur a mista ex omni genere multitudine astantium
ne quid gravis audacisque facinoris **264** subito
attentaretur contra ipsum. Tamen cum se obfirmas-
set, parata in eventum omnem consilii constantia
verba facere hunc in modum cepit, universis circa,
plane ut si pisces essent aut linguis carerent, si-
lentio astantibus: *Testes vos habeo nulla unquam
in re læsum esse a me Diogenem. Non ego patri ejus
imperium extorsi; alterum ista querela petit; nihil
in eum iniquum molestumve unquam consului fecere.
Quin etiam imperio, Dei plane nutu, ad me trans-
lato, non modo ipsum et Leonem fratrem ejus in
statu ac gradu honoris proprio servavi, sed eos præ-
cipuo favore familiaritateque, imo paterna charitate
complexus sum, velut si essent a me geniti. Atque
hunc privatim Nicephorum quod attinet, eum sæpe in
ipso insidiosæ necis inferendæ mihi conatu nefario
manifeste deprehendi, et venia toties prosecutus sum;
ac cum parum ex illa mea indulgentia proficere
ipsum ad correctionem sui cernerem, sustinui tamen
in occulto habere quæ sciebam ab eo ingratis scelera-
teque adversum me suscepta; id providens ne illa
licet justa rerum verarum promulgatio invidiam com-
munem omnium in istam familiam nova odii acce-
sione accenderet. Nihil horum tamen tot et tantum a
me in eum benevole liberaliterque profectorum mali-
gnum ejus subdolumque delinire acvertere animum
potuit, quo minus pro hisce omnibus beneficiis necem
mihi crudelem rependere conaretur. Tollitur ad hanc
vocem clamor ingens omnium. Absit hoc vero; no-
lunus alium præter te principem. Fucus hic erat
plerorumque nihil minus cupientium: at ex usu
fuit præsens periculum, et poenam quam metuebant
sceleris concepti, acclamatione mendacis verbi lu-
crifacere conari. Tamen imperator utcumque id
sentiens, arrepto tempore, gratiam se facere crimi-
nis istius plerisque cæteris ejus affinitibus edicit:
abunde sibi videri poenarum significans, quod jam
exsilio damnati principes conjurationis essent. Ille
vero tumultus ingens oritur et uentur quantum
nullius unquam commotæ concionis audivisse se
quisquam meminisset: aliis imperatoris clemen-
tiam, patientiam, benignitatem mirantibus, aliis in
exsulos probra congerentibus, et morte illos quavis
dignissimos affirmantibus. En cujusmodi sunt homi-
nes! Quem hodie beatum prædicant, cui pompam*

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

^α ποδί. ^β στερότερον. ¹ οὐδεὶς πο. ² ὄτων (sic). ³ μακαρισμῶν. ⁴ ἐκείνου. ⁵ κατακαλῶν.

faciunt, quem omni honore ac veneratione prosequuntur, cras si favere fortuna desierit, si tali jactus e prono in supinum migrans fatale punctum ediderit, impetere acerbitate omni parati, miseræque insultare prostrati, nullo pudore prohibente quominus professis odiis eundem insectentur cui paulo ante studiis effusis applauserant. Imperator intutu ac manu audientia indicta : *Tumultuari quorsum, inquebat, attinet, nostræque orationi clamoribus intempestivis obstrepere? Pax sit rebus. Audite quod superest. Cæteros, inquam, omnes, præter eos quos dixi crimine omni ac pœnæ metu solvo, solutus volo, securos esse jubeo, futurus deinceps vobis pariter universis et singulis qualis prius fui.* Quo die venia hæc promulgata in hunc modum est (lux erat principum apostolorum memoriæ sacrata), quidam quibus imperatoris lenitas nimia videbatur collato

Tali modo a Diogene insidiæ structæ erant imperatori, quibus manifesto numine Providentiæ divinæ mirabiliter expeditus, nihilo remissiore animo aut impetu ceptum iter negotiumque exsequiperrexit, recta movens in Dalmatiam; quem ubi Bolcanus primum advenisse Lipenium audivit, deinde cominus admoventem ipse spectavit, atque adversus illam Romanæ aciei formidabilem structuram, illum phalangis contextum, et cæteram imperatorii exercitus speciem apparatusque, haudquaquam se parum sensit, missis statim legatis de pace tractare institit, sanctè pollicens se et promissos obsides exhibiturum sine mora, et ab omni deinceps adversus rem Romanam injuria temperatum. Accepit perlibenter Barbari legationem imperator, non quod non haberet ac probaret asperuandæ causas, sed expertus abunde tædium civilis belli (civile hic dicimus, quod licet non inter unius republicæ cives, attamen inter ejusdem fidei ac religionis participes geritur. Quæ ratione bellum tam prius cum Northmanis gestum, quam nunc imminens cum Dalmatis, civile dici

Variæ læctiones ex cod. Coislin.

* προῦπεσχημένους. † Deest vox τὴν ἐμφύλιον.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(83) *Zovpânov*. Ita appellabant Servii et Dalmatæ regionum præfectos, seu qui proximam a rege potestatem habebant, inquit Cinnamus, voce Nicetæ nota in Isaacio, lib. iii, n. 4. Porphyrogenito, *De adm. imp.* cap. 29, et eidem Cinnamo, lib. iii et v; *zupani* dicuntur Gotefrido monach. S. Pantal. an 1285, et 1290; *suppani* Willelmo Tyrio, lib. xii, cap. 4. N. c. scio idemque qui *supparii* apud Polonos, de quibus Cromerus in Polon. et Chopinus in LL. Polon. ad calcem lib. iii *De dominio*. Auctor incertus *Historiæ Dalmaticæ*, quem a natalium sede Diocleatem vulgo indigitant, Banorum et Giupanorum institutionem tribuit Suetopeteo primo Dalmatiæ regi Christiano, qui in concilio Dalmatico coacto, ut ait, sub Stephano PP. provincias, episcopatus, et archiepiscopatus regni sui divisit, et in ciascuna di queste provincie instituit li bani, overo duchi, fece etiam li giupani, cioe conti. Banorum dignitatis mentio occurrit apud Porphyrog. *De adm. imp.* cap. 50 et 51, qui vocem expresse per Βοάνος, quod noneo, quia a Meursio non intellecta. Μπάνος; vocat non semel

τῆς αὐτοῦ βουλῆς κεκοινωνηκότα τῷ Διογένηι κατεψήφισαντο. Ἡμέρα δὲ ἦν ἐν ἣ ἡ τῶν κορυφαίων ἀποστῶλων μνήμη ἐτελεῖτο. Ἀλλὰ ταῦτα μὲν ἔκτοτα καὶ μέχρι σήμερον λογοποιεῖται. Εἰ δὲ καὶ ὁ βασιλεὺς περὶ τούτου παρ' αὐτῶν εἰσηγηθεὶς ἐνδέδωκεν, ἦ καὶ τὸ πᾶν τῆς ἐκείνου γνώμης ἦν, Θεὸς δ' ἐδείξῃ· Ἐγωγε τέως οὐ πάνυ τι γινώσκω ἐχω βεβαίως.

Τοιαῦτα μὲν οὖν τὰ ἐκ τοῦ Διογένης συμπεσόντα τῷ αὐτοκράτορι, παραδόξως τῆς ἀμάχου τοῦ Ἰψίλου χειρὸς ῥυσαμένης τούτου ἐξ ὑπογίου κινδύνου. Αὐτὸς δὲ πρὸς οὐδὲν τῶν συμπιπτόντων ἐμαλακίζετο, ἀλλὰ καὶ ὡς κατευθὺ Δαλματίας ἤλαυνε. Μεμαθηκὼς δὲ ὁ Βολκάνος τὴν εἰς τὸ Αἰπένιον τοῦ αὐτοκράτορος ἔλευσιν καὶ ἐπικαταλαθόντα τοῦτον θεασάμενος, καὶ πρὸς τὰς Ῥωμαϊκὰς παρατάξεις καὶ τὸν συνασπισμὸν ἐκείνου καὶ τὴν στρατηγικὴν πανοπλίαν μὴδ' ἀντωπῆσαι δυνάμενος, ἀποστείλας παραχρῆμα τὰ περὶ εἰρήνης ἡρώτα, ὑπισχνούμενος ἅμα καὶ αὐτοὺς τοὺς προῦπεσθεθέντας ὁμήρους ἀποστεῖλαι καὶ μὴδὲν τι δεινὸν τοῦ λοιποῦ διαπράξασθαι. Δέχεται τὸν τὸν Βάρβαρον ἀγμένως ὁ αὐτοκράτωρ, ἀκηδιῶν ὅσον καὶ ἀποστρεφόμενος τὴν ἐμφύλιον ἡ μάχην· κᾶν γὰρ Δαλμάται ἦσαν, ἀλλ' ἔμως Χριστιανοί. Ἐκεῖνος δ' εὐθύς τεθαρόντως προσελήλυθει συνεπαγόμενος τοὺς τε συγγενεῖς καὶ ἐκκρίτους τῶν Ζουπάνων (83)· καὶ προθύμως ὁμήρους τοὺς αὐτοῦ ἀνεψιᾶδες τῷ αὐτοκράτορι παραδέδωκε, τὸν τε Οὐοεσιν (84) καλούμενον καὶ Στέ-

265 consilio certum hominem mittunt qui cum Diogeni tum conscio ac participi consiliorum ejus omnium Catacaloni Cecaumeno, erueret oculos. Ita quidem id contigisse fama jam tunc in hunc diem emanavit. An autem id nequaquam isti auctoritate propria perficere ausi Augustum adiverint, periculoque ac rei necessitate demonstratis consensum in id quod decreverant ejus expresserint, Deus videlicet sciverit: ego de eo quidem comperti nihil habeo quod tradam.

Cinnamus. At qui Banis et Zupanis supremo jure imperabant, *magni jupani*, et *megajupani* dicuntur Innocentio III PP. lib. i et ii Epist. in actis ejusdem, et Thomæ archidiaconi in *Hist. Salonit.* cap. 76, et ἀρχιζούπανοι Nicetæ in Man. lib. ii, n. 7, apud quem frustra vir doctissimus in Gloss. *protovestiarius* vertit, vana et falsa Meursii sententia delusus, qui *zupanos* putavit appellatos præfectos vestiario, quia ζούπα apud Achmetem est chlamys, seu penula. Sed hic, ζούπα, est pura vox Gallica, *jupe, jupon, sagum* militare. Sanutus, lib. ii, part. iv, cap. 8 : *Est necessarium quod quilibet homo armatus prædictæ habeat zupam unam aptam et dextram protinus ad ferendum. Zupa vero, unde deducta vox zupanus, aut zupania, populum Slavicus sonat, vel regionem a populo cultam; atque hinc zupanus dux regionis, ut auctor est Joan. Lucius, lib. i Hist. Dalm. cap. 13.*

(84) *Οὐροεσιν*. Uresis et Stephani nomina Servianis et Toparchis familiaria posthæc fuisse, advertere est passim ex Cantacuzeno et Orbino.

ξαν τον Βολκάνον *, και ἐτέρους τὸν εἴκοσι ἀριθμὸν Α poterat : quod ambo illi populi, licet a potestate ἀποπληροῦντας. Οὐ γὰρ ἐνὸν ἦν αὐτῷ ἄλλως πως; Romana liberi, Christiani tamen erant); civilis, τοῦ λοιποῦ διατεθῆσθαι. inquam, belli pertæsus Augustus quamlibet pacem

ei præcipitavit. Quo Volcanus cognito statim magna fiducia se ad eum confert, secum ducens tum cognatos suos, tum præcipuos magnatum et magistratum gentis, quos certo insigni honorariæ vestis discretos a cæteris Zupanos vocare solent. Mox bona fide obsides repræsentavit Augustoque tradidit consobrinorum suorum filios, unum Uresin dictum, alterum Stephanum Bolcanum, cum his alios ad v'gni. Facere id illum coegit magnum discrimen rerum suarum quibus alia tum ratione consulere non poterat.

* Ο δὲ αὐτοκράτωρ, ὅποσα διὰ μάχης καὶ σιδήρου ἀνύσθαι πέριξεν ειρηνικῶς διαλύσας, πρὸς τὴν βασιλεύουσαν ἐπανέστρεψεν *. Τοῦ μέντοι Διογένους ἐκῆδστο πάνυ, καὶ δακρύων ἐωρᾶτο, καὶ βύθιον στένων δι' αὐτὸν ἐξηκούετο. Πολλὴν τε τὴν περὶ αὐτὸν φιλοφροσύνην ἐπεδείκνυτο, καὶ ἀνακτᾶσθαι τοῦτον ἔσπευδε, καὶ τοῖς πλείοσι τῶν ἐξ αὐτοῦ ἀφαιρεθέντων αὐτῷ τοῦτον ἀποκατέστησεν. Αὐτὸς δὲ κατὰ κῆρτος ὑπὸ τῆς λύπης ὦν, καὶ τὴν ἐν μεγαλοπείᾳ διατριβὴν ἀποστρεφόμενος, τοῖς ἰδίῳις ἀγροῖς ἐμφολοχωρῶν ἦν, ταῖς τῶν παλαιῶν προσανέχων διόλου βίβλοις, ἄλλων ὑπαναγινωσκόντων αὐτῷ. Στερούμενος γὰρ φωτὸς ἐτέρων ἐχρᾶτο πρὸς τὴν ἀνάγνωσιν ¹⁰. Ἄνηρ δὲ οὗτος τοσοῦτος τὴν φύσιν ὡς καὶ μὴ ἔρωντα τοῖς ἔρωσι δυστέκμαρτα ραδίως καταλαμβάνειν. Πᾶσαν μὲν δὴ ἔκτοτε παιδείαν διεθλῶν, καὶ αὐτὴν δὴ τὴν περίκλυτον γεωμετρίαν τὸ καινότερον φιλοσόφων τιμὴ ἐντυγνὼν διὰ στερεῶν τούτῳ τὰ σχήματα παρέχειν ἐπέταττεν ὁ δὲ τῇ τῶν χειρῶν ψηλαφήσει ἀπάντων ¹¹ τῶν τῆς γεωμετρίας θεωρημάτων τε καὶ σχημάτων ἔσχε κατάληψιν, καθάπερ ἐκεῖνος ὁ Δίδυμος ὃς δι' ὀφύτητα νοῦ καὶ ἀνευ δωματίων μουσικῆς καὶ γεωμετρίας εἰς ἄκρον ἐλήλυθεν, εἰ καὶ μετὰ τὴν γνώσιν τούτων εἰς ἀίρεσιν ἄστοπον συνήλαθη τὸν νοῦν, ἐκτυφλωθεὶς ὑπὸ κενοδοξίας καθάπερ ὑπὸ πάθους τὰ ὄμματα. Θαυμάζει μὲν οὖν ἄπας ταῦτα ἀκούων. Ἐγὼ δὲ καὶ θεθέμαι τὸν ἄνδρα καὶ θεθαύμακα καὶ περὶ τοιοῦτων λαλοῦντος ἀκρίως ὁ μὲν δ' αὐτῇ δὲ τῶν τοιοῦτων παντάπασιν ἀμελέτητος οὖσα ἐπεγίνωσκον τοῦτον ἀκριβῆ τῶν θεωρημάτων γνώσιν ἔχοντα. Εἰ δὲ καὶ περὶ λόγους ἠσχόλητο τῆς παλαιᾶς, ὅμως κατὰ τοῦ αὐτοκράτορος οὐκ ἀφίστατο μῆνιδος, ἀλλὰ τὸν τῆς τυραννίδος λογισμὸν ὑποτυφόμενον εἶχε διόλου. Καὶ μέντοι καὶ τινὲς αὐτῷ τοῦ ἀπορρήτου τούτου κεκοινωνήκε λογισμοῦ, ἀφ' ὧν εἰς τις τὰ βεβουλευμένα προσελθὼν προσαγγέλλει τῷ αὐτοκράτορι· μεταπεμφάμενος δὲ τὸν Διογένην ἐπυνοθάνετο περὶ ὧν τε βεβούλευται καὶ περὶ τῶν τῆς βουλῆς αὐτῷ κεκοινωνηκότων. Καὶ ὃς πάντα θάττον ἀνομολογήσας παραχρῆμα συμπαθεῖα; ἤξλωτο.

mentem in absurdam deinde hæresim allisit, infelicius excecante superbia luce animi orbatus, quam prius calamitate fortunæ lumen oculorum amiserat. Scio mira visum iri quæ hic refero de Diogene. Licebit tamen mihi credere auritæ oculatæque testi; nam et spectavi ego miratæque coram sum cæcum hunc geometram, et specimen non vulgaris in eo genere peritæ his auribus cepi eruditus ipsius de tota istius disciplinæ ratione disputationibus audiendis : neque vero inidonea fui quæ judicarem de talibus, et ipsa in isto pulvere versata. Porro utcumque calamitatem solari litteris Diogenes videbatur.

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

* Βολκάνον. * ἐπανέστρεψεν. ¹⁰ ἀνάγνωσιν διακρίσιν. ¹¹ ἀπάντων.

At imperator quæ ferro ac præliis vix tandem conficeret, pacifica tractatione consecutus, in urbem gratulans rediit : ne tum quidem sui Diogenis oblivisci valens aut ejus amorem utcumque de se meriti deponere. Videre illum multi cum miseris ejus daret lacrymas; multi audivere suspiria ex alto trahentem ad memoriam et sensum calamitatis in quam ille merens licet ac sua magna culpa inciderat. Nec inutili commiseratione contentus multa illi documenta atque effecta veræ benevolentiae exhibuit; nam et consolari ac recreare ipsum in malis suis conatus est : et cum esset justissime multatus bonis, plerasque ablatiarum ipsi rerum ultro restituit. Cæterum Diogenes in cladis suæ sensu ac dolore ingenti, tristitia se involvens fortunæ talis propria urbanam commorationem aversatus **266** in villis plerumque suis erat, lectioni fere librorum veterum attentus, quos alienis oculis, cum ipse propriis careret, prælegi sibi pene assidue curabat. Atque hic vir quanto fuerit ingenio vel ex hoc licet con-jicere, quod cæcus licet ea facile intelligeret, quæ integris atque acribus præditi oculis vix omnibus sensibus conuixi caperent. Itaque in hoc calamitoso secessu disciplinarum elegantium orbem totum percurrit, in ipsaque adeo illa inelyta geometria cujus figuræ ac linæ præcipuum requirunt usum luminum, operam mirifice navavit, usus ad hoc institutione philosophi nescio cujus ei casu oblatus, quem sibi jussit ex solida materia figuras efformare, quas alii magistri ejus scientiæ delineant, spectandas in tabulis, successu plane stupendo mirabilis incepti. Nam quæ studiosi geometriæ attentæ inspectione linearum et figurarum assequuntur theoremata doctrinæ istius, eadem iste cæcus, digitis vicem oculorum supplentibus, contrectandis iis quas dixi figuris solidis, omnique ex parte palpandis nihil certius comprehendebat. Haud scio an mutuum hac in parte inferior illo Didymo quem ferunt oculis captum perspicacia quadam inusitata mentis musicam et geometriam ad perfectum didicisse. Quamquam ille miser his scientiæ opibus refertam

alebat tamen adhuc crudum iræ atque ambitionis vulnus, imperiique usurpationem (quod mirabile sit) et ultionem de imperatore repetendam; non modo versabat cæcus animo, et quasi favillas flammæ veteris sub illo casus sui velut cinere vivas adhuc fumigabundasque fovebat, sed etiam usque in sermonem conatumque protulit, tentare quorundam fidem ausus, et novæ conjurationis socios parare. Delata res est ad imperatorem ab eorum aliquo quibuscum ea de re verba Diogenes fecerat. Accersitus post hoc indicium reus, crimen ultro fassus iterum est consciosque ac consilii seriem prodidit omnem, sicque statim ab Augusto iterata venia imperitus est.

ANNΗΣ ΤΗΣ ΚΟΜΝΗΝΗΣ

ΑΛΕΞΙΑΔΟΣ ΛΟΓΟΣ Ι.

ANNÆ COMNENÆ

ALEXIADIS LIBER X.

267 ARGUMENTUM.

Nili et Blachernitæ hæreses Alexii Augusti cura oppressæ. Pseudo-Diogenis impostura. Bellum Comanicum ejus instigatione inchoatum, ejusdem excæcatione et Comanorum clade patratum. Expeditiones sacræ Gallorum contra Turcos et quid earum occasione imperator Alexius egerit.

PERIÖCHE.

Nili ortus, dotes, studia, celebritas, hæresis, contumacia, conjunctio cum ipso Armenorum, damnatio in synodo, item ut Blachernitæ. Pseudo-Diogenis impostura et rebellio. Unde is ortus. Quibus naturæ ac malitiæ partibus instructus. Chersonum relegatur. Fugit ad Comanos. Imperator ab eis acclamatur. Ii expeditionem clam parant. Imperator se contra instruit, limitem munit, Dei voluntatem exquirit. Comani Danubium trajiciunt. Adrianopoleos periculum et præmunitio. 268 Geloe multæque urbs aliæ Barbaris se dedunt. Res gesta apud Anchialum. Vana fiducia et jactantia Pseudo-Diogenis. Oppugnatio Adrianopoleos. Bryenii fides constans. Constantinus Catacalo repellitur a Comanis. Virtus ejus filii Nicephori. Ingens eruptio Adrianopolitanorum. Mariani fortitudo. Alacuseus Zopyrum imitatur. Pseudo-Diogenem capit, qui excæcatur. Multiplex imperatoris victoriæ de Comanis quos cædit et spoliat. Limes Bithyniæ firmatur contra Turcos. Arx dicta ferrea ad Nicomediæ tutelam conditur. Expeditiones sacræ Gallorum unde ortæ. Locustæ Gallicorum exercituum prodromi. Græci a Latinis sibi timent. Petri exercitus occisione occisus a Turcis. Ossa Gallorum exstructa montem faciunt. Ex his urbs ædificatur. Hugonis qui frater erat regis Franciæ naufragium. et deductio ad imperatorem. Comes Provinciæ mari vincitur. Latini sacerdotis cum Mariano pugna pertinax. Tzangræ descriptio. Gotthofredi cum imperatore similitates. Oppugnatio Constantinopoleos, victoria imperatoris de Latinis. Gotthofredus malo domitus juramentum imperatori præstat. Regique ab illo exceptus discedit. Raulis copię pugnantes prospere cum Romanis, circumveniuntur et vincuntur. In terram sanctam mari deportantur. Artes imperatoris in Latinos. Latinorum vicissim in imperatorem. Audacia Latini cujusdam imperatorem contemnentis, increpita a Balduino. Ejusdem jactantia, et modesta imperatoris responsio, prudensque consilium de vitandis insidiis Turcorum. Baimundus relictis post se copiis imperatorem convenit. Mutua utriusque dissimulatio. Suspicio Baimundi de veneno sibi propinando. Prudentia imperatoris, imprudentia Baimundi suos irritantis. Juramentum ejusdem imperatori præstitum. Liberalitas imperatoris in Baimundum. Ejus inconstantia. De astutia Baimundi Romanum imperium invadere cogitantis. Domesticatum Orientis petens eluditur ab Augusto. Qui de ratione belli Turcici copiose, subtiliter, benevole disserit ad Gallos ad eundem procinctos. Isangeles imperatori percarus. Quas ob causas, ei animum suum imperator aperit. Judicium Isangelis de Baimundo. Imperator cur se Gallis non adjunxerit pugnaturis in Turcos. Pelecanum se confert. Nicæam deditione sibi facta Turcorum ipsorum, non concessione Gallorum obtinere cupit. Ad eam rem utitur Butumitæ opera.

ΑΛΕΞΙΑΣ Ϊ.

Ἐπει δὲ τὴν Ἐκκλησίαν ὡσπερ τι βεῦμα κακίας Α ὁ Νεῖλος ἐκείνος ἐπικλύζων πλὴν τὸν σάλοιο ταῖς τῶν ἀπάντων ἐνεποιεῖ ψυχαῖς, μετ' οὐ πολὺ τῆς τῶν τοῦ Ἰταλοῦ δογμάτων καθαιρέσεως ἀναφανεῖς καὶ πολλοὺς ταῖς δίνας τῆς αὐτοῦ κακοδοξίας ἐδύ- ρισεν. Ἀνὴρ δὲ οὗτος δεξιὸς μὲν τὴν ἀρετὴν ὑπο- κρίνασθαι. Οὐκ οἶδα μὲν οὖν ¹² ὄθεν. Τέως δ' οὖν τοῦ ¹³ μεγαλόπλει ἐφοίτησε, ἐγγωνιάζων Θεῶ μόνῳ δῆθεν καὶ ἑαυτῷ προσανεῖχε διαπαντός, ταῖς ἱεραῖς βίβλοις ἐνασχολούμενος, ἀμύητος δὲ πάσης Ἑλληνικῆς παιδείας ὢν καὶ μηδὲ καθηγητὴν τινα ἰοχηκῶς ἀρχήθεν τὴν ὑφαπλοῦντα τούτῳ τὸ ¹⁴ τῆς θείας Γραφῆς βάθος, ἐνεκικούφαι μὲν ταῖς τῶν ἁγίων συγγράμμασιν, ἀγευστος δὲ πίσης παιδείας λογικῆς ὢν ἐπιπλάνητο περὶ τὸν νοῦν τῶν Γραφῶν. Β Οὐκ ἀγεννή δὲ τινα χορὴν ὑποσυρόμενος ¹⁵ ἐν με- γάλαις οἰκίαις εἰσέδου διδάσκαλος αὐτοχειροτόνητος· τὸ μὲν τι διὰ τὴν ἐπιφανομένην αὐτῷ ἀρετὴν, καὶ τὸ κατεσκληρὸς ἐκεῖνο ἦθος· τὸ δὲ καὶ διὰ τὴν ὑπο- κευρωμένως ἐμφαινομένην αὐτῷ τάχα γνῶσιν. Ἐνθεν τοι καὶ τὴν καθ' ὑπόστασιν ἔνωσιν τοῦ καθ' ἡμᾶς ἀγνοήσας μυστηρίου, καὶ μὴθ' ὅ τι ἐστὶν ἔνωσις· ἀπλῶς συνίναίαι δυνάμενος, μὴθ' ὅ τι ἐστὶν ὅλως ὑπόστασις εἰδῶς, οὔτε διακεκριμένως ¹⁶ ὑπό- στασιν ἢ ἔνωσιν νοεῖν δυνάμενος, μὴτ' αὖθις ἠνωμένως καθ' ὑπόστασιν ἔνωσιν, μὴθ' ὅπως ἐθεώθη τὸ πρόσλημμα παρὰ τῶν ἁγίων διδασκόμενος. Πόρρω τοῦ ὄντος ἐξενεχθεὶς, φύσει τοῦτο θεωθῆναι ἐδό- ξαζεν ἀπατώμενος. Οὐδὲ τοῦτο διέλαθε τὸν αὐτο- κράτορα. Ἄλλ' ὡς ἤσθετο τὰ περὶ τούτου, δξύρροπον C ἐπινοεῖ τὴν βοήθειαν, καὶ τὸν ἄνδρα μετακαλεσά- μενος, πολλὰ τοῦ θράσους καὶ τῆς ἀμαθίας ἐμέμ- φετο ¹⁷, καὶ πολλὰ τούτου ἐλέγξας τὴν τε καθ' ὑπό- στασιν ἔνωσιν τοῦ θεανθρώπου Λόγου τρανώς ἐδί- δασκε, καὶ τὸν τῆς ἀντιδόσεως τρόπον παρίστα, καὶ ὁτως ἐθεώθη τὸ πρόσλημμα μετὰ τῆς ἀνωθεν εἰδιδασκε χάριτος. Ὁ δὲ τῆς ἰδίας ψευδοδοξίας ἀπρὶξ εἶχετο, καὶ πρὸς πᾶσαν κάκωσιν στρέβλαν ¹⁸ τε καὶ δεσμὰ καὶ ξεσμούς σαρκῆς ἐτοιμότατος ἦν, ἢ ἀποστῆναι τοῦ μὴ θεωθῆναι φύσει διδάσκειν τὸ πρόσλημμα.

in eo quidem ultra veritatis catholicæ gyros evagatus. Hæc nec ignorare nec dissimulare imperator potuit : sed errori viri celebris, quippe lubrico ad sui propagationem malo, ratus occurrendum remedio non lento, istum ipsum pravæ doctrinæ auctorem accersit : objurgataque non perfunctorie audacia imperitiaque ejus, nullis deinde qua testimoniis qua rationibus plane convicit pervicacem : eique si sentire posset, manifeste demonstravit quid esset hypostatica unio Verbi cum humanitate : tum qua- tenus et qua ratione facta esset communicatio proprietatum inter naturas ambas exposuit ; denique humanitatem ²⁷⁰ assumptam, non utique natura propria, sed gratia superna fuisse deificatam co- piose docuit, superbo hæretico contumacia se interim involvente sua, et adeo non manus dante

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

¹² Deest vocula οὖν. ¹³ τῆ. ¹⁴ τοῦτο. ¹⁵ ἐπαγόμενος. ¹⁶ διακεκριμένως. ¹⁷ ἐμέμψατο. ¹⁸ στρέ- βλας.

manifestæ veritati, ut se ad vincula, tormenta, mutilationem perferendam corporis, atque ad quodvis incommodum subeundum paratissimum ostenderet potius quam ut sibi extorqueri pateretur id aut sentiendi apud se, aut apud alios prædicandi libertatem, quod profiteri cœperat, nempe *humanitatem Christi natura fuisse deificatam*.

Erant tum Constantinopoli Armeni permulti, A quibus ad non orthodoxe sentiendum pronis, novum ad id ipsum impetum atque incitamentum admovebat hic Nilus. Inde frequentes colloquutiones cum Tigra- ne illo atque Arsace, qui præ cæteris oratione ac consuetudine Nili ad nefariam prave sentiendi licentiam pertraherentur. Hic imperator pereuntium anima- rum interitu commotus, quas plurimas malesanæ doctrinæ impune serpentis contagio corrumperebat : factione prave sentientium eo firmiori facta atque a- nocendum valentiori, quod malas per se seorsim Nili et Armenorum causas in unum implicasset con- flissetque corpus præpotentis jam sectæ : cuius tanta vis erat atque auctoritas, ut passim abrogatis traditionibus Patrum veterum, doctrina catholica de unione hypostatica fere ignoraretur, palam vero voce sublata ac libera personaret impium dictum assertentium : *Humanitatem assumptam natura fuisse deificatam*; hæc, inquam, imperator reputans et tem- pus esse statuens expediendæ opis, si quam afferre posset, ad tantum discrimen, ruente pernicie si- stenda, Ecclesiæ proceres unam in synodum con- vocat, ut collatis consiliis atque sententiis de præ- senti rerum statu decernerent. Convenit universus episcoporum cœtus una cum ipso patriarcha Nico- lao. Sistitur coram illis Nilus in medio cum Armenis. Edere jubentur de incarnatione Verbi quid sentiant. Tum ille improbus superiora illa quæ retulimus palam asseruit, impudentia profitendi errandi teme- ritatem adæquante : adeo ut etiam pluribus verbis C astruere male prolata conaretur. In sententias ut deinde itum est synodus satis comperta Nili conti- nacia, ne lues corrupti membri ad sanorum perni- ciam serperet, perpetuum in ipsum velut damnatæ doctrinæ pertinacem assertorem anathema concla- mavit, unionem vero hypostaticam juxta sanctorum traditiones manifestius explicatusque prædicavit. Post hunc aut potius cum hoc damnatus et Bla- chernita est, impia et ipse alienaque ab Ecclesia sentiens, quanquam sacerdos erat. Hic consuetudine Enthusiastarum lue contracta, quam in multos alios fallendo propagabat, occultis velut cuniculis in magnas domos se insinuans et impia illic dogmata promulgans, sæpius ab imperatore accersitus, mo- nitus edoctusque fuerat quam erraret vehementer : ad extremum cum a complexu errorum avelli non posset ad Ecclesiam delatus, et ab hujus ipsius synodi Patribus examinatus accurate, ubi ohfirma-

Εἶχε δὲ τότε καὶ πολλοὺς τῶν Ἀρμενίων ἢ μεγα- λόπολις, οἷς τῆς ἀσεβείας ὑπέκκαυμα ὁ Νεῖλος ἐκείνος ἐγένετο. Ἐντεῦθεν διαλέξεις ¹⁰ τε συχαὶ πρὸς τὸν Τιγράνην ἐκείνον καὶ τὸν Ἀρσάκην, οὗς ἐπιπλέον τὰ τοῦ Νεῖλου δόγματα πρὸς ἀσέβειαν ἠρέθισε. Τί τὸ ἐντεῦθεν; Τὴν ἀσέβειαν πολλῶν ἐπινοημένην ²⁰ ψυχὰς ὄρων ὁ αὐτοκράτωρ, καὶ ἀλλήλοις τὰ τοῦ Νεῖλου καὶ τῶν Ἀρμενίων ἐπι- πλεκόμενα, καὶ ἀπανταχῆ τὸ φύσει θεωθῆναι τὸ πρόσλημμα, λαμπρῶ φωνῇ κηρυττόμενον, ἀθε- τουμένα; τε τὰς τῶν ἁγίων Πατέρων περὶ τοῦτου γραφὰς; καὶ τὴν καθ' ὑπόστασιν ἑνωσιν ἀγνοουμέ- νην σχεδὸν, στήσται τὴν σφόδρα τοῦ κακοῦ βύμπν βουληθεὶς, τοὺς τῆς Ἐκκλησίας λογάδας συναγα- γίων, σύνοδον περὶ τοῦτους γενέσθαι κοινῇ συνεσκέ- φαντο ³¹. Καὶ παρῆν τῆνικαῦτα ἅπαν τὸ τῶν ἀρχιερέων πῆρωμα καὶ αὐτὸς ὁ πατριάρχης Νι- κόλαος· καὶ ὁ Νεῖλος εἰς τὸ μέσον μετὰ τῶν Ἀρ- μενίων ἴστατο. Καὶ τὰ τοῦτου ἀνεκαλύπτοντο δόγ- ματα. Καὶ ὅς λαμπρῶ τῆ φωνῇ ταῦτα ἐδίδασκε, καὶ ἰσχυρῶς αὐτῶν διὰ πλείονων ἀντείχετο. Τί τὸ ἐντεῦθεν; Ἡ σύνοδος ἵνα πολλῶν ἀπαλλάξῃ ψυχὰς τῆς διεφθαρμένης αὐτοῦ διδαχῆς, αἰωνίῳ τοῦτον καθυπέβαλεν ἀναθέματι (85), καὶ τὴν καθ' ὑπόστασιν ἑνωσιν κατὰ τὰς τῶν ἁγίων παραδόσεις ἐμφανέστερον ἀνεκήρυξε. Μετὰ τοῦτον ἡ μᾶλλον εἰπεῖν σὺν τούτῳ καὶ Βλαχερνίτης δεδημοσίευτο, ἀπεθῆ καὶ ἐκφυλα τῆς Ἐκκλησίας φρονῶν, καὶ ἰερωμένος ἦν. Ἐνθουσιασταῖς (86) γὰρ ὁμιλήσας καὶ τῆς τούτων λύμης μετασχὼν, πολλοὺς δὲ ἐξα- πατῶν, καὶ μεγάλας τῶν ³² ἐν τῇ μεγαλοπόλει οἰ- κίας ὑπορύπτων, καὶ παραδιδούς τὰ τῆς ἀσεβείας δόγματα, ἐπεὶ πολλὰ κολλάκις μεταπεμπόμενος καὶ διδασκόμενος παρὰ τοῦ αὐτοκράτορος, οὐδ' ἔλως τῆς οἰκείας κακοδοξίας ἀφίστατο, τῆ Ἐκ- κλησίᾳ καὶ τοῦτον ὁ αὐτοκράτωρ παρέπεμψε. Οἱ δὲ ἐπὶ πλέον τοῦτον ἐξετάσαντες, ὡς ἀμε- τάθετον καὶ αὐτοὶ ἐγνώκεσαν, αὐτόν τε αἰω- νίῳ ἀναθέματι καὶ τὰ τοῦτου δόγματα καθυπέβαλλ- ον. Οὕτω μὲν οὖν ὡσπερ τις ἀγαθὸς κυβερνήτης ὁ αὐτοκράτωρ τὰς ἀλλεπαλλήλους τῶν κυμάτων ἐπι- δρομὰς ὡσπερ διανηξάμενος, καὶ πολλὴν ἀποκλυσά- μενος ἄλμην τῆς οἰκουμένης, καὶ τὰ κατὰ τὴν Ἐκκλησίαν εὖ διαθέμενος, ἐπ' ἄλλα τὰ πάλιν ³³ πε- λάγη πολέμων καὶ θορύβων ἐπάγεται· αἰεὶ γὰρ ἔτε- ρον ὑφ' ἑτέρου προσίστατο, καὶ θάλασσα, φασὶν, ἐπὶ θαλάσῃ καὶ ποταμῶς κακῶν ἐπὶ ποταμῶ, ὡς μηδ' ἀναπνεῖν ἔσθ, τὸ ³⁴ τοῦ λόγου, τὸν βασιλέα, μηδ'.

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

¹⁰ διατάξεις. ²⁰ ἐπινοημένων. ³¹ συνεσκέψατο. ³² τὰς. ³³ Deest vox πάλιν. ³⁴ ἐν αὐτῷ.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(85) *Καθυπέβαλεν ἀναθέματι*. Recitatur Nili Anathematisimus ex Ecclesia Græca, die Ortho- doxie sacro, legiturque in Triodio.

(86) *Ἐνθουσιασταῖς*. Qui et Εὐχίται, et Βαγέ- μοιοι, de quibus ad lib. xv.

ἔκειμύσαι τὰ βλέφαρα· κἄν ἡμεῖς σταγόνα μικρὰν, εἶπεν ἄν τις· εἰκότως, ἐκ τοῦ Ἀδριαντικοῦ πελάγους ἀνιησάμεθα, ὀλίγα τῶν κατ' ἐκεῖνο καιροῦ πεπραγμένων τῷ βασιλεῖ παραγράφαντες μᾶλλον ἢ γράψαντες. Ἄλλ' ἐκεῖνος ἀντέσχε πρὸς ἅπαντα κύματα τε καὶ κλύδωνας ἕως τὴν τῆς βασιλείας οὐριόδρομον ἄντι εἰς λιμένας ἀκλύστους ὄρμισε. Καὶ τί; ἂν ἡ Δημοσθένους ἠγῶ, ἢ βοῖζος Πολέμωνος, ἢ Ὀμηρικῆ παῖσι Μοῦσαι τὰ ἐκεῖνω κατορθωμένα πρὸς Ἀσίαν ὑμῆσαιαν; Ἐγὼ δ' ἂν φαίην οὐδ' ἂν αὐτὸς Πλάτων, οὐδ' ἂν ξύμπασα στοὰ καὶ Ἀκαδημία εἰς ταῦτόν συνελθουσίαι, προσῆκον τῆς ἐκεῖνου ψυχῆς ἐφιλοσόφησαν· μήπω γὰρ παυσαμένων²⁸ τῶν χειμῶνων ἐκεῖνων καὶ τῶν πολυπλόκων πολέμων μηδὲ τοῦ κλύδωνος ἀφουδρίσαντος²⁹, ἕτερος χειμῶν οὐδενὸς τῶν εἰρημένων ἐλάττων αὐτῷ³⁰ ἐπεγεῖ-

ρεται. B
ad specimen ac memoriam excerpuntur a me, summiisque potius fastigiis delibantur quam exsequendi omnia spe aut consilio scribuntur, si ad universum corpus rerum ab Alexio gestarum comparentur, eam fore tueri proportionem qualis esset stillæ unius ex mari Adriatico huiusæ ad totam ejus petagi vastitatem. Verum per has tempestates perque hos fluctus, divini quidem favoris aspirantem auram, salvam ille ac victricem imperii navem ad prosperum portum appulit. Quo nomine quam laudem meruit, non enim ea vox Demosthenis, non Polémonis torrens ingenium, non Homericæ omnes Musæ pro dignitate celebraverint. Imo ne ipse quidem Plato, neque si Porticus eum Academia conspirant, philosophari quidquam non heroicis Alexii meritis minus meo iudicio queant. Sed jam ad alium turbine veniendum est qui priorum nullo formidolosus vehemensque minus vixdum sedatis illis ac compositis ingruit in fortunam ac statum patris mei.

Καὶ γὰρ ἀνθρώπος τις οὐ τῶν ἐπιφανῶν, ἀλλὰ καὶ τῆς κάτω τύχης ἐκ τοῦ χάρακος ὀρμώμενος, τὸν τοῦ Διογένους υἱὸν (87) ἑαυτὸν εἶναι ἔλεγεν, κἄν ἐκεῖνος ψθιάσας ἀνηρέθη ἑπηνίκα τὸν μετὰ τῶν Τούρκων κατὰ τὴν Ἀντιόχειαν³¹ πόλεμον ὁ Κομνηνός· Ἰσαάκιος καὶ αὐτάδελφος τοῦ αὐτοκράτορος συνεκρότησεν. Ὅπως δὲ, τῷ λεπτομερέστερον ἐθέλοντι μαθηθῆναι ἐξέσται ἀπὸ τῶν τοῦ κλεινοῦ Καίσαρος συγγραμμάτων διεντυχεῖν. Παρὰ πολλῶν μὲν οὖν³² ἐπιστομιζόμενος ὁ τοιοῦτος ἐπαύετο οὐδαμῶς. Καὶ γὰρ ἦλθε μὲν οὗτος ἐξ ἀνατολῆς³³ πένης τε καὶ σισσυροφῶν πανουργότατος δὲ ὢν καὶ τὸ ἦθος πολύτετροπος; περιενόσται τὴν πόλιν, κατ' οἴκους τε καὶ θυμοτομίας περὶ ἑαυτοῦ ὑψηλά τινα διαγγέλλων, καὶ ὡς εἴη τοῦ προβασιλευκίτου Διογένους υἱὸς Λέων ἐκεῖνος, ὃς κατὰ τὴν Ἀντιόχειαν ὑπὸ βέλους, ὡς εἴρηται, πληγῆς ἐτετελευτήκει. Ἀναβιάσκων τοίνυν τὸν τεθνηκότα οὗτος ὁ ἀλαζὼν τῶνομά τε τὸ ἐκεῖνου ἑαυτῷ περιετίθει, καὶ φανερῶς ἑδρασεῖα, καὶ τοὺς κουφοτέρους ὑπήγατο. Καὶ ἦν ἄρα καὶ τοῦτο τὸ δεινὸν ἐπιθήκη τῶν τοῦ βασιλέως συμφορῶν, ὡς περ τι δράμα ἐπιτραγιδύσης αὐτῷ τῆς τύχης τοῦτον τὸν κακοδαίμονα. Καὶ ὡς περ, οἶμαι³⁴,

tus in contumacia deprehensus ab iis est, tam ipse quam ejus dogmata perpetuo sunt pariter anathemati subjecta. Ita imperator, ut gubernator bonus, crebros eluctatus incursus contra ruentium undarum, et astuantis mundi vastis fluctibus emensis, ecclesiasticis insuper rebus recte constitutis in alia jam ex aliis bellorum ac tumultuum discrimina vocatur: vir eo natus fato ut ne respirandi quidem unquam, aut quod ainut, connivendi spatium haberet. Adeo illius virtutem quasi firmam navem exercebant semper alii super alios affluentes malorum amnes periculorum vorticibus minaces; vel potius sine portu ac littore in immensum vasta sævisque procellis infesta maria. Quæ ego utcumque rerum Alexii Augusti professa narrationem, non utique omnia in hunc veluti angustum operis mei alveum corrivare sperem posse. Quin ultro fateor hæc quæ

Exstitit subito e face castrensi terræ filius quidam homo nihili qui se Diogenem esse affirmaret ejus qui olim isto nomine imperaverat filium. Satis constabat illum cujus in nomen ac personam invadebat, plagiarium hic nebulo, interfectum fuisse eo prælio quod, Isaacio nunc Sebastocratore, tunc Romanum exercitum ductante, commissum cum Turcis est ad Antiochiam, de quo qui distinctius scire volet, habet commentarios nostri Cæsaris, quos consulat: tamen multorum factiosis studiis et adhortationibus confirmatus circumforaneus agyria perseverabat quod semel cœperat. Et erat vafer astutusque homuncio, cui necessitas ingenium acuerat. Venerat enim ab Oriente Constantinopolim egens et panno-us; itaque versutiam pro re arteque habens, eam strenue in usum explicabat, obiens vicatim urbem, dæmosque penetrans, atque illic apud credulos mirum quam excelsa de se prædicans. Nimirum se esse ejus qui nuper imperaverat Diogenis filium Leonem illum qui apud Antiochiam sagitta ictus, ut diximus, obierat; tamen²⁷² eum hic impostor excitarat a mortuis scilicet, certe illius usurpato nomine haud dissi-

C
D
Existit subito e face castrensi terræ filius quidam homo nihili qui se Diogenem esse affirmaret ejus qui olim isto nomine imperaverat filium. Satis constabat illum cujus in nomen ac personam invadebat, plagiarium hic nebulo, interfectum fuisse eo prælio quod, Isaacio nunc Sebastocratore, tunc Romanum exercitum ductante, commissum cum Turcis est ad Antiochiam, de quo qui distinctius scire volet, habet commentarios nostri Cæsaris, quos consulat: tamen multorum factiosis studiis et adhortationibus confirmatus circumforaneus agyria perseverabat quod semel cœperat. Et erat vafer astutusque homuncio, cui necessitas ingenium acuerat. Venerat enim ab Oriente Constantinopolim egens et panno-us; itaque versutiam pro re arteque habens, eam strenue in usum explicabat, obiens vicatim urbem, dæmosque penetrans, atque illic apud credulos mirum quam excelsa de se prædicans. Nimirum se esse ejus qui nuper imperaverat Diogenis filium Leonem illum qui apud Antiochiam sagitta ictus, ut diximus, obierat; tamen²⁷² eum hic impostor excitarat a mortuis scilicet, certe illius usurpato nomine haud dissi-

Varia lectiones ex cod. Coislin.

²⁸ παυσαμένων. ²⁹ ἡσυχάσαντος. ³⁰ αὐτῶν. ³¹ Ἀντιόχου. ³² Desunt voces μὲν οὖν. ³³ ἀνατολῶν. ³⁴ ἄρα.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(87) Διογένους υἱόν. Pseudo-Diogenis rebellionem et executionem refert etiam Zonaras. Is autem Diogenis imp. filius non Leo, uti habet Anna, sed Constantinus vocatur. Ita enim diserte Bryennius, lib. 1, c. p. 6, et lib. 11, cap. 29, ubi ejus ad

Antiochiam interitum enarrat sub an. 1070. Leo vero in prælio contra Scythas Alexio ipsi imperatori merens cæsus fuit, ut refert eadem Anna, lib. vii, p. 196.

mulanter imperium affectabat. Fuit hoc non leve auctarium tot illarum gravissimarum acrumnarum quibus fortuna cum imperatore Alexio quasi profectas inimicitias exerecens, virtutem ejus tot annis exercitam habuerat. Quamquam nunc videri possit injuriam cumulasse contumelia, lubricoque cum damno misto, simul nocere, simul irridere voluisse, hac veluti comica fabula post tot tragædias in scenam danda. Etenim ut in epulis intempestivis asoti solent jam saturi, solidioribus cibis absumptis, per secundas mensas levia tragemata, liba mellita, et id genus cupedias ac scitamenta deliniendæ apponere nauseæ : sic ubi ad satietatem insultavit imperio fortuna, tot rebellionibus virorum inclutorum ac fortium adversus imperatorem Alexium concitandis, etiam hunc quasi artolaganum ambustum inopia, et ambitione regni ridicula fumantem, e cinere sublato ludo quodam insolenti in ferculum extulit. Dementia porro impudentis agyrtæ plane contemnente Alexio, nec quidquam contra opponere tanti ducente, haud cessabat tamen furgus e vaillo per trivium et angiporus se venditare pro vero Diogene : indignantibus tum aliis qui fraudem norant, tum maxime omnium Theodora imperatoris sorore, Diogenis ejusdem vidua relicta : quæ post compertissimam viri cædem monastica professione suscepta, religiosam vitam diligentissime colere cœperat, sibi unī Deoque vacans. Tandem excitatus imperator circumforanei pervicacia, quem frustra iterum ac tertio commonuerat, Chersonam ipsum relegavit, deditque operam ut illic in custodia haberetur. Ibi turre conclusus, de nocte surgens de que fenestra despectans, sermonem sæpius contulit cum Comanis, commercii parandaque annuæ causa illac ventitantibus. Tandem fide utrimque data per funem, Comanis juvantibus, ad ipsos delabitur, cum iisque ad terras ipsorum delatus, ibidemque commoratus aliquandiu, tantum apud Barbaros sibi fecit fidei ut imperator ab ipsis acclamaretur. Hinc porro iidem illi sitientes humani sanguinis, et inflammata cupiditate concitati, tum explendæ ingluviei hominum carnibus, tum prædis ac spoliis ex Romana ditione patriam inopiam supplendi, expeditionem in Romanos adornabant, plausibilem se nactus occasionem rati ac prætextum, sœnel hujus videlicet Augusti paternum in thronum restituendi. Arcanum istud tamen consilium habebant : frustra id quidem, imperatore quamvis abstrusa penetrante. Ergo ille quam maximas potest copias instruit armatque, cætera que parat quæ ad resistendum Comanis putat opportuna. Valles enim angustas in limitibus quas

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

⁸⁸ πανστρατιζ. ⁸⁹ κυροῦ Νικολάου.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(88) Ὁ χαρακηνός. Supra, ἐκ τοῦ χάρακος, gregarius miles.

(9) Νικολάου. Nicolaus monachus ad patriarchalem sedem evehitur indict. 7, an. 1000, juxta Græcos 6592, Christi 1084. Hinc corrigendum

οἱ τρυφῶντες μετὰ τὸν κόρον ἐπιτραχηματίζονται τῶν μελιπηκτῶν τινὰ προσφερόμενοι, οὕτω δὴτα καὶ ἡ τῶν Ῥωμαίων τύχη πολλοῖς ἐπορχησαμένη κακοῖς καὶ διακορῆς γεγυνοῦσα τοῖς τοιοῦτοις ψευδο- βασιλεῦσι τὸν βασιλέα προσέπειζεν Ὁ μέντοι αὐτοκράτωρ κατεφρόνει τῶν λεγομένων παντάσιν. Ἐπεὶ δ' ὁ χαρακηνός (88) κἀν ταῖς ἀγυαῖς, κἀν ταῖς ἀμφόδοις ἐν παντὶ καιρῷ τοιαῦτα ληρῶν οὐκ ἐπαύετο, ἤλθε ταῦτα εἰς ἀκοῆς τῆς Ἀλεξίου τοῦ κρατοῦντος ἀδελφῆς Θεοδώρας, καὶ ἰδού τοῦ ὄναροσθέντος ἐκείνου υἱοῦ τοῦ Διογένοϋς. Ἡ δὲ τοῦς λήρους ἐκείνοϋς μὴ φέρουσα ἤχθετο. Ἐπὶ τῇ σφαγῇ γὰρ τάνδρος τὴν μονήρη βίον ἤλλάξατο, τὸν ἀσκητικὸν ἀκριβέστατα μετεγλυθυῖα βίον, καὶ Θεῷ μόνῳ προσανέχευσα. Ὁ δὲ αὐτοκράτωρ, ἐπεὶ μετὰ δευτέραν καὶ τρίτην παραίνεσιν ὁ λήρος ἐκείνος οὐχ ἠτύχαζεν, ἐς Χερσῶνα τοῦτον ἀποστείλατο, ἔμψυρον εἶναι παρεκελεύσατο. Ἐκείσε δὲ παραγόμενος, νυκτὸς ἀνερχόμενος διὰ τοῦ τείχους καὶ προκύπτων, τοῖς συνήθως φοιτῶσι Κομάνοις ἐμπρίας γάρην καὶ τοῦ τὰ πρὸς χρεῖαν ἐκείθεν κομίζεσθαι ἅπαξ καὶ δις ὀμιλήσας, καὶ πίστει δούς καὶ λαθῶν, διὰ καλωδίων νυκτὸς ἑαυτὴν δεσμήσας, ἐχαλίσθη τοῦ τείχους. Συμπαρλαβόντες δὲ τοῦτον οἱ Κομάνοι πρὸς τὴν ἰδίαν ἀπήσαν χώρην. Συνουλιζόμενος δὲ τοῦτοις ἐφ' ἱκανὸν, ἐς τοσοῦτον συνέλασεν, ὡς καὶ βασιλέα αὐτὸν κατονομάζειν ἤη. Ὁ δὲ, αἵμασιν ἀνθρώπων λαφύζει μειρόμενοι καὶ κρεῶν ἀνθρωπίνων ἐμφορηθῆναι καὶ λείαν πολλὴν ἐκ τῆς ἡμεδαπῆς ἐπισυνάξει πατροκλον εὐρηκότες τοῦτον πρόφασιν κατὰ τῆς Ῥωμαίων πανστρατιζῆς ἠωρησαι ἐδουλεύοντο, ὡς δῆθεν τῷ πατρίῳ τοῦτον ἐγκαθιδρύσαι θρόνον. Καὶ ἀπαιουμένην εἶχον τέως ταυτηνὴ τὴν βουλήν. Οὐκ ἔλαθε ταῦτα τὴν αὐτοκράτορα. Ἐνθεν τοι καὶ τὰς δυνάμεις ὡς δυνατὸν ἐξώπιζέ τε καὶ πρὸς τὴν τῶν Βαρβάρων μάχην ἠτοιμάζετο τὰ γὰρ τέμπη, ἅπερ κλεισοῦρας ἡ ἰδιότης οἶδε γλυῶσσα καλεῖν, ὡς ἐφαμεν, φθάσας ἤη κατωχωρώσατο. Καιροῦ δὲ παρεληλυθότος, ἐπεὶ τὸ περιστρίον τοῦς Κομάνους μετὰ τοῦ ψευδωνύμου καταλαβεῖν μεμαθήκει τοῦς τὰ πρῶτα τοῦ στρατιωτικοῦ συντάγματος φέροντας καὶ αὐτοῦς δὴ τοῦς καθ' αἷμα καὶ ἐξ ἀγχιστελας αὐτῷ προσήκοντας συναγαγῶν, εἰ χρὴ κατ' αὐτῶν ἐξέειναι ἐδουλεύετο. Πάντων δὲ πρὸς τοῦτο αὐτῶν ἀπειργόντων, αὐτὸς ἑαυτῷ πιστεύειν οὐκ εἶχεν οὔτε μὴν τοῖς οἰκείοις ἤθελεν λογισμοῖς χρῆσασθαι, ἀλλὰ τὸ πᾶν τῷ Θεῷ ἀναθέμενος ἐξ ἐκείνου τὴν κρίσιν ἤτειτο. Τοιγαρὺν ἅπαντας μετακαλεσάμενος τοῦ ἱερατικοῦ καὶ στρατιωτικοῦ καταλόγου εἰς τὴν τοῦ Θεοῦ Μεγάλην ἐκκλησίαν ἐπέρας φοιτᾷ. Καὶ αὐτοῦ δὴ τοῦ πατριάρχου Νικολάου ⁸⁹ (89) παρόντος (ἐφθασε γὰρ

mendum quod in versionem irrepsit. Exstant in Bibliotheca regis Christianissimi cod. 912, monachorum quorundam extra civitatem Acoumiorum Questiones, et ad eas responsa synodi sub Nicolao patriarcha et Alexio Comm. imp.

εις τὸν πατριαρχικὸν ἀναθεωρημένα ὄρθουσι ἐπὶ τῆς
 μήσεως παριπεπουσῆς ἑβδόμης, ἔτους 'σφκξ' μετὰ
 τὴν Εὐστρατίου τοῦ Γαρίδα παραίτησιν). Ἐν δὲ οὖν
 δὲ πυκτίους (90) τὴν ἐπερωτήσιν περὶ τοῦ, εἰ δὲ
 ἐξελθούδα τοῖς Κομάνοις ἐπιθέσθαι ἢ μὴ, ἐνση-
 μνήμενος ^α τῷ κορυφαίῳ πάντων παρεκελεύσατο
 καταθέσθαι εἰς τὴν ἱερὰν τράπεζαν. Παννύχου δὲ
 τῆς ὕμνωθας τελουμένης κατὰ τὸ περίορθρον εἰσει-
 σιν ὁ θεοεικὸς, καὶ ἀναλαμβάνεται τὴν χάρτην, καὶ
 ἐξαγαγὼν καὶ λύσας ἐνώπιον πάντων ὑπανεγίνωσκε.
 Ἐδ' ἐνδοσίμον οὖν ἐκέλευεν ὡσπερ ἐκ θείας ὁμῆς ὁ
 αὐτοκράτωρ λαβὼν, ὅλος ἐγεγονεῖ τῆς ἐκστρατείας·
 καὶ διὰ γραφῶν ἀπανταχόθεν ἀνεκαλεῖτο τὸ στρα-
 τεύμα. Καλῶς τοίνυν παρασκευασάμενος, τῆς κατὰ
 τῶν Κομάνων ὁδοῦ εἶχετο. Ἄπαν οὖν τὸ στρατεύμα
 μετακαλεσάμενος καὶ καταλαβὼν τὴν Ἀγχιάλον, τὸν
 μὲν Ἰδιον γαμβρὸν (91) Καίσαρα Νικηφόρον τὸν
 Μελισσηγὸν καὶ τὸν Πλαχιολόγον Γεώργιον, καὶ τὸν
 ἀδελφεὶόν (92) αὐτοῦ Ἰωάννην τὸν Ταρωνίτην
 μεταπεμφάμενος εἰς Βερθρον ἐπέμπευε, ἕψ' ἢ ἐπα-
 γρηπείν καὶ ἀσφάλειαν αὐτῆς τε καὶ τῶν παρακει-
 μένων αὐτῇ ποιέσθαι. Τοῦς δὲ γε λοιποῦς τῶν
 ἐκκρίτων, διελὼν τὰ στρατεύματα καὶ ἡγεμόνας
 τούτων αὐτοῦς καταστήσας τὴν Δαβατηγὸν, τὴν
 Εὐφροσθηγὸν Γεώργιον, καὶ Κωνσταντῖνον τὸν Οὐμ-
 περτόπουλον, εἰς φυλακὴν τῶν περὶ τὸν ζυγὸν δια-
 κειμένων κλεισσοῦρων ἐκπέπομφεν. Ἐκέλευεν δὲ τὴν
 Χορταρέαν καταλαβὼν (κλειτούρα δὲ τοῦ ζυγοῦ οὐ-
 κισί πως ὀνομαζομένη), τὸν ὅλον περιήξει ζυγὸν,
 κατασκευασάμενος εἰ πάντα τὰ πρώην παρ' αὐτοῦ
 ἐντεταλμένα οἰ τὴν τοῦτων οἰκονομίαν ἀναθεῖναι
 τετελέκασιν, καὶ εἰ τι ἡμιτελὲς ἢ ἐνδόν ἐστὶ, καὶ
 τοῦτο ἐπανορθώσασθαι, ὡς μὴ βλάβεις ἐξείναι τοῖς
 Κομάνοις διελεῖν. Πάντα γοῦν οἰκονομήσας, κἄθ'
 οὕτως ἐκέλευεν ὑποστρέψας, περὶ τὴν ἱερὰν καλουμέ-
 νην λίμνην (93) τὸν χάρακα ἐπήξατο, τῆς Ἀγχιά-
 λου ἀγχοῦ διακειμένην. Νυκτὸς δὲ καταλαβόντος
 Πουδίου τινὸς ἐκκρίτου τῶν Βλάχων καὶ τῶν
 Κομάνων διὰ τοῦ Δανουθεῖως διαπεραίωσιν ἀπαγ-
 γελαντος, δέον ἔκρινεν ἀγαζούσης τῆς ἡμέρας
 μετακαλεσάμενος τοῦς ἐκκρίτους τῶν συγγενῶν τε
 καὶ ἡγεμόνων βουλευσάσθαι ὅ τι δεῖ ποιεῖν. Ἐπεὶ δὲ
 εἰς τὴν Ἀγχιάλον πάντες παραγενέσθαι δεῖν ἔλεγον,

*clisuras sive claustra lingua vulgaris vocitat, ut
 diximus, praesidiis praecoccupavit. Cum autem ali-
 quanto post tempore, apta 273 expeditionibus
 tempestate, in adjacentes Istro regiones venisse
 Comanorum exercitum una cum Pseudo-Diogene
 didicisset imperator, praecipuos duces exercitus
 cognatosque ac necessarios suos omnes convocat,
 cum iisque deliberat, ecquid in occursum Coma-
 norum prodire cum exercitu e re foret. Negantibus
 omnibus, cum Augustum verecundia non sineret
 suam unius sequi sententiam, Deo permittendum
 rei arbitrium putavit. Ducibus igitur ac tribunis
 sacerdotibusque simul universis ad se vocatis, cum
 iis vespere ad Magnam Dei ecclesiam se confert,
 patriarcha ipso praesente Nicolao (nam is patriar-
 chicum jam thronum ascenderat, indictione septima
 anni sexies millesimi sexcentissimi nonagesimi se-
 cundi, post Eustratii Garidae abdicationem). Ibi
 descriptam in duabus tabulis interrogationem,
 prodeundum obviam Comanis, an domi manendum
 esset? omnium coryphaeo tradit supra sacram men-
 sam deponendam; inde tota nocte per religiosam
 hymnodiam traducta, diluculo accedens qui depo-
 suerat chartam recipit, delatamque ac resignatam
 coram omnibus legit. Quod recitatum est non aliter
 quam divino editum oraculo imperator accipiens se
 totum expeditioni quam Deus suadebat apparandae
 dedit. Litteris igitur quoquoersum datis copias
 undique contrahit; paratisque satis omnibus ipse
 Anchialium procedit, Caesare Nicephoro Melisseo
 et Palaeologo Georgio, nec non ejus sororis filio
 Joanne Taronita Beroen dimissis, ut praesidio es-
 sent tum illi urbi, tum circumpositis regionibus.
 Ex caeteris vero ducibus tres item delegit, Daba-
 tenum, Euphorbenum Georgium, et Constantinum
 Umpertopulum, quos traditis unicuique idoneis
 copiis ad custodiam mitteret angustarum faucium
 quae circa Jugum praebere aditum hostibus possent.
 Una ex iis clisuris, sive angustis vallibus, Chorta-
 rea dicitur ad quam ipse processit imperator, in-
 deque universum obiens lustravit Jugum, sedulo
 explorans, an quos ad excubias occultorum ejus-
 modi meatuum modo miserat, demandata custodia*

Variae lectiones ex cod. Coislin.

Car. Dufresnii Du Cangii notae.

(90) Ἐρ δυσὶ πυκτίοις. Στοχειομαντείας, seu
 potius illusionis species, qua usus Alexius, quo
 non tam sibi, quam populis et subditis imponeret,
 persuaderetque justam inveniendae expeditionis esse
 causam, et titubantes, fractosque prioribus bellis
 militum animos firmaret, erigeretque; quam rur-
 sum artem adhibuit bello contra Turcos, uti tradit
 Anna, lib. xv, p. 471. Certè ex Vita S. Aniani ab
 Huberto edita, eam explorandae divinae voluntatis
 rationem longe antea obtinuisse docemur. Ubi enim
 de ejusdem sancti in episcopum Aurelianensem
 electione agitur, haec habentur: *Atque ut id ipsum
 divinæ electionis claresceret, cum triduanum jeju-
 nium more ecclesiastico indixisset, brevibus et libris
 super altare positis, necdum loquentem parvulum
 afferri oracemil, ut ipse breviter ab altari sublevaret.*

*Tunc Christi operante virtute, cum puer manum
 subjecisset altari, mox ut breve tetigit, vox incon-
 sucta novella verba prodidit, testesque populo procla-
 mavit: « Anianus, Anianus, Anianus istius civitatis
 a Deo pontifex est institutus. » Vide Notas ad Cin-
 nami p. 122.*

(91) Ἰδιον γαμβρόν. Sororis maritum, ut supra
 p. 71.

(92) Ἀδελφιδούρ. Joannem Taronitam, filium
 Michaelis Taronitæ, qui cum Humbertopulo rebel-
 laverat, quique Alexii sororem uxorem duxerat.
 Atque ex hoc loco Michaelem et Humbertopulum,
 qui ob conjunctionem istam in exsilium acti fue-
 rant, revocatos conjicere est. Vide p. 564.

(93) Ἐπερὰ λίμνη. Juxta Anchialium: illa forte
 de qua Plinius, lib. iv, cap. 11, hodie Stagnara.

vigilanter fungerentur; **operaque** omnia quæ ad id præscripserat perfecta jam essent, iis quæ comperisset nondum absoluta, manum ipse supremam impositurus, aut male instituta correcturus. Hæc enim si ut oportebat se haberent, perdifficile futurum Comanis erat illac penetrare. Omnibus e sententia dispositis revertens inde ad Sacram, quæ dicitur, paludem vallum figit, prope Anchialum. Eo ad imperatorem de nocte venit Pudilus quidam et præcipuis 274 Blachorum, nuntians trajectum a Comanis esse Danubium. Quare primo mane proceribus aulae atque exercitus vocatis, quid opus esset facto consultabat. Censuere omnes occupandum Anchialum. Paruit imperator. Sed antequam eo pergeret, Cantacuzenum et Tatitium ad Therna, quæ vocantur, misit cum quibusdam ex auxiliariis gentibus Scaliario, Elcane, et aliis quibusdam eximii, ut excubarent ibi ad custodiam partium illarum. Ubi vero imperator comperit impetum Comanorum ad Adrianopolim incubuisse, proceres ad se urbis ejus universos evocat, in quibus longe omnium principes habebantur Catacalo Tarchaniota et Nicophorus Bryenii filius, olim imperio functi, ipse ob arreptam non feliciter tyrannidem multatus oculis. His ad se Augustus accersitis civitatis suæ custodiam enixe commendabat, admonens præterea ut Comanis ad Adrianopoleos conspectum promotis, non ignave illi quidem et frigide repugnarent, verum ne nimio se efferrî ardore sinerent, sed telis ac sagittis eminus plerumque tuta e muris jaculatione fatigaret Barbaros, portis urbis fere clausis. Atque his mandatis si exacte obsequerentur, multa ipsis beneficia pollicebatur. Sic bene animatos Bryenium et alios imperator Adrianopolim remisit. Item porro Catacaloni Euphorbeno Constantino per litteras mandavit ut assumpto secum Monastra (vir hic erat misti generis ex Græcis et Barbaris longo militæ usu magnam peritiam rei bellicæ adeptus) et Michaelè Anema cum cohortibus amborum, simul penetratas a Comanis clisuras didicisset, vestigia ipsorum sublegere pergeret, subitisque ex tuto impressionibus agmen extremum subinde carperet. Cæterum Comani ducibus usi Blachis ad angustorum perplexorumque callium flexus explicandos facile jugum transgressi, ubi primum accesserunt prope Goloen statim ejus urbis incolæ præfecto præsidii ipsorum vincto et Comanis tradito, libentes et læti cum faustis eos acclamationibus exceperunt. At Catacalo Constantinus præsentem animo memoriam mandatorum imperatoris habens, Comanis pone assectandis in quosdam ipsorum incurrit e prædatione revertentes, in quos fortiter investus ad centum ex iis vivos captos ad imperatorem ducit, adeo delectatum strenuitate viri ut statim eum nobilissimi dignitate ornaverit.

Interim adjacentium incolæ urbium, puta Diam-

παρχήματα τὸν μὲν Καντακουζηνὸν καὶ τὸν Τατίκιον εἰς τὰ καλούμενα Θερμά (94) ἐξαπέστειλε μετὰ καὶ τινῶν ἔθνηκῶν, τοῦ τε Σκαλιαρίου ²⁷⁴ τοῦ Ἑλλάν καὶ ἑτέρων τῶν ἐκκρίτων ἐφ' ᾧ τὴν φυλακὴν τῶν ἐκεῖτε ²⁷⁵ ποιεῖσθαι μερῶν· αὐτὸς δὲ ἀπέρχεται εἰς Ἀγγιῶλον. Ἐπεὶ δὲ πρὸς Ἀδριανούπολιν τὸ ἔργημα τοῦ ²⁷⁶ Κομάνων μεμαθήκει, μεταπεμφόμενος τοῦς ἐκκρίτους τῶν Ἀδριανουπολιτῶν ἅπαντας, ὧν ὑπερέχοντες ὁ τε Κατακαλῶν ὁ Τραχανιώτης ²⁷⁷ (95) λεγόμενος, καὶ Νικηφόρος ὁ υἱὸς τοῦ πάλα τυραννήσαντος Βρυεννίου, καὶ αὐτὸς τυραννήσας καὶ τῶν ὀφθαλμῶν στερηθεὶς· τοῦτοις πολλὰ τὴν τοῦ κάστρου φυλακὴν ἐνετελλάτο ποιεῖσθαι καὶ τῶν Κομάνων καταλαβόντων μὴ μετὰ μικροψυχίας τὸν μετ' αὐτῶν συναίρειν πόλεμον, ἀλλὰ μετὰ σκοποῦ καὶ ἐκ διαστήματος τὰς κατ' ἐκείνων βολὰς ποιεῖσθαι, τὰ δὲ πλεῖστα κεκλεισμένας τὰς πύλας ἔχειν. πολλὰς ὑποσχόμενος· εὐεργεσίας εἰ τὰ προστεταγμένα τηρήσαιεν. Ταῦτα μὲν οὖν πρὸς τὸν Βρυέννιον καὶ τοῦς ἄλλους ὁ αὐτοκράτωρ παρεγγυησάμενος οἷον μετὰ χρηστῶν τῶν ἐλπίδων πρὸς Ἀδριανούπολιν ἐκπέπομφε. Τῷ δὲ γε Κατακαλῷ τῷ Ἐφορβηγῷ Κωνσταντίνῳ διὰ γραμμῶν προσέταττεν ἀναλαβεῖσθαι τὴν καλούμενον Μοναστράν (μυξοθάραρος δὲ οὗτος ἀνήρ πολλὴν τὴν περὶ τὰ στρατιωτικὰ ἐμπειρίαν κεκτημένος) καὶ Μιχαῆλ τὸν Ἀνεμῶν μετὰ τῶν ὑπ' αὐτοῦς τεταγμένων στρατιωτῶν. Καὶ ἐπὶ τούτοις Κομάνους τὰς κλεισοῦρας διελθόντας μάθοιεν, παρέπεσθαι ὅπισθεν αὐτῶν καὶ ἀξυμφανῶς αὐτῶν ἀποπειρᾶσθαι. Τῶν γοῦν Κομάνων διὰ Βλάχων τὰς τῶν Κλεισοῦρῶν ἀτραποὺς μεμαθηκότων καὶ οὕτω τὸν ζυγὸν ῥαδίως διελθούστων, ἅμα τῷ τῇ Γολῆ προσπελάσαι, εὐθὺς οἱ ἔποικοι ταύτης δεσμήσαντες τὸν τὴν φυλακὴν τοῦ κάστρου πεπιστευμένον παραδεδώκασι τοῖς Κομάνοις. Αὐτοὶ δὲ εὐφρημησαντες ἄσμενοι τούτους ²⁷⁸ ὑπεδέξαντο. Ὁ δὲ Κατακαλῶν Κωνσταντίνος ἐναύλους τὰς τοῦ βασιλέως ὑποθημοσύνας ἔχων, Κομάνους ἐντυχῶν εἰς προνομήν ἐξερχομένους καὶ προσθαλῶν θαρσαλέως, ζωγρίαν εὐθὺς ἐκ τούτων ἄγει εἰς ἑκατὸν ποσομένους. Τοῦτον ὁ βασιλεὺς ὑποδεξάμενος εὐθὺς τῷ τοῦ νωβελλισσίου τιμᾷ ἀξιώματι.

Κατασχόντας δὲ τὴν Γολῆν τοὺς Κομάνους θεα- σόμενοι οἱ τῶν παρακειμένων πόλεων ἔποικοι Δια-

Variæ lectiones ex cod. Coislín.

²⁷⁴ Σκαλιάρη. ²⁷⁵ ἐκεπηνί. ²⁷⁶ τῶν. ²⁷⁷ Τραχανειώτης. ²⁷⁸ τούτων.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(94) Θερμά. Θράκιον πόλισμα. Suidæ. Vide Not. ad Villhard, n. 255.

(95) Τραχανειώτης. Tarchaniotarum familiam ex Macedonia oriundam auctor est Scylitzes. Ex ea viri aliquot dignitatibus illustres recensentur, Ba-

silius sub Isaacio Comneno apud eundem Scyl. Josephus Magister sub Romano Diogene apud Zonaram et Scylit. et aliquot alii apud Acrop. Cantacuzen. Codinum, Ducam, etc. Vide Stemma Palæolog. in Familiis nostris Byzanti.

πέλω; τε καὶ τῶν λοιπῶν, προσεληλυθότες, ⁴⁰ αὐτὸν ⁴¹ ἄσμενοι ὑπεδέχοντο καὶ παρεδίδουν τὰς πόλεις, ἐπευφήμουν τε τὸν ψευδώνυμον Διογένην. Ὅς μετὰ τὸ πάντων ἐγκρατὴς γενέσθαι ἀναλαβόμενος ἅπαν τὸ Κομανικὸν στρατεύμα, καταλαμβάνει τὴν Ἀγχάλων ἀποπειρᾶσθαι τάχα βουλόμενος τῶν ταύτης· τειχῶν. Ὁ δὲ βασιλεὺς ἐντὸς ὧν καὶ πολλὴν ἐμπειρίαν περὶ τὰ στρατιωτικὰ ἐκ νηπιού ⁴² κεκτημένος, ἐπεὶ τὴν τοῦ τόπου θέσιν διέγνω τοὺς μὲν Κομάνους ἀπειρούσαν τῆς ὁρμῆς, ἰσχυρῶμα δὲ τοῦ τείχους οὖσαν, διελὼν τὰς δυνάμεις καὶ τὰς πύλας ἀναπετάσας τοῦ κάστρου ἐξωθεν τοῦτου συνησπικότας ἱλαδὸν κατέστησεν. Περὶ δὲ τὸ ἄκρον τῆς Κομανικῆς παρατάξεως ἐγκεκραγότες μέρους τῆς Ῥωμαϊκῆς φάλαγγος, ἐτρέψαντο μέχρις αὐτῆς θιλάσσης διώξαντες. Τοῦτο ὁ αὐτοκράτωρ θεασάμενος καὶ πρὸς τοσαῦτα πλήθη μὴ ἐξαρκούσας ἔχων δυνάμεις, μήτε ἀντικαταστήναι δυνάμεις, ἐκέλευσε τοῦ λοιποῦ συνησπικότας ἅπαντας ἵστασθαι, καὶ μηδένα προθεῖν τῆς παρατάξεως. Οἱ δὲ Κομάνοι παραταξάμενοι ἵσταντο καὶ αὐτοὶ προμετώπιοι ⁴³ τῆς Ῥωμαϊκῆς φάλαγγος, μὴ προσβάλλοντες δὲ ὁμῶς μηδὲ αὐτοί. Τοῦτο δὲ ἐτελεῖτο ἐπὶ τρισὶν ἡμέραις ἐκ πρωΐας μέχρις ἑσπέρας τῆς τε τοῦ τόπου θέσεως ἀπειργούσης τούτους ⁴⁴ ἐθέλοντας μάχεσθαι καὶ τοῦ μηδένα τῆς Ῥωμαϊκῆς φάλαγγος προεκτρέχειν κατ' αὐτῶν. Τὸ δὲ κάστρον ἡ Ἀγχίαλος· τοιαύτης ἔτυχε θέσεως. Δεξιόθεν μὲν τὴν ποντηρᾶν εἶχε θάλασσαν, ἐξ εὐωνύμων δὲ τραχύν τινε τόπον καὶ δύσβατον μὴ ὑπάμπελον, καὶ τὰς ἱπποταῖς εὐδοκὸν τὸν δρόμον μὴ παρέχοντα. Τί ἐδ' ἐπὶ τούτοις; Τὴν τοῦ βασιλέως θεασάμενον ⁴⁵ κριτερίαν οἱ Βίρβαροι καὶ τὰ βεβουλευμένα ἀηλικότες, ἐφ' ἑτέραν ἀτραπὴν τὴν πρὸς Ἀδριανούπολιν ἐτρέποντο· ἐξαπατώντες αὐτοὺς τοῦ ψευδώνυμου καὶ λέγοντος, ὡς Ὀπηνίκα μετὴν Ἀδριανούπολιν ὁ Νικηφόρος Βρυέννιος καταλαβόντα ἀκούσῃ, ἀνοίξας τὰς πύλας μετὰ περιχαρίας ⁴⁶ ὑποδέξεται, χρήματά τε παρέξει καὶ παντοίας φιλοφροσύνης ἀξιώσει· κὰν γὰρ μὴ ἐκ φύσεως, ἀλλὰ γε ἐκ προαίρεσεως τὴν πρὸς τὸν ἐμὸν πατέρα ἀδελφικὴν ἔσχε διάθεσιν. Ἐκὼν δὲ τὸ κάστρον ἡμῖν παραδοθῆ, οὕτως τῆς ἐπὶ τὰ ἔμπροσθεν καὶ πρὸς τὴν βασιλεύουσαν φερούσης ἀψόμβη. Θεῖον δὲ τὸν Βρυέννιον ὠνόμαζε, παράκουσμά τι ἔχων ἀληθοῦς ὑποθέσεως. Καὶ γὰρ ὁ πάλα βεδοσιλευκῶς Ῥωμανός ὁ Διοσγένης ἀνδρα τουτονὶ τὸν Βρυέννιον γινώσκων, φρονήσει τε ὑπερέχοντα πάντων τῶν τότε, εὐθὴ τε τὴν γνώμην καὶ ἐπαληθεύοντα ὡς ἐπίπαν ἐν λόγοις καὶ πράξεσιν τοῦτον ἀκριθῶς ἐπιστάμενος, ἀδελφὸν εἰσποιήσασθαι (96) ἠβουλήθη. Καὶ δὴ καὶ τὸ ἔργον τετέλεστο ἀμφοῖν τοῦτου συνδῶξαντος. Ἀλλὰ ταῦτα μὲν ἀληθῆ καὶ παρὰ πάντων οὕτω γινώσκεται. Ὁ

Variae lectiones ex cod. Coisl. in.

⁴⁰ προσεληλυθότες. ⁴¹ αὐτούς. ⁴² υἱόθεν. ⁴³ προμετώπιον. ⁴⁴ τοὺς τ'. ⁴⁵ θεασάμενοι. ⁴⁶ περιχαρίας.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(96) Ἀδελφὸν εἰσποιήσασθαι. De adoptionibus in fratrem fuse disseruimus ad Joinvillam, Dissertat. XXI.

A Comanis Goloos, utro accesserunt, ad seque vocarunt Barbaros, civitatesque suas sponte ipsis dederunt, Pseudo-Diogenem Augustum acclamantes passim. 275 Qui locis circum omnibus impune subjunctis ditioni suæ collecto ad se omni Comanico exercitu, Anchialium recta pergit, experiri oppugnationem ejus urbis certus. Erat tum intra ipsam imperator qui pro ea quam continuis a pueritia expeditionibus paraverat peritia rei militaris, cum et situm loci ad Comanos repellendos opportunissimum, et munimentorum ac muri firmitatem cuivis impressioni sustinendæ abunde paræm probe cosset, adeo securus opperiebatur adventum hostium, ut simul illi apparuere, ipse contra portis omnibus apertis suos eduxerit aciemque instruxerit. Id ipsum cum ex adverso Comani quoque fecissent, quidam e Romana phalange injussu progressi objectos sibi Barbaros circa primam ipsorum arciem usque ad mare ipsum fusos abegerunt. Id Augustus conspicatus et nequaquam se satis numerosum ad dimicandum plena acie habere exercitum sibi conscius, edixit ne quis in posterum ultra ordines procurreret, sed omnes tecti clypeis locum quisque suum et phalangis figuram tuerentur. Pari cautione Comani explicata ex adverso Romæ. exercitus acie sua, stabant in vestigio et ipsi, tresque dies continuos in illis minis et ostentatione utrique manserunt, loci natura Barbaros, paucitate propria Romanos deterrente a prælio ultro lacecendo, ambobus vero frustra expectantibus ut pugnae initium alteri facerent. Arcis porro hujus Anchiali situs talis est. Habet a dextris mare Ponticum, a sinistris aspero et vitibus implicito ac propterea non equitabili solo protegitur. Tandem constantia imperatoris in loco tuendo satis perspecta Barbari desperatoque successu, aliam secuti viam Adrianopolim petunt, vanis ad id inducti promissionibus Pseudo-Diogenis qui passim jactabat Nicephorum Bryenium Adrianopolitarum facile principem et res illic haud dubie moderantem plane suum esse, sibi que esse perspectum, simul Diogenem advenisse is rescierit, statim excepturum ipsum patentibus ostiis obviasque ulnis pecuniasque ac commeatu abunde præbiturum, quippe ejus viri filium quicum Bryenius olim non natura comparatam, sed benevolentia et virtutis ac voluntatum similitudine conflata necessitudinem fraternam coluisset: tanta porro (subdebat Pseudo-Diogenes) ac tam valida beneficio mei patris urbe nos potiti, pronum jam iter et expeditum ad imperii metropolim ipsam habebimus. Ita ille pro suscepti plagii impudentia consequenter ac vafre. Verum siquidem erat ac celebre Romanum Diogenem olim Augu-

stum, cujus iste nebulo se prolem mentiebatur, admiratione captum virtutum Bryenii, quem nec parvis nec dubiis experimentis compererat longe omnium prudentia atque ingenio **276** p̄ æstantissimum, recto sinceroque animo virum, veracem in sermone, in omni vitæ usu atque officio candidum fucique ac simulationis expertem, affectasse sibi adungere necessitudine quam arctissima, et ipsius haud ægre accedente consensu contractam inter ipsos mutuam quandam germanitatis adoptionem: cujus jure planus iste Romanum Diogenem, si placet superis, agnoscebat patrum, et ea fiducia incumbibat in consilium Adrianopolis petendæ. Sunt Barbari omnes levis instabilisque mentis, indeque ad quasvis suasionum vices naturali quadam proprietate mobilitatis expositi. Magnificis itaque Pseudo-Diogenis sermonibus haud ægre impulsus Comani proficiscuntur Adrianopolim, et extra civitatem castra locant. Pugnatum ibi est continuis diebus octo supra quadraginta. Juventus enim civitatis ejus egregie pugnavit nullum diem abire patiebatur, quoad illie substitere Comani, quin erumperet, pugnamque cum iis consereret. At Nicephorus Bryenius nuntiis pseudonymi vocatis in partes, ad colloquium consensit. Proferensque caput e mœnium turre, ubi vocem inpostoris audivit, fassus quidem est se fraternam cum Augusto Diogene dum viveret affinitatem coluisse, filium quoque ejus præclare sibi et notum et charum quoad superfuit exstitisse; nam is quin apud Antiochiam interfectus sit, nullum esse dubium. Improbe igitur atque impudenter agere eum qui se alloqueretur, manifestum invasorem alieni nominis. Cum his confusum explosumque personatum minimum amandavit.

Cum vero in tam longum tempus oppugnatione procedente arctiora apud obsessos omnia fierent, scriptis ii ad imperatorem litteris auxilia petere coacti sunt. Is extemplo mandat Constantino Euphorbeno ut selecto sibi ex copiis comitum qui sub ipso erant idoneo numero fortium militum noctu Adrianopolim ingrederetur per eam partem quæ Calathadorum dicitur. Paruit Catacalo; viamque confestim ingressus quæ ducit Orestiadem festinabat spe optima fallendi Comanos, et iis non advertentibus in urbem ab illis obsessam, a parte minus custodita, penetrandi. Verum fortuna cœpto deficit. Nam odorati consilium ejus magno tum numero circumequitantes Barbari, totis in eum habenis invecti, recedere coactum etiam acriter insecuti sunt. Quo tempore ducis ejusdem Constantini Catacalonis filius Nicephorus qui postea sororem meam natu minorem Mariam Porphyrogenitam in matrimonio habuit, hastam longam ansato brachio protendens subito conversus est, et primum instantium ipsis Scytharum in adverso fodiens pectore humi mortuum affixit. Erat enimvero is juvenis ad omnes militaris officii partes ac functiones **277** varias decore ac strenue obeundas a

ἄ δε γε ψευδώνυμος τοσοῦτον ἀπηναισχύντησεν. ὡς καὶ θεῖον ἐπ' ἀληθείας τοῦτον κατονομάζειν. Οὕτω μὲν οὖν τὰ τοῦ ψευδωνύμου τεχνάσματα. Οἱ δὲ Κομάνοι ὡς Βάρβαροι τὸ κούφον καὶ εὐμετάβλητον φυσικόν τι παρακολούθημα κεκτημένοι πείθονται τοῖς αὐτοῦ λόγοις, καὶ καταλαμβάνοντες τὴν Ἀδριανούπολιν ἔξωθεν τῆς πόλεως ταύτης ἠύλισσαντο, ἐπὶ τεσσαράκοντα καὶ ὀκτὼ ἡμέραι· καθεκάστην πολέμων συγκριτουμένων. Καὶ γὰρ οἱ νεώτεροι καὶ πρὸς πόλεμον σφαιδίζοντες καθ' ἡμέραν ἐξερχόμενοι, πολέμους συχνούς μετὰ τῶν Βαρβάρων συνεκρίτουν. Νικηφόρος, ὁ Βρυένιος ἐπεὶ κάτωθεν παρὰ τοῦ ψευδωνύμου ἐζητεῖτο, πυργόθεν προκύψας, ὅσα γε ἀπὸ τῆς φωνῆς τοῦ ἀνδρὸς τεκμαιρόμενος ἔλεγε μῆτε οὖν αὐτὸν ἐπιγινώσκειν Ῥωμαῖο τοῦ Διογένους, τοῦ ἐκ προαιρέσεως ἀδελφοῦ αὐτοῦ χρηματίσαντος ὡς ἔρηται ὅποια φιλεῖ πολλάκις γίνεσθαι, καὶ ὅτι ὁ ἐπ' ἀληθεία υἱὸς αὐτοῦ εἰς Ἀντιόχειαν ἀνηρέθη. Ταῦτα εἰπὼν μετ' αἰσχύνῃς τὸν ὑποκριτὴν ἀπεπέμφατο.

Nicephorus Bryenius nuntiis pseudonymi vocatis in partes, ad colloquium consensit. Proferensque caput e mœnium turre, ubi vocem inpostoris audivit, fassus quidem est se fraternam cum Augusto Diogene dum viveret affinitatem coluisse, filium quoque ejus præclare sibi et notum et charum quoad superfuit exstitisse; nam is quin apud Antiochiam interfectus sit, nullum esse dubium. Improbe igitur atque impudenter agere eum qui se alloqueretur, manifestum invasorem alieni nominis. Cum his confusum explosumque personatum minimum amandavit.

Ἐπεὶ δὲ οἱ ἐντὸς παρεκτεινομένου τοῦ καιροῦ ἐστενωύοντο ἤδη, διὰ γραφῆς ἠτήσαντο βοήθειαν παρὰ τοῦ αυτοκράτορος. Ὁ δὲ παρευθὺ παρακελεύεται Κωνσταντῖνῳ τῷ Εὐφορηβῶν ἀποχωρῶσαν ἀποδιελίσθαι δύναμιν τῶν ὑπ' αὐτὸν κομήτων (97), καὶ διὰ νυκτὸς μετ' αὐτῶν εἰς Ἀδριανούπολιν διὰ τοῦ μέρους τῶν Καλαθᾶδων εἰσελθεῖν. Καὶ ὁ Κατακαλὼν παραχρῆμα τῆς πρὸς τὴν Ὀρεστειᾶδι φερούσης εἶχετο, μετ' ἀγαθῶν τῶν ἐπιπέδων λήσεσθαι τοὺς Κομάνους οἰόμενος. Ἀλλὰ διημάραντες τοῦ σκοποῦ. Αἰσθόμενοι γὰρ τούτου πολλαπλάσιοι τηνικαῦτα⁴⁷ ἐξίππασάμενοι καὶ προσθαλόντες, ἀπώσαντό τε εἰς τοῦπέδω καὶ ὀξέως ἐδίωκον. Ὀπηνίκα καὶ ὁ τοῦτου υἱὸς Νικηφόρος καὶ ἐμὸς εἰς ὕστερον χρηματίσας γαμβρὸς ἐπὶ τῆ μετ' ἐμὲ ἀδελφῆ τῆ Πορφυρογεννήτῳ Μαρίας, δόρυ μακρὸν ἐναγκαλισάμενος καὶ συναντήσας ἐξ ὑποστροφῆς τὸν διώκοντα αὐτοῦς⁴⁸ Σκύθην, πλῆττει κατὰ τὸ στέρνον, ὁ δ' εὐθύς νεκρὸς ἔκειτο. Οἶδε γὰρ ἐπ' ἀληθεία δόρυ κραδαίνειν καὶ ἀσπίδα περιφράττεσθαι. Καὶ ἱππαζόμενον ἂν τις αὐτὸν ἐθεάσατο, οὐ Ῥωμαῖον⁴⁹ εἶκασεν εἶναι, ἀλλὰ Νορμανόθεν (98) ἦκειν· θαῦμα γὰρ ἦν ὁ νεανίσκος ἐκεῖνος· ἐξίππασόμενος, καὶ ὄντως φιλοτίμημα φύ-

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

⁴⁷ Deest vox τηνικαῦτα. ⁴⁸ Deest vox αὐτοῦς. ⁴⁹ Ῥωμαῖον μὲν.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(97) Κομήτωρ. **349** Gallorum forte, qui Alexio eo xvo merebant.

(98) Νορμαννόςδεσ. Est hæc, non Normannorum modo, sed etiam omnium Gallorum laus præ-

cipua, quod equitandi peritia, et equitatus robore cæteris nationibus præcelleret. Anna, lib. x, pag. 140: Καὶ γὰρ Κελτὸς ἀνὴρ πᾶς ἐποχοῦμενος μὲν ἀνύποιτος τὴν ὀρμὴν καὶ τὴν θέαν ἐστίν.

σεως, τὴν παρὰ Θεοῦ εὐσέβειαν πολὺς, τὰ πρὸς ἄν
 θρώπους ἡδὺς καὶ μειλχιος. Οὕτω τεσσαράκοντα
 πρὸς ταῖς ὀκτὼ διήλθον ἡμέραις, καὶ παρακλε-
 ζαμένον Νικηφόρον Βρυενίου (ἐν ἐκείνῳ γὰρ ἡ
 πᾶσα ἐξουσία τῆς Ἀδριανουπόλεως ἦν), τὰς πύλας
 ἀθρόον ἀναπετάσαντες ἐξῆλθον κατὰ τῶν Κομάνων
 γενναῖοι στρατιῶται, καὶ πολέμου καρτερῶς συρ-
 βαγέντος πίπτουσι μὲν ἱκανοὶ τῶν Ῥωμαίων γεν-
 ναίως ἀγωνιζόμενοι καὶ τῆς ἑαυτῶν ζωῆς ἀφειδή-
 σοντες, πλείους δὲ κτείνουσιν. Ὁπρὶνα καὶ ὁ
 Μαρριανὸς ὁ Μαυροκατακάλων τοῦ Τογορτά⁸⁰ κατα-
 σοχασάμενος, ἠγεμὼν δὲ οὗτος ὑπερέχων τῆς τῶν
 Κομάνων στρατιάς, δῖον μακρὸν ἐναγκαλισάμενος⁸¹
 ὄλας τε τῷ ἵππῳ δοὺς τὰς ἡνίας, εὐθὺς κατ' αὐτοῦ
 ἤλαυνε, καὶ μικροῦ ἂν τοῦτον ἀνεΐλεν, εἰ μὴ προ-
 φθάσαντες οἱ περὶ αὐτὸν τυχόντες Κομάνοι τοῦτον
 ἐξέλιπον μικροῦ καὶ τὸν Μαρριανὸν ἀποκτείναντες.
 Οὗτος δὲ ὁ Μαρριανὸς, κἄν νέος τὴν ἡλικίαν ἦν καὶ
 εἰς μείρακας ἄρτι παραγγέλλων, ἀλλὰ πολλὰκις τῶν
 τῆς Ὁρρεσιᾶδος πυλῶν ἐξερχόμενος, μετὰ τῶν
 Κομάνων ἐμάχετο, καὶ τοσαυτάκις πλήττων ἦ καὶ
 κτείνων, νικητῆς ἀνθυπέστρεφεν· ἦν γὰρ ὡς ἀλη-
 θῶς μαχητῆς γενναϊότατος, καθάπερ τινὰ κληρὸν
 πατρίων τὴν ἀνδρίαν κληρωσάμενος ἐκ γενναϊοτά-
 των ἀνδρῶν γενναϊότερος παῖς γεννηθείς. Ἐξ ὑπο-
 γυίου δὲ τοῦ θανάτου βυθοεῖς, ἀναΐεσας τῷ θυμῷ
 κατὰ τοῦ Ψευδοδιογένους ἐχώρησε, πέραθεν παρὰ
 τὸ χεῖλος τοῦ ποταμοῦ καὶ αὐτοῦ ἱσταμένου, ὅπου
 ὁ Μαρριανὸς μετὰ τῶν Βυρβάρων ἐμάχετο, καὶ θεα-
 σάμενος ἐρυθροφθοροῦντα καὶ βασιλικῶς ἐσταλμένον
 καὶ τοὺς περὶ αὐτὸν σκεδασθέντας, ἀνατείνας τῆνι-
 καῦτα τὴν μᾶστιγα ἔπαιε τοῦτον κατὰ κεφαλῆς
 ἀρεϊδῶς⁸² ψευδώνυμον ἀποκαλῶν βασιλέα.

πειρῆσιν εὐὶ quod d. stinaverat facinoris adhuc æstuans, commodum Pseudo-Diogenem aspexit in ripa flu-
 minis opposita ei loco ubi cum Comanis non prospere pugnaverat paulo ante Marianus ipse. In
 eum purpura indutum regieque ornatum, ceterum dilapsis in pugne tumultu circum comitibus, de-
 sertum, impetum Maurocatalalo faciens, flagelli verberare caput tyranni petiit, eumentium ipsum et
 p'agiarium appellans principem.

Ὁ δὲ βασιλεὺς τὴν περὶ τὴν Ἀδριανούπολιν καρ-
 τερῖαν τῶν Κομάνων μανθάνων καὶ τοῦς συχνούς
 ἐκεῖσε πολέμους, δέον ἔκρινε καὶ αὐτὸς ἐξ Ἀγχιάλου
 κείθι παραγενέσθαι. Μεταπεμφάμενος οὖν τοὺς ἐκ-
 κρήτους τῶν ἠγεμόνων καὶ προέχοντας τοῦ λαοῦ,
 ἐβουλεύετο τί ἂν ποιήσειεν. Εἰσελθὼν δὲ τις ἀνὴρ
 Ἀλακασεὺς ὀνομαζόμενος ἔφη· Ὁ ἐμὸς πατήρ
 συνήθης πάλλει τῷ τοῦ ψευδωνύμου πατρὶ ἐτυ-
 χεν ὄν. Ἐγὼ γὰρ τοῖνον ἀπελθὼν καὶ εἰς ἔν τῶν
 πολικίων εἰσαγωγῶν αὐτὸν, κατὰσχω. Ἐξητείτο
 γοῦν τὴν καῦτα ὁ τρόπος τῆς τοῦ τοιοῦτου ἔργου
 μεταχειρίσεως. Ὁ δὲ, τὸν ἐπὶ Κύρου Ζώπυρον μι-
 μησάμενος, τὸν ἐκείνου τρόπον ὑπέθετο πρὸς τὸν
 αὐτοκράτορα. Αἰκίσασθαι γὰρ ἐκείνον ἀπηγγεί-
 λατο⁸³, καὶ τὸν πῶγωνα καὶ τὰς τρίχα; ἀποκρεῖν,
 καὶ εἰς ἐκείνον φοιτῆσαι, ὡς δὴθεν ταῦτα παρὰ τοῦ
 αὐτοκράτορος πεπονηώς. Ταῦτ' οὐκ εἶπε⁸⁴ μὲν, οὐκ
 εἰργασατο δὲ, οὐδ' ἔπηγγείλατο μὲν, εἰς ἔργον δὲ

natura atque ab exercitatione paratissimus. Nemo
 illo infestius lanceam quatere, nemo se tutius ab-
 dere clypeo. Equitantiem porro qui videret, non
 Romanum, sed e Northmania Gallum diceret: adeo
 mirum spectaculum erat illius adolescentis equum
 ferocem domitantis, et per omnes artis semitas
 speciosissima dexteritate decurrere cogentis Nec
 minus et aliis idem dotibus exornatus apparebat,
 quasi quadam ambitiosa ostentatione naturæ. Plurimum
 religiosus erga Deum; hominibus insigniter
 suavis et amabilissime benignus. Cæterum post
 octo dies supra quadraginta pertæsi obsidionis
 Adrianopolitani, jubente Nicephoro Bryenio penes
 quem universa civitatis tum illius potestas erat,
 patefactis repente portis facto impetu erumpunt in
 Comanos, præliumque acre cum iis conserunt;
 nullus ibi Romanorum sibi parcebat, itaque multi
 pro patria pugnantes genereose occubuerunt, sed
 longe pluribus e Barbaris occisis. Quando Marianus
 Maurocatalalo Togortam summum Comanorum du-
 cem conspicatus, in eum medio suorum exercitu
 circumfusum hastam longam manu vibrans totis
 habentis incurrit, occidissetque illum ni Comani eo
 mature subducto, undique in Marianum coorti
 essent, quem unum plurimi validis ictibus pene
 confecerent. Is Marianus ætate licet juvenis, et pu-
 bertatem non longe ætergressus, sæpius ex urbe
 Orestiadæ eruptione facta cum Comanis manum
 conseruerat, totiesque aut interfecto aut percusso
 hoste victor redierat: fortissimus revera bellator,
 et quasi hæreditaria virtute præditus, generosorum
 parentum avorumque generosior proles. Porro
 idem tum e præsentis periculo servatus, et ira non

commodum Pseudo-Diogenem aspexit in ripa flu-
 minis opposita ei loco ubi cum Comanis non prospere pugnaverat paulo ante Marianus ipse. In
 eum purpura indutum regieque ornatum, ceterum dilapsis in pugne tumultu circum comitibus, de-
 sertum, impetum Maurocatalalo faciens, flagelli verberare caput tyranni petiit, eumentium ipsum et
 p'agiarium appellans principem.

Tandem imperator mora Comanorum in Adria-
 nopoleos oppugnatione cognita, quotidianarum ibi
 pugnarum periculum veritus, faciendum sibi putavit,
 ut eo ipse ex Anchialo movens se conferret. Con-
 cilio ergo convocato ducum præcipuorum et repu-
 blicæ principum, sententiam eorum exquirebat in
 re præsentis. Tunc ad eum accedens quidam cui
 nomen Alacaseus, sic locutus est: *Meus pater patri
 hujus pseudonymi familiaris olim fuit. Ista ego
 gratia illi commendatum me fore sperans, hominem
 adibo persuasurus ipsi facile ut in aliquam tecum
 Romanam arcem ingrediatur, ubi capere illum et
 delinere poterit.* Quæsitum deinde quonam istuc
 modo perfici posset. Ipse autem ultro Zopyri
 stratagemata suggerens eo⁸⁵ 278 commodum ad rem
 quam parabat usurum imperatori recepit: sese nempe
 ipsum deformaturum, barbamque ac pilos rasurum,
 talique habitu ac specie ad tyrannum accursurum,

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

⁸⁰ Τογορτόν. ⁸¹ κατασείτας. ⁸² Deest vox ἀρεϊδῶς. ⁸³ ἐπηγγείλατο. ⁸⁴ εἶπε. ⁸⁵ κατ.

imploraturumque ipsum vindicem earum contumeliarum quas causa ipsius scilicet ab imperatore passus esset. Hæc ille neutquam vane ostentans dixit, more illorum qui verbis magnifici, rebus cauti, plura mirantur quam præstare cogitent. Hic autem simul animadvertit probari consilium imperatori, nulla mora seipsum in facie lacerat, cæteroque corpore vibicibus et plagis cruentato ad Pseudo-Diogenem fugit, eique cum alia commemoravit multa ad propositum facientia, tum in primis veterem inter ipsos amicitiam: *Cujus causa cum acerbe atque indigne, ut vides (inquirebat), ab eo qui tibi debitum imperium detinet Alexio tractarer, explicui me tandem, et fugam expediui ad majestatem tuam, magnopere nitens ea fiducia quam nota familiaritas patrum inter se nostrorum et tue bonitatis isti quod obtines fastigio congruentis, merito suggerit.* Ita ille suo quemque hamo piscari doctus, ambitionem nebulonem regni et majestatis appellationibus illudens demerebatur. Nec caruit successu ceptum id, quod deinceps pergam exsequi. Etenim cum abeuntem Alacaseum litteris instraxisset imperator ad præfectum arcis cujusdam, Putzæ nominatæ, in hunc modum scriptis: *Quidquid tibi qui has litteras reddet dixerit, id tanquam a me imperatum sine mora fac* (erat porro ideo delecta talis arx, quod loco commodo ab Adrianopoli moventibus occurrentis ad destinatas insidias idonea visa est) cum his ille adortus Pseudo-Diogenem, plagisque ac vibicibus ostensis, carcere quin etiam ac ferreis vinculis quæ ipsius occasione tolerasset ob invidiam amicitiae paternæ, querule ac dolenter deploratis, facile persuasit eam sibi ad ipsum dominum videlicet ac liberatorem suum causam exstitisse fugiendi. Excepit supplicem larvatus princeps benevolentissime, ab eoque petit quid sibi auctor esset ut faceret. Tum Alacaseus: *Viles, inquit, arcem illam, et illi subjectam latam planitiem ex qua commeatu inquam multos voles dies toti vestro equitui possit suppetere. In ea te arce locum tibi sumere aio debere, Comanosque tuos circum ad prædam spargere: comportataque, quantum satis sit, annona, deinde recta imperii caput Constantinopolim petere. Id si tu facere in animum induxeris, recipio me arcem istam sine certamine tibi traditurum. Est ejus custos mihi olim notus, totusque addictus. Visam hominem, et negotium momento conficiam. Quidni talia probare. Pseudo-Diogenes? Ergo Alacaseus noctu epistolam sagittæ illigatam in arcem conjecit, qua præfectus lecta, paratum se præbuit ad dedendum castrum. Proximo 279 diluculo, accedit ad portas oppidi Alacaseus præfecto præsidii collocuturus. Constituerat autem prius Diogeni signum, quo a se edito, confestim is cum lecta suorum manu subiret oppi-*

τὴν ἐπαγγελίαν οὐκ ἤγαγεν. Ἄλλ' ἅμα τε ὁ βασιλεὺς ἐπὶ τὴν συμβουλήν καὶ ὁ Ἀλακασεὺς ἐν χροῦ τε⁸⁶ κούριας ἐγένετο καὶ τὰς τάρκας κατήκτιστο, καὶ πρὸς τὸν ἐπίπλεστον Διογένην ἐκείνον ἐφοίτησε· καὶ τὰ τε ἄλλα καὶ τὴν παλαιὰν ὑπέμνησε φίλαν, καὶ ὡς Πολλὰ δεῖνὰ παρὰ τοῦ αὐτοκράτορος πεπονηθῶς Ἀλεξίου ἦκα πρὸς σέ θάρρησας, ἔλεγεν, ἐπὶ τῇ πάλαι⁸⁷ τοῦ ἰμοῦ πατρὸς πρὸς τὴν σὴν βασιλείαν γνησιότητι ἐφ' ᾧ συνάρασθαί σοι πρὸς τὸ προκείμενον. Ἐχρητο γὰρ καὶ τοιούτοις ὀνόμασιν κολακευτικοῖς ἵνα πλέον ἐρελκώσῃται, καὶ ἵνα πλατύτερον τὰ κατ' αὐτὸν διηγῆσθαι⁸⁸, λαβὼν τὸ ἐνδόσιμον παρὰ τοῦ αὐτοκράτορος Ἀλεξίου καὶ γραφῆς ὠστύτως παραδηλούσας πρὸς τὴν φυλακὴν πολίχνιου τινὸς Πούτζης (99) ὠνομασμένου πεπιστευμένον, ὡς Ὅπερ ἄν ὁ παρῶν σοι ὑπόδηται, ποιήσῃσιν ἀδιστάκτως ὑπακούσας αὐτοῦ· ἐκεῖσε γὰρ ὁ βασιλεὺς καλῶς ἐστοχάσατο τοὺς Κομάνους καταλαβεῖν ἀπὸ Ἀδριανουπόλεως ἀπάραντας. Τούτων οὕτως οἰκονομηθέντων, προσηκόμενος ὁ Ἀλακασεὺς, καθάπερ εἴπομεν⁸⁹, τὴν ἐν χροῦ κούριαν, πρόσσεισι τῷ ψευδωνύμῳ λέγων· Διὰ σέ πολλὰ δεῖνὰ πέπονθα, διὰ σέ ὑβρίσθη καὶ σιδηρόβετος γέγονο, διὰ σέ καθείρχθη ἐπὶ πολλαῖς ἡδὴ ἡμέραις ἐξέστου τῶν Ῥωμαϊκῶν ἐρίων ἐπέβης αὐτὸς, ὑποπτος διὰ τὴν τοῦ ἰμοῦ πατρὸς πρὸς σέ φίλαν δόξας τῷ αὐτοκράτορι. Λαβὼν οὖν αὐτὸς, σοὶ τῷ ἐμῷ δεσπότῃ προσπέφευγα, ἔμαυτον τε τῶν δεσμῶν ἐλευθέρωσας, καὶ σοὶ τὰ συνοίσοντα ὑποθέμενος. Ὁ δὲ, καλῶς τοῦτον ὑποδεξάμενος, ἐπυνοῦντο ὅτι δεῖ ποσὶν ἐφ' ἃ κατὰ σκοπὸν πληρῶσαι. Καὶ δὲ· Ὅρῳς τοῦτ' ἐπὶ τὸ πολίχνιον καὶ τὴν εἰρησίαν ταύτην πεδιάδα ἀποχρῶσαν πρὸς τομάς τῶν Ἰππῶν ἐφ' ἡμέραις ὄσαις βούλει διαναπαύσασθαι σαυτὸν τε καὶ τὸ σὸν στράτευμα. Χρὴ οὖν μὴ περιμῆρω τέως ἡμᾶς προβαλεῖν, ἀλλ' ἐνταῦθα προσκαρτεῖσθαι μικρὸν, ἐφ' ᾧ καὶ σέ ἀρακτῆσθαι τὸ πολίχνιον τοῦτο κατασχόντα καὶ τοὺς Κομάνους ἐξελθόντας, τὰ πρὸς χρεῖαν κομίσασθαι, καὶ οὕτω τῆς πρὸς τὴν βασιλεύουσάν ἄψασθαι. Καὶ εἰ ἀπεστὸν δοκεῖ σοι τὸν τοῦ πολίχνιου φύλακα πάλαι ὄλον ἐμὸν ὄντα, θεάσομαι τε καὶ ἀμαχητὶ παρασκευάσω παραδοῦναι σοι τοῦτο. Ἡρεσεν ὁ σκοπὸς οὕτω τῷ Διογένηι. Διὰ τῆς νυκτὸς δὲ τὴν βασιλικὴν δεσμησας γραφὴν ὁ Ἀλακασεὺς, πέμπει διὰ βέλους ἐντὸς τοῦ κάστρου. Ἦν ὑπαγούνης ὁ τοῦτο φυλάσων, παρεσκευάσθη πρὸς τὸ δύναι τὴν εἰρημένον πολίχνιον. Πρωτὶς δὲ ὁ μὲν Ἀλακασεὺς, πρῶτος ταῖς πύλαις προσπελάσας, ὁμιλεῖν ὑπεκρίνετο τῷ φύλακι, πρότερον σημεῖον δοὺς τῷ Διογένηι ἵν' ὀπνηίκα τοῦτο θεάσοιτο, εὐθὺ τοῦ κάστρου χωρήσειεν· ἐφ' ἱκανὸν δὲ προσποιουμένον τὴν μετὰ τοῦ φύλακος ὁμιλίαν, καὶ ὅπερ φθάσας δεδώκει τῷ ψευδωνύμῳ ποιήσαν-

Variæ lectiones ex cod. Coisl. n.

⁸⁶ Deest vocula τε. ⁸⁷ Deest vox πάλαι. ⁸⁸ διηγῆσθαι. ⁸⁹ Desunt voces καθάπερ εἴπομεν.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(99) Πούτζης. Castrum in Adrianopolitano tractu, quod *Pentace* vocat Villharduinus, n. 186.

τος σημεῖον, καθὼς ὁ Διογένης τοῦτ' ἐθεάσατο, τινὰς ἀναλαβόμενος στρατιώτας οὐ κίνυ πολλοὺς, θαρσαλέως εἰσεῖσι. Περιχαρῶς δὲ τῶν ἐντὸς ὑποδεξαμένον αὐτὸν, καὶ τοῦ φρουροῦντος τὴν Πούτζαν ἐπὶ τὸ βαλανεῖον αὐτὸν προκαλουμένου, συνωλοῦμένους τε ἐπὶ τοῦτο καὶ παρὰ τοῦ Ἀλακασέως, πεῖθεται τοῦτοις εὐθύς. Εἶτα δαφυλῆ τράπεζαν αὐτῷ τε καὶ τοῖς μετ' αὐτοῦ Κομάνοι· παρέθετο. Οἱ δὲ, πάντες ὁμοῦ ἱκανῶς εὐωχηθέντες πλησθέντες τε οἴνου, ὃν ἐξ ἐμπειλησμένων ἀσκῶν ἀπεβρόφτησαν, ἔκαιντο βέγγοντες. Περιελθόντες δὲ εὐθύς αὐτὸς τε ὁ Ἀλακασέως καὶ ὁ φύλαξ μετὰ τινων ἐτέρων τοὺς τε ἵππους ἀφελόμενοι καὶ τὰ ὄπλα, αὐτὸν μὲν αὐτοῦ που⁶⁶ καταλιμπάνουσι βέγγοντα, τοὺς δ' ὑπ' αὐτὸν ἀναίρησαντες, ἐν διούρυξί τισιν εὐθέως ἀπέβριψαν, ὡσπερ εἰς τινας τάφους αὐτοφύεις. Ὁ δὲ Κατακαλῶν, παρσπόμενος τῷ Κομανικῷ στρατεύματι κατὰ τὰς τοῦ βασιλέως ὑποθημοσύνας, ἐπεὶ ἔκεινον μὲν ἐντὸς εἰσελθόντα τοῦ κάστρου ἐθεάσατο, τοὺς δὲ γε Κομάνους εἰς προνομήν διασκειδασθέντας, ἀπελθὼν τὸν χάρακα ἐπέξητο ἀγγυῶν που τῆς πόλεως ἦν φθάσαντες ὀνομάσαμεν⁶⁷. Ὁ δὲ Ἀλακασέως, τῶν Κομάνων ἀπανταχοῦ διασπαρέντων, οὐκ ἐθάρρησε δηλώσαι περὶ τοῦτου τῷ αυτοκράτορι· ἀλλὰ ἀναλαβόμενος τοῦτον τὴν κατευθῦ Τζουρουλοῦ φλαυεν ὡς πρὸς τὴν⁶⁸ βασιλεύουσαν ἀπερχόμενος. Μεμαθηκυῖα δὲ τοῦτο ἢ τοῦ βασιλέως μήτηρ περὶ τὰ βασιλεία ἐνδιατρίβουσα εὐθύς τὸν δρουγγάριον τοῦ στόλου Κυμνιανῶν⁶⁹ τὸν ἐκτομίαν Εὐστάθιον διὰ τάχους ἀπίστευεν ἐφ' ᾧ τὸν τοιοῦτον παραλαβεῖν καὶ εἰσαγαγεῖν εἰς τὴν μεγάλωπολιν. Ὁ δὲ ἔχων μεθ' ἑαυτοῦ Τοῦρκὸν τινὰ Καμύρην⁷⁰ ὀνομαζόμενον⁷¹, εἰς τὴν τοῦτου ἐγτύφωσιν τῷ τοιοῦτῳ ἐχρήσατο.

Ὁ δὲ αὐτοκράτωρ ἔτι εἰς Ἀγχιάλον ἐγκατερῶν, μεμαθηκῶς τὸν ἐπὶ τῇ προνομῇ τῶν παρακειμένων χωρῶν σκεδασμὸν τῶν Κομάνων, ἀπάρας ἐκεῖθεν καταλαμβάνει τὴν μικρὰν Νίκαιαν. Ὡς δὲ μεμαθήκει ὅτι ὁ Κιτζής, ἡγεμὼν δὲ οὗτος εἰς τοῦ Κομανικοῦ στρατεύματος, ἀναλαβόμενος Κομάνους ποσομένους εἰς δώδεκα⁷² χιλιάδας, καὶ εἰς προνομήν τοῦτους διασπείρας λείαν τε πολλὴν συναγαγὼν, τὸν αὐχένα τοῦ Ταυροκόμου⁷³ κατεβίηψε, τὰς ὑπ' αὐτὸν ἀναλαβόμενος δυνάμεις κατελθὼν παρὰ τῷ χεῖλει⁷⁴ εἰστίχει τοῦ ποταμοῦ τοῦ κατὰ τὴν πεδιάδα τὴν κάτωθεν τοῦ τοιοῦτου αὐχένος διαχειμένου βέοντος. Τόπος δὲ οὗτος πλήρης χαμαιδρύων καὶ⁷⁵ ἀρτιφυῶν δένδρων. Ἐκεῖσε γοῦν τὰς δυνάμεις καταστησάμενος, ἀπόμοιραν Τοῦρκων ἱκανὴν ἀποτσομένους τῆς τοξείας⁷⁶ ἐκκρίτους εἰδήμονας κατὰ τῶν Κομάνων ἐπαφίησιν ὥστε τὸν μετ' αὐτῶν συναρζόμενος πόλεμον καὶ ἱππασίας τινὰς ποιησάμενος ἐπισπασσάσθαι τοῦτους πρὸς τὸ πρᾶνές. Οἱ δὲ Κομάνοι προσβαλόντες τοῦτοις ἐδίωκον⁷⁷ ἀκρα-

dum. Producto ergo aliquandiu de industria sermone cum præfecto, datoque tandem signo haud cunctatus audacter ingreditur cum paucis Diogenes, blande ipsum ac benevole accipientibus qui intus erant. Mox gubernator Putzæ comiter hospitem invitabat ad balneum, adjuvante Alacaseo et fabulæ serviente. Persuadetur. Apponuntur copiosæ lauto epulæ, unaque famelicis Comanis, qui tam strenuam exonerandis lancibus, et mero, quod totis utribus sorbebant, exhausti posuerunt operam, ut brevi omnes ebrietate strati rönchis late sonantibus stertent. Tum capto tempore præfectus et Alacaseus cum paucis aliis circumveniunt vino captos, et cum primum arma omnium et equos subduxissent, cæteros quidem interficiunt, et cadavera eorum in voragines quasdam velut in sponte parata sepulcra conjiciunt, ipsum interim Diogenem, ut erat, stertentem ibi ubi eum crapula oppræsserat reliquerunt. Interim Catacalo, prout jussus ab imperatore fuerat, vestigia Comanorum legens, simul illum arce conclusum vidit, Comanosque vaga prædandi licentia passim ac secure circum sparsos, castra prope urbem posuit quam modo nominavimus Putzam. Verum Alacaseus late inessam Comanorum turmis omnem circa regionem reputans mittere illinc indicem perfectæ rei ad imperatorem non est ausus, sed captivo suo secum assumpto recta Tzuruluu petiit, Constantinopolim festinans. Diversabatur illic in palatio mater imperatoris, quæ fama capti Pseudo-Diogenis accepta, extemplo drungarium classis Cymineanum Spadonem Eustathium summa celeritate misit, qui auctorem turbarum ab ejus comprehensoribus acciperet, in urbemque induceret. Hic porro eunuchus Turcum quemdam Camyren dictum secum habens, ejus opera ad cæcationem Pseudo-Diogenis est usus.

At imperator Anchiali adhuc hærens, audita dispersione Comanorum ad regiones deprædandas, promovel inde castra ad parvam Nicæam. Ibi cum comperisset Citzen (dux is erat unus e Comanico exercitu) ducentem secum duodecim millia Barbarorum, quos postquam ad prædandum dispersi fuerant, rursus junctos una in castra collegerat, cum iis ingenti præda onustis consedis ad Collem Tauroconi, suis et ipse copiis secum sumptis descendens stetit ad ripas amnis per planitiem isti colli subditam fluentis. Locus erat plenus trissaginitibus et teneris adhuc stirpibus plantarum. Ibi subsidere suos jussit, **280** Turcorumque auxilium ob jaculandi peritiam delectum agmen in Comanos immisit, cum mandatis ut eos eminus læcesserent, equitationibusque apte temperatis sensim elicere conarentur in declivitatem quæ vergebat in campos. Hus Comani conspectos effuse persecuti sunt usque ad ipsam Romanam phalangem: illicque freno adducto modicum insistere coactis equis in-

Variæ lectiones ex cod. Coislín.

⁶⁶ Deest locula που. ⁶⁷ ὀνομάσαμεν. ⁶⁸ τηνικαῦτα. ⁶⁹ Κυμνιανῶν. ⁷⁰ Καμύρην. ⁷¹ καλούμενον. ⁷² δέκα. ⁷³ Ταυροκόμου. ⁷⁴ τὸ χεῖλος. ⁷⁵ καὶ τῶν. ⁷⁶ τοξείας. ⁷⁷ ἐδίωκον.

struebant ordines, ad mox invadendum cum acie Romana prælium. At ecce proilit in medium ultra fuorum ordines audacior quidam eques Barbarus ferociter obambulans despectansque Romanas legiones, ac tantum non provocans unum aliquem qui conferre secum manum auderet. Hunc jamdudum mensus oculis, nec amplius tolerabilem ventosi thrasonis insolentiam statuens imperator, stante utrinque in vestigio dextro lævoque suorum cornu, primus ipse ac solus calcaribus equo subditis provocatorem audacem invadens medium transverberat hasta hinc extra pectus, illinc ultra dorsum exstante, moxque districtum ensem per equi corpus adegit, ne hunc quidem suo domino superstitem ferens. Tale facinus eo die Alexius ostendit, milite aliquis dixerit, quam imperatore dignius. Tamen ea non exigua causa mox secuta victoriae fuit, Romanis legionibus magnam inde fiduciam, parem metum concipientibus Comanis: quorum in confertum agmen statim a primo illo successu, tanquam in obsessæ urbis muros seipsum imperator admovens, perrupit contextum phalangis, duasque in partes discidit aciem. Nec diu postea prælium constitit. Fieri undique fuga cepta Comanorum, instantibus haud segniter Romanis: qui septem eo die Barbarorum millia interfecerunt, captivos ad tria millia duxerunt. Cum autem omni præda quam Barbari corraserant politii Romani essent, haud est passus imperator eam, ut moris est, inter victores dividi, quod ex vicis agrisque finitimis raptam a Barbaris sciret, sed illam decrevit dominis reddendam. Dispersa est volucris celeritate tam justi edicti fama per circumjacentem regionem. Collectique ad castra ingenti numero ii qui passi rapinam a Comanis fuerant, sua quique rite agnita recipiebant, tundentes pectora, et supplicibus in altum manibus sublatis, fausta omnia tam humano, tam benefico imperatori precantes: assurgente ad cælum usque mistis virorum ac mulierum votis ac vocibus sono iururibus aut potius vociferationis ingentis. Sub hæc imperator lætus ac gratulans, victorem exercitum reduxit unde proxime venerat, in Parvam quæ dicitur, Nicæam, ubi cum biduo reficiendis militibus substitisset, die tertia movens in le Adriam nopolim tenuit, multisque illic diebus in Silvestri ædibus est diversatus.

Per id tempus præcipui quique Comanorum ad imperatorem ultro venerunt sermone ac specie pacem optantium, et militare deinceps ejus auspiciis paratorum. **281** Fucus hic erat et mera ludificatio tempus eximere volentium, ac spatium dare Comanicis copiis ulterius in loca opportuna se propiendi. Tres omnino dies simulatio duravit transfugarum mendacium; quarta nocte silentio elapsi patriam versus fugerunt. Offensus imperator fraude ac perfidia Barbarorum per strenuissimos cursores mandata destinat ad eos quibus angustorum jugi callium custodia erat credita, ne indormiscerent, sed obseptas ita vias omnes acerbis et assiduis ex-

A τῶς μέχρι τῆς Ῥωμαϊκῆς φάλαγγος. Ἐἶτα μικρὸν τοὺς ἵππους ἀνασειράσαντες, καὶ κατὰ τῆς Ῥωμαϊκῆς ἐξορμηθεὶς φάλαγγος ἠτοιμάζοντο καθιστώντες τῆς παρατάξεως. Ἐπεὶ δὲ Κόμᾶνοι τινὰ ἀγέρωχον ἱππότην τῆς φάλαγγος προπηδήσαντα ὁ αὐτοκράτωρ θεάσατο καὶ τῆς παρατάξεως παραθέοντα, καὶ μονοῦ τὸν μετ' αὐτοῦ μαχεσόμενον ἀναζητεῖν ἐοικότα, οὐκ ἔφερυν οὐτε τὸ δεξιὸν καρτερεῖν, οὐτε τὸ εὐώνυμον κέρως ἄλλ' αὐτὸς παρὰ πάντων ὄλας τὰς ἡνίας χαλάσας τὸν ἀναζητοῦντα τὸν πόλεμον βάρβαρον πρῶτως παῖει διὰ τοῦ δόρατος καὶ ἀμφὶ στήθεσιν διαμπερῆ· ἐλάσας τὸ ξίφος τοῦ ἵππου κατέβαλλε κατὰ ταυτὴν τὴν ἡμέραν στρατιώτην μᾶλλον ἢ στρατηγὸν ἑαυτὸν ἀποδείξας.¹² Μέγα τοίνυν ταῖς Ῥωμαϊκαῖς παραντίχα θάρσος ἐμβάλων παρατάξασιν, οὐχ ἤσασα διὰ τοῖς Σκυθαῖς φόβον, ὡς πύργος τοῦτοις προσβαλὼν διεῖλε τὸ στρατεύμα. Οὕτω γοῦν τῆς ὁμοιότητος τῶν Βαρθάρων διασπασθείσης, διασπαρέντες ἀπανταχῆ ἐφευγον ἀκρατῶς. Κόμᾶνοι μὲν οὖν τῆνικαῦτα πίπτουσιν ὡσεὶ χιλιᾶδες ἑπτὰ. Ἄγονται δὲ καὶ ζωγρία τρισχίλιοι. Τὴν μέντοι λείαν ἅπαντα ἀφελόμενοι οἱ τοῦ Ῥωμαϊκοῦ στρατεύματος, οὐ συνεχωρήθησαν παρὰ τοῦ αὐτοκράτορος¹³ κατὰ τὴν εἰωθὴς ταύτην ἐπιμοιράσασθαι καθὼς ἐξ ὑπογίου τῶν παρακειμένων χωρῶν ἐσχυλεύθη, ἀλλὰ δοθῆναι τοῖς ἐπὶ τοῖς. Τοῦ γοῦν βασιλικοῦ προστάγματος, πτηνοῦ διηγεῖν εἰς πᾶσαν τὴν περιχώρον διαδεδραμηκότες, ἕκαστος τῶν σκυλευθέντων παραγενόμενος ἐπιγινώσκων τὴν ἰδίον ἀνελαμβάνετο· στερονοτυποῦντες οὖν καὶ χεῖρας ἰκέτιδας εἰς οὐρανὸν αἴροντες τῷ αὐτοκράτορι τὰ λῶνα ἐπηύχοντο. Καὶ ἦν ἀκούειν φωνὴν¹⁴ σύμμικτον ἀνδρῶν τε καὶ γυναικῶν μέχρις αὐτῆς τῆς σεληνιακῆς σφαίρας· φθάνουσαν¹⁵. Ἄλλὰ ταῦτα μὲν οὕτως. Ὅ δέ γε αὐτοκράτωρ χαίρων τὰς δυνάμεις ἀνακτητᾶμενος, εἰς τὴν εἰρημένην μικρὰν Νικαίαν αὐθις ἐπαναζεύγυσιν. Ἐκείσε γοῦν ἐπὶ δυσὶν ἡμέραις ἐγκαρτερήσας, τριταῖος ἐκείθεν ἐξελθὼν καταλαμβάνει τὴν Ἀδριανούπολιν περὶ τὴν οἰκίαν τοῦ Σιλδέστρου ἱκανὰς ἐνδιατρίψας ἡμέρας.

Τῶν γοῦν Κομᾶνων οἱ λογάδες ἅπαντες ἀπικριθέντες¹⁶ τοῦ λοιποῦ στρατεύματος, βουληθέντες τοῦτον ἀπαρῆσαι, προσέρχονται τοῦτω ὡς αὐτόματοι, σπεῖσασθαι τάχι μετ' αὐτοῦ προσποιούμενοι. ἵνα τριβομένου τοῦ μετ' εἰρήνης καιροῦ προχωροῦν τὴ Κομανικὸν στρατεύμα τοῖς ἐμπροσθεν. Ἐπὶ τρισὶν οὖν ἡμέραις ἐγκαρτερήσαντες, μετὰ τὴν τρίτην ἡμέραν νυκτὸς τῆς πρὸς τὰ οἴκοι φερούσης ἤψαντο. Δισθόμενος δὲ τῆς τῶν Κομᾶνων ἀπάτης ὁ αὐτοκράτωρ ὑποπτέρους ἀποστείλας ὁλοῖ τοῦτο τοῖς πεπιστευμένοις τὴν φυλακὴν τῶν τοῦ ζυγοῦ ἀτραπιῶν ἐφ' ᾧ μὴ ἀναπίπτειν ἀλλ' ἐργηγορέναι διαπαντὸς, εἴπου τοῦτους κατάσχοιεν. Αὐτὸς δὲ τὸ ὅλον στρατεύμα

Variæ lectiones ex cod. Coislino.

¹² ὑποδείξας. ¹³ Desunt voces παρὰ τοῦ αὐτοκράτορος. ¹⁴ φωνῆς. ¹⁵ φθάνουσης. ¹⁶ διακριθέντες.

τῶν Κομάνων μεμαθηκῶς ἐπὶ τὰ πρόσω τὴν πορείαν ποιούμενον, εὐθὺς ἀναλαβόμενος τοὺς παρατυχόντας τῶν στρατιωτῶν καταλαμβάνει τόπον τινα Σκουτάριον κλούμενον, σταδίους τῆς Ἀδριανουπόλεως ἀπέχοντα ὀκτωκαίδεκα. τὴν δὲ μετ' αὐτὴν εἰς Ἀγαθονίχην. Ἐπεὶ δὲ μεμαθηκοὶ τῷ Κομανικῶν φασάτον ἐπι κατὰ τὸν Ἀβιλεθῶν⁷⁷ διακείμενον (τόπος δὲ οὗτος οὐ πόρρωτέρω⁷⁸ τῶν εἰρημένων πόλεων κείμενος), ἐνταῦθα γενόμενος καὶ τὰ ἀπειρα ἄπερ ἀνῆψαν πρὸς πόρρωθεν ἐξελθῶν καὶ κατασκευάμενος ἀποστειλάς μετεπέμφατο Νικόλαον τὸν Μαυροκατακαλῶν, καὶ ἑτέρους τῶν ἐκκρίτων ἡγεμόνων τοῦ ὀπλιτικοῦ, καὶ εἰ χρὴ ποιεῖν διεσκοπεῖτο. Δέον οὖν τηνικύτα ἐκρίθη μεταπέμψασθαι τοὺς τῶν ἐθνικῶν ἀρχηγούς τὸν τε Οὐζῶν (ἐκ Σαυρομάτων δὲ οὗτος), καὶ Καρατζῶν τὸν Σκύθην, καὶ τὸν μισοδόρβαρον Μοναστράν, καὶ παρασκευάσασθαι ἵνα ἀπελθόντες παρασκευάσωσιν ἐφ' ἑκατέρᾳ σκηνῇ πεντεκαίδεκα καὶ πλείους ἀνάψαι πυρσούς, ὥστε τοὺς Κομάνους τοσοῦτους πυρσούς θεαταμένους ἀπειροπληθεῖς τὸ Ῥωμαϊκὸν νομίζεται στρατεύμα, κἀντεῦθεν ἐκδειματωθέντες τοῦ λοιποῦ μὴ θαρσαλίως τοῦτοις προσβαλεῖν. Τοῦτο δὲ γεγονός· ταῖς τῶν Κομάνων ψυχαῖς μέγαν φόβον ἐνήτησιν. Ὁ δὲ γε αὐτοκράτωρ πρώτης ὀπιστάμενος καὶ τὰ ὑπ' αὐτὸν δυνάμεις ἀναλαβόμενος, ἵεται κατ' αὐτῶν καὶ πολέμου ἐξ ἑκατέρων συβραγέτος, οἱ Κομάνοι τὰ νῦτα διδάσιν. Ὁ δὲ βασιλεὺς διελὼν τὸ στρατεύμα, τοὺς μὲν ψιλοὺς ἐμπροσθεν διώκειν ἐκπέμπομεν, αὐτοὺς δὲ φευγόντων ἀκρατῶς ἐλαύνων ἐδίωκε. Τοῦτους δὲ περὶ τὴν Σιδηρᾶν κλεισοῦραν καταλθῶν, πολλοὺς μὲν ἀναρεῖ, πλείστους δὲ ζωγρεῖαν ἀγει. Οἱ δὲ γε προπεμφθέντες τῶν Κομάνων τὴν λείαν πᾶσαν ἀναλαβόμενοι ὑπεχώρησαν. Ὁ δὲ βασιλεὺς, περὶ τὴν ἀκρολοφίαν τῆς Σιδηρᾶς κλεισοῦρας παννύχιος διατελέσας, χειμῶνος ὄντος· σφοδρῶ ἀγαζούσας ἤδη ἡμέρας τὴν Γολῆν κατέλιπεν. Ἐκείσε δὲ ἡμερονύχτιον ἐν διακαρτερήσας ἐφ' ᾧ τιμῆται πάντας τοὺς ἀνδρικῶς ἀγωνισαμένους καὶ δωρεῶν μεγίστων ἀξιώσας, καὶ τὸ βουλευθῆν εἰς ἔργον ἀγαγῶν καὶ μετ' εὐφροσύνης πάντας ἐκπέμψας ὀκταδε, ἐν δυσὶ νυχθημέροις κατέλαβε⁷⁹ τὰ βασίλεια. Καὶ μικρὸν ἑαυτὸν ἀνακτησάμενος τῶν πολλῶν μόθων, ἐπεὶ τοὺς Τούρκους τὰ ἐντὸς Βιθυνίας κατατρέχοντας εὔρε καὶ ληξομένους ἅπαντα τῶν θυτικῶν πραγμάτων ἐκ θατέρου μέρους πρὸς ἑαυτὴν⁸⁰ ἐπισπώμενον τὴν αὐτοκράτορα, πλέον ἐν τούτοις ἢ ἐν ἐκείνοις κάμων (πρὸς γὰρ τὸ κατεπεῖγον μᾶλλον ὁ πόνος ἦν), ἐπίνοιαν ἐπινοεῖται· μέγα μεγαλοῦργον καὶ ἀξίαν τῆς ἐκείνου ψυχῆς καὶ πρὸς ἀσφάλειαν Βιθυνίας ἀποταρσεύει τὰς ἐκείνων καταδρομὰς διὰ τοιαύτης κατασκευῆς· ἄξιον δὲ καὶ τὴν κατασκευὴν ἐκείνην διηγῆσασθαι.

periclitantibus neglectis coactus imperator fuerat. Verum ut in omne tempus ista praedonum, accolarum importunitate Bithyniam liberaret, opas animo concepit magnificentia et generositate sua dignum, quod quale fuerit paucis exsequar.

Variae lectiones ex cod. Coislin.

⁷⁷ Ἀγγιλεθῶ. ⁷⁸ πόρρω. ⁷⁹ κατέλιπε. ⁸⁰ ἐαυτά.

cubiis tenerent ut elabi omnino ropetentes domos Barbari nequirent. Porro Comanicum exercitum cum ipse comperisset quam maximis posset itineribus recedere, assumpsit secum qui ad manum forte milites fuere, locum insedit Scutarium nominatum, octodecim stadiis Adrianopoli dissitum. Postridie Agathonicam peruenit. Hi cum didicisset Comanica castra ad Abilebnum sita (locus est non longe remotus a modo memoratis urbibus) eo exploraturus per se ipse procedens, facile intellexit ex infinito quem notavit numero ignium, quam multis partibus Barbarorum multitudo Romanorum paucitatem excederet. Hic Nicolaum Maurocataconem caeterosque ex universo exercitu praecipuos duces accersit, cum iisque deliberat, quid tali articulo rerum opus facto esset. Visum est accersendis auxiliarium gentium ductores, Uzam Sarmatam, et Caratzen Scytham, tum mistum ex barbarico genere Monastram: eisque praecipendum, operam darent ut ad quodcumque tabernaculum suorum quindecim ignes, aut etiam plures accenderentur: quo nimirum Comanis, et ipsis procul ignes numerantibus longe numerosiores quam reipsa erant Romanorum copiae apperent, eaque specie contreriti minorem ad conflegendum audaciam afferrent. Successit egregie dolus. Postridiana luce orta armatus imperator armatos suos eiecit in praelium contra Comanos. Concurritur: terga dant Barbari. Augustus suis bifariam divisus levius armatos autecurrere jubet in ea loca in qua fuga Comanorum ferebatur; ipse cum reliquis vestigiis fugientium acriter instat: quos tandem deprehensos ad eam elisuram qua Sidera sive Ferrea vocatur, egregio vinrit, interfectis multis, pluribus in servitutem abductis. Qui vero ante Comanos missi fuerant praeda ipsorum omni recepta reverterunt. At imperator cum per foedam hiemem supra verticem Ferreae elisurae imminenti pernoctasset, orta die Goloen se recepit ubi ea luce cum insequenti nocte consumpta in laudandis et donis ingentibus remunerandis qui nobili se aliquo facinore per eam expeditionem commendassent, confectis e sententia rebus milites laetos ac gratulantes in suam quemque dimisit domum. Ipse duobus diebus totidemque noctibus in regiam se urbem contulit: ubi vix paululum ex laboriosi belli lassitudine refectus, novam gerendae rei occasionem habuit. Turcos nempe comperit infestare Bithyniam latrociniiis, quod eam praesidiis idoneis vacuam norant, laborante videlicet in occiduo limite per Comanicum tumultum Romana re eo convocare ut ad periculum urgens vires imperii, caeteris tunc quidem minus

Sangaris fluvius, cum ora maritima recto litore usque ad Chelem oppidum protensa, indeque se ad Septentrionem flectente, satis magnam regionem circumscribunt, in quam opportuno illati trajectu mali vicini Ismaelitæ, observata paucitate præsidiorum, per Maryandenos, et per eos qui ultra Sangarim habitant, facile illam deprælabantur vastabantque Nicomediam præsertim amne transitu infestantes. Frænna:æ in posterum isti licentiæ, a qua nunquam in occasione voluntas maleficæ gentis temperatura sibi esset, quærebat imperator artem ac modum. Cum ergo hac ipsa firmandi cura limitis illius, præsertim vero nobilissimæ civitatis Nicomedie securitati consulendi, loca illa lustraret, animadvertit longissimam fossam infra paludem Baanam: quam cum tanti putasset usque ad extremum explorando persequi, plane statuit ex forma ac situ, neutiquam id naturæ opus, sed artis ac manus esse. Perquirenti curiosius quid ea de re indigenæ seniores ferrent, reperit obscuram famam quæ istum alveum jussu olim Anastasii Dicuri excavatum memoraret, qua id occasione quove consilio factum aut decretum dicere nequiret. Cæterum imperator Alexius ducta ex natura loci conjectura, studuisse quemcumque molitorem istius fossæ derivare in eam paludem proximam autumabat. Utut foret, hac occasione uti ad præsens propositum statuit. Purgari effodique altius istum alveum jubet. Veritus autem ne ad confluentes aquarum saburra hinc atque inde per fluctus illata processu temporis vada existerent trajectioni Barbarorum opportuna, excitare instituit loco delecto arcem a fundamentis firmissimam, quam et affluxus amnis objectu nativæ semper redundantis fossæ, et præcipue muri crassities atque altitudo, structuræque tota ratio ac forma muniret adeo ut non immerito arcis aut turris Ferreæ nomen, quod hodieque obtinet, sustinere ac præstare posset. Huic quasi procivitati ad securitatem civitatis Nicomedensium Barbaricis excursionibus oppositæ, et velut antemurali Nicomedensium mœnium, imperator extruendo quotidianam attentionem et operam dabat a primo mane usque ad vesperum: nihil illum vapore torrentis solis æstivum tunc tropicum obeuntis deterrente, **283** nec pulvere tantæ molitionis quo conspergi necesse erat assiduum operis testem ac præsidem; multo vero minus pecuniæ pepercit ullive sumptui quo ad firmitatem arcis quam munitissimam optaret

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

⁸¹ ἀνακάπτουσαι. ⁸² περικλείεται. ⁸³ Μαριανδηνῶν. ⁸⁴ τοὺς τῆς Νικομηδείας. ⁸⁵ Δίκωπος. ⁸⁶ πρὸ πλοῦως. ⁸⁷ γενέσθαι. ⁸⁸ εἰ ἔτυχεν. ⁸⁹ ἐπιστάμενον.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(1) Σάγγαρις. Fluvius Asiæ Minoris, seu Phrygiæ, de quo multa Philipp. Maussacus in Notis ad Plutarch. de Flum. Pontem lapideum in Sangario fluvio exstruxisse Justinianum auctor est Procopius, lib. II *De adif. Just.* et ex eo Cedrenus, an. 53 Just. Hujus meminit etiam Syllizes in Isaacio, et Constantinus Porphy. in Themate Obsequiano.

Ὁ γὰρ Σάγγαρις (1) ποταμὸς καὶ ἡ παραλία ἡ μέχρι τοῦ χωρίου Χηλῆς (2), ἰθυτενῶς καταφερόμενος καὶ ἡ πρὸς Βορρᾶν ἀνακάπτουσα ⁸¹, πολλὴν ἔχον περικλείουσι ⁸² χώρην. Ταύτην τοῖνον τῆν χώραν πονηροὶ γέιτονες γεγονότες ἡμῖν οἱ τοῦ Ἰσμαήλ κατὰ πολλὴν ἐρημίαν τῶν κωλυόντων διὰ τε Μαρυανδηνῶν ⁸³ (3) καὶ τῶν πέρα Σαγγάρεως βλάβως κατελιζοντο, καὶ μᾶλλον τὴν Νικομηθεύς ⁸⁴ ἐπέθλιβον τὸν ποταμὸν διαπεραιούμενοι. Τὴν τοιαύτην τοῖνον ὁρμὴν τῶν Βαρβάρων ἀνακόπτων ὁ βασιλεὺς καὶ τὴν τῆς χώρας καταδρομὴν καὶ μάλιστα τὴν Νικομηθεύς, ἀσφαλιζόμενος κατωτέρω τῆς Βιάνης λίμνης μακρότατον δρυγμα κατιδὼν καὶ παρακολουθήσας αὐτὸ μέχρι πέρατος, κατανόει ἀπὸ τε τῆς θέσεως τοῦ σχήματος ὡς ἄρα ὁ τόπος οὐκ ἐκ ταυτομάτου διαθεθῶθρωται, οὐδὲ σεσηράγγωται φυσικῶς, ἀλλὰ χειρὸς τινος ὑπῆρχε μηχανήμα. Πολυπραγμότησας οὖν τὸ τοῦ τόπου, μανθάνει παρά τινων ὡς ἄρα τῆς τοιαύτης διώρυχος Ἀναστάσιος ὁ Δίκωπος ⁸⁵ ἐπεστάτησα. Τί μὲν βουλόμενος οὐκ εἶχον λέγειν. Ἐφαίνετο δ' οὖν τῷ βασιλεῖ Ἀλεξίῳ, ὡς δὴ ὁ αὐτοκράτωρ ἐκεῖνος ἐβούλετο ἀπὸ τῆς λίμνης ὕδωρ μετοχετεύειν ἐς ταυτηνὴν τὴν χειροποίητον χαράδρην. Πρὸς τοιαύτην τοῖνον ἐνθύμησιν ἀναχθεὶς ὁ αὐτοκράτωρ Ἀλέξιος, τὴν τε τάφρον εἰς βάθος ἰκανώτατον διορύσσειν ἐκέλευε· δεδωκὼς δὲ μὴ ποτε καὶ πορευόμενα γένοιτο τὰ τῶν ποταμῶν κατὰ τὰς συναφῆς τῶν βρυμάτων, ἀνίστα φρούριον ἐρυμνότατον, πανταχόθεν τὸ ἀσφαλῆς καὶ τὸ ἀνεπιχειρήτων ἔχον, ἀπὸ τε τοῦ ποταμοῦ καὶ τῆς εἰς ὕψος καὶ πᾶχος τειχοποιίας, ὅθεν καὶ τὴν Σιδηρᾶν ἀπηνέγκατο κλησιν. Καὶ ἔστι νῦν τὸ σιδηροῦν τοῦτ' ἐπιγύριον, πόλις προπόλις ⁸⁶ καὶ τειχοῦς, προτειχισμῶ. Αὐτὸς δὲ ὁ αὐτοκράτωρ ἐπίστατο τῇ τοῦ πολυχινίου οἰκοδομῇ ἀπὸ πρώτας μέχρις ἐπέρας. Καίτοι πολλῆς τῆς ἀλάσεως τὴν θερινὸν τροπικὸν τοῦ ἡλίου διαπορευομένου καὶ καύτωνος ἠνείχετο καὶ κονίας καὶ πολλὴν τὴν δαπάνην κατεβάλλετο, ὡς ἐντεῦθεν ἐρυμνότατον γεγονέναι ⁸⁷ τὴν τειχὸς καὶ ἀπρόσμαχον τοὺς σύρποντας ἕκαστον τῶν λίθων ἔτυχεν ⁸⁸ εἶναι πεντήκοντα ἢ ἑκατὸν ἄνδρας θαψιλῶς ἐπιφιλοτιμούμενος. Ἐντεῦθεν δὲ οὐ τῶν τυχόντων, ἀλλὰ καὶ στρατιώτης ἄπας καὶ ὑπηρέτης αὐτόχθων τε καὶ ἐξ ἄλλοδαπῆς ὁρμώμενος, πρὸς τὴν τῶν τοιοῦτων λίθων ὀλκὴν ἐκεκίνητο, θαψιλῶς ὀρῶντες τοὺς μισθοὺς, καὶ αὐτὸν τὸν αὐτοκράτορα καθάπερ ἀθλοθέτην τινὰ ἐπιστάμενον ⁸⁹ τέχνην γὰρ ἦν καὶ τοῦτο ἵνα πολλῶν συβρέοντων βῶν ἢ ὀλκῆ τῶν περμεγέθων ἐκείνων λίθων γέ-

(2) Χηλῆς. Chelein, locum inter Apolloniam et Sangarium habet Arrianus in Periplo Ponti Euxini.

(3) Μαρυανδηνῶν. Asiæ populi, quorum metropolis Claudiopolis, ubi sequiore Græcia exstitit Thema Buccellariorum. Porphyryus lib. I *De Themat.*

voito ⁹⁰. Οὕτως οὖν ἐκαίνοσ καὶ ἐπινοῆσαι βαθύτα- A adjici putaret aliquid posse. Animadvertit ecce ad
 τοσ ⁹¹ καὶ καταπαρᾶξαι μεγαλοργότατοσ ⁹². molis soliditatem videri facere si quam maximi

lapid's integri infererentur in murum; jussit trahi tantos, quibus movendis quinquaginta, interdum certum opus esset viris quos ad idipsum ampla mercede provocabat. Inde autem orto, ut sit, certamine ac æmulatione virium inter torosissimos quosque, quam etiam arte quadam imperator licet dissimulante alebat, certatim accurrebant tam e militibus quam ex agrorum circumjacentium colonis qui se maxime lacertosos ingentibusque pares trahendis oneribus aut putarent ipsi aut haberi ab aliis honori ducerent; iis ubi experimentum sui roboris moliendo immani lapide imperatore inspiciente fecissent, præter gloriam quam concupierant etiam ampla merces liberaliter rependebatur. Hoc unum de plurimis specimen esto ad intelligendum quam hic imperator ad dignoscendum quid oporteret solers, quam ad idem perpetrandum, quamvis magnum et difficile, foret efficax.

Τὰ μὲν οὖν κατὰ τὸν αὐτοκράτορα μέχρι τῆσ ἐπι-
 νεμήσεωσ... (4) τοῦ ἔτοουσ ⁹³ κατὰ τὸν εἰρημένον
 τρίπον προβέδηκεν. Οὐπω δὲ μικρὸν ἑαυτὸν ἀνα-
 πύσασ λογοποιουμένην ἠχηκέσ ἀπέριων Φραγγικῶν
 στρατευμάτων ἐπέλευσιν. Ἐδεβλεῖ μὲν οὖν τὴν τοῦ-
 των ἑφοδὸν γνωρίσασ αὐτῶν τὸ ἀκατάσχετον τῆσ ὀρ-
 μῆσ, τὸ τῆσ γνώμησ ἄστατον (5) καὶ εὐάγωνον,
 καὶ τᾶλλα ὁπόσα ἡ τῶν Κελτῶν φύσισ ὡσ ἴδια ἡ
 παρακολουθήματά τινα ἔχει διαπαντόσ· καὶ ὅπωσ
 ἐπιχειρήμασι κεχηνότεσ ἀεὶ διὰ τὴν τυχοῦσαν αἰτίαν
 τᾶσ σφῶν συνθήκασ εὐκόλωσ ἀνατρέποντεσ φαίνον-
 ται· εἶπε γὰρ ἀεὶ τοῦτο ᾄδόμενον, καὶ πάνυ ἐπ· ⁹⁴
 ἀληθεῦον. Καὶ οὐκ ἀναπεπτῶκει, ἀλλὰ παντοίωσ
 παρεσκευάζετο, ὡσπερ καιροῦ καλοῦντεσ ἔτοιμον
 πρὸσ τᾶσ μάχασ εἶναι· καὶ γὰρ καὶ πλέω καὶ φο-
 βερώτερα τῶν φημιζομένων λόγων ἦσαν τὰ πρά-
 γματα. Πᾶσα γὰρ ἡ Ἑσπέριαι ὁπόστον γένοσ; Βαρ-
 θάρων τὴν πέρασιν Ἀδρίου μέχρισ Ἑβραλείων
 στηλῶν κατῶκει γῆν ἅπαν ἀθρόων μεταναστεῦσαν
 ἐπὶ τὴν Ἀσίαν διὰ τῆσ ἐξῆσ; Εὐρώπησ ἐβίαζε παν-
 οικὶ τὴν πορσίαν ποιούμενον.

quibusque forte oblatis de causis ea facile infringere. Hisce de causis Augustus nequaquam indormiscere rei tantæ, sed accurate armare copias, et in eventum omnem exercitum egregie instructum ad manum habere constituit. Ostenderunt res ipsæ postmodum famam tunc minora minusque terrificaveris jactasse. Motus enim revera tum est universus Occidens, hoc est, quantum Barbararum gentium ultra mare Adriaticum usque ad Herculis columnas extenditur, et universa velut Europa inopinato exsurgens convulsis sedibus tumultuoso cursu se in Asiam transtulit.

Ἔσχε δὲ τὰ κατὰ τὴν τοιαύτην συγκλίνησιν τὴν
 αἰτίαν ἐνθένδεσ ποθέν. Κελτόσ τις Πέτροσ τοῦνομα,
 τὴν ἐπωνυμίαν Κουκούπετροσ (6), εἰσ προσκύνησιν

Res Alexii Augusti usque ad indictionem. . . .
 anni. . . . hunc ferme in modum quem hactenus exposuimus se habuere. Porro is cum se recrearet ex tantis laboribus, famam accepit sermonibus omnium tum celebrem, innumerabilium Francicorum exercituum adventantium. Haud lætus is nuntius Alexio fuit, merito timenti suspectum genus. Norat, expertus abunde Roberti bello, Francorum subitos vehementes impetus, eorundemque facilitatem in sumenda mutandaque sententia, tum blandos ad se insinuandum aditus; taliaque cætera quæ gentis ejus indoles tanquam naturæ appendices inseparabiles quocumque locorum secum ducit, et habebat perspecta præclare; et ne in sui aliquam injuriam erumperent haud ex vano metuebat. Confirmabant providum principem in ista formidine decantatæ passim, nec a vero abhorrentes vulgi voces, præter ea quæ Augustus experientia senserat, de Gallis iisdem ferentes passim, inhiare semper ipsos novis atque audacibus ceptis; ubi

C autem in pacta ac fœdera consenserint, levibus

Hæc porro commotionis tantæ vel occasio vel causa fuit. Gallus quidam Petrus nomine, cognomento Cucupetrus, adorandi causa Sepulcri Sancti

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

⁹⁰ γίνοιτο. ⁹¹ βαθύτατα. ⁹² μεγαλοργότατα. ⁹³ τοῦ . . . ἔτοουσ. ⁹⁴ Deest vocula ἐπ·.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(4) Τῆσ ἐπινεμήσεωσ. Res ab Alexio parente ad ea tandem pervenit tempora, quibus Franci nostri per Thraciam et Asiæ provincias in Palestinam penetrarunt. Incidit autem Hierosolymitana ista expeditio in an. Ch. 1096, mundi juxta Græcos 6604, indict. 4, unde supplendus hiatus apud Annam.

(5) Τὸ τῆσ γνώμησ ἄστατον. Anna, lib. xi, p. 319, τὴν παλίμφολον τῶν Λατίνων γνώμην ἐκ μακροῦ ἐπιστάμενοσ. Et lib. xiii, pag. 402: Τοιοῦτον γὰρ τὸ Κελτικὸν γένος ἀνώμαλον, καὶ ἐφ' ἑκάτερα ἐν ὕψει ῥοπή μεταφερόμενον. Vide not. ad p. 163.

(6) Κουκούπετροσ. Ita vocatum ait Petrum Eremitam, primum et præcipuum Hierosolymitanæ expeditionis auctorem, vel potius inventorem, quod vitæ instituto monachus et eremita fuerit. Est enim vocabulum confectum ex nomine viri appel-

lativo et voce κουκούλλιον truncata, qua præterea utitur, pag. 486, quæ Latinis cucullam notat; unde verosimile mihi videtur Petrum, ut tunc vulgo vocabatur, Eremitam, ab ipsis Gallis militibus joculari vocabulo *Petrum cucullatum*, indigitatum, quod cuculla monachica caput operiret, quemadmodum sanctus Amilianus confessor et monachus Benedictinus in ejus Vita, et Petrus Abælardus appellatur a Fulcone priore Diogili in Epistola quæ inscribitur *Petro cucullato*. Enimvero monachum fuisse Petrum scribunt Florentinus Wigorniensis, Conradus abbas Uspergensis, et auctor *Chronici Hildesheim*. Alii sacerdotem et eremitam faciunt; Albertus Aq. lib. i *Hist. Hieros.* cap. 2. *Sacerdos quidam Petrus nomine, quondam eremita*; Willelmus Tyr. lib. i, cap. 11, *qui re et cognomine cognominabatur Eremita*. Guibertus, lib. ii, cap. 8, *quem ex urbe, ni fallor, Ambianensi*

peregrinatione antea suscepta, gravissimis Turcorum et Saracenorum 284 injuriis toto itinere vexatus, vix tandem redire potuerat in patriam: ubi perfidarum gentium insolentiam secum reputans, qui obstiterat ne susceptæ religioni ex animi sententia satisfaceret, decrevit rem prima experientia successu cassam, novo cepto majorique conatu capessere: satisque doctus memoria casuum suorum non ejusmodi viam esse Sepulchri Sancti, per quam incomitatum expediret incedere, rationem inivit sane prudentem comitatus ingentis ad istud iter sibi adiungendi. Nimirum per universas Latinorum regiones promulgare institit: oraculo se divino jussum denuntiare omnibus in Francia comitibus, Deum velle jubere ut ad Sancti Sepulchri adorationem patria relicta universi pergerent, in idque toto animo atque impetu ferrentur, ut Hierosolymorum sacram urbem ex Agarenorum impiis manibus eriperent. Successus isti consilio atque incepto respondit tantus, quantum sperare potuisset nemo. Concussi ea voce animi Gallorum omnium, fervere undique vidisses cuncta, aliis aliunde cum armis, equis cæteroque apparatu bellico affluentibus; mira singulorum alacritas, mirus impetus euntium, quorum assiduo accursu viæ semper publicæ terebantur. Nec turmis eæ modo ac cohortibus militum Gallorum, sed et arenæ astrorumque numerum vincente multitudine redundabant iner-

Α τοῦ Ἁγίου Τάφου ἀπελθὼν καὶ πολλὰ δεινὰ πεπονηθὼς παρὰ τῶν τὴν Ἀσίαν πᾶσαν ληϊζομένων Τούρκων τε καὶ Σαρακηνῶν, μόγις ἐπανῆλθεν εἰς τὰ Ἱδία. Καὶ διαμαρτῶν τοῦ σκοποῦ οὐκ ἔφραεν, ἀλλ' αὐθις ἐθεύλετο τῆς αὐτῆς ἀφασθαι ὁδοῦ. Συνιδὼν δὲ ὡς οὐ χρὴ μόνον αὐθις τῆς παρὰ τὴν Ἁγιον Τάφον ὁδοιπορίας ἀφασθαι ἵνα μὴ χεῖρόν τι γένηται οἱ, βουλὴν βουλεύεται συνετὴν. Ἦδε ἦν διακηρυκεῦσα: εἰς ἀπάσας τὰς τῶν Λατίνων χώρας ἐς Ὀμφή θεία (7) παρακελεύεται με πᾶσι τοῖς ἐν Φραγγίᾳ κόμησι κηρύττει, ἅπαντας τῶν Ἱδίων ἀπᾶρας καὶ εἰς προσκύνειν τοῦ Ἁγίου Τάφου ἀπελθεῖν, καὶ σπεῦσαι δὴ χειρὶ καὶ γνώμῃ τῆς τῶν Ἀγαρηνῶν τὰ Ἱεροσόλυμα λυτρωσασθαι χειρὸς. Καὶ μὲν τοι καὶ κατόρθωκεν. Ὡσπερ γὰρ τινα θείαν ὁμφὴν ἐνθέμενος: εἰς τὰς ἀπάντων ψυχὰς τοὺς ὀπουδήποτε Κελτοῦς ἄλλον ἀλαχόθεν σὺν ὄπλοις καὶ ἵπποις καὶ τῇ λοιπῇ τοῦ πολέμου παρασκευῇ συναροῦσθαι παρεσκευάζε. Κάκεινοι μὲν οὕτως εἶχον προθυμίας τε καὶ ὀρμῆς, καὶ πᾶσα λεωφόρος τούτου: εἶχε. Συνεπέηι δὲ τοῖς στρατιώταις ἐκείνοις Κελτοῖς, καὶ ψιλὸν ὑπὲρ τὴν ἄμμον καὶ τὰ ἄστρα πᾶλθος, φοίνικας φέρον καὶ σταυροὺς ἐπ' ὤμων (8), γύναιά τε καὶ τέκνα τῶν σφῶν ἐξεληλυθότα χωρῶν. Καὶ ἦν ὄρξιν αὐτοῦς καθάπερ τινὰς ποταμοῦς ἀπανταχόθεν συβρέοντες, καὶ διὰ τῶν Δακῶν ὡς ἐπίπαν πρὸς τὰς πρὸς ἡμᾶς ἐπερχομένους πανστρατιᾶ. Προηγῆσατο δὲ τῆς τῶν τοσοῦτων λαῶν ἐπελεύσεως, ἀκρις (9) τῶν μὲν πυ-

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

⁸⁸ κατόρθωκεν.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

ortum in superiori nescio qua Galliarum parte solitariam sub habitu monachico vitam duxisse comperimus. Mox ejusdem Petri cucullam et vestes describens: lanea tunica ad purum, cucullo super, utrisque talaribus, byrrhæque desuper induebatur. Denique Petrus Angelus Bergæus, lib. 1 Syriados: — Nec sanguine cretus

Obscuro. solum montis recessit in antrum.

Cum primum obduxit teneras lanugine malas.

Jam vero quod Petrum in superiori Galliarum parte eremiticam duxisse vitam ait Guibertus, firmari videtur ex Chronico canonici Laudunensis, in quo narratur, Petrum eremitam de territorio Ambianensi primo monachum apud S. Rigandum in Foresio egisse, postea prædicatorem effectum, tanta cæpisse populorum multitudine vallari, tot cæli muneribus donari, tantis denique sanctitatis præconiis 350 acclamari, ut multæ ætatis homines non meminerint honore simili quempiam habitum. Sed neque videtur improbanda eorum sententia, qui Petrum putant in ipsa diocesi Ambianensi, unde ei natales, non vero ex Hispania, ut est apud Helmodum, lib. 1, cap. 31, et auctorem incertum Historiæ Sclavon. cap. 14, vitam eremiticam induxisse, cum doceat idem Guibertus, lib. III, de Vita sua, cap. 14, eadem ipsa tempestate eremitas existitisse in Ambianensi territorio. Vitam, res gestas, et mortem Petri, præter rerum Hierosolymitanarum scriptores, perstringunt Albericus in Chron. an. 1101, 1116, et 1208, sanctus Bernardus, epist. 322; Ægidius monachus Andree Vallis, in Epist. Leod. cap. 16; et ibi Chapeavillus, Fr. Petrarca, lib. II De vita solit. tract. 4, cap. 1, Molanus in SS. Belg. 15 Jul. et Petrus Dombromannus peculiari libello, quem De vita et genealogia

C Petri inscripsit, quam etiam attigit Adriannus Morlerius. lib. 1 Antiquit. Ambian.

(7) Ὡς ὁμφὴ θεία. Albert. Aq. lib. 1, cap. 5; Wilhelm. Tyr. lib. 1, cap. 12.

(8) Σταυροὺς ἐπ' ὤμων. Tudebodus, lib. 1: In dextra, vel inter utrasque scapulas crucem Christi bajulant. Robert. Monach. lib. II: In fronte aut in scapulis dextris signum ferebant sanctæ crucis. Fulcherius Carnot. lib. 1, cap. 1: O quam dignum erat et amœnum vobis omnibus cruces illas cernentibus vel sericas, vel auro textas, aut quolibet genere pallii decoras, quas in chlamydibus suis, aut birris, sive tunicis, peregrini — super humeros suos consuebant! Sed hæc nota. De colore vero crucium, quem phœniceum seu coccineum fuisse hic ait Anna, idem testatur Walsinghamus in Richardo II, an. 1333, p. 301: Landoniis multi apprenticii, plures servi sumptis albis capucis, et rubeis crucibus in parte dextra, — profecti sunt. Postmodum tamen in illa quam an. 1188 Philippus Franciæ et Henricus II Angliæ reges inierunt Hierosolymitana expeditione: Staturæ et provisum est inter eos, ut omnes de regno Francorum, cruces rubeas, de terris regis Anglorum, albas, de terra comitis Flandrensis, virides haberent, uti scribunt Matthæus Paris., Rogerus Hovedenus, Radulfus de Diceto, et Nicolaus Trivetius.

(9) Ἀκρις. Baldricus Dolensis auctor est expeditionem istam nostrorum quædam præcessisse et prædixisse prodigia. De locustis, quas hic commemorat Anna, testatur abbas Usperg. an. 1091: Visi sunt per multas regiones vermiculi nimis ignoti, non longe a terra volantes, hoc est, ut vel manu vel virga tangi possent, grossitudine quidem muscis æquales, sed longitudine satis deductiores, quorum

ρῶν ἀπεχομένη, τοὺς δὲ ἀμπελώνας δεινῶς κατ-
εσθίουσα. Ἦν δ' ἄρα τοῦτο τὸ ⁹⁶ σύμβολον ὡς οἱ
τότε συμβολομάντις ἀπεμαντεύοντο, ὡς ἡ ἔφοδος
τοῦ τοσοῦτου Κελτικῆς στρατεύματος, τῶν μὲν
Χριστιανικῶν πραγμάτων ἀπόσχηται, δεινῶς δ' ἐπι-
θρίσει κατὰ τῶν Βαρβάρων Ἰσμαηλιτῶν μέθη καὶ
ὄλη καὶ τῷ Διονύσιῳ δεδουλεύκωτον· τοῦτο γὰρ τὸ
γένος Διονύσιον τε ὑπέκει καὶ Ἐρωτι καὶ πρὸς παν-
τοίας μίξεις καταφορώτατον καὶ μὴ συμπεριτεμνό-
μενον τῇ σαρκὶ καὶ τὰ πάθη καὶ ἔστιν οὐδὲν ἄλλο,
ἢ δούλον καὶ τρίβουλον τῶν τῆς Ἀφροδίτης κακῶν.
Ἔνθεν τοι καὶ τὴν Ἀστάρτην (10) αὐτοὶ καὶ τὴν
Ἀσταρῶθ προσκυνοῦσι καὶ εἰσθονται, καὶ τοῦ ἄστρου
τὸν τύπον περὶ πλείονος τίθενται, καὶ τὴν χρυσὴν
παρ' ἐκείνοις Χοβάρ. Ὁ μέντοι σίτος εἰς τὸν
Χριστιανισμὸν τοῖς συμβολικοῖς τούτοις ἐξελαμβά-
νετο διὰ τὸ ⁹⁷ νηφάλιον τε καὶ τροφιμώτατον. Οὕτω
μὲν οὖν οἱ μάντις τὰς ἀμπέλους καὶ τὸν πυρὸν
ἐξεδέξαντο. Ἀλλὰ τὰ μὲν περὶ τῶν μάντιων οὕτως
ἔχεται, τὰ δὲ κατὰ τὴν ἔφοδον τῶν Βαρβάρων οὕτω
παρηκολουθήκει καὶ καινὸν τι κατανοεῖν τοῖς τε νοῦν
ἔχουσιν ἐνῆν· τῆς γὰρ τῶν τοσοῦτων ἐλεύσεως οὐχ ὁμοῦ
οὐδὲ καταταυτὸν γενομένης ⁹⁸. Καὶ πῶς γὰρ τοσαῦτα
πλήθη ἐκ διαφόρων τόπων ἐξορηξάντα ὁμαδὸν τὸν
τῆς Λογγιβαρδίας πορθμὸν (11) διανήξασθα· ἐνῆν·
οἱ μὲν πρῶτοι, οἱ δὲ δεῦτεροι, οἱ δὲ τούτων ὀπισθεν,
καὶ καθεξῆς· οἱ ἅπαντες τὸν ἀπόπλουον οὕτω ποιού-
μενοι διὰ τῆς ἡπείρου διήρχοντο. Προηγείτο δὲ ἐκά-
στου στρατεύματος τούτων ἀκρις ἀμύθητος ὡς
ἐφαμεν ἅπαντες· γοῦν ἅπαξ καὶ δις τοῦτο θεασάμε-
νοι προδρόμους ταύτας τῶν Φραγγικῶν ταγμάτων
ἐγνώρισαν.

monstrorum causam habebant conjectandi vinearum
cladem ad Saracenicae calamitatis praesagium per-
tinere. Quidquid sit nescio quid divinae rei subesse
cum innumerabiles isti exercitus, non simul (qui enim id quidem posset?), sed partitis vicibus et certis
inter se intervallis ex diversis locis in Calabriae littora convenirent, inde in adversam trajecturi
continentem: simulatque unus aliquis ibi exercitus transfretaverat, praesto aderat quae agmen iurum

Variae lectiones ex cod. Coislin.

⁹⁶ Deest vocula τό. ⁹⁷ τόν. ⁹⁸ γινόμενης.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

iam infinitus existit exercitus, ut unum pene mil-
liarium in latitudine, duo vel tria in longitudine
viderentur occupare, densitate vero sua ipsam solis
lucem terris negare. Per quam prodigiosam visionem
illam, quæ post quadriennium facta est, Hierosoly-
mam tendentium projectionem quidam sunt interpre-
tati. Uspergensis plane consentanea tradit Zonaras,
hanc nostrorum expeditionem commemorans: Ὁν
τὴν συκλήσιν θεοσημία τις προσμήνυσεν· ἀκρι-
δίων γὰρ ἀπειρόν τι πλήθος ἐκ τῆς Ἑσπέρας τὴν
γένεσιν ἐσχηκός, καὶ τοσοῦτον, ὡς νέφεσιν ἰπτά-
μενον ἀπεικάζεσθαι, καὶ συσκιάζειν τὸν ἥλιον, διὰ
τῆς μεγίστης τῶν πόλεων, καὶ ταύτης· ἄρτων, τὴν
πίσιν ποιούμενον πρὸς τὴν Ἐὐρῶν ὄρητον, κάκεισε
κατέπαυε. Similem locustarum multitudinem in
Gallia et Germania visam, an. 874, narrat Re-
gino et Annales Francorum Bertiniani; et anno
1032, Fragmentum Hist. quod exstat tom. IV
Hist. Fr. pag. 86. Vide Paul. Warnefr. De gest.
Langob. lib. IV, cap. 2, sed et anno, qui insignem
hanc Francorum expeditionem præcessit, stellas
in cælo visas aiunt in modum pluviae in terram
descendisse. Codex ms. S. Albini Andegav. an.

1095, IV: Non. April. luna 25, Febr. 4, post Geta-
nam Paschæ, nocte visæ sunt stellæ in modum
pluviae de cælo in terra visæ. Sol quoque, octavo
abhinc die toto, cæruleus exstans, sed et luna se-
quenti nocte similiter lucens 351 orbi prodigio
fuerunt. Il præterea observat B. Aldric. loco citato,
Alberic. Anonymus Cas. et auctor Gestorum Trium-
phantium per Pismos factorum.

(10) Ἀστάρτην. De Astarte, seu Astarot et
Chohar, copiose egerunt Josephus Scaliger, in
notis ad Fragm. veter. scriptor. Gr. post libros
De emend. temp.; Seldenus in syntag. II De dis
Syris, cap. 2 et 4; Abraham Echellens. in Hist.
Arabic., parte I, cap. 11, et Salmasius ad Solinum,
a quibus lucem excipient quæ hic Anna de hisce
impuris dæmonibus habet.

(11) Λογγιβαρδίας πορθμὸν. Petri adventum,
Italorum, Ligurum, Longobardorum præcesserat
agmen. Fulcher. Carnot., lib. I, cap. 9; Baldric.
Dol., pag. 89. Ridiculus porro quod ait Anna
singulos exercitus locustarum agmen præcessisse,
quæ anno ante hanc initam expeditionem quinto
in futuri præsagium visæ fuerunt.

præcederet infinita, ut diximus, multitudo locustarum; quas idcirco vulgari jam verbo, re scripius observata, præcursores Francicorum exercituum homines vocabant.

Cæterum cum audivisset imperator crebros hosce A Ὡς δὲ σποράδην τινὲς τὸν τῆς Λογγιβαρδίας e Calabria trajectus copiarum Latinarum in multa distincta disjunctarum agmina, vocatos ad se quosdam Romanæ militiæ duces Dyrrachium et Aulonem versus se conferre jussit, eamque maritimam obtinere regionem. Porro mandabat ipsis ut qui Gallorum eo trajecterent, iis annonam empturis offerri copiosam et fora passim præberi referta juberent, per omnes, qua forte iter esset, imperio subjectas regiones, ipsi autem euntes subsequerentur clanculum, ac si qua divertere illos e militari via in obijacentes pagos ad prædandum cernerent, studerent summovere modicis jaculationibus. Adjuncti de industria fuerant periti quidam Latinæ linguæ qui ut quæque coorta rixa fuerat, procurrentes in medium omnia statim componerent. Hæc in genere ad omnes transitus pertinent Gallicorum exercituum: verum ut de singulis distinctius aliquid dicamus, primus sparsa illa quam diximus fama Gothofredus propria ditione vendita iter arripuit versus Hierosolimam. Vir hic erat ditissimus generositate, fortitudine, nobilitate inferiorem se nemini ducens. Is adeo certantibus pro se quisque Callis sese mutuo prævertere princeps expedit exitum. Nunquam talis fando audita commotio est, virum mulierumque. Sanctum Domini Sepulcrum ejusque adorationem loquebantur omnes, spectabant et revera sequebantur simpliciores, ad visenda illa vitæ ac mortis Christi monumenta religioso animo festinantes; callidiores, in quibus Bainundus et ejus consilii participes, spes improbas malitiosis animis versabant de urbe Constantinopoli obiter occupanda, imperioque specie belli Saracenicæ quasi ex occasione comparando. Itaque omnium qui ingenium Bainundi norant Romanorum procerum non parum conturbabat animos nuntiatius adventus ejus viri, præterquam quod cætera tam acris, ac bello formidandi, etiam imperatori peculiariter infensi, memoria vigente adhuc simultatum odiorumque veterum.

Interea primus expeditionis promulgator Petrus, primus quoque ut par erat expedito egressu e patria, Adriatico mari trajecto cum **286** peditum

Ἄ Ο μὲν οὖν Πέτρος, μετὰ τὸ ταῦτα διακηρυκεῖται πάντων προηγγησάμενος, τὸν τῆς Λογγιβαρδίας (14) διεπέρασε πορθμὸν μετὰ πεζῶν** χιλιᾶδων ὀγδοα-

Varia lectiones ex cod. Coislín.

** πεζῶν μὲν.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(12) *Gotofredus*. Gothofredus Lotharingæ dux, princeps et dominus castri Bullionis. Albertus Aq., lib. II, cap. 22; Tyrius, lib. IX, cap. 5, G, etc.

(13) *Ἀπεμπολήσας*. Quo impensis tam operosæ et longinquæ peregrinationis saceret satis Gothofredus, castrum Bullonii, quod illi præcipuum erat, Otherto Leodiensium episcopo mille et trecentarum argenti puri (non auri, ut habet Petrus Mersensis) marcarum pretio vendidit. Invadium et oppignerat tantum pro VII millibus marcis scribit Ordericus, lib. X; pia vero liberalitate concessum Ecclesiæ Leodiensi, Tyrius, lib. IX, cap. 8, commemorat. Rem conciliat Nicolaus canonicus Leodiensis, scriptor cœtaneus, in Triumpho sancti Remacii de castro Bullonio, cap. 1, a quo hausit quæ de hoc ipso narrat Ægidius, monachus Aureæ Vallis, cap. 13: *Adfuit*, inquit Nicolaus,

divina misericordia. Permouit (Othertus) ducem ut offerat B. Virgini et pio martyri prædictum castrum ob memoriam animarum prædecessorum suorum, conditione interposita, ut si intra tempus præfinitum, a se vel a suis successoribus tribus, quos ipse præscripserat, non redimeretur, deinceps possessio, sicut dimiserat cum castello in totum tempus Ecclesiæ assignaretur. Mox refert, ut episcopus, conflatis 1500 marcis argenti puri undecunque corrasis castrum a duce emerit. Adde Albericum, an. 1096, et auctorem Appendic. ad Chronicon Lobienae, tom. VI Spicileg., pag. 608.

(14) *Λογγιβαρδίας*. Non Adriatico mari trajecto, quod vult Anna, sed Lotharingia, Franconia, Bavaria et Austria transcursis in Hungariam et Thraciam pervenit Petrus. W. Tyrius, lib. I, c. 19 et alii.

κοντα (15), ἰππέων δὲ χιλιᾶδων ἀνδρῶν ἑκατὸν, καὶ διὰ τῶν μερῶν τῆς Οὐγγρίας τὴν βασιλεύουσαν κατέλαβεν. Ἔστι μὲν γὰρ τὸ τῶν Κελτῶν γένος, ὡς εἰκάσαι¹ τινὰ, καὶ ἄλλως λίαν θερμάτατον καὶ δξύ· ἐπὶν δὲ καὶ ἀφορμῆς δράξοιτο ἀκάθεκτον. Τῶν² δὲ βασιλέως ἄπερ ὁ Πέτρος προπεπρόνθει παρὰ τῶν Τούρκων γινώσκοντος καὶ συμβουλευόντος αὐτῷ καὶ τὴν τῶν λοιπῶν κομήτων καρτερῆσαι³ Ἐλευσιν, οὐκ ἐπειθετο, θαρβῶν εἰς τὸ πλήθος τῶν συνεπομένων αὐτῷ· καὶ διαπεράτας ἐπήξατο τὸν χάρακα εἰς τι πολίχιον Ἐλενοῦπολιν (16) ὀνομαζόμενον. Ἐπεὶ δὲ καὶ Νορμάνοι τούτῳ συνεπίοντο εἰς δέκα χιλιᾶδας ποσοῦμενοι ἀποκριθέντες τοῦ λοιποῦ στρατεύματος τὰ κατὰ τὴν Νίκαιαν ἐληθίζοντο, πᾶσιν ὠμοτάτως χρησάμενοι. Τῶν τε γὰρ βρεφῶν τὰ μὲν ἐμέλιζον, τὰ δὲ ξύλοις περιπεύροντες, ὥπτιζον ἐν πυρὶ, πρὸς δὲ τοῦς τῷ χρόνῳ προήκοντας, πᾶν εἶδος ποιηῆ· ἐπεδείκνυντο. Οἱ δὲ ἐντός τῶν γινομένων ἐν αἰσθήσει⁴ γεγονότες, ἀναπετάσαντες τὰς πύλας κατ' αὐτῶν ἐξήρισαν. Καρτεροῦ δὲ τηλικαῦτα σὺρραγέντος πολέμου, καλίνεροισι εἰσω τοῦ κάστρου γεγόνασιν ἐκθύμως τῶν Νορμάνων ἀγωνισαμένῳ, καὶ ὡς τὴν ἑλίαν ἅπασαν ἀναλαβόμενοι, κατέλαβον αὖθις τὴν Ἐλενοῦπολιν. Λόγου δὲ ἀναμεταξὺ αὐτῶν τε καὶ τῶν μὴ σὺν αὐτοῖς ἀπελθόντων κινήθεντος· ἐποία φιλεῖ ἐν τοῖς τοιοῦτοις γίνεσθαι, τοῦ φθόνου τὸν θυμὸν ἀναφλέγοντος τῶν ἀπολειφθέντων. Κάντεῦθεν ἀψιμαχίας ἀμφοῖν γενομένης, οἱ τολμηταὶ Νορμάνοι ἀποκριθέντες αὖθις τὴν Ξεριγόρδον (17) καταλαβόντες ἐξ ἐφόδου κατέσχον. Μαθῶν δὲ τὸ γεγονός ὁ σουλτάν κατ' αὐτῶν μετὰ ἀποχρώσεως δυνάμειος ἐκπέμπει τὸν Ἐλᾶνην. Ὁ δὲ καταλαβὼν, αἶρει μὲν τὴν Ξεριγόρδον, τῶν δὲ Νορμάνων τοῦς μὲν ξιφίον παρανάλωμα ἐποίησατο, τοῦς δὲ καὶ ζωγρεῖαν ἤγε μελετήσας ἅμα καὶ κατὰ τῶν συναπολειφθέντων τῷ Κουκουπέτρῳ, καὶ λόχους μὲν ἐν ἐπικαίροις καταστήσας τόποις, ὡς ἂν τῷ κατὰ τῆς Νικαίας ἀπιέναι τούτοις ἀπροόπτως ἐπίπτοντες ἀναρῶνται. Γινώσκων δὲ καὶ τὸ τῶν Κελτῶν ἐρασιχρήματον, δύο τινὰς δραστηρίους τὴν γνώμην μεταπισμψάμενος ἐντεταλατο ἀπελθεῖν πρὸς τὸ στρατεύμα τοῦ Κουκουπέτρου διακηρυκεύοντας ὡς οἱ Νορμάνοι κατασχόντες τὴν Νίκαιαν, δασμὸν τῶν ἐν αὐτῇ ποιοῦνται. Αὕτη ἡ φήμη τοῦς τῷ Πέτρῳ συνόντας καταλαβοῦσα δεινῶς συνετάραξε· δασμὸν γὰρ καὶ χρήματα ἀκηκόοτες, παραχρῆμα τῆς παρὰ τὴν

Octoginta millibus, et centum millibus equitum, per Hungariæ fines Constantinopolim se contulit, tanta velocitate, ut specimen id iter esse posset ardentis et facile victricis morarum omnium strenuitatis ingeniorum Gallicorum, quod genus aliis jampriem ducti conjecturis homines, præfervida et imprimis efficaci natura præditum passim ferunt. Huic Petro imperator in Turcos ruenti, peritus ipse rerum morumque gentis ejus, multa benevole ac prudenter suadebat prævertendis, in quæ deinde is incidit, malis peropportuna: inter alia ut aliorum comitum quos in itinere esse constaret, adventum præstolaretur. Verum omnia ille sua fretus multitudine contempsit, transmissisque fretu copiis, ad parvum oppidum, Helenopolim vocatum, posuit castra. Sequebantur hunc ducem Nortmani ad decem millia. Ili tum segregati a reliquo corpore, circumjacentem vastabant Nicææ regionem, tanta in omnes crudelitate ut puerulos lactentes pars discernerent membratim, pars ligneis transfixos veribus igni assarent; adultis vero ac senibus omnis generis, nulla non supplicii ac contumeliæ immanitate illuderent. Harum sensu injuriarum erumpentes Nicæa Turci, prælium cum Nortmanis atrox conserunt; sed his fortissime repugnantibus fracti victique repetunt urbem. Victores, Helenopolim ad reliquum exercitum profecti, haud placide a sociis excepti sunt, aulacem superbiam rem seorsim gerere volentium incusantibus, et alia querentibus qualia tali tempore inter tales personas invidia jacere novit discordiarum irritamenta. Res haud procul seditione ac civili prælio fuit. Tandem feroces Nortmani, sejuncti rursus a cæteris, Xerigordum impetu capiunt, eamque obtinent. Quo sultanes audito cum idoneis copiis Elchanem mittit, qui recepta Xerigordo Nortmanorum alios gladio cecidit, alios captivos abduxit, simul adversus cæteras Cucupetri copias consilia et dolos moliens. Nam et insidias posuit locis idoneis per quæ transitus erat Helenopoli Nicæam petentibus, et Latinorum avaritia perspecta, duos quosdam vafros submisit homines in Petri castra, qui passim per exercitum ferrent Nortmanos cepisse Nicæam, in eaque nunc diripienda versari, vix pares exportandis immensis opibus, interea sane dum ipsi apud Helenopolim otio torperent. Movit incredibiliter ea fama vulgus militum, nec teneri ultra potuere:

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

¹ ὡσεὶ κατὰ. ² τοῦ. ³ καρτερεῖν. ⁴ αἰσθήσει.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(15) *Χιλιᾶδων ὀγδοήκοντα*. Exercitus Petri copiosus fuit ut arena maris innumerabilis, qui a diversis regnis illi conjunctus advenerat, ait Albertus Aquileiensis, lib. 1, cap. 8. At idem scriptor. c. 13, et ex eo Tyrius, lib. 1, cap. 19, quadraginta millium hominum numerum non excessisse scribunt.

(16) *Ἐλενοῦπολιν*. Transmissio fretu, Petrum ait portum, qui vocatur *Civitol*, castrametatum scribit Albertus Aquileiensis, lib. 1, cap. 16. Est vero Helenopolis Bithyniæ urbs ad Dracontis fluvii ostium, in Nicomediensi sinu, Drepanum olim

dicta, et ab Helena Constantini M. matre, quam ei natalem fuisse aiunt, nuncupata, ut est apud Cedrenum, an. 20; Constant. Procop., lib. v *De ædif. Just.* Eusebius, lib. iv *De Vita Const.*, cap. 61; Philostorgus, lib. ii, cap. 13; Socrat. Niceph., etc. Ejusdem oppidi meminit Porphyrogenneta in *Themate obseq.*, ut et Seylitzes et G'ycas in Romano Diogene.

(17) *Ξεριγόρδον*. Castrum ultra Nicæam, *Exerogorgon* nuncupatum Tudebodo. Baldrico, Guiberto et Tyrio.

vorum, direptionis et urbis deprælandæ audita A mentione, surgunt passim amentes, et nulla disciplina, nullo militari ordine, nulla forma aciei, ductuque signorum, tumultuosissime ruunt Nicæam versus, quasi lymphati. Habet hoc, ut dixi, Latino- rum natio, cum ad omne lucri genus asperrimi sunt, tum ubi diripiendarum urbium **287** aut incursandarum latrocinio regionum opulentarum occasio est, nullo periculo, nulla ratione frenari, ne retardari quidem valent. Tum igitur ut ordinibus solutis nullo instructu aut cautione pugnam ineuntibus solita, dispersi temere ferrentur, in Turcos ad locum Draconem dictum subsidentes in insidiis, incidunt, ibique miserabiliter cæduntur : ac tantam Gallorum Nortmanorumque Ismaeliticorum gladio carnificinam exercitam memorant, ut comportatis in unum acervum deinde cadaveribus, non tumulus aut collis vertexve in latam speculationem eminent, sed magni plane montis instar exstitit cum sublimi altitudine in justam crassitiam et latitudinem patens. Ac plane ingens hodieque superest illic agger ossium, quanquam non pauca inde subtracta constat. Siquidem postea quidam ex isto genere Barbarorum tum cæсорum, cum murum non longe hinc in civitatis formam ædificarent, multa inde sumpta lapidibus ossa miscuerunt, cæmentoque devinxerunt in unam structuræ molem, sepulcrum mortuis, vivisque urbem una opera molientes. Et hæc civitas hodie visitur cincta mœnibus ossium saxorumque mistura confectis. Deleto internecone Christiano exercitu, Petrus cum paucis Helenopolim se recipit : nec ibi tuto erat ; intendebant Turci machinas ad ipsum intercipiendum. Movit imperatori misericordiam tantæ cædis certus nuntius, nec committendum sibi putavit, ut Petro in tanto discrimine deserendo, Turcos sineret victoriam tantam captivitate ducis ipsius illustriorem facere. Misit igitur ei suppetias Catacalonem Constantinum Euphorbenum, cujus sæpe meminimus superius, cum idoneis copiis quas in naves bellicas imposuit. Hunc Turci cernentes jam appulsum fugæ se dederunt. Euphorbenus non longum illic moratus Petrum cum sociis

Νίκαιαν φερούσης ὁδοῦ ἀσυντάκτως ἤψαντο, ἐπι- λαθόμενοι μονωνῶ καὶ στρατιωτικῆς ἑμπειρίας καὶ τῆς τοῖς πρὸς μάχην ἀποῦσιν εὐταξίας. Ἔστι μὲν γὰρ καὶ ἄλλως τὸ τῶν Λατίνων γένος * φιλο- χρηματώτατον, ὡς περ ἄνωθεν εἴρηται· ἐπὶ δὲ καὶ πρὸς καταδρομὴν χώρας ἀπονεύσειε καὶ λόγῳ μὴ χρώμενον, ἀγαλιναγώγητον. Μὴ κατὰ στόλους, δὲ μῆτα Ἰλαθὸν πορευόμενοι, τοῖς περὶ τὴν Δράκοντα λοχῶσι Τούρκοις περιπίπτοντες, οἰκτρῶς ἀνηροῦντο. Καὶ τοσοῦτον πλῆθος Κελτῶν τε καὶ Νορμάνων ἔργον μαχαίρας (18) Ἰσραηλιτικῆς ἐγεγόνει, ὥστε τὰ ἑκα- σταχοῦ κείμενα λείψανα τῶν ἀποσφαγέντων ἀνδρῶν συγκομισαντες, μέγιστον οὐ λόφον φημι οὐδὲ θουδὸν, οὐδὲ σκοπιὴν, ἐποίησαντο, ἀλλ' ὅσον ὄρον ὑψηλὸν καὶ βάθος καὶ πλάτος ἀξιολογώτατον ἀπολαμβάνον. Τοσοῦτος ἔκειτο δὲ τῶν δατῶν κολωνὸς καὶ ἄν τινας ὑστερον τῶν ἐκ τοῦ αὐτοῦ γένους τῶν ἀποσφαγέντων Βαρβάρων ἐν σχήματι πύλων οἰκοδομήσαντες τεῖχος, μεσέμβολά τινα καθάπερ κάχληκας τὰ δστὰ τῶν ἀπολωλότων ἐλέθετον, τρόπον τινα τάφον αὐτοῖς τὴν πόλιν ποιούμενοι, ἦτις καὶ εἰς τὴν ἡμέραν ἕσταται τετειχιζμένη ὁμοῦ τε λίθοις καὶ ὀστέοις ἀναμειξ ἔχουσα τὸν περίβολον. Πάντων οὖν ξιπῶν παρανά- λωμα γεγονότων, μόνος δὲ Πέτρος, μετ' ὀλίγων τινῶν εἰς Ἐλενούπολιν αὐθις ὑπεστρέψας, εἰσῆει. Οἱ δὲ Τούρκοι αὐθις τοῦτον ἐνῆδρευον ἐλεῖν ἐθέλοντες. Ὁ δὲ αὐτοκράτωρ, ἅπαντα ἀκηκούσας καὶ τὴν τοσαύτην ἀνδροκτασίαν βεβιωθεὶς, ἐν δεινῷ ἐποιεῖτο εἰ καὶ ὁ Πέτρος ἀλήθ. Παραχρήμα τοῖνον μεταπεμφάμε- νος τὸν Κατακαλὸν Κωνσταντῖνον τὸν Εὐφορβῆνον οὐδὲ λόγος ἐν πολλοῖς ἦδη ἐμνήσθη, ἀποχρώσας δυνά- μεις (19) ἐν ναυαὶ πολεμικαῖς ἐμβάλων, διαπόντιον εἰς ἀγωγὴν αὐτοῦ πέποιφε. Θεασάμενοι δὲ τοῦτον οἱ Τούρκοι καταλαθόντα, φυγαδεῖα ἐχρήσαντο. Ὁ δὲ *, μικρὸν ἀναμείνας ἀναλαθόμενος τὸν Πέτρον μετὰ τῶν οὖν αὐτῷ (ῥήτοί γὰρ ἦσαν), διασώζει (20) πρὸς τὸν βασιλέα. Τοῦ δὲ βασιλέως ἀναμνησκοντος αὐτὸν τῆς ἀρχιθρονοδουλίας αὐτοῦ, καὶ ὅπως ταῖς αὐτοῦ ὑποθημοσύναις μὴ πειθόμενος τοσοῦτοις ἐνεπεπώ- χει δεινοῖς, ὅποια Λατίνος ὑψαύχην, οὐχ' ἑαυτὸν αἴτιον τοῦ κακοῦ (21) ἔλεγεν, ἀλλ' ἐκείνους τοὺς μὴ αὐτῷ πε- θομένους, ἀλλὰ τῆς ἰβλοῖς θελήμασι χρωμένους, ληστὰς ἀποκαλὸν τοῦτους καὶ ἄρπαγας, καὶ μηδὲ

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

* Dcest vox γένος. * ὁ δὲ μηδὲ.

Car. Dufresnii Da Caugii notæ.

(18) Ἔργον μαχαίρας. Cladem hanc narrant D Albertus Aquileiensis Will. Tyrivus et alii, quam acci- disse scribunt mense Octobri an. 1096 ; Tudehodus, lib. 1 ; Guibertus, lib. 11, cap. 11, Baldricus, etc.

352 (19) Ἀποχρώσας δυνάμεις. Auxiliares copias Petro submissas ab Alexio tradunt etiam Albertus Aquileiensis, lib. 1, cap. 23 et alii.

(20) Διασώζει. Διασώζειν, est conducere salvum et incolumem præstare. Chron. Alexand. an. Heraclii 18 : Ἀπελύσαμεν πρὸς αὐτοὺς Ἡλίαν τὸν ἐνδοξότατον στρατηλάτην—μετὰ νεωτέρων καὶ κ' ἑπῶν ἀδιστάτων σελλαρίων ὀφειλόντων ἀπαντῆσαι καὶ διασώσαι αὐτοὺς πρὸς ἡμᾶς. Epistola Constantini Pogonati imper. ante ael. 1 sextæ synodi : Καὶ καστειλάτους καρχήρους παρατρεθῆναι εἰς διάσωσιν

αὐτῶν, πρὸς τὴν πάντη ἀβλαβεῖς καὶ ἀκινδύνους— ἀποκαταστῆναι. Porphyrog. De adm. imp., cap. 12, Ἐπεσήτησαν εἰς διάσωσιν αὐτοῦ. Apud eundem, cap. 7, et Lintprand. in Legat. διατίθεται et ἀποτί- θεται sunt, qui ducens conductorii dicuntur Gaunterio, De bello Antiocheno, pag. 460 ; ducatus, Galdis ; sunfconduit, apud Gregorium VII papam, lib. 1, epist. 77, et Brunonem, De bello Sax., pag. 159 ; Conductus, apud Joannem Sarisber. in Polycrat

Dum tibi conactus fuerit, securior'ibis.

Vide infra pag. 405, c. 479 B.

(21) Αἴτιον τοῦ κακοῦ. H ipsum asserunt Tu- deboldus, lib. 1 ; Albertus Aquileiensis ; lib. 1, cap. 16, et Baldricus, pag. 90.

πρὸς τῷ Σωτήρι εἰς προσκύνησιν τοῦ Ἁγίου Ἀτάφου διὰ ταῦτα δεκτοῦς.

quam non utili consilio sibi prius recta et tuta incolimem. Admonebat amice hominem Augustus, respondit haudquaquam suæ culpæ imputandam cladem, sed perverciaciæ suorum qui temere præcipitassent in exitium salubribus ducis sui mandatis negligendis. Quos etiam iræ indulgens prædones raptoresque vocitabat : ideoque niebat merito supplicio præoccupatos antequam attingissent metam religiosæ peregrinationis : Salvatore Christo indignos eos habente quos admitteret ad adorationem Sancti sui Sepulcri.

Οἱ μὲν οὖν τῶν Λατίνων, ὅποιοι ὁ Βασιλεὺς καὶ οἱ τοῦτου ὁμόφρονες ἔρωτα τῆς τῶν Ῥωμίων ἀρχῆς ἐκ μακροῦ ἔχοντες καὶ ταύτην ἑαυτοῖς περιποιήσασθαι βουλόμενοι πρόσαιεν τὴν τοῦ Πέτρου διακλήσειν εὐρηκότες, ὡς εἴρηται, τὴν, ταύτην συγκλήσειν ἐποθέσαντο ἀπατήσαντες τοὺς ἀχειριωτέρους, καὶ σχηματιζόμενοι κατὰ τῶν Τούρκων ἀπέρχεσθαι εἰς ἐκδίκησιν τοῦ Ἁγίου Ἀτάφου τὰς ἰδίας ἐπιπρασμον (22) χώρας. Οὗτος (23) δὲ τις ὁ τοῦ βῆγδος Φραγίας ἀδελφὸς φουσῶν τὰ Νευάτου, ἐπ' εὐγενείᾳ καὶ πλούτῳ καὶ δυνάμει τῆς ἐνεργημένης μέλλων ἐξελεθῆναι τὰς ὡς πρὸς τὸν Ἁγιον Ἀτάφον, ἀποστείλας, ἀπονοίας βήματα ἐμήνησε πρὸς τὴν αὐτοκράτορα, προμηθεύμενος τὴν ὑπαντὴν αὐτῷ γενέσθαι λαμπράν· Ἰσθι, λέγων, ὅ βασιλεῦ, ὡς ἐγὼ ὁ βασιλεὺς τῶν βασιλέων (24) καὶ ὁ μελίων τῶν ὑπ' οὐρανόν· καὶ καταλαμβάνοντά με ἤδη ἐνδέχεται ὑπαντῆσαι τε καὶ δέξασθαι μεγαλοπρεπῶς καὶ ἀξίως τῆς ἐμήης εὐγενείας. Ταῦτα ὁ βασιλεὺς ἀκούσας, ἐπεὶ δούξ μὲν ἔτυχε Δυρράχλιου Ἰωάννην υἱὸς Ἰσακκίου τοῦ σεβαστοκράτορος, περὶ οὗ ἀνωθεν εἴρηται, τοῦ δὲ σκόλου Νικόλαος ὁ Μαυροκατακαλῶν περὶ τὸν λιμένα τοῦ Δυρράχλιου ἐκ διαστημάτων ἐνορμίσας τὴς ναῦς, χἀκείθεν αὐτοῖς τὰς ἐκδρομὰς ποιοῦμενος

A non multis certo periculo ereptum imperatori sistit incolimem. Admonebat amice hominem Augustus, respondit haudquaquam suæ culpæ imputandam cladem, sed perverciaciæ suorum qui temere præcipitassent in exitium salubribus ducis sui mandatis negligendis. Quos etiam iræ indulgens prædones raptoresque vocitabat : ideoque niebat merito supplicio præoccupatos antequam attingissent metam religiosæ peregrinationis : Salvatore Christo indignos eos habente quos admitteret ad adorationem Sancti sui Sepulcri.

Hic successus expeditionis primæ fuit Latinorum in Turcos, quam alie atque alie consecutæ sunt, omnibus, ut dixi, Occidentis principibus et populis promulgatione illa divinæ voluntatis a Cucupetro facta commotis : vel potius plerisque ad spem ambitionis propriæ specioso prætextu et simplicitate credulorum abutentibus : ac dum Turcis militum ultionem, Christianæ Græciæ cladem servitutemque parantibus. Ut ut sit, fervebant omnia minis apparatus ingentibus, et dynastæ ac magnates pro se quisque ut expeditioni tam sumptuosæ pecuniam necessariam conficerent, ditiores passim urbesque vendebant suas. Hugo autem quidam frater regis Francorum, nobilitatis atque opum conscientia prætumidus : cum in prociuium esset ad expeditionem Hierosolymitanam superbissimas ad imperatorem litteras dedit, quibus mandabat ut sibi per ejus ditionem iter habituro meminisset occurrere cum pompa et veneratione debita. Hunc ferme in modum scripta erat Epistola : *Scias, o imperator, esse me regem regum et majorem cunctis qui sub cælo sunt. Itaque simul istuc advenerim, par est excipi me a te magnifice ac prout nobilitati meæ consentaneum est.* Erat tum Dyrrachii dux Joannes

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

τὰυτα. ὁ προσκύνησιν. ὁ μελίων πάντων. ὁ υἱός.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(22) Ἐπιπρασμον. In his recensent scriptores Harpinnum Bituricensem comitem, Raimundum Sanctægilidianum Tolosæ comitem, Boemundum principem Tarentinum, Robertum Normanniæ ducem, et aliquot alios e Gallia proceres. Vide Notas nostras ad Joinvillam, pag. 52, 53.

(23) Οὗτος. Hugo cognouento Magnus, Veromandunorum comes, Philippi Francorum regis fratres, Henrici I regis filius : Is, ait Robertus Mon., lib. II, honestate morum et elegantia corporis, et animi virtute, regalem de qua ortus erat, commendabat prosupiam : et licet aliorum procerum, addit Guiberti, lib. II, cap. 18, multo major quam ipsius apud nos reputaretur auctoritas, apud externos tamen, præsertim apud inertissimos hominum Græcos, de regis Francorum fratres prævolaret infinita celebritas. Οὗτος hic Hugo nuncupatur, non Οὗτος, quia Gallis Hues tunc vocitabatur.

(24) Βασιλεὺς βασιλέων. Infinita sane apud Græcos, ut ex mox laudato Guiberti loco constat, de Hugone prævolaret celebritas, non quod rex regum diceretur, aut hosce sibi titulos arrogaret ; quomodo enim regum se regem appellasset, qui ne regis quidem gaudebat appellatione ? sed quod regis Francorum esset frater, qui jampridem tantæ habebatur apud omnes nationes existimationis, ut non a Græcis modo rex regum haberetur, solusque inter Europæanos principes ῥήξ per excellentiam indigaretur, Suida teste, sed etiam apud Christianos Romanos eamdem supra ceteros

monarchas obtineret prærogativam. Mathæus Paris, an. 1254 : *Dominus rex Francorum, qui terrestrium rex regum est, tum propter cælestem ejus inunctionem, cum propter sui potestatem, et militie eminentiam, in medio sedebat.* Et an. 1252 : *Dominus rex Francorum regum terrenorum altissimus et dignissimus.* Idem pag. 430, regn. in Francorum, *regnum reguorum vocat.* Charta Amedei Com. Sabaudie, an. 1597, in Probai. *Hist. Sabaud.* Samuel. Guichenoni : *Le roi de France, qui est le grand et le plus noble roi des Chrétiens.* Froissartes, vol. IV, cap. 45, de Carolo VI : *Le plus digne, et le plus noble et le plus puissant roi du monde.* Et cod. vol., pag. 201 : *Chef de tous les rois de ce monde.* Denique quo haberetur loco, etiam senescente Græcia, Francorum rex, docent hi versus mixobarbari ex Lamentatione ms. de capta a Turcis Constantinopoli :

Ὁ Κωνσταντῖνε βασιλεῦ, τύχην βαρέαν ὁπρώχες,
θέλω νὰ δώσω εὐθύμῃσιν σῶν αὐθέντων τῆς Δύσης,
353 Ἐγγὺ τὸν ἐκλαμπρότατον καὶ τοῦ Πάρος ὁ
[πρώτος,
Πρωτάρχος τῶν αὐθέντων τοπάρχων τῆς Δύσης,
Ὁ Φράτζι τιμωτάτη καὶ πολιφουμισμένη,
Φρατζόρτζιδες πολεμισταί, ἄνδρες μου στρατιώται,
[etc.

Regio apparatu et comitatu e Gallia profectum Hugonem testatur Anna, pag. 297. Vide Dissertat. xxvii, ad Joinvillam.

Isaaci Sebastocratoris filius, de quo superius actum est. Classi vero circa Dyrrachii portum discretis stationibus imminente in speculationem ac custodiam maris ejus totius, cum potestate præerat Nicolaus Maurocatalo, crebris illinc excursionibus erumpens, observansque late ne qua improviso piratica navis Romana littora tentaret. Ad hunc utrumque imperator acceptis Hugonis litteris, seorsum scribit, Joanni quidem duci Dyrrachii mandans ut a continente atque ora littorali Calabriae adversa Galli adventum opperiretur, deque eo quam celerrime ad se nuntios daret, Hugonem interim ipsum exciperet magnifice; ducem vero classis vigilare jubebat acrisse et assiduis excubiis intentum in occasionem omnem et semper paratum ad rem gerendam. Interim ad oram Longobardiæ maritimam Hugo provectus legatos ad ducem Dyrrachii mittit quatuor supra viginti, loriceis omnes ocreisque, cum armatura cætera, cataphractos aureis. Erant cum eis comes Tzerpenterius, et Helias qui Thesalonica ab imperatore profugerat. Horum ad ducem hæc oratio fuit: *Notum tibi sit, o dux, dominum nostrum Hugonem quamprimum huc trajecturum sumpto nuper Romæ aureo vexillo S. Petri. Scias porro ipsum esse summum ducem Franciæ militiæ universæ. Para igitur te ad eum exercitumque ejus pro dignitate ipsius excipiendum, meminerisque occursum illi debitum reddere.* Talia dum isti mandant Hugo Roma in Calabriam, ut dictum est, delatus,

καὶ τὰ πελάγη περισκοπῶν ὡς μὴ λάθοιεν αὐτὸν ἰληστρικὰ νῆες παρικλεύσασαι· ὁ αὐτοκράτωρ εὐθὺς γράμματα πρὸς ἀμφοτέρους ἐκπέμπει ἐντειλάμενος τὸν μὲν δοῦκα Δυρράχλιου διὰ τῆς ἡπείρου καὶ τῆς παραλλίας ἐφεδρεύειν τὴν τοῦτου ἔλευσιν, καὶ παραχορῆμα τῷ αὐτοκράτορι ταχέϊαν τῆς τοῦτου ἐλεύσεως δοῦναι γνώσιν, αὐτὸν δὲ τὸν Οὐδὸν ὑποδέεσθαι μεγαλοπρεπῶς, τὸν δὲ δοῦκα τοῦ στόλου παρακελεύεσθαι μηδαμῶς ἀναπαπτωκέναι· μηδὲ καταρῆσθαι, ἀλλ' ἐργηγορεῖν διαπαντός. Κατὰ τὴν παραλλίαν δὲ τῆς Λογγιβαρδίας ὁ Οὐδὸς διασωθείς πρέσβεις τῆνικαῦτα ἐκπέμπει πρὸς τὸν δοῦκα Δυρράχλιου εἰκοσι πρὸς τοῖς τέσσαρσι τὸν ἀριθμὸν, θώραξι χρυσόεις σὺν αὐταῖς κνῆμισι περιεφραγμένους μετὰ τοῦ κόμητος Τζερπεντηρίου (25) καὶ Ἡλία τοῦ ἐκ Θεσσαλονίκης ἀποδράσαντος ἀπὸ τοῦ αὐτοκράτορος. Οἱ δὲ πρὸς τὸν δοῦκα τοιαῦτα ἔλεγον· *Γνωστὸν ἔστω σοι, δοῦξ, ὅτι ὁ κύριος ἡμῶν Οὐδὸς, ὅσον ἤδη καταλαμβάνει, ἀναλαβόμενος ἀπὸ Ῥώμης τὴν χρυσῆν τοῦ ἁγίου Πέτρου σημαίαν (26). Ἀρχηγὸν δὲ τοῦτον ἐπίστασο τοῦ Φραγγικῆ στρατεύματος ἅπαντος. Ἐτοιμάσθητι τὸν πρὸς τὴν τοῦτον καὶ τῶν ὑπ' αὐτὸν ἐνδύμεων δοχὴν ἀξίαν τῆς αὐτοῦ ἐξουσίας καὶ τὴν πρὸς αὐτὸν ὑπαντήν ποιησόμενος.* Τοῦτων τοιαῦτα πρὸς τὸν δοῦκα λεγόντων, ὁ Οὐδὸς διὰ τῆς Ῥώμης εἰς Λογγιβαρδίαν, ὡς εἴρηται, κατελθὼν καὶ διὰ τῆς Βάρρας ὡς πρὸς τὸ Ἰλλυρικὸν τὸν ἀπόπλου ποιούμενος, κλύδωνι μεγίστῳ (27) περιπεσὼν ἀπώλεσεν τὰ πλεῖστα τῶν

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

¹¹ Deest vox αὐτόν. ¹² Ζερπεντηρίου. ¹³ τοῦ. ¹⁴ ἐτοιμάσαι τοιγαροῦν.

Car. Dufresnii, Du Cangii notæ.

(25) *Τζερπεντηρίου.* Fuit is Willelmus Carpentarius, seu ut Gallico efferebatur tunc idiomate, quod suo reddidit Anna, *Charpentier*. De ejus familia et cognomine, sic Robertus Mon., lib. iv: *Willelmus de regali prosapia ortus fuit, et vicecomes cujusdam castelli, quod Milidunum dicitur, olim exstitit, qui ideo Carpentarius cœpit cognominari, quia in bello nullus valebat occurrari. Nulla enim lorica erat, galea vel clypeus, qui duros lanceæ illius, sive mucronis sustineret ictus.* Guibertus, lib. iv, cap. 7, hoc etiam cognomine donatum ait Willelmum, *non quia faber lignarius esset, sed quia in bellis cœdendo, more carpentarii, insisteret.* At non desunt qui Carpentarii cognomine donatum putant, propter eximiam ejus in fabricandis bellicis machinis solertiam, quemadmodum Fulcherius primus Lemovicensium comes *industrius faber in lignis fuisse eadem de causa dicitur ab Ademaro Caïan. in Chr. an. 876.* Robertus comes Belimensis, *in exstruendis ædificiis et machinis, altisque arduis operibus ingeniosus artifex, ab Orderico Vitali, lib. viii, Carpentarius porro faber lignarius ex scriptoribus avi sequioris.* Idem Ordericus, lib. xii: *Carpentarios berfredum facientes docebat.* Carpentarius servus, in l. Sal. tit. 11, § 5. *Carpentaria ædificia, id est lignea, in Speculo Saxon., lib. i, art. 20.* Carpentaria, locus ubi fabri lignarii operis suis incumbunt, apud Innocentium III PP., l. b. xiii, epistola 55. Willelmi virtutes longe deprimit ac elevat Guibertus loco citato, quo et ejus in Hispaniam expeditionem tangit, de qua etiam agunt Tudehodus, lib. 1, et Beslius in Comit. Pict., cap. 18 et 30. Una cum Hugone captum testantur Albertus Aquileiensis, lib. ii,

cap. 9, et Will. Tyrus, lib. ii, cap. 5. De Helia hic memorato nihil succurrit; nullus enim, quod sciam, hoc nomine reperitur apud scriptores rerum Hæros.

(26) *Τὴν χρυσῆν τοῦ ἁγίου Πέτρου σημαίαν.* Hinc dicitur Hugo *signifer et dux militiæ*, apud Robertum Mon., lib. ii, pag. 35. *Vexillarius*, apud eundem, lib. vi et vii, pag. 58 et 64. *Signifer et ductor*, apud Albertum Aquileiensem, lib. iv, cap. 47. Vetus illi fuit pontificum Romanorum institutum, ut ad principes Romanæ Ecclesiæ vexillum mitterent, quo uterentur in præliis et bellis contra fidei hostes. Ita apud Anastasium Biblioth. legimus donasse Leonem PP. Carolo M. Ecclesiæ vexillum, quod illius esset defensor et advocatus; et in *Gestis Innocentii PP.*, pag. 59, eundem pontificem simile misisse vexillum ad Joannitium Bulgarorum regem, *quo contra illos uteretur qui honorant labiis Crucifixum; cor autem eorum longinquum est ab ipso*, hoc est contra Græcos schismaticos, ut est in Epistola Innocentii, ex qua præterea docemur cruce et clavibus geminis illud fuisse insignitum: *Præterit autem, inquit pontifex, non sine mysterio crucem et claves: quia beatus Petrus apostolus et crucem in Christo sustinuit, et claves a Christo suscepit. Representat itaque signum crucis, utpote in quo Christus qui vincit, regnat et imperat, debellavit aërias potestates, etc. Clavem autem geminam representat, discretiois alteram, alteram potestatis.* Exstat in *Ceremonia i Romano* formula benedictionis et traditionis ejusmodi vexilli, lib. i, sect. 7. Vide Philippum Mazzarium, in Vita S. Petri Thomasi patriarchæ Cap., cap. 3, apud Bolland., 29 Januarii.

(27) *Κλύδωνι μεγίστῳ.* Atque nulla apud scri-

αὐτοῦ πλοίων σὺν αὐτοῖς ἐρέταις καὶ ἐπιβάταις, ἐνδὲ **A** μόνου σκάφους ἐν ᾧ αὐτὸς ἔτυχε κατὰ τὴν μεσαιχμὸν παραλλαν τοῦ τε Δυβράχιου καὶ τόπου τινὸς καλουμένου Πάλους, ἀποπτυσθέντος οἷον παρὰ τῶν κυμάτων καὶ αὐτοῦ ἡμιθραύστου. Παραδόξως δὲ τοῦτω σωθέντι περιτυχόντες δυο τινες περιτροποῦντες τὴν τούτου Ἐλευσιν μετεκαλοῦντο αὐτὸν λέγοντες ὡς Ὁδοῦξ ἐπεκδέχεται ¹⁵ σου τὴν ἀριζίν ¹⁶ ἐπιποδῶν σε θαλάσσειαι. Ὁ δ' εὐθύς ἵππον ἐζήτει. Ἄστρος οὖν τούτων ἀποθὰς τοῦ ἵππου τοῦτον αὐτῷ μάλα προθύμως δίδωσιν. Οὕτω γοῦν ¹⁷ ὁδοῦξ σωθέντα θαλάσσιμος καὶ προσηγορίας ἀξιώσας, ὅσην τε καὶ ὄθεν ἐπερωτήσας, καὶ ὅπως αὐτῷ διαπλωϊζομένῳ τὰ δεινὰ ζυμβέθηκε μαθῶν καὶ ἐπανακτησάμενος χρησταῖς ὑποσχέσεισι τράπεζαν αὐτῷ διαφιλή τοῦ λοιποῦ παρατίθῃσιν. Μετὰ δὲ τὴν εὐχαρίαν ἀνέτως μὲν ¹⁸ οὐκ ἐλευθέρως; ¹⁹ (28) δὲ παντελῶς εἶχε, ταχὺ δὲ τῷ αὐτοκράτορι τὰ κατ' αὐτὸν δηλώσας ἐκατέρειν τὸ ποιητέον ἐκεῖθεν δέξασθαι. Ἄπαντα δὲ μεμαθηκώς ὁ αὐτοκράτωρ, ὀξέως τὸν Βουτουμίτην πέμπει πρὸς τὴν Ἐπίδμημον, ἣν πολλάκις Δυβράχιον κατωνομάσμεν, ἐφ' ᾧ τὸν Οὐδὸν ἀναλαβέσθαι καὶ μὴ τὴν εὐθείαν βαδίσαι, ἀλλὰ περὶ κλίνας καὶ διὰ τῆς Φιλιππουπόλεως αὐτὸν ἀγαγεῖν εἰς τὴν μεγαλόπολιν· ἐδεδείκει γὰρ τὰ ἐπισθεν ἐρχόμενα Κελτικὰ πλῆθη καὶ στρατεύματα. Δεξιόμενος δὲ τοῦτον ὁ βασιλεὺς ἐντίμως καὶ παντοίως φιλοφροσύνῃ ἀξιώσας, χρήματά τε ἱκανὰ ἐπιδούς, πέθει παραγρῆμα ἀνθρώπων (29)

Variae lectiones ex cod. Coislin.

¹⁵ ἀπεκδέχεται. ¹⁶ Ἐλευσιν. ¹⁷ γοῦν τοῦτον. ¹⁸ Desunt voces ἀνέτως μὲν. ¹⁹ ἐλευθέρων.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

ptores ejusce ævi mentio occurrit naufragii, quo perisse Hugonis classem prodit Anna; imo imprudenter **354** cum raro agmine Dyrrachium prospera appulisse navigatione refert Guibertus, lib. 11, cap. 19: *At Hugo Magnus non expectata suorum et militum principumque familia, inconsulte nimis præpropere adito Bari portu, navigationeque prospero devehitur Dyrrachium.*

(28) *Ὁὐκ ἐλευθέρως.* Fulcherius Carnot., lib. 1, cap. 2, de Hugone M.: *Qui primus heroum mare transiens apud Duratam urbem in Bulgaria cum suis applicuit: sed imprudenter cum agmine raro radens, ibi ab ipsis civibus captus est, et usque ad imperatorem Constantinopolim perductus, ubi per aliquantum temporis non omnino liber moratus est.* De Hugone a Græcis capto agunt præterea Tudebodus, lib. 1, pag. 778 edit. Du-Chesn. Albert. Aq., lib. 11, cap. 8; Robert. Mon., lib. 11; Baldric. Dol., lib. 1; Willel. Malmesb., lib. 14; Tyrius, lib. 11, cap. 4; Math. Paris, Sanul., etc.

(29) *Ἀνθρώπων.* Quale fuerit, quod Alexio præstare proceres Galli hominum, refertur a scriptoribus rerum Hierosol. Albertus Aq., lib. 11, cap. 16: *Se in vassallium junctis manibus reddidit.* Fulcher., lib. 1, cap. 4: *Facti sunt homines imperatoris.* Baldricus, *Juraverunt Alexio imperatori vitam et honorem, quod neutrum ei auferren, quoad ipse quod jurabat bona fide teneret.* Guibertus, lib. 1, cap. 3: *Juraverunt quod nunquam sint sibi nocituri, vel suis.* Lib. 11, cap. 19: *Quod per eum vita sua et honoris prorsus indemnis existeret.* Ægre primium et vix adduci poterant palatini nostri comites, uti vocantur ab eodem Guiberto, ut hominum Byzantino facerent imperatori, cum nec ejus essent imperio subditi, nec prædia illius

illincque per Barium versus Illyricum navigant, plerasque naves suas cum nautis et militibus sæda tempestate perdidit, una dumtaxat scapha qua forte ipse Hugo vehabatur, et ipsa furore fluctuum semilacera, in **289** terram ejecta ad quemdam locum qui æquali hinc inde spatio distat a Dyrrachio et loco alio qui Pallus appellatur. Et per hunc modum inopinate servato duo quidam occurrunt ex iis quos dux Joannes per littora dimiserat ut ipsius adventum observarent. Hugonem hi accedunt compellatque nuntiant ducem Dyrrachii dominum ipsorum, exspectare pridem illum, cupereque aspectu ejus ac congressu frui. Ad hæc Hugo statim equum poposcit. Desiliens horum alter suum illi perofficiose tradit. Sic delatum ad se Hugonem dux Joannes ad primum statim occursum salutatione perhonorifica excepit: mox ille, humanissime consueta percontatus, quo et unde, auditaque ab eo cum cætera viæ fortuna, tum navigationis infæustæ periculis et naufragio, consolari vicissim hospitem studuit votis et promissionibus bene omninatis prosperiorum deinceps eventuum. Ad hæc regis ipsum epulis adhibet, indeque liberaliter illum quidem, sed non plane libere apud se detinet. certus nentiquam eum ab se dimittere, aut etiam cupenti copiam abeundi facere, antequam reversis quos ad imperatorem miserat nuntiis quid is fieri vellet intellexisset. At Augustus re cognita Bulo-

clientelæ obnoxia possiderent. Legitimus præterea illos invaserat metus, ne Franciæ rex, aut Germanus Augustus, quibus plerique beneficiorum, aut sæderum nomine obnoxii erant, rem in sui contumeliam et injuriam factam interpretarentur. Atque id causæ fuit cur Raimundus Sanctægidianus comes ejusmodi sacramento obstringi abnuerit, uti narrant Fulcherius, lib. 1, cap. 4, et alii ejusce ævi scriptores, ut et postmodum Robertus Perticensis, seu Drocensis comes, regis Ludovici VII germanus, qui ne Manuclii imperatori hominum, de quo enixe rogatus fuerat, profiteretur, clam se Constantinopoli subtraxerat, et insulato hospite, Propontidem emensus, trajecerat in Asiam: Turpe quippe, aiebat, in præsentem tam gloriosum habere dominum, et infideli facere hominum. Alii vero quorum numerus et ratio superavit, hujusmodi respondebant. Ex consuetudine post regem plures dominas habere possumus, quorum sedos possidemus, sed illi fidem principaliter observamus.

D Si judicamus hoc esse turpitudinem, deleamus consuetudinem. Nunc autem imperator, sibi timens, nostrum requirit hominum. Si ergo turpe est nos ab eo timeri, si inhonestum quod minoribus facimus, nos facere imperatori, dimittamus consuetudinem. Si vero metus imperatoris, vel mos nostræ consuetudinis, nec regi facit injuriam, nec nobis verecundiam, acquiescimus nostræ consuetudini, pro nostro commodo providentes itineris necessitati. Nemo nostrum novit hanc terram. Igitur opus est ducem; contra paganos properamus, Christianorum utamur pace. Verba sunt Odonis de Diogilo, lib. 14, quæ hoc loco proferre duximus operæ pretium, ut tandem constet, quibus fulti rationibus proceres nostri Alexio et Manuclii imperatoribus Constanti-

mitem celeritate summa Epidamnum mittit, quam A αὐτοῦ γενέσθαι τὸν τοῖς Λατινοῖς συνήθη ὄρκον ἐπο-
urhem sæpe Dyrrachium vocavimus, abductorum μοσάμενον.

hinc Hugonem et specie comitandi commonstrandeque via per Philippopolim circumducturum in
urbem regiam. Id ita constituit Alexius metu subsequendum copiarum Francicarum : quas erat
verisimile reperiturum Hugonem aliquas in itinere, si via recta et militari Dyrrachio Constantinopolim
proficisceretur. Exceptit eum imperator honore magno, et cum aliis benevolentiae signis omnibus
tum muneribus pecuniisque haud modicis ita delinivit Callum, ut is ei volens sacramento Latinis
usitato dixerit ac se hominem ejus proferri sustinuerit.

His de Hugone velut in proœmii parte delibatis,
ad Baimundum, qui multam jam olim historiae huic
nostræ materiam suggestit, transeundum est. Is
vix diebus hinc elapsis quindécim feliciori trajectu
Cabalionis litus tenuit, cum comitibus plurimis et
exercitu omnem excedente numerum. Locus hic
est prope Bousam; nomina sunt locorum istius
tractus quorum si sonus absonus ad Græcas aures
minus gratus accidat, et sint qui contaminari con-
textum historiae barbararum vocum immistione con-
querantur, eos placari par est nostram diligentiam
boni consulere ubi meminerint ne Homerum quid-
dem, qui mollitiei ac licentiæ tanto majoris opus
conderet, indignum sua elegantia putasse nomi-
nare Biotos in pœmate, ac quasdam insulas bar-
baricas nominibus præditas ad mentionem absurdis.
Baimundi vestigia premebat comes Provinciæ, qui

Ἄλλὰ ταῦτα μὲν τὰ κατὰ τὸν Οὐδὸν ἐκ προοι-
μίου. Ὁ δὲ γε Βαϊμούντος, οὐδ' ἄνωθεν ὁ λόγος· πολλὰ-
κις ἐμνήσθη, πεντεκαίδεκα ἡμερῶν οὕτω διελευ-
σῶν διεπέρασεν εἰς τὴν ἀκτὴν τοῦ Καβαλιῶνος (50)
μετὰ κομητῶν διαφόρων καὶ στρατεύματος ἀριθμῶν
ὑπερβαίνοντος ἅπαντα. Τόπος δὲ οὗτος ἐγγὺς τῆς
Βουάσης, ὀνόματα δὲ ταῦτα τῶν ἐν τοῖς μέρεσιν ἐκελ-
νοῖς τόπων. Καὶ μεμφέσθω μηδεὶς ἡμῶν τοιούτους
χρωμένους ὀνόμασιν βαρβαρικοῖς, καὶ ἀφ' ὧν ἔστι τὸ
ὑφος τῆς ἱστορίας καταμαίνασθαι· οὐδὲ γὰρ, οἷδ'
"Ὁμηρος ἀπηξίωσε Βιωτοῦς ὀνομάζειν καὶ τινὰς βαρ-
βαρῶδεις νήσους διὰ τὴν τῆς ἱστορίας ἀκριβείαν.
Κατὰ πόδας δὲ τοῦτου καὶ ὁ κόμης Πρεθέντζης (31),
ταῖς ἀκταῖς τοῦ πορθμοῦ Λογγιχαρδίας προσπειλά-
σας, ἐπεὶ διαπερῶν καὶ αὐτῆς ἐβούλετο, μυριοφόρον
ναῦν ληστρικήν μισθωσάμενος τριάρμενον ἐξακισχι-
λίων χρυσίων στατήρων, ἐν ἧ ἐρέται μὲν διακόσιοι,

Car. Dufresnii Du Caurii notæ.

nopolitanis hominum et clientelam præstare non
recusaverint.

(30) Καβαλιῶνος. Edit. Hœ ch. habet Βουβα-
λιῶνος. Locus, ut videtur Dyrrachio vicinus; in
tas enim plagas appulisse Boemundum testantur
Tudehodus, lib. 1; Albertus Aq. lib. II, cap. 48
et alii.

(31) Κόμης Πρεθέντζης. Raimundus Provinciæ
et Tolosæ comes, qui mox Annæ Ἰσαγγέλης,
seu comes S. Ægidii, Fulcherio, lib. 1, cap. 2;
comes provincialis; aliis comes Tolosæ appellatur.
Profert Catellus diploma ejusdem Raimundi,
an. 1088, in quo comes Tolosæ, dux Narbonæ,
marchio 355 Provinciæ inscribitur. At unde
postrema hæc dignitas, et quo jure Raimundo
accesserit, cum pridem cum studio disquisierint
qui res Provinciales, aut Tolosanas aggressi sunt,
nemo tamen hæctenus omnino videtur attigisse.
Putavit Magnus Peirescius, ut auctor est in ejus
Vita Cassendus, lib. III, Raimundum filium fuisse
Gaufredi Provinciæ comitis, qui anno Christi 1066
e vivis excessit, eoque possessisse nomine Provinciæ
partem. At cum ex veteribus tabulis, et omnibus
ferme scriptoribus constat Raimundum fratrem
fuisse Guillelmi V Tolosani comitis, aliunde Rai-
mundo in Provinciæ comitatu jus questum
oportet; cum præterea Gaufredo filium unicum
Bertrannum tribuant ejus ævi diplomata. Censet
Antonius Rufus id accessisse juris Tolosani comi-
tibus ex conjugio Emuæ, Rothaldi Provinciæ et
Forcalcarii comitis filix, cum Guillelmo IV To-
losano comite: quæ quidem Rufii sententia, nullis
licet eo argumentis ex professo fulciatur, haud
omnino videtur respuenda. Nam ex iis quas laudat
chartis, seu tabulis, discere est Guillelmum et
Eumam conjugem aliquot prædia in Sistaricensi
pago, et Mansocensi, concessisse monasterio sancti
Victoris Massiliensis, an. 1024. Præterea Pontium
Tolosanum comitem et Bertrannum fratrem, Guil-
lelmi filios, in comitatu Guillelmi-Bertrandi Pro-
vinciæ comitis fuisse an. 1030 docet aliud diploma.

Ex quibus evincitur prædia varia et oppida posse-
disse in provincia Tolosanos comites ante Rai-
mundum, qui non minimum post hæc jus avitum
auxit, bello Forcalcariensem aggressus, atque ad
ipsum Provinciæ comitem. Constat enim an. 1087,
qua tempestate Guillelmus V Raimundi frater,
Tolosanum comitatum adhuc possidebat, Provin-
ciam bellicis tumultibus et principum dissidiis
ita fuisse conturbatam et laceratam, ut quem populi
dominum agnoscerent vix scirent. Id haurire est
ex tabulis ejusæ anni, quæ exstant in Tabulario
Ecclesiæ Arelatensis, quæ aliquot prædiorum do-
nationem continent factam cum consilio comitum,
sive comitissarum, qui tunc temporis regere vid-
bantur regnum Provincialium hominum, etc., quia
tunc temporis non erat dux, nec marchio, qui
rectam justitiam faceret; adeo magna erat in eo
tractu ex mutuis comitum dissidiis et bellis rerum
perturbatio, quarum causa nulli alii videtur ascri-
benda quam Raimundo, qui, ut auctor est Wil-
helmus Malmeburghensis, lib. V, Catureensem comi-
tatum, quem a parente in hæreditatis partem ac-
ceperat, ut erat vivacioris spiritus, immane quantum
auxil Arelatensi et Narbonensi, et Provinciali
adjectis. Quæ quidem excitata a Raimundo bella
etiam post an. 1090 durasse arguit diplomatis,
quod Historiæ suæ intexit Catellus, subscriptio:
Quando R. comes municipium et fortalitatem sancti
Maximini invasit. Præsertim vero dominatur Rai-
mundus isti Provinciæ regioni quæ Rhodano im-
minet, tum in Arelatensi, tum in Avenionensi
pago; quæ et ipsum Avenionensem comitatum
possedit, non pleno jure, cum Forcalcarieus
toparchas, qui Avenionenses comites sese hæctenus
inscripserant, hunc sibi asseruisse titulum, etiam
post Raimundi excessum, testentur veteres passim
chartæ, ipsosque Provinciæ comites ex Barcino-
nensi familia comitatus istius partem possedisse
doceat pactum initum inter Raimundum Barcino-
nensem comitem et Alphonsum Tolosanum comi-
tem, an. 1025.

ἐφόλκια δὲ τὰ συνεφεπόμενα ταύτῃ τρία. Τὸν ἀπὸ πλοῦν οὐ πρὸς τὰ μέρη τοῦ Αὐλώως ἐπεποίητο καθ' ὡς τὰ λοιπὰ τῶν Λατίνων στρατεύματα, ἀλλὰ τὸν Ῥωμαϊκὸν ὑφορώμενος στόλον, λύσας τε ³⁰ πρυμνήσια μικρὸν παρεκκλίνας (32), κατεσθὺ Χιμάρας τὸν ἀπόπλοον ἐποιεῖτο οὐρίου τυχῶν πνεύματος. Φεύγων δὲ τὸν καπνὸν εἰς πῦρ ἐπεπτώκει. Καὶ ³¹ γὰρ οὐχὶ τοῖς σποράδην ἐνεδρεύουσι τὸν τῆς Λογγοβαρδίας πορθμὸν ναυτικοῖς περιέτυχεν, ἀλλ' αὐτῷ τῷ δουκὶ τοῦ ὅλου Ῥωμαϊκοῦ στόλου Νικολάῳ τῷ Μαυροκατακαλῶν. Ὅς πόρρω περὶ τῆς ληστρικῆς ἐκείνης νηδὸς μεμαθηκῶς, τὰς τοῦ ὅλου στόλου διήρεις καὶ τριήρεις, καὶ τινὰς δρομάδας ἀναλαβόμενος ναῦς, ἀπλοῦθον ἴστατο εἰς Καβαλίωνα ἀντικρὺ τοῦ Ἄσωνος, ἐξ οὐπερ ἐξεληλύθει τὸν μέγαν ἐκεῖτε στόλον καταλιπών. Καὶ ἀπέστειλε τὸν καλούμενον δεῦτερον κόμητα (33) μετὰ τοῦ ἰδίου κατέργου (34) ἐξκουσσάτου (35) παρὰ τοῖς ναυτικοῖς καλουμένου, ἐπισκήψας

A ad littus oræ Galabricæ **290** progressus cum de transfretando cogitaret, conduxit sex millium staterum auteorum pretio piraticam onerariam maximam trivis velis utentem, decem millium pondo capacem, in qua erant remiges ducenti : naves porro tres alie æa erant remulco trahebantur. His comes inscensis navigavit : non ille quidem Aulonem versus, ut reliqui exercitus Latinorum, verum quod Romanæ classis occursum vereretur, mox a solutis funibus declinatione usus modica cursum ad Capram intendit. Sed fumum fugiens in ignem incidit ; non enim sparsis et sigillatim excurrentibus ad ora maritimæ custodiam nauticis occurrit, at ipsi classis universæ Romanæ duci Nicolao Maurocataloni, qui dudum indicio accepto soluturæ onerariæ istius, biremes triremesque classis omnes et celeres aliquas assumpserat, locumque cum iis ceperat ad Cabalionem e regione Asonis. Classis

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

³⁰ τὰ. ³¹ οὐ.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(32) *Μικρὸν παρεκκλίνας*. Iter arripuit Raimundus per Sclaviniam, uti testantur Raimundus *de Agiles*, seu *de Aquilers*, uti appellatur in ms. San-Victoriano, Tuidebol. lib. 1 ; Fulcher. lib. 1, cap. 2, etc. De hoc navali prælio silent nostri ; quam male vero ab Alexianis habitus fuerit Raimundus, pluribus narrat idem *de Agiles*.

(33) *Δεῦτερον κόμητα*. **356** Qui sint comites in re navali, cuivis notum. Hos inter maximus πρωτοκόμης dictus, proximus ammiralis : hunc subsequatur δεῦτερος κόμης. Vide pag. 336, 369, et Pachymer. lib. iv, cap. 26.

(34) *Κατέργων*. Κατέργων est navicula. *Chronicon Veneto Byzantinum* edium a Bulialdo : Ἐπέρασεν ὁ Κορυπτοῦλης μετὰ κατέργων καὶ φούστων τὸ μέρος τῆς Πουλίας. Constant. in *Hist. Apollon. Tyr.* :

Στὸ κατέργων ἐμπήκασι καὶ ἐιάβησαν τὴν ὄρα.

Narratio ms. de Bellisario, κατεργούριοι, ἦτε φρικάλιοι. Hinc *Catargalina* dictus portus quidam Constantinopoli, de quo Gyllius et Leunclavius.

(35) *Ἐξκουσσάτου*. Anna, lib. xii, pag. 369 : Τὸν καλούμενον δεῦτερον τὸν δρογγάρην τοῦ στόλου μετὰ τοῦ ἐξκουσσάτου μονήρους κατ' αὐτὴν γλώσσαν σκοπέα κατέλιπον. Ita appellatur a nautis, ut hic observat Anna, quoddam navigii genus. At cuiusmodi illud fuerit, et unde vocis origo, non satis haecenus exploratum. Scitum quid sit ἐξκουσσέειν in *Chronico Alexandr.* pag. 730 ; ἐξκουσσεῖα apud Theophylactum Bulgæ. archiep. epist. 41, et **D** juriconsultos Græcos. Verum nihil videtur habere commune *excusatio* cum navi : neque proclivius est divinare quid sit *excusaticum* in Capitulari Sicardi principis Beneventani, licet fortassis ab eodem deductum fonte, cap. 29, cuius lemma sic concipitur, nam ipsum deest caput : *Ut non tollatur a tertiatibus excusaticum et porcus*. Nisi forte idem sit, quod ἐξκουσσάτον, apud Justinianum Nov. lxx, cap. 2, certum scilicet vectigal, quod pensitabatur pro quavis immunitate. Fuere denique *excusati* apud Venetos, vox a plerisque nondum intellecta, ait Sansoninus in Venetia, qui lib. vi, vetera profert Acta, in quibus horum fit mentio, hisce verbis : *Excusati de Mauriano, et eorum nomina, et sunt 44. Excusati de Mazarbo, et isti sunt de majoribus, et sunt 23 etc. Hæc sunt nomina excusatorum qui servant in palatio, et sunt 124. Nomina excusatorum nostri palatii, et sunt 198*. Ubi Sansoninus

excusatos dictos, quasi *scutatos*, eosdemque esse censet, quos *scutiferos* vocavit atas posterior. Sed vix est ut id probem, cum potius hæc videantur appellatione donati, propter indulgentiam munerum civilium et personalium, qua gaudebant ex quadam officii et functionis prærogativa, uti fuere *beneficarii*, et ii de quibus est titulus *De excusationibus artificum*, Cod. Theod. lib. xii ; quin etiam si fas est divinationi indulgere, censuerim Venetos istos *excusatos* non alios fuisse a vectoribus naviculariis, seu, uti vocant Veneti, *gondolarii*, quorum magnus semper fuit apud illos numerus, qui iis gauderent privilegiis quibus navicularii apud Romanos, ut est in titulo *De naviculariis*, Cod. Theod. et Just. Nam ab omnibus oneribus et muneribus immunes erant, leg. 5, 7 et 17 Cod. Theod. eodem titulo. Certum autem erat et definitum naviculariorum corpus, quorum præcipuum erat munus in annonæ urbis transvectione ; unde et *naves eorum, quantæcumque essent, ad aliud munus ipsis invitæ non tenebantur*, ait lex 5 eodem titulo. Agit præterea de ejusmodi naviculariis publicis Paulinus, epist. 36, ad Macarium. Cum igitur naviculariorum naves ista gauderent immunitate, nihil vetat *excusatas* inde appellatas opinari, onerarias nempe, et quæ annonariæ speciei transvectioni potissimum addictæ erant ; ejusmodi enim sunt *κatéργα* et *μονήρεις*, naviculæ, apud Annam ἐξκουσσάτων nomine donatæ. At Ludovicus Dominicus in Ducum Venetorum Historia, in Urso Participatio, ait, devictis a Venetis Narentanis, qui piraticam in Adriatico mari exercebant, Dorsodurum, quod propter eorum incursiones desertum fuerat, tunc auctore Urso duce incolæ cepisse, assignatasque eo in loco sedes iis qui ducis servitio ascripti, principis seu ducis *Excusati* appellati sunt, propter eandem, ut probabilis est, immunitatem excusationem. Occurrit apud Nicetam in Man. lib. v, n. 9, et lib. vii, n. 4, vocabulum ab illo, quod Anna utitur, haud multum abluens, tametsi alia, ut videtur, notione. Est porro illud ἔγκουσήτος, et ἔγκουσσάτος. Priore loco de Venetis agens, Ἄνδρας θαλάττης τροφίμου, κατὰ Φοίνικας ἀγύρτας, πανούργου, τὸ φρόνημα illos vocat ; quod hæc verborum serie reddit codex mixobarbarus : Θαλασσόμαχοι, καὶ ὄρθοι ὡς Φοίνικες, πραγματείας ποιῶντες, καὶ ἔγκουσήτοι ὄντες. Rursùm de Anconitanis : **357** Ἦστορες κέρδους ὄντες, καὶ ἀγυρτεῦντες, καὶ πρὸς τὸ λαβεῖν χεῖρα προτείνοντες,

corpore illic relicto, mittit eum qui secundus comes dicitur cum propria trireme, Excusata vocari a nauticis solita, cum mandatis speculandi quando primum prædicta oneraria solveret. Quod simul observaret jubebat, facem accenderet id significaturam. Fecit is quod erat jussus, duxque Nicolaus conspecto signo protinus et velis ventum dat, et navibus quæ non alis, sed quasi pedibus multis remorum agebantur, remigium copiosum ac validum expedit, infestus vadens adversus transfretan-tem comitem: quem vix tribus a continenti stadiis provectum in ipso impetu trajiciendi Epidamnium reperit milites armatos habentem secum mille quingentos, equos vero egregios octoginta. Speculatus Romanam classem gubernator onerariæ ait comiti provincie: *Classis e Syria nobis infesta occurrit cædisque ac necis miseræ præsens nobis omnibus periculum imminet.* His comes auditis indui lorici omnes jubet accingereque se ad pugnam validam. Hiems erat media. Quippo is dies sacer memoriæ divi episcopi Nicolai fuit. Tamen erat ventis silentibus mare tranquillum, et nox sereno plenilunio resplendens. Quare piratica oneraria, quippe velis potissimum fracta de consueto ardore cursus tantum remittere coacta est, auris alcedonia feriantibus, ut fere immota exsaret aquis. Quo loco velim equidem admittere pronam orationem ad celebrandam Mariani fortitudinem heroici juvenis. Qui cum ad primum onerariæ conspectum a classis ductore patre suo leviora **291** navigia impetrasset, cum iis recta in eam invehitur. Aggressus illam a prora est. Confluunt in eam partem quam insultu armati et ferocis bellatoris periclitari videbant fortissimi vectorum instructissimique ad prællum. At Marianus ad vocis commercium pro-

A αὐτῷ ἐν ὀπνηία τα πρῶμνήσια τῆς ἤδη ῥηθείσης; νῆος οἱ ἔρεται λύσαντε; εἰ; κῦμα θαλάσσης ἐμβά- λωσι, πυρὸν ἀνάψῃ. Ὁ δὲ ἀπελθὼν παραχρῆμα τὸ κελευσθὲν ἐποίησεν. Ὁ δὲ δοῦς Νικόλαος τοῦτο θεασά- μενος, τὰς μὲν τῶν νῆων τοῖς ἰστίοις παραχρῆμα ἐπέτρου, τὰς δὲ καὶ οἶον πολὺποδας ταῖς; κώπαις ἀπεργασάμενος; κατὰ τοῦ διαπερῶντος χωρεῖ κόμη- τος. Οὐπω δὲ τρεῖς σταδίου ἀπὸ τῆς χέρσου δια- πλωτῆταίμενον, καταλαμβάνει τοῦτον πρὸς τὴν περσίαν Ἐπιδάμνου σπεύδοντα, ἐνόπλου; μὲν στρατιώτας ἔχοντα χιλοῦς πρὸς τοῖς πεντακοσίοις; ἵππους δὲ τῶν ἐκκρίτων ὀδοήκοντα. Ὅν θεασάμενος ὁ πηδα- λιοῦχος τῆς νεῆος, φησὶ πρὸς τὸν κόμητα Πρεθέζον· Ἐκ Συρίας δὲ ἤδη καταλαμβάνων ἡμῶς στόλος ἐστὶ, καὶ κίνδυνος μαχαίρας καὶ ξιφῶν παρα- λῶμα γενέσθαι. Παραχρῆμα οὖν ὁ κόμης θωρήξασθαι τὸ ἐκέλευσεν ἀπαντας, καὶ καρτερώς μάχεσθαι. Κἂν δὲ μέσος χειμῶν ἦν ὅπότε ἡ μνήμη τοῦ ἐν Ἰε- ράρχαις Νικολάου ἔτελεῖται, ἀλλ' ὁμως νηνεμία ἔτυχε παντελῆς καὶ ἡ νῦξ παντέληνος; φάνηται, τό τε μᾶλλον ἢ ἐν ἔαρι. Πεπαυμένων δὲ παντάπασι τῶν ἀνέμων οὐκ ἔτι; ἠστρηκὴ ναῦς κινεῖσθαι πρὸς ἰσχύος εἶχε, καὶ συνέβαινε ταύτην ἀτρεμεῖν ἐν τοῖς ὕδασι. Ἀλλ' ἐνταυθοῦ τοῦ λόγου γενομένη βουλομένη ἂν τὴν γλῶτταν ἐπαφεῖναι τοῖς τοῦ Μαρριανοῦ κατ- ορθώμασι. Ὁς παραχρῆμα τοῦ δουκὸς τοῦ στό- λου καὶ ἰδὼν πατὴρ τὰ κούφωτερα τῶν πλοίων αἰτήσας, κατεσθῆ τῆς νῆος ἐκείνης ἵεται· καὶ τῇ πρώτῃ συνεισπεσὼν ταύτης ἀπεπειρᾶτο, συνέρ- ρεον δὲ παραχρῆμα ἐκείσε οἱ ἐνοπλοὶ καρτερώς; τοῦτον ἐξωπλισμένον πρὸς μάχην θεασάμενοι. Ὁ δὲ Μαρριανὸς τοῖς Λατίνοις; τῇ ἐκείνων ἀποχρῶμενος διαλέκτῳ παρεκλεύετο μὴ δεδῆναι μὴδὲ μάχεσθαι πρὸς ἑμπορίστους. Βάλλει δὲ τις τοῦτον τῶν Λατίνων διὰ τῆς τζάγγρας (36) κατὰ τῆς κόρυθος. Ἡ δὲ τζά-

Variæ lectiones ex cod. Coislín.

ἢ μεγάλου Νικολάου. ἢ ἔτι ἢ.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

ubi Codex Barbaro-Græcus: Πλέοντες καὶ πρῆμα- τελας ποιοῦντες, καὶ εἰς τὴν χώραν τῆς βασιλείας ἔγκουσατοὶ ὄντες, καὶ ἐκ τούτων κερδαίνοντες· ubi Meursius ἔγκουσήτους et ἔγκουσατοὺς onustos vertit. Atqui Nicetas ita videtur appellasse πανούρ- γους τὸ φρόνημα, et πρὸς τὸ λαβεῖν χεῖρα προτεί- νοντας, callidis præditis ingeniis, et a turpia lucra, sordidosve quæstus proclives; quales sunt excusati, qui sænus nauticum, et onerariis navibus mercimo- nia exercent.

(36) Τζάγγρας. Ducas, *Hist.* cap. 24: Αὐτοὶ ἐκ τῶν τριήρων ἐξαγαγὼν θύρακας, περιεφάλατα, δόρυ, τζάγγρας, καὶ πᾶν εἶδος ἀρμάτων. Joanni Cananus: Οἱ δὲ ἴνα μάχονται ἐξ ἐκείνης, ὕπισθεν μετὰ τζαγγρῶν τε καὶ τόξων, etc. *Narratio* ms. de Belissario: Φαλκόνες, καὶ πετρίτες, τζάγγρας καὶ μπάλιστρερίδας, τόξα, καὶ τοξατόρους, σκευὴ καὶ πομπὰροῖερίδες, etc. Jam tandem percipimus, Anna prævia, quod genus armorum fuit τζάγγρα; neque enim fuit arcus nudus, quod vult Meursius, neque *zagala*, seu jaculum, uti apud Ducam interpretatur vir doctus, sed *arcus balcaris*, nostris *arbaleste*; cujus usum, suo ayo, Græcis hæcenus incognitum, a Latinis vero inventum et excogitatum testatur Anna; unde eadem id genus arcus, τζῆον βαρβαρικόν, Cantacuzeno, lib. 1,

cap. 36, latinicè dicitur. Apud Latinos ejus usum antiquissimum fuisse docemur ex II. Wisigoth. lib. viii, tit. 4, § 23: *Si quis — laqueos, vel arcus præciderit, seu balistas.* Neque enim hoc loco *ballista* pro majori machina, qua muri quatuntur, quam vulgo *ballistram* vocant, sumitur. *Glossar.* *Lat. Gr.* Ballistra, σφενδόνη, μάγγανον πολεμικόν. *Glossar. Gr. Lat.* Βαλλίστρα, *tormenium murale.* Καταπέτης, ballistra; ballistrari, σφενδοῆσαι; tametsi ab ejusmodi machinarum fabrica et forma, balistarum inventionem profluxisse constat, quod nemo inficiabitur, qui Rigaltinum ad Onosandrum, et Lipsium in Poliorcet. consulit et comparabit. Balistarum vero usus sensim apud nostros desit, qui bellis istis Saracenicis frequens fuit, seu quod a summis pontificibus, una cum infectis veneno sagittis, vel gladiis, identidem interdictus sit in Christianorum præliis (*Concil. Rom.* an. 1159, can. 29; lib. v *Decret. Greg.* tit. 15), vel quod iis vii viro strenuo indignum putaretur, qui nulla arte, nullave industria aut dexteritate hocce armorum genere hostem prosterneret. Eo spectant verba Joinvillæ in *Hist. S. Ludovici*: — *Et devés savoir que à cette fois là furent faitz les plus beaux faitz d'armes, qui oncques furent faitz ou veage d'oultre mer, tant d'une part, que d'autre. Car nul ne l'roit*

γρα τόξον μὲν ἔστι βαρβαρικὸν καὶ Ἑλληνιστὶ παντε-
λῶς ἀγνοούμενον. Τείνεται δὲ οὐχὶ τῆς μὲν δεξιᾶς
ἐκκρούσης τὴν νευρὰν, τῆς δὲ λαίᾳς ἀνθελκούσης τὸ
τόξον, ἀλλὰ δεῖ τὸν διατείνοντα τὸ ὄργανον τοῦτι τὸ
πολεμικὸν καὶ ἐκρηθλωτάτον, ὡς ἂν τις εἰποι, ὑπι-
πτον καίμενον, ἐκάτερον μὲν τὸν ποδῶν ἐνερεῖσαι
τοῖς ἡμικυκλίοις τοῦ τόξου, ἀμφοτέροις δὲ ταῖς
χερσὶ τὴν νευρὰν μάλα γενναίως ἀνθελκῦσαι. Ἡ,
κατὰ τὸ μέσον, σωλήν ἔστι κυλινδρικὸν ἡμίτομον
ἐξημμένον αὐτῆς τῆς νευρᾶς, καὶ ὡσπερ τι βέλος
ἀξιόλογον μέγεθος ἀπολαμβάνων, διήκει ἀπ' αὐτῆς
τῆς νευρᾶς ἐς τὸ τοῦ τόξου μεσαίτατον, ἀφ' οὗ βέλη
παντοδαπὰ διεκπίπτουσιν. Ἐν τούτῳ τοίνυν τὰ βέλη
τιθέμενα βραχύτατα μὲν ³⁶ τῷ μήκει, παχύτατα
(37) δὲ καὶ πρόσθεν ἀξιώμαχον βάρος σιδήρου λαμ-
βάνοντα ³⁸, καὶ τῇ ἀφέσει (38) τῆς νευρᾶς μετὰ
σφοδρότητος; καὶ ρύμης ἀπάσης ἀφίεσις; τὰ βέλεμα-
τα ³⁹ οὗ ἂν τύχοι ἐπισπεύοντα, οὐκ εἰς τοῦμπαν-
λιν ἀποπίπτει, ἀλλὰ καὶ ἀσπίδα διέκρησε καὶ θώρα-
ρακα βαρυσίδηρον διατεμόντα, ἐκεῖθεν διὰ θατέρου
μέρους ἐξεπετάσθη. Οὕτως ἔστι σφοδρὰ καὶ ἀκατά-
σχετος ἡ ἀφεσις τῶν τοιούτων βελῶν. Ἦδη τοῦτο τὸ
βέλος καὶ ἀνδριάντα διεπερὸνθησε χαλκοῦν. Καὶ

A vectus, Latinos, propria ipserum lingua utens,
admonebat, ne metuerent, neu arma expedirent in
ejusdem fidei ac religionis homines. Hæc dicentem
Latinorum aliquis excusso tizangra telo pulsat in
galea. Est vero tizangra barbarici species arcus
Græcis ignota funditus. Tenditur autem non dex-
tera trahente nervum, læva costam arcus in con-
trarium diducente, sed oportet eum qui bellicam
istam longissime jaculantem machinam intendit,
utroque pede summe adnitendo propellere curva-
turam arcus, et simul utraq; manu magna vi
atrabere transversum nervum, cujus circa medium
tubus est forma cylindri dimidiati, aptus suspen-
susque ex ipso nervo; ac crassitie ac longitudine
magni teli, per cordam quam trajicit ad medium
arcus punctum pertinens. Ex hoc quasi ca. ali con-
cavo excutiantur impetu magno in eum prius
inserta tela, brevia illa quidem, sed crassissima,
et ferro prægravi, ad tanto validiorem et inelucta-
bilem concipiendum impetum. Sane ubi laxatione
nervi tubo inserta sagitta ejicitur, tanta fertur
vehementia nulla ut plane soliditas aut durities ei
repellendæ par sit, adeo ut clypeus quamvis firmus

Varie lectiones ex cod. Coislm.

³⁶ ὄντα. ³⁸ καταλαμβάνοντα. ³⁹ Βέλεματα.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

*d'arc, d'arbaleste, ne d'artillerie. Mais estoient les
coups qu'on donnoit l'un sur l'autre à belles masses,
espées, et fuis de lances.* At istius armorum generis
usum revocavit postmodum Richardus Anglorum
rex, et in Galliam induxit in bellis contra Philip-
pum Aug. Nau, ut ait Willelmus Brito, lib. II
Philipp. :

*Francigenis nostris illis ignota diebus
Res erat omnino, quid balistarius arcus,
Quid balista foret, nec habebat in agmine toto
Rex quemquam sciret armis qui talibus uti.*

Joann. Bromptonius in Rich. : *Ipsæ siquidem hoc
genus sagittandi, quod arcubalistarum dicitur,
jam dudum sopitum in usum, ut dicitur, revocavit,
unde et in ea peritus plures manu propria peremit,
quo et ipse postmodum in terra propria impræmuni-
tus et inopinatus perit.* Willelmus Guiart in Phil.
Aug. obsidionem Accronensem commemorans, Ri-
chardum ait primum earum usum in Galliam in-
vexisse :

*Venus estoit nouvellement
Des arbalestes li usages,
Richard qui de tiex fais iert sages,
Tant soit il d'autres deporté,
L'ot poi uins en France aporté.
Si con les chroniques desquieurent.*

Idem denique Willelmus Brito, lib. V de Richardi
cæde :

358 *Porrigit Guidoni balistam qui tenet arcum,
Ut sua quæ misit Richardum missa remittat,
Hac toto non alia Richardum morte perire,
Ut qui Francigenis balistæ primitus usum
Tradidit, ipse sui rem primitus experiat,
Quamque alios docuit in se vim sentiat artis.*

Verum unde ejusmodi balistas Græci τζαγγρα; vo-
carint, plane mihi incomperitum. Nam ejusce avi
scriptores Latini, Albertus Ag. lib. II, cap. 55;
lib. III, cap. 41; lib. VI, cap. 9, 16, et alii pasim
arcus baleares; Willelmus Brito locis citatis, mo-

naclus Vallis Sarnaii, cap. 42; Cæsarius Heisterb.
lib. I, cap. 16, etc., balistas nuncupant. Deinde
etsi varie fuerunt balistarum species, quarum ali-
quot meminit Sanutus, lib. II, part. IV, cap. 4,
aliæ vero recensentur apud script. vernaculos,
*Arbaleste de cor, et d'if, a tour, a haussepié et a un
pié, a bandrier, ou baudreer, et a tailler;* nihil ta-
men in his vocabulis deprehendas, quod ad τζαγγ-
ρα vocem accedat, quam etiam extrema retinuit
Græcia, quæ inde τζαγγροξότα; et τζαγγράτο-
ρα; quos balistarios nostri vocant, confecit. Apud
Pachymerem quidam Σγουρός στρατοπεδάρχης τῶν
τζαγγρατόρων occurrit, quæ dignitas eadem fuit,
quæ scriptoribus nostris dicitur, *le grand maistre
des arbalétriers.*

(37) *Παχύτατα.* Brevia illa quidem balistarum
erant tela, sed spissiora et forma quadrata; unde
quadrellos, nostri *quarreaux* vocabant. Willelmus
Brito, lib. II :

*Nec tamen interea cessat balista, vel arcus,
Quadrellos hæc multiplicat, pluit ille sagittas.*

D G. de Podio Laur. cap. 57 : *Mortuus est ictu
quadrelli. Quarellus dixit Rigordus non semel, et
Math. Paris. W. Guiart, an. 1219 :*

*A tant tendent de tous costez
Aus arbalestes devaler,
Et puis laissent quarreaux aller.*

Idem in S. Ludovico :

*Messire Alfons un iour ataignent,
Qui armez iert de son atour,
D'un quarrel d'arbaleste a tour.*

Le Roman de Garin :

*Volent pileit plus que pluie par pré,
Et les sajettes, et carriaux empenez.*

(38) *Καὶ τῇ ἀφέσει.* Willelmus Brito, lib. V :

*Guido nucem volvit balistæ pollice lævo,
Dextra premit clavem, sonat una nervus, et ecce
In regis scapula stabat fatalis arundo.*

perforetur, et lorica quantovis ære rigens, non ea solum parte qua telum excipit, verum etiam in adversa superficie per trajectum diametro corpus transverberetur; adeo nihil hunc ictum frustrari potest. Quin etiam ferunt ejusmodi teli acie transfigi signum æneum. et si mœnibus civitatis maxime impactum fuerit, mucronem perterebrato muro ab interiori urbis parte spectandum se dare; aut certe, si crassior murus fuerit, totum in ejus medio haustum atque abditum manere. Talis quædam machina tzangra est; demonium plane inventum pestis excussa perculerit, miserrimum semel abripit, sine remedii spe, sine plagæ sensu morientem. Mariano igitur emissum tzangra jaculum in galeam incidens summam, diffregit obiter, ejus verticem transvolans, caput ipsum ne capilli quidem tenuis strinxit, Deo protegente. Irritatus ferox juvenis telum librat in comitis collineans brachium; nec aberravit aut repulsa sagitta est, sed transadacto clypeo per intimam et ipsam vi trajectum lorice laminam latus hausit viri. Erat intimorum commilitonum comitis istius tertius decimus sacerdos Latinus quidam. **292** Is animalverso e puppi Mariani ausu in comitem, multis vicissim ulciscens jactibus Marianum petiit, nec ipsum propterea cessantem, sed et pro se pugnantem ipsum strenue et suos ad genereose rem gerendam animantem. Pugna ibi conseritur tam cruenta ut Latini sacerdotis milites qua vulneribus debilitati, qua pugna fessi tertio mutandi novis succedentibus fuerint. At sacerdos multis plagis transfixus, cruoreque circumfluens, perstabat tamen in loco idem intrepidus. Non enim quæ apud nos viget sacerdotalis lenitatis disciplina Latinis in usu quoque est. Nos videlicet sacris jussi canonibus ac legibus, evangelicoque ipso persuasi dogmate, sancimus illud observatione inviolata teneri solitum: Ne stringas, ne inclames, ne tangas, sacerdos enim es. At barbarus Latinus simul atque initiatus sacris primitias sacrificii libaverit, clypeo statim in lævam inserto, correpta in dexteram vibrataque lancea, simul divinum communicat corpus ac sanguinem, simul torvum ac

τείχει ἔμπεπτωκὸς μεγίστης πόλεως, ἢ ἐπὶ τάνδον προῦκυψε τοῦ βέλους ἡ ἀκμῆ, ἢ ἐνὸς-δυκὸς κατὰ τὸ μέσον τοῦ τείχους, ἀφανὲς γέγονε. Τὸ μὲν οὖν τῆ; τζάγγρας πρᾶγμα τοιοῦτόν ἐστιν ὡς ὄντως δαιμόνιον, ὃ δὲ πειρασθεὶς τῆς ἐκ τοῦτου πληγῆς ἀθλιώτατος²⁷, ἀνκισθῆτως ἀποθνήσκων, καὶ μηδὲ τῆς πληγῆς ὀπίσθη τίς ἐστιν αἰσθανόμενος. Τὸ μὲν οὖν ἀπὸ τῆς τζάγγρας βέλος; ἔμπεσον τῷ ἄκρῳ τῆς κίρρου; διήλασεν αὐτὴν ἀποπτάν, οὐδ' ἄχρι τριχῶ; τοῦ Μαρριανοῦ ἐφαψάμενον. Πρόνοια γὰρ ἀπέπειρξεν. Ὁ δὲ γοργαίως ἄλλον κατὰ τὸ κόμητος; ἐπαφίει; ὄσπετον, πληγῆ; τοῦτον κατὰ τὸ βραχίονος; δ; τὴν ἀσπίδα διατρῆσας τὸν τε φοιλεῶπτόν διεληλυθῶ; Ὀύρακα καὶ αὐτῆς ἤψατο τῆς πλευρᾶ;. Ἰερεῦ; δὲ τι; Λατίνος; τρισκαιδέκατος; τυγγάνων τῶν σὺν αὐτῷ μχομένων, τοῦτο θεασάμενος, προμυθῶθεν ἰστάμενος, πολλὰς βολίδα; κατὰ τοῦ Μαρριανοῦ ἐξέπεμψεν. Ἄλλ' οὐδ' ὁ Μαρριανὸ; ἐνεδίδου, αὐτό; τε ἐκθύμω; μαχόμενος καὶ τοῖ; ὑπ' αὐτόν τοῦτο παρακελευόμενος, ὡ; τρισάκι; τοῦ; μετὰ τοῦ Λατίνου ἱερέω; ὑπαλλαχθῆναι τιτρωσκομένους; τε καὶ κοπιώντας. Καὶ αὐτό; δὲ ὁ ἱερεῦ; κᾶν πολλὰ; τὰ; πληγᾶ; δεδεγμένος ἦν καὶ τῷ ἰδίῳ αἵματι περιρρεόμενος, ἀλλ' ὄμω; ἄτρεστο; ἦν. Οὐ γὰρ κατὰ τὰ αὐτὰ ἡμῖν τε καὶ τοῖ; Λατίνους; περὶ τῶν ἱερωμένων δεδραται. Ἄλλ' ἡμεῖ; μὲν ἐντετάγματα²⁸ παρὰ; τε τῶν κανόνων καὶ νόμων καὶ τοῦ εὐαγγελικοῦ δόγματος, μὴ θίξῃ; μὴ γρύξῃ; μὴ ἄψῃ. ἱερωμένο; γὰρ εἰ ὁ δὲ τοι βάρβαρος; Λατίνος; (39) ἅμα; τε τὰ θεῖα μεταχειρίζεται καὶ τὴν ἀσπίδα ἐπὶ τοῦ λατοῦ; θέμενος, καὶ τὸ δόρυ; τῆ; δεξιᾶ; ἐναγκαλισάμενος, ὄμοῦ; τε μεταδίδωσι; τοῦ; θεοῦ; σώματό; τε καὶ αἵματος, καὶ φόνιον ὄρᾶ;, καὶ αἱμάτων ἀνῆρ; κατὰ τὸν Δαυιτικὸν ψαλμὸν γίνεται. Οὕτως; ἐστὶ τὸ βάρβαρον; τοῦτο γένος, οὐχ ἤτιον ἱερατικὸν ἢ φιλοπόλεμον. Οὕτος; τοῖνον ὀρέκτε; μᾶλλον ἢ ἱερεῦ;, ὄμοῦ; τε καὶ τὴν ἱερατικὴν στολῆν; ἐνεδίδωσκετο καὶ τὴν κώπην; μεταχειρίζετο, καὶ πρὸ; ναυτικὸν πόλεμον καὶ μάχην ἀφώρα; κατὰ ταῦτόν, καὶ θαλάσση; καὶ ἀνδράσι; μαχόμενος; τὰ γὰρ ἡμέτερα; καθάπερ; ἐφθην; εἰρηκία, τῆς Ἀσρῶν; καὶ Μωσῆω; καὶ τοῦ; καὶ ἡμᾶ; πρῶτου ἀρχιερέω; ἐξήρτηται.

Varie lectiones ex cod. Coislin.

²⁷ ἀθλιώτατα. ²⁸ ἐντετάγματα.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(39) Λατίνος. Id etiam Latinis objectum a Græcis scribit Petrus Diacon. lib. iv Chron. Casin. c. 117, apud quem Græcis sic Latino insert: *In occidentali climate propheticum illud videmus impletum: Erit ut populus sic sacerdos, cum pontifices ad bella prodeant, ut papa vester Innocentius facit. Quod quidem, ut ait Petrus Damianus, lib. iv, epist. 9, satis videtur absurdum, ut ipsi Domini sacerdotes attentent, quod turbis vulgaribus prohibetur, et quod verbis impugnant, operibus asserant.* Et sane non injuria id nostris objectum; nam etsi lege ecclesiastica et conciliorum canonibus arma tractare veterentur sacerdotes, sæpe tamen legimus ipsos interfuisse præliis, in iisque acriter dimicasse. Atque pravo mori isti ascribendum, quod arma tractare aut ferre clericis interdicitur passim concilia Gallicana et provincialia, Herdense, c. 4; Matiscon. 1

c. 5; **359** Liptin. c. 2; Vermeriense, an. 752, c. 16; Codex Carolin. epist. 77; Capitula selecta Caroli M. an. 800, cap. 2, 3, 4 et 5, apud Sirmund. tom. II Concil.; Capitulare episcopor. an. 802, c. 18; apud eundem, Concil. Mogunt. an. 813, c. 17; Meldense, an. 845, c. 37; Capitul. Herardi archiep. Turonens. cap. 50, 115; Concilium Metense, an. 888, c. 6, etc. Observat porro cardinalis Baronius, an. 888, exsecrandum plane diu istiusmodi facinus inolevisse in Gallis, ut tam episcopi, quam abbates ad bella procederent, in hostes irruerent, cederent ipsos, et ab ipsis cæderentur; jureque conqueritur ab ejus temporis scriptoribus laudatos reperiri nomine bellicæ fortitudinis, cum tanquam sacrorum canonum violatores, et muneris pastoralis et nominis desertores detestandi fuissent. Vide O. servat. ad Joinvillæ pag. 50.

oculis vir sanguinum : quidni hoc enim tali ex Psalmis Davidicis non veniat? Adeo barbarum hoc genus non minus sibi belli ac gladii jus usumque arrogat quam sacerdotii apicem deposcit. Unde hic belligerator magis quam sacrificus eodem tempore et stolam sacerdotalem induit, et manubrio vel remi vel gladii manum admovit pugnam navali lacessendæ promptam : ipse ad pugnandum cumque mari cumque viris simul ex æquo paratus. Quem equidem quando, quod facere cœpi, cum nostratibus mystis compingo, illum et ejus similes bellicosum ac Pharaoni terra marique infestum Mosis Aaronisque gerere sacerdotium arbitror : nostros mansueti Domini, qui princeps Christianum sacerdotium instituit, agnosco successores.

Ἄλλὰ τῆς μάχης ἐξ ἑσπέρας αὐτῆς μέχρι μέσης τῆς ἐπιφαινούσης ἡμέρας καρτερᾶς γεγυνοίας, ὑπέικουσι κἂν μὴ ἐβούλοντο οἱ Λατῖνοι τῷ Μαρριανῷ, λόγον ἀπαθείας ἐξ αὐτοῦ αἰτησάμενοι καὶ τυχόντες. Ὁ δὲ γε μαχιμώτατος ἱερεὺς ἐκεῖνος, οὐδὲ τῶν εἰρηνικῶν σπονδῶν τελουμένων, τῆς μάχης ἐπέπαυτο, ἀλλὰ τὸν γωρυτὸν τῶν βελῶν ἐκνεύσας χερμάδα ἀναλαβόμενος λίθον πέμπει κατὰ τοῦ Μαρριανοῦ. Τοῦ δὲ τὴν κεφαλὴν διὰ τῆς ἀσπίδος περιφράττοντος πλήξας τὴν ἀσπίδα διεῖλε τετραχῆς, καὶ τὴν κίρῳθρα κατέθραυσεν. Ὁ δὲ Μαρριανὸς τῆ τοῦ λίθου βολῆ συγχυθεὶς ἀπολωλεκῶς τὸ φρονεῖν τῆς ψυχῆς, ἀναυδος παραχρῆμα ἐφ' ἱκανὸν ἔκειτο, ὡσπερ ὁ Ἐκτωρ ἐκεῖνος ἀπὸ τῆς τοῦ λίθου βολῆς τοῦ Αἰαντος μικροῦ δεῖν ἐψυχοράγει. Μόλις δ' ἀνεγκῶν καὶ ἑαυτὸν συναγαγὼν τρισάκις τὸν παίσαντα ἐπληξε, βέλεμα ἑκατ' αὐτοῦ ἐπαφείξ. Ὁ δὲ πολέμαρχος ἐκεῖνος μᾶλλον ἢ ἱερεὺς μὴδέποτε μάχης κορνεύμενος, ἐπεὶ καὶ τοὺς λίθους ἅπαντας ἀπεπέμψατο τῶν χειρῶν, καὶ ἀπλῶς ἦν, καὶ λίθων κενὸς καὶ βελῶν, οὐκ ἔχων ὅ τι καὶ δράσειεν, οὐδὲ δι' ὧν ἀμυνεῖται τὸν ἀντίπαλον, ἐσφάδαζε μὲν ἐνταῦθα καὶ ἑαυτὸν συστρεφόμενος τοῖς γούν παρατυχοῦσιν αὐτίκα καὶ ἀποχρῶμενος ἦν. Σάκκον οὖν μάξης μεστὸν ἐφευράμενος ἐκείθεν ἀπὸ τοῦ σάκκου καθάπερ χερμάδας τὰς μάξας ἐβάλλεν, ὡσπερ ἱερατεύων καὶ τελετὴν τινα ποιούμενος καὶ ἱεροτελεστίαν τὴν πόλεμον. Μάξαν γοῦν τινα μίαν ἀναλαβόμενος καὶ ὄλη χειρὶ πιθήσας, ἐπαφίησι ταύτην κατὰ τῆς Μαρριανοῦ ὄψεως, καὶ πλήττει τοῦτον κατὰ τῆς παρεῖδς. Ταῦτα μὲν οὖν τὰ κατὰ τὴν ἱερέα ἐκεῖνον καὶ τὴν ναῦν καὶ τοὺς ἐπιβάτας. Ὁ δὲ κόμης Πρεβέντζης πιστεύσας ἑαυτὸν οὖν αὐτῆ τῆ νηὶ καὶ τοῖς ὑπ' αὐτὸν, προθύμως τῷ Μαρριανῷ εἶπετο τοῦ λοιποῦ. Ἐπεὶ δὲ κατὰ τὴν χέρσον γενόμενοι ἀπέβαινον τῆς νηὸς, πολλὰ καὶ πολλάκι; ὁ ἱερεὺς ἐκεῖνος ἐζήτει τὸν Μαρριανόν, τὴν κλήσιν μὲν αὐτοῦ μὴ ἐπιγινώσκων, ἀπὸ δὲ τοῦ χρώματος τῶν ἀμφίων τοῦτον ἀνακαλούμενος. Προσελθὼν δὲ ³⁰ περιχυθεὶς κατησπάζετο, ἐγκαυχόμενος ἅμα, ὡς *Εἰ μοι κατὰ τὴν χέρσον ἐντετυχήκατε, πολλοὶ ἄν ταῖς ἐμαῖς χερσὶν ἀντηρέθητε*. Ἐκβαλὼν δ' ἐπιδίδωσι τοῦτω ἀργυροῦν θηρίκλειον (40), τιμῆς στατήρων ἑκατὸν πρὸς τοῖς

Verum ut de pugna pertexam, tracta ea magnis utrimque animis a vespera ad postridianam lucem, Latinos tandem vel ingratis cedere compulsi, et cum Mariano deditioem pro incolumitatis fide pacisci. At pugnacissimus ille sacerdos haudquam uti gratia oblata sustinuit, aut in lucro ponere precariam salutem. Quin pacta quamvis proclamataque jam concordia, nihilo minus acriter pugnam urgebat, ac quod exinanita telum manui pharetra negaret, saxum in Mariani caput impexit; provisam ille molem sublato in verticem excepit sento. Porro lapis tanto impetu ruebat, ut scuto in partes quatuor diffracto galeam perforaverit : quo ictu concussus confususque ac tantum non exanimatus Marianus diu sine voce, sine sensu jacuit, ut Hector ille lapide appetitus ab Ajace, cujus vi quin exspiraret parum absuit. Tamen postquam ægre se recepit **293** restituitque in pedes, copiose ultus percussorem multis appetitum telis triplici vulnere affecit. At tribunus iste militaris verius quam sacerdos satiri nunquam pugna poterat. Verum animo adhuc ardenti deerant instrumenta iræ; nam et exhausta prius pharetra jaculis carebat, et saxa quæ succenturiare telis ceperat, ipsa quoque defecerant. Hic homo æstulare tamen, jactareque se ac in omnem partem erumpere, impotens sui : et quod hosti quo plus nocere cuperet, minus posset, deficiente telorum copia, non minori furore quam irritatus aper aut alia venabulis circumventa bestia in seipsum incurrens seque contorquens. Ergo cum quidquid ei tum forte ad manum acciderat telum ira faceret, saccum conspicatus plenum panibus, cupide arripuit, expromptisque inde ponderibus ad prælium abutens, duratos nauticæ annonæ bolos tanquam lapides in capita hostium liberalissime torquebat, velut ne sic quidem a sacerdotali functione deficiens, sed panem vel tunc in pugna distribuens, et eulogias spargens, quasi ut sanguinarium furorem belli cum pacifico sacrorum usu conciliaret. Correptum ergo valide manumque impulsam tota panem unum in Mariani vultum impingens in gena illum percutit. Hactenus de nave illa Gallisque vectoribus, præclaroque in primis isto sacerdote. Cæterum provinciæ comes sui navisque

Variælectiones ex cod. Coislin

³⁰ βέλεμα. ³¹ δὲ τοῦτω.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(40) *θηρίκλειον*. Nicetas in Man. lib. III, n. 6. Adde Hoeschel. in Not.

suae ac suorum deditione Mariano facta, securus in ἄ τριάκοντα. Ταῦτα δὲ ὁμιλῶν καὶ διδοὺς ἐξεπε-
 cius fide, duci se sinebat. Appellit in terram navis. πνεύκει.

Excedunt Galli. Ex iis sacerdos ille multum et anxie querebat Marianum, non nomine illum qui-
 dem compellens proprio, id enim ignorabat, verum eum a colore vestium satis designans, et sic vocit-
 aus. Inventum tandem hominem amicissime amplexatus salutavit quam officiosissime; gratulans-
 que simul et glorians allocutus hunc in modum est: *Si mihi terra occurrissetis, multi utique meis
 eratis casuri manibus.* Mox argenteum calicem, pretii staterum triginta supra centum, Mariano in
 manus dat, atque his dictis datisque exspiravit.

Interim comes Gotthofredus, jam tum mari trans-
 ito cum aliis comitibus, et exercitu in quo equi-
 tum decem, peditum septuaginta millia numeraban-
 tur, Constantinopolim ipse pervenerat, copiis circa
 Propontidem intra vallum collocatis, eo ambitu ca-
 strorum, ut a ponte prope Cosmidium sito usque ad
 Sanctum Phocam extenderetur. Instabat apud Got-
 thofredum imperator ut suas copias ultra Propont-
 tidis fretum deportaret. At ille diem e die ducens
 causasque alias ex aliis prætexens moras sedulo
 necebat, Baimundum nimirum et cæteros oppo-
 siciens qui specie religionis ac belli sacri perniciem
 Imperatori machinabantur; a quo nondum se ultio-
 nem repetisse meminerant splendidæ victoriæ il-
 lius, qua is apud **294** Larissam Baimundum et
 Gallos magno prælio fregerat. Scio non omnes
 Christianos qui sacro bello nomen dederant ista
 ambitiosa et nobis infesta cogitasse. Equidem Pet-
 rum illum quem dixi promulgatorem incentorem-
 que primum expeditionis Hierosolymitanæ talia me-
 ditatum haud crediderim; imo pleramque plebem
 illam simplici religione provectam facile arbitror.
 Magnates solum illos et principes Gallos Baimundi
 familiares aut necessarios, vel colloquia ejus, vel
 propria versutia depravaverat in istam malitiam
 Christianos ferendi dum Turcis minantur. Atque
 illi utenque clam esse sua consilia putabant, non
 fallebant tamen imperatoris solerem animum, qui
 suæ prudentiæ in discrimine tanto non oblitus pro-
 vide congregatas accitasque infidelium copias cum
 ducibus ex gentibus iisdem strenuis et belli perit-
 is, datis litteris subsidere jussit ad oram Ponti
 littoralem, et divisos turmatim sparsis cohortium
 stationibus, occupare quantum est spatii ab Athyra
 ad ipsum Phileam (nomina sunt locorum regionis
 ejus), ibique observare excipereque insidiis, si qui a Gotthofredo ad Baimundum cæterosque qui sequeban-
 tur comites, aut vicissim ab istis ad Gotthofredum mitterentur cujusmodi commercium inter eos fovendis
 promovendisque perniciosis consiliis utile, abrumpi intercludique magnopere intererat.

Dum hæc clam utrimque dissimulatione mutua
 geruntur, contigit tale quippiam. Accersiverat ad
 se imperator comitum aliquos eorum qui cum

Variae lectiones ex cod. Coislin.

²¹ Βαζμουόνδου. Et sic postea semper. ²² ἢ αὐτοῖς ἐξ ἐκείνων. ²³ αἰτῶ.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(41) *Γοττοφρέ.* Ende n an. 1096. sub medium
 mensis Augusti per Germaniam et Hungariam ex-
 peditionem suam aggressus est Gotthofredus. Alb.
 Aq. lib. II, cap. 4 et alii.

(42) *Μεγαλόπολις.* Pervenit Constantinopolim
 Gotthofredus biduo ante Natalem Domini, et ad
 urbis mœnium conspectum castra metatus est.
 Baldricus, lib. I, pag. 91; et Guibertus, lib. II,
 cap. 12.

Ἄλλὰ καὶ ὁ κόμης Γοττοφρέ (41) τῷ τότε καιρῷ
 διαπεράτας μεθ' ἑτέρων κομητῶν καὶ στρατεύματος
 ἰππέων μὲν χιλιάδων δέκα, πεζῶν δὲ χιλιάδων
 ἑβδομήκοντα, καὶ καταλαθῶν τὴν Μεγαλόπολιν (42),
 περὶ τὰ μέρη τῆς Προποντιδὸς κατατίθεισιν αὐτοῦ
 τὸ στρατεύμα. Διῆκον ἀπὸ τῆς Ἐγγίστα τοῦ Κοζμι-
 δίου διακειμένης γεφύρας (43) μέγχοι καὶ αὐτοῦ τοῦ
 Ἁγίου Φωκά. Παραλεινομένου δὲ αὐτῷ τοῦ βασι-
 λέως τὸν τῆς Προποντιδὸς διαπεράσαι πορθῶν
 ἡμέραν ἐξ ἡμέρας ὑπεριθέμενος καὶ ἀτίαν αἰετῶ
 συνεῖρων ἀνεβάλλετο (44). Τὸ δὲ πᾶν, τὴν τοῦ Βαί-
 μούντου ²¹ καὶ τῶν λοιπῶν κομητῶν ἀνέμενον
 ἀρξίζιν. Καὶ γὰρ ὁ μὲν Πέτρος ἐξ αὐτῆς ἀρχῆς εἰς
 προσκύνησιν τοῦ ἁγίου τάφου τὴν τοσαύτην ὁδοπο-
 ρίαν ἀνεδέξατο, οἱ δὲ γε λοιποὶ κόμητες καὶ τούτων
 μᾶλλον ὁ Βαζμουόντος, παλαιὰν μὲν κατὰ τοῦ
 αὐτοκράτορος τρέφοντες, καὶ εὐκαιρίαν (45) ζήτούντες
 ἀντίποινα τοῦτο παρασχεῖν τῆς λαμπρᾶς ἐκεῖνης
 νίκης ἣν ἤρατο κατ' αὐτοῦ ὅπως κατὰ τὴν Λάρισσαν
 τὴν μετ' αὐτοῦ συνῆψε πόλεμον, ὁμογνωμονήσαντες
 καὶ αὐτῆς τὴν Μεγαλόπολιν κατασχεῖν ὀνειρώττοντες,
 εἰς τὴν αὐτὴν ἐληλύθεισαν γνώμην καὶ τοῦτο
 πολλὰκις ἐμνημονεύσαντες ἀνωθεν, τῷ μὲν φαινομένῳ
 τὴν πρὸς τὰ Ἱερσόλυμα ὁδοπορίαν ποιούμενοι, τῇ
 δ' ἀληθείᾳ τὴν αὐτοκράτορα τῆς ἀρχῆς παραλῦσαι
 καὶ τὴν Μεγαλόπολιν κατασχεῖν ἐθέλοντες. Ἄλλ' ὁ
 βασιλεὺς τὸ πανούργον αὐτῶν πάσαι γνώσκων τὰς
 τῶν ἐθνικῶν δυνάμεις σὺν αὐτοῖς ἡγεμόσι διὰ
 γραφῶν παρεκελεύσατο ἀπὸ τοῦ Ἀθύρα μέχρι
 αὐτοῦ Φιλῆα Ἰαθῶν καταστῆναι (τόπος δὲ παράλιος
 οὗτος τοῦ πόντου), καὶ ἐπεδρεύειν εἶπου τι; τοῦ
 Γοττοφρέ πρὸς τὴν Βαζμουόντον καὶ τοὺς ἐπισθεν
 ἐρχομένους κόμητας ἀποστέλλοιτο, ἐξ ἐκεῖνων ἢ
 αὐτῶν ²² πρὸς αὐτὸν ἀπείργειν αὐτῶν ²³ τὴν
 διόδον.

Ἐν τῷ μεταξὺ δὲ γίνεται τι τοιοῦτον. Μετα-
 πεμφαμένου γὰρ τοῦ βασιλέως τινὰς τῶν μετὰ τοῦ
 Γοττοφρέ κομητῶν, ἐφ' ᾧ τούτοις συμβουλεύσατο:

(45) *Γεφύρας.* De hoc ponte pluribus egimus ad
 Villhard. n. 85. Hujus præterea meminit Brye-
 nius, lib. III, n. 41; et Cinnamus, lib. II

(44) *Ἀρεβάλλετο.* Dilatationis causam afferunt
 scriptores, atque in iis Albertus Aq. lib. II, cap.
 4, 10, 11, 12.

(45) *Εὐκαιρία.* Robertus Mon. lib. I, de Alexio:
*Timebat enim ne tantus et tantorum exercitus in se
 consurgeret, etc.*

ὑποθέσθαι αὐτῷ πληρῶσαι τὸν ὄρκον, τριδομένου A τε τοῦ καιροῦ διὰ τὸ φύσει λάλον τε καὶ μακρηγο-
 ρώτατον τῶν Λατίνων, ψευδῆς διεόραμεν εἰς αὐτοὺς
 φήμη κατασχεθῆναι (46) τοὺς κόμητας παρὰ τοῦ
 βασιλέως. Εὐθύς οὖν πυκινὰ κατὰ τῆς Βυζαντίδος
 κελίηται φάλαγγες, καὶ παραχρῆμα τὰ κατὰ τὴν
 Ἀργυρὰν καλουμένην λίμνην (47) διαχειμένα πα-
 λάτια παντελῶς ἐξηρίπωσαν, ἅμα δὲ καὶ τῶν τειχῶν
 τῆς Βυζαντίδος ἀπεπειρώοντο. Κἀν μὴ δι' ἐλεπτόλεων,
 οὐ γὰρ παρῆσαν, ἀλλὰ τῷ ἑαυτῶν πλήθει θαρρόντες
 τοσοῦτον κατεκινδυνεύσαντο³¹, ὡς καὶ πῦρ τολμῆσαι
 ἐπαρεῖναι κατὰ τῆς κάτωθεν τῶν ἀνακτόρων πύ-
 λης (48), ἀγγυρὸν ἐπ' ὀνόματι τοῦ ἐν Ἱεράρχαις με-
 γίστου Νικολάου (49) πάλαι παρὰ τοῦ τῶν βασιλέων
 ἀνοικοδομηθέντος; τεμένους. Οὐ μόνον δὲ ὀπίσσω τοῦ
 συρφετώδους ἕγλου τῶν Βυζαντίων καὶ ἀνάκτιδες B
 πάντη καὶ ἀπειροπόλεμοι τὰς τῶν Λατίνων φάλαγγας
 θεασάμενοι ἔστενον, ὦμαζον³², ἔστερνοτύπουον³³,
 μὴ ἔχοντες ὑπὸ φόβου ὅ τι καὶ δράσαιεν, ἀλλὰ καὶ
 μᾶλλον ὀπίσσω ἐπὶ τὸν αὐτοκράτορα τὴν πέμ-
 πτην (50) ἐκείνην φανταζόμενοι: καθ' ἣν ἡ τῆς πόλεως
 γέγονεν ἄλωσις. Καὶ δεδιότες διὰ τοῦτο τὴν ἐνιστα-
 μένην ἡμέραν μή τις ἐκτισίς τῶν τότε γεγενημένων³⁴
 συμβαίη, πάντες δὲ ὅσοι στρατιωτικῆς εἰδήμονες
 ἦσαν, ἀσυντάκτως πρὸς τὰ βασίλεια συνέρχον.
 Ὁ δὲ βασιλεὺς ὠπλίσατο μὲν οὐδαμῶς οὐδὲ φολι-
 δωτῶν³⁵ περιεβάλετο θώρακα, οὐδὲ σάκος, οὐδ' ἔγ-
 χος ἔνηγκαλίσατο, οὐδὲ ξίφος περιεζώσατο, ἀλλ'
 ἔδραϊώς ἐπὶ τοῦ βασιλικοῦ ἔσταλμένος καθῆτο C
 θρόνου, καὶ μεθ' ἵαρου βλέμματος πάντας θαρ-
 βύων καὶ θάρσος ἐνίαις ταῖς σφῶν ψυχαῖς καὶ τοῖς
 συγγενέσι δὲ καὶ ἡγεμόσι τοῦ στρατοῦ περὶ τῶν
 μελλόντων συμβουλευόμενος. Τὰ μὲν οὖν³⁶ πρῶτα
 οὐδ' ὄντινα οὐν κατὰ τῶν Λατίνων τοῦ τείχους
 ἔξαγαγεῖν προεβύητο, τὴ μὲν διὰ τὴν ἐνισταμέ-
 νην ἐκείνην σεβασμίαν τῶν ἡμερῶν· πέμπτη γὰρ
 ἦν τῆς μεγίστης καὶ ἀγίας τῶν ἑβδομάδων, ἐν ἣ δ'

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

³¹ κατηνεδεύσαντο (sic). ³² ὦμαζον. ³³ ἔστερνοτύπουον. ³⁴ γεγενημένων. ³⁵ φολιδωτῶν. ³⁶ μὲν.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(46) *Κατασχεθῆναι*. Albertus Aq. lib. ii, cap. 7, 8, Baldric. Guibert. Malmesbur. Tyrius, etc. agunt de hac Francorum comitum detentione.

(47) *Ἀργυρὰν λίμνην*. Huius paludis nomenit Pachymeres, lib. vii. At que fuerit palatiorum ad Argyram paludem appellatio, haud constat, nisi in universum magnifica illa ædificia intellexerit Anna in Europæano Bosphori litore exstructa: *Palatium neme et turritas domos que spatium 30 milliarium in litore maris comprehendunt*, ait Albertus Aq. lib. ii, cap. 11. Argyræ perinde paludis peculiarium situm, et nominis rationem nondum comperi. Haud procul tamen a Blacherniana porta dissitam foisse assequor, ex eo quod porta urbis eadem senescente Græcia, ab Argyra palude, vocabulo truncato, *Cyrolymne* dicta sit Cantacuzeno, lib. i, cap. 51, 56; lib. 3, cap. 81; et Nicææ in Alex. lib. iii, n. 10; et πύλη πρὸς τὴν Γερολίμνην, Niceph. Gregoræ, lib. viii et ix. Aliud porro fuit *Ἀργυρον*, et *Ἀργυρόνιον*, locus ita dictus in litore Bosphori Asiatico, de quo Procopius, *De ædif. Just.*; Gyllius, *De Bosp. Thrac.* lib. iii, cap. 6; Leunclavius, in *Pand.* cap. 128; et Historia Bucicaldi, part. i, cap. 35

Gotthofredo venerant. Causa vocandi fuerat spes ab iis impetrandi ut suadere Gotthofredo vellent observationem eorum quæ juratus promiserat. Tractatio fuit hæc proluxior: propterea quod verbosum natura est Latinorum genus; occasione igitur diuturnioris commorationis comitum apud imperatorem, rumor exortus lateque dilutus repente est: datos in custodiam comites imperatoris iussit. Ad atrocem hunc nuntium conurgunt Latinæ legiones, rectaque infestæ in urbem properant. Valentibus objecta primum palatia ad argenteam, quæ dicitur, paludem sita direpta destructaque funditus memores notas iræ ipsorum in futurum tulere. Nec furor hic consistit. Mœnia quæ etiam urbis Byzantiæ tentata, incursu quidem potius et stolido tumultu furentium, quam iustis et tantæ munitioni quatiente paribus machinis quibus carebant. Sed fiduciam quidvis aggrediendi sum ipsi multitudinis conscientia dabat. Inde adeo confidentissimo incepto portæ quæ palatio subjecta est ignem admoveere conabantur, sitæ prope templum olim ab imperialibus exstructum Maximi inter sacros antistites Nicolai. Consternatio hinc coorta magna est, non modo plebis Byzantiæ imbecillisque illius urbanæ multitudinis, passim ad conspectum famamque 295 Latinarum phalangium suspirantis, ejulantis, pectus plangentis, præ metu quid ageret, quoque se verteret non habentis: sed vel potissimum studiosorum imperatoris qui feriam illam quintam urbi funestam qua olim Comnenorum ductu auspiciisque eapta direptaque Constantinopolis fuerat secum reputantes, male metuebant, ne sceleris istius ultionem in hæc similem orbe anniversario recurrentem divina Providentia tolerandam Alexio destinasset. In eo tumultu quicumque militari usu aliquo ac peritia erant præditi, nemine licet vocante, injussu pro se quisque con-

(48) *Τῶν ἀνακτόρων πύλης*. Portæ palatii, non Magni, quod ad Propontidis litus exstitit sed Blacherniani, quæ a vicino palatio Blacherniana dicta fuit, ut supra observatum. In eo enim tractu versus Considium et Argyram paludem castra possuisse Gallos tradunt scriptores omnes.
 (49) *Νικολάου*. Proinde ædes D. Nicolao sacra, quam intra Magni palatii ambitum, atque adeo Sophiano templo proximam diximus ad pag. 52. Hanc DD. Prisco et Nicolao primitus sacratam extra Urbem, ad Blachernianum murum, a Justiniano instauratam docet Procopius, lib. i *De ædif. Just.*, postmodum confligrasse Heraclio imperante, ignem immittente Avarum Chagano, tradit *Chronicon Alexandrinum*. Illam optior esse ædem, 360 quam D. des Hayes in *Itinerario Orient.* a Dominicanis Patribus possideri hæc tempestate scribit.
 (50) *Πέμπτην*. Vide supra pag. 51. Mansit vero Gotthofredus cum universo exercitu in consiliis urbis a Nativitate Christi ad Pentecosten. Hostiles tamen Gallorum excursus in medium Januarii an. 1097 videtur referre Albertus Aq. lib. ii, cap. 10, 11 et 16.

fluabant ad regiam. At imperator non lorica interiori A
latus, non clypeo levam, non hasta dexteram ar-
mavit; verum ornatu regio quasi securus in impe-
ratorio solio considens renidensque ad omnes,
partim obtutu ipso letitiam animosque adstanti-
bus, partim sermone non minus forti virilique fa-
ciebat: multa de rebus in futurum imminentibus
ex usu presentium sedate at prudenter disputans,
tanquam majore omni solutus cura. Primum om-
nium vetuit prodire illum in Latinos armatum aut
hostile in ipsos quidpiam moliri. Duplici id ex causa
constituerat; nam et dici religio, quæ tunc erat
feria quinta maximæ sanctæque hebdomadis,
quando Salvator ignominiosam pro omnibus necem
subiit, colenda ipsi tali cessatione videbatur, et a
civili bello fundendo Christiano sanguine, pio
abhorrens animo quidvis experiendum ferendo pu-
tabat prius, quam ut in istam extremam infandi
mali necessitatem veniretur. Crebris ergo et blandis
missitandis ad Latinos nuntiis rogabat illos, in-
cepto intempestivo desisterent: *Sacram*, inquit,
lucem et cæsum hodie pro nobis omnibus reveremini
Dominum: neque ei tantulum concessisse dedigne-
mini, qui Deus cum esset nec crucem nec clavos, nec
lanceam, supplicia maleficis debita, sustinere nostræ
salutis causa recusaverit. Quod si pugna tanta cu-
pido est, sustinete usque post instantem Dominicæ
Resurrectionis diem. Tunc parati et nos ad prælium
prodebimus. His adeo non flexi motive Latini ut
nihilominus densarent ordines jactusque telorum
frequentarent, tam licenter quidem ut quemdam
solium insidenti Augusto proxime apparentem ad-
verso pectore percusserint, unde factum ut pleri-
que astantium hinc inde imperatori recesserint:
ipso interim inmote, ac non modo sine ulla signi-
ficatione metus in sede perstante, verum etiam
placide increpante timorem circumstantium: quæ
animi presentia plerisque admirationi erat. Ad ex-
tremum ubi satis comperit compositionis spei om-
nem ac mortæ disjectam: ruere haud dubie Latinos
irrevocabiles admoverique jam se mox insulturos,

Α Σωτήρ τὸν ἐπονείδιστον ὑπὲρ ἀπάντων ὑπέστη θά-
λατον· τὴ δὲ καὶ τὸν ἐμφύλιον παρεκκλίτων φόνον.
Πολλάκι; οὖν μεταπεμφόμενος ἐβούλετο τοῦ τοιοῦ-
του ἀπέχεσθαι ἔργου, Αἰδέσθητε, λέγω, τὸν ὑπὲρ
πάντων ἡμῶν τὴν σήμερον σφραγέντα Θεοῦ. μηδὲ
σταυρὸν, καὶ ἡ.λους, καὶ λόγχην, τὰ ἰο κακούργοις
προσήκοιτα, τῆς ἡμῶν ἕνεκα παραιτησάμενον
σωτηρίας. Εἰ δὲ μάχης ὑμῖν ἐφεσίς ἐστι, μετὰ
τὴν ἀναστάσιμον τοῦ Σωτήρος ἡμέραν καὶ ἡμεῖς
ἔτοιμοι παρεσόμεθα. Οἱ δὲ οὐ μόνον οὐχ ὑπει-
κοντο ἰ, ἀλλὰ καὶ κατεπόκνον τὰς φάλαγγας, συ-
χνὰς τὰς βολὰς πέμποντες, ὡς καὶ τινα τῶν ἀγχοῦ
τοῦ βασιλικῆς θρόνου ἱσταμένων κατὰ τὸ στέρον
πλήξαι. Ὅσπερ οἱ πλείους τῶν ἐφ' ἐκάτερα παρι-
σταμένων τοῦ βασιλέως θεασάμενοι ἀνεχίωρον. Ὁ
B δὲ ἀτρέμας ἐκάθητο ἀνακτώμενος τοῦτους καὶ
πρώως πως νεύεσθαι. Ὁ ἰο καὶ θάμβος πᾶσι παρεί-
χεν. Ἐπεὶ δ' ἀνασχόντως τοὺς Λατίνους τοῖς τέλ-
χεσι πελάζοντας ἑώρα, καὶ τὸ συμφέρον βουλευο-
μένῳ μὴ ὑπεῖκοντας, τὰ μὲν πρώτα μεταπεμφά-
μενος τὸν γαμβρὸν (51) αὐτοῦ Νικηφόρον τὸν ἐμὸν
Καίσαρα, παρεκλεύσατο ἄνδρας πολεμικώτατους
ἀναλαβόμενον καὶ τοξείας εἰδήμονας τοῦ τεύχους
ἀνωθεν καταστῆσαι, παρεγγυησάμενος συχνοὺς μὲν
δίττους κατὰ τῶν Λατίνων ἐκπέμπειν, μὴ κατὰ
σοκοῦ δὲ, ἀλλὰ διαμαρτάνειν τὰ πλείω, ὡς μό-
νον ἐκφοβεῖν τῇ πυκνότητι τῶν βελῶν, ἀναίρειν
δὲ μηδὲ μὴ ἑδεῖαι γάρ, ὡς ἀνωθεν εἰρηται, τὸ
τῆς ἡμέρας εσθᾶσμεον, καὶ τὸν ἐμφύλιον φόνον
οὐκ ἤθελεν. Ἐτέρους δὲ τῶν ἐκκρίτων ἡγεμόνας
C τοὺς πλείους μὲν τῶς φέροντας, τοὺς δὲ ἄγχα ἰο
μακρὰ ἐναγκαλισσάμενους τὴν κατὰ τὸν Ἁγιον Ῥω-
μανὸν πύλην (52) ἀναπετάσαντας σφοδρῶν ἐνδείξα-
σθαι κατ' αὐτῶν τὴν ὁρμὴν ἐκέλευε, τοιαύτην κατα-
στησάμενους τὴν παράταξιν, ἕκαστον τῶν τὰ δόρυτα
φερόντων ὑπὲρ δύο ἐξ ἑκατέρου φυλάττεσθαι πλιτ-
στῶν μέρους, οὕτω δὲ ἑαυτοὺς καταστήσαντας,
αὐτοὺς μὲν βραδεῖ ποσὶ στείχειν, ὀλίγου; δὲ τινας
τῆς τοξείας εἰδήμονας, κατὰ τῶν Κελτῶν προεκ-
πέμπειν, πῶρρωθεν μὲν τοὺς δίττους βάλλοντας,
καὶ ἐφ' ἐκάτερα πυκνὰ περιστρεφομένους· ἐπάν δὲ

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

ἰο τοῖς. ἰο ὑπὲρ φόνον. ἰο ὅ. ἰο ἔγχα.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(51) Τὸν γαμβρὸν. Vix crediderim ea tempe-
state Nicephorum Bryennium Alexii generum fuisse.
Anna enim Constantino Ducæ Porphyrogenetæ
pacta, eodem præpostera morte sublato, jam nu-
bilibus Nicephoro uxor data est, ut auctor est Zo-
naras. Hoc autem anno 1097, Anna vix 10 ætatis
annum excesserat, utpote nata an. 1086. Istius
porro Græcorum cum Gallis conflictus eventum
longe aliter narrat Tudebodus, lib. 1; Albertus
Aq. lib. 11, cap. 13; Syrius, lib. 11, cap. 8 et alii.

(52) Κατὰ τὸν Ἁγιον Ῥωμανὸν πύλην. Portæ
S. Romani crebra est mentio apud auctores Byzan-
tinos, præsertim illos qui ultimam urbis expugna-
tionem scriptis mandarunt, ex quibus constat por-
tam esse ad muros terrestres. In *Chronico Alex.* an.
Heraclii 14, legimus Chagaunum urbem obsidentem,
ἀπὸ τῆς Πολυανδρῶν πόρτας, ἕως τῆς πόρτας τοῦ
ἀγίου Ῥωμανοῦ turres castellatas 12 apposuisse.
Apud Nicetam in Bald. Cantacuzenum, lib. 1, cap.

D 56; Gregoram lib. 1x; Laonicum, lib. vii; Phran-
zem, lib. 111, cap. 8, 9, 16; Ducam, cap. 58 *Hist.*
Polit. etc. Portam S. Romani observare est, nullo
alio situs indicio, quam quod una e Mediterraneis
fuerit. Leunclavius in *Pandect. Turc.* cap. 200, et
Crusius in *Turco-Græc.* tradunt illum esse, quæ
hodie, vocabulo Turcico, *Topcapisi* nuncupatur,
quo significatur porta Bombardaria, sive Torment-
orum bellicorum, sic dicta, inquit idem Leuncl.
quod ultimæ obsidionis tempore tormenta bellica fue-
rint huic opposita, quod etiam a Duca, Laonico,
Phranze, et aliis traditur: quam in urbis partem
paulo ante, an. scilicet 1422, urbem obsidens
Amurathes tormenta sua statuerat, ut fusc prose-
quitur Joannes Canapus, ex cuius narratione por-
tam S. Romani Charsianæ portæ proximam fuisse
colligimus. Ædem vero Romani, a qua portæ vic-
inæ nomen videtur inditum, a B. Helena ædifica-
tam auctor est Codinus in *Originib.* CP.

τὸ μεταίχιμιον ἀποστενωθὲν θεάσαιντο, τηνικαῦτα Α
 τοῖς συνεφεπομένοις αὐτοῖς τοξόταις παρακελευσά-
 μενος πυκνοὺς ἐκπέμψαι τοὺς ὄιστοὺς κατὰ τῶν
 ἵππων, οὐ τῶν ἐποχουμένων, ὅλας ἡνίας κατὰ τῶν
 Λατίνων λύσαι· τὸ μὲν ἵνα ἵππων πληρομένων
 ἀποπαύηται τὸ πολὺ τῆς ὀρμῆς τῶν Κελτῶν καὶ μὴ
 βράϊως κατὰ τῶν Ῥωμαίων ἱππάζωνται, τὸ δὲ τι
 δ⁴⁴ καὶ μάλλον ἵνα μὴ Χριστιανοὶ κτείνωνται. Ἐκ-
 θύμως τοῖνον τὸ βασιλικὸν ἀπεπλήρουσιν πρόσταγμα,
 καὶ τὰς πύλας ἀναπετάσαντες, καὶ ποτὲ μὲν τοὺς
 βυτῆρας κατ' αὐτῶν ἐνδιδόντες, ποτὲ δὲ τοὺς ἵππους
 ἀνασειράζοντες, κτείνουσι μὲν πολλοὺς, ὀλίγοι
 δ' ἐξ αὐτῶν κατὰ ταυτηνὴν τὴν ἡμέραν ἐτρώθησαν.
 Οὐτοὶ μὲν οὖν ἐρβέτωσαν. Ὁ δ' ἐμὲς δεσπότης ὁ
 Καῖσαρ ἀναλαθόμενος, ὡς εἴρηται, τοὺς τῆς τοξείας
 εἰδημονίας ἐπὶ τῶν πύργων ἵστατο τοῖς Βαρδάρους Β
 ἐπιτοξαζόμενος. Καὶ πάντες μὲν εἶχον τόξα καὶ
 εὐστοχα καὶ εὐθυβολώτατα⁴⁵· νεανίαι γὰρ ἦσαν
 σύμπαντες οὐχ ἡττοὺς τοῦ Ὀμηρικοῦ Τεύκρου
 εἰς τοξικὴν ἐμπειρίαν. Τὸ δὲ τόξον τοῦ Καίσαρος,
 Ἀπόλλωνος ἦν ἄρα τόξον αὐτόχημα· οὐδὲ γὰρ κατ'
 ἐκείνους τοὺς Ὀμηρικοὺς Ἕλληνας νευρῆν μὲν μα-
 ζῶ, τόξω δὲ σίδηρον ἤγε τε καὶ ἐφήρμοττε κυνηγε-
 τῶν ἀρετὴν ἐνδεικνύμενος κατ' ἐκείνους, ἀλλ' ὥσπερ
 τις Ἡρακλῆς ἐξ ἀθανάτων τόξω θανασίμους ἀπέ-
 πεμπευ ὄιστοσιν, καὶ οὐπερ ἂν στοχάσαιτο κατευστο-
 χῶν εἰ μόνον θελήσειε. Καὶ γὰρ ἐν ἄλλοις καιροῖς,
 ὀπηνίκα καιρὸς ἀγῶνος καὶ μάχης παρῆν, ὄντινα
 καὶ σκοπὸν ἔθετο, εὐθύς οὐκ ἄστοχον ἐβαλλεν, καὶ φ
 ἂν μέρει ἐπετοξάζατο, κατ' ἐκείνου τοῦ μέρους εὐθύς
 ἐτίρωσκεν ἀεὶ· οὕτως Ἰσχυρὸν ἔτεινε τόξον ἐκείνος C
 καὶ βέλος ἤρειε δξύτατον, κἀν τῇ τοξείᾳ δὲ καὶ ὑπὲρ
 τὸν Τεύκρον αὐτὸν καὶ τοὺς Ἀφαντας φαινόμενος.
 Ἀλλὰ καί περ τοιοῦτος ὢν, δειδῶς τὸ τῆς⁴⁶ ἡμέρας
 αἰδέσιμον καὶ τὴν τοῦ αὐτοκράτορος παραγγελίαν
 ἐγκάρδιον ἔχων, ἔτεινε μὲν τόξον Ἰταμῶς τοῦτους
 καὶ ἀλόγως τοῖς τείχεσι πελάζοντας ὄρων, καὶ
 κυνέη καὶ ἀσπίσιν ἐκρυπτοῦς περιφράττοντας τὸ βέ-
 λος ἐτίθετο τῇ νευρᾷ, ἀλλ' ὅμως ἄστοχα θέλων
 ἐβαλλεν, ὅπου μὲν εἶσω πέμπων, ὅπου δὲ καὶ ὑπερ-
 πέμπων. Κἀν δὲ διὰ τὴν ἐνεστῶσαν ἡμέραν ὑπε-
 εττέλλετο εὐστόχως κατὰ τῶν Λατίνων βαλεῖν, ἀλλ'
 ἐπεὶ Λατίνος τις Ἰταμῶς καὶ ἀναίσχυντος οὐ μόνον
 κατὰ τῶν ἀνωθεν Ἰσταμένων πυκνοὺς ἐξέπεμπευ
 ὄιστοὺς, ἀλλὰ καὶ τῇ ἰδίᾳ διαλέκτῳ πολλὰ φωνῶν D
 ὄβριζε· ἐν δὲ τῇ μὲν κατ' αὐτοῦ ὁ Καῖσαρ τὸ
 τόξον. Τοῦ δ' οὐχ ἄλιον βέλος ἐκθορε χειρὸς, ἀλλὰ
 διεύρισε μὲν τὸν θερεόν⁴⁷· τὸν δὲ φολιδωτὸν θῶ-
 ρακα σὺν αὐτῷ διελὼν βραχίονι⁴⁸ τῇ πλευρᾷ τὸ
 βέλος περιέπειρεν. Ὁ δ' εὐθύς ἀφῶνος ἔκειτο χα-
 μάζε, κατὰ τὴν ποιητῆν. Φωνὴ δ' οὐρανὸν ἤχε, τῶν
 μὲν ἐπαγαλλομένων⁴⁹ τῷ Καίσαρι, τῶν δὲ ἐπὶ τῷ
 πεπιτωκῶτι ὀλοφυρομένων. Καρτερῶς δ'⁵⁰ οὖν αὐθις
 τῶν τε ἱππέων ἐκείθεν⁵¹ μαχομένων, τῶν τε ἐν
 τοῖς τείχεσιν Ἰσταμένων, βαρὺς καὶ δεινὸς ἐξ ἀμφο-
 τέρων ἀνεβρόπιζετο πόλεμος. Ἐπιβαλὼν δ' αἰῶσις ὁ

muris urbis, surdos ad pacata omnia, tum enim-
 vero alio remedio tempus egere ratus, generum
 primum omnium accersit suum Nicephorum meum
 Caesarem, eique imperat ut viris secum fortissimis
 assumptis ex numero eorum qui **296** arte sagit-
 tandi praestarent coronam murorum superne obti-
 neret, suosque illic jaculatores longa serie dispo-
 neret, mandans iis ut quam creberrima ex alto in
 Gallos tela mitterent, sed pleraque innoxia, aber-
 ratione affectata; non enim interfici volebat impe-
 rator hostes, tum religioni, ut diximus, diei,
 tum propriae lenitati et civilium bellorum odio
 cuidam innato serviens: satisque habebat, si den-
 sis missilium imbribus ex alto ejaculatis, confiden-
 tissimum genus terrore posset aliquo percellere.
 Eodem tempore eruptionem instruit simili consilio
 magis speciosam quam perniciosam. Lectissimos
 duces cum suis quemque cohortibus partem maxi-
 mam instructos arcibus, nonnullos armatos longis
 lanceis, prodire subito jubet ea porta quae sancto
 Romano est proxima, sicque vehementem impres-
 sionem ostentare hosti. Ordo euntium hic erat ab
 imperatore praescriptus ipso. Hastatorum quisque
 inter arqutas duos clypeatos ibat medius quorum
 objectis utrimque cetris protegebatur. Sic disposi-
 tit edictum ut lente in hostem vaderent, paucis
 interim sagittariis ad Gallos eminus lacessendos
 praemissis. Quibus mandatum ne unam continuo in
 partem intuerentur, sed crebro huc illucque se
 verterent. Ubi satis admota pugna esset, angusto-
 que jam spatio acies distarent, tum quos ad latera
 lancearii sagittarios haberent, jubent uti arcu,
 collimando in equos hostiles, parcendo sessoribus,
 simul ipsi cum iis pariter remissis habenis toto
 equorum impetu in Gallos inveherentur. His nempe
 rebus sperabat se consequaturum Augustus, primum
 ut equis vulneratis formidabilis ille Romanis
 primus Gallici equitatus impetus languesceret,
 deinde id quod potissimum optabat, ut quam mini-
 mum Christiani sanguinis funderetur. Fecerunt
 hi quod jussi et valvis repente patefactis in ho-
 stem vadunt, equis modo admissis, modo reductis,
 impetuque arte varia dispensato; at eo successu, ut
 multi eo die ceciderint hostium, ex nostris pauci
 dentaxat vulnerati fuerint. Verum his omissis ad
 se suo me jure vocat dominus meus Caesar. Is
 cum peritis, ut dictum est, sagittariis insidebat
 turres superne hostibus imminens. Arcum quisque
 suum tam ipse quam singuli ejus comites habe-
 bant. Et eo hi quidem utebantur egregie, nec iis
 quisquam aut collinearet certius, aut rectius ex-
 peditiusve laxatam chordam tenderet, tensam laxa-
 ret. Quippe illorum nemo sagittandi peritia Home-
 rico illo Teucro concederet. At Caesari arcum
 commodasse suum ipse longe jaculans deus vide-
 batur, adeo is nihilominus eminebat supra socios

Variae lectiones ex cod. Coislin.

⁴⁴ ὁ. ⁴⁵ εὐθύβολα. ⁴⁶ τὴν αὐτῆς. ⁴⁷ Θυρεόν. ⁴⁸ βραχίονι. ⁴⁹ ἐπαγαλλομένων. ⁵⁰ Deest δ'.
⁵¹ ἐκείνων.

quam Apollo supra Teucrum. Non hic sane, ut illi **A** αὐτοκράτωρ τὰς ἰδίας δυνάμεις, εἰς φυγὴν τὰς τῶν apud Homerum Græci, *nervum mammæ, costæque* Λατίνων προὔτρεψατο φάλαγγας. *sagittam aptabant tractu vario*, venatoriæ duntaxat specimen edentes artis, sed velut quidam Hercules, *Tela immortalis lethalia destinat arcu*, quæ frustra effugere quis speret, si **297** modo in eum ille collimare tanti duxerit; nihil enim petebat quod non assequeretur, nulli serio minabatur quem non feriret. Neque hoc ista solum occasione de qua loquor, animadversum. Alias et alibi, quæcunque Iudicri certaminis, aut veri prælii copia se dedit, quiddam ad quemcunque sibi pro scopo proposuit, plane percussit ictu inevitabili. Quid corpus dico? quæcunque quamvis minutum, cuiuscunque membrum aut partem ferire collimando cuperet, statim dispositi teli acies figebat. Adeo longe Teucro et Ajaces omnes Cæsar Bryenius robore tendendi arcus, et celeritate excutiendi jaculi antecellere videbatur. Cæterum utcunque talis ac tantus in arte jaculandi fuit, tamen eum et diei religio sacræ et mandatum imperatoris ita placavit hostibus, ut iis quamvis iratis et mori merentibus volens parceret. Et obstare licet simulans in eos galeatos clypeatosque ac se toto furore admoventes mœnibus superne repugnans jacularetur, voluntaria tamen misericordia perdebatur ictum, alio quam in vitalia declinans; interdum et solo strepitu terrere contentus. Expressit tamen importuna contumacia quantumvis ignoscere parato lethale vulnus unius e Latinis Thrasonis amentia. Is non contentus creberrimis quam rectissime vibratis superne in muri corona stantes sagittis assidue lacessere, etiam lingua propria multa vociferabatur, quæ sono ipso, licet rerum sententiam non perciperes, contumeliose jactari probroseque in nos appareret. In hunc sic meritum intendit arcum Cæsar; at illi per clypeum perque interius thoracis adactum telum lateri brachium consuit. Tum vero ille quidem dejectus humo mutusque jacebat. Vocibus at mixtis perfertur in æthera clamor, nostrorum Cæsari gratulantium: hostium sui Thrasonis clade ac casu dolentium. Hinc jam coorta gravis pugna est, nostris uno tempore qui exierant equitibus et his de muro sagittariis in hostem vehementer incumbentibus. Quo nihilominus perstante submisit ad extremum imperator proprias ipsius copias; quarum adventu impetuque recentium facile fusæ fugatæque Latinorum copię fuere.

Postridie Hugo profectus ad Gotthofredum auctor **B** ei magnopere fuit pacis cum imperatore faciundæ, denuntians, nisi, quod exigebat ille, fidelem illi se futurum jurejurando interposito sponderet Gotthofredus, periculum esse præsens ne copię ipsius a veterano duce veteranas ad manum habente legiones novam iterato cladem acciperent. Accepit hominem asperius Gotthofredus, indigna, ut putabat, suadentem: Tunc, inquit, *postquam regio comitatu spirituque egressus domo cum tantis copiis et opibus, in fortunam conditionemque humilis clientis abjicere te ad Alexii pedes potuisti, etiam audes tanquam rei præclaræ tibi conscius, ultro provocare me ad imitationem tui, 298 et tam parum consentanea meæ dignitati consulere? Cui Hugo, Atqui primum omnium oportebat, inquit, non excessisse nos, ausis improbis, et votis spe non nisi dubia subnixis, ultra fines nostrarum unumquemque ditium, cupiditatemque atque impetum ab alienis rebus abstinuisse contentos propriis. Postquam vero qualicunque consilio huc loci proveci sumus, ubi sine benevola cura et providentia ejus qui hic imperat salvi esse non possumus, plane si sapiamus, dare debemus operam, audiendo eo, ejusque postulatis annuendo, ut ipsum demereamur nobis, alioqui frustra felicem exitum magnorum cæptorum speraturis. Reverso Hugone re infecta, certior aliunde factus imperator, alios quos in itinere constabat esse, quosque Gotthofredus expectabat,*

Tῆ δὲ μετ' αὐτὴν ἀπελθὼν ὁ Οὐβος (53) συνεβούλευε τῷ Γουττοφρέ τῷ τοῦ βασιλέως ὑπεῖξαι θελήματι, εἰ μὴ καὶ δευτέρας βούλοιοτο τῆς τούτου περὶ τὰ πολεμικὰ ἐμπειρίας πείραν λαβεῖν, καὶ ἑμωμκέναι καθαρὰν πίστιν φυλάττειν αὐτῷ. Ὁ δὲ πολλὰ τοῦτον κατεμέμφοτο λέγων· Σὺ ὡς βασιλεὺς τῆς ἰδίας ἐξελθὼν χωρὰς μετὰ τοσοῦτον πλοῦτος καὶ στρατεύματος, ἦν ἐξ ὕψους τοσοῦτον εἰς δούλου τάξιν ἐαυτὸν συνήλασας. Εἶτα ὡς μέγα τι κατορθωκῶς, κάμωι τοιαῦτα συμβουλεύων ἦκει. Ὁ δὲ, Ἐρχῆν μὲν ἡμῶς, ἔφη, ἐν ταῖς ἰδίαις προσμένειν χώραις, καὶ τῶν ἀλλοτρίων ἀπέχεσθαι, ἐπεὶ δὲ μέχρις ὧδε κατήλθομεν, πολλῆς ⁵¹ τῆς τοῦ βασιλέως κηδεμονίας δεόμενοι, εἰ μὴ τοῖς αὐτοῦ περὶ λόγους, οὐκ ἀγαθὰ ἡμῖν συμβήσεται. Ὡς δὲ κενὸν τὸν Οὐβον ἐκεῖθεν ἐπέμψε, πληροφορηθεὶς ὁ βασιλεὺς καὶ τοὺς ἐπισθεν ἐρχομένους ἐγγίζειν ἤδη κομήτας, ἀποστελλας τῶν ἡγεμόνων ἐκκρίτους τινὰς μετὰ τῶν ὑπ' αὐτοὺς δυνάμεων, ἐπέσκηψεν αὐτῶν συμβουλεύσασθαι αὐτῷ καὶ καταναγκάσαι διαπεράσαι. Τούτους οἱ Λατῖνοι θεασάμενοι καὶ μὴδὲ μικρὸν ἀναμείναντες, μῆτε μὴν τὸ ⁵² τὶ ἂν βούλοιντο ἐπερωτήσαντες, πρὸς πολέμους καὶ μάχα· ἐχώρουν. Πολέμου δὲ ἀναμεταξὺ σὺρβγαγέντος ἰσχυροῦ, πίπτουσιν ἐξ ἑκατέρου μέρους ἱκανοί. Τιτρώσκονται δὲ οἱ τοῦ αὐτοκράτορος ὄψοι ἀναισχυντότερον αὐτῷ προσέβαλλον. Ἐκθυμότερον δὲ τούτων μαχομένων τὰ νῦντα οἱ Λατῖνοι

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

⁵¹ Deest vox πολλῆς. ⁵² Deest vocula τό.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(53) Οὐβος. Vide Guibertum, lib. II, cap. 49.

ὑπειχον. Καὶ οὕτως ὁ Γουτοφρέ μετ' οὐ πολὺ τῷ
τοῦ βασιλέως ἐστοίχει· θελήματι. Προσελθὼν οὖν
τῷ βασιλεὶ ἐπωμόσατο ὄνπερ ἀπηγγεῖτο ὄρκον, ὥστε
ὀπόσας (54) πόλεις καὶ χύρας ἢ φρούρια φθάσει
κατασχεῖν ὑπὸ τὴν βασιλείαν Ῥωμαίων τὸ πρῶτον
τελοῦντα, πρὸς τὸν ἐπ' αὐτῷ τούτῳ παρὰ τοῦ βασι-
λέως ἀποστελλόμενον ἀρχηγὸν παραδιδόναι. Ταῦτ'
οὖν ἐπομοσάμενος, χρήματά (55) τε ἱκανὰ λαβῶν
δέμπεδος τε καὶ ὀμοτράπεζος αὐτῷ γεγωνῶς καὶ
δαψιλῶς εὐωχηθεὶς διαπεράσας κατὰ τὸν Πελεκα-
νὸν (56) ἠύλισατο. Ὁ δὲ βασιλεὺς τνηκαῦτα ἐπ-
έστηψεν δαψιλῆς πανηγυρεῖς ἐξάγειν αὐτοῖς.

evecti tentare cominus admota pugna Romanam aciem non dubitassent, alii tam fortiter rem ge-
gentibus Romanis se impares fassi terga Latini præbuere. Hoc malo Gotthofredus domitus, non
ita multo post imperatori obsecutus est, jusque jurandum solemnī formula concepit, quod exigebatur.
Teste nimirum promisit Deo sese quascunque urbes arcesve bello forte capturus deinceps esset
de barbaris, quæ urbes arcesve imperii Romani antea fuissent, eas captas a se, bona fide traditu-
rum ducibus præfectivse a Romano imperatore mittendis ad ipsum. His ita firmatis Gotthofredus
magnis auctus ab imperatore muneribus, exceptusque imperatorio palatio, et ad mensam regiam
magnifice adhibitus, transmisit fretum, et apud Pelecanum stativa posuit: providente imperatore ut
ampla ei copia utilium ad victum rerum suppeditaretur ubique.

Κατόπιν δὲ τούτου ἐφθακῶς καὶ ὁ Ῥαοὺλ καλού-
μενος κόμης (57) μετὰ πεντεκαίδεκα χιλιάδων ἰπ-
πέων τε καὶ πεζῶν, καὶ κατὰ τὴν Προποντίδα περὶ
τὴν καλουμένην μονὴν τοῦ πατριάρχου (58) σκηνώ-
σας μετὰ τῶν ὑπ' αὐτὸν κομητῶν, τοὺς λοιποὺς
μέχρις αὐτοῦ Σωσθενίου κατέθετο. Ὡς δὲ καὶ αὐτὸς
τὰ αὐτὰ τῷ Γουτοφρέ φρονῶν ἀνεβάλλετο τέως τὴν
τῶν ὀπισθεν ἐρχομένων ἀπεκχεχόμενος Ἐλευσιν. ὁ
βασιλεὺς στοχαζόμενος τοῦ μέλλοντος, ἐδεδῖει τὴν
τούτων ἀφίξιν, καὶ αὐτῶν ὄλη χειρὶ καὶ γνώμῃ τὴν
διαπεραιώσιν ἐπέσπευδεν. Ἀποστείλας τοῖνον τὸν
Ἄππον μετεκαλεῖτο· εὐσθενῆς ἢ δὲ οὗτος φρονήσει
καὶ τῇ περὶ τὰ στρατιωτικὰ ἐμπειρίᾳ μηδενὸς
ἀποδέων. Καὶ ἐπειδὴ παρῆν μεθ' ἐτέρων γενναίων
ἀνδρῶν διὰ τῆς ἡπείρου πρὸς αὐτὸν ἐξέπεμψε,

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

ἢ εὐσθενῆς.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(54) Ὡστε ὀπόσας. Albertus Aq. lib. 11, cap. 28: *Promiserunt enim juramento nihil de regno imperatoris, non castra, non civitates, nisi ex ejus voluntate, aut dono retinere.* Willhom. Malmesb. lib. 11, de Alexio: *Tantum Græca fecundia valuit, ut a singulis hominum sacramentum exigeret, quod illi nihil machinarentur, quod urbes imperio suo appendices, si acquirere possent, redderent,* etc. Adde eundem Albertum Aq. lib. 11, cap. 18.

(55) Χρήματα. Albert. Aq. lib. 11, cap. 16; Fulcher. lib. 1, cap. 4; Tyr. lib. 11, cap. 7.

(56) Πελεκανόν. Locus in Bithynia, cujus meminit Constantinus, lib. 11, cap. 6. Vide Alb. Aq. lib. 11, cap. 17.

(57) Ῥαοὺλ κόμης. Miror scriptores sacrarum expeditionum siluisse de Radulpho, et tam numero-
so ejus exercitu, quem maritimo itinere ad Dominicum sepulcrum recta deducendum curaverit
Alexius. Certe narrat Raimundus de Agiles, p. 179, Anglos quosdam percepta Gallorum expeditione
Hierosolymitana, per mare Oceanum et Mediter-
raneanum portum Antiochiæ, atque civitatem Laodi-
cææ, antequam noster exercitus terram illuc ve-
niret, laboriose obtinuisse. At Anglos Constanti-
nopolitanum tractum attigisse ex itineris ratione

adventare comites, lectos duces cum copiis ipso-
rum ad exercitum Gotthofredi destinat suasuros,
et quantum possent coacturos, ut quamprimum
transfretarent. Hos Latini procul conspicenti ve-
nientes non sustinere, pro ardore præpropere
gentis, expectare quid afferrent, cujusque gratia
rei accederent: sed nihil interrogatos contra pro-
gressi armis et prælio excipiunt. Nec recusantibus
nostris, concurritur acri utrimque pugna, cadenti-
bus hinc atque inde multis. Tandem cum sibi con-
stantes imperatorii magnis vulneribus debilitassent
eos omnes Latinorum qui consueta gentis audacia
aciem non dubitassent, alii tam fortiter rem ge-
rentibus Romanis se impares fassi terga Latini
præbuere. Hoc malo Gotthofredus domitus, non
ita multo post imperatori obsecutus est, jusque
jurandum solemnī formula concepit, quod exigebatur.
Teste nimirum promisit Deo sese quascunque
urbes arcesve bello forte capturus deinceps esset
de barbaris, quæ urbes arcesve imperii Romani
antea fuissent, eas captas a se, bona fide traditu-
rum ducibus præfectivse a Romano imperatore
mittendis ad ipsum. His ita firmatis Gotthofredus
magnis auctus ab imperatore muneribus, exceptusque
imperatorio palatio, et ad mensam regiam
magnifice adhibitus, transmisit fretum, et apud
Pelecanum stativa posuit: providente imperatore ut
ampla ei copia utilium ad victum rerum
suppeditaretur ubique.

Post hunc primus advenit comes qui vocabatur
Raül cum equitum peditumque millibus quindecim.
Tetendit is cum viris primariis ipsum sequentibus
ad Propontidem circa monasterium quod dicitur
patriarchæ: copias cæteras usque ad ipsum Sosthe-
nium disposuerat. Ut autem iste simili consilio
cum Gotthofredo differebat in dies transitum, se-
quentium copiarum comitumque adventum oppo-
riens, imperator cui merito suspecta erat tot
Gallicorum exercituum prope Constantinopolim
conjunctio, faciendum sibi putavit ut hunc quo-
que quandiu solus erat, transfretare omni ratione
cogeret. Eam ad rem Opum accersit virum fortitu-
dine, prudentia et scientia rei bellicæ nemini se-
cundum; adjunctoque illi comitatu idoneo virorum

non videtur vero simile. Varios eo ipso ævo proceres
Radulphi, aut Rodulphi, nomine, quique in ea priore
expeditione 361 fuerunt, memorant scriptores, atque
in his Radulphum de Balgentiaco, Radulphum de
Fontanis, Radulphum Gaer, Radulphum Britannum, et
Radulphum de Claramonte. Occurrit præterea Raul,
cognomento Machabæus, qui in charta an. 1100,
Seniorem Montiscabiosi et aliarum urbium sese
inscribit, Rogerii Siciliæ comitis ex filia Emma ge-
ner, apud Ughell. tom. VII Ital. Sacræ, pag. 41,
42; Rodulphus alter cognomine de Molitio comes
provinciæ Biviniensis, sub an. 1090, apud eum-
dem Ughell. tom. VI, pag. 496. Utri horum Ra-
dulphus Annæus conveniat, non ausim statuere.

(58) Μονὴν τοῦ πατριάρχου. Monasterium pa-
triarchæ illud esse censuerim, quod alias Satyri
dicitur, in quo sepultum Stauratium imp. tradit
Cedrenus. Hanc porro appellationem postea sorti-
tum est de nomine S. Ignatii patriarchæ Constani-
nopolitani, qui antequam hanc dignitatem ade-
ptus esset, in eo Hegumenus, seu abbas exstiterat:
ab illo enim instauratum, et D. Michaeli dicatum,
denique in eo humatum Ignatium produunt Nicetas
Paphlago et Michael Syncellus in illius Vita et
Encomio.

fortium itinere terrestri ad castra Raülis jubet tendere, agereque prout res ferret modis omnibus ut quamprimum is suos omnes ultra fretum volens **299** nolensve deportaret. Expertus tentamentis primis Opus Gallorum animos facile sensit neutiquam paratos ad obsequendum imperatori : quin etiam insolentes eorum in ipsum minas audire amplius non sustinens expedit arma : magis ille quidem ostentandi animo quam inferendi belli. Sed longe opinione falsus est qui vana simulatione inferendi prælii terrorem incutere se posse pugnacissimæ genti credidit : eisque ad metum objectando quæ in votis habere ac sperare solent, adacturum Gallos ad maturandam trajectionem se arbitraretur. Raül Opum prælium parantem videns gaudet ut oblata magni leo corporis esca ; nec mora ulla dicto citius suos in adversum instruit, inque Opum invehitur impetu vehementissimo. Forte advenerat eodem per oram maris Pegasus evectus cum navibus Raülis copias, si ei persuaderi trajectio posset, in Asiam transportaturis. Hic e mari speculatus littoralem pugnam, satisque visu ipso æstimans haud pares ad extremum Romanos fore ardori flagrantissimo quo ruere in eos Galli jam ceperant, otiosus testis cladis suorum esse noluit. Exscensione igitur repente facta Gallos a tergo invadit. Cædes hinc multorum, longaque plurium vulnera. Quibus rebus fracta contumacia superstitum Gallorum ad trajectionem ultro petendam inclinari sese passa est. At imperator, pro sua perspicacissima prudentia, statim animo ad novo periculo, si exercitus sic irritatus eadem via, retur (hinc enim erat verisimile, Raülis milites querelis adversus Romanos : facileque persuasuros ut conjunctis consiliis et viribus ultionem de iis sumerent), petitioni quidem perlibenter annuit : illos quo tenderent deducturum via profitens, impositos in naves itinere maritimo ad Domini sepulcrum misit : id ipsis magnopere volentibus.

Atque hactenus de comite Raüle. Porro sequentibus ipsum infinito pene numero regibus, ducibus, comitibus, ipsisque adeo episcopis, cum longe innumerabilissima multitudine ex Gallicis ferme omnibus provinciis et regionibus collecta, misit obviam suos imperator cum litteris officiosissimis fausta a se benignaque omnia sperare ipsos jubentibus. Nec vulgaris ista sapientia fuit præoccupantis infidos animos, et ultro representata liberalitate pellicientis ipsos suaviter ad morem sibi gerendum. Nam hoc ab ipsis tali modo delinitis ubi Constantino-polim pervenere, imperator deinde omnibus obtulit. Nec officia sola verborum erant. Nam simul dabat operam ex quo per terras imperio subjectas Gallici exercitus habebant iter, ut ampla ipsis ubicunque

παρακελευσάμενος καταναγκάσαι τούτου τὴν διαπεραιώσιν. Ἐπεὶ δὲ τούτον ἐύρα τῷ βασιλικῷ μηδαμῶς ὑπέκοντα προστάγματι, ἀλλ' ἀναίσχυντὸντα καὶ πολλὰ κατὰ τοῦ βασιλείως φρουρατόμενον, ὀπισθάμενος παρετάξατο, μορμουλυτόμενος τάχα τὸν βάρβαρον, καὶ διὰ τοῦτο οἰόμενος πείσειν αὐτὸν πρὸς τὴν περαιάν διαπλοῦσασθαι. Ὁ δὲ θάπτον ἢ λόγος μετὰ τῶν συνόντων αὐτῷ Κελτῶν παραταξάμενος, ὡς λέων ἐχάρη μεγάλῳ ἐπὶ σώματι κύρσας, καὶ τηνικαῦτα μετὰ τοῦ Ὀπου μέγαν συνίστησι πόλεμον. Καταλαβὼν δὲ καὶ ⁵⁵ ὁ Πηγασίος διαπόντιος ἐφ' ᾧ τούτους διαπερᾶν. Καὶ θεασάμενος τὴν κατὰ τὴν ἡπειρον μάχην καὶ τοὺς Κελτοὺς ἰταμώτερον τῷ Ῥωμαϊκῷ στρατεύματι προσβάλλοντας, τῶν νηῶν ἐξελθυσθεὶς, ἐξ ὀπισθίων προσβάλλει καὶ αὐτῶς τοῖς Κελτοῖς. Ἀναιρούονται τοίνυν τηνικαῦτα πολλοὶ· πλείστοι δὲ καὶ τιτρώσκονται, καὶ οὕτως εἰ σωθέντες ἀνακαλοῦνται τὴν διαπεραιώσιν. Ὁ δὲ βασιλεὺς μηχανικώτατος ὢν ἀνὴρ, σκεψάμενος μὴ τῷ Γουτοφρῆ ἐνωθέντες καὶ τὰ συμβάντα τούτους ἀφηγησάμενοι, τούτων κατ' αὐτῷ ἐρροῖσθαι, τὴν ἀίτησιν τούτων ἀσμένως δεξάμενος, ἐν πλοίοις τούτους ἐνήησι, καὶ διαποντίου πρὸς τὸν τοῦ Σωτῆρος τάφον ἐκπέμπει, τοῦτο καὶ αὐτῶν ἐξαιτησάμενων. Ἀποστέλλει δὲ καὶ πρὸς τοὺς ἐλπίζομένους κόμητας καὶ φιλοφροσύνης μηνύει ῥήματα, χρηστὴς αὐτοῖς ἐλπίδας διδούς. Οἱ καὶ καταλαβόντες πᾶν τὸ προσταττόμενον προθύμως ἐπλήρουν.

qua Gotthofredus paulo ante præcesserat, ire sinemox assecuturos Gotthofredianos, impleturos ipsos ut conjunctis consiliis et viribus ultionem de iis cæterum compendiosiori commodiorique ipsis se

Τοιαῦτα μὲν οὖν τὰ ⁵⁶ τοῦ κόμητος Ῥαούλ. Ἀναριθμήτου δὲ καὶ ἐτέρου πληθους· ὄπισθεν ἐρχομένου συμμίγδην ἐξ ἀπασῶν μικρῶν τῶν Κελτικῶν χωρῶν συνειλεγμένων μετὰ τῶν ἀγαθόντων αὐτοῦς ἡγεμόνων, ῥηγῶν (59) τε, καὶ δουκῶν, καὶ κομήτων, καὶ αὐτῶν ἐπισκόπων, ἀποστέλλων ὁ αὐτοκράτωρ, φιλοφρόνως αὐτοὺς ὑπέδεχετο, καὶ ἐπιεικείας ἐξέπεμπε λόγους ὅποιοι ἐκεῖνος δεινὸς τὸ μέλλον προμηθεύσασθαι, καὶ προαρπάσαι τὸ συμφέρον. Ἐπισκῆπτει δὲ καὶ τὰ ζωαρχῆ τούτοις ἐρχομένοις ἐπιχορηγεῖν τοῖς ἐπ' αὐτῷ τούτῳ τεταγμένοις, ὡς μὴ λαθῆν αὐτοὺς τὸ παράπαν ἐσχηκέναι μηδ' ἐξ ὧν οὖν αἰτίας. Οἱ δὲ πρὸς τὴν μεγαλόπολιν ἤπειγοντο· τάχα δὲ εἰπέ τις οὐρανοῦ ἀστέρας εἶναι τούτους ἢ ψάμμον παρὰ τῷ χεῖλει τῆς θαλάσσης ἐκχευμένην·

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

⁵⁵ Deest vocula καὶ. ⁵⁶ καὶ τὰ.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(59) Ῥηγῶν. Atqui reges nullos ea tempestate Hierosolymitanum arripuisse iter legimus ; regum vero filios aliquot, Franciæ, Angliæ, Daniæ : nisi Edgarum Adelingum quem in regem Angliæ electum ait Ordericus, lib. v, intelligat, aut Ericum

Daniæ regem, qui circa ea tempora Constantino-polim pervenit indeque in Cyprum appulit, ubi et vitæ diem clausit extremum, uti narrat Saxo Grammaticus, lib. xii.

ἦσαν γὰρ ὄσα φύλλα καὶ ἄνθηα γίνεται ὄρη. καθ' Ὅμηρον, τῇ Κωνσταντινου πελάζειν ἤδη κατεπειγόμενοι. Τὰς δὲ τῶν ἡγεμόνων κτήσεις καὶ προουμουμένη περ ἐξεπειν, οὐ βούλομαι· ναρχᾶ γὰρ μου.⁸⁷ ὁ λόγος, τὸ μέντοι.⁸⁸ βαρβαρικᾶς φωνᾶς ἀπαγγέλλειν ἀδυνατούση διὰ τὸ ἀναρθρον, τὸ δὲ τι καὶ πρὸς τὸ πλῆθος ἐκείνων ἀποθλεπούση. Καὶ ἵνα τί τοσοῦτου πλῆθους κτήσεις ἀπαριθμῆσθαι πειρώμεθα, οὓς καὶ οἱ τότε παρόντες ἀκτιδίας ἐπληροῦντο ὄρωντες; Ὡς οὖν τὴν μεγαλόπολιν κατέλαβον κατατίθεντας.⁸⁹ τὰ τούτων στρατεύματα ἐπισκῆφει τοῦ αὐτοκράτορος ἀγχοῦ τῆς μονῆς Κοσμιδίου, καὶ μέχρις αὐτοῦ διήκοντα ἱεροῦ (60). Οὐκ ἐννέα δὲ κήρυκες καθάπερ ποτὲ τὸ Ἑλληνικὸν τούτους βόωντες ἐρήτυον, ἀλλ' ἱκανοὶ καὶ γενναῖοι ὀπλίται οἱ τούτοις ἐφεσόμενοι τοῖς τοῦ αὐτοκράτο-

ρος κελεύμασιν.⁹⁰ ὑπέκειν ἀνέπειθον. proluendis catalogis absonorum nominum : et reddere oculis hominum nostratium hæc lecturis, qua perfuncti sunt molestiam : ut cum eo tempore non parum laboraverint in spectaculo ingrato tot innumerabilium exercituum Constantinopolim continua serie accedentium, nunc nominibus quoque illorum in hoc opere legendis negotium habeant plenissimum tædii. Hi porro simul ad magnam urbem pervenerunt exercitus, jussu imperatoris stationem sibi designatam habuere prope monasterium Cosmidii, tam late patentibus castris ut ad templum ipsum pervenirent. Tantam porro multitudinem non ut Græcum olim vulgus illud præcones decem clamoribus regebant coercebantque : sed milites idoneo numero fortes ac strenui qui efficacem operam dabant ut Latini jussis imperatoris audientes essent.

Βουλόμενος δὲ τούτους ὁ βασιλεὺς ὑπὸ τῶν τοῦ Γοντοφρῆ συνελάσαι ὄρκων, διηρημένως προσεκλήετο ἰδίᾳ, προσομιλῶν ἅττα καὶ βούλοιο, καὶ τοῖς εὐγνωμονεστέροις χρώμενος μεσασταῖς τῶν ἀπειθεστέρων. Ἐπεὶ δὲ οὐκ ἐπέθοντο, τὴν τοῦ Βαϊμούντου παραδοκῶντες ἔλευσιν, ἀλλὰ ποικιλῶν τρήπους εὐρίσκοντες ἐξειτήσεων, ἀλλ' ἅττα προσπαπιτοῦντες ἦσαν, ὁ βασιλεὺς τὸ παρ' αὐτῶν προτιθέμενον ῥᾶστα διαλύων, καὶ παντοίως τούτους μετελθῶν, συνήλασεν εἰς τὸν τοῦ Γοντοφρῆ ὄρκον μεταπεμφάμενος καὶ αὐτὸν ἀπὸ τοῦ Πελεκάνου ἐπὶ τῇ παρῆναι τοῦ ὄρκου τελουμένου διαπόντιον. Πάντων οὖν συνελθόντων καὶ αὐτοῦ δὴ τοῦ Γοντοφρῆ, ἐπεὶ καὶ ὁ ὄρκος ἤδη τετέλεστο, τολμήσας τις ἀπὸ πάντων τῶν κομητῶν εὐγενῆς, εἰς τὸν σκίμποδα τοῦ βασιλέως ἐκάθισεν. Ὅδὲ βασιλεὺς ἠνεύχετο τούτου μη-

A prostaret copia utilium ad victum cultumque rerum, ne qua ipsis occasio vel ad prætextum relinqueretur hostile quidquam audendi. Jam qui multitudinis prorsus innumerabilis Constantinopolim infinita serie petentis informare imaginem cogitatione velit, is stellas quot 300 relucet innubi nocte, aut arenæ copiam quanta jacet ad maris littus, objicere suæ menti debeat. Sane enim hominum capita tot erant quot folia et flores ver parurit, ut Homerus diceret. Porro ducum ipsorum principumque nomina etsi memoria suggerit, non tamen inducere in animum possum ut edam, id Historia ipsa respuente, cujus nativa mundities, ista colluvie barbarorum vocabulorum, ad quorum absurdos expri-mendos sonos ne linguam quidem nobis Græcis B natura finxit satis docilem, contaminari metuit.

Enimvero quid attinet perdere operam immeisus. Interea satagebat imperator ut Latini duces commitesque juramentum sibi præstarent idem quod a Gothofredo paulo ante impetraverat. In eam spem vocabat ad se singulos seorsum cum iisque otiose disserens varie affectos experiebatur, ac quosdam quidem faciliores nactus iis ad obstinationem duriorum molliendam adjutoribus utens, omniaque movens; frustra erat tamen, expectantibus satrapis instantem adventum Baimundi et præcipuum in eo rerum suarum momentum ponentibus. Cæterum cunctationem istam arte furabantur; nec præ se ferebant moræ causam. Nimirum nova et diversa excogitabant quæ ab imperatore postularent, ut interim de his ille deliberaret, moxque cum ipsis disceptaret, tempus sensim eximeretur. Imperator, cui non facile illudebatur, sensit disjectique cele-

Variæ lectiones ex cod. Coislin

⁸⁷ μου. ⁸⁸ τι. ⁸⁹ κατατίθενται. ⁹⁰ κελεύσασιν.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(60) Ἱεροῦ. Hoc est a Cosmidio, ad ipsam usque Ponti ostium distributa erant castra Gallorum. Ἱερὸν enim locus fuit, seu Promontorium in ipso Ponti ostio, in litore Europæano; unde a situ στόμα τοῦ Πόντου vocitatum olim fuisse auctor est Nicephorus Gregoras, lib. v. Scylax Caryandenus in Periplo ait ἀνάπλουν καλεῖσθαι τὸν τόπον ἀνα Βόσπορον μέχρις ἀν ἔλθη ἐφ' Ἱερὸν. A Templo 12 diebus ab Argonaυtis dicato et edificato appellatum scribit scholiastes Apollonii, lib. ii Argonaut. vers. 534; Cantacuzenus, lib. iii, cap. 80 et 91, Ἱερὸν pariter statuit κατὰ τὸ στόμα τοῦ Πόντου. Ad Petras Cyanæus Procopius, lib. i, De bello Vandal. πορθμὸν φαίει Gregoras lib. ii, et Anastasius in Collectaneis, pag. 106. Ibi olim portoria et vectigalia soluta pro mercibus, quæ e Ponto importa-

bantur Byzantium, scribit Theophanes, et ex eo Cedrenus. His consentanea sunt quæ habet Cantacuzenus, lib. iii, cap. 85. Unde evidens est quam graviter impegit vir doctissimus Nicolaus Alamannus in Notis ad Anecdota Procopii, qui Theophanis verba de Blacherniano templo accipiendæ censuit, quod etiam advertit Malretus. Existit aliud Ἱερὸν in opposito litore Asiatico, ἵναπερ τὸ στόμα τοῦ Πόντου, perinde ac Europæanum Hierum, sic nuncupatum a templo Διὸς Ὀύριου, Portus, seu ἀφετήριον τῶν εἰς Πόντον πλεόντων, ut est apud Artemidorum Ephesium in Geogr. de quo etiam Arrianus in Periplo Ponti Euxini, et Tabulæ Peutingerianæ. Veneri dicatum fuisse scribit Ptolemæus lib. v.

riter omnia, præterque velocitatem longe opinione prætentium majorem in supplicationibus expediendis, variis modo singulos modo universos aggressus modis tandem eo quo volebat Gallos principes perpulit: quam ad rem cum magni præjudicii momentum habuisset exemplum Gothofredi, adeoque ipse cujus intererat suum factum non damnari contrariis judiciis aliorum, rem promoturus sua præsentia videretur, usque a Pelecano quo jam præcesserat navibus imperatoriis accersitus Constantinopoli præsto adfuit, ad celebritatem solemnibus jurisjurandi quo se primores Latinorum imperatori obtrinxere. Congregatis ea causa apud aulam omnibus jureque jurando jam concepto, unus quidam inter comites sane nobilis, solium imperatorum ascendens in eo consedit. Dissimulavit imperator, nec quidquam contra locutus homini est, satis ex longo perspectam habens superbam indolem Latinorum. Accedens autem comes Balduinus manu prehensum excitavit audacem insessorem throni regni, multumque objurgans, dixit: *Tunc postquam servitutem imperatori solemnibus sacramento es professus, et illum es pollicitus pro domino te agiturum habiturumque, jam audes te illi assessorem adjungere? Atqui, si nescis, insuetum Romanis imperatoribus est iratos* **301** *servos et ditioni sua: subjectos homines*

Α δέν τι φθεγγόμενος, πάλαι την ἀγέρωχον τῶν Λατίνων φύσιν εἰδώς. Προσελθὼν δὲ ὁ κόμης Βαλδουῖνος (61) καὶ ἀψόμενος αὐτοῦ τῆς χειρὸς, ἤγειρεν ἐκείθεν, καὶ πολλὰ καταμεμψάμενος, ἔφη· Ὁὐκ ἐξῆρ σοι τοιοῦτον ἐνταῦθα ποιῆσαι δουλείαν τῷ βασιλεῖ, καὶ ταῦτα ὑποσχομένῳ· οὐδὲ γὰρ ἐθιμον τοῖς βασιλεῦσι Ῥωμαίων συνέδρους ἔχειν τοὺς ὑπ' αὐτὸν δούλους δὲ ὁμότητας τῆς αὐτοῦ βασιλείας γεγονότας, χρῆ καὶ τὰ ἐθῆ τῆς χώρας τηρεῖν. Ὁ δὲ πρὸς μὲν τὸν Βαλδουῖνον ἐφθέγγετο οὐδὲν, δριμύτερον δὲ ἐνατενίσας τῷ βασιλεῖ πρὸς ἑαυτὸν τῆ οἰκείᾳ διαλέκτῳ λόγους τινὰς ἀπεφθέγγετο λέγων· Ἴδε ποῖος (62) χωρίτης κάθηται μόνος παρισταμένων αὐτῷ τῶν τοιούτων. Οὐδ' ἡ κίνησις τῶν χειλῶν τοῦ Λατίνου τὸν βασιλέα διέλαθε⁶¹· καλέσας δὲ ἕνα τῶν τῆν Λατινικὴν διάλεκτον μεθερμηνεύοντων, ἤρωτα περὶ τῶν λεγθέντων. Ἀκούσας δὲ τὰ παρ' αὐτοῦ ρηθέντα, οὐδὲν μὲν τῶς πρὸς τὸν Λατίνον εἰρήχει, ἐτήρει δὲ ὁμῶς τὸν λόγον παρ' ἑαυτῷ. Συντασσομένων δὲ τῷ βασιλεῖ πάντων, μετεκαλεῖτο τὸν ὑψηλόφρονα Λατίνον ἐκεῖνον καὶ ἀναιδῆ καὶ ἐπυθνάετο τίς τέ ἐστι καὶ ὅθεν ὤρμηται καὶ ἐκ ποίου γένους. Ὁ δὲ, Φράγγος (63) μὲν εἰμι καθαρός, ἔφη, τῶν εὐγενῶν. Ἐρ δὲ ἐπίσταμαι, ὅτι ἐν τριόδῳ τῆς χώρας ὄθεν αὐτὲς ὤρμηται, τέμερός (64) ἔστι πάλαι οἰκοδομηθὲν, ἐν ᾧ πᾶς

Variæ lectiones ex ccd Coislin.

⁶¹ διέλαθε.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(61) *Βαλδουῖνος*. Balduinus Gothofredi frater, postmodum rex Hierosolymitanus.

(62) Ἴδε ποῖος. Id ille, opinor, mussitabat, indignatus et ægre ferens, Francis proceribus palatium ineuntibus non assurrexisse Alexium. Albertus Aq. lib. II, cap. 16: *Sedebat autem imperator more suo potenter in throno regni sui, non duci (Gothofredo), non alicui assurgens ad porrigenda oscula.* Vide infra, pag. 317, 401.

(63) Φράγγος. Sum, inquit ille, vere Francus, et in ipsa Gallia, quam proprio **362** nomine Franciam vocant, provincia, ex nobilibus natus; sic enim ea verba capienda, produnt quæ infra, pag. 317, scribit Anna, ventosum hunc et arrogantem Gallum in prima stetit acie, ac dimicasse in eo prælio, quod Solymanum inter et Boemundum commissum est, statim post expugnatam Nicæam, gravique accepto vulnere, hostibus terga dedisse. Unde probabilis admodum est conjectura cum esse, quem Albertus Aquensis lib. II, cap. 39, et ex eo Tyrius, lib. III, cap. 14, *Robertum Parisiensem* vocant, et miseris volentem succurrere, sagitta volatili confixum et extinctum tradunt. Cum igitur Roberto Lutetia Parisiorum natale solum esset, jure se purum putum Francem jactitabat, cum urbs illa non modo regni totius, sed esset etiam caput istius provinciae, quam peculiari appellatione *Franciam* dicimus.

(64) Τέμερος. Nostram de Latini, seu Franci istius orientatoris patria conjecturam non minimum firmani, quæ ille subdit, dum ait esse nimirum intra istius provinciae, unde ei origo et natales terminos, τριόδον, seu tractum, vel potius pagum, aut regionem (Galli dicimus un *Quartier*), ubi inædificatum ab antiquo templum, quo, qui monomachiam singulare certamen obire solent priusquam in arenam descendant, orationis causa secedunt, et in eo pernoctant. Hoc etiam verborum

Circuito templum Deiparæ Suesionense, monasterio virginum insigne, ab Ebroino Majore Palatii olim exstructum, procul dubio denotavit, in quo D. Drausii episcopi Suesionensis corpus religiose asservatur et colitur, quem duello dimicaturi solebant invocare. Fuit autem tractus, seu pagus Suesionensis jam olim, ut et etiamnum, intra provinciae Franciæ limites, quod diserte testatur Villharduinus, n. 6. Gallorum vero, aliorumve erga D. Drausium in hisce occasionibus religionem et cultum prædicat in primis Joannes Sarisberiensis, epist. 159: *Est autem S. Drausius, gloriosissimus confessor, qui sicut Franci et Lotharingi credunt, pugiles qui ad memoriam ejus pernoctant, reddit invictos, ut et de Burgundia et Italia in tali necessitate confugiatur ad ipsum. Nam et Robertus de Monteforti ei pernoctavit adversus Henricum de Essexia dimicaturus.* Cujus quidem præ in D. Drausium religionis originem Henrico duci nescio cui videtur ascribere vetus poeta vernaculus, qui Ludovico VII regnante vixit, in prolixiori illo poemate, quod *De Guarino Lothareno* inscripsit; qui fusis et deletis ad Augustanum Suesionum Hunnis, vel Saracenis, fluvium, abstergendi pulveris et sanguinis causa, ingressus, atri crucem coloris adversa aqua innatantem subito conspectam, et concitato in medias undas equo, inde eductam, nullo perfusus madore, ad monasterium S. Drausii devulit. Deinde subdit natam inde religionis et cultus originem erga sacram hanc adem, ad quam passim confluent duello dimicaturi:

*Si l'emporta au montier Saint Drosin,
Encor i est, oncques puis n'en parti,
Tres-bien le leuent et vieillart et meschin,
Veiller i vont encor li pelerin,
Cil qui bataille veulent fere et fournir.*

Istum præterea sibi Deum ante duella conciliandi, et sanctorum patrum in sese committendi morem

ὁ προθυμούμενος μόνος πρὸς μίσην μάχην ἀναδύσασθαι εἰς μονομάχου τάξιν ἐαυτὸν καταθίψας, προσερχόμενος βοήθειαν μὲν τῆν τοῦ θεοῦ ἐκείθεν αἰτεῖται, βραδύνει δὲ τὸν κατ' αὐτοῦ τολμήσαντα ἀπεκδεχόμενος. Καθ' ἣν τριόδον ἐχρόνισα καὶ αὐτὸς, σχολάζων καὶ ζητῶν τὴν μετ' ἐμοῦ μαχεσόμενον. Ὁ δὲ τοῦτο τολμήσων, οὐδαμού. Ταῦτα ὁ βασιλεὺς ἀκηκῶς, ἐφη. Ἐπιπέλεμον τότε ζητῶν οὐχ εἶδες, πάρεστί σοι καιρὸς ὁ πολλῶν σε πολέμων ἐμπλήσων. Παρηγγύωμι δὲ σοι μήτε πρὸς οὐραγίαν μήτε πρὸς λοχαγίαν (65) ἴστασθαι γάλαγγος, ἀλλὰ τὸ μέσον ἔχειν τῶν ἡμιλοχιτῶν ἐπιστήμην γὰρ τῆς μεθόδου τῶν πολέμων⁶⁵ Τούρκων ἐκ μακροῦ Ἑσχηκα. Οὐκ αὐτῷ δὲ μόνῳ ταῦτα συνεβούλευεν, ἀλλὰ καὶ τοῖς ἄλλοις πᾶσιν ὅποσα τούτοις συναντήσῃν ἐμελλεν ἀπερχομένοις κατὰ τὴν ὁδὸν προλέγων, πρηγγυᾶτο μὴ ἀκρατῶς διώκειν ὀπηνίκα τὴν νίκην αὐτοῖς κατὰ τῶν Βαρδάρων δοῆθαι Θεός, ἵνα μὴ τοῖς ἐνεδρεύουσι λοχαγοῖς περιπίπτοντες ἀναρῶνται.

tersarius qui conserere cum eo manum ausit. Ad id spectans. Nemo enim unquam fuit qui se mihi offerre adversum auderet. His imperator auditis, Aique si tunc, inquit, hostem quærens non invenisti, tempus imminet betterum tibi et hostium suppeditarum affatim. Tu vero, si quid mihi credis, memento neque inter eos qui agmen claudunt in postrema te acie locare, neque eminere inter primos qui hastam vibrant ir fronte exercitus novi expertus urtem et morem bellandi Turcorum. Periculosus ille uterque locus est; in mediam te abde triariorum subsidentium turbam, ubi tuis septus undique circumventionem hostilem vites. Atque hoc salutare monitum non isti solum minus merenti dedit, sed et aliis omnibus, quibus prædixit quæcunque itinere isto eventura erant, magnopere suadens ne Turcos effusius insequerentur, quando Dei nutu illos vicissent, sed ab insidiis unice caverent omnino sibi a gente subdola fraudibusque et cautis artibus confidere solita, struendis.

Ἄλλὰ ταῦτα μὲν τὰ κατὰ τὸν Γουτοφφὲ καὶ Παοῦλ καὶ τοὺς ἄλλους τοὺς συνεπομένους αὐτοῖς. Ὁ δὲ γὰρ Βαϊρούνδος μετὰ τῶν ἄλλων κομήτων καταλαβὼν τὸν Ἄπρον, καὶ μήτε ἐξ εὐγενῶν φύντα ἑαυτὸν ἐπιγινώσκων, μήτε δυνάμεις πολλὰς (66) συνεπα-

A sedis participes habere. Oportet autem, si nihil aliud, consuetudines tenere regionis in qua sumus. Hæc ille audiens, Balduino quidem nihil dixit, caterum acribus oculis imperatorem intuens patria lingua secum mormuravit quiddam quod in nostram redditum sic sonat: *En qualis rusticus sedet solus, astantibus ei talibus ducibus.* Non latuit Augustum motus labiorum hominis: advocatoque statim interprete, cum dicti sententiam rescisset, nihil Latino tum quidem dixit; at ubi re perfecta recessuri comites imperatori pro se quisque vale dicebant, prætumidum istum impudentemque Latinum seorsum accersitum interrogavit Augustus: quis et undenam esset, qualive ortus genere? At ille, *Purus putus, inquit, Francus sum, ex nobilibus;*

B unum autem scio, in trivio regionis unde prodiit templum esse olim ædificatum, in quo, cui animus est soli cum solo singulari pugna congregi, quique in professionem audaciæ istius nomen edere suum palam non dubitat, auxilium Numinis implorare consuevit; moram ibi trahens donec apparuerit ad trivium longo ego mansi tempore, frustra semper

Atque hæc hactenus de Gottthofredo, Raule, aliisque ipsos sequentibus dicta sint. At Baimundus cum aliis comitibus Aprum appulsus, cum sibi esset conscius neque se a proavis nobilitate cum aliis Gallis principibus comparanda præditum, nec

Variae lectiones ex cod. Coislin.

⁶⁵ Deest vox πολέμων.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

attingit idem poeta non semel, variisque in locis; ubi enim de singulari certamine Bononiensem inter et Bononem Burgundia: comites Parisiis iusto agit:

A Nostre Dame en est Bués alés,
La nuit veilla, et Chevaliers assés.

363 Alibi duellum Fromondini cum Bovoni Vasconum duce enarrans:

Alés veiller Fromondin btans des suis,
En la nom Dex qui en la Crois fu mis,
Qui vos defende de mal et de peril,
Et li Vales s'en vuit à S. Severin,
En sa compaignie de chevalier set vint,
La nuit veilla, grand lumineaire fit, etc.

A iō denique loco, ubi de ejusdem Fromondini cum Gerberto Lotharingie duce pugna singulari:

Cele nuit veillent a Sainte Crois moutier,
Devant Girbert ardent trois cierges entier.

Huc etiam spectant verba Ademari Cabanensis: *Permansit Stephanus vero et exsiliens corpore illans, eadem hora venit, currrens pedibus gratias Deo referre ad tumultum B. Eparchii, ubi nocte præterita*

pervigil excubuerat. Id quoque actitare consueverant in ludicris certaminibus, sive torcementis dererantur, ut auctor est Joannes de Beka in Ottone II episc. Traject.; quin etiam qui in arenam duelli causa ineundi descendere cogebantur, quo sese ab objectis purgarent criminibus, Deum sibi propitium conciliabant, collatis in ecclesias et ardes sacras donis, quæ oblationes campionum dicuntur in Charta Manassæ episc. Lingon. an. 1185, apud Roverium in Reomao. Chronicon Besuense: *Milo cum Odons Divionensi præposito, qui neptem ejus in conjugio habebat, monomachi certaturus pugna, attribuit S. Petro terram quam habebat in Luco.*

(65) Λοχαγίας. Apud Leonem in *Tacticis*: Λοχαγός λέγεται ὁ πρῶτος τοῦ στόλου. ἦτοι ὀρβίνου. Consule Glossaria, et Annam, pag. 379.

(66) Μήτε δυνάμεις πολλὰς. Atqui habebat secum Boemundus in hac expeditione decem millia equitum, et plurimas copias peditum, ut auctor est Albertus Aq. lib. II, cap. 18. Maxima enim pars exercitus qui Amalfim obsidione cinxerat, relicto Rogerio, Boemundum secuta erat. Ita Urbanus II PP. in Epist. ad Alexium apud Bgr. an. 1097,

vero propter inopiam pecuniæ exercitu instructum satis magno, tum ut illos suppleret defectus suos, tum ut quæ animoolvebat in imperatorem consilia occultaret altius, præcucurrat cum decem solis Gallis ante alios comites et Constantinopolim ad imperatorem venit. Imperator, cui nota dudum erat indoles viri, profundusque et insidiosis alte consiliis celandis abstrusus animus, simili commodum cupiditate tenebatur alloquendi ejus seorsum **302** a cæteris et antequam cæteri comites adessent per otium audiendo affandoque illo mentem ejus arcanam et cogitationes indagare intimas; simulque ab eo impetrare ut ante adventum aliorum suas transportaret copias, ne forte cum iis junctus eos ad aliquid contra imperatorem audendum pro nota sua malitia instigaret. Ingresso ad se igitur Augustus Baimundo blande renidens officiose percontatus de via est, et ubi reliquisset comites: quo ad omnia prout opus esse putabat ad res suas, respondente, urbane illi et amice familiari sermone refricavit memoriam olim inter ipsos gestorum circa Dyrrhachium et apud Larissam, bellique et inimicitiarum illarum. Ille ille dissimulator valser: *Tunc hostis, tunc infestus fui, fateor. At ecce ultro nunc me sisto ad vos transfugam, fidus atque amicus majestati tuæ, ut qui maxime, futurus.* Perrexit imperator dissimulante explorare hominem, variis sermonibus pertentans atque eliciens; tandemque ut per multa circumducto expressit significationem consensus, ad jusiurandum sibi præstandum, sat una vice perfectum ratus: *Lassum, inquit, te de via detineri prolixo sermone non oportet; quin age quod necesse est quieti et curæ corporis sume otium. Erit mox cum pro voto colloquiis mutuis fruamur.* Sic ille cum abiisset in Cosmidium ubi paratum ei hospitium fuerat, mensam reperit, sane opipare structam ferculorum et condimentorum omnis generis ingenti apparatu. Post eam oblatam Baimundo, cæcedunt eum coqui et condimentarii, sic jussi ab Augusto facere: magnam illi copiam crudarum carniuum terrestris volucrisque generis exhibent cum his verbis: *Nos quidem ut ars nostra fert et mos regionis hujus ea quæ vi-*

A γόμενος δι' ἦν εἶχε σπάνιν τῶν χρημάτων, τὴν τοῦ αὐτοκράτορος βουλόμενος ἐπισπάσασθαι εὐνοίαν, ἅμα δὲ καὶ συγκαλύψαι τὰ κατ' αὐτὸν ἐθέλων, μετὰ δέκα καὶ μόνων Κελτῶν προεξελθὼν τῶν ἄλλων κομήτων ἔσπευσε καταλαβεῖν τὴν βασιλεύουσαν. Ὁ δὲ βασιλεὺς τὰς αὐτοῦ μηχανὰς γινώσκων καὶ τὸ ὑπουργὸν καὶ ἐνεδρευτικὸν αὐτοῦ ἦθος ἐκ μακροῦ ἐπιστάμενος, ἔσπευσε πρὸς τὸ καὶ τοὺς ἄλλους καταλαβεῖν κόμητας, ἐμιλήσασθαι τε καὶ ἀκοῦσαι τῶν κατ' αὐτοῦ λεγομένων, καὶ πείσαι πρὸς τῆς ἐκείνων ἀφίξιν διαπεράσαι, ἵνα μὴ ἐνωθεῖ μετ' αὐτῶν καταλαμβάνοντων ἤδη, καὶ τὰς ἐκείνων διαστρέψει γνώμας. Εἰσελθόντι δὲ Ἰλαρὸν εὐθύς ἐνατενίσας κατὰ τὴν ὁδοποιρίαν ἐπυνθάνετο, καὶ ὅπῃ τοὺς κόμητας κατέλιπε. Τοῦ δὲ ἅπαντα διασαφῆσαντος αὐτῷ ὡς εἶχε γνώμη, ἀστεϊζόμενος ⁶³ ὁ βασιλεὺς καὶ τῶν κατὰ τὸ Δυρράχιον καὶ τὴν Λάρισσαν, τετολημμένων παρ' αὐτοῦ ἀναμνηστικῶν τιμητικῶν καὶ τῆς ἔχθρας ἐκείνης. Ὁ δὲ πρὸς αὐτὸν ἔλεγεν, ὡς *Ἐγὼ γε κἀν* ⁶⁴ *ἐχθρὸς καὶ πολέμιος τὸς ἦν, ἀλλὰ νῦν αὐτόμολος ἦκω φίλος τῆς σῆς βασιλείας* ⁶⁵. Ὁ δὲ αὐτοκράτωρ διὰ πολλῶν μετελθὼν αὐτὸν καὶ ἀπροθιγῶς πω; ἀποπειράσας ⁶⁶ τὸν αὐτοῦ λογισμὸν, ἐπειδιέγνω κατανεύσαντα τοῦτον ὄρκα πιστὰ δοῦναι πρὸς αὐτὸν ἔφη· *Τὰ νῦν μὲν κεκοπιυκῆτα σε ἀπὸ τῆς ὁδοποιρίας χρῆ ἀπελθόντα διαναπαύσασθαι, ἐς ῥέωτα δὲ περὶ ὧν βουλευόμεθα ἐμιλήσομεν.* Ἀπελθόντι οὖν εἰς τὸ Κοσμίδιον (67) οὐπερ τὰ τῆς κατοικίας αὐτῷ προηυτρεπίστο, **C** τράπεζα τούτῳ παρατίθεται σαφιλῆ; παντοίων ὄλων καὶ ἐδεσμάτων μεστή. Ἐἶτα καὶ ὠμὰ κρέα χερσαίων τε καὶ πτηνῶν ζώων προσενεγκόντες οἱ ὄψοιοι ἔφασαν· *Ἡμῖν μὲν τὰ δῆα ὡς ὄρεῖς ὑπηρεπίσται κατὰ τὸ σῶν ἡθες· εἰ δὲ μὴ ἀρεστά σοι ταῦτα, ἰδοὺ καὶ ὠμὰ καὶ κατασκευασθῆτωσαν καθὰ γε βούλει.* Οὕτω γὰρ παρὰ αὐτοκράτορος κατασκευάσαι τε καὶ εἰπεῖν ἐντεταλμένον αὐτοῖς ἦν· καὶ γὰρ ὅποιος ἐκεῖνος δεινὸς ἦθος; καταπαχάσασθαι ἀνδρῶς, δεινὸς εἰς καρδίαν βάψαι καὶ λογισμοὺς θηράσαι ἀνθρώπου, τὸ τοῦ ἀνδρῶς ἐπιστάμενος δύνουσι καὶ καχόηθες ἔστοχάτατο τοῦ θντορος· *Ἴνα οὖν μὴ ὑποψίαν τινὰ κατ' αὐτοῦ σχοίη, καὶ ὠμὰ κρέα ἐν ταύτῳ προσενεχθῆναι αὐτῷ προσέταξε, διαλύων τάχα τὴν ὑποψίαν. Οὐκ ἡσυχῆ δὲ τοῦ σκοποῦ*

Variæ lectiones ex cod. Coislino.

⁶³ ἀστεϊζόμενος. ⁶⁴ κἀν. ⁶⁵ τῆ σῆ βασιλεία. ⁶⁶ ἀποπειράσας.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

n. 125: Tudebodus, lib. 1, et alii. Boemundus igitur, dimissis copiis, cum paucis comitibus CPolim perrexit, ait Guibert. lib. III, cap. 3, ictu prius cum Alexio pacis fœdere, cum quo bellum annis proxime elapsis gesserat in Illyrico. Order. lib. IX: *Coacius est itaque sagax Boemundus consilii Francorum, ut pacem faceret cum imperatore Grecorum.* Qua facta, Alexius quemdam e suis admodum solertem ad Boemundum misit, qui et eum, et ejus copias secure deduceret. *Corpalatium, Corpolacium, et Coropatasium* appellant Tudebodus, lib. 1; Baldricus, lib. 1; Ordericus, loco cit.; et Petrus Diac. lib. IV *Chron. Casin.* cap. 11; hoc est, curiæ procerem, qui κουροπαλάτου dignitate fungebatur; qua tum insignis erat Joannes Thracensis drunga-

D rius vigilia, ut constat ex Novella Alexii an. mundi 6600, Chr. 1092. Illius meminit præterea idem Diacon. lib. IV, cap. 17.

(67) Κοσμίδιον. Robertus Mon. lib. II, præparatum ait Boemundo hospitium *extra urbem*; Baldricus, in suburbio *civitatibus*; Guibertus, lib. III, c. 5. in ipsius *civitatibus burgo*; Anna, in *Cosmidio*, quod fuit monasterium SS. Cosmæ et Damiani extra urbem, versus Blachernas, et ab hac Boemundi in eumora postmodum a nostris *Castellum Boemundi* appellatum fuit. Nam et φρούριον ibi existisse disertè scribit Bryennius, l. b. III, cap. 11; Pachymeres, lib. IX, cap. 5, πρὸς τὸ τοῦ Κέρρατος τέλος Cosmidium statuit. Consule quæ in hanc rem observamus ad Villiard. n. 86.

ὁ γὰρ δεινός (68) Βαϊμούντος τῶν μὲν ὕψων οὐ μόνον ἀπογεύσασθαι ἔλωσ, ἀλλ' οὐδ' ἄκροισ δακτύλοις προσψαῦσαι ἠνέσχετο, ἀλλ' ἀπώσατό τε εὐθὺς καὶ μηδὲν τὰ τῆς ὑποδραμούσης αὐτὸν ὑπονοίας ἐνόησεν· ⁶⁷ τοῖς παρεστῶσι πάντα διένειμε, τῇ μὲν φαινομένῳ φιλοῦρον· ἴσθαι τούτους ὑποκρινόμενος, τῇ δ' ἀληθείᾳ, εἴ τις καλῶς σκοποίη, θανάτου κρατῆρα κεράσας αὐτοῖς. Οὐδὲ τὸν δόλον ἐπέκρυπτε, τοσούτον καταφρονητικῶς περὶ τοὺς ὑπ' ⁶⁸ αὐτὸν διέκειτο. Τὰ μὲν ὡμὰ κρέατα κατὰ τὸ ἔθος τῆς ἐνεγκαμένης τοῖς ἰδίοις ὑψοποιοῖς κατασκευάσαι ἐπέταττε. Τῇ μετ' αὐτὴν ἐξ τούτων ὕψα ⁶⁹ ἐκείνα ἐδοκίμασεν ἐπυροθάνετο ὅπως αὐτοὺς διέθεντο. Τῶν δὲ καλῶν καλῶς εἰρηκότων, ὡς μηδὲ τῆς τοχούσης αἰσθῆσθαι βλάβης, ἀποκαλύψας αὐτοῖς τὸ ἀπόρρητον ἐφη· ⁷⁰ Ὡς ἔγωγε μεμνημένος τῶν μετ' αὐτοῦ πολέμων καὶ τῆς μάχης ἐκείνης, ἐδειδίην μὴ τὴν ἐμὸν ἴσως ἐξαρκῆσαι ⁷¹ θάνατον, θανάσιμόν τι φάρμακον τοῖς ὕψοις ἐπεμβάλων. Τοιαῦτα μὲν τοῦ Βαϊμούντου. Ἐγὼ δ' οὐποτε πονηρὸν ἐθεασάμην, μὴ τοῦ ὀρθῶς τι ποιεῖν πόρρω που ἐν πᾶσι λόγοις καὶ πρακτέοις θέοντα, ὅπη- νίκα γὰρ τις τῆς μεσότητος ἐκσταίη πρὸς ὀπότερον ἂν τῶν ἄκρων νεύσειε πόρρωθεν τῆς ἀρετῆς ἕστηκεν.

mus; verum si hæc tibi forte alibi nutrito, aliter assueto, minus arriserint, en escas incoctas adhuc quæ prout jusseris tibi que sapuerit condiri parari que a quibus voles poterunt. Id sic imperator constituit pro sua incredibili tractandorum hominum peritia. Cum enim, ut solebat ex vultu ac nutu penetrare in arcana mentium, facile comperisset Baimundum ingenio esse astuto ac suspicaci, providit fore ut, si ei apponerentur a ministris imperatoris olim hostis cibi cocti, metu inspersi aut admisti veneni concepto, iis vesci cunctaretur. Nec sefellit eum sua conjectura; Baimundus enim ne summis quidem digitis contingere, nedum gustare, sustulit paratos cibos; oblexit tamen suspicionem ostentata liberalitatis specie; nam simulatione gratificandi astantibus cuncta eis fercula distribuit, revera pessime de iis merens, quibus cibos opinione sua infectos et mortiferos ministraret. Nec dissimulare saltem dolum putavit tanti, sed qua erat arroganti fiducia contemptuque præditus suorum, ipse carnibus sibi oblatis adhuc crudis more patrio a propriis coquis præparatis: eo die usus, postridie suos rogavit equid valerent, **303** et ut eos juvenisset pridiana cæna; iis vero præclare se habere amenti-

bus, nec ullum vel minimum incommodum sensisse, Atqui ego, inquit arcanum detegens, cum memoria repeterem bella olim a me gesta adversus imperatorem et pugnam illam qua ipsum fugavi, uti tibi ejus jussu paratis nolui, merito metuens ne venenum iis inspersum esset. Ita ille sane imprudenter; quippe id committens ac præ se ferens quamobrem a suis superbum sui despectum ulciscantibus merito proderetur aut desereretur: cujus tanti periculi aleam utcumque alioqui callidus inconsultissime tum jecit. Raro enim (id quod ego longo usu animadverti) homines improbi quidquam recte consulunt faciuntve: adeo verum est quod sapientes sciunt, ubi quis a mediocritate virtutis excesserit, utrumvis in extremum declinet parum interesse; semper enim longo intervallo ab honesto distare.

Μεταπεμφάμενος οὖν τὸν Βαϊμούντον τὸν συνήθη **C** τοῖς Λατίνοις καὶ ἐξ αὐτοῦ ἐξήτει ὄρκον (69). Ὁ δὲ, τὰ ἑαυτοῦ ἐπιστάμενος, καὶ ὅτι οὔτε ἐκ προγόνων περιφανῶν ἐγεγόνει, οὔτε χρημάτων εὐπορίαν εἶχε, καὶ διὰ τοῦτο οὐδὲ δυνάμει; πολλὰς, ἀλλὰ μετρίως ⁷² πᾶν τοὺς συνεπομένους αὐτῷ Κελοῦς, καὶ ἄλλως δὲ φύσει ἐπιόρκο; ὄν, μάλα προθύμως τῷ τοῦ αὐτοκράτορος ὑπέειξε θελήματι. Κἄθ' οὕτως ὁ βασιλεὺς, περὶ τὰ βασιλεία οἰκίσκον τινα ἀφορίσας, εἰς τοῦ- διφρος κατέστρωσε παντοίων εἶδος χρημάτων καὶ ἀμφοίων, χαράγματός (70) τε χρυσοῦ καὶ ἀργύρου, καὶ τῆς κατωτέρω ὕλης, τοσούτον πληρώσας τὸ οἰκίμα, ὡς μηδὲ βραδίως εἶν δύνασθαι τινα τῶ πλήθει τούτων συμποδισθόμενον. Τῷ δὲ μέλλοντι ὑποδείξει ταῦτα τῷ Βαϊμούντῳ ἐπέταττεν ἄρδον τὰς πύλας ἀναπετάσαι. Ὁ δὲ ἐπὶ τῇ τούτων θέξ ἐκπλαγεῖς φησιν· Ἐἰ τοσαῦτά μοι προσῆν χρήματα, πολλῶν ἂν χωρῶν κύριος πάσαι ἐγεγόνειν αὐτός. Καὶ ὅς·

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

⁶⁷ ἐμψήνας. ⁶⁸ ἐπ'. ⁶⁹ τὰ ὕψα. ⁷⁰ ἐξαρκῆσαι. ⁷¹ τὰ τοῦ. ⁷² μετρίως.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(68) Ὁ γὰρ δεινός. *Boemundus nullo modo Alexio fidere poterat*, inquit Albertus. Aq. lib. II, cap. 18. (69) Ἐξήτει ὄρκον. Albertus Aq. lib. II, cap. 18; Fulcher. lib. I, cap. 4; Robertus Monach. lib. II, pag. 38, Tyrius, et alii.

PATROL. GR. CXXXI.

(70) Χαράγματος. **364** Albertus Aq. lib. II, cap. 18: *Statimque allata sunt Boemundo, sicut Godefrido, munera miri et inauditi thesauri in auro et argento; vasa quoque pretiosa opere et decore multo ampliora, quam ut ab aliquo possit æstimari.*

25

tisque vestibus temere abjectis obtegeretur : latera vero undique omnia usque ad lacunar nihil nisi pretiosissimam vestem, auri, argenti, æris, et id genus metallorum numismatis ac signis longe fulgentissimis ac locupletissimis circum reniderent : coacervatis omnibus tam invidiosa copia, ut ne ingrediendi quidem spatium relinquerent, ad cumulos rerum pulcherrimarum offensuris necessario quoquo se verterent pedibus. Tum dato negotio quibusdam ut Baimundum more hospitum officiose deducerent, jussit ut inter palatium lustrandum ei conclave istud velut inter alia monstrarent, Idque ita facerent ut admirationem primo aspectu exprimere homini conarentur : id consecuturos monens, si valvas repente nec opinanti patefacerent, et tantarum repente opum speciosissimam scenam percellendis oculis offerrent. Nec successus abfuit. Percussus improviso fulgore Baimundus hanc sibi elabi vocem sivit : *Si tot ego divitiarum essem dominus, multarum olim urbium et ditionum imperium mihi parvassem.* Atqui, deductor inquit, tua ista, Baimunde, sunt : universa hæc tibi hodie dat, donat, largitur imperator. Admisit gaudens beneficium et multas Baimundus gratias egit. Verum postquam, quieturus in suum diversorium deductus, bajulos vidit omnia ista portantes, vastrum et versatilem animum pudor quidam subiit confessæ cupiditatis : et quasi admirationis parum se dignæ pœnitens, in hanc erupit vocem : *Nunquam putassem tanta me ignominia ab imperatore affectum iri. Ite, onerate ista denuo et ad eum qui misit reportate.* Imperator haud inscius Latinis usitatae in consiliorum alternatione **304** levitatis, arridens vulgare verbum illud protulit : *Mala res ad proprium auctorem redeat ;* referrique jussit cuncta Baimundo jam acquiescente ac mutata tertio sententia placidis oculis spectante bajulos modo spretorum munus, seque iis capi non dissimulante. Nec forte tam levitas hæc fuit aut instabilis mutabilitas placitorum, quam versutia mentis callidæ cuncta ex usu moderantis, atque ad quemlibet occasionis flexum præsentis semper vigilia prudentiæ sese accommodare ac circumagere perita. Equidem duo quædam in hoc homine insignia notavi, astutiam et fortitudinem, quibus tantum antecellebat omnes qui tunc

Α Ταῦτά σοι τὴν σήμερον ἀποχαρίζεται ἅπαντα ὁ βασιλεύς. Ὁ δὲ, περιχαρῶς ταῦτα δεξάμενος καὶ εὐχαριστήσας, ἀπήει ἀναπαυθισόμενος οὐ κατέλυσεν. Ἀποκομισθέντων δὲ τούτων αὐτῷ, μεταβαλὼν ὁ πρὶν τεθουμακῶς, ἔφη· Οὐδέποτε τοιαύτην ἀτιμίαν ἔσσεσθαι μοι ἀπὸ τοῦ βασιλέως ἡλίπισα. Λαθόντες οὖν ταῦτα ἀπαγάγετε τῷ ἐπέψυγτι. Ὁ δὲ βασιλεύς, τὸ φῦσι παλιμβουλον τῶν Λατίνων γινώσκων, τὸν δημόδη λόγον ἀντέφησε· Κακὸν πρᾶγμα πρὸς τὸν ἴδιον ἐπανερχέσθω αὐθέντην. Ταῦτα ὁ Βαϊμούντος ἀκούσας καὶ τοὺς ἀποκομισσάντας ἐπιμελῶς ἀναζητούντας αὐθις αὐτὰ ἔρων μεταβαλὼν ὁ πρὶν ἀποπεμπόμενος ταῦτα καὶ ἀχόοιμενος ἐπὶ τούτοις ἰλαρὸν βλέμμα τοῖς ἀποκομισταῖς εἰδείκνυ, καθάπερ τις πολύπους μετασχηματιζόμενος ἐν βραχεῖ. Φύσει μὲν γὰρ ἦν ὁ ἀνὴρ πονηρὸς καὶ ὀξύς πρὸς τὰ συμπίπτοντα, πονηρία καὶ ἀνδρεία τοσοῦτον ὑπέρχων ἀπάντων τῶν τότε διερχομένων Λατίνων, ὅπσον δυνάμεσί τε καὶ χρήμασιν ἤττητο. Ἄλλὰ καὶ ὡς πάντων ἐκράτει κακεντρεχείας περιουσία. Τὸ δὲ παλιμβουλον ὡς φυσικόν τι τῶν Λατίνων παρακολούθημα παρείπετο καὶ αὐτῷ. Τὰ γούν χρήματα ὁ ἀπωθούμενος περιχαρῶς τηνικαῦτα ἐλάμβανε. Δύσνους γὰρ ὦν τὴν γνώμην, ἐπεὶ μηδὲ χώραν ὄλω; κεκτημένος (71) τῆς ἐναγκαμένης ἔξῃ, τῷ μὲν φεινομένῳ χάριν τῆς τοῦ ἁγίου τάρου προσκυνήσεως, τῇ δ' ἀληθείᾳ ἀρχὴν ἑαυτῷ περιποιήσασθαι προμηθεύμενος, καὶ μᾶλλον, εἰ γένοιτό οἱ, καὶ αὐτῆς τῆς βασιλείας Ῥωμαίων (72) ἐπιδράξασθαι, C χρωμένῳ ταῖς τοῦ πατρὸς ὑποθημοσύναις, καὶ πάντα κάλων, τὸ τοῦ λόγου, κινουῦντι, πολλῶν ἐσείτο χρημάτων. Ὁ δὲ αὐτοκράτωρ, τὸ δύσνον καὶ κακόηδες αὐτοῦ ἐπιστάμενος, ἔσπευθε τὰ συνειρόμενα ἰε πρὸς τοὺς ὑποτυφομένους αὐτῷ λογισμοὺς εὐφῶς περιαιρεῖν. Διὸ καὶ τὸ δομεστικῶτον αἰτούμενος τῆς Ἄνατολῆς οὐκ ἔτυχε τῆς αἰτήσεως πρὸς Κρήτη καὶ τίζων. Δεδιώξ γὰρ ὁ βασιλεύς μὴ ἐξουσίας δραξάμενος καὶ δι' αὐτῆς δουλαγωγῆσας τοὺς κόμητας ἅπαντας, βραδίως περιάγοι τοῦ λοιποῦ ὅπῃ βουλητὸν αὐτῷ ἔστι. Μὴ θέλων τὸν Βαϊμούντον ὑπονοήσασθαι ὄλωσ ὅτι ἤδη πεφώρταται, ἐλπίζοι χρησταῖς αὐτὸν ὑποσαίνων, ἔφη· Τούτου μὲν καιρὸς οὐπω ἄρῃσστι, διὰ δὲ τῆς σῆς ἐνεργείας καὶ πίστεως μετ' οὐ πολὺ καὶ τοῦτο γενήσεται.

⁷¹ συναρόμενα. ⁷² δὲ τόν.

Variae lectiones ex cod. Coislin.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(71) *Μηδὲ χώραν κεκτημένος.* Non omnino verum, quod ait hoc loco Anna, regiones nullas possedisse Baimundum, cum non modica oppida, atque adeo ipsum Tarentinum principatum et Barensem in Apulia et Calabria possederit, inita cum fratre Rogerio concordia, uti tradunt Malaterra, lib. iv, cap. 4; Alexander abbas Celesin. lib. i,

cap. 13; et Ordericus Vitalis, lib. viii, pag. 677.

(72) *Βασιλείας Ῥωμαίων.* Nec injuria id metuebatur Alexius; nam, ut est apud Ordericum, lib. ix, pag. 727, Boemundus Francos proceres ad obsidendam Constantinopolim viriliter incitaverat, antequam venisset ad Alexii conspectum.

suspicio. Atque ut nihil divinem de simulata recusationis causis, acceptandæ quidem pecuniæ consilium ambitio dictavit. Videbat homo vastus animi speique immodiens se innutritum cogitationi regni postquam vivente patre magnos exercitus ductaverat, magnas res gesserat, et ad extremum eo relictum ut patria exiret prorsus extorris, quippe qui nec terram nec urbem haberet ullam quæ ipsum dominum aut principem agnosceret. Ergo religionis ille quidem et vindicandi Dominici sepulcri larvam cupiditati superposuit: cæterum per istam occasionem omni modo decreverat principatum sibi aliquem alieni parare: nec dubitaturus, si secunda spiraret aura fortunæ, Romanum ipsum cogitare solium et Alexio extruso se imperatorem facere. Hærebant imis sensibus patris monita bello Alexium persequi jubentis, in eo esse ac morari, nec nisi plena patrata victoria desistere: inde enim rem, inde spem, inde vitæ ac rationum statum amplum et commodum ostendi. Porro istuc aspiranti magnarum opum erat necessarium viaticum: et omnem, quod aiunt, moturo funem, ad tantam sibi prædam attrahendam, nervis nimirum opus erat belli divitiis. Igitur istius in partem sumptus dona imperatoris Raimundus admisit; satis jam sentiente Augusto ipso quo astuti Galli consilia spectarent; quocirca is jam tum incidere clanculum cecepit orsa omnia vafri hominis, et quidquid ille ad suas ambifiosas spes ex longo directa nectebat, ea mature tempore captato disturbare ac disjicere pergebat imperator; rationes ejus omnes haud modice conturbans. Hujus generis hoc exemplum sit. Satis se admotum imperatori Raimundus credidit ad domesticatum Orientis sibi ab eo petendum. Sensit Augustus quo res tenderet, ac facile vidit istum magistratum occasiones oblatum Raimundo plurimas demerendi sibi Latinos comites, et ad quidquid vellet sibi que utile putaret. **305** ad extremum obstrictos impellendi; idcirco artem Creticam, quod Adagium habet, adversus Cretensem experiendam ratus, plausibiles quæsit negandi causas; lactans interim inhiantem ac suspendens, ne is sentire se deprehensum posset: *Nondum, inquit, Raimunde, tempus est ejus quam dicis rei. Erit cum tua perspecta rebus fides et virtus confessionem expriment omnibus esse te leco illo multo dignissimum: quando meum judicium corroborante fama publica, multo scilicet tibi amplius tutiusque fuerit voce communi omnium efferi, quam nunc favore principis exponi ad invidiam.*

Ὁμιλήσας τοίνυν αὐτοῖς καὶ παντοίαις δωρεαῖς **A** καὶ τιμαῖς φιλοφρονησάμενος, τῇ μετ' αὐτὴν αὐτὸς ἐπὶ τοῦ βασιλικοῦ ⁷⁵ καθήστο θρόνου. Μεταπεμφάμενος δὲ αὐτὸν τε τὸν Βαῖμουδον καὶ τοὺς κόμητας ἀπιντας περὶ τῶν κατὰ τὴν ἑδὸν αὐτοῖς συμβησομένων ὁμίλει, βουλομένους ⁷⁶ τὰ συμφέροντα ἀναδιδάσκειν ἅμα καὶ αἷς εἰώθασιν οἱ Τοῦρκοι χρῆσθαι μεθοδείαις ἐν ταῖς μάχαις, καὶ ὑποτιθέμενος ὅπως τε παρατάττεσθαι χρῆ, καὶ λόγους καθιεστῆν, καὶ μὴ ἐπὶ πολλὸν διώκειν ἐπινηκὰ τούτοις οἱ Τοῦρκοι τὰ νῦτα διδάσκει. Καὶ οὕτως διὰ τε χρημάτων, διὰ τε λόγων καταμαλόμενος αὐτῶν τὸ ἄγριον, καὶ τὰ συνοῖσοντα ὑποθέμενος, τὴν διαπεραλίωσιν προὔρρηξεν. Τὸν δὲ γε Σαγγελὴν (75) ἡγάπα δια-

Sub hæc Augustus donis honoribusque omnis generis delinitis Gallis, tandem eos discessum urgentes allocuturus ultimum imperatorio solio concessit. Vocatisque Raimundo ac comitibus cunctis multa disseruit de rebus ipsis per vlam eventuris; simul de toto genere ac ratione belli Turcici, de moribus atque artibus gentis universaque consuetudine pugnarum; quidque illorum machinationibus ac dolis, opponere cautionis expediat, ut explicare contra illos aciem, ut insidias aptis locis struere, ut non effuse persequi terga de industria præbentes, cæteraque de genere hoc præsentii sibi experientia comperta, dum bella cum gente ista varia gereret, familiarissime ad ipsos humanissime-

Varia lectiones ex cod. Coislin.

⁷⁵ βασιλικοῦ. ⁷⁶ βουλομένους.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(75) Σαγγελὴν. *Sangeles* interpreti, et Tollio apud Cinnamum; rectius *Sancti Ægidii comes*, hoc enim vocabulo, ut et Cinnamus, expressit Gallicum *Saint-Gilles*, seu *le comte de Saint-Gilles*, qua tum appellatione gaudebat Raimundus Tolosæ et Provinciæ comes. Willelmus Brito, lib. iii *Philipp.* :

Qui Sancti comes Ægidii, Tolosæque vocatur.

Est autem comitatus S. Ægidii Septimanix, seu Occitanix, urbs, ad Rhodanum, S. Ægidii abbatia insignis, a qua sumpsit appellationem, quam cum in hæreditatis sortem obtinisset Raimundus, superstiti adhuc fratre, comes inde Sanctægidianus vocatus est, etiam post adeptum Tolosanum comitatum. Vide Catellum, lib. i *Hist. Tol.* cap. 3; et lib. ii, cap. 4. Oppidum pervetustum esse, et stante Romano in Gallis imperio notum in confesso est apud omnes, et ex rudibus, et antiquorum ædificiorum parietinis abunde colligitur. At quo nomine olim, et ante receptam S. Ægidii nomenclaturam, indigaretur, ambigunt, nec invicem consentiunt scriptores. Poldus in *Ant. Nem.* credidit

B *Hercleam* esse, de qua Plinius, quidam *Vindomacum* Ptolemæi; Catellus, lib. iii *Rerum Occit. Rhodam* putat, cujus mentio apud eundem Plinium, seu *Rhodanusiam*, Marciiani Heracleotæ, a quo Rhodanus dicitur fluvius. Verum si cum aliis licet hariolari, censuerim potius vetus Ægidianæ urbis nomen *Urgenum* fuisse, vel *Urgernum*, ut habent mss. Strabonis codices, Sidonius in Paneg. Avito dicto, juxta Sirmondi conjecturam, Cyprianus Diacon. in Vita S. Cesarii Arelat.; Gregor. Turon. lib. viii *Hist.* cap. 30; lib. ix, cap. 7; et Tabula Pentigeri; vel denique, ut notæ Tyronis, *Uggernum*. Divinationis meæ fundus est Benjaminus Tudelensis in *Itiner.* ubi oppidum S. Ægidii *Nogheres* vocat, seu ut habet editio Constantini *l'Empereur, Nogres*, vocabulo haud multum ab Ugerno abundente: *Nogheres*, inquit, *oppidum dicitur S. Ægidii*, quo loco, si criticam liceat manum apponere, *Ugheres* potius reponendum putaverim. Hinc porro conjecturæ favent Tabulae Pentingerianæ, quæ in Itinere a Tolosa Arelatē *Ughernum* s'atuant, a Nemauso octo, ab Arelate sex miliaribus dispa-

lisque vestibus temere abjectis obtegeretur : latera vero undique omnia usque ad lacunar nihil nisi pretiosissimam vestem, auri, argenti, æris, et id genus metallorum numismatis ac signis longe fulgentissimis ac locupletissimis circum reniderent : coacervatis omnibus tam invidiosa copia, ut ne ingrediendi quidem spatium relinquerent, ad cumulos rerum pulcherrimarum offensuris necessario quoquo se verterent pedibus. Tum dato negotio quibusdam ut Baimundum more hospitem officiose deducerent, jussit ut inter palatium lustrandum ei conclave istud velut inter alia monstrarent, Idque ita facerent ut admirationem primo aspectu exprimere homini conarentur : id consecuturos moneis, si valvas repente nec opinanti patefacerent, et tantarum repente opum speciosissimam scenam percullendis oculis offerrent. Nec successus absfuit. Percussus improvise fulgore Baimundus hanc sibi elabi vocem sivit : *Si tot ego divitiarum essem dominus, multarum olim urbium et ditiorum imperium mihi parasset.* Atqui, deductor inquit, tua ista, Baimunde, sunt : universa hæc tibi hodie dat, donat, largitur imperator. Admisit gaudens beneficium et multas Baimundus gratias egit. Verum postquam, quieturus in suum diversorium deductus, bajulos vidit omnia ista portantes, vafrum et versatilem animum pudor quidam subitit confessæ cupiditatis : et quasi admirationis parum se dignæ pœnitens, in hanc erupit vocem : *Nunquam putassem tanta me ignominia ab imperatore affectum iri. Ite, onerate ista denuo et ad eum qui misit reportate.* Imperator haud inscius Latinis usitate in consiliorum alternatione **304** levitatis, arridens vulgare verbum illud protulit : *Mala res ad proprium auctorem redeat ;* referrique jussit cuncta Baimundo jam acquiescente ac mutata tertio sententia placidis oculis spectante bajulos modo pretorum munus, sequere iis capi non dissimulante. Esse forte tam levitas hæc fuit aut instabilis mutabilitas placitorum, quam versutia mentis callidæ cuncta ex usu moderantis, atque ad quemlibet occasionis flexum præsentis semper vigilia prudentiæ sese accommodare ac circumagere peritæ. Equidem duo quædam in hoc homine insignia notavi, astutiam et fortitudinem, quibus tantum antecellebat omnes qui tunc

Α Ταῦτά σοι τὴν σήμερον ἀποχαρίζεται ἅπαντα ὁ βασιλεύς. Ὁ δὲ, περιχαρῶς ταῦτα δεξάμενος καὶ εὐχαριστήσας, ἀπῆει ἀναπαυθησόμενος οὐ κατέλυσεν. Ἀποκομισθέντων δὲ τούτων αὐτῷ, μεταβαλὼν ὁ πρὶν θαυμαμακῶς, ἔφη· Οὐδέποτε τοιαύτην ἀτιμίαν ἔσσεσθαι μοι ἀπὸ τοῦ βασιλέως ἡλιμισα. Λαθόντες οὖν ταῦτα ἀπαγάγετε τῷ πέμψαντι. Ὁ δὲ βασιλεύς, τὸ φύσει παλιμβουλὸν τῶν Λατίνων γινώσκων, τὸν δημόδη λόγον ἀντέφησε· Κακὴν πρᾶγμα πρὸς τὸν Ἰδιον ἐπαυερχέσθω αὐθέντην. Ταῦτα ὁ Βαϊμούντος ἀκούσας καὶ τοὺς ἀποκομισάντας ἐπιμελῶς ἀναζητοῦντας αὐτὸς αὐτὰ ὄρων μεταβαλὼν ὁ πρὶν ἀποπεμπόμενος ταῦτα καὶ ἀχρόμενος ἐπὶ τοῦτοις ἱλαρὸν βλέμμα τοῖς ἀποκομισταῖς ἔδεικνυ, καθάπερ τις πολύπους μετασχηματιζόμενος ἐν βραχεῖ. Φύσει μὲν γὰρ ἦν ὁ ἀνὴρ πονηρὸς καὶ ὀξύς πρὸς τὰ συμπίπτοντα, πονηρίᾳ καὶ ἀνδρείῳ τοσοῦτον ὑπερέχων ἀπάντων τῶν τότε διερχομένων Λατίνων, ὅπως δυνάμεσι τε καὶ χρήμασιν ἤττητο. Ἀλλὰ καὶ ὡς πάντων ἐκράτει κακεντρεχειας περιουσίᾳ. Τὸ δὲ παλιμβουλὸν ὡς φυσικὸν τι τῶν Λατίνων παρακολούθημα παρείπετο καὶ αὐτῷ. Τὰ γοῦν χρήματα ὁ ἀπωθούμενος περιχαρῶς τηνικαῦτα ἐλάμβανε. Δύσνους γὰρ ὦν τὴν γνώμην, ἐπεὶ μὴδὲ χώραν ὄλω, κεκτημένος (71) τῆς ἐναγκαμένης ἐξῆει, τῷ μὲν φαινομένῳ χάριν τῆς τοῦ ἁγίου τάφου προσκυνήσεως, τῇ δ' ἀληθείᾳ ἀρχὴν ἑαυτῷ περιποιήσασθαι προμηθεύμενος, καὶ μᾶλλον, εἰ γένοτό οἱ, καὶ αὐτῆς τῆς βασιλείας Ῥωμαίων (72) ἐπιδράξασθαι, C χρωμένῳ ταῖς τοῦ πατρὸς ὑποθημοσύναις, καὶ πάντα κάλων, τὸ τοῦ λόγου, κινεοῦντι, πολλῶν ἔδειτο χρημάτων. Ὁ δὲ αὐτοκράτωρ, τὸ δύσνουν καὶ κακὸν ἔχει αὐτοῦ ἐπιστάμενος, ἔσπευθε τὰ συνειρόμενα ἰ^α πρὸς τοὺς ὑποτιφομένους αὐτῷ λογισμοὺς εὐφρῶς περιαιρεῖν. Διὸ καὶ τὸ δομειστικόν αἰτούμενος τῆς Ἀνατολῆς οὐκ ἔτυχε τῆς αἰτήσεως πρὸς Κρήτην κρητίων. Δεδιώξ γὰρ ὁ βασιλεὺς μὴ ἐξουσίας δραξίμενος καὶ δι' αὐτῆς δουλαγωγίᾳς τοὺς κόμητας ἄπαντας, βᾶδιως περιάγει τοῦ λοιποῦ ὅπῃ βουλήτῃν αὐτῷ ἔσται. Μὴ θέλων τὸν Βαϊμούντον ὑπονοήσαι ὄλωσ δτι ἤδη πεφώρταται, ἐλίπιοι χρησταῖς αὐτὸν ὑποσαίων, ἔφη· Τούτου μὲν καιρὸς οὐκ ἔστι, διὰ δὲ τῆς σῆς ἐνεργείας καὶ πίστεως μετ' οὐ πολὺ καὶ τοῦτο γερήσεται.

⁷¹ συναίρομενα. ⁷² δὲ τόν.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(71) Μὴδὲ χώραν κεκτημένος. Non omnino verum, quod ait hoc loco Anna, regiones nullas possedisse Bœmundum, cum non modica oppida, atque adeo ipsum Tarentinum principatum et Barensem in Apulia et Calabria possederit, inita cum fraure Rogerio concordia, uti tradunt Malateria, lib. iv, c. p. 4; Alexander abbas Celesin. lib. i,

cap. 13; et Ordericus Vitalis, lib. viii, pag. 677.

(72) Βασιλείας Ῥωμαίων. Nec injuria id metuebatur Alexius; nam, ut est apud Ordericum, lib. ix, pag. 727, Boemundus Francos proceres ad obsidendam Constantinopolim viriliter incitaverat, aut quam venisset ad Alexii conspectum.

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

suspicio. Atque ut nihil divinem de simulate recusationis causis, acceptandæ quidem pecuniæ consilium ambitio dictavit. Videbat homo vastus animi speique immodiæ se innutritum cogitationi regni postquam vivente patre magnos exercitus ductaverat, magnas res gesserat, et ad extremum eo redactum ut patria exiret prorsus extorris, quippe qui nec terram nec urbem haberet ullam quæ ipsum dominum aut principem agnosceret. Ergo religionis ille quidem et vindicandi Domitici sepulcri larvam cupiditati superposuit: cæterum per istam occasionem omni modo decreverat principatum sibi aliquem alieni parare: nec dubitaturus, si secunda spiraret aura fortunæ, Romanum ipsum cogitare solum et Alexio extruso se imperatorem facere. Hærebant imis sensibus patris monita bello Alexium persequi jubentis, in eo esse ac morari, nec nisi plena patrata victoria desistere: inde enim rem, inde spem, inde vitæ ac rationum statum amplum et commodum ostendi. Porro istuc aspiranti magnarum opum erat necessarium viaticum: et omnem, quod aiunt, moturo funem ad tantam sibi prædam attrahendam, nervis nimirum opus erat belli divitiis. Igitur istius in partem sumptus dona imperatoris Raimundus admisit; satis jam sentiente Augusto ipso quo astuti Galli consilia spectarent; quocirca is jam tum incidere clanculum cecepit orsa omnia vafri hominis, et quidquid ille ad suas ambifiosas spes ex longo directa nectebat, ea mature tempore captato disturbare ac disjungere pergebat imperator; rationes ejus omnes haud modice conturbans. Hujus generis hoc exemplum sit. Satis se adnotum imperatori Raimundo credidit ad domesticatum Orientis sibi ab eo petendum. Sensit Augustus quo res tenderet, ac facile vidit istum magistratum occasiones oblatum Raimundo plurimas demerendi sibi Latinos comites, et ad quidquid vellet sibi que utile putaret. **305** ad extremum obstrictos impellendi; idcirco artem Creticam, quod Adagium habet, adversus Cretensem experiendam ratus, plausibiles quæsit negandi causas; lactans interim inhiantem ac suspendens, ne is sentire se deprehensum posset: *Nondum, inquit, Raimunde, tempus est ejus quam dicis rei. Erit cum tua perspecta rebus fides et virtus confessionem expriment omnibus esse te leco illo multo dignissimum: quando meum judicium corroborante fama publica, multo scilicet tibi amplius tutiusque fuerit voce communi omnium efferr, quam nunc favore principis exponi ad invidiam.*

Ὁμιλήσας τοίνυν αὐτοῖς καὶ παντοίαις δωρεαῖς **A** καὶ τιμαῖς φιλοφρονηόμενος, τῇ μετ' αὐτὴν αὐτὸς ἐπὶ τοῦ βασιλικοῦ ⁷⁵ καθήστο θρόνου. Μεταπεμφόμενος δὲ αὐτὸν τὸν Βαϊμούντον καὶ τοὺς κόμητας ἅπαντας περὶ τῶν κατὰ τὴν ἑδρὴν αὐτοῖς συμβησομένων ὁμίλει, βουλευόμενος ⁷⁶ τὰ συμφέροντα ἀναδιδάσκειν ἅμα καὶ αἷς εἰώθασιν οἱ Τούρκοι χρῆσθαι μεθοδείαις ἐν ταῖς μάχαις, καὶ ὑποτιθέμενος ὅπως τε παρατάττεσθαι χρὴ, καὶ λόχους καθιστᾶν, καὶ μὴ ἐπὶ πολλὸν διώκειν ἐπὶ νηκτα τοῖς οἱ Τούρκοι τὰ νῦτα διδάσκει. Καὶ οὕτως διὰ τε χρημάτων, διὰ τε λόγων καταμαλόμενος αὐτῶν τὸ ἄγριον, καὶ τὰ συνοίσοντα ὑποθέμενος, τὴν διαπεραιώσιν προὔρριψατο. Τὸν δὲ γε Σαγγέλην (75) ἡγάπα δια-

Sub hæc Augustus donis honoribusque omnis generis delinitis Gallis, tandem eos discessum urgentes allocuturus ultimum imperatorio solio concessit. Vocatisque Raimundo ac comitibus cunctis multa disseruit de rebus ipsis per viam eventuris; simul de toto genere ac ratione belli Turcici, de moribus atque artibus gentis universaque consuetudine pugnarum; quidque illorum machinationibus ac dolis, opponere cautionis expediat, ut explicare contra illos aciem, ut insidias aptis locis struere, ut non effuse persequi terga de industria præbentes, cæteraque de genere hoc præsentis sibi experientia comperta, dum bella cum gente ista varia gereret, familiarissime ad ipsos humanissime-

Variæ lectiones ex cod. Coislina.

⁷⁵ βασιλικοῦ. ⁷⁶ βουλευόμενος.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(75) Σαγγέλην. *Saxgeles* interpreti, et Tollo apud Cinnamum; rectius *Sancti Ægidii comes*, hoc enim vocabulo, ut et Cinnamus, expressit Gallicum *Saint-Gilles*, seu *le comte de Saint-Gilles*, qua tum appellatione gaudebat Raimundus Tolosæ et Provinciae comes. Willelmus Brito, lib. iii *Philipp.* :

Qui Sancti comes Ægidii, Totosæque vocatur.

Est autem comitatus S. Ægidii Septimanix, seu Occitanix, urbs, ad Rhodanum, S. Ægidii abbatia insignis, a qua sumpsit appellationem, quam cum in hæreditatis sortem obtinisset Raimundus, supersite adhuc fratre, comes inde Sanctægidianus vocitatus est, etiam post adeptum Tolosanum comitatum. Vide Catellum, lib. i *Hist. Tol.* cap. 3; et lib. ii, cap. 1. Oppidum pervetustum esse, et stante Romano in Gallis imperio notum in confesso est apud omnes, et ex ruderibus, et antiquorum ædificiorum parietinis abunde colligitur. At quo nomine olim, et ante receptam S. Ægidii nomenclaturam, indigaretur, ambigunt, nec invicem consentiunt scriptores. Poldus in *Ant. Rem.* credidit

B *Heracleam* esse, de qua Plinius, quidam *Vindomacum* Ptolemæi; Catellus, lib. iii *Rerum Occit. Rhodam* putat, cujus mentio apud eundem Plinium, seu *Rhodanustiam*, Marciani *Heracleotæ*, a quo Rhodanus dicitur fluvius. Verum si cum aliis licet hariolari, consuerim potius vetus Ægidianæ urbis nomen *Urgenum* fuisse, vel *Urgernum*, ut habent mss. Strabonis codices, Sidonius in Paneg. Avito dicto, juxta Sirmondi conjecturam, Cyprianus Diacon. in Vita S. Casarii Arelat.; Gregor. Turon. lib. viii *Hist.* cap. 30; lib. ix, cap. 7; et Tabula Pentigeri; vel denique, ut notæ Tyronis, *Uggernum*. Divinationis meæ fundus est Benjaminus Tudelensis in *Itiner.* ubi oppidum S. Ægidii *Nogheres* vocat, seu ut habet editio Constantini *l'Empereur, Nogres*, vocabulo haud multum ab Ugerno abundente: *Nogheres*, inquit, *oppidum dicitur S. Ægidii*, quo loco, si criticam liceat manum apponere, *Ugheres* potius reponendum putaverim. Huic porro conjecturæ favent Tabula Pentingeriana, quæ in Itinere a Tolosa Arelatem *Ughernum* statuunt, a Nemauso octo, ab Arelate sex miliaribus dispara-

φερόντως διὰ τὸ περιὸν αὐτῷ τοῦ φρονήματος, καὶ τῆς ὑπολήψεως τὸ ἀνόθευτον, καὶ τὸ τοῦ βλοῦ καθαρὸν· Γινώσκων ἅμα καὶ ὅποσον αὐτῷ τῆς ἀληθείας μέλει, μηδὲν ταύτης μηδέποτε προτιμωμένῳ τσοῦτον γὰρ ἀπάντων τῶν Λατίνων ἐν πᾶσι διέφερον, ὅσον ἀστέρων ἤλιος. Διὰ τοι τοῦτο παρακατέσχεν αὐτὸν τῶς μετ' ἑαυτοῦ. 'Απάντων οὖν συνταξάμενων τῷ αὐτοκράτορι, καὶ διὰ τοῦ τῆς Προποντιδῶς πορθμοῦ τὸ Δαμάλιον καταλαβόντων, ἀνεθείς τῆς ἐξ αὐτῶν ὀγλήσεως, συχνάκις τὸν Σαγγέλην μετεμέμπετο, ἀναδιδάσκων ἅμα καθαρώτερον τὰ κατὰ τὴν ὁδὸν συμβῆσθαι μέλλοντα τοῖς Λατίνοις. Παρεγύμνου δὲ καὶ ἦν περὶ τῶν Φράγγων γνῶμης εἶχεν ὑπόληψιν· ταῦτα πολλάκις ἀποστοματίζας τῷ Σαγγέλη, καὶ τὰς τῆς ψυχῆς ὅσον ὑπανοίξας αὐτῷ πύλας (74), καὶ πάντα διατρανώσας, ἐπέσκηψεν αὐτῷ πρὸς τὴν τοῦ Βαϊμούντου ἐγρηγορέναι κακίαν, ἵνα βουλόμενον παρασπονδῆσαι ἀπειρήγη τοῦτον τοῦ ἐγχειρήματος, καὶ διὰ πάσης μεθόδου διαλύη τὰς ἐκείνου μηχανάς. 'Ο δὲ πρὸς τὸν αὐτοκράτορά φησιν· 'Ἐκ προγόνων καθάπερ τινα κληρὸν τῆν ἐπιτοκίαν καὶ τὸν δόλον ὁ Βαϊμούντος κεκτημένος, θαῦμα μέγιστον, εἰ τὰ ὁμιωμοσμένα διατηρήσειεν. "Ἐγὼ γὰρ δ' ὁμῶς ὡς ἐνὸν σπεύσω τὸ πρῶτα χαθῆν ἀεὶ ἀποπληροῦν. Καὶ συνταξάμενος τῷ αὐτοκράτορι, ἄπεισιν ἐνωθησόμενος τῷ παντὶ στρατεύματι τῶν Κελτῶν.

audendoque contra imperatorem clam palamve deduceret obsecravit : ac omni ratione dissolvendis ejus machinis prohiberet, ne quid Romana res a vafri hominis perfidia detrimenti pateretur. Hæc apud se agenti Augusto sic Sangeles respondit : *Cum a proavis perjurium et dolum velut hæreditarem quamdam Baimundus acceperit, mirum valde sit si permaneat in iis quæ jurejurando interposito proavisit. Equidem quantum erit in me situm, voluntati tuæ isti acquissimæ non deero, daboque fidelem, utinam efficacem, operam, ut is se in officio contineat.* Sub hæc dicta salutato imperatore abiit et ipse, ad juncturus se quoque confluentibus in unum undique copiis Gallorum.

Varie lectiones ex cod. Coislin.

77 μεθ' .

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

tum. Neque alio statuere videtur loco Gregor. Tur. dum scribit Recaredum Gothorum regem ab Hispaniis egressum apud Caput Arietis (*Castelnaudari*) castra obtinuisse, mox direpto Tolosano pago, invasisse *Ugernum*, Arelatense castrum, resque cunctas diripuisse, sicque sese infra urbis Nemausensis inclusisse muros. Gregorio concinit Joannes Pictariensis in Chron. ubi agit de eadem Recaredi in Gallias irruptione, scribens castrum, quod *Ugerno* vocatur, tutissimum valde in ripa Rhodani fluminis cepisse. Quæ quidem *Orgoni* nullo modo possunt convenire, uti Papirius Massonus, Catellus, et alii, qui *Ugernum* cum *Ernagino* perperam 365 confundunt, interpretantur. *Ernaginum* quippe ad *Druentiam* fluvium statuunt Antoninus in *Itiner.* et vetus hæc inscriptio : PATRONO. NAVTARUM. DRVENTICORVM. ET. VTRICVLARIORVM. CORP. ERNAGINENSIVM. Belle vero describitur *Orgoni* situs in *Itiner.* Gregorii XI PP. :

In Orgone terra abundans lapidibus, die tertia Petrus jacitur, Sed in humo petrea spinosaque granum inane seritur, Arcia est via, ex uno latere alveo Druentia clauditur, Ex altera ripa saxea macerie inevpugnabili molo protegitur.

C Prædictis addo locorum intervalla ; nam *Ægidianum* oppidum tribus Francicis miliaribus ab *Arelate* distat, quæ sex milliaribus *Peutingeriis* conveniunt, numeratis in singula duobus, aut amplius, Romanis miliaribus. Deinde sicut *Ugernum* in *Rhodani* ripa collocatur a scriptoribus, ita constat *Ægidianam* urbem haud procul ab Hispaniensi *Rhodani* alveo, seu potius ostio, quod hodie *la Robine* incolæ vocant, distare. Scio aliter videri de *Ugerno* viro docto, et in geographicis peritissimo, qui *Bellocadrum*, seu *Beaucaire*, interpretatur. Meminit *Catellus*, lib. iv *Rerum Occit.* pag. 580, castri *Ugerni* dici in *Septimania*, sed an ad *Ugernum* pertineat, non temere desituo.

(74) Τῆς ψυχῆς ὑπανοίξας πύλας. *Comitem S. Ægidii* propter egregias animi dotes cultum impensis ab *Alexio* testantur, præter *Annam*, *Albertum* Ag. lib. ii, cap. 20 ; lib. viii, cap. 5 et 7 ; *Tudebodus*, lib. v, et *Ordericus Vitalis*, lib. x, pag. 779. Ab eo tamen nequaquam adduci potuit, ut quod verbis conceptis *Alexio* præstiterant hominum *Hugo*, *Gottlofredus*, cæterique *Francorum* proceres, ipse petinde profiteretur, *Contentus* jurasse *Alexio* vitam et honorem, quod nec per se, nec per alium auferret, uti habent *Rymundus de Agibus*, pag. 141 ; *Robertus Monach.* lib. ii ; *Baldricus*, *Tudebodus*, *Willelm. Gemetic.* etc.

Ὁ μὲντοι αυτοκράτωρ ἤθελε μὲν μετὰ τῶν Κελ-
τῶν κατὰ τῶν Βαρβάρων ἀπιέναι, ἐδεόθει δὲ (75) τὸ
αὐτῶν ἀκροθίμητον πλήθος· δεῖν οὖν ἐλογίσατο τὸν
Πελεκάνον καταλαθεῖν, ἐν' ἐγγύθειν Νικαίας ἐνδια-
τρίθων μινθάνη μὲν τὰ τοῖς Κελτοῖς συμβαίνοντα,
ἀμα δὲ καὶ τὰς τῶν Τούρκων ἐξῶθεν ἐφύδους καὶ
τὴν τῶν ἐντὸς Νικαίας κατάστασιν. Ἐν δεινῷ γὰρ
ἐποιεῖτο εἰ μὴ τι στρατηγικὸν ἐν τῷ μεταξὺ καὶ αὐ-
τῶν κατορθώσῃ, καὶ διεσκοπεῖτο ⁷⁶ ἵνα, ἐκ ἐπιτιφθεία
τὰ πράγματα εὐρήσει, αὐτὸς τὴν Νικαίαν ἀνέλῃ καὶ
μὴ παρὰ τῶν Κελτῶν αὐτὴν σχοίη κατὰ τὰ παρ'
ἐκείνων ὁμωμοσμένα ⁷⁸. Εἶχε δὲ τὴν βουλήν ταύτην
ὑποδρόχιον, καὶ πᾶν ὅπερ ἂν ἐκονόμει καὶ τὴν αἰ-
τίαν δι' ἣν γίνεται, αὐτὸς καὶ μόνος ἠπίστατο,
μόνῳ τῷ Βουτουμίτῃ ⁸⁰ τοῦτο ἐμπειστευκῶς. Καὶ
τοῦτον ἀποστειλάς ἐρ' ᾧ ὑποποιεῖσθαι τοὺς ἐντὸς
Νικαίας Βαρβάρους διὰ παντοίων ὑποσχέσεων καὶ
ἀπιθείας τελεῖα, ἐν μέρει δὲ καὶ ἀπειλούμενος
τόσα καὶ τόσα πείσεσθαι καὶ παρανάλωμα ξίφους
γενέσθαι, εἰ παρὰ τῶν Κελτῶν ἀλῶεν· καὶ πάλαι
τὸν Βουτουμίτην γινώσκων εὐνούστατον καὶ περὶ τὰ
τοιαῦτα δραστήριον. Ταῦτα μὲν οὖν ἐξαρχῆς τοῦτον
παρηκολουθήκει τὸν τρίπον.

peris ministrum. Ei ergo demandavit curam delinientiorum qui Nicæam obtinebant Barbarorum qua
promissionibus tum rerum aliarum tum certæ impunitatis ac securitatis tutæ qua minis apte intertis
In'entatisque ac arte exaggeratis malorum immanium et innumerabilium quæ si exspectarent dum
nrbs a Gallis caperetur, subituri absque iudicio, passuri sine remedio, sine solatio forent. Hæc uti
erant ab initio provisæ, finem ex voto imperatoris habuere.

Variæ lectiones ex coa. Coislin.

⁷⁶ διεσκοπεῖτο γούν. ⁷⁸ ὁμωμομένα. ⁸⁰ Βουτουμίτη.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(75) Ἐδεόθει δέ. Sollicitatus a Raimundo et aliis
comitibus imperator, ut una cum Francis in sacram
expeditionem proficisceretur, sicut convenerat, hac
se texit excusatione: *Se nimirum præmetuere Ale-*

mannos et Hungaros, et Comanos, aliasque fera-
gentes, quæ imperium suum depopulerent, si ipse
transitum cum peregrinis faceret. Raym. de Agiles-
Robert. Mon., lib. II.

ANNΗΣ ΤΗΣ ΚΟΜΝΗΝΗΣ

ΑΛΕΞΙΑΔΟΣ ΛΟΓΟΣ ΙΑ΄.

ANNÆ COMNENÆ

ALEXIADIS LIBER XI.

307 ARGUMENTUM.

Galli multis et ingentibus præliis Turcos vincunt; ac res eorum plane profligant. Ni-
cæam, Antiochiam, Hierosolymam, urbes alias plurimas, partim imperatori, partim sibi
subjiciunt. Gotthofredus eligitur ab iis Hierosolymorum rex; succedit ipsi mortuo, ejus
frater Balduinus. Imperator res prospere terra marique contra Turcos gerit. Gallos cautis-
simis artibus, deinde aperto bello infestat.

PERIOCHE.

Galli Nicæam oppugnant. Imperator Pelicani sedem eligens tempore obsidionis Nicæensis versutis artibus id agit ut Nicæam Gallis eripiat. Butumite ad id utitur. Sangeles primus a Turcis auxilio Nicææ venientibus invasus eos vincit. Atrox Turcorum cum Gallis prælium, diu anceps. Galli vincunt ad extremum. Sultanus permittit Nicæensibus ut sibi consulant. Gonatos turris Nicææ cur sic dicta. Manuelis 308 Erotici Comneni præfectura contra Selerum sive Durum. Nicææ oppugnatio urgetur. Imperator ad eam machinas Gallis mittit. Cur se Gallicis copiis non junxerit. Nicææ adjunctus lacus ab imperatore occupatus. Insultus in urbem acer. Butumitis solertia. Nicæenses Turci se illi dedunt. Imperatoris astutia. Copiæ ipsius Nicæam occupant Gallis exclusis. Butumites Nicææ præfectus Turcos satrapas ad imperatorem mittit, Rhodomerus et Monastras eorum ductores parum cauti. Galli comites evocantur ab imperatore. Tancredi dictum et factum audax. Taticius expeditionis sacræ comes adjunctus Gallis ab Augusto. Qui desertores militiæ Gallicæ colligit. Baimundus agminis primi ductor atrociter invaditur a Turcis. Tria ingentia prælia et totidem victoriæ insignes Francorum de Turcis. Trimestris oppugnatio Antiochiæ. Taticius cum copiis ab ea recedit. Fames in castris Latinorum. Astutia Baimundi in parando sibi Antiochiæ principatu. Antiochiam proditione cujusdam Armeni Baimundus primus intrat. Galli undique simul irruentes urbem capiunt. Curpagan auxilio serus veniens Antiochiæ, clausos intra eam Gallos oppugnat. Baimundus novam arcem Antiochiæ imponit. Fortitudo Gallorum constans in summis rerum angustiis. Imperator Joannem Ducam contra piratas mittit. Is Caspacem classi præficit. Ei adventu primo Smyrna deditur. Ingens in ea urbe cædes occasione necati Caspacis. Hyaleus Smyrnæ præfectus. Tangripennes et Muraces acie apud Ephesum victi a Joanne. Capti satrapæ per insulas sparsi. Petzea Epheso præfectus. Sardes, Philadelphia, Lampe, Laodicea Joanni se dedunt. Turcos idem ad Polybotum vincit. Imperator in auxilium Gallorum apud Antiochiam extrema tolerantiam procedit usque Philomelium. Ibi per legatos eorum de summa eorum necessitate plene edoctus eosdem tamen metu victus deserere statuit, reditu pronuntiato, mox peracto, frustra illum excusante fliã. Christiani cum imperatore Turcos fugiente transmigrant, ejus suasu. Ismael archisatrapa Paipertum oppugnat. Galli, deserti ab hominibus, ad Deum confugiunt. Petrus episcopus eos ad pænitentiam hortatur. Et sacrum clavum quærere monet. Is mirabiliter inventus Sangelis castissimo creditó portandus traditur. Mirabilis victoria de Turcis qua Galli quatuor numerosissimum Turcorum exercitum fundunt. Strages ingens Turcorum. Triginta dies prædæ comportandæ vix sufficiunt. Baimundus Antiochiæ præficitur. Hierosolyma oppugnatur a Gallis et capitur. Gotthofredus ejus rex creatur. Amerimnas Babylonius in Gallos movet. Primo ab iis vincitur, mox eos vincit. Ramelem de iis capit. Japham oppugnat. A Balduino denique vincitur. Gotthofredus a fratre Balduino redimitur. Reliqui comites Galli Babylone captivi donantur imperatori. Sangelis in imperatorem fides. Arces ei multas subjicit. Ejus præclarum stratagemã quo Atapacam apud Antaradum vicit. Idem arcem designat prope Tripolim. Tancredus Laodiceam oppugnat et capit. Gotthofredo mortuo succedere in regno Sangeles recusat. Balduinus ei sufficitur. Exercitus Normanorum novus millium equitum quinquaginta peditum centum, Constantinopolim pervenit. Duces ejus Flandrenses duo consilia imperatoris respuunt. Is eis Sangelem et Tzitam comites dat. Normani Ancyram capiunt. Crudelitas eorum sacrilega, miserrima 309 ipsorum clade punita. Mors Sangelis. Ejus nepotem et heredem Gulielmum imperator sibi adjungere nititur. Imperatoris et Baimundi mutue querelæ de se invicem. Butumites contra Baimundum missus. Michaelis et Bardæ contumacia ex fiducia favoris Augusti. Butumites prospere rem gerit in Cilicia. Galli Asiani auxilia Pisanorum implorant. Pisana classis nongentarum navium duce episcopo. Imperatoris contra eam apparatus. Taticius honore auctus. Pugna Romanæ classis cum Pisana, tempestate dirempta, Romanis tamen ope ignis missilis, inventum novi, vincentibus, fugientibus Pisanis. Latini crudeliter a Romanis trucidati. Pisani ad Baimundum se conferunt. Baimundus de pace interpellatus a Romanis ducibus, eam mentionem superbe rejicit. Romana classis naufragio periit. Imperator Curicum præoccupat. Genuensis classis auxilio Franci advenit. Classis Romana contra eam missa magno naufragio debilitatur. Cantacuzenus Laodiceam oppugnat; urbem et portum. Arci Baimudus auxilia infert. Monastras Cilicium Gallis eripit. Baimundus in angustiis deprehensus mortuum simulat. Sic tuto Coryphum defertur. Unde grandes minas intentat imperatori.

ΑΛΕΞΙΑΣ ΙΑ΄.

At Baimundus et omnes comites illic congregati Α 'Ο δὲ γε Βαίμουνης καὶ πάντες οἱ κόμητες unde trajecturi Cibotum versus post Gotthofredum ἐνωθέντες οὗ διαπλωσασθαι πρὸς τὴν Κιβωτὸν (76)

Cat. Dufresnii Du Cangii notæ.

(76) Κιβωτὸν. Vide Not. ad pag. 474.

ἔμελλον μετὰ τοῦ Γοντοφρέ, τὴν τοῦ Σαγγέλη προσ-
 μένειν ⁸¹ ἄφιξιν. Πλήθος δὲ ὄντες ἀναριθμητον (77),
 ἐπεὶ οὐκ ἠδύναντο αὐτοῦ που προσμένειν διὰ τὴν
 σπάνιν τῶν βοσκημάτων (εἰ καὶ τὴν τοῦ βασιλέως μετὰ
 τοῦ Σαγγέλη ἀνέμενον ἄφιξιν, ἵνα κείθι συνταξά-
 μνοι αὐτῷ τῆς πρὸς Νίκαιαν φερούσης ἄψονται ⁸²)
 διχῆ διαιρεθέντες. Ὁ μὲν διὰ τῆς Βιθυνῶν καὶ τῆς
 Νικομηδείας πρὸς Νίκαιαν ἤλαυνεν, οἱ δὲ τὸν τῆς
 Κιτωτοῦ διανηξάμενοι πορθμὸν, εἰς ταῦτόν συναλη-
 λύθησαν. Καὶ οὕτω τῇ Νικαίᾳ προσπελάσαντες,
 τοὺς πύργους καὶ τὰς μεταξὺ κορτίνας (78) σφίσι
 αὐτοῖς διενείμαντο, κατὰ τάξεις τινὰς τὴν τειχομα-
 χίαν ποιεῖν βουλευσάμενοι, ἵν' ἐντεῦθεν ἕτερος πρὸς
 ἕτερον ἐρίζοντες καρτερωτέραν τὴν πολιορκίαν
 ποιοῦντο. Τὸ δὲ λάχος (79) τοῦ Σαγγέλη κενὸν
 ἔδσαντες, τὴν ἐκείνου προσέμενον ἄφιξιν. Ἐν-
 ταῦθα ⁸³ δὲ καὶ ὁ αὐτοκράτωρ τὸν Πελεκάνον κατ-
 ἔλαβε, κατὰ νοῦν ἔχων τὴν Νίκαιαν, ὡς ὁ λόγος
 φράσας ἐδήλωσεν. Οἱ δὲ ἐντὸς Νικαίας Βάρβαροι
 τὸν σουλτάνον (80) πολλάκις εἰς τὴν σφῶν αὐτῶν
 ἀβρωγῆν ⁸⁴ μετεπέμποντο. Ἐκείνου δὲ τι βραδύνον-
 τος ⁸⁵ καὶ τῆς πολιορκίας ἐξ ἀνατολῆς ἡλίου μέχρι
 καταδύσεως αὐτῆς ἐν πολλαῖς ἡδὴ γινομένης ἡμέ-
 ραις, ἐπεὶ ἐν στενῷ κομιδῇ τὰ κατ' αὐτοὺς ἐώρων
 γυναιμαχῆσαντες, βέλτιον προσεληλυθέναι τῷ βα-
 σιλεῖ ἢ παρὰ τῶν Κελτῶν ἀλῶναι ἐγνώκεσαν. Με-
 τακαλοῦνται τοῖσιν ἐπ' αὐτῷ τὸν Βουτουμίτην τόσα
 καὶ τόσα ἀγαθὰ παρὰ τοῦ βασιλέως πείσεσθαι διὰ
 γραμμάτων συχνῶν πολλάκις αὐτοῖς ἐπαγγελόμε-
 νον ⁸⁶, εἰ τὴν Νίκαιαν αὐτῷ παραδοῖεν. Ὁ δὲ τὰς
 τοῦ βασιλέως φιλοφροσύνας καθαρώτερον ἀπαγγείλας
 καὶ τὰς ἐγγράφους ὑποσχέσεις ὑποδείξας εἰ τὸ κά-
 στρον αὐτῷ παραδοῖεν, ἀσμένως δέχεται παρὰ τῶν
 Τούρκων ἀπειρηκότων ἡδὴ πρὸς τοσαῦτα πλήθη
 ἀντικαθίστασθαι ⁸⁷, καὶ βέλτιον λογιζομένων τῷ
 βασιλεῖ τὴν πόλιν αὐθαιρέτως παραδοῦναι, καὶ χρη-
 μάτων καὶ τιμῆς μετασχεῖν, ἢ ξίφους παρανάλωμα
 γενέσθαι. Οὕτω τριτὴν ⁸⁸ ἡμέραν ὁ Βουτουμίτης
 ἐντὸς εἶχε, καὶ ὁ Σαγγέλης καταλαθὼν ἀποπειρᾶσθαι
 τοῦ τείχους δι' ὧν ἠτοίμαζεν ἐλεπόλεων ἔσπευδεν.
 Ἐν τῷ μεταξὺ δὲ φήμη τις αὐτοὺς καταλαμβάνει
 τὴν τοῦ σουλτάνου Ἐλευσιν μηνύουσα. Τοῦτο οἱ

erant, imperatoris, ut putabant, cum Sangele ad
 ipsos eo usque processuri, adventum operiri con-
 sultuerant, ut hoc secum assumpto, illo salutato,
 infesti Nicæam pergerent. Verum illis cunctantibus,
 cum is quem insederant locos innumerabili multi-
 tudini eorum agre alimenta suppeditaret, mutare
 consilium coacti sunt. Freto igitur Ciboti maturius
 trajecto, collecti rursus, Nicææ se muris admove-
 runt : quo eodem se posterius per Bithynos et Ni-
 comediam Sangeles contulit. Ducees porro Latini
 primo ad Nicæam impulsu, turres urbis ejus et co-
 ronam mœnium eas circumstantem inter se partiti
 continuo sunt, attributo unicuique certo muri spatio
 quod arbitrato suo quibus vellet possetve machinis
 atque artibus quateret ; non temere arbitantes,
 oppugnationis universæ ardori hand paulum posse
 adjici æmulatione singulorum : qui seu vincere
 alios affectent, seu vinci ab aliis metuant, exstimu-
 landi comparatione ista videbantur ad impetum
 intendendum tota contentione virium. Ratio etiam
 Sangelis absentis ea in sortitione habita est ; et lo-
 cus illi vacuus relictus mœnium, quem propriis co-
 piis et consiliis adoriretur, ubi advenisset. Imper-
 ator vero consilium exsecutus ante memoratum,
 se Pelecanum transtulit ; ibique subsistens quas
 dixi de Nicæa sibi adjungenda cogitationes agita-
 bat. Cæterum qui Nicæam obtinebant Barbari cum
 sæpe mis-isis nuntiis Sultanis longius cunctantis
 auxilium frustra implorassent, tandem pertinaci
 Latinorum et dies totos uno tenore acris impetus
 continuare solitorum oppugnatione fracti, adducti-
 que in necessitatem **310** deliberandi de summa
 rerum, post multam, ut usuvenit tali tempore, al-
 ternationem sententiarum, decreverunt ad extre-
 mum longe videri conducibilis ad imperatorem acce-
 dere, quam a Gallis capi. Deliberatione sic conclusa
 Butumiten accersunt, cujus litteris plurimis amplis-
 sima præmia et beneficia ab imperatore ostentan-
 tibus, provocati ad deditionem sæpius fuerant. Is
 præsens quæ scripserat affirmans, quin eadem
 dilucidius et disertius pollicita frequentans, ac
 chartas imperatorias quibus munitus venerat ad

Varie lectiones ex cod. Coislin.

⁸¹ προσέμενον. ⁸² ἄψονται. ⁸³ ἐν ταύτῳ. ⁸⁴ ἀρωγῆν. ⁸⁵ βραδύναντος. ⁸⁶ ἐπαγγειλάμενον. ⁸⁷ αὐ-
 τοῖς καθίστασθαι. ⁸⁸ τρίτην.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(77) Πλήθος ἀναριθμητον. Fulcher. Carnot. D
 lib. 1, cap. 4. de obsidione Nicæna : *Tunc de exer-*
citibus plurimis unus illic exercitus effectus est,
quorum centium millia loricas et galeis muniti erant :
quem qui de numero sapiebant, sexies centum millia ad
bella valentium esse æstimabant, exceptis inermibus,
tidelicet clericis, monachis, mulieribus et parvulis.
 (78) Καὶ τὰς μεταξὺ κορτίνας. Rymundus de
 Agiles, pag. 141 : *Hanc igitur talem civitatem Bo-*
mundus obsedit a septentrione, dux et Alemanni ab
oriente, comes (S. Ægidii) et episcopus Podiensis a me-
ridie, etc. Cæterum cortinas appellat nostri, ut et
 Græci recentiores, murorum loricas inter binas
 turres, nisi hic usurpat Anna, a cortibus, sive rus-
 ticis arcis, quæ muris incingebantur, fortassis di-

ctas. Has *curtes clausas* vocant chartæ Alemannic.
 apud Goldast, n. 60, 64 ; *cortina*, n. 33. et aliud
 Diploma in *Bibl. Sebus.* centur. 1, cap. 78 ; Thwro-
 czius in *Salom.* cap. 52 ; *Milites autem Ladislai*
agmina Salomonis 366 tanquam in cortinis conclu-
serunt. Atque inde ipsi qui areas claudunt muri
cortinæ dicti videntur, ut et ab iis auleæ, peripe-
 tasmata, vela quibus aut lecti ambiuntur, aut loca
 circumcluduntur. Anastas. in Leone III : *Fecit*
cortinum sericam habentem periclysim, etc. Vide
 Menrs.
 (79) Τὸ δὲ λάχος. Albert. Aq. lib. 11, cap. 24,
 (80) Σουλτάνον. Solymannum. Alb. Aq. lib. 11,
 cap. 21 ; Tyr. lib. 11, cap. 2 et 3.

fidem dictorum faciendam monstrans; eo rem denique tractando deluxerat, ut Turci desperantes se posse amplius Gallis obsistere, sequi spem oblitam ab imperatore opum honorumque, inaleunt scilicet; quam intentatam hostili gladio perniciem mox subire. Nondum tertium hisce intra Nicæam transigendis Butumites diem exegerat, cum Sangeles partem sibi relictam oppugnationis strenue capessens, paratis ante machinis tentare ac succedere murum cepit conatu magno. Fama inter hæc percrebuit sultanis adventantis, quæ ad Turcos perlata Nicæenses facile effecit ut ii Butumiten disjecto compositionis negotio egerent. At sultanes præ se misit exercitus partem quasi exploraturam, æquid revera vacuus locus esset ille qui ut dixi, reservatus Sangeli fuerat? Præceperat autem suis ne si qui contra Galli incurrerent, pugnam cum iis detrectarent. Itaque cum ab ea parte quam insidebat Sangeles, signa primum apparere Turcorum cepissent, ea conspicati procul Sangelis milites alacritate mira procurrentes obviam conservere cum Turcis prælium; nec cessarunt alii comites festinare suppetias Sangelianis certantibus. Quin ipse Baimundus ac cæteri plane omnes accepto nuntio barbaricæ impressionibus, ut par erat, moti, ex propria cujusque comitis militia ducentis ab unoquoque militibus selectis, conflatum tali collatione numerosissimum exercitum statim ad auxilium Sangelis expediunt. Adfuerunt copiæ in tempore; funduntur fuganturque Barbari, Gallis usque vesperam insequentibus. Nihil hac prima belli offensione fractus animo sultanes postridie summo mane se ac suos armat, explicataque late acie planitiem, quæ multa objacet, Nicææ suburbanam occupat. Facile agnovere Galli specie procul ac numero audaciaque exercitus hostilis præsentem adesse illic cum viribus ac copiis præcipuis sultanem ipsum caput rei Turcicæ; ergo velut in periculo digno suis animis valide armati, moxque exsiliens impetu ardenti, nihilo sane minori eo qui leones rabidos in prædam agit, adversus Turcos conti-

Α Τούρκοι μεμαθηκότες καὶ θεαβήκητες τὸν Βουτουμίτην παραχρῆμα ἐξέωσαν. Ὁ δὲ σουλτάνος, μέρος τοῦ στρατοῦ ἀποδιελόμενος, ἀπέστειλε ⁸⁰ σκεφομένους τὴν τοῦ Σαγγέλη ἐφοδον, παραγγέλλας ὡς, εἰ τι τῶν Κελτῶν ἐντύχοιεν, μὴ ἀναβαλέσθαι τὴν μετ' αὐτῶν μάχην. Θεασάμενοι δὲ τοὺτους πύρρῳθεν οἱ τοῦ Σαγγέλη ξυμμίγνυνται. Ἀλλὰ καὶ οἱ λοιποὶ κόμητες καὶ αὐτὸς ὁ Βιτιμούντος, τὴν τουτωνῶν τῶν Βαρβάρων ἐνωτισθέντες ἐφοδον ἐξ ἐκάστης κομητούρας (81) ἀνὰ διακοσίους διελεύσαντες καὶ εἰς πλῆθος ξυμπούσαντες, παραχρῆμα εἰς ἀρρωγὴν ⁸¹ τῶν τοῦ Σαγγέλη πέμπουσι. Ἐφθάκότες δὲ μέχρις ἐσπέρας τοὺς Βαρβάρους ἐδίωκον. Ὁ δὲ σουλτάνος οὐδαμῶς ἐπὶ τούτοις ἀνεπεπτώκει, ἀλλ' ἀγαζούσης ἡμέρας ὀπλιζέται καὶ πανσοῦδι τὴν ἔξω τειχῶν Νικαίας πεδιάδα κατελήφει. Καὶ οἱ Κελτοὶ αἰσθόμενοι τῆς τούτου παρουσίας καρτερῶς ὀπλισάμενοι καθαπερὲ λέοντες κατ' αὐτῶν ἔνται, καὶ σύρρηγνυται τῆνικαῦτα πόλεμος δεινὸς καὶ βαρῦς. Ἐν ἴσῃ δὲ μόλις τῆς μάχης ἀμφοτέροις ἰσταμένης τοῖς μέρεσι δι' ὅλης ἡμέρας ⁸² ἐπεὶ ὁ ἥλιος ἐπὶ κνέφας ἦλθε, τρέπονται οἱ Τούρκοι, τῆς νυκτὸς αὐτῆς ⁸³ διατησάσης τὴν μάχην. Πίπτουσι μὲν οὖν ἐξ ἐκατέρων πολλοὶ, κτείνονται δὲ οὐχ ἥττονες, τιτρώσκονται δὲ οἱ πλείους. Καὶ λαμπρὰν τὴν νίκην (82) ἀράμενοι οἱ Κελτοὶ, πολλῶν δὲ καὶ ⁸⁴ κεφαλὰς τοῖς δόρασι περιπεύραντες, ἐπανερχονται καθαπερὲ σημαίας ταύτας φέροντες. Ἐν' οὗτω πύρρῳθεν τὸ γεγονὸς διαγνόντες οἱ Βάρβαροι, καὶ τὴν ἐκ πρώτης βαλβίδος ἤτταν δειλιάσαντες, τῆς συντόνου μάχης ἀποστήσονται.

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

⁸⁰ ἀπέστειλε. ⁸¹ ἀρωγὴν ⁸² Desunt voces δι' ὅλης ἡμέρας. ⁸³ αὐτοῖς. ⁸⁴ διαστησάσης. ⁸⁵ Dee t vocula καί.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(81) Κομητούρας. Apud Græcos J. C. κομητοῦραι sunt districtus et præfecturæ vicorum. Constant. Porph. Nov. Περὶ δυνατῶν, etc. πρὸς τὰ ὑπὲρ τὴν αὐτῆν μητροπολίταν χωρία, ἤτοι ὑπὲρ τὴν αὐτὴν κομητοῦραν. Hic vero stationes intelliguntur comitibus, proceribus, et potissimum exercitus ductoribus in castris ad Nicæam assignatæ; Galli dicimus *quartier*; unde censet eruditus interpres a comitibus κομητούρας dictas, et hocce vocabulo intellexisse Annam militiam propriam cujusque comitis, ad obsidionem Nicænam; cui sententiæ favet vox ipsa cum, ὁ, scripta. Sic *comitias*, et *cometias*, comitum districtus, seu ipsos comitatus vocant non semel scriptores Latini ætatis mediæ, *Specul. Saxon.* lib. iii, art. 64; *Jus Feudale Sax.* cap. 36; Arnoldus Lub. lib. ii, cap. 8; *Chronicon autæ reg.* cap. 4, 5, 9, etc.; Cæsar. Heisterb. lib. viii, c. 26; *Historia archiep.* Brem. an. 1133, 1144, et 1350, et Diplomata varia apud Brøwerum, lib. xv *Annal. Treoir.* et Froherum in *Orig. Palat.* part. i, c. 41, et pag. 81, 82. At jurisconsultis Græcis, seu potius, Græculis Byzantinis, videntur dictæ κομητούρας, pagi et vici aliquot uni metrocomiæ subditi; na u

ut metropolis caput materve est provinciæ, ita metrocomia mater vicorum. Igitur cum a comitibus inferioris et tertii ordinis regerentur illæ, eorumque essent obnoxia jurisdictioni, inde comitaturæ appellatæ sunt; nam et metrocomias a comitibus seu iudicibus gubernatas probabile est, ut sunt etiamnum illi quos *comites parochiales*, et *parochianos* vocant Decreta Calomani, Andree, et Sigismundi regum Hungariæ, et *comites pagi* Lupus abbas Ferr. epist. 24. Proinde κομητοῦρα erit districtus comitis pagensis, seu vicani, vel potius convicianorum cæus et conventus, uti metrocomia accipitur, tit. *Non licere habit. metror.* etc. lib. ii Cod. Just. Dicuntur autem et convicani κομηται in nov. 38; unde et κομητούρας; etymon posset accersi, si cum, ω, scripta vox reperiretur. Verum ut sese res habeat, Anna κομητοῦραν usurpavit μεταφορικῶς, pro statione militari certo in loco assignata, certisque limitibus, ut sunt metrocomiæ, definita et circumscripta.

(82) Τὴν νίκην. Tudebod. lib. ii; Albert. Aqu. lib. ii, cap. 27; Tyr. lib. iii, cap. 4, et alii.

involant. Colliduntur acies, acri, si unquam alias aut alibi, gravi et atroci prælio, nec minus diuturno; nam partis utriusque obnoxia pertinacia in æquilibrio fortunæ quodam toto ferme die pugna constitit. Sub solis tamen occasum vertuntur in fugam Turci; intempestivis victori scilicet, opportunis victo, tenebris prohibentibus, ne fugacibus insequendis, successus fructum pernicie hostium Galli extenderent. **311** Qui splendentis victoriæ comites triumphabundi revertebantur in castra, capita caesorum hostium longis hastilibus infixæ præferentes, ad terrorem videlicet obsessorum, quos ille conspectus de clade suorum admoniturus erat, erepturusque eisdem omnem demum spem quam in sultanis auxilio constituerant; a quo quam nihil expectandam foret, satis esset clade ista prima et quasi ad limen offensione declaratum, ex quibus colligerent frustra vexari se casso labore repugnandi, et pertinaciam fracti remitterent.

Τοιαῦτα μὲν οὖν οἱ Λατίνοι πεπράχασι τε καὶ Α διελογίσαντο. Ὁ δὲ σουλτάνος, τὰ ἀπειρα τούτων θ:ασάμενος πλήθη, καὶ τὴν ἀκάθεκτον τόλμαν ἐξ αὐτῆς προσβολῆς ἐγνωκώς, τοῖς ἐντὸς Νίκαιας Τούρκοις τὸ ἐνδόσιμον δίδωσι, Πράσσετε τοῦ λοιποῦ, λέγων, πᾶν ὅτι βέλτιον κρῖνετε· ἦδει γὰρ πρὸ πολλοῦ τῷ βασιλεῖ μᾶλλον προαιρουμένους παραδοῦναι τὴν πόλιν ἢ παρὰ τῶν Κελτιῶν ἀλῶναι. Ὁ δὲ γε Σαγγέλης, τοῦ προκειμένου ἐχόμενος ἔργου, μόσυνα κυκλοτερῆ τεκτινόμενος, καὶ ἐξ ἑκατέρου μέρους βύρσαις⁸⁵ αὐτὸν περιστείλας, κατὰ δὲ τὸ μέσον λύγους διαπλέξας καὶ πάντοθεν κατοχυρώσας, τῇ πλευρᾷ⁸⁶ προσεπέλασε τοῦ λεγομένου Γονάτου πύργου. Ὅς τὴν ἰπωνυμίαν ἐκλήρωσατο πάλαι, ὀπνίκα Μανουήλ (83) ἐκεῖνος ὁ τοῦ προδεβασιλευκῆτος Ἰσαακίου τοῦ Κομνηνοῦ ὁ⁸⁷ πατήρ, καὶ τοῦ ἀδελφοῦ⁸⁸ αὐτοῦ Ἰωάννου τοῦ πρὸς πατρός ἐμοῦ πάππου, στρατηγὸς αὐτοκράτωρ τῆς ἐφ᾽ ἡμᾶς ἀπάσης, παρὰ τοῦ τότε βασιλευσῆτος Βασιλείου προῦθέβλητο· ἐφ' ᾧ τὴν μετὰ τοῦ Σκληροῦ ἔχθραν διαλύσει, ἢ χειρὶ πρὸς τοῦτον ἀντικαταστάς ἢ γνώμῃ πρὸς εἰρηνικὰς σπονδὰς τοῦτον συνελάσας. Ἐπεὶ δ' ὁ Σκληρὸς μαχιμώτατος ὢν⁸⁹ αἵμασι χαίρων αἰεὶ τὴν μάχην τῆς εἰρήνης μᾶλλον ἠσπάσατο, πελέμων μεγάλων καθ' ἑκάστην συρρόηγυμένων, ὡς τοῦ Σκληροῦ μὴ μόνον τὴν εἰρήνην μὴ θέλοντος, ἀλλὰ δι' ἐλεπόλεων γενναίων ἀγωνιζομένου τὴν Νίκαιαν εἰλεῖν, καταβράξαντος τὰ τεῖχη τοῦ πλεονος μέρους τοῦ πύργου ποδοκοπηθέντος· κάτωθεν, συνέθη σάξαι τὸν πύργον ὡς ἐπὶ γόνυ δοκεῖν ἐπικλιθῆναι, καὶ C τούτου τῆς τοιαύτης μετεκληχέναι προσηγορίας. Οὕτω μὲν οὖν τὰ κατὰ τὸν Γονάτην παρηκολούθηκει. Ὁ δὲ Σαγγέλης τὸν ἤδη βηθέντα μόσυνα ἐμπείρους πᾶνυ κατασκευάσας, ὃν οἱ πλεονα ἐμπείριαν τῶν μηχανικῶν κεκτημένοι χελώνην (84) κατονομάζουσιν, ἐκείνους τούτου ἀνδρας ὀπλοφόρους τευχισπιλήκτας⁹⁰ εἰσήξε, καὶ ἐτέρους τοὺς τὸν πύργον κάτωθεν κατασελεῖν διὰ σιδήρων εἰδύτας ἐφ' ᾧ τοὺς μὲν πρὸς τοὺς ἀνωθεν τοῦ τείχους μάγασσι, τοὺς δὲ ἐχειρίαν ἔχειν ἐντεῦθεν τὸν πύργον διορύττειν. Οἱ καὶ κορμούς ξύλων εἰσήγον ἀντὶ τῶν ἐξαγομένων λίθων. Μᾶλλον δὲ τῆς ἐντὸς ἐπιφανείας ἐφθαχότες ὡς καὶ

Tali spe ac consilio Latini talia gerebant. Sultanes vero, multitudine illorum innumerabili conspecta, viui eorum insuper atque audaciam plane ineluctabilem atque invictam expertus in congressu, Turcis qui Nicæam propugnabant significari curavit, permittere se illis ut sibi pro arbitratu consulerent. Consensus hic erat in conclusionem ditionis imperatori faciendæ, ad quem potius quam ad Gallos propendere Nicæenses Turcos animis, perspectu a sultani jam pridem erat. Cæterum Sangeles suscepto instans operi, turrem ligneam rotundæ formæ architectatus, eam bubulo corio undique protectam ac circa medium viminum ramaliumque fissorum lentis astrictam amplexibus, cæteraque, omni ex parte, quæ adhiberi cumque potuit cura ac cautione communitam, admovit hostili turri quæ vocabatur *Gonatos*, quasi diceret, *genu flexo inclinam*. Id ea turris nomen olim obtinuerat quando ille Michael, Isaaci Comneni imperatoris, et Joannis fratris ejus paterni mei avi, pater, prefectus cum summa potestate universæ orientali militiæ fuit, ab eo qui tum habenas moderabatur imperii Basilio. Is enim Manueli curam dederat terminandi quomodocunque vel tractatione sedata, vel cruenta victoria, dissidii quod illi grave ac perniciosum intercedebat cum Duro. At Durus alteri parti optionis ejus, placidæ nempe compositioni, locum reliquit nullum; homo abhorrentis a pace naturæ, qui nihil nisi prælia spiraret ac sanguinem, et non viam aut instrumentum spei, sed votorum summam bellum haberet. Itaque tractationis spes omnis abrupitur. Nicæa quin etiam in qua erat Manuel, a Duro summis opibus machinisque omnibus admotis oppugnatur. Ac forte incubuit is impetus vehementior in istam de qua agimus turrim, cuius inferiori parte Duri oppugnantis machinis commorsa subtractaque, contigit subsidere repente in vestigio superiorem molem, quæ inopinata fastigio submisso velut in genua procumbere visa est, hinc *Gonatos* appellata. Suum ad hanc eandem suggestum lignenum apte fabricatum (taliun periti testudinem dicerent) scite plane Sangeles admovit. Nec

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

⁸⁵ βύρσαις. ⁸⁶ ταῖς πλευραῖς. ⁸⁷ Deest vocula ὁ. ⁸⁸ αὐταδέλφου. ⁸⁹ ὢν καὶ. ⁹⁰ τευχισπιλήκτας. ὡστε.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(83) *Μανουήλ*. Vide Nicephorum Bryenium, lib. I, n. 1, et Stemma Comnen.

(84) *Χελώνην*. Vide Albert. Aq. lib. II, cap. 31; et Rigalt. ad Onosand. pag. 57.

deerant extra machinam viri fortes qui turris A obsessæ latera undique foderent et perterebrare conarentur, simul additi et alii subruendorum mœnium artem callentes : qui clam submissi muroque infimo appliciti fundamenta turris ipsa scrutarentur, harpaginibus molientes atque uncis, instrumentisque id genus ferreis : quibus quos evellebant lapides, pro iis singulis colices aut tibicines ligneos molis sustinendæ 312 interim supponebant ; idque agebant inobservati, quoniam qui propugnatores urbis petebant jaculis, et minas ostentabant insillire in muros parantium, attentionem Nicænsium in se totam verterant. Isto ergo continuo labore terebrandæ turris, tandem lapidibus eruentis tignisque substitutis adeo profectum est ut jam usque intimam muri superficiem quæ urbem respicit opus pertingeret, ita ut rimis ab illa parte perviis transluceret dies. Tum vero injectus ignis supplementa illa lignea consumpsit molesque ædificii superstans fundo subsidente in se incubuit : novo affirmans eventu appellationem veterem inclinatæ in genua turris. Instabat sub hæc Sangeles et cæteri pro se quisque circumdandæ vallo, aggere bellicisque operibus, universæ per ambitum civitati. Fossamque jam comportata terra sic undique oppleverant, ut æquali coarquata superficie cum campis adjacentibus, inoffersam usque ad murum præberet viam.

Hæc quanquam ita erant, tamen imperator sub- B ductis accurate rationibus, sæpius apud se statuerat nequaquam posse capi Nicæam a Latinis, utcumque illi multitudine innumerabili abundarent. Ergo in partem ipse communis voti conferre quod suum erat ratus opportunum, magnam confici vim jussit machinarum oppugnandis urbibus efficacium : nec earum modo quarum ratio et designatio nota erat, vulgarium artificium inventis experimento comprobatis : sed novarum quoque, quarum ipse artem primus excogitaverat, istamque omnem copiam Gallis comitibus misit haud dissimulante mirantibus vel liberalitatem vel ingenium Augusti. Cæterum ipse cum iis quas forte præsentibus habuit transfretans copiis Pelecanum, ut dixi, tenuit, ibique mansit prope locum Mesampela vocatum, a vinearum videlicet continuata multitudine, medium late spatium implente, ubi et exstructum olim templum visitur in nomine Sancti magni martyris Georgii. Propenderat aliquando in eam partem ut conjunctis suis cum Latinorum exercitu copiis uno consilio atque impetu bellum adversus atheam Turcorum gentem capesseret. Postea tamen cum attentè consideratione reputasset innumerabilem multitudinem castrorum Francicorum, adversus quam Romanæ copię nullam proportionem comparabilis numeri ulla ex parte tueri possent, adhæc desultoriam gentis levitatem in consiliis mutandis ; præterea infidam societatem cupidarum et instabilem mentium, Euripi ritu sese assidue, in contraria plerumque, reciprocantium ac præ impotenti avaritia, pro spe quam vilissimi oblata lucri, ux-

αὐτὴν τινα ἐκείθεν εἰσιούσαν θεάσασθαι πῦρ ἐμβα- λόντες ἐνέπηρσαν τοὺς κορμούς. Τοῦτων δὲ ἐκτε- φρωθέντων συνέβη τὸν Γουάτην ἐπὶ πλεόν κλιθῆ- ναι (85), ὡς μὴ ἀπολωλέναι τὴν κλιθὴν. Ἐμβόλοις δὲ καὶ οἰκῆμασι τὸ ἐπιλοιπον περιζώσαντες τῶν τεργῶν, καὶ τὴν ἐκτὸς τούτων διαχειμένην τάφρον ὡς ἐν ῥοπή * πληρώσαντες κόνεως ὡς εἰς μίαν ἐπι- φάνειαν συναφθῆναι ταῖς ἐφ' ἐκίτερα παρακειμέ- ναις πεδιάσιν, ὡς ἐνὸν τῆς πολιορκίας εἶχοντο.

Ὁ δὲ βασιλεὺς, πολλὰ πολλάκις ἀκριβολογούμε- νο : † καὶ διαγνούς ἀμύχανον εἶναι τὴν Νίκαιαν † παρὰ τῶν Λατίνων ἄλῶναι, κἄν πάντα ὑπερέβαλλον ἀριθμῶν, ἐν μέρει μὲν παντοῖα εἶδη ἐπεόλειον κα- τασκευάσας, καὶ τὰ πλείω τούτων οὐ κατὰ τοὺς τῶν μηχανικῶν τρόπους, ἀλλὰ καθ' ἐτέρους τινὰς λόγους αὐτῷ δοκοῦντας, ὃ καὶ θαῦμα πᾶσι παρεῖχε, τοῖς κόμησιν ἐκπέπομφε. Ἐκεῖνος δὲ μετὰ τῶν παραυχόντων διαπεράσας, ὡς ἤδη φθάσας ὁ λόγος ἐδήλωσε, κατὰ τὸν Πελεκάνον διέτριβεν ἀγχοῦ τῶν Μεσαμπέλων, οὗ καὶ τέμενος ἐπ' ὄνοματι τοῦ Ἁγίου μεγαλομάρτυρος Γεωργίου πάλαι ὑποδόμητο. Ἦθελε μὲν οὖν οὕτως ὁ αὐτοκράτωρ μετὰ τῶν Λατίνων κατὰ τῶν ἀθέων συναπελθεῖν Τούρκων

ταλαντεύων δὲ τὴν ὑπόθεσιν καὶ τὸ ἀπειροπληθές τοῦ Φραγγικῆς φροσύτου ὡς πρὸς τὸ Ῥωμαϊκὸν στράτευμα κατανοῶν ἀνυπέβλητον, καὶ τὴν πα- λιμβουλον † τῶν Λατίνων γνώμην ἐκ μακροῦ ἐπι- στάμενος, ἀπέστη τοῦ ἐγγειρήματος : οὐ διὰ τοῦτο δὲ μόνον, ἀλλὰ καὶ τὸ ἀδέθαιον ἐκείνων καὶ ἀπι- στον προειδὼς Εὐρίπου δίκην μεταφερομένου ἐς τάναντία πολλάκις, τὰς τε γυναῖκας καὶ τὰ τέκνα ἐτοίμως ἔχοντων ὀβολοῦ ἐνὸς ἀπεμπολεῖν διὰ φι- λοχρήματον γνώμην. Τούτοις μὲν τοῖς λογισμοῖς ἑαυτὸν τῷ τότε † ἀπέριξεν ὁ αὐτοκράτωρ τοῦ ἐγγει- ρήματος : δεῖν δὲ ἔγνω μὴ συμπαρεῖναι μὲν τοῖς Κελτοῖς, τοσαύτην δὲ αὐτοῖς δίδοναι ῥοπήν ὑπόσπην ἄν καὶ παρών. Τὸ οὖν ἐρυμνότατον τῶν τῆς Νικαίας τειχῶν γινώσκων, ἀδύνατον τὴν ταύτης κατάσχεσιν παρὰ τῶν Λατίνων ἤπιστατο. Μανθάνων δὲ ἐπι- βραδίως διὰ τῆς παρακειμένης λίμνης (86) δυνάμειν ἱκανὰς καὶ τὰ ζωαρῆ πάντα ὁ σουλτάνος εἰς

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

* ῥοπή † ἀκριβολογησάμενος. ‡ Desunt voces τὴν Νίκαιαν. § παλιμβουλον. ¶ τέως.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(85) Κλιθῆναι. Tudebod. lib. iv, pag. 784 ; Albert. Aq. lib. ii, cap. 36.

(86) Λίμνη. Rem narrant Albertus Aq. lib. ii, cap. 32, Raymundus de Agiles, pag. 141, 142 ;

Robert. Mon. lib. vii, pag. 40 ; Baldric. lib. i, pag. 96 ; Guibert. lib. iii, cap. 8 ; Tyr. lib. iii, cap. 6 et 7.

Νίκαιαν εισάγει, τὴν τῆς λίμνης ἐμελέτα κατά-
σχισιν. Κατασκευάσας τοίνυν ἀνάτια ὅποια τὸ
ὑδὸρ ἐκεῖνο ἄνέχειν ἠδύνατο, διὰ τοῦ μέρους τῆς
Κίου (87) ταῦτα ἐν ἀμάξαις ἐπεισάξας *, εἰ τὴν
λίμνην εἰσήλασεν, στρατιώτας ἐμβλῶν ἐν αὐτοῖς
ἐπιποφόρους, ἡγεμόνα τοῦτων Μανουὴλ τὸν Βουτουμί-
την καταστητάμενος · καὶ σημαίας τούτοις πλείους
τῆς γροίας ἐπιδοῦς ὡς ἐντεῦθεν πολλαπλασίω δο-
κεῖν ἢ πρὸς δὲ καὶ βυκινὰ (88) τε καὶ τύμπανα. Ἄλλ'
οὕτω μὲν τὰ κατὰ τὴν λίμνην ἰκονομήται τῷ αὐ-
τοκράτορι. Ἄπὸ δὲ γε τῆς ἡπείρου μεταπεμφάμε-
νος τὴν Τατικίον καὶ τὴν καλούμενον Τζίταν μετὰ
πελασσιῶν γενναίων, εἰς δισχιλίους ποσομένων
κατὰ τῆς Νικαίας ἀπέστειλεν, ἐπισκήψας ἅμα τῷ
τῶν νεῶν ἀποθῆναι τὸ τοῦ κυροῦ Γεωργίου καστέ-
λιον καταλαβόντα, ἐν ἡμίονοις μὲν ἐπεισάξει ** ὅ-
περ ἐπεφόροντο πλῆθος τῶν εἰσπῶν, πόρρω δὲ τῶν
τειχῶν τῆς Νικαίας τῶν ἱππῶν ἀπαθάντας καὶ βί-
βην πορευομένους κατευθῦ τοῦ πύργου τοῦ καλου-
μένου Γουάτου τὸν χάρακα πῆξασθαι · εἶτα ἐξ ἐνὸς
σουλῆματος συνησπικότητας, προσβα εἰν τοῖς τείχε-
σιν. Ἐφθακῶς οὖν ὁ Τατικίος μετὰ τοῦ ὑπ' αὐτὸν
στρατεύματος, δίδωσιν εἰδήσιν τοῖς Κελτῶν κατὰ
τὴν τοῦ βασιλείως ὑποθήκην · καὶ τηλικαῦτα εἰσδη-
ροφόρησαν ἄπαντες, καὶ σὺν ἀλλαγμῷ καὶ βαῆ
πολλῇ προσέβαλον τοὺς τείχεσι, τῶν μὲν τῶν Τατι-
κίου συχνούς τηλικαῦτα πεμπόντων ἕτατους, τῶν δὲ
Κελτῶν ὅπου μὲν διατιτραίνοντων τὰ τείχη, ὅπου
δὲ διὰ πετροβόλων ὀργάνων καταπυκνούντων τὴν
τῶν λίθων βολὰς. Ἄπὸ δὲ γε τῆς λίμνης θιά τε τῶν
βασιλικῶν σημαίων καὶ βυκινῶν ἐκδειματούμενοι
παρὰ τοῦ Βουτουμίτου ἐν ταύτῳ καὶ περὶ τῶν βασι-
λικῶν ὑποσχέσεων, πρὸς αὐτοὺς διαπεμπομένου, ἐς
τοσοῦτον συνηλάθησαν οἱ Βάρβαροι, ὡς μηδὲ τῶν
κρηδέμων Νικαίας προκούψαι θάρσειν, ἅμα δὲ καὶ
τὴν τοῦ σουλτάνου ἀπεγνωκότες ἔλευσιν, βέλτιον ἐλο-
γίσαντα τῷ αὐτοκράτορι παραδόναι τὴν πόλιν, καὶ
εἰς ἡμίλιαν περὶ τούτου μετὰ τοῦ Βουτουμίτου
ἔλθειν. Ὅ δὲ τὰ εἰκῆτα προσομιλήσας αὐτοῖς ὑπο-
δείκνυσαι τὸν Χρυσόβουλλον λόγον, ὅπερ ὁ βασιλεὺς
αὐτῷ προενηχείρισεν. Ἀκροατάμενοι τοίνυν τοῦ
χρυσόβουλλου δι' οὗ ὑπισχεῖτο ὁ βασιλεὺς οὐ μόνον
ἀπάθειαν, ἀλλὰ καὶ δαψιλῆ δόσιν τε χρημάτων καὶ
ἀξιομάτων τῆ τε ἀδελφῆ καὶ τῆ γυναικὶ τοῦ σουλ-
τάνου (89), ἧτις θυγάτριον ἦν, ὡς ἐλέγετο, τοῦ Τζα-
χᾶ καὶ πᾶσιν ἀπλῶς τοῖς ἐν Νικαίᾳ Βαρβάροις, καὶ
ταῖς ὑποσχέσει τοῦ αὐτοκράτορος τεθαβρήκότες,
ἐνεδίδουσι τῆμ εἰσέλυσιν τῷ Βουτουμίτῃ. Ὅ δὲ πα-
ραχρημα διὰ γραμμάτων ἐδήλου τῷ Τατικίῳ, ὡς
τὴν ἄγρην ἐν χερσὶν ἦδη ἔχομεν, καὶ χρῆ πρὸς τει-

res ac liberos pacisci paratarum, removit se pru-
denter ab ea sententia, pro qua statuit, non adesse
quidem ipse praesens castris exercitibusque Gallo-
rum, verum ductare copias ipsis auxiliares in teli
vicinia eorum, ut nihil fore minus momenti affer-
ret illis ad successum belli, quam si esset iunctus.
Hoc animo intelligens frustra conari Latinos in
quatiendis firmissimae urbis mœnibus, quandiu ea
per lacum adjunctum liberam haberet communica-
tionem cum sultane, qui liberrimo ultro citroque
commentu, navibus exportabat importabatque Ni-
caeam plane quidquid volebat ad annonam praesidii
tutelamque arcis, decrevit 313 sibi faciendum ut
lacum occuparet istum, urbemque ab hac parte
circumcluderet. Ad eam rem parari comportarique
naviculas iussit quantis aqua illa non alta par esse
ferendis posset. His a parte quae Cinnu spectat
curribus advectas imponit lacui militibus onustas
bene armatis quibus Manuelem praefecit Butumitem :
signa iis plura dedit quam pro numero, uti et buc-
cinas et tympana, intentato videlicet ad terrorem
falso sed utili multitudinis majoris indicio. Haec per
lacum ab Augusto provisa. Jam Taticium et Tzitam
cum cetratis strenuis numero duum millium ab
ulteriori continente accitus, iussit ad Divi Georgii
castellulum exscensu facto, sagittas quas habebant
plurimas multis imponere, sic se itinere terrestri
admovere Nicaeae : proculque a muris desilientes ex
equis, recta lento gradu vadere adversum turrem
Gonaton dictam, illicque vallum figere : ac postea
communicato consilio cum Gallis ad unum undique
signum variis partibus insilire conaturis, momento
eodem clypeatos muro succedere. Haud secus fac-
tum, quam mandatum fuerat. Edocti a Taticio
Latini de consilio imperatoris, expellunt pro se
qui-que se undique ad oppugnationem acrem, ac
ferro furoreque armati omnes cum terrificæ vocife-
ratione in muros irruunt. Tatioiani creberrimis
jaculis exstantes e pinnis Turcos feriebant : Galli
alibi quidem perforabant muros, alibi balistis et
molarium lapidum intorto per machinas pondere
ac creberrime multiplicatis iotibus quatiebant. Simul
a lacu explicata seriebant oculos innumerabilia
vexilla Romanorum, buccinaeque illa tot percellen-
bant, terrente per hunc modum, ut iussus erat,
Butumite, nec minus astute spem miscente metui.
Nam eodem tempore fides hominibus submissis pro-
missa iterum imperatoris ostentabat Nicaeensisibus.
Qui tot rebus adeo jam territi ut nec eminere de
propugnaculis, aut despiciere inde auderent, ac

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

* ἐκείνοις. * ἐπισάξας. ** ἐπισάξει.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(87) Κίου. An Κίωτοῦ? Ita Albert. Aq. lib. II, cap. 32; Guilbert. et alii.

(88) Βυκινὰ. Infra, pag. 314, μετὰ βυκινῶν καὶ τυμπάνων. Occurrit non semel apud Nicetiam.

(89) Γυναικὶ τοῦ σουλτάνου. Quæ a Gallis post

turris easum, dum per lacum urbe el-ibi niteretur, capta, cum duobus filiis, Constantinopolim ducta fuerat. Albert. Aq. lib. II, cap. 36 et 37; Tyr. lib. III, cap. 8, 10, 12.

plane sultanis denuntiatione ipsius, auxilium ab eo cuius fiducia steterant desperassent; concilium denique concludere, serio tractande cum Butumite deditiois. Evocatus ille ad colloquium Auream ipsis bullam ad id ipsum ab Augusto sibi traditam ostendit, qua promissiones supra modum expetibiles et spem vincentes quanta maxima firmitate sanciebantur. Nimirum imperator non modo impunitatem securitatemque præstabat omnibus certissimam: verum etiam et præniarum et honorum largitiones amplas decernebat sorori et uxori sultanis, quæ, ut ferebatur, filia erat Tzachæ: neque huic solum regia liberalitas ostentabatur, sed et plane omnibus quotquot erant Nicææ Barbaris magna præmia proponebantur. His tam commodis, tantaque auctoritate ad fidem munitis promissionibus facile assensi Nicæenses Turci urbis ingressum permittunt Butumiti: qui confestim litteras ad Taticium dat scriptas in hanc sententiam: **314** *Præeam in manibus habemus; nobis quod restat indicenda expediendaque aggressio est. Fac, inquam, ut et Galli circum omnes et tu nihilo segnius ad insultum experiendum murosque perfringendos exurgatis condicta simul hora, cras oriente sole.* Hæc ita mandabantur ut consilia imperatoris et cum Nicæensibus conventio in occulto essent. Sic enim decreverat, suisque impense præceperat, dare cautam operam ne quid ejus rei ad notitiam Gallorum emanaret. Postridie igitur cum Galli dato undique oppugnationis signo magno tumultu atque impetu muros undique a terra tentarent, Taticiusque cum ipsis magnam speciem ascensum serio pro se conantis ostenderet: ecce Butumites subito e propugnaculis quasi victor, et a sua parte feliciter aditu tentato voti compos, apparuit, vexillaque Romana in pinnis circum murorum figens, voce ingenti buccinarum tubarumque concentu adfuta imperatorem acclamavit: sicque universus Romanus exercitus Nicæam introductus est.

His ex sententia sic perfectis, Butumites a duplici æque sibi genere cavendum de cætero statuit. Nam et multitudo ingens et levitas vehemensque natura atque impetus Gallorum suspecta illi erat, cavendumque ideo putabat ne ii, si arcem ingrederentur, eam sibi occuparent: rursus vero Turcorum satrapas qui secum intra Nicæam erant, animadvertibat et tanto esse numero et tali copiarum ac virium instructo, ut, si modo vellent, facile vincere inactareque Romanos possent. Adversus hoc utrumque periculum unam communiter cautionem providit sumendi sibi claves portæ quæ tunc unica patebat, aliis ob metum Gallorum antea oclusis. Eo modo sese arbitrum ingressus egressusque quorumvis effecit; qua re satis interim adversus Gallos tutus, intestinum a Turcis periculum ut amoliretur, minvere satraparum numerum hac arte adorsus est. Accersivit singillatim maxime audaces potentesque, plus ideo suspectos, magnopereque iis auctor fuit imperatorem adirent, præmiaque ab eo navatæ ipsi operæ copiosa et perhonorifica coram acciperent. Subostentans etiam spem plerisque impetrandi ab Augusto magistratus censusque annuos cum jure

χορηγίαν ἐτοιμίζεσθαι. Ταῦτ δὲ τοῦτο καὶ τοῖς Κελτοῖς παρασκευάσαι καὶ μηδὲν πλέον αὐτοῖς τεθαβήκεναι ἢ τὴν κυκλωτορῆ τειχομαχίαν, καὶ ὡς χρῆ περιζῶσαι τὰ τείχη, καὶ τῆς πολιορκίας, ἀνίσχοντος ἡλίου, ἀποπειρᾶσθαι. Τὸ δὲ ἄρα μηχανὴ τις ἦν, ἵνα δόξῃ τοῖς Κελτοῖς πολέμῳ ταυτηνὴ τὴν πόλιν ἀλῶναι παρὰ τοῦ Βουτουμίτου καὶ λάθῃ τὸ μελετηθὲν παρὰ τοῦ αὐτοκράτορος δόγμα τῆς προδοσίας. Ἀπόρρητα γὰρ τοῖς Κελτοῖς ὁ βασιλεὺς ἔθελεν εἶναι τὰ παρὰ τοῦ Βουτουμίτου οἰκονομούμενα· τῇ δὲ μετ' αὐτὴν τὸ ἐνούσιον ἀλαλάξαντες ἐξ ἑκατέρου μέρους τῆς πόλεως ἐκείθεν μὲν διὰ τῆς ἡπείρου ἐκθυμότερον οἱ Κελτοὶ τῆς πολιορκίας εἶχοντο· ἔνθεν δ' ὁ Βουτουμίτης εἰς τὰς ἐπάλλξεις ἀνεληλυθὼς καὶ τὰ σκήπτρα καὶ τὰς σημαίας περὶ τὰ τείχη καταστήσας μετὰ βυκίνων καὶ σαλπίγγων ἀνευφήμει τὸν αὐτοκράτορα, καὶ οὕτως τὸ Ῥωμαϊκὸν ἅπαν στρατεύμα εἰσω Νικαίας (90) εἰσεληλύθει.

Ὁ δὲ Βουτουμίτης, τὰ πλήθη τῶν Κελτῶν γινώσκων, καὶ διὰ τὸ τῆς γνώμης αὐτῶν ἀθέβαιον καὶ τὸ τῆς ὁρμῆς ἀκάθεκτον ὑπόπτους ἔχων αὐτοὺς μὴ εἰσελθόντες αὐτοὶ τὸ κάστρον κατάσχων, ὁρῶν δὲ καὶ τοὺς ἐντὸς σατράπης ἰκανοὺς δυνας πρὸς ἦν αὐτὸς εἶχεν δύναμιν, εἰ μόνον θελήσαιεν, καὶ δεσμεῖν καὶ σφάττειν δυνατῶς ἔχοντας, τὰς κλείς εὐθὺς ἀναλαμβάνεται τῆς πύλης. Μία γάρ τῶς ἦν ἡ εἰσάγουσα καὶ ἐξάγουσα, τῶν ἄλλων προκεκλεισμένων διὰ τὸν φόβον τῶν παρακειμένων Κελτῶν. Τὰς κλείς τοίνυν ταυτησὶ τῆς πύλης αὐτὸς ἔχων, δεῖν ἐλογίσατο τοὺς σατράπης διὰ μεθοδίας ἐλαττώσαι, ἵν' ἔχῃ τούτους βελτίως καταγωνίζεσθαι, ὡς μὴ τι δεῖν κατ' αὐτοῦ μελετήσαιεν. Μεταπεμπόμενος τοίνυν αὐτοὺς συνεβούλευε πρὸς τὸν αὐτοκράτορα ἀπέρχεσθαι, εἰ βούλοιντο πολλὰ τε χρήματα ἐκείθεν λαβεῖν καὶ τιμῆς ἀξιωθῆναι μεγίστης, καὶ ἐτησίους τυπωθῆναι φιλοτιμίας, πείθει τοὺς Τούρκους, καὶ νυκτὸς διανοίγων ἀπέστειλε τούτους διὰ τῆς παρακειμένης λίμνης ὀλίγους καὶ συχνάκεις πρὸς τε τὸν Ῥοδομηρὸν καὶ τὸν μισοθάρβαρον Μοναστρᾶν ἀμφὶ τὸ πολίχνιον ἐνδιετριβόντας¹¹ τοῦ οὕτω πῶς τοῦ κυροῦ Γεωργίου ἐπινομαζόμενον, ἐπισκήψας αὐτοῖς ὡς, ὅπνῃκα τῶν

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

¹¹ διατριβόντας.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(90) *Εἰσω Νικαίας*. Capta est Nicæa post 7 hebdomadam et 3 dierum obsidionem. Robert. Mon. lib. 1, 20 Junii an. 1097; Albert. Aq. lib. 11,

cap. 37; Tudebod. lib. 11; Tyr. lib. 111, cap. 12, et alii.

νελόν ἀποβαλεν, παραχρῆμα ἐκπέμπεσθαι τούτους A
 πρὸς τὸν αὐτοκράτορα καὶ μηδὲ πρὸς βραχύν τινα
 χρόνον παρακατέχειν αὐτοὺς, ἵνα μὴ, μετὰ τῶν ὀπι-
 σθεν πεμπομένων Τούρκων ἐνωθέντες, σκαιόν τι
 κατ' αὐτῶν μελετήσαιεν. Τὸ δὲ ἄρα προφητεία ἦν
 ἀντικρυς· καὶ τῆς πολλῆς τοῦ ἀνδρὸς ἐκείνου ἐμπει-
 ρίας στοχασμὸς ἀναντιρρήτος. Καὶ γὰρ ἔστ' ἂν ταχὺ
 πρὸς τὸν αὐτοκράτορα τοὺς καταλαμβάνοντας ἐξ-
 ἔπεμπον, ἐν ἀσφαλείᾳ τε ἦσαν, καὶ οὐδεὶς αὐτοῖς κίν-
 δυνος ἐφειστήκει. Ἐπὶ δὲ ἀναπεπτώκεσαν, ἡ παρὰ
 τῶν Βαρβάρων οὐδ' ἄρα παρακατέσχον κατ' αὐτῶν
 ἐξηρῦετο κίνδυνος. Καὶ γὰρ πλεονάσαντες ἐβου-
 λεύοντο δεῖν θάτερον ἢ νυκτὸς ἐπιθέμενοι τούτοις
 ἀποκτείναι, ἡ δεσμώτας τῶν σουλτάνων προσηνεγχεῖν.
 Συνδόξαντός τε τούτου πᾶσι βελτίονος, νυκτὸς αὐ-
 τοῖς ἐπιθέμενοι δεσμώτας κατὰ τὰ προβεδουλεμένα B
 περιάγοντες, ἐκεῖθεν ἐξῆσαν· εἶτα δὴ τὴν ἀκρολο-
 φίαν τοῦ Ἀζαλᾶ κατελιγφότες· τόπος δὲ οὗτος στα-
 δίους... τῶν τειχῶν Νικαίας ἀπέχων· κείθι γούν,
 ὡς λόγος, παραγενόμενοι τῶν ἵππων ἀποβάντες τού-
 τος· ἀνέψυχον. Ἐπεὶ δ' ὁ μὲν Μοναστράς μισοδάρ-
 βαρος ἦν καὶ τῆς Τουρκικῆς εἰδήμων διαλέκτου, καὶ
 αὐτὸς ὁ Ῥοδομηρὸς πάλαι πρὸς τῶν Τούρκων κατα-
 σκευεὶς καὶ χρόνον συχὸν μετ' αὐτῶν ἐνδιατρίψας,
 οἷδ' αὐτὸς ἀδάξῃ τῆς τοιαύτης ἦν διαλέκτου, πιθα-
 νοὺς πρὸς αὐτοῦ· συγχῶς ἀνεκίβων λόγους, Ἴνα τί,
 λέγοντες, ἡμῖν μὲν θανάτου ποτήριον κινρᾶτε,
 οὐδὲ μικρὰν τινα τὴν δηρσιν ἑαυτοῖς ἐντεῦθεν
 πραγματευόμενοι· ὑμεῖς δὲ τῶν ἄλλων πάντων
 μεγάλων δωρημάτων παρὰ τοῦ αὐτοκράτορος C
 ἀπολαυσάντων καὶ ἐτησίων χρημάτων λῆψιν τυ-
 πωθέντων τῶν βαρβάρων, οὐδ' ἄρα παρακατέσχον,
 ἑαυτοὺς τοσοῦτων ¹³ ἀποστρεψίτε. Μὴ τοίνυν
 σὺτω περὶ ἑαυτῶν φρονεῖτε; Καὶ ἐξὲν ἀκινδύνως
 ὄψεσθαι καὶ πλοῦτῳ κομῶντας εἰς τὰ σφέτερα
 ἐπαναστρέψειν ¹⁴ καὶ χωρῶν ἔγκρατεῖς ἰσως
 γενέσθαι εἰς προὔπτον ἑαυτοῦς ἐπιβρίπτετε κινδύ-
 νον. Ἰσως γὰρ καὶ τοῖς λοχῶσιν αὐτοῦ που Ῥω-
 μαίοις ἐντυχόντες βύακας ταῖν χερσῶν ἐπιδει-
 ξαντες καὶ ἐλώδεις τόπους ἀναιρηθῆσθε. Καὶ
 γὰρ ἐνεδρευουσιν ὑμᾶς μάλα γε πλείστοι οὐ Κε-
 λτοι καὶ Βάρβαροι μόνον, ἀλλὰ καὶ Ῥωμαίων
 πλῆθος οὐ μετρητόν. Εἰ γούν ὑμῖν ¹⁵ πείθεσθε,
 στρέψαντες τὰς ἡλιάς ὀμοῦ φοιτήσωμεν πρὸς τὴν
 αὐτοκράτορα, καὶ θεὸν ὑμῖν ἐπομνύμεθα μυρίων D
 ἀπολαῦσαι τῶν ἐξ αὐτοῦ δωρημάτων, κἄπειτα
 ὀπη βουλευτόν ὑμῖν ἀπελευσέσθε ἀνέτως ¹⁶ ὡς
 εἰλεύθεροι. Πείθονται τοῖς τούτων λόγους οἱ Τούρ-
 κοι, καὶ πιστεῖς πρὸς τὸν αὐτοκράτορα φεροῦσης εἴχοντο.
 Καταλαβόντων δὲ τὸν Παλεκάνον, ὡς τούτου; ὁ αὐτο-
 κράτωρ θεάσατο, μεθ' ἱλαροῦ πᾶσιν ἐνατενίσας
 βλέμματος, καίτοι πολλὰ τὸν Ῥοδομηρὸν καὶ τὸν
 Μοναστράν παρ' ἑαυτῷ νεμεσῶν, τὸ μὲν παρὸν ἀνα-
 παυθησομένους ¹⁶ τούτους ἐξαπέστειλε. Κατὰ δὲ τὴν
 ἐπιούσαν ὁπόσοι μὲν τῶν Τούρκων αὐτῷ θητεῦ-

ac honore imaginis, quibus illi capti spesub et
 facile assensi noctu per lacum subinde simul pauci
 emittebantur ad Rhodomerum et hybridam Mona-
 stram, qui circa oppidulum a domino Georgio nomen
 obtinens, morabantur. Quibus Butumites ad sin-
 gulas transmissiones satraparum sedulo mandabat,
 ipsos ut sine mora, sic per turmas modica separa-
 tos seorsim ad imperatorem subinde mitterent;
 nequaquam exspectantes quoad unus manipulus
 eorum cum sequente conjungi posset: quod si fieret,
 periculum erat ne illi conjunctione tali prævalidi
 audax quippiam in Romanos attentarent. Prudens
 hæc sapientis viri cautio prophetiæ pondus habuit
 Cassandreæ cuiusdam et sero creditæ. Primæ trans-
 missiones tutæ atque innoxie fuerunt, cura ista
 quam diximus **315** adhibita. Deinde, ut sit dili-
 gentia elanguescente, confluere permissi unam in
 manum numerosiore quam pro ductorum paucita-
 te, Barbari, se circumspicere viresque æstimare
 proprias, ducentibusque Romanis aut cædem aut
 servitutum decernere cœperunt, satis gnari gratum
 se munus oblaturos sultano sui si Romanos illi
 tales et tanto numero captivos adduceerent. Ergo
 ita comparato consilio ut capere Romanos quam
 occidere salius ducerent, noctu in eos insurgunt,
 vinciuntque cunctos: et mutata repente regione v æ,
 in eam partem iter cum iis intendunt qua pergere
 oportebat ad sultanem iuros. Sic euntes pervene-
 runt in verticem Azalæ (locus hic est a muri
 Nicææ.... stadiis dissitus) illic interquiescere Bar-
 baris visum. Qui etiam desilientes ex equis captivos
 suos nonnulla humanitate consolabantur. Erat
 Monastras, ut dixi, ex Turcis hybrida indeque
 linguæ ipsorum callens. Rhodomerus vero, quod a
 Turcis olim captus multo cum iis tempore fuerat,
 nec ipse ignarus idiomatis Turcici. Ambo igitur
 data occasione haud sibi defucere quominus blandis
 et plausibilibus sermonibus causam apud satrapas
 perorarent suam: Quorsum, inquentes, attinet
 lethale nobis poculum sine ulla vel minima utilitate
 vestra miscere? imo magno cum damno jacturaque.
 Sic enim vos soli ex omnibus satrapis muneribus et
 honoribus Augusti carebitis, quibus alii qui jam im-
 peratorem præcesserunt commilitones collegæque ve-
 stri abunde cumulantur. Qui nempe hoc ipso tempore
 et dona utique ingentia primo statim aditu congressu-
 que ab imperatore congesta obtinent: et ad certissimi-
 mal futurorum spem nomina sua referri viderunt in
 catalogos eorum quibus pensiones annuæ a fisco in
 omne tempus constitutæ sunt. Esto ergo *sa viais in*
nos utcumque meritos: vobis quid fecistis ipsi quam
obrem vestro ipsorum vos judicio multare tot bonis
debeatis. Et cum in manu vestra, si relitis, sit et
pecuniam in præsens ingentem adipisci, et certum
in futurum confirmare vobis censum annuum, sicqu:
circumfluentes secunda copia, honore ac divitiis flo-

Variæ lectiones ex ebd. Coisliri.

¹³ ἀπάντων. ¹⁴ ἐπαναστρέψεσθαι. ¹⁵ ἐμολ. ¹⁶ Deest vox ἀνέτως. ¹⁶ ἀναπαυθησομένους.

rentes recipere vos ab aula in domos vestras; aut potius in urbes ac regiones quarum prefecturas ab Augusto acceperitis; multis tamen tot ac tantis bonis ac spebus abdicatis projicere vos in non dubium periculum insidiarum quas partim Romani partim Galli magno utrique numero tot locis palustribus aut depressis per quæ vobis necessarius est transitus, collocarunt, ut declinare nulla cautione possitis quin aliquando in manus hostium misere cadatis. Vos vero, si nobis utilia sudentibus creditis, viam quam inire nobiscum cæperitis ad imperatorem omni ex parte tutam ac quæstuosam, reflexis ab hac habentis resumetis. Id feceritis teste confirmamus Deo. fore, ut donis ab Augusto innumerabilibus cumulati, plenam deinde ac securam quocumque libebit recedendi potestatem habeatis. Movit Turcos hæc oratio, ita ut, data denuo acceptaque fide, ad imperatorem, ut cæperant, tenderent. Hos appulos Pelecanum blandis omnes et lætis intuitus imperator oculis, dissimulata in præ-

sens indignatione in Rhodomerum et Monastram, abire in parata hospitia quieteros perhumaniter jussit. **316** Postridie qui Turcorum servire imperatori voluerunt, præsentemque operam in ejus obsequio navare, innumeris beneficiis affecti ab eo sunt: qui repetendum domum desiderio teneri se declararunt, multis et ipsi ac magnis cummatis muneribus ire quo mens ferēbat sunt benigne permitti. Tum demum objurgare de imprudentia Rhodomerum et Monastram aggreditur, tanto pondere verborum, ut immensa quadam homines verecundia constricti, ne intueri quidem contra sustinerent. Quando humanitatis non oblitus Alexius suæ, mutata repente oratione consolari homines studuit. Porro a Butamite duce Nicææ ab imperatore declarato, petebant enixe Galli per eum ut liceret ipsis Nicæam ingredi, sacrasque quæ in ea erant urbe ædes visere. Ad ea Butamites, qui mentem insidiosam Gallorum nosset, sic occurrit ut sine suo periculo hominibus esset. Respondit enim sese illis aditum permittere, modo ne plures simul quam decem ingrederentur, itaque factum est. Galli per decadas admissi emissique videre invidereque Nicæam, at non occupare potuerunt.

Interim Augustus adhuc circa Pelecanum commorans, cum cuperet impetrare a quibusdam nondum sibi obstrictis comitibus Gallis, ut ipsi quoque sibi sacramento dicerent, litteras ad Butimiten dedit quibus præcipiebat ut auctor comitibus communiter omnibus fieret, non prius iter capessendi versus Antiochiam, quam imperatori vale dixissent; id enim si facerent, omnino fore ut novis ab eo donis cumularerentur. Arrexit aurem primus omnium ad donorum mentionem Raimundus; ultroque alios cito ipse persuasus, ad Augustum ut redirent perpulit: tanta virum lucri cupiditas urgebat. Excepit omnes Pelecanum advectos Imperator magnifice, multaque prius benevolentis significatione delinitis viritum, tandem congregatis dixit: Scitis quo me vobis sacramento devinxeritis quicumque mecum antea egistis. Ejus si vos nondum pœnituit, aut jam pœnitet, jus fasque, ni fallor, est, ut eos vestrum qui nondum sub eam formulam fidem nobis obstrinxere, consiliis eo vestris adducatis ut et ipsi vos imitentur et adjungan-

σαι (91) προτεθύμηντο μυρίων τῶν εὐεργεσιῶν ἀπέφλυσαν. Οἱ δὲ τὰ σφέτερα ἀναζητοῦντες καὶ αὐτοὶ οὐκ ὀλίγων δωρημάτων τετυχηκότας παρεχωρήθησαν τῇ σφῶν γνώμῃ ξυγχρητῆσθαι· εἰθ' ὕστερον πολλὰ τῆς ἀβουλίας τῶν Ῥοδομηρῶν καὶ τῶν Μοναστρῶν καταμέμπετο, μὴδ' ἀνωπῆσαι τούτους ὑπ' αἰσχύνῃς ἰσχύοντας ὄραν, μεταβαλὼν ὁ βασιλεὺς ἀνακτῆσθαι δι' ἐτέρων λόγων ἔσπευδεν ¹⁷. Ἀλλὰ τοιαῦτα μὲν τὰ κατὰ τὸν Ῥοδομηρῶν καὶ τὸν Μοναστρῶν. Τοῦ δὲ Βουτουμίτου τηνικαῦτα δουκὸς Νικαίας (92) παρὰ τοῦ αὐτοκράτορος προχειρισθέντος, ἤτήσαντο τοῖον οἱ Κελτοὶ εἰσελθεῖν, καὶ τὰ ἐν αὐτῇ ἱερὰ τεμένη θεᾶσθαι καὶ προσκυνεῖν. Ὁ δὲ τὴν αὐτῶν γνώμην σαφῶς ἐπιστάμενος, καθὰ δῆπου καὶ εἴρηται, οὐ πᾶσιν ἑμιχθῶν τὴν εἰσέλευσιν συνεχῶρει, ἀλλὰ κατὰ δεκάδας ὑπανοίγων τὰς πύλας παρεχωρεῖ τοῖς Κελτοῖς τῆς εἰσόδου.

læis intuitus imperator oculis, dissimulata in præsens indignatione in Rhodomerum et Monastram, abire in parata hospitia quieteros perhumaniter jussit. **316** Postridie qui Turcorum servire imperatori voluerunt, præsentemque operam in ejus obsequio navare, innumeris beneficiis affecti ab eo sunt: qui repetendum domum desiderio teneri se declararunt, multis et ipsi ac magnis cummatis muneribus ire quo mens ferēbat sunt benigne permitti. Tum demum objurgare de imprudentia Rhodomerum et Monastram aggreditur, tanto pondere verborum, ut immensa quadam homines verecundia constricti, ne intueri quidem contra sustinerent. Quando humanitatis non oblitus Alexius suæ, mutata repente oratione consolari homines studuit. Porro a Butamite duce Nicææ ab imperatore declarato, petebant enixe Galli per eum ut liceret ipsis Nicæam ingredi, sacrasque quæ in ea erant urbe ædes visere. Ad ea Butamites, qui mentem insidiosam Gallorum nosset, sic occurrit ut sine suo periculo hominibus esset. Respondit enim sese illis aditum permittere, modo ne plures simul quam decem ingrederentur, itaque factum est. Galli per decadas admissi emissique videre invidereque Nicæam, at non occupare potuerunt.

Ἐπεὶ δὲ αὐτοκράτωρ ἔτι περὶ τὸν Πελεκάνον διατρίβων καὶ θέλων ὅπως μὴ ἐφθασαν τῶν κομητῶν ὀμωμοκῆναι ¹⁸ καὶ αὐτοὺς ὄρκια πρὸς αὐτὸν δοῦναι, ἐνετείλατο διὰ γραμμάτων τῷ Βουτουμίτῃ συμβουλεύσαι ἅπασιν κοινῶς τοῖς κόμηται, μὴ πρὸ τοῦ συντάξασθαι τῷ βασιλεὶ τῆς πρὸς Ἀντιόχειαν φεροῦσης ἀψεσθαι ¹⁹. Οὕτω γὰρ ἂν γένοιτο τούτους καὶ πλειόνων αὐθις δωρῶν (93) τυχεῖν. Ἀπάντων δὲ πρώτο; ὁ Βαῖμοῦντος χρήματα καὶ δωρεὰς ἀκούσας τοῖς τοῦ Βουτουμίτου λόγους παραυτίκα πεσθεῖς, ἅπασιν συνεβούλευε πρὸς τὸν βασιλέα ἐπανελεύσεσθαι, ὅπως ἐκεῖνος περὶ τὰς λήψεις ἀκάθεκτον ἔχων τὸν ἔρωτα. Καταλαβόντας δὲ τούτους τὸν Πελεκάνον, ὁ αὐτοκράτωρ μεγαλοπρεπῶς δέχεται, πολλῆς κηδεμονίας ἀξιώσας. Εἶτα συναγαγὼν αὐτοὺς ἔφη· Τὸν ὄρκον ἐπίστυσθε ὃν πρὸς ἡμᾶς ἅπαντες ἐποιήσατε, καὶ εἰ μὴ παραβάται ἀπερτεῦσθαι ἐστέ, ὁπόσους ἴστε μὴ ὀμωμοκότας συμβουλεύσασθε τὸν αὐτὸν ὄρκον ἐπιτελέσαι. Οἱ δὲ πᾶραχρημα τοὺς μὴ ὀμωμοκότας μετεπέμποντο· καὶ δὴ συνεληλύθησαν

Varis lectiones ex cod. Coislin.
¹⁷ ἔσπευδεν. ¹⁸ ὀμωμοκῆναι. ¹⁹ ἀψεσθαι.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(91) Αὐτῷ θητεῦσαι. **367** Ex Turcis Nicæensis, qui tum Alexio fidem dederunt, ejusque adhæserunt partibus, fuere parentes Joannis Axuchi, qui cum Joannis Alexii filio, cui æqualis erat, datus esset in collusorem, posthæc Joanne imperante ad præcipuas imperii dignitates pervenit.

Nicet. in Joan., n. 3.
 (92) Δουκὸς Νικαίας. Nam ducis titulo gaudebat Nicææ præfectus. Vide Not. ad Villhard.
 (93) Δωρῶν. Robertus Mon., lib. iii, pag. 40; Tudebodus, lib. ii, pag. 785; Fulcher., lib. i, cap. 4.

ἀπαντες καὶ ἐπλήρουν τὸν ὄρκον. Ὁ δὲ τοῦ Βαϊ-
 μούντου ἄνεψιαδοῦς Ταγγρῆς (94) ἐλευθέρας ἂν ὡν
 γνήμης ἐνίστατο μόνω τῷ Β. Ἰμούντι πίστιν χρεω-
 στεῖν, καὶ ταύτην φυλάξαι μέγιστος αὐτοῦ θανάτου
 βούλεσθαι. Ὀχλούμενος δὲ ὑπὸ τῶν παρεστώτων καὶ
 αὐτῶν δὴ τῶν τοῦ βασιλέως συγγενῶν αἰκίζόμενος
 ὄϊον, ἐνατενίσας πρὸς τὴν σκηνὴν ἐν ἣ ὁ βασιλεὺς
 προύκαθ' ἦτο, ἦν γὰρ κατὰ μέγεθος ὁποῖαν οὕτω
 τότε οὐδεὶς ἐθεάσατο ἢ, Ἐδρ ταύτην, ἔφη, πλήρη
 χρημάτων μοι δώσῃ. καὶ ἄλλο ὁπόσα τοῖς ἅπασιν
 δέδωκας κόμησι, τελέσω τὴν ὄρκον κἀγώ. Ὁ δὲ Πα-
 λαυολόγος δὲ ἦν εἶχεν ὑπὲρ τοῦ αὐτοκράτορος ζῆλον,
 μὴ ἐνεγκῶν τὸν τοῦ Ταγγρῆ λόγον ἐσχηματισμένον
 οὖτα, ἐξουθενήσας αὐτὸν ἀπεπέμφατο. Ὁ δὲ Ἰτα-
 μώτατος ὡν ὤρμησε κατ' αὐτοῦ. Τοῦτο ἰδὼν ὁ βασι-
 λεὺς ἐξαναστὰς τοῦ θρόνου μέσος ἕστη, καὶ ὁ Βαϊ-
 μούντος δὲ κνέσχε τοῦτον τῆς ὀρθῆς γάμνος ὡς
 οὐ πρόπον ἐστὶ τοῖς τοῦ βασιλέως ἀνασχύντως;
 προσφέρεσθαι συγγενέσι. Ἔπειτα αἰσχυνθεὶς οὕτω πρὸς
 τὴν Παλαιολόγον παροινήσας ὁ Ταγγρῆς, τὸ δέ τι καὶ
 ταῖς τοῦ Βαϊμούντου καὶ τῶν ἄλλων πεισθεὶς παρ-
 ανέστη, δίδωσι καὶ αὐτὸς ὄρκια.

Non decet, inquiens, in cognatos imperatoris insurgere. Ad extremum Tancredus pudore concepto sua
 in Palaeologum insolentiae, simul etiam Baimundiorumque persuasus monitis, iuramentum et ipse praestitit.
 Καὶ δὴ συνταξάμενος ἀπάντων τῶν βασιλεῖ πα-
 ραδίδωσι αὐτοῖς τὴν Τατικίον μετὰ τῶν ὑπ' αὐτὸν
 δυνάμεων, μέγαν τηνικαῦτα Πριμικῆριον χρημα-
 τίζοντα, πῆ μὲν συνεπαρήγοντα τοῦτοις ἐν πᾶσι καὶ
 προκινδυνεύοντα, πῆ δὲ καὶ τῶν παρ' αὐτῶν ἄλι-
 σκομένων πύλειον, εἶχε καὶ τοῦτο δοίη θεὸς ἐπιδρα-
 τήμενον. Διαπεράσαντες οὖν αὐτοῖς οἱ Κελτοὶ τῆ μετ'
 αὐτῆν, τῆς πρὸς Ἀντιόχειαν εἶχοντο ἅπαντες. Ἔπειτα
 στοχασάμενος ὁ βασιλεὺς ὡς οὐ πάντες ἐξ ἀνάγκης
 συναπλήθον τοῖς κόμησι, δηλοῖ τῷ Βουτουμίτῃ, ἵνα
 ἐπίσοι τῶν Κελτῶν τῆς Ἰδίας στρατιᾶς ἀπαλείφθη-
 σαν εἰς φρουρὰν τῆς Νικαίας μισθώσεται. Ὁ δὲ
 γὰρ Τατικῆος μετὰ τοῦ ὑπ' αὐτὸν στρατοῦ καὶ οἱ
 κόμητες ἅπαντες καὶ τὰ ὑπ' αὐτοῖς ἀναρθμητὰ
 Κελτικὰ πλήθη, ἐν δυσὶν ἡμέραις τὰς Λεύκας (95)
 καταλαβόντες, τῷ μὲν Βαϊμούντι ἢ, τὸν ἔμπροσθεν
 ἀπεμερίσαστο ἢ τόπον, τοῦτο αὐτοῦ ἐξαιτησάμενον.
 Ἐκεῖνοι δὲ ὀπισθεν αὐτοῦ παραταξάμενοι βραδεί
 ποδὶ ἕσπερον. Ὁξυτέραν δὲ τὴν κίνησιν ποιούμε-
 νον, ἐπεὶ περὶ τὰς τοῦ Δορυλαίου (96) πεδιάδας
 τοῦ ὄρκο: τοῦτον ἐθεάσαντο, οἰθηθέντες τῷ παντὶ
 στρατεύματι τῶν Κελτῶν ἐντετυχηθέντι, καὶ κατα-
 πεφρονηκότες αὐτοῦ, παραχρῆμα, τὸν μετ' αὐτοῦ
 συνῆψαν πόλεμον. Ὁ δὲ γὰρ τετυφωμένος ἐκεῖνος
 Λατίνος ὁ ἐπὶ τοῦ βασιλικοῦ σκίμπος καθεσθίηναι

*itur nobis. Aequa res visa. Extemplo advocantur
 injurati comites. Ac caeteri quidem sine mora
 sacramento dixerunt. Ad Tancredum vero Baimundi
 consobrinum ubi ventum est, liberrimi juvenem in-
 genii, professus is est uni se Baimundo debere fidem
 et debere velle servareque ad mortem usque. Incri-
 pitus vero convicio astantium suorum, necnon cogna-
 rum imperatoris, versus ad quemdam acerbius objur-
 gantem monstravit illi tabernaculum, in quo tunc re-
 ssidebat imperator, maximum et capaci-simum quam
 quisquam vidisset unquam, tum haec addidit: Si
 mihi dederis quantum cumulari pecuniarum in locum
 ita vastum queat, addiderisque his praeterea eadem
 omnia quae singulis comitibus dedisti, non tamen vel
 sic adducar ut eo quod petis me sacramento ligem.*

317 Non tulit, pro eo quo flagrabat in imperato-
 rem studio, exaggeratam Tancredi orationem Pa-
 laeologus, contemptuque virum ultus est, ad contumeliam patientiam haudquaquam factum. Itaque is
 haud dubie percussurus in Palaeologum insiluit, quo
 imperator animadverso prope exurgens intervenit
 medius. Baimundus quoque corripuit stititque juve-
 nem. Baimundus quoque corripuit stititque juve-
 nem. Non decet, inquiens, in cognatos imperatoris insurgere. Ad extremum Tancredus pudore concepto sua
 in Palaeologum insolentiae, simul etiam Baimundiorumque persuasus monitis, iuramentum et ipse praestitit.

Tum procinctis ad expeditionem caeteram et
 valse imperatori dicentibus Gallis, ire is cum illis
 iussit magnum tunc primicerium Taticium copiis
 instructum propriis, tum ut eis auxilio esset, peri-
 colorum laborumque particeps omnium, tum ut
 quas forte Deo juvante Galli urbes caperent, ipse
 imperatoris nomine obtineret vindicaretque imperio,
 ipsis juxta pacta conventa cedentibus. Hinc postridie
 transfretantes iterum Galli viam omnes quae ducit
 Antiochiam capessivere. At Augustus reputans fieri
 vix posse ut clientes ac milites Gallorum comitum
 pergere ultra cum illis aut libentes vellent, aut
 valentes possent, significavit Butumiti velle se con-
 duci mercede in praesidiarios Nicææ, quotquot
 Gallorum discedentibus copiis retro relicti reper-
 rentur. At Taticius eum proprio exercitu, comites-
 que universi cum suis innumerabilibus Gallicis copiis
 cum itinere bidui Leucas attigissent, ibi sic inter
 se de ulteriori convenerunt via, ut Baimundo id
 poscenti mandarent praeeundi partes: caeteri deinde
 instructo agmine lento gradu sequerentur. Cum au-
 tem Baimundus strenue vaderet, Turci eum in
 Dorylaei campestribus speculati, rati que quod lata
 planitie nullas alias copias cernerent, distante paulo
 latiore spatio exercitu caetero, universam esse illam

Variae lectiones ex cod. Coislin.

ἢ Βαϊμούντω. ἢ ἐλεύθερος. ἢ οὐπω. ἢ αὐτοῦ. ἢ Βαϊμούντω. ἢ ἀπεχωρίσαστο.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(94) Ταγγρῆς. Albertus Aquensis, lib. II, c. 19; Guibert., lib. IV, c. 4; Tancredus Odonis Bonimarchisi filius, Boemundi ex sorore nepos, ut et Rogerii Siciliae comitis, ejus diploma pro fundatione ecclesiae cathedralis Scylacensis, an. 1095, subscribit, apud Ughellum.
 (95) Τὰς Λεύκας. Christiani post biduum itineris covias partiuntur. Albertus Aquensis, lib. II, cap. 38;

Fulcher., lib. I, cap. 4; Guibert., lib. III, cap. 9; Baldric., lib. II; Robertus Mon., lib. III; Tyr., etc.
 (96) Δορυλαίω. Dorylaeum, Phrygiae oppidum geographis. In Dorylaei campis impetum a Solymano Boemundum ait Anna. At Albertus Aquilei-sensis, lib. II, cap. 38, in valle Dorgoganh; quae eidem cap. 43, et Tyrio Gorgon nuncupatur.

militiam Latinorum, contempserunt scilicet paucitatem invectique audacter prælium invicere cum Baimundo. Hic contigit ut ferox et ventosus Latinus ille qui solum imperatoris insidere ausus, illa quam superius retulimus sese jactantia extulerat, consilii tum oblitus ab imperatore suggesti, prima in fronte aciei Baimundi, locum tueretur, elatusque ardore præcipiti ulterius etiam occurreret contra ruentibus Turcis. Successus obtigit temeritate incepti dignus. Amissis eadem præsentis quadraginta e suorum numero, ipse graviter sancius terga præbere hostibus coactus in mediam suorum aciem magno cursu se abdidit: facto ipso prædicans, utcumque vox sileret, veritatem prudentiamque consiliorum imperatoris. Cæterum Baimundus aciem et formidabilem Turcorum impetum sentiens, misit qui Gallicas copias pone sequentes sui periculi admonerent. Advolant illæ quam celeritate gravique cum Turcis redintegrato prælio tandem eos totis annixæ viribus, non sine Romanorum sub Taticio **318** militantium fideli et forti auxilio, superant. Ulterius tamen Galli cum turmatim pergerent offendunt Turcos iterum ad Hebraicam, ubi Taniscan sultan, et Asan qui solus ductabat armatorum octoginta millia. Conflictus fit acer et vehemens neutra sibi parte quidquam faciente reliqui quominus manu atque impetu summe contenderet; omnixæ instabant acies neutris terga vertere aut ulla re cedere paratis. Curam Baimundo atulit dextrum ea die cornu ductanti, tam obstinata constantia Turcorum. Ergo eam ut frangeret a propriis divisus copiis ipsum in sultanem Cliziastran impetu ferocissimo cœpit invehi, plane ut *leo robore fretus*, juxta poetam. Perterruit ea res Turcos effecitque ut Gallis terga darent, haud longe tamen secutis fugientes; meminerant enim mandatorum et consiliorum imperatoris. Verum contenti expugnasse die illa castra Turcorum ubi sese in illis paulisper refecissent, iterum via resumpta Turcos ad Agrustopolim reperiunt, congressique rursus summa vi fundunt fugantque. Ibi nos barbarici exercitus visque et audacia Turcorum cecidit. Superstites pauci, sparguntur alius alio, cura omni non rei solum publicæ sed uxorum liberorumque, quos passim abiciebant, omissa. Nec ab eo die contra obsistere Latinis ausi sunt, unam adversus arma vimque illorum in fuga sibi repositam spem salutis arbitantes.

Quid postea? Perveniant Latini una cum Romano exercitu Antiochiam, eique se admovent ab ea parte

Variæ lectiones

¹⁶ Ἑβραϊκῆν. ¹⁷ ἐνδόντος. ¹⁸ ἐκδειματώσαν.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(97) *Μεταλέμπετο*. Albertus Aquensis, lib. II, cap. 40, 41 et alii.

(98) *Τὴν νικῶσαν*. Albertus Aquensis, lib. II, cap. 42, 43; Falcherius, lib. I, cap. 5; Tudebodus, lib. II, eto. Commissum hoc prælium Kal. Jul., an. 1097, auctor est Baldricus, lib. II, et Tudebodus, pag. 785.

(99) *Κατὰ τοὺς Ἑβραϊκούς*. Haud procul ab Iconio alteram hanc Turcorum cladem accidisse narrat Tudebodus, lib. II, pag. 784. De tertia ad Agrustopolim silent scriptores.

(1) *Τανισκάν*. Idem qui pag. 365, *Τανισμάν*, Solymanum Nicææ principis frater. Nec enim diversus est a Dominanno Nixandriæ urbis principe, cujus meminit Albertus Aquensis, lib. IX,

τολμήσας, τῆς τοῦ αὐτοκράτορος ἐπιλαθόμενος ξυμβουλῆς, τὸ ἄκρον εἶχε τῆς τοῦ Βαϊμούντου παρατάξεως· καὶ μικραφυχῆσας τῶν λοιπῶν προξέδραμε. Κτείνονται μὲν οὖν τῆνικαῦτα τεσσαράκοντα τῶν μετ' αὐτοῦ· ἐκείνους δὲ καιρίως πληγείς νῶτα ταῖς ἐχθροῖς ὑποσχῶν εἰς τὸ μέσον τῆς παρατάξεως ἤλλατο, ἔργῳ τῶν αὐτοκράτορα ὅποιος ξυμβουλῆς ἐστὶ διακηρυκεῦσθαι μὴ λόγοις ἰθούλετο. Ὁ δὲ Βαϊμούντος τοὺς Τούρκους ἐκθύμως μαχομένους ὁρῶν ἀποστελλας, τὰς Κελτικὰς μετεπέμπετο (97) δυνάμεις. Φθάνουσι δὲ τάχος, κἀντεῦθεν συνίσταται πόλεμος βαρὺς καὶ δεινός· καὶ τὴν νικῶσαν (98) εἶχετο Ῥωμαϊκὸν καὶ Κελτικὸν στράτευμα, πορευομένων δ' ἐκείθεν ἱαδῶν τῶν ταγμάτων, συνέλαχον τοῦτοισι κατὰ τοὺς Ἑβραϊκοὺς (99) ὅτε Τανισκάν (1) ὁ σουλτάν, καὶ ὁ Ἀσάν (2) ὃς μόνος ἦρχε χιλιᾶδων ἀνδρῶν ὀπλιτῶν ὀγδοήκοντα. Μάχης οὖν γενομένης καρτερᾶς ἐκ πολλῶν χερῶν καὶ δυνάμειν καὶ μὴδὲ θατέρου μέρους, τὰ νῶτα, θατέρῳ δίδοντας ¹⁶, ἐπεὶ ὀρβραλαώτερον οἱ Τούρκοι τοῖς ἐναντίοις ἐμάχοντο, τοῦτο θεασάμενος ὁ Βαϊμούντος τοῦ δεξιῦ κέρους ἐξάρχων, τοῦ λοιποῦ στρατεύματος διαιρεθεὶς κατ' αὐτοῦ τοῦ Κλιτζισαστράν σουλτάν ἰταμῶς ἐξώρμησε, λέων ὡς ἀλλὴ πεποιθῶς, κατὰ τὸν ποιητὴν (3). Τοῦτο τοὺς Τούρκους ἐκδειματώσαν ¹⁷, τὰ νῶτα τοῖς Κελτοῖς δοῦναι ἐποίησεν. Οἱ δὲ οὐκ ἐπὶ πολὺ τούτους ἐδῶκον τῶν τοῦ αὐτοκράτορος μεμνημένοι παραγγελμάτων, ἀλλὰ τὴν ταφρείαν τῶν Τούρκων καταλαθόντες κἀκείσε μικρὸν ἑαυτοὺς διαναπαύσαντες τοὺς Τούρκους κατὰ τὴν Ἀγρουστόπολιν (4) αὐθις καταλαμβάνουσιν καὶ προσβαλόντες τρέπουσι κατακράτος· κἀντεῦθεν πίπτει τὸ Βάρβαρον. Οἱ δὲ γε σωθέντες ἄλλοι; ἄλλοισι ἀλλαχῆ διεσπάρησαν τὰς τε γυναῖκας καὶ τοὺς παῖδας καταλιπόντες, ὡς τοῦ λοιποῦ μὴδ' ἀντωπῆσαι τοῖς Λατίνοις ἰσχύοντες, ἀλλὰ φυγῆ τὴν οἰκείαν πραγματευόμενοι σωτηρίαν.

Τί τὸ ἐντεῦθεν; Καταλαμβάνουσιν οἱ Λατίνοι μετὰ τῆς Ῥωμαϊκῆς στρατιᾶς, τὴν Ἀντιόχειαν διὰ τοῦ

ex cod. Coislin.

D cap. 35, quo quidem Nixandriæ vocabulo Nicæasarem intellexisse eundem Albertum recte conjectat Reineccius. *Dalimannum* vocat Ordericus Vital, lib. X, pag. 796 et seqq. *Danisman* Tyrius, lib. IX, cap. 21, et auctor *Gest. expugn. Hier.*, pag. 579, 596. Id etiam cum Tanismane Turco seu Persarmenio, qui tum Cappadocia potiebatur, de quo Nicetas in Joan. n. 5 et 6, et Cinnamus, lib. I.

(2) Ἀζάν. Qui Tyrio, lib. V, *Azianus*, Raimundo de Agiles et alius, *Cassianus*. Vide Annam, lib. XIV.

(3) Ἰλιάδ. Ε', vers. 429.

(4) Ἀγρουστόπολιν. Ita editio Hoesch. An Ἀγρουστόπολιν, quam in Phrygia statuit Suidas? Vide Annam, pag. 478.

καλουμένου ὀξέως²⁰ δρόμου (5). Τῶν ἐφ' ἑκάτερα μηδέναι λόγον ποιούμενοι, ἀγχοῦ δὲ τῶν τειχῶν τάφρον ποιήσαντες τὰς σκευὰς ἐναπέθεοντο καὶ ἐπολιόρκουν ταυτηνὴ τὴν πόλιν σεληνιακαῖς τρισὶ (6) περιόδοις. Οἱ δὲ Τούρκοι πτοηθέντες περὶ τῆς καταλαβούσης αὐτοὺς ἀνάγκης τῷ τοῦ Χοροσᾶν σουλτάνῳ μνηνύουσιν ἀποχρώσας δυνάμεις ἀποστείλαι πρὸς βοήθειαν ἐξαιτούμενοι· ἐφ' ᾧ τοῖς τε Ἀντιοχεῦσιν ἐπαβρόχησεν καὶ τοὺς ἔξωθεν πολιορκούντας Λατίνους ἀποδιώξει. Ἐτυχε δὲ τις ἀνωθεν τοῦ πύργου Ἀρμένιος, τῆρῶν τὸ κληρωθὲν τῷ Βαϊμούντῳ μέρος· τοῦ τείχους. Τοῦτον ἀνωθεν πολλάκις προκύπτοντα ὁ Βαϊμούντος ἐκμειλισσόμενος καὶ ὑποσχέσεις πολλάς; ὑποσαίων, ἀνέπεισε προδοῦναι οἱ τὴν πόλιν. Ὁ δὲ Ἀρμένιος (7) πρὸς αὐτόν· Ὑψηλὴκα ὃν βούλει καὶ σμυιδόν τι ἐξώθεν αὐτὸς ὑποδείξεις μοι, παραχρημά σοι τουτοῖ παραδώσω τὸ πυρρίον· μόνον ἔτοιμος ἔσο τότε²⁰ καὶ ὁ ὑπὸ χεῖρά σοι ἅπας λαός, ἠτρεπισμένας ἔχων ἄμα καὶ κλίμακας· οὐδὲ δὲ μόνον ἔτοιμον εἶναι χρεῖ, ἀλλὰ καὶ ἅπαν τὸ στράτευμα θωρήξασθαι, ἵν' εὐθὺς ἀνελθόντας ὑμῶς οἱ Τούρκοι θεωτάμενοι καὶ τὸ ἐνυάλιον ἄλαλάζοντας ἐκδειματώθοντες, εἰς φυγὴν ἀπονεύσειαν. Εἶχε μὲν²¹ ὁ Βαϊμούντος τὸ σκοπούμενον τῶς ἀνέκχορον. Τοῦτων δὲ οὕτω διασκοπούμενων, κατέλαβέ τις λέγων ἴαν πολὺ πλῆθος Ἀγαρηνῶν καταλαμβάνειν ὅσον ἦδη τοῦ Χοροσᾶν κατ' αὐτῶν ἡγεμόνα συνεπαγόμενον ὄν καλούμενον²² Κουρπαγᾶν (8). Ὅπερ μεμαθηκὼς ὁ Βαϊμούντος καὶ μὴ θέλων τὴν Ἀντιόχειαν παραδοῦναι πρὸς τὸν Τατίκιον (9) κατὰ τοὺς προγεγονότας πρὸς τὸν βασιλέα ὄρκους, ἀλλ' ἑαυτῷ μνηστευσόμενος²³ ταύτην, βούλην βουλευέται πονηρᾶν, δι' ἧς αὐτὸν ἄκοντα μεταναστῆσαι παρασκευάσειε. Προσελθὼν τοίνυν αὐτῷ φησιν· Ἀπόρρητόν²⁴ τι ἀποκαλύψαι σοι βούλομαι κηδόμενος σοῦ τῆς σωτηρίας· λόγος τις τοῖς ὡσι τῶν κομητῶν ἐνηχηθεῖς συνετάραξεν αὐτῶν τὰς ψυχὰς, ὅτι τοὺς ἀπὸ τοῦ Χοροσᾶν ἐρχομένους ὁ βασιλεὺς τὸν

A qua a pernicio cursu nomen obtinet : valloque fixo ac munitis castris prope muros civitatis sarcinas illic deposuere, neglectaque cura occupandae obja-centis utrimque regionis Antiochiam ceperunt oppugnare, in eoque perseverarunt per menses omnino tres. At Turci instante necessitate percussi, petunt a sultano Corosanis ut sibi Antiochiam ultra propugnare non valentibus suppetias mittat, copias idoneo numero, tum ad urbem novo praesidio firmandam, tum ad Latinos qui eam foris oppugnant acie vincendos indeque pellendos. Erat inter conclusos Antiochiae Barbaros Armenus, quidam, cui forte propugnanda obvenerat ea muri pars adversus quam Baimundi propriae copiae pugnabant. Hunc saepius de summo muro despectantem, ita Baimundus deliniverat, totque ac talibus tentarat promissis, ut is se urbem illi proditulum reciperet. Rei quin etiam executionem in hunc modum Armenus composuerat : *Da, inquit, quandocunque voles, signum mihi conductum, statim hujus ego te turris in possessionem mittam. Tu vero vide ut tunc et expeditus ad rem gerendam ipse et praesens paratus ad manum tuas habeas, scalis instructos ad ascensum molendum. Imo si mihi credis, universum exercitum totis Latinorum castris armari minarique ac conari assultum expedit eodem tempore. Sic enim fiet ut nec aversi alio vestrum ascensum Turci sentiant, et mox ubi superasse vos murum viderint, quasi ancipiti malo de tutela urbis et salute sua desperantes fugae se mandent.* Haec sic constituta premebat Baimundus alto silentio. Interim advenit trepidus nuntius ingentis adventantis Agarenorum exercitus; ducente ipso Sultane Corosanis, cui nomen erat Curpagan, quam maximas congregare potuerat copias, quae modice distare atque adeo mox adfuturae dicebantur. Elegit suis fraudibus illum occasionis articulum Baimundus. Nolebat Antiochiam Taticio dari, juxta ea quae ipse ac Galli caeteri, juratus imperatori

Variarum lectionum ex cod. Coislin.

²⁰ ὀξέως. ²¹ οὐ τε. ²² μὲν οὖν. ²³ λεγόμενον, ²⁴ μνηστευσάμενος. ²⁵ Desunt voces ἀπόρρητόν τι, etc. τῆς σωτηρίας.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(5) Ὀξέως δρόμου. Fernam fluvium, seu *Farfur*, qui et *Orontes* dicitur, intelligit, qui eo loco quo Galli copias suas traduxerunt, rapidissimus est. Conferendus Albertus Aquileiensis, lib. iii, cap. 52. Porro Antiochiam pervenerunt nostri 12 Kal. Novembris 4 Feria, an. 1097; Tudebodus, lib. ii; Robertus Mon., lib. iii, Albertus Aquileiensis, lib. iii, cap. 38.

(6) Σεληνιακαῖς τρισὶ. Atqui per novem menses durasse obsidionem Antiochenam tradunt Albertus Aquileiensis, lib. iv, cap. 25; Otho Frising., l. vii, cap. 2 et alii; seu, ut habet Robertus Mon., l. vii, octo menses, diem unum. Sane obsessam civitatem 11 Kal. Novembris, captam vero 3 Non. Jun. refert Raimundus de Agiles.

(7) Ἀρμένιος. Pyrrhus nomine, seu ut est apud Tyrium, lib. v, cap. 11 et 19, Emir *Feirus*, id est, Dominus Pyrrhus. Hunc de genere Turcorum fuisse scribunt Tudebodus, lib. ii, pag. 792; Fulcherius, lib. i, cap. 9; Robertus Mon., lib. v, pag. 53; Albertus Aquileiensis lib. iv, cap. 16; et Baldricus,

lib. ii, pag. 109, contra **368** quam Annæ, quæ Armenium facit. Sed hæc conciliat Raimundus de Agiles, pag. 148 et 149, qui *Pyrrhum unum de Turcatis* fuisse ait, hoc est, *de Armeniis et Græcis Antiochiæ Incolis, quos Turcæ capta paulo ante urbe, pro penuria domesticorum tarcaverant, datis ex sua gente uxoribus.* Adde Guibertum, lib. vi, cap. 17.

(8) Κουρπαγᾶν. Jacobus de Vitriaco, lib. i, c. 19, *Corbagath, quem nostri vulgariter Corbaran appellant.* Robertus Monachus, lib. vi; Tyrinus, lib. v, cap. 14; Fulcherius, lib. i, cap. 14; Albertus Aquileiensis et alii *Corbaham* et *Corbalam*, Haytonus *Corbanam*, Vincentius Bellov. *Corbegath* vocant.

(9) Τατίκιον. Fugam Taticii, et discessum ab obsidione Antiochena narrat Albertus Aquileiensis, lib. iii, cap. 58 et 40; Robertus Monachus, lib. iv, pag. 48; Baldricus, lib. ii, pag. 105; Raimundus de Agiles, pag. 146; Tyrinus, lib. iv, cap. 23; Guibertus, lib. iv, cap. 10. De Boemundi consilio sicut omnes.

promiserat, verum ejus principatum civitatis spe sibi ac cupiditate ipse desponderat. Istius ergo quo voti compos fieret versutum commentus est consilium eludendi Taticii, ab eoque impetrandi ut per se ultro ab Antiochia recederet. Accedit confidenter arcanum se aliquid asserre quo salus ipsius haud dubie contineatur, vafre simulans ac præ se ferens: *Nempe, inquit, nescio quo pacto persuasum comitibus nostris est Barbarus qui adversum nos a Corosane veniunt acciui impulsuque imperatoris in nos ruere. Pro certissimo id habent comites, iraque in te inde fervent omnes maxima; adeo quidem ut etiam de medio te tollere cogitent. Quod me attinet, officii mihi constat ratio, fidei et amicitia abunde quod debebam persolutum a me arbitror indicium detuli, denuntiavi periculum. Tu jam videris quid te tui capitis tuique exercitus a certa pernicie servandi causa conveniat facere.* His Taticius percussus, animadvertens aliunde penuria ingenti ac fame urgeri Latina castra, ita ut stato illic pretio caput bubulum tribus aureis stateribus veniret, ideoque non sperans capi unquam a Gallis Antiochiam posse, movit inde cum copiis, Romanaque ad Sudi portum classe conscensa Cyprium tenuit. Post hujus discessum nondum statim Armeni proditionem proferre, in remque deducere maturum Baimundus credidit; verum eam occultavit sedulo, quoad expresso arte consensu comitum certam sibi parasset Antiochiæ possessionem. Eam ad spem tali quadam oratione ad comites habita præmunivit viam: *Videtis quantum hic temporis, quantum vero etiam operæ ærumnæque frustra contrivimus, nullo hacienus tot laborum fructu; quin etiam in præsentia periculo versamur fame pereundi, nisi rebus profugatis auxilium consiliumve expeditimus aliquid.* Ad hæc illis percontantibus quidnam vero ipse asserret quo succurri possit incommodo præsentia: *Nimirum (perrexit Baimundus) non omnes ducibus victorias ferro et manu largitur Deus; non, inquam, pugna semper et tumultu pax, copia, quies quaeritur, consilium hæc interdum et sermo feliciter conficit; blando ambitu, præsentatione officiosa, pacatis artibus, amici-*

σουλτάνον έπεισε καθ' ήμῶν εκπέμψαι. Τοῦτο δὲ πιστὸν οἱ κόμητες ήγησάμενοι κατὰ τῆς σῆς μελετώσι ζωῆς. Κάγῳ μὲν τοῦμὸν ήδη πεπλήρωκα, καὶ τὸν έπερχόμενόν σοι προσήρηκα κινδυνόν· τοῦ λοιποῦ, σὸν έστιν ὑπὲρ τῆς σεαυτοῦ³⁵ καὶ τῶν ὑπὸ σοῦ³⁶ ταγματίων φροντίσαι σωτηρίας. Ὁ δὲ Τατίκιος, ὄρων μὲν καὶ τὸν λιμὸν (10) πόλυν (καὶ γὰρ ἡ κερφόλη τοῦ βοδὸς ἐπὶ τρισὶ χρυσίνοις (11) στατήρσιν ἀπεμπολεῖτο), ἀπαγορεύων δὲ καὶ τὴν τῆς Ἀντιοχείας; ἄλωσιν ήδη, ἐκείθεν ἀπέχεσθαι, εἰς τὸν ἐν τῷ λιμένι Σουδὶ ἰστάμενον³⁷ (12) Ῥωμαϊκὸν στόλον εἰσελθόν, τὴν Κύπρον κατέλαθεν. Τοῦτου δὲ ὑποχωρήσαντος τὸν λόγον τοῦ Ἀρμενίου ὑποβρύχιον έτι έχων ὁ Βαϊμούντος καὶ χρησταῖς ἐλπίζει τρεφόμενος, περιποιούμενός τε έαυτῷ τὴν τῆς Ἀντιοχείας έξουσίαν πρὸς τοὺς κόμητας έφη· Ὁράτε έπόσον ήδη χρόνον ἐνταῦθα προσταλαίπωρήσαντες οὐ μόνον οὐδέν χρηστὸν μέχρι τοῦ νῦν κατορθώσαμεν³⁸, ἀλλὰ καὶ λιμοῦ ὅσον ήδη γετώμεθα³⁹ παρανάλωμα, εἰ μὴ τι βέλτερον περὶ τῆς σφῶν σωτηρίας σκεψώμεθα. Τῶν δὲ τί ἂν εἴη τοῦτο πυνθανόμενον, αὐτὸς έφη· Οὐ πῖστας τὰς νίκας τοῖς δημαγωγοῖς ὁ θεὸς διὰ σιδήρου δίδωσιν⁴⁰, οὐδὲ διὰ μάχης δει τὰ τοιαῦτα κατορθοῦνται, ἀλλ' ἄπερ ὁ μόχθος οὐ δίδωκε, ταῦτα πολλὰκις ὁ λόγος έχαρτίσαστο· καὶ ἡ μετὰ φιλικίας καὶ ὑποποιήσεως περίοδος μείζονα τρόπαια έστῆσεν. Οὐ γρη τοιγαροῦν μάτην τὸν καιρὸν τρίθειν, σπεῦσαι δὲ μᾶλλον πρὸ τοῦ τὸν Κουρπαγῶν καταλαβεῖν, ρουρεχὲς τι καὶ ἀνδρικὸν διαπράξασθαι τῆς ήμῶν ένεκα σωτηρίας, καὶ σπουδαίως έκαστος ήμῶν τὸν τὸ Ἰδιον λόγος τηροῦντα βάρβαρον ὑποποιείσθω. Καὶ εἰ βούλεσθε, κείσθω καὶ ἄλλον (15) τῷ πρώτῳ τοῦτο τὸ έργον κατορθωκότι⁴¹, ἡ τῆς πόλεως ταυτησὶ φυλακὴ μέχρις ἂν ὁ μέλλων ταυτην έξ ήμῶν ἀναλαβέσθω ἀπὸ τοῦ αὐτοκράτορος έλεύσεται. Ἰσως μὲν οὖν οὐδ' οὕτω κατορθωκέαι⁴² τι χρηστὸν δυνησόμεθα. Ταῦτα ὁ δεινὸς Βαϊμούντος φίλαρχος ὢν οὐχ ὑπὲρ τῶν Λατίνων καὶ τοῦ κοινοῦ τοσοῦτον ὅσον ὑπὲρ τῆς έαυτοῦ τιμῆς, καὶ σκοπήσας

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

³⁵ έαυτοῦ. ³⁶ ὑπὲρ σέ. ³⁷ Deest vox ἰστάμενον. ³⁸ κατορθώσαμεν. ³⁹ θυόμεθα. ⁴⁰ τοῖς δημαγωγοῖς δὲ σιδήρου δίδωσιν ὁ θεός. ⁴¹ κατορθωκότι. ⁴² κατορθωκέαι.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(10) Λιμὸν. De difficultate annonæ in castris Francorum agunt Albertus Aquileiense lib. iv, cap. 50; Robertus mon., lib. iv; Guibertus, lib. iv, cap. 6, et alii.

(11) Χρυσίνοις. Χρυσίνοσ, nummus aureus. Concil. Chalced., act. 12: Τροφῆς ένεκα καὶ παραμυθίας καθ' έκαστον ένιαυτὸν ἀνὰ διακοσίουσ χρυσίνοισ ληθδανέτωσαν. Ita Dositheus, lib. iii, Synes. epist. 129. Constant. Manasses, pag. 101, 221, edit. Meurs. Vide Leuncl. Pand. n. 18.

(12) Σουδὶ. Sic vocant Orontis fluvii ostium. Portus Soldani dicitur Sanuto, lib. iii, part. iii, cap. 1: Castellum et portus Souhaidia Aldherisio, v part., clim. 5 et 4. Σουέτιον eidem Annæ, pag. 412. Postmodum a S. Symeone Stylite Juniore, quem Θαυμασσορπίτην vocant Græci, Portus S. Symeonis appellationem sumpsit, quod in vicino Tauri monte monasterium olim idem divus extruxerit, et in

Deo cum discipulis vitam exegerit, uti narrat Joannes Phocas in Descr. Terræ sanctæ, n. 2, quo nomine donatur passim a scriptoribus, Alberto Aquileiense, lib. iii, cap. 42; lib. iv, cap. 27, 35; Tyrio, lib. iv, cap. 10; Arnold. Luber., lib. ii, cap. 4. Atque ex his emendandus Euzesippus. De distantia locorum Terræ sanctæ: Pharihar ger Syriam tendit Reblatam, id est, Antiochiam, labensque secus muros ejus decem milliaria ab Antiochia in portu Solimi ortu scilicet S. Symeonis, Mediterraneo mari se commendat. Ubi loci nomen non videt legendum, portu Sodin aut Soldin, portu scilicet S. Symeonis. A Francis Golsam Antiochiæ appellatum auctor est Willebrandus ab Oldenborg in Itin. Vide Annan, pag. 341.

(15) Κείσθω καὶ ἄλλον. Tudebodus, pag. 792; Baldricus, lib. ii, pag. 108, 109; Tyrius, lib. v, cap. 16.

καὶ εἰπὼν καὶ ἀπαντήσας οὐ διήμαρτε τοῦ σκοποῦ, ὡς ὁ λόγος κατιῶν παραστήσει. Πρὸς τοῦτο τοίνυν ἅπαντες οἱ κόμητες κατανεύσαντες ἔργου ἤψαντο. Καταυαζούσης ἡμέρας ὁ μὲν Βαϊμούντος αὐτίκα πρὸς τὸν πύργον ἀπῆει, ὁ δὲ γε Ἄρμένιος κατὰ τὰς συνθήκας τὰς πύλας ὑπανόλγυσιν. Ὁ δὲ ἄλλεται τε εὐθὺς μετὰ τῶν συνεπομένων αὐτῷ ἄνωθεν θάπτων ἢ λόγος, καὶ περὶ τὰ κρήδεμνα τοῦ πύργου ἐωρᾶτο τοῖς ἐντός τε καὶ ἐκτὸς ἰστάμενος, καὶ τὴν ἐνούλιον ἔχειν ἐγκλεισίων σάλπιγγα, καὶ ἦν ἰδεῖν τῆνικαῦτα καινόν τι γινόμενον, τοὺς μὲν Τοῦρκους ἐκδειματωθέντας εὐθὺς διὰ τῆς ἀπέναντι πύλης φεύγοντας, καὶ μόνους ἐξ αὐτῶν ἐναπολειφθέντας ὀλίγους καὶ γενναίους ἄνδρας διὰ τὴν τοῦ Κουλά (14) φρουρὰν, τοὺς δὲ Κελτοὺς ἐξωθεν καταπόδας τοῦ Βαϊμούντου διὰ κλιμάκων ἀνελθόντας, καὶ παραχρῆμα κατασχόντας τὴν Ἀντιόχου (15) πόλιν. Καὶ ὁ μὲν Ταγρηθῆς, εὐθὺς ἀναλαβόμενος ἱκανοὺς, ἔπισθεν τῶν φευγόντων ἐδίωκε, καὶ πολλοὶ μὲν κτείνονται, πολλοὶ δὲ τιτρώσκονται.

Tamen hoc tantulum experiri pro tanto voto, nisi quid vos aliter sapitis, equidem opportunum reor. Hanc tantam astutiam ambitioni prætendebat suæ vaser Baimundus, nihil ille in commune consulens: aut Latinæ rei universæ commodisve, aut rationibus exercitus Gallici curæ partem ullam impendens suæ, nisi quatenus ad spem honoremque, ubi votorum metam delixerat, pertinebat proprium. Nec sua illum quamvis improba fallaxque machinatio fefellit, ut deinceps referam. Cum enim his annuissent facile comites et pro se quisque iucubarent operi deliniendorum quos adversos habebant Barbarorum. Ecce sub primam lucem Baimundus ad turrem adit ab Armeno proditore custoditam, quo statim juxta conditum portam aperiente, irrupit cum suis Baimundus; et dicto citius superatis gradibus, alte de pinnis turris in obsessorum atque obsidentium repente conspectum emiuit, tubaque pugnæ signum dari jussit. Hinc nova statim apparuit facies rerum. Turci haud dubie territi per adversam strenue portam fugere, paucis duntaxat quibus animus firmior, ad præsidium Cuxæ (arcis id nomen) remanentibus. At Galli exterius in urbem exemplo Baimuudi moliri ascensum undique, scalis applicitis, potirique subito Antiocheni civitate. Nec eo contentus Tancredus rapit secum promptissimos quosque idoneo numero, fugaciumque vestigia premit, quorum multi cæduntur, multi vulnerantur.

Ὁ δὲ Κουρπαγὰν μετὰ ἀναριθμῶν χιλιάδων καταλαβὼν εἰς ἀρρωγὴν τῆς Ἀντιόχου πόλεως, ποοκατασχεθεῖσαν ταύτην εὐρηκῶς χάρακά τε

litæ ac gratiæ trophæa plerumque nihilo cruentis minus honorifica, plus sæpe utilia statuantur. Censeo igitur faciendum quam primum omnibus nobis, ante videlicet quam huc Curpagan pervenerit, ut quos quisque sibi habet oppositos intra urbem Barbaros promissis blandisque sermonibus experiatu equid ad sibi favendum queat pellicere. Brevis occasio hujus rei; nam si nos hic ante muros Curpagan jam propinquus et properans cum suis innumerabilibus oppresserit copiis, videtis profecto quid futurum sit. Quia igitur dum licet imminens perniciem facto consulto aliquo vitis 320 digno mature occurrentes prævertimus; et quia diligentiam atque ingenium quibus hic opus, acuit æmulatio, porro æmulationem præmium accendit, age, si videtur, decernamus communi consensu ei qui primus Barbarum muri sibi objecti custodem ad prodicionis assensum pellexerit custodiam urbis Antiochenæ cum plena potestate, quoad adsit qui eam imperatoris nomine accepturus a nobis est. Fortasse ne sic quidem difficile negotium succedet.

Sub hæc Curpagan tandem adiveniens cum innumeris chiliadibus Barbarorum, ubi, cujus in auxilium venerat, captam jam invenit Antiochiam,

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

ἡ καὶ ἀυαζούσης. ἡ ἀρωγὴν.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(14) Κουλά. Acropolis Antiochena, infra p. 321. Præsidium magistræ arcis in monte situm, apud Albertum Aquileiensem, lib. iii, cap. 38; lib. iv, cap. 24. Castrum quod civitati imminet, apud Robertum monachum, lib. vi, pag. 55. Adde Tyrrium, lib. vi, cap. 4, et Benjaminum Tudel, pag. 54. edit. Plantin. Acropolis Antiochenæ nomen pariter prodit Raimundus de Agiles: In colle autem septentrionali castellum quoddam est, et in medio collis castellum aliud, quod lingua Græca Colax vocatur. Ut et Scylitzes in Nicephoro Phoca: Ἰσχυρὴ λαβεῖν τὴ μετρον ἐνός τῶν πρὸς δόσον τῆς Ἀντιόχειας πύργων Καλά τὸνομα. Sed legendum Κουλά Anna nostræ satis convincit. Verum fueritne propria acropolis Antiochenæ appellatio, jure controverti potest, cum eandem Anna arcis Laodicænsi, p. 339 et 340, Theorianus in legat. statim initio, quibusvis arcibus, seu potius clivis, Nicetas in Bald., n. 3, acropoli Thessalonicensi, Chronicon denique Veneto-Byzantinum, pag. 198, arcis Patrensi tribuant. Hinc enim patet κουλά in universum acropoles Græcis dictas; voce fortassis mixobarbara a Latio ducta, a collie scilicet, quia in collibus et editiori-

bus tumulis ædificantur potissimum acropoles et castella; unde et nostris sequioris ævi motæ, id est, 369 tumult et colles, quævis castra aut castella dicuntur. Acropolim Antiochenam Orocosiadem olim appellatam videtur innuere Procopius, lib. ii De bello Pers., pag. 54 prior. edit. Mons vero cui imminebat adeo alius esse traditur a Willebrando ab Oldenborg, ut suo cacumine nubibus imitens cursum Planetarum putetur impedire. Duos intra Antiochenæ civitatis ambitum montes miræ celsitudinis existere auctor est S. Antoninus, ii part. Hist., tit. 16, cap. 13, qui valle profundissima, sed angustissima separantur, per quam torrens dimissus per mediam influit civitatem. In horum alterius vertice, qui videtur eminentior, situm est præsidium munitissimum, inquit Fr. Quaresmius, lib. vii Elucidat. Terræ sanctæ.

(15) Τῆρ Ἀρτωῶν. Capta est a nostris Antiochia 3 Jun., an. 1098, uti habent Albertus Aquileiensis, lib. iv, cap. 25 et alii passim; nam falli constat Lupum Protospatham, qui mense Aprilis aptam refert.

castra fixit, in iisque fossa undique munitis cum depositaset sarcinas, consultabat quid ageret : non parum propendens in sententiam obsidendæ oppugnandæque civitatis. Sed eum adhuc in proximitate occupavit impressio vehemens ferociter erumpentium Gallorum : qui tamen sic a Turcis excepti sunt ut post pugnam atrocissimam tandem intra civitatem compingerentur, ubi nullam iis quietam partem assidua et concors interni simul externique hostis dabat impugnatio. Nam et strenue obsidentes urbem Barbari oppugnationem urgebant : et qui Culam obtinebant Turci præsidarii perpetuo infestabant eos qui clausi et circumventi tenebantur civitate verius quam tenebant illam. Hic rursus Baimundus versutiæ non oblitus suæ, locum invenit machinationis novæ, ad Antiochiæ principatum sibi certius asserendum. Etenim ad congregatos consilii causa comites, Non est, inquit, consentaneum unos eosdem uno simul tempore contra duplicem pugnare hostem, prout usu venit hactenus nobis internos externosque hostes **321** indiscrete sustinentibus. Atqui ratio præscribit contra vim diversam divisio viribus occurrere. Et quidem cum magna sit inæqualitas oppugnantium nos copiarum, censeo et a nobis nostrum exercitum in partes duas inæquales partiendum, quarum major et potior impugnantibus exterius Barbaris unice invigilet, interni securi mali; altera similiter externi periculi cura deposita, tota sit in præsidariis arcis repellendis impetentisque. Atque ad hanc partem operis non facillimam ego me arbitror sufficere. In me, inquam, si ita videtur, unum onus rejicite coercendorum militum qui arcem servant. Faxo ut respicere non cogamini muros inter defensandos, sed securi et alacres cæteras omnes vestras copias educere tuto habereve possitis ad manum ad vim foris ingruentem quoad successum opus est ardore conituque refutandam. Persuasi tunc quoque comites sunt. Ipsisque profixe concedentibus moliri extemplo Baimundus cepit murum quo mediam Antiochiam in obliquum scindens, arcem a Turcis insessam a reliqua urbe separaret. Tali specie ac prætextu munitissimam ædificavit arcem, belli quam longissime ducendi receptaculum instructissimum : cui acerrimum se ipse custodem imposuit, non die non nocte comitens, sed horis experrectus omnibus in quasvis occasiones aut sustinentorum aut vicissim lædentorum hostium qui arcem tenebant Antiochensem, quos, ut dixi, sibi proprie deposcerat. Nec minus alii comites Spartam suam curabant, insistentes propugnaculis pervigili custodia, ne qua vel clam falleret, vel palam perrumperet grassatio exterius imminuentium hostium. Quin etiam partem sibi curæ talis Antiochenses ipsi deposcebant cives, quorum ne quis muros accedens inde cum obsidentibus Barbaris de prodicione transigeret, ut periculum erat, ita sibi negotium impositum Galli duces putabant acri vigilia cavendi ne id fieri posset.

Tali loco res erant apud Antiochiam, quando D imperator magno interdum agitabatur impetu eorum cum iustis copiis eundi in auxilium Gallorum. Ve-

A ἐπήξατο κατὰ τάφρον πεπειρηκῶς, καὶ τὰς σιευὰς ἐν αὐτῇ καταθέμενος, ἐβουλεύετο πολιορκεῖν (16) τὴν πόλιν. Ἄλλ' οὐκ ἔργου ἀψάμενος ἐπικαταλαμβάνουσιν αὐτὸν ἐξελλόντες οἱ Κελτοὶ καὶ τηλικαῦτα μέγας ἀναμεταξὺ ἀναρῆγνυται. Ἐἶχον δὲ τὴν νικῶσαν (17) οἱ Τούρκοι· καὶ οἱ Λατῖνοι εἰσω τῶν πυλῶν συνεκλείοντο τὸν μῦθον ἐκατέρωθεν ἔχοντες, ἀπὸ τε τῶν τῶν Ἔκουλά (18) φρουρούντων (ἔτι γὰρ τοῦτο κατεῖχον οἱ Βάρβαροι) ἀπὸ τε τῶν ἐξωθεν παρακαθημένων Τούρκων. Δεινὸς δὲ ἀνὴρ ὢν ὁ Βαϊμούντος, καὶ τὴν τῆς Ἀντιοχείας ἀρχὴν σφετερισσάσθαι θέλων ἐν σχήματι συμβουλῆς αὐθις, οὐ χρῆ, φησὶ πρὸς τοὺς κόμητας, τοὺς αὐτοὺς καθ' ἕτερον ἢ μέρος ἐν ταυτῇ, μετὰ γε τῶν ἐντὸς καὶ ἐκτὸς μάχεσθαι, **B** ἀλλὰ διχῆ διαιρεθέντας ἐν ἀντίσοις τμήμασι πρὸς λόγον τῶν ἐκατέρωθεν πρὸς ἡμῶς μαχομένων ἐχθρῶν, οὕτω τὴν πρὸς αὐτοὺς ἀναδέχασθαι μάχην. Ἐμοὶ μὲν οὖν ἐξέσται μετὰ τῶν τῆν ἀκρόπολιν τηρούντων μάχεσθαι, εἰ καὶ ἕμῃ τοῦτο συνδόξειε· τοῖς δὲ γε λοιποῖς μετὰ τῶν ἐξωθεν μελήσει καρτερῶς συμπλέκεσθαι. Συντίθενται ἅπαντες τῇ τοῦ Βαϊμούντου γνώμῃ. Ὁ δ' αὐθις ἔργου ἤφατο, καὶ παραχρῆμα τείχιον ἀντίθετον ἐγκάρσιον ἀποδιαίρουσιν τῆς ὅλης Ἀντιοχείας τὴν ἀκρόπολιν ἐδείματο, ἔρυμα καρτερώτατον πολέμου ἀποχρῶντος· κἄθ' οὕτως ἀνύστακτος φύλαξ τοῦ τοιοῦτου τείχους καθίστατο διαπαντὸς ἀπομαχόμενος, ὀπηνίκα κείρῃς ἐδίδοι πρὸς τοὺς ἐντὸς γενναυότατα. Οἱ δ' ἄλλοι κόμητες πολλὴν τοῦ λέχου αὐτῶν ἐπεποίητο τὴν φροντίδα, φρουροῦντες μὲν τὴν πόλιν διαπαντὸς καὶ ἄκατασκοποῦντες δὲ τὰς ἐπάλλεις καὶ τὰ κρηθμενα τῶν τειχῶν μήπω· οἱ Βάρβαροι ἐξῶθεν νυκτὸς διὰ κλιμάκων ἀνελοθόντες τὴν πόλιν κατάτρωσιν μὴ λάθῃ ἢ τις τῶν ἐντὸς ἀνωθεν τοῦ τείχους γενέσθαι κἄθ' οὕτως ὁμιλήσας τοῖς Βαρβάροις προδοσίας περὶ προῦθ' τὴν πόλιν.

C Ἄλλὰ ταῦτα μὲν τὰ κατὰ τὴν Ἀντιοχειαν ἔτι Ὁ δὲ γε αὐτοκράτωρ πολλὴν μὲν εἶχε τὴν προθυμίαν αὐτὸς εἰς ἀρρωγὴν ἢ τῶν Κελτῶν γενέσθαι.

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

¹⁶ ἀναρῆγνυται. ¹⁷ τὸ. ¹⁸ καθ' ἑκάτερον. ¹⁹ Deest vocula καὶ. ²⁰ λάθοι. ²¹ ἀρωγῆν.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(16) Πολιορκεῖν. De obsessa a Turcis Antiochia agunt scriptores omnes.

(17) Τῆν νικῶσαν. Albertus Aquileienseis, lib. iv, cap. 27.

(18) Κουλά. Capta enim urbe, Turci in acropoli murerant, a qua non pauca Francis illata damna ab obsidentibus.

Ἀπεῖργε δ' αὐτὸν καίπερ σφαδάζοντα, ἢ τῶν κατὰ Ἀ θάλατταν διακαιμένων πόλεων τε καὶ χωρῶν λεηλα- σία καὶ παντελῆς ἐρείπωσις· ὁ μὲν γὰρ Τζαχᾶς τὴν Σμύρνην ὡσπερ ἰδίον τι λάχος κατεῖχεν, ὁ δέ γε Ταγγριπερμῆς καλούμενος πόλιν τινὰ Ἐφεσίῶν ἀγχοῦ τῆς θαλάττης διακαιμένην ἐν ἧ πάλαι τέμε- νος ἐπ' ὀνόματι ⁸¹ Ἰωάννου ἀποστόλου τοῦ θεολόγου ἔδρυτο. Καὶ ἄλλοι ἄλλα φρούρια τῶν σατραπῶν κατέχοντες, ὡς ἀργυρωνήτοις τοῖς Χριστιανοῖς ἐκέχρητο ἅπαντα ληϊζόμενοι. Ἀλλὰ καὶ αὐτὲς δὴ τὰς νήσους Χίον τε καὶ Ῥόδον, καὶ τὰς ἐπιλοῖπους πάσας κατέσχον, λησιτικῶς ἐκείθεν κατασκευάσαντες ναῦς. Διὰ τοὺς ταῦτα δεῖν ἐλογίζαντο πρότερον τῶν κατὰ θάλατταν καὶ τὸν Τζαχᾶν πρόνοιαν ποιήσα- σθαι, καὶ δυνάμεις διὰ ξηρᾶς ἀρκούσας καὶ στόλον ἱκανὸν καταλιπεῖν· εἴτα δι' αὐτῶν, τὰς τῶν Βαρ- βάρων ἀναχαιτίζειν ὁρμὰς καὶ ἀντικαθίστασθαι αὐτοῖς, κἄθ' οὕτως μετὰ τοῦ λοιποῦ στρατεύματος τῆς πρὸς Ἀντιόχειαν φερούσης ἐψάσθαι, μετὰ τῶν ἀναμεταξὺ Βαρβάρων ὡς ἐνὸν μαχόμενος. Μετα- πεμφάμενος τοίνυν Ἰωάννην τὸν Δούκαν καὶ γυναι- κάδεσφρον αὐτοῦ, παραδίδωσι δυνάμεις ἐκ διαφόρων συνειλεγμένας χωρῶν, καὶ στόλον ἀποχρῶντα πρὸς τὴν τῶν παραλλίων πόλεων πολιορκίαν, καὶ αὐτὴν δὲ τὴν τοῦ Τζαχᾶ θυγατέρα κατασχεθεῖσαν μετὰ τῶν ἄλλων ἰπόσοι ἐντὸς τῆς Νικαίας τότε ἔτυχον ἐπισκήψας διακηρυκεῖν μὲν πανταχοῦ τὴν τῆς Νικαίας ἄλωσιν· εἰ δὲ μὴ πιστεύοιτο ⁸², αὐτὴν τὴν τοῦ Τζαχᾶ θυγατέρα ὑποδεικνύουσι τοῖς στρα- πῆταις τῶν Τούρκων καὶ τοῖς τὰ περὶ θάλατταν ^C νεμομένοις Βαρβάροις, ὡς ἂν οἱ τὰς ἡδὴ ῥηθείσας πόλεις κατέχοντες, ὀρῶντες ταύτην καὶ βεβαιού- μενοι τὴν τῆς Νικαίας ἄλωσιν, ἀπογνόντες ἀμαχητὶ παραδοῖεν τὰς πόλεις. Ἐφοδιάσας οὖν ἱκανῶς διὰ παντοίων τὸν Ἰωάννην ἐκπέμπει.

fratrem, eique tradit copias ex diversis collectas regionibus, classemque satis validam ad oppugnau- das littorales arces quæ a piratis istiusmodi, tenebantur. Dedit etiam filiam Tzachæ nuper cum aliis e principali Turcorum familia qui Nicææ sunt reperti, occasione deditiois civitatis ejus illic captam. Dedit autem eam in usum confirmandi, ostensione puellæ istius, quam servari apud Nicæam notum erat Turcis, nondum satis vulgati nuntii expugnatæ Nicææ. Quem quidem late spargi a Joanne mandabat imperator : et satrapis, aliisque piratis Barbaris, si quos ad tantam rem credendam inve- niret duos, tale captivum caput in fidei argumentum ineluctabile monstrari. Inde enim futurum sperabat ut certi tali testimonio ac pignore de Nicæa dedita latrones Turci, rebus jam suis diffi- dentes, quas obtinebant arces pro vita et securo abitu incruenta compositione paciscerentur.

Ἄποσα δὲ κατὰ τοῦ Τζαχᾶ τρόπαια οὗτος ἐστή- ^D σατο καὶ ὅπως τοῦτον ἐκείθεν ἀπήλασε προίων ὁ λόγος δηλώσειεν. Ὁ μὲν οὖν Δούξ καὶ θεῖος ὁ ἐμὸς ⁸³, πρὸς μητρὸς τῆ βασιλεῖς συνταξάμενος τῆς μεγάλουπόλεως ἔξεισι, καὶ διαπεράσας τὴν Ἄβυδον μεταπεμφάμενος τὸν καλούμενον Κάσπαχα τὴν τε τοῦ στόλου ἐξουσίαν καὶ τὴν τοῦ πλοῦδος ἄπασαν οἰκονομίαν αὐτῇ ἀνέθετο, ὑποσχόμενος ὡς εἰ καλῶς ἀγωνίσοιτο ὀπηνίκα συμβαίη τὴν Σμύρνην ἀλῶναι ἡγεμόνα τοῦτον αὐτῆς τε τῆς Σμύρνης, καὶ τῶν ὁμορῶντων πάντων αὐτῇ καταστῆσαι. Ἐκπέμπει τοίνυν αὐτὸν διαπρόνοιον θαλασσοκράτορα τοῦ στόλου

rum utcumque cupientem cohibuit maritimæ rei profligatus status et insularum maritimarumque orarum atque urbium miserrima vastatio, aut do- structio potius et desolatio extrema. Nimirum Smyrnam Tzachas ut sortem et hæreditatem pro- priam tenebat. Quidam alius Tangripermes dictus urbem quamdam Ephesiorum prope ma e sitam, in qua olim exstructum templum est in nomine sancti Joannis apostoli Theologi; alii similes la- trunculi alias opportunis locis arces inyaserant præsidisque occupabant : e quibus erumpentes infesta late habebant omnia, Christianis quos ma- gno captivabant numero in vilissimam et ærumno- sissimam servitutem mancipandis. Sed et insulas ^B Chium, Rhodum ac plerasque cæteras insederant, easque tum pro navalibus habebant, ubi piraticas ædificarent classes, tum pro tutis receptaculis ac portubus in quibus prædam onusti deponerent. Primum igitur omnium faciendum sibi Augustus statuit ut et mari classem imponeret idonee instructam ad coercendum Tzacham, et conti- nentis, qua mare respicit, disponendis per lit- toralem oram qua terrestribus qua navalibus præsidis tutela provideret, non solum quantum erat opus ad reprimidam incursiones Barbaro- rum, ³²² verum ita ut ad ipsos quoque, si res ferret, incessendos debellandosque missæ contra eos copiarum sufficerent. His ubi magis urgen- tibus satisfacisset curis reliquum omnem, quam cogere numerosissimum posset, ductare ipse Augustus præsens exercitum decreverat suppetias obsessis Antiochiæ Latinis, cum eoque pugnare totis viribus adversus Barbaros qui eos illic oppugnabant. Hæc animi consulta quo in rem conferret accersit Joannem Ducam uxoris suæ

Jam deinceps faciendum mihi est ut quas isto bello victorias Joannes Ducas reportavit hoc loco memorem. Is dux, avunculus meus, sic instructus, uti dixi, vale imperatori dicto, e magna urbe pro- ficiscens, cum trajecisset in Abydum, accersito Caspaci, classis prefecturam curamque commen- davit; promissæ ei, si navasset ista in re operam, principatu civitatis Smyrnæ, conterminarumque regionum, ubi ea per eos capta imperioque reddita civitas foret. Cum hac spe ac mandato Caspas classem solvit Smyrnam versus, Joanne terrestres copias per continentem eodem per se ductante. Nec

Jam deinceps faciendum mihi est ut quas isto bello victorias Joannes Ducas reportavit hoc loco memorem. Is dux, avunculus meus, sic instructus, uti dixi, vale imperatori dicto, e magna urbe pro- ficiscens, cum trajecisset in Abydum, accersito Caspaci, classis prefecturam curamque commen- davit; promissæ ei, si navasset ista in re operam, principatu civitatis Smyrnæ, conterminarumque regionum, ubi ea per eos capta imperioque reddita civitas foret. Cum hac spe ac mandato Caspas classem solvit Smyrnam versus, Joanne terrestres copias per continentem eodem per se ductante. Nec

Variæ lectiones ex cod. Coislin

⁸¹ Desunt voces ἐπ' ὀνόματι. ⁸² πιστεύοιτο. ⁸³ οὐμός.

diu post qui Smyrnæ tenebant Turci, simul A
Joannem Ducam a terra contra se cum exercitu
venientem, atque adeo jam non longe a suis mœni-
bus castra munientem, simul a mari appellentem
cum classe Caspacem, portuique applicantem atto-
niti cum vidissent, vulgata jam quoque antea per-
culsi fama Nicææ captæ, nequaquam obfirmare
animos ad resistendum potuere. Ventum ergo statim
ad tractandum est; cumque nihil peterent aliud
nisi sibi jurari a Joanne Duca securum ipsis et
innocentium per Romanos recessum in domos suas
fore, proque eo Smyrnæ deditionem præsentem
paciscerentur, visa Joanni est non aspernanda oc-
casio tantæ urbis adventu primo sine cruore ac
periculo recuperandæ. Pollicente igitur sine mora
Duca quæ petebant Tzachenses Smyrniæ, abeunt
illi continuo, urbisque præfectura ejus ac custodia
cum fide **323** Caspaci, cui erat promissa, com-
mittitur. Verum incidit casus quo interversum
Caspaci præmium, oblatum exitium est. Deduxerat
is abeuntem Joannem, officii causa. Inde Smyrnæ
redeuntem occurrit Smyrniens quidam conquerens
per vim sibi ablatos a Saraceno quoniam stateres
aureos quingentos. Eo Caspax audito duci utrumque
causam dicturum imperat. Il cum mox fieret,
Syrus, more sibi male consciorum, trahi se ad
supplicium non ad iudicium ratus, indeque in des-
perationem salutis actus, strictum rabide gladium
per viscera Caspaci adigit, fratremque ejusdem
puri furore conversus in femore percudit. Multa C
hiuc circum perturbatione orta, Saracenus elabitur;
at classarii passim omnes atroci exciti fama,
mistis uno tumultu nautis, militibus, remigibus,
urbem infesti petunt cæde per omne caput crude-
lissima grassantes: brevique lugubre spectaculum
cæcus is furor dedit, hominum ad decem millia,
uno momento atque impetu trucidatorum. Graviter
Ducas accepit nuntium interfecti Caspaci, luctuque
ad tantam jacturam aliquandiu tracto, curam de
novo intendit omnem in arcis atque urbis Caspaci
prius commendatæ firmanda custodia. Lustratis
ergo per se muris munitionibusque civitatis, explo-
rataque per idoneos homines fide atque arcana
sententia civium colonorumque Smyrniensium:
quoniam opus esse videbat viro forti, quem omnium
præstantissimum sibi perspectum ad manum tum
habuit Hyaleum Smyrnæ præfectum declaravit, vi-
rum bello fortissimum. Ipse navalibus copiis ad
Smyrnæ tutelam relictis, terrestres secum adver-
sus Tangripermem et Maracen Ephesiis incubantes
rapit. Hunc conspicati procul duo isti satrapæ,
prodeunt acie statim instructa, pugnamque Joanni
offerunt in planitie arcis subjecta. Cunctatus pa-
rumper Ducas, innox tamen agnive et ipse quam
peritissime structo, impigre in eos movet. Dimica-

ώς εἰρηται. Ἐκείνον δὲ ταγματάρχην εἶχεν ἡ
ἡπειρος. ἅμα τοίνυν τὸν τε Κάσπακα διὰ τοῦ στό-
λου καὶ τὸν Δούκα Ἰωάννην διὰ τῆς ἡπείρου. Οἱ
ἐντὸς τῆ Σμύρνης ἀμφω προσπελάσαντας θεασάμε-
νοι, καὶ τὸν μὲν Δούκαν ἐκ διαστήματός τινος τὸν
ἀγχοῦ χάρακα πηξάμενον τῶν τειχῶν ⁸⁴, τὸν δὲ γε
Κάσπακα τῷ λιμένι προσκειλάντα, ἐπεὶ καὶ ἡ τῆς
Νικαίας ἀλώσις ἤδη ἐγνώσθη αὐτοῖς, οὐδ' ὄως
ἀντικαταστήναι τοῦτοις ἠθέλησαν, ἀλλ' εἰς λόγους
καὶ σπονδὰς; εἰρηνικὰς ἐλθεῖν ἠρετίσαντο, ὑποσχό-
μενοι, εἴπερ ὁμοιοκῆναι αὐτοῖς ὁ Δούκας Ἰωάννη-
θελήσει, ὥστε παραχωρηθῆαι ἀπαθεῖς κακῶν πρὸς
τὰ οἴκοι τούτους ἐπανοξεύσει, ἀναίματι καὶ μά-
χης ἄτερ τὴν Σμύρνην αὐτῷ παραδοῦναι. Συντίθεται
τοίνυν ὁ Δούκας τῆνικαῦτα τῆ τοῦ Τζαχὰ γνώμη
τὰ κατὰ σκοπὸν ἅπαντα πληρῶσαι ὑποσχόμενος.
Μετ' εἰρήνης οὖν ἐκείθιν αὐτοὺς ἀπέλασας,
τῷ Κάσπακι τὴν πᾶσαν οὐσίαν ⁸⁵ τῆς Σμύρνης
ἀνέθετο. Γίνεται δὲ τι κατὰ συντυχίαν τοιοῦτον. Τοῦ
Κάσπακος ἀπὸ τοῦ Δούκα Ἰωάννου ὑποστρέφοντος
προσῆλθεν αὐτῷ Συρναῖός τις διεγχαλῶν ἀπαίρε-
θῆναι παρὰ τοῦ Σαρακηνοῦ χροσίου πεντακοσίου
στατήρας. Ὁ δὲ θύβηται τοῦτους κρηθησόμενος
ἐπέταξεν. Ὡς δὲ ὁ Σύρος εἴλκετο νομίσας ὡς ἐπὶ
τῷ ἀναίρεθῆναι ἄγεται, καὶ ἀπογνοὺς τῆς ἐαυτοῦ
σωτηρίας σπασάμενος μάχαίραν κατὰ τῶν πλάτ-
χων τοῦ Κάσπακος ὤθει, ἐπιστραφεὶς δὲ πλήττει
καὶ τὸν τούτου ὁμαίμονα περὶ τὸν μηρόν· συγχύ-
σεως δ' ἐπὶ τούτῳ γενομένης πολλῆς, ὁ μὲν Σαρα-
κηνὸς ἀποδιδράσκει. Οἱ δὲ τοῦ στόλου ἅπαντες σὺν
αὐτοῖς ἐρέταις εἰς τὴν πόλιν ἀτάκτως εἰσέσσαν, καὶ
πάντας ἀνηλώως ἀπέκτεινον. Καὶ ἦν ἰδεῖν θέαμα
ἐλεεινὸν ὡσεὶ δέκα χιλιᾶδας ἀποκτανθέντας ἐν ὄξει
καιροῦ ῥοπή. Ὁ δὲ Δούκας Ἰωάννης περιαλγίστας
ἐπὶ τῆ τοῦ Κάσπακος ἀναίρεσει ἐφ' ἱκανόν, ὡς
αὐθις τῆς τοῦ κάστρου ⁸⁶ φροντίδος ἐγεγόνει. Ἐξελ-
θὼν τοίνυν καὶ περιεθρήσας τὰ τελεχῆ, τὰς τε τῶν
ἐποίκων γνώμας παρὰ τῶν εἰδότεων ἀκριβοσάμενος,
ἐπεὶ χρεῖα ἦν γενναίου ἀνδρός, τὸν Ἰαλέα φέριστον
τῶν ἄλλων εἰδῶς, δοῦκα τῆς Σμύρνης κατέστησεν.
Ἄνηρ δὲ οὗτος ἀρσιμάνιος. Καταλιπὼν δὲ καὶ τὸ
ναυτικὸν ἅπαν εἰς φυλακὴν τῆς Σμύρνης, αὐτὸς τὰς
δυνάμεις ἀναλαβόμενος πρὸς τὴν Ἐφεσίων ἤλαυνε
παρὰ τοῦ Ταγγριπερμῆ καὶ τοῦ Μαράκη τῶν στρα-
τηρῶν κατεχομένην. Τοῦτον θεασάμενοι οἱ ἰσρα-
θαροὶ κατ' αὐτῶν ἰέμενον, ὀπλισάμενοι καὶ σχῆμα
πολέμου περὶ τὴν ἔξω τοῦ κάστρου πεδιάδα διατυ-
πώσαντες τὰς φάλαγγας ἐστήσαν. Ὁ δὲ δούξ μὲν
μικρὸν τι μελλήσας σὺν εὐταξίᾳ στρατιωτικῇ κατ'
αὐτῶν ἐξώρμηκε ⁸⁷ τῆς γοῦν συμβολῆς τοῦ πολέμου
γεγονούσας τὸ πλεον τῆς ἡμέρας παρωχῆκει. Μαχο-
μένων δ' ἀμφοτέρων τῶν μερῶν καὶ τῆς μάχης
οὐσης ἀμφιβρεπούς, οἱ Τοῦρκοι τὰ νῦστα ὑποσχόν-
τες ⁸⁸ τρέπονται καταχράτος. Κτείνονται δὲ τῆνικαῦτα πολλοὶ· ἀλλίσκονται δὲ οὐ τῶν τυχερίων μόνων,

Variae lectiones ex cod. Coislin.

⁸⁴ τὸν χάρακα πηξάμενον ἀγχοῦ τῶν τειχῶν. ⁸⁵ ἐξουσίαν. ⁸⁶ Κωνσταντινίου. ⁸⁷ ἐξώρμησεν. ⁸⁸ ὑπο-
στρέψαντες.

ἀλλὰ καὶ αὐτῶν τῶν σατραπῶν οἱ πλείους, ὡς συμποροῦσθαι τοὺς ἐαλωκότας εἰς χιλιάδας δύο. Περὶ οὖν μεμαθηκὸς ὁ βασιλεὺς διασπαρῆναι τοῦτους εἰς τὰς νήσους προσέταξεν. Οἱ δὲ καταλειφθέντες τῶν Τούρκων διὰ τοῦ ποταμοῦ Μαιάνδρου πρὸς τὸ Πολυβοτὸν ἀπεργόμενοι καταφρονητικῶς διετέθησαν, τὸν Δούκαν τέλειον ἀπελπίζαντες ⁵⁹. Ἐδὲ οὐχ οὕτως εἶχεν· ἀλλὰ τὴν Πετζέαν δούκαν ταυτησί τῆς πόλεως καταλιπὼν, αὐτὸς ὀπλιτικὸν ἅπαν ἀναλαβόμενος παρατυτικά ὤπισθεν οὐ φύρδην ἀλλ' ⁶⁰ εὐτάκτως καὶ ὡς ἐχρῆν ἐμπειρότατον στρατηγὸν κατὰ τῶν ἐναντίων ἵνα, ἤλαυνε κατὰ τὰς ὑποθημοσύνας τοῦ αὐτοκράτορος. Οἱ μὲντοι Τούρκοι καθά γε εἴρηται διὰ τε Μαιάνδρου καὶ τῶν παρακειμένων αὐτῷ πόλεων ὀδεύσαντες καταλαμβάνουσι τὸ Πολυβοτὸν· ὁ δὲ δουξ οὐ καταπόδρα αὐτοῦς ⁶¹ ἐδίωκεν, ἀλλὰ τὴν συντομωτέραν ὀδεύσας τὰς τε Σάρδεις καὶ τὴν Φιλαδελφίαν ἐξ ἐπιδρομῆς κατέσχε, τὴν τούτων φρουρὰν Μιχαὴλ τῷ Κεκαυμένῳ πιστεύσας. Καταλαβὼν δὲ τὴν Λαοδίκειαν καὶ πάντων παρατυτικά προσεληλυθότων αὐτῷ, αὐτοῖς μὲν ὡς αὐτομόλοις χρῆσάμενος καὶ τεθαβῆκως, ἀνέτως τὰ σφέτερα κατοικεῖν εἶπαι μὴδὲ ἡγεμόνας ⁶² ἐπιστήσας. Ἐκείθεν δὲ διὰ τοῦ Χώματος διελθὼν τὴν Λάμπην (19) κατέλαβε, κἀν ταύτῃ καὶ τὸν Καμυτζίν Εὐστάθιον στρατηγὸν ἐπέστησεν. Ἐφθακὸς δὲ εἰς τὸ Πολυβοτὸν καταλαμβάνει Τούρκων πλῆθος πολὺ καὶ ἐπισπεσὼν αὐτοῖς ἄρτι τὰς σκευὰς ἀταταθιμένοις ξυμβαλὼν παρατυτικά νικᾷ κατακράτος· καὶ κτείνει μὲν πολλοὺς· ἀναλαμβάνει δὲ λείαν πολλὴν καὶ τοῦ πλῆθους ἀνάλογον

turbam ex itinere securo adhuc inconditam, sarcinisque vix bene depositis implicitam, impressione invectus acri, cladem illis infert maximam, qua et cæsi plurimi Barbarorum sunt, prædaque ingens nec minor captivorum numerus est receptus.

Τούτου γοῦν μήπου ⁶³ ἐπανεληλυθὸς ἀλλ' ἀγωνιζόμενος κατὰ τῶν Τούρκων ὁ βασιλεὺς ἐτοιμασθεὶς εἰς ἀρρωγὴν ⁶⁴ τῶν περὶ τὴν Ἀντιόχειαν φθάσαι Κελτῶν, ἐπεὶ τὸ Φιλομήλιον (20) κατέλαβε σὺν ὄλαις δυνάμεσι πολλοῦς ἐν τῷ μεταξὺ κτείνας Βαρβάρους, πολλὰς δὲ καὶ πόλεις δηλωσάμενος ὑπ' αὐτῶν πρὶν κατεχομένας, φθάνει τῆνικαῦτα τοῦτον ἐξ Ἀντιοχείας Γελλεμος ⁶⁵ ὁ Γραντεμανῆ ⁶⁶ (21) καὶ Στέ-

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

⁵⁹ ἀπελπίζαντες. ⁶⁰ Desunt voces οὐ φύρδην ἀλλ'. ⁶¹ τοῦτους. ⁶² ἡγεμόνα. ⁶³ μήπω. ⁶⁴ ἀρωγην. Sic semper cum uno ρ. ⁶⁵ Γελλαμος. ⁶⁶ Γρατεμανῆ.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(19) Λάμπην. Paulus episcopus Λάμπης interfuit concilio Ephesino, ut ex Actis constat; sed urbs ista in Cretensi provincia fuit, ut ibi innuitur parte II, act. 4.

(20) Φιλομήλιον. Urbs Phrygiæ, geographis nota. Hinc tandem docemur oppidi nomen, quod mire depravatium legitur apud scriptores rerum Hierosol. Tudebodo enim, lib. IV, *Philemia* dicitur; Alberto Aquileiensi, lib. IV, cap. 40, lib. VIII, cap. 38; et Tyrin, I, IV, cap. 20, lib. VI, cap. 10, *urbs Finiminis*; — Roberto monacho, lib. VI; Baldrico, lib. III; Guiberto, lib. V, cap. 26; Saunio, lib. I, part. II, cap. 6 et epist. 17, *Philomela*; — denique Jacobo de Vitriaco, lib. I, cap. 99 et auctori Hist. exped. Asiat. Frider. *Philomena*.

tur atrociter et diu, vigente in maximam diel partem utrimque certamine. Tandem post longum æquilibrium dubiæ fortunæ, Turci tergis præbitis plane fusi, fugam cruentam et infestam insequentibus nostris nece ac servitute multorum e suis habuere. Inter captivos, quorum universus ad duo millia numerus ascendit, plerique satrapæ reperti: de quibus consultus imperator spargi eos per insulas jussit. Residui Turci per Mæandrum amnem profecti Polybotum, satis illic secure morabantur, haudquaquam existimantes Joannem eo cogitaturum. Verum hæc eos quidem fiducia fefellit. Is enim relicto Petzea qui urbi Ephesinæ ducis jure nomineque præesset, exercitu assumpto secum omni, non tumultuario ac cupide, sed ut experientissimum decebat ducem, pedetentim ordinateque in Turcos movit, mandatis monitisque imperatoris tali cautione adversus **324** eam gentem bellum gerens. Præcesserant ut diximus Turci Polybotum. Horum illuc properantium vestigia premere via eadem sequenda Joannes noluit; sed compendiosiori alia tuto invectus Sardeis obiter et Philadelphiam occupavit, quarum custodiam Michaeli Cecaumeno credidit. Hinc Laodiceam cum accessisset obvius effuso accursu cives omnes habuit se suaque alacriter dedentes; iis ille humaniter acceptis tantam fidem habuit ut nullo imposito præfecto præsidiove, suo ipsos juri arbitrioque permitteret. Inde Chomate transitio Lampen cepit, eique Camytzin Eustathium ducem imposuit. Polybotum denique non diu post Turcos eo receptos pervenit: quorum in

Dum hæc maxime Joannes contra Turcos gerit, imperator paratis copiis profectus in auxilium Gallorum Antiochiam propugnantium, Philomelium cum universo exercitu pervenit, multis obiter cæsis Barbaris receptisque urbibus quæ occupatæ ab iis antea fuerant. Illic eum conveniunt Guilielmus Grantemanes, Stephanus comes Franciæ, et Petrus Aliphæ, demissi per funes e pinnis murorum

Dum hæc maxime Joannes contra Turcos gerit, imperator paratis copiis profectus in auxilium Gallorum Antiochiam propugnantium, Philomelium cum universo exercitu pervenit, multis obiter cæsis Barbaris receptisque urbibus quæ occupatæ ab iis antea fuerant. Illic eum conveniunt Guilielmus Grantemanes, Stephanus comes Franciæ, et Petrus Aliphæ, demissi per funes e pinnis murorum

(21) Γραντεμανῆ. Willelmus de *Grantemaisnil*. Hugonis ex Alcide Yvonis Bellimontani comitis nata filius, nobilis Normannus, cui uxor fuit Mabilia Roberti Wiscardi filia, Boemundi soror. Cognominis etymon prodit Epitaphium Hugonis, Willelmi parentis, apud Ordericum Vitalem, lib. VIII.

Mansio Grantonis munitio dicitur ejus,

Unde fuit cognomen ei multis bene notum.

De Willelmo agunt Tudebodus, lib. IV, pag. 796; Albertus Aquileiensi, lib. IV, cap. 37; Ordericus, lib. VIII et IX; Baldricus, lib. II, pag. 114; Guibertus, lib. V, cap. 15; Tyrinus, lib. VI, cap. 5, 10, 11; Malaterra, lib. IV, cap. 21; et Raimundus de Agiles, pag. 152, ubi perperam de *Granduna* co-

Antiochiæ, et per Tarsum ad imperatorem, quo mittentur, profecti. Hi confirmarunt arcto plane loco res et spes Gallorum esse, imo jurarunt huminere ipsis exitium supremum. Quo nuntio imperator tanto accensus est magis ad maturandum quod destinabat ipsis auxilium; quanquam omnes illum a tali consilio impetuque revocabant. Paulo post tamen cum fama percrebuisset undecunque affluens adventantis contra imperatorem immensæ multitudinis Barbarorum quos Corosenis sultan partim ex ea ipsa urbe ubi regnabat delectos, partim ex ulterioribus accersitos regionibus in occursum Romanorum copiarum Augusto ipso duce Antiochiam petentium festinare jusserat, præposito ipsis Ismaele filio, cepit imperator remittere de isto quo ferebatur impetu solvendæ utique obsidionis Antiochenæ, et Curpaganis cum suo Turcico exercitu internecione delendi. Cogitanti deinde tota de re attentius illa ipsa legatio Gallorum et tristes de ipsorum desperatissimo statu paulo ante accepti nuntii, qui tunc ad properandum stimularant, jam alia omnia suadere videbantur. Quo enim serum accederet auxilium rebus plane perditis? et quid attinebat cladem sociorum quam nullo eonân impedire posset, stulta suorum sui que jactura, utroque accita clade cumulatam ire? Fac perumpi omnia, et per conjuratas contraque objectas Orientis opes perducere Antiochiam Romanis posse copias, quid ibi reperiretur nisi semirutæ civitas, arcis intus hostilibus Jugum adhuc patiens, non prius de Turcis capta quam ab iisdem arctius obsessa oppugnataque acrius, circumfusis undique innumerabilibus turmis Agarenorum: quam qui utcumque tenent pauci et malis fracti, vitam qualemcumque ac nudam fugam pro summa votorum ambiant? Accedebat ad hujus sententiæ momentum recordatio indolis Francorum levis, inconsultæ, temerariæ, indocilis parendi uno vigentis primo impetu stolidæ ferociæ, per quem duces juxta militesque ubi æstu elati ferventis iræ in medias hostiles statim phalanges insilierint, intolerabiles illi tunc quidem sunt et facile perumpunt sternuntque obitium robur quodcumque: verum si primorem istam rabiem arte declinaveris, si cautas insidias posueris, si lassis et circumventis superi veneris, non agnoscas audaciam priorem, imo nihil impeditius, nihil superatu facilius experiaris. Nam et operatum armis corpus se præbet ictibus et cæcis at-

Α φανος; (22) κόμηι Φραγγίας καὶ Ηίτρος ὁ τοῦ Ἀλίφα· χαλασθέντες καλωδίσι διὰ τῶν κρηθέμων Ἀντιοχειίς, καὶ διὰ τῆς Ταρσοῦ ἄφικόμενοι διαβαίουνται (23) εἰς στεῖλον κομιδῆ συνελασθῆναι τοῖς Κελτοῖς καὶ ἐπομνύμενοι τὴν αὐτῶν παντελῆ πύσιν. Ὅ δὲ βασιλεὺς διὰ τοῦτο καὶ μᾶλλον εἰς βοήθειαν αὐτῶν ἐσκόπει ταχῦναι, κὰν ἅπαντες αὐτὸν τῆς τοιζύτης ὀρμῆ; ἀνέκοπτον· ἐπεὶ δὲ Βαρβάρων κατ' αὐτοῦ ἐφοδος ἀμυθῆτων ἀπανταχῆ διεκρηκυέετο ἐπικαταλαμβάνειν αὐτὸν ῥῆθ· καὶ γὰρ ὁ τοῦ Χοροσάν σουλτάν τὴν τοῦ αὐτοκράτορος ὑπὲρ τῶν Κελτῶν μεμαθηκῶς ἐπέλευσιν ὅς, τὸν ἴδιον υἱὸν Ἰσμαῆλ τὴν κλῆσιν, ἀπείρους δυνάμεις ἀπὸ τε τῶν Χοροσάν ἀπὸ τε τῶν πορβρωτέρων ἠο μερῶν συναγαγῶν καὶ καρτερῶς ἐξοπλίσας ἅπαντας κατ' αὐτοῦ ἐξέπεμψεν, ἐντειλάμενος τάχος τὸν αὐτοκράτορα ἐφθακῆναι πρὸς τὴν Ἀντιόχειαν καταλαβεῖν, τὴν μὲν δὴ ὀρμῆν τοῦ αὐτοκράτορος; ἦν εἶχεν ὑπὲρ τῆς τῶν Κελτῶν σωτηρίας, διαχρήσασθαι τε σπειδῶν τοὺς κατ' αὐτοῦ τυτῶντας ἠο Τούρκους. Καὶ αὐτὸν δὴ τὴν τούτων ἡγεμόνα Κουρπαγὰν ἐπέσχε τὰ διαμνηυθέντα ὑπὸ τε τῶν ἐηλυθῶτων Φράγγων, ὑπὸ τε τῆν τοῦ Ἰσμαῆλ κατ' αὐτοῦ μηνυσάντων ἔλευσιν. Λογισμὸν δὲ τὸν εἰκότα περὶ τοῦ μέλλοντος λαμβάνων, ὡς ἀμήχανον εἶη πράγμα σωσαι πόλιν, ὅρτι μὲν ὑπὸ τῶν Κελτῶν ἀλούσαν, ἀστατοῦσαν δ' ἔτι κὰκ τῶν ἐξῶθεν ὑπὸ τῶν Ἀγαρηῶν αὐτίκα πολιορκουμένην τῶν Κελτῶν τὰς σωζούσας ἀπεργνωκῶτων ἐλπίδας καὶ βουλευομένων τοῦ μὲν τείχους; ἐρήμου παραχωρησαι τοῖς πολεμίοις· ἑαυτοὺς δὲ μόνους περισῶσαι διὰ φυγῆς. Ἔστι μὲν γὰρ τὸ τῶν Κελτῶν γένος μετὰ τῶν ἄλλων αὐτόνομόν τε καὶ ἀξυμβουλον, στρατηγικῆ δὲ εὐταξίῃ καὶ ἐπιστήμῃ μηδέποτε χρώμενον, ἀλλ' ἐπειδὴν μάχη καὶ πόλεμος περισταίῃ, περιυλακτοῦντος αὐτοῖς τοῦ θυμοῦ, ἀκάθεκτοί τε εἰσιν οὐ τὸ στρατιωτικὸν μόνον, ἀλλὰ καὶ αὐτοὶ ἡγεμόνες, ὡς ἐς μέσας φάλαγγας τῶν πολεμίων εἰσπίπτοντες ἀφόρητοι, εἰ ὄλωσ τὸ ἀντικαθιστάμενον ὑποχαλάσειεν· εἰ δὲ στρατιωτικαῖς ἐμπειρίαις λόγους οἱ πολέμιοι πολλάκις καταστήσαιεν, καὶ τεχνικῶς αὐτοὺς μετελεύσονται, εἰς τούναντίον πᾶν τὸ θράσος αὐτοῖς περιίσταται. Τὸ γὰρ ὅλον εἰπεῖν εἰς πρώτους ῥυτῆρας ἀνύποιστοί εἰσιν οἱ Κελτοί, τὸ δὲ γε μετὰ ταῦτα καὶ λίαν εὐχείρωτοι, διὰ τε τῶν ὀπλων βάρος (24), καὶ τῆς γνώμης θυμοειδῆ; καὶ ἀλόγιστον. Διὰ ταῦτα μήτε ἀποχρώσας πρὸς τοσαῦτα πλήθη δυνάμεις ἔχων,

Variae lectiones ex cod. Coislit

⁶⁷ Ταρσαίων. ⁶⁸ ἀπέλευσιν. ⁶⁹ τοῦ. ⁷⁰ προτέρων. ⁷¹ λυτῶντας.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

gnominatur. Exstant Mabitiæ, et Guillelmi Grantinainis filii, diplomata, an. 1122 et 1152, pro monasterio Deipariæ Ὁδηγητίας, quod de lo Patire vocant Itali, ordinis S. Basili, haud procul a Rossano, quod Rogerius comes Sicilia, ipsaque Mabitiæ, multis beneficiis ditarunt. Habentur illa apud Ughellum, tom. IX *Italiae sacrae*, pag. 387 et 680.

(22) *Στέφανος*. Stephanus comes Blesensis et Carnotensis, de cujus discessu ab Antiochia agunt Fulcherius, lib. 1, cap. 8; Tudebolus, pag. 799;

Albertus Aquileiensis, lib. iv, cap. 13; Robertus monachus, lib. vi, pag. 59; Fulco, 1 b. 1 *Via Hier.*, pag. 892; Baldricus, lib. iii, pag. 4118; Guibertus, lib. v, cap. 25; et Tyrus, lib. v, cap. 10; lib. vi, cap. 10. Car vero vocetur ab Anna Κόμη; Φραγγίας, multis diximus ad Joinvillam, dissert. 14.

(23) *Διαβευιούνται*. Robertus monachus, lib. vi, pag. 59; Tyrus, lib. vi, cap. 11 et alii.

(24) *Διὰ τὸ ὀπλων βάρος*. Vid. Not. ad Villhard. n. 212.

μήτε τὰς τῶν Κελτῶν γνώμας μεταλαβεῖν⁷⁵, μήτε Α
 ξυμβουλῇ τούτους βελτίονι εἰς τὸ συμφέρον με-
 τνεγκεῖν δυνάμενος, δέον ἐλογίζετο μὴ προσωτέρω
 χωρεῖν (25), ἵνα μὴ εἰς τὴν τῆς Ἀντιοχείας ἀρβυ-
 γὴν ἐπειγόμενος καὶ τὴν Κωνσταντινου προσαπω-
 λέσεια. Πτοηθεὶς δὲ μὴ ἐπικαταλαμβάνοντων αὐτὸν
 Τουρκικῶν ἀμυθητῶν λαῶν, οἱ ἔπιοκοι τῶν μερῶν
 Φιλομηλίου παρανάλωμα βαρβαρικῆς γένωνται μα-
 χαίρας, εἰς νοῦν βάλλεται διακηρυκεῖσθαι μὲν ἀπαν-
 ταχῇ τὴν τῶν Ἀγαρηνῶν ἔφοδον καὶ παραυτίκα
 διεκηρυκεῖτο, καὶ ὅτι ἕκαστος ἢ ἐκάστη προεξέλ-
 θέτω τῆς τούτων ἐλεύσεως, τὰ σώματα αὐτὰ καὶ τὰ
 χρήματα ὅποσα φέρεται δύνανται διασώζοντες. Ἐχόντο
 μὲν οὖν ἅπαντες εὐθύς συνψεσθαι τῷ βασιλεῖ, οὐκ
 ἄνδρες μόνον, ἀλλὰ καὶ αὐτὰ γυναῖκες· οὕτω μὲν
 οὖν τὰ τῶν αἰχμαλώτων ψυχρόμητο τῷ βασιλεῖ. Β
 Μέρος δὲ τοῦ στρατιωτικοῦ ἀποτερόμενος καὶ τοῦτο
 εἰς πολλὰ διελθὼν⁷⁶ ἐν πολλοῖς μέρεσι κατὰ τῶν
 Ἀγαρηνῶν ἐξαπόστειλεν⁷⁶, εἰ που προεξδρομάς τινὰς
 ποιουμένους τοὺς Τούρκους εὐροίεν συμμαίνυσθαι
 τε αὐτοῖς καὶ καρτερίως μαχομένους ἀναστέλλειν
 τὴν κατὰ τοῦ αὐτοκράτορος ἔφοδον· αὐτὸς δὲ μετὰ
 παντὸς τοῦ λαοῦ τῶν τε ἐλαυκότεων Βαρθάρων καὶ
 τῶν προσκεχωρηκότων Χριστιανῶν ἐπαναζεῦγνυσι
 πρὸς τὴν βασιλεύουσαν. Ὁ δὲ γὰρ ἀρχισατράπης
 Ἰσμαὴλ μεμαθηκῶς περὶ τοῦ αὐτοκράτορος ὅτι τῆς
 Κωνσταντινου ἐξεληλυθὼς πολλὴν μὲν ἀνδροκτασίαν
 πεποιηκῶς, πολλὰς δὲ καὶ κωμοπόλεις ἐν τῷ διερ-
 χεσθαι παντελῶς ἐρειπώσας, πολλὴν τε λείαν καὶ
 δορυαλώτους ἀνπλαδόμενος ἐπαναζεῦγνυσι πρὸς τὴν C
 βασιλεύουσαν μηδὲν ἔργον αὐτῷ καταλειπὼς ὡς
 τῆς ἀγρας ἀπέγνω ἐν ἀμυθάνοις καθίστατο, καὶ
 ἐφ' ἑτέραν τραπόμενος τὸ Παίπερτ (26) πολιορκῆ-
 σαι ἐπέγνω. Ὅπερ πρὸ μικροῦ κατασχὼν, εἶχεν ὁ
 περίκλυτος ἐκεῖνος Γαθρᾶς Θεόδωρος καὶ καταλθὼν
 τὸν ἀγχοῦ τούτου ῥέοντα ποταμὸν, ἅπαν ἐκαί τὸ
 στρατιωτικὸν κατέθετο. Τοῦτο μεμαθηκῶς ὁ Γα-
 θρᾶς διοσκοπεῖτο νυκτὸς ἐπεισπεσεῖν αὐτῷ.

rum manipulos, audacter invaderent fortiterque 326
 adimerent imperatoris persequendi. Ipse autem cum cætero universo populo captivisque Barbaris, ac
 metu migrantibus Christianis Constantinopolitanum iter terebat securus. Quando Ismael archisatrapa,
 qui cædes virorum, destructiones urbium, rerum corporumque prædas, quibus modis itinere toto a
 Constantinopoli ad Philomelium grassatum in Turcos Augustum didicerat, cumulate sese magna
 vicissim ipsius clade speraverat ultimum: tutum jam imperatoris recessum audiens, dolorem ereptæ
 prædæ tantæ, interversæque spei, oppugnatione Paiperti consolari statuit. Arx ea erat occupata
 paulo ante ab illo late inclyto Gabra Theodoro qui factus certior de Ismaelis consilio, jamque illius
 copias prope amnem munitioni suæ isti proximum consedissee castris positus intuens, consilia versabat
 nocturnæ impressionis in Turcicas copias experiundæ.

Ἄλλ' ὁποῖον μὲν πέρας τὰ κατὰ τὸν Γαθρᾶν D
 ἔσχκε, καὶ ὅθεν αὐτὸς ὤρμητο, καὶ ὅποιος ἦν,
 ταμειουσάσθω ὁ λόγος ἐς τὸν προσήκοντα τόπον· τὰ
 νῦν δ' ἔχεται τοῦ προκειμένου. Οἱ δὲ γὰρ Λατῖνοι

que amens animus consilii nihil expedit; nimirum fr-
 strato confusoque, quem unum operum omnium in-
 strumentum habet, vecordiac præcipiti furore. Quo-
 rum igitur ita turbidis, ita desperatis Gallorum rebus
 miscere suas Romanus curet? Et cum neque
 copias habeat vincendis Barbaris Antiochiam oppu-
 gnantibus pares, neque aut conferre consilia (quod
 opus erat ad conditionem rei gerendæ) cum obses-
 sis queat: nec si id liceat, speret tamen in senten-
 tiam secum unam trahere genus pervicax et acci-
 piendis consiliis indocile, utique nihil consulat
 prudentius quam hic sistere: ne si pergat, et in
 via male inita progrediendi perseverantiam obsti-
 net, dum Antiochiæ auxilium importat, Constanti-
 nopoli accersat exitium. Cæterum regressurus
 imperator a Philomelio misericordem concepit cu-
 ram salutis ac libertatis Christianorum loca illa
 iaculentiam, quos imminente adventu barbaricarum
 copiarum innumerabilium occisione occidendos ab
 iratis Turcis intelligebat. Tanto ergo malo ut præ-
 verteret vulgari passim per regionem circum omnem
 Agarenorum expeditionem jussit, tum per præcones
 edici ut qui sexus ætatisque omnis salvi esse vel-
 lent, ad castra imperatoris in tuto mox recessuri
 sese sine mora adjungerent cum rebus omnes suis
 quascunque efferre possent, sic futurum ut et cor-
 pora et opes certo exitio eriperent. Ad hanc vocem
 congregata multitudo ingens virorum et mulierum
 imperatori comes revertenti fuit; immenso et cap-
 tivorum numero, et rerum præda barbaricam cupi-
 ditatem frustrans, una prudentia consilii opportune
 oblati, mature accepti. Porro imperator sollicitus ne
 sibi recedenti vestigia barbari cum pernicie magna
 instantes premerent, partem ex toto suo exercitu
 selegit cui curam demandaret reprimendarum in-
 cursionum Agarenicarum. Eam partem in multas
 particulas subsequit, quibus vagari passim ac seor-
 sim jussis mandavit, ut si quos offenderent Turco-
 rum cædendis iis spem et cogitationem cæteris
 Verum quem tota res habuerit exitum, simul et
 unde ortus hic Gabras et qualis fuerit, dicendum
 aptiori loco reservetur. Nunc quod proposuimus
 decet exsequi, de Antiochensibus Latinis, qui ma-

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

⁷⁵ μεταβαλεῖν. ⁷⁶ διαιρῶν. ⁷⁷ ἐξπτεστοίλεν.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(25) Μὴ προσωτέρω χωρεῖν. 370 Albertus
 Ajuensis, lib. iv, cap. 40, 41; Baldricus, lib. iii,

et alii.

(26) Παίπερτ. Urbs in Armenia, apud Scyllitrem.

guis in angustiis deprehensi, fame hinc graviter A
urgente, Turcis illinc de oppugnatione vehemen-
tissima nihil remittentibus, ad Petrum accedunt
illum qui victus ad Helenopolim fuerat, ut diximus,
episcopum ipsorum, supplicesque ab eo petunt quid
sibi tantis in malis auctor esset ut facerem? Qui-
bus ille: *Nempe, inquit, castis corporibus sanctum
iter emensuros, et quoad attingissetis Hierosolymam
non relaxaturos continentiam Deo polliciti, fidem
videlicet sefellistis: indeque subtracto vobis, quo
antea vivebatis vincebatisque, auxilio cœlesti, retro
fluere res vestras, ac pessum ferri, dolere magis
quam mirari convenit. Vos vero, si mihi creditis, con-
vertemini ad Dominum et in sacco ac cinere pervigi-
landis jugi supplicio noctibus, lacrymisque uberibus* B
*in vera peccatorum detestatione fundendis, cæteris-
que id genus pœnitentiæ non fictæ documentis eluere
satagetis maculas susceptas. Hæc si vos pro virili
accurabitis et conabimini, tum ego audebo sane me
sequestrum atque interpretem ferre vestrum ad Do-
minum, vestraque ad illum deferre vota conjunctis
et meis, quo eum vobis, si fieri poterit, reddam pro-
pitium.* Talibus episcopi monitis persuasi comites
institere Nunini placando per aliquot dies.
Post quos divino afflatus oraculo pontifex accersitis
præcipuis eorum mandat ut a dextris altaris fo-
diant, illic inventuri sanctum clavum. Faciunt illi
sedulo quod erat jussum, pauloque post cœsti re-
nuntiant frustra se quæsisse speratum pignus. Ad
eum nuntium antistes jingeminat ad Deum preces. C
Post quas remissis eodem principibus edixit, scru-
tarentur diligentius, nec gravarentur explorare
tactu, curiosissima sollicitudine rimandi, venturam
sic denique sub manum quæsitam rem. Parent:
et voti compotes facti, repertum sacrum clavum
alacri festinatione 327 cum gaudio quodam horrore
misto ad Petrum deferunt. Electus hic castissimus
habitus omnium Sangeles cui sanctum ac venerabile
ferrum gestandum in præliis committeretur. Postri-
die fit eruptio per seductam portam, et uale securis
ab ea parte Turcis insuspicabilem. Magnopere
ambierat tandemque impetraverat a ducibus cæteris
comes Flandriæ sibi per eos ut liceret equo iuveli
primum in Turcos cum sociis duntaxat tribus. Cum D
ergo structæ in mutuo conspectu acies starent, et

ὑπὸ λιμοῦ τε καὶ συνεχοῦς πολιορκίας δεινῶς πιε-
ζόμενοι προσεληλυθότες τῷ εἰς ἴῃ Ἐλενούπολι
τότε ἠτηθέντι Πέτρῳ (27) τῷ ἐπισκόπῳ αὐτῶν ὡς
ὁ λόγος φθάσας ἐδήλωσεν, ἤτουντο βουλὴν ἐξ αὐ-
τοῦ. Ὁ δὲ πρὸς αὐτοὺς ἄγρους, φησὶ, τηρήσαι αὐ-
τοὺς ὑποσχόμενοι μέχρι ἂν τὴν Ἱερουσαλήμ κα-
ταλάβητε, παρέθητε, ὀμαι, τὴν ὑπόσχεσιν. Δι-
τοῦτο τοίνυν ὑμῖν οὐκ ἐπαρήγει ὡς τὸ πρότερον
ὁ Θεός. Δεῖ οὖν ἐπιστραφῆναι πρὸς τὸν Κύριον
καὶ τὰς σφῶν ἀποκλιῦσασθαι ἁμαρτίας, ἐν
σάκκῳ καὶ σκοδῶ καὶ δάκρυσι θερμοῖς τὴν με-
τάνοιαν ἐνδείξαμένους, καὶ παννύχοις δεήσεσι.
Τότε δὴ σχολάσω καὶ αὐτὸς ὑπὲρ ὑμῶν τὸ θεῖον
ἐξιλεούμενος. Πείθονται ταῖς τοῦ ἀρχιερέως πα-
ραίνεσσι. Καὶ μεθ' ἡμέρας τινὰς ἐκ θείας ἰατρῆς
κινήθεις ὁ ἀρχιερεὺς μεταπεμφάμενος τοὺς μεγα-
στάνους τῶν κομητῶν παρηγγυᾶτο δεξιόθεν διορού-
ξαι τοῦ θυσιαστηρίου, κάκεισε τὸν ἅγιον εὐρηκέναι
ἦλον (28). Τὸ ἐπιταχθέν οὖν πεποικηότες ἐπεὶ μὴ
εὕρισκον ἐπαναστρέψαντες μετὰ ἀθυμίας τὴν τοῦ
ζητουμένου διαμαρτίαν ἀπηγγέλλον. Ὁ δὲ ἐκτε-
νέστερον τὴν δέησιν ποιησάμενος, ἐπιμελέστερον τὴν
τοῦ ζητουμένου ἀναψήλασθαι ποιήσασθαι ἐπέτατ-
τεν. Οἱ δὲ καὶ αὐθις ἐπλήρου τὸ κελευσθέν, καὶ
τὸν ζητούμενον εὐρηκότες, δρομαίως προσέφερον τῷ
Πέτρῳ χαρᾶ καὶ φρίκη συνεχόμενοι. Κάκτισε ὡς
ἀγνωτέρω τῶν ἄλλων τῷ Σαγγέλλῃ (29) ἐν ταῖς μά-
χαις τὸν σεπτὸν καὶ θεῖον ἐνεγείρισθαι ἦλον. Τῇ γού-
μετ' αὐτὴν ἐξ ἀνυπόπτου ἴῃ πύλης κατὰ τῶν Τούρ-
κων ἐξώρμησαν. Τότε δὲ ὁ καλούμενος Φλάντρας (30)
ἠτήσατο τοὺς λοιποὺς μίαν ταύτην αἴτησιν παραχω-
ρηθῆναι οἱ μετὰ τριῶν μόνον κατὰ τῶν Τούρκων
τῶν ἄλλων πρῶτον αὐτὸν ἐξιπάσασθαι. Δέδοται δὲ
τοῦτῃ τὸ αἰτηθέν· καὶ ὀπηνίκα αἱ φάλαγγες ἐκατέ-
ρωθεν λαθὼν ἔστησαν καὶ ἡ τοῦ πολέμου σύναψις
ἠδύρπεστο ἴῃ, αὐτὸς τοῦ ἵππου ἀποδάς καὶ προσ-
ουδίσας ἑαυτὸν τρισάκις τῷ Θεῷ ἐπηύξατο, ἐκείθεν
τὴν βοήθειαν ἐξαίτουμένος. Βοησάντων δὲ πάντων, Ὁ
Θεός μεθ' ἡμῶν (31), ὅλους ῥυτῆρας κατ' αὐτοῦ
τοῦ Κουρπαγᾶ ἐνέδωκεν ἐπὶ τινος λόφου Ἰσταμίνου.
Εὐθύς οὖν τοὺς κατὰ πρόσωπον αὐτῶν ὑπαντίασαν-
τας, τοῖς δόρασι βαλόντες κατὰ γῆς ἐβρίψαν. Ἐν-
τεῦθεν οὖν ἐκδειματωθέντες οἱ Τούρκοι, πρὸ τοῦ
D συρραγῆναι τὸν πόλεμον εἰς φυγὴν ἐτρέπησαν,
θείας πάντως δυνάμεως ἐπαρηγόσης τοῖς Χριστι-

Varie lectiones ex cod. Coislin.

ἴῃ τῇ εἰς. ἴῃ ἀνεπόπτου. ἴῃ ἠδύρπεστοι.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(27) Πέτρῳ. Petram eremitam cum altero Petro
perperam hic confundit Anna; Petro enim, cui
revelata est lancea Dominica, clericus fuit de terra
Provincia, cognomento Bartholomeus, ut passim
asserunt scriptores rerum Hierosol. Raimundus de
Agiles, pag. 150, 151, 152, 156; Albertus Aq.,
l. iv, c. 43, 47, 52; l. v, c. 52; Guibert., l. vii, c. 31;
Fulcher., l. i, c. 10, 15; Tyrius, lib. vi, cap. 14;
et Ordericus Vitalis, qui Petrum, Abraham co-
guominatum tradit lib. ix et x, pag. 739, 741, 779.

(28) Τὸν ἅγιον ἦλον. Atqui sacra lancea, qua
Christi latus perforatum fuit, asservabatur eo ævo
Constantinopoli, si qua fides scriptoribus Byzanti-

nis, nisi λόγχης, seu lanceæ vocabulo, ferrum ipsius
lanceæ intellexerint, quod sua tempestate exstitisse
Constantinopoli profitetur disertè Anna, quod ad-
modum probabile est. Neque enim si lancea ipsa
exstitisset Constantinopoli, omnino siluisset. Vide
Not. ad pag. 242 et 415.

(29) Σαγγέλλῃ. Sacram lanceam in præliis a co-
mite S. Agidii prælatam tradunt præterea Rai-
mundus de Agiles, Albertus Aq. et alii.

(30) Ὁ Φλάντρας. Vide Albertum Aq., lib. iv,
cap. 55.

(31) Ὁ Θεός μεθ' ἡμῶν Vide dissertat. 11, ad
Joinvillam.

ναῖς. Κάν τῷ φεύγειν παραπορίσαντες οἱ πλεῖστοι τῶν Βαρβάρων, ταῖς δίναις τῶν ποταμίων συσγεθέντες βρουμάτων ἀπεπνίγησαν, ὡς ἀντὶ γεφύρας χρηματίζται τὰ σώματα τῶν ἀποπνιγέντων, τοῖς ἑπισθεν ἐρχομένοις. Ἐφ' ἱκανὸν οὖν καὶ τοὺς φεύγοντας διώξαντες πρὸς τὴν Τουρκικὴν ταφρεῖαν ὑπέστρεψαν. Κάκεισε τὰς βαρβαρικὰς σκευὰς εὐρηχότες, καὶ ἦν συνεπεφέροντο λείαν ἄπασαν, ἀναλαβέσθαι μὲν ἤθελον παραχρῆμα, πολλὴν δὲ οὖσαν διὰ τριακονημέρου μόλις ταύτην εἰσαγαγεῖν εἰς τὴν Ἀντιόχου (32) πόλιν ἐξίσχυσαν.

licessentibus et insequentibus viris quatuor, manifesto numine auxiliantis et Christianam rem miserantis Dei. Nec fuga indemnitas fuit. Sic amentes et attoniti ruebant ut in vortices objacentis fluminis se ultro injicerent : haustorum aquis inde numerum colligas, quod coacervata pleno alveo cadavera pontis usum insequentibus praeberent. In hunc modum fugientes Turcos persecuti Galli quantum satis fuit, in castra Barbarica redeunt, spoliis omnis generis immensa vi referta. Itaque cum haud segniter operam directioni darent : adeo tamen exhaurire infinitas opes tot manus unius diei rapina nequiverit, ut ne consecutis quidem et egerendo absumptis triginta inde continuis aliis tota intra urbem Antiochiam com-
portari vix praeda valuerit.

Ἐπ' ὀλίγον οὖν αὐτοῦ που ἐγκαρτερήσαντες ἐφ' ἧ τῆς τοῦ πολέμου κακοπαθείας ἑαυτοὺς διαναπαύσαι ἄμα δὲ καὶ τῆς Ἀντιόχου φροντίδα ποιούμενοι, ἀνεζήτουν τὸν ταύτην φρουρήσοντα ἦν δὲ ὁ Βασιμούντος καθάπερ πρὸς τὴν πόλιν ἀλῶναι φάσας ἤτήσατο. Παρακεχωρηχότες δὲ αὐτῷ τῆς ἀπάσης ἐξουσίας τῆς Ἀντιόχου, αὐτοὶ τῆς πρὸς τὰ Ἱερουσόλυμα φερούσης ἤψαντο. Ἐν δὲ τῷ διέρχεσθαι, πολλὰ μὲν τῶν παραλίω κάστρων κατέσχον ὅποσα δὲ ἐρυμνότατα ἦντα πλείονος ἔδειτο τῆς πολιορκίας παραδραμόντες τῷ τέως αὐτῷ, πρὸς τὴν Ἱερουσαλήμ ἐσπευδον. Περιζώσαντες δὲ τὰ τεῖχη καὶ πυκναῖς προσβολαῖς πολιορκούντες αὐτὴν διὰ μέσης (33) σεληνιακῆς περιόδου κατέσχον, πολλοὺς τῶν ἐντὸς Σαρακηνῶν καὶ Ἑβραίων ἀνηρηχότες. Πάντων δὲ ὑποταγέντων αὐτοῖς, ἐπεὶ ὁ ἀντιβαλίων οὐδεὶς, τὴν ἐξουσίαν ἄπασαν τῷ Γουτοφρῆ ἀναθέμενοι, ῥῆγα τοῦτον ὠνόμασαν (34). Διαμηνυθείσης δὲ τῆς

A pransi parati sese utrimque ad congressum milites accingunt, Flandrensibus equo desiliens terrae solum osculantur tertio, Deum adorans atque invocans toties, mox bene ominantibus cunctis, et *Deus nobiscum* acclamantibus, totis habenis in ipsum Curpagan invehitur super tumulo quodam stantem. Quotquot occurrunt Turci vastis perfossi hastarum ictibus sternuntur. Qua vulgata in multos clade, caeteris animus contra occurrendi metum in turpem, et fugae ante pugnam occupandae praecipitem impetum mutatus est. Terga vertit tantus exercitus

Resedere post haec ibidem aliquandiu Galli, tum ut se a fatigatione maxima priorum vigiliarum atque certaminum opportuna quiete rescicerent, tum ut interim custodiae urbis Antiochiae securitatisque providerent. Non fuit quaerendus ad eam rem alius a Baimundo, qui hanc sibi praefecturam extra sortem excipi, firmarique assensu ac suffragiis comitum jam ante captam civitatem mature curaverat. Ei ergo commendata cura omni, permixtaeque potestate urbis Antiochenae, Galli duces Hierosolymam versus iter intendunt. Multisque obiter potiti maritimis arcibus, quae faciliores expugnatae sunt visae (nam quarum expugnationem majoris operae moraeque longioris fore videbant, eas festinantes alio intactas praeteribant, Hierosolymam tandem ad-

moverunt copias, quam obsidentes oppugnantisque, valida undique succussione murorum crebrisque ac vehementissimis insultibus dimidio mense subege-

Variae lectiones ex cod. Coislino.

⁷⁸ εἶλον δὲ καὶ τὴν Ἱερουσαλήμ. πολλοὺς.

Car. Dufresnii Du Cangii notae.

(32) *Tὴν Ἀντιόχου*. Cruce signati, inquit Albertus Aq., lib. v, cap. 2, ut et Robertus monachus, lib. vii : *Boemundum dominum et advocatum urbis constituerunt, eo quod multum in traditione urbis expendisset plurimumque laboris pertulisset*. Cujus urbis princeps appellatus est, quoniam, ait Tyrinus, lib. vi, cap. 25, apud suos nomine dignitatis princeps dictus fuerat. Tarenti scilicet, ut est in libro vernaculo, *Les familles d'outremer*; et apud Sigonium, lib. ix *De regno Ital.*

(33) *Διὰ μέσης*. Capta est Hierosolyma 15 Jul. feria 6, an. Chr. 1099, obsessa vero die 6 Jun. Tudebodus, lib. v; Albertus Aq., l. vi, cap. 6; Tyrinus, lib. viii, cap. 24. Urbis autem gubernator erat Zahradaula filius Gajnsi, qui timore perculsus fugit, ut est in *Chronico Orientali*.

(34) *Ῥῆγα ὠνόμασαν*. Verum rexne appellatus fuerit Gothofredus, jure ambigitur. Certe a plerisque scriptoribus hoc titulo donari palam est, quibusdam etiam coevis. Quippe Robertus monachus, lib. ix, *regem* perpetuo vocat. Baldricus, lib. iv : *Et ecce te regem post Deum designamus*. Tudebodus, lib. v, pag. 815 : *Dux autem Gothofredus, qui*

jam electus erat ad regem in Jerusalem. Nec discrepant Raimundus de Agiles, pag. 479; Baldricus, lib. vii, cap. 15; auctor *Gest. expugn. Hieros.*, cap. 50; Willelmus Malmeshuriensis, lib. iv; Ordericus Vitalis, lib. ix, pag. 757 et alii non pauci. At cum Balduinus, Gothofredi frater et successor, primus Hierosolymorum rex dicatur apud Jacobum de Vitriaco, lib. i, cap. 38, ipseque primum *Franconum regem in Jerusalem* sese inscribat in diplomate, quod exstat apud Tyrinum, lib. xi, cap. 12, jure, inquam, ambigitur an regem se Hierosolymitanum inscripserit Gothofredus. Constat praeterea regum Hierosolymitanorum seriem ab eodem Balduino vulgo auspiciari scriptores; Fulcherius Carnotensis, lib. ii, cap. 26, de Balduino II rege, Balduini I successore, *Rex quidem Hierosolymorum futurus, et a primo rege secundus*. Sic Fulco Andegavensis, Balduini II successor, *tertius rex Hierosolymitanorum* dicitur apud Willelmum Gemetic., lib. viii, cap. 54. Sic etiam Balduinus III Fulconis filius et successor in diplomate, an. 1151, quod exstat apud Duchesn. in Probat. *Hist. Bethunae*, pag. 370 : *Per Dei gratiam in sancta Jerusalem Latinorum rex quartus*.

runt; Saracenis Hebræisque qui intus erant interceptis plurimis. Locis porro et gentibus cunctis late per circuitum domitis, **328** pacate plena victoria fruentes, summam rerum Gothofredo deserunt, quem regem elegerunt nominaruntque. At Amerim-

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

Amalricus denique Balduini frater: *Per Dei gratiam in sancta civitate Jerusalem Latinorum rex quintus*; in altero an. 1169, **371** quod ab Ughello refertur in Archiepiscopis Pisanis, inscribuntur. Rem conciliat Tyrius, lib. ix, cap. 9, scribens Gothofredum, regem quidem fuisse electum, *promotum autem, humilitatis causa, corona aurea, regum more, in sancta civitate noluisse insigniri, ea contentum, et illi reverentiam exhibentem, quam humani generis reparator in eodem loco usque ad crucis palibulum pro nostra salute spineam deportavit. Unde quidam, subdit idem Tyrius, in catalogo regum, non distinguentes merita, eum dubitant connumerare.* [Et sane admodum vero videtur simile Gothofredum regium abuisse nomen, memorem consilii ab episcopis dati, qui post captam urbem argentibus nostris, ut aliquis in regem eligeretur, qui eam custodiret, responderunt, *non debere ibi eligi regem ubi Deus passus et coronatus est, etc., sed esset aliquis, advocatus, qui et civitatem, custodiret, custodibus civitatis tributa regionis divideret et reditus.* Hæc Raimundus de Agiles, quibus consentanea sunt quæ habet vetus scriptor tom. IV *Hist. Franc.*, pag. 92: *Factis itaque crebris letaniis et jejuniis, unanimi consilio eligunt ducem Gothofredum sibi præesse, qui promptior cæteris ducibus et manu et consilio probatus fuerat; cauti in hoc quod nequaquam ei licere judicant, regium diadema infra eandem urbem portare. Solus enim Christus ejus urbis rex digne judicatur, qui pro peccatis nostris in eadem suscepit coronam spineam.* Denique Gervasius Tilleberiensis, in *Otiis imperial.* part. II: *Dux quoque Godofredus regnum suscipiendum in excusationem duxit, prætextu sanctæ humilitatis, asserens se indignum illic corona aurea insigniri, ubi Christus corona spinea pro nostra salute voluit coronari.* Nec alia videtur motus ratione regnum Jerusalemitanum sibi a proceribus primum delatum recusasse Raimundus Sanctægidianus comes, cum, ut auctor est idem Raimundus de Agiles, illis reposuerit, *nomen regium se perhorrescere in illa civitate, præbere tamen se illis consensum, si id alius acciperet.* Abstinnit igitur a regio titulo Gothofredus, et ut est in illius epitaphio apud Rineccium,

Rex licet electus, rex noluit intitulari,

Nec diademari, sed sub Christo famulari.

Unde evidenter patet aulterinum prorsus et suppositivum esse Gothofredi sigillum, quod proferunt Doutremannus in *Vita Petri Eremitæ*, et Malbrancus, in lib. *De Morinis*, in quo regis titulo donatur. Verum non ab omnibus æque probatum, quod Gothofredus corona regia insigniri abnuerit; unde re prudentius considerata, post ejus excessum, Balduinum fratrem in regem honorifice sub sacra unctione sublimandum et coronandum decreverunt proceres Galli, *quod fratri suo non fecerant, quoniam noluit, inquit Fulcherius, lib. II, cap. 5. Quid enim obest, si habent illi apud eundem, si Christus Dominus nos'er in Jerusalem tanquam sceleratus aliquis convitiis dehonestatus, et spinis est coronatus cum etiam ad ultimum mortem pro nobis perulit volens? Corona quidem illa, quantum ad intellectum eorum, non fuit honoris, nec regis dignitatis, imo ignominie et dedecoris. Sed quod illi truces ad improprium ei fecerunt, gratia Dei ad salutem nostram et gloriam versum est, etc.*

(35) Βαβυλώνος Ἀμερμνῆ. Ἀμερμουμνῆς dicitur Cedreno et Zonaræ in Theophilo, et Constantino Porph. *De adm. imp.* cap. 25, qui Annæ ἀμε-

Α τῶν Κελτῶν ἐρῶδου τῆ ἐξουσιαστῆ Βαβυλῶνος; Ἀμερμνῆ (35), καὶ ὅπως παρ' αὐτῶν ἦ τε Ἱερουσαλήμ ἐάλω καὶ αὐτὴ ἡ Ἀντιόχου καὶ ἄλλα, πολλὰ πόλεις; αἱ ταύτη παρακείμεναι παρὰ τῶν Κελτῶν κατεστέθησαν, τηλικαῦτα πολὺ πλῆθος συναγγοῦς (36).

ρουμνῆς. Sic autem supremos, quibus paretant principes indigebant Turci et Saraceni quos inter primum obtinuit locum amernumnes Asiaticus Bagdatensis, seu Babylonius, qui imperabat universæ Africae, Ægypto, Syria, et Arabiæ Felici, quibus provinciis totidem præfecti erant amerales, seu amiralii. Ab illius imperio avulsa primum Africa, deinde Persis, seu Chorozano, denique Arabia Felix, quarum amerales, excusso Bagdatensis jugo, amernumnes se inscripserunt. Ita Porphyrogenitus loco citato. At Alexii **372** ævo, Syria partim principi Bagdatensi, seu Chorozano, partim Ægyptio sultano parebat. Unde in Historia belli sacri passim principis utriusque mentionem fieri observare est. Hierosolymam enim et urbes adjacentes paulo ante Francorum in has plagas expeditionem, Persico, vel Chorozano, ademerat Ægyptius, seu Babylonius, ut pluribus narrat Albertus Aq. lib. vi, cap. 31, 32 et 53; Otho Frising. lib. vii, cap. 4; Tyrius, lib. i, cap. 2, 3 et seqq. et lib. vii, cap. 9. Is *Babyloniorum amirabilis* dicitur eidem Alberto, lib. iii, cap. 59; et Matthæo Paris. an. 1236; *amiravivus* Tudebodo, lib. v, pag. 814; *admiraldus* Othoni Frising. Antiochia vero et Damascus adhuc Chorozano principi auherant, qui promiscue *soldanus* et *princeps Turcorum* vocitatur ab Alberto Aq. lib. iv, cap. 2, a Chaliphæ Baglatensis diversus, penes quem titulo tenuis summa rerum erat, vel saltem religionis Mahumetanæ, ut pluribus narrat Tyrius, lib. iv, cap. 11; et Benjaminus Tudel. in *Itiner.* Unde *apostolicus Turcorum* dicitur Tudebodo, et *papa Turcorum* Raimundo de Agiles et Jacobo de Vitriaco, lib. iii, eoque nomine Alcoranum e collo pendente torquis instar gestabat, ut auctor est idem Porphyrogenitus. Habitabat ille in Bagdat, perinde ac sultanus. Ita Albertus Aqu. lib. viii, cap. 7. Hinc est quod non semel legitimus ab his principibus Antiochenorum auxilio missum Corbagath. Quemadmodum igitur Bagdatenses sultani Ἀμερμουμνῆς nuncupati sunt, seu ut habent *Annales Franc.* an. 801, et 802, *amiralmumminin*, ubi de Aaron Persarum, seu Chorozeni rege, vel sultano, ita eadem appellatione Africanos principes, excusso Persici, seu Chorozeni imperio, postmodum donatos constat ex Zonara in Michaelis Balbo: quam vocem varie efferre solent scriptores. Nam *amiralmumminin* dicuntur apud Isidorum in *Chron.*; *mirammemini*, apud Rodericum Tolet. lib. iii *De reb. Hisp.* cap. 20; *murmellini*, Matthæo Paris.; *miranomelini*, vel contractius, *miramolini*, apud cæteros Hispanicos scriptores. Fredegaricus Schol. an. 767, *amerthuni* habet vocabulo magis ad Grecum accedente. Denique Chronicon Orientale *amiralmumunina* præfert, notatque primum Homarum calipham hæc sibi arrogasse appellationem. At cum varie diversæque hæc appellationes unum idemque sonent, constat etiam ejusdem esse originis, et *credentium principem*, seu *fidelium imperatorem* significare apud Arabes: quod pridem docuerunt Rigordus, an. 1195; Sanutus, lib. iii, part. iii, cap. 5; Joan. Mariana, *De reb. Hisp.* lib. vi, cap. 41; Leunclav. in *Pand. Turc.*; Victor Cajetan. in *Paradigm. quatuor linguar.*; Watsius, in *Gloss.*; D. de Marca Tolosan. archiep. in *Hist. Beneharn.* lib. ii, cap. 2, n. 2; et Abraham Echellensis (36) *Συναγγοῦς*. Vide Albertum Aq. lib. vi, cap. 41; Fulcher. lib. i, cap. 19; Baldric. lib. iv; Guibert. lib. vii, cap. 115; Otho. Frising. l. vii, c. 5.

Ἐκ τε Ἀρμενίων, Ἀράβων ⁷⁹, Σαρακηνῶν τε καὶ Ἀγαρηνῶν, κατ' αὐτῶν ἐξαπέστειλε. Τοῦτου διαμνησθέντος παρὰ τοῦ Γοντοφρῆ τοῖς Κελτοῖς τινεῖς καὶ ὠπλίσαντο κατ' αὐτῶν, καὶ καταλθόντες εἰς τὸν ⁸⁰ Ἰάφα (37) τὴν ἐκεῖνων περιέμενον ἔφοδον. Ἐἶτα ἐκεῖθεν κατέλαβον τὸ Ῥάμελ (38), ἐν ᾧ καὶ ὁ μεγαλομάρτυς Γεώργιος (39) μεμροτύρηκε. Καὶ ἐνωθέντες τῷ κατ' αὐτῶν ἐρχομένῳ στρατεύματι τοῦ Ἀμεριμνῆ, συνῆψε πόλεμον μετ' αὐτῶν. Καὶ τὴν νικῶσαν (40) εἶχον εὐθύς οἱ Κελτοί. Τῇ δὲ μετ' αὐτὴν (41) καταλαβόντες ἐξοπισθίων τοῦ προμετωπίου τῆς φάλαγγος, ἤτηθήσαν οἱ Λατίνοι μέχρι τοῦ Ῥάμελ περισσώθεντες. Μόνος δὲ ὁ Βαλδουῖνος κόμης ἀπὴν φυγαδεῖα χρησάμενος οὐκ ὡς ἄνάνδρος, ἀλλ' ὡς τι κρεῖττον προμηθευσόμενος περὶ τε τῆς ἐκυτοῦ σωτηρίας, καὶ τοῦ κατὰ τῶν ⁸¹ Βαβυλωνίων στρατεύματος. Καταλαβόντες δὲ οἱ Βαβυλώνιοι, καὶ κυκλοτερῆ τὴν πολιορκίαν τοῦ Ῥάμελ ποιούμενοι, ῥᾶπτον τοῦτο κατέσχον. Πολλοὶ δὲ τῶν Λατίνων τινικαῦτα κτείνονται, πλείους δὲ καὶ ζωγρεῖα πρὸς Βαβυλῶνα ἐστάλησαν. Ἐκεῖθεν δὲ ὑποστρέφον τὸ ἐπιτιτικὸν ἅπαν τῶν Βαβυλωνίων πρὸς τὴν πολιορκίαν τοῦ Ἰάφα (42) ἠπέριετο· τοιοῦτον γὰρ τὸ βάρβαρον αἶψι. Ὁ δὲ γε ἄνωτέρω βῆθει Βαλδουῖνος τὰς παρὰ τῶν Φράγγων ἐαλωκυίας κωμοπόλεις ἀπάσα· περιουὸν οὐκ ὀλίγους τε συναγροχῶς ἱππεῖς καὶ πεζοὺς ἀξιόμαχον στρατεύματα συνεστήσατο. Κάντεῦθεν τοῖς Βαβυλωνίοις ἐπελθὼν ⁸² ἤτησε (43) κατακράτος.

Ὁ δὲ βασιλεὺς τὴν κατὰ τὸ Ῥάμελ τῶν Λατίνων ἤτταν μεμαθηκῶς, περιαληγῆσας ἐπὶ τῇ τῶν Κομη-

Variae lectiones ex cod. Coislin.

⁷⁹ Ἀράβων. ⁸⁰ τό. ⁸¹ Desunt voces κατὰ τῶν. ⁸² ἀπελθών.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(37) Ἰάφα. Quæ et Joppe. Urbs nota.

(38) Ῥάμελ. Rama, quæ Ramula, et Rames promiscue scriptoribus dicitur. Militariam oliam cognominatam docet vetus Inscriptio Trevirensis, apud Brouer. in *Proparsc. Annal. Trevirens.* cap. 16 : FL. GORDIO RUFINO. ELIB. H. HORTIS RAMÆ MILIARIÆ IN SYRIA GENITUS. IN ASIA. TRALLIS DEFUNCTVS. AVG. TR. LVGIA. AFRANIA. VALENTINA. CONIUGI. KARISSIMO. VIVA. FECIT. Desertam a Turcis Ramam paulo ante ceperant Franci, uti habent Albertus Aq. lib. v, cap. 42; Guibertus, lib. viii, cap. 1; Balducius, lib. iv, pag. 150; et Tyrius, lib. x, cap. 16, 17. De Rama urbe, quædam observant non contemnenda Benjaminus in *Itiner.* edit. Plantin. pag. 48 et 49; et Belonus, lib. i Observationum cap. 80.

(39) Γεώργιος. 373 Haud procul a Rama urbe martyrio subitus fuit D. Georgius, quo in loco, qui uno ab urbe milliari distat, exstructum postmodum templum Divo sacrum, quod describitur a Joanne Phoca in *Descript.* Terræ S. n. 29; Epiphasio Itagiopolita, *De locis sanctis*, anonymo, *De locis Hierosol.* et Willebrando ab Oldenboig. in *Itiner. Terræ Sanctæ.* Agunt etiam de eo Robertus Mon. lib. viii extremo; Balducius, lib. iv, pag. 150; Guibertus, lib. vii, cap. 1; Albertus Aq. lib. ix, cap. 2; Fulcherius, lib. ii, cap. 13; Tyrius, lib. vi, cap. 22. Willelmus Malmesbur. lib. iv *De gest.*

Angl.; Glaber Rodolfus, lib. iii, cap. 7; *Gesta Franc. expug. Hier.* cap. 22 et 46; Franciscus Quaresmius, lib. iv *Elucidat. Terræ Sanctæ*, cap. 5 et 4; denique Joannes Seldenus, libro vernac. *Titles of honor*, ii part. cap. 5 § 42 et seqq. ubi quæ de hocce Divo ab antiquis scriptoribus observata sunt, fuse pariter ac erudite suo more congestit.

(40) Καὶ τὴν νικῶσαν. Commissum hoc prælium prid. Id. Aug. an. 1099; haud procul ab Alcalona refert Albertus Aq. lib. vi cap. 1.

(41) Τῇ δὲ μετ' αὐτὴν. De hac Gallorum postridie commissi prælii clade silent scriptores nostri, quam ex iis quæ proxime sequuntur perperam confundere Annam constat cum ea quæ accidit circa festum Pentecostes, an. Chr. 1102, post extinctum Gothofredum, Balduino tunc regnante, quo vix fuga elapso Saraceni, Ramam obsidione cinxerunt. Albertus Aq. lib. ix, cap. 2 et seqq. Fulcherius Carnot. lib. ii, cap. 18; *Gesta Franc. exp. Hier.* cap. 48; Tyrius lib. x, cap. 20 et seqq.

(42) Πολιορκίαν τοῦ Ἰάφα. De obsessa Joppe post prædictum prælium agunt Albertus Aq. lib. ix, cap. 25, 25; Fulcherius, lib. ii, cap. 20; *Gesta Francor.* cap. 50; Tyrius, etc.

(43) ἤτησε. Albertus Aq. lib. ix, cap. 12; Tyrius, lib. x, cap. 18.

corum comitum commiseratione teneretur; quippe A quos norat genere ortos illustrissimo heroum olim celebratorum, tum ætatis flore atque artuum robore nequaquam ab avita gloria degenerantes. Hos ergo lales viros servitutem servire miseram apud infidèles Barbaros non ferens clemens princeps, Bardalem quemdam cum magna pecunia et litteris ad Amerimnam scriptis Babylonem destinavit ad eos liberandos. Amerimnas lectis Augusti litteris comites omnes libentissime sine pretio dimisit, excepto Gotthofredo; hunc enim jam antea Balduinus ejus frater numerata mercede redemat. Liberati comites Constantinopolim venerunt, ubi eos perhonorifice imperator excepit, tenuitque aliquandiu benignissime, quoad e viæ ac captivitatis 329 molestiis reffectos largaque pecunia donatos abire in domos suas lætos passus est. At Gotthofredus plene jam restitutus in regnum, Hierosolymitanis rebus satis firmatis, Balduinum fratrem suum redire Edessam permisit.

Sub id tempus imperator Sangeli mandavit ut Laodiceam quidem Andronico Tzintzilucæ traderet, castrum vero Maracei et castrum Balanci daret iis qui Eumathio suberant, qui Cypri dux eam tum insulam præsens gubernabat; ipse porro pergeret et alias quam posset plurimas arces occupare conaretur. His ille litteris obtemperans strenue quod jubebatur exsequi perrexit. Nam postquam arces prius captas iis quos nominavi cum fide reddidit, Antarado admovens, eam quoque munitionem sine certamine subegit. Verum Atapacas rerum potiens

των αιχμαλωσιζ, ατε γινώσκων αυτούς, κατά τε ὤραν καὶ ῥώμην σώματος καὶ περιφάνειαν γένους τῶν παλαιοῦν ὕμνουμένων, οὐκ ἔφερον ἐπιπλέον τοῦτους δορυαλώτους ἐπὶ ξένης εἶναι. Ἐνθέντοι μεταπεμφθέντες τινὰ βαρδάλην καλούμενον, χρήματά τε ἱκανὰ ἐπιδοῦς πρὸς τὴν ἐκείνων ἀνάβρυσιν πρὸς Βαβυλῶνα ἐκπέπομφεν, ἐγχειρίσας αὐτῷ καὶ τὰ πρὸς τὸν Ἀμεριμνὴν γράμματα περὶ τῶν κομήτιων διαλαμβάνοντα. Ὁ δὲ τὰς τοῦ αὐτοκράτορος ἀνελίξας γραφὰς ἀπερ τιμῆς τοὺς κόμητας, ἀπέδιδου μετὰ περιχαρείας. Πλὴν τοῦ Γοντοφρέ (44)· ἐκείνον γὰρ προφθάσας πρὸς τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ Βαλδουῖνον τιμῆς ἀπέδοτο. Καταλαβόντας δὲ τὴν μεγαλόπολιν⁸⁸ τοὺς κόμητας (45) ὁ βασιλεὺς ἐντίμως ἐδέξατο· χρήματά τε ἱκανὰ ἐπιδοῦς, καὶ ἐφ' ἱκανὸν τοῦτους διαναπαύσας χαίροντας· ἐξαπέστειλεν οἴκαδε. Ὁ δὲ Γοντοφρέ, ῥήξ Ἱεροσολύμων αὐτοῖς ἀποκαταστάς, τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ Βαλδουῖνον εἰς Ἔδεσσαν ἐκπέπομφε.

Τότε δὴ καὶ ὁ αὐτοκράτωρ τῷ Σαγγέλῃ⁸⁹ ἐπέσκηψε τὴν μὲν Λαοδικεῖαν (46) Ἀνδρονίκῳ τῷ Τζιντζιλούκῃ ἀναθέσθαι, τὸ δὲ γε Μαρακίως (47) καὶ τὸ Βαλανίως (48) τοῖς ὑπὸ τὸν Εὐμάθιον δοῦκα Κύπρου τῷ τότε ὑπάρχοντα, ἐκείνον δὲ προσωτέρω βαδίσαι, καὶ περὶ τῆς τῶν λοιπῶν κάστρων κατασχέσεως ὡς ἐνὶν διαγωνισθῆαι⁹⁰, ὅπερ δὴ καὶ πεποίηκε τοῖς γράμμασι τοῦ βασιλέως πεισθεῖς. Μετὰ γοῦν τὸ παραδοῦναι τὰ κάστρα τοῖς ἀνωτέρω δηλωθεῖσιν, ἀπῆλθεν εἰς Ἀντάραδον⁹¹ (49), καὶ ταύτην ἀμυχρῆτι ἐχειρώσατο. Τοῦτο ἐνωτισθεῖς ὁ

Variae lectiones ex cod. Coislin.

⁸⁸ μεγαλόπολιν. ⁸⁹ Ἱσαγγέλῃ. Et sic semper postea. ⁹⁰ διαγωνισθῆαι. ⁹¹ Ἀτάρωνδον.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(44) Πλὴν τοῦ Γοντοφρέ. Hic pariter hallucinatur Anna; Gotthofredus enim a Saracenis captus nusquam legitur.

(45) Τοὺς κόμητας. In his Arpinum Bituricensium comitem in Ramensi prælio captum, Alexii opera liberatum, scribit Order. lib. x, pag. 795.

(46) Λαοδικεῖαν. Laodiceam, Syriæ oppidum, expugnavit paulo ante Winemarus Pirata, de terra Bononiensi, et de domo comitis Eustachii captamque comiti Tolosano tradiderat. Ita Albertus Aq. lib. iii, cap. 14; lib. 6, cap. 55, 59; et Tyrius, lib. iii, cap. 25; lib. vii, cap. 21. Græcis ademptam a Winemaro ait idem Tyrius, cap. 16, sed probabilius, a Turcis, Albertus Aquensis, lib. vi, cap. 55, cui Anna videtur consentire. At Guibertus, lib. vii, cap. 34, et Ordericus Vitalis, lib. x, pag. 778, scribunt Edgarum Edwardi Danorum regis filium, cum ea quam regebat Winemarus classe appulisse Laodiceam, ejusque loci incolas Eugari tuteiæ sese commisisse, qui oppidum posthæc Normanniæ duci Roberto tradiderit; Roberto vero Hierosolymam profecto, Laodiceam a Græcis expugnatam, laventibus ipsis incolis. Verum istiusmodi narrationi repugnat hoc loco Anna, quæ Alberto Aq. omnino consentit. De Laodicea, ejus origine, et descriptione nonnulla habent Benjaminus in Itiner. p. 34; Jacobus de Vitriaco, lib. 1, cap. 44; Robertus Mon. lib. viii, pag. 72; Gesta Ludovici VII, cap. 2; Cinnamus, lib. i initio; et Willebrandus ab Oldenborg, pag. 130.

(47) Μαμακίως. Maraclea, scriptoribus rerum

Hieros. Maraccas perperam dicta in Itinerario Hierosol. quæ prima de urbilus Phœnicis a septentrione venientibus occurrit, haud procul ab Antarado et Castello Arcas. Tyrius lib. vii, cap. 17; lib. xxii, cap. 3. Hanc autem Turcis deditibus paulo ante expugnavit nostri in pluribus narrat Robertus Mon. lib. viii; Baldricus, lib. iv; Guibert. lib. vi, cap. 20. Maracleæ dominorum seriem damus in Familiis Hier.

(48) Βαλανίως. 374 Valenia, Tyrio lib. vii, cap. 17; lib. x, cap. 5; lib. 11, cap. 14; et Jacobo de Vitriaco, lib. 1, cap. 44. Urbs sub oppido Margat, haud procul a Maraclea sita. Balanicus Alderisio, Valenium Fulcherio, lib. 1, cap. 21; Valonia Samito. lib. iii, part. xiv, cap. 2.

(49) Ἀντάραδον. Antaradum, quæ postea Tortosa dicta, nobilis civitas in Phœnicie provincia sita, juxta se insulam habens modicam, quasi per duo distantem miliaria, ubi antiqua et per multa sæcula insignis civitas Arados nomine fuit. Hæc Tyrius, lib. vii, cap. 15, 17; lib. x, cap. 14; lib. xxii, cap. 3. Describitur præterea a Jacobo de Vitriaco, lib. 1, cap. 44; Willebrando ab Oldenborg, in Itiner. T. S. pag. 130; Roberto Mon. Antisiod. an. 1202; et Rogero Hoved. pag. 708; a Constantio imp. conditam, et de ejus nomine Constantiam nuncupatam auctor est Cedrenus. Hanc autem obtinuit, expulsi Saracenis, Raimundus Sanctegidianus comes post captam Antiochiam uti narrat Fulcherius, lib. ii, cap. 16; Albertus Aq. lib. v, cap. 31; Raimundus de Agiles, pag. 169; Robertus Mon. lib. viii, pag.

Ἀταπάκας (50) τῆς Δαμασκοῦ, δυνάμεις συναθροί-
σας ἰκανὰς κατ' αὐτοῦ ἐστρατεύσατο. Ἐπεὶ δὲ ὁ
Σαγγέλης ἀποχρώσας δυνάμεις πρὸς τοσοῦτον πλη-
θος οὐκ εἶχε, βουλὴν ἐβουλεύσατο οὐ τοσοῦτον ἀν-
δρείαν, ὅσῃσιν συνετὴν. Θαυρῆσας γὰρ τοῖς ἐντο-
πίοις ἔφη ὡς Ἐγὼ μὲν, τοῦ κάστρου παμμεγέ-
θους ἔντος, ἐν τινὶ τόπῳ κρυθῆσομαι· ὑμεῖς δὲ
ἀπηλίκῃ ὁ Ἀταπάκας καταλάβῃ, τὸ μὲν ἀληθὲς
μὴ ὁμολογήσητε, πτοηθέντα δὲ με φυγάδα γενέ-
σθαι διαβεβαίωσατε. Καταλαβὼν οὖν ὁ Ἀταπάκας
καὶ ἐρωτήσας περὶ τοῦ Σαγγέλη, ἐπεὶ ἀποδεδρακέ-
ναι τοῦτον ἐπίστευσεν, ἀπὸ τῆς κεκμηκῆς ὁδοπο-
ρίας⁸⁷ ἀγχοῦ τῶν τειχῶν τὴν σκηνὴν ἐπήξατο.
Τῶν δὲ ἐντοπίων πᾶσαν φιλοφροσύνην εἰς αὐτὸν
ἐνδεικνυμένων, θεθαυρῆκότες οἱ Τούρκοι καὶ μηδὲν
ἐναντίον ὑποτοπάσαντες τοὺς ἰδίους ἵππους πρὸς
τὸ πεδῖον ἔλυσαν. Ὁ δὲ Σαγγέλης μέσης ἡμέρας
τοῦ ἡλίου κατὰ κορυφὴν τὰς ἀκτῖνας βάλλοντος,
καρτερῶς ὄπλισάμενος μετὰ τῶν ὑπ' αὐτὸν (εἰς
τετρακοσίους δὲ περιέσταντο), αἰφνης τὰς πύλας
ἀνοίξας, διὰ μέσης τῆς αὐτῶν παρεμβολῆς ὤρμησεν.
Ὅποσοι μὲν οὖν ἐκθύμως εἰώθασιν μάχεσθαι, τῆς
ἐαυτῶν ζωῆς ἀπειδήσαντες, τὸν μετ' αὐτῶν ἰστάμε-
νοι ἀνεδέξαντο πόλεμον, οἱ δὲ λοιποὶ φυγαδεῖα τὴν
ἐαυτῶν ἀπεπειρώτων πραγματεῦσασθαι σωτηρίαν.
Ἄλλὰ τὸ τῆς πεδιάδος εὐρὺ καὶ τὸ μῆτι ἔλο; παρα-
κεῖσθαι ἢ βουνόν, ἢ φάραγγα, ταῖς τῶν Λατίνων
χερσὶν ἅπαντας παραδίδωκεν. Ἐνθεν τοι καὶ παρα-
νάλωμα ξιφῶν πάντες γεγόνασιν, ὀλίγοι δὲ κατεσχέ-
θησαν· οὕτω γοῦν τῶν Τούρκων καταστρατηγήσας,
κατὰ τῆς Τριπόλεως (51) χωρεῖ. Ἄνεισι γοῦν κατε-
υθὺ καὶ προκαταλαμβάνει τὴν ἀκρολοφίαν, τοῦ
ἀντικρῦ Τριπόλεως⁸⁸ διακειμένου βουνοῦ, μέρους
ἔντος τοῦ Λιδάνου, ἐφ' ᾧ καὶ ὡς ὀχύρωμα τοῦτον
ἔχειν καὶ τὸ ἐκ τοῦ Λιδάνου καταρρέον ὕδωρ εἰς

A Damasci, audito ejus rei nuntio, multis congregatis
copiis cum justo exercitu adversus Sangelem pro-
cessit; qui haudquaquam se parem tam multis
sentiens astu defectum virium supplevit, consilio
secum inito forti quidem illo sed plus etiam pru-
denti. Cum enim indigenis comitate sibi ac man-
suetudine adjunctis satis fideret, sic cum iis con-
venit: Ego, inquit, quodam in loco arcis hujus
valde amplæ ac spatiosæ occultatus latebo: vos
vero ubi Atapacas advenerit, rem quidem uti se habet
neutiquam futebimini, sed metu me perculsim
affirmabitis fugisse. Dictum, factum. Adveniens
Atapacas, et percontatus ubi esset Sangeles? abisse
trepide profugum verisimiliter aientibus facile cre-
didit: et ut erat de via fessus figi sibi tentorium
Turci cæteri humanitate atque officiis indigenarum
multam ipsis benevolentiam vultu exhibentium in
securitate confirmati solutos equos ad pastum di-
mittunt per campos passim. Ita res erant, cum
meridie sole ardentius verticibus instante, valde
armatus Sangeles cum suis (quadringenti erant)
portis repente patefactis in media irrumpit Turco-
rum castra. Hic deprehensi licet, quibus mos est
vitæ non parcere, milites fortissimi, generose ob-
stiterunt Gallis; major pars quibus animus minus
præsens, fugam mature capiunt. Vastum patebat
late camporum æquor, non palude, non tumulo,
non valle aut voragine interceptum usquam. Ea
res inutilem fugam timidis fecit. Invecti post eos
victores Galli, omnes ad unum in potestatem rede-
gere; ac præter omnino paucos, qui captivi sunt
servati, universos gladio absumpsere. Sic debellatis
Turcis movet Sangeles adversus Tripolim; et verticem
quemdam imminentem ex adverso civitati

Variae lectiones ex cod. Coislin.

⁸⁷ τῆς ὁδοπορίας κεκμηκῆς. ⁸⁸ πόλης.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

72; Tyrius locis citatis, et *Gesta Franc.* cap. 47.
(50) Ἀταπάκας. Malin Ἀπαπάκας, sic enim
legendum censeo apud Annam et Nicetam. Imper-
rabat enim ea tempestate, hoc est, ante Gothofredi
excessum, Damascenæ urbi *Ababacas Tegtakin*
Dahiroldin, non supremæ quidem jure, et tanquam
dominus principalis, sed præfecti loco, seu *procu-
ratoris*, quemadmodum Damascenorum principum vi-
carios et ministros non semel vocat antistes Tyrius,
lib. xv, cap. 7; lib. xvi, cap. 7; lib. xviii, cap. 27;
aut *amiralis*, ut Ordericus Vitalis. Damasco vero
imperarunt circa ea tempora *Tageoldulus Nisus*,
qui Annæ *Tutuses*, Gelaloldulæ Magni Turcorum
sultani frater, pulso et exacto Isaro principe an.
Heg. 472, Chr. 1089. Cæso et sublato e vivis *Tage-
oldul* successit in eundem principatum *Pha-
cherolmaduc Rodoan*, *Tageolduli* filius, an. Heg.
488, Chr. 1085, quo in ordinem acto Damascum
obtinuit eodem anno *Sansolmaluc Decac*, *Pha-
cherolmaduci* frater. Is Soubequino primum, cujus
opera urbem invaserat et principatum, supremam
rerum administrationem commisit, quo interfecto,
Ababacam Tegtakin, cognomento *Dahiroldin*, *Vica-
riam* et *procuratorem* constituit. Obiit autem
Decacus an. Heg. 498, Chr. 1105, ante quem an-
num expugnata Tortosam scriptores nostri com-

memorant. Decaci meminit *Fulcherius*, lib. 1, cap.
14; et lib. ii, cap. 1, cui *Melec-Ducac*, et *Duchac*,
seu potius *Duchac* nuncupatur. Exstineto *Decaco*
principatum Damascenum arripuit *Ababacas*, cujus
frequens occurrit mentio apud scriptores rerum
Hieros. varie tamen hujus elata principis nomen-
clatura. *Tuldequinum* enim vocat *Fulcherius*, lib.
ii, cap. 51; *Daldequinum*, Tyrius, lib. xi, cap. 20,
23, 25; lib. xii, cap. 6, 8, 12, 16; lib. xiii, cap.
9, 16, 26; lib. xv, cap. 7; *Doldequinum*, *Gauter-
rius*, *De bell. Antioch.* vocabulis haud multum a
Tectakini voce abludentibus; interdum *Meicedin*
eidem Tyrio, lib. xvi, cap. 8; *Hertoldin* Alberto
Aq. lib. xi, cap. 1; *Duodechin* et *Dochin* eidem
scriptori lib. xii, cap. 7, 9 et 19, appellatur quæ
videntur nomina ad *Dahiroldin* spectare. Denique
Tegel-Melec interdum dicitur Tyrio, lib. xiv, cap.
17. Vide eundem Tyrium, lib. xxvii, cap. 26;
lib. xxi, cap. 7; et Nicetam in Joan. n. 8.

(51) *Τριπόλεως*. Tripolitanae urbis situm, et
adjacentem oppido regionem pluribus describit.
præter rerum Hieros. scriptores Joann. Phocas et
Willebrandus ab Oldenborg. in *Descrip. T. S.*
Gabriel Sionita et Joan. Hesronita in *Syntag.* se-
nonnullis Oriental. urbib. cap. 16, post *Georg.*
Nub. ut et Dom. de Breves in *Itiner.*

primo adventu occupat. Est is vertex pars quædam Libani montis, ubi præterquam quod munitissimus erat castrorum situs, alia etiam affulgebat opportunitas, intercipiendi fontis publici qui de Libano in civitatem Tripolim, ducto per collem istum opere, fluebat. **330** Ex illo jugo dedit ad Augustum litteras Sangeles quibus postquam quid egisset exposuerat, petebat ut manu et arte adjuva natura loci quem insedisset castrum illic prævalidum exstrui curaret: idque ea diligentia quæ occupare posset adventum copiarum e Corosanis, quibus maximis ad Tripolis auxilium brevi venturis sua utique paucitas in jugo muris nudo obistere non posset. Annuens his Augustus istius oppidi structuram duci Cypri commendavit; cui dedit negotium ut materiam et artifices talis operis classe quam primum importaret eo ubi erat Sangeles; cuius ductum et præscriptum in delectu loci, designandis muris, et tota molitione novæ urbis sequi omnes et exsequi deberent. Dum Sangeles in hunc modum imminet Tripoli, omnemque indefesso conatu movet funem, quo istam sibi subjiciat civitatem: alio longe animo instinctus Raimundus, cum perægre talisset auditum nuntium traditæ Tzintzilucæ imperatorio duci Laodiceæ, nec dissimulare curaret amplius quod olim conceptum in imperatore nec haecenus fovebat odium, nepotem suum Tancredum cum copiis ad Laodiceam oppugnandam misit. Accepta Sangeles rei fama, eo sine mora properat, longoque et accurato sermone aggressus Tancredi animum impetrare nunquam ab eo potuit, ut cœptis assistens, Laodiceam Tzintzilucæ relinqueret. Abcedens igitur (quid enim attinebat diutius surdo canere?) ad suam iterum se recipit Tripolitānam Deccleain. Cæterum urgente quam maxime oppugnationem Tancredo, Tzintzilucæ redactus in arctas angustias cum frustra et implorasset et expectasset aliquandiu auxilium ab illis qui Cyprum præsidio tenebant; tandem, qua hostili exteriori impetu, qua intestino famis malo coactus, deditionem castrorum pepigit. Dum hæc ita

Τρίπολιν διὰ τοῦ πρανοῦ; τοῦ τοιοῦτου βουνοῦ ἐπισχεῖν. Τηνικαῦτα δὲ πρὸς τὸν βασιλέα τὰ συμβάντα δηλώσας ἤτειτο ἐρυμνότατον ὄχυρωμα (52) γενέσθαι πρὸς τὸ καταλαβεῖν ἀπὸ τοῦ Χορσαῶν δυνάμεις πλείονας καὶ καταγωνίσασθαι αὐτῆς. Ὁ δὲ βασιλεὺς τῷ δουκὶ Κύπρου τὴν τοῦ τοιοῦτου πολιχνίου κτίσιν ἀνέθετο, ἐπιστήφας ἵνα διὰ τοῦ στόλου πάντα τὰ συνοίσοντα ταχέως ἐξαποστέλλῃ, καὶ τοὺς τὸ τοιοῦτον πολιχνιον οἰκοδομήσοντας, ἐφ' ὃν ἂν ὁ Σαγγέλης ὑποδείξειε τόπον. Γέγονε τοῦτο τέως. Καὶ ὁ μὲν Σαγγέλης ἐξωθεν τῆς Τριπόλεως στρατοπεδευσάμενος, πάντα κάλων κινῶν περὶ τὴν ταύτης ἄλωσιν, οὐκ ἐνεδίδου. Ὁ δὲ γε Βαϊμούντος, τὴν τοῦ Τζιντζιλούκη εἰσέλευσιν εἰς Λαοδικεῖαν μεμαθηκώς, τὴν ἔχθραν ἣν πάλαι κατὰ αὐτοκράτορος ἐγκυμονήσας εἶχεν εἰς τούφανες ἐξαγαγὼν μετὰ δυνάμει; ἀποχώρησεν τὸν ἀνεψιὸν αὐτοῦ Ταγγρὲ κατὰ τῆς Λαοδικείας (53) ἐκπέμπει ταύτην πολιορκήσοντα. Τῆς δὲ περὶ τοῦτου φήμης; μέχρι καὶ ἐς τὰς τοῦ Σαγγέλης διαδραμοῦσης; ἀκοῆς, εὐθύς μὴδὲ μικρὸν τι μελλήσας οὗτος καταλαμβάνει τὴν Λαοδικεῖαν, καὶ λόγους συνείρει πρὸς τὸν Ταγγρὲ διὰ παντοίων λόγων συμβουλεύων αὐτῷ τῆς τοῦ κάστρου πολιορκίας ἀποσχέσθαι. Ὡς δὲ πολλὰ μετ' αὐτοῦ κοινολογούμενος καταπειθῆ τούτον οὐκ εὐρίσκεν, ἀλλ' ἀντικρυς ἄδειν ἐδίδκει παρὰ κωτῶν, ἐκείθεν παλινωστήσας καταλαμβάνει αὐθις τὴν Τρίπολιν· ἐκεῖνος δὲ οὐδοποσοῦν τῆς πολιορκίας ἀφίστατο. Ἰδὼν οὖν ὁ Τζιντζιλούκης τὴν ὁρμὴν τοῦ Ταγγρὲ, καὶ ὡς ἐν στενῶν τὰ κατ' αὐτὸν συνελαύνεται, βοήθειαν ἐκείθεν ἤτειτο. Βραδυόντων δὲ τῶν ἐν τῇ Κύπρῳ, εἰς ἀμυχανίαν ἐλθὼν, τὸ μὲν ἀπὸ τῆς πολιορκίας, τὸ δὲ καὶ ὑπὸ τοῦ λιμοῦ πιεζόμενος, προδοῦναι τὸ κάστρον ἤρετίσατο. Τοῦτων οὕτω τελουμένων, ἐπεὶ τετελευτηκότος τοῦ Γοντοφρῆ Ἰερον εἶδει πάλιν βῆγα γενέσθαι τὸν ἐκεῖνου ἀναπληροῦντα τόπον, εὐθύς οἱ ἐν τοῖς Ἱεροσολύμοις Λατῖνοι μετακαλοῦντο τὴν Σαγγέλην (54) ἀπὸ τῆς Τριπόλεως βῆγα τῶν Ἱεροσολύμων ποιῆσαι ἐθέλοντες. Ὁ δὲ ἀνεβάλλετο τέως τὴν ἐκεῖσε ἀπέλευσιν. Εἰσελθόντος οὖν εἰς τὴν μεγαλόπολιν (55), ἐπεὶ ἀναβαλλόμενος

Varia lectiones ex cod. Coisl. n.

⁵² αὐτούς.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(52) Ὁχύρωμα. Raimundus, capta Tortosa, anxius quomodo Christiani nominis **375** hostes a finibus istis propulsaret, concilium cepit de obsidenda Tripoli, cumque parum in eo conatu proficeret, quod civibus subinde auxilium submitteretur a Babylone, Ascalone, et Sagitta, et Sur, novum præsidium, secundo ab urbe milliari in colle quodam fieri decrevit, a quo semper urbi adversaretur, et ad quod sui assidue protectionis causa ab hostili impetu repedarent. Præsidio nomen inditum *Montis Peregrinorum*, eo quod peregrinis et Christianis militibus illic maximum contra gentiliū vires semper haberetur. Hæc ferme Albertus Aq. lib. ix, cap. 32; Tyrius, an. 1103, lib. x, cap. 27; Fulcher. lib. ii, cap. 33. Græcos Raimundus in illo ædificando operam suam locasse sileat prorsus nostri.

(53) Κατὰ τῆς Λαοδικείας. Laodiceam Græcis

D redditam tentat Boemundus, ut auctor est Albert. Aq. lib. vi, cap. 55, 55 et seq. eamque tandem, dum idem princeps detineretur in vinculis, expugnavit Tancredus sub an. 1092; Albert. Aq. lib. x, cap. 9; Guibert. lib. vii, cap. 34; Fulcher. lib. ii, cap. 12; *Gesta Francor.* cap. 51, 53; *Hist. Hierosol.* pag. 605; Tyrius, lib. x, cap. 23; Jacob. de Vit. lib. i, cap. 44.

(54) Μετακαλοῦντο τὸν Σαγγέλην. Post Gothofredi mortem regnum Hierosolymitanum Raimundo delatum non tradunt nostri, si bene meminero, sed captis statim Hierosolymis, quod ille respuerit, uti narrat Raimundus de Agiles, Albert. Aq. lib. vi, cap. 53; et Tyr. lib. ix, cap. 3. At Villhard. n. 136, regio isti titulo inhiasse Raimundum scribit, antequam Gothofredus in principem electus esset.

(55) Εἰς τὴν μεγαλόπολιν. Quo una cum Normanniæ et Flandriæ comitibus, qui reditum in

αὐτὸν οἱ ἐν Ἱεροσολύμοις ἐγνώκεσαν, μεταπεμφθέντες αὐτὸν ἐν Βαλδουίνου περι τὴν Ἔδεσαν τότε ἐνδιαιτρίβοντα, βῆγα Ἱεροσολύμου κατέστησαν. Ὁ μὲν οὖν βασιλεὺς τὸν Σαγγέλην ἀσμένως ἀποδεξάμενος ἐπέειπε τὸν Βαλδουίνου μαμαθῆκει τὴν ἐν Ἱεροσολύμοις ἀρχὴν ἀναδέξασθαι, παρακατεῖχε μεθ' αὐτοῦ. traheret nullam certam spem faciens sui Hierosolymam adventus, Hierosolymenses Galli Balduinum evocatum Edessa regem suum creant. Imperator Sangelis ad se adventu prius delectatus, ubi postmodum Balduini electionem audivit, eo sibi putavit faciendum impensius ut talem apud se virum retineret.

Ὅπνηκα καὶ τὸ τῶν Νορμάνων φοσάτον⁸⁰ κατέλαθεν, ἡγεμόνας ἔχον ἀδελφοὺς δύο, Φλάντρας (56) καλουμένους, οἷς πολλὰ κολλάκις ὁ βασιλεὺς συμβουλεύμενος τὴν αὐτὴν τοῖς προλαβοῦσι φοσάτοις⁸¹ ὀδεῦσαι, καὶ διὰ τῶν παραλίω τὰ Ἱεροσόλυμα καταλαβεῖν, καὶ οὕτω τῶ λοιπῷ στρατεύματι τῶν Λατίνων ἐνωθῆναι. Πειθομένους τούτους οὐχ εὐρίσκειν, ἀτε τοῖς Φράγγοις ἐνωθῆναι μὴ βουλομένους ἀλλ' ἐτέρων ὀδεῦσαι ὀδὸν διὰ τοῦ ἀνατολικοῦ, καὶ κατευθῦ χωρησαί τοῦ Χοροσάν (57) οἰομένους κατασχεῖν τὸ τοιοῦτον. Ὁ δὲ βασιλεὺς πάντῃ ἀσύμφορον τοῦτο γινώσκων καὶ τὴν ἀπώλειαν μὴ θέλων τοῦ τοσοῦτου λαοῦ (πεντήκοντα γὰρ ἦσαν χιλιάδες ἰππέων ἀνδρῶν, καὶ ἑκατὸν πεζῶν), ἐπει μὴ πειθομένους τούτους ἐώρα, τὸν δεύτερον ὁ φασὶ πλοῦν ἐρχόμενος, τὴν Σαγγέλην (58) καὶ τὸν Τζίταν συνεκπέμπει τούτοις, ἐφ' ᾧ συμβουλεύειν τε τὰ συνοίσοντα, καὶ τῶν παραλόγων ἔρμων ὡς ἐνδὸν ἀνασειράζειν αὐτοῦς. Διαπεραιωθέντες οὖν τὸν τῆς Κιθιωτοῦ πορθμῶν καὶ πρὸς τὴν Ἀρμενιακὴν ἐπιχειροῦμενοι τὴν ἄγκυραν καταλαβόντες ἐξ ἐφόδου ταύτην κατέσχον· καὶ οὕτω τὸν ἄλῃν διαβάτες, πολίχνιον τι κατέλαβον. Ἐπει δὲ τοῦτο Ῥωμαῖοι κατεῖχον θαρρήσαντες, καὶ τὶς ἱερὰς ἐπεδυθέντες οἱ ἱερεῖς στολάς, Εὐαγγελίον τι καὶ σταυροὺς κομιζόμενοι, ὡς Χριστιανοὶς τούτοις προσήσαν. Οἱ δὲ ἀπανθρώπως καὶ ἀπηνῶς οὐ τοῖς ἱερεῖς μόνον, ἀλλὰ καὶ τοὺς λοιποὺς τῶν Χριστιανῶν ἀναιροῦσι, καὶ ἀφροντίστως τοῦ λοιποῦ ὡς πρὸς Ἀμάσειαν ἀπνεύσαντες τὴν ὀδοπορίαν ἐποιούνο. Οἱ δὲ Τούρκοι ἐμπειροπόλεμοι ὄντες, προκαταλαβόντες τὰς κώμας πάσας καὶ τὰ χορτάσματα πάντα ἐνέπρησαν, ἐφαχότες δὲ τούτους ὀξέως προσέβαλον. Δευτέρα δὲ ἦν (59) καθ' ἣν ὑπερίσχυσαν τούτων οἱ Τούρκοι. Καὶ τηγνυατα αὐτοῦ που κατα-

flerent extincto forte Gothofredo Latini qui Hierosolymis erant consultatione instituta de successore regis defuncti deligendo, Sangelem Tripoli accersunt, regnum ei Hierosolymitanum deferre cupientes. At ille usque cunctabatur, adeo ut etiam Constantinopolim retrocederet, ubi cum moras traheret nullam certam spem faciens sui Hierosolymam adventus, Hierosolymenses Galli Balduinum evocatum Edessa regem suum creant. Imperator Sangelis ad se adventu prius delectatus, ubi postmodum Balduini electionem audivit, eo sibi putavit faciendum impensius ut talem apud se virum retineret.

Hac vice rerum peruenit Constantinopolim Normanicus exercitus ductores habens fratres duos Flandrenses dictos. His magnopere suadebat imperator ut priorum et ipsi exercituum vestigiis insisterent, et per maritimas regiones Hierosolymam proficiscentes Latinis quæ jam erant illic sese copulis adjungerent. Verum hæc ipsis utique probari nunquam potuere certis animo non jungere se Gallis, nec societatem inire cum illis prædæ gloriæ, sed novum campum propriæ virtuti querere; viamque intentatam adhuc Latinorum armis, recta per orientalem limitem capessere Corosanum versus, cujus etiam regiæ urbis expugnationem depraedationemque jam spebus præcipiebant. Facile sentiebat imperator quam non dubiam in perniciem ista consilia vergerent: tamen quia durum erat et inutile capitibus invictæ pertinaciæ sanum sine fine sine fructu oggerere consilium, cessit aliquando: et ne tum quidem immemor humanitatis, quam secundam inire potuit viam consulendi hospitibus, priori exclusus vitio ipsorum, cupidæ arripuit simul et provide. Miserans siquidem et quantum in ipso erat prohibere satagens interitum tantæ multitudinis (erant quinquaginta millia equitum; peditum centum millia), Sangelem et Tzitam cum ipsis misit, negotio utrique dato suadendi meliora in occasionibus, et intempestivos gentis præferocis impetus qua vi quaque arte valerent catenus coercendi ne in exercitus totius exitium ruerent. Trajecto igitur Ciboti freto versus Armeniacum proveci limitem, Ancyram capiunt. Hali deinde amne transito, cuius se oppidulo admovent: quod cum a Romanis incoleretur cives a Christianis nihil mali vestigi occurrunt Normanis obviam sacris induti vestibus,

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

⁸⁰ φοσάτον. ⁸¹ φοσάτοις.

Car. Dufresni Du Cangii notæ.

patriam parabant, secesserat sub an. 1100, paulo ante extinctum Gothofredum. Albert. Aq. lib. vi, cap. 53; lib. viii, cap. 5, 6, 7; Fulcher. lib. i, cap. 20; Orderic. Vital. lib. x, pag. 779.

(56) Φλάντρας. Expeditionem Longobardorum intelligit, quibus adjuncti non pauci e Germania et Gallia comites, qui ea tempestate Constantinopolim pervenerunt. De hac Albert. Aq. lib. viii, cap. 5, 6 et seq. Tyr. lib. x, cap. 12 et 19; Mathæus Paris. et alii. At nullos ibi e Normannia comites agnoscunt scriptores, neque exercitus ductores Flandrenses duos, quos hic Anna comminiscitur; nisi fortassis in ista fuerint expeditione Philippus et Willelmus, Roberti comitis Flandriæ fratres, de quibus Meier.

an. 1104 et 1109.

(57) Χοροσάν. Albertus Aq. lib. viii, cap. 7: *Dicentes se etiam regnum Choroazan vi intrare, ac Boemundum de captivitate Turcorum aut extorquere, et liberare, aut in virtute sua civitatem Baldach, qua est caput regni Choroazan, obsidere et destruere.*

(58) Σαγγέλην. Consulendus præter Albert. Aq. lib. viii, cap. 7, Orderic. Vital. lib. x, pag. 789 et seq., ubi totam hanc Longobardorum et Aquitanorum expeditionem, variasque a Turcis nostris illatas clades accurate commemorat.

(59) Δευτέρα δὲ ἦν. Accidit clades ista circa Junium mensem an. 1101 Albert. Aq. lib. viii, cap. 15 et seq.

Evangelium et crucez manibus præferentes. Eos nihilominus importuni Barbari plius quam hostiliter excipiunt et non solum sacros ministros fanaticæ, sed cæteram quoque Christianam turbam ferina crudelitate contrucidant, talique imbuti scelere ac cruore sacrilegi cepta via securi procedebant Amaseam versus, quando experientissimi bellorum Turci arctare primum cepere advenis annonam; oppidis quippe ac locis per quæ transituros norant, mature præoccupatis, etiam herbas, camporum et animantium pabula igni corruperant. Nec his contenti accedunt cominus Latinamque aciem lacesunt. Feria erat secunda. Pugna committitur prævalentibus Turcis. Qui Latinis loco pulsus campi Domini, vallum ibidem figunt deponuntque sarcinas. Postridie iterum ambo exercitus concurrunt. Cæterum ita locis præoccupatis circum undique tabernaculis lato circuitu expansis Latinos Turci concluderant, ut nec annonæ aut pabulationis causa prodire quoquam, nec iumenta equosve potum ducere liceret. Quorum sensu incommodorum ac præsentis conspectu supremi exitii Galli velut desperabundi, at non inultam passuri necem cum armis in hostes ruunt. Quarta erat feria. Conflictus miscetur atrox. Neque jam arcubus aut longis hastis, sed admotæ ad manus prælio strictis cominus ensibus Turci Normanos elto vertunt. Hi propria in castra compulsi consilii cujus erant jam inopes auctorem videlicet quærebant. **332** Nec aderat imperator, ille olim apretus consiliarius, cum sana et nunc sero comprobata suaderet. Quod restabat adeunt sibi datos ab ipso viæ comites Sangelem et Tzitiam quid opus censerent facto percontantes; ac nunquid esset illic in proximo quæpiam imperatoris ditionis regio in quam habere tutum receptum possent? Mox sarcinis et tabernaculis relictis peditatuque omni, cæteri equis invecti quam incitatissime currunt ad partem maritimam Armeniaci limitis et Pauracen. At Turci primum irruentes in castra, cuncta diripiunt. Mox ad insequendum fugientes versi, peditatum primum omnem internecone delent: quosdam etiam ex aliis Talia Turcorum in Normanos facinora fuere. C

Varie lectiones ex cod. Coislhn.

⁹⁹ Deest vox αὔθις. ¹⁰⁰ ὀφθαλμῶν. ¹⁰¹ Deest vox καί. ¹⁰² ἐπεζήτουν. ¹⁰³ πενθῶν.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(60) Τὴν βασιλευσούσαν. Albert. Aq. lib. viii, cap. 17. 22; Orderic. pag. 792, lib. x.

(61) Νόσφ θανασίμφ. Moritur Raimundus comes Tolosanus in castro montis Perégrinorum pridie

σκηνώσαντες χάρακά τε πηξάμενοι, τὰς σκευὰς ἐναπέθεντο. Τῇ δὲ μετ' αὐτὴν αὔθις ⁹⁹ ἀμφὸ ἐμάχοντο τὰ στρατεύματα. Οἱ δὲ Τοῦρκοι κυκλοτέρως κατασκηνώσαντες, οὐ χροταγωγίας χώραν τοῦτοις ἐδίδουσαν, οὔτε μὴν τὰ ὀποζύγια καὶ τοὺς ἵππους ἐκ ποτῶν ἐξάγειν συνεχώρουν. Τὴν ἑαυτῶν οὖν πανωλεθρίαν ἐπ' ὀφθαλμοῖς ¹⁰⁰ ἤδη ὄρωντες οἱ Κέλτοι, τῆς ἑαυτῶν ζωῆς ἀφειδήσαντες, τῇ μετ' αὐτὴν, τετρὰς δὲ ἦν, καρτερῶς ὀπλισάμενοι, τὸν μετὰ τῶν Βαρβάρων ἀνεδέξαντο πόλεμον. Οἱ δὲ Τοῦρκοι εἰς χεῖρας τοῦτους ἔχοντες οὐκ ἔτι μετὰ τῶν δοράτων οὐδὲ διὰ τῶνων πρὸς αὐτοὺς ἀπεμάχοντο, ἀλλὰ τὰ ξίφη σπασάμενοι, καὶ τῶν κουλεῶν ἐξεκχύσαντες, ἀγχέμαχον τὴν μάχην ἐποιούνοιο, καὶ παρευθὺ τρέπουσι τοὺς Νορμάνους. Οἱ δὲ καταλαθόντες τὴν ἴδιον χάρακα, Β σύμβουλον ἀνεζήτουν. Ὁ δ' ἀριστος αὐτοκράτωρ ἐτὰ λῶνα τοῦτοις ὑποτιθέμενος καὶ μὴ εἰσακουσθεὶς οὐκ ἐκέρθη. Λοιπὸν ἐπὶ τῇ τοῦ Σαγγέλης καὶ τοῦ Τζίτας γνῶμῃ καταφεύγουσιν. Ἄμα δὲ καὶ εἰ χώραις τῶν ὑπὸ τὸν αὐτοκράτορα πλῆσιον παράκειται ἐπυρθάνοντο ἀναζητούντες αὐτὴν. Καὶ δὴ τὰς τε σκευὰς καὶ τὰς σκηνὰς καὶ τὸ πεζὸν ἅπαν αὐτοῦ που καταλιπόντες, τοῖς ἰδίοις ἵπποις ἐποχηθέντες; ὡς εἶχον τάχους πρὸς τὰ παρὰ θάλασσαν τοῦ Ἀρμενιακοῦ καὶ ¹⁰¹ τῆς Πουράκης ἔθεον. Ἐπεισπεσόντες δ' ἀθρόον οἱ Τοῦρκοι τοῦτων τῷ χάρακι πάνσο ἀφείλοντο. Ἐἶτα κατόπιον τοῦτων διώξαντες τὸ πεζὸν ἅπαν ἐφθακότες ἀνείλον, τινὰς δὲ καὶ κατασχόντες, πρὸς τὸν Χοροσδῶν δεῖγμα ἀπήγαγον.

cum sana et nunc sero comprobata suaderet. Quod restabat adeunt sibi datos ab ipso viæ comites Sangelem et Tzitiam quid opus censerent facto percontantes; ac nunquid esset illic in proximo quæpiam imperatoris ditionis regio in quam habere tutum receptum possent? Mox sarcinis et tabernaculis relictis peditatuque omni, cæteri equis invecti quam incitatissime currunt ad partem maritimam Armeniaci limitis et Pauracen. At Turci primum irruentes in castra, cuncta diripiunt. Mox ad insequendum fugientes versi, peditatum primum omnem internecone delent: quosdam etiam ex aliis

Ταῖα Τυρκοῦν ἐν Νορμάνοις φακίνορα φυερε. C Ἄλλὰ ταῦτα μὲν τὰ τῶν Τοῦρκοῦν κατὰ τῶν Νορμάνων ἀνδραγαθήματα. Ὁ δὲ γε Σαγγέλης καὶ ὁ Τζίτας μετὰ τῶν καταλειφθέντων ὀλίγων ἱππέων τὴν βασιλευσούσαν (60) καταλαμβάνουσι. Δεξάμενος δὲ τοῦτους ὁ αὐτοκράτωρ καὶ χρεῖματα δοῦς ἱκανὰ καὶ διαναπαύσας, ἤρετο ὅπου τοῦ λοιποῦ αἰρετὸν αὐτοῖς ἀπέναι. Οἱ δὲ τὰ Ἱεροσόλυμα ἐπεζήτουν ¹⁰². Φιλοτιμησάμενος οὖν αὐτοὺς διαψιλῶς, διαποντίους ἐκπέμπει, τῇ αὐτῶν γνῶμῃ τὸ πᾶν ἀναθέμενος. Ὁ δὲ γε Σαγγέλης ἐκ μεγαλοπύλειος ἐξελεθῶν τὴν πρὸς τὸ οἰκεῖον στρατεύματα ἀνεζήτει ἀπέλευσιν, καὶ δὴ καταλαμβάνει αὔθις τὴν Τρίπολιν, χειρῶσασθαι ταύτην γλιχόμενος. Μετὰ ταῦτα δὲ νόσφ θανασίμφ (61) περιπεσῶν καὶ πνέων ¹⁰³ τὰ ἔσχατα μετα-

Kal. Mart. an. 1105; Tyr. lib. ii, cap. 2; Albert. Aq. lib. ix, cap. 32; Fulch. lib. ii, cap. 29 et 38; Gesta Franc. cap. 54; Hist. Hieros. an. 1105; Cantellus, lib. ii Hist. Tolos. cap. 1.

πεμφόμενος τὸν αὐτοῦ ἀνεψιὸν Γελλεῖμον (62) ὡσπερ Ἀ
τινὶ κληρῶν ἔπαντα τὰ ὑπ' αὐτοῦ κατασχεθέντα
κάστρα τοῦτ' ἀπεχαρίσατο ἡγεμόνα καὶ ἀρχηγὸν
τῶν αὐτοῦ ταγμάτων ⁹¹ καταστήσας. Τούτου τοίνυν
τῆν ἐλευθερὴν μεμαθηκώς ὁ αὐτοκράτωρ εὐθύς πρὸς
τὸν δοῦκα Κύπρου διὰ γραμμάτων ἐδῆλωσεν ἵνα
Νικήταν τὸν Καλίντζην μετὰ χρημάτων ἱκανῶν
πρὸς τὸν Γελλεῖμον ἐκπέμψῃ, ἐφ' ᾧ ὑποποιήσασθαι
τε αὐτὸν καὶ παρασκευάσαι ὁρωμοκίναί τε πρὸς τὸν
αὐτοκράτορα πίστιν βεβίαιαν φυλάξει εἰς αὐτὸν καὶ
ἐποῖαν ὁ ἀποδεδιωκώς θεὸς αὐτοῦ Σαγγέλης μέχρι
τέλους ἐτήρησεν. Εἶτα μεμαθηκώς ὁ αὐτοκράτωρ
καὶ τὴν τῆς Λαοδικαίας παρὰ τοῦ Ταγγρῆ κατάσχε-
σιν, πρὸς τὸν Βαϊμούντον γράμματα ἐκτίθειται
οὕτως περιέχοντα Ἐὰ ὄρκια οἶδας καὶ τὰς
ἐπαγγελίας, ὡς οὐκ' αὐτὸς ἴσους, ἀλλὰ καὶ ἅπαν-
τες πρὸς τὴν βασιλείαν Ῥωμαίων ἐποιήσαντο.
Nūn δὲ αὐτὸς πρώτος παραπορόδησας, τὴν Ἀρ-
τιόχειν κατέσχευε, καὶ ἄλλ' ἄττα φρούρια, ὑπο-
ποιησάμενος καὶ αὐτὴν δὴ τὴν Λαοδικεῖαν. Ἀπό-
σθηθι τοίνυν τῆς πόλεως Ἀρτιόχου ⁹² καὶ τῶν ἄλ-
λων ἀπάντων δικαίων τι πρᾶγμα ποιῶν, καὶ μὴ
θέλῃς πολέμους ἄλλους καὶ μάχας κατὰ συντοῦ
ἐρεθίσειν. Ὁ δὲ γε Βαϊμούντος τὰς βασιλικὰς ὑπανα-
γνοὺς γραφὰς ἐπιειδὴ μὴ τῷ συνῆθει ψεύδει χρήσα-
σθαι οἶδ' τε ἦν, τῶν πραγμάτων ἀριδῆλως τὴν
ἀλήθειαν ἐλεγχόντων, πρὸς τὰ γραφέντα τῷ φαινο-
μένῳ κατένευσεν. Αἰτίαν μέντοι τῶν κακῶς παρ'
αὐτοῦ πραχθέντων εἶναι τὸν αὐτοκράτορα ἔλεγε :
γράφας ὡς ὅτιν ἐπὶ τοῦτον αἰτίως, ἀλλὰ σὺ
ὑποσχόμενος (63) γὰρ κατὰσιν ἡμῶν μετὰ δυ-
νάμειος ἐρχεσθαι πολλῆς, οὐκ ἠθέλησας τὴν
ὑπόσχεσιν ἔρποις πιστώσασθαι. Ἡμεῖς δὲ τὴν
Ἀρτιόχειαν (64) καταλαβόντες καὶ ἐπὶ τρισὶ
μησὶ πολλὰ μογήσαντες πρὸς πολεμίους ἀπεμα-

thalis languor, ex quo jam pene supremum spi-
rans, Gulielmum ad se vocat nepotem suum eique
omnes a se captas arcas velut quamdam hæreditatem
legat : copiis insuper eundem suis ac cohortibus
militiæque cunctæ ducentem loco sui præscicit. Illius
morte Augustus comperta, litteras statim dat ad
ducem Cypri, mandans ut prope Nicetam Ca-
lintzen cum multis pecuniis ad Gulielmum mittat,
dato illi negotio ut conciliare imperatori juvenem
curet, persuadereque ipsi ut imitari defunctum pa-
truum fide tum juranda tum usque ad extremum
spiritum Augusto præstanda, velit. Inde idem Au-
gustus audita deditione Laodiceæ Tancredo facta,
has ad Baimundum litteras scripsit : Scis tute pro-
fecto ipse ac præclare recordaris quid tu comitesque
vestri nobis jurati promiseritis. Quo magis miror te
omnium primum prorupisse in infractionem mani-
festam fœderis tam sancti, quo vestra gens ac natio
hinc in terris militans Romano imperio devincta so-
lemmiter est. Nam et Antiochiam occupasti contra
religionem istam et alias arcas quascunque tui juris
facere potuisti, pari perfidia hodieque obtines : ip-
samque adeo Laodiceam. Resipisce igitur vel sero,
et æqui ac jurisjurandi reverentia concepta, male
invasam Antiochiam, arcesque reliquas **333** contra
fas occupatas redde : neque committas ut perseve-
rantia injuriæ nova contra te bella, justasque iras
prorites in tuam perniciem. Hæc legens Baimundus
veritate deprehensus et conscientia, reniti subito
non potuit ; sed primum ipsi ac simplicem annutum
evidentia rerum ipsa furata vel invito est, quan-
tum qui valum ejus spectarunt dum lgeret, ob-
servare potuerunt. Nec ab ista confessione scripta
recesserunt, quibus jurasse se confessus, nec infi-
ciatus detinere nihilominus captas arcas, sic tamen

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

⁹¹ πραγμάτων. ⁹² Ἀντιόχειας.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(62) Γελλεῖμον. Willelmus, cognomento Jorda-
nis, Raimundi Tolosani comitis **376** ex sorore
nepos, ab avunculo in montis Peregrini dominio
hæres constituitur ; Albert. Aq. lib. ix, cap. 50 ;
Gesta Franc. cap. 54 ; Hist. Hieros. an. 1105 ;
Tyr. lib. ii, cap. 2. Willelmi familiam attigit idem
Albertus dum comitem de Sartengis nuncupat ; hoc
enim vocabulo expressit Gallicum de Cerduigne, vel
Hispanicum de Cerdana, seu Ceritaniam. Duxerat
quippe in uxorem Willelmus Raimundi, Ceritanie
in Hispaniæ limite comes, Pontii III, Tolosani co-
mitis, filiam, Raimundi Sanctægidiani sororem. Ex
quibus nuptiis nati Willelmus, Jordanis dominus
montis Peregrini, et Bernardus Willelmi Ceritanie
post fratrem comes. Obiit vero Willelmus an. 1108,
uti habent Albertus Aq. lib. ii, cap. 15 ; Fulcher.
lib. ii, cap. 39 ; Hist. Hieros. an. 1108 ; Tyrius,
lib. ii, cap. 9 ; Surita in Ind. an. 1105, et Andreas
Bosch lib. Del titoli de honor de Catalun. lib. ii,
cap. 22. Miror viros eruditos et oculos, qui
stemma comitum Tolosanorum contulerunt, de
comitis Sanctægidiani sorore siluisse. Comitatus
vero Ceritanie terminos hic damus, uti describun-
tur in Charta Jacobi regis Aragonum, x Kal. Sept.
an. 1262, qua Jacobo filio regnum Majoricarum et
comitatus Rossilonis et Ceritanie concedit : Est

etiam sciendum quod termini Ceritanie sunt isti, vi-
delicet de Pincen usque ad Pontem de la Corba, et
tota vallis de Ripis cum suis terminis et bajulia est
de dominatione Ceritanie, et extenditur ex parte
Barquandani usque ad Rocam Saucam, et totum do-
minium de Valespir cum pratis est de pertinentiis
comitatus Ceritanie, et extenditur usque ad collem
Bares et sicut Serra hoc scindit usque ad collem de
Pavissars, et de ipso colle de Pavissars usque ad
Caput de Crucibus.

(63) Ὑποσχόμενος. Sponderat enim Alexius
cruce signalos assecuturum se cum idoneo exercitu,
ut est apud Guibertum, lib. iii, cap. 3, idque
Alexio non semel objectum a nostris, et quod pacta
conventa violaverat prior, narrat Baldricus, l. iv,
pag. 122 ; Tyrius, lib. vii, cap. 20 ; et Petr. Dia-
c. lib. iv Chron. Casin. cap. 11.

(64) Ἀρτιόχειαν. Albertus Aq. lib. v, cap. 2 :
Juraverunt enim sibi (Alexio) ut si caperetur Antio-
chia, quia de regno ejus erat, sicut Nicæa, cum
omnibus castellis et urbibus ad regnum ejus pertinen-
tibus sibi suæque majestati reservarent. Hinc falli
constat Guibertum, lib. iii, cap. 3, scribentem
Bæmundo promissam ab Alexio Antiochiam, dum
adhuc Constantinopoli moraretur. Vide Tyrium,
lib. xiv, cap. 25, et infra, pag. 405.

excipiebat, culpam in Augustum conferens eorum quæ ipse perperam egerat : Quod arces non reddimus, non nos, inquit, sed tu in causa es. Pollicitus enim venturum te post nos cum validis copiis, fidem verborum factis præstare noluit; neglectisque nos cum periculis extremis et ærumnis conflictantes, per trimestrem obsidionem Antiochiæ : quo toto tempore præter infestationes nunquam remissas pertinacissimorum hostium, etiam famem sustinimus, quæ et senum memoriam et juvenum ac virorum constantiam vinceret. Nam nec nostrorum quisquam similem se aliquando calamitatem ejus generis meminerat expertum : et ex iis plurimi cibis vetitis atque infandis ora polluere magno malo sunt coacti. Interim sane dum egregius a te nobis assignatus expeditionis comes, belli socius, Taticius ille fidissimus majestati tuæ, tali nos tempore, atque articulo periculi deseruit. At non deseruit Deus, cujus ope admirabili post vestrorum recessum, supervenientes a Corosane in Antiochenorum auxilium innumerabiles copiis prælio vicimus. Quæ cum ita sint, cui videri æquum possit, nos ea quæ magnis ac multis nostris laboribus sudoribusque comparavimus, abjicere tam facile, ac eripi nobis sinere?

His litteris legatorum reditu ad se perlatis a seque perlectis imperator, facile agnovit rediisse hominem ad ingenium prius, excussa simulatione : planeque illum ipsum et eundem esse Baimundum nunc cum maxime, quem tam atroces olim secum exercuisse inimicitias meminerat. Quocirca necessarium duxit violentis ejus occurrere ausibus, et limites imperii Romani talibus munire præsiidiis, quæ impetum vehementis hostis possent frangere. Delegit ad hoc Butumiten quem ire jussit in Ciliciam cum copiis lectissimis, atque adeo flore ipso militiæ Romanæ, vires omnes fortissimos et experimentis magnis probatæ virtutis. Erant in iis Bardas et Pocillatorum princeps Michael, florentes ætate juvenes et prima lanugine malas signantes : quos a prima ætate imperator nutritos apud se, imbuere rudimentis militaris artis per seipsum tanti duxerat, heroica puerorum indole, studioque sui ac fide majore delectatus. Cum his et alios mille generosissimos eximiosque bellatores partim Gallos partim Romanos tradit Butumitæ jubens eos submittere se illi et obtemperare in omnibus, simul etiam pro peculiari fide ipsorum illis mandans ut omnium quæ acciderent in momenta singula indicium statim ad imperatorem deferrent per arcanas litteras. Porro hac expeditione sic adornanda discernendaque cupiebat Augustus firmare sibi possessionem Ciliciæ **334** totius, provinciæ in primis opportuniæ ad ea consilia quæ tum mente agitabat de Antiochia. Cæterum profectus Butumites cum his copiis, ubi ad urbem Atali pervenit, satis eo itinere expertus contumaciam Bardæ et Archienochoi Michaelis, qui ambo favore principis præsumidi, obtemperare ipsi recusabant; et veritus ne

Α χόμεθα, και λιμὸν ὄλον οὐδεὶς που ὡ τῶν ἀνθρώπων τεθέαται, ὡς τοὺς πλείστους ἡμῶν και ἀπ' αὐτῶν ὑπὲρ τοῦ νόμου ἀπηγορευμένων κρείων βεβρωκέναι. Ἐφ' ἱκανὸν δὲ ἐγκαρτεροῦντων ἡμῶν, και αὐτοὺς ὁδοθεὶς ἡμῖν εἰς ἀρωγὴν πιστότατος οὐκέτης τοῦ σοῦ κράτους Τατίκιος οὕτω κινδυνεύοντας καταλιπὼν ἡμᾶς φηγετο. Ἐλλομεν δὲ τὴν πόλιν παραδόξως και αὐτὰς τὰς ἀπὸ τοῦ Χοροσᾶν εἰς ἀρωγὴν τῶν Ἀντιοχέων καταλαβούσας δυνάμεις, κατετροπωσάμεθα. Καὶ πῶς δικαίον ἔστιν ἀπερ οὐκείους ἰδρῶσι και πόνοις ἐκτεσησάμεθα, ῥαδίως οὕτως ἀποποιήσασθαι.

Β Ὑποστρεψάντων δ' ἐκαίθεν τῶν πρέσβων, ὡς τὰς τοῦ Βαϊμουῦντου ὑπανέγνω γραφάς, διαγνοὺς αὐτὸν ἐκεῖνον αὐθὶς εἶναι τὸν Βαϊμουῦντον μηδοπωσοῦν ἐπὶ τὸ βέλτιον μεταβληθέντα, δεῖν ἔγνω τῶν ὀρίων τῆς βασιλείας Ῥωμαίων ἀντέχεσθαι, και τὴν ἀκάθεκτον αὐτοῦ ὀρμὴν ὡς ἐνὸν ἀνακόπτειν. Δυνάμεις τοίνυν πολλὰς μετὰ τοῦ Βουτουμίτου κατὰ τῆς Κιλικίας ἐξέπεμψε, και τὸ ἐλλογιμώτατον τοῦ στρατιωτικοῦ καταλόγου, ἀνδρας μαχιμωτάτους και Ἄρης ὑπασπιστὰς ἅπαντας, και αὐτὸν δὴ τὸν Βάρδαν και τὸν ἀρχινοχόν Μιχαὴλ (65) ἀκμάζοντας και ἀρτιφεῖς τὸ γένειον. Οὐ; νηπιόθεν προκαθόμενος ὁ αὐτοκράτωρ και τὰ στρατιωτικὰ ἐκπαιδεύσας ὡς εὐνοστότερος τῶν ἄλλων, τῷ Βουτουμίτῃ παραδίδωσι μεθ' ἐτέρων χιλίων ἀνδρῶν γενναίων Κελῶν και Ῥωμαίων, ἐφ' ᾧ συμπαραμαρτεῖν τε αὐτῷ και ὑπείκειν ἐν ἅπασιν, ἄμα δὲ και τὸ τυχὸν τῶν καθ' ὤραν ξυμπιπτόντων δι' ἀπορρήτων γραμμάτων δηλοῦν αὐτῷ. Ἔσπευδε δὲ τὴν ἅπασαν χώραν τῆς Κιλικίας κατασχέειν ἐν ἐπεύθεν ῥῆον τὰ κατὰ τὴν Ἀντιόχειαν ἐξαρτύη. Ἀπάρας οὖν ὁ Βουτουμίτης σὺν ὄλαις δυνάμεσι, και περὶ τὴν Ἀττάλου (66) ἐφθακῶς, ἐπέει τὸν Βάρδαν και τὸν ἀρχινοχόν Μιχαὴλ μὴ ὑπέκοντα; ἐώρα τῷ τούτου θελήματι ἵνα μὴ και τὸ ὀπλιτικὸν συμμαχίη στασιάζειν, κίχ τούτου κενόσπουδος ἡ σπουδὴ τῷ Βουτουμίτῃ γέννηται και ἀπρακτος τῆς Κιλικίας; ἀποπεμφθεῖη, παραχρήμα τὰ περὶ τούτου δηλοῖ τῷ αὐτοκράτορι, τὴν μετ' αὐτῶν συνδιατριβὴν παρατιόμενος. Ὁ δὲ τὰς ἐκ τῶν τοιοῦτων εἰωθυίας γίνεσθαι βλάβας γινώσκων, γοργῶς ἐφ' ἐτέραν ὑπέθεσεν τούτους τε και ὀπόσους ὑπόπτους εἶχε διὰ γραμμάτων προὔτρέπετο ἵνα τὴν Κύπρον τάχιον καταλαβόντες, τῷ Εὐφορδηνῷ Κωνσταντίνῳ τὴν δουικτὴν

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

⁹⁹ πω. ¹ ὑπό.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(65) Μιχαήλ. Dignitate pincernam, de quo pag. 242.

(66) Τὴν Ἀττάλου. Ἀττάλειον, Pamphyliae metropolim in themate Orientali apud Constant. Por-

phyrog. quam ædem expugnavit Iconiensis sultanus an. 1212, ut est in Chron. Altisiod. Describitur vero a Tyrio lib. xvi, cap. 26. Vide Leunclav. Pand. cap. 180.

ἀρχὴν τῆν καυτὰ τῆς νήσου Κύπρου ἀναδεξαμένω, ἂν
 συνόντες ἐν πᾶσιν ὑπέκωσαν. Οἱ δὲ ἀσμένως τὰ
 γράμματα δεξάμενοι, θάπτον πρὸς τὴν Κύπρον
 διαπλωζόνται. Μικρὸν οὖν χρόνον μετὰ τοῦ δουκὸς
 Κύπρου ἐνδιαιτρήσαντες, τῇ συνήθει ἀναισχυντίᾳ καὶ
 πρὸς αὐτὸν ἐκέχρητο· ἔθθεν τοι καὶ λοξὸν αὐτοῦς
 ὑπεβλέπετο. Οἱ δὲ νεανίαι τῆς τοῦ βασιλέως περὶ
 αὐτοῦς κηδεμονίας μεμνημένοι, διὰ τῶν πρὸς τὸν βα-
 σιλέα γραμμάτων τοῦ δουκὸς πολλὰ κατέτρεχον τὴν
 Κωνσταντίνου ἀνακαλούμενοι. Ἀναπτύξας δὲ τὰς αὐ-
 τῶν γραφῶν αὐτοκράτωρ ἐπέειπε· τίνας τῶν τῆς μεί-
 ζονος τύχης ὄσους ὑπόπτους ὁ αὐτοκράτωρ εἶχε σὺν
 αὐτοῖς εἰ; Κύπρον ἀπέστειλε. Πτοηθεὶς μὴ καὶ αὐτοὶ
 ἐκ λύπης ἴσως συναπιχθῶσιν ἐκείνοις, εὐθὺς τῷ Καν-
 τακουζηνῷ ἐπέσκηψεν ἀναλαθέσθαι τοὺτους μεθ'
 ἑαυτοῦ. Ὅς φθάσας εἰ; Κυρήναιαν καὶ μετακαλε-
 σάμενοι· τοὺτους μεθ' ἑαυτοῦ ἀνελάβετο. Ἀλλὰ ταῦτα
 μὲν τὰ περὶ τοῦ Βάρδα φημί, καὶ τοῦ ἀρχιεπισκόπου
 Μιχαήλ. Ὁ δὲ γε Βουτουμίτης μετὰ τοῦ Μοναστρῶ
 καὶ τῶν σὺν αὐτῷ καταλειφθέντων λογέδων ἡγεμό-
 νων τὴν Κιλικίαν ἐφθασκῶς, ὡς τοὺς Ἀρμενίους
 εὔρε σπεισασμένους μετὰ τοῦ Ταγγρῆ, παραδραμῶν
 τοῦτους καὶ τὸ Μαρᾶσιον (67) καταλαβὼν κατέσχεν
 αὐτό. Ἄμν δὲ καὶ τὰς παρκαίμενας ἀπάσας κωμο-
 πόλεις καὶ τὰ πολίχνια καὶ ἀποχρώσας δυνάμεις
 εἰς φρουρὰν τῆς χώρας ἀπάσης καὶ ἡγεμόνα τὸν
 μεξοδάρβαρον καταλιπὼν Μοναστρῶν, περὶ οὗ ἐν
 πολλοῖς ὁ λόγος ἐμέμνητο, πρὸς τὴν βασιλεύουσαν
 ἐπανέστρεψεν.

suspicione provida relegaverat) suum, ut sit, ulcus
 Ergo repente Cantacuzeno, quem paulo ante in Cyreneam miserat, præcipit, ut per Cyprum trans-
 iens Birlam et Michaelē secum sumat. Transierat jam et pervenerat Cyrenem Cantacuzenus quando
 litteras accepit imperatorias. Misso ergo inde confestim certo homine duos ad se illos juvenes trans-
 tulit. At Butumites cum Monastra et reliquis viris eximiis cepto itinere progressus, postquam pervenit
 in Ciliciam, Armenios invenit jam pepigisse cum Tancredo; quare ipsos præteriens, ultraque prove-
 ctus ad castrum Marasinum dictum, illud occupavit; simulque circumpositos vicos omnes et oppida,
 hybridamque Monastram illum sæpe memoratum superius universæ illi ducem præfecit regioni; quo
 facto Constantinopolim rediit.

Ἐπεὶ δὲ ἐξερχόμενοι οἱ Φράγγοι πρὸς τὰ Ἱερο- C
 σόλυμα πρὸς κατάσχεσιν τῶν πόλεων Συρίας,
 ὑπέσχοντο τῷ ἐπισκόπῳ Πίσσης (68) ἰκανὰ εἰ τοῦ-
 τοῖς συνάρηται πρὸς τὸν προκειμένον αὐτοῖς σκο-
 πόν. Ὁ δὲ καταπειθὴς τοῖς τούτων λόγοις γεγωνῶς,
 καὶ ἑτέρους δύο (69) τῶν παρὰ θάλατταν οἰκούν-
 των ἐς αὐτὸ τοῦτο ἐρθίσας οὐκ ἀνεβάλλετο, ἀλλ'
 ἐξοπίστας διήρεις τε καὶ τριήρεις καὶ δρόμωνας
 καὶ ἕτερα τῶν ταχυδρόμων πλοίων εἰς ἐννακόσια
 περιστάμενα ἔξεισιν ὡς πρὸς αὐτοῦς ἀπερχόμενος,
 ἰκανὰ δὲ τούτων ἀποτεμόμενος εἰς προνομήν τῆς

si eam dissimularet diutius, pravi exempli contagio
 in cæteros omnes serperet milites, cum certa per-
 nicie disciplinæ militaris, qua semel soluta, nullus
 fructus expeditionis Ciliciensis posset existere,
 totam rem Augusto scriptis inde litteris expouit,
 oratque ne se versari diutius cum illis velit. Imper-
 ator statim pervidens quantæ noxiæ quamque
 certi periculi res sit in bello dissensio militum a
 duee, strenue arripit cautionem antevertendi mali:
 et tum duos illos, tum quotquot e cæteris indica-
 tionē litterarum Butumitæ habuit suspectos, scriptis
 ex tempore mandatis jussit, statim se conferre in
 Cyprum insulam, illicque duci ejus provinciæ Con-
 stantino Euphorbeno præsto esse in omnibus et
 obsequi. Gratium id imperium juvenibus accidit.
 Quare alacriter Cyprum navigant. Non diu ibi
 fuerant in comitatu ducis Cyri, cum in familiarem
 relapsi pervicaciam locum se, non animum, mutasse
 doxerunt. Nec dissimulavit offensiois acceptæ
 sensum læsus adolescentum inofficiosa protervia
 dux. Qui torvo sese vultu et obliquis perstringi
 oculis minime ferentes, sumpta fiducia ex veteri
 sat̄is ipsis comperto Augusti amore erga ipsos, dat̄is
 ad eum litteris graviter de duce questi sunt, et si
 per Principem liceret, reditum in Constantini urbem
 optare significarunt. Resignatis his epistolis Augu-
 stus justum in metum venit ne isti agri animis, ad
 alios haud contentos presentibus (cujus generis
 aliquid multos eosque opulentos et potentes Cyprum
 affricantes, cum iis societatem rebellionis coirent.

Interim Galli qui belli Hierosolymitani gratia in
 Asiam venerant, cum circumspecto rerum statu
 necessariam putarent, tum ad tuenda jam quæsitā,
 tum ad cætera expeditionis susceptæ consilia pa-
 tranda, occupationem reliquarum urbium Syriæ,
 quam ad rem sine auxiliis novis et validis Occiden-
 talium suorum, sese impares cernebant, egerunt
 per legatos 335 promissione præmiorum ingen-
 tium, cum episcopo Pisano, ut is commodare sibi
 opes et operam ea in re vellet. Annuit ille, aliis
 quoque duobus eandem maris oram accolentibus

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(67) Τὸ Μαρᾶσιον. *Marasis*, Guiberto, lib. iv, cap. 2; *Marusis*, Tudebodo, lib. ii; *Marafis*, Baldrico, lib. ii, pag. 101; et Tzetze, chil. 42, n. 632; *Marasia*, Tyrio, lib. iii, cap. 18; *Maresch*, in *Hist. Hieros.* an. 1114, et apud Albertum Aq. lib. iii, cap. 27; *Mariscum*, Fulcherio, lib. i, cap. 6; lib. ii, cap. 50. Denique Μαραύσιον, Cinnamo, lib. i.

(68) Ἐπισκόπῳ Πίσσης. Dagoberto, Daimberto, seu Daiaberto Pisano episcopo, qui postmodum

captis Hierosolymis, in patriarcham electus est. De Dagoberti ad Laodicæam appulsu agunt Albertus Aq. lib. vi, cap. 56 et seq; *Gesta Franc.* cap. 33; Fulcherius, lib. i, cap. 21; Tyrius, lib. ii, cap. 14. Multa etiam de hoc pontifice habet Ughellus in *Archiep. Pisan.* tom. III *Ital. sacræ.*

(69) Ἐτέρουσ δύο. Pisani adjuncti erant duo ex eadem maris ora populi, Etrusci scilicet, qui et Toscani, et Gemenses. Fulcher. lib. i, cap. 21, *Hist. Hieros.* pag. 595.

in eandem secum auxilii Hierosolymitanis adornandi curam ac sententiam pertractis. Nec mora communi tres conatu incumbentes in opus congregandarum undique biremium triremiumque dromonum cæterarumque id genus velocium navium, tantum brevi perfecere ut nongentarum omnis formæ parata classis staret : quam conscendens ipse Pisanus Syriam versus ad eos qui se vocaverant intendit cursum. Verum in itinere non modicam istius numeri partem reliquit ad tutelam Corycensis arcis Coryphus, Cephalenæ, Leucadis. et Zacynthi. His auditis imperator in cunctis Romanæ ditionis navilibus et portubus ædificari naves jussit. Ipseque quod præcipiebat primus exsequens Constantinopoli ubi tunc erat, multas locavit fabricandas. Nec imperasse satis habens aderat præeratque operi, et subinde monere conscensa circumiens visebat monebatque fabros, qua forma quaque arte naves oporteret construi. Etenim exploratum habens quam experientes Pisani essent navalium bellorum; vrensque ne quam ab iis majorem cladem sua classis acciperet, ita naves curabat adornari ut cujusque in proa longe exstantia eminerent ex ære ferove simulata capita leonum, aliarumve omne genus ferarum bestiarum, diductis lateque hiantibus rictibus. Quas etiam tetras facie ad majorem terrorem tam auro et pigmentis jubebat colorari; tum vero etiam ita intus per arcanos meatus, contortisque ductus aptari, ut per eas fauces sic apertas ejaculari flammam in hostem Romani possent, non pernicie ipsorum quam admiratione ac metu majori; quod tanta vis inopinati ac novi mali ex formidolosissimis vel ad aspectum monstrorum horrendorum buccis eructaretur. Has tali artificio paratas naves Taticio nuper ab Antiochia reduci simul tradidit;

A Κορυφῶς ἢ, τῆς Κεφαλῆνας, τῆς Λευκάδος καὶ τῆς Ζακύνθου ἀπέστειλε. Ταῦτα μαυθάνων ὁ βασιλεὺς ἐξ ἀπασῶν τῶν ὑπὸ τὴν τῶν Ῥωμαίων ἀρχὴν χωρῶν προσέταξε γενέσθαι πλοῖα, καὶ εἰς αὐτὴν δὲ τὴν βασιλεύουσαν ἰκανὰ κατασκευάζων (70) ἐκ διαλειμμάτων εἰς μονῆρες εἰσερχόμενος, ἐπέσκηπτε τοῖς κατασκευάζουσιν ὅπως χρῆ ταῦτα ποιεῖν. Γινώσκων δὲ τοὺς Πισσαίους τοῦ περὶ τὴν θάλατταν πολέμου ἐπιστήμονα; καὶ δεδιὼς τὴν μετ' αὐτῶν μάχην, ἐν ἐκάστη πρώτῃ τῶν πλοίων διὰ χαλκῶν καὶ σιδήρων λεόντων καὶ ἀλλοίων χειρσαίων ζῶων κεφαλὰς (71) μετὰ στομάτων ἀνεωγμένων κατασκευάσας, χρυσῷ τε περιστείλας αὐτὰ ὡς ἐκ μόνης κατὰ τῶν φοβερῶν φαίνεσθαι τὸ διὰ τῶν στρεπτῶν κατὰ τῶν πολεμίων μέλλον ἀφίεσθαι πῦρ, διὰ τῶν στομάτων αὐτῶν παρεσκευάσασε διεύειναι, ὥστε δοκεῖν τοὺς λέοντας καὶ τ' ἄλλα τῶν τοιούτων ζῶων τοῦτο ἐξερεύγεσθαι. Οὕτω γοῦν ταῦτα κατασκευάσας μετακαλεσάμενος τὸν Τατίκιον ἐξ Ἀντιοχείας νεωστὶ παραγενόμενον αὐτῷ μὲν τὰ τοιαῦτα πλοῖα παραδεδωκώς, *Περιφανεστάτην κεφαλὴν* (72) ὠνόμασε τῷ δὲ γε Λαντούλφῳ (73) τὸν ἅπαντα στόλον ἀναθέμενος μέγαν δούκα προῖβάλλετο ὡς τῆς ναυμαχίας εἰδήμονα ἄριστον. Ἐξεληθόντες οὖν τῆς μεγαλοπύλως μὴνός παριππεύοντος Ἀπριλλίου, μετὰ τοῦ Ῥωμαϊκοῦ στόλου τὴν Σίμον κατέλαβον, καὶ τὰ πλοῖα τῇ χέρσῳ προσορμίσαντες, ἐξῆλθον πρὸς τὴν ἡπειρον ἐπὶ τῷ διὰ τῆς ἀσφάλτου ἐπιπλέον ἀσφαλισμένους κατοχυρῶσαι αὐτούς. Μεμαθηκότες δὲ τὴν τοῦ Πισσαϊκοῦ στόλου διέλευσιν, τὰ πρυμνήσια λύσαντες, καὶ αὐτοὶ ὀπισθεν αὐτῶν ἔβηον ὡς πρὸς τὴν Κῶ. Πρωτῶς δὲ τῶν Πισσαίων ἐκεῖσε καταλαβόντων, ἐσπέρας οὕτοι αὐτὴν κατέλαβον. Μὴ ἐντετυχηκότες δὲ τοῖς Πισσαίοις ἀπῆλθον εἰς τὴν Κνίδον περὶ τὴν ἡπειρον τῆς ἀνατολῆς διακειμένην. Κεῖθε

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

^a Κορυφῶς.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ

(70) *Κατασκευάζων*. Hos Dagoberti et Pisanorum, priusquam Laodiceam appellerent, cum Alexianis conflictus et hostilitates attigit Tyrinus, lib. xi, 377 cap. 44: *Iter ergo aggressi, et orani secuti maritimam, non nisi hostium reperiunt urbes, unde cum maxima difficultate et alimentorum inopia viam poterant inceptam conficere.*

(71) *Ζῶων κεφαλὰς*. More veterum fecit Alexius, qui belluarum capita auro exornata navium rostris aptabant. Virgil. lib. x *Æneid.*:

Ærata princeps secat æquora tigri.

Hoc est, ait Servius, cujus rostrum erat in similitudinem tygridis: namque solent naves nomina accipere a tutelarum pictura. Sed de tutelis multa Voverius ad Petron. Meursius ad Lycophr. Delrius ad Senec. *Trag.* Turnebus, Alexander ab Alex. cæterique criticorum filii commentati sunt. Tantum addo quæ habet perelegans scriptor, in *Encomio Emme* reg. Angl. lib. i: *Aggregati tandem turritas ascendunt puppes, aratis rostris duces singulos videntibus discriminantes. Hinc erat cernere leones auro fusiles in puppidibus, hinc autem volucres in summis malis venientes, austos suis signantes veribus, aut dracones varios minantes incendia de naribus; illinc nomines de solido auro, argenteo rutilos, vivis quo-*

dammoo non impares, atque illinc tauros erectis sursum collis, protensisque cruribus, mugitus cursusque viventium simulantes. Videres quoque delphinus electro susos, veteremque rememorantem fabulam de eodem metallo centauros, etc. Idem, lib. ii: *Ardebat aurum in rostris, fulgebat quoque argentum in variis navium figuris.*

D. (72) *Περιφανεστάτην κεφαλὴν*. Nova dignitas inventa ab Alexio admodum solerti in excogitandis istiusmodi dignitatibus Palatinis.

(73) *Λαντούλφῳ*. Occurrit Landulfus iste non semel infra cum perhonorifica mentione, cujus nomenclatura natione et origine Latinum prorsus fuisse arguit. Nec scio an idem qui Falconi Beneventano Landulfus de Græcia dicitur in Chr. ad an. 1093: *Landulfus Græcus* M. Antonio Marsillo Columnæ in Vita et rebus gestis S. Matthæi cap. 8, qui reversus postmodum in Apuliam, *comestabilis Beneventanorum* creatus est: quam quidem sortitus sit appellationem, quod diu in Græcia, et apud Alexium moratus fuerit. Verum, ne id affirmem, facit ipsum Landulphi cognomen, quod in plerisque codd. Falconis, de Græcia, scribitur; qua appellatione occurrit, ni fallor, castrum aliquod in agro Beneventano. Vide Ughellum, tom. VI *Italia sacra*, pag. 457.

δὲ παραγενόμενοι ὡς τῆς ἄγρας ἡστόχων ὀλίγους A
 τινὰς ἐφευρηκότες τῶν Πισσαίων αὐτοῦ που κατα-
 λειφθέντας, ἐπυρθάνοντο ὅπου ὁ Πισσαϊκὸς ἐξώρμησε
 στόλος. Οἱ δὲ πρὸς τὴν Ῥόδον ἔφασαν. Καὶ παρα-
 χρῆμα λύσαντες τὰ προμνήσια ὄθιτον τούτους κατέ-
 λαβον μεταξὺ Παττάρων καὶ Ῥόδου. Τούτους δ' οἱ
 Πισσαῖοι θεασάμενοι, μύθου παραυτικά σχῆμα δια-
 τυπώσαντες πρὸς μάχην οὐ τὰ ξίφη μόνον, ἀλλὰ
 καὶ τὰς καρδίας ἔθηγον. Ἐπικαταλαβόντος δὲ τοῦ
 Ῥωμαϊκοῦ στόλου κόμης τις Πελοποννήσιος (74)
 Περιχυτάνης * καλούμενος ναυλοχεῖν ἄριστα ἐπιστά-
 μενος ὡς τούτους ἐθεάσατο, ταῖς κώπαις τὸ ἴδιον
 περῶσας μονήρες ὡς εἶχε κατ' αὐτῶν ἵσται, καὶ
 διαμέσου τούτων ὡς πῦρ διελθὼν εἰς τὸν Ῥωμαί-
 κῶν αὐθις ἐπανεστρεψε στόλον. Ὁ μέντοι Ῥωμαί-
 κὸς στόλος οὐκ εὐτάκτως τῆς μετὰ τῶν Πισσαίων B
 μάχης ἀπεπειράετο, ἀλλ' ὀξείως καὶ ἀσυντάκτως τού-
 τους * προσέβαλλε. Καὶ αὐτὸς δὲ ὁ Λαντοῦλφος
 πρῶτος προσπελάσας τοῖς Πισσαίοις ναυσίν, ἄστοχα
 τὴ πῦρ ἔβαλε καὶ οὐδὲν τι πλέον εἰργάσατο τοῦ
 πυρὸς σκεδασθέντος. Ὁ δὲ λεγόμενος Ἐλεθμῶν
 κόμης ἀναισχύντως μεγίστω πλοίῳ κατὰ πρύμναν
 προσβαλὼν τοῖς πηδαλίοις τούτου περιπεσὼν καὶ
 μὴ εὐχερῶς ἔχων ἐκείθεν διαπλοῖσασθαι, κατεσχάθη
 ἄν, εἰ μὴ γοργῶς πρὸς τὴν σκευὴν ἀπέιδε. Καὶ
 πῦρ κατ' αὐτῶν ἀφελὺς οὐκ ἄστοχα ἔβαλεν. Ἐῖτα
 τὴν ναῦν ἐπὶ θάτερα γοργῶς μεταφέρων καὶ ἐτέ-
 ρας παραχρῆμα τρεῖς μεγίστας ἐπυρπόλει τῶν
 Βαρβάρων ναῦς. Ἐπεὶ δ' ἅμα καὶ συστροφή ἀνέ-
 μου τὴν θάλασσαν ἐπεισεσοῦσα ἀθρόον διετάραττε
 τὰς τε ναῦς συνέτριβε καὶ μονονοῦ βυθίζειν ἠπειλει C
 ἐβρόχθη * γὰρ τὸ κύμα, ἐτατρίγεσαν αἱ κεραιαὶ,
 τὰ ὁ ἵστία διεβρόχηντο. Ἐκδιεματωθέντες οἱ Βάρ-
 βαροι, τὸ μὲν διὰ τὸ πεμπόμενον πῦρ * οὐ γὰρ ἐθά-
 δες ἦσαν τοιούτων σκευῶν ἢ πυρὸς, ἄνω μὲν φύσει
 τὴν φορὰν ἔχοντες, πεμπομένου δ' ἐφ' ἃ βούλεται
 ὁ πέμπων κατὰ τε τὸ πρᾶνὸς πολλάκις καὶ ἐφ' ἑκά-
 τερα * τὸ δὲ ὑπὸ τοῦ θαλαττίου κλύδωνος συγχυθέν-
 τες τὸν νοῦν φυγαδείας ἤψαντο. Οὕτω μὲν οὖν τὰ
 τῶν Βαρβάρων. Ὁ δὲ τοῖς Ῥωμαϊκὸς στόλος νησιδῖον
 τινὶ προσώκειεν οὕτως που κλυομένην Σεύτῳ (75).
 Αὐγαζούσης δὲ τῆς ἡμέρας ἐκεῖθεν ἀπάραντες τῇ
 Ῥόδῳ προσώρμησαν *. Τῶν πλοίων οὖν ἀποθάντες
 καὶ ἐξαγαγόντες ὄσους ἔφθασαν κατασχεῖν καὶ αὐτὸν
 δὴ τὸν τοῦ Βαϊμούντου ἀδελφιδῶν (76), ἐξεδειμάτου D
 αὐτοῦς ὡς μέλλοντες τιμῆς πάντα ἀπεμπολεῖν, ἢ
 κατασφάττειν. Ὡς δὲ ἀκαταπλήκτους πρὸς τοῦτο
 ἐύρων αὐτοῦς καὶ τὴν ἀεμπελόησιν ἐν οὐδενὶ τιθε-
 μένους, εὐθὺς ξίφους πρᾶνάλωμα πεποιήασιν. Οἱ
 δὲ γε περιλειφθέντες τοῦ Πισσαϊκοῦ στόλου πρὸς τὸ
 τὰς παρτυχούσας νήσους καὶ τὴν Κύπρον ληΐζεσθαι

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

* Περιχύταν. * τούτοις. * ἐβρόχθει. * προσώρμισαν.

Car. Dufresnii Du Canzii notæ.

(74) Κόμης τις Πελοποννήσιος. Non comes in Peloponneso, sed dignitate, seu officio in classe comes, origine Peloponnesius. Vide supra, pag. 291.

(75) Σεύτῳ. *Seutlos*, Ioniæ insula circa Rho-

simul eidem illi viro probatissimæ virtutis, quo
 alacrius novum hoc bellum capesseret, amplam in
 primis appellationem indidit, *Illustrissimi Capituli*.
 Cæteræ classi universæ titulo et potestate duris
 magni Lantulphum præfecit quippe virum navalis
 pugnæ peritissimum. Solverunt hi Constantinopoli
 mense Aprili cum classe Romana universa; et Samo
 proximo cursu obiter perstricta navibus adverso
 littori applicitis, in continentem exscenderunt, na-
 vigia recenter ædificata, asphaltis illic abundantis
 inunctione multa firmaturi. Certiores ibi sunt præ-
 teriisse Pisanam classem. Quare solventes ipsi post
 eos currunt, versus Coam insulam. Pervenerant eo
 Pisani mane diei ejus, cujus sub vesperam Romani
 eodem appulere. Ergo si opportunitate exclusi rei
 gerendæ, quippe Pisanis, qui longo intervallo præ-
 currebant, non inventis, Cnidum abeunt, insulam
 prope continentem Orientis sitam. Ibi deprehensu-
 ros se rati Pisanos, spe quidem exciderat prædæ
 totius, repererunt tamen relictos Pisanorum aliquos
 a quibus interrogatis quo ivisset Pisana classis,
 336 Rhodium versus navigasse illam audiverunt.
 Nulla mora insequendi facta, instant solutis admis-
 sionis post Pisanos navibus, brevique eos asse-
 quantur inter Pattara et Rhodium. Eos Pisani con-
 spicati, classe cito disposita apte ad navale prælium,
 et tela et animos ad pugnam acuebant. Admovetur
 interim propius Romana classis et quidam comes
 Peloponnesius, Perichytones vocatus, scientissimus
 artis navigandi, toto remigio suæ moneris incitato,
 velocissimo impetu Pisanos petit: perque ipsos
 medios flammea rapiditate pervolans, ad classem
 rursus se Romanam retulit. Cæterum nostræ naves
 haud satis ordinate satique juncto, sed tumultuario
 quodam impetu, pugnam cum Pisanis capessabant.
 Quin Lantulphus ipse, ubi se admovit primus na-
 vigiis hostilibus, ignem intempestive jaculatus,
 ideo temere et sine hostium damno dispersum,
 fructum inventi novi nullum habuit. Felicior fuit
 comes, Eleemon dictus. Is magnam audacter ag-
 gressus Pisanam navem, cum incidisset in ejus
 gubernaculum, itaque se implicuisset, ut retro inde
 cedere nequiret, captus esset utique, nisi præsen-
 tem in tali periculo animum ad paratam appulisset
 machinam evomendæ flammæ per fauces æneas,
 uti diximus. Ergo id agere adorsus cum magna
 pernicie navis hostilis cui adhæserat, tres quoque
 inde alias maximas sese strenue circummagens eadem
 peste incendii sparsilis afflavit et absumpsit. Inter
 hæc repente mutato vento, turbari mare, mugire
 fluctus, concuti inmutuo collisus naves et conteri,

stridere antennarum cornua, frangi ac discerpi A
vela, denique in præsentis demersionis periculo ac
metu naves esse. Communis hic erat ambarum
partium terror; illa propria formido Pisanorum,
ignis missilis nunquam illis visa usuque comperta
natura; nam cum ignis notus rectum et statum
impetum habeat cælum versus, hic videbant et in
proruum haud reluctantem flammam dejici, et ad
latera vibrari non ægre sequentem vim et destina-
tionem jaculantis. Igitur hæc machine artificum mo-
litrices fulguratorum rem eo die confecere: perculti
enim isto potissimum malo Barbari fugæ se man-
darent. At Romana classis vitandæ tempestati sta-
tionem in præsens opportuna cepit ad parvam
insulam cui nomen Sento fuit. Allucescente die
postera moventes inde ad Rhodum appellant: B
quam in insulam excensu Romani facto quosdam
e Lutinis captos, in iis consobrinum Baimundii,
terrere primo conabantur metu servitutis, et ven-
ditionis miseræ; verum cum nihil inde moveri eos,
et tantum mancipationis vilissimæ dedecus pro ni-
hilo ipsos habere animadverterunt, trucidarunt
universos. Pisani superstites cæteri ad insulas de-
prædandas, præsertim Cyprum, adjererunt animos.
Cyprum gubernabat tum Philocales Eumathius, qui
repente in Latinos cum copiis movit, simul co-
gnovit 337 appulsos: tantoque ipsos terrore affe-
cit ut suorum oblitus, quos non paucos jam ad pabu-
landum in insulam emiserant, statim cum pertur-
batione solverent Laodiceam versus, ad Baimundum
cui se suaque libenter scilicet accipienti et mutua
spondenti detulere. At illi, quos diximus, miseri in
Cyprum expositi prædatores, ubi ad litus reversi,
classem non viderunt suam, desperatione acti ma-
gna projecterunt se in mare, ibique in aquis præfo-
cati sunt. Delinæ duces Romanæ classis, et Lan-
tulphus ipse in Cyprum convenientes habito consilio
decreverunt de communi omnium sententia tractare
de pace. Electus ad id Butumites qui statim ad
Baimundum se contulit: et apud eum dies totos detentus est quindecim. At Baimundus idem semper
erat, nihil ab illo fraudulentæ pacis et pacatarum artium indocili mutatus. Tandem ergo accersitum
Butumitem sic minaciter affatus est: *Non huc tu amicitie aut pacis venisti causa, sed incendendarum
meorum navium: itaque fac ab eas quam primum, et quod fraudis tantæ conscius a nobis inultis integer
atque illæsus dimitteris, in luero pone.* Cum his reverso Butumite ad eos a quibus missus fuerat,
consultatio ab iis communiter instituitur in Cyprî portu. Ibi altius introspecta ex recentibus indiciis
malitia Baimundi, desperataque inter ipsum et imperatorem concordia, nihil tunc quidem decernere
se posse putaverunt consultius quam si classem plena velis Constantinopolim referrent. In eo cursu
cum essent prope Sycen gravi ac vehementi oborta tempestate vasto fluctuum et ventorum impetu al-
lisi ad terram sunt, conpassatis universis navibus, præter eas quibus proprie Taticius præerat.

Hic successus classis Pisanæ fuit, et expeditio- D
nis navalis ejus occasione susceptæ. Interim Bai-
mundus pro sua cætera solertissima versutia, vidit

ἀπέβλεψαν. Ἐνθα τυχῶν ὁ Φιλοκάλης Εὐμάθιος
κατ' αὐτῶν ἵεται. Οἱ δὲ περὶ τὰς ναῦς δεῖλαι
σχεθέντες; μηδὲ τοῦ ἐξιόντος προνομῆς χάριν ἀπὸ
τῶν πλοίων αὐτῶν λαοῦ πεφροντικότες, ἀλλὰ τοὺς
πλείονας περὶ τὴν νῆσον ἕασαντες, ἀσυντάκτως
οὕτω λύσαντες τὰ πρυμνήσια πρὸς τὴν Λαοδικεῖαν
ἀπέπλεον, τὸν Βαϊμούντον ἐπὶ νῶν ἔχοντας. Καὶ
δὴ κατ' ἀκαταλόγητον προσελήλυθεισάν τε αὐτῶν καὶ
τὴν μετ' αὐτοῦ ἀγάπην ἀσπάζεσθαι ἔλεγον. Ὁ δὲ,
ὅπολις ἐκεῖνος ἀσμένως αὐτοὺς ὑποδέχεται. Ἐπεὶ
δ' οἱ περὶ τὴν ἡῖονα καταλειφθέντες λαφυραγωγίας
ἔνεκα ὑποστρέψαντες τὸν ἴδιον στόλον οὐχ ἑώραν,
ἔβριπτον ἑαυτοὺς ἀφειδῶς εἰς τὴν θάλασσαν καὶ
ἀπεπνίγοντο. Οἱ δὲ τοῦ Ῥωμαϊκοῦ στόλου θαλασσοκράτορες
καὶ αὐτὸς δὴ ὁ Λαντοῦλφος καταλαβόντες τὴν
Κύπρον συνελήλυθότες περὶ εἰρήνης ἐπερωτῶν
ἐβουλεύοντο. Πάντων οὖν ὁμογνωμονησάντων πρὸς
τοῦτο, στέλλεται ὁ Βουτουμίτης πρὸς τὸν Βαϊμούν-
τον. Τοῦτον οὖν θεασάμενος καὶ παρακατασχὼν
ἐπὶ ὄλαις πέντε καὶ δέκα ἡμέραις ἐπέειπε τὴν Λαοδι-
κειαν καὶ λιμὸς κατελιφθεὶ καὶ ὁ Βαϊμούντος αὐθις
Βαϊμούντος ἦν καὶ οὐκ ἔλλοιότω οὕτε μὴν εἰρηνεύειν
ἐμεμαθήκει, μεταπεμφθέντος αὐτὸν, φησὶν. *Οὐδὲ
φίλλαν ἢ εἰρήνην αὐτὸς ἐνταυθοῖ παραγγέλλεται.
ἀλλ' ἐφ' ᾧ τὰς ἐμάς ἐμπρῆσαι ναῦς. Ἄπιθι τοίνυν
ἀρκεῖ γάρ σοι τοῦτο τὸ, ἀνακρωτηρίαστον τῶν
ἐνταῦθα ἀπολυθῆναι.* Ἀπάρας οὖν ἐκείθεν κατα-
λαμβάνει τοὺς αὐτὸν ἀποστειλάντας περὶ τὸν λιμὸν
τῆς Κύπρου. Καὶ τὴν Βαϊμούντου πονηρὰν γνώμην
ἐπιπλέον ἐκ τῶν ἐκείθεν μηνυμάτων διαγινόντες καὶ
ὡς ἀδύνατον σπείσασθαι μετὰ τοῦ αὐτοκράτορος,
ἐκείθεν ἀπάραντες ὄλοις ἰστίοις τὴν πρὸς τὴν μεγα-
λόπολιν ὑγρὰν ὑπέπλεον κέλευθον. Κατὰ δὲ τὴν
Συκὴν (77) τρικυμίας μεγάλης καὶ κλυδώνου * διε-
γερθέντος σφοδροῦ, τὰ πλοῖα τῇ χέρσῳ προσραγέντα
ἡμίθραυστα πάντα γεγόνασιν πλὴν τῶν νεῶν ὧν
ἔστρεψεν ὁ Τατικίος.

Electus ad id Butumites qui statim ad
Baimundum se contulit: et apud eum dies totos detentus est quindecim. At Baimundus idem semper
erat, nihil ab illo fraudulentæ pacis et pacatarum artium indocili mutatus. Tandem ergo accersitum
Butumitem sic minaciter affatus est: *Non huc tu amicitie aut pacis venisti causa, sed incendendarum
meorum navium: itaque fac ab eas quam primum, et quod fraudis tantæ conscius a nobis inultis integer
atque illæsus dimitteris, in luero pone.* Cum his reverso Butumite ad eos a quibus missus fuerat,
consultatio ab iis communiter instituitur in Cyprî portu. Ibi altius introspecta ex recentibus indiciis
malitia Baimundi, desperataque inter ipsum et imperatorem concordia, nihil tunc quidem decernere
se posse putaverunt consultius quam si classem plena velis Constantinopolim referrent. In eo cursu
cum essent prope Sycen gravi ac vehementi oborta tempestate vasto fluctuum et ventorum impetu al-
lisi ad terram sunt, conpassatis universis navibus, præter eas quibus proprie Taticius præerat.

Hic successus classis Pisanæ fuit, et expeditio- D
nis navalis ejus occasione susceptæ. Interim Bai-
mundus pro sua cætera solertissima versutia, vidit

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(77) Συκὴν. Sycæ, hodie Galata, et Pera, olim
urbis CP. XIII regio. Vide Hist. nostram Gallo-
Byzant. lib. v, n. 32.

(78) Κούρικον. Ciliciæ urbs, in qua Justinianus
imp. balneum et πτωχεῖον renovavit, ut auctor est

Procopius, lib. v De ædif. Just. extremo; Curcum
Sanuto lib. II, part. IV, cap. 26; Curca, Tegenoni
Patau; Corycus, in notitia Græc; Curc, Willebrandi
ab Oldenburg in Itiner. T. S. ubi describitur; hodie
Curco. Ejusce oppidi, quod sub Armeniæ rēgibus

* καὶ δὴ. * κλυδώνος.

κατάσγη, καὶ στόλον Ῥωμαίων τῷ λιμένι προσορ-
 μίσας φυλάττη μὲν τὴν Κύπρον, ἀπείρηγ δὲ καὶ
 τοὺς ἀπὸ Λογγιβαρδίας διὰ τῆς παραλίας τῆς ἀνα-
 τολῆς μέλλοντας ἵναί τι πρὸς αὐτὸν συμμάχους. Ταῦτα
 οὖν λογιζόμενος, αὐτὸς τοῦτο ἀνοικοδομήσαι καὶ
 τὸν λιμένα κατασχεῖν ἐβούλετο· πόλις γὰρ πρότερον
 οἷσα ἐρυμνοτάτη τὸ Κούρικον ἐν ὑστέροις ἐφθασεν
 ἐρεπωθῆναι χρόνιοις. Ὁ δὲ γε αὐτοκράτωρ ταῦτα
 προμηθευσάμενος καὶ τὰς ἐπινοίας αὐτοῦ προκατα-
 λαβὼν, πέμπει τὸν ἐκτομῆαν Εὐστάθιον ἀπὸ τῆς τοῦ
 κανικλείου ἀξίας (79) μέγαν δρουγγάριον τοῦ στόλου
 προχειρισάμενος, ἐπισκήψας αὐτῷ σπεύσαι καταλα-
 βεῖν τὸ Κούρικον, καὶ διατάχους ἀνοικοδομήσαι τε
 αὐτὸ καὶ τὸ κάστρον Σελεύκειαν (80), στάδια ἕξ
 τοῦτου ἀφισταμένην, καὶ δύναμιν ἀποκρῶσαν κατα-
 λιπεῖν ἐν αὐτοῖς, δοῦναι δὲ προχειρισασθαι Στρατή-
 γιον τὸν Στραβὸν, ἄνδρα μικρὸν μὲν τῷ σώματι,
 ταῖς δὲ πολεμικαῖς ἐμπειρίαις πολὺν τι καὶ μέγι-
 στον, ἀλλὰ καὶ εἰς τὸν λιμένα στόλον ἱκανὸν προσ-
 ορμίσαι καὶ παραγγεῖλαι ἐγρηγορῆσαι καὶ ἐνε-
 δρεῦειν τοὺς ὅπῃ Λογγιβαρδίας εἰς τὴν ἀρωγὴν τοῦ
 Βαϊμούντου ἐρχομένου, ἐπαρήγειν δὲ καὶ τῷ
 Κύπρω. Ἐξελθὼν οὖν ὁ βῆθελ δρουγγάριος τοῦ
 στόλου καὶ προκαταλαβὼν τὰ τοῦ Βαϊμούντου δια-
 νοήματα, ἀνεγείρει μὲν αὐτὸ καὶ εἰς τὴν προτέραν
 ἀποκαθιστᾷ κατάστασιν. Παρακρῆμα δὲ καὶ τὴν
 Σελεύκειαν οἰκοδομήσας καὶ κατοχυρώσας διὰ τά-
 φρων γυρῶθεν δυνάμεις τὰς ἱκανὰς ἐν ἀμφοτέροις
 καταλιπὼν μετὰ τοῦ δουκὸς Στρατηγίου καταλθὼν
 εἰς τὸν λιμένα καὶ στόλον ἀποκρῶντα ἐν αὐτῷ κα-

A fieri facile posse ut imperator consilium caperet
 preoccupandi Curici, oppidi olim munitissimi, pos-
 tea destructi. Erat ibi portus capax Romanæ classis
 capiendæ, opportune imminens, tum in tutelam
 Cypri, tum in maris custodiam ea parte qua cursus
 est necessarius Longobardicis navibus auxilia Bai-
 mundo portaturis. His de causis decreverat Bai-
 mundus reædificare quamprimum urbem Curicum,
 portumque ejus occupare : quo et illa quæ memo-
 ravimus tanta ejus consilii commoda Imperatori
 eriperet, sibi adjungeret, et quæ inde damna me-
 tuobat si præverteretur a Romanis, non solum
 evitaret, sed etiam in opportunitates nocendi hosti-
 bus verteret. Cum autem non minus cogitationes
 Baimundi quam rei momenta ipsius imperator
 perspiceret penitus, opus maturato credidit. Non
 enim aliter vastrum artificemque adversarium posse
 prohiberi a quæstuoso incepto rei non difficillimæ
 nisi improvisa diligentia 338 prævertatur. Mittit
 igitur extemplo Eustathium eunuchum e Caniciei
 præfecto magnum classis drungarium creatum,
 datis ei mandatis ut properaret occupare Curicum
 et in integrum restituere : neque id modo, sed arc-
 em quoque Seleuciam sex stadiis a Curico distan-
 tem, novis munitionibus circumdaret, tum impos-
 sito idoneo præsidio ducem loco præficeret Strate-
 gium Strabum, pusilla quidem statura virum ; sed
 ingentis in rebus bellicis gloriæ : ad hæc naves
 bellicas idoneo numero in portum induceret, insi-
 diaturas Latinis navibus quæ ab Apulia comæa-

Varia lectiones ex cod. Coislin.

* τῆν. Lege τῆ.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

munitissimum fuisse testantur scriptores, dominus
 fuit Aithonius, auctor *Hist. Orientalis*, sub. a. 1305,
 pater, ni fallor. Ossini comitis Curchi, qui Leone IV
 Armeniæ rege 378 imperante florebat. Vide Odo-
 ricum Ruyndal. an. 1322, n. 33 et 46, et Jose-
 phum Barliarum in *Itiner. Persic.* pag. 461.

(79) Τοῦ κανικλείου ἀξίας. Ὁ ἐπὶ κανικλείου
 dictus, penes quem erat vas, in quo asservabatur
 sacrum encaustum, quo imperatores diplomata vel
 epistolas subscribebant. Anastasius Bibliothecarius
 ad act. 10 octavæ synodi : *Præpositus caniculi*
apud Græcos est qui curam et custodiam gerit ca-
niculi, id est, atramentarii, ex quo imperator sæni-
cens litteras scribit in chartis. Itæ vero dictum κανι-
 κλειον, quod caniculi formam effigiemque præ se
 ferret, uti supra observatum ad. pag. 62. Hujus
 dignitatis crebra est mentio apud scriptores Byzan-
 tinos, apud Scylitsem in Michaelē Rhang. et Con-
 stantino Leonis F. Zonaram in Theophilo, Leonem
 Grammatico. in Constantino, Nicetam in Man. lib. 1,
 n. 3, in Alex. Man. F. n. 18 ; in Alex. Ang. lib. 11,
 n. 4 ; Acropol. cap. 79 ; et Coislin. *De orig. CP.*
 pag. 52 edit. Reg. et lib. *De offic.* Existat, inquit
 Seldenus lib. *De titul. honor.* part. 1, cap. 6, n. 6,
 in bibliotheca regis Christianis. : Ἰωάννου τοῦ Κα-
 ματῆρου τοῦ ἐπὶ κανικλείου περὶ τῆς οὐρανίας τῶν
 ἀστέρων διαθέσεως ἐν συνόψει, διὰ στίχων λαμβικῶν,
 πρὸς τὴν βασίλειαν τὴν πορφυρογέννητον. Codicæ
 nempe 149 et 559. *Canicliæ* dicitur Gregentio
 in *Disputat.* pag. 201. *Κανικλῆς* Leoni Gramma-
 tico, pag. 401, 491. *Caniclinus*, Tyrio lib. xxii,
 cap. 6, et Gunthero lib. viii *Ligur.* Nec diversus fuit
 ὁ ἐπὶ κανικλείου a Logotheta, penes quem auctor

est Nicetas in Man. lib. iv, n. 4 fuisse vas illud
 Purpuramentarium, gemmis et auro distinctum, in
 quo scilicet asservabatur encaustum, quo Aureas
 Bullas obsignatas et subscriptas testatur Codinus,
De offic. cap. 5, n. 18, quo Nicetæ loco Codex Bar-
 baro-Græcus habet, *Χρυσόβουλλον μετὰ λθθων λαμ-*
πρῶν, hoc est Bullarium, seu tyrum sigillarium,
 quo Bullæ ipsæ imprimebantur ; unde colligitur, et
encaustarium, et bullarium penes logothetam fuisse.
 Id præterea observo ex Leone Grammatico et Scy-
 litzæ scribentibus in Michaelē, Bardam, Theoctisto
 logotheta extincto, Caniciei dignitatem in se trans-
 tulisse, hoc est, logothetæ dromi, qua functus
 fuerat Theoctistus, ad quam, officii jure, Auræ
 Bullæ subscriptio spectabat. Unde recte Radevicus,
De gest. Frid. lib. iii, *caniclinum* ; Nicetas vero in
 Man. lib. vii, n. 4, logothetam, *cancellarium* inter-
 pretantur. Quippe penes cancellarium atramentarii
 regii cura exstitit ; concilium Duziacense 1, parte
 n, cap. 33 : *Ego autem jussi Odonem ire ad can-*
cellarium regis, et accipere ab illo pergamenum, et
atramentarium, et scribere illum cito. Atque ex iis
 emendandus Rogerius Hoved. pag. 596 : *Qui fuerat*
cancellarius imperatoris, quem Græci vocant Laucete.
 Legendum enim *Logothetam.* Sed et videtur idem
 fuisse cum *protosecretis* in viii synodo, act. 10 : Τὸ
 δὲ τῆς γραφῆς ὀπίλοιπον γεγραφέτος Χριστοφόρος
 Πρωτασηκρήτου καὶ ἐπὶ κανικλείου. Vide præterea
 Cujac. ad leg. 2 Cod. de pedit. honor. subl. lib. 1 :
 Meurs. in Gloss. Gretser. et Coislin. ad Codin-
 um.

(80) Σελεύκειαν. De hac urbe, præter Geogra-
 phos, consulendus Guibertus lib. vi, cap. 16.

rent ad Bainundum : simul etiam invigilaturas A
custodiæ Cypri. Hæc omnia plane uti jussus fuerat
executus Eustathius Constantinopolim se retulit,
amplam ibi ob eam rem feliciter fideliterque con-
fectam, ab imperatore laudem et merita præmia
consecutus.

Et hæc quidem de Curico. Evoluto hinc anno
certior factus Imperator parari Genuensem clas-
sam in auxilium Francorum, sensit statim non
mediocri periculi rem esse, nec ab Genuensibus
minora Romano imperio damna quam a Pisanis
merito timenda. Ergo ut ils occurreret Cantacuzen-
um cum idoneis copiis per continentem mittit;
mari vero Lantulphum cum valide armata classe
festinare jussit ad præoccupanda insidiis loca de-
pressiora, unde in transituram illac Genuensem
classem, victorem ex tuto impetum facere posset.
Fuit mature Lantulphus quo imperatum erat : cæ-
terum sapientis incepti successum vis major inter-
cepit. Procella gravis et supra quamvis validarum
navium firmitatem vehemens incubuit in classem
tam sæva tamque ineluctabili vi ut plæræque naves
frangerentur utique : quas ideo navibus subductas in ter-
ram linire pice ac crassamento, cæteraque resar-
cire cura ejus generis necesse fuit. Hac vice rerum
Cantacuzeno indicium deferitur, classem adventare
Genuensem. Hoc ille accepto, auctor est Lantul-
pho, ut cum navibus octodecim quas habebat solas
in mari, cæteris refectionis necessitate subductis
in terram, subsideret juxta mandatum imperatoris
circa Promontorium Malei, immineretque inde in
occasionem aggrediendarum ex tuto, si res et occa-
sio ferret, mox transiturarum Genuensium na-
vium. Sin ei in præsentī conspectu classis hostilis
aliud suaderet sua paucitas et conscientia infirmi-
tatis, certe receptum salutarem suis exiguis copiis
tuto perficeret, classe tota Coronem deportanda,
quo certus, et nulla vi hostili prohiberi facilis, tali
locorum situ cursus erat. Acquievit consilio Lan-
tulphus; sed cum admotis Genuensibus, plures eos
longe validioresque cerneret, quam ut capessere
cum spe aliqua 339 pugnā contra ipsos posset,
Coronem ut constitutum erat, se recipit. Cantacu-
zenuis cura, quantam maximam debuit in classem
Romanam collata, ut impune in terram expositis
Genuensibus didicit, quod unum supererat, expedit
se ac suos ad eos insequendos. Quos ubi assequi
non potuit, Laodiceam deflexit, toto illic conatu
bellum cum Bainundo gesturus. Ac primo quidem
impetu portum occupavit; deinde arcem aggressus
continuata per noctem et diem oppugnatione,
frustra fuit tamen, et sapissime assultu tentato,
repulsus est toties. Expertus quin etiam pacatas
artes, et demereri colloquio conatus Gallos, non

ταλικῶν κατὰ τὰς τοῦ αὐτοκράτορος εἰσηγήσεις
ἐπαναζεύγνυσι πρὸς τὴν μεγαλόπολιν, καὶ μεγάλως
παρὰ τοῦ αὐτοκράτορος ἐκαινθεῖς δαψιλῶς περι-
λοτίζηται. Ἄλλὰ ταῦτα μὲν τὰ κατὰ τὸ Κούρικον.

Μετὰ δὲ παραδρομῆν ἐνιαυτοῦ ἀναμαθῶν ὁ βασι-
λεὺς ὅτι καὶ Γενούσιος ¹⁰ στόλος (81) εἰς συμμα-
χίαν τῶν Φράγγων ἐξελθεῖν ἐτοιμάζεται, στοχασά-
μενος ὅτι οὐ μικρὰς βλάβης καὶ παραιτίοι αὐτοῖ ¹²
τῆ τῶν Ῥωμαίων ἀρχῆ ἔσονται, τὸν μὲν Καντα-
κουζηνὸν διὰ τῆς ἡπείρου μετὰ ἀποχρύσεως δυνά-
μεως, τὸν δὲ Λαντούλφον γοργῶς ἐξοπίστας μετὰ
στόλου διὰ θαλάττης ἀπέστειλε, παρακαλευσάμενος
αὐτῷ τὸ τάχος καταλαβεῖν τὰ κατώτερα, ἢ φ' ἢ
τὴν μετὰ τῶν Γενουσίων ἐκεῖσε διερχομένων ἀνα-
δέξασθαι πόλεμον. Τούτων ἀπελθόντων ἐνθα καὶ
προσετάχθησαν, χειμῶν βαρῦς ἐπιγέγονα καὶ ἀφύ-
ρητος, ἢ φ' οὐ καὶ πολλὰς τῶν νεῶν συνέθη δια-
θραυσθῆναι, ἄσπερ πάλιν πρὸς τὴν χέρσον ἐξεκί-
σαντες, ἐπιμελῶς τὴν διὰ τῆς ὑγρᾶς πίσην· ἐπιχρησι
ταύταις ἐπέφερον. Τηνικαῦτα δὲ καὶ ὁ Καντακου-
ζηνὸς τὸν τῶν Γενουσίων στόλον περὶ τὰ κατώτερα
διαπλέοντα ἐγγύς που εἶναι μεμαθηκῶς ὑποτίθει
τῷ Λαντούλφῳ ὀκτωκαίδεκα ναῦς ἀναλαβέσθαι
(τοσαύτας γὰρ μόνας σύνεθη τῷ τότε ἀποπλέειν τῶν
ἄλλων ἐξελκυσθεῖσων τῆς θαλάσσης), καὶ ἀπελθόντε
κατὰ τὸ ἀκρωτήριον τοῦ Μαλείου προσοκείλαι αὐτάς
κατὰ τὰς τοῦ αὐτοκράτορος ὑποθήκας, καὶ διοχο-
μένων τῶν Γενουσίων εἰ μὲν τὸν μετ' αὐτῶν ἀπο-
θάρρολη ¹³ πόλεμον, εὐθὺς τὴν μετ' αὐτῶν ἀναδέ-
ξασθαι μάχην· εἰ δ' οὐ τὴν σωτηρίαν ἑαυτῷ καὶ
ταῖς ὑπ' αὐτὸν νησίαι σὺν αὐτοῖς πλωτῆρσιν εἰς
Κορώνην προσοκείλαντι, περιποιήσασθαι. Ὁ δὲ
ἀπελθὼν καὶ τὸν πολὺν στόλον τῶν Γενουσίων ¹⁴
θασάμενος καὶ ἀπαγορεύσας τὴν μετ' αὐτῶν
μάχην, θάττον τὴν Κορώνην κατέλαθεν. Ὁ δὲ
Καντακουζηνὸς τὸν ἄλλον Ῥωμαϊκὸν στόλον ὡς
ἔδει περιποιησάμενος, καὶ τοὺς συνόντας αὐτῷ
ἐκεῖσε συναγαγὼν, ὡς εἶχε τάχους κατόπιν τῶν Γε-
νουσίων ἐδίωκε. Μὴ ἐφθακῶς δὲ τὴν Λαοδικεῖαν κα-
τέλαβε, σπεύδων πρὸς τοὺς μετὰ τοῦ Βαϊμούντου
πολεμῆσαι ὅλη γνῶμη καὶ χειρὶ ἀποδύεσθαι. Καὶ
μέντοι τοῦ ἔργου ἀψάμενος, τὸν λιμένα κατέλαβε
καὶ διὰ πάσης νυκτὸς καὶ ἡμέρας τῆς τειχομαχίας
οὐκ ἀφίστατο ὡς δ' ἀπρακτος τοῦ λοποῦ ¹⁵ ἔμενε
μυριάκις μὲν προσθαλῶν, τοσαυτάκις δ' ἀποτυγῶν·
καὶ πῆ μὲν ὑποποιούμενος τοὺς Κελτούς οὐκ ἐπειθε,
πῆ δὲ μαχόμενος ἀπετύχχανε. Τειχίον τι διὰ ξηρῶν
λίθων κυκλοτερὲς δειμάμενος ἀναμεταξὺ τῆς ψάμ-
μου καὶ τῶν τειχῶν Λαοδικεῖας ἐν τρισὶ νυθημέ-
ροις κᾶκτοτε ὡς ἔρεισμα τοῦτο κτησάμενος ἕτερον
πολιχνιον δι' ἐγχορήγου ὕλης ἐντὸς τούτου θάττον
ἀνήγειρεν, ἢ ἐντεῦθεν ὡς ἐξ ὀρμητηρίου τινὸς γεν-

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

¹⁰ Θνούσιος. Sic semper. ¹¹ Deest vox αὐτοῖ. ¹² θαρρόλη. ¹³ Θνούσιων. Sic semper. ¹⁴ λοιποῦ.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(81) Γενούσιος στόλος. Will. Tyrinus l. b. x, cap. 28.

ναϊότερον τῆς τειχομαχίας ἀντέγοιτο. Ἄλλὰ καὶ ἄ πύργους δύο διὰ τοῦ στομίου τοῦ λιμένος ἐφ' ἐκάτερα εἰκοδομήσας ἄλυσιν σιδηρᾶν διαμπερὲς τούτων εἰσελάσας δι' αὐτοῦ ἀπετάφρευε τὰς ἰσως ἐλπίζομένας εἰς βοήθειαν τῶν Κελτῶν ἐκ θαλάττης ναῦς. Ἐνταῦθα ¹⁵ δὲ καὶ πολλὰ τῶν περὶ θάλατταν πολιχνίων κπέσχετό τε Ἄργυρόκαστρον καλούμενον, τὸ Μαρχάπιν (82), τὰ Γάβαλα (83), καὶ ἄλλ' ἄττα, μέχρις αὐτῶν συνόρων Τριπόλεως; ἐφθακῶς, ἅπερ πρότερον μὲν φόρους τοῖς Σαρακηνοῖς ἐδίδου. Ἐν ὑστέροις δὲ παρὰ τοῦ αὐτοκράτορος πολλοὶς ἰδρῶσι καὶ πόνοις τῇ Ῥωμαίων ἐπανασώθησιν.

importandi quandoque navalis auxilii, duæ ad ostium interque ipsas catena ferrea suspensa, quæ facile prohiberet omnem Gallicarum navium appulsum. Interim et alia maritimæ illius oræ occupata oppida, Argyrocastrum, Marapis, Gabala, et quæ hinc interjacent ad confinia Tripolis. Hæc tot loca prius tributaria Saracenis, multis tum sudoribus laboribusque Romano imperio restituta sunt.

Ὁ μὲν τοι βασιλεὺς δέον λογιζάμενος καὶ ἀπὸ τοῦ μέρους τῆς ξηρᾶς πολιορκῆσαι τὴν Λαοδικεῖαν, γινώσκων ἐκ μακροῦ τὸν δεινὸν Βαϊμούντον καὶ τὰς αὐτοῦ μηχανὰς, ὅποῖος ἐκεῖνος δεξιὸς ἦθος ἀνθρώπου ἐν βραχεῖ καταμαθεῖν καὶ τῆς αὐτοῦ δολερᾶς καὶ ἀποστατικῆς γνώμης κατάλιψιν ¹⁶ ἀκριβῆ ἔχων, τὸν Μοναστρᾶν μετακαλεσάμενος μετὰ ἀποχώρησιν δυνάμεως διὰ τῆς ἠπείρου ἀπέστειλεν, ὥστε ἐν ταῦτῳ, τὸν μὲν Καντακουζηνὸν ἐκ θαλάττης αὐτὸν δὲ ἐκ τοῦ μέρους τῆς ἠπείρου πολιορκεῖν τὴν Λαοδικεῖαν. Ἄλλ' ὁ Καντακουζηνὸς πρὸ τοῦ τὸν Μοναστρᾶν ἐφθακέναι, τὸν λιμένα καὶ τὸ κάστρον αὐτὸ κατέσχε. Τὴν μὲν τοι ἀκρόπολιν, ἅπερ Κουλά νῦν ἡ συνήθεια καλεῖν εἴωθεν, ἐτι Κελτοὶ κατεῖχον περὶ πεντακόσιοι καὶ ἰππεῖς ἑκατόν. Τούτων οὖν τῶν πολιχνίων τὴν κατάσχεσιν ὁ Βαϊμούντος ἀκηκῶς, μεμαθηκῶς δὲ καὶ ἀπὸ τοῦ φουλίσσοντος κόμητος (84) τὴν τῆς Λαοδικεῖας ἀκρόπολιν ὅτι ἐπιδεῆς ἐστὶ χορτασμάτων, μετὰ τῶν ὑπ' αὐτὸν δυνάμεων πασῶν, τοῦ τε ἀνεψιοῦ αὐτοῦ Ταγγρῆ καὶ τοῦ Σαγγέλη ἐνωθεὶς καὶ βρώσιμα παντοῖα ἐπισυναξάς ἐν ἡμίονοις, καὶ τὴν Λαοδικεῖαν καταλαβὼν, τὰ μὲν χορτάγματα θάπτον

plus tractatione tranquilla, quam infesta vi profecit. Ergo cum aliud in præsens non posset, mace- riam ex rudi saxo circulari forma molitus est in intervallo quod litus inter et Laodicæ muros in- terjacet. Triduo perfectum id opus stetit. Deinde intra illum ambitum arcem extruxit ex aliunde importata materia. Celeriter hæc quoque surrexit moles, in præcipuum Laodicensis oppugnationis usum. Hinc enim tanquam ex tuto receptaculo eru- pturi assidue valentius ad fatigandam longa belli constantia obsessorem tolerantiam Romani videban- tur. Sed et ne ipsis spes a mari blandiretur portus excitatæ in prospectu nuntio turres sunt portus excitatæ in prospectu nuntio turres sunt

Imperator his cognitis nequaquam satis arctatam Laodicæam existimans quandiu a maritima duntaxat parte obsideretur; quippe qui pro sua pernoscen- dorum hominum vel ex brevi aspectu solertia, simul acrem ad vim quamvis, simul astutum ad omnem fraudem rebellionis ac perjurii plenissimum Baimundi nosset animum: Monastram accersitum cum justo exercitu terrestri per continentem eo destina- vit cum mandatis, ut ex ea parte quæ sola Laodicensibus Gallis hactenus libera versus Medi- terranea relicta fuerat, ipse castris positus strenue Cantacuzenum adjuvaret adverso ex loco conten- dentem; sic enim spem esse ut contumacia rebel- lium undique circumventa frangeretur. Verum jam ante quam pervenisset eo Monastras, Cantacuzenus portum urbemque ipsam subegerat. Supererat arx sola usu vulgari Cula dicta, quam obtinebant Galli pedites viginti, equites centum. At Baimundus, et fama tot arcium occupatarum, et litteris præfecti castro Laodicensi annonam equis hominibusque alendis deesse illic nuntiantibus, **340** de periculo rerum suarum ope maturata egentium admonitus,

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

¹⁵ ἐν ταῦτῳ. ¹⁶ κατάλιψιν.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(82) *Μαρχάπιν*. Legendum *Μαρχάπιν*, est enim urbs maritima, vicina Maracæ, Valeniæ, Gabulo, etc. quam *castrum Margath* vulgo vocant Jacobus de Vitriaco, lib. i, cap. 44; Tyrius, lib. vii, cap. 17; Sanutus, lib. iii, part. xiv, cap. 2; et Aitho- nus cap. 59. Describitur vero sat pluribus a Wil- lebrando ab Oldenborg in *Itiner.* pag. 130. Ejusce castri dominos dāmus in *Famil. Hieros.*

(83) *Γάβαλα*. *Gabulum*, urbs Cælesyriæ mari- tima, a Laodicea 12 miliaribus dissita, ut habent Jacobus de Vitriaco, lib. i, cap. 44; et Tyrius, lib. vii, cap. 17; lib. xiii, cap. 27; lib. xviii, cap. 4: lib. xx, cap. 49. *Gabala* dicitur Alderisio, pag. 195; **379** et in *Chronico Orient. Gēbul*, Benjaminio Tudel. *Gabala*, in *Itiner. Hier.* et Arnol'do Lubec. lib. v, c. 3, *Gubelum*, Jacobo de Vitriaco, lib. i, cap. 99, *Gibellum*, *Gibel* eitlew, et Roberto Mon. lib. viii, pag. 72; Tu- delhodo pag. 808; Alberto Aq. lib. v, cap. 54; lib. vi, cap. 53; Guiberto, lib. vi, cap. 24; *Zibellum*, Baimundo de Agiles, pag. 165, et Joanni Phocæ

n. 7. *Zebel* eidem Annæ, pag. 413, unde *Pelles Zebellinæ*, quod inde Marturiniæ pelles in Europam a mercatoribus invcherentur. Ex laudatis porro scriptoribus constat Gabuli obsidionem a duce Gothofredo et Flandrensi comite tentatam, posthæc omissam propter supervenientes Saracenos, ob idque cum principe civitatis inita fœdera. Proinde recte Anna dixit Saracenis ablatum ab Alexianis Gabulum, quod in Fraucorum jus nondum venerat. Est præterea in eodem tractu oppidum aliud *Gibel- let*, seu *Gibelot* iisdem scriptoribus dictum, *Byblus* olim appellatum, cujus dominum adeptus est Hugo Embriacus nobilis Genuensis. Gabulum vero, seu *Giabalensem urbem*, concessit postmodum Raimundus Rupini princeps Antiochenus Hospitalariis mi- litibus, a quibus in recuperando principatu auxilium non mediocre submitissum fuerat, ut est in Tabulario Manoscensi in Provincia.

(84) *Κόμητος*. Erat ea tempestate Laodicæ comes Martinus. Albert. Aq. lib. vi, cap. 44,

congregatis confestim omnibus suis copiis, iisque præterea quæ Tancredo ipsius nepoti proprie parabantur, et quæ Sangelis fuerant, in unum secum corpus exercitus coactis, proficiscitur cum ipsis Laodiceam : comœtuumque omnis generis ingentem collectam et nullis impositam copiam in arcem Culam importat. Id quo modo quoque ordine perfecit paulo jam distinctius esse sequar. Cum pervenisset prope castra Romana Cantacuzeni colloquium expetivit, nec recusanti : *Quanam, inquit, quæso, spe quove consilio ad has molitiones et substructiones arcium mentem appulisti? Cui Cantacuzenus : Nempè, ait, tute scis recepisse vos imperatori et solemni juramento confirmasse, quando ei servitute[m] atque obsequium estis professi, reddituros ei aut ab ipso missis ducibus cum fide urbes quascunque imperio prius subditas de Barbaris caperetis; quæ religio eatenus etiam valuit ut hanc ipsam Laodiceam cederetis nobis, quoad te pœnitentia recte facti cepit, et contra, non solum officium prius obligatæ fidei, sed etiam jus pacis deinde usurpatæ cultæque Laodiceam sub ditionem tuam armis injustis retraxisti. Quid me igitur facere censes oportere, qui huc obtinendæ a vobis pacifice juxta pacta conventa Laodiceæ spe ac consilio veneram? desiderene otiosum, an reverti cum tot copiis irritum? Mihi quidem verius videtur quod juri negatis vi repelere. Ad hæc contra Baimundus : Pecuniane an ferro quas dicit arces recepturus a nobis venis? Cui Cantacuzenus : Pecunia, inquit, impensa est in hos auctorandos armandosque qui me sequuntur, quorum virtutem in prælio senties. Exarsit ex frustrata cupiditate in impotentem iram Baimundus; et ubi hæc abrupte protulit : Atqui sic habe, ne unam quidem munitiunculam sine pecunia te a nobis recepturum, jussit statim suos equites recta in ipsas admoveri portas civitatis. Hi tametsi crebra nivis instar jaculatione Romanorum superne imminentium de muris urbis prius ab ipsis occupatæ, petiti acriter, et de cursu*

εισήγαγεν εἰς τὸ Κουλά. Μετὰ δὲ γε τοῦ Καντακουζηνοῦ εἰς ὁμίλιαν ἐλθὼν, τοιαῦτα πρὸς αὐτὸν ἔφη· *Τίνυ σκοπὸν ἔχων πρὸς οἰκοδομὰς καὶ κτίσεις ἀπέβλεψας; Ὁ δὲ· Οἶδας δτι δουλείαν ὁμολογήσαντες τῷ αὐτοκράτορι καὶ τὰς παρ' ὁμῶν αἰρουμένας πόλεις ἐνωμίτως παραδοῦναι κατέθεσθε. Εἶτα αὐτὸς καταψευσάμενος τῶν ὀρκίων, ἀθετήσας δὲ καὶ τὰς εἰρηρτικὰς σκοπὰς καὶ ταυτηνὴ τὴν πόλιν ἐλὼν καὶ παραδοὺς ἡμῖν μεταγρῶν αὐθις κατέσχευε, ὥστε μάτην αὐτὸς ἐνταυθοῖ παρεργεσίην ἐπὶ τῷ τὰς παρ' ὁμῶν αἰρουμένας πόλεις ἀναλαμβάνεσθαι. Ὁ δὲ Βαϊμούντος· Διὰ χρημάτων ἢ διὰ σιδήρου ταύτας ἐλαίωσεν ἡμῶν λαμβάνειν ἤκει; Ὁ δὲ· Τὰ χρήματα οἱ συρφετόμενοι ἡμῖν ἔλαβον, ἐπὶ τῷ ἐκθύμῳ ἀφωρίζεσθαι. Ὁ δὲ Βαϊμούντος, θυμοῦ πλησθεὶς ἔφη· Ἄτερ χρημάτων ἴσθι ὡς οὐδὲ φροῦριον κατασχεῖν δύνηθῃς. Καὶ τηρκαῦτα τὰς ὑπ' αὐτὸν φάλαγγας παρέθηκε μέχρις αὐτῶν πολῶν τῆς πόλεως ἐξιππάσασθαι. Οἱ δὲ τοῦ Καντακουζηνοῦ τὰ τεῖχη τηροῦντες δίκην νιφάδος τοὺς δίστους κατὰ τῶν τοῖς τεύχεσι προσπελαζόντων Φράγγων ἐπαφέντες¹⁷ μικρὸν τι τούτους (α) ἀπάσαντο. Καὶ παραχρῆμα ὁ Βαϊμούντος συναγαγὼν ἄπαντας εἰσήλθεν ἐντὸς τῆς ἀκροπόλεως. Ὑποπτεύσας δὲ τὸν φυλάττοντα κόμητα μετὰ τῶν ὑπ' αὐτὸν Κελτῶν, ἕτερον εἰς φυλακὴν τῆς πόλεως ἐπέστειλεν, ἐκεῖνους ἐκαίθη ἀπέλασας. Ἄμα δὲ καὶ τοὺς ἀγγχοῦ τῶν τεργῶν ὄντας ἀμπελοῦνας ἤρεπῶσεν, ὥστε μὴ ἐμποδῶν τοῖς ἱππάζεσθαι μέλλουσι καθεστάναι Λατίνους. Ταῦτα μὲν οὕτω καταστῆσας ἐκαίθη ἐξελθὼν τὴν Ἀντιόχου κατέλαθεν. Ὁ δὲ γε Καντακουζηνὸς οὐκ ἡμέλει παντοίως πολιορκῶν τε καὶ διὰ μυρίων μηχανῶν τε καὶ ἐπιχειρημάτων καὶ ἐλεπόλεων συνταράσσων τοὺς ἐντὸς τῆς ἀκροπόλεως Λατίνους. Ἄλλὰ καὶ ὁ Μοναστρά; διὰ τῆς ἡπειρου ἐρχόμενος, μετὰ τοῦ ἱππικοῦ φοσάτου παραλαμβάνει τὴν τε Λογγιρινίδα (85) τὴν Ταρσὸν, τὴν Ἀδανὰν (86), καὶ τὴν Μάμισταν (87), καὶ αὐτὴν δὴ τὴν Κιλικίαν ἄπασαν.*

Varie lectiones ex cod. Coislino.

¹⁷ ἐπαφέντες.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(85) *Λογγιρινίδα*. Longinias, Tarsus, Adana, Mamista, urbes Ciliciæ, quas Boemundo ab Alexianis ereptas intelligit auctor Gestor. *Franc. exp. Hier.* cap. 52. Longinadem, quæ Alberto Aqu. *Longinach* nuncupatur, regebat Bernardus, cognomento Extraneus, gente et familia, ni fallor, Anglica, cujus stemina delibavit in Aspilogia eruditus Spelmanus, aut etiam forte Gallica; nam et apud nos existat etiamnum pernobilis hac appellatione.

(86) Ἀδανὰν. De Adana, Ciliciæ urbe, quædam habent Scylitzes, pag. 656; Constant. lib. *De Them.* cap. 2; Zonaras, in Rom. Diog. pag. 226; Nicetas, in Joan. *Athena* dicitur Tudobodo, pag. 784; Roberto mon. pag. 44; Guiberto, lib. iii, cap. 12; Adana Raimundo de Agiles, pag. 146; Adanam et Tarsum accurate describit Willebrandus ab Oldenborg in *Itiner.* Vide Joseph. Barbarum in *Itiner. Persic.* pag. 461; Leuncl. *Fand.* n. 61, et Godefr. Henschenium in Vitam S. Theophili Vicedom. 4 Februar.

(87) Μάμισταν. Mamista, etiam Glycæ in Ni-

(a) Hic desit ms. Florentinus.

ceph. Phoca, et Raimundo de Agiles pag. 146, 151; *Mamistra*, Baldrico, lib. ii, pag. 100; Gauciterio, *De bell. Ant.* an. 1115; Alberto Ag. lib. iii, cap. 59; Tyrio, lib. iii, cap. 21; *Malmistra*, Sannito, lib. ii, part. iv, cap. 26 (ubi totum hunc Ciliciæ tractum describit) et Benjaminio Tudel. pag. 39; *Massisa*, Alderisio, part. v, clim. 5, eadem quæ olim *Μοφουσεστία*, ut auctor est Glycas. Perperam vero *Manistere*, pro *Mamistere* dicitur Willebrando, qui eam describit. Porro Tarsum, Mamistam, et alia Ciliciæ oppida, a Saracenis antea occupata, expugnarunt Baldwinus Gothofredi frater et Tancredus, ut pluribus narrat Albertus Ag. Tudelodod, et alii locis citatis. Hæc postmodum Boemundus in Ciliciam profectus receperat, et custodes singulis imposuerat, ut habet Tyrius, lib. vii, cap. 2; Taticio illa Boemundo principi concedente, ut auctor est Raimundus de Agiles, pag. 146. Ast illa rursus in Græcorum potestatem redierunt Joanne imperante, qui iis Calamanum Hungarum consanguineum præfectum statuit, uti refert

paulisper dimoti sunt, pervicit tamen ad extremum Baimundi totas secum conjunctim copias eodem rapientis impetus longe vehementissimus, quo reluctans omnia facile in arcem penetravit. Ibi praefectum et praesidium sibi suspectum mutavit; tum suburbanum agrum impeditum vineis, earum excisione, quod sic ad usum belli utile rebatur, purum et equitabilem effecit; sicque se Antiochram retulit. Nihilò segnius Cantacuzenus propositum urgere, in eo totus defixus, nullique ad hoc curae ac contentioni parcens, quo Laodicenam arcem a Latinis insessam machinarum, artium, conatuum omnis generis admotione ac frequentatione nunquam intermissa subigeret. Sed et Monastras a continenti equestri exercitu bellum circumferebat successibus inagnis. Nam Longiniadem, Tarsum, Adaniam, Mamistam, verbo dicam, totam Ciliciam occupaverat.

Πρὸς δὲ τὰς τοῦ αὐτοκράτορος ἀπειλὰς ὁ Βαϊμουῦντος Ἀδμοῦντος ἔφη· οὐτε γὰρ κατ' ἤπειρον εἶχε στρατεύματα, οὐτε κατὰ θάλατταν στόλον. Ἐκατέρωθεν γὰρ αὐτῷ ὁ κίνδυνος ἐπικρέματο· μηχανᾶται τι τοιοῦτον, σφόδρα μὲν ἀγεννὲς, σφόδρα δὲ πανουργότατον. Πρῶτον γὰρ τὴν Ἀντιόχου πόλιν καταλείψας τῷ τοῦ μαρκέση Ταγγρῆ (88) καὶ τούτου ἀδελφιδῷ, αὐτὸς ἀπανταχόθεν φήμας πέμπει περὶ ἑαυτοῦ, ὡς ἄρα ὁ Βαϊμουῦντος ἀποτεθνήκει, καὶ ζῶν ἔτι ὡς περὶ κατοικομένου αὐτοῦ τὴν οἰκουμένην διέθετο. Καὶ ἡ φήμη διέτρεχεν ἀπανταχῇ πτερῶν ταχύτερα, καὶ τὸν Βαϊμουῦντον νεκρὸν ἐκήρυττε. Καὶ δῆτα ὡς ἑώρα τῆς 18 φήμης ἀποχρόντως ἔχειν, λάρναξ (89) τὸ ἐντεῦθεν ξυλλήνη καὶ ναῦς διήρης ἐν ἣ καταθεμένη ἡ λάρναξ καὶ ὁ ἔμπρους οὗτος νεκρὸς ἀπὸ τοῦ Σουδεῖ, ὅπερ ἐστὶ τῆς Ἀντιοχείας ἐπίγειον, ἐπὶ τὴν Ῥώμην ἀπέπλει, καὶ διαπόντιος ὡς νεκρὸς ἐκοιμήσθη τῷ 19 μὲν ἔξωθεν νεκρὸς καὶ τῇ σορῷ καὶ τοῖς τῶν ἄμφω αὐτὸν σχήμασιν. 20 Ἦ γὰρ ἑκασταχοῦ γινόμενοι, ἀπέτιλλον τε τὰς τρίχας οἱ Βάρβαροι καὶ σαφῶς ἀνωλόουζον· τὰ δὲ ἔνδον ἐκαίνοσ ἐκτάδην κείμενος μέχρι τούτων νεκρὸς ἦν· τὰ δ' ἄλλα εἰσέπνει τε τὸν ἀέρα καὶ ἀπέπνει· διὰ τινῶν κρυφίων ὀπῶν. Ταῦτα μὲν ἐν τοῖς παραλλοῖς. Ἐπειδὴν δὲ κατὰ

Admovit Baimundo terrorem ea res, jam ex his documentis sentienti quam non secure nimis spernere imperatoris minas expediret. 341 Sane circumspectanti se, haud satis explicatae apparebant rerum et summæ belli rationes. Desicere sibi videbat extremum simul et maritimum exercitum, cum imprimis opus utroque esset ad arcendum utrimque ingruens periculum. Ergo ut his se angustis evolveret, consilium inil illiberale magis an versutum non facile dixerim. Primum commendata marchisi filio Tancredo Antiochiæ custodia, famam spargi omnem in partem curat, Baimundum obiisse. Mussabat ipse interim dum late is rumor manans locum secuturis pararet fraudibus. Nec famæ solita strenuitas, nec voto simulati mortui credulitas hominum defuit. Ubi satis vulgatum et persuasum est vixisse Baimundum, producitur ecce mortualis arca lignea, foeta spirante mortuo; et in navale Antiochiæ, Sudei vocatum, defertur in biremem componenda mox Romam versus soluturam. Respondebat exacte fabulæ scena. Ornata navis apparatu funebri, sarcophagus in loco conspicuo, mœsta et atrata circum omnia stromatis pullis: tum circumfusi familiares barbaro ejulatu lamentantes dominum, comamque vellentes. Nec intus

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

18 τὰ τῆς. 19 τὰ. 20 καί.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

Tyrius, lib. xiv, cap. 24; lib. xix, cap. 9; et Nicetas in Joan. ii. 6, unde *Maniastrensis dux* appellatur in epistolis aliquot, quæ exstant in *Gest. Dei*, etc. pag. 1182, et tom. IV. *Hist. Franc.* pag. 695 et 701. Fuit autem Calamanus filius Boritii, Calamani Hungariæ regis nothi, cujus mentio apud est Thwroc. part. ii, cap. 61. Vide Not. ad Cinnamum.

(88) Τῷ τοῦ μαρκέση Ταγγρῆ. 380 Boemundus de captivitate post biennium rediit, ut habet Albertus Aqu. lib. ix, cap. 16, seu quadriennium, ut Tyrius, lib. x, cap. 25, dum de adeunda Italia et Gallia cogitat, Tancredo ex sorore nepoti Antiochiam tuendam committit. Fulcherius, lib. ii, cap. 25; Tyrius, lib. ii, cap. 1. Tancredus sororis Boemundi filius dicitur Alberto Aq. lib. ii, cap. 19; Marchisi filius Tadehodo, lib. i et 2; Odonis Boni Marchisi filius Orderico lib. viii, pag. 717; et lib. ix, pag. 724, cui quidem Odo Bonus Marchisus, Sororius Willelmi de Grenemaisnil nuncupatur eidem Orderico, lib. vii, p. 645. Idemque ille est qui subscribit Diploma Rogerii Siciliæ comitis an. 1093, pro fundatione Ecclesiæ Seyllacensis, apud Ughellum, tom. IX *Ital. sacræ*, pag. 593. Duxerat autem Willelmus Wiscardi filiam, ut supra a nobis indicavimus. Falluntur igitur qui Tancredum ejusdem Willelmi filium faciunt, aut Wiscardi ipsius, ut Hovedenus, pag. 710. Vide infra,

C pag. 366, et *Familias nostras Normannicas* (89) *Λάρναξ*. De hoc Boemundi stratagmate, et ut de illo mortuo in vulgus fama sparsa sit, silent nostri, attigerunt vero Zonaras et Glycas ab Anna mutuati. Sed nec etiam videtur probabile Boemundum in sarcophago inclusum, ut mortuum, Antiochia excessisse, quæ nullis premebatur ingruentibus hostibus; nisi forte id tenuerit, ne, qua ille in Italiam vehendus erat, navis ab Alexiana classe impeteretur, a qua forte comaeatus impetratus fuerat a suis, specie efferendi Boemundi cadaveris in Italiam, ibique avito tumulo recondendi. Arte simili expugnatum ab Alamannis Casinense castrum tradit Mathæus Paris, an. 1239: *Per excoitationem qua se mortuum simulavit, in secreto in illum delatus, castra monachorum subito occupavit*. Eodem stratagmate usum Tancredum Sicilia regem videtur innuere Joannes monachus in *Chronico Ceccanensi*, an. 1192.

D *Rex Capuam venit, secreto se ponere fecit, Et dux multorum lecto defertur equorum.*

Eodem denique dolo, Hastings Normannus episcopus, a quo baptizatus fuerat, sefellit, apud Math. Westmonasteric. sem an. 887. Vide Guillel. Apul. lib. ii, *De gest. Norman.* pag. 17, 18, et Othonem Frising lib. i *De gest. Frid.* cap. 33.

ipse artifex, si curiosius quis introspiceret, loculo deerat, extensus supine, nec nisi cæcis meatibus occultorum foraminum spiritum ducens. Hæc ita tentata quando in portu, aut non longe ab ora littorali navis fuit; ubi altum tenuit, laxata simulationis coactio est in curam vivi sepulti. Tamen ubi cibis apposis se is quasi furtim refecerat, præstigiæ iterum, et jussæ lacrymæ, mendacesque nœniæ ludebantur. Quin etiam ne indicium fœtoris ad fidem elati deesset cadaveris, corpus extincti gallinæ capulo inditur: quo putorem inhalante, fœcus videlicet eo jam minus dubitabilis fiebat animis, ærumna miserarum ac damno narium: quas si quisque astantium ictus mephiti avertere obstruereque cogebatur, mirari licet improbam patientiam sentientis mortui, qui graviore in vicino afflatus aura putrescentis volucris, fructum quo dignus fuit, inventi sui præclari, tacite obdurans et innotote sustinens ferebat. Atque ego dum hæc reputo, facile arbitror haud alio ex documento cognosci posse certius, quam sint irrevocabiles impetus Barbarorum quamcumque semel in partem incubuerint. Ecce iste per quos et quot labores ultro susceptos vadit certus ad propositum, ut ne redigi quidem in sortem ac societatem mortuorum corporum recuset, dum quod destinavit queat exsequi. Hæc prima et summa fuit hujus Barbari in perniciem haud dubiam imperii hujusce designata compositaque machinatio: cui parem nemo Græcus aut Barbarus tot bellis olim gestis excogitavit unquam suscepitve; sed nec puto in consequentem ætatem ejus exemplum posterorum ullius imitatione propagandum. Cæterum simul isto cursu Coryphum tenuit, jam quasi subductus in arcem suam atque in tuto positus excussit libitiam; **342** et e ferilibus emicans latebris secure liber caelo luceque hauriendis affatim, interclusi modo spiritus inter angustias feretri, damna pensabat. Indigenæ concurrere ac mirari hospitem cultus insueti, specie vesteque peregrina; tum quæritare quod ei genius? quæ fortuna? quis, unde, quo iret? Ille pro familiari contumacia, neminem obviorem responso dignatus, duces urbis dixit se alloqui cupere. Erat tum is Alexius quidam Armeniaci thematis, quem oblatum figens oculo superbo, nutuque ac supercilio plane in quam odiosissimum barbarici fastus specimen deformatis: *Fac, inquit, meis verbis imperatori Alexio nunties, adesse me illum, notum ipsi projecto, nisi dissimulet, et si satis meminerit cladium suarum, formidatum Baimundum Roberti filium. Qui quid manu, quid hasta, quid aggrediendi audacia, quid urgendi perseverantia valeat, satis experiri potuerit priori bello sibi suoque imperio luctuoso. Atque illum talem Dei singulari beneficio*

Α πελάγους τὸ σκάφος γένοιτο, τροφῆς τε αὐτῷ μετεδίδοσαν καὶ ἐπεμελοῦντο, καὶ μετὰ τοῦτο πάλιν οἱ αὐτοὶ θρήνοι, καὶ τὰ αὐτὰ μαγγανεύματα. Ἰνα δὲ καὶ δοκοῖη ὁ νεκρὸς ἔωλος εἶναι καὶ ὀδυῶς, ἀλεκτρούνα ἀποπνίξαντες ἢ ἀποσφάζαντες, ἐνέθηκον τῷ νεκρῷ· καὶ εὐθὺς ἐκεῖνος εἰς τετάρτην ἢ καὶ πέμπτην ἡμέραν βαρυοδμότατος ἦν τοῖς ὑσφρησιν ἔχουσιν· καὶ ἐδόκει μὲν τοῦ χρωτὸς εἶναι τοῦ Βαϊμούντου τὸ βαρὺ τῆς ἀναπνοῆς τοῖς ἐξωθεν ἠπατημένοις· πλέον δ' ἐκεῖνος ὁ Βαϊμούντος τοῦ ἐπιπλάστου κακοῦ συναπέλαυεν, ὥστε ἔγωγε θαυμάζω πῶς τῆσάυτην ὑπήνεγκα τῆς βίβδος πολιωρικῶν ζῶν ἔτι μετὰ νεκροῦ συμπεφρόμενος σώματος. Ἄλλ' ἐντεῦθεν μεμάρηκα ὡς ἄρα πᾶν τὸ βάρβαρον γένος δυσανάκλητον ἐφ' ὅπερ ἂν ἐφορηήσῃε, καὶ οὐδὲν αὐτῷ φορτικώτατον ὃ μὴ ἐνέγκοι, καθάπαξ ἐμβέλλον ἑαυτὸ πρὸς αὐθαιρέτους κακώσεις· καὶ γὰρ οὗτος μηδέπω ἀποθανὼν οὐκ ἂν ἀπώκνησε ζῆν μετὰ ἀποθανόντων σώματων. Τέχνη μὲν οὖν τοῦ βαρβάρου αὐτῆ πρώτῃ καὶ μόνῃ κατὰ τὴν καθ' ἡμᾶς οἰκουμένην πέφηνεν εἰς καταστροφὴν ἀποβλέπουσα τῆς Ῥωμαίων ἡγεμονίας. Οὐδὲ πρὸ ταύτης βάρβατος ἢ Ἑλλήνων τοιαῦτα κατὰ πολεμίων ἐμηχανήσατο οὐδ' ἂν, οἶμαι, μετὰ ταῦτα ὁ καθ' ἡμᾶς θεόσιτος βίος. Ἐπεὶ δὲ τὴν Κορυφῶν καταλάβοι, ὡσπερ εἰς ἀκρωρειάν τινα γενόμενος καὶ κορυφὴν καὶ κρητρυγέτον τὴν Κορυφῶν παυτηθῆ, καὶ ἐν τῷ ἀκινδύνῳ τυγχάνων ἀνήγερετὸ τε ἀπὸ τῶν ἐν δόξῃ νεκρῶν καὶ τὴν νεκροφόρον ἐκείσε λάβρακα καταλείψας, ἥλωσ τε ἐνεφορεῖτο πλείονος καὶ τοῦ ἀέρος ἀνέπνευε καταρρωτέρου καὶ περιενόστει τὴν πόλιν τὴν Κορυφῶν. Ὅν ἑωρακότες ἐν ξένη καὶ βαρβαρικῇ στολῇ ἀνεπυθάνοντο τότε ἡ γένος καὶ τὴν τύχην, καὶ τίς τε εἴη, καὶ πόθεν ἦκει καὶ εἰς οὖς παραγίνεται. Ὅ δὲ τῶν μὲν ἄλλων ὑπερῶρα πάντων, ἀνεζήτησε δὲ τὸν δούκεα τῆς πόλεως. Ἦν δὲ ἄρα οὗτος Ἀλέξιος τις θέματος Ἀρμενικοῦ ἡ γενόμενος. Ὅν θεασάμενος μετὰ σοδαροῦ τοῦ βλέμματός τε καὶ σχήματος, καὶ σοδαρῶ τῆ φωνῇ χρωόμενος καὶ ὄλως βαρβαρικῇ, Ἀπαργεῖλαι προσέταττεν Ἀλεξίῳ τῷ αὐτοκράτορι, ὅτι Σοὶ ἐγὼ Βαϊμούντος ἐκεῖνος ὁ τοῦ Ῥομπέρτου, ὃν ἀνέκαθεν χρόνος καὶ σὲ καὶ τὴν ὑπὲρ σὲ βασιλείαν ἐδίδαξεν ὀπίσθος τίς εἰμι τὴν ἀνδρείαν καὶ τὴν ἐυστυσίαν, ἐφ' ᾧ περ ἂν καὶ τὴν βολὴν λάβοιμι, ὡς οὐκ ἂν ἀνασχολιμὴν ἴστω θεὸς τῶν πρὸς ἐμὲ γεγενημένων κακῶν· ἐξότου γὰρ διὰ τῆς Ῥωμαίων τὴν Ἀντιόχου κατέλαβον, καὶ Συρίαν ὀλην ἠνδραποδισάμην τῷ ἐμῷ δόρατι, καλλῆς παρὰ σοῦ καὶ τῆς σῆς στρατιᾶς κυρίας ἀνεφορήθη, ἐλπίσιν ἐξ ἐλλπίδων παραπεμπόμενος, καὶ εἰς μυρίας συμφοράς καὶ πολέμους βαρβαρικοὺς ἐμβαλλόμενος. Ἀλλὰ νῦν γε ἴσθι με κἄν ἀπέθανον, πάλιν ἐξ ὑπαρχῆς ἀναθεσθινοῦσα καὶ τὰς σὰς διαδεδρακῶτα χεῖρας· πάντα

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

²¹ ἀποθανῶν, ἀλλὰ σχήματι μόνῳ ἀποθανῶν, οὐκ. ²² τό τε. ²³ Ἀρμενιανοῦ.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

* Hic deficit cod. Flor.

γάρ ὀφθαλμὸν καὶ πῦσαν χεῖρα καὶ γρόμην δια-
 λαθῶν ἐν σχήματι ἀποτεθνηκότος, νῦν καὶ ζῶν
 κινούμενος καὶ τὸν ἄερα πνέων, ἐκ τῆσδε τῆς
 Κορυφοῦς διαπέμπω πάντῃ μισμημένους ἀγγελίας
 τῆ σῆ βασιλείᾳ· ὃς καὶ ἀναμαθῶν οὐκ ἂν πε-
 ριχαρῶς ἀποδέξαιο· ὡς μὲν τῷ Ταγρῆ καὶ ἐμῷ
 ἀνεψιῷ τὴν Ἀντιόχου πόλιν παρακατεθέμην
 πρὸς τοὺς σοὺς στρατηγούς ἀντίμαχον ἀξιόμα-
 χον καταλείψας αὐτόν. Αὐτὸς δὲ πρὸς τὴν ἰδίαν
 ἄπειμι χώραν, σοὶ μὲν νεκρὸς ²⁴ φημιζόμενος
 καὶ τοῖς σοῖς, ἐμοὶ δὲ καὶ τοῖς ἐμαντοῦ καὶ ζῶν
 καὶ κατὰ δευὰ σοῦ ²⁵ βουλευόμενος. Ἐφ' ᾧ γάρ
 τὴν ὑπὸ σὲ Ῥωμαίων κλοπήσει καὶ ζῶν ἀπο-
 τέθνηκα, καὶ ἀποθανῶν ἐζήσα. Εἰ γὰρ τὴν ἀντί-
 πεσαν ἤπειρον κατελάδοιμι καὶ Λογγιβάρδους
 καὶ πάντας Λατίνους καὶ Γερμανοὺς καὶ τοὺς
 καθ' ἡμῖς Φράγγους ὀφθαλμὴν ἀνδραὺς ἄρεος
 μνήμονας, πολλῶν φόρων καὶ πολλῶν αἱμάτων
 τὰς σὰς ἐμπλήσω καὶ πόλεις ²⁶ καὶ χώρας, ἕως
 ἂν ἐκ' αὐτοῦ τοῦ Βυζαντίου τὸ δόρυ πηξαίμην.
 Εἰς τοσοῦτον ἔρα ὁ Βάρβαρος ἀλαζονίας ²⁷ ἐπήρτο.
 Etenim sancienda denuntiatione cognoscite. Facto autem ut cogitandum magis tibi sit de tuis defensandis
 quam de alienis oppugnandis urbibus. Nimirum non alio consilio, vel paulo ante rivens inter mortuos me
 abdidit; vel nunc a mortuis rursus ad vivos redeo, quam ut tumultu, clade, rapina, ferro, flammaque
 Romaniam que tibi paret universam agerem ferremque. Nec moram tibi longam indulgeo malorum.
 Simul oppositam e regione continentem, versus quam modo solvo, attigero Longobardos, et omne Latinum
 nomen, tum præterea Germanos et nostrales Francos, quales quamque bellicosos viros in te conjura-
 tos atque armatos ducum: neque quiescemus a miscendis replendisque cæde ac sanguine terris atque
 urbibus ditionis tuæ, quoad victricem hastam in ipsius regie Byzantinæ civitatē foro figamus. Eo
 usque insolentium minarum ventosissimi Barbari amentia processit.

Varie lectiones ex cod. Coislin.

²⁴ Desunt voces σοὶ μὲν νεκρὸς, etc., ἐμαντοῦ καὶ ζῶν καὶ. ²⁵ δευὰ κατὰ σοῦ. ²⁶ Deest vocula καὶ.
²⁷ ἀλαζονείας.

ANNHΣ. ΤΗΣ ΚΟΜΝΗΝΗΣ

ΑΛΕΞΙΑΔΟΣ ΛΟΓΟΣ ΙΒ΄.

ANNÆ COMNENÆ

ALEXIADIS LIBER XII.

343 ARGUMENTUM.

Baimundi et Alexii contrarii utrimque apparatus ad bellum imminens. Tancredi res in Asia prospere gestæ. Conjuraciones variæ. Cometes Gallorum adventum portendit. Imperatoris et Irenes ejus conjugis laudes variæ. Baimundi ex Italia in Illyricum trajectio.

PERIOCHE.

Baimundus expeditionem in Illyricum parat. Cum rege Francorum duplicem affinitatem contrahit. Imperator ad Occidentis principes contra Baimundum scribit. Baimundus Alexium Augustum paganism vocal. Galli comites trecenti a Babylonio tyranno capti. Augustus

ad eos liberandos mittit. Babylonius eos Augusto donat qui eos humanissime tractat et apud se habet. Iis testibus contra Baimundum utitur, eos dimittens ut in patria ipsorum imperatoris famæ succurrant. Is Thessalonicam **344** se confert duplici de causa. Copias eo evocat ex Asia. Aspietes Monastræ subrogatus, parum prudenter se gerit. Tancredus parat irruptionem in Ciliciam. Aspietes genio indulget. Luxuriæ illius quæ causa quive effectus. Tancredus Mopsuestiam capit; mox Ciliciam quoque ceteram. Tancredus animo et arte militari præstans. Excusatur imperatoris error in Aspiete. Nobilitas blanda conciliatrix favoris et honorum. Aspietis heroicum facinus; ejusque merces ab Augusto. Copiæ ad Sthlanitzam coactæ. Alexius vitæ mollis impatiens, Thessalonicam se transfert, ducta secum Augusta. Ea non libenter peregre agit. Religiosæ virtutes, ejus insignis pudor et modestia. Necessitate magna comes haret Augusto peregrinanti cui podagra dolores delinit et minuit. Excusatio Annæ quod domestica etiam minuta scribat. Alexius imp. sibi non parcat ut reip. consulat. Conjuratum periculis exercetur. Adversus eas magnum habet præsidium in vigilantia præsentis Augustæ. Hæc ideo illum sequitur peregrinantem. Modestia ejus insignis et efficacia sese exerens, licet lateret auctor. Maledicorum intemperie. Irenes Augustæ laudes. Expeditionibus interest, prælia vitat. Misericordia ejus et affabilitas erga pauperes: quibus consilio, non solum pecunia prodest. Etiam mensæ tempore misericordiam exercet. Fides Annæ in iis quæ de matre narrat. Cometa ingens. Gallorum adventum prænuñtiat. Quandiu apparuerit. Oritur in occidente, in ortu occidit. Imperator in ejus significatione indaganda curiosus. Basilium consulit. S. Joannes apparet Basilio et quid cometa designet exponit. Imperator tirones erudit. Dyrrhachium de novo munit, eique Alexium fratris filium præficit. Classem armat. Clades Joanni a Dalmatis illata. Bolcanus pacem petit. Joannes filius Alexio imperatori nascitur cum sorore gemella. Anthelii signi ænei descriptio; unde sic dictum; vento dejicitur; hinc augurium trahitur mortis Augusti, ipso pie ac sapienter resellente. Conjuratio in Augusti vitam. Lamentatio Annæ ob infelicem patris sortem, apertis hostibus et occultis inimicis nunquam non objecti, cum esset tamen moderatissimus et cupidissimus atque amantissimus pacis. Imperatoris præstantis ideo in Alexio primum ostensa. Ejus solertia et mentis præstantia. Conjuratōnis novæ in Alexium auctores. Salomon senator a Michaelē Anema seductus. Salomonis Joannis descriptio. Anemarum sive Anemadum fratrum astutia. Salomonis simplicitas. Michael palatii fores obsidet. Conjuratōnis executio decernitur. Imperator zatricium de nocte ludens de periculo admonetur. Cubiculi imperatorii situs. Salomon et Basilacius comprehensi, fateri scelus nolunt. Salomon tamen mox terribis aperit omnia. Necis consilium ex aliis cognoscitur. Salomonis exsilium. Augustæ humanitas et misericordia in Salomonis conjugem. Excæcatio in Michaelē decreta. Idem sæde traducitur per urbem. Commiseratio intuentium. Annæ quoque ipsius. Conatus hujus ad liberationem Anemæ. Interventu matris utitur. Pro Michael Augustum orat et exorat. Manus ænæ Constantinopoli fixæ. Quid significant quemve usum habeant. Nuntius gratiæ reo addicto factæ ut sit efficax citra manus æneas offerri damnato debet. Michael in carcerem conjectus. Turris Anemæ ubi sita et unde sic dicta. Gregorius Trapezuntius dux, Dabatenum et nobiles Trapezuntios captivos detinet. **345** Hi seipso manu et vi liberant. Imperator Gregorium frustra monet. Joannes contra Gregorium missus, eum vincit et capit. Imperator excæcare velle Gregorium præ se fert. Sed Joannis precibus eam pœnam condonat, Gregorium in carcere contumax. Imperatoris in eum benignitas. Cæsar Bryenius in Gregorio ad mentem reducendo frustra laborat. Gregorius liberatur et restituitur. Contostephanus contra Baimundum classi præfectus Imprudentia Contostephani. Tancredi mater Hydruntem obtinet. Contostephanus Brundisium oppugnat. Ars mulieris expugnationem impedit. Contostephanus a Gallis victus. Scythæ sex capti Baimundo magno usui sunt ad inflammandam Romani pontificis et Italorum invidiam in Alexium. Expeditio in Illyricum consensu concursuque omnium suscepta. Romani classarii fugantur. Gallis victoria e manibus eripitur. Contostephanus Aulonem recedit. Fretum e regione Aulonis servat. Contostephanorum metus. Lantulphi virtus et auctoritas. Contostephani Chimaram se recipiunt. Lantulphus Aulone relictus. Ordo et instructus classis Baimundi. Species ejus terribilis procul. Felicitas ejus transitus. Lantulphus fugit. Quæ gentes Baimundi exercitum conflarent. Ora Illyrici vastatur a Gallis. Oppugnatio Dyrrhachii decreta, quas ob causas? Ad eam apparatus. Regio circumvicina subjugatur a Gallis. Descriptio Dyrrhachii. Fines et forma sinus Adriatici. Elissus arx Dyrrhachio propoportuna; ea utitur imperator. De anne Drymone. Achris palus a Mochro rege Bulgaro exhausta et denominata. Centum alvei in unum ad Deuren juncti Drymoni fluvio magnitudinem et nomen dant. Cursor Scythæ ad Augustum missus trajecisse Baimundum nuntiat. Consternantur ejus comites, ipse securus et constans manet.

ΑΛΕΞΙΑΣ ΙΒ΄.

Primæ Baimundi trajectionis in Asiam opera et consilia, machinationesque ambitiosæ simul ac peritidæ, quibus imperium Romanum creptum legitimo

Τὰ μὲν οὖν τῆς πρώτης τοῦ Βαϊμούντου διαπεραιώσεως ἔργα καὶ ὅποσα πραγματεύσαμενος κατὰ τοῦ αὐτοκράτορος φαίνεται, τὰ σκῆπτρα τῶν Ῥω-

μαίων εαυτῷ μνηστεύμενος, καὶ ὅπως τὴν ἐκεῖθεν Ἀποχώρησιν, μετὰ βῆδιουργίας προμηθευόμενος, καὶ δὴ καὶ τυχῶν τοῦ σκοποῦ καὶ τοιαύτην τὴν ναυλοχίαν καταπερεῖ νεκρῶς φερόμενος ποιησάμενος τὴν Κορυφῶν κατάλαβεν, ὧδέ πη περιγεγράφθω. Ἐξέσθω δ' αὖθις ὁ λόγος τῶν μετ' ἐκεῖνα τοῦτου πράξεων. Καταλαβὼν δὲ ὁ νεκρῶς ὁδωδῶς τὴν Κορυφῶν, καθὰ γὰρ καὶ εἴρηται, καὶ ἀπειλησάμενος διὰ τοῦ ἐκεῖσε δουκὸς τῷ αὐτοκράτορι, ὅπως ὁ λόγος φθάσας ἐδήλωσε, πρὸς τὴν Λογγιβαρδίαν τὴν ἀπόπλουον ποιησάμενος, ἔργου ἤπειτο. Σχεπτόμενος αὖθις τὸ Ἰλλυρικὸν καταλαθεῖν, καὶ συμμάχους δὲ τοῦτο σπεύδων συναγορῆσαι πλείους τῶν πρὸ τοῦ, καὶ περὶ κήδους τῷ βῆγι Φραγγίας ὁμιλήσας, τὴν μὲν τῶν θυγατέρων αὐτοῦ εἰς ἴδιαν αὐτοῦ γυναικα ⁸⁸ (90) ἐξέδοτο, τὴν δὲ γὰρ ἑτέραν (91) διαπόντιον πρὸς τὴν Ἀντιόχου πόλιν ἐξέπεμψεν ἐφ' ᾧ συναφθῆναι τῷ ἀνεψιῷ αὐτοῦ Ταγγρέ. Εἶτα, δυνάμεις ἀπανταχόθεν μυριοπληθεῖς συλλεξάμενος ἐκ πάσης τε χώρας καὶ πόλεως, τοὺς κόμητας μεταπεμφάμενος μετὰ τῶν ὑπ' αὐτοῦ στρατευμάτων τὴν πρὸς τὸ Ἰλλυρικὸν διαπεραιώσων ἐπετάχυνεν. Ὁ γοῦν βασιλεὺς, τὰ διὰ τοῦ Ἀλεξίου πρὸς αὐτὸν μνησθέντα ἀκηκῶς, εὐθὺς κατὰ πάσας τὰς χώρας Πίσσαν τε καὶ Γένουαν ⁸⁹ καὶ Βενετίαν γράμματα ἐπέστειλε, προπαρασκευάζων αὐτοῦς μὴ συναπαχθέντας τοῖς ἀπατηλοῖς τοῦ Βαϊμόντου λόγοις, ἐκεῖνῳ συνεφέψομαι. Καὶ γὰρ περιτῶν ἀπάσας τὰς πόλεις καὶ χώρας, πολλὴν τὴν κατὰ τοῦ αὐτοκράτορος καταδρομὴν ἐπεποίητο, παγάνον ὀνομάζων καὶ τῶν Χριστιανῶν πολέμιον.

quibus praeunire satagebat omnes ac singulos, circumventi sermonibus, in partes ejus se abstrahi sinebant. Etenim ille urbes passim provinciasque circumiens in imperatorem declamabat impune ac plausiblem quiddam de alieno, eoque ignoto principe apud longe positos et parum æquos persuasurum se facile sperabat et pro sua inania optabat: nempe illum Christianorum esse hostem infensissimum, quem ideo pagannum nominabat.

Ἐπεὶ δὲ καὶ ὁ Βαβυλώνιος τριακοσίους φθάσας κατέσχε τότε κόμητας, (92) ὅποτε τὰ ἄπειρα πλήθη τῶν Κελτῶν διὰ τῆς ἑσπέρας διαπαρωσάμενα

A domino, invadere sibi que asserere moliebatur; tum vero etiam recessus ejusdem ex Asia, mira, sed felici fraude confectus; illæ, inquam, mendaces exsequiæ et deportatio navalis spirantis mortui, qua homo in arcto deprehensus explicavit se ex angustiis, et Coryphum insulam salvus tenuit, haec tenus narrata sunt. Quæ consecuta deinceps sunt, Historiæ decurrentis exponet tenor. Pervecto in urbem Coryphum cadavere fontenti, prout dictum est, idem statim ex simulato mortuo furens hostis ingens, spirantes et supra modum audaces illas minas relatas a nobis, quas per illius urbis ducem intentandas Augusto curaverat, simul in Longobardiam nave pervenit, conferre in rem est aggressus. Cum ergo expeditionem alteram per Illyricum

ducere cogitaret, ad eamque rem opus sibi esse videret pluribus sociis quam quot prima traiectione habnerat, regem **346** sibi Francorum devinxit affinitate duplici. Nam et ejus filiarum unam sibi uxorem junxit, et alteram impositam classi defendendam curavit Antiochiam, tibi Tancredo nepoti suo nuberet. Inde cura ad comparandum exercitum versa, innumerabiles undecunque collegit copias; ex quavis regione ac civitate comitibus convocandis, cum quanto maximo armatorum numero quem ex ditionibus quique suis possent cogere. Quorum omnium trajectio in Illyricum summa ope urgebatur. At imperator accepto indicio per Alexium ducem

urbis Coryphus, minarum et molitionum Baimundi, misit extemplo litteras ad omnes ferme principes ac republicas, Pisas præsertim, Genuam et Venetias, ne forte fallacibus et insidiosis Baimundi circumventi sermonibus, in partes ejus se abstrahi sinebant. Etenim ille urbes passim provinciasque circumiens in imperatorem declamabat impune ac plausiblem quiddam de alieno, eoque ignoto principe apud longe positos et parum æquos persuasurum se facile sperabat et pro sua inania optabat: nempe illum Christianorum esse hostem infensissimum, quem ideo pagannum nominabat.

Bene autem et commode contigit ad eam calumniam coarguendam redemptio captivorum Francorum præcipua imperatoris opera ac studio tentata

Varie lectiones ex cod. Coislin

⁸⁸ αὐτῷ γυναικα. ⁸⁹ Ἰνυάν.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(90) *Γυναῖκα*. Boemundus multo æris alieni pondere fatigatus, ut ad debiti solutionem se pararet, et ut de partibus ultramarinis majores militum secum traheret copias, principatus sui cura Tancredo commissa, in Apuliam transitit an. Chr. 1104, ut pluribus narrat Tyrinus, lib. II, cap. 4; Fulcherius, lib. II, cap. 25; Albertus Aq. lib. IX, cap. 47 *Hist. Hieros.* hoc an. *Gesta Franc.* cap. 52. Ex Apulia deinde in Galliam transitit, et Constantiam Philippi I Francorum regis filiam obtinuit in uxorem. Nuptias post Pascha Carnuti magno apparatu celebratas an. 1106, tradunt passim nostri, Sugerius, in *Lut. VI*, cap. 9; Ordericus, lib. V et XI; Guibertus, lib. III, cap. 2; lib. VII, cap. 54; Fulcher. lib. II, cap. 28; Tyrinus, lib. II, cap. 4; Petrus Diaconus, lib. IV; *Chron. Cons.* cap. 50; *Chron. Andeg.* apud Labbeum, tom. I *Biblioth.* pag. 289; et vetus scriptor tom. IV *Hist. Franc.* pag. 94 et 98. Perperam igitur Albericus nuptias Boemundi in an. 1103, conjicit. Vide Eadmerum, lib. IV *Hist.*

D Noror. pag. 88.

(91) *τὴν ἑτέραν*. **381** Tyrinus loco laudato, de Boemundo: *Qui postquam in Apuliam pervenit, modico tempore in sua regione moram faciens, assumpto de suis fidelibus honesto comitatu, Alpes transiens ad Dominum Philippum illustrem Francorum regem pervenit, a quo inter cætera, duas ejus obtinuit filias, unam de legitimo natam matrimonio, Constantiam nomine, quam sibi fœdere conjugali sociavit in uxorem; alteram, nomine Cæciliam (quam ei Andegarensum commissa, que spreto marito ad eundem dominum regem se contulerat, uxore adhuc vivente pepererat) quam Domino Tancredo nepoti suo ex Apulia missam destinavit uxorem.* Nupsit illa post Tancredi mortem Pontio Tripolitano comiti. Albertus Aq. lib. XII, cap. 19. Vide Sammarth. in *Hist. geneal. Fr. reg.* et Notas Acherjii ad Guibert. pag. 590.

(92) *Κόμητας*. Conferendus Albertus Aq. lib. X, cap. 38 et 39.

perfectaque. Siquidem prima illa effusione in Asiam A innumerabilem Gallicorum exercituum, quando et Antiochia et Tyrus et adjacentes universæ civitates illa flagrante vi primi tumultus laborabant, quodam successu Gallis infausto, ut sunt varix bellorum vices, Babylonius tyrannus Francos comites fere ad trecentos ceperat et dura in primis custodia tenebat; in teterrimo, atque ad inusitatum antiquæ crudelitatis morem et usum, olim designato quodam carcere. Eos illic tot ac tales longe acerbissimam tolerare captivitatem audire imperator sine tenerrimo misericordiæ sensu non potuit: nec sine proposito ac decreto animi non magis benefico quam effraci liberationis ac libertatis illorum quovis pretio ac studio repræsentandæ. Ad hanc rem Nicetæ Panucomitæ litteris et pecuniis instructo imperat ut Babylonis adeat principem, redditisque ab Augusto Epistolis legationem in captivorum auxilium verbo quoque ipse peroret quam accuratissime; contendens a Babylonio multa interposita promissione gratiæ ab imperatore ineundæ ut miseros comites solutos vinculis abire liberos sineret. Viso Babylonius Panucomita, auditoque, lectis etiam litteris quas ab Augusto attulerat, solutos statim vinculis comites custodia educit, nequaquam tamen libertate illos plena donans: sed e sua potestate in jus imperatoris transferens, deducendos ad ipsum Panucomitæ tradit, pecuniis quæ offerebantur plane recusatis: sive quod minores eas duceret quam ut in pretium tot taliumque capitum possent sufficere; sive quod avaritiæ suspicionem sugeret; sive denique quod totam rem imputari ab imperatore solidæ gratiæ, et reddendo ipsi aliquando cum usura 347 beneficio, studeret: quarum cogitationum quæ potissimum apud Barbari animum prævaluerit, Deus scilicet novit. Ut sit deductos ad se captivos prius cernentes imperator cernens, facilitatem infidelis principis et valde admiratus est, et in lucri ac beneficii maximi parte numeravit. Porro ipsos miseros omni complexus claritate, nullum finem percontandi faciebat audiendique de nupera infelicitate ipsorum: atque illi cum narrarent sese tanto tempore, totque evolutis periodis solarium orbium ex quo in carcerem detrusi fuerant, solem vidisse ne semel quidem, ac neque ad momentum relaxatos esse a vinculis, sed nec alium omnino quemquam gustasse cibum aut potum quam panem et aquam meram, colliquescebat calentibus lacrymis pius et humanus princeps; et non utique otiosa significatione misericordiæ se defunctum ratus, insuper omni oggerenda copia opportunarum rerum, pecuniarum, ciborum, vestium, balnearum quin etiam et remissionis cæteræ, abstergere illis memoriam tristitiæ prioris, et fortunam meliorem plenam totius benignitatis officii propinare satagebat, mirantibus sine fine ipsis, ac nunquam satis suspicere prædica-

την Ἀσίαν τὴν τε Ἀντιόχου πόλιν, καὶ τὴν Τύρον καὶ τὰς παρακειμένας ἀπάσας πόλεις καὶ χώρας ἐμάστιζε καὶ δεσμώτας ἐμφρουρούς εἶχεν· ἡ δὲ φρουρὰ δεινὴ τῶν πάλαι γεγενημένων. Καὶ περὶ τῆς τούτων ἀλώσεως καὶ τῶν ἐντεῦθεν συμπεσόντων τούτοις δεινῶν μεμαθηκώς ὁ αὐτοκράτωρ, ἐδάκνυτο τε τὴν ψυχὴν καὶ ὄλος τῆς ἐκείνων ἀναρβύσεως ἐγεγόνει· καὶ μεταπεμφόμενος Νικήταν τὴν Πανουκωμίτην * μετὰ χρημάτων πρὸς τὸν Βαβυλωνίον ἐξαπέστειλε γραφὰς πρὸς αὐτὸν ἐγγειρίας δι' ὧν τοὺς δορυαλώτους ἐκείνους ἤτειτο κόμητας, πολλὰς ὑποσχόμενος αὐτῷ τὰς χάριτας εἰ τούτους λύσει τῶν δεσμῶν ἀπολύσει. Ὁ δὲ Βαβυλωνίος τὸν Πανουκωμίτην θεασάμενος, καὶ ἀκούσας ἅτα δὴ παρὰ τοῦ αὐτοκράτορος πρὸς αὐτὸν διεμηνύθη, ἀνέλεξε: B δὲ καὶ τὰς γραφὰς λύσει μὲν παραχρῆμα τοῖς κόμητας τῶν δεσμῶν, ἐξάγει δὲ τῆς φρουρᾶς. Οὐ μόντοι γε παν ἐλῶς ἐλευθερίας αὐτοῦς ἀξιοί, ἀλλὰ τῷ Πανουκωμίτῃ παραδίδοισι, πρὸς τὴν αὐτοκράτορα τούτους ἐξαποστείλαις, μηδοτιοῦν τῶν ἀποστελέντων χρημάτων ἀναλαβόμενος, εἶτε δὲ ὡς μὴ ἀπυχρῶντων πρὸς τοσοῦτων λύτερον, εἶτε καὶ δωροληψίας ἐκφεύγων ὑπόνοιαν, καὶ ὡς μὴ φαίνοιτο τιμὴς τούτους ἀποδιδόμενος, ἀλλὰ καθαρὰν τὴν χάριν ἀπονέμων τῷ βασιλεῖ καὶ ἀκίβδηλον, εἶτε καὶ πλειόνων ἐφιέμενος, θεὸς ἂν εἰδείη. Τούτους ὁ βασιλεὺς καταλαβόντας θεασάμενος ὑπερηγάσθη μὲν τὴν τοῦ βαρβάρου γνῶμην καὶ τεθαύμακεν. Ἐπιπόνως δὲ τούτους περὶ τῶν συμβεβηκότων αὐτοῖς ἐπερωτήσας καὶ μεμαθηκώς ὅπως ἐπὶ τοσοῦτον χρόνον καὶ τοσοῦτων κύκλων περιόδους ἐμφρουροὶ ὄντες οὐδὲ ἅπαξ ἥλιον θεάσαντο, οὐδὲ τῶν δεσμῶν ἐλύθησαν, ἀλλὰ καὶ τροφῶν παντοίων ἕγευστο: τὸ παράπαν ἐπὶ τοσοῦτον διαμεμενῆκεσαν, μόνου ἄρτου καὶ ὕδατος μεταλαμβάνοντες, οἰκτεῖρας τοῦ πάθους καὶ θερμὸν καταστάξας δάκρυον πολλῆς παραχρῆμα ἡξίου φιλοφροσύνης, χρήματά τε ἐπίδοις καὶ ἄμφια παντοία παρασχῶν· εἰς βαλανεῖα τε προτρεπόμενος καὶ παντοίως τῆς τοσαύτης κακότητος ἀνακτῆσασθαι τούτους μηχανώμενος. Οἱ δὲ ἔχαιρον ἐφ' οἷς παρὰ τοῦ αὐτοκράτορος εἶ πεπόνθασιν οἱ πρὶν ἐχθροὶ καὶ πολέμιοι, οἱ παραβάται τῶν πρὸς αὐτὸν ὀρκίων καὶ ὑποσχέσεων τὴν τοσαύτην ἐς αὐτοῦς κατανοοῦντες ἀνεξικακίαν. Ὁ δὲ μεθ' ἡμέρας μεταπεμφόμενος τούτους ἔφη· Ἄδειαρ ὑμῖν τοῦ λοιποῦ δίδωμι ἵνα ὀπίσσω βούλευσθε κατὰ ταύτην τὴν πόλιν ἐγκατερέθησθε μετ' ἡμῶν. Ὁπνίκα δὲ τις τῶν οἰκείων ἐπιμησθεὶς ἐβελήσοι ἀνυχωρεῖν, ἀκωλύτως καὶ τῆς πρὸς τὰ οἴκοι φρουρίας ἀψαίτο συνταξάμενος ἡμῖν, καὶ οὕτω διὰ χρημάτων καὶ παντοίας ἄλλης οἰκονομίας ἐφοδιασθεὶς καλῶς διευθετηθή. Καὶ ἀπλῶς καὶ καρεῖται καὶ ἀπειραι ἄδειαν ἔχειν ὑμᾶς βούλομαι, καὶ τὸ βουλευτὸν ὡς ἐλευθέρους κατὰ τὴν οἰκείαν γνῶμην πράττετε. Ἦσαν μὲν οὖν τῶς οἱ κόμητες μετὰ τοῦ αὐτοκρά-

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

* Πανουκωμίτην. Sic semper.

τορος παντοίας, ὡς εἰρηται, θεραπείας ἀξιούμενοι καὶ δυσαποσπαστως αὐτοῦ ἔχοντες. Ἐπεὶ δὲ Λογγιβαροῖν ἐ Βαϊμούντου καταλαβὼν, ὡς ἐ λόγος φθάσας ἐδήλωσε πλείων τῶν προτέρων στρατευμάτων σπεύδων συναγαγεῖν, πολλὰ τοῦ αὐτοκράτορος; κατέτρεχε, κατὰ πᾶσαν πόλιν καὶ χώραν περιῶν καὶ παγάνον αὐτὸν λαμπρῶ τῆ φωνῇ ἀνακηρύττων καὶ τοῖς παγάνοις (93) ὄλη γνώμη ἐπαρήγοντα. Τοῦτο ὁ αὐτοκράτωρ μεμαθηκῶς τοῦς βῆθόντας κόμητας, τὸ μὲν τοῖς³¹ καὶ αὐτῶν προθυμομένων ἔδη πρὸς τὰς σφῶν ἀπιέναι χώρας, τὸ δὲ τι καὶ πρὸς ἔλεγχον τῶν κατ' αὐτοῦ παρὰ τοῦ Βαϊμούντου διακηρυκισομένων, θαψιλῆς τὰς δωρεὰς ἐπιχορηγήσας αὐτοῖς, οἰκαθε ἐξάπεστελεν· αὐτοῖς δὲ πρὸς τὴν Θεσσαλοῦ πόλιν σπουδαίως ἐξῆει, ἅμα μὲν τοῖς νεήλυδας τὰ σερατιωτικὰ παιδεύειν, ἅμα δὲ καὶ τὸν Βαϊμούντον ἐκ τῆς περὶ αὐτοῦ φήμης ἀπειργεσθαι τῆς ἀπὸ Λογγιβαροῦ πρὸς τὴν ἡμεδαπὴν διαπεραιώσεως. Ἀπελθόντες τοίνυν οἱ κόμητες ἔκεινο: ἔλεγχου τοῦ Βαϊμούντου γεγονόσι ἀψευδέστατοι ἀπατεῶνα καλοῦντες αὐτὸν, καὶ μηδ' ἐπὶ τῷ τυχόντι ἐπαληθεύοντα, κατὰ πρόσωπον αὐτὸν πολλαχῆς ἐλέγχοντες μάρτυρας αὐτοπίστους ἑαυτοῦς καθιστῶντες.

sim civitates principumque aulæ; ibique tum alia in se multa maledicentissime mentiri, tum clara voce proclamare imperatorem Alexium paganum esse paganorumque auxiliatorem ac factorem, matrem putavit suæ famæ succurrere, eo quod in manibus habebat, opportuno subsidio: comitibus nempe illis Latinis ac Francis (qui et ipsi jam commodum aliquo desiderio revisendæ patriæ tentari ceperant) ea in loca remittendis ubi testari de se præsentem, et nancisci fidem auctores idonei posseut cum dicere et sibi compertis documentis approbarent: Christianum in primis et Christianorum studiosum esse Alexium Augustum. Eos igitur bene volentes amplo 348 viatico instructos et donis oneratos officiisque devinctos versus Italiam dimittit. Qui sane non defuerunt ipsius spei, sed grandi ubique convicio Baimundi calumnias refutarunt; mendacem illum et impostorem, etiam in minimis quibusque quæ adversus Alexium loqueretur: non voce tantum profitentes libera, verum gravitate quoque testimonii oculati et experientia subnixi, dictorum fidem cuius facientes. At Augustus ipse sub discessum comitum se Thessalonicam transtulit, urgente in id consilium cura et spe duplici. Nam et nuper conscriptos tyrones exercere in rudimentis militaris artis necessarium putabat tanto imminente bello, cui rei locum illum videbat aptum; et eandem urbem non minus opportunam arbitrabatur ad vias ex propinquo commodas rationesque ineundas impediendi ne Baimundus in ditionem imperii ex Italia cum exercitu trajiceret

Ἐπεὶ δ' ἡ τοῦ Βαϊμούντου διαπεραιώσις ἀπανταχῆ³² διεδίδοτο καὶ πολλῶν ἰδεῖτο ὁ αὐτοκράτωρ δυνάμεων καὶ ἀναλόγου στρατεύματος ἀντικαθιστάμενου πρὸς τὰ Κελτικὰ κλήθη οὐκ ἔμελλεν οὐδ' ἀνεδύετο, ἀλλὰ τοῖς περὶ τὴν Κοίλην Συρίαν μεταπέμπετο τὸν Καντακουζηνὸν φημι καὶ τὸν Μοναστρεῶν.

Ὁ μὲν γὰρ τὴν Λαοδικεῖαν (94) ἐφρούρει, ὁ δὲ τὴν Ταρσὸν· τοῦτους οὖν ἐκείθεν μεταπεμπόμενος, οὐκ ἐρήμους τὰς ὑπ' αὐτῶν φρουρουμένας χώρας καὶ πόλεις κατέλειπεν. Εἰς μὲν γὰρ τὴν Λαοδικεῖαν τὸν Περζέαν μεθ' ἐτέρων ἐκπέμπει δυνάμεων, ἐς δὲ γὰρ Ταρσὸν, καὶ ἀπᾶσας τὰς ὑπὸ τὸν Μοναστρεῶν πόλεις καὶ χώρας, τὸν Ἀσπιέτην. Ἀνήρ δὲ οὗτος εὐγενής

Variorum lectiones ex cod. Coislîn.

³¹ τι. ³² ἀπανταχοῦ.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(93) Παγάνον. Vide not. ad pag. 367.

(94) Λαοδ. κειμ. Nam Laodicea ab Alexianis

reque valentibus tantam imperatoris in se illi rebelles ac perjuros patientiam. Ille vero postquam ista indulgentia multis diebus eos habuit, accersitos ad se sic allocutus est: *Quid malitis; vel hic ut hactenus apud nos nobiscum vivere, vel aut in domos vestras aut alio pergere, vestri plane juris atque arbitrii facio. Moncat nos tantum si qui sorte abire volet, instruemus eum copioso viatico; et super cæteram sollicitudinem providendæ illi securitatis viæ cujusvis, etiam amplis ipsum muneribus prosequemur. Tunum ne quis multa fide se liberatum queri possit aut non in plenam assertum libertatem, denuntio plane ac prædico, vestri vos juris ac liberæ potestatis esse omnes. Sive manetis, jucundi hospites; sive abitis, grati nihilominus amici.* His illi auditis et magis in manendi proposito confirmati sunt, quod hæc tam humana relaxatio libertatis obnoxie, verrecundia ipsos quadam et nova teneritudine grati animi, catenis quibusvis eo fortiore quo blandiore, alligabat obsequiis et conspectui hominis tam benefici, cujus liberalitatis prolixissimæ fructus in momenta singula uberrimos ferebant. Verum cum accepisset imperator transgressum eo modo quem retulimus in Longobardiam Baimundum obire pas-

sim civitates principumque aulæ; ibique tum alia in se multa maledicentissime mentiri, tum clara voce proclamare imperatorem Alexium paganum esse paganorumque auxiliatorem ac factorem, matrem putavit suæ famæ succurrere, eo quod in manibus habebat, opportuno subsidio: comitibus nempe illis Latinis ac Francis (qui et ipsi jam commodum aliquo desiderio revisendæ patriæ tentari ceperant) ea in loca remittendis ubi testari de se præsentem, et nancisci fidem auctores idonei posseut cum dicere et sibi compertis documentis approbarent: Christianum in primis et Christianorum studiosum esse Alexium Augustum. Eos igitur bene volentes amplo 348 viatico instructos et donis oneratos officiisque devinctos versus Italiam dimittit. Qui sane non defuerunt ipsius spei, sed grandi ubique convicio Baimundi calumnias refutarunt; mendacem illum et impostorem, etiam in minimis quibusque quæ adversus Alexium loqueretur: non voce tantum profitentes libera, verum gravitate quoque testimonii oculati et experientia subnixi, dictorum fidem cuius facientes. At Augustus ipse sub discessum comitum se Thessalonicam transtulit, urgente in id consilium cura et spe duplici. Nam et nuper conscriptos tyrones exercere in rudimentis militaris artis necessarium putabat tanto imminente bello, cui rei locum illum videbat aptum; et eandem urbem non minus opportunam arbitrabatur ad vias ex propinquo commodas rationesque ineundas impediendi ne Baimundus in ditionem imperii ex Italia cum exercitu trajiceret

Cum ergo illa ipsa Baimundi trajectio velut mox futura late celebraretur, subducta imperator ratione suarum opum ac virium, compertoque sibi deesse copias quas pari numero brevi adfuturis exercitiis Gallicis opponeret, nihil ut in urgenti necessitatis articulo, cunctatus, Romanos et Coele-Syria exercitus accersit: eas, inquam, copias quæ partim auspiciis et ductu Cantacuzeni Laodiceam obtinebant, partim sub Monastria Tarsum Ciliciamque servabant, festinare ad se cum ipsis ducibus præcepit: nequaquam illas tamen urbes ac regiones deserens penitus aut relinquens nudas. Nam Laodiceam quidem novo cum aliis copiis a se misso duci

paulo ante capta fuerat, Gallis Acropolim aulic obtinentibus, supra lib. II, pag. 359.

commendavit Peizeæ; in Tarsi vero præfectura, cæterarumque quæ Monastræ circum parebant custodia regionum atque urbium Aspieten substituit virum Armenium domo nobilem, et fortitudinis gloria tunc celebrem in paucis: quanquam ille quidem in expeditione ista famæ expectationique de se publice pessime respondit. Siquidem cum præfectus Antiochiæ Tancredus, quem relictum in Syria vidimus, palam loqueretur sese urbes Ciliciæ provinciamque illam universam, quam ereptam Turcis optimo paulo ante jure possedisset, recuperare velle: neque id dicere contentus, etiam scriptis quoque versus litteris, quæ multæ ad Aspieten deferebantur, idem passim denuntiaret, ac pejora etiam minaretur; quin etiam comminationes sancire factis initia rerum ordiantibus; quarum alia repræsentabat, alia statim acturum præ se ferebat; cogens videlicet undique milites Armenos et Gallos, eosque quotidie ad congressus præliorum atque ad cæteras officii militaris partes exercendo fingens: tum vero etiam quasi fumum ederet prænuntium ignis secuturi manus subinde armatorum expeditas ad prædam improvisis excursionibus mittens: nec segnius inter hæc omnia muris quatiendis aptas machinas, et reliquum oppugnationum apparatus diligentissime comparans. **349** Cum ea, inquam, omnia tam non obscure aut dissimulanter gereret Tancredus pararetque, mira tamen in securitate acquiescebat Aspietes, tanquam in pace fundatissima ne umbra quidem periculi ulla imminente, computationibus nocturnis tempus suaviter absumens, nihilominus in Bacchi militia quam in Martis castris miles strenuus. Eo porro ingurgitabat, sese licentius voluptatibus recens accepta cum magistratu facultate atque occasione iis perfruendi quod qui diu sub oculis Augusti obnoxiam ac censuræ metuente: toleraverat militiam: nunc subductus disciplinæ, provinciæ insuper longe ab aula atque ab arbitris remotæ præpositus, collectam ex longo situm, oblata simul et copia et licentia, nunquam satis explere poterat. Itaque isto luxu ferocis ille prior ac martius cito resolutus animus, nihil deinde virile habuit quod deducendi minas in rem adversario illi quem diximus bellatori duro, ac totas experiendi vires suas in Ciliciam, opponeret. Quin adeo jam nostrum effeminaverant deliciae, ut ad primum tonitru procul appropinquantis belli cohorreretur, nec jam in urbes regionesque Cilicum fulminea pernicie grassantis, vel relucens longe fulgetra inconniventibus ferret palpebris; nedum par esset impressioni co-

A ἐξ Ἀρμενίων ὀρμώμενος καὶ τῶν ἐπ' ἀνδρεία δια-
 θεσημένων ὡς ἡ φήμη τὸ τηρικαῦτα ἐκήρυττε, κἀν
 ὁ τότε καιρὸς οὐ πάνυ τοιοῦτον δοῦτα ἐξήλεγξεν ὅσον
 γε τὰ εἰς στρατηγικὴν δύναμιν. Ὁ μὲν γὰρ τῆς
 Ἀντιόχου ἐπιτροπεύων Ταγγρὲ θν ὁ λόγος φθάσας
 καταέλοιπεν ἐν Συρίᾳ, φήμας τε ὑπεπέμπειτο πυ-
 κνάς ὡς ἔρα ταχὺ καταλάβοι τὴν Κιλικίαν, ἐφ' ᾗ
 πολιορκήσειεν αὐτὴν καὶ τῶν τοῦ βασιλέως ἀφελῆσθαι
 χειρῶν, ἅτε ἴδιαν οὖσαν καὶ τῷ δόρατι τούτου τῶν
 Τούρκων ἀφαιρεθεῖσαν καὶ οὐ μόνον φήμας τοιαύ-
 τας πανταχῶς κατέπεμπεν, ἀλλὰ καὶ διὰ γραμμάτων
 ἠπέλει τὰ χεῖρω τούτων ἃ καὶ τῷ Ἀσπιέτῃ καθ'
 ἡμέραν ἐκάστην ἐνεχειρίζετο. Καὶ οὐκ ἠπέλει μόνον
 ἀλλὰ καὶ τῶν ἀπειλῶν πρόδρομά τινα καὶ ἐπέλει
 καὶ καθυπισχεῖτο ποιεῖν, δυνάμεις τε ³³ συναγρω-
 χῶς ἀπανταχόθεν ἐξ Ἀρμενίων τε καὶ Κελτῶν,
 καὶ τούτους καθ' ἐκάστην ἡμέραν γυμνάζων καὶ
 πρὸς παρατάξεις καὶ μάχας ἐξομαλίζων τὸ στρά-
 τευμα. Καὶ ἔστιν οὐ καὶ εἰς προνομᾶς ἀποστέλλων
 καὶ τὸν καπνὸν πρὸ τοῦ πυρὸς παρεμφαίνων, τὰ τε
 πολιορκητικὰ ἔργα κατασκευαζόμενος καὶ παν-
 τοιοτρόπως πρὸς τὴν πολιορκίαν ἑαυτὸν ἀνιστῶν.
 Ἀλλὰ ταῦτα μὲν ἐκεῖνος. Ὁ δὲ Ἀρμένιος Ἀσπιέ-
 τῆς ὡσπερ μηδενὸς αὐτῷ ἐπικειμένου μηδὲ φο-
 βουόντος μηδὲ τοσοῦτον ἐπικρεμανύοντος ³⁴ κίν-
 δυνον, ἐκάθητο βραθυμῶν βαρυτάτους πτότους νόκτωρ
 ἑαυτῷ συνιστῶν ³⁵, καίτοι ἀνδρικότατος ἦν καὶ
 Ἄρεος ὑπασπιστῆς γενναίοτατος. Ἐπὶ δὲ Κιλικίᾳ
 προσώκειλε πόρρω δεσποτικῆς χειρὸς γεγυγώς, καὶ
 ἐναυθεντήσας τοῖς πράγμασι, τρυφαίς ἑαυτὸν ἐκδ-
 δώσει παντοίας. Οὕτως ὁ Ἀρμένιος ἐκεῖνος ἐκήρ-
 λυνόμενος καὶ διαρρέων διηνεκῶς, ἐπειδὴ καταλάβοι
 ὁ τῆς πολιορκίας καιρὸς, ἀναπεπτωκῶς ὤφθη πρὸς
 στρατιώτην φερεπονώτατον τὸν Ταγγρὲ. Καὶ οὕτε
 πρὸς τὰς βροντὰς ἐκεῖνου τῶν ἀπειλῶν κατεκροτήθη
 τὴν ἀκοήν, οὕτε κεραυνοφόρου τούτου ἐληλυθότος
 διὰ τῶν κατὰ Κιλικίαν πορθήσεων, πρὸς τὰς ἀστρι-
 πὰς ἐνητένιζεν. Ὁ μὲν γὰρ Ταγγρὲ ἀθρόον ἐξ
 Ἀντιόχειας στρατεύσας στρατὸν μυριαδρόνον καὶ
 διχῆ τούτους διελόμενος, τοὺς μὲν διὰ τῆς ἡπειροῦ
 πέμπει τὰς Μόφου (95) πόλεις ³⁶, τοὺς δὲ ναυσὶ
 τριήρεσιν ἐμβαλὼν διὰ τῆς θαλάττης ἄγει τῷ πο-
 ταμῷ Σάρωνι (96). Πρὸ δὲ ἀνωθεν οὗτος ἀπὸ τῶν
 τοῦ Ταύρου ὄρων, καὶ διαμέσου παραρρέων τῶν διὰ
 πόλεων, Μόφου τῆς τε καταλελυμένης καὶ τῆς
 ἰσταμένης, εἰς τὸ Συριακὸν ἐκδίδωσι πέλαγος, ἀφ'
 οὗ αἱ νῆες ἀναπλεύσασαι τοῦ Ταγγρὲ καὶ τὰ στό-
 ματα πελάσασαι τούτου τοῦ ποταμοῦ πρὸς τὰς
 γεφύρας ἀνήχθησαν αἱ τὰς ἀμφοτέρων πόλεις συν-
 ἄπτουσι. Περιεβρέιτο τοίνυν ἡ πόλις ἐκατέρωθεν

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

³³ δέ. ³⁴ ἐπικρεμανύοντος. ³⁵ καθιστῶν. ³⁶ πόλεις.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(95) Ταῖς Μόφου. Mopsuestiam, seu Mamistam, Alexius pariter expugnaverat, supra, pag. 340.

(96) Σάρωνι. Saron, qui et Sarus Ptolemæo. lib. v, et Procopio, lib. v *De adif.* Just. Ciliciæ fluvius Mopsuestiam veterem, seu dirutam, et novam suo cursu dirimebat. Alshersh Alderisius,

v part. clim. 4: *Massisa, Græce dicitur Mamistam, estque hæc duas in urbes divisa, positas in ambobus ripis fluminis Gihon, etc.* A Sarone fluvio dictus Saronius sinus, de quo Eustathius ad Dion. pag. 60 et 61.

τῷ στρατεύματι βαλλομένη. Ἐνθεν τοι καὶ ῥαδίως, ἄρα μὲν διαναυμαχεῖν πρὸς τὴν πόλιν οὗτοι, καὶ περὶ μαχεῖν ἐκ θατέρου οἱ ἀπὸ τῆς γῆς αὐτὴν ἐπιθλίβοντες. Ὅ δὲ ὡσπερ μηδεμιᾷ καινοτομίας ὑπόουσης, μηδὲ τοσοῦτου σμήνου στρατιωτῶν περιβομβούτου; κύκλῳ τὴν πόλιν, ὀλίγα τούτων ἐφρόντιζεν. Οὐκ οἶδ' ὅ τι παθὼν καὶ ἀναξίως τότε τῆς αὐτοῦ γενναϊότητος διατεθείς, τοῦτο εὐμισητότατον τὸν ἄνδρα τῷ βασιλικῷ στρατεύματι πεποίηκε. Τί σὺν ἔδει παθεῖν τὰ; Κιλικικὰς πόλεις ὑπὸ τηλικούτου καταστρατηγούμενας; ἀνδρός; τὰ τε γὰρ ἄλλα ὁ Ταγγρὲ ῥωμαλεώτατος τῶν κατ' αὐτὸν ἐγεγόνει καὶ εἰς στρατηγικὴν ἐμπειρίαν τῶν σφόδρα θαυμαζομένων, πολιορκῆσαι δὲ πόλεις ἀφυκτότατος στρατηγός. Καὶ θαυμάσειε τις ἐνταυθοῖ γεγονῶς πῶς τὸν αὐτοκράτορα διέλαθε τὸ τοῦ Ἀσπιέτου ἀπειροπόλεμον. Ἐγὼ δ' ἂν ὑπεραπολογησαίμην τοῦ ἐμοῦ πατρὸς, ὅτι τὸ τοῦ γένους ἐπισημον τὸν αὐτοκράτορα πέπεικεν, ὡς ἦ τε τοῦ γένους λαμπρότης καὶ τὸ τοῦ ὀνόματος περιθίγον πολλὰ συνεισενεγκεῖναι. Ἐχει τῆ τοῦ Ἀσπιέτου ἀρχῆ. Ἦν γὰρ τῶν Ἀρσακιδῶν τὰ πρῶτα φέρων ἐκεῖνος; καὶ ἐκ βασιλικῷ καταγόμενος αἵματος. Ἐνθεν τοι καὶ στρατοπεδάρχην αὐτὸν ἤξιώκει πάσης ἀνατολῆς, καὶ εἰς ὑπερηφάνους βαθύδας ἀνήνεγκαν, ἄλλως τε καὶ πεῖραν τῆς ἀνδρίας ἐκεῖνου λαθῶν. Καὶ γὰρ ἥποταν τῷ Ῥομπέρτῳ συνεκρότησε πόλεμον ὁ αὐτοκράτωρ καὶ ἐμὸς γενέτης, καθάπερ ἐμνημόνευσα κατὰ τὴν τοῦ πολέμου ἐκεῖνου σύββησιν, Κελτός τις ὑπερωμίας ἰθύνας τὸ δόρυ, καὶ μυωπίσας τὸν ἵππον, καθάπερ τις σκηπτός ἐμπίπτει τῷ Ἀσπιέτῃ. Ὅ δὲ τοῦ ξίφους ἐπιδραζόμενος; δέχεται τὴν τοῦ Κελτοῦ βίαιαν φορὰν καὶ τιτρώσεται μὲν καιριωτάτην πληγὴν τοῦ δόρατος τὸν πνεύμονα μὲν πειραμαίψαντος, ἐλείπειν δὲ διὰ τῆς ῥάχεις; διενεχθέντος. Ὅ δὲ μήπω συγχυθείς; τῆ πληγῆ μηδὲ τῆς ἔδρας ἐκχυλίσθεις, ἀλλ' ἐδράσας; ἑαυτὸν ἰσχυρότερον, παῖει τὸν βάρεθρον κατὰ τῆς κόρυθας, καὶ δίχα διαίρει καὶ τὴν κεφαλὴν καὶ τὴν κόρυθα. Καὶ πίπτουσι καὶ ἄμφω τῶν ἵππων, ὁ μὲν νεκρὸς ὁ Κελτός, ὁ δ' Ἀσπιέτης ἔτι ἐμπνέων. Ὅν οἱ ἄμφ' αὐτὸν ἀνελόμενοι γεγονότα παντάπασιν ἐξαιμιον καὶ καλῶς ἐπιμεληθέντες; πρὸς τὸν αὐτοκράτορα ἤνεγκαν, δεικνύντες καὶ δόρυ καὶ τὴν πληγὴν, καὶ τὸν θίνατον τοῦ Κελτοῦ διηγούμενοι. Ταύτης τῆς οὐκ οἶδ' ὅπως ἀνδρίας καὶ τόλμης τὸ τηλικαῦτα μεμνημένος ὁ αὐτοκράτωρ καὶ τούτοις; ἐπισυνάψα; τὸ γένος καὶ τὴν ἀπὸ γένους εὐκλειαν, ἀξιομαχὸν στρατηγὸν ἀποστέλλει κατὰ τὴν Κιλικίαν πρὸς τὸν Ταγγρὲ, στρατοπεδάρχην τετιμηκώς, καθάπερ φράσσασα γέγραφα.

meum parentem pugnatam, contigit aliquando ut Gallus quidam, proceritatis toto humero vulgus excedentis, arrepta lancea, subditisque equo calcariibus, turbinis rapiditate in Aspieten curret, qui animo constans ingruentem Gallum, infesto contra occurrens gladio excepit. At caro illi quidem constantia stetit; nam cuspis hastæ procurrentis adversum Aspietæ pectus fodiens, per transverberatum pulmonem ad dorsi spinam ictum pertulit, illacque sibi exitum rupit. Verum ille nec impulsu tam ve-

Varie lectiones ex cod. Coislino.

²⁷ συνεισενεγκεῖν. ²⁸ τοῦτον προχειρισάμενος.

hementi, nec vulnere tam sævo, de statu fortis animi, ac ne de sede quidem corporis vel minimum dimotus, sese firmat viresque colligit ad plagam hosti reponendam, quam et alte insurgens talem infixit in verticem Barbari ut et galeam illi et caput uno late ictu discinderet. Tum vero equis evoluti ambo feruntur in terram. Gallus quidem exanimis; Aspietes autem adhuc spirans. Quem qui astabant circum, tollentes jam prorsus exsanguem, prout tum licuit sedulo curatum ad imperatorem detulerunt, ostendentes et hastam et plagam, et necem Galli referentes. Hujus et fortitudinis et audaciæ memoria cum splendore generis viri ejusdem hanc ei ab imperatore provinciam eblandita est: nec tantis (ut opinor) quasi fidejussoribus temere dici potest atque imprudenter Augustus credidisse, cum Arsacidarum nobilissimum, tam heroico facinore probatum cuivis generis rei, cuivis hosti debellando parem, Ciliciæ præficientum opponendumque Tancredo, titulo ac potestate stratopedarchæ insignitum censuit, ut dixi.

Sed hæc de his satis. Cæterum imperator ad A omnes duces qui per universum sparsi erant occidentum limitem litteris datis proficisci quamprimum cum suis quemque copiis convenireque ad Sth'annitizam jussit. Quid autem ipse incitator aliorum? ad cessandum interea sibi, fruendumque parto, ac deliciis balnearum, et jucundo usu cæteræ luxuriæ transmittendum. Suaviter putavit tale tempus, more non paucorum qui fructum imperiorum ac potestatis in belluinæ vitæ impune usurpandæ licentia collocant? Minime sane. Quin ne in palatio **351** quidem tum morari sustinuit, sed prodiens uti diximus, Byzantio per medias Occidentales regiones Thessalonicam pervenit septembri mense indictione decimaquarta, vicesimo imperii sui anno Augustam secum, licet subinvitam, ducens. Non enim ea insoles aut consuetudo imperatricis matris mæx fuit, prodiret ut foras libenter, ostentareque se gauderet; verum eo potius natura ejus et studium vergebat, ut domi esset semper apud se, hoc est iis rebus intenta et vacans, quæ personam decebant illius, aut ingenio erant consentanea: veluti illius evolvere sanctorum Patrum, in sui considerationem atque censuram mentis oculis intro vertere, beneficentiæ dare operam, et liberalem ac munificam humanitatem in eos præsertim exercere homines, quos et a cultu ipso genere atque vestitus, et præsertim ab emendatæ actionis et vitæ specimine, vere ac sincere Deo servire intelligebat, religionique, oratione ad Deum quotidiana, vicibus alternis distincta cantantium, professione palam suscepta, in omne tempus colendæ sese videbat addixisse. Quoties autem (qualium rerum occasiones sæpe imperatricibus necessariæ accidunt) articulo ipso magnæ necessitatis cogebatur offerre conspectum sui, nunquam id sine

Ἄλλὰ ταῦτα μὲν περὶ τούτων. Πρὸς δὲ γε τοὺς κατὰ τὴν ἐσπέραν ἐνδιατρίβοντας ἡγεμόνας ἐτέρως ἐκπέμπει γραφὰς, κατευθὺς Σολανίτζης τὴν πορσίαν ἐντειλάμενος ποιῆσθαι. Τί δὲ τοὺς μὲν προμάχους μετεκκλίετο, αὐτὸς δὲ ἀναπεπτῶκει βασιλῶν ἀπολαύων καὶ βαλανείοις χρώμενος, ὅποια εἰώθασιν οἱ τὸν βοσκηματώδη βίον προσέδμενοι βασιλεῖς; Οὐ μὲν οὖν ἀλλ' οὐδὲ περὶ τὰ ἀνάκτορα ὄλοι; ἐνδιατρίβειν ἔτι ἠένεχθετο. Ἐξ ἐληλυθῶν δὲ τοῦ Βυζαντίου ὡς ἀνωθεν εἰρηγται κατὰ τὴ μέσον τῶν ἐσπερίων ἐληλύθει χωρῶν, τὴν Θεσσαλοῦ πόλιν καταλαβὼν εἰς μῆνα Σεπτέμβριον ἐπινεμήσεως ἰδ' (97), κ' ἔτους οὗτος ὃ ἐξ οὗ τὰς τῆς βασιλείας ἡνίας περιεζώσατο· καὶ τὴν Αὐγούσταν δὲ παρδύσατο συνεχελυθῆναι ὃ μετ' αὐτοῦ. Ὁ γὰρ πρόπος ἐκεῖνης τοιοῦτός τις ἦν· οὐ πᾶν τι δημοσιεύεσθαι ἠθέλεν, ἀλλὰ τὰ πολλὰ μὲν οἰκουρούσα ἦν καὶ τὰ ἐκεῖνης ἔργα ἐποίησεν· λέγω δὲ βιβλίων τε ἀνελέξεις τῶν μακαρίων ἀνδρῶν, καὶ τὸ πρὸς ἐκὴν τὴν ἐπιστρέψειν, καὶ εὐποιίας καὶ χάριτας εἰς ἀνθρώπους, μάλιστα δὲ εἰς ἐκεῖνους οὓς οἶδεν ἀπὸ τε τοῦ σχήματος, ἀπὸ τε τοῦ βίου θεραπεύειν ὄβην, καὶ προσευχῇ προσηνέχειν καὶ καταλλήλοισι φηλαῖς. Ἐπειδὴν δὲ μέλλοι δημοσιεύειν ἑαυτὴν κατὰ τινὰ χρεῖαν ἀναγκασιότατην ὡς βασιλῖδα αἰδοῦς τε ὑπερπίπτατο, καὶ ἐρύθημα εὐθὺς ἐξηνθήκει ταῖς παρειαῖς. Καὶ ἡ μὲν φιλόσοφος Θεανῶ τοῦ πῆχεως αὐτῆς γυμνωθέντος, ἐπειδὴ τις παίζων εἰρήχει πρὸς ταύτην· Καλὸς ὁ πῆχυς· Ἄλλ' οὐ δημοσίως. C εἶπεν ἐκεῖνη. Ἡ δὲ βασιλὺς καὶ μήτηρ ἐμῆ, τὸ τῆς σεμνότητος ἀγαλμα, τὸ τῆς ἀγιότητος καταγώγιον, μὴ ὅτι γε πῆχυς ἢ βλέμμα δημοσιεύειν ἠγάπα, ἀλλ' οὐδὲ φωνὴν ἐκεῖνης ἠθέλεν εἰς ἀσυνήθεις παραπέμπεσθαι ἀκοῆς, τοσοῦτον ἦν ἐκεῖνῃ χρεῖμα θυμασίον εἰ, αἰδῶ. Ἐπεὶ δὲ ἀνάγκη οὐδὲ θεοῖ. φασὶ. μάχονται, ἀναγκάζεται πρὸς τὰς συχνὰς τοῦ

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

³⁹ οὗτος. ⁴⁰ συνεχελυθῆναι

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(97) Ἐπινεμήσεως ἰδ'. Alexius Byzantio proficiscitur indict. 14, mense Sept. hoc est, ineunte indictione, quam a Kal. Sept. auspicabantur Græci. Cedit autem indictio 14, hoc mense in an. Chr. 1105, quo Boemundus adhuc in Gallia morabatur, ut et proxime sequenti, ubi auxilia conquirebat. At perperam scripsisse videtur Anna hanc indictionem fuisse vicesimum imperii Alexii annum, qui illud iniit indict. 4, an. 1081, ut ipsamet tradit, pag. 64, etsi in eodem errore versetur Codin. De

orig. pag. 24, edit. Meurs. ubi 4, indictionem an. 1000, juxta Græcos 6614: Εἰκοσθὲν ἔτος τῆς βασιλείας τοῦ κυρίου Ἀλεξίου fuisse perinde observat. Cæterum miror viros eruditissimos in Exegesi præliminari ad III tom. Martii, cap. 4, indictionem apud Græcos, seu Byzantinos scriptores, non alia voce, quam ἰνδικτιῶνος; efferrī, nequaquam vero ἐπινεμήσεως; quod non modo ex pluribus Annæ, sed et aliorum scriptorum locis haud ægre referri potest.

οὐτοκράτορος ἐστρατεύσεις αὐτῷ παρακολουθεῖν. Κατεῖχε μὲν γὰρ αὐτὴν ἡ σύμφοτος αἰδῶς ἔνδον τῶν βασιλείων! τὸ δὲ πρὸς τὸν αὐτοκράτορα φίλτρον καὶ ἡ διάπυρος πρὸς ἐκείνον ἀγάπη ἐξήγεον αὐτὴν καὶ μὴ βουλομένην τῶν ἀνακτόρων διὰ ταυτάσι τὰς αἰτίας. Πρῶτον μὲν ὅτι τὸ συμπεσὼν αὐτῷ νόσημα τῶν ποδῶν (98) ἐπιμελείας ἐδείκτο πλείστης· καὶ γὰρ ἀλγυδῶνας εἶχε δριμείας ὁ αὐτοκράτωρ ἐκ τῆς ποδαλγικῆς διαθέσεως, καὶ οὐδεμίαν ἐπαφὴν οὕτω προσέειτο ὡς τῆς ἐμῆς δεσποίνης καὶ μητρὸς· ἐπιμελῶς τε γὰρ αὐτῷ προσεφέρετο καὶ προσψάουσι ¹¹ δεξιῶς τὰς ὀδύνας τῶν ποδῶν ὑπεκούφιζέ π ς. Ὁ γὰρ τοι βσιλεύς ἐκεῖνος· καὶ μοι μηδεὶς τῆς περιαιτολογίας ἐπιμεμψέσθω, τὰ γὰρ οἰκεῖα θυμαίῳ, μηδ' ὡς καταψευδομένην τοῦ αὐτοκράτορος, ὑφοράσθω, τὰ γὰρ ἀληθῆ λέγω πάντα τὰ Β ἐξ αὐτοῦ καὶ τὰ κατ' αὐτὸν κατόπιν ἐποιεῖτο τῆς σωτηρίας τῶν πόλεων. Οὐδὲν γὰρ ἐχώριζεν αὐτὸν τῆς τῶν Χριστιανῶν ἀγάπης, οὐκ ἀλγυδῶνας, οὐκ ἤδονα, οὐ πολέμων κακώσεις, οὐκ ἄλλο οὐδὲν οὐ μικρὸν, οὐ μέγα, οὐκ ἡλίου φλογώσεις, οὐ χειμῶνων δριμύτητες, οὐ προσβολαὶ Βαρθάρων παντοδαπῶν. ἀλλ' ἀκλινῶς εἶχε πρὸς ἅπαντα ταῦτα, καὶ ὠκλιζε μὲν πρὸς τὴν φύσιν τῶν νοσημάτων, ἀντανέθηκε δὲ πρὸς τὴν βοήθειαν τῶν πραγμάτων. Prima erat causa pedum morbus, quo cum frequenter redeunte ac in primis sævo imperator urgeretur unum ferme in summis doloribus delinimentum ac solatium habebat a manibus d. parentis meæ: quæ velut ejus articulos calleret omnes ita molliter suspensis, ita perite ~~partes affectas~~ partes affectas contrectabat digitis, ita dolores ipsos motu quodam atque affricu demulcere norat, ut de ~~atque acerbitate intolerandi cruciatus non parum sibi detraxi curatione tali Augustus fatere~~ tur. 352 Porro ille miser istam podagram certaminum videlicet tot illorum laborumque bellicorum infelix stipendium retulit. Nec mihi quis succenseat tanquam res familiares, quæque parentes meos attingent, subtilius verbosiusque persequenti; utpote semel professæ piæ me in scriptione quoque apparere cupere: nec recusari oportet, hoc quidem loco, domesticam testem, cui plus fidei apud æquum lectorem intima notitia personarum, de quibus sermo est, conciliare debet, quam invidiæ, otiositas quævis aut minuta orationi pietati fortassis elegantiæ damno servientis. Dicam ergo si minus opportune, at profecto verissime Augustum patrem meum dum salutis Christianorum assiduis ærumnis, indefessis conatibus invicta semper constantia pergit consulere, suæ ipsius salutis ac valetudini minime cavisse; nunquam enim illum aut voluptates allicitendo, aut labores deterrendo, a communi retardarunt utilitate procuranda: quin suarum rationum ac commodorum, capitis quoque ac vitæ respectum posteriorem duceret incolumitate civitatum periclitantium, aut Christiani securitate populi quovis forte malo vel discrimine tentati: pro quibus rebus neque ærumnas expeditionum, neque casus ac plagas præliorum contra Barbaros omnis generis, neque æstus aut algores subdialium stationum, neque lutum ac pulverem hibernorum æstivorum itinerum, pacisci unquam et subire recusavit. Atque in hæc ille omnia dum se haud parce impendit, subsidebat plerumque fracta malis ingruentibus et vulnerum morborumque læsione quasi claudicans natura corporis: verum eam instinctus cura rerum et officii studio navandi excitabat animum ut vaderet nihilominus quo vocabatur usus reipublicæ, et humano generi quantumvis suo damno prodesse pergeret.

Δεύτερον δὲ καὶ μέγιστον αἴτιον, τοῦ τὴν βσι- C Alteram præterea sequendorum Augusti castrorum causam Augusta mea mater habuit, insidiarum in omnes horas ei comparatarum necessariam amolitionem quæ ubique præsentis et inconniventi exubantis vigilia sollicitudinis res erat. Nam sane cum aliis semper exercitum adversis, tum vero con-

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

¹¹ ψαύουσα. ¹² Deest vocula ὡς.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ

(98) Νόσημα τῶν ποδῶν. Vide Zouaram, pag. 239.

spirationum nefariorum periculis infestum, si quis unquam alius, habuit principatum pater meus. Cui noctu perniciēs parabatur, mane percussor imminēbat; in meridiem condicebatur aperta vis, vesper denique serus novum semper exitium vehebat; adeo nulla illi ad securam quietem hora erat reliquia. Quid ergo? annon tot periculis circumventum innocentissimum et mundo salutarem principem, jugi custodiri providentia innumerebilibilium oculorum oportebat, attentā et expedita ad incursum varium horum arcu collinantium, illorum sicam acuentium, aliorum cum nocere manu prohibebantur, linguas interfectrices famæ, et odiorum seditionumque concitatrices, in sæva maledicta et cruentas contumelias laxantium? Porro cui satis hac in parte fideretur in tam vulgata tamque late grassante contagione peritidiæ? Non alii puto melius quam conjugī, et tam benevolæ, tam providæ, tam amanti ac sollicitatæ conjugī, qua nempe ad consulendum prudentior, ad circumspectandum perspicacior, ad penetrandum in insidiosos animos solertior. Hunc usum assestationis et præsentis in castris suæ exhibebat domino parenti meo mater mea: cui erat noctis vigil oculus, de die custos aspectu ipso terribilis improbis, ad mensam antidotum optimum et contra omnes artes injuriasque venenorum amuletum præsens. Hæc illam gravitatis **353** et vererundiæ feminæ retinentissimam matronam gynecæi adytis et grata requie relicta castrensem turbam et bellorum strepitum sequi coegerunt: effundereque se in conspectum publicum et virorum oculos subire. Quamquam illa ne hic quidem consuetæ modestiæ ac decori unquam oblita est, verum et oculorum, sive suorum demissione ac custodia, sive alienorum declinatione, quoad fas erat, et silentio aut loquendi parcitate, et modestia cultus ac paucitate familiaræ pene sensum præsentis furabatur intuentibus, uno tantum ex argumento intelligere valentibus esse imperatricem in comitatu, quod ejus mundum ac supellectilem duo muli traherent imperatorio desuper tapete coopertam. Cætera sane corpus ejus velut numen in adytis latebat: ita duntaxat ut vis ejus præsentis in effectibus sentiretur tamen, eaque adhiberetur imperatori cura laboranti, tam apte, tam opportune, tam provide gubernarentur omnia, ut versari non dubitares in administratione tota domus regiæ mentem velut quamdam, que suam ex arcano efficaciam exereret, ipsa in abdito lateret. Utebatur autem ad hæc administris nobis intimisque ac cognatione junctissimis cæteris, qui sedulæ vigiliæ ipsius et promptis ad tempus imperiis, exacta et fideli obedientia, servire pro se quisque conabamur. Hæc in apologiæ parte peroranda fuerant ad matrem defendendam ab accusationibus injustissimis dicacium linguarum et prurigne obtrectandi gesticantium morum,

φυῆ τι κακῶν, καὶ ἡ πρώτη ἐτέκταινε χεῖριστα. μάρτυ; τούτων Θεός. Ἄρ' οὖν οὐκ ἔδε: τὸν βασιλεῖα ὑπὸ τοσοῦτων κακῶν ἐπιφουλεύομενον ὑπὸ μυρίων ὀμμάτων φρουρεῖσθαι, τῶν μὲν ἐπιτοξαζόντων αὐτῷ, τῶν δὲ τὸ ξίφος παραθηγόντων, τῶν δ' ἀφιέντων, ὁπόταν οὐκ ἐνῆν τι δρᾶσαι, λοιδοροῦν γλώτταν καὶ τὸ κακῶς εἰπεῖν. Τίνα τοίνυν ἔδει παρῆναι τῷ βασιλεῖ σύμμαχον παρὰ τὴν σύμφυτον σύμβουλον; Τίς μάλλον ἐκείνης πλεόν ὑπεσκέπτετο μὲν τὸν αὐτοκράτορα, ὑπεδλίπετο δὲ τοὺς ἐπιφουλεύοντας; Τίς ὀξεῖα μὲν τὸ συμφέρον ἐκείνῳ ἴσθαι, ὀξύτέρα ⁴² δὲ τὸ παρὰ τῶν ἐχθρῶν σεκυρωόμενον κατιδεῖν; Διὰ ταῦτα καὶ πάντα ἐν πᾶσιν ἦν ἡ ἐμὴ μήτηρ τῷ δεσπότη μου καὶ πατρὶ καὶ νύκτωρ ἄγρυπνον ὄμμα, καὶ ἡμέρας περὶ φανεστάτους φιλακτηρ, καὶ τραπέζης καὶ καιροῖς ἀντιδοτῶν ἀγαθῶν, καὶ τῆς ἀπὸ τροφῶν ἀδικίας φυγαδευτήριον ⁴³ φέρμακον. Ταῦτα τοίνυν τὰ αἰτία τὴν σύμφυτον αἰδῶ τῆς γυναικὸς ἐκείνης πρηγκωνίζετο, καὶ ἰθάρρει τοὺς ἄρβρας ὀφθαλμοῦς. Καίτοι οὐδὲ τότε τῆς συνήθους ⁴⁴ εὐκοσμίας ἐπελανθάνετο, ἀλλὰ καὶ βλέμματι καὶ σιγῇ καὶ τῇ περὶ αὐτὴν θεραπειᾷ τοῖς πλειοσι μὲν ἀγνωστοτέρα ⁴⁵ ἐτύγγανε: καὶ τοῦτο μόνον ὅτι βασιλεὺς παρέπεται τῷ στρατεύματι ὁ φερόμενος ταῖν ἡμίονοιν οἰκίσκος εἰδείκνυ καὶ τὸ ἀνωθεν βασιλικὸν καταπέτασμα. Τὰ δ' ἄλλα ἐπρηγάζετο τὸ θεῖον ἐκείνης σῶμα· μόνον ὅτι πρόνοιά τις ἀρίστη τὰ κατὰ τὴν νόσον τοῦ βασιλέως διεξάγει, καὶ φρουρὰ βασιλέως ἀκοίμητος παρὰ πᾶσι διεγινώσκειτο, καὶ ὄμμα ἐγρηγορὸς καὶ μὴ ἐπινοστάζον τοῖς πράγμασι. Καὶ ἡμεῖς δὲ ὅσοι περὶ τὸν αὐτοκράτορα εὖνοι, περὶ τὴν ἐκείνου φρουρὰν διεπνοούμεθα τε καὶ συνηρόμεθα τῇ δεσποίνῃ καὶ μητρὶ ἕκαστος ὡς εἶχεν ὀλη ψυχῇ καὶ γνώμῃ· μὴ δ' ἐπινοστάζοντος ὄλω ταῦτα πρὸς τοὺς φιλοσκόμμονας καὶ τὰς φιλολοιδόρους γλώττας γεγράφεται, τὸν τε γὰρ ἀνάτιον ὑπ' αἰτίαισιν ἀγοῦσι. Καὶ τοῦτον οἶδε τὸν ἀνθρώπινον τρόπον καὶ ἡ Ὀμήρου Μοῦσα. Καὶ τὰ καλῶς πεπραγμένα διαφαυλίζουσι, καὶ ὑπὸ μέμψιν ποιοῦσι τὸ ἀμεμπτον. Καίτοι ἐκείνη κατὰ τὴν ἐκστρατεῖαν τὴν κατ' ἐκεῖνο καιροῦ γεγυνοῖαν· κατὰ γὰρ τοῦ Βαλμούντου τὴν ὁρμὴν ὁ βασιλεὺς ἐπεποίητο· τὸ μὲν τοι ἀκουσα, τὸ δ' ἐκουσίως συνέπτετο. Οὐ γὰρ συνεισβαλεῖν ἴδει τὴν βασιλεῖα τῷ βαρβαρικῷ στρατεύματι· πῶς γὰρ ἄν; Τομύριδος ταῦτα καὶ Σπαρέθρας ⁴⁶ τῆς Μασσαγέτιδος, ἀλλ' οὐχὶ τῆς ἐμῆς Εἰρήνης. Ἄλλοις γὰρ ἐτρέπετο τὸ ταύτης ἀνδρεῖον καὶ ἄλλους ἐξώπλιστο, ἀλλ' οὐ τῷ τῆς Ἀθηνᾶς δόρατι, οὐδὲ τῇ κυνέῃ τοῦ Ἄιδος. Ἄλλ' ἄσπις μὲν ἐκείνη καὶ θυρεὸς καὶ ξίφος τὸ πρὸς τὰς συμφορὰς καλῶς ἀντιπαράτασσεσθαι, καὶ τὰς τοῦ βίου ἐπανατάσεις ἄς οἶδεν ἡ βασιλεῖα τῶν βασιλεῶσιν ἐπιχειμένας, ἡ περὶ τὰ πράγματα δραστηριότης, καὶ τὸ κατὰ τῶν παθῶν ἐπιπλητικώτατον, καὶ ἡ ἀνυπόκριτος πίστις ὡς Σολομῶντι ἔοικε. Οὕτως ἡ ἐμὴ μήτηρ καὶ πρὸς τοιοῦτους πολέμους ἐσκεύατο· τὰ δ' ἄλλα εἰρηνικωτάτη ἦν κατὰ τοῦ-

Varie lectiones ex cod. Coislino.

⁴² ὀξύτερον. ⁴³ θεραπειήριον. ⁴⁴ Deest vox συνήθους. ⁴⁵ ἀγνωστοτέρων. ⁴⁶ Σπαρέθρας.

νομα. Ἄλλ' ἐπειδὴ τὰ μὲν τῆς συμπλοκῆς τῶν Α Βαρβάρων ἔμελλε, πρὸς δὲ παρασκευὴν τῶν τῆς συμπλοκῆς ὁ βασιλεὺς ἀφείωρα, καὶ τὰ μὲν ἀσφαλίσασθαι τῶν φρουρίων σκοπὸν εἶχε, τὰ δὲ κατοχυρῶσαι, καὶ ὅπως εὐόχα πάντα τὰ κατὰ τοῦ Βαϊμούντου κτιστῆσασθαι ἔσπευδε, συνεζητήγετο καὶ τὴν βασιλῆα τὸ μὲν τοι καὶ ἑαυτοῦ ἕνεκα, καὶ δι' ἧς αἰτίας εἰρήξειμεν, τὸ δὲ τι καὶ ἐν ἧ ἀκινδύνῳ τῶν πραγμάτων ἔτι καθεστηκότων καὶ μήπω καιροῦ πολέμου ἔπιδησηκότος. Ἀναλαβομένη τοίνυν ὁπίσσω διὰ χροῦ τοῦ καὶ ἄλλης ποιότητος προσῆν αὐτῇ χάραγμα καὶ ἑτέρα τινὰ τῶν χρημάτων ἐξείσι τῆς πόλεως, καὶ τοῦ λοιποῦ ἐν τῷ διέναι τὰς ὁδοὺς πᾶσι τοῖς ἐπαίταις καὶ τοῖς σισυροφόροις, καὶ γυμνοῖς ἀσφιλῆ τὴν χεῖρα παρείχε. Καὶ οὐδεὶς ὁ αἰτησάμενος καὶ κενὸς ἀπέλιθον. Ἐπὶ δὲ τὴν ἐπιτεταγμένην σκηνὴν κατελήφει, οὐ πρὸς βασιλῆαν εὐθὺς ἀπέκλινεν εἰσω ταύτης γενοῦσα, ἀλλὰ ἀναπετανῶσα ταύτην, ἄνετον τοῖς αἰτούσι παρείχε τὴν εἰσοδὸν· τοῖς τοιούτοις γὰρ καὶ μάλα εὐπρόσιτος ἦν καὶ παρείχεν ἑαυτὴν ὀρθῶσαι τε καὶ ἀκούεσθαι. Οὐ χρημάτων δὲ μετεδίδου τοῖς πένησι μόνον, ἀλλὰ καὶ τὰ λήφονα συνεβούλευε· καὶ ὁπίσσω μὲν εὐρώστους τὰ σώματα κατενόει, βραθύμως δὲ περὶ τὸν βίον ἔχοντας, πρὸς ἔργα καὶ πράξεις προὔτρεπετο, ἐν ἑντεῦθεν τὰ πρὸς χρεῖαν κομίζοντο, καὶ μὴ δι' ἀμείλειαν ἀναπεπιωκότας θύραν ἐκ θύρας ἐπαίτουστας περινοστεῖν. Καιρὸς δὲ οὐδεὶς τῆς τοιαύτης ἐργασίας ἀπέργε τὴν βασιλῆα. Ὁ μὲν οὖν Δαυὶδ μετὰ κλαυθμοῦ τὸ πόμα κερῶν φαίνεται· ἡ δὲ γε βασιλῆα· αὕτη καὶ τροφὴν καὶ ποτὸν ἐλέει συγκερανῶσα κατ' ἐκείτην ἐδέχοντο. Καὶ πολλὰ ἂν εἶχον εἰπεῖν περὶ ταύτης τῆς βασιλῆας, εἰ μὴ τὸ θυγάτριον εἶναι ψεύδους παρείχεν ὑπόνοιαν, καὶ ὅτι μητρὶ χερζόμεθα. Πρὸς δὲ τοὺς ταῦτα ὑπονοῦντας παρῆζομαι τοῖς λόγοις συνεπιμαρτυροῦντα τὰ πράγματα.

gressa simul est ad bellum parens mea nequaquam opinionem adhuc fuisse mox futuri praelii, procul siquidem adhuc Baimundus cunctabatur, et lentis tantummodo consiliis præmuniebatur quasi via Marti processuro, dum totus interim erat imperator, in arcibus aliis præsidio imposito, aliis manu atque opere firmandis, providendisque rebus ejusmodi: cæteris quæ ad occurrendum Baimundi conatibus aliquando erupturis mature adhibendæ videbantur. Atque hoc ipsum, nempe quod sciret imperator nullam fore, nisi post longum forte spatium, occasionem conserendi praelii, animos illi fecit ad urgendam liberius propter rationes prius memoratas, Augustam suam conjugem ut exire ad hanc expeditionem secum vellet? Illa vero necessitati simul a viro impositæ paruit, simul dilectæ sibi exercendæ liberalius misericordiæ captavit occasionem. Peregrinationi enim omni quam tum habuisti sumpta secum pecunia vel aurea vel ex alio quovis metallo se dedit: eamque per totam viam in obvios quosque mendicos, aut egestatem vili ac misero vestitu præferentes, maxime autem in nudos, beneficentissime profudit, adeo ut nemo qui ab ea petierit abierit vacuus. Postquam vero in destinationem sibi tabernaculum concesserat, non illa captandæ quietis opportunitate fruebatur, aut clausis ostiis sine arbitro somno corporique otiosam dabat operam: sed velis reductis amplam adeundæ sui faciebat copiam omnibus ipsa conventa opus habentibus præsertim vero petere aliquod paratis; qualium accessum tota vita facile admisit; et ad tale duntaxat genus remisisse verecundiæ superstitionem velut illam videbatur pene nimiam; dum iis duntaxat præbere se videndam, et eosdem alloqui consueverat libenter. Porro pecuniam pauperibus donasse neutiquam contenta, consilium, si res ferret, insuper addebat; et quos forte vegetos ac commode valentes vitam inertem cib precario trahere videbat, iis fiebat auctor ut proflendo apud rem habentes labore victum sibi mercede

¹ Prov. xxxi, 10 seqq.

Variæ lectiones ex cod. Coislín.

⁴⁰ ἐν τῷ.

Qui rabidos sanctæ dentes illidere famæ,

Et maculam puris affingere moribus ardent.

Quale Homeri Musa, apprime perita consuetudinis humanæ ingenium esse plurimorum, cecinit. Ne igitur comminiscantur neve calumbientur aliud suspicaces et maledici homines de causis commorationis meæ matris in castris et itineris ejus ac protectionis qua se comitem expeditionis istius quam modo descriptum imus a patre meo adversus Baimundum susceptæ, dedit partim invita partim volens, propter contrarias modo commemoratas utriusque officii consiliique rationes. Non enim utique rem gestura manu cominus et præliatura cum Barbaris processit: Tomyridis id fuerit, aut Spareithræ Massagetidis, non Irenes meæ; fortis illius quidem et præditæ animo virili, sed robur istud suum ad alia longe facinora vertentis; uti et armis instructa erat longe aliis quam hasta Palladis aut galea Plutonis. Parma huic et scutum et telum erat, constans pectus opponere rebus adversis: ac contræ rebelliones atque insultus quibus genus ipsum supremæ potestatis natura quadam et conditione propria expositum est, semper interritam semper paratam stare. Tum vero etiam strenue sese versare in officio fungendo et actionibus sui muneris in tempore reddendis. Præterea responsare cupiditatibus, et contumaciam earum austero rationis imperio premere. Denique fidem et religionem ad Deum non fictam neque perfunctoriam habere. Quæ fere armatura est qua instructam mulierem fortem Salomon velut in aciem educit¹. At ejusmodi bella comparatam et procinctam 354 fuisse meam matrem fateor. Cætera moribus quietissimis et qui facile studio cultuque perpetuo pacis, omen illi dati olim nominis implerent. Neque illud omittendum, cum patre meo jubente pro-

operæ diurnæ parare honestum mallent quam in ignava desidia consuescentes ostia circumire mendicando. Nec vero ipsas horas cibi tempestivi ab hac beneficentia feriatas volebat esse; edito suis mandato ne vel tunc accedentes excluderent. Itaque David quidem, ut ipse testatur, *potum suum cum fletu miscebat*^a Augusta vero parens mea, non escam non liquorem nisi oleo misericordie delibuta gustabat ac veluti condita. Multa sunt et alia præclara quæ de imperatrice possem dicere; sed revocat me quod suspicionibus obnoxium fore video testimonium filie de matre: hominibus videlicet pro more suo facturis, et æstimaturis ex se de aliis, dum opinantur quæcumque a me laudabilia de illa prædicata fuerint, non ita revera esse, sed pietatis instinctu quodam, ut in matris gratiam esse conficta. Ego vero apud cunctos quorum æquæ iudicia sunt, abunde magnam arbitror cæteras actiones vulgo notas matris meæ conciliare debere orationi meæ fidem alia referenti quæ minus in populari **355** cognitionem incurrerunt.

Cæterum ad imperatorem, ut Thessalonicam per-
venisse ipsum constitit, duces fere omnes ac milites occidui limitis, velut ad centrum gravia, strenua undique festinatione confluebant. Gallorum autem adventum non tunc, ut alias, præcedens locusta significavit, sed in cælo apparens cometa magnus, vel potius omnium qui sunt inquam visi maximus, quem alii ad genus trabalium, ut vocant, crinitarum; alii potius ad classem earum quæ ab hastilibus forma nomen obtinent, pertinere contendebant. Sane illud tum ex cætera Providentiæ consuetudine sic administratum est; non enim oportebat tantam: e tam inusitatam conversionem rerum, quanta mox est importata per tumultum Gallicum, nulla cælestis indicii denuntiatione præmonitis, nec opinantes opprimere mortales spectandam porro pleno lumine sese hæc stella præbuit toto spatio dierum quadraginta naturalium hoc est, luce simul et nocte de ursu solis uno continuatis devinctisque constantium. Oriebatur ab occidentis partibus, serebatur in ortivas. Magnamque auspicientibus cunctis ac passim territis injiciebat curam sciscitandi, cujus mali cujusve formidinis luculentus ille cursor nuntium se ferret? Imperator quoque, tametsi alloqui solitus talia non observare superstitiose, sed fere naturalibus imputare causis, tunc tamen contigione velut quadam sollicitudinis communis se affari passus, curiosum et ipse se monstravit eventuum quos portentum istud præmonstraret, peritosque rerum talium consuluit. Quin etiam virum
A Tὸν δὲ γε αὐτοκράτορα τὴν Θεσσαλονικὴν καταλαβόντα μεμαθηχότες; οἱ ἐκ τῶν ἐσπερίων λήξεων, καθάπερ τὰ βαρέα τῶν σωμάτων ἐπὶ κέντρα φέρεται, οὕτω δὴ καὶ ἅπαντες τρὸς αὐτὸν ἐφοίτων. Ἀχρις μὲν οὖν οὐ προηγήσατο τῶν Κελτῶν καθάπερ ἐπὶ τῶν πρότερον διελθόντων, ἐν οὐρανῷ δὲ κομήτης (99) ἐφάνη μέγας, καὶ τῶν πάλοι φανέντων ὁ μέγιστος, ὃν οἱ μὲν δοκίδα, οἱ δ' ἀκοντίαν ἔφεσαν εἶναι· ἔδει γὰρ τῶν μελλόντων καινιοθῆναι ξηνοτριπῶς πραγμάτων προομιὰ τινα προκαταγγελτικῆ τούτων μηνυθῆναι ἀνωθεν. Καὶ γὰρ ἦν τοῦτον θεάσασθαι ἐπὶ τεσσαράκοντα νυχθημέροις ὄλιος παμφαίνοντα. Ἐφάνετο δὲ ἀπὸ τῶν δυτικῶν μερῶν ἔξιων καὶ πρὸς ἀνατολὰς ἡλίου διερχών. Ὅν οἱ θεῶ μνοι ἅπαντες ἐκδειματούμενοι ἐζήτουν τίνων ὁ ἀστὴρ ἀγγελὸς ἐστίν. Ὁ δὲ αὐτοκράτωρ μὴδὲ πάντων τοῖ; τοιοῦτοις προσέχων, ἀλλὰ φυσικῆς τινος ἐξηγήθησθαι τὰ τοιαῦτα αἰτίας δοξάζων, ὁμοῦς τῆρῶτα τοῖς περὶ τὰ τοιαῦτα δεινούς. Μεταπεμφόμενος δὲ καὶ τῆς ἐπαρχίας τοῦ ⁹⁹ Βυζαντίου (1) ἔξιαν πρώτην ¹⁰⁰ εὐληφότῃ Βασιλείου (ἀνὴρ δὲ οὗτος πολλὴν τὴν περὶ τὸν αὐτοκράτορα εὐνοίαν ἐνδεικνύμενος), περὶ τοῦ φανέντος ἀστέρος ἐπυνθάνετο. Ὁ δὲ ἐξ νέωτα φυλάξεν ἐπηγγεῖλατο τὴν ἀπόκρισιν, καὶ ἀπελθὼν οὗ κατέλυε (τέμενος δὲ (2) τοῦτο ἐπ' ὀνόματι τοῦ εὐαγγελιστοῦ Ἰωάννου πάλοι ἀνοικδομηθὲν), ἐπεὶ πρὸς δυσμὰς ὁ ἡλιος ἦν, περιεσκόπει τὸν ἀστέρα. Διαπορουμένη δὲ καὶ καμῖνει τοῖς λογισμοῖς ὀπνωσαί ξυμβέθηκε, καὶ τηνικαῦτα τὴν
B ἀγιον θεάσασθαι ἱερατικῶς ἐσταλμένον. Ὁ δὲ περιχαρῆς γεγώνος, οὐκ ἔσ' ὄναρ ἐδίκει, ἀλλ' ὕπαρ ὄραν. Ἐνθεν τοι καὶ γνωρίσας τὸν ἀγιον, ἐμφεδοῖς γενόμενος, μεθ' ὕποστολῆς ἤπειτο, τίνων ἀγγελτικῶς ὁ ἀστὴρ ἐστὶ γνωρίζαι οἱ. Ὁ δὲ, Κελετῶν κίρησιν προσημαίνειν τοῦτον ἐφη· τὸ δὲ σθέν-

^a Psal. ci, 40.

Variae lectiones ex cod. Coislin.

⁹⁹ τὸν τῆς. ¹⁰⁰ πρώτων.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(99) *Κομήτης*. Apparuit cometes iste an. Ch. 1106, a mense Febr. in Martini, uti passim referunt scriptores, Codinus loco cit. Alhericus et Sigeb. hoc an. *Gesta Franc.* cap. 58; *Hist. Hieros.* pag. 697; Tyrius, lib. ii, cap. 5; Will. Genetic. lib. viii, cap. 45; Fragm. *Hist.* tom. iv; *Hist. Fr.* pag. 94; Ordericus, lib. v, pag. 589; lib. ii, pag. 816; *Chron. Andeg.* tom. i: *Bibl. Lab.* pag. 282, 285, 289.

(1) *Ἐπαρχίας τοῦ Βυζαντίου*. Edit. Hæsch. Βυζοτόυ, Urbis Byzotus, et cujus provincie, incomperium prorsus. Proinde probabilius Basilium

urbis Constantinopolitanæ præfectio egisse, qua dignitate functio posthac sub Alexio Xerum scribit, pag. 360. Nam præfectum urbi Byzantiæ instituit Constantinus, uti habent Sozomenus, lib. ii, cap. 41; Nicephor. Callist. lib. ix, cap. 44; et *Chron. Alex.* pag. 666, de cujus officio est tit. 28, lib. i Cod. Just.

(2) *Τέμενος δέ*. Duo potissimum templa D. Joanni evangel. sacra recensent scriptores Byzantini; prius in Dhippion, alterum in Hebdomo. Alterutrum intelligit hic Anna.

νυθθαι τήν τούτων αὐτοῦ που κατάλυσιν
δηλοῖ.

A versus ad diversorium quod ante ceperat proxime templum olim structum in nomine divi evangeliste Joannis, post solem occasum observationi planetæ apparentis se addixit attentissimæ. In ea vero cur laboranti et supra modum anxio somnus obrepit; somniumque oblatum est ejusmodi, ut non deformata per soporem species, sed viva et vera facies ac præsens conspectus videretur. Astabat coram ædis ipse præses Joannes sanctus pontificalibus insignitus ornamentis. Ad hunc visum nihil usitato et meridiano minus clarum indigetis sibi multa olim religione ac meditatione notissimi exultans Basilius alacri lætitiæ, sed metu quodam horroreque sacro temperata; expedit vocem humilem ac tremulam ad interrogationem super dubio quo mens ejus urebatur; indicarique sibi, nisi gravo esset, ab eo petiit, quorumnam tandem index eventuum hoc astrum esset? Cui apostolus. *Gallis*, inquit, *ab occasu adventantibus ista fax præluet. Cæterum ejus extinctio, exitium eorumdem futurum ipso in loco ubi occumbit ipsa, pollicetur.*

Ἄλλὰ περὶ μὲν τοῦ φανέντος ἀστέρος τοιαῦτα. Ὁ δὲ βασιλεὺς τὴν Θεσσαλονικίην καταλάβων, ὡς ὁ λόγος φθάσας ἐδήλωσεν, ἠτοιμάζετο πρὸς τὴν τοῦ Βασιμούντου διαπεραιώσιν, ἐκπαιδεύων μὲν τοὺς νεολέκτους τόξον τε τείνειν καὶ βέλη κατὰ σκοποῦ πέμπειν, καὶ περιφράττεσθαι θυρεῶν, ἀλλὰ καὶ ξεικῆς ἐξ ἄλλοδαπῶν διὰ γραμμάτων παρασκευάζων δυνάμεις. Ἰν', ὁπηνίκα καιρὸς καλοῖη θάπτον παραγένωνται. Πολλὴν δὲ καὶ τὴν τοῦ Ἰλλυρικοῦ ἐπέποιήτο πρόνοιαν, τὴν τε πόλιν τὸ Δυρράχιον ἀσφαλισάμενος καὶ ἡγεμόνα ταύτης τὸν δευτέρον υἱὸν Ἰσαακίου τοῦ σεβαστοκράτορος Ἀλέξιον καταστησάμενος. Ἄμα δὲ καὶ τῶν Κυκλάδων νήσων, καὶ τῶν παρὰ θάλατταν τῆς Ἀσίας πόλεων καὶ αὐτῆς τῆς Εὐρώπης, στόλον παρεκελεύσατο ἀπαρτίσαι. Πολλῶν δὲ παρεμποδιζόντων τὴν τοῦ στόλου κτίσιν, διὰ τὸ μήπω τὴν τοῦ Βασιμούντου κατεπείγειν διαπεραιώσιν, ὁ δὲ ὁμῶς οὐκ ἐπειθετο, λέγων δεῖν εἶναι τὸν στρατηγὸν ἀνύστακτον φύλακα, καὶ μὴ πρὸς τὰ ἐν ποσὶ μόνον παρασκευάζεσθαι, ἀλλὰ καὶ τὰ πῆρῳ ἔρῳ μῆτε μὴν φειδοῖ χρημάτων καιροῦ καλοῦντος ἀνέτοιμον φρίνεσθαι, καὶ μᾶλλον ὁπηνίκα ἔρῳν ἐχθροῦ ἀσθῆται. Ταῦτα τοίνυν δεξιότατα διαθέμενος; ἐκέλευεν μεταναστὰς καταλαμβάνει τὴν Στρούμπιτζαν ⁵¹ (3), κάκειθεν αὐθις ἄχροι τοῦ Σλοπίμου. Μεμαθηκῶς δὲ καὶ τὴν Ἰωάννου τοῦ υἱοῦ σεβαστοκράτορος ἦτταν κατὰ τῶν Δαλματῶν προαποσταλέντος δυνάμεις ἀποχρώσας ἐκπέμπει εἰς ἀρωγὴν. Ὁ μὲν οὖν Βολκάνος εὐθύς πονηρότατος ὢν, ἠρώτα πρὸς τὸν βασιλέα τὰ περὶ εἰρήνης, καὶ ζητηθέντας ὁμήρους ἐκπέμπει. Ἐκεῖνος δὲ ἐγκαρτερήσας ἐπὶ ἑναυτὸν ἓνα καὶ μῆνας δύο, ὡς τὸν Βασιμούντον εἰς τῆς Λογγυβαρδίας μέρεσι διατρίβοντα ἐπεληροφόρητο, τοῦ χειμῶνος ἐπικαταλαμβάνοντος ἤδη, τοὺς στρατιώτας πρὸς τὰς σφῶν οἰκίας ἐξέπεμψεν· αὐτὸς δὲ τὴν Θεσσαλονικίην καταλαμβάνει. Ἐν δὲ τῷ τὴν πρὸς Θεσσαλονικίην ἀνύειν, ἐτέθη ὁ πρωτότοκος (4) τῶν υἱῶν τοῦ

B Hactenus de cometa tunc ostenso. At imperator Thessalonicam ut diximus profectus, omnia ibi quæ opus erant adversus imminuentem et denuntiatam vim a Baimundo mox trajecturo comparabat: partim per se ipse tyrones erudiens **356** atque ad arcum strenue tendendum, ad collineandum recta in scopum, ad scutum scite gestandum periculoque opponendum exerens assidue rude vulgus nuper conscriptæ juventutis. Sed et auxiliares e gentibus sociis evocavit copias missis litteris, in tempore ad usum occurruras. Peculiarem vero Illyrici tum ut par erat curam habuit. Nam et firmandum novis supplementis atque operibus Dyrrhachium curavit; novo etiam huic imposito præfecto Alexio Isaacii sebastocratoris secundo genito; et ex insulis Cycladibus, maritimisque urbibus Asiæ atque ipsis quæ imperio suberant Europæ regionibus mare tangentibus validam colligi armarique classem jussit. Cui quidem rei, ne perficeretur, cum multæ, uti solet fieri, difficultates intercederent, passimque quorum partes vel agendi vel præbendi erant, obsequium ac diligentiam remitterent: causantes haud adeo periculum urgere, longe adhuc distare hostem, certisque nuntii constare lentius a Baimundo trajectionem adornari: surdus tamen Augustus ad ea omnia, moras utique inexorabili perseverantia evicit universas. Cum diceret imperatoris esse non ad ea solum quæ ad pedes sunt attendere, sed in illa quoque quæ procul struntur aut moventur acrem inconniventis vigilæ providentiam intendere; neque committere perniciose fiducia, vel intempestiva parcimonia: ut indicii contemnendis, qualia tunc multa serebantur, apparatus hostilium aut servandis cum expendendi tempus vocat, præpostere pecuniis, imparatus possit opprimi ab adversariis præsertim iis qui suorum consiliorum ac conatum sensum ultro ingerant, minis latissime spargendis. His vero dum Thessalonicæ morare-

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

⁵¹ Στρούμπιτζον.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(3) Στρούμπιτζαν. **382** Strumpitza, urbs Macedoniae munitissima, in prætorio et editiore colle edificata. De hac agunt Gregoras. lib. viii et ix; Cantacuzenus, lib. i, cap. 48, 55; l. iv, cap. 21; Scylitzes, pag. 712; Netas in Alex. Ang. lib. iii, n. 1; Theophylact. epist. 32, et Excerpta Georg. apud Al'at. in Not. ad Acrob. cap. 24.

(4) Πρωτότοκος. Joannes Comnenus, Alexii filius uxorem duxit, parente superstite, filium regis Hungariae, ut auctor est Zonaras. Ex his nuptiis plures prodire masculi, quorum primogenitus fuit Alexius, natus indic. 14, circa Balabistam, eodemque partu nata illia, Maria nempe, quæ Joanni Rogerio Cæsari nupsit. Vide Stemma Comnenicum.

tur, quam licuit optime, dispositis, movens inde A Strumpitizam se confert; indeque rursus progreditur usque ad Slopimum. Ibi audita clade quam Joannes sebastocratoris filius adversum Dalmatas paulo ante missus, acceperat, idoneas ad eam splendendam labem eo copias direxit. Ac quamquam Bolcanus veterator tum ut semper, olim usu probatarum non oblitus artium, misit ad imperatorem legatos qui pacem poscerent, petitosque obsides representavit; permansit tamen in illis partibus adhuc Augustus annum unum et menses duos. Postquam autem satis comperit Baimundum moras etiamnum non cito rumpendas trahere in partibus Longobardiæ, hieme jam instante, milites domum remisit. Ipse Thessalonicam versus iter arripit. Quam viam dum peragit natus est circa Balabistam B Porphyrogeniti et imperatoris Joannis filius primogenitus sororeulam quoque secum gemellam in lucem trahens. Porro celebrata Thessalonicæ magni martyris Demetrii memoria Constantinopolim se

Πορφυρογεννήτου καὶ βασιλέως Ἰωάννου κατὰ τὴν Βαλαβίσταν, συνεπαγόμενος ἐν τῷ τίκτεσθαι καὶ ἕτερον θῆλυ. Ἐκέισε γοῦν τὴν μνήμην μεγαλομάρτυρος Δημητρίου ἐκτελέσας εἰσέργεται εἰς τὴν μεγαλόπολιν. Γέγονε δὲ καὶ τι τοιοῦτον περὶ τὰ μετὰ τοῦ Κωνσταντινίου ⁵⁵ φόρου. Χαλκοῦς τις ἀνδριάς (5) Ἰστατο, καὶ πρὸς ἀνατολὰς ἀπέστραπτο ἐπὶ πορφυροῦ κίονος περιόπτου, σκῆπτρον μὲν κατέχων τῆ δεξιᾷ, τῆ δὲ λαίᾳ σφαίραν ἀπὸ χαλκοῦ κατασκευασθεῖσαν. Ἐλέγετο δ' οὖν εἶναι οὗτος Ἀπόλλωνος ἀνδριάς· Ἀνθήλιον (6) δὲ οἶμαι οἱ τῆς Κωνσταντινίου οἰκίητορες αὐτὸν προσηγόρευον. Ὅν ὁ μέγας ἐν βασίλεισι Κωνσταντῖνος ἐκεῖνος καὶ τῆς πόλεως καὶ πατήρ καὶ δεσπότης εἰς τὸ ἑαυτοῦ μετέθηκεν ὄνομα. Κωνσταντῖνος αὐτοκράτωρ ἀνδριάντα αὐτὸν προσεπων. Ἐπεκράτησε ⁵⁶ δὲ ἡ ἀρχὴν τεθεῖσα προσγορία τῶ ἀνδριάντι, καὶ ἦτοι Ἀνήλιος ἢ Ἀνθήλιος ὑπὸ πάντων ἐλέγετο. Τοῦτον τὸν ἀνδριάντα ἐξαιφνιδίον πνεύσαντες ἀνεμοὶ πλατύτατοι ⁵⁷ λίθες ἐκείθεν τε ὤσαν καὶ εἰς γῆν ἐρρίψαν (7), περὶ τὸν Ταῦρον τοῦ

Variæ lectiones ex cod. Co'slin.

⁵⁵ Κωνσταντινίου. ⁵⁶ ἐπεκράτει. ⁵⁷ πλατύτερον.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(5) Ἀνδριάς. Urbem exornaturus Constantinus M. et de vetere Byzantio Novam Romam conditurus, Forum extruxit, quod ex suo nomine appellari voluit Constantinianum, in ea urbis parte, ubi antea mœnia et portæ Byzantii veteris erant, porticibus, fornicibus, statuis, aliisque illustrioribus antiquitatis monumentis undecunque advectis, et e variis gentilium templis ablatis exornatum, ut pluribus produnt Themistius, orat. 43; Zozimus, C lib. II, et Eusebius, lib. III *De vita Const.* cap. 52. In medio foro ingentem statuit columnam ex lapide Thebaico et purpureo, Roma advectam, non ex unico tamen lapide. quod falso quidam, atque in iis Glycas, credidere. Columnæ prægrandem Apollinis ex ære statuam, in cuius vertice eminebant radii, imposuit; quam, ut auctor est Cedrenus, Phidias opus, Athenis, seu, ut est in *Chronico Alex.* ex Phrygia; vel denique, ut scribit Zonaras, Illo, vel Heliopoli, in eadem provincia, allatam, in suum ipsius nomen transfudit. Gestabat illa manu dextra σκῆπτρον, secundum Annam, seu ut habet Cedrenus, λόγχην, vel hastam, quam terræmotu an. 144 Justiniani collapsam idem scriptor testatur; læva vero σφαίραν, seu globum, in cuius vertice infixæ crux eminebat, ut est apud Nicephorum Call. lib. VII, cap. 49; lib. VIII, cap. 4. Statuam ipsam profano prius cultui dicatam purgavit Constantinus, immisissis in eam variis reliquiis. In capite enim ex clavis, quibus transfixus est Christus, positum unum scribunt Cedrenus, Zonaras, Codinus in *Orig.* anonymous, *de Invent. S. Crucis* apud Gretseaum, tom. II de S. Cruce, et Gregorius Turon. lib. II *De mirac.* cap. 6. Particulam præterea Dominicæ crucis a matre Helena Hierosolymis inventæ in eadem statua reconditam testantur Socrates, lib. II, cap. 17; et Paulus Diac. lib. II *Hist. Misc.* Locum designat in vola manus scriptor incertus Vitæ Constantinii et Helenæ. Addit Nicephorus in statuæ basi ab ipso imperatore positos 12 cophinos, et 7 sportas, et reliquias 7 panum, quibus benedictione consecratis Christus multitudinem pavit, et Dolabram, qua Noe Arcam construxit. Denique urceolum nungunt, quo Christus unctus est, positum refert Suidas Statuæ pretiosis adeo munitæ reliquiis, inscriptionem posuit, qua urbem Christi tutelæ committit,

quæque apud Cedrenum descripta legitur. Atque inde manasse arbitrariam, sed futilem, et credulam nimis opinionem, quam recitat Ducas, *Hist.* cap. 39; ad hanc scilicet columnam descensurum angelum de cælo, qui Turcos in urbem irrumpentes fugaret, et in Persidem usque persequeretur. Ab his reliquiis, seu ab ea potius, quo Constantinum, ut divis ascriptum, prosecuti sunt cultu Byzantini, veneratio illa profluxit in columnam purpuream, ad quam quotannis Kal. Sept. patriarcha cum clero et imperatore procedere solebat, ut refert Codinus, *De off.* cap. 15, n. 4. Cujus supplicationis meminit etiam Gregoras, lib. VIII, subl. fin. Ad statuam Constantini peractas preces, et non modica patrata miracula, variasque factas morborum curationes scribit Nicephorus, 383 lib. VIII, cap. 55. quam quidem Christianorum θρησκείαν in Constantini Imaginem Porphyræicæ impositam columnæ arguit Philostorgius, lib. II, cap. 18.

(6) Ἀνθήλιον. Quasi ἀντὶ ἡλίου προλάμποντα τοῖς πολίταις.

(7) Ἐρρίψαν. Duravit et stetit Constantini M. statua, usque ad Alexii tempora, quo imperante, vento vehementiori perflante, decidit, diffractaque et in multas partes comminuta obvios aliquot interemit. Quem statuæ casum observant etiam Zonaras in Constantino M. et in Alexio, et Michael Glycas, qui id sub vernum tempus accidisse narrat, sole, ut ait Anna, tum in Tauro posito. Diem vero et annum tantæ ruinæ indicat Codinus in *Orig. Mercurianis*, 5 videlicet Aprilis, 14 indict. A. M. juxta Græcos 6614, Chr. 1106: Τοῦτο γοῦν τὸ ἀγαλμα κατέπεσεν ἀπὸ τοῦ κίονος, καὶ φόνον τῶν ἐκεῖσε εὐρεθέντων ἀνδρῶν τε καὶ γυναικῶν ὡσεὶ δέκα εἰργάσαστο, κατὰ τὴν πέμπτην δηλαδὴ Ἀπριλίου μηνὸς, τῆς τεσσαρεσκαίδεκάτης Ἰνδικτιῶνος τοῦ ἑξακισχιλιοστοῦ τεσσαρεσκαίδεκάτου ἔτους, εἰκοστῆν ἔτος Κομνηνοῦ· ὥρα ἦν ὡσεὶ τρίτη, ὅτε γνῶρον ἐγένετο, καὶ βίαιος νότος ἔπνευσε σφοδρῶν, τοῦ κομήτου ἀπέρος τοῦ ἀκοντιοῦ ἐλυθέντος, καὶ τὴν τοιοῦτον τοῦ ἀέρος ταραχὸν ἐξεργασμένου τοῦ φανέντος κατὰ τὴν ἐσπέραν τῆς παρασκευῆς τῆς

ἤλιου τότε δευόντος. Ὅπερ οὐκ ἀγαθὸς οἰωνὸς τοῖς A
 πεισίαισι ἔδοξε· καὶ μᾶλλον ὁπόσοι μὴ καλῶς πρὸς
 τὸν αὐτοκράτορα εἶχον, ὑπεψιθύριζον γὰρ τὸν τοῦ
 βασιλέως θάνατον τὸ συμβᾶν προμηνύειν. Ὁ δὲ,
 Ζωῆς καὶ θανάτου ἕνα Κύριον ἐπισταμαι, ἔλεγε·
 πτώσεις δὲ εἰδώλων θάνατον ἐπάγειν ὀρθόλως
 πιστεύειν ἔγω. Ὅπηνίκα γὰρ Φειδίας τις, ζέρε
 εἰπεῖν, ἢ τις τῶν λιθοξῶν λίθον ἀποξέσας εἶδω-
 λον ἀπειργάσοιτο, ἀναστήσει μὲν καὶ νεκρὸς,
 παράξει δὲ καὶ ἔμφυχα. Καὶ εἰ ταῦτα, τῷ τῶν
 ἀπάντων Δημιουργῷ τι καταλειφθήσεται; « Ἀπο-
 κτενῶ γὰρ καὶ ζῆν ἔγω ποιήσω » φησί, καὶ οὐχί
 τοῦδε ἢ τοῦδε εἰδώλων πτώσις ἢ ἀνέγερσις. Καὶ
 γὰρ τὰ πάντα τῇ μεγίστῃ Θεοῦ⁸⁸ ἀντίθει προνοεῖ. B
 Verum in istam tunc statuam incumbens
 columna exurbatam humo amixta, sole tum in Tauro posito. Fœdum id augurium plerisque visum
 est; et qui erga imperatorem parum benevole affecti erant, late susurrantes spargebant imminentem
 imperatoris mortem isto casu prænuntiari. Quibus Augustus ad se delatis: *Equidem, inquit, unam vitæ
 necisque Dominum atque arbitrum agnosco Deum; casus tamen idolorum necis habere potestatem infe-
 rendæ, absit ut persuaderi mihi unquam sinam. Exsim id credenti consequenter, ut opinor, sentiendum
 esset Phidiam puta vel similem artificem, quotiescunque statuam e saxo sculpsit, vel excitare denuo mor-
 tuos, vel vivos de integro creare. Quo si esset, quid jam Conditori omnium esset reliqui? Cujus tamen
 verissima illa vox est, singularem declarans potestatem: « Ego occidam et ego vivere faciam ».* Ego,
 inquit; non hujus vel illius idoli lapsus aut erectio. Sic imperator ad unam summi Numinis providen-
 tiam cuncta referebat.

Κυκλιῶν δὲ κατὰ τοῦ αὐτοκράτορος ἄλλος αὐθις C
 κακῶν ἐξεγήγερτο, ὅς οὐκ ὑπὸ τῶν τυχόντων ἐξηρ-
 τήτο ἤδη· ἄνδρες γὰρ τινες ἐπ' ἀνδρείᾳ καὶ γένους
 εὐκλείᾳ μεγάλα εὐτυχόντες κατὰ σοῦ βασιλικοῦ
 ἐμελέτησαν σώματος φόνιον πνέοντες. Καὶ θανμάζω
 ἐνταῦθα τῆς ἱστορίας γενοῦσα πόθεν τοσοῦτον πλη-
 θος κακῶν τὸν βασιλέα περιεστοίχισεν· οὐδὲν γὰρ
 ἦν οὐδὲν οὐδ' ὀποθενοῦν ὃ μὴ κατ' αὐτοῦ ἐκεκλήθητο.
 Τὰ τε γὰρ ἔνδον ἀποστασίας ἦσαν μετὰ καὶ τὰ
 ἔξωθεν ἐπαναστάσεως ἔγεμε, καὶ μήπω πρὸς τὰ
 ἔνδον τοῦ αὐτοκράτορος ἀντικαταστάντος, τάχως
 πάντα περιεφλέγημεν βαρβάρους ἅμα καὶ τοὺς
 ἔνδον τυράννους τῆς τύχης αὐτῆς ὡσερ τινὰς
 Γίγαντας αὐτοφύεις ἀναθλαστανούσης· καίτοι τοῦ
 βασιλέως ἅπαντα πρὸς τὸ ἡμερώτερον καὶ φιλαν-
 θρωπώτερον ἐπιτροπεύοντος καὶ διοικονομουμένου D
 τὰ πράγματα, καὶ οὐκ ἔστιν ὃν τινα μὴ τῆς ἀγα-
 θοῦς κατακλύζοντος, τοὺς μὲν γὰρ καὶ ἀξιωματίων
 τιμαῖς κατεκύδαινε, καὶ δωρεαῖς μεγάλας κατα-
 πλουτίζων ἀεὶ οὐκ ἀνήκε. Τοὺς δὲ ὅπουδῆποτε βαρ-
 βάρους ἀφορμὰς μὴ διδοὺς πολέμων, μηδ' ἀνάγκην
 ἐπάγων αὐτός, ἀντισθοῦντας ὁμῶς ἀνέστελλεν. Ὡς

Variaë lectiones ex cod. Coislin.

⁸⁸ τοῦ Θεοῦ.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ

πρώτης ἑβδομάδος. Columnæ Porphyreticæ ζω-
 στῆρας, seu circulos, quibus illa continebatur,
 paulo ante, sub Botaniata scilicet, fulmen disse-
 cuerat, uti tradunt Scylitzes et Zonaras. Hos Theo-
 dosius imperante positos docemur ex *Chronico
 Alexandr.* ad 9 ejusdem Theodosii. Cum enim ex
 inferiore columnæ parte, noctu avulsus fuisset lapis
 grandior, ne universa lapidum dissolveretur com-
 pages, circulis ferreis revincta atque illigata est.
 Loco igitur disruptarum zonarum Manuel Comie-

nus (non Palæologus, ut opinatur vir doctus) Spon-
 dylum ejusdem crassitudinis ex multis lapidibus
 superædificavit, et in summo inscriptionem posuit,
 quæ exstat apud Joannem Dousan in *Itiner. Con-
 stantinop.* et Suidgerum in *Hodæpor.*, lib. II. Ab
 eodem etiam, ni fallor, Manuele erecta, quæ post
 statuæ Constantinianæ casum stetit, crux supra
 ipsam columnam. Vide præterea quæ de columna
 purpurea habent Gyllius, lib. III *Descript. CP.*,
 cap. 3, et Augerius Busbeg. in *Itiner. CP.*

eundem frequentissime gignente. Gravia sane A eumdem frequentissime gignente. Gravia sane mala, vel si accedant singula. Quid autem cum vario simul incursu anxiam distrahebant in partes contrarias curam ac necessitatem resistendi? Occurrebat hosti ad litem Augustus: civis a tergo rebellans insurgerebat. **358** Ad eum opprimendum ubi se verterat, rursus omnis barbaras concitabatur. Atque ego dum indolem Alexii dum vitam specto, quominus in placidissima natura, commodisque moribus odiorum causus animadverto, eo miror magis tantis eum perpetuo procellis externarum civiliumque jactationum exerceri potuisse. Nemo illo facilius, nemo clementior, liberalior, beneficentior, honorum honorumque largior nemo: ratio gubernandi moderatissima, nihil summo jure agere, descendere ad civilem humanitatem, solii suggestum deducere in planum, et cum subditis velut ex æquo agere potestatem ac principatus vim opum passim in omnes spargendis largitionibus usurpare. Idem præterea quam fortis ac bellicæ pruritus rei, tam bellorum perosus, studiosus pacis, prudentiam in id intendere totam solitus ne civiliam vel externo vel civi daret occasionem a se dissidendi. Quin etiam cum ultro impetebatur necessarium conatum repugnandi, fere intra unius defensionis justæ moderationem reprimebat, atque infestam repulsi vim contentus, reponere injuriam etiam in occasione temperabat. Sunt principes qui vensum ac sanguinem civium hostiumque ambitioni propriæ aut quæstui recte impendi putent; et qui cel aliena deprædentur, vel magnum sibi nomen acrium bellatorum faciant, tanti putent misere genus humanum et ærumnis ac cladibus orbem involvere. Non ea secta patris mei fuit. Bellis gerendis nihil unquam aliud propositum sibi quam pacem habuit. Eam nactus domi quietus persistit; et amicitias cum vicinis gentibus sancitas religiosa semper fide coluit, abundantem quoque sollicitudinem in id impendens ut vel morosis et irritabilibus satisfaceret. Quorsum enim finem ac scopum bellicæ assecutus pacem, ea de complexu abjecta ultro ad arma prosilias? Quæ inconsultissima et rebus in primis perniciose publicis quorundam imperantium ratio est. Non sic Alexius pacis amator, pacis cupidus, pacis curator unicus, cujus et cum aberat quærendæ, et cum aderat colendæ nullam unquam curam nullum officium omisit: usu quidem et rerum ac periculorum necessitate bellicosissimus, a natura et voluntate pacatissimus. Quare equidem haud affirmare dubitaverim præstantissimum et characteribus ejus laudis expressum omnibus imperatoriæ personæ specimen in hoc tandem viro post intervallum tot retro annorum apparuisse reipublicæ Romanæ: imo non ex longo repetitum tempore, sed plane tum primum, cum semper antea nescio sane quo fato quoque pacto, ab Romani solio imperii abfuisset.

Veruntamen, ut ad turbas de quibus ceperam C agere revertar, haudquaquam ille vir quantavis rarum aut varietate aut multitudine percussus despondit unquam animum, industriamve aut contentionem remisit, velut malis victam; at robustum semper atque indomitum adversis undecunque ingruentibus pectus opposuit, mentemque acri vigilia experrectam carnis et teuebrosi machinationibus adhibuit dominum improborum: eo quidem successu, ut non modo nullo unquam Barbarorum externo impetu, nulla tyrannorum intus exsurgentium intestina succussione prostratus sit, verum etiam

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

“ τῶν δον.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(8) *Eιρήνη*. V. get., lib. III, cap. 1: *Qui desiderat pacem, præparet bellum*. Themistius Orat. 10 πολέμου ἄθλον, εἰρήνη. Hinc nummis Augustorum non semel inscriptum, MARTI PACIFERO, et Cromwelli Anglici tyranni, PAX QUÆRITUR BELLO. Prudentius in *Psychomachia*:

‘Ἄλλ’ ὅπερ ἔλεγον τοῦ λόγου ἀρχομένη δι’ ἡμᾶς εἶναι ἔχω τὴν τοσαύτην τῶν πραγμάτων τῶν πολεμικῶν ἐπιχρῆσιν· τὰ τε γὰρ ἔξω καὶ τὰ ἔνδον πάντα ἦν ἰδεῖν κυμαινόμενα πανταχόθεν. Ἄλλ’ ὁ γὰρ βασιλεὺς Ἀλέξιος καὶ τὰ ἀφανῆ τῶν ἐχθρῶν καὶ κρύφια καὶ προησθάνετο τε καὶ παντοδαποὶ μηχανήμασι πόρρω τὰς βλάβας ἀπήλαυσε, καὶ πρὸς τοὺς ἔνδοθεν τυράννους καὶ πρὸς τοὺς ἔξωθεν Βαρβάρους ἀνταγωνιζόμενος ἀεὶ προφθάνων ὀξυτέρῃ νοῦ τῶν ἐπιβουλεύοντων ἐπιβουλῆς καὶ ἀνακόπων τῶν τούτων ὁρμῆς. Καὶ ἔγωγε στοχάζομαι ἀπὸ τῶν πραγμάτων αὐτῶν τὴν τύχην τῆς βασιλείας οὕτως

Pax belli exacti pretium est, pretiumque periculi sanctus Augustinus, epist. 205: Non pax quaeritur, ut bellum exciteetur: sed bellum geritur, ut pax acquiratur. Thuanus, lib III *De re accipitatio*. *Martis opus pax alma, tibi pax quaeritur armis.*

πανταχόθεν συνέβηευσε τὰ δεινὰ καὶ ἐτετάρακτο αὐτὸ
 τε τὸ σῶμα τῆς πολιτείας καὶ πᾶν ἄλλοτριον ἐμε-
 μήνει· κατὰ τῆς βασιλείας Ῥωμαίων. Ὡς εἰ, τις
 οὕτως, ἔχοι κακῶς ὥστε καὶ ὑπὸ τῶν ἄλλοδαπῶν
 πολεμείσθαι καὶ ὑπὸ τῶν οἰκείων κατατρούχεσθαι·
 τὰς σάρκας διαμασσώμενον, τοῦτον δεῖ ἀνεγείρει
 τὴν πρόνοιαν ἵνα πρὸς τὰ πανταχόθεν κακὰ ἀντιμη-
 χανῶτο, ὡς περὶ δὴ καὶ τῆνικαῦτα συνιδεῖν ἔδει· ὃ τε
 γὰρ Βασιμῶντος ὁ βίβραχος ὁ πολλακίς ἡμῖν εἰρη-
 μένος ἐξηρτύετο κατὰ τῶν σκήπτρων Ῥωμαίων
 βαρύτερον στρατεύμα ἐπαγόμενος· καὶ τυραννικῶς
 τοῦτου πλήθος· ἐτέρωθεν ἀντεπηγείρετο καθάπερ
 ἀνωθεν τοῦ λόγου πεπροοιμίασται.

venenique concepti diritatem, prævalente temperamenti optimi natura, superandam; age quantum virium, quam robustæ constitutionis id animal haberetur? Paris in diverso genere præstantiæ Alexii Augusti, ille animus, inter vehementissimos discriminum turbines vicens semper et victor, exemplum exsiliit: uti præter cætera quæ retulimus, hoc quoque, quod narrare nunc oportet, novæ conjurationis in eum nefarie conflatæ, ab eo prudenter fortiterque declinatæ documentum monstrat.

Τέσσαρες μὲν ἦσαν οἱ ξύμπαυτες οἱ τῆς βουλῆς· B
 καταρχόμενοι, Ἄνε. ἄδες (9) τὴν ἐπινομίαν, τὰς
 κλήσεις ὁ μὲν Μιχαὴλ, ὁ δὲ Λέων ὁ ἔτερος ὁ ἄλλος
 προσηγορεύετο. Ἀδελφοὶ δ' ἦσαν καὶ τὰ σώματα
 πρότεροι, καὶ τότε τὴν γνώμην, εἰς ταυτὸ γὰρ
 ἅπαντες συνεφρόνησαν, ἀποκτεῖναι τε τὸν αὐτοκρά-
 τора καὶ τῶν βασιλικῶν ἐπιλήψεσθαι σκήπτρων.
 Συνυπήγοντο δὲ αὐτοῖς καὶ ἔτεροι τῶν εὐγενῶν, οἷ
 τε Ἀντίοχοι γένους ὄντες περιφανοῦς, καὶ οἱ Ἐξα-
 ζηνοὶ καλούμενοι, ὃ τε Δούκας καὶ ὁ Ἰελέας, ἄνδρες
 ἐκθυμώτατοι τῶν πώποτε γεγενημένων πρὸς μάχας
 πρὸς δὲ καὶ Νικήτας ὁ Κασταμονίτης καὶ Κουρ-
 τικίος τις, καὶ ὁ Βασιλάκιος Γεώργιος. Οὗτοι μὲν
 οὖν ἦσαν τοῦ στρατιωτικοῦ καταλόγου πρωτεύοντες,
 τῆς δὲ γε συγκλήτου, ὁ Σολομῶν Ἰωάννης, ὃν διὰ
 πλοῦτου περιουσίαν καὶ γένους λαμπρότητα βασιλεῖα
 χρίσειν ὁ Μιχαὴλ καὶ⁸⁷ Κορυφαῖος τῆς τετρακτύος
 σῶν Ἄνεμάδων σχηματιζόμενος ἐπηγγέλλετο. Ὁ δὲ
 δὴ⁸⁸ Σολομῶν οὗτος τῆς συγκλήτου λογάδος τὰ πρῶ-
 τα φέρων, οὐ μόνον τῶν ἄλλων, ἀλλὰ καὶ τῶν
 ξυνεξηπατημένων αὐτῷ, βραχὺς μὲν ἦν τῆ ηλικίᾳ,
 κουφότατος δὲ τὴν γνώμην, Ἀριστοτελικῶν τε καὶ
 Πλατωνικῶν μαθημάτων φρετο εἰς ἄκρον ἐηλυθέναι.
 Οὐ μὴν εὖ ἤκε τῆς φιλοσόφου εἰδήσεως, ἀλλ' ὅμως
 ἐτετύφωτο διὰ περιουσίαν κουφότητος, λοιπὸν πρὸς
 τὴν βασιλείαν ὄλοις ἰστίαις ἀπένευε, καθάπερ ὑπὸ
 τοῦτων τῶν Ἄνεμάδων ἐμπνεόμενος. Ἄλλ' ἦσαν
 ἴσα τὰ πάντα πλάνη⁸⁹, οὐ γὰρ εἶχον ἐν νῷ τοῦτον
 οἱ ἄμφω τὸν Μιχαὴλ ἔξ τὸν βασιλικὸν θρόνον ἐνανα-
 γιγείν· πολλοὺ γὰρ καὶ δεῖ, ἀλλὰ τῆ κουφότητι τοῦ
 ἀνδρός καὶ τῷ πλοῦτι πρὸς τὴν ἴδιαν ἐπιχειρήσειν
 ἀπεχρῶντο. Ἀεὶ τι ἐκαίθεν τοῦ χρυσοῦ βέουματος
 ἐπισπῶντες καὶ ταῖς ἐλπίσι τῆς βασιλείας ποιοῦν-

A non propalatis plerumque adhuc hostium et rebel-
 lium consiliis occurreret, solert'a quadam animi,
 diligentiaque strenuæ celeritatis, ingenii providen-
 tis motum volucrum 359 pari prope executionis
 velocitate adæquantis. Itaque ad æstimandam men-
 tis quæ in eo fuit principe virtutem, talem ego
 quendam informare imaginem mihi soleo. Si cuius
 hominis corpus et multis circum undique inimico-
 rum infestis manibus ac telis peteretur; et idem
 eodem tempore gravia intus experiretur dolorum
 viscera intima commordantium tormina; sufficeret
 quoque tamen unum et ad refutandas impugnationes
 agruentes extrinsecus, et ad morbi vim inolitam

Ejus auctores fuere fratres quatuor communi co-
 gnomento Anemades dicti, propriis quisque distincti
 nominibus. Maximus natus, Michael; alter Leo; ter-
 tius..., postremus denique... vocabatur. In concordi
 consilio decreverant occiso imperatore rerum habenas
 arripere. Adjunxerant se illis et alii nobiles, nimirum
 Antiochorum familia illustris, et qui Exazeni voca-
 bantur Ducas et Hyeleas, viri omnium in præliis
 audacissimi; præterea Nicetas Castamonites, Curti-
 cius quidam, et Basilicius Georgiu-. Hi primas
 facile ferebant castrensium nobilitatis. E senatorum
 quoque numero nomen in istius consilii societatem
 dederat Salomon Joannes, cui ob abundantiam pec-
 unia et splendorem generis prætumido persuasit,
 Michael Coryphæus quaternionis Anemadarum se
 ipsum in imperatorem velle ungere, qua promissio-
 ne quamvis inendaci vafer nebulo futilem animum
 facile tenebat sibi addictum magno factionis arma-
 mento. Is enim vir non modo inter conjuratos cæ-
 teros simili fratrum quatuor fallacia seductos, ve-
 rum etiam inter eximios quosque senatorum opibus
 et dignitate præcellerat. Homo brevis statura, le-
 vissimus ingenio; Aristotelicis ille quidem, ut ipsi
 videbatur, simul et Platonicis eruditus apprime
 disciplinis, revera tota via decerrans a recta veræ
 philosophiæ semita, utcumque illi suus tumor et fu-
 tilitas mentis longe aliud persuaserat. Ad imperium
 vero haud dubie cursum intendens, totis velis Ane-
 madum aspirantium auras excipiebat: auræ porro
 erant illæ prorsus, illusio, error, et nihil solidum.
 Neque enim Michael et qui communi rem gerebant
 consilio tres fratres reliqui principatum quærebant
 Salomoni; nihil sane minus. Sed levitate pecuniosi

Variæ lectiones ex cod. Coislino.

⁸⁷ ὁ καί. ⁸⁸ Deest vocula ἐξ. ⁸⁹ πλάνον.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(9) Ἄνεμάδες. Genus ducebant proceres isti
 Byzantini, ut opinor, ab Anemade Curupa, Cre-
 tensis amerie filio, qui Joanni Zimisce imperatori
 mereas, in prælio contra Russos cecis est. Ejus
 virtutem insignem bellum cum mire excolit Scylitzes,

pag. 678, 681. Meminit præterea Theophanes Bar-
 dani Spatharii, cognomento Anema, vel Anemadis,
 an. 5 Theophili. Michaelis et fratrum conjurationem
 narrat pariter Zonaras et Givcas.

hominis ad propriam ambitionem scite abutebantur, dum ventoso capite spebus inanibus lactando demulcendoque venam semper aliquam rivi aurei vegetandæ sementi propriæ pernecessariam ex ejus fontibus trahebant. Quod ille cum præ vecordia minime sentiret, totus erat in potestate fratrum: et iis a quibus clam irridebatur ipse **360** verum ex animo amorem fidemque tribuebat. Illi contra rationes subducebant suas, ut si quidem fortuna uterentur comoda, et ceptis eventus responderet, certum apud se haberent, cubito impulsus inventos atque in fluctus difflare Salomonem. imputato in pretium favoris pecuniæque præbitæ brevi solatio ambitiosæ spei, somnioque illo principatus, quo eum exiguo tempore delinierant: sibi vero ipsis potestatem supremam et imperii sceptrâ retinere. Porro sic agebant cum homine ignavo et ad primam ipsam belli pugnaeque cohorrescenti mentionem, ut de cogitato parricidio tacerent apud ipsum; seque rem totam ita gubernare flingerent, ut sine vi ulla, sine gladio ac sanguine, confecturi negotium essent. His fraudibus plecto Salomoni ut caput conjurationis haberi sustineret duos ex eodem præterea ordine socios adjungunt, similibus ad id artibus inductos Sclerum sive Durum, et Xerum quasi siccum dicas ita vocatum hominem qui præfectura urbis Constantinopolitanæ functus fuerat. Cæterum Salomon omnium ignarus quæ ab Exazeno et Hyelea, ipsisque Anemadis parabantur, rem sibi confectam arbitrabatur: et quasi jam imperium teneret donorum et dignitatum promissionibus obvios pene quosque trahere in partes satagebat. Interveniit ei forte aliquando auctor idem et præcipuus actor fabulæ Michael nescio quem alloquenti, ac pro familiaritate accedens quid inter se conferrent sciscitatus est, consueta simplicitate Salomon: *Hic, inquit, dignitatem a me petiit; ego illi simul imperii potens fuero, me collatum sum pollicitus. Itaque hunc novum conjurationis conscium et rei gerendæ socium habemus, meâ fide promissionis auctoratum.* Tacitus ad ea Michael Salomonis stultitiam, mirari satis non valens, animo detestabatur, non sine metu quodam ne arcanum tam imprudenti et rimoso pectori commissum in publicam notitiam efflueret; confirmabat se tamen quod in ipsa conjurationis adyta non admissio tam levi arbitro, quod erat terrimum quodque altius celatum oportebat cogitati sceleris adhuc in tuto latere videbatur. Itaque satis habens abstinere deinceps a frequentanda Salomonis domo, rei executionem interim urgebat: ipse cum fratribus et cæteris armatis sicariis palatii assidue ferens obsidens ut oblata per occasionem facultate, destinatum parricidium perpetrarent.

Cum autem, divina haud dubie prohibente Providentiâ, nulla se longo jam tempore satis apta præberet opportunitas, periculumque in mora esset, ne tanta res tantis tractata circuitibus emanaret aliquo modo in suspicionem Augusti, et pernicie auctorem disturbaretur, decrevere tandem conjurati jaciendam quemcumque in eventum executionis

α τος ⁶⁰ ὀπότυρον ἔλον ἑαυτοῖς τιθασσὸν ἐποίησαντο, γνώμης τοιαύτης ἔχοντες ὡς εἰ εὐδοκίαν πράξαιεν, καὶ ἡ τύχη αὐτοῖς εὐνοῦστερόν πως ἐνατενεύσειε, τὸν μὲν, παραγκωνίσαιεντο ἀφέντες χαίρειν ἐπὶ πελάγους, αὐτοὶ δὲ τῶν σκήπτρων ἀνοθέξαιεντο μικρὰν τινα δόξαν καὶ εὐετηρίαν αὐτῶ ἀπονεύσαντες. Οἱ μὲντοι γε πρὸς ἕκαστον λόγῳ τῆς ἐπιβουλῆς οὐ φόνον τοῦ αὐτοκράτορος ἐπηγγέλλοντο, οὐδὲ ξιφουλκίαν; ἐμέμνηντο, οὐ μάχης, οὐδὲ πολέμου, ἵνα μὴ καταπτοήταιεν τὸν ἄνδρα πάλαι τοῦτον εἰδότες πρὸς ἄπαν εἶδος πολέμου δειλότατον. Τοῦτον τοίνυν τὸν Σολομῶντα ὡς πρὸ δὴ κορυφαίότατον τῶν ἄλλων ἐνηγκαλίσαιεντο. Συνυπέχθησαν δὲ τῇ τούτων βουλῇ καὶ ὁ Σκληρὸς; καὶ ὁ τὴν ἐπαρχίαν τῷ τότε τῆς Κωνσταντινου διηγουκῶς Ξηρὸς; (10). Ὁ μὲντοι Σολομῶν κουφοτέρας ὦν γνώμης, καθάπερ βῆθηθεν εἰρηται, καὶ μὴδὲν τῶν παρὰ τοῦ Ἐξιζηνου καὶ τοῦ Ἰελέα καὶ αὐτῶν δὴ τῶν Ἀνεμάδων μελετωμένων συνελθῶν, ἐν χερσὶν ἤδη τὴν βασιλείαν Ῥωμαίων κατέχεν οἰόμενος, προσωμίλει τισὶ, καὶ ὑπεποιεῖτο ὀποσχέσει διωρεῶν καὶ ἀξιωματῶν τούτους ὑπαγόμενος. Φοιτήσα; δὲ πρὸς; αὐτὸν ὁ τοῦ δράματος κορυφαῖος Μιχαὴλ ὁ Ἀνεμάς; καὶ θεασάμενος ὀμιλοῦντά τινι, ἐπυθάνετο τί ἂν εἴη τὸ λεγόμενον. Ὁ δὲ Σολομῶν μετὰ τῆς συνθήσης ἀπίδτητός φησιν ὡς ἀξίωμα αἰτήσας ἡμῶν καὶ λαθῶν τὴν ὑπόσχασιν, συνέθετο κοινωνῶνς ἡμῖν τῆς βουλῆς τῶν πάντων ἔσεσθαι. Ὁ ἔξ ἡμερῶν τούτου καταψηφισάμενος καὶ περιφοβὸς γεγονῶς; ὡς μηδὲν ἔχεμυθεῖν πεφυκότα διαγνοῦς; οὐκ εἶθ' ὡς τὸ πρότερον πρὸς αὐτὸν ἐφοίτα. Οἱ μὲν οὖν στρατιῶται τοὺς Ἀνεμάδας φημι καὶ τοὺς τοῖτων συνωμότας κατὰ τὸ βασιλικὸν τὴν σκαιωρίαν ἐποιούεντο σώματος, ἵν' ἐπηρίκα καιροῦ εὐθέτου τύχαιεν, παρ' εὐθὺ τὸν μελετώμενον κατὰ τοῦ αὐτοκράτορος φόνον εἰς ἔργον πράξαιεν

Ὁ δὲ πρὸς τῆς προνοίας ἀσεια οὐδεμία τοῦτοῖς ἐδίδοδο, καὶ ὁ καιρὸς παρερρύετο, πτοηθέντες; μὴ κατάφωροι γίνωνται, ἢν ἐπεξήτουν καιρὸν ἔδοξαν εὐρηκέναι. Ἐπεὶ γὰρ ὁ αὐτοκράτωρ μετὰ τὸ διυπνισθῆναι κατὰ δειλίην ἔφαν τὴν ἐκ τῶν πολλῶν φροντίδων ἐγγινομένην ἄλμην καταγλυκαίνειν ἐθέλων ἐνλοτε ⁶¹ συμπαίστορας εἶχε τῶν συγγενῶν

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

⁶⁰ ποιῶντες. ⁶¹ ἤθελεν, ὅτε.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(10) Ξηρὸς. Bardas, cognomine Xerus, Proedrus et magnus hæxariarcha, de quo in Novell. 2 Alexii

apud Balsam. in *Nomoc.* Phot., cap. 13, et in *Juræ Græco-Romano*, lib. II, pag. 138.

τινάς παίζων τὸ ζατρίκιον (11), (παιδιὰ δὲ τοῦτο ἐκ τῆς τῶν Ἀσσυρίων (12) τρυφῆς ἐξευρημένων⁶², καὶ εἰς ἡμᾶς ἐκείθεν ἐληλυθός), οἱ τὴν τυραννικὴν ἐξοπλίσαντες χεῖρα διὰ τοῦ βασιλικοῦ κοιτωνίσκου ἐμελλον ὡς εἰς τὸν βασιλέα χωρῆσαι τὸν φόνον ὠδίνοντες. Ὁ δὲ τοι βασιλικὸς κοιτωνίσκος οὗτος οὐπερ οἱ βασιλεῖς ἔτυχον εὐναζόμενοι, κατὰ τὴν εὐώνυμον κεῖται πλευρὰν τοῦ ἐπ' ὀνόματος τῆς θεομήτορος (13) ἀνεγηγεμένου ταμένους κατὰ τὰ ἀνάκτορα· κἄν οἱ πολλοὶ τὸ τοῦ μεγαλομάρτυρος Δημητρίου⁶³ (14) ὄνομα ταύτῃ ἐπέγραψον. Κατὰ δὲ τὴν δεξιάν αἰθρίον ἔδαφος ἦν ὑπὸ μαρμάρων κατεστρωμένον, καὶ ἡ πρὸς τοῦτο ἐξάγουσα πύλη τοῦ τεμένους, ἀνετος πᾶσι τοῖς ἐθέλουσιν ἦν. Ἐκείθεν οὖν ἐσκέψαντο εἰσελθεῖν εἰς τὸ τεμένους, καὶ τὰς τὸν βασιλικὸν κοιτωνίσκον ἀποκλειούσας κατεδάξαι· πύλας, κἄθ' οὕτως εἰσελθόντες, ἀνελεῖν διὰ ξίφους τὸν αὐτοκράτορα. Ἀλλὰ ταῦτα μὲν οἱ μισαιφόνοι ἐκείνοι ἄνδρες κατὰ τοῦ μηδὲν ἠδικοχότος διεσκοποῦντο· ἔσφηλε δὲ τὴν τούτων βουλὴν ὁ θεός. Δηλωθέντος δὲ τοῦ δράματος διὰ τίνος τῷ αὐτοκράτορι, παραχρῆμα μετεπέμποντο ἅπαντες. Πρῶτον μὲν οὖν Ἰωάννην τὸν Σολομῶντα, καὶ Γεώργιον τὸν Βασιλάκιον εἰς τὰ ἀνάκτορα εἰσαχθῆναι ὁ βασιλεὺς ἐπέτρεψεν, ἔγγυτέρω γενομένους τοῦ οἰκίσκου ἐν ᾧ περ αὐτὸς ἐτύχχανεν ὡν μετὰ τῆς περι αὐτὸν συγγενείας, ἵνα διὰ τινων ἐξερωτήσῃ αὐτούς, ἀπλουστεροῦ φρονήματος τούτους πάλαι γινώσκων, καὶ τούτου ῥαδίως τὰ βεβουλευμένα μεμαθηκέναι οἰόμενος. Ὡς δὲ πολλάκις ἐρωτῶμενοι ἔξαρνοι ἦσαν, ἔξεισιν ὁ σεβαστοκράτωρ Ἰσαάκιος, καὶ πρὸς τὸν Σολομῶντα ἀπονεύσας ἔφη· *Ὀϊσθι πάντως, Σολομῶν, τὴν τοῦ ἐμοῦ ἀδελφοῦ καὶ βασιλέως ἀγαθότητα. Εἰ μὲν τὰ βεβουλευμένα πάντα ἀπαγγέλης, συμπτωθίας παραχρῆμα ἀξιοθήσῃ· εἰ δ' οὖν, ἀνηκέστοις βασάνοις παραδοθήσῃ.* Ὁ δὲ, ἐνατενίσας καὶ τοὺς περικυκλούοντας τὸν σεβαστοκράτορα βαρβάρους θεασάμενος, ἐπὶ τῶν ὤμων τὰ ἑτερόστομα ξίφῃ κραδαίνοντας, ἐντρομος γεγονώς, παραχρῆμα ἅπαντα ἀπαγγέλλει, τοὺς τε συνίστορας ὁμολογήσας, μηδὲν δὲ περὶ τοῦ φόνου εἶδέναι διασχυριζόμενος. Ἐτα παραδοθέντες τοῖς τὴν φυλακὴν τούτων ἐμπειπιστευμένοις τῶν ἀνακτόρων, καὶ διαιρεθέντες, ἔμφρουροι γεγονάσι. Τοὺς δὲ γὰρ λοιποὺς

A aleam, expediendumque aliquando jaculam tandiu libratum. Vis ergo inferenda cubiculo imperatoris condicitur in diem posteram; cujus ditulculo Augustus evigilans, pro more suo fecit, ut ad diluendam amaritiam principalium curarum, ne noctes quidem ipsi quietas sinentium, familiarissimos suos e consanguinitate intima ad ludendum secum Zatricium adhiberet. Remissionis genus id est inde usque ab Assyriis ingeniosis artificibus voluptatum ad nostrum usum oblectationemque propagatum. **361** Tali ergo ludicio relaxanti animum imperatori ecce indicium inopinatissimum affertur insidiarum et trucidationis in foribus astantis. Sic sui nefarii conatus rationem ordinemque composuerant fanatici parricidæ ut per sacrum locum sanguinaria grassatione polluendum viam affectarent qua sacram personam principis violatum irent. Conclave in quo tunc imperantes cubabant, adhærebat sinistro lateri ædis sacre in nomine Dei Matris intra palatium exstructæ, quam multi perperam magno martyri Demetrio dicatam putant, et in eam proprio postico familiarum et commodum Augustis, quoties dare operam religioni vellent, præbebat ingressum. Ex opposito ad dexteram templi ejusdem patebat subdivalo atrium marmore stratum ante ipsas majores ædis fores semper apertas et religioni omnium adorare volentium expositas. Per eas non adorandi animo penetrare cruenti carnifices decreverant; inde perrupturi vi subita ostium imperatorii cubiculi, sicque Augustum in sua ipsius dicta oppressuri frustra innocentem et nihil de ipsis inale meritum. Sed non hoc Deus, non Dei Mater sivit. Introducto, ut diximus, ad imperatorem indice, satisque omnibus co-gnitis, mittuntur extemplo qui conjuratos diversi requirerent et adducerent. Primos omnium Salomonem et Georgium Basilaciū ad se intra palatium duci jussit imperator in locum cubiculo, in quo tum ipse cognatione sua cinctus universa residebat, ita prope admotum, ut quæ illic Salomon et Basilaciū a cognitoribus interrogandi responsuri erant, exaudiri ab eo possent. Sperabat ex iis se, quos naturæ simplicis et dissimulare nesciæ nove-rat, statim cogniturum omnia, et ita magno negotii compendio moras ulterioris inquisitionis lucrifacitu-

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

⁶² ἐξευρημένον. ⁶³ Deest vox Δημητρίου.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(11) *Zatrickion*. Latruncolorum ludus, ut recte observant viri docti. Ducas, cap. 16: Ἐκάθητο μετὰ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ ἐνδον τῆς σκηνῆς παίζων ζατρίκιον, ὃ οἱ Πέρσαι σαντράτζ **384** καλοῦσιν, οἱ δὲ Λατίνοι σκάχον. Sed et ipsam vocem *scacis* vni σκάχος, barbaram et Turcicam esse constat; Turcis enim et Persis *Scach*, rex est. Ita Leuncl. in *Pand. Turc.*, n. 1, 102, 179. Latruncolorum vero præcipua persona (Achmeti, cap. 241 πρόσωπον) regis titulo donatur. Vide Dissertat. Joan. Franc. Sarazin de ludo scachorum.

(12) *Ἀσσυρίων*. Vide Jacobum Guysium in *Chron. Hannon*. I vol., pag. 53.

(13) *θεομήτορος*. Ædem Deiparæ intra palatii

D septa exstruxerat Basilus Macedo, ut auctor est Scylitzes. Vide Not. ad Villhard., n. 136.

(14) *Δημητρίου*. Transit postmodum eadem Deiparæ ædes Palatina in D. Demetrii nomen. Sane Cantacuzenus, lib. III, cap. 6 et 9, ædem D. Demetrii in ipso palatio statuit. Meminit etiam Codinus, *De offic.*, cap. 15, templi D. Demetrii, quod Palæologorum nuncupat; illius forte quod a Basilio Macedone renovatum tradit Scylitzes, eratque, opinor, in extremo urbis angulo, ubi olim acropolis, hodie Sarajum Sultanicum, a quo angulus S. Demetrii dictus. Vide Ducam, cap. 38 et 39; Bondelmontium et Leuncl. *Pand.*, n. 159.

rum. At spes illum tunc quidem fefellit sua. Nam illi interrogati sæpius constantes in negando perstabant. Tunc ad eos prodiit sebastocrator Isaacijs, et innuens Salomoni : *Scis, inquit, Salomon, clementiam Augusti fratris mei, quamque ad ignoscendum sit facilis. Ex eo tute ipse præsto certissimam : fore nimirum, ut si fateri cuncta colueris, veniam statim et impunitatem ab eo nanciscaris. Sin porro silentium obstinas conjurationis aliunde compertæ, sic habe : te crudelissimis excruciamum mox tormentis.* Hæc dicentem sebastocratorem intuitus Salomon, et circum eum stantium aspectu barbarorum gladios in humeris ancipites gestantium usque ad horrorem tremoremque conterritus, omnia statim est confessus, consciorumque ac participum edidit nomina. In uno magnopere perseveravit, sese nullam fundisse, in ea machinatione tota vel cogitationem sumpsisse, vel mentionem audivisse cædis. Hinc duo isti custodibus palatii dediti in separatas divisi custodias sunt. Inde alii auditi non modo priora confirmarunt ab alijs jam prodita, sed ne eandem quidem tacuerunt ipsam. Quoniam duplex classis et diversa causa conjuratorum deprehensa est, cum ex illis ii duntaxat qui militiam profitebantur eandem parricidalem et designassent et perpetranda sibi sumpsisset, de ea celatis alijs, differentia quoque facienda supplicij fuit. **362** Salomon cujus culpa minus atrox erat deportatus est Sozopolim in exsilium; ædes ejus amplæ et perquam elegantes ac instrumento pretioso copiosæ, Augustæ donatæ sunt. At illa pro cætera excelsitate mentis miseriam sortem uxoris Salomonis, cuncta, ne minima quidem recula excepta, infelici matronæ ad solatium concessit. Porro adversus conjuratos militaris ordinis in necem imperatoris conspirare non veritos, præcipue vero Michaellem Anemam, consilij totius architectum, facinoris inhumanissimi ducem, decretum est ut publicatis bonis omnes in exsilium pellerentur; peculiariter vero Michael cum fratribus, conjurationis, uti diximus, auctoribus, præter communem cunctis poenam, barba pilatim avulsa, capite vero ad cutem raso, per forum ad ludibrium traducerentur, postea multarentur oculis. Hæc igitur arripiunt scenici, saccisque induunt; tum capita eorum intestinis boum oviumque, quasi tæniis quibusdam circumcingentes ridicule ornant, vel deformant potius. Sic deturpato imponunt bobus, non consueto ritu sedentium in jumentorum dorsis, sed retrograda ratione vultibus et corporibus miserorum ad caudas animalium versis. Ducebantur hoc modo per atrium palatii, lictoribus cum virgis ante ipsos saltantibus ad modulos cantici pompæ accommodati, quod vulgari plebis lingua concertium magis illi et absonis frequentabant clamoribus, hæc ferme sententia : *En scitate et videte populus omnis, egregios principes brevi functos tyrannide cornigeros hos viros, acueræ mucrones in latas imperatoris ausos.*

Concursus ad hæc videnda fiebat ingens ætatis omnis, adeo quidem ut tumultu excitæ strepituque nos imperatoris filix puellari curiositate prodiremus clanculum ad brevem usuram novi spectaculi furandam. Ut vero Michael apparuit sublatis versus imperatorias ædes oculis, supplices in cælum manus tollens, et qua voce quove gestu poterat significans optare orareque se, ut sibi manus ab ipsis radicibus humeris avellerentur, pedes a coxis ac clunium vertebis, caput autem a cervicibus amputaretur, tum sane passim omnibus commiseratione naturali motis, in fletus ac gemitus spectantes pro

αῦθις ἠρώτων περὶ τοῦ δράματος. Ὁμολογήσαντες δὲ ἅπαντα καὶ μὴδὲ τὸν φόνον ἐπικρύψαντες, ἐπέλοι στρατιῶται τοῦτον μεμελετηκέναι ἐγνωσθησαν καὶ μᾶλλον ὁ Ἀνεμᾶς Μιχαὴλ ὁ καὶ τῆς βουλῆς κορυφαῖος, ὁ καὶ κατὰ τοῦ αυτοκράτορος φόνον πένων, ἅπαντας περιορίσας καὶ τὰς σφῶν ἐδήμεισε περιουσίας. Ὁ μέντοι οἶκος τοῦ Σολομῶντος, περιφανῆς ὢν, ἐδόθη πρὸς τὴν Αὐγούσταν. Ἐκεῖνη δὲ ὅποια περὶ τὰ τοιαῦτα, οἶκτον λαβοῦσα τῆς τοῦ Σολομῶντος ὁμογενείδος, ἀπεχαρίσατο τοῦτον αὐτῇ, μὴδὲ τὸ ταχὺν ἐκεῖθεν ἀφελόμενη. Τὸν μέντοι Σολομῶντα ἔμφρονον εἶχεν ἡ Σωζόπολις· τὴν δὲ Ἀνεμᾶν καὶ τοὺς σὺν αὐτῷ ὡς πρωτατίους καὶ τὴν ἐν χρῆμ̄ κούραν τῆς κεφαλῆς, καὶ τοῦ πύγωνος ψιλώσας, διὰ μέσης πομπῆσαι τῆς ἀγορᾶς παρεκλεύσατο, εἶτα ἐξορχηθῆναι τοὺς ὀφθαλμούς. Παραλαβόντες οὖν τοὺτους οἱ σκηνηκοὶ καὶ ἀσπίους περιβαλλόντες, τὰς δὲ κεφαλὰς ἐντοσθίους βοῶν καὶ προβάτων ταινίας δίχην κοσμήσαντες, ἐν βουστὴν ἀναγαγόντες καὶ ἐγκαθίσαντες οὐ περιδῶν, ἀλλὰ κατὰ θατέρην πλευράν, τοὺτους διὰ τῆς βασιλικῆς ἤγον αὐλίδος. Ῥαβδοῦχοι, ἔμπροσθεν τούτων ἐφαλλόμενοι καὶ ἀσμάτιόν τι γελῶν καὶ κατὰ τὴν τῆ πομπῆ προσάδοντες ἀνεδῶν, λέξει μὲν ἰδιώτῃ διηρημοσμένον, νοῦν δὲ ἔχον τοιοῦτον· ἐβούλετο γὰρ τὸ ἄσμα πάνδημον πᾶσι παρακλεῦσθαι τε καὶ ἰδεῖν τοὺς τετυραννευκῆτας τοὺτους κερασφόρους ἄνδρας, οἵτινες τὰ ξίφη κατὰ τοῦ αυτοκράτορος ἔθηξαν.

Πᾶσα μὲν οὖν ἡλικία εἰς τὴν τοιαύτην θέαν συνέτρεχεν, ὡς καὶ ἡμᾶς τὰς τοῦ βασιλέως θυγατέρας ἐξεληθοῦσα, λαθραῖαν τὴν θέαν ποιῆσθαι. Ὡς δὲ τὸν Μιχαὴλ ὡς πρὸς τὰ ἀνάκτορα ἐθέσασαντο ἐνατεῖσθαι καὶ χεῖρας ἰκέτιδας εἰς οὐρανὸν αἵροντα αἰτούμενον ἐν σχήματι χεῖρας ἐξ ὠμῶν ἀφαιρεθῆναι καὶ πᾶσι γλουτῶν αὐτῶν καὶ κεφαλῆν αὐτῆν ἀποτιμηθῆναι, ἅπαντα φύσις πρὸς δάκρυον καὶ οἰμωγὰς κενήνεται, καὶ μᾶλλον ἡμεῖς αἱ τοῦ βασιλέως θυγατέρες. Ἐγὼ δὲ, βουλομένη τὸν ἄνδρα τοῦ τοιοῦτου βύστασθαι κακοῦ, τὴν βασιλῖδα καὶ μητέρα ἅπασιν καὶ διπροκαλούμην ἐς θέαν τῶν πομπευομένων. Ἐκτὸ

Varix lectiones ex cod. Coislin.

⁶⁰ Σολομῶντος. ⁶¹ περιβαλλόντες. ⁶² ἐκ γλουτῶν αὐτῶν. ⁶³ δάκρυ. ⁶⁴ εἰσεκίνητο. Loge ἐκεκίνητο.

μεθα γὰρ τῶν ἀνδρῶν τοῦ αὐτοκράτορος χάριν, A
 εἰρήσεται γὰρ τάληθες, μὴ τοιοῦτων ἀποστεροῦτο
 στρατιωτῶν, καὶ μᾶλλον τοῦ Μιχαήλ, ὅσω καὶ
 βαρυτέρα⁶⁹ ἢ κατ' αὐτοῦ ψῆφος ἐξενήνεκτο, ἐρῶσα
 ὁπόσον αὐτὴν ἐξετασίονη ἢ ἑυμοφοῖα. Ὅπερ οὖν
 ἔλεγον, ἐξεθιαζόμεν τὴν μητέρα τὴν ἑμαυτῆς εἴπως
 τοῦ κινδύνου βυθθεῖεν οἱ ἄνδρες, ἥδη τούτοις ἐγγύθεν
 ἐφεστηχότος· σχολαιοτέραν γὰρ τὴν πορείαν οἱ σχη-
 νικοὶ ἐποιούοντο, χώραν πραγματευόμενοι συμπα-
 θείας τοῖς μαιφόνους. Ὡς δ' ἐκεῖνη ἀπώκνει τὴν
 ἑλευσιν· καθῆστο γὰρ μετὰ τοῦ αὐτοκράτορος, οὐ
 τὰς πρὸς Θεὸν ἐντεύξεις κοινῇ ἐποιούοντο ἐνώπιον
 τῆς Θεομήτορος· κατελθοῦσα καὶ ἔξω τῶν πυλῶν πε-
 ρίφορος ἐστρηκυῖα, ἐπεὶ μὴ ἀπεθάρρουν τὴν εἰσοδον,
 νεύματι.⁷⁰ τὴν βασιλίαν προὐκαλούμεν. Καὶ δὴ
 πεισθεῖσα εἰς τὴν θεὰν ἀνέρχεται, καὶ θεασαμένη B
 τὸν Μιχαήλ φησὶν ὅτι καὶ δάκρυον ἐπαφίετο τούτῳ
 θερμὸν, ἐπανατρέχει πρὸς τὸν αὐτοκράτορα, ἀπαξ
 καὶ δις καὶ πολλάκις ἐξαιτουμένη χάρισσασθαι τῷ
 Μιχαήλ τοῖς ὀφθαλμοῖς. Καὶ παραχρῆμα πέμπεται
 ὁ τοῦς δημίους ἀπερῆσεν, καὶ δὴ σπεύσας προφθάει
 τούτους ἐνδοθεν τῶν λεγομένων χειρῶν (15), ἀ: ὁ

Variae lectiones ex cod. Coislin.

⁶⁹ βαρύτερον. ⁷⁰ νεύμασι.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(15) Τῶν λεγομένων χειρῶν. Manus æneas Con-
 stantinopoli commemorat scriptores, eas videlicet,
 quas Valentinianus imperator ad horreum statuit,
 cum modio perinde æneo. Tradit quippe Suidas
 Valentinianum lege sancisse, ut numismate mo-
 dii 12 venderentur, quemdam contra facientem
 dextræ multatam fuisse abscissione; hinc manus
 æneas ibi affixas a Valentiniano cum modio. At
 Codinus, in *Orig. CP.* auctor est eundem Valenti-
 nianum sancisse, ut modius, non ad regulam (*ho-*
storium et *raaium* Latini dicunt), sed ad cumulum
 venderetur, quidam contra legem facienti manus
 fuisse præcisas, et in pœnæ memoriam manus
 æreas cum modio positas. Sed hæc meræ nugæ.
 Modium enim æneum, seu ἀρχιμόδιον, ut habent
Origines Constantinopolitana Combelisii, ad hor-
 reum statuit imperator, ut esset ἑξαμόν, inquit
 idem Codinus, seu examen cæterorum modiorum,
 quibus in urbe frumentum venderetur, et ad *quem*
fides mensuræ comprobaretur, ut est in vet. inscrip-
 ti. apud Gruter. DCXLVII, 7, nec in urbe duntaxat, sed
 et per mansiones, singulasque civitates, modios
 æneos et lapideos, cum sextariis et ponderibus col-
 locari iussit idem Valentinianus, ut *unusquisque tri-*
butarius sciret quid deberet susceptioribus dare. L. 9
 Cod. de suscepti. et Arcar., lib. x, quæ etiam exstat
 in cod. Theod. eod. tit. Idipsum statuitur Novella
 Majoriani de curialib.: *A prætoriana sede ad singu-*
lulas non solum provincias, sed etiam civitates pon-
dera EXAMINATA mittantur, quibus tam omnis exactor,
 quam negotiator utatur. Quod habetur etiam in
 Nov. Justiniani 128, § 15, vetus inscriptio: IMP.
 CÆSARE, VESPAS. VI. T. CÆS. AUG. F. IIII. COS. MEN-
 SURÆ. EXACTÆ. IN. CAPITOLIO. P. X. Neque aliud
 fuit ἑξαμόν Ἡρακλείου cuius meminuit auctor τῶν
 Θεαμάτων KII. cap. 1. A Romanis et Byzantinis
 transit inde, qui idem mos servatur apud omnes
 fere nationes, mensurarum examina publicis in
 locis proponendi. Sane in Anglia Richardus I,
 an. 1192, iussit, ut est apud Bromptonum, *hujus-*
modi regales mensuras apud singulos provinciarum
præfectos, vel urbium præpositos fideliter conservari,
et ad probandum veras et falsas, et cum neces-

uerit, comminuendas eis tribuit potestatem. Vido
 Nicolaum Trivettum, an. 1194; Savaronem, in
Orig. Claromont., pag. 279; et Innocent. Cironum.
 lib. iv *Observ. Jur. canon.*, cap. 3. Manus vero
 æneæ juxta modium posite sunt, in pœnæ argu-
 mentum, cum ex legibus et usu receptum esset,
 iis qui falsis et illegitimis vendebant mensuris
 manus præcidi. Sic in legibus Æthelstani Anglorum
 regis, cap. 14, cautum legimus, ut præcisæ moneta
 adulterantium manus 385 Monetæ, seu Officinæ
 Monetariæ affigantur. Erant porro manus istæ æneæ
 ἐπὶ τινος ὀψιλοτάτης περιωπῆς καὶ μετεώρου λιθίνης
 ἀψίδος, sicut Anna: in Amastriano, ut habet Codinus:
 Τὸ λεγόμενον ὄρειον (sic enim legendum, non
 ὄρολόγιον) ἦν, ἦγον τὸ ἑξαμόν τοῦ μοδίου· Ἰστατο
 δὲ ἐπάνω τῆς ἀψίδος τοῦ Ἀμαστριάνου, μέσον τῶν
 δύο χειρῶν, κατασκευασθεῖς ὑπὸ Θαλαντινιανοῦ.
 Defixas, et hastis, seu p̄his impositas indicat auctor
 τῶν Θεαμάτων KII. apud Meursium V. ὄρειον. Ἐνθα
 Ἰστατο καὶ μόδιος χαλκεὺς καὶ ὄρειον, καὶ δύο νεῖρες
 χαλκαὶ ἐπὶ ἀκοντίων. Ubi nemo non videt legendum
 ὄρειον, pro ὄρειον, quod maximam vim fugit:
 de qua voce consulendus Salmasius ad Spartianum,
 pag. 27. Cum igitur ad Amastrianum malefici pun-
 irentur, ut docentur ex Cedreno in Theodosio et
 Leone Grammat. in Michaelē et Basilie, et in for-
 nice Amastriani defixæ essent manus æneæ, neces-
 sario reis prætereunda illæ erant, dum ad suppli-
 cium ducebantur, quas qui prætergressus erat,
 nulla ratione a supplicio poterat eximi, ut qui ad
 ipsum supplicii locum jam pervenerat. Vix est enim
 ut Annæ contentum amplectar, eo loci positas
 manus, tanquam princeps expansas ad liberandos
 reos et damnatos ulnas adhuc protenderet, si veni-
 am et gratiam iis indulgendam censeret. Regionem
 urbis in qua fuit Amastrianum, cuius præterea
 meminit auctor τῶν Θεαμάτων KII., cap. 3, ac pro-
 inde modius cum manibus æneis, vix perciperemus,
 nisi doceremur a Suida V ὄρειον, stitisse modium
 æneum versus domum Crateri, quæ posthæc Myre-
 læi dicta est. Exstat in Anthol., lib. iv, cap. 25.
 Epigramma Juliani Ægyptii in Suggestum Crateri
 Sophistæ, qui idemne sit cum Cratero, cuius no-

de industria, ut spatium daretur conaturis aliquid causa miserorum, semel iterumque provocavi spectatum ut venire ne gravaretur. **363** Illa vero negligebat interpellationes meas; quippe in aede sacra cum imperatore sedens ibi loci ubi preces ad Deum fundere coram Dei Matre ambo communiter consueverant. Ego autem intro nequaquam ausa penetrare, extra loci ostium timida stabam, solo procul nutu imperatricem evocans, non semper frustra; nam mea perseverantia victa illa tandem prodiit, et viso mecum Michaelē ne ipsa quidem lacrymas tenuit: quibus ut erat calentibus perfusa imperatorem convenit, excæcationis supplicium infelici remitti enixe postulans. Obluctante vero paulisper justitia Augusti, nihilo illa minus instanter adversus alteram tertiamque repulsam toties repetitis incumbens precibus, exoravit denique, misitque confestim strenuum impetratæ gratiæ nuntium, excæcationis ministros inhibiturum; qui quidem quanta potuit maxima velocitate pervolans feliciter præoccupavit eas quas vocant manus, locum quem qui semel damnatorum est transgressus, nulla jam ratione gratiave supplicii potis est eximi. Eo videlicet animo atque instituto ista ex ære simulacra manuum a priscais imperatoribus defixa fuerunt loco late conspicuo; quippe canerata intus e lapide substructione sublimem quasi ad usum speculæ tollente verticem: ut quos neci reos criminum addiceret lex, iis opitulari clementia principum valeret, faciendæ gratiæ supplicii, dumtaxat quandiu in eo viæ intervallo adhuc essent quod ab Augusta domo patebat ad manus has, quæ hoc vel-

A διαβάς οὐκ ἔτι ρύεται τοῦ δεινοῦ. Οἱ γὰρ τὰς χεῖρας ταυτὰς χεῖρας βασιλεῖς πῆξαντες ἐπὶ τινος ὑψηλοτάτης περιωπῆς καὶ μετεώρου λιθίνης ἀψίδος τοῦτο κρατῆσαι ἐβούλοντο· ὡς, εἰ μὲν τις ἐντὸς τούτων γένοιτο ὃν ὁ νόμος θανάτῳ κατέκρινε καὶ μεταξὺ τῆς ὁδοῦ φθάσει τὰ τῆς αυτοκρατοροθεν φιλανθρωπίας, ἐλεύθερος ἔσται τῆς συμφορᾶς, ὡς τῶν χειρῶν τοῦτο σημαινουσῶν, ὅτι ὁ βασιλεὺς πάλιν τούτους ἐνηγκαλίσαστο, καὶ ὄλαις κατέσχε χεῖροί καὶ μῆψα τῶν τῆς φιλανθρωπίας χειρῶν ἀπολέλυκεν. Εἰ δ' ὑπερβαίεν ἐκεῖνας, σύμβολόν¹¹ ἔστι τοῦτο ὡς δῆθεν καὶ τὸ βασιλεῖον κράτος τούτους ἀπώσατο. Τῆς τύχης οὖν ἔστι τῶν ὑπὸ τὴν τιμωρίαν ἀνθρώπων, ἣν ἐγὼ θεῖαν ψῆφον εἶναι λογιζομαι, καὶ δεῖ καλεῖν ἐκείνην εἰς ὄρωγῆν. Ἡ γὰρ τὰ τῆς συμπαθείας ἐντὸς ἐφθάκε τῶν χειρῶν καὶ ἐξήρηντο τῶν κινδύνων οἱ δυστυχοῦντες, ἢ τὰς χεῖρας παρωδευκότες καὶ πόρρω σωτηρίας εἰσίν. Ἐγὼ δὲ τὸ πᾶν εἰς τὴν τοῦ Θεοῦ ἀνατιθημί πρόνοιαν, ἣ καὶ τότε τὴν ἀνδρα τῆς ἐξορύξεως τῶν ὀμμάτων τοῦτον¹² ἐξέλιετο. Θεὸς γὰρ ἡμᾶς, ὡς ἔοικε, τὴν τηλικαῦτα ἐκίνησεν εἰς τὴν τοῦτου συμπαθείαν. Ὁ γὰρ τοι τῆς σωτηρίας ἄλλος¹³ σπεύσας, ἐνθεν τῆς ἀψίδος ἐν ἣ αἱ χεῖρες ἦσαν ἐμπεπηγμέναι, τὸ τῆς συμπαθείας γραμμᾶτιο ἐπίδους τοῖς τὸν Μιχαὴλ ἄγουσιν, ἐκείθεν τοῦτον λαθῶν ὑπέστρεψε, καὶ καταλαβὼν τὸν ἀγχοῦ τῶν ἀνακτόρων ψυχοδομημένον πύργον, κειθὶ τοῦτον καθεῖρξε· τοῦτο γὰρ ποιῆσαι κεκέλευστο. Οὐπω δ' οὗτος τῆς εἰρκτῆς ἐλευθεροῦτο¹⁴, καὶ τὸν Γρηγόριον αὐθις ἢ τοῦ Ἀνεμᾶ εἶχεν εἰρκτῆ. Πύργος δ' ἦν εἰς τις τῶν ἀγχοῦ τῶν ἐν Βλαχέρναις ἀνακτόρων διαχειμῶνων τευχῶν τῆς πόλεως, ὁ τοῦ Ἀνεμᾶ καλούμενος (16),

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

¹¹ συμβουλή. ¹² τούτων. ¹³ ἄγγελος. ¹⁴ ἡλευθεροῦτο.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

mine insignis domus fuit, haud facile est divinare. Ædem Myrelæi monasterium feminarum fuisse indicat Glycas, traditque in illud secessisse Isaacii imp. uxorem Æcatherinam cum Maria filia, postquam conjux purpuram abdicasset. Quo loco Scylitzes habet ἐν τοῖς παλατίοις τοῦ Μυρελαίου. Situm vero Myrelæi hisce designat verbis Gyllius in Constantinopoli, lib. iii, cap. 8: *Supra hortorum Blanchæ (Βλάχα Nicetæ) nuncupatorum, olim portum Theodosiacum continentium, extremam partem ad solis pertinentem, clivus a Septentrione eminet, in qua templum, vulgo nominatum Myrelæos, habens intra se cisternam, cujus camera lateritia sustinetur columnis marmoris circiter lx.* Meminit præterea Myrelæi Scylitzes in Romano Lecapeno, quem una cum Theodora uxore, tumulto conditum in eo scribit. ut et Thevetus, lib. xix Cosmog., cap. 3.

(16) Ὁ τοῦ Ἀνεμᾶ καλούμενος. Turris Anemæ non semel occurrit apud scriptores Byzantinos, et in ea vice carceris inclusos sæpe Constantinopolitanos proceres, passim habent. Nicetas de Andronico, lib. ii, n. 2: Ἐἶχε τοίνυν τοῦτον ἢ τοῦ Ἀνεμᾶ λεγομένην φρουρὰν δυοὶ παχείαις ἀλύσεσι τὸν ὑψοτενῆ βαρούμενον τράχηλον. Pachym. lib. v, cap. 15: Καὶ εἰς φυλακὴν τὴν τοῦ Ἀνέμου πύργου τοῖς Κελτοῖς σωματοφύλαξ δέδοται. Apud Cantucrienem, lib. ii, cap. 4, Syrgianus ἀπὸ τοῦ δεσποτηρίου, ἐν ᾧ ἐφρουρεῖτο, εἰς τὴν τοῦ Ἀνεμᾶ καλούμενον

πύργον transferretur. Denique Andronicus Joannis Palæologi imp. filius, ipseque vicissim Joannes, et Manuel ejus filius in ea turri incarcerati leguntur apud Ducam, cap. 12. Sed de illius positione audiendus imprimis Leunclavius, in *Pand. Turc.* n. 206: *Apud Leonardum archiep. Chiensem leguntur in Epistola de capta CP., turres Aveniades, de quibus interrogatus a me Zygomalas, quænam scilicet essent, respondebat dicendas esse non Aveniadas, sed turres Anemianis, cujus est in historiis Græcorum mentio, planeque volebat has illas esse quinque turres in altera urbis acropoli, quæ Pentapyrgii nomen habere. Id autem verum esse vel ex hoc intelligitur, quod Chiensis turribus adjungit Xyloportam, quæ veteribus Xylocercos dicta fuit.* Verba Leonardus ex Sansovini Italico sunt ista: *Girolamo Italiano, Leonardo di Lanquasia Genovese, 386 insieme con molti altri compagni disendevano Esiloporta, e le torri che chiamavano Aveniada, rifatte et riparate alla spesa del cardinale.* Atqui Pentapyrgium olim Magnauram dictum auctor est Scylitzes. Xyloporta vero ultra fuit e Mediterraneis portis ad sinum Ceratinum, ut ait diserte Joannes Cananus (cujus familia, ut hoc obiter moneam, quod omisit illius editor, Byzantio Ferrariam transit, ut est in Epitaphio Julii Canani cardinalis et episcopi Mutinensis, quod referat ab Ughello), proinde proxima Blacherniano palatio, ubi statuitur ab Anna et Phranze lib. i, cap. 16, Turris Anemæ.

ὡσπερ τι λάχος τὴν ἐπινομίαν ταυτηνὴν κληρωσάμενος διὰ τὸ πρῶτως τὸν Ἀνεμῶν σιδηρόδετον δέξασθαι ἐπὶ πολλὸν ἐν αὐτῷ χρονοτριβήσαντα χρόνον. Καὶ γὰρ ἐπινομήσεως παριπτουούσης δωδεκάτης δούξ προβλήθεις Τραπεζούντος ὁ ἦδη ῥήθεις Γρηγόριος (17) ἀποστασίαν πάλαι ὠδίνων ἐν τῷ πρὸς Τραπεζούντα ἀπέρχεσθαι, εἰς φῶς ἐξήγαγε τὸ ἀπόρρητον. Ἐπανιόντι γὰρ πρὸς τὴν Κωνσταντινούπολιν τῷ Δαβατηνῷ, τῆς δουκτικῆς ἀρχῆς εἰς τὴν Ταρωνίτην μετατεθείσης, συναντήσας, δεσμώτην εὐθύς αὐτὸν καὶ ἔμψρουρον εἰς Τήβεναν (18) εἶχεν, οὐ τὸν Δαβατηνὸν δὲ μόνον, ἀλλὰ καὶ τῶν ἐπιφανῶν Τραπεζούντων ἱκανούς, καὶ αὐτὸν δὴ τὸν τοῦ Βακχηνῶ¹⁵ ἀδελφιδού. Ἐπεὶ δὲ τῶν δεσμῶν καὶ τῆς εἰρκτικῆς οὐκ ἐλύοντο, ὁμοφρονήσαντες ἅπαντες τοὺς μὲν φρουροῦντας αὐτοὺς τοῦ ἀποστάτου αἰκίαις καθυποβαλόντες¹⁶. Ἐξω τῶν τειχῶν ἐξαγαγόντες, πῶρρω που ἀπήλασαν, αὐτοὶ δὲ τὴν Τήβεναν σφετερισάμενοι κατεῖχον. Ὁ δ' αὐτοκράτωρ πολλάκις διὰ γραφῶν ποτὲ μὲν μετεπέμπετο αὐτὸν, ποτὲ δὲ καὶ ξυνεβούλευε τῆς κακίστης ἀποστῆναι πράξεως, εἰ βούλοιο συμπαθείας τυχεῖν καὶ εἰς τὴν προτέραν ἀναχθῆναι κατάστασιν· ἐνίοτε δὲ καὶ ἠπειλεῖ, εἰ μὴ πείθοιτο. Ὁ δὲ τοσοῦτον ἀπέχετο τοῦ ὑπακοῦειν τοῦ αὐτοκράτορος τὰ λῶνα συμβουλεύοντος, ὡς καὶ γραφὴν πολύστιχον πρὸς αὐτὸν ἔκπεπομφέναι καθαπτομένην οὐ μόνον τῶν τῆς συγκλήτου καὶ τοῦ στρατοῦ λογάδων, ἀλλὰ καὶ αὐτῶν δὴ τῶν συγγενῶν καὶ γαμβρῶν τοῦ αὐτοκράτορος. Ἐκ ταυτησὶ δὲ τῆς γραφῆς διαγνοὺς αὐτὸν ὁ αὐτοκράτωρ καθεκάστην ἐπὶ τὸ χεῖρον προβαίνοντα καὶ εἰς παντελῆ ἀπόνειαν ἦδη συνελαυνόμενον, καὶ ἀπογνοῦς αὐτοῦ παντάπασιν, τῆς τεσσαρσεκαίδεκάτης ἐπινομήσεως ἐφισταμένως, Ἰωάννην τὸν ἴδιον ἀδελφιδού¹⁷ τῆς πρωτοτόκου αὐταδέλης, ἐξ ἀδελφῶν δὲ πατρῶθεν τοῦ ἀποστάτου, πέμπτει κατ' αὐτοῦ, κατὰ πρῶτον μὲν λόγον, μάλλον συμβουλεύόμενον τὰ σωτήρια, οἴόμενος πεισθῆναι καὶ ἔπειθ' ἐκ τῆς συγγενείας γνησιότητα, καὶ τὴν ἐκ ταῦτοῦ αἵματος ἀμφοῖν κοινότητα· εἰ δὲ μὴ βούλοιο, ἀνδρικῶς ἀντικαταστῆναι διὰ τὴν ζήτησιν καὶ θαλάσσης πολλὰς συνεπαγόμενον¹⁸ δυνάμεις. Μαθὼν δὲ τὴν τούτου ἔλευσιν ὁ Ταρωνίτης Γρηγόριος ἐξεληθὼν ὡς πρὸς Κολώνειαν (19) ἀπῆει (πολίχνιον δὲ τοῦτο ἐρυμνότατον καὶ ἀνάλωτον) ἐφ' ᾧ μετακλήσασθαι τὸν Τανισμάνην εἰς ἄρωγῆν. Τοῦτο ἐν τῷ ἀπίναϊ μεμαθηκῶς ὁ Ἰωάννης τοὺς Κελτοὺς τοῦ

A uti loquebantur : En adhuc vos exspectat humanitas principis. Videtis expansas ejus ulnas et complexum offerentes : nondum plane conclamata vestra salus ; respicere vos elizium sors melior, si Deus annuerit, potest. Si quis vero ductus ulterius trans fatales misericordiae terminos progressum semel funestum expedivisset, nempe ille de manibus clementiae ac de salutis spe omni depositus erat, hoc ipsum indicante rei simbolo ; quia enim obvix illae supremæ majestatis ac potestatis manus miserum in perniciem protrusum non detinuerant, abjecisse quodam modo ac repulisse immiserabilem videbantur. Fortuna igitur supplicio damnatorum est (quam ego potius divini Numinis salutarem gratiam interpretor ; hanc enim evocare in auxilium quacunque calamitate miseros, quocunque periculo pendentes decet), casus, inquam, ut humanius loquar, velut fortuiti cujusdam est, quod impetratae forte benignitatis a principe nuntius ad infelicitate victimas perveniat, priusquam trans fatales metas eundo processerint. Itaque equidem agnosco divinam in hujus quo de agimus hominis salute Providentiam. Deus enim, Deus profecto illum excæcatione ad quam erat juste damnatus, misericorditer liberare voluit, dum nos primum ad commiserationem calamitatis ejus haud dubie movit, deinde affujvit in impetranda remissione pœnæ ; postremo annuit ut noster gratiæ obtentæ nuntius progressum miseri ultra eum locum ubi erant manus aeneæ properando præverteret. **364** Siquidem ille festinans assecutus pompam feralem circa suggestum illum in quo fixas exstare manus aeneas diximus, gratiæ syngrapham in tempore reddidit ducentibus Michaelēm : quibus statim viso principis scripto cedentibus, nuntius reo secum assumpto reversus est, et ad turrem se conferens prope palatium ædificatam ibi eum in custodiam tradidit. Sic enim erat jussus. Nondum is eo carcere liberatus fuerat, cum alium hospitem Gregorium hæc quæ prius Anemæ fuerat unius custodia excepit. Turris autem erat una quædam ex iis quæ per mœnium civitatis partem Blacheranarum regiam proxime spectantem, certis intervallis dispositæ sunt. Ea insignem ex eo quem D narramus eventu appellationem in omne tempus propriam nacta est : turris jàm passim Anemæ

Variae lectiones ex cod. Coislin.

¹⁵ Βακχηνῶ. ¹⁶ καθυποβαλόντες. ¹⁷ ἀδελφόν. ¹⁸ συνεπαγόμενος.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(17) *Γρηγόριος*. Gregorius Taronites, Gabræ et Dubatani in ducatu Trapezuntino successor, defecationem contra Alexium molitus est indic. 12, an. Chr. 1104, tandemque captus in Turri Anemæ, custodiæ mandatus est ind. 14, an. 1106, sed postmodum pristinae dignitati restitutus est. Gregorii in rebus bellicis peritiam, variasque in Colchidem et Pontum expeditiones prædicat Theophylactus Bulg. archiep. epist. 4, 26 et 37, sed et Francos ab illo non semel profligatos scribit : Καὶ τὸ τῆς Περσικῆς ἀπονοίας πύργῳ συγκαθεύλας τὸ τῆς Φραγκικῆς ἀπονοίας ὑψώμα. Et alibi : Ὁ δὲ Φραγκὸς ὁ

τὸν πρῶτον τῶς σιδήρεος, κρηοῦ χλιαροῦ φανεῖς μαλακώτερος, ἐκ περιουσίας σε προσκυνοῦν. Vide Baronium an. 1075, n. 77. De Taronitarum familia pluribus agimus in Stemmate Comnenico.

(18) *Τήβεναν*. Urbem Ponti Galatici, Τεδένδαν Ptolemæo dictam.

(19) *Κολώνεια*. Porphyrogeneta, lib. 1 *De Them.* Ἴ δὲ Κολώνεια κάστρον ἐστὶν ὀχυρώτατον καὶ κρημνώδες. Taxara postea dictam scribit Nicetas in Man. lib. 1, n. 2. Ab hoc castro nomen inditum Thematī, quod Minorem Armeniam includit. Vide Scylitz. pag. 814.

vocata, propterea quod Anemam ferro vincitum primum acceperit, diuque tenuerit solum. Nam Gregorius Trapezuntius dux indictione duodecima rebellionem professus palam quam dudum antea parturiverat, non nisi quarta decima demum indictione captus et in turrem Anemæ conclusus est; quæ ut contigerint nunc dicam. Illa quam diximus indictione duodecima, revertenti Constantinopolim Dabatenō, translata in Taronitam ducali potestate, occurrens Gregorius comprehendit ipsum et captivum apud Tebennam habuit; nec Dabatenum solum, sed illustrium Trapezuntiorum sat multos, ipsumque inter alios Baccheni nepotem. Illi cum diutius tenerentur, conspiratione inter se facta in custodes apostatæ ministros insurgunt, iisque cruciatis primum, deinde extra muros eiecitis, longeque amandatis, ipsi Tebennam ut propriam obtinent. Imperator interim datis ad Gregorium sæpe litteris, interdum quidem invitabat cum ut veniret ad se, interdum suadebat ut a pessimo incepto desisteret, si temere ausorum fieri sibi vellet gratiam, et in pristinum statum oblitterata rebellionem restitui; interdum denique nisi resipisceret, minabatur. Ille autem tantum absuit ab audiendis accipiendisque sanis ac salutaribus imperatoris monitis, ut etiam scriptum multorum versuum non verbosius quam odiosius ad ipsum miserit, quo non proceres solum ipsos senatoriæ ac militaris nobilitatis, sed cognatos etiam generosque imperatoris acerbè ac mordaciter incessebat. Ex hoc scripto imperator intelligens frustra exspectari ab homine pessum abrepto ut se ad frugem reciperet, et amentiam quam summam deposito jam pudore denique instante indictione quarta decima Joannem suum nepotem ex primogenita sorore, patrualem vero apostatæ, contra ipsum misit. Primum quidem ut si posset fieri blanda illum tractatione pelliceret homo tanta ipsi **365** consanguinitatis et necessitudinis propinquitate admodum: tum certe si ruere is pergeret, acri eum bello, quam ad rem idoneas copias ductabat, terra marique oppugnaret. Hujus adventu Taronita Gregorius comperto, prodit Coloneam versus iter faciens. Arx ea est longe munitissima atque adeo inexpugnabilis, in quam se recipere parabat animo evocandi inde in suum auxilium Tanisumanis. Illi obiter cum Joannes didicisset, Gallos ex suo exercitu segregatos cum lectissimis Romanorum vadere in Gregorium strenue imperat. Illi celeritate usi deprehensum adhuc in itinere invadunt, atrox pugna committitur; per eam duo fortissimi e nostris forte nacti Gregorium cum lanceis de equo dejectum capiunt. Sic victum rebellem Joannes imperatori sistit, iurejurando affirmans se illum nec vidisse omnino nec congressu aut allocutione ulla per viam dignatum esse. Multum erat tamen in imperatore pro eo rogando. Porro is contra nitentur omnino simulans sese irrevocabilem in Gregorium tulisse excæcationis sententiam. Tandem perseverante instantius Joanne simulatam severitatem Augustus exiit, annuens precibus supplicis, cum eo ut magnopere injungeret arcanum haberi quod ei de non excæcando Gregorio promitteret. Post diem tertiam Gregorium Augustus jubet per medium traduci forum capite ac barba strictum ad cutem tonsis, moxque in sæpius memoratam induci Anemæ turrim. In ea ille captivitate ne sero quidem sapiens plenas amentię voces suis custodibus effutiebatur quotidie: non desistente propterea imperatore a studio ac conatu reducendi hominis ad mentem meliorem, quam ad spem per beneficia continua grassabatur, captivum interposito ministerio certorum hominum, quibus velut longis manibus a solio ad carcerem pertingebat, sedulitate benignissima curans. Verum ea frustra fuere omnia, nullo mutationis aut pœnitentię signo unquam in Gregorio apparente. Qui tamen cum sæpius meum Cæsarem appellasset (fuerat enim ante amicus nobis), permisit imperator Cæsari ut adiret hominem, quo illi et agritudinem levaret, in

ἰδίῳ στρατεύματι ἀποδιελομένους καὶ λογάδας Ῥωμαίους κατ' αὐτοῦ ἐξέπεμψεν, οἳ καὶ προκαταλάβοντες καρτερὰν τὴν μετ' αὐτοῦ ἀνεδήσαντο μάχην· δύο δὲ γενναῖοι ἐντυχόντες αὐτῷ κατέσχον διὰ τῶν δοράτων καταβαλόντες τοῦ ἵππου. Κἄθ' οὕτως ἀναλαβόμενος αὐτὸν ὁ Ἰωάννης ζυγίαν ἀγει τῷ αυτοκράτορι, ἐπομοσάμενος μηδὲ θεάσασθαι αὐτὸν τὸ παράπαν, μήτε ὀμίλιας ἀξιώσαι κατὰ τὴν ὁδὸν. Πολλὰ δὲ ὄρω; ὑπὲρ αὐτοῦ παρεκάλει τὸν αυτοκράτορα, ἐκείνου ὑποκρινόμενου τῶν ὀμμάτων αὐτὸν βούλεσθαι ἀποστέρησαι· μόγις οὖν ὁ αυτοκράτωρ τὴν ὑπόκρισιν παρεγύμνωσεν, κατανεύσας ἤθην ταῖς αὐτοῦ παρακλήσεσι, πολλὰ παρεγγυησάμενος, μὴ ἔκφυρον τὸν λόγον ποιήσασθαι. Μετὰ δὲ τρίτην ἡμέραν τὴν ἐν χρῆσιν κουρείαν κειράμενον τὴν κεφαλὴν τε καὶ τὸν πύγωνα, διὰ μέσης περιαχθῆναί τῆς ἀγορᾶς ἐκέλευσεν, κἄθ' οὕτως εἰς τὸν ἥδῃ ῥηθέντα πύργον τοῦ Ἄνεμα εἰσχωθῆναι. Ἐπεὶ δὲ καὶ ἐμφρουροῦ ὧν ἀσύνητος ἦν, ἀπονοίας βήματα πρὸς τοὺς δεσμοφύλακας ὁπτημέραι ἀποφοιτάζων, πολλῆς παρὰ τοῦ αυτοκράτορος ἐπιμελείας διὰ μακρῶν ἰξούτων χειρῶν ὥστε μεταβαλεῖν καὶ μετανοίας ἐνδείξασθαι τρόπου⁹⁹. Ὁ δὲ ὁ αὐτὸς καὶ αἰσθὺς ἦν, μετακαλεῖτο δὲ συχνῶς τὸν ἐμὸν Καίσαρα πάλαι πρὸς ἡμᾶς φιλιῶς ἔχων, καὶ παρεχούρι τούτῳ τηνικαῦτα καὶ ὁ αυτοκράτωρ, ἐφ' ᾧ καὶ τῆς πολλῆς αὐτὸν ἀνακτασθαι ἀθυμίας καὶ συμβουλεύειν τὰ λήφονα. Ὁ δὲ βραδύς πρὸς τὴν ἐπὶ τὸ κρεῖττον μεταβολὴν ἐφάνητο. Ἐνθεν τοι καὶ ἐπὶ πλείονα καιρὸν ἐμφρουρος ἦν. Εἶτα συμπαθείας ἀξιώθει, τσσαύτης φιλοφροσύνης ἀπῆλαυσε καὶ δωρεῶν καὶ τιμῆς ὀπόσης οὐδὲ πρὸ τοῦ ὀποῖος ὁ ἐμὸς βασιλεὺς περὶ τὰ τοιαῦτα.

omni profitebatur, moderato ullo consilio mutaret. denique instante indictione quarta decima Joannem suum nepotem ex primogenita sorore, patrualem vero apostatæ, contra ipsum misit. Primum quidem ut si posset fieri blanda illum tractatione pelliceret homo tanta ipsi **365** consanguinitatis et necessitudinis propinquitate admodum: tum certe si ruere is pergeret, acri eum bello, quam ad rem idoneas copias ductabat, terra marique oppugnaret. Hujus adventu Taronita Gregorius comperto, prodit Coloneam versus iter faciens. Arx ea est longe munitissima atque adeo inexpugnabilis, in quam se recipere parabat animo evocandi inde in suum auxilium Tanisumanis. Illi obiter cum Joannes didicisset, Gallos ex suo exercitu segregatos cum lectissimis Romanorum vadere in Gregorium strenue imperat. Illi celeritate usi deprehensum adhuc in itinere invadunt, atrox pugna committitur; per eam duo fortissimi e nostris forte nacti Gregorium cum lanceis de equo dejectum capiunt. Sic victum rebellem Joannes imperatori sistit, iurejurando affirmans se illum nec vidisse omnino nec congressu aut allocutione ulla per viam dignatum esse. Multum erat tamen in imperatore pro eo rogando. Porro is contra nitentur omnino simulans sese irrevocabilem in Gregorium tulisse excæcationis sententiam. Tandem perseverante instantius Joanne simulatam severitatem Augustus exiit, annuens precibus supplicis, cum eo ut magnopere injungeret arcanum haberi quod ei de non excæcando Gregorio promitteret. Post diem tertiam Gregorium Augustus jubet per medium traduci forum capite ac barba strictum ad cutem tonsis, moxque in sæpius memoratam induci Anemæ turrim. In ea ille captivitate ne sero quidem sapiens plenas amentię voces suis custodibus effutiebatur quotidie: non desistente propterea imperatore a studio ac conatu reducendi hominis ad mentem meliorem, quam ad spem per beneficia continua grassabatur, captivum interposito ministerio certorum hominum, quibus velut longis manibus a solio ad carcerem pertingebat, sedulitate benignissima curans. Verum ea frustra fuere omnia, nullo mutationis aut pœnitentię signo unquam in Gregorio apparente. Qui tamen cum sæpius meum Cæsarem appellasset (fuerat enim ante amicus nobis), permisit imperator Cæsari ut adiret hominem, quo illi et agritudinem levaret, in

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

⁹⁹ ἐρίπους.

qua erat maxima, et meliora suaderet consultore homo in primis egenti. Nihil Caesar omisit quo eum pelliceret; nec quidquam effecit tamen aliud nisi ut palam esset, valde tardum ad mutationem in melius esse Gregorium. Hæc ei causa captivitatē produxit in tempus longum; tandem tamen gratia et venia dignatus, tam humaniter, benefice, honorifice, significatione amoris, cumulandis donis atque honoribus ab imperatore habitus est, ut nec prior ejus atque integra fortuna, posteriore hac et restituta florētior fuerit. Tanta vis humanitatis in Augusto parente meo erga conjuratos inimicos fuit!

Ὅτω μὲν οὖν τὰ κατὰ τοὺς ἐπιβούλους καὶ τὸν ἀποστάτην Γρηγόριον οἰκονομήσας, οὐδὲ τὰ κατὰ τὸν Βαϊμούντον ἐλάθετο, ἀλλὰ μεταπεμφόμενος τὸν Κοντοστέφανον Ἰσαάκιον μέγαν δούκα τοῦ στόλου προῦβάλλετο, καὶ πρὸς τὸ Δυρράχιον ἐξέπεμφεν, ἐπαπειλησάμενος τὴν τῶν ὀφθαλμῶν αὐτοῦ ἔκκοπην, εἰ μὴ φθάσας προκαταλάβοι τὴν πρὸς τὸ Ἰλλυρικὸν τοῦ Βαϊμούντου διαπεραλωσιν. Πέμπει δὲ καὶ συνεχῆ γράμματα πρὸς τὴν δούκα Δυρράχου Ἀλέξιον τὸν ἀδελφιδεῦν αὐτοῦ, ἐπαλειφῶν τούτον καὶ παρασκευάζων ἐγγηγορῆσαι διαπαντός, καὶ τοὺς κατὰ τὴν θάλατταν ἐπισκοποῦντας αὐτὸ τοῦτο ποιεῖν παρακελεύεσθαι, ὡς μὴ λάθοι ὁ Βαϊμούντος διαπεράσας, ἀλλ' εὐθὺς δηλωθῆναι εἰ διὰ γραμμάτων. Ταῦτα μὲν οὖν ὁ αὐτοκράτωρ. Ὁ δὲ Κοντοστέφανος ἐντεταλμένος ἔχων μηδὲν ἄλλο ἢ τὸν ἀναμεταξὺ Λογγιβαρδίας ἐπιμελῶς τηρεῖν κερθμὸν καὶ τοὺς πρὸς τὸ Δυρράχιον προπομπούς τοῦ Βαϊμούντου καὶ πᾶσαν τὴν αὐτοῦ παρασκευὴν ἐκείθεν ἐνθάδε κομισομένους ἀπειργεῖν, καὶ μηδὲ τὸ τυχὸν κομίζεσθαι εἰ ἐκ Λογγιβαρδίας παράπαν συγχωρεῖν ἀπελθὼν ἠγνόησε τὸν ἐπιτήδειον τόπον τῶν ἐκείσε πρὸς τὸ Ἰλλυρικὸν διαπλωζομένων· οὐ τοῦτο δὲ μόνον, ἀλλὰ καὶ παραβλεψάμενος τὰ προστεταγμένα εἰς Ἰδρούντα (20) διαπερᾶ, ὅπερ πόλις ἐστὶ κατὰ τὴν παραλίαν τῆς Λογγιβαρδίας διακεκλιμένη. Ταύτην τὴν πόλιν γυνὴ τις ἐφρούρει, μήτηρ, ὡς ἐλέγετο, τοῦ Ταγγρέ, εἶτε ἀδελφῆ τοῦ ἐν πολλοῖς ἦδη βηθέντος Βαϊμούντου, εἶτε καὶ μη, συνιδεῖν οὐκ ἔχω· οὐ γὰρ οἶδα σαφῶς εἰ πατρόςθεν (21) ἢ μητρόθεν τὴν πρὸς τὸν Βαϊμούντον ὁ Ταγγρὲ συγγένειαν ἐπέκτητο. Ἐκείσε παραγενόμενος καὶ προσορμίσας τὰς νῆας, ἀπεπειρᾶτο τῶν τοῦ Βρεντησίου τειχῶν, καὶ εἰς χεῖρας εἶχεν ἦδη· ὡς δὲ τοῦτο ἢ ἐντὸς οὐσα γυνὴ φρονήρης· οὐσα καὶ σταθιρὰ τὴν γνώμην ἐθέασατο, ὀπνηίκα τὰς ναῦς κείθε προσιώρμισεν, εἰς ἓνα τῶν υἱῶν αὐτῆς ἀποστείλασα σπουδαίως, τούτον μετεκαλεῖτο. Τοῦ δὲ ναυτικοῦ παντὸς θαρσύναντος ἦδη ὡς ἐν χερσὶ τὴν πόλιν ἔχοντος, καὶ τὴν τοῦ βασιλέως εὐφημίαν ποιουμένων ἀπάντων, καὶ αὕτη, ἐν ἀμνηχανίᾳ καταστᾶσα, ταῦτο τοῦτο παρεκελεύετο ποιεῖν καὶ τοὺς ἐντὸς, ἅμα δὲ καὶ πρὸς τὸν Κοντοστέφανον πρῶσθεῖς ἀποστείλασα δουλείαν ὠμολόγει τῷ αὐτοκράτορι, καὶ εἰρηνικᾶς

Variae lectiones ex cod. Coislin.

* ἀνεπέκτητο.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(20) Εἰς Ἰδρούντα. Quod oppidum Boemundi proprium erat. Alexander Celesin. lib. 1, cap. 13, de Rogerio Siciliæ rege: *Deinde Tarentum perveniens, civibus sese deditibus, mox eam obtinuit. Cujus post observationem Hydruntini cives pertimescentes, civitatem et ipsi seseque submitunt.* Hæc quippe

urbes Boemundi juris fuerant, quas ipse omnemque terram suam, cum ad potiendum principatum Antiochiæ transmarinum peteret iter, apostolicæ prius fertur tutelæ commississe, etc. Tancredi vero fuit Brundisium, ut idem scriptor tradit.

(21) Πατρόςθεν. Vide Not. ad pag. 341.

phanum legatis expugnationis impetum ultimum deprecata est, deditioem sui ac civitatis in potestatem imperatoris spondens, confirmansque sese ad Contostephanum ituram et coram cum eo tractaturam de rebus imperio utilibus, de quibus ipse quamprimum admonere imperatorem deberet. Hæc cauta femina sic agebat ut furaretur interim necessarium spatium auxiliis adventantibus suorum. Siquidem jam a primo Romanarum navium appulsu ad unum e suis filiis trepidum et auxilia flagitatorum curriculo nuntium miserat. Eo igitur consilio vanis spebus vafra mulier minime mali hominis Contostephani suspensum lactabat animum, ut si forte interim armatus, quem exspectabat, adforet filius, scena, ut tragicos aiunt, repente dejecta, vim experiretur pugnamque capesseret. Successit sententia dolus. Auditæ mixtæ voces et consona conelamatio obsessorum pariter cum oppugnantibus Augustum et Romanum imperium venerantium, tardavit primo impetum victoriæ, ducemque colloqui ac pacis morata 367 est mentio. Adest interim exspectatus ab heroina filius, comites secum alios viros principes ducens, idoneo quemque numero sequente. Irruunt omnes in Contostephanum inhiantem promissis et feriatum videlicet, eumque planè vincunt. Turba omnis fere nautica, terrestriumque inexperta pugnarum incursu primo fusa fugataque in mare se projecit. Excurrebant paulo a mari longius Scytharum quidam (erant in Romano tum exercitu ex gente ista milites non pauci) prædandi causa, ut mos est talium. Ex iis capi coniligit omnino sex, quos ad se missos intuitus Baimundus non minus quam magni ademptione lucri gavisus est; videbat enim quam utiles ii futuri sibi essent ad invidiam imperatori apud principes Italiæ consulendam. Statim igitur his assumptis Romam pergit, thronumque adit apostolicum, ac papam aggressus, ejusmodi oratione quæ vetera odia barbarorum istorum adversus genus nostrum Orientium Romanorum renovare atque exasperare refricando posset, facile totum inflammavit. Quo vero etiam, qui circa Pontificem erant, commoveret Italos in iram implacabilem, persuaderetque ipsis velut argumento jam atque experimento manifesto veris-

μετ' αὐτοῦ σπονδὰς ὑπισχνεῖτο ποιήσασθαι, πρὸς αὐτὸν τε ἐξελεύσεσθαι τὰ κατὰ σκοπὸν ἀνακοινωσόμενη, ὡς πάντα δι' αὐτοῦ δηλωθεῖη τῷ αὐτοκράτορι. Τοιαῦτα δὲ ἐμηχανάτο ἀπαιτωροῦσα τὸν τοῦ Κοκτοστεφάνου λογισμὸν, εἰ που ἐν τῷ μεταξὺ καταλάβοι ὁ ταύτης υἱὸς, καὶ τηνηκαῦτα τὴν σκηνὴν, καθάπερ τοὺς τραγικούς⁸¹ φασί, ρίψασα, μάχης ἀνθέστω. Συμμιγούς; οὐν τῆς εὐφήμες ἀπὸ τε τῶν ἐντὸς ἀπὸ τε τῶν ἐκτὸς γινομένης καὶ πάντα τὰ περίεξ κατελειφύας⁸², ἐπεὶ τοιούτοις λόγοις καὶ ἐπαγγελίαις ψευδέσι τὸν τοῦ Κοκτοστεφάνου ἀπηῶρει λογισμὸν ἢ στρατιωτικῆς ἐκείνης γυνῆ, ὡς εἴρηται, καταλαμβάνει καὶ ὁ προσδοκώμενος μεθ' ὧν συναπήγετο κομήτων, καὶ ὁμοίε κατὰ τοῦ Κοκτοστεφάνου χωρήσας, ἥτις κατακράτος. Οἱ μὲν οὖν τοῦ ναυτικοῦ ἅπαντες, ὡς ἀπειροὶ τῆς διὰ ξηρᾶς μάχης, τῇ θαλάττῃ ἐαυτοὺς προσέβριψαν. Τῶν δὲ γε Σκυθῶν προεκδριμόνων⁸³ παρήσαν γὰρ ἱκανοὶ μετὰ τοῦ Ῥωμαϊκοῦ στρατεύματος ἐν τῷ καιρῷ τῆς μάχης· εἰς προνομήν, ὡς ἔθος τοῖς τοιούτοις Βαρβάροις, συμβέβηκεν ἄλλωναι τούτων ἕξ τὸν ἀριθμὸν, οὓς καὶ ἀποσταλέντας θεασάμενος ὁ Βαϊμούντος, καθάπερ τι μέγιστον πόρισμα τούτους λαθὼν, εὐθύς πρὸς Ῥώμην ἀπέφει. Καὶ καταλαθὼν τὸν ἀποστολικὸν θρόνον καὶ τῷ πάπῃ (22) διαλεχθεὶς καὶ πρὸς ὄργην ὄλον κινήσας κατὰ τῶν Ῥωμαίων καὶ τὴν ἀνέκαθεν τῶν Βαρβάρων τούτων μῆνην κατὰ τοῦ ἡμεδαυτοῦ γένους⁸⁴ ἀνερεθίσας, ἵνα μᾶλλον τοὺς ἀμφὶ τὸν πάπαν Ἰταλοὺς ἐκμήνειεν ὁ Βαϊμούντος, καὶ τοὺς ἐαλωκότας τῶν Σκυθῶν παρεστήσατο ὡσπερ ἐξ αὐτῶν τῶν πραγμάτων ἐνδεικνύμενος ὡς ἄρα ὁ αὐτοκράτωρ Ἀλέξιος δυσμενῶς ἔχων τὰ πρὸς Χριστιανούς, Βαρβάρους τινὰς ἀπίστους καὶ ἄλλοκότους ἰπποτοξίτας ἐφίστησι, κατὰ τῶν Χριστιανῶν ὄπλον κινουντας καὶ τόξον ἐντείνοντας, καὶ ἐφ' ἐκάστου λόγου τοιούτου ὑπεδείκνυ τοὺς Σκύθας ἐκείνους τῷ πάπῃ Σκυθικῶς ἐσταλμένους καὶ κατὰ τὸ εἰωθὸς πρὸς τὸ βαρβαρικὸν ἀποβλέποντας, καὶ τούτους κατὰ τὸ ἔθος τῶν Λατίνων παγάνους (23) ἄνω καὶ κάτω προσηγόρευε, καταμωκώμενος καὶ τοῦνομα καὶ τὸ σχῆμα. Πανούργως δὲ, ὡς ἔοικε, τὸ πρᾶγμα μεταχειρίζετο τοῦ κατὰ Χριστιανῶν πολέμου, ἵνα εἴη καὶ ἀρχιερατικὴν γνώμην συμπερίσειεν ὡς εὐλόγως ἄρα κατὰ τῆς τῶν Ῥωμαίων ἔχθρας κελίητο, ἐν ταύτῃ μνηστευόμενος καὶ

Varie lectiones ex cod. Coislin.

⁸¹ τραγικούς. ⁸² κατελειφύας. ⁸³ στένους.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(22) Τῷ Πάπῃ. Paschali II, non Urbano, ut vult D Allatius.

(23) Παγάνους. Scythas, inquit Anna, Latinorum more, seu recepto apud Latinos idiomate et vocabulo Paganos appellabat. Verum voxne Latia sit, ut dubitem facit Constantinus, qui libro *De admin. imp.* cap. 29, a Slavico etymone accersit, quibus ita indigitabantur baptismi expertes: Παγάνοι, κατὰ τὴν τῶν Σκλάβων γλῶσσαν, ἀβάπτιστοι ἐρμηνεύονται. Atque hinc forte manavit, ut apud nos infantes, quorum certis ex causis differebatur baptismus, pagani vulgo nuncuparentur, quibus posthæc in joculari id nominis transit. Lambertus Ardensis: *Qui Norchoutensis Domini filium jam decennem, et*

sine baptismo patrum negligentia ad gentilis imitationem squaloris adhuc permanentem, et usque ad hoc, et ob hoc paganus vocatum baptizavit, et eum nomine suo vocavit Abraham. Diploma an. 1096. in Tabul. S. Martini Paris. Vir quidam egregius et miles strenuus; paganus appellatus, a baptismo Walterius. Sed an pagani vox Slavorum propria fuerit, eamque ab illis Latini hauserint, jure controverti potest, cum longe ante Slavorum auditum nomen usurpent scriptores Christiani, etsi in confesso sit ante Constantinum M. et Constantium vix usurpatum hac notione pro gentilibus et idololatriæ, ut pridem observatum a Baronio in Not. ad Martyrol.

πολλῶν ἀνδρῶν αὐτόματον συλλογὴν ἀγροικοτέρων καὶ ἀνοήτων. Τίς γὰρ ἂν οὐχὶ τῶν ἀγχοῦ καὶ πόρρω Βαρβάρων αὐτόματος ἦκεν εἰς τὸν καθ' ἡμῶν πόλεμον ἀρχιερατικῆς γνώμης ἐπιτροπούσης καὶ τοῦ φαινομένου εὐλόγου πᾶσαν ἵππον, καὶ ἄνδρα, καὶ χεῖρα στρατιωτικὴν ἐξοπλίζοντος; Τοῖς τοῦτου λόγοις οὖν συνελαθεῖς ὁ πάπας καὶ ὁμογνωμονήσας αὐτῷ τὴν πρὸς τὸ Ἰλλυρικὸν ἐπέτρεψε διαπεραιώσιν.

simum esse quod sæpius audiverant jactante ipso Baimundo, videlicet imperatorem Alexium hominem esse profanum et impium barbarorum infidelium fautorem, Christiani nominis ac generis hostem non dubium. Viderent quibus militibus, quibus ministris libenter uteretur, quam barbariam sacrilegam et sanguinariam haberet in deliciis. En, inquit, feros vultus torvitate Scythica, et vestem aspectu tetram ipso ac terribilem ostendens, en quos in nostras aras ac focos immittit, quibus Romam et Italiam, quibus nos nostraque omnia sacra, civilia, domestica, res, corpora nostrum omnium condonat egregius imperator Romanorum. Tum vero ingeninabat vocem illam quæ summam invidiam apud Latinos habet, paganos hos Scythas replicans, dum eos per urbes passim oraque omnium ad ludærium et ignominiam non tam ipsorum quam Augusti circumduceret, vaser artifex technarum talium, per quas invidia populari in suas trahenda partes civilis inter Christianos quod meditabatur belli minime per se plausibilem mentionem accusatione malitiosa imperatoris emolliret, imo probabili ac pio nomine mutaret: dum non adversus Christianum principem aut populum, sed pro Christianis contra paganos eorumque patronum ac ducem Alexium arma sumenda proclamaret. Incredibiliter apud summos æque infimosque partium illarum ista valuit industria: fremere haud dubie passim in nos cuncta. Ipsi quietissimæ alioqui sectæ antistites præeunte ipso principe sacrorum palam auctores belli se ferre ut sacri piique. Hinc concursus [et coacervans se undique cæco impetu colluvies rusticolorum licet quorsumve loquantur aut agant amentes nesciant, tamen expeditionem transmarinam loquentium, in eamque se obrudentium. Nec fortunæ aut captus majoris homines cessabant; nam quis tum prope longeve distantium non accurreret, non expediret arma, equos, viros, et si quam haberet militarem vim ac manum, summo ipso pontifice canente classicum; et causam coloramento fuci cujusdam per se commendatam, divinæ auctoritatis toto præjudicio sacrante? Sic Baimundi fraudibus persuaso papa commotaque Italia trajectio **368** in Illyricum summis studiis animisque omnium festinabatur.

Ἐπαντίον δὲ αὐθις πρὸς τὸ προκείμενον. Ἐθυμότερον μὲν οὖν οἱ ἠπειρώται στρατιῶται τῆς μάχης ἀντείχοντο, τοὺς δὲ γε λοιποὺς τὸ τῆς θαλάττης ῥόθιον ὑπέδεξατο ⁶⁴, κἀντεῦθεν λαμπρὰν οἱ Κελτοὶ εἶχον ⁶⁵ εἰς χεῖρας νίκην. Οἱ δὲ γε γενναιότεροι τῶν στρατιωτῶν, καὶ μᾶλλον οἱ τῆς μελιζονος τύχης, ὧν φέριστοι μᾶλλον ἐκείνος Νικηφόρος Ἐξαζηνός, ὁ Ἰελέας, καὶ ὁ τοῦτου ἐξάδελφος Κωνσταντῖνος Ἐξαζηνός ὁ καλούμενος Δουκάς, καὶ ὁ ἀνδρικώτατος Ἀλέξανδρος ὁ Εὐφορβηνός καὶ ἕτεροι τῆς αὐτῆς ἀξίας καὶ τύχης, μνησάμενοι θούριδος ἀλκῆς, ἐπιστραφέντες καὶ τοὺς ἀκινάκεις σπασάμενοι, ὀλη χειρὶ καὶ γνώμῃ πρὸς τοὺς Κελτοὺς ἐμάχοντο, τὸν ὄλον ἀναδεξάμενοι πόλεμον, καὶ ἠττήσαντες αὐτοὺς λαμπρὰν τὴν κατ' αὐτῶν νίκην ἤρατο. Ἀνακωχὴν οὖν ὁ Κοντοστέφανος ἐντεῦθεν λαβὼν τῆς Κελτικῆς ἐπελεύσεως, λύσας ἐκείθεν τὰ πρυμνήσια μετὰ τοῦ ναυτικοῦ παντός, τὸν Αὐλῶνα καταλαμβάνει. Ἐπεὶ δὲ ὅποτε πρώτως τὸ Δυρράχιον καταλαβὼν τὰς ὕψ' ἑαυτὸν πολεμικὰς ναῦς ἐξ αὐτοῦ τοῦ Δυρράχιου μέχρι τοῦ Αὐλῶνος, καὶ αὐτῆς τῆς καλουμένης Χιμάρας ⁶⁶ διέπειρεν, ἀπέχοντος μὲν τοῦ Δυρράχιου τοῦ Αὐλῶνος σταδίου ἑκατὸν, τῆς δὲ Χιμάρας ⁶⁷ (24) τοῦ Αὐλῶνος αἰθις, ἀπέχουσιν σταδίου ἐξήκοντα τὴν τοῦ Βαῖμούντου ἐπιγομένην ἤδη ἐμάνθανε διαπεραιώσιν, στοχασάμενος ἐνδεχόμενον εἶναι μᾶλλον

B Revertendum porro est ad pugnam Contostephani. Ex militibus ejus qui assueti militare in continente et terrestribus præliis exercitati erant, ii sane restitere fortius pugnamque traxere, cæteros fuga præcipiti ruentes mare absorbuit. Magnamque in manibus ac splendidam Galli utique victoriam habebant; nisi eo articulo rerum viri fortes qui in Romano merebant exercitu, præsertim qui nobiliores inter illos et fortunæ altioris erant Nicephorus Exazenus, Hyeleas, et hujus patruelis Constantinus Exazenus, qui vocatur Ducas, et generosissimus Alexander Euphorbenus subito et vehementissimo impetu conversi, strictis acinacibus tota manu totoque animo repugnassent Gallis, eorumque vim universam pondusque integrum prælii ita in se vertissent ut præclare sustinerent, tandemque hostes modo victores egregie vincerent. Interspirandi spatium tutoque recedendi facultatem horum virtus Contostephano paravit. Qua ille usus soluta illinc classe universa Aulonem cum ea tenuit. Quoniam vero jam tum quando primum Dyrrachium venit naves quas habebat sub se bellicas, ex ipso Dyrrachio usque Aulonem et locum dictum Chimaram disperserat (distat Aulon a Dyrrachio stadiis centum, Chimara rursus ab Aulone stadiis sexaginta), nunc fama percrebrescente instantis trajectionis

Variorum lectiones ex cod. Coislin.

⁶⁴ ὑπέδεχτο. ⁶⁵ εἶχον. ⁶⁶ Χιμάρας. ⁶⁷ Χιμάρας.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(24) Χιμάρας. Chimera, urbs maritima Epiri, in Cerauniis Plinio, haud **367** procul a Corcyra insula, hodie Chimara. Vide Leunclavii Pand. n. 220.

Baimundi, quæ conjectabatur futuram Aulonem versus, propterea quod illa parte angustius erat fretum trajectusque brevior quam e regione Dyrrachii, putavit tum sibi faciendum ut excolaret præcipua vigilantia in custodiam Aulonis. Congregatis ad se igitur aliis ducibus et navibus insedit eum quem dixi medium Aulonem inter et ei oppositum litus Italiæ maris sinum, diligenter observans hostium transitum: speculatoribus etiam supra verticem collis, qui vocatur Jasonis, collocatis, unde late prospectus patet in æquor maris, ut vel longissime venientem navem mature prospicerent, deque ea signo edito monerent. Sic nostri erant, cum Gallus ecce quidam nuperrime transgressus ex Italia nuntiat in procinctu esse atque adeo mox moxque futuram trajectionem Baimundi. Consternavit Contostephanos illa vox, adeo ut uno sæmæ strepitu debellati, seque impares ad committendum cum Baimundo navale prælium ignave rati, ægrotare simularent, proptereaque indigere balneis. Instabat contra Lantulphus, universa multitudinè nautica non dubia suffragante, vir ipse propter ingentem ex longo partam lateque celebrem peritiam navilium bellorum, quo nemo reperiri posset dignior cui tali tempore sententiam dicenti crederetur, instabat, inquam, contra vigilandum esse nunc cum maxime, in stationeque perstandum, Baimundo utique quem tandiu expectassent frustra, voti mox ipsos ac spei compotes facturo; tentando videlicet tandem transitu, sicque offerenda rei gerendæ occasione: Surdis hæc **369** canebantur. Contostephani Chimaram se balnearum causa recipientes, eum qui secundus dicitur classis drungares, cum excusato monere, in eadem illa lingua, hoc est terræ aut promontorii excurrentis in mare, vel freti oblongi et angusti parte, non longe ab Aulone disita, relinquere cum mandatis illic excubandi speculatione attenta; interim dum Lantulphus, cum navibus aliquot, quæ genere ac numero ad propositum ipsi finem oræ tuendæ transitusque prohibendi suffecturæ videbantur, Aulone subsisteret. Rebus ita dispositis Contostephani e classe jam exscenderant abierantque vel usuri revera balneis, vel ejus certe rei gratia proficisci præ se ferentes: quando ecce Baimundus solvit, classem ipse ductans propriam, hunc fere in modum ordinemque instructam. Erat ipse dux in medio duodecim armatis sibi navibus circumdatis quarum cuique duplex erat remorum ordo, remigum vero prævalentium superetebat ingens copia: qui contentione concordii fragoreque ac pulsu consensu, continuata jugiter jactatione læctorum ac nusquam interrupta remigii vi navalem istam inferebant aciem uniformi undecunque progressu. Cingebant agmen armatarum navium exteriori circumfusæ ambitu rotundæ

εις τὸν Αὐλῶνα διαπεράσαι αὐτὸν διὰ τὴν ἤτονα εἶναι τὸν πρὸς αὐτὸν Αὐλῶνα πλοῦν τοῦ πρὸς τὸ Δυρράχιον, καὶ διὰ τοῦτο δεῖν πλείονα τὴν φυλακὴν τοῦ Αὐλῶνος ποιήσασθαι· ἀπελθὼν μετὰ τῶν ἐτέρων δουκῶν, ἐτήρει ἐπιμελῶς τὸν ἀναμεταξὺ τοῦ μὲν τοῦ Αὐλῶνος, καὶ κατὰ τὴν ἀκροπόλιν τοῦ καλούμενου Ἰάσονος βουνοῦ σκοποῦς ἐπιστήσας ἐφ' ᾧ τὴν θάλατταν περιεθρεῖν καὶ τὰς ναῦς ἐπισκοπεῖν. Κελεύς δὲ τις ἐκέλευεν ἄρτι διαπεραιωθεὶς ἐθεσίου τοῦτοις τὴν τοῦ Βαϊμούντου ἐπὶ ξυροῦ εἶναι διαπεραιωσιν. Τοῦτον ⁸⁸ οἱ Κοντοστεφάνοι μεμαθηκότες καὶ ἀποδεικνύοντες πρὸς τὴν τοῦ Βαϊμούντου ναυμαχίαν· καὶ γὰρ καὶ ἡ φήμη μόνη τοῦτους κατέπληττε· νοσεῖν ἐσκήψαντο, καὶ διὰ τοῦτο δεῖσθαι βαλανεῖων. Καὶ ὁ Λαντοῦλφος καὶ τοῦ ναυτικοῦ παντὸς ἐξηγούμενος, ἐμπειρίαν πολλὴν τῆς ναυλοχίας καὶ τοῦ κατὰ θάλατταν πολέμου ἐκ πολλοῦ κέκτημένος, πολλὰ τοῦτοις παρηγγαῖτο ἐτροχηρόναι διαπαντός, καὶ τὴν τοῦ Βαϊμούντου καραδοκεῖν ἐξόν. Οἱ δὲ Κοντοστεφάνοι ἐν τῇ πρὸς Χιμάραν ἀπέναι βαλανεῖου χάριν, τὸν καλούμενον δεύτερον τὸν δρουγγάρην τοῦ στόλου μετὰ τοῦ ἐξκουσάτου μονήρους κατ' αὐτὴν γλώσσαν ⁸⁹ σκοπέα κατέλιπον οὐ πῶρόν που τοῦ Αὐλῶνος διακειμένην. Ὁ δὲ γὰρ Λαντοῦλφος κατὰ τὸν Αὐλῶνα προσέμενε μετὰ τινων συμμέτρων νηῶν. Τοῦτων οὕτω διατεθέντων, οἱ μὲν ἀπήρισαν ἢ λουσόμενοι, ἢ κατὰ σχῆμα λουσόμενοι. Ὁ δὲ Βαϊμούντος δώδεκα μὲν ληστρικός νῆας τάξας ἀμφ' αὐτὸν διήρεις ἀπάσας οὐσας καὶ εἰρεσίαν πολλὴν κερτημένης ὡς καὶ ἡχητικόν τι καὶ κατακρότον ἐπιτυποῦσαν ταῖς τῶν κωπῶν συνεχέσιν ἐπεμβολαῖς, κύκλω δὲ τοῦ τοιοῦτου στόλου συντάξας στρογγύλας νῆας, ἐξ ἐκτέρου μέρους καθάπερ περιβολον, ἐντὸς τὸν πολεμικὸν συνέκλεισε ⁹⁰ στόλον. Καὶ εἶπερ ἂν ἰδὼν καὶ πόρρωθεν ἀπὸ σκοπιᾶς θεατῆμενος πόλιν εἶναι διαπόντιον τὴν πλέουσαν ναυστολίαν. Συνεπέβαλε γὰρ τι καὶ τὸ ⁹¹ τῆς τύχης αὐτοῦ. Καὶ γὰρ ἡ τε θάλασσα ἀκύματος ἦν, εἰ μὴ ὅσον κατὰ τὸν νότον ἐπεφρίσεν αὔρας λιγείας ἐπιπνεούσης, καὶ ὅσον ἐξογκούσης τὰ τῶν ὀλκάδων ἰστία· ἐποίηε γὰρ ἐκείνας μὲν οὐριοδρομεῖν, τὰς δὲ ἐρροσομένας τῶν νηῶν ταῖς πλεούσαις εὐθυδρομεῖν, καὶ κρότον ἐξίκουστον· καὶ ἐν μέσῳ πελάγους τοῦ Ἀδριατικοῦ ἑκατέραις ταῖς ἡπείροις ἤχεῖν. Οὕτως ἦν θέμιμα θάμβους δέξιον ὁ βαρβαρικός οὗτος στόλος τοῦ Βαϊμούντου, ὃν εἰ καὶ οἱ περὶ τοὺς Κοντοστεφάνους ὠρῶδησαν, οὐκ ἂν μεμψαίμην· οὐτ' ἂν δειλίαις τοὺς ἀνδρας γραψαίμην, καὶ γὰρ ἂν τοῦτον καὶ τὸν οὕτως ἔχοντα στόλον καὶ ὁ Ἀργοναυτικός ἐκείνους ἐδεδοίκαε στόλος, μὴ ὅτιγε Κοντοστεφάνοι καὶ Λαντοῦλφοι καὶ τοιοῦτοί τινες. Ὁ γὰρ τοῖ Λαντοῦλφος τὸν Βαϊμούντον θεασάμενος οὕτω φρικτῶς διαπλουζόμενον μετὰ μυριοφόρων ὀλκάδων, ὡς ὁ λόγος φθάσας ἐδήλωσεν ἀκριδέστερον, ἐπεὶ οὐχ οἷός τε πρὸς τοσοῦτους μάχεσθαι ἦν.

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

⁸⁸ τῆς τύχης. ⁸⁹ κατὰ τὴν γλώσσαν αὐτὴν. ⁹⁰ συνέκλεισε. ⁹¹ τὰ.

μικρὸν τοῦ Αὐλώωνος (25) παρακκλίνας, ἔδειαν τῷ Βαζιμούντῳ δίδωσι. Δεξιᾶ δὲ τύχη χρησάμενος, ἐκ Βάρως (26) ἐπέλ⁹¹ τὸν Αὐλώνα περαιωσάμενος, ἅπαν τὸ διαπόντιον αὐτοῦ στρατεύμα εἰς τὴν παραίαν ἀπασαν, ἀμύθητον στρατεύμα ἐπαγόμενος Φραγγικὸν τε καὶ Κελτικὸν· καὶ ὅσοι ἀπὸ τῆς Θούλης (27) νήσου στρατεύονται Ῥωμαῖοι· τότε δὲ αὐτῷ προσχωρήσαντες διὰ τὴν τοῦ καιροῦ δυναστείαν, καὶ δὴ καὶ πλείους τοῦ Γερμανικοῦ γένους καὶ ἀπὸ τῶν Κελτιδέρων. Τούτους γὰρ ἅπαντας συλλεξάμενος, πάσης τῆς ἐντὸς Ἄδριου ἐφήπλωσε γῆς, καὶ τὰ ἐφεξῆς ἅπαντα ληϊσάμενος τῇ Ἐπιδάμνῳ προσέβαλεν ἢν Δυρράχιον ὀνομάζομεν· ταύτην τὴν πόλιν σκοποὺν ἔχων ἐλείν· κ᾽θ' οὕτως τὴν ἐπὶ τὰδε μέγροι τῆς Κωνσταντινου ληϊσασθαι. Δεινὸς δὲ ὢν ἤπερ ἄλλός· τις ἐξ πολιορκίαν ὁ Βαϊμούντος καὶ τὸν πολιορκητὴν ἐκείνον Δημόκριτον ὑπερβαλλόμενος, τὴν Ἐπιδάμνον πᾶσαν ἐν νῶ βαλλόμενος, πάσας ὠδύνας μηχανικὰς κατὰ τῆς πόλεως ταύτης ἐκίνησε, πρῶτα μὲν κύκλῳ περιβαλλόμενος τὸ ἑαυτοῦ στρατεύμα, καὶ τὰ ἐγγύς καὶ πορρώτερον τῆς πόλεως Δυρράχιου πολιορκῶν· καὶ ποτὲ μὲν ὑπαντιάζοντων αὐτῶν⁹² στρατευμάτων Ῥωμαϊκῶν, ποτὲ δὲ ἐρημίας οὐσης τῶν ἀποκωλύοντων αὐτῶν· καὶ πολέμων πολλῶν καὶ κλονῶν ἐγγινομένων καὶ φόνων, καθάπερ ἄνωθεν εἰρηται, πρὸς τὴν πολιορκίαν αὐτὴν τῆς πόλεως Δυρράχιου ἀπέβλεψεν. Ἄλλὰ πρὶν ἤκειν εἰς αὐτὴν ἐκείνην τὴν ἐπὶ τῷ Δυρράχιῳ μάχην τοῦ τυράννου Βαϊμούντου, ἀναγκαζόν ἐστιν εἰπεῖν, ὅπως ἔχει θέσεως ἡ πόλις.

Insigni usus favore fortunæ a Bario ad Anlonem per tantum, idque ipsum præoccupatum hostibus, mare, in oram Illyrici adversam inoffenso trajectu deportavit 370 incolamem exercitum, copiis innumerabilibus generis varii constantem. Siquidem ibi erant Franci Gallique plurimi, ex ea item gente complures quæ ab Thule insula Romanam olim sequi militiam assueverat, nunc tamen Raimundi artibus et admiratione in transversum acta, fortunamque ac spem potius quam officium et æquum spectans, in nos infesta veniebat. Erant et ex Germanico genere permulti, et non fere pauciores ex Celtiberis; nam gentes acer Baimundus universas quæ mari Adriatico Oceanoque clauduntur junctas conjuratasque in nos armaverat. Istam omnem feram et rapacem multitudinem in littoralem primum quæm late patet oram continentis, quæ Italiæ objacet, effuse prædabundam immisit, summa illarum gentium miseria; quibus plane spoliatis funditusque exhaustis, Epidamno, quam Dyrrachium dicimus, admovere se undique Raimundi copię cœpere. Consilium erat primum ista potiri civitate, deinde ex ea usque ad Constantinopolim secundo fortunæ cursu prædandi licentiam extendere cunctaque ferro

Variorum Æctiones ex cod. Coislin.

⁹¹ ἐπὶ. ⁹² αὐτῶν.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(25) Τοῦ Αὐλώωνος. Fulcherius, lib. II, cap. 36: *Boemundo tunc meruisse scribit. Videtur tamen innuere Ordericus Vitalis, lib. II, pag. 316, cavisse Anglorum regem, ne ex Anglia educeret milites Boemundus: Qui antequam Gallias attingeret, legatos suos in Angliam direxerat, et de adventu sui causa in Ausoniam regi mandaverat, et quod ad curiam ejus transfretare vellet, insinuerat. At contra providus rex metuens ne sibi electos milites de ditione sua subtraheret, mandavit ei ne discrimen liberne navigationis subiret, præsertim cum ipse rex in Neustria ante Azymorum celebria transfretaret, ibique satis secum colloqui valeret, quod et ita factum est. Certe Rotomagum venisse Boemundum auctor est etiam Eadmerus.*

(26) Τοῦ Βάρως. Brundisio solvisæ Boemundus scribit præter Albertum Aq. et Fulcherium, vetus scriptor, tom. IV *Rer. Francic.* pag. 94.

(27) Ἀπὸ τῆς Θούλης. Anglos intelligit, quos

Boemundo tunc meruisse scribit. Videtur tamen innuere Ordericus Vitalis, lib. II, pag. 316, cavisse Anglorum regem, ne ex Anglia educeret milites Boemundus: Qui antequam Gallias attingeret, legatos suos in Angliam direxerat, et de adventu sui causa in Ausoniam regi mandaverat, et quod ad curiam ejus transfretare vellet, insinuerat. At contra providus rex metuens ne sibi electos milites de ditione sua subtraheret, mandavit ei ne discrimen liberne navigationis subiret, præsertim cum ipse rex in Neustria ante Azymorum celebria transfretaret, ibique satis secum colloqui valeret, quod et ita factum est. Certe Rotomagum venisse Boemundum auctor est etiam Eadmerus.

ac flamma desolare. Blandiebatur homini de se magnifice sentienti, cum in cæteris tum in arte oppugnandarum et expugnandarum arcium, haud se illo Demetrio qui ab ista felicitate Poliorcetae nomen invenit, inferiorem arbitranti, spes verisimilis operæ navandæ in aggressionem Dyrrachii, atque ut in arce munitionis late celebris, magnæ uno successu gloriæ parandæ. Epidamni ergo victoriam toto animo complexus, omnes ingenii vires, omnes belli artes, excogitandis machinis cæterisque oppugnationis instrumentis qua parandis qua admovendis intendit. Ac primo quidem latissimo in orbem undique circuitu vastam omni ex parte circumplexus exercitu immenso regionem quæ late Dyrrachio circumjacet, eam sibi subjicere nobiscum eripere satagit. Varius pro locorum situ occasionumque momentis consilii hujus successus fuit. Multa illic oppida, multi vici, quæ deserta, quæque inermia sunt loca reperta, ea invasere nullo negotio Balmundi milites. Fuit cum Romanis occurrentibus⁵ contraque obstantibus copiis pugnae ac caedes tumultusque, et perturbationes omnis generis existere, victrice ad extremum multitudine, quippe ne in pari quidem jactura damnum sentiente. Diu per hunc modum circumlato bello domitisque ac late purgatis cunctis quæ interpellare Dyrrachii obsidionem possent, operi jam ipsi illi palmario admota manus est. Verum antequam successum incepti hujus, totamque longæ pugnae seriem a tyranno Baimundo pugnatæ contra Dyrrachium explicio, necessarium arbitror subjicere descriptione brevi animis legentium, quis situs, status, munitio urbis tum fuerit istius.

Jacet ea ipso in littore maris Adriatici qua latum A longo tractu porrigitur continenti oppositæ præ-tentum ab Italis cultæ. Longitudo illa utroque in capite flexum habet; hinc ad orientem, illinc septentrionem versus ad Vetones barbaros: qui terram habitantes a diametro Apuliæ respondentem, ut et Apuli ab Ortu, ita ipsi a Borea claudunt sinum Adriaticum, cujus in universum hi sunt ter-

Κεῖται (28) μὲν ἐπ' αὐταῖς ἡῶσι τοῦ Ἀδριατικοῦ πελάγους· ἐν τῷ μέσῳ δὲ ὑφέπλωται πέλαγος πολλὴ καὶ μακρὴν, καὶ καταπλάτος μὲν παρατείνων εἰς τὴν περατὴν τῶν Ἰταλῶν, κατὰ μέγος καὶ ἄνιόν καὶ ἐπικάμπτον πρὸς ἀνατολάς τε καὶ πρὸς βορρᾶν, πρὸς τοὺς Οὐέτωνας (29) βαρβάρους, ὧν κατ' ἀντικρὺ κεῖται τῶν Ἀπουλητῶν ἡ χώρα, καὶ καθόλου μὲν δ' Ἀδριας ὡδε περατοῦται. Τὸ μέγεθος

Variæ lectiones ex cod. Coislín.

“ δέ.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(28) *Κεῖται*. Vide Notata ad pag. 99.

(29) *Πρὸς τοὺς Οὐέτωρας*. Novum opinor, et hæcenus inauditum gentis nomen nobis aperit et obtrudit Anna, quam discrete oras Dalmaticas incoluisse innuit, dum ait Dyrrachium tractum, qua orientem et septentrionem spectat, *Vetones*, seu *Ouetones*, barbaros qui terram incolebant Apuliæ e diametro respondentem, ubi et sinus Adriaticus trajici solet, vicinus habuit e et conterminos. Quo verborum circuitu Narentanos Indubie piratas intellexit, qui eo ævo mare Adriaticum et Mediærraneanum incur-sabant, Græcis perinde ac Venetis infestos. Quod et testatur Anna lib. xiv, ubi dum Græciani imperli hostes recenset, qui parentem lacescebant undique, Scythas nempe a Septentrione, Gallos ab Occidente, et Saracenos ab Oriente, hæc subdit: *Χωρὶς τῶν ἀπὸ θαλάσσης κινδύνων, ἀνευ τῶν θαλασσοκρατούντων Βαρβάρων, ἀνευ τῶν περατικῶν ἀναριθμητῶν νηῶν, ἃς ἡ Σαρακηνῶν ἐτεκτόνησε μῆνις, ἃς ἡ τῶν Οὐετώνων συνεπλέξατο πλεονεξία, καὶ κατὰ τῆς Ῥωματικῆς βασιλείας δύσνοια*. Erant porro Narentani ex gente Slavorum, (unde barbaros vocat Anna) eamque Illyrici oram insederunt, quam Paganiam vocat Constantinus Porphyr. de Adm. imp. cap. 29 et 37, in qua sitam refert *Arentam* urbem, *Naranam* dictam Plinio, lib. iii, cap. 20 Æthico, Tabulis Pentingeri et Vatino in Epist. ad Ciccr. demum *Narentam* nuncupatam, ut auctor est Volaterranus, lib. viii, de qua Salmasius pluribus ad Vopiscum, pag. 479. Hanc autem occupasse aiunt Slavos, cum a Longobardis Italia, quam ingressi erant, exacti, regnante Arialdo rege, uti narrat Paulus Warnefridus, lib. iv, cap. 46, Liburnicas et Dalmaticas regiones maritimas, ipsumque oppidum Narentanum pervaserunt, vel certe paulo ante, quod innuere videtur D. Gregorius, lib. viii, Epist. 56, ubi virilus adeo sunt in immensum aucti, ut vicinis terrori essent, maria latrociniiis,

continentem terrestribus infestarent expeditionibus; et quod mirandum in modica, ut perhibent, gente, de Adriatici pelagi dominatu cum Venetis per 170 annos decertaverint, atque iis non semel deletis et profligatis, tributum imperaverint, quo Dalmaticum littus negotiatores Veneti tuto et impone navigarent, quod passim narrat Orbinus, Sabellianus, Petrus Justinianus, Blondus, Paulus Mososinus, Joannes 388 Lucius, lib. ii *De regno Dalmat.* cap. 3.4, et alii rerum Venetarum scriptores. Varios autem Narentinorum maritimos et terrestres incursum et excursus sub Alexii tempora recitat Petrus Lucernus, lib. i *Annal. Ragusinor.* At unde Narentani Slavi *Vetones* appellati sint, plane incertum, cum inter tot quæ a scriptoribus recensentur Slavicarum gentium nomina, nullum occurrat fere, quod ad id vocabuli accedat. Neque enim a *Winitis*, quos et *Winedos*, et *Winetes* dictos constat, Slavica gente populosissima, quæ, ut auctor est Helmodus, lib. i, cap. 6 et 15, Hamburgensem in Germania tractum incoluit, affirmare ausim appellatos; ita ut *Vetones* vocati sint, quasi *Wetones*, cum in ejusmodi dubiis incertæ sint plerumque admodum divinationes. Longobardos vero ipsos *Winitos*, et *Winidos* antea dictos scribit Warnefridus. De Slavorum porro in Adriatico mari latrociniiis agit Ludovicus II imp. apud Baron. an. 1371, 73. Sed et Anastasius Bibliothecarius in Notis ad actionem 1, octavæ synodi, *Exdavenos* videtur appellare piratas istos Adriatici maris, vocabulo haud multum abludente ab *Wetonibus* Annæis; etsi in eo forte mendum subsit. Ita ille: *Mis i vero sedis Apostolicæ a Dyrrachio simili modo navim ingressi Anconam petebant: sed Exdavenorum piratas incurrentes, omnia quæ possidere videbantur, penitus amiserunt*. Quo loco quis forte legat in *Ouetonorum* piratas.

Δυρράχιον ἢ Ἐπίδαμνος ἀρχαία πόλις· καὶ Ἑλλη-
 νικῶν, κατωτέρω μὲν κεῖται τοῦ Ἐλισσοῦ, καὶ πρὸς
 τὰ εὐώνυμα μέρη τούτου, ἀνωτέρω δὲ ὁ Ἐλισσὸς
 καὶ δεξιώτερον. Οὗτος δὲ ὁ Ἐλισσὸς εἶτε ἀπὸ τινος
 ποταμοῦ Ἐλισσοῦ ὀνομαζομένου συμμιγνυμένου τῷ
 Δρυμόνι (30) μεγάλῳ ποταμῷ. Εἶτε οὕτως ἀπλῶς
 τὸ πολίχθιον ὀνόμαστο ὡς οὐκ ἔχω σαφῶς εἰπεῖν.
 Ὁ δὲ Ἐλισσὸς μετέωρόν ἐστι πολίχθιον καὶ πάντη
 δυσάλωτον, κάτω καὶ περὶ τὰς πεδιάδας ὄρων τῷ
 Δυρράχῳ, ὡς λέγουσι. Τοιοῦτον δὲ ἀσφαλές, ὥστε
 καὶ ἡπειρόθεν καὶ ἐκ θαλάττης πολλὴν ἀρωγὴν
 ποιεῖν Δυρράχιον, ὅ πολεμῶν τῷ Ἐλισσῷ καὶ ἀπο-
 χρησάμενος ὁ αὐτοκράτωρ Ἐλέσιος εἰς βοήθειαν
 τῆς πόλεως Ἐπιδάμνου ἀπὸ τοῦ ποταμοῦ Δρυ-
 μόνος ναυσιφόρου τυγχάνοντος καὶ ἀπὸ τῆς ἡπείρου
 τὴν πόλιν Δυρράχου κατησφαλίσαιτο, τὰ χρεῖωδῆ
 ἐκ γῆς καὶ θαλάττης εἰσάγων, ὅσα τε εἰς τροφὴν
 τῶν αὐτῶν στρατιωτῶν τε καὶ οἰκητῶρων, καὶ ὅσα
 πρὸς ὄπλα καὶ μάχας ἦν ἐπιτήδεια. Ὁ δὲ Δρυμῶν
 οὗτος ὁ ποταμὸς, ἵνα τι καὶ περὶ τοῦ ρεύματος
 τούτου προσισησώμεθα, βεβαίως μὲν ἀνωθεν ἀπὸ τῆς
 Λιχνίτιδος λίμνης (31), ἣν ἡ νῦν γλῶττα ἐκκαρβα-
 ρώσασα Ἀχρίδα προσηγόρευσε ἀπὸ Μόκρου (32)
 τοῦ Βουλγάρου βασιλέως τὰ πρῶτα καὶ τὰ ἔσχατα
 Σαμουὴλ τοῦ ἐπὶ τοῖν βασιλείοι Κωνσταντίνου καὶ
 Βασιλείου τῶν Πορφυρογεννήτων γεγονότος, διὰ
 τῶν τάφρων ἑκατὸν, ἃς γεφύρας (33) ἐπονομά-
 ζομεν· καὶ γὰρ ἀπορρέουσιν ὡς περὶ ἀπὸ τινῶν
 ἀρχῶν διαφόρων τῆς λίμνης διηρημένοι ποταμοί,
 καὶ εἰς ἑκατὸν ἡκοντες οὐ λήγουσι, κἀθ' οὕτως τῷ
 ποταμῷ τῷ κατὰ τὴν Δεύρην (34) ἐνοῦμενοι, ἐξ οὗ
 καὶ Δρυμῶν ἐπονομάζεται, καὶ συνεχεῖς αὐτῷ γινώ-
 μενοι πλατύνουσι τε αὐτὸν καὶ μέγιστον ἐξεργά-
 ζονται. Ὅς τοὺς ἔσχατους τῶν Δαλματῶν παρα-
 μείδων καὶ πρὸς Βορβῶν ἀνίων, ἔπειτα ἐπικάμπται
 πρὸς Νότον, καὶ περὶ τὰς βίβας τοῦ Ἐλισσοῦ
 γινόμενος εἰς τὸν Ἀδριαντικὸν ἐκδίδωσι κόλπον.

A mini. Porro Dyrrhachium sive Epidamnus prisca
 civitas Græcæ originis paulo inferius Eliaso ad hu-
 jus lævam sita est. Oppidum hoc Eliasus Dyrrhachio
371 superne a dextris imminens, utrum ab aliquo
 sic dicto flumine quod se in Drymonem fluvium
 maximum exoneret, an alio modo nomen istud
 acceperit, equidem non desinio. Tantum dico ar-
 cem esse sublimi abruptoque loco munitissimam,
 atque adeo inexpugnabilem, Dyrrhachium in lata,
 ut ferunt, et æqua planitie positum e vicino despe-
 cantem. Ea est ad Dyrrhachii tutelam ejus castri
 opportunitas, ut in isto haud dubie præsidio clavem
 spei atque auxilii, subsidii, inquam, omnis terre-
 stris maritimique rationes ac fiduciam repositas ea
 urbs haberet. Obtinuit hac gratia locum Alexius
 B Augustus, ejusque commoditate perite strenueque
 usus est ad Epidamnium rebus omnibus copiose
 instruemdam. Sicque tam a mari, per amnem Dry-
 monem patientem navium, quam a continenti, duas
 semper tutas et patentes commeatuum omnis ge-
 neris, quique ad victum militum civiumque, qui-
 que ad belli pugnarumque usus erant necessarii,
 duas, inquam, latas et faciles vias annonæ cujus-
 cunque, ad præcipuam adversus casum quemvis
 securitatem, civitati Dyrrhachio servavit. Drymon
 porro hic amnis, ut et de ipso aliquid disseram,
 caput atque originem a Lichnide trahit palude,
 quam lingua nunc in barbariem degenerans Achri-
 dem vocat, a priori appellatione Mochri regis Bul-
 gari, ejus qui deinde Samuel est nominatus. Flo-
 ruit is imperantibus Constantino et Basilio Porphy-
 rogenitis: quando istam paludem derivare exhau-
 ritureque aggressus in fossas eam quasdam sive
 alveos secuit centum quos pontes appellamus; ripas
 enim et crepidines habent quasi subtus pervias et
 ex uno in alium meabiles penetrantibus scaturigi-
 num venis, adeo ut in rivo quolibet caput fontis

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

ἢ ὀνόμαστο. ἢ ὑπορρέουσιν.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(30) Δρυμόνι. Drymon Dalmatiæ fluvius, qui olim
 Drinus et Drinius, hodie *Drino*, ad Elyssum in
 mare Adriaticum evolvitur.

(31) Λιχνίτιδος λίμνης. Vibius Sequester: *Drinus a palude Lignisti abluens Scodram oppidum Illyricorum*. Λιχνίδια dicitur Polybio, Λιχνίτας Sienhano, Λιχνήδος Nicephoro Call. hodie *Lago di Locrida*, ab Achride oppido vicino, Lichnido olim nuncupato, uti notatum ad pag. 109.

(32) Ἀπὸ Μόκρου. Achridem, seu urbem, vel paludem oppido adjacentem, a Moero Bulgarorum rege appellationem sumpsisse docemur ex Anna. At Theophylactus epist. 65, in qua Boemundi irruptionem in Illyrium narrat, tractum Achridensi regioni, vel urbi, conterminum, Μόκρον appellatum testatur hisce verbis, quæ ideo hic damus quia egent explicatione: Τὰ δὲ κατὰ τὴν Ἀχρίδα πάντα φόβου μεστὰ, καὶ τὸ ἀπὸ τοῦ Μόκρου μέρος (ὁ δὲ Μόκρος τῆς Ἀχρίδος τμήμα) παρὰ τοῦ δούλου καὶ ἀποστάτου λεγέσεται. Ἡ δὲ Βάγορα (ὄρος δὲ αὐτῆ πάμμεγα, καὶ τοῖς Βουλγαρικοῖς καὶ Δυρραχικοῖς ἔρσει μεσιτεῦον) παρὰ ἀντίοτου φυλάττεται, καὶ συνόλως εἰπεῖν, πάντη κακὸν κακῶς ἐστήρικται.

Quippe Boemundus describitur, qui Alexio fidem et clientelam cum sacramento professus erat, coque posthabito, in imperatoris fines, apostata et fardifragus factus, irruperat. Addit posthæc imperatorem accepto irruptionis nuntio misisse in Illyricum sororium suum Michaelæm Ducan protostatorem, qui collectis militibus, Boemundi conatibus obsisteret, quod silet Anna: Ὁ γὰρ τοι πανσέβαστος Σεβαστὸς καὶ Πρωτοστράτωρ κύριος Μιχαὴλ παρὰ τοῦ βασιλέως ἐστάλη ἐφ' ᾧ συλλέξει τε ἄνδρας, καὶ τῷ καθάρματι ἀντιτάξασθαι, etc. Porro *Bagora* meus apud Theophylactum, idem ille est, qui *Bagulatus* dicitur Fulcherio, lib. 1 cap. 3.

(33) Ἀς γεφύρας. Mendium indubie hisce subest verbis, nemo enim pontis nomine donari fossas credat. Repono igitur, ut supra, pag. 135, ἃς στρουγάς ὀνομάζομεν.

(34) Δεύρην. Meminere istius opphdi Scylitzes, pag. 745; Cantacuzenus, lib. 11, cap. 25; et Barletus, lib. viii *De gest. Scanderbegi*. Nec scio an idem cum Deuriza, de qua eodem libro Cantacuzenus, cap. 20. Exstat Epistola Theophylacti inscripta τῷ ἐπισκόπῳ Δέδρης, quæ est 67 ex Meursianis.

velut ibi nascentis esse videatur. Ubi autem ista tot flumina ex suis quæque principiis aliquandiu fluxere separatis aquis, unum denique in fluvium eum qui ad Deureu est, sese conjunctim miscent menti Drymonis nomen faciunt, quem et influxu Extremos hic obiens Dalmatis et se sursum ad ad radices montis cui Elissus imposita est sese chii et Elissi, naturaque ac mutuis opportunitatibus

Cæterum imperator audita traiectione Baimundi totus erat in apparandis festinanter iis quæ tali occasione opus erant, profectioeque et expeditione sua in eas partes adurgenda. Cognovit autem quam citissime Baimundf traiectionem, hoc fere modo. Alexius Dyrrachii dux, acer et vigilans in paucis juvenis, simul transfretasse innoxie fecisseque excensum in planitiem Illyrici vallumque illic fixisse Baimundum comperit, cursorem **372** statim Seytham velocissimum, ac quod de Mercurio fabulæ habent nuntium volucrum, pervolare ad Augustum et indicium ejus rei, quam fieri celerrime pisset, jussis afferre. Forte is Augustum offendens modo o venatu reducem magno et anhelo ad pedes ejus cursu ruit; ibique adoratione solita perfunctus, capite in pavementum demittendo, alta et clara voce clamavit trajecisse Baimundum. Delixit omnes qui aderant in loco quemque suo quasi attonitos ea vox, et mæsto circum stupore ac silentio constrictis cunctis, apparuit quam formidolosa esset Baimundi vel ipsa mentio. Unus inter percussos circum oculo vultuque iram spirans et fiducia, corrigiam inquires, prandeamus sane; de Baimundo viderimus postea.

A Ταῦτα μὲν περὶ τε τῆς θέσεως Δυρράχίου καὶ Ἐλισσοῦ, καὶ τῆς ἀσφαλείας ἐκατέρων τῶν τόπων γεγράφηθω. αἴque ex loco confluentiæ ac tam notabilis augmenti sic alunt dilatantque ut reddant maximum. septentrionem flectens, tum ad austrum declinans in Adriaticum: effundit sinum). Hæc de situ Dyrrachii et Elissi, naturaque ac mutuis opportunitatibus et munitione loci utriusque, hactenus dicta sint.

Ὁ δὲ βασιλεὺς ἔτι εἰς τὴν βασίλειον ἐνδιὰ τρέθων, μαθητικῶς διὰ γραφῶν τοῦ δουκὸς Δυρράχίου τὴν τοῦ Βαϊμούντου διαπερασίωσιν, ἐπατάχουε τὴν ἐξέλευσιν. Ἄνυστακτος γὰρ ὢν ὁ δοῦξ Δυρράχίου, μὴ διδοὺς τὸ παράπαν ὑπνον τοῖς ὀφθαλμοῖς, ὀπρὶνα διεγνώ διαπλωτῆμενον τὸν Βαϊμούντον παρὰ τὴν τοῦ Ἰλλυρικῆ πεδιάδα καὶ τῆς νηὸς ἀποβελήχοντα καὶ αὐτῶθι που πηξάμενον χάρακα, Σκύθην μεταπεμφόμενος ὑπόπτερον δὴ, τὸ τοῦ λόγου, πρὸς τὸν αὐτοκράτορα, τὴν τούτου διαπερασίωσιν ἐδήλου. Ὅς, ἐπανόντα τὸν αὐτοκράτορα τοῦ κυνηγεσίου καταλαβὼν, δρομοῖος εἰσελθὼν καὶ προσουδίσας τὴν κεφαλὴν, τὴν τοῦ Βαϊμούντου διαπερασίωσιν τρανώς ἐδῶα. Ἄπαντες μὲν οὖν οἱ τότε παρόντες ἐπέτησαν, οὐπὲρ ἕκαστος ἔτυχε, καὶ πρὸς μόνην τὴν τοῦ Βαϊμούντου κλῆσιν ἀποναρχήσαντες. Ὁ δὲ αὐτοκράτωρ πλήρης θυμοῦ καὶ φρονήματος λίων τὴν ἱμάντα τοῦ ὑποδήματος (35), Ἡρὸς ἄριστον, ἔφη, τὸ παρὸν τραπόμεθα, τὰ δὲ γε κατὰ τὸν Βαϊμούντον αὐθις σκεψόμεθα.

universos stans animo imperator, generosamque calcei secure aggreditur solvere: Nunc quidem,

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

ἢ ὅθι κατὰ.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(35) Τὸν ἱμάντα τοῦ ὑποδήματος. Romanae fuisse consuetudinis calceos soleis mutare, cum accumberent mensæ, pridem observarunt Bene-

dictus Balduinus nostras in Calceo antiquo et mystico, cap. 11; et Salmasius ad Hist. Aug. pag. 55.

ANNHΣ THΣ KOMNHNHΣ

ΑΛΕΞΙΑΔΟΣ ΛΟΓΟΣ ΙΓ΄.

ANNÆ COMNENÆ

ALEXIADIS LIBER XIII.

373 ARGUMENTUM.

Alexius imperator ab odiis insidiisque suorum periclitatur. Baimundus Dyrrachium miris machinis irrito conatu oppugnat. Gallorum cum Romanis pugnae variae vario eventu. Baimundi ferox virtus ab Alexio Fabianis artibus eluditur, et sensim in arctum cogitur. Ambo principes in colloquium conveniunt et pacem faciunt.

PERIOCHE.

Sollicitudo imperatoris et metus a conjuratis. Idem Constantinopoli proficiscens conturbatur quod consuetum in templo Dei Matris miraculum non viderat. Eam ob causam clam est

redit, et tandem signi consueti visu dignatur. Chærobacchis præfectus Taronita. Ejus dotes et laudes. Isaaciis et alii, quibus maris custodia credita, invigilare jussi suo muneri. Imperatrix veniam repetendæ urbis petit, nec impetrat. Novæ conspirationis in Augustum auctor Aaron consorte **374** sceleris fratre Theodoro. Demetrius Scythæ paratus sicarius, discesum Augustæ opperitur. Hujus in comitatu mora conturbat conjuratos. Qui famosum in eam et imperatorem scriptum vulgare latere ipsi studentes pœnarum metu. Alter famosus liber sub mensam Augusti a Theodoro jacitur. Quid is in Augustam deblateraret. Constantinus eunuchus prehenso Strategio Aaronis famulo auctores libellorum famosorum delegit. Quid detulerit Strategius. Æquitas Augusti non temere accusationibus fidem habentis. Chartæ Aaronis conjurationis manifesta indicia continentes deferuntur ad Augustum. Pœna in convictos reos. Exercitus in aciem eductus. Terribilis et præclara ejus species. Meditationes militares. Trecenti juvenes fortissimi ab Augusto ipso militiam docti. Ex iis duces præficit præsidis claustrorum Romanæ ditiois. Baimundus Dyrrachium obsidet per hiemem. Oppugnationem in ver differt. Naves proprias incendit, quas ob causas. Sagittarum jactus utrimque frequens. Oppida Dyrrachio per circuitum vicina capiuntur a Gallis. Baimundus machinas fabricat varii generis, ei rei patientissime intentus. Difficultas annonæ in castris Gallicis. Famesillic magnas edit strages, adjuncta vi morbi celiaci vulgo grassantis: cujus causa ad Dei ultionem referenda. Invictus malis Baimundi animus. Oppugnare urbem incipit. Prima ejus machina arietaria testudo. Hujus descriptio. Promovetur ad murum ibique figitur. Sed brevi pondere ac agitatione arietis frangitur. Descriptio arietis, unde id nomen. Securitas Dyrrachiensium et salsa dicta in Gallos. Horum vicissim ex desperatione torpor. Arias Gallicus igni absumitur. Fossa subterranea a Gallis ducta, frustra impedire conantibus Romanis. Eluditur illa vis contrario metu sub terra facta. Pugna subterranea Dyrrachiensium cum Gallis. Artificium flammæ diffabilis perniciosum Gallis. Tertia machina molis maximæ. Situs Dyrrachii et figura structuraque mœnium ejus. Descriptio turris lignæ a Gallis ædificatæ. Usus pontium machinæ lateribus affixorum. Struere ejus turris opticeæ callebant; et ex ea metiebantur procul visas altitudines. Motus eastæ machinæ mirabilis, et jaculatione assidua infestus. Tabulata multa armatis plena. Alexii ducis Dyrrachii vigilantia. Dyrrachienses contrariam turri Gallicæ machinam comparant. Ejus descriptio. Emissio ignis sparsilis, parum utilis. Incendium turris Gallicæ late sonorum et conspicuum, magna clade luctuque Gallorum. Imperator ad Deabolim promovet. Consultat ibi de ratione belli. Prælii aleam vitare constituit. Vias præsidis occupat, ad commercium hostium cum suis prohibendum. Amicitia alimentum Epistola. Purgatio Alexii Augusti adversus cogitationes tacitas suspicantium eum præ metu non ausum decernere cum Baimundo. Victoria incruentæ gloriosæ. Hoc tempore ratio ista belli necessaria. Civiliū dissensionum semina imperator in castris Gallicis serit. Amicos Baimundi intimos suspectos ei reddere studens, spe certa plenæ victoriæ si captum perpetret. Fidos ministros conquirat. Exercitus quantusvis sine concordia infirmus. Simulatus transfuga missus ab Augusto ad Baimundum. Proditionis deserti fidiſsimos ipsi. Falsarum litterarum tabellariis salutem paciscitur. Baimundi dolor stuporque ingens ad lectionem litterarum; sex diebus clausus inaccessus **375** manet. Acres ejus et variæ sollicitudines. Tandem statuit nihil mutare. Fratrem et delatos comites eodem quo prius loco habet. Imperator diligentissime hosti aditus obstruit. Galli undique obsessi. Baimundus Gidum fratrem versus Petulam mittit. Is Camyzen circumventum acie vincit et fugat. Multi Romanorum cæsi, inter eos Caras et Scaliarius Turcus Christianus. Alyattis elades similis et cædes. Cantacuzenus evocatur ex Asia. Contra Gallos radit, prosequente et multa monente Augusto Myli castrum acriter oppugnat. Galli auxilio veniunt. Romanorum metus et fuga. Ii tamen incendunt Gallorum naves. Cantacuzenus apto loco castra munit. Galli regredi coacti defectu navium. Michael Cecaumenus susus fugatus a Gullis. Galli in loco arcto invicti; in planitie non item. Cantacuzenus contra eos aciem struit. Scythæ a Gallis fusi. Turci post Scythas non meliore fortuna pugnant. Alani quoque repelluntur. Re ad Triarios redacta Cantacuzenus ipse capessens pugnam victores vincit. Captivos et capita cæsorū ad Augustum mittit. Excusatio Annæ quod ejus scriptio satis compta non sit. Baimundus prædatores versus Aulonem mittit. Occurrit contra eosque vincit Beroites, et Baimundi naves incendit. Nec eum turbat tamen. Sex millia virorum sortium in Cantacuzenum mittit. Eos Cantacuzenus imparatos deprehensos vincit. Magna Gallorum clades. Baimundi patruelis homo procerus a Scythæ pusillo captus. Cædes miserabilis Romanarum cohortium. Gravis ob eam Augusti dolor. Gabrus et Marianus destinati Petulam recusant. Lantulphus negligentia deserti classis duces. Baimundus auxilia copiosa accipit ab Italia. Ira hinc et minæ imperatoris in Isaaciū qui frustra satagens impedire nequit transitum Gallicarum navium. Imperator ad eum tabulam æreæ littoralis mittit. Marianus Isaacio subrogatur. Ratio cauta gerendi belli ab imperatore inita. Baimundus undique clausus annonæ difficultate laborat. Pacem petere cogitur. Clares ab eo transfugit. Pestilentia in castris Gallicis. Imperator non respicit mentionem pacis. Baimundum ut ad se veniat invitat. Obsides is petit et impetrat. Colloquium ejus cum legali imperatoris. Honores sibi certos paciscitur, et utique impetrat. Juramenta utrimque dantur. Translatio castrorum Baimundi. Tabulæ nutantes Dyrrachii muris impositæ; quem in usum. Baimundus excipitur honorifice ab Augusto. Descriptio Baimundi. Ejus de pace tractatio initio abrupta, deinde Bryenii opera redintegrata et conclusa. Pacis instrumentum integrum recitatur.

ΑΛΕΞΙΑΣ ΙΓ΄.

Nemo tum presentium non miratus cum stupore A quodam est inconcussam firmitatem mentis Augusti. Cæterum utcumque oculis et iudiciis astantium illa specie securitatis atque affectatione servivit; revera tamen ille nuntius magnis sollicitudinum fluctibus ejus animum implevit. Ac tacitus de iis quæ tali articulo rerum expediret fieri multa et diversa secum reputans primum omnium constituit, exire rursus oportere Byzantio, belloque occurrere. Inde 376 tamen deterrebat gravis causa: quod commotis contra se multorum animis et defectiōnem parturientibus, non satis tutum videbatur urbem regiam tali tempore deserere. Verum prævaluit denique neces itas rerum et famæ ratio atque officii. Ergo compositis quam optime potuit domesticis urbanisque rebus, et idoneis tum palatio tum urbi custodibus appositis, magno classis drungario, eunuchio Eustathio, Cymineano, et Nicephoro Decani vulgo dicto, proficiscitur imperator Constantinopoli

Ἐξεπλάγημεν οὖν ἅπας ὁ τότε τῆς ψυχῆς αὐτοκράτορος ἀνάστημα. Ὁ δὲ, κἄν καταφρονητικῶς πρὸς τὴν ἀγγελίαν ἐκείνην διὰ τοὺς τηρικαῦτα παρόντας τῷ φαινομένῳ ἔδοκει διατεθεῖς, ἀλλ' ἐν τὸς πολλὰ περὶ τούτου ἐκυμαίνετο τὸν λογισμὸν. Καὶ δὴ δεῖν ἐλογίσαστο αὐτὸς τοῦ Βυζαντίου ἐξεληλυθέναι, μὴδὲ τὰ κατ' οἶκον αὐτοῦ καλῶς πρὸς αὐτὸν ἔχοντα πάλιν διαγνοῦς· ὁμῶς τὰ κατὰ τὰ ἀνάκτορα καὶ τὴν βασιλῆα τῶν πόλεων εὖ διαθέμενος, καὶ φύλακας ἐπιστήσας τὸν τε μέγαν δρουγγάριον τοῦ στόλου, καὶ ἔκτομιαν Εὐστάθιον τὸν Κυμινεϊανὸν, καὶ Νικηφόρον τὸν τοῦ Δεκανοῦ καλούμενον, οὕτως ἐκείνος ἐξεῖσι τοῦ Βυζαντίου μετ' ὀλίγων καὶ τῶν καθ' αἴμα τοῦτω προσηκόντων, πρῶτην ἔγοντος μηνὸς Νοεμβρίου, ἐπιμερήσεως B πρῶτης (36), κατὰ τὸ ἔξω Γεράνιον (37) τὴν ἔρυθροθαφῆ (38) καὶ βασιλικὴν καταλαβὼν σκηρῆν. Ἐδεδίει δὲ, ὅτι ἐξερχομένη ἡ Θεομήτωρ ἐν Βλαχέρναις τὸ σύνθηρος θαῦμα (39) οὐκ ἐπεδείξετο. Διὰ

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

ἁπαντες.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(36) *Ἐπιμερήσεως πρῶτης*. 389 1 Novemb. an. 1000 juxta Græcos 6616, Chr. 1107.

(37) *Γεράνιον*. Occurrit hic locus apud Codinum in Origin. CP. pag. 31. Edit. Meursianæ.

(38) *Ἐρυθροθαφῆ*. Imperatorum et regum tentoria purpurei fuisse coloris ostendimus ad Villhard. n. 127. Vide Chron. Rotomag. apud Labeum an. 1340.

(39) *Τὸ σύνθηρος θαῦμα*. Multa olim in Blacherniana æde, ad Ἁγίαν Σοφίαν, patrata miracula auctor est Theodorus presbyter Oral. in Depositionem vestis Deiparæ: Πᾶσα μὲν νόσος, καὶ πᾶσα λύπη, καὶ πᾶσα κατῆφεια λαμβάνει τὴν ἱστίαν· et Codinus in Origin. CP. pag. 48, edit. reg. ubi de hoc templo: Πολλῶν γινόμενων θαυμάτων καὶ ἰάσεων ἐν αὐτῷ. At de consueto isto miraculo nihil occurrit, quod sciam, apud scriptores; nisi forte eo referendum sit Michaelis Pselli λόγος ἐπὶ τῷ ἐν Βλαχέρναις γεγονότῃ θαύματι, cuius meminit Leo Allatius in Diatriba de Simeonibus: vel miraculum illud sit, quod Eusebius in Vita S. Theodori Syceotæ episcopi Anastasiopolitani commemorat, apud Surium 22 April. de lucerna perpetuo ardente in Deiparæ æde Constantinopolitana, ita ut ædes ista Blacherniana fuerit. Narrat D. Aug. lib. xxi *De civitate Dei* fuisse in quodam Veneris templo candelabrum, quod lucernam haberet ardentem sub divo, quæ nulla tempestate vel imbre posset extinguī. Sed et a multis habemus compertum, subdit Gervasius Tilleberiensis, decis. 3 *De otis imperialib.* cap. 4, quod sunt cerei, quos refert antiquitas cum Christo a beata Virgine presentatos in templum, qui sine consumptione, lucendique intermissione perpetuo lucent. Ex quibus patet τὰ συνήθη θαύματα, seu consueta miracula appellari, quæ omni die et semper, vel in quibusdam occasionibus, aut etiam quotannis, certis diebus, aut divorum recurrentibus festis operari solet Deus ad sanctorum gloriam, seu templorum in quibus adorantur, vel in coluntur, sanctimoniam publicandam. Ejusmodi vero miraculorum consuetorum duæ species sunt: Aliud enim est, inquit

idem Tilleberiensis, *miraculum, aliud mirabile, et utriusque finis sit admiratio. Porro miracula dicimus, quæ præter naturam divinæ virtuti ascribuntur, ut cum Virgo parit, cum Lazarus resurgit, cum lapsa membra reintegrantur. Mirabilia vero dicimus, quæ nostræ cognitioni non subjacent, etiam cum sint naturalia, sed et mirabilia constituit ignorantia reddendæ rationis quare sic fit. Mirabilibus igitur ascribendum quod Josephus, lib. vii *De bello Judaico*, cap. 24, et Plinius, lib. xxxi, cap. 2, de Sabbatico flumine, quod die tantum Sabbati fluebat; auctor *Itinerarii Hierosolymitani*, de piscina Siloæ, Arnolphi Lubecensis, lib. vii, cap. 10, de quodam puteo, et alii alia similia commemorant. E contra miraculum consuetum dici potest illud quod Adamantius, lib. 1 *De locis sanctis*, cap. 17; Bedæ, Beletius cap. 51; Leo Ost. lib. iii, cap. 30; Wilhelmus Malmesb. lib. iv; Albericus an. 960 et 1099; Anonymus, *De locis Hieros.* cap. 4; auctor Vitæ S. Severi episc. Ravennatis, et alii passim tradunt de divino igne et cœlitus emisso, quod ad sanctum Christi sepulcrum appensæ lampades magni Sabbati die accendi solebant sub horam vespertinam. Eiusdem perinde generis sunt ea quæ referuntur a Paschasio episcopo Lilybitano, de miraculo in Paschate fieri solito in Sicilia, Evagrio, lib. ii, cap. 14, de stella quæ in templo S. Simeonis Stylitæ die ejus festo visebatur: Sanuto, lib. iii, part. xiv, 390 cap. 34, de D. Joannis Bapt. reliquiis, Tilleberiensis, part. iii, cap. 8, de fonte baptisterii Terdonensis, et cap. 49, de vexillis apparentibus in die festo S. Constantini in Taurinensi diocœsi. Denique ejusmodi sunt miracula, quæ a scriptoribus passim describuntur, Gregorio Turon. lib. 1 *De mirac.* cap. 24, 31, 52, 69, 74, 83, 103; lib. *De gloria Confess.* cap. 51, 69; lib. *Hist. Fr.* cap. 17; lib. vi, cap. 45; lib. x, cap. 22; Philippo Eystetensi in Vita S. Willibaldi, cap. 33, 34; Joanne Moscho in *Prato Spirit.* cap. 214 et 215, Bolando in Januario tom. II, pag. 1159; Buzelino in Gallof. lib. 1, pag. 85 et aliis.*

τοῦτο ἐπὶ τέσσαρσιν αὐτοῦ που ἐμβραδύνας ἡμέ-
ραις, ἡλίου δύνοντος" σὺν αὐτῇ δεσποίνῃ παλίν-
τροπον τὴν πορείαν ποιησάμενος, εἰσεισιν εἰς τὸ
ιερόν τῆς Θεομήτορος τέμενος, μετ' ὀλίγων λελη-
θῶς, καὶ τὴν συνήθη τελέσας ὕμνωδιαν καὶ ἐκ-
τενεστέρας¹ τὰς δεήσεις· ποιησάμενος,² τηνικαῦτα
τελεσθέντος τοῦ συνήθους θαύματος, οὕτως μετὰ
χρηστῶν ἐκείθεν ἐξείσι τῶν ἐλπίδων. Τῇ δὲ μετ'
αὐτῆν, τῆς πρὸς Θεσσαλονίκην ἤψατο. Καταλαβὼν
δὲ τοὺς Χοιροβάκχους, ἐπαρχὸν Ἰωάννην τὸν Τα-
ρωνίτην (40) προῦβάλλετο. Ἄνηρ δὲ οὗτος τῶν
εὐγενῶν, νηπιόθεν πρὸς αὐτοῦ προσληγθεὶς· καὶ
ὑπογραμματούσας αὐτῷ ἐπὶ πολὺ φρονήματος μὲν
ὦν δραστηκιωτάτου καὶ νόμων Ῥωμαϊκῶν ἐπιστή-
μων καὶ τὰ βασιλείως προστάγματα μεγαληγορῶν
ὀπηνίκα προστάττειτο βασιλικῆς μεγαλοφροσύνης
ἐπίξια· ἐλευθέραν ἔχων τὴν γλῶτταν, καὶ οὐκ
ἐπὶ ψόγῳ ἀνασχυντὴς στομούμενος, ἀλλ' ὁποῖον
ὁ Σταγειρίτης τὸν διαλεκτικὸν εἶναι παρακελεύεται.
Ἐκείθεν δὲ ὑποχωρῶν, συνεχῆ τὰ γράμματα πρὸς
τε τὸν δοῦκα Ἰσαάκιον καὶ τοὺς σὺν αὐτῷ· τὸν
Δουκά φημι Ἐξαζηνὸν καὶ τὸν Ἐλεῖαν, ἐγρηγορέναι
τούτους διαπαντός, καὶ ἀπείργειν τοὺς ἀπὸ Λογγι-
θαβδίας πρὸς τὸν Βαϊμούντον διαπλωϊζομένους
ἐξέπεμπεν. Ἐπὰν δὲ τὸν Μέστον κατελιθῆται,³
ἢ μὲν Αὐγούστα πρὸς τὰ βασιλεία ἐπαναστρέψαι,⁴
ἢ θούλετο· ὁ δὲ αὐτοκράτωρ προώτερον ταύτην
βαδίζειν παρεδίχετο· καὶ δὴ περάσαντες ἄμφω
τὸν Εὐρὸν καλούμενον ποταμὸν κατὰ τὸν Ψύλλον (41)
τὰς σκηνάς ἐπήξαντο.

C Siagirita dialecticum jubet, rationem extorqueri
sibi nulla gratia, nullo metu pateretur. A Chærobacchis imperator iter promovens crebras subinde
ad ducem Isaacium et ad comites ipsius ducem Exazenum et Iteycam dabat litteras, quibus eos
excitabat ad invigilandum attentissime custodiæ maris ipsis creditæ, dandamque diligentem operam
ut neu commeatus neu copiæ novæ ullæ ab Italia Baimundo advenirent. Mestum ubi pervenere, petit
Augusta veniam sibi recedendi fieri et in urbem ac palatium revertendi; verum Augusto remissa
certum iter prosequi coacta, Euro flumine una cum eo transito ad Psylum fixis tabernaculis ambo
converserunt.

Ἐπὶ δὲ ἄλλων φόνων πεφευγώς, ἐτέρῳ μικροῦ περι-
πέπτωκεν ἄν, εἰ μὴ τις θεία χεῖρ τοὺς μαιφόνους ἐκεί-
νους ἀπείργισεν τοῦ δράματος. Ἄνηρ γάρ τις ἐς Ἀρω-
νίους (42) ἐκείνους ἀπὸ μέρους ἀνέλκων τὸ γένος,⁵ καὶ

A cum cognatis et aliis non multis, ac Kalendis ipsis
Novembribus indictione prima, stationem extra
urbem ad Geranium sub purpureo augustali sum-
psit. Causa non longius progrediendi fuit quod ex-
eunti Dei Mater in Blachernis consuetum miraculum
non ostenderat. Quo velut infausto turbatus augu-
rio procedere ulterius volebat, quoad aversam
placaret Dei Genitricem, et priori si posset emen-
dando, felicius expeditioni suæ auspiciū faceret.
Igitur dies illic moratus quatuor, sub solis occasum
vestigia sua religens una cum domina matre mea,
sacrum templum Matris Virginis comitantibus per-
paucis clanculum subit: ibique consueta hymnodia
rite persoluta, dum in preces attentiores incumbit
perpetrato solito miraculo, voti compos et spe
optima plenus in taberaculum se recipit: dieque
postera Thessalonicam versus iter intendit. Ea via
cum Chærobacchos pervenisset præfectum illi op-
pido præposuit Joannem Taronitam virum domo
nobilem, a puero in familiam Alexii transcriptum,
quique diu commentariensis aut scribæ fidam et
probatam operam Augusto navaverat. Homo erat
experrectæ indolis, rebus expediendis efficax, legum
Romanarum callens, extollere ac deprædicare
magnifice jussa decretaque imperatoris solitus,
duntaxat si ea imperiali majestate putaret digna,
alioqui liberiori utens lingua, non ille quidem ut
contumeliose impudens in palam conviciando esset,
sed qui non facile acquiesceret: ac qualem esse

C Siagirita dialecticum jubet, rationem extorqueri
sibi nulla gratia, nullo metu pateretur. A Chærobacchis imperator iter promovens crebras subinde
ad ducem Isaacium et ad comites ipsius ducem Exazenum et Iteycam dabat litteras, quibus eos
excitabat ad invigilandum attentissime custodiæ maris ipsis creditæ, dandamque diligentem operam
ut neu commeatus neu copiæ novæ ullæ ab Italia Baimundo advenirent. Mestum ubi pervenere, petit
Augusta veniam sibi recedendi fieri et in urbem ac palatium revertendi; verum Augusto remissa
certum iter prosequi coacta, Euro flumine una cum eo transito ad Psylum fixis tabernaculis ambo
converserunt.

Hic aliud ex alio vitæ periculum, divina nunc quo-
que manu servatus evasit imperator. Vir erat in
comitatu ex nobili Aroniorum genere, sed nothorum
linea genus ducens. Is quosdam 377 conspicatus

Varie lectiones ex cod. Coislin.

¹ δύναντος. ² ἐκτενεστέρας. ³ ἐπαναστρέφειν. ⁴ ἔθνος.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(40) Ἰωάννην Ταρωνίτην. Alterum et diver-
sum a Joanne Taronita Alexii imp. ex sorore ne-
pote, quique bello dux eximitus fuisse ab Anna per-
hibetur. Istius vero dotes præcipue, legum fuere
scientia et eloquentia, officium autem Secretariatus,
a quo ad ἐπάρχου, seu præfecti urbis dignitatem
promotus est ab Alexio, dum Chærobacchis ageret,
qua paulo ante functum Xerum scripsit. Proinde
illum esse arbitror Joannem Taronitam, qui σε-
βαστὸς, δικαιοδότης et ἐπαρχος dicitur in sen-
tentia depositionis Cosmæ patriarchæ, cui interfuit
an. 1144, apud Allat. lib. II De Eccl. Occid. et
Orient. perp. consens. cap. 7.

(41) Ψύλλον. Ipsola videtur Sophiani, ad Buvium
Marizam.

(42) Ἀρωνίους. Aroniorum, seu Aaronum, fa-
miliæ Constantinopolitana perillustri originem de-
dit Aaron, quibusdam Araon dictus, Bulgariae prin-

D ceps, quem Moerus, seu Samuel, filius successer,
interfecit. Extincto quippe Araonis filio Joanne
Sphendosblavo, seu Wenceslao, qui casu Gabriele
Samuelis filio, regnum Bulgaria occupaverat. Achri-
dem et alias quasdam urbes, Basilio Porphyrogen-
eta expugnante, perdidit. Muria uxor cum libe-
ris sese, et quas reliquas adhuc possidebat urbes,
eidem Basilio certis conditionibus tradidit, quo
pacto universa Bulgaria in Byzantini imperatoris
potestatem concessit. Joannis filius primogenitus
Prusianus Magister appellatus est; postea a Romano
Argyro, quod cum Theodora, Zoes Augustæ sorore,
occulta agitare deprehensus esset consilia, oculo-
rum adempto usu, in carcerem conjectus est. Alter
Aaron, seu Araon, dignitate vestes, a monacho
Aug. Baspracantæ prefectura donatus, bellis ibi
præclare gestis incla vit. Ab isto igitur Araone
originem duxit nobilis Aroniorum familia.

infensos Augusto et seditionem meditantes, unguis aederat in ulcere, ac per se currentes incitans ad maturandum facinus urgebat. Communicaverat nefarium arcanum fratri suo Theodoro; utrum vero seditiosi omnes reliqui tragici cepti ac consilii istius participes quoque ac conscii fuerint, nolo dicere. Tamen constat Scytham emptitium Aaronis servum illius, nomine Demetrium, ab his ad eadem perpetranda subornatum. Porro huic barbaro sicario Aaron suus dominus de communi videlicet sententia conjuratorum mandaverat, Augustæ discessum opperiretur, cito futurum, ut rebantur. Illa custode amota statim opportunitatem adfuturam transigendi negotii offerendique parricidii Augusto, vel depresso uspiam in angustiis, vel dormienti reposito: quos ad furiales usus mancipium detestabile telum anceps a domino acceptum paratus occasionem gestabat; sed Deo haud dubie protegente christum suum, perturbavit primum scelerata consilia opinione longior Augustæ in contubernio imperatoris mora. Itaque dissimulare non valentes quam importuna ipsis ea res accideret, famosum scriptum in Augustale projecerunt, contumeliosis maledictis plenum ferme ad id, prout apparebat, excogitatis, quo imperatori progressum ulteriorem, imperatrici reditum in urbem suaderent. Gravis in hoc genus severitas legum est, chartis quidem istis infamibus ro, quos decernens; auctores vero ac disseminatores atrocissimis scelestissimorum sulficiis pœnis. Quarum metu qui primum libellum sparserant conati quam occultissime id facere, haud difficile sefellerant in alia intentos omnia. Cæterum cum velut ex successu audacia crevisset, commotis jam et excitatis bonis omnibus indignitate satyræ prioris, alia ecce in cœnaculo Augusti post ejus prandia jacitur, cum plerisque alio digressis, essent ibi tantum Romanus e genere Manichæorum, Basilus eunuchus cognomento Psyllus, et Theodorus Aaronis frater. Sublatus libellus ex eo in quem erat furtim abjectus loco sub imperatoris mensam depresso est, in eandem quidem sententiam scriptus, sed plus aliquanto veneni fundens in Augustam, quam lacerabat dictis mordacibus, quod castra seque-rentur mulier, et non se ocius in urbem et gynæceum ad suam se colum lanamque conferret. Sensit imperator a quo projectum esset famosum scriptum, et iram qua æstuabat non totam promens, sic ad Augustam ait: *Aut ego, aut tu, aut aliquis horum qui adsunt scriptum hoc projecit.* Hæc erat porro subscriptio libelli: *Hæc scribo ego monachus, quem tu imperator nunc quidem haud nosti; verum*

ἄ ἐκ νόθων κατήγετο, πρὸς φόνον τὸ στασιάζον τοῦ αὐτοκράτορος μέρος; παρέθηκε. Κοινωνήθηκε δὲ τοῦ ἀποβήθητου καὶ πρὸς τὸν ἴδιον ἀδελφὸν Θεόδωρον. Εἰ δὲ καὶ ἕτεροι τῶν στασιαζόντων συνίστορες τοῦ τοιοῦτου δράματος ἦσαν λέγειν οὐ βούλομαι. Ὅμως δὲ Σκυθὴν ἀργυρώνητον τὴν κλησιν Δημήτριον αὐτοῦργον τοῦ φόνου παρεσκευάσαντο, καὶ αὐτὸς δὲ ὁ τοῦτου δεσπότης Ἀαρὼν, πέρας τοῦ σκοποῦμένου τὴν τῆς βασιλίδος ὑποχώρησιν, θέμενοι ὡς ἐντεῦθεν εὐκαιρίας ὁ Σκυθὴς δραξάμενος κατὰ τῶν τοῦ βασιλέως λαγόνων ὠθήσει τὸ ξίφος, ἢ ἐν στενῶν περιτυχῶν, ἢ καὶ ὑπνώττοντι λαθῶν. Καὶ ὁ Δημήτριος φόνον πνέων τὸ σιδηρίον ἔθηκε, καὶ τὴν μαιφόνον δεξιὰν ἠτύτρεπιστο. Ἀλλὰ τι καινὸν κἀνατῶθα ἢ εἰλικ δραματουργεῖ. Καὶ γὰρ ἐπεὶ οὐ ταχὺ τοῦ βασιλέως ἢ βασιλῆς ἐχωρίζετο, ἀλλὰ συνέλεπτο ἡμέραν ἐξ ἡμέρας τοῦ αὐτοκράτορος αὐτὴν ἐπισύροντο: οἱ μαιφόνιοι ἐκεῖνοι τὸν ἀνύστακτον τοῦ αὐτοκράτορος φύλακα, τὴν βασιλῖδα φημί, ἐτε ἐμβραδύνουσαν ὀρῶντες, ἐκκαχῆσαντες, φάμουσα ἢ τινα γράφοντες, κατὰ τὴν τοῦ βασιλέως ἐβρίπτον σκηνήν. Οἱ δὲ ταῦτα ῥίπτοντες; ἐκόηλοι τῶς οὐκ ἦσαν. Ἀγλί δὲ ἡ λέξις ἢ τὰ φάμουσα (43) λοιδορήματα ἢ τινα ἔγγραφα τῷ αὐτοκράτορι τὴν πρὸς αὐτὴν ἐξουσίαν ἐμβουλεύοντα, τῇ δὲ γὰρ Αὐγούστη τὴν πρὸς τὸ Βυζάντιον. Ἄπερ καὶ ὁ νόμος τιμωρίας βαρυτάταις κολάζει, αὐτὰ μὲν ἀναλίσκων πυρὶ, τοὺς δὲ ταῦτα τολμώντας ποινὰς καθυποβάλλων πλασματιστάταις. Ἀστοχῶντες γὰρ τοῦ σκοποῦ, εἰς τὴν τῶν φημύσεων φλαβρίαν κατέπιπτον· μετὰ γὰρ τὸ ἀριστήσαι τὸν αὐτοκράτορα τῶν πολλῶν ὑποχωρησάντων, μόνου δὲ τῷ τότε τυχόντος τοῦ τε Ῥωμανοῦ τοῦ ἐκ Μανιχαίων καὶ Βασιλείου ἐκτομίου τοῦ Ψύλλου, καὶ Θεοδώρου τοῦ ἀδελφοῦ Ἀαρὼν εὐρέθη εὐθὺς φάμουσον ὑπεβρίμμενον τῇ τοῦ βασιλέως κλίτη, πολλὴν τὴν κατὰ τῆς βασιλίδος περιέχον καταδρομὴν. Ὡς γὰρ συνέπεται τῷ βασιλεῖ, καὶ μὴ τυχῶν πρὸς τὴν βασιλεύουσαν ἐπαναστρέφοι· τοῦτο γὰρ ἦν αὐτοῖς τὸ σκοπούμενον, ἀδειαν πᾶσαν ἐσχρηκῆναι. Ὁ δὲ αὐτοκράτωρ, γνοὺς τὸν ῥίψαντα, καὶ θυμοῦ πληθῆεις, ἔφη· Τοῦτο ἐγὼ ἢ σὺ, πρὸς τὴν βασιλῖδα ἀπονεύσας· ἢ εἰς τὸν γόνυ παρόντων ἐβρίψε. Κάτωθεν δὲ οὕτως ἐπεγέγραπτο· Ταῦτα ὁ μοναχὸς ἐγὼ γράφω, ὃν σὺ, βασιλεῦ, τὸ παρὸν οὐ γινώσκεις. Ἐψὲ δὲ με ἐν ὄνειροις. Κωνσταντίνος δὲ τις ἐκτομίας ἐπὶ τραπέζης (44) πατρὸς τοῦ βασιλέως θεράπων, τῇ δὲ βασιλίδι τηνικαῦτα ὑπηρετῶν, περὶ τρίτην φυλακὴν τῆς νυκτὸς ἐξω τῆς σκηνῆς ἐστάμενος; καὶ τὴν συνήθη τελῶν ὑμνωδίαν ἀκούει τινὸς βοῶντος· Εἰ ἐγὼ οὐ προσελεύθων ἀπαγγέλλω τὰ παρ' ὑμῶν βεβούλευμένα ὑπάρτα καὶ αὐτὰ δὴ τὰ παρ' ὑμῶν ῥιπτό-

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

ἢ τὰξίς.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(43) *Φάμουσα.* Glossæ verb. Jur. Φαμούσοι; λιβέλλοις, περὶ ἀνωνύμων βιβλίων τῶν δηλούντων φλοαρίας. Φάμουσος, ἀτιμος, ἀώνυμος; Vide Salmasium ad Hist. Aug. pag. 71.

(44) *Ἐπὶ τραπέ.* Prælectus mensæ imperatoris,

dignitas Palatina, de qua Codrus, *De offic. cap. 5, n. 53, cap. 7; n. 21, 25, 30, 33; Constant. Porphyrog. De adm. imp. cap. 51; Pachymeres, lib. 11, cap. 28, et alii.*

μετα φάμουσα φαν.λω, μηδεις με μετα ἀνθρώ-
 παρ λογιζέσθω^α. Ὁ δὲ εὐθύς τὸν ἴδιον οἰκέτην
 ἐπέταξε τὸν φωνοῦντα ἀνθρώπον ἀναζητήσει. Καὶ
 δ; ἀπειλῶν καὶ τὸν τοῦ Ἀαρὼν οἰκέτην γνωρίσας
 Στρατήγιον, αὐτὸν συμπαραλαβὼν ἄγει πρὸς τὸν
 ἐπὶ τῆς τραπέζης, καὶ παραχρήμα προσελθὼν,
 ἀπαγγέλλει ὅσαπερ σύννοιδεν. Οὗτος δὲ, συμπαραλα-
 βὼν αὐτὸν, ἀπῆλθε πρὸς τὸν αὐτοκράτορα. Ἐπινω-
 τον δὲ τηνεκαῦτα οἱ βασιλεῖ, ^β. Ἐντυχὼν δὲ ὁ βασι-
 λεῖω^γ τῷ ἐκτομίῳ, κατηνάγκασεν ἀπαγγεῖλαι τὰ
 περὶ τοῦ Στρατηγίου τοῦ ἀνθρώπου (45) τοῦ Ἀα-
 ρῶν ῥηθέντα. Ὁ δὲ εὐθύς εἰσελθὼν καὶ αὐτὸν εἰσ-
 ἄγει τὸν Στρατήγιον, ^δ, ἐπειδὴ καθάπαξ εἰς ἐρωτη-
 σεῖς ἐλήλυθεν, ἅπαν τὸ δρᾶμα τῶν φλυάρων φασού-
 σων τὸν τοῦ φόνου δραματοργὸν καὶ αὐτὸν ἐκείνον
 τὸν εἰς σφαγὴν τοῦ βασιλέως παρεσκευασμένον σαφῶς
 ἀνεκάλυψεν. Ὁ γὰρ ὁ ἐμός, φησί, δεσπότης Ἀα-
 ρῶν μεθ' ἐτέρων οὐδ' οὐδὲ ἡ σὴ βασιλεῖα παντά-
 πσιον ἤρησθησεν κατὰ τῆς σῆς. βασιλεῦ, ζωῆς
 μελετήσαντες καθῆκάν σοι φορέα Δημήτριον
 τὸν ἐμαυτοῦ σύνδουλον, ἀνδρα Σκύθηρ μὲν τὸ
 ἔθνος, φορικώτατον δὲ τὴν γιῶμηρ, τοὺς βρα-
 χιστοὺς καρτερόν, πρὸς πᾶν ὀτιοῦν τολμηρότα-
 τον, καὶ τὴν ψυχὴν θηριώδη καὶ ὠμότατον. Τούτω
 ξίφος ἔγχεισαντες ἄμφωκες, παρήγγειλαν παρ-
 αγγεῖλαι τὴν ἀπάνθρωπον^α, ὅς ὠμός προσ-
 ελλόντα μετὰ θράσους ἀκατασχέτου, ἐμβύζαι τοῖς
 βασιλικοῖς σπλάγγχνις τὸ ξίφος. Ὁ δὲ βασιλεὺς,
 καὶ γὰρ οὐκ ἦν εὐκολος τοῖς τοιούτοις πιστεῦειν,
 Μὴ διὰ τινα, φησίν, ἀπέχθειαν πρὸς τοὺς σοὺς
 δεσπότης καὶ πρὸς τὸν σεαυτοῦ ὀμόδουλον τὴν κατ-
 ηγορίαν ταύτην συμπλέκεις· ἀλλὰ τάλιθῃ πάντα
 καὶ ὅσα σύννοιδας ἐξορκού· εἰ δ' οὐ, καὶ ἀλοίης
 ψευδόμενο; οὐκ εἰς καλὸν τὰ τῆ; κατηγορίας σοι
 ἀπαντήσεται. Ἐκείνος δὲ ἐνιστάμενος; ἀληθῆ λέγειν,
 παραδίδεται πρὸς τὸν ἐκτομίαν Βασιλείον, ἵνα τῶς
 τοὺς φλυάρους χάριτας ἐπιδοίῃ πρὸς αὐτόν. Ὁ δὲ πα-
 ραλαβὼν τοῦτον καὶ ἀπειλῶν εἰσάγει εἰς τὴν σκηνὴν
 τοῦ Ἀαρὼν πάντων κοιμωμένων, καὶ ἀναλαβόμενος
 ἐκαίθειν πῆραν τινὰ στρατιωτικὴν μεστὴν γραμμά-
 των δίδωσι τῷ Βασιλεῖω. Αὐθαζούσης δὲ ἤδη τῆς
 ἡμέρας, θεασάμενος τὰ τοιούτα γράμματα ὁ βασι-
 λεὺς καὶ διαγνοὺς τὸν κατ' αὐτοῦ μελετώμενον φόνον,
 τὴν μὲν μητέρα τοῦ Ἀαρὼν προσέταξε τοῖς τὰ τῶν
 κοινῶν διοικουσι ἐν τῇ πόλει περιορισθῆναι εἰς Χοιρο-
 δάκχου; τὸν δὲ Ἀαρὼν . . . τὸν δὲ Θεόδωρον
 τὸν αὐτάδε-λφον αὐτοῦ εἰς Ἀγχιάλον.

*A in somnis me videbis. Contigit deinde ut Constantinus
 quidam eunuchus mensæ curandæ præpositus, pa-
 ternus 378 famulus imperatoris, qui tunc vice sua
 in parte sui muneris imperatrici ministrabat, circa
 tertiam noctis custodiam stans extra tabernaculum,
 et consuetam hymnodiam celebrans, audiret quem-
 dam contenta voce sic ai ntem : Nisi ego impera-
 torem adiens consulta decreta vestra omnia e! sparsio-
 nis famosorum scriptorum prodidero, velim me nullum
 hominem putetis. Commotus hac voce Constans-
 tinus servum sibi astantem ire jubet, et eum qui
 erat locutus perquisitum ad se ducere. Prehensus
 is statim agnitusque est Strategius Aaronis dome-
 sticus famulus, qui ad mensæ præfectum haud invi-
 tus ductus, quæcunque sciebat statim aperuit. Hoc
 ille secum assumpto ad imperatorem ibat, intem-
 pesta tum adhuc nocte cum Augusta dormientem.
 At prius occurrit Basilio eunucho, cui quid afferret,
 quove Strategium Aaronis hominem tali hora duceret
 percontanti, exposuit, uti se habebant, omnia.
 Quibus auditis Basilius tanti momenti rem putavit,
 ut vel tali tempore introducendi homines ad Au-
 gustum viderentur. Non diu fuit Strategius vexan-
 dus. Co. festim interrogatione prima de famosis
 chartis et de cædis apparatu quæ sciebat protulit :
 Herus, inquit, meus Aaron conjuncto consilio cum
 aliis quorum tua majestas arcana odia insidiasque
 non penitus ignorat, compararunt tibi scirtum
 Demetrium conservum meum, gente Scytham, natura
 crudelissimum, robore lucertorum gladiatorio, anda-
 cia nihil aggredi dubitatura, ferini plane ac immane
 quam inhumani hominem animi : cui, quos dixi,
 viri gladio tradito ancipitii, parricide hoc mandatum
 dedere : te accederet et tempore captio ferrum in
 riscera sacræ tuæ personæ audacter mergeret. Non
 erat ad delationes credulus Augustus. Ergo nuic tum,
 Vide, inquit, ne quæ narras odio in tuos aliquo herum
 conservumque finxeris, emerget, si nescis, veritas nullo
 utique tuo si falso et calumniose convincaris accu-
 sasse. Ad ea servus constansatus se comperitissima
 dixisse, ducere igitur jussus est eunuchum Basilium
 ut chirographa ipsa chartarum famosarum, quæ
 ubi essent se sciebat scire, ipsi ostenderet tollenda.
 Eunt ambo hora eadem in Aaronis tabernaculum,
 sopitis ibi cunctis; inde servus sublatam militarem
 peram litteris fartam Basilio tradit. Postquam illu-
 xit evolutis imperator chartis illis indicia paratæ*

sibi necis haud dubia comperit. Scribit mox ad eos quos gerere curam rerum Constantinopoli se absente
 jusserat, mandans ut quam primum Aaronis matrem exsulatum Chærobacchos 379 amandarent. Ipse
 Antonem. . . . Theodorum vero fratrem ejus in Anchialum relegavit.

Ταῦτα τὸν βασιλεῖα τῆς πρόσω φερούσης ἐπὶ πέντε
 ἡμέραις ἀπῆρξεν^α. Ἐν δὲ τῷ πρὸς Θεσσαλονίκην

Hæc imperatorem diebus quinque subsistere in
 via coegere. Thessalonicam ubi pervenit tandem,

Varia lectiones ex cod. Coislin.

^α οὐκ εἰμὶ ἄνθρωπος. ^β ἡ βασιλῆς. ^γ βασιλεύς. ^δ ἀνάνθρωπον. ^ε ἀπεῖρξεν.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(45) Τοῦ ἀνθρώπου. Qui supra οἰκέτης. Est
 etiam ἄνθρωπος Constantino Porphy. et Codino fa-
 mulus. Galli homine dicimus eadem notione. Sym-

mach. lib. ii, epist. 54 : Utor in ea re testimonio
 hominum tuorum, qui dudum sibi Epistolam tradi-
 tam tabellarii vitio distulerunt.

quo ex omni parte accitæ copiæ convenerant, opportunum factu duxit instruere in campo aciem: datoque ad id signo, repente legiones per suas quæque cohortes, globos, ac manipulos, ductoribus ordinum præeuntibus, signisque sublati armatæ ac procinctæ constitere. Pars mediam ipsam conflabant aciem et phalangis quasi corpus contexebant; pars in subsidia servati submotique sequebantur a tergo claudentes agmen. Terribilis ad aspectum species, consertam contesseratione clypeorum et locis tuendis observandisque distantis certæ constantia figuræ nusquam hiantem, ubique minacem, et nihilo minorem quam muri solidissimi aut arcis aggeræ munitæ firmitatem ostendentem, intueri licebat belli molem. Fulgurabat late galearum sole repercussus splendor, et vibratæ hastarum horrentium cuspides velut sitientes sanguinem et membra quæ foderent quærentes, terrificum micabant. Ipsi qui tela quatiabant milites immoti inconcussique perstabant ænearum more ac mole statuarum descriptum sibi quisque obtinentes locum. Sic dispositam imperator aciem coram moderans, dato signo decurrere, tum reflecti: modo ad lævam atque in clypeum divertere, modo dextra in hastam erigi jubebat: variisque imperiis motus varios scuti gladiique, varias nutu vario conformationes cuneorum, simulacraque prælii ciebat. Explorato in hunc modum exercitu tyrones segregat ab aliis et propriis assignatos ducibus erudiri ab iis otiose ac exerceri curat. Aptos autem delegerat atque idoneos in primis formatores rudium juvenes ex toto exercitu delectos fere quos ipse a puero nutritos apud se militares artes per se docuerat, adolescentes statura regia hervica forma lacertosos, habitudine corporis athletica, prima l. nugine mentum signantes, omnes numero trecentos, quibus nemo dexterius arcum tenderet, nemo vehementius hastam intorqueret. Cohors hæc erat egregia vario ex genere, moroso delectu, militaris una commendatione speciei ac roboris præcipui collecta, nos delibatus universæ Romanæ militiæ. Hoc sibi velut præcolum proprie habere gaudebat imperator, horum se ducem ferebat, hos docebat verbo, cum his batuere meditarique in campo præliorum artes volupe ducebat; his denique in occasionibus majoris alexæ ac momenti potissimum fidebat, prout tunc quoque demonstravit; nam delectos ex isto numero probatissimos quosque duces copiis præfecit missis ad angustias obtinendas vallium qua hostilis exercitus penetrare poterat interius in vitalia velut ipsa Romanæ ditionis, quod prohibitum in primis oportebat. Ipse ordinandis e propinquo intentus omnibus Thessaloniciæ copias secum reliquas in hibernis tenuit.

At tyrannus Baimundus trajecto feliciter cum plenissima classe fretu Italiæ, expositisque in Romanam ditionem **380** Franciis copiis omnibus, initium gerendarum rerum ab Epidamno ducere constituit. Ex primis ergo illis littoralibus castris itinere pronuntiato Dyrrachium versus infestus

¹⁰ στρατηγῶν.

Variæ lectiones. ex cod. Coislin.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(46) *Μετὰ βαρυτάτου στόλου.* Fulcher. Carnot. l. b. n, cap. 26: *Habebat quidem dominus Boemundus quatuordecim milia militum, et sexaginta milia peditum.* Albertus Aqu. lib. x, cap. 59: *Erant illi 12 milia equitum pugnatorum, et 60 milia peditum virorum bellatorum.* Anonymus Barenis, an. 1108 indict. 1, 1108; — deinde perrexit ad portum Brandisium

ἀπέρχεσθαι, ἐπεὶ ἀπανταχόθεν συνηλαύετο ἐς ταυτὸν τὰ τάγματα, δὲ ἐν ἰλογίσατο σύνταξιν ποιῆσαι εἰς πολέμου σχῆμα διατετυπωμένην. Καὶ αὐτίκα κατὰ λόχους αἱ φάλαγγες ἴσταντο, καὶ οἱ λοχαγοὶ προῦδέβληντο, καὶ τῶν οὐραγῶν ἡ τάξις ἐφείπετο, καὶ οἱ τὸ μέσον τῆς φάλαγγος ἀναπληροῦντες εἰσθήκεισαν ἅπαντες τοῖς ὄπλοις μαρμαίροντες. Καὶ ἦν φοβερὸν θέαμα ἐκεῖνο τὸ σύνταγμα, καὶ καθάπερ τι τεῖχος πόλεως ἀλλήλοις συνηρμοσμένοι. Εἶπες ἂν χαλκοῦς ἀνδριάντας ὄρῃν, καὶ αὐτοχότους ἐπὶ τοῦ πεδίου τινὰς στρατιώτας σύμπαντες ἀτρεμεῖν, μόνον τῶν δοράτων κραδαινομένων καὶ ὡσπερ ἐπιθυμοῦντων χρωτὸς ἀλάσθαι. Ταύτην τὴν σύνταξιν ὁ βασιλεὺς ποιήσάμενος καὶ κινήσας αὐτὴν καὶ ὑποτυπωσάμενος, πῶς μὲν ἐπὶ δόρυ, πῶς δὲ ἐπὶ ἀσπίδα κινοῖντο, τὴν νήγλυ στρατιὰν ἐκ τῆς συντάξεω; πάσης ἀπολεξίμενος, καὶ οὐ; μᾶλλον αὐτὸς ἀνεβρέψατο καὶ τὰ στρατιωτικὰ ἐξεπαίδευσεν. Ἄρχηγούς στρατευμάτων κατέστησεν. Ἦσαν δ' οὐτοι ξύμπαντες τριακόσιοι, πάντες νέοι καὶ εὐμήκει, σφριγῶντες τὸ σῶμα, καὶ ἕκαστος τούτων ἀτίχηνος τὸ γένειον· πάντες δὲ καὶ τόξον ἐντελεῖαι δεξιῶτατοι, καὶ κραδαίνειν δόρυ στερέρότατοι. Ἐκ διαφόρου μὲν γένους συνηθοισμένοι, ἐξ ἀπάσης δὲ τῆς Ῥωμαϊκῆς στρατιᾶς, στρατιὰ τις ἦσαν ἐκκριτός, ὑπὸ στρατηγῶ τῷ βασιλεὶ ταττόμενοι· τῷ αὐτῷ γὰρ καὶ βασιλεὶ καὶ στρατηγῶ ¹⁰ καὶ διδασκάλῳ ἐχρῶντο. Τούτων οὖν ἀπολεξάμενος αὐθι; τοὺς ἐξιωτέρους; καὶ ξυνταγματάρχας χειροτονήσας ἐπὶ τὰ τέμνη πέμπει, δι' ὧν ἔμελλε τὸ βρβαρικὸν στρατεύμα διελθεῖν· ἐκεῖνος δὲ ἐν Θεσσαλονικῇ τὴν παραχειμασίαν ἐποιεῖτο.

Ἐπεὶ δὲ, καθάπερ ἐφημεν, ὁ τύραννος Βαϊμούντος μετὰ βαρυτάτου στόλου (46) διεπεραιώσατο ἐκεῖθεν ἐνθάδε πρὸς τὰ ἡμέτερα κα: τὸ Φραγγικὸν ἅπαν στρατεύμα κατὰ τῶν ἡμετέρων πεδίων ἐξέχεε· συνταξάμενος ἐκεῖθεν ἐρχεται κατὰ τῆς Ἐπαδάμνου (47), εἰ μὲν δύναιτο, καὶ αὐτοβοεὶ ἀλρίων

cum quatuor et triginta milia inter equestres simul et pedestres, et naves magne vel parve ducentæ et triginta galeæ.

(47) *Ἐπιδάμνον.* Fulcherius: *Qui cum tempus ad transfretandum expectasset opportunum, vii Id. Octob. naves ingressi Bulgariam navigaverunt, et Avalonis portum 391 appicuerunt, et Avalone citis-*

αὐτὴν, εἰ δ' οὖν, ἀλλὰ τειχομάχοις μηχανήμασι καὶ Α
πετροβόλοις ὄργανοις τὴν ὅλην πόλιν παραστησόμε-
νο· Ὁ μὲν οὖν σκοπὸς αὐτῶ οὗτος· ἠύλισατο δὲ
ἀνεκρῦ τῆς πύλης τῆς κατὰ τὰς ἀνατολάς ἀνεωγυίας
ἣς ὑπερῆεν ἱππότης ἐστὶ χαλκοῦς, καὶ κατασκοπή-
σας τοῦ πολιορκεῖν ἤρξατο, χειμῶνα μὲν οὖν ὅλον
ἐπινοούμενος καὶ πανταχόθεν ἐπιθλέπων οὐπερ
ἀλώτιμόν ἐστι τὸ Δυρράχιον, Ἐαρος (48) δὲ διαγε-
λῶντος, ἐπειδὴ περ καθάπεξ παρατυκία διαπεράσας,
πυρὶ παραδέδωκε τὰς τε φορταγωγούς αὐτοῦ νῆας
καὶ τὰς ἱπταγωγούς καὶ, ὡς οὕτως εἶπεῖν, στρατιώ-
τας· τοῦτο μὲν καὶ στρατηγικόν τι μηχανώμενον,
ἵνα μὴ ῥῆθην πρὸς θάλατταν τὸ στράτευμα τούτου·
τούτο δ' ὅτι καὶ καταναγκάζοντος αὐτὸν τοῦ Ῥω-
μαϊκοῦ στόλου, ὅλος πρὸς πολιορκίαν ἀπέβλεψε,
κίλλη περιχειάμενος τὸ βαρβαρικὴν στράτευμα τὰ
πρῶτα, καὶ ἐν ἀκροβολισμοῖς ὤν. Ἐπετοξάζοντο
δὲ τούτους καὶ οἱ¹¹ ἀπὸ τοῦ Ῥωμαϊκοῦ στρατεύμα-
τος¹², ποτὲ καὶ πυργόθεν ἀπὸ τοῦ Δυρράχίου, ποτὲ
δὲ καὶ πόρρωθεν ἀποστέλλων τινας ἀποσπάδας
τοῦ Φραγγικοῦ στρατεύματος, ἐπολέμει τε καὶ
ἐπολεμεῖτο· τὴν τε γὰρ Πετρούλαν ἐχειρώσατο καὶ
τὸ λεγόμενον Μύλου Πόλισμα ὑπερκεῖμενον ποταμοῦ
Διαβόλειος (49), καὶ ἄλλα τοικυῖτα τὰ περὶ τῆς
πόλεως Δυρράχίου τυγχάνοντα, πάντα πολέμου νόμῳ
κατεκλήρωσατο. Ταῦτα μὲν γὰρ¹³ ἐποίησε πολεμικῆ
δειξιῶ· ἤρχιτεκτόνει δὲ ἐν τοσούτῳ καιρῶ τὰ πολε-
μικὰ μηχανήματα, χελώνας (50) κατασκευάζων
πυργόφορους, καὶ κριοφόρους, καὶ τινὰς ὀρυκτίδας
καὶ ἄλλας χωστρίδας ὅλον χειμῶνα καὶ θέρος ἐρ-
χάζόμενος καὶ καταπλήττων¹⁴ καὶ ἀπειλῆ, καὶ
τούς πράγμασι καταπλήγας ὄντας ἀνθρώπους.
Ἄλλ' οὕτι γε καὶ Ῥωμαϊκὴν ἀνδρίαν ἠδύνατο
καταπαλαλεῖν. Δυστυχῶς δὲ αὐτῶ ἀπηντήχει καὶ
τὰ πρὸς ἀποτροφήν· Ὅσα μὲν γὰρ προῦφηρ-
πάκει ἀπὸ τῶν περὶ¹⁵ τοῦ Δυρράχίου, τούτῳ
ἀνήλωτο· τὰ δ' ἀφ' ὧν ἤλπικε κομιχθῆναι¹⁶ οἱ
προκατασχόντες τὰ τέμνη καὶ τὰς ἐξόδους, καὶ
αὐτὴν δὴ τὴν θάλατταν οἱ τοῦ Ῥωμαϊκοῦ στρατεύ-
ματος ἀπεκώλυν. Κάντεῦθεν λιμὸς ἀθρόως ἐπι-
φοιτήσας τοὺς τε ἵππους καὶ τοὺς ἀνθρώπους· ὀμοῦ
δέφθειρε· μὴ ἐχόντων μῆτε τῶν ἵππων χιλὴν, μῆτε

A movet, vel terrore ipso sui primo (nihil enim non
spectabat) debellaturus civitatem, vel manu et ma-
chinis expugnaturus. Tali destinatione ac consilio
locum castris capit e regione orientalis Dyrrachii
portæ, supra quam equestre signum ex ære visitur.
Hinc explorata omni lustrataque civitate, locisque
muri debilioribus aut ad spes conatusque oppu-
gnantium sese commodius præbentibus, observatis,
obsidere urbem stationibus circum descriptis suo-
rum cœpit. Oppugnatio in ver insequens dilata.
Tunc curatum primum omnium, ut naves onerariæ
et hippagines quibus ad commeatus equosque de-
portandos ex Italia Galli usi fuerant, succenderen-
tur. Duplex ejus consilii ratio erat, prior, ne re-
spectarent patriam mittes, fugæque ostio aperto,
sibi parcere quam prodigere animas mallent, fidu-
cia conatibus bellicis nimium quantum nocitura;
altera, quod Romana classe obtinente maria præ-
sidio erat opus istis navibus ut ne incursionibus
nostrorum expositæ ad prædam relinquerentur.
Quia vero erat melius copias simul universas nulla
decepta parte uni obsidioni vacare, necessitas in-
tandorum cum isto incommodo navium, earum
consumptione lucrifacta est. Omnes deinde copias
vallis nudique fixis metatisque seditus Epidamno
circumsusæ, non aliam interim admovebant vim
quam missilium procul jaciendorum. Respondebant
non sequiter Dyrrachienses remissis ad Gallos nihilomi-
nus liberali copia sagittis: sive de murorum
pinuis, culminibusque turrim ac propugnaculorum
summis aggeribus collineantes in Francos; sive
in campum ausi justam aciem educere, pugnam ex
plano cientes. Dabat operam interim pro sua mili-
tari prudentia Baimundus omnem ut late circum
sibi regionem subjiceret minutis illic sitis subigen-
dis urbibus. Eam ad rem cohortes aliquot exercitus
Francici castris eductis vagari circum jubebat. Hæc
Petulam et quod vocant Myli Polisma sive oppi-
dum, locosque alios aliquot ejusmodi Dyrrachio fi-
nitimos occuparunt, plane ut jam omni ex parte
conclusa circumventaque Epidamnus esset. Hæc
per suos vi et manu foris, alia ipse intus in castris

Varia lectiones ex cod. Coislin.

¹¹ ἦ. ¹² στρατεύματος φάλαγγ. ¹³ οὖν. ¹⁴ καταπλήττων. ¹⁵ τοῦ μέρους. ¹⁶ κομισθῆναι.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

*-ime capta, Duratium urbem adeuntes III Id. Octobr. D
obsederunt. Anonymus Barensis, decimo die intrante
Octobr. transfretavit pelagus, deventique in ipsa Valo-
na, intravit in ea pacifice, siniliter et ipsa Canina,
deinde perrexit Durachio, et obsedit ea, nec potuit
capere, fecit pacem cum imperatore.*

(48) Ἐαρος. An. 1108.

(49) Ποταμοῦ Διαβόλειος. Macedoniæ fluvius, qui
Diabolus dicitur Willelmo Malmesburiensi, lib. iv
De gest. Angl. pag. 36: Multi in vado, quod pro
rapiditate diaboli dicitur, intercepti. Guillelmus
Apuliensis:

Dux hac digressus ab urbe

Perrenit ad quemdam, cui nomen Diavus, amnem.

Daemoniorum fluvium vocat Malaterra, l. iii, c. 27:

*Dæmonis flumen, Fulcherius, lib. iii, cap. 3: Itaque
Bulgarorum regiones per montium prærupta et loca
satis deserta transieimus, dæmonis ad flumen conve-
nimus omnes, quod sic ab incolis terræ vocatur, et
merito: vilimus enim in illo flumine diabolico,
quantplures, dum vadare pedentim sperabant, tor-
rentis impetu diro, quod nullus cernentium juvare
poterat, mersu repentino perire. Fluvii istius fontes
haud procul ab Achiulis palude, ubi oppidum Dia-
bolis, vel Deabolis, de quo supra egimus, et a quo
nomen sumpsit, statuit Sophianus, qui inde in si-
num Thermaicum effluit.*

(50) Χελώνες. Χελὼς ἄς χωστρίδας habet Ono-
sander, cap. 42. κριοφόρους descripsit Athenæus
Mechanicus apud Turnebum in Advers. et Rigal-
tium ad Onosandrum. Vide Lipsii Poliorcetica.

non minus ad spem usumque belli opportuna faciebatur. Architectabatur videlicet toto illo tanto tempore bellicas machinas, testudines molientes partim turribus gestandis muroque admovendis aptas, partim in usum structas inferendi librandique arictis quo mœnia et propugnacula quaterentur, partim accommodatas iis tegendis qui vel terra egerenda cuniculos moliantur, vel fossas opplent et coæquant ingesto aggere. In iis mirum quanta diligentia constantiaque non per hiemem duntaxat totam quanta est, sed per insequentem etiam æstatem est versatus, mirantibus haud dubie hominibus et ad tantorum apparatus operum ac minas terrore non vano stupefactis: quanquam ad extremum nihil horum Romanam eluctari fortitudinem valuit. Interim laborare Baimundus cœpit difficultate annoiæ. Ubi enim absumpta ea sunt quæ prima excensione **381** prædis circa Dyrrachium agendis fuerant corrassa, nihil jam commeatum inferri castris Gallicis poterat, illinc ocluso mari et Romanis late insesso classibus; a terra vero angustiis montium, et cæteris circum viis omnibus quæ ab interiori Romania Epidamnum ducunt valido undique præsidio præoccupatis. Inde adeo gravis incubuit in Gallos fames, magnumque hominum, magnum equorum numerum alimentorum inopia consumpsit. Accessit ad mali cumulum popularis alvi morbus, quem vocant cœliacum, cujus causa quidem naturalis ferebatur, ciborum usus insaluberrim, puta milii. Ceterum ego ad Dei vindictam retulerim, injustam vim atrocitatis barbarici supplicio repræsentato coercentem: et multitudinis suo tumementis numero, ac superba virium fiducia submixta, fastum simul roburque magna ejus prostrata parte minuentem. Ceterum quantacunque fuit illa calamitas levis profecto et momenti nullius obfirmato et atroci tyranni animo est visa; quippe nihil ejus admonitu de minis illis insolentibus remittentis quibus omnem se terram deleturum jactabat. Neque illum tamen non pungebat mali sensus; verum mentis ferocia adversus infortunium obnixus alias atque alias secum rimabatur cepti patrandi rationes; ac plane in omnia se versans instar icte serpentis aut vulnerate feræ bestię in seipsum incurrebat, misere anxii et furiose turbidis motibus sese circumagens. Tandem, uti diximus, præcatæ deditiois deficiente spe, ad oppugnationem totum impetum confert. Prima machinarum omnium ad orientalem admota urbis partem est arietaria testudo mirandæ atque ad aspectum terribilis formæ, structuræ vero non enarrabilis. Moles erat non lata

A τῶν ἀνθρώπων τροφήν. Προσπετέθη ¹⁷ δὲ τῷ βαρβαρικῷ τούτῳ στρατεύματι καὶ κοιλιακὴ τις διάθεσις, τῷ μὲν δοκεῖν ἀπὸ τινος ἀπροσφόρου σιτήσεως φημι δὴ τῆς κίγγου. τὸ δ' ἀληθές μῆνιμα θεοῦ, κατὰ τοσοῦτου ἀναριθμητοῦ στρατεύματος καὶ ἀνοπίστου κατασκήψαν, ἐπαλλήλους θανάτους εἰργάσατο. Ἄλλὰ τοῦτο μὲν τὸ δυστύχημα κούρον ἔδοκει πρὸς ἄνδρα τυραννικὸν ἔχοντα φρόνημα, καὶ ἀπολεῖν ἀπειλοῦντα ἄπασαν γῆν. Ὅμοιος μὲν τοι καὶ δυστυχῶν, διεμνηχανῶτο, καὶ καθάπερ θηρίον τιτρωσκόμενον πρὸς ἑαυτὸν συνεστρέφετο, καὶ ὡσπερ ἐφριμν πρὸς τὰς πολιορκίας ὄλιφ βλέμματι ἀπετείνετο. Καὶ τὰ πρῶτα μὲν κριοφόρον χελώνην ἐξεργασάμενος ἀπεριήγητόν τι θαῦμα προσήγε πρὸς τὸ ἀνατολικώτερον μέρος τῆς πόλεως, καὶ αὐτῇ τῇ ὄψει φοβερόν ¹⁸ θέαμα. Κατεσκευάσαστο γὰρ ὄδε. Μικρὰν τινα χελώνην ποιησάμενος καὶ ἐν παραλληλογράμμῳ σχήματι ταύτην κατασκευάσαντες, καὶ τροχοῦς ὑποθέμενος καὶ πανταχόθεν, ἀνωθεν τε καὶ ἐκατέρωθεν τὰ πλευρὰ διαστεγάζαντες βύρσαις βοσείαις, καὶ συνεβραφότες πανταχόθεν· καὶ τοῦτο δὴ τὸ τοῦ παρ' Ὀμήρου λεγόμενον, ἐπταβόειον τὸν δροφον, καὶ τοὺς τεύχους τοῦ μηχανήματος ποιησάμενος, καὶ οὕτως ἔνδον τοὺς κριοὺς ἀπώρησαν. Ἐπεὶ δὲ οὕτως εἶχεν αὐτῷ τὸ μηχανήμα τοῦτο, καὶ προσήγγισε τῷ τείχῃ, μυριάδου πληθους ἔνδοθεν μετὰ τινων κοντῶν προωθούτων αὐτὸ, καὶ ἐγγύθεν ποιουμένων τῶν τοῦ Δυρράχου τειχῶν. Ἐπειδὴ ἀποχρώντως εἶχεν αὐτῷ ἡ ἐγγύτης καὶ συμμετρως τὰ πρὸς ἀπόστασιν, ὕψειον μὲν τὰς τροχίλας, περιπέηγμασι δὲ πανταχόθεν ἀσφαλισμένους τὸ μηχανήμα ἵνα μὴ ταῖς ὀθήσεσσι τὸ στέγος διασκαλεῖτο. Ἐνταῦθα τινες ἄνδρες βωμάλωτατοι ἐκατέρωθεν τοῦ κριοῦ σφοδρῶς ὠθοῦντες (51) ἐπὶ τὸ τεῖχος, εἶχοντο τῆς ὀμοταγοῦς τοιαύτης κινήσεως. Καὶ οἱ μὲν καθάπαξ ὤθησαν σφοδρῶς τὴν κριὸν· ὁ δὲ καθάπαξ παρενεχθεὶς ἐσπάραττε τὸ τεῖχος καὶ ἐκείθεν ἀποκρουόμενος καὶ παλιμπρευτον τὴν φορὴν ποιούμενος ἀντεσπαράττετο, καὶ τοῦτο πολλάκις ἐποίησε ἕως πολλάκις περιφερόμενος ἐκατέρωθεν καὶ διατιτραίνων τὸ τεῖχος οὐκ ἔλιγε. Κριὸν δὲ εἰκότως οἱ ἀρχαῖοι μηχανικοί καὶ περὶ τῆς Γάδειρα (52) τοῦτο ἐφευρηκότες προσωνομάκασιν ἐκ μεταφορᾶς τῶν καθ' ἡμᾶς κριῶν, οἱ καὶ κατ' ἀλήθην ἀντεπερχόμενοι ¹⁹ διαγυμνάζονται. Ἄλλ' οἱ ἔνδον, καταγελάωντες τῆς τραγικῆς ταυτησὶ τειχομαχίας τῶν Βαρβάρων τούτων καὶ κριοφόρων ἀνδρῶν, καὶ ὅτι εἰς οὐδὲν περατοῦται τὰ τῆς πολιορκίας, ἀναπετάσαντες τὰς πύλας ἐκέλευον εἰσιέναι καταγελάωντες τῶν ἀπὸ τοῦ κριοῦ προσπρουμάτων ἐγγυομένων· οὐ γὰρ ἄν εἴασαν. Ἐργάσατο κριὸς τοῦτον χάσμα ἐκ τῆς κατ' αὐτὸν τειχομαχίας, οἶον ἡ

Variæ lectiones ex cod. Coislín.

¹⁷ προσετέθη. ¹⁸ φοβερόν. ¹⁹ ἐπανερχόμενοι.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(51) Σφοδρῶς ὠθοῦντες. Robertus Mon. lib. vii: *Tracipiuntur fieri arietes, ferratæ scilicet trabes, quæ manibus militum funibus appensæ et tractæ in murum impellerentur, et sic crebris earum percussio-nibus muri destruerentur.*

(52) *Oi περὶ τὸ Γάδειρα. Arietem, machinam oppugnationariam, in obsidione Gadum a Carthaginiensibus reperiam scribitur Vitruvius, l. x, c. 19, et Athenæus Mechan. Plinius inventionem tribuit Epeo ad Trojam, lib. vii, cap. 56.*

πύλη παρέχεται. Τοῦτο μὲν οὖν αὐτίκα τῇ τῶν ἔνδο-
 θεν ἀνδρῶν καὶ τῷ θαρράλει τοῦ στρατηγούτου
 Ἀλεξίου καὶ ἀδελφίδου τοῦ αὐτοκράτορος Ἀλεξίου,
 εἰς κενὸν ἀποδείκνυται, ἐρράθυμχότων καὶ αὐτῶν
 τῶν πολεμίων ὅσον γε πρὸς τοῦτο καὶ ἀπειπαμένων
 τὴν πολιορκίαν. Τὸ γὰρ ἀνδρεῖον τῶν ἔνδοθεν καὶ τὸ
 ἀνεψῆσαι τὰς πύλας τοῖς Βαρβάροις καὶ θάρρειν κατ'
 αὐτῶν εἰς δειλίαν ἐνέβλαλε καὶ τοῦ μηχανήματος
 ἀπαγόρευσιν· οὕτω μὲν ἤργει τὰ παρὰ τῆς κριοφό-
 ρου χελώνης. Οὐδὲν δὲ ἤττον καὶ τὸ πῦρ ἄνωθεν
 ἐπιρρίψεν κατὰ τοῦ μηχανήματος ἀργούντος ἤδη
 καὶ ἀκινήτου μένοντος διὰ τὰς προειρημένας αἰτίας
 εἰς τέφραν μετήμειψεν. Ἀπὸ τολύου τούτων τὸ
 Φραγγικὸν ἀπειπάμενον πλῆθος πρὸς ἄλλο μηχανή-
 μα φοβερώτερον μετελήλυθεν ἐπὶ τὰ βορειότερα με-
 ταστρέψαν ἀντικρὺ τῆς δουκιῆς καθέδρας, ἔπερ-
 πραιτώριον προσιονόμαστο. Ἦν δὲ τὰ τῆς θέσεως
 τοῦ τόπου τοιαῦτα. Εἰς λόφον ὁ τόπος ἀνίστατο. λέγω
 δὲ οὐ πετρῶδη τὸν λόφον, ἀλλὰ γειώδη· ἐφ' οὗπερ
 λόφου τὸ τεῖχος τῆς πόλεως ἴδρυτο. Τούτου κατ'
 ἀντικρὺ, καθάπερ ἔφημεν, εὐστοχώτατα ὀρύττειν οἱ
 περὶ τὸν Βαϊμοῦντον ἀπέρξαντο, ἄλλο τοῦτο κακὸν
 ταῖς πόλεσι μεμηχανμένον παρὰ τοῖς πολιορκη-
 ταῖς. Καὶ ἄλλο πολιορκητὸν ὄργανον κατὰ τῆς πό-
 λεως τούτοις πανουργεῦσθαι. Ὀρύττοντες γὰρ
 ἔπρσαν ὑπὸ γῆν καθάπερ τινὲς ἀσπάλακες (53)
 τὴν ὑπόγειον χοῦν διακτεταίνοντες. Καὶ πῆ μὲν χε-
 λώναις ἀκροστέγοις (54) περιφρουροῦντες τὰ ἄνω
 μέρη διὰ τὰς ἄνωθεν βαλλομένα· πετρῶν τε καὶ τό-
 ξων βολὰς· ποῦ δὲ καὶ τὸ μετέωρον τῆς γῆς στύλοις
 τισὶν (55) ὑπερῖδοντες· ὑπώρυττον ἐξ εὐθείας φε-
 ρόμενοι, πλατυτάτην τε καὶ εὐμηχεστάτην τάφρον
 ποιοῦμενοι, καὶ δι' ἀμαξῶν δει ἐκφερόμενοι τὸν ἀπὸ
 τοῦ ὀρύγματος χοῦν. Ἐπει δὲ εἶχον ἀρκούντως τῆς
 διατρέψεως, ἔχαρον ὡς περ τι μέγα κατειργασμένοι.
 Ἀλλ' οὐκ ἠμέλησαν οἱ ἐντίς· ἀλλὰ κατὰ διάστημα
 τὴν γῆν ἀνορύξαντες καὶ τάφρον ἀξιόλογον ποιησά-
 μενοι κατὰ τὸ διατείνον τῆς τάφρου ἐκάθητο προσι-
 ἔχοντες· ὅπου δὴτα τὸ πολιορκοῦν μέρος τὴν ἐξέ-
 ἔθεν ἐνθάδε διάτρητιν μέλλει παύσασθαι· καὶ εὐθὺς
 κατὰ τινὰ τρόπον ἐφευρηκότες αὐτοὺς κρούοντάς τε
 καὶ ἀνασκάπτοντάς καὶ τὰς βίβλας τοῦ τεύχους ὀρύτ-
 τοντάς, ἤρθοντό τε αὐτοὺς καὶ μᾶλλον τὴν ὑπ' ἐξεί-

illa quidem, cæterum alte in quadrum surgens,
 figura quam parallelogrammum artifices vocant.
 Rotæ undique subditæ mobilem omnem in partem
 machinam reddebant; porro ejus et verticem et la-
 tera bovino corio tegebantur intime applicito ap-
 teque consuto, nec eo simplici, sed more scutorum
 Homericorum septies geminato. Tali tectorio satis
 protectæ costæ vertexque operis adversus hostiles
 quasvis injurias videbantur. Jam intra suggestum
 hunc expedito libramine suspensus aries, sicque
 moles promotâ murum versus, innumerabili multi-
 tudine contis a tergo eam quibusdam protrudente;
 ut ad idoneam muri distantiam ventum est, sub-
 tractis rotis defixa firmissime machina terraque
 impactis fundata tignis est quo succussionibus
 arietantis trabis innoxie sustentendis par esse pos-
 set; tum vero adhibiti viri robustissimi qui totis
 lacertis arietem in murum impingerent, nulla re-
 quie continuatis impulsibus. In quo fiebat quidem
 ut murum delibaret impacta trabs; verum cum
 offensione solidæ frontis summa vi repulsa eo unde
 venerat multiplicatum impetum referret, non fere
 minus domicilio nocebat suo: mire illud ac misere
 deartuans vehementissimis 382 istis reciproca-
 tionibus alternorum motuum. Bellicus hic aries
 tignum oblongum est armatum ære ac ferreis infe-
 stum cornibus caput agitans ad subversionem æli-
 ficiorum quibus arte libramentorum ac conatu la-
 certorum impingitur. Id instrumentum qui primi
 excogitasse circa Gales feruntur veteres merito
 arietem vocarunt ab eo ipso animali unde ideam
 atque imaginem inventi sumpserant. Etenim arietes
 notum est vegeta juventute petulantes in sese mu-
 tuo per ludum contrariis incurrere frontibus vali-
 disque ac sonoris ictibus offendere invicem adver-
 sos. Cæterum observata Dyrrachienses machinæ
 inutilitate istius ad soliditatem mœnium suorum,
 irridere formidolosam prius mœnem et velut ad
 scenæ ornatum productam larvam picis metus, se-
 cundæ contemnere cœperunt: dictis etiam et facetiis
 superne incessentes oppugnatores suos, quos pate-
 factis urbis ostiis ad ingrediendum hortabantur:
 misereri se etenim illorum tanta ærumna vanam

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(53) Ἀσπάλακες. Hinc machinæ ad suffodiendos
 muros *Talpa* dictæ Tudebodo, lib. iii; Giloni Paris.
 lib. v, et Gotsfrido Viterb. in Fridler. I. interdum
Scrofæ, ut Fulcherio, lib. i, cap. 4 et 18; Tyrio,
 lib. iii, cap. 5; lib. viii, cap. 6; lib. xvii, cap. 14;
 lib. xviii, cap. 19. Auctori *Gesta Franc. expugn.*
Hier. cap. 25; *Suez*, Galberto Notario in Vita Ca-
 roli comit. Flandr. n. 96; *Truies*, Froissarti II vol.
 cap. 2, 102; *Troje*, Turpino, apud quem frustra
 Meursius restituendū censet *Stoæ*. Guntherus,
 lib. ii Ligurini:

*Quæ levibus subjecta rotis, aut fraude latenti
 Suffodiat valicos, aut pulset turbine muros.*

A *Talpis Talparii* dicti fossores et cunicularii apud
 monachum Altisiod. an. 1188: *Habebat quippe
 quosdam artifices, quos fossores, vel talparios vo-
 can', qui ad modum talpæ subterraneæ judicantes,*

D *quaslibet murorum et turrium firmitates ferramentis
 validissimis perrumpebant.*

(54) Χελώναις ἀκροστέγοις. Στοαῖς, *galeriæ*.
 Willelmus Brito, lib. ii *Philipp.*:

*Testudo texitur, ut sub
 Illis iuta latens muri quent ima subire
 Fossor, et erectis ipsum succidere parmis.*

Vide Vitruvium, lib. x, cap. 12.

(55) Στύλοις τισίν. Lignis et trabibus, quibus
 exustis tota quæ imminet cavatæ terræ congeries
 dissolveretur et rueret: qui erat cuniculorum effec-
 tus. Vide Cinnamum, lib. iv, n. 11; Albertum An.
 lib. ii, cap. 33; Tudebodo, lib. ii, pag. 784; Tyr.
 lib. iii, cap. 10; lib. xii, cap. 41; Rigord. an.
 1111; Willelm. Briton. lib. ii, pag. 115; *Tactica*
 ducis Clivens. pag. 57; 119; *Hist. Arturi ducis Brit.*
 pag. 94, etc.

men retro ebullire avertique cæco impetu; inde turbide confuseque recedentes, quo certi gradu firmo militarique compositi ordine ierant. Sic conatus hic secundus evanuit, in quo multis hostium magnisque curis ac laboribus haud dignum operæ prelium repensum est. Tamen ne isto quidem successu debilitata eorum industria tertix fabricationem machinæ suscepit. Fallor; non post deprehensam inutilitatem duarum priorum machinarum hæc illis in supplementum succenturiata tertia est, sed ante illas fieri cœpta post eas demum absoluta est, anno integro in ejus molitionem insumpto; tantæ id opus molis erat ad eo quidem ut fama sit priora machinamenta illa quasi rudimenta Gallis fuisse, ad hoc demum princeps et palmarium opus transferendas ac serio exerendas vires omnes, in istis velut lulleris exercentibus. Verum ut constructio, usus, designatioque tota ac ratio turris istius lignæ intelligatur, pauca prius de situ et figura urbis Dyrrachii perstringenda sunt.

Τὸ μὲν τείχος ταύτης ὑποχάλαται τοῖς πύργοις· οἱ δὲ πύργοι κυκλόθεν ταύτης ἐξυπανίστανται, ὅσον εἰς ἑνδεκά²² πόδας ὑψοῦμενοι διὰ κοχλίου τινὸς τὴν ἀνοδὸν ἔχοντες, ἐπάλλεσι τε ἠσφαλισμένοι. Οὕτως ἔχει σχηματὸς τε καὶ ἀσφαλείας ἡ πόλις. Τὸ δὲ πᾶχος τοῦ τείχους εἰς ἀξιόλογον πᾶχος ἐκτέταται, καὶ τοσοῦτον ὥστε ἰσπίτας ἀνδρας καὶ πλείους τῶν τεσσάρων τοὺς ὤμους συμμίζαντας διηπάσασθαι ἀσφαλῶς. Οὕτω μὲν οὖν ἐκπεφάσθω μοι τὰ περὶ τοῦ τείχους ὡς ἐν παραδρομῇ τινα σαφῆναι τῶν μελλόντων βῆθῆναι προαφηγησαμένη· τὰ δὲ τῆς πυργοποιίας τοῦ μηχανήματος τοῦτου ὅπερ χαλάνης²³ πύργου ἐμηχανήσαντο οἱ περὶ τὸν Βαϊμούντον Βάρβαροι, καὶ ἀφηγήσασθαι χαλεπὸν καὶ ἰδεῖν φοβερὸν, ὡς οἱ ἑωρακότες ἔλεγον· μὴ ὅτι γε οἷς προσεπέλασε φρικωδέστατον θέαμα. Εἶχε δὲ τοιῶσδε. Πύργος ξύλινος (57) κατεσκευάστω ἐκ τετραγώνου βάσεως εἰς ἀξιόλογον μῆκος ἡρμένος, καὶ τοσοῦτον, ὥστε τῶν τῆς πόλεως πύργων ὑπερανέχειν εἰς πέντε πους καὶ ἑξήκεις τὸ ὕψος. Ἐδεῖ γὰρ οὕτως κατεσκευασθαι τὸν μόσωνα τοῦτου, ἵνα διὰ τινῶν ὑποδάθρων μετεώρων πρὸς τὸ χθαμαλώτερον καταχαλωμένων τὸ τείχος τῆς πόλεως ἐκείθεν εὐκόλως καταδραμεῖται· οὕτω γὰρ ἂν τὸ σφοδρὸν τῆς ῥύμης οὐκ ἂν ὑπενέγκοιεν οἱ ἐγγύριοι αἰεὶ πρὸς τὸ κατόπιν ὠθοῦμενοι· ὀπτικὴν δὲ ἄρα τὴν ἐπιστήμην ἐπλοῦτον, ὡς ἔοικεν, οἱ τὸ Δυρράχιον πολιορκούντες Βάρβαροι· οὐ γὰρ ἀνευ τοιαύτης συνάμεως τὰ ὕψη τῶν τευχῶν καταλάμβανον· εἰ δὲ μὴ ὀπτικῆς, ἀλλὰ γε τῆς ἀπὸ τῶν διοπτρῶν καταλήψεως. Ὁ γοῦν πύργος ἐκεῖνος φοβερός μὲν ἰδεῖν, φοβερώτερος δὲ κινούμενος κατεφαίνετο. Τροχοὶ γὰρ πολλοὶ τὴν βάσιν αὐτῶν μετεώριζον. Ἀναμοχλευόμενος δὲ ὑπὸ τῶν ἔνδον στρατιωτῶν τοῖς μοχλοῖς, θάμβος ἔπολεῖ μὴ φαινομένης τῆς ἀρχῆς τῆς κινήσεως, ἀλλ', ὥσπερ τις γίγας ὑπερνεφῆς, ἀφ' ἑαυτοῦ ἐδόκει κινούμενος. Ἐστέ-

A 384 Ea civitas corona undique vallata murorum est opere firmissimo structorum crassitie tali ut quatuor equites æquatis humeris in unum digesti versum tuto simul incedere supra summam eorum crepidinem queant. Jam humiliter undique fastigium mœnium despectant intervallis per totum ambitum exiguis dispositæ turres ferme ad pedum undecim altitudinem superius assurgentes, suis unaquæque ad ascensum e muro commodum instructæ cochlidibus scalis. Nunc illa de qua dicere cœpimus describenda moles est, sane operosa terribilisque aspectu, præsertim iis qui surgere illas insani operis minas in suam (ni Deus averteret) perniciem obsessi cernerent. Ligna erat turris ex quadrata basi tantam se in altitudinem attollens ut supra tecta pinnasque Dyrrachiensium turrium quinque sexve cubitorum excessu emerent. Id porro in eam rationem atque usum sic comparatum erat, ut tanto ineluctabilior obtinentium eam machinam militum Gallorum in muros ac propugnacula impetus foret. Facturi enim impressiones erant per pontes e turre sua lignea in turres urbis jaciendos: quorum pontium cum pars altera hærens machinæ Gallicæ exstaret celsior, siebat inde ut via pateret prona irruituris Gallis, ut commodo ipsorum per declive facilius et fortius euntium, ita damno et periculo permagno propugnantium urbem, qui vix pares contra ex æquo venientibus, multo minus sustinere posse videbantur vim naturali pondere adjutam ingruentium ex alto Barbarorum. Mihi turris hujus molitores videntur doctrinam opticam haud perfunctorie calluisse. Quomodo enim sine hujus adminiculo artis usuque instrumentorum quæ ad dimittendas exacte procul visas altitudines talium artifices adhibent, adæquare tam exacte tabulata et spatia molis suæ ad murorum turrium-

Varix lectiones ex cod. Coislin.

²² δέκα. ²³ ὅπερ καθάπερ χελώνης.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(57) Πύργος ξύλινος. Ejusmodi lignæ turris descriptionem sic repræsentat Robertus Monachus, lib. vii: *Facta est lignea turris, lapideis turribus salis altior, et machinis omnibus quæ introrsus erant eminentior. Habebat autem tria solaria, quæ erant bene scutis et trochleis præmunita. In duobus superioribus erant loricati cum telis et sudibus. et sagittis, et lapidibus, et pilis et facibus. Subtilis erant nihilominus armati, qui rotas impingebant, super quas ipsam turrem constituerant. Ubi solaria, seu tabulata, vocat Robertus, quæ στέγας Anna, pro-*

prio vocabulo: nam et inde *tristegæ* dicuntur turres, quæ tribus constant solaris. apud Sugerium in Ludov. VII, cap. 10, et Will. Britonem, *Philipp.* lib. iv et vii, *Stationes* vocantur in Epist. Bald. imp. CP. de expugnatione Constantinopoleos. Describuntur præterea eæ turres, quas *Phalas*, et *Berfredos* interdum appellant, a Guiberto, lib. vi, cap. 18; Tyrio, lib. viii, cap. 15, 18; lib. xx, cap. 16; Anonymo, in *Hist. Hieros.* pag. 1168; Vegetio, lib. iv, cap. 17, 18; Vitruv. etc. Vide Notas nostras ad Joinvillam.

que Dyrrachiensium veram dimensionem potuis-
sent? Cæterum cum diu turris ista dum procul
exstrueretur minis illis ipsis melis vastæ late cons-
piciæ terruisset Dyrrachienses, eo deinde ipsis
admoveo propius augereque formidinem visa est,
quo ipsa magis ad eos rotarum subtilis versatili-
um ope promovebatur. Intendebat admirationem in-
tuentium quod cum ingens ea moles a militibus
intra ejus viscera dilitescentibus vectium quorum-
dam agitatione arcana moveretur, speciem procul
præbebat quasi gigantis nubes vertice tangentis et
incendentis vitali atque in ipso sita facultate, quippe
cujus motus cerneretur, motor non appareret.
Cætera porro monstri species nihil non præferebat
cumulando terrori accommodatum. Latera omnia
firmiter tectorio protecta per quatuor quadratæ molis
facies egregie occultabant intus latentem armatum
manuum; quæ se tamen rursus satis prodebat mis-
silibus assidue spargendis. Erant autem ad jacula-
tionis usum cæterasque nocendi opportunitates
apertæ circum in partem omnem fenestræ plurimæ,
suis quæque aptis ostiis oclusæ cum opus erat:
quoties usus posceret volubili cardine reserabiles.
Porro interior capacitas machine in multas sibi invi-
cem impositas cogitationes dividebatur, **385** si-
ngulas proprio armatorum infessas numero. Sed
alii, ut diximus, latebant. Soli ostentabant se qui
supremum quasi cœnaculum ambulantis ædis obti-
nebant torvi, horrentes ferro, strictis infesti mu-
cronibus, vim et cædem anhelantes gladiatores. Hic
terror tantus ac tam varius cum se rotis subtilis
volventibus inferret, consternasset haud dubie præ-
sidium obsessæ urbis, nisi dux ejus Alexius pro
sua vigilantia solertia remedium jam tum nascenti
malo mature idoneum provi lisset. Nam et consilio et
auxilio eorum usum qui ipsi aderant viri experientes
et industrii, cum primum in Baimundi castris illam
ædificari turrem vidit magnum ad periculum suum
suorumque, aliam et ipse intra mœnia Dyrrachii
pari exemplo machinam illi alteri opponendam ar-
chitectari est aggressus, hunc ferme in modum.
Deprehensa procul altitudine turris hostilis, tigna
dimensi Dyrrachienses sunt; alteri ex opposito
ædificandæ cujus culmen contrariæ molis verticem
cubito altius despiceret. Ubi vero jam constructa
turris Gallica, promotâ in destinatam propinquitatem
fundataque est, crassis et præacutis alte in terram
quoque intra inuros recta ex adverso quam proxime
substrato inædificata tabulato, cum transferri eam
firmatis alieque inde surgentibus publicis quatuor
quadrangulam in directum graduum præbentem ascen-
suris prout res posceret in superiora machine. Latera protegi
muris urbis conspectum injuriamque hostium arcebat.
Ea tantum pars quæ ultra mœnium corpus
exstabat, munita fuit imposito coronidis et circumjectu
laterum, quoad est creditum sat fore, nec
impedire posse liberam emissionem ignis sparsilis
quam per aperta latera turris suæ lignæ Alexii
milites in molem Baimundi destinabant; comportata
propterea in supremam contignationem suæ.

γαστο γὰρ ἀπανταχθὲν ἐκ βάσεως ἄχρι καὶ κορυφῆς
καὶ εἰς στέγας πολλὰς διήρητο, καὶ θυρίσι κύκλῳ παν-
τοδαπαῖς ἠνέμκτο, ἀφ' ὧν ἐξέπιπτε βέλη συχνά, τρῶς
δὲ τὸ ἀνωτάτω μέρος ἀνδρες ἦσαν ἐξωπισμένοι
θυμοειδεῖς καὶ ἐπὶ τῶν χειρῶν τὰ ξίφη φέροντες,
καὶ πρὸς ἄμυναν διηυτρεπισμένοι. Ἐπεὶ δὲ τῷ
τείχει προσήγγισε τὸ φορικτὸν τοῦτ' ἰδέσθαι, οὐκ
ἀμελῶς ἔσχον οἱ ἀμφὶ τὸν Ἀλέξιον καὶ στρατηγὸν
τῆς πόλεως Δυρράχίου, ἀλλ' ἅμα τε τοῦτο τὸ μὴ-
νημα ἐξωθεν τῷ Βαϊμούντῳ κατεσκευάζετο ὡπερ
τις ἐλέπολις ἄφυκτος, καὶ ἄλλο τι ἐνδοθεν τοῦ τεί-
χους αὐτοῖς ἀντεμυχανᾶτο. Ἐωρακότες εἰς ὅσον
ὑψος ὁ αὐτοκίνητος οὗτος πύργος ἐκτίεταται, καὶ
ὅπου τοῦτον ἐστήριξαν ὑφελόμενοι τοὺς τροχοὺς,
τέτταρα ξύλα μακρότατα καταντικρῶ τοῦ μόστου;
πῆξαντες, ὡπερ ὑπὸ τετραγώνου βάσεως εἰς πεί-
σματος σχῆμα διανιστάμενα. Κἄθ' οὕτως βάσεις
τινάς διειληφότες μεταξὺ τῶν ἀντιτεταγμένων ξύλων
εἰς πῆχυν ἕνα τὸν ἐξωθεν ξύλινον πύργον ἐποίησαν
ἀνατρέχειν· ἀστεγὲς δὲ ἦν ἀπανταχθὲν ἔλκον τοῦτο
τὸ διάστημα· οὐ γὰρ ἔδειτο προφυλακῆς, εἰ μὴ μόνον
κατὰ τὴν κορυφὴν ἐξωρῶρωτο. Ἐνταῦθα δὲ ἀναγα-
γόντες οἱ ἀμφὶ τὸν Ἀλέξιον στρατιῶται τὸ ἐνυγρον
πῦρ, περὶ τὰ ἀκρόστεγα τοῦ ἀνεπιφρίκτου ξυλο-
πύργου ἐμελλον ἐξακοντίζειν πρὸς τὸν ἀντίθετον
μόστου. Ἄλλ' ἐδόκει καὶ ἡ βουλὴ καὶ τὸ πρῶτον ὡ
πρὸς πανωλεθρίαν τοῦ μηχανήματος· ἀκροθιγῶς
γὰρ ἐμελλε τὸ πῦρ τὸ ἐνευῦθεν ἐκείσε πεμπόμενον
τοῦ μόστου ἀπτεσθαι. Ἀλλὰ τί μηχανῶνται; Πλη-
ροῦσι τὸν μεταξὺ τόπον τοῦ τε ξυλίνου καὶ τοῦ τῆς
πόλεως πύργου εὐκαταπρήστου παντοίας ὕλης καὶ
ἐλαίου πολλοῦ κατὰ ποταμούς κενωμένου. Τοῦτοις
ἐπενήνεκτο πῦρ δαλοὶ καὶ φλόγες, ὁ καταμικρὸν ὑπο-
τυφόμενον, κἄθ' οὕτως βραχεῖα; ἀναπνοῆς ἐπιδρα-
ξάμενον, ἔπειτα εἰς περιφανῆ φλόγα διαρθὲν συν-
επιλαβανομένον καὶ τῶν ἀπὸ τοῦ πυρὸς τοῦ ὑγροῦ
πρηστήρων ἅπαν ἀνῆψε²¹ τὸ φορικτὸν ἐκείνου καὶ
πολυυλότατον μηχανήμα, ἐμποιοῦν ἤχον καὶ φοβε-
ρὸν θέαν ταῖς ἡψοῖν. Αἰσθητοὶς δὲ τοῦ πολλοῦ πυ-
ρὸς ἦν κυκλόθεν μέχρι καὶ σταδίων τρισκαίδεκα·
θόρυβος δὲ καὶ ταραχὴ τοῖς ἐνδοῦ Βαρβάροις κοίλῃ
καὶ ἀμήχανος, τῶν μὲν ἐναπειληγμένων τῷ πυρὶ
καὶ ἀποστρεφόμενων, τῶν δὲ ἀπὸ μετεώρου ῥιπτοῦν-
των ἑαυτοὺς πρὸς τὴν γῆν· βοῆ δὲ πολλὴ καὶ ἀμή-
χανος, ταραχὴ ἀντηχοῦντων καὶ τῶν ἐκτός.

muri, rotisque illic subtractis firmissime defixa
undique impactis sudibus: tum ab obsessis sua
oportuit erecta moles est, non illa quidem ulli
et rotis circummagi non esset opus: sed in solo ipso
obducive tectorio, non est visum necesse, quod

Variæ lectiones ex cod. Coislino.

²¹ ἀνῆπτε.

machinæ magna vi pinguis et flammæ alituræ materiæ. At statim vel experientia vel ratio exactior docuit noceri haud multum isto modo posse machinamento Gallico, nedum ut sic ejus combustio totius sperari posset. Satis enim apparebat fore ut superficiario duntaxat et perfunctorio contactu missilis a Dyrrhachiensibus ex intervallo vibrata flamma Gallorum opus solidum et accurate protectum lamberet. Secundæ igitur cogitationes suasere Alexianis aliud; nempe ut totum spatium, quod patebat inter Dyrrhachiensem turrem lapideam et hostilem illi admotam ligneam multo stramine ac cætera id genus arida materia completeret, quam etiam infuso largiter oleo rigarunt: cumularumq; omnia crebro titonium, facum, prunarum ardentium conjectu. Hæc simul mista cum aliquandiu tantum fumassent, exarserunt denique leni excitata spiritu, robustoque incendio comprehensa u Gallicanam turrem trans moras corticis et præmunitissimi tectorii perumpente ad extremum furore ignis oleo large ingesto velut ebrii, usque ad intima pervasam absumpsere. Late horrendus exaudiebatur fragor, non enim dicam crepitum, flammæ bacchantis in perniciem silvæ immensæ: **386** longissimeque resplendens et sua magnitudine iis ipsis formidolosus qui eam fecerant et quorum ardebat bono relucebat rogos usque ad stadia circumquaque tredecim. Illud dicere quis queat quanta perturbatio clausorum tum ista mole Barbarorum fuerit? qui dolor clamorque sentientium vim grassantis arboris? Quæ desperatio sese ubi frustra versaverant ex alto jactantium in præceps? quæ voces, quæ ejulatus infelicium victimarum? Qui æstus, quæ agitatio Gallorum cæterorum dum suos flammis eripere frustra conabantur lamentantium interim et charorum mala complorantium?

Τοσαῦτα μὲν οὖν περὶ τοῦ ὑπερνεφούς μόσους **A** καὶ τῆς παρὰ τῶν Βαρβάρων τειχομαχίας. Ἄλλ' ἐπὶ τὸν βασιλέα καὶ αὐθὶς τὴν λόγον ἐπανακτέον. Ἐκτος τοῖνυ ἐφισταμένου, ἡ μὲν Αὐγούστα ἐκ τῆς Θεσσαλονίκης ὡς πρὸς τὴν βασιλεύουσαν ἐπανεστρεφεν, ὁ δὲ αὐτοκράτωρ τῆς πρόσω πορείας εἴχετο καὶ τὴν Δεάβολιν διὰ τῆς Πελαγονίας καταλαμβάνει, ἔνθεν περὶ τοὺς πρόποδας τῶν ἤδη ῥηθέντων δυσβάτων ἀτραπῶν οὖσαν. Καὶ καινὴν τινα στρατηγίαν κατὰ τῶν βαρβάρων μεμελητηκῶς δεῖν ἐλογίσατο τοῦ μὲν δημοσίου πολέμου σχολὴν παντελῶς καταψηφίσασθαι, καὶ ἀγγέμαχον διὰ ταῦτα τὴν μάχην οὐκ ἤθελεν. Ἄλλὰ τὰ δύσβατα τέμπη καὶ τὰς ἀδιεξοδεύτους ὁδοὺς μεταίχιμον ἀμφοῖν τοῖν στρατοπέδοιιν καταλιπὼν τοὺς εὐνοὺς ἅπαντας κατὰ τὰς ἀκροφίας μετὰ ἀποκρώσεως δυνάμειος καταστήσας τὴν καινὴν ἐκεῖνην στρατηγίαν ἐμχανήσατο, ὡς μήτε τοὺς ἔνθεν πρὸς τὴν Βαῖμουῦντον προσχωρεῖν βῆστα δύνασθαι, μήτε ἐκεῖθεν πρὸς τοῦτους αὐθὶς γράμματα φοιτῆν ἢ προσηγορίας διαπέμπεσθαι, ὅφ' ὦν ὡς τὰ πολλὰ τὰ τῆς ἀγάπης ἐδράζεσθαι εἰσθεν. σπάνις γὰρ προσηγορίας κατὰ τὸν Σταγειρίτην πολλὰς φιλίας διέλυσε. Γινώσκων δὲ τὴν Βαῖμουῦντον ἄνδρα πονηρίας καὶ δραστηριότητος ἀνάπλεων, ἤθελε μὲν καὶ τὴν κατὰ πρόσωπον πρὸς αὐτὸν μάχην ἀναδέξασθαι, καθὰ γε καὶ εἴρηται. ἄλλὰ καὶ δι' ἐτέρου παντὸς τρόπου καὶ μηχανῆς κατ' αὐτοῦ μελετῶν οὐδαμῶς ἐνεδίδου. Διὰ δὲ τὰς ἤδη ῥηθείσας αἰτίας, καίτοι πολλὰ σφαδάζων πρὸς τοῦτο φιλοκίνδυνος τε καὶ πυκνοκίνδυνος πάλαι ὦν οὐτοσὶ ὁ αὐτοκράτωρ καὶ ἐμὲς πατήρ, ἐπεὶ τὸν λόγον εἶχεν ἐν παῖσι κρατοῦντα, δι' ἐτέρας μεθόδου καταγωνίσασθαι τοῦτον ἐσπευδε. Δεῖ γὰρ, οἶμαι, τὸν στρατηγὸν οὐκ αἰεὶ διὰ ξιφουλκίας τὴν νίκην ἑαυτῷ σπεύδειν περιποιεῖσθαι, ἀλλὰ καὶ πρὸς πανουργίαν (58) ἔστιν οὐ εὐτρεπίζεσθαι, ἐπὶν ὁ καιρὸς καὶ τὰ συμπύπτοντα τούτῳ διδάσαι τὴν νίκην, ἑαυτῷ πάντοσε περιποι-

Hactenus de superba turre, ac tota Dyrrachii murorum a Gallis attentata concussionem dictum, ad imperatorem oratio referenda est. Post hiemem ille Thessalonice transactam, sub initium veris, remissa Constantinopolim Augusta, movit inde ulterius cum copiis, et per Pelagoniam Deabolim pervenit, urbem cis eos montes sitam qui desinentes in angustissimos calles, thermopylas illas quarum superius meminimus et arctissimarum vallium impeditissimas elisas efficiunt. Hic accuratissime circumspecto belli præsentis genere ac statu, subductaque consiliorum summa sapienter, plane statuit vitare decretoriam aciem, nec fortuitas publicas committere casibus incertis præliorum: verum suas hostiumque copias vastorum et impenetrabilium interposito diremptas habere montium. Ab hac deliberatione describit quique partes suas. Fidissimos quosque cum idoneo comitatu fortium militum jugis ipsis ac speculis montium imponit. Valles imas opere ac præsidio abunde firmat. Vias diligenter obsepit omnes atque intercipit, quibus aut mittere Baimundus in interiorem Romaniam aut recipere inde litteras posset. Nempe habebat Baimundus illic partim amicos jam, partim qui odio imperatoris ad ejus amicitiam sponte propenderent. Talium intestinos motus conatusque audaces prævertebat ista diligentia obsidendorum itinerum, commerciique prohibendi nuntiorum ac scriptorum. Alimenta enim hæc sunt amicitiarum, quæ, ut recte docet Aristoteles, si salutationum ac officiorum consuetudo cessaverit cito evanescent, quantumvis prius arcte coalitæ. Ad hanc porro Fabianam potius quam suam artem trahendi belli, non ulla sane imperator Alexius timiditate mentem appulit. Non, inquam, aut Baimundi adeo formidavit copias aut propriis diffidit, aut aperto Marte vires experiri suas cum eo dubitaret. Quin

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(58) *Πανουργία*. Ordericus Vital. lib. ix de Alexio: *Erat enim callidus et facundus, largus, et fallendi artifex ingeniosus.*

etiam abundabat ei gestiebatque ultro in congressum animus; et conserere cum feroci adversario victrices olim non minorum ardebat manus. Sed sapientia intercessit fortitudini; et moderata ratio compositæ mentis cui plenum atque integrum imperii jus in omnes suos impetus nunquam non servabat pater meus, persuasit ei tunc quidem esse melius tutis debellare consiliis, et non ferro aut periculo ad victoriam, sed cura et ingenio grassari. Norat videlicet Baimundi **387** vafrum animum acrem et mille ad nocendum artium. Si admovent castra, si cominus accederet, transfugia perfidorum seditionumque adhuc fumantium rediviva scelera instigatore tali verebatur. Igitur si, quod omnes concedunt, tempus interdum in bello est rei sine strepitu gerendæ, vincereque sine certamine ac sanguine majorem interdum imperatoribus summis quam signorum cruenta collatio famam attulit, quis neget tali tum loco fuisse Romanam rem, ut cum tot effervescentes intestinis sævæ iræ fluctibus cupiditates improborum in occasionem confirmandæ audaciæ produci non oporteret, nulla iniri salubrior administrandæ rerum summæ ratio potuerit, quam si hostem contagiosæ viciniæ et tumultum externum civili perturbatione cumulare satagentem consensescere ac ringi conclusum cogere, et denique se vendo debellaret. Neque id solum vilit aut curavit, verum ultro in eum vertere quod timuerat ab ipso malum alacri solertis animi dexterritate occupavit. Discordias et suspitionum odiorumque seminaria Baimundum inter comitesque Gallos cæteros serere aggressus hac ferme ratione. Evocavit e Neapoli ad se Marinum sebastum, hominem e Maistromiliorum genere, non illum quidem sibi probatum usquequaque (quippe cuius jurata licet fides adversus blandas prensationes et promissa in rebellionem pellicere conantium haudqua-

Α ούμενον· καὶ τοῦτο γὰρ στρατηγῶν ἰδιαιτάτων διαπερῖσμεν μὴ μετὰ ξιφῶν καὶ μάχης μόνον, ἀλλὰ καὶ πρὸς σπονδὰς τρεπομένων· καὶ ἄλλως ἔστιν οὗ βῆδιουργοῦντα τὴν ἐχθρὸν καταγωνίζεσθαι, ὁπνηϊκα καὶ τοιοῦτου καιρὸς παρῆ, ὁποῖον καὶ τότε ὁ αὐτοκράτωρ φαίνεται σκευωρήσασα. Θέλων γὰρ διχνοῖαν ἐμβαλεῖν μεταξὺ τῶν τε κομήτων καὶ τοῦ Βαϊμούντου, καὶ κατασεῖσαι οἶον τὴν πρὸς ἀλλήλους συνασπισμὸν, ἣ διαβῆξῃ, τοιοῦτόν τι δογματουργεῖ. Μεταπεμφάμενος οὖν τὴν ἐκ Νεαπόλεως Μαρίνον (59) τὸν σεβαστὸν (τῶν Μαϊστρομυλιῶν οὗτος ὑπῆρχε τὸ γένος), κἀν μὴ πάνυ τὴν πρὸς αὐτὸν ὄρκον ἀνόθευτον τότε ἐτήρει (ἀπατηλὸς; ἐξαπατηθεὶς; λόγους καὶ ὑποσχέσεις, ἀλλ' ὅσα γε τὰ πρὸς τὸν Βαϊμούντον ἀποκλύψαι αὐτῷ τὸ ἀπόρρητον τελοῦν ἤθελεν, ἅμα δὲ καὶ τὴν 'Ρογέρον' (60) (τῶν ἐπιφανῶν δὲ οὗτος Φράγκων) καὶ τὸν Πέτρον 'Αλίφαν, ἄνδρα κατὰ πόλεμον περιδύκτον, καὶ τὴν ὡς πρὸς τὸν αὐτοκράτορα πίστιν ἀκράδαντον διόλου τηρήσαντα· τούτους μετακαλεσάμενος βουλήν ἐξῆγε ὅπως τὰ κατὰ τὸν Βαϊμούντον εὖ διαθέμενος καταγωνιέσθαι αὐτὸν· ἀλλὰ καὶ περὶ τῶν εὐνουστέρων τῷ Βαϊμούντῳ, καὶ ὁπόσους ἐκείνος ἰσχυροὺς ἔχει διηρώτα. Καὶ περὶ τούτων μαθὼν ἐξ αὐτῶν, δεῖν ἔλεγεν ὑποποιήσασθαι τούτους διὰ παντοίας μηχανῆς; καὶ εἰ τοῦτο γένοιτο, δι' ἐκείνων καὶ τὸ κοινὸν τοῦ Κελτικῆς στρατεύματος διαβῆξῃται εἰς διψυχίαν ἐμπεσόν· ἀνακοινούται τοῦτο τοῖς ἡδὴ βηθεῖσι, καὶ ἐξ ἐκάστου τούτων ἓνα αἰτεῖται τῶν εὐνουστέρων θεραπόντων καὶ ἐκμυθεῖν ἐπισταμένων. Οἱ δὲ ἐτολίμους τοὺς κρείττους τῶν ὑπάρχων αὐτῷ ἔφησαν δοῦναι. Καὶ ἐπειδὴ παρῆσαν οἱ ἄνθρωποι δραματούργει τι τοιοῦτον. Γράμματα συνθέμενος ὡς πρὸς ἀμοιβὰς πρὸς τινος τῶν ἀμφοῖν τῶν Βαϊμούντων οἰκειοτάτους ὡς δῆθεν ἐκείνων γεγραφῶτων πρὸς τοῦτον καὶ οἰκειότητά τινα μνηστευόμενων, καὶ τὰ ἀπόρρητα τῆς τοῦ τυράννου γνώμης ἐξαγορευόντων, πέμπει πρὸς αὐτούς

Variæ lectiones ex cod. Coisl'in.

⁵⁸ 'Ροδέμην.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(59) Τὸν ἐκ Νεαπόλεως Μαρίνον. Evocavit Alexius Marinum Neapolitanum, uti appellatur, pag. 400, qui tum in castris aderat, non e Neapoli, quod velle videtur eruditus interpres. Erat ille, ait Anna, ex genere τῶν Μαϊστρομυλιῶν, vel potius Μαϊστρομυλιῶν, hoc est, ex familia principum, qui Neapoli in Italia dominabantur eo ævo, *magistri militum* nuncupati, quæ suprema tum fuit in urbe dignitas, qua olim insignis erat qui Neapolitano tractui præficebatur ab imperatoribus Constantinopolitanis, ut qui militiæ Italiæ dux esset, et στρατηλάτης, id est, *magister militum*, uti hocce vocabulum interpretantur Latini scriptores. Constantinus Porphy. *De adm. imp.* cap. 27, de ducibus Neapolitanis scribens: Ἰστέον δτι ὁ Μαϊστρομυλιῆς ἐρηγνέσεται τῇ 'Ρωμαίων διαλέκτῳ κατεπάνω τοῦ στρατοῦ. Magistri isti militum Neapolitanum post hæc sibi assumerunt dominatum, excusso Græcorum Augustorum iugo, retenta nihilominus dignitatis appellacione, uti passim observare est ex Gregorio M. PP. lib. vii. indict. 2, epist. 75; Joanne Diacono Neapol. in Chron. episcop. Neapolitan.; Erchemberu, cap. 26, 27, etc.; Petro Damiano card. lib. 1, epist. 9, auctore Chronici S. Vincent.

de Vulturno, lib. iii; Alexandro abbate Celesino, lib. 1, ii, iii et iv; Loone Ost. lib. ii, cap. 59 et 62, et aliis. Erat autem hac tempestate Sergius princeps Neapolitanus, quem origine et natione Græcum fuisse testatur Rogerius Siciliae comes, in Diplomate quod exstat apud Sur. 6 Octob. eujus etiam crebra apud abbatem Celesinum occurrit mentio, apud Falcon. Benev. an. 1157, et in Chron. Casin. lib. iv, cap. 89, qui quidem Sergius ultimus fuit e Neapolitanis ducibus; huic enim successit Rogerius Siciliae comes. Magistrorum militum Neapolitanorum seriem et genealogiam habet Capare. lib. i *Hist. Neapol.* et ex eo Ughellus, tom. VI *Ital. sacr.* pag. 113. Porro Marinus iste Annæus ille idem est, ni fallor, qui subscribit Diploma Rogerii ducis Apuliæ, Calabriæ et Siciliae, an. 1095, pro Ecclesia Cusentina, apud eundem Ughellum in *Ital. sacr.* tom. IX, hisce verbis: *Ego Marinus imperialis magister atque stratego.* Ex quibus patet magistreriam dignitatem ab Alexio, et aliquam prelecturam obtinisse. Certi sebasti dignitate ab Anna infra donatur, pag. 416.

(60) 'Ρογέρον. V. notata ad pag. 34.

ὡς περ εὐχαριστηρίους λόγους συντάξας καὶ ἀπο-
δεξάμενος τὰ γὰ τὴν τῶν ἀνδρῶν εὐνοίαν. Ἦσαν δὲ
οὗτοι ὁ τε Γίδος (61) ὁ τοῦ Βαϊμούντου ἀγνάδελφος,
καὶ τις τῶν ἐνδοξοτάτων ἀνδρῶν Κοπρισιανός; (62)
καλούμενος, καὶ πρὸς τοὺτους ὁ Ρικάρδος (63) καὶ
τέταρτος; ὁ πριγκιπάτος; (64) ἀνὴρ γενναῖος; καὶ τὰ

A quam inconcussa perstitisset), cæterum ejusmodi
cui sua contra Baimundum arcana consilia recte
committi posse crederet. Accersivit præterea Ro-
gerium illustrem inter Francos, ac Petrum Alipham,
virum et laude rei bellicæ et servatæ Augusto fidei
constantia celebrem. Horum rogatibus auditisque sen-

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(61) Ὁ τε Γίδος. Vetus scriptor in Philippo rege
Fr.: Guido autem frater ducis post tempus breve in
langorem incidit, ita ut desituitus omnibus membris
ad extrema duceretur. 393 Ascito denique fratre,
orati ut parcat quæ in ipsum peccasset. Interrogante
quæ essent commissa, confessus est imperatorem
sibi filiam suam spononitisse cum Dyrrachio, et
aliis donis; sæpius urbem vi aut deditione subactam,
nisi cives retardasset suo animatos consilio, etc.
Consentit Ordericus, lib. II, pag. 823, 824: Ma-
gnanimus duæ multimodis conabatur oppidum ex-
pugnare, sed impediabant qui maxime debuissent il-
lum adjuvare, Guido enim frater ejus, et Robertus
de Monteorti, in quibus confidebat præ cæteris,
fraudulenter conversi erant ad partes imperatoris, et
excæcati ab eo, missis ingenitis pecuniæ xeniis, sed
callide, frustrabantur molimina sui principis, etc.
Ex quibus patet, non confictas fuisse ab Alexio
epistolas, quo comites suspectos Boemundo redderet,
sed revera iis ad defensionem sollicitasse
Guidonem, et alios proceres.

(62) Κοπρισιανός. Conversanum forte comitem
intelligit Anna; floruit autem sub Normannis Apulis
Triscamus Conversani comes, cui ex be lo questis in
sortem Monsipulos obtigit, uti narrat Leo Ost.
lib. II, cap. 68. Ille idem, ni fallor, quem Malaterra,
lib. I, cap. 39; lib. III, cap. 34, filiam Tancredi,
Guiscardi sororem duxisse uxorem scribit.
Ex iis nuptiis prodire Guisfredus, Conversani
comes, Guiscardi ex sorore nepos dicitur Orderico
Vitali, lib. VII, pag. 645; et Robertus comes Mon-
tiscaveosi, de quo Willelmus Apul. lib. III, p. 31,
b. 33 b. Guisfredus in rescripto Rogerii Apuliæ
ducis et Boemundi fratrum, an. 1090. Apud Baro-
nium, comes Cupersanus nuncupatur. Interfuit ille
morti Guiscardi, uti narrat idem Ordericus, lib.
X, pag. 780; et Willelmus Gemeticensis, lib.
VIII, cap. 14; et conobium in urbe Cupersanensi
a fundamentis extruxit, ac bonis ditavit. Guisfredi
filiam Sibyllam uxorem duxit an. 1100, Robertus
Normannæ dux, cum ab Hierosolymitana expedi-
tione rediret. Guisfrido alii præterea existere li-
berii, Guillelmus nempe Conversani comes, Robertus,
Tancredus de Conversana, qui in Rogerium
Siciliæ comitem et regem bellum movit, de quo
abbas Colesinus, lib. I, cap. 2; lib. II, cap. 21,
33, 46; Ordericus, lib. XIII, pag. 898; et Diploma
Constantiæ principissæ Antiochenæ an. 1118,
apud Ughell. tom. VII, p. 868. Præterea Alexander,
cujus Diploma an. 1111, pro Barensi Ecclesia
exstat apud Ughell. tom. VII, Ital. sacr. pag. 865,
in quo comes Cupersanensis nuncupatur. Interfuit
etiam Alexander iste donationi Boemundi II prin-
cipis Antiochie, factæ abbati S. Anastasi Carbonensi
an. 1126. Apud Paulum Eumihum Sauctorium in
Hist. monast. Carbon. Descripsit præterea idem
Legaellus in archiepisc. Barens. aliud Diploma Ro-
berti Conversani comitis an. 1121, indet. 4, qui
Alexandri comitis forte frater fuit. Denique alterius
Alexandri de Conversana, qui Manuchi imp-
merunt an. 1168 et 1170. W. Tyrus meminit, lib.
XX, cap. 14; lib. XXI, cap. 16. Jam vero ut Con-
versanum aliquem, seu Alexandrum comitem, seu
Alexandri fratrem intellexisse Annam putem, facit
Κοπρισιανός nomen, quod haud multum ablutit a
Cupersano, qua appellatione vocantur hi comites
veteribus tabulis. Occurrit etiam, ne id dissimulem,

nobilis Normannus alter in eo Diplomate an. 1102,
de quo supra, cujus nomen, aut dignitas, Κοπρι-
σιανός appellationi Annæ satis videtur convenire.
Sic autem illius initium concipitur, uti editum est
ab Ughello: Nos Alexander Cupersanensis comes,
et cano. Capersi. et Gavus Cantazarii comes, et Ro-
bertus Cruni, juramus ex præcepto et voluntate
domini nostri Rogerii Siciliæ et Italiæ regis, etc.
Quis autem ille cano. Capersi, fateor mihi esse plane
incognitum.

(63) Ρικάρδος. Quis iste Ricardus Annæus haud
constat. Tres potissimum hoc nomine sub hæc
tempora bellis Hierosolymitanis interfuisse tradunt
scriptores, Ricardum præfectum Maresch, alterum
filium Marchisi, Tancredi 394 fratrem, tertium
de principatu cognominatum, cujus hic Anna me-
minit. Unde libens in eam sententiam irem, Ricardum
hunc eundem esse cum Ricardus de principatu,
ita ut ex viri nomine appellativo et cognomine bi-
nos fecerit, nisi quatuor in conspiratione illa co-
mites fuisse asseret. Proinde Ricardus, si alius
fuit a principato, aut ille est, quem infra Hugonis
fratrem nominat, qui in prælio navali captus est
a Cantacuzeno, aut Ricardus comes Andriæ, qui
una cum Boemundo rescriptum Rogerii Apuliæ
ducis pro Bantino monasterio subscribit apud
Baron. an. 1090.

(64) Πριγκιπάτος. Idem qui foedus Alexium
inter et Boemundum ex parte Alexii subscripsit,
ad quem cum Willelmo Claretio transfugerat, pecu-
nia et blanditiis imperatoris corruptus, ut infra
narratur. Ricardum hunc principem Salerni, de
genere Normannorum, et proximum Boemundi et
Tancredi fuisse scribit Albertus Aq. lib. III, cap.
15; lib. VII, cap. 28; Robertus Mon. lib. I, prin-
cipem vocat; Baldricus, lib. I, et Tyrus, lib. II,
cap. 15; lib. III, cap. 17, 24, de principatu cogno-
minant. Guibertus denique, lib. III, cap. 2 et 9;
de prima civitate, quibus verbis reddidisse Italicum
videtur de Principia, nam et Ρικάρδον τὸν
Πριγκιπάτον (nisi mendum subsit, legendumque sit
τὸν Πριγκιπάτον) sese ipsemet videtur appellare
in prædicto foedere. Ricardum Willelmi cognomento
Ferrebrachii, Roberti Viscardi fratris primogeniti
filium perperam facit Tyrus, cui impositum Willelmi
Ricardi patris nomen. Nam Ferrebrachius
absque liberis extinctus est, ut auctor est Malaterra
istius sæculi scriptor. Fuit vero Ricardus filius
D Willelmi alterius, Capitanatæ comitis, Wisca di
perinde fratris, qui a fratre Unfredo principatus
comes creatus est, lincrosque aliquot superstites
reliquit, ut constat ex Malaterra, quos inter, præ-
ter Ricardum, fuit Robertus comes Principatus,
pater Gaielmi, qui in Charta an. 1191, pro mo-
nasterio S. Trinitatis Venosino, Guillelmus comes
Principatus filius bonæ memoriæ Roberti comitis de
Principatu, inscribitur, apud Ughellum, tom. VII
Ital. sacr., p. 222; Guillelmus vero pater fuit
Nicolai comitis Principatus, qui suo Diplomate an.
1151, in quo cognatus Rogerii regis Siciliæ dicitur,
multa beneficia contulit Cavenisi monasterio.
Item Nicolaus in aliis tabulis an. 1141 sese comi-
tem de Principatu et Guillelmi comitis hæredem
nuncupat. Exstant illæ apud Ughellum, eodem
tomo, pag. 562, in quibus meminit Guillelmi
comitis fratris sui. Ex Willelmo præterea Roberti
Guiscardi fratre prodit Ranulfus, qui cum fratre

lentis de optima et tutissima ratione debellandi Baimundi, quærit ex iis eequid nominatim scirent quibus ille comitum ac ducum suorum familiarissime uteretur et potissimum fideret? qui eum ex animo amare? qui ab eo vere diligere putarentur? Cum ad ea illi prout quisque compererat amicos Baimundi recensissent: Hanc ego Augustus, ait, intimam ejus cohortem primum aggredi constitui, conatusque in eam spem intendere ut tales illi viros suspectos reddam. Nempe isti quos dicitis prima ipsa capita Gallorum sunt. Plurimos eorum quisque in castris illis ex se suoque nutu suspensos trahit; haud dubie si qua fors annuat abalienari eos a Baimundo, magna perturbatio Gallos jactabit, committetque odiis ac suspicionibus inter se. Vos si consilium probatis, adjuvate. Opus in primis est fides ministris. Peto a vobis ut quem quisque unum omnium probatissimum tenacissimum arcum, expertissimæque per omnia fidei famulum habet, mihi ad hunc usum commoedatis. Pollicentur haud gravate illi; adsunt paulo post famuli parati ad omnia, expeditique Augusto se sistunt in tota jam dudum fluxenda digerendaque fabula defixo. Scripserat litteras ad eos de quibus diximus Baimundi familiarissimos in eam formam et sententiam conceptas, ut non prior ipse scribere, sed ad epistolas eorum respondere videretur. **388** Istarum quoque priorum litterarum argumentum indicabatur. Agebat enim gratias quod sibi arcana Baimundi consilia prodidissent; vicem amicitiae mutuum et beneficiorum spondens; tum adhortabatur videlicet ut pergerent magnam a se, ipsisque inilem initari gratiam. Tali artificio compositæ litteræ Gido inscriptæ sunt fratri Baimundi, tum viro longe in illo exercitu clarissima qui Coprisianus dicebatur; Ricardo quoque ac post tres istos etiam viro facile in castris Baimundi fortitudine militari, scientia et auctoritate facile primo, qui proprio nomine principatus vocabatur. Multorum ex hinc ducum aliorum nomina invidiosis mendacium epistolarum inscriptionibus traducta, in magnam spem fore ut his interceptis Baimundus litteris pro cætera impotentia infrenis irritabilis animi aliquam in talium virorum præceps injuriam erumperet, cujus illi dolore ac sensu, fide subjectionis aut societatis abrupta, par illi vel majus repone-

A πρώτα φέρων ἐν τῇ στρατιᾷ τοῦ Βαϊμούντου, καὶ ἕτεροι πλείους τούτων, πρὸς οὓς τὰ ἐπιπλαστὰ γράμματα ἐξεπέμπετο· ἐκεῖσε μὲν γὰρ οὐδὲν ἰδέσκειτο τοιοῦτον ὁ βασιλεὺς· οὔτε περὶ Ῥικάρδου, οὔτε περὶ ἄλλου τινὸς τοιοῦτου, εὐνοίαν καὶ πίστιν ὑπαγορεύον γραμμάτιον· αὐτὸς δὲ ἀφ' ἑαυτοῦ τὰ τοιαῦτα γραμμάτων ἐπλάττετο. Εἶχε δὲ νοῦν τοιοῦτον τὸ δραματούργημα, ὡς, εἴπερ εἰς ἀκοῆς εἰσεῖληθαι Βαϊμούντου ἢ τῶν ἀνδρῶν ²⁸ προδοσίαι, καὶ ὡς ἐκεῖνοι ἐκεῖθεν ἀποκοπέμενος τῇ γνώμῃ τῷ μέρει τῷ βασιλικῷ προσεχώρησαν, αὐτὸς μὲν εὐθύς ταραχθήσεται καὶ πρὸς τὴν βαρβαρικὴν φύσιν ἐπανελεύσεται· κακῶσας δὲ τοὺς ἀνδρας ἀπορρόγηται τοῦτου καταναγκάσει, καὶ ὅπερ εἰς νοῦν οὐκ ἦλθεν B αὐτοῖς, ἐκ τῆς κατασκευῆς Ἀλεξίου ποιήσεται πρὸς αὐτὸν στασιάζαντες. Ἴδαι γὰρ, οἶμαι, ὁ στρατηγὸς ὡς τὸ ἀντίπαλον ἅπαν φύλον ξυγκροτούμενον μὲν καὶ ἀλλήλουχούμενον ἐβῶται· στασιάζον δὲ καὶ εἰς πολλὰ μεριζόμενον ἀδρανέστερον γίνεται, καὶ οὕτω τοῖς πολεμοῦσιν εὐχείρωτον. Ὅπερ καὶ βαθέως ἐπραγματεύετο καὶ τὸν δόλον ὑποβρύχιον εἶχε τὰ γράμματα. Μεταχειρίζεται δὲ τὸ πρᾶγμα οὕτως ὡς ὁ Ἀλέξιος· πέμψει μὲν γὰρ τὰ ἐπιπλασμένα γράμματα πρὸς ἐκείνους παραγγέλλας ἐπιδοῦναι ἐκάστῳ ἕκαστον. Εἶχε δὲ τὰ πεμπόμενα βιβλία (65) ἐκεῖνα οὐ μόνον εὐχαριστίαν, ἀλλὰ καὶ δόσεις κατεπηγγέλλετο, καὶ βσιλικὰς δωρεὰς καὶ ὑποσχέσεις ὑπερφυεῖς. Ἐφέεικε δὲ τοῦτους καὶ εἰς τὸ μετέπειτα εἶναι τε εὐνοῦς καὶ φαίνεσθαι C καὶ μὴ ἐν ἀποκρύπτειν τῶν ἀπορρήτων. Κατόπιν καὶ ²⁷ τῶν πιστοτάτων αὐτῷ ἀνθρώπων ἀποστέλλει ἀνεπιφωρᾶτως τοῦτοις παρέπεσθαι, καὶ ἐπειδὴν πλησιάζαντας ἴδοι, παρελάσαντα προφθῆναι τούτων τὴν ἐφοδὸν· καὶ καταλαβόντα τὸν Βαϊμούντον, τὸν τε αὐτόμολον ὑποκριθῆναι, καὶ εἰπεῖν ὡς αὐτῷ προσωρήσειε μισήσας τὴν τοῦ βασιλέως διατριβὴν· φιλίαν δὲ πρὸς τὸν τύραννον προσποιούμενον καὶ ὡς δὴ τινα εὐνοίαν κατειπεῖν ἀριθῆλως τῶν ἀνδρῶν ἐκεῖνων ἐφ' οὓς τὰ γράμματα· Ὡς ἄρα ὁ δεῖνα καὶ ὁ δεῖνα (ὄνομαστὶ τούτους καταριθμήσας) ἐξομοσάμενοι τὴν πρὸς ἐκεῖνον πίστιν, βασιλεῖ φίλοι καὶ εὖνοι γέγονασι καὶ τὰ ἐκείνου φρονούσι. Καὶ ὄρᾳν δεῖ μὴ τι κατ' αὐτοῦ δεῖνὸν D μελετήσεται ἐξ ὑπογυίου καὶ πάλαι προεσκευασμένου. Ἄλλὰ εἴη καὶ τοῦτο πεπραγματεύεσθαι ἵνα μὴ τι δεῖνὸν τοῖς γραμματοκομισταῖς τοῦτοις ὁ Βαϊμούν-

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

²⁸ ἀνδρῶν τοιοῦτων. ²⁷ δεῖ.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

in expeditionem Hierosolymitanam profectus est, de quo Baldricus, lib. 1, et Petrus Diac. lib. iv *Chronic. Casin.* cap. 11. Denique filia elocata a Wiscardo patruo, Dominico nobili Veneto in mercedelem proditioni Dyrrachii. Vide Malat. lib. 1. cap. 15, 24, 31, 32; lib. III, cap. 28. Ricardi filius fuit Rogerius Antiochiæ post Tancredum princeps. Sed de Gulielmi comitis Principatus posteris agimus fusius in *Familiis Normannicis*.

(65) Τὰ πεμπόμενα βιβλία. Βιβλίον, pro γραμματίον, seu tabellis usurpanti adnotant grammata-

lici, Suidas, βιβλίον, ἐπιστολή. Sic Themistius, orat. 14, epistolam Constantii ad senatum βιβλίον vocat. Vide Cinnamum, lib. v, n. 10, sub finem. Hic vero *Schedulam* significat, quam inde *billam* appellant scriptores ætatis mediæ. Willelmus Thorn. cap. 41; *Porrectæ fuerunt billæ et petitiones Domino Regi. Billa excusatoria*, apud H. de Knighton an. 1262. Hinc *Billea* in *Monast. Angl. tou.* I, pag. 634, nostris *Billet*. Spelm. annus a Saxonico *Bille* deducit, Somnerus ex *libellus* corruptum putat; ego ex βιβλίον.

τος ἐργάσθαι. Ἐμέλησε γὰρ καὶ τοῦτο τῷ βασιλεῖ, ὅπως τοὺς μὲν καθέτους τούτους ἀνδρας ἀδελφεῖς διατηρήσεις, τὰ δὲ κατὰ τὸν Βαϊμουῆτον πράγματα συντάραξεις. Καὶ οὐκ εἶπε μὲν ταῦτα καὶ συμβουλεύσκων, οὐ γέγονε δὲ, ἀλλὰ προσελθὼν καὶ δ' ὄρκους λαβὼν τὸ ἀφρόντιστον τῶν γραμματοκομιστῶν ὁ εἰρημένος ἀνὴρ ἀπαγγέλλει πάντα κατὰ τὰς ὑποθημοσύνας τοῦ αὐτοκράτορος. Ἐρωτηθεὶς δὲ ὅπου τούτους στογάζεται ἐφθακέναι, τὴν Πετρούλαν αὐτοῦς ἔλγε διελθεῖν· καὶ ἀποστείλας κατέσχε τοὺς γραμματοκομιστὰς, καὶ τὰ γράμματα ἀναπτύξας, ἱλιγγου τε πλήρης γεγωνὸς μικροῦ κατέπιπτε, πιστὰ λογισάμενος εἶναι. Ἐκείνους μὲν οὖν παραφυλάττεσθαι ψυκόνωμην, αὐτὸς δὲ ἀπρότιος ταῖς σκηναῖς ἐν ἑξ ἡμέραις ἦν γνωσιμαχῶν τὸ τί ἀνχρῆ ποιῆσαι πολλοὺς παρ' ἑαυτῷ ἀνελκίτων λογισμούς· εἰ χρῆ παραστῆναι τοὺς κονοσταύλους (66) καὶ πρὸς τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ Γίδον ἐξείπειν τὴν κατ' αὐτοῦ δοθεῖσαν πρόληψιν, καὶ εἰ μετὰ τὸν ἐλεγχον παραστῆναι χρῆ ἢ ἄτερ ἐλιγγου πρὸς τοῦτους δὲ καὶ τὸ τίνας ἄντ' αὐτῶν κονοσταύλους ποιήσεις, γενναίους δὲ ὄντας τοὺς τοιοῦτους, κἀντεῦθεν πολλὴν τὴν βλάβην ἐσομένην παρασταλέντων ὑπονοῶν κατὰ τὸ ἐγγωροῦν. Τὰ κατ' αὐτοὺς οἰκονομήσας, οἶμαι δὲ καὶ τὸν κρυπτόμενον νοῦν τῶν γραμμάτων ὑποτοπάσας, μετελθυθὼς εὐφυῶς τούτους καὶ θαρσήσας, ἐπὶ ταυτοῦ μεμενηκέναι τούτους ξυνεχώρησεν ⁶⁶.

arcani commercii interpretes quas esse in itinere se scire; offerreque adeo suam operam ad intercipiendas eas, una cum exceptione duntaxat, si tabellariis earum hominibus miseris alieno dominorum jussu pergentibus vita et liber reditus concedatur; visurum in chartis illis profecte quam prope absit a pernicie, tandiu familiarissime securissimeque se iis credens quos sui capitalis hostis Alexii Augusti studiosissimos comperiet indicium manifestissimum; simul intelliget quam atrox urgeat necessitas amolendi comparatam ex longo sibi perniciem ab iis quibus omni tempore presentissima facultas suppedit sceleris quod nefarie cogitant impune perpetrandi. **389** Hæc ita et erat jussu graviter egit fictus transfuga, magnaque Baimundum expectatione suspendit; et expresso ab eo jurējurando quo sanxit innoxios per se ac suos fore litterarum bajulos, incolumesque dimittendos, addidit tabellarios istos transgressos jam esse Petrutam, atque adeo in eo spatio quod inde ad castra interfaceret posse comprehendi. Eo dum properant jussu confestim a Baimundo cursores, notabitur obiter a nobis prudens benignitas Augusti qui quos nuntios fictarum litterarum functione ancipitis ministerii projiciebat in periculum iis isto artificio submissi transfugæ humanissime simul ac ingeniosissime salutem asseruit. Comprehen-is hominibus, resignavit cupide litteras iis ereptas Baimundus, quas dum legit et intuitu primo veras putat, adeo erant ad veri similitudinem fucatz, parum

Varie lectiones ex cod. Coislin.

⁶⁶. ξεχώρησεν. ἀνετεθείκει.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(66) *Κονοσταύλους*. Comites Stabuli vulgo C Franci vocant supremos exercituum Duces, Marbodus diaconus, postmodum episcopus Redonensis, in Vita S. Livinii episcopi Andegavensis: *Factum est ut a rege flagitantius cunctis 395 tribunus militum crearetur, qui nunc more nostro comes stabuli nuncupatur*. Vide Duchesnum, in *Hist. gentis Monnoreniciacæ*. At *κονοσταύλων* vocabulo innuit hoc loco Anna, non totius exercitus præfectos, uti hodie vox ista usurpatur, sed centuriones, et quos tæcνι *τουρμάρχας, δρουγγαρίους, κόμητας, κεντάρχους* vulgo nuncupant notione apud Gallos istius ævi passim recepta. Willelmus *Guiart* an. 11705:

Et chascun suit son conestable.

Hic *conestable*, pro cohorte, seu turma militari, apud eundem non semel. A. 1205:

Des reaus ot cinq conestables.

Idem an. 1296:

Tuit se queurent apareillier

Par diverses conestables,

Li grant seigneur et leur mesnies.

Frössartes 2 vol. cap. 67: *Et les sachés de pain furent desparties par conestables*. Et cap. 142: *Ils s'estaient tous partis par conestables*. Vide Littleton, sect. 379, et ibi Cokum, et Monstrelet. 4 vol. cap. 195. Nec alia notione duces Francorum, qui in Palatina custodia militabant, *Κονοσταύλους* vocabant Byzantini, ut qui erant Capitanei Francicæ cohortis, palatii et imperatorum custodia adiectæ, *capitaines des François*, quod iis centuriones et turmarum militarium præfecti apud Gallos indigitarentur. Vide Notas ad Villhard. n. 210.

abfuit quia stupore immenso ac subito correptus vertigine rueret; ut se recepit paululum, dato certis negotio dissimulanter observari jussit delatos comites, ipse clausus tabernaculo sex diebus neminem admittens in silentio ac nœstitia deliberabundus secum discorpebat animum curie anxîa consiliorum alternantium variis ac subiude reciprocantibus æstuans fluctibus. Ecquid expedire citare eorum se comites, fratrique ipsi Gido palam aperire cuius criminis quo iudicio deferretur? An vero illi citandi jam nunc an potius tunc tantum quando admotis per interpositos cognitores testimoniis, tabulisque oblati convicti plane ii sceleris fuerint? Accedebat gravis cura: quosnam tandem his talibus tam idoneis ac fortibus remotis viris administratione rerum et exercitui præficeret? His diu animo versatis tandem statuit vix majorem scelere casuve ullo nasci perturbationem in castris suis posse, quam amotione suppliciove delatorum principum. Itaque, sive utcumque res esse dissimulationem tutissimam credidit; sive, quod magis arbitror, homini emunctæ naris suboluit artificium calumniæ, habuit orationem ad fratrem et comites scopo suo ac temporî accommodatam, professusque se pro eo quantum exploratam haberet ipsorum fidem, indicia quantavis conjurationis ab ipsis inîtæ flocci facere, pergere uti cœperant, navareque sibi deinceps locis et functionibus iisdem quam hactenus præstiterint operam voluit.

Interim Augustus præterquam quod aditibus A cunctis angustarum vallium, quas clisuras vocant, lectam manum fortiorum virorum sub fidis ducibus ad præsidium imposuerat, etiam in id curam extendit ut calles quoque angusti vel aggestione temeraria cœræ silvæ, vel arte cancellatis lignorum cratibus, qua xyloclesias, quasi lignifragia diceret, vocant, obstruerentur: ne qua vel fortivo per devias senitas obrepere hostes ingressu possent. Itaque jam circumventi undique Galli tenebantur. Si quidam Auloni, Hierichunti, Caninis præsens invigilabat homo acer et strenuus Michael Cœcaumenus. Petulam obtinebat cum validis pedestribus copiis misti generis Alexander Cabasilas vir intrepidi promptique ad bellicos casus animi, 390 prout serpe in Asia multis Turcorum fundentisque probaverat. Deuræ præerat Leo Nicerita cum idoneo præsidio. Clisuræ denique quæ ad Arbanum sunt Eustabio Camyze custodiende commissæ fuerant. Baimundus ut ea claustra rumperet, primam in Cabasilis decrevit impressionem, ipsoque jam tum C principio Dyrrachiensis obsidii, Gidam fratrem cum alio quodam comite Saraceno dicto, tertio quoque addito Contopagnano eam in partem ire jussit. Mature venerant in Baimundi potestatem oppidula quædam Arbano finitima, quorum incolæ periti circum locorum secretas deviasque ac sine iudicio indigenarum insuspicabiles senitas Gallis ostenderunt, retuleruntque cum fide quæcunque de situ Deuræ solique ac regionis natura illius et dispositu ipsis compertissima nosse bellantium intererat. Gidus satis exploratis omnibus bifariam agmine diviso, iter in hostem pronuntiat. Ipse partem unam ductans adversa fronte Camyzen impetit: cæteras copias Contopagano et Saraceno

Ο δὲ αὐτοκράτωρ, ἐπεὶ προφθάτας ἀξιόμαχον δύναμιν ἐν πάσαις ταῖς κλεισούραις κατέθετο μετ' ἐκκρίτων ἡγεμόνων, πᾶσάν τε ἀτραπὸν διὰ τῶν καλουμένων ξυλοκλασιῶν αὐθις τοῖς Κελτοῖς ἀπέταφρυσεν. Εἶχε μὲν γὰρ εὐθύς ὁ Αὐλῶν ἢ Ἱερικῶ καὶ τὰ Κάνινα ἀνύστακτον φύλακα, Μιχαὴλ τὸν Κεκαυμένον ἢ δὲ Πετρούλα Ἀλέξανδρον τὸν Καβάσιαν μετὰ συμμίκτων πεζῶν στρατιωτῶν, ἀνδρὰ ἐκδυμότατον καὶ πολλοὺς τῶν κατὰ τὴν Ἀσίαν Τούρκων κατατροπωσάμενον· τὴν Δεύρην δὲ Λέων ὁ Νικερτίης μετὰ ἀποχώρησης ἐφρούρει δυνάμει· τῷ δὲ γε Εὐσταθίῳ τῷ Καμύτζῃ τὰς περὶ τὸ Ἀρβανὸν ἀνετηθήκει ⁸⁰ κλεισούρας. Ὁ δὲ γε Βαϊμούντος ἐκ πρώτης, ὁ φασιν, ἀφετηρίας κατὰ τοῦ Καβάσιαν τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ Γίδον καὶ κόμητά τινα Σαρακηνὸν (67) καλούμενον καὶ τὸν Κομποπαγάνον ἐξέπεμφεν. Ἐπεὶ δὲ τινος τῶν ὁμοροῦντων τῷ Ἀρβανῷ πολίχνια προέφθασαν τῷ Βαϊμούντῳ προσχωρήσαι, οἱ τούτων ἔποικοι τὰς τοῦ Ἀρβανίου ἀτραποὺς ἀκριβῶς ἐπιστάμενοι, προσελθόντες, πᾶσαν ὡς εἶχε τῆς Δεύρης τὴν θέσιν ἐξηγήσαντο, καὶ τὰς λανθανούσας ἀτραποὺς ὑπέδειξαν. Τηνικαῦτα ὁ Γίδος διχῆ διαλὼν τὸ στράτευμα, αὐτὸς μὲν τὴν κατὰ πρόσωπον μετὰ τοῦ Καμύτζῃ μάχην ἀνεδέξατο· τὸν δὲ Κομποπαγάνον ⁸⁰ (68) καὶ τὸν Σαρακηνὸν καλούμενον κόμητα παρὰ τῶν Δευριωτῶν ὀδηγοῦμένους ἐξ ὀπισθίων τῷ Καμύτζῃ ἐπισπεσεῖν ἐπέταξε· τούτου γοῦν συνδόξαντος ἀμφοῖν, ἐπεὶ ὁ μὲν Γίδος κατὰ πρόσωπον ἐμάχετο, οἱ δὲ γε λοιποὶ κόμητες τῇ παρεμβολῇ τοῦ Καμύτζῃ ἐπισπεσόντες ἀπὸ τῶν μεταφρένων δεινὸν τὸν γόνον (69) κατ' αὐτῶν ἀπειργάσαντο· ὡς οὐκ ἐνῆν αὐτῷ πρὸς πάντας μάχεσθαι· τραπέντας τοὺς ὑφ' ἐαυτὸν θεασάμενος συνεῖπετο τούτους καὶ αὐτὸς. Καὶ πίπτουσι μὲν τηνικαῦτα τῶν Ῥωμαίων πολλοὶ καὶ αὐτὸς ὁ Καραὸς νηπιόθεν

Varæ lectiones ex cod. Coislin.

⁸⁰ Κομποπαγάνον.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(67) Σαρακηνόν. De comite Saraceno diximus supra ad pag. 157.

(68) Κομποπαγάνον. Κομτός Græcis interdum est comes, interdum brevis, ita prima vocis notionē, Contopaganus erit comes Paganus, Italice il conte Pagano; altera, parvus Paganus, il piccolo Pagano.

Paganus aliquot sub hæc tempora recensent scriptores rerum Hieros. Paganum Belvacensem, Hoberlus monach. lib. vii, Paganum de Garianda, Albertus Aq. lib. ii: cap. 27: Et Paganum de Sorvoria, idem lib. ii, cap. 22.

(69) Φόνου. De hac Alexianorum clade, Albertus Aq. lib. x, cap. 41.

τοῖς γνησίαις παρὰ τοῦ αὐτοκράτορος προσληφθεῖς A καὶ καταλείβεις, καὶ ὁ Σκαλιάρης ³¹ Τούρκος τῶν ὀνομαστῶν πάλιν κατὰ τὴν ἔω ἡγεμόνων γεγυῶς, αὐτομολήσας τῷ βασιλεὶ καὶ τοῦ ἁγίου Βαπτίσματος τετυχηκῶς.

comitibus videlicet duobus impetum in Camytzæ castra facientibus. Quid faceret circumventa virtus et oppressa numero? Post multam cædem effuse neq̄ sistere poterat, sequi coactus est. Iater alios Romanorum plurimos qui ibi ceciderunt desiderium sui magnam reliquit Caras, ex familiari Augusti cohorte, probatus a puero juvenis, et merito fortis indolis, spectataque per omnia virtutis, eximii ejus ordinis prærogativa semper visus dignus. Cæsus item ibi est Scaliarius Tureus, illustris olim per Orientem et late inclytus belli dux, postea salutari sibi ad imperatorem transfugio, etiam sacri baptismatis donum assecutus.

Ἄλλὰ ταῦτα μὲν τὰ κατὰ τὸν Καμύτζην. Ὁ δὲ γε Ἄλυάτης μετὰ καὶ ἑτέρων λογάδων τὴν Γλαβηνίτζαν ³² φυλάττων, πρὸς τὴν πεδιάδα κατήλθεν, εἴτε πρὸς πόλεμον, εἴτε καὶ κατασκοπήσων τινὰ τόπου θέσιν, θεὸς ἂν εἶδειν. Τυχαίως δ' οὖν συναντῶσι B τούτῳ παραχρῆμα κατάφρακτοι ἑκατὸν ἄνδρες γενναῖοι, καὶ τῆνικαῦτα διχῆ διαιρεθέντες εἰ μὲν, πεντήκοντα δὲ τὸν ἀριθμὸν ἦσαν, καταπρόσωπον αὐτοῦ σφοδρῶς τῇ ρύμῃ ἵενται, ἔλους χαλάσαντες χαλινούς· οἱ δὲ γε λοιποὶ ἐξ ὀπισθίων ἀσφορητὶ τούτῳ παρεῖποντο· ἦν γὰρ ἐλώδης ὁ τόπος. Ὁ δὲ Ἄλυάτης τῆς τῶν ὀπισθεν μὴ αἰσθόμενος ἐλευσεως, ἀλλὰ κατὰ τῶν ἔμπροσθεν ὄλη γνώμη ἀγωνιζόμενος καὶ χειρὶ, λέληθεν ἑαυτὸν εἰς κίνδυνον συνελάσας. Ἐπεισπεσόντες γὰρ τούτῳ οἱ ἐξ ὀπισθίων ἐρχόμενοι κριτερώς κατ' αὐτοῦ ἐμάχοντο. Συναντήσας δὲ τούτῳ κόμης τις Κοντοπαγάνος καλούμενος βάλλει τούτον διὰ τοῦ ὄρατος, καὶ παραχρῆμα ἄπνους κατὰ γῆς ἔκαιτο. Πίπτουσι δὲ καὶ σὺν αὐτῷ οὐκ ὀλίγοι. Ταῦτα μεμαθηκῶς ὁ αὐτοκράτωρ, τὸν Καντακουζηνὸν μετεπέμψατο, ἄνδρα τούτου γινώσκων περὶ τὰς στρατιωτικὰς ἐγχειρήσεις ἱκανώτατον. Ἐφύασε γὰρ, ὡς ἔφην, καταλαβεῖν τὸν αὐτοκράτορα εἰς τόπον μετακληθεὶς ἀπὸ Λαοδικείας. Ἐπεὶ δ' ἀναβολὴν τὰ κατὰ τὸν Βαϊμούνητον οὐκ εἶχεν, ἀξιόμαχον στρατὸν μετ' αὐτοῦ συνεκπέμψαι, καὶ τῆς παρεμβολῆς ἔξεισι προεκπέμψων αὐτὸν ³³ καὶ πρὸς μάχας ἔτρύνων αὐτόν. Ἐφθακῶς δὲ τὴν κλεισοῦραν τὴν ἔγχωρως οὕτω καλουμένην Πέτραν, καὶ αὐτοῦ που ἐγκαρτερήσας, πολλοὺς ³⁴ τε λογισμοῖς καὶ στρατιωτικοῖς ἐπιχειρήμασιν ἐφοδιάσας αὐτόν, καὶ τὰ λῶνα ὑποθέμενος πρὸς Γλαβηνίτζαν χρησταῖς ἐλπίσι θαρσύννας ἐκπέμπει. Ἐκεῖνος δὲ πρὸς Διάβολον ἐπανέστρεψεν ³⁵. Ὁ δὲ Καντακουζηνός, προσπελάσας πολυχλίῳ τινι, ἐν τῷ ἀπέρχεσθαι, τῷ τοῦ Μύλου καλουμένῳ, παραχρῆμα παντοίας κατασκευάσας ἐλεπόλεις ἐπολιόρκει τὸ πολίχνιον. Καὶ οἱ Ῥωμαῖοι ἀναισχύντως τοῖς τείχεσι προσεπέλαζον. Καὶ οἱ μὲν πῦρ ἀνιέντες τὰς πύλας ἐνεπίπρων, οἱ δὲ καὶ διὰ τοῦ τείχους εἰς τὰς ἐπάλξεις θάπτον ἀνήσαν. Αἰσθόμενοι δ' οἱ πέραθεν τοῦ ποταμοῦ τοῦ οὕτως καλουμένου Βούση αὐλιζόμενοι Κελτοὶ, ὡς τὸ τοῦ Μύλου ³⁶ καστέλλον ἔθεον. Οὓς θεασάμενοι οἱ τοῦ

commissas clam circumduci jubet per occultos calles quos monstrabant indigenæ Deuriotæ præeuntes adorisque a tergo pugnant Romanos. Successit dolus. Occupati a facie Romani certamine vehementis hostis, retro vocantur ingenti fragore: fugientes suos Camyizes cernens quos nec revocare neque sistere poterat, sequi coactus est. Iater alios Romanorum plurimos qui ibi ceciderunt desiderium sui magnam reliquit Caras, ex familiari Augusti cohorte, probatus a puero juvenis, et merito fortis indolis, spectataque per omnia virtutis, eximii ejus ordinis prærogativa semper visus dignus. Cæsus item ibi est Scaliarius Tureus, illustris olim per Orientem et late inclytus belli dux, postea salutari sibi ad imperatorem transfugio, etiam sacri baptismatis donum assecutus.

Hactenus Camytzæ clades quam in minori numero non dissimilis Alyattæ calamitas excepit. Is cum lecta sortium manu Glabenitzæ ad custodiam præpositus, in planitiem descenderat, pugnandi, an loci cunjuspiam explorandi animo, non facile dixerim. Forte illic habet obvios cataphractos Gallos viros fortes, qui statim et ipsi divisi bifariam parte una quinquaginta equitibus constante in nostros adversos ruunt impetu quam maximo totis habenis effusis; pars altera circumducti sine strepitu, quippe per lutosas aut etiam undantes vias loci palustris, in Romanos aversos et pugnae jam conseræ Gallorum aliorum a fronte irruentium toto animo totoque conatu intentos, improvisa eademque vehementissima impressione a tergo impetunt. Alyatten Contopaganus quidam comes hasta confossum humo affligit exanimem; **391** cadunt et alii non pauci commilitonum ejus. Imperator his auditis laudquaquam enuctandum ratus quin si quid ad manum haberet efficacis auxilii adversus Baimundum expedit, Cantacuzenum accersit illico vadereque contra Gallos jubet idoneis ad hoc ei assignatis copiis. Hunc strenuum in primis et ad executiones bellicas peracrem evocarit ad se, uti diximus, Augustus e Laodicea: cui ille obtemperans imperio in eum ipsum in quo tunc erat imperator locum recens advenerat. Nec moram ille proficiscendi fecit. Augustus vero hunc honorem eunti habuit ut simul castris prodians eum usque ad elisuram quam indigenæ Petram appellant comitando deduceret, multis ipsum obiter adhortans verbis, multaque de tota belli ratione utilissime præcipiens: quibus mandatis postquam ei alacri et spe optima pleno precatus et ominatus est fausta omnia, Deabolim inde venerat revertit. Pergenti Cantacuzeno vicus occurrit Myli dictus. Expedit confestim murales machinas oppugnatque castrum. Instans acriter Romani. Pars injecto igne portas munitionis cremant; pars in pinnas mœnium enisi summa vi pro se quisque in arcem insilium. Tali articulo rerum qui trans flumen Busen stationem habebant Galli ad castellum Myli, periculo ejus procul animadverso, suppetias

Varie lectiones ex cod. Coislin.

³¹ Σκαλιάρης. ³² Γλαβυνίτζαν. ³³ οὖν. ³⁴ πολλοὺς. ³⁵ ἀνέστρεψεν. ³⁶ Μύλου.

cursu concito ierebant. Exploratores Cantacuzeni homines barbari, ut dictum est, visu perculti trepide recurrunt ad ducem suum; nec tamen ei primam rei notitiam reservant, aut sedati voce submissa quid vidissent nuntiant, ut cordatorum officium erat, sed inter ipsum cursum ut erant anbeli et metu examines clamarunt adesse Gallos. Perculit imprudens vox Romanos jam victores, arcemque incensis patentem portis, transcensis invasam muris, extorsit manibus obtinentium: quisque amens terrore subito pedem refert, victoriam abdicat, equum repetit, adjumentum velocis fugæ. Collisio erat mira confusioque in sese incurrentium, et cum trepide pro se quisque festinarent, equos pro suis alienos, ut quemque cuique fors et error obtulerat, inscendentium. Nequidquam Cantacuzenus obequitans obstabat ruentibus, et manu, voce, nutu omnes admonens, reddere constantiam metu abreptis panico certabat. *Este viri, aiebat, e poeta repetens, et prisca memores virtutis in armis; sed canebat surdis, et ducis nihil non conantis industriam obliorum officii militum perturbatio vincebat. Ille tamen ne tunc quidem desperans omnia: Esto, inquit, milites eamus. Fugæ me socium habebitis. Sed cur nostras machinas hosti relinquitimus? cur nostra copia Gallos armamus? Agite, brevis nec periculosa mora est. Corrumparamus igni quæ nec tuendi animus, nec efferendi facultas otiumve suppetit; neque illud jubeo exspectare vos quoâd ea in cinerem abierint; flamma semel injecta, per me licet, ite, recedite; sed non temere, non turpiter, sed decore compositeque recedite.* Niniûm æqua poscere visus est; agunt milites quod jubebantur, ultra etiam, ut fit, quam dux speraverat, capto semel impetu elati. Siquidem non solum suas ipsorum machinas, sed etiam hostiles **392** naves ad flumen Busen stantes incenderunt, non exiguo incommodo Gallorum, quibus haud facillis deinceps trajectus annis ejus futurus videbatur. Ita demum Cantacuzenus rite atque ordinate cum suis e terrore paulisper receptis, lento jam et militari recedens gradu, planitiam animadvertit non longe distantem, cujus situs a dextris habens annem Charzannem, protectus a sinistris invio spatio palustris et uliginosi loci, cum aptus esset visus muniendis castris, vallum illic fixit. Porro Galli quos infestos movisse ad liberationem Myli diximus, ubi ad ripas fluvii proVecti naves suas incensas repererunt, spei impotes et frustra hiantes regredi coacti sunt. Verum Baimundi frater Gidus auditis quæ acciderant, alia via hostem petere decrevit. Lectam fortium militum, quales sub se habebat plurimos, manum improviso in Jerehuntem et Canina jubet irruere. Obsequentes illi valles in angustas penetrant, quarum erat Michaeli Cecaumeno ab imperatore custodia mandata. Et adfuit ille quidem,

Α Καντακουζηνῶ σκοποὶ (βάρβαροι δὲ ἦσαν, ὁ λόγος φθάσας ἐδήλωσε) ἐπανατρέχουσιν ἀσυντάκτως πρὸς αὐτὸν καὶ οὐ μυστηριωδῶς περὶ τῶν φανέντων καθηγγέλλον, ἀλλὰ πόρρωθεν φωνοῦντες τούτων ἐφοδὸν ἔλεγον. Ἀκούσαντες δὲ οἱ στρατιῶται τὴν τῶν Κελτῶν ἐφοδὸν, κἀν τῶν τειχῶν ὑπερέβησαν, κὶν τὰς πύλας ἐνέπρησαν, κἀν ἐν χερσὶ τοῦτο κατέχοντες ἦσαν ἤδη, ἀλλ' ἐκδειματωθέντες ἕκαστος πρὸς τὸν ἴδιον ἔτρεχεν ἵππον. Ἐμφοβοὶ δὲ ὄντες καὶ συνθέντες [Ἰσ. συγχυθέντες] τὸν νοῦν ἄτερος θατέρου ἵππον ἐπέβαιναν. Πολλὰ γοῦν ὁ Καντακουζηνὸς ἀγωνισάμενος καὶ πολλὰς ἵππασίας κατὰ τῶν ἐκδειματωθέντων ποιήσας, Ἀνέρες ἔστε, φωνῶν κατὰ τὸν ποιητὴν, μνήσθητε θούριος ἀλκῆς, ὡς οὐκ ἔπειθεν, εὐφυῶς τούτους τῆς πτοίας ἀνήνεγκε, φάμενος, ὡς Οὐ χρὴ ἐλεπθῆαι καταλιπεῖν τοῖς ἐναντίοις καθ' ἡμῶν ὄργα, ἀλλὰ πῦρ εἰς αὐτὰς ἐμβαλεῖν, κἀθ' οὕτως εὐσυντάκτως ὑποχωρεῖν. Παραχρῆμα γοῦν μάλα προθύμως ἐπλήρουν οἱ στρατιῶται τὸ προσταττόμενον, καὶ οὐ τὰς ἐλεπόλεις μόνον, ἀλλὰ καὶ τὰ κατὰ τὸν ποταμὸν Βούσην ἱστάμενα πλοῖα ἐνέπρησαν, ὡς μὴ ῥαδίως οἱ Κελτοὶ διαπερᾶν ἐνθεν ἔχοιεν. Αὐτὸς δὲ ἀναποδίσας μικρὸν καὶ πεδιάδι τι ἐντυχῶν δεξιόθεν μὲν τὸν καλούμενον Χαρζάνην ποταμὸν ἐχούσῃ, ἐξ εὐωνύμου δὲ ἐλώδη τινὰ τόπον καὶ βαλτώδη, καὶ συγχρησάμενοι τούτοις ὡς ὀχυράμασι αὐτοῦ ποῦ τὸν χάρακα ἐπήξαντο. Οἱ δὲ βηθέντες Κελτοὶ παρὰ τῷ χελεῖ τοῦ ποταμοῦ γενόμενοι, τῶν πλοίων ἤδη προεμπρησθέντων, ἀσχησαντες τῶν ἐλπίδων κεχηρότες ὑπέστρεφον. Οὐ δὲ τοῦ Βαϊμούντου ἀδελφὸς Γίδος, τὰ συμβάντα πυθόμενος παρ' αὐτῶν, ἄλλην ἐτράπετο, καὶ στρατιώτας γενναίους τῶν ὑπ' αὐτὸν διελόμενος, πρὸς Ἰερὺ καὶ τὰ Κάνια ἐξέπεμψε. Καταλαθόντες οὖν τὰ ὑπὸ τοῦ Κεκαυμένου Μιχαὴλ τηρούμενα τέμνη (ἐκείνων γὰρ φύλακα τούτων ἐπέστησεν ὁ αὐτοκράτωρ), καὶ συμμάχῳ τῷ τόπῳ χρῆσάμενοι καὶ θαρρόσαντες, τρέπουσι ξυμβalόντες ὡς κατακράτος· ἀνὴρ γὰρ Κελτὸς ἐπὶ στενωπῷ τοῖς ἐχθροῖς ἔτυχεν, ἀκαδέκτος γίνεταί, ὡσπερ ἐν πεδιάδι λίαν εὐάιωτος. Θαρσήσαντες οὖν, ὡς πρὸς τὸν Καντακουζηνὸν αὐθις ἐπανατρέχουσιν. Ἐπεὶ δὲ τὸν τόπον οὐπερ ἐφθασεν ὁ Καντακουζηνὸς ὡς ἐπόμενον τὸν χάρακα πῆξασθαι μὴ προσδοκῆσθαι τούτοις ἐγνωκίαν, δειλιάσαντες, ἀνεβάλλοντο τὴν μάχην. Ὁ δὲ αὐτῶν αἰσθόμενος τῆς ἐφοδου, δι' ὄλης νυκτὸς ξυμπᾶσθαι στρατιᾶ τὴν τοῦ ποταμοῦ περὶ αὐτὸν κατέλαθεν. Ἥλιου δὲ ὀρίζοντος μήπω ὑπερχύσαντος αὐτὸς τε θωρακισάμενος καὶ ἅπαν ὀπλίσας τὸ στρατεύμα τὴν μέσσην τῆς παρατάξεως εἶχε χώραν προμετώποι. Οἱ δὲ Τούρκοι ἐξ εὐωνύμου, ὁ δὲ γε Ἀλανὸς Ἐρσμίχης τὸ δεξιὸν διεῖπε κέρως μετὰ τῶν ὑπ' αὐτὸν ὀμοχθόνων. Τούς δὲ Σχύθας προέπεμψε κατὰ τῶν Κελτῶν, ἐντειλάμενος δι' ἀκροβολισμοῦ ἐπισπάσασθαι τούτους καὶ βάλλειν μὲν συχνῶς, ὑπεκφεύγειν

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

³⁷ Ἐλεύσιν. ³⁸ ἔστησεν. ³⁹ Deest vox ξυμβalόντες.

δὲ αἰθίς καὶ παλιμπορεύτους γίνεσθαι. Καὶ οἱ μὲν A
 προθύμως ἀπηρεσαν, ἤνυσαν δὲ οὐδαμῶς, ἐπιείπερ
 οἱ Κελτοὶ συνησπικότες, οὐδόλως τὴν παράταξιν
 ἔλιον, ἀλλὰ βραδεῖ ποδὶ συντεταγμένοι λανήσαν.
 Ὡς δὲ κατὰ τὰ προσήκοντα μετὰ τῆς μάχης ἀμφω
 τὰ στρατεύματα ἐληλύθεσαν, οἱ μὲν Σκύθαι οὐκ ἔτι
 βάλλιν διστοῦς ἠδύνατο, σφοδρᾶ τῇ ῥύμῃ τῶν Κελ-
 τῶν κατ' αὐτῶν ἐξίππασσάμενων ἀλλ' ἐδίδουσαν εὐθύς τοῖς
 Κελτοῖς τὰ μετάφρενα. Τούτοις ἐπαμείβειν οἱ Τοῦρκοι
 πρὸς τὴν μὴθέντες, προσέβαλλον. Καὶ οὐδὲ τοῦτων λόγον
 ὄλωσ' ποιησάμενοι, οἱ Κελτοὶ ἐκθυμότερον ἐμάχοντο.
 Ὁ δὲ Καντακουζηνὸς ἠττωμένους ἀπάρτι τούτους
 ὄρων, τὸν ἐξουσιοκράτορα (70) Ἐπιείπερον τὸ δεξιὸν
 ἐπέχοντα κέρας μετὰ τῶν ὑπ' αὐτὸν (Ἄλανοι δὲ
 ἦσαν ἄνδρες μαχιμώτατοι), τὴν μετὰ τῶν Κελτῶν
 μάχην ἐπέτρεψε. Ἄλλὰ καὶ οὕτως προσβαλὼν ὀπι-
 σθόπους ἐφαίνετο, καίπερ ὡς λέων δεινὸς κατ' αὐ-
 τῶν βρυχώμενος. Ὡς δὲ καὶ τοῦτον ἠττώμενον ὁ
 Καντακουζηνὸς ἐθεάσατο, ἐπιβρώσας ἑαυτὸν ὥσπερ
 ἐξ ὄρητιρίου τινὸς κατὰ μέτωπον τῆς τῶν Κελτῶν
 παρατάξεως ἵεται, καὶ εἰς μέρη πολλὰ διαλύσας
 τὸ στράτευμα, τρέπει τοὺς Κελτοὺς κατακράτος (71),
 διώσας ἄχρι πολιχνίου τοῦ καλουμένου Μύλου,
 πολλοὺς μὲν τῆς δευτέρας τύχης καὶ τῶν μειζόνων
 ἀνελών, τινὰς δὲ καὶ τῶν ἐπιφανῶν κομητῶν ζω-
 γρησάς, τὸν τε Οὐδῶν⁶⁰ καὶ ἀδελφὸν Πιτζάρδον (72)
 καλούμενον, καὶ τὸν Κοντοπαγάνον, νικητῆς ὑπέστρε-
 ψεν. Ἀκριβεστέρην τοίνυν τὴν νίκην τῷ βασιλεῖ
 παραστήναι βουλόμενος, πολλῶν Κελτῶν κεφαλὰς
 τοῖς ὄρασι περιπέρας καὶ τοὺς μείζοντας τῶν
 κατασχεθέντων Οὐδῶν καὶ τὸν Κοντοπαγάνον καλού-
 μενον, παραχρῆμα ἐξέπεμψεν. Ἐνταῦθα δὲ γενομένη
 καὶ πρὸς λύχνων ἀφὰς τὸν⁶¹ κάλαμον ἐπισύρουσα,
 μικρὸν πρὸς τὴν γραφὴν ἐπινυστάζουσα, ἐπαισθά-
 νομαι τοῦ λόγου ἀπορέοντος⁶². Ὅπου γὰρ βαρβαρι-
 κῶν ὀνομάτων ἐξ ἀνάγκης ἀπαιτεῖται χρῆσις, καὶ
 ἀλλεπαλλήλων ὑποθέσεων διήγησις, τὸ σῶμα τῆς
 ἱστορίας καὶ τὸ συνεχὲς τῆς γραφῆς κατ' ἄρθρα
 εἶκοι διακόπτεσθαι. Καὶ οὐ νέμεσις τοῖς γε εὐνάς
 ἐντυγχάνουσι τῇ γραφῇ.

necessitate verterant : cum ecce succedere iis jussi procurunt Turci, nibilo melioribus auspiciis.
 393 Siquidem Gallis et hos contemptum impetu pugnae ardenti submoventibus, Cantacuzenus vin-
 cendos mox, imo pene jam victos Turcos cernens, exusioctorem Romanis cornu dextri ductorem,
 Alanos quos regebat viros pugnacissimos cum Gallis committere præcepit. Ruit tum ille quidem in
 pugnam nihilo mitior, minusve asper leone sævo, tamen ad non minus feram ferocemque Gallorum

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

⁶⁰ Οὐδῶν. ⁶¹ τῆν. ⁶² ὑπορέοντος.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(70) Ἐξουσιοκράτορα. Dignitas, ut videtur, pala-
 tina, qua Alanorum fœderatorum, qui Byzantinis
 Augustis merebant, duces donabantur. Nam ut
 Acoluthi Barangorum, primicerii Bardariatorum,
 conostauli, vel conestabiles Francorum; sic exu-
 siocratores Alanorum præfecti appellati sunt, quod
 videlicet ita indigebantur ipsi Alanicæ principes,
 quos τῆς Ἀλανίας ἐξουσιάζοντα; vocat Bryen-
 nius, lib. II, n. 1 Ἐξουσιάζοντα, potestatum, ut
 Itali nuncupant, interpretatur alicubi Acropolis.
 Alanos vero conductitios Græcis militasse testan-
 tur etiam Claudinius, *De bello Getico*, Godefridus

D Mon. S. Pantal. an. 1189, et Anonymus, *De expedit. Asiat. Frider. I. imp.* apud Canisium pag. 71.

(71) Τρέπει κατὰ κράτος. Albertus Aq. lib. I, cap. 42.

(72) Τὸν τε Οὐδῶν καὶ ἀδελφὸν Πιτζάρδον. Hugonem forte cognomento Buduclum, qui cum Richardo et cæteris fratribus, ob cæsam a se Mabiliam Rogerii de Montegomerico, comitis Belimensis, uxorem, exsul de Normannia in Apuliam fugerat. Vide Ordericum Vital. ib. v et ix, pag. 578, 584, 753.

impingens rabiens offensu velut molis solidæ repulsus, haud dubie titubare, nec jam dissimulante retro ferri et ipse visus est. Eo spectaculo rem jam et spem universam in se redactam uno Cantacuzenus admonitus, nullam facit moram immittendi, velut e carceribus dato signo, in Gallorum adversam aciem infestis cursus. Nec fortuna defuit incepto forti; perrupit enim et in partes disruptas multas illam consertissimam et adhæsione mutua impenetrabilem aciem Gallicam; planeque fuses acie hostes et fuga cladem confidentes, usque ad oppidulum Myli dictum insecutus est. Hinc revertitur receptuique cecinit, captis eo die nonnullis apud Francos illustribus, e numero conitum, quos vocant. In iis erant Ubus sive Hugo, et frater hujus Richardus dictus, denique Contopaganus memoratus supra: quos simul cum laureatis rei bene gestæ nuntiis ad Augustum statim misit; adiungens una capita Gallorum plurimorum quæ de truncis abscisse jacentium cadaverum, longarumque hastarum infixæ cuspidibus, sicque triumphali traducta pompa in oculis imperatoris et comitatus ejus, magnitudinem victoriæ demonstrarent. Hoc ego in descriptionis loco cum prima face stylum duceus ad lucubrum versaret commentando, sensi fateor obrepere mihi somnum tædio quodam orationis haud satis comptæ satisque cohærentis. Volebam equidem quam ornatisimum, quamque aptissime juncturis cohærentissimis continuatum historiæ quasi corpus edere, flore perpetuo vesitum decentis ipsam et doctis oculis expetitæ formæ; sed prohibet conturbatque me sæpius incidiens necessitas mentionis inferendæ barbaricorum nominum, nævos ingratos aspergentium Græcæ dictioni; tum vero rerum Alexii Augusti professæ narrationem tot tamque variæ naturæ, negotia mihi sese a quoque argumenta ingerunt undique, ut cum in unum unius velut tele textum non facile tanta diversitas conveniat, historiæ articuli quasi luxati, membrorumque nexus parum uspiam concinne conserti ac commissi videantur. Porro id, sive vitium sive culpa est, factura mihi meo jure videor, si bonos æquosque lectores precer ut imputent necessitati; nec fraudi velint esse meæ famæ peccatum, si quod est forte, quod vitare non potui.

Baimundus jam nobis revisendus est in arctis æstuans angustis; quippe a mari, a terra, non circumclusum modo se, sed impetium etiam magisque in dies ac magis oppugnandum cernens. Hic postquam in expediendo difficili consilio deliberationem aliquandiu traxit anxiam, tandem vir ingentis animi, nec lentarum patiens artium, verum periculorum ac pugnarum lacessor tota vita promptissimus, satis magnum a reliquis avulsam suis copiis militum numerum ire jussit deprædatum vicis oppidaque quæ circa Aulonem, Jerichuntem et Canina suis forte injuriis opportuna reperirent. Sensit expectatus ad omnia Cantacuzenus quo vis hostium incumberet: istamque in partem idoneis instructum Beroitem copiis proficisci contra Gallos imperat. **394** Igitur ille felicibus auspiciis, primo congressu victor factus; succensis etiam in reditu Baimundi navibus, velut corollario victoriæ, redditus clarior. Regium plane frangique nesciunt Baimundi pectus erat; nihil hæc illum conturbare clades visa est. Quin imo velut neminem ex eo quem ab Italia deportaverat exercitu adhuc amississet, præliis de integro accingit suos. Ex omni peditum equitumque multitudine pugnacissimum quemque delectum recta vadere in Cantacuzenum jubet; numerum sex millium id agmen explebat. Eratque opinio confidentissimi Barbari ne conspectui quidem tot heroum, clamorque primo parem Cantacuzenum Romanosve fore; imo universos ipsos pariter uno incursum capiendos. At Cantacuzenus, per exploratores, quos semper acres et fidus habebat in vigilia, factus mature certior de adventu hostium, nocte intempesta, cum armavit ipse se, tum arma

Ὡς δὲ ὁ μαχιμώτατος Βαϊμούντος ἐν στενῇ κωμίδῃ τὰ κατ' αὐτὸν ἑώρα, ἐκ τῆς θαλάσσης ἐκ τῆς ἡπείρου βαλλόμενος, ὡς καὶ τῶν χρειωδῶν αὐτῷ ἐπιλειπόντων ἦδη, πανταχόθεν ἐξαπορούμενος, ἰκάνων ἀποδιελὼν στρατεύμα, πρὸς τὰς κατὰ τὸν Δόλωνα καὶ τὴν Ἱερικὴν καὶ τὰ Κάνινα διακειμένας πόλεις πέπομφαν ἀπάσας λήσασθαι. Ἄλλ' οὐδ' ὁ Καντακουζηνὸς ἡμέλει, οὔτε νήδυμος ὑπὸς ἔσχε τὸν ἄνδρα, κατὰ τὸν ποιητὴν, ἀλλὰ γοργῶς τὸν Βεροίτην μετὰ ἀξιομάχου στρατιᾶς ἀντίπαλον τοῖς Κελταῖς ἐξέπεμψεν. Ἦτις μὲν οὖν αὐτοὺς καταλαβὼν προαυτίκι καὶ οἶόν τι πόρισμα τὰς τοῦ Βαϊμούντου ναῦς ἐν τῷ ἐπανέρχασθαι πυρπολήσας· διεληλύθει. Ὡς ἦσθετο δὲ ὁ τυραννικώτατος Βαϊμούντος τῆς τῶν πεμφθέντων ἡττης, ὡς περ μηδένα τοῦ στρατεύματος ἀπολωλεκῶς, κατέπιπτεν οὐδαμῶς· μάλλον μὲν οὖν καὶ ἄσθραλεώτερος ἐφαίνετο, καὶ ἀποδιελλόμενος αἰθῆς πεζοῦς καὶ ἵππει· πρὸς μάχας ἐκθυμοτάτους εἰς χιλιάδας ἐξ ποσομένων; κατὰ τοῦ Καντακουζηνοῦ ἐξαπέστειλεν, οἰόμενος αὐτοῦσε αἰρήσειν σὺν τῷ Ῥωμαϊκῷ στρατεύματι, καὶ αὐτὸν τὸν Καντακουζηνόν. Ἄλλ' ἐκεῖνος, σκοποὺς αἰε τοὺς ἐφεθρεύοντας τὰ Κελτικὰ πλήθη ἔχων, μεμαθηκῶς τὴν αὐτῶν ἐπέλευσιν, νυκτὸς τὴν στρατιωτικὴν ὠπλιζέτο πονοπλίαν, καὶ ὠπλιζε τοὺς στρατιῶσ' ἰσφαδάζων ἐπείσπεσεν αὐτοὺς κατὰ τὸ περιόρθρον. Ὡς δ' οἱ Κελτοὶ, κεκοπιακότες παρὰ τῷ χεῖλει Βούση τοῦ ποταμοῦ, ῥοχτώνης μικρᾶς ἐνεκὴ κατεκλίθησαν, αὐτοῦ που καταλαμβάνει τούτους μειδιώσης ἀπάρτι τῆς ἡμέρας, καὶ παραχρῆμα ἐπιθεόμενος πολλοὺς μὲν ζωγρίαν ἀγει, πλείονας δὲ κτείνει, οἱ δὲ γε λοιποὶ ταῖς δίγαις τοῦ ποταμοῦ παρασυσρέντες ἀπεπνίγησαν, καὶ φεύγοντες λύχον

☉ Variæ lectiones ex cod. Coislin.

⁴⁸ Desunt voces μάλλον μὲν οὖν καὶ etc. usque ad κατέπιπτε μὲν οὐδαμῶς p. 395.

περιέτυχον λέοντι. Τούς μὲν οὖν κόμητας ἅπαντας ἄλ-
 πρὸς τὸν αὐτοκράτορα ἐξέπεμψε, καθ' οὕτως ἀνέρ-
 χεται πρὸς τὸν Τιμόρον (73) · τόπος δὲ οὗτος ἐλώδης
 καὶ δύσβατος · κείθι γοῦν ἑβδόμην ἡμέραν ἐγκαρ-
 τερήσας, μετρητοὺς σκοποὺς ἐν διαφόροις ἐξέπεμψε
 τόποις περιαθεῖν τὰ περὶ τὸν Βαϊμούντον, καὶ
 γλώτταν (74) αὐτῷ ἐκείθεν κομίσαι ὡς τὰ κατὰ τὸν
 Βαϊμούντον πυθόμενος ἀκριβέστερον ἐγνωκέναι.
 Ἐντυγχάνουσι δὲ τυχαίως οἱ πεμφθέντες, Κελτοὶς
 ἑκατὸν σχεδίας εὐτραπέζουσι, δι' ὧν τὸν ποταμὸν
 διανηξάμενοι τὸ πρὸς τὴν περσικὴν διακείμενον
 πολίχνην αἰρήσειν ἠθούλοντο. Τούτοις ἀθρόον
 ἐπεισεσόντες, ἐξώγησαν μικροῦ ἅπαντας καὶ αὐτὸν
 τὸν τοῦ Βαϊμούντου ἐξάδελφον (75) εἰς δέκατον
 πῶδα ἀνέλκοντα τὸ μέγεθος, εὐρὺν δὲ καθάπερ τινὰ
 ἄλλον Ἑρακλῆν. Καὶ ἦν ἰδεῖν καινόν τι, τὸν μέγαν
 ἐκείνον γίγαντα καὶ τῷ ὄντι πελώριον ὑπὸ πυγμαίου
 κατασθεθέντα Σκυθιδίου. Παρεκελεύσατο δὲ ὁ Καν-
 τακουζηνός, τοὺς κατασθεθέντας ἀποστέλλων, τὸν
 πυγμαῖον Σκύθημ δέσμιον τὸν πελώριον ἐκείνον
 εἰσάξει τῷ αὐτοκράτορι, ἀστεϊζόμενος τάχα πρὸς
 τὸν αὐτοκράτορα. Ὡς δὲ φησάντας τούτους ὁ βασι-
 λεὺς μεμαθήκει, ἐπὶ τοῦ βασιλικοῦ προκαθίστας
 θρόνου, ἐκέλευσεν εἰσάγεσθαι τοὺς δεσμώτας.
 Εἰσεῖσι δὲ καὶ ὁ Σκύθης μὴδ' ἄχρη γλουτοῦ φθάνων
 τοῦ γιγανταίου ἐκείνου Κελτοῦ, δέσμιον τοῦτον
 ἐπαγόμενος. Εὐθύς οὖν γέλωσ πάντων ὄρωτο πολὺς.
 Καὶ τοὺς μὲν λοιποὺς κόμητας φρουρὰ διεδέξατο.
 Vasa; inveniuntur in hos nostri, peneque omnes
 vivos capiunt. Eminebat inter eos Baimundi, patre-
 lis vastæ ac giganteæ staturæ juvenis; quippe in
 decem pedum altitudinem procerus ac succo distentæ
 molis, prorsus Herculem referens, si virtus animi
 modum corporis æquasset. Nunc mirum et ridiculum
 erat spectaculum videre giganteum illum monstrosa
 magnitudine suggestum, ab humili et cubitali correptum
 ac tractum Scythæ. Visa res Cantacuzeno digna oculis
 principis. Cum ergo ad imperatorem et hos de more
 captivos mitteret, præcepit ductoribus eorum vægrandem
 ut Gallum non sine præeunte ac vinctum trahente
 pygmæo Scythæ ei offerrent. Nuntiatur Augusto
 adesse ab exercitu captivos novos coram ipso
 sistendos; insidet ad eam **395** vocem imperiali solio
 et introduci homines jubet. Datur in conspectum
 Scythæ pusio vinctum illum immanis corpulentæ
 Gallum trahens, cujus ne femur quidem summo
 vertice æquabat; risus nimirum ortus est omnium.
 Dati mox custodiæ iste aliique comites
 sunt.

Ὅπω μικρὸν ἐπιμεδιάσαντος τοῦ αὐτοκράτορος
 ἐπὶ τῷ τοῦ Καντακουζηνοῦ κατορθώματι, ἐτέρη τις
 ἀπόρρητος κατέλαβεν ἀγγελία, φόνον ἀμύθητον τῶν
 μετὰ τοῦ Καμύτζη καὶ τοῦ Καθίσιας Ῥωμαϊκῶν
 τυχμάτων μηνύουσα. Κατέπιπτε μὲν οὖν οὐδαμῶς
 ὁ αὐτοκράτωρ, καίτοι σφόδρα δηχθεὶς τὴν καρδίαν
 καὶ ἀνιώμενος, ἐπιστενάζων τε τοῖς πεποῦσιν, ἔστιν
 οὗ καὶ δακρύων τὸν καθ' ἕκαστον · ἀλλὰ Κωνσταν-
 τῖνον τὸν Γαβρᾶν ἄνδρα ἀρητιγίον καὶ πῦρ κατὰ
 τῶν ἐναντίων ⁴² πνέοντα μεταπεμφάμενος, εἰς τὴν
 οὕτω καλουμένην Πετρούλιαν ἀπέστειλε κατασκευά-
 μενον ὄθεν οἱ Κελτοὶ εἰς τὰ τέμνη ἐμπεσόντες τὸν

los procinetosque habuit ad pugnam snos; pro
 Gallorum impetu sperans ac vovens fore, ut ii Ro-
 manæ castra diluculo posteræ diei, qua in conspec-
 tum eorum venerant, adorirentur. Verum super-
 sederunt illi; quippe fessi de via diem illum
 indulgere ad quietem sibi decreverant. Quod noster
 ut comperit, consilium hostium in occasionem
 suam, et excipiendi belli apparatus in inferendi
 audaciam strenue vertit. Siquidem castris eductam
 aciem ubi promovisset paululum, offendit ecce ad
 Busæ amnis ripas Gallos plerosque decumbentes;
 nam, ut dixi, lassitudinem itineris lecto securi som-
 noque reparabant. Ridere commodum dies cœperat,
 cum sopore implicitos expeditus in armis toto im-
 petu Romanus impetit. Res momento conficitur.
 Multi vivi capti, plures occisi; reliqui fugientes
 (quod aiunt) lupum, leoni occurrere: hausti vide-
 lictet vorticibus fluminis, dum expedire fuga salu-
 tem quærunt. Victor captivis comitibus omnibus ad
 imperatorem missis, Timorum se confert (locus est
 palustris et difficilis aditu) ibique ad septimam
 consedit diem exploratorum reditum opperens,
 quos multos in partes varias dimiserat, cum man-
 datis ut de Baimundo explorarent certa referrentque.
 Occurrunt his forte jussa capessentibus Galli cen-
 tum pontem e ratibus subitarium imponentes amni,
 ut eo sic trajecto situm trans adversam ripam op-
 pidulum expugnatum irent. Haud negligenda res
 vivos capiunt. Eminebat inter eos Baimundi, patre-
 lis vastæ ac giganteæ staturæ juvenis; quippe in
 decem pedum altitudinem procerus ac succo distentæ
 molis, prorsus Herculem referens, si virtus animi
 modum corporis æquasset. Nunc mirum et ridiculum
 erat spectaculum videre giganteum illum monstrosa
 magnitudine suggestum, ab humili et cubitali correptum
 ac tractum Scythæ. Visa res Cantacuzeno digna oculis
 principis. Cum ergo ad imperatorem et hos de more
 captivos mitteret, præcepit ductoribus eorum vægrandem
 ut Gallum non sine præeunte ac vinctum trahente
 pygmæo Scythæ ei offerrent. Nuntiatur Augusto
 adesse ab exercitu captivos novos coram ipso
 sistendos; insidet ad eam **395** vocem imperiali solio
 et introduci homines jubet. Datur in conspectum
 Scythæ pusio vinctum illum immanis corpulentæ
 Gallum trahens, cujus ne femur quidem summo
 vertice æquabat; risus nimirum ortus est omnium.
 Dati mox custodiæ iste aliique comites
 sunt.

Nec longa imperatoris de rebus a Cantacuzeno
 prudenter, fortiter, prospereque gestis lætitia fuit.
 Compressit cito risus illos peracerbus nuntius infan-
 dam eædem Romanarum cohortium, quæ cum
 Camytze ac Cabasila fuerant, referens. Incredibili-
 ter Augusti animus ista clades percudit. Sedit mœ-
 stus, suspiriis late sonoris cæsorum desiderium
 prodens; lacrymans quoque subinde ad distinctam
 certorum ex iis compellationem. Mox tamen solitæ
 constantiæ ac rerum procurandarum officio se red-
 dens, Constantinum Gabram virum bello ardentem
 ac manu promptum, quique ignem in præliis spi-

Variæ lectiones ex cod. Coislino

⁴² Ῥωμαίων.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(73) Τιμόρον. Φρούριον vicinum Balagritis,
 nec procul a Caninis, Cantacuzeno, lib. II, cap. 32.
 (74) Γλώτταν. Vide Glossar. Annæum.

(75) Βαϊμούντον ἐξάδελφον. Illius orte cujus
 meminuit pag. 336.

rare videbatur, ire jussit Petulam, exploraturum. A inde, qua ex parte quoque aditu penetrare se in vallem cædis tantæ auctores Galli potuissent: deprehensumque callein obstrueret, muniretque diligenter, ne quid deinde simili contingeret. Aspernabatur eam procurrationem Gabras, quippe homo sui opinione turgens, et qui alibi quam in rebus quibusque maximis adhiberi suam operam dignitate sua alienum duceret. Et quanquam ille quidem non aperte imperium detractabat, tamen eo vultu mandatum accepit, eam deinde in re capessenda cunctationem attulit, ut ex iis pro sua perspicacia quod res erat cito pervidens Augustus, statim ei substitueret ad id negotii Marianum Mauracatonem sororium mei Cæsaris, belli fulmen, et hanc famam multis heroicis facinoribus adeptum. B Huic sibi charo in paucis capiti mille ad hanc expeditionem assignavit milites, generosissimos omnes, et pugnandi cupidissimos, quorum plerique de comitatu ac familia Porphyrogenitæ et mei Cæsaris delecti fuerant. At ne Marianus quidem promptus ad eundem fuit. Quin etiam petitio ad deliberandum spatio in proprium se tabernaculum receperat: cum ecce nocte intempesta veredarius a Lantulpho, magnæ, ut apparebat, rei nuntius. Erat tum Lantulphus in classe Romana quæ servando Italiæ freto prohibendisque ab ea parte Baimundi subsidiis Augusti jussu invigilabat, ductu et auspiciis Isaaci Contostephani maris præfecturam eo tempore gerentis, cui inter alios præstantes duces etiam hic militiæ maritimæ peritissimus Lantulphus adessee consilio et ministerio jussus fuerat. Resignatæ ipsa hora litteræ Lantulphi graves ejus in Contostephanos Isaacium et fratrem ejus Stephanum, simul etiam in Euphorbnum querelas et negligentis accusationes exhibuerunt. Siquidem aiebant eos tam supine ac secure fungi commendata ipsi tanti momenti custodia, ut etiam vitandæ maris nausæ, quietique ac remissioni captandæ delicatas interim excensiuunculas in amœnam continentem facerent. Addebant hæc quæ totidem describam verbis: **396** *Satagebas tu quidem, Auguste, ac quantum in te fuit satis provideras, ne uti mari quod Illyricum ab Italia dirimit ullum ad suum commodum Galli possent: tamen horum somnolenta socordia modo factum est, ut magna et instructissima rebus omnibus ab Italia classis ad Baimundum innoxio cursu pervenerit. Etenim cum Boreas in Illyricum a*

His legendis exarsit adversus Isaacium ira imperatoris; ita ut ei mox dictatis acerrimis litteris multa et gravia minaretur, nisi quamprimum insigni aliquo facinore culpam emendaret. Hæc illum ad vigilandum quidem intentius excitaverunt: sed conatibus fortuna defuit, Gallicarum tunc facta

τοσοῦτον φωνον εἰργάσαντο, καὶ ἀποταφραῦσαι τοῦ λοιποῦ τούτοις τὴν δίοδον. Δυσχεραίνοντες δὲ τοῦ Γαβρᾶ καὶ πρὸς τὴν ἐπιχειρήσιν οἶον ἀποκναίοντο; (οἰηματίας γὰρ ὁ ἀνὴρ καὶ μεγάλοις ἐγχειρεῖν ἐφιέμενος πράγμασι), Μαριανὸν τὸν Μαυροκατακαλὼν παραχρήμα τὸν ἐπ' ἀδελφῆ γαμβρὸν τοῦ ἐμοῦ Καίσαρος, ἀνδρα ἀρειμάνιον, καὶ διὰ πολλῶν ἀνδραγαθημάτων τούτου παραστησόμενον, φιλούμενον τε λίαν παρὰ τοῦ αὐτοκράτορος, μετὰ χιλίων γενναϊοτάτων ἀνδρῶν ἐκπέμπει, οἷς καὶ πολλοὺς τῶν τῆς Ἠορφυρογεννήτου καὶ τῷ ἐμῷ Καίσαρι ἐξυπηρευομένων σφαδάζοντας πρὸς μάχην συγκαταλέξας ἐξέπεμψεν. Ἐδέδεικε μέντοι πρὸς τούτο καὶ οὔτος, ἀλλ' ὁμοῦ σκοπήσων εἰς τὴν ἴδιαν ἀπή: σκηρὴν. Περὶ μέσας δὲ φυλακὰς τῆς νυκτὸς γράμματα τοῦ Λαντούλφου κατέλαβε ξυνόντος τῷ τότε μετὰ Ἰσαακίου τοῦ Κοντοστεφάνου θαλασσοκράτορος τυγχάνοντος, κατατρέχοντα αὐτῶν τε τῶν Κοντοστεφάνων τοῦ τε Ἰσαακίου καὶ τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ Στεφάνου καὶ τοῦ Εὐφορβηνοῦ ὡς καταρβᾶθυμούντων τοῦ πορθμοῦ Λογγιβαρδίας καὶ ἐξερχομένων ἐνίστε πρὸς τὴν ἡπειρον χάριν βασιῶννης προκειμένου τοῖς γράμματιν, ὅτι Κἄν σὺ, βασιλεῦ, τὰς προνομὰς καὶ ἐκδρομὰς τῶν ἑλλετῶν ὀλιγ χειρὶ καὶ γνώμῃ κωλύωσ ἦσθι, ἀλλὰ τούτων ἀναπεπτωκότων καὶ ἐπινυσταζόντων εἶπερὶ τὴν φυλακὴν τοῦ πορθμοῦ Λογγιβαρδίας σχολὴν ἐξ ἀνάγκης οἱ πρὸς τὸν Βαϊμούντορ διαπλωϊζόμενοι καὶ τὰ πρὸς χρεῖαν κομίζοντες ἔχουσιν. Οἱ γὰρ ἀπὸ Λογγιβαρδίας πρὸ μικροῦ πρὸς τὸν Βαϊμούντορ τὸν ἀπόπλου ποιησάμενοι, τὸν ἐπιπνέοντα τούτοις εὐθετον ἐπιτηρήσαντες ἀνεμον· καὶ γὰρ νότοι μὲν εὐρεῖς εὐθετοι τοῖς ἀπὸ Λογγιβαρδίας πρὸς τὸ Ἰλλυρικὸν διαπλεύουσιν, εἰσὶν, οἱ δὲ γε Βορεῖς ἀνὰ πάλιν· περῶσαντες τὰς καῦς τοῖς λαίβεσι τὸν πρὸς τὸ Ἰλλυρικὸν ἀπόπλου τότε ἐθάρρησαν. Σφοδρῶς δὲ ὁ νότος ἐπιπνέων, προσορμίσει μὲν εἰς τὸ Δυρράχιον οὐδαμῶς πυρεχῶρι· παραπλεύσαι δὲ τὴν ἡϊόνα Δυρράχιου καὶ τὸν Ἀυλώνα καταλαθεῖν ἠνάγκασε· κείθι δὲ τὰς μυριοπόρους ὀλλκάδας πρὸς μίσαντες, θυράμεις τε πολλὰς ἐξ ἰσπέων καὶ πεζῶν συνεπαγόμενοι, καὶ τὰ ζωαρκῆ ἅπαντα τῷ Βαϊμούντῳ προσαγόμενοι, καὶ τὰς γύρεας πολλὰς συνεστίσσαντο ὡς ἀφθονώτερον οἱ Κελτοὶ τὰ πρὸς διολκῆσιν ἐμπορευῶνται.

οἱ Κελτοὶ τὰ πρὸς διολκῆσιν ἐμπορευῶνται. Etenim cum Boreas in Illyricum a

Ὁ δὲ βασιλεὺς θυμοῦ πλησθεὶς τὸν Ἰσαάκιον πολλὰ κατεμέμψατο, καὶ ἀπειλησάμενος εἰ μὴ διορθώσασαιτο, ἀνυστάτως ἐγρηγορένα: ἀνέπεισε. Ἐπεὶ ἐκ μὴ κατὰ γνώμην τῷ Κοντοστεφάνῳ ἐπειραίνετο· καὶ γὰρ ἅπαξ καὶ δις ἐπιχειρήσας τοῖς ἐκεῖθεν πρὸς τὸ Ἰλλυρικὸν διαπερῶντας ἀπέβρα:

ἡμάρτανε τοῦ σκοποῦ. Μέσον γὰρ τοῦ πορθμοῦ καταλαμβάνων ἐπεὶ τοὺς Κελτοὺς ἐξουρίας πλέοντας ἑώρα τὰ θ' Ἰστία ἀναπετάσαντας καὶ σφοδρὸν τὸν ἀπόπλουον ποιούμενους, οὐχ οἷός τε ἦν πρὸς τοὺς Κελτοὺς ἅμα καὶ τοὺς ἀνέμους ἀπομάχεσθαι κατὰ πρῶραν τοῦ πνεύματος Ἰσταμένου· οὐδὲ γὰρ τὸν Ἡρακλέα πρὸς δύο φασί· τῆ βία τοίνυν τοῦ πνεύματος παλίνροσος ἐγένετο. Ἐπὶ τούτοις δ' αὐτοκράτωρ διεπρίετο. Διαγνοὺς δὲ ὅτι οὐχ ὅπου προσήκοι τὸν Ῥωμαϊκὸν στόλον ὁ Κοντοστέφανος προσώρμισε, καὶ διὰ τοῦτο αὐτὸν οἱ νότοι ἀπείργουσιν εὐθετον τοῖς Κελτοῖς μᾶλλον τὴν πλοῦν παρεχόμενοι, διαγράψας τὴν τῆς Λογγιβαρδίας ἥλιονα καὶ τοῦ Ἰλλυρικοῦ, καὶ τοὺς παρ' ἑκάτερα διακειμένους λιμένας, ἀπέστειλε τῷ Κοντοστεφάνῳ ὑποδείξας ἐν γράμμασι, καὶ ὅποι δεῖ προσορμίσαι τὰς ναῦς, καὶ ὅθεν οὐρίου τύχη τοῦ πνεύματος κατὰ τῶν διαπλωϊζομένων Κελτῶν ἐξορμῶν. Ἀνέρωσέ [Ἰσ. ἀνέρρωσε] τε αὔθις τὸν Κοντοστέφανον καὶ ἔργου ἀψάσθαι ἀνέπεισεν. Ἀνακτησάμενος οὖν ἐαυτὸν ὁ Ἰσαάκιος καὶ καταλαθὼν ὑπὲρ ὁ αὐτοκράτωρ αὐτῷ παρεκλεύσατο τὰς ναῦς προσέκειλε. Καὶ καιρὸν ἐπιτηρήσας, ὁπρὶν αἱ οἱ ἀπὸ Λογγιβαρδίας μετὰ πολλῆς παρασκευῆς πρὸς τὸ Ἰλλυρικὸν τὸν ἀπόπλουον ἐποιοῦντο, ἀνέμου δεξιῷ τηνικαῦτα ἐπιπεσόντος, δέχεται τούτους τοῦ πορθμοῦ μέσον, καὶ τινὰ μὲν τῶν ληστρικῶν πλοίων πυρίκαυστα πεποίηκε· πλείω δὲ καὶ αὐτανδρα τῷ βυθῷ παρέπεμψεν. Οὐπω ταῦτα μεμαθηκώς ὁ βασιλεὺς, ἀλλὰ πρὸς τὰ παρά τοῦ Λαντούλφου γραφέντα, καὶ αὐτοῦ δουκὸς Δυρβραχίου ἐγκείμενον ἔχων τὸν νοῦν, ἐτέρου λογισμοῦ γεγωνὺς παρὰ χρῆμα τὴν ἤδη ῥηθέντα Μαρριανὸν τὴν Μαυροκατακαλὼν μεταπεμφάμενος ἐκείθεν Δούκα τοῦ στόλου προχειρίζεται, τὰ δὲ τῆς Πετρούλας ἐτέρῳ ἀνατίθεισιν. Οὗτος οὖν ἀπελθὼν καὶ κατὰ τινα συντυχίαν εὐθὺς ἐντυχὼν ταῖς ἀπὸ Λογγιβαρδίας πρὸς τὸν Βαϊμούντον διαπλωϊζόμεναις ληστρिकाῖς καὶ φορτηγοῖς ναυσὶ, κατέσχευεν ἀπάτας πλήρεις παντοίων ἐδωδίμων. Καὶ τοῦ λοιποῦ ἄγρυπνος φύλαξ τοῦ ἀναμεταξὺ Λογγιβαρδίας καὶ Ἰλλυρικοῦ πορθμοῦ τυγχάνων, οὐ συνεχῶρει τὸ παράπαν τοῖς Κελτοῖς τὸν πρὸς τὸ Δυρβράχιον ἀπόπλουον.

Ὁ δὲ γε αὐτοκράτωρ, περὶ τοὺς πρόποδας τῶν κλεισουργῶν καὶ κατὰ τὴν Δεάβολιν αὐλιζόμενος, ἀπήγγε μὲν τοὺς προχωρήσαι τῷ Βαϊμούντῳ ὠδινόντας· ὡσεὶ νηρετοῦς δὲ πρὸς τοὺς τὰς κλεισοῦρας ἐξέπεμπεν, ἐκάστῳ ὑποτιθέμενος ὁπόσους εἰς τὴν πεδιάδα Δυρβραχίου ἐξαποστέλλειν κατὰ τοῦ Βαϊμούντου καὶ ὁπίον τὸ τοῦ πολέμου σχῆμα διατυποῦν, τοὺς κατερχομένους· χρεὶ ἐν τῷ μάχεσθαι τὰ πλείστα τε προτρέχειν τοῖς ἵπποις καὶ αὔθις ἀνθυπονοοστέιν, καὶ οὕτω πάλιν καὶ πάλιν ποιῶντας διὰ τῆς τοξείας μάχεσθαι· τοὺς δὲ τὰ δόρατα φέροντας ὤπισθεν αὐτῶν βραδεί ποδὶ στείχειν, ἵν', εἴ που γένηται τοῖς τοξῆταις πλέον τοῦ δέοντος πρὸς τὰς ὤπισθεν παρασυρῆναι, δέχωνται τούτους, ἅμα δὲ καὶ τὴν εἰς χεῖρας τούτων ἰσως ἐλθόντα Κελτὸν πλῆττειεν. Ἐπεγορήγει δὲ δεψιλῆ τούτοις τὰ βέλη

A partium. Semel iterumque Latini postea quoque cursum rectum et incolamem ex Italia in Illyricum habuere, frustra obstare conata Romana classe. Promoverat eam quidem Isaacius in fretum medium obviam contra naviganti Gallicæ; sed cum hanc ventus a puppi secundus valide pelleret, illam idem a prora vehemens difflaret, contra ventum et hostem pugnare simal ratio non fuit, quoniam ne Hercules quidem (quod dici solet) contra duos. Itaque cedentes necessario Romani, purum iter liberumque Italicis reliquere navibus. Ringebatur iis acceptis imperator; et erratum a Contostephano intelligens in statione apta classi suæ deligenda, tabulam utriusque oræ littoralis maritimæ, Illyricianæ, inquam, et ei adversæ Longobardicæ, cum notatis utrinque regionis utriusque portibus ad eum misit: litteris admonens quibus in locis quibusve stationibus tenere ex excubiis naves Romanas oporteret, ut eæ quocunque vento navigantes ex Italia Gallicis arcere possent. Cepit Isaacius, cum his postremis monitis acquievisset, fructum docilitatis suæ. Nam observato tempore quo trajectus novæ ab Longobardiis parabatur classis, locum sibi suisque ex imperatoris consilio delectum sumpsit. Inde autem procedentibus prospero ventorum flatu Gallorum navibus multis et apparatu onustis plurimo, infestus ingruens cursu in medio, piraticas eorum quasdam incendit, plures cum vectoribus depressit. Hoc quanquam ita Isaacio successerat, tamen cum accusationes in eum Lantulphi, consonis quoque ducis Dyrrhachiensis confirmatæ querelis, insiderent in Augusti animo altius, tandem in illa maris præfectura Contostephani, accersitum quem modo memoravimus **397** Marianum Maurocatalonem ducem classis creat, Petrulæ visendæ negotio alteri mandato. Mariannus in provinciam cito profectus operam navavit. Etenim deprehensas in cursu piraticas onerariasque Gallicas comeatum ingenti vi refertas cepit omnes, vigilque deinde ac certus custos Italico freto incubans omne utique Italicarum navium a Dyrrhachiensibus Baimundi castris plane deinceps commercium abrupit.

D Porro imperator interim Deaboli considens in proxima vicinia claustrorum sive clisurarum, quas firmis, uti diximus, præsidii munierat, haudquamquam ipse vacabat opere, sed præcipuum, si recte quis æstimet, ad belli summam momentum afferbat. Præterquam enim quod impediēbat utique castris eo loco positis ne ullus ex infensis sibi plurimis et rebellionibus parturientibus transfugere ad Baimundum, cum eoque vires ac consilia posset jungere: subsidia etiam supplementaque creberrima recentium assidue militum in horas pene singulas suggerebat suis clisuras obtinentibus, quibus illi aucti ultra custodiam commissarum arcium, etiam ad lacessendos hostes quotidianis incursibus paratam et alacrem multitudinem habebant. Addebat eam ipsam ad rem præcepta imperator salutaria,

subtiliter persequens singula : quot simul esse deherent qui ad planitiem Dyrrhachiensem prope castra Baimundi excursuri mitterentur ; quo pugnae genere uti eos oporteret ; quo ordine procedere ; qua forma, quove instructu in occasione pugnae dirigere aciem foret consultius ; subitis equitationibus invehī ut plurimum jubebat ; tum post impressiones acres et breves, maturis retro ferri recessibus. Invehī autem non usque ad pugnam admoendam cominus, et manus conserendas ; sed ad jactum clunaxat teli, unde ninobos sagittarum laxatis arcubus in hostem spargerent. Sic autem precurrentibus praesto esse a tergo volebat hastatos lento et firmo assectantes gradu, quo, si qua vis major arquetis ingrueret ab hostili equitatu, paratus illis et tutus in medium fixi et fortis agminis receptus esset. Quod si nostri equites pugnam aequam sustinerent diutius, ne tum quidem inutilem pone traherent cohortem hastas vibrantium ; sed iis inter se mistis et confodientibus adversos Gallos, citius certiusque vincerent. Praeterea multus in monendo erat jaculis ne parcerent ; quorum etiam abundantissimam suis suggeri copiam curabat, uti gladio congregidique cominus haud adeo probabat. Porro jacula ipsa dicitabat sine usu fere perdi quando in cataphractorum contactos tutissime collineantur artus : utilius incomparabiliter in equos dirigi et sine impedimento vulnerabiles et nunquam sine vectoris pernicie sternendos. Armatura haec est Gallorum equitum. Lorica ferrea contextu quodam implexuque annulorum, ac squamis velut quibusdam invicem consertis, seseque inscendentibus corpore obiens, et illud arte simul apteque ad facilitatem motus omnis, tunicae instar intime applicitae vestiens. Accedebat ad munimentum impenetrabilis obtentus scuti, non rotundi, sed figurae ovalis oblongae, latiori ab imo ambitu in acutius fastigium desinentis : non plane et coequatae superficiei, sed spatio lente intus in longum cavo latus amplectentis a parte gemina, cujus exterior laevigata frietu et tersi nitore metalli resplendens facies, oculi ex aere praelucidi, umbone medio percellibat intuentes contra. Jam materies non etiam durata tinctu et fabrorum arte ad duritiem sub his involucris corpus ; et Persiei licet aut ubi ad istud tectorium offenderat innoxia utique et

A παρακελευόμενος μή φείδεσθαι τούτων ὄλως, ἀλλὰ κατὰ τῶν Ἰππων μᾶλλον ἢ τῶν Κελτῶν ἐπιτοξάζεσθαι, τοῦτο μὲν εἰδὼς ὅτι ὅσον ἐπὶ τοῖς θύραξι καὶ τοῖς σιδηροῖς χιτῶσι (76) εὐστρωτοὶ ἦσαν ἢ καὶ παντάσῃσι ἄσπρωτοι. Βάλλειν οὖν εἰς μάτην καὶ πάντῃ ἀνόητον ὤρετο· ὄπλον γὰρ Κελτικὸν χιτῶν ἔστι σιδηροῦς κρικὸς ἐπὶ κρικῶ περιπεπλεγμένος, καὶ τὸ σιδηρίον, ἀγαθοῦ σιδήρου, ὥστε καὶ βέλος ἀπώτασθαι· ἱκανὸν καὶ τὸν χρωτᾶ φυλάξαι τοῦ στρατιώτου· προσθήκη δὲ τῆς φυλακῆς καὶ ἀσπίς οὐ περιφερῆς, ἀλλὰ θυρεὸς (77) ἀπὸ πλατυτάτου ἀρέαμενος καὶ εἰς ὄξυ καταλήγων, καὶ τῶνδον ἥεμα ὑποκοιλαινόμενος, λείος δὲ καὶ στίλβων (78) κατὰ τὴν ἐξωθεν ἐπιφάνειαν, καὶ ἐπ' ὀφθαλμῶ χαλκοχύτῳ μαρμαίρων. Βέλος τοίνυν, κἄν Σκυθικὸν εἴη, κἄν Περσικὸν, κἄν ἀπὸ βραχιόνων ἀποθρίψει γιγαντικῶν, ἐνεῖθεν ἀποκρουσθὲν παλινδρομήσει πρὸς τὸν πέμψαντα. Διὰ ταῦτα τοίνυν, ἔμπειρος ὢν, οἶμαι, ὁ βασιλεὺς τῶν Κελτικῶν ὄπλων καὶ τῶν ἡμετέρων τοξευμάτων, ἀφεμένους τῶν ἀνδρῶν, τοῖς Ἰπποῖς μᾶλλον ἐπιθέσθαι παρεκελεύετο, καὶ καταπεροῦν αὐτοὺς τοῖς τοξύμασι παρήνει· ἅμα δὲ καὶ ἵνα τῶν Ἰππων ἀποδεηχότες εὐχειρωτοὶ γένοιντο· Κελτὸς γὰρ (79) ἀνὴρ ἔποχος μὲν ἀκατάσχετος καὶ κἄν τεῖχος διατιτραίνει Βιβυλωνίων, ἀποδεηχὴς δὲ τοῦ Ἰππου ἄθωρα τοῖς ἐθέλουσι γίνεται. Γυνώσκων γὰρ τὸ δάστροφον τῶν συνεφεπομένων αὐτῶ, οὐκ ἔθελε τὰς κλεισιούρας ὑπερβῆναι, καίτοι πολλὰ σφαδάζων δημοσίαν τὴν τοῦ Βαλμούντου μάχην αὐτὸς ἀναδείξασθαι. Καθὰ γε καὶ πάλιν πολλάκις ἡμῖν ἐδειχθέντο· ἦν γὰρ πρὸς τὰς μάχας παντὸς ξίφους τομώτερος, ἄσπρετος τὴν γνώμην καὶ παντᾶσιν ἀκατάπληκτος, ἀλλὰ τὰ συμπεσόντα οὐ ἀπίργε τοῦ ἔγχειρῆματος, δεινῶς αὐτοῦ τὴν ψυχὴν ἐκπέζοντα.

Car. Dufresnii Du Cangii notae.

(76) *Χιτῶν σιδηροῦς*. Lorica annulis et maculis contexta, nostris, *Cotte de maille*.

(77) *Θυρεός*. *Θυροὶ* dicuntur *σχοῦαρια* μεγάλη ἐπιπέχη, apud Leonem, in *Tact.* 396 cap. 5. § 3. cap. 6. § 25, 32, 37. cap. 14. § 103. Expressit Anna, lib. v, pag. 140. scuti Gallici magnitudinem, hae formam exhibet, qualem scuto Samnitum trinit Livius, lib. ix : *Scuti summum latius qua pectus atque humeri teguntur, fastigio aequali, ad imum cuneatis mobilitalis carina*. Scuti Gallici longiorem formam fuisse auctor est Diodorus Siculus, cujusmodi fuit illius, quod Graeci *θυρεόν* vocabant, quod Polyenus, lib. iv *Strateg.*, Gallis attribuit. Addit Anna ἀπὸ πλατυτάτου εἰς ὄξυ, la latiore forma in acutum desinere, quod firmatur praeterea ex Hygino, Fab. 277, dum ait, Cypri insulae Agurum similem esse scuto Gallico. Quippe Cyprius, ut dicitur habet Constantinus Porphy. lib. i *De The-*

D *mat.* litera Δ speciem praefert ; est enim triangularis figurae, quae fuit scutorum Gallicorum, quam representant passim sigilla cerea militum, seu equitum Francicorum diplomatibus appensa. Vide Gosselinum, in *Hist. vet. Gall.* cap. 48 : Cluver. lib. i *Germ. Antiq.* cap. 44, et Marcum Zuerium Boxhornium in *Orig. Gallic.*

(78) *Στίλβων*. Albertus Aq. lib. ii, cap. 41 : *Jam dies clarissima iunxerat, sol radiis fulgebant lucidissimis, cujus splendor in clypeos aureos et vestes ferreas refulsit*. Lib. iii, cap. 57 : *In splendore clypeorum coloris aurei, viridis, rubei, cujusque generis* L. h. iv, cap. 6 : *Horum ferreae vestes, clypei aurei et gemmis inserti, variisque coloribus depicti*. Atque nōte fute colorum in insigniaris sculis origo. Vide Dissertat. i ad Joinvillam.

(79) *Κελτὸς γὰρ*. Vide pag. 140.

longo usu comperta imperator obtinens animo illam suis quam reterimus imperabat in Gallos pugnandi rationem, ut equis jaculo ligendis viros omitterent; quippe facile et innoxie vincendos equorum casu. Nimirum non illam ferociam, illos ignes quos in equis alti spirant, etiam extussi retinent, si qua eos vis affligerit. Gallus equo generoso armatus insidens flammea velocitate fulmineus vel Babylo-nios muros transvolet; humi depositus, quibusque obviis ludus est. Hæc igitur in hunc modum sa-pienter Augustus ex eo loco gubernabat. Cur non procederet ulterius et claustris superatis cautiones ipse cum Gallis pugnans has usurparet quas tradebat aliis, causa hæc fuit quam ex ipso audire nemini cum diceret, perversa consilia sibi nota male feriatorum e suo ipsius comitatu non pauco-rum aversos a se animos habentium, effecisse ut consultum nequaquam putaret, id quod alioqui ave-bat unice, transitis clisuris æquo Marte totis copiis cum Baimundo experiri fortunam prælii. Et astrue-re, ni fallor, huic ejus dicto fidem possent quæ superius locis variis de bellica ipsius indole, de ardore rem gerentis in acie, de constantia præsentiaque mentis, ac vigilia consilii, in eventu pericu-love quovis, commemorata sunt a nobis. Verum, ut sæpe dictum est, hoc in quo narrando versamur tempore gestientem in discrimen pugnae decretoriae Augusti fortitudinem ejusdem sapientia continuit, cogitatione ac conscientia suspecti maleque fidi comitatus: quæ res, longe minus metu insidiarum, quam dolore ob ereptam occasionem probandæ virtutis, discruciat eum animum.

Στενωχωρούμενος ὁὖν ὁ Βαϊμούντος; ἀπό τε ἡπείρου A καὶ θαλάττης· καὶ γὰρ ὁ μὲν αὐτοκράτωρ οἶον θεατῆς τῶν κατὰ τὴν πεδιάδα τοῦ Ἰλλυρικῆς πρα-τομένων καθῆστο, κὰν ὀλη ψυχῇ καὶ γνώμῃ συμ-παρῆν τοῖς μαχομένοις, καὶ τῶν αὐτῶν ἐκείνοις ἰδρώτων καὶ πότων μετέχεν εἰ μὴ που καὶ πλείω τις φαίη, ἐρεθίζων πρὸς μάχης καὶ πολέμους τοὺς κατὰ τὰς ἀρχολοφίας τῶν κλεισουργῶν κατατεθέντας ἡγεμόνας, καὶ ὑπεπιθέμενος ὅπερ ἡ χρῆ προσθάλλειν τοῖς, Κελτοῖς. Ὁ δὲ γὰρ Μαρριανὸς τοῦ ἀναμεταξὺ Λογγυβαρδίας καὶ Ἰλλυρικῆς πορθμοῦ τὰς κελεύ-θους ἐπιτηρῶν ἀπέπειργε παντάπασιν τοὺς ἐκείθεν πρὸς τὴν Ἰλλυρικὴν διαπερῶντας, οὐ τριάρμενον, οὐδὲ μυριοφόρον ἐλκίδα, οὐδὲ μυοπαρῶνα δίκωπον τὸ πσράπαν ξυγχωρῶν πρὸς τὸν Βαϊμούντον διαπερῆν. Καὶ αὐτῶν γούν τῶν διὰ θαλάττης κομιζομένων B τροφίμων ἐκλειπόντων αὐτῶ, καὶ τῶν διὰ ξηρᾶς ἐπιτιθεμένων ὁὖν ἐμπειρία πολλῇ τὸν πόλειον εἴωρα προβαίνοντα. Ὅπτινίκα γὰρ τοῦ χάρακος χορ-τογωγίας χάριν ἐξῆει τις ἢ καὶ τινων συκκομιδῶν ἄλλων, ἢ καὶ τοὺς ἵππους εἰς ποτὸν ἐξήλαυον, ἐπετίθεντο τούτοις οἱ Ῥωμαῖοι καὶ τοὺς πλείονας ἀνήρουν, ὡς κατὰ μικρὸν τὸ αὐτοῦ δαπανᾶσθαι στρατεύμα· ἀποστειλάς πρὸς τὸν δοῦκα Δυβράχλου Ἄλέξιον τὰ περὶ εἰρήνης (80) ἐπερωτᾷ.

Admirabilem admodum oppugnationem dudum obsessis castris Gallicis, ut vel tantillum prodiisse vallo pabulandi causa impune non esset, Romanis tam assidue imminentibus, 399 tanta arte rationeque rem ge-rentibus, ut et semper ipsi subitis incursibus, tempestivis receptibus, sine suo periculo nocerent; et Gallis nullam occasionem exercendæ virtutis, nullam spem evadendæ calamitatis reliquam facerent. Qui si vel ad potum equos educere auderent castris, Romanos e prædiis proximis haud dubie incur-santes patiebantur, creberrimis equorum virorumque captivitatibus aut cædibus. Sensit Baimundus ineluctabilem vim mali, carpique sensim ac colliquescere iteratis in horas damnis exercitum videns, ad extremum eo confugit ut missis ad Alexium ducem Dyrrhachii legatis, mentionem pacis prior in-ferret.

Ἐπεὶ δὲ καὶ εἰς τις εὐγενῆς τῶν τοῦ Βαϊμούντου C Σεβ id tempus Guilielmus Clareias, prænobilis κομήτης Γαλιέλιμος; ὁ Κλαρέλιος (81) εἴωρα τὸ ἅπαν inter Galios comites qui cum Baimundo militabant,

Variaë lectiones ex cod. Coislin.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(80) Τὰ περὶ εἰρήνης. Ordericus, lib. ii, pag. 62; Albertus Aqu. lib. x, cap. 41, 42, 43, 44.
(81) Γαλιέλιμος ὁ Κλαρέλιος. Agunt de hac co-

mittua Boemundi ad Alexium defectione Albertus Aqu. lib. x, cap. 43 et 44; et Ordericus loco citato. Addit Albertus Willelmum Clarei, qui Κλαρέλιος;

tum illorum quæ diximus incommodorum sensu, A
 tum pestilentia divinitus immissæ per castra Gal-
 lica foetidissime grassantis periculo commotus, cum
 quinquaginta equitibus ad imperatorem transitit.
 Excepit illum pro personæ merito benevole hono-
 rificeque Augustus; et ubi ex eo de Baimundi rebus
 exquisivit curiosius, certiusque comperit, quam
 præcipiti ex loco, imo quam profligatæ jam essent
 ac perditæ: fame ac peste per ejus exercitum sæ-
 vicientibus, nulla certa aut verisimili auxilii vel
 levamenti spe, clarum transfugam hospitio regio
 dignatus, postquam multis eum beneficiis donisque
 cumulavit, etiam nobilissimi appellatione cohone-
 statum secum habuit. Interim admonetur Alexii
 litteris Baimundum pacem petere; ac quanquam
 tanto nunc meliorem esse videbat fortunam suam, B
 tuncque se preces capitalis hostis ultima necessitate
 expressas posse spernere, quippe interitu ipsius ac
 pleno exitio partium illarum brevi, ut res erant,
 secuturo, facile debellaturum; tamen reputans
 secum nefarias insidiatorum latera semper sua
 absidentium contra se voluntates, pertænsque
 anxie custodiæ quam cum misero metu continuare
 dies ac noctes, cæca suspectorum familiarium per-
 fidia ipsum coegerat, ex eo ferme tempore quo erat
 Constantinopoli profectus; nec committendum
 diutius ratus ut uno tempore inter hostes acerbos
 et cives perfidos deprehensus unus, in momenta
 omnia discrimen capitis subiret: ad extremum de-
 crevit, necessitate quod aiunt in ambitionem versa, C
 finem representare intestini atque infandi periculi,
 et pace cum Gallis facienda expeditionis quæ tan-
 tum non ipsi funesta fuerat, ac ne adhuc esset, pe-
 riculitabatur, faustum et gloriosum exitum non re-
 pudiare dum ultro se offert. Itaque litteris ad
 Alexium redditus responderi suo nomine Baimundo
 jubet hunc ferme in modum: *Nosti omnino quoties
 deceptus sim, tuis juramentis et verbis credens. Quod
 nisi divina Evangelii lex cuncta sibi multo Christia-
 nos ignoscere juberet, utique nunc non præberem
 faciles sermonibus tuis aures. Verum quia falli ab
 hominibus quam in Deum offendere, divinasque leges
 transgredi salius est, non rejicio petitionem tuam.
 Si ergo ex animo pacem cupis, et illaudabilis incepti
 tam successu carituri quam causam æquam initio*

D *εμβολῆν.*
 non habuit, tædium te verum ac non fucata tenet pœnitentia; si, inquam, serio 400 inducis in om-
 nium temperare in posterum a Christiano sanguine fundendo, quem hactenus tanta copia non defensionis
 vestrae patriæ, non studio amplificandæ vel tuendæ religionis, sed tuæ unius meræ libidini atque ambi-

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

⁴⁵ Desunt voces οὐθ' ὑπὲρ τῆς—χάριν θελήματος.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

Annæ, et Widonem filium sororis Boemundi, Wil-
 helmi de Gretemaisnil forte ex Mabilla, Boemundi
 sorore, filium, pecunia et blanditiis imperatoris cor-
 ruptos, Boemundum ad sancientiam cum Alexio
 pacem fuisse cohortatos; in castra vero Alexii
 transiisse illos ante initum scælus, non tradit. Wil-
 helmus Claret in Franciam postea reversus pactis
 interfuit Alfonsum Tolosanum inter et Raimundum

στράτευμα τῶν Κελτῶν ὑπὸ τε λιμοῦ καὶ νόσου (δὲνῃ
 γὰρ τις τούτους ἐπέσκηψεν ἀνωθεν) διαφθειρόμενον,
 τὴν ἑαυτοῦ σωτηρίαν πραγματευόμενος μεθ' Ἰππων
 πενήκοντα αὐτομολεῖ πρὸς τὸν αὐτοκράτορα. Ὁ δὲ
 βασιλεὺς τὸν τοιοῦτον ἀποδεξάμενος πυθόμενος τὰ
 κατὰ τὴν Βαϊμούντον καὶ τὴν τε ὑπὸ τοῦ λιμοῦ τοῦ
 στρατεύματος πτώσιν βεβαιωθεὶς, καὶ ὡς ἐν στενῷ
 κομιδῇ τὰ κατ' αὐτοὺς ἐληλάκει, αὐτὸν μὲν τῷ
 νοβελλισμῷ τῆνικαυτὰ τιμᾷ ἀξιώματι, πολλαῖς
 δωραῖς καὶ χάρισιν ἀμειψάμενος. Μεμαθηκὼς δὲ
 διὰ τῶν τοῦ Ἀλεξίου γραμμάτων ὅτι ὁ Βαϊμούντος
 τὰ περὶ εἰρήνης πρὸς αὐτὸν διαπρεσβεύεται, κατα-
 νοῶν δὲ καὶ τοὺς ἀμφ' αὐτὸν ἀσὶ τι κακὸν κατ'
 αὐτοῦ διανοουμένους, καὶ ὅσαι ὥραι ἐπανισταμένης
 ὄρον, καὶ βαλλόμενος μάλλον ἀπὸ τῶν ἐγκολπίων ἢ
 τῶν ὀθνεῖων ἐχθρῶν· ἐπεὶ ἐδόκει αὐτῷ μὴ ἐπὶ πλείον
 πρὸς ἑκατέρους ἀμφοτέροις χερσὶ μάχεσθαι, τὴν
 ἀνάγκην φιλοτιμίαν ποιησάμενος, ὡς πού τις ἐφη,
 βέλτιον ἐγνωκεν εἶναι τὴν μετὰ τῶν Κελτῶν εἰρή-
 νην ἀσπασασθαι, καὶ μὴ τὰς τοῦ Βαϊμούντου ἀπω-
 σασθαι αἰτήσεις, ἐπτοεῖτο δὲ ἐπὶ τὰ προσωτέρω χω-
 ρῆσαι δι' ἣν ἄνω ὁ λόγος ἐνέζηρνεν αἰτίαν. Διὰ ταῦτα
 αὐτὸς μὲν αὐτοῦ πού προσέμενεν ἀντικαθιστάμενος
 πρὸς ἀμφοὶ τὰ μέρη· τῷ δὲ δοικὶ Δυρράχίου ταῦτα
 πρὸς τὸν Βαϊμούντον ἐπέειν διὰ γραμμάτων ἐπί-
 σκηψεν· *Ὅλσθα πάντως ὁσάκις ἠπάτημαι πιστεύω
 τοῖς σοῖς ὄρκιοις καὶ ῥήμασι· καὶ εἰ μὴ ὁ τοῦ
 Εὐαγγελίου θεῖος νόμος Χριστιανοῖς ἀπαντα
 συγχωρεῖν ἀλλήλοισι παρεκλεύετο, οὐκ ἂν πρὸς
 τοὺς σοὺς λόγους τὰ ὧτα ἀνέφερα· βέλτιον ἐέ
 ὄμως ἀπαυᾶσθαι ἢ προσκεκρουκέναι Θεῷ καὶ
 θεῖους παραβαίνειν γόμους. Διὰ τοι τοῦτο οὐκ
 ἀποπέμπομαι σου τὴν αἰτήσιν. Εἰ μὲν εὖν ἐν
 ἀληθείᾳ τὴν εἰρήνην καὶ αὐτὸς βούλει, μισα-
 χθεὶς τὸ ἀποποιῶν ὁδὲρ ἐπεχείρησας ἔργου καὶ
 ἀτέλεστον, καὶ οὐκ ἐτι αἰμασι Χριστιανῶν ἐχχο-
 μένοις χαλρεῖν ἐθέλεις, οὐθ' ὑπὲρ τῆς σφῶν
 πατρίδος, οὐθ' ὑπὲρ τῶν Χριστιανῶν, ἀλλὰ σοῦ
 γε καὶ μόνου χάριν θελήματος, ἐπεὶ βραχὺ τὸ
 ἀναμταξὺ ἡμῶν διδιστημὰ ἐστίν, αὐτὸς παραγε-
 νοῦ μεθ' ὅσων ἂν βούλη· καὶ εἰτετὰ σφῶν ἡμῶν
 θελήματα εἰς ταυτὸν συμβαῖεν ὡς ἡ σύμβασις
 ἔξει τῶν πραγμάτων, εἰτε καὶ μὴ. Καὶ οὕτως, ὡς
 εἴρηται, ἀβλαβῆς πρὸς ἰδίαν ἐπαναστρέψεις παρ-*

D *εμβολῆν.*

Barcinonensem comites sancitis, an. 1125, ut est
 in Historia comitum Tolos. Catelli, lib. II, pag. 190.
 Nam Willelmus Raimundi vel Alfonsi vassallus, seu
 cliens erat, propter comitatum et marchionatum
 provinciam, in quo situm est castrum de Claret, infra
 Boilliviam Sistarici, ut est in veteri charta an.
 1310, transit illud postmodum in familiam de
 Agouto.

tioni temere ac ladicundus impendisti, age quoniam non magno spatio distamus, ne gravare convenire huc ad me cum quol quibusve comitibus voles. Exponemus commodius inter nos coram quid velimus quisque, breviusque sic multo ac facilius coire compositio poterit. Quod si quæ res obstiterit, quominus ea concludatur, tum tu incolamis et liber in tua te castra recipies.

Ταῦτα ἀκούσας ὁ Βαϊμούντος, ὁμήρους τῶν ἐπι- A
φανῶν ἤρῃσατο δοθῆναι οἱ ἐφ' ᾧ τούτους παρὰ τῶν
αὐτοῦ κομήτων ἐλευθέρους ἐν τῇ ἰδίᾳ κατέχεσθαι
παρεμβολῇ, μέχρις ἂν αὐτὸς ἐπιναστρέψῃ· ἄλλως
γὰρ μὴ ἀποθάρρειν τὴν πρὸς τὸν αὐτοκράτορα
ἔλευσιν. Μεταπεμφόμενος τοίνυν ὁ βασιλεὺς τὸν
Νεαπολίτην Μαρῖνον, καὶ τὸν ἐπ' ἀνδρία περίκλυτον
Φράγγον Ῥογέρην, ἀνδρας φρενήρεις, καὶ τῶν
Λατινικῶν ἐθῶν ⁶⁶ ἐν πείρᾳ καθεστηκότας πολλῇ,
καὶ Κωνσταντῖνον τὸν Εὐφορβηγόν (γενναῖος δὲ
οὔτος καὶ χεῖρα καὶ γνώμην, καὶ μηδέποτε κατὰ τι
τῶν αὐτῶ παρὰ τοῦ βασιλέως ἐπιτεταγμένων δι-
ημαρτηκῶς), καὶ Ἀδράλεστον τινα τῆς Κελτικῆς
γνώμης [Ἰσ. γλώσσης] εἰδήμονα, τούτους, ὡς εἴρη-
ται, πρὸς τὸν Βαϊμούντον ἀπέστειλεν, ἐπισκήψας
παντοίως αὐτὸν μεταλθεῖν καὶ πείσαι αὐτόμολον
ἀφικέσθαι πρὸς τὸν αὐτοκράτορα· ἐφ' ᾧ ἀπαγγέλλαι
ἄπερ ἂν βούλοιο καὶ ζητοῖη ἐξ αὐτοῦ, κἂν μὲν
ἀρεστὰ δόξῃ τῷ αὐτοκράτορι, ἐξ ἀνάγκης αὐτῶν
ἐπιτεύξεσθαι· εἰ δὲ μὴ, ἀδολογῆ αὐτῆς εἰς τὴν οἰκίαν
παλινοστήσαι παρεμβολήν. Καὶ ταῦτα μὲν πρὸς
ἐκείνους ὁμήσας ὁ βασιλεὺς, ἐκείθεν ἀπέλυσεν.
Οἱ δὲ τὴν πρὸς τὸν Βαϊμούντον φέρουσαν ὤδευον.
Ὅς, τὴν τούτων πυθόμενος ἔλευσιν καὶ δεδιὼς μὴ
τῆν τοῦ στρατεύματος αὐτοῦ πτώσιν κατανοήσαντες
τῷ βασιλεὶ τὰ περὶ τούτων ἀπαγγέλοιεν, ἔποχος
πόρρω τῆς παρεμβολῆς αὐτοῖς ἀπήνησεν. Οἱ δὲ τὰ
τοῦ αὐτοκράτορος πρὸς αὐτὸν ἀπετομάτισαν, ὡς
οὐκ ἐπιλέλησται πάντως ὁ βασιλεὺς, φησὶν,
τῶν ὑποσχέσεων καὶ τῶν ὀρκῶν ὧν ἐποίησα, οὐ
C
σὺ μόνον, ἀλλὰ καὶ πάντες οἱ τότε διεληλυ-
θότες κόμητες· καὶ ὀρῆς πάντως ὡς οὐκ εἰς
καλὸν τὰ τῆς παραβύσεως τῶν ὀρκῶν ἐκεί-
νων ἀπέστῃ σοι. Τούτων ὁ Βαϊμούντος ἀκούσας,
Ἄλλες, ἔφη, τῶν τοιούτων λόγων. Εἰ δὲ τι ἕτερον
παρὰ τοῦ βασιλέως διεμνήρη μοι, τοῦτο μαθεῖν
ἐθέλω. Καὶ οἱ πρέσβεις πρὸς αὐτόν· Ὁ βασιλεὺς,
τὴν σὴν τε καὶ τοῦ ὑπὸ σὲ στρατεύματος σωτηρίαν
βουλούμενος, ταῦτά σοι δι' ἡμῶν ἀποφέγγεται.
Οἴσθηα πάντως ὅτι πολλὰ μογήσας οὕτε τὴν ⁶⁷ Δυρ-
ραχίαν κατασχέιν ὁλός τε γέγονας, οὔτε σαντῶ
καὶ τοῖς ὑπὸ σὲ ἀγαθόν τι προσετήροχας. Εἰ γοῦν
μὴ παντελῆ ἀπώλειαν ἑαυτοῦ τε καὶ τοῦ ὑπὸ σε
λαοῦ βούλει πραγματεύεσθαι, ἴθι πρὸς βασι-
λείαν μου, ἀδελῶς ἀποκαλύψας ἅπαν τὸ σοι βου-
λητόν, καὶ ἀκουσόμενος αὐτῆς τὰ ἡμῖν δοκοῦν-
τι. Καὶ εἰ μὲν ἐς ταυτὸν αἱ ἀμφοτέρων γνώμαι
ξυνδράμοιεν, θεῶ χάρις, εἰ δ' οὐ, ἀσινῆ σε αὐτῆς
πρὸς τὴν οἰκίαν πέμψω παρεμβολήν. Ἄλλὰ
καὶ ὅσοι τῶν ὑπὸ σὲ πρὸς τὴν τοῦ ἀγίου τόφου
προσκύνησιν ἀπίενοι βουλήσονται, βισωθήσονται
68 παρ' ἐμοῦ· ὅσοι δὲ τὴν πρὸς τὴν χώραν

His illustrum Bai mundus obsides petiit ex numero
illustrum qui mature representati darentur in
custodiam comitum Gallorum, ab ipsis in suis
castris asservandi, quoad in ea Baimundus ipse ex
imperatoris rediret; absque ista cautione iturum
se unquam ad imperatorem pernegans. Neque id
recusavit imperator. Statim enim ad se vocatos
Neapolitanum Marinum et fortitudine inclytum
Francum Rogerium, prudentes viros et Latinicarum
consuetudinum peritissimos, præterea Constanti-
num Euphorbenum manu et consilio promptum
hominem, pariterque industrum ac strenuum, quæ
nem Augustus a se adhibitum ad multa, semper
navasse probasseque fidem ac felicem operam me-
minerat, postremo Adraestum quemdam linguæ
B
Gallicæ peritum ad Baimundum misit: dato illis
negotio ut si quid adhuc ille dubitaret, nihil omite-
rent agendo dicendoque quod utile putarent ad
persuadendum ei ut ad imperatorem se utique
conferret. Nam et si æque peteret futurum haud
dubie sciret se voti compotem statim futurum; et
si quid obstinaret quod concedere non posset impe-
rator, tuto cum vellet libereque recessurum in
castra propria. Eos ad se venire certior factus
Baimundus, vereri cœpit ne ii, si reciperentur
in castra Gallica, miserum eorum statum animi-
advertenter facite, ac mox imperatori renun-
tiarent. Ergo illis obviam in equo prodiens,
longe a castris occurrentes audivit cum hæc im-
peratoris, prout erant jussi, nomine dicerent:
Recordaris profecto promissionum et juramentorum
illorum quibus non tu solus, sed omnes quoque qui
tunc transiere comites vos obstrinxeratis nobis. Nunc
vero nisi dissimulas præsentem fortunam tuam, ex-
periris plane quam nunquam ulli recte cedat juris-
jurandi contempta religio. Sic inchoantes haud
doecilis auditor carminum talium mature Baimundus
interpellans: Vos vero, inquit, si ab imperatore aliud
affertis, tempus est promere; nam horum quidem quæ
exorsi estis abunde est. Cui legati: Hæc, inquit,
imperator tibi per os nostrum loquitur. Scis plane quam
nihil conatu sumptuque contra me immenso profeceris;
401 quippe qui ne unam quidem Dyrrhachiensem
arcem totis annis viribus opibusque tuam facere
valueris, nec tibi tuorumve ulli fructum ultum ta-
boris insani paraveris. Si jam igitur vel sero sapiens
supremum exitium tui tuorumque uno salubri con-
silio declinare vis, accede sis ad majestatem meam
quidque a me cupias exprime, auditurus a me vicis-
sim quid mihi videatur. Ac si quidem voluntates
nostræ convenient, Deo gratias, nulla mora pacis
erit. Sin minus, at te certe securum ac tutum in

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

⁶⁶ ἐθῶν. ⁶⁷ τὴν πόλιν. ⁶⁸ βισωθήσονται. Lege διασωθήσονται.

castra remittam tua; tuorum vero quicumque adorandi sancti sepulcri desiderio tenebuntur, eos ego cunctos illo perducendos meo sumptu meorum ductu curabo; patriam autem cogitantes viatico instructos et donis cumulatos domum dimittam. Ad ea Baunundus: Nunc demum, inquit, sentio missos esse ad me ab imperatore viros idoneos ad mecum de re communi rite tractandum, mente illius referenda, meaque cognoscenda. Fidem igitur mihi plenam a vobis volo fieri, non contemptim excipiendum me quando ad Augustum veniam, verum ultra sex stadia occursuros mihi honoris causa familiares necessariosque ejus ac consanguineos intimos. Ubi autem eo pervenero ac limen Augustalis subiens attigero, imperatorem ipsum e regio solio assurrecturum mihi, sicque honorifice suscepturum nulla habita conventionum olim inter nos transacturarum ratione: nec juris id sibi sumpturum ut quoniam me illi aliquando subditum atque obnoxium professus sim, modo velit rationem exigere gestorum, examini que suo ac judicio subdicere: sed potius in omnibus me habiturum pro homine meæ plane potestatis perfecteque libero, ac jus integrum habente agendi

Α αὐτῶν ἀναχώρησιν ἔλονται, θαυσιῶν τῶν ἐξ ἐμοῦ δωρεῶν ἀπολαύσαντες πρὸς τὰ οἴκοι ἀπολυθήσονται. Καὶ ὁ δὲ πρὸς αὐτοῦς· Νῦν ἔγωγον ὄντως παρὰ τοῦ βασιλέως σταλῆται ἄνδρες ἱκανοὺς εἰπεῖν τε λόγον καὶ δέξασθαι αὐτῶν γούν παρ' ὑμῶν πληρογορίαν λαβεῖν εἰς τὸ παντελὲς μὴ ἀτίμως ὑποδεχθῆναι παρὰ τοῦ αὐτοκράτορος· ἀλλὰ πρὸ ἑξ σταδίων τοὺς γησιωτάτους τῶν καθ' ἄλμα προσωκλιωμένων αὐτῶ τὴν ἐμὴν ποιήσασθαι προὔπαντήσιον περὶ δὲ τὴν βασιλικὴν σκητὴν πελάσαντα ἅμα τῷ τῆς πύλας εἰσιεῖναι καὶ αὐτὸν τῆς βασιλικῆς ἐξαστάντα περιωπῆς ἐντίμως με ὑποδέξασθαι, καὶ μὴ δ' ἡρτυναοῦν ἀναγορὰν τῶν προγορουῶν ἠμφωνιῶν γεγορέναι μοι· ἢ ὄλωσιν εἰς κρῖσιν ἀγαγέσθαι με. ἀλλ' ἑλεύθερον ἄδειαν ἔσχόντα κατὰ τὸ ἐμοὶ βουλευτὸν εἰσεῖν ὅσα καὶ βούλομαι, πρὸς δὲ τούτοις καὶ τὸν βασιλεὺς τῆς ἐμῆς κριτῆσι χειρὸς, καὶ πρὸς τῇ κεφαλῇ (82) τῆς κλιτρῆς αὐτοῦ παριστῆσαι με, καὶ μετὰ δύο χλαμύδων (83) τὴν εἰσοδὸν ποιησάμενον μηδὲλως εἰς προσκύρησιν κάμψαι γόνυ ἢ τράχηλον τῷ αὐτοκράτορι. Τούτων ἀκούσαντες ἰ

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

ἰ οὐραντιναοῦν. ἰἰ ἔχοντα.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(82) Πρὸς τῇ κεφαλῇ. Vide Notata ad Cinnami, lib. II, n. 17, et Dissertat. xxvii, ad Joinvillam.

(83) Μετὰ δύο χλαμύδων. Interpres ad verbum, cum duplici chlamyde. At chlamys hoc loco sumitur pro milite sagato. Instabat porro Boemundus, ut sibi liceret in conspectum Alexii admitti in comitatu duorum militum, seu equitum, Gaili dicerent, avec deux cottes d'armes; qua loquendi formula utitur Froissartes, IV vol. cap. 77: Car à la bataille de paravant, il avoit perdu trente-trois cottes d'armes de son lignage; hoc est, 33 milites, seu chevaliers, ex sua cognatione. Monstreletus, II vol. an. 1450: Et furent pris plusieurs autres capitaines, et gentils-hommes Anglois portans cottes d'armes. Solis quippe militibus, vel saltem nobilibus, sagum militare deservere licebat. Unde Masuerus in Practica, tit. De tallis, n. 19, nobilitatis esse argumentum dixit, si in se nobilis, et alii prædecessores sui, consueverant portare vestes en devise, id est, saga militaria armorum insignibus distincta, ejusmodi vulgo Franci nostri 397 loricali superinduebant. Quod vero ejusmodi sagis militaribus ab invicem discernerentur milites, et per ea innotescerent, cognitiones, nostris cognossances, Anglis cognissance, vulgo saga ista appellabantur, quemadmodum Græcis δειγματα dicebantur, signa flageorum. Vegetius, lib. I, cap. 18, de militibus: Diversis coloribus diversa in scutis signa pingebant, ut ipsi nominant, δειγματα, sicut etiam nunc moris est fieri. Oraculum Leonis imp. de Andronico Comneno tyranno, qui Agnetem Philippi regis Franciæ filiam uxorem duxerit:

Ὁ τῷ ἔθνει δειγματι συγκεκραμένος. Id est, ut monemus in Notis ad Cinnamum, qui familiæ extraneæ se commiscuit. Matthæus Paris. an. 1250: Cum viderent hostes Christi armis, vexillis, et cognitionibus picturatis, quas bene noverant, cum devisionibus superbire, ubi cognitiones picturatae, sunt saga ipsa armis et insignibus distincta. Willelmus Brito, lib. II Philipp.

Quæque armaturæ vestis consueta supremo Serica, cuique facit certis distinctio notis.

C Willelmus Guiart in S. Ludovico, ubi de Manfredi Siculo rege occiso:

En la chace est Manfredi tué,
Mes onc uns hom ne poi à dire
Pour certin qui le pot ocire,
Car le jour de celes nuisances
Porta estranges connoissances.

Id est, ea die qua cæsus est, Manfredus non sum ac solitum; sed alterius sagum induerat, ne agnosceretur. Et infra, ubi de Henrico Cosentino, qui Caroli regis arma induerat in prælio, in quo Conradinus fusus est:

El premerain pour le conduire
Est le preus Henri de Cosances,
Cel jour porta les connoissances
Du roy, parquoy plustost peri.

D Nam regibus, quoties in prælia proceenant, abesse solebant egregii et fortissimi milites, iisdem quibus ille, induti sagis, tum ut essent ad ejus custodiam in ipso prælio specialiter deputati, ut loquitur Rigordus an. 1215, ubi de pugna Bovinensi, tum etiam ne in regem, si ex sago et insignibus singulariter agnosceretur, tota prælii vis incumberet. Idem Guiartus de Stephano de Longo Campo, uno ex iis qui Philipponem Augustum in eo prælio comitabantur:

Tost après, ce dist la Chronique,
Fut d'un cop, qui li fut rué,
Estienne de Longchamp tué,
Qui le jour avoit fait merveilles,
Ses armes estoient pareilles,
A celles du roy proprement.

Quæ quidem de sago militari intelligenda sunt; nam alia hujus usus in nostrate Historia prostant exempla. Vide Dissertat. I ad Joinvillam.

ἀνωτέρω οηλωθέντες πρέσβεις, τὸ μὲν ἐξαναστῆναι τοῦ βασιλικῷ θρόνῳ αὐτὸν οὐ προσεδέξαντο· ἀλλὰ καὶ ὡς περιττὴν τὴν αἰτησίαν ἀπεπέμφαντο. Οὐ μόνον δὲ τοῦτο ἀπεδοκίμασαν, ἀλλὰ καὶ τὸ μὴ κλῖναι γόνυ μήτε τράχηλον εἰς προσκύνησιν τῷ βασιλεῖ. Πρὸς δὲ τὸ τίνας τῶν πομπωτέρω συγγενῶν αὐτοῦ μεταθῆναι διάστημα ἰκανὸν καὶ οὕτως τοῦτον προσδέξασθαι πρὸς τὸν βασιλέα εἰσελευσόμενον χάριν οἰκονομίας καὶ θεραπείας τῆς πρὸς αὐτὸν καὶ πρὸς τὸ σύν εὐσι χλαμύσιν εἰσελθεῖν· ἀλλὰ δὴ καὶ τὸ τῆς χειρὸς τοῦτου τὸν βασιλέα ἐφάψασθαι καὶ στήσαι πρὸς τῷ ἄνωθεν μέρει τοῦ βασιλικῷ σκίμπος, οὐκ ἀπεπέμφαντο. Μετὰ τὸ ταῦτα βῆθῆναι δέεστησαν οἱ πρέσβεις ἀπελθόντες, ἔνθα ἡτοίμαστο ἡ τούτων ἀνάπαυσις, φυλαττόμενοι ὑπὸ σεργεντίων (84) ἑκατὸν, ἵνα μὴ νυκτὸς ἐξεληλυθότες, τὰ περὶ τὸ στρατεύμα κατασκοπήσασιν, καὶ οὕτω καταφρονητικώτερον πρὸς αὐτὸν διατεθῆσονται. Τῇ δὲ μετ' αὐτὴν, μεθ' ἱππέων τριακοσίων καὶ τῶν κομήτων πάντων κατέλαθεν οὕτοι· ⁸¹ δηλωθεῖσι ἀνδράσι τῆ προτεροῦ ὠμίλησε, καὶ οὕτως τοὺς ἐκκρίτους ἐξ τὸν ἀριθμὸν συμπαραλαθῶν, ἄπεισι πρὸς τοὺς πρέσβεις, τοὺς ὑπολοίπους αὐτοῦ που καταλιπὼν ἀπεκδέχεσθαι αὐτὸν ἐκεῖθεν ἐπανελθόντα. Περὶ γοῦν τῶν προλεχθέντων αὐθις διασκεπτομένων, ἐπεὶ ὁ Βαϊμούντος ἐνίστατο, κόμης τις τῶν λαν ὑψηλῶν Οὐδός (85) τὴν κλῆσιν πρὸς τὸν Βαϊμούντον ἐξη, ὡς Οὐδεις ἀπ' ἡμῶν τῶν μελλόντων μετὰ τοῦ βασιλέως συνάγει τὸν πόλεμον, οὕτω ἐπληξέτινα διὰ δόρατος, ἐκ τοίνυν τὰ πολεμὰ, τὴν εἰρήνην (86) τῆς μάχης ἀλλάξασθαι ⁸² γρη. Λόγων οὖν πολλῶν ἐξ ἑκατέρων κινήθέντων, βρέως ὁ Βαϊμούντος εἶχεν, ὕβρισθῶν εἰ μὴ πάντα γένοιτο ἐπὶ σὰ φθάσας ἐπεζήτει τοὺς πρέσβεις. Τῶν δ' ἐπί τισι συγκατατιθεμένων, ἐφ' ὧν δὲ ἀνανεύοντων, κείθεται ὁ Βαϊμούντος, καὶ τὴν ἀνάγκην ὁ φασὶ φιλοτιμίαν ποιησάμενος, ὄρκον ἐξ αὐτῶν ἐζήτη· ὥστε ἐντίμω; ὑποδεχθῆναι, καὶ εἰ μὴ τοὺς θελήμασιν αὐτοῦ ὁ αὐτοκράτωρ ἀνανεύσειεν, ἀσινῆς πρὸς τὴν ἰδίαν ἐκπεμφθῆναι παρεμβολῆν. Τῶν οὖν ἀγίων Εὐαγγελίων προτεθέντων, ὁμήρους ἐζήτη παρδοθῆναι τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ Γίδω καὶ φυλάττεσθαι παρ' αὐτοῦ μέχρι; οὗ αὐτὸς ὑποστρέψοι. Οἱ δὲ πρέσβεις εἰς τοῦτο κατανεύσαντες, ὄρκους ἂν καὶ αὐτοὶ ὑπὲρ τῆς τῶν ὁμήρων ἀσφαλείας ἀνεπέζητον. Κατανευκῶς δὲ πρὸς τοῦτο ὁ Βαϊμούντος καὶ ὄρκους δούς καὶ λαδῶν, τοὺς μὲν ὁμήρους τὸν τε σεβαστῶν

A *Loquendique quoa et quantum libuerit. Volo praeterea spondeatis imperatorem arrepturum meam manum, et ad caput sui reclinatorii daturum mihi locum, bonique consulturum ut ego ad eum cum duabus chlamydibus ingrediens, nec genua flectam ei venerandi causa, nec collum inclinem. Ex his legati annuerunt quaedam, recusarunt caetera; nam nec assurrecturum Baimundo venienti Augustum e regali solio, spondere se unquam exceperunt posse; negaruntque se in id assensuros quod addebat, petens licere sibi, ut imperatorem accedens salutandi causa nec genu nec collum flecteret. Caetera sane recepere: nempe occursum officiosum cognatorum Augusti, et ingressum ad eum cum duplici chlamyde, tum contactum manus Baimundi ab imperatore faciendum; postremo ut astare ipsi liceat ad superiorem partem lecti regii. His diebus utrimque discessum est, legatis eo divertentibus ubi paratum ipsis hospitium erat, apposita custodia satellitum centum, cum mandato prohibendi ne digredientes praetextu aliquo legati per eam noctem ad castra propius accederent, quo in 402 iis loco res essent speculaturi ac videlicet ubi deploratissimum eorum statum usurpassent oculis, contempturi Baimundum et acturi cum illo rigidius. Postridie Baimundus cum equitibus trecentis et comitibus universis progressus in eum locum ubi pridie cum imperatoris legatis egerat, relicto illic comitatu caetero, jussoque sese opperiri dum rediret, electos ex omni suorum numero sex e principibus secum ad legatos ducit. Ibi resumpta hesternum disceptatio est; instantique Baimundo ut cunctae a se propositae conditiones acciperentur, comes quidam ex valde praestantibus, Ubus sive Hugo nomine, sic Baimundum alloquitur: *Nullus adhuc nostrum qui huc veneramus cum imperatore praeliaturi quemquam hasta percussit; omite ista tot verba; pax praelio mutanda est. Multa hinc excepit alternatio altercatioque sermonum, indignante Baimundo ac contumeliae loco ducente quod non pariter omnia quae petierat a legatis concederentur; legatis porro ipsis in eo perseverantibus ut quaedam utique negarent, indulgerent caetera. Tandem persuasus Baimundus est, et necessitate in ambitionem versa, D quod diei sciet, consensit in conditiones oblatas. Juramento igitur interposito firmari sibi petiit a legatis quae promiserant. Horum haec erat summa:**

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

⁸¹ οὕ τοις. ⁸² ἀντιλέξασθαι.

-Car. Dufresuii Du Cangii notæ.

(84) *Σεργεντίων*. Laudat hunc Annæ locum Cujacius ad l. 7. Cod. de jure fisci lib. x, ubi quos vulgo appellamus *sergeants* et *serians*, seu apparitores, a *Cæsarianis* deducit. Sed vox est pura puta Gallica, vel potius a Latino deducta, *servire*, nostris *servi*. Apparitores enim similes sunt quodammodo iudicium, cum eorum decreta exsequuntur; unde in edictis principum et regum nostrorum *servientes* dicuntur, qua appellatione indignantur etiam bellatores pedites, et milites infirmi ordinis, quod equi-

tibus vel armigeris 368 deservirent, seu potius militarent. Sunt igitur *σεργέντιοι* hoc loco pedites. Sed hæc nota.

(85) *Οὐδός*. Hugo Buellius, de quo supra.

(86) *Τὴν εἰρήνην*. Consentit Ordeicus, pag. 824, dum proceres Francos ab Alexio corruptos Baimundum alloquentes inducit: *Fac igitur, quæsumus, pacem cum imperatore, antequam comprehendaris, vel morte condemneris.*

fore ut perhonorifice ipse exciperetur ab imperatore; ac si is se audito postulatis annuere suis recusaret, liberum et tutum in sua sibi castra recessum daret. In id jusjurandum a legatis datum prolatis in medium sanctis Evangeliiis. Quia vero Baimundus obsides dari jubebat in manus fratris sui Gidi, custodiri que ab ipso usque ad suum reditum, jusjurandum de incolumitate ipsorum a Baimundo vicissim petatum est et ab eo sine mora præstitum. Quo cavebatur ut sebastus Marinus, Adralestus, et Francus Rogerius, Gido in pignus fidei asservandi traditi, statim atque Baimundus a colloquio imperatoris, seu facta, sen infecta pace rediisset, illæsi ac securi remitterentur ad imperatorem. Cæterum antequam iter Baimundus ad Augustum una cum Euphorbeno Constantino Catacalone capesseret, cum necessarium putaret mutari auram castris, diuturna in loco uno constantia sætentibus, eam rem arbitrio legatorum detulit, petitique ab iis exquisita videlicet officiositate ut id probarent. Sic inæqualis et in omnem æquæ infinita partem natura Gallorum est, ab acerbitate interdum summa ad remississimam facilitatem momento desiliens, ita ut qui modo præsentissimus elatissimo supercilio terram se minabatur concussurum universam, mox humilitate demississima usque ad pulverem subsidat: ubi præsertim in ingenia robusta fortisque ac fixæ sententiæ viros inciderit. Legati oblatam potestatem usurpantes præstini spatium stadiorum duodecim, ultra quod transferri castra non permitterent; **403** acquiescentique Baimundo et præscriptos non excessurum limites aienti, addiderunt, se quoque, si vellet, ituros cum ipso et inspecturos locum: quo ad id etiam annuente, datis illi statim ad custodes clisurarum litteris, prohibuerunt ne qua deinceps incursione Gallos infestarent. Tunc Euphorbenus Constantinus Catacalo petita impetrataque a Baimundo venia ingrediendi Dyrrhachii ad brevem dumtaxat moram, celeriter Isaacii sebastocratoris filio Alexio convento, quid ipse sociique simul missi duces cum Baimundo transegissent, exposuit, omnium adhuc penitus ignaro. Etenim propter machinam quam imponi toti per circuitum coronæ murorum urbis imperator jusserat, nemo Dyrrhachiensium despectare a longo tempore potuerat quid in Gallorum castris gereretur. Tabulæ erant summis additæ mœnium pinnis, nullo commissæ devinctæve clavorum nexu, sed pendentes in incertum et ad quemvis impulsu fluctuare aptæ; quod sic erat de industria paratum, ut si quando Latini scalis applicitis in muri crepidinem ascensum conati pertigissent, ibi pedem figere nequirent ullo certo loco: sed tremulos et lapsantes tactu primo asseres experti, utique desperato ingressu resiliunt: nisi sese ipsos, una cum male fundatis quibus insistere auderent plancis, abripi pessum intra civitatem

A Μαρτίνον, και τὸν καλούμενον Ἀδράλεστον, και τὸν Φράγγον Ῥογέρον, παραβῆδωσι τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ Γίδῳ, ἵν' ὀπηνίκα ἢ μετὰ τοῦ βασιλέως εἰρηναίως σπονδὰς ποιήσειεν, ἢ εἰ μὴ τοῦτο, ἀδολαβεῖς ἐκείθεν κατὰ τοὺς ὄρκους αὐτοὺς πρὸς τὸν αὐτοκράτορα ἐξ αποστείλῃ. Μέλλων τοίνυν τῆς πρὸς τὸν βασιλέα μετὰ τοῦ Εὐφορβηνοῦ Κωνσταντίνου τοῦ Κατακαλῶν φερούσης ἀψασθαι, ἐπεὶ δυσωδία πολλὴ διὰ τὸ περὶ τὸν αὐτὸν τόπον, καιρὸν ἱκανὸν τὸ ὑπ' αὐτὸν στρατεύμα χρονοτριβῆσαι γέγονεν, βουλόμενος μεταθεῖναι τὸ στρατεύμα, μηδὲ τοῦτο ἀνευ τῆς αὐτοῦ βουλῆς ἐθέλει γενέσθαι ἔλεγεν. Τοιοῦτον γὰρ τὴ Κελτικὴν γένος ἀνώμαλον και ἐφ' ἐκότερα ἐν ἑστίῃ καιροῦ ῥοπή μεταφερόμενον· και ἔστιν ἰδεῖν τὸν αὐτὸν και ἕνα ποτὲ μὲν αὐχοῦντα τὴν γῆν κλονεῖν ἅπασαν, ποτὲ δὲ ὑποπεπτωκότα και μέχρι κοίτης αὐτῆς καταγόμενον, και μᾶλλον ὀπηνίκα στεροπέροις ἐντόχοι φρονήμασιν. Οἱ δὲ πλείω τῶν δίο και δέκα σταδίων οὐ συνεχώρου μεταθεῖναι τὸ στρατεύμα. Καὶ εἰ τοῦτο βούλει, πρὸς τὸν Βαϊμούντον ἔλεγον, συνελευσόμεθα και ἡμεῖ; ὀφόμενοι τὸν τόπον. Κατανεύσαντος δὲ και πρὸς τοῦτο τοῦ Βαϊμούντου, παραχρῆμα διὰ γραμμάτων τοῖς τὰς κλεισούρας φυλάττουσιν ἐδήλωσαν, ὥστε μὴ ἐκδρομάς ποιούμενους καταβλάπτειν αὐτούς. Ὁ δὲ Εὐφορβῆνος Κωνσταντίνος ὁ Κατακαλῶν ἤτειτο αὐθις τὸν Βαϊμούντον παραχωρηθῆναι οἱ τὴν εἰς τὸ Δυρράχιον ἀπέλευσιν. Κατανεύσαντο; δὲ τοῦ Βαϊμούντου, γοργῶς τὸ Δυρράχιον ὁ Κατακαλῶν καταλαμβάνει, **C** και τὸν φυλάσσοντα τῆς πόλιν Ἀλέξιον τὸν υἱὸν Ἰσαακίου τοῦ σεβαστοκράτορος ἀναζητήσας, ἀπήγγειλε τὰ πρὸς τοῦ αὐτοκράτορος διαμνησθέντα πρὸς αὐτὸν τε και τοὺς συγκατελθόντας μετ' αὐτοῦ λογιζομένους τῶν στρατιωτῶν. Καὶ γὰρ οὐκ ἠδύνατο τοῦ τεύχους προκύπτειν διὰ τὴν γεγεννημένην ἀνωθεν παρὰ τὰ κρήδεμνα τοῦ Δυρράχιου μηχανὴν τοῦ αὐτοκράτορος· σάνιδες γὰρ τινες περὶ τὰς ἐπάλξεις τοῦ κάστρου εὐμηχάνως ἐτέθησαν, ἐπὶ τούτῳ αὐτῷ κατασκευασθεῖσαι ἀνήλωτοι, ὥστε τοὺς ἰσῶ; ἀπὸ τῶν Λατίνων διὰ κλιμάκων ἀναβρίχασθαι περιωμένους, ἐπὶ τῶν ἐπάλξεων ἐπιβαλεν, μὴ ἐστηριγμένους ἴστασθαι, ἀλλὰ σὺν αὐταῖς σάνιδι διοιθαίνειν **D** τηναυτὰ και πίπτειν ἐντὸς καθὰ γε εἴρηται. Τοῖς οὖν ὀμιλήσας ὁ Εὐφορβηνὸς και τὰ τοῦ βασιλέως μηνύματα ἀπαγγείλας και θάρσους ἐμπλήσας αὐτούς, ἐρωτήσας τε καὶ περὶ τοῦ κάστρου, και διαγνοὺς τὰ κατ' αὐτούς ἀρίστης τετυχηκέναι οἰκονομίας ὡς τῶν πρὸς χρεῖαν αὐτάρκως ἔχοντας, και παρ' οὐδὲν τὰς τοῦ Βαϊμούντου λογιζομένους μηχανάς, καταλαμβάνει τὸν Βαϊμούντον τὴν ταφρεῖαν ἐνδεῶς προεῖπε ποιησάμενον, και ἐνωθεῖς αὐτῷ τῆς πρὸς τὸν βασιλέα φερούσης εἴχετο· οἱ δὲ ἐπιλοιοποι τὸν πρέσβειον κατὰ τὰ προὔπεσχημένα μετὰ τοῦ Γίδου κατελείφθησαν. Μανουὴλ δὲ τὸν Μοδρῶν πιστεύσασιν τε και εὐνούστατον τῶν αὐτοῦ θεραπόντων ὑπέχοντα προαποστέλλει πρὸς τὸν βασιλέα τὴν πρὸς

Varie lectiones ex cod. Coislin.

⁸⁸ αὐτοῦ.

superficiem habebant quovis gypso æviorem; con-
 jectura tamen est rufam et hanc fuisse. Glaucus
 aspectus, iræ atque acerbitalis non bene latentium
 vi submista minax. Nasus libere aerem ducens
 meatibus largiuseulis; sic enim erat opus ad com-
 mode inferendam efferendamque spiritus copiam
 quantam ad eventilandum cor flagrantissimum pulmo
 prælargus anhelaret, unde illa instituto naturæ pro-
 portionem et significationem mutam habent, ma-
 gnitudo narium et vastitas pectoris. Emicabat, fa-
 teor, universa ex specie suave quiddam, nisi crebris
 undecunque simul erumpentibus terroris quasi
 fulgetris, blandus ille radius frangetur. Itaque
 amabilitatem tenuem majori odiositate obruente,
 tam ille giganteus status, quam torvitas quædam
 frontis arduæ, ac quasi ad vim expeditorum tacita
 minacitas artuum, universo conspectu ferum haud
 dubie quidpiam et illætabile spirabat; ut arrisus
 ejus, mihi quidem, nihilo videretur amœnior aut
 blandior, quam aliorum irata facies jurgantium,
 adeo non inavors solum ejus, sed qualiscunque
 amor etiam, militaris in eo atque armatus appare-
 bat: ita tamen ut sentires suavitatem exsistere
 totam a natura, formaque corporis, vim sævam
 atque immanem a barbaro intus habitante affari
 animo. Erat is non malignitate solum cumulatam
 plurima, verum artibus quoque ad hanc exercen-
 tam omnibus abundans; nihil eo versutius, nihil prom-
 ptissima consilii accommodatione magis expeditum
 ad conversiones omnium temporum. Nunquam illi
 occasio ansam imparato daret; nunquam quod cuivis
 petitioni opponeret scutum deerat. Sermo ejus tra-
 ciantis accuratus; responsiones omni undique cir-
 cumspeditione præmunitæ, et adversus vel acerrimam
 censuræ vigiliam cujusvis, sua, prehensionem locum
 præbente nulli, prudentia tutissima. Denique hic
 talis ac tantus fuit, ut uni omnium: qui tunc erant
 hominum imperatori Alexio secundus, uni duntaxat illi fortuna,
 vi dicendi, consilio, cæterisque nature
 dotibus esset inferior: plane invictissimus futurus, nisi eum ætas sua,
 rerumque ac spei rationes cum
 patre meo commisissent. Qui quidem meus pater ei tunc sibi astanti,
 pro ea qua valebat festiva per-
 ritia sermonis ad usum quemcunque 405 figurandi, refricavit primum
 quasi aliud agens obiter atque
 oblique memoriam præteritorum: quæ cum morsu conscientiæ,
 et recordatione successuum minus fe-
 licium, displiceret Baimundo, mature is interpellavit ingr-
 atam orationem, nec ultra unam alteramque
 periodum sivit excurrere: cum et ipse prope par artifex,
 non minus astute declinaret, quam ingeniose
 petebatur; et quæ obscure ac generatim intende-
 bantur, universim quoque ac dissimulanter depel-
 leret: illud subinde admonens, neutiquam advenisse se
 disceptaturum de rebus istis, alioquin esse
 sibi etiam permulta in illis temporibus negotiisque
 de quibus conqueri et exposulare jure posset suo,
 quæ quoniam divinæ ductu Providentiæ huc modo
 de pace tractaturus venerit, majestati ejus con-
 dunnaret permitteretque nunc omnia. Tunc imperator:
 Vetera igitur sane delinquamus. Te vero, Baimunde,
 si bona fide mecum in amicitiam convenire vis,
 primum omnium subjicere mihi, et si dominum prin-
 cipemque me tuum agnoscere ac profiteri oportet,
 tum illud ipsum nepoti tuo Tancredo mandare per
 litteras ut et ipse præstet; præcipereque serio eidem
 ut Antiochiam juxta pacta conventa prius inter nos
 jurata, ducibus a me missis aut mittendis tradat.
 Postremo inducas in animum et sancte spondeas
 velim cætera te omnia quæ olim mihi promiseras,
 de cætero religiose servaturum facturumque summa
 constantissimaque fide.

Cum hæc et alia ejus generis plura dixissent vi-

A καὶ ὁ μυκτῆρ ἐλεύθερο ἔπνευ τὸν ἀέρα. Συνήγορει δὲ
 τῷ μυκτῆρι διὰ τῶν στέρων, καὶ διὰ τοῦ μυκτῆρος
 τὴν τῶν στέρων εὐρύτητα ἢ γὰρ φύσις διεξόδους ἐθε-
 δώκει διὰ τῶν ῥινῶν τοῦ ἀπὸ τῆς καρδίας παρλάζον-
 τος πνεύματος. Ἦδὺ δὲ τι καὶ ἐνεφαίνετο τῷ ἀνδρὶ
 τούτῳ, ἀλλὰ τοῖς ἀπανταχόθεν φοβεροῖς ὑπεθραύετο
 ἔλος γὰρ δι' ὅλου τοῦ σώματος ἀμελικτος ἦν καὶ
 Οηριώδης ὁ ἀνθρώπος, ἀπὸ τοῦ μεγέθους, ἀπὸ τοῦ
 βλέμματος, δοκεῖ μοι, καὶ ὁ γέλως αὐτοῦ τοῖς ἄλλοις
 ἐμβρίμημα ἦν. Οὕτως εἶχε ψυχῆς τε καὶ σώματος,
 ὡς καὶ τὸν θυμὸν ἐν τούτῳ κορύσσεσθαι καὶ τὴν
 ἔρωτα, καὶ ἀμφοτέρους ὄρῃν πρὸς πόλεμον. Τὸ
 δὲ φρήνημα αὐτῷ παντοδαπὸν καὶ πανούργον, καὶ
 πρὸς ἀπαντα λαθῆν διαδιδράσκον· αἱ γὰρ ὀμίλια
 τούτῳ ἀκριβεῖς, καὶ τὰς ἀποκρισεις ἐδίδου παντα-
 χόθεν ἀπεριδράκτους. Καὶ τοιοῦτος ὢν καὶ το-
 σοῦτος, μόνῳ τῷ αὐτοκράτορι ἀλώσιμος ἦν, καὶ
 τύχη καὶ λόγοις καὶ τοῖς ἄλλοις τοῖς ἀπὸ φύσεως
 πλεονεκτήμασιν. Ἀναμνήσας οὖν ὁ αὐτοκράτωρ
 αὐτὸν τῶν προτέρων ἐπιτροχάδην καὶ συνεκασμέ-
 νως πῶς αὐτῷ παραστήσας, ἐτέραν λόγου περίου
 ἐποίησατο. Ὁ δὲ τὴν ἰδίαν συνειδήσιν ἔχων ἐλέγ-
 χουσαν, ἐπιτηδείως τὰς πρὸς τοὺς λόγους αὐτοῦ
 ἐξέφυρεν ἀνθυπογοράς, τοῦτο μόνον φάμενος, ὡς Οὐχί
 περὶ τῶν τοιούτων ἀνακρίνεσθαι ἐλήλυθα. Ἐἶπον γὰρ
 ἂν καὶ αὐτὸς ⁸⁸ πολλὰ λέγειν. Τοῦ Θεοῦ δὲ ἐν
 ταυτοῖς με συνελάσαντος, πάντα τοῦ λοιποῦ τῷ σῷ
 ἀνατίθηναι κράτει. Ὁ δὲ βασιλεὺς πρὸς αὐτόν· Τὸ
 μὲν παρεληλυθότα ἐατέον τὸ νῦν, σὺ δὲ εἰ βούλει
 σπεισασθαι μεθ' ἡμῶν, πρῶτον μὲν ἕνα τῶν ὑπὸ
 τὸν ἐμὸν κράτος χρεῖ σὲ γενέσθαι, εἶτα δηλώσαι
 περὶ αὐτοῦ τε τούτου τῷ σῷ ἀνεψιῷ Ταγγρεῖ, ἐπι-
 σκῆψαι τε αὐτῷ, τοῖς ἐξ ἐμοῦ ἀποσταλέσι παρα-
 δοῦναι τὴν Ἀντιόχειαν κατὰ τὰς γενομένας ἐφαρξῆν
 συμφωνίας ἡμῶν ⁸⁹, εἶτα καὶ τ' ἄλλα πάντα ὅσα
 συμπεφώνηται ἡμῖν, τηρῆσαι νῦν, τε καὶ μετέ-
 πεῖτα.

D Ταῦτα τοῦ βασιλέως καὶ ἄλλα πλείω πρὸς αὐτόν

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

⁸⁸ πρὸς αὐτά. ⁸⁹ ἡμῶν.

εἰπόντος τε καὶ ἀκούσαντος, ἐπεὶ ἔαυτὸς ἐκεῖνος ἦν ὁ Βαϊμούντος καὶ οὐκ ἠλλοίωτο, ἔφη ἀδυνάτως ἔχειν τὴν τοιαύτην ὑπόσχεσιν ποιήσασθαι. Καὶ δι' ἄλλα τινὰ παρὰ τοῦ βασιλέως ἀπαιτούμενα ἤτειτο τὴν πρὸς τὸ ἴδιον στρατεύμα ἐπανάζευσιν κατὰ τὴν γενομένην συμφωνίαν παρὰ τῶν πρέσβων. Ὁ δὲ βασιλεὺς φησιν πρὸς αὐτὸν ὅτι Κρείττονα ἐμοῦ οὐκ ἔχω τὸν μετὰ ἀσφαλείας σε διασώσοντα. Καὶ ἅμα τῷ λόγῳ τοῖς ἡγεμόσι παρήρσιζα ἐπέτατε τοῦ στρατεύματος, ἑτοιμάσαι τοὺς ἵππους αὐτῶν, ἐφ' ᾧ τῆς πρὸς τὸ Δυρράχιον φερούσης ἀφασθαι.

Τοῦτο ὁ Βαϊμούντος ἀκούσας ἐξελθὼν ἐπὶ τῷ πρὸς τὴν ἀποτεταγμένην αὐτῷ ἀπίνειν σκηνήν, τὸν ἐμὲν Καίσαρα Νικηφόρον τὸν Βρυέννιον τῷ τοῦ Πανυπερσεδάστου τότε τετιμημένον ἀξιωματι ἐξήτει θεάσασθαι. Ὁ δὲ ἐξελθὼν καὶ πᾶσαν πειθῶ λόγων κινήσας, ἐποιοῦς ἐκεῖνος ἐν δημηγορίαις καὶ διαλέξεσιν ἀπαράμιλλος, πείθει τὸν Βαϊμούντον τοῖς κλειστοῖς συνθέσθαι τῶν παρὰ τοῦ βασιλέως βήθέντων. Κρατήσας εὖν αὐτὸν τῆς χειρὸς εἰσάγει πρὸς τὴν βασιλεία. Τῇ δὲ μετ' αὐτὴν ἐνωμότως καὶ μετὰ τῆς οἰκίας προαιρέσεως κατὰ τὸ δοκοῦν αὐτῷ τὴν συμφωνίαν ἐπλήρωσεν. Ἐἶχε δὲ τὰ συμπεφωνημένα οὕτως (88).

Prodiit ille, totamque explicans quam summam habebat dicendi vim, sermonum ejus familiarium et publicarum ad conciones orationum experimentis abunde probatam, ad tractandum adhibet ferocem animum, omnique ex parte Baimundum ambit atque urget leniter, sua illa qua pollebat incomparabili efficacia suavitatis, donec molliendis quibusdam, indulgendis aliis, perfecit tandem ut plerisque eorum quæ Augustus petierat acquiescere jam paratus esset Baimundus. Quo satis vir meus perspecto, comiter apprehensum manu Baimundum introducit 406 ad Augustum. Convenit statim inter ambos, et postridie ex utriusque sententia conclusa concordia est, instrumento publico Baimundi verbis rite concepto, cujus exemplum hic deinceps describimus :

Ἡ μὲν προτέρα συμφωνία, ἥτις δὴ κατ' ἐκεῖνο καιροῦ γέγονε πρὸς τὸ θεοστεφές κράτος σου ὅπταν μετὰ τῆς πολυπληθοῦς ἐκεῖνης στρατιᾶς τῶν Φράγγων εἰς τὴν βασιλίδα πόλιν ἐπιδημήμηκα διαβαίνων ἀπὸ τῆς Εὐρώπης εἰς τὴν Ἀσίαν ἐπὶ τῇ τῶν Ἱεροσολύμων ἐλευθερίᾳ, ἐπειδὴ κατὰ τινὰς περιπετείας πραγμάτων ἠθέτηται, ἐκεῖνη μὲν σχολασάτω καὶ μὴ ἔχέτω τὸ ἐνεργῶν ὡς τὸ ἄκυρον ἀποφωρμένη διὰ τὴν τῶν πραγμάτων περιστασιν· καὶ ἐξ ἐκεῖνης οὐ χρὴ κατ' ἐμοῦ δίκαιόν τι ἔχειν τὴν βασιλείαν σου, κἀντεῦθεν ἰσχυρίζεσθαι περὶ τῶν ἐν ἐκεῖνῃ συμπεφωνημένων τε καὶ ἀναγεγραμμένων. Πόλεμον γὰρ ἀραμένον μου κατὰ τοῦ σου θεοπροβλήτου κράτους καὶ παραλύσαντος τὰ συμπεφωνημένα, συμπαράλλεται τούτοις καὶ τὰ ἀπὸ τοῦ σου κράτους κατ' ἐμοῦ αἰτιάματα. Νῦν δὲ οὖν ὡσπερ ἐκ μεταμελείας ἐρχόμενος καὶ ὡσπερ ἄλιεύς πληγείς καὶ ἀπενεγχάμενος νοῦν καὶ μόνον οὐχὶ τῷ ὄρατι τῷ σου νουνεχέστερος γεγονώς καὶ τῆς κατ' ἐκεῖνο καιροῦ ἥτις καὶ τῶν πολέμων ἀναμνηθεῖς εἰς

cissim audivissentque inter se imperator et Baimundus, tandem hic illius sermones parum ad suas spes ac rationes accommodatos animadvertens (quippe qui mordicus in proposito hæreret, nec cupiditati atque ambitioni suæ detrahi quidquam de superbis illis dominandi regnandique votis pateretur), sic, quasi desperata compositione, Augustum alloquitur : Quoniam quæ promitti prætarique a me tibi postulas, uti deditionem Antiochiæ, et alii pleraque, ea ejusmodi esse sentio quæ nec polliceri nec repræsentare possim unquam, age juxta fidem mihi per tuos legatos a te datam, annue mihi securum in castra mea reditum. Cui Augustus : Prolixè vero, inquit, Baimunde, annuo quod petis; ac quoniam ad te tuto secureque deducendum neminem me ipso aptiorem habeo, agite (vertit vultum a Baimundo qui cum secreto loquebatur, ad duces exercitus astantes palamque ipsis contenta voce sic edicit, agite, inquam, equos expedite, mox nobiscum Dyrrhachium versus profecturi. His auditis Baimundus cum ad designatum paratumque sibi tabernaculum se reciperet, meum Cæsarem Nicephorum Bryenium panhypersebasti titulo ac dignitate jam tum ornatum videre obiter expetiit.

Primum omnium, conventio tractatusque ille quem cum a Deo coronata majestate tua tum transégi, quando in comitatu numerosissimi illius exercitus Francici ex Europa transgrediens in Asiam Hierosolymorum liberationem, Constantinopoli transivi, ut quibusdam rerum et negotiorum ab eo tempore incurrentium vicibus abrogatus est, ita pro abrogato planeque antiquato nunc habeatur : nec ex eo tua majestas jus sibi posthac ullum sumere, eique ad spem ullam inniti valeat, ob ea quæcunque ac quæliacunque cauta, excepta, scripta, jurata, quomodocunque ibi promissa aut memorata. Et enim bello exinde a me adversus tuam a Deo promotam majestatem moto gestoque revocata illa, irritaque ac cassa declarata censeri pars est : nec causam aut titulum præbere ullum tibi posse legitimum contra me accusatione ulla querelave veniendi. Integer ergo nunc pleneque juris mei ultro tibi me sisto, velut piscator ictus vel sero proficiens pœnitentiam quam concessi veram, ex certa mea

Varie lectiones ex cod. Coislin.

αὐ.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(88) Ἐἶχε δὲ οὗτος. De pace firmata inter Alexium et Boemundum agunt præterea Fulcherius Carnot. lib. II, cap. 37; Albertus Aq. lib. I, cap. 44;

Ordericus et Matthæus Paris an. 1109; vetus scriptor, tom. IV *Hist. Fr.* pag. 95.

ΠΑΤΑΟΛ. GR. CXXXI.

32

prudenticque sententia, erroris hactenus errati a me, in te violando facessendoque: quod nullo meo lucro aut operæ pretio, gravi damno jacturaque fecisse constitor; ac malo mulctaque illa domitus accedo, factus experiundo sapientior, et acceptis cladibus quasi contactu salutari hactæ tuæ a priori mea imprudentia sanatus, atque inflexus salubri consilio ad hanc tecum de novo et de integro conventionem et compositionem ineundam. Qua primo profiteor melizium hominem sceptri tui fore, hoc est, ut loquar clarius, servum ac subditum: quandoquidem et tu me sub manum tuam trahere et hominem tuum melizium facere vis. Talls igitur ero deinceps post secundam hanc conventionem, quam in omne tempus observare volo: Deumque in id testem ac sanctos ejus omnes invocato atque adhibeo, quos cæterorum quoque hic scriptorum arbitros et sequestris sumo legoque. Homo, inquam, fidelis obnoxiusque sum tuæ majestatis et amantissimi tui filii imperatoris domini Joannis Porphyrogeniti; atque ut talis armabo dexteram contra quemcunque infestum aut infensum majestati tuæ, sive is Christiani sit generis, sive alienus a religione nostra, quales nos vulgo solemus paganos appellare. Itaque illud modo solum ex priori transactione inter nos conclusa, licet alioqui abrogata retraho de utriusque consensu, tuo, inquam, meoque, **407** atque in hunc locum transfero, confirmans proliens ac velut abrogatum renovans, primoque constituens fore me servum et melizium hominem majestatis utriusque vestrum: neque ullam unquam futurum tempus quo huic voluntati promissionique meæ contrarium quippiam admittam, suspiciam, geram, clam, palam, dissimulante, aut ex professo, quacunque ex causa, modove qualicunque, quo vere sciens prudensque transgressæ hujus hodiernæ sollemniss promissionis reus sum et merito possim argui. Et quoniam accipio nunc in jus ac dominium meum regionem paulo post nominatim exprimendam hoc ipso in scripto, sitam in partibus Orientis, cujus

A ἐτέραν συμφωνίαν μετὰ τοῦ κράτους σου τράπωμαι ταυτηνί, ὥστε λιζιον (89) γενέσθαι τοῦ σκίπτρου σου ἀνθρώπου, καὶ ἵνα σαφέστερον εἴπωμι καὶ φανερώτερον, οἰκέτην καὶ ὑποχείριον, ἐπειδὴ καὶ σὺ ὑπὲρ τὴν σὴν δεξιάν ἐμὲ ἔλακιν βεβοῶλησαι: καὶ ἀνθρώπων σου ἐθέλεις ποιήσασθαι λιζιον. Ἔσομαι τοίνυν ἀπὸ τοῦ νῦν κατὰ τὴν δευτέραν ταυτηνί συμφωνίαν ἦν καὶ φυλάττειν εἰς αἰὲ βούλομαι καὶ ἐπόμνυμι θεόν τε καὶ πάντας τοὺς ἁγίους αὐτοῦ, ἐπεὶ καὶ ἐπιμάρτυσι: τοῦτοις τὰ συμπεφωνημένα καὶ γράφεται τε καὶ λέγεται. Ἄνθρωπος πιστῆς τῆς σῆς βασιλείας καὶ τοῦ περιποθήτου σου υἱοῦ καὶ βασιλέως κυροῦ Ἰωάννου τοῦ Πορφυρογενήτου, καὶ ὀπίσσομαι τὴν δεξιάν κατὰ παντὸς ἀνθισταμένου τῷ κράτει σου, εἴτε τοῦ Χριστιανικοῦ γένους ἔσιν ὁ χεῖρας ἀνταράμενος, εἴτε καὶ ἄλλοτριον τῆς ἡμετέρης ἀλλῆς οὐ: παγάνους ἡμεῖς ὀνομάζομεν. Ὅσα ἔπερ καὶ τῷ προσημνουεπιθέντι συμφώνῳ περιείρηται, καὶ ἀμφοῖν τῶν μεροῖν συνήρῃσιν, τῇ τε βασιλείᾳ ὑμῶν καὶ ἐμοί, τῶν ἄλλων ἀνηρημένων τούτο μόνον ἐκεῖθεν ἔλκω καὶ ἰσχυρίζομαι καὶ ἀπριξέχομαι, τὸ, δοῦλον τῆς βασιλείας καὶ ἀμφοτέρων εἶναι καὶ λιζιον καὶ ἀνθρώπου, ὡσπερ καταλυθὲν ἀνανεούμενος. Καὶ οὐ δ' ἂν εἴτε γένοιτο, εἰς ἀθέτησιν τούτου ἐλεύσομαι, οὐδέ τις αἰτία ἔσται: ἢ τρέπος φανερός τε καὶ ἀφανῆς καθ' ὃν ἐγὼ παραβάτης τῶν συνθηκῶν καὶ τῶν νῦν συμπεφωνημένων φανήσομαι. Ἄλλ' ἐπειδὴ λαμβάνω τὰ νῦν τὴν βητῶς (90) ἐνταυθοῖ τὴν δηλωθησομένην χώραν ἐν τοῖς μέρεσι τῆς Ἀνατολῆς: διὰ χρυσοβούλλου λόγου τῆς βασιλείας σου, ἐν ᾧ καὶ τὸ κράτος τὸ σὸν ὑποσημαίνεται δι' ἐρυθροβαφούς ὑπογραφῆς. Ὁ: δὴ χρυσοβούλος ἡ λόγος καὶ ἀμοιβῆος γεγονώς: ἐπεδόθη μοι, δέχομαι μὲν τὰς δοθείσας χώρας ὡς ἀπὸ τῆς βασιλείας ἡμῶν δωρημένας, καὶ τὸ ἐνδύναμον ἔχων τῆς δωρεᾶς ἐκ τῆς χρυσοβούλλου γραφῆς. Ἀντίστοις τῶν τοσοῦτων χωρῶν καὶ πόλεων δίδωμι τὴν πίσσιν τὴν ἑμαυτοῦ πρὸς τὴν ὑμῶν βασιλείαν, σοὺ τε τοῦ μεγάλου αὐτοκράτορος κυροῦ Ἀλεξίου τοῦ Κομνηνοῦ, καὶ τοῦ τριποθήτου υἱοῦ σου τοῦ βασιλέως

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

⁸⁹ χρυσοβούλος.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(89) Λιζιον. *Vassalus Ligius*, nostris vox nota. Joan. Cinnamns; lib. II: Καὶ λιζιον αὐτὸν ἐποίησατο. Idem, lib. V: Καὶ δοῦλος, οὐ βίᾳ τὸν ζυγὸν ὑποδύς, — ἀλλὰ δοῦλος ἐθελοδούλος: ἐρμηνεύει δὲ σοι τούτο τὸ λιζιον. Ejusmodi servos, δοῦλους ἐν ἑρκείοις ἄρροπτε vocat Pachymeres, lib. VI, cap. 6, quos lib. V, cap. 10, λιζιον appellat: Ἄλλως δὲ καὶ παρέσσα, καὶ ἰθίοις ἐπολεῖ, λυσίους (scrib. λιζίου) εἶπεν ἂν τις, ἐκείνων ταῖς ἐμνεύεται: ubi ἰθίος ἰδεῖν sonat ac *solidus homo*, in eo hominino quod recitatur in Vita beati Othegarii episc. Barcinonensis: *Juro ergo Robertus Tarraconensis princeps tibi Domino meo O. degario ejusdem civitatis archiepiscopo, quod ab hac die et deinceps fidelis homo et solidus ero tibi et Ecclesie tuæ.* Jacobus I, rex Aragonum in Constitutionibus Catalaunice mss. quæ exstant in bibliotheca Thiana, fol. 61: *Duplex est homagium, videlicet homagium solidum, et non solidum. Homagium solidum est quasi gerens legalitatem et fide-*

D tatem: nam homo solidus adversus omnes gerit fidelitatem Domino suo, et ita in homagio solido nullus excipitur, etc. Homagium autem non solidum est, quando aliqui excipitur faciendo homagium, cum dicitur: Facio tibi homagium, excepta fidelitate, quam debeo Domino meo solido, etc. Ligium a ligando dictum sunt qui putant; quo saepe videtur alluisse Willelmus Brito, lib. II Philipp.

Esse tenebatur homo ligius atque fidelis.

Et tanquam Domino jurando jure ligari.

Et Dudo, lib. II *De morib. et gest. Norm.*: *Delit omnem terram sue ditionis filio suo Willelmo, atque inter manus Willelmi adolescentis manus suas militentes principes configavit illi conjurationis sacramento.* De aliis vocis etymis consulendus Brodus in Constuet. Paris. interium dum alius de iis disputandi sese offerat locus.

(90) Πητῶς. Nominatim, expresse. Occurrit sæpius apud Armenopolium.

κυροῦ Ἰωάννου τοῦ Πορφυρογεννήτου ἦν ἀμετα-
κλήτων καὶ ἀτάλευτον καθέξειν ἐπισχοῦμενος κα-
θάπερ ἀγκυραν ἀσφαλῆ. Καὶ ἵνα ἐπαναλάβω τὸν
λόγον σαφέστερον καὶ τὴν ἰδιότητα φυλάξαιμι τῶν
ἐγγράφων συμφωνούντων, ἰδοὺ ἐγὼ Βαϊμούντος⁶⁸
υἱὸς Ῥομπέρτου Γισκάρδου συμφωνῶ μετὰ τοῦ
κράτους ὑμῶν καὶ τὴν συμφωνίαν ἀρβραῆ τίθημι
φυλάττειν πρὸς τὴν βασιλείαν ὑμῶν, τουτέστι, σέ τε
τὸν αὐτοκράτορα Ῥωμαίων κύρ⁶⁹ Ἀλέξιόν, καὶ τὸν
βασίλειαν καὶ υἱόν σου τὸν Πορφυρογεννήτον, καὶ τὸ
λίξιον ἀνθρώπων ἀνθρώπων τε καὶ ἀπαραιοῦτον
ἕως ἂν ἐμπνέω καὶ μετὰ τῶν ζώντων συναριθμῶμαι
καὶ ἐξοπλισαίμην τὴν χεῖρα κατὰ τῶν νετεῦθεν ἀνά-
φανησομένων ἐχθρῶν ὑμῶν καὶ τῆς βασιλείας τῆς
ὁμητέρας τῶν ἀεισεβάστων σεβαστῶν βασιλείων τῆς
τῶν Ῥωμαίων ἡγεμονίας καὶ ἔνθα ἂν καὶ προστα-
χθεῖν ὑφ' ὑμῶν μετὰ πάσης τῆς περὶ ἐμὲ στρατιᾶς
ἀπροφασίστως ἐκδουλεύσω κατὰ τὴν περισταμένην
χρείαν. Καὶ εἰ τινες ἂν καὶ εἴεν δυσμενῶς ἔχοντες
πρὸς τὸ ὑμέτερον κράτος εἰ μήπου τοῖς ἀθανάτοις
ἀγγέλοις ἰστάζοιντο ἂν καὶ εἰσὶ τοῖς ἡμετέροις δό-
ρασι ἀπρωτοί, ἢ ἀδαμάντινά τινα περικίενται σώ-
ματα κατὰ τούτων πάντων ὑπεραγωνισαίμην τῆς
βασιλείας ὑμῶν. Καὶ εἰ μὲν ὑγιῶς ἔχω τοῦ σώματος
καὶ ἐλευθεριάζω πολέμου τινὸς βαρβαρικοῦ τε καὶ
Τουρκικοῦ αὐτὸς ἐγὼ τῷ ἐμῷ σώματι ἀγωνιοῦμαι
καὶ τὸν ὑπὲρ ὑμῶν πόλεμον μετὰ τοῦ ξυνοπομένου
στρατεύματος. Εἰ δὲ ἢ νόσῳ βαρβάρῳ πεδοῦμαι ὅρα
πολλὰ τὰ ἀνθρώπινα, ἢ πύλεμος ἐπικείμενος πρὸς
ἐαυτὸν ἔλκει με, τότε δὴ, τότε ὑπισχοῦμαι διὰ τῶν
περὶ ἐμὲ γενναίων ἀνθρώπων μου τὴν δυνατὴν ἐξ-
αποστέλλειν βοήθειαν, ὡς ἐπανασωζόντων ἐκείνων τὸ
ἐμὸν ἔλλειμμα. Ἡ γὰρ ὀρθὴ πίστις ἦν σήμερον
πρὸς τὴν βασιλείαν ὑμῶν τοῦτο ἐστὶ τὸ, ἢ δι'
ἐμαυτοῦ ἢ δι' ἐτέρων, καθάπερ εἴρηται, ἀνακρωτη-
ρίαστα τηρεῖν τὰ τῆς συμφωνίας, ὀρθὴν τε πίστιν
φυλάττειν διόμνυμι καὶ καθόλου καὶ κατὰ μέρος,
ὑπὲρ τοῦ ὑμετέρου κράτους καὶ τῆς ὑμετέρας ζωῆς
ταυτησὶ λέγω τῆς κάτω τε καὶ γῆινης ὑπὲρ γὰρ
τῆς τοιαύτης ὑμῶν ζωῆς, σιδηροῦς τις ἀνδρίας καὶ
σφυρήλατος γεννοίμην τοῖς ὀπλοῖς, ἀλλὰ μέχρι καὶ
τῆς τιμῆς τῆς ὑμετέρας, καὶ μέχρι βασιλικῶν ὑμῶν
μελῶν ἐκτείνω τὸν ὄρκον, εἰ τις αὐτοῖς ἐπιδουλεύ-
ται κάκως παρὰ τινων ἀλιτηρίων ἐχθρῶν, οὗς
δυνατὸν ἐστὶν ἐμὲ καταλύειν καὶ ἀπεργεῖν τοῦ κα-
κοῦ ἐγχειρήματος· ἀλλὰ καὶ ὑπὲρ πάσης χώρας τῆς
ὁμητέρας καὶ πόλεως μικρᾶς τε καὶ μεγάλης καὶ
νήσων αὐτῶν, καὶ ἀπαξιαπλῶς, ὅποση τις ἐστὶ γῆ τε
καὶ θάλασσα ὑπὸ τὰ ὑμέτερα σκῆπτρα ἐξ αὐτοῦ
δὴ ποθε τοῦ Ἀδριαντικοῦ πελάγους καὶ μέχρι πάσης
ἀνατολῆς καὶ κατὰ μήκος τῆς μεγάλης Ἀσίας ἔνθα
τὰ τῶν Ῥωμαίων ὄρσιματα ἦν. Ἐπι συμφωνῶ καὶ
ἔσται τῶν συμπεφωνημένων μάρτυς καὶ ὑπόχρος ὁ
Θεὸς μηδέμιαν μηδέποτε χῶραν τετραγμένην ὑπὸ τὰ
ὁμητέρα σκῆπτρα εἶτε νῦν εἶτε πρότερον, εἶτε πό-
λιν ἢ νῆσον κρατεῖν τε καὶ ἔχειν. Καὶ ἀπλῶς ὁπόστα

investitura mihi confertur per Bullam Auream ma-
jestatis tuæ, a te rubramento subscriptam. Quæ
quidem Bulla non gratis mihi est tradita, sed com-
mutata pro re quapiam a me vicissim exhibenda;
ita ego nunc accipio terras et ditiones illas a tua
majestate irrevocabili vi prædictæ Bullæ Aureæ
attributas mihi, ut in remunerationem atque in
pretium tot illarum tantarumque regionum et ur-
bium, opponam obligemque fidem ac fidelitatem
meam majestati utriusque vestrum; tuæ, inquam,
magni imperatoris domini Alexii Comneni, et de-
sideratissimi filii tui principis domini Joannis Por-
phyrogeniti spondens et pollicens immotam eam
inconcuissamque retenturam, velut firmam ancho-
ram. Atque ut clarius exponam mentem meam, et
proprietaem servem, legitimasque usurpem formu-
las eorum qui rite fidelitatem alicui suam scripto
authentico profitentur: en ego Baimundus Roberti
Giscardi filius, fidelitatem et subjectionem profiteor
vestræ majestati, hoc est, tibi imperatori Romano
domino Alexio, et principi ac filio tuo Por-
phyrogenito; et spondeo me vobis lizium omnem
verum ac sincerum fore, quandiu spiritum ducam,
et cum vivis numerabor, armaturumque manum
contra omnes qui ex hoc tempore sese proferen-
t hostes majestatis vestræ, imperatorum Romanæ
ditionis semper Augustorum. Vester tantum labor
fuerit jubere ac præcipere quo loco ac tempore
velitis me præsto adesse cum meis copiis universis:
obsequar extemplo sine excusatione, sine mora,
navaboque fidelem et quam utilissimam vobis ope-
ram, prout res præsentis exigent, perduellibus
vestris, aut quibuscunque quomodocunque vobis in-
fensis (nisi forte immortalibus similes angelis sint
invulnerabiles nostris hastis, et adamantinis solidi
corporibus rigeant), toto impetu pro vestra causa et
majestate impetendis ac debellandis. Ac si ego qui-
dem et corpore valebo, et a bello quocunque bar-
barico aut Turcico liber fuero, per me ipse præsens
ductabo meas copias, cumque iis meum caput et
408 corpus in pugnae discrimen vestra causa dabo.
Sin me, qualia multa humanam vitam incommoda
infestant, aut gravis morbus impederit, aut bellum
incumbens ad sese alio traxerit, tunc polliceor
missurum me quam potero validissimum auxilium
virorum fortium qui mihi subsunt, qui ad vestrum
nutum quo jubebitis præsto futuri, meum obse-
quium representent et defectum suppleant. Hæc
enim recta fides est, quam hodie majestati vestræ
obligo, aut per me aut per alios, ut dixi, ilibatum
tueri subjectionis officium; hoc sensu rectam fidem
juro, et universim et per partes, pro vestra ampli-
tudine ac potentia, proque vestra vita, hac, inquam,
infima terrestrique ac naturali vita, tuenda propu-
gnandaque, non minus inconcussus ac constans
quam ferrea vel ære fusa ductave statua in armis

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

⁶⁸ δ Βαϊμούνδος. ⁶⁹ Deest vox κύρ.

me staturum : juramentumque eousque extendo, ut non tantum pro membris vestris regiis, sed etiam pro honore defendendo vestro, dignitateque ac fama tuendis contra quoscunque lacerare illas aut violare quomodolibet attentantes, vel parantes, tota vi ac potentia mea veniam; injuriam pro meo virili prohibiturus. Nec pro fama et existimatione solum vestra, sed etiam pro quavis regione, urbe, parva vel magna, insulis quoque ipsis; denique, ut verbo dicam, pro quocunque loco terræ marisque sceptris vestris obnoxio, ab Adriatico pelago, usque ad totum Orientem, et per latitudinem magnæ Asiæ, ubi Romanorum fines erant. Promitto præterea, et erit promissorum testis et auditor Deus, nullam me unquam regionem subjectam sceptris vestris, sive nunc, sive prius, seu urbs illa, seu insula fuerit, habiturum possessurumve me, aut mihi vindicaturum, præter eas terras et loca nominatim mox exprimenda in præsentis scripto, quæ mihi distincte donatæ sunt ab divinitus electa majestate vestra : iis duntaxat exceptis, cætera plane omnia, quæ vel alias complectebatur, vel nunc complectitur, per Orientem perque Occidentem Constantinopolitanum imperium propria per me vobis et jure quam optimo peculiariter erunt. Quod si quam forte armis subjicere quivero regionem, presentibus ejus possessoribus bello exterminandis, quæ olim aliquando ad Romanum imperium pertinuerit, polliceor me ad vestrum arbitrium delaturum victoriæ illius meæ fructum, expectaturumque obnoxie quid de eo constituere vobis placeat; ac si quidem vobis vilebitur administrationem et precariam potestatem provinciæ talis a me bello quæsita, mihi concedere, id in gratiæ parte imputabo vobis : et novo nomine terræ ac possessionis istius homo vobis lizius et servus fidelis esse pergam. Sin aliud malueritis, istam cum fide sine dilatione fraudeve 409 ulla, totam illam terram urbesque et arces cuicumque a majestate vestra ad id designato missoque viro. Imo si quis forte sit qui quomodocunque possessam ereptamve hostibus urbem magnam minutamve quamlibet, ex iis quæ sub dominio Romani principatus aliquando fuerunt, mihi proderet, aut in potestatem privatam meam transferre, mihi proprie possidendam attribueret vellet, utique recusabo : sed sive illa oppugnatione mea alteriusve capta, sive citra oppugnationem mihi aliterve dedita, vestra, uti prius fuerant, sic deinceps erunt et permanebunt, me nihil in contrarium allegare causarique valituro. Sed neque juramentum accipiam a quoquam Christiano, aut dabo cuiquam alteri, fidelitatemve promittam aut conventionem inibo ullam, quæ in ullum detrimentum, incommodum aut damnum personæ, majestatis, aut imperii vestri possint vergere. Sed neque homo alterius quam principis aut principatus majoris minorisve, præter quam majestatis vestræ,

A ἡ βασιλεῖα Κωνσταντινουπόλεως περιεῖχεν ἢ νῦν κατέχει, κατὰ τε τὴν ἀνατολὴν καὶ τὴν δύσιν, ἐκτὸς τῶν βητικῶν δεδωρημένων μοι παρὰ τοῦ θεοπροβλήτου κράτους ὑμῶν, ἀ καὶ κατ' ὄνομα δηλωθήσεται ἐν τῷ παρόντι ἐγγράφῳ. Ἄλλ' ὁπόσῃ ἂν δυνηθῆεν χειρῶσασθαι χώραν τελοῦσαν ποτε ὑπὲρ τὴν βασιλείαν ταύτην ἀπωσάμενος τοὺς τὴν χώραν ἐκείνην κατέχοντα; εἰς τὴν γνῶμην τὴν ὑμετέραν ἀναστῆν ἐβέλω τὴν περὶ ταύτης οἰκονομίαν· καὶ εἰ μὲν ἐμὲ βούλεσθε ἐπιτροπεύειν τῆς κυριουθείης χώρας ὡς ἄνθρωπον ὑμέτερον λίζιον καὶ δοῦλον πιστὸν ἔσται τοῦτο. Εἰ δ' οὐκ, ἀλλὰ παραδοίην ἂν ὡς ἄνθρωπὸν ἢ βασιλεία ὑμῶν βουληθῆν, μὴ ἀμφιδάλλων κατὰ τι τὸ σύνολον. Χώραν δὲ οὐδέξομαι ὅφ' ἑτέρου τινὸς προδομένην ἔμοι, ἢ πόλιν τινὰ ἢ πολίχνιον, ἅπερ ποτὲ ὑπὸ τὴν τῆς βασιλείας ἐξουσίαν ἐτύχχανον, ὡς ἔμοι διαφέροντα, ἀλλὰ καὶ τὰ πολιορκίᾳ κρατούμενα, καὶ τὰ ἄνευ πολιορκίας ὑμέτερα δ' ἦσαν καὶ πάλιν ὑμέτερα ἔσονται· μὴδ' ὅπως τι οὐκ δικαιολογουμένου μου περὶ τούτων. Ἄλλ' οὐδὲ ὄρκον δεξομαι παρὰ τινος Χριστιανοῦ, ἢ δώσω πρὸς ἕτερον, ἢ συμφωνίαν ἡτιναοῦν πρὸς βλάβην ὑμετέραν ὀρώσων, ἢ πρὸς ζημίαν καὶ ὑμῶν καὶ τῆς βασιλείας τῆς ὑμετέρας. Ἄλλ' οὐδὲ ἄνθρωπος ἑτέρου γενήσομαι, ἢ ἑτέρας ἀρχῆς μέζωνος, ἢ ἐλάσσωνος, ἄνευ τοῦ κράτους τοῦ ὑμετέρου, ἀλλὰ μίαν κυριότης ἔμοι ἢ ὑπισχνοῦμαι· δουλεύειν, ἢ βασιλεῖα σου τε καὶ τοῦ τριποθῆτου υἱοῦ σου. Τοῦ, δὲ προσηρομένου μοι ἀνθρώπου τῆς βασιλείας σου ὡς κατεξαναστάντης τοῦ κράτους τοῦ σὺ ἔμοι ἐκδουλεύειν⁶¹, καὶ μισήσω καὶ ἀποπέμψομαι· μέλλον δὲ κατ' αὐτῶν ἐξοπλίσσομαι. Τούς δὲ ἄλλους Βαρβάρους, ἐθέλοντας δὲ ὅμως ὑπὸ τὴν ἐν ὄρω γενεσθαι, δεξαίμην μὴν, ἀλλ' οὐκ ἰδίῳ προσώπῳ, ὄρκῳ δὲ τούτους ἕνεκα σου τε καὶ τοῦ περιποθῆτου υἱοῦ σου καὶ τὰς ἐξ αὐτῶν χώρας περιλήψομαι· δικαιο τῆς βασιλείας τῆς ὑμετέρας, καὶ ἐνεσθῆν τὸ ὑπὲρ αὐτῶν προσστατόμενος, ἀπροφασίστως ποιεῖν ἐπιγγέλλομαι. Ταῦτα μὲν περὶ τῶν πόλεων καὶ χωρῶν, ὅσαι ὑπὸ τὸ σκήπτρον τῆς Ῥωμαίων τύχης ἐτύχχανον οὔσαι. Περὶ δὲ τῶν μηδέπω δεδουλευκότων τῇ Ῥωμανίᾳ, ταῦτα ἐνόρκως κατεπαγγέλλομαι, ὡς ἵνα τὰς τε ἐπερχομένας μοι χώρας ἄνευ πολέμου, ἢ μετὰ πολέμου καὶ μάχης, καὶ ταύτας ἀπάσας ὡς ἀπὸ τῆς ὑμετέρας βασιλείας λογίζομαι, εἴτε Τουρκικαὶ εἰσιν, εἴτε Ἀρμενικαὶ, καὶ ὡς ἂν τις εἴπῃ τῶν τὴν ὑμετέραν ἐπισταμένων φωνὴν, παγανικαὶ ἢ Χριστιανικαὶ. Τούς τε ἀπὸ τῶν ἔθνων προσιόντας μοι καὶ δουλείην ἔμοι βουλομένους, οὕτως ἵνα τούτους παρεδύχην ὡς εἶναι καὶ αὐτούς μέλλοντας ἀνθρώπους τῆς βασιλείας ὑμῶν καὶ διαβαῖνοι καὶ πρὸς τοούτους ἢ ἐμὴ συμφωνία πρὸς τὸ κράτος τῆς βασιλείας σου, καὶ αἱ κατεμπεδωθέντες⁶² ὄρκοι. Καὶ τούτων αὐτῶν οὐ μὲν ἂν ἐθέλοιτε ὑμεῖς οἱ ἀεισέβαστοι⁶³ βασιλεῖς ὑπὲρ ἐμὲ τάττεσθαι, τάττοιεν⁶⁴ ἂν· οὐδὲ δὲ πέμπειν πρὸς τὸ ὑμέτερον κράτος βούλεσθε βουλομένων κακείνων, ἀποστελῶ, μὴ βουλομένων δὲ, ἀλλὰ ἀπαναινομένων

Variae lectiones ex cod. Coisl. in.

⁶¹ καὶ ἔμοι ἐκδουλεύειν ἐθέλοντας. ⁶² καταπεμφθέντες. ⁶³ εὐσεβέστατοι.

τὴν πρὸς ὑμᾶς δουλείαν, οὐ δὲ ἐγὼ παραδίξομαι. Αὐτὸς μὲντοι τὸν Ταγγρὲ καὶ ἀνεψιὸν μου ἀκήρυκτον ἔξω πόλεμον εἰ μὴ ἐθέλῃσει καθυφεῖναι τι τῆς πρὸς τὴν βασιλείαν ὑμῶν δυσμενείας, μηδὲ ἀπολύει τῆς χειρὸς; αὐτοῦ τὰς πόλεις τῆς ἡμετέρας βασιλείας, ἔπειν δὲ καὶ Οἰλοντος αὐτοῦ ἢ καὶ μὴ Οἰλοντος ἀναρρυσθῶσιν αἱ πόλεις, αὐτὸς μὲν ἵνα δεσπόζω τῇ ἀντιλήψει τοῦ κράτους ὑμῶν τὰ διὰ χρυσοβοῦλλου λόγου δεδωρημένα μοι· ἃ καὶ ρητῶ; ἐξαριθμήσεται· αἱ δὲ πόλεις ἐκείναι μετὰ τῆς ἐν Συρίᾳ Λαοδικείας, καὶ ὅσαι εἰσὶν ἐκτὸς τῶν δεδωρημένων ἔμοι, τῷ σκλήπερῳ ὑμῶν προσαρμύζονται. Ἄλλ' οὐδὲ τοὺς τῆς βασιλείας ὑμῶν φυγάδας προδιξομαί ποτε, ἀλλὰ παλιμπορεύτους ποιήσω καὶ ὑποτροπιάζειν τὴν βασιλείαν ὑμῶν ἀναγκάσω. Ἔτι καθυπισγνοῦμαι καὶ ταυτὶ πρὸς τοῖς ἀνωθεν εἰρημένοις βεβαιότερας τὰς συμφωνίας ποιούμενος. Συμφωνῶ γὰρ ἵνα ἐγγυητὰς ἀποδοῖην ἐπὶ ταύταις ταῖς συμφωνίαις, ὥστε ἀπαρβάτους καὶ ἀπαρθαύστους μένειν εἰς τὸ διηγεκάς, τοὺς μέλλοντας ἀνθρώπους μου ἐμῷ δικαίῳ κατέχειν τὴν δεδομένην μοι χώραν παρὰ τῆς βασιλείας σου· καὶ τὰς πόλεις καὶ τὰ πολίχνια, ἃ καὶ πρὸς δνομα ἐκτεθήσεται. Παρασκευάσω γὰρ καὶ τοῦτους ὁδοῖαι τὰ φρικωδέστατα, ὡς ἂν καὶ οὔτοι ⁶⁷ φυλάττωσι πῶστιν ὄρθην πρὸς τὸ ὑμέτερον κράτος καὶ ὁπόσῃν ὁ τῶν Ῥωμαίων κορμεῖ θεσμός καὶ πάντα τὰ ἐν τῇ παρούσῃ συμφωνίᾳ ἐγγεγραμμένα στέργωσιν ἀκριδέστατα. Καὶ ὄρκιῳ τούτους εἰ ⁶⁸ τὰς ἐπουρανίους δυνάμεις καὶ τὴν ἄσπεκτον ὄργην τοῦ Θεοῦ, ὡς εἶποτε βουλευσαίμην κατὰ τῆς βασιλείας ὑμῶν· β μὴ γένοιτο! μὴ, ὦ Σῶτερ, μὴ, ὦ Δίκη Θεοῦ! πάντα τρόπον ἐκείνο· σπουδάζουσι πρῶτον μὲν διὰ τεσσαρακονθημέρου (91) τινὸς διαστήματος, ἐπαναγαγεῖν με εἰς τὴν πίστιν τῆς βασιλείας ὑμῶν καθάπαξ τραχηλιάσαντα. Τοῦτο δ' ἂν γένοιτο εἰ καὶ γενέσθαι παραχωρηθεῖν, μανίαν ἀντικρυς καὶ λύττης καταλαβούσης ἐμὲ, ἢ ὅταν δηλονότι τὰς φρένας ἐλαύνωμαι. Εἰ δ' ἀνοήτως ἔχω καὶ ἀσταμῶς πρὸς τὰς παραινέσεις ἐκείνων, καὶ λαύρως ἐπαγίλξει τὰ τῆς λύττης τὴν ψυχὴν τὴν ἐμὴν, ἀλλὰ τότε γε ἐξομῶσονται μὲν ἐμὲ καὶ πάντα τρόπον ἀποπροσποιοῦνται. Μεταθῶνται δὲ πρὸς τὸ

aut absque consensu ejus, verum una mihi dominatio tui servire promitto esto majestas tua, et charissimi filii tui. Quod si qui ad me venient imperii tui homines, eo animo ut excusso dominationis tuæ jugo meam se in ditionem ac potestatem transferant, tales ego et adversabor et rejiciam: quin etiam contra eos arma sumam. Sin erunt ex Barbaris imperio non subditis aliqui volentes hastæ meæ se subijcere, accipiam illos quidem, at non privata mea et propria persona, sed jurare ipsos adigam in verba et nomen majestatis tuæ, et dilectissimi filii tui, regionesque ipsorum arces et urbes deditas sic accipiam, ut eas juri vestro ac dominio impudem, vestrasque ex tunc faciam: adeo ut quidquid denum constituere de illis tanquam rebus vestris vobis libuerit, id citra exceptionem ullam passurus facturusque sim; prout jam hinc passurum facturumque polliceor. Atque hæc de urbibus et locis quæ sub jure sceptri ac domini Romani sunt. De iis vero quæ nondum subjectæ Romanæ fuerunt, sic juratus spondeo: eas sive citra bellum, sive jure belli ac victoriæ mihi provenerint, omnes majestati vestræ tanquam ab ea mihi concessas, imputaturum; seu Turcicæ illæ fuerint, seu Armenicæ, seu ut quis linguam forte nostram callens, diceret, paganicæ aut Christianæ. Qui vero ex gentibus ad me accesserint, mihi que servire voluerint, eos sic accepturum in fidem ac clientelam meam, ut eo ipsa illos homines faciam majestatis vestræ: pactum quo istud ipsum quo mecum transigent, juri dominique ipsos vestro devinciat; juramenta que mihi per illos præstita non mihi magis quam vobis caveant, utpote per me ad vos pertingentia. Porro talium hominum plena potestas in arbitrio **410** vestro erit, ut in subjectione mea illi tantum ex iis manent, quos manere annueritis: quos vero ad vos mitti jusseritis, si quidem illi non recusent, misurus extemplo sim; sin renuunt, et clare profiteantur sese in jus ac subjectionem majestatis vestræ submittere se suaque nolle, tum istos ne ego quidem accipiam. Nepotem meum Tancredum

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

⁷ Desunt voces ὡς καὶ ἂν οὔτοι, etc., στέργωσιν ἀκριδέστατα. ⁶⁸ εἰς.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(91) *Διὰ τεσσαρακονθημέρου.* Juxta nempe feudorum receptas apud Latinos leges, quibus delinquens vassallus a domino superiore, seu feudi, bello impeti non poterat, nec feudo privari, nisi post 40 dies, intra quos ab ipso Domino requisitus noxam expiare tenebatur: *In omnibus enim negotiis, ut 399* ait Otho Frisingensis, lib. 1 *De gest. Frid. I.*, cap. 34, apud Francos solent quadraginta fere dies *et quadraginta noctes præscribi.* Fori Bigorrenses, art. 6, apud Marcam in *Hist. Beneharn.*, lib. ix, cap. 5: *Quod si in neutro profecerit, audito quod patitur in communi, quadraginta dies postea præstoletur, ut legali inquisitione et expectatione peracta, legaliter si voluerit discedere, discedat.* Sed et duplicem interdum quadragesimam ad purgationem et excusationem vassalli concessam a dominis observo in pacto, quod inter Rogerum episcopum Bellocæensem et Francōnem de Gerboredo sancitum

est, ubi episcopus sic ait: *Franco, non libero in damno de Castello Gerboredo, ut tu illud perdas me sciente, nisi contra me forisfeceris; et si contra me forisfeceris, postquam nomine hujus sacramenti emendare te submonero, aut per me, aut per meum missum, duabus quadragesimis emendationem tuam expectabo, aut emendationem tuam accipiam, aut tibi perdonabo.* Binæ istas quadragesimas observatas docet præterea vetus charta Hugonis Cameracensis castellani, an. 1065, apud Joan. Carpentarium, part. iv *Hist. Cameracensis*, pag. 9: *Etsi Hugo consanguineus noster contra te peccaverit, et ni infra duas quadragesimas emendaverit, etc., ut et alia Sancii Reg. Aragon. apud Marcam, lib. ix *Hist. Beneharn.*, cap. 5, n. 3. Vide Loissellum, lib. v *Institut.*, tit. 3, art. 54; et Brodæum, in *Consuet. Paris.*, art. 7.*

quod attinet, contra ipsum ego bellum geram im- placabile, nisi voluerit remittere aliquid de odio quo a majestate vestra videtur abhorrere, ac nisi de manu sua laxaverit urbes imperii vestri : quas quidem, vel volente ipso, vel invito liberatas ego, statim atque in possessionem venero terrarum et urbium gratia liberali majestatis vestræ concessarum (quæ urbes et terræ nominatim enumerabuntur paulo post) eas, inquam, urbes a Tancredo nunc detentas, comprehensa in iis Laodicea Syriæ, aliisque cunctis quæ non sunt de numero mihi donatarum, dominio vestro iterum adjungam et subjiciam. Sed neque fugitivos majestatis vestræ recipiam, quin eos potius remittam, omnique ratione sualendo revertantur. Quia vero firmitatem omnimodam, quam maxima excogitari potest, hactenus per me promissis addere cupio, sequestros et vades fidei meæ omnes assigno atque addico meos homines qui terras mihi datas jure beneficiario a me ipsis concedendo possessuri sunt. Etenim quicunque urbes atque oppida mihi attributa (quæ mox nominatim exprimentur) potestate a me accepta obtinebunt, eos ego universos adigam juramento quam religiosissimo, interposita mentione supercælestium virtutum, et imprecatione intolerabilis iræ Dei, quo illi se astringant ad fidem rectam erga majestatem vestram custodiendam exactione quanta maxima legibus Romanæ reipublicæ consentanea est, et ad omnia quæ in præsentī concordiæ instrumento conscripta sunt, diligentissime observanda. Quod si me deprehenderit aliquando machinari quippiam contra majestatem vestram, quod absit, ne id Salvator, ne justitia Dei sinas; tum sane illos jurisjurandi vis obstringet, ad omni ratione satagendum, designato ad id spatium dierum quadraginta, ut ego me ad officium recipiam, fidei que majestati vestræ debitam, a qua temere desciveram, resumam. Sin quis furor me impotentior abreptum vertigine, surdumque ad monita ipsorum omnia egerit in transversum præcipitem, illi quidem religione omni juramenti fidelitatis quo mihi prius obligati tenebantur, exoluti jam erunt penitus, meoque dominio rite ejurato in vestram potestatem, manum, et arbitrium transferentur : et quas meo beneficio terras ac dominia

411 obtinebant, vobis et parti vestræ assignabunt deinceps et imputabunt, et id in eum modum se factores interpositione sacramenti recipient, eam-

Α ὑμέτερον κράτος καὶ χεῖρα καὶ γκώμην, καὶ τὰς χώρας ἃς ἐμῷ δικαίῳ κατέχουσιν ἀποσπᾶσαντες τῆς ἐμῆς ἐξουσίας, ὑμῖν καὶ τῷ μέρει τῷ ὑμετέρῳ παραδοῖεν· ταῦτα δὲ ἐνομότως ⁶⁹ ποιεῖν καταναγκασθήσονται· καὶ τὴν αὐτὴν φυλάξουσι πίστιν καὶ δουλείαν καὶ εὐνοίαν πρὸς ὑμᾶς ἣν καὶ ἡ συμπεφώνηκα· καὶ ὑπὲρ τῆς ὑμετέρας ζωῆς καὶ τῆς ἐπιγείου τιμῆς ἀρουνται τὰ ὄπλα· ἀλλὰ καὶ, ὑπὲρ τῶν ὑμετέρων βασιλικῶν μερῶν καὶ μελῶν, ὡς μῆτι πάθοιεν παρὰ τινος ἐχθροῦ πολεμεσείοντες ⁷⁰ οὐκ ἀνήσουςιν, εἴγε τῶς εἰς ἀσθεσίην ἔλθοιεν τῶν ἐπιθούλων καὶ σφαλερῶν. Ταῦτα ἐπόμνυμι καὶ διαμαρτύρομαι καὶ Θεὸν, καὶ ἀνθρώπους, καὶ τοὺς ὑπερτάτους ἀγγέλους, ὡς ἄρα καταναγκάσω φρικαλέοις ὄρκοις αὐτοὺς κατελιψῶς, ποιεῖν τε καὶ πράττειν εἰς δύναμιν. Ὡς δὲ καὶ ὑπὲρ τῶν κάστρων τῶν ὑμετέρων καὶ χωρῶν, καὶ ἀπλῶς τῶν ὄλων μερῶν τῶν ὑπὸ τὴν βασιλείαν ὑμῶν ὅσα ἡ εὐσίς ἔχει, ὅσα ἡ ἀντολή περιέχει, ἐνόρκως τὰ αὐτὰ συμφωνήσουσιν ⁷¹ ἀ καὶ ἡ συμπεφώνηκα, καὶ ταῦτα ποιήσουσι καὶ ζῶντος ⁷² ἐμοῦ καὶ ἀποθανόντος. Καὶ ἔξει καὶ τοὺς τοῦ κράτος ὑμῶν ἀνθρώπους ὑποχειρίους. Καὶ χρῆσει τοῦτοις ὅσα καὶ ὑπηρέταις πιστοῖς· καὶ ὅσοι μὲν ἐνταυθοῖ τυχάνουσιν ἐμὸν συνεπιδημοῦντες, αὐτίκα καὶ τοὺς ἐνόρκους πιστεῖς καὶ ταῖς συμφωνίας δώσουσι πρὸς ὑμᾶς τοὺς σεβαστοὺς, τὸν τε κύριον Ἀλέξιον καὶ αὐτοκράτορα τῶν Ῥωμαίων καὶ τὸν Πορφυρογένητον βασιλέα καὶ ὅν ἰσίν. Ὅσοι δὲ ἀπὸ τῶν τῶν ἐμῶν ἰππέων καὶ ὀπιτῶν οὐς καθάλαριους (92) σύνθητες καλούμεν, ἀποστειλάτης ἀνθρωπον τῆς βασιλείας σου κατὰ τὴν Ἀντιόχειαν πόλιν, ἐκεῖ τοὺς αὐτοὺς ὄρκους ἀποτελέσουσι κάκεινοι· ὄρκουόντες μὲν αὐτοὺς τοῦ ἀνθρώπου τῆς βασιλείας σου· ἐμοῦ δὲ, ἐπόμνυμι τοῦτο, παρασκευάσαντος ὁμοῦσαι τὸς ἄνδρας, καὶ συμφωνήσαι τὰ αὐτὰ τε καὶ ἀπαράλλακτα. Προσέτι συμφωνῶ καὶ ἐπόμνυμι ὡς ἄρα καθ' ὃν μὲν ἀνβούληται ἡ βασιλεία ὑμῶν τῶν κατεχόντων πόλεις καὶ χώρας, αἱ ποτε ὑπέκειντο τῇ βασιλείᾳ τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἀνταρᾶσθαι χεῖρας καὶ συγκροτῆσαι πόλεμον. Τοῦτο ποιήσω καὶ ἡ, καὶ ὀπλοποιήσομαι κατ' αὐτῶν. Καθ' ὃν δὲ οὐκ ἔστι σοι θυμῆρες στρατῶν νικήσαι, οὐδὲ αὐτοὶ κατ' ἐκείνων στρατεύσασιν. Διὰ πάντων γὰρ βου-

D λόμεθα θεραπεύειν τὸ ὑμέτερον κράτος, καὶ πᾶσαν πρᾶξιν καὶ πᾶσαν βούλησιν τῆς σῆς βουλήσεως ἐξαρεῖν. Τῶν τε Σαρακηνῶν, καὶ τῶν ἐκ τοῦ Ἰσραὴλ ὅποσοι συβρέουσιν εἰς τὴν βασιλείαν σου

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

⁶⁹ ἐνομότως. ⁷⁰ πολεμησείοντες. ⁷¹ συμφωνήσουσι. ⁷² ζῶντος.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(92) Καθαλαριους. A Cavallo, caballarii equites dicitur, apud monachum Egoism. in Carolo M., cap. 12; Hincmarum, tom. II, opusc. 5 et alii Καβαλλάριοι, Simocattæ, lib. v, cap. 13. Hic vero intelliguntur non equites, sed militari cingulo donati, quos Galli vulgo *chevaliers*, Latini scriptores proprio vocabulo *milites* nuncupant; qua ratione Καθαλαριους dixit Pachymeres, lib. iv, cap. 31; Cantacuzenus, lib. I, cap. 20, 42; lib. III, cap. 27.

Idem Pachyme es lib. xii, cap. 11 : Καὶ γὰρ τινες ἐξ ἐκείνων καθαλαρικῆς τιμαῖς ἐτιμούντο παρὰ βασιλέως; id est *Militiæ cingulo donati fuerant ab imperatore*. ὁρῆνος τῆς ΚΠ. ms. Ῥηγῶδες, Κόνιοι, Πρίγκιπτι, Δουκάδοι, Καβαλλάριοι. Neque enim equites omnes apud nos caballarii erant. Fulcherius, lib. II, cap. 31 : *Milites nostri erant quingenti, acceptis illis qui militari nomine non conserbantur, tamēn equitantes.*

στοιχομηχόντες, καὶ τὰς πόλεις αὐτῶν παραδιδόντες, ὅστε ἀποκιωλύσω, οὔτε διὰ σπουδῆς θεῆν ὑποποιήσασθαι ἑμαυτῷ· εἰ μὴ που ἄρα διὰ τοῦ ἔμου δόρυτος καταναγκασθὲν τὸ μέρος ἐκεῖνο καὶ πανταχόθεν στενοχωρηθὲν πρὸς τὸ κράτος τὸ σὺν ἀπέβλεψε κίνδυνον ὑφορώμενον καὶ τὴν σωτηρίαν ἑαυτῶν ἐκ τοῦ προσέρχεσθαι σοι πραγματευόμενον. Ἀλλὰ τούτους πάντας καὶ ὅσοι τὸ φραγγικὸν πεφοδημένοι ξίφος καὶ τὴν ἐπηρτημένον θάνατον ἀποκλίναντες τοὺς σεβαστοὺς βασιλέας ἐπικαλοῦνται ὑμᾶς, οὐ διὰ τοῦτο ἀνθέξεσθε τῶν ἡμετέρων δορυαλῶτων, ἀλλὰ δηλοῦσι τῶν ἄνευ κόπων ἡμετέρων καὶ πόνων, καὶ ἐθειουσίως εἰς τὴν ὑμετέραν δούλωσιν ἐρχομένων. Πρὸς τοῖς ἄλλοις καὶ ταυτὶ συμφωνῶ, ὅτι τοὶ ἑπὶ ὅσοι ἂν ἐθέλωσι διαπεράσαι μετ' ἔμου τὴν Ἀδρίαν ἀπὸ Λογγιβαρίας ἄνδρες στρατιῶται, θμούνται καὶ αὐτοὶ καὶ συμφρωνήσουσι τῇ δουλείᾳ τῆς βασιλείας σου· ὀρκίζοντος δηλονότι τούτους ξυμπαντας ἀνθρώπου τινὸς τοῦ ὑμετέρου κράτους, ὅν ἂν αὐτοὶ ἐπὶ τουτῷ αὐτῷ στείλητε κατὰ τὸ πέραν Ἀδρίου· εἰ δ' ἀποκηδῶσι τὴν ὄρκον, μὴ ἄλλως εἶσαι διαπερᾶν ὡς τὰ αὐτὰ φρονεῖν ὑμῖν ἀπαναινομένους. Δεῖ δὲ καὶ τὰς διὰ Χρυσοβούλου ἰσχυροῦς ἐπιχειρήσεις; μοι παρὰ τοῦ θεοπροβλήτου κράτους ὁμῶν χώρας καὶ πόλεις ἐκθεῖναι ἐν τῷ παρόντι συγγράμματι· ἢ κατὰ τὴν Κοιλίην Συρίαν Ἀντιόχου πόλιν μετὰ τῆς περιοχῆς αὐτῆς καὶ τῆς διακρατήσεως σὺν αὐτῷ Σουετίῳ ὃ παρὰ τὴν θάλασσαν ἤδραται. Τὸ Δουξ μετὰ τῆς διακρατήσεως αὐτοῦ πάσης σὺν τῷ τοῦ Καυκά (93) τότε τοῦ Λουλοῦ (94) λεγόμενον καὶ τοῦ θαυμαστοῦ ὄρους· τὸ τὰ ἑπὶ Φερέσια μετὰ τῆς ὑπ' αὐτὰ πάσης χώρας· ὃ ἄγος Ἡλίας· ἢ στρατηγὸς μετὰ τῶν (95) ὑπ' αὐτὴν πολίων· ἢ στρατηγὸς τὸ Βορξέ, καὶ τὰ ὑπὸ ταύτην πολίχνια, ἢ περιτὴν στρατηγίδα τὸ Σέξερ ἄρα χώρα ἦντινα Λάρισσαν (96). Ἕλληνες ὀνομάζουσι· ὡς δὲ καὶ τὸ Ἀρτάχ⁷⁶ καὶ τὸ Τελοῦχ⁷⁷ αἱ Στρατηγίδες μετὰ τῆς ἐκάστης περιοχῆς· σὺν τούτοις ἡ Γερμανικεῖα, καὶ τὰ ὑπὸ ταύτην πολίχνια· τὸ Μαῦρον ἕρος καὶ πάντα τὰ ὑπ' ἐκεῖνο ταττόμενα κάστρα, καὶ ἡ ὑποκειμένη τούτῳ σύμπασα πεδιάς·

Variae lectiones ex cod. Coislin.

⁷⁶ Deest vocula τοι. ⁷⁷ χρυσοβούλλου. ⁷⁸ καὶ τὰ.

et demque erga vos fidem, servitutem, et benevolentiam servaturos, quam et ego ipse pollicitus sum; et pro vestra et terreno honore sument arma, pariterque pro vestris regis partibus et membris; ne quid ea patiantur ab hoste ullo, belligerando prohibebunt: si quidem in notitiam eorum veniat periculum vestrae majestatis, et conjuratorum aperti ausus occultave insidiae. Haec juro testans Deum et homines et supremos angelos me adacturum ipsos ad horrida juramenta quibus sese obligent, ad ea facienda praestandaque pro viribus. De castris quoque vestris et locis, ac universim de omnibus partibus ad imperii vestri ditionem aggregatis, quasque Occidens habet quasque Oriens amplectitur, jurati promittent eadem quae et ego promisi; et ea facient, tum me vivente, tum me mortuo. Illosque habebit majestas vestra homines obnoxios ac subditos, uteturque ipsis ut ministris fidelibus. In quae verba et pacta qui hic forte ipsorum reperiuntur mecum huc profecti, juramenta jam nunc dabunt, vobis Augustis. tibi, inquam, Domino Alexio imperatori Romanorum et Porphyrogenito principi tuo filio. Quotquot autem hinc absunt equites et armati mei quos *caballarios* vulgo solemus appellare, misso Antiochiam homini majestatis tuae juramentum illi praestabunt, in manibus praedicti a te missi hominis: atque ut id illi faciant recipio ego et juro curaturum effecturumque me ut, inquam, eadem illa quae dixi modo nulla parte mutata jurati promittant. Praeterea promitto et juro me, praesto adfuturum majestati vestrae auxilio et armis quoties illis libebit bello lacessere quoscunque obtinentes oppida et loca quae aliquando subjacere Constantinopolitano imperio: quos vero illorum majestas vestra bello per se tentandos non putaverit, eos neque ego armata manu impetam; per omnia enim obsequi volumus majestati vestrae, facereque ut omnis nostra actio omneque consilium ex arbitrio vestro nutuque pendeant. Saracenorum et Ismaelitarum quicumque ad majestatem tuam transfugio confluent, urbesque ipsi suas tradent, eos ego neque impediam neque

⁷⁸ Ἀρτάχον. ⁷⁷ Τελοῦχόν.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(93) *Kaukā*. *Caucasiam* in hoc tractu habet *Chronicon Orientale*, pag. 100. Verum idemne locus cum *Cauca*, non ausim affirmare.

(94) *Αούλου*. Occurrit locus iste apud Constantinum Porphy., lib. 1 *De Themat.*, cap. 2, et in Basilio, cap. 32 et 33.

(95) *Ἡ στρατηγὸς μετὰ τῶν*, etc. Crebrius hoc in *Caesare* observare est voces, στρατηγὸς et στρατηγάτος; ejusdemne vero notionis plane incertum, etsi vero simile: mox enim pag. seq. τὰ τε στρατηγάτα Βαλανῶς καὶ Μαρακίως, καὶ ἡ Ἀντάραδος μετὰ τῆς Ἀνταρτοῦς, στρατηγίδες γὰρ ἀμφοτέρω. Certe constat στρατηγάτα fuisse praefecturas majorum oppidorum, quibus varia suberant castra, seu, ut vocal Anna, πολίχνια; his enim praefecti erant, *stratigati* dicuntur scriptoribus aevi mellii. *Gesta Innocentii III PP.*: *Confederabat comitatus*

et baronias, instituebat justitianos, camerarios et stratigatos. Quae quidem vox ut et stratigatorem dignitas, occurrit passim apud Malaterram, Leonem Ost. Hugonem Falcandum, et ceteros rerum Neapolitanarum scriptores. Sed et hodie adhuc in Sicilia stratigatos esse palam est.

(96) *Λάρισσαν*. Quae Syris Ζιζαρα, teste Stephano Fulcherio, lib. ii, cap. 43: *Contra Turcos progressi sunt, qui ante urbem, quam dicunt Sisaram, castra metati sunt, quam urbem litteratorie nominare nescio, sed Caesarem incolae regionis eam vulgari vocitant, quae ab Apamia sex millibus distat*. *Saisar* etiam dicitur Alsheriph Aldrisio in *Geograph.* part. v, clim. iv, pag. 195; *Seser*, Nicetae in *Joan.* n. 8 et Cinnamo, lib. 1; *Cæsarea*, Tyrio, lib. xv, cap. 1.

ulla ratione conabor aut agam, ut eos mihi potius conciliem; exceptis tamen iis qui forte a me bello gravi et laborioso in angustias redacti, hanc eludendi mei victoriaeque frustrandae industriam comminiscerentur, ut majestatem tuam appellarent; eique dedicationem sui **412** facere velle dicerent: non illo tui studio, sed metu pernicii certæ et meritæ. Etenim eos ego tales omnes qui mea Francorumque reliquorum arma experti, ubi declinandæ virtutis nostræ expedientæque salutis suæ viam nullam aliam inire utilem potuerint, Augustos principes invocabunt scilicet, nihilominus coerebo vindicaboque, coereendi ac vindicandi jus plenum habebo. Siquidem quod modo promisi de iis solum intelligendum est qui rebus integris nullo coacti a nobis malo aut metu, majestatem uliro vestram respexerint. Præter alia et hoc promitto, curaturum acturamque ut quicumque necum trajicere Adriaticum mare e Longobardia voluerint viri milites, jurent et ipsi ac proficiantur servitutum majestati vestræ; exigente videlicet ab iis universis et singulis tale juramentum homine certe a vestra majestate ad id misso, ultra mare Adriaticum: ac si qui eorum jurare recusaverint, eos polliceor me, utpote consentire vobis renuentes, trajectu prohibiturum. Oportet jam regiones atque urbes mihi per Bullam Auream a vestra divinitus electa majestate donatas in hoc scripto recensere. Antiochi civitas in Cælesyria, cum ambitu et suburbanis suis, ac circumpositis terris, cum ipso Suetio, sive Sudi, aut Sudei navali et arce ad mare sita. Locus Dux vocatus, cum universo ambitu et c-mprehensione suis; cum eo qui Caucæ, et eo qui Lull dicitur, et qui Montis mirabilis appellationem habet. Pheresia cum tota ipsis subjecta regione. Sanctus Helias, strategis sive militaris civitas, cum oppidulis illi contributis. Strategis sive præfectura in castro sita quod Borze dicitur, et quæ illi subjuncta oppidula sunt. Universa regio quæ circa strategidem sive præfecturam castri Sezer, jacet, quam Larissam Græci nominant. Similiter Strategides duæ Artach et Teluch cum iis quæ utraque continet; cum ipsis Germani-

ἀνευ δηλονότι τῆς τῶν Ῥουπενίων⁷⁹ (97) διαπρα-
τῆσεως, Λέοντος τε καὶ Θεοδώρου τῶν Ἀρμενίων,
γεγονότων ἀνθρώπων⁸⁰ τοῦ κράτους ὑμῶν μετὰ τῶν
ἀναγεγραμμένων τῶν στρατηγᾶτον Παγρᾶς· τὸ στρα-
τηγᾶτον Παλατζᾶ⁸¹· τὸ θέμα τοῦ Ζούμε, καὶ τὰ
ὑπὸ ταῦτα πάντα κάστρα τε καὶ πολίχνια, καὶ
ἡ ἐκάστη προσήκουσα χώρα. Ταῦτα γὰρ πάντα
κάκει περιέχεται ἐν τῷ χρυσοβούλλῳ⁸² λόγῳ τῆς
βασιλείας ὑμῶν, ὡς δεδωρημένα μοι παρὰ τοῦ
θεοῦ κράτους μέχρι πέρατος τῆς ἐμῆς βιοτῆς ὡς
ὀφειλόντων μετὰ τὴν ἐπιθέσει μου μετὰστασιν εἰς
τὴν βασιλείαν ἐπανακάμπτειν τῆς νέας Τύμης
καὶ βασιλίδος τῶν πόλεων Κωνσταντινοπόλεως·
ἐφ' ᾧ φυλάττειν πίστιν ἀπραιφνεστάτην, εὐνοίαν κα-
θαράν, δι' ὑμῶν τῶν ἀεισεβάστων σεβαστῶν βασι-
λέων εἰς τὴν βασιλείαν αὐτῆς καὶ τοῦ θρόνου ταύτης
καὶ τῆς βασιλικῆς ῥάβδου δοῦλον εἶναι καὶ λίξων
ὑποχείριον. Συμφωνῶ δὲ καὶ ἐπόμυμι τὸν ἐν τῇ
Ἐκκλησίᾳ Ἀντιόχου προσεσθόμενον θεόν ὡς οὐκ ἐκ
τοῦ ἡμετέρου γένους πατριάρχης: (98) ἔσται Ἀνα-
χεΐας, ἀλλ' ὅν ἂν προβαλεῖται ἡ βασιλεία ὑμῶν, ἐκ
τῶν θεμελιῶν τυγχάνοντα τῆς κατὰ τὴν Κωνσταν-
τινούπολιν Μεγάλης ἐκκλησίας. Ὁ τοιοῦτος γὰρ
καὶ τοῦ θρόνου τοῦ κατὰ τὴν Ἀντιόχου ἐπιθεῖται καὶ
πάντα πράξει ἀρχιερατικῶς, ἐν τε χειροτονίαις καὶ
ταῖς λοιπαῖς ἐκκλησιαστικαῖς ὑποθέσεσι, κατὰ τὸ
τοῦ θρόνου τοῦδε προνόμια. Ἦσαν δὲ ἄρα καὶ αἱ ἐπὶ
τῆς δουκικῆς ἀρχῆς τῆς κατὰ τὴν πόλιν Ἀντιοχείας
ἀποτμηθεῖσαι μερίδες, καὶ παρὰ τῆς βασιλείας ὑμῶν
ὡς ἐθελοῦσιν ταύτας προσοικειώσασθαι καθ' ἑαυ-
τὰς κληρον. Ἰὺται τὸ⁸³ τὸ θέμα τὸ Ποδανθόν (99), καὶ
πρὸς τοῦτους τὸ στρατηγᾶτον τῆς Ταρσοῦ πόλεως,
καὶ ἡ ἸἸ Ἀδανα πόλις, καὶ αἱ τοῦ Μήψου ἐστίαι, καὶ ἡ
Ἀνάβαρζα, καὶ συνελόντα φάναί, ἡ χώρα πάσα τῆς
Κιλικίας ὅσην ὁ Κύδνος καὶ ὁ Ἐρμων περιορίζουσιν.
Ὡς δὲ καὶ ἡ στρατηγὶς Λαοδικεῖα τῆς Συρίας, καὶ
αὐτὸ δῆπουθεν τὸ στρατηγᾶτον Γαβάλων, ὃ καὶ Ζέ-
βελ ὑποβαρβαρίζοντες λέγομεν. Τὰ τε στρατηγᾶτα
Βαλανέως καὶ Μαρακίως, καὶ ἡ Ἀντάραδος μετὰ
τῆς Ἀναρτοῦς· Στρατηγίδες γὰρ καὶ ἀμφοτέρω.
Ταῦτά εἰσιν ἅπερ ἀποκόψασα ἡ βασιλεία ὑμῶν τῆς
ἄλλης δουκικῆς ἀρχῆς Ἀντιοχείας καὶ τῷ κύκλῳ τοῦ

Variae lectiones ex cod. Coislin.

⁷⁹ Ἰουπελίων. ⁸⁰ ἀνω. Lege ἀνθρώπων. ⁸¹ τὰ Παλαδερά. ⁸² χρυσοβούλλῳ. ⁸³ Δαυδ'ιν.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(97) Ῥουπενίων. Leonem et Theodorum, seu D Thorusem Armeniae toparchas **400** intelligit, cognomento Rupenios, a quibus Armeniae regum familia prodiit, quam damus in opere nostro de *Famil. Hierosolym.* Cum Leone, qui alius *Levo*, Nicetæ et Cinnamo Ἀεθούνης, bellum gessit Johannes Comnenus Alexii filius, Ciliciam ingressus. Alter Theodorus, Tyrio *Toros*, eidem Nicetæ Τοπούσης, dictus utramque Ciliciam Manuelli abstulit. Sed de iis pluribus in laudato opere.

(98) Πατριάρχης. Vel inde patet ejusce pacti pleraque capita nusquam fuisse executioni mandata; præsertim quod de eligendo et instituendo in urbe Antiochena patriarcha Græcico cautum in eo legitur. Nam Bernardus, natione Gallus, qui abeunte hinc Juane Græcorum patriarcha, ad

hanc fuerat promotus dignitatem, ea potius legitur usque ad annum 1134, qui fuit 35 promotionis ejusdem, ut ex tabulario Manoscensi discere est; unde electum suisse colligitur an. 1099. Idipsum Manuel Alexii ex filio nepos a Renaldo Antiocheno principe, quem ille in ordinem redegerat, obtinuit: Καὶ δὴ καὶ ἀρχιερεῖα ἐκ Βυζαντίου εἰς Ἀντιόχειαν κατὰ ἔθος πέμπασθαι τὸ παλαιόν, ut auctor est Cinnamus, lib. iv. Verum idne præstitum sit, jure controverti potest, cum constet patriarchas Antiochenos ex Romanis Latinis semper electos fuisse, Græcicos vero ab ipsis Augustis institutos, nomine tenus dignitate potitos. Vide Notas ad Cinnamum.

(99) Ποδανθόν. Podandum vicinum Tarso statuit etiam Constantinus in Basilio, et a nomine fluvii, loco appellationem inditam scribit, cap. 36.

κράτους προσένειμεν, ἐκείθεν ἀφελομένη. Καὶ στέργω καὶ τοῖς τε ἐδομένοις καὶ τοῖς ἀφηρημένοις ὡσαύτως, καὶ ἀνθέξομαι μὲν τῶν δικαίων καὶ προνομίων ὧν παρέλαβον ἀφ' ὑμῶν, οὐκ ἀντιποιήσασθαι μὲν δὲ ὧν οὐ παρέλαβον, οὐδ' ἂν ὑπερβαίην τοὺς ὅρους ἀλλ' ἐμμενῶ τοῖς δεδωρημένοις κρατῶν αὐτὰ καὶ καρπούμενος μέχρι; ἂν τῶ βίῃ περιῶ καθὰ προεδέλωται. Μετὰ δὲ τὴν ἐμὴν τελευτήν, ὡς καὶ τοῦτο προγράφεται, ἀναδραμοῦνται πρὸς τὰς οἰκείας ἀρχάς, καὶ ὄθεν εἰς ἐμὴν ἐξουσίαν ἐδόθησαν. Ἐπισκήψω γὰρ τοῖς ἐμοῖς ἐπιτρόποις καὶ ἀνθρώποις κατὰ τὴν τελευταίαν μου βούλησιν ἀποδοῦναι τὰς χώρας ἀπάσας τὰς εἰρημέναις τῇ σκήπτρῳ τῆς τῶν Ῥωμαίων ἀρχῆς, μηδὲν παρὰ τὴν ἀπόδοσιν περιεργαζομένοις, ἢ εἰς ἀμφισβήτησιν⁸⁸ τινα διαπίπτουσι. Καὶ θρυμμι καὶ τοῦτο καὶ τὴν συμφωνίαν ταύτην κατεμπεδῶ, ὡς ἀνυπερβίτως τε καὶ ἀναμφιδόλως τὸ προσταττόμενον πράξουσι. Πλὴν καὶ τοῦτο προσκεῖσθαι ταῖς συμφωνίαις. Ὡς ἐπειδὴ ὑπὲρ τῶν ἀφηρημένων παρὰ τοῦ κράτους ὑμῶν ἐκ τῆς Ἀντιοχικῆς ἀρχῆς καὶ τοῦ δουκάτου⁸⁹ (1) τῆς πόλεως ἐγὼ τε κατελιπάρησα τὸν ὑμέτερον θρόνον ποιήσασθαι ἀντισηκῶσιν καὶ οἱ περὶ τοῦ προκατελιπάρησαν τὴν ὑμέτεραν βασιλείαν, καὶ κατένευτε τὸ κράτος ὑμῶν ἀντισηκῶσαι μοι θέματα, καὶ χώρας τινάς, καὶ πόλεις κατὰ τὴν Ἀνατολὴν διακειμένας, δεῖ καὶ τούτων ἐνταυθοῖ μνημονεῦσαι κατ' ἄνομα, ἵνα μήτε ἡ βασιλεία ὑμῶν ἀμφιδόλοι κατὰ τι, καὶ ἐγὼ ἔχω περὶ ὧν ἂν ἐπιζητηθῆν. Ἦσαν δὲ ταῦτα· τότε θέμα τῆς Κασσιώτιδος πάσης χώρας, ἧς μητρόπολις ἐστὶν ἡ Βέροια, ὃ κατὰ τὴν τῶν Βαρδάρων φωνὴν, Χάλεπ λέγεται· τὸ θέμα τῆς Λαπάρας, καὶ τὰ ὑπὸ ταύτην πάντα πολίχνια, τουτέστι τὰ Πλαστά, τὸ τοῦ Χωρίου κάστρον, τὰ Ῥωμαῖνα, τὸ κάστρον Ἀραμιοῦς, τὸ τοῦ Ἀμηνᾶ πολίχνιον, τὸ κάστρον τοῦ Σαρβάνου, τὸ τοῦ Τελχημῶν φρούριον, σὺν οἷς καὶ τὰ τρία Τίλια, τότε Ἀθλαβοσίλιν, καὶ τ' ἄλλα δύο, τὸ φρούριον τῆ Σγένιν, τὸ κάστρον τὸ Καλτζιέριν, καὶ δὴ καὶ ταύτων τὰ πολίχνια, τότε Κομμερμῶρι, καὶ τὸ Καθισμάτιν λεγόμενον, καὶ τὸ Σαρδάτην, καὶ τὴν Νέκραν τὸ πολισμάτιον. Ταῦτα μὲν τὰ ἐπὶ τὰδε Συρίας⁹⁰ κείμενα, τὰ δὲ ἀπὸ τῆς μέσης τῶν ποταμῶν θέματος. Τὰ ἀγχοῦ που κείμενα τῆς πόλεως Ἐδέσσης, τότε θέμα τῶν Λιμνίων, καὶ τὸ θέμα τοῦ Ἀετοῦ μεταπάσης τῆς ἐκίστου τούτων περιοχῆς. Μηδὲ ταῦτα ἀμνημόνευτα κείσθω τὰ περὶ Ἐδέσσης, μηδὲ τὰ παρὰ τοῦ θεοφρουρήτου κράτους ὑμῶν τετυπωμένα μοι ἐτήσια τάλαντα (2). Λέγω δὴ

Variae lectiones

⁸⁸ ἀμφιβολίαν. ⁸⁹ κράτους. ⁹⁰ τῆ Συρίας.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(1) Τοῦ Δουκάτου. Ducatus Antiocheni; nam Antiochiæ præfectos ducum titulo insignes fuisse ostendimus, ad lib. 1. Δουκάτον neutro genere non semel efferunt scriptores Græci, Porphyrogeniæta, *De Adm. imper.*, cap. 50; lib. 1 *De Themat.*, cap. 1; Nilus Douxapatius, τὸ Δουκάτον πάσης Λογγιβαρίας. *Ducatum* neutro etiam genere dixit Leo Ost., lib. 1, cap. 6; *comitatum*, Joannes VIII PP. in Epi 1.

(2) Ἐτήσια τάλαντα. Talenti vox varie apud

A cae, et quæ illi subsunt oppida. Maurus mons et ei subiecta castra omnia; planitiesque tota ipsi subjacens; exceptis iis quæ ibi possident Rupenii fratres, Leo et Theodorus Armeni, qui homini majestati vestræ obnoxii sunt: una cum mox asserendis, nempe strategato Pagræ, strategato Palaizæ, themate Zume, et quæ his castra et oppida subsunt: cum pertinente ad eorum unumquodque regione. Hæc siquidem omnia etiam in Bulla Anrea majestatis vestræ nominatim commemorata continentur, tanquam a majestate vestra concessa donataque mihi, usque ad terminum vitæ meæ: post meum obitum reditura in jus imperii novæ Romæ reginæ urbium Constantinopolens: 413 ea lege ut custodiam fidem sincerissimam, et benevolentiam puram erga vos semper Augustos imperatores, et erga imperium urbis Constantinopolis; thronique ac regii ejus sceptri sim servus et lizius subditus. Promitto etiam et jurans testor eum qui in Ecclesia Antiochiæ oratur et adoratur Deum, non futurum Antiochiæ patriarcham ex nostro genere, sed eum quem vestra majestas in eam dignitatem promoverit, delectum e numero alumnorum magnæ Constantinopolitanæ Ecclesiæ. Hic talis ejusmodi observatione lectus ascendat thronum Antiocheni patriarchatus, et quæ summo loci ejus antistiti competunt in impositionibus manuum, in cæteris ecclesiasticis functionibus, juxta ritus ejus Ecclesiæ legitimos obeat. Erant autem olim partes quædam ducatus Antiocheni, nunc ab eo abscissæ divulsæque voluntate majestatis vestræ, eas omnino adjungere reliquo suo imperio decernentis. Sunt vero hæc, thema Podandum dictum, et strategatum urbis Tarsi, et Adana civitas, et Mopsuestiæ et Anabaza, et, ut brevi dicam, universa regio Ciliciæ, quantam Cydnus et Ermon hinc inde terminant. Similiter et strategis Laodicea Syriæ, et ipsum strategatum Gabalorum, quod nos pronuntiatione subbarbara, Zebel appellamus. Strategata quoque Balanei et Maræci, et Antiaradus cum Antario; strategides enim et hæc ambæ. Hæc sunt quæ ex ducatu Antiochiæ divulsit majestas vestra, et suo proprio imperio contribuit. Ego vero acquiesco pariter et datis et ablatiis, atque ut iis obligationibus et officiis quæ suscipio ratione acceptorum strenue ac fideliter defungi erga majestatem vestram sum paratus: ita certus sum nec cupiditatem ad alia

ex cod. Coislîn.

ævi medii scriptores accipitur; interdum enim pro centenariio, hoc est, centum libris auri signati, ut apud Theophanem, an. 9 Nicephori logoth.: Τάλαντα δὲ ἦν ἑγ', γινόμενα λίτραι χίλιαι τριακόσια. Erant autem talenta tredecim, mille et trecentas libras conficiencia. Apud Annam vero pro libra usurpari, ex iis quæ mox sequuntur, satis colligitur; cum enim dixisset Boemundus ab Alexio promissa sibi annua talenta, τὰ ἐτήσια τάλαντα, subdit: Λέγω δὴ τὰς διακοσίους λίτρας τῆς Μιχαηλάτου χα-

extendere quæ a vobis non accepi: sed tenebo me intra terminos quos mihi circumscripsit vestra concessio, terras et jura illic posita possidens fruensque, quandiu vita supererit, uti declaratum est. Post meum autem obitum, prout et hoc quoque præscriptum est, recurrent ad proprios principatus ex quibus ut mihi darentur avulsa sunt. Mandata enim suprema dabo sub finem vitæ meæ meis mini-

τὰς διακοστούς λίτρας τῆς Μιχαηλάτου (3) χαραγῆς. Προεδιόρηται γάρ μοι διὰ τοῦ εὐσεβοῦς γρυσσοῦλου Λόγου τῆς βασιλείας ὑμῶν, καὶ τὸ δουκάτου ἐξ ολοκλήρου μετὰ τῶν ὑπ' αὐτὸ πάντων φρουρίων τε καὶ χωρῶν· οὐκ εἰς ἐμὸν πρόσωπον μόνον περιεστειμένης τῆς δουκικῆς ταύτης ἀρχῆς· ἀλλὰ γάρ ἐφέιται (4) μοι παραπέμπειν αὐτὴν διὰ τοῦ εὐσεβοῦς Χρυσσοῦλλου Λόγου, εἰς ὃν αὐτὸς ἐθέλωμι, μί-

Variæ lectiones ex cod. Coislín.

⁸⁰ ἐφέιται γάρ.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

ραγῆς. Quas quidem ducentas libras infra talentorum vocabulo donat: Ὁρσίλω λαμβάνειν κατ' ἐτήσιαν δόσιν ἀπὸ τῶν βασιλικῶν θησαυρῶν τέλαντα διακόσια, τοῦ προεβασίλευκτός Κύρου Μιχαῆλ ποιότητά τε καὶ χαραγῆν ἀποφέροντα. Sic apud Latinos scriptores non semel eadem usurpatam ratione talenti vocem observare est. Tabularium monasti. Bellilocensis in Lemovicibus, n. 66: *Coactus judiciali potestate secundum legem componat auri talentorum pondera centum*: quod in aliis passim chartis his concepi verbis solet, *sociante fisco auri libras centum*, etc., *argenti pondera*, etc., *coactus solvat*. Charta, an. 993, apud Duchesn., in *Hist. Luxemb.*, pag. 8 et 9: *Coactusque thesauro regis centum libras auri et mille talenta persolvat argenti*. Alia ibidem: *Coactusque ærario regis x auri et c argenti libras persolvat*. In quibus chartis, *pondus, libra, et talentum* idem sonant. Ita apud Petrum de Vineis, lib. v, epist. 108: *Ideo homines dicti communis — in l libris durimus condemnantur solvendi hinc ad diem 10 Martii — sub pœna duplici moderata pœna c talentorum*, etc. In *Speculo Saxon.*, lib. iii, art. 45, § 3, art. 51, § 2, art. 64, § 2, 3; et in *Jure feudali Saxon.*, cap. 26, § 1, talentum pro libra et marca promiscue sumitur, et xx solidos, quot libra et marca, appendere dicitur. Qua porro significacione accipiendum constat apud Gregorium Turonensem 401, lib. vii *Hist.*, cap. 40, *Uspergens.*, an. 937, in *Tradit. Fuld.*, lib. iii, cap. 35; apud Cæsar. Heisterbach., lib. ii *Mirac.*, cap. 7; in *Epist. Adelberti abbat. Heidenheimensis*, pag. 356 et in *Vita B. Mariani abbatis Ratispon.*, cap. 4, n. 19, apud Boilandum 9 *Fehr*. At secus de talenti pretio scribit *Chronicon Larisham*, pag. 84, 89 et 95, ubi talenta 14 et dimidium, marcas 15, tantum concessisse annotatur.

(3) Μιχαηλάτου Nummi aurei, Michaelis Ducae imper. imagine insignis, τοῦ προεβασίλευκτός Μιχαῆλ, ut infra ait: *Michaelitas* nuncupat Tyrius, lib. ii, cap. 12: *Quaritur quæ sit debiti summa, cui responsum est xxx millium Michaelitarum, quod genus aureorum tunc in publicis commerciis erat celebre, a quodam imperatore Constantinopolitano, qui eam monetam sua fecerat in imagine, Michaelæ nomine, sic nuncupatum*. Et lib. xiii, cap. 15: *Dicitur autem summa pro se pactæ pecuniæ fuisse centum mille Michaelitarum, quæ moneta in regionibus istis, in publicis commerciis, ut rerum venalium foro principatum tenebat*. *Michaeliti* dicuntur in diplomate Rogerii Siciliæ regis an. 1133, apud Ughellum in archiepisc. Brundusinis, n. 19, in altero Radulphi comitis Montiscabiosi et Severinæ an. 1103, apud eundem in archiep. Acheruntin, n. 1, et Leonem Ost. in *Chron. Casin.* lib. iii, cap. 57; lib. iv, cap. 17, (cujus nuperus editor Angelus a Nube, et ante eum Brohus haud bene divinarunt, dum censere ita nuncupatos, quod D. Michaelis archangelii effigiem præferrent, eosque esse, aut sane his persimiles, quos *angelos* appellamus. Viliam Michaelitarum effectum putarent ab Octavio Strada a Rosberg, pag. 355, ubi perperam nescio cui Michaeli Palæologo ascribitur, cum esse Michaelis

Ducæ videatur arguere Inscriptio hisce characteribus conscripta, ΜΙΧΑΗΛ. S. CONSTANT. id est, *Michael et Constantinus*, quorum in nummo conspiciuntur effigies, ita ut prior, major et altior, Michaelem, altera brevior, Constantinum infantem et adolescentulum, quem superstes pater corona donaverat, ut Anna, lib. iii, et Zonaras tradunt, representent. In aversa nummi parte crux visitur gradibus insistens, cum hisce characteribus, VICTORIA AVGGGH. CONS. Verum quominus hanc amplectar sententiam, prohibent et nummi effigies et characteres, ipsaque aversæ partis inscriptio, quæ non sunt æmuli Michaelis Ducæ. Sed, potius Michaeli Theophili et Theodoræ filio ascribendum suadet Nummus alter simili conspicuus inscriptione, quem in *Familii Orientalibus* enucleamus. Proferat idem Strada, pag. 330 nummum alium, in quo tres figuræ stantes, media cæteris altior, cum stigmatibus crucigeris, dextra gladio innituntur, cum hisce characteribus; . . . . . IOANN. . . . . CONSTANT. quem quidem nummum, si tamen est genuinus, Michaeli Ducæ, cujus nomen erasum est, ascribendum censuerim; ita ut ab illo census sit, postquam Romano Diogene in ordinem acto, Joannis Ducæ Cæsaris patrii opera imperii gubernacula rursus adeptus est. Ex quo forte haud ægre a Michaelæ Joannes obtinuerit, ut effigies sua in nummis representaretur, una cum Michaelis et Constantini Porphyrogenetæ Michaelis filii figuris. Sed id meræ conjecturæ est, qua ut plurimum in hisce postremi avi imperatorum monetis enucleandis utendum constat. Ut Michaelis Ducæ nummi *Michaelite* appellati sunt, ita Constantini Ducæ Michaelis parentis, *Constantinati* hac ætate nuncupabantur. Horum passim mentio habetur in veteribus Chartis, quæ exstant in Chronico monasterii Beneventani Sanctæ Sophiæ. Una Meinardi Arianensis episcopi, an. 1080: *Ad partem ejusdem monasterii pro parte mille solidos Constantinatos componere*, etc. Alia Roberti Guiscardi ducis Apuliæ, an. 1075: *Aut si hoc removere non quæsierimus, octoginta solidos Constantinatos aureos bonos — ad partem ejusdem ecclesiæ 402 et ad ejus rectores componere obligamus*. Occurrit denique in alia Eremberti comitis an. 1099, in eodem Chronico.

(4) Ἐφέιται μοι παραπέμπειν. Si in feudum, seu beneficium, ab Alexio concessus est Boemundo ducatus Antiochenus, potuit illum Boemundus ex usu in ejusmodi feudis recepto transferre, sive in heredem, sive alium, iisdem possidendum conditionibus, quibus ipsi infeodatio facta est. Sed hæc pugnare videntur cum iis que paulo ante habentur, concessum Boemundo usufructuario jure, post illius obitum ad imperii jus reditum. Id constat, in Germania præsertim, hæc tempestate feudorum hæc fuisse legem, ut a principe omnino dependere: primusque Henricus II imperator, ut scribit Gervasius Tilleleriensis in *Otiis imperialibus*, part. ii: *Legem instituit apud Tones, ut militiæ, more Gallorum et Anglorum, successionis jure devolventur ad proximiores agnationis gradus, cum antea penderent ex principis gratia*.

λοντος δηλονότι κακείνου ὑποκύπτειν τοῖς τῆς βασι-
 λείας ὑμῶν προστάγμασι καὶ θελήμασι, καθάπερ εἰ
 ἀνθρώπου λιζίου τυγχάνοντος τοῦ αὐτοῦ κράτους
 καὶ τῆς αὐτῆς βασιλείας καὶ τὰ αὐτὰ βουλομένου
 καὶ συμφωνούτος, ἄπερ κάγω πρὸς ὑμᾶς. Ἄλλὰ
 καὶ τὸ ἀπὸ τοῦδε ἐπειδὴ καθάπαξ ἐγενόμεν ὑμέ-
 τερος ἀνθρώπος καὶ τοῦ κύκλου τοῦ κράτους ὑμῶν
 ὄφελω λαμβάνειν κατ' ἐτήσιαν δόσιν ἀπὸ τῶν βα-
 σιλικῶν θησαυρῶν, τάπαντα διακόσια τοῦ προβεβι-
 σιλευκίτου κυροῦ Μιχαὴλ ποιήσῃ τε καὶ χαρι-
 γῆν ἀποφέροντα διὰ τινος ἀποστολῆς ὑμετέρου Συ-
 ριόθεν πεμπομένου μετὰ καὶ γραμμάτων ἐμῶν πρὸς
 ὑμᾶς, πρὸς τὴν βασιλίδαν πόλιν, ἐφ' ᾗ ταῦτα λαβεῖν
 εἰς ἡμέτερον πρόσωπον. Καὶ ὑμεῖς μὲν οἱ ἀειτέ-
 βαστοι βασιλεῖς, καὶ σεβαστοὶ τε καὶ ἀγιοῦτοι τῆς
 τῶν Ῥωμαίων ἡγεμονίας, στέργετε δῆπουθεν τὰ
 ἐν τῷ χρυσοβούλλῳ λόγῳ τῆς εὐσεβοῦς ὑμῶν βσι-
 λείας ἐγγεγραμμένα, καὶ τὸ ὑπεσχημῆνα διατηρή-
 σετε. Ἐγὼ δὲ διὰ τοῦδε τοῦ δόκου, τὰ πρὸς ὑμᾶς
 περ ἐμοῦ συμφωνημένα, κατεμπεδῶ. Ὅμνυμι
 γὰρ εἰς τὰ πάθη τοῦ ἀπαθοῦς καὶ Σωτήρος Χριστοῦ,
 καὶ εἰς τὸν ἀήτητον ἐκεῖνου σταυρὸν, ὃν ὑπὲρ τῆς
 τῶν ἀπάντων σωτηρίας ὑπέμεινε, καὶ εἰς τὰ προ-
 κείμενα παναγιώτατα Εὐαγγέλια, ἃ τὴν οἰκουμένην
 ἄπασαν ἐσαγγέυσαν· ταῦτα γὰρ κρατῶν ἐπόμ-
 νυμι· καὶ τὸν πολῦτιμον σταυρὸν τοῦ Χριστοῦ
 συμπαλαμβάνω τῷ νῷ (5), καὶ τὸν ἀκάνθινον
 στέφανον, καὶ τοὺς ἥλους καὶ τὴν λόγχην ἐκεῖνου
 τὴν διατήρησαν τὴν δεσποτικὴν καὶ ζωποῖον
 βσιλίδαν κύριν Ἀλέξιον τὸν Κομνηνὸν, καὶ τὸν συμ-
 δικασταύσαντά σοι τριπόδητον υἱὸν κύριν Ἰωάννην
 τὸν Πορφυρογέννητον, ὡς πάντα τὰ συμφωνη-
 μένα καὶ εἰρημῆνα ἀπὸ τοῦ στόματος μου φυλάξω
 καὶ ἀπαράβατα διατηρήσω μέχρι παντός· καὶ τὰ
 ὑπὲρ τοῦ κράτους ὑμῶν καὶ νῦν φρονῶ καὶ εἰς ἔτι
 φρονῶσθε· μηδ' ἄχρι ψιλῆς ἐπινοίας κακότητος ἢ
 δολιερῶν πρὸς ὑμᾶς ἐνδειξόμενος. Ἄλλ' ἐμμενῶ τοῖς
 παρ' ἐμοῦ συμφωνημένοις, καὶ καθ' οἰονόητινα
 τρόπον οὔτε ψευδορκῶσθε πρὸς ὑμᾶς, οὔτε εἰς ἀθέ-
 τητην τῶν ὑπεσχημένων χωρήσω, οὔτε πρὸς ἀσπον-
 δόντι ἐπινοήσομαι, οὔτε αὐτὸς ἐγὼ οὔτε οἱ σὺν ἐμοῖ

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(5) Τῷ ῥῷ. Jurabat nempe Boemundus, præstito
 ad hæc sacra Christi passionis λείψανα quæ tum,
 ut videtur innuere Anna, aberant, mente illa com-
 prehensens tantum. Asservabantur quippe Constan-
 tinopoli crucis Dominicæ particulae variae, spinæ
 corona, clavi, ac lancea qua Christi perforatum
 fuit latus: quod satis superque indicat, cum ait,
 sacramentum sese præstare manibus sacra Dei
 Evangelia corporaliter, ut aiebant, contingentibus,
 mente vero passionis Christi comprehendentem my-
 eria. At vetus scriptor in Philippo rege Franc. tom.
 IV Hist. Fr. ab Alexio ad id, et consulto, Byzantio
 allata scribit: Statuta ergo die qua hæc juramento
 corroborarentur, imperator urbe regia egressus, venit
 obvius Boemundo et ducibus via dierum fere 15.
 Impositis itaque manibus ipse et 12 primi suæ civita-
 tis sacris pignoribus, cruci videlicet Dominicæ, cum
 aliis quæ secum attulerat, ustante Joanne filio ejus,
 juravit omnia quæ proposita sunt, absque fraude
 conservaturum omni quo superstes tempore foret,

Boemundo illi se subdente, et fidem promittente,
 quandiu jurata servaret. Nec omnino abnuvit Anna,
 lib. xiv, pag. 419, quæ sacramentum a Boemundo
 præstitum ait, τῶν ἱερῶν Εὐαγγελίων προτεθέντων,
 καὶ τῆς λόγχης, etc., ut et Fulcherius, l. II, c. 37:
 Juravit Boemundo imperator super reliquias pretio-
 sissimas, etc. Crucem, coronam spinæam, clavos,
 ferrum lanceæ, et alia Dominicæ passionis instru-
 menta ea tempestate Constantinopoli in palatio as-
 servata testatur Willelmus Tyrius, lib. xii, c. 25
 et 26, quibus tactis sacramenta præstabantur in
 rebus majoris ponderis ac momenti. Raimundus de
 Agiles: Imperatori juravimus super Dominicam cru-
 cem et spinæam coronam, et super multa alia sancta.
 Vide Gætzler. tom. I De S. Cruce, lib. I, cap. 12;
 et Joannem Ferrandum, lib. II Disquisit. reliquia-
 riæ, cap. 3, art. 4, quæ quidem sacrosancta λεί-
 ψανα in Galliam, S. Ludovico regnante, postmodum
 allata co'stat. Vide Historiam nostram Gallobyz.
 lib. IV, n. 11, 12, 15.

dico libras Michaelatæ percussuræ. Prius enim mihi A datus donatusque est per piam Auream Bullam a majestate vestra ducatus integer, cum omnibus ad eum pertinentibus arcibus et terris; non in meam personam tantum conventura ista ducali dignitate, sed inde propaganda in quemcumque mihi successorem elegerim, cujus electionis et propagationis faciendæ mihi potestas permissa est, per piam Auream Bullam; cum eo tamen ut ille quicumque sit

successor meus eadem mecum fidelitatis atque obsequii ad majestatem vestram subjectione teneatur, tanquam verus homo lizius majestatis vestræ, ei in omnibus quæ ego promisi obsequens et consentiens, pactisque a me initis inhærens. Ex hinc vero postquam semel vester homo factus sum, et ad orbem principatus vestri pertinere cœpi, debeo accipere pensionem annua e regis thesauris talenta ducenta monete formam et qualitatem habentis domini Michaelis qui prius imperavit, per aliquem ex rei nauticæ præfectis vestris e Syria mittendi a me 415 cum meis litteris ad vos in urbem regiam ut ea coram a vestra persona meo nomine recipiat. Ac vos quidem semper Augusti principes Romanæ reipublicæ imperatores, dignabimini servare et cum fide implere quæcumque in Bulla Aurea piæ ac religiosæ majestatis vestræ conscripta promissaque sunt. Ego vero per hoc juramentum e de quibus hactenus conveni vobiscum, firmo sancioque. Juro enim per passiones doloresque nunc impassibilis Salvatoris Christi, et per invictam ejus crucem quam pro salute omnium pertulit, et per ea quæ coram video sacrosanctissima Evangelia, quæ orbem universum in rete Christi concluserunt (hec enim manu tenens juro); pretiosissimam vero Christi crucem mente simul comprehendendo, et spinam coronam, et clavos et lanceam quæ perforavit ejus Dominicum ac vivificum latu: tibi potentissimo et sacro nostro imperatori Domino Alexio Comneno, et consorti ac collegæ imperii tui desideratissimo filio tuo domino Joanni Porphyrogenito, me omnia pacta promissa ore meo prolata custoditurum et inviolatè servaturum in omne tempus: et in eodem hoc quem nunc habeo erga majestatem vestram sensu ac animo perseveraturum semper: neque vel primam cogitationem odii, dolis, aut fraudis ullius erga vos suscepturum ostensurumve. Sed perstiturum constantissime omnibus a me promissis, nunquam quovis prætextu, quacunque ratione adversum vos pejerando, aut ad ullam revocationem per me promissorum, aut abrogationem fœderis hujus ulla excogitatione calumniæ callidæ, veniendo; neque ego ipse, neque meorum quisquam, quicumque potestatis meæ sunt et militum meorum chorum implent. Sed et adversus tuos hostes loricas induemus, et tollemus arma ac lanceas, et tuis amicis injiciemus amicas dexteras, omniaque similiter ad utilitatem honoremque Romani imperii cogitabo ac perficiam. Sic me Deus adjuvet: sic crux et divina Evangelia.

Hæc conscripta sunt et juramenta præstita in præsentia subscriptorum testium, mense Septembri, indicationis secundæ, anno jam desinente sexies millesimo quingentesimo decimo septimo.

Porro quorum in præsentia, hæc completa sunt; quique his subscribere testes hi sunt, Dei amantissimi episcopi.

Amalphis, Maurus. Tarenti, Renardus, et qui cum eo erant clerici. Religiosissimus præpositus sancti monasterii in Longobardia siti, sancti Andrew, in insula Brundusii: et duo ex monachis dictæ domus. Principes peregrinorum, 416 qui sua quidem signa ipsi figurarunt manu propria: nomina vero ipsorum manu Deo dilectissimi episcopi Amalphis, sub eorum signis subscripta sunt: qui etiam episcopus legatus a Papa ad imperatorem vene-

πάντες καὶ ὅποσοι τῆς ἐμῆς ἐξουσίας εἶσι καὶ τὸν χορὸν τῶν ἐμῶν στρατιωτῶν ἀπαρτίζουσιν. Ἄλλοι καὶ ὑπὲρ τῶν σῶν ἐχθρῶν θωρακιοῦμεθα καὶ ἀροῦμεν ὄπλα καὶ δόρυτα, καὶ τοῖς σοῖς φίλοις ἐμβαλοῦμεν τὰς δεξιὰς· καὶ πάντα τὰ πρὸς ὠφέλειαν καὶ τιμὴν τῆς τῶν Ῥωμαίων ἀρχῆς ἐπινοήσω καὶ καταπράξομαι. Οὕτως ὀναίμην τῆς τοῦ Θεοῦ βοήθειας· οὕτω τοῦ σταυροῦ καὶ τῶν ἁγίων Ἐυαγγελίων.

Ταῦτα ἐγράφθη τε καὶ οἱ ἄρχοι συνετελέσθησαν κυρουσίᾳ τῶν ἐπογεγραμμένων μαρτύρων, κατὰ μῆνα Σεπτέμβριον (6), δευτέρας ἐπινεμῆσεως, ἔτους ἤδη διαρυσκομένου ἑξήκοντος.

Οἱ μέντοι παρουσίᾳσαντες μάρτυρες καὶ ἐπογεγραφοίτες, ὧν ἐναντίον ταῦτα τετέλεστο, εἶσι οὗτοι, οἱ θεοφιλέστατοι ἐπίσκοποι.

Ὅτε Ἀμάλφης, Μαῦρος, καὶ ὁ τοῦ Τερρεντοῦ, Ρενάρδος, καὶ οἱ σὺν αὐτῷ κληρικοί. Ὁ εἰς τὰ βόσταντος καθηγούμενος τῆς ἐν Λογγυβία διῶσεδισμίας μονῆς τοῦ ἁγίου Ἀνδρέου τῆς ἐν τῇ νήσῳ τοῦ Βρεντησιου, καὶ τινες αὐτῶν δύο μοναχοί. Οἱ ἄρχοντες τῶν περιεργίρων⁶⁷. Ὡς τὰ μὲν σίγνα αὐτοῦ διαγράμειν οὐκ ὀκνησάμενος· τὰ δὲ τούτων ὀνόματα διὰ χειρὸς τοῦ θεοφιλεστάτου ἐπισκόπου Ἀμάλφης, τοῖς σίγνοις προσπαρεγράφησαν, ὅς καὶ πρέσβυς πρὸς τοῦ πάπα (7) πρὸς τὸν αὐτοκράτορα ἐληλύθει.

Varie lectiones ex cod. Coislino.

⁶⁷ περιεργίων.

Car. Dutresnii Du Cangii notæ.

(6) Κατὰ μῆνα Σεπτέμβριον. Firmata pax Alexium inter et Boemundum in urbe Diaboli, mense Septembri indict. 2, inuenite anno mundi juxta Græcos 6617, Christi 1108.

(7) Πρὸς τοῦ Πάπα. Paschali II, quocum ea tempestate magna erat et Henrico imperatore simultas. Vide Petrum Diac. lib. iv, cap. 48.

Οὐ ἀπὸ τῆς βασιλείου ἡ ἀυλῆς ὁ σεβαστὸς Α
 Μαρίνος (8). Ῥογέρης ὁ τοῦ Τακουτέρτου ἡ (9).
 Πέτρος Ἀλιφᾶς. Γελλέμος ὁ Γαυζῆ (10). Ῥιντ-
 ζάρδος ἡ ὁ Πριντζίτας ἡ (11). Ἰωσφὲ Μα-
 λῆς ἡ (12). Οὐμπέρτος ὁ υἱὸς τοῦ Γραούλ (13).
 Παῦλος ὁ Ῥωμαῖος. Οἱ ἐκ Δακῶν ἡ ἡκορτες
 ἀποκρισάριοι παρὰ τοῦ Κι δλι (14), καὶ συμπε-
 θέρου ἡ τῆς βασιλείας. Ζουπάρδος ὁ Περῆς, καὶ
 Σίμων. καὶ οἱ ἀποκρισάριοι Ῥισκάρδου Σινισκάρδου (15), Βασίλειος ῥωβελισμοῦ ὁ εἰρηνοῦχος. Καὶ
 Κωνσταντῖνος Νοτάριος.

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

ἡ βασιλικῆς. ἡ τακουτέρτου. ἡ Ῥιντζάρδος. ἡ Πριντζίτας. ἡ Μαλῆ. ἡ τῶν Δακῶν. ἡ συμπε-
 θεροι.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(8) Σεβαστὸς ὁ Μαρίνος. Qui supra Μαῖστρο-
 μλιος, et Neapolitanus appellatur.

(9) Ῥογέρης ὁ Τακουτέρτου. Scribendum Τα-
 κουτέρτου, ut sit Rogerius Dagoberti, de quo nos
 quædam ex Alberto Aq. ad pag. 35. *Tagobertum*
 enim vocat Rathertus, lib. 1, *De orig. monasterii S.*
Galli, quem cæteri scriptores Dagobertum; id etiam
 nominis ita scriptum in Diplomatum Dagoberti I,
 regis Franc. observare est apud Coccium in Dagob.
 cap. 15. et Henshenium, de tribus Dagobertis,
 quod alias *Tagabreht*, *Tagapreht*, *Tagebret*, *Tagab-*
rhat, et *Tagapret*, 403 efferebant veteres Germani,
 ut est in catalogo propriorum nominum, quem ex
 codice S. Galli descripsit Goldastus.

(10) Γαυζῆ. An Willelmus de Gant, sen de Gan-
 aavo, frater Balduini de Gant, qui Gothofredum in
 expeditionem sacram pergentem comitatus est, uti
 scribit Albertus Aq. lib. II, cap. 2 et 29; et Tyrinus,
 lib. III, cap. 5. De utroque agit Duchesnius in
Hist. Gandav. lib. III, cap. 3. An vero Gislebertus
 de Gant, quem sub ea tempora memorat Willelmus
 Gemeticensis, lib. VII, cap. 38; nam Gallum fuisse
 satis constat.

(11) Πριντζίτας. Qui alias *principatus*. Vide not.
 ad pag. 388.

(12) Ἰωσφὲ Μαλῆς. Forte *Joffroy de Mailli*.
 Tres porro nobilissimas familias hocce cognomine
 agnoscimus in Gallia, primam in Picardia, alteram
 in Burgundia, tertiam in Turonibus, vel Andibus.

(13) Γραούλ. Malim Ῥαούλ, ut sit Humfredus,
 Radulphi, de quo ad p. 35, filius. Porro floruit eo
 ævo Radulphus de Lorelet, frater Guillelmi
 de Altavilla, qui subscripsit Diplomati Rogerii Si-
 cilix comitis, an. 1098, pro fundatione Ecclesiæ
 Scyllacensis apud Ughellum, cujus filius Raimundus
 vivebat an. 1118, uterque ex eadem familia et
 stirpe qua cæteri Loreletii comites, de quibus supra
 egimus. Radulphi meminit Malaterra, lib. IV, cap.
 40, 41. sed malim *comitem* istam *Raulem* hic intel-
 ligi, a quo *comites de Molisio* originem duxere. Mem-
 nit enim Petrus Diaconus, lib. IV *Chronic. Casin.*
 cap. 25, sub an. 1103: *Ugonis comites de Molisio,*
filii comitis Raulis.

(14) Κρδλι. De νοῦ Κράλης consulendi Sigi-
 smundus Herbersteinus in Comment. Rer. Mosco-
 vit. pag. 44, et Leunclavius, in *Pand. Turc.* n. 54.
 Aderant in comitatu et castris Alexii, cum pax ea
 inita est, legati regis Hungariæ, qui *συμπέθερος*
 imperatoris dicitur, quia paulo ante Hungariæ regis
 filiam in uxorem duxerat Joannes Comnenus, Alexii
 filius primogenitus, uti narrat Zonaras Cinnamus.
 Imperabat autem Hungariæ eo anno 1108 rex Cal-
 amanus, seu Calomanus, unde sequeretur Joannis
 uxorem, filiam fuisse Calamani, qui regnum adiit
 an. 1095, obiitque an. 1114. At cum Calamanus
 Busilham Rogerii Siciliæ comitis filiam an. tantum
 1097 uxorem duxerit, ut auctor est Malaterra, lib.
 IV, cap. 25. Joannes vero ante an. 1105 nuptias

Ex aula imperatoria: *Sebastus Marinus. Roge-*
rius Tacuteri. Petrus Aliphas. Guillelmus Ganze.
Rintzardus Printzitas. Iosphre Males. Umbertus
filius Graulis. Paulus Romanus: qui ex Dacis vene-
runt apocrisiarii a Crali et Consocero regis majesta-
tis, Zupannus Perex, et Simon. Et apocrisariis Ri-
scardi Siniscardi, Basilius nobilissimus eunuchus, et
Constantinus notarius.

inierit, sequenti filium procreaverit, non potuit
 Joannis uxor ex Calamani conjugo prodidisse, quæ
 eo, quo primum emixa est partum, anno, vix decen-
 nium attigerat. Chronicon Weingartense, cap. 10,
 sororem ejusdem Calamani, Joannis uxorem facit.
 Sed potior videtur eorum sententia qui filiam suis-
 Ladislai regis asserunt, in quibus sunt Cinnamus,
 lib. I; Thwroczius parte 2, cap. 65; Bonfinius, de-
 cade 2, lib. IV; et ex his Pistorius, qui Pyriscam
 nuncupatam scribunt. Cinnamus vero Irænes nomen
 tribuit. Sic nempe solebant Græci barbara, vel quæ
 suo ægre poterant efferre idiomate Augustarum
 nomina aliis mutare. Fuit autem Ladislaus Bææ
 regis, cognomento *Benin*, filius, Geize regis frater.
 Calamani et Almi regum patruus, excessitque e vivis
 an. 1095, ut est in Chronico Hiltshemensi, et apud
 Thwrocziom: ex quibus perspiciam sit perperam
 ab Anna regi Hungariæ, qui tunc regnabat, *συμπεν-*
τέρτου Βασιλέως titulum tribui.

(15) Ῥισκάρδου Σινισκάρδου. De Ricardo, aut
 Ricardo, cujus legati huic interfuerit fœderi, sæpius
 animo revolventi, nihil sanè fere primum subit quod
 augurari liceret. Nullus siquidem hac tempestate
 princeps ista nomenclatura mihi occurrebat, qui
 ejusmodi et tantæ fuerit dignitatis, ut legatos et
 apocrisarios ad imperatorem mittere potuerit: si
 tamen Ricardus II cognomento Junior, Capuæ prin-
 cept, et Aversæ comes excipiatur, qui eo ævo, pe-
 rinde ac cæteri Normannici principes, supremo jure
 in ista Italiæ 404 parte imperabat. Verum ne
 protinus conjecturam hanc, seu sententiam ample-
 cterer, non pauca videbantur remorari. Primo e-
 nim jure potest in dubium revocari, idem autē Ῥισκάρ-
 δος ac Ῥικάρδος, seu Ricardus; cum id nominis
 Annæ efferatur per Ῥιντζάρδος, verbi gratia in Ri-
 cardo principatus comite, qui huic perinde fœderi
 subscripsit, et in Ricardo Hugonis fratre, pag. 493.
 Deinde quid sibi vellet Siniscardi cognomen, quod
 a nemine, ut opinor, scriptore Ricardo Capuano
 principi attributum constat, haud plane percipie-
 bam. *Junior* appellatum testatur Willelmus Ge-
 meticensis, lib. VII, cap. 43. *Secundum* non semel
 indigitat Petrus Diaconus, ipseque Ricardus in Di-
 plomate, quod descripsit Ughellus in episcopis Pu-
 teolan. ita se inscribit: *Nos secundus Ricardus*
Capuanus princeps, proles bonæ memoriæ D. Jordani
magnifici principis. Sed error irrepsit in annum,
 qui perperam fuisse 1135 adnotatur. At Siniscardi
 appellatio Ricardo Capuano attributa non legitur.
 Non minimum præterea scrupulum movebat Ricardi
 obitus, quem in mensem Januarium anni 1106, qui-
 dam ex scriptoribus conjiciunt, proindeque multo
 ante hoc pactum fœdus. Denique cum Basilios,
 Constantinos, nobilissimos, eunuchos, et notarios
 hic commemoret Anna, nemo erit qui prima fronte
 istiusmodi nomina et dignitates Græcum principem
 sapere non statim profiteatur. Hæc etsi haud levio-
 ris viderentur momenti, n: Ricardum Capuanum

Hoc igitur iuramentum scripto mandatum impetrator a Baimundo accepit. Dedit autem ei vicissim memoratam superius Bullam Auream subsignatam

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

principem intellexisse Annam existimarem, ab hac tamen sententia non omnino demovebant præallata. Nam ut priorem solvam nodum, constat *Ῥιζάρδος* et *Ῥιζάρδος* idem esse; quippe Ricardus principatus comes priore, hic, altera appellatione donatur ab Anna, pag. 388, quæ prima Gallicum *Richard*, altera Italianum *Ricardo* extulit. Jam vero quod *Ῥιζάρδος* scribitur, proclivis librariorum lapsus ex minus additione elementi conjici potest, ut et in voce *Σινισκάρδος*; nam legendum *Σινισκάρδος* censebam, ut *Siniscardus* ille nobilis Italus, quo cognomine occurrit alter in Historia nostra Gallo-Byzantina, lib. viii, n. 23, prius fuerit ex Ricardi legatis. De anno demum quo excessit Ricardus haud bene constat. Serius enim quam an. 1106, mortuum par est credere, cum an. tantum 1108, sub mensem Junium, Robertus, frater demum improle extincto, universam illius ditionem occupavit, et suo juri addiderit, ut est in *Chronico Ceccanensi*. Quo quidem anno, quo fœdus istud Alexium inter et Boemundum initum est, potuerunt Ricardi, recens demortui, legati adhuc apud Alexium morari. Jam vero quod spectat ad Græcicas appellationes et dignitates Ricardi legatis attributas, nemo nescit non Apuliam modo et Calabriam, haud multo ante Alexii tempora, Græcis paruisse, sed et a Longobardis et Normannis posthæc expugnatas servasse in perisque Græcum idioma, in dignitatibus præsertim et Palatinis officiis, quod longe postea sub Germanicis et Andegavensibus principibus obtinuit, ut in logothetis, stratigotis, catapanis, protonotariis, sebastis, spathariis, nobilissimis, protonobilissimis, dishypatis, et aliis ejusmodi dignitatibus, ut videre est apud Ughellum, tom. VII *Italiae sacræ*, pag. 411, 412, 539, 977, 1074, etc. Denique de eunuchis ita Melchior Lucoseferus in Dissertatione de eunuchis: *ad Allatum: Ethnicum fuit juventutem evirare, fluxit hæc secta ab Assyriis ad Persas, a Persis ad Græcos, ab his demum ad Latinos, hodieque late in Europa viget: tametsi apud septentrionales haud dum obtinuerit, turpe existimantes nisi bruta castrare*. Hæc etsi primo intuitu haud improbabilis videretur sententia, non omnino tamen arridebat, cum *Siniscardi* cognomen unico contextu, nullaque prævia virgula, Ricardo tribuatur apud Annam, ita ut unus idemque fuerit Ricardus et *Siniscardus*.

405 Cum igitur anceps animi, dubiusque hæerem, commodè occurrit *Ricardus senescallus*, qui eo ævo floruit, maximaque fuit auctoritatis inter Normannicos Apuliæ principes, quos proxima attingebat affinitate, adeo ut inter *Siniscardum* et *senescallum*, vel *senescalcum*, nullum esse discrimen existimari posse confidam. Fuit porro Ricardus iste Drogonis comitis filius, proindeque Guiscardi ducis Apuliæ, et Rogerii Siciliæ comitis ex fratre nepos. Drogo vero Ricardi pater ducatum Apuliæ obtinuerat post excessum Guillelmi Ferrebrachii fratris primogeniti, ut est apud Guillelm. Ap. l. ii, p. 14, 13; Malaterram, lib. 1, cap. 12, 13; Ordericum, lib. iii, pag. 472; Leonem Ost. lib. ii, cap. 68, 73, 81; lib. iii, cap. 15; et Guillelmum Gemeticens. lib. ii, cap. 50. Unde in Charta an. 1035, pro monasterio Venusino S. Trinitatis: *Dux et magister Italiae, comesque Normannorum totius Apuliae atque Calabriae* inscribitur; in subscriptione vero *vir imperialis* nuncupatur, propter supremam dominationis, qua pollebat, auctoritatem. Occurrit igitur primo Ricardus *senescallus* in Tabulis an. 1100, indict. 10, apud Ughellum, in Anglonensibus episc. in quibus *Albenda* illius uxor, et *Robertus* filius subscribunt. Prostat apud eundem

Α Τὸν μὲν οὖν Ἐγγράφον ὄρον τοῦτον, ὁ αὐτοκρατορ παρὰ τοῦ Βασιμούντου ἔλαβεν. Ἀντιδίδωκε δὲ πρὸς αὐτὸν τὸν εἰρηγμένον ἀπέθευ Χρυσόβουλλον

Ughellum in episcopis Neocastr. Diploma ipsius Ricardi, in quo *comitis Drogonis filium, atque Roberti Guiscardi Calabriae et Apuliae et Siciliae ducis, atque filii ejus Rogerii et ipsius heredis dapiferum sese inscribit*, et Guiscardum ducem et Rogerium comitem patrum vocat. Ex quibus p. tet unde senescalli ei dignitas, quæ suprema semper fuit apud reges et principes, accesserit. nempe ex concessione Roberti patris. In alio Diplomate an. 108, indict. 7, apud Ughellum, in archiepiscopis Bavenisibus, *Ricardus senescalcus filius bonæ memorie domini Drogonis magnifici comitis* dicitur, in quo etiam mentio sit *Altrudæ* uxoris, et *dominæ Rocæ* sororis Ricardi, et domini Alexandri strenui militis filii ejusdem Rocæ. Nec scio an *Altruda* eadem sit cum *Albenda*, quæ Ricardi uxor fuisse dicitur in Charta laudata an. 1100. Idem in alia Guillelmi ducis Apuliæ, Rogerii ducis filii, an. 1113, pro Ecclesia Cusentina, apud eundem Ughellum, ita subscribit: *Ego Richardus senescalcus me subscripsi*. Jam vero cum magnæ adeo fuerit dignitatis Ricardus, seu forte ob eas quas possidebat ex paterna hæreditate civitates, quemadmodum cæteri Normannici proceres, seu ob natalium splendorem, ut qui supremi Normannorum ducis filius, et Boemundi ipsius, Rogerique ducis patruelis esset, nihil sane videtur ob stare, quominus legatos suos ad Alexium mittere potuerit, eaque tempestate similitatem cum ipso Boemundo exercere, adeo ut Alexii partes amplexatus fuerit iis in bellis Dalmaticis; præsertim cum Rogerii ducis Apuliæ vassalus et cliens esset, quocum et Boemundo ob paternam hæreditatem non minima intercedebat controversia, uti narrat Malaterra, Willelmus Apul. Malmesburiensis, Vitalis, et alii. Quod vero spectat ad nomina appellativa Græco more efformata, nemo ignorat in ea Italiae parte, quam Magnam Græciam vocabant, non modo ista, sed etiam hæc ipsa qua vivimus ætate, linguam Græcam et plurimum viguisse, etiamque hodie vigere; ita ut pleraque ducum Apuliæ, comitum et regum Siciliae Diplomata eo idiomate conscripta in ecclesiarum et monasteriorum tabularum passim reperiantur. Denique conjecturam nostram non minimum firmanant, tum *Ῥιζάρδος* nomen, quo Ricardi, vel Richardi appellatio exprimitur, tum illud *Σινισκάρδος*, quo senescalli, vel senescalci, (varie enim ea vox in laudatis Chartis scripta reperitur) dignitas; quin et forte codex Annæus *Σινισκάρδου*, aut *Σινισκάρδου* prætulit. Sed omnem scripturam, aut dubitationem adimit ipsum de quo egimus Diploma ipsius Ricardi an. 1108, **406** indict. 1, mense April. quod subscribitur a *Basilio imperiali protonobilissimo*, qui ille idem est qui hoc ipso nomen fœderi, quod Alexium inter et Boemundum mense Septembri, indict. 2, ineunte initum est, interfuit, tanquam legatus Ricardi. Nec est quod quis opponat Græca nomina et dignitates Græcicas, quibus apud Annam donantur Ricardi legati, cum ea tempestate et Neapolitani duces, et aliquot alii Apuliæ proceres imperatorem Constantinopolitanum ut dominum agnoscerent, prætereaque Augusti Byzantini in ejusmodi honorariis appellationibus concedendis haud parci fuerint, præsertim erga Italos, in quibus sibi conciliandis, et in suas partes alliciendis operam suam semper collocarunt, cum recuperandæ Italiae spem nunquam abjecerint. Memoratur denique Ricardus ille *senescallus* in Diplomate an. 1125, apud Ughellum, tom. VII, pag. 116, et alio an. 1135, tom. IX, pag. 205.

Λόγον, ἐνοσημασμένον. ὁ δὲ κινεῖται ὡς εἶδος A rubramento, ut mos est, propria imperatoris ipsius dextra.

Variæ lectiones ex cod. Coislín.

ἢ ἐνοσημασμένον.

ANNHΣ ΤΗΣ ΚΟΜΝΗΝΗΣ

ΑΛΕΞΙΑΔΟΣ ΛΟΓΟΣ ΙΔ'.

ANNÆ COMNENÆ

ALEXIADIS LIBER XIV.

417 ARGUMENTUM.

Baimundi mors. Philocalis victoriæ de Turcis. Irritæ belli minæ Tancredo intentatæ. Latine classis recessus irritus. Michaelis rebellio, statim oppressa. Gabras Sultani Saisani copias cædit. Pax cum Sultano. Alexii morbus et ejus causæ. Ejus victoriæ de Turcis reportatæ. Triumphans in urbem reditus. Expeditio in Comanos. Ejus occasione commorans Philippopoli Alexius conversioni hæreticorum incumbit cum successu.

PERIOCHE.

Baimundus pacem jurejurando firmat. Hyberna suis commoda paciscitur. Sebastii dignitate ac pecunia donatur. Baimundi mors. Philocolæ ad restaurandas Asiæ civitates missus, Atramyntium restituit. Vincit Turcos, et horum ultionem meditantem Asanem exercitu spoliat, timore simulato. Ex tribus eopiarum Asanis partibus, duas internecone 418 delet. Imperator bellum in Tancredum cogitat. Graves ejus de illo querelæ. Legatio ad res repetendas. Tancredi superbissimum responsum. Tentantur adversus eum animi Gallorum; frustra. Manuelis Butumitæ ad Balduinum legatio; irrita. Cum Plectrane Sangelis filio quid Manuel transegerit. Pecuniæ imperatoris Tripoli relicta. Egre inde recipiuntur. Balduinus et Galli Tyrum obsidentes, duplici potiti muro culpa sua repelluntur a tertio, et perturbatissime cum rege ipso fugiunt in arcem Ace dolo Saracenorum machinis Gallicis subito incensis. Butumitis mendacium ad Balduinum tractationi ceptæ noxium. Balduinus pecunias postulat. Legati re infecta redeunt. Pars pecuniæ apud Tripolim relicta Bertrani filio relicta. Augustus in Chersoneso. Ejus paratus contra hostes. Recessus classis Latine. Michaelis Amastrini rebellio statim oppressa. Clementia imperatoris in eum. De cætera benignitate Alexii. Saisanes sultan cæsis suis a Gabra copias pacem facit cum imperatore Romanæ rei utilem. Expeditio Alexii in Turcos. Ejusdem podagra et ejus causæ. Labor ejus in audientia Gallis danda. Alexii in morbo religiosa verba. Suspicio veneni. Augustus in Turcos movet. Prusa, Apollonia; Cyzicus a Turcis captæ. Camytzes vincitur et capitur ab iisdem. Alexius Turcos acie pulsos arundineto fluminis injectis elicit et cædit: aut caput omnes. Ampelas et Tzipureles Romani duces cæsi. Turci fugantur iterum. Camytzes e Turcorum vinculis fuga. Ejus adventus Constantinopolim. Alexii amor in suos milites. Alexii laudes magnis et longis emptæ laboribus. Virtus ejus in adversis. Excusatio Annæ. De fide hujus historiæ. De laboribus Annæ. Qua tempore hæc scripserit, quove otio, quibusque præsidiiis ac testibus, quantoque omnium examine. Ordo vitæ domesticæ Alexii. Remissiones ejus. Expeditio in Comanos, et ejus occasione mora Philippopoli. Hujus urbis origines; conditor; magnificentia; nomen prius; descriptio. Multi in ea hæretici. Pauliciani qui, unde, a quo, quam ob causam ex Asia in Thraciam translati. Digressio de Porphyrio et Platónico dogmate de monarchia. Hæreticos ad respiscendum adhortatur Alexius; in id assidua contentione incumbit. Zelus ejus et studium religionis. Comani Danubium transeunt. Occurrit contra imperator. Ejus illi metu retrocedunt. Romani longe ultra Istrum eos insecuti redeunt. Resumitur disputatio cum hæreticis. Multa illorum millia Ecclesiæ conciliata. Liberalitas Alexii in conversos. Alexiopolis sive Neocastrum nova urbs condita. Cusius, Pholus, et Culeon hæreticorum antesignani ontumacissime Augusto meliora suadenti obsistunt. Ex his tandem Culeon mutatur in melius. Alii duo perpetuo carceri addicti.

ΑΛΕΞΙΑΣ ΙΔ'.

419 His ita ex imperatoris sententia conclusis, A
descriptum superius a nobis instrumentum concordiae firmavit Baimundus praesens iurejurando religiosissimo; nam et prolatum sacrum Evangeliorum codicem, et lanceam qua Salvatoris nostri latus impii punxerunt, Deum auxē fidei ac voluntatis testem invocans, tetigit. Sub hæc redire se in patriam dixit cupere; præcessurumque mox illuc, relictis in arbitrio ac potestate imperatoris copiis suis omnibus, quibus volebat petebatque in terris Romanæ ditionis hiberna præberi commoda, et necessariarum ad victum usumque rerum liberali suppeditatione copiosa; tum transacta hieme, ubi ex belli laboribus sese recreassent, liberam potestatem fieri quo vellent abeundi. Talia petenti Augustus Baimundo statim omnia concessit; ipsique B privatim præter sebasti dignitatem pecunias quoque multas in sua castra revertenti cumulavit. Prosecutus euntem est Constantinus Euphorbenus cognomento Catacalo, partim prohibiturus ne qua illi per viam a cohortibus nostris in varia præsidia dispersis vis injuriave inferretur; partim, idque potissimum, ut exercitus Gallici, recessuro brevi Baimundo imperatoris providentiæ, ut dictum est, commendati curam præsens gereret: qua salubribus ipsi et tutis castris designandis, qua æquis eorum postulatis audiendis exsequendisque, prout posset. Sic reversus ad suos Baimundus ubi exercitum iis tradidit, quos imperator ad idipsum miserat, monere consensu Longobardiam tenuit; et sexto hinc mense moriens commune debitum sol-

Τῶν οὖν δεδογμένων τῷ αὐτοκράτορι πέρασ ἰσχυρότων τὴν ἐκτελεῖσαν ἀνωτέρω ἔγγραφον συμφωνίαν ἔνορκος ὁ Βαϊμούντος βεβαιωτάμενος, τῶν ἱερῶν Εὐαγγελίων προτεθέντων, καὶ τῆς λόγχης ἐκ τῆς τῆν τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν πλευρᾶν οἱ ἄνομοι ἐξεκέντησαν, τὴν πρὸς τὴν ἐνεγκαιμένην ἐπάνοδον ἤτειτο ἀναθέμενος πάντας τοὺς ὑπ' αὐτὸν τῆ ἐξουσίᾳ καὶ γνώμῃ τοῦ αὐτοκράτορος· ἀξιῶν ἅμα ἐντὶς τῆς τῶν Ῥωμαίων ἐπικρατείας παραχειμάσαι τοὺς τῶν χριστιανῶν δαφιλῶς ἐπιχορηγουμένους αὐτοῖς· ἐπὶν δὲ ὁ χειμὼν παρέλθοι, καὶ τῶν πολλῶν κόπων ἑαυτοὺς ἀνακτῆσαι, ἔκου βουλητῶν αὐταῖς συγχωρηθῆναι ἀπελεύσεσθαι. Ταῦτα αἰτησάμενοι, καὶ τὸν αὐτοκράτορα συγκατατιθέμενον ταῖς τούτων αἰτήσεσιν εἶχεν εὐθύς. Τιμηθεὶς οὖν τρικαῦτα τῷ τῶν σεβαστῶν ἀξιώματι καὶ χρήματα λαβὼν ἱκανὰ (16), πρὸς τὸ οἰκεῖον ἐπανέτρεχε στρατεύματα. Συναπῆσι δὲ τούτῳ καὶ Κωνσταντίνος ὁ Εὐφορβῆνός ὁ τὴν προσηγορίαν Κατακαλῶν, ὡς μὴ τι κατὰ τὴν ὁδὸν δεινὸν παρά τινων στρατιωτῶν τῶν ἡμετέρων ταγμάτων αὐτῷ συμβεῖη, ἀλλὰ μᾶλλον πρόνοιαν τοῦ στρατοπέδου αὐτοῦ ποιήσαιο, ἐν τε προσήκοντι τόπῳ καὶ ἀκινδύνῳ στρατοπεδεύοντος καὶ ἐν δεχόμενας τὰς αἰτήσεις παρέχοι αὐτοῖς. Καταλαβὼν οὖν τὴν ἰδίαν περιεβολὴν καὶ παραδοὺς τὸ στρατεύματα τοῖς ἐπ' αὐτῷ τούτῳ ἀπεσταλμένοις παρὰ τοῦ αὐτοκράτορος, εἰς μονῆρας εἰσελθὼν τὴν λογγισθαρδίαν κατέλαβεν. Οὐ πλείω δὲ τῶν ἑξ μηνῶν (17) ἐπιθιούς τὸ κοινὸν ἀπεδεδόκει χρέος. Ὁ δὲ αὐτοκράτωρ τῆς τῶν Κελτῶν ἐπι φροντίδος εἶχετο, καὶ τὰ κατ' αὐτοὺς εὖ διαθέμενος (18) τῆς πρὸς τὸ

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

“ αὐτῷ.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(16) *Χρήματα λαβὼν ἱκανὰ*. Albert. Aq. lib. 1, cap. 44, de Boemundo: *Et sic imperatori in magnitudine et pondere ineffabili auri et argenti et ostri pretiosi reconciliatus est.*

(17) *Ἐξ μηνῶν*. Boemundus, icto fœdere cum Alexio, in Apuliam reversus, dimissaque peregrinorum turba, quæ ex voto tenebatur iter Hierosolymitanum adimplere, ipse domi familiaribus adhuc curis detentus remansit. Æstate vero sequente, præparatis jam ex parte ad iter necessariis, et congregato navigio, dum ad iter accingeretur, copiis undecunque convocatis, valida correptus ægritudine, in fata concessit. Hæc Tyrius, lib. 11, cap. 6, qui Annæ concinit, tradenti, sexto post solutam Dyrrachii obsidionem mense excessisse Boemundum, proindeque anno 1149; nam pax icta cum Alexio mense Septembri an. 1108. At Albertus Aq. lib. 11, cap. 48, mortuum scribit Boemundum apud Barium civitatem, et ad B. Nicolai ædem sepultum, eo tempore quo *Henricus V rex, imperator IV Romæ plurimos sibi resistentes hostili impetu in ore gladii crudeliter edomuit*. Qua tempestate Rogerium [Apulia] ducem et Boemundum fratres defunctos auctor est etiam Petrus Diaconus, lib. 11, cap. 42, Henrici vero expeditionem Italicam ad an. 1110 et 1111 re-

ferunt scriptores. Certe Boemundi mortem sub an. 1110 ponit Matthæus Paris; in Indictionem 4, an. 1111, rejiciunt *Chronicon Ceccanense*, *Chronicon Malleacense*, et Ordericus Vitalis, lib. 11, pag. 824. Sed errat Ordericus, cum Antiochiæ obisse scribit. Nec dissentit Falco Beneventanus, qui extinctum tradit mense Februario an. Chr. 1110, indic. 4, quæ cadit in annum sequentem. Unde, ut recte observat Camillus Peregrinus, Falconi mensis Februarii anni 1110 est ultimus ejusdem anni, cum solemnè sit eidem scriptori annos Christi a mense Martio suspicari. Anonymus denique Barenis ad mensem Martium an. 1111 Boemundi obitum refert, cui astipulantur Emortualia monasterii Casinensis, a Caracciolo edita. Guibertus, lib. vii, cap. 34, et Willelmus Malmesbur. lib. 11 *Hist. Angl.* pag. 151, veneno occubuisse narrant. Denique Canisius in Apulia, in ecclesia S. Sabini sepultum asserunt alii, ad cujus sepulcrum leguntur etiamnum inscriptiones, seu epitaphia aliquot, quæ existant apud Baronium, an. 1111.

(18) *Διαθέμενος*. Sequitur in editione Hæschel.: *Καὶ ἀπὸ Διαδόλεως ἀναστάς (ἐκεῖ γὰρ ἐσχέθη, ὅτε τὰς μετὰ τοῦ Βαϊμούντου συμφωνίας πεποίητο) τῆς πρὸς τὸ Βυζάντιον, etc.*

Βυζάντιον φερούσης ἤφατο. Ἐπανελθὼν δὲ οὐ πρὸς Ἀ
 άνείσεις καὶ ἀναπαύλας ἀνέκλιεν ὄλωσ, ἀλλὰ λογι-
 ζόμενος αὐθις ὅπως τὰ κατὰ τὴν παραλίαν τῆς
 Σμύρνης καὶ μέχρι αὐτῆς Ἀτταλείας οἱ Βάρβαροι
 τελείως ἠρείπωσαν ἐν δεινῷ ἐποιεῖτο, εἰ μὴ τὰς πό-
 λεις αὐθις εἰς τὴν πρότερον ἐπαναγάγοι κατὰστασιν
 καὶ τὸν πρῶτον ἀποδοίη κόσμον, καὶ τοὺς ἀπανταχῆ
 σκεδισθέντας ἐποίκους αὐταῖς ἐπανασώσοιτο. Οὐ
 βῆν ἀλλ' οὐδὲ περὶ τῆς τοῦ Ἀττάλου ἀμεριμνίαν
 εἶχεν, ἀλλὰ πολλὴν ἐποιεῖτο τὴν περὶ αὐτῆς φρον-
 τίδα. Ὁ Φιλοκάλῃς οὖν Εὐμάθιος (ἄνηρ δὲ οὗτος
 ἐπιβολώτατος, καὶ τῶν ἐπιφανῶν οὐ γένει μόνον,
 ἀλλὰ καὶ φρονήσει τῶν πολλῶν διαφέρων, ἐλευθέριος
 καὶ γνώμην καὶ χεῖρα, πιστὸς μὲν πρὸς Θεὸν καὶ
 τοὺς φίλους, πρὸς δὲ τοὺς δεσπότας εὐνοὺς εἰπε-
 ρτις ἄλλος· τῆς μέντοι στρατιωτικῆς παιδείας πάνυ
 ἀμύητος· οὔτε γὰρ τόξον καὶ νευρὰν ἐπὶ μαζῶν
 ἔλκειν ἤδει, οὔτε θυραῖ ὀκέπεσθαι· τἄλλα δὲ δεξι-
 νότατος, λόγους⁹⁷ τε ἐφιστῆν, καὶ διὰ πάντοτε
 μηχανημάτων τοὺς πολέμιους ἤττειν.) Οὗτος προ-
 ελθὼν τῷ αὐτοκράτορι, τὴν τῆς Ἀτταλείας⁹⁸
 φρουρὰν ἐπιμελῶς ἤττειτο⁹⁹. Γινώσκων οὖν τὸ
 ποικίλον τῶν αὐτοῦ νοημάτων τε καὶ ἐγχειρήσεων
 ὁ αὐτοκράτωρ, καὶ τὴν συμπαρομαρτοῦσαν αὐτῷ
 εὐτυχίαν ἦτις ποτὲ ἐστὶ τε καὶ λέγεται· οὐδὲ γὰρ
 οἰσθῆναι ἐπιδαλῶν ποτε πράξει διημάτηκε τοῦ
 σκοποῦ· πείθεται διὰ ταῦτα· καὶ δυνάμεις ἀπο-
 χρώσας αὐτῷ δίδωσι, πολλὰ ὑποθέμενος καὶ ἐντε-
 λάμενος ἐν πῆσι νουεχῶς τὰς ἐπιχειρήσεις ποιεῖ-
 σθαι. Ὁ δὲ καταλαθὼν τὴν Ἄβυδον αὐτίκα τὸν
 ἀναμεταξὺ διαπλωσάμενος πορθμὸν, καταλαμβάνει
 τὸ Ἀτραμύτιον. Πόλις δὲ πρῶτη μὲν ἦν πολυαν-
 θρωποτάτη, ὀπηνίκα ὁ Τζαχᾶς τὸ¹ κατὰ τὴν
 Σμύρνην ἐλητίζετο καὶ αὐτὴν παντελῶς ἠρειπώσας
 ἠφάνισεν. Τὸν γοῦν παντελῆ ἀφανισμόν τῆς τοιαύ-
 τῃς θεασάμενος πόλεως, ὡς δοκεῖν μὴδὲ ἄνθρωπον
 κατοικῆσαι ποτε ἐν αὐτῇ, παραχρῆμα ἀνφοκδομησέ
 τε καὶ εἰς τὸ πρότερον ἀποκατέστησε σχῆμα τοῦς
 τε ἐποίκους ἀπανταχόθεν ἀνεκαλέσατο, ὅποσοι τέως
 τῶν αὐτοχθόνων ἐσώζοντο, καὶ ἐξ ἀλλοδαπῶν πολ-
 λούς μεταπεμψάμενος ἐνέκισε τε καὶ τὸν πρότερον
 ἀπεδεδώκει κόσμον. Πυθόμενος δὲ περὶ τῶν Τούρ-
 κων καὶ μεμαθηκώς κατὰ τὴν Λάμπην τοῦτους τῷ
 τότε ἐνδιατρίβειν, ἀπόμοιραν τῶν ὑπ' αὐτῶν δυνά-
 μων ἀποδιελόμενος, ἐξέπεμψε κατ' αὐτῶν. Οἱ καὶ
 καταλαθόντες² αὐτοὺς καὶ πόλεμον καρτερὸν μετ'
 αὐτῶν συνάψαντες³, τὴν νικῶσαν εἶχον παραυτίκα.
 Ἀπηνῶς δὲ τοῖς Τούρκοις τοσοῦτον⁴ ἐχρήσαντο,
 ὡς καὶ τὰ νεογνὰ τοῦτων εἰς λέβητας ἐμβαλεῖν
 καχλάζοντας, πολλοὺς δὲ καὶ ἐκτειναν, καὶ ζωγρεῖαν
 ἄγοντες πρὸς τὸν Εὐμάθιον χαίροντες ἐπανῆσαν.
 Οἱ δὲ γε καταλειφθέντες Τούρκοι μελενδυτήσαντες
 καὶ τὰς⁵ σφῶν ἐξ αὐτῶν ἀμφίων περιστάσαι τοῖς
 ἰμοφύλοις βουλόμενοι, ἄπισαν τὴν ὑπὸ τῶν Τούρ-
 κων κατεχομένην διήσαν χῶραν, γοερὸν ἀνομύ-

vit. Post ejus discessum delinuit et exercuit at-
 quandiu Augustum cura Gallorum; tandem, quæ
 ipsos spectabant recte constitutis ac compositis
 omnibus, iter capessivit Byzantium versus. Domum
 redux, non ille in otium remissionesque declinavit;
 sed animo reputans miserrime vastatam aut potius
 desolatam funditus a Barbaris oram Asiæ litora-
 lem universam quanta patet ab Smyrna usque ad
 Attaliam, exprobrabile sibi statuebat fore, nisi
 florentes olim civitates illas, restituendis ædificiis
 ac cætero ornatu, civibus quoque ipsarum qui dis-
 persi omnem in partem reperiri possent, in eas
 reducendis repararet. Atque illi versanti curam
 istam et ipsam urbem Attali majori etiam quam
 cæteras sollicitudinæ amplectenti, sistit se conno-
 dum Philocrates Eumathius promptissimi vir animi,
 et velocibus magnarum rerum aggressionibus mi-
 care habilis. Erat hic ex illustribus; non genere
 solum, sed etiam prudentia perisque præstans,
 liber atque alacer consilio juxta manuque, 420 Deo
 fidelis et amicis; dominis vero benevolus si quis-
 quam alius. Militarium exercitationum rudis, non
 arcus nervum ad mammam attrahere, non clypeum
 apte olitendere solebat; cæterum animi versutia
 disciplinæ defectum supplens, magnum sui dabat
 in bellis usum, cum eo nemo cautius insidias loca-
 ret, nemo machinas, nemo astus artesque operi
 martis designaret adhiberetque solertius: quibus
 plerumque rebus fortissimos vicerat. Supplex is
 imperatori accidit, etiam atque etiam rogans sibi
 ut urbis Attaliæ presidium præfecturamque commit-
 teret. Imperator, qui mentem hominis ad omnium
 temporum occasiones paratam, et quidvis tum de-
 signare cogitando, tum invadere audendo facilem
 noverat, sollicitatem etiam (qualis ea quæcumque
 est) perpetuam ceptis ejus admissis comitem memi-
 nerat, quippe quem ferebant nihil unquam aggressum
 quod non confecisset, annuit sane petenti, et
 multa monens mandansque, super omnia ut nihil
 nisi certæ rationis tuto consilio susciperet, idoneis
 instructum copiis dimittit quo cupiebat. Is perve-
 ctus Abydum trajecto freto Intermedium Atramyti-
 um se contulit. Populosissima hæc olim civitas, quo
 tempore Tzachas Smyræ imperitans cunctam lito-
 ram impune vastabat, ab eo desolata miserrime
 penitusque excisa fuerat. Percussit aspectu primo
 Philocalis animum misericordia urbis ex florentis-
 sima fortuna eo redactæ, ut soli jam incultissimi
 squalens horror, neminem illis unquam habitasse
 hominem suadere videretur. Muros igitur domos-
 que rescicere aggressus, brevi prioris formæ quan-
 dam speciem restituit; deinde urbi reparatæ fre-
 quentande cives ejus atque indigenas quotquot val-
 lure circum abditos vel peregre extorres sua in
 hunc diem fortunâ servasset, convocavit undecun-

Varix lectiones ex cod. Coislin.

⁹⁷ λόγους. ⁹⁸ Ἀττάλου. ⁹⁹ ἤτει. ¹ τὰ. ² αἱ καὶ καταλαθοῦσαι. ³ συνάψασαι. ⁴ Deest vox τοσοῦ-
 τον. ⁵ τὰ.

que plurimos; supplevit numerum colonis; accersendaque aliunde juventute et celebritatem et ornatum pristinum Atramylio reposuit. Accepto autem indicio de Turcis esse illos circa Lampen, lectum agmen ex suis segregatum copiis contra ipsos misit. Profecti nostri acri cum Turcis certamine commisso, plane ipsos, idque impetu primo, superant: tam crudeliter usi victoria ut Turcorum parvulos in lebetes per lusum et lasciviam cacinantes injicerent. Cæsis plurimis, captivos quoque ducentes multos, læti ad Eumathium victores redeunt. At Turci superstites, quo luctum ac cladem suam vestium quoque tristitia testarentur, pullis atrati palliis circumibant urbes regionesque omnes Turcici nominis, querule ac lamentabiliter narrantes quæ sibi acerba contigissent. Movebat cum vox passim ad misericordiam suorum, ad iram et conatum reponendæ hostibus cladis concitabantur haud dubie Barbari, Eumathio interim Philadelphix (eo se transtulerat) ob felicitatem successus tanti gaudente in sinu.

Cæterum archisatrapa quidam, Asan **421** nomine Cappadociam obtinens et indigenis velut mancipiis superbe avareque abuti solitus, audito quid contigisset Turcis de quibus diximus, exemplo quas in manu habebat copiis contractis, aliisque aliunde additis usque ad numerum quatuor et viginti millium militum, cum iis infestus vadit adversus Eumathium, acrem hominem ac vigilem, ideoque nec falli aut deprehendi facilem. Is Philadelphix considens habebat ubique exploratores multos bene auritis beneque oculatis in speculis, quorum utrunque fideliū ac probatorum attentionem subinde insuper inspectoribus mittendis acuebat in sollicitudinem quam maximam, ita ut noctes totas in vigilia traducerent, atque in suspecta pariter et tuta loca parem acrimoniam curæ inconni-ventis intenderent. Horum qui forte primus contra venientem conspicatus procul est exercitum Turcicum curriculo accedens Eumathio quid instaret nuntiat. Ille animi vir præsentissimi deliberationisque velocis, quique longarum consultationum ratiocinia uno sani consilii momento corripere, ut statim sensit nentiquam adesse idoneo copias numero quas comparare Turcicis patienti acie prudenter posset, claudi Philadelphix, ubi erat cum suis ipse, portas omnes jubet. Edicit deinde: Nemo murum ascendat, nemo clamet, nemo tibia citharave sonum edat, qui exaudiri possit ab hostibus; omnes ejusmodi justitium silentiumque teneant quo persuaderi circumvenitibus auseultaturis queat plane desertam et a nemine cultam viventium hanc videri civitatem. Adnovit inde Asan se Philadelphix, ac cum urbem corona suorum cinctam curiose toto triduo lustrasset; solitudinem, inquam, mœnium, obstructarum a parte interiori portarum speciem cæteramque infirmitatis ac timoris confessionem usurpasset oculis, facile in

Α ζοντες και τὰ σφίσιν αὐτοῖς ξυμπεσόντα δεινὰ διηγούμενοι, κάκ τῶν ἀμφίων ἅπαντας εἰς οἶκτον παρακινούντες και πρὸς ἄμυναν ἐρεθίζοντες. Ὁ δὲ Εὐμάθιος τὴν Φιλαδέλφειαν καταλαβὼν, ἔχειρεν ἐπὶ τῇ εὐτυχίᾳ τοῦ ἐγγειρήματος.

Β Ἀρχισατράπης δὲ τις Ἄσαν τὴν κλησιν, ὁ τὴν Καππαδοκίαν κατέχων, τοῖς αὐτόχθοις καθαπερὶ ἀργυρωνήτοις χρώμενος μεμαθηκῶς τὰ τοῖς ἤθῃ βῆθεισι Τούρκοις ξυμπεσόντα, τὰς οἰκίας δυνάμεις ἀναλαβόμενος, και ἐτέρωθεν πολλοὺς μεταπεμψόμενος ἐς εἰκοσι πρὸς ταῖς τέσσαραις χιλιάδας παραστήσῃ τὸ ὑπ' αὐτῶν ὁ στρατεύματα κατ' αὐτοῦ ἐξίσι. Δεινὸς δὲ ὢν ἀνὴρ ὁ Εὐμάθιος, ὡς εἴρηται, οὐκ ἀμελῶς τὴν Φιλαδέλφειαν ᾤκει, οὐδ' ἀναπεπύκει εἰσω τῶν ταύτης τειχῶν γεγονῶς, ἀλλὰ σκοποῦς τε ἀπανταχῇ ἐπέμπε. Καὶ ἵνα μὴ ἀμελοτεν αὐτοῖς προσέπεμπεν ἄλλους, και πρὸς ἐγρηγόρησιν ἀνηρέθιζεν, ὥστε παννύχους ἐγρηγορέναι, και τὰς ἀμφιδους και τὰς πεδιέδας περιεθερεῖν. Τούτων οὖν τις πόρρωθεν τὸ Τουρκικὸν θεασάμενος στρατεύματα, δρομαίως αὐτῷ προσελθὼν ἀπαγγέλλει. Ὁ δὲ φρενήρης ὢν και ὀξύς τὸ δέον συνιδεῖν και ἐν ἀσκέτῳ χρόνῳ πέρας τοῖς λογισμοῖς διδόναι, ἐπὶ μὴ ἀποχωρῶσας πρὸς τσαυτάς ἔχειν ἐγνώκει δυνάμεις παραχρημα ἀπάσας τὰς πύλας ταυτησ τῆς πόλεως ἀσφαλισθῆναι ἐκέλευσε, και μηδένα τὸ παράπαν εἰς τὸ τεῖχος συγχωρεῖσθαι ἀνίεναι, μήτε μὴν κραυγάζειν ὄλω, μήτε αὐλοῦς ἢ κιθάρας ἔχειν, και ἀπλῶς ἐν τοιούτῳ σχήματι τὴν πόλιν κατεστήσατο ὥστε πάντῃ ἀόκητον δοκεῖν τοῖς διαρχομένοις. Ὁ δὲ Ἄσαν (19), καταλαβὼν τὴν Φιλαδέλφειαν και τῷ οἰκείῳ περιζώσας τὰ τεῖχη στρατεύματα, ἐπὶ τρισὶ παρέμεινεν ἡμέραις. Ὡς δὲ οὐδεὶς ἄνωθεν προκύπτων ἐφαίνετο, αἱ δὲ πύλαι τῶν ἐντὸς ἔχον ἀσφάλειαν, ἐλεπόλεις δὲ οὐ παρήσαν αὐτῷ οὐδὲ πετροβόλα δρυγανα, νομισας ὀλίγον εἶναι τὸ τοῦ Εὐμαθίου στρατεύματα και διὰ τοῦτο μηδὲ ἀποθαρρῆναι τὴν ἐξίλευσιν και πολλὴν ἀσθένειαν καταψηφισάμενος τῶν ἐντὸς, ἄλλην ἀτραπὸν ἐτρέπετο, καταπεφρονηκῶς αὐτοῦ παντάσῃ. Δέκα γοῦν χιλιάδας τοῦ ἰδίου στρατεύματος διελθὼν, κατὰ τοῦ Κερθιαννοῦ (20) ἐξάπέστειλεν, ἐτέρας δὲ ὡς πρὸς Σμύρνην

Variae lectiones ex cod. Coislin.

* αὐτοῦ. † ἐκέλευε. ‡ Desunt voces ἐλεπόλεις δὲ οὐ παρήσαν αὐτῷ οὐδὲ πετροβόλα δρυγαν. § Κερθιαννοῦ.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(19) Ἄσαν. **407** Cujus meminit pag. 518. Vide Coislin.

(20) Κερθιαννοῦ. Regio, ut videtur, Thracensi Themati (in quo erat Smyrna, ut est apud Porphy-

rogenetam) vicina, *Celbina* dicta Paulo D'ac. lib. xxii *Hist. Misc.* Nicetæ in Isaac. Mb. i n. 4, et Acropolis, pag. 398, ed. Genev. Vide Leuncl. n. 59.

καὶ ¹⁰ τὸν Νύμφαιον (21), τὰς δὲ γε ἐπιλοίπους ἄπαντας δὲ εἰς προνομὰς ἀποστείλας, συνείπετο καὶ αὐτὸς τοῖς πρὸς ἑ. . . ἀπερχομένοις. Ὁ μὲντοι Φιλοκάλῃς, διαγνοὺς τὸ τοῦ Ἄσαν ἐπιχείρημα, ἀπάσας τὰς ὑπ' αὐτὸν δυνάμεις κατὰ τῶν Τούρκων ἀπέστειλεν. Οἱ καὶ διώκοντες τοὺς πρὸς τὸ Κερβιανὸν ¹¹ ἀπελθόντας, ἀμερμερίμωνως καταλαμβάνουσι, καὶ ἐπεισπαρόντες τούτους ἀγαζούσης ἡμέρας ἀφειδῶς κατέσφαττον· τοὺς δὲ παρ' αὐτῶν κατεχομένους δορυαλιώτους ἐβρῦσαντο ἅπαντας, κἀπειτα τοὺς πρὸς τὴν Σμύρνην καὶ τὸν ¹² Νύμφαιον ἀπερχομένους Τούρκους ἐδίωξαν. Διεκδραμόντες δὲ καὶ ἑνὶς ἀπὸ τε τοῦ ἔμπροσθεν μέρους καὶ ἐξ ἑκατέρων κεράτων τὴν κατ' αὐτῶν συγκροτήσαντες πόλεμον κατακράτος ἐνίκησαν, καὶ πολλοὺς μὲν κτείνουσι, πολλοὺς δὲ καὶ ζωγρείαν ἄγουσιν. Οἱ δὲ γε καταλειφθέντες ὄλιγοὶ πάνυ φεύγοντες ταῖς δίναις τοῦ Μαιάνδρου ἐμπεσόντες εὐθὺς ἀπεπνίγησαν. Ποταμὸς δὲ οὗτος περὶ Φρυγίαν, σκολιώτατος ποταμῶν ἁπάντων καὶ καμπὰς συνεχεῖς ποιοῦμενος. Θαρσήσαντες ¹³ δὲ καὶ ἐπὶ τῇ δευτέρᾳ νίκῃ τοὺς ἐπιλοίπους ἐδίωκον. Ἄλλ' οὐδὲν αὐτοῖς ἐγένετο πλεόν τῶν Τούρκων φθασάντων πόρρωτέρω γενέσθαι τούτων. Εἶθ' οὕτως ἐπανήλθον πρὸς Φιλαδέλφειαν. Ὁ δὲ γε Εὐμάθιος τούτους θεασάμενος καὶ μεμαθηκῶς ὡς ἐκθύμως ἠγωνίσαντο σπεύδοντες μηδένα τῶν χειρῶν αὐτῶν ἐκφυγεῖν, δαψιλῶς αὐτοὺς φιλοτιμησάμενος, μεγάλας καὶ εἰς τὸ ἔμπροσθεν ὑπισχνεῖτο τὰς χάριτας.

Adventum aucti, vertunt facies, opponuntque nostris adversa pectora; quadratoque atque in cornua descripto agmine copiam aperti praelii audent facere; concurritur acriter, nostris egregie vincentibus. Cadunt Turcorum multi, nec pauciores vivi capti servitum abducuntur; reliqui perpauci caeca et praecipiti in Mæandri vortices illati fuga, iis absorpti male periere. Alluit hic annis Phrygiam, fluviorum obliquissimus omnium et assiduis sese flexionibus contorquens. Porro nostri, ex hac secunda victoria majoribus conceptis animis, ad tertiam quoque quæ restabat sola Turcorum manumprehendendam cogitationes et cursum intenderunt. Frustra id tamen, quod Turci nimio jam intervallo præcesserant. Rediere igitur Philadelphiam quos victores atque incolumes lætus gratulansque Eumathius amplectens fortitudine ipsorum egregia, quia erant totis viribus annisi ne quem sibi elabi hostium sinerent, magnopere collaudata, donis eos pro copia praesenti amplis muneratus est: obteriores etiam gratias tantorum meritorum, suam et Augusti fidem addicens, promisit in posterum.

Μετὰ δὲ τὴν τοῦ Βασιμούντου τελευταίην, ἐπειδὴ ὁ Ταγγρὲ τῆς Ἀντιοχείας περιεδράξατο, καὶ ὡς διαφέρουσαν αὐτῷ ἐλογίζετο παντάπασιν τὸν αὐτοκράτορα ταύτης ἄλλοτριῶν, ὁ βασιλεὺς ἐνταῦθα κατανοῶν καὶ τοὺς ἐπὶ τῇ πύλει παρὰ σπονδομένους ¹⁴ ὄρκους τῶν Βερβάρων τούτων Ἐφράγγων. Καὶ ὅτ' αὐτὸς πολλὰ μὲν ἀνγλῶκει χροίματα, πολλὰ δ' ἐπεπνῶθει δεινὰ, τὰ τε μυριοπληθῆ ἐκεῖνα στρατεύματα ἐκ τῆς Ἑσπέρας εἰς τὴν Ἀσίαν διαδιβάζων. καί τοις δυστραχηλοτάτοις αὐτοῖς ἐντυγχάνων δει καὶ καταπικροῖς ἀνδράσι. Πολλὰ δὲ στρατεύματα Ῥωμαϊκὰ τούτοις συνεχέμενων κατὰ τῶν Τούρκων

eam sententiam venit, ut paucos esse intus cur. Eumathio milites crederet. Itaque si balistas ac machinas reliquamque obsidionalem suppellectilem haberet, tentaturus haud dubie oppugnationem ex templo videretur. Nunc eo destitutus apparatu contemptis hostibus, quod eis numerum et animos ad eruptionem deesse credebat, decem suorum millia ab reliquo exercitu disjuncta misit contra Cerbiam; agmen aliud Smyrnæ versus ac Nymphæum jubet separatim tendere; tertium denique ex reliquis universis constans in Pergamum ac Clira immisit, mandatis ad omnes editis ut prædis ac latrociniiis agerent ferrentque late cuncta. Ipse harum partium unam pone assectabatur eam quæ. . . . versus intendebat iter. Nihil, horum Philocalen latuit. Ergo haud dubiæ occasionem victoriæ oblatam divisione Turcorum interpretans, suas omnes quotquot habebat irruere in illos copias jubet. Eunt nostri; forteque in eos improvisi incidunt qui Cerbiam petebant. **422** Mora nulla; pugnae, aut caedis potius, diluculo initium fit; internecione concidantur Barbari. Nostri, recuperatis liberatisque captivis omnibus, quos istud Turcorum agmen obiter ceperat, ad insequendum aliud quod Smyrnæ ac Nymphæum cogitasse diximus, vim atque impetum vertunt. Turci reliquæ prioris cladis ad hanc secundam aciem calamitatis suæ nuntii communisque indices periculi se applicuerant. Horum igitur qua indicio admoniti, qua sup-

adversa pectora; quadratoque atque in cornua descripto agmine copiam aperti praelii audent facere; concurritur acriter, nostris egregie vincentibus. Cadunt Turcorum multi, nec pauciores vivi capti servitum abducuntur; reliqui perpauci caeca et praecipiti in Mæandri vortices illati fuga, iis absorpti male periere. Alluit hic annis Phrygiam, fluviorum obliquissimus omnium et assiduis sese flexionibus contorquens. Porro nostri, ex hac secunda victoria majoribus conceptis animis, ad tertiam quoque quæ restabat sola Turcorum manumprehendendam cogitationes et cursum intenderunt. Frustra id tamen, quod Turci nimio jam intervallo præcesserant. Rediere igitur Philadelphiam quos victores atque incolumes lætus gratulansque Eumathius amplectens fortitudine ipsorum egregia, quia erant totis viribus annisi ne quem sibi elabi hostium sinerent, magnopere collaudata, donis eos pro copia praesenti amplis muneratus est: obteriores etiam gratias tantorum meritorum, suam et Augusti fidem addicens, promisit in posterum.

Βασιμούνδο vero, uti diximus, defuncto, cum Tancredus possessioni Antiochiæ incubare pergeret, teneretque eam mordicus, ac planè imputaret ut propriam jure quam optimo, res enimvero imperatori visa est ejusmodi, quam nec tolerare, nec dissimulare posset amplius. Præterquam quod enim jurisjurandi religio et illa Deo teste a tot illis Francis ducibus jurata fides vindicandæ utique libertati violabatur; erat etiam iniquissimum interverti sibi fructum tot laborum totque sumptuum; nec quod innumerabiles tot illos exercitus infinitis incommodis impensis maximis ex Occidente in

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

¹⁰ τό. ¹¹ Κελβιανόν. ¹² τό. ¹³ θαρβήσαντες. ¹⁴ απενδομένους.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(21) Νύμφαιον. Lydiæ urbs Nicephoro Gregoræ, lib. iii et vi. Acropolitæ, Ducæ, cap. 21. Waddingo, an. 1253, n. 43. Vide Leuncl. u.

453.

(22) Χλιαρά. Urbs nota Nicetæ in Man. Acropolitæ, Ducæ, etc.

Asiam deportaverit, quod superbæ gentis, quod protervæ multitudinis fastus, uinas, insolentiam patientia pertulerit, nihil sibi esse repositum mercedis loco, nihil ne solatii quidem causa ac nomine concedi. Atqui præterea deducendos Gallos per terras hostiles a suis ipse sumptu maximo conscriptis, armatis, longo tempore ad id unum auctoritatis, exercitibus curaverat. Suos enim fere semper milites et duces Latinis in Asiam euntibus via comites bellicæ socios adjunxerat; primum Christiana charitate, quo religionis communione unius sibi devinctam gentem ab insidiis et vi communium hostium defenderet; deinde ut, mistorum sibi Romanorum, non modo auxilio validiores, sed etiam consilio atque instigatione paratiores essent Franci ad civitates Saracenorum, partim evertendas delendasque funditus, si penitus in ipsis infidelium terris essent sitæ, partim, **423** si finitimæ Romanis et opportunæ forent, imperio veteri laxatis ejus finibus reddendas. Sibi igitur ac Romanæ se imperante rei tantam illam pecuniam, illos thesauros, atque acervos auri ex sanguine ac visceribus civium expressos, periisse prorsus oportere? ac quod suis, alienis, ducibus, militibus, dona, honoraria, stipendia toties tanto tempore numeraverit, nullum beneficentissimæ operæ ab ingrato genere, nullum profusissimæ impensæ ab avarissimis hominibus pretium exsare? Itane vero nostris Galli viris, nostris pecuniis, nostro sanguine ac sudore sibi solis vicerint: bellicæ fructus uni cunctos in solidum habeant, que nostra in gerendo sustinendoque periculorum ac laborum pars virilis fuit? ubi jus fasque et societatis fides? ubi aræ illæ fœderaque? ac polluenda perjurio religio mendacium promissorum? Hæc apud animum suum Augustus magnis irarum curarumque æstibus versabat. Quibus a ferendæ diutius injuriæ patientia deductus cito legationem ad Tancredum expedit Antiochiæ imperitantem, qua graviter eum æquitatis læsæ spretæque juramentorum sanctitatis accusabat. Addebat increpans, cequando a perjurio ab ingratis in Romanos voluntate ad frugem, ad fidem, ad beneficiorum sensum sese recipere induceret in animum? Sibi quidem grave nimium et ultra quam dissimulari queat amplius intolerabile videri, pro innumerabilibus pecuniis, pro florentissimis copiis quas sociata militia cum Gallis bellis per Syriam atque apud ipsam Antiochiam bellandis expenderit, ne unam quidem datam esse captæ regionis partem cujus accessione ad Romanos fines (quod unum illis sumptibus, illis conatibus petierat) imperii essent limites prolati. Cuncta in solius jactationem damnis alienis, et magnis nostris empto jacturis, parato sudoribus ad suas delicias, ad nostri contemptum ac contumeliam regno fruatur. Talia perorantibus legatis furiosus ille ac fanaticus barbarus, qui ne summis quidem auribus pati vim ac morsum posset liberæ veritatis, intumuit videlicet in

ἄδου ἕνεκα· τοῦτο μὲν ἵνα μὴ Τουρρικῆς μαχαίρας παρανάλωμα γένοιτο· ἐκίχθετο γὰρ αὐτῶν ὡς Χριστιανῶν· τοῦτο δ' ὅπως καὶ ἀπ' ἡμῶν συγκροτούμενοι τὰς πόλεις τῶν Ἰσραηλιτῶν ἀλωθρεύοιεν, τὰς δὲ καὶ ὑποσπόνδους τοῖς βασιλεῦσι Ῥωμαίων δίδοναι, ἀκὰς τοῦτου τὰ σχοιολισματα τῶν Ῥωμαίων πλατύνονται. Ἀπήντησε δὲ οὐδὲν ἄλλο ἀπὸ τῶν τοσούτων καμάτων καὶ πόνων καὶ δωρεῶν τῇ Ῥωμαίων ἡγεμονίᾳ, ἀλλὰ τῆς τε Ἀντιόχου πώλει· ἀπρὶξ εἶχοντο, τῶν τι ἐλλῶν πολισιμάτων ἡμῶν οὐ μετεδίδοσαν. Φέρειν ὡς εἶχεν οὐδόλως ἠελίχθετο μὴ οὐχὶ ἀντιδράται τὰ χεῖρα, καὶ τῆς τοιαύτης ἀπανθρωπίας αὐτοὺς ἀμύνασθαι. Τὸ γὰρ ἐκεῖνου μὲν εἶναι τὰς ἀμυθήτους δωρεάς· ἐκείνας καὶ τοῦ χρυσοῦ τὰς ἱθμῶνας, καὶ τὴν ἀνυπέροβλητον ὑπὲρ αὐτῶν φροντίδα, καὶ τῶν παρ' αὐτοῦ συνεργῶν αὐτοῦ πεμφθέντων στρατευμάτων τὰ πλήθη, τὴν δὲ βασιλείαν Ῥωμαίων μὴδὲν ἐντελεῖν ἀπόνασθαι, τοὺς δὲ φράγγους λογιζέσθαι τὸ ἐκνίκημα εἶσιν, τὰς· πρὸς αὐτῶν συνθήκας καὶ τοὺς ὅρκους ἀθήτησαντα; ἰθ, καὶ παρ' οὐδὲν λογισμῆνους, διεσπάρταεν αὐτοῦ τὴν ψυχὴν, καὶ οὐκ εἶχεν ὅπως ἐνέγκοι τὴν ὕβριν. Ἐνθεν τοι καὶ διαπρεσβεύεται πρὸς τὸν Ἀντιοχείας ἄρχοντα Ταγγρῆ, διεγκαλῶν αὐτῷ τὴν ἀδικίαν καὶ τὴν τῶν ὅρκων παράβασιν, καὶ ὡς οὐκ ἂν ἀνάσχοιτο μέχρι τέλους καταφρονούμενος, ἀλλὰ μετελεύσεται τοῦτον καὶ τῆς εἰς Ῥωμαίους ἀχαριστίας· δεινὸν γὰρ ἂν εἴη καὶ πέρα δεινῶν, εἰ χρημάτων μὲν ἀναλόκαι καὶ πλείω παντὸς ἀριθμοῦ, δυνάμεις δὲ συνεξέπεσαι τὰς περιφανεστέρας τῶν Ῥωμαϊκῶν συνταγμάτων ἕνεκα Συρίας ἀπάσης καὶ τῆς, Ἀντιοχείας αὐτῆς· σπεύδων δὴ χειρὶ τὰ γνῶμη τὰ ὄρια πλατύναι τῆς τῶν Ῥωμαίων ἀρχῆς, ὁ δὲ Ταγγρῆ κατατροφῶν τῶν ἐκεῖνου καὶ χρημάτων καὶ πόνων. Ταῦτα διαπρεσβευσάμενος τοῦ αὐτοκράτορος ὁ ἐμμανῆς· ἐκεῖνος καὶ θεοπλήξ βάρβαρος, οὐδ' ἄρκους ὡς ἀνασχόμενος τῆς τε ἀληθείας τῶν λόγων καὶ τῆς παρρησίας τῶν πρέσβων, εὐθύς τὰ τοῦ γένους ἐποίησεν· καὶ ὑπ' ἀλαζονείας ὀγκούμενος ὑπεράνω τῶν ἄστρον θήσιν τὸν θρόνον ἠλαζονεύετο, καὶ τοῦ δόρατος τῇ ἀκμῇ διατιτραίνειν ἠπέλει τὰ τεῖχη τὰ Βαβυλωνία. Ἐλεγέ τε διαβρόχην καὶ ἐξετραγῶδει τὴν δυνάμιν ὡς ἀπότρετος ἐστὶ καὶ ἀκατάσχετος τὴν ὁρμήν. Καὶ οὐδ' ἂν εἴ τι ἂν γένοιτο μεθήσειν τὴν Ἀντιόχειαν διουχυρίζετο, κὰν ἐμπύρους φέροιεν χεῖρας οἱ μέλλοντες πρὸς αὐτὸν ἀντιμάχεσθαι, καὶ ἑαυτὸν μὲν εἶναι τὸν νοῦν τὸν μέγαν τὸν Ἀσσύριον, καὶ ὡσπερ τινὰ γίγαντα μέγαν καὶ ἀνυπόστατον, καὶ ἄρθῃ ἀρούρης ἐστῶτα τῇ γῆ, τοὺς δὲ Ῥωμαίους εὐμπαπτας μύρμηκας ἐλογίζετο καὶ τῶν ζώων τὰ ἀσθενέστατα.

Tancredi profecerint; fulgeat unus abundetque parato sudoribus ad suas delicias, ad nostri contemptum ac contumeliam regno fruatur. Talia perorantibus legatis furiosus ille ac fanaticus barbarus, qui ne summis quidem auribus pati vim ac morsum posset liberæ veritatis, intumuit videlicet in

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

¹⁰ τοῦς. ¹⁰ ἀθήτησαντας.

familiarē istius generis insolentiam, seseque super astra thronum positurum suum, atque hastæ suæ cuspidē muros perfossurum Babylonios, minacissima impotentia jactavit. Narrabat grandia de ineluctabili sua vi, de opibus armorumque ac rerum apparatu cæterarum, quibus et ad invadendum cum spe certa victoriæ, quid quemve vellet, et ad refutandum quamlibet acrem cujusvis aggressoris impetum, esset instructissimus. Negabat defici se ulla ratione posse de Antiochiæ possessione, provocansque ad experientiam, addebat, neque si mitterentur contra se milites igneis præditi manibus, quidquam profecturos tamen; obstinurum quippe nihilominus se; ac facile diffuturum irritam vim. Sese namque esse magnam mentem, magnum Assyrium, gigantem immanem impensæ molis, invictæ virtutis, cui sustinendo vix terra par sit. Romanos omnes dum **424** ex alto despicit vix formicarum aut animalculorum id genus imbecillis motiunculis turmatim bullientium apud se instar habere.

Ἐκείθεν ¹⁷ δὲ τῶν πρέσβειων ἐπανελθόντων καὶ τὴν τοῦ Κελτοῦ ἀπόνοιαν διηγησαμένων, πλήρης ὁ βασιλεὺς ἐγεγόνει θυμοῦ, καὶ οὐκ ἔτι καθεκτὸς ἦν, ἀλλ' ἤθελε παραχρῆμα τὴν Ἀντιόχου ἀναζητεῖν. Συναγαγὼν οὖν τοὺς ἔλλογιμωτάτους τοῦ στρατιωτικοῦ καταλόγου καὶ ἅπαντας τοὺς τῆς συγκλήτου βουλῆς ἐξ ἀπάντων ἤτετο βουλήν. Ἄπαντες δὲ τῆνικαῦτα ἀνέβησαν πρὸς τὴν κατὰ τοῦ Ταγγρῆ τοῦ αὐτοκράτορος ἀπέλευσιν ¹⁸, δεῖον λέγοντες πρότερον τοὺς ἄλλους ὑποποιήσασθαι κόμητας τοὺς κατὰ τὰς περικεκίμενας τῇ Ἀντιόχου πόλει ἐξουσιάζοντας, καὶ αὐτὸν δὴ τὸν βῆγα Ἱεροσολύμων Βαλδουίνου καὶ τὰς τούτων γνώμας πειρᾶσαι, εἰ συνεπαρῆξαι ἀπελθόντι βούλοιοτο αὐτῷ κατὰ τῆς Ἀντιοχείας. Καὶ εἰ μὲν γνώη τούτους κατὰ τοῦ Ταγγρῆ ἔχοντας, τότε ἀπολαβῆσαι τὴν κατ' αὐτοῦ ἔλευσιν· εἰ δὲ μὴ, ἄλλως μετελθεῖν τὰ κατὰ τὴν Ἀντιόχου. Ὁ δὲ αὐτοκράτωρ, τὴν βουλήν ταύτην ἐπαίνεσας, καὶ αὐτίκα μεταπεμψάμενος Μανουὴλ τὸν Βουτουμίτην, καὶ τινα ἕτερον τῆς Λατινικῆς εἰδήμονα διαλέκτου πρὸς τοὺς κόμητας καὶ τὸν βῆγα Ἱεροσολύμων ἐξέπεμψεν (23), πολλὰ τοῦτοις ὑποθέμενος περὶ ὧν αὐτοῖς τε χρῆ ὁμιλῆσαι, καὶ αὐτῷ δὴ τῷ βῆγι Ἱεροσολύμων Βαλδουίνῳ. Ἐπεὶ δὲ καὶ χρεῖα χρημάτων ἀποστολῆς πρὸς αὐτοὺς ἀπαραίτητος ἦν διὰ τὸ τῶν Λατίνων ἐρρισιχρήματον, προστάγματα πρὸς τὸν τῆνικαῦτα δοῦκα Κύπρου (24) Εὐμάθιον τὸν Φιλοκάλην ἐνεχείρισε τῷ Βουτουμίτῃ ἰδιαλαβάνοντα ὅπως καὶ πλεία δοῖη τοῦτοις ὁπόσων ἐν χρεῖα γένοιτο. Ἄμα δὲ παρεκελεύετο τούτῳ καὶ χρήματα πολλὰ καὶ παντοδαπὰ καὶ ἀπὸ πάσης ἰδέας καὶ εἰκονίσματος παντοδαπῶν ποιητῶν εἰς τὰς πρὸς τοὺς κόμητας δόσεις. Ἐπέσκηψε δὲ τοῖς ἤδη βῆθεισι, καὶ μᾶλλον Μανουὴλ τῷ Βουτουμίτῃ, ὡς ἂν τὰ μὲν χρήματα ἀναλαβόμενοι ἀπὸ τοῦ Φιλοκάλου, εἰς Τρίπολιν προσορμίσωσι τὰς ἰδίας ναῦς, καὶ θεασάμενοι Πελεκτράνον ¹⁹ (25) κόμητα τὸν υἱὸν τοῦ Ἰσαγγέλη περὶ

A Talibus legatorum reditu auditis imperator, exarsit, ut par erat, in iram vehementem; nec jam teneri poterat amplius quin expeditionem confestim Antiochenam indiceret. Convocatos ergo præcipuos e militari ordine, senatoresque universos, ea de re quid sentirent jussit promere. Concors omnium fuit sententia non videri recte facturum imperatorem, si contra Tancredum statim duceret. Tentandos prius et nostris, si qua possit, præoccupandos partibus Gallos comites ac regulos qui circumjacentes Antiochiæ civitates varias varii obtinent. Ipsius quin etiam regis Hierosolymorum experiendum Balduini animum: ecquid induci pacto ullo queat ad prosequendum auxilio Romanum, dum is Antiochiam bello repetet. Si omnes annuant et contra Tancredum conspirent, eat tum sane, ac negotium spe optima capessat; sin id deerit, videri Antiochenam controversiam alia ratione transigendam. Acquievit his consiliis Augustus; accersitumque Manuelem Butumitem, et quemdam alium linguæ Latinicæ peritum, ad comites atque ad regem Hierosolymorum misit; accuratis ambo prius instructos mandatis monitisque, quibus distinctissime tradiderat, quid quæve ratione cum unoquoque comitum, quid cum rege ipso Balduino agere ipsos oporteret. Ad hæc, quoniam intelligebat cum avara gente nihil sine pecunia posse confici, litteras in manus Butumitæ dedit ad Eumathium Philocalen Cypro tum præfectum, quibus illi mandabat, ut non tantum naves, quotquot esset opus, legatis daret, sed pecuniam ipsis quam plurimam omnis metalli, generis, qualitatis, formæ undecumque congestam suppeditaret in largitiones Augusti nomine Gallis comitibus faciendas. Iisdem insuper legatis ac potissimum Manueli Butumitæ commendavit nominatim, ut cum istis pecuniis ac ravibus a Philocale acceptis ad Tripolim primum

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

¹⁷ ἐκεῖσε. ¹⁸ ἐπέλευσιν. ¹⁹ Πελεκτράνον.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(23) Ἐξέπεμψεν. Meminit istius legationis Albertus Aq. lib. xii, cap. 7, 8.

(24) Δοῦκα Κύπρου. Quem circa ea tempora, aut sane statim post Tancredi mortem, factione suorum interemptum tradit Ordricus, lib. ii.

(25) Πελεκτράνον. Bertranum seu Bertrandum, comitem Tripolitani, Raimundi Sanctægidiani comitis filium nothum, uti habent Guibertus et Will.

D Malmesturiensis, qui paulo ante Tripolim adjuvantibus Genuensibus et Balduino rege expugnavit; et priusquam in Palestinam perveniret, Alexia Constantinopoli fidei sacramentum præstiterat, uti habent Albertus Aq. lib. ii, cap. 3, 4 et seq.; Fulcherius, lib. ii, cap. 38; Tyrius, lib. ii, cap. 3 et seq. *Hist. Hieros.* an. 1108. et Willel. Malmesburiensis, lib. iv.

appellerent, visendi causa Peltrani comitis, filii A Sangelis illius de quo multa nobis superius fuit mentio. Huic refricarent memoriam egregiæ fidei illius quam usque ad mortem pater ejus Sangeles erga Imperatorem coluisset. Sic ipsi regias ab Augusto epistolas redderent: adderentque ipsius Augusti nomine, et expectari magnopere ab eo ut famam patris, ejus vestigiis et exemplis assectandis æquare studeat: neve illo minor inferiorque haberi in fidei ad nos officio colendæ constantiaque patiatur. Adesse tempus quo usurpare palam laudem istam queat. 425 Decrevisse enim imperatorem aliquando ulcisci intolerabiles injurias, quas nimis jamdudum a Tancredo, Dei pariter hominumque contemptore, ac jam nec datæ obligatæque officium fidei, nec temere appellati solenni jurejurando vindictam horribilem numinis, quidquam omnino curante, perpressus fuerat. Ad eam rem Augustum non solum a Peltrano petere ne perjurum et rebellem auxilio juvet: sed etiam sperare daturum operam, quantum erit in se situm, ut et alii comites in societate et obsequio permanent, nec curare Tancredum aut ejus rebus ac rationibus immiscere suas velint. Pervenient in Cyprum legati cum his mandatis; sumptis illinc pecuniis, et navibus quotquot voluerunt, recta versus Tripolim navigant. Appulsis in ejus civitatis portum navibus, expositi ipsi Peltrani, aut potius, Bertranum conveniunt, eique coram exposunt quæ habebant in mandatis ab imperatore. Hominem reperiunt ad omnem Augusti nutum atque Imperium paratum; mortem quin etiam in ejus obsequio, si ita sit opus, certum oppetere; affirmantem insuper sese statim atque imperatorem audierit Antiochiam versus promovisse haud dubie ad ipsum venerandi causa profecturum. Ex his non temere arbitrati fidissimum hunc firmissimumque Imperatoris esse amicum, ex ejus consensu ac consilio ipsius pecunias quas afferebant plurimas custodiendas in arce Tripolis deponunt. Id ita ipsi ut facerent pro cætera sua providentia mandaverat Augustus. Verebatur enim, ne si, quod vix caveri poterat quin accideret, suboleret comitibus Gallis pecunia quam legati ferrent, ea ipsis erepta D sese ac Tancredum armarent, vacuos eos irrisos.

οὐ ἐν πολλοῖς ὁ λόγος ἐμνήσθη, ἀναμνησκούσῃ τῆς τοῦ πατρὸς αὐτοῦ πίστει ἦν πρὸς τὸν αὐτοκράτορα ἐτήρησεν ἄμα δὲ καὶ τὰ βασιλικὰ ἐγγερίσωσιν αὐτῷ γραφὰς καὶ ἐξείποιεν πρὸς αὐτὸν ὡς ἔοικεν Οὐ χρὴ σε δεῦτερον τοῦ ἰδίου πατρὸς ὀφθῆναι, ἀλλ' ὁμοίαν καὶ αὐτὸν τὴν πρὸς ἡμᾶς διατηρῆσαι πίστιν. Ἐμὲ δὲ ἴσθι καταλαμβάνειν ἤδη τὴν Ἀντιόχειαν, ἑαυτὸν ἐκδικήσοντα εἰς τὸν μῆτε εἰς Θεὸν μῆτε εἰς ἐμὲ τοὺς φρικτοὺς ἐκείνους τηρήσαντα ὄρκους. Σὺ δὲ πρὸς τῷ μηδ' αὐτῷ ἐπαρῆξαι σπεύσον καὶ τοὺς κόμητας πρὸς τὴν ἡμετέραν πίστιν ἐφελεκύσασθαι ὡς μὴ καὶ οἰουδὴτινος τρόπου ἀντιλήψεσθαι τοῦ Ταγγρέ. Καταλαμβάνουσι τοιγαροῦν τὴν Κύπρον, καὶ ἀναλαβόμενοι ἐκείσε τὰ χρήματα καὶ ὀπόσας ἤθελον νῆας, εὐθὺς Τριπόλιως πλέουσι. Προσορμίζαντες δὲ εἰς τὸν αὐτῆς λιμένα τὰς ναῦς καὶ τῶν νῆων ἐπιθεσηκότες ἐντυγχάνουσι τῷ Πλεκτράνῳ καὶ ἀπεστοματίσαν ὀπόσα πρὸς τοῦ βασιλέως παρηγγέλιθσαν. Ὡς δὲ τοῦτον ἐπιβρέπητε καὶ ἔτοιμον πρὸς πᾶν θέλημα τοῦ αὐτοκράτορος εἴωρον, καὶ θάνατον ὑπὲρ αὐτοῦ προθύμως ἐπέσθαι εἰ καὶ τούτου δεήσει ἐπαγγελλόμενον ναὶ μὴν καὶ εἰς προσκύνῃσιν αὐτοῦ ἐληλυθέναί ἐπειδὴν ἐν ταῖς μέρεσι τῆς Ἀντιόχειας ἀφίκηται, μετὰ τῆς αὐτοῦ γνώμης ἄπερ ἐπεφέροντο χρήματα εἰς τὴν ἐπισκοπὴν (26) Τριπόλιως ἐναπέθεντο, κατὰ τὰς τοῦ αὐτοκράτορος ὑποθήκας. Ἐδέδειε γὰρ μὴ ἐπιφερομένους αὐτοὺς τὰ χρήματα οἱ κόμητες διαγόντες, αὐτὰ μὲν ἀναλάβωσιν, τοὺς δὲ κενούς ἀποπέμψαιεν, τοῖς δὲ χρήμασιν ὑπὲρ αὐτῶν καὶ τοῦ Ταγγρέ χρῆσαιντο. Δέον οὖν ἐλογίζαντο κενούς ἀπελθόντας πρότερον τὴν αὐτῶν ἐκπαρῆσαι γνώμην, ἀπαγγελλαντας ἄμα καὶ ὅσα παρὰ τοῦ αὐτοκράτορος ἐμνήσθη αὐτοῖς, καὶ τὴν τῶν χρημάτων ὅσιν ὑποσχέσθαι, καὶ ὄρκον ἐξ αὐτῶν ἀπαρῆξαι, εἰ τοῦ τῶς τοῦ αὐτοκράτορος θελήμασιν ὑπειξάι βοῦλαιντο, καὶ εἴθ' οὕτω τὰ χρήματα αὐτοῖς ἐγγερίσαι. Οἱ μὲν οὖν ἀμφὶ τὸν Βουτουμίτην, ταῦτα εἰς τὴν ἐπισκοπὴν Τριπόλιως ἐναπέθεντο καθ' ἕνα εἰρηται: ὁ δὲ Βαλδουῖνος μεμαθηκῶς περὶ τῆς τουτωνῶν πρέσβειων εἰς Τρίπολιν ἀφίξεως: τῆνικατὰ Σιμουῦντον (27), τὸν ἴδιον ἐξάδελφον, ἐφέσει χρημάτων προαρπάζων τὴν τουτωνῶν ἔλευσιν πέπομφε μετακαλούμενος αὐτούς. Οἱ δὲ τὰ χρήματα αὐτοῦ που καταλιπόντες μετὰ τῆς τοῦ Πλεκτράνου γνώμης, εἴπαντο τῷ ἀποσταλέντι εἰς

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

²⁶ ἐγγερίζουσι. ²⁷ Πλεκτράνω. ²⁸ Ἀντιόχειας.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(26) Ἐπισκοπή. Ἐπισκοπή non est arx, sed palatium episcopale; ἐπισκοπεῖον Theophani an. 8, Constantii; episcopium Leoni Ost. lib. ii, cap. 29, 51; lib. iii, cap. 22; Orderico, lib. v, pag. 551. et aliis, domus Ecclesiæ, Cypriano et Messiano in Vita S. Hilarii, et Gregorio Turon. lib. i Hist. cap. 39; lib. ii, cap. 18; domus ecclesiastica, eidem Gregorio, lib. i De mirac. cap. 32, de glor. confess. cap. 28, 80; domus episcopi, D. Augustino, De vita cleric. serm. 2. Erant autem ut plurimum episcopia juxta cathedrales ecclesias; Concil. Carthag. iv,

can. 14: Ut episcopus non longe ab ecclesia hospitium habeat. Est etiam ἐπισκοπή, episcopatus, in Cod. canon. Afric. can. 124.

(27) Σιμουῦντον. Fuit is Simon, quem Anna Balduini regis ἐξάδελφον fuisse ait, idem qui filius ducis Tyrio nuncupatur, lib. ii, cap. 42, quique in comitatu Balduini erat hac ipsa tempestate, anno scilicet 1114. Ideo vero ducis nlius dicitur, quod (si bene auguror) filius esset Henrici Limburgensis ducis inferioris Lotharingiæ, qui Junthom Friderici comitis Luxemburgensis filiam, Balduini consubi-

Ἱεροσολύμων Σιμούντῳ καὶ καταλαμβάνουσι τὸν Βαλδουίνον πολιορκούντα τὴν Τύρον. Ὁ δὲ ἄσμενος αὐτοὺς ὑποδεξάμενος (28) καὶ παντοίας φιλοφροσύνης ἀξιώσας, ἐπεὶ κατὰ τὴν ἀπόκρησιν τοῦτον κατέλαβον, κατεῖχεν αὐτοὺς δι' ὅλης τῆς τεσσαρακοστῆς πολιορκῶν τὴν Τύρον (29), ὡς εἰρηταί.

orientatione præmiorum ingentium, si jurare ac gustato vellent; sed representandorum tunc tantum, cum ea ipsi officiis exhibitis aut promissæ in futurum fidei pignoribus idoneis offerendis mernissent. Quam ea prudenter sic disposuerit Augustus res ipsa declaravit. Percussit Balduinum procul fama legatorum ab imperatore adventantium cum im-mensa vi pecuniæ: et videlicet movit homini salivam afflatus lucri odor. Igitur extemplo mittit eis obviam usque Tripolim (nam eo pervenisse jam audierat) Simonem patruelem suum, qui eos ad se prolixè invitatos etiam officiosè deduceret. Usi sunt humanitate Gallica libenter nostri, et pecuniis, ut dictum est, in arce Tripolitana sub Bertrani fidem in id ipsum ac curam spondentis, custodia depositis, cum Simone Hierosolymis misso proficiscuntur ad Balduinum quem obsidentem 426 Tyrum offenderunt. Exceptit ille hospites humanissime ac cum circa carnisprivium venissent tota eos apud se quadragesima in castris apud Tyrum suis tenuit, nulla non honoris ipsos ac benevolentia significatione deliniens. De Tyro et hac ejus oppugnatione Gallica dicere hic obiter locus admonet.

Ἐπεφρούρητο δὲ ἡ πόλις καὶ ἄλλοις μὲν ἀβραγαῖσι τεῖχεσι καὶ δὴ καὶ τριῶν προτειρίσμασι κύκλῳ ταύτην περιλαμβάνουσιν. Ὁ γὰρ ἐξώτατος κύκλος περιεῖχε τὸν δεύτερον, οὗτος δὲ τὸν ἐνδοτάτω ²⁸, καὶ τρίτον, καὶ ἦσαν καθάπερ τινὲς κύκλοι ἀλλήλους περιλαμβάνοντες; καὶ περιζωννύοντες τὴν πόλιν. Ἄλλ' ὁ γὰρ Βαλδουίνος ἔγνω πρότερον τὰ προτειρίσμα'τα ταῦτα καταβαλεῖν, εἴθ' οὕτως τὴν πόλιν ἐλεῖν, οἷα γὰρ τινα θωράκια τῆς Τύρου προσβεβημένα, τὴν πολιορκίαν ἀπειργόν. Ὁ δὲ διὰ τινῶν μηχανημάτων πορθητικῶν τὴν τε πρώτην καὶ δευτέραν ζώνην καθεῖλε καὶ τῆς τρίτης ἀπεπειράτο, καὶ δὴ τὰς ἐπάλλξει; αὐτῆς καθελεῖν εἰς τὰ ἐφεξῆς ἐβράβυμηνεν· εἴλε γὰρ ἂν καὶ ταύτην εἴπερ ἐπέσπευσεν, ἀλλὰ διὰ τινῶν κλιμάκων οἰόμενος μετὰ ταῦτα ἐπιθῆναι τῆς πόλεως, καὶ ὡς ἤδη ταύτην ἔχων εἰς χεῖρας πρὸς τὴν πολιορκίαν ἐνέπεσεν ὅπερ τοῖς Σαρακηνοῖς σωτηρίαν προύξηνσε ²⁹. Καὶ ὁ μὲν τῆς νίκης

que dimitterent. Quare statuit satius esse tenta-
menta prima conventionis cum gente astuta et ad
spem lucri aspera, fieri a vacuis tractatoribus
quorum verba solum audire, non etiam spolia con-
cupiscere aut deprædari Galli possent. Spes tan-
tum illorum suspendi ac proritari jussit liberali
præstare fidem obsequium utilemque operam Au-
gusto vellent; sed representandorum tunc tantum, cum ea ipsi officiis exhibitis aut promissæ in futu-
rum fidei pignoribus idoneis offerendis mernissent. Quam ea prudenter sic disposuerit Augustus res
ipsa declaravit. Percussit Balduinum procul fama legatorum ab imperatore adventantium cum im-
mensa vi pecuniæ: et videlicet movit homini salivam afflatus lucri odor. Igitur extemplo mittit eis
obviam usque Tripolim (nam eo pervenisse jam audierat) Simonem patruelem suum, qui eos ad se
prolixè invitatos etiam officiosè deduceret. Usi sunt humanitate Gallica libenter nostri, et pecuniis, ut
dictum est, in arce Tripolitana sub Bertrani fidem in id ipsum ac curam spondentis, custodia deposi-
tis, cum Simone Hierosolymis misso proficiscuntur ad Balduinum quem obsidentem 426 Ty-
rum offenderunt. Exceptit ille hospites humanissime ac cum circa carnisprivium venissent tota eos
apud se quadragesima in castris apud Tyrum suis tenuit, nulla non honoris ipsos ac benevolentia si-
gnificatione deliniens. De Tyro et hac ejus oppugnatione Gallica dicere hic obiter locus admonet.

Erat ea civitas cum aliis protecta soliditatis in-
victæ mœnibus, tum circumducta munita murorum
trium sese includentium, ita ut maximus ambitus
contractiorem secundum, hic brevissimum atque
intimum amplecteretur tertium: omnes simul ve-
lut loricae adversus externam vim objectæ firmis-
simæ oppugnationem frustrarentur. Prævaluit ta-
men impetus Gallicus; et machinis quibusdam
muralibus Balduinus usus primum alterumque cir-
cuitum plane diruit. Ad tertium promota vis pin-
nas jam ejus et superiora corruerat, cum ecce
intervenit fatalis ceptis ingentibus ex successuum
felicitate secunda negligentia, qua in transver-
sum actus pene victor, cum instare percul-
sis, et concussis ac nutantibus toto pondere in-
cumbere par foret, satis habuit parare scalas qui-
bus ad imminutam muri altitudinem miles per-
tingeret: cum subruere funditus convulsam mo-

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

²⁸ ἐνδοτάτων. ²⁹ προσξένησε.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

nam, uxorem duxerat. Constat enim ex Sigeberto, an. 1107, plures liberos procreasse Henricum, tametsi unicum Waleranum non inent scriptores.

Totam hanc cognationem exhibebit subjectum stemma.

Eustachius comes Bononiæ.

Eustachius II. comes Bononiæ.	Lambertus.	Gotofredus episcopus Parisiensis.	Gerberga uxor Frederici comitis Luxemburg., ducis Lotharingiæ.
Gotofredus dux Lotharingiæ.	Balduinus I, rex Hieros.	Eustachius comes Bononiæ.	Juntha uxor Henrici ducis Limburgensis et Lotharingiæ.
		Waleranus dux Limburgensis.	Simon ducis filius nuncupatus.

Floruit etiam eo ipsomet ævo Simon alter, filius D Theoderici ducis Lotharingiæ superioris, filii Geraldii Alsatii, ex Gertrude filia Roberti Flandrensis; 408 qui quidem Simon patri an. 1115, mortuo successit, ita ut ducis filius dici potuerit an. 1111, quo nondum ducatum adeptus erat. Vide Galbertum in Vita S. Caroli comit. Flandrens. cap. 15, n. 109, et Vignerium in Originibus Alsat. pag. 112 et seq.

(28) Ὑποδεξάμενος. Albertus. Aq. lib. xi, cap. 7.

(29) Τύρον. De obsessa Tyro, an. 1111, machinis nostrorum incensis, et hostium arte conflagratis, de soluta denique obsidione, multis agunt Albertus Aq. lib. xii, cap. 4 etc., Fulcherius, lib. ii, cap. 44; et Tyrius, lib. ii, cap. 17. Vide etiam Chron. Orientale.

rem et complanare ruinis aditum undecunq[ue] facilem prævalentibus et paratis oporteret. Itaque huic scalarum fiducia indormientibus Gallis et velut certa atque in manibus posita victoria contentionem oppugnandi remittentibus, Saraceni oblata sibi præter spem occasione salutis adeo strenue, adeo feliciter sunt usi, ut qui arce obsessa jamjamque potituri videbantur, submoventur ab spe ista longius; qui vero haud dubie circumventi præda victori hosti certa et parata servabantur, mirabiliter e læqueis evolarent quibus plane constricti præpeditique teneri putabantur. Res in hunc modum contigit. Observata Saraceni remissione Balduini quo eum supiniorem etiam facerent, tractationem cum eo pacis instituunt missis legatis; nihil aliud mendaci postulatione gratiæ nisi spatium ultioni apparandæ surari cupientes. Male quippe feriantibus circum Gallis et simulatæ compositionis leges otiose disceptantibus dolos intus Barbari machinabantur, quorum ubi per securitatem Gallicam in rem conferendorum se tempus nactos aptum arbitrati sunt, una repente nocte multas amphoras fictiles liquente plenas pice in machinas imminentes urbi jaciunt, quibus amphoris jactu ipso, quod necesse erat, atque allisu dissilientibus in testas, ligna machinarum scilicet abunde perungebantur liquore pingui. Jam materiæ sic ad incendium paratæ faces ardentes e propinquo jaculatæ admovent plurimas; tum alendæ conceptæ flammæ alias rursus amphoras naphthæ intus magnam vim ferentes similiter ingerunt. His ita 427 per noctem dispositis, ecce oriente die ignis simul ingens cooritur flammis e testudinibus ligneis in luculentarum undique turrium admotam nubibus altitudinem surgentibus, donec operibus plane assumptis in cineres subsederunt. Ea digna Gallis, ubi minime oportuit dormitantibus, securitatis suæ merces constitit: adeo dissolutis ac male vigiliis ut cogitationis eos atque apparatus istius hostilis, flamma illis late collucens et sublime undantes fumi vortices primum indicium dederunt. Capti porro a Tyriis Galli quidam milites circa machinas sunt, omnino sex numero quibus ad se perductis præsidii præfectus cædi cervicis imperat, capitaque ipsorum ballistis in castra Balduini jaculatus est. Accessit is terror ad cumulum perturbationis, percussis jam ignis subiti spectaculo; ergo his visis capitibus velut larvarum spectris efferati æquos pro se quisque trepide inscendant, frustra

Α τυγχάνων ἐγγύθεν ἐξεκρούσθη παραπολύ· αὐτοὶ δὲ ἀρχύων ἐντὸς τυγχάνοντες τῶν βρόχων ἵφειλοντο. Ὁ γὰρ μεταξὺ τῆς ἀμελείας τοῦ Βαλδουίνου χρόνος αὐτοῖς εἰς ἐπιμέλειαν γέγονεν ἀναπνεύσασαι. Πανοργεύονται δὲ τι καὶ τοιοῦτον. Τῷ μὲν δοκεῖν πρὸς εἰρηνικὰς σπονδὰς ἀφορῶσι καὶ διαπέμπονται πρὸς αὐτὸν τὴν εἰρήνην, ταῖς δὲ ἀληθείαις ἐν ᾧ τὰ τῆς εἰρήνης ἐπραγματεύοντο εἰς ἄμυναν ἠὲ τρεπίζοντο· ἐκεῖνον μὲν μετέωρον ταῖς ἐλπίσι ποιοῦντες, αὐτοὶ δὲ μηχανὰς τινὰς συβράπτοντες κατ' αὐτοῦ. Ἐυρακότες γὰρ ἀσχολῶν πολλὴν τοῦ πολέμου καὶ ἀναπεπτωκότας τοὺς ἔξωθεν στρατιώτας, ἐν νυκτὶ μὲ πολλοὺς ἀμφορεῖς ὀστρακίνοις ἐμπλήσαντες ὕδατος πίσεως ῥίπτουσι κατὰ τῶν ἐφισταμένων τῇ πόλει μηχανημάτων, ὧν ἐξ ἀνάγκης καταθραυσθέντων περιεκέχυτο τοιοῦτον ὕγρον τοῖς ξυλοῖς, εἰς ἐπερίπτουον δάφδας ἡμένας. Εἶτ' αὖθις ἐτέρους ἀμφορεῖς, φέροντας ἔνδον πολλὴν τὴν νάφθαν, ἢ ἐπιδραξαμένην τοῦ πυρὸς, εὐθύς τε εἰς ἀέριον μετέβαλε φλόγα, καὶ τὰς μηχανὰς αὐτῶν ἀπετίφρυσεν. Ἄμα τε γὰρ ἡμέρα διέλαμπε, καὶ τὸ πῦρ σκῆψι ἐλαμπεν ἀπὸ τῶν ξυλίνων χελιωνῶν εἰς αἰθέρα πυρογούμενον. Καὶ οἱ μὲν περὶ τὸν Βαλδουίνου τὴ τῆς βραθυμίας εἶχον ἐπίχειρα οἷς ἡμέλουν μεταμειώμενοι· ὁ γὰρ καπνὸς αὐτοῦ καὶ τὸ πῦρ, τὸ γεγονός ἀνεδίδασκεν. Ἐάλωσαν δὲ καὶ τινες τῶν περὶ τὰς χελώνας ὄντων ἐξ στρατιωτῶν τὸν ἀριθμὸν, οὗς ὁ Τύριος ἐκεῖνος θεασάμενος ἀρχηγὸς καὶ τὰς κεφαλὰς ἀποκόψας, διὰ πετροβόλων ὀργάνων τῷ στρατεύματι τοῦ Βαλδουίνου ἀπεσφενδόνησε. Ταῦτα θεασάμενος τὸ στρατεύμα πᾶν καὶ τὸ πῦρ καὶ τὰς κεφαλὰς, μετ' ἐκπλήξεως ἐφευγον τοῖς ἵπποις ἐποχηθέντες, ὡς περὶ ὑπὸ τῶν κεφαλῶν ἐκεῖνων ἐκδαίματούμενοι, καὶ τοὶ τοῦ Βαλδουίνου πανταχόθεν ἐξιππαζομένου καὶ ἀνακαλουμένου τοὺς φεύγοντας καὶ παντοίως παραθάρβυνοντος. Ἀλλὰ γὰρ ἦδε παρὰ κωφοῖς. Ἐκεῖνοι γὰρ καθάπαξ ἐκδεδωκότες ἑαυτοὺς εἰς φυγὴν, ἀκατασχέτως εἶχοντο τοῦ δρόμου, καὶ πτηνοῦ παντὸς ἐφαίνοντο ταχινώτεροι. Καὶ τέλος τοῦ δρόμου τούτου τὸ φρούριον Ἄξε (30) ἐγχωρίως καλούμενον· ἐκεῖνο γὰρ ἐγεγόνει τοῖς δειλοῖς ἐκεῖνοις δρομεῦσι χρησφύγετον. Ἀπειπάμενος δ' οὖν καὶ ὁ Βαλδουίνος καὶ τοῖς ὄλοις ἐξαπορήσας, καὶ ἄκων τοῖς φεύγουσιν εἶπετο καὶ πρὸς τὴν εἰρημένην πόλιν καὶ οὕτως ἀπεδραπέτευσεν. Ὁ δὲ γε Βουτουμίτης εἰσελθὼν εἰς τὰς Κυπρίους τριήρεις, δυσχαίρει δὲ ἦσαν αἱ πᾶσαι, καὶ παραπλέων τὰς ἀκτὰς τῆς πρὸς τὸ Ἄξε φερούσης, καὶ τὸν Βαλδουίνου καταλαμβάνει, καὶ ἅπαντα τῆνικαῦτα ἀπήγγειλεν.

Car. Dufresnii Du Canigii notæ.

(30) Ἄξε. Quæ veteribus Ἄξη, ut auctor est Strabo, deinde Acon et Ptolemæis dicta. Fulcherius, lib. i, cap. 17: *Post has transierunt Ptolemæidem, prius Acon dictam, quam quidem erranter solebant Accaron legere, quod nos etiam faciebamus, cum primitus terram Palæstinorum intravimus. Sed Accaron urbs est Philistæa, inter Azotum et Jamniam, Ascalonem. Acon vero, id est Ptolemæida, ab Austro habet Carmeli montem.* Sanc Ac-

caron et Acra dicitur Alberto Aq. lib. v, cap. 41; lib. ix, cap. 30; *Achon*, Tyrio, lib. x, cap. 26, ubi de ejus conditore nonnulla commemorat; *Accaron*, Alferisio, v part. clim. 3; Ἄξη Ptolemæo, ut observavit Scaliger, Suidæ et Nicetæ in *Isac'io*, lib. iii, n. 8. Porro Balduinum, soluta Tyri obsidione, Aconem se recepisse tradunt etiam *Altherius* Aqu. lib. xii, cap. 7; et *Fulcherius* lib. ii, cap. 41.

ὁπόσα ὁ αὐτοκράτωρ πρὸς αὐτὸν παραγγεῖλαι παρεκέλευσάτο· προσπειθαλὼν δὲ τοῖς λόγοις καὶ τὸν βασιλέα μέχρι Σελευκείας ἐφθακέναι ἔλεγε. Τὸ δὲ ἄρα ἀληθὲς μὲν οὐκ ἦν, ἀλλὰ τις οἰκονομία, ἐν ᾧ τὰ καταπλήρη τὸν βάρβαρον, καὶ ταχὺ ἀπολύσῃ ἐκείθεν ²⁸ αὐτόν. Ἀλλὰ τὸ δρᾶμα τὸν Βαλδουῖνον οὐκ ἔλαθε, καὶ πολλὰ τοῦτον ὡς ψευδόμενον κατεμύψατο. Προέφθη γὰρ παρά του τὰ κατὰ τὸν αὐτοκράτορα μεμαθηκέναι, ὡς εἰς τὸν μακρὸν ἐξεληλύθει αἰγιαλὸν, ὡς τὰς ληϊζομένας παρὰ τὴν θάλασσαν κατέσχε ληστρικές ναῦς, ὡς νοσήσας ἐκείθεν ²⁹ ὑπεχώρησε, καθὰ γε δὴ σαφέστερον ὁ λόγος κατωτέρω δηλώσει. Ταῦτα ὁ Βαλδουῖνος τῷ Βουτουμίτῃ ἀντειρηκώς καὶ ὡς ψευδόμενον ὑπὸ μέμψιν ἀγαγὼν, ἔφη· *Μετ' ἐμοῦ χρή μέχρι τοῦ Ἁγίου Τάφου* ³⁰ ἐληλυθέναι, *κἀκεῖθεν τὰ ἡμῖν συνδόξαντα μετὰ πρέσβων ἑμῶν δηλωθήσεται τῷ αὐτοκράτορι*. Ἄμα γοῦν ³¹ τῷ τὴν ἁγίαν πόλιν (31) καταλαβέναι, ἐπεζήτηει ἐξ αὐτῶν, τὰ παρὰ τοῦ βασιλέως ἀποσταλέντα οἱ ³² χρήματα. Ὁ δὲ Βουτουμίτης· *Εἴπερ βοηθήσειν κατὰ τοῦ Ταγγρῆ τῷ αὐτοκράτορι αὐτοὶ ἐπαγγέλλεσθε τὸν ὄρκον, ὃν ἐν τῷ διέρχεσθαι πρὸς αὐτὸν ἐποίησατε, φυλάττοντες, καὶ τὰ πρὸς ὑμᾶς ἀποσταλέντα τηρικαῦτα λήψετε χρήματα*. Ὁ δὲ τὰ μὲν χρήματα λαβεῖν ἤθελε, βοηθεῖν δὲ μὴ τῷ βασιλεῖ, προθυμούμενος, ἀλλὰ τῷ Ταγγρῆ, καὶ μὴ λαμβάνων τὰ χρήματα ἠνιδίτο. Τοιοῦτον γὰρ τὸ Βάρβαρον ἅπαν ἦθος· πρὸς μὲν τὰς δωρεὰς κέχνηε καὶ τὰ χρήματα, πράττειν δὲ ὑπὲρ ὧν τὰ χρήματα δίδονται ἥμισυ βούλεται. ³³ Γραφὰς εὖν φίλὰς ἐγχειρίσας αὐτῷ ἀπέλυσε (32). Ἐντετυχηκότες δὲ οἱ πρέσβεις καὶ τῷ κόμητι Ἰατζουλίῳ (33) κατὰ τὴν ἀναστάσιμον τοῦ Σωτῆρος ἡμέραν εἰς προσκύνησιν τοῦ Ἁγίου Τάφου ἐληλυθότες, καὶ αὐτῷ τὰ εἰκότα ὁμιλήσαντες, ἐπεὶ σύμφωνον τῷ Βαλδουῖνῳ καὶ αὐτὸν ἐύρων, ἄπρακτος ἐκείθεν ὑποχωρήσαντες καὶ μὴ ἐν ταῖς ζῴσι τῷ Πλεκτράνῳ (34) ἐντυχόντες, ἐπεζήτησαν τὰ κατατεθέντα παρ' αὐτῶν εἰς τὴν ἐπισκοπὴν χρήματα. Ὁ δὲ υἱὸς (35) ἐκείνου καὶ ὁ Τριπόλεως ἐπίσκοπος ἀνεβάλλοντο τῶς τῶν χρημάτων παροχὴν. Οἱ δὲ μετὰ ἀπειλῆς αὐτοῖς ἔλεγον, *Εἰ μὴ τὰ χρήματα ἡμῖν ἀποδοίητε, σὺς ἐστὲ ἀληθεῖς δοῦλοι τοῦ βασιλέως, οὕτε τὴν εἰς αὐτὸν πίπτειν φαίνεσθε ἔχοντες, καθὼς ὅτε Ἰεκτράνος ³⁶ καὶ ὁ τοῦτου πατήρ Ἰσαγγέλης. Λοιπὸν οὐδὲ τὴν ἀπὸ Κύπρου διαφιλή τῶν χρεωδῶν ἀρδελαν τοῦ λοιποῦ ἔξετε, οὕτε μὴν ἐπαρῆγοντα ὑμῖν*

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

²⁸ ἐκεῖσε. ²⁹ ἐκείσε. ³⁰ στεφάνου. ³¹ γάρ. ³² αὐτῷ. ³³ Πλεκτράνος.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(31) Ἁγίον πόλιν. Albertus loco laudato.

(32) Ἀπέλυσε. Albertus loco citato: *Legati vero regis Græcorum benigne commendati, donisque magnificis ampliat, Constantinopolim remissis sunt.*

(33) Ἰατζουλίῳ. Joscelino de Courtenay, qui citra Euphratem sua habebat præsidia, inquit Tyrinus, lib. II, cap. 8, et postmodum Gervasio de Basiliæ, seu de *Bazoches*, in principatum Tabariæ, seu Tiberiadis, demum Balduino Regitestiensi, regi

A omnibus locis obequitante Balduino cunctosque passim voce, nutu, modis omnibus admonente officii, fugæque flagitium increpante. Surdis ea canebantur nihilo seguius præcipiti tempore impetu, in quo quadam volucris rapiditate, quo incumbere cœperant, prorsum ruenibus. Meta cursus trepidi arx fuit *Ace* vulgo dicta, in quam recepti fugaces sese primum e terrore collegerunt. Expertus omnia Balduinus tandem melioris inops consilii cogitur velut torrente abreptus sequi quos sistere nequibat, et in eandem civitatem istam quam diximus post suos et ipse confugere. In eo tumultu Butumites ingressus triremes Cyprias (duodecim omnino a Cypro secum duxerat) cum iis navigavit oram legens ejus viæ quæ ab Tyro versus Ace ducit; quo appulsus Balduinum ibi convenit omniaque, otiosum nactus, quæ habebat ab imperatore in mandatis ei coram exposuit; addens etiam imperatorem ad expeditionem Antiochenam egressum jam Seleuciam pervenisse. Verum istud quidem non erat. Cæterum eam famam negotio profuturam Butumites autumans, id conturbandi (sic enim putabat fore) Balduini causa, impetrandique ab eo ut se longè jam apud ipsum moræ tardio languentem cito dimitteret, comminisci voluit: quam prudenter ipse viderit; non certe feliciter. Etenim Balduinus recens edoctus a quodam fuerat exacte quid rerum et ubi terrarum imperator ageret. Profectum nempe in longum littus, piraticam in eo mari facientes naves prædatorias cohibuisse, indeque morbo coactum recessisse, ut postea dicemus. Veris ergo præoccupatus Balduinus nuntiis, commenta Butumite facile coarguit, iratusque in fraude deprehenso: *Volo, inquit, te venire mecum usque ad Sanctum Sepulcrum. Eo cum pervenero, missis illinc 428 ad imperatorem legatis meis, quid visum nobis fuerit exponam.* Fecit ut dixerat. Simul enim sanctam urbem tenuit, legatos accersit nostros et quas afferrent ab imperatore sibi pecunias reddi petiit. Hic Butumites prius oportere dixit ut, juxta pacta conventa jurejurando firmata, fidem imperatori præstarent, ut cum eo expeditionem Antiochenam mox suscepturo adversus Tancredum conspirarent serio: tum sane ipsos missas pecunias merito sumpturos. At Balduinus æquum putabat imperatoris quidem pecunias se capere, Tancredi vero partes sequi, ferebatque permolestè ac quasi accepta

Hierosolymitano effecto, in comitatum Edessenum successit. Vide *Familias* nostras *Hierosol.*

(34) Πλεκτράνῳ. Excessit igitur e vivis Bertrandus comes Tripolitanus eo anno, quo soluta Tyrj obsidio, 1112.

(35) Ὁ δὲ υἱός. Pontius comes Tripolitanus, Bertrandi ex nepte Mathildis comitissæ, ut est apud Malneburgiensem, seu ut Ordericus, ex Aleide filia Odonis I, Burgundicæ ducis filius. Vide *Familias Hierosol.*

injuria querebatur quod extemplo non numerarentur A nummi. Naturarum hæc gentiumque est Barbararum indoles : quæstui semper donisque ac pretio inhiant : ea vero præstare quæ promissæ pecuniæ fuerant minime volunt. Ad extremum ut impetrare Balduinus aliud non potuit, imperatori legatos qui ab ipso venerant cum litteris perfunctorie scriptis remittit. Nostri vero præterea Hierosolymis imperatoris verbis ac nomine egerunt cum comite Iatuzilino, qui ad diem Resurrectionis Domini adorandi causa in Sanctum Sepulchrum venerat: verum ut et hunc quoque Balduino per omnia concordem experti sunt, tandem, nulla earum re perfecta quarum causa iter susceperant, inde recessere : Bertranoque non jam in vivis reperto, quas in episcopali apud Tripolim palatio pecunias, uti diximus, deposuerant, reci-

τὸν δοῦκα Κύπρου, κίντεῦθεν λιμοῦ παρανάλωμα γενήσεσθε, Ὡς δὲ πάντα κάλων κινουόντες, πῆ μὲν διὰ μελιχίων λόγων, πῆ δὲ δι' ἀπειλῶν πειρώμενοι τὰ χρήματα ἀναλαβέσθαι οὐκ ἔπειθον, δεῖν ἐλογίσαντο τὸν υἱὸν τοῦ Πελεκτράνου ¹¹ εἰς σῶαν πίστιν (36) ὀρκίσαι τοῦ αὐτοκράτορος, καὶ οὕτω τὴν πρὸς τὸν πατέρα αὐτοῦ ἀποσταλεῖσαν μόνην ἐπιδοῦναι ¹² αὐτῷ δωρεὰν ἀπὸ τε χαράγματος χρυσοῦ καὶ ἀργύρου καὶ κέπλων παντοίων. Ὁ δὲ λαβὼν τὰῦτα, εἰς σῶαν πίστιν ὁμώμοκε τοῦ αυτοκράτορος. Τὰ δὲ γε λοιπὰ χρήματα ἀποκομισάντες πρὸς τὸν Εὐμάθιον δι' αὐτῶν ἐξωνήσαντο ἵππους τῶν εὐγενῶν ¹³, ἀπὸ τε Δαμασκοῦ καὶ Ἐδέσσης καὶ αὐτῆς Ἀραβίας (37), ἐκείθεν δὲ τὸ τε Συριακὸν πέλαιος καὶ τὸν Παμφύλιον παραμειψάντες κόλπον τὸν πλοῦν Β παρητήσαντο, καὶ τὴν ἡπειρον ἀσφαλεστέραν τῆ;

Varie lectiones ex cod. Coislin.

¹¹ Πλεκτράνου. ¹² ἀπρδοῦναι. ¹³ εὐσθενῶν.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(36) *Ἐἰς σῶαν πίστιν. Annales Franc. an. 788 : Et ceperunt fideliores Baiuvariorum dicere, quod Tassilo fidem suam saluam non haberet, id est, quod fidem, quam Carolo professus erat, integram non servaret, seu, ut habet Chronicon Reicherspergense, quod fidem promissam violasset. Id porro a Pontio expetitur, ut quam Bertrannus parens Alexio fidem præstiterat, saluam et illæsam servaret. Ita fidei salvæ, fides mentita opponitur; nam fidem mentiri, vel etiam mentiri simpliciter dicebantur, qui post præstitum sacramentum in dominum insurgabant, ut est in epist. Ludov. I, tom. III Hist. Franc. pag. 891.*

(37) *Καὶ αὐτῆς Ἀραβίας. Equos Arabicos commendant Nicetas in Joan. in Man. lib. I, n. 1; lib. III, n. 3, lib. VI, n. 4; in Isaacio, lib. VI, n. 6, in Alexio, lib. I, n. 2; Zouaras in Romano Diogene, Ducas, cap. 16, 29 et 33. Theodorus Prodrom. carm. εἰς πρόνοϊαν, et εἰς Βαπτὰ, Joannes Leo in Descr. Afric. lib. IX. Poeta Vernac. Le Roman de Garin :*

Hue s'en retorna sur le roux Arabi.

Et alibi :

Bien fu armé, s'ot le rox Arabi.

Equos Arabicos φάρας et φαρούς vulgo appellant scriptores, a voce *faras*, quæ Arabibus equum generosum sonat. Achmes, cap. 233, Ἴππος ὁ φάρας ὁ εὐγενής. 409 Ita rursum cap. 152 et 159, φάρας Ἀραβικός; apud Nicetam in Isaac. lib. I; Leo imper. in Taciticis, cap. 18 § 137, ait Saracenorum equos φαρούς appellari. Equos *farios* non semel commendat Raimundus de Agiles, et Saracenis fuisse proprios auctor est : *Assumptis omnibus pecuniis suis Cesaream et Camelam adibant, ut ibi equos farios mercarentur.* Infra : *Cæperunt ostendere illi de parte comitis equos farios, et divitias suas.* Eadem pag. *Qui cum accepisset a comite Raimundo 5000 solid. et duos equos farios optimos, etc.* Non desunt qui Arabes vocem hæc accepisse a Græcis consent, quibus φορᾶς est equa. Gloss. Gr. Lat. φορᾶς, ἡ θήλεια ἵππος, equa. Verum putant alii ita nostros appellasse equos integros, *admissarios*, quos Germani *Waran*, ut auctor est Goldastus, nuncupant, Hispani, Occitani, et provinciales *Guaragnone*, qui iidem sunt quos lex Salica, tit. 4, § 2 et 4, *Waranjones* vocat, voce forte ab Arabica *faras* deducta. Denique non multum ablitit vox Cambrobritannica *firch*, equus, unde *cadfirch*, equus bellicus, ut est apud Marcum Zuernium Buxhernium in *Originibus Gallicis*. Hinc a Francis

nostris equos *ferrandos*, Arabicos nuncupatos fuisse, voce efficta a *faras*, probabile est. Lambertus Ardensis : *Optimum equum ferrandum liberaliter obtulit; chevai ferrant*, in Testamento Balduini comitis Guiniensis, an. 1244, apud Duchesnium. *Le Roman de Garin :*

Enmi la place li ont ferrant forsmis.

Idem :

*Prenés vos garde de moi et de ma gent,
Ne tendés mie as chevaus, as ferrans,
A belle robe, a or, ne a argent.*

Eidem poetæ dicuntur interdum isti equi *auferrans* :

Mult par su liés, quand vint a l'auserrand.

Alio loco :

En destre menent les auferrans de pris.

Rursum :

Et enseller maint auferrant coursier.

Hinc denique equos omnes, etiam indigenas, qui Arabicorum colorem haberent, *ferrandos* vocarunt nostri. Rigordus an. 1215, de Ferrando Flanisiensi comite in prælio Bovinensi capto, et Lutetiam adducto : *Nec verecundabantur illudere ei rustici, vetulæ, et pueri, nacta occasione ab æquivocatione nominis, quia nomen ejus tam equo, quam homini æquivocum erat : et casu mirabili duo equi ejus coloris, qui hoc nomen equis imponit, ipsam in lectica vehabant.* Albericus : *Acridit etiam casu mirabili, quod equi lecticam Ferrandi trahentes, essent coloris ferrandini.* Willelmus Guiart :

*Ferrant portent dui auferrant,
Qui tous deus sont de poil ferrant.*

Infra :

*Li auferrant de fer ferré,
Emportent ferrant enserré.*

Cujusmodi autem fuerit color ille equorum Arabicorum, qui *Ferrandinus* dicitur Alberico, docet Historia Francorum ms. ex bibl. Memmiana in Philipp. Aug. *Nul ne porroit dire, ne deviser la grant joie que ceus de Paris firent au roy Pheippe leur seigneur, après cele victoire, lequel emmenoit ferrant aueques lui en une litiere, que portioient deus chevaus pommelés.* Si crioit le peuple. *quand ferrant passoit, par maniere de gaber et moquer, que deus ferrans portioient ferrant, mais ferrant estoit enferrez.* Vide Julium Scalgerum, exercit. 206, in Cardanum, et Menagium *De ling. Franc.*

θαλάσσης ἠγησάμενοι, πρὸς τὴν Χερσόνησον ἀφο-
ρῶσι τὸν αὐτοκράτορα ἔχουσαν, καὶ τὸν Ἑλλησπον-
τον διαθεσθικότας τὸν βασιλεία καταλαμβάνουσιν.

pecunias restituerent, officio defuturos jurati Augusto obsequii; et pudendam infidelitatis in se maculam suscepturos, si ab avi Sungelis et Bertrani patris exemplis tam recenti memoria in laude omnium videntibus, tam se de generem illius nepos, huius filius probaret, vituperatione usque ad consultorum curatorumve ipsius dedecus processura. Imo præterquam inhonestam, etiam rem sibi noxiam facturos ipsos. Cum enim, qua in vicinia Cypri erant, carere istius insulæ commercio subsidiisque sine sua pernicie non possent, certum haberent fore, nisi actum pecunias redderent, ut nulla deinceps ab Cypro insula copia annonæ, nullis ducis ejus auxiliis juvarentur; unde ipsos necesse esset fame perire. Duræ ad hæc omnia Gallorum erant aures. Igitur nostri, ubi moto, quod aiunt, fune omni, blanditiasque non minus frustra quam minas experti, persuadere nequivere Bertrani filio curatoribusve aut consiliariis ipsius, ut repræsentare rem creditam vellent, tandem eo descenderunt, ut partem depositæ pecuniæ magnam Bertrano ab imperatore destinatam sibi utique servaret Bertrani filius, mox eam, præstando solemnī fidelitatis juramento, promereri ab imperatore gratiam occuparet. Sic prolatum imperialis gazæ depositum est; ex eo segregata tum moneta signata ex auro atque argento, tum vela vestesque pretiosæ omnis generis, quas Bertrano proprie Augusti designatione constabat attributas. **Ex 429** illius filio relictæ; verum hic eodem tempore legitima rite formula solemnē fidelitatis jaramentum in Augusti nomen dedit. Cæteras opes apud Tripolim depositas tollentes, legati et ad Eumathium in Cyprum deferentes, equos iis generosos ab Damasco et Edessa ipsaque Arabia mercati sunt. Hinc Syriacum pelagus et Pamphylium sinum emensi, navigatione ulteriori ut suspecta declinata, tutiori terrestri itinere in Chersonesum tendunt, ubi didicerant imperatorem esse, ac Hellesponto transito ipsum adeunt.

Ἐπεὶ γὰρ ἀλλεπάλληλοι τοῦτω αἱ φροντίδες νιφε-
τοῦ δίκην ἐπήρχοντο, ἀπὸ μὲν τῆς θαλάσσης διὰ στόλου
εὐτρεπιζομένων των ἡγεμόνων Πίσσης; τε καὶ Γενοῦας
καὶ Λογγιβαρδίας τὰ παρὰ θάλατταν ἅπαντα ^α δηώ-
σασθαι, καὶ τῆς ἡπείρου αὐθις ἐξ Ἐφῶς τοῦ Ἀμην-
σαϊσῶν καταλαμβάνοντος ἤδη κατὰ τῆς Φιλαδελφείας
καὶ τῶν παρὰ τὴν μερῶν, δεῖν καὶ αὐτὸς ἐξεληλυθέ-
ναι τῆς βασιλευσύσης ἔγνω κακείθεν παραγενέσθαι
οὐ δυνατὸν καὶ κατ' ἄμφω τὰ μέρη μάχεσθαι. Κα-
ταλαμβάνει τοίνυν ^β τὴν Χερσόνησον. Εἶτα ἅπαντα-
χίθεν μετακαλεσάμενος τὰς δυνάμεις, ἀπὸ τε ξηρᾶς
καὶ θαλάττης, καὶ ἀποδιελὼν ἱκανὸν στράτευμα διὰ
τοῦ Σκαμάνδρου μέχρις Ἀτραμήτου καὶ αὐτοῦ δὴ τοῦ
Θρακησίου (38) κατατίθεισιν. ἔχει μὲν οὖν τῆνικαῦτα
στρατηγὸν ἢ Φιλαδέλφεια Κωνσταντίνον τὸν Γαβρᾶν
καὶ λαὸν ἀποχρῶντα πρὸς τὴν τούτης φρουρᾶν τὸν
δὲ μὲξοβάρβαρον Μοναστράν, οὐπερ ἐν πολλοῖς ὁ λό-
γος ἐμμένητο, ἢ Πέργαμος καὶ τὰ Χλιαρὰ ^γ, καὶ τὰ
τούτοις παρακείμενα πολίχνητα, καὶ αἱ παρὰ θάλατταν
ἑτεραι πόλεις, ἄλλους περὶ στρατηγικῆ καὶ τόλμῃ
διαφέροντας. Πολλὴν δὲ τὴν πρὸς αὐτοὺς παραγγέλλαν
ὁ αὐτοκράτωρ ἐποίησατο ἐγγρηγορέναι διαπαντός, καὶ
σκοποὺς πανταχόθεν ἐκπέμπειν τοὺς τὰς τῶν Βαρ-
βάρων ἐπιτηροῦντας διεκδρομάς καὶ ἀπαγγέλλοντας
αὐτοῖς καθ' ὥραν. Οὕτω μὲν οὖν τὰ κατὰ τὴν Ἀσίαν
ἀσφαλισάμενος πρὸς τοὺς θαλαττίους ἐπέβη πολέμου;
τοῖς νηυτικοῖς ἐντειλάμενος, τοὺς μὲν τοῖς λιμέσι
Μαδύτου (39) καὶ Κοίλων προσορμίσει, καὶ τὸν

A pere volebant. Sed Bertrani filius et Tripolitanus
episcopus depositum repræsentare cunctabantur:
instantibus contra nostris, et denuntiantibus, nisi
pecunias restituerent, officio defuturos jurati Augusto obsequii; et pudendam infidelitatis in se
maculam suscepturos, si ab avi Sungelis et Bertrani patris exemplis tam recenti memoria in laude
omnium videntibus, tam se de generem illius nepos, huius filius probaret, vituperatione usque
ad consultorum curatorumve ipsius dedecus processura. Imo præterquam inhonestam, etiam rem
sibi noxiam facturos ipsos. Cum enim, qua in vicinia Cypri erant, carere istius insulæ commercio
subsidiisque sine sua pernicie non possent, certum haberent fore, nisi actum pecunias redderent,
ut nulla deinceps ab Cypro insula copia annonæ, nullis ducis ejus auxiliis juvarentur; unde ipsos
necesse esset fame perire. Duræ ad hæc omnia Gallorum erant aures. Igitur nostri, ubi moto,
quod aiunt, fune omni, blanditiasque non minus frustra quam minas experti, persuadere nequivere
Bertrani filio curatoribusve aut consiliariis ipsius, ut repræsentare rem creditam vellent, tandem eo
descenderunt, ut partem depositæ pecuniæ magnam Bertrano ab imperatore destinatam sibi utique ser-
varet Bertrani filius, mox eam, præstando solemnī fidelitatis juramento, promereri ab impera-
tore gratiam occuparet. Sic prolatum imperialis gazæ depositum est; ex eo segregata tum moneta
signata ex auro atque argento, tum vela vestesque pretiosæ omnis generis, quas Bertrano proprie
Augusti designatione constabat attributas. **Ex 429** illius filio relictæ; verum hic eodem tempore legi-
tima rite formula solemnē fidelitatis jaramentum in Augusti nomen dedit. Cæteras opes apud Tripolim
depositas tollentes, legati et ad Eumathium in Cyprum deferentes, equos iis generosos ab Damasco
et Edessa ipsaque Arabia mercati sunt. Hinc Syriacum pelagus et Pamphylium sinum emensi, naviga-
tione ulteriori ut suspecta declinata, tutiori terrestri itinere in Chersonesum tendunt, ubi didicerant
imperatorem esse, ac Hellesponto transito ipsum adeunt.

B Causa prodeundi Augusto ex urbe regia fuerat
periculum undique ingens Romanæ rei. Siquidem
certis ab Occidente nuntiis ferebatur Pisanos ac
Genuenses cæterosque principes Italix summa ope
classes parare validas quibus regiones omnes limi-
tis occidui maritimas piraticis incursionibus et ex-
scensionibus in tutum subitis vastaturi mox essent.
Constabat aliunde bellum ab Oriente instare barba-
ricum formidolosum atque atrox; duce amero
Saine in expeditionem jam progresso, ac recta mo-
vente Philadelphiam versus et totam illam mari vi-
cinam regionem. Hac quadam quasi nive aut gran-
dine crebrarum pariter et vehementium curarum, ex-
cussus utique imperator quiete domus Augustæ, eo ac-
currendum putavit, unde adversus utramque vim unns
occurreret quam fieri posset optime. Ei rei delecta
Chersonesus in quam simul se contulit, simul
eodem ex locis omnibus terrestres juxta navales-
que copias coegit. Ex iis delectu segregatum ido-
neum exercitum per Scamandrum usque Atrame-
tum ipsumque Thracesium progredi jussit, illicque
subsistere. Habuit tum Philadelphia præfectum
Constantinum Gabram, numerumque abundantem
multitudinis ad tutelam sui. Hybrida Monastras, de
quo nos multa superius, Pergamum obtinebat et
Chliera. Asiæ his adjacentes arces, urbesque ad
mare sitæ tractus illius reliquæ aliis præstantibus
rei bellicæ peritia et fortitudine ducibus suberant.

Varix lectiones ex cod. Coislin.

^α παραθαλάσσα πάντα. ^β τοίνυν. ^γ Χλιερά.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(38) *Θρακησίου*. 410 Thracessii Thematis, quod
Lydiam, Cariam, Ioniam, et aliquot alias provin-
cias complectebatur. Constantin. de Themat. lib. 1,
et in Basilio, cap. 15 et 16.

(39) *Μαδύτου*. Oppidum in Chersoneso Thra-
ciæ, hodie *Maitos*, teste Leunclavio, n. 24. Nec
procul aberant τὰ Κοῖλα, portus memoratus Ni-
cææ in Man. lib. v, cap. 4.

Quos assiduis nuntiis in omnium horarum vigiliam
 «perrectos habebat imperator; subinde repetitis
 mandatis excitans, ad speculatores fidos et acres
 quoquoersum continue mittendos, quos nullus
 hostium motus progressusve posset fallere, qui
 statim comperta nuntiarent. Sic procuratis rebus
 Asiæ, ad maritima bella providentiam vertit, edito
 ad omnes nauticos mandato, ut Madyti et Coela-
 rum portus occuparent, fretumque interpositum
 inconvnienti custodia servarent, percursantesque
 velocibus ista maria, micanti assidue strenuitate im-
 minerent in omnem motum atque accessum classis
 Franciæ: et cum effecissent speculandi vigi-
 lantia ne improvisi fortitudine coneequerentur, ne
430 noxii hostes accederent; tam continente
 quam insulis ab eorum impetu atque injuria tu-
 tandis. Obirent igitur tractus illos marium littorum-
 que ostentando circumferendoque passim, admo-
 vendo etiam, quocumque opus esset, præsidio atque
 auxilio, ne Peloponneso quidem neglecta; nam et
 hanc imputari a navarchis Romanis in partem pro-
 vinciæ mandatæ, idoneamque ei tuendæ custodiam
 impendi nominatim imperator caverat. Quoniam
 autem in iis partibus diutius morari constituerat,
 excitari Augustus jussit apto ad id delecto loco
 subitarias domunculas, tectis extemporaneis oper-
 tas, sub quibus hiemem transegit. Ut autem e Lon-
 gohardia cæterisque locis ac partibus parata Latina
 classis solvit in nos infesta, primum illud omnium
 ejus ductor putavit faciendum ut missis quinque
 biremibus et quam proxime admove se jussis Ro-
 manis terris ac portibus, captivos ad se duci jube-
 ret e Græcis aliquos, quorum indicio, quid impe-
 rator rerum gereret, ubi locorum, quo statu esset,
 edoceretur. Abydum jam pene pervenerant explora-
 toriæ naves quando incurrentibus nostris contigit e
 quinque unicam duntaxat ad eum qui miserat re-
 currere reliquis captis et detentis cum renigio
 ac vectoribus omnibus. Didicerunt hujus re-
 ditu biremis duces Latinarum classium muni-
 tos ab imperatore copiis egregiis portus omnes; ter-
 ras etiam ac continentem firmis præsidii in tuto
 prospiceret, cunctis animos adderet ad Cherrhonesum hibernis ædificatis hiemare cum exercitu.
 Illis Galli auditis, satis sibi consilii haudquoquam ipsis adesse vires tantas quantæ ad perrumpendas
 tot istas ab imperatore objectas præsidiorum fortium et cautissimorum consiliorum præmunitiones
 ac velut invictas moles, versis repente clavis alio cursum intenderunt. Tunc Gallorum unus quidam
 ex iis qui tum forte circa duces fuere quando hæc ad ipsos de imperatore delata sunt, navem propriam
 monerem velocissimam momento conscensam raptimque a classe divisum in cursum expellit, et
 quam celerrime Balduinum adit tunc oppugnantem Tyrum. Eique exponit, jussu opinor Latinorum
 ducum, quo loco apud ipsos, quo apud imperatorem res essent: ut dromades ipsorum exploratoriæ a Ro-
 manis captæ; ut acribus excubiis invictis præsidii præmunitionissima apud hostes sint omnia. Denique illud
 libere ac pudore superato fatebatur: nequaquam ausos esse duces Francos imperatorem sic paratum
 aggredi; consultiusque judicasse redire salvos re infecta quam temere attentato adversus instructis-
 simam Romanam classem prælio vinci haud dubie. Huic formidini orationis congruus erat aspectus
 atque habitus talia referentis Balduino Galli, tremantis interim totis artubus, et Romanam de qua
 dicebat classem pavere a' huc præferentis.

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

³⁷ πρὸς. ³⁸ μαθεῖν. ³⁹ νῆα. ⁴⁰ ἐπελθών. ⁴¹ καθώπερ. ⁴² ὠμολόγει.

A ἀναμεταξύ πορθμὸν ἀνυστάκτως φυλάττειν, ἐκδρο-
 μάς τινὰς ποιουμένους διὰ δρομάδων κούφων νηῶν,
 καὶ τὰς τῆς θαλάττης κελεύθους ἀνυστάκτως ἐπιτη-
 ρεῖν, τὴν Φραγγικὸν ἀπεκδεχομένους στόλον τοῦς ³⁷
 δὲ τὰς νήους παραπλέοντας φρουρεῖν, μὴ δὲ τὰ κατὰ
 τὴν Πελοπόννησον παριδόντας, ἀλλὰ καὶ ταύτης ἀπο-
 χρωσάν ποιεῖσθαι φυλακὴν. Ἐπεὶ δὲ βραδύνειν ἐν
 ἐκείνοις τοῖς μέρεσιν ἐβούλετο ἐν ἐπικαίρῳ τόπῳ
 σχεδιάσας οἰκίματά τινα αὐτοῦ ποῦ τὴν παραχειμα-
 ζίαν ἐποιεῖτο. Ὡς δὲ ὁ ἀπὸ Λογγιβαρίας εὐτερε-
 πισθεὶς στόλος καὶ τῶν λοιπῶν μερῶν, λύσας τὰ
 πρυμνήσια τὸν ἀπόπλου ἐπεποίητο, ἀποδιελόμενος
 ὁ τούτων ἀρχηγὸς πέντε διήρεις ἀπέστειλεν ἐφ'
 ᾧ κατασχεῖν τινὰς καὶ τὰ παρὰ τοῦ βασιλέως κατα-
 μαθεῖν ³⁸. Ὡς δὲ τὴν Ἄβυδον κατέλαβον ἦδη, μίαν
B τούτων πρὸς τὴν πέμψαντα συνέθη ἐπανένει τῶν
 λοιπῶν κατασχεθεῖσιν σὺν αὐτοῖς ἐρέταις, δι' ἧς οἱ
 ἀρχηγοὶ τῶν ἦδη ῥηθέντων στόλων τὰ κατὰ τὸν αὐτο-
 κράτορα μεμαθηκότες, καὶ ὅτι τὰ τε κατὰ τὴν θά-
 λατταν καὶ τὴν ἡπειρον ἀκριθῶς ἐξασφαλίσάμενος,
 κατὰ τὴν Χερρόνησον τὴν παραχειμασίαν ποιεῖται
 ἐφ' ᾧ πάντας παραθάρύνειν, ἐπεὶ πρὸς τὰ τοῦ
 αὐτοκράτορος μηχανήματα οὐχ οἳοί τε ἦσαν ἀπρό-
 χεσθαι, τοῦς σθακὰς μεταχειρισάμενοι, ἄλλην ἐπί-
 ποντο. Εἰς δὲ τὴν Κελτῶς τῶν ἀμφὶ τοῦς ἀρχηγούς
 τὴν ἰδίαν ἀφελόμενος νῆαν ³⁹ μονήρη ὠκυτάτην οὖσαν
 πρὸς τὸν Βαλδουῖνον ἀπέει, καὶ τὴν Τύρον πολιορ-
 κοῦντα τοῦτον εὐρῶν ἅπαντα καθὼς ὁ λόγος φθάσας
 ἐδήλωσε τὰ κατὰ τὸν αὐτοκράτορα διηγήσατο, μετὰ
 γνώμης, οἶμαι, πῶν ἀρχηγῶν ἐκείνων ἀπελθῶν ⁴⁰ καὶ
C ὅπως τὰς κατασκόπους δρομάδας ναῦς ὁ Ῥωμαϊκὸς
 φθάσα; κατέσχε στόλος, καθά γε ⁴¹ καὶ εἰρηται. Ἀλλὰ
 δὴ καὶ τοῦτο ἀνευθριάστως ἀνωμολόγει ⁴², ὅτι περ-
 οὶ ἡγεμόνες τοῦ Κελτικοῦ στόλου οὕτω παρασκευ-
 σάμενον τὸν αὐτοκράτορα κατ' αὐτῶν ἐγνωκότας
 ὑπέστρεψαν, βέλτερον εἶναι νομισαντες ἀπράκτους
 ὑποστρέψαι, ἢ μετὰ τὸν Ῥωμαϊκοῦ στόλου μαχομέ-
 νους ἠτήθησαν. Ὁ μὲν οὖν Κελτῶς ἐκεῖνος ταῦτα
 πρὸς τὸν Βαλδουῖνον ἐξεῖπεν, ὑπότρομος ὢν καὶ τῶν
 Ῥωμαϊκῶν ἐτι δεδιῶς στόλον. Ταῦτα μὲν οὖν τὰ κατὰ
 τὴν θάλατταν συμπεσόντα τοῖς Κελτοῖς.

Ἄλλ' οὐδὲ κατὰ τὴν ἡπειρον ζῆλης ἄνευ παρ-
 ἦσαν οὐδὲ φροντίδων ἄτερ καθεστήκασι τῷ αὐτο-
 κράτορι. Μιχαὴλ γὰρ τις ἐξ Ἀμάστριδος τὴν
 Ἀκρουῶν φρουρῶν ἀποστασίαν μελετήσας κατέσχευεν
 αὐτὴν καὶ τὰ παρακείμενα ταύτῃ ⁴³ δεινῶς ἐλητίζετο.
 Τοῦτο μεμαθηκώς ὁ αὐτοκράτωρ μετὰ ἀποχωρήσεως
 δυνάμεως κατ' αὐτοῦ τὸν τοῦ Δεκανοῦ ἐξέπεμψε
 Γεωργίον. Ὅς καὶ πολιορκήσας ἐπὶ τρισὶ μῆσι,
 ταυτηνὴ μὲν τὴν πόλιν κατέσχε, τὸν δὲ ἀποστάτην
 ἐκείνον πρὸς τὸν αὐτοκράτορα ταχέως ἐξέπεμψεν.
 Ὅ δὲ αὐτοκράτωρ τὴν μὲν τοῦ κάστρου φρουρὰν
 ἐτέρῳ ἀνέθετο, αὐτῷ δὲ τὰς ὄφρῦς ἐπιτοξέσας καὶ
 πολλὰς ⁴⁴ ἀπειλήσας καὶ θάνατον αὐτοῦ τῷ φαινο-
 μένῳ καταψήφισάμενος, εἰς φόβον μέγαν ἐνήκε τὸν
 ἀνθρωπον. Ταχὺ δὲ τὸ δέος ἔλυσε τοῦ στρατιώτου.
 Οὐπω γὰρ ὁ ἥλιος τοῦ ὀρίζοντος κατέδυ, καὶ ὁ
 δεσμῶτης ἐλεύθερος ἴστατο, καὶ ὁ θανάτου κατα-
 ψήφισθῆς μυρίων ἑτευσχίρει δωρεῶν.

Τοιοῦτος ὁ ἐμὸς πατήρ βασιλεὺς ἐν πᾶσιν ἐφαι-
 νετο, κἴν πολλῆς ἐς ὕστερον τῆς ἐξ ἀπάντων ἀγνω-
 μοσύνης ἀπήλαυσε ⁴⁵, καθάπερ ποτὲ καὶ ὁ πρῶτος ⁴⁶
 εὐεργέτης ὁ Κύριος, μάννα βρέχων ἐν ἐρήμῳ, σιτίζων
 ἐν ὕρσι, καὶ ἐν θαλάττῃ ἀβρόχους διαδιβάζων, καὶ
 ὕστερον ἀθετούμενος καὶ ὕβριζόμενος καὶ τυπτό-
 μενος καὶ τέλος σταυρὸν παρὰ τῶν ἀνόμων κατα-
 κρινόμενος. Ἄλλ' ἐνταῦθα γενομένης προεκηδέμ
 μου τοῦ λόγου τὸ δάκρυον καὶ σφύζω περὶ τούτων
 ἔρειν, καὶ ποιήσασθαι τῶν ἀγνωμόνων κατάλογον,
 ἀλλὰ τὴν ἰγλώτταν ἐπέχω καὶ τὴν καρδίαν σφαδά-
 ζουσιν. Καὶ τοῦτο δὴ πρὸς ἑμαυτὴν ἐπιλέγω συν-
 εχῶς τὸ τοῦ ποιητῆ·

Τέταθι, κραδίη, καὶ κύντερον ἄλλο ποτ' ἔτλης.
 vitam comitata humanitas est. Male illa quidem agnita repensaque sæpius, et ex semente optima
 duris plerisque commendata mentibus, nihil nisi odiorum ingratisissorum spinosissimam referre
 solita messem: tamen hanc ut in malis consolationem habens, quod qui uteretur tali fortuna,
 conditionis per eam fieret ejus similis qua primus ipse ac supremus bonorum auctor omnium sua
 hominibus benefacta collocavit. Nimirum ille quibus manna in deserto pluit; quos pavit in monti-
 bus, quos siccos per mare transportavit; ab iis abdicatus, illusus, pulsatus, denique iis accusanti-
 bus et urgentibus crucis supplicio addictus ab impiis est. Erumpunt hæc mihi meditantī loquenti-
 que lacrymæ ex oculis, exsillitque animus impetu subito ad edendum prodendumque ad justissimam
 ignominiam catalogum ingratorum erga patrem meum; sed linguam iramque in id pronas ruentes-
 que vi cohibeo, illud mihi continuo poetæ occinens:

Τέταθι, κραδίη, καὶ κύντερον ἄλλο ποτ' ἔτλης.

Ἄλλὰ τὰ τοιαῦτα μὲν τὰ κατὰ τὸν ἀγνώμονα
 στρατιώτην ἐκείνον. Τῶν δὲ γε ἀπὸ τοῦ Χοροσᾶν
 παρὰ τοῦ Σαῖσᾶν σουλτάνου πεμφθέντων, οἱ μὲν
 διὰ τῶν μερῶν τῆς Σινάου κατήρχοντο, οἱ δὲ διὰ
 τῆς ἰδίως καλουμένης Ἀσίας ἦσαν. Ὅπερ μεμα-
 θηκώς ὁ Γαβρᾶς Κωνσταντῖνος, τηλικαῦτα τὴν
 Φιλαδέλφειαν φρουρῶν, καὶ ἀναλαβόμενος τὰς ὑπ'
 αὐτὸν δυνάμεις καὶ καταλαθὼν τούτους εἰς τὸ Κερ-
 διανὸν ⁴⁷, αὐτὸς πρῶτος ἀπάντων κατ' αὐτῶν λύσας
 τὸν χαλινὸν, καὶ τοὺς ἄλλοις αὐτὸ τοῦτο παρακε-
 λευσάμενος, ἤτῃ τούτους Βαρδάρους. Ὅ δὲ τούτους
 ἐκπέμψας σουλτάνος, τὴν ἦτταν τῶν τοσοῦτων μεμα-
 θηκώς, ἀποστείλας ⁴⁸ πρὸς τὸν αὐτοκράτορα τὰ περὶ

Hunc successum Galli expeditionis suæ navalis
 habuere. Turbulentior et pacatu difficilior a terra
 tempestas imperatori negotium facessivit, vix curis
 procuratum multis denique **431** Michael ex Ama-
 stri quidam Acruni custodia præfectus arcem illam,
 subito expromens diu cogitatam defectionem, vi
 tyrannica palam rebellis obviavit; indeque in ad-
 jacentia excursans, omnia late avaris et cruentis
 infesta lagrocinis habebat. Re Augustus comperta
 mittit contra Georgium Decani cum copiis quæ
 sufficerent ad domandam perfidiam. Admotis iis
 obsessus Acruni Michael post trimestrem oppugna-
 tionem una cum arce sua captus, statim missus ad
 imperatorem est. Is, designato mox alio qui castri
 præfecturam istius meliori fide gereret, hominem
 terrere constituit. Iræ larvam imponit vultui, fron-
 tem asperat mimis, et ex arcuatis alte superciliis
 ardentes intuitus in miserum ejaculans facile ipsi
 fidem fecit nihil nisi quam erat meritum exspe-
 ctandam necem. Hunc metum vanum quasi condien-
 dæ ad suaviorem sensum quam indulgere paralmi
 reo gratiæ præmisit clementia incredibilis Augusti.
 Perditiis et opinione ac consentiæ confessione pro-
 priae mox ducendus miles, quo die convicius pal-
 lam rebellionis nefariæ ante imperatorem steterat,
 ejus diei sole nondum condito liberatur et vinculis
 et cura; ac pro timore certæ mortis donorum ho-
 norumque innumerabilium larga cumulatorum læsi
 principis manu præsentī usu sensuque perfun-
 ditur. Talis erat natura mei patris. Hæc illam
 in omni occasione sui semper similis per totam

in omni occasione sui semper similis per totam
 Verum hæc abunde in ingratum illum militem;
 belli paulo superius memorati barbarici, quis suc-
 cessus fuerit, nunc reddendum. Earum quas mis-
 sas e Corosane a Saisane sultano diximus copiarum
 quædam per Sinai partes iter habebant; aliæ in
 eam continentis Orientalis regionem quæ commune
 cæteris Asiæ nomen proprie tamen sibi vindicat,
 profectæ sunt. Nihil eorum latuit præfectum ea
 tempestate Philadelphię Gahram Constantinum.
 Itaque is, assumptis quas habebat sub se copiis,
 occurrens Barbaris ad Cerbianum, in eos incitato
 equo laxatis habenis primus ipse infestus invehit-
 tur, prosequentibus uti jusserat suis universis.

Fer, mea mens, fer et hoc: alia improbiora tulisti.

Verum hæc abunde in ingratum illum militem;
 belli paulo superius memorati barbarici, quis suc-
 cessus fuerit, nunc reddendum. Earum quas mis-
 sas e Corosane a Saisane sultano diximus copiarum
 quædam per Sinai partes iter habebant; aliæ in
 eam continentis Orientalis regionem quæ commune
 cæteris Asiæ nomen proprie tamen sibi vindicat,
 profectæ sunt. Nihil eorum latuit præfectum ea
 tempestate Philadelphię Gahram Constantinum.
 Itaque is, assumptis quas habebat sub se copiis,
 occurrens Barbaris ad Cerbianum, in eos incitato
 equo laxatis habenis primus ipse infestus invehit-
 tur, prosequentibus uti jusserat suis universis.

Varie lectiones ex cod. Coislin.

⁴³ Decet vox τούτη. ⁴⁴ πολλά. ⁴⁵ ἐπέτυχε. ⁴⁶ πάντων. ⁴⁷ Κερδιανόν. ⁴⁸ καὶ ἀποστείλας.

Felicitas audaciæ respondit. Victi sunt Barbari, A et cladis inopinatissimæ 432 nuntio, qua tam multi suorum a tam paucis nostrorum fusi fugatique fuerant, percussus sultanus, missis ad imperatorem legatis de pace cum eo cepit agere. Fatebantur legati diu esse cum dominus ipsorum cuperet pacem Musulmanos inter et Romanos videre constitutam. Vere ita erat. Nam is princeps longo jam ex tempore continenter auditis successibus Alexii Augusti, ut prudenter se, ut fortiter contra hostes omnis generis gesserit: ut angustiis, ut periculis ex maximis virtute se ac consilio explicuerat, præstanti sensim præoccupatus opinione viri ac veneratione quadam erat. Cui cum ad cumulum accessit recens experientia offensionis ipsum ad limen factæ, ex qua, uti ex simbria vestem aiunt, et ex ungue leonem, ita bellum hoc totum quale demum futurum quave fortuna sit gerendum, intelligere liceret, inora jam nulla esse potuit quin ad consilia pacis cum imperatore commendæ mentem sultanus et cogitationem appelleret. Cum igitur advenissent e Perside legati, resedit imperator sublimi solio. Prætoriani omnes omnis linguæ ac generis ordine quisque suo circum dispositi terribilem in speciem; nec deerant quorum formidolosior aspectus erat securibus in humero positus armati Barbari perpetuam in seriem loco suo digesti. Per horum ora armaque minaciter rentidentia longa via deducuntur legati Persæ ad imperiale solum. Inde Augustus eos quæ res ac tempus poscebat de sultano percentatis, auditisque vicissim quæ ipsi afferrent, significavit placere sibi quoque pacem Persas inter et Romanos æquam et firmam fieri. Perrexit exquirere deinde quid sultanus posceret. Recitantur a legatis postulata ejus. In iis esse aliqua statim Augustus vidit Romanæ rei parum commoda. Eo igitur eloquentiam, qua valebat plurimum, convertit suam, ut pertinaciam in iis obtinendis capitibus invictam adimeret. Multa in eam rem excusavit, multa monuit, multis commemoratis varie, atque ad rem suam apte accommodatis arte ingenioque plurimis evicti, tandem ut pro ea quam habebant, res ex præsentis notitia moderandi, potestate, conditionibus istis imperio no-

της εἰρήνης διαπρεσθεύεται, ὁμολογῶν ἅμα ἐκ πολ-
 λοῦ τὴν ἀναμεταξὺ τῶν Μουσουλμάνων (40) καὶ
 τῶν Ῥωμαίων εἰρήνην ἐπιποθεῖν θεάσασθαι. Ἐκ
 μακροῦ γὰρ τὸς τοῦ αὐτοκράτορος κατὰ πάντων
 ἀριστείας μανθάνων, καὶ ἀπόπειραν αὐτοῦ οἶον
 ποιησάμενος, καὶ τοῦ κρασπέδου τὸ ὕψωμα, καὶ
 ἐξ ὀνύχων τὸν λέοντα ἐγνωνκῶς, καὶ μὴ βουλόμενος
 πρὸς εἰρηνικὰς ἀπενευέυκει σπονδὰς. Τῶν ἐκ Περ-
 σίδος τοίνυν καταλαβόντων πρέσβειων, ὁ βασιλεὺς
 φοβερὸς προῦκάθητο· καὶ οἱ ἐπὶ τῆς τάξεως τοῦς
 στρατιώτας ἐκ πάσης γλώττης συνειλεγμένους, καὶ
 τοῦς πελεκυφόρους Βαρβάρους ἐν τάξει καταστη-
 σάμενοι, τοῦς πρέσβεις ἐπὶ τοῦ βασιλικοῦ παρεστή-
 σαντο βήματος. Ὁ δὲ, περὶ τοῦ σουλτάνου τοῦτου,
 τὰ εἰκότα ἐπερωτήσας ⁴⁰ καὶ ἀκούσας τὰ δι' αὐτῶν
 μνησόμενα, ὠμολόγει μὲν τὴν μετὰ πάντων εἰρήνην
 ἀσπάζεσθαι τε καὶ θέλειν· πυθόμενος δὲ περὶ τῶν
 τῷ σουλτάνῳ δοκούντων, ἐπαὶ μὴ πάντα τὰ παρ'
 αὐτῶν αἰτούμενα τῇ τῶν Ῥωμαίων ἀρχῇ συνίσταται
 διέγνω, πολλὴν τοῖς αὐτοῦ λόγους πειθῶ περιστείας
 εὐστοχώτατά τε πρὸς αὐτοὺς ἀπολογησάμενος, διὰ
 πολλῶν ῥημάτων πειθεῖ τοῖς αὐτοῦ συγκατανεῦσαι
 θελήμασιν. Εἶτα πρὸς τὴν παρασκευασθεῖσαν αὐτοῖς
 σκηνὴν ἀπέλυσεν, ἐντειλάμενος σκοπῆσαι τὰ βη-
 θέντα, καὶ εἰ μὲν ὅλη ψυχῇ πρὸς ταῦτα κατανεύ-
 σαιεν, ἐς νέωτα τὴν μεταξὺ συμφωνίαν πέρας
 λαβεῖν. Ἐπεὶ δὲ προθύμως τὰ παρὰ τοῦ αὐτο-
 κράτορος ἐφαίνοντο δεχόμενοι, τῇ μετ' ⁴¹ αὐτῆν,
 πέρας ἢ συμφωνία λαμβάνει. Οὐ πρὸς ἐαυτὸν
 δὲ ἀπένευε μόνον, ἀλλὰ πρὸς αὐτὴν τὴν βσι-
 λείαν Ῥωμαίων. Κηρόμενος γὰρ τῶν κοσμικῶν
 μᾶλλον ἢ τῶν ἑαυτοῦ, πᾶν τὸ οἰκονομούμενον
 πρὸς τὰ σκῆπτρα Ῥωμαίων ἀπονεύειν καὶ ἀνα-
 φέρεσθαι παντοίως διψκονόμεναι, ἴνα καὶ μετ' αὐτῶν
 καὶ εἰς τὸν ἐρεξῆς χρόνον τὰ συμπεφωνημένα ⁴²
 διήκη, κἄν ἀπετύγχανε τοῦ σκοποῦ ⁴³· τὰ γὰρ μετ'
 αὐτῶν ἄλλως ἔσχε, καὶ εἰς σύγχυσιν ἀφεύρα τὰ
 πράγματα. Κατεστορεύετο μὲν γὰρ τῷ τῶς τὰ
 ἐνοχλοῦντα καὶ εἰς εἰρήνην ἀπειθε βαθεῖαν· καὶ
 ἀπὸ μέγχι πέρατος αἰῶνος εἰρήνην ἤγομεν. Ἀλλὰ
 γὰρ συγκατέδω τῷ βασιλεῖ πάντα τὰ λόφωνα, καὶ
 κενόσπουδος αὐτῷ ἢ σπουδῇ μετὰ τὴν αὐτοῦ παρ-
 λειυσιν γέγονε ἀβελτηρία τῶν διαδεξαμένων τὰ σκῆ-
 πτρα ⁴⁴.

in sententiam imperatoris se duci paterentur. Hoc
 expresso consensu dimissi Persæ in ample ipsis et
 commode paratum tabernaculum deducti sunt;
 mandante ipsis in digressu Augusto, ut ibi per
 otium de dictis ultro citroque sermone primo isto
 etiam atque etiam cogitarent: pollicens fore, si quidem in sententia perstarent, et in iis quæ
 sibi jam æqua videri declarassent, toto sibi animo totaque sententia perseverandum ducerent: cra-
 stina ipsa statim die pacem cujus tractandæ causa venerant momento absolvendam firmandamque.
 Mirifice ipsis quæ dicebat imperator placere videbantur omnia. Nec nox consilium mutavit. Postri-
 die, in primis volentibus atque annitentibus legatis, conventum in certas leges tractatioque concordie
 felici exitu conclusa. Ejusmodi pacis ejus leges erant, ut satis appareret nequaquam ea tempore

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

⁴⁰ ἐπερωτήσας. ⁴¹ διὰ. ⁴² συμφωνούμενα. ⁴³ καὶ τῶν αὐτοῦ βουλευμάτων ἡστόνει. ⁴⁴ καὶ ὅλως
 ἀτυχελῆς μετὰ ταῦτα γέγονε, τῶν πραγμάτων ἄλλως πως διακυβευθέντων.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(40) *Μουσουλμάνων*. Vim vocis prodit Leunclavius in *Pand.* n. 22 et 59

tali sanctenda, se snave privatim Augustum attendisse, verum, ut solebat semper, rei communi⁵ utilitatem et sceptri Romani majestatem spectasse unam; magna profecto nostra et in tempus omne propaganda posterum felicitate, 433 si durasset tam salutaris ista concordia. Nam intervenit fatalis vis, et hoc exempto rebus humanis, longe aliam, culpa succedentium, orbis Romanæ republicæ conversionem cepit. Aliis consiliis, alii successus; et perturbatissima secuta tempora in locum venerunt pacis hujus fundatissimæ, quæ ut priores nostras universas miserias absolverat, ita non dubiam posteritati, modo retineri potuisset, tranquillitatem in tempus omne promittebat consequens. Superis aliter visum; adempta cum Alexio pariter spes salusque publica; conatumque hunc ejus beandæ posteritatis, confusis, hoc sublato, rebus, fecit irritum eorum imprudentia, qui habenas imperii relictas ab eo, peritiam deinde non pari tractarunt.

Οἱ δὲ τοῦ Φραγγικῆς στόλου ἡγεμόνες διὰ τῶν Α περιωθέντων ἀπὸ τῶν πέντε θρομάδων νηῶν τὰ περὶ τοῦ Ῥωμαϊκοῦ στόλου, ὡς εἰρηται, βεβαιωθέντες, καὶ ὅτι ὁ βασιλεὺς τὸν στόλον εὐτρεπίσας τὴν αὐτῶν ἐφοδὸν περὶ τὴν Χερρόνησον περιμένων ἐνδιατρίθει, τοῦ προτέρου σκοποῦ ἀπέστησαν, μηδὲν τοῖς μέρεσι Ῥωμανίας πλησιάζει θελήσαντες. Παραχειμάσας οὖν ὁ βασιλεὺς εἰς Καλλιούπολιν μετὰ τῆς βασιλίδος· συνείπετο γὰρ αὐτῷ διὰ τὴν τῶν ποδῶν ὀδύνην, ὡς πολλάκις ἰσθόρηται⁵⁵, καὶ τὸν καιρὸν καθ' ὃν ὁ τῶν Λατίνων εἰσθεν παραπλεῖν στόλος παραφυλαξάμενος εἰς τὴν βασιλεῖουσαν ὑπέστρεψεν. Οὐ πολὺς παρῆλθε χρόνος καὶ Τούρκων ἐφοδὸς καταγγέλλεται ἐξ ἀπασῶν τῶν τῆς Ἀνατολῆς χωρῶν, καὶ αὐτοῦ τοῦ Χορασάν ὡς εἰς πενήνην⁵⁶ χιλιάδας συμποσούμενων· οὐδὲ γὰρ⁵⁷ πρὸς βραχὺ βραστώνης μετελήγει τὸν ἅπαντα τῆς αὐτοκρατορίας αὐτοῦ χρόνον, ἄλλων καὶ ἄλλων ἐπιφουμένων πολεμίων⁵⁸ διηνεκῶς. Μετακαλεῖται τοίνυν ἀπανταχόθεν τὸ ὀπλιτικὸν ἅπαν, καὶ τοῦ καιροῦ στοχασάμενος, καθ' ὃν καιρὸν (41) σύνθησε τοῖς Βαρβάροις τὰς κατὰ τῶν Χριστιανῶν⁵⁷ ἐκδρομὰς ποιεῖσθαι, τὸν ἀναμεταξὺ Βυζαντίου καὶ Δαμάσκου διαπερῆ πορθμόν. Καὶ οὐδὲ ἡ ἐπελθοῦσα τοῦτ' ὡς τῶν ποδῶν περιωδύνα ἀπεῖρξε τοῦ ἔργου, ἥτις οὔτε τι τῶν προγόνων ζυμβέδθηκε πρότερον, ἵνα τις ἐκ σπερματικῶν λόγων καὶ εἰς αὐτὸν κατιούσαν νομίσοι τὴν νόσον, οὔτε ἐκ διαίτης ἄβρᾶς, ὅποια τοῖς διαβρέουσι τὸν βίον καὶ φιληδόνοις συμβαίνειν εἰσθεν, ἀλλ' ὅπως αὐτῷ ἡ διάθεσις τῶν ποδῶν ἐπηρεάζει, ἐγὼ διηγήσομαι. Ἐσφαρίζε ποτε γυμναζόμενος συσφαιρίζοντα καὶ τὸν Τατίκιον ἔχων, περὶ οὗ πολλάκις διείλεγμαί. Ὅς καὶ ὑπὸ⁵⁸ τοῦ ἵππου παρασφεί, ἐμπέπει τῷ βασιλεῖ, κάντεῦθεν ἀλγήσας τὴν κεφαλὴν τοῦ γόνου⁵⁹, καὶ αὐτὸν ὄλον τὸν πόδα διὰ τὸ ἀκροβαρὲς τῆς καταφορᾶς, οὐκ ἐνεδείξαστο μὲν ἀλγήσαι φερεπονώτατος ὢν· ὁμοῦς μέντοι μικρᾶς τινοσ τυχεῖν ἐπιμελείας, καὶ κατ' ὄλιγον ἐς τὸ ἀνώδυνον ἐλθεῖν τῶν συνήθων διατριβῶν ἔχαστο. Αὕτη μὲν οὖν πρώτη αἰτία τῆς τῶν ποδῶν ἀλγηδόνοσ τοῦ βασιλέωσ· αἱ γὰρ ὀδύναί τῶν τόπων, εἰς ἐκυστὰς τὰ βρέματα ἐφειλύσαντο. Δευτέρα (42) καὶ

Ad classem redeamus Francicam, cujus moderatores ubi certo compertum est cogitationem abjecisse tentandæ cominus Romanæ: quod eos a tali consilio deterruisset indicium eorum qui e speculatione illa prima de qua diximus, quinque dromadam, captis reliquis pauci vix salvi redierant; reulerantque firmam et numerosam esse Romanam classem; Augustum vero intrepido animo bene paratum adversus quamcunque vim, hostem apud Cherrhonesum opperiri; ut, inquam, Augusto satis constitit Gallos hisce nuntiis percussos alio spes curasque vertere, neque ab iis, nunc quidem, periculum instare, tum sane ipse maturum credidit in commodiorem hibernis locum demigrare. Ad id delecta Calliopolis, quo ut se contulit, præsto habuit Augustam matrem meam: cui castra sequendi, degendique peregre, causa erat prima et necessaria, de qua sæpe diximus, ministerium viro adhibendum in gravi pedum morbo quo is laborabat. Calliopolis Augustus velut in excubiis quibusdam fuit toto eo tempore quo commeari per illa maria classes Latinæ solent; eo demum transacto jam seorsus in urbem regiam se recipit. Non diu ibi quieverat cum trepidis excitatur nuntiis ingentis irruptionis Turcorum ex cunctis Orientis regionibus et ex ipso Corosane ad quinquaginta millia congregatorum. Nimirum fatale meo patri fuit ut ne ad momentum quidem toto principatus sui tempore, cura et labore vacuum posset vivere. Adeo alii continuo ex aliis succrescebant hostes; alia ex aliis bella surgebant! Novo periculo novis consiliis occurritur. Convocat imperator ad seque cogit undique militiam Romanam universam; et assecutus conjectura tempus, quo tempore pro more ipsorum pridem observato incursaturi Christianorum terras isti Barbari videbantur, præoccupare illud expeditione maturanda, et prodire illis obviam statuit. Fretum ergo quod Damalim et Byzantium interjacet, transit: nec forte per eos dies ingravescent eum retardavit pedum dolor. Affligi Alexium isto morbo tam pertinaciter videri mirum poterat. Nam neque repetenti domesticam ejus memoriam quisquam occurreret

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

⁵⁵ ἰσθόρητο. ⁵⁶ Deest vocula γάρ. ⁵⁷ πολέμων. ⁵⁸ γένους.

⁵⁷ Desunt voces κατὰ τῶν Χριστιανῶν. ⁵⁸ παρά.

Car. Dufresnii

Du Cangii notæ.

(41) Καθ' ὃν καιρὸν. Vide notæ ad Villhard. n. 32-
432) Δευτέρα. His duabus, Ποδαλγίας, seu Podal-

græ Alexii parentis causis, tertiam addere poterat Anna, quam Nicephorus Callist. lib. xviii, cap. 40, refert, Constantinopolim nempe incolentes hæ-

inter ejus proavos aut tota serie majorum malo simili affectus, ut familiaris hæc infirmitas et seminali vi quadam quasi per traducem propagata existimari posset. Neque rursus ille unquam molli ac voluptariæ 434 se vitæ dedidit, ut luxuriæ atque intemperantiæ causa hujus incommodi verisimiliter assignaretur. Ego vero, prout conperi, veram morbi hujus originem proferam. Domitabat equum aliquando flectebatque in orbem ac per omnes artis gyros et nodulos scite frenis adductis circumagebat, socio exercitationis ludicra Taticio, eo ipso de quo nobis crebra in superioribus mentio fuit. Is tum Taticius equi forte ferocis vehementi abreptus impetu in Augustum toto sui pondere transversus impingitur; unde illi nodus alterius genuum gravi pulsu contusus et ipse doluit, et societate partium continuitateque nervorum æcrem usque in pedem totum propagavit dolorem; quem tamen, ut erat militari patientia adversus molestiarum sensum egregie munitus, in præsens fere dissimulavit ac vix tantisper moratus, quoad levi adhibito perfunctoriæ curationis delinimento, sopiri paululum dolor visus est, consuetis occupationibus et exercitationibus se statim reddidit. Hæc illi prima labes istius mali fuit quod devexiorem ejus infestam habuit ætatem. Etenim dolores partium in eas affluxum attrahunt humorum. Altera hujus incommodi eadem quæ aliorum ingentium causa imperatori fuit manifestior, atque adeo cunctis notissima, transitus Gallicorum exercituum innumerablem et eorum uno simul tempore undecunque confluentium ubi circumfusa atque infusa regiæ infinita multitudo. Quot inde, quam turbulentarum ac vehementium egerint, tulerint Augusti animum curarum fluctus, quis satis dixerit? Videbat homo et eximie perspicax et impense studiosus publicæ rei, circumventum se suosque. Compleri ac comprehendi late omnia affluxu nulla ope prohibendo armatorum hominum, multitudine siderum, quod aiunt, et arena superante numerum: quorum et cupiditates infrenes privatorum, et male dissimulata ducum ambitio, consiliis trans obtentum religionis pellucens, invasionem Romani imperii somniantium, nihil mitius quam perniciosi rei Romanæ supremam denuntiabant. Qua vi autem, quæve providentia tali periculo occurreret? armaret, educeret contra militiam nempe Romanam? primum tantam, quæ si tota conveniret, ne unam quidem aliquam de plurimis Gallicarum copiarum partibus æquare numero posset; deinde tam varie

A ενεργεστέρα δὲ καὶ τῆς ὅλης ἐδύνης μήτηρ. τοιαύτη εἶς ἦν τίς οὐκ εἶδε. Τὰ ἀπειρα τῶν Κελτῶν ἐκείνη πλῆθη τῶν τὴν βασιλίδα πόλιν κατειληφθέντων, ὅπως τῆς; ἐαυτῶν ἀπανταχόθεν ἀπαναστάντες πρὸς ἡμῖς ὤρμησαν. Τότε γὰρ οὗτος· εἰς πελάγος; ἀγανὲς φροντίδων ἐμπεπτωκῶς καὶ ἐκ πολλῶν συνιδεῖν αὐτῶς τὴν τῶν Ῥωμαίων βασιλείαν ὀνειρώττοντας, ὑπὲρ τὴν ἄμμοον δὲ καὶ τὰ ἄγτρα τὴν αὐτῶν πλεθρὸν ἔραν, τὰς δὲ Ῥωμαϊκὰς ἀπάσας δυνάμεις, οὐδὲ πολλοσημῶριον τοῦτων ἐξισουμένας, εἰ καὶ εἰς; ἐν συναφθεῖν. πολλῶν γε μᾶλλον διεσπαρμένων τῶν πλειόνων ὄντων, καὶ τῶν μὲν τὰ παρὰ τὴν Σερβίαν τέμπη καὶ Δαλματίας; ἐπιτηροῦντων, τῶν δὲ τὰ περὶ τὸν Ἰστρον ὡς τὰς τῶν Κομάων καὶ Δακῶν ἐφόδους φυλατομένων, πολλῶν δὲ καὶ τὴν τοῦ Δυρράχου φρουρὰν ἐμπιστευομένων ὡς μὴ ὑπὸ Κελτῶν καὶ εὐθις; ἀλλή. Ταῦτα συνορῶν ὁ αὐτοκράτωρ ὄλωσ' γίνεται τῶν Κελτῶν, ε' ἄλλα πάντα ἐν δευτέρῳ θέμενος, καὶ ἐὸ μὲν περὶ ἐξ ὑποκινούμενον βαρβαρικὸν καὶ μήκε ἐς φῶς; ἐκρηῖσαν τὴν ἔχθραν. ἀξιώμασιν ἀνεῖργε καὶ δωρεαῖς, τῶν Κελτῶν δὲ τὴν ἐφεσον παντοίας; μεθ' ὁδοῖς; ἀναστέλλων, καὶ τῶν οἰκοὶ τὴν στάσιν οὐχ ἔχοντες; ἐπι μὴ καὶ μᾶλλον ὑφορώμενος παντοίας; φυλάττεσθαι ἐσπουδεν ἐντέχνως τοῦτων ἀπειρῶν τὰ βουλευμάτα. Ἄλλὰ τίς τῶν ἐπεισεσόντων αὐτῷ κακῶν τὸν κυκλώνα ἀπαγγεῖλαι δυνήσεται; Παντοῖος οὖν πρὸς πάντας γινόμενος; καὶ συμμετασχηματιζόμενος; ὡς ἐνὸν τοῖς; πράγμασι πρὸς τὸ κατεπεῖγον ἐνίστατο, καθάπερ; τι; δόκιμος; ἰατρῶν τῶν τῆς τέχνης; κανόνι χρώμενος; ἐπὶ τοῦ βασιλικῷ τοῦτον ἄμα ἡμέρᾳ καὶ εὐθὺς; ἡλίου τὴν ἀνατολικὴν ἀναθορόντος; ἐρίζοντα καθῆστο; θρόνου, κελύων; τοῖς Κελτοῦς; ἀπαντας; ἀκωλύτως; εἰσιέναι; καθ' ἡμέραν; ἐκάστην; ἄμα μὲν τὰς; ἐαυτῶν; αἰτήσεις; ἀπαγγεῖλαι; τούτους; ἐθέλων, ἄμα δὲ καὶ τοῖς; αὐτοῦ; θελήμασιν; ὑπάγεσθαι; διὰ; παντοίων; λόγων; αὐτοῦς; μηχανώμενος;. Οἱ δὲ Κελτοὶ; κόμητες; φύσει; μὲν; τὸ ἀνάλαχον; καὶ; ἰταμὸν; ἔχοντες;, φύσει; δὲ; τὸ; ἐρασιχρήματον, καὶ; πρὸς; πᾶν; τὸ; αὐτοῖς; βουλευτὸν; ἀκρατῆς; καὶ; πολυῤῥημον; ὑπὲρ; πᾶν; ἔθνος; ἀνθρώπων; κακτημένοι;. οὐ; σὺν; εὐταξίᾳ; τὴν; πρὸς; τὸν; αὐτοκράτορα; εἰσόδον; ἐποιοῦντο;, ἀλλ' ὀπίσθους; ἀν; ἕκαστος; τῶν; κομητῶν; ἐβούλετο;, συμπαραλαμβάνων; εἰσέει, καὶ; τούτου; ἐγομένως; ἕτερος;, ἐφεξῆς; δὲ; ἐκείνου; ἄλλος; εἰσερχόμενοι; δὲ; οὐ; πρὸς; ὕδωρ; καθῆπερ; ποτὲ; τοῖς; βῆτορσιν; ἐφεῖτο; τὴν; ὁμιλίαν; ἐποιοῦντο;, ἀλλ' ὀπόσον; ἕκαστος; καὶ; ὁ; τυχῶν; ἠβούλετο; προσμιλεῖν; τῷ; αὐτοκράτορι; χρόνον;, τοσούτου; καὶ; ἐπύχανεν;. Οἱ; δὲ; τοιοῦτοι; ὄντες; τὴν; τρῶπον; καὶ; τῆ; γλῶσσαν; ἀσύμμετροι; (43), καὶ; μήτε; τὴν; αὐτοκρά-

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

⁴⁰ ὄλος. ⁴¹ ἐκείνην. ⁴² ἐρχομένου. ⁴³ ἕτερος.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

maxime vexari solitos : Ἦς δὲ τῆς νόσου εὐθυνα καθέστηκε δυστυχῆς τοῖς τὸ βασίλειον ἄστρ κατοικοῦσι διαπαντός. Quod de Alexandria et Caria Cwlius Aurelianus Sicciensis, lib. v Tardar. passivum cap. 2; de Atheniensi vero tractu, scripsit Lucretius, lib. vii :

Attide tentantur gressus, oculique in Acheis Finibus.

(43) Τὴν γλῶσσαν ἀσύμμετροι. Anna, lib. i. pag. 294, τριβομένου δὲ τοῦ καιροῦ διὰ τὸ φρεσὶ λαλῶν τε καὶ μακρογλώστατον τῶν Λατίνων. Mathæus Westmon. an. 1239, Francos, ut imperatores

τορα αἰδοῦμενοι, μήτε τὸν καιρὸν παραρρέοντα ἄλλαθοῦμενοι, μήτε τὴν τῶν ὀρώντων νέμεσιν ὑφ-
 ρόμενοι, οὐ τοῖς ὀπισθεν ἐρχομένοις, ἕκαστος τόπον
 ὁμίλιας παρῆγεν, ἀλλ' ἀνέτως τὰς ὁμίλιας καὶ τὰς
 αἰτήσεις ἐποιούντο.

A tamque dissite sparsam, tam necessariis officii
 procul distentam, ut nec cito sine miraculo, nec
 unquam sine periculo, aut potius exitio præsentī,
 unum in locum cogi posse videretur. Nimirum alii

Romanorum militum per Serviam perque Dalma-

tiam angustos meatus vallium, claustra imperii, præsidii obtinebant; alii circa Istrum Comanis ac
 Dacis irruptiones assidue meditantibus objecti stabant; alios eosque plurimos Dyrrhachii custodia
 periclitantis iterum a Gallis defixos isti limiti in excubiis utilissimis habebat. Hæc cernens, hæc re-
 putans, quid aliud imperator ageret, quam quod urgebat maxime in eo procurando totus esset,
 posteriora interim duceret cætera? Parturiebant cæcas fraudes rapinasque ac bella solita clanculum
 parabant finitimi circum Barbari, nihil omnium Augusto nesciente. Verum quia Gallico discrimini
 totam impendere providentiam decreverat, donis et dignitatibus Barbarorum duces **435** occupavit,
 redemitque illo pretio securitatem ab eo genere periculi. Totum deinde animum omnesque ad viam
 Gallorum colibendam, continendasque ab injuria cupiditates verit. Quanquam et subinde respectare
 illum alio suorum insidiæ conjurantium et operta defectiones molientium scelera cogebant. Neque
 hæc faciliior, si verum latemur, vel ob explorationis difficultatem, vel ob anxietatem diffidentiae cautio
 erat. Tamen ille paratus atque semper occurrens ad varia velut multiplex, ad omnia unus sufficiebat;
 ceterum quot ærumnis quantisque laboribus ista indefessæ vigiliæ custodia, ista sese ad omnium
 occasionum usus varie torquentis atque fluentis habilitas prudentiæ, illi constitit quis queat di-
 cere? Gallos proprie quod attinet (nam his, ut dixi, potissimum invigilandum statuebat, et more periti
 medici, cum nullam negligeret mali partem, tamen ei quæ periculosius urgeret, curationem adhiben-
 dam censebat attentiorē), Gallos, inquam, quod attinet, totos illis audiendis alloquendisque impen-
 debat dies. Vidisses primo solis exortu insidentem solio Augustum, libera per suos facta Gallis pro-
 miscue omnibus ad se adeundi potestate; nam et quid cogitarent quidve cuperent cognoscere protinus
 ex ipsis auditu præsentī, sagacitate suspicionis etiam ultra dicta usque ad sensus exploratura inti-
 mos, sibi ad gubernationem rerum tali tempore, vel in primis utilis putabat, et partes persuadendi
 eis quæ oportebat, eosdemque revocandi a noxiis rei Romanæ consiliis, sibi arbitrabatur usurpandas;
 vel fiducia suæ præstantis in dicendo facultatis, ac peritiæ tractandorum animorum; vel quod minus
 alijs suppeterent, quibus ad eam rem fidei, artis, auctoritatis, satis inesse videretur. Utebantur porro
 cæta copia minime vercundi maximeque verbosi Galli comites; et cum quot cuique asseclis libebat
 ore illo suo duro et fronte sublimi ad imperatorem accedentes ejus aures obtundebant inexplebili lo-
 quacitate, cui materiam præbebat nunquam defecturam cum familiaris ac pene naturalis isti ge-
 neri pecuniarum fames; tum acres et irrevocabiles in id omne quod concupierint impetus, qua dote
 velut sibi propria Gallorum gens supra omnes ceteras excellit. Hoc modo qui prior erat ingressus
 tumultuario et sine reverentia, ubi otiosissime quæcunque in buccam venerant effutierat, aderat
 alter qui sine intervallo succederet; et hunc excipiebat tertius quartus ac plures. Deinceps, qui
 nullo interspirandi spatio imperatori dato, pergebant miserum obruere quadam eluvie infiniti non
 minus quam incompositi sermonis. Neque enim, quod rhetoribus præscribatur olim, ad aquam
 ac clepsydram dicendi tempus metiebantur, sed quisvis inter eos etiam de vulgo fas sibi esse puta-
 bat quandiu cumque vellet cum imperatore colloqui. Quod quidem ita usurpabant homines qui nec
 agendi, nec loquendi modum nossent, ut nullo respectu præsentis majestatis, nullo elapsæ horæ,
 aut tædii circumstantium vultu et aspectu declarati, ratione habita, usque hærerent instando ad
 petitionibus iterandis; nec consideratione, sed satietate, locum alijs cederent.

Τὸ δὲ λόγον δὲ τούτων καὶ θρησκευτῶν καὶ μικρο-
 λόγων τῶν λέξεων ὅπαντες μὲν ἴσασιν ὅποσοις ἡθῶν
 ἀνθρώπων μέλει καταστοχάζεσθαι. Τοῦς δὲ τότε
 παρόντας ἀκριθέστερον ἢ πείρα δεδίδαχε. Καὶ γὰρ
 ἐπὶ τὴν ἐσπέρα καταλάθοι, ἀσιτος δι' ὄλης ἡμέρας

B Mores naturasque varias gentium conjecturis
 venari ac colligere quidam solent; de hac Gallica,
 qui Constantinopoli tum fuere, omnes satis expe-
 rientia compertum habent **436** esse illam tum
 profluentissimam verborum; tum astuta eandem

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

et magniloquos perstringit. Britonum Armoric. no-
 rum garrulitatem sugillat Glaber Rad. lib. ii, cap.
 5; Normannorum Matthæus Paris, an. 1197, et
 Willelmus Brito, lib. v Philipp. Provinciales etiam
 hoc nomine carpit Guibertus, lib. ii, cap. 18, ubi
 de Caimundo Santægidiano: *Erat autem præfatis
 nostris principibus ætate maturior, et exercitus, nisi
 quantum ad garrulos hominum provincialium mores
 spectat, nulli inferior.* Horum mores graphice etiam
 descripsit et expressit Gervasius Tilberiensis,
Ottorum imper. lib. ii. *Est enim gens quam provin-*

*cialem appellamus, consilio perspicax, promissis
 fallax, opere cum vult efficax, sine armorum pon-
 dere bellicosa, pro sua paupertate in cibando larga,
 in nocendo insidiosa, inter probra taciturna, cum
 locus aut tempus suppetit malefacta memorat, bello
 navali circumspecta et victoriosa, caloris patiens ac
 frigoris, famis, ac saturitatis, gens in substantia
 tenuis, quæ vult, et abundantia pacis affluens quando
 vult. Si Dominum continuum haberet quem timeret,
 nulla gens citius frangeretur ad bonum, nec ulla,
 quia non est a ovo reuatur ad malum.*

minutisque consecrandis acri, loquacitate ac lingua præditam. Hac odiositate putidæ prolixitatis sine lædii significatione perpetienda, cætera que vehementia et ineptiis cupidorum inciviliumque congressum indefessa patientia exhaustiendis, perseverabat Augustus præbere os placidum per dies integros a prima luce ad vesperam impransus impransusque in sella regia perdurans; tum sane ad tempestivam dudum cœnam, diætam respectabat. Ac ne sic quidem in noctem eam defungebatur diurna molestia. Pulsabant, instabant Galli; vel qui nondum auditi fuerant, vel illi ipsi quibus paulo ante horis totas dederat, novis votis calidi, novis petitionibus instructi quas sustinere in diem postero nequient, nocturnam admissionem flagitantes. Audiebantur ad faces. Jurgia hic rursus incompositæque voces atque interpellationum inurbanarum odiosissima confusio finem habens nullum, vultu semper eodem, et statu constanti, tolerabantur ab Augusto: tanta quidem animi præsentia ut multis uno tempore tumultuario multa quærentibus, prompte unus ad omnia sedateque responderet. Enimvero qui ex aula familiaque Augusta imperatori dum hæc gererentur apparebant, ferre interdum non poterant hominum procaciam et contemptum præsentis majestatis: sed parantes intervenire admonereque oblitos officii compecebat imperator, veritus irritabilia ingenia Francorum, cum quibus si eorum iræ quantumvis justæ conflictarentur, periculum esset ne scintilla ex collisu, e scintilla incendium existeret funestum Romanæ rei. Itaque non alio quam suæ mansuetudinis ac patientiæ satellitio dignitatem in his turbis tuens imperator propriam, mirum prorsus dabat specimen invictæ constantiæ; plane ut ductum malleo ferreum signum, aut ære susa statua, in statu ac sede pernox

A μεμενηκῶς ἐξάνίστατο τοῦ ὄρνου πρὸς τὸν βασιλέων κοιτιωτικῶν ἀπονεύων. Ἄλλ' οὐδ' οὕτως τῆς τῶν Κελτῶν ἡλευθεροῦτο ὀχλήσεως· ἄλλου γὰρ ἔλλον προφθάνοντος, οὐ τῶν ἀπολειφθέντων μόνον τῆς ἡμερινῆς ὀμίλειας, ἀλλὰ κίκείων αὐτοῖς ἐπανίντων, καὶ ἄλλας καὶ ἄλλας αἰτίας· λόγῳ προβαλλομένων, ἐκεῖνος ἴστατο ἀκλινῆς τῆς τοσαύτης γλωσσεαλγίας ἀνεχόμενος, περιστοιχοῦμενος ὑπὸ τῶν Κελτῶν. Καὶ ἦν ἰδεῖν καὶ πρὸς τὰς ἀπάντων ὑποφοράς τοῖμω τὸν αὐτὸν καὶ ἕνα τὰς ἀνθυποφοράς ποιούμεμενον· πέρας δὲ τῆς ἀκαίρου τοῦτων γλωσσεαλγίας οὐκ ἦν. Ὀπηνίκα δὲ τις ἀνακόψαι τῶν μεσαζόντων (44) τούτους ἐπεχειρεῖ, παρὰ τοῦ βασιλέως ἀνεκόπητο. Τῆ γὰρ τῶν Φράγγων ὥφσει ὄργιλον (45) γινώσκων ἐδεῖται μὴ ἐκ μικρᾶς προφάσεως μέγας πυρσὸς σκανδάλου ἀναφθῆ, καὶ τοῦτο μεγάλη ἐστίται βλάβη τῇ ὥς Ῥωμαίων ἀρχῇ. Καὶ ἦν ὡς ἀληθῶς παραδοξότατον τὸ φαινόμενον· ὡσπερ γὰρ σφυρήλατος ἀνδρὶς ἢ ἀπὸ τίνος χαλκοῦ τυχὴν ἢ ψυχρηλάτου σιδήρου κατεσκευασμένος, οὕτω παννύχιος ἴστατο ἐξ ἐσπέρας πολλὰκις μὲν μέχρι νυκτός, πολλὰκις δὲ καὶ τρίτης ἀλεκτοροφωνίας, ἔστι δ' ὅτε σχεδὸν καὶ περὶ τὰς σαφεστάτας ἡλίου αἰγὰς· πάντες δὲ κεκμηκότες πολλὰκις μεθιστάμενοι ἀνέπαυον ἑαυτοῦς· καὶ αὐθις εἰσησαν δυσχεραίνοντες. Κάντεῦθεν οὐδεὶς τῆ δύνατο τῶν συνόντων αὐτῷ πρὸς τὴν τοσαύτην ἀμετακλινῆ ἰστάσιν, ἀλλὰ μετώκλαζον ἄπαντες, ἄλλοτε ἄλλος, καὶ ὁ μὲν ἐφηβράζετο, ὁ δὲ ἐπλογιάζε τὴν κεφαλήν ἐρεῖσάμενος, ὁ δ' εἰς τοῖχον ὑπερεῖδεν ἑαυτὸν· μόνος πρὸς τὸν τοσοῦτον πόνον ἀμειλίκτως εἶχεν ὁ βασιλεύς. Καὶ τίς γὰρ τῆς ἐκείνου φερεπονίας λόγος ἐφίκοιτο! μυριάδου γὰρ οὐσης τῆς διαλέξεως, πολλὰ μὲν ἕκαστος ἐλάλει, καὶ ἀμετροσπῆς ἐκοίψη, καθ' Ὅμηρον (46). Ἄλλος μεταστὰς παρεῖδεν ἑτέρῳ τὴν λαλίαν, καὶ κεῖνος εἰς ἄλλον μετέπειπεν,

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

ἢ τούτων. ἢ τῇ τῶν. ἢ τυχόν.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(44) Τῶν μεσαζόντων. Dicuntur μεσαζόντες, qui rebus gerendis in palatio præsent, seu quibus veluti sequestris principes res suas peragunt, ministri aulæ, Mamertino in Paneg. Rerum ministri Manilio, lib. v, nuncupati. Nicetas in Man. lib. i, n. 5: Ἐφρόντιζε δὲ ὁ βασιλεὺς καὶ εἰς τὰ τῶν δημοσίων πράγματα καταστῆσαι μεσαζόντας. Et infra: Μελεδωνὸν δὲ μεσαζόντα τῶν οἰκείων ὑποθέσεων. Cantacuzenus, lib. iii, cap. 15: Τὴν μὲν τοῦ μεσαζέειν ὑπηρεσίαν ἐνεχειρίσθη. Unde frequentes adessee palatio ex officii debito necesse habebant. Idem Cantacuzenus, lib. iv, cap. 39: Παρόντος δὲ καὶ Κυδώνη, ὃς ἔνδον βασιλείων διέτριβεν αἰεὶ, οὐ μόνον διὰ τὴν εὐμένειαν, ἣν πολλὴν παρὰ βασιλέως ἔκαρποῦτο, ἀλλ' ὅτι καὶ τοῖς πράγμασι μεσαζών, ἀνάγκην εἶχεν αἰεὶ συνεῖναι βασιλεῖ νύκτωρ καὶ μεθ' ἡμέραν, etc. Ejusmodi Μεσαζόντων meminim etiam Pachymeres, lib. v, cap. 6. Summus vero rerum minister Μέγας Μεσαζών dicebatur, cujus proinde dignitas in palatio summa, cui Ducas cap. 21, 22 et 28, vesimorum Turcicorum dignitatem æquiparat. Mediatores dicuntur sancto Cyrilliano, seu auctori De cardinalibus operibus Christi, in Prologo: Unde hæc sitis divitiarum miseris pectoribus

assidet, et ambitionis salsugo bibulum animum occupat, ut per fas et nefas ad loca superiora, etiam de latebris eremi, nonnulli se ingerant: et de cuncti gradu ubi aliquis aditus patet anheli prodeant, discurrant ad iudices, blandiantur mediatoribus, conducant auxiliares, et modis omnibus elaborent, ut sedeant cum principibus. Μεσάται, Pachymeri, lib. vi, cap. 26: § 11 lib. ix, cap. 8, iidem qui Mediatores hoc loco. Vide eundem lib. iv, cap. 3.

(45) Φράγγων ὄργιλον. Nicetas in Andronico, lib. i De Latinis, seu Normanno-Siculis: Μόρφος τοῦ γένους τούτου τῷ θυμῷ χαρίζεσθαι οἶδασι, καὶ οἷς οὕτως ἐπιτάσσει: ὄργιλιως ὑπενοδῆναι πεφρασα. Tudebodus, lib. i: Franci pleni erant invidia et tumida superbia. Tyrinus, lib. xvi, cap. 25: Francorum susus non ferens. Ordericus, lib. ix: Superbi Francigenæ; Abbo, lib. ii De obsid. Paris. Quippe supercilium, veneris quoque sæda volupias. Ac vestis pretiosæ elatio te tibi tollunt. Matthæus Westmon. an. 1272: Galli igitur, qui nunquam indignatione et jactantia caruerunt, quorum superbia ad exterminium perveniet, etc. (46) Iliad. B, vers. 212.

εἰν' αὐτοῖς οὗτος εἰς ἕτερον. Καὶ ἦν μὲν ἐν διαλειμα- A
 μασι τούτοις ἡ στάσις. Ὁ δὲ τὴν στάσιν εἶχεν
 ἀπέραντον μέχρι πρώτης ἢ δευτέρας ἀλεκτοροφω-
 νίας. Μικρὸν δ' ἀναπαύομενος ἡλίου πάλιν ἀνίσχον-
 τος ἐπὶ τοῦ θρόνου καθῆστο, καὶ πάλιν ἕτεροι πόνοι
 καὶ ἀγῶνες διπλοῖ τοὺς νυκτερινούς· ἐκείνους διαδε-
 χόμενοι. Ἐκ ταύτης τοιγαροῦν τῆς αἰτίας ἡ ὀδύνη
 τῶν ποδῶν ἐνσαήπτει τοῦ αὐτοκράτορος. Ἐκτοτε
 δὲ μέχρι τέλους ἐκ διαστημάτων τινῶν χρονικῶν
 ἐπῆει τὸ βεῦμα ὀδύνην ἐπάγον ἐφυδρον. Ὁ δὲ το-
 σοῦτον ἐγκαρτερῶν ἦν, ὡς μηδέποτε γογγυστικὴν
 εἰπεῖν ῥῆμα, ἀλλὰ τὸ ἀξίως πάσχων· *Εὐλόγως μοι*
ταῦτα γίνεται διὰ τὴν τῶν ἐμῶν ἀμαρτιῶν πλη-
θύν. Εἰ καὶ που δὲ τῶν χειλέων αὐτοῦ ῥῆμα μικρο-
 ψυχίας ἐκδεδραμῆται, εὐθύς τῷ τοῦ σταυροῦ σημεῖον B
 κατὰ τοῦ παλαμναίου ἐχρήτο δαίμονος, *Φεῦγε, λέ-*
γων, ἐξ ἐμοῦ, πονηρέ· οὐαὶ σοὶ καὶ τοῖς κατὰ
τῶν Χριστιανῶν μηχανήμασιν! Ἀλλὰ τὰ μὲν
 τῆς τῶν ποδῶν ἀλγηδόνος ἱκανῶς ἡμῖν εἰρή-
 σθω τὰ νῦν. Εἰ δέ τις τῆ νόσου ταύτης συνήρατο,
 κῆκ τοῦ κερασθέντος τούτου μεσοῦ πικρίας κρα-
 τήρος, καθὼς ἐν ὀλίγοις ἐνσταμανόμεθ', ἵνα μὴ
 λέγω τὸ πᾶν, καὶ τὰς ἀλγηδόνας συνήζανε, κᾶν ἡ
 βασιλις μέλιτι τὸν κρατῆρα περιχρίουσα τὰ πολλὰ
 διολισθαίνειν τῶν κακῶν ἐμηχανᾶτο, φύλαξ ἀνύστα-
 κτος τοῦ αὐτοκράτορος· οὔσα, προσεβρίφθω καὶ
 οὗτος τῷ λόγῳ, καὶ ἔστω τρίτη τις αἰτία τῆς νόσου
 τοῦ βασιλέως, οὐ προκαταρτικὴ μόνον, ἀλλὰ καὶ
 συνεκτικωτάτη κατὰ τοὺς παῖδας τῶν ἰατρῶν· οὐ
 γὰρ καθάπαξ προσεκρουκῶς ἐκείνος ἀπῆν, ἀλλὰ C
 συμπαρῆν καὶ συμπαρωμάρτει, ὡς ἐν τοῖς ἀγγείοις
 εἰ πονηρότατοι τῶν χυμῶν· μάλλον δὲ εἰ τις εἰς τὴν
 ἐκείνου φύσιν ἀπέιδεν, οὐ μόνον αἰτία νόσηματος ἦν,
 ἀλλὰ καὶ ἀντικρυσ νόσημα καὶ βαρύτερον σύμ-
 πτωμα.

quidem vi animi; sed firmitas corporis continuata diurnæ nocturnæque molestiæ injuria languescens, effliciebat ut duplo fere gravior ad sensum experientiae labor videretur is qui tot jam exantlatis superveniret. Hæc maxime causa intendit confirmavitque imperatori dolorem pedum, qui deinceps non destitit ad finem usque certis intervallis acrem ipsi ex humoris affluxu dolorem incutere, cujus ille sensum egregia semper patientia dissimulabat, nunquam auditus conqueri, aut verbum vel unum mittere quo divinum Numen incusare videretur. Illa vero subinde iterantem exaudires: *Dignus sum qui hæc patiar; merito mihi talia contingunt ob multitudinem peccatorum meorum.* Quod si quæ aliquando per vehementiam doloris vox labiis effugeret imbecillitatem quamdam indicans et abjectionem animi ferendo imparis, statim signo crucis adversus execrabilem utebatur dæmonem, *Fuge, inquit, a me scelerate; vae tibi et tuis contra Christianos machinationibus.* Hactenus de dolore pedum qui imperatorem extremis annis exercuit, dictum a nobis satis esto. Utrum autem ad istius causam, morbi symbolam malignæ virtutis aliquam quoque contulerit plenus ille amaritudinis crater ei mistus? Equidem subaudivisse quædam fateor paucis et quasi furtim ac timide suggesta; sed quæ nec ipsi ut omnia memorando adjungere opus est; cui enim id foret usui, nisi ad refricandum mentione ipsa et augendum acerbissimum dolorem? Quanquam Augusta quidem non deerat, craterem melle circumlinens, atque efficiens, ut isto quasi lapsantia lubrico mala pleraque ex insidiis immissa, prius irrita corruerent, quam quod petebant attingissent caput: sicque non exiguum ferens fructum acris illius inconvitentisque custodiæ qua in Augusti salutem assidue vigil excubabat. Tamen quoniam videndis incommodis una plurimis continuo undique ingruentibus vix unquam par est ulla humana providentia, tertiam quoque istam adjiciamus sane causam morbi sontici quo est Augustus infestatus, causam non extrinsecus appulsam longæque venientem, sed penitus insitam profundeque conceptam visceribus ac medullis intimis: quæ duo genera causarum distinguere in scrutandis originibus morborum consuevere medicorum pueri. Dudum, inquam, ab Augusto aberat ille qui olim in eum im-

durans, a vespera sæpius ad noctem mediam, sæpe ad tertium gallicinium, interdum usque ad albescens a sole redeunte cælum disceptationibus immodicis vires, animum, vocem præbebat ad omnes undas subinde succedentium unus objectu semper solido sufficiens. Unus plane; nam aulicorum prætorianorumve prorsus erat nemo qui standi continuatione non fatisceret. Plerique igitur subinde dilabentes furtim alicubi procumbebant, quieturi paululum, mox sese loco perinviti quidem, ac non nisi officio cogente, reddituri. Qui vero ministerii necessitate ac verecundia retenti perstabant, ii alterum in pedem alternatione subinde mutata innitebantur; quidam sessitabant uspiam; alii caput certe lassitudine et somni tentatione inflexum, cubito rei solidæ innixio sustinebant; postremo non deerant qui opprimentes se parieti sessionis quemdam usum mole corporis in fulcrum exonerata sustarentur; vegeto interim ad omnia et velut recente semper Augusto apparente, cujus ideo firmitatem pectoris et tolerantiae robur incredibilis quæ satis prædicare queat oratio? Tumultu vario fervebant late cuncta; turba bulliebat circum ingens; multa simul omnes garriebant pro se quisque, atque ut Homerus habet, mistim fracto velut graculorum murmure sine fine modove fremebant. Singulos fabulando jurgandoque lassos ideoque recedentes, excipiebant recentes alii, et ipsi longo colloquio verbis exhaustis novos nec minus linguosos successores 437 habituri. Vices ergo ipsis et spatia cessandi erant; Augusto interspirandi mora nulla; in vestigio ei perstandum a prima face ad primum alterumve galli cantum. Tunc gustato somno modico, sole rursus oriente se reddebat throno et in orbem hesternæ contentioniis redibat, eadem ille

pingens primam dolori pedum occasionem dederat ut diximus; verum eum quocumque sequebantur venis intestinisque clausi maligni succi, non tam fortasse natura ac tempore quam maleficio aut potius veneficio corrupti in tam pestilentem qualitatem, ut si quis totam ægri hujus habitudinem pernosceret penitius, non jam istos humores morbi causam tantum, sed morbum ipsos plane præsentissimum gravissimumque diceret.

Verum nunc quidem admorsa lingua, viæ regię marginibus continere orationem expedit, alioqui gestientem excurrere in campos adversus insidiatores sceleratissimos; ac cedamus in præsens sane tempori; et vera de his rebus memorandi **438** libertatem in suam occasionem reservemus. Reducamus autem narrationem e diverticulo in quod prima causa morbi pedum, et imperatoris in Gallis audiendis laboriosa perseverantia, eam averterat, ad cæteram historiæ seriem persequendam. Ultra Damalim stationem habente imperatore (illo enim trajecisse ipsum docuit proxima nostra ante digressionem oratio) confluebant ad eum in horas accersitæ undique copiæ crebræ nivis ritu; servebat fretum assiduo trajectu commeantium ad Augustum partim expectantem quoad conveniendi spatium sui milites haberent: partim experientem ecquid posset ibi subsistens, quiete modica delinire dolorem pedum, et illo remittente paululum, expeditionem alacrior prosequi. Inter hæc commissio forte plenilunio cum id nocte quadam conspicatus imperator esset, clare dixit, præsentē Augusta et ad delinimentum doloris pedum sedulo ut solebat satagente: *Si quidem excurrere ad prædas Turci decrevere, utique hoc tempus habent ei consilio aptissimum. Quare angor equidem quod occasionem omiserim præoccupandæ illorum irruptionis.* Vespere sic locutus imperator est. Diei posteræ diluculo ingressus cubiculum principum eunuchus cui erat ejus cura demandata, irruptionem Turcorum in Nicææ viciniam nuntiavit ostenditque scriptum Eustachii Camyitzæ quid Turci agerent, quot quoque statu essent exponens. Ad eum imperator nuntium moras abruptit omnes, dolorisque oblitus ac morbi, curru statim conscenso, cujus habenas manu ipse dextera moderabatur, iter cepisset Nicæam versus. Feruntur eodem magno pro se quisque studio milites, sumptis raptim hastis utrimque dispositi turmatim, quidam procurrentes, assectantes retro cæteri, mira omnes alacritate quam præsens conspectus et generosa fiducia ducentis contra Barbaros Augusti cunctis inspirabat. Turbabat paulisper id gaudium com-

A 'Ἄλλ' ἐπέχειν τὸν λόγον ἀνάγκη τὴν γλῶτταν ἐνδοκόντας καὶ μὴ παραβείναι τῆς λεωφόρου, κἄν ὅτι μάλιστα προθυμότητος ἢ κατὰ τῶν κακουργωμένων ἐφάλλεσθαι εἰς καιρὸν γὰρ τὸν προσήκοντα τὰ περὶ τοῦτου ταμειυέσθω μοι. Ὁ δὲ λόγος ἐγένετο τῆς τῶν Κελτῶν διηγήσεως. Αὐλλίξεται μὲν οὖν ὁ αὐτοκράτωρ κατὰ τὴν πέραθεν Δάμαλιν· ἐκείσε γὰρ τοῦτον ὁ λόγος διαπεραιωσάμενον καταλείπει· καὶ συνέβηεν αὐτῆκα ἅπαντες νιφετοῦ δίχην, διαπερῶντες πρὸς αὐτὸν αὐτοῦ που προσμένοντα, τὸ μὲν τὴν ἀπάντων ἔλευσιν ἀπεκδεχόμενον, τὸ δὲ καὶ τὴν σφοδρὰν ἐκείνην ὀδύνην βραῖσαι ἐλπίζοντα. Πλησιγγὴ δὲ τὴν σελήνην ἤδη θεασάμενος, ἐπεὶ συμπαρῆν καὶ ἡ Αὐγούστα τῆς τῶν ποδῶν ὀδύνης ἐπιμελουμένη καὶ κουφίζουσα τοῦτου τὰς ἀλγηδύνας διὰ παντοίας ἐπιμελείας ὧς, *Εἶποιτε*, εἶπεν ὁ βασιλεὺς, εἰς προσημῆν οἱ Τούρκοι ὀρμησαὶ ἐβούλοντο, ὁ καιρὸς ἤδη ἐπιτήδειος ἀρρῶσι, καὶ ἀχθῶμαι ἤδη τὸν προσήκοντα καιρὸν ἀπολωλεκῶς. Ἐσπέρας μὲν ἔφη τοῦτο, κατὰ δὲ τὸ περιόρηρον εἰσελθὼν ὁ περὶ τῶν κοιτῶνα τῶν βασιλέων ἐνασχολούμενος ἐκτομίσει τὴν τῶν Τούρκων ἐς Νίκαιαν κατήγγειλεν ἐφοδοῦν καὶ τοῦ τριηκαῦτα ταύτην φρουροῦντος· Εὐσταθίου τοῦ Καμύτζη γραφῆν ὑπεδείκνυ τὰ κατ' αὐτοὺς διαλαμβάνουσαν. Ὁ γοῦν αὐτοκράτωρ μὴδὲ μικρὴν ἀναμείνα; μὴδὲ μελλήσας ὄλωσ, ἀλλ' ὅσον τῆς συνηχούσης αὐτὸν ὀδύνης ἐπιλαθόμενος, δι' ἀρμαμάξιν τῆς πρὸς Νίκαιαν φερούσης ἤψατο τῇ δεξιᾷ χειρὶ λόγον ⁶⁷ (47) κατέχων. Οἱ δὲ στρατιῶται τριηκαῦτα **C** τὰ δόρατα τοῦτων ἀναλαθόμενοι κατ' ἑκαστοῦ στοιχίζον ἐφ' ἑκάτερα ἔντο· καὶ οἱ μὲν παρέθεον τοῦτω, οἱ δὲ προέπιμπον, οἱ δὲ συναίπνοντο, συχχαίροντες μὲν αὐτῷ κατὰ τῶν Βαρβάρων ἐξορμήσαντι, ἀνυόμενοι δὲ διὰ τὴν ἀπεργουσαν αὐτὸν ἰσπίδεςεβαὶ ὀδύνην. Ὁ δὲ πρὸς θάρσος ὤτρυνεν ἅπαντα νεύμασι τε καὶ λόγοις ἠδὲ προσημεϊδῶν αὐτοῖς καὶ προσφθεγγόμενος· Δι' ἡμερῶν τε ⁶⁸ τριῶν κατέλαβε τόπον τινὰ Αἰγύλλου ⁶⁹ (48) καλούμενον, ἐξ οὗ πρὸς τὴν Κιθωτὸν διαπλωτῆσασθαι ἐμελλεν. Ἐπιγόμενον δὲ τοῦτον τὴν διαπεραιώσιν ὄρωσα ἡ Αὐγούστα, συνταξαμένη τοῦτω, πρὸς τὴν βασιλεύουσαν πορεύετο. Τοῦ δὲ αὐτοκράτορος τὴν Κιθωτὸν καταλαθόντος, προσέρχεται τις αὐτῷ λέγων

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

⁶⁷ λόγον. ⁶⁸ δέ. ⁶⁹ Αἰγυαλούς.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(47) *Λόγον*. Locus, ni fallor, luxatus. Quid enim **D** κατέχων; ut sensus sit, Alexium in expeditionem illam profectum, dextra tenentem *Βεργίαν* humerale, vel imaginem; quo casu, *ὠμόφρονον Βεργίαν* in priore contra Scythas prælio deperditum *hand* fuerit. Sed an probabilis sit conjectura, aliis dicendum relinquo.

(48) *Αἰγύλλου*. Locus in Bithyniæ ora, qui *Αἰγυλος* Zonaræ in Michaelē Theopuli f. pag. 151, et Scylitzæ, pag. 552.

ἐκκρίτους σατράπας τεσσαράκοντα χιλιάδων **A** διαιρεθῆναι, καὶ τοὺς μὲν ἐς προνομήν τῆς Νικαίας καὶ τῶν παρικειμένων αὐτῇ χωρῶν κατελθεῖν. Τὸν δὲ Μονόλυκον καὶ τὸν . . . τὰ περὶ τὴν θάλατταν δηώσασθαι, οἵτινες τὰ τε παρακείμενα τῇ περὶ τὴν Νικαίαν λίμνην, καὶ τὴν Προῦσαν ¹⁰ δηώσαντες, ὡς δὲ καὶ τὴν Ἀπολλωνιάδα, αὐτοῦ που περὶ ταύτην ἠύλισαντο, κάκειος τὴν λείαν πᾶσαν ἀφελόμενοι, ὁμοῦ πρὸς τὰ πρόσω ἐχώρησαν· τότε Λοπάδιον καὶ πάντα τὰ ξυμπαρκαείμενα λιγισάμενοι, ἀλλὰ καὶ αὐτὴν, φησὶ, τὴν Κύζικον καταλαβόντες ἐξ ἐφόδου ἀπὸ τοῦ μέρους τῆς θαλάσσης κατέσχον, τοῦ ταύτην φρουροῦντος μηδ' ὄπισσόν ἀντισχόντος, ἀλλ' ἄγεωὺς ἐκείθεν ὑποχωρήσαντος· εἶτα τὸν τε Κοντογμήν καὶ Ἀμήρ ¹¹ Μουχοῦμετ, τῶν ἐκκρίτων ἀρχισατράπας διὰ τῶν Λεντιανῶν **B** πρὸς τὸ Ποιμανηγὸν ἀπιέναι, ἐφελκομένους λείαν πολλὴν καὶ ἄνδρας πλείστους δορυθηράτους καὶ γύναια καὶ παῖδας ὄσους ἀφῆκεν ὁ σίδηρος· τὸν δὲ γε Μονόλυκον ποταμὸν τινὰ διαπεράσαντα Βαρηγὸν ἐγχωρίως καλούμενον, βέοντα μὲν ἀπὸ τίνος ὄρους Ἰβίδος ¹² καλούμενου, ἀφ' οὗ πολλοὶ καὶ ἄλλοι ἀπορροῦνται ποταμοὶ, Σκάμανδρός τε καὶ Ἀγγιλοκωμίτης ¹³ καὶ Ἐμπηλος, πρὸς τε τὸ Πάρεον ἀπονευεσκάναι, καὶ τὴν ἐφ' Ἐλλησπόντου Ἄβυδον καὶ δι' Ἀτραμύτου καὶ τῶν Χλιαρῶν διεληλυθότα μετὰ πάσης αἰχμαλωσίας ἀναιμάκτως καὶ ἄνευ μάχης τινός. Πρὸς ταύτην τὴν ἀγγελίαν ὁ αὐτοκράτωρ τὸν Καμύτζην, δοῦκα τῆνικαῦτα χρηματίζοντα ¹⁴, διὰ γραμμάτων παρεκελεύσατο παρέπεσθαι τε τοῖς **C** Βαρβάροις μετὰ πεντακοσίων στρατιωτῶν καὶ τὰ κατ' αὐτοὺς διὰ γραμμάτων δηλοῦν, φεῖδεσθαι τε τῆς μετ' αὐτῶν συμπλοκῆς. Ὁ δὲ ἐξεληθὼν τῆς Νικαίας καταλαμβάνει τὸν τε Κοντογμήν καὶ τὸν Ἀμήρ Μουχοῦμετ καὶ τοὺς λοιποὺς εἰς τὰ καλούμενα Ἀόρατα, καὶ ὡσπερ τῆς τοῦ αὐτοκράτορος παραγγελίας ἐπιλαθόμενος, παρχρημα τούτοις προσβάλλει. Οἱ δὲ, τὸν αὐτοκράτορα προσόδοκον ἔχοντες, καὶ τοῦτον εἶναι τὴν ἐπιπεσόντα νομίσαντες, πτοηθέντες, τὰ νῶτα διδόασιν. Σκύθηρ δὲ τινα τῆνικαῦτα κατασχόντες καὶ παρὰ τούτου πυθόμενοι, ἐπεὶ τὸν Καμύτζην ἐγνώκεισαν εἶναι τὰς ἀρχολοφίας, διήεσαν, καὶ θαρβύροντες ἑαυτοὺς διὰ τε συμπάνων καὶ ἀλαλαγμῶν ἀνεκαλοῦντο τοὺς ἀπανταχῇ σκεδασθέντας· τῶν ὁμοφύλων. Οἱ δὲ ἀνακλητικῶν **D** τοῦτ' ἐπὶ τὸ σύνθημα γινώσκοντες πάντες συνέβρον. Ἐπανελθόντες οὖν κατὰ τὴν πεδιάδα τὴν διακειμένην ἐγγὺς κάτωθεν τῶν καλούμενων Ἀοράτων, αὐθις ἠθροίσθησαν. Ὁ δὲ γε Καμύτζης (49), τὴν λείαν πᾶσαν ἀφελόμενος ἐξ αὐτῶν, οὐκ ἤθελε αὐτὸν τὸν Ποιμανηκοῦ καταλαβεῖν ὡς εὖ τὰ κατ' αὐτὸν ἐν τούτῳ διαθέσθαι· πολίγειον δὲ τοῦτο ἐρυμνότατον· ἀλλὰ περὶ τὰ Ἀόρατα ἐμβραδύων, ἔλαθε καθ' ἑαυτοῦ βουλευσάμενος. Οἱ Βάρβαροι γὰρ ἐν τῷ

miseratio doloris quo principem ab equitando prohiberi sentiebant. Emendabat tamen incommo-
modum mororemque in spem optimam mutabat
renidens omnes in partes imperatoris facies, quem-
que nutu, aspectu, arrisu blando fortique ad
strenue rem gerendam beneque sperandum exci-
tans, additis in idipsum vocibus plenissimis ala-
critatis, quibus dum compellantur modo cuncti,
modo singuli, gliscebat per universorum animos
nirus ardor fiducia conjunctus, ac studium,
laborem itineris periculique formidinem dulcedine
sui fallens. Sic triduo perventum ad locum quendam
Ægyllos dictum, unde Cibotum versus trajecturus
imperator erat. Ibi eum trajectionem urgere istam
Augusta videns, venia impetrata recedendi vale
ipsi dixit, et in urbem regiam iter intendit. Im-
peratori Cibotum appulso nuntiavit accedens
quidam, præcipuos satrapas Turcorum, qui simul
omnes sub signis haberent quadraginta militum
439 millia, distribuisse inter se tum copias,
tum belli gerendi partes, hunc ferme in modum.
Negotium quibusdam datum infestandæ Nicææ,
adjacentiumque ipsi regionum atque urbium popu-
landarum. Monolyco etc.... attributa ad prædan-
dum esse mari vicina loca. Hos magno successu
rem gessisse. Vastatis enim omnibus circa lacum
Nicæensem, Prusa etiam nec non Apolloniade
expilatis ac direptis congregasse illic copias unum
in locum castris positus, prædaque omni compor-
tata. Tum communi consilio atque impetu pro-
gressos ulterius Lopadium et finitima huic loca
cuncta latrocinii et genus omne maleficiis vexasse,
ipsa, quin etiam, Cyzico primo incursu capta cum
in eam a parte quæ mare spectat impetum fecissent,
præfecto urbis nusquam ad prohibendum occur-
rente, sed ignava et turpi fuga elapso. Deinde
Contogmen et Amerem Muchumetem qui supra
præcipuos satraparum eminebant dignitate ac po-
tentia, per Lentianos Pœmanenum abuisse, tra-
hentes prælam multam, virosque captivos plurimos,
cum mulieribus et pueris quotquot reliquos gladius
fecisset. Monolycum vero transgresso quodam
fluvio (quem Barenium accolæ appellant, fluentem
ex monte quodam Ihibe vocato, ex quo eodem
multi etiam alii amnes profluunt, inter quos Sea-
mander, Argelocomites et Empelus) ad Pareum
declinasse, et Abydum ad Hellespontum sitam
prætergressum, per Atramylum quoque et Chliera
cum tota captivorum multitudinis tubum et paratum
sine sanguine, sine pugna iter habuisse. Imperator
hoc indicio accepto litteras dat ad Camytzem tunc
ducem Nicææ, quibus ei mandabat, ut Barbaros
pone sequeretur cum militibus quingentis, et quæ de
ipsis haberet comperta confestim indicaret sibi per

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

¹⁰ Πρῶσαν. ¹¹ τὸν Ἀμήρ, ¹² Ἰβίδος. ¹³ Ἀγγιλοκωμίτης. ¹⁴ Νικαίας χρηματίζοντα.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(49) Καμύτζης. De hac Eustathii Camytzæ clade agit Zonaras.

litteras; vitaret autem congressum cum Turcis, A et paucitati suorum pugna declinanda parceret. Ad hoc imperium egressus ille Nicæa, Contogmen, Ameren Muchumeten reliquosque satrapas apprehendit in loco quem vocant *Aorata*, quasi dicas *invisa*, nec se tenuit, cito videlicet oblitus mandatorum Augusti, quin confugeret illico. Turci, qui jam jamque adfuturum imperatorem ante crederant, ubi vividum eundemque improvisum Camytzis impetum sentire, [facile persuasi rem sibi esse cum imperatore totoque exercitu, terga terri verterent. Sed capto tunc Scythia quodam e nostris, ubi ex eo percontati a Camytze uno se loco pulsos didicerunt, e monte in quem pavesfaci confugerant resumptis animis descendunt, et magno tympanorum ac vociferationum sonitu revocatis e fuga undique suis popularibus (qui pro peritia linguæ ac morum gentis facile statim agnoverunt esse illas voces ac signa revocantium dispersos ad spem meliorem **440** rebus salvis) ubi omnes confluerunt in unum rursus, reversi sunt simul in planitiem ei loco proxime subjectam quem *Aorata* diximus vocatum. At Camytzes, qui primo illo successu prædam Barbaris cripuisset universam, non curavit (quod et facile poterat, et prudenter debebat) eam ad Pœmanenum vicinam arcem munitissimam tutissime illic futuram transferre; sed circum *Aorata* moras trahens, sibi perniciem quæsit. Congregati quippe iterum resumpta fiducia Barbari totis animis imminabant in occasionem ulciscendi Camytzæ. Cum ergo cognovissent morari adhuc eum circa *Aorata* occupatum dividendæ reddendæve prædæ, captivorum quoque discernendis differentis ac causis, armatis confestim et per turmas eductis ordinibus acie instructa in nostros irruunt primo diluculo. Maxima pars agminis Camytzæ ad primum sensum tantæ ingruentis multitudinis barbaricæ spem salutis in matura fuga posuit. Ipse dux cum Scythis et Gallis, Romanisque iis omnibus quos paulo generosiores militaris officii cogitatio a consciscendo suis circum plerisque omnibus occisis, deprehensum se cum paucis in medio vidit, tamen obfirmavit animum in consilio quærendæ, spe vincendi extorta, honestæ certe in armis necis, quando lethali ei vulnere percussus quo vehebatur equus, repente concidit. Prope aderat patruelis Camytzæ Catarodoo nomine. Is proprio statim equo desiliens eum Camytzæ tradit. Verum homo vastus et gravi corpore, cum equum facile conscendere non posset, paululum retrocedens ad quamdam quercum bumeris applicitis stringit acinacem saluteque desperata, Barbaros quotquot accedere cominus audent, in capite, in cervice in manibus vastis haud unquam cessans ictibus petebat. Hunc tam fortiter rem gerentem et multis circa cæsis, multis vulneratis, in nova adhuc pericula intrepide durantem conspicati longo jam tempore Barbari, admiratione non dubia concepta tantæ virtutis tantæque constantiæ, servare tam fortem virum omnino decreverunt. Ex his archisatrapa Muchumetus olim ipsum noscens, noscendumque illi tunc exhibens, cessare ac facessere jubet omnes qui contra eum pugnabant. Ipse autem equo desiliens cum iis quos forte secum habuit, propius accedit, amiceque virum his fere verbis alloquitur: *Ne saluti mortem, quæso te, præferas; sed da mihi manum, et salvus esto.* Ad ea Camytzes se a tam multis unum circumventum videns, ne jam vires sentiens **441** impressioni variæ tot simul oppugnantium sustinendæ pares: manum Machumeti dat: qui ei in equum imposito vinciri pedes jussit ne posset elabi.

Variæ lectiones ex cod. Coislín.

¹⁸ ἐμάχοντο.

Ἄλλὰ ταῦτα μὲν τὰ τῷ Εὐσταθίῳ συμπεσόντα. Ἄ Ὁ δὲ γε αὐτοκράτωρ, στοχασάμενος τῆς ἀτραποῦ δι' ἧς διέναι ἐμελλον, ἄλλην τραπόμενος, διὰ τε τῆς Νικαίας διελθὼν καὶ τῶν Μελαγίνων⁷¹ (50), καὶ τῶν οὕτω καλουμένων Βασιλικῶν (ταῦτα δὲ τέμπη εἰσὶ καὶ δὺσβατοὶ ἀτραποὶ, περὶ τὰς ἀκρολοφίας τοῦ Ὀλύμπου διακειμένα), κατέρχεται εἰς τὰ Ἀθηθινά, κάκεισε καταλαμβάνει τὴν Ἀκροκον, ἐπειγόμενος προκαταλαβεῖν ἀπὸ τῶν ἔμπροσθεν τοὺς Τούρκους καὶ οὕτω καρτερώς μετ' αὐτῶν συνάψαι τὸν πόλεμον. Οἱ δὲ, μὴδὲ μνείαν ὄλων Ῥωμαϊκοῦ στρατεύματος εἰς νοῦν λαβόντες, τὸν κατὰ τὴν τέμπειαν διακειμένον καλαμῶνα καταλαβόντες ἐκεῖ που περιχυθέντες ἐξέκειντο. Ἐπεὶ δὲ ἀπηγγέλη τῷ αὐτοκράτορι ἀπερχομένῳ κατ' αὐτῶν τὴν πεδιάδα τῆς τεμπείας τοὺς Βαρβάρους καταλαβεῖν ἀπὸ διαστήματος ἱκανοῦ, τὸ στρατεύμα εἰς πολέμου τόπον καταστήσας καὶ παραταξάμενος, ἔμπροσθεν μὲν Κωνσταντῖνον τὸν Γαβρᾶν καὶ τὸν Μοναστρεῖν ἔταξεν, ἐφ' ἑκάτερα δὲ Ἰαθὸν καταστήσας τὸ στρατεύμα, τὴν οὐραγίαν τῷ Τζικουρέλῃ καὶ τῷ Ἀμπελᾷ πολλὴν τὴν τοῦ πολέμου πείραν ἐκ μακροῦ ἐσχολοῖ δέδωκε· τὸ δὲ μέσον τῆς παρατάξεως αὐτὸς διέπων ὄλας συνετάραττε φάλαγγας, καὶ οὕτως ὡσπερ κεραυνὸς τοῖς Τούρκοις ἐμπροσθῶν, καρτερῶν τὸν μετ' αὐτῶν συνήψε πόλεμον. Πολλοὶ μὲν οὖν τῆνικαῦτα κτείνονται τῶν Βαρβάρων, ἀγχεμάχου τῆς μάχης γεγυνοίας· πολλοὶ δὲ καὶ θορυθήρατοι ἀγονται. Οἱ δὲ τῷ καλαμῶνι προσπεφυγότες τέως ἐσώζοντο. Ὁ δὲ αὐτοκράτωρ, λαμπρὰν τὴν C κατ' αὐτῶν νίκην ἀράμενος, πρὸς τὸν καλαμῶνα λιστραφεῖς, ἔσπευδε κάκειθεν τούτους ἀπελάσαι. Οἱ δὲ στρατιῶται διὰ τὸ βαλτώδες καὶ πυκνὸν τοῦ καλαμῶνος μὴ δυνάμενοι εἰσεῖναι ἐν ἀμηχανίᾳ ἦσαν. Καὶ ὅς, περιζώσας τὸν καλαμῶνα διὰ τῶν στρατιωτῶν, πῦρ ἐκ μέρους τοῦ καλαμῶνος ἀφείνα ἐπέταξε. Τούτου δὲ γενομένου, ἡ φλόξ εἰς ὕψος ἤρτο μέγα. Οἱ δὲ ἐντὸς φεύγοντες τὸ πῦρ, εἰς τὰς τῶν στρατιωτῶν ἐνέπιπτον χεῖρας· καὶ τούτων δὲ, οἱ μὲν παραβάλαμα ξίφους ἐγίνοντο, οἱ δὲ πρὸς τὸν αὐτοκράτῆρα ἦγοντο.

dimtaxat ex parte ignes injici; ardentibus repente densa copia cannis exurgit alte flamma, cujus vim Turci metuentes e periculosis latebris in manus nostrorum obsidentium fugientes inciderunt omnes. Horum pars gladio absumpti, pars ad imperatorem vivi ducti sunt.

Ἄλλὰ ταῦτα μὲν τὰ κατὰ τοὺς ἀπὸ τοῦ Καρμὲ D κατελθόντας Βαρβάρους. Ὁ δὲ Ἀμὴρ Μουχούμετ, μεμαθηκώς τὴν συμφορὰν τὴν περὶ τοὺς ἀπὸ τοῦ Καρμὲ Μουσουλμάνους, κατόπιν εὐθὺς ἐλαύνει τοῦ βασιλέως ἐνωθεὶς μετὰ τῶν κατὰ τὴν Ἀσίαν οἰκούντων Τουρκομάνων καὶ τῶν λοιπῶν. Ὅστε

Hactenus de casu Eustathii. At imperator provi- sum conjectura callem quo progressuri erant Bar- bari, declinans alio, vitavit; et per Nicæam trans- iens perque Melagina, et per eum locum cui Basilica nomen est (valles hæ sunt angustæ ostiaque ac diffiillimi atque impeditissimi meatus circum Olympi juga siti) descendit in locum Alethina vocatum, indeque Acrocum se confert, festinans præ- occupare ne priores eo pervenirent Turci primi agminis, quibuscum ibi, antequam cæteri adessent, committere prælium decreverat. Horum et Romani plane omnis quem contemnebant, nec ubi aut quid ageret, omnino sibi curandum cogitandumve cen- sebant, securi Turci quos diximus, arundinetum ad istam vallem positum occupant, in idque circumfus; procumbunt passim. Ibi esse illos, secureque agere nuntiatum imperatori est contra ipsos venient per planitiem vallis, sed adhuc intervallo idoneo di- stanti. Hic ille aciem struit in hunc modum. Primo agmini fronte adversa hostibus objecto duos præ- fecit Constantinum Gabram et Monastram. Ex utroque latere turmatim reliquum exercitum dispo- suit. Postremum agmen Tzipureli et Ampelæ viris longo usu experientissimis rei bellicæ, regendum commendavit; mediam ipse sibi sumpsit moderan- dam aciem, ac phalangis aspectu ingressuque primo conturbans totas fulminis more modoque in Turcos irrui, acreque cum iis prælium conscriit. Admove- tur ad manus pugna. Multi cadunt Barbarorum; multi capiuntur. Alii sese in arundinæ silvæ pro- fundum penitus abidentes præsentem tum quidem sibi periculo defuncti videbantur. Verum imperator omnibus qui in campo puro steterant egregie devic- tis, animum adjecit ad eos quoque qui sub obtentu arundinum mussabant, extrahendis inde. Cæterum Romani cum irrumpere in saltum cannis consitum tentarent uliginosa molitie palustris loci, vestigium alto luto penitus sordentis deterrebantur. Pendebant dubitatione concuti, quam præsentem consilio Augustus expedit. Jubet corona undique armato- rum circumcingi arundinetum; tum in id una

Hactenus de re gesta a lversus eos Barbaros qui a Carme descenderant. 442 De qua ut primum factus est certior Amer Machumet, repente tot Musulmanorum ulcisci cladem cupiens, infestus in imperatorem movit, junctis etiam sibi Turcomanis qui per Asiam debebant, aliisque. Itaque tunc con-

Varie lectiones ex cod. Coislin.

⁷¹ Μαλαγίνων.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(50) *Μελαγγίνων*. Oppidum ad Olympium mon- tem (qui Mysiæ cognominatur a Πτολεμαῖο, et Con- stantino, lib. i *De themat.*) olim Μελάγγεια, post- recentiori Μάλαγνα nuncupatum, ut est apud Zo- naram in Michaele, seu Μαλάγινα, ut est in vii sy- nodo œcumenica, pag. 475, edit. 1618. Occurrit prior appellatio apud Theophanem, an. 4 Nicæ-

phori general. Nicetam in Man. lib. i, n. 2; lib. iii, n. 3; n. 2; Alexio lib. I, et Pachymerem, lib. ii, cap. 8; posterior apud Ananiam, lib. xv; Landul- fum Sagac. lib. xxiii et xxiv, apud quem male editum *Malagma*, pro *Malagna*. Montem fuisse opi- natum vir magnus, at Nicetas deserte oppidum vocat.

igit in medio positum Augustum instare simul hosti, simul a tergo habere hostem alterum sibi vicissim instantem. Nam quos ducebat Machumetes Barbari, vestigia imperatoris indagazione acri cupidī premelant : interim dum Augustus ipse intrinseque conclusus, eos qui a Carme venerant ante se positos insequebatur, Sed bene habet quod mature altera ex parte gloriosum sibi exitum vincendo rupit deprehensa virtus : securusque jam Romanus accipitis mali, quas ad conficiendum hostem alterum vires modo erat feliciter expertus, eas integras et fiducia lacti successus auctas in reliqua belli partem spe optima vertebat. Urget nihilominus Machumetes cœptum, et quo ruebat impetu cito in postremum imperatoris agmen incidit, eique primum se admovit ejus parti cui Ampelas præerat. Is vicinia imperatoris fretus, aliqui natura projectus ad audendum, ne tantillum quidem sumere sibi spatii sustinuit quo se colligeret suosque compararet ad hostilem impressionem excipiendam fortiter, sed præceps repente in Machumetem procurrit. Sequebatur et Tzipureles. Jmque ambos suus cursus ad ruinas vici veteris provexerat solos, militibus ipsorum nondum eo progressis, sed retro adhuc intervallo idoneo viam legentibus, cum ecce sit eis Machumetes obvius. Vir is erat animi præsentis; vidit statim occasionem suam, et equum Ampelæ juculo transfigens cum eo equitem humo affligit, adhuc quidem innoxium. Sed circumfusi jam pediti Turci magno numero mox interfecerunt. Irruit in eos audacia ingenti fortissime Tzipureles. Cujns equum ita multis illi undique telis hærentibus confixerunt, ut alatus videretur. Sic et hunc ephippiis excussum gladio statim confecere. Interea qui postremum agmen Romani exercitus (hoc agmen in id officii descriptum et loco ultimo pone collocatum est, ut vasorum bajulos, si qui lentiores sint, aut lassī subsistant, tueantur; neque ipsis solum, sed jumentis etiam et sarcinis præsidio sint : et si qua se ostendet a tergo manus hostilis, irruere contra sint parati), hoc, inquam, postremum exercitus tum Romani qui complebant agmen, ubi tandem gradu militari post duces juveniliter progressos procedentes, Turcos obvios viderunt, facile ipsos fundunt fugantque in eos invecti totis viribus. Erat tunc in istis Turcorum castris captivus et vincetus is de quo supra diximus Camyizes. Is perturbationem Turcici exercitus fracti conflictu primo conspicatus inter illos reciprocos fugientium sequentiumque æstus ac fluctus stabili vir animo, quam dudum opperiebatur occasionem in tempore arripuit captivitatē fugā finiendæ. Commodum viam ingresso Gallus occurrens quidam cataphractus, equum dedit : quo ille conscenso ad Imperatorem cito perlatus est, castris positus morantem in planitie prope vallem arctam **443** Philadelphiam inter et Acroacium sitam, latissime patente : adeo ut multis una simul capiendis exercitibus sufficiat. Incredibile est quomodo

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

⁷⁸ περιμεύνας τοὺς μετ' αὐτόν. Sed περιμεύνας scriptum altera manu. ⁷⁹ αὐτοῦς. ⁸⁰ ὁ δὲ τὸν. ⁸¹ κατὰ γὰρ τὸν

tum imperatori gaudium Camytzæ conspectus attulerit; excepit gratulatione ingenti, ac pari significatione charitatis redditum non minus opportunum quam insperatum viri tantæ famæ ac fidei, sibi peculiariter chari; moxque persolutis Deo, quæ pro salute liberati mirabiliter amicissimi capitis hostiæ gratiæque debebantur, eundem curricula festinare in urbem jubet, nuntium illic futurum eorum quæ vidisset, quæque passus esset. Nostris quoque, ait, referes valere nos et vivere. Cæterum hanc Camytzæ redditi lætitiâ statim absorbit nœceror ingens, quo penitus affectus est imperatoris animus ad tristem nuntium eodem tempore perlatum de cæde miserrima Tzipurelis et Ampelæ. Nec consolatio valebat dicentium acerba lætis compensari, quos contra sic excipiebat Augustus, lucrum se involvens suo: *Unum recipimus, duos amisimus; abundant gemendi causæ; et altero tanto excedi nostrum gaudium a dolore nostro æquum est.* Erat imperator Alexius natura supra quam credi potest molli ad sensum jacturæ militum suorum. Ita ut si bello forte aliquo præclara victoria confecto, recensendis ut solebat catalogis suorum comperisset, vel captum vel cæsum militum aliquem, etiam si totos numerosissimos exercitus hostiles splendidissime prælio vertisset, gaudere in sinu nequibat, hac intercedente molestia; cum quantumvis amplum tropæi vel gloriosissimi decus nimio emplum arbitrareretur, si modo in id unius etiam gregarii caput aut eruoer foret militis impensus, adeo quidem ut totam ejusmodi victoriam faceret nihili, Cadmeamque

Αὐτὸς δὲ ἡγεμόνας τινὰς μετὰ τῶν ὑπὸ αὐτῶν στρατιωτῶν ἐς φυλακὴν καταστήσας τῆς χώρας Γεώργιον τὸν Λεβούνην καὶ ἑτέρους, πρὸς τὴν βασιλευσσαν νικητῆς ἐπινῆσι. Ὁ μὲν οὖν Καμύτζης, καταλαβὼν τὸ δάμαλιν καὶ ἐν ἑμφύλιῳ εἰσελθὼν περὶ μέσση φυλακὴν τῆς νυκτὸς, ἐπεὶ τὴν βασιλίδαν εἰς τὰ ὑπερκείμενα τῶν ἀνακτόρων ἐγίνωσκεν οὐσαν κειθὶ κατακλιθὼν πατάσσει τὴν περὶ τὸν αἰγιαλὸν πύλην (51). Τῶν δὲ ἐρομένων τίς ἀνεῖη, τὴν ἰδίαν οὐκ ἤθελεν ἀποκαλύπτειν κλησιν, ἀλλὰ τὰς πύλας ἤπειτο ἀπογομνωσθῆναι οἱ. Μόγις οὖν τούνομα ἀνακαλύψις παραχωρεῖται τῆς εἰσόδου. Ἡ δὲ Αὐγούστα, περιχαρῆς γεγονούσα, ἐδέξατο τοῦτον ἔξω τῆς τοῦ κοιτῶνος θύρας, Ἀριστήριον (52) τοῦτο πάλαι ἰνομαζόμενον. Θεασαμένη δὲ τοῦτον Τυρρικῶς ἐσταλμένον, καὶ θατέρων τῶν ποδῶν χλωεύοντα, διὰ τὸ πληγῆναι ἐν τῷ καιρῷ τῆς μάχης, περὶ τοῦ αὐτοκράτορος πρῶτως ἐρομένη, καθισθῆναι ἐπέταξεν εἶτα περὶ πάντων πυθνομένη, καὶ τὴν καινὴν ἐκείνην ἐξ ἀπροσδοκίτου νίκην μακροχρεῖα τοῦ αὐτοκράτορος, καὶ τὸν δορυάλωτον ἐλεύθερον ὁρῶσα, οὐκ εἶχεν ἐφ' ἡδονῆς ὅ τι καὶ γένοιτο. Ἐπέτρεψε δὲ τοῦτον διαναπαύσασθαι μέχρι ἡμέρας, καίπειτα ἐξελθόντα τὰ συμβεβηκότα διαπρακεύειν ἅπασιν. Καὶ ὁ μὲν, πρῶτον ἐξαναστὰς

Cæterum his rebus ibi gestis, præfertisque custodiae regionis ejus Georgio Lehone, ac ducibus aliis, quibus quas secum habebat copias reliquit, ipse in urbem regiam victor revertitur. Eo præcesserat præmissus uti diximus Camytzes; qui ad Bosphorum nave conscensa circa mediam noctis custodiam ad superius palatium ubi diversari Augustam dixerat, appulsus, portam littori vicinam pulsat. Custodibus vero intus percentantibus quis esset, edere nomen suum initio volebat, sed pandi sibi confestim jubebat ostia. Verum cum in eo perseverarent janitores ut ille quiquis esset tali tempore admitti fugitans pro patefactione januæ nominis editionem pacisceretur, tandem professus se Camytzen introductus illic est, atque ab Augusta præsagio jam tum quodam animi gaudium anticipante nuntii felicitis excerptus est extra cubiculi januam in loco qui veteri nomine Aristerium vocatur. Ibi prima percudit oculos admiratio ex specie insolente, quod Turcico vestitu homo Romanus uteretur, et Camytzes quem omnes norant recte solitum incedere, utroque nunc pede claudicaret, ex vulneribus videlicet in prælio acceptis. Nulla tamen de re prius quam de imperatore imperatrix percentata, considerare deinde hominem voluit: illoque mox cuncta referente, ad

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(51) Πύλην. Portam Magni palatii, de qua Tyrinus, lib. xi. cap. 25.

(52) Ἀριστήριον. Recte conjectat doctus interpretes ἀριστήριον esse eam Magni Palatii exedram, in qua orulabatur imperator, quam in celsiore palatii parte existitisse innuit, Bucoleonis appellatione donata, uti observatum supra. Pransorium dicunt Latini, si Joanni de Janua fides: *Pransorium, domus, vel locus ubi pranditur.* Ita δεσπινιστήριον, cœnaculum vertit vetus Glossarium. In *Originibus C.P.* a Combefisio editis: Ἀπετμήθη εἰς ἐν τῶν σκαλιῶν τοῦ αὐτοῦ φόρου, ἔνθα τὰ ἀρίστα τὰ πρῶτα ὑπῆρχεν, quo loco prius prandia erant, id est, locus in quo publicæ plebi præbebantur epulæ. Nec, opinor, alii fuit usui locus in circo Πρανδίαρα dicitur in *Chron. Alexandrino*, an. 12 Arcad., quod ibi nempe publicæ agentur convivia et prandia. *Delphicum*, hanc palatii exedram, προρῆιο et genuίνο vocabήλο, nuncupabant Græci, a voce *delphica*, quæ abacum, seu mensam signi-

ficat, in qua reponebantur vasa et pacula, de qua Cujacius, lib. 10 *Observat.* cap. 43; et Turnebus, lib. xxvii *Adversar.* cap. 15. Id disertè docemur a Procopio, lib. i *De bello Vandal.* Τότε δὲ Βελισάριος, ἐπεὶ ὁ καιρὸς εἰς τοῦτο ἦγεν, ἀριστον σφίον ἐκέλευε γενέσθαι, οὗ δὴ Γελλίμερ τούτος τῶν Βανδήλων ἡγουμένου ἐστὶν εἰώθει. Δέλφικα τὸν τόπον καλοῦσι Ῥωμαῖοι, οὗ τῆ σφετέρᾳ γλώσσῃ, ἀλλὰ κατὰ τὸ πλαιδιὸν ἐλληνίζοντες· ἐν Παλατίῳ γὰρ ἐπὶ Ῥώμῃς ἔνθα συνέβαινε σιτιάδας τῶν Βασιλέων εἶναι, τρίτους ἐκ παλαιῶν εἰστέχει, ἐφ' οὗ δὴ τὰς κύλικας οἱ βασιλεῖς· οἰνοχόοι 412 ἐπέθεντο. Δέλφικα δὲ τὸν τρίποδα καλοῦσι Ῥωμαῖοι, ἐπεὶ ἐν Δελφοῖς ἐγένετο. Καὶ ἀπ' αὐτοῦ ἐν τῷ Βυζαντίῳ, καὶ ὅπη βασιλείως εἶναι σιτιάδα συνβαίνει, Δέλφικα καλοῦσι τοῦτο τὸ οἶκμα. Hinc lumen accipit Victor Tunensis in *Chron.*: *Vitalianus Constantinopoli inra palatium, loco quem Delphicum Græco vocabulo dicunt, Jusiniani patricii factione dicitur interfectus fuisse.*

mentionem mirabilis illius atque insperatæ Augusti
victoriæ, et liberationis inopinatissimæ ducis stre-
ntii, quem ex misere captivo mire jam liberum
coram se intuebatur, tantis perfusa lætitiis est, ut
nec **444** dissimulare gestiens gaudium, nec signis
id testari celebrareque satis ullis posset. Jussit
porro quiescere Camyzen usque ad lucem : tunc
autem prodire et vulgare in omnes passim quæ
fererat. Fecit ille ut mandatum erat, et exurgens
luce prima, equoque inscensio, eo qui forte primus
præsto properanti fuit, usque ad forum Constantini
progressus palam est, illis ipsis insignis vestibus
quibuscum mirabiliter e vinculis servitutis Turcicæ
liber evaserat. Movit insuetus cultus noti hominis
tam passim civitatem in curam studiumque co-
gnoscendi, quid hoc rei esset quidve sibi vellet ut
afferret novi homo civis natalibus, insignibus Bar-
barus, sese de industria ostentans, quem adesse
recentem ab exercitu atque ab Augusto erat verisi-
mile ; de quibus cum dudum nihil esset au litum
magnum erat publice desiderium in urbe, quo salus
Imperatoris resque summa loco esset. Brevi ergo
congregata circum se undique concione magna
perpetuo crescente occurrentium equitum mistim
peditumque, alta exorsus Camyzen voce, belli casus universos fortunamque Romani exercitus, consilia-
que Augusti ac prudentissimam rei contra Barbaros gerendæ rationem, postremo ejusdem splendidam
victoriam qua cumulatissime Turcos esset ultus, exposuit ; adjecit post omnia suam ipsius fugam e
Barbarorum vinculis inopinatissimam. Dedit ad ea voces indices gaudii ingentis multitudo tota ; ni-
stusque acclamationum et plausuum sonus in cœlum usque sublatus est, nec in foro gratulatio constitit.
Dicitur illinc in vicos urbis domosque fama permeat, sermones una in re omnium linguasque oc-
cupans ; in celebrandis prædicandisque heroicis facinoribus Alexii Augusti. Non immerenti obve-
niebat tantus honor. Sane enim si quis reputet quanta tum incubuerit in Romanam rem inclemen-
tia fortunæ ; quanti ei funestorum casuum infestorumque discriminum vehementissimi contra fluitus
incurrerint ; quæ denique circa ipsum remque publicam toto principatus ejus tempore continuo
undique affluerit eluvies malorum : hæc is facile statuet, nequaquam usitatas esse debuisse viri vir-
tutes ; non, inquam, prudentem illum ; acrem ac strenuum vulgari modo duntaxat fuisse, verum
summa excelluisse laudum istarum præstantia, sic enim erat opus ut tantam vim ingruentium pericu-
lorum vel consilio declinaret, vel animo perumperet, cum præsertim ejus virtus proficere adversis
videretur, existereque semper fortior ex omni fortunæ lucta, usque in feliciam ejus jam ultro
laccendæ.

Equidem memoriam annalium animo replicans, C
vere dictura mihi videor, neminem eorum qui ante
Alexium habenas imperii tractarunt Romanorum
principum, tot tamque variis unum fuisse incom-
modorum generibus exercitum, sive perplexitates
negotiorum inextricabiles reputes, sive hominum
quibuscum illi res fuit, civium, externorum, domi,
militiæque ferros mores consideres acerbisque na-
turas. Atque hujus ego infaustæ sortis et quasi
fati mei patris, non utique perindis astrorum, et
vi arcana natalium siderum connexæ necessitati
causas ascripserim : sed vel Dei sapienti providentiæ,
445 laborare Romanam rem, quod sic oporteret,
juste permittenti, vel imprudenti negligentie præ-
cedentium principum, quorum continuata longo
tempore incuria, sensim et quasi guttatim college-

καὶ ἐπιβὰς ἔπρου τινὸς μετα τῶν ἐσθίων ἐκείνων
μεθ' ὧν ἀφίκετο τῆς αἰχμαλωσίας παραδόξως ἐλευ-
θερωθεὶς, ἐπὶ τὸν Κωνσταντίνιον φέρον ἐλήλυθε. Καὶ
πᾶσα ἡ πόλις εὐθύς ἐπ' αὐτῷ ἐκεκίνητο, ὁμοῦ τε
καὶ τὰ κατ' αὐτὸν μαθεῖν ἐπειγομένη, ὁμοῦ δὲ καὶ τὰ
κατὰ τὸν αὐτοκράτορα πλέον ποθοῦσα. Αὐτὸς δὲ
περιστοιχησάντων αὐτῷ ἰππέων πολλῶν καὶ πεζῶν
τὰ τε κατὰ τὸν πόλεμον λαμπρῶ τῷ στόματι διηγῆ-
σατο, καὶ ὅσα τότε συνέκρυσσε ⁸³ κατὰ τοῦ Ῥωμαί-
κοῦ στρατεύματος, καὶ δὴ καὶ ὅποσα ὁ βασιλεὺς
κατὰ τῶν Βαρβάρων ἐμχανήσατο, καὶ ὅπως ἤρατο
νίκην λαμπρὰν πολλαπλασίαν τὴν ἐκδίκησιν πατ-
ράμενος, καὶ τέλος ἐπέθηκε τὴν παράδοξον αὐτοῦ
τῶν Βαρβάρων φυγὴν. Οἷς ἐπεφήμησεν ὅλον τὸ πλεῖ-
θος, καὶ μέγιστος αἰθέρος ὁ κρότος τῆς εὐφροσύνης ἀνε-
ληλύθει. Ταῦτα μὲν οὕτως ἐτετέλεστο· καὶ ἡ Κων-
σταντίνου ἐνεπέληστο τῶν τοῦ βασιλέως κατορθω-
μάτων. Καὶ γὰρ ὡς ἀληθῶς ὅσον μὲν ἀπὸ τῆς τύχης
δυσχερεῖσι πράγμασιν ὠμίληκει καὶ ἀντίξως ἔχουσι
πρὸς τε αὐτὸν καὶ τὰ τῶν Ῥωμαίων πράγματα.
καὶ ὅλων· δυστυχημάτων πλήθει περιέρχεται· ἀλλ'
ἦ γε ἀρετὴ τοῦτου καὶ τὸ ἐγρηγορὸς καὶ δραστήριον
ἀντέβαινε καὶ φιλονεικῶς εἶχε πρὸς ἅπαν δυστυ-
χημα.

Οὐδενὶ γὰρ τῶν ἀνέκαθεν βασιλείων καὶ εἰς τὴν
τῆμερον ὄντων πραγμάτων ἐπιποκὴ καὶ μοχθηρία ⁸⁴
παντοδαπῶν ἀνθρώπων καὶ οἴκοι καὶ θύραθεν ⁸⁵
προσεπέλασεν ὡς ἐπὶ τοῦτου τοῦ αὐτοκράτορος
εὐρομεν. Ἐἴτε γὰρ εἶδε πονήρως διατεθῆναι τὰ τῶν
Ῥωμαίων Θεοῦ παραχωροῦντος (οὐδὲν γὰρ ἀνὰ
τῆς ἀστρέφους περιφορᾶς ἐξαπτοίμην ποτὲ τὰ ἤμι-
τερα), εἴτε ἀπὸ τῆς τῶν προβεβασιλευμένων
ἀβουλίας εἰς τὴν καταστάσεως τὰ τῆς Ῥο-
μαϊκῆς δυναστείας ἔστη, ὄχλος ⁸⁶ πραγμάτων καὶ
πολυκύμαντος ταραχὸς ἐπὶ τῶν καιρῶν τῆς βασιλείας
τοῦμου πατρὸς συνελήλυθεν. Ἄμα γὰρ κατὰ ταῦτα
καὶ Σκύθης ἀπὸ Βορρῆας, καὶ ἀπὸ τῆς Ἐσπέρας Κελτικῆς
καὶ ἐξ ἀνατολῶν Ἰσμαὴλ ἐτετάρακτο, χωρὶς τῶν
ἀπὸ θαλάσσης κινδύνων, ἀνευ τῶν θαλασσοκρατῶν
τῶν Βαρβάρων, ἀνευ τῶν πειρατικῶν ἀναρτίθων

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

⁸³ συνέκρυσσε. ⁸⁴ ἐπιποκὴν καὶ μοχθηρίαν. ⁸⁵ Desunt voces καὶ οἴκοι καὶ θύραθεν. ⁸⁶ ὄχλος καὶ αἰετῶν.

νεῶν, ἃς ἡ τῶν Σαρακηνῶν ἐτεκτόνευσε μῆνις, ἃς ἂν
 ἡ τῶν Οὐετόνων συνεπλέξατο πλεονεξία, καὶ κατὰ
 τῆς Ῥωμαϊκῆς βασιλείας δύσνοια· καὶ γὰρ ἐποφθαλ-
 μῶσι πάντες οὕτῃ. Φύσει γὰρ οὕσα δεσπότης τῶν
 ἄλλων ἔθνων ἡ βασιλεία Ῥωμαίων ἐχθρῶδῶς δια-
 κείμενον ἔχει τὸ δούλον, καὶ ἐπειδὴν ἐπιδράζαιτο
 καιροῦ, φέρεται ἄλλος ἄλλοθεν ἐκ γῆς καὶ θαλάττης
 ἕκαστος. Ἄλλὰ τὰ μὲν πρότερον καὶ τὰ τῆς πρὸ
 ἡμῶν βασιλείας ἐλαφρότατα ἦν καὶ κουφότερα· ἐπὶ
 δὲ τοῦμοῦ πατὴρ ἅμα τε ἐπιβεβῆκει τοῦ βασιλικοῦ
 ἄρματος, καὶ εὐθύς ἐπισυνέρρυσεν ἀπανταχόθεν
 ἅπαντα τὰ δεινά. Καὶ ὁ Κελτὸς ἐκεκίνητο, καὶ
 ἐδείκνυτο τοῦ δόρατος τὴν ἀκμὴν· καὶ ὁ Ἰσμαὴλ τόξον
 ἐνέτεινε, καὶ τὸ Νομαδικὸν ἅπαν ἔθνος καὶ Σκυθικὸν
 ὄλαις ἀμάξιας παμμυρταῖς ἐπέβρισεν. Ἄλλ' ἴσως
 τις, ἐνταῦθα τοῦ λόγου γενόμενος καὶ ἐντυγχάνων
 τῷ συγγράμματι, δεδρακαμένην εἰποι τῇ φύσει τὴν
 γλῶσσαν. Ἐγὼ δὲ οὐ μὴ τοὺς τοῦ βασιλέως ὑπὲρ
 τῆς τῶν Ῥωμαίων εὐδαιμονίας κινδύνους, οὐ μὰ
 τὴν τοῦ πατρὸς ἀθλήματα καὶ τὰς συμφοράς, ἃς
 ὑπὲρ τῶν Χριστιανῶν ἐπεπόνθει, οὐκ ἔγωγε χαριζο-
 μένῃ τῷ ἐμῷ πατρὶ τὰ τοιαῦτα καὶ λέγω καὶ γράφω.
 Ἡ γε ⁸⁶ καὶ ὅπῃ τὴν πατέρα σφαλλόμενον ἴδοιμι,
 ἀντικρυς καὶ παραβαίνω τὸν νόμον τὸν φυσικόν,
 καὶ τῆς ἀληθείας ἐξέχομαι, φίλον μὲν καὶ τοῦτον
 ἡγουμένη, φιλιτέραν δὲ τὴν ἀληθειαν ἔχουσα. Ἀμ-
 φῶν γὰρ ὄντων φίλων, ὡς πού τις ἔφη φιλόσοφος,
 κράτιστον προτιμᾶν τὴν ἀληθειαν· ἀλλὰ τοῖς πράγ-
 μασι αὐτοῖς ἐπακολουθοῦσα, καὶ μῆτε προστιθεμένη
 παρ' ἐμαυτῆς μῆτε ὑφαίρουσα, τὰ συμπεσόντα καὶ
 λέγω καὶ γράφω. Καὶ ἐγγύθεν ὁ ἔλεγχος· οὐ γὰρ
 εἰς μυριοστέδον ἔτος ἀνάγω τὸ σύγγραμμα. Ἄλλ' εἰσὶν
 οἵτινες εἰς τὴν τήμερον περιόντες καὶ τὸν πατέρα
 τὸν ἐμὸν ἐγνωκότες, καὶ τὰ κατ' αὐτὸν ἀφηγοῦμενοι,
 ἀφ' ὧν καὶ οὐκ ὀλίγα τῆς ἱστορίας ἐνταυθοῖ συνηρά-
 νιστο, ἄλλων ἄλλο τι διηγουμένων καὶ μεμνημένων
 ὧν ἕκαστος ἔτυχε, καὶ πάντων ὁμοφωνούντων· τὰ
 μὲν γὰρ πλείω καὶ ἡμεῖς συνῆμεν τῷ πατρὶ καὶ τῇ
 μητρὶ συνειπόμεθα. Οὐ γὰρ ἦν τὸ ἡμέτερον τοιοῦτον
 οἶον οἰκουρικὸν καὶ ὑπὸ σκιάν καὶ τρυφῆν στρεφόμε-
 νον· ἀλλ' ἐμὲ γὰρ ἐξ αὐτῶν σπαργάνων (βρυνυμι
 τὸν ἐμαυτῆς Θεὸν καὶ τὴν ἐκείνου Μητέρα,) πόνοι
 καὶ θλίψεις παρέλαβον καὶ συμφοραὶ συνεχεῖς, αἱ
 μὲν ἐξωθεν, αἱ δὲ οἰκοθεν. Τὰ μὲν γὰρ τοῦ σώματος
 ὀπδαπῶς ἔχον οὐκ ἂν εἰποίμι, λεγέτωσαν δὲ ταῦτα
 οἱ περὶ τὴν γυναικωνίτην καὶ καταλεγέτωσαν· τὰ δὲ
 ἐξωθεν καὶ ὅσα μοι συνεπεπύκει οὕτω τὸν δοῶν
 ὑπερλασάσῃ χρόνον, καὶ ὄσους ἐχθροὺς ἡ τῶν ἀν-
 θρώπων μοι κακία παρεβλάστησεν, τῆς Ἰσοκράτους
 Σειρήνος δεῖται, τῆς Πινδαρικῆς μεγαλοφωνίας, τοῦ
 Πολέμωνος ῥοῖζου, τῆς Ὀμηρικῆς Καλλιόπης, τῆς
 Σαπφικῆς λύρας, ἡ τινος ἄλλης παρὰ ταύτας δυνά-
 μεως. Οὐδὲν γὰρ ἔστι τῶν δεινῶν οὐ μικρὸν, οὐ μετ-
 ζον, οὐκ ἐγγύθεν, οὐ παρῶν τῶν, δὲ μὴ εὐθύς ἐπέ-
 βρισε καθ' ἡμῶν· καὶ ὅτῃ καὶ ὑπερέσχε σαφῶς
 τὸ κλυδώνιον· καὶ ἕκτοτε καὶ μέχρι τοῦ νῦν, καὶ

rit hanc vim inexhaustam multiplicium malorum
 quæ deinde in tempora mei patris redundavit;
 quando velut conspirantes, a septentrione Scythia,
 ab occasu Gallus, ab ortu Ismael in Romanum
 imperium coorti sunt, ut maritima interim pericula
 sileam; illas, inquam, mari prævalentium Barba-
 rorum piraticas innumerabiles naves quas partim
 vetus Saracenorum in nos odium et furens ira fa-
 bricata est, partim Vetonum avaritia, nec satis
 unquam dissimulata in Romanum imperium in-
 vidia construxit. Quoniam enim Romana res in-
 veterato furis usu dominium in gentes late reli-
 quas obtinet, natura sit ut eam illæ omnes obliquis
 liment oculis; et communi more ac conditione ser-
 vientium dominantibus semper infensorum, tacitis,
 si aliud nequeunt, aversentur odiis, si aliqua spes
 affulserit, si locus injuriæ patuerit, facultatem in
 occasione nocendi cupide in rem conferant; et qua
 latrociniiis maritimis qua terrestribus incursionibus
 in ejus pro se quæque grassentur exitium. Scio
 periculis istiusmodi exercitis fuisse principatus
 etiam eorum qui ante patrem meum rei Romanæ
 clavum tenuerunt. Verum levissima in comparatione
 nostrorum fuisse illa, et longe tolerabiliora certum
 est. Simul autem meus parens curru regio con-
 scenso habens cœpit imperii flectere, irruunt ecce
 ac velut dato signo irruunt undique bella, tu-
 multus, mala omne genus. Etenim et Gallus motus
 hastæ cuspidem ostendit; et Ismael arcum intendit,
 et nomadica universa Scytharum gens, sua in nos
 illa plaustra omnia innumerabilia devolvit. Præoc-
 cupanda mihi hoc loco est suspicio lectoris opinati-
 uri forte dum hæc leget ad gratiam scribere me,
 et linguam filię tam ampla de patre memorantis,
 nihil nisi naturali servire charitati sine respectu
 veritatis. Non ita est; non, per illas ipsas ærumnas
 periculorum: quas pro felicitate Romanæ reipublicæ
 pacisci nunquam recusavit Augustus meus parens;
 non, per ejusdem tot illa certamina, illas calami-
 tates, quas pro Christianis subiit atque perpassus
 est; non, inquam, non hæc ego gratificans meo
 patri loquor aut scribo. Quin potius sicubi halluci-
 natum errasse patrem video, non dissimulo, non
 parco; nec migrare naturæ legem dubito, dum
 partes impleo officii suscepti. Veritati nimirum uni
 hæreo, unam miror sequorque, tota ex una ca-
 pendo [Amicus utique est pater, at amicior veritas;
 nam in conflictu affectuum, quantæcumque necessi-
 tudini comparanda veniat, fas semper æquumque
 est prævalere præferrique veritatem, ut recte ali-
 quis philosophus docuit. Hac ego norma scriptio-
 nem rego, rerum vestigia gestarum in narrando
 sequens: nihil ingenio meopte flingens, nihil odio
 studiove addens aut subtrahens. Quæ vere contigere,
 non quæ fingi potuere commode mei duco munus
 loqui et scribere; ab hac fide si deficio, 446 in

Varim lectiones ex cod. Coislin.

⁸⁶ εἰ δέ.

promptu, in vicino est unde possim rea fraudis Α μέγρις οὐ τὸ σύγγραμμα τοῦτ' γράφω ἢ τῶν συμ-
peragi. Non enim in decies millesimum abhinc φορῶν ἐμπορεύεται μοι θάλασσα, καὶ ἄλλα ἐπ' ἄι-
aneum scriptionis retro hujus argumentum refero; λους καταλαμβάνει τὰ κύματα.
habito in memoria presentī; res narro sub oculis gestas testium adhuc superstitem. Vivunt hodieque
qui meum viderunt, cognorunt, penitus perspexerunt patrem; qui res ejus et meminerunt et loquun-
tur adhuc. Horum ego vererem conscientiam si fallerem; nunc metus nullus est ne reprehensor
eos mea sentiat narratio quos auctores in non paucis ac fundos habere gloriatur. Cernere videlicet
per me omnia et cognoscere non potui; quare defectus observationis oculatæ supplendus in quibus-
dam fuit auditione alieni testimonii, in quo et delectum et iudicium adhibui, ut eos potissimum
quaque de re audiendos ducerem, qui et alioqui graves et rei eidem dum gereretur presentes ad-
fuisent; et multorum talium exceptas affirmationes compararem ipsa invicem, collatisque ac coagmentatis
in unum quæ a singulis acceperam, hoc pro constanti haberem quod consensu omnium firmar-
batur. Hæc de fide rerum quas Historia hæc mea, me absente, gestas memorat. Eæ porro non adeo multe
sunt. Fui enim cum patre meo per diu; matrem quoque, quo se illa cunque ferret, assectari solita,
ærummosarum etiam illarum atque castrensium individua peregrinationum comes. Etenim non vi-
dere usu venit cæteris summi loci ac generis puellis, ita mihi quoque in umbra atque in deliciis nutriti
contigit, sub opero aprici Iaris. Sed me ab ipsis incunabulis (testem dicti appello Deum matris,
ipsiusque Matrem) labores, incommoda, ærummæ aliæ ex aliis exceperem, partim extrinsecus appulsa,
partim ex domesticis ortæ principii. Nam corpore ut valuerim, quamque multis ac gravibus jam tum
exercita sim morbis equidem ipsa non referam; memorent eos et enumerent ii qui nobis ex officio
in regio gymnceo ministrarunt. His igitur omissis, ne externa quidem ego illa potis sum exsequi; vel
quæ adversa inciderint in me nondum supra octavum ætatis annum; vel quos ac quantos
hominum malitia in me inimicos concitaverit. Opus ad id quidem fuerit Sirene Isocratis, magniloquentia
Pindari, torrente Polemonis in dicendo fluxu, denique Homericæ munditie ac nitore dictionis, aut
alia quapiam ad istas accedente facultate. Nulla enim species mali est, parvi, majoris, longinquius
proprioris quod me subito incidens non oppresserit improvise pondere. Ac videlicet (fatendum est enim)
tempestas prævalet; et navem et artem gubernantis alte obruit unda exsuperans; nec suis aut quies
ulla. Idem nunc quoque perseverat qui tum fuit vitæ tenor et miseræ. Urget usque ad extremum
fortuna quod cœpit; et me nunc cum maxime hæc ipsa meditantem calamitatum mare quoddam
exæstivans aliis super alios effervescentibus incurSAT fluctibus.

Sed torrente velut quodam cladium mearum Β Ἄλλὰ γὰρ ἔλαθον εἰς τὰς ἐμαυτῆς συμφορὰς παρα-
longe abreptam de instituto cursu orationis quasi συραμένη. Νῦν οὖν ἐπὶ τοῦν ἔλθοῦσα, ἐπαναφήγομαι
navem nunc demum sentio. Non frustra id in καθὰ περ ἀνάβρονον ποιησαμένη καὶ πρὸς τὰς πρώτας
mentem venerit; retorquebo impetum, dirigam λαθὰς ἐπανέλοιοι. Τὰ μὲν οὖν, ὡς εἶπον, παρ' ἐμαυ-
remigium in adversas undas, corripiam tranando τῆς ἔχῳ, τὰ δὲ καὶ ἀπὸ τῶν ξυστρατευσαμένων τῶ
medium spatium, redditaque loco unde huc sub- αὐτοκράτορι ποικίλως περὶ τούτων μανθάνουσα, καὶ
lapsus sine sensu stylus effluerat, resumam in διά τινων πορθομένων εἰς ἡμᾶς διαθιδοζόντων τὰ τοῖς
manus quod tractare argumentum; acceperam; edam- πολέμοις ξυμπεθεχότα. Μάλιστα δὲ καὶ αὐτοπρο-
que quibus auctoribus didicerim quæ huic Historiæ ὡπως περὶ τούτων διηγουμένων πολλάκις ἤκουον
mandavi. Quædam igitur eorum, ut dicebam, ex mea τοῦ τε αὐτοκράτορος καὶ Γεωργίου τοῦ Παλαιολόγου.
ipsius hausi memoria, presentibus a me olim Ἐγὼ δὲ καὶ τὰ πολλὰ τούτων συνελεξάμην καὶ κρῖ-
447 usurpata sensibus. Bellis vero ac præliis quia τιστα ἐπὶ τοῦ μετὰ τὸν ἔμδον πατέρα τρίτου (53) τὰ τῆς
non interfui, quæ per ea contigerunt referentes βασιλείας σχῆπτρα διέποντος, ὅτε καὶ πᾶσα κοίλας
varie varios audiivi expeditionum patris mei comi- καὶ ψευδὸς τῶ πάντων αὐτῶ συναπέβρευσσε ὅτι πάντων
tes, participesque periculorum; taliumque ope velut τὸν ἐπιστάμενον μὲν θρόνον κολακεύοντων, πρὸς δὲ
quorumdam portitorum per interjacentium aquarum C τὸν ἀπεβρύχητότα μηδὲν τι μὲν θωπείας ἐνδεικνυ-
spatia reciprocis trajectibus litorum commercia μένων, γυμνά δὲ τὰ πράγματα διηγουμένων, καὶ
committentium, bellici casus atque successus cæ- αὐτὰ λεγόντων ὡσπερ ἐσχῆκασιν. Ἐγὼ μὲν γὰρ, τῆς
teraque gesta peregre in meam domi degentis no- ἐμαυτῆς συμφορὰς ἀποδορομένη κατὰ τόδε καίριον

Varie lectiones ex cod. Coislin.

* συνεπέβρευσσε.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(53) *Tplrov*. Inde patet Annam ad Manuelis Augusti tempora, viro superstitem, exacto ad minimum ætatis sexagesimo, vitam produxisse, quod etiam ex Niceta docemur; quando vero e vivis excesserit, incertum. Illius sepulcrum in Patriarchio existare scribit Martinus Crusius, in Not. ad *Hist. politic.*: *Annæ, inquit, sepulcrum adhuc existat in templo Patriarchatus a D. Gevlachio Æsym. Est et*

lapideum, non insistens quatuor basibus, sed integrè lapide a terra surgens altius quam mensa, ad parietem templi, sicut alicujus Germani principis sepulcrum, incisam habet aquilam. At unde hinc Gevlachius Annæ nostræ esse tumulum? potuit enim esse alterius Annæ; nam nisi aliunde constet, ex iis probari vix potest.

τρεῖς βασιλεῖς Ὀρηνούσα, τὸν πατέρα καὶ αὐτὸν κρότορα καὶ τὴν ἐμὴν δεσπότην καὶ μητέρα καὶ βασιλίδα, καὶ τὸν ἐμὸν, οἱμοὶ! σύζυγον Καίσαρα, ἐγγωνιάζω τὰ πολλὰ, καὶ βιβλίους καὶ Θεῶν προσανάκειμαι, καὶ οὐδὲ τοῖς ἀφανεστέροις ἐξέεται τῶν ἀνθρώπων παρ' ἡμᾶς φοιτῆν, μὴ ὅτι γε δι' ὧν μνηθάνειν εἶχομεν, ἄπερ παρ' ἄλλων διακηκότες ἐτυγχανον, καὶ τοῖς τοῦ πατρὸς οἰκειοτάτοις. Εἰς τριακοστὸν γὰρ τοῦτο ἔτος, μὰ τὸς τῶν μακαριωτάτων αὐτοκρατόρων ψυχὰς, οὐκ ἔθεασάμην, οὐκ εἶδον, οὐχ ὠμιλήκειν ἀνθρώπων πατρώφ, τοῦτο μὲν τῶν πέλων ἀπερβύχότων, τοῦτο δὲ τῶν πολλῶν ἀπειρογόμενων τῷ φόβῳ· καὶ ⁸⁸ τοῦτοις γὰρ ἡμᾶς καταδικασαν οἱ κρατοῦντες τοῖς ἀτοπήμασι, μηδὲ θεατοῦς εἶναι, ἀλλ' ἐστυγημένους τοῖς πλείοσιν.

se habuerant prisca fide repræsentans. Abundabam ego autem otio ad hanc interrogationem seniorum militum quam curiosissime factitandam. Quoniam in domesticum me secessum luctus multiplex abiderat plenam cladis et calamitatum; et cum alia mala, tum trium longe carissimorum capitum jacturam acerbissimam assidua lamentatione prosequentem; patris nempe imperatoris, matris quoque Augustæ, postremo clarissimi, heu mihi! conjugis Cæsaris. Triplex me hic luctus arcet publico, damnat tenebris, sui solatia quærere in libris et in consuetudine cum Deo jubet. Obsequor, lateo, mœstam et solitariam in angulis studio litterarum et religionis vitam impendo, tam severa colloquiorum fuga, ut nemini plane, ne obscuræ quidem sortis, ac sectæ latebras professæ, ingressum ad me homini permittam: nisi si qui sunt a quibus me sperem audire possem aliquid de rebus quas meditator Alexii Augusti, quod ab idoneis ipsi auctoribus acceperint. Ac ne cui genus horum, testium suspectum forte sit, sancte profiteor: nullum a me admissum inter illos e numero domesticorum famulorum, clientum aut alio nomine studiosorum patris mei. Juro enim per beatissimorum imperatorum animas neminem a manuum ejus generis totis hisce jam annis triginta visum, conspectum, ad colloquium adhibitum: vel quod plerique horum morte, peregrinatione, aut simili casu quopiam variæ fortunæ longe hinc dilapsi abreptive sunt; vel quod eorum multos a me adenda in deteriori mea sorte metus quidam deterreat: quod qui, ut sunt vices rerum humanarum nobis, hodie submotis plurimum possunt, tam absurdis nos judiciis notarunt, ut pauci visendos aut alloquio dignandos; plerique publicis aversandos oculis existiment.

Ἡ δὲ συνελόχευεν τῆς ἱστορίας, ἴστω Θεός, ἴστω ἡ ὑπερκόσμιος Μήτηρ αὐτοῦ καὶ ἡ ἐμὴ Δεσπότης ἀπὸ τινῶν συνελεξάμην ξυγγραμμάτων ἀρχαίων καὶ ἀσπουδῶν παντάσῃ, καὶ γερόντων ἀνθρώπων στρατευουσμένων κατ' ἐκεῖνον καιροῦ, καθ' ὃν οὐμὸς πατῆρ τῶν σκήπτρων Ῥωμαίων ἐπειλήπτο, χρῆσαμένων δὲ συμφοραῖς καὶ μετασχηματισθέντων ἀπὸ τῆς κοσμικῆς τύρβης (54) εἰς τὴν τῶν μοναχῶν γαληνιαίαν κατάστασιν. Τὰ γὰρ εἰς χεῖρας ἐμὰς ἐμπέσοντα συγγράμματα ἀπλᾶ μὲν ἦσαν τὴν φράσιν καὶ ἀπερίεργα καὶ τῆς ἀληθείας ἐχόμενα καὶ οὐδὲν τι κομψὸν ἐπιδειχόμενα, οὐδὲ ῥητορικὸν ὄγκον ἐπισυρόμενα, τὰ δὲ παρὰ τῶν γεραιτέρων ἐκδηγούμενα· τῆς αὐτῆς ἦσαν καὶ λέξεως καὶ διανοίας τῶν συγγραμμάτων ἐχόμενα, καὶ ἐτακμηράμην ἐξ αὐτῶν τὴν τῆς ἱστορίας ἀλήθειαν, συμβάλουσα καὶ παρεξετάζουσα τὰ παρ' ἐμαυτῆς ἱστορούμενα πρὸς τὰ παρ' ἐκείνων λεγόμενα καὶ τὰ παρ' ἐκείνων πρὸς τὰ παρ' ἐμαυτῆς, ἄπερ αὐτῆ ἐξ αὐτοῦ τε τοῦμοῦ πατρὸς καὶ τῶν πρὸς πατῆρ καὶ μητῆρ

littarum commebant. Maxime autem, ac per se curam, quæ viderant gesserantque, ac quorum pars magna fuerant, sæpius audiui memorantes, imperatorem ipsum et Georgium Palæologum. Porro quæ aliis e testibus comperi eorum pleraque ac præcipua quæque collegi imperante illo qui tertius a meo patre Romanam rem gubernavit: quo videlicet tempore omnis adulatio et libido adulterandæ veritatis in gratiam principis dudum mortui plane jam defluerat: intentisque ut sit oculis spebusque cunctorum in nepotem regio tum insistentem solio, nullus in ullius animo supererat metus aut respectus anxius avi pridem extincti, sed nuda tantum ac simplex nulliusque suspecta fuci recordatio; narratioque ex ea fluens auctoritatis plena, res uti

Hactenus de illorum fide quorum auditis ego relationibus ad hujus compositionem Historiæ profeci. Quia vero nonnulla etiam de argumento eodem scripta monumenta in meas manus pervenerunt, quibus me adiutam in hoc opere fateor, quorumque ideo præstare fidem neeum est, Deum testor conscium; testor item mundo superiorem Dei ejusdem Matrem ac meam Dominam, fuisse illos Commentarios egregie insignitos notis omnibus **448** incorruptæ veritatis: quippe incompta simplicitate rudes, suspicionemque artis ac fuci situ quodam prisco refutantes. Prorsus ejusmodi qui exacte congruerent moribus auctorum, a consuetudine adulandi et usu sectæque ambitionis aulicæ remotissimis. Scripserant eos videlicet viri natu grandes, ætate ac religione maturi, qui patris olim mei secuti militiam, deinde ob casus adversos vitæ pertæsi, in monasticæ quietis portum e sæculi fluctibus se receperant. Cujus sacri otii cum partem decrevisset conferre aliquam ad mandanda ea litteris quæ memoria sug-

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

⁸⁸ φόβῳ διὰ τὴν τῶν πραγμάτων πάλλῃθειαν· καί.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(54) Κοσμικῆς τύρβης. Secularis turbæ. Lexicon Græc. ms. ex bibl. Reg., cod. 959: Τύρβη,

ἀπόλυσις, ἢ θόρυθος, τάραξις. Hesychius: Ὑάνια, τύρβη, μάχη, ὕβρις, ἀγερωχία.

gerebat temporis decursi, dicendi genus adhibe-
runt facilitatis simplicissimæ, quæ pompa liberum
choragioque nudum omni, rhetoricum illum fastum ac tumorem sub jugum mitteret inornatissimæ bre-
vitatæ; squaloreque isto ipso ac severis rugis plenam auctoritatem præ se ferret fidei quantævis; atque
has ego tamen, utcumque tantum sinceritatæ instar specie prima monstrantes narrationes, vocare ad
examen non ausi: verum ea quæ a religiosis viris scripta legebam, cum iis accurate conferens quæ a
senioribus viva voce tradita præsens audiveram, indagabam omnibus vestigiis indubitatissimam ve-
ritatem. Vix alia in meam referenda Historiam censens quam quæ concordibus utriusque generis
suffragiis ad summæ auctoritatæ constantissimam firmitatem niterentur. Ac tanta erat censuræ seve-
ritas istius, ut ne mihi quidem ipsi nimis crederem: sed ea quæ per me ipsa compereram, quæ, inquam,
meis ego auribus e patris ipsius mei, et tum patruorum tum avunculorum meorum, sæpius a me
auditis relationibus cognoveram, studiose compararem cum iis quæ dixi scriptis dictisque seniorum,
quorum etiam ipsorum vicissim fidem ad meæ tan incorruptis e fontibus haustæ notitiæ certitudinem
explorabam; atque ita demum inspectis, perpensis, subductis omnibus, probatissima punctis omnium
quæque seligebam ex quibus historicæ veritatæ corpus universum texendo concinnarem.

At resumamus id unde digressa jam pridem peri-
grinatur oratio. Pendebant in foro Constantini cives
magno circum undique hiantes numero e Camytzis
ore narrantis suam e Barbarorum castris fugam, ceterosque suos, nostrorum, hostiumque casus, et eventa
nobis prospera, prudentissimaque consilia imperatoris in Ismaelitas magnis eorum sancita cladibus.
Triumphare ad ea gaudio Constantinopolitanæ concordibusque ferre in cœlum vocibus ac laudibus Augusti
divinam mentem, ætem bellandi mirabilem, felicitatem maximam. Hinc in omnem effusi significati-
onem popularis lætitiæ, deducunt assecutione festiva Camytzen domum; paucisque post diebus venientem imperatorem gratulantes orantesque lætissimis vocibus excepere; illum victorem ineluctabilem, illum erectorem tropæorum invictum, illum adversus offensiones bellorum, virtute, consilio, felicitate sua tutissimum, ducem, principem, Augustum, imperatorem acclamantes. Ipse per eam pompam ingressus palatium, votis illis et gratiis pro salute, pro incolum reditu, pro re bene gesta, Deo ac Dei Matri per solemnia sacrificia rite persolutis ac redditis, consuetæ vitæ et familiarium occupationum curarumque tenorem resumpsit. Solitus
nimirum erat quod a debellatis externis hostibus, a tyrannorum rebellionibus domitis et intestinis seditionibus oppressis reliquum habebat otium, universum impendere juri dicundo, inspiciendis legibus, componendis judiciis, causis cognoscendis. Unus videlicet æque artibus et moribus instructus ad usum utriusque temporis; pacis, inquam, ac belli procurator idem optimus. Acer eximere orphanum calumniæ, jus viduæ tueri; adversus omnem iniquitatem torvo semper aspectu et implacabiliter minaci. Exiguam his intermisciebat curam corporis, venationibus et id genus remissionibus

Ἄλλ' ὅπερ ἄνωθεν εἶπον περὶ τῆς τοῦ Καμύτζη τῶν Βαρθάρων ἀποφυγῆς, καὶ τῆς παρ' ἐκείνου πρὸς τοὺς πολίτας δημηγορίας, ὁ λόγος ἐχέσθω. Ὅ μὲν γὰρ διηγήσατο τὰ συμπεπωκότα, καθάπερ εἶπομεν, καὶ ὅσα ὁ βασιλεὺς κατὰ τῶν Ἰσραηλιτῶν ἐτεχνόσατο. Οἱ δὲ τῆς Κωνσταντινίου οἰκήτορες, μὴ φωνῆ καὶ χειρὸς ἐν γεγονότες, ἀνευφύμουν, ὕμνουν τὸν αὐτοκράτορα, ἐξεθείαζον, ἐμακάριζον τῆς στρατηγίας, οὐκ εἶρον ὅπως τὴν ἐπ' αὐτῷ ἦδονην κατασχέιν. Ἄλλὰ τὸν μὲν Καμύτζην σὺν εὐθυμίᾳ παραπέμψαντες οἰκαδὲ μὲθ' ἡμέρας τινὰς, δέχονται καὶ τὸν αὐτοκράτορα νικητὴν, τροπαιοῦχον, ἀνίκητον στρατηγὸν, ἀήτητον βασιλέα, σεβαστὸν αὐτοκράτορα. Καὶ οἱ μὲν οὕτως ὁ δὲ, εἰσαηλυθὼς τὰ βασίλεια, καὶ οὐστραθύσας Θεῶ καὶ τῇ Θεομήτορι (55), τῶν συνήθων εἶχετο τρόπων· τοὺς γὰρ ἐξῶθεν πολέμους καταστῆσάμενος, καὶ τὰς τῶν τυράννων στάσεις ἀποκρουσάμενος, εἰς δικαιοσύνην καὶ νόμους ἀπέβλεπεν. Ἦν γὰρ παρ' ἐκάτερον κερδὸν καὶ εἰρήνης καὶ μάχης ἄριστος οἰκονόμος. Ἐκρινε γὰρ ὄρφανὸν καὶ ἰδουαὸν χήραν, καὶ κατὰ πάσης ἀδικίας δριμύτατον ἐβλεπεν, ὀλίγα τὸ σῶμα διαναπαύων ἐν κωννηγεσίᾳ; τε καὶ ἀνέσσει. Καὶ γὰρ μετὰ τῶν ἄλλων ἐφιλοσόφει καὶ τοῦτο χαλινάγωγεῖν τὸ σῶμα καὶ εὐαγωγότερον ἑαυτῷ καθιστᾶν. Ἐξεδίδου μὲν γὰρ αὐτὸ τοῖς πόνοι; ὡς ἐπὶ τὸ πλείστον· πάλιν δὲ ἐπανεκαλεῖτο τῶν πόνων, καὶ ἡ ἀνεσις τοῦτο δεύτερος πόνος, βιβλίων ἀνάγνωσις καὶ ἐξέτασις, καὶ ἡ τοῦ, Ἐρουνάτη τὰς Γραφὰς, παραγγέλματος ἐπιμέλεια. Τὰ δ' αὖ κωνηγέσια καὶ ἡ ἀπὸ τοῦ σφαιρίζειν παιδιὰ δευτέρου λόγου καὶ τρίτου προσῆν τῷ ἐμῷ πατρὶ ἕως ἐτι νεώτερος ἦν· καὶ οὐκ τὸ θηρῆν ἡ τῶν ποδῶν διάθεσις αὐτῷ ἐπισυνεπλάκει, κατὰ περ ὅρι; τις σχολίδς, καὶ αὐτὸ δὴ τοῦτο τὸ τῆς κατάρας, δάκνων αὐτοῦ τὴν πέτρναν. Ἐξέστου δὲ τὰ τοῦ νοσήματος ὀπήρξατο καὶ εἰς ἀκμὴν ἤει.

Variæ lectiones ex cod. Coislino.

⁹⁹ Decet vox πάλιν.

Car. Dufresnii Du Langii notæ.

(55) Τῇ Θεομήτορι. Deiparæ forte Hodegetriæ, cui non modo supplicabant imperatores in expeditionem profecturi, ut est apud Zonaram et Scylitzem in Michaelæ Theophili f., sed et post adeptam victoriam, resque rite et belle confectas, gratias referebant, ut est apud Cantacuzenum,

lib. III, cap. 50 et 59; Gregorium, lib. IV, etc. Neque enim bene conjectarunt viri docti de hac appellatione, in Notis ad Vitam S. Basilii Junioris, n. 40. Vide Historiam nostram Gallo-Byzant. lib. II, n. 5.

τότε δὴ καὶ γυμνασίοις ἑαυτὸν ἐπεδίδου, καὶ τοῖς ἑπιπέασμασι καὶ ταῖς ἄλλαις παιδιαῖς, παράγγελμα τοῦτο λαβὼν ἐξ ἱατρικῆς ἐπιστήμης, ἵνα ταῖς συνελείσιν ἑκασταῖς διαφοροῦτό τι τῆς καταρβέουσῃς ὕλης, καὶ τοῦ ἐπιβρίθοντος βάρους κουφίζοιτο. Τοῦτο γὰρ τὸ πάθος ὁ ἐμὸς πατήρ, καθάπερ εἰρήκειν ἄνωθεν, οὐκ ἐξ ἑτέρας αἰτίας ἐξώθεν, ἀλλ' ἀπὸ τῶν πόνων καὶ καμάτων ὑπὲρ τῆς Ῥωμαίων ὁδύης ἐσπάσατο.

labor erat secundus; nempe lectio librorum, studiumque et accurata exquisitio doctrinae, illiusque a Christo impositi observatio praecepti, *Scrutamini scripturas*¹. Tertio deinde loco succedebat venatio, pila, vel domitatio equorum. Hic orbis occupationum erat mei patris, a juventute institutus prima; hic ordo pulcherrimus Impermista distinctione recurrens ab occupatione praecipua ad has alteram et tertiam in subsecivorum temporum quasi loca vacua descriptas; pulchris, et apto contextu mire temperatis vicibus utilitatis multiformis. Sic vixit, quoad pedum morbus, velut obliquus serpens, crura ei nexu vario impedita comprehendit, juxta illud in maledictione serpentis scriptum, mordenas calcaneum ejus. Cum enim corripere illum coepit, atque invalescere inclementius vis saeva istius mali, coactus est praeceptis medicorum, et ipsa ratione scientiae ejus, non ignota sibi, effundere sese indulgentius in remissiones et exercitationes corporis, equitationes, excursiones ludicras, si forte jactationibus istis posset residentem humorem, doloris causam, resolvere ac digerere. Quia enim, ut dixi superius, contentione improba sine modo continuata laborum pro Romani nominis gloria susceptorum eam pater meus sibi aegritudinem accersiverat, causam habebat sperandi fore ut ea levaretur, et contrariam institueret vitae rationem, remissionesque impensius sectaretur.

Ὅσῳ ἐνιαυτὸς εἰς παρεληλύθει, καὶ λογοποιουμένων⁹⁰ ἀκρηκῶς αὐθις περὶ τῶν Κομάνων διὰ τοῦ Ἰστρου διαπεραίωσιν, ὀγδόης ἤδη ἐπινεμήσεως (56) ἐπισταμένης, ἀρχομένου φθινοπώρου, κατὰ μῆνα Νοέμβριον, ἔξεσι τῆς βασιλίδος τῶν πόλεων, καὶ τὰς δυνάμεις ἀπάσας (α) μεταπεμφάμενος κατατίθησι τοῦτους εἰς τε Φιλιππούπολιν καὶ εἰς τὸν λεγόμενον Περιτζῶν καὶ Τριάδιτζαν, καὶ εἰς τὸ θέμα τοῦ Νήσου⁹¹, μέχρι καὶ τῆς παριστρας Βουραντζόδης (57), ἐπισκῆψας πολλῶν τε περὶ τοῦς Ἰππους αὐτῶν ἐνδείκνυσθαι ἐπιμέλειαν, ὥστε πίνοντας γεγονότας ἐν καιρῷ μάχης δύνασθαι φέρειν τοὺς ἐπιδάτας. Αὐτὸς δὲ, κατὰ τὴν Φιλιππούπολιν (58) ἐνδιατρῆδων. Πόλις δὲ αὕτη περὶ τὴν τῆς Θράκης μεσόγειαν. Ἐῦρος τῇ πόλει παραρρεῖ πρὸς βορρᾶν ἀνεμον πνέοντα. Ῥεῖ μὲν γὰρ οὗτος ἀπὸ τῶν περάτων αὐτῶν τῆς Ῥοδόπης, καὶ πολλὰς ποιούμενος ἔλικας καὶ καμπάς, παραμείθει τε τὴν Ἀδριανοῦ, πολλῶν καὶ ἄλλων ἐς ταυτὸ ποταμῶν συνεμβελιχότων, καὶ περὶ τὴν Αἴνον πόλιν ἐκδιδώσιν εἰς τὴν θάλασσαν. Φίλιππον δὲ ὅταν εἴπω, οὐ τὸν Μακεδόνα λέγω τὸν τοῦ Ἀμύντου (νεωτέρα γὰρ ἢ πόλις τοῦ Φιλίππου τούτου),

sese oblectans ac reficiens interdum. Studiosus unus praeter caeteros corporis domitandi, subigendique velut quodam philosophiae ad quemvis usum officii varii per occasiones incertas vitae multiplicis occurruri. Plerumque ille quidem sui temporis viriumque partem impendebat laboribus; receptui tamen rursus cum erat necesse non immemor canere, sese otio refovebat tempestivo; at negotioso eodem utique: nam remissio ei fatigato laboribus,

Nondum annus in hac ei quiete sese unus evolverat: cum ecce illum excitat fama rursus percrebescens novae irruptionis Comanorum sub initium autumnii, instante aut ineunte indicione octava Istrum trajicere parantium. Parat contra expeditionem illico Augustus, et mense Novembri proficiscitur ex urbe regia, accersitasque undecunque copias Romanas universas certis in stationibus per illum limitem disponit, alias Philippopoli collocans, alias Peritzum et Triadizam (loca sine dicta) obtinere jubens; aliis Thema quod Nesi dicitur custodiendum attribuens usque ad Buranitzobam contiguam Istro urbem ac regionem. Militibus sic in loca commoda distributis edixit universis imperator curam equorum gererent, darentque operam, **450** ut ii pingues et robusti satis essent, ad ferendos die pugnæ decretorio dominos armatos. Ipse Augustus commorandi sedem sibi Philippopolim delegit. Est ea civitas in mediterraneis Thraciæ. Hebrus eam flumen alluit a septentrione fluens. Is amnis ortus ab extremis Rhodopes finibus, ubi multis sese flexibus sinuosis obliquavit, obit Adriani urbem,

Nondum annus in hac ei quiete sese unus evolverat: cum ecce illum excitat fama rursus percrebescens novae irruptionis Comanorum sub initium autumnii, instante aut ineunte indicione octava Istrum trajicere parantium. Parat contra expeditionem illico Augustus, et mense Novembri proficiscitur ex urbe regia, accersitasque undecunque copias Romanas universas certis in stationibus per illum limitem disponit, alias Philippopoli collocans, alias Peritzum et Triadizam (loca sine dicta) obtinere jubens; aliis Thema quod Nesi dicitur custodiendum attribuens usque ad Buranitzobam contiguam Istro urbem ac regionem. Militibus sic in loca commoda distributis edixit universis imperator curam equorum gererent, darentque operam, **450** ut ii pingues et robusti satis essent, ad ferendos die pugnæ decretorio dominos armatos. Ipse Augustus commorandi sedem sibi Philippopolim delegit. Est ea civitas in mediterraneis Thraciæ. Hebrus eam flumen alluit a septentrione fluens. Is amnis ortus ab extremis Rhodopes finibus, ubi multis sese flexibus sinuosis obliquavit, obit Adriani urbem,

¹ Joan. v, 39.

Variae lectiones ex cod. Coislin.

⁹⁰ λογοποιομένην. ⁹¹ Νήσου.

Car. Dufresnii Du Gangii notæ.

(56) Ὀγδόης ἐπινεμήσεως. Alexius bellum in Comanos parans, ex urbe proficiscitur mense Novemb. indit. 8, quæ cadit in an. Chr. 1114.

(57) Βουραντζόδης. Malim Βραντζόδης, de qua urbe ad Istrum sita non semel agunt Cinnamus et Nicetas.

(58) Φιλιππούπολις. Eadem habent Cedrenus, Zonaras, et Joel in Philippo. Sed hallucinatur

Anna, dum scribit Philippopolim Κρηνίδας olim vocatam; id enim convenit Philippis, Thraciæ perinde oppido, cui id nominis inditum a fontibus qui circa collem, cui inædificatum est, scaturiunt, uti diserte tradunt Appianus, lib. iv *De bello civili*; Diodorus Sicul. et Plethon. Vide Not. ad Villhard. n. 258.

(a) Ille deficit codex Florentianus.

multorumque obiter accessu auctus flaviorum sese illi miscentium mari se miscet ad urbem Ænum. Ne quis porro mentione Philippi urbis admonitus Philippum cogitet illum Amyntæ filium; eumve conditorem hujus suspicetur civitatis. Longe est illa recentior quam ut ejus origines pertinere ad regni Macedonum tempora queant. Philippus ejus auctor Romanus ille imperator fuit gigantea proceritate corporis et robore respondente magnitudini membrorum cui par sustinendo nihil esset. Quæ hodie Philippopolis ab hoc Philippo dicta civitas est, ante illum nihil erat nisi oppidum parvum Crenides nominatum a plerisque; a quibusdam Trimons sive Trimontium. Verum urbem prius modicam maximus ille Philippus structis circum opere magnifico mœnibus, circisque maximis et aliis id genus miris ædificiis decoratam, in eam magnitudinem evexit quæ facile urbis in Thracia primariæ dignitatem ineretur: cujus quidem magnitudinis fortuna bellicum ac temporum non parum imminutæ vestigia mihi observare presenti contigit; cum incidisset causa ob quam cum imperatore peregrinari me quoque in urbem istam oportuit. Claudit ea montem intra se triplici vertice surgentem, ejus illa trifida summitas magno et alto undique nubo cingitur. Inde clementi sensim sese clivo exporrigenz reliqua civitas, ubi situm leniter pendente in æquam jam planitiem deposuit, coerectur omni ex parte obvallante fossa, ipzis Hebræi præducentis admota ripis; specie ac descriptione plane Angusta, quandiu quidem perstitit primus urbi splendor, prout conjicere ex eo licet, quod quamquam superioribus temporibus a Tauris Scythisque, qui eam ceperunt, deformata plurimum est, illæ ipsæ tamen superstites reliquæ magnam hodieque instar præferunt peramplæ olim et perquam ornatæ civitatis.

Cæterum cum aliis ea infelix cladibus ac malis, tum adventu in ipsam confluxuque impiorum fuit. Nam ibi et Armenii sedes habuerunt, et qui dicuntur Bogomili (de quibus eorumque hæresi postea suo tempore dicemus) et Pauliciani omnium absurdissime de Deo sentientes. Pars hi quædam sunt sectæ Manichaicæ a Paulo et Joanne denominata: qui viri duo cum præ cæteris Manetis impii discipulis, teterrimi dogmatis merum venenum nullo mistum emolliitionis temperamento ex sære ipsa pestiferi fontis hausissent, et nomen et errorem in hos suos sequaces ac posteros propagaverant. Equidem, nisi me Historiæ pertexendæ quam institui, cura revocaret, efferrî forsitan me sinerem impetu animi excurrere subinde gestientis in 451 refutationem execrabilium istorum dogmatum. Quanquam et aliæ mihi quoque sunt ejus meditationis omnitendæ causæ. Prima quod summo apud omnes in contemptu est, risuque vulgo ac sibilis exploditur Manichæorum hæresis. Altera quod eam oppugnantium

ἀλλὰ τὸν Ῥωμαῖον Φίλιππον, ὃς ὑπερωμίας γέγονεν ἄνθρωπος, καὶ τὴν ἰσχύον καὶ τὸ σῶμα ἀνυπόστατος. Πολίχινον δὲ ἦν τὰ πρῶτα καὶ πρὸς Φιλίππου, Κρηνίδες ὀνομαζόμενον, παρ' ἐνίων δὲ Τριμῶν. Ἄλλ' ὃ τε μέγιστος ἐκεῖνος Φίλιππος, εἰς μέγθος τὴν πόλιν ἐξέβασας, καὶ περικυκλώσας ταύτην τείχει, περιδύσθητον τῶν ἐν Θράκῃ πεποικηκε πόλεων, ἰππικά τε καταστησάμενος ἐν αὐτῷ μέγιστα καὶ ἄλλα κατασκευάσματα θαύματα; ἄξια, ὧν ἰσχυρὰ κατέλαθον καὶ αὐτὴ μετὰ τοῦ αὐτοκράτορος ἐπιδημηκυῖα τὴν πόλιν κατὰ χρεῖαν τινά. Ἢ δὲ πόλις τριλοφός; ἐστὶν ἐκεῖνου λόφου περιζωννυμένου τείχει μεγάλῳ καὶ ὑψηλῷ ὅπου δὲ πρὸς πεδιάδα; ὑποκίπτει καὶ ὀμαλότητας, τάφρος αὐτὴν περιβέει παρ' Εὐρώπῃ κειμένη. Καὶ ἦν ὡς ἑοικέ ποτε πόλις ἢ πόλις αὐτῆς μεγάλη τε καὶ καλὴ. Ἀφ' οὗ δὲ Ταύροι καὶ Σκύθαι; τὴν πόλιν ἐν τοῖς ἀνέκαθεν χρόνοις ἠνδροποδίσαντο, εἰς τότε τοῦ σχήματος ἢ πόλις κατέστη, ἐν ᾧ ἡμεῖς; κατεληφθέντες αὐτὴν ἐπὶ τῶν τοῦ ἐμοῦ πατρὸς σκήπτρων τὴν πόλιν μεγαλόπολιν ὡς ὄντα; ἐτεκμηράμεθα.

quoque in urbem istam oportuit. Claudit ea montem intra se triplici vertice surgentem, ejus illa trifida summitas magno et alto undique nubo cingitur. Inde clementi sensim sese clivo exporrigenz reliqua civitas, ubi situm leniter pendente in æquam jam planitiem deposuit, coerectur omni ex parte obvallante fossa, ipzis Hebræi præducentis admota ripis; specie ac descriptione plane Angusta, quandiu quidem perstitit primus urbi splendor, prout conjicere ex eo licet, quod quamquam superioribus temporibus a Tauris Scythisque, qui eam ceperunt, deformata plurimum est, illæ ipsæ tamen superstites reliquæ magnam hodieque instar præferunt peramplæ olim et perquam ornatæ civitatis.

Ἐδυστύχει δὲ μετὰ τῶν ἄλλων καὶ ἀσεβῶν ἐπιδημία πολλῶν Ἀρμένιοι; τε γὰρ διενείμαντο τὴν πόλιν ταύτην, καὶ οἱ λεγόμενοι Βωγόμενοι, περὶ ὧν ὑπέροισιν καὶ αὐτῶν καὶ τῆς τοῦτων αἰρέσεως ἐροῦμεν κατὰ καιρὸν, καὶ δὴ καὶ οἱ δυσθεώτατοι Παυλικιάνοι; τῆς Μανιχαϊκῆς ἀποσπάσαι τυγχάνοντες, ἐκ Παύλου καὶ Ἰωάννου (59), ὡς καὶ τοῦνομα λέγει, γεγεννημένοι οἱ τῆς ἀσεβείας τοῦ Μάνεντος ἐπισπασάμενοι ἄκρατον, τοῖς ἀπ' ἐκεῖνων μεταδεδώκασιν. Ἡθουλήμενον τὸ δόγμα τῶν Μανιχαίων ἐπιδραμεῖν καὶ συνεσπειραμένους ἀνακτιύσαι, προσέτι σπουδάσαι τὴν ἀνατροπὴν τῶν ἠθεωτάτων δειγμάτων τούτων ἄλλ' ἅμα μὲν εἰδοῖτα ὅτι πᾶσιν ἐστὶ καταγλιστος; ἢ τῶν Μανιχαίων αἵρεσις, ἅμα δὲ καὶ πρὸς τὴν ἰστορίαν ἐπισπεύδουσα, παρίτημι τοὺς κατὰ τούτων ἠλέγγους. Καὶ ἄλλως δὲ οὐ τῆς ἡμετέρας αἰλῆς μόνον, ἀλλὰ καὶ αὐτὸν οἶδα τὸν καθ' ἡμῶν λελυτηκότα Πορφυρίον ἐν πλείοσι κεφαλαίοις εἰς ἀτοπίαν πολλὴν συνωθῆσαντα τὸ τῶν Μανιχαίων φίλον δόγμα, ἐπιστημονικώτατα περὶ τῶν ὄντων

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

ἢ ἀλλ' ἄττα. ἢ τόν.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(59) Ἐκ Παύλου καὶ Ἰωάννου. De Paulicianorum origine et auctore similia narrat Balsamon ad canon. 19 synodi Nicænæ, et Cedrenus, pag. 452. Porro Anna Paulicianos appellatos velle videtur, vocabulo ex Paulo et Joanne confecto, quasi Παῦλοι καὶ Ἰάννοι. Sic etiam Zonaras in Michæle: Κατὰ τὴν Ἐφῶν δὲ τὸ τῶν Μανιχαίων πλῆθος ἦν

πολὺ, οἱ καὶ ἀγροικότερον παρὰ τοῦ δημόδου; δόξαν κελούσιν, ἐκ Παύλου καὶ Ἰωάννου τῆς κλήσεως συγκατεμένους αὐτοῖς. Hus sias inferior Publicanos nominavit, interdum Populicanos, ut Villharduinus, n. 208, qui illos pariter Philippopolitanum tractum incoluisse scribit. De hisce Hæreticis pluribus egimus ad hunc scriptorem.

ἀρχῶν ἐπισκεψάμενον. Εἰ καὶ τῆ μοναρχία τούτῳ εἰς τὴν Πλατωνικήν ἐνάδα ἦ καὶ τὸ ἐν τοῖς ἀναγινώσκοντες ἀναγκάζει συναγεῖν· ἡμεῖς γὰρ μοναρχίαν τιμῶμεν· οὐχὶ ἐν πρόσωπον περιγράφει. Οὐδὲ τὸ ἐν τὸ Πλάτωνος ⁵⁴ προσηκόμεθα. Τούτῳ τὰ περὶ Ἑλλήσιν ἀρόρητον, καὶ περὶ Χαλδαίους ἀπρόρητον· ἐξαρτῶσι γὰρ αὐτοῦ πολλὰς καὶ ἄλλας ἀρχὰς ἐγκοσμίως τε καὶ ὑπερκοσμίως.

in hoc ipso evectus, quod ita ex Platonicæ scholæ placitis naturæ divinæ unitatem astruit, ut personarum Trinitati nullum relinquat locum : cum nos contendamus istis rationibus sane validis effeci nihil aliud quam necessario admittendam unicam naturam sive essentiam principem ; minime tamen continuo personæ unius quasi ambitu circumscribendam. Sed et alia dogma istud de monarchia Platonicum, arcanis Græcorum et Chalcæorum litteris ac mysteriis traditum, errorum admistio infamat. Eatenus videlicet rectum id est duntaxat quatenus unitatem principii supremi fateri cogit. At quæ deinde ex primo quasi expansæ producentur fabulosæ series aliorum ex aliis aptorum, ex seque invicem pendentium principiorum, intra mundum et supra mundum infinitos mutuo implexos causarum ordines contextentium, nihil aliud profecto quam nugæ sunt.

Ἄλλὰ τούτους δὴ τοὺς ἀπὸ Μάνεντος, καὶ Παύλου καὶ Ἰωάννου, τῶν τῆς Καλλινίκης ἀγριωτέρους ὄντας τῆς γνώμας καὶ ὠμοῦς καὶ μέχρις αἵματος διακινδυνεύοντες, ὁ ἐν βασιλεῦσιν ἐκείνος θαυμάσιος Ἰωάννης ὁ Τζυμισκῆς (60) πολέμῳ νικήσας ἐξανδραποδισάμενος ἐκ τῆς Ἀσίας, ἐκείθεν ἀπὸ τῶν Χαλύβων καὶ τῶν Ἀρμενιακῶν τόπων, εἰς τὴν Θράκην μετήνεγκε, καὶ τὰ περὶ τὴν Φιλιπούπολιν αὐλίξεσθαι κατηνάγκασεν· ἅμα μὲν τῶν ἐκρυμνοτάτων ⁵⁵ πυλῶν καὶ φρουρῶν ἀ κατεῖχον τυρηνιῶντες ἀπαγαγεῖν, ἅμα δὲ καὶ φύλακας ἐπιστήσας ἀσφαλεστάτους τῶν Σκυθικῶν ἐκείνων διεκδρομῶν, ἃς ὑποσύχωνας ὑπὸ Βαρβάρων τὰπὶ Θράκης ἐπέπνῃσι χωρῖα· ὑπερβαίνοντες γὰρ τὰ τέμνη τοῦ Αἴμου τὰς ὑπὸ τούτων ⁵⁶ πεδιάδας κατέτρειχον. Ὁ δ' Αἴμος οὗτος ὄρος ἐστὶ μακρότατον κατὰ γραμμὴν παράλληλον τῇ Ῥοδόπῃ κείμενον. Ἀρχεται μὲν ἀπὸ τοῦ Εὐξείνου Πόντου τὸ ὄρος καὶ μικρὸν παραμείδων τοῖς καταράκταις, μέχρις αὐτῶν Ἰλλυρικῶν διήκει. Οἱμαὶ δ' ὅτι καὶ διακοπτόμενον τῷ Ἀδριατικῷ πελάγει, πάλιν εἰς ἀντιπέραν ἡπειρον ἀναλαμβάνει, καὶ μέχρις αὐτῶν Ἐρκυλῶν δρυμῶν ἀποτελευτᾷ, ἐκατέρωθεν δὲ τῶν καταρρύτων τ' αὐτοῦ πολλὰ καὶ πλουσιώτατα ἔθνη νέμεται. Δακῶν μὲν ὄντων βορειοτέρων, καὶ τῶν Θρακῶν, νοτιωτέρων δὲ Θρακῶν τε αὐτῶν καὶ Μακεδόνων. Τούτων τὸν Αἴμον διαπερῶντες οἱ Νομάδες Σκύθαι κατὰ τοὺς ἀνέκαθεν χρόνους πρὶν ἢ τοῦ Ἀλεξίου τὸ ὄρου καὶ οἱ πολλοὶ ἀγῶνες εἰς πανωλεθρίαν κατήνεγκαν, πανστρατιᾷ τὴν Ῥωμαίων ἡγεμονίαν ἐκάκουν, καὶ μάλιστα τὰς ἐγγυτέρους πόλεις, ὧν προκάθητο ἡ πάλαι πολυθρόλλητος Φιλιπούπολις. Ὁ δὲ Τζυμισκῆς Ἰωάννης τοὺς ἐκ ⁵⁷ Μανιχαϊκῆς αἰρέσεως ἀντιμάχου· ἡμῖν ποιησάμενος συμμάχους, κατὰ γὰρ τὰ ὅπλα, ἀξιωματικούς δυνάμεις τοῖς νομάσι τούτοις

A falsique plane ac delirii convincentium scriptorum affluit copia ; quippe cum non eam solum religionis cultores nostræ viri doctissimi victricibus disputationibus proscripterint : sed homo quoque rabie in nos instinctus implacabili Porphyrius, ejus in plerisque capitibus absurditatem insanfissimam coarguerit, dum principiorum dualitatem invictis plane argumentis confutat : ultra gyros ille quidem in hoc ipso evectus, quod ita ex Platonicæ scholæ placitis naturæ divinæ unitatem astruit, ut personarum Trinitati nullum relinquat locum : cum nos contendamus istis rationibus sane validis effeci nihil aliud quam necessario admittendam unicam naturam sive essentiam principem ; minime tamen continuo personæ unius quasi ambitu circumscribendam. Sed et alia dogma istud de monarchia Platonicum, arcanis Græcorum et Chalcæorum litteris ac mysteriis traditum, errorum admistio infamat. Eatenus videlicet rectum id est duntaxat quatenus unitatem principii supremi fateri cogit. At quæ deinde ex primo quasi expansæ producentur fabulosæ series aliorum ex aliis aptorum, ex seque invicem pendentium principiorum, intra mundum et supra mundum infinitos mutuo implexos causarum ordines contextentium, nihil aliud profecto quam nugæ sunt.

Verum ad Paulicianos veniendum est. Illi ergo sectatores Manetis, sed a Paulo et Joanne Callinices filii (a) ad peculiarem quemdam magisque contumacem instituti furorem : homines alioqui feri et sanguinarii qui suum aliorumve cruorem fundere nihil pensi admodum haberent : nec isto aut alio quovis metu ab ullo audaciæ genere revocarentur, et periculosiores quo pericula spernebant omnia : bello tamen domiti ac plane subjugati cum fuissent ab illo inclyto Joanne Tzimisca, ex Asia captivi ab eodem ducti sunt, et ab illis Chalybum quas prius obtinebant sedibus, locisque Armeniacis in Thraciam transtulit, ac circa Philippopolim domicilia figere cogit, duabus de causis. Primum ut quæ prius insidebant claustra imperii, arces naturæ munitissimas et manu ; ne obtinerent amplius, earumque fiducia ad rebelliones cogitandas animarentur. Deinde ut genus hominum ferrenum cuius labori ac periculo par adversus feros maxime ac vehementes Scytharum subinde Thraciam instantium incursus objiceretur, securitate imperii non exigua, quod jam limes ille vexatissimus pares aggressoribus defensores nactus, deinceps adversus omne periculum abunde firmatus videretur. Miserrum sane antea in modum in perpetuis metu aut malo Thraciæ urbes ac populi conflictari erant soliti ; cum Barbari angustas Hæmi valles subinde transgredientes in uberrimas ejus provinciæ plankies iugenti numero effusi, crudelissime omnia vastarent. Est hic Hæmus mons longissimus cui ad parallelam lineam objacet Rhodope. Incipit ab Euxino Ponto. Hinc ubi cataractas proximè præterit flexu vasto usque in ipsum Illyricum excersit. Quin etiam **452** videtur, velut interpellatus paululum incursu maris Adriatici, aut potius sub ejus

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

⁵⁴ τὸ τοῦ Πλάτωνος. ⁵⁵ ἐρρηνοτάτων. ⁵⁶ τοῦτον. ⁵⁷ ἐκ τῆς.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(60) Ὁ Τζυμισκῆς. Zonaras et Glycas in Alexio.

(a) Vide Cedrenum pag. 432 ed. Reg

ΠΑΤΡΟΛ. GR. CXXXI.

fluctibus clam continuatus, emergere inde iterum A in adversam continentem, atque in Hercyniam usque ad silvam, jugorum perpetua serie porrecta, vix tandem ibi desinere. Porro utrinque circa finem hujus annis multæ eademque opulentissimæ gentes habitant. Daci a septentrione, item et Thracæ: a meridie vero Thracæ iidem necnon Macedones. Hanc hæmum transgredientes nomades Scythiæ superioribus temporibus, quando eos nondum Alexii hasta per multa pericula certaminaque in supremam tandem perniciem internecionemque compulerat, vastia et innumerabilibus totius populosisimæ conjuratæ gentis in Romanam terram exercitibus effusis, tum alias imperii affligebant partes, tum vicinas præsertim illius limitis urbes, B. voun δὲ ταῖς ἀποστασίαις, οἱ ἄλλοι τοῖς Μανιχαίοις, quarum princeps ac velut metropolis habebatur famosissima illa quondam Philippopolis. Quod cum animadverteret Tzimisces Joannes Manichæorum in Asia victor, ut hominibus nihilominus feris quædam Scythiæ ipsi erant, ex infestis hostibus in socios fidos commutandis, perutiliter periculum in auxilium verteret; decrevit societatem armorum duntaxat cum iis inire qui pravæ doctrinæ atque perfidiæ obstinatione dissidentes, translati in Thraciam et Philippopolim a sedibus patriis, pro muro deinceps ac præsidio toti ei provinciæ fuerunt: haud dubie postea respirare visæ a continuis feræ illis quibus antea conculcari erat solita excursionibus Barbarorum. Verum ut fere sæpe cito ad ingenium patriæ consuetudinis Coloni transportati rediero. Contumacis naturæ homines et animo indocili parendi; feroces ad hæc et prævalentes viribus, audacia quoque abundante sensim in indigenas cives Philippopolis Christianos non ita multos (maxima pars Manichæi erant) grassari tyrannidē cœperunt, diripereque atque opprimere, parum aut nihil curando quæ subinde ab imperatore mædela ferebantur, continendi sese in officio, et ab injuria celebrandi. Tali usurpatione regni cujusdam, impudens florens secta, numero etiam per illas regiones celebrabatur: adeo ut hæretica late omnia circa Philippopolim essent, augescentibus videlicet velut in solo uberi primis illis olim deportatis ex Asia semivivibus. Affluxit ad elaviam sædiores et aliud peramari laticis quasi flumen, Armeniorum secta; necnon aliud præterea ex lulentissimis Jacobi fontibus, ita ut esset hic quædam confluentia malorum, et inquinatissimarum sordium prono undique fluxu corrivatarum foetidissima in imo commissa; hæresum colluvione diversarum, dogmatibus dissonis, contumacia concordi, unam in communi velut cloacam restagnante rebellis impietatis.

Contra hanc mistam aciem fanaticæ perfidiæ, C 'Ἄλλ' ὁ γὰρ πατήρ ἐμὸς καὶ αὐτοκράτωρ, καὶ πρὸς τούτους τὴν στρατιωτικὴν αὐτοῦ πολυκείριαν ἀντιτάξας, τοὺς μὲν ἀμαχίᾳ συνειλήφει, τοὺς δὲ καὶ μετὰ μάχης ἠδραποδίσατο: ὅσον δ' αὐτὸ δ' ἔρεξε καὶ ἑλὴ καρτερὸς ἀνήρ πρᾶγμα ὄντως καὶ ἀποστολικότατον. Τί γὰρ ἄν τις τοῦτον οὐκ ἐπαυέσσει; Ἦότερον οὐ περὶ τὰς στρατηγίας ἀμαλῶς εἶχε; Καὶ μὴ Ἀποτολήν καὶ Δύσιν ἐπλήρωσε τῶν στρατηγημάτων. Ἄλλ' ὅτι τοὺς λόγους περὶ φαῦλον ἐτίθει; Καὶ μὴ ὡς οὐδεὶς ἄλλος περὶ τὴν θεῖαν Γραφὴν ἐπορεύεται, ὡς καὶ τὴν γλῶσσαν διαθήξαι πρὸς τὰς τῶν αἱρετικῶν συμπλοκάς, καὶ μόνος οὗτος ὄπλα καὶ λόγους ἀνέμιξε· καὶ τοῖς μὲν ὅπλοις τοὺς Βαρβάρους ἐνίκη, τοῖς δὲ λόγοις ἐχειροῦτο τοὺς ἀντιθέους, ὡς περὶ τότε καὶ κατὰ Μανιχαίων ἐξῆπλιστο, ἀποστολικῶν ἀντὶ στρατηγικῆς ἀναδεξάμενος ἀγωνίαν. Καὶ ἐπεὶ γὰρ τοῦτον τρισκαίδεκατον ἂν ἀπόστολον ὀνομάσαιμ. Καίτοι τινὲς Κωνσταντίνῳ τῷ μεγάλῳ τοῦτο τι

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

ἠ ἀντίστησι. ἠ ὄντες Μανιχαίοι. ἠ μιγάγγεια.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(61) Ἀρμενίων. De Armeniis Thraciam incolentibus agit Gotofredus Monachus S. Pantal. an. 1189. De Jacobitis multa habent Jacobus de Vi-

triaci, Miræus in Notit. orb. Christi. Quaresmiius et alii passim.

κλέος προσάπτουσιν, ἐμοὶ δὲ δοκεῖ ἢ σὺν τῷ Κων-
 σταντίνῳ (62) τῷ αὐτοκράτορι τετάχθαι τοῦτον, ἢ
 εἰ τις φιλονεικεῖ ἔστω μετὰ γε Κωνσταντίνου ἀ-
 πόστολος, ἄμω καὶ βασιλεὺς δὲ Ἀλέξιος. Ὅς γὰρ
 ἐγγὺς ἄνωθεν εἰρηκότες κατὰ τὴν Φιλιππου γένω-
 μνος διὰ τὰς εἰρημένους αἰτίας τῶν Κομάνων, μήπω
 καταλαθόντων, ὄδοῦ πάρεργον μείζον τοῦ ἔργου
 ἐποιεῖτο τοὺς Μανιχαίους τῆς ἀλμυρᾶς μετὰ τῶν
 θρησκείας, καὶ τοῦ γλυκέος ἐμφορῶν δίγματος.
 Ἀπὸ πρώτας οὖν μέχρι δευτέρας ἡμέρας ἢ καὶ ἐσπέρας
 ἔστιν οὗ καὶ δευτέρας ἢ καὶ τρίτης φυλακῆς τῆς
 νυκτὸς μεταπεμπόμενος; τοῦτους, τὴν ὀρθότομον
 ἐδίδασκε πίστιν, ἐξελέγων τὸ διεστραμμένον τῆς
 αὐτῶν αἰρέσεως. Συμπαρήσαν δὲ τούτῳ Εὐστρά-
 τιος; (63), ὅτε τῆς Νικαίας πρόεδρος ἀνὴρ τὰ τε θεῖα
 σοφὸς καὶ τὰ θύραθεν, αὐχὺν ἐπὶ ταῖς διαλέξεσι
 μᾶλλον ἢ οἱ περὶ τὴν Στοάν καὶ Ἀκαδημίαν ἐνδια-
 τριθόντες, καὶ αὐτὸς δὲ ὁ τῆς Φιλιππουπόλεως τῷ
 ἀρχιερατικῷ ἐγκαθιδρυμένος θρόνος. Ἐπὶ πᾶσι δὲ
 καὶ πρὸ πάντων τῶν ἐμὸν Καίσαρα Νικηφόρον ὁ
 αὐτοκράτωρ συναιρόμενος εἶχε, στομῶσας τοῦτον
 τῆ τῶν θεῶν Βιβλίων μελέτη. Πολλοὶ μὲν οὖν τῆνι-
 καῦτα τῶν Μανιχαίων, μηδὲ διετάζοντες ὅλως προσ-
 ῆσαν τοῖς ἱερεῦσιν ἐξομολογούμενοι τὰς σφῶν
 ἀμαρτίας καὶ τοῦ θεοῦ φωτισματος ἐπιτυγχάνοντες·
 πολλοὺς δὲ ἰδεῖν ἢ τῆνικαῦτα ὑπὲρ τοὺς Μακαθαίους
 ἐκείνους τῆς ἰδίας ἀντεχομένους θρησκείας, χρήσεις
 τε καὶ μαρτυρίας τῶν θεῶν προφέροντας; Γραφῶν,
 ἐντεῦθεν ἰσχυροποιεῖν οἰομένους τὸ σφῶν αὐτῶν
 κατάπτυστον δόγμα. Ἀλλὰ τῆ συνζήτῃ τοῦ αὐτο-
 κράτορος ὁμιλίᾳ κἄν ταῖς συχαῖς; παραινέσει; καὶ
 τοῦτον οἱ πλείους πεσθόμενοι τῷ θεοῦ μετῴχον
 βαπτίσματος; καὶ γὰρ ἐξ ἀνατολῶν ἠλιακῶν ἀκτίων
 ἐς βαθυτάτην νύκτα πολλάκις τὰ τῆς διαλέξεως
 παρετεινέτο, καὶ τῆς τοιούτης ὁμιλίας μὴ ἀφιστά-
 μνος, ἥσυχος τὰ πολλὰ διετέλει, καὶ ταῦτα ἐν καρῶν
 ἡέρου; ἐν ὑπαίθρῳ σκιρτῆ διακαρτερῶν.

ses a primo diluculo ad pomeridianam horam, aut

A narum? Atqui non facile reperias qui eo diligentius
 in sacrorum Librorum meditatione versatus sit.
 Effecta id docent et fides experientiae non dubia :
 lingua videlicet illis eracota divinis sensibus pra-
 lia cum haereticis acris lacessens, victor rediit non
 minus e concertationibus verborum quam e con-
 stitibus armorum : utriusque istius missionis mili-
 tiae supra imitationem mirus, qui potuerit idem et
 Barbaros debellare vi ac ferro, et rebellium Deo
 mentium pervicaciam disputando frangere. Et ci-
 cum alias, tum hoc in quo describendo versor us-
 venit tempore, quando zelum suum adversus Mani-
 chaeorum errores impios armavit, et pro militari,
 quam susceperat apostolicam revera expeditionem
 religiosi certaminibus gessit. Quare huic ego meo
 B jure tertium decimum nominaverim apostolum.
 Etsi enim istud decus Constantino Magno aliqui
 vindicant, nunquam perveniunt tamen, non ad
 consortium laudis ejus admittendum quoque jure
 quam optimo videri Augustum Alexium, aut si
 temporis et praedictato sensui concedendum est
 aliquid : certe illud nemo eripuerit, quin altero
 saltem post Constantinum meriti loco appellationem
 et dignitatem apostoli participet hic noster. Enim-
 vero quem non hoc fateri coget memoria quam
 deinceps relexam gestarum tunc ab eo Philippo-
 poli rerum? Pervenit eo, ut dixi, fama exitus mi-
 nantium irruptionem Comanorum. Cum autem
 nonnulli illi litem intrassent, ne sibi periret
 C illud otium, opus ex occasione moliri crepit eo ipso
 utilius et majus quod ex professo agebat, et cuius
 praecipua causa venerat : deducere nimirum Mani-
 chaeos aggressus est a corruptis et amaris quibus
 se ingurgitare consueverant pravae doctrinae lacu-
 bus; quo eas ad puros et suaves catholicae doctrinae
 fontes salubriter sitiendos jucundeque hauriendos
 converteret. In eo erat, id agebat totos dies. Vidis-
 etiam ad vesperam, interdum ad secundam et ter-

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(62) Κωνσταντίνῳ. Constantinum isapocτόλου νο-
 μινε donatum a Graecis testantur Menæa, Eucologio
 Græc. pag. 374, ipseque Eusebius, lib. iv De
 Vita Constant. cap. 71 : apostoli denique, præter
 Annam, Joan. Damascenus in Synodica 413 ad
 Theophilum imp. et Cinnamus, lib. 1, quibus dicitur,
 ὁ ἐν βασιλευσίν Ἀπόστολος. Neque soli Con-
 stantino isapocτόλου titulum concessit Ecclesia
 Græcica, sed et Helena matri, divæ Theclæ,
 divo Albercio episcopo Hierapolitano, Mariæ Mag-
 dalenæ, et aliquot aliis, ut constat ex eorum Venæ-
 tæis. Sic appellatum a nostris parum apostolis di-
 vum Martinum narrat præter Odonem Cluniacensem,
 et Petrum Damianum, Beletus, lib. De divin.
 offic., cap. 163 et ex eo Durantus, in Ration., l. vii,
 cap. 27, quo spectat illud Sulpitii Severi in illius
 Vita, lib. ii : Est enim ille, ubi est, consertus apo-
 stolis ac prophetis, et quod pace sanctorum omnium
 dixerim, in illo justo quædo nulli secundus. Sic regi
 Recareio in concilio Toletano acclamatum legitur :
 Ipse mereatur veraciter apostolicum nomen, qui apo-
 stolicum implevit officium. Petrus Blesensis, epi-
 stola 46, de S. Thoma archiepisc. Cantuariensi :
 Non laboro martyrem apostolo comparare, cum apo-

stolus sit major martyre. Sed gloriosum est nos
 habere martyrem, qui apostoli nomen habeat, et
 apostolum miraculis aut imitetur, aut vincat. Licet
 vero ab Ecclesia Græcica relatus sit in divorum
 numerum Constantinus, et a Græcis velut isapό-
 στολος colatur, secus tamen in Ecclesia Latina ob-
 servatur. Berengosius abbas, lib. iii De invent.
 et laude sanctæ crucis, cap. 2, ubi de B. Helena :
 Unde cum virtus sanctitatis ejus sit tanta, ut merito
 inter alios sanctos et ipsa numeretur sancta, mirum
 non est, quod sicut catalogus sanctorum solet ubique
 testari, festivitas ejus a nobis annua semper debet
 revoluzione celebrari. Sed quoniam in eodem cata-
 logo filii ejus nulla est mentio, sed magis memoria
 illius omnibus modis inibi obtetur silentio, ideo ut
 in regione vivorum, et ipse complacat Deo, necesse
 est ut oratio fiat ab Ecclesia ad Deum pro eo. Cum
 enim presentis Ecclesie domicilio, scilicet sollemnita-
 tis officium matri potius debeatur, quam filio; ideo
 in Agendis mortuorum providendum est cunctis, ut
 memoriam filii studeant habere cum defunctis.

(63) Εὐστράτιος. De quo et ejus scriptis con-
 sulendus omnino L.º Allatus, lib. ii De Eccles.
 Occident. et Orient. perpet. consens., cap. 10, n. 41.

tiam noctis custodiam continuo vacantem uni rei: audientem nimirum patientissime, ac vicissim alloquentem quos subinde accersebat erroribus implicitos. Ibi eos docebat fidem rectam, ibi pravitatem hæreseos ipsorum invictis argumentis confutabat convincebatque ineluctabiliter. Aderant vel testes vel adjuutores præclari operis Eustratius, et Nicææ antistes, vir et sacris et externis cumulatus litteris, præstanti vero potissimum pollens colloquiorum ac congressuum conserendorum facultate, adeo quidem ut in ista disceptandi coram dexteritate vivida, copiaque disputandi, eos etiam antecelleret qui in Zenonis porticu, aut Academi spatiis hoc unum tota vita meditantur. Nec ipse videlicet decreat Philippopolitanus archiepiscopus. Sed ante omnes et præ omnibus unum imperator sibi ad hanc pugnam commilitonem auxiliarem adjunxerat Nicephorum meum Cæsarem: 454 quem jusserat in divinis libris bene jam antea versatum, colligere ad præsentem usum habereque in promptu atque in tempore suggerere testimonia sacrorum oraculorum quæ aperte revincendis Philippopolitanorum erroribus apta essent. Fructus exstitit operæ magnus: plurimos Manichæorum pertinacia et dubitatio omnis exempta est. Ibant persuasi exuto errore ad sacerdotes, et ab iis peccata ultro ipsi sua fatentes damnantesque divini baptismi fiebant participes. Multos tamen videre erat eodem tempore perversa constantia veram illam et sanctam Machabæorum æmulantes, imo superantes. Etenim ut illi pro sacra divinaque religione, ita hi pro suo nefario errore propugnabant, perstantes in eo, proferentes quin etiam auctoritates et sententias librorum divinorum quibus suum disputabile firmari dogma credebant. Verum et horum plerisque istam ad extremum contumaciam quotidianæ allocutiones imperatoris et illa miseros admonendi adhortandique perseverantissima dignatio eripuit, ut jam et credere, et sacro baptisinate initiari convicti vellent, atque ultro poscerent; quorum salus abunde magna tot laborum merces Augusto videbatur; tantique illi erat ærumnosissimorum congressuum exorbere longa tædia, solis ab exortu primo ad profundissimam sæpius noctem durantium, a quibus ne memoria quidem eum aut necessitas curandi avellere corporis poterat, totos plerumque impastum dies in illis fastidiosissimis jurgiis perseverantem, idque per æstum sub sole ardenti, nam ista colloquia in subdivali tabernaculo fiebant.

Dum hæc maxime geruntur et verborum hoc prælium atque rationum cum Manichæis initum in flagrantissima commissione est, quidam ecco curriculo ab Istro veniens trajecisse nuntiat Comanos. Rumpit ad eam vocem imperator moras omnes, et Danubium versus extemplo movet, assumptis raptim quos forte circa se habuit militibus. Cum his summa celeritate usus, pervenit ille quidem cito Bidynen, cæterum illic ut speraverat non reperit Barbaros. Nimirum hi accepta fama strenue contra ipsos vadentis Augusti trajecto iterum amne retrocesserant. Hic imperator segregatam ex omnibus copiis lectam fortium manum ire post fugaces jubet. Transeunt Istrum illi et tribus diebus totidemque noctibus summa vi hostes insecuti tandem eos vident quemdam ultra Danubium fluentem ratibus quas ferebant secum trajecisse fluvium; quæ res eos redire ad imperatorem irritos spei compulit. Is etsi moleste tulit, non fuisse deprehensus a suis exercitibus fugientes Barbaros, tamen in victoria parte numeravit fugam illam ipsam hostium sola procul fama repulsorum, accedente præsertim ad lucri cumulum ea expeditione facti traductione tot omnium a nefaria Manichæorum hæresi ad rectam nostram et sanam fidem. Bis igitur victor et triumpho duplici erecto, altero vi armorum adversus Barbaros, altero contentione disputationis religiosissimæ adversus 455 hæreticos, Philippopolim revertitur ibique, modica quiete capta, applicuit

Ἐν ὄσῳ δὲ ταῦτα ἐτελεῖτο, καὶ ἡ λογικὴ ἐκείνη μετὰ τῶν Μανιχαίων συνεκροτεῖτο ἄμιλλα, φθίσει τις ἀπὸ τοῦ Ἰστρου τὴν τῶν Κομάνων ἀπήγγειε διαπερῶσιον. Ὁ δὲ βασιλεὺς μὴ μελλήσας ὡς πρὸς τὸν Δίνουδιον ἤλαυσε, τοῖς περὶ τοῦ στρατιώταις συγχρησάμενος, καὶ τὴν Βιδύνην (64) καταλαβὼν καὶ τοὺς Βαρβάρους μὴ εὐρηκῶς· προέφθασαν γὰρ τὴν τοῦ αὐτοκράτορος· ἔλυσιν μεμαθηκῶς· εἰς τοῦπίσω διαπεράσαι· παραχρῆμα στρατιώταις γενναίους ἀποδιελόμενος τὴν τῶν Βαρβάρων ἐπιδιώξιν ἐπέτερεψεν. Οἱ δὲ κατόπιν τούτων παραχρῆμα ἤλαυνον τὴν Ἰστρὸν διαπεράσαντες καὶ ἐπὶ τριῶν διώκοντες νυθημέροις. Ἐπεὶ τοὺς Κομάνους ἐθεύσαντο, δι' ὧν ἐπεφέροντο σχεδιῶν, τὸν ἐκείσε τῷ Δανούθειω βέοντα ποταμὸν διαπεράσαντες, ἀπρακτοὶ πρὸς τὸν αὐτοκράτορα ἐκάνεστρεψαν. Ὁ δὲ βασιλεὺς ἐμάθη μὲν ὅτι μὴ κατελήφθησαν πρὸς τῶν στρατευμάτων οἱ Βάρβαροι, ὅμως μένοι καὶ τοῦτο μέρος νίκης ἤγγισατο, ὅτι ἐξ ἀκοῆς καὶ μόνος τοὺς Βαρβάρους ἀπῶσε, καὶ ὅτι πολλοὺς τῶν ἀπὸ τῆς Μανιχαϊκῆς αἰρέσεως εἰς τὴν ἡμετέραν μετήνεγκε πίστιν, διπλοῦν στησάμενος τρόπιον, καὶ κατὰ Βαρβάρων ἀπὸ τῶν ἔπλων, καὶ κατὰ τῶν αἰρετικῶν ἀπὸ τῶν εὐσεβεστάτων λόγων. Ἰποστρέψας τὸν καὶ αὐθις εἰς Φιλίππουπολιν, καὶ μικρὸν διαπαύσας ἑαυτὸν, πάλιν ἀγῶνων εἴχετο. Τὸν γὰρ τοὺς Κομάνους καὶ τὸν Κούσινον, καὶ τὸν ἐπὶ τούτοις Φύλον, ἀνδρας προσητάτας τῆς Μανιχαϊκῆς αἰρέσεως· Καὶ τὰ μὲν ἄλλα κατὰ τοὺς ἄλλους Μανιχαίους

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

ἢ ἦν ἰδεῖν.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(64) Βιδύνη. Bidynæ mentio est apud Zonaram et Scylitzem in Bulgaroctono, et Suidam.

δεινούς δὲ ἐνστυγαῖα τῇ ἑαυτῶν κακοδοξία, καὶ πρὸς ἅ
τὸ πεισθῆναι λόγοις ἀδαμαντίνους, σπαράξαι δὲ
θεῖον λόγιον, καὶ κακοσχόλως αὐτῷ ἐκλαβεῖν εἰς
ὑπερβολὴν εὐμηχάνους. Τούτους μεταπεμπόμενος
καθ' ἡμέραν ἐκάστην πρὸς αὐτοὺς τὸν λογικὸν συν-
εκράτει ἁ πόλεμον, καὶ ἦν ἰδεῖν ἰγῶνα διπλοῦν τοῦ
μὲν βασιλέως; ὅπως σωθεῖεν, καὶ σφόδρα ὑπεραγω-
νιζόμενον, τῶν δ' ὅπως νικήσειαν λεγομένην Κα-
δμείαν διαφιλονεικούντων. Ἐστῆσι μὲν γὰρ καὶ οἱ
εἰς θήξαντες ἀλλήλους καθάπερ σωῶν ὀδόντες,
καὶ τοὺς λόγους τοῦ αὐτοκράτορος ἐν νῶ ἔχοντες
διατέμνειν. Καὶ εἰ τις τὸν Κούσεινον ἐξέφευγεν ἐν-
στασις, ταύτης ὁ Κουλέων ἀντελαμβάνετο, καὶ ἀμη-
χανούτος Κουλέοντος, ὁ Φῶλος αὖθις ἀντεξαν-
ίτατο, ἣ καὶ πρὸς τὰς βασιλικὰς προτάσεις καὶ
ὑποπορὰς, ἄλλω σὺν ἐπ' ἄλλω ἠγγείρατο, καθάπερ
μάλιστα κύματα ἐπὶ μεγάλοις καταλαμβάνοντα
κύμασιν. Ὁ δὲ αὐτοκράτωρ τὰς πάσας τούτων
διαλύων ὡς ἱστὸν ἀράχνης ἐνστάσεις, ἐπέβραπτε
μὲν εὐθύς τῶν ἀκαθάρτων τὰ στόματα. Ὡς δὲ πέ-
πεικεν οὐδαμῶς, τέλος ἀπειρηκῶς πρὸς τὴν τῶν
ἀνδρῶν τούτων ἡλιθιότητα προπέμπει τούτους εἰς
τὴν βασιλῆα πόλιν, ἐστὶν ἀποκληρωσάμενος αὐτοῖς
τὰς περὶ τὸ μέγα παλάτιον περιδρόμους στοὰς (65).

per se quisque addita mentum audaciæ ex consortio
mutuo sumebant. Res ab iis communiter ut a con-
spirantibus conjuratisque gerebatur; nec retundere contenti salubres imperatoris ictus, etiam usque in
silicium ultro incensendi tollebant animos religionis juxta majestatisque contemptiores. Nullus jam
principis respectus. Irritata usque in irabiem contumacia reverentiam vicerat. Palmam in os procaeci-
ter interpellabatur Augustus loquens, ab inhumanis non minus quam impiis, qui velut in arcto a ve-
natoribus forte deprehensi spumantes apri dentes acuebant mutuo et in omnes inferendi morsus oc-
casiones inhiabant. Ubi dixerat Cusinus quod furor
gusti, quod ille omiserat supplebat Culeo: hoc
centuriatus, recens pugnam capescebat: ita aut
tiones ineluctabiles alii super alios sese invicem
inscendentes resilientis pertinaciæ fluctus exæstua-
rent. Ac facile Augustus quidem quidquid illi obtenderent difflabat everrebatque ceu fuitiles ara-
nearum telas, sicque obstruebat ora impura. Cæterum ubi loquacitatem fuci jam omnis impotem in
silentium compulerat, tota restabat in duris animis
pervicacia, dedoceri utique renuens errores etiam
convictos. Illic pertæsus stoliditatis hominum Augustus deduci eos præ se jubet in urbem regiam,
assignata ipsis habitatione in porticibus quæ circa magnum palatium sunt.

Ὁ δὲ μὲν ἄθυρος παντάσῃν ἦν εἰ καὶ τούτους
τοὺς ἀρχαίους λόγους τῷ τῶς οὐκ ἐθήρασαν, ἀλλ'
ἡμέρας ἐκάστης προσῆγε Θεῷ, ὅπου μὲν ἑκατόν,
ὅπου δὲ καὶ πλείους τῶν ἑκατόν ὡς συμποσοῦσθαι
τούς τε προτεθηραμένους καὶ τοὺς νῦν ὑπὸ τῆς
τούτου γλώττης ἐαλωκότας, εἰς μυρίας καὶ χιλιάδας
ἀνδρῶν πολυκριθμητῶν. Καὶ τί γὰρ δεῖ λέγειν καὶ
διατριβεῖν περὶ ὧν ἡ σύμπτουσι οἰκουμένη ἐπίστα-
ται, καὶ μάρτυρες εἰσι καὶ Ἄνατολὴ καὶ Δύσις;
Πόλεις γὰρ ἔλας καὶ χώρας ταῖς παντοδαπαῖς αἰρέ-
σεσι κεκρατημένας πολυτρόπως εἰς τὴν ἡμετέραν
ὀρθόδοξον μετήνεγκε πίστιν. Τούς μὲν τὰ πρῶτα

rursus animum ad Manichæos repetita concerta-
tione ab errore deducendos. Facile principes sectæ
totius erant Culeon, Cusinus, et Pholus, non solum
pertinacissima ingenia conceptæ istius pravitatis,
verum etiam auctoritate atque artibus instructa
omnibus ejus persuadendæ propagandæque. Itaque
in iis præcipuum momentum, in his haud dubie
ad successum negotii totius spei cardo vertebatur.
At iidem viri præ cæteris, ut diximus, affixi præ-
judicatis opinionibus, surdi ad monita, ad persua-
siones adamantini, quin etiam in ultro lacessenda
lacerandaque doctrina sana, cavillis malitiosis et
astutis argutisque sophismatis calumniosissime
verbosi, sperari vix sinebat quod optandum erat.
Aggressus nihilominus homines Augustus est, et
cum iis quotidie ad se vocatis concertationem
suscepit acrem et diu ancipitem obnixis utrimque
studiis contendentium: cum imperator quidem nihil
sibi faceret reliqui ad omnem curam summumque
conatum persuadendi perditis ut salvi esse vellent,
illi contra stolidis renisibus indomita obstinatione
in furioso sese consilio respuendæ salutis obfirmantes
totis incumbabant viribus ad funestam sibi
veroque Cadmeam victoriam reportandam. Ferox
suggererat ad convellendam disputationem Au-
quoque ipso exhausto, Pholus, quasi utrique suc-
adversus imperatoris ratiocinationes certas et peti-
tiones inscendentes resilientis pertinaciæ fluctus exæstua-
rent. Ac facile Augustus quidem quidquid illi obtenderent difflabat everrebatque ceu fuitiles ara-
nearum telas, sicque obstruebat ora impura. Cæterum ubi loquacitatem fuci jam omnis impotem in
silentium compulerat, tota restabat in duris animis
pervicacia, dedoceri utique renuens errores etiam
convictos. Illic pertæsus stoliditatis hominum Augustus deduci eos præ se jubet in urbem regiam,

Sic in præsens finita vel potius intermissa cum
his tribus tractatio est: in quibus utcumque perdi-
disse hactenus verba et operam Augustus visus est,
non tamen irritus illi labor omnis spiritalis hujus
ac religiøsæ venationis periiit. Singulis etenim die-
bus reconciliabat Deo hæreticos interdum centum,
nonnunquam plures; a Deo ut, si quis unam in sum-
mam conferat tam eos qui priori Augusti commo-
ratione voce ipsius ac lingua persuasi resipuerunt,
quam quos in reditu resumptæ disputationes ejus-
dem 456 deduxerunt ab errore, facile in multa
millia ac myriadas excrescat numerus. Cujus affir-

Varie lectiones ex cod. Coislin.

* συνεκρότεσι. ἂ ἄλλο.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(65) Περιδρόμους στοὰς. Porticus palatium am-
bient es, in quibus excubabant prætoriani milites,
ad regiam et imperatoris ipsius custodiam delecti,
quas elegantiori carmine descripsit Corippus, lib. III
Ic laudibus Justinii. Has inter erant porticus Scho-

lariorum, quarum meminit *Chronicon Alexandrinum*,
an. Justin. 5; excubita in universum dicitur a nos
Zonara, S ylitæ et Codino, in *Orig. C.P.*; *excubi-
toria*, auctori de exsilio S. Martini PP. Vide p. 494

τὴν οὕτως λεγομένην Ἐλεφαντίνην (66) φρουρὰν ἄπαντα δαψιλῶς χορηγῶν, μόναις ταῖς ἑαυτῶν κακοπραγείαις ἀφῆκεν ἀποθανεῖν.

vehat humanitas. Quin etiam allocutionibus ejus assiduis adeo non flectebantur ut etiam ferri et incudis ritu creberrime iteratis tanto magis indurarentur ictibus, ferreaque semper in contumacia obstipi, eam vultu ac supercilio cæteraque inhumanitate consuetudinis barbaræ plane indomitam intractabilemque proderent. Illic enimvero desperatæ malitiæ capita non amplius sedulitate inutili curanda imperator censuit, sed justa potestate coercenda. Ergo Manichæorum duos omnium maxime blasphemos, quos furoris abundantia exisse pene de potestate mentis et æstu bilis splendidiæ ac melancholiæ insanire satis constabat, in custodiam elephantinam, sive eburneam dictam jussit conjici, ibique, abunde suppeditatis quæ ad victum cæterumque usum necessarium spectabant in peccatis ambos propriis, sibi nocentes uvis, immortituros relinquit.

Car. Dufresnii Du Gangii notæ.

(66) Ἐλεφαντίνην. Carceris Palatini nomen S ylitæ in Monomacho notum: Τὸν μὲν Κεγένην ἔχει πρὸς τὰ βασίλεια, καὶ ἐν προσχῆματι τάχα θεραπείας καὶ ιατρείας ἐν τῇ Ἐλεφαντίνῃ καθέρι-

γνυσιν. Et Cinnamo, lib. vi, n. 14. Εἰς τὴν ἐν Παλατίῳ τε φρουρὰν ἀχθεῖς, ἣν Ἐλεφαντίνην ἕδος καλεῖν ἔστιν. Vide Not. ad pag. 494.

ANNHΣ ΤΗΣ ΚΟΜΝΗΝΗΣ

ΑΛΕΞΙΑΔΟΣ ΛΟΓΟΣ ΙΕ΄.

ANNÆ COMNENÆ

ALEXIADIS LIBER XV.

458 ARGUMENTUM.

Alexius postrema sua in Turcos bellum moventes expeditione sæpius eos vincit, ope præsentis artis novæ quam excogitavit aciei contra eos instruendæ, pacemque petere coactos, amicos facit. Hæresim Bogomilorum indagat, profert, exstinguit. Coryphæo ejus combusto; aliis perpetuo carceri mandatis. Alexii ejusdem morbus et mors.

PERIOCHE.

Solymas sultanus expeditionem in Asiam parat. Imperator de ejus consilio certior factus, præoccupare illum bello studet. Morbo pedum tardatur. Sultanus impune Asiam vastat. Imperatorem irrident Turci et scenistraducunt. Convalescens ille in Turcos movet. Qui eum terere multitudinis specie conantur. Frustra. Fugere coguntur. Crudelitas eorum. Victi Turci. Mora trimestris Augusti apud Lopadium. Causa moræ duplex. Incursio Turcorum Augustum non turbat. Is eos occursum terret 459 et avertit. Vincunt eosdem Strabobasileus et Stypeota. Iterum se Turcis Augustus admovent, et Leonem Niceritam in eos mittit. Cur in sultanum recta Imperator non duxerit. Nicomediam se confert; quo consilio. Equorum cura præscripta ad usum prælii. Augustæ adventus Nicomediam. Murmur autem in imperatorem, ab eo contemptum. Sapiens ejus fiducia. De consilii usu in rebus bellicis digressio. Alexius dolo et virtute perinde valuit. Anna contestatur fidem suam in laude patris. Imperator tyrones exercet. Omnibus præscribit cautam rationem belli gerendi. Excogitat novam formam aciei ad usum peculiarem belli Turci. De aciei forma, armisque Turcorum. Turci Cedream deserunt: ad Polybotum conciduntur a Camytze. Augustus in dubio consulit oraculum; et responsum accipit. Bardas Turcos vincit. Sed castra ejus eodem tempore ab aliis hostibus diripiuntur. Quos ille insequitur. Atrox et diuturna pugna. Augustus suppetias suis procedit. Ordo exercitus Romani. Nicephori audax et felix impetus. Oppida Iconio vicina Romani vastant. Receptus imperatoris cautus acie semper instructa. Monolycus Romanos aggreditur. Oratio imperatoris efficax ad firmandos suos. Pugnant simul et ambulant Romani aciei forma nunquam interrupta. Dissensio inter duces Turcorum. Altera eorum in Romanos irruptio. Andronici fratris Annæ virtus, et luctus ejusdem Annæ ob mortem fratris

iamaturam. Nicphorus Bryennius Cæsar Turcos fundit, sultano viâ evadente. Nocturnam oppugnationem innoxie Romani arte summa virtuteque sustinent, Turci pacem petunt. Sultantum Augustum supplex convenit. Leges pacis dictæ Turcis, et ab his acceptæ. Sultano Saisani dona largitur Augustus et insidias a fratre sibi compertas indicat. Saisanis fiducia nimia. Somnium præ sagium; circumventio, dolosum consilium Puchæ. Aperta ejusdem proditio. Saisan comprehensus excæcatur primum; deinde strangulatur. Acies perpetua figuram in incessu servans. Cura ægrorum et morientium in exercitu iter agente inter hostes. Elæmosyna mensæ tempore. Plausum et triumphum Alexius vitat. Cura ejus in captivos, Orphanotrophium ejusdem; quo loco situm. Ejus descriptio. Opes, ministri, divisio, numerus hominum, præses, militum curatio, ornatus templi, cantores, cantatrices, diaconissæ, monachi ex Iberia; ludus litterarius varios in ordines digestus. Variæ linguæ in eo traditæ. De schedis et schedographia judicium Annæ. Bogomilorum hæresis exoritur; ex duabus veteribus confata. Stimulatio sequacium ejus. Quibus larvam Alexius cura et arte detrahit. Basilii hæresiarca duodecim sibi adsciscit, et plurimum nocet. Comprehenditur Basilii; arte pellicitur ad fatendum; coarguitur; in contumacia perstat; sperans angelorum opem lapidatur a malo demone. Fæda dogmata Bogomilorum. Liber contra eos scriptus, cui titulus: Panoplia Dogmatica. Augustus veros a falsis Christianis miro artificio discernit. Prudentia ejus, clementia et zelus ad salutem procurandam Bogomilis. Basilii impænitens viricomburio absumitur. Alexii Augusti morbus supremus et mors. Annæ ob illum lamentatio. Finis.

ΑΛΕΞΙΑΣ ΙΕ΄.

460 Perfuncto imperatori his quæ retulimus A circa Philippopolim et Manichæos facinoribus et rebus; alia in ulteriori continente rursus miscelatur exhaurienda potio malorum. Nempe denno Solyman sultan deprædari gestiebat Asiam: et quo id impune facere posset, ac prohibere ulciscive conaturum Augustum justo exercitu sistere, copias e Corosane ac Chalepo convocabat. Mature indicium istius consilii atque apparatus delatum imperatori per quemdam est. Eo ille accepto statim decrevit præoccupare cogitationes Barbari, et ultro illato bello, atque expeditione Iconium usque promotâ (ibi enim sultanicum Cliziasihlan's erat, parte ea imperii totius ei attributa, ejus metropolis Iconium habebatur) conturbare inopinata irruptione rationes

Ἄλλὰ τοιαῦτα μὲν τὰ κατὰ τὴν Φιλιππούπολιν καὶ τοὺς Μανιχαίους ἔργα τοῦ αὐτοκράτορος· ἄλλος δ' ἐκεῖθεν αὖθις βάρβαρος ἐξαρτέεται κατ' αὐτοῦ κυκίων. Ἐβούλετο γὰρ ὁ Σολυμᾶς (67) σουλτᾶν τῆν Ἄσιαν αὖθις δῆρῶσθαι, καὶ τοῦ Χορσῆ καὶ τοῦ Χάλεπ δυνάμεις μετεκαλεῖτο, εἶπου γενναίως παρὰ τὸν αὐτοκράτορα ἀντικαταστήναι σχολῆν. Ἐπὶ τ' αὐτῶ τὸ πᾶν τῆς τοῦ Σολυμᾶ Σουλτᾶν βουλῆς πρῆτινος διεμνήθη, ἐσκόπει καὶ αὐτὸν μέχρι τοῦ Ἰκονίου στρατεύσαι, καὶ καρτερώτατον τὸν μετ' αὐτοῦ συναρῶξαι πόλεμον· κεῖθι γὰρ τὸ σουλτανικὸν (68) τῶ Κλιτζιαθλᾶν ἀπομεμέριστο. Δυνάμεις τοίνυν ἐξ ἄλλοδαπῶν καὶ μισθοφορικῶν μετεκαλεῖται· πολλὴ, καὶ τὸ ἴδιον στρατεύμα πανταχῶθεν μετέπεμπετο. Κατ' ἀλλήλων οὖν ἀμφοτέρων τῶν στρα-

Variae lectiones ex cod. Coislin.

* μετεκαλεῖτο.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(67) Σολυμᾶς. Solymanus Junior, qui Nicæa a nostris privatus fuerat.

(68) Σουλτανικὸν. Iconium Lyaoniæ, seu Cappadociæ urbs, Cliziasihlanis sultani regia et sedes. Hinc patet Cliziasihlanem Solymani senioris filium, Solymani Junioris fratrem, Iconio præsertim impresse, et Cappadociæ. Idemne vero cum Cliziasihlane, qui hoc libro memoratur, adubitari potest; nam cum Anna hunc adhuc adolescentem repræsentet, alterum **414** a priori dici debere contenderim, qui statim post Solymani parentis eadem Nicææ imperium tenuit. Proinde eo anno quo bellum, quod hocce libro recensetur, gestum est, biennio scilicet ante Alexii obitum adolescentie annos excesserat, jamque erat ætate provector. Præterea filium Cliziasihlanis Senioris fuisse suadent patrium nomen, et continuatum Iconiense imperium. Denique posteriorum hunc Cliziasihlanem eundem fuisse, qui lib. xiv. pag. 429 et 431, et hoc libro, Saisan et Amer Saisan nuncupatur, diserte indicat Anna pag. 418. Quem enim Cliziasihlanem supra

appellavit, ubi de inito cum Alexio consilio. mot ejusdem cum Alexio fœdera, et ut a Muzo fratre circumventus, imperio et vita privatus fuerit, enarrans. Cliziasihlanem Saisan cognominatum his verbis indicat: Τὸν Σουλτᾶνον Σαῖσαν τὴν κλησὶν, non quod ejus esset nomen, sed ex sultanica dignitate ita indigiteretur; *sa* enim lingua Persica regem sonat, ut auctor est Tyrius, lib. iii. cap. 1. qui eo donatum cognomine Solymanum ipsum perinde scribit, quod nempe sultanico titulo gauderet, qui apud Achamedem Guerapsi filium in *Hist. Tamertani*, libro præsertim ii, primoribus toparchis attribuitur. De vocabuli vi, multa Reineccius in *Stemm. Pers. Sultani*, in *Appendice ad Aithoum*, Seldenus, *De titulis honorariis*, seu *Titles of Honour*, part. 1, cap. 6, § 5, 6, 7; et Henricus Valesius, ad lib. ix Marcellini, initio Σαζνιστᾶν nescio quem Persarum, seu Turcorum regem habet Achmes Ὀνειροφροστ. cap. 2. Saisane Persiarum regum auctorem memorat *Chronicon Orientale*, in Commento imp.

τηγῶν τὴν μελέτην ποιουμένων, ἐν τῷ ματαζῷ τὸ A
 οὔνηθας ἀλλαγίαν τῶν ποδῶν συνέθη τῷ αὐτοκράτορι,
 καὶ δυνάμεις ἀπανταχόθεν μὲν συνέβρουν, ἀλλὰ κατὰ
 στραγγα, καὶ οὐκ ἀθρόον, διὰ τὴ πόρρω που τὰς
 σφῶν εἶναι πατρίδας. Ἡ δὲ γε ὀδύνη ἀπειργε τοῦτον,
 οὐ τοῦ προκειμένου μόνου ἀψασθαί σκοποῦ, ἀλλὰ
 καὶ τοῦ βαδίζειν ἀπλῶς, καὶ κλινήρης ὧν ἤχλητο,
 οὐ τοσοῦτον διὰ τὴν τῶν ποδῶν περιωδυνίαν, ἄπεσον
 διὰ τὴν ἀναβολὴν τοῦ κατὰ τῶν Βαρβάρων ἔργου.
 Οὐκ ἐλάνθανε ταῦτα τὸν βάρβαρον Κλιτζιασθλᾶν.
 Ἐνθεν τοὶ καὶ ἀμεριμνήσας τὸ παρὸν τὴν Ἀσίαν
 ἄπασαν ἐλιγίζετο, ἐπάκις κατὰ τῶν Χριστιανῶν
 ἐκδρομὰς ποιησάμενος· καὶ γὰρ οὐδέ ποτε ἐπὶ το-
 σοῦτον τὸ κίλος ἐκείνο τὸν αὐτοκράτορα κατέτρεχεν.
 Ἐκ διαστημάτων γὰρ μακρῶν προτοῦ, ἐπερχομένη
 τοῦτῃ ἡ νόσος οὐ περιοδικῶς τὴν κληρὰς ἀπῆντη-
 σε, ἀλλὰ συνεχῆς ἦν, καὶ ἐπαλλήλους τοὺς παρ-
 ούσους ἐδίδο. Ἀλλὰ τοῦτο τὸ πάθος πρόσχημα
 ἐδόκει τοῖς περὶ τὸν Κλιτζιασθλᾶν νόσηματος οὐ μὲν
 τοὶ νόσημα, ἀλλ' ὄκνος καὶ ῥαθυμία ἐξωθεν περιβε-
 βλημένη τὴν ποδαλίαν, καντεῦθεν πολλὰ πολλὰκις
 ἀπέσκαπτον, κἀν ταῖς μέθοις κἀν τοῖς πότοις καθά-
 περ αὐτοφρεῖς ῥήτορες, ἠθοποιίας τῆς τῶν ποδῶν
 ὀδύνης τοῦ αὐτοκράτορος οἱ Βάρβαροι ἐποιούνο. Καὶ
 κωμῳδίας ἐγένετο πρόφασις ἡ τῶν ποδῶν ἀλλαγῶν·
 πρόσωπα γὰρ λατρῶν τε καὶ τῶν περὶ τὸν αὐτοκρά-
 τορα διαπονουμένων ὑποκρίνοιντο, καὶ αὐτὸν ὄντα τὸν
 βασιλέα εἰς τὸ μέσον παράγοντες καὶ ἀναθέμενοι
 ἐπὶ κλίνης προσπαίζειν ἔφοντο, καὶ ἐπὶ ταύταις ταῖς
 παιδικαῖς γέλωσι τοῖς Βαρβάροις ἐπῆρτο πολύς. Οὐ μὴν C
 ἐλάνθανε ταῦτα τὸν αὐτοκράτορα, κἀντεῦθεν ἠρῶ-
 ζετο πρὸς τὴν κατ' αὐτῶν μάχην ἀλλοῦν παμφλά-
 ζοντα τοῦ θυμοῦ. Οὐ πολὺ τὸ ἐν μέσῳ καὶ κουφισθεῖς
 τῆς ὀδύνης, τῆς προκειμένης ὀδοπορίας εἶχετο·
 τὴν τε Δάμαλιν διαπεράσας, καὶ τὸν ἀναμεταξὺ Κι-
 θωτῶν αἰγιαλῶν διαπλωσάμενος πορθμὸν, καὶ τὴν Κι-
 θωτῶν καταλαβὼν, ἐκείθεν εἰς τὸ Λοπάδιον ἄπεισι,
 τὴν τῶν ταγμάτων ἐκδεχόμενος ἀφίξιν, καὶ ὅσσον
 μισθοφορικὸν μετεπέμπετο. Ἐπὰν δὲ συνελήλυθει-
 σαν ἅπαντες, ἀπάρας ἐκείθεν σὺν ὅλοις δυνάμει,
 τὸ τοῦ κυροῦ Γεωργίου καταλαμβάνει φρούριον
 ἀγχοῦ τῆς τῆ Νικαίᾳ παρακειμένη λίμνῃ διακελίμα-
 νον· κακίθᾳ ἢ εἰς Νικαίαν. Ἐῖτα διὰ τριῶν ἡμερῶν
 αὐθις ὑποστρέφει ἐνθεν τῆς γε τοῦ Λοπαδίου γεφύ-
 ρας, καὶ στρατοπεδεύει κατὰ τὴν βρύσιν τοῦ καρυ-
 κέως καλουμένην, οὕτω δόξαν αὐτῷ, ἵνα τὸ μὲν
 στρατεύμα πρότερον διὰ τῆς γεφύρας διεβιάσας,
 ἐν ἐπιχαίρῳ τόπῳ τὰς σκηνὰς πῆξῃται, κἄθ' οὕτως
 καὶ αὐτὸς ὁ αὐτοκράτωρ διὰ τῆς αὐτῆς γεφύρας
 διελθὼν μετὰ παντὸς τοῦ στρατεύματος τὴν βασιλι-
 κὴν καταθεῖν σκηνήν. Οἱ δὲ μηχανικώτατοι Τούρκοι,
 τὰ κατὰ τὴν περὶ τοὺς πρόποδας τῶν Λεντιανῶν, καὶ
 τῆς οὕτω καλουμένης Κοτορραϊκῆς διακειμένην πε-
 διάδα ληϊζόμενοι, ἐπὶ τὴν τοῦ αὐτοκράτορος κατ'
 οὐτῶν μεμαθήκεισαν ἔφοδον, ἐκδειματιωθέντες παρ-
 αυτίκα, πυρσοὺς παμπόλλους ἀνήψαν, ἐντεῦθεν
 φαντασίαν τοῖς ἐρώσι στρατιᾶς πολλῆς παρέχοντες

A nondum satis paratæ ac confirmatæ perfidiae. Ab
 hoc decreto totus vertitur ad copias cogendas quæ
 bello maximo summa vi gerendo sufficerent. Missis
 igitur ad gentes vicinas hominibus idoneis, partim
 corrogat auxilia sociorum, partim mercede condu-
 ctam militiam advocat plurimam, simul proprium
 exercitum undecunque ad se colligit. Ducibus am-
 barum partium sic adversus sese invicem utrinque
 parantibus, revisit imperatorem familiaris pedum
 dolor : cum quo dum ille conflictatur, condebant
 sensim et quasi guttatim jusæ convenire copiae :
 nec moras castigare lenti negotii aut omnino urgere
 propositum morbo implicitus difficili, ac quod
 plantis insistere atque ingredi nequiret, lecto
 necessario affluxus satis imperator poterat. Ægritudo
 porro decumbentem illum animi molestior quam
 corporis angebat. Homini enim studiosissimo rei-
 publicæ toleratu facilius longe videbatur pedum
 dolor quantusvis, quam dilatio expeditionis neces-
 sariæ in Barbaros bono publico susceptæ. Nihil
 horum latuit Clitziasthlanem Turcorum principem ;
 itaque is ab imperatore interim securus, effusis-
 sime totam latrocinis infestabat Asiam, septem per
 id tempus diversis in Christianos incursionibus gras-
 satus. Tempus ejus furori dabat longius morbus
 imperatoris, quo ille tunc atrocius pertinaciusque
 quam usquam alias tentatus est. Cum enim ex in-
 tervallis antea duntaxat redire languor consuevisse',
 tunc sine intermissione ulla continuo illum afflige-
 bat sensu doloris, augescens quidem certis
 accessibus; nunquam tamen ita remittentis ut
 liberum molestia, vel rebus idoneum gerendis relin-
 queret Augustum. Interea præter licentiam prædandi
 etiam cavillandi ansam mora tanta Clitziasthlanem da-
 bat. Hæc erat passim ipsi ejusque aulicis materia
 sermonum, præterire imperatorem vero timori fa-
 mam mendacem morbi, quem ideo simularet ut socor-
 diae atque ignaviæ infamiam lucrifaceret; atque in
 eam sententiam multa salse inter patinas calicesque
 461 jocabantur, faceti homines videlicet, ac velut
 extemporanei rhetores exquisitis figuris podagram
 imperatoris celebrabant. Quin etiam scenis eam
 dabant argumentum fabulæ. Producebantur perso-
 nati medici, longæque ipsorum consultationes
 de imperatoris morbo, tum administratorum fami-
 liarium obsequia ad theatrum sub larva ludebantur;
 nec deerat ipse simulatus imperator cum lecto
 illatus in medium et risu procacissimo tractus
 otiantium Barbarorum. Referebantur ad Alexium
 hæc ipsa, exsuscitabantque gravem ipsius iram et
 cupiditatem vehementem ulciscendæ quam primum
 acri pugna contumeliæ. Rediit aliquando valetudo
 melior expetita tandiu, aut certe ita se relaxavit
 dolor, ut proposito itineri mandare se Augustus
 posset. Trajecto igitur Bosphoro ac sinu quod illic
 Cibotum recta pergenti transmittendum occurrit,
 transfretato; castrisque obiter in ipso illo littore

Varie lectiones ex cod. Coislin.

10 κακίθην.

Ciboto dicto positus, ultra pergens Lopadium con- A
tendit lento gradu : dare siquidem oportebat
spatium conveniendi sui militiæ undique ad ipsum
confluenti, tam Romanæ, quam ex sociis gentibus
mercede conductæ ; hanc enim et ipsam universam
ad sese festinatio jusserat. Congregatis tandem
omnibus, Lopadio movet cum toto exercitu, et ad
domni Georgii arcem pervenit, prope lacum Nicææ
sitam. Hinc Nicæam intrat, moxque inde retroce-
dens itinere tridui castra communivit citra pontem
Lopadii, ad fontem vulgo dictum Condimentarii,
quibus in castris priorem partem exercitus ponte
transmissam apte ac tuto collocavit. Ipse regressus
per pontem eundem ad partem alteram cum reliquis
omnibus consedit copiis, præcipuum haud dubie
militiæ robur habens secum. Interim callidissimi
Turci, qui tunc planitiem ad radices montium
Lentianorum et circa locum Cotæraciam vocatum
late patentem deprædabantur, ubi de infesto impe-
ratoris in ipsos adventu certiores facti sunt, non
parvo metu concepto, pyras excitarunt longe plures
quam pro numero modoque castrorum, ut ita
procul intuentibus multitudinis ingentis terrificam
offrent speciem. Spectaculum erat luculentum
focorum innumerabilium late cælum incendientium;
nec deerant parum expertorum e nostris plures
qui terriculo inani commoverentur. Non sane
in his Augustus qui primo diluculo ad prædictam
planitiem, illi jam pontem transgresso citimam,
cum copiis contendit, majorem in modum cupiens
Turcos eo in loco deprehendere. Verum illi qui,
accensis multis ignibus, nihil nisi falso ludibrio
morari hostes, et fugæ spatium arte furari voluerant,
strenue consilio suo usi, spem imperatoris tunc
quidem frustrati sunt. Reperta dumtaxat recentia
sed confecti vulneribus Romanorum isthic plurimi visebantur, 462
ca:lavera occursabant passim : quibus rebus clemens Augusti animus dolore pungebatur tanto,
quantum ex cætera viri consuetudine atque innatæ misericordiæ visceribus quisque prudens æstimatior
intelliget. Ac gestiebat quidem animus fugitivis latronibus supplicium admovere persequendo : sed
celeritatem qua ea res egebat universi tota simul moles exercitus non caperet. Ne igitur non
aliqua saltem prædæ pars insequentum studium comprehensa solaretur, illic quidem ipse cum
exercitu vallum circa Pœmanenum figit : cæterum delectam ex copiis omnibus virorum fortium
leviter armatorum alacrem manum properare post Barbaros jubet, præceptis instructam accuratis de
optima ratione aggrediendi vincendique deprehensos hostes perfidos. Eos nostri assequuntur ad
quemdam locum indigenarum lingua vocatum Cellia, præda onustos universa quam contraserant,
et captivorum quos ex omni quam vastaverant regione victos quam plurimos traherant, ducti
et custodia impeditos; nulla irruendi mora, flammeo impetu in ipsos involant; plurimos occidunt,
quosdam vivos capiunt, præda omni recepta splendidæ compotes victoriæ ad imperatorem redeunt.
Execipit eos ille ut tali tempore sic meritis oportebat; ac jam inde firmata spe, plenam haud dubie
victoriam internecone Barbarorum integra cogitans, Lopadium revertitur, ibique tres totos quieti

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(69) Ἀέρα. Sunt qui putant aerem hoc loco nihil D
aliud esse quam aeris aut cœli temperiem; ut
sensus ait, Alexium, qui plurimum iter per arida
loca, fragrantissima æstate, confecerat, æstu r-
misso, ad Malagnorum oppidum, se contulisse, ubi
aer hauriebatur purior et temperatior. Galli
dicerent, Alexis vint prendre l'air des Malagnes,
Plutarchus σπᾶν τὸν ἀέρα scripsit, haurire, vel
carpere aerem; Cælius Aurelianus Sicciensis, l. IV

τάχα. Καὶ οἱ μὲν πύρροι τὸν ἀέρα ἐξέπνουν καὶ πολ-
λοὺς τῶν ἀπείρων ἐξεδειμάτουν· τὴν δὲ αὐτοκράτορα
ἐθρόβει τούτων οὐδέν. Κακείνοι μὲν τὴν λείαν πᾶσαν
καὶ τοὺς δορυαλώτους ἀναλαθόμενοι ἔχοντο. Αὐτὸς δὲ
κατὰ τὸ περιόρθρον, πρὸς τὴν ἤδη ἐκείσε πεδία
ἠπείγειτο, σπεύδων αὐτοῦ που τούτους καταλή-
ψεσθαι· ἀλλ' ἀστοχῆσας τῆς ἀγρας, καὶ πολλοὺς
μᾶλλον τῶν Ῥωμαίων ἐτι ἐμπνέοντας εὐρηκῶς,
πολλοὺς δὲ καὶ νεκρῶν σώμασιν ἐντετυχηκῶς, ἤχθητο
ὡς εἰκός, καὶ ἤθελε μὲν διώκειν. Ἄλλ' ἵνα μὴ τὸ
πᾶν ἀπόλεση θήραμα, μὴ δυνατοῦ ὄντος τοῦ παντός
στρατεύματος, τοὺς φεύγοντας ὀξέως καταλαθεῖν,
χάρακα μὲν αὐτοῦ που περὶ τὸ Ποιμανηρὸν πήγνυται,
καὶ παραχρημα ἀπολεξάμενος γενναίους ψυλαίς
στρατιώτας, τὴν ἐπιδιώξιν τῶν Βαρβάρων ἐπιτρέπει,
B παραγγεῖλια; ὅπως χρῆ ἐπιτορεύσασθαι τοὺς ἀάστο-
ρας. Οἱ δὲ τούτους ἐφθακότες εἰς τινα τόπον Κελλίας
ἐγχωρίως ὀνομαζόμενον μετὰ τῆς λείας πάσης καὶ
τῶν δορυαλώτων, ὡς πῦρ κατ' αὐτῶν ἔνεται : αὐτίκα πλεῖστον μὲν μαχαίρας ἔργον ἐποίησαντο,
ἐνίοις δὲ ζωγρήσαντες, καὶ τὴν λείαν πᾶσαν ἐκείθεν
ἀναλαθόμενοι μετὰ νίκης λαμπρᾶς πρὸς τὸν αὐτο-
κράτορα ἐπανήλθον. Τούτους ἀποδειξάμενος καὶ τὴν
παντελῆ τῶν πολεμίων φθορὰν ἐγνωκῶς πρὸς τὸ
Λοπάδιον ἐπανέρχεται· κείθι δὲ παραγενόμενος καὶ
μῆνας τρεῖς ὅλους ἐγχαρτερῆσας, τὸ μὲν τοι δὲ ἀνω-
θρίαν τῶν δι' ὧν ἐμαλλε διελεθεῖν μερῶν (θέρους γὰρ
ῥα παρῆν, καὶ ἡ ἀλέα ἀφόρητος)· τὸ δὲ καὶ τὸ
μῆπω φθάσαν τοῦ μισθοφορικῶν στρατεύματος ἀπε-
C στάς, ἅπαν τὸ ὀπλιτικὸν τῆνικαῦτα κατὰ τὰς ἀερο-
λοφίας τοῦ Ὀλύμπου καταθέμενος, καὶ τῶν ὄστων
καλουμένων Μαλάγων αὐτῶν τὸν ἀέρα (69) κατ-
έλαθε.

crudelitatis barbaricæ vestigia; spirantes adhuc
occisorum quoque paulo ante
ca:lavera occursabant passim : quibus rebus clemens Augusti animus dolore pungebatur tanto,
quantum ex cætera viri consuetudine atque innatæ misericordiæ visceribus quisque prudens æstimatior
intelliget. Ac gestiebat quidem animus fugitivis latronibus supplicium admovere persequendo : sed
celeritatem qua ea res egebat universi tota simul moles exercitus non caperet. Ne igitur non
aliqua saltem prædæ pars insequentum studium comprehensa solaretur, illic quidem ipse cum
exercitu vallum circa Pœmanenum figit : cæterum delectam ex copiis omnibus virorum fortium
leviter armatorum alacrem manum properare post Barbaros jubet, præceptis instructam accuratis de
optima ratione aggrediendi vincendique deprehensos hostes perfidos. Eos nostri assequuntur ad
quemdam locum indigenarum lingua vocatum Cellia, præda onustos universa quam contraserant,
et captivorum quos ex omni quam vastaverant regione victos quam plurimos traherant, ducti
et custodia impeditos; nulla irruendi mora, flammeo impetu in ipsos involant; plurimos occidunt,
quosdam vivos capiunt, præda omni recepta splendidæ compotes victoriæ ad imperatorem redeunt.
Execipit eos ille ut tali tempore sic meritis oportebat; ac jam inde firmata spe, plenam haud dubie
victoriam internecone Barbarorum integra cogitans, Lopadium revertitur, ibique tres totos quieti

De tardis Passionibus, cap. 1, in aerem meliorem
transire. Verum quin hanc protinus amplecter
sententiam, velant quæ mox sequuntur, Alexium
simul aerem attigit (τὸν ἀέρα καταλαθεῖν) regiā
monere missa, imperatricem accessivisse. Vide et
ad Annæ mentem faciat locus Procopii, lib. II
De ædific. Justin., cap. 1, ubi urbis Baras muros a
Justiniano instauratos describit.

menses occasionis momentum expectans. Causa cunctandi erat duplex. Prior ariditas locorum per quæ ad Turcos moturo necessarium iter erat: res semper incommoda, maxime autem flagrantissima æstate, quæ tunc tempestas exurebat cælum intolerabili vapore solis ardentissimi. Altera quod nondum omnes copiarum mercede conductarum convenissent, quarum partes aliæ subinde post alias toto illo expectatæ spatio congregabantur. Ut primum se remisit æstus, et totus adfuit exercitus, imperator gravem armatissimam universam Olympi occupare juga atque insidere jussit. Ipse Malagannum extremam ipsam oram tenuit.

Τῆς δὲ βασιλίδος κατὰ τὴν Πρίγκηπον (70) αὐλι- A
ζομένης, ἴν' ἔχοι ῥῆον ἐκεῖθεν τὰ περὶ τοῦ αὐτοκρά-
τορος μανθάνειν περὶ τὸ Λοπάδιον ἐπανελθόντος, ὁ
βασιλεὺς ἅμα τῶν τῶν ἀέρα καταλαβεῖν, διὰ τοῦ βα-
σιλικοῦ μονήρου; μεταπέμπεται τὴν Αὐγοῦσταν τὴ
μὲν τι, καὶ τὸ ἄλλο; ὑφορώμενος; καὶ τῶν ποδῶν, τὸ
δέ τι καὶ τοὺς συμπαρομαρτοῦντας αὐτῶ τῶν ἐγχο-
πίων ἐχθρῶν δεδιώς, διὰ τὴν ἔκραν αὐτῆς περὶ αὐτὸν
ἐπιμέλειαν, καὶ τὸ ἀγρυστικώτατον ὄμμα. Οὕτω τρί-
τη παρῆλθεν ἡμέρα, καὶ ὁ παρὰ τὸν βασιλικὸν κοι-
τωνίσκον ἀσχολούμενος κατὰ τὸ περιόρθρον ἐλθὼν
ἀγγοῦ τοῦ βασιλικοῦ σκίμπος εἰστήκει. Ἡ δὲ βασι-
λισσα διυπνισθεῖσα, καὶ τοῦτον θεασαμένη, Τούρκων
ἡμῖν ἐφοδὸν ἀπαγγέλλειν ἐφη. Τοῦ δὲ περὶ τὸ οὖτον
καλούμενον τοῦ Γεωργίου φρουρῶν ἐφωκάνει λέ-
γοντος, κατεσίγασα τοῦτον ἡ βασιλὶς τῆ χειρὶ. ἵνα B
μὴ τὸν αὐτοκράτορα διυπνίσῃ. Ὁ δὲ ἐν αἰσθήσει
τῶν λεγομένων γεγονώς ἐπὶ ταύτῳ σχήματι καὶ
γνώμης τέως ἦν. Ἀνίσχοντος δὲ τοῦ ἡλίου πρὸς τὰς
συνήθεις ἐργασίας ἐτρέπετο ὅλος τῆς τοῦτου προση-
θείας γεγονώς. Οὕτω τρίτη παρῆλθεν ὥρα καὶ ἕτε-
ρος ἐκεῖθεν καταλαβὼν ἐγγίζειν ἤδη τοὺς Βαρβάρους
ἔλεγεν. Ἡ δὲ αὐτοκρατορῖσσα ἐτι συμπαρῆν τῷ
αὐτοκράτορι, δειλιῶσα μὲν, ὡς εἶδος, ἐξεχομένη δὲ
ὁμως τῆς ἐκεῖνου γνώμης. Ἐπὶ δὲ πρὸς ἄριστον
οἱ βασιλεῖς ἐπέειγοντο, ἕτερος ἡμαγμένους καταλαβὼν,
προσουδίσσα; τοῖς ποσὶ τοῦ αὐτοκράτορος, ἐαυτὸν
πρὸς κεφαλῆς τὸν κίνδυνον ἵστασθαι ἐφωκάνει τῶν
Βαρβάρων ἤδη καταλαμβαδόντων. Ὁ δὲ αὐτοκρά-
τωρ εὐθὺς τὴν πρὸς τὸ Βυζάντιον ἐπάνοδον τὴν C
αὐτοκρατορῖσσαν ἐπέτραιψεν. Ἡ δὲ παρθεῖσα, ἐν
μυχαῖς καρδίας ὁμως εἶχε τὸν φόβον, καὶ οὕτε λό-
γοις οὕτε σχήμασι τοῦτον ἐνέφαινε. Ἀνδραῖα γὰρ
καὶ στάσιμος οὕσα τὴν φρίκα καθάπερ ἡ παρὰ Σο-
λομώντος ἐν *Μυρομίλαις* ὑμνουμένη ἐκεῖνη γυνή,
οὐ γυναικῶδες τι ἐνεδαίξατο καὶ ἀθαρτὸς ἦθος, οἷα
τὰ πολλὰ τὰς γυναῖκα; ὀρῶμεν πατρύσας; ἐπειδὴν
τι φοβερὸν ἀκούσωσι. Καὶ αὐτὸ τὸ χρῶμα κατηγορεῖ
τῆς ψυχῆς τὴν δειλίαν, καὶ συχνάκις ἀνακωκύουσι
γοερόν ὡσπερ ἐκ τοῦ σχεδὸν αὐταῖς τῶν δεινῶν
ἐφαστηκότων. Ἄλλ' ἦγε βασιλὶς ἐκεῖνη, κἀν ἐδεδοίκει,
περὶ τῷ αὐτοκράτορι ἴδεδοίκει, μὴ τι πάθῃ ἀποπον,
δευτέρως δὲ περὶ ἐαυτῆς ἐπεφρόθητο. Οὐ τοῖσιν
ἐκεῖνη κατ' ἐκεῖνο καιροῦ ἀνάξιόν τι τῆς ἐαυτοῦ
γεννησιότητος ἐπεπόνθει, ἀλλ' ἐχωρίζετο μὲν τοῦ D

Diversabatur per id tempus imperatrix in loco
qui Principus dicitur, opportuno ad accipiendos
subinde nuntios a Lopadio, ubi multo, ut diximus,
tempore, postquam eo rediit, imperator est
moratus. Simul ergo se ad istud quod dixi pro-
monitorii caput oramque ultimam mari adnotam
transtulit Augustus, expedita inde illico monere
regia imperatricem in arce commodum maritima,
quam modo nominavimus degentem ad se invitavit
duplici de causa: primum ut ingrante pedum
morbo cujus accessum suspectabat solitis ejus
fomentis et curatione suda levaretur; deinde ut
ejusdem æri excubante vigilantia inimicorum
ipsi perniciem molientium quales circa se ver-
sari assidue aliquos alia licet omnia simulantes
non Ignorabat, insidiosos impetus prævertere ac
viam declinare posset. Nondum triduo una fuerant,
cum ecce cubiculi regii præfecus diluculo in-
gressus prope lectum Augustorum stetit. Con-
spicata hominem vigil tum Augusta, Nempe, inquit,
Turcorum incursum nobis 463 nuntias. Ad hæc
ille pervenisse jam eos affirmavit ad arcem quæ
a Georgio nomen habet. Talia dicentem Augusta
vix signo tacere jussit, ne imperatorem excitaret.
Audiverat ille tamen quæ dicta fuerant, verum
quoniam parata provisæque habebat omnia, nihil
illo nuntio turbatus pro sua solita constantia in
quiete ac somni simulatione perstitit. Sole demum
oriens consuetis occupationibus ubi perfunctus est
tranquillissime more quotidiano, ad procurationem
attentioris instantis belli totum convertit animum
Hæc non dum abhinc tertia fluxerat cum alius
accurrens nuntius appropinquare Barbaros retulit.
Erat adhuc cum imperatore imperatrix, pavens
quidem (quod in muliere tali tempore nemo repre-
hendet aut mirabitur), cæterum æmulatione gene-
rosa virtutis Augusti, metum vi membris opprimens.
Ponebatur Augustis mensa pransuris, quando alius
ecce alto anheliu sudore madens ad Augusti pedes
solo caput allidit, juratusque affirmat jamjamque
imminere periculum, esse enim in proximo Bar-
baros. Hic imperator confestim expediri Augustæ
reditum Byzantium versus jubet. Quid illa tum
haberet animi, facile sibi quisque potest subjicere.
D Tamen omnem tumultum agitæque mentis ita cordia

Varie lectiones ex cod. Coislin.

¹¹ ἐπικαταλαμβαδόντων.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(70) Κατὰ τὴν Πρίγκηπον. Sic vocatur insula Byzantio et Chalcedoni vicina, quam pluribus describit Gyllius, lib. iii de *Bosp. Thrac.*, cap. 15. In ea insula monasteria aliquot exstructa tradunt

Cedrenus, Zonaras, Anastasius, Paulus Diac., lib. xxii; Nicetas Iaphilago in Vita Ignatii Patris Constantinopolitani, et alii.

penitus abditum penetralibus continuit, nulla ut usque in vocem, gestum nutumve ullum trepidationis indicia prodierint; quin potius vultu frontaque ac statu corporis firmitudinem virilem erectæ mentis et veram imitationem illius laudatæ a S. lomone fortis mulieris exhibuit: non decolorari pallore facies, non horrere artus; N. tus, ejulatus nullus; nihil præferre denique muliebri, aut cujusquam simile illorum quæ multa imbecilli emotique animi edere in consternatione, ad magni adeo, cujus erat in cordis penetralibus sibi conscia, latens metus, et rationem habuit et ordinem. Timebat imperatori, primum ne qua eum, nihil periculorum recusantem, Martis dubii fortuna invidentior affigeret; timebat sibi deinde, mala providens quæ, si quid humanitus viro contigisset, subeunda monstrabantur. Timore tamen utroque virtuti tum exsuperanti concedente, vale Augusto dixit, plane sui compos, nec indignum vel tali artificio passa quidquam generositate propria. Mox viam capessens, quam invita recederet ab imperatore subinde respectans declarabat. Pergebat tamen semetipsa obfirmans, iudicio non amori minus quam timori moderante. Hinc simul ad mare descendit, propriam Augustarum monerem ingressa, oram Bithynorum legit: dehinc tempestate deprehensa, Helenopoli navem appulit, ibique mansit.

Sed de Augusta hactenus. Imperator vero cum cognatis et militaribus viris primariis qui cum ipso erant, statim in armis **464** stetit, et equis omnes conscensis, Nicæam versus inibat viam. Id ubi cognoverunt Barbari, Alano quodam quem ceperant imperatoris contra venientis instructum impetumque ipsis nuntiante, non sustinuerunt vel famam ejus primam, sed iisdem quibus veniebant scimitis, versis impigre vestigiis fugæ se mandarunt. Ac Strabobasileus et Michael Stypeota (Stypeotam hic quis audiens ne illum hybridam cogitet; nam is hujus emptitium mancipium cum fuisset, imperatori deinde dono datus, prioris domini vocabulo ad gratiæ memoriam insignitus est), Stypeota, inquam, e numero magnatum, viri ambo fortissimi, et olim fama virtutis celebres, cum forte tum in Jugis Germiorum morarentur, calles angustus et devios transitus servantes, ut, si qua possent, velut feræ cassibus, sic Barbaros insidiis comprehenderent: simul hunc eorum reditum cognovere, in subjectos campos desilientes, acre ibi cum ipsis prælium conserunt, eosdemque egregie vincunt. Interim imperator itinere incepto pergens, ad sæpius nominatam Georgii arcem pervenit; hinc ultra in quoddam oppidum (Sagudaos indigenæ vocant) progressus ne ibi quidem Turcos reperit. Cæterum mox accepto nuntio splendidiæ victoriæ a viris fortissimis quos modo nominavi, Stypeota et Strabobasile, relatæ, vallo ibidem extra id quod dixi castellulum fixo, castrisque metatis, cum exsultante milite lætus ipse ac gratulans fructum successus auspiciatissimi gustavit, meritam ejus facinoris auctoribus non parce laudem impertiens, palamque proficiens: sic ab illis a principio ad exitum rem administratam patratamque, ut cum neque consilio prudentia, neque aggressioni fortitudo, nec prælio virtus,

αὐτοκράτορος; ἀκούσα, καὶ πυκνὰ περιστρεφομένη πρὸς ἐκεῖνον καὶ θαμὰ προσθλέπουσα· ὁμοῦς τοι συντείνασσα ἐκπυτὴν καὶ οἶον τινύσασσα, μόγις ἐπηλλάγη τοῦ βασιλέως, κάκειθεν καταβάσα πρὸς θάλασσαν, κάπειτα εἰς τὸ ταῖς βασιλίσιν ἀποσταγμένον μονῆρας εἰσεληλυθυῖα, τὴν ἤϊονα τῆς Βιθυνῶν παραπλεύουσα, θαλαττίου κλύδωνος αὐτὴν καταστῆναι, ταῖς ἀκταῖς τῆς Ἐλενοπόλεως; τὴν ναῦν προορμίτασα, κάθι τῶς αὐλιζέται.

metum instantis mali mulieres cernimus. Ille ipse adeo, cujus erat in cordis penetralibus sibi conscia, latens metus, et rationem habuit et ordinem. Timebat imperatori, primum ne qua eum, nihil periculorum recusantem, Martis dubii fortuna invidentior affigeret; timebat sibi deinde, mala providens quæ, si quid humanitus viro contigisset, subeunda monstrabantur. Timore tamen utroque virtuti tum exsuperanti concedente, vale Augusto dixit, plane sui compos, nec indignum vel tali artificio passa quidquam generositate propria. Mox viam capessens, quam invita recederet ab imperatore subinde respectans declarabat. Pergebat tamen semetipsa obfirmans, iudicio non amori minus quam timori moderante. Hinc simul ad mare descendit, propriam Augustarum monerem ingressa, oram Bithynorum legit: dehinc tempestate depre-

B Ἄλλὰ ταῦτα μὲν τὰ περὶ τὴν Αὐγούσταν. Ὁ δὲ αὐτοκράτωρ μετὰ τῶν συνόντων στρατιωτῶν τε καὶ συγγενῶν εὐθύς ἐπὶ τοῖς ὄπλοις ἦν, καὶ δὴ ἐποχθόνες ἅπαντες, τὴν πρὸς Νίκαιαν ὤδευον. Οἱ δὲ Βάρβαροι Ἄλανόν τινα κατασχόντες καὶ τὴν τοῦ βασιλέως κατ' αὐτῶν ἔφοδον δι' αὐτοῦ μεμαθήκατες, δι' ὧν ἤλθον ἀτραπῶν, διὰ τούτων ἐπινῆσαν φεύγοντες. Ὁ δὲ γε Στραβοδασίλειος καὶ Μιχαὴλ ὁ Στυπειώτης (Στυπειώτην δὲ ἀκούων τις μὴ τὸν μισοδόρβαρον νοεῖτω· ἀργυρώνητος; γὰρ τοῦτοι ἐκαίνος δούλος γεγονώς, ἐς ὕστερον τῷ βασιλεὶ ὡς δῶρὸν τι πρὸς αὐτὸν προσενηνέχεται· ἀλλὰ τινὰ τῶν τῆς μελιζονος τύχης), ἄνδρες οὗτοι μαχημάτατοι, καὶ τῶν πάλαι ὕμνουμένων, οὗτοι κατὰ τὸς ἀκροσφίτας τῶν Γερμίων ἐνδιατρίβοντες, καὶ τὰς ἀμφοτέρους παρασχοπούντες, εἶπον ταῖς ἀρχαῖς αὐτῶν, καθάπερ τις θῆρα οἱ Βάρβαροι περιπεσόντες ἀΐψεν ὡς τὴν τούτων ἔλευσιν μεμαθήκεισαν, παρὰ τὰς πεδιάδας τὰς οὕτω καλουμένας . . . ἀνεκθόντες καὶ ἀναδεξάμενοι τὸν μετ' αὐτῶν πόλεμον, μάχην συνεστήσαντο καρτεράν ἠτήσαντες τοῦτους κατακράτος. Καταλαβὼν δὲ ὁ αὐτοκράτωρ τὸ πωλάκις εἰρημένον φρούριον Γεωργίου, κάκειθεν αὐτῶν κωμόπολιν τινα Σαγουδάους ἐγγωρίως καλουμένην καὶ τοῖς Τούρκοις μὲν μὴ ἐντυχῶν, μεμαθηκῶς δὲ τὰ συμβάντα τοῦτοις παρὰ τῶν ἤδη βῆθέντων γεννηλίων ἀνδρῶν, τοῦ τε Στυπειώτου, καὶ ¹⁹ Στραβοδασίλει φημι, καὶ ἀποδεξάμενος τὴν ἐξ αὐτῶν ἀρχῆς τόλμαν καὶ νίκην τῶν Ἰωμαίων, τῆν καῦτα ὁ αὐτοῦ που ἐξῶθεν τουτοῦ τοῦ Καστελλίου τὸν χάρακα πῆγνυται. Τῇ δὲ μετ' αὐτὴν ὡς παρὰ τὴν Ἐλενοῦπολιν κατελθὼν, τῇ βρασιλίδι ἐντυχηκῶς ἐτι αὐλιζομένη διὰ τὸ τῆς θαλάττης ἀπλετον. Διηγησάμενος οὖν τὰ συμβάντα τοῖς Τούρκοις, καὶ ὡς νίκης ἐπιθυμοῦντες συμφορὰ προσεπέλασαν, καὶ κρατεῖν φανταζόμενοι μᾶλλον κεκράτηνται, καὶ ἵναντία τῶν προσδοκηθέντων ἐφύρυσαν, καὶ ἵτι

Variae lectiones ex cod. Coislin.

¹⁹ καὶ τοῦ.

πολλῆς ἄθυμίας ἀνακτησάμενος αὐτὴν, ἄπεισιν ὡς A nec conatui felicitas defuerit, non magis ad privatum ipsorum præconium, quam ad publicum gaudium quidquam sit desideratum, Movet illinc postridie versus Helenopolim, ubi Augustam commodum offendit, dum mare detumesceret ibi adhuc expectantem. Ei non parum anxie pro periculo in quo virum atque exercitum reliquerat, mœror videlicet abstersus omnis est, cum nuntius per se lætissimus victæ feritatis Turcicæ, ab uno idoneo maxime omnium ad consolandam ægram auctore deferretur. Narravit coram ipsi nimirum Augustus quid Turcis evenisset illis, contra se nudius tertius tanta fiducia pergentibus : ut tum sædissime sint prolapsi, cum confidentissime assurgerent, et pro victoria quam sibi vanissimis despondissent spebus, improvisam cladem invenissent. Ab his statim inde Nicæam se confert. Ibi factus certior de altera incursione Turcorum Lopadium proficiscitur.

Ἐκεῖτε δὲ ἔφοδον ἐτέρων μεμαθηκῶς Τούρκων, ἔρχεται πρὸς τὸ Λοπάδιον ἐν ᾧ μικρὸν χρονοτριβήσα; καὶ μεμαθηκῶς τὴν Νίκαιαν καταλαμβάνειν πολὺ Τουρκικὸν στράτευμα, τὰς δυνάμεις ἀναλαβόμενος, ἀπονεύει πρὸς Κίον, καὶ δι' ὅλης τῆς αὐτῆς νυκτὸς μεμαθηκῶς αὐτοὺς ἐπὶ Νικαίᾳ προσπελάζειν ἦδη, ἀπάρως ἐκεῖθεν ἔρχεται διὰ τῆς Νικαίας πρὸς Μίσκουραν. Καὶ αὐτοῦ που βεβαιωθεὶς ὡς τὸ μὲν πᾶν στράτευμα τῶν Τούρκων οὐπω κατέλαβεν, ὄλγοι δὲ τινες περὶ τοῦ Μονολύκου ἀποσταλέντες, κατὰ τὸ Δολύλλον ἐνδιατρίβουσι, καὶ τὰ τῆς Νικαίας μέρη, ἐπ' ᾧ τὴν αὐτοῦ περιτοκοπεῖν ἔλευσιν, καὶ τὰς περὶ αὐτοῦ τῷ Μονολύκῳ δίδόναι συνεχεῖς εἰδήσεις. Λέοντα μὲν τὸν Νικηρίτην μετὰ τῶν ὑπ' αὐτὸν δυνάμεων εἰς τὸ Λοπάδιον πέπομφεν, ἐγγηγορέναι τε διαπαντὸς παρακελευσάμενος καὶ τὰς ἀμφοδούς ἐπιτηρεῖν, καὶ ἅτα δὴ περὶ τῶν Τούρκων γνώη, ταῦτα διὰ γραφῶν δηλοῦν αὐτῷ. Τὸ δὲ ἐπιλοιπον στράτευμα ἐν ἐπικαιροῖς καταθέμενος τόποις διέγνω βέλτιον εἶναι, μηκέτι κατὰ τοῦ σουλτάνου χωρεῖν, στοχαζόμενος τοὺς σωθέντας Βαρβάρους τὴν κατ' αὐτῶν ὁρμὴν διακρυκεύσασθαι τοῖς κατὰ τὴν Ἀσίαν ἅπασιν Τούρκοις, ὡς ἐν διαφόροις ἐντετυχηκότες τοῖς Ῥωμαίοις προσέβηλον ὡς καρτερῶς ἀντέστησαν, ὡς ἠττηθέντες, οἱ μὲν ἐάλωσαν, οἱ δὲ ἀνῆρέθησαν, ὄλγοι δὲ καὶ τραυματισθέντες, ἀπώλοντο· καὶ τοῦτου διαγνόντες τὴν αὐτοῦ ἐπέλευσιν οἱ Βάρβαροι παρρωτέρω καὶ αὐτοῦ Ἰκονίου γενήσονται καὶ νερόσπουδος αὐτῷ ἢ σπουδῆ γένηται. Διὰ ταῦτα στράφας τοὺς χιλιούους διὰ τῆς Βιθυνῶν τὴν Νικομηδείαν κατέλαβεν. Ἐν ἐντεῦθεν ἀπελπίσαντες τὴν κατ' αὐτῶν ἔφοδον, ἐπανέλθοισιν ἕκαστος οὐπερ τὴν οἰκισιν πρότερον ἐπεποίητο ἐπὶν δὲ ἀποδαρῆσαντες αὐθις εἰς προνομὴν σχεδασθεῖεν ὡς ἔθος τοῖς Τούρκοις, καὶ αὐτὸς δὲ σουλτάνος τοῦ προτέρου ἀψήγεται ἔργου, τῆνικαῦτα καὶ αὐτὸς τῶν στρατιωτῶν μικρὸν ἀναπαυσάμενων, καὶ τῶν ἵππων καὶ ὑποζυγίων πύων ἐντεῦθεν γεγονότων, μετ' οὐ πολὺ σφοδρότερον τοῦ κατ' αὐτῶν ἀψήγεται πολέμου, καὶ τῆς μάχης καρτερῶς ἀνθέξεται. Διὰ ταῦτα τὴν Νικομηδείαν ἀναζητήσας, ὡς εἴρηται, καὶ καταλαβὼν τοὺς συνεφεσομένους αὐτῷ ἅπαντας τῶν στρατιωτῶν εἰς τὰς ἐγγύθι κωμοπόλεις κατέθετο, ὡς οἶτε ἵπποι καὶ τὰ ὑποζύγια τροφὴν ἀποκρῶσαν ἔχοισιν (τῆς Βιθυνῶν γῆς πολὺν τὸν χρότον ἀναδιδούσης) καὶ αὐτοὶ δὲ οἱ στρατιῶται βρδῖως ἀπὸ τε τῆς Βυζαντιδος καὶ τῶν πέριξ διὰ τοῦ παρακειμένου κόλπου ἀποκρῶντα τὰ πρὸς χρεῖαν κομίζονται, ἐπισκήψας αὐτοῖς ἔλη

Non diu illic fuerat, cum admonetur Turcicum exercitum permagnum admovere se Nicææ. Hoc audito, cum copiis ad Cium tendit. Per noctem qua ibi fuit, multi subinde affluunt nuntii, qui doceant B appropinquare Nicææ Turcos, atque adeo jam adfuturos videri. Sine mora imperator hæc audiens 465 per ipsam Nicæam usque ad Miscuram progreditur, ubi certiora de hostibus cognoscit; hæc nempe, nondum advenisse totum exercitum Turcorum, sed paucos tantum eorum præmissos a Monolyco morari circa Dolyllum et partes Nicææ animo speculandi adventum imperatoris, mittendique illinc ad Monolycum quotidiana de illo indicia. His Augustus compertis Leonem Nicæritam cum ea copiarum parte quæ ipsi suberat, Lopadium mittit, cum mandatis accuratis vigilandi acriter, custodiendique itinera, et quæ Interim de Turcis explorasset missis ad se confestim indicandi litteris. Reliquum exercitum in loca commoda distribuit, sic secum statuens, neutiquam e re videri recta in sultanum ducere, frustra enim id se facturum : siquidem erat verisimile fusos paulo ante Turcos a Romanis ducibus cladis suæ famam late per Asiam sparsisse, variisque varios in locis esse testatos occurrisse Romanos ipsis, commissa gravi pugna, victos esse Turcos, quosdam captos, alios occisos, vulneratos etiam aliquos deinde periisse. Quibus rebus vulgatis, dubium non videbatur quin Barbari consilium retrocedendi caperent atque interitus in loca tuta ditiosis ipsorum usque ad ipsum Iconium copias reducerent, sique frustra insequentium studio ac spe inanem Romanis atque irritam contentionis inutilis et irridendæ lassitudinem relinquerent. Ea propter retroversis Augustus habens per Bithynos Nicomediam se contulit; quo nimirum tali ejus regressu nuntiato Turcis, illi sic levati metu irruptionis quam a Romanis timuerant, auderent explicare ac promovere copias liberius, reverterenturque in loca prius ab ipsis occupata, unde versi pro suo more iterum in prædas, quarum primi successus sultanum quoque ipsum elicerent ad prius intermissum opus resumendum, lucentiam cladem ex improvise aliquam dispersi, vagique accipere a nostris possent, jam refectis et pinguibus : quippe qui beneficio modo indultæ cessationis, et sua et equorum egregie corpora curassent, sicque ad prælium placidius, et cum spe victoriæ certiore capessendum venirent paratiores. Eo consilio Nicomediam imperator pe-

tiit cum exercitu cætero universo quem in vicinos dispersit ei civitati pagos, ubi et equi et iumenta cætera copiosum abunde pabulum haberent a regione Bithyniæ multi fœni feraci; milites vero ipsi tum a Byzantio, tum a locis adjacentibus commercio maritimi sinus, ad quem est Nicomedia sita, benignam et parabilem rerum ad victum usumque commodarum copiam nanciscerentur. Porro, his eo dimissis, mandabat imperator nominatim equorum, et aliarum ad vecturam utilium animantium, curam gererent non perfunctoriam, **466** ne illos venatione, neu ludicris, ut sit, equestribus, fatigatum irent, aliorum temporum istas remissiones esse, nunc unum id spectarent, ut quam pinguis- simæ ac valentissimæ bestię, quarum esset ad pur- gnas usus maximus, ad occasionem mox adfuturam servarentur, equitatu in primis egere bellum Tur- cicum. Sic ipsa loca poscere, sic gentis morem equorum conatu ac sudore multo emendam victo- riam belli ejus, ne gravarentur in tam optatæ rei pretium vel curam ipsi aliquam, vel voluptatum jacturam impendere. Talibus ad consilii sui suc- cessum sapienter præscriptis magnam curam adhi- buit, quo vias ac calles omnes undique, fidei impo- sitis custodibus, obseptas spebus omnibus ac fur- tis hostium quam certissime haberet. Quoniam autem multorum sibi dierum moram videbat neces- sariam Nicomediæ fore, eo propter memoratas sæpius a nobis causas Augustam evocavit, secum illic futuram, quoad ipse admonitus incursionibus Turcorum movere in illos, juxta ea quæ decreverat, tempestivum duceret. Nicomediā appulsa imperatrix, gravem ibi offendit dolendi causam. Murmurabat comitatus passim totus adversus imperatorem, eumque passim ut degenerem ignavumque traducebat. Enimvero non ferendum flagitium aiebant, tanto ac tam mi- naci apparata tot curis et sumptibus instructo, nulla re gesta memorabili ex media victoriæ occasione mollissime retrocessisse in urbem amœnissimam, et æstiva delicata sub Nicomediæ tectis et hortorum umbis imperatorem cum exercitu agere Romanum; sane interim dum campi victores et late securi Bar- bari Christianum liberrimo limite incurserunt. Ea non in angulis jam solum, sed in plateis quoque passim atque angustibus, prope jam palam, ferebantur, pertimescente laud parvam Augusta. Cæterum im- perator ingenti animi fiducia plane omnia contemnere decreverat; neque imperitorum obtreccationes hominum, plusquam puerorum nœnias in præsentia curandas sibi constituerat, ex illa in qua certus stabat cælestis arce sapientiæ liquido prospiciens, forte ut censors isti ipsi viso postmodum felicis- simo vituperati a se consilii successu, suæ ultro ipsorum imprudentiæ damnationem cum eximia solertiæ constantiæque Augusti admiratione conjungerent. Unus illum in hoc toto incommo- do pungebat Augustæ quem diximus metus ac mœror. Ergo ad eam consolandam versus, juratas affirmabat, illud ipsum quod in contumeliam ignari rerum traherent, tanto clarioris mox victoriæ causam certam fore.

Hanc ego quidem veram arbitror virtutem, si recto quis et seito sibi consilio victoriam paret. Nam sane impetuo ferax effervescentis animi, et robu- ste in opus erumpens valida contentio nervorum, si expers consilii judicii que ruat, vituperatur a sapientibus: utpote quæ stolidæ ac vesanæ confi- dentię labem potius quam cordatæ moderatæque fortitudinis laudem ferat. Differunt enim ista; et inter præsentem aulaciam ac vere fortem peri- culi contemptum hoc fere prudentes discrimen ad- notant, quod fortitudo vera modum audendi poten- tiæ finibus determinat, nec armis et impetu ad ca- nitur quæ ultra vires sunt: cum vero elati æstu quo- dam etiam illa invadimus quæ consequi ac pervin-

γνώμη πολλὴν ἐπιμέλειαν τῶν ἱππῶν καὶ ἀγχοφόρων κτηνῶν ποιεῖσθαι, καὶ μὴδ' εἰς θήραν, μὴδ' ἱππηλάσιον τὸ παράπαν ἐξίναί, ἵνα καιροῦ καλοῦν- τοις πίοινας ἔντας, τοὺς ἐπιβάτας εὐχερῶς φέροιεν, καὶ πρὸς τὰς κατὰ τῶν ἐχθρῶν ἱππασίας χρηστοὶ αὐτοῖς εἴεν. Ταῦτα τοιγαροῦν οἰκονομίας ἐκείνης, οἷα σκοπὸς καθήστο πέρβρωθεν, φύλακας διὰ πάσης ἀτραποῦ ἐπιστήσας, μέλλων δὲ αὐτοῦ ποιῆ μέρας ἱκανὰς αὐλιζεσθαι μεταπέμπεται τὴν Αὐγούσταν δι' αὐτῆς; πολλὰκις αἰτίας εἰρήκειμεν, ἐφ' ᾧ συνέβαινε τοῦτω μὲχρις ἂν τὰς τῶν Βαρβάρων ἐξόδους ἐνω- τισθεῖς, ἐκεῖθεν ἀπάραι βουλευθεῖη. Ἡ δὲ ἑαυτὴν τὴν Νικομήδειαν καταλαμβάνει, ὁρῶσα δὲ τὰς τῶν ἐναντίων ἐπιγαννυμένους ἴσθαι ἐφ' οἷς ὁ βασιλεὺς ἠπραχθήκει καὶ πανταχοῦ διαλοιδουρούμενος τῷ βασιλεὶ καὶ ὑποψιθυρίζοντας ὡς ἄρα κατὰ τῶν Βαρ- βάρων τοσοῦτον παρασκευασάμενος, καὶ πόλιν συνειλοχῶς δυνάμεις καὶ μὴδὲν μέγα ἡνυκίως ἐπέ- κλινε πρὸς τὴν Νικομήδειαν, καὶ τοῦτο οὐκ ἐν γυ- ναικί μόνον, ἀλλὰ καὶ ἐν πλατεῖαις καὶ ἀμφοδίοις καὶ τριβόδοις ἀναίσχυντῶ-ερον λέγοντας, ἦναιτο καὶ ἡσχαλλῆ. Ὅ ἐξ αὐτοκρατῶρ τὸ πέρας τῆς κατὰ τῶν ἐχθρῶν αὐτοῦ ὁρμῆς αἰσιον ἔσεσθαι στοχαζόμενος, δεινὸς ὢν περὶ τὰ τοιαῦτα παρ' οὐδὲν μὲν τὰς δια- τριθὰς ἐκείνων καὶ νεμέσεις ἐτίθετο, ὡς παιδαριῶν ἀθυρμάτων πάμπαν τῶν τοιοῦτων καταφρονῶν, καὶ τοῦ νηπιώδους αὐτῶν καταγελῶν φρονήματος, τῆ δὲ γε Αὐγούσταν κρείττοσιν ἀνεκτάτω λογισμοῖς, αὐτὸ τοῦτ' ἔσεσθαι μείζονος νίκης αἴτιον ἐπιμύ- μενος, ὅπερ ἐκεῖνοι διασύρουσιν.

Εγὼ μὲν οὖν ἀνδρείαν οἶμαι εἶαν τις οὖν ἐν- θευλιὰ τῆς νίκης κρατήσῃς, τὸ γὰρ θυμοειδὲς τῆς ψυχῆς καὶ δραστήριον ἄνευ τοῦ φρονεῖν κατη- ρούμενον γίνεται καὶ θράσος ἐστὶν ἀντὶ θράσους. Θαρρόμενος γὰρ τοῖς ὅπλοις καθ' ὧν δυνάμεθα, θρα- συνόμεθα δὲ καὶ καθ' ὧν οὐ δυνάμεθα, ὡθ' ἐπίσει κίνδυνος ἡμῖν ἐπικρέμαται, ἀποκαταπρόσωπον πρὸς βαλεῖν, τότε τρόπον ἕτερον τὴν πόλεμον μεταχει- ρίζομεθα, καὶ ἀμαχίᾳ τῶν ἐχθρῶν κρατεῖν ἐπιγίνομεθα. Καὶ πρώτη ἐστὶν ἀρετῶν ἡ στρατηγῶν σοφία κεί- σθαι νίκην ἀκίνδυνον. Τέχνη δ' ἡνίοχος περιγίγνεται ἡνίοχοιο, φησὶν Ὀμηρος· τὸ γὰρ μετὰ κινδύνου νι- κῆν καὶ τὴν Καδμῶθεν παροιμία διαφαυλίζει. Ἐμοὶ δὲ ἀριστον γινόμεσται, καὶ τὸ ἐν αὐτῇ τῇ μάχῃ μὴ

νᾶσθαι τι πανούργον καὶ στρατηγικόν, ὀπηνίκα μὴ ἀπόχρη τὸ στράτευμα πρὸς τὴν τῶν ἐναντίων ἰσχύν. Καθὼς ἐστὶν ἐκ τῆς ἱστορίας ἀναλέγεσθαι: τῷ βουλομένῳ, ὡς οὐκ ἄρα μονότροπος ἡ νίκη, οὐδὲ μονοειδής, ἀλλὰ διαφόροις κόποις πάσαι μέχρι τῆς δεῦρο κατορθουμένη, ὥστε τὴν μὲν νίκην μίαν εἶναι, τοὺς δὲ τρόπους δὲ ὧν αὕτη τοῖς στρατηγοῖς περιγίνεται διαφόρους, τὰ καὶ ποικίλους τὴν φύσιν. Τινὲς γὰρ τῶν πάσαι ὑμνουμένων στρατηγῶν αὐτῇ ἰσχυρῇ τῷδε τρόπῳ τοὺς ἐναντίους νικῆσαντες φαίνονται. Ἄλλω δὲ ἄλλοι πολλάκις χρησάμενοι, τὴν νικῶσαν εἶχον. Ὅ δὲ γε ἐμὸς πατήρ καὶ βασιλεὺς ὅπου μὲν ἀλλῇ τῶν ἐναντίων ἐκράτει, ὅπου δὲ καὶ περινοῖα τινὲ χρησάμενος. Ἔστι δ' οὐκ ἄν ταῖς μάχαις αὐταῖς ὄξυ τὸ στοχασάμενος; καὶ τολμήσας τὴν νικῶσαν εἶχεν εὐθύς. Ὅπου μὲν καὶ στρατηγικῶ μηχανήματι συχρησάμενος, ὅπου δὲ καὶ διὰ χειρῶν μαχόμενος, πολλὰ πολλάκις ἐξ ἀπροσδοκῆτων ἐστήσατο τρίπαια. Ἦν μὲν γὰρ ἡπερ ἄλλοι; τίς καὶ φιλοκίνδυνος ὁ ἀνὴρ. Καὶ συνεχεῖς ἦν ὄραν αὐτῷ τοὺς κινδύνους, ἐγε:ρομένους, ἀλλὰ ποτὲ μὲν γυμνῇ τῇ κεφαλῇ πρὸς τοῦτου; παραπεδύετο, καὶ ὁμοσε τοῖς Βαρβάροις ἐχώρει, ποτὲ δὲ καὶ ἐαχηματίζετο ὑποκατακλίνεσθαι, καὶ τὸν ὀρθωδοῦντα ὑπεκρίνετο ὡς καιρὸς ἐδίδου καὶ τὰ πράγματα ὑπηγόρευε. Καὶ ἵνα συνελούσα τὸ πᾶν εἴποιμι, καὶ φεύγων ἐκράτει, καὶ διώκων ἐνίκα, καὶ ἴστατο κατακλίπτων, καὶ καταβάλλον ὀρθος ἦν, κατὰ τὴν τῶν τριδύλων θέσιν. Καὶ ταῦτα γὰρ ὅπως ἂν ῥίψιαις ὀρθά σοι ἐστήξεται. Πάλιν δ' ἐνταῦθα γενομένην παρατιοῦμαι τὴν μέμψιν, ὅτι περ ταυτολογούσα καταλαμβάνομαι. Ἄλλὰ πολλάκις ἀπειλογησάμην ὅτι οὐχ ἡ τοῦ πατρὸς εὐνοία τοὺς λόγους τοῦτου παρίχεται, ἀλλ' ἡ τῶν πραγμάτων φύσις. Τί γὰρ κωλύει πρὸς τῆς ἀληθείας αὐτῆς καὶ φιλοπάτορα εἶναι κατὰ ταῦτόν τινα καὶ φιλαλήθη. Ἐγὼ μὲν γὰρ τ' ἀληθῆ προεβλόμην συγγράφειν, καὶ περὶ ἀνδρὸς ἀγαθοῦ, εἰ δὲ ¹³ ξυμβέβηκεν εἶναι καὶ πατέρα τοῦ συγγραφέως; ¹⁴ τὸ μὲν τοῦ πατρὸς ὄνομα προσεβρίθω ἐνταῦθα καὶ καίθω ἐκ τοῦ παρέλκοντος; τῇ δὲ φύσει τῆς ἀληθείας ἀνακαίθω τὸ σύγγραμμα. Ἐν ἄλλοις μὲν γὰρ τὴν πρὸς τὴν πατέρα ἐνεδειξάμην εὐνοίαν, καὶ διὰ τοῦτο καὶ δυσμενῶν κατ' ἐμαυτῆς ἠκόνησα ὄρατα καὶ ξίφη παρέβηξα. Καὶ ἴσασιν ὅπσοι τὰ καθ' ἡμᾶς οὐκ ἠγνόησαν πράγματα. Οὐ μὴν ἐν τῷ τῆς ἱστορίας χρήματι καταπροδοίην ἂν τὴν ἀλήθειαν. Ἄλλοις μὲν γὰρ καιρὸς ἐστὶν εὐνοίας πατρικῆς καθ' ὃν ἡμεῖς ἠνδρὶσάμεθα, ἕτεροι δὲ καιρὸς ἀληθείας ὃν τινα παραπεπτωκότα οὐκ ἂν παρὰ φεῦλον οὐσίην. Εἰδ' ὅπερ εἶπον καὶ φιλοπάτορας ἡμᾶς συναποδείκνυσιν ὁ καιρὸς οὗτος, οὐ παρὰ τοῦ τὰ τῆς ἀληθείας ἐπὶ λυγᾶσαι τὸ τῶν ἀνθρώπων μεμψόμερον.

rationeque praevinita virium animorumque exsuperantia praevalet, laudem summam habeat; altera etiam inopinatis conversionibus admirationem in se hominum merito convertit. Verum utri palma detur parum ad patris mei famam interest genere, uti dixi, pariter in utroque praecellentis. Quis illo alius periculorum appetentior? Quam ille autem periculis vacuum vite partem habuit, qui natus eo fato videretur, ut in eum nullo non loco, nullo non tempore, ingentium undique malorum metus ac minaces velut fluctus

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

¹³ εἰ δὲ τὸν αὐτόν. ¹⁴ συγγράφειν.

cere nequaquam posse nos sumus nobis conscii, tum certe non virtute agimur laudabili, sed impetenti temeritate rapimur. In eo ego priori vere fortium numero illum quoque reposuerim qui, oblato periculo, non in illud quidem fronte adversa vehemens incurrit, cæterum tanta dexteritate belli clavum, ita scite rem gubernat administratque totam, ut nihilominus hostes superet subjiciatque sibi sine strepitu ac vi, quam si virtutem in acie summam cum pari felicitate jungens, suorum hostiumque cruore multo victoris nomen ac decus emisset. Imo id aio, si comparentur ista inter se, præstantiorem videri sapientiam, ducis incremento ac tuto, sineque alea vincens, quam tumultuosos alterius conatus per cædes, vulnera, pericula rei summæ denique in victoriæ decus enitentia. Nimirum ut Homerus ait: *Auriga aurigæ solam præcellit ob artem*. Enimvero periclitando superare quam expetibile non sit, in ore vulgi quoque a Cadmo ducta paræmia posuit. Itaque meo jure mihi videor in eo positura summam apicem laudis imperatoris, si quis utramque rem misceat in tempore, et cum pugna commissa stitente manuum conserat; tum idem simul etiam ingenio vigente astutum aliquid excogitet quæ forte prævalentes opibus et numero adversariorum res, quominus tamen infirmiores nostras obterant, consilio atque arte reprimentur. Esio enim ubi libratis utrimque pari numero atque apparatu contententium viribus illiberale cuiuspiam forte videatur furtis et insidiis ad virtutis præmium grassari; fortunæ certe iniquitatem pauciores objectantis pluribus subsidio emendare prudentiæ, quis invidet? quis non prædicandum putet? Quod si quis historiarum exempla colligat, sic reperiet: unum ambitæ omnibus victoriæ decus ac fructum, non una peti via, nec ratione obtineri eadem semper. Exstant monumenta quibus multi memorantur veterum militari olim laude successibusque bellicis percelebrum. Horum artes rei ejusdem assequendæ diversissimæ plurimæque referuntur, dum alii vi aperta, stratagemate alii debellant. Pater meus quæ varii varia tonarum (unus fere omnia expertus est. Fuit cum æquo Marte collatis viribus superior existeret impetu ac vi: fuit item cum ingenium ad robur adjungeret; flagranteque prælio ac pendente victoriæ fortuna, repente astutum excogitaret quo velut momento degravaret æquatam hactenus lancem et periculum in successum verteret. Itaque tropæorum ejus partem prudentia et consilium erexit, partem manus et contentio militarisque conatus statuit: quantum specierum cum altera quæ idoneo instructu appa-

insurgerent? Per has ille procellas dignitate semper incolumi varie defungens transiit. Interdum videlicet nudo capite, quod aiunt, explicatis aciebus contra Barbaros summam rerum alexæ prælii commisit. Alias declinabundus affectabat arte specimen timentis vitantisque congressum, quasi suis parum viribus fideret. **468** Sic enim rerum et temporum conditio poscebat, ut ex simulatione metus salutis publicæ gloriæque majoris occasio nasceretur; quæ spes ipsum raro destituit. Ut enim multa paucis breviter colligam, et fugiens ille superavit, et persequens vicit, et prolabens perstitit, et deficiens erectus mansit; plane ut murices tricuspides tali aptos figura, ut quamlibet eos in faciem projicias semper recti sicut. Rursum hic vereor quam deprecata sæpe sum lectoris offensionem domesticæ me indulgere gloriæ questuri. At, ut sæpe dixi, non mihi patris amor potius quam rerum fides ipsarum naturaque propositæ materiæ hanc orationem suggerit. Quæ porro invidia est, ubi per veritatem liceat, uno me facto eodem duplex officium exsolvere, ac patris simul amantem, simul veri studiosam esse ac videri? Optimo ego animo veram historiam componere sum aggressa. Delegi ad id vitam resque gestas viri boni. Si quo casu contigerit ut idem qui descriptionis argumentum est pater quoque sit scribentis, peto ni fallor jure meo ut ponatur extra causam patris nomen, neve naturæ conjunctio in mendacii præjudicium aut elevationem fidei trahatur. Aliis ego sane officiis ac rebus pietatis erga patrem debitum explevi, adeo ut ista etiam charitate inimicorum in me iras, imo hastas et mucrones acuerim, cujus rei testes apello eos omnes qui res meas non nesciunt. In hoc quidem labore ac descriptione hujus operis uni mihi propositum est litare veritati. Suus nempe unicuique officio locus, sua hora est. Fuit sane, fuit aliud amoris in patrem mei declarandi tempus, florens nimirum ætas nostra, quæ illo regnante maturuit; alia nunc tempestas vertitur, alia præsto est occasio, cujus momentum breve ac lubricum mihi effluere non pariter demerendæ in scribendo veritatis: qua in re si quod virtutis præconium paternæ rerum gestarum exactam referens memoriam mea necessario historia faciat, ejus ego gratiam charitati adjudicatum uni video uni ascribi volo veritati. Cujus etiam ipsius numen conscium et vim perspicacem ultro advoco, mihi que propitiâ fore spero adversus obtreccionem querulas hominum prave ac maligne suspicacium; qui, si nostræ fidei controversiam exceptione pietatis moverint, confectam sibi rem putant, et abunde persusum omnibus fieri non posse, quin quæ de patre narrat filia, si ea speciosa et commendabilia sint, falsa confictaque fuerint ad obscurandam obliterandamque veritatem.

Sed ad institutam narrationem aliquando recur- **A** rat oratio necesse est. **Quandiu fixum illic, ubi reum reliquimus, tabernaculum imperator habuit, totum otium studiumque uni fere impendit rei, exercitui suppulendo augendoque novis assidue delectibus: tum præcipue tyronibus istis ipsis exercendis erudiendisque per se coram ad omnes rei militaris usus, ut tendere arcum, ut hastam quatere, ut equum scite inscendere regereque oporteret, ut manipulatim coire in singulares globos quibus una significatione, si esset opus, junctis momento existeret illa forma formidabilis excogitate ab ipso primum institutæque aciei. Ad hanc fugebat ipse juvenes sedulitate laboriosissima equitans interdum una cum ipsis, et docendis admonendisque rudibus, cursans passim ultro citroque atque obiens phalanges. Sole porro jam a majoribus assistente circulis, et autumnali jam æquinoctio transgresso, ad australes inclinante orbem, idonea expeditioni tempestas adesse visa. **469** Ergo vetus exsequens propositum omnes secum copias recta Iconium versus rapit. Nicæam simul attingit, expeditos milites peritis commendatos ducibus procurrere in Turcos prædarique passim, et divisos, manus ostentare multis locis uno tempore plures jubet; illud etiam atque etiam interminatione omni vetat, ne, vel si Deo manifeste adjuvante vincerent, hostesque funderent, excursionem tamen facere auderent longiorem: sed fortuna contenti mature ac quam or-**

Ο μὲν τοι λόγος ἀνατρεχέτω αὐθις πρὸς τὸ πρ-
κείμενον. Ἄλλο δ' οὐδὲν ὁ αὐτοκράτωρ ἔργον εἶχεν ἔ-
σον ἐκεῖ που τὴν αὐλαίαν ἐπήγγυτο, ἣ νεολέτους τῶ
παντὶ συγκαταλέγειν στρατεύματι, ἐπιμελῶς τε ἐκ-
παιδεύειν ὅπως χρῆσθον τελεῖν καὶ δόρυ κραδαίνειν,
ἵππον τε ἐλαύνειν, καὶ μερικὰς ποιέσθαι συντάξεις;
τὸ καινὸν ἐκεῖνο σχῆμα τῆς παρατάξεως, ὅπερ αὐτῆς
ἐξεῦρεν ἀναδιδάσκων τοὺς στρατιώτας. Ἔστιν οὐ καὶ
αὐτὸς συνιπαζόμενος τοῦτοις, καὶ παραθέων τῆς
φάλαγγας, καὶ τὸ δέον ἅπαν ὑποτιθέμενος. Τοῦ
ἡλίου δὲ τῶν μειζύων ἀφισταμένου κύκλιον, καὶ
παραμείψαντος μὲν τὴν φθινοπωρικὴν ¹⁰ ἰσημερινῶν,
ἐπικύπτουτος δὲ ἤδη πρὸς τοὺς νοτιωτέρους κύκλους,
ἐπεὶ οὐτοσι εὐθετος ὁ καιρὸς ταῖς ἐκστρατείαις
ἐδόκει, σὺν ὄλαις δυνάμεισι κατευθὺ Ἰκονίου ἤλαυνε,
καθ' ὃν ἀρχῆθεν προέθετο λογισμὸν, καὶ τηνικαῦτα
τὴν Νικαίαν κατολαθῶν εὐζώνους στρατιώτας μετ'
ἐμπείρων ἡγεμόνων ἀποδιελλόμενος τοῦ λοιποῦ στρα-
τεύματος εἰς προνομίαν κατὰ τῶν Τούρκων πρεκ-
δραμεῖν τούτους παρεκλεύσατο, διεσπαρμένους; τῆς
ἐκδρομᾶς ποιουμένους. Ἄλλὰ μηδὲ εἰ τὴν νίκην
θεόθεν λάθοιεν καὶ κατατροπώσαιντο τοὺς ἐχθροὺς
ἐς μακρὰν ἀποτελεῖν τὴν καταδρομὴν, ἀρκουμένους
δὲ τῇ δεδυμένη μετ' εὐταξίας πάλιν τὴν ὑποστρωφὴν
παρηγγύα ποιεῖν. Καταλαθόντες οὖν ἅμα τῶ αὐτοκρά-
τορι τόπον τινα διαχειόμενον, ἐγχωρίως οὕτως ἵσταται
προσαγορευόμενον, ἐκεῖνοι μὲν εὐθὺς ἀπήσαν, ὁ
δὲ ἀπάρας ἐκεῖθεν σὺν ὄλαις δυνάμεισι τὴν κατὰ τὴν
Πιθικῶν ¹⁰ διαχειόμενῃν καταλαμβάνει γέφυραν. Εἰς

Varie lectiones ex cod. Coisl. n.

¹⁰ φθινοπωρινῶν. ¹⁰ Πιθηκῶν.

Nec minus interim fiducia lætitiæque innascebatur animis omnium nostrorum, solers inventum imperatoris mirantium pariter et prædicantium. Habita ergo imperator idem diligenti ratione tum numeri ac generis suarum copiarum, tum viæ quæ porro pergenti lata ostendebatur et æquabilis per pura et aperta spatia camporum, magnam in spem venit (quam Deus ut præsentî numine ratam faceret, orabat), magnam, inquam, animo fiduciam concepit, fore ut suis exercitus tali aciei forma constanter etiam iter agendo servata, in hostes promovens, insignis mox victoria compos fieret. Hoc igitur instructo Santabarin pervenit. Ibi disjungere copias visum, rerum simul plurimum causa generalium. Manum ergo unam Camytzæ ductandam tradit, cui mandavit ut Polybotum peteret et non longe inde dissitam urbem parvam at munitissimam a cedro habentem nomen, cui Satrapa quidam Puchæas appellatus præerat. Stypeotæ, alia manu comissa præcipit ut adversus eos qui apud Anorium stationem habere dicebantur Barbaros vaderet. Cognitum et proditum hoc consilium est a Scythis duobus in Romano tum exercitu merentibus, qui ad Pucheam transfugio delati, Camytzæ mox futuram in eum incursionem ipsi denuntiant, simul subsequens cum toto exercitu imperatoris adventum. Formidinem is nuntius Puchææ tantam attulit, ut media ipsa nocte trepide inde cum suis fugerit. Diluculo eodem Camytzes adveniens nec Pucheam nec ullum omnino Turcum reperit. Molestissime hunc casum Camytzes tulit; ita ut nihilo fere minus offensus quam ubi expectatissima venatoribus cupidis præda elabatur, non sustinuerit vel momentum residere illie ad colligenda spolia ingentis pretii, quibus totum Cedreæ oppidum plane confertum reperit. Statim ergo versis habenis versus Polybotum cucurrit; ibi deprehensus in Turcos irrituit magno impetu, cædem eorum innumerabilem facit, prædam omnem captivosque recipit, sicque re 471 prospere gesta, in iisdem illis subsistit partibus, adventum in eas imperatoris exspectans. Non minori fere successu Stypeotes appulsus Pæmanenum rebus ex imperatoris voto gestis, ad eum se retulit. Ille Camytzem sequens sub occasum solis Cedream pervenerat. Illic eum conveniunt milites quidam indicantes innumerabilem Barbarorum multitudinem versari in oppidis non longe distantibus quæ illius olim decantatissimi Burtzæ fuerant. Non temere auditum. Statim imperator in occasione paratos omnes Burtzæ istius ejusdem nepotem Bardam vocatum, una cum Georgio Le-

τινος σατράπου . . . . . κατεχόμενον τῷ ἑγε Στυπειώτῃ . . . . . ἐν τῷ Ἀμορῳ Βαρβάρων ἀπελθεῖν . . . . . θόμενοι δὲ τῆς βουλῆς δίο τινὲς Σκύθαι αὐτόμολοι προσελήλυότες τῷ Πουχέῳ τὴν τοῦ Καμύτζῃ διεμήνυον ἔφοδον, ἅμα δὲ καὶ τὴν τοῦ αὐτοκράτορος ἔλευσιν. Ὁ δὲ, φέβῳ τῆνικαῦτα πολλῷ συσχεθεὶς, περὶ μέσσα φυλακῆς τῆς νυκτὸς ἐκεῖθεν ἐξελθὼν μετὰ τῶν ὁμοφύλων ὄψατο. Αὐγαζούσης δὲ ἦδη τῆς ἡμέρας καταλαβὼν ὁ Καμύτζης, τὸν μὲν Πουχέαν οὐχ εὔρεν, ἀλλ' οὐδὲ τινα τὸ παράπαν Τούρκων· πλήρες δὲ λαφύρων τὸ πολλόνιον, τὴν Κεδρέαν φημι, εὐρηκώς, πρὸς οὐδὲν τούτων ἀπένευσε, ἀλλ' ἤνιστο, καθάπερ οἱ θηραταὶ τὴν εὐχερῆν ἄγρην ἀπολωλεκότες. Καὶ μὴ ἀνασχόμενος, εὐθὺς τὰς ἡνίας στρέψας κατὰ τοῦ Πολυβοτοῦ ἄπεισι· καὶ ἀθρόον τούτοις ἐπισπεσῶν, κτείνει μὲν Βαρβάρους ὑπὲρ ἀριθμὸν, ἅπαντα δὲ τὴν λεῖψαν καὶ τοὺς δορυαλιώτους ἀναλαθόμενος, περὶ τὰ κείθῃ μέρη ἀλλίεται τὴν τοῦ αὐτοκράτορος ἀπεκδεχόμενος ἔλευσιν. Τὰ αὐτὰ καὶ ὁ Στυπειώτης τὸ Ποιμανηνὸν καταλαβὼν δράσας, πρὸς τὴν βασιλέα ἐπανέστρεψε. Καταλαμβάνει δὲ καὶ ὁ αὐτοκράτωρ τὴν Κεδρὴν περὶ ἡλίου δυσμῶν, καὶ προτεληλυθότες παραχρῆμα αὐτῷ στρατεύματα τινεσ φρασάν πληθὺν ἀμέπτῃτον εἶναι Βαρβάρων εἰς τὰ τοῦ πάλα ἀδομένον Βούρτζῃ (72) πολέγνια ἀγγύου του διακέλιμενα. Ὁ δὲ αὐτοκράτωρ αὐτίκα τε ἤηκκει τοῦ λόγου, καὶ πρὸς ἔργον ἠτοίμαστο. Καὶ παραυτίκα τὸν ἐκείνου τοῦ Βούρτζῃ ἀπόγονον Βάρβαν τὴν κλῆσιν μετὰ Γεωργίου τοῦ Λεδοῦνη καὶ Σκύθην¹⁷ . . . . . καλούμενον μετὰ τῶν ὑπ' αὐτοὺς εἰς ἀξιόμαχον παραστήσας δύναμιν κατ' ἐκείνων ἐξέπεμψεν, ἐπισκήψας, ἐπὶ ἐκείσε παραγένωνται, προνομεῖ; ἀποστελεῖται κατὰ τῶν παρακειμένων κωμοπόλεων, καὶ ἀπάσας ἐπιμασθαι, καὶ αὐτοὺς δὴ τοὺς αὐτόχθονας ἐκείσε μεταοικίσταντας; κομίσαι οἱ. Ἐκεῖνοι μὲν οὖν εὐθὺς τῆς προκειμένης ὁδοῦ εἶχοντο. Ὁ δὲ αὐτοκράτωρ, ἔχόμενος τοῦ προτέρου σκοποῦ, τὸ Πολυβοτὸν καταλαβεῖν, ἠπειγέτο καὶ μέχρις Ἰκονίου ἀποδραμεῖν. Ταῦτα διαλογιζόμενος καὶ ἔργου ἀπάρτι ἀπιθεὶ μέλλων ἐπὶ τοὺς Βαρβάρους καὶ αὐτὸν δὴ τὸν Σουλμῶν σουλτάνον τὴν αὐτοῦ ἔφοδον μεμαθηκότες ἐθεδαιούτο, ἐμπρῆσαι τε τὰς ἀρούρας τῆς Ἀσίας ἀπάσης καὶ τὰς πεδιάδας, ὡς μήτε τοῖς ἀνθρώποις μήτε τοῖς ἵπποις τροφὴν τὸ παράπαν παρῆναι· ἀπὸ δὲ τῶν ἀνωτέρων μερῶν ἄλλη Βαρβάρων ἔφοδος δεκηρυκεῖτο, καὶ ἡ φήμη αὕτη ὑπίπτετο; ἅπαντα διέτρεχε τὴν Ἀσίαν· τὸ μὲν ἐδεδῆκε μὲν ἐν τῷ πρὸς Ἰκόνιον ἀπέρχεσθαι ἅπαν τὸ στρατεύμαλιμοῦ παρανάλωμα διὰ τὴν σπάνιν τῶν χορτασμάτων.

Variæ lectiones ex cod. Coistin.

¹⁷ Σκύθην Παιτικὴν σκυθικῶς.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(72) Βούρτζῃ Bardas iste, cognomento Burtzes, quem oppidis aliquot imperasse Anna scribū, filius fuit (nisi idem ille sit) Burtzæ, quem lib. III, τοπάρχην Καππαδοκίας καὶ Χώματις fuisse ait; genusque ducebat a decantatissimo illo Michaelē

patricio, qui imperante Nicephoro Phoca Antiochiam expugnavit, et altero Michaelē prioris filio, magistro, et Antiochiæ duce a Basilio Porphyrogenito creato: de quibus Zonaras et Scylitzes.

των γένηται, τὸ δὲ καὶ τοὺς ἐπιζομένους ἐκεῖ Βαρβάρου; ὑφορώμενος ἤχθετο. Βουλὴν οὖν βουλευεται συνετὴν τε καὶ τολμηράν· θεῖον ἐπερωτῆσαι εἰ χρὴ τῆς πρὸς τὸ Ἰκόνιον ἔξεσθαι, ἢ κατὰ τῶν περὶ τὸ Φιλομήλιν ἐξορμῆσαι Βαρβάρων. Ἐν δυατῶν χαρτίοις περὶ τούτων ἐπερωτήσας καὶ ἀνωθεν τῆς ἱερᾶς καταθέμενος ταύτης τραπέζης παννύχιον τὸν ὕμνον καὶ ἐκτενεῖς τῷ θεῷ προσέφερε τὰς ἐντεύξεις. Κατὰ δὲ τὸ περιόρθρον εἰσελθὼν ὁ ἱερεὺς καὶ θάτερον τῶν θεθέντων χαρτίων ¹⁸ ἀναλαβόμενος καὶ παρρησίᾳ λύσας ἀπάντων, ὑπανεγίνωσκε τῷ αὐτοκράτορι τῆς πρὸς τὸ Φιλομήλιν ἀνθῆξεσθαι ὁδοῦ παρακελευόμενον.

ut jam in eis nihil supersit prorsus quod hominibus aut jumentis cibi loco possit esse. Addebat alius ingentem esse famam, tota pervagamem Asia, recentis ejusdemque numerosissimi exercitus Barbarorum ex superioribus partibus contra venientis. His ita compertis rebus, verebatur Augustus primum quidem, ne si obfirmaret animo promotionem exercitus usque ad Iconium cladem a fame atque inopia pabuli viris equisque miserrimam accerseret. Rursus denunciata multitudine Barbarorum adventantium commovebatur, merito metuens ne suos pauciores ac fessos tot illis obtendendos recentibus imprudentissime objiceret. In talibus angustiis consilium capit prudens illud quidem sed audax tamen. Dei sententiam exquirere decernit, consulendoque oraculo exquirere, ecquid recta Iconium, uti ceperat, pergere præstaret, an vero suaderet potius venientibus a Philomeli Barbaris contra occurrere? Id exsequitur huic in modum. Chartas parat duas in quibus de utroque deliberationis capite seorsim percontatur. Ambas sub vesperam excelso loco supra sacram mensam collocat; totam hinc noctem assiduus Dei laudibus et religione perpetua traducit, Deum intente, quo indigebat, roscens. Diluculo ingressus antistes alteram depositurum, quæ primum accidit obvia, chartarum, arripit, explicat palam et attentis omnibus clara voce legit. Ea imperatori suadebat iter Philome-

ἄλλὰ ταῦτα μὲν τὰ κατὰ τὸν αὐτοκράτορα. Ὁ δὲ γε Βάρδας Βούρτζης ἐν τῷ ἔξεσθαι τῆς ἡδῆ ρηθείσης ὁδοῦ στρατεύμα πολὺ θεασάμενος ἐνωθηῖναι μετὰ τοῦ Μονολύκου διὰ τῆς γεφύρας τοῦ Ζόμπη ἐπειγόμενον, παρευθὺ ὀπισθάμενος συμμίγνυται τούτοις περὶ τὴν τοῦ Ἀμορίου πεδιάδα, καὶ νικᾷ κατακράτος. Ἐτεροὶ δὲ ἀπὸ τοῦ ἀνατολικοῦ μέρους Τούρκοι κατερχόμενοι καὶ ὡς πρὸς τὸν Μονόλυκον σπεύδοντες, παρατυχόντες τῆ τοῦ Βούρτζη παρεμβολῆ, ἐκείνου μήκω φθάσαντος, ἀφαιροῦνται τὰ παρατυχόντα ὑποζύγια τὰς ¹⁹ παρασκευὰς τῶν στρατιωτῶν. Ὁ δὲ Βούρτζης ἐκαίθην νικητῆς, ὑποστρέφων καὶ πολλὴν συνεπιφερόμενος λείαν συνητηχῶς τινη τῶν ἐκεῖ ἐρχομένων καὶ μεμαθηχῶς ὅπως οἱ Τούρκοι ἅπαντα τὰ ἐν τῇ παρεμβολῇ αὐτοῦ καὶ τὴν λείαν πᾶσαν ἀναλαβόμενοι ἔρχοντο, διεσκοπεῖτο τί ἂν χρὴ ποιεῖν. Ὁξέως δὲ τὸν δρόμον τῶν Βαρβάρων ποιοιμένων, ἤθελε μὲν καὶ αὐτὸς ὄπισθεν διώκειν τούτων, οὐκ ἠδύνατο δὲ κεκμηκότων τῶν Ἴππων. Καὶ διὰ τοῦτ' ἀπειπὼν τὴν ἐπιδίωξιν, ὡς μὴ χεῖρόν τι συμβαίη, βραδείᾳ ποδὶ σὺν εὐταξίᾳ στείλων κατὰ τὸ περιόρθρον τὰ ἡδῆ ρηθέντα τοῦ Βούρτζη καταλαμβάνει πολίχνια καὶ ἐξοικίζει ἅπαντα. Κάκειθεν τὰς τε δορυαλώτους ἀναλαμβάνων, καὶ ὁπόση τις ἦν περιουσία τοῖς Βαρβάροις ἐπαγόμενος, καὶ μικρὸν ἐν ἐπικαίρῳ τόπῳ ἑαυτὸν τε καὶ πάντας κεκοπιακότας ἀνακτησάμενος, ἀνίσχοντος ἡλίου τῆς ὥς πρὸς τὸν αὐτοκράτορα φεροῦσης εἶχθετο. Ἐν τῷ

bune ac Scythæ quosdam ad se advocat. His assignat idoneum copiarum numerum, et ut in eos recta tendant imperat; eo ut pervenerint prædatoribus immixtis vicos undique simul omnes vastari jubet; indigenas ipsos ad se deduci. Dum imperata isti faciunt, imperator ipse priori hærens proposito Polyboti adeundi; atque inde Iconium usque procurrendi, duobus in ipso procinctu itineris istius conturbatur nuntiis. Affirmabat unus Solyman sultanum accepta certis auctoribus imperatoris contra ipsum expeditione incendisse passim segetes planeque vastasse regiones universæ Asiæ, præsertim equitabiles et itineri Romani exercitus opportunas, ita

Hic relinquendus paulisper **472** imperator, dum quæ interim Bardæ contigere reddimus. Bardas Burtzæ, dum viæ, uti diximus, præscripta graditur, videt copiosum exercitum Turcorum per pontem Zompi se Monolyco conjungere festinantium. Srenue correptis armis irruit in ipsos, manumque in planitie Amorii fortiter conserit, planeque vincit universos. At interim alii ab orientali parte Turci ad Monolycum properantes per Burtzæ castra nondum ipso reduce transeunt; quæque ibi jumenta reperere militumque sarcinas deprædati obiter præterierunt. Redibat victor Burtzæ agmine prædæ ingentis onere impedimentisque tardato, cum ecce ab occurrente quodam fit certior direpta per suam absentiam fuisse castra, Barbarosque facinoris auctores abiisse cum præda. Deliberabat hic Bardas quid opus facto esset. Audiebat Barbaros celeritate magna iter facere; instituit et ipse non segniore ipsos impetu insequi; at cito expertus est id fieri non posse, siquidem cursu et pugna fessi Romanorum equi continuationem contentionis non ferebant. Ergo ne quid pejus fieret, moderari gressum coactus, lento duntaxat passu, sed instructo militari ac præmunito assectabatur præcurrentes Turcos. Hoc modo pergens sub diluculum pervenit in prius memorata Burtzæ oppida, quæ civibus atque incolis cuncta exhausit, captivos quoque ibi repositos recepit; et proviso illic a Barbaris comneatu plu-

Du Cangii notæ.

¹⁸ χαρτίων. ¹⁹ καὶ τὰς.

rimo ad sui suorumque refectionem modica in loco apto mora sese opportune recreantium, est usus. Inde oriente sole capessit eam quæ ad imperatorem ducebat viam. Eunti alia occurrit Turcorum manus; nulla mora est, miscetur acre prælium duratque periculum obnixis partibus utrinque. Barbari ubi fortiter aliquandiu vim sustinuerunt, integris adhuc rebus alloquuntur Bardam, sua sibi modo spolia redderet quæ ipsis eripuissent; iis acceptis abituros eos innoxie in domos suas, nec Romanis damni aut molestiæ quidquam illaturos. Non annuit ad ea Burtze; quin potius acriter uti cœperat prælio institit. Quoniam vero pugnantes milites ab hesternâ die aquam non gustaverant, ubi ad ripas pervenere fluminis cujusdam, ita laboris remissionisque vices inter se partiti sunt, ut alii quidem fortiter sustinerent pugnam, interim dum æstum alii flumine levabant, hi vicissim mox in locum certantium recreati succederent. Sicque deinceps mutatis partibus prælium alacritate semper recenti continuarent. Perstabant tamen obnixi contra et audacia et numero pollentes Barbari; quod Burtze animadvertens haud satis expediebat quid consilii caperet. Tandem placuit non e vulgo **473** militum deligere nuntium qui hæc ad imperatorem perferret, sed insigniorum e numero quempiam. Mittit igitur memoratum jam a nobis Georgium Lunem, qui, cum semitas viasque omnes Turcis insessas cerneret, audaci cœpto, sed felici, per medios hostes ad Augustum pervenit. Is statim factus certior quo res loco apud Burtzen essent, quantumque nostri multitudine hostium premerentur, egerentque auxiliariis multis manibus et copiis, armat se ipse sine mora, jubetque armari milites; ac itinere in hostem mox pronuntiato aciem quam ordinatissime instructam promovet. Ducebat primum cornu princeps Michael; dextrum, Bryennius; sinistram, Gabras; postremum agmen, Ceraumenus. Hæc sic venientis Turci procul conspicati contra se ad excipiendos comparant. Nicephorus erat imperatricis ex fratre nepos, adolescens Martem spirans. Is conspectu primo terere se non potuit quin acie procurrens cum parvis ferocis juvenibus quibusdam in Turcos irrueret, et ipsos contra invementes. Confectus sit vehemens; vultus primo Nicephorus accipit in genu: sed id statim ipse large utiscitur, hastæ ictu valido feriens pectus ejus qui se læserat; quem et equo excussum humo nutum affixit. Ea repercussis qui post e veniebant Barbari, terga statim dant Romanis. At imperator recepto heroici facinoris auctore juvene, majorem

Α μεταξύ δὲ ἑτέρα τις περιτυχούσα τῷ ἑ Τουρκικῆ δυνάμει, παραχρῆμα συμμίνυται τούτοις καὶ πλεονεξία ἐνταῦθεν ἀναρριπίζεται μέγας. Ἐφ' ἰκανὸν δὲ τὴν μάχην ἀναδεδάμενοι τοὺς δευτερευόντας ἤτουντο καὶ τὰ ἐξ αὐτῶν ἀφαιρεθέντα λάφυρα διασθεβαζόμενοι ὡς, εἰ τῶν ἐπιζητουμένων τύχῃ, οὐκ εἶε προσβαλεῖν τοῖς Ῥωμαίοις ἐπιχειρήσουσιν, ἀλλ' οἴκηδε ἀπελεύσονται. Ὁ δὲ Βούρτζης οὐδαμῶς τῷ τῶν Βαρβάρων θελήματι συνετίθεται¹¹. ἀλλὰ κερτερῶς τῆς μάχης ἀντιέχετο γενναίως ἀγωνιζόμενος. Ἐπεὶ δὲ τῇ προτραπῇ ὕδατος τὸ παράπαν οὐκ ἀπεγείσαντο μαχόμενοι ἐπὶ τὸν ὄχθου ποταμοῦ τινος κατέλαβον, κατέψυχον τὸ καῦμα τοῦ δίψου, καὶ αὐτοὶ ἀμοιβαίῃ τῆς μάχης ἀντίεχοντο. τῶν δὲ αὐτῶν τοῦ πολέμου ἀντιμαχομένων, οἱ προκεκμηκότες δὲ τοῦ ὕδατος ἐξουτοῦς διανέπτουον. Τοσαύτην δὲ τῶν Βαρβάρων τὸλμαν ὁ Βούρτζης ὄρων καὶ πρὸς τοσοῦτον πλῆθος ἀποκ. αἰών, ἐν ἀμυχανίᾳ ἦν. Καὶ οὐ τὸν κοινῶν τινὰ στρατιωτῶν πρὸς τὸν βασιλέα τὴν περὶ τούτων ἀγγελίαν κομίσαντα πέπομφεν, ἀλλὰ τὸν ἦδη βεβηθέντα Γεώργιον τὸν Λεβούνην. Ὁ δὲ, μὴ ἔχων ἄλλην ἀτραπὸν ἐν ἧ οὐ πλῆθος Τούρκων παρῆν, ῥιψοκινδύνως ἐς μέσον τούτων ἑαυτὸν ὤσας, διεληλύθει καὶ μέγρι βασιλέως διεσέσωστο. Ὁ δὲ τὰ κατὰ τὸν Βούρτζην μεμαθηκώς, παρά τε Τούρκων πλῆθος, ἀκριθέστερον διαγνοῦς, καὶ ὡς χρεῖα τῷ Βούρτζῃ πολλῶν καὶ χειρῶν καὶ δυνάμεων, αὐτὸς μὲν τῆν καῦτα ἐπὶ τοῖς ὄπλοις ἦν, καὶ τὸ στράτευμα ἐξοπλιζέε· καὶ οὕτω κατὰ φάλαγγας καταστήσας τὸ ὄπλιτικόν. κατὰ τῶν Βαρβάρων ἐπορεύετο σὺν ἑταίροις πολλῇ. Εἶχε δὲ τὸ μὲν ἔμπροσθεν κέρας ὁ βασιλεὺς Μιχαὴλ (73), τὸ δεξιὸν ὁ Βρυέννιος, τὸ ἀριστερόν ὁ Γαβράς, καὶ τὴν οὐραγίαν ὁ Κεκαυμένος. Ὡς δὲ πῆρθεον οἱ Τούρκοι τοὺτους ἐδέχοντο, Νικηφόρος ὁ τῆς βασιλείδος ἀδελφεοῦς, νέος ὢν καὶ πρὸς μάχας σφαδάζων, αὐτὸς τε προεκέδραμψεν τῆς παρατάξεως, καὶ τινὰς σὺν αὐτῷ ἐφέλκυσάμενος Ἄρεος ὕπασπιστάς, καὶ συμπλακείς τοῖς κατ' αὐτοῦ πρότερον ἐφωρμηκόσι, πλήττεται μὲν τῆν καῦτα κατὰ τοῦ γόνου, πλήττεται δὲ τὸν παλαιῶνα κατὰ τὸ στέρνον διὰ τοῦ ὄρατος. Ὁ δὲ, παραχρῆμα τοῦ ἵππου κατενεχθείς, ἄφρονος ἔκειτο. Τούτων οἱ ἐπιθενοὶ Βάρβαροι θεασάμενοι, τὰ μετάρρηνα τοῖς Ῥωμαίοις παραυτίκα διδάσιν. Ὁ δὲ βασιλεὺς ἀριστερά τὴν νεανίαν ἀπολαύων, ἤσθη τε¹² παραυτίκα καὶ μεγάλως τοῦτον ἐπαινέσας πρὸς τὸ Φιλομήλιον (74) ἤλαυνε· καὶ περὶ τὴν λίμνην τῶν Τεσσαράκοντα Μαρτύριον ἐφθακῶς τῇ μετ' αὐτὴν τὰ καλούμενα Μεσόνα τα¹³ (75) κατέλαβεν. Ἐκίθη δ' ἀπάρας τὸ Φιλομήλιν ἐξ ἐφόδου κατέσχευ. Εἶτα

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

¹¹ τούτῳ. ¹² συνετίθεται. ¹³ τό. ¹⁴ Μεσόνακτα.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(73) Ὁ βασιλεὺς Μιχαὴλ. Michael Basilius.

(74) Τὸ Φιλομήλιν. Philomelis, Philomelum, et Φιλομήλιον, uti effertur a Cinnamo, una eademque unus. Zonaras de hac Alexii expeditione: Ἐξίστα αὐτὸς κατὰ τῶν Βαρβάρων τούτων ὁ αὐτοκράτωρ,

καὶ ἄπεισιν εἰς τὸ Φιλομήλιον. Εὖρε δὲ τὸ ἄστυ τούτου κενὸν ὄπλιτῶν, etc.

(75) Μεσόνακτα. Oppidum olim Dipotamii dictum, quod in Phrygia statuitur a Scylitæ, p. 688.

προσπέλα· διαγέροντες τοῦ στρατεύματος ἀποδιελόμενος παντὸς μεθ' ἡγεμόνων γενναίων κατὰ πασῶν τῶν Ἰκονίῳ παρακειμένων χωμοπόλειων ἐξαπέστειλεν, ἐφ' ᾧ δηύσασθαι τε καὶ τοὺς δορυλώτους τῆς ἐκείνων ἀφαρπάσας χειρὸς. Οἱ δὲ ὡς θῆρες τινες διασπαρέντες ἀπανταχοῦ ἀγέληδόν πρὸς τὴν βασιλεία τοὺς δορυλώτους τῶν Βαρβάρων κομίζοντες ἐπανήσαν μετὰ τῶν σκευῶν αὐτῶν τούτους ἐξανδραποδισάμενοι πάντας. Συνείποντο δὲ τοῖς αὐθαίρετως καὶ οἱ αὐτόχθονες τῶν τριούτων χωρῶν Ῥωμαῖοι φεύγοντες τὰς τῶν Βαρβάρων χεῖρας, γυναικῆς τε ὁμοῦ μετὰ τῶν νεογνῶν καὶ ἄδελφους αὐτοὶ καὶ παῖδες κα' ἅπερ εἰς τι χρησφιγέρον ἐς τὸν αὐτοκράτορα προσπεφυγότες. Οὗ δὲ, τὴν καινὴν ἐκείνην αἰθῆς παράταξιν διατυπωσάμενος καὶ μέτρον τοὺς δορυλώτους ἀπαντας γυναιξὶ καὶ παιδίοις εἰσελάσας, τὴν αὐτὴν ἀτραπὸν διήει δι' ἧς διεληλύθει Ἰδοῦ· καὶ ἐφ' οἷς ἂν προσεπέλασε τόποις μετ' ἀσφαλείας ἀπάσης ἐπικρέυετο. Καὶ εἶπες ἂν ἰδὼν, πότιν τινὰ ἐμψυχον πεπυργωμένην πορεύεσθαι κατὰ τὴν εἰρημένην ἐκείνην κινουμένην σύνταξιν. Ὡς δὲ πρωτωτέρω προήει, Βάρβαροι μὲν τινες οὐκ ἐφαίνοντο, παρείπετο δὲ ὁ Μονόλυκος ἐφ' ἑκάτερα ἐν λόχοις τῷ στρατεύματι μετὰ ἀποχωρήσης δυνάμειος. Ἐπὶ δὲ διὰ τῆς ἀναμεταξὺ πεδιάδος τοῦ τε Πολυθοτοῦ καὶ τῆς ἡδῆ βῆθεισης ἐκείνης λίμνης εἴηει, ἀπόμοιρά τις τοῦ βαρβαρικοῦ τάγματος αὐτόσκειυοι πάντες καὶ ψιλοὶ τολμηταὶ ἐκατέρωθεν λοχίσαντος τοῦ στρατοπέδου, ἀθρόον ἀπὸ τῶν μετεώρων αὐτοῖς ἀνεφάνησαν. Καὶ τὰ μὲν πρῶτα τὴν καινὴν ἐκείνην παράταξιν ὁ ἀρχισατράπης Μονόλυκος θεασάμενος, γέρων τε ὦν καὶ πολλῶν ἐν πείρᾳ πολέμων τε καὶ ταγμάτων, ἐξεπλάγη τεθαυμακῶς τὴν καινὴν ἐκείνην διασκευὴν τοῦ συντάγματος, καὶ τὴν ζυνηταγματάρχην ἐπεζήτηε ἐγνωκέναι τὸν αὐτοκράτορα Ἀλέξιον ἐστοχάζετο, καὶ οὐκ ἕτερον ἡγεμόνα τῶν ταγμάτων εἶναι καὶ τῆς καινῆς ἐκείνης παρατάξεως. Καὶ ἤθελε μὲν προσβαλεῖν, οὐκ εἶχε δὲ, ἀλλ' ὁμοῦ ἐνούδιον ἡ ἀλαλάξαι ἐκέλευσε. Πολλοὺ δὲ στρατεύματος φαντασίαν τοῖς Ῥωμαίοις παρασχεῖν μηχανώμενος, μὴ συνασπίσειν, ἀλλὰ διηρημένως καὶ ἀτάκτως, καθάπερ ἄνωθεν τὴν παράταξιν αὐτῶν διεγράψαμεν, θέειν ἐπέτρεψεν, ἐντεῦθεν, τῷ ἀπροσδοκῆτι τῆς θέας καὶ τοῖς τῶν Ἰππων δρόμοις κατάκροτον αὐτοῖς πεποιηχότες τὴν ἀκοήν, τὰς τῶν Ῥωμαίων δυνάμεις καταπλήξεν. Ὁ δὲ γε αὐτοκράτωρ, καθάπερ πύργος προδύων τῆς παρατάξεως προῦν, ἡ στύλος πυρὸς, ἡ θεία τις καὶ οὐρανία ὤψις, τὰς φάλαγγας αὐτῶν ἀνεβρῶννε, καὶ ἐπὶ ταύτου βαδίζειν σχήματος ἐκέλευσε καὶ θαρρῆειν παρεκλεύετο· καὶ προσετίθει μὴ πρὸς τὴν ἑαυτοῦ σωτηρίαν ἀποδλέπων τὸν τοσοῦτον ἀναδέξασθαι μόχθον, ἀλλὰ τῆς τῶν Ῥωμαίων εὐχλείας καὶ δόξης, καὶ πρὸς τούτοις ἐτομόγατον εἶναι ὑπὲρ ἀπάντων ἀποθανεῖν. Ἀπιντες οὖν τεθαρρήχότες, ἕκαστος τὸν ἴδιον ἐφύλαττε τόπον,

A in modum gaudens ac gratulans, laudesque ipsi meritas cumulans, iter capessivit versus Philomelinum. Eo itinere pervenit ad lacum Quadraginta Martyrum cui vicino in loco Mesonaeta nominato, obi er consedit. Hinc movens Philomelin cepit incursu primo. Inde dispartitum exercitum in manus plures, præpositis cuique generosis ducibus, in vicos omnes atque oppida Iconio per circuitum vicina, vadere infestos uno simul omnes tempore imperat, deprædantique ac vastare omnia, captivosque præsertim Barbarorum infidelium extorquere manibus. Illi leonum ritu atque impetu, per turmas manipulosque quoque versus sparsi, ad imperatorem cito redeunt, non captivis modo nostris recuperatis, sed præda spoliisque insuper onusti; et Barbarorum plane quotquot invenerant ingentem multitudinem trahentes. Sequebantur ipsos Romani quoque locorum indigenæ istorum vel inquilini, qui pertæsi servitutis barbaricæ, ipsi cum filiis adultis, tractis una secum mulieribus ac parvulis ad imperatorem passim veluti ad asylum confugebant tutissimum. Ille acie instructa, nova illa forma, de qua diximus superius, captivisque omnibus, itemque mulieribus ac parvulis, in eam mediam inclusis, ingredi per eandem viam qua venerat instituit. Tutum erat hoc modo 474 iter per quæcumque demum loca etiam si vicinæ uspiam præterirentur arces hostium, validis ipsorum præsidiiis insessæ. Contra omnes enim tales casus atque incursus abunde præmunita ibat civitas velut quædam Romanorum ambulans, vivis utique protecta muris, et turribus; formam munitionum ac velut situm in omni loco eundem obtinens. Diu sic progredientibus nulla in conspectum venit Barbarorum manus. Circuibat tamen utrinque latera nostrorum elani assectans Monolycus cum copiis idoneis, quas subinde in insidiis abdebat. Ubi vero Romanus exercitus mediam obtinuit planitiem eam quæ hinc quidem modo nominato lacu, illinc Polythoto clauditur, pars quædam exercitus Turcici, expediti quidem et leviter armati, cæterum, ut apparebat, audaces et fortes juvenes, ex insidiis utrinque consurgentes, ostentare se a loco superiori et impressionem minari vehementem cœpere. Cum his archisatrapa Monolycus vir maturæ jam ætatis et longa experientia bellorum militaris artis peritissimus, visa procul descriptione aciei nostræ, haud dissimulanter obstupuit, miratusque novam rem, non diu secum reputans, quarrendum censuit, inventi peregregii auctorem; ingenium videlicet imperatoris Alexii facile agnoscens, atque illum ipsum, adesse in exercitu præsentem ductareque suos perse coram ex hoc ipso intelligens. Non deerat, archisatrapæ congregiendi animus; at facultas parum respondebat. Signum tamen pugnæ dari classico imperat; ac quo multitudinis opinione vero,

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

¹¹ τὸ ἐνούδιον.

majoris Romanos si posset conturbaret, non una phalange conserta, sed juxta ea quæ paulo superioris de forma Turcicarum acierum dicebamus, distinctæ, dispersaque sine ordine agmina suorum cursare quam tumultuosissime in nostros jubet. Sperabat nimirum simul inopinata derepente specie incurrentium equorum, simul vario et late sonante tanti motus strepitu trepidationem incussum iri forte aliquam exercitui Romano. Verum contra imperator obstabat velut turris alte exstans quædam, aut columna ignis, cœlestisve alia quæpiam istiusmodi species, toto late agmini conspicua nostrorum, cunctas visu phalangas corroborans, locumque obtinere ac servata eadem semper, eaque figura, ultra vadere fortiterque audere præsens auctor jubens, necnon ad tacitam aspectus admonitionem hanc quoque vocalem addens, qua vere commemorabat; haudquaquam sese salutis suæ causa privatæ, tanti laboris expeditionem suscepisse, sed gloriam ac splendorem spectasse Romani nominis; vitæ autem ac securitatis propriæ non ita esse cupidum ut non esset paratissimus ad caput devovendum suum mortemque oppetendam pro salute publica. Ea magnos omnibus oratio animos addidit. Ergo præsentī fortitudine obtinere locum pro se quisque lentoque ac constanti gressu vadere, **475** ut ne moveri quidem viderentur intuentibus ex intervallo Barbaris, quorum inter vanos strepitus ac minas frustra hinc atque inde lacessentium toto die per summam fiduciam paremque contemptum plane imperterrita progressa est, nullaque sui parte mota Romanorum acies. Quare suorum conatum experiri vanitatem Turci, ubi se in juga montium trepido cursu receperunt irruunt pluribus passim excitatis ignibus, nocte tota luporum instar ulularunt: interdum etiam convicia in Romanos jactantes procul. Erant enim inter eos quidam misti generis Græci periti sermonis. Re-deunte luce persans in consilio Monolycus eadem quæ pridie imperabat Turcis ut facerent.

Hac vice rerum pervenit in castra Turcica ipse **B** sultanus Clitiassthan qui ordinatissimam compositionem Romani exercitus quam subjectam oculis habebat accurate contemplatus, non dissimulavit quidem admirationem suam; idem tamen pro ferocia ætatis (erat enim juvenis) non abstinuit quin culparet increparetque ultro Monolycum, tanquam familiari senibus segnitie in rei gerendæ articulo cunctatum. Ergo cum instantius ex eo quæreret, quamobrem prælium cum Romanis oblata occasione distulisset, audivit hæc a senè: *Nimirum ego senio debilis et defectus animis admovere ad manus pugnam cum imperatore cunctatus hactenus sum; tibi si est fiducia, experire age, per me licet; res et successus docebit ipse utrius consilium salubrius fuerit.* Statim sultanus, his auditis, in eos qui postremum conflabant agmen invectus ipse est; aliis satrapis æquam cum imperatoris fronte adversa pugnam demandavit; alios præterea sedit quæ alterum Romanæ aciei latus impressione acri per idem tempus lacesserent. Dum hæc fierent Nicephorus Bryennius Cæsar qui dextrum cornu tum regebat, sensu accepto periculi ac certaminis eorum qui postremum tuebantur agmen, vehementi trahebatur impetu fortis animi ad locum tantisper deserendum, ut suis a tergo laborantibus adesset; veritus tamen ne quid quod experientem dedeceret ducem cupide ac juveniliter commisisse videretur, cohibuit ferocius licet effervescentem in Barbaros animum, et ordine optimo servata figura universæ aciei, loco sibi de-

A πάνυ τὴν πορείαν ἀνειμένως ποιούμενοι, τοσοῦτον, ὡς μὴδὲ κινεῖν δοκεῖσθαι τοῖς Βαρβάροις. Δι' ὅλης οὖν τῆς ἡμέρας προσβάλλοντες τῷ Ῥωμαϊκῷ στρατεύματι καὶ μὴδὲν ἠνυκότες, μήθ' ὄλιως, μήτε ἐκ μέρους διασπάσαι τὸ Ῥωμαϊκὸν σύνταγμα δυναθῆναι, αὐθις πρὸς τὰς ἀκροφίας ἀνέτρεχον ἀπρακτοί, καὶ πυρσούς τρηκίσυτα πλείονας ἀνάψαντες δι' ὅλης νυκτὸς ὠρύοντο καθάπερ λύκοι· ἔστι δ' οὗ καὶ πρὸς τοὺς Ῥωμαίους ἀπέσχωπτον· ἦσαν γὰρ καὶ τινες ἐν αὐτοῖς μισοδόρβαροι ἑλληνίζοντες. Αὐγαζούσης δὲ τῆς ἡμέρας τὰ αὐτὰ μηχανώμενος ὁ Μονόλυκος τοῖς Τούρκοις ἐπέταττε ποιεῖν.

B Ἐπὶ τούτοις καταλαβὼν καὶ αὐτὸς ὁ Κλιτσιασθλᾶν σουλτάνος καὶ θεατάμενος τὴν τοῦ στρατοπέδου εὐταξίαν, ἐθαύμασε μὲν, ἀπέσχωψε δὲ οἱ νέος πρὸς γέροντα τὸν Μονόλυκον ὅπου χάριν τῆ μετὰ τοῦ αὐτοκράτορος ἀνεβάλλετο μάχην. Ὁ δὲ, Ἐγὼ μὲν, ἔφη, ὡς γέρον ἢ δεξιὸς ἀγγέμαχον τὴν μετ' αὐτοῦ συμπλοκὴν ἀνεβαλέμην μέμνη τοῦδε· εἰ δὲ σὺ θυμῶν ἦσθα, ἀγε δὴ κειράσθητι καὶ αὐτὸς· τὸ πρᾶγμα διδάξει. Εὐθὺς οὖν αὐτὸς μὲν τοῖς περὶ τὴν οὐραγίαν οὔσι προσέβαλεν, ἐτέροις σατράπαις τὴν κατὰ πρόσωπον τοῦ αὐτοκράτορος προσβολὴν ἐπέταξε, καὶ ἀλλοῖς τὴν κατ' ἐτέραν πλευρὰν τῆς παρατάξεως μάχην ἀνέβη. Ὁ γοῦν τὸ δεξιὸν κέρασ ἐπέχων Νικηφόρος ὁ Βρυέννιος Καῖσαρ, τῆς κατὰ τὴν οὐραγίαν μάχης αἰσθόμενος, ἐσφάδαζε μὲν ἀμύνειν τοῖς ὀπισθεῖν, οὐκ ἦθελε δὲ ἀπειρίαις ἦ νεότητος; ἐνδείξασθαι τι, ἀλλ' ἐπέειχε καίτοι λυτῶντα τὸν κατὰ τῶν Βαρβάρων θυμὸν, καὶ τὸν εὐταξίαν ἐπὶ ταυτοῦ σχήματος τὴν πορείαν ποιεῖσθαι ἐσπούδαζε. Καρτερώς ἐκ τῶν Βαρβάρων μαχομένῳ, ὁ τὸ ἀριστερὸν κέρασ ἐπέχων ὁ φίλτατός μοι τῶν ἀδελφῶν ὁ Πορφυρογέννης Ἀνδρόνικος τὰς ἡνίας σπρέψας, σφῶδρᾶν κατὰ τῆς ἰδίας φάλαγγος τὴν κατὰ τῶν Βαρβάρων ἐπέλευσιν ἐποίησατο. Ὁ; εἰς τὸ χαριέστατον αὐτοῦ τῆς ἡλικίας ἐληλυθώς, τόλμαν δὲ συνετὴν καὶ χεῖρα δεξιάν καὶ φρόνησιν περιττὴν ἐν πολέμοις ἔχων πρὸ κειροῦ ἔφρατο, καὶ ὡς οὐκ ἂν τις ἤπιστευεν ἐξ ἡμῶν ἀπῆλθε καὶ κατέβη. Ὁ νεότερος καὶ ἀκμὴ σώματος, καὶ ἐπὶ τῶν ἵππων ἄλματα κοῦφα! ποῦ ποῦ

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

²² τὸ ἐπί.

καταβέβηκατε; Μονωδαίν με ἐπὶ τούτῳ πάθος ἐκ-
 βιάζεται, ἀλλ' ὁ τῆς ἱστορίας νόμος ἐκεῖθεν αὐθις
 ἀπέργει. Θαυμάζειν δὲ ἔστι πῶς οὐ γίνεται τις
 καὶ νῦν, καθάπερ καὶ πάλαι φησίν, ἢ λίθος, ἢ ὄρυς,
 ἢ δένδρον, ἢ τι τῶν ἀψύχων ὑπὸ μεγάλων κακῶν
 εἰς τὰ τοιαῦτα τὴν φύσιν ἀμείβων· εἴτε μῦθος
 τοῦτο ἔστιν, εἴτε λόγος ἀληθῆς καὶ τάχα κρείττον
 ἂν εἴη πρὸς τὰ μηδὲν αἰσθανόμενα μεταμείβειν τὴν
 φύσιν, ἢ τοσαύτην αἰσθησὶν δέχεσθαι τοῦ κακοῦ·
 εἰ γὰρ τοῦτ' ἦν, τάχ' ἂν με λίθον ἀπέδειξε τὰ συμ-
 πτόντα δεινά. Τὴν δὲ μάχην ἀγγέμαχον ἤδη γεγο-
 νυῖαν ὁ Νικηφόρος θεασάμενος καὶ πτοηθεὶς τὴν
 ἤταν, μετὰ τῆς ἰδέας παρατάξεως ὄλας ἡλίας στρέ-
 φας ἀμύνειν ἠπέιγετο· καὶ τῆνικαῦτα οἱ Βάρβαροι
 νῦτα δεδωκότες καὶ οὐν αὐτῷ δὴ τῷ Κλιτζίασθλῶν
 σουλτάν ἀνακράτος φεύγοντες πρὸς τὰς ἀκρολοφίας
 ἠπέιγοντο. Πολλοὶ μὲν οὖν τῆνικαῦτα πεπτῶκασι
 πολεμοῦντες, οἱ πλείους δὲ καὶ ἐάλωσαν. Τῶν δὲ
 σωθέντων ἀπάντων διασπαρέντων, καὶ αὐτὸς δὴ ὁ
 σουλτάνος ἀπεγνωκῶς τὰς σωζούσας ἐλπίδας μετὰ
 τοῦ οἰνοχοῦντος ²⁶ αὐτῷ μόνου φεύγων περὶ τι
 τέμενος κατὰ τὴν ἀκρολοφίαν ἰδρυμένων ²⁷, οὗ κυ-
 κλόθεν οὐρανομήχεις κυπάριττοι στοιχηδὸν εἰστή-
 κεσαν, ὑπὸ τῶν διωκόντων αὐτὴν τριῶν Σκυθῶν
 καὶ τοῦ υἱοῦ τοῦ Οὐζᾶ στενοχωρηθεὶς ἀνελήλυθε, καὶ
 μικρὸν ἐπὶ θάτερον παρεκκλίνας ἐπεὶ μηδὲ γνώριμος
 τοῖς διώκουσιν ἦν. αὐτὸς μὲν σέσωστο· ὁ δὲ γε
 οἰνοχός, παρὰ τῶν Σκυθῶν κατασχεθεὶς, τῷ αὐτο-
 κράτορι ὡς μέγα τι δῶρον προσενήνεκται. Ὁ μὲν
 οὖν βασιλεὺς ἐπὶ τῇ τοιαύτῃ νίκῃ καταγωνισάμενος
 τοὺς ἐχθροὺς ἔχαιρεν· ἡνῆστο δὲ ὅτι μή καὶ ὁ σουλ-
 τάνος εἰς χεῖρας ἐμπεσὼν κατεσθῆθι, ὁλλὰ παρὰ
 μικροῦ, τοῦτο δὴ τὸ πεπαρομιασμένον, ἐρόύσθη.
 Ἐσπέρας δὲ ἤδη καταλαδούσης, αὐτοῦ κατὰ τόπον
 αὐλίζεσθαι. Οἱ δὲ περισωθέντες τῶν Βαρβάρων, αὐθις
 κατὰ τὰς ἀκρολοφίας ἀνελθόντες, πυρσοὺς τε παμ-
 πόλλους ἀνήψαν, καὶ δι' ὄλης νυκτὸς κατὰ τῶν Ῥω-
 μαίων ὡς κύνας περιυλάκτου. Σκύθης δὲ τις, ἀπο-
 δράσας ἀπὸ τοῦ Ῥωμαϊκοῦ στρατεύματος καὶ προσ-
 εληλυθὼς τῷ σουλτάν, ἔφη· Τὴν μετὰ τοῦ αυτοκρά-
 τορος μάχην ἡμέρας οὐσας μηδαμῶς ἐπιχειρεῖ. οὐ γάρ
 σοι πρὸς καλὸν ἐσείτται, ἀλλ' ἐπεὶ μὴ ἀποχρώσης τῆς
 πεδιάδος συνεσφιγμένως τὰς σκηνὰς ἐπήξατο, δι'
 ὄλης νυκτὸς πρὸς τοὺς πρόποδας τῶν βουνῶν κατιόντες
 ψιλοὶ τοξόται, καὶ συχνὰ τὰ βέλη κατ' αὐτῶν πεμπέ-
 τωσιν, καὶ οὐ τὴν τυχοῦσαν ζημίαν τῷ Ῥωμαϊκῷ
 στρατεύματι ὑφέξουσι. Τῆνικαῦτα δὲ καὶ μισθάρ-
 βαρός τις ἐκεῖθεν αὐθις λαθὼν τοὺς Τούρκους πρὸς
 τὴν βασιλεία φοιτᾷ ἀπαγγέλλων ὅποσα ὁ Σκύθης τῷ
 σουλτάνῳ προσελθὼν ὑπέθετο, καὶ τὰ βεβουλευμένα
 ἅπαντα κατὰ τοῦ Ῥωμαϊκοῦ στρατεύματος σαφῶς
 διεγγασατο. Ταῦτα μεμαθηκῶς ὁ αυτοκράτωρ διχῆ
 διελαὼν τὸ στρατεύμα, τοὺς μὲν εἰσω τῆς παρεμβολῆς
 θύτας ἐγρηγορέναί καὶ νύφειν προσέταξε, τοὺς δὲ γε-
 λοιτοὺς ὀπλίσασθαι τε καὶ, ἐξῶθεν τῆς παρεμβολῆς
 ἐξελθόντας, προὑπαντῆσαι τοῖς; κατ' αὐτῶν ἐρχομέ-

A scripto iter facere perrexit. Interea Barbaris acriter
 pugnantibus Andronicus Porphyrogenitus, ille
 meorum mihi fratrum charissimus qui levo cornu
 preerat, versis habenis cum propria phalange ve-
 hementer in Barbaros impressionem fecit. Is ju-
 venis cum in florem pervenisset ipsum longe amœ-
 nissimum ætatis, comparata sibi laudē fortitudinis
 sapientia conjunctæ, dexteritatis efficacis et eximia
 in rebus bellicis prudentiæ, immaturre obiit, magna
 et molestissimo nobis, ut in spe tanta, et occasu
 tam inopinato talis Orientis astri, sui desiderio re-
 lictio. O juvenus! o vigor corporis! o equitantis
 saltus leves quo tandem abiistis? Hujus mihi re-
 cordatio doloris vim pene affert quandam quo de
 viæ initæ regione in lamenta transversam abripiat,
 476 Sed cogitatio propositi et Historiæ lex aliorum
 me impellit. Mirari autem subito quamobrem
 non hodie quoque, prout contigisse olim ferunt,
 transformentur magnitudine malorum homines in
 lapides, aves, arbores, aut quid inanimatorum: seu
 fabulæ illa sunt, seu narrationes veræ. Nempe esset
 forte satius cum re sensu cassa commutare natu-
 ram, quam adeo acerbum experiri sensum mali.
 Quod si hoc fieri natura posset, equidem arbitror
 tanta esse mala quæ in vita pertuli, ut jam me in
 lapidem vertisse potuerint. Cæterum ubi commis-
 sam cominus pugnam Nicephorus vidit, periculum
 veritus ac deletionem postremi agminis, cum illis
 quos ductabat, totas effundens habenas cucurrit in
 auxilium nostrorum. Tunc Barbari verterunt terga,
 et una cum ipso sultano Clitziasthane in montium
 vertices effusissima fuga se subducere contendebant.
 Ceciderant in conflictu ipsorum multi, plures etiam
 capti fuerant, reliquis vero cunctis temere dispersis
 ipse quoque sultanus salute desperata uno solo
 comite pocillatore suo quoddam in sacellum confugit
 montis in vertice structum, quod circum ambiebant
 celsæ cupressi rectis versibus consitæ. Eo illum
 persecuti tres Scythæ sunt, et Uzæ filius. Hic in
 arcto sultanus deprehensus exsiluit ad fugam de-
 clinansque in partem alteram, quoniam ignotus de
 facie persequentibus erat, ipse quidem evasit: at
 ejus pocillator a Scythis magni loco muneris im-
 peratori oblatum est. Magnæ res lætitiæ Augusto
 fuit præclaræ istius de Turcis a suis reportatæ vi-
 etoriæ nuntius. Quanquam ne purum id esset gau-
 dium intercedebat dolor e manibus emissæ cum jam
 teneretur prædæ: et gratulationis minuebat fru-
 ctum evasio sultani, tam propinquam voti tanti
 spem frustrata. Etenim ille minimo, sicut dici so-
 let, intervallo a comprehensione ac captivitate ab-
 fuerat, inopinatissime periculo præsentissimo sub-
 ductus. Cæterum ingruente jam vespera consedit in
 noctem Augustus ibidem. At qui cladi supererant
 Barbari jugis iterum conscensis vicinorum montium
 ignes ut prius passim excitabant plurimos, et ea

Variæ lectiones ex cod. Coislino.

²⁶ ἡνοχοῦντος. ²⁷ ἰδρυμένων.

no t. tota Romanos eorum instar allatrabant. Scythia vero quidam Romanis e castris clam elapsus, accedit ad sultanium eumque admonet, ne pugnam de die cum imperatore invadere conetur audeat, non esse dubium quin id ipsi reique Turcicæ infeliciter successurum sit, verum quoniam planitie jam sese arctante, nec sufficiente ad explicandam totam latitudinem Romanæ aciei, necesse habuerat Augustus constipare tabernacula densareque ordines contra quam figuræ ratio poscebat, suadere sese ut sultanus descendere in collium radices tota ea nocte jussis expeditis sagittariis, imperet ut tela in Romanos jaculentur quam creberrima; haud vanam opinionem esse inferri modo isto posse Romano exercitui 477 cladem non parvam. Adfuit is dum ita dicerentur hybrida quidam nostris fidus, nec pro tali Turcis notus. Is statim imperatorem adiens, indicat quid Scythia sultano suggestisset, quidque hostes contra Romanum exercitum machinarentur. Quibus statim occurrere ac prævertere Augustus aggrediens, bifariam copias divisit, unam quidem partem sese continere castris, ibique in acri ac parata vigilia excubare jussit. Cæteros prodire armatos, occurrereque infestos hostibus, fortiterque capessere prælium imperat. Fecerunt sicut cogitaverant Barbari. Circumvagati nocte tota castra Romanorum ad pedes collium irruptiones ostentant feceruntque multas, magna jactura sagittarum; verum Romani ratione ab imperatore præscripta nisi, sic eorum refutarunt impetus, ut protecti semper ipsi contesseratione mutua, phalangisque contextu ac figuræ utilitate servata, nullo usquam hiatus hostili noxæ locum aperirent. Id patuit allurescente die, quæ Romanos sic nocturna functos pugna monstravit, ut suo quisque loco certa que invicem fixi distantia figuram aciei exacte tuerentur. Tum vero rursus præda et impedimentis omnibus, cum captivis, mulieribus quoque ac parvulis in mediam aciem receptis progredi cœperunt Ampum versus. Bellum eos tunc invadit grave et atrox. Nam sultanus congregatis rursus copiis, et circum amplexus per gyrum Romanos vehementi undique prælio instabat; sed frustra. Nulla enim parte, omnia licet moliens, resolvere scutorum contextum, et phalangis latus ullum rima vel una patrefacere ulli vi valuit; at ubique velut muris impactus adamantinis, veloci undique repercussu est rejectus. Sic re infecta redux in castra propria noctem insequentem sollicitam habuit, desperans jam plane successum belli, et cum Monolyco ac satrapis cæteris consultans. Prima luce pacem ab imperatore petebat. Sic enim frequentes censuerant Barbari. Benigne accepit supplicis orationem imperator; darique repente jussu iteragenti exercitui consistendi signo, suos stitit omnes in vestigio servata forma et di-

νοίς Τούρκοις, καὶ τὴν μετ' αὐτῶν ἀναβέβαιον μάχην. Οἱ δὲ Βάρβαροι δι' ὄλης νυκτὸς γύρωθεν^α περιζύσαντες τὸ στράτευμα, πολλὰς ἐκδρομὰς περὶ τοὺς πρόποδας τῶν βουνῶν ποιοῦμενοι, συχνῶς δίστους κατὰ τοῦ στρατεύματος ἐβαλλον. Οἱ δὲ Ῥωμαῖοι, κατὰ τὰς ὑποθήκας τοῦ αὐτοκράτορος ποιοῦντες, ἐφύλαττον ἑαυτοὺς μὴ διασπῶντες τὴν παράταξιν. Ἰππαυαζοῦσας δὲ τῆς ἡμέρας ἅπαντες ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ σχήματος ἦσαν, καὶ τὴν λαίαν καὶ τὰς σκευὰς ἀπάσας καὶ αὐτοὺς δὴ τοὺς δορυλεύτους μετὰ τε γυναικῶν καὶ παιδῶν ἐς τὸ μέσον τῆς παρατάξεως αὐθιγὰς ἐλάσαντες τὴν πρὸς Ἀμποῦν ὄδον. Πόλεμος δὲ τῆνικαῦτα καταλαμβάνει τούτους βαρῆς καὶ δεινός. Ὁ γὰρ σουλτάνος, συνάξας αὐθιγὰς δυνάμεις καὶ περιζύσας τὸ στράτευμα γύρωθεν καρτερῶς ἐμάχετο· μηδαμῶς δὲ τὸν συνασπισμὸν τῶν Ῥωμαίων διακόψαι ἰσχύσας, ἀλλ' ὡς περ ἀδμαντίνοις τείχει προσβαλὼν, ἀπρακτος ἀπέπεμφθη. Ἦνιάτο γοῦν δι' ὄλης ἐκεῖνης τῆς νυκτὸς καθάπαξ ἀπογνοῦς μετὰ τοῦ Μονολύκου καὶ τῶν λοιπῶν σατραπῶν ἐδουλεύετο, καὶ τὰ περὶ εἰρήνης ἐπιφωσκούσας ἡμέρας ἤτειτο τὸν αὐτοκράτορα, τοῦτο πῆσι τοῖς Βαρθάροις συνδόξεντος. Οὐκ ἀποπέμπεται δὲ, ἀλλὰ δέχεται τοῦτο τὴν ἰκεσίαν ὁ αὐτοκράτωρ, καὶ παραχρῆμα τὸ ἀνακλητικὸν ἤχησαι ἐπίταξ, καὶ οὕτως ἀτρεμῆν ἅπαντας παρεκέλευσάτο, καὶ ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ ἵστασθαι σχήματος, μήτε τῶν ἵππων ἀποδάντας, μήτε τὰς σκευὰς τῶν ὑποζυγίων ἀποσάξαντας, περιφραττομένους ἀσπίδι καὶ κυνέῃ καὶ δόρατι, καθά γε καὶ πρότερον δι' ὄλης τῆς ὁδοπορίας. Ταῦτα δὲ δι' οὐδὲν ἄλλο τῷ αὐτοκράτορι ἐκινῆθη, ἀλλ' ἵνα μὴ συγγύσεως γενομένης πολλὰκις τὸ τε σχῆμα τῆς παρατάξεως διακοπῆθῃ, κἀντεῦθεν εὐάλοτοι ἅπαντες γέγονται· ἐδεόθει γὰρ τοὺς Τούρκους πληθῶς πολὺ τούτους ὄρων καὶ ἀπανταχόθεν τῷ Ῥωμαϊκῷ προσβάλλοντα; στρατεύματι. Ἐν ἐπικαίρῳ δὲ τόπῳ στάς ὁ αὐτοκράτωρ, τοὺς τε συγγενεῖς αὐτοῦ ἅπαντας καὶ ἱκανοὺς τῶν στρατιωτῶν ἀπολεξάμενος, ἐφ' ἑκάτερα, ἐπὶ κεφαλῆς μὲν αὐτὸς εἰστήκει, δεξιόθεν καὶ εὐωνύμων^β οἱ καθ' αἷμα καὶ ἐξ ἀγχιστείας αὐτῷ προσήκοντες, καὶ τούτοις ἐχομένως μιγὰς τῶν στρατιωτῶν ἔκκριτος, κατάφρακτοι ἅπαντες. Ὁ δὲ τῶν ὤκτων ἀποστῆλων πυρρὸς τὸν ἀέρα πλέον καὶ τῆς ἡλιακῆς ἀκτίνος κατηύραξε. Προσεληλύθει δὲ τῆνικαῦτα καὶ ὁ σουλτάνος μετὰ τῶν ὑπ' αὐτὸν σατραπῶν, ὧν ὁ Μονόλυκος χρόνῳ καὶ πειρᾷ καὶ ἀνδρείᾳ πάντων τῶν κατὰ τὴν Ἀσίαν Τούρκων ὑπερφέρων προῆγε, καὶ καταλαμβάνει τὸν βασιλεῖα καὶ τὴν πεδιάδα τὴν μεταξὺ Αὐγουστοπόλεως καὶ Ἀκρονόου. Οἱ δὲ γε σατράπαι πόρρωθεν θεασάμενοι τὸν αὐτοκράτορα, τῶν ἵππων ἀποδάντες, τὴν συνήθη τοῖς βασιλεῦσι προσκύνησιν ἀποδεδώκασιν. Τὸν δὲ σουλτάνον πολλὰκις τοῦ ἵππου ἀποδῆναι ἐπιχειρήσαντα ὁ αὐτοκράτωρ οὐ ξυνεχώρει· ἀλλ' ἐκείνος, ταχὺ περσεύσας, τὸν

Varia lectiones ex cod. Coislin.

^α γύρωθεν. ^β ἐξ εὐωνύμων.

πῶς τούτου ἡπάσατο (76). Καὶ ὁ, χεῖρά τε δούς αὐτῷ καὶ ἵππων τῶν ἐκκρίτων ἐπιθῆναι ἐκέλευσεν. Ἐπιθάντα δὲ τοῦτον καὶ περὶ θατέραν πλευρᾶν τοῦ αὐτοκράτορος προσεγγίσαντα, παραχρῆμα τὸ ἀμφιον ὃ περιεβέβλητο λύσας, τοῖς ὤμοις ἐκείνου ἐπέθετο. Εἶτα μικρὴν ἐπισχῶν, τὸ πᾶν τῶν αὐτῷ δεδωγμένων δημηγορήσας ἐξέφηνε λέγων ὡς *Εἰ μὲν τῇ βασιλείᾳ Ῥωμαίων ὑπέικειν βούλεσθε, καὶ τὰς κατὰ τῶν Χριστιανῶν ἐκδρομὰς ἀνακόψαι, χαρίτων μὲν καὶ τιμῆς ἀπολαύσετε, καὶ ἀνέτως ἐν ταῖς ἀποτεταγμέναις ὑμῖν χώραις τοῦ λοιποῦ βιώσεσθε, οὐ τὸ πρότερον τὰς διατριβὰς εἴχετε πρὸ τοῦ Ῥωμανὸν τὸν Διογένην τὰς ἡνίας τῆς βασιλείας περιζώσασθαι, καὶ τὴν ἥτις ἐκείνην ἠτεθηθῆναι μετὰ τοῦ σουλτάνου συνάψαντα δυστυχῶς τὴν μάχην καὶ ἀλῶναι παρ' αὐτοῦ. Χρὴ σὺν τὴν εἰρήνην ἐλέσθαι τῆς μάχης καὶ τῶν ὑπὸ τὴν Ῥωμαίων ἀρχὴν ἐρίων ἀπέχεσθαι τοῖς ἰδιοῖς ἄρκουμένους. Καὶ εἰ μου πεισθῆτε τοῖς λόγοις συμβουλευομένου τὰ λῶνα, μετιμεληθήσεσθε οὐδαμῶς, ἀλλὰ καὶ πολλῶν δωρημάτων ἐπιτεύξεσθε· εἰ δὲ μὴ, ἐμὲ ἴστε ὀλοθρευτὴν τοῦ γένους ὑμῶν ἔσεσθαι. Ὁ δὲ σουλτάνος καὶ οἱ τοῦτου σατράπαι πρὸς ταῦτα μάλα προθύμως συνέθεντο λέγοντες· «Ὁὐκ ἂν αὐτόμολοι ἐνταῦθα παραγνόμεθα, εἰ μὴ τὴν μετὰ τῆς σῆς βασιλείας εἰρήνην ἀσπάσασθαι προειλόμεθα.» Τοῦτων οὖν βηθέντων ἀπέλυσε τούτους· εἰς τὰς ἀποτεταγμένας αὐτοῖς σκητὰς· εἰς νέωτα τὰς συνθήκας (77) κατεπεδῶσαι ὑποσχόμενος. Τῇ δὲ μετ' αὐτὴν αὐτῆς, τὸν σουλτάνον Σαῖσιν τὴν κλιῖσιν θεασάμενος ὁ βασιλεὺς καὶ τὰς μετ' αὐτοῦ συνθήκας ὡς ἔθος πληρώσας, χρήματα μὲν ὅτι πλεῖστα αὐτῷ ἔχαρισσατο. Καὶ τοῖς αὐτοῦ δὲ σατράπαις ἰκανῶς φιλοτιμησάμενος χαίροντας ἀπέλυσεν.*

Romano imperio parere et temperare ab infestando Christianorum fines incursionibus hostilibus, beneficiis a nobis et honore augebimini, libereque deinceps ac secure degetis in vestris terris ac sedibus iis quas ante principatum Romani Diogenis, et illum ejus infelicem cum sultano pugnam, qua ipse captus est, obtinebatis. Auctor autem vobis vestra causa sum pacem ut praelio belloque otium praeligendum existimetis; abstinentiamque cupiditatem et praedatrices manus a Romani finibus imperii, contenti propitiis. Cui meo consilio profecto salutari si acquieveritis, faxo ne vos ejus poeniteat unquam; quin potius bonis ac donis cumulatim plurimis, quam utilia suaserim sentietis. Sin contra obfirmatis animum, vobis denuntio destructorem me ac perniciem generis vestri fore. Ad ea sultanus et ejus satrapæ sese promptos obsequentesque praebuerunt, sic ferme respondentes: Sese haudquaquam ultro in manum ac potestatem majestatis ejus fuisse venturos, nisi pacem cum ea inire ac colere fide optima decrevissent. His dictis dimisit hospites imperator in assignata ipsis tabernacula, ubi corpora curassent, conventionis capita se firmaturum pollicens. Postridie dedit se iterum in Augusti conspectum sultanus proprio nomine Saisan dictus. Quando imperator non tantum pacis formulam cæremonii solitis ac legitimis cautionibus ratam habuit, sed pecunias etiam plurimas largitus illi est; satrapas quoque ejus numeribus onustos, indeque gaudentes ab se dimisit.

Ἐν τῷ μεταξὺ δὲ μεμαθηκῶς ὁ αὐτοκράτωρ ὅτι ὁ νόθος αὐτοῦ ὁ ἀδελφὸς Μασούτ (79) τῆς ἀρχῆς αὐτοῦ βουλόμενος ἐπιβράσασθαι τὸν τοῦ Σαῖσιν μελετήκει

A stantia solitis, absque ulla mutatione alia; ita ut nec eques desiliret ullus, nec cliteಲ್ಲ aut sarcinae jumentis onustis demerentur, sed staret suo quisque loco clypeis objectis, protecti guleis, vibrantes hastas prout hactenus iter facere consueverant. Hoc in hunc modum tunc praecipit, veritus ne qua ex securitate, ut sit, existeret laxatio necessariae tali tempore custodiae, qua Turci undique maximo numero circumfusi animadversa, spem oblatam repente sequerentur et occasione arrepta in Romanos impetum facerent. Lecta igitur sibi statione imperator in loco idoneo medius ipse ac sublimis in capite constitit. A dextris ei sinistrisque astabant 478 consanguinei et affines longa serie, quom excipiebat mista multitudine lectorum militum, cataphracti omnes armis praesulgentibus quorum vibratus splendor, solari pene ipso coruscantius radio aerem collustrabat. Interim procedens ad Augustum sultanus, cum sibi subjectis satrapis, quibus Monolycus, aetate, experientia, fortitudine facile omnibus quotquot erant tunc in Asia Turcis superior, praebat, offendit eum in plantis quæ Augustopolim et Acronium interjacet. Satrapæ imperatore procul viso statim equis exscenderunt; idem saepius conatus ipse sultanus imperatoris officioso renutu prohibebatur. tamen ut factus est vicinior eluctans moras omnes sirene desiluit, pedemque Augusti est exosculatus. Ille contra manum ei porrexit, et equo lectissimo adduci jussu insidere illi sultanum voluit. Equo ille ut suadebatur inscensio admovit se proxime ad alterum imperatoris latus. Tunc is pallium quo erat amictus resoluta fibula sibi demens sultani humeris injecit. Deinde post breve silentium, quid sibi de re praesenti videretur hac ferme oratione Turcis exposuit. Si bona fide inductis in animum

Christianorum fines incursionibus hostilibus, beneficiis a nobis et honore augebimini, libereque deinceps ac secure degetis in vestris terris ac sedibus iis quas ante principatum Romani Diogenis, et illum ejus infelicem cum sultano pugnam, qua ipse captus est, obtinebatis. Auctor autem vobis vestra causa sum pacem ut praelio belloque otium praeligendum existimetis; abstinentiamque cupiditatem et praedatrices manus a Romani finibus imperii, contenti propitiis. Cui meo consilio profecto salutari si acquieveritis, faxo ne vos ejus poeniteat unquam; quin potius bonis ac donis cumulatim plurimis, quam utilia suaserim sentietis. Sin contra obfirmatis animum, vobis denuntio destructorem me ac perniciem generis vestri fore. Ad ea sultanus et ejus satrapæ sese promptos obsequentesque praebuerunt, sic ferme respondentes: Sese haudquaquam ultro in manum ac potestatem majestatis ejus fuisse venturos, nisi pacem cum ea inire ac colere fide optima decrevissent. His dictis dimisit hospites imperator in assignata ipsis tabernacula, ubi corpora curassent, conventionis capita se firmaturum pollicens. Postridie dedit se iterum in Augusti conspectum sultanus proprio nomine Saisan dictus. Quando imperator non tantum pacis formulam cæremonii solitis ac legitimis cautionibus ratam habuit, sed pecunias etiam plurimas largitus illi est; satrapas quoque ejus numeribus onustos, indeque gaudentes ab se dimisit.

Interea 479 venit in notitiam Augusti conjuratio in Sultanum, cujus erat caput frater ejus nothus, cui nomen Masut. Is caede fratris principatum ipsius

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(76) Τὸν πῶς αὐτοῦ ἡπάσατο. Arn. 415 Lubecc. l. II, c. 15: *Fat quædam detestabilis consuetudo regi Graecorum, qui etiam propter nimium fastum divitiarum suarum imperatorem se nominat, ut osculum salutationis nulli offerat, sed quicunque faciem ejus*

videre meretur, incurvatus genua ejus osculatur.

(77) Συμβήκας. Vide Zonaram.

(78) Μασούτ. A quo genus ducunt cæteri Iconienses sultani. Consule Familias nostras Mahometicas, et Stemma Iconiensium sultanorum.

invadere parabat faventibus, ut fieri assolet, clam illi et consilia auxiliaque offerentibus satrapis quibusdam. Aperuit sultano rem totam imperator, auctorque illi fuit morandi tantisper apud se quoad certiora clarioraque indicia exstarent occultæ in ipsam coitionis, cujus primus modo furvus emanasset. Sic provisus inimicorum insidiis, comparatoque præsidio securius tutiusque abiturum, amice ac salutariter admonens. Verum ille ingenti fiducia consilium repudiavit. Augustus igitur, ne videri posset vi detinere ad se ultro profectum principem, et nimis sedulum officium in reprehensionem ac calumniam traheretur, suo uti iudicio Barbarum passus est. Hæc tantum abeunti dixit: Melius quidem fuerat expectare hic ad tempus modicum: verum quoniam id tibi utique cordi non est, cedere me necesse est voluntati tuæ. Tantum peto, priori consilio exclusus, alterum ut hoc ne rejicias. Sumas tecum censeo idoneum numerum cataphractorum militum ex Romanis nostris qui te salvum atque incolumem Iconium usque fido præsidio perducant. Ne hoc quidem persuaderi Sultans sivit, ut sunt pervicaci ferocia præsidentes Barbari, æ pene nubes sese ipsas exsuperare magnitudine potentiaque natus pecunia repetebat domum; at ecce nocte quadam sed incitansve ad pugnas Barbarum, quale suavis

referens *Neleidem Nestora vultu* :

sed verax Nелеидem ac minas malorum eventibus sancindas ferens. Videbatur sibi prandens infestari circumfuso undique exercitu muscarum quem edebat panem extorquere ipsi de manibus conantium. Irridebat insectorum dissimilium vanos motus, contemptimque abigebat; cum repente muscæ vertuntur in leones, mutata jam natura ficile ipsi prævalentes. Experrectus visum narrat dato sibi in viæ comitem ab imperatore militi, cujus etiam de interpretatione somnii sententiam exquirat: quo respondente videri sibi muscarum illis ac leonum insultibus, veros inimicorum incursus portendi, fidem ariolo non addidit, verum uti cœperat fuere pergens, quam improvide inierat, secure nimium nullo idoneo tectus comitatu viam urgebat. Præmisit tamen exploratores qui observarent, mox renuntiaturi, num qui hostes egressi ad prædandum essent. Offendunt exploratores ipsum Masut cum exercitu ingenti proxime jam distante a Sultano quem infestus petebat. Quid facerent rebus perditis? nempe cum fortiore colloquuntur et proditione ac perfidia salutem pacti propriam, ex composito ad

φόνον ὑπεισελθόντων αὐτῷ σατραπῶν τινῶν ἔπιωθεν ὡς ἐπίπαν γίνεσθαι, ξυνεβούλευε μέναι μικρὸν ἔστ' ἂν τὰ κατ' αὐτοῦ μελετώμενα σαφέστερον διαγνοίη. Καὶ οὕτως ἀπελεύσεται γινώσκων τὰ συμπίσντα καὶ φυλαττόμενος. Ὁ δὲ παρ' οὐδὲν τῆν τοῦ αὐτοκράτορος βουλὴν λογισάμενος; καὶ θαρβῶν ἐαυτῷ, εἶχετο τοῦ σκοποῦ. Ἴνα γοῦν μὴ δόξῃ ὁ αὐτοκράτωρ τὴν αὐτόμολον σουλτάνον βία καταγγεῖν, καὶ μῶμος ἐντεῦθεν αὐτῷ προστριβῆ, ἐνεδίδου τῆ γνώμῃ τοῦ Βαρδάρου, φάμενος· Καλὸν μὲν ἦν περιμεῖναι τῶς μικρὸν, ἐπεὶ δὲ καταθύμιόν σι τοῦτό ἐστιν ἀναγκαῖον τὸν δεύτερον ὃ φασι κλιῶν καὶ καταφράκτους στρατιώτας ἱκανοὺς Ῥωμαίων ἐξ ἡμῶν ἀναλαβέσθαι τοὺς ἀβλαβῆ σι διασώσονται; μέχρις αὐτοῦ Ἰκονίου. Ἄλλ' οὐδὲ πρὸς τοῦτο καταπειθῆς ὁ Βάρβαρος ἦν, ἔπειτα τὰ τῶν Βαρδάρων ἦν ἀγέρωχα μονοῦ καὶ αὐτῶν νεφῶν ὑπερβάλλεσθαι οιομένων. Συνταξάμενος τοίνυν τῷ αὐτοκράτορι, καὶ χρήματα ἱκανὰ λαθῶν, τῆς πρὸς τὰ οἴκοι φερούσης εἶχετο. Ὀνειρος δὲ τις ἐφίσταται αὐτῷ νυκτὸς οὐκ ἀπατηλῆς, οὔτε ἐκ Διὸς πεμφθεῖς, οὔτε μὴν ἐποτρύνων πρὸς μάχας τὴν Βάρβαρον, καθάπερ ἡ γλυκεῖά φησι ποιήσεις,

autumant. Vale igitur imperatori dicto, multa dormienti somnium offertur, non ab Jove mirum, celebrat Homeri Musa,

Νηληϊῶν υἱὲ ἔοικώς,

ἀλλὰ τ' ἀληθῆ τῷ Βαρδάρῳ προμαντεύόμενος. Ἐβόαι γάρ τάχα μύϊς⁸⁰ ἐν τῷ ἀριστῶν ἐμαδὸν περιχύθεισας αὐτῷ, καὶ ὃν κατήσθιεν ἄρτον ἐκ τῶν χειρῶν ἐπαρπάσαι σπυδούσας. Τοῦ δὲ καταφρονητικῶς διαπυθμεμένου καὶ ἀποδιοπομπεῖν ἐπιχειροῦντος, ἀφῆκε, εἰς λέοντα ἀλλαξαμένους τὴν φύσιν καὶ ὑπεριχνοκῶτας αὐτοῦ. Διυππισθεῖς δὲ τῷ συνοδοποροῦντι τοῦτῳ στρατιώτῃ τοῦ αὐτοκράτορος διηγεῖτο τὸν δνειρον, πυθανόμενος τί ἂν βούλοιο. Τοῦ δὲ εἰς ἐχθροὺς τὰς μύϊας⁸¹ τε καὶ τοὺς λέοντας διακλιόντας τὸν δνειρον, αὐτὸς δὴ πιστεύειν οὐκ ἠθέλειν, ἀλλὰ σπουδαίως καὶ ἀπερισκέπτως τῆς ὁδοπορίας εἶχετο. Σκοποῦ δὲ τάχα προπεστάλκει ἐφ' ᾧ περιθρήσει μὴ τινες ἐχθροὶ εἰς προνομῆν ἐξεληλύθεισαν. Αὐτῷ δὲ τῷ Μασούτ οἱ σκοποὶ ἐνταυτηχῶτες μετὰ πολλῆς στρατιᾶς ἤδη καταλαμβάνοντι, καὶ ὀμιλήσαντες τοῦτῳ ξυνθέμενοι τε τῆ ἐκαίνου κατὰ τοῦ Σαῖσιν γνώμῃ, ἐπέστρεψαν, μηδένα ἐωρακέναι διαθεβαίνοντες. Πιστὸν δὲ τὸν λόγον δεξαμένῳ τῷ Σαῖσιν καὶ ἀπεριμερμῶς ὀδεύοντι, δυνάμεις αὐτῷ συναντῶσι βαρβαρικά τοῦ Μασούτ. Προπηθῆσας δὲ τῆς φάλαγγος Γαζῆς⁸² (80) τις υἱὸς τοῦ σατρα-

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

⁸⁰ μῦας. ⁸¹ μῦας. ⁸² Σαλῆς.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(80) Γαζῆς. Qui ab Orderico Vitali, lib. xi, *Gazis*, ab aliis *Gazzi* nuncupatur. Tyrinus, lib. xii, cap. 9: *Infidelium potentissimus princeps, et apud suos valde formidabilis, infelicis populi et perfidæ plebis, videlicet Turcomannorum Dominus Gazzi*. Gaucherio, *De bellis Antioch. Amir Gazi Turcorum ammiraldus dicitur*. Fuit porro Gazis Asanis Catuchi, quew ante Saisan, seu Clizasthlan, sultanus interfecerat, filius. Sed an Catuchus idem sit cum

Maldueho, seu, u vocitatur a Tyrio, Mendoc potentissimo Turcorum satrapa, qui a Dolicchino Damasceno tyranno neci datus est an. Chr. 1143, non ausim omnino affirmare, cum Assanum Catuchum a Clizasthlane Iconiensi sultano sublatum scribat Anna. Vide et confer Albertum Aqu. lib. xii, cap. 9 et 17; et Tyrinum, lib. xi, cap. 19 et 20. Idem Ordericus, pag. 829; Gazium, nepotem et hæredem Balad Calepi domini fuisse auctor est.

που Ἀσὴν Κατοῦχ τὴν κλήσιν ὃν προφθάσας ὁ Σαῖσαν ἀνείλε σουλτάνον, παῖει τοῦτον διὰ τοῦ δόρατος. Ὁ δὲ γοργῶς ἐπιστραφεὶς ἐξαρπάξει τὸ δόρυ τῶν χειρῶν τοῦ Γαζῆ, φάμενος ὡς *Ὀὐκ ἦδειν ἐγὼ γε δτι καὶ γυναῖκες τῶν δόρατι φέρουσι καθ' ἡμῶν*, καὶ τηνικαῦτα φεύγον τῆς πρὸς τὸν βασιλέα φερούσης εἶπετο. Ἀπαίργεται δὲ παρὰ τοῦ συνεφεπομένου αὐτῷ Πουχέα, ὃς τῷ μέρει τοῦ Μασούτ πάλαι προσκείμενος, τῷ φαινομένῳ φίλως τῷ Σαῖσαν προσέερετο τὰ λῶνα τάχα ὑποτιθέμενος, τῇ δ' ἀληθείᾳ πάγας αὐτῷ καὶ βόθυον ὀρύττων, ξυνεβούλευε μὴ πρὸς τὸν βασιλέα παλινστῆσαι, ἀλλὰ εἰς τὸ Τυγάνιον ²² εἰσελθεῖν, μικρὸν τῆς ὁδοῦ παρακκλινάτα, πολὺν δὲ τοῦτο ἐγγιστα τοῦ Φιλομηλίου διακείμενον. Πείθεται τοῖς τοῦ Πουχέα λόγοις ὁ Σαῖσαν νήπιος, καὶ καταλαβὼν τὸ Τυγάνιον προσηνῶς παρὰ τῶν ἐποικῶν Ῥωμαίων ἐδέχθη, γινωσκόντων τὴν πρὸς αὐτὸν τοῦ βασιλέως εὐμένειαν. Καταλαβόντες δὲ οἱ Βάρβαροι, καὶ αὐτὸς ὁ Μασούτ περιζώσαντες γύροθεν τὰ τεῖχη πρὸς πολιορκίαν ἀπένευσον. Ὁ δὲ, προκύψας ἀνωθεν, μεγάλως ἠπειλεῖτο τοῖς ὀμοφύλοις αὐτοῦ Βαρβάρους, ὅσον ἦδη λέγων δυνάμεις Ῥωμαϊκὰς καταλαμβάνειν αὐτοὺς τοῦ αὐτοκράτορος, καὶ εἰ μὴ παύσεται τῆς μάχης πέσεισθαι τόσα καὶ τόσα. Ἀνθίσταντο δὲ καὶ οἱ ἐντὸς Ῥωμαῖοι τοῖς Τούρκοις γενναίως. Ὁ δὲ Πουχέας τὴν σκηνὴν διαβρόγγυσι, καὶ τὸν κρυπτόμενον τῇ δορᾷ λύκον εἰς τούμρανὸς ἐξαγαγὼν, κάτεισι τῶν τειχῶν, τῷ μὲν Σαῖσαν ὑποσχόμενος θαροῦσαι μᾶλλον τοὺς ἐποικῶν ἐφ' ᾧ γενναϊότερον ἀνθίστασθαι, ἀπειλούμενος δὲ μᾶλλον αὐτοῖς καὶ ξυμβουλεύων ἐνδοῦναι καὶ τὰς πύλας ἀναπετάσας τοῖς Τούρκοις, εἰ μὴ βούλοιντο βαρβαρικῆς χειρὸς παρανάλωμα γενέσθαι, πολλῶν δυνάμεων ἤδη καταλαμβανουσῶν καὶ ἐξ αὐτοῦ Χορασάν. Οἱ δὲ, τὸ μέντοι διὰ τὸ τῶν Βαρβάρων πλῆθος ἐκδειματούμενοι, τὸ δὲ τοὶ καὶ ταῖς τοῦ Πουχέα ξυμβουλαῖς πεισθέντες, παραχωροῦσι τῆς εἰσόδου τοῖς Τούρκοις· καὶ συλλαβόντες τὸν Σαῖσαν σουλτάνον, ἀποστεροῦσι τῶν ὀμμάτων. Ὀργάνου δὲ πρὸς τοῦτο χρησιμεύοντος ἀπορούντων τὸ δοθὲν τῷ Σαῖσαν παρὰ τοῦ αὐτοκράτορος μανουίλην (81) ἐχρημάτισε. Καὶ ἦν ἰδεῖν τηνικαῦτα τὸ δοχεῖον φωτὸς σκότους καὶ ἀμαυρώσεως γεγονὸς αἴτιον. Αὐγὴν δὲ τινα μικρὰν ἐτι ὑποβλέπων ἐπὶ τὸ Ἰκόνιον χειρᾶ γογγύμενος κατέλαβε, τεθάρβηκε τοῦτο τῇ τιθῇ, κάκείνη δὲ τῇ αὐτοῦ ὀμεινσίτιδι, καὶ αὐτῷ μέχρις αὐτῶν ἀκοῶν τοῦ Μασούτ ὁ λόγος ἐρθακῶς, ἐξετάραξε τὴν ψυχὴν τοῦ Βαρβάρου. Ὁ δὲ, θυμοῦ πλησθεὶς, τῷ Ἐλεγκῶ (σατράπῃ·) δὲ οὗτος τῶν ἐπιφανῶν) ἐπέσκηψε διὰ νευρᾶς τοῦτον ἀπάγγξαι. Τοιοῦ-

A Saisanem redeunt **480** confirmantes se vidisse neminem. Non dubitavit Saisan quin vera narrarent. Indequē tanto solutius incautusque progredienti occurrunt copiae barbaricae Masuti, ex tam admodum vicinia primum visæ ut ex instructis ordinibus citato impetu procurrens Gazes quidam filius satrapæ Asan Catuch dicti, quem joni sultanum antea Saisan occiderat, Saisanem statim ipsum assecutus hasta cominus percusserit. Quando Saisan strenue conversus correptam hastam Gazie manibus extorquet, hæc simul verba addens: *Nesciebam mulieres hastas nunc ferre contra nos.* His dictis fugæ se mandat recta cum in locum intendens cursum ubi erat imperator. Sed revocabat eum comes ejus Puchæas Masuti partibus olim studens; at quo magis noceret, fidem et benevolentiam in Masutum simulans. Ergo is auctoritate ac specie consiliarii fidiissimi aggressus miserum nihil minus quam perditum ibat hominem laqueos incauto tendens et foveam fodiens. Suadebat autem ei ne reverteretur ad Augustum, sed potius de via deflectens paululum, Tyganium ingrederetur, oppidulum id est situm non longe a Philomelio. Credit Puchæ infelix Saisan ignarus quantum sibi mali conscisceret, Tyganiumque profectus a Romanis locum obtinentibus, pro amico imperatoris (pacem enim factam cognoverant) admissus exceptusque benevole est. Re Masutus cognita, muros oppidi corona undique amplectitur seseque ad oppugnationem accingit. Interim despectans e muris supere Saisan minis increpabat ingentibus rebelles suos Barbaros, denuntians ipsis adfore mox Romanum exercitum imperatore ipso ductante, cujus haud dubie victore impetu, ni mature absisterent, passuri essent extrema quæque. Confirmabat eas minas fortis et constans propugnatio Romanorum; tum Puchæas velum abruptum, larvam poni, et latentem hactenus sub pelle meliore lupum in apertum exsurrens, descendit e muro, specie quidem, ut indigenas et cives oppidi (sic enim Saisani se facturum promittebat) ad propugnandi audaciam constantiamque firmaret, revera ut minis consiliisque ipsos perpelleret ad portas Turcis aperiendas, ni mallent barbaricis mox gladiis misere concidi; innumerabiles enim alias præter eas quas cernerent adventare copias, tum aliunde, tum e Chorosane ipso. Incolæ audientes talia, partim metu, partim auctoritate Puchææ permoti, pauidunt repente Turcis ostia. Illi comprehensum sultanum Saisanem oculis privant, loco idonei alterius ad id supplicium inferendum instrumenti, cande-

Variorum lectiones ex cod. Coislin.

²² Τυράγιον.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(81) *Μανουίλην*. Recte interpres *candelabrum*, ex Meursii Glossario vertit. Nam falli constat virum eruditum apud Ducam, cap. 39, ubi *μανουάλις* *armillas* interpretatur. Anonymus, de templo S. Sophiæ: Σταυροὺς δὲ ἐποίησε πέντε, — καὶ Ἰανουάκια δύο ὀλόχρυσα, etc. *Auro fusa duo cande-*

labra. Ita Combesius. Μανάλιον, pro Μανουάλιον, occurrit in *Orig. C. P.* Καὶ μανάλια δύο ὀλόχρυσα; est autem candelabrum quod manu gestatur. Candelabro igitur, vice μύδρου, seu ferri candentis, quod tum aberat, visus adeptus est Saisani. Vide *Historiam nostram Gallo Byz.* n. 34.

labro abutentes quod Saisan idem dono neper ab Augusto acceperat. Itaque mirum videre tum licuit, **481** vas nempe lucis in causam exercitatis tenebrarumque conuersum. Cæterum non perfecte inepta ad hunc effectum machina videndi vim Saisani peremerat. Namque is Iconium ad manum deductus nutrici fassus est suæ superesse sibi paruum quemdam usum oculi lucis appulsum exigue sentientis. Nutrix id arcanum ejus uxori patefecit, quod illa, fide nempe ac more muliebri, sic religiose absconditum habuit, ut brevi res ad Masuti aures emanaret. Commovit vehementer animum Barbari talis nuntius; quare ira incensus Elegio satrapæ, uni et illustribus, mandat ut eum nervo strangulet. Hunc finem habuit sultanus Saisan, et ejusmodi fructum inconsultæ suæ pertinaciæ retulit, quod consiliis imperatoris obtemperare recusavit.

Imperator interim reducebat exercitum in urbem regiam, eadem plane disciplina et aciei descriptione ac forma iter illud peragens quibus antea erat in hostili solo usus. In quo verendum mihi video ne quis aciem et phalngas audiens, captivos quoque ac spolia, imperatorem et ei præsentem subministrantem in ductando operam duces ac præfectos militares, usitata illa cogitet quæ ab historicis aut poetis res bellicas memoriæ mandantibus, istis eisdem designari vocabulis consueverunt. Atqui novum ego et inauditum quiddam refero. Sic enim omnium qui rem præsentem tunc viderunt, unanimi confessione constat, aciei figuram et compositionem hanc fuisse talem, qualem neque quis vidisset unquam, neque historicorum quisquam, visam alias posteriorum memoriæ tradidisset. Sane tunc præcipue quando Iconium versus promovebat se Romanus exercitus, mirum erat videre quam exacta ratione ordinis quanta, quantumque invicem respondente mensura motuum cunctorum, progredereur multitudo tanta. Dixisses universam intuens aciem et cum progredereur, immotam stare, et cum consisteret, proficisci. Nam contesseratio scutorum et militum adhæsiō mutua, servatisque semper eisdem distantis, aciei figura perseverans, speciem objiciebat procul cernentibus, quasi montium æterna constantia fixorum. Mox tamen cum tanta simul moles moveretur, videbatur tantus exercitus una velut vegetari agitarique intus anima. Ubi hac ratione Philomelium perventum est, convocatos ac collectos undique, ut superius dictum est, eos omnes qui sub Barbarorum tyrannide gemebant, cum captivis, ipsisque mulieribus ac parvulis et præda universa, ita regressus imperator est, et propter genus multitudinis imbellis et spoliiorum impedimentum, progressionem universi exercitus novo et ad usum præsentem accommodato gubernandam temperamento duceret. Accipit in medium phalangis personas imbecilles illas quas diximus, et sarcinas, et strenuitatem militarem ad lentum modicum ac veluti fornicarum proprium passum cogit. Erant in turba illa mulieres non paucæ uterum gestantes, multi morbis impliciti. Ut quæque mulier instante paritudine tentari doloribus cœperat, tuba signum exercitui **482** toti imperatoris jussu ad consistendum edebatur. Obtemperabant omnes figebant-

Ὁ δὲ αὐτοκράτωρ τῆς πρὸς τὴν βασιλεύσαν φερούσης εἶχετο, τὴν παράταξιν διόλου ἐπὶ τῆς αὐτοῦ συντηρήσεως εὐταξίας. Ἀλλὰ παράταξιν καὶ φάλαγγάς τις ἀκούειν, ἀλλὰ δορυαλώτους καὶ λάρυρα, ἀλλὰ στρατηγὸν καὶ ξυνοταγματάρχας, νομίζον ἂν ἐκείνων ἀκούειν, ὁποῖων ἅπας ἱστορικὸς καὶ ποιητὴς συγγράφων μὲμνηται· ἀλλ' αὐτὴ ἡ παράταξις καινὴ τις καὶ παράδοξος ἅπασι καταφαίνεται, καὶ ὁποῖον οὐδὲς πώποτε θεόταται οὐδ' ἱστορῆται τοῖς ἐσῴστερον παρεπέμφατο. Ἐπὶ γὰρ τῆς πρὸς τὸ Ἰκόνιον εἶχετο συντεταγμένως τε ἐπορεύετο, καὶ εὐρυθμον αὐτῷ τὴν κίνησιν τοῦ συντάγματος ἐπιποίητο, εἶπερ ἂν τὴν φάλαγγα πᾶσαν ἰδὼν καὶ κινουμένην ἀκίνητον μένειν, καὶ ἰσταμένην πορεύεσθαι· τῷ μὲν γὰρ συναστισιμῶ καὶ τῇ ἀλληλουχίᾳ τῆς παρατάξεως τοῖς ἀσπεύτοις βρεσιν ἴσκει, ταῖς δὲ μεταβάσεσι κεκινῆσθαι ὡς περ ζῶον μέγιστον ἐν τῇ σύμπασα φάλαγγι ὑπὸ μιᾶς κινουμένη καὶ μεταβαλῶσα ψυχῆς. Ἐπὶ γὰρ τὸ Φιλομήλιον (82) καταλαβὼν ἀπανταχόθεν τοὺς ὑπὸ χεῖρα τῶν Βαρβάρων ἀναρρυσάμενος, καθά που καὶ ἀνωθεν εἶρηται, μίσην τῆς παρατάξεως εἰσελάσα· τοὺς τε δορυαλώτους καὶ αὐτὰς δὴ γυναῖκας καὶ τέκνα καὶ τῆς λείαν ἅπασαν ὑπαναστρέφειον, ἠρόμα τε ἐπορεύετο καὶ οἶον σχολαίαν τε καὶ μυρμηκίζουσαν τὴν κίνησιν ἐπιποίητο. Ἐπεὶ δὲ καὶ πολλοὶ τῶν γυναικῶν ἐγκύμονες ἦσαν, πολλοὶ δὲ καὶ νόσοις συνεσχέθησαν, ὀπηνίκα τις πρὸς τὸ τεκεῖν ἠπέιγετο γυνή, σάλπιγγί τηνηκαῦτα ἤχουσαι νεύματι τοῦ αὐτοκράτορος, ἀπρεμαῖς πάντας ἐποίησε, καὶ ἅπαν τὸ σύνταγμα ἐκεῖ παραχρῆμα εἰστήκει. Ὅταν δὲ τεκοῦσαν μεμαθήκοι, ἄλλος ἤχος οὐ συνήθης καὶ τῆς κινήσεως προκλητικὸς ἤχῃσας, τὴν ἰδοιορλίαν ἅπασιν ἐπώτρυνεν. Εἰ δὲ τις καὶ ἐθανάτα, τὰ αὐτὰ αὖθις ἐγένετο καὶ ὁ αὐτοκράτωρ πρὸς τὸν θνήσκοντα παρεγένετο. καὶ ἰσραὴλ προσεκαλοῦντο, τοὺς ἐπιτελευτούς ἕσοντας ὕμνους, καὶ τῶν ἁγιασμάτων μεταδώσαντες τῷ θνήσκοντι, καὶ οὕτω τῶν ἐπὶ τοῖς τελευτώσι πάντων νομίμως τελεσθέντων, οὐδὲ μέχρις ἂν ὁ θνήσκων ἐνσοριασθεὶς ἐτάφη, οὐδὲ βραχὺ τὴν παράταξιν συνεχύρει κινῆσθαι. Ὅπηνίκα δὲ ἀριστῆσαι τοῦτο ἐδέησε, γυναῖκας τε καὶ ἀνδρας ὁποῖοι νόσοις ἢ γῆρξ κεκμηκότες ἦσαν μετακαλούμενος τὰ πλείων τῶν ἐδεσμάτων αὐτοῖς παρετίθει, καὶ τοὺς συνέπιοῦντας αὐτῷ τοῦτο ποιεῖν παρεκελεύετο· καὶ ἢ τὴν τράπεζα πανδοκίαια τις θεῖκή, οὐκ ὀργίζου

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(82) Τὸ Φιλομήλιον. Zonaras, pag. 245.

παρόντων, οὐδὲ αὐλῶν, οὐδὲ τυπίνων, οὐδὲ τὸ
 λαράπαν μουσικῆς τινας ἐνοχλοῦσης. Τοιοῦτοις οὖν
 αὐτοῦς ⁸³ ἐφοδιάζων, ἐπὶ τὸν Δαμάλιον κατέλαθεν,
 ἐσπέρα δὲ ἦν, οὐ λαμπρὰ μὲν αὐτῷ τὰ εἰς τὴν
 πόλιν γεγόνενα εἰσιτῆρια ἐβούλετο, οὐδὲ βασιλικὴν
 ἐπιδείξασθαι τὴν πομπήν, οὐδὲ θεατρικὴν τὴν πρᾶ-
 σκευὴν ἠθέλησεν, ἐς νέματα τὴν διαπεραιώσιν φυλά-
 ξος, καθὰ γε καὶ ἐγρήν, ἀλλ' εὐθύς εἰς μονῆρας εἰς-
 ελθὼν περὶ λύχνων ἀφᾶς, τὰ ἀνάκτορα κατέλαθε.
 Τῇ δὲ μετ' αὐτὴν, ὅλος ἐγεγόνει τῆς τῶν δευραλιῶτων
 καὶ ξένων θεραπείας· τῶν μὲν οὖν παλίων ἑπόσα
 γονέων ἐστέργοντο τῇ πικρᾷ τῆς ὀρφανίας τρυχόμενα
 κακότητι τοῖς τε συγγενέσι καὶ ὁπόσους σεμνοῦ βίου
 ᾔδει δοντας καὶ τοῖς καθηγούμενοις τῶν ἱερῶν φρον-
 τιστηρίων διανεύμας, ἐπέσκηψε μὴ ὡς δοῦλα, ἀλλ'
 ὡς ἐλευθερα ἀνάγειν παντοίας παιδείας ἀξιοῦντας,
 καὶ τὰ ἱερὰ ἐκπαιδεύοντας γράμματα· τινὰ δὲ καὶ
 εἰς ὄπερ αὐτὸς ἀνήγειρεν ὀρφανοτροφεῖον (85) παι-
 δευτήριον τοῦτο πλέον πεποιτηκῶς τοῖς ἐθέλουσι, πα-
 ρεϊδῶν τοῖς προῖσταμένοις τὴν ἐγκύκλιον ἐκπαιδεύε-
 σθαι παιδεύειν. Ἐν γὰρ τοῖς πρὸς τὴν ἀκρόπολιν μέ-
 ρεσιν, ἔνθα καὶ τὸ στόμα τοῦ Πόντου ἀνοίγεται, ναὺν
 ἐφευρηκῶς μεγέθει μέγιστον ἐπ' ὀνόματι τοῦ μεγά-
 λου τῶν ἀποστόλων Παύλου (84), ἐνταῦθα πόλιν ἐτέ-
 ραν ἐν τῇ βασιλίδι πόλει ἐδείματο· αὐτὸς μὲν γὰρ ὁ
 ναὸς ἐπ' ἀκροτάτῳ τῆσδε τῆς πόλεως ἔστηκεν, ὅσον
 ἀκρόπολις. Ἡ δὲ νέα πόλις ἐκατέρωθεν γέγραπται
 εἰς σταδίου ὁπόσους ἂν ἐπιῆνι κατά τε πλάτος· καὶ
 μήκος· κύκλῳ δὲ ταύτης ἐστᾶσιν οἰκήματα πυκνὰ,
 κατοικίαι πενήτων, καὶ τὸ δὴ φιλιανθρωπότερον,

que gressum in vestigio; mox ubi enixam fetum
 puerperam perlatum esset, alio cantu ad istam
 ipsam significationem recens instituto, progrediendi
 promulgabatur imperium. Sin quis animam ageret,
 præterquam quod sistebatur totus exercitus pari
 ratione, etiam imperator accedebat ad moribundum
 ipse, advocabanturque sacerdotes qui et hymnos ad
 tale tempus Ecclesiæ more paratos canerent, et sa-
 cramentorum administratione morientem rite pro-
 curarent; neque antequam omnibus legitime obitus
 cadaver quoque defuncti tumulatum esset, promo-
 veri vel minimum aciem sinebat. Idem prandii sui
 tempore, utriusque sexus egenos morbis aut sene-
 ctute laborantes ad se advocabat, eisque plerumque
 partem appositorum sibi dividebat ciborum: idem-
 que pro se quisque ut facerent convivis mandabat
 suis. Sic illi erat quotidiana mensa humano major
 usu quædam species tempestivi convivii: non mu-
 siciis instrumentis, tibiis tympanisve aut modula-
 tione ulla symphonix resonans, sed divinam plane
 in subsidium hominum pauperum beneficentiam
 exercens. In hunc modum administrato itinere Da-
 malium sive ad Bosporum pervenit sub vesperam.
 Fervebant in urbe omnia apparatu pompæ crastinæ;
 postridie siquidem ingressuro, prout indicaverat,
 Augusto civitatem regiam, æquum censebant cives
 triumpho merito ac idoneis argumentis gratulationis
 publicæ excipere rediorem ex longa et difficili exp-
 ditione victorem. At ille honorem præ modestia
 declinans istum, ubi significatione data illic perno-

Variae lectiones ex cod. Coislin.

⁸³ ἐαυτόν.

Car. Dufresni Du Cangii notæ.

(85) Ἀνήγειρεν ὀρφανοτροφεῖον Non de novo
 condidit orphanotrophium, sed labefactatum et
 neglectum instauravit Alexius, monachorum et
 monacharum cellulis auxit, scholas grammaticæ,
 in quibus pupilli et pauperum liberi erudirentur,
 statuit; denique gerontocomiorum, vel xenodo-
 chiorum, quæ hactenus deserta erant, reditus
 omnes, novosque iussu attribuit. Ita Zonaras et
 Glycas in Alexio. Sed et ex æde D. Pauli, quæ in
 ea stabat urbis regione quæ vergit ad acropolim
 (seu angulum D. Demetrii) ad quam in edificatum
 Orphanotrophium scribitur Anna, perspicue patet
 illud esse vetus Orphanotrophium, intra quod ste-
 tit ædes D. Pauli, ut nox dicemus, A Justino im-
 peratore et Sophia Augustus conditum videntur
 innuere Codinus, *De orig. C P.* pag. 45, 58, a quo
 Orphanotrophium S. Pauli appellatur. Ante Jus-
 tiani tempora extractum fuisse evincit lex 5 Col.
 de episcop. et cleric. quæ est Leonis et Anthemii
 imp. ex qua docemur præterea Zoticum quemdam,
 cujus memoriam agunt Menæa ult. Decembris,
 fuisse primum illius curatorem, sub Orphanotrophi
 nomine, qui primus hujusmodi officium invenisse
 dicitur, cui postea successerit Nicon. A Romano
 Argyro instauratum fuisse auctor est Scylitzes.

(84) Παύλου. Scribunt Theophanes, Zonaras,
 Scylitzes, Joles, et Codinus, *De orig. C P.* pag. 58
 edit. Reg. ædem SS. Petri et Pauli apostolorum
 κολυτελῶς ἐκπεφικαμένη ἐν τῷ Ὀρφανοτροφείῳ
 a Justino juniore an. illius 7, quod perperam
 Justiniano tribuit, nisi error subsit in nomine, quod
 vult Alamannus. Transit illa posthæc in solius
 D. Pauli jurisdictionem, ædesque D. Pauli dicta

est, ut ex hoc Annæ loco patet, Scylitze in
 Leone 416 Armenio, Pachymere, lib. iv,
 cap. 14. Præterea Græcorum Menæis ad 12 No-
 vemb. tradentibus S. Nili (cujus narrationes ante
 aliquot annos publicavit eruditissimus Annæ inter-
 pres) et sancti Theoduli filii corpora in ea æde sub
 altari recondita ab ipso Justino. Hanc a sui ampli-
 tudine pariter commendat Nicephorus Gregoras,
 lib. vii, et ad Eugenii portam statuit, quæ stetit
 juxta acropolim, et ab Andronico Palæologo Se-
 niore instauratam refert. Exstitit præterea Constan-
 tinopoli ædes alia divisio isdem sacra, quam Jus-
 tinianus in domo, quam priusquam imperium
 adeptus esset habitabat, juxta Hormisdæ palatium
 extruxit, ut habet Procopius, lib. *De adif. Just.*;
 quod Petro cuidam Barsimiano, qui eodem impe-
 rante Justiniano vixit, tribuit auctor τῶν πατρῴων
 ΚΠ. At illa postea solius D. Petri titulo et nomine
 innouit, de qua intelligendus Anastasius Biblioth.
 in Agathone PP.: *Suscepti sunt a principe in ora-
 culo B. Petri apostoli intra palatium.* Nam Hor-
 misdæ aula pars fuit Magni Palatii. Meminit etiam
 istius ædis a se in domo sua conditæ Justinianus
 ipse in epist. ad Hormisdan PP. quæ exstat post
 65 epist. ejusdem pontificis, et concilium Constanti-
 nopolitanum sub Menna, act. 2, sub finem. Habet
 denique vetus urbis Descriptio ecclesiam S. Pauli
 in 8 regione; verum fuit illa sacra D. Paulo, non
 apostolo, sed patriarchæ CP. ut pluribus docent
 Photius in Vita ejusdem sancti; Socrates, lib. v,
 cap. 6; Sozomen. lib. vii, cap. 10, et Nicephorus,
 lib. xii, cap. 14, qui eam περὶ τὸ δευτερον statuit.
 Vide Innoc. III PP. lib. 13, epist. 19.

ctandi, avertit in expectationem diei posteræ cogitationes præsentium, monerestatim conscenso, prima face Palatium tenuit. Postridie totus erat in captivis peregrinisque curandis. Pueros igitur quotquot orphanos amissis parentibus amaræ orbitatis ærumnoso gravatos jugo; quotquot etiam vitæ sanctioris professionem exorsos reperit, assignavit distribuitque educandos, illos quidem consanguineis; hos autem per monasteria dispersos præfectis sacrorum istorum cælibus, omnibus mandans ne illos mancipiorum loco ducerent habereant, sed ut liberos liberaliter instituerent, disciplinisque omnis generis honestis, sacris quin etiam litteris erudiendos curarent. Quosdam etiam ipse sibi servatos recipi jussit in eam quam alendis orphanis excitaverat domum: in qua cum præter cæteram corporum curam ludum quoque instituisset litterarium in quo qui vellent disciplinis liberalibus imbui possent, tunc ejus ludi præfectis ac scientiarum professoribus horum institutionem ad omnes doctrinæ partes commendavit. Erat istud orphanotrophium in ea Constantinopolis parte quæ arcem spectat. Ibi quæ os Ponti aperitur ædem sacram cum reperisset imperator capacitatis maximæ, dedicatam in nomine magni apostoli Pauli, urbem illic in urbe regia molitus et architectatus est aliam. Ipsum quidem quod dixi templum in eminentissimo urbis hujus partem situm exstabat loco velut **483** arx quædam. Utrumque ad latus nova civitas æqua descriptione protenditur ad stadia in longum latumque quamlibet multa; circum eam surgunt undique domus crebræ, diversoria pauperum: et quod humanitatem Augusti commendat præcipue, hominum debiliū et morbis aut vulneribus labefactorum receptus. Eos inde videre est viritum procedentes ex sua quemque regione; hinc quidem cæcos, illinc claudos, aliunde alio laborantes incommodi genere. Salomonis plane quamdam porticum te putes hæc cernens intueri referam hominibus vel membratim mutilatis, vel ulcerosis ac male affectis toto corpore. Circuitus erat duplex gemina uterque contignatione substructus. Utrobique tam in cœnaculis quam in inferioribus cubiculis quiescebant ac curabantur mutilati aut morbis afflicti variis quos diximus utriusque sexus homines; hi sublatis in cælum liberius, hi terræ humiliter admoti, prout cuiusque necessitas et loci ratio ferebant. Porro istius ædificii gemini circum undique adstructi magnitudinem nosse si quis cupiat, ex eo æstimare poterit quod vere dicam: futurum nempe ut qui hos ægrotos per cellas aut contubernia superne inferiusque dispositos primo visere diluculo cœpisset, is, si omnes vellet percurrere, vix commissa vespera lustrationem absolveret: adeo erant multi tamque lato spatio longis ordinibus porrecti. Tanta hæc erat civitas, tot ejus cives, quorum nemo cum haberet fundos, prædia, hortosve, nemo vineas, aut aliud ejusmodi quo fundari possessiones hominum et spem vicus ac copia constitui videmus: sed quisque et quæque

A ἀνθρώπων λελωθιμένων ἐνδιαττήματα. Ἔστι γὰρ ἰδεῖν τούτους· κατ' ἀνδρα ἕκαστον ἐπερχόμενον, ὅπου μὲν τυφλοῦς, ὅπου δὲ καὶ χωλοῦς, ὅπου δὲ τι καὶ ἄλλο κακὸν ἔχοντας· τὴν στοὰν Σολομώντος ἂν εἶπες ἰδὼν μεστὴν ἀνθρώπων πεπηρωμένων τὰ μέλη καὶ ὅλα τὰ σώματα. Ὁ δὲ κύκλος διπλοῦς τε καὶ δίδουμος. Οἱ μὲν γὰρ ἄνω καὶ μετέωροι κατοικοῦσι τῶν πεπηρωμένων τούτων ἀνδρῶν τε καὶ γυναικῶν, οἱ δὲ κάτω καὶ πρόσγειοι παρασύρονται. Τὸ δὲ τοῦ κύκλου μέγεθος, εἰ τις ἐθέλει τούτους ἰδεῖν, ἀρξάμενος πρῶτον εἰς ἑσπέραν ἂν τὸν κύκλον συνετέλεσε. Τοιαύτη μὲν ἡ πόλις, τοιοῦτοι δὲ καὶ οἱ τῆς πόλεως ταύτης οἰκῆτορες, οὔτε γῆπεδα ἔχοντες, οὔτε ἀμπελώνας, οὔτε τι ἄλλο τοιοῦτον περὶ ὃ τὸν ἀνθρώπινον βίον ἡσχολῆσαι καταλαμβάνομεν, ἀλλὰ κατὰ τὸν ἰσὺν ἕκαστος ἢ ἐκάστη τὴν μὲν δημιουργηθεῖσαν αὐτοῖς οἰκίαν οἰκεῖ· αὐτόματα δὲ τὰ πρὸς τροφήν τε καὶ σκέπην παρὰ τῆς βασιλικῆς χειρὸς αὐτοῖς ἐπορίζετο· καὶ γὰρ τὸ παραδοξότατον οἱ ἀκτῆμονες ὡσπερ τινὲς δεσπόται κτήματα ἔχοντες καὶ προσόδους παντοδαπάς, φροντιστάς ἔχουσι, καὶ τοῦ βίου αὐτῶν ἐπιμελητάς, αὐτὸν τε τὸν αὐτοκράτορα καὶ τοὺς ἀμφὶ τὸν αὐτοκράτορα σπουδεργούς. Ὅπου γὰρ δῆποτε γῆς κτήμα ἦν ἐν καλῷ κείμενον, ταῦτόν ἐστι εἰπεῖν εὐπρόσδοτον, τοῖς ἀδελφοῖς τούτοις φέρον ἐνελεματο. Ἄφ' ὧν οὐδὲς τε αὐτοῖς κατὰ ποταμούς ἐπιβρεῖ καὶ ἄρτος καὶ ὅσα ἐπὶ τοῖς ἄρτοις σιτοῦνται ἀνθρώποι. Οἱ δὲ ἐσθιοντες ὑπὲρ ἀριθμῶν, καὶ τάχα τολμῶ καὶ λέγω, εἶποι τις ἂν, πρὸς τὸ τῷ ἐμοῦ Σωτήρος θαῦμα τῶν ἐπτακισχιλίων φημί καὶ πεντακισχιλίων ἀναφέρεσθαι τὸ τοῦ αὐτοκράτορος ἔργον. Ἄλλ' ἐκέῖσε ἐκ πέντε ἄρτων ἰχορείθησαν χιλιάδες, καθὼς καὶ ὁ θεὸς ὁ θαυματουργῶν, ἐνταῦθα δὲ τὰ μὲν τῆς φιλανθρωπίας τῆς θείας ἐξέχεται ἐντολῆς· τὸ δ' ἄλλο, ἐκέῖσε μὲν θαῦμα, ὧδε δὲ χορηγία βασιλικὴ τὸ αὐταρχεῖ τοῖς ἀδελφοῖς πορίζουσα. Εἶδον ἐγὼ καὶ γραῦν γυναῖκα ὑπὸ νεάνιδος ὑπεριουμένην, καὶ ἄνδρα τυφλὸν ὑπὸ βλέποντος ἀνθρώπου χειραγωγούμενον, καὶ ἄποδα πόδας ἔχοντα, οὐ τοὺς ἑαυτοῦ, ἀλλὰ τοὺς ἄλλοτρῖους, καὶ ἄχιρα ὑπ' ἀνδρῶν ἐτέρων χειραγωγούμενον, καὶ βρέθη τῆσθεσι τῶν ἀλλοτρῶν μητέρων, καὶ παραλίτους ὑπ' ἄλλων ἀνθρώπων δουλευομένους, εὐρώστων. Καὶ ὅπως διπλοῦν ἦν τὸ πλῆθος τῶν τρεφομένων, τῶν μὲν εἰς δουλευομένους· ἀριθμουμένων, τῶν δὲ εἰς δουλεύοντας. Τῷ μὲν αὐτοκράτορι οὐκ ἔστιν ἢ παραλύτω εἰπεῖν· Ἔχεις καὶ περιπατεῖ· οὐδὲ τῷ τυφλῷ κελεῦσαι τὸ βλέπειν, οὐδὲ τῷ μὴ ἔχοντι· πῶς ἐπιτρέπειν περιπατεῖν· ταῦτα ἦν τοῦ Μωσῆ νοῦς καὶ δι' ἡμᾶς γεγονότος ἀνθρώπου καὶ ὑπὲρ ἀνθρώπων ἐνταυθοῖ πολιτευσαμένου. Ἄ ἐξ ἐπιπέδου, ἐκεῖνα ποιεῖ ὑπηρεταὶ ἐκάστω δίδόναι πεπηρωμένους, καὶ τὴν αὐτὴν πρόνοιαν τιθέναι τῷ λελωθιμένῳ τῷ ὑγιαίνοντι. Ὅσπερ εἰ τις βούλοιο τὴν νέαν πόλιν καταμαθεῖν ἦν ἐκ βάθρων ὁ ἐμὸς πατὴρ ἀνεδείκνυται τετρατῆλην ἂν ἴδοι τὴν πόλιν καὶ πολλαπλῆν τῶν κάτω τῶν ἄνω, τῶν ἀμφοτέρους τούτοις· ἐξυπερβεύομένων.

Jobo illi in sterquilinio omnium egeno, quod est

quemque privatim attinebat, esset persimilis, tamen erat mirabile abundare omnes idoneis omnibus ad usum rebus. Augusto nimirum liberali manu suggerente ipsis quæcunque ad habitationem et rectum, ad victum vestitumque opus erant. Quæ ipsi omnia cum sine pretio ac cura sponte ac gratis provenirent, inopinatum cernelatur quiddam; homines omnium pauperrimos latifundia, vectigales terras, ac proventus omniſ generis habere; quin etiam curatoribus atque administris rerum et opportunitatum suarum uti plurimis iisque illustribus, ipso videlicet imperatore principibusque aulæ ac cognatis comitibusque illius: qui quidem summa fide ac efficaci studio rationes istorum pauperum curantes sicuti terrarum prædium optimo situm loco uberrimi proventus animadverterent, agebant statim ut id isti sodalitati attribueretur. Quibus deinde velut ex perennibus fontibus in horum quotidianos usus victorum et vina largis fluminibus affluerent et panis ac quæcunque ad panem victus humanus consuevit a Idere provenirent, benigna nec deficere metuente copia. Atqui erant qui isthinc pascabantur plures quam quis autmet. Ita ut (modo tamen id mihi per Dominum Jesum liceat) zudeam cum Salvatoris miraculo, septem hominum et iterum quinque millia pascentis hanc imperatoris providentiam et liberalitatem aliquo modo conferre. Interest tamen quod illic quinque aut septem panibus, totidem hominum millia saturata sunt. Deus nempe Deus erat qui nimirum ibi omnipotentis suæ edebat specimen. Hic nihil nisi conatus humanitatis fuit, præceptum a Deo impositum hominibus, ut mutuo in quo quisque potest alii alios juvent, implere satagentis. **484** Ergo illic quidem mirabilis effectus omnipotentis dexteræ: hic largitio imperatoria sodalibus tam multis unius vastæ domus contubernio devinctis cuncta quæ erant ad usum necessaria præbebat. Juvabat me videre illic anum ab adolescente curari femina; cæcum virum a vidente manu duci; clau los aut mutilatos pedibus, pedes habere non suos, sed aliena benignitate commodatos; propriis carentes, amicorum vicariis uti manibus; orbos infantes matrum alienarum uberibus lactari; denique homines paralyticos et resolutis nervis, debiles aliorum valentium ministeriis supplere defectum inertium membrorum. Itaque in universum duplici genere multitu lo iuperatoris impensis isto in loco nutrita constabat: alii siquidem erant quibus ministrabatur; alii qui ministrabant. Porro Augustus non eam habebat vim qua posset effectu sequente, dicere paralytico *Surg: et ambula*, aut cæco præcipere ut videat, aut carenti pedibus subito jussu gressum indulgere. Propria illa potestas fuit Unigeniti qui humanitate propter nos assumpta, vitam hic inter homines humano modo ac captu superiorem duxit. Quæ autem imperator potuit, nimirum unicuique mutilato ac membrorum usu capto proprium addicere famulum ad curationem et obsequium, et tam ægrotis, quam sanis ægrotos curantibus, providere pariter de victu stabili, ea sane perprolixè fecit. Carterum si quis distinctiorem habere notitiam urbis istius velit a patre meo a fundamentis ædificatæ, is sciat quadrifariam divisionem illam, nisi etiam plurifariam, fuisse. Conſtabant eam nimirum qui in superioribus tabulatis et inferioribus conclavibus ægroti decumbebant desidebant: tum qui tam superioribus hisce quam aliis inferioribus curatores famulique ministrabant.

Ἄλλα τίς ἐξαριθμῆσαι δυνήσαιο τοὺς καθ' ἡμέραν Ἀ εὐθιόντας, ἢ τὴν καθ' ἑκάστην δισπάνην, καὶ τὴν γινομένην εἰς ἕκαστον πρόνοιαν; Εἰς ἐκεῖνον γὰρ ἀναφέρω καὶ τὰ μετ' ἐκεῖνον ἐκεῖνος; γὰρ ἀφωρίσατο τὰ ἀπὸ γῆς καὶ θαλάττης αὐτῆς προνοίας ἐκεῖνος δὲ τὴν δυνατὴν ῥαστώων οὐτοῖς περιποιήσατο ⁸⁵. Προκλήθεται γὰρ ἀνὴρ τις τῶν ἐνδοξοτάτων φροντιστῆς τῆς μυριάδου ταυτησὶ πόλεως. Ὀρφανοτροφεῖον δε ταύτῃ τοῦνομα. Ὀρφανοτροφεῖον (85) δὲ προσαγορεύεται, ὅτι ἢ πρὸς τοὺς ὄρφανούς καὶ ἀποστρατεύτους φιλανθρωπία τοῦ αὐτοκράτορος, ὅθεν καὶ τοῦνομα ἐπεκράτησε τῆς ἀπὸ τῶν ὄρφανῶν προμηθείας ⁸⁶ σέκρετα (86) γὰρ ἐπὶ τοῦτοις πᾶσι καὶ λογοπραγίαι τῶν προνοουμένων ⁸⁷ καὶ τὰ τῶν πενήτων κτήματα καὶ χρυσόδουλλοι λόγοι ἐπιθραβεύοντες τοῖς τρεφομένοις τὴ ἀναφαίρετον. Τῷ δὲ ναῦ τοῦ μεγαλοκλήρυκος Παύλου κληῖρος μέγας κατελειχτο καὶ πολὺς, καὶ φώτων δαψίλεια, καὶ παραγεγόμενος

At quis enumerare ad exactum queat quot illic quotidie ora pascere, quantum in id sumptuum profligaretur, quam benefica quamque sedula singulis ibi quisque providentia curaretur, quanta hodieque largitate cuique victus et cætera necessaria præbeantur. Nam et ea ipsa quæ post patrem meum, ab ipso instituta, durant, illi meo jure vindico, ut ad laudem ipsius merito referenda. Ille enim maritimos illos terrestresque, unde ista durant, reditus attribuit; ille vel domus inquilinis istius, vel urbis civibus, hæc otia, hanc copiosam requiem et vitam securam, liberalissimis suis fundorum optimorum et æternorum censuum assignationibus quam fieri potuit firmissimis confecit. Præsidet isti toti decem fere civium millia numeranti civitati vir ex illustrissimis quidam cum plena moderandi cuncta dispensandique potestate. Orphanotrophium commune nomen est univerſæ istius

Varie lectiones ex cod. Coislin.

⁸⁵ περιποιήσατο, ⁸⁶ προνοουμένων.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(85) Ὀρφανοτροφεῖον. Definitur Orphanotrophium a Juliano antecessore. Constituit. 7: *Locus venerabilis, in quo parentibus orbati pueri pascuntur.* Vide leg. 32 cod. de episc. et Cler.

(86) Σέκρετα. Secretum hoc loco interpretor fo-

rum giudiciale, in quo de rebus et prædiis ad Orphanotrophium spectantibus lites agitabantur, quod videtur indicare vox λογοπραγίας, quæ proxime sequitur. Vide notata ad pag. 70.

familix ingentis aut urbis potius, quanquam in ea sane non soli orphani aluntur, sed militibus quoque aut emeritis ætate, aut morbo, mutilatione, vulnere debilibus receptum isthuc commodum aperuit pa-

εις τουτονι τον νεον, τοις αν χοροδς εκατερωθεν ανταδοντας. Κατεταξε γαρ τω των Αποστολων νεω (87), ζδοντα; και αδουσας κατα τον Σολομωντα επιμελεις γαρ και τδ των διακονισων (88) πεπονη-

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(87) Τῷ τῶν Ἀποστόλων νεῶ. Petri et Pauli Ecclesiæ, quæ D. Pauli paulo ante dicitur.

(88) Διακονισῶν. Diaconissarum nomen jam inde a Christianæ religionis incunabulis auditum testantur abunde D. Paulus, epist. ad Rom. cap. xvi, ubi Phœben διακονον τῆς ἐν Κερχραιτῆς ἐκκλησίας commendat; et B. Ignatius, qui Epist. ad Antiochenses, τὰς διακονους salut. Sed et meminuit Theodoritus, lib. xiii, cap. 14, mulieris pietate insignis, τοῦ τῆς διακονίας ἡξιωμένης χαρίσματος, et alterius sacro isto fungentis munere Sozomenus, lib. iv, cap. 24. Dionysium S. Euthymii matrem ab Otreiu Melitenensi episcopo ordinatam fuisse diaconissam auctor est Cyrillus in eisdem Euthymii Vita, cap. i, n. 5. Aliarum mentio est apud Crispinum in Vita S. Parthenii episc. Lampræ, cap. 2, n. 17; Marcum in Vita S. Porphyrii episc. Gazensis, cap. 12, n. 102. Ministras a primis Christianis vocitatas auctor est etiam Plinius, lib. x, epist. 97, quod scilicet, ut diaconi episcopis et presbyteris aderant, quo iis divina exsequentibus officia navarent operam, ita illæ in sacris ministris ea obibant munia, quæ diaconi ipsi salvo pudore, vel etiam absque offensionis nota peragere non poterant, in officiis præsertim, quæ mulieres spectabant; verbi gratia, si ad balnea procedere, si corpora nudari qualibet ex causa necesse esset, ut est in Constit. Apostol. lib. iii, cap. 15, et apud Epiphanium, hæres. 79, vel si divino instruendæ verbo erant, vel docendæ rusticæ et imperitæ mulieres, quo tempore baptizandæ sunt, qualiter et baptizatori responderent, et accepto baptisate deinceps viverent, ut est in Canon. Arabicis concilii Nicæni, can. 74, et in synodo Carthag. iv, can. 12. Unde 417 et a D. Hieronymo dicuntur in suo sexu ministrasse diaconissæ in baptismo et ministerio verbi; quod et docent præterea Novella Justiniani vi, cap. 6, et Joannes Moschus, in Prato spirit. cap. 3, ubi innuit mulieres ipsas, cum ad sacrum baptismum accederent, nudas prorsus fuisse; quod præterea testatur D. Chrysostomus in Epistola ad Innocentium PP., quæ in Vita ipsius a Palladio conscripta legitur; firmaturque id ex concilio Constantinopolitano sub Menna, Acti. 5, pag. 571 edit. 1618, in quo objectum Petro Alexandrino, quod cum Maria quadam nuda in baptisterium, priusquam illa baptizaretur, ingressus esset, nullique alii introeundi facultatem concessisset. Unde proclivis est conjecturam viri a diaconis in eum finem denudabantur, ut auctor est Dionysius Areopagita, et Gregorius Nazianzenus, orat. 40, de baptismo; ita mulieribus, quæ seorsim a viris baptizabantur (quod indicat Ordo Romanus, et Augustinus, lib. xxi De civit. Dei, cap. 8), diaconissas in earum denudatione ministrasse. Habita tamen iis in cæremoniis pudoris ratio est; nam ut auctor est Clemens, lib. iii, cap. 16, virum ad baptismum venientem excipiebat diaconus, mulierem diaconissa: cui propterea istius partis baptisterii; in qua baptizarentur mulieres, claves commissæ erant, ut est apud eundem scriptorem, lib. viii, cap. 28, atque inde diaconæ dicuntur a D. Ignatio, epist. 9: Τῶν ἀγίων πολλῶν φροσφῶν. Itaque cum baptizabantur mulieres, diaconus eis frontem oleo sancto tantum ungebat, postmodum cæteras unctiones peragebat: Οὐ γὰρ ἀνάγκη γυναίκας ὑπὸ ἀνδρὸς κατοπτρεύεσθαι, ut ait idem Clemens. Præinde probabile est, etsi nudæ ad baptisterium procederent, operta tamen habuisse nudata corpora luteo aliquo, quod a solis diaconissis auferretur, cum id res postulabat,

aliæque unctiones exsequendæ erant, cum solum frontem ungeret diaconus. Atque de hisce ministris intelligendus videretur Atto episcopus Verulensis, epist. 8, dum ait diaconas ministrandi vel baptizandi officium sumpsisse; non quod revera illi munii unquam obierint, sed quod in administratione istius sacramenti feminis collati ministrarent. Cum igitur præcipuus is fuisset veterum Christianorum scopus ut paganorum præsertim cæterorumque vitarent scandala, in mulieribus officiis adhibendas censuerunt mulieres, viduas virtutibus probatas, ætate maturas et provecas, quæ sexagesimum ætatis excessissent annum, juxta præceptum Apostoli, I ad Timoth. cap. v. Quod et sancitum postea a Theodosio auctor est Theophanes, et a Valentino, lex 27 Cod. Theod. de Episc. et cler. Illic ab ætate provectiore, προσβύτιες dicitæ in concilio Laodic. can. 1: προκαθήμεναι, ενιορες, Isidoro Mercatori, προσβύτιες εροπρεπις; S. Antiocho hom. 21, et γυναίκας προσβύτιες, xxi θεόπνευστοι μητέρες, Palladio, in Præfat. ad Hist. Lausiacam, quod in Ecclesia cæteris mulieribus prærent, in consensibus primum obtulerunt licentiam, atque adeo τὴν γυναικῶντιν ἐκκλησιαστικῶν, seu certum muliebrem regerent, ut est apud Balsamonem, lib. v Juris Græco-Romani. Postmodum indultum est, ut quæ annum quinquagesimum attigerant, ad diaconissarum ordinem admitti possent. Novella Justiniani vi, vel saltem quadragesimum, Nov. cxiiii, cap. 13, et concil. Chalced. œcum. can. 15; quo præterea cavetur, diaconissas post χειροτονίαν non posse ad nuptias transire; ubi χειροτονίας vox non pro ordinatione, seu consecratione sumitur, sed pro benedictione. Duplex quippe fuit χειροθεσία, εὐλογίας videlicet, et καθιέρωσης, ut ait Tarasius, patr. CP. act. 1 concilii Nicæni ii, pag. 486, utraque manuum impositione facta; sed posterior fuit ordinationis et consecrationis, quæ ad episcopos et presbyteros spectabat, altera vero benedictionis, quomodo baptizatis manus imponebatur, ut auctor est Hieronymus contra Lucifer, vel pœnitentibus 418 et lapsis. Concilium Arausicum i, can. 26: Diaconissæ omnimodo non ordinandæ: si quæ jam sunt, benedictionis quæ populo impenditur, capita submittant. Concilium Epagnense, can. 21: Viduarum consecrationem, quas diaconas vocant, ab omni regione nostra penitus abrogamus, solum eis pœnitentiæ benedictionem imponendo, id est quomodo pœnitentibus manus imponi solet. Præinde verbum consecrationis ita accipiendum constat apud Fortunatum, in Vita sanctæ Radegundis, cap. 22, dum narrat, ut hæc pia Francorum regina B. Medardum Noviomensem episcopum supplicaverit instanter, ut ipsam mutata veste Domino consecraret. Cum enim abnueret sanctus Medardus, intrans illa in sacrarium monachica veste induitur, procedit ad altare, beatum Medardum his verbis alloquitur, dicens: Si me consecrare disuuleris, et plus hominem, quam Deum timueris, de manua tua a pastore ovis anima requiretur. Quo ille consecrationis concussus tonitruo, manus superposita, consecravit diaconam, id est, manus impositione. At e contra benedictio pro ordinatione sanatur in concilio Aurelianensi ii, can. 17: Femina quæ benedictionem diaconatus hactenus contra interdicta canonum acceperunt, si ad conjugium probantur iterum devolutæ, a communionem pellantur. Et can. 18: Placuit etiam ut nulli postmodum femine diaconissis benedictio pro conditionis hujus fragilitate credatur. Damnatos olim Cataphryges, quod mulieres possent

κεν ἔργον • πολλὴν δὲ φροντίδα καὶ τῶν ἐπιζενου-
μένων Ἱερηίδων (89) μοναχῶν ἐπεποιήτο, θύραν

A tereque in tempus omne voluit humanissima ben-
gnitas Alexii Augusti : tamen vel a parte, ut sit, in

Caroli Dufresnii Du Cangii notæ.

diaconas ordinari profiterentur, auctor est D. Am-
brosius, in cap. iii Epist. I ad Timoth. quam hæ-
resim Acephalis tribuunt Marianus Scotus et Sige-
bertus. Epiphanius, Salaminæ Cypri episcopus,
Epist. ad Joann. episc. Hierosol. qua varia sibi
objecta diluit : *Nunquam autem ego ordinavi diaconi-
ssas, et ad alienas misi provincias, neque feci quid-
quam ut Ecclesiam scinderem.* Proinde non alia
notione vocem χειροτονεῖν usurpatam constat a
Theophane, dum ait Chrysaphium suasisse Eudocia
Angustæ, ut a Marciano conjugē obtineret ἐπιστρέψαι
τῷ Πατριάρχῃ χειροτονήσας αὐτὴν διάκονον, ut quæ
virgo adhuc esset; sic etiam in concilio Worma-
tiensi, canon. 45, *manus impositio in diaconissis
accipi debet.* Atque inde diaconissas, licet in
Ecclesia qualemcunque ordinem confecerint, ut ait
Epiphanius, laicis accenset concilium Nicænum,
can. 19. Incertum porro quam manus impositionem
intellexerit Bernaldus Constantiensis presbyter de
Reconciliat. lapsorum, ubi de diaconissis agit :
Item in eodem concilio (Nicæno) quod diaconissæ
manus impositionem habere negantur, non nisi de
Paulianistarum diaconissis intelligere, ex diversis
translationibus edocemur : nam diaconissæ Catholi-
corum manus impositionem habent, juxta Chalcedo-
nense concilium. Neque diversæ sunt a diaconissis,
quæ vulgo Viduæ in Ecclesiâ Latinæ conciliis
dicuntur, quæ scilicet servandæ viduitatis professio-
nem coram episcopo in secretario emittebant, im-
posita ab eo veste rituali, ut est in Arausicano 1,
can. 27, univiræ scilicet; Clemens, lib. vi, cap. 17 :
διακόνισσα δὲ γενέσθω παρθένος ἀγνή, εἰ δὲ μήγε
καὶ χήρα μονόγαμος πιστὴ καὶ τιμῆα. Ita etiam
Epiphanius, cap. ult. Panarii. Prudentius, lib. *Pspl*
Stroph. in sancto Laurentio :

*Cernis sacratas virgines,
Mireris intactas anus,
Primique post damnium thori,
Ignis secundi nescias.*

Concilium Toletanum iv, can. 56 : *Duo sunt genera
viduarum, sæculares et sanctimoniales. Sæculares
viduæ sunt, quæ adhuc disponentes nubere, laicalem
habitum non deposuerunt. Sanctimoniales sunt, quæ,
jam mutato habitu sæculari, sub religioso cultu, in
conspectu sacerdotis vel Ecclesiæ, apparuerunt. Mu-
tationem vestium observant etiam Parisiense v, can.
13; Turonense ii, can. 20; Toletanum x, can. 4;
et Forojul. can. 11, ut et Epistola Clodovæi ad
episcopos. A professione devotionis, devotæ appel-
lantur in eadem Clodovæi Epistola, et professæ in
concilio Arelatensi ii, can. 46; quod vero consecra-
rentur ab episcopis, consecratæ in concilio Remensi,
can. 23; quod denique iis impertiretur benedictio,
benedictæ in concilio Turonensi ii, can. 20. At
qualis fuerit viduarum consecratio et benedictio,
video controversi. Certe iis in cæremoniis varius
fuit in Ecclesia usus. Nam viduas emissa vidui-
tatis 419 professione ad nuptias transire vetat
Symmachus PP. Epist. decretali ad Cæsar. Arelat.
cap. 5, et concilium Forojul. can. 11, quod de dia-
conissis statuit, Chalcedonense et Toletanum iv,
can. 56, et additio 3 Ludov. cap. 47. Proinde si ab
ea professione recederent, ut et earum raptores,
excommunicatione damnant Arausicanum 1, can. 27;
idem Symmachus, cap. 4; concilium Aurelian. ii,
can. 46; Aurelianense iii, can. 16; Remense,
can. 25; Parisiense iii, can. 5; Toletanum x,
can. 4; Tullense ii, can. 2, etc. At earum conse-
crationem vetat Epæonense, can. 21, cujus decreti
hæc in Turonensi ii, can. 20, redditur ratio, quia
nunquam in canonicis libris legitur benedictio vi-*

dualis; ubi benedictio, pro manus impositione, seu
ordinatione sumitur, diversa a pœnitentiæ benedi-
ctione. Imo non velandas ab episcopo statuit Ge-
lâsius PP. epist. 9 : *Cum, inquit, nec auctoritas
divina, nec canonum forma id præscribant.* Id postea
firmavit Zacharias PP. epist. ad Pipinum, cap. 6,
qua decrevit viduas sub nulla benedictione velandas,
ita ut si propria voluntate professam conjugii casti-
tatem mutabili mente calcaverint, periculi earum in-
tersit, quali Deum debeant satisfactione placare.
Nam, ut ait concilium Turon. ii, can. 20, *etsi
solum propositum illis sufficere debet, absque dolo in
eo perseverare procurare debent.* Verum hæc sunt
postmodum immutata, siquidem sacro semel vela-
mine suscepto consecratas viduas, ab emissa pro-
fessione recedere prohibitas, evincit concilium
Wormatiense sub Adriano II PP. can. 20, 21. Viduæ
itaque et diaconissæ in Ecclesia certum ordinem
confecere, uti sanctimoniales et monachæ, a quibus
differebant; neque enim recte diaconissæ nomine
abbatissam appellavit Abælardus, serm. in Natal.
S. Steph. et pag. 143, nisi forte quia diaconissæ
muliebri cœtui præerant, ut Ἠρακλῆδης (eisi, ut
verum non diffitear, hoc nomine indigitari videntur
præfectæ monasteriis puellaribus in Vita sanctæ
Eupraxiæ virg. n. 7 et 10). Unde in septem ordi-
nibus, quibus constitit Litania Septiformis, sub
Gregorio M. PP. tertius fuit omnium abbatissarum
cum congregationibus suis; sextus universarum vi-
duarum, ut auctor est Paulus Warnefridus, lib. iii
De gestis Langob. cap. 25. Quæ vero hic viduæ di-
cuntur, diaconissæ appellantur apud Anastasium in
Leone III PP. : *Universus populus Romanus cum
sanctimonialibus et diaconissis, ac nobilissimis ma-
tronis, — cum bandis et signis, et canticis spiritua-
libus eum susceperunt.* Neque aliter intelligi debent
in Bulla Greg. VII PP. apud Ughellum, in archi-
episcopis Bonon. n. 52 : *Abbatas, monachos, presby-
teros, diaconos, clericos literatos et illiteratos,
servos et ancillas Dei, atque diaconissas, famulas
utriusque sexus, etc.* Ita hoc Annæ loco distinguun-
tur diaconissæ a sanctimonialibus, et recte. Mona-
chæ quippe sacris monasteriorum officiis addictæ
erant; diaconissarum autem munus erat, ad mu-
lieres pauperes, aut in ergastulis detentas, vel ægri-
tudine afflictas accedere, et alia pietatis officia
peragere. Unde matriculariæ appellabantur, ut
auctor est Isidorus Mercator ad can. 11 concilii
Laodiceni : *Mulieres quæ apud Græcos presbyteræ
appellantur, apud nos autem viduæ, seniores, et
matriculariæ nominantur, in Ecclesia constitui non
debere.* Matriculariorum enim munia circa pauperes
existisse notum est. Quamobrem jure Ato Ver-
cellensis, loco supra laudato, diaconas alias pro-
sus fuisse, ab abbatissis contendit. Quo vero pacto,
quoque ritu ordinarentur diaconissæ apud Græcos,
pluribus exsequitur Euchologium Goari, ut et
Matthæus Blastares. Quomodo autem apud Latinos
viduæ, quæ castitatem profitebantur, consecrarentur,
narrat Ordo Rom., in quo præterea adnotatur
*presbyteris licere viduas velare, solis episcopis virgi-
nes, et hoc ante Evangelium.* Porro videntur eæ-
dem fuisse cum diaconissis, mulieres, quas cano-
nicas vocat idem Ordo Rom. qui eas distinguit a
sanctimonialibus : 420 *Inter virginem et feminam,
inter canonicam et sanctimonialem, etc.* Harum
mentio est apud sanctum Antiochum, hom. 18, ubi
ait monachos non debere cum mulieribus conversari :
Ὅμοίω; δὲ κανονικαῖς ἀνάρμοστον ἐστὶ συνδιατῆσθαι
μετὰ

(89) Ἱερηίδων. Monacharum, quæ ex Iberia
Constantinopolim migraverant.

totius nomenclationem appellatione prævalente, vel senibus quoque ac languidis egentibus orphanorum verbo designatis, obtinuit Orphanotrophii vocabulum, ad denotandum in vulgus hoc collegium ingens, utentium liberalitate Alexii pauperum. Quorum ad perpetuitatem censuum ac possessionum erecta sunt tabularia, institutique cætus lectorum hominum fundos et mercedes annuas ex immobilibus egenorum bonis attentæ providentiæ curantium redditus exigentium, recipientium, dispensantium, rationes exigentium ac vicissim reddentium. **485** Prout ea omnia Bullis Aureis ad æternam erant sancita firmitatem, ut quæ aliendis erant orphanis tributa nulla nunquam calumnia, nullo possent interverti casu. Templo etiam magni prædicatoris Pauli (quod templum orphanotrophio inclusum diximus) clerus ascriptus magnus et multus, nu-

Α ἐκ οὐρα; ἀμειβουσῶν τὸ πρότερον ἐπὶν εἰς τὴν Κωνσταντίνου ἐπιδημήσασιν. Ἄλλὰ καὶ ταύταις ἡ κτερονομία τοῦμοῦ πατρὸς; ἀνεδειματο φροντιστήριον μέγιστον, τὰς τε τροφὰς καὶ τὰς προσηκούσας ἐσθῆτας διοικονομησαμένου. Ὁ μὲν οὖν Ἀλέξανδρος ἐκεῖνος ὁ Μακεδὼν αὐχέτω μὲν ἐπὶ τῇ κατ' Αἴγυπτον Ἀλεξανδρείᾳ, ἐπὶ τῇ κατὰ Μῆδου· Βουκεφάλῃ, ἐπὶ τῇ κατ' Αἰθιοπίην Λυσισμαχίᾳ· ὁ δὲ αὐτοκράτωρ Ἀλέξιος οὕτως ἐπὶ ταῖς ἀνεγερθείσας παρ' αὐτοῦ πόλεις ἐναθρόνουντο ἃς πανταχοῦ ἴσμεν ἀνοικοδομηθείσας αὐτῷ, ὅσον ἐπὶ ταύτῃ τῇ πόλει μεγαλαυχέι. Ἄλλ' ταῦτα μὲν τὰ τεμῆνη καὶ ἐπὶ φροντιστήρια εἰσόντι σοὶ κατὰ λατὴν ἀπαντήρει, κατὰ δὲ τὴν δεξιὰν τοῦ μεγάλου τεμένου, παιδευτήριον (90) ἔστηκε τῶν γραμματικῶν καισὼν ὄρφανος ἐκ παντοδαποῦ γένους συνειλεγμένοι, ἐν ᾧ παιδευτῆς τις προκάθηται καὶ παῖδας περὶ αὐτῶν

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

μετὰ ἀνδρῶν, πρὸς τὸ μηδένα σκανδαλίζεσθαι. Sic autem appellabantur *viduæ*, seu *canonissæ*, quod essent ἐν τῷ κανόνι, et ἐκ τοῦ κανόνος, ut loquuntur concilium Antiochenum, can. 2, 6, 11; Chalcedonense, can. 2; et synodus Trullana, can. 6; seu quod sub *canone ecclesiastico jacerent*, vel *essent constitutæ*, ut est in concil. Tolet. III, can. 5 et 6; et Forojulensi, an. 791, can. 1, id est, quod certum et quemdam in Ecclesia ordinem conficerent, et regulis Ecclesiæ voti emissi religione astringerentur. Nam et inde primitus quos hodie canonicos dicimus, ea de causa sic nuncupatos par est credere, quod scilicet sub canone ecclesiastico constituti essent, et ecclesiasticis munitis inservirent. Balsamon, lib. v *Juris Græco-Rom.*, pag. 381, ait diaconissarum ordinem canonicis olim cognitum, sedem habuisse in bema: sua vero ætate, etsi ἐκκλησιάζουσαι, id est, in ecclesia Constantinopolitana locum et stationem haberent, non tamen in bema sedisæ. Disclimus ex Novella in Justiniani, et alia Heraclii imp. quæ exstat lib. II *Juris Græco-Rom.*, definitum fuisse numerum diaconissarum in Majore ecclesia Constantinopolitana ad quadraginta, uti presbyterorum ad 80, diaconorum ad 150, subdiaconorum ad 70, etc., quibus singulis ordinibus assignatæ erant in eadem ecclesia στάσεις, seu stationes; ita enim vocantur loca ecclesiæ iis ascripta, in eadem Heraclii Novella, in qua etiam clericorum Bacterianæ ecclesiæ numerus definitur, atque adeo diaconissarum ad sex. At quo in loco adis Sophianæ, aut alterius, fuerit diaconissarum statio, non est promptum asserere. Certe constat in omnibus ecclesiis seorsim distisse mulieres a viris. In Sophiana duplices erant porticus, quarum inferior viris, superior mulieribus destinata erant. Procopius, *De adif. Justin.*: Σταθὲ δὲ εἰσὶν ἐκστέρωθι δύο. — Ταύταιν δὲ ταῖν στοαῖν ἀτέρᾳ μὲν τοὺς ἀνδρας εὐχομένους διακεκλήρωται, γυναῖξί δὲ ταῦτῃ πεποικημέναις ἡ ἄλλη ἀνεῖται. Atque inde superior porticus γυναικωνίτις; eidem scriptori dicitur: Τίς δ' ἂν τῶν ὑπερῶν τῆς γυναικωνίτιδος ἔρμηνας γένοιτο; quæ quidem porticus superiores κατηχούμενα etiam appellabantur. Leo Nov. LXXIII: Ἐν τοῖς τῶν ἐκκλησιῶν ὑπερῶις, ἄπερ πολὺς ἀνδρῶπος Κατηχούμενα καλεῖν ἔγω. Ita etiam ὑπερῶια τοῦ μεγάλου ναοῦ dixit Nicetas Paphlago in Vita S. Ignatii Patr. CP. γυναικωνίτιδος; vero Sophianæ non semel meminit auctor descriptionis illius ædis, qui δεύτερᾳ Κατηχούμενα superiores, ut πρώτῃ Κατηχούμενα inferiores porticus interdum vocat. Porro γυναικωνίτις, *pars mulierum*, et *pars feminarum*, apud sanctum Augustinum, lib. XXII *De civit. Dei*, cap. 8, et in Ordine

Romano, ut altera *pars virorum* dicitur Anastasio B. bl. in Vitis PP. pag. 72, 118, 132, et in eodem Ordine Romano. Sed de hoc antiquo more, quo femina a viris separatæ orabant in templis, consulendi Clemens, *Constit.* lib. II, cap. 61; Gregor. Nazianz. in *Sonn. de Anastasia*; Ambros. *Ad Virg. laps.*; Cogitosus, in Vita S. Birgittæ, sub finem; Allatius, *De recentiorum Græcorum templis*; Goarus *ad Eucholog.*, et alii. Jam vero an una cum cæteris mulieribus constitierint diaconissæ, id non videtur verosimile, cum presbyteris, diaconis, diaconissis, subdiaconis, lectoribus, certas quibusque assignatas στάσεις; seu sedes in ecclesia Sophiana satis innuat Heraclius. Proinde diaconissarum sedes illa forte fuerit, quam *matroneum* vocant scriptores eccl. Anastasius in Symm. PP. pag. 52: *Apud B. apostolum Paulum — cameram fecit, et matroneum*. Idem in Gregorio IV, pag. 166: *Matroneum presbyterio adjunctum fuisse innuit: Presbyterium amplius operosi operis funditus construxit, cui ex septentrionali plaga lapidibus circumseptum matroneum apposuit.* **421** Non desunt tamen qui *matroneum* illud esse, quod eidem scriptori *pars mulierum* dicitur, ubi scilicet mulieres consistebant, dum sacra peragebatur liturgia; nam et in balneis, partem in qua lavabant mulieres, *Ματροωνίτιον* appellatam fuisse auctor est Cedrenus: cui quidem sententiæ favet Ordo Romanus, qui partem mulierum *partem matronarum* vocat: *Similiter transiens pontifex in partem matronarum, explet omnia ut supra*. Ex quibus videri potest idem fuisse *matroneum* cum *parte matronarum*. Sed et *pars mulierum* haud procul a presbyterio existit. Narrat quippe idem Anastasius, pag. 154, 155, Paschalem PP. cum videret ecclesiam sanctæ et intemeratæ *Virginis Mariæ* ad præsepe, quondam tali more constructam, ut post sedem pontificis mulieres ad sacra missarum solemnitate stantes, prope assistere juxta pontificem viderentur: ita ut si quid colloqui pontifex cum assistentibus voluisset, ex propinqua talde mulierum frequentatione, nequaquam ei sine illarum interventione liceret, largum ibidem locum inesse, qualiter inde sedem mutare valeret, concerneret, dato operis studio, cepisse indesinenter agere sedem inferius positam sursum ponere, ut eo *familiarius Domino preces fundere possent, quo consortia populorum modeste declinare potuissent*. Quo loco mulieres istæ, quæ haud procul a sede pontificis stationem suam habebant in ecclesia, videntur fuisse diaconissæ; nam cæteræ in Narthexæ stabant, aut in ea parte quæ *mulierum* dicebatur.

(90) *Παιδευτήριον*. Scholarum grammaticarum Orphanotrophii meminit Pachymeres, lib. IV, c. 14.

ἐστᾶσιν, οἱ μὲν περὶ ἐρωτήσεως ἐπισημοὶ γραμματικῆς, οἱ δὲ συγγραφεῖς τῶν λεγομένων σχεδῶν (91). Καὶ ἔστιν ἰδεῖν καὶ Λατῖνον ἐνταῦθα παιδευομένον, καὶ Ἐκύθην Ἑλληνίζοντα, καὶ Ῥωμαῖον τὰ τῶν Ἑλλήνων συγγράμματα μεταχειριζόμενον, καὶ τὸν ἀγράμματον Ἑλληνα ὀρθῶς Ἑλληνίζοντα.

sacræ ædi cantorum et cantatricum (quemadmodum olim Hierosolymitano templo Salomon) cætus perpetuos addixerat, magna adhibita providentia ne diaconissis ad suum ibi ministerium fungendum deesset unquam aliquid : neve istuc admissi ex Iberia monachi qui peregre antea Constantinopolim ingressi precariam ostiatim emendicantes et instabilem ducebant vitam, nulla parte necessariæ copiæ deficerentur. His enim quoque in hac velut nova urbe patris mei peramplas magnificis sumptibus ædes extraxit, in quibus consuetas ipsis sacræ doctrinæ commentationes et religionis officia rite obire ac meditari otiose possent : large præbitis ex ærario publico quæ ad victum ipsis vestitumque convenientem opus erant. Jactet se quantum libuerit Alexander ille magnus ob Alexandriam in Ægypto, Bucephalum in Media, Lysimachiam in Æthiopia conditas a se urbes ; imperator quidem Alexius nunquam adeo sibi placebit in tot illis, quas fere ubique terrarum ab eo structas scimus, civitatibus ; ut non de hac potissimum a se fundata, instructa ornataque gloriatur. Porro templum hoc et monasterium ingredienti tibi ad lævam occurrent ; ad dexteram magni templi domus visitur institutioni dicata puerorum, ludusque litterarius orphanis ex omni genere maximo numero collectis frequens, impositis grammaticis præfectoque classibus suo singulari magistro, sub unius communi cura moderatoris summi qui cunctis stans medius invigilat. Ordines circum descripti discentium sunt. Hi quidem elementaribus illis primis interrogatiunculis mentem ac memoriam rudes acuunt. Alii nonnullo jam videlicet usu nisi scriptitandis exercentur schedis (sic enim appellant) : videre hic est Latini generis puerum non minus recte quam apud suos linguæ propriæ præceptis fingi, et Scytham non infeliciter loquendo scribendoque Græca conari, et Romanum ad Græcorum linguam disciplinasque institui ; et eum qui ortu duntaxat ac sorte nascendi Græcus, acquisito usu litterarum perceptisque doctrinis, istius nominis decus tueri.

Ταῦτα δὲ περὶ τὴν λογικὴν παιδείου τὰ τοῦ Ἀλεξίου σπουδάσματα. Τοῦ δὲ σχεδούς ἡ τέχνη, εὐρημα τῶν νεωτέρων ἐστὶ καὶ τῆς ἐφ' ἡμῶν γενεᾶς. Παρήμι δὲ στυλιανοὺς τινὰς καὶ τοὺς λεγομένους Λογγιβάρδους καὶ ὄσους ἐπὶ συναγωγῇ ἐτεχνάσαντο παντοδαπῶν ὀνομάτων, καὶ τοὺς Ἀττικοὺς καὶ γεγονότας τοῦ ἱεροῦ καταλόγου τῆς Μεγάλης παρ' ἡμῶν ἐκκλησίας, ὧν παρήμι τὰ ὀνόματα, ἀλλὰ νῦν οὐδὲν ἐν δευτέρῳ λόγῳ τὰ περὶ τούτων τῶν μετέρων καὶ ποιητῶν καὶ αὐτῶν συγγραφέων, καὶ τῆς ἀπὸ τούτων ἐμπειρίας· περτεία δὲ τὸ σπούδασμα, καὶ ἄλλα τὰ ἔργα ἀθέμιτα. Ταῦτα δὲ λέγω, ἀχθομένη διὰ τὴν παντελῆ τῆς ἐγκυκλίου παιδείου ἀμέλειαν· τοῦτο γὰρ μου τὴν ψυχὴν ἀναφλέγει, ὅτι πολὺ περὶ ταῦτα ἐνδιετέριφα· κἀν ἐπειδὴν ἀπέλλαγμα τῆς παιδαριώ-

A merosissimumque insignium virorum ritu legitimo Deo ministrantium collegium : addita insuper larga copia funalium lampadumque ad sacra lumina. Itaque ingrediens forte hoc templum videres cum religiosa voluptate comparatos hinc atque inde commissosque choros alternis cantantium ac respondentium. Nam huic quoque, uti et Apostolorum

Hi fructus, hæc specimina exstant studii ingentis quo Alexius ad progressum rei litterariæ, rectamque in disciplinis liberalibus et disserendi arte, institutionem juventutis ferebatur. Jam quod Schedarum paulo ante mentionem feci, ars ea est a recentioribus atque adeo ætatis hujus nostræ magistris inventa. Prætereo vero stylianos quosdam, et qui Longibardi vocantur, ac alios quicumque arte ac methodo vocabularia collecta digessere omnis generis nominum, et Atticos, et eos qui ex sacro catalogo Magnæ apud nos Ecclesiæ fuerunt, quorum edere hic nomina non tantū, nunc quidem, arbitror. Cæterum ejusmodi novitiis inventis factum video ut sublimium illorum veterum scriptorum, poetarum, ipsorumque historicorum opera, ne secundis quidem hodiernæ juven-

quo Alexius ad progressum rei litterariæ, rectamque in disciplinis liberalibus et disserendi arte, institutionem juventutis ferebatur. Jam quod Schedarum paulo ante mentionem feci, ars ea est a recentioribus atque adeo ætatis hujus nostræ magistris inventa. Prætereo vero stylianos quosdam, et qui Longibardi vocantur, ac alios quicumque arte ac methodo vocabularia collecta digessere omnis generis nominum, et Atticos, et eos qui ex sacro catalogo Magnæ apud nos Ecclesiæ fuerunt, quorum edere hic nomina non tantū, nunc quidem, arbitror. Cæterum ejusmodi novitiis inventis factum video ut sublimium illorum veterum scriptorum, poetarum, ipsorumque historicorum opera, ne secundis quidem hodiernæ juven-

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(91) Σχεδῶν. Schedographiam intelligit, seu eam grammaticæ partem qua docentur adolescentes scripta intelligere, aut probare, ut est apud Martianum Capellam, lib. iii. Ea enim vis est vocis σχέδος apud Basilium, libro *Περὶ γυμναστικῆς γραμματικῆς*, ubi de vocabulo σχεδογραφειν. Πόθεν γίνεται ; ἐκ τοῦ σχεδούς, καὶ τοῦ γράφω. Τὸ δὲ σχέδος, παρὰ τὸ χέω, ἐκ χέδος σχέδος, οἷον τὸ διαχέω καὶ διαχορίζω τὰς λέξεις ἀπ' ἀλλήλων. Ἡ παρὰ τὸ σκεδάω, σκεδάω. Σκεδαζόμεναι γὰρ αἱ λέξεις, καὶ οἷον ἐμερίζομεναι, εἰς γνώσιν παραλαμβάνονται. Ἡ παρὰ τὸ σχῶ, τὸ κρατῶ, σχέδος τὸ τῶν πολλῶν συνεκτικόν. Glossar. Gr. Lat. σχέδιάζειν interdum ἀντὶ τοῦ χειρονομεῖν interdum ἐπὶ τοῦ ἐκ τοῦ παρασχημα λέγοντος ; ex tempore dicere, interpretatur, ut σχέδιον ex tempore dictum. Ita apud Hesychium, σχέδιάζειν est ἐκ παρατυχόντος ἐν ἐτοίμῳ

C λέγειν. Quod porro Græci σχεδογραφειν, Latini edere partes dicunt. Godefrius Viterb., part. xvi Panth. :

Nunc quoque grammaticæ summus Donatus in arte, Hieronymus cum discipulo docet edere partes. Schedographiam recentiorum inventum esse ait Anna, præcipuosque in ea magistros nominat nescio quos Stylianos et Longobardos, seu Italos, quos Glaber Radulphus, lib. ii, cap. 12 ; et Paulus Warnefridus, lib. vi *De gestis Langob.*, cap. 7, grammaticæ præ cæteris impensius operam dedisse testantur. Ad quam grammaticæ partem referri debent Manuelis Moschopuli liber *Περὶ σχεδῶν*, et ejusdem Basilii *Exercitatio grammatica*. Ejusmodi sunt Prisciani partitiones duodecim primorum versuum Æneidos.

tutis curis ac lectione vel perfunctoria dignentur, eorum meditatio omnis ac imitatio negligatur funditus. Ita ut litteratorum hujus ævi tota denum industria in genere ludi quodam et confesserata certo artificio commissione verborum ac nominum exprimitur; exercitationes vero cæteræ tanto utiliores, ita spernant traducantque quasi nefas sit in iis operam ponere. Hæc ego indignans memoro, nec enim sine stomacho recordari possum ingentis qui hodie occupavit animos, neglectus arium optimarum, quas orbe certo consertas commendare juvenum studiis ætas olim melior assueverat. Non ignara hæc damno, experta enim sum hodiernas istorum artes in lisque detenta multo tempore: id quod mihi jacturam reputanti urit hodieque animum dolore magno quod tantum ætatis atque otii nugis hisce perdiderim. Sed vanitas hujus studii nondum tunc mihi suboluerat. Verum ubi aliquando ex istorum schola atque ex hac plane puerili occupatione in liberius emergens studium, transferre me ad rhetoricam cepi philosophiamque attingi, atque inter has artes doctrinasque meditandas, ad lectionem poetarum, scriptitationesque meo Marte ipsorum imitatione tentandas, avide rui; sicque linguæ velut tubera et orationis quasi verrucas asperasque exstantias usu quodam trituque levigavi, sensi denique ac statui suggerente adjutanteque rhetorica quam irridendum esset atque inane totum istud artificium schedographiæ perplexitate implicatissima contextum. Sed hæc obiter ex occasione dicta sunt hactenus.

Post hæc, circiter annum imperii Alexii.... nubes hæreticorum ingens sese extulit. Genus ferebant novum pravi dogmatis Ecclesiæ prius inauditi, quod erat ex duorum singillatim pessimorum et maxime detestabilium olim notorum commistione conflatum; nimirum ex Manichæorum, quos etiam Paulicianos vocamus, hæresi; et ex abominando Massalianorum delirio coalitis in unum atque concretis, nefarium, de quo modo agimus, Massalianorum natum est dogma. Quod verisimile quidem est, jam ante patris mei tempora quasi sub cinere missasse. Squalorem enim religiosæ austeritatis ac pœnitentiæ genus in primis istud affectat: in eaque simulationis vafritiæ palmam obtinet. Itaque non facile videas aliquem ex comatis istis more sæculari ad Bogomilorum sectam adhærescere: mantelo ac cuculio longe sese libentius hæc pestis abscondit. Fereque e tristium genere naso tenus oportorum, demisso capite incedentium, ac inter eundem nescio quæ vota precesve arcano sub lin-

δου; τούτων σχολῆς καὶ εἰς ῥητορικὴν παρήγγελα, καὶ φιλοσοφίας ἠψάμην, καὶ μεταξὺ τῶν ἐπιστημῶν πρὸς ποιητὰς τε καὶ ξυγγραφὰς ἤϊξα καὶ τῆς γλώττης τοῦ; δὺθους ἐκεῖθεν ἐξωμαλισάμην, εἰς ῥητορικῆς ἐπαρηγόουσης ἐμοί, κατέγγων τῆς τοῦ πολυπλόκου τῆς σχεδογραφίας πλοκῆς. Ἄλλὰ ταῦτα μέντοι προσιστορεῖσθω εἰ καὶ μὴ ἐκ τοῦ πατέρου, ἀλλὰ διὰ τὸ τοῦ λόγου ἀκόλουθον.

Μετὰ δὲ ταῦτα τοῦ ἔτους διηπεύοντος τῆς βασιλείας αὐτοῦ μέγιστον ἐπεγεγέρταται νέφος αἰρετικῶν, καὶ τὸ τῆς αἰρέσεως εἶδος καινόν, μῆπω πρότερον ἐγνωσμένον τῇ Ἑκκλησίᾳ· δύο γὰρ δόγματα συνελθέτην κάκιστα καὶ φαυλότατα ἐγνωσμένα τοῖς πάλαι χρόνοις, Μανιχαίων τε ὡς ἂν τις εἴποι δυσθέσια, ἦν καὶ Παυλικιάνων αἵρεσιν ἐποιμεν, καὶ Μασσαλιανῶν βδελυρία. Τοιοῦτον δὲ ἐστὶ τὸ τῶν Βογομιλίων (92) δόγμα, ἐκ Μασσαλιανῶν καὶ Μανιχαίων συγκαίμενον, καὶ, ὡς εἶπεν, ἦν μὲν κἀν τοῖς πρὸ τοῦμοῦ πατρὸς χρόνοις, ἐλάνθανε δὲ, δεινότατον (93) γὰρ τὸ Βογομιλίων γένος ἀρεθὴν ὑποκρίνασθαι, καὶ τριτὰ μὲν κοσμηκὴν οὐκ ἂν ἴδοις Βογομιλιζουσαν, κέκρυπται δὲ τὸ κακὸν ὑπὸ τὸν μανδύαν (94) καὶ τὸ σουκούλιον καὶ ἐκαυθράπακεν ὁ Βογόμιλος, καὶ μέχρι ῥίνος σκέπεται καὶ κεκυφῶς βαδίζει καὶ ὑποψιθυρίζει τὸ στόμα, τάνθοσι δὲ λύκος ἐστὶν ἀκίθεκτος. Καὶ τοῦτο τὸ ἔθνος τοιοῦτον ὃν δυσφορώτατον ὡσπερ ὄρν ἐμφωλευόντα τῇ χειρὶ ἐπιδῶν ὑγξιν ἀποβῆτοις ὁ ἐμὸς πατὴρ εἰ; φῶς ἐξεκαλέσασα

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(92) *Βογομιλιων*. Rem etiam narrat Zonaras. Bogomilorum porro hæresis conflata erat potissimum ex pravis Manichæorum et Massalianorum dogmatibus, ut est etiam apud Harmenopolium libro *De sectis*, ubi utriusque hæresis Massalianorum scilicet et Bogomilorum opiniones recenset. Massalianorum, qui sub Valente primum exortii sunt, dogmata enarrant præterea sanctus Joannes Damascenus, in opusculo quod de ea hæresi edidit, et Nicetas, lib. II *Theaur. orthod. fid.* Bogomilorum vero Euthymius Zigabenus in *Panopl.*, part. II, tit. 23. Dicitur autem Bogomilus Mysorum idiomate, qui *Dei misericordiam implorat*, ut auctor est idem Harmenopolus, unde εὐχίτας, 422 ἐνθουσιαστάς, et Ὀμφαλοφύχους hæreticos istos Græci appellaverunt. Vide Cedrenum, an. 20 Constantini M. et 4 Valentis; Gregoram, lib. II; Balsamonem, in *Nomocan.* Phot.; Psellum, *De Operat. dæmon.* Cantacuzenum, lib. II, cap. 39, etc.

(93) *Δεινότατον*. Id jam olim Paulicianis hæreticis, Manichæorum et Bogomilorum associis, objecum. Willel. Neubrig., lib. II, cap. 13: *Egreduntur*

de caveis suis vulpes nequissimæ, et prætentia specie pietatis seducendo simplices, vineam Domini Sabaoth tanto gravius, quanto liberius demoluntur. Epistola Lud. VII Franc. reg. quæ exstat tom. I *Herum Germ.* Freheri, de iisdem: *Et per quasdam obervantias quas habent, meliores apparent quam sint.* Fridericus II, constitut. 2, in hæreticos: *Hi sunt lupi rapaces intrinsecus, eousque mansuetudinem prætententes ovium, quousque ovile possint subintrare.—Hi serpentes, qui lateenter videntur inserpere, et sub mellis dulcedine virus evomere, ut vitæ cibum se simulent ministrare, a cauda serunt, et mortis poculum, velut quoddam dirissimum venenum, miscent.* Petrus Blesensis, epist. 113: *Surrexerunt temporibus vestris falsorum dogmatum prædicatores, doctores mendacii, hostes veritatis, et fidei subversores. Blandi et simplices sunt ut agni, sed ut vulpes astuti sunt, et rapaces ut lupi. Isti sunt hæretici qui in vestimentis ovium veniunt.*

(94) *Μανδύαν*. Gloss. Basilic. *μανδύας, ἱμάτιον.* Xiphilinus in Tiberio, φατῶν *μανδύην ἐπανδύει.* Anna, pag. 494. Vide Salsasiuni, ad *Hist. August.*

καὶ ἐξήνεγκεν. Ἀπάρτι γὰρ τὸ πολὺ τῆς τῶν Ἀ
ἐπιπέριων καὶ ἐψῶν ἀποθέμενος φροντίδος, πρὸς
τὸ πνευματικώτερον ἑαυτὸν ἐπέτεινε. Ἐν πᾶσι
γὰρ τῶν ἀπάντων ἐκράτει· ἐν λόγοις διδακτικοῖς·
τοὺς περὶ λόγον ἐσπουδακότας ἐνίκα· ἐν μάχαις δὲ
καὶ στρατηγίαις τῶν ἐν ὄπλοις θαυμαζομένων ὑπε-
ρείχεν. Ὡς δὲ ἡ τῶν Βογομιλιῶν ἀπανταχοῦ ἤδη διέ-
σπαρτο φήμη. Βασίλειος γὰρ τις μοναχὸς ὠδύνων²⁷,
δίδεκα μὲν ἔχων μαθητὰς, οὓς καὶ ἀποστόλους
ὠνόμαζε, συνεφελκόμενος δὲ καὶ μαθητρίας τινα
γύναια κακοήθη καὶ παμπόνηρα, ἐφήπλωσε τὴν κα-
κίαν ἀπανταχοῦ. Καὶ πολλὰς ψυχὰς δίκην πυρὸς
ἐπενείματο τὸ κακὸν, οὐκ ἠνείχετο ἡ τοῦ βασιλέως
ψυχὴ· τῷ τοι καὶ διερευνᾷ τὰ περὶ τῆς αἰρέσεως,
καὶ τινες τῶν Βογομιλιῶν εἰς τὰ ἀνάκτορα ἤγοντο.
Ἄπαντες δὲ Βασίλειόν τινα κατήγγελλον διδάσκαλον

καὶ κορυφαῖον πρωτοστάτην τῆς Βογομιλικῆς αἰ-
ρέσεως. Ἐκ τούτων δὲ Διβλάτιος· τις κατασχεθεὶς,
ἐπεὶ ἐρωτώμενος ἀνομολογεῖν οὐκ ἠθούλετο, αἰκίαις
παραδοθεὶς, τηλικαῦτα τὴν λεγόμενον Βασίλειον
ἀνομολογεῖ, καὶ οὓς ἐκεῖνος προὔχειριστο ἀποστό-
λους.
B
renda, exstinguenda, operam supra omnes navavit ac commendavit suam. Res in hunc modum se habuit.
Multus affluebat sermo undique de Bogomilis, eorumque nova secta, et profectibus. Ea fama invaluerat
ex eo quod Basilius quidam monachus impietatem istam ipse animo conceptam, quo proferret circum
latissime, duodecim sibi discipulos adjunxerat, quos et apostolos nominarat : trahens cum ipsis et
discipulas, mulierculas pravorum morum ac plane perditæ nequitæ; horum dimissione quoquoersum
impietatem incredibiliter propagavit suam, flammam quocumque ac pestem animabus miseris, ignea cir-
cum velocitate, ferens. His imperator acceptis non tenuit se, pro eo quo interius ejus animus ardebat
zelo sincero Dei gloriæ, quominus omnibus vestigiis sectæ cubilia clam nascentis indagaret. Duci ad se
in palatium curavit quosdam e Bogomilis. Omnium erat consentiens responsio præsidere toti hæresis
Basilius istum plane coryphæum sectæ totius ac longe principem, doctoremque summum. Quo distinctior
haberetur rei cognitio totius, Diablitius e Bogomilis captus quidam est, ac quoniam sponte fateri recu-
sabat, quæstioni subjectus quoad declararet quis et ubi esset iste Basilius, quique ordinati ab eo scre-
bantur apostoli.

Τοῖνον τὴν τούτου ἀναζητήσιν πολλοὺς ὁ αὐτο- C
κράτωρ ἀνέθετο· καὶ δῆτα ἀναφαίνεται τοῦ Σατα-
ναῆ ἀρχισατραπῆς Βασίλειος, τὸ ἔνδυμα μονα-
χὸς, κατεσκληκῶς τὸ πρόσωπον, τὴν ὑπὲρ τὴν ψιλὸς,
εὐμήκης τὴν ἡλικίαν, πολυτροπώτατος μεταχειρι-
σασθαι τὴν ἀσέβειαν. Καὶ αὐτίκα ὁ αὐτοκράτωρ, τὸ
ἐνδομυχοῦν ἐθέλων παρασύραι ταῖς πειθανάγκαις,
μετακαλεῖται τὸν ἄνδρα μὲθ' οὐνο προσηχάματος· καὶ
γὰρ καὶ θύκων ὑπεξάνεστη²⁸ αὐτῷ, καὶ καθέδρας
μετέδωκε, καὶ τραπέζης τῆς αὐτῆς, καὶ ὄλην τὴν
ὀρμὴν τῆς ἄγρας αὐτῷ κατεχάλασε, καὶ τὸ ἄγκυ-
στρον περιπέρας παντοδαποῖς δελέσσει²⁹ τῷ παμ-
φάγῳ τούτῳ κῆτει παρέσχεν ἐμφαγεῖν, καὶ ὄλην τὸ
φάρμακον τῷ μοναχῷ τούτῳ καὶ πολλῶν τὴν κα-
κίαν φέρων ἐνέχει διὰ παντοίων ὑποκρινόμενος.
μαθητῆς αὐτῷ ἐθέλειν γενέσθαι· οὐκ αὐτὸς τάχα D
μόνος, ἀλλὰ καὶ ὁ αὐτοῦ ἀδελφὸς Ἰσαάκιος ὁ σεβασ-
τοκράτωρ· καὶ πάντα τὰ παρ' αὐτοῦ λεγόμενα ὡς
ἐκ θείας ὁμφῆς λογίζεσθαι καὶ ὑπέκειν τούτῳ ἐν
πᾶσιν, εἰ μόνον τὴν τῆς ψυχῆς αὐτῷ σωτηρίαν πρα-
γματεύοιτο ὁ κάκιστος Βασίλειος. Καὶ ἐγὼ μὲν,

gua murmure susurrantium, homo Bogomilus est, sub ista mihi specie lupinam intus obtegens rabiem. Hanc sectam tenebris illis ipsis et dissimulatione, cuius obtentu latens impune grassabatur, eo nocentior minusque tolerabilem pater velut incantator sapiens serpentem astutam, ex cavo ac specu tuta carminibus velut quibusdam elicit in lucemque protulit. Nempe cum tot rebus ac tantis gestis urgente morbo ac senio paululum se relaxasset a curis reipublicæ, 487 pleraque orientalium et occiduorum tractuum administratione fidis commendata, ipse homo actuosæ indolis, qui mutare occupationem non omittere posset, ad res spirituales et religionis curam intendit. Atque ut erat in omnibus quæ ageret excellens, supra omnes qui id ipsum unice meditarentur; pariterque in docendi facultate, ac disputandi tum subtilitate tum ubertate magistros exercitissimos; pariter duces optimos ac probatissimos rei militaris arte omni, præliandique vel virtute vel industria post se relinqueret; etiam in horum Bogomilorum conjuratione contra Ecclesiam nefaria indaganda, profere-
nda, exstinguenda, operam supra omnes navavit ac commendavit suam. Res in hunc modum se habuit. Multus affluebat sermo undique de Bogomilis, eorumque nova secta, et profectibus. Ea fama invaluerat ex eo quod Basilius quidam monachus impietatem istam ipse animo conceptam, quo proferret circum latissime, duodecim sibi discipulos adjunxerat, quos et apostolos nominarat : trahens cum ipsis et discipulas, mulierculas pravorum morum ac plane perditæ nequitæ; horum dimissione quoquoersum impietatem incredibiliter propagavit suam, flammam quocumque ac pestem animabus miseris, ignea circum velocitate, ferens. His imperator acceptis non tenuit se, pro eo quo interius ejus animus ardebat zelo sincero Dei gloriæ, quominus omnibus vestigiis sectæ cubilia clam nascentis indagaret. Duci ad se in palatium curavit quosdam e Bogomilis. Omnium erat consentiens responsio præsidere toti hæresis Basilius istum plane coryphæum sectæ totius ac longe principem, doctoremque summum. Quo distinctior haberetur rei cognitio totius, Diablitius e Bogomilis captus quidam est, ac quoniam sponte fateri recusabat, quæstioni subjectus quoad declararet quis et ubi esset iste Basilius, quique ordinati ab eo screbantur apostoli.
C
Compertis rite omnibus dimissi ab imperatore quoquoersum plurimi sunt, qui latentes investigarent erroris auctores ac caperent. Horum cura comprehensus tandem est Satanaelis archisatrapa Basilius, veste monachus, exterminata facie, barbara, homo in strigosa macie prælongus, at mille instructus artibus ad fucum faciendum, sectamque impuram, quam profitebatur, commendandam. Ex hoc imperator eblandiri arcanum coitionis elanculariæ cum constituisset, opportunum non putavit odium et acerbilatem primo aspectu præferre. Quin potius liberali fronte demulcet accersitum hominem, officiisque invitavit ultro : assurgens venienti, assidereque sibi jubens, tum etiam mensæ secum regiæ communi accubitu dignatus. Sic lineam intendit totam piscator scitus, et hamum irritante varii generis præfixum esca, voraci huic objecit ceto; ac quo illecebris omnibus pharvacum ita condiret, ut id solitarius iste plurifarius, versutus hic inquam et emunctæ malliæ monachus exsorbere induceret in animum, sese ipsi discipulum

Caroli Dufresnii Du Cangii notæ.

²⁷ πολυτροπώτατος μεταχειρίσασθαι τὴν Βογομιλιῶν ἀσέβειαν. ²⁸ ὑπεξάνεστη. ²⁹ δελέσσει.

esse velle simulat, nec solum; Isaacium quippe A fratrem Sebastocratorein simili novæ doctrinæ cognoscendæ teneri cupiditate. Addebat ambos miracilitate præparatos ad accipiendâ quæ dicere vellet omnia, plane velut ex tripode voce oraculi proferrentur; obtemperaturos mox in cunctis, ac quæcunque mandaret executuros, modo ipsis animæ videlicet salutem Basilius conficeret. Sic enim dissimulationi indulgebat, ut quem pessimum

488 non dubitabat, ab eo salutem animæ sperare præ se ferret. *Equidem*, inquit, *Pater reverendissime* (hoc melle appellationis honorificæ circumdaniebat calicem quo aptum veterinoso hæretico curando vomitorium pharmacum propinabatur), *miror te impense ac veneror, virtute tua captus; cupioque majorem in modum doceri abs tua reverentia elementa illa quæ quibusdam tradis arcana doctrinæ non vulgaris; quibus hæc nostra quotidiana vana esse doces et nullius frugis.* Ad hæc ille primum circumagere se cautis versutis, involvereque diligentius aliena illa quam obtendebat pelle, ut æsellus de fabula, qui leoninam induerat. Verum ubi resiliit ac recusavit aliquandiu, ad extremum intendente artes Augusto laudesque ingeminaute, emollitus adulatione paulatim est; annitque tandem convictus oblatum imperatoris ad occasionem commodiorem arcanorum sermonum. Serviebat egregie fabulæ Sebastocrator Isaacius imperatori fratri arte simulandi studii tuendarumque quas susceperant partium haud multum cedens. Quid multa sublinitur os seni. Profert is tanquam ad fidus, et penitus evomit nefaria illa et æterno vere digna silentio dogmata. Quæsitus ad id palatii locus erat a conspectu strepituque amotus urbis, qualia mulierum habitationi ædium membra solent attribui. Præterea quasi ad lutioreas latebras oppansum erat velum ac peristromatum scena quædam. Intra erant Augustus et ejus frater una cum abominando hæresiarcha, qui tali loco ad tam fidas, ut rebatur, aures nihil omnium quæ intus animo hauserat venenorum eructare dubitabat. Subsederat occulto in loco tapete tectus scriba qui stylo celeri quæcunque loquebatur impurus nebulo mandabat libro. Jactabat se magnifice delirus magister auditoribus tantis, præsertim Augusto scite sustinente discipuli personam, attentioneque ac cætero habita inhiantis docilitatis gustum novæ doctrinæ approbationemque simulante. Librarius excipiebat euncta quæ dicebantur. Dicebantur autem fanda infandaque. Nam ille fanaticus fiducia latebrarum, et quod amicos, ut putabat, et dociles habebat auditores, nulli quamvis scelestæ, quamvis execrabili blasphemias parcebat. Siquidem et divinam Christi naturam creditam a nobis traducebat impius; et humanitatem ipsam incarnati Verbi, nihil verum exstitisse, sed merum duntaxat spectrum fantastici corporis garriebat vesanus nebulo. Quid etiam templa, heu mihi sacra templa, sana dæmonum profanus appellabat. Et quod legitimis cæremoniis rite consecrari ac fieri apud nos solent corpus et sanguis ejus qui primus Pontifex idem fuit et victima, aspernabatur consuetudinem religiosam et reprobabilem revocandamque censebat.

Quid vero postea? Cum hæc maximo deblateraret impurus nebulo, abjicit simulationem assumptæ personæ Augustus in tempore, velum reducit, pandi fores jubet. Convocatus adest subito cœtus universus conscriptorum Patrum, cœnant seque admovent prætoriani, militarisque omnis ordo; senatus ipse totus ecclesiasticus præsto est. Præsidebat tum in regie civitatis throno beatissimus patriarcha grammaticus dominus Nicolaus. Recitata coram sunt impia et execrabilia dogmata; negandi

φησιν, ὡ πάτερ τιμώτατε (περιέχρη γὰρ τοῖς γλυκείσι τοῦτοις ὁ βασιλεὺς τὴν κύλικα ὡς ἐξέμεσαι τὸν δαιμονιῶντα τὴν μεταγχολίαν αὐτοῦ, ἀγαμασε τῆς ἀρετῆς ἐνεκα. Ἀξιώ σε δὲ καταμαθεῖν εἶνα τὰ παρὰ τῆς σῆς τιμώτατος εἰσηρούμενα, ὡς τὰ γε τῶν ἡμετέρων, μόνον φαῖλα καὶ οὐδεμίαν ἀρετὴν φέροντα. Ὁ δὲ τὰ πρῶτα μὲν ἐσηματιζέτο, καὶ τὴν λεοντῆν ὁ κατ' ἀλήθειαν ἄνο; ἐκεῖνος ἐφεῖλεκεν εἰς ἑαυτὸν πνταχόθεν, καὶ ἀπεπῆδα πρὸς τὰ λεγόμενα. Πλὴν ἐχαυνώθη τοῖς ἐπαίνοις· καὶ γὰρ καὶ ὁμοδιαιτον ἐποίησε τοῦτον. Συμπάρῃν δ' ἄρα τοῦτω ἐν πᾶσι καὶ συνεδραματούργει καὶ ὁ τοῦ βασιλέως ἐξάδελφος (95) καὶ σεβαστοκράτωρ. Ὁ δὲ τὰ τῆς αἰρέσεως δόγματα ἀπήμεσε, καὶ ὁ τρόπος ὁποῖος· παραπέτασμα γὰρ μεταξὺ τῆν τε γυναικωνίτιν ἀπετείχιζε καὶ τοὺς βασιλεῖς μετὰ τοῦ βδελουροῦ τοῦτου πᾶνθ' ὅπως εἶχεν ἐν τῇ ψυχῇ ἐξερευγομένου καὶ ἀναφανδὸν λέγοντος. Ὁ δὲ γραμματεὺς ἀπεγράφετο ἐνδοθεν τοῦ πτάσματος τὰ λεγόμενα, καὶ ὁ μὲν λῆρος ἐκεῖνος διδάσκαλος τῷ δοκεῖν ἐγίνετο· ἐσηματιζέτο δὲ τὴν μαθητεῖαν ὁ βασιλεὺς· ἀπεγράφετο δὲ τὰ τῆς διδασκαλίας ὁ ὑπογραμματεὺς. Πάντα δὲ βῆτά τε καὶ ἀρῆρητα ἐπισυνῆρεν ὁ θεοπληγῆς ἐκεῖνος ἀνήρ, καὶ οὐδένος ἐφέισατο θεομισοῦς δόγματος, ἀλλὰ καὶ τὴν θεολογίαν ἡμῖν παρεβλέψατο, καὶ τὴν οἰκονομίαν πᾶσαν ἐφάντασε, καὶ τοὺς ναοὺς, οἱμοὶ! τοὺς ἱεροῖς ναοὺς δαιμόνων ὠνόμασε, καὶ τὸ τελοῦμενον παρ' ἡμῖν σῶμα καὶ αἷμα τοῦ πρώτου καὶ ἀρχιερέως καὶ θύματος παρὰ φαῦλον ἔθετο καὶ ἐλογίζατο.

Ἄλλὰ τί τὸ ἐνεῦθεν; Ἀποβρίπτει τὴν σκητὴν ὁ βασιλεὺς, καὶ ἀναπετάσσει τοῦτο καὶ τὸ συγκλητικὸν ἅπαν συνήθροιστο, καὶ τὸ στρατιωτικὸν συνέλεκτο σύνταγμα. Καὶ ἡ γερουσία τῆς Ἐκκλησίας συνῆν· προκλήθητο δ' ἄρα τὸ τηνικαῦτα τοῦ τῆς βασιλίδος πόλεως θρόνου ὁ ἐν πατριάρχαις μακρυώτατος ὁ γραμματικὸς ὁ κύριος Νικόλαος. Καὶ ἀνεγινώσκετο τὰ θεοσυγῆ δόγματα, καὶ ὁ ἐλεγχος ἀδύβλητος. Καὶ οὐδὲ ὁ τῆς ἐναντίας μοῖρας Ἐξαρνος τῆ ἀλλ' αὐτίκα καὶ γυμνῇ τῇ κεφαλῇ πρὸς ἐναντιο-

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(95) Ἐξάδελφος. Supra, ἀδελφόν, rectius.

γίας ἐχώρει, καὶ πρὸς πῦρ καὶ μάστιγας καὶ μυρίου· ἀντιπαράταξασθαι ὑπισχνεῖτο. Πεπιστευ-
θασί γὰρ οἱ πλανώμενοι οὗτοι Βογόμιλοι πᾶσαν
ἀπόμωζ' ὑπενεγκεῖν τιμωρίαν, ἀγγέλιον δὴθεν ἐξαρ-
παζόντων αὐτῆς τῆς πυρκαϊᾶς. Πολλῶν δὲ πάντων αὐ-
τῶν καὶ τὴν ἀσέβειαν ὀνειδιζόντων, καὶ ὅσοι τῆς αὐ-
τοῦ ἀπωλείας αὐτῶν κεκοινωνήκασιν, ὁ αὐτὸς ἦν Βα-
σιλεὺς ἀμετακλινῆς Βογόμιλος γενναϊότατος. Καίτοι
πυρκαϊᾶς ἀπειλουμένης καὶ ἄλλων κακώσεων,
ἀπρὶξ τοῦ δαίμονος εἶχετο, καὶ τὸν αὐτοῦ Σατα-
ναῆλ ἠγκάλιζετο. Ἐμφύροισι δὲ πολλάκις γενόμενος,
καὶ πρὸς τοῦ βασιλείως πεμπόμενος καὶ πολλάκις
παρακαλούμενος τὴν ἀσέβειαν ἐξομώσασθαι, ὡσαύτως
εἶχε πρὸς τὰς τοῦ βασιλείως παρακλήσεις.

lucro accursu seduli proriperent. Hic jam non orthodoxi solum omnes, verum illi etiam plerique qui
nefarie huic hæresiarchæ sese ad suam perniciem dementandos aliquando permiserant, certatim
increpare delirum caput, probraque congerere. Illo contra in obstinatione desperatissima plane
Bogomilicæ contumaciæ sese obdurante magis ac magis, animosque illos stolidos ac minarum malorumque
contemptum ostentare conglutinatissimum. Ita ut frustra jam ipsi supplicium incendii,
pœnæque id genus acerbissimæ intentarentur; etenim ille, malo cui se addixerat adhærens
mordicus genio, pestemque exosculans propriam, sui se infelix a complexu Satanaelis avelli non
patiebatur. Sæpius in custodiam datus est; sæpius accersitus inde ab imperatore, frustra sua-
dentem et provocantem audivit illum, ut sibi consulere revocareque impium dogma, et redire
ad frugem fidemque vellet. Surdo caneatur et tot ictus in incude perdebantur multo du-
rissima.

Ἄλλὰ τὸ περὶ τούτων γεγονὸς πέρας, μὴ παρα-
δράμωμεν· πρὶν γὰρ τοῦτ' ἐπιβλέψαι τὸν βασιλέα
δριμύτερον μετὰ τὴν τῆς ἀσέβειας ἐξαγόρευσιν,
ἀπῆειμεν τῶν τέως εἰς οἰκίσκον τινὰ κείμενον ἀγχοῦ
περὶ τῶν βασιλικῶν οἰκημάτων ἄρτι πρῶτως δι'
αὐτὸν κατασκευασθέντα. Ἐσπέρα δὲ ἦν, καὶ οἱ ἀστέ-
ρες οἱ ἄνω αἰθρίας οὐσῆς ἀπῆστραπτον, καὶ ἡ σε-
λήνη μετὰ συνοδὸν τὴν ἐσπέραν ἐκείνην ἐπύρσευε.
Τοῦ δὲ μοναχοῦ τὴν κέλλαν ἐισδύνοντος περὶ μέσας
νύκτας αὐτομάτως λίθοι χαλαζήδον κατὰ τῆς κέλλης
ἐβάλλοντο, χειρὸς μὲν μηδεμιᾶς ριπτούσης τοῦς
λίθους, μηδέ τινος καταλιθοῦντος ἀνθρώπου τὸν δαι-
μονιώδη τούτον ἀββᾶν. Μήνιμα δ' ἦν, ὡς εἶοικε, τῶν
ἀμφὶ τὸν Σαταναῆλ δαιμόνων ἐξωργισμένων ἐν
δεινῷ ποιουμένων ὅτι δὴ τὰ πρὸς τὸν βασιλέα ἐξωρ-
χῆσται, καὶ διωγμὸν κατὰ τῆς πλάνης λαμπρὸν
ἐπήγαγε. Καὶ ταῦτα μὲν Παρασκευιώτης καλούμε-
νος ἀφορισθεὶς * φύλαξ εἶναι τοῦ δαιμονιώδους
ἐκείνου γέροντος ὡς μὴ ἄδειαν εἶχειν προσομιλεῖν
τινι, καὶ τῆς αὐτοῦ λύμης μεταδιδόναι τὰ φρικωδέ-
στατα, ἐπώμνυτο ἰδεῖν τε καὶ ἀκοῦσαι μὲν τοὺς τῶν
βαλλομένων λίθους καὶ κατὰ γῆς καὶ κατὰ κεράμων
κρότον, ἰδεῖν δὲ συνεχεῖς καὶ ἄλλεπαλλήλους τοὺς
λίθους, μηδένα δὲ μηδαμοῦ τὸν βάλλοντα τούτους
θεάσασθαι. Συνεπελάμβανε γὰρ τῆ τῶν λίθων φορᾶ
καὶ σεισμός τις ἀθρόος καὶ τὸ ἐπίπεδον ἐκεκλόνητο,
καὶ τὰ περὶ τὸν δροφὸν ἐτετρύγεσαν. Ὁ μέντοι
Παρασκευιώτης, πρὶν μὲν ὑπονοῆσαι τὸ ἔργον δαι-
μόνιον, ἐθάρρει, ὡς ἐκεῖνος ἔφασκεν· ὁρῶν δὲ ὅτι οἱ
μὲν λίθοι ἄνωθεν, οἷον εἶπεν, ἐξωμβρίζοντο, καὶ τὸ
γερρόντιον ἐκεῖνο τὸ ἀλρεσιαρχικὸν ἐνεθεδύκει τε καὶ

criminis facultas nulla; cum abundarent ad convic-
tionem evidentissima testimonia. 489 Ergo ad-
versarius fatendi necessitatem in impudentiam
vertens, quod infitiam non poterat ultro affirmare
perfricta fronte, ac contumaci ore assistens verbis
adstruere institit : addens sese ad propugnationem
sui dogmatis ignem, flagella, mortesque innumeras
paratissimum subire. Causa erat provocationis
audacis Insanus error sectæ communis universæ
Bogomilorum. Ili enim inter nugas ceteras illud
persuasionem pertinaci arripuerant, sese tormentis
quibuscumque quæ ipsis forte admoverentur, in-
noxie ac sine sensu defuncturos, angelis videlicet
præsto futuris qui eos vel e rogis ardentibus ma-
turo accursu seduli proriperent. Hic jam non orthodoxi solum omnes, verum illi etiam plerique qui
nefarie huic hæresiarchæ sese ad suam perniciem dementandos aliquando permiserant, certatim
increpare delirum caput, probraque congerere. Illo contra in obstinatione desperatissima plane
Bogomilicæ contumaciæ sese obdurante magis ac magis, animosque illos stolidos ac minarum malorumque
contemptum ostentare conglutinatissimum. Ita ut frustra jam ipsi supplicium incendii,
pœnæque id genus acerbissimæ intentarentur; etenim ille, malo cui se addixerat adhærens
mordicus genio, pestemque exosculans propriam, sui se infelix a complexu Satanaelis avelli non
patiebatur. Sæpius in custodiam datus est; sæpius accersitus inde ab imperatore, frustra sua-
dentem et provocantem audivit illum, ut sibi consulere revocareque impium dogma, et redire
ad frugem fidemque vellet. Surdo caneatur et tot ictus in incude perdebantur multo du-
rissima.

Interim quod in hoc homine prodigium contigit
non prætereamus. Ante enim quam larvam depo-
suisset imperator; ac, quod deinde post penitus
expressam hæresiarchæ pravi sui dogmatis con-
fessionem fecit, impium ut erat meritum, minacibus
oculis et severo vultu esset contuitus, sed durante
adhuc illo quære superius retulimus congressu,
cum jam proferre quædam ex arcanis suis sensibus
cepisset Basilius, nondum tamen edidisset omnia,
contigit ut recipiente se illo sub vespertinam in
domunculam ipsi paratam, ac in ejus usum pri-
mo structam, prope regias ædes serena nocte,
renidentibus puro cælo stellis, statim ad ejus in
eam cellam ingressum circa noctem mediam au-
ditus fragor ingens lapidationis densæ grandinis
ritu. Volabant passim jacta saxa in cellam, nulla
jaciente manu; ne quoquam quantumvis circum-
spiceret, animadvertere valente auctorem facti.
Nimirum homo quidem nemo furiatum istum in-
festabat abbatem : sed ipse cum suis armonibus
Satanael irati homini quod is mysteriis sectæ
apud imperatorem effutiendis, gravem in nascentem
hæresim persecutionem concitasset, has ab eo
pœnas repetebant. Hujus rei auctorem habeo
Parasceviotam, sic vocatum hominem. Commissa
huic fuerat interim custodia fanatici senis, datum-
que negotium ut caveret, ne qui cum eo per illud
tempus agere ac pestem nefariæ ipsius doctrine
congressu sermoneque ipsius haurire possent. Is
dum ea cura fungeretur oculis suis atque auribus
se usurpasse quæ retulimus etiam juratus affir-

Variæ lectiones ex cod. Coislino.

* ἀφορισθεὶς.

mavit, audivisse, inquam, fragorem vidisseque grandinem ruentium lapidum in cellæ tectum ac tegulas atque in solum circumpositum, collisionem ac conflictum offensu resultantium et imbre assiduo pluentium clare notasse; nemine usquam animadverso, cui tot saxorum tam constans vehementisque jactatio posset tribui. **490** Quanquam et aliunde satis apparebat esse hic majus quiddam humana vi; etenim quo tempore desæviebat grando lapidea, terræ quoque a fundo motus existitit vehemens, soloque circum tremore non dubio subsultante, concussi fastigiorum apices stridorem late dedere. Ea initio cum fierent, narrabat Parascœviota constitisse se intrepidum aliquandiu, nullam vim diabolicam adhuc suspectantem. Ut autem attentius, animadvertens vim ingentem et successionem continuam pluentium superne lapidum in eam cellulam in qua unus ille senex hæresiarcha delitescerebat conclusus, denique perspexit a malis profecto genii esse istum impetum, tum sane terrore tanto consternatum sese, ut quo se verteret quidve consilii aut præsidii quæreret non haberet.

Hactenus de prodigio lapidationis nocturnæ. Me vero hic interdum capiebat impetus totam Bogomilorum hæresim explicare hoc loco fusius complectique narrando partes ejus omnes. Sed me pudor retardat, ut pulchra etiam alicubi excipit Sappho. Nempe historici personam ego quidem et officium sustineo: tamen eadem mulier sum, nec ea de vulgo, sed princeps inter Porphyrogenitos et Alexii Augusti prima proles. Porro quæ de ista collavie sectæ nequissime feruntur fama et sermone plurimorum, ejusmodi sunt, quæ sileri a fœmina, regii præsertim generis, quam commemorari honestius haud paulo sit. Itaque in hoc conflictu duplicis officii vincat sane historici religionem muliebris et principalis verecundia: absintque cum bona venia lectoris ab hac scriptione mea, spurca et dictu fœda dogmata et facinora Bogomilorum. Quæ si cui nosse tanti est, consulere is poterit librum qui inscribitur Dogmatica Panoplia jussu mei patris scriptum atque editum. Auctor ejus est monachus Zygaenus nomine, notus dominæ mææ aviæ inaternæ, et omnibus Deo sacris hominibus sacerdotibus ac pontificibus familiaris. Hunc summum grammaticum, eundemque rhetorem non inexercitatum: theologiæ vero et catholici dogmatis præ omnibus scientissimum, Augustus pater meus ad se accersitum jussit, digerere ordine in opus unum cunctas hæreses; et unicuique relatæ singillatim opponere refutationes sanctorum Patrum. Post omnes denique subjungere ultimam hanc Bogomilorum hæresim, ejusque dogmata prout ea impius ille Basilius exposuerat. Ex hoc Alexii mandato existitit opus ingens plures in libros tributum, cui hodieque universo adhæret nomenclatio ab imperatore primum excogitata atque indita illa quam diximus Panopliæ dogmaticæ. Sed ad reliquam excisionem Basillii nefariæque ipsius sectæ narratio reducenda est.

ἐπὶ ἐτοίμως ὁ αὐτοκράτωρ τοῦτοις πιστεύειν οὐκ εἶχεν, ἵνα μὴ τις πολλὰκις Χριστιανὸς τοῖς Βογομί-

Τὰ μὲν οὖν τοῦ τέρατος τοῦτου ταύτῃ ἐχέτω.⁴¹
 Ἡθουλόμην δὲ καὶ πᾶσαν τὴν τῶν Βογομῖλων δι-
 γήσασθαι αἰρέσιν, ἀλλὰ με κωλύει καὶ αἰδώς, ὡς
 πού φησιν ἡ καλὴ Σαπφώ, ὅτι συγγραφεὺς ἔγωγε
 γυνὴ καὶ τῆς πορφύρας τὸ τιμωτάτον, καὶ τῶν
 Ἀλεξίου πρῶτιστον βλάστημα· τὰ τε εἰς ἀκοὴν
 πολλῶν ἐρχόμενα σιγῆς ἄξια βούλομαι μὲν γράφειν,
 ἵνα τὸ πλήρες τῆς τῶν Βογομῖλων παραστήσω
 αἰρέσεως· ἀλλ' ἵνα μὴ τὴν γλώτταν μολύνω τὴν
 ἐμαυτῆς, παρήμι ταῦτα. Παραπέμπω δὲ τοὺς βου-
 λόμενους τὴν ἄληθιν αἰρέσιν τῶν Βογομῖλων διαγνώσαι,
 εἰς τὸ οὕτω καλούμενον βιβλίον, Δογματικὴν Πανο-
 πλίαν, ἐξ ἐπιταγῆς τοῦμοῦ πατρὸς συντεθεῖσαν. Καὶ
 γάρ μοναχόν τινα Ζυγαδηνόν (96) καλούμενον, γνωστὸν
 μὲν τῇ δεσποίνῃ καὶ πρὸς μητρὸς ἐμῆς μάμμη, καὶ
 πᾶσι τοῖς τοῦ ἱερατικοῦ καταλόγου, γραμματικῆς
 δὲ εἰς ἄκρα ἐλληλακότα καὶ ῥητορικῆς οὐκ ἀμέλει-
 τητον ὄντα, καὶ τὸ δόγμα ὡς οὐκ ἄλλος τις ἐπιστά-
 μενον, τοῦτον ὁ αὐτοκράτωρ μεταπεμφάμενος ἐπέ-
 ταξεν ἀπάσαις τὰς αἰρέσεις ἐκθέσθαι ἐκάστην ἰδίᾳ,
 καὶ ἐφ' ἐκάστῃ τὰς τῶν ἁγίων Πατέρων ἀνατροπὰς
 ἐγγράψασθαι, καὶ αὐτῶν δὴ τῶν Βογομῖλων τὴν
 αἰρέσιν, καθὼς ὁ ἀσεβὴς ἐκεῖνος Βασίλειος ὑψηλῆ-
 σατο. Ταύτην τὴν βιβλίον Δογματικὴν Πανοπλίαν ὁ
 αὐτοκράτωρ ὠνόμασε· μέχρι τοῦ νῦν οὕτω προσαγο-
 ρεῦται τὰ βιβλία. Ὁ δὲ λόγος αὖθις πρὸς τὴν τοῦ
 Βασιλείου καθάρσιν ἀνατρεχέτω· ὁ γὰρ αὐτοκρά-
 τωρ τοὺς ἀπανταχοῦ γῆς μαθητὰς καὶ συμμύ-
 στας τοῦ Βασιλείου μεταπεμφάμενος, καὶ μέ-
 λιστα τοὺς δώδεκα λεγομένους μαθητὰς, ἀπειρήσθη
 καὶ τούτων τῆς γνώμης, καὶ ἦσαν ἀντικρυς μαθη-
 τὰι Βασιλείου· καὶ γὰρ ἐνεβόθουνε τὸ κακὸν, καὶ εἰς
 οἰκίας μεγίστας καὶ πολλοῦ πλήθους ἤψατο τὸ δεινόν.
 Καθάπαξ οὖν κατεψηφίσατο πυρκαϊὰν τῶν ἀλλοτριῶν
 τοῦ τε κορυφαίου καὶ τοῦ χοροῦ· ἀθροισμένων γὰρ
 τῶν φωραθέντων Βογομῖλων, καὶ τῶν μὲν τῆς σφῶν
 ἀντιποιομένων αἰρέσεως, τῶν δ' ἀπαρνούμενων
 παντάπασιν καὶ πρὸς τοὺς ἐλέγχοντας ἰσχυρῶς ἀνθι-
 σταμένων καὶ τὴν Βογομικὴν διαπυθόντων αἰρέσεων·

Variæ lectiones ex cod. Coisl. n.

⁴¹ ἐχέτω.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(96) Ζυγαδηνόν. De Enthymio Zigabeno Pano-
 pliæ scriptore, consulendi Leo Allatius, lib. II De

Eccl. Occid. et Orient. cons., cap. 10; Baron.
 Bellarm. Simlerus, etc.

λας ὡς Βογόμιλος ἀναμίγνυται, ἢ Βογόμιλον ὡς Χριστιανὸς διαδράση, καινὸν τινα τρόπον ἐπινοεῖται, δι' οὗ οἱ ὄντως Χριστιανὸί ἀποφανθήσονται.

Ἐπὶ τοῦ βασιλικοῦ τοίνυν τῆ μετ' αὐτὴν καθήστο θρόνου· πολλοὶ δὲ τῆνικαῦτα παρήσαν τῆς τε συγκλήτου καὶ τῆς ἱερᾶς συνόδου, καὶ τῶν Ναζιραίων (97) αὐτῶν ὅποσοι λόγου μετείχον λογάδες. Πάντων δὲ τῶν τῆν Βογομιλικὴν ἐγκαλουμένων ἀφῆσαν ἐς τὸ μέσον ὁμοῦ παραχθέντων, ὁ αὐτοκράτωρ αὐτοῖς ἐπερωτᾶσθαι ἕκαστον ἐκέλευσεν. Ὡς δὲ οἱ μὲν ὠμολόγουν Βογόμιλοι εἶναι καὶ τῆς σφῶν ἰσχυρῶς ἀντεποιούντο αἰρέσεως, οἱ δὲ παντάπασιν ἀνένευον Χριστιανούς ἑαυτοὺς ὀνομάζοντες, καὶ παρ' ἄλλων ἐλεγχόμενοι οὐδαμῶς κατετίθεντο, ἐπιτοξεύσας αὐτοῖς τὰς ἑφρῦς, ἔφη· *Χρὴ τὴν σήμερον δύο καμίνους ἀναφθῆναι, θατέρω δὲ τούτων σταυρὸν ἐμπαρῆναι αὐτῇ γῆ, εἶτα αἰρῆσαι δοθῆναι πᾶσιν, ἢ ὁποῖοι τῇ τῶν Χριστιανῶν πίστει ἐπαποθανεῖν τὴν σήμερον βούλονται, ἀποκριθέντες τῶν ἄλλων τῇ τοῦ σταυροῦ καμίνῳ προσχωρήσωσιν. Οἱ δὲ τῆς Βογομιλικῆς αἰρέσεως ἀντεχόμενοι, προσθατέρων ἢ ἐμβληθῆσονται· βέλτιον γὰρ Χριστιανούς αὐτοὺς ὄντας ἀποθανεῖν, ἢ ζῶντας ὡς Βογομίλους διώκεσθαι, καὶ τὰς τῶν πολλῶν τύπτειν συνειδήσεις. Ἄπιτε γοῦν καὶ ὑμεῖς ἢ, καὶ ὑμεῖς ὀνη βουλητῶν ἕκαστος χωρεῖτω.*

plam decretum promulgaretur, quo quicumque delati Bogomilicæ perflitæ fuerant flammis pariter eives exteque addicebantur, una cum hæresiarcha ipso, ejusque collegio discipulorum duodecim. Evenit id quod providerat Augustus. Prolata in publicam notitiam ejusmodi sententia, magno comprehensis metu omnibus quorum erat de hæresi Bogomilla delatum nomen multæ statim exstiterunt 'excusationes deprecantium criminationem falsam, et se puros putosque catholicos calumniosissime insimulari hæreseos palam magno questu contestabantur: cum interim desperati alii ac perditii, ultro sese Bogomillos faterentur, talesque ad extremum perseveraturos spiritum dicerent. Hi quidem certi nimirum hæretici erant, quorum furor, tanta contumacia, tali tempore se proderet. (Quoniam et in isto ipso globo voces has veluti concordii desperatione jaectantium latere aliquos meliora sapientes incredibile non erat.) At enim exploratum perinde non erat, num eorum omnes aut plerique qui se Bogomilos negabant vera loquerentur; an potius impunitatem et nocendi occasionem utili sibi, reipublicæ damnoso mendacio redimerent. Igitur imperator certo ad hanc discretionem faciendam consilio parato palam consedit in imperiali solio, assidentibus tum e senatorio tum ex ecclesiastico circum ordine plurimis, Nazæorum quoque seu monachorum ipsorum doctissimis quibusque ad hoc judicium allectis. Ante hunc consessum productis omnibus qui Bogomilicæ insimulati hæresis fuerant, interrogari denuo unumquemque imperator jussit, Bogomilusve an Catholicus esset? Ut autem ad hæc quidam se Bogomilos profitebantur, fixamque et ad ultimum irrevocabilem ad sectam impiam adhesionem præferebant; alii pernegabant enimvero tales esse se, Christianosque veros ac probos affirmabant; objectis in contrarium testibus magno in os convicio refutandis, imperator ex composito assumpta irati larva, postquam in omnes pariter ex intentis superciliis minaces flammantium oculorum intuitus ejaculatus est, edicit in hunc modum: *Volo jubeoque hac ipsa die pyras succendi geminas. Harum alteri superpositam eminere crucem humo penitus infixam ima sui*

Varie lectiones ex cod. Coislin.

ἢ πρὸς θατέρω. ἢ καὶ ἡμεῖς.

Car. Duressnii Du Cangii notæ.

(97) *Ναζιραῖοι*. Qui et *Ναζηραῖοι*, quo vocabulo dicuntur Græcis scriptoribus vitæ religiosæ sectatores et monachi, quod instar Nazæorum apud Hebræos, de quorum secta et instituto agit Numeror. cap. 6, strictiorem vitam amplecterentur. Suidas: *Ναζηραῖος*, ὁ θεῶν κεχωρισμένος καὶ ἀφῆρωμένος ὁ μοναχός. Eadem prope habet Hesychius. Gregorius Nazianz. orat. habita in concilio Constantinopolitano· *Χαίρετε Ναζηραίων χορο-*

Operam dedit imperator efficacem jubendo urgendoque ut sparsi ubique terrarum discipuli ac symmystæ Basilli, orgiorum ipsius ac tenebrosæ doctrinæ participes et conscii, præsertim vero illi eorum proceres quos duodecim discipulos appellabant, undique omnibus indagati vestigiis in urbem ducerentur. Hos coram aggressus ad resipiscentiam hortati, obstinatissimos expertus est, plane non approbatores solum errorum Basilli, sed etiam imitatores pertinaciæ.

491 Cæterum deprehensa ingens mali vis; quippe in numerum longe maximum multitudo errantium excreverat. Impune nimirum diu et inobservate grassata latens pestis viscera ipsa magnarum domum pervaserat, turbamque omnis generis incredibilem comprehenderat blanda contagione quadam illecebrosæ novitatis. Hinc aucta sollicitudo Augusto ne non satis posset Ecclesiam semel purgare lue tam late pertinente: neve dissimulatione et hypocrisi corrupti pro sanis fallerent, labemque tolerati propagare pergerent. Ad istam anxietatem expediendam animo ejus intento, succurrit factum optimum videri ad retegendum cujusque animum, si prius delati Bogomilicæ perflitæ fuerant flammis pariter eives exteque addicebantur, una cum hæresiarcha ipso, ejusque collegio discipulorum duodecim. Evenit id quod providerat Augustus. Prolata in publicam notitiam ejusmodi sententia, magno comprehensis metu omnibus quorum erat de hæresi Bogomilla delatum nomen multæ statim exstiterunt 'excusationes deprecantium criminationem falsam, et se puros putosque catholicos calumniosissime insimulari hæreseos palam magno questu contestabantur: cum interim desperati alii ac perditii, ultro sese Bogomillos faterentur, talesque ad extremum perseveraturos spiritum dicerent. Hi quidem certi nimirum hæretici erant, quorum furor, tanta contumacia, tali tempore se proderet. (Quoniam et in isto ipso globo voces has veluti concordii desperatione jaectantium latere aliquos meliora sapientes incredibile non erat.) At enim exploratum perinde non erat, num eorum omnes aut plerique qui se Bogomilos negabant vera loquerentur; an potius impunitatem et nocendi occasionem utili sibi, reipublicæ damnoso mendacio redimerent. Igitur imperator certo ad hanc discretionem faciendam consilio parato palam consedit in imperiali solio, assidentibus tum e senatorio tum ex ecclesiastico circum ordine plurimis, Nazæorum quoque seu monachorum ipsorum doctissimis quibusque ad hoc judicium allectis. Ante hunc consessum productis omnibus qui Bogomilicæ insimulati hæresis fuerant, interrogari denuo unumquemque imperator jussit, Bogomilusve an Catholicus esset? Ut autem ad hæc quidam se Bogomilos profitebantur, fixamque et ad ultimum irrevocabilem ad sectam impiam adhesionem præferebant; alii pernegabant enimvero tales esse se, Christianosque veros ac probos affirmabant; objectis in contrarium testibus magno in os convicio refutandis, imperator ex composito assumpta irati larva, postquam in omnes pariter ex intentis superciliis minaces flammantium oculorum intuitus ejaculatus est, edicit in hunc modum: *Volo jubeoque hac ipsa die pyras succendi geminas. Harum alteri superpositam eminere crucem humo penitus infixam ima sui*

στασία, ψαλμοῦδιῶν ἄρμονίαι, στάσεις πάνυχοι, παρθένων σεμνότης, γυναικῶν εὐχοσμία, etc. Nicephorus Constantinopolitanus: Ἐστὶ δὲ πνέων κατὰ τῆς ἀρετῆς τὸ ἱερὸν τῶν Ναζηραίων σχῆμα καθύδρισε. Utuntur Ignatius diaconus in Vita sancti Nicephori patricii Constantinopolitani, n. 21; Joannes Phocas, cap. 11; Laonicus, lib. 1; Cantacuzenus, lib. 11, cap. 16 et 29 et alii.

parte. Inde optionem de delatis omnibus, ut qui eorum quidem in fide ac religione Christiana mori hodie decreverint, ad eam accedant fornacem quæ crucis alte signum præfert; qui vero Bogomilicam mordicus perfidiam retinent, alteri se busto admoveant, in quod mox conjiciemur. Quicumque porro se falso et calumniose accusatos aiunt, sic habeant esse ipsis quoque melius arcana conscientia puni- nis, in orthodoxæ confessione fidei mortem oppetere præsentem, quam suspectos cum offensione aliorum, cum propria infamia vitam trahere. Euge igitur, ite agite, vos, vosque, qui crimem, inquam, deprecamini, quique agnoscitis, utram quisque in partem malueritis discedite.

Sic in speciem definito iudicio cœtum demittit A imperator. Ducuntur exhinc Bogomili. Fit undique ingens concursus 492 vulgi ad spectaculum sup- plicii celebris. Addicti, lictoribus et servis publicis traditi ducuntur. Fornaces hinc inde distabant, succensæ, juxta sacrum vatem¹, septuplum ad lo- cum qui Tzycanisterum vocatur. Exsuperabat usque ad cœlum flammis undantibus flagrans ignium vis. Rogus alter exstabat cruce insignis. Reis, uti pariter arsuris omnibus, fiebat libera potestas eligendi utro loco uri mallerent. Illic spebus destituti humanis, sa- luteque pro se quisque conclamata, arcanum ductum sequebantur conscientiæ simulatione ac furo procul. Ergo quotquot orthodoxam fidem religiosi obtinebant animis, fornacem spectabant eam quæ crucem habebat: magnum, ut in malis, solatium rati, si vita succumbente calumniæ, fama certe emica- ret integra, quanquam non tam plerosque decus posthumi existimationis superstitis, quam spe- rata in crucis complexu morientibus martyrii velut quædam laurea, movebat. Porro alii profligatæ contumaciæ capita in pyram cruce carentem cæci ves- sano impetu, veri scilicet Bogomili ruere. Quo articulo rerum, miseris utrimque in pereundi prociectu po- sitis, liberi audiebantur gemitus spectantium non dubie incessentium Augustum (cujus arcanam non- dum artem intellexerant) quod Christianos homines abunde ut tales cognitos, falso ac maligne delatos impietatis, temere, levis indicii calumnia flammis addiceret. At Augustus secreta lictoribus mandata dederat incendio prohibendi eos qui sponte ad ro- gum cruce insignem vaderent. His autem sepositis certa nota deprehensi puri jam ac puti Bogomili. Quos tamen nec ipsos absumere igni tum adhuc voluit, dans spatium resipiscentiæ, si cui forte ipsorum melior obstrigi mens mora et admonitio- nis posset. Ubi ergo falso insinulatos hæreseos Christianos sinceros multis verbis collaudatos honestis- sime dimisit, compertos Bogomilos varias in custodias distribuit, sejungens ab aliis duodecim illo- quos diximus apostolos impii Basilii. Hos porro aliosque subinde accersens et nulla non die in eam curam incumbens, tum ipse per se alloquebatur multa disputans, quamobrem oporteret eos a nefaria hæresi desciscere; tum aliis adhibitis ex sacro Ecclesiæ ordine viris doctrina et dicendi facilitate præstantibus, constantissime perseverabat erudire adhortarique ad fidem rectam, quam misere dedidi- cerant, resumendam, damnandamque ac respuendam impuram sectam Bogomilicam.

¹ Dan. III, 19. Quod μελωδῶν tamen vocat, videtur potius Davidem innuere; apud quem tamen viz in- venit locus qui huc quadret. Nam ille psal. XI, 7, non satis convenit.

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

⁴⁵ Τζυκανιστήριον.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(98) Κατὰ τὸν Μελωδῶν. Cosmam forte, Maju- mensensem episcopum, divi Joannis Damasceni præcep- torem, Μελωδῶν vulgo a Græcis vocitatum, quod præcipuus habitus sit inter melodos et hymnogra- phos Græcos. Vide Allat. De lib. Eccle. Græcor.,

dissert. 4, et Combesium ad Vitam sancti Theo- dori Grapti. Cosmæ festum agunt Græci 14 No- vembris.

(99) Τζυκανιστήριον. De Tzicanisterio dictum pluribus ad Joinvillam, dissert. 8.

Καί τινες μὲν τούτων μετέβαλον ἐπὶ τὸ βέλτιον, ἅ καὶ τῆς φρουρᾶς ἀπελύθησαν, οἱ δὲ, τῆ σφῶν ἐπαπέθανον αἰρέσει ἐν εἰρκταῖς κατεχόμενοι, τροφῆς μέντοι καὶ ἀμφίων δαφιλῆ τὴν χορηγίαν ἔχοντες. Τὸν μόντοι Βασίλειον ὡς ὄντως αἰρεσιάρχην καὶ ἀμεταμέλητον παντάπασιν ἅπαντες τῆς ἱερᾶς συνόδου καὶ τῶν Ναζιραίων λογάδες, καὶ αὐτὸς δὲ ὁ τότε πατριάρχης Νικόλαος πυρρῶς ἄξιον ἔκριναν· οἷς καὶ ὁ αὐτοκράτωρ σύμφηφος ἦν, πολλὰ πολλάκις προσομιλήσας αὐτῷ καὶ ἄνδρα σκαιὸν διαγνοὺς καὶ τῆς αἰρέσεως μὴ ἀπιστάμενον. Ἔθεν τοι καὶ πυρκαϊῶν μεγίστην κατὰ τὸν Ἰππόδρομον ἀνάψας, βόθρος τε ὠρόρυκτο μέγιστος, καὶ ξύλων πλῆθος, πάντα δένδρα ὑψίκομα καὶ συντεθέντα, ὄρος ἐδείκνυ τὴν σύνθεσιν. Ἐἶτα τῆς πυρρᾶς ἀναφθείσης ἡρέμα μὲν τὸ πλῆθος πολὺ, κατὰ τὸ ἐπιπέδον τοῦ ἱππικοῦ καὶ κατὰ τοὺς βαθμοὺς συνέβρει, παραδοκοῦντες πάντας τὸ γενησόμενον. Ἐκ θιπέρου σταυρῶς ἐπήγνυτο, καὶ αἵρεσις ἐδίδοτο τῷ ἀσεβεῖ εἶπου τὸ πῦρ πτοηθεὶς καὶ μεταβαλὼν τὴν γνώμην ἐπὶ τὸν σταυρὸν χωρήσει, τῆς καμίνου πηνικαῦτα ἐλεύθερος γένηται. Παρῆν δὲ καὶ τὸ τῶν αἰρετικῶν πλῆθος ὄρων τὸν κορυφαῖον Βασίλειον. Ὁ δὲ πρὸς ἅπασαν τιμωρίαν καὶ ἀπειλὴν καταφρονητικῶς κατεφαίνετο, καὶ πόρρωτέρω μὲν ὢν, τῆς πυρκαϊᾶς κατεγέλα καὶ ἑτερατεύετο λέγων ἀρπάσειν αὐτὴν ἐκ μέσου πυρρῶς ἀγγέλου τινά· καὶ ὑπέψαλλε τὸ Δαυϊτικὸν ἔκείνο, τὸ, *Πρὸς σὲ δὲ οὐκ ἔργησῃ, πλὴν τοῖς ὀφθαλμοῖς σου κατανοήσεις*. Ἄλλ' ἔπειδὴν τὸ πλῆθος διανιστᾶν ἐδίδοτο μετὰ παρρησίας αὐτῷ κατιθεῖν τὸ φρικῶδες ἔκείνο θέαμα τῆς πυρκαϊᾶς. Καὶ γὰρ ἐκ πολλοῦ διαστήματος (ἡσθάνετο τοῦ πυρρῶς καὶ ἐπαιρομένην τὴν φλόγα ἐώρα καὶ βροντῶσαν οἶον καὶ ἀποσπάδας ἀφίτταν πυρρῶς εἰς ἔψο· μετρωριζομένης τῆς μέσον τοῦ ἱππικοῦ ἰσταμένης πυραμίδος (†) λιθίνης), ἔνταῦθα ὁ θρασυ-

Non vana hæc sedulitas in quosdam fuit. Aperuerunt nonnulli ad lucem oblatam oculos, translati que a meliorem mentem et Ecclesiæ redditi, dimissi sunt liberi. Alios in sua obstinatos hæresi mors oppressit in carcere naturali vice quemque conveniens; nam alioqui nihil eorum quæ ad vitam sustentandam pertinent in victu ac vestitu, non unicuique liberaliter imperatoris sumptu ac cura suggereretur. Basilium sectæ principem quod attinget, obduratissimum et desperatæ poenitentiae caput animalvertentes sacri præsules ac clerici, præcipuique Nazaræorum, ipso sententiæ auctore, qui tunc erat, patriarcha Nicolao, igne dignum censuerunt: quibus accedens tandem imperator, post multa in illo convincendo commonendoque verba perditâ, ubi lævum nebulonis ingenium et obstinationem in hæresi plane immobilem perspexit, parari rogum jussit in quo exemplum palam de perfidiæ auctore sumeretur. 493 Lectus ad eam rem locus est in Hippodromo. Excavata illic ingens fovea oppletur totis arboribus congestis, cæsæ silvæ eumulo etiam exsuperante in altam et late conspicuam struem. Admovetur ignis; gignitur flamma primula, cum mora sensim gliescens et grassans in densam congeriem. Hoc intervallo cum solum atque æquor Hippodromi tum ipsa circum sedilia gradusque confluentes sensim ad spectaculum turba constipabantur. Intentis ad rei successum cunctis figitur crux ad latus alterum, optioque datur impio, utrum malit, respiscere an mori? fore enim, si vel in conspectu ac præsentii terrore crepitantium flammarum, inducat in animum revocare errorem damnareque hactenus defensam hæresim; idque ipsum cruce aduenda adorandaque significet, ut a juste in eam decreta incendii pœna liberetur. Adversæ hæreticorum multitudo coryphæum suum Basili-

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

οὐδοπωσοῦν.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(1) *Πυραμίδος*. Seu obelisci, qui etiamnum stat in medio Hippodromo. Obeliscos nempe medio in circo poni solitos in metæ formam docet vetus epigr. de circo, quod lucem accipit ex iis quæ a Coisreno notantur in Vita Romuli:

Namque hic Euripus, quasi magnum intervenit æquor, Et medius circo summa obeliscus adit.

Obeliscum in circo Constantinopolitano quis posuerit, habent inscriptiones Græca et Latina, quæ leguntur in stylobatæ lateribus, ex quibus positum colligitur a Theodosio M. annum indicat Marcellinus Comes, indict. 6, Valentiniانو A. et Neoterio coss.; unde falli constat Codinum in *Orig.*, qui Theodosio Juniori tribuit. Græcam inscriptionem profert *Anthologia Gr.*, lib. iv, cap. 16; utramque, Græcam et Latinam Gruterus, p. 186, 6, 7. Easdem etiam habet Gyllius, in Constantinopolitano lib. ii, cap. 6; sed non adeo ad metri normam descriptas; quanquam ut illas sic exaratas credam, uti exhibentur 423 a Gyllio, facit quod scribit Franciscus Philelphus, lib. vi epistoliarum. *Legi*, inquit, *ad Hippodromum Constantinopolis in marmoreis quibusdam lapidibus, sub pulcherrimo illo obelisco versus quosdam ad partem anteriorem obelisci Latini-*

nos, ad posteriorem Græcos, et utrosque heroicos, et item utrosque admodum ineptos. Latinos præterea descripsit Bondelmontius in *Descript. Constantinop.* Fuit vero ille, quo curante intra 32 dies erectus fuit obeliscus, Proculus præfectus urbi, qui in inscriptionibus, metri causa, per syncopen *Proclus* appellatur, et eo quo positus est anno, et superiore, hunc obiit magistratum, ut innuit lib. v. Cod. Theod. de agentibus in rebus, et lib. vi de tutore et curatore cod. eod. tit. Habuit olim obeliscus superimpositam pilam æneam, quæ terræ motu Michaelæ Theodoræ f. imperante, statim post celebratam viii synodum decidit, ut auctor est Nicetas Paphlago in Vita sancti Ignatii patriarchæ Constantinopolitani. Obeliscum porro pyramidis appellatione donavit Anna, quia ut pyramides, ita et obelisci forma erant quadrata, græcilescentes paulisper, et in angustum verticem producti, secundum Ammianum, lib. xv. Obelisci vero Constantinopolitani latera ima lata sunt 6 pedes, ut tradit Gyllius loco citato, ubi accuratam ejus descriptionem dedit. Habent etiam de hoc obelisco nonnulla ex Græcorum narrationibus Augerius Busbequius, in *Itin. Const.*, et Thevetus, lib. xix Cosmogr., cap. 3.

fiunt intuens. Ducitur ille minas dudum omnes solitus confidentissime contemnere. Nec remisit ferociam in primo ipso flammæ conspectu. Quin rogam jam flagrantem procul intuens renidebat securo visu et insana quædam vaticinans ominabatur, adfuros nempe præsto quosdam angelos, qui ex igne medio ipsum eriperent. Itaque submurmurabat secum Davidicum illud: *Ad te autem non appropinquabit: verumtamen oculis tuis considerabis*¹. Verum ut discedens spatiumque dans eunti quæ in medio conglobata turba prospectum rogi totum eriperat. (Viderat enim hæcenus longe procedens Basilius summum tantum pyræ ardentis verticem fumum scintillis mistum emicantibus alte vibrantis prope medium circum, ubi pyramis exstare incipit lapidea); ubi jam, inquam, propinquiore ac pleniori fornacis inflammatisimæ conspectu afflatus miser est, tum sane ille audax consternari, horrere ignem, avertere oculos sæpius, manus complodere, femur tundere, signaque id genus cætera edere non dubia perturbationis summæ. Tamen vel sic intueri licuit quam penitus coalita in hæretet impio, planeque indomabilis malitia. Cum omnem in partem se verteret, aversatus fanaticæ sacram et salutarem crucem est: adeo cor adamantinum ferreamque animam nec ipsa tam prope admota tam vehemens flammæ vis mollivit. Nec cessabat imperator, misitandis tali periculo articulo salubribus admonitionibus ad perditum, experiri remedia extrema et supremas spes tentare. Frustra omnia contra pertinaciam durissimam; nam sive objectu discriminis extremi furor hominem corripuit maximus; sive inter diversa posito sua ipsa perturbatio mentis anxietatis arbitrium eligendi præpedit; sive (quod videtur verisimilius) qui ejus mentem occupabat malus dæmon densissimas ei quasdam tenebras offudit, constitit ad minas metumque omnem obstipus bruta stupiditate, nihilque consilii expediens Basilius hic, sordidum caput ac desputabile; nunc quidem inhiabundus pyram versus insanæ more: nunc ad astantis pari vultus fœde hiantis deformitate se obvertens; palamque **494** omnibus stultitiæ certa suæ documenta exhibens. Cui neque animus ad accedendum rogam, nec fixum retrocedendi consilium esset: sed quasi utrimque tractus, libratis procedendi et retrocedendi impulsibus, stolidè stupidus in medio hærebat, in vestigio quod forte primum impresserat defixus. Cum autem multa nuntiorum imperatoris surdo canentium verba perderentur; celebrique tum maxime per concionis ora circumstantis mentione præstigiarum hujus senis, mimarumque sæpe ex eo auditorum, quibus spondebat: sese geniorum ope sibi faventium quibuslibet e malis evoluturum incolorem: veriti quibus supplicium damnati demand-

A εκείνοι; ἀποδειλιῶν πρὸς τὸ πῦρ καὶ θορυβηθεὶαι ἰδόκει. Ἔστρεφε γὰρ τὰς ὄψεις πολλάκις καὶ ἐκρότει τὰς χεῖρας καὶ ἐπάτασσε τὸν μηρὸν, οἷον τοῖς θλοῖς ἐξαπορούμενος. Ὅμως καὶ οὕτως ἔγων καὶ ἀπὸ μόνης τῆς θεᾶς ὡς ἀδαμάντινος ἦν· οὕτε γὰρ τὸ πῦρ κατεμάλαξε τὴν σιδηρᾶν αὐτοῦ ψυχὴν, οὕτε αἱ τοῦ αὐτοκράτορος πρὸς αὐτὸν διαπόμπιμοι διαμηνύσεις κατέθελξαν· ἀλλ' εἶτε ἀπόνοια μεγίστη τοῦτον κατέλιπε διὰ τὴν παρεστῶσαν ἀνάγκην καὶ συμφορὰν· καὶ ἀπόρως οὕτως εἶχε τῆς γνώμης, καὶ διάκρισιν οὐδεπωσούνην ἑλάμβανε τοῦ συμφέροντος· εἶτε καὶ ὁ κατασχὼν τὴν ψυχὴν αὐτοῦ διάβολος, ὅπερ καὶ μᾶλλον δοκεῖ, σκότος αὐτοῦ βιβύτατον κατεσκέδασεν. Εἰστήκει πρὸς πᾶσαν ἀπειλὴν καὶ πρὸς πάντα φόβον ἀμηχανῶν ὁ κατάπτυστος ἐκεῖνος Βασίλειος, καὶ νῦν μὲν πρὸς τὴν πυρκαϊᾶν ἐκεχῆκει, νῦν δὲ πρὸς τοὺς παρεστῶτας, καὶ πᾶσιν ὡς ἀληθῶς κατεφαίνετο μεμνηῶς· καὶ μήτε πρὸς τὴν πυρκαϊᾶν ἐφορμῶν, μήτ' ὀπισθοβόους θλοῖς γινόμενος, ἀλλ' ἐπεπήγει καὶ ἀκίνητος ἦν ἐφ' οὐ πῦρ καὶ τὰ πρῶτα κατελάβετο. Πολλῶν δὲ λόγων βέλτων καὶ τῶν τερατολογιῶν αὐτοῦ διὰ πάσης γλώττης φερομένων, δεισαντες οἱ δῆμιοι μήπως ἔρασι ἀμφὶ τὸν Βασίλειον δαίμονες ἀτοπὸν τι τερατολογῆσειαν, παραχωροῦντος Θεοῦ, καὶ ἀλιόδητος ἐκ μέσου τοῦ τοσούτου πυρὸς ὀφθελή ὁ κάκιστος, πρὸς τινα τόπον δημοσιώτατον ἀφίγμενος, καὶ γέρηται ἡ ἐσχάτη πλάτη χεῖρον ἡ τῆς πρώτης, δοκιμασίαν τινὰ ἔδοξαν ποιήσασθαι· τεραττυομένου γὰρ ἐκείνου καὶ αὐχοῦντος ὡς ἐκ μέσου τοῦ πυρὸς ἀλώθητος ὀφθῆσεται. Ἀναλαβόμενοι τὸν μανθῶσαν αὐτοῦ ἔφασαν, ὡς ἴδωμεν εἰ μὴ τῶν σῶν ἀμφίων ἀψεται τὸ πῦρ, καὶ παραχρῆμα εἰς μέσον ἔρριψαν τῆς καμίνου. Ὁ μὲν οὖν Βασίλειος ἐπὶ τοσούτου ἐγάννυτο ὑπὸ τοῦ ἐξαπατῶντος αὐτὸν δαίμονος, λέγων ὡς Ὁρατε τὸν μανθῶσαν εἰς ἀέρα ἀνικτάνον. Οἱ δὲ ἐκ τοῦ κρασπέδου τὸ ὕψωμα κατανοήσαντες, ἄραντες ὡσαν αὐτὸν αὐτοῖς ἱματίοις καὶ ὑποδήμασιν εἰς τὸ μέσον τῆς καμίνου· καὶ τοσούτου ὡσπερ κατ' αὐτοῦ θυμουμένη ἡ φλόξ διεδοσκήθη τὸν ἀσπὴ ὥστε μὴδὲ κνίσσαν τινὰ γενέσθαι, μὴδὲ καπνοῦ τινος καινοτομίαν ἐτέραν, ἀλλ' ἡ μόνον λεπτήν τινα γραμμὴν καπνώδη φανῆναι κατὰ τὸ μέσον τῆς φλογός· καὶ γὰρ καὶ τὰ στοιχεῖα κατὰ τῶν ἀσπῶν ἐπαίρεται. Φεῖδεται ὡς γε τ' ἀληθὲς εἰπεῖν θεοφιλῶν ὡσπερ ποτὲ ὑπεχώρει καὶ ὑπέικαθε τοῖς θεοφιλῆσιν ἐκεῖνοις νεανίαις ἐν Βαβυλῶνι, καὶ στεφεν αὐτοὺς τὸ πῦρ καθάπερ τις χρυσοειδῆς θύλακος. Ἐνταῦθα δὲ τὸν ἀλάστορα τοῦτον Βασίλειον οὕτω ἀκριδῶς οἱ τοῦτον μετεωρίσαντες εἶπον. καὶ φλόξ ἔδοκει προεκτρέχειν ἐφ' ἣ τὸν δυσσεβῆ ἔσπερ πᾶσαι. Τὸν δ' ὑπόλοιπον ἀριθμὸν, ὅσοι τῆς ἀπωλείας ἦσαν τοῦ Βασιλείου σφαδάζοντος τοῦ παρεστηκότος λαοῦ καὶ βιαζομένου ἐπιβρίψειν καὶ αὐτοὺς τὸ αὐτοκράτωρ οὐ συνεχώρησεν. Ἐγκλεισθή-

ναι (2) καλεύσας ἐν τοῖς ⁴⁷ τῶν μεγίστων ἀνακτόρων στοαῖς καὶ τοῖς παραδρομοῖς, καὶ τούτου γεγονότος διελύθη τὸ θέατρον, καὶ μετὰ ταῦτα διαδέχεται τοὺς ἀθέους τις ἄλλη ἀσφαλεστάτη φρουρὰ, εἰς τὴν ⁴⁸ ἐμβληθέντες καὶ πολὺν τινα χρόνον διατετριφότες τῇ ἀσεβείᾳ αὐτῶν ἐναπέθανον.

atque apud plebeculam jactans, imperitos dementaret eo amplius, *et esset novissimus error pejor priore*¹; experimentum magicæ istius facultatis decreverunt capere. Jactante siquidem præstigitore vano ac magnifice gloriantē, sese ex hoc ipso tanto igne emersurum incolumem, ac sine noxa conspiciendum palam; ministri arreptum ejus mantelum in flammis jaciunt, Experiamur, aientes, utrum in tuas vestes vim ignis ullam habeat. Tantum porro fuit id deliro cilocernio recordiæ; aut potius tam versutis miserum fraudibus malus dæmon, deceptor astutissimus, perverterat, ut contra quam omnes coram viderant, ipse unus illusus acclamaret: *Ecquid, inquit, videtis mantelum evolare inviolatum in aera?* Illi ex hoc specimen de cætera insaniam et inanitate minarum nebulonis, idonea capta conjectura, prehensum valide cum interioribus vestibus et calceis præcipitem in robur protrudunt medium. At illi adeo flamma non pepercit, ut velut ei potissimum irata, totum statim absumpserit impium, ne nidore quidem aut fumo crassiore misso, præter tenuem lineam gracilis vaporis. Suapte videlicet quadam sponte in impios armare se elementa gaudent: quemadmodum e contrario eadem a viris sanctis vim noxiam temperant. Prout olim demonstratum apud illam Babylonicam fornacem in tribus notis illi Dei amantibus juvenibus, quos circum amplexus aurea velut fornice coronavit ignis, in quodam quasi thalamo compositos, muris flammaram idoneo spatium locum dantium hinc inde structo. Hic vero projectum in flammam scelestum hunc execratumque Basiliam qui intentissime spectarunt, retulere vix sublatum a lictoribus statim momento prævortatum; flammis ultricibus ad maturandam perniciem impii sic meriti procurriere vivo et irato quodam impetu quodammodo visis. Tum vero circumstantis populus simile supplicium optare, magnisque vocibus ac motibus incendium poscere, iis qui astabant non parvo numero Basilii sectatoribus demencia; admovebant quin etiam infestas manus, et medios in flammam projecturi corripiebant, nisi vetaret imperator qui claudi omnes illos jussit in porticibus et Xystis palatii maximi. Sic dimisso theatro provisiva brevi parataque est alia tutissima custodia in quam **495** athei Bogomili translati ac longissimo tempore detenti sunt, quoad qui salvi esse pertinacissime noluere, in suâ ipsorum impietate illic sunt mortui.

Τοῦτο μὲν οὖν ὑστατον ἔργον καὶ ἄθλον τῶν μακρῶν ἐκείνων πόνων καὶ κατορθωμάτων τοῦ αὐτοκράτορος καὶ καινοπραγία τις καὶ τόλμη παράδοξος· καὶ οἶμαι ὁ τότε πρῶν ἢ καὶ συνῶν ἐκείνῳ θαυμάζει μέχρι τοῦ νῦν καὶ οὐχ ὕπαρ τὰ τότε γενημένα θεάσασθαί δοκεῖ, ἀλλ' ὄνειρός τις αὐτῷ καὶ φαντασία φαίνεται. Καὶ γὰρ ἐξ ὅτου τῶν ὀρίων τῆς Ῥωμαίων ἀρχῆς, ἐξ αὐτῆς τοῦ Διογένης

Ultimum hoc opus imperatoris fuit; quo in opere cum audendi fiduciæ nequaquam usitatæ ingens et supra modum mirabilis successus responderit, credo equidem, uti contigisse verisimile est iis qui præsentibus adfuerunt, ut oculis vix suis crederent, ita laboraturam in tantis rebus dum narrabuntur credendis posterorum fidem. Nam si quis anteriorum memoriam temporum replicet, sic reperiet,

¹ Matth. xxvii, 64.

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

⁴⁷ ταις. ⁴⁸ ἦν.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(2) Ἐγκλεισθῆναι. Juhel Alexius Basilii sectatores in porticibus palatium ambientibus, de quibus ad pag. 453 includi; erant enim in hisce porticibus carceres in quibus detinebantur rei. Nicetas Paphlago: Ἡμερῶν δὲ παρελθουσῶν ὀλίγων εἰς τὰ Νοῦμερα τοῦτον πέρσαντες συνδέσμῳ ἐγκλείουσιν. Octava synodus, act. 10: Καὶ ἐμφρουροὶ ἐν τοῖς Νοῦμεροις γεγόναμεν ἐπὶ πολλαῖς ἡμέραις. Sunt vero *numera*, seu potius *numeri*, porticus, in quibus excubabant prætoriani milites, ut indicat Codinus, *De orig. CP.* a voce Latina *numerus*, quæ cohortem, legionem, aut militares copias significat. *Numeros militares*, dixit Tyrius, lib. ii, cap. 20, ut cæteros omnium, quos laudant Cujacius ad lib. iii cod. de his qui non impl. sup. lib. x. Lipsius, *De milit. Rom.* lib. iv, cap. 2; Dempster. ad Coripp. et Meurs. in Gloss. Carceres istos intelligit auctor *De exsilio S. Martini PP. Et auferentes eum de lembo,*

posuerunt eum in gestatorio duxeruntque in custodiam excubitorii, quæ cognominatur Prandearia, et fecit eum inclusum sub multa custodia, præcipiens excubiti custodibus: ut nullus penitus sciret civitatis, quia est in eodem excubitu. Hinc docemur quid sit Πρανδεῖα, in *Chronico Alexand.* an. Arcadii 12, quo ait conflagrasse porticus Hippodromi, et Prandeariam, et adjacentes porticus. Elephantinem, carcerem ita dictum in Palatio pariter statuit Anna, pag. 457. Prætorii carceres habet Leo Grammaticus, pag. 467; Zeuxippi, Pachymeres, lib. vi, cap. 35; palatii Eleutherii dicti, Theodorus Studita, in Vita S. Theophan. confess. n. 23. Igitur cum palatii custodia peres Papiam esset, ejus etiam erat carcerum palatinorum, et qui in eis detinebantur reorum cura. Sed de hac dignitate agimus ad Cinnamonum.

lium intuens. Ducitur ille minas dudum omnes so-
 litus confidentissime contemnere. Nec remisit fero-
 ciam in primo ipso flammæ conspectu. Quin rogam
 jam flagrantem procul intuens renidebat securo visu
 et insana quædam vaticinans ominabatur, adfuturos
 nempe præsto quosdam angelos, qui ex igne medio
 ipsum eriperent. Itaque submurmurabat secum Da-
 vidicum illud: *Ad te autem non appropinquabit :
 verumtamen oculis tuis considerabis*¹. Verum ut
 discedens spatiumque dans eunti quæ in medio con-
 globata turba prospectum rogi totum eripuerat.
 (Viderat enim hæcenus longe procedens Basilius
 summum tantum pyræ ardentis verticem fumum
 acintillis mistum emicantibus alte vibrantis prope
 medium circum, ubi pyramis exstare incipit lapi-
 dea); ubi jam, inquam, propinquiore ac pleniore
 fornacis inflammatisimæ conspectu afflatus miser
 est, tum sane ille audax consternari, horrere
 ignem, avertere oculos sæpius, manus complodere,
 femur tundere, signaque id genus cætera edere non
 dubia perturbationis summæ. Tamen vel sic intueri
 licuit quam penitus coalita inhæreret impio, plane-
 que indomabilis malitia. Cum omnem in partem
 se verteret, aversatus fanaticæ sacram et saluta-
 rem crucem est: adeo cor adamantinum ferream-
 que animam nec ipsa tam prope admota tam vehe-
 mens flammæ vis mollivit. Nec cessabat imperator,
 missitandis tali periculi articulo salubribus admoni-
 tionibus ad perditum, experiri remedia extrema et
 supremas spes tentare. Frustra omnia contra per-
 tinaciam durissimam; nam sive objectu discrimi-
 nis extremi furor hominem corripuit maximus;
 sive inter diversa posito sua ipsa perturbatio
 mentis anxietatis arbitrium eligendi præpedivit; sive
 (quod videtur verisimilius) qui ejus mentem occu-
 pabat malus dæmon densissimas ei quasdam tene-
 bras offudit, constitit ad minas metumque omnem
 obstipus bruta stupiditate, nihilque consilii expe-
 diens Basilius hic, sordidum caput ac desputa-
 bile; nunc quidem inhiabundus pyram versus in-
 sani more: nunc ad astantes pari vultus sæde hian-
 tis deformitate se obvertens; palamque **494** omni-
 bus sultitiæ certa suæ documenta exhibens. Cui
 neque animus ad accedendum rogam, nec fixum
 retrocedendi consilium esset: sed quasi utrimque
 tractus, libralis procedendi et retrocedendi impulsi-
 bus, stolidè stupidus in medio hærebat, in vestigio
 quod forte primum impresserat defixus. Cui autem
 multa nuntiorum imperatoris surdo canentium
 verba perderentur; celebrique tum maxime per
 concionis ora circumstantis mentione præstigia-
 rum hujus senis, minarumque sæpe ex eo audita-
 rum, quibus spondebat: sese geniorum ope sibi
 faventium quibuslibet e malis evoluturum incolu-
 mem: veriti quibus supplicium damnati demanda-

A εκείνος· ἀποδειλιῶν πρὸς τὸ πῦρ καὶ θορυβεῖσθαι
 ἐδόκει. Ἔστρεφε γὰρ τὰς ὄψεις πολλάκις καὶ ἐκρό-
 τει τὰς χεῖρας καὶ ἐπάτασσε τὸν μηρὸν, οἷον τοῖς
 ὄλοις ἐξαπορούμενος. Ὅμως· καὶ οὕτως ἔχων καὶ
 ἀπὸ μόνης τῆς θεᾶς ὡς ἀδαμάντινος ἦν· οὕτε γὰρ
 τὸ πῦρ κατεμάλαξε τὴν σιδηρᾶν αὐτοῦ ψυχὴν, οὕτε
 αἱ τοῦ αὐτοκράτορος πρὸς αὐτὸν διαπόμπιμοι δια-
 μηνύσεις κατέθελξαν· ἀλλ' ἔτε ἀπόνοια μεγίστη
 τοῦτον κατέληψε διὰ τὴν παρεστῶσαν ἀνάγκην καὶ
 συμφορὰν· καὶ ἀπόρως οὕτως εἶχε τῆς γνώμης, καὶ
 διάκρισιν οὐδεπωσοῦν⁵⁵ ἐλάμβανε τοῦ συμφέροντος·
 ἔτε καὶ ὁ κατασχὼν τὴν ψυχὴν αὐτοῦ διάβολος,
 ὅπερ καὶ μᾶλλον δοκεῖ, σκότος αὐτοῦ βαθύτατον
 κατεσκέδασεν. Εἰστέχει πρὸς πᾶσαν ἀπειλήν καὶ
 πρὸς πάντα φόβον ἀμηχανῶν ὁ κατάπτυστος ἐκεῖνος
 Βασίλειος, καὶ νῦν μὲν πρὸς τὴν πυρκαϊῶν ἐκεχῆται,
 νῦν δὲ πρὸς τοὺς παρεστῶτας, καὶ πᾶσιν ὡς ἀλη-
 θῶς κατεφαίνετο μεμηνῶς· καὶ μήτε πρὸς τὴν
 πυρκαϊῶν ἐφορμῶν, μήτε ὀπισθόπους ὄλις γινόμε-
 νος, ἀλλ' ἐπέπηγει καὶ ἀκίνητος ἦν ἐφ' οὐ πῶ
 καὶ τὰ πρῶτα κατελάθετο. Πολλῶν δὲ λόγων βέλ-
 των καὶ τῶν τερατολογιῶν αὐτοῦ διὰ πάσης γλώσ-
 τῆς φερομένων, δέισαντες οἱ δῆμιοι μήπως ἔρα ὁ
 ἀμφὶ τὸν Βασίλειον δαίμονες ἄτοπόν τι τερατομορ-
 γήσειαν, παραχωροῦντος Θεοῦ, καὶ ἀλώθητος ἐκ
 μέσου τοῦ τοσοῦτου πύρῳ ὀφθεῖν ὁ κάκιστος, πρὸς
 τινα τόπον δημοσιώτατον ἀφιγμένος, καὶ γένηται
 ἢ ἐσχάτη κλάνη χειρὸν⁵⁶ τῆς πρώτης, δοκιμα-
 σίαν τινα ἔδοξαν ποιήσασθαι· τεραττυομένου γὰρ
 C ἐκεῖνου καὶ αὐχοῦντος ὡς ἐκ μέσου τοῦ πύρῳ
 ἀλώθητος ὀφθῆσεται. Ἀναλαθόμενοι τὸν μανθῶσαν
 αὐτοῦ ἔφρασαν, ὡς Ἰδῶμεν εἰ μὴ τῶν σὺν ἀμφίων
 ἔψεται τὸ πῦρ, καὶ παραχρῆμα εἰς μέσον ἐβρίβαν
 τῆς καμίνου. Ὁ μὲν οὖν Βασίλειος ἐπὶ τοσοῦτον
 ἐγάννυτο ὅπερ τοῦ ἐξαπατῶντος αὐτὸν δαίμονος, λέ-
 γων ὡς Ὅρατε τὸν μανθῶσαν εἰς ἀέρα ἀνικτάνον.
 Οἱ δὲ ἐκ τοῦ κρασιπέδου τὸ ὕφασμα κατανοήσαντες,
 ἄραντες ὡσαν αὐτὸν αὐτοῖς ἰματίοις καὶ ὑπόδημασιν
 εἰς τὸ μέσον τῆς καμίνου· καὶ τοσοῦτον ὡπερ
 κατ' αὐτοῦ θυμουμένη ἢ φλόξ διεδοσκήθη τὸν ἀσπῆ
 ὡστε μὴδὲ κνίσσαν τινα γενέσθαι, μὴδὲ καπνοῦ
 τινοῦ καινοτομίαν ἑτέραν, ἀλλ' ἢ μόνον λεπτὴν τινα
 γραμμὴν καπνώδη φανῆναι κατὰ τὸ μέσον τῆς
 φλογός· καὶ γὰρ καὶ τὰ στοιχεῖα κατὰ τῶν ἀσπῶν
 D ἐπαίρεται. Φεῖδεται ὡς γε τ' ἀληθῆς εἰσὶν τῶν
 θεοφιλῶν ὡπερ ποτὲ ὑπεχώρει καὶ ὑπείκαθε τοῖς
 θεοφιλέσιν ἐκεῖνοις νεανίαις ἐν Βαβυλῶνι, καὶ περι-
 στεφεν αὐτοὺς τὸ πῦρ καθάπερ τις χρυσοειδῆς θάλα-
 μος. Ἐνταῦθα δὲ τὸν ἀλάστορα τοῦτον Βασίλειον
 οὕτω ἀκριβῶς οἱ τοῦτον μετεωρίσαντες εἶχον, καὶ ἢ
 φλόξ ἐδόκει προεκτρέχειν ἐφ' ᾧ τὸν δυσσεβῆ ἔξερ-
 πάσαι. Τὸν δ' ὑπόλοιπον ἀριθμὸν, ὅσοι τῆς ἀπώλει-
 ῆσαν τοῦ Βασιλείου σφαδάζοντος τοῦ παρεστηκότος
 λαοῦ καὶ βιαζομένου ἐπιβρίβειν καὶ αὐτοὺς τῶ
 πυρὶ, ὁ αὐτοκράτωρ οὐ συνεχώρησεν. Ἐγκλεισθή-

Psal. xxx, 7, 8.

⁵⁵ χεῖρων.

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

ναι (2) κελύσας ἐν τοῖς⁴⁷ τῶν μεγίστων ἀνακτόρων στοαῖς καὶ τοῖς παραδρομοῖς, καὶ τούτου γεγόνος διελύθη τὸ θέατρον, καὶ μετὰ ταῦτα διαδέχεται τοὺς ἀθέους τις ἄλλη ἀπραεστάτη φρουρά, εἰς τὴν⁴⁸ ἐμβληθέντες καὶ πολὺν τινα χρόνον διατετριφότες τῇ ἀσεβείᾳ αὐτῶν ἐναπέθανον.

atque apud plebeculam jactans, imperitos dementaret eo amplius, *et esset novissimus error peior priore*¹; experimentum magicæ istius facultatis decreverunt capere. Jactante siquidem præstigiatore vano ac magnifice gloriantē, sese ex hoc ipso tantō igne emersurum incolumem, ac sine noxa conspiciendum palam; ministri arreptum ejus mantelum in flammam jaciunt, Experiamur, aientes, utrum in tuas vestes vim ignis ullam habeat. Tantum porro fuit id deliro cilicernio vecordix; aut potius tam versutis miserum fraudibus malus dæmon, deceptor astutissimus, perverterat, ut contra quam omnes coram viderant, ipse unus illusus acclamaret: *Ecquid, inquit, videtis mantelum evolare inviolatum in aera?* Illi ex hoc specimine de cætera insania et inanitate minarum nebulonis, idonea capta conjectura, prehensum valide cum interioribus vestibus et calceis præcipitem in rohum protrudunt medium. At illi adeo flamma non pepercit, ut velut ei potissimum irata, totum statim absumpserit impium, ne nidore quidem aut fumo crassiore misso, præter tenuem lineam gracilis vaporis. Supte videlicet quadam sponte in impios armare se elementa gaudent: quemadmodum e contrario eadem a viris sanctis vim noxiam temperant. Prout olim demonstratum apud illam Babylonicam fornacem in tribus notis illi Dei amantibus juvenibus, quos circum amplexus aurea velut fornice coronavit ignis, in quodam quasi thalamo compositos, muris flammarum idoneo spatio locum dantium hinc inde structo. Hic vero projectum in flammam scelestum hunc execratumque Basilium qui intentissime spectarunt, retulere vix sublatum a lictoribus statim momento prævortatum; flammis ultricibus ad maturandam perniciem impii sic meriti procurriere vivo et irato quodam impetu quodammodo visis. Tum vero circumstantis populus simile supplicium optare, magnisque vocibus ac motibus incendium poscere, iis qui astabant non parvo numero Basilii sectatoribus dementix; admovebant quin etiam infestas manus, et medios in flammam projecturi corripiebant, nisi vetaret imperator qui claudi omnes illos jussit in porticibus et Xystis palatii maximi. Sic dimisso theatro provisa brevi parataque est alia tutissima custodia in quam 495 athei Bogomili translati ac longissimo tempore detenti sunt, quoad qui salvi esse pertinacissime noluere, in suâ ipsorum impietate illic sunt mortui.

Τοῦτο μὲν οὖν ὕστατον ἔργον καὶ ἄθλον τῶν μακρῶν ἐκείνων πόνων καὶ κατορθωμάτων τοῦ αὐτοκράτορος καὶ καινοπραγία τις καὶ τόλμη παρὰ τοῦ θεοῦ καὶ οἶμαι ὁ τότε πρῶτον ἦ καὶ συνῶν ἐκείνων θαυμάζει μέχρι τοῦ νῦν καὶ οὐχ ὕπαρ τὰ εὖτε γεγενημένα θεάσασθαι δοκεῖ, ἀλλ' ὄνειρός τις αὐτῶ καὶ φαντασία φαίνεται. Καὶ γὰρ ἐξ ὅτου τῶν ὀρίων τῆς Ῥωμαίων ἀρχῆς, ἐξ αὐτῆς τοῦ Διογενούς

Ultimum hoc opus imperatoris fuit; quo in opere cum audendi fiduciæ nequaquam usitatæ ingens et supra modum mirabilis successus responderit, credo equidem, uti contigisse verisimile est iis qui præsentēs adfuerunt, ut oculis vix suis crederent, ita laboraturam in tantis rebus dum narrabuntur credendis posterorum fidem. Nam si quis anteriorum memoriam temporum replicet, sic reperiet,

¹ Matth. xviii, 64.

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

⁴⁷ ταις. ⁴⁸ ἦν.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(2) Ἐγκλεισθῆναι. Juhel Alexius Basilii sectatores in porticibus palatium ambientibus, de quibus ad pag. 453 includi; erant enim in hisce porticibus carceres in quibus detinebantur rei. Nicetas Paphlago: Ἡμερῶν δὲ παρελθουσῶν ὀλίγων εἰς τὰ Νοῦμερα τοῦτον περὶ πάντας συνδέσμους ἐγκλείουσιν. Octava synodus, act. 10: Καὶ ἐμφρουροὶ ἐν τοῖς Νοῦμεροις γεγόναμεν ἐπὶ πολλαῖς ἡμέραις. Sunt vero *numera*, seu potius *numeri*, porticus, in quibus excubabant prætoriani milites, ut indicat Codinus, *De orig. C.P.* a voce Latina *numerus*, quæ cohortem, legionem, aut militares copias significat. *Numeros militares*, dixit Tyrius, lib. ii, cap. 20, at cæteros omittam, quos laudant Cujacius ad lib. iii cod. de his qui non impl. sup. lib. x. Lipsius, *De milit. Rom.* lib. iv, cap 2; Dempster. ad Coripp. et Meurs. in Gloss. Carceres istos intelligit auctor *De exsilio S. Martini PP. Et auferentes eum de lembo,*

D posuerunt eum in gestatorio duxeruntque in custodiam excubitorii, quæ cognominatur Prandearia, et fecit eum inclusum sub multa custodia, præcipientes excubiti custodibus: ut nullus penitus sciret civitatis, quia est in eodem excubitu. Hinc docemur quid sit Πρανθάρια, in *Chronico Alexand.* an. Arcadii 12, quo ait conflagrasse porticus Hippodromi, et Prandeariam, et adjacentes porticus. Elephantinam, carcerem ita dictum in Palatio pariter statuit Anna, pag. 457. Prætorii carceres habet Leo Grammaticus, pag. 467; Zeuxippi, Pachymeres, lib. vi, cap. 35; palatii Eleutherii dicti, Theodorus Studita, in Vita S. Theophan. confess. n. 23. Igitur eum palatii custodia peres Papiam esset, ejus etiam erat carcerum palatinorum, et qui in eis detinebantur reorum cura. Sed de hac dignitate agimus ad Cinnamum.

ex quo ipsis auspiciis imperii Diogenis superiores imperatori Romano non feliciter ipsos aggresso Barbari fuere, nunquam ad patris mei tempora, cessasse a vexandis Christianis barbaricas manus, sed gladios semper atque hastas ex illo tempore in Christianos exacutas, bella vero, ac pugnas cædesque frequentatas. Unde fiebat ut civitates diruerentur, regiones vastarentur, Romanorum tota ditio Christiano passim cruore pollueretur. Civibus ejus atque alumni partim telorum eminus, partim hastarum cominus fossione miserabiliter cadentibus; partim a patriis avulsis sedibus, et in Persidem procul ac Turcorum remotissimas civitates captivis abductis. Tanta passim consternatione universorum, ut palam ubique curretur in antra, lucos, et montes locaque similia spem latebrarum ostendentia, tantumque non diceretur *montibus, Cadite super nos, et collibus Operite nos*^a. Ea vulgo perturbatio infelices comprehenderat, qui quotidianis expositi Barbarorum incursionibus, horrebant in momenta singula, ne, quod aliis evenire quotidie cernebant, captivi ducerentur in Persidem et ipsi; aut cum utique capti eo traherentur, votis miseris fatigabant cælum ob mala quæ tolerabant. Quod si quos fortuna quædam servituti Turcorum ac crudelitati subtraheret, tamen illis peribat vitæ ac libertatis fructus, luctu et desiderio consenescentibus in Romana terra: filiam illo quidem servitum abductam lamentante altis suspiriis; hoc fratrem, alio patrualem, aut fratris filium, morte abreptos præmatura gementibus. Nec moderatior virorum quoque passim comploratio cernebatur quam qualis esse mulierum in funeribus solet calidas assidue stillantium lacrymas. Porro per omnes vitæ conditiones ac fortunæ gradus calamitas ista grassabatur; nemine sortis cujuscunque, fletuum et gemituum horum immuni. Cum interim qui Romanum sceptrum imperatores moderabantur usque ad patrem meum (exceptis sane perpaucis, Tzimisce nimirum, et Basilio) fere abstinerent rebus Asiaticis; ac ne summis quidem pedibus attingere fœtam bellis et periculorum plenam provinciam auderent. Verum quid ego in his tandiu? Sentio enim declinasse me velut in diverticulum e via regia, et a proposito deflectere. Nimirum quæ fecit fortiter ac sapienter meus pater, quæque ærumnose idem percussus, generose pertulit, ex æquo ad farraginem hujus operis pertinent: cujus suscipiendi non id solum, ne quis erret, consilium fuit, ut res gestas pugnatæque bella exponerem narrando, memoriæque **496** commendarem: verum illud quoque in partem pensi destinatione mea prima imputatum est a me, ut dolores casusque tum privatim meos, tum domesticos ac meos libescit intus, per querelas et suspiria foras effundendo. Malorum porro quæ harum mihi lacrymarum causa sunt, familiam videlicet ducit mors parentis mei; quæ mundi et rerum humanarum eadem fuit interitus. Hæc modo narrandam se mihi deplorandamque offert. Imo deplorandam unice; narrandi enim omnium impetum eripit illa vox quam ab illo ipso patre meo audire olim meminimus, cum sæpius imperatricem matrem meam doctos et disertos viros ad scribendas res ipsius bellaque ac victorias celebrandas provocatam, reprehenderet, aplorem elegiarum et flebilium questuum, quam historiæ aut panegyrici materiam res suas dictitans; adeo multa, varia eadem et gravia, vitam ejus universam mala infestaverant.

^a Osee x, 8; Luc. xxiii, 30.

^b Τζιμισχην.

Varie lectiones ex cod. Coislin.

αναβρήσεως; οἱ Βάρβαροι ἐπέδησαν οὐκ εὐτυχῶς ἐκ πρώτης, ὁ φασί, βαλθίδος κατ' αὐτῶν ἐξορμήσαντες, οὐ μέχρι τῆς τοῦμοῦ πατρὸς; αὐτοκρατορίας ἡ βαρβαρική χειρ συνέσταλται; ἀλλὰ καὶ ξίφη καὶ ὄρατα κατὰ Χριστιανῶν ἐξεθήγετο, καὶ μάχαι καὶ πόλεμοι καὶ σφαγαί, ἔφρανίζοντο μὲν πόλεις, ἐληίζοντο δὲ χώραι, καὶ πάντα ἡ Ῥωμαίων γῆ Χριστιανῶν αἵμασιν ἐμιαίνετο. Οἱ μὲν γὰρ βέλεις τε καὶ ὄρασαν οὐκ ἄλλοτῶς ἐπιπτον, οἱ δὲ τῶν σφετέρων ἀπελαυκόμενοι δορυάλωτοι πρὸς τὰς πόλεις Περσίδος ἀπήγοντο καὶ δρόμος ἅπαντας εἶχεν ἐπὶ τὰ ἄντρα καὶ τὴν ἀλσὴν καὶ τὴν ὄρη καὶ τοὺς βουνοὺς ἀπὸ τῶν εἰσπεπτόνων δεινῶν κρώπτεσθαι ἐπιειγομένους. Ἐν τούτοις οἱ μὲν ἐποτινῶντο ἐφ' οἷς ἐπασχον πρὸς Περσίδα ἀπαγόμενοι, οἱ δ' ἔτι περιόντες εἰ ποῦ τινες τοῖς Ῥωμαϊκαῖς ὄρκοις ἐναπέμειναν βύθιοι στένοντες. Ὁ μὲν υἱὸν, ὁ δὲ θυγατέρα ἐθρήνει, ὁ δὲ ἀδελφὸν, ὁ δὲ ἀδελφίδου ἀπεκλείετο πρὸ καιροῦ θνήσκοντα, καὶ οἷα γυναικῆς θερμὴν κατὰ τὴν δάκρυον. Καὶ οὐκ ἦν τότε οὐδεμία τις σῆσις δεικνύς οὐδ' ἀστένακτος. Βασιλεὺς δὲ πλὴν δόλιον, λέγω δὲ Τζιμισχην^b τε καὶ Βασίλειον τὸν βασιλεὺς ἐκ τότε καὶ μέχρι τοῦμοῦ πατρὸς, οὐδεὶς ἄρας ποσὶ τῆς Ἀσιάτιδος ἐφάψασθαι τὸ παράπαν τετόνηκεν. Ἴνα τί δὲ περὶ τούτων; ἀσθένωμα γὰρ ἐμαυτῆς οἶον τῆς λευφόρου ἐκτροπομένης, διτῆς μοι τὸν ἀγῶνα τοῦ λόγου τῆς προκειμένης ὑπερρεουούσης ὑποθέσεως ἱστορεῖν ἅμα καὶ τραγῆδῆν τὰ συμπεσόντα τῷ αὐτοκράτορι ἱστορεῖν μὲν τοῖς ἀγῶνας, εἰς μονοψῆδιον δὲ ἄγειν ὅποσα τὴν καρδίαν διεμασσήσατο, μεθ' ὧν τάττοιμι ἂν καὶ τὸν ἐκεῖνον θάνατον καὶ πάσης τῆς ἐπιγείου λήξεως εἴθερον. Ἀλλὰ γὰρ ἀναμνήνημαι καὶ λόγων τινῶν πατριῶν τῆς μὲν ἱστορίας ἀπαγόντων, εἰς δὲ τοὺς θρήνους καὶ τὰς θλοφύρσεις παρακαλούντων. Ἦκουον γὰρ καὶ τούτου πολλάκις. Ἦκουον τὴν μητέρα καὶ βασιλίδαν ἀνακόποντος ἐπιτάττουςαν τοῖς σοφοῖς διὰ τῆς ἱστορίας τοῖς ἐσῶτερον παραπέμψαι τοῖς ἐκείνου πόνοῦς καὶ τὰ πολλὰ ἄθλα ἐκεῖνα καὶ εἰ σκάμματα, μονοψῆδῶν δὲ ἐπ' αὐτῷ καὶ κλαίειν τὰ συμπεσόντα οἱ δεινά.

ὄψω γὰρ ἔτος ἐν πρὸς τῷ ἡμίσει διελήλυθεν, ἐξ Α οὐκ ἐπὶ τῆς ἐκστρατείας ἐπανελήλυθεν ὁ αὐτοκράτωρ, καὶ νόσος ἄλλη δεινὴ τις ἐπισκέψασα βρόχον ἐπήνεγκεν τούτῳ θανάσιμον· εἰ δὲ δεῖ τ' ἀληθὲς εἰπεῖν τὴν τοῦ παντὸς καταστροφὴν καὶ φοβρὰν. Ἄλλ' ἐπεὶ τὸ τῆς ὑποθέσεως ἐκδιάζει μέγεθος, φιλοπάτωρ ἐσθμα καὶ φιλομήτωρ ἐξ αὐτῶν σπαργάνων γεγενημένη, θεσμούςς ἱστορίας ὑπερεκπίπτειν ἐρχομαι διηγησομένη, ὅπερ οὐ πᾶν τι βούλομαι, τὴν τοῦ αὐτοκράτορος τελευταίην ἱπποδρομίαν γὰρ γενομένης ἐξ αἰτίας ἀνέμου τηνικαῦτα πνεύσαντος σφοδρῶς, ἀναβροῖσθησαν οἷον τὸ βέσμα καὶ τῶν ἄκρων ὑποχωρήσαν, θάτερον τῶν ὤμων κατειλήφει. Οἱ μὲν οὖν πολλοὶ τῶν ἱατρῶν οὐδὲ συνήεσαν ὄλωσ τὴν ἐπερχομένην ἡμῖν ἀπειλὴν ἐντεῦθεν· ὁ δὲ γε Καλλικλῆς (3) Νικόλαος, οὕτως γὰρ προσηγορεῖτο, μάντις ἦν ἡμῖν τῶν ἀπνευκταίων κακῶν, καὶ πτοεῖσθαι ἔλεγε μὴ τῶν ἄκρων ὑποχωρήσαν, καὶ ἄλλην διαπερυσμένον ἀδοήθητον τὸν κίνδυνον τῷ κάμνοντι ἀπεργάσοιτο· καὶ πιστεύειν οὐκ ἔχομεν, ὅτι μὴδ' ἤθουλόμεθα. Οὐδαίς μὲν οὖν τηνικαῦτα πλὴν τοῦ Καλλικλέους διὰ τινων καθάρσιον κένωσιν προτεθῆμηντο· οὐδὲ γὰρ εἶπε τὸ σῶμα τοῦτο λαμβάνειν καθάρσιον, ἀλλὰ τὰς παντάπασιν ἀγύμναστος ἦν πρὸς τὰς φαρμακοποίας ὅπερ οἱ πλείους καὶ μᾶλλον ὁ Παντέχνης Μιχαήλ (4) συγχρόμενος, παντελῶς ἀπειργε τὴν καθάρσιν. Ὁ δὲ γε Καλλικλῆς τοῦ μέλλοντος στοχασάμενος, ἐπιφωνηματικῶς αὐτοῖς ἔλεγε ὡς νῦν μὲν τῶν ἄκρων ἡ ὕλη ἀφεμένη, πρὸς τὸν ὤμον ἐπέσκηψε καὶ τὸν τράχηλον. Εἰσαυθὶς δὲ, μὴ διὰ καθαρσιῶν κενωθεῖσα εἰς π τῶν πρωτοργῶν μωρίων, ἥ καὶ αὐτὴν τὴν καρδίαν ἐπιβρέουσα, ἀνίατον τὴν βλάβην ἀπεργάσεται. Παρῆν γὰρ καὶ αὐτὴ ἐξ ἐπιταγῆς τῆς ἐμῆς δεσποίνης, ἐφ' ᾧ τοῖς τῶν ἱατρῶν λόγοις διαιτησαί,

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(3) Καλλικλῆς. Is est Nicolaus Callicles archiater, cujus poesim et iambos plurimi faciunt Georgius Corinthi episcopus, lib. De construct. orat. ad quem etiam exstant epistolæ Theophylacti Bulg. archiepiscopi 38, 39, 56, 57. Illius sunt epigrammata aliquot jam olim ab Hieronymo Gontio edita, quorum duo, quia ad Historiam Annæ nostræ, Eudociæ sororis et Ireneæ pertinent, hisce Commentariis adlaxere erit operæ pretium. Primum spectat ἐγκόλιον, sacris vivificæ crucis reliquiis adornatum, quod Anna ab Eudocia sorore, quæ in monasterium secesserat divisa a marito, dono acceperat. Alterum spectat Irene ipsius Augustæ Annæ matris, vel etiam Joannis Comneni imp. uxoris aliud ἐγκόλιον. En utrumque.

424 Τοῦ Καλλικλέους στίχοι εἰς τὸν καλὸν σταυρὸν τὸν κοσμηθέντα παρὰ τῆς Πορφυρογεννητέου κυρᾶς Ἀννης.

Ἐκ τοῦ ξύλου τρυγῶ σε τὴν ζωὴν, Ἀύγε,
καὶ εὖσα τρυγᾷ τὴν φοβρὰν ἀπὸ ξύλου,
καὶ προσκυνοῦσα σὺν παθῶν τὴν εἰκόνα,
εἰς ἀπαθῶν αἰτῶ σε λιμένα εὐθάσαι,
σὺν συζύγῳ τε καὶ τέκνοις τηρουμένη,
Ἐξ εὐδοκίας ταῦτα πορφύρα· κλάδου.

Calliclis versus in eximia cruce adornatam a domina Porphyrogenita Anna.

Proles parenti æquana quam moriens mihi
Vitam dedisti, carere e ligno datur,
Licet Eva mortem nescia hinc olim hauserit,

Nondum sesquiannus fluxerat ex quo ab illa modo descripta expeditione redierat Alexius Augustus, cum in eum subito ingruens morbus alius gravissimus, lethalem collo ejus innexuit laqueum; ac, si verum oportet dicere, orbi exitium et perniciem universo attulit. Dicam enim, dicam quod refugit animus, et oratio mea velut superincumbentem universi præcedentis operis sibi molem non sustinens, deorsum se propelli patietur in eum narrationis locum, quam temporis potius et ordinis, quam aut publici aut privati ratio a me posebat officii. Itaque simul Historiæ quam explicare scribendo professa sum; simul pietatis quam a cunis et crepundiis, utriusque parentis amore ac veneratione significanda, exercui, leges et præscripta transgredienda mihi video. Historiæ quidem, quod morbum mei patris articulosque omnes ac differentias supremi ejus temporis domestica diligentia persecutura sum; qualia fere securius breviusque publicis intenti consiliis atque actis historici transmittunt; pietatis vero, quod ea vix permittere filiæ posse videatur, ut vigente memoria luctuosissimæ cladis, qua quædam habuit in vita charissimum perdidit, scribere ac commentari, omninoque aliud quam flere queat. Verum hos omnes eluctata obices eo ecce delabor, quantumvis invita, sæpeque lectorem jubens, ægrotare supremum cœpisse meum patrem ludis equestribus in circo, ubi vehementiori tum spirante afflatus vento est. Cujus malignum frigus non eam quam vulgo solet, tum quidem vim habuit, eliquandi nimirum e cerebro humoris, in partesque ultimas articulorum, quo dudum erat proclivis lapsus, immittendi; quin retraxit potius ac revulsit fluens rheuma, extremisque revocatum ab artuum

Diræque cladis triste simulacrum colens,
Beatitatis tangere hic portum ardeo,
Me liberosque et conjugem in tuto locans,
Hanc flos nitentis purpuræ et accepti decus,
Eudocia olim et arborem et fructum dedit.

Εἰς τὸ καλὸν ξύλον τὸ κοσμηθὲν ὑπὸ τῆς δεσποίνης.

Ὁὐ ταῦτα δρυμὸς, οὐδὲ κρανίου τόπος,
Ἐν οἷς ἐπάγη τοῦτο τὸ ξύλον πάλαι,
Ἄλλ' ἐστὶ λιθόστρωτος ἢ χρυσοῦς τόπος.
Ἄνθει δὲ λευκὸν ἄνθος ἐκ τῶν μαργάρων,
Τούτοις φυτεύσει σὲ ξύλον ζωηφόρον,
Δοκῶν ὁ λαμπρὴ ἢ βασιλῆς Εἰρήνη,
Καρπὸν γλυκὺν τρυγῶσα τὴν σωτηρίαν.

In lignum crucis ab imperatrice ornatum.

Non ille lucus sanguinis Christi notis,
Vel mons cruentus hic ubi quondam stetit
Feralis lignum, lapide sed Pario locus.
Auroque stratus, candidum vibrans jubar,
Baccis decorus, et Rubri spoliis maris,
Hæc te inter (arbos perditis vitam ferens,
Solem et laceasens lumina) Irene inseret,
Ex te salutis auroos fructus legens.

(4) Παντέχνης Μιχαήλ. Quem non senel idem Theophylactus innuit suum jam olim fuisse discipulum, et cui gratulatur quod in imperatoris medicum allectus sit, epist. 44, 47, 73, 74 et 97. Nicetam præterea nescio quem Alexii medicum nominat, epist. 55.

partibus, humerum in alterum copiose corrivavit, A ibique detinuit. Multi statim acciti medicorum, nihil inde sinistrum ominati sunt. Unus Nicolaus Callicles, vates heu nimis verax : male se vereri dixit ne a consueto in partes externas fluxu deductus humor, atque in interiora retrocedens, funestum penitus ipsa malum importaret. Nos, quod aversabamur credere non proni, Calliclem sic disserentem negleximus; nec, quod jubebat ille actutum fieri cum interminatione periculi gravis, exhaurire sentina m ægri corporis propinatis statim purgantibus pharmacis curavimus. Abhorrebat ab ejusmodi potionibus majorem in modum meus pater, planeque bactenus expertem miseriarum talium vitam duxerat. 497 Favebant ad hæc ejus fastidio ac consuetudini medici complures, princepsque inter omnes Pantechnes Michael, qui tum aliarum pene omnium, tum ejus quam præcipue factitabat artis medicinæ consultissimus habitus. etiam peculiarem notitiam habitudinis ac corporis Alexii longo usu et observatione haurisse poterat, multo cum eo tempore versatus. Is ergo cum et sua, et aliorum sententia plurium, purgatione prorsus interdiceret, quem tum contra cunctos unus nitens Callicles moveret? Nihil ille tamen insistebat minus, ex certa, ut, eventa monstrarunt, futuri providentia, graviter admonens, claraque voce denuntians ac contestans fore, ut si noxium humorem ab articulis extremis, quo ferri consueverat, ad humerum atque ad collum impune retrahi, liberumque fluxum habere sinerent, is per haustum pharvacorum purgantium non exhaustus, in aliquam primigeniarum partium, atque adeo in cor ipsum, cum irreparabili perniciæ redundaret. Hæc sic ab eo disputata ego ipsa recolo; interfui enim, domina matre mea sic jubente, atque adeo præfui consultationi tum isti medicorum. Ac memini me cum et Calliclem et cæteros pro se quemque disserentes audivissem, persuasione privata in partes et sententiam Calliclis abreptam. Prævaluit tamen suffragiorum in contrarium numerus, et plurium calculis superatus est Callicles felici ad breve spatium vincens eventu. Siquidem rheuma consueto dierum orbe Augusti corpore positum, remittere cœpit malignam vim; pauloque post, sensim malo senescente, pristino fere est æger vigori redditus.

Nondum inde sex menses fluxerant, cum alia ecce B sionica et periculosa imperatori valetudo incidit, ex mœrore ac sollicitudine nimis ob quotidianas curas et concursum variorum et gravium simul ingruentium negotiorum. De hoc morbo referam quid ipsa ex ægri ore ipsius sæpius apud meam matrem de eo confidentissime querentis coram acceperim. Hæc ejus ferme oratio erat : *Quid esse dicam causæ quod mihi jam difficilis respiratio est. Cupido sæpe me incessit respirandi liberius, hauriendique copiosum aerem, quem laboranti affundam et oppresso cordi; at ecce intercedens nescio quæ vis conatum intercipit, medioque in impetu frustra hians, viz iterata sæpius contentione vel semel ducere spiritum quo satis largum, ut non multis partibus deficiat ab ea copia quam anhelans requireret obrutum cor : cui velut quamdam incumbere molem lapideam gravissimam sentio; et ex hujus impressione ponderis ceptum suspirium abrumpi; nec, omnia circumspiciens licet, omnemque in partem versans animum, comminisci quo, unde quæve ex causa id mihi acciderit incommodum. Est et aliud ejus generis, quod tibi pro nostra fiducia, caput charissimum, una particeps casuum sensuumque omnium meorum, apertam in præsens. Oscitandi plerumque libido malas mihi disjungit. Cæterum attractus hianti ore spiritus nescio quo intercurrente prohibetur obice, ne intus penetret; id quod mihi nullo maximam creat molestiam. Quid tandem hoc sit, age edisserere, si nosci.* His Augusta verbis non solum edocebatur de morbo languentis Augusti, verum illud ipsum 498 quasi auditu in se quoque propagatum; sentire quam

Οὕτω μῆνες παρήλθον ἐξ, καὶ διέθριον νόσημα ἐκ τῆς πολλῆς τάχα ἀθυμίας τῶν καθ' ἐκάστην προσιπτότων αὐτῷ καὶ τῆς συνόδου τῶν κοινῶν φροντίδων ξυμβέβηκε. Καὶ ἤκουον αὐτοῦ θαυμάσια πρὸς τὴν βασιλίδαν διηγουμένου καὶ ὅσον ἐπεγαλοῦντα αὐτῇ τὸ νόσημα· *Τι ποτ' ἄρα τὸ συμβαίνόν μοι περὶ τὴν ἀναπνοὴν πάθος; Βούλομαι γὰρ ἀσπνεῦσαι βαθὺ καὶ ἀθρόον, καὶ ὅλον κομισθῆναι τῆς ἐγκειμένης ἀνάσας ἐν τῇ καρδίᾳ. Τοῦτο δὲ πολλάκις ἐπιχειρῶν οὐδὲ ἀπαξ δύναμαι κολλοστημόριον ἀναπέμψαι τοῦ ἐπιθλιθότος βάρους, τὸ δ' ἐπιλοιπον καθάπερ τις λίθος ἐπικείται μοι τῇ καρδίᾳ βαρυτάτος, ἀνακοπῆς ἐν τῷ μετεῖθε γνηομένης τοῦ στεναγμοῦ, καὶ τὴν αἰτίαν συνιδεῖν οὐκ ἂν ἔχοιμι, οὐδ' ὁπόθεν τὸ τοιοῦτον πάθος ἐγγίγνεται μοι. Καὶ ἄλλο δὲ τι προσωπγγέλλω, φιλέτατη ψυχῇ κοινωρὲ τῶν ἐμῶν παθῶν καὶ βουλευμάτων, χάσμα πολλάκις ἐπέρχεται μοι, καὶ διακοπτόμενον ἐν τῷ μεταξὺ τὸ εἰσπνεύόμενον πνεῦμα μεγίστην μοι τὴν ἀνάσ ἐπάγει. Τι ποτε ἄλλο τὸ καταλαβόν με τοῦτο δεινόν, εἰ οἶδας, φράξαι. Ἡ δὲ γε βασιλὶς, ταῦτα ἀκούουσα καὶ ἄπερ ἐκεῖνος πάσχει παρ' ἐκείνου μανθάνουσα, ἐδόκει μὲν εἶναι αὐτῆς τὰ πάθη, καὶ ὡσπερ ἀνακοπτομένη καὶ αὐτῇ τοῦ ἄσθματος, οὕτω δέχετο πρὸς τοὺς λόγους τοῦ αὐτοκράτορος. Συγχῶς δὲ τοὺς ἐπιστήμονας μεταπεμπομένη τῶν ἰατρῶν, τὸ τοῦ νοσήματος εἶδος πολυπραγμασίῃ ἠναγκάζετο, καὶ τῶν αἰτίων τὰ προσεγγῆ καὶ τὰ πόρρω ἤτειτο μαθεῖν. Οἱ δὲ, τὴν χεῖρα ταὶς ἀρτηρίας; ἐπιβάλλοντες, ἐμφασιν παντοῦ εἶδους ἀνομαλίας; κατὰ πάσαν τῆς ἀρτηρίας;*

Variae lectiones ex cod. Coislino.

ἢ ἀνωμαλίας.

κίνησιν εὐρίσκειν ἀνωμολόγουν, τὸ δ' αἶτιον συνιδεῖν οὐκ εἶχον ὅπη μῆδὲ τὴν τοῦ βασιλέως διαίταν ἤπισταντο, ἀλλὰ πᾶν σωφρονεστάτην καὶ λιτὴν καὶ ὄλιως γυμνικὴν τε καὶ στρατιωτικὴν, ἀπαγορεύσαντα τῶν ἀπὸ τῆς περιττῆς διαίτης ὀλῶν, εἰς αἰτίαν ἄλλην τὰ τῆς στενοχωρίας ἀνέφερον· καὶ προκαταρκτικὸν αἴτιον ταυτοῖ τῆς νόσου οὐδὲν ἄλλο εἶλεγον, ἢ τὴν τῶν φροντίδων πολλῆν συντονίαν, καὶ τὸ συνεχὲς καὶ πυκνὸν τῶν θλίψεων, θερμαινομένης ἔκθειεν αὐτῷ τῆς καρδίας καὶ τὸ περιττὸν ἅπαν ἐλούσθη; ἐξ ὄλου τοῦ σώματος. Ἐντεῦθεν ἡ δεινὴ νόσος ἐπελοῦσα τῷ αὐτοκράτορι, ἀνακωχὴν ὄλιως οὐκ ἐνεδίδου, ἀλλ' ὡς ἀγχόνῃ συνέπνιγε. Τοσοῦτον δὲ καθεκάστην ἤϋσανε τὸ τῆς νόσου, ὡς μηκέτι ἐκ διαστημάτων, ἀλλὰ συνεχῶς καὶ ἀδιαστᾶτως; ἐπέρχεσθαι, ὡς μὴτὲ περὶ θατέραν δύνασθαι κατακλιθῆναι τὸν αὐτοκράτορα πλευρᾶν, μηδὲ πρὸς ἰσχύος ἔχειν ἀβίαστον τὸ παράπαν εἰσπνεῦσαι τὸν ἀέρα. Ἄπαρ οὖν τῆνικαῦτα μετεκαλεῖτο ἰατρὸς, καὶ ἡ τοῦ αὐτοκράτορος νόσος, ὑπόθεσις αὐτοῖς προβλεπτο. Ἐμερίζοντο δὲ ταῖς γνώμαις καὶ κατετέμνοντο, καὶ ἄλλος ἄλλο τι διεγίνωσκε, καὶ πρὸς τὴν διάγνωσιν ἐπειρᾶτο προτάγειν τὴν θεραπείαν. Ὅπως δ' ἂν εἶχεν ἢ οὕτως ἢ οὕτως, δύσκολον εἶχε τὰ κατὰ τὸν αὐτοκράτορα· οὐδὲ γὰρ ἂν ἀκαρῆ χρίνον ἐλεύθερον εἰσπνεῦσαι δεδύνητο. Ὅρθως γὰρ ἤναγκάζετο διόλου ἀνακαθήμενος ἀναπνεῖν. Εἰ δὲ που καὶ ὑπτιος κίετο, ἢ κατὰ θατέραν πλευρᾶν, φεῖ τότε τοῦ βρόχου· οὐδὲ γὰρ ἐνῆν συρμάδα μικρὰν τοῦ ἐξωθεν ἀέρος εἰσρυῆναι τε καὶ ἀπορῆναι κατὰ τὴν ἀναπνοὴν καὶ εἰσπνοὴν. Ἀλλὰ καὶ ἐπηνίκα ἐλετήσας τις τοῦτον ὑπνος ἐπέλθη, καὶ τότε τῆς πνιγμονῆς ἐπεδίδου. Ὅστε κατὰ πάντα καιρὸν καὶ ἐγρηγορότος αὐτοῦ καὶ ὑπνώττουτος, ἡ συμφορὰ τῆς ἀγχόνης ἐπετίθετο. Ἐπεὶ δὲ καθάρσιον οὐκ εἶδοτο, πρὸς φλεβοτομίαν ἀπέβλεψαν, καὶ τὴν μὲν διὰ τοῦ ἀγκῶνος ἀπέταμον, οὐ μὴν τῆς φλεβοτομίας ἀπάνωτο, ἀλλ' ὡσαύτως καὶ πάλιν εἶχε, καὶ δύσπνοος ἦν ὄλος καὶ ἐκινδύνευε διόλου στενὸν ἀναπνέων ταῖς χερσὶν ἡμῶν ἐναπερυγεῖν τὴν ψυχὴν.

bare! latus, aut omnino sine vi molesta laboriosoque conatu, ducere aerem spirando posset. Expromebant pro se quisque industriam acciti undique medici omnes, utpote quibus caput ac salus principis, argumentum commentandi nobile disserendique, propositum esset. Horum, ut fit, alius aliud sapiebat; tum ut quisque statuerat de morbi natura et causis, congruentem suo sensui, abhorrentem a iudiciis, aliorum curationem præscribebat. Omnia experiebamur; verum, ut maneret dubium quis eorum omnium ratione uteretur optima; illud constabat certe, nihilo melius imperatorem se habere; quippe cui nec ad breve momentum facultas esset respirandi libera. Rectus quin etiam stare perpetuo, aut supinus alte residere cogebatur. Quod si aut jacere pronus, aut in latus alterum recumbere tentaret, stringebat, heu! sæva suffocatio, et arctatum guttur adurgens iualus morbi laqueus ad o premebat, ut ne minimum quidem auræ

A ipsa videbatur: arcana vi amoris intimi, cuius est suorum affectuum ægritudines participare condolendo, ita ut qua difficultate anhelitus laborare charissimum conjugem ipso exponente dilicerat, ipsa continuo vexari sibi videretur, certe angeretur nihilo levius quam si revera istud experiretur incommodum. Ergo accersitos subinde medicos lacescebat assidue, curiosissime percontans eequid de causis vel proximis vel remotis hujus ægritudinis suspicari divinando ac verisimiliter affirmare possent. Illi, tali imperio provocati, cogitationem intendere, reputare, circumspicere omnia; verum ubi satis manu arterias exploraverant, nihil fere pronuntiabant aliud nisi magnium indicium intemperie omnium generis maximæ, perturbato ubique inæqualique arteriæ pulsus, edi; ejus rei quæ sit causa, nec signis tunc exstantibus intelligi, nec se divinare satis posse, quibus parum esset compertum quod genus victus, quamve rationem curandi corporis adhibere imperator quotidiano dudum usu consuesset. Respondebatur frugalissimum eum, cibique hominem parcissimi, plane tenuem ac facile parabilem, qualis esse athletarum solet ac militum, victum usurpasse, superfluas exquisitorum suorum ac ferculorum delicias semper aversatum. Quo illi audito ubi erant fassi, non igitur videri arctatæ respirationis vitium intemperantiæ impunitandum, eo fere conveniebant, ut causam externam hujus mali non aliam dicerent, quam nimiam contentionem curarum, assiduamque appulsam acrium sollicitudinum, in serie tam continua rerum adversarum, quibus excalfactum cor, quidquid erat reliquo in toto corpore redundans, omne ad sui refrigerium rapaciter trahebat. Hinc dirus hic et remissionis expertus imperatoris morbus, laquei modo fauces urgens, strangulansque hominem assidue. Crescebat porro malum ingens a principio, quotidianis augmentis, iisque tantis, ut non jam ex intervallis, sed continue, simulque vehementer, Augustus urgeretur: neque aut in alterutrum cuhaustum, vel exterius affluentis introrsum trahere, vel intus conceptæ foras exspirando pellere, per consuetas et necessarias reciprocan di spiritus vices ullo jam modo miser posset. Si quis vero illum quasi miserans sero ac raro somnus invaderet, ne tum quidem inducias tormenti breves angina crudelis dabat: æternumque, perinde dormitanti ac vigili, erat istud incommodum 499 gravissimum respirationis interceptæ. Hic medici quod purgare corpus medicatis potionibus omiserant, missionem sanguinis decernunt. Tunditur ad interiorem flexum cubiti vena; nec ea re levamenti quidquam expertus æger est. Eodemque loco semper, hoc est pessimo, salus imperatoris, lethale momentis omnibus anhelantis, erat; nobis qui adstabamus tractabamusque, ne inter nostras manus exspiraret, laud sine causa metuentibus. Propinata tum forte languenti antidotus ex pipere salutarem cito effectum habere visa est. Nos triumphare gaudio statim, omnibusque

lætitia incedere, gratulationem spargere, vota jam persolvere in templis, cura heu præmatura fallacique. Tertio hinc quartove die urgent denuo exanimantque Augustum præfociones solitæ, angustiaque miseræ oppressi pulmonis. Imo ægroti statum puto deteriorem factum potione ista, quæ ubi movere magis quam pellere humores noxios potuit, eos in cavitates arteriarum, plus ibi multo nocituros, contrusit. Sane apparuit auctam inde mali viam. Jam enim nulla prorsus ei erat recumbendi ratio, aut forma, situsve corporis tolerabilis; et immodicis assidue crementis morbus intendebatur. Totæ abhiant insomnes noctes. Alimenti prorsus nihil reive alterius ad salutem utilis sumebat, aut sumere valebat, languidus. Inter hæc ego sæpius aut potius continuo spectabam matrem excubantem, perpetuis, quam longæ sunt, noctibus, nulla intercapedine quietis, ad ægri caput, retro spondam illius in quo is languebat lecti, satagentem sublevantemque manibus, et comestum, qua sedulitate poterat, cluctanti difficiles angustias anhelitui procurantem. Fluebant largissimi ex oculis amnes lacrymarum; nec luctus minuebat ministrandi diligentiam; neque hanc diuturnitas longi morbi, laborisque improbi nunquam per tot continuatas diebus noctes, intermissa contentio frangebatur. Illa sui, illa omnium oblita, instare unice ministerio suscepto, navare operam perpetuo recentem: versare, reversare, fingere sæpius, mox refingere culcitas stragulaque aliam atque aliam in formam, quæ aliquo saltem momentum afferre Augusto quietis posset. Quid non ad solatium, ad obsequium excogitare illa? quid non agere? quantum ingenium amoris, quantum ejusdem strenuitatem probare? Ne a nobis quidem, aut omnino a domesticorum quoquam cessabatur usquam; nempe non id tempus cessandi erat, nec ulla tum quies aut remissio non intempestiva fuisset familiæ, cujus pater idemque princeps reipublicæ in summis angoribus ægerimo anhelitu animam traheret. Animadversum a tentantibus omnia tandem est, nonnullum laxamentum aut solatium mali ægro afferre motum corporis. Ergo Augusta curat statim, ut additis ad caput pedesque imperatorii lectuli prominentibus contis, viri robusti suppositis humeris eum assidue circumagerent: succenturiatis invicem plurimis, qui alii aliis, recentes fessis continue succedentes, unum istud leve delinimentum miserimi angoris

500 Augusto nulla portantium lassitudine interruptum adhiberent. Hoc modo a Magno Palatio ad Mangana delatus imperator est. Verum ne illic quidem meliori erat loco valetudo ejus. Indomita morbi vis irrevocabiliter quod ceperat urgebat. Hoc cernens et secum reputans Augusta, sensi de-

Varia lectiones ex cod. Coislin.

⁸¹ πρὸς κεφαλῆν. ⁸² περὶ τοῦ.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(5) Καταλαμβάνει τὰ Μάγγανα. Huc referenda sunt de morbo et vitæ exitu Alexii habent Zonaras et Glycas in Alexio, et Nicetas in Joanne.

A 'Ἄλλ' ἐράϊσε μὲν τὰ τῆς διαθέσεως, τῆς διὰ τῶν πεπερεων ἀντιδότου δοθείσης, καὶ ἡμεῖς ὑφ' ἡθοῆς οὐκ εἶχομεν ὅ τι καὶ χρῆσαιμεθα τῆς εὐφροσύνης, ἀλλὰ καὶ χαριστήριον ἀναπέμπομεν τῷ Θεῷ· πάντα δὲ ἦσαν ἄρα πλάνη. Εἰς . . . γὰρ ἡμέραν ἦ καὶ τετάρτην εὐθύς· πάλιν αἱ . . . ἀχχόναί κατὰ τοῦ βασιλέως καὶ στενοχωρίαί τοῦ πνεύμονος. 'Ἐλπίζω δ' εἰ μὴ χεῖρω ἐξ ἐκείνου τοῦ πόματος γέγονεν ἀναχέαντος τὰς ὕλας καὶ κρατῆσαι μὴ δυναμένου, ἀλλ' εἰς τὰς κοιλοτήτας τῶν ἀρτηριῶν ἐνθεμένου καὶ ἐπιτείναντος τὴν διάθεσιν. 'Ἐντεῦθεν οὐδὲ σχῆμα κατακλίσεως εὐπετώς ἦν ἐφευρεῖν παντάσῃν αὐτῷ τῆς νόσου ἀπακαμαζούσης. 'Ἄλλ' γὰρ διανυκτερεύων ἦν ὁ βασιλεὺς ἐξ ἐσπέρας εἰς ὄρθρον ἄὑπνος, μήτε τροφῆς ἐλευθέρας μεταλαμβάνων, μήτ' ἄλλου τινὸς τῶν εἰς σωτηρίαν ἀποβλεπόντων. Πολλάκις γοῦν ἐγὼ μᾶλλον συνεχῶς καὶ τὴν μητέρα τεθεῖμαι συνδιανυκτερεύουσαν τε τῷ βασιλεὶ καὶ κατόπιν τούτου ἐπὶ τῆς κλίνης καὶ ὑπανέχουσαν τούτον ταῖς χερσὶ καὶ παραμυθουμένην τρόπον τινὰ τὴν ἀναπνοήν. 'Ἐχέϊτο μέντοι αὐτῆς τῶν ὀμμάτων τὸ δάκρυον καὶ ὑπὲρ τὰ Νειλῶα βέβυματ' ὀπόσην τε τὴν περὶ αὐτὸν δι' ὄλης ἡμέρας τε καὶ νυκτὸς σπουδῆν ἐπεποίητο, καὶ τὸν μόχθον ὅσον ἐνεδείκνυτο διαπονουμένη περὶ τὴν αὐτοῦ θεραπείαν, καὶ κλίσεις καὶ μετακλίσεις στρωμάτων παντοίας μηχανωμένης θέσεις, οὐκ ἔστιν ἐρεῖν. 'Ἄλλ' οὐκ ἦν οὐδενὶ τὸ παράπαν βραστῶνης μετασχέιν. Παρεῖπετο γὰρ ὅλον ἀγγλὸν τῷ αὐτοκράτορι μᾶλλον καὶ συνεπέτο καὶ οὐκ ἀνίει συμπνέγουσα, μηδεμίαν τῆς νόσου ἐχούσης τὴν ἱασιν, ἐν τοῖς πρὸς νότον ἀνακτόροις ἀπῆλθεν ὁ βασιλεὺς. Στενοχωρούμενος δὲ, μίαν τινὰ παραψυχὴν τὴν ἐκ τῆς κινήσεως εὗρισκε, καὶ ταύτην διηνεκῆ ἡ βασιλὶς ἐμηχανήσατο γίνεσθαι, τοῦ βασιλικοῦ σκίμπος κατὰ τε τῶν κεφαλῆν ⁸¹ καὶ πόδας μερῶν τούτου ξύλ' ἅττα προσεπιζεύξασα ἀνδράσιν ἐδίδου τοῦτο φέρειν μετώρον διαδεχομένοις ἀλλήλους τῶν τοῦ ⁸² αὐτοκράτορος πόνων. 'Ἐντεῦθεν ἀπὸ τοῦ μεγάλου παλατιοῦ καταλαμβάνει τὰ Μάγγανα (5), ἀλλὰ καὶ τούτων γενομένων, οὐδὲν πλέον τῷ βασιλεὶ πρὸς σωτηρίαν ἐπραγματεύθη. Εἰς τοῦπίσω δὲ τὰ τῆς νόσου χωροῦντα ἡ βασιλὶς ὄρωσα καὶ τῆς ἐξ ἀνθρώπων βοηθείας παντάσῃν ἀπελπίσασα θερμότερον τὰς ὑπὲρ αὐτοῦ αἰτήσεις πρὸς Θεὸν ἐποιεῖτο, πρὸς νῆque cassa esse nulliusque usus præsidia remediave humana. Itaque, omni, quæ auxilio industriaeque cujusvis hominum inniteretur, spe damnata, totum animum ardenti religione ad propitiandam Deum contulit; liberali per templa omnia curata succensione luminum, et perpetua decantatione carminum sacrorum; tum, quas in priuvis demerendo Numini efficaces norat, largitionibus beneficentissimis in egenos omne genus, quas assidue

πᾶν τέμενος δαφύλεις τὰς ψωταυγὰς; ποιουμένη καὶ αὐτοὺς ὕμνους συνεχεῖς καὶ ἀκαταπαύστους, διαδόσεις δὲ ταῖς ἀπανταχοῦ γῆς καὶ θαλάσσης οἰκοῦσιν εἰργάζετο. Ἀπαντας μὲν μοναχοὺς ἐν ὄρεσι καὶ σπηλαίοις οἰκοῦντας ἢ καὶ ἄλλως τὴν μοναχικὴν ἐπιόντας βίον εἰς ἐκτενεῖς δεήσεις ἐπεγεύρουσα, ἀπαντας δὲ νοσοῦντας ἢ καὶ ἐν εἰρηκαῖς κατεχομένους: καὶ τετραχωμένους: κλυσισιωτάτους ἐργαζομένους ταῖς δόσεσιν, ὁμοῦ πρὸς τὰς ὑπὲρ τοῦ αὐτοκράτορος εὐχὰς προσεκαλεῖτο. Ἐπεὶ δὲ τὸ τοῦ αὐτοκράτορος σπλάγγνον ἐξηδήκει τε καὶ εἰς ὄγκον ἐπιφανῆ προεήλυθεν, ὅτε πόδες ἐξηδήκεσαν καὶ πυρετὸς τὸ βασιλικὸν σῶμα κατεῖχεν, εἰς καυτήρας ἐντεῦθεν τινες τῶν ἰατρῶν ἀπειδὸν μικρὰ πηφροντικότες τοῦ πυρετοῦ. Ἄλλ' ἦν ἅπασα θεραπεία ἀνωφελής καὶ κενή. Οὐδὲ γὰρ ὁ καυτὴρ ὤνησεν, ἀλλ' ἐν αὐτοῖς καὶ τὸ σπλάγγνον ἦν καὶ τὰ ἀναπνευστικὰ δυσκόλως ἔχοντα: ὥσπερ δὲ ἐξ ἄλλης πηγῆς βρύματος εἰς τὴν γαργαρεῖαν ἐπενεχθέντος, καὶ ὧν οἱ Ἀσκληπιάδαι φασὶν οὐρανῶν ἐπιλαθομένης καὶ τῶν οὐλῶν αὐτῶν φλεγμανάντων⁵³, καὶ τῆς φάρυγγος ἀπαρθίσεως καὶ τῆς γλιώττης, ἐξογκωθείσης ἐντεῦθεν οἱ πόροι τε ἀπεστενώθησαν πρὸς τὰ ἑαυτῶν πέρατα συνελθόντες: δι' ὧν τὰ τῆς τροφῆς ἐμελλε διελαθεῖν, καὶ τὸ τῆς ἀτροφίας δεινὸν παντελῶς ἄσιτία ἴμιν ἐπεκρέματο, Κἂν ἐγὼ, Θεὸς ἴστω, πολλὴν ἐποιοῦμένη τὴν περὶ τῆς τροφῆς πραγματείαν, καὶ τὰ σιτία καθεκράστην διὰ τῶν. . . ἔφερον τούτῳ χειρῶν. Ῥοφματιώδεις τὰς. . . ἄς ποιεῖν ἀναγκάζουσα. Ἀπανταχοῦν. . . φερόμενα ἐπὶ τῆ τῆς φλεγμονῆς θεραπεία⁵⁴. . . ἐφαίνετο κατὰ τῆς σπουδῆς ἅπαντα. . . καὶ τὰ ἡμέτερα καὶ τὰ τῶν ἰατρῶν ἰδέει. . . δέκα δὲ καὶ μίαις ἡμέρας τοῦ περὶ ταυτε. . . ἐπιγεγονότος τούτῳ νοσήματος ἔπα. . . ογτος' καὶ ἀπαπειλοῦντος τὸν κίνδυνον. . . πέρας διαθέσεως ἐπιγενομένης διάρροια. Οὕτως ἄλλο ἐπ' ἄλλῳ κακὸν καθ' ἡμῶν τὸ. . . δὲ ἐπεκυλίετο, οὐκ ἦν πρὸς ὀπότερον. . . εἶν. Οὔτε τοὺς Ἀσκληπιάδας οὐδ' ἡμᾶς τοὺς. . . τὸν αὐτοκράτορα διαπονομένους, οὔτε. . . ναντζ, ἀλλὰ πάντα εἴωρα πρὸς ἐλευθρον. . . τοῦ λοιποῦ τὰ καθ' ἡμᾶς ἐν σίλῳ καὶ κλύδωνι. . . ἑταράττετο τὰ καθεστῆχότα καὶ φόδος

copia ingenti non in praesentes effundebat solum, sed ad alios ubicunq[ue], terra marique, penuria laborantes missitabat. Monachos etiam cunctos quique solitariam in montibus et speluncis exercent vitam, quique alia ratione sejuvati a curis humanis religioni vacant, assidue hortans ac excitans ad in'entissimas pro imperatoris salute preces ad Deum assidue fundendas. Quod ipsum in gratiae vicem mutuum enixe contendebat ab iis omnibus, quos morbis affictos, vinctos compedibus, malis aliis miseriisque attritos, donationibus, ut dixi, largissimis, repente de mendicis divites, de infelicissimis fortunatissimos reddebat. Interim, cum intumescentibus Augusti visceribus excrevisset venter in molem extra modum prominentem, pedes quoque turgidi essent facti, ac corpus totum febris ardens ureret, medicorum quidam feбри contempta, veluti a qua in praesentia minus metuerent, equianire tumorem cauteriis iurendis suu[m] aggressi. Vana tamen illa quoque et effectu cassa curatio fuit; nam et ventris tumor nihil cauterio minutus est, et pulmonem ac fauces nihilo minor urgere perseverabat difficultas reciprocandi spiritus. Haec cum sic essent, ecco tibi velut ex novo fonte humoris noxii derivata nova desillatio gurgulionem invasit, et quod in ora medici caelum appellant, gingivasque corripuit inflavitque affluxu ardentis saniei: unde crescente in molem frumina, linguaque ipsa tumefacta, obstructi meatus sunt transmittendo alimentorum parati a natura, Novus hinc ad cumulum laborum afflicto corpori, nutrimenti subtractio. Testis mihi Deus sit, qua ego privatim diligentia quibusve consuetibus eluctari hoc impedimentum contenderim, Aderam horis omnibus, alimenta sic affecto accommodata corpori manibus ipsa ministrans propriis, ac quod simul idonea copia trajici non poterat, experiendis saepius sorbitiunculis instillans, nec sequiter interea medici oris tumorem, partiumque illarum, omnibus artis delinientis ac remedijs procurare nitentur. Verum nec hi nec ego proficiebamus fere quidquam. Dies in his undecim abierant, in magno metu nostro, cum velut non abunde multa magnaque corpus unum in que variis ostenderat animi praesentiae ac fortitudinis ne tum quidem oblita est; quin potius istarum laudem clarissima tunc maxime documenta edidit, generosissime doloris colibens nimiam vim, obfirmansque se contra virili constantia: et velut in Olympico pulvere athleta palmarum plurimarum fortiter eluctatur adversarium, sic illa injicientem virtuti suae manus, atque undique ingruentem, dejicereque conantem, erecta vi animi dolorem acerrimum sustinens ac repellens. Atqui quantacunque conaretur, facere illa quidem haud poterat, quin quoties imperatorem in isto deploratissimo, in quo is tum erat, statu cernebat (cernebat autem assidue), transverberaretur ipsi animus plaga ingenti, corque intimum funditus succuteretur. Verum

⁵³ φλεγμηνάντων.

excipiebat eadem immensum impetum irruentis A
 infortunii pari contentione robustæ virtutis, certa-
 menque durabat obuixis utrinque impulsibus, cum
 et lethalia doloris vulnera sensus penitus intimos,
 medullasque velut ipsas animæ pervaderent, et re-
 luctans tamen fortis mulieris constantia sustineret
 se in statu, pectusque utique, officio generosæ
 fortitu linis, servaret integrum : interim sane dum
 oculos et vultum concedere, aliquid perurbationi
 sineret, oculos, non jam stillatim, sed plenis jugiter
 fluentes rivis; vultum, ab illo formæ flore mutatum
 in squalorem maciemque tantam, ut mox abituram
 animam prominere e summis naribus intuens di-
 ceres. Quintus erat supra decimum Augusti dies,
 feria quinta hebdomadis illius, qua eo anno incul-
 patissimæ Dominae Dormitio celebrata est. Ejus dici
 primo mane cum imperatoris caput nescio quo un-
 guento inunxissent quidam medici, prout ipsis visum
 fuerat, deinde velut perfuncti, domum quisquo
 suam recessere; non fortuito, neque ob necessita-
 tem ullam, sed quod certis iudiciis intelligerent
 instare obitum imperatoris; quo tempore statuebant
 non esse sibi committendum, ut testes otiosi tanti
 mali residerent illic, expositi ad libera odia judi-
 ciaque hominum, in præsentis sensu jacturæ propriæ
 quidquid est obviam culpantium. Tres hi erant sæ-
 cile principes ejus temporis medicorum. Præcellens
 nimirum ille, de quo superius, Nicolaus Callicles,
 et alius quidam Michael Pan. . . . . ex genere
 cognomentum nactus, et. . . . .
 . . . . . Michael eunuchus. Interea frequentes
 Augustam ambiunt domestici, precibusque agunt
 infirmis, sibi ut parcat, seque curet aliquantulum.
 Tandem jam esse ex quo nec somnum viderit,
 nec cibum sumpserit. Cedat justis desideriis nature,
 nec cladem dum prohibere satagit, geminet. Nihil
 interim imperatori defuturum; mox vero ipsam cum
 reffectis viribus recens adierit, utilius ipsi obsequium
 navaturam. Cesserat his monitis, seque ad quietem
 Augusta receperat. 502 Verum sollicitorum leves
 et facile solubiles somni sunt. Animo linqui visus
 imperator curantes commoverat. Hinc orta trepi-
 datio facile perculit imperatricem haud procul de-
 cumbentem, et per soporem continuo imaginantem
 quidquid evenire Augusto poterat tali tempore. D
 Suspicata quod res erat surgit, advolat; in deliquo
 captum, velut in jam mortuum corpus irruit, am-
 plixibus atque oculis amorein doloremque testan-
 tibus. Hinc ejulatus planctusque, ac cætera id genus
 mæroris indicia ingentis, atque adeo tanti, ut ma-
 trona malis impar tanta simul acerbitate ingruen-
 tibus, justam offerret spectantibus timendi causam,
 ne doloris inagnitudine statim exanimata concide-
 ret. Hinc tali statu conspicatus imperator, tunc
 commodum sibi redditus e syncope, in media licet
 morte, mortis tamen et sui, vigentis arbitrio ratio-

καὶ . . . . ἐπὶ κεφαλῆς συνεστήκεσαν.
 Ἔρχε μὲν . . . . ἀνδρῶν. Ἄει καὶ τοῖς
 ἔμπροσθεν κινδύνους . . . . μάλι-
 στα δὲ τὸ τηρικᾶδε ἠνδρίσαστο, καὶ τῷ πάθει τῆς
 λύπης ἐμβροχησαμένην, εἰστήκει καθάπερ ὀλυμπιο-
 νίκης πρὸς τὰς δριμυτάτας ἐκείνας θύνας ἀντιπα-
 λαίουσα. Κατετιτρώσκετο μὲν γὰρ τὴν ψυχὴν καὶ
 ἐταράττετο τὴν καρδίαν, ὄρωσα τὸν αὐτοκράτορα
 οὕτως ἔχοντα, ἀλλὰ ζυνέτεινεν ἐαυτὴν καὶ ἐνεκαρ-
 τέρει πρὸς τὰ δεινὰ καὶ ἐδέχετο μὲν τὰς τρώσεις
 καιρίας καὶ τὸ πάθος αὐτῶν καθικνεῖτο τῶν μυστῶν
 ἀντεῖχε δὲ ὁμοῦ, καίτοι ἀστακτὶ ταύτης κατέβη
 τὸ δάκρυον, καὶ τηκεδὼν κατέλαθε τοῦ προσώπου τὴ
 κάλλος, καὶ ἐν βίῳν ἀπηώρητο τὴν ψυχὴν. Πέντε
 καὶ δεκάτην δὲ τοῦ Αὐγούστου ἡγόντος, πέμπτη δὲ
 ἦν τῆς τηρικᾶυτα ἐβδομάδος ἐκείνης καθ' ἣν ἡ τῆς
 ὑπεραμώμου Δεσποίνης καὶ Θεομήτορος κοίμησις
 ἐορτάζεται, πρωτῆς ἐπαληψιότες τὴν κεφαλὴν τοῦ
 αὐτοκράτορος τινες τῶν Ἀσκληπιαδῶν, ἅτα δὴ
 τοῦτοις ἔδοξεν. Ἐκείνοι μὲν οἵκαδε ἐχώρησαν οὐ
 μάτην, οὐδὲ διὰ τίνα χρεῖαν αὐτοῖς ἐπέλγουσαν,
 ἀλλὰ γνόντες; τὸν ἐξ ὀπογυλοῦ ἐπικείμενον τῷ αὐ-
 τοκράτορι κίνδυνον· τρεῖς μὲν γὰρ ἦσαν οἱ κορυ-
 φαῖοι τῶν ἱατρῶν, ὃ τε ὑπερφυῆς Νικόλαος ὁ Καλ-
 λικλῆς καὶ τις ἕτερος Μιχαὴλ ὁ παν . . . .
 ἐκ γένους τὴν ἐπωνυμίαν λαχὼν καὶ . . . .
 λιθὸς Μιχαὴλ ὁ ἐκτομίας· ἡ μόντοι . . . .
 κυκλώσαντες αὐτὴν παντὸς τοῦ συ . . . .
 ἀναγκάζοντες μεταλαθεῖν τροφῆς . . . .
 μὴ μεταλαθοῦσα⁵⁶ καὶ ὕπνου⁵⁷ . . . . συν-
 εχεῖς καὶ ὄλας νύκτας δια⁵⁸ . . . . ἐπὶ
 τῆ ἰατρικῆ τοῦ βασιλέως . . . . ἐπέθειτο.
 Ἄλλὰ λειποθυμήσας⁵⁹ . . . . γεννημέ-
 νη; τῷ αὐτοκράτορι πάλιν . . . . το ἦσθετο
 ἀποκαρδοκῆσασα τὴν . . . . ζωὴν, κχι-
 ἐβλάτε ἐαυτὴν ἐπὶ τοῦ . . . . ἐκώ-
 κυέ τε συνεχῶ; καὶ ἐπλήττετο . . . .
 ἐφ' οὕτως; ἐπιθεθῆκοσι κακοῖς, καὶ . . . .
 μὲν αὐτίκα τὴν ζωὴν ἀπερεύξας . . . .
 νατο δέ. Ὁ δὲ βασιλεὺς καίτοι θανα . . . .
 καὶ καταδυναστεύοντος αὐτοῦ τοῦ . . . . πε-
 κρείττων καὶ θανάτου γενόμενος . . . . ἐκ-
 δεστέ τῆς βασιλείσσης καὶ . . . . φεστο τὴν
 τοιοῦτην⁶⁰ ἀθυμυῖαν⁶¹ με . . . . θυγατέ-

Varie lectiones ex cod. Coislin.

⁵⁶ μεταλαθοῦσαν. ⁵⁷ ὕπνου τινός. . . . ⁵⁸ διατελέσασθαι. ⁵⁹ λειποθυμία; ἐσχάτης. ⁶⁰ τοιαύτην.
⁶¹ ἀδκμονίαν.

ρων ἢ τρίτη δ' ἦν αὕτη καταγεν . . .
 Πορφυρογέννητος Εὐδοκία (6). Ἡ γὰρ Μαρία ἄλλη
 τις οἶον Μαρία (7) χρηματίζουσα οὐ περι τοὺς πόδας
 τηλικαῦτα καθημένη τοῦ ἐμοῦ δεσπότην ὡστερ
 τότε ἐκαίνη, ἀλλὰ τοῖς περι τὴν κεφαλὴν μέρεσιν
 ἐνασχολουμένη, ὕδωρ ἐδίδου τοῦτω διὰ τοῦ κυπέλλου
 οὐ δι' ἐκπώματός τινος πίνειν, ἵνα μὴ γένοιτό οἱ
 πολλάκις δυσκόλως περι τὴν κατάποσιν φλεγμαι-
 νόσσης τῆς ὑπερίφας καὶ αὐτῆς δὴ τῆς γλώττης καὶ
 τοῦ φάρυγγος ἀναφέρειν τάχα τοῦτον ἐθέλουσα.
 Ἐκεῖνος δὲ σταληρὰς μὲν καὶ ἀνδρικὰς διαμήνυε
 τηλικαῦτα παραινέσεις, ὅμως μέντοι ἐσχάτας. Καὶ
 εἰ, φησὶ, προεξάγεις σαυτὴν οὕτω κατατρυχομένη
 τῇ ἡμῶν τελευτῇ, καὶ ἡμᾶς καταναγκάζεις τοῦ
 κατεπεύγοντος θανάτου προαπελθεῖν. Οὐ βλέψεις οὖν
 πρὸς ἑαυτὴν καὶ πρὸς τὰ ἐνεστηκότα δεινὰ, ἀλλ' **B**
 ἔκδοτον σαυτὴν ποιεῖς; τῷ ἐπιβρέζοντι σοι πόνω
 τῆς λύπης . . . ταῦτα ἐκαίνη μὲν ⁶⁰ . . .
 . . . τῇ ⁶¹ βασιλίδι ἀνέξιεν μὲν μᾶλλον τὸ
 . . . μα τῆς συμφορᾶς. Ἐγὼ δὲ παντοία
 ἦν καὶ ὁ . . . τοῖς τε παροῦσι φίλοις καὶ
 τοῖς ὑστερον ἐν . . . ἐνοῖς ἀνθρώ-
 ποις τῷ συγγράμματι τοῦτω τὸν . . . ὅσον,
 ὡς οὐδὲν ἄμεινον εἶχον τῶν . . . μὴ . . .
 . . . ἀλλ' ὅλη τοῦ πάθους ἐγεγόνειν ἐναυθῶτα,
 . . . καὶ φιλοσοφίας καὶ λόγον καταφρο-
 νήσασα. . . ἐπανούμην περι τὸν πατέρα
 καὶ τὰς αὐτῶν . . . καὶ τοῦ σφυγμοῦ τὰς
 κινήσεις ⁶² . . . ἀναπνοῆς τοῦ αὐτοκράτορος
 . . . παρὰ μόνου. Νῦν δὲ περι τὴν μητέρα **C**
 ἀνεσ-ρ . . . ἀνεκτώμην αὐτὴν εἰς δύναμιν.
 ἀλ . . . τὰ μέρη καὶ παντάπασιν ἀθερά-
 πευτα . . . ὁ αὐτοκράτωρ ἀναφέρειν τῆς ἐσχά-
 τῆς λει . . . εἶχε καὶ τῆς Ἄυγουστας
 ἡ ψυχὴ συνα . . . πείλετο τῷ αὐτοκράτορι.
 Οὕτω; εἶχον . . . καὶ ὡς ἀληθῶς τοῦτο
 δὴ τὸ ψαλλόμενον . . . τίνες θανάτου τὸ τηλι-
 καῦτα ἡμᾶς κατε . . . καὶ τότε δὴ
 ἤρθόμην ἐκφρονος ἔμαυ . . . ἐμμήνειν γὰρ

503 Invallescebat profectibus non lentis exitialis
 incuratarum, imo incurabilium, partium tumor
 deiorque; signis ejusmodi palam exstantibus mox
 securæ mortis, ut neminem plane astantium pos-
 sent fallere. Id Augusta conspicata, sic affecta est, **D**
 ut sibi prudens quisque subjicere potest secum re-
 putando, vel ex iis quæ jam diximus, vel ex æsti-
 matione amoris tanti. Enimvero ejus anima vi do-

A cernebat ex adverso, hanc constantem virilemque,
 tantetsi postremam, admonitionem direxit, Augustam
 potissimum appellans: *Quid te, misera, ob instantem
 finem meum mærore conficis, meque ipsum conster-
 nationis tuæ tantæ tealem, mori ante mortem cogis?*
Cogitares te ipsam saltem, futuraque prospiceres.
*Facile cerneeres imprudenter facere te, quæ ita totam
 animam dolori dedas, viresque ad toleranda postmo-
 dum viduitatis mala servandas præmature universas
 proffites, ut periculum sit ne imminentibus deinde
 laboribus impar ferendis sis.* Hæc ille quidem ad-
 monebat in tempore; cæterum illud ipsum tanti
 judicii tantæque charitatis tali occasione specimen
 editum, quo magis se probandum admirandumque
 ostendebat, eoangebatur intensius Augustæ dolor,
 vel ex ista suprema communiione sentientis, qua-
 lem virum perderet. Mihi porro inter matris dolore
 extabescentis, patris extremum spiritum ægre tra-
 hentis, tristissima spectacula tum mediæ, qui l
 animi fuerit, usurparunt præsentibus oculis qui tunc
 amici adfuere. Posterius et quicumque in hunc com-
 mentarium lectores incident, cretant sane contenti
 de se, Deumque testem appellare non verenti,
 extremo me cum mærore conflictatam, nihiloque
 affectam levius, quam quibus horribilis mox oppre-
 tendæ mortis objicitur facies, adeo totam undique
 comprehenderat planeque obtinebat perturbatio,
 rationis juxta philosophiæque plene victrix. Tamen
 ne utroque simul parente orharer dabat operam
 ingeniosa pietas, ut matri certe solatium vel falsum,
 minuendo patris malo, afferre conarer. Erat in ea
 opinione mea parens nosse me artes plurimas, nec
 medicinæ adeo ipsius rudem esse funditis. Ego illa
 tum auctoritate sic ad ejus bonum abniebar, ut ex-
 plorato crebris tactibus arteriarum pulsu, observato
 quoque spiritu, et signis id genus circumspicis,
 melius esse videri pronuntiare ad matrem conversa,
 indiciumque ementire illi certe consolandæ utile.
 At brevis pio mendacio fides, levis fructus constitit.

loris elicita eminebat e præcordiis, haud dubie mi-
 nans sese abituram simul cum anima Augusti. Væ
 mihi tum miseræ quam gravis articulo rerum tali
 sævæ calamitatis moles incidit! Plane, quod Psalmus
 habet: *Prævenierunt me laquei mortis*^d, et funes
 velut quidam comprehenderunt fatalis exitii.
 Nec par sustinendo constitui, fateor ultro; de pote-
 state mentis deturbatam me sensi. Et erat filix

^d Psal. xvii, 19.

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

⁶⁰ μὲν εἶπε. ⁶¹ τῇ δέ. ⁶² κινήσεις . . . περι τῆς.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(6) Πορφυρογέννητος Εὐδοκία. **425** Alexii filia, cujus meminit Callicles in eo quod descripsimus Epigrammate, et quam Zonaras a patre, filio Constantini lasitæ (illius forte, quem Anna, lib. v, Itali auditorem fuisse ait) collocatam, et ab eo pessime contra generis dignitatem habitam et offensum, soluto matrimonio, in monasterium concessisse scribit.

(7) Μαρία. Quæ Gregorio Gabræ pacta et de-

sponsa ejurato postmodum affinitate, Nicephorum Constantini Euphorbeni Catacalonis filium, sebastocratorem a socero appellatum, duxit, ut auctor est Zonaras. Ex his nuptiis nati Alexius et Andronicus, qui filii τῆς Πορφυρογέννητου Μαρίας, Annæ αὐταδέλφης, dicuntur in sententia depositionis Cosmæ Patr. CP. an. Chr. 1144, apud Allatum. *De Eccl. Occid. et Orient: perp. consens.* lib. 14, cap. 12.

miserabilis furendi causa hinc animam agens pater in cruciatibus acerbissimis; illinc commoriens eadem mater, meque qua exemplo, qua amore sui eundem in casum sponte incitatum tranens. Quotunque igitur me verterem, perditam omnia: lataque et sævissimis horrida fluctibus maria velut quædam occurrebant. Rapiebat ad sese tamen meque affigebat sibi cladis ipse fons omnis emoriens pater. Hunc intuebar, hunc servabam, huic extremum jam ægre anhelitum trahenti constans obsequium pii ministerii representabam, nempe is animi deliquium in novum lapsus satagendi causam dabat, mox expiraturi, ni succurreretur, speciem præferens. Accessit ad caput iterum charissima germana mea Porphyrogenita Maria, et quod prius cum successu tentaverat, frigidam inspersit vultui, eliquiatumque et rosas succum in os, ut prius, instillavit. Ille brevi recreatus intervallo pater, intuitusque nos, ac pro sua constante ad extremum nostri charitate, paribus admodum verbis eum his quæ paulo ante retulimus, matrem nosque allocutus, tertiam in defectionem incidit, cui remedium mutatione cubiculi, translationeque lecti quærendum curabant. Transportavimus igitur Augustum in cubili super quo jacebat, in partem alteram palatii quinque fastigiis insignie, in quo tunc versabatur. Erat enim illa altera pars ad salubrius obversa cœlium, septentriones spectans; nec portarum aut astrarctarum ullis obicibus ædium ac molium appulsum in eam auræ purioris prohibebatur. Interim vero dum spe recipiendi e novo isto symptomate imperatoris in eo transportando moliebamur, successor imperii actum de vita decessoris satis intelligens, clam elapsus ex iis ædibus in quibus æger decumbebat Augustus, magnum palatium occupare festinavit: admirante quidem, et aliquantulum commota, nullam tamen vim expediente civitate. Fuit hæc gravis accessio ad ærumnas Augustæ priores. Palam erat alia deinceps in manu, aliis administrandam consilii supremam fore potestatem, sese mox simul orbandam conjuge, simul redigendam in ordinem; et viduitatis malum per se intolerabile, servitutis quoque ac mutata subito ex summo in infimum conditionis damno cumulandum. Non jam ergo virum solum afflicta luctu Augusta deplorabat, sed imperium præterea ac principalem auctoritatem; harumque rerum insignia purpuram, diadema, solium; quot quantaque argumenta non reprehensibilem lacrymarum! **504** Itaque illa indulgente dolori justo, nullumque non indicium extremi mœroris ejulatu, fletu, planctu, palam edente, obsecundabam ego quoque in omnibus strenue, præeramque choro gementium altis suspiriis, comasque mecum ac vestes vi doloris discr-

και οὐκ εἶχον ὅτι . . . μαι και πῆ τράπωμαι, ὀρώσα τὴν τε . . . ὅσα εἰς τὸν πόντον ἐμβεβλήμενην τῶν συμφορῶν· και τὸν αὐτοκράτορα ταῖς συνεχεῖσι . . . εἰς τοῦσχατον τῆς ζωῆς ἐλαυνόμενον. Ἄλλὰ και . . . αὐτῷ ⁵⁰³ ἐπιβρανθέντος ψυχροῦ και τοῦ τῶν ῥόδων σταλάγματος παρὰ τῆς φιλάτης ἐμῆς ἀδελφῆς Μαρίας, τὰ αὐτὰ και περὶ τῶν αὐτῶν ἐπέσκηπτε τῇ βασιλίδι, και πάλιν εἰς τρίτην λειποθυμίαν ἐνέπιπτεν . . . και μετὰστασις ἔδοξε τῇ βασιλικῇ κλίνῃ . . . τῶν ἀμφὶ τὸ σῶμα ἐκείνου πονούντων. Καί με . . . και μετεστήσαμεν τὸν αὐτοκράτορα κλινοπετῇ . . . μέρος ἕτερον τοῦ πεντορόζου δίκηματος εἰ ποῦ γε . . . οἱ ἐλευθερώτερον ἀναπνεύσαντα ἀέρα τῆς λει . . . θυρίδος ἀνενεγκεῖν. Ἄπέθλιπε γὰρ τὸ μέρος ἐκεῖνο πρὸς βορρᾶν. Καὶ οἰκήματα οὐδαμοῦ ἦσαν ἐπι . . . θοῦντα ταῖς θύραις. Ἄλλ' ὁ τῆς βασιλείας διάδοχος (8) προφθάσας ὑπέβηκε πρὸς τὸ ἀποτεταμένον οἰκημα τὸν τοῦ βασιλέως ἐπιγενοῦς ἀναν . . . και ἐπέσπευδε τὴν ἐξέλευσιν. Καὶ ἐπέγετο . . . μέγα παλάτιον. Ἡ πόλις δὲ τὸ τηρικᾶδε . . . ἐταράχθη γὰρ, οὐ μὲν τοι και παντάπασιν . . . ἡ δὲ γε βασιλεὺς ἐβρίθω τὰ πάντα εἶπ . . . κοκκυτοῦ ⁵⁰⁴, και διέδημα και βασιλεία . . . κράτος ἅπαν και θρόνοι τε και ἀρχαὶ . . . ὀρηνηθίας. Συνεπικύκουσιν δὲ και . . . καταφρονήσασα. Καὶ συνεπένθου . . . και ἐσπάραιτον ἑαυτὸς γοερὸν ἀνοιμῶζου . . . εἰς δύναμιν ἀνελαυνόμεθα ταύτην ἐπι . . . σχάταις ἀναπνοαῖ; ὁ βασιλεὺς ἦν. Καὶ . . . γόμενον ἐψυχορράγει: πρὸς τῇ κεφαλῇ . . . γῆ; ἡ βασιλεὺς ἐβρίπτο εἰς ἀμπεχομένη . . . και τὰ κοκυβαφῆ ⁵⁰⁵ πῆδιλα και ἐπακατετιτρώσκειτο. Καὶ οὐκ εἶχεν ὅπως . . . φλεγμονὴν τῆς καρδίας. Τῶν δὲ . . . ὑποστρέφαντες πάλιν και μικρὸν ἐγχα . . . ἀπτόμενοι: τοῦ καρποῦ τοῦ βασιλικοῦ ἡ . . . ἐκείπιεντιον, et pectus plangentium; nihil pensi toni quidem habens aut philosophiæ rationes quas suggererat animus; aut admonitiones intempestivas moderatione in luctum tali præscribentium, aliquando tamen, charitate matris admonita confirmavi me; conjunxique operam cum astantibus ad Augustam ex acerbissimo isto mœrore quoad fieret recreandam. At ecce frustra id conantibus nobis, oculi omnium nostrum, ut fere semper erant in unum intenti deprehendunt Augustum extremos jam ægre anhelitus trahere. Accurrit ad caput Maria soror, consueto sibi ministerio, quasi exceptura fugientem animam. Imperatrix vero regias vestes humi abjecta lacerabat, calceosque rubros et cætera velut jam falsa indicia dignitatis perditæ sibi avellens ab sese jactabat; tanto motu æstuque ut

Varie lectiones ex cod. Coislin.

⁵⁰³ ἀλλὰ και . . . ἐκεῖνος; ἀνενέγκας τῆς δευτέρας λειποθυμίας. αὐτῷ. ⁵⁰⁴ κοκκυτοῦ. ⁵⁰⁵ κοκκυβαφῆ.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(8) Ο τῆς βασιλείας διάδοχος. Vide Zonaram in Alexio, et Nicetam in Joanne.

θεν τῶν πληγῶν τῆς ἀρτηρίας . . . . . A
 ὄμως μέντοι κατειρωνεύοντο τοῦ καιροῦ. Καί ἡ
 . . . . . καὶ ὑπετίθεντο τὰς μὴ φαινομένας χρο
 . . . . . πίδαξ. Τοῦτο δὲ προνοῖα τιλ ἐποίησαν
 γινω . . . . . ὅτι ἅμα τῇ ἀπαγορευούσῃ τῆς ζωῆς
 τοῦ βασιλέως συναποπνεύσει καὶ ἡ βασιλις τὴν
 ψυχὴν. Ἄλλ' ἡ νοουεχῆς ἐκείνη βασιλισσα τοῦτοις
 οὔτε πιστεύειν οὔτε ἀπιστεῖν εἶχεν. Ἐπίστευς μὲν
 τεχνίτας αὐτοῦς πάλαι γινώσκουσα, διαπιστεῖν δ'
 εἶχεν ὅτι ἐπὶ ξυροῦ ἀκμῆς τὰ τῆς ζωῆς τοῦ αὐτοκ
 κράτορος ἐστηκότα ἔώρα. Ἐπὶ τρυτάνης δὲ οἶον
 ἐστηκυῖα, εἰς ἐμὲ πολλάκις ἐνητένιζε, καὶ τὸν
 ἐμὸν περιέμενε τρίπου, ὡς σύνηθεσ τὴν αὐτῇ κὰν
 τοῖς ἄλλοτε ξυμπέπτουσι περιστατικοῖς· καὶ ὁ τι ἂν
 αὐτῇ ἀποφοιδίσαιμι προσεδόκα. Ἡ μὲν ἐμῆ δέ-
 σποινα καὶ φιλατῆ τῶν ἀδελφῶν Μαρία, τὸ τοῦ B
 γένους ἡμῶν ἐγκαλλῶπισμα, ἡ σταθηρὰ φωνή, τὸ
 ἀπάσης ἀρετῆς καταγώγιον, μεταξύ τῆς βασιλίδος
 καὶ τοῦ αὐτοκράτορος ἰσταμένη . . . . .
 αὐτοῦ χειρῖδιον διεκώλυεν ἐνίστα τοῦ, τοῦ . . . .
 πρὸς τὸν αὐτοκράτορα ὄρα. Ἐγὼ δὲ ἐπέβαλον
 . . . . . τὴν δεξιὰν τῷ καρπῷ, καὶ τὴν κίνησιν
 . . . . . μῶν περιεσκοπούμην, τὴν δὲ πολ . . . .
 ἐπιβάλλουσαν τὰς χεῖρας τῇ κεφαλῇ . . . .
 ῥοσαν τὴν καλύπτραν. Ἐν ᾧ γὰρ εἶ . . . . καὶ
 τὴν βασιλικὴν ἐσθῆτα μεταμ . . . . τσοσυτάκις
 ἐπεῖχον βῶμην τινὰ . . . . μανθάνουσα τῶν
 σφυγμῶν ⁶⁶. Ἡπατώμην, ...
 οὐ γὰρ βῶμη τις ἦν τὸ φαινόμενον με . . . .
 . . . . ἀλλ' ἐπειδὴ τὸ τῆς ἀναπνοῆς μέγα C
 . . . . μα συνδίστατο, καὶ τὰ τῆς
 ἀρτηρίας . . . . . ευμῶνος.
 Ἀφεμένη δὲ τῆς χειρὸς τοῦ Σεβαστοκράτορος, καὶ
 πρὸς τὴν βασιλίδα διὰ . . . . μὲνη
 πάλιν ἐπέβαλον τῷ καρπῷ . . . .
 Ἄλεξιαν. Ἡ μὲν ἐνυττέ με πολλάκις ὅτι
 . . . . . δηλώσαι τὰ τοῦ σφυ-
 γμοῦ ⁶⁷. Ἐπεὶ δὲ . . . . αὐθις ἠΐμαμην
 καὶ ὀπενδιδόντα ἔγνω . . . . τὰ τῆς
 δυνάμεως. Καὶ εἰς ἀσφυξίαν ⁶⁷ . . . . τε-
 λεώτατα τὰ τῶν ἀρτηρίων, ἔγωγε . . . .

A ne membris quidem suis ipsa atque artubus par-
 ceret, quos tractu inelementi planctuque ferebat;
 adeo nullum extremæ consternationis omittebat
 signum. Hic ejus miseratione adducti quidam, in-
 gere quod optabatur, affirmareque receptum nunc
 quoque e syncope Augustum; ejus ad rei fidem
 faciendam, ubi ægrum accratius circumspererant,
 ubi arteriarum segne micantes pulsus, carpum im-
 peratoris contractantes, attentiori exploraverant
 tactu, etsi omnia pejori esse loco sentirent, tamen
 et vultu et verbo denuntiabant lætiores spes, et
 contra quam signa omnia ferebant, ipsi furo et
 dolo, ut putabant, pio, perseverabant meliora por-
 tendi omnia, quo Augustam simul haud dubie cum
 imperatore morituram, nisi eum lugendi æstum
 quo efferri vehementissimo cœperat, melius spe-
 rando remitteret, ab exitio præsentis servarent.
 Cæterum imperatrici summa quoque in ista per-
 turbatione judicio utenti, non plane facilebant si-
 dem, pendebatque ejus animus in æquilibrium dubi-
 tationis quodam; nam hinc quidem motobat au-
 ctoritas hominum utique artificum, et scientiæ me-
 dendii consultorum; aliunde tamen esse imperato-
 rem in extremis res præsens ipsa oculisque loque-
 bantur. In hac ambiguitate, me ut alias sæpe quando
 dubitabat intuens, oraculum videlicet operiebatur e
 tripode meo: et quidquid pronuntiaarem exspecta-
 bat creditura. Tali rerum articulo domina mea
 sororum mihi charissima Maria, decus nostri gene-
 ris, constantis virilisque vocis ac mentis mulier,
 omniumque domicilium virtutum, inter imperatri-
 cem et imperatorem media stans, manu subinde
 interposita studiose obstabat, ne imperatoris mori-
 bundam faciem cernere imperatrix tali exanimanda
 specie posset. Ego vero satagebam interim quasi
 ad indicium captandum unde responsum certum
 expedirem. Dextræ manus summus digitos carpo
 languentis applicabam: tum manuum utramque
 atmovebam capiti ejusdem pileo ac involucris
 paulisper nudato. Sensi hæc faciens vegetio-
 res ictus arteriæ quasi robustius micantis:
 dam meliores spes. Hinc cum iterum ægroti carpum
 atrectassem, pupugit is acutis et crebris salibus
 explorantes digitos, ut præclare adhuc quidem con-
 staret ad augurium spei motus arteriæ micantis.
 Verum quod hi, ut dixi, extremi conatus essent
 naturæ nihil jam sibi facientis reliqui, ubi tertio
 manum adhibui, deprehendo ecce defectas vires,
 languentem pulsum et mox desitura vitæ reliquias
 debiles, ac jam evanescentes. Percussa ego illico
 indicio fatali demisi muta vultum in terram cer-
 num et pallidum; subito pro corpus ipsa color-
 rescens frigore. Sic manibus ad oculos appressis
 retro abiens lugebam; quo mater animadverso,
 statim quid esset rei pervidens, nimirum ut salute
 ac summa rerum conclamata, moderationis jam

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

⁶⁶ σφυγμῶν. ⁶⁷ σφυγμοῦ. ⁶⁸ ἀσφυξίαν.

omnis impatiens immensum et insolabilem luctum acutis longissime continuatis exorsa ululatus est : cum modum negaret in ea lamentatione servari oportere, cuius non privata modo jactura quanta potest esse maxima, sed publica etiam orbis terrarum calamitas ac perniciēs argumentum sit. Matris luctum loquor; mihi tum ipsi quis miseræ fuit animus? ac quibus tandem verbis vel quem in me sensi tam duro in casu, vel quem in aliis atque adeo in tota republica et imperio dolorem observare licuit, exprimam? Mater quidem (de illa enim pergam dicere) regium capitis tegmen abiecit, et illos vel exstructos in suggestum, vel circum vibratos in radorum morem cultro quodam arrepto ad cutem ipsa sibi crines secuit. Rubris quoque indumentis pedum, quæ vel præcipua imperatoris dignitatis insignia sunt, ab se procul abiecit, pro eis dari sibi nigros calceos; nec ipsos exquisitæ fornix aut pretii, sed qui primum occurrerent, petiit. Pallam vero etiam purpuream pulla mutare vixte cupiens, difficultate nonnulla laboravit; parum bene id temporis instructo palatino vestiario lugubris ornatus copia. At brevi suppletus is defectus est. Aderat enim tertia soror mea, quæ viduitatis jam experta malum, vestem e suis cistis exprumpsit temporari accommodatam, qua imperatrix ad professionem luctus congruente usa, atro se totam ab humeris ad pedes obvolvitur pallio, caput quoque velo integens coloris tenebrosi. Quod illa dum agit, imperator sacram animam Deo reddidit, meusque sol in noctem, heu mihi! perpetuam occubuit. Quis tum non ingemuit? quis non arsit dolore? quosnam ad tam duros animos tantæ tum non pertinuit cladis sensus acerbissimus? Misceretur undecunque confusus strepitus planctuum gemituumque, vocibus subinde inter 506 confusos ejulatus distincte in cælum surgentibus, sibi patrem, sibi patronum, sibi curatorem beneficum, eum denique qui sibi unus esset omnia, periisse lamentantium. Ac mihi recolenti jam talia et ex recordatione præteriti in futuram memoriam transmittenti, subit inter luctum dubitare, ecquid adhuc vivam; an non falsum experientis indicium sit, ita ut quod agere quod scribere mihi videor, umbris imaginibusque mentientibus illudat. Ergo et manus oculis applico, palpoque explorans somniumne an vera

κλίνουσα τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ καὶ ἀπόφυκτος ἦν πρὸς γῆν ἀπουύσασα, καὶ μηδὲν φθειρομένη, καὶ τὴν χεῖρα ταῖς ὄψεσιν ἐπιδαλοῦσα καὶ ὀπισθόπους γενομένη ἐθρήνου. Ἡ δὲ, συνείσα τοῦ πράγματος καὶ τοῖς ὄλοις ἀπαγορεύσασα, ἐκώκυσε τε ἀθρόον μέγα . . . διωλύγιον. Ἄλλὰ γὰρ πῶς παραστήσω τὴν κατασοῦσαν τὴν οἰκουμένην ἀπισαν συμφορὰν; Ἡ πῶς τὰ ἐμαυτῆς ἀποκλαύσωμι; τὴν τε βασιλικὴν καλύπτραν ἀπέθετο καὶ τὰς ἐκείνης ἐθειρας μαχαίριδιόν τι λαβοῦσα ἐν χροῦ διέτεμε καὶ τὰ κοκκοβαφῆ . . . τῶν ποδῶν ἀπορρύψαμένη, μέλανα . . . ἔδειτο τὰ προστυχόντα. Ἄλλὰ ξασθαι δὲ . . . τὴν πορφυρίδα βουλομένη μελαίνης ἐσθῆτος, προχέρω; ἑμάτιον (9) οὐχ εὐρίσκειτο. Ἐξ ὧν δὲ ἡ τρίτη τῶν ἐμῶν ἀδελφῶν εἶ . . . φίων καταλιγῶν τῷ καιρῷ καὶ τῷ πράγματι χηρείας καὶ πάλαι κηκοῖς ἐμίλητασα, λαβοῦσα ἡ βασιλῆς ἀμυρῆνυτο. Καὶ τὴν . . . καὶ ζοφώδη καλύπτραν ἀπέθετο τῇ κεφαλῇ. Καὶ ἐν τούτοις ὁ αὐτοκράτωρ τὴν ἱερὰν ψυχὴν (10) ἀφῆκε Θεῷ. Καὶ ὁ ἐμὸς ἥλιος ἔδω. Ἐρ . . . οὐ μὴ ἀπὸ πάθους ἀλισκόμενοι τὴν . . . ἐθρήνου. Ἐκόπτοντο γοερῶν ἀνοι . . . εἰς οὐρανὸν τὰς φωνὰς ἀνέπεμπον . . . τὸν εὐεργέτην. Τὸν τὰ πάντα αὐτοῖς . . . πύσαντα ἀποκλαιόμενοι. Ἐγὼ μὲν οὖν . . . πιστῶ ἐμαυτῆς ἔπερ ζῶ τε καὶ γράφω. Καὶ μνημονεύω θανάτου τοῦ αὐτοκράτορος. Καὶ ἐπαφῶμαι τῷ ὀφθαλμῷ μὴ ποτε ἀρα θναρ ἔστιν ἀλλ' ἑξισταίς τε . . . καὶ παρακοπή καὶ πάθος περὶ ἐ . . . καὶ ἀλλόκοτον. Πῶς γὰρ ἀπορρύέντος . . . τοῖς βιούσιν ἐγὼ συντάττομαι καὶ συν . . . ζῶσιν. Ἡ πῶς οὐ συνεπαφῆκα καὶ . . . ψυχὴν ἡ εὐθὺς ἐκπνεύσαντος . . . καὶ ἀνασθητος; ἀπωλόμην. Εἰ δὲ μὴ . . . πόνθει, πῶς οὐκ ἀπὸ τινῶν ὀφθῶν καὶ μετεώρων αὐτὴν ὠθησα, ἡ κατὰ κυμάτων ἐν . . . ποντικῶν συμφοραῖς μεγάλαις res sim, quam erat consentaneum magnitudine infandi mali obstupuisse jampridem, ac si minus vitam, certe sensum rationemque perdidisse. Enimvero qui non mirum non prope reprehendendum videatur, eo qui unus auctor, una causa mihi vi-

Variæ lectiones ex cod. Coisl'n.

ἑ ὄναρ ἔστ' τὰ νῦν ὄφ' ἡμῶν ὄπαγο . . . δὲ γε καὶ μὴ θναρ ἔστιν ἀλλ'.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(9) Ἱμάτιον. Codinus, *De off. aulae CP.* cap. 17, n. 26. de imperatrice: Εἰ δὲ τύχοι οὐσα χήρα, τὸ μὲν βῆτον κατέχει, καὶ ἱσταμένη, καὶ καθήμενη· φορεῖ δὲ ἐνδυμα μέλαν, λεγόμενον ἱμάτιον, καὶ μανδύαν ὀξύν. Est igitur ἱμάτιον propria Augustarum viduarum vestis.

(10) *Τὴν ἱερὰν ψυχὴν.* Excessit e vivis Alexius sub noctem 18 Kal. Sept., quo die celebratur ab Ecclesia Deiparæ Assumptio, Ferris hebdom. 5, an. 1000, juxta Græcos 6636, Chr. 1118, indict. 11. Vixit annos circiter 70, imperavit 57, menses 4,

days 15. Illius corpus humatum in monasterio quod ædificaverat, et Christo τῷ Φιλαρθρόπῳ sacraverat. Hæc Anna filia, Zonaras, Glycas, Nicetas in Joanne, Codinus, *De orig. CP.* pag. 79 edit. Reg. Ducas, cap. 1; Petrus Diac. lib. iv, *Chron. Cas.*; Will. Tyrius, lib. xii, cap. 4; *Histor. Hieros.* n. part. an. 1118, *Chron. Malleac.* an. 1118; *Ægul. de Roya*, an. 1118, Alexii sepulchrum etiamnum exsare in templo τῆς Παμμακαριστίου, quod hodie *Patriarchium* vocant, auctor est Mart. Crusius, in *Turcogr.* pag. 189.

τὴν ζωὴν ἔγραψα. Ἄλλ' οὐκ ἔστιν ἄρα κατὰ τὴν A
τραγωδίαν πάθος καὶ ξυμφορὰ θεήλατος ἧς οὐκ
ὄν ἀχθος. . . οἶμην ἐγώ. Οὕτω γάρ με

ὁ θεὸς συμφορῶν μεγάλων πεποίηκε καταγώγιον.
Ἄπεθλόμεν τσοῦτον φωστῆρα τῆς οἰκουμένης
τὸν μέγαν Ἀλέξιον καὶ . . . μὴν ἢ
ψυχῇ τοῦ τάλαιπώρου ἐπετρόπευε σώματα .

. . . ἦ καὶ ὁ μέγιστος λύχνος. Μᾶλλον δὲ ἢ
πίμπρωτος ἐκείνη σελήνη. Τὸ μέγα τῆς Ἀνατολῆς
καὶ Δύσεως πρᾶγμα καὶ ὄνομα. Ἡ βασιλεὺς εἰρήνη.
Καὶ . . . ὦμεν καὶ τὸν ἄερα ἐμπνέομεν.

Εἶτα ἄλλων . . . ἄλλοις κακῶν γεγόνωτων,
καὶ πρηστῆρων μεγάλων καταγισάντων ἡμᾶς, ἐπ'
αὐτὸ τὸ κορυφαιοτάτων ⁷⁰ τῶν κακῶν ἰδεῖν τοῦ Καί-
σαρος θάνατον . . . λάθηνμεν. Καὶ τετηρή-

μεθα τοσαύταις κακῶν περιστάσεσι. Μετὰ γάρ τι-
νας ἡμέρας τοῦ κακοῦ δυναστεύοντος καὶ τῆς τέχνης
ἀπαγορευόντος, εἰς πέλαγος ἀθυμίας ἐμαυτὴν διαφεύ-
σα, τοῖς ὄλοις ἠγανάκτων τοῦτο μόνον ἔτι καὶ ἡ ψυχῇ
μου πορτῆν ἐν τῷ σώματι. Καὶ εἰ μὴ ὡς ἔοικεν ἄρα .

. . . τὴν ἢ ἄλλης τινὸς φύσεως διάπλασις
. . . καὶ ξενίζουσα, κἄν ἀπωλόμην εὖ .
. . . . . μύρλους θανάτους ἀπέθα-
νον. Νιόβην μετὰ τινων τερατευομένην ἀκούομεν

. . . εἰς λίθον μεταβαλοῦσα διὰ πέν-
θος . . . εἶτα καὶ μετὰ τὴν ἀμοιβὴν τὴν
εἰς . . . φύσιν παραπέμπουσαν τὸ πάθος ἀθά-
. . . καὶ εἰς φύσιν ἀνασθῆτον. Ἐγὼ δ' ἄρα καὶ .

. . . μνηστέρα ἐκείνης ὅτι καὶ μετὰ τὰς με-
γίστας . . . τῶν συμφορῶν μεμνήμενα
οὐκ οἶσθη . . . ἄρα πρὸς πέτραν ἀψυχον
ἀμοι . . . ἀπορέειν θαυρῶν ἔμε-
νον . . . ἀνασθῆτως ἔχουσα πρὸς τὰς

συμφορὰς . . . τοσαῦτα ὑπενεγκεῖν
δεινὰ καὶ εἰς . . . παλάτια ἐξ
ἀνθρώπων ἐπεγεῖρεσθαί μοι ἀρόρητα . . .

. . . δυστυχέστερον ⁷¹ καὶ τὸν ⁷² τῆς Νιόβης
. . . μὲν μέχρι τοῦδε φθάσαντα τὰ
λεινὰ τῆς . . . ἔληξεν. Ἦρκει
ἄν, ἐπ' ἀμφοῖν τοῖν βασι . . .

καὶ ἢ τοῦ Καίσαρος συμφορὰ καὶ τὰ ἐκείνων
. . . ἡμᾶτα, εἰς ἐκτριβὴν ἡμετέραν
καὶ τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ σώματος, νῦν δὲ ὥσπερ
ποταμὸι τινες ἐξ ὑψηλῶν ὀρῶν καταρρέοντές μου
. . . . . οἷτε τὰ τῶν δυστυχημάτων βεῦ.

materia naturæ meæ constitutio foret, mortua esse
jam milies debueram. Nioben et quosdam audimus

507 alios a compositoribus fabularum narrari
solere, magnitudine doloris mutatos in naturam
alteram; in hanc tamen, licet cassam sensu, luctus
perpetuitatem sui transmisisse; ac postquam obri-
guerant facti ex hominibus lapides, tamen vulnera
doloris primi, lacrymis perennibus consuevisse
testari. Ego caute quavis Marpesia durior, post
parentis utriusque, duorum clarissimorum omnis
memoriæ principum, luctuosissimos obitus vita

vendi suit, vivere desinente, perseverare me tamen
superstitem, et in numero viventium ex eo luesco
tempore tandiu censeri? Quanto erat verius uti-
liusque exspirare me una cum parente, prodeuntique
ejus animæ meam comitem adiungere: sicque or-
bitatis mala lucri facere; quæ qualia quantaque
futura essent, si jam tum ita præsentire præsa-
giendo potuisse, uti postea experiundo compori,
plane arbitror mihi tunc futurum fuisse optabilius,
alto ex culmine in præceps statim perituram dejici,
aut etiam vastis procellosi maris ad certum exitium
exportandam dari fluctibus, quam in eas servari
calamitates, quæ vitam deinde meam universam ex
illo puncto fatalis oræ crudeliter infestam habuerunt,
vere siquidem usurpaverim illud de tragedia:

*Quæ damna casus, quæque vis major solet
Mortulibus creare, cuncta pertuli.*

Deo nempe visum magnarum me calamitatum di-
versorium velut quoddam ac quasi gymnasium fa-
cere. En amissimus tantum hoc luminare totius
orbis, magnum Alexium. Orbæ familiæ quæ membra
colligeret foveretque, supererat lumen illud alterum,
vel luna potius quædam pleno collucens orbe,
Irene Augusta, illa Orientis Occidentisque res et
cura communis, ac nomen ubique celeberrimum.
Hæc quoque occidit nobis; et iteratæ huic jacturæ
superesse ferreæ ac plusquam ære solidæ possu-
mus; adhucque aerem spiramus. Quia etiam ad
alias procellas, ad novos fluctus longe vehementis-
simos, atque adeo ad ipsam, malorum summum,
Cæsaris mortem rigiditate plusquam adamantina
duravimus: quod equidem qui fieri potuerit, ipsa
in qua factum est, miror maxime; nec intrari satis
queo. Quomodo, inquam, per tot infestissimos ma-
lorum ingentium incursus eluctari hunc in diem vi-
vendo suffecerim. Ego quæ non expertus sensus, nec
ad doloris aculeos hebes esse soleo, ut vel in illis
probavi casibus, quando arte omni ac philosophia
excussa, maloque plane prævalente, ac frenis per-
turbationi remissis, in mæroris quoddam pelagus
æstu tristitiæ abrepta me ultro ipsam abjeci, per-
tæsa omnium, vitam quoque ipsam ægre ferens,
animæque indignans ipsa meæ, quod morari
adhuc sustineret in corpore. Enimvero nisi quæ-
dam adamantina, vel fortiori adhuc con-
pacta

incolumi spectatos, etiam ad cladem perferendam
quæ meum mihi Cæsarem eripuit, plusquam saxea
perstiti: nec quod tantis ex tam alto incidentibus
molibus malorum anima pariter corpusque meum
procrus obruta non sint, causam dicere aliam quoc
præter stuporem incredibilem et pene viuperabi-
lem, in cuius velut ultionem coire nunc quoque
non desinunt novi confluxus calamitatum maxi-
marum. Quæ quidem velut amnes torrentissimi ex
altissimis montibus in meam domum ut in voragi-
nosam aliquam corrivati cavitatem, eam rapiunt fo-

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

⁷⁰ κορυφαιοτάτων. ⁷¹ δυστυχέστερον. ⁷² τῶν.

runtque, et usque ad imum excavant, atque exinaniant rapacissime. Sed finis aliquando faciendus est; ne promissam ipso nomine ac professione Historiæ delectationem lectori, supra modum indulgens luctui, operis clausula corrumpat.

Finit ubi vitam Comnenus Alexius, illic
Nata quoque ipsius finit Alexiadem.

Α ματα . . . ὡς εἰς μίαν χαράδραν συγκαταλύουσιν ἢ τὴν ἐμὴν οὐκίαν. Τέλος γοῦν ὁ λόγος . . . μὴ καὶ ἀναγράφοντες τὰ λυπηρὰ ἐμπικραίνοιμεθα.

Ἀἴξεν ἢ ὅπου βιότοις Ἀλέξιος ὁ Κομνηνός.
Ἐνθα καλὴ θυγάτηρ λήξεν Ἀλεξιάδος.

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

ἢ συγκαταλύουσιν. ἢ Hoc distichon deest in manuscripto.

GLOSSARIUM ANNÆUM

SIVE

DECLARATIO VERBORUM QUÆ SINGULARI AUT RARA NOTIONE AB ANNA
COMNENA USURPANTUR.

A.

Ἀγοροί. Exstat locus, lib. vii, pag. 205: Μετακαλεσάμενος τὸν Ταττικὸν ἐνετείλατο συμπαραλαβεῖν τοὺς τε καλουμένους ἡνδρειωμένους τῶν Ἀγυρῶν. Hujus loci Latinam interpretationem cogitanti mihi cum parum satisfacerent quæ ad illum in suo Glossario Meursius adnotavit, necesse habui consulere oraculum, quod sefellit nunquam, R. P. Dionysii Petavii. Is statim uno verbo rem absolvit. Admonuit enim subitariis litteris: Ἀγοροὺς ἡνδρειωμένους esse videri eos qui cum inter ephēbos honorarios in obsequio imperatoris apparuissent, jam per ætatem maturi militiæ ab ipso in fidam notorum militum cohortem conscripti tanquam eximii commendarentur. Cui sane notioni totus loci conspectus et sententiæ ἀκολουθία favet unice. Indicavit sententiæ suæ fundum testimonium Eustathii in Ὀδυσσ. ο, sub finem. Quo loco doctissimus ille grammaticus nomina Græca quibus differentia ætatis humanæ designantur ex Alexione referens, ubi longo censu pervenit ad puberes, sic habet: Ἐν δὲ Κυρήνη τοὺς ἐφήβους Τρικαδίου καλοῦσιν, ἐν δὲ Κρήτη, Ἀποδρόμους, διὰ τὸ μῆπω τῶν κοινῶν δρόμων μετέχειν. Ἀχαιοὶ δὲ, Κοίρους. Θρακιᾶς, Ἀγοροὺς, ὡσαύτως καὶ Ἀττικοί. En Ἀγοροὶ non jam ἡμφακῆς, νεα αερβα, sed pueri puberes, idque Thracibus, ubi Constantinopoli et Alexius, honorarii more hodieque recepto ministri principum, quos deducto a pædagogio nomine *pages* nostri vocant. Qui Latine nostra hodie scribunt ephēbos Græco verbo Latinis litteris volent dicere. Hinc confido fore ut æquo lectori mea verborum initio descriptorum versio probetur, in hæc verba concepta: *Accersito Tatitico mandavit ut sumptis secum e pædagogio aula regis pueris, bello jam maturis (cohors erat e re nomen nacta, ut ephēborum in virile robur adultorum diceretur), etc.* Solitum enim esse

Alexium Augustum cohortem habere lectam eorum quos ministerio domestico probasset a pueris, indicat Anna cum aliis multis hujus Historiæ locis, tum uno quem ad specimen describam ex lib. xi, pag. 333, ubi loquitur in hunc modum: Δυνάμεις δὲ πολλὰς μετὰ τοῦ Βουτουμίτου ἐξέπεμψε, ἄνδρας μαχημοτάτους. Καὶ αὐτὸν δὴ τὸν Βάρδα, καὶ τὸν ἀρχαιονοχὸν Μιχαήλ, ἀκμάζοντας καὶ ἀριστεροὺς τὸ γένειον ὅς νηπιόθεν προσλαβόμενος ὁ αὐτοκράτωρ, καὶ τὰ στρατιωτικὰ ἐκπαίδευσας, ὡς εἰνούστερους τῶν ἄλλων τῷ Βουτουμίτῃ παραδίδωσι. Ad quem locum versionem quoque nostram hic ascribam: *Butumiten ire jussit in Ciliciam cum cepiis lectissimis, atque adeo flore ipso militiæ Romane, viris omnibus fortissimis, et experimentis magnis probatæ virtutis. Erant in iis Bardas et pocillatorum princeps Michael, florentes ætate juvenes, et prima imagine malas signantes, quos a prima ætate imperator, nutritus apud se, imbuere rudimentis militaris artis per seipsum tanti duxerat heroica puerorum indole, studioque sui ac fide majore delectatus, etc.* Vide quæ dicturi sumus ad vocem Ἀρχιτοπῶλοι.

Ἀγράφια. Nempe ἀγράφιον apud Annam patriæ tectæ genus est. De quo cum nihil habeam quod addam ad Meursium, quem nec compilare nec retractare, nisi sicubi necesse fuerit, animus est; hactenus sit satis. Nam de etymo quæ conjectura succurrebant, tanti non est exsequi.

Ἀήρ. Lib. xv, pag. 463: Τῶν οὐρανοῦ καλουμένων Μαλάγων αὐτὸν τὴν ἀέρα κατέλαβε. Magna monitis nomen proprium ἀήρ τοῦ ὕδρου qui dicatur hoc loco, divinandum est. Phavorinus sic aerem describit: Οὗ πᾶσαι αἱ κατὰ τόπον κινήσεις εἰσὶν, ἄνω, κάτω, ἔσω, ἔξω, δεξιᾶ, ἀριστερᾶ, καὶ ἡ κυκλοφορικὴ κίνησις. Ex hac e vulgi sensu accepta notione factum ut aeris vox non tam elementi naturam quam loci

situm interdum signet. Id cernitur in illo Virgilio (*II Georg.*):

*Aur quos Oceanus propior gerit India lucos,
Extremi sinus orbis: ubi aera vincere summum
Arboris aut ullæ jactu potuere sagittæ.
Et gens illa quidem sumptis non tarda pharetris.*

Aer summus arboris est extremus apex ramorum ac frondium altissime exurgens supra silvam reliquam. Et his conjecturam capient de loco qui est in manibus videri poterat aer montis esse supremus ejus vertex. Verum intercedit huic suspicioni ἀκολούθῃ ipsa loci et ratio sententiæ, quæ exigit ut aer Malagorum sit non editissima montis ejus pars, sed mari vicina maxime, imminensque opportune, rostrum quoddam aut caput promontorii ad appulsiōnem solutionemque navium. Statim siquidem a liditur Augustum simul istum aerem attingit, regia monere missa imperatricem in arce maritima commorantem accersivisse: Ὁ βασιλεὺς ἄμα τῷ τῶν ἀέρα καταλαβεῖν, διὰ τοῦ βασιλικοῦ μονήρου; μεταπέμπεται τὴν Αὐγούσταν. Imo, ut apparet, eo ipso animo ac spe conficiendæ deportationis hujus locum istum insederat imperator: ut vel inde satis verisimile sit aerem vocatum promontorii excurrentis in mare caput undique portuosum et accessu facile. Sic Ausonius in Mosella, *templi aerem* vocat non quodcumque medium spatium inter cameram et pavimentum fani: sed insignite nodum sive umbilicum medice fornicis prominenter exstantem e magnete lapide in speciem Cauri flantis conformato: cui opposita statua ferrea Arsinoes, innata vi lapidis Herculei tracta in altum, suspensa suspendebat animos admirationemque spectatorum circum hiantium: quod solidum signum gravis materiæ adnotum arcana vi tholo medio testudinis delubrum superne contegentis, ibi hæreret nullo fulcro, talem objectans suspectantibus speciem qua-i solo crine in hærens nucleo cameræ justæ molis puella inde penderet. Versus Ausonii sic habent:

*Canditor hic forsans fuerit Ptolemaidis aulæ
Dinochares, quadro cui in fastigia cono
Surgit, et ipsa suis consumit Pyramis umbras.
Jussus ob incesti qui quondam sædus amoris
Arsinoen Pharii suspendit in aere templi.
Spirat enim tecti testudine Corus Achates:
Afflatamque trahit ferrato crine puellam.*

Sic in pileo despotæ Sciadio dicto: de quo Collinus, cap. 3, num. 1, pag. 45, edit. Reg., ἀήρ vocatur nodus cinguli clarissimis e gemmis pretiosissimo textu nomen despotæ ipsius inscriptum ostentans intuentibus contra. Erat enim ille nodus (Greiserus noster non male umbonem vertit, ob quamdam similitudinem umbilici clypeorum), erat, inquam, pretiosi et auro clavati diadematis, quo redimiebatur pileus despotæ, quasi fibula ista, et emblema fulgentissimum, ex congestis margaritis, in partem anteriorem obversum atque adeo emicans e fronte summa. Non facit hoc notio alia nominis ἀήρ, juxta quam velum quo sancta operiuntur in altari aer dicitur. Colligit testimonia Meursius. Cui addo:

videri indiatam hoc verbo vel subtilitatem tenuis ac pretiosi panni quo vela talia constabant; quo more ingeniosi scriptores telas subtilissimas ventos textiles, aut nebulas coherentes vocare solent: vel adhibitum huic, nomen ἀήρ, quatenus caliginem et tenebras sonat, ad designandum obumbratione ista contegentis veli augustam velut quamdam caliginem offundi mysteriis, et sacras tenebras quibus ad venerationem vulgo commendentur.

Ἀμφίρουκος. Lib. viii, et lib. xiv: Genus sine dubio navis. Videri posset corrigendum ἀμφηρικὸς *ambiremis*, quo verbo Thucydides est usus: nisi satis expertus uti Annam sæpiuscule novis vocabulis, temperandam putassem criticam manum. Quin etiam non usquequaque ἀμφηρικὸς Thucydidis ad hujus loci sententiam facit. Hic enim res exigit hoc verbo intelligi navem apertam undique, ad speculationem liberam riparum amnis, quales ἀμφιβῶγας Suidas appellatas docet: quasi dicas fractis undique obicibus vectoribus circum omnia cernendi puram facultatem dantes. Speculatorias, si bene memini, dixit Livius, lib. ii Decadis prima. Græci autem, ut Plutarchus in Catone, καταποικία πλοία: quam vocem Latinitate donatam ab Hirtio habemus, lib. v, imo et a Tullio lib. v Epistolaram ad Atticum. Cæterum si quis pro priore ambiremis ἀμφηρικὸς notionem ambitiosius contendat, haud difficile concesserim, utramque hic significationem in usum inclusam vocem, ut ἀμφίρουκος νῆες et ἀπετῆς et duobus utrinque remis agitatae naves sint.

Ἀνθῶπως. Peculiari et juridica ratione usurpatur ab Anna hoc nomen libro præsertim xiii, sæpius ad significandum ὑποχέριον δούλον subjectio nem professum alicui principi ratione feudi ab eo accepti. Vide verbum λίζιος, inferius suo loco.

Ἀντιληψίς. In instrumento pacis confectæ Baimundum inter et Alexium Augustum lib. xiii sonat liberalem gratiam et concessionem clementem ac beneficam.

Ἀπόκρηω et *Ἀποσπᾶς.* Cum nihil addendum habeam ad ea quæ vire doctissimi de his vocabulis adnotarunt, causa hic morandi non est.

Ἀποστολεύς. Qui classi præest. Vide Suidam; usurpatur lib. xiii in Pacificatione Baimundi.

Ἀριστήριον. Lib. xiv, pag. 443. Ἡ δὲ Αὐγούστα περιχαρῆς γεγονούτῃ ἐδέξατο τοῦτον ἔξω τῆς τοῦ κοινῶνος θύρας, ἀριστήριον αὐτοῦ πάλαι ὀνομαζόμενον. Suspiciari licet ex notatione vocabuli fuisse hanc Gynæcei palatini exhedram in qua imperatrices cibum sumere consueverant. Ut sit ἀριστήριον ἀπὸ τοῦ ἀριστεῖν *prandere*. Quod si ita est, parum verisimile fuerit idem esse ἀριστήριον cum Ἄρεως οἶκῳ cujus meminit Procopius, lib. i Persioorum ubi de incendio urbis et palatii: Καὶ τῆς, αἰ, βασιλέως αὐλῆς: τὰ ἐκ τῶν προπολαίων ἄχρι ἰς τὸν Ἄρεως λεγόμενον οἶκον, καυθέντα ἐφθάρη.

Ἀρχοντοπάλοι. Filii veteranorum militum in unum agmen sic dictum conscripti, lib. vii, pag. 204. Ἀρχόντων nomen vel militares magistratus,

ut *centuriatus*, *tribunatus*, et similes indicat : ut hi fuerint filii non gregariorum sed gesto magistratu probatorum militum : vel eadem notione sumitur qua principum vox in militia Romana. Ubi Principes, Hastati, Triarii, species sunt militum etiam præfecturam militarem non gerentium. Πόλιν terminatio ὑποχοριστικὴ *diminutiva* est Græcis recentibus. Quod, quia viri docti abunde docuere, novis auctoritatibus, quod erat facile, putidum et supervacaneum fuerit adstruere conari. Tantum addam, quod ad Ἀγούρων quoque superius explicatam vocem et cohortem referri potest, vel plane ad hoc genus pertinuisse cohortem trecentorum eximiam, lib. xiii, sub initium descriptam ; vel certe similis instituti ac generis fuisse. Verba loci laudati sic habent : Τὴν νέηλιν στρατιάν ἐκ τῆς συντάξεως πάσης ἀπολεξάμενος · καὶ οὐδὲ μᾶλλον αὐτὸς ἀνεθρέψατο καὶ τὰ στρατιωτικὰ ἐξεπαίδευσεν (hi manifeste ad classem τῶν Ἀγούρων pertinent), ἀρχηγούς στρατευμάτων κατέστησεν. Ἦσαν δ' οὗτοι ξύμπαντες τριακόσιοι, πάντες νέοι, καὶ εὐμήχεις, σφριγῶντες τὸ σῶμα, καὶ ἕκαστος, τοῦτων ἀρτίχρους τὸ γένειον, etc. Paulo inferius sub medium libri ejusdem xiii, memoratur cædes Caræ cujusdam qui ex cohorte τῶν Ἀγούρων ἠνδρειωμένων fuisse videtur. Sic enim Anna : Πίπτουσι τηνικαῦτα τῶν Ῥωμαίων πολλοί. Καὶ αὐτὸς ὁ Καρὰς νηπιῖθεν τοῖς γνησίοις παρὰ τοῦ αυτοκράτορος προσληθελ; καὶ κατζλεγελ;.

Ἀυτοκρατόρισα. Imperatrix, lib. xiv.

B.

Βεστιαρίται. Lib. iv, pag. 109, τῶν δὲ οἰκειοτέρων οὐδὲ βεστιαρίτας ἢ συνήθεια καλεῖ. Omnes hos fuisse custodes imperialium vestium (sic enim viri docti βεστιαριτῶν nomen exponunt) equidem vix credo. Quomodo enim isti aut tot fuissent ut ex iis numerosa cohors pugnaturum acie Alexium sequeretur? aut soli ex aulicis ac domesticis omnibus ad dimicandum asciscerentur? Videtur potius, ex verbis Annæ βεστιαρίτας dictos communiter vulgari lingua fuisse omnes domesticos domus Augustæ qui statis in palatio ministrantes officiis familiæ imperatoris imputabantur. Certo fortasse colore aut modo vestium (ut hodie fieri consuevit) ab aliis distincti, indeque appellationem nacti.

Blattia. Recitat Anna, lib. iii, pag. 93 et 94, epistolam Alexii Augusti ad Henricum regem Germaniæ, qua inter alia imperator testatur se regi ex pacto misisse centum quadraginta tria millia nummorum et centum Blattia, ἑκατὸν βλαττία. Quid hæc Blattia sint equidem disquisivi diu : quo potissimum omnia indagantis suspicio sederit, hic proponam obnoxie ac timide. Existimo volumina fuisse panni holoserici ostrino colore tincti, *cent pieces de velours ou satin rouge cramoisy*, ita ut materiæ simul et coloris genus vocis unius emphasi jungantur institutione peculiari Græcorum sequioris ævi. Primum omnium Blattiam dici purpuram,

ostrum, muricem, ac coccum (vobis enim populari usu color rubeus splendens, tot istis inter se diversis signatur nominibus), blatiam, inquam, dici purpureum quemcumque fucum, doctissime demonstrat Andreas Resendius, lib. i *Antiquitatum Lusitanicarum*, tum aliis veterum testimoniis adductis, tum his Sidonii versibus, lib. xi Epist. ad Tonantium :

*Rutilusque ferte blattas
Recoquente quas ahenò
Melibœa fucat unda
Opulentes ut meraco
Bibulum colore vellus, etc.*

Item auctoritate Vopisci, Capitolini, Eutropii, Pauli Diaconi, Isidori, Venantii Fortunati, et aliorum astruit Gretserus noster, lib. ii *Observationum* in Codinum, solidius, ni fallor, quam ut satis fuerit eruditum scriptorem Notarium posteriorum in Cedrenum, tribus contra verbis excipere : nihil esse nisi *nugis et nullius momenti commenta quæ circa blatteum colorem, id est roseum vel purpureum, et Græcum βλαττίον, ex nominum allusione velut e Delphica tripodè, enuntiat sparsim Gretserus in Codinum*. In quo præterea (quod pace viri docti et religiosi dictum velim) humanitatem ejus adversus hominem de religione ac litteris bene meritum requiro. Afferri solet Cassiodori quoque manifestum in eadem sententiam testimonium. Sed res minime dubia testimoniis non eget. Blattia, veris genus triticeæ ac ferrugineæ coloris, usurpatum jam olim scinus pro verme minuto coloris micantissime flammæ, ac viva rubedine saturi qui oritur ex granis fruticis Arabibus *Kermes* dicti : ex quo est nomen celebris apud officinas antidoti (confectionem *Alkermes*, vocant) quod in ea locum vel præcipuum hanc hujus fruticis habeant : cuius item ex nomine vulgatum illud nostris saturæ purpuræ vocabulum natum qua *ronge cramoisi* quasi rubrum *Kermesinum* dici solet. Hinc quia ex granis hinc fucus purpureus quo vestes inficiuntur exprimitur purpura ipsa *grana* Lusitanis dicitur : imo et Græcis κόκκος, quod genericum, non minus quam vermis, nomen est, ad hanc tamen speciem usu addictum. Jam quia grana hæc industria infectorum certo modo et spatio temporis in areis expansa et subinde vappa vel cervisia rigata, vertuntur in vermiculos pellucentes cruore florentissimi coloris, quo vestes imbutæ amœnissime fucantur, invaluit ut purpura, vermis ac vermiculus appelletur, Græce σκώληξ aut σκωλήκιον, unde putatur in vulgares linguas emanasse *scarlacæ* nomen, Galli *escarlats* dicunt. Qui etiam pro ruberrimo fuce, *vermillon* vermiculum, passim usurpant. Neque id cœpit χθὲς καὶ πρόην, cum omnium antiquissima lingua sancta locis sane plurimis etiam primi et vetustissimi scriptoris Mosis, vocem תולת, quæ vermem sonat, pro purpura usurpet, uti videre est Exod. xxv, 4 ; xxxv, 35 ; xxxix, 3 ; Levitici xiv, 4 et 6. Tum præterea Job xxv, 6 ; Isa. i, 18 ; xiv, 11 ; xli, 14 ; Thren. iv, 5 ; Jonæ iv, 7 ; Nahum ii, 5,

et alibi. Sed omittere non possum locum eximium ex Psal. xxi, 7, ubi juxta Vulgatam nostram : *Ego vermis et non homo, opprobrium hominum et abjectio plebis*. Loquitur eo psalmo Christus, et prophetice prænuntiat minutissimas quasque partes ac peristases passionis suæ, quas in narratione rei gestæ attenta comparatione recognoscere multo est jucundissimum. His porro quæ descripsimus verbis singulariter designatur illud opprobrium quod Christus gravissimum pertulit, quando conscrissus flagris, et præterquam toto corpore cruentatus, etiam coronatus spinis, productus ad Judæos a Pilato est; ita deformatus, ut vix pro homine agnosci posset, nisi, ut pictorum rudium ævo simplici conatus imperfecti juvabantur inscriptione addita, quæ doceret esse hominem id quod illi simulare cogitarant, ita Pilatus verbo admonuisset esse illum hominem : *Exivit Jesus portans spineam coronam et purpureum vestimentum; et dixit eis (Judæis Pilatus) : Ecce Homo (Joan. xix, 5)*. At hæc loci alterius. Satis sit hinc legisse obiter in rem præsentem, illic in vermis nomine alludi acute ac prorsus eleganter ad purpureum vestimentum quo tunc opertus ad ludibrium Christus fuit. Quanquam in Hebræo *תַּלְתָּל* alia etiam insignis allusio est ad crucifixionem imminentem ex paronomasia vocis *תַּלְתָּל* quæ sonat de ligno suspendere ac crucifigere. Hactenus habemus purpurei coloris notionem in blatta; mihi vero id non sufficit, qui existimem etiam genus serici textus ac bombyciniæ materiæ Blattii verbo designari : ita ut Blattia non quivis panni purpurei, sed serici sint. Primum, observo sæpe ista conjungi mentione apud scriptores. Ælius Lampridius in Heliogabalo : *Paraverat funes blatta et serico et cocco intortos, quibus, si necesse esset, laqueo vitam finiret*. Quibus in verbis merito quærat aliquis : quæ materia blatta sit a serico et cocco distincta? ac fortasse non male suspicetur prius et expositiva accipiendum, hoc sensu : *Paraverat funes blatta, hoc est, serico et cocco, sive filis sericis coccinei coloris intortos*, etc. Flavius Vopiscus in Aureliano : *Cum ab eo uxor sua peteret ut unico pallio blatæo serico uteretur, ille respondit : Absit ut auro fila pensentur; libra enim auri tunc libra serici fuit*. Hæc ille in quibus notari cupio : cum dicitur libra serici, non sericum quemcumque pannum, sed simul blatteum, hoc est purpureum intelligi : uti et cum fila dicuntur auro pensari, fila bombycina cocco tincta cogitanda sunt, adeo hæc usu et præterto conjuncta vices sibi invicem ad mutuam significationem præstant. Itaque et paulo ante cum dixit Vopiscus idem : *Vestem holosericam neque ipse in vestiario suo habuit; neque alteri utendam dedit*, non quamcumque forte, sed purpuream significavit, ut tanto cohærentius sequatur quod statim infert de negato uxori pallio blatæo, ex holoserico purpureo videlicet. Sed pergamus exempla dare conjunctæ mentionis coloris et texti. In Codice Theo-

dos. leg. 18, tit. de Murilegulis qui est 20 libri x : *Quoniam trecentas pene libras blattæ sericæ clandestina fucatione*, etc. In Codice Justiniani serico-blatta uno vocabulo legitur. Et alibi sæpe similia videre est; nam hic jam æquo longiores sumus. Hinc factum ut sola mentione coloris purpurei, usu tacito sericæ materiæ species indicaretur. Narrat ecce de Nerone Suetonius : *Aureo eum reti piscutum et funibus purpura coccoque nexis*. Quis hic aliud intelligit quam funes sericis filis purpureis intortos? Quos eandem rem memorans blatteos apprime in rem nostram dixit Eutropius, uni voci significationem serici textus et coccinei fuci subjiciens. Quid Græci? (Recentiores hos dico Byzantinorum tractatores rerum) quam multa hujus consuetudinis exempla suppeditant? Nicetas unus sit satis. Aliorum testimonia occurrunt ultro legentibus. Is ubi in Alexio Commeno Juniore, libro III, in plerisque codicibus habet *δυσυ τῶν βλαττίων*, alia lectio, (quæ utcumque putetur marginalis adnotatio, veteris certe grammatici est; et ut in re tali, de notione vocis usitata suo tempore, auctoritatem habet) alia, inquam, lectio habet *πλήν τῶν σερικῶν νημάτων*. Alibi Nicetas *βλαττία πολλά χρυσά*. In quæ verba paraphrasis docti grammatici sic habet : *σερικὰ διαπλεχθέντα χρυσῶ*. Alia omitto. Hæc enim abunde sunt ut recte videatur in universum statuisse Salmasius Notis ad *Hist. Aug. script.* pag. 394, recentiores Græcos *βλαττίων non pro blatta vel purpura sola, sed pro nemate serico blatteo usurpasse*. In quo puto Græcos rationem habuisse aliquam originis florum sericorum quæ a verme, hoc est blatta (nam Blatta interdum commune nomen vermis est) producitur, vulgo bombyce dicto. Unde filum ipsum ac tela ex eo texta bombyx dicitur. Quin etiam nomen ipsum vulgatissimum serici, non a Seribus populis aut patria eorum, quod vulgo putant, si Hesychio quidem credimus, ducitur, sed a vere verme sive blatta. Ita enim Hesychius : *Σηρ σὼλῆξ ὁ τὴν μετὰξαν ἐργαζόμενος*, hoc est, *Ser vermis sericum vellus efficiens*. Quare serica vestis peculiari ratione blatta, blattea vel blattia dicitur. Præterea illud admonuerim : cum duplex scriptura sit nominis *βλαττίων*; altera geminato τ, altera ea simplici littera : quæ hactenus diximus tantum convenire τῶ βλαττίω, quomodo scribit et Anna nostra et Cedrenus in Tiberio III, ubi memorat *στολάς σοληνατὰς ἀπὸ βλαττίου*. Ex quibus fortasse tum Nicetæ loca tum Codini quæ *βλαττίων* scribunt cum τ ψιλῶ, corrigenda sunt. Quod vero ratio sententiæ alicubi exigit ut *βλαττίων* volumen sit, ortum videri potest ex eo quod panni ejusmodi serici antequam in partes secti assutique in vestes essent, in volumina complicabantur *βλαττία* vulgo vocitata. Postremo illud monere non omittam non esse contra rem ac sententiam nostram stabilitam hic a nobis locum illum Codini, cap. 4, n. 20, ubi mentio est *λευκοῦ βλαττίου*. Ut enim omittam

etiam candorem purpuræ tribui, Horat. Sat. vi, lib. II :

*Rubro ubi cocco
Tincla super lectos cauderet vestis eburnos ;*

sane ferrum igne concepto, quod candens dicitur, purpureum fulgorem habet. Ut non pertendam meo jure quamvis eminentiam splendidis in suo genere coloris purpuram interdum appellari. Unde purpureæ nives dictæ reperiuntur. Illud modo dico eo ipso quod Codinus significare volens logothetæ pileum ex serico albo splendens esse, vocavit illud λευκὸν βλαττίον, satis indicasse βλαττίον solum, sericum esse purpureum, quæ opinio nostra est æqui lectoris arbitrio subjecta.

Βλάχοι. Lib. VIII, pag. 227 : Καὶ ὅποσοι τὸν ναυ-
αἶδα βίον ἐβλοντο (βλάχους τούτου; ἢ κοινὴ καλεῖν οἷδ' ἀλέκτες). Et tamen *Blachi* populorum nomen est Mœsiam superiorem incolentium, qui hodie Valachi vocantur, olim forsasse ex Scythiis nomadibus et hamaxobis vagis in iis denique sedibus conquiescentes : unde invaluerit ut proprium antea sectæ atque instituti nomen genti postmodum ad hæserit. Neque enim nunquam studia in generis appellationem transeunt in similibus, Occurrunt nunc Corsi sive Corsicæ insule cultores qui quoniam opportunitate littorum et marium illecei præticam olim studiose factitabant, inde vulgari vocabulo piratas *corsaires* dicimus : uti et latrones *brigands* vocamus quod *Brigantes* olim Magnæ Britannię populi latrociniorum infamia flagrareut : ut omittam Chaldæorum nomen sæpius olim astrologiæ studium quam locum patriæ designasse. Cui geminum est quod sacrarum Litterarum interpretes adnotant in illis verbis Proverb. xxxi, 25 : *Sindonem fecit et vendidit et cingulum tradidit Chananæo*, Chananæum dici mercatorem. Sed nullus sit finis si curam congerere cuncta ejus loci exempla. Unum addam de quo fuerit operæ pretium monuisse. Joannes Sinnaeus, cujus Historiarum libros rerum narrationem indidem ubi Annæ nostræ *Alexias* desinit auspicientes Latina versione deproperamus brevi prodituros, libro secundo meminit deprædationis Mysorum quæ inter Cilicum et Antiochiæ Syriæ fines exerceretur. Unde autem tali loco Mysi? Nempe Mysos viles personas et mancipia intelligit, significatque magnam numerum rusticorum et vilium capitum capto et servituti fuisse addictos. Id adeo inde ortum suspicari fas est quod Mysorum gens despicibilis et servituti nata olim proverbio locum dederat Ἐσχάτος Μυσῶν, cum alicujus infima vilitas exaggeranda cum hyperbole esset. Cicero pro Flacco, sect. 65 : *Quid porro in Græco sermone tam tritum atque celebratum est quum si quis despiciatur ducitur ut Mysorum ultimus esse dicatur*, etc.? Igitur ut Mysi mancipia dicti, ut bello capti dura et inclementi servitute habitū Sclavi sive Slavi vocati, sic, *Blachi*, cum gentis vagæ proprium esset nomen, appellative postea designaverit instabilis et desultoriæ

vitæ Barbaros, ἐλόνας τὸν νομῆσα βίον, erraticæ et nusquam habitantis domicilium vitæ sectarios.

Βραχιόνιον. Τῶν Βλαχερῶν lib. II. Est opinor murus sive ambitus exterior, suburbio Constanti-nopolitano *Blachernæ* dicto circumdatus.

Βρεβία. Catalogi vasorum sacrorum et possessionum Ecclesiæ lib. VI, pag. 157 ; sumptum ex usu veteri Ecclesiæ Latinæ. Etenim Ortatus libro I, testatur : chartam in qua conscripta essent bona ecclesiastica *breve* proprie vocatam.

Βρύσις. Lib. XV, non longe ab initio καὶ στρατο-
πεδεύει κατὰ τὴν βρύσιν τοῦ Καρυεύς καλου-
μένην. Non est dubium quin βρύσις sit fons. Id vo-
cis ipsum etymon clamat. Est enim a βρῶω scaturio. Præter eas auctoritates quas recitat Meursius alieno, ni fallor, loco, nempe in verbo βρεσίον, quod alterius originis et significatus est. Puto autem designari peculiariter verbo βρύσεως locum ipsum scaturiginis ex quo protinus hauritur ; ad differentiam πηγῶν καὶ κρηνῶν illarum quæ operibus in urbes inducebantur, cujusmodi erat ἡ ἐνεάκρου-
νος Athenis. Sed horum fontium origines oportet altiori esse situ, unde per pronum quo erat opus deduci possent. At βρύσις videtur dici fons humilior, qualis optabat Juvenalis (sat. III), *villico culii horti, puteum nempe breve*, hoc est, non altum, *nec reste movendum*, verum unde manu sola cum situla demissa haurire liceat. Quanquam fumentem a βρύσει non excludit Codinus, cap. 7, *De Officiis*, num. 16, pag. 91, edit. Reg. ubi sic habet : Κατὰ μὲν τὸ παλαιὸν ἐκτὸς τῆς πόλεως ἀκολουθῶν τῷ βασιλεῖ (ὁ Πικέρνης) ἔφερε κισθῶνιον μετὰ ἀλύσεως· ὡς ἂν εἰ ἐν χρεῖα γένοιο πιεῖν αὐτὸν ἀπὸ βρύσου (al. βρύσης, forte βρύσεως, ἢ ποταμοῦ) ὑπὸ τοῦτο (melius forte legas τούτω) καὶ πῆρ. Hic ἄλυσις non tam ad commodius ferendum suspensum et catenula pocillum, quam ad hauriendi usum accommodatam mentionem habet. Non nego tam a πηγῆν et βρύσιν sive βρύσιν esse synonyma. Nam quem locum Βασιλακίου βρύσιν Curopalates conuuctor Coltreni vocitatum ait, ubi effossi Botanici Augusti jussu Basilacio sunt oculi, Anna nostra diligentius totam Historiam Basilaciani belli ac cladis referens πηγῆν Βασιλακίου dictum ait. Non, quemadmodum vir doctus in novis ad Codinum Notis nuper docuit, pag. 95, edit. Regiæ, quod ab *effossis Basilacii oculis sanguinis fontes erupissent*, in quo nihil excæcato Basilacio proprium fuit ; ut omittam, quo tunc modo excæcationes istæ fierent admotione laminæ candentis, videri citra missionem sanguinis perpetrari solitas ; sed quod contigit excæcari Basilacium prope fontem ex hoc deinde casu cognominatum. Videtis Annam sub medium libri I Corrigenda hinc, obiter prava lectio, et ex ea nata non recta interpretatio loci Curopalacæ in Botaniæ, pag. 866 editionis Regiæ : Καὶ ἔκτισσε ἐ τὸπος ὠνόμασται βρύσις τοῦ Βασιλακίου. Quæ sic reddit interpretes : *Et ex eo tempore locus ille appellatus est fremitus Basilacii.* Legere

enim maluit βρύξις quam βρύσις, contra codicum fidem; parum, ut suspicari pronum est, habens compertum, quid id vocis esset.

Βυκάρη. Lib. xi, ante medium, al. βυκλή bucina. Sic μήχανη machina, τρυτάνη trutina.

Γ.

Γενούσιος. Lib. xi, Γενούσιος στόλος classis Genuensis.

Γήπεδα. Lib. xv, post medium. Hanc vocem enarrat Eustathius ad *Iliad.* δ, his verbis: Γήπεδον μέντοι, τὸ ἐν πόλει προκειμενον οἰκίας, οἷον κηπίδιον. Hoc est γήπεδον vocatur fundus aut terræ pure spatium intra urbem contiguum arboribus, cujusmodi est hortus.

Γλώσσα. Præter usitatissimam omnibus vocabuli hujus notionem, aliam ei valde, ni fallor, singularem Anna nostra subjicit, dum sic lib. xiii, sub medium pag. 394, scribit: Σκοπούς ἐν διαφόροις ἐξέπεμπε τόποις, περιθρεῖν τὰ περὶ τὸν Βαλμούντον, καὶ γλώτταν αὐτῷ ἐκείθεν κομίσαι. In his salis apparet γλώτταν dici certum et exploratum de hoste nuntium. Locutio est vel origine Gallica, vel sacris expeditionibus e Græcia in Galliam a Gallis reportata; certe hodieque vel maxime vigens. Sic enim vulgo dicimus: *Prendre langue des ennemis*. Usurpatur item alibi ab Anna γλώττης nomen pro terræ tractu mari prætento, aut potius in mare incurrente. Allegoria nostratibus quoque non insueta, qui ejusmodi promontoria vocant *langues de terre*. Locus est lib. xii, post med.: Κατ' αὐτὴν τὴν γλώσσαν σκοπέα κατέλιπον. Nisi γλώσσα fretum aut trajectum hic potius sonat.

Γόνατος. Lib. xi, pag. 311. Nomen turris Nicæensis.

Δ.

Διαλαλιά. Edictum, admonitio, *cri public*, lib. viii, post med.

Διακράτησις. Possessio, lib. xiiii, in pacis instrumento Baimundum inter et Alexium.

Δουκάτωρ. Lib. xiii, ducatus, *le duché*.

Ε.

Ἐαρινὸς καιρὸς. *La campagne*, omne tempus quo bellum geri sub dio potest, a vere ad autumnum. Lib. ix, initio.

Ἐγχόρηγα. Dicuntur lapides ad structuram peregre advecti, non indidem ubi ædificatur sumpti, lib. iii. Portus Constantinopoli Bucoleon appellatus, dicitur ornatus jam olim fuisse δ' ἔγχορήγων καὶ μαρμάρων. Lib. xi paulo ante finem, arx ad Laodiceam extructa dicitur δ' ἔγχορήγου, nimirum ex materia longe navibus importata. Sic enim loci sententia exigit quam qui attendet intellegit arcem in hostili solo et in sabulo trepide structam non nisi aliunde illata ædificari materia potuisse.

Ἐθνηκόν. Τὸ ἐθνηκόν. Militia auxiliarium gentium, lib. iv. Aliquando dubitabam, an non eccle-

siasice vox ea ibi usurparetur pro infidelibus qui multi militabant sub Alexio: Turci saltem. Iterum repetitur lib. vi.

Ἐκείσε. Peculiari notione usurpatur ab Anna pro ἐπέκεινα, *ultra*, ad designanda loca trans limitem. Sic eadem alibi, ἐκείσε τοῦ Δανούθω; ρέοντα, de quodam fluvio ultra Danubium. Et initio lib. xv, ἐκείσε de Asia dicitur; quippe ultra fretum sita. Scribebat videlicet Anna Constantinopoli cis Hellespontum.

Ἐμπεριβόλωσ. Lib. v extremo, Anna hoc adverbium impendit explicando characterē Itali Sophistæ cui στρυφνότητα καὶ τὸ ἐμπεριβόλον tribuit. Hoc quid sit explicare non hujus operæ fuerat verba duntaxat nova exponere aggressæ: nisi Lexi a vulgaria parum hic feliciter susceptam provinciam gererent (Henr. Stephan. tom. I *Theſ.* col. 696; Constantinus verb. ἐμπεριβόλος) Aiunt enim λόγον ἐμπεριβόλον orationem esse ornata et elegantem, nec exacte, nisi fallor, nec satis ad mentem ejus unde hauserunt Budæi τοῦ πάνου, qui plane subiliter et erudite vocis hujus notionem edisserit, pag. 467 Commentariorum suorum, edit. Paris. anni 1548; concluditque perspectis omnibus τὴν ἐμπεριβόλον λόγον orponi τῷ καθαρῷ puro sermoni nudoque: a quo multum non abhorret Annae nostræ sententia: quæ Itali orationem lectam, sollicitam, cautionibus præunitam, indeque minime puram ac simplicem fuisse docet. Nam elegantiam quidem adeo ei nullam tribuit, ut passim barbarismis et strihiliginibus lutulentam fluxisse reprehendat.

Ἐξισότης, pag. 250. Judex, prætor, inspector præsens et compositor rerum in provinciam cum potestate missus. Vide Suidam et Notas Post. in Cedrenum, ad pag. 591.

Ἐξιπαδέσθαι. Lib. iv, post medium: omissis equites equis subito pedites in hostem vadere.

Ἐξκουβιταλ. A recto singulari, ἐξκουβιτής. Sic plane legendum lib. iv, circa medium, ubi codex noster ἐξουβιτών, sine dubio illo, pro ἐξκουβιτών, habet. Porro ἐξκουβιτής idem quod ἐξκουβίτωρ, quod vocabulum cum et Meursius et Carolus Annibal Fabrotus in suis Glossariis diligenter enarraverint, verbum non addam.

Ἐξκουσάτωρ. Nomen navis. Lib. x, post medium: Ἀπέστειλε τὸν καλούμενον δεύτερον κόμητα μετὰ τοῦ ἰδίου κατέργου, ἐξκουσάτου παρὰ τοὺς ναυτικοὺς καλουμένου. Comes hic secundus fortasse is aut ei similis fuerit quem contramiralem nostri dicunt: cujus navis a prætoria secunda *Ἐκκουσάτωρ* vocari solita esset a nauticis.

Ἐξουσιαστής. Lib. xi, post med., princeps, toparcha, dynasta.

Ἐξουσιοκράτωρ. Lib. xiii, sub med.: Τὸν ἐξουσιοκράτορα Ῥωμιοκὴν τὸ δεξιὸν ἐπιέχοντα κέρας. Militaris id magistratus nomen.

Ἐξώπολον. Forte melius ἐξώπυλον, lib. vi, pag. 180, exterior ambitus murorum.

'*Ἐπισκύνιον*. Antiquæ institutionis vox; sed in qua nonnihil Anna nostra kainotomēi. Id quo intelligatur, quam necessario, tam breviter repetendum est, quod notionis huic verbo subjecerint veteres. Eustathius ad *Odys.* η: 'Ἐπισκύνιον ἡ ἑρμηνεία παρὰ τοῖς παλαιοῖς αὐτῆ· ἐπισκύνιον ὑπὲρ ὤφρων ἐποφρῦδιον. Idem alibi nempe ad *Iliad.* ρ: 'Ἐπισκύνιον δὲ ἐστὶ, κατὰ τοὺς παλαιοὺς εἰπεῖν, ἐπίδερμον δ' ἐπιχαλάται τοῖς τῶν λεόντων ὀφθαλμοῖς καὶ καλύπτει αὐτοὺς προνοίᾳ φύσεως, οὐ τοσοῦτον διὰ θυμὸν ὅτε σχύζεται τὸ θηρίον, δ' ἐστὶν ὀργίζεται, ὅσον ἵνα, μὴ βλέπων τὰ ἐπιβρίπτόμενα βέλη, δευλαίνηται. Ex his, adjuncto scholiaste Nicandri qui ἐπισκύνιον esse ait τὸ ἐπάνω τῶν ὀφθαλμῶν μέρος, ἤτοι δέρμα, satis constat hoc vocabulo significari pellem imminentem oculis, et eos superne protegentem, quæ in leonibus laxior est, et demitti solet cum ira feruntur, providentia quadam naturæ id agentis, ne conspectu telorum generosus impetus ejus bestię retardetur, quæ inde audax et fortis irruit, quod cæca rabie præceps fertur; pelliculis superciliarum eo sese inferius demittentibus, quo ira majori effervescit irritata bellua. Quare illud ex naturæ peritia, ad furoris emphasisim vehementissimi ab Homero de leone dictum est *Iliad.* ρ:

Πᾶν δὲ τ' ἐπισκύνιον κάτω ἔλκεται ὅσση καλύπτων.
Hinc Cæsarissa nostra imaginem mutuata est elegantis allegoriæ, transferens ἐπισκύνιον ad significandum capitis tegmen usitatum professoribus vitæ monasticæ, quod ipsa *culcium* alibi vocat. Id solet ad speciem modestiæ longe infra oculos demitti et vultum atque os inumbrare; tristitiamque illam venerabilem et religiosam inducere, quæ etiam, non ira sola, verbo σχύζειν et σχυθαίνειν unde est ἐπισκύνιον, designatur, si bonis grammaticis credimus: qui non improbabilius autumant inde esse metagrammatismo quodam τὸ σχυθρωπὸν καὶ σχυθρωπάζειν. Alibi etiam Anna eadem coronam imperialem superne clausam et concavam, ac videlicet frontem ipsam usque ad supercilia tegentem, translatione non minus apta, ἐπισκύνιον appellat lib. ix.

'*Ἐπισκοπή*. Lib. xiv. Videtur esse domus aut palatium episcopale Tripolitanum in quo velut in loco sacro, deposita imperatoris pecunia est a legati ejus.

Z.

Ζατρίκιον. Accipio ultro et comprobō conjecturam Meursii *ζατρίκιον* ludum esse latruncolorum, vulgo schaccorum, opinantis. Satis id suadent quæ ex Achmete et anonymo de arte Persica testimonia recitat. Nec abludit Anna: cujus narratio exigit, ut hic ludus ejusmodi fuerit qui a sedentibus, atque adeo recumbentibus, posset exerceri: quandoquidem patrem suum ait, tædium noctis insomnia accitis collusoribus, ita ut erat, decumbentem adhuc, ante lucem, isto remissionis genere scellisse, quod

nemo non videt apte quadrare in schaccorum ludum. Unum miror, excipere Meursium, minus sibi quam vellet in hoc favere Theocriti scholiasten, quasi is potius *ζατρίκιον* nomen ad calculorum ludum referat. En scholiastis hujus locum integrum, quem oppido mutilum Meursius descripsit. Sic ille annotat ad illud versum Iulij: v:

Καὶ τὸν ἀπὸ γραμμᾶς κινεῖ λίθον.

ἡ δὲ λέξις μεταφορικῶς ἀπὸ τῶν παιζόντων τὸ κινεῖ λέκτως λεγόμενον *ζατρίκιον*. Ἐκείνοι γὰρ ὄταν πᾶσι ποτίζσαντες οὐ δύνανται ἐτέρως νικῆσαι τὸν ὄμιον παίκτηρα, κινουσι καὶ τὸν ἀπὸ γραμμῆς λίθον, ὃν οὕτω βασιλεῖα καλούμενον. Hæc ibi. Quæ Latine redam equidem, ut etiam qui artis ludendi quam Græcæ linguæ consultiore sunt, sive schaccomachiæ artificium in *zatricio* agnoscant: Cum dicit poeta: Et a linea lapidem movet, *dictionem transfert a consuetudine ludentium eum ludum quem vulgo zatricium dicunt. Illi enim postquam omnibus tentatis haud se aliter reportare victoriam de collusore posse sentiunt, morent ad extremum a prima linea lapillum, nempe illum qui rex appellatur.* Sic ille. Quæ verba schaccotechniæ periti sese agnoscere responderunt, submoturosque facile calcularios, si vindicare illa tentent, una exceptione: fuisse olim scrupes et e lapillis schaccos, cum hodie frequentius eburnei torquentur aut buxei. Sed hæc isti viderint. Illud nostræ πραγματείας est disquirere cujus sit originis vox *ζατρίκιον*, Græcæ an barbaræ. Sunt qui marginopere contendunt verbum esse Persicum; etenim hodieque latruncolorum ludum Persis *zatrady*, vel *zatreng* appellari. Plinianus contra exercitator, pag. 1130, *ζατρίκιον* dictionem esse contendit vere Græcam, et in Persidem profectam e Græciâ. Quis enim, inquit, *nescit hujus ludi inventionem Græcis deberi? a Græcis igitur ad Persas res ipsa cum nomine transiit.* Hæc ille: in quibus astipulantem nequaquam habet Annam nostram, prout videre licet, pag. 360, ubi mentione *ζατρίκιου* facta, hæc mox subjungit: Παιδιά δὲ τοῦτο ἐκ τῆς τῶν Ἀσσυρίων τρυφῆς ἐξευρημένων, καὶ εἰς ἡμᾶς ἐκείνους ἐληλυθός. Tamen constanter Græci grammatici, quorum ratio non immerito habendi videatur, *ζατρίκιον*, sive *ζατρίκιον*, a quo *ζατρίκιον* extensum est ὑποκοριστικῆ ἐπενθέσει, Græcæ origini vocabulum vindicant. Sonat autem *ζατρίκιον* pistrium, ergastulum, servorum carcerem, aut tormentum. Auctor Etymologici *ζητρίκιον* τὸ τῶν δούλων ἐκμαωτήριον, ἤγουν τὸν μύλωνα, quod mox elictum addit quasi *δητρίκιον*, ἀπὸ τοῦ δέω quod est ligo, et τρέω τοῦ φοβοῦμαι. Nam pœnæ caput ἐν *ζατρίκιον* vinculorum incommodum erat, quibus ad cippum alligabantur infelices, et per longas illic moras labescere sinebantur. Unde etiam ipse ille cippus proprie *ζητρίκιον* dictus, si Moscopulo credimus, *ζατρίκιον* κοινῶς δ' κοῦσπος. Ἔστι δὲ εἶδος κολαστηρίου ἢ δούλου ἔδεσμούντο. Aut idem, aut similis res ille codex, de quo Propertius, lib. iv, elg. 11.

illo versu : *Codicis immundi vincula sentit anus, et Juvénalis, Sat. II, dum ait : Residens in codice peltæ. Verrum Suidas distinctius explicat genus horum vinculorum, dum innuit stringi solitus miserorum pedes paratis intra cippi crassitiem angustis loculis : Ποδοκάπη, inquit, ποδῶν κάκωσις ὁ λεγόμενος κ. ὕσπος. Nec abludivit Latino-Græcus glossator, apud quem ita legitur : *Cuspis, ξύλινον σανδάλιον. Idem astruunt Glossæ Basilicorum dum κουσπάτορας φυλακιστάς esse docent. Κούσπος γάρ (addunt) ξυλοπόδας καλοῦσι. Referunt etiam, Salmasius loco jam laudato, et Carolus Annibal Fabrotus in Glossario Cedreni, locum huc pertinentem ex Lexico inedito bibliothecæ Regiæ Ζαζούριον ὁ κούσπος τὸ τῶν δούλων κολαστήριον, ubi jacet illa ipsa vox integra cujus originem disquirimus; quam inde verisimile sit ludo latruncularum non nisi metaphorice aptatam, cum proprium antea usum haberet in significando pœnali servorum codice. Quis autem divinet unde hoc sic invaluerit, ut supplicii vocabulum ad remissionem transferretur? quam multa similiter instituta cernimus quorum aliam nemo causam queat reddere nisi arbitrium talia primum incephantium? Cogitabam aliquando, an non, quoniam qui vinciti attinebantur in ergastulis ac custodiis, tœdii causa fallendi soliti essent indulgere forte ludo isti, quo, quam solam habebant reliquam vincitis pedibus manuum promovendis calculis libertatem usurparent, inde fieret ut nomen loci ubi ludus latruncularum frequentaretur, ludo ipsi adhæresceret: præsertim cum facile potuerit cippus intra quem inferne crura fugitivorum aut alio nomine pœnas lucentium servorum constricta premebantur, superiori sui parte coæquatus esset in superficiem committendis latrunculis plagularum descriptione parata: unde simul Ζαζούριον esset et κούσπος. Nisi forte alii verisimilium autumant pedes impediens cippi vocabulum ludo latruncularum per translationem accommodatum, quod quæ in eo velut in scena quadam quasi personæ repræsentantur rex, regina, equites, etc., *mandris et vitreo latrone clusæ* exhibentur, ut Martialis loquitur, Epigr. LXXI, lib. VI, hunc ipsum innuens ludum. Etenim in prima structione aciei quæ ludi principio fit, proceres, tanquam alligati ad cippum servi, in extrema linea ponuntur, suo quilibet affixus discolori quadro: a tergo quidem clausus extremo Zatricii margine, quasi muro carceris, a facie vero impeditus longo oppanso versu latruncularum velut custodum militum, hodie *pedites* vocant: qui sic producta linea prætenduntur, ut majorum calculorum commovere sese queat nullus, quoad peditem obstantium contextus alicujus submotive perumpatur. Mandras igitur hic poeta vocat plagulas quibus schæchi majores insidens affixi. Latrones autem minoris molis scachos, vulgo *piétions*, dicit: quos vitreos dum appellat, ex ea tum materia frequentius factos innuit. Sed hæc curiosius exsequi vix est tanti.**

H.

Ἥλος. Multis locis, non clavus, sed cuspis ac ferrum lanceæ, quæ Christi Domini latus forlit.

Ἡμιλοχίται. Lib. X, sub finem: Ἄλλὰ τὸ μέσον ἔχειν τῶν ἡμιλοχῆτων. Nova et hæc vox. Videntur ἡμιλοχίται quasi Triarii fuisse: qui pugnantibus aliis subsiderent, servantes se ad incerta belli, ut fuis, si forte, fractisque suis, integri prælium sumant. Non sunt puri λοχίται insidiatores. Sed eorum simile habent quippiam, idcirco ἡμιλοχίται.

K.

Καβαλλήιοι. Lib. XIII, sub finem: Οὐχ ἱππεῖς μόνον, ἀλλὰ καὶ ἐπιλέται, ut Anna ipsa illic exponit: significans milites gravis armaturæ καβαλλαρῶν nomine censer, tametsi pedites sint: quod a glossatoribus Græco-Barbaris non animadversum, ideo notatu dignum videri potest.

Κάθετος. Lib. XIII, sub medium: Ὅπως τοῖς μὲν καθέτους τούτους ἄνδρας ἀβλαβεῖς διατηρήσεις. Κάθετος: hic est projectus in periculum aut perniciem certam. Elegans id quidem, sed non vulgo usitatum; ideoque hic notandum. Puto Annam habuisse in animo ἀμὴνν κάθετον, de quo Harpocration verbo κάθετος, quod exponit ὁ καθέμενος εἰς τὸ πέλαγος ἀμὴνν: qui nimirum porriciebatur in medio fluctus periturus.

Κάμνος. Vulgo *forax*. Sed Anna pro *pyra* usurpat lib. XV.

Καριαλεῖον. Lib. XI, sub finem: Ἀπὸ τῆς τοῦ καν:κλειου ἀξίας μέγαν δρουγγάριον τοῦ στόλου προχειρισάμενος. Vide Meursium et glossarium Cedreni.

Κάπαραι. Nam pro *καπάνοις* rescribendum puto *καπαναῖς*. Est autem *καπάνη* Thessalica dialecto idem quod *ἀπήνη*, vehiculum aut rheda. Eustathius ad *Iliad.* λ', pag. 799 edit. Frobenianæ, ubi enumeravit quædam vocabula quibus adventitia littera præfigitur ut *χλιαρὸν, πήγανον, σμίλαξ, σμύραϊνα*: quæ citra epenthesim dicuntur *λιαρὸν, ἦγανον, μίλαξ, μύραϊνα*, huic generi accenset *καπήνην* nostram, sic statim subjungens Καὶ τὸ καπάνη ἀπήνη. Ἔστιν ἀπήνη. Τετταλοὶ γὰρ ὡς ἐν τοῖς τοῦ Ἀθηναίου φέρεται, τὰ ἀπήνα: καπήνα; ἔλεγον, ἔθεν καὶ καπανικὰ παρ' αὐτοῖς τὰ ἀμαξίατα. Ὅς δηλοῖ, φησὶν, Ἀριστοφάνης ἐν τῷ Λυδῶν δεῖπνα καὶ Τετταλῶν, ὧν τὰ Τετταλικὰ πολὺ καπανικώτερα. Hæc ille quæ abunde sunt ad notionem declarandam τῆς καπάνης: a qua tamen videtur recedere Pollux, lib. I, cap. 10, ubi nomenclaturam variarum currus partium reddens virgam currus mediam *καπάνην* proprie dictam asserit: Ἡ δὲ μέση *ράβδος*; καπάνη.

Καστελλορ. Quasi diceret Castellulum, munitiunculam videlicet exigui ambitus, lib. XI.

Κατάλυσις. Lib. VI, post medium: Ἀλλὰ τὰ τῆς βοηθείας ἐντεῦθεν κατὰ τὸν νοῦν τοῦ ἀποκράτορος; εἰς κατάλυσιν τοῦ Ἀπὸλεχάτη περιόστατο.

Κατάλους; ibi positum videtur ἀντὶ τοῦ, ἀπόλουσις, liberatio.

Κατεπάνω, 94. Κατεπάνω τῶν ἀξιωματῶν νεῖτο : *Præpositus dignitatibus*. Puto esse ab ἐπάνω præposito κατά. Bis reperitur in epistola Alexii ad Henricum libro tertio. Quod Meursius hanc vocem exponens Redemptorem vectigalium vertit, generis nomen speciei tribuit. Videntur enim οἱ κατεπάνω, vel ut melius scribitur hoc loco, οἱ κατεπάνω, dicti fuisse præpositi cuilibet rei, ut hic dignitatibus, *les surintendants*. Itaque censeo hanc vocem Græcæ originis et analogiæ plane diversam ab alia mere barbara sequioris Græciæ usu trita καπέτανος, aut καπέτανις, vel etiam κατεπάνιος; *capitaine* de qua glossographi sat multa.

Κάτεργον. Tirimis. Vide glossaria Meursii et Fabrii ad Nicetam, lib. x, post medium : Ἀπέστειλε τὸν καλούμενον δεύτερον κόμητα μετὰ τοῦ ἰδίου κατέργου.

Καύκιον. Caudium, lib. iii, in epistola Alexii ad Henricum jure opinor meo in interpretatione retinui sonum ipsum vocis barbaræ ejusdemque πολυσήμου. Nam et hydriam et calicem et nummum sonat. Ex quibus notionibus secunda maxime in hunc locum quadrat; nec vana fortasse suspicio sit, si quis calicem sacrum ad usum sacrificii ex gemma solida sardoniehe factum hic intelligat. Vide Meursium.

Κέλλα. Lib. xv, Cella monachi.

Κληρικοί. Clerici, episcoporum asseclæ, lib. xiii, in Instrumento pacis : Οἱ Θεοφιλέστατοι ἐπίσκοποι Ἀμάλφης Μαῦρος, καὶ ὁ τοῦ Ταρέντου Ἐνάρδος, καὶ οἱ σὺν αὐτῷ κληρικοί.

Κόμητες. Tritior hæc vox est usu posterioris Græciæ quam ut de illa notandum hic sit quidquam distinctius, præsertim cum in ea copiosus sit Meursius, quem consulas licet. Addo tantum præter notissimam istam notionem dignitatis, aliquando simplicius usurpari hanc vocem ut antiquæ voci Latine *comes* respondeat, et asseclam aut viæ socium sonet. Lib. xiv, sub medium de principibus Galis ad imperatorem cum magno comitatu aduentibus : Ὅπως ἂν ἕκαστος τῶν κομήτων ἐδούλετο συμπαραλαμβάνων εἰσῆει. Ibi tamen ambigua oratio est et si vox κομήτων referatur ad ἕκαστος, ut recte potest, nihil innovabitur in ejus significatu, sed tantum si referatur ad ὅπως.

Κομιτούρα. Lib. xi. Militia propria cuiusque comitis. Conjunctis enim ad oppugnationem urbis Nicææ Latinorū omnibus copiis, comitum sive principum unusquisque, in loco certo cuique assignato proprias sub signis peculiaribus habebat copias. Has castrorum et exercitus universi partes, quarum unaquæque sub proprii comitis præfectura erat, *κομιτούρας* Anna vocat.

Κονοσταύλος. Præter annotata a Meursio, Κονοσταύλος; nomen est dignitatis non ut hodie singularis et unicæ in toto regno, sed quæ multiplicationem admitteret : adeo ut multi simul Conostabli esse possent, uti hodie mareschalli, quos

vocant. Id indicat Anna, lib. xiii, sub medium, dum Baimundum fa'sis adversus quosdam suorum delationibus perturbatum, anxie deliberasse ait : Τίνας ἀντ' αὐτῶν Κονοσταύλους ποιήσῃ.

Κόρτινα. Muri ambitus. *La courtine*, lib. xi, ubi de obsidione Nicæensi τῶν μεταξύ κορτινῶν, non autem, ut Meursius citat ex Hæschelianis excerptis, lib. viii.

Κουκούλιον. Tegumentum capitis monachorum proprium, lib. xv.

Κούλα. Arx imposita civitati. Lib. xi, sub finem : Τὴν μέντοι ἀκρόπολιν ὅπερ κούλα νῦν ἢ συνήθεια καλεῖν ἐβωθεν, ἔτι Κέλτοι κατεῖχον. Libro eodem arx Antiochena κούλα vocatur.

Κύπελλον. Pollux, lib. vi, cap. 16, κομμηνη hoc vocabulum poculi omnibus, sed præcise agnoscit : Τὸ γὰρ δέπας καὶ κύπελλον ποιητικῶν. Videtur tamen Anna id usurpare pro certo quodam genere ac forma poculi, dum lib. xv, sub fine sic scribit : Ὅπως ἐδίδου διὰ τοῦ κυπέλλου, οὐ δι' ἐκπώματός τινος πίνειν, ἵνα μὴ γένοιτό οἱ πολλὰς δυσκόλως περὶ τὴν κατάποσιν, φλεγμαιοῦστος τῆς ὑπερῶσης καὶ αὐτῆς δὴ τῆς γλώσσης, etc. Sententiam divinavi et expressi ut potui, quod idem usavenit in tota fere ista descriptione morbi et mortis Alexii, ubi codex innumerabilibus passim lacunis hiat, et quæ continue refert incorrectissima exhibit.

Κῦρος. Honorificæ compellationis formula, diminutum ex κύριος ut apud Latinos dominus ex domino. Lib. xiii, imperator et ejus filius quasi proprie et appellatione privatis non conveniente, κύρος dicitur : unde forte nostrum *Sire* ; κύρις etiam iterum et tertio idem Augustus compellatur. Nom tamen semper summæ servata potestati fuit hæc vox, sed promiscue personis honoratis attribui prius solebat. Sanctus Maximus in dissertatione cum Pyrrho sic eum seum loquentem facit : Τί σοι κακὸν ἐποιήσαμεν, κύρι ἀββα Μάξιμε ; Videndum etiam an non religiosæ appellationi cœlitium eadem vox serviat, ut κύρος Γεώργιος ab Anna memoratus, sit divus Georgius, ut nos loquimur.

Λ.

Λίγιος. Ἄνθρωπος λίγιος, *homme lige*, ὁ ποχείριος; δοῦλος, jurejurando quod vocant fidelitatis alicui velut principi obstrictus, et beneficiario jure obnoxius cliens. Vide Meursium et Glossarium ad Nicetam. Quibus addi plurima possunt ex lectione scriptorum citimæ vetustatis, passim cuivis obvia.

Λογγιβάρδια. Si quis hoc nomen vulgari hodie notione accipiat pro subalpina Italia, quam olim Romani citierem Galliam vocabant, nec is in Annæ Historia plurimum falleret ; in ea enim sæpius Calabria aut Campania isto nomine designatur. Puta libro primo ubi de initiis Roberti Calabriæ ducis : cui a socero tributam fuisse urbem dicit in Λογγιβάρδιᾳ sitam φρούριον vocatam. Est autem arx civitas sic dicta non longe a Capua, de qua in Notis ad eum locum dicitur aliquid. Quæ

occasione porro inter Græcos Byzantinos invaluerit hæc consuetudo sic Italiam appellandi, docet erudite vir æque religiosus ac doctus, quem honoris causa nomino, R. P. Goar, posterioribus Notis ad Cedrenum, ad pag. 577, quem magnopere censeo consulas, Admonere id hoc loco interfuit, ne quis miretur cum viderit me λογγιβαρδιαν interdum Italiam, alias Calabriam interpretari; quin etiam aliquando Longobardiam Latine posui notatione eadem qua id nomen Græci sumunt.

Λογγαγία. Lib. x, sub finem : παρεγγιῶμαι σοι μήτε πρὸς οὐραγίαν μήτε πρὸς λογγαγίαν ἴστασθαι φάλαγγος. Suallet Thrasoni Alexius nimio plus quam vellet hostium inventuro, ut non in prima non in postrema acie pugnare appetat, sed in media : ut tectus undique numero suorum tutus esse possit. Οὐραγίαν pro acie postrema legi apud Xenophontem in ἀποβάσει, λογγαγίαν nusquam. Nova vox videtur. Ideo codex alter λογαγίαν habet : quæ vox huc non quadrat. Quæritur enim ἀντίθετον τῆς οὐραγίας, quod esse λογαγία nequit. Recte ergo λογγαγία, ἀντιπαρατάξις frons exercitus, ubi hastati cuspides protendunt. Non dissimulo tamen λογάγων mentionem quæ tertio quartove mox versu sequitur probabilem facere lectionem λογαγίας.

M.

Μανιακάται. Fuit qui suspicaretur nescio quid de torquatis Gallis. Memini legere me apud Polybium μανιάκην torquem. Sed nunc non erat his locus, nec cuiquam potest esse dubium quin μανιακάται apud Annam, lib. vii, pag. 210, sint reliquæ copiarum Maniacis, famosi quondam in Italia Græcorum ducis, ut docet Anna ipsa, lib. i, pag. 11. Curopalates in Diogene : Αὐτάρανδος δὲ τῷ μονομάχῳ καὶ κατηγωνισμένῳ οἱ σὺν αὐτῷ (forte σὺν αὐτῷ) περαιωθέντες τῷ βασιλεὶ δουλωθέντες μανιακάται τε ἐπωνομάσθησαν, καὶ τῇ Ῥωμαίων πολλῇ forte (πόλει) ἐναπέμειναν.

Μαρουήλημ. Lib. xv, candelabrum ante imperatorem præferri solitum a manubrio forte sic dictum ex Latino verbo manus. Vide Meursium et alios glossographos.

Μαρχέσση. Dubito an hoc sit personæ proprium nomen, an vero dignitatis illius hodie notissima, quam marchionatum dicimus : ita ut Tancredus ab Anna marchio vocetur. Scriptores expeditionum sacrarum constanter hunc Tancredum vocant Marchisi filium : et fortasse Patris nomen filio adiunxit hic Anna, more illo veteri quo Socrates Sophronisci et Thucydides Olori dici solet.

Μιχαηλάτος. Ut Ῥωμανάτος certas nummorum species designant imaginibus certorum imperatorum nempe Michaelis aut Romani Diogenis impressas. Ad Michaelē quod attinet, lib. xiii, sub finem fit mentio Μιχαηλάτου χαραγῆς, hoc est, pecuniæ impressæ effigie Michaelis Ducæ Augusti. Sic enim paulo post loquitur Baimundus : Ὁφείλω λαμβάνειν κατ' ἐτήσιαν ὄσιν ἀπὸ τῶν βασιλικῶν θησαυρῶν

τάλαντα διακόσια τοῦ προβεβασιλευκότος κύρου Μιχαηλ ποιότητα τε καὶ χαραγὴν ἀποφύροντα. Ubi notandum quod ποιότης et χαραγὴ distinguuntur. *l'aloï et le coin* et in Romano ποιότητος solius fit mentio, non item typi : forte affectasse Baimundum solvi sibi tali moneta pensionem annuam quod iste imperator Michael Ducas affinis ipsius fuisset ut libro i traditur. Porro ποιότης et χαραγὴ diversæ considerationis erant ; nam imperator quilibet arbitrio suo certum gradum et modum puritatis metalli præscribebat. Hæc erat ποιότης, quam eandem esse sub alio charagmate nihil vetat.

Μόλισκος. Lib. vi, videtur esse angustus terræ tractus aquas dividens instar crepidinis, subtractione et aggere firmata moles, cuiusmodi objici stagnis ac fluminibus solent. Gallice, præterquam quod Latinam molis vocem retinemus interdum in his appellandis, *dignes* frequentius vocamus. Habet autem ὑποχωριστικὴν formam verbum μολίσκος ut e Latino *moles* ab Anna vel ab ejus avi Græcis formatum videatur. [Vide Du Cangium ad Annæ p. 153.]

Μουλοσύμμοροι vel potius **Μουσούλιμοροι.** Lib. iv : Ὁμολογῶν ἅμα ἐκ πολλοῦ τὴν ἀναμεταξὺ τῶν Μουλοσυμμόρων καὶ τῶν Ῥωμαίων εἰρήνην ἐπιπροθεῖν θεάσασθαι. Musulmanni Muhammedanæ superstitionis cultores primi vocati sunt, quod cum Mohammedes dogma suum armata et violenta gratatione propagaret, eos omnes interficiens qui suscipere illud nollent, qui suspiciebant **ῤηκῶσσο**, hoc est servati et salvi facti, quippe a morte liberati, dicebantur. Ex hac origine invaluit id nomen ad Turcos et Saracenos Muhammedis cultores designandos; quia tamen ea non gentis appellatio, sed ὀρησκεία est, Musulmanni non dicuntur nisi qui circumcisi sunt, si mares sint, si autem femine nisi professionem Muhammedismi solemnī formula fecerint. Transferunt autem significatum primum salutis corporeæ et præservationis a morte ad salutem quam a Muhammede miserī sperant; ut Musulmanni sint quibus Muhammedani paradisi felicitas certo promissa est.

N.

Ναζιραίοι. Lib. xv, post medium : Ἐπὶ τοῦ βασιλικοῦ τοίνου τῇ μετ' αὐτὴν καθῆστο θρόνου. Πολλοὶ δὲ τὴν καυτὰ παρήσαν τῆς τε συγκλήτου καὶ τῆς ἐκτὸς συνόδου, καὶ τῶν Ναζιραίων αὐτῶν ὁπόσοι λόγου μετέχον λογάδες. Religiosæ vitæ professores Græcis Christianis dicitur sunt Ναζιραίοι : translato a Nazaraïs veteribus nomine. S. Nilus ejus epistolas nondum editas describebam nuper ex optimo codice bibliothecæ Medicæ, epistola 145 : Οὗτοι πάντες καὶ τε κληρικοὶ καὶ τε βιωτικοὶ, καὶ τε Ναζιραίοι καὶ ἀποτεταγμένοι ὑπάρχουσι, etc.

Νευρίσματα. Lib. iii, post medium in Epistola Alexii ad Henricum, nummi.

Νωθελισμὸς. Lib. xiii, sub medium ; titulus dignitatis in aula vel potius republica Byzantinæ Græ-

σιæ, ex Latino nobilissimi verbo in Græcum sonum inflexus.

Ξ.

Ξυλοκλασίαι. Lib. xiii, sub medium : Πᾶσάν τε ἄτροπον διὰ τῶν καλουμένων ξυλοκλασιῶν (αὐθις τοῖς Κελτοῖς ἀπετάφρευσεν. Διὰ instrumento servit ; ut velit semitas ξυλοκλασίαις clusæ. Alterum duorum ergo est ξυλοκλασία : vel aggestio temeraria cæsæ silvæ, (Tacitus concæ les diceret) vel cancellatim objectæ crates : utrumque aptum ad sententiam loci.

Ο.

Ὁ ἐπὶ τραπέζης. Lib. xiii, pag. 377 et 378. Officii nomen aut ministerii, ut apparet, in familia imperatoris. Videtur autem non pure humanum aut politicum fuisse id munus, sed religiosum ; quippe quo fungeretur monachus ad hymnodiam nocturnam stans horis excubans. Forte hujus erat bene precari super mensam cibis positis, et postmodum cœna peracta præire solemne carmen gratiarum actionis. Videndus Ciropalates.

Ὀηματίας. Lib. xiii. Suidas οηματίας, ἐπηρμέυος. Superbus, præfidens, sui opinione tumidus et præ se alios spernens.

Ὀρυκτιδες χελῶραι. Lib. xiii, ante medium, testudines aut plutei legendis iis qui muros suffodiunt, aut subterraneos meatus terra molienda egerendaque excavant.

Ὀυέτωρες. Lib. xiv, pag. 370. Non utique hi sunt Vetones quos veteres geographi in Hispania collocant. De quibus erudite more suo multa colligit Andreas Resendus ; manifeste siquidem hoc nomine Anna Italici generis gentem notat, in quo an non μνημονικὸν ejus σφάλμα agnoscendum sit haud temere definierim. Libro superiori in descriptione Adriatici sinus Εὐετώνων verbo videtur designasse Venetos. Quoniam vero nunquam Veneti, quod Anna meminerit, contra imperatorem Alexium classes armarunt, videtur hoc loco Ουετώνων verbo Italos, aut etiam Occidentales et Latinos omnes universim intellexisse, nisi pressius hæsit in Pisanis, Genuensibus, et Calabris, quorum navales in patrem suum expeditiones descripsit. Verum de his agemus plenius in notis.

Η.

Πάτροκλος πρόφασις. Sæpe Anna, præsertim lib. iii et lib. x, isto loquendi modo exprimit plausibilem prætextum. Proverbialis locutio ex Homero Iliad. τ' :

Ὦς ἔφατο κλαίουσα, ἐπὶ δὲ στενάχοντο γυναικες
Πάτροκλον πρόφασιν, σφῶν δ' αὐτῶν κήδε' ἑκάστη.
Ad quem locum sic adnotat Eustathius : Τὸ δὲ Πάτροκλον πρόφασιν καὶ εἰς παροιμίαν ὑστερον ἔπεσε, δι' ἣν ἔχει εὐρυθμόν συντομίαν καὶ πιθανότητα καὶ λέγεται ἐπὶ τῶν προσποιουμένων μὲν ποιεῖν τι διὰ τήνδε τινὰ αἰτίαν, τῷ ὄντι δὲ ἄλλως ποῦτο ποιοῦντων. Vide præterea notas Hoeschelii et glossarium Meursii.

Πελογολιμνη. Pag. 106. Quasi diceret : Portus in medio mari. Peculiaris hæc quædam industria erat classes armatas multarum navium per vasta maria ductantium, ut locis importuosis portam quemdam ad usum pugnae aut excensionis in aliquem locum improvisæ facerent. Id Leo, *Tact. Const.* 20, citatus a Meursio ναυτικοῦ στόλου στρατήγημα vocat. Ubi et rem ipsam fuse describit. Nos ejus verba cum Annæ nostræ verbis diligenter conferemus in Notis et accurate Deo daute quidquid id est declarabimus.

Πελεργίνοσ vel Περεργίνοσ. Peregrinationem religiosam suscipiens ad Christi sepulcrum.

Πιγκέρης. Pincerna. Vide Meursium et Ciropalatem.

Πραιτώριον. Lib. xiii : Ἀντικρὸ τῆς δουκτικῆς καθέδρου ἕπερ Πραιτώριον προσωνόμαστο.

Πρεβέντζη. Provincia. Sic proprie dicta pars Galliae, comitatus celebris cujus comes ab Anna vocatur Κόμησ Πρεβέντζης, pag. 289.

Προάματα τῶν πεδίων, lib. v, ultra medium, quæ excussos equis Gallos a statu et incessu impediant : quid sint quæro, calcariæ ? an alia equestris armaturæ pars illis temporibus usitata ; an aliquid hodiernæ quoque consuetudinis ?

Πρόσωπον. Præter notionem vulgatam artis vocabulum est in civilibus conventionibus usum habens, ut in pacificationis Instrumento Alexium inter et Baimundum transacto videre est, lib. xiii.

Πολλαχός. Lib. xv, oppositum μοναχῷ plurifarium solitario.

Πόρτη. Porta. Vide Meursium.

Ρ.

Ρεβεννικόν. Lib. v. βεβεννικὸν περιπέλας. Videtur βεβεννικὸν esse quod Gallice dicimus *revelin, barrière* aut quid simile.

Ῥητός. Lib. x, circa medium ῤητοὶ γὰρ ἦσαν. An ῤητός notione barbara pro *rarus* positum ? An a Græcæ originis proprietate non discessum ? certe ratio sententiæ exigit ut isthic ῤητοὶ pauci dicantur. Est ea Græca vox a dicendi verbo. Ῥητοὶ ergo forte, quos facile quis dicendo et numerando percensuerit ; quippe non multos, sed certo nec eo magno comprehensos numero.

Ῥόγα. Lib. iii, post medium : Ῥόγα τῶν δόκτων εἰκοσι ἀξιωματών. Stipendium dignitatibus debitum ἀξιωματικῶν dictum. Vide Meursium.

Ῥομφαία. Lib. i. Gladii quidam circa imperatorem gestari a certis ejus stipatoribus soliti, ut olim a lictoribus fasces et securæ ante consules.

Ῥωμανάτορ. Lib. iii, pag. 94 : Εἰργασμένου ἀργυροῦ καὶ Ῥωμανάτορ παλαιᾶς ποιότητος. Verisimile arbitror indicari hoc verbo certam monetæ genus cusum jussu, aut impressum effigie Romani Diogenis Augusti. Vide superius verbo Μεχαρλάτορ.

Σ.

Σαταναήλ. Lib. xv, post medium, pag. 489. Satanas, Diabolus.

Ἐξέρχεται. Etsi vox Latina est, tamen novam et veteribus haud notam accepit a Græcis recentioribus notionem. Significat enim, ni fallor, tabularia, sive quæ archivaria vulgo dicimus; scrinia et loculos chartis authenticis tuto custodiendis paratos. Tum etiam consensus lectorum hominum quibus cognitio de rebus eo attinentibus demandata est. Ita usurpatur, si recte autumo, lib. III, pag. 84.

Σερρέτιος. Lib. XIII, *sergent*; vox Gallica e Latino *serviens*, ut quidam volunt, cum ali a Cæsarianis deducant.

Σέρμωνες. Navigii genus, lib. III, infra medium; forte a *σερω τραχο*, quod remulco trahantur.

Σίδους. Lib. VI, pag. 170, nuntius vel legatus Sultanis. Vox Turcica hodieque usitata. Sic enim passim legati vocantur quos Turcorum imperator ad alios principes mittit.

Σίγνα. Certæ figuræ ductu calami designatæ in chartis conventionum, ab iis hominibus, qui cum scribere nescirent ejusmodi signa loco subscriptionis ponebant. Sic usurpatur hæc vox lib. XIII, pag. 416.

Σκάλαι. Lib. VI. Certa loca urbis Constantinopolitanæ. Vide Meursium.

Σουλτανίκιον. Pag. 95 et alibi. Hæc vox apud Annam duo significat, locum sive palatium et aulam sultanis summi Turcorum principis, et dignitatem illam ipsam. Patet ex multis locis quæ lector in ipsa lectione facile notabit.

Σπούδεργος. Lib. XV, post medium, eleganter novata vox ad significandum gnavum et strenuum.

Στρατηγίς certam qualitatem aut jus urbis denotat cui tale adjunctum apponitur, ut patet e lib. XIII extremo. Similiter

Στρατηγάτον. De castro videlicet dictum jus ali-quod præsidii aut privilegium innuit, forte quale urbium earum in Gallia et Belgio quæ Castellanix vocantur.

Στρατοπεδάρχης. Videtur peculiaris quædam dignitas; lib. XII, de aspiete: *Στρατοπεδάρχην εστειμηώς*; item paulo superius: *Στρατοπεδάρχην αὐτὸν ἔξυύκει πάσης Ἀνατολῆς, etc.*

Συρήθειαι. Lib. III, in Bulla Aurea genus vectigalis sic dictum. Guillelmus Tyrius, lib. III: *Ita ut e conspectu Constantinopolitanæ civitatis, procuratores suos haberet qui consuetudines a trans-euntibus exigerent.* Vide Novellam Justiniani cLXIII, ubi *Περὶ κουφισμῶν συνηθείας.* Sunt alicubi hodieque in Gallia quædam portoria quæ consuetudines vocantur.

Συμπάθειαι. Lib. III, et lib. IX, manifeste sunt remissiones pœnæ quas Gallice *grâces* dicimus, quando convicti criminis supplicium plena potestate principis condonatur. Venia, remissio, sive remissa ut loquitur auctor commentarii in Paulum Ambrosio tributis ad Rom. VI, 14. Significat eadem vox apud Annam non raro tributorum condonationes aut relaxationes debitorum, *σμπάθειαι*

δημοσιακῶν ὀφλημάτων: item *σμπάθειαι τῶν λεγομένων συνηθείων.*

Συμφωνεῖν. Peculiaris notione fidelitatem alicui profiteri et ejus *ἄνθρωπον* λῆζιον fieri. In scripto Concordiæ Baimundi sub finem, lib. XIII.

Σφαιρίζειν. Lib. IX, post medium: *Εἰ δὲ σφαιρίζοντα τοῦτον εἶδὲ τις.* Quis dubitet hic *σφαιρίζειν* esse *πῖλα* ludere? Pergit: *Εἰ δὲ ἱππαζόμενον, εἰ δὲ ἱππαζίας ποιούμενον.* Ergo distinctæ exercitationes *σφαιρίζειν* et *ἱππάζειν*. Atqui paulo post sic habet Anna: *Σφαιρίζοντι γὰρ ποτε τῷ αὐτοκράτορι κατὰ τὸ ἐν μεγάλῳ παλατίῳ ἱππηλάσιον (quid ἱππηλάσιον ad *πῖλα* in?).* Pergit: *Ἀνήρ τις βάρβαρος ἐξ Ἀρμενίων καὶ Τούρκων φύς, ξίφος ἔσθθεν τῶν ἀμφίων φέρων, ἐπὶν τὸν αὐτοκράτορα τῶν συσφαιριζόντων ἀνασειράσαντα τὸν χαλινὸν ἀπολειφθέντα ἐθέασατο, ἐφ' ᾧ πνευστιῶντα τὸν ἱππον ἀναψύξει, etc.* En equestris lus *πῖλα*. Quinam is vero est? Video simulacra belli armis decursa *σφαιρομαχίας* veteribus dictas. Nam ex Polluce, lib. III: *Καὶ τὰ ὄπλα σφαιραὶ· ἀφ' ὧν καὶ τὸ σφαιρομαχεῖν καὶ σφαιρομαχία.* Non videtur ergo esse posse dubium quin *σφαιρίζειν* sit interdum apud Annam, equum domitare atque in orbem agere, aut equestre ludicrum decurrere.

Σχιδευμός. Lib. III, in Culla aurea: *Σχιδευμούς καὶ ἀποσχιδευμούς* autumo scissiones et rescissiones rerum judicatarum, vel contractarum, postquam solemnibus juris formulis firmatæ sunt: quam potestatem summi principatus propriam imperator illic matri communicat.

Σῶα πιστις. Videtur, lib. XIV, esse fides illa quam solemnem imperatori aut regi jurejurando interposito profitentur qui eorum juri se subjiciunt et eorum homines fiunt.

T.

Τέμπη. Τέμπης singulari numero vallis ab Anna dicitur, singulariter, ut videtur. Aliis enim fere plurali voce τὰ Τέμπη dicuntur. Locus est lib. XIII, post medium: *ὅθεν οἱ Κέλτοι εἰς τὴν Τέμπην ἐμπεσόντες.*

Τίλια. Lib. XIII: *Σὺν οἷς καὶ τρία τίλια.* Certa castra aut loca sic dicta.

Τοποτηρητής. Lib. III, post medium, aliter usurpatur quam ut vulgo solet pro vicario partes alicujus ac locum subeunte. Ibi enim manifeste sonat præfectum urbi alicui munitæ.

Τυρπία. Lib. IX, pag. 251: *Ἀγνοῶν τὴν τοῦ αὐτοκράτορος κατ' αὐτοῦ κατασκευασθεῖσαν τυρπίαν.* *Τυρπία* astuta et vafra machinatio. Eustathius ad *Iliad.* ε': *Τὸ δὲ τυρπεῖν καὶ ἡ τυρπία μοναχῶς ἐπὶ φαυλότητος τίθεται.*

Τυροφάγος. Pag. 51: Hebdomas in ea Dominica desinens quam nos Quinquagesimam vocamus, ea hebdomas *τυροφάγος* dicitur quod per eam vesci adhuc caseo liceret. Etenim abstinentiam solemnem verni jejunii Græci diebus undecim maturius quam nos inchoant. Sed in eo quibusdam gradibus utun-

tur. Primum enim Dominica quam ἀπόκρεων et ἀποκρεώσιμον ἑορτήν dicunt, nos Sexagesimam vocamus, usum carniū usque ad Pascha funditus abdicant. Cæterum adhuc per hebdomadam caseo vescuntur, cuius licentiæ diem ultimum habent Dominicam Quinquagesimæ, hinc apud ipsos τυρινθήν et τυροφάγον peculiariter dici solitam.

Φ.

Φαμοῦσον. Famosum scriptum, libellus maledicus ad lædendam famam maligne sparsus, lib. XIII, pag. 377.

Φόσσατον. Castra. Exercitus universus sub signis atque in castris agens, pag. 231 et alibi.

X.

Χαλκοπράτεια, pag. 129. Vicus aut platea Constantinopoli. Vide Codinum.

Χαρακηνός. Miles gregarius, cacula, homo ignobilis e sæce castrensi, a χάρκι, pag. 272.

Χάσιοι. Lib. VI, extremo, pag. 178, 179. χάσιοι Turcis aut Persis ii sunt quos nostri sacrarum expeditionum scriptores Assassinos vocarunt, Gallico nomine, non ut quidam existimant, Asiatico, aut gentili sicariorum istorum, ut erudite docet vir doctissimus honoris et amicitiae causa hic nominandus D. Casanova, in opere mox vulgando *De originibus linguae Francicae*.

Χόβαρ. pag. 284, Arabica sive Saracenicæ vox incrementum sonans, hoc est Lunam crescentem, et in cornua curvatam incipiente mense. Gallice, *le Croissant*, quod quasi symbolum et insigne Saracenicæ gentis omnes sciunt esse. Petrus Bergero, vir

doctus et accuratus in nuper edito Gallice compendio rerum Saracenicarum, pag. 12, dum lunam olim adoratam a Saracenis vere admonet, eam Cubarem, sive Cabarem, ab iisdem vocatam docet, quasi dicerent, inquit, magnam. Ejus pace dixerim, non accedo. Nam etsi כבאר notionem habet haud dubiam magnitudinis, non minus tamen frequentem et magis propriam significationem multiplicationis obtinet, sive augmenti. Itaque כבאר inde ductum Arabica flexione, incrementum sonat: et appellative usurpatur ad significandam primam φάσιν corniculatæ et crescentis lunæ, quæ cum illo statu (pro quoduntaxat gentis Saracenicæ aut Turcicæ ἑστέρμων est) appareat minima, male magna vocaretur. Verius ergo et congruentius χόβαρ sive כבאר sonat lunam crescentem quam lunam magnam. De his plura dant notæ nostræ.

Χοιροφάκτης. Lib. III, extremo. Puto quidem nomen esse viri proprium; itaque verti. Tam enim quia satis inusitatum id nominis genus, et quibus species nonnulla exstat ex toto conspectu loci quasi appellativum videri possit, suspicabar ex eo quod cæsa porca sanciri olim fœdera legitimum esset, legatum paci componendæ missum sic appellatum.

Χώμα. Lib. III. Locus aut arx quædam cuius τραπεζης Burtzes quidam nominatur, an inde nomen habuerint.

Χωματηροί. An vero aliunde sic dicti sint certi milites, quorum non raro Anna meminit, disquirimus accuratius in notis.

DAVIDIS HÆSCHELII

AUGUSTANI

AD ALEXIADEM NOTÆ.

Pag. 1. Σύσταγμα σὺν Θεῷ τῶν κατὰ τὸν ἀνακτα κυρον Ἀλέξιον τὸν Κομνηνόν, πονηθὲν παρὰ τῆς θυγατρὸς αὐτοῦ κυρίας Ἀννης τῆς Πορφυρογεννήτου, τῆς βασιλίσσης. Ὁ καὶ ἐκλήθη Ἀλεξιάς παρ' αὐτῆς. Κύρον.] Ita ms. Cod. Aug. quo utuntur recentiores Græci pro κύριον ut κύρα, pro κυρία. quo I ab ἡ κυρεία Cosmæ scholiastes sic distinguit, ut hoc ἐξουσίαν, illud αὐθεντίαν significet. Πορφυρογεννήτου] Per purpuram in hoc syntheto non est intelligendum τὸ τῆς πορφύρας ἄθος, τὸ αἶμα τῶν ἐν τῇ θαλάττῃ κοχλίδων. neque ἡ πορφυρίς, ἢ πορφυροῦν ἱμάτιον. sed locus Palatii, Πορφύρα dietus, in quo imperatrices pariebant, auctor Constantinus Manasses in Chronico: quod infra etiam legitur, lib. III, p. 108. Παρασύρει] Μὴ παρασυρῆναι τῷ χρῶ. Nazianz. epist. ad Cæsarium fr. Ἐς βαθὺ ἀφανείας.] Χρόνος δ' ἀμαυροῖ πάντα, κ' εἰς λήθην ἔγει, Eurip.

Pag. 2, v. 20. Τὸν τοῦ Νῶε Χάμ.] Genes. cap. 9,

v. 9 a fine, unciis inclusum a libro aberat, nec nisi vias legebatur.

Pag. 3, v. 12. Leg. Ἀλλάττα. V. 20. Ἰσ. διαγένου.

Pag. 4, v. 12. Leg. Ἀρῶσπουντα Κίλιξι. Κίλικες δὲ v. 21; συνείλοχε v. penult.; ἀφ' ἧς v. ult. Ὀρφεύς. Ὁράκιος σοφιστής, Clem. Alex. initio Protrept. Lucian. lib. πρὸς ἀπαίδευτον.

Pag. 5, v. 1. Τιμόθεος.] Ὁ ἐκ Θεδίων Lucian. nam alter, Milesius, fuit citharædus, Plut. τὸν ὄρθιον.] Τῆς Ἀθηνᾶς τὸν ὄρθιον νόμον καλούμενον. Suid. in Τιμόθεος v. 9, ὡς οὕτω γε φάναι vel (ut præced. pag.) εἰπεῖν, v. 20. Διωλύτιον.] ἀμέτρον. Philo lib. Περὶ δυνάμεων. Βαθὺς καὶ διωλύτιος ὕπνος, ὃ πᾶς κατέγεται φαῦλος. Chrysost. orat. 2. contra Judæos: Μέγα καὶ διωλύτιον ὀλοῦσαντες.

Pag. 6, v. 20. Οὐρσέλιον.] Ρουσέλιον, Zozar. Tomo III, v. penult.: Ἰσ. τὰ τῆς Ἐφῆς χωρία, tantulum fere lacunæ spatium.

Pag. 7, v. 2. Λέπει ἴσ. π.ληθός aut simile. v. 16. Leg. βέοντα εἰλε, καί. V. 20 leg. Βαρθάρου Τούτχῃ ἐκ.

Pag. 9, v. 8. Τοιγαροῦν. v. 15. ὕμας.

Pag. 10, v. 14. Ὡσπερὸστράχου μεταπεπόντος.] Παρῶμιον, quia et Dio Chrysost. orat. 4 de Regno utitur. v. 20. Παλαμθεῖον μηχανήμα.] Adagium et hoc pro quo Παλαμθεῖον σχῆμα dixit infra p. 38, Παλαμθεῖον ἐξεύρημα, Eurpolis.

Pag. 11, v. 2. Ἀποκαρδοκῆσαι.] Plut. Paral. l. xi: Τὸ μέλλον ἀποκαρδοκῆσαι. Unde ἡ ἀποκαρδοκία apud D. Paul. V. 15. Ἐπὶ τῆ τοῦ Ἀδμήτου Ἀλκίηστιδ.] Euripides Alceste.

Pag. 13. Δομῆστικὸν τῶν σχολῶν.] Vide Codinum, De offic. palatii Constantinopol. V. 7. I. διεσκέδατο.

Pag. 14, v. 8. Ἀφουράς.] Vox poetis usitata, Theocr. Idyll. xii, v. 49. Nonno, Naz. in Ἀποδόχῃτοις. V. 16. Ἡ ἀποστάς.] Idem fere quod ἀπόσπασμα Philoni Theodoret. De Provid. lib. ix: Ἰδέτε τὰ κλήματα τῶν ἀμπέλων, καὶ τῶν ἄλλων δένδρων. ἢ τὰς καλουμένας ἀποσπάδας, ἢ τὰς ἀπὸ τῶν βιζῶν χελώνας. Non. Dionys. lib. xlv, extremo: Κεκριμένα ἴδ' ἀκτίσιν ἀποσπάδες.

P. 17, v. 24. Locus mendosus atque etiam inutilis in ms. μήπωςατά τινος.

Pag. 18, v. 3. Lego ἔλλοχῶν, nam ἔλλήχενν vitiosum.

Pag. 20, v. 1. Leg. ἀπολεγόμενος. v. 26. Τίμψον.] ἴσ. τίμιον. Diod. Sicul. lib. iii, τὴν ἀρχὴν, τοῦτον τὸ τίμιον. V. 18. Βόριλον.] Vide infra p. 35. Zonarian, tomo III, de imperio Niceph. Botaniatae. V. 20. ἴσ. ἔδρακεν (vel ἔδρασαν) ὁ τι δὴ καί.

Pag. 21, u. 6. Non dubium, quin Τυφῶνα sit legendum. Verum is ἑκατοχκεφάδος Pind. Olymp. Ode vi. Aristoph. Nεεθήαις, dicitur, ἑκατοντάκρητος. Pyth. Ode i. Æschyl. Prometh. ἑκατόχκερσεν, Briareus. Iliad. α'. v. 402. Plut. Περὶ πολυψιλ. v. 13. Βαρθάρου.] Alio nomine Ἄξιον, Zonar. tom. III. Nicetas initio lib. iii, et Niceph. Gregoras, lib. viii.

Pag. 22, v. 18. ἴσ. διέκλα.

Pag. 23, v. 18. Ἄχοντα καὶ βία. V. 19. Ἐγκαρτερῆσαι.

Pag. 30, v. 1. Leg. ἐκείνος καθαιρεθῆν. V. 7. Πάπας.] Gregorius VII. Ἐναρχίου.] Henrici Regis IV, imp. III, v. 21. Εἶπον ἄν καὶ τὴν ἕβριν.] Facile suspiciamus quid hoc orationis circuius Anna innuat; multæ nimirum genus apud Græcos non infrequens, a Latinis raro, et in Græcorum aliquando ludibrium, usurpatum. Exemplum apud Luitprandum Ticinensem Histor. lib. iv, c. 4; et Sigonium, De regno Italiæ, lib. vi, an. 933, exstat, quos adeat censeo, cui risu se explere est animus. De Gregorio septimo pontif. (verum fatendum) nihil ejusmodi lectum, ne hostes quidem, quos infensissimos expertus es, objecere, non Brenno, non Venericus Vercellensis, sive Valtramus Naumburgensis ab Hutteno editus, non alii, non ipse Henricus epistola ad Annonem, qua hujus legationis meminit, factum profecto non dissimulaturus. Neque enim, ut Cæsar apud Sallustium ait, cuiquam mortalium injuriæ suæ parvæ videntur. Fit verisimile rumorem amphibologiæ errore Græciam pervasisse, quod Gregorius cælibatum a sacerdotibus severe exigeret. Nam in ea causa Christus quoque εὐνοουχισμοῦ vocabulo usus est Matth. xix, v. 12: Εἰσὶν εὐνοουχοί, οἵτινες εὐνοουχίαν ἑαυτοῦ, διὰ τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν.

Pag. 30, v. penult. leg. ἡμάς.

Pag. 31, v. 7. Ἡ ἐν Καρχηδόνι σύνοδος.] legendum est ἢ ἐν Καρχηδόνι vel Καρχηδόνι σύνοδος, ut editum est in annotat. ad Chalcedonensi Hist. lib. iv, c. 9. Græcorum enim plerique a Chalcedonensi synodo principatum ecclesiasticum Constantinopolitani tributum esse putabant, at verba 28 canonis

sic habent: Ἄξιον videri urbem quæ et imperio et senatu honorata sit, et æqualibus cum antiquissima regni Roma privilegiis fruatur, etiam in rebus ecclesiasticis æque ac illam extolli ac magni fieri, secundam post illam existentem, etc. Cui a Romanis legatis reclamatum est, quod Alexandrino patriarchæ, qui hactenus primus a Romano Pontif. fuerat habitus, præjudicium crearetur. Num Anna canonem legerit, videtur dubitabile.

Pag. 31, v. 20. Leg. τῆ Ῥωμαίων scilicet ἀρχῆς. Pag. 32, v. 9. Γνώσεαι.] ἴσ. τρώσεαι. V. 18. Λαντούφω.] alii historici Rudolpho.

Pag. 34, v. 16. Lege πολέμους τοὺς πρὸς Ῥομπέρτον.

Pag. 37, v. 28. Οὐ διελάθεν, εὐκαιρίαν.

Pag. 38, v. ult. Ἀμφω ταῖς.

Pag. 39, v. 10. Ἀμοῖν. V. 14. Ἐώρων.

Pag. 40. Εὐνως.] Εὐνοϊκῶς, vide Phrynich.

Pag. 41, v. 3. Leg. ἀνοθυπενεχθέντος. Synes. epist. 89: Ὡσπερ βέματος ἀνοθυπενεχθέντος. V. 21. Leg. δέμας, hujus etymon (ex Themistio) adfert Stob. λόγῳ ρθῷ. Macrobi. lib. i, in Somn. Scip. cap. 14, hic quod addit, σῶμα διὰ quasi σῆμα, id quam eleganter Philo: Ἡ ψυχῆ, ὡς ἂν ἐν δῆματι, τῷ σῶματι ἐντετομβευμένη.

Pag. 42, v. 8. Ἀρειμάνιον.] Hoc loco in bonam accipitur partem, ut apud Plutarch. κεφαλῶν Ῥωμαϊκῶν, quæst. 19, sed apud Philonem lib. Περὶ μέθης et Περὶ ἀνδρείας, in malam, ἀρειμάνιος Ὁρασσύτη: et ἀρειμάνιος λύττα, V. 18. Χρυσομανῆ Μίδα.] Μίδα χρυσομανίαν cum alii notarunt, tum Theologus carmine κατὰ πλουτουόντων nondum edito:

Ἡ πάντα ἔδει σοι χρυσόν, ὡς Μίδα ποτὲ
Φασί, γενέσθαι ὡς τὰ Μίδαυ καὶ πάθει,
Ἐχὼν δίκαιον λιμὸν ἐξ εὐχῆς κακῆς.

v. eod. Κίμβιχα.] Ms. κύβιχα. vitiose. Illud notum ex Aristot. lib. iv Ethic. Nicomach. c. p. 1. V. 19: Ἐνα τῶν διαπρίοντων τὸ κύβινον.] κυμιοπρίστην, Aristot. ibid. et Xiphil. in Vita Antonini Pii. V. 24. Τυροφάγου Κυριακῆς.] Sequente pag. τυρόνιον Σάββατον appellatur, id est Quinquagesima, Dominica quæ τὴν Τεσσαρακοστήν præcedit. In Trididio Græcor. ut etiam mentio τῆς τυρινῆς ἐσπερας. V. 23. Leg. τῆ δὲ μετ' αὐτῆν. V. 27. Τῆς ὀρμῆς. V. 28. Sublata marginis nota lege ἀσμάτων.

Pag. 43, v. 1. ἴσ. καταρφαίνο. V. 3. Ἐψπέτης.] Lucian. Icaromenippo, ὕψιπέται ἄνθρωποι, Pind. Pyth. od. 3, 27, τὴν εἰς.

Pag. 43, v. 1. Ἀπεστάλασαι. V. 10 in marg. Iliad. φ'.

Pag. 46, v. 41. Φοινικακάρεις.] Φοινικόχροον. Zonar.

Pag. 47, v. 16. Μελισσηνοῦ. V. 3. a fine. ἴσ. ἀκριβῶς, et seq. v. ἴσ. ἡμῶν πέρι φέρεσθαι. Nam τὸ δέον cum infinito non infrequens, quæ admodum et verbum ipsum, δεῖσαι σε εἰλεῖν et ἀπέναι, Lucian.

Pag. 48, v. 16. Ἄτε.

Pag. 49, v. 15. Ἀδῶν.] ἴσ. ἀδδῶν, ab ὁ ἀδδῶν, albus: cum monasterium sit ingressus. V. 24. Βαλεῖν. V. 5 a fine: Λέπει ἴσ. ἀγαυά.

Pag. 50, v. 25. Τεχρασιπλήτης.] Iliad. ε'. v. 31.

Pag. 51, v. 11. ἴσ. αὐτοχθόνων, ut paulo post v. ult. Σπαθάρτος.] Vide Glossarium Græcobarbarum doctiss. Io. Meursii. p. 12. V. penult. Πρῶμυαν τε χρύσσασθαι.] Phrasis paræmacea, Aristid. Panathen: Οὐχ ὅσον φασὶ πρόμυαν χρύσσασθαι, οὐδ' ὡς ἐπίποδα ἀναχωρήσαι. Lucian. lib. i. Hist. ver. extremo. Herodot. Urania: Οἱ μὲν δὲ ἄλλοι Ἐλληνες ἐπὶ πρόμυαν ἀνεκρούοντο. Vide adagium inhibere remos. V. eod. Ἐτραλακῆα.] Iliad. γ'. v. 26.

Pag. 53, v. 8. Λέπει ἴσ. εὐ μάλα, quæcumque conjicere in talibus sententia etiam perspicua, est illicite. V. eod. Τὰ πρῶμνησια λύσαι.] Odyss. ι'.

v. 178. V. ult. συκεώτου.] In Martyrologio Romano fit mentio episcopi Theodori Sicarotæ, Anastasio-poli miraculis clari. V. eod. post βουλεύομενοι, desiderari arditior, cum litteræ η vestigium adsit. τὴ χρῆ κηῖσαι.

Pag. 54, v. 25. L. σωτηρίας.

Pag. 55, v. 3. L. Θέλα μιανθῆναι. V. 9. Ατά-σθαλον.] Vox ποιητικωτέρα, qua tamen et Lucianus utitur in *Dialogis*. V. 12. Διαμαργάρων.] Διαμάρ-γαρος, ea dicitur analogia, qua διάχρυσος; infra pag. 69. et apud Joan. Chrysost. hoc a χρυσοῦς, illud a μάργαρος, quo sæpiusculè in versibus utitur Gr. Naz. veluti carm. ad Nemes. v. 331. μάργαρον αἰγλήεντα. Carm. ὑποθηκῶν παρθένους, v. 84. μάργαρος ἄλληλ κοσμεῖται, καὶ χρυσοῦς ἐπα-στράπτων μελέεσσι. Carm. eod. v. 658. μάργα-ρος ἐν λάεσσιν. Alibi, quod sciam, neque simplex, neque compositum legitur.

Pag. 56, v. 12. Ἐς τὸ εἰ ὑπ' ἐκείνου v. 16. αὐ-τῷ v. ult. ἀλλάττα.

Pag. 57, v. 2. Σύνευον. V. 9. Πάλαι. V. 4. a fine. Ἐνέβαλε.

Pag. 58, v. 3. Κονίσσαλον.] Κονιστόν, Lucæ ix, v. 5. In carmine σσ geminatur, Apollin. Psal. 101, v. 28, quamquam et apud Synes. epist. 52, ubi scho-liastes ms. ἡ Κοττωτῶ, ἦτις καὶ Κόττυς, ὡς καὶ αὐ-τὸς κάτω (epist. 44) εἶπε, καὶ οἱ κονίσσαλοι, θεοὶ ἦσαν αἰσχροὶν ἔφοροι. V. 11. Ἐδέδιε. V. 12. Ἴσ. πλήθος; τούτων. V. 19. Ἴσ. ἐξαίτησαμένη. V. 20. Πρόκλον.] Mendium e compendio natum, recta li-neola superne ommissa. Legendum enim Πάτροκλον πρόφασιν, tam hoc loco, quam infra pag. 65, v. 27. Pæonia Homericæ, *Iliad*. τ', v. 302, qua usus est etiam Plutarch. lib. Περὶ τοῦ αὐτῶν ἐπαινεῖν ἀνεπιφθόως; non procul a fine. Vide Eustath. in il-lum versum. v. penult. haud scio an οἰκουρίζαι sit legendum, quemadmodum τὴν ἐνδὸς οἰκουρίαν dixit Philo.

Pag. 61, v. 18. Χαρμευῖαν.] Naz. homil. εἰς τὸ ἄγιον βάπτισμα. V. eod. Τὰ τούτοις ἐπόμενα.] Δά-κρυα, στεναγμοὺς, ἀγρυπνίας, τῆξιν ψυχῆς καὶ σώ-ματος, ibidem. V. 25. L. ληξούσης. V. 26. Σάχ-κον.] Τρηχῆν. Naz. Carm. κατὰ σαρκός, v. 33. V. 28. Χαρμευήσας.] Philo, Naz. Chrys. χαμοκοιτή-σας, Lucian.

Pag. 62, v. 14. Τὰς ἡνίας.

Pag. 63, v. 15. Σέκρητα.] Ἴσ. σέκρητα. V. 17. Ῥογῶν. Vide Codicum, et Glossarium Græcobar-barum Jo. Meursii.

Pag. 64, v. 5 a fine Λοβιτούς.] Ἐν τῷ λοβιτεῖῳ, Zonar. V. ult. ὑπερχεῖλαιστος.] Ὑπερχεῖλους γε-γονότος, Zonar. Nomen et alibi legitur, σιτοθηκῆαι ὑπερχεῖλαις καὶ ὑπεραντιοί, Themist. Orat. 6; λεκανὴς ὑπερχεῖλῆς ὕδατος, Nicet.

Pag. 65, v. 25. Πάντα κάλων κινουῦντος.] (I. Alex. Str. viii, σείοντος, Lucia. ἀνασειόντος, Philo. Pæonia sat. s nota. V. 27. Leg. Πάτροκλον.

Pag. 67, v. 15. Τόινον. V. 21. ἐπὶ πάντας δέ.

Pag. 68, v. 2. Διάθεσις. V. 14. Βλάττια.] De hoc, et aliis quibusdam in hac episto'a id genus barbaris dictionibus consule Glossarium Græcob. accurato studio Jo. Meursii nuper editum.

Pag. 69, v. 2. Ἐγγλπιον.] Λαίπει Ἴσ. σταυ-ρόν, cuius mentio facta est superius, pag. 44. V. 5. ἐμπότη; κρύος.] F. Ἐκπωμα vel σκύφος χρυστάλλι-νος. Nam κρύος, διαφανῆς λίθος, εὐκρίως δάλω, scho-liastæ Aristoph. V. eod. Ἴσ. ἀστεροπέλεκυν. For-tasse εἶδος περιδερταίου, περιανθίνος κίσμο; Philo-ni, v. 7. Εἰς ὄνειδοςμὸν, I Macchab. x. Εἰ καταπά-σημα, Isa. v, 15. Ἴσ. περὶ τὴν Νικαίαν αὐλιζο-μένου.

P. 70, v. 2. Ἴσ. ἐφόδου, quod modo accipitur ἀντὶ τῆς ἐπανόδου, Chrysost. homil. 3 contra Ju-dæos modo ἀντὶ τῆς ἐπιδρομῆς, ε.σβολῆς, ut infra pag. 72, apud Lucian. Τοχαρι. V. 17. Ἐποινῶντο,

ἐθοκλύτου.] Synes. epist. 4. V. 20. Ἐκ πρώτης ἀφετηρίας.] Idem epist. 133.

Pag. 71, v. 2. Ἐνσοριάσαι.] Ἐνταφιάσαι. V. 11. ἔρειπωθέντων.

Pag. 73, v. 6. Νιφάσιν ἐοικυῖται χειμῆρησι.] *Iliad*. γ', v. 225. V. 11. Ἴσ. Φράγκους, ut scri-ptum reperio apud Zosimum, qui supra p. 17. Φράγ-γοι. V. 20. L. ἀποπληρωθήσονται. V. 16 in marg. Ἀντιμάχετο. V. 24. εἰσπιδήσαντος.

Pag. 75, v. 2. Καβαλῦσαι. V. 21 in marg. Ἴσ. ἐπικαυθέντος. V. 27. Ἐπιπάττοντας. V. ult. Ἴσ. ἐπῆρε.

Pag. 76, v. 16. Οὔτος.

Pag. 77, v. 6. Τοῦ δοκοῦ.] Τῆς δοκοῦ, Diod. S. Lucian. alii.

Pag. 79, v. 9. Πεφθακόςτας.] Usitatus ἐφθακόςτας, Synes. epist. Lucian.

Pag. 80, v. 14. Ἡ δὲ γὰτα.] Hinc mendum ra-ginæ 29, v. 16. corrigatur, γαίτης pro Γαίτης. V. 22. Ἴσ. Ναμπίτης vel (ut sep. pag.) Ἀμπίτης.

Pag. 81, v. 20. Leg. in marg. βληθέν.

Pag. 83. Πηγάσου πτερά.] Πτερόεις Πάγασος; Pind. Olymp. Ode 13. Isthm. Ode 7. Mytholog. exstat. apud Lucian. lib. *De astrolog.* V. 5 a fine. Ἴσ. φέρεται.

Pag. 86, v. 4. Ἐκποήσεως.

Pag. 87, v. 8. Ἀγευνή. V. 23. Βῆσαι τήν. V. 24. Ἴσ. στρέψας τὰς ἡνίας, πρὸς τὴν ἐνεγκαμένην. V. 27. Post οἶκος nihil desideratur.

Pag. 89, v. penult. Ἴσ. ἀπελόμενος, καὶ.

Pag. 90, v. 5. Ἴσ. δυνάμεις ἀντιμηχανάται, tale quid postulat sensus. V. 22. Τί γὰρ δεῖ πρὸς φύ-σιν.] Πρὸς φύσιν γὰρ πάθος ἀνάγκη ἀντιθῆναι, παγγάλεπόν ἐστιν, inquit Plutarch. et Procopius, lib. iv, *De Bellis Gothicis*: Λιμῶ γὰρ οὐκ ὀδεν ἡ ἀριτὴ ζυνοικίεσθαι, πεινῆν τε καὶ ἀνδραγαθίε-σθαι οὐκ ἀνεχομένης τῆς φύσεως. Ideo proditiōnis reum Spartani, Anaxilaum Byzantinum, qui eadem se ratione purgarat, absolverunt. Xenoph. *Græc. hist.* lib. 1.

Pag. 91, v. 20. Οὔτος.

Pag. 92, v. 14. Τῇ δὲ μετ', nisi elliptice, pla-ceat accipere, pro κατὰ τῆν.

Pag. 94, v. 5. Ἴσ. διακουμαιομένην, V. 15. Ἄλ-λοισ.

Pag. 96, v. 7 a fine. Καθαριεύοιτο.] Α καθαρι-εύειν, Plato *Phædone*, quamquam in Cod. August. ms. καθαρύειν legitur, ubi etiam dignum obser-vari (cum interpretes sint lapsi) scholion exegeti-cum ejus, quod in proxime in Platonis loco ante-cessit: Θεωρίαν ἀπέειν, ἀντὶ τοῦ θυσίαν ἀπεγεί-κειν. Θεωροὶ δὲ εἰσιν, οἱ πεμπόμενοι θύσαι, καὶ θεραπεύσαι τὴν θεόν. Ὅθεν καὶ αἱ ἰδοί, δι' ἧν ἐκροῦντο, θεωρίδης κέλευθοι ἐκαλοῦντο· καὶ τὰ διδόμενα, θεωρικὰ· καὶ ἡ ναῦς, ἡ εἰς Δῆλον πεμ-πομένη, θεωρίξ· καὶ οἱ ἱερεῖς, θεωρός.

Pag. 97, v. 20. Ἐλληνικῆς.] Τῆς ἔξω. V. 23. Μεγαλεπήβολώτατος.] Μεγαλεπήβολος Ἡρακλῆς; Diod. Sic. lib. 1. ἡ Σεμίραμι; lib. 11.

Pag. 100, v. 22. Παντελή.

Pag. 101, v. 12. Ἐξητάετο. V. 24. Σχυθῶν.

Pag. 102, v. 3. Ἐξιδιζομένης.) Synonyma sunt ἐξιδιάζομαι, Diocl. Sic. lib. 1. ἐξιδιοποιούμαι. Isocr. Paneg. ἐξιδιδομαι, Zonar. qui eandem cum hoc verbo ait significationem habere in canone apost. 39. Τὸ σφετερίζεσθαι. V. 12. Τὰ βρέβιζ.] Vide Gloss. Græcol. Jo. Meursii. V. 12. ἀντιζωνητοῦ.) Verbale ab ἀντιφωνῶ τὸ ἐγγυῶμαι. Chrysost. homil. 5, de penitentia: Ἀπατεῖ γὰρ ὁ δανείζων ἢ ὑποθή-κην, ἢ ἐνέχυρα, ἢ τὸν ἀντιφωνούντα. V. eod. Χρυσίου.

Pag. 103, v. 5. Αὔος.] Ἴσ. ἀναυδος. Y. 16. Ρε-γέρση.] Hinc corrigendum pag. 69, v. 22, mendum Ῥογένην. Nam ab aliis Ῥογέριος appellatur. V. 22. Ἴσ. τὸ Βρεντήσιον, ut supra, p. 69, dicitur Brundusium, et Philoni lib. in Flaccum. V. 25. Τῆν Κορυφῆν.] Τὴν Κερκυραίων ἀκραν, Corcyraeum

promontorium, Nicet. Choniat. initio libri II. V. penult. Κασιόπης.] Κασιόπη Procopio est πόλις ἐν γῆ Φαιακίδι, Δία Κάσιον ἐτιμών ποτὲ οἱ τῆδε ἀνθρώποι.

Pag. 104, v. 4. Ἴσ. διηρημένα.

Pag. 105, v. 2. Γαζαν. V. 18. Κουμερχίου, Commercii. V. penult. Συμβάλων.] Ἴσ. καταλαβών Ἄθῆρα καὶ τήν.

Pag. 106, v. 11. Ἐρασιχρήματων. Eo namque utitur infra ex Xenophonte. V. 19. Ἴσ. δν [scilicet χρησιμοποιῶν] ἐν.

Pag. 107, Ὀρισκόπου.] Αἱ ὠροσκόπου. Unde ὠροσκοπεῖν, et ὠροσκοπεῖται apud Basil. M. homil. 6 in Hexaem. et Synes. orat. ad Pæonium, ὠροσκόπιον, apud Sext. Pyrrhonium et Laert. V. 4. Ματαιιάζουσι.] Sext. Empir. : Ματαιιάζουσιν οἱ μαθηματικοί, ὅταν λέγωσι τὴν δοθεῖσαν εὐθείαν διὰ τέρμινον.

V. 17. Ἀστρολόγου. Synes. V. 16. Leg. ὄργια, ut ὄργια Φιλοσοφίας dixit Synes. epist. 144. μύθων, Nonnus. θεῖα, Philo. ὄργιον Διονύσου, Lucian. V. 18. Ψηφοφορίας.] Ab ὀ ψηφοφόρος, Themist. orat. 13. usitatum et ψηφοφορία, Herodian. Fl. Joseph. et verbum ψηφοφορεῖν Lucian. V. ultim. Λεῖπει ἴσ. καὶ ἔρωτηθεῖς, quanquam in ms. cod. maior lacuna.

Pag. 108, v. 10. Αὐτέλεγκτον.] Athanas. lib. Περὶ σαρκώσεως Ἰησοῦ Χριστοῦ.

Pag. 110, v. 17. Σχύδας. V. 19. Αἵματι.] Lege ut infra p. 138. αἵματα. Verbum enim λαφύσσειν quartum casum postulat, Naz. carm. ad Vitalium, v. 106 : Πατρώα πάντα λαφύξας, Lucian. Λαφύσσοντες πολλά. V. 333. Ἀπανάρησε.] Ἡ νάρκα. torpedo, hinc ναρκέω, Bion epitaphio Adonidis, v. 10 : Ὑπ' ὄφρουσ δματα ναρκέει, et ναρκέω, Chrysost. homil. 25 in Matth. : Ναρκῶν πρὸς τὸ ὕψος τῶν ὑπεταγμένων. Idem eum composit. ἀποναρκῶν πρὸς, hoc loco, et Orat. Περὶ πλεονεξίας apud Basil. M.

Pag. 115, v. 12. Παρὰ λυδίων ἄρμα.] Pindaricum, τριπλὴ in iis, quæ exstant, carminibus non legitur; sed apud Plutarchum cum alibi, tum lib. de discrimine amici atque adulætoris.

Pag. 115, v. 1. Post καὶ, hiatus in ms. integræ fere lineole.

Pag. 118, v. 3. Προσβαλεῖν ταῖς Σχύδαῖς. Ita legendi. superius alicubi, pro τοῖς Σχύδαῖς. V. 25 in margine. Μελεστηνός. Scholion ms. Cod.

Pag. 119, v. 19. Ἴσ. ὠμοζόριον, Phot.

Pag. 120, v. 3. Ἀφρονός. V. 6. περιῶσαι.] Metaplastus, pro περιῶ. Exempla in sacris Litteris crebra, Siracid. c. vi, v. 8, κτάσαι pro κτά, Lucæ xvii, v. 25. ἔδουῶσαι, pro ἔδουῶ. D. Paul. ad Rom. c. ii, v. 17, καυῶσαι, pro καυῶ, et cap. ii, v. 18, κατακαυῶσαι. Eadem verborum 3 conjug. circumflex. secundæ pers. præes. Ind. pass. formatio, στεφανοῦσαι, pro στεφανῶν, contractæ στεφανοῖ· διορθοῦσαι, pro διορθοῖ· πυροῦσαι, pro πυροῖ· Chrysost. δεξιοῦσαι, pro δεξιῶ, Isidor. Pelus. τυφοῦσαι, pro τυφοῖ· Macar.

Pag. 121, v. 14. Ἴσ. καλόν.

Pag. 122, v. 17. Αὐτόν.

Pag. 123, v. 18. Ὡς κύνες.] Proverb. 26 v. 11. Chrysost. : Ἐπὶ τὸν πρότερον ἐπανάρχεσθαι ἔμετον, et ὄσπερ κύων ἐπὶ τὸν ἴδιον ἔμετον ἐπιστρέφειν. V. 6 a fine. Ἀσχέτω ῥύμη.

Pag. 124, v. 23. Μιτοῦνιεν et Δαλασσηνός.

Pag. 125, v. 5 a fine. Ἀνσίλιττε.

Pag. 126, v. 19. Κατάντου.

Pag. 129, v. 2. Ἴσ. χοιροδάκων.

Pag. 131, v. 18. Πατρίνακων.

Pag. 133, v. 8. Μελετήσεις. V. 21 Ἄκρω δακτύλω ἀψάσθαι.] Infra pag. 149, ἄκροις δακτύλοις προσάψασαι. Cic. Orat. pro M. Cælio, extremis digitis attingere, δι' ἄκρων δακτύλων θιγγάνειν, Lucian. in Amorib., ἄκρω γε τῷ δακτύλῳ προσάψεσθαι, idem lib. Πῶς δεῖ ἱστορίαν γράφειν. Simile illi apud eundem Cic. primoribus labris gustare,

χεῖλασιν ἄκροις γεύεσθαι, et ἀπογεύεσθαι, Philoni.

Pag. 134, v. 4. Λεῖπει τι.

Pag. 135, v. 25. Τιμοθέου.] De hoc supra p. 5. et in notis. V. penult. τὴν ἀλωπεκῆν.] Lysander duobus locis apud Plutarch. : Ὅπου μὴ ἐφικνεῖται ἡ λεοντῆ, προσραπτέον ἐναῖ τὴν ἀλωπεκῆν. Suid. : Ἄν ἡ λεοντῆ μὴ ἐξικνῆται, πρόσραπτε λέγε πρόσραπτε] καὶ τὴν ἀλωπεκῆν, ubi arophlegma idem explicat.

Pag. 134, v. 17. Ἴσ. ἐν τοῖς μέρεσι τῶν.

Pag. 137, v. 18. Πρόσλημμα.] Naz. Orat. in sanctum baptism. : Πίστευε ἄλον ἀνθρώπων τὸν καὶ Θεὸν, etc. ἀπαθὴ αὐτὸν ἐσότητι, παθητὸν προσλήμματι. Vide ejusdem Orationes. Περὶ Ἰησοῦ. V. eod. ἐθεώθη.] Idem homil. in S. Pascha : Προσλήμων δὲ ὁ Θεὸς μετὰ τῆς προσλήψεως, ἐν ἐκ δύο τῶν ἐναντίων σαρκὸς καὶ πνεύματος· ὧν τὸ μὲν ἐθέλωσε, τὸ δὲ ἐθεώθη. Idem epist. 1 ad Cledonium : Θεοῦ μὲν ἐνανθρωπήσαντος, ἀνθρώπου δὲ θεωθέντος. V. 19. Ἴσ. πέραν τοῦ δέοντος.

Pag. 138, v. 20. Προκύπτει. V. 25. κατονομάζειν.

Pag. 139, v. 25. Ἀλεκασσεύς. Verius puto ἀλεκασσεύς.

Pag. 140, v. 11. Δρουγγάριος.

Pag. 141, v. 24. Φεῖρον δὲ τὸν καπνόν.] Proverbium nostris etiam familiare, quo cum alii sunt usi, tum Plato lib. viii De republ. extremo, Eriphan. lib. ii Contra Meletianos. Legendum et apud Simplicium in Epictet., φεύγοντες καπνόν, εἰς τὸ πῦρ ἐμπεπτόκασιν.

Pag. 142, v. 5. Κινεῖσθαι.] Λεῖπει ἴσ. ἤρξατο. V. 16. Ἐξέσπυφεν.

Pag. 143, v. 18. Ἐγκαυώμενος. V. 20. Θηρίκιον.] Ποτήριον Phalaris epist. 70, ad Polykletum medicum, λαθεῖν τὴν θηρίκιον (scilicet κύλικα) ; Plut. lib. i. Sympos. quæst. 3, οἷα (ποτήρια) Θηρακλή; ὥπτα Lucian. Lexiphane.

Pag. 144, v. 1. Ὠστρίωττον. V. 5. Δὲ ἔδραμεν.] Idem mendum in ms.; lege διέδραμεν. V. penult. Ὀμηρικῶν τεύχους.] Iliad. γ', v. 328.

Pag. 146, v. 34. Leg. κατεπετρίομενοι. V. 25. Τῆς μονῆς κοσμιδίου.] Hoc supra pag. 44 μοναστήριον κοσμιδίου dixit. P. eadem, v. 28. Leg. καλεύσματος.

Pag. 147, v. 4. Μεσαστῆς. Id est, μεσίταις, verbale a μεσάζω. V. 6. Uncis inclusum, lacunæ (ut alibi alia) ex conjectura insertum. V. 9. Τὸν σκίμμοδα.] Alias idem, quod in sacris Litteris ὁ κράδδατος : hoc autem loco, ὁ τῆς βασιλείας θάκος, ut in concilio Ephesino appellatur. Ἀργυρόποδες σκίμμοδες, Clem. Alex. Protrept. V. 15. Ἐθίμων.] Αἱ ἐθίμοι ἐπασοῖσαι, Eustath. V. 18. Χωρίτης.] Ἀγροικόν τινα καὶ χωρίτην conjungit Lucian.; χωριτικῶς ἐσταλμένοι, Synes. epist. 104, pro quo χωρικῶς (hanc scio an perperam apud eundem) legitur epist. 4.

Pag. 148, v. 15. Θηράσασθαι εὐνοίαν.] Ita lacunam supplevi, non nescius Basilium M. sic loqui. V. 24. Ἴσ. ἀφθονία.

Pag. 151, v. 10. Ἐξέσωαν.

Pag. 152, v. 1. Βυκίνη Fl. Joseph. quæ hic βυκίνη, buccina. Βυκανίω, βυκανιστής; Athen. buccinator; nec aliter ms. Polyb. lib. ii. V. 26. Ἴσ. ἡλλατο ἐπίων πρὸς τὸν.

Pag. 155, v. 6. Ἀνύστακος.] Ὁ μὴ νυστάζων. V. 4 a fine. Τῆς Κωνσταντινουπ., et in margine διαπραξόμενος.

Pag. 156, v. 25. Λεῖπει ἴσ. ἐνέπτεσον, et versu seq. τοῖς ἐπισθεν ἐπομένους.

Pag. 159, v. 9. Παρæmiographi, præpos. ommissa, κωψῷ ἄδειν. Sed apud Suid. alii quoque παρæmiæ propositio additur, παρὰ κωψῷ πέρεσθαι.

Pag. 159, v. 24. Leg. Καντακουζηνόν.

Pag. 160, μηχανάται τι τοῦτότου.] Commemorat idem Zonaras, v. 12 leg. ἐντοῖς παραλίς V. 22.

πέφηνεν v. 25. ἀνέγρευτο] poeticum, pro ἀνηγείρευτο : ut Naz. Carm. ὁ δ' ἔγρευτο κόσμος Ἀρείων, pro ἠγείρευτο.

Pag. 161, v. 4. Κινούμενος.

Pag. 164, v. 20. Προϋφηρπάκει. V. 7. Ἴσ. ἐπὶ τ. ἴνυ.

Pag. 165, v. 18. Ἐρασιγρήματον.] Xenoph. lib. 1 Memorab. V. 22. Δόσεις. Οἱ μὲν.

Pag. 166, v. 5 a fine. Leg. in margine ὑπεστρέφαντο.

Pag. 167, v. 22. Λεῖπει ἴσ. πέμπαι.

Pag. 168, v. 15. Θεραπευτικὸν καὶ σμικρολόγων τῶν λέξεων.] Hi λέξεοθηρες sunt Eriphanio, atque inde λέξεοθηρεῖν apud eundem, ἢ λέξεοθηρία, apud Clem. Alex., οἱ λογοθηραὶ apud Philon.

Pag. 169, Leg. τὸ τε λοπάδιον.

Pag. 170, v. 25. Καθὰ σμῆνος. V. eod. Ὑπὸ καπνοῦ.] Basil. M. homil. in Psalm. xxx.ii. et orat. 4, de jejunio.

ag. 171, v. 8. In ms. διχιρέτως legitur πόλλοτατον. V. 14. Καντακουζηνός.

Pag. 172, v. 8. Leg. Μαριανὸν τὸν Μαυροκαταλῶν.

Pag. 173, v. 7. Τὰς τῶν λόγων.

Pag. 174, v. 12. Διαδόλειως.] Supra (pag. 85) δεαδόλειως : sed illud apud Cedrenum.

Pag. 175, Μελενουτήσαντες.] Μελανειμονήσαντες, Chrysost.

Pag. 176, v. 12. Ἴσ. ἀχρομοῦ, ut supra 270. V. 4 a fine. In margine παραχωροῦντος. V. 24. Ἀπὸ τῆς ἀστρώας περιφορᾶς.] Archilogus, ex Homeri *Odys.* σ, dixit : Τότος ἀθροῦσις νόος γίνεται θνητοῖς, ὅκοιην Ζεὺς ἐφ' ἡμέρην ἀγει. At Philo : Τοῖς κατ' οὐρανὸν ἐκγόνοις (id est, τοῖς ἀστρατοῖ) ὁ θεὸς δυνάμεις μὲν ἔδωκεν, οὐ μὲν αὐτοκρατεῖς. Ad preces enim Josuæ steterunt sol et luna, c. x. v. 15. ad preces et lacrymas Ezechiæ regis, anni xv ætati ejus additi sunt, Isa. xxxviii. v. 5.

Pag. 184, v. 12. Ἴσ. ἀναυδος tollatur, nam illo etiam modo infra loquitur p. 156. v. 2, pag. 15, 15, 18, 49 et aliis, qui sint intelligendi ἀναυδοῖ, liquet ex Herodoti Polymnia et Phocis Pausaniæ.

Obiter notandum, in his *Alexiados* viii libris quædam occurrere poetica magis quam oratoria, ἀφαυρός, ἀναυδος, νῆριθμος, ὄθριμοεργός, κύμβαχος, στονόεις, ἀγανής· quædam, rariora et ἀμαρτυρώς in *Lexicis* posita, ἀγροικίζειν, ἐπιτρογάλος, ἐνσοριάζειν, καθαριεῦσθαι, μεγαλεπίβολος, ὑπερνεφής· quædam nova, neque tamen invenisse composita, ἀνήλωτος, ἀποκρυσταλλοῦσθαι, ἀπαράμалλος, ἀπωμίζεσθαι ἀχθος, διαλαλιά, ἐγγωνιάζειν, διαμάργαρος, δορυθήρατος, κατάκροτος, παρενδύσιμον, περιπέζιος, ποδοκοπεῖν, ὑγροσκέλης, ὑψίλωνος· quædam denique διττογραφούμενα, μεσαιμιος, μεταίχιμος· ὑπόγιος, ὑπόγιος.

ADDENDA AD EUTHYMIUM.

EUTHYMI MONACHI

ENCOMIUM

IN ADORATIONEM VENERANDÆ ZONÆ SANCTISSIMÆ DEIPARÆ

ET FASCIARUM DOMINI

Necnon in anniversarium diem dedicationis templi in Chalcoopratus, propter collationem sanctæ capsæ prædicta continentis.

(Apud Surium ab diem 31 Augusti. -- Cur ab aliis Euthymii operibus sermo iste disjunctus exhibetur, hoc in causa fuit quod textum Græcum diu in Mss. Parisiensibus quæsimus, sed frustra.)

I. Proposita est nobis hodie ad adorandum, et spiritualiter celebrandum (o purum mihi adjutorium I) veneranda et insignis et colenda vel ab ipsis supremis ministris nostri secundum gratiam, qui non potest comprehendi, Patris, integra, intacta et incorrupta zona, supra quam dici potest, benedictæ et gloriosæ semper Virginis, et intemeratæ Dominiæ nostræ Deiparæ. Cum itaque animas et corpora per virtutes quæ reprehendi non possunt, et Deo dignæ sunt, nos omnes abluerimus, ita accedamus ad ejus divinum et suscipiendum, et quod super cœlesti loco non est inferius, templum. In quod quicumque, ut videt, ingreditur, tanquam in cœlo

A quodammodo, perpetuos et indelicientes cultus, et glorificationes facit cum timore et cordis exsultatione, maxime autem hodie.

II. O miraculum imprimis novum et alienum: quoniam post stupendam et lætam adorationem pretiosissimæ et maxime regiæ, et Christo dilectæ zonæ, vel ipso, quod est in Eden, paradiso pretiosius, ut diximus, hoc templum fuit dedicatum. In quo etiam Domini nostri Jesu Christi, qui est unus ex substantiali et increata Trinitate, repositæ sunt (o mysterium, o rem novam et inauditam) quæ pretio æstimari non possunt, et Deum decent, fasciæ, lucidæ et fulgenti zonæ conjunctæ. Et c. Quis loque-

tur potentias Domini, auditas faciet omnes laudationes ejus¹ ? » aut quomodo possem ego hoc duplici luce resplendens festum, verbis exornare splendidis, primum quidem ut Deo placeam, et ei, quæ eum peperit sine semine, et plane ineffabiliter : deinde etiam, ut proximis, qui convenerunt et jucunde exsultant ?

III. Atqui vita quidem excelsa carens, quam convenit habere eos, qui volunt scribere : « (primum enim cœpit Jesus facere, deinde docere²) » quin etiam spiritali egens oratione, (oportet enim linguam habere theologicam, ut non opus habeat alio convertere oculos, quam ad viros divinos, qui olim locuti sunt pulchre et panegyricè) nihil aliud efficiam oratione, quam molestia afficiam eos, qui convenerunt, indecora verborum humiliate, et obscura, ac inornata dictione. Sed tamen viri fidelissimi implentes obedientiam, et ejus, qui est divinis repletus, eamus jam duplex ad festum laudandæ semper et beatæ Virginis. « Dabit enim verbum, inquit, Dominus evangelizantium virtute multa. »

IV. Age vero huic divino, excellenti et jucundo diei novum aliquod prius comparemus et exæquemus spectaculum, et ita nobis orationem consequenter suppeditante ea, quæ sine ullis loci angustiis cepit, ac continuè consistens Verbum Patris, adjiciamus coronas encomiorum his, quibus est gratum festum et amborum festo asseramus ea, quæ est consentaneum. Quomodo enim propositis geminis, qui gaudium asserunt oculis, sole, inquam, resplendente, et orientem illustrante, et luna cum splendidis stellis noctem obscuram illuminante, aut etiam duobus solibus orientibus nutu et providentia divina, et a Patre mota voluntate, est admirabile et ineffabile iis, qui hic adsunt, spectaculum : ita etiam, quæ nunc adest splendida et summa celebritas, in nos emittit radiorum micantia fulgura, et hujus fidelissimi populi congregationem, tanquam astrorum multitudinem pene innumerabilem, mittit ad templum ejus, quæ est vere et proprie Deipara : divinosque radios, odoresque, suavissime spirantes effundit innumerabiles, et persuadet Deum promptissimo glorificare animo, quomodo ex terrigenis nemo fuerit elocutus. Non potest enim exhauriri ejus honorum scaturigo. Est perennis thesaurus ejus miraculorum.

V. Si enim, ut diximus, est dulcis et desiderabilis et eximius, et læta efficit corda oriens hic sol, qui est ad tempus, et est interiturus, etiamsi solus fuerit lucens et illuminans : quanto magis, putas, Christus sol justitiæ nos illuminat jucundissima ejus specie, et pulchritudine fruentes, per immateriales, inquam, glorificantes, et purissimas preces ? « Ego enim (inquit Sapientia) eos, qui me amant, diligo³. » Qui autem diligit Filium, et Deum et hominem Christum, diligit eum quoque, qui ipsum genuit sine tempore, ante omnia sæcula, et ineffabi-

liter. Diligit vero etiam sanctissimum et Paracletum Spiritum, ut honore æqualem, et consessorem Patris et Filii, et ut qui ex Patre quidem procedit, per Filium autem ad omnem pium mittitur. Diligit autem simul (o excellentem Dei œconomiam) eam, quæ ineffabili et stupenda ratione in ultimis temporibus continuè unigenitum Verbum Patris, et quod cum eo est expers principii.

VI. Habuit enim, habuit in utero intemerata et impolluta Verbum illud, quod cœlos constituit. Habuit in utero eum, qui pugno omnia continet, et (o castissimam, et nulli culpæ affinem, quam extimescunt intelligentes omnes hierarchiæ) gestavit in utero eum, qui nec contineri, nec adiri potest ab universa creatura, Deum perfectum et (verum quid tibi rei, o benigne et clemens, cum mendicis et abjectis?) hominem perfectum, duplicem naturam, unam autem consistentem personam. Non enim dicimus hominem defecatum tanquam in visione ac phantasia : absit : sed Deum incarnatum, et hominem factum, qui totum illud, quod nostrum est, suscepit tonitruum filius) caro factum est⁴. » Non quod conversum ac mutatum sit ex eo, quod erat Verbum, sed quod præterea acceperit, ut caro fieret : non mutata divinitate in humanitatem, sed cum propria suæ divinitatis essentia, in propria persona Dei Verbi et consistentis, comprehendens etiam esse hominem.

VII. Hominem autem dico perfecte. Quæcunque enim homo, et qualia homo, et si quid est homo, accepit Unigenitus, ut in perfecto suo homine universam salutem, cum Deus esset, efficeret, hominis nihil relinquens : ne pars relicta rursus fieret esca diaboli. Non enim venit, ut mutaret naturam, carne indutus, universorum Deus : sed ut eam reformaret, et efficeret puram a mutatione, ut etiam factum est. Quod enim fuimus, erimus, propter mysterium ejus incarnationis eam, quæ ab initio erat, immutabilitatem accepturi, quam mihi et bonis omnibus perfecit, et corpus natura mundum reddens a peccato, et intelligentem animam, voluntatem habentem immutabilem.

VIII. Uno autem verbo universum dico mysterium. Neque Deum nudum corpore, et iis, quæ sunt corporis, Christum esse credamus, neque nudum hominem absque vera divinitate, et iis quæ sunt divinitatis : (utrumque enim aperte ostendunt doctrinam diaboli) sed Deum totum, et eum ipsum absque conversione totius hominis accepisse essentiam, corde puro credamus ad justitiam, et ore apostolice et paterne confiteamur ad salutem. Hunc ergo ante sæcula Deum, qui comprehendi non potest, qui refulsit in duabus essentiis et operationibus, una autem, ut diximus, persona, et nobis in omnibus fuit assimilatus præter peccatum, peperit quæ est verum patrocinium Christianorum, et proprie ve-

¹ Psal. cv, 2. ² Act. 1, 1. ³ Prov. viii, 17. ⁴ Joan. 1, 14.

reque est Deipara : quæ est altior et superior quavis re creata, tam quæ sub aspectum cadit, quam quæ non cadit, quæ est pura, impolluta, intacta Patris, qui nec videri, nec comprehendi potest, ab omni reprehensione aliena, et pulcherrima sponsa : quæ est in omni us gloriosa et benedicta, et in bonitate et benignitate est incomparabilis, convenienter ei, qui ex ea natus est Deus et homo, et nobis ad indigentem proposita opem et salutem.

IX. Et quis non hodie (ut superius diximus) accurrit ad venerabilem zonæ, quæ semper lucet, et omni ex parte resplendet, venerationem, et ad hanc longe clarissimam et illustrissimam ejus ornatissimi et a Deo conditi templi dedicationem? Hodie enim admirabiliter ambo simul sunt proposita ad lætitiæ fidelibus, qui recte sentiunt, et qui vere eam constituentur, et adorant veram Deiparam, ut quæ peperit super essentielle Verbum Dei Patris, qui nequit comprehendi. Et qui non est ita affectus, et non ita opinatur, ut paulo ante scripsimus, voces mutuantes ex paternis præceptis, sit anathema.

X. Hodie lætantur angeli, gaudent Cherubin, gaudio afficiuntur Seraphin, Throni et Dominationes mente nobiscum exsultant. Transilias, o tu, pura mente æthera et cælum, quod illum superat, puris et castis oculis, et videbis vim eorum, quæ dicuntur. Nec mireris. Nam si studio et diligentia homo sit Deus, (inquit enim : « Ego dixi, Dii estis, et filii excelsi omnes ») quid est incredibile, aut magnum, quod quis vereatus cum angelis, quæ illic sunt bona, videat intelligentia, et in iis se omnino extendat et oblectet? Abunde enim divina gratia benignitatem suam jugiter effundit iis, qui pure vivunt et evangelice. Ego enim (inquit mens Jesus) et Pater veniemus, et mansionem apud eum faciemus. Vide ergo, vide quemadmodum inhabitatio Trinitatis in hominibus major fiat, quam contemplari possumus.

XI. Hodie ergo a nobis quoque honoretur zona, quæ est omnino a Deo maxime illustrata, et summe admirabilis, et valde veneranda. Hodie honoretur zona, qua succincta fuit laudatissima Deipara, et fraudulentissimum draconem peream suffocavit, et nostri generis auctores a gravi revocavit exsilio. Hodie honoretur zona quam ipsum quoque unigenitum Dei Verbum ineffabiliter ex ipsa carne tectum, quomodo ipse solus novit, tenuit, et est complexus, adhuc corporaliter propter ætatem se gerens puerriliter, et ut puer solet facere, balbutiens, et in materno gremio requiescens et exsiliens.

XII. Hodie ipsi quoque, inquam, primi Dei ministri, licet non videantur, eam adorant, et maxima colunt veneratione et arcane una nobiscum lætantur. Hodie a nobis etiam terrenis adoretur, et magnificetur hæc zona ad gloriam ejus, qui supra rationem fuit carne indutus : et (o mysteria, quæ comprehendi nequeunt) hodie magnificetur zona

A ad laudem et honorem semper Virginis et Deiparæ Mariæ. Lætatur enim, cum nos in his aspicit castissima Domina. Se enim ea revera cinxit, ut credimus : et aras contrivit idolorum, et delubra gentium perdidit et comminuit, et cessare fecit immoderati sanguinis effusionem. Hodie zona magnificetur, per quam aer fuit sanctificatus : cæli summe refulgent : sol et luna supra naturam suam nunc splendide radios et mystice emittunt : et universus mundus, qui quatuor continetur snibus, renovatur et illustratur. Et gloria sit ei, qui nos implet in bonis omnibus, ad gloriam suæ bonitatis.

XIII. Hodie glorificetur zona, per quam montes exsiliunt, et tranquillum mare subridet placide, omnesque summeditantur, et lætitia afficiuntur, ad gloriam ejus, quæ est semper virgo, et Dei mater. Hodie zona glorificetur, per quam pulchri evadunt fluvii, et soli subjectam terram rigant, et fertilem efficiunt : et gloria sit ei, qui eos regit et nos in omnibus lætificat, et copiose alit. Hodie proponatur, honoretur et adoretur zona, quæ divina virtute cælos superat, et resplendet plusquam radii solares, manetque integra et intacta plurimorum annorum curriculis, noningentorum, inquam, aut amplius.

XIV. O Dei mysteria, quæ comprehendi nequeunt : o dona ejus, quæ non possunt investigari ! Papæ tuam, o Intemerata, potentiam ! Papæ tuam ad Filium tuum absque ullo intercessore fiduciam ! Et quis, o Domina, potuerit satis vel aliqua ex parte laudare hanc præclaram, et vere semper colendam celebritatem ? Et præbete quidem aures : sum enim admirabilia dicturus. Nam, ut scriptum invenimus, in admiranda et semper resplendente arca, in qua est pretiosa hæc zona recondita, a tempore Archadii, qui olim imperavit in fide recte sentiens, quique fuit filius magni illius, et qui virtutibus refulsit, Theodosii, hic fuit reposita tricesimo primo ultimi hujus mensis, salvaque illæsa impolluta, ut videtis, permansit usque in hodiernum diem, nullo modo sædata, aut offuscata, aut ejus colore ullo modo mutato, sed resplendens supra nivem, et tanquam modo ex coccino laborata, sic est proposita, virtute sancti et viviſci et adorandi Spiritus.

XV. Ei autem prompto et alacri animo ductamus genua, lacrymas fundamus præ lætitia, ante eam stemus, et fideliter omnes sanctificemur oculis, labris, frontibus, manibus, eam cum metu tangentes, et in altum extollentes, et sic dicentes : « Audi, filia, et vide, et inclina aurem tuam ».⁶ Vides enim, vides ante pedes pulcherrimæ tuæ capsæ nos omnes ardentem volutari, et tuum postulare auxilium, expectantes tuam defensionem, tuum in omnibus invocantes patrocinium. Itaque ut, dum hic quidem manemus, nos protegas, sup-

⁵ Psal. LXXXI, 6. ⁶ Psal. XLIV, 11.

plicamus : rursus autem, ut, cum excedemus, in ædibus semper viventibus et luminosis habitemus, obsecramus. Contra autem nobis parcat tuus Filius et Deus, perennibus tuis orationibus. Nihil enim est, quod tibi sit impedimento, o Impolluta Domina. Ecce enim post tuum festum pretiosæ tuæ et adorandæ zonæ, hujus quoque tui templi dedicationem concorditer peragimus, ut qui simus servi et debitores, o optima. Respice servos tuos, respice. In te enim omnes spem nostram collocavimus, et in te vivimus, et gloriamur, et sumus. Scimus enim, scimus fore, ut non hac nostra frustrenur expectatione, aut fallamur, et excidamus. Tua enim sumus hæreditas, o impolluta, et ad te mane surgere et confugere, nunquam nos puerit.

XVI. Agedum vero, popule electe, et Deo grate, postquam de veneranda et pretiosissima zona pauca diximus, pro nostra quoque dicendi facilitate, nonnulla dicamus de dedicatione, sicut vobis ante sumus polliciti. Dedicatur ergo hodie templum Dei Matris, quod est pulcherrimum et luminosissimum, et cælo potest æquiparari. Hodie dedicatur templum maxime benedictæ Dei filix, in quo angelorum exercitus assidue ministrant, et circa semper splendens capsam cum timore assistunt, quod et fasciæ Christi in ea sunt reconditæ, et hæc a Deo contexta zona ejus, quæ peperit ineffabiliter. Gloria sit ei, qui nos in his affatim ditat, et refrigerat, et a multis malis liberat, nempe et ex incursione Barbarorum et gravibus aliis quibusdam casibus.

XVII. Hodie celebrantur encænna nostræ intemeratæ. Et quis ex viris terrigenis, et ea, quæ sunt Dei, scientibus, non exsilierit, et non præclare supra nivem dealbatus fuerit, et animo et moribus mutatus? Ita enim in [his erimus sine periculo, si maxime cum metu et tremore et spiritali exultatione in id ingrediamur. Hodie templum dedicatur hujus gloriosæ Dei Matris in quod ab Oriente et Occidente, a Septentrione et mari, omnes ardentem et fideliter confluunt et spiritales cultus cum timore peragunt, et Deum ex corde non cessant glorificare a media nocte, atque adeo perpetuo prompto et alacri animo, assimilari angelis et archangelis. Hodie dedicatur templum Regis Christi Matris, in quo omnis Scriptura a Deo inspirata et utilis legitur ad utilitatem animarum innumerabilium. Etenim ex quovis Christianissimo ordine in id magno studio confluunt pontifices et reges, principes et magistratus, divites et pauperes, immatura ætas, et piarum feminarum caterva.

XVIII. Sed quis tuæ gloriæ loquetur magnalia, o intemerata? Hodie dedicatur templum sponsæ expertis nuptiarum Patris, qui non potest comprehendere, in quo chori piorum et doctorum virorum in ordine assistentes et indoctis non parvam præbentes utilitatem summam accipiunt remunerationem. Qui enim abducit, inquit, dignum ab indi-

gno, erit tanquam os meum¹. Hodie dedicatur templum purum et integrum gloriosæ Dei filix, in quod etiam ii, qui sunt in montibus et speluncis, cursu venientes, ex bona fama ossa (ut dicit Scriptura) pinguefaciente², amore amorem assumunt, et læti domum vadunt, semper Virginis Mariæ summum templum honorantes. Hodie templum dedicatur illius castissimæ, templis omnibus superius, in quo plurimi ex iis, qui sunt polluti peccatis gravissimis, redeunt ad pietatem et summam puritatem, et sunt æquales angelis. Hodie dedicatur templum patrocinii et defensionis Christianorum, in quo ii etiam, qui optime vivunt, redduntur formosiores, et luce lucem accipiunt, exornati humilitate, qui Christum imitantur. Hodie templum dedicatur laudatissimæ, et ab omni labe alienæ puellæ, in quod quicumque ingreditur et desiderio et fide, et ea enuntiat, quæ ab eo facta sunt graviter, et confitetur se amputaturum ea quæ sunt molesta, statim (o miraculum!) invenit solutionem, et cordis exultationem. Dixit enim, inquit, «Enuntiabo contra me iniquitatem meam Domino et tu remisisti impietatem cordis mei³.»

Hodie templum omni ex parte benedictæ et venerandæ adolescentulæ, et prophetarum coronidis, est dedicatum : in quo eriguntur paralytici, qui non vident, visum recipiunt, et qui horrore ac febris laborant, curantur. Est enim semper perennis scaturigo ejus miraculorum. Hodie nos quoque, qui huc accurrimus, ab innumerabilibus, et sibi invicem succedentibus afflictionibus, et turpissimis improborum hominum maledictis liberati, et tecti sub alis ejus intercessionis, suppeditatam rationem, et sapientiæ cognitionem desuper a filio ex ea nato, per ipsam admittentes, cum loqui jussi fuerimus, sine impedimento clamemus ex corde, clamemus : Ne assiduas nostras preces repudies, ne repudies, o intemerata. Defende nos secundum magnam et copiosam misericordiam tuam, o Domina. Frange schedulam immensorum nostrorum malorum tuis, quæ nunquam dormiunt, intercessionibus, o optima. Nos ante finem concilia tuo misericordii et justo judici, Filio et Deo. Sumus enim plane omni destituti fiducia et audacia, propter negligentiam et multitudinem peccatorum. Sed magnam vim habet, o laudatissima, precatio Matris ad Filii conciliandam benevolentiam, ut credimus. Cum ergo habeas maternam et infinitam ad eum fiduciam, qui ex te sine fluxione ineffabiliter ortus est, nos quoque fac honorum æternorum participes, et ab omni gravi hic et illic libera afflictione. Potes enim omnia tu, quæ es plusquam benedicta et gloriosa, ut a te custodiri, et de te gloriantes, emittamus gloriam et gratiarum actionem in hoc venerando templo, et ubicunque simus, Patri, et Filio, et sancto Spiritui, nunc et semper et in sæcula. Amen.

¹ Jerem. xv, 19. ² Prov. xv, 30. ³ Psal. xxxi, 5.

INDICES

IN

ALEXIADEM ANNÆ COMNENÆ.

INDEX RERUM MEMORABILIVM.

Revocatur Lector ad numeros crassiores in textu expressos, qui paginas editionis Regiæ representant.

A

Aaron cum Theodoro fratre in Alexium conspirat, 377. Libellum famosum in Augustam spargit, *ibid.* Convictus cum fratre et matre exsulatum mittitur, 378, 379.
Abbas dictus Joannes Cæsar per ludibrium, 62.
Abdicatio imperii ægre persuasa Botaniatæ, 67, 68.
Abdicatio patriarchatus dilata a Cosma Constantinopolitano, 75. Quando facta, 79.
Abdicare imperium cur Alexius noluerit, 127.
Abilebus locus prope Adrianopolim, 281.
Abydus a Tzacha oppugnata, 221. Ad Abydum, captæ quatuor Latinæ naves a classe Romana, 450.
Ace, arx in quam se Galli ab Tyro repulsi recipiunt, 427.
Accensiones luminum religiosæ Dei ventæ promerendæ causa in castris factæ pridie prælii, 231. In templis pro valetudine imperatoris, 500.
Accusationis diluendæ barbara ratio a Neantez inlta, 214. Accusationibus non temere credit Alexius, 360.
Achris palus a Moco rege Bulgaro exhausta et denominata, 371.
Acie instruendæ nova forma ab Alexio inventa et in usum inducta, 469. Acie nunquam interrupta, tota die simul pugnant simul incedunt Romani, 475, 481.
Acrocus prælio cum Turcis ab Alexio destinatus locus, 441.
Acrunum arx Michaeli Amastrino commissa, 451.
Adana civitas contributa ducatu Antiocheno, 413.
Admeli conjux viva viro reddita mortuum lugenti, 8.
Adralesius interpres Alexii ad Gallos, 400.
Adrianus Comnenus Isaacii frater ab eo graviter increpitus, 259. Nicephorum Diogenem ad culpæ confessionem hortatur, 259.
Adrianopolitani obsessi a Comanis erumpunt, multosque cedunt, 277.
Ænæ manus Constantinopoli fixæ in loco publico, 365. Quem in usum, *ibid.*
Aer locus in monte Malagorum, 462. *Vide* Glossarium.
Ærarium imperii per intempestivas profusiones exhaustum, 91.
Æli sive Aquilæ thema datum Baimundo, 414.
Affinitas imprudenter cum Roberto contracta a Michaeli Duca imperatore causa magni belli, 23.
Affinitas Isaacii Comneni cum Maria Augusta, 44 Utilis Comnenis, *ibid.* Affinitas nepotis Botaniatæ cum matre Comnenorum, 51. Affinitas Henrici Regis Alamanicæ ab Alexio quæsitæ ad firmandum fœdus, 94. Affinitas Alexii Augustia sultane petita, 177. Ab Alexio in speciem non repudiata, 178. Revera nunquam ab eo impetranda, *ibid.* Affinitatis spe Gidas vel Gidus Roberti filius in partes imperatoris tractus, 159. Affinitas sponsalia dirimeus, 241.
Agathonica urbs prope Adrianopolim, 281.
Agraria navigia, 207.
Agrustopolitana Turcorum a Latinis clades, 318.
Alacuseus imitator Zopyri, 277. Pseudodiogenem capit, 279.
Alanus Romices dux Turcorum, 392.
Alani a Gallis repulsi, 395.
Alciades pro Themistocle memoriæ lapsu positus, 174.

Alethina loci nomen, 441.
Alexander Cabasilas dux Thessalorum, 109.
Alexander Euphorbenus dux Romanus, 180.
Alexandrus Genethliacus verax; exsilio tamen multatus, 161.
Alexiopollis nova civitas, 456.
Alexius Comnenus Joannis Comneni filius, 43. Matrem habuit Annam Dalassenam, 87. Manuelem et Isaacium majores natu fratres habuit, 43. Rudimenta militiæ ponit sub Romano Diogene, 3. Revocatur ab expeditione luctu matris, primogenitum extinctum lamentantis, *ibid.* Contra Urselium mittitur, 4. Fratris Isaacii auspiciis et ductu militat, *ibid.* Indoles ejus bellica, *ibid.* Urselium capiendum curat, 5. Pecuniæ difficultate laborans ab Amasenis in seditionem versis periclitatur, 6. Eos oratione delinit, 7. Et simulata exsecratione Urselii spe rerum novarum ad pecuniam conferendam perducit, 8. Urbes aresque ab Urselio captas recipit *ibid.* Collaudatur ab Doceano, et a Michaeli Augusto ejus clementia qua Urselio propercit, *ibid.* Mittitur a Nicephoro Botaniate Augusto adversus Nicephorum Bryenium, 9. — Creatur magnus domesticus, *ibid.* Cautis artibus, non aperto Marte regit, 10. Alexii cum Bryenio comparatio, 11. Copie utriusque, *ibid.* Prælium inter utrosque pugnantium varia fortuna, 12. Stratagemata Alexii multum ipsi ad victoriam utile, 13. Quam plenissimum reportat Bryenio capto, 15. A quo periclitatur, nec in eum victor sævit, 16. Tertia expeditio Alexii in Basilacum, 17. Alexii stratagemata, 18. Cur is blæsus dictus, 19. Monachum quandiu cæcibus fuit contubernalem habuit jussu matris, *ibid.* Prælio Basilacium vincit, 19, 20, 21. Thessalonicam debitione intrat, 22. Basilacium in potestatem redigit, *ibid.* Sebastus acclamatur, *ibid.* Munera et literas a Roberto accipit, 35. Conselatur Monomachatum, 38. Qui ei pecuniis negat, 39. Amicos infestos patitur Borilum et Germanum, 43. Contra quorum potentiam Mariæ Augustæ gratiam parat, 44. A Maria adoptatur, *ibid.* Alexii promptum ingenium, 7. Accusatus coram Botaniate plene se purgat, 19. Pecuriam et Umperopolium in partes trahit, 50. Ex urbe fugit exsecrationem sibi decretam sciens, 51. Familia Ducarum suffragantem Isaacio majori fratri præferat, 57, 58. Ipso Isaacio volente, *ibid.* Alexio imperium prædicatur a S. Joanne Evangelista, 59. A classe universa imperator acclamatur, 65. Urbem regiam et Palatium occupat, 64 et seq. Existimatur falso cogitasse ducere Mariam Augustam, 75. Matris fratrisque consiliis utitur, *ibid.* Militum vim reprimere studet, *ibid.* Alexius coronatur a patriarcha Cosma, 75. Alexii formæ ac status descriptio, 76. Eloquentia et fortitudo ejusdem, *ibid.* Alexii et Isaacii communia studia venantii, 77. Alexius nova nomina dignitatum excogitat, 78. Stimulis conscientie angitur ab urbem direptam, 80, 81. In casta sacerdotum culpam fatetur, *ibid.* Penitentiam præscriptam exsequitur, 82. Matrem administrandæ reipubl. admiscet, 85. Id cur et quatenus faciat constitutione publica testatur, 84, 85. In magnis angustiis versatur propter miserum reipubl. statum, 91. Principes Occidentis in Robertum committare mittit, 95. Ejus ad Henricum Alamanicæ regem litteræ, 94. Turcos petere pacem cogit, 96. Cur eam illis concesserit, 97. Turcos in auxilium contra Robertum vocat, 105. Venetos in eundem concitat, 105. eos ipse contra eum vadit, 109. Thessalonicæ de statu Dyrrha-

chiensium obsessorum aurtios accipit, 110, 111. Georgium Palæologum Dyrrachio evocat invitum, 112. Prælium decernit de sententia juvenum contra mentem seniorum, *ibid.* Circumvenire hostes cogitat, 114. Sed consilium ex tempore mutat, 115. Aciein instruit et prælium committit, *ibid.* Vincitur, 116. Vulneratur, 117. Fugit maximo suo periculo, 118. Salu equi servatur, 119. In insequentes conversus eos cædit, *ibid.* In cohortes Gallorum incipit et ab illis se explicat, 120. Achridem pervenit, 122. Alexius cum Roberto comparatur, 126. Suos e fuga coligit, novosque delectus cogitat, *ibid.* Dificultate pecunia laborat, 127. Suppellectilem domesticam suam, matris, fratris, et uxoris argentam aureamque in nummos cudi jubet; unde stipendium militi numeret, *ibid.* A pecuniis sacris subsidium petit, 128. Magna offensioe multorum, 129. Præsertim Leonis Chalcedonensis, quem in exilium mittit, 130. Alexius Constantinopolim revertitur, 131. Novam expeditionem suscipit contra Baimundum, 133. Prælium committit, vincitur, et fugit, 134. Vincere Gallos stratagemate sperat, sed vi ab illis vincitur, 135. Fuga ejus generosa, 136. Auxilia Turcorum implorat, 137. Larissensibus obsecris auxilio venit, 138. Et cum Galis prospere pugnat, 140. Comites Gallos contra Baimundum concitat, 143. Constantinopolim reversus italium Ecclesiam turbantem compescit, *ibid.* Aleii favor in litteras et litteratos, 147. Alexius Castoriam oppugnat, 152. Et deditione capit, 153. De Paulicianis supplicium sumit, 154, 155. Se pargat de expilatione sacrarum adium, 156. Conjuratio in eum detecta, 157. Venenolorum auxilium contra Robertum implorat, 160. Quos bene gesta præmiis afficit, 161. Dyrrhachium recipit, 163. Genethliacos inseciatur, 164. Defenditur a criminatibus male feritorum, 166. Apelchaseum Barbarum Constantinopolim invitatum tandiu ibi detinet quoad arx rei Romanæ utilis edificaretur, 171. Eidem Barbaro auxilium Romanorum imploranti, quo animo imperator assensus sit, 173. Alexius imperii limites dilatat, 176. Affinitatem Sultanis aversatur, etsi id dissimulat, 178. Alexandrum Euphorbenum contra Helcanem mittit, 180. Eique victu succenturiat opum, 181. Helcanem Constantinopoli exceptum Christianum facit, *ibid.* Pacurianum contra Scythas mittit, 182. Et victo cæsoque Tarticum substituit, 183. Qui Scythas vincit, 184. Alexius cum magnis copiis contra Scythas vadit, 189. Decernendumque prælio cum illis censet; multis dissuadentibus, 190. Brevio etiam cæco infelicem prælii exitum prædicente, 191. Insidiosam legationem Scytharum Alexius rejicit, 192. Occasione solaris eclipsis prævisæ dextre utitur ad terrendos Barbaros, *ibid.* Dristram expugnat, 194. Aciein contra Scythas instruit, 195. Pallium B. Mariæ Dei Matris pro vexillo gestat in prælio, 196. Delecto exercitui Romano mirabiliter evadit, 197. Beroen incolumis pervenit, 198. Alexio imperante multa loca nomen mutant, 201. Pacem is cum Scythis facit, 202. Archontopolorum cohortem instituit, 204. Quæ cæditur a Scythis magno Alexii dolore, *ibid.* Joannem Ducem contra Tzacham mittit, 209. Contra Scythas ipse pergit, 210. Scelus Neantzis deprehensum dissimulat, 211. A Scythis vincitur, 212. Sed mox exercitum et bellum redintegrat, *ibid.* Scythæ vertuntur in fugam, 214. Imperator circumsidetur a Scythis in oppido Tzurulo, 215. Scythas tamen vincit stratagemate rotarum suspensionum, 216, 217. In oppido Churobachis Scythas plurimos ipse cum paucis superat, 222, 223. Suos vestibus Scythicis indutos in urbem reducit, 224, 225. Novos delectus habet, 226, 227. Comanos sibi adjungit contra Patzinicas Scythas, 228. Quos lugenti prælio universos concidit et delet, 233. Captivorum eadem prohibet, *ibid.* Et factam vicis parat, 234. Comanis promissa reddit etiam non petenti, 235. Arlebi et Umpertopulo convictis conjugationis parci, 236. Expeditionem in Dalmatas suscipit, *ibid.* Caratzam Dyrrhachium mittit, 27. Joannem Isaacii fratris filium criminæ solvit, 239. Theodori Gauræ affinitatem expetit, 240. Gregorio Gauræ filiam despondet, 241. Limitem Dalmaticum fuvisit et firmat labore magno, 243. Sultanicam in Tzacham concitat, 250. Pacem cum sultane facit, 251. Bolcano Dalmata bellum infert, 252, 253. Periclitatur ab insidiis Nicephori Diogenis, 254 et seqq. Quem tandem capit, 260. Et Casaropolim relegat, 263. Ad conditionem militare perorat magno metu omnium, 265, 264. Bolcano pacem petenti dat, 265. Nium Hæresiarum convincit et confutat, 269. Eum et Bacheritum damnandos curat, 270. Expeditionem in Comanos parans Dei voluntatem exquiri, 275. Pseudo-Diogenem capit ope Alacasi, 279. Prælio Comanos vincit, 280. Thrasoneu Barbarum manu sua occidit, *ibid.* Arcem Ferream edificat, 282. Turbatur ad famam expeditionem Franciscum in Orientem, 283. Petrum eremitam exercitui amisso periclitantem a Turcis servat, 287. Francos duces

expeditionis sacræ benevole excipit, 289, 301. Gothofredum cum exercitu Constantinopolim appulsum hostiliter tractat, 294 et seq. Duces Francos juramento sibi obstringit, 300. Baimundum demereri donis studet, 305. Ei domesticatum Orientis negat, 305. Niceam præripere Latinus studet, 309. Quod et facit, 314. Cur se Gallis Antiochiam oppugnantibus non adjuverit, 321. Baimundo bellum infert, 333. Edificari naves curat, 335. Gallos comites Babylone captivos redimit, 316. Thessaloniam se confert ducta secum Augusta, 351. Tyrone ad militiam exercet, 356. Conjuracionem in se novam detegit, 360. Dyrrhachium munit, 371. Expeditionem in Baimundum suscipiens in tempore B. Virginis pervigilat, 376. Aaronem conjurationis compertum relegat, 379. Discordias in castris Baimundi serit, 388. Latinarum ex Italia classium trajectum impedit, 396. Baimundum ad se venientem honorifice excipit, 403. Et pacem cum eo facit, 406 et seq. Restaurare civitates Asiæ cogitat, 419. Bellum in Tancredum parat, 422. Hiemem in casis extemporaneis agit, 430. Contra Turcos vadens podagra tardatur, 435. Patientissime Gallos audit, 435, 436. Religiosæ ejus voces dum morbo premitur, 437. Turcos vincit acie, 441. Suorum neminem etiam in victoria deporat, 443. In urbem triumphans redit, 448. Urbana et parata ejus opera, 449. Reducendis ab idem catholicam Manichæis utilem operam impendit, 453 et seq. Comanos irrumpentes repellit, *ibid.* Alexiopoli urbem edificat, 456. Expeditionem in Asiam suscipiens podagra retardatur, 460. Ejus morbus senecis ludis traducitur apud Turcos, 461. Turcos vincit per suos duces, 464. Fortitudinem consilio miscet in bellis, 466, 467. Novam acie formam et rationem excogitat, 469, 470. In dubio Dei sententiam exquiri, 471. Pugnat instructa acie cum Turcis et simul incedit, 474, 475. Panem dat Turcis certis conditionibus, 478. Sultani salubre consilium suggerit, magna ejus pernice rejectum, 479. Curam agrorum peculiarem in castris habet, 482. Convivii tempore eleemosynas facit, *ibid.* Triumphum recusat, *ibid.* Captivos et Orphanos benigne curat, *ibid.* Orphanotrophium longe magnificentissimum condit, et dotat, *ibid.* In describitur, 485, 484, 385. Alexii cura reprimendorum hæreticorum, 486. Basilium Bogomilorum antesignanum comprehendit curat, 487. Artificio miro nefariorum ejus dogmatum confessionem expiit, 488. Librum inscriptum *Dogmaticam Panopliam* adponens Bogomilorum hæresim a Zygaleno monacho componendum curat, 490. Miro stratagemate utitur ad veros Bogomilos detegendos, 491, 492. Basilium hæresiarum publice vivum cremari jubet, 493, 494. Reliquis Bogomilorum spatium respiciendi in carcere indulget, 494. Statum imperii pessumdatum melius restituit, 235. Vitam et imperium habet innumeris calamitatibus turbata, 496. Supremus ejus morbus ubi et qua occasione corperit, *ibid.* Medicorum dis-cordes de illo sententia, 497. Alexius nunquam usus pharmacis, *ibid.* Symptomata morbi ejus, *ibid.* Causa ejusdem, 498. Remedia inutilia, 499. Accensiones luminum per ades sacras, hymnorum cantus et monachorum precepciones pro eo factæ, largitionis item in pauperes, 500. Deliquia animi crebra patitur, 502, 303. Moritur, 507.

Alexius Armeniaci thematis dux urbis coryphus, 512. Alexii Dyrrhachio præfecti fortitudo et vigilantia, 385. Alopus Mytilenensis ditiosus curator, 205. Altaris asylum arripit Commemoratorum mater, 50. Aliphas. Vide Petrus Aliph. Alyattes dux Romanus circumventus et occisus a Gallis, 590.

Amalphi episcopus Maurus vocatus, 415. Amaseam versus tendentes Normanni cæduntur a Turcis, 331.

Amaseni seditiones meditante opportuna allocutione placantur, 6, 7. Pecunias ultro conferunt, *ibid.*

Amasirinus Michael rebelat in Alexium, 451.

Amecetus dux in exercitu Roberti, 116.

Amer prænomen dignitatis apud Turcos et Persas, 168, 459. Vide Muchumet, Puzanus, Solymas

Ameræ oppidum Baimundo datum, 414

Amerimnus princeps Babyloniæ in Gallos movet, 328.

Vincitur a Gallis, mox vincit. Iterum vincitur, *ibid.* Gallos comites Babylone captivos rogante Alexio liberat, 328.

Amici intimi Baimundi ei suspecti redditu arte imperatoris, 387, 388.

Amicitia alimentum epistola, 386.

Amnis Drymonis descriptio, 561.

Ampeias dux Romanus a Turcis captus, 412.

Amphion restaurat Epidamnium, 99.

Amplus locus sic dictus, 477.

Amiras a Persis qui Turcis parent, dictus Nicææ præfectus quem Persæ vulgo satrapam vocant, 205.

Anabazra urbs ducatus Antiocheni, 413.
Anastasius Dicurus fossam excavat infra paludem Baanam, 282.
Anemadum fratrum in Alexium conjuratio, 329, 360; detecta, 361; punita, 362.
Anemæ turris quæ et unde dicta, 364.
Anchialis arx firma et munita; situs ejus et forma describitur, 275. Imperator intra eam Comanos operiri non dubitat oppugnationem ejus minantes, *ibid.* Anchiali ducatus datur Siazuo Turco baptizato, 271.
Ancyra capitur a Normannis, 331.
Andronicus Porphyrogeniti fratris Annæ præmatura mors, 475.
Andronicus Thessalis præfectus, 109.
Angelorum auxilium frustra speratum hæretico, 489.
Angelo comes amicus, 433.
Anna Comena imperatorum Alexii et Irenes filia, in Præfatione. Nascitur die Sabbati Kalend. Decemb. Indictione septima, 166. Parentibus obsequentissima tota vita fuit, 167. Primogenita parentum suorum destinatur ad imperium cum Constantino Duca Porphyrogenito, 167. Educatur usque ad ætatem octennem apud Mariam Augustam, 72. Petitur a sultane in sponsam filio ejus primogenito, 177. Nubit Nicephoro Bryenio Cæsari, in Præfat., et 296. In Historia nemini, nisi ex merito, favet, in Præfat. Ne a suis quidem necessariis reprehensionem in tempore abstinet, *ibid.*, et 23. Ac ne a patre quidem, 40. Discipulis liberalibus a pueritia exculta, *ibid.*, et 161. Multa patitur adversa, 167 et 446. Quam certo comperita habeat quæ scribit, 447. Solitariam diu vitam agit, *ibid.* Quo tempore scripserit, *ibid.* Testibus non credit nisi selectis et oculatis, *ibid.* Utiliter Commentariis monachorum olim militum, severo prius examine probatis, 448. Reliquias ædificiorum antiquæ Philippopolis videt, 450. De Porphyrio et ejus erroribus judicat, 451. Occurrit suspicionibus eorum qui parum fidei forte sunt habituri iis quæ laudabilia de patre filia narravit, 468. Andronicum fratrem laudat et mortuum deplorat, 475. Schedas et schedographiam improbat, 486. Anææ moror in morbo patris, 502. Ut matrem consoletur se bene sperare de patris morbo fingit, *ibid.* Annæ auctoritas apud matrem, 504. Ejus consternatio ad signa mortis Alexii, 505. Miratur potuisse se vivere superstitem patri, matri, et viro, 506.
Anna Dalassena mater Alexii Manuelem primogenitum extinctum mæret, 5. Filiam Manuelli primogeniti sui nepoti Botaniatis Augusti despondit, 31. Confugit noctu in templum Sancti Nicolai, 52. Liberum ejus responsum ad ministros imperatoris, *ibid.* Sacri altaris asyllum arripit, 53. Cruce majori imperatoris in fidei pignus accepta inde discedit, 54. Gynæceo inclusa, quo loco res filiorum sint certis nuntiis docetur, *ibid.* Familiæ Ducarum infensa fuit, 52. Domina vocatur, 75. Monachis favet, *ibid.* Eustratio Garidæ patriarchatum optat, *ibid.* Pœnitentiæ filii particeps est, 82. Religiosum secum cogitat, *ibid.* Filii particeps imperii a filio per Bullam Auream, 85. Sigillo usa est quo Resurrectio et Morz exprimebatur, 84. Ingenium ejus, sapientia, eloquentia, ferum usus, 86. Jam a pueritia magnam prudentiæ specimen dederat, *ibid.* Nobilitas ejus, 87. Gynæceo palatii sanctimoniam et bonam famam reddit, *ibid.* Religio et pudicitia ejus insignis, *ibid.* Severa in leves, modestis propitia erat, 88. Peramque noctis partem divinis laudibus impendit, *ibid.* Negotiis sub diluculum vacat, *ibid.* Sacro interesse solita erat in templo divæ Thecæ ab Isaacio Comneno Augusto constructo, 89.
Anna pecunia decreta Baimundo, 414.
Annulus ad faciendam fidem missus, 112.
Antaradus et Antarius urbes, 413. Antaradum arx occupatur a Sangele, 329.
Antidotus ex pipere Alexio salutaris ad triduum, 490.
Antiochia capitur a Francis post trimestrem obsidionem prodicione ejusdam Armeni, 320. Cur imperator Francis in ea oppugnatione non se conjunxerit, 321. Franci Antiochiæ obsidentur a Turcis, 320. Imperator Antiochensibus Francis obtentasse contentus auxilium retrocedit, 325. Antiochena obsidio Turcorum mirabili Francorum victoria solvitur, 327. Arcem Antiochiæ Baimundo imponit, 321. Antiochia Baimundo gubernanda permittitur, 327. Pugnatur ad Antiochiam cum Turcis a Romanis duce Isaacio Sebastocratore, 271. Joannes Annæ frater bellum gerit cum Antiochensibus, in Præfat. Antiochenses Franci Petrum episcopum consulunt, 326. Invento sancto clavo pignus accipiunt auxilii divini, *ibid.* Antiochiæ præfectus Tancredus, 348. Antiochiæ patriarchatus Græcis reservatus ex pacto, 413. Antiochus dux Macedonum, 109.
Aorata locus sic dictus, ubi Turci a Camytze Romano duce victi sunt, 439.

Apelchæsemus archistrapa sultanicum ambit, 171. Bithyniam incursum, *ibid.* Romanos fugientes insequitur, 172. Quos Galli servant, *ibid.* Cium occubat piraticam meitans, *ibid.* Ejus naves a Butumite combustæ, 173. Ipse vincitur et Nicæam fugit, *ibid.* Constantinopolim blandis imperatoris invitatus litteris venit, 174. Augustissimi titulo et donis honoratur, *ibid.* Imperatoris auxilium implorat, 175. Nicææ resistit Puzano, 177. Ad sultanem cum muneribus profectus, amittit, *ibid.* Circumventus necatur, 178. Nunciatur, aut ipse, aut ejus cognominis, expeditionem in Nicomediam parare, 205.
Apollonias civitas oppugnata, 180.
Apparatus ad oppugnationem Dyrrhachii, 370
Aprum, locum sic dictum, præoccupat Alexius, 203.
Aqua pugnantibus in aciem delata, 233.
Aramis castrum Baimundo datum, 414.
Argyru Caratza missus Dyrrhachium, 237
Arcanum vulgatum ab uxore sultanis causa necis ejus, 481.
Arces maritimæ sultanis imperatori redditæ, 170.
Arietis machinæ bellicæ descriptio, 382. Qua arte ejus impetus sit elusus, *ibid.* Injecto igne absumitur, *ibid.*
Archistrapa. Vide Apelchæsemus, Monolycus, Helcanes Ismael.
Ariebis conjuratio, 256.
Ars mulieris expugnationem Brundisii impedit, 366.
Artificium flammæ missilis perniciosum Gallis, 385.
Arundinetum in quod Turci confugerant circumscissum et incensum, 441.
Arx civitas Italiæ sic dicta Roberto data a Mascabe'e, 42.
Asan archistrapa Cappadociæ expeditionem in Philocalem suscipit, 241. Ab eo vincitur, 422.
Asia vastatur a sultane, 460. Ab imperatoribus negligitur, 495.
Asianorum consternatio ob metum Turcorum, *ibid.*
Aspietes Armenus Ciliciæ præfectus, 348. Male rem gerit, 349. Ejus heroicum facinus, 350.
Aspræ Ecclesiæ locus statorum Baimundi, 137.
Astarte et Astaroth dii Saracenorum, 284.
Astrologia quam judicariam vocant, vana curiositas Alexio damnata, 164. Vide Genethliari.
Astus Latinorum postulata imperatoris cunctatione frustrantium, 300. Astutia et ambitio Baimundi, 304.
Asylum aliaris et templorum, 55.
Athabotilin locus, 414.
Attaliæ urbis præfectura Philocali data, 420.
Atramylium a Tzacha eversum a Philocale restauratum, 420.
Atrum pallium ab humeris ad pedes cum velo concolori, vestis lugubris Augustiarum, 505.
Avaritia Gangranæ similis, 105.
Audax Galli dictum in Augustum, 301.
Audientia Gallis patientissime data magnus Alexii labor et morbi causa, 434, 435.
Augustissimi titulus Apelchæsemo tributus, 174.
Aurea Bulla Alexii qua regimen imperii committit matri, 83. Alia a Melissa petita, 60. Missa Monomachata, 97. Promissa Baimundo, 414.
Auxiliorum mutua sponso inter Gallos et Romanos, 408.

B

Baana palus, 282.
Babylonis princeps movet in Gallos, 328.
Babylonii primum victi a Galis; mox eos vincunt, sed paulo post vincuntur ab iisdem, 328.
Baimundus minor natu filius Roberti Calabrizæ ducis, 34. Simillima parenti proles, *ibid.* Caius Jericho et Aulonem universum bello vastat et subigit, 35. Navæ prælium committit cum Venetis, 105. Et ab iis vincitur, 107. Alio nomine Sanisus dicitur, 115. Redeunte in Italiam Roberto Baimundus bellum contra imperatorem in Epiro continuat, 132. Romani ad eum transfugerunt, 133. Joannina occupat et munit, *ibid.* Insidias Alexii imperatoris vitat, eumque acie vincit, 134. Ejusdem Alexii stratagemata eludit, et arcana consilia detegit, 135. Eum iterum acie vincit, 136. Victor urbes et arces multas occupat, *ibid.* Conjuracionem trium comitum contra se detegit, 137. Larissam obsidet, *ibid.* Romanos vincit, 141. Stratagemate cum successu utitur, 142. Suorum conspiracione adversam se Alexii arte concitata secedere cogit, 145. Patrem Salerni convenit, 158. Cum ingenti exercitu in Græciam trajicit, prætextu vel causa expeditionis sacræ, 259. Aprum appellit cum aliis Gallis comitibus, 301. Hic cum decem solis comitibus imperatorem adit, *ibid.* Favore acceptus ab illo, amice illum sed fide alioquitur, 302. Metuit venenum a Græcis, *ibid.* Ejus imprudentia suos irritantis magno periculo suo, 305. Jusjurandum

Augusto præstat, *ibid.* Pecuniam ingentem ab eo oblatam primum libenter se accipere significat : deinde recusat et remittit, 303. Postremo relata accepit, 504. Astutia et fortitudine Gallos omnes antecedit, *ibid.* Invadere imperium Alexio expulso cogitat, *ibid.* Domesticatum Orientis petens repulsam patitur, 305. Pro perjuro et fraudulento tradacitur, *ibid.* Lucri percupidum se ostendit, 516. Tancredum nepotem pariter reverenter in imperatorem se gerentem coercescit, 517. Primum agniti Latini exercitus ducens a Turcis invaditur, *ibid.* Et eos vincit, *ibid.* Turcos alio prælio fugat et eorum sultanem ferocissime invadit, 518. Antiochiam cum cæteris Gallis per tres menses oppugnat, *ibid.* Armeno cuidam persuadet ut Antiochiam Gallis prodatur, *ibid.* Taticium Græcorum duces arte quadam territum recedere cogit, 519. Principatum Antiochiæ sibi ambit, 520. Primum in urbem Antiochiam irrumpit et eam capit, *ibid.* Astute impetrat potestatem ædificandi arcem Antiochiæ, 521. Tandem obtinet præfecturam Antiochiæ suffragis Galorum comitum, 527. Scribit ad eum imperator exprobrans ei perfidiam, 532. Et ille vafre respondet, 533. Butumites ab imperatore contra ipsum mittitur, *ibid.* Ad pacem invitatur a duobus Romanis, 537. Sed eos rejicit, *ibid.* Et Butumites minatur ad se legato, *ibid.* Occupare et munire urbem Curicum parans, præveritur ab imperatore, *ibid.* Arci Laodiceæ auxilia importat, 540. Ejus cum Constantino colloquium propter negatam pecuniam abruptum, *ibid.* In arcto positus spargi curat famam mortis sue, 541. Effertur pro mortuo, adjuncto sibi, ne fœtoris indicium deesset, cadavere galli gallinacei, *ibid.* Sic pervectus Coryphum, loco jam tuto, imperatori minatur, 542. Novam expeditionem in Illyricum parat, 545. Alexium infamatum et pagauum appellat, 546. Scythis captivis utitur ad odium principum Christianorum adversus imperatorem concitandum, 567. Cum ingenti exercitu et classe ornatissima, mare feliciter transit, 569. Quæ gentes ejus exercitum conflant, 570. Oram Illyrici vastat, *ibid.* Oppugnationem Dyrrhachii decernit et parat, *ibid.* Dyrrhachium per hiemem obsessum vere oppugnat, 380. Miræ ejus machinæ, 581, 582. Conturbatur falsis indicii ad ipsum delatis conjurationis in eum factæ, 386. Dolorem et curam dissimulat, 389. Gidum fratrem contra Romanos mittit, 390. Prædatores eius a Romanis cæduntur, 393. Naves ejus incenduntur, 594. Auxilia copiosa ex Italia accipit, 596. Undique circumvenitur ab imperatore, 598. Peste et fame domitus cogitur pacem petere, 599. Invitatus ad coluntium obsides petit et impetrat, 400. Legatorum imperatoris orationem abruptum, *ibid.* Aditus imperatorem promitti sibi curat admissionem honorificentissimam, 401, 402. Castris locum mutat, *ibid.* Ejus ad imperatorem accessus, 403. Ejusdem accuratissima descriptio, 404. Imperatorem sibi oblique exprobrantem, mutare sermonem cogit, 405. De pacis conditionibus disceptat, *ibid.* Pacis instrumentum conficit, quod recitatur a pagina 406 usque ad pagin. 416; Pacem jure urbano firmat, 419. Sexto post hæc mense moritur, *ibid.*

Balduinus Gothofridi Bullionii frater comitem Gallum modestiæ admonet, 500. Dum Franci vincuntur a Babylo-nis, mature fugit, ut cladis ultor supersit, 528. Babylo-nis prælio vincit, *ibid.* Fratrem Gothofridum captivum redimit, *ibid.* Edesam repetit, 529. Rex Jerusalemum creatur, 550. Legatis imperatoris obviam mittit Simonem, 425. Tyrum obsidet et expugnat, 426. E tribus ejus urbis muris duos capit, *ibid.* Ad tertium negligentia res corruptitur, *ibid.* Machinæ Gallorum a Sarracenis Tyro erumpentibus incenduntur, 427. Balduinus cum suis in arcem *Ace* vocatam fugit, *ibid.* Butumitis mendacium detegit, *ibid.* Pecuniam imperatoris inhiat, 428.

Barangi barbari e Thule profecti, armati senibus imperatori fidissimi, 62. Gallos in prælio fugant, 115. Sed mox a Galis cæduntur et fugantur, 116.

Barbara nomina historiam maculant, 182. Tamen insecranda historiæ, 299.

Barcinensis comitis filius Roberti filiam ducit, 50.

Bardales ab imperatore mittitur Babylonem ad redimendos Gallos, 528.

Bardari armis descriptio, 18.

Bardas juvenis Alexio charus, 553. Sed adversus duces militiæ contumax, 581.

Bardas Burzæ nepos contra Turcos missus, 471. Eos vincit, 472. Sed interim ejus castra diripiuntur ab aliis hostibus, *ibid.* Pugnat cum Turcis acriter, et pacem oblatam respuit, *ibid.* Adventu imperatoris periculo exitur. 475.

Basilicius Georgius conjurationis cum Salomone factæ compertus capitur, 561.

Basilicius imperium invadit, 17. Quibus naturæ dotibus et fortunæ ornamentis ad eam spem sublevaretur, *ibid.* Successus armorum ejus stupendus, *ibid.* Irruit noctur-

nus in Alexii absentis castra et lateraculum, 19. Vincitur ab Alexio 20, 21. Fugit in arcem Thessalonice, 22. A exio deditur et excacatur, *ibid.* Basilicii frater Manuel capitur, 21.

Basilica locus prope Nicram, 171.

Basilii Augustus contra Durum, Manuelem Comnenum mittit, 311.

Basilii Bogomilorum antesignanus discipulos duodecim a sectæ propagationem sibi adjungit, 487. A Dablatio defertur ad imperatorem, *ibid.* Qui ei comprehenso blanditur, *ibid.* Sicque arcana ei erungit, 488. Impia ejus dogmata coram patriarcha Nicolao recitantur, *ibid.* Basilii errores pertinaciter tuetur, vane sperans se angelorum ope liberandum, 489. Lapidatur a demonibus, *ibid.* vivicomburio damnatur, 492. Ejus morturi confidentia demens, 495. In consternationem versa, *ibid.* Mantelum suum igne consumptum evolare in celum videt, aut videre mentitur, 494. In flammis obstinatus perit, *ibid.*

Basilii Curticius Manuelem Basilicium in prælio captum Alexio sistit, 21.

Basilii peritus artis divinandi futura ex portentis, 385. Ob id Alexio Augusto charus et Byzantii præfectura donatus ab eo, *ibid.*

Belitoba occupata a Blaso Manichæo, 158.

Bempetziola dux Rom. Pamphylum occupat, 188.

Benignitas Alexii Augusti in captivos, et orphanos, 482.

Bertranus filius Sangelis rogatur ne Tancredo faveret, 424. Promittit se ita facturum, 425. Pecunias ab imperatore accipit, 428.

Betriuum locus, 195.

Bithyniæ et Thyniæ adjacentibus locis excluduntur Turci ab Alexio, 96.

Bitzina fluvius, 193.

Blachernæ suburbium Constantinopolis, ubi templum B. Mariæ, 55.

Blasus cur dictus Alexius, 19.

Blasi Manichæi indignatio in Augustum, 157. Belitobam oppidum occupat, 158. Fœdus init cum Scythis, *ibid.* Blattia. Vide G.ossarium.

Bodinus exarchus Dalmatarum, 40. Integras suas copias, cum prælio interesset, periculo subdidit, 417.

Bogomili hæretici ex Manichæis et Massalianis unicum dogma profitentur, 486. Horrorem et austeritatem præferunt, *ibid.* Eis larvam Alexius detrahit, *ibid.* Flammis addicuntur, 491. Crucem in morte aversantur, 92. Bogomilorum obscena et fœda dicta facinora et dogmata, 490.

Bolcanus Dalmatiæ dynasta Romanos fines vastat, 251. Imperatoris in ipsum noventis impetum legatione fraudulenta infringit, 252. Romam ditionem iterum vastat, *ibid.* Joannem Comnenum adolescentem contra se missum as utia eludit, *ibid.* Mox in eundem improviso irruens castra ejus capit et exercitum delet, ipso vix evadente cum paucis, 255. Veniente contra se Augusto territus, pacem petit et impetrat, obsidibus datis, 265.

Bolissus oppidum insulæ Chii, 208. Capitur a Dalasseno, 210.

Borilus graciosus apud Botaniatem Augustum, 58. Servus licet conditione et Scythici generis, *ibid.* Georgium Monomachum au a ejicit, *ibid.* Imperium affectat, 49. Ejicere ex urbe Comnenos parat, 67. Botaniatæ imperium deponenti insultat, 68.

Boryllas Rogerii frater Roberti filius, 54.

Bosporo exclusi Turci ab Alexio, 96.

Botaniates præ nomine Nicéphorus ejecto Michaeli Duce et ejus uxore ducta ejus loco imperat, 9. Alexio Commeno magno domestico creato Bryenianum bellum committit, *ibid.* Bryenium captum excarari jubet, *ibid.* Botaniatæ imperium et res gestæ fœse descriptæ a Cæsare Bryenio, 45. Et Alexius et Isaacus Comneni chari sunt, *ibid.* Apud eum Borilus et Germanus barbari Slavici generis plurimum possunt, *ibid.* Et potentia sua utuntur adversus Comnenos, 44. Synadenum cognatum suum, in imperio successorem destinat, 45. Audita clade urbis tyzici a Turcis captæ cum Comnenis agit, 48. Nimia ejus facilitas merito suspecta, *ibid.* Ejus nepos filiam Manuelis Comneni sibi despondet, 51. Apud senatum de Comnenis queritur, 52. Cruce sua majori missa matri Comnenorum securitatem plenam dat, 54. Diffidit rebus suis, 61. Melissenum accersere cogitat, 64. Nicéphorum Palæologum sibi fidissimum ad Comnenos de pace allegat, 66. Fjus legatis Joannis Cæsar dure respondet, 67. Dissuadet ei patriarcha ne armorum fortunam experiat, 68. Decernit imperio cedere, *ibid.* In temp'um Sanctæ Sophiæ confugit, *ibid.* Fit monachus, 71. Solam abstinentiam carniæ duram in monachatu reperit, *ibid.*

Bousa locus, 289.

Brannas dux Romaniæ acievictus et cæsus a Scythis, 185.

Brundisium oppugnatur a Conto Stephano Romano duce, 366. Arte mulieris defenditur, *ibid.*

Brundisium Dyrrhachio adversum medio freto, 37.

Brundisium commodissimum Japygiae portus, 39.

Bryentius comes Gallus Castoriae praefectus, 166.

Bryennius Nicephorus junior Caesar nepos senioris, 191. Coniux Annae Comnenae in *Praefat.* Scribit res gestas Nicephori Bryennii qui imperium affectaverat, 9. Alexii quoque imperatoris res gestas proprio commentario complexus est rogatu Irenae Augustae, in *Praefat.* Historiae suae initium ab Romani Diogenis aetate repetit, *ibid.* In imperio Nicephori Botaniatae desitit, morte praecipuus, *ibid.* Scriptor fuit disertissimus, *ibid.* Praelium inter Turcos Romanosque ad Antiochiam commissum narrat, 271. Gallos a Constantinopoli repellit, cum sagittariis muros et turres insidens, 296. Jaculandi dexteritate excellit, 297. Maledicum insignem interfecit, *ibid.* In Gregorio Trapezuntio duce ad mentem reduciendo frustra laborat, 365. Panhypersebastus creatur, 405.

Bryennius Nicephorus senior dux Dyrrhachii affectat imperium, 9. Ejus forma, robor, opes, favor et gratia popularis, *ibid.* Praelium diu anceps cum Alexio pugnat, 12. Cecidisse falso creditur, propter ostentatum ejus equum, 13. Specimen ejus roboris et praesentis animi, 14. Fusis suis etiam in fuga fortiter se gerit, 15. Captur et captivus abducitur ab Alexio, *ibid.* et 16. Quem dormientem occidere cogitat, *ibid.* Praelii contra Scythas cogitari exitum infelicem praedicit, 191.

Bubulum caput tribus aureis stateribus venit in castris Gallicis, 319.

Bucoleon superius palatium unde dictum, 72.

Bulgarophygm locus, 204.

Bulla aurea imperatoris Alexii, 83, 84.

Buthroti Robertus Baimundum sibi adjungit, 98.

Butumites imper. nomine cum Nicænsibus transigit.

510. Butumitis solertia, 313. Butumites Nicæe custos a Gallis et Turcis timet, 314. Contra Baimundum mittitur ab imperatore, 335. A Balduino in mendacio deprehenditur, 427.

C

Cabasilas Alexander Petrus praefectus, 589.

Cæcus Diogenes imperium affectat, 216.

Cædes decem millium hominum Smyrnæ editur, 523.

Cæsar Joannes Ducas invitatur ad defectionem a Comnenis, 55. Egre assentitur, *ibid.* Redemptorem vegetarium in partes trahit, 56. Ducit secum auxilia Turcorum, *ibid.* Suadet Comnenis, ut recta in urbem pergant, 57. Cum ageretur utri fratrum daretur imperium Isaacio an Alexio, Alexio suffragatur, 57. Summa ejus eloquentia, 56. Ardens oratio ad duces et tribunos pro Alexio, 57. Urbem Constantinopolim obsessam circumlustrat veste monachica indutus, 61. Abbas inde per ludibrium dictus, 62. Moras Comnenorum periculosas increpat, 66. Pacis tractationem a Comnenis inchoatam disjicit, 67. Botaniatem cedere imperio jubet, *ibid.* Cosmani patriarcham praecipuat, 75. Nuptias Mariæ cum Botaniate conciliat, *ibid.*

Cæsar. Vide Bryennius Junior.

Cæsaropolis locus exsiliis Diogenis, 262.

Calathodorum porta Adrianopoli, 276.

Calaura locus ubi castrametatur Alexius, 11.

Galliae monasterium in quod secessit Cosmas, 72.

Callicles Nicolaus medicus insignis contra omnium sententiam periculum Alexii denuntiat, 496.

Calliopolim a Chersoneso transit Alexius, 435.

Calliparius Cypro praefectus, 230.

Camyzae acie vincitur a Gallis, 390. Temere sed feliciter cum Turcis pugnat, 439. Prædæ captæ non consult, 440; a Turcis invaditur, *ibid.* Fortissime pugnat et capitur, *ibid.* Fugit e vinculis, 442. Benevolentissime excipitur ab imperatore, 443. Constantinopolim ab eo mittitur, 16. Incommodo tempore auditur ab Augusta, *ibid.* Equitat per urbem in veste Turcica, 444. Auditur a Byzantinis cum magno plausu et gratulatione, 448. Cum delecta manu contra Turcos missus, 470. Cedream oppidum capit cum spoliis Turcorum, *ibid.*

Camyzae et Cabasiliae cohortes caeso a Gallis, 595.

Camyzae Eustathius dux Lampes, 324.

Caniculae exortu tempestas ingruens classem Roberti disjicit, 98.

Canini locus a Baimundo occupatus, 53. Michael Cecaumenus ei praefectus, 589.

Cantacuzenus Cyrenem missus, 334. Laodiceam oppugnat, 339. Portum et urbem, sed non arcem capit, *ibid.* Cum Baimundo colloquitur, 340. Evocatur ex Asia contra Gallos, 391. Myli castrum frustra oppugnat, *ibid.* Machinas suas et naves hostium incendit, 592. Castra munit apto loco, *ibid.* Aciem instruit contra Gallos, 16. Gallos victo-

res vincit, 395. Vincit Baimundum, et naves ejus incendit, 394. Iterum Gallos caedit, *ibid.*

Cantores et cantatrices ad usum sacrum de publico sustentati, 485.

Cantuz et Catranes viri bellicosi Alexio fidi, 210.

Cappadociae archisatrapa Asan in Philocaliam movet, 420.

Captivi satrapæ per insulas sparsi, 323.

Captivi Scythæ trucidati, 234.

Caratza dux Sauromatarum, 193.

Caratza missus Dyrrhachium, 237.

Carnium absinentium solam rem in monachatu duram Botaniates reperit, 71.

Carycæ rebellio, 248.

Caspax classis Romanæ praefectus, 322 Interficitur, 325.

Castamonita dux Romanæ classis vincitur a Tzachia, 246.

In praelio contra Scythas ad Peristiblam dextrum cornu duxerat, 195.

Castoriae arcis munitissima oppugnatio, 132. E us arcis situs et descriptio, *ibid.* Dedit se Alexio, 155. Praesidarios ejus sibi conciliat Alexio, 154.

Castra Romana Tzurulum translata, 215.

Castra in alveo Bardari amnis ingeniose metata, 18.

Catacalo Cecaumenus in exsilium missus, 262. Eruuatur ei oculi, 263.

Catacalo Chomatienorum dux, 12.

Catacalo Constantinus nobilissimus dictus, 274. Frustra conatur ingredi Adrianopolim, 276. Ejus filius Nicephorus conjugem ducit Mariam Porphyrogenitam sororem Annae, *ibid.*

Catananges genethiacus bis in suis vaticiniis errare deprehensus relictus est Constantinopoli ad infamandam artem, 165.

Cautio periti ducis in recessu propinquis hostibus, 323.

Cecaumenus Sardiis et Philadelphiae praefectus, 524.

Cecaumenus Michael Auloni praefectus, 589. Fugatur a Gallis, 399.

Cedocli campi a Bryennio occupati, 10.

Cedreae oppidum fuga desertum a Turcis, 470.

Cellia locus in quo Turci vincuntur, 462.

Censuum perpetuitati Bullis aureis cautum, 484.

Centum aivei in unum coeuntes Drymonem amnem faciunt, 371.

Centum quinquaginta Romani milites a Scythis circumventi mirabiliter evadunt, 199.

Cephalæ ducis Romani fortitudo, 137. Cephaleniam invadit Robertus, 162.

Cereorum successio religiosa, 251, 500.

Chalcedoniensis antisies. Vide Leo.

Chalcedonensis synodus falso citata ab Anna, 51

Chalcopratae locus Constantinopoli, 126. Ubi aedes B. Mariæ cum collegio sodalium, 157.

Chastorum genus et secta quæ sit, 179. Surtanem obruncant, *ibid.*

Characteres Sinopen expilat, 169. Violati Deiparae templi pomas praesentes luit statim possessus a damone, 170.

Chersonam relegatur Pseudo-Diogenes, 272.

Chersonesum cur Alexius adierit, 429.

Chiera arx Monasterii credita, *ibid.*

Chius insula a Tzachia occupatur, 206.

Chius a latrunculis inessa, 321.

Chii arcem Dalassenus obsidet, 206. Obsidionem solvit, 207.

Chii urbs iterum oppugnatur et expugnatur a Dalaseno, 210.

Cherobacchi oppidum tentatum a Scythis, liberatum ab Alexio, 221, 222. Ei praefectus Taronita, 376.

Chorenium oppidum ubi castra Romana, 227.

Chomateni milites sic dicti fugantur a Scythis, 12.

Choresanum urbs regia sultanis, 278.

Christopolitanae villæ Mariæ Augustæ, 255.

Cibaria cocta et erua oblata Baimundo, 302.

Cilicia ferme tota Gallis erepta, 340. A T. Acredo recuperatur, 349.

Citizes dux Comanus, 279.

Cius urbs maritima Bithynorum occupatur ab Apelasemo piraticam meditante, 172.

Clades equitatus Gallici, 140.

Classis Romanae periculum, 208.

Clavus sive mucro lanceæ quæ Christum popugit mirabiliter inventus, 326. Sargeii portandus traditur, 327.

Clarelas comes Gallus ad imperatorem transfugit, 399. Ab eo donis et honoribus agetur, nobilissimus appellatus, *ibid.*

Clazomenæ a Tzachia occupata, 295.

Clisurae sive claustra, valis Augustæ, 272, 273. Una ex iis Chortarea dicta, *ibid.*

Glitzialhan sultanes creatur, 180. In Tzacham bellum movet, 231.
 Cælarium portus occupari jussus, 429.
 Cæliacus morbus in exercitu Gallico strages edit, 381.
 Cœnobium monachorum ex Iberia, 485.
 Collatio pecuniæ Amasensis imperata, 6. Recusata se dilio-e, *ibid.*: Deinde facta obedienter, 7.
 Colloquium insidiosum, 26.
 Colonea arx munitissima, 363.
 Comani Scythas prælio vincunt et obsident, 201. Facultatem pugnandi cum Scythis ab imperatore non impetrant, 202. Veniunt ad imperatorem armati magno numero, 228. Pacem cum Romanis faciunt, *ibid.*: Cum Scythis bellum gerunt, 229. Eorum legationem aspernantur, 250. Pugnandi contra eos copiam minaciter flagitant, 251. Abiit Alexio insalutato, 255. Iis tamen cum fide promissa solvit et majora cumulat, *ibid.*: Comani imperatorem acclamant Pseudo-Diogenem, 272. Expeditionem in Romanos parant, *ibid.*: Danubium trajiciunt, 280. Pacem dolose petunt, *ibid.*: fugiunt, 281. Semel et iterum acie vincuntur, *ibid.*: Expeditionem in Romanos parant, 449. Istrum transeunt, 434.
 Comes Fœderis imperatori juramentum præstat, 202. Tribus ducebat comitantibus Turcorum exercitum fundit, 227.
 Cohors Archontopolorum a Scythis cæditur, 204.
 Comes Lianus Augusti solio insidet, ob eam rem objugatus a Balduino, 300.
 Comes Provincia: in Orientem navigat, 290. Pugnatur cum classe Romana, *ibid.*: Vulneratur, 291.
 Cometa ingens Gallorum adventum prænuntiat, 355. Apparet per 40 dies, *ibid.*: Oritur in occidente, in oriente occidit, *ibid.*: S. Joannes apostolus apparetur Basilio quid si significet exposuit, *ibid.*
 Comitis ludis Alexius traductus apud Turcos, 461.
 Comitibus Hugonis dictum ferox, 402.
 Comites Galli trecenti a Babilonio tyranno capti, 346. Imperatoris opera liberati, *ibid.*: Facta licet abeundi potestate libenter manent, 347. Volentes dimittuntur, *ibid.*: Imperatorem adversus Baimundi calumnias defendunt, 348.
 Commentarii Cæsaris Bryennii viri Annæ Comnenæ qua de re agentur, 9. Cur et quando scripti, in *Præfat.*: Præ ium inter Turcos et Romanos ad Antiochiam commissum narrat, 271.
 Commentarii quibus adjuta Anna est ad hanc historiam scribendam quam sinceræ fidei fuerint, 447.
 Comenifactione invidorum exagitati in aula, 43, 44. Præmuniunt se gratia Mariæ Augustæ, 45. Cum qua fœdus ineunt, 46. Admoniti ab ea de paratis insidiis, 47. Non nisi alternis in aulam veniunt, *ibid.*: Certi excecationem sibi decretam fugiunt, 49. Plurimos in partes trahunt, 50, 51. Rebellant et imperium invadunt, 58, 59. *Vide Alexius et Isaacius.*
 Comparatio Alexii cum Roberto, 126. Cum Themistocle, 175. Cum Alexandro, 201. Veteris imperii cum præsenti, 176.
 Concio militaris Alexii, 265.
 Concordia subita post magnam disensionem, 59.
 Conjuratio Comnenorum in Botaniate, 50 *et seqq.*
 Conjuratio comitum Gallorum contra Baimundum, 143.
 Conjuratio Tutusis adversus sultaneum fratrem quem per Chasios occidendum curat, 178, 179.
 Conjuratio Nicephori Diogenis, 257. Detecta et compressa, 258, 259.
 Conjuratio Ariëbis et Umpertopuli in Alexium, 256.
 Conjuratio Michaelis Aemæ cum fratribus et Salomonis in Alexium, 359 *et seqq.*
 Conjuratio Aaronis et Theodori ejus fratris in Alexium et Irenem Augustam, 377 *et seqq.*
 Constantia cæptorum insignis in Roberto, 24.
 Constantinus et Alexius merito apostoli vocati.
 Constantinus Gabras Petulam missus, 595. Philadelphie: præfectus, 429. Turcos cædit, 431. Primo agmini in acie præpositus, 441.
 Constantinus Catacalo Euphorbenus dux Romanus, 405. Demandatur ei cura exercitus Gallici, 419.
 Constantinus Monomachus imperator conditor palatii Mangana dicti, 80.
 Constantinus Magnus signum Apollinis in suum simulacrum mutat, 357.
 Constantinus Constantini Ducæ filius Porphyrogenitus in acie cæsus, 116.
 Constantinus Dalassenus urbis Sinopes præfecturam accipit, 170. Præficitur dux Romanæ classi, 206. Opum cum navibus contra Tzacham mittit, 207. Obsidionem Chii solvit et male cum Turcis pugnat, *ibid.*: colloquitur cum Tzacha de pace, nec eam admittit, 209. Capit Bolisum urbem insulæ Chii, 210. Chium urbem expugnat,

ibid.: Perfidiam Tzachæ ulcisci-ur, 248. Eum mari oppugnat, 251.
 Constantinus Ducas Michaelis Ducæ imperatoris et Mariæ Augustæ filius Porphyrogenitus designatur sponsus Helenæ Roberti filia, 25. Pulchritudo ejus eximia, et Annæ in eum amor, 27. Sponsalia ejus cum Roberti filia a Nicephoro Botaniate dirempta, 28.
 Constantinus a vitrico Botaniate Synadeno postpositus, 45.
 Constantini forma insignis et suæ matris in eum amor, 71, 72. Calceis rubro variegatis uti jussus a Botaniate, obtinet ab Alexio ut pure rubris uti possit, 79. Idem corona Augustali usus, et simul cum Alexio proclamatus, *ibid.*
 Constantinus et Anna in acclamationibus publicis simul juncti, 167. Constantinus in villa Pentegoste relinquitur, 255. Nicephoro Biogeni equum negat Constantinus, 258.
 Constantinus regiorum æcipitrum curator, 210.
 Constantinus eunuchus auctorem libelli famosi detegit, 579.
 Constantinopolis consternatur metu rebellantium Comnenorum, 61. Obsidetur ab iis, *ibid.*: Capitur p. oditione Gilpracti Nemitorum ducis, 63, 64. Fœdissime diripitur feria tertia majoris hebdomadæ, *ibid.*: Oppugnantur a Latinis, 294.
 Constantinus Umpertopulus ad custodiam limitis missus, 275. Dubium idemne hic sit cum Umpertopulo Gallo, De quo *Vide Umpertopulus.*
 Consternatio Annæ in morte patris, 505.
 Contopaganus comes Gallus Alyatten occidit, 396. Capitur in prælio a Romanis et ad imperatorem mittitur, 392.
 Contostephani Chymaram se recipiunt, 369.
 Contostephanus Isaacus dux classis Romanæ, 365. Imprudenter se gerit, 366. Brundisium frustra oppugnat, *ibid.*: Vincitur a Gallis, 367. Aulone recedit, 368.
 Consultatio Romanorum de prælio, 194.
 Contubernalem monachum perpetuo habuit Alexius jussu matris quoad uxorem duxit, 19.
 Coprisianus dux insignis in exercitu Baimundi, 380.
 Coronæ imperialis forma, 78. In quo diversa a coronis sebastocratorum et Cæsarium, *ibid.*
 Corypho urbs a Roberto capitur, 38. Coryphum defertur Baimundus mortuum simulans, 342.
 Cosmas patriarcha Constantinopolitanus Botaniatæ persuadet ut imperio cedat, 68. Parum gratiæ matri Comnenorum suadet abdicare patriarchatum, 75. Quod ille facturum se negat nisi prius Irenem Augustam coronaverit, *ibid.*: Eam coronat, *ibid.*: Et postea patriarchatum abdicat, 79. Secedens in monasterium, *ibid.*
 Cosmidium locus prope Constantinopolim, 235.
 Creta, cæso Carya, imperio redditur, 249.
 Cræta principatus Nicephoro Diogeni datus, 256.
 Crucem majorem in pignus fidei dat imperator, 51.
 Cruenta pugna Germanorum, 53.
 Cucupetrus alias Petrus eremita expeditionum sacrarum suator, 287.
 Cula nomen arcis, 320.
 Culæ oppidum, ubi Scytharum castra, 188.
 Culeontis Manichæi conversio, 457.
 Cursor Scythia velocissimus, 372.
 Curticius prænomine Basilii Manuelem Basilacium capit, 21.
 Curticius cum aliis duobus legatus mittitur ad sultanum, 178.
 Cusinus in heresi obstinatus carceri perpetuo addictus, 457.
 Cutzomita Georgius, 195.
 Cypellum scyphi genus, 502.
 Cyperudæ monasterio inclusa Eudoxia Augusta, 256.
 Cyprus a Rhapsomate occupatur, 249. Cyprus aman datur Bardas et Michael, 534. Cypro Pisani fugantur, 557.
 Cyzicus capta, 459.

D

Dabatenus dux Romanus, 273. Captivus delentus a Gregorio, 364.
 Dalassena. *Vide Anna.*
 Dalassenus. *Vide Constantinus.*
 Damalis idem cum Bosphoro, 59 *et alibi.*
 Danubii accolæ cum Scythis de pace tractant, 182.
 Daphnii periclitatur Alexius ab insidiis Diogenis, 251.
 Deaboli reliquias cladis colligit Alexius, 126.
 Dehonestatio legatorum Heurici Romæ facta conflagratur a Græcis, 51.
 Delectum nova ratio, 227.

- Demetrius Scythia sicarius subornatus, 377.
 Dentis sigillatim excusati Mascabelli a Roberto genero ad pecuniam extorquendam, 27.
 Descriptio Roberti, 24. Constantini Porphyrogeniti, 71.
 Mariæ Augustæ, 74, Alexii, 75. Irenes, 76, 77. Isaacii Comneni, *ibid.* Joannis Comneni fratris Annæ, 168.
 Baimundii, 404. Itali, 146. Castorij, 152. Purpuræ domus Augustarum, 190. Nicephori Diogenis, 237. Anchiali, 275. Variarum machinarum, 381, 384, 385. Philippopoleos, 450.
 Desperatam Alexii consilium a Theodoto correctum, 12.
 Dexteritas imperatoris in militibus ad opus excitandis, 285.
 Dialectices peritissimus Italus, 145
 Dilatatus Basilium Bogomilum detegit, 487.
 Didymus cæcus musicam et geometriam perfecte discit, 266.
 Dignitas magni domestici scholarum Alexio tributa a Bolaniate, 9.
 Dignitatum varia nomina utiliter ab Alexio excogitata, 78.
 Digressio de genethiacorum disciplina, 164.
 Diligens exploratio locorum, 227.
 Diogenes Romanus imperator expeditionem in Persas suscipit, 5. Alexium redire ad matrem jubet, *ibid.*
 Diogene abhucato Michael Ducas imperat, *ibid.* Diogenis filii feroces prælium sadent, 195. Eorum unus Leo dicitur occiditur in prælio a Scythia, 196. Alter Nicephorus insidiatur Alexio, 251. Quem tantum non occidit, 253.
 Deprehensus fugam cogitat, *ibid.* Diogenis duo filii exilio cum matre multati ab Alexio revocantur, 236. Magna apud eum gratia pollent, *ibid.* Leonis Diogenis gratus et moderatus animus, 257. Nicephori Diogenis machinationes scelerate, 257. Frustra sollicitatur ad fatendum crimen, 259. Comprehenditur, 260. Crimen in tormentis fatetur, 261. Multos conjunctionis participes habet, *ibid.*
 Cæsariopolim deportatur, 262. Eruntur ei oculi, 265. Excæcatus litterarum studio vacat, 266. Geometriam perdiscit, *ibid.* Cæcus licet imperium affectat, et novam conjunctionem meditatur, *ibid.* Diogenis filius occisus in prælio cum Turcis ad Antiochiam, 271. Diogenis amor in Bryenium, 275.
 Diplomatis expeditio callide dilata, 60.
 Discordiæ civiles in castris Petri eremite, 286.
 Dissensio inter duces Turcorum, 475.
 Dissensio Romani pontificis ab imperatore Germaniæ, Roberto utilis, 30.
 Duceali querela de Alexio in gratulationem et admirationem versa, 8.
 Hoc osum consilium Puchæ, 480.
 Dolus Comanorum pacem petentium, 280.
 Domesticatus Orientis Alexio datus, 9. Pacuriano promissus, 50. Baimundo negatus, 305.
 Domesticus Orientis mortuo Pacuriano creatus Adrianus Alexii frater, 189.
 Domestici Alexii viri fortes, 215.
 Dominica Tyrophagi Alexius ex urbe fugit, 51.
 Dristra civitas a Tato subjecta, 182. Expugnatur ab Alexio, 194.
 Drungarius, hoc est dux, classis Romanæ Eustathius eunuchus, 338.
 Drymon fluvius describitur, 371.
 Ducæ Alexio suffragantur in petitione imperii, 37.
 Ducarum familiæ infensa Dalassena mater Alexii, 72.
 Ducas Michael Diogeni in imperio succedit, 5. Successorem ipse habet Botaniatem, 9. Cedens imperio sit archiepiscopus, *ibid.* Litterarum et litteratorum amans fuit, 145.
 Ducatus Longobardiæ quomodo partus Roberto, 27.
 Ducatus Dyrrhachii a Bryenio possessus, 9.
 Duces orientales evocati ab Alexio, 92.
 Durus bellum gerit cum Basilio Augusto, 311. Oppugnat Nicæam, *ibid.*
 Dux Gallus ab Alexio occisus, 120.
 Dux Nemitorum urbem prodit, 62, 63.
 Dux Trapezuntius Gregorius rebellat, 361.
 Dyrrhachium Monomachato datum, 39. Ereptum eidem, 92. Commissum Georgio Palæologo, *ibid.* Prius Epidamnus vocabatur, 99. Provocatur ad ditionem a Roberto, 104. Oppugnatur acriter, 110. Egrege defenditur a Georgio Palæologo, 111. Deditur Roberto, 125. Redditur Alexio, 165. De novo munitur, 336. Et datur regendum Alexio Isaacii filio, *ibid.* Dyrrhachium describitur, 370. Eius oppugnatum paratur, *ibid.* Obsidetur per hiemem, 380. Vere oppugnatur, 381 et seqq. Dyrrhachii situs et figura, 384. obsidio Dyrrhachii solvitur, 405.
 Ecclesiasticus officium noctu celebratum a Dalassena, 88.
 Eclipsis solis insignis, 192, 193.
 Efficacia se exercens causa latente, 335.
 Elegimus satrapa ex illustribus sultanum strangula, 481.
 Eleemosyna convivii tempore ab imperatore exercita, 482.
 Eleemon comes Pisanas naves incendit, 336.
 Eleutherius genethiacus, 165.
 Elephantinus sive eburneus carcer sic dictus, 457.
 Elissus arx Dyrrhachio peroptatissima, 371.
 Elogium Roberti, 165. Eumathii Philocalis, 419.
 Eloquentia Annæ Dalassensæ, 86. Alexii, 76. Joannis Cæsaris, 56.
 Emissio ignis sparsilis, 383.
 Enthusiastarum consuetudine depravatur sacerdos Blachernita, 270.
 Ephesus Pelzeæ duci attributa, 325.
 Epidamnus antiqua civitas Pyrrhi contra Romanos bello exhausta, 99. Ab Amphione et Zetho (si credere dignum est, de quo vide notas) restituta, *ibid.* Eadem mutato nomine Dyrrhachium dicta, 100.
 Epistola amicitiae alimentum, 586. Epistola Leonis Cephalæ ad Alexium, 131. Epistola Roberti ad pontificem, 33. Alexii ad Henricum Germaniæ imperatorem, 95. Alexii ad Dyrrhachienses, 237. Hugonis fratris regis Franciæ ad imperatorem, 288. Alexii ad Joannem, 27.
 Equorum curulium certamen datum in theatro Constantini, 174.
 Equum Bryenii regie ornatum cum cepisset Alexius ipsum Bryennium cepisse creditus est, 13. Equi satius mirabilis, 119. Equitatus Roberti vastatus morbo, 106. Equorum hinnitus auspicatus, 159. Equitatus Gallici cades, 140. Equitibus omissis jacula in equos Alexiani dirigunt, 598. Equo veti et humi strati Galii differentia ingens, 598. Equites Galii quingenti a comite Flandriæ Alexio dati, 527.
 Erotici Manuelis Comneni præfectura contra Durum, 311.
 Eruptio Dyrrhachiensium, 101. Eruptio Alexii in Scythas, 225. Eruptio Constantinopolitanorum in Francos, 296. Eumathii in Turcos, 421.
 Exarchi Dalmatarum a Monomachato in partes tracti, 40.
 Execratio Urseli simulata, 7. Execratio Bryeni Alexio non imputanda, 16. Execratio Comnenorum decreta, 48. Michaelis item Annæ, 362.
 Exultationum agmen Constantino Opo ducentium datum, 109.
 Excusatio Annæ quod domestica etiam minuta scribat, 352. Quod ejus scriptio non sit satis compta, 393.
 Exercitus in aciem educti terribilis et præclara species, 579. Exercitus quantusvis sine concordia infirmus, 384.
 Exopolon sive Exopylon vulgare verbum exteriorum ambitum urbis significans, 180.
 Expeditio Romani Diogenis in Persas, 5. Expeditio Tutachi, 4. Expeditio Alexii adhuc privati prima in Urselum, *ibid.* et seqq. Secunda creati jam magni domestici scholarum, in Bryenium, 9 et seqq. Tertia in Basilicium, 17 et seqq. Quarta eisdem jam imperatoris in Robertum Dyrrhachium oppugnatem, 91 et seqq. Quinta adversus Baimundum, 135 et seqq. Sexta ad recuperandam Castoriam, 182. Septima adversus Scythas 182 et seqq. Octava adversus eisdem Scythas, 210 et seqq. Nona adversus eosdem, 212 et seqq. Decima ad openiendam Chorobacchis, 221. Undecima adversus Scythas eosdem, qua penitus debellati sunt, 227 et seqq. præsertim, 233. Duodecima in Dalmatas, 236 et seqq. Decima tertia adversus eosdem Dalmatas ad limitem firmendam, 245. Decima quarta adversus Bolcanum ducem Dalmatarum, 252. Decima quinta adversus eundem, 253 et seqq. præsertim, 265. Decima sexta adversus Comanos, 275 et seqq. Decima septima adversus Turcos Bithyniam infestantes, 282. Decima octava ad juvandos Galios Antiochia obsessos simulata, 324, 325. Decima nona adversus Baimundum, 348, et 351. Vicesima adversus eundem Baimundum, 366 et seqq. Vicesima prima in Chersonesum ad firmendam oram maritimam adversus Pisanos et Genueses, 429. Vicesima secunda adversus Turcos, 455. Vicesima tertia adversus Comanos irruptionem minantes, 441 et seqq. Vicesima quarta in sultanem Solymanem irruptionem in Asiam meditantem, 460 et seqq. usque ad 478. Expeditio Roberti adversus Græcos, quibus de causis decreta, 23, 28 et seqq. Multi eam Roberto dissuadent, præsertim Gaita ejus uxor, 29. Executio ejus, 97 et seqq. Secunda ejusdem expeditio adversus Henricum Germaniæ imperatorem, 131 et seqq. Tertia ejusdem in Illyricam, 139 et seqq. in qua et mortuus est.
 Expeditio Manuelis Blumitæ et Tatiæi adversus Apelchaseum, 172. Expeditio Pacuriani et Romani in Scythas qua ambo perierunt, 182. Expeditio Tatiæi adversus eosdem Scythas, 183. Expeditio Tzelgo ducis 387

tharum in Charipolim, 188. Expeditio navalis Tzachæ in Phocæam et Mitylenem, 205 *et seq.* Expeditio Constantini Dalasseni contra Tzacham in Chium insulam, 206. Expeditio Joannis Ducae in Tzacham cum terrestri maritimoque exercitu, 246. Expeditio Joannis Comneni Alexii ex fratre nepotis in Bolcanum, 252. Expeditio Comanorum in gratiam Pseudo-Diogenis, 272 *et seq.*

Expeditiones Francorum in Terram sanctam quibus de causis et quibus auctoribus susceptæ, 283 *et seq.* Expeditio Butumite contra Baimun lum in Ciliciam, 333. Expeditio navalis Petri episcopi Pisani cum classe nongentarum navium, 335. Expeditio navalis Taticii et Lantulphi contra Pisanos, 335. Expeditio navalis Genuensium in Asiam, 359. Expeditiones Cantacuzeni et Monastræ in Gallos, *ibid.* Expeditio Tancredi in Ciliciam, 348. Expeditio Baimundi in Illyricum, 363. Et toto lib. xii. Expeditio Contostephani in Calabriam, 366. Expeditio Philocalis in Asiam, 420. Expeditio Saisani sultani, 451. Expeditio Turcorum Corozanensium in Christianos, 433. Expeditio sultani Solymæ in Asiam, 460.

Exploratores Eumathio B.H. 421.
Extremum reipublicæ periculum, 91.
Eubulus illustrissimus comes gener Roberti, 28.
Eudocia Porphyrogenita Annæ soror, 502.
Eudoxia Augusta Botaniatæ nuptias cogitat, 74. Ab eo consilio eam deducit Leo eunuchus, 74. Vidua fuit Diogenis imperatoris, 256. In exilium pellitur cum duobus filiis a Michaelæ Augusto, *ibid.* Revocatur ab Alexio, *ibid.* A quo donis augetur et honoribus omnibus afficitur qui deferri solent imperatricibus, *ibid.*
Eumathius Philocalis Cypri gubernator, 356. Turcos cædit, 421. Ejus elogium, 419. Atalixæ urbi præficitur, 420. Atramyium restaurat, *ibid.* Turcos vincit, *ibid.* Intontus est in insidiis hostium, 421. Timorem simulat, *ibid.* Erumpit fortiter et Turcos cædit, 422.
Euphorbenus Alexander adversus Helcanem Apolloniatis occupatorem missus infeliciter rem gerit, 180.
Eustathius eunuchus classis Romanæ præfectus bene rem gerit, 358.
Eustratus Garilas a matre Comnenorum patriarchatui destinatus, 75. Succedit Cosmæ abdicanti, 79. In hæresim pertrahitur ab Italo.

F

Facies Assyriarum mulierum in orbem circumdata, 76. Scythicarum oblonga, 77.
Facilitas nimia Botaniatæ, 48.
Faciinus heroicum Aspietæ, 350.
Falsarum litterarum tabellarum ab Alexio missi, ab eodem indemnes servati, 384.
Falsa calumnia Græcorum contra Gregorium septimum, 31 55.
Fama execrati Urselii utiliter spargitur, licet falsa, 7. Item execrati Diogenis, 262. Fama classis Genuensis imperatorem turbat, 388. Fama sacrarum expeditionum Alexium conturbat, 285.
Fames in castris Gallicis magnas strages edit, 381.
Fames in castris Latinorum apud Antiochiam, 319.
Fami faris charitas fratrum Alexii et Isaacii, 238.
Famosi libelli in imperatore scripti, 377.
Famosus liber in imperatricem sub mensam imperatoris projectus, *ibid.*
Fatigatio exercitus Romani, 246.
Favor simulatus Alexii in Isaacium, 58.
Felix tr.jectus Baimundi, 369.
Ferrea nomen arcis in limite ab imperatore structæ, 283.
Festinatio Roberti, 40.
Fides Annæ in historia scribenda, 436. — Fides Illyricianorum in Alexium, 161.
Fideis et utilis opera Tatrani, 213.
Fiducia vana Pseudo-Diogenis, 275.
Fidum et sapientis consilium Tatrani, 213.
Fides explorator Rho lomerus, 229.
Figura et structura murorum Dyrrhachii, 384.
Filia Tzachæ apud Nicæam capta, 322.
Fili Diogenis Augusti feroces et inexperti, 195. Alexio chari, 256. Inter se dissimiles, 257. Filii Roberti Aulonen et Ruthrotum capiunt, 199. Filii sultanis Solymæ Nicææ recepti et a Turcis agniti, 180. Filii Philareti sultanum in patrem suum concitat, 169.
Fines et forma sinus Adriatici, 370. Fines Romanos Scythæ incurant, 189. Fines belli Scythici, 236.
Flagitium Aspietæ genio indulgentis cum strenue curanda provincia erat, 349.
Flandriæ comes imperatori juramentum præstat, 202.
Tribus duplaxat conitantibus Turcorum exercitum fundit, 397.

Flos Romanæ nobilitatis conjurat in Alexium, 261.
Fluvii Drymonis cursus et ostia, 371.
Fœda tempestas die S. Theclæ, 90. Fœda hiems Constantinopoli, 226. Fœditas mendacis, 235.
Fœdus Comnenorum cum Maria Augusta jurejurando firmatum, 46.
Forma acies Scythicæ, 196.
Fornax duplex parata ad discernendos veros Bogomilos ab aliis, 491.
Fortis et vigili constantia Francorum, 321.
Fortitudo in quo differat a præsentia, 466. Fortitudo Irenes Augustæ, 463. Fortitudo insignis Georgii Palæologi, 110.
Fortuna inimicitias cum Alexio exercet, 272.
Fossa ingens olim excavata infra paludem Baanam, 282. Fossa subterranea a Gallis ducta, 382.
Franci expeditiones sacras in Palestinam suscipiunt, 285. Petri Eremitæ sermonibus concitantur, 284. Antambulones locustas habent, *ibid.* Rubras cruces in lumeris ferunt, *ibid.* Græcis suspecti et terribes sunt, 285. Constantinopolim perveniunt duce Petro, 286. Non consentiunt inter se, *ibid.* Turcos vincunt, *ibid.* Ad interfectionem delentur a Turcis, 287. Mari prohibentur a Græcis, 290 *et seq.* Constantinopoli se admovent, et portæ ignem injiciunt, 294. Repelluntur a Græcis, 296. Cum Græcis pugnant, 299. Imperator eos demereri studet, *ibid.* Ei sese jurejurando astringunt, 300, 303. Et alibi. Nicæam oppugnant, 309. Turcos vincunt, 310. Magna clade Turcos afficiunt, 318. Antiochiam oppugnant, *ibid.* Et capiunt, 320. Obsidentur Antiochiæ, 321. Ab Alexio deferuntur, 325. Ad Deum confugiunt, 326. Et miraculo liberantur, 327. Hierosolymam capiunt, *ibid.* Gothofredum regem creant, 328. Babylonis bis vincunt, *ibid.* Francorum mira constantia, 341. Francorum regem duplici affinitate sibi Baimundus devincit, 346. Franci ab Alexio perfidiæ et perjuri accusantur, 422.
Fraterni amoris exemplum inter Alexium et Isaacium Comnenos, 58.
Fraus Roberti, 29.
Fretum e regione Aulonis servatum a Contostephano, 368.
Fuga Comanorum Alexio dat occasionem victoriæ geminæ, 281. Fuga Comnenorum ex urbe, 52. — Fuga Alexii generosa et pugna, 154, 156. Fuga Gregorii Gauræ vel Gabræ deprehensa, 242. Fuga Romanæ classis, 207. Fuga Turcorum in arundinetum ipsis exitiosa, 431.

Furta belli quando opportuna, 467.

G

Gabras Constantinus Turcos cædit, 431.
Gaita locus adiacens Nicææ, 469.
Gaiti Roberti conjux viro bellum in Græcos dissondet, 29. Expeditionis bellicæ comes cum viro profectus virili animo bellatrix, 55. Hydruntum pervenit, *ibid.* Fugientes viri sui milites infesta persequitur et ad officium militare revocat, 116.
Galea Moneris, navis genus, 162.
Galli comites trecenti a Babylonis capti per Alexium liberati, 346. Gallorum equitum armatura, 397. Galli Asiatici auxilla Occidentalium implorant, 335. Galli ab Tyro repulsi, 426. Gallorum prolixitas, 435. Galli. Vide Franci. Galli gigantibus contra Aspietem mirum certamen, 350. Gallica classis incensa, 350.
Gallinaceus foetens mendaci feretro inclusus, 341.
Garidas. Vide Eustratus.
Gauras. Vide Theodoros.
Gener Mascabelis Robertus in socrum perfide crudeliterque se gerit, 24 *et seq.* Gener Alexii Nicephorus Bryenius Latinis repellit, 296.
Genethliacorum disciplina perfecta ignota veteribus, 164. Annæ cognita, *ibid.* Vana est et fallax, *ibid.* Ejus professores ab Alexio proscripti, *ibid.* Genethliaci sæpius mentiuntur prædicando mortem Alexii, 165.
Genuensis classis imperatorem terret, 358. Tuto in Asiam exscendit, 359.
Geometriam Nicephorus Diogenes cæcus perdiscit, 266.
Georgius Decani consiliorum Gauræ conscius amandatum in loca Danubio vicina, custodiendus illic, 242. Georgius Manganes scriba Alexii hospes et curator legatorum, 60. Dipomatibus expeditionem magna calliditate differt, *ibid.* et 63. Georgius Mesopotamita dux Philippopoleos, 242. Georgius Monomachus. Vide Monomachus. Georgius Palæologus ægre tractus in partes Comnenorum, 54. Expugnandarum urbium peritissimus, 67. Cum Gilpracto transigit prodicionem Constantinopoleos, *ibid.* Primus in turrim urbis ascendit, *ibid.* Spatharum comitem nuntii a Botaniatæ ad Melisseum contra Comnenos

missi, ne mandatum perferat impedit, 65. Nautas in partes Alexii trahit, *ibid.* Gravibus minis ægre id ferentem spatharium cum frustra deterruisset, manu coercuit, *ibid.* Graviter increpatur a Nicephoro patre, partes Botanatae sequente, 66. Alexium a classe proclamari Augustum curat, 72. Adjuncta etiam ei Irene conjuge, frustra id velantibus quibusdam, *ibid.* Mittitur Dyrrhachium cum urbem propugnaturus contra Robertum, 92. Monita ei a hoc data, *ibid.* Experiens idem rei militaris, fortis et vigil, 105. Vulneratis pergit tamen fortissime pugnare, 110. Machinam Roberti contrario artificio reddidit inutilem, 111. Exit invidus Dyrrhachio, jubente Alexio, cui prælium dissuadet, 112. Georgii pater Nicephorus cadit in prælio, 117. Prælium cum Scythis Patzinacis Georgius dissuadet, 194. Commisso prælio excussus equo mirabiliter eripitur periculo apparente ipsi Leone Chalcedonensi præsule, 199. Ejus viri studiosissimus Palæologus fuit, *ibid.* Conclusus a Scythis in loco iniquo fortiter erumpit et evadit, *ibid.* Equo amisso undecim diebus in summa miseria errans tandem salvus evadit, 200. Constantinopoli exit auxilia ducens Alexio Augusto, 225. Romanos videns Scythis vestibus indutos ingenium Alexii agnoscit, 224. Do'or ejus quod prælio non interfuerit, 225. Georgius Pyrrhus dux Romanus, 212.

Germanus graciosus apud Botanatem Augustum, 45. Infensus Comnenis, *ibid.* Commeno um excæcationem decernit cum Borilo, 48.

Germani pugnant pro Gregorio septimo contra Henricum, 35. Germanorum imperator Romano pontifici infensus, 50.

Gestus Irenes Augustæ decentissimus, 77.

Getæ Sauromatas incursant, 89.

Gidas vel Gidus Roberti filius spe nuptiarum et magna pecunie tractus ab Alexio in partes, 159. Suspectus redditer Baumundo fratri, mendacibus litteris Alexii, 388. Eo iudicio spreto Gidas a Raimundo contra Romanos mittitur et eos vincit, 390.

Gilpractus Nemitorum dux Constantinopolim prodit Comnenis, 63.

Goloe Comanis dedita, 274. In eam Alexius victus fugit, 198.

Gonatos Nicææ turris duplici ex causa sic dicta, 311. Gothofredus sacram expeditionem primus suscipit, 285 Constantinopolim pervenit, 293. Deportare copias ultra fretum differt, *ibid.* Subdere se imperatori renuit, 297. Infeliciter pugnat cum Romanis, 298. Jurejurando fidem astringit Alexio, *ibid.* Regie ab eo exceptus, transfretat, *ibid.* Juramento Gallorum ducum interest, 300. Rex Hierosolymorum creatur, 328 Babylonios vincit. Mox ab his vincitur et capitur, *ibid.* Re-limitur a Balduino fratre, *ibid.* M. ritur, 350.

Gratia criminis conjuratis facta, 264.

Gregorius Gauras cum filia Sebastocratoris sponsalia celebrat, 240. Abducitur a patre, sed mox remittitur, 241. Sponsalia iterum celebrat cum una ex Alexii filiabus, *ibid.* De fuga cogitat, 242. Sacrum mucronem quo latus Christi punctum est, subripit, *ibid.* Deprehensus in custodiam datur, *ibid.*

Gregorius Genesis scriba Annæ Da'assenæ, 88.

Gregorius VII, Romanus pontifex, dissidet ab Henrico imperatore, 50. Calumniose et falso accusatur tanquam legatos Henrici contra jus gentium violaverit, 51. Roberti gratiam capit, 52. Fœdus inter Robertum et Pontificem, *ibid.* Pontifex a Roberto auxilia postulat, 55. Idem sanctissimus Pontifex irreverenter traducitur ab Anna schismaticorum artibus decepta, 51, 52, 53.

Gregorius Trapezuntius dux rebelat in Alexium, 364. Frustra admovent officii, *ibid.* Vincitur et capitur a Joanne contra eum misso, 365. Mandatur carceri, nec contumaciam deponit, *ibid.* Liberatur et restituitur, *ibid.*

Guillelmus Mascabebes dynasta late potens in Italia; filiam dat uxorem Roberto Northmanno, 24. Assignata in dotem civitate, *ibid.* Mox simulate inter eos orta, tentanda reconciliationi colloquium condicitur, 25. In eo insidiose ac perfide socer a genitro capitur et in custodiam traditur ejus ipsius arcis quam dotalem dederat, 26. Dentes Mascabelli a Roberto sigillatim excutiuntur et oculi eruantur, 27.

Guillelmus nepos et hæres Sangelis, 352.

Gules Cappadox vir fortis, 20. Minister domesticus Alexii, *ibid.* Basilacium in prælio adoriur, *ibid.* Ensem in ejus galea frangit, *ibid.* Increpatur ab Alexio, *ibid.* Quem in fuga comitat, 156. Interest prælio Romanorum cum Scythis, unus e sex electis quos secum esse imperator voluit, 195.

Guritzes vel Sguritzes equus Alexii generosissimus, 119.

Gynæceum Petriorum, locus in quo Comnenorum mures Heres custoditæ sunt, 54. Gynæceum palatinum ex quo

tempore Monomachus imperavit, infamatum, bonæ famæ ac sanctitati restitutum ab Anna Dalassena, matre Alexii, 87.

H

Hades sive Orcus, loci nomen, 211.

Hæmi montis descriptio, 451, 452.

Hæreticos reducere ad fidem Alexius satagit, 455 et seq. Hæretici Bogomili. Vide Bogomili.

Hæresiarcha Basilus. Vide Basilus.

Hæresis Itali deprehensa et convicta, 144. Hæresis Nili convicta et compressa, 269.

Hæresiarcha Ita'us anathemati subjicitur, 149. Errorem agnoscit et revocat, *ibid.* Errabat circa cultum sacrarum imaginum, *ibid.* Hæresiarcha N'us pravam doctrinam spargit, 269. Multos habet sectarios, *ibid.* Errat circa unionem hypostaticam, et myste im Incarnationis, *ibid.* Hæreses Manichæorum, Armeniorum, Jacobitarum Philippopolit propagentur, 452. Hæresis Nili perniciosa script. 270. In synodo damnatur et anathemati subjicitur, *ibid.*

Hobri annis descriptio, 450.

Heleenes archisatrapa Apolloniadem et Cvziem occupat, 180. Obsidetur ab Alexandro, *ibid.* Quem repellit et cædit, 181. Sed iterum obsidetur ab Opo, cui deditiorem facit, *ibid.* Invitatur Constantinopolim et fit Christianus, *ibid.*

Helena Roberti filia desponsa Constantino Porphyrogenito, 23.

Helenopoli subsistit Augusta, 463.

Henricus Alamania rex dissentit a Papa, 31. Victor in Germania Roman ducit exercitum contra pontificem, 33. In partes trahitur ab Alexio, 95. A quo pecuniam accipit, *ibid.* Cum litteris quæ ibi recitantur.

Hiberna suis commoda percipitur Itaimundus, 419.

Hiemem Alexius in casis subitariis degit, 450.

Hiems aspera Constantinopoli, 226.

Hierosolymæ princeps Tutuses, 169. Hierosolyma capitur a Gallis, 52.

Hinnitus equorum auspicatus, 159.

Hippelasiura area magni palatii, 259.

Historia simplex debet esse, 88. Historia rerum ab Alexio privato gestarum scripta a Cæsare Bryonio, regatu Irenes Augustæ, 191. Historia non est insignire a genere personas, sed a moribus, 87.

Hugo frater regis Francorum expeditionem in Terram sanctam suscepit, 288. Scribit ad imperatorem, *ibid.* Naufragium facit, *ibid.* A duce Dyrrhachii detinetur, 289. Benevole ab imperatore accipitur, cui fidem juramento asringit, *ibid.* Gothofredo auctor est ut idem faciat, 297. Hugenis dictum prudens, 298.

Humanitatem Christi natura fuisse Deificatam docet Nilus, 269.

Hyalens Smyrnæ præfectus, 525.

Hypostatica unio et hypostasis ignorata Nilo, 269.

I

Ignis sparsilis artificium novum, 556.

Illustrissimi capitis appellatio Taitico tributa, 553.

Illyrici ora vastatur a Gallis, 570.

Illyricianorum fides in Alexium, 161.

Immortales, milites sic dicti, 62.

Imperator summus qui vere dici debeat, 467.

Imperatores Romani Asiam vitant, 445.

Imperii limites antiqui longe alii a recentibus, 177.

Imperii miser status, 3, 91.

Imperii gubernatio res ardua, 83.

Imprudentia Costostephani, 366.

Imprudentia Michaelis Ducæ imperatoris, 25.

Imprudens fiducia Neanzis proditoris, 21.

Incendium machinarum Romanarum ab ipsis Romanis factum, 344.

Incendium Turris ad Pyrrhachium, 387.

Ingenium Alexii promptum, 47.

Initium expeditionis inauspicatum, 98.

Innocentia superbiæ interitum gignit, 80.

Insidiarum Comnenis index Alanus magister, 59.

Insidiosa legatio Scytharum ab Alexio rejecta, 192.

Irene e familia Ducarum uxor Alexii, 72. Imperatrix acclamatur agente Palæologo, *ibid.* Coronatur a Cosma patriarcha, 75. Quando coronata est ætatis annum quintum decimum non excesserat, 76. Filia erat Andronici, qui erat primogenitus Joannis Cæsaris, *ibid.* Litteris et litteratis faveit, 147. Studius vacat, *ibid.* Lectio libri S. Maximi dedita, *ibid.* Pacificæ indolis fuit juxta nomen suum, 354. Misericordia ejus et liberalitas in pauperes, *ibid.* Libello famoso proscinditur, 377. Fidelem operam Alexio argentanti navat, 462. Fortitudo ejus in presenti periculo, 465. Nicomediam evocatur, 466. Ped-

græ dolores viro delinit et minuit, 331. Salutis ejus con-
juracionibus detegendis invigilat, *ibid.*

Isaacius Comnenus Augustus Tiraditiam occupat causa
Sauromatae repellendi, 89. Eos terret et in fugam vertit,
ibid. Die S. Theclæ gravissime periclitatur ab atrocis-
sima procella, 90. Mirabiliter evadit periculum a casu
arboris, *ibid.* S. Theclæ templum elegantissimum Con-
stantinopoli extruit, *ibid.*

Isaacius Comnenus exercitibus omnibus præfectus, 4.
Pilius Joannis Comneni, 43. Dux Antiochiæ, *ibid.* Gra-
tiosus est apud Botanlatem, *ibid.* Adversarius patitur
Germanum et Rorilum, 44. Fit affinis Augustæ, *ibid.*
Pædus init cum illa, 46. Admonetur ab illa de sibi para-
tis insidiis, 47. Ministros aulae demeretur, *ibid.* Rebelle
statuit, 49. Fugit ex urbe, 51. Fratrem minorem
Alexium sibi præferri patitur in imperio, 58. Describitur
forma ejus et statura, 77. Promptissimus erat in adven-
dis periculis, *ibid.* Venationis studiosus, *ibid.* In præliis
sui prodigus, 78. Sebastocrator declaratur ab Alexio
fratre, *ibid.* Constantinopoli relinquitur, 109. Ad nuntium
de periculo illi ad Alexium delati cogitatae defectionis
Constantinopoli Philippopolim pervolat continuato duos
dies noctesque totidem cursu, 258. Filium eo accersit,
ibid. Aspere et iracunde se gerit in Alexium, 259. Minus
inclementissime Adriano fratri, *ibid.* Filium crimine
solvendum curat et Byzantium redit, *ibid.*

Isaacius dux custodiæ maris præfectus, 376. Repre-
henditur ab Alexio acribus litteris, 396. Accipit ab eodem
tabulam oræ maritimæ, *ibid.* Classem Gallicam partim
incendit, partim deprimit, *ibid.*

Ismael archisatrapa Paipertum oppugnat, 326. Ab
Oriente in Romanum imperium coarctatur, 445.

Ister binominis, 192.

Italia Longobardica vocata, 96.

Itali ortus et primordia, 143. Militis filius diu in Sici-
lia moratus, *ibid.* Constantinopoli venit, 144. Logicam
ibi discit, *ibid.* Jurgatur cum Michaele Psello, *ibid.*
Epidamnium mittitur, 143. Romam fugit, *ibid.* Revocatur
Constantinopolim, *ibid.* Dialectices se peritissimum
probat, *ibid.* Ira ejus velox, 146. Styli ac scriptorum
ejus labes, *ibid.* Fjus doctrina suspecta, 148. Eustratinum
Gardam pervertit, *ibid.* Nefaria ejus dogmata damnantur,
149. Populi clamoribus ad necem deposcitur, *ibid.* Ana-
thematizatus respiscit, *ibid.*

J

Jerosolyma princeps Tutuses, 169.

Jerosolyma capitur a Gallis, 327.

Jerusalem urbs sic dicta in Ithaca insula, 162.

Joannaces in prælio cum Seythis Alexio adest, 193.

Joannes Bryennius Nicephori F., 11. Ejus fortitudo, 12.

Joannes Comnenus filius et successor Alexii nascitur,
166. Lætitia popularis in ejus ortu, 168. Descriptio ejus,
ibid. Nascitur ei filius cum sorore gemella, 386. Ante
mortem patris Magnum Palatium occupat, 305.

Joannes Ducas contra Dalmatas missus, undecim annis
prosperè ac fortiter rem gerit, 209. Inle revocatur mil-
tendus contra Tzacham, *ibid.* Terra marique bellum gerit
cum Tzachâ, 246. Trimestri labore fatigat exercitum, *ibid.*
Consilio usus Alexii Turcos vincit et fugat, 247. Tzachæ
dat pacem, *ibid.* Tzacham fœdus fragrantem, jurisju-
randi reverentia ulcisci non audet, 248. Contra Carycam
et Rhysomatem rebellantem missus Cretam insulam
recipit, *ibid.* Cyrenem capit, *ibid.* Frater erat uxoris
Alexii, 322. Mittitur ad oppugnandas littorales arces
occupatas a piratis, 322. Smyrnam recipit, *ibid.* Sardes
et Philadelphiam occupat, Laodiceam liberam relinquit,
Turcos cædit, 324.

Joannes Ducas, *Vide* Cæsar.

Joannes (S.) Evangelista Alexio imperium prædicat,
59. Apparet Basilio præfecto Byzantii aperiens quid co-
meta designaret, 335.

Joannes sebastocratoris filius cogitatae defectionis ac-
cusatus, 256. Evocatur ab Alexio, 257. Patris ejus respec-
tu crimine solvitur, 259. Contra Bolcanum cum
exercitu missus, male rem gerit, 252. Evadit cum paucis
exercitu amissis, 253.

Joannes sororis Alexii primogenitæ filius contra Gre-
gorium missus, 364. Eum vincit et capit, 367. Et impe-
trat ab Alexio ne eum excecari jubeat, *ibid.*

Joannes Taronita præfectus Chierobacchis, 376. Fjus
dotes et laudes, *ibid.*

Joannes Xiphilinus. *Vide* Xiphilinus.

Joannicus monachus contubernalis et custos Alexii,
19.

Judicium Sangelis de Daimundo, 303.

Juniorum consilium funestum, 112.

Juvenes trecenti ab Alexio militiam docti, 374.

K

Kalendis Decembris die Sabbati diluculo indictione
septima Anna nata est, 166.

L

Lamentandi consilio non solum narrandi scripta Alexias,
495.

Lamentatio Annæ ob infelicem patris sortem, 357.

Lantulphus dux magnus Latinæ classis, 353. Liberum
transitum Baimundo reliquit, 363. Classis duces negli-
gentiæ accusat, 393.

Lantulphus dux Saxonum pro Pontifice contra Henri-
cum pugnantem occiditur, 33.

Laodicea capitur a Tancredio, 530.

Lapidatio Basilii hæresiarchæ a dæmonibus facta, 489.

Larissa obsidetur a Gallis, 137.

Latini direptionum avidi, 286. Latinorum cædes magna,
287. Latini Romanos cædunt, 141. Inclinatione vexilli
turbantur, 142.

Latrocinium ars prima Roberti, 24.

Lebne locus, 230.

Legatio Alexii ad Henricum Alamanæ regem, 130.

Legati Henrici dehonestati a Pontifice dicuntur, sed
falso et calumniose, 31.

Legatio Botaniatæ ad Comnenos, 67.

Legati mox obsides futuri missi ad Baimundum, 400.

Leo Cephalas Larissam obsessam defendit, 137. Auxilium
Alexii implorat per litteras, 138.

Leo Diogenes filius Diogenis Augusti, 272. Charus est
Alexio, 236. Sororem ejus Theodoram in matrimonium
habet, 272. Occiditur in prælio a Seythis, 176. Alibi
tamen Anna dicit occisum eum apud Antiochiam in
prælio a Turcis, 271.

Leo Chalcedonensis antistes Alexium proscindit, et in
os reprehendit propter ablatas pecunias sacras, 129. Fit
suspectæ doctrinæ reus, 16. Licentissime in Augustum
invehitur, 150. Cujus gratiam oblatam spernit, *ibid.* De
sua sede pellitur, 16. Apud Sozopolim exsulat, *ibid.*
Mirabiliter apparet periclitanti Palæologo, et ei equum
offert, 199. Ejus autistitis quæ laudes, quæque vitia fue-
rint, *ibid.*

Leo Nicerita eunuchus vir præsentis aucti, 195. Dux
Danubianæ regionis, 242. Lopaliun missus, 463.

Libertatis amor character magnæ mentis, 24.

Lichtis palus origo Drymonis amnis, 571.

Litterarum studia imperante Alexio florent, 144.

Litteræ Roberti ad Pontificem, 33, etc. *Vide* Epistola.

Litteræ Melissen ad Comnenos, 52.

Locustæ Francorum exercituum præcursores dictæ,
285.

Longinias urbe Ciliciæ Francis erepta, 540.

Longobardia commune nomen Italiæ totius, 99

M

Mæander fluvius, 323.

Machinæ Roberti oppugnantis Dyrrhachium, 110, 111.
Baimundi contra eamdem urbem pugnantis, 380, 381 et
seq. Balduini Tyrum obsidentis, 426.

Magnus domesticus. *Vide* Domesticus.

Maledicti sanctissimos mores arrodunt, 333.

Maniacus dux Græci exercitus in Italia, 11. Maniacarum
Latini milites, qui sub Maniace vel Maniaco Græco duce
in Italia militaverant, 210.

Manichæi Alexium deserunt, 131. Eos ille ulcisci pa-
rat, 154. Cautè in custodiam datos publicatione bonorum
multat, 155. Pauliciani dicti, 154. Reconciliantur im-
peratori, 158. Manichæi Seythas in Romanorum ditionem
vocant, 182. In Thracia collocantur ut ei provinciæ præ-
sidio sint, 452.

Manuetudo Alexii Augusti, 259

Mantelum Basilii ad coarguendam stultam ejus fidu-
ciam conjectum in ignem evolare ipsi videtur in cælum,
494.

Manuel Butumites mittitur ad Incitandos Francos
principes, in Tancredum, 424. *Vide* Butumita.

Manuel Basilacii frater aciem restituere conatur, 21.

Manuel major Alexii frater extinctus, 5.

Mannus anææ Constantinopoli fixæ, 363. Quid signifi-
cent, *ibid.*

Maraces vincitur a Joanne Duca, 323.

Mare Laodicensibus clausum, 539.

Maria Augusta uxor Michaelis Ducæ Augusti mater
Constantini, 71. Ejecto Botaniæ in palatio permanet,
ibid. Nubit Botaniatæ Augusto, 73. Forma ejus insignis
describitur, 74. E palatio in Margana migrat, 80. Maria
Augusta defectionis Diogenis conscia, 261.

Maria soror Annæ secunda sedulo ministrat ægrotanti patri, 502, 505. Ejusdem in matrem pietas, 504.
 Marianus fortissimus juvenis onerariam comitis Provinciae aggreditur, 290. Comitem navis dominum vulnerat, 291. Cum Latino sacerdote pugnam memorabilem edit, 292, 295.
 Martiani Mauracacalonis fortitudo et nobilitas, 277.
 Mascabeles *Vide* Gulielmus Mascabeles.
 Masuli sultani frater in eum conjurat, 479.
 Mater Tancredi Hydruntii præest, et eam urbem a Romanis liberat, 366.
 Maurix dux Romano classis, 107.
 Mauracacalo Gregorius dux Romanus prælium cum Scythis dissuadet, 190. Aut certe differendum censet, 191.
 Mauroptamus fluvius, 230.
 Meditationes militares, 579.
 Melphenses ecclesiæ S. Marci vectigales facti, 161.
 Memorabilis eventus subito mutati sicarii, 259.
 Mendacii turpitudine, 235. Mendacium Butumitis tractationi coeptæ novum, 427.
 Mentio Baimundi Romanos terret, 572.
 Metaxa constantem obsistit Isaacio sebastocratori pecunias sacras petenti, 129.
 Michael Amastrius rebellat, 431. Ei capto Augustus præest, *ibid.*
 Michael Anemas contra imperatorem conspirat, 359. Capitur et fratre traducitur per urbem, 362. Excommunicationis ipsi decretæ gratiam obtinet, 363. In carcerem conjicitur, 364.
 Michael Ducas imperio exitus fit archiepiscopus, 9. Ex imperatore monachus, ex monacho archiepiscopus, 28.
 Michael Ducas avunculus Annæ dux phalangis Romanæ, 141. Ejus dotes et laudes, 142.
 Michael Panteleus medicus purgationem Alexii prohibet, 497.
 Michael Psellus indolis, et ingenii præstantia potius quam magistrorum cura doctrinam assequitur, 144. Divinitus adjutus creditur in sententiis parandis, *ibid.* Mater ejus solita pro ejus in litteris profectu orare in templo B. Virginis, *ibid.* Psellus jurgis impotentibus accessit ablato, 144. Psellus Byzantio post detensionem egressus successorem in principe philosophiæ cathedra habet Italum, 145.
 Michaelas exarchus Dalmatarum, 40.
 Migidenus agmini ex Romanis et Turcis misto dux datus, 141.
 Migidenus audita morte filii per tres dies noctesque continuas pectus saxo tundens mortuus denique est, 204.
 Militaris patientia et industria Alexii, 4.
 Militaris res imperii plane perditæ, 9.
 Militum crimina duci imputantur, 80.
 Minæ Isaacii in Adriani fratrem, 259.
 Mitylene capitur a Tracha, 205.
 Mochrus rex Bulgarorum deinde Samuel nominatus, 571. Floruit imperantibus Constantino et Basilio Porphyrogenitis, *ibid.* Ultimus regnavit Bulgaris, ut Sedecias Judæis, 194.
 Monomachus in comitatu Botaniatæ arte Borili et Germani gratia imperatoris excidit, 53. Ducatum Dyrrhachii quem recesserat ultro ambat, *ibid.* Queritur apud Alexium, *ibid.* Qui eum consolatus gratiam ab eo mutua non recipit, 53. Exarchos Dalmatarum sibi concilia Monomachus, 40. Dyrrhachio fugit, 97.
 Monolycus archisatrapa Romanum exercitum aggreditur, 474.
 Monastras capitur a Turcis quos captivos duxerat, 375. Ab his tamen astu et eloquentia se expedit, *ibid.* Contra Gallos missus, 539. Ciliciam in his eripit, 540.
 Mons e Christianorum ossibus aggestus, 287.
 Mors pestiva a Tancredo capta, 549.
 Morbus Alexii supremus, 436. Varia de eo judicia medicorum, 497.
 Mors simulata Baimundi, 571. Mors Alexii, 575.
 Muehmetus archisatrapa, 440.
 Multitudo bonis verbis et admessione blanda delinitur, 453.
 Murmur in imperatore ob spoliatas ædes sacras, 155. Murmur in Alexium quod Turcis non reprimeret ab ipso contemptum, 466.
 Mysi territi et in fugam versi ab Isaacio Comneno imperatore, 9.
 Muzaces Diogenem capit, 260.

N

Nampites Barangorum dux, 112.
 Naufragium Romanæ classis, 558. Naufragium classis Roberti, 98.

Naves proprias incendit Baimundus, 580.
 Naves aquæ penuria hærentes qua arte Robertus extraxerit, 108.
 Navium Roberti numerus, 57.
 Neantzæ Scythia transfuga et proditor, 210. Arcanum imperatoris ad hostes defert, 211. Delatus accusatore obruncat, *ibid.* Ad Scythas transit, 212. Ejus ope et consilio Scythæ Romanos vincunt, *ibid.* Neantzæ capitur et ferreis vinculis constringitur jussu Alexii, 250.
 Nicæa metropolis imperii Turcorum, 95, 168, 180, et *alibi*. Oppugnatur a Prosucho, 175. Ea obsidio metu Romanorum solvitur, 176. Nicæa iterum et sæpius tentatur a Pusano, 177. Præfectus Nicææ Pulchases tentatur ab Alexio, 179. Filii sultani patre interfecto Nicæam fugientes accipiuntur in principes, 180. Nicæa oppugnatur a ducibus Francis, 509. Sultanes auxilio veniens repellitur a Francis, 510. Nicæa imperatori dedicationem facit, 514. Franci non nisi per decadas in eam admissi, 516.
 Nicephorus Melissenus Comnenis rebellantibus purpuram et ipse accipit, 59. Usque ad Damalim cum exercitu progreditur, *ibid.* Scribit ad Comnenos offerens partem imperii, *ibid.* Offeritur et secundus ab Alexio honoris locus cum dignitate cæsaris et urbe Thessalonica, 60. Legati ejus id pro eo stipulantur, et bulla aurea firmari postulant, *ibid.* Bullæ expeditio differtur arte Mangani scribæ, 63. Accessit Melissenus a Botaniatæ, sed nuntius ad eum non pervenit, 64, 65. Cæsaris titulus ipsi conceditur cum tertio honoris loco post Alexium Augustum et sebastocratorem ejus fratrem, 78. Melissenus captivus apud Scythas impedit ne captivi Romani occiderentur, 200. Redimitur ab Alexio, *ibid.* Victoriæ Alexii de Scythis dicto parum benevolus elevat, 225. Ad Alexium post victoriæ Scythicam venit magno affectu et gratulatione victorem salutans, 253. Beronen militatur, 275.
 Nicephorus Bryennius, *Vide* Bryennius.
 Nicephorus Palæologus Botaniatæ fidissimus, 66. Filium Comnenis studentem graviter increpat, *ibid.* Botaniatæ suadet ut resistat, *ibid.* Legatione pro eo fungitur, 67. Occiditur in prælio, 117.
 Nicephorus Botaniates, *Vide* Botaniates.
 Nicephorus Diogenes, *Vide* Diogenes.
 Nicephori Catacaloni fortitudo, 276.
 Nicetas Castamonita navali prælio victus a Tracha, 206.
 Nicolaus Callides de Alexii morbo vera, sed non credita pronuntiat, 496.
 Nicolaus patriarcha Constantinopolitanus quando sedere cœperit, 275.
 Nicomediam se confert Alexius, 463. Augustam *ibid.* se evocat, 466.
 Nicopolis et Naupactus loca maritima, 57.
 Nilus amentia Itali successor, 269. Virtutis simulator callidus, *ibid.* Hæresim novam disseminat, *ibid.* Multos habet sectarios, *ibid.* et 270. Condemnatur in synodo una cum quodam Blachernita, 270.
 Nobilitas matris Alexii, 87.
 Nocturnam vim Turcorum quomodo repulerit Alexius, 47.
 Nomina nova dignitatum excogitat Alexius, 78.
 Normanni Ancyram capiunt, 531. Delentur a Turcis, *ibid.*
 Nuntius gratiæ ad damnatum reum quando sit efficax, 363.
 Nutrix Saisani sultani arcanum ejus vulgat in ejus perniciem, 481.

O

Obscena dogmata Bogomilorum, 490.
 Obstinatio Basilii Bogomilorum magistri plane invicta, 493.
 Optice calientes structores turris, 384.
 Opus prænomine Constantinus excubitorum agmini præfectus, 109. Militatur ab Alexio contra Helicænam, 181. Quem obsesum ad dedicationem compellit, *ibid.* Tra belluarum rena flammas vomitura suis addi navibus Alexius instituit, 553.
 Orestias civitas, 109.
 Orphanotrophium Alexii Augusti quo loco situm, 483. Ejus descriptio, 485. Divisio ejusdem, 484. Numerus hominum qui in eo aliantur *ibid.* Templum ejusdem D. Paulo sacrum, 485. Ministerium et ornatus ejus templi, *ibid.* Conobium monachorum et ludus litterarius in usum orphanotrophii, *ibid.*
 Ossa casorum in prælio montem aggerunt et urbem struunt, 287.
 Ozolimnæ paludis magnitudo, 200. Unde sic dicta, 201. Prope illam obsidentur Scythæ a Comanis, *ibid.* Sed Comani victis penuria recedere coguntur, *ibid.*

P

Pabulatores Romani his casu, 193.
 Pacurianus cum Alexio defectionem meditante conspirat, 50. Promittitur ei dignitas magni domestici, *ibid.*
 Pacurianus in pugna contra Scythas occiditur, 182.
 Palæologus. *Vide* Georgius, aut Nicephorus.
 Palati et gingivarum tumor, 500.
 Palia locus ubi templum divæ Virginis Dei Matris: et portus quo Venetorum classis appulit, 103.
 Palium B. Mariæ Dei Matris Alexius pro vexillo in prælio fert, 196. Cogitur illud relinquere, 198.
 Panoplia dogmatica, quis liber, quando, et a quo scriptus, 190.
 Panhypersebastus nova dignitas Taronitæ concessa, 78.
 Panhypersebastus dictus Cæsar Bryennius, 405.
 Passarorum portus, 160.
 Patzinacæ *Vide* Scythæ.
 Pauliciani dicti Manichæi a Paulo quodam Callinices filio, 451.
 Pax Apelchasoni cum Alexio, 174. Scytharum cum acerbis barbaris, 182. Pax data Turcis, 96. Pax cum Scythis tractata, et conclusa per Synesium, 202. A Scythis brevi rupta, *ibid.* Iterum conclusa, 203. Pax Comanorum cum Romanis jurata, 228. Pax inter sultanen et Augustum, 231. Pacis leges ab imperatore Turcis dictæ, 478. Ab his acceptæ, *ibid.*
 Pecunia Alexio a Monomachato negata, 39. Ab Alexio ad Henricum missa, 93.
 Pecunie depositæ recuperatio difficilis, 248.
 Pelecani residet Alexius dum Frauci Nicæam oppugnant, 306, 309.
 Pentecostie villa Constantini Porphyrogeniti, 233.
 Perichytones scientissimus artis navigandi, 336.
 Peristhlabia Græco nomine Megalopolis dicta, 194.
 Phlebotomia inutiliter adhibita, 499.
 Philaretus Armenus sub Diogene magnus domesticus, 168. Occupat arcem Antiochenam, 169. Decernit transire in mores Turcorum, *ibid.*
 Philippus Romanorum imperator giganteo corpore et robore fuit, 450.
 Philippopolis non a Philippo Amyntæ filio condita, sed a Philippo Romano imperatore, 450. Antea Crenides sive Trimontium dicebatur, *ibid.*
 Philocalæ elogium, 419. Atramytilum restaurat, 420.
 Vincit Turcos, *ibid.* et 421.
 Pholus contumax Manichæus perpetuo carceri addictus, 437.
 Pietas mendacio non colitur, 468.
 Pietas et constantia Irenes Augustæ, 501.
 Pietas Alexii in matrem, 83.
 Pisani metu ignis sparsus fugiunt in pugna navali cum Romanis, 336. E Cypro fugati ad Baimundum se conferunt, 337.
 Platonium de monarchia dogma errorum admitione depravat, 451.
 Plebs et principes non idem spectant, 285.
 Plectranus filius Sangelis. *Vide* Bertranus.
 Petrus Alphus subscribit instrumento pacis, 416.
 Petrus cognomento Cucupetrus Gallos excitat ad expeditiones sacras, 285. Cum exercitu ingenti Constantino-polim venit, 286. Amisso exercitu Helenopolim fugit, 287. Protegen et imperatore Turcorum insidias evadit, *ibid.*
 Petrus episcopus Pisanus classem nongentarum navium parat, et ducit, 333.
 Petzea Epheso præfectus, 323.
 Podagra Alexii deliniri solita ab Irene, 331. Causa ejus duplex, 334. Expeditionem ejus in Turcos moratur, 460.
 Polychotus oppidum ad Mæandrum ubi Turci cæsi a Joanne Duca, 324. Iterum ibidem cæsi Turci, 470.
 Pontice eritæ edificatus, 229.
 Pontus lateri lignæ turris affixi, quem in usum, 384.
 Populus clamore infesto Italum ad necem poscit, 149.
 Porphyrius Christianorum hostis Manichæus refutat, 451. Male Trinitatem negat, *ibid.*
 Portus Cassopes, 160.
 Præda militi erepta dominis reddita, 280.
 Prædictio verax mortis Roberti, 162. Mendax mortis Alexii, 163.
 Prælia vitat Irene Augusta, 331.
 Prælium Alexii contra Nicephorum Bryennium, 12 *et seq.* Eiusdem contra Basilacium, 20 *et seq.* Lantiphilii ducis Saxonum pro Romano pontifice contra Henricum imperatorem Germaniæ, 53. Alexii contra Robertum, 113 *et seq.* Prælium navale Baimundi cum Venetis, 106. Prælium Baimundi cum Alexio, 154. Aliud ejusdem cum eodem, 153 *et seq.* Tertium Alexii cum Baimundo ad Larisam, 140 *et seq.* Prælium navale Venetorum cum Roberto tri-

plex, 160 et 161. Prælium Ameris Solymæ contra Tutusen, 169. Prælium Gallorum cum Turcis ad Nicæam duce Taticio, 171. Prælium Taticii cum Turcis ad Prænetum, 172. Prælium Taticii cum Ape'chasem quem vicit ope Latinorum, 173. Prælium Puzani cum Tutuse quo Puzanus occisus est, 179. Prælium Tylusis cum Spargiarucho quo Tutuses occisus est, 179. Prælium Pacuriani et Brana contra Scythas, 183. Prælium Taticii cum Scythis, 184. Prælium Maurocatacolonis contra Tzelgu ducem Scytharum quo Tzelgu occisus est, 189. Prælium Alexii cum Scythis ad Megalopolim quo Alexius victus est, 193 *et seq.* Prælium Comanorum adversus Scythas, 200. Prælium Dalasseni contra Tzacham in insula Chio, 207. Prælium Scytharum cum Romanis, 212. Prælium Alexii cum Scythis, 214. Prælium ejusdem Alexii apud Tzurulum cum iisdem Scythis, 216 *et seq.* Prælium aliud ejusdem cum Scythis ad Choroachchos, 223. Prælium ingens et decretorium cum Scythis, quo tota Scytharum Patzinacorum gens semel in omne tempus deleta est, 232 *et seq.* Prælium Joan. Ducæ cum Tzacha, 246 et 247. Prælium navale Dalasseni cum Tzacha, 248. Prælium Bolcani cum Joan. Comeno, 253. Prælium Alexii adversus Comanos, 260. Prælium Northmanorum cum Turcis, 286. Prælium cruentissimum Latinorum cum Turcis, post quod mons magnus ex ossibus Christianorum occisorum congestus est, et urbs ossibus structa, 287. Prælium navale Mariani contra Comitem Provincie, 290 *et seq.* Prælium Constantinopolitanorum cum Latinis, 296. Prælium Romanorum cum Gothofridi copiis, 298. Prælium Francorum adversus Turcos auxilio Nicææ venientes, 310. Prælium Turcorum in Francos Antiochiam euntes tertio iteratum, 317, 318. Prælium Joan. Ducæ prope Ephesum cum Tangriperme et Marace satrapis, 323. Prælium Francorum cum Turcis ad Antiochiam quo tanta strages Turcorum est edita ut triginta dies vix prædæ comportandæ sufficerent, 327. Prælium triplex Francorum cum Babylonis, 328. Prælium Turcorum cum Northmanis, 331 et 332. Prælium navale classis Pisanæ cum Romana, 336. Prælium Gidifratris Baimundi cum Camyze duce Romano, 390. Prælium Michaelis Cecaumeni contra Gallos, 392. Prælium Catacuzeni contra eosdem Gallos, *ibid.* et 395. Aliud prælium ejusdem Catacuzeni cum Gallis, 394. Prælium Camyze et Cabasilæ cum Gallis, 395. Prælium navale Isaacii ducis Romani cum classe Gallica, 396. Prælium Philorali Eumathii cum Turcis, 420. Prælium Romanorum cum iisdem Turcis, *ibid.* Prælium Constantinii Gabræ cum Saisane sultano, 431. Prælium Camyze cum Turcis, 462. Strabobasil et Stypeotæ prælium cum Turcis, 464. Pugna Bardæ cum Turcis, 472. Pugna Monolyei ducis Turcorum cum Alexio, 474. Prælium nocturnum Turcorum cum Romanis, 477.
 Prenetus pugne locus inter Romanos et Turcos, 172.
 Procli. Porphyrii et Platonis enarrator Italus parum discipulis prodest, 147.
 Protostrator salubre consilium dat, 197. In periculo adest Alexio, 198.
 Prosuchus Nicæam oppugnat, 173.
 Prusa diripitur, 459.
 Pseudo-Michael. *Vide* Ræctor.
 Pseudo-Diogenes homo de fece castrensi mentiens se esse Leonem Diogenem, filium Diogenis Augusti dudum antea mortuum, 272. Multos sibi conciliat, *ibid.* A Comanis imperator acclamatur, *ibid.* Cum exercitu Comanorum in Romanos fines irrumpit, 274. Anchialium urbem oppugnare parat, 275. Vana ejus jactantia, *ibid.* Convincitur a Bryennio, 276. Flagello percutitur a Mariano, 277. Decipitur ab Alacaseo, 278. Capitur et excæcatur, 279.
 Pugna subterranea Romanorum cum Gallis, 383.
 Pudicitia insignis Dalassena, 87.
 Puchææ consilium dolosum et proditio, 480.
 Pulcasses Nicææ præfectus, 179.
 Puteses comes Gallus conjurationis in Baimundum reus, fugit, 157.
 Purpura domus Augustarum puerperis dicata, 166. Dicta est a colore marmoris ex quo est edificata, 190. Describitur, *ibid.*
 Puzanus contra Apelchasem mittitur, 177. In prælio contra Tutusem vincitur et occiditur, 179.
 Pyra paratur in Hippodromo ad combarendos hæreticos, 433.
 Pyrrhus Georgios dux Romanus Scythis oppositus, 212.
 Pyrrhus Epirl rex suppetias Tarentinis ferens gravissimum cum Romanis bellum gerit, 99.

Q

Querela Botanici de Comnenis in senatu, 82.
 Querelarum gravium in Comenos causa, 129.

R

R litteram Alexius pronuntiare recte non poterat, ideo blæsus dictus, 9.
 Rætor monachus Michaelæm Ducam imperio defectum se esse fingit, 28. Robertum adit, *ibid.* Imperiali cultu Salerno ducitur, 29. Detectus a Raule, in eum excaesdit, 36. Crotone clam ab emissariis Roberti subornatur ad istam fabulam ludendam, 29.
 Raimundus comitis Barcinonensis filius, Roberti gener, 28.
 Ramel locus pugnæ Gallorum cum Babyloniis, 328.
 Raul legatus Roberti Constantinopolim missus, 33. Inde redit dissuadet bellum in Alexium, 36. Quo facto iram Roberti in se concitat, *ibid.*
 Raul comes primus post Gothofridum Constantinopolim advenit cum equitum per litumque militibus quindecim, 298. Trajicere cunctatur, *ibid.* Missum ad se Opum hostiliter accipit, 299. Pugnatum cum Romanis et circumventus vincitur, *ibid.* Trajectionem ultro petit, *ibid.* Ejus copia mari ad S. Sepulcrum deportatur, *ibid.*
 Redemptor vegetigalium cum pecunia publica ad Comenens rebellantes per vim ductus a Joanne Cæsare, 56.
 Regibus præsertim opus Deo placato, 80.
 Regnum ars artium,
 Reipublicæ cum humano corpore comparatio 22.
 Religiosæ virtutes Irenes Augustæ, 361.
 Religio Alexii, 436.
 Reliquaria theca Henrico ab Alexio data, 94.
 Reliquias classis naufragium passæ Robertus colligit, 99. Lantolphus item Romanus dux, 538.
 Remissiones ab Alexio valetudinibus causa sumptæ, 449.
 Res maritima Romanorum graviter laborat, 321.
 Res militaris Romanorum periclitata, 91.
 Respirationis difficultate ingenti Alexius laborat, 498.
 Revocatio Monomachati per Auream Bullam, 97. Blæsi quoque Manichæi, 158.
 Rex Germaniæ. *Vide* Henricus.
 Rex Francorum duplici affinitate Baimundo junctus, 518.
 Rhapsomates rebellans ingenti classe Cyprum invadit, 218. Impetitur a Joanne Duca, 249. Inconsulte ignareque bellum gerit, *ibid.* Transugis suorum territus fugit in asylum ædis sacræ, *ibid.* Hinc persuadet dedere se, *ibid.*
 Rhodomerus fidus explorator, 229. Bono Butomitis consilio nun obtemperat, 314. A Turcis quos captos ducebat capitur, et victus ducitur, 315. Ab iis eloquentia se liberat, *ibid.* Graviter oburgatur ab Alexio, 316.
 Rintzardus Printzitas subscriptor instrumenti pacis, 416.
 Robertus Northmanus domo genere ignobilis, ingenio versutus, manu strenuus, 25, 104. Descriptio formæ ejus, 24. Mores ejusdem, *ibid.* In Italia degens latrocinium exercet, *ibid.* Filium Mascabelis cum dotali civitate ducit uxorem, *ibid.* A socio dissidet, 23. Eum per speciem colloqui circumvenit, *ibid.* Et captivum in civitate ab ipso accepta detinet, 26. Dentes ei sigillatim omnes excutit, pecuniæ magnam summam in singulos pronuntians, 27. Oculos eidem eruit, *ibid.* Fit dux Longobardiæ, *ibid.* Imperium affectat, *ibid.* Rætor monachus ab eo subornatus Michaelæm Ducam olim Augustum simulans ad ipsum confugit, 28, 29. Et ab eo multum honoratur, 30. Robertus ad bellum Romanum se accingit, *ibid.* Duas filias elocatur, *ibid.* Cur ab aliis Occidentis principibus tantum crescere permittitur, *ibid.* Fædus init cum Romano pontifice, *ibid.* Ad eum scribit, 53. Detectus habet acerbitate summa, 54. Auxilia Pontifici decernit, *ibid.* Rogerium filium Apuliæ præficit, *ibid.* Baimundum alterum filium præ se mittit, 34. Brundisium cum exercitu venit, 35. Alexium adhuc privatum conciliare sibi studet, *ibid.* Raul irascitur, 56. Navium ejus et militum numerus, 57. Urbem Corypho capit, 58. Dyrrhachii potiendi cupiditate flagrat, 40. Buthrotum cum classe pervenit, 98. Tempestate gravissima vexatur magna clade suorum, pari suo periculo, *ibid.* Reliquias naufragii colligit, et in hostium irrumpit, 99. Dyrrhachienses tentat, 104. Mari vincitur a Venetis, 106. Bellum renovat terra marique, 107. Fame et peste infestatur, 108. Naves quas penuria hærentes qua arte eduxerit, *ibid.* Machinas omnes Dyrrhachii muris admoveat, 110. Præsertim turrim ligneam quæ inutilis reddidit et incenditur, 111. Robertus peccate responderet legatis Alexii, 113. Legatos vicissim ad eum mittit quibus non creditur, *ibid.* Offert abdicationem imperii sui ante præhnum, *ibid.* Jubet suos ante pugnam vasa sua comburere et naves deprimeri, 114. Noctem quæ prælium præcedit in D. Theodori templo cum suis transigit et divinis mysteriis percipiendis vacat, *ibid.* Aciem instruit et in ea media locum sibi capit, *ibid.* Romanam aciem

disjicit clade plurimorum et nobilissimorum, 114, 115. Alexii spolia capit, 118. Irascitur suis quod ipsum non ceperint, 121. Victor de ratione belli deliberat, 123. Dyrrhachium delitione capit, *ibid.* Redire cogitur in Italiam metu irruptionis Henrici Germaniæ regis in ejus ditionem, 131, 132. Baimundum loco suo relinquere in Epiro, 132. Exercitum Salerni congregat, *ibid.* Romæ cum papa se conungit, *ibid.* Henricum fugat, 133. Romam et Salernum dedit, *ibid.* Baimundum cladi superstitem Salerni excipit, 133. Expeditionem suscipit novam, 159. Semel iterumque navali pugna vincitur a Venetis, 160. Sed eos vicissim vincit, 161. Et crudeliter victoria utitur, *ibid.* Cephaloniam invadit, 162. Moritur, *ibid.* Ubi sepultus fuerit, 163.

Rogerius Roberti filius ab eo in Illyricum eunte, Apuliæ præfectus, 54. Cum mandatis succurrendi Romano Pontifici si opus esset, *ibid.*

Rogerius Raulis frater a Roberti partibus ad Alexium transfugit, 36.

Rogerius Tacuterti, subscriptor instrumenti pacis, 416. Rogerius Francos obses datus, 402.

Rogus in Hippodromo paratus Basilio hæresiarchæ, 493. Romæ Robertus cum Papa jungunt copias contra Henricum, 152.

Romam Italus se recipiens, ibi pœnitentiam simulat, 145

Romanæ reip. miser status sub Michaelæ Duca, 3.

Romani Scythicis induti vestibus Scythas fallunt et vincunt, 225.

Romanus Diogenes. *Vide* Diogenes.

Rote et muris urbis Tauruli suspensæ et in Scythas evolūtæ victoriam dant Romanis, 216, 217.

Rubras cruces in humeris ferebant qui sacræ militia nomen dabunt, 281.

Rumor falsus de comitibus Francis ab imperatore coniectis in carcerem Gallos in eum concitat, 294.

S

Sacerdotis Latini viri fortissimi memorabilis pugna cum Mariano, 292, 293.

Sacerdotum Latinorum cum Græcis comparatio, 292. Sacramento se obstringit Alexio Hugo regis Francorum frater, 289.

Sacrarum expeditionum fama Alexium conturbat, 263. Sacræ pecuniæ subsidium petitum, 128, 129.

Sacrorum librorum studium valde ab Alexio commedatum, 148.

Sacrificio liturgico Anna interesse solita, 89.

Sacrilega crudelitas Northmanorum, 331.

Sacros homines impense veneratur mater Alexii, 87.

Saisani sultanis expeditio, 451. Ejus copiæ cæduntur a Constantino Gabra, 16. Eo nuntio percussus sultanus pacem petit, et impetrat, 452.

Salernum metropolis ditionis Roberti, 152.

Salomon Joannes senator, cum Michaelæ Anema in Alexium conjurat, 374. Hujus hominis descriptio, *ibid.* Comprehenditur, 361. Scelus fatetur, *ibid.* Exsulatum Sozopolim mittitur, 362.

Salus equi mirabilis, 449.

Sanus alæque insulæ a Joanne Duca receptæ, 248.

Sangeles sive comes S. Egidii et Tolosanus inter omnes Gallos duces plurimum eminet, 305. Ideo Alexio valde charus, *ibid.* Judicium ejus de Baimundo, 16. Serius advenit ad obsidionem Niceæ, 309. Locum sibi relictum strenue occupat, 310. Felicitur cum Turcis pugnat, *ibid.* Turrim Gonaton dictam subruit, 312. Antiochiæ cum esset, eligitur suffragiis Gallorum ad ferendam sacram cuspidem lanceæ Christi quod omnium existimus haberetur, 327. Laodiceam tradit Andromon jussu Alexii, 329. Antardrum occupat, *ibid.* Atapacam Damasci principem adversum se cum exercitu venientem ipse cum paucis egregio stratagemate vincit, 329. Arcem auferit prope Tripolim, *ibid.* Regnum Hierosolymorum obtulatum recusat, 330. Northmanos in Asiam comes justus imperatoris comitatur, 331. Ad obsidionem Tripolis versus ibi moritur ex morbo, 332. Hæredem reliquit Guillelmum nepotem, *ibid.* Sangelis filius Plectraus ab imperatore convenitur per legatum, 421.

Sanisæus dictus alio nomine Baimundus, 115.

Saracenorum perditæ mores, 284.

Saraceni apud Tyrum obsessi tractandæ pacis simulatione Gallis illudunt, 426. Eorum machinas subito incendunt, *ibid.* Et eos fugant, 427.

Sardes occupatæ a Joanne Duca, 324.

Satrappæ a Joanne Duca victi, et capti per insulam sparguntur, 325.

Satrappæ arcium ipsis commissarum se dominos faciunt, 171.

Sauroniatæ Mysi a veteribus appellati, 89.

- Sauronistarum dux proprius Carata, 193.
 Scaliarius natione Turcus, religione Christianus, occiditur in prælio a Gallis, 390.
 Scheleæ et schedographia novum inventum parum Annæ probatum, 485, 486.
 Schola Itali tyrannorum ferax, 118.
 Scopus, militare vocabulum, 188.
 Scotinum locus ubi castra Scytharum, 189.
 Scythæ cursor velocissimus, 372. Scythæ sicarius in Alexium subornatus, 377.
 Scythæ a Gallis fusi, 392.
 Scythæ humilis stature Baimundi patrualem gigantem proceritatis juvenem capit et ducit, 394, 395. Scythis ælemne est ad primam hostis fugam prædæ vacare rapiendæ, 12. Scythæ mulieres facies habent oblongas, 77. Scythæ a Blæso Manichæo concitantur in Romanos, 159. Scythæ, relicta patria, versus Danubium migrant, 182. Irrumpunt in fines Romanos, *ibid.* Missos contra se Pacuratum et Branam prælii vincunt et occidunt, 185. A Taticio vincuntur, 194. Scythæ duce Tzelgu Charopolim incursant, 188. Vincuntur a Romanis; pugna tamen non decretoria, 189. Scythici belli quam importuna calamitas fuerit, 190. Scytharum ad Alexium insidiosa legatio, 192. Scythæ legati in custodiam dati, elabuntur, 195. Scythæ imperatorem magno prælio vincunt, 196. Captivos Romanos interficere cogitant, 200. Scythæ victores cum Comanis prædæ partem poscentibus, congressi, ab iis vincuntur, *ibid.* Et obsidentur ad paludem Ozolimam, 201. In Romanos fines rursus irrumpunt, 202. Pacem faciunt et mox ab ea resiliunt, *ibid.* Romanos vehementer atterunt: et ad pacem vel iniquam compellunt, 203. Eam pacem mox violant, 204. Archontopolium cohortem cedunt, *ibid.* Pabulatores Scytharum a Taticio ceduntur, 205. Stratagema imperatoris contra Scythas proditione Neantzis irritum, 211. Scythæ a Romanis vincuntur, 214. Scythæ ad Chero-hæchos ab Alexio victi, 225. Sed nihil ea clade debiliores usque Constantinopolim promovent, 225, 226. Vincuntur a Romanis, 250. Comanos frustra invitant ad societatem ineundam secum, *ibid.* Scytharum Patzinacorum gens tota una die maximo prælio deleta, 255. Scythæ sex captivi usui sunt Baimundo ad exacerbandos in Alexium Lalæe principes, 367.
 Sebastus acclamatur Alexius, 22.
 Sebastocratoris nova dignitas Cæsaris honore superior, 78.
 Sebastocrator. *Vide* Isaacius Comnenus..
 Sebastorum nova dignitas, 79.
 Secessus Annæ per triginta fere annos otium ei dat historiæ scribendæ, 447. Ejus secessus causa triplex, *ibid.*
 Securitas cladis causa, 14. Securitas Dyrhachienium in periculo, 382. Securitas fugæ forti faciore redempta, 120. Securitas imperatoris mira post denuntiatas insidias, 254. Securitas Turcorum hostes spernentium ipsis noxia, 441.
 Seditio Amasenorum, G. Compressa, 7.
 Seniorum consilium Alexio nec eorum magno ejus malo, 112.
 Sepultura Roberti, 163.
 Sethi astrologi vaticinium de Roberto verax, *ibid.*
 Sex comites sibi circumdat imperator in prælio, 195.
 Sex diebus clausus et inaccessus manet Baimundus ægritudine animi, 589.
 Siazus ad imperatorem missus ab eo persuadetur baptismum petere, 170. Quem et consequitur, *ibid.* Arces maritimas imperatori tradit, *ibid.*
 Sicariorum secta qui Clasiæ Persis dicebantur, que et qualis fuerit, 179.
 Sidera sive ferrea, v. Illis nomen, 193.
 Signum instans mortis, 593.
 Signum matris Comnenorum quid representaret, 84.
 Simulata Romanorum fuga, 110.
 Simulatus transiit missus ab Alexio ad Baimundum, 584.
 Sinæpe civitas expulsa a Charatica, 169.
 Situs urbis Dyrhachii describitur, 381.
 Smyrna erumpit Tzacha cum classe valida in insulas imperio subjectas, 205. Smyrnæ se recipit, plures naves parvas ad idem propositum, 210. Smyrna Joanni Ducæ deditur, 322. Smyræ Caspax dux Romanæ classis interficitur, 325. In ejus necis ultionem irruentes in urbem classiarum decem millium hominum cædem perpetrant, *ibid.* Smyræ præfictur Hvaleus, *ibid.*
 Solis deliquim insigne prævisum ab Alexio, 193.
 Solium et ornatus imperatoris concionem militarem habentis, 263.
 Sollicitudo imperatoris, 375. Sollicitudo Alexii forti fiducia conjuncta, 225.
 Solomon dux Dacorum, 188.
 Solymas Orienti toti præest, 95.
 Solymas sultani novam irruptionem in Asiam pirat, 469. Ekrotante Alexio septies incursat, *ibid.* Podagram imperatoris ludis scenicis tradit, 461. Suis ariæ victis ipse vix evadit, 466. Scythæ consilio usus suavitatis ut Romanos adoriatur noctu frustra id tentat, 477. Pæcles leges ab Alexio accipit, 478. Conjuracionem Massut ejus fratris in eum factam et Alexius indicat, 479. Ille indicium et consilium contemnit: somnio præago iterum monetur, *ibid.* Per proditionem comprehensus excæcatur, 480. Deinde propter arcanum ejus ab uxore evulgatum occiditur, 481.
 Solymas archisatrapas Turcorum pacem facit cum Alexio, 169. Nicæa exiens Apelchasanum præsidii præfectum ibi relinquit, *ibid.* A filio Philareti persuasus Antichiam petere duolecium itinere noctium eam urbem improvisus occupat, 169. Prælio vincitur a Tutuse, *ibid.* Et seipsum interficit, 170. Solyman filii Nicææ in principes admissi a Turcis, 180.
 Somnium Alexii bene ominatum, 159, 159.
 Stostenium locus prope Constantinopolim, 241.
 Spargiaruchus sultani Taparæ filius Tutusem vincit et necat, 179.
 Species proci terribilis classis Baimundi, 569.
 Specimen roboris Bryenii, 14.
 Spoliis Alexii Robertus potitur, 118.
 Sponsalia Gregorii Gauræ primo cum Alexii nepte, 240. Deinde cum filia, 241.
 Sthlaniza locus conductus copiis ad conveniendum, 560.
 Strabobasitei victoria insignis, 464.
 Strages Turcorum ingens, 327.
 Stratagema Alexii adversus Castorienses, 152.
 Stratagema Alexii in Baimundum, 151, 155.
 Stratagema Alexii irritum, 114.
 Stratagema Baimundi, 142.
 Stratagema Sangelis, 329.
 Stratagem imperatoris quo Tzuruli obsessus, artificio suspensarum rotarum et evolutarum in Scythas se expedivit, 216, 217.
 Stratagema Baimundi novum et singulare, 341.
 Strategius Aaronis famulus Domitium suum conjurationis in Augustum factæ deserit, 378.
 Stratopedarchæ dignitas Aspietæ concessa, 560.
 Structores turris opticeæ calentes, 581.
 Studiis vacant Alexius et ejus uxor, 147.
 Studia litterarum Alexio imperante florent, 144.
 Studium religionis propagandæ magnum in Alexio, 181.
 Stylus brevis et simplex auctoritatem veritatis habet, 448.
 Stylus ac scriptio Itali vitiosa, 146.
 Stypeota dux Romanus Turcos vincit, 464.
 Subterranea pugna Romanorum in Gallis, 585.
 Successor imperii animam agente Alexio palatium occupat, 503.
 Sultanes affinitatem imperatoris ambit, 177. Sultanes a fratre immissis sicariis occiditur, 178.
 Sultanes contra Tzacham litteris imperatoris irritatus, 250. Tzacham ad se ultro venientem in convivio interficit, 251.
 Sultanus magnus legatum ad imperatorem mittit, 170. Sultanicium dictum palatium sultanum, et dignitas ipsa ac potestas sultanica, 171.
 Superbiæ accusatur Petrus Eremita, 287.
 Superius palatium Bucoleon dictum, 72.
 Summus imperator qui merito dicatur, 467.
 Suspicio venit in morbo Alexii, 457.
 Suspiciones hominum adversus Mariam Augustam, 71.
 Synadenus successor imperii a Botaniate destinatus, 45. Prælium contra Robertum Alexio suadet, 112. Eo prælio Synadenus occiditur, 117.
 Synesius pacem cum Scythis tractat, 202. Scythas captivos censet interficiendos, 254. Ob id graviter objurgatur ab Alexio, *ibid.* Occisus deinde (incertum quo casu) captivis Scythis, gravissime periclitatur Synesius ab ira imperatoris, 255.
 Synodus adversus Nilum Armenosque celebratur, 270.
 Synodus a sebastocratore convocata, 228.
 Symeonis vertex locus alio nomine dictus curia Scytharum, 193.

T.

- Tabula oræ littoralis ab imperatore ad Contostephanum classis ducem missa, 596.
 Tabula fluctuantis muris imposita, 405.
 Tancredus liberrimi juvenis ingenui jurare fidem imperatori recusat, 316. A Pateologia nutu increpitus in eum percussurus ruit, 317.

- Tancredus Laodiceam oppugnat, 330. Eam capit defendente Trinziluca, *ibid.*
- Tancredus Mopuestiam capit, et mox Ciliciam universam subjugat, 349.
- Tancredi mater Hydruntem defendit oppugnatam a Contostephano et stratagemate obsidionem solvendam curat, 366.
- Tancredus Antiochiam obtinet. 422. Legatos imperatoris superbe repellit, 432. Heritarum abalienare ab illo Romani conantur, 421.
- Tangripermes satrapa acie vincitur a Joanne Duca, 523.
- Taronita Alexii sororem in matrimonio habet, 78. Protophobastus uxorem et panhypersebastus dicitur, *ibid.*
- Taticius dux Romanus Turcos auxiliares ducit, 109.
- Taticius contra Apelchasesum mittitur, 171. Turcos vincit ope Gallorum semel et iterum, 171, 172. Apelchasesum sequitur, *ibid.* Et cum acie vincit, 173.
- Taticius contra Scythas mittitur, 173. Cum quibus prospere rem gerit, 181.
- Taticius Scytharum pabulatores caedit, 205.
- Taticius Nicephorum Diogenem Alexium occidere parantem repellit, 235.
- Taticius Romanas copias in oppugnatione Nicæe ducit, 513.
- Taticius Franci Antiochiam euntibus comes datus ab imperatore, 517.
- Taticius astutia Baimundi persuasus recedit ab Antiochia, 519.
- Taticius illustrissimi capituli appellatione coonestatus, 535.
- Tatranes perfidia prenitens Alexio addictus, 215. Sapienti consilio et fidei opera utilis, *ibid.*
- Temperamentum austera felicitatis, 83.
- Tempestat ingens die S. Theclæ Isaacium Augustum et totum exercitum in extremum discrimen adducit, 90.
- Tempestat navali pugna supervenit, 536.
- Templum Sancti Demetrii Thessalonice celeberrimum, 60.
- Templum D. martyris Theclæ a quo et qua occasione structum Constantiopolis, 90. Cur frequentatum ab Anna Palassena, 89.
- Templum S. Theodori martyris prope Byzantium, 226.
- Tempus irruptionis Turcicæ prænuuntiatum ab Alexio, 418.
- Terror Dyrrhachiensium, 103.
- Theca reliquiaria particulas variorum sanctorum ipsorum nominibus chartula inscriptis designatas habens dono mittitur ab Alexio Augusto ad Henricum imperatorem Germanie, 91.
- Themistocles cum Alexio comparatur, 173.
- Theodoros Gauras urbis Trapezuntis, quam Turcis eriperat, dux creatur ab Alexio, 210. Oriundus e Chalcidæa fortissimus, prudentissimus et felicissimus in bello fuit, *ibid.* Gregorium Gauram filium injussu imperatoris ab aula abducit, 241. Sed remittere cogitur, *ibid.*
- Theodotus desperatum Alexii consilium corrigit, 12.
- Thessalonica Mellisseno a Comnenis oblata, 60.
- Thessalonice Alexius moratur, 318.
- Thracia incursionibus Barbarorum exposita, 451.
- Transfiguratio in sigillo Annæ Dalassene sculpta, 84.
- Transfuge Scythas deserunt, 252.
- Translatio cas'rorum Baimundi precario permessa, 402.
- Trecenti juvenes fortissimi ab Alexio ipso militiam docti, 579.
- Tres filii Alexium Augustum adoriuntur, 117.
- Triaditza ab Isaacio Comneno Augusto occupata, 89.
- Triginta dies vix prædæ comportantæ sufficiunt e Turcorum castris, 527.
- Trimestris Antiochie oppugnatione per Francos, 318.
- Trinitas male impugnatur a Porphyrio, 451.
- Tripolis oppugnatur a Sangele, 329.
- Triumphum recusat imperator, 482.
- Tumor viscerum Alexii morbo supremo laborantis, 560.
- Turci per globos pugnant, 11.
- Turcorum auxilia Comnenis rebellantibus opportuna, 56.
- Turcorum urbs regia Nicæa, 93.
- Turcorum latrocinita solerti Alexii consilio coercita, 93.
- Turcæ pax data ab Alexio bellum in Robertum meditantem, 96.
- Turci in auxilium evocati ab Alexio, 103. Turci ab ora Bithyniæ pulsati, 168.
- Turci Nicææ oppugnatæ auxilium imperatoris implorant, 173.
- Turci Nicæenses Solymæ filios principes agnoscunt, 180.
- Turci arcem Chii valide oppugnant, 206. Deditionem simulantes spatium furantur ad murum rescindendum qui eversus fuerat, *ibid.* Centonibus et culcitrus muros protegunt, *ibid.*
- Turci Bithyniam infestant, 282.
- Turci Nicæam Alexio dedunt, 313.
- Turci ad Nicæam vincuntur a Gallis, 310.
- Turci ultra ad imperatorem veniunt, 315.
- Turci triplici prælio a Francis victi, 318.
- Turci Antiochenses a sultane Corosanis auxiliis ce-
tunt, *ibid.*
- Turci ad Polybotum ceduntur a Duca, 521.
- Turcorum a Francis apud Antiochiam strages ingens editur, 527.
- Turcorum cauta ratio bellandi, 331.
- Turci a Philocale victi, 420 et seqq.
- Turci vincuntur a Camytæ, 439. Sed mox eum vincunt, 440.
- Turci ab Alexio conclusi in arundinetis comburantur, 411.
- Turci duce Solymæ irruptionem in Asiam parant, 460.
- Podagram Alexii irrident, 461. Vincuntur Romanis, 462.
- Turci ut acies instruant, 469. Quibus armis utantur, *ibid.* Ad Polybotum interfectione conciduntur, 470. Vincuntur a Barda, 472. Funduntur a Nicephoro Cesare, 476. Leges pacis ab Alexio accipiunt, 478.
- Tutach ex remotioribus Orientis partibus in Romanos movet, 4. Requiritur ab Urselio societatem cum eo jugere, enim prodit et Alexio vendit, 5. Ab Alexio Bybiti prælium promissum, *ibid.*
- Tutuses satrapa sultanis frater, 198. Chalepo Antiochiam versus cum exercitu vadit, 169. Ameram Solymam acie vincit, *ibid.* Suletanem fratrem quod de pace cum Alexio ageret immissis sicariis occidendum curat, 178, 179. Idem Tutuses Puzanum acie vincit et occidit, *ibid.* Sed paulo post Tutuses a Spargiarucho vincitur et occiditur, *ibid.*
- Tyrones horrendos curat imperator, 579.
- Tyrophagi Dominica Comneni ex urbe fugiunt, 51.
- Tyrus obsidetur inutiliter a Francis, 426.
- Tzanga barbarici areus species miri usus in bello machina accurate de-eribitur, 291.
- Tzachas Smyrnæ classem pyratam armat, 203. Chazomenas, Phocæam, Mytilenem occupat, *ibid.* Chium insulam capit, 206. Classem Romanam vincit, *ibid.*
- Tzachas Turcis in arce Chii obsessis auxilio venit, 206. Et eos liberat, 207. Oratione jactantia pacem offert Romanis, 208. Audiens Joannem Ducem contra se venientem Smyrnæ se recipit, 210.
- Tzachas mari potens insulis vastatis in occiduas regiones irrumpere cogitat, 226.
- Tzachas oppugnatur a Joanne Duca terrestri maritimeque exercitu, 246. Trimestre bellum laboriosissime pugnatum ad Mytilenem inter Tzacham et Ducem, *ibid.* Solerti Alexii consilio victor evadit Ducas, 247.
- Tzachas obsidibus datis pacem factam frangit, 217. Eius naves a Romanis capiuntur, 248. Ipse ægre fugit, *ibid.* Rursum bellum parat, 250. Dalassenus contra eum mittitur, *ibid.* Sultanus Alexii litteris in eum concitatur, *ibid.*
- Tzachas Abydum oppugnat, 231. Sed cum mari Dalassenus, terra sultanus aggreditur, *ibid.* Ad sultaneam confugiens placide in speciem exceptus ejus manu in convivio interficitur, *ibid.*
- Tzachæ filia uxor sultani Nicænis, 510.
- Tzachæ filia apud Nicænam capta Joanni Duca contra piratas misso datur ab imperatore, 522.
- Tzelgu dux Scytharum Charitopolim incursat, 188. Vincitur et occiditur a Romanis, 189.
- Tzimiscez imperator Paulicianus in Thraciam transfert, 451.
- Tzintziluca Laodiceæ prefectus, 329. Eam dedit Tacredo, 330.
- Tzipureles dux Romanus a Turcis occiditur, 412.
- Tzilas dux Romanus copias imperatoris Nicææ admoveat, 315. Idem comitari Northmanos jussus, 351.
- Tzurulum oppidum Thraciæ urbi conveniunt conjurati, 55.
- Tzurulum transferuntur castra Romana, 215. Scriba Tzuruli imperatorem obsident, *ibid.*

U

- Ultio de Paulicianis sumpta, 154.
- Umpertopolus Gallus vir fortis et militie probatus conjurat cum Alexio, 50. Præfectus Cyzico jubetur eum copias Gallicis in Scythas ire, 485. Conjurat in Alexium cum Ariete, 256. Ob id bonis multatus vita, salva, *ibid.* Videtur restitutum postea, 275. Ubi ad custodiam limitis missus dicitur, *ibid.*
- Undecim annis Joannes Ducas in Illyrico rem prospere gerit, 209

Unguentum mirificum S. Demetrii Thessalonice, 60.
 Unius imperium necessarium in bello, 105.
 Urbana et pacata opera Alexii, 449.
 Urbs et portus Laodiceæ a Cantacuzeno capitur, 359.
 Urbs ex ossibus structa,
 Ursellus Gallus in Asia potens copiis propriis pro se
 rem gerit, 5. Duces contra se missos vincit, 4. Ab Alexio
 in arcem cogitur, *ibid.* Tutacum sibi adjungit, 5. Sed
 Alexio societatem istam dirimente Ursellus capitur a
 Tutaco, *ibid.* Amazeni seditione facta Ursellum libe-
 rare parant, 7. Ad eos comperendos simulatur Ursellii
 exceptio, *ibid.* Loca quæ Ursellus ceperat ab Alexio
 recipiuntur, 8.
 Usus pontium machinæ ligneæ lateribus afflorum, 384.
 Usus vir fortissimus signifero Baimundi signum extor-
 tum terram versus inclinat, 142. *Vide etiam*, 214.
 Uzi alias dicti qui Hunni vocantur 01.

V

Vades fidei a Baimundo dati subditu ejus omnes, 410.
 Vafum stratagema sultani, 286.
 Vana fiducia et jactantia Pseudo-Diogenis, 275. Vanum
 gaudium Baimundi, 141.
 Variæ de Pseudo-Michaelæ sententiæ et studia, 104.
 Variarum linguarum schola ab Alexio erecta, 285.
 Veftes graviter armati, 251.
 Veftationibus experimentum hostis et augurium for-
 tume capitur, 131.
 Venent suspicio in morbo Alexii, 457.
 Veneti nomen dederunt factioni Circensi, 105. Venetos
 multorum præmiorum spe in Robertum Alexius armat,
ibid. Veneti pugnam navalem cum Baimundo committunt,
 106. Qua eum vincunt, 107. Veneti maris possessionem
 Roberto eripiunt, *ibid.* Veneti Robertum semel et ite-
 rum vincunt, 160. Ex victoria negligentes fiunt, *ibid.*
 Hinc Robertus eos maxima ciade afficit, 161. Venetis ab
 imperatore concessa privilegia, *ibid.* Venetorum duci
 protobasti dignitas conferitur, 161.
 Ventosi et jecatoris Latini fuga, 317.
 Ventus statuum dejecit, 347.
 Verba religiosa patientis Alexii, 557.
 Versatilia ingenta reipublicæ noxia et sibi, 59.
 Versutia Manganis in differenda expeditione bullæ
 aureæ, 65.

Vestiaritæ familiares imperatoris, 109.
 Vestes lugubres imperatricis cujus formæ fuerint, 505.
 Vestes purpureæ e serico blattia dictæ, 94.
 Vestis monastica ab explorantibus urbem induta, 6.
Vide Glossarium.
 Vexillum peculiare a commi duclis inclinatam terram
 versus tempore prælii signum erat infortunii apud Fran-
 cos, 142.
 Veterani præsidio urbibus impositi, 227.
 Victoria consilio parata gloriosior quam quæ vi aufer-
 tur, 466.
 Victorias cruentas parvi facit Alexius, 445.
 Vigilantia Pææologi, 105.
 Visio Alexio oblata præsagens imperium, 58.
 Vis nocturna adversus Alexium irrita, 477.
 Virtutes Irenes Augustæ, 352 *et seq.*
 Virtus et liberalitas Alexii multos illi amicos pa-
 rat, 31.
 Virtus Alexii adversis crescens, 444.
 Vocis sonus incredibiliter vehemens et fortis in Ro-
 berto, 21.
 Vulnere sibi adstantis non movetur imperator, 295.

X

Xericordus urbs Asiæ a Northmanis capta, 386.
 Xerogypsus fluvius prope Tzurulum Thraciæ oppidum,
 215.
 Xiphilini patriarchæ Constantinopolitani obitus, 75.
 Xyloclosiæ, quasi lignifragta, clathra e cancellatis
 lignis, vel concædes temere aggestæ silvæ, 589. *Vide*
Glossarium nostrum ad eum locum.

Z

Zatricium de nocte decumbens imperator ludii, 360.
 Remissionis genus id est ab Assyriis inventum, *ibid.* Lu-
 dus is est latruncolorum olim Latinis dictus. Hædæ
 Scacchos *Echez* vocamus. *Vide Glossarium Annæum*,
 verb. *Zatricium.*
 Zoe Porphyrogenita Eudoxiæ Augustæ filia, matri
 adeo chara ut ejus fortunæ constituendæ causa, nuptias
 cum Botaniate Augusto Eudoxia cogitaverit, 74.
 Zupanus magistratus nomen apud Dalmatas, 565.
 Zygedenus monachus suasu Alexii scribit opus cui ti-
 tulus fuit *Panoptia Dogmatica*, contra Bogomilos, 490.

NOBILES GALLI, NORMANNI AC LATINI

Quorum mentio fit apud Annam Comnenam et stemmata ac familiæ reteguntur in Notis.

Numeri paginas editionis Regiæ denotant; littera n. Du Cangii notas.

A

Abagelardus Gmiscardi ex fratre nepos, 94; n. 277.
 Adrianus PP., n. 458.
 Agnes Antiochena, n. 490.
 Albertus, 94.
 Alexander comes Gravinæ, n. 459, 488.
 Almericus Patr. Antiochenus, n. 462.
 Amiceus comes, 114, 115, 117; n. 285, 287.
 Andreas comes Rupiscaniæ, n. 438.
 Ansqetinus Cancellarius Siciliæ, 436.
 B
 Balduinus I, rex Hieros., 500, 501, 502, 528, 550, 553,
 434, 425, 427, 450.
 Balduinus rex Hieros., n. 465.
 Balduinus Marastæ dominus, n. 445, 469.
 Balliolensis familia, n. 212 *et seq.*
 Bassavilla, n. 454, 457.
 Bela, vel Belus, Banus Hungariæ, 466.
 Bernardus Extraneus, n. 379.
 Bernardus de Tremblay Magnus magister Templi, n. 465.
 Bertrandus comes Tripollitanus, 424, 425, 428; n. 407,
 408.
 Bertrandus, filius nothus comitis S. Ægidii, n. 465.
 Bodinus Dalmatiæ rex, 40, 97, 112, 117, 166, 209; n.
 212.

Boemundus I, princeps Antiochenus, 291, 501, 505,
 504, 509, 516, 519, 520, 527, 535, 557, 579, 407, 419, 422,
 445 *et seq.*; n. 259, 295, 380, 381, 590, 406.
 Bohemius rex. *Vide Tzechorum rex.*
 Boleslaus rex Polonorum, n. 445.
 Boritius Hungarus, n. 449.
 Boritius Bossinæ dynasta, n. 451.
 Bryennus, nobilis Armoricus, 140, 143, 152, 153, 154,
 16; n. 501, 502.
 Burchardus comes Alamannus, et episcopus Mona-
 steriensis, 94; n. 276

C

Comiscortes, nobilis Albanus, 122.
 Conradus imperator, 458, 444.
 Constantinus Calamannus, nobilis Hungarus, n. 579,
 469.
 Constantinus Humbertopolus, 50, 183, 232, 256, 275;
 245.
 Contarenius, nobilis Venetus, 160.
 Contopaganus, 590, 593; n. 395.
 Coprisianus, seu comes Conversani, 388; n. 393.

D

Dalmbertus episc. Pisanus, 355; n. 376.
 Dagobertus, 416; n. 402.
 Dionysius, nobilis Hungarus, n. 485

E

Eleemon comes, 536.
Eubulus, seu Eubalus, comes Ruclaci, 30; n. 235

F

Fredericus dux Sueviæ et imp., 414, 415, 453.

G

Gæta, seu Sigelgaita, Roberti Guiscardi uxor, 29, 35, 116, 161, 162; n. 232, 287.
Gaimarus princeps Salernitanus, 24; n. 232.
Geiza rex Hungariæ, n. 448, 463.
Gilpractus Nemitarum dux, n. 63.
Gotofredus Buitionensis, 285, 293, 294, 309, 328, 330; n. 370, 371.
Guido frater Boemundi principis Antioch., 159, 388, 389, 390, 392, 402, 403; n. 308, 392.
Guillelmus. *Vide* Willelmus.

H

Heleas filia Roberti Guiscardi, 27, 28, 36, 115; n. 223, 233, 254, 255.
Helias comes, 288.
Henricus IV, imp., 50, 31, 150; n. 294.
Henricus Austriæ dux, n. 480, 486.
Henricus Leo dux Saxonum, n. 496.
Hermanus Guiscardi ex fratre nepos, 93; n. 274
Hervæus episcopus Capuæ, 93; 274.
Hieraulus Galiciæ princeps, n. 479.
Ingo Buduellus, 393; n. 393.
Ingo comes Cenomanensis, n. 235.
Hugo Magnus Veromanduorum comes, 288, 297; n. 352, 353.

Hugo frater Richardi, 393; n. 395.
Humbertopulus. *Vide* Constantinus.
Humbertus Radulphi filius, 416.

I

Innocentius II, PP., 446.

J

Joannes Rogerius. *Vide* Rogerius.
Joffridus de Mailly, 416; n. 403.
Josselinus I, comes Edessenus, 428; n. 408.
Josselinus II, comes Edessenus, n. 469.

L

Labeslaus Bohemiæ rex, n. 443.
Ladislaus. *Vide* Uladislaus
Ladulphus, 353, 356 *et seq.*, 368, 395; n. 377.
Levo, seu Livo, aut Leo, rex Armeniæ, 432.
Lotharius imp., n. 445.
Loritelli comes, 34.
Ludovicus VII, rex Franciæ, n. 444.

M

Marchisus pater Tancredi, n. 311, 380.
Marinus Neapolitanus, an. 387, 400, 402, 416; n. 392.
Maurus episcopus Amalphitanus, 415.
Melissendis, n. 467.
Michael Dalmatiæ dynasta, 40.
Milo Armeniæ princeps, n. 490.

P

Paganus comes, seu Contopaganus, 309, 393; n. 393.
Panucomes, 137.
Paulus Romanus, 416.
Peres Hungarus, 416.
Petrus Ania, 117, 136, 324, 387, 416; n. 288.
Petrus Bartholomæus, 324, n. 370.
Petrus Eremita, 283, 285, 293, 326; n. 349.
Pisanus episcopus. *Vide* Daimbertus.
Pontesiæ comes, 136, 137; n. 296.
Primislaus Serviæ dynasta, n. 466.
Primislaus Tauroscythicæ dynasta, n. 480.

R

Raul, seu Radulphus, cogn. Pellis Lupi, 298; n. 229, 240, 360.

Raimundus comes S. Egidii, n. 305, 309, 327, 329, 330, 332; n. 354, 355, 371, 375.
Raimundus comes Barrinonensis, 50; n. 235.
Raimundus Pictavinus princeps Antioch., 450.
Renaldus princeps Antioch., n. 462, 469.
Renardus episcopus Tarentinus, 415.
Renoldus comes, 137.
Ricardus comes Andriæ, 388.
Ricardus alter comes Andriæ, n. 456.
Ricardus frater Hugonis, 393; n. 395.
Ricardus venescalus, 416; n. 403, 404, 405.
Ricardus de principatu, 388, 416; n. 394.
Robertus de Bassavilla. *Vide* Bassavilla.
Robertus II, cogn. Hierosolymitanus, comes Flandriæ, 587.

Robertus Frisius, comes Flandriæ, 201, 203, 227, 327; n. 333.
Robertus Crispinus, n. 206, 207.
Robertus Guiscardus, 23, 24, 25, 83, 91, 98, 102, 103, 107, 110, 158, 162, 163, 166; n. 230, 231, 233, 235, 237.
Robertus Parisiensis, n. 363.
Robertus comes Loritelli, n. 258.
Rogerius comes Siciliæ, 34, 37, 131, 152, 387, 400, 401, 416; n. 238, 280.
Rogerius rex Siciliæ, n. 445, 450.
Rogerius Cæsar, n. 436.
Rogerius comes, 387.
Rogerius Dagoberti filius, 416; n. 240, 402.
Rogerius frater Radulphi, 36, 387, 400, 401, 416.
Rosislaus Tauroscythicæ dynasta, n. 480.
Rudolphus imperator, 32, 33; n. 237, 238.
Rupenii, 412; n. 399.

S

Salomon rex Hungariæ, 188; n. 328.
Saracenus comes, 137, 390; n. 297.
Sanctægidianus comes, n. 463.
Sigelgaita uxor Roberti Guiscardi. *Vide* Gæta.
Simon nobilis Gallus, 423.
Simon ducis filius, n. 407.
Simon nobilis Hungarus, 416.
Stephanus comes Franciæ, seu Blesensis, 324; n. 396.
Stephanus pater Leonis primi Armeniæ regis, n. 478.
Stephanus Geysæ regis Hungariæ filius, n. 455, 486.
Stephanus Hungarus, n. 478.
Sibylla, Roberti Guiscardi filia, n. 235.

T

Tancredus, princeps Antiochiæ, 316, 320, 330, 311, 316, 318, 349, 403, 410, 422, 423; n. 380, 381.
Thomas nobilis Antiochenus, n. 462.
Toros, seu Theodorus, princeps Armeniæ, n. 450, 462, 464.

U

Ureses nobilis Servius, 265; n. 348.
Urseus de Baillieu, 3, 4, 5, 6, 7; 212 *et seq.*
Ursio episcopus Barensis, 99, 280.

V

Vladislaus Hungariæ rex, n. 430.
Volcanus Serviæ Banus, 237, 231, 232, 233, 356, 367; n. 359.

W

Welpho dux Baviariæ, 52.
Willelmus Carpentarius Meledunensis vicercomes, 288, n. 385.
Willelmus Claret, nobilis Provincialis, 399; n. 396.
Willelmus comes, 137; n. 297.
Willelmus comes Ceritanæ, 332; n. 375.
Willelmus Flamingus. *Vide* Flamingus.
Willelmus Ganz, seu de Gant, 416; n. 405.
Willelmus de Greatemesuil, 30, 324; n. 369.
Willelmus Longobardiæ dux, 443.
Willelmus Mascabeles, princeps Salernitanus, 24, 25, 26, 27; n. 232.
Willelmus, rex Siciliæ, n. 439.

INDEX GEOGRAPHICUS

AD ANNÆ ALEXIADEM.

Numeri paginas editionis Regiæ in textu Latino expressas denotant; littera *n.* Du Cangii notas.

A

- Abaszi, n. 209.
 Abylobum, 281.
 Abylus, 251, 420, 489; n. 440.
 Ace seu Acra, 427; n. 408.
 Achris, 109, 122, 126, 156, 236; n. 284, 542, 388.
 Acrocon, 411, 443, 478.
 Acrum, 431.
 Adana, 340, 413; n. 379.
 Adriaticum mare, 37, 176, 285.
 Adrianopolis, 176, 183, 189, 274, 280; n. 437.
 Adrianopolis in Asia, n. 435.
 Ægium, 241; n. 344.
 Ægypti, 438; n. 411.
 Ægyptus, 176.
 Æmus mons, 190, 431
 Ænum, 430; n. 341.
 Aer, 462.
 Aetos, 414.
 Agathonice, 281.
 Agreni, 78.
 Agrustopolis, 318; n. 367.
 Aiaua, Alani, n. 209.
 Alemanni, 30, 130.
 Alethene, 441.
 Alexandria, 433, 201
 Alexiopolis, 4 6.
 Alitium, 457.
 Allage, 139; n. 301.
 Almyrus fluvius, 10.
 Alpes, n. 448.
 Alyca, 135.
 Amallis, 163; n. 254.
 Amasia, 5, 6, 7, 331; n. 225.
 Amastris, 431.
 Amorium, 470, 472.
 Amphipolis, 22.
 Ampus, 477.
 Anabaza, 413.
 Anazarbus, n. 433.
 Anchialus, 171, 273, 279, 379.
 Ancyra, 331.
 Andronia, 438.
 Antardus, 329, 443; n. 374.
 Antartus, 413.
 Antiochia, 44, 318, 319, 422, 423; n. 212.
 Aocata, 439, 440.
 Apollonia, 180, 181, 459.
 Aprus, 204; n. 338.
 Apulia, 34, 99, 103, 162.
 Aramisus, 414.
 Araxis fluvius, n. 301.
 Arbania, 122, 166, 390; n. 291
 Argyra palus, 294; n. 353.
 Armenia, Armeni, 270, 334; n. 412.
 Armeniacum thema, 6, 30, 331; n. 225.
 Armenocastrum, 469.
 Aribac, 412.
 Ascania palus, 220.
 Asia, 179, 171, 431.
 Ason, 290.
 Aspæ Ecclesiæ, 137; n. 297.
 Ather, 162; n. 316.
 Athlabotlyn, 414.
 Athra, 37, 294; n. 251.
 Atramythium, 420.
 Attalia, 334, 419; n. 376.
 Augustopolis, 478
 Aulon, 34, 35, 98, 103, 131, 143, 157, 158, 283, 368, 389, 393; n. 258, 386.
 Avognia, n. 209.
- B
- Baana palus, 282.
 Babagora, 422.
 Babylon, 328.
 Bagdat, 169; n. 521.
 Bagora, Bagulatus mons, n. 588.
 Balabista, 556.
 Balaneus, 423; n. 374.
 Barlarius, 18; n. 229.
 Barenus fluvius, 439.
 Baris, 99, 288, 366; n. 280.
 Bacolum, n. 436.
 Bactetum, n. 436.
 Basilacii fons, 22; n. 229.
 Basilica, 441.
 Basilea, 171; n. 324.
 Beliatova, 158, 182, 181.
 Bempetuz, 488; n. 320, 528.
 Beneventum, 52.
 Beroc, 198, 210, 273.
 Berrhœa, 18, 414; n. 229.
 Betrinum, 193.
 Bidyne, 434; n. 413.
 Bithynia, 93, 168, 282, 509
 Bituntum, 436.
 Bitzina, 182, 193; n. 327
 Blachi. *Vide* Valachi.
 Blisnum, 183; n. 327
 Bodena, 136.
 Bollysus, 208, 210.
 Bondicia, n. 316.
 Bonditze, n. 316.
 Borze, 412.
 Boporus, 95, 96, 168, 176.
 Bostha seu Bossena, n. 418.
 Bothrentum, 159, 161; n. 280, 308.
 Bousa, 289.
 Branea, 233.
 Branizova, n. 412, 430.
 Britii, n. 438.
 Brundisium, 33, 57, 97, 136, 366, 415.
 Bucephale, 483.
 Bulgari, 17, 68, 227
 Bunus, n. 436.
 Buramzova, 449; n. 412.
 Buza, 391, 392, 351.
 Butotus, n. 416.
 Butrotus, n. 308.
 Byblus, n. 379.
 Byzotus, n. 381.
- C
- Caballo, 289, n. 561.
 Cabiri, n. 302.
 Cæsarea, n. 399.
 Caladendra, 235.
 Calatbadori, 276.
 Calaura, 11; n. 226.
 Calliopolis, 433.
 Calzierin, 414.
 Canina, 35, 389, 390; n. 239.
 Cappadocia, 92, 171, 421.
 Capua, 99.
 Carambis, 241; n. 311.
 Carme, 441, 442.
 Carpathus, 218; n. 343.
 Carpiana, 58.
 Castotis, 414
 Cassiope, 160; n. 310.
 Castoria, 137, 142, 143, 152; n. 99, 303.
 Cathisnatin, 414
 Catzieii, n. 482.
 Cauca, n. 399.
 Caucaha, n. 399.
 Caucalis, 289, 290.
 Cedoctus, 10 et 226.
 Cedrea, 470, 471.
 Celbianum, n. 407, 437.
 Cellia, 134, 178, 462; n. 300.
 Celtæ, 3, 10, 11, 21, 111, 113, 116, 171, 173, 227, 232, 285; n. 438.
 Cephalenia, 162, 333.
 Cerbinum, 421, 431; n. 407.
 Chaisini, n. 325.
 Chalep, 169, 414, 430.
 Chalybes, 471.
 Chariopolis, 168, 204; n. 320.
 Charsanes fluvius, 111, 118, 122, 392; n. 287.
 Chasii, 178, 179, 180; n. 325.
 Chela, n. 349.
 Chersonesus, 429.
 Chimara, 368; n. 386.
 Chius, 206, 207, 321.
 Chilara, 421, 429, 439; n. 407.
 Chliat, n. 205.
 Churebacchi, 221, 225, 376, 378; n. 340, 440.
 Chureni, 227.
 Chomatene, 63, 71, 92, 324; n. 217, 273.
 • Chorosan, 178, 180, 318, 331, 433; n. 35.
 Chortarea, 273.
 Christopolis, 233, 258.
 Cibotis, 309, 331, 438, 461; n. 365
 Cicicia, 353, 340, 348; n. 266.
 Cioua, n. 480.
 Cissabus, 138.
 Civitot, n. 325.
 Cius, 72, 464; n. 324, 366.
 Clyzomena, 203; n. 338
 Cnidus, 333
 Coa, 333.
 Cobar fluvius, n. 302.
 Cœle, 429.
 Cœlesyria, 348.
 Colonea, 364; n. 386.
 Comani, 194, 200, 273, 454, 449, etc.
 Comanorum jugum, 233.
 Commermarî, 414.
 Corcyra, n. 447.
 Corone, 338.
 Corynthus, n. 446.
 Corypho, 38, 98, 139, 160, 353, 347; n. 240.
 Cotæracia, 461.
 Crenides, 411.
 Creta, 348, 256.
 Croton, 29.
 Cule, 188.
 Curicus, 337, 338; n. 377.
 Cyrene, 249; n. 346.
 Cyzicus, 47; n. 244.
- D
- Dacæ, 188, 234, 416, 434
 Dalmatæ, 9, 17, 37, 92, 97, 98, 103,

110, 125, 131, 209, 288, 356, 366, 370, 380, 385, 6, 58, 59, 60, 116, 141; n. 212, 481.

Damalis, 59, 61, 64, 74, 95, 305, 433, 443, 461, 482, 162, 171; n. 252.

Dama-cus, 329, 429.

Dani-ta, n. 482.

Damoerania, n. 217.

Danubius, 182, 188, 192, 233; n.

320.

Daphnium, 253; n. 316.

Diabolis, 126, 386, 397; n. 292.

Decimum, 221; n. 310.

Delphina, 158.

Davre, 371, 390; n. 388.

Diabolis fluvius, 380; n. 391.

Diampolis, 189, 202, 274.

Diampyra, 189.

Dinylia, 224.

Divalis fluvius, n. 391.

Dolyum, 463.

Dominici palatium, 141.

Doryæum, 469; n. 352.

Dracō fluvius, 97, 286; n. 279.

Dristra, 138, 182, 189, 193, 194; n.

527.

Drymon fluvius, 371; n. 388.

Dux, 412.

Dyrrachium, 9, 17, 37, 92, 97, 98,

103, 110, 125, 163, 209, 288, 336, 366,

470, 530, 383; n. 280, 318.

E

Edessa, 429.

Elissus, 370, 371.

Empolis fluvius, 439.

Ephesus, 321, 325.

Epidamnium, 17, 99; n. 280.

Epirus, 102.

Ermon, 413.

Ernaginum, 365.

Euphrates, 176.

Eurus fluvius, 56, 184, 376, 450; n.

251.

Exdaveni, n. 388.

Exeba, 158.

F

Farfar fluvius, n. 367.

Flandria, 201; n. 534.

Flaviana, n. 455.

Franch, 14, 106, 109, 183; n. 361.

G

Gabala, 339, 413; n. 578.

Gades, 382; n. 391.

Gaita, 469.

Galitz, n. 449.

Genuenses, 358, 316, 429.

Geranium, 376; n. 5-9.

Germani, n. 439.

Germanicea, 412.

Germia, 461.

Getæ, 89.

Gichon fluvius, n. 301.

Glabinitza, 91, 125, 128, 390, 391;

n. 280.

Gabitza fluvius, 158.

Glossa, 98.

Glyceus fluvius, 107, 108.

Goloe, 189, 193, 198, 202, 271, 281-

n. 329.

Gradus inf., n. 314.

Gravina, n. 436.

Guarani, n. 236.

H

Hæmi clusuræ, 190; n. 328.

Hays fluvius, 351.

Hebraici, 318; n. 367.

Hebrus, n. 251.

Heleopolis, 286, 326, 463, 464; n.

331.

Hellespontus, 429.

Heraclea Pontica, 92, 18.

Hercynia silva, 452.

Herculis columnæ, 178, 283.

Hiericho, 36; n. 279.

Hirrum, 300; n. 361.

Hierusalem Syriae urbs, 527, etc

Hierusalem Ithacæ urbs, 162.

Hydrus, 34, 37, 159, 366.

I

Iaxartes fluvius, n. 301.

Iberia, 170, 106, 116; n.

209.

Ibyr fluvius, 439.

Iconium, 460, 463, 469, 471.

Ilyricum, Ilyrii, 17, 38, 93, 99,

103.

Ister fluvius, 89, 189, 192.

Italia, 11.

J

Japha, 328; n. 372, 373.

Japygia, 33.

Joannina, 125, 133; n. 291.

Juvenatium, n. 486.

L

Lampe, 177, 324, 420, 447, 174; n.

325.

Laodicea Phrygiæ, n. 430.

Laodicea Syriae, 324, 329, 339, 348

410; n. 373, 375, 381.

Larica, 189.

Larissa, 137, 138, 141, 412.

Latini, 92, 195.

Lebune, 230, 252.

Lentiana, 433, 461.

Leucas, 317; n. 367.

Leucas, 333, 469.

Leucasia, 249; n. 346.

Libanus, 329.

Libotanium, 159; n. 300.

Ligures, n. 431.

Lichnis palus, 371; n. 388.

Limnia, 414.

Lipentium, 252, 255, 265; n. 346.

Lobitzus, 90; n. 272.

Longinias, 340; n. 379.

Longobardia, 23, 93, 96, 283, 288,

313, 347; n. 351.

Longum littus, 427.

Lopadium, 177, 439, 461, 464; n.

525.

Lulum, 412; n. 599.

Lycostomum, 133, 141, 142.

Lysinachia, 201.

M

Macedones, 11, 189.

Madytus, 429; n. 410.

Mæander, 323; n. 438.

Mala costa, 118.

Malea promontorium, 358.

Maphetum, n. 436.

Mannista, 340; n. 379.

Mauzicerte, n. 302.

Maraceus, 413; n. 373.

Marasis, 354; n. 376.

Marca Auconitana, n. 457.

Marceila, 202; n. 537.

Marchatis, 359; n. 378.

Mare Calzam, n. 201.

Mariza, n. 251.

Marisis, 534.

Mariandyni, 202; n. 319.

Mauranaharam, n. 301.

Mauropotamus, 230.

Maurus mons, 418; n. 218.

Melagina, 411, 462; n. 411, 456.

Melafa, 30, 123, 162, 133; n. 254,

311

Melitene, 180.

Melum, 380.

Misampeii, 312.

Mesonax, 473; n. 414.

Mesopotamia, 414.

Mestus, 376.

Methymna, 206; n. 291.

Miscura, 463.

Mitylene, 207, 246, 247, 218.

Mocrus, 371; n. 388.

Mogiena, 136, 137; n. 297.

Monolyceum, 459, 463.

Monopolis, n. 436.

Mons Ferrandus, n. 453.

Mons Mirabilis, 412.

Mons Pelosus, n. 456.

Mons Peregrinorum, n. 373.

Mons S. Auxentii, n. 435.

Mopsuestia, 349, 413.

Mosynopolis, 154; n. 306, 381.

Myloum, 114.

N

Naissus, n. 329.

Naupactus, 37.

Nocra, 414.

Nemesus, 249.

Nemetzi, 62; n. 257.

Neocastrum, 457.

Nesus, 449.

Nicea, 95, 168, 169, 171, 173, 177,

179, 180, 183, 309, 311, 478, 481; n.

366.

Nicea parva, 193, 217, 279, 280; n.

320.

Nicopolis, 37; n. 210.

Nicomedia, 96, 72, 174, 137, 282,

309, 463.

Nomades, n. 181, 472.

Northmanni, 283, 370, etc., n. 319.

Nymphæum, 421; n. 407.

O

Olympus, 441, 462.

Orestias, 37, 109.

Ostunium, n. 437.

Ostrobis, 156.

Ostrurypitza, n. 482.

Onētoues. Vide Velones.

Ozolimæ, 200; n. 351.

Oxia insula, n. 435.

Oxus fluvius, n. 301.

Oxydromus, 318.

P

Pagatzi, 229; n. 478.

Pagra, 412.

Paupertum, 326; n. 370.

Pallia, 105.

Palus, 289.

Palus, 40 Martyr, 475.

Pamphyum, 184.

Pamphylius sinus, 429

Paphlagonia, 92.

Parseum, 439.

Passara, 160; n. 310.

Pattara, 356.

Patzinaca, 194, 198, 228, 230; n.

327.

Paurace, 332.

Pelagonia, 137, 186; n. 291.

Pelecanus, 298, 300, 309, 312, 313,

316; n. 360.

Pergamus, 421, 429.

Peritzum, 419.

Pernicum, 233; n. 316.

Pernitzium, 255.

Persis, Persæ, 5, 168, etc.

Persthlava, 194; n. 329.

Pescara, n. 475.

Petra, 118, 391.

Petricum, n. 469.

Petrula, 380, 389, 395, 397.

Peutze, n. 319.

Pharus, 241; n. 311.

Philadelphia, 324, 420, 421, 427,

451, 443.

Philea, 294.

Philippi, 22; n. 412.

Philippopolis, 138, 185, 184, 184,

203, 245; n. 412.

Phiocati vadum, 230.

Philomellum, 324, 323, 471, 473,

481; n. 369, 414.

Philopatium, n. 217, 440.

- Polobit, 136, 143, 255.
 Polybotus, 210; n. 539.
 Prenetus, 172.
 Principis insula, 462; n. 414.
 Propontis, 178.
 Provincia, 289; n. 351.
 Prusa, 439.
 Pylius, 576; n. 390.
 Putse, 278.
- R**
- Rædestum, 164
 Rama, 230; n. 372.
 Ramel, 328
 Ravenneum, 159; n. 591.
 Rhodope, 450, 451.
 Rhodus, 356.
 Romania, 81.
 Rufanum Palatium, n. 316.
 Rusium, 210, 212; n. 339.
- S**
- Sagundaus, 468.
 Salabrias fluvius, 441, 442; n. 294.
 Salernum, 29, 30, 52, 132, 133, 158;
 n. 294.
 Samus, 243, 535.
 Sanctus Egidius, 505; n. 564.
 Sanctus Georgius, 178, 461, 463,
 464; n. 375.
 Sanctus Hellas, 412.
 Sangarius fluvius, 282; n. 549.
 Santabaris, 470.
 Saraceni, 109, etc.
 Sarbanum, 414.
 Sardes, 524.
 Saron, fluvius, 319; n. 581.
 Sauromatae, 89, 142, 182, 188, 195,
 281; n. 272.
 Scamander, 429, 439.
 Scardona, n. 482.
 Schisa, 57.
 Scopia, 136, 252, 253; n. 597.
 Scolinum, 188, 189.
 Scutarium, 281.
 Scythæ, 11, 12, 153, 177, 182, etc.
 Seleucia, 358, 427; n. 377.
- Serræ, 255, 258.
 Servia urbs, 252.
 Servia regio, 451.
 Sesaris, 412; n. 434.
 Seutlus, 336; n. 377.
 Sgeniu, 414.
 Sicilia, 143.
 Sidena, 185, 193, 281, 282; n. 248,
 249, 327.
 Silvestri domus, 280.
 Sinope, 169, 170, 176; n. 525.
 Sirmium, n. 431, 478.
 Slavi, n. 245.
 Slopium, 536.
 Smyrna, 245, 246, 250, 321, 322,
 323, 419, 421.
 Soscus, 156.
 Sosopolis, 130, 362; n. 294, 430.
 Sosthenium, 211, 298; n. 543.
 Stihlavitz, 350.
 Strompitz, 356; n. 382.
 Sudi, 519, 412; n. 368.
 Suetium, 412.
 Sycæ, 537; n. 337.
 Symeonis mons, 193.
- T**
- Tamiathus, 163; n. 487. Tanais, 21.
 Taran fluvius, 60.
 Tarentum, 99, 88, 61.
 Tarsus, 524, 540, 548, 415, 9, 104.
 Taurocomum, 279.
 Tauroscythæ, 54, 66, 156, 157, 140,
 146; 480, 481.
 Taurus mons, 519, 113, 107.
 Tebenna, 364; n. 586.
 Telcempsi, 414.
 Teluch, 412.
 Temessa, 92; n. 457.
 Temises mons, 67.
 Therma, 274; n. 548.
 Theodosiopolis, n. 302.
 Thessalia, 11.
 Thessalonica, 17, 18, 21, 60, 110,
 145, 348; n. 252.
 Thracia, 10, 50.
 Thracesium thema, 429; n. 410.
- Thule ins., 62, 66, 176, 370; n. 256,
 387.
 Thynia, 95, 96.
 Tigris fluvius, 176.
 Tilia, 414.
 Traunum, 85; n. 486.
 Trapezus, 240, 364; n. 543.
 Triaditza, 89; n. 272.
 Tricala, 157, 158, 142.
 Trimons, 450.
 Tripolis, 329, 350, 424; n. 574
 Troglodytica, 176.
 Turci, n. 198.
 Tyganium, 480.
 Tyrus, 546, 426, 450; n. 408.
 Tzechi. Vide Zechi.
 Tzibiscus, 157; n. 500.
- U**
- Ugernum, n. 364.
 Ungaria, 145.
 Usi, 142, 201; n. 504.
- V**
- Valachi seu Blachi, 158, 227, 274;
 n. 500, 485.
 Veneti, 105, 106, 160, 546; n. 282,
 285.
 Venetia, 125.
 Venusium, 165; n. 518.
 Vescia, n. 435.
 Vetones, 370, 445; n. 587.
- X**
- Xerigordus, 286; n. 551.
 Xerogypsus, 215; n. 540.
- Z**
- Zacynthus, 55.
 Zebel, 415.
 Zengme, n. 451.
 Zibel, n. 579.
 Zompe, 472.
 Zompus, n. 545.
 Zume, 412.
 Zygum, 245, 252, 275, 281; n. 545.

INDEX RERUM ET VERBORUM MEMORABILIUM

QUÆ IN NOTIS AD ALEXIADEM CONTINENTUR.

Revocatur Lector ad numeros grandiores in NOTIS expressos, qui paginas editionis Du Cangii repræsentant

A

- Aatus, seu Aetus, Ecclesia sic dicta
 CP., 248.
 Abbates dicti monachi seniores, 256.
 Achridensis episcopatus, 388.
 Acclamations imperatricibus per-
 inde ac imperatoribus factæ, 282.
 Acropolis CP., 259.
 Adoptiones honorariæ, 244.
 Aëris inæqualitas, 224.
 Affectiva imaginum adoratio, 293.
 Aitho D. Curyci, 377.
 Aiemanii statura proceri, 231.
 Alexius imp. dissimulandi peritus,
 214, 392. Ejus res gestæ antequam
 imp. fieret, 218. Pietas, 298. Roberti
 mortem dolet, 518. Ejus nummi, 522.
 Epistola ad comit. Flandr., 335. Ve-
 rax, 312. Illius mors, 425.
 Alvates, 305.
 Amalphantani mercaturæ operam dant,
 311.
 Amiclorum familia, 286, 287.
 Amermumes, Amtrabilis, Am-
 ravisus, Amiraldu, 323, 371, 372.
 Anemades, 383. Anemæ turris, 385.
 Angli in exercitu Boemundi, 387.

PATROL. GR. CXXXI

- Angelicus habitus, 265.
 Angulus S. Demetrii, 182, 259.
 Angulus Biacher n., 182.
 Annæ Commenæ tumulus, 412. Ca-
 lamitates et eruditio, 224.
 Ahtemurale, 326.
 Antiochia a Turcis capta, 325. A
 Christianis expugnata, 369. Illius acro-
 polis, 366, 369.
 Antiocheni duces, 242.
 Apapaces Turcos, 374.
 Apostolicus Turcorum, 372.
 Applicare, 334.
 Aquila biceps, insignia Palæologi-
 rum, 255.
 Arabici equi, 408.
 Archizupani, 347.
 Arcubalarum usus, 537.
 Arietem invenere Carthaginenses,
 591.
 Armenii Thraciam incolentes, 413.
 Armiger, 259.
 Armillæ imp. et regum, 260, 262.
 Aroniorum familia, 590.
 Arsenal CP 182.
 Artacidæ Turci, 215.
 Arundo chr. 184.
 Asan, 367.
 Assasini, 325, 326.
 Astarte, 331.
 Aayli jure donata ædes Sophiana,
 247.
 Athanati, 226.
 Atria ædium æverarum, 557.
 Augustaticum, 269.
 Augusteum, 185, 260.
 Auferrant, 409.
- B**
- Balliolensis familia, 211, 212, 215.
 Baliata, Balaëris arcus, 358.
 Bambalio, 229.
 Banus, 547.
 Barangi, 256.
 Barbara lingua, 237.
 Barbatii Veneti, 283, 320.
 Barbatine Northmanni et Franci,
 283, 320.
 Barbecana, 250.
 Bardariotæ, 284.
 Bellum pacem parit, 385.
 Be Iphet idem qui Tagroibecus, 205.
 Benedictio, 419.
 Berciarocus sultanus, 324.
 Bisacuta, 257, 347.
 Blachernarum palatium, 246, 442.
 Templum, 249, 330, 342.
 Blaucha CP., 182.
 Blattium Byzantinum, 275.

41

Boanerges dictus S. Joan. evang 232.
Boemundus Wiscardi primogenitus, 259. Alexium fugat, 295. Ex Italia excedit, 380. Uxorem ducit Constantiam, 380, 381, 380. Moritur, 406. Illius ditioes, 564.
Bogomili, 421.
Brachiale, propugnaculum, 219.
Brachialia, ornamenta brachiorum, 260, 261.
Breve, Brevis, 506.
Britones verbosi, 410.
Bucoleonis palatium, 265. Portus, 265.
Burzes, 414.
Buxida, 375.

C

Caballarii, Græcis, qui nostris, milites, 599.
Calicæ dicti angeli, 264.
Calamanus dux Mamistrensis, 379.
Calanarium imperatorium, 258.
Calcei aculeati, uncinati, 502, 503, 504.
Calceos soleis mutabant, cum mensæ accumbant, 558.
Caigarii, 259.
Canera, fuscus, 251.
Camerarii dignitas, 251.
Cananorum familia CP. 586.
Ca icini dignitas, 578.
Caniculus, 258.
Canon ecclesiasticus, 420.
Canonici, canonicæ, 420.
Capax pro lebe, 267.
Capitanata, provincia Italiæ, 275.
Capones, dicti evuchi, 219.
Cappi cur dicti Judæi, 219, 220.
Caput S. Joannis, 566.
Carceres CP., 423.
Carnium (a) esu abstinabant monachi S. Basilii, 264.
Carpentarius cur dictus Willelmus Meledunensis, Carpentaria, Carpentata ædificia, 565.
Castellum Boemundi, CP. 563.
Catapani Italiæ, 275, 276.
Cataractæ Danubii, 528.
Catargalimens CP., 265.
Caucas, 278.
Caucus, Caucii nummi, 278.
Cerei perpetuo ardentes, 589.
Ceritanis comitatus limites, 576.
Chalcopria, 295.
Character, moneta, 212.
Charonum familia, CP., 270.
Charitas, Christiana porta, 258.
Chartularii varii, 452.
Chlamys pro milite, 596.
Chlitzlestian sultanus Iconiensis, 415.
Chærobackhorum campus, 540.
Chærosphactes, nobilis Byzantinus, 274.
Chomatani, qui dicti, 217.
Chorus, pars templi, 217.
Christophorus de Bondelmontibus, 182.
Ciliciæ montes, 206.
Cinnabari subscribebant imp., 268.
Cisternæ variæ CP., 183, 184, 185.
Clamor militaris, 541. Turcorum, 558.
Clausura, 509.
Clerus CP., 185.
Clusa, clusura, 501.
Cognitiones, 597.
Colores equorum, 291.
Colossus CP., 185.
Columna Justiniana, 183, 185.
Columnæ ædis Sophianæ, 551.
Columna crucis, 184. Cremata, *ibid.*
Columna Christi, 184.
Comes nauticus, 377.
Comites Conversani, 593.
Comites Pontisæ, 296, 297.

Comites principatus, 594.
Comites dicti proceres Northmanni, in Apulia, 234.
Comitura, comitia, 566.
Cometes an., 1106, 581.
Commercium, tributum, 515.
Commerciarius, *ibid.*
Comunica familia perillustris, 197.
Conestabuli dignitas apud Græcos et Latinos, 394, 595.
Congruer, 274.
Consecratæ, 418.
Consocer, 281.
Constantinus Magn. æqualis apostolis dictus, 412, 413.
Constantinopolis a Constantino M. dicta, 182. Illius forma, *ibid.* Directa ab Alexio, 259. Quando ab eo capta, 238.
Constantinopolitanus principatus nec electione nec sanguinis jure delatus, 197.
Constantinus Porphy. Ducas imper. dictus, 288, 321. Illius nuptiæ cum Helena Guiscardi filia, 255.
Constantinus Monouachus ob pud. n. dos amores infamatus, 271.
Constantiniani nummi, 401.
Consuetudines, tributa, 270.
Contoscalum, 182.
Corcyra expugnata, 241. Corcyra arx, *ibid.*
Coronata Augustæ a maritis, 267.
Cortina, 565.
Cosmas Patr. CP. 267.
Cosmidium, 250, 565.
Cothonos, portus manufacti, 267.
Crales, 405.
Crispinorum familia, 206.
Crucis Trevirensis inscriptio, 529.
Crucis cruce signatorum, et earum colores, 550.
Crystallus olim in pretio, 279.
Cubiculum, thesaurus, fuscus regius, 250.
Cuniculi, 331.
Curator, dignitas, 559.

D

Dæmoniorum fluvius, 591.
Dagobertus, unde vox deducta, 402.
Dalassenorum familia, 270.
Dalisman Saracenus, 362.
Dalmatiæ reges, 248.
Danubii fontes, 528.
Delphicum, Delphica, 411, 412.
Demetrius Zuilimir, Dalmatiæ rex, 242.
Demetrii (S.) corpus et reliquiæ, 252.
Devotæ, 418.
Dextrale, securis, 237.
Dextras dare, 228.
Dextrarii equi, 227.
Dextrocherium, 261.
Diaconissæ, 416, 417, 418, 419, 420.
Diogenis Romani imper. filii, 546, 548.
Divinatio per στρογγομαντεία, 518.
Domestici dignitas, 226.
Domesticatus, 507.
Dominæ dictæ Augustæ, 206.
Dominica Tyrophagi, 245.
Dominicus Silvius Venetus, 265.
Domus Crateri CP., 585.
S. Drausius duello certantium patronus, 562.
Drogo dux Apuliæ, 405.
Dromones, 274.
Drungarius vigiliæ, 515.
Duellorum usus in Gallia, 297.
Duello succumbentium poena, 299.
Ducarum familia et cognomen, 198.
Dux apud Græcos quis dicitur, 521.
Duces Antiocheni, 242.
Duces Constantinopolitani, 198.
Duces Thraciæ, 198.
Ducatum, 400.
Dyrrhachii origo, 282.
Dyrrhachium captum a Guiscardo, 291. Ab Alexio, 315.

E

Ebalus comes Ruciensis Guiscardi filium uxorem ducit, 255.
Ecclesiæ vasa et cimelia distracta pro redemptione captivorum, 212.
Elephantene, carcer CP., 413.
Embolus, Embolani, 513.
Encores lapides, 266.
Epistola Alexii imp. ad comitem Flandriæ, 535, 536.
Equi Thessalici in pretio, 227. Dextrarii, *ibid.* Stragulis instrati, *ibid.* Equi ænei CP. Venetias transiit, 184. Equorum colores, 291. Equi Arabici, 408.
Eudocia Alexii imp. filia, 425.
Eudoxus astronomus, 519.
Eunuchi in regum palatiis res intervertunt, 245.
Eustrathius, 415.
Euthymius Zigabenus, 422.
Examina pondera, 584.
Excubita, excubitaria, 415.
Excusati qui, excusaticum, 536.
Extraveni piratæ, 588.
Expeditio Francorum Hierosolym, 549.

F

Familiares, 285.
Familiares inimici, 245.
Farius equus, 409.
Fasciæ sepulcrales Delpare, 551.
Ferrandus, Ferrandus color., 49.
Ferrum lanceæ Dominicæ, 514.
Fenda ad vitam concessa, 402.
Fides salva, mentis, 408.
Flabella ex caudis pavonum, 346.
Forum Constantini CP., 215, 216.
Fossatum, castra exercitus, 541.
Francia, quæ dicitur scriptoribus Byzantinis, 199. Provincia Franca, 562.
Francos, seu Latinos (ita enim Latini Romani dicuntur scriptoribus passim), avaritiæ et lucri cupiditatis accusant Græci, 518. Forum fastus, 411.
Francia lanceis valent, 521. Instabiles, 519. Equitandi periti, 519.
Francorum reges regum reges dicti, 552.
Frates sese appellant reges, 271.
Frigores, Frigoreticus morbus, 559.
Fumilare, pro εὐρησις, 233.

G

Gabrarum familia CP., 543.
Gaimarus princeps Salernitanus, 252.
Galea navis species, 516.
Gallorum primus impetus, 295.
Garzi Turcorum amirallus, 415.
Getaloldali sultani mors, 525.
Gemursæ, 502.
Genealogia Iucarum, 188. Comenorum, 189, 190. Bryenniorum, 191. Regum Sicilia, 192, 193. Amiciorum, 289, 290.
Georgii (S.) templum Ramense, 575.
Georgius Camaterus, 547.
Georgius Monomachus, 279.
Georgius Palæologus, 250.
Germundus, navis species, 275.
Gothofredus Bullonius, 551. Castrum Bullonii distrahit, *ibid.* An rex fuerit, 570, 571.
Gradus, portus, 515, 514.
Gregorius Taronites, 586.
Guiscardi cognomen Roberto cur inditum, 231.

H

Hæretici omnes superbi, 526. Pielaten fingunt, 422.
Helena Roberti Guiscardi filis nuptiæ cum Constantino Porphy., 275.
Domum remittitur, 254.
Henrici IV imp. Italica expeditio, 291.

Heptascalum CP., 515.
Hierosolyma quando a Francis ca-
pta, 370.
Hippodromus CP., 183.
Historiæ laus, 353.
Hodegetria, 412.
Hominium peregrinorum quale fue-
rit, 364.
Horreum CP., 384.
Hugo comes Cenomanensis uxorem
ducit Guiscardi filiam, 235.

I

Iasarum familia CP., 305.
Iberides monachæ, 421.
Iberites, illius domus CP., 259.
Iconenses sultani, 216. Eorum
stemma, 195.
Imaginum adoratio affectiva, 293.
Imberhes Franci, 285.
Imbreviare, 306.
Inæqualitas aeris, vitæ, corporis,
224.
Irene Joan. Comneni imp. uxor, 403.
Isaacii Comneni imp. nummus, 322,
323.

J

Joannes Alexii F. Imperator dictus,
323. Maurus cognominatus, *ibid.* Ejus
nuptiæ, 382. Uxor, 403.
Joannes Axuchus, 367.
Joannes Balliolus Scotiæ rex, 214.
Joannes Cananus, 386.
Joannes (S.) evangelista cur Filium
tonitruum dictus, 231.
Joannes Italus hæreticus, 303.
Joannes Taronita, 348, 390.
Joannes Thracensis europalata, 363.
Judæa CP., 313.
Jurare super S. Crucem, 402.

L

Ladislavus Hungariæ rex. *Vide* Wladi-
slavus.
Lancea, qua Christi corpus perfora-
tum, CP. asservata, 184. Illius ferrum,
344, 345, 370.
Lanceis Franci valent, 324.
Landulfus de Græcia, 377.
Lapillus ὄρρανος dictus, 203.
Leo Diogenes, 287.
Ligius, 398.
Lingua, pro promontorio, 280.
Lociservator, 373.
Locustæ visæ ante expeditionem
Francorum Hierosol., 350.
Logotheta dromi, 262. Secretorum,
ibid.
Logothesium generale, *ibid.*
Lucernarium, 342.

M

Mabilia Guiscardi filia, 236.
Magistri dignitas, 245.
Magister militum Neapol., 392.
Magnaura, palat. CP., 183, 386.
Maniacatæ, 559.
Manichæus, idem qui Maniaces,
225.
Manichæi Philippopolitani, 264.
Mansal, Manuells imp. moneta, 322.
Manuells imp. nummus, *ibid.*
Manuelatus, *ibid.*
Manus arcæ CP., 384, 335.
Manus impositio, 416.
Mare Calzam., 201.
Maria Alexii imp. filia, 425.
Marchisus pater Tancredi, 380.
Marinus, nobilis Neapolit., 392.
Martinus (S.) par apostolis dictus,
413.
Maryandini, 349.
Masutus, a quo genus ducunt sul-
tani Iconenses, 415.
Matriculariæ femina, 419.
Matroneum, 420.
Maurix, dux classis Alexianæ, 283.

Mavors, Mavorte, 330.
Melissenus Cæsar, 300.
Mensis intrans, exiens, stans, 241.
Menses diplomatibus, non vero sua
nomina, apponebant imp., 334.
Merobaudes Cos, 250.
Mesopotamita, nobilis CP., 345.
Michael Cerularius Patr. CP., 215.
Michael Pantechnes medicus Alexii
imp., 424.
Michael Psellus, 504.
Michaelati nummi, 401.
Miliare CP., 260.
Milites Gueti, 315.
Miraculum et Mirabile, in quibus
differant, 369.
Miracula consueta, 399.
Miramomelini Hispanici, 372.
Moerus rex Bulgariæ, 329, 388.
Modius æneus CP., 384, 385.
Moles, portus, 305.
Monachi Græci a carniū esu ab-
stinebant, 264.
Monogramma, 255.
De Montanis cognominati Cilicia
toparchæ, 306.
Moravia magna, 199.
Mucemetus sultanus, a quo cæteri
sultani genus ducunt, 300.
Mundialis, 272.
Murus antepectoralis, 250.
Murus Blachernarum, 351.
Muri terracet, 266.
Musulmani, 410.
Mutatio, 301.
Mutatorium, 265.
Myreleum CP., 385.

N

Narentani piratæ, 387.
Narthez Ecclesiæ, 217.
Nasale, 228.
Naves castellatæ, 282.
Nazareni dicti monachi, 422.
Necessitatem vertere in virtutem,
325.
Nemitz dicti Germani, 257.
Nicephorus Diogenes, 287.
Nicephorus Melissenus, 252.
Nicolaus Callicies medicus Alexii
imp., 425.
Nicolaus Patr. CP., 348.
Nili anathematismi, 318.
Normanni Francici quando primam
in Apuliam et in Orientem transierunt,
207. Statura proceri, 231. Equitandi
periti, 349. Comam nutriebant, 398.
Verbosi, 410.
Numeri militares, 423.
Nummi ferrei Byzantinorum, 248.
Nummi Romani Diogenis, 276, 277.
Nummi Alexii et Manuelis imp.,
322.
Nuptiæ tertias apud Græcos vetitæ,
217.
Nymphæum, 559.

O

Obeliscus CP., 422, 423.
Oblatio pacifica, 272.
Oblationes Campionum, 363.
Officinæ CP., 312.
Omophorum Deiparæ, 329.
Orphanotrophium CP., 415, 416.
Oxus fluvius, idem qui Araxis, 201.

P

Pagani unde dicti, 386.
Palamedeum inventum, 225.
Palatium Bucoleonis, 264, 265.
Palatium Magnum, 239, 264.
Palatium Manganorum, 269.
Palatium superius CP., 264.
Palatium Petrii CP., 219.
Palatium Porphyreæ CP., 320, 321.
Palatia suburbana CP., 519.
Paracharagma, Paracaraximus, 292.

Pars mulierum, virorum, in Eccle-
sia, 420.
Partes edere, 421.
Patres monasteriorum dicti alba-
les, 256.
Patriarchæ Antiocheni Græcanici,
400.
Patzinacæ, eorum sedes, 199, 327,
329.
Pauliciani hæretici, 412.
Pentapyrgium CP., 183.
Pera, 187.
Persarum imperium deletum a Tur-
cis, 300.
Petralipharum familia CP., 288.
Petri de Turre Bisinianensis prin-
cipis historia, 252.
Petrium, locus ita dictus et mona-
sterium CP., 249.
Philopatium CP., 217.
Pigaciæ Calceorum, 503.
Pincerna, 344.
Piscibus abundat Propontis, 187.
Pissassyrius, nobilis Turcus, 202.
Podagrosi Constantinopolitani, 410.
Polis, dicta urbs CP., 184.
Polychronia, reverentia, 252.
Pons juxta CP., 359.
Populicani hæretici, 412.
Porphyrogeniti unde dicti, 197,
223, 321.
Porphyreticus, 321.
Porta Clusura, 301.
Porta Ἀσφαζτων CP., 183.
Porta Aurea CP., 182.
Porta Blachernarum CP., 250, 351.
Porta Caligaria CP., 258.
Porta Charsie CP., 258.
Porta Ferrea CP., 248.
Porta Gyrolymne CP., 359.
Porta Hodegetriæ CP., 183.
Porta Imperatoris CP., 183.
Porta Neorii CP., 514.
Porta S. Romani CP., 360.
Porta Xyloporta dicta CP., 386.
Porticus Palatii CP., 415.
Portus Clusura, 301.
Portus Bucoleonis CP., 265.
Portus Juliani CP., 263.
Portus novus CP., 265.
Portus S. Simonis, 368.
Portus Sophiæ, 263.
Portus Guiscardi, 516.
Poulainæ calceorum, 304
Præfectus urbis CP., 381.
Pranilla, Prandiara, CP., 414, 423.
Pransorium, 411.
Primicerius, 281.
Principatus comites, 394.
Pro-essiones, lites, 269.
Procestria, 326.
Procuratores Damasceni, 374.
Proedrorum dignitas, 245.
Promurale, 326.
Protonobilissimi dignitas, 339.
Protosebastii dignitas concessa duci
Venetiarum ab Alexio, 311.
Protovestiaria, dignitas, 249.
Protovestiarites, 286.
Protovestiaris, 286.
Provinciales verbosi, 410.
Publicani hæretici, 412.
Pullus, Gallcinium, 271.
Pulvis Puteolanus, 267.
Purpuratus, 321.

Q

Quadragesima indulta iis qui se
excusare volebant a felonia, 398, 399.
Quadrellus, 358.
Quadrivium, 224.

R

Radenorum familia CP., 263.
Radulphus Pel de leu, 239, 240.
Ragusini Normannis favent, 283,
284.
Raimundus comes Barcinonensis

- Guiscardi filiam uxorem duxit, 273.
 Raimundus Sancti Aegidii comes quo jure Provincie comes dictus, 351, 353. Regnum Hiebos. respuit, 371. Moritur, 375.
 Raveninus Protopatharius, 259.
 Rectorum familia CP., 233, 281.
 Reliqui de asservato CP., 336.
 Responsa, 307.
 Reges vocabant Graeci imperatores Occidentis,
 Rhomphaea, 227.
 Richardus senescallus, de eo disertatio instituta, 405 *et seqq.*
 Roberti Crispini elogium, 306 *et seqq.*
 Robertus Guiscardus, et ejus nati-les, 270. Cur Guiscardus dicitur, 251. Ejus initia et progressus, *ibid.* Principis Salernitani filiam uxorem ducit, 252. Cujus nomen Sigelgaita, *ibid.* Ducis titulum obtinet, *ibid.* Ejus u-beris, 255. Et imperatorum titulum pollicetur Gregorius VII papa, 257. Duo imp. vincit, 295. In Illyricum movet, 308, 309, 310. Huius victoria navalis, 310. Mors, 316, 317. Sepul-crum, 318.
 Roga, 269.
 Rogerius a patre Guiscardo dux renuntiat, 238. Ejus in Cephaleniam app. Isus, 343.
 Romanatus, moneta Romani Dioge-nis, 276.
 Romani Diogenis imp. clades de-scripta, 303 *et seqq.*, 308, 309.
 Rupenii Armenie principes, 309.
 Ruphianarum palatium, 216.
- S**
- Sa. rex Persis, 414.
 Sacerdotes arma tractare velantur, 358.
 Saomon Hungariae rex, 328.
 Scharatium, 250.
 Scaeorum ludus, 384.
 Scala, 315.
 Scala, ciusura, 315.
 Scala variae CP., 315.
 Scala Hebraica, 314.
 Scholae orphanotrophii CP., 421.
 Scurra, 257.
 Scuti Gallici forma, 393, 396.
 Scuta pieta, 396.
 Scythii nummi, 278.
 Scythiae historicos, 197.
 Secretum majus, minus, 307. Pa-latii, 307, 416.
 Secretum, tribunal juridicum, 262, 269, 307.
 Secretorum praeses, 269.
 Sergeantii, 397.
 Secures Danicae, Scotiae, Anglicae, 307.
 Sermones, navigii genus, 273.
 Servi in regum palatiis, 243.
 Sibylla Guiscardi filia, 255.
 Sidera CP., 218.
 Sigelgaita Guiscardi uxor, 232, 317.
 Praefatur, et vulnus excipit, 287.
 Sigilla pendentia, 243.
 Simeon Sethi, 310.
 Solymani duo, vetus et junior, 326. Solymanus Nicaeae princeps, 413.
 Soud, Souhaldia, portus, 365.
 Spatha, spatharius, spathactuctus, 239.
 Spongia Christi, 181.
 Spansalia celebrata ante portas ec-clesiarum, 26.
 Stabula imperatoria CP., 250.
 Stambol, cur dicta CP., 184.
 Statio, 392.
 Stipendia magistratuum rescissa ob bella incrementa, 270.
 Stratagema Boemundi, 780.
 Subscriptio imperialis, 255.
 Subscriptiones imp. quales olim fore, 255, 254.
 Sues, machina bellicae, 391.
- T**
- Talentum apud Graecos et Latinos inferioris aevi, 400.
 Talpa, machina bellica, talparii, 391.
 Tancredi nuptiae, 381. Pater, 380.
 Tansman, 367.
 Tapares sultanus, 326.
 Tarchanotarum familia CP., 348.
 Taticius, nobilis Byzantinus, 284, 368.
 Tempa CP. magno numero, 182.
 Tempa, Ecclesiae, monasteria, Aeti, 246. — S. Anastasiae, 186. — Anastasis, 196. — S. Barbarae, 246. — Bichernarum, 249, 350, 351. — Chal-coptriorum, 293. — Chiramas, 186. — Chora, 321. — SS. Cosmae et Da-miani, 250. — Deiparae Amalphitano-rum, 312. — Deiparae juxta S. So-phiam, 183. — Deiparae Cyri, 304. — Deiparae in palatio, 384. — S. De-metrii, 249, 384, 478. — S. Demetrii Thessalon., 252. — S. Euphemiae, 249. — Pontis seu πηγής, 242. — S. Georgii Mangani, 185. — S. Georgii in Sy-cis, 239. — S. Heliae, 249. — S. Joannis evang., 268, 381. — S. Joannis de Studio, 187. — S. Irenes, 183, 327. — S. Lazari, 186. — S. Michaelis, 343. — Myrelaei, 388. — S. Nicolai, 246, 247, 339. — Novem Ordinum, 183. — S. Pauli, 413, 416. — Pammacaristae, 184. — Pontocratoris, 184. — Pantepopti, 184. — Patriarchae, 361. — Pteriblepti, 187, 265. — Sancturum Petri et Pauli, 186, 415. — Petrium, 184, 248. — S. Phoca, 343. — SS. Quadraginta Martyrum, 186, 246. — S. Teclae, 272. — S. Theodori, 185, 341. — Stauratii, 314.
 Tempa Graecorum in tres partes, divisa, 247.
 Tentoria purpurea, 389.
 Theatrum CP., 523.
 Theca reliquiarum, 278.
 Thema, 226.
 Theophylactus archiep. Bulgar., 342.
 Thessalici equi in pretio, 247.
 Thomas Peracellus, 182.
 Timotheus cytharodus, 324.
 Tribunal hippodromi, 183.
 Tristega, 392.
 Trivium, 224.
 Troia, machina bellica, 391.
 Turcorum origo ac prima sedes, 198, 199.
 Turci avari, 225.
 Turci sultani, 409.
 Turcorum sultanorum stemma, 195.
 Turquestana, 201.
 Turres Anemv., 383.
 Turres pontibus instructae, 287.
 Turres lignae in obsidionibus, 392.
 Tutela navium, 377.
 Tutus s sultanus, 324.
 Tyri obsidio, 408.
 Tzycanisterium, 422.
- V**
- Vallus, murus caespitius, 266.
 Varangi, vel Barangi, vel Varingi 206, 256. Eorum secures, 237.
 Varanio, 409.
 Veneti barbari, 287. Privilegia concessa ab imp., 311. Opem fuerat Alexio, 282.
 Venetus color, 282, 7.
 Verbum securitatis, 30.
 Vestarius, 285.
 Vestiarica, 285.
 Vestiarium, 285, 286, 296.
 Vestitor, 285.
 Vestis Deiparae ubi asservata, 374, 331, 332. Eius materia, *ibid.*
 Vexillum Ecclesiae Rom., 353.
 Volcanus Russiae Japonus, 339.
 Vresis nobilis Dalmata, 348.
- W**
- Welp, Wif, catulum sonat, 237.
 Welpho dux Bavariae, 237.
- X**
- Xerus praefectus urbis CP., 381, 383.
 Xiphilinus Patr. CP., 267.
 Xyloporta CP., 386.
- Z**
- Zeuxippus, 185.
 Zoes Augustae sepulcrum, 306.
 Zona Deiparae, 350, 351.
 Zostarum munus, 249.
 Zoticus Orphanotrophus, 405.
 Zupa, Zupanus, 347, 348.

INDEX GRÆCARUM VOCUM QUÆ IN NOTIS EXPLICANTUR.

Revocatur Lector ad numeros grandiores in Notis expressos.

- A**
- Ἀββᾶς, 256.
 Ἀγγελικὸς βίος, 263.
 Ἀγρᾶριον, 327.
 Ἅγια πύλος, 331, 332.
 Ἅγια ὄρχα, 247.
 Ἄγουρος, 358.
 Ἀήρ, 414.
 Ἀθάνατοι, 226.
 Ἀλλάγματ, 285.
 Ἀλάχη, 301.
 Ἀλλεξιμάριον, 285.
 Ἀλεξροφωγία, 271.
 Ἀμεριμνής, 371.
 Ἀμήρ, 323.
 Ἀμφίρωτος, 341.
 Ἀνθρώπος, 354.
 Ἀνωμαλία ἀέρος, 224.
 Ἀντιφωνητής, 307.
 Ἀπλήκτων, 334.
 Ἀποκρύ, 340.
 Ἀποτέλεσμα κή, 319.
 Ἀρβανι, 291.
 Ἀριστήριον, 411.
 Ἀρχιμάδος, 384.
 Ἀρχιούπανος, 347.
 Ἀρχοντες, ἀρχοντικόν, 227, 237.
 Ἀρχοντόπουλοι, 537.
 Ἀσπρός, 297.
 Ἀστροπέλη, 279.
 Ἀῶοντιν, 294.
- B**
- Βάλη, βαλτιδης, βαλτιδι, 341.
 Βαμβάχρα, 229.

Βίαργος, 256.
Βάθρον, 310, 314.
Βενετόν χρώμα, 228.
Βεστάρχης, 305.
Βεστιαρίται, 285.
Βεστιαρίον, 285.
Βήμα, 247, 259.
Βήλιον, 394.
Βίγλα, 314.
Βλάγκα, 182.
Βλάττιον, 275.
Βιάχοι, 300.
Βόανοι, 347.
Βογόμελοι, 421.
Βουκολέων, 265.
Βράχαι, 250.
Βραχιδόνιον, 249, 261.
Βρέθιον, 306.
Βροντής υιάς, 251.
Βρύσις, 229.
Βύκινον, 366.
Βωλερός, 266.

Γ

Γαλέα, 316.
Γαμβρός, 264, 346.
Γενικός, γενικόν, 265.
Γλώσσα, 280, 595.
Γυναικονίτις, 420.

Δ

Δεκάρχης, 279.
Δελφικόν, 411.
Δεξιάς διδόναι, 228.
Δεξιάς ἵππος, 227.
Δεξ-ράλιον, 257.
Δέσποναι, 268.
Δημόσιον, 262.
Διακόνισσαι, 416, 417.
Διάστημα, 520.
Διασώζειν, διασωστής, 352.
Δομεστικός, 226.
Δομεστικῶτος, 307.
Δουκάτων, 400.
Δούξ, Δούξ Μέγας, 324.

Ε

Ἐγκόλιον, 247, 277.
Ἐγκουσήτος, 356.
Ἐγκουσσάτος, 356.
Ἐγχόρηγος, 26.
Ἐλεφαντίνη, 413.
Ἐμβολός, 312, 313.
Ἐνθουσιασταί, 348, 422.
Ἐννεά τάγματα, 183.
Ἐπισπῆς, 346.
Ἐξουσιάζειν, ἐξουσιακράτωρ, 395.
Ἐξώκαστρον, 320.
Ἐξώπολον, 320.
Ἐξώπολον, 320.
Ἐξώπορτον, 320.
Ἐπινέμησις, 381.
Ἐπισκοπή, 407.
Ἐπιστήθιος, 277.
Ἐπίπτης, 346.
Ἐργαστηριακόν, 312.
Ἐρεδοφιείν, 229.
Ἐταιρεία, 227.
Ἐταιρειάρχης, 227.
Ἐύφημία, 252, 323.
Ἐύχεται, 421.

Ζ

Ζατρίκιον, 383.
Ζούπανοι ζούπα, 347.
Ζώστηρ, 310.

Η

Ἡμέρα διαγελώσα, 229.

Θ

Θάκη, 278.
Θηρήκλειον, 359.
Θυρεός, 395.
Θυρακίδιον, 228.

Ι

Ἰερόν, 361.
Ἰσαπόστολος, 412, 413.

Κ

Καβαλλάριος, 399.
Κανικλείον, 378.
Κανονικί, 420.
Κατεπάνω, 275.
Κατηγούμενα, 420.
Καυκίον, 278.
Καύκιος, 322.
Καυκοδείκονος, 278.
Κελλία, 500.
Κλεισοῦσα, 300.
Κλοῦ κλοῦ, 219.
Κοίμησις, 269.
Κοιτών, 250.
Κομιτούρα, 366.
Κομμέριον, Κομμερχιάρης, 515.
Κουτός, 595.
Κορτίνα, 365.
Κοσμιδίον, 363.
Κοσμικός, 271.
Κουκούλλιον, 349.
Κουλά, 368.
Κουράτωρ, 359.
Κράλης, 403.
Κρύος, 279.

Λ

Λίσιος, 398.
Λογοθέτης τῶν σεκρέτων, 262.
Λόγος ἀπαθείας, 308.
Λυχναφία, λύχων ἀφή, 242.

Μ

Μαϊστρομέλης, 392.
Μανδύας, 422.
Μανουήλης, 413.
Μαργαριτάριον, 277.
Μαφόριον, 329, 330.
Μελωδός, 422.
Μεσάζοντες, 410.
Μηνολογείν, 254.
Μιχαηλάτος, 401.
Μολίσκος, 305, 305.
Μπάνος, 347.
Μώλος, 306.

Ν

Ναζηραίοι, 422.
Ναός, 247.
Νάρθηξ, 247.
Νανάτου φυσάν, 320.
Νούμερα, 425.

Ξ

Ξυλόκαστρον, 282.

Ο

Ὀδηγητρία, 183, 369.
Ὀμφαλόψυχοι, 422.
Ὀρθριος ὕμνος, 248.
Ὀστράκου μεταπισόντος, 225.
Ὀυρανοπολίται, 264.

Π

Παράδεισος, 217.
Παρασκευή τῆς ἀποκρεῶ, 340.
Παρίστριον, 308.
Πάτροκλος πρόφασις, 267.
Πεδός, 280.
Πεδίων πρόαματι, 302.

Πελαγολίμνον, 282.
Πέραμα, 313.
Περφρανεστάτη κεραλί, 377.
Πιγκέρνης, 344.
Πολυχρίνιον, 252.
Πορφύρα, 320.
Πορφυρογέννητος, 321.
Πούλος, 338.
Πρανδιάρα, 411.
Πρεσβυτίδες, 417.
Πριμικήριος, 284, 286.
Πρόεδρος, 243.
Προκαθημένοι, 417.
Πρωτοθεσταιρία, 249, 321.
Πρωτοθεσταιρίτης, 286.
Πρωτοθεσταιρός, 286.
Πρωτονοθελιστισμός, 339.
Πυκάζειν, 224.
Πύλαι, 301.

Ρ

Ῥεκτής, 253.
Ῥίγος, 359.
Ῥομφαία, 227.
Ῥωμανάτος, 276.

Σ

Σαγγέλης, 364.
Σγούρος, Σγουρίτζης, 291.
Σέκρετον, 269, 307, 416.
Σέκρετον γενικῶς, 262.
Σεργέντιος, 397.
Σέρμωνες, 275.
Σιαούς, 324.
Σιδηρά, 248.
Σκάλα, 313, 314, 315.
Σκαλιτικόν, 315.
Σουλανίκιον, 413.
Σπαθάριος, 259.
Σταυρός ἐγκόλιος, 247.
Στοιχειομαντεία, 348.
Στρατηγάτων στρατηγίς, 599.
Στρογγή, 296.
Σύγγαμβρος, 274.
Συμπεθερεία, συμπεθερίαζειν, 253, 281.
Συνήθεται, 270.
Συρτοί ἵπποι, 227.
Σχετική εἰκότων προσκύνησις, σχετικῶς, 293.
Σφαιρίζειν, 347.
Σχεδογραφία, 421.
Σῶα πίστις, 408.
Σῶστρο θύειν, 272.

Τ

Τάλαντον, 400.
Τέμπη, 328.
Τετρακτύς τῶν μαθημάτων, 227.
Τετρακίον, 184.
Τζάγγρα, Τζαγγράτωρ, Τζαγγροσόςτης, 357, 358.
Τζικούρια δίστομα, 257.
Τζουκανιστήριον, 422.
Τοποτηρητής, 273.
Τουίδον, 217.
Τουρμάρχης, Τουρμαρχάτων, 575.
Τυροβάγος, 245, 310.

Υ

Υπατος φιλοσόφων, 304.
Υπογραμματαύς, 320.
Υποψήφιος, 320.

Φ

Φάμουσος, 390.
Φάρας, 408, 409.
Φιλοπάτιον, 207.
Φοσστατον, 534, 344.

Φροντιστήριον, 271.

X

Χαλκοπρατεία, 295.

Χίραγμα, 292, 364.

Χαρτίου πύλη, 258.

Χάσιτοι, 325.

Χείρες, 384.

Χειροτονία, Χειροτεσία, 417.

Χηλή, 314.

Χλαμός, 396.

Χορός, 247.

Χρόνος, 264.

Χρυσάφιον, 279.

Χρυσίνοσ, 368.

Q

Ὀμοφρόριον, 329.

Ὀροσκόπος, 329.

INDEX AUCTORUM

QUI PASSIM IN NOTIS AD ANNAM COMNENAM LAUDANTUR ET ILLUSTRANTUR.

Vide numeros grandiores in Notis; expressos.

A

Abelardus, 419.
 Abho Floriac., 227, 411.
 Abraham Ecchellensis, 325, 351, 371.
 Abulfeda Arabs, 201.
 Achamed Guerapsi P., 211, 414.
 Achilles Tattius, 272.
 Achmes, 261, 264, 350, 391, 414.
 Acropolis, 229, 218, 252, 378.
 Acta Adriani PP., 241.
 Acta Murensis, 506, 329.
 Actuarius, 275.
 Adalbero Laudun., 503.
 Adamannus, 389.
 Adamantius, 229.
 Adelbertus Heydemensis, 401.
 Ademar Cabanensis, 330, 339, 363.
 Adrianus Morlerius, 350.
 Aegidius Aureæ Vallis monachus, 50, 331.
 Aegidius de Roya, 228, 425, 495.
 Aemilius portus, 334.
 Aeschylus, 243.
 Aethicus, 260, 387.
 Aelius, 247.
 Africanus Tacit., 259.
 Agellius, 224, 260.
 Alamannus, 233, 265, 281.
 Alberici Chronicon MS., 182, 200, 204, 253, 280, 292, 316, 317, 321, 350, 351, 580, 381, 589, 409.
 Albericus Mussatus, 232.
 Albertus Aquensis, *passim*.
 Alcuinus, 259, 274.
 Alexander ab Alexandro, 377.
 Alexander abbas Celesinus, 234, 311, 364, 386, 392, 395.
 Alexander monachus, 184.
 Alexii imp. Novellæ. *Vide* Novellæ.
 Alsheriphus Aldrisius, 182, 201, 301, 303, 381, 399, 408.
 Alypius Antiochenus, 182.
 Ambrosius (S.), 220, 271, 292, 305, 342, 418, 420.
 Ammianus Marcellinus, 201, 217, 264, 260, 271, 313, 328.
 Anastasius Antiochenus patriarcha, 264.
 Anastasius bibliothecarius, 248, 259, 268, 275, 278, 283, 353, 361, 366, 388, 419, 420.
 Anastasius Sinaita, 292.
 Andreas Bosch, 326.
 Andreas Dandulus, 234.
 Andreas Silvius, 335.
 Angelus a Nuce, 401.
 Annales Francorum, 289, 279, 372, 408.
 Annales Franc. Bertiniani, 253, 299, 306.
 Annales Francorum Fuldenses, 228.
 Annales Pisanorum, 313, 314.
 Anonymus Barenis, 253, 211, 274, 280, 281, 282, 288, 311, 317, 330, 391, 406.
 Anonymus de exilio S. Martini PP., 250.
 Anonymus de expedit. Frid. I, 500, 328, 395.

Anonymus de comitibus Capuæ, 211.
 Anonymus de locis Hierosol., 373, 389.
 Anonym. de Invent. S. Crucis, 382.
 Anonym. de Templo S. Sophie, 279, 415.
 Anthologia Gr., 308, 311.
 Anthologium Græcorum, 342, 384, 432.
 Antiochus (S.), 417, 420.
 Antiquitates CP., 319.
 Antonini Itinerarium, 260, 300, 365.
 Antoninus (S.), 369.
 Antonius Marsilius Columna, 577.
 Antonius Rufus, 239, 389.
 Apollodorus, 272.
 Apostolius Byzant., 225, 267, 308.
 Applanus, 278, 281, 523, 414.
 Apuleius, 279.
 Arcudius, 342.
 Argentreus, 202, 361.
 Aristophanes, 248.
 Arnobius, 271.
 Arnoldus Lubecensis, 264, 322, 329, 366, 368, 379, 389, 415.
 Arianus, 328, 349, 361.
 Artemidorus Ephesius, 361.
 Asserus, 316.
 Assisæ Hierosol. mss. 209.
 Athenagoras, 217.
 Atilius Serranus, 344.
 Atto Vercellensis episc., 221, 417, 419.
 Audoenus (S.), 261.
 Aventinus, 237.
 Augerius Busbequius, 183, 184, 235, 328, 385.
 Augustinus (S.), 252, 265, 264, 282, 293, 302, 326, 389, 407, 417, 423.
 Augustinus du Pas, 302.
 Aurelius Victor, 245.
 Auctor τῶν Ἱστοριῶν (P.), 250.
 Auctor incertus post Theophanem, 274.
 Aymoinus, 256, 475.
 Aythous, 199, 200, 214, 216, 343, 377.

B

Balbus, 339.
 Baldricus Dolensis, *passim*.
 Baldricus Noviomensis, 239.
 Balduin de Avesnis Chron. ms., 316.
 Balsamon, 217, 253, 507, 383, 412, 417, 420.
 Barclaius, 297.
 Barletus, 388.
 Baronius cardinalis, 215, 217, 260, 263, 358, 383, 393.
 Bastius (S.), 265, 342.
 Basilus Grammaticus, 421.
 Beda, 241, 252, 278, 389.
 Beletus, 283, 415.
 Bellarmus, 345.
 Belonus, 300, 372.
 Benedictus Balduinus, 388.
 Benjaminus Tudelensis, 183, 202, 239, 311, 364, 372, 379.
 Berengosius abbas, 415.
 Bernardus (S.), 156, 299, 330.
 Bertholdus Argentin., 294, 306, 311.

Beslius, 243, 353.
 Bessarion cardinalis, 181.
 Bibliotheca Cluniacensis, 212, 315.
 Bibliotheca Sebusiana, 365.
 Bizarus, 300.
 Blanchardus, 312.
 Blandius monachus, 280.
 Blondus, 277.
 Bolandus, 390.
 Bonifinus, 328, 403.
 Bonifacius (S.) arch. Mogunt., 278.
 Bosquetus, 220.
 Bourdelotius, 229, 271.
 Boxhornius, 396.
 Bracton, 216.
 Braulto Cesaraugustanus, 264.
 Breves (dom de), 183, 374.
 Brissonius, 226.
 Brodeus, 398.
 Brotius, 401.
 Bromptonus, 310, 316, 357, 384.
 Brooker Anglus, 215.
 Browerus, 236, 329, 343, 366, 372.
 Bruno Saxon, 256, 257, 283, 332.
 Bucananus, 214.
 Budæus, 264.
 Butelerius, 297.
 Buzelinus, 396.

C

Cælius Aurelianus Siccianus, 410, 414.
 Cæsar, 230.
 Cæsar Vecellius, 235.
 Cæsarius Heisterbach., 358, 366, 401.
 Cambdenus, 212, 338.
 Camillus Peregrinus, 406.
 Campanillus, 297.
 Canterus, 316.
 Capaccius, 392.
 Capitoïnius, 321.
 Capitularia Caroli M. 278, 379.
 Capitularia Sicardi principis, 336.
 Capit. Herardi Turon., 359.
 Carmen de Carolo M., 224.
 Carolus a S. Paulo, 272, 327.
 Carolus Venascus, 308.
 Casaubonus, 252, 455, 371.
 Cassianus, 286, 292, 330.
 Cassiodorus, 212, 229, 266, 286, 321, 316.
 Catellus, 235, 314, 334, 364, 375, 396.
 Cedrenus, *passim*.
 Cornel. Celsus, 339.
 Censorinus, 271.
 Ceremoniale Romanum, 337.
 Chappeavillus, 330.
 Chiffelietus, 277.
 Chronicum Alexandrinum, 198, 219, 239, 261, 274, 306, 313, 330, 340, 344, 352, 356, 359, 360, 381, 382, 385, 411, 415.
 Chron. Amaphitanum, 312, 317.
 Chron. Audegavense, 380.
 Chron. Aulæ Regiæ, 366.
 Chronicon Barense, 211, 273.
 Chron. S. Bartholomæi, 317, 318.
 Chron. Besuense, 253.
 Chron. Mag. Belgic., 303.
 Chron. Beneventanum monast. S.

Sophia, 276, 278, 286, 401.
 Chronic. ducum Beneventanorum, 411.
 Chron. Ceccanense, 380, 381, 404, 246.
 Chronic. Flandrense vernaculum, 214.
 Chron. Fontanellense, 211.
 Chron. Hildeshelmense, 290, 519, 405.
 Chr. n. canonici Ludunensis, 319.
 Chron. Lobliense, 351.
 Chronicon Malleacense, 406, 425.
 Chron. S. Mariani Autisiod., 232, 292, 376, 391.
 Chron. Reicherspergense, 206.
 Chron. Orientale, 202, 370, 372, 379, 399, 408, 414.
 Chronic. Veneto-Byzantinum, 356, 368.
 Chron. S. Vincentii de Vulturno, 292.
 Chron. Weingartense, 237, 405.
 Cicero, 229, 302, 310.
 Cloffanus, 301.
 Clementis Constit. apost., 416, 417, 418.
 Claudius, 219, 279, 282, 321, 346, 395.
 Cluverus, 282, 316, 346.
 Coccius, 402.
 Codex Justinianens. et Theodos., 268, 327, 346, 356, 384, 417, 425, etc.
 Codex canonum Eccl. Afric., 273.
 Codex Carolinus, 359.
 Collinus, *passim*.
 Cogitosus, 420.
 Colenatus, 259.
 Combelsius, 407, 422.
 Comes Glocestrensis, ms. 293.
Concilia: Africanum, 364. — Agathense, 467, 598. — Antiochenum, 420. — Arausicanum I, 418, 419. — Aurelianense II, 419. — Aurelianense III, 419. — Carthaginiense IV, 407, 416. — Chalcedonense, 267, 271, 273, 363, 417, 420. — Constantinopolitanum sub Mena, 417. — Duziacense I, 378. — Epaonenense, 418. — Ephesinum, 248, 271, 274, 369. — Forojuliense, 418, 419, 420. — Herdensense, 358. — Laodicenum, 417. — Liptinense, 359. — Maticonense I, 359. — Meldense A, 359, 845. — Metense A, 359, 888. — Meguntinum A, 399, 815. — Neocaesariense, 217. — Nicænum I, 416, 418. — Nicænum II, 417. — VI syn., 256, 352. — VII syn., 295, 300, 411. — VIII syn., 248, 258. — Parisiense II, 419. — Parisiense V, 418. — Remense, 418. — Romanum sub Stephano IV, P. P., 295. — Sardicense, 252, 271. — Senonense, 303. — Toletanum III 420. — Toletanum IV, 418, 419. — Toletanum X, 418. — In Trullo, 420. — Vermeriense, 359. — Wormatiense, 418, 419.
 Conradus Uspurgensis, 257, 258, 276, 294, 345, 350.
 Constantini Hist. Apollonii Tyrii, 278, 356.
 Constantinus Manasses, 228, 230, 253, 265, 293, 308.
 Constantinus Porphyrogeneta, *passim*.
 Constitutiones Catalaunice, mss. 398, 485.
 Corippus, 183, 185, 228, 243, 252, 259, 267, 265, 413.
 Crispinus, 416.
 Cromerus, 347.
 Crucinianus, 215.
 Crucius mart., 251, 254, 259, 294, 412, 425.
 Cujarius, 268, 286, 293, 306, 307, 322, 378, 397, 411.
 Cyprianus (S. 326, 410.)
 Cyprianus diaconus, 364, 407.

Cyrillus abbas, 416.
 D
 David monachus, 264.
 Delius, 327, 377.
 Dempsterus 423, etc.
 Descriptio C. P., 315, etc.
 Dio Hist., 273, 328.
 Dio Chrysost., 217.
 Diocletes, 242, 318, 359, 347.
 Diodorus Siculus, 412.
 Diogenes Laertius, 319.
 Diogenianus, 225, 267, 327.
 Dionysius Areop., 417.
 Dionysius Periegetes, 525.
 Dithmarus, 257, 299, 333.
 Dositheus, 368.
 Doubletus, 301.
 Doutremannus, 371.
 Ducas, *passim*.
 Du-Chesnius, 297, 300, 405.
 Dudo, 320, 398.
 Durantus, 403.
 E
 Eadmerus, 302, 380, 387, 398.
 Ebrardus de Bethunia, 260.
 Ekeardus Junior, 251, 306.
 Eduardus Bysseus, 299.
 Egnardus, 274.
 El Macinus, 199, 200, 201, 203, 215, 324, 325, 326.
 Eleusius, 389.
 Eligius (S.), 371.
 Elogium S. Pantaleonis, 224, 229.
 Encomium Emmæ reginæ, 333, 377.
 Ennodius, 257, 279, 342, 346.
 Epigrammata vetera, 219.
 Epiphanius, 232, 342, 418.
 Epiphanius Hagiopolita, 256, 373.
 Epiphanius Salaminae episc., 418.
 Erchembertus, 318, 392.
 Evagrius, 389.
 Euchologium Græcorum, 265, 343, 419.
 Eugesippus, 368.
 Eunapius, 225, 301.
 Euripides, 313.
 Eusebius, 184, 246, 258, 307, 326, 341, 382, 412.
 Eustathius, 229, 272, 304.
 Eustathius presbyter, 223.
 Eutychius, 256.
 Euthymius monachus, 332, 333.
 Euthymius Zigabenus, 420.
 F
 Fabrotus, 267, 294.
 Falco Beneventanus, 392, 406.
 Felix Petancius, 329.
 Festus, 260, 267, 303.
 Firmicus Jul., 278.
 Flodoardus, 339.
 Florentius Wigorn., 212, 261, 263, 349.
 Fortunatus, 254, 261, 349, 418.
 Freculphus, 326.
 Fredegarius scholasticus, 301.
 Freherus, 366, 422.
 Foissartes, 214, 352, 391, 393, 396.
 Frontinus, 266, 290.
 Fulcherius Carnotensis, *passim*.
 G
 Gabriel Sionta, 371.
 Galbertus Notarius, 391, 408.
 Galenus, 247.
 Gaufridus Vosiensis, 317.
 Gauminus, 221.
 Gauterius Antioch., *passim*.
 Gelasius pap., 419.
 Georgius Corynthis episc., 427.
 Gerbertus, 377.
 Germanus Byzantius, 251, 352, 333.
 Gervasius Tilberiensis ms., 371, 389, 390, 402, 410.
 Gesnerus, 304.

Gesta Innocentii III PP., 250., 251 399.
 Gesta Dagoberti, 251.
 Gesta Ludovici VII, 373.
 Gesta Francor. expugn. Hieros., *passim*.
 Gesta Stephani regis Angliæ, 326.
 Gesta triumphalia per Pisanos, 351.
 Gilo Parisiensis, 284, 391.
 Glaber Radulphus, 198, 276, 410.
 Glanvilla, 216.
 Glossæ Basilic., 268, 278, 306, 315, 330, 341.
 Glossæ veteres, 228, 229, 261, 262, 273, 274, 275, 278, 306, 326, 334, 339, 357, 411, 416.
 Glyceras, *passim*.
 Goar, 273, 279, 300, 378.
 Godefridus mon. S. Pantal., 347, 395, 412.
 Godefridus Viterb., 391, 421.
 Godwinus, 214.
 Goldastus, 257, 363, 391, 403, 421.
 Gosselinus, 398.
 Gotselinus, 398.
 Gregentius, 378.
 Gregorius M. pap., 268, 270, 292, 306, 387, 239.
 Gregorius II, pap., 269, 293.
 Gregorius VII, pap., 252, 253, 256, 262, 274, 311, 336, 350, 422.
 Gregorius in Vila S. Basil. Jun., 244, 325, 339.
 Gregorius Nazianz., 186, 263, 346, 420.
 Gregorius Nyss., 248.
 Gregorius Turon., 261, 270, 271, 307, 308, 320, 359, 382, 390, 407.
 Greiserus, 256, 248, 253, 268, 402.
 Gruellus, 217, 391.
 Guibertus, *passim*.
 Guichenonus, 294, 352.
 Guido Carraclita, 217.
 Guntherus, 298, 342, 391.
 Gyllius, 182, 185, 184, 249, 252, 264, 265, 293, 312, 314, 315, 345, 359, 383, 414.
 H
 Harduinus de la Jaille ms., 297, 299.
 Hariulfus, 345.
 Harimenopolus, 271, 274, 307, 420.
 Hayes (dom. des), 360.
 Heinsius, 271.
 Heliodorus, 229, 341.
 Helmodus, 238, 243, 350, 388.
 Hepidannus, 339.
 Henricus Hebdorff., 345.
 Henricus Stephanus, 338.
 Henricus Vaesius, 244, 271, 414.
 Henschenius, 211, 294, 333, 379, 402.
 Hermannus Contractus, 185.
 Hermodorus Rhegius, ms., 225.
 Hero, 250.
 Herodianus, 321.
 Herodotus, 227, 272, 312.
 Hesychius Grammat., 248, 244, 268, 274, 294, 341, 421.
 Hesychius Milesius, 246, 251, 260, 383.
 Hieronymus (S.), 257, 278, 306, 417.
 Hieronymus d'alta Corte, 241.
 Hieronymus Faletus, 256.
 Higynus, 396.
 Hilarii (S.) fragmenta, 329.
 Himerius sophista, 224.
 Hincmarus Remensis, 228, 268, 306, 399.
 Historia archiep. Bremens., 251, 266.
 Historia episcop. Autisiod., 279, 301.
 Hist. Franc. ms. ex bibl. Memmiana, 403.
 Hist. Hierosol., 316, etc.
 Hist. politica, 185, 360.
 Hist. Solonica, 330.

- Hist. S. Martini de Campis, 297
 Hoppingius, 262.
 Holomanus, 598.
 Hugo Flaviniac., 224, 258, 290, 294.
 Hugo comes S. Pauli, 250.
- I**
 Idatius, 250, 521, 541.
 Ignatius (S.), 416.
 Ignatius diacon., 422.
 Ignotus Casinensis, 306.
 Incoferus, 292, 404.
 Innocentius Cironus, 292, 384.
 Innocentius III; papa, 197, 216, 252, 265, 286, 307, 501, 547, 559, 416.
 Inscriptiones antiquae, 263, 281, 286, 291, 339, 384.
 Isaac Armenus, 502.
 Isidorus, 266, 282, 291, 312, 526, 530, 372.
 Isidorus Mercator, 419.
 Itinerarium Burdegali et Hierosol., 500, 501, 573, 579, 569.
 Itinerarium Gregorii XI, pap., 565
 Ivo Carnotensis, 296.
- J**
 Jacobus cardinalis, 227.
 Jacobus Guysius, 284.
 Jacobus de Vicriaco, 272, 372.
 Joannes archidiaconus, 255, 241.
 Joan. Anagnosta, 291.
 Joan. de Beke, 365.
 Joan. Bielariensis, 364.
 Joan. a Bosco, 251.
 Joan. Carpentarius, 399.
 Joan. Cananus, 358, 357, 360, 386.
 Joan. Cantacuzenus, *passim*.
 Joan. Cameniata, 252.
 Joan. Chrysostomus (S.), 248.
 Joan. Cinnamus, *passim*.
 Joan. Damascenus, 256, 293, 412, 421.
 Joan. Diaconus, 286.
 Joan. Diacon. Neapolit., 592.
 Joan. Euchaita, 271.
 Joan. Ferrandus, 184, 402.
 Joan. Gravius, 301.
 Joan. de Janua, 271, 326, 411.
 Joan. Leo, 408.
 Joan. Lucius, 276, 288, 348, 587.
 Joan. Morinus, 284.
 Joan. Moschus, 310, 390, 417.
 Joan. VIII, pap., 521, 400.
 Joan. Bapt. Pigna, 256.
 Joan. patriarcha Hieros., 300, 320.
 Joan. Phocas, 219, 296, 323, 373, 379.
 Joan. Sarisberiensis, 213, 252, 290, 362.
 Joan. Franc. Sarazianus, 381.
 Joan. Tzetzes, 209, 224, 261, 294, 297, 300, 301, 304, 305, 576.
 Joan. Villaneus, 547, 485.
 Joel, 351, 352.
 Joinvilla, 297, 357.
 Josephus, 389.
 Josephus Barbarus, 379.
 Josephus Scaliger, 264, 320, 531, 408.
 Julianus Antecessor, 416.
 Julianus archid. Toletan., 301.
 Julius a Puteo, 322.
 Julius Scaliger, 409.
 Jus Græcorom., 247, 219, 220, 292, 304, 339, 343, 380, 583.
 Jus Saxonicum, 366, 400.
- K**
 Kalendarium S. Mauricii Audeg., 252, 317.
 Kuyghton, 213, 214, 299.
- L**
 Lambardus, 299.
 Lambertus Ardensis, 211, 586, 416.
 Lambertus Schafnaburg., 256.
 Lamentatio de capta CP., ms., 291, 599.
- Lampridius, 243, 258, 306.
 Landulfus sagax, 411.
 Laonicus Chalcondylas, 239, 291, 297, 326, 327, 560.
 Lazarus Bayflius, 510.
 Leander Albertus, 254, 511.
 Leges Athelstani, 584.
 Leges Polonicae, 517.
 Leges Salicae, Rip., etc., 308, 554, 355, 4. 6.
 Leges Wisigoth., 554, 557.
 Leo Allatius, 205, 225, 250, 257, 217, 268, 284, 294, 504, 507, 519, 313, 423.
 Leo IX pap., 252.
 Leo Grammaticus, 2. 7. 253, 250, 261, 268, 269, 246, 551, 558, 578, 423.
 Leo Ostiensis, *passim*.
 Leonardus Chienis, 585.
 Leonclavius, 227, etc. *passim*.
 Lipsius, 289, 391, 425.
 Littleton, 395.
 Liturgia S. Joan. Chrysost., 278.
 Livius, 260, 290, 299, 310, 596.
 Locrius, 211.
 Louvetus, 297.
 Loysellus, 399.
 Lucanus, 212.
 Lucas Acherius, 381.
 Lucifer Calaritanus, 261.
 Lucretius, 410.
 Luitprandus, 219, 263, 313, 521, 357, 343.
 Lupus abbas Ferrar., 506.
 Lupus protospatha, 255, 369
 Lycophron, 266.
- M**
 Macrobius, 271.
 Magnum Chronicum Belgicum, 305.
 Matera, *passim*.
 Malaxus, 184.
 Malbrancus, 211, 315, 371.
 Mamertinus, 410.
 Manuel Chrysolaras, 183, 184, 185, 311.
 Manuelis imp. Novellæ, 307.
 Manilius, 319, 320, 410.
 Marbodius, 594.
 Marca, 220, 372, 599.
 Marcellinus comes, 185, 185, 186, 259, 265, 268, 422.
 Marcellus Empiricus, 278, 539.
 Marculfus, 228, 274, 308.
 Marcus, 416.
 Marcus Hieromon., 285, 291.
 Mariana, 372.
 Marianus Scotus, 418.
 Marinus, 225.
 Marlianus, 268.
 Marmora Arundeliana, 272.
 Martinus de Boscogualteri, 504.
 Masuerus, 396.
 Marsilius Columna, 577.
 Martialis, 217, 272, 346.
 Matarellus, 398.
 Mathæus Blastares, 419.
 Mathæus monachus, 501.
 Mathæus Paris., 224, 275, 283, 580, 597.
 Mathæus Westmonast., 410, 411.
 Mauritius imp., 228.
 Maurus Orbinus, 237, 387.
 Maussacus, 549.
 Maximus Tyrius, 225.
 Meierus, 355, 329, 575.
 Memnon, 290.
 Menra, 312, 412.
 Menagius, 409.
 Menander Protector, 274.
 Menologium Sirlleti, 187, 242, 532.
 Merseus, 276, 351.
 Messianus, 407.
 Meursius, 229, 577.
 Meurissius, 255.
 Michael Allatius, 198.
 Michael Synceillus, 561.
 Miræus, 412.
 Modestinus, 275.
- Moianus, 350.
 Monachus Egolesimensis, 599
 Monachus Paduanus, 241.
 Monachus Pegaviensis, 257, 276, 285.
 Monachus Sangallensis, 226, 250.
 Monachus Vallis Sarnai, 327, 58.
 Monasticum Anglicanum, 215, 217, 591.
 Monstrelletus, 182, 299, 395, 596.
 Moschopulus, 285, 315, 527, 531, 420.
- N**
 Narratio de Belissario, ms., 201, 376, 357.
 Narratio de Bertrando Romano, ms., 224.
 Nebridius a Mundelheim, 256.
 Necrologium Molisense, 317.
 Nicephorus Briennius, *passim*.
 Nicephorus patr. CP., 225, 219, 230, 258, 268, 272, 293, 307, 351, 545, 516, 422.
 Nicephorus Gregoras, 201, 267, 268, 301, 361.
 Nicephorus Calist., 184, 185, 186, 249, 267, 284, 296, 500, 526, 528, 531, 381, 382, 410.
 Nicephorus Xanthopulus, 225, 264.
 Nicetas Choniates, *passim*.
 Nicetas Paphlago, 248, 561, 414, 420, 423.
 Nicolaus canonicus Leodiensis, 551
 Nicolaus Callicles, 225, 25, 24.
 Nicolaus Trivettus, 584.
 Nilus Doxapatrus, 400.
 Niquetius, 333.
 Nostradamus-Cæsar, 289, 539.
 Notæ Tyronis, 364
 Notitiæ veteres Gr., 226, 311.
 Novellæ in pp., 254, 267, 272, 235, 307, 313, 363, 417, 420.
- O**
 Ockam, 251.
 Octavianus Horatianus, 211.
 Octavius Strada, 521, 401.
 Odo Cluniac., 255, 415.
 Odo de Dingilo, 217, 246, 252, 259, 274, 323, 528, 550, 554.
 Odoricus Rainaldus, 578.
 Onosander, 591.
 Oppianus, 227.
 Optatus Milevitanus, 278, 326.
 Ordericus Vitalis, 204, 227, 250, 288, 369, 570, 573, 587, 362, 598, etc.
 Ordo Romanus, 417, 419, 420.
 Origines CP., 383, 411, 415.
 Orosius, 182, 301.
 Otho Frising, 250, 256, 257, 258, 223, 540, 372.
 Ovidius, 260
- P**
 Pacificus, 188.
 Pachymeres, 219, 223, 227, 241, 245, 246, 247, 248, 254, 258, 270, 271, 285, 292, 298, 500, 505, 525, 536, 539, 563, 390, 585, 598, 410, 416, 423.
 Palladius, 291, 417.
 Papias, 227, 256, 262, 286, 512.
 Paschasius Lilybitanus, 389.
 Pastorale magis Ecclesie Paris., 586.
 Paulinus, 254.
 Paulus (S.), 416.
 Paulus diacon., 184, 185, 230, 263, 508, 337, 407.
 Paulus Moroninus, 337.
 Paulus Ramosius, 261, 273, 501.
 Paulus Warne ridus, 273, 282, 286, 320, 550, 387, 419, 420.
 Perardus, 250, 256
 Petarcha, 350.
 Petrus Angelus Bargaus, 519.
 Petrus Blesensis, 505, 509, 412, 422.

- Petrus Chrysologus, 333.
 Petrus Damianus, 232, 263, 303
 358, 392, 415.
 Petrus diaconus, 232, 258, 282, 363,
 376, 402, 405, 406, 425.
 Petrus Douthmannus, 350.
 Petrus Faber Sanjorianus, 232
 Petrus Justinianus, 387.
 Petrus Luccarus, 283, 388.
 Petrus Texera, 301.
 Petrus Vaternus, 301, 324.
 Petrus de Valle, 259, 315.
 Petrus Venerabilis, 325.
 Petrus de Vineis, 400.
 Philadelphus Mugnos, 239.
 Philadelphus, 423.
 Philippus de Beaumanoirs, 299.
 Philippus dux Clivensis, 217, 282,
 391
 Philippus Galanus, 302.
 Philippus Eystetensis, 390.
 Philippus Labbeus, 303, 343.
 Philippus Mazerius, 353.
 Philippus Mouskes, ms., 230, 231,
 233, 272, 312.
 Philo Carpathius, 330.
 Phiosorgius, 351
 Photius patr. CP., 185, 186, 275,
 416.
 Phranzes, 219, 263, 312, 313, 353,
 353, 560, 386.
 Phrynicius, 274.
 Pisides, 253.
 Pistorius, 403.
 Pithæus, 306.
 Plato, 225.
 Pleton, 412.
 Plinius, 243, 279, 310, 316, 328,
 348, 387, 389, 391.
 Plinius Junior, 416.
 Plutarchus, 228, 310, 320, 414.
 Polysu A benas, 364.
 Polyænus, 340, 396.
 Poldbius, 290, 338.
 Pontanus, 277, 298.
 Porcacchus, 182, 310.
 Porphyrius, 248.
 Portenarius.
 Possidius, 292.
 Possinus, 319.
 Priscianus, 260.
 Priscus rhetor, 292.
 Privilegia Ecclesiæ Hamburg., 232.
 Procopius, 225, 229, 253, 262, 328,
 341, 349, 359, 361, 369, 377, 381, 411.
 Propertius, 316.
 Prosper Aquitan., 291, 301.
 Prudentius, 342, 383, 418.
 Psellus, 185, 272, 342, 422.
 Ptolemæus, 223, 361, 381.
 Ptolemæus de Luca, 317, 318.
- Q**
- Quaresmius, 369, 373, 412.
 Quintilianus, 334.
- R**
- Rabanus Maurus, 233.
 Radevicus, 283, 352, 378.
 Radulphus Brooke Anglus, 213.
 Radulphus de Dico, 292, 299,
 350.
 Rainundus de Agiles, *passim*.
 Rathbertus Sangulensis, 402.
 Regino, 228, 550.
 Registrum Feodor. Burg. ms., 250.
 Registr. Sign. Pater, 270.
 Registr. Joan. de S. Justo, 299.
 Regula S. Benedicti, 306.
 Regula Templariorum, 303.
 Regula S. Pachomii, 256.
 Regula Magistri, 271, 279, 334.
 Regula S. Ferreoli, 236.
 Regula S. Isidori, *ibid*.
 Reinneccius, 371, 414.
 Rhellicanus, 301.
 Richardus Pictavinus, 317.
 Rigaltius, 232.
 Rigordus, 263, 338, 372, 397, 409.
- Robertus monachus, *passim*.
 Robertus de Monte, 231, 256, 271,
 237.
 Rodericus Toletanus, 372.
 Rogerus Hovedenus, 258, 261, 306,
 310, 326, 378.
 Hollandius, 241.
 Roma Subterranea, 285.
 Roman de Garin, ms., 338, 409.
 Romualdus, 241, 310, 317.
 Rostagnus mon., 263.
 Roverius, 363.
 Rutilius Numatianus, 245.
- S**
- Sabellius, 282, 311, 387.
 Saligniacus, 131.
 Salmasius, 202, 244, 245, 266, 267,
 28, 278, 327, 331, 388, 330, 383.
 Sammarthani, 314, 381.
 Saucorius, 395.
 Sannus, *passim*.
 Saracenicæ Sylburgii, 358.
 Savaro, 297, 384.
 Saussaens, 333.
 Sauvagus, 215.
 Saxo Grammaticus, 236, 361.
 Scipio Ammiratus, 297, 338, 339.
 Scholiastes Aristoph., 279.
 Scholiastes Æschyl., 243.
 Schraderus, 244.
 Scylax Caryandenus, 361.
 Scytilzes, *passim*.
 Seidenus, 212, 224, 268, 294, 351,
 373, 378.
 Senator. *Vide* Cassiodorus.
 Servius, 304.
 Severus Sulpicius, 268, 415.
 Sidonius Apollinaris, 267, 275, 320,
 364.
 Sigibertus, 331, 381, 407.
 Sigismundus Herbesteinus, 403.
 Silius Italicus, 290.
 Silvester Giralduus, 286.
 Sirmondus, 217, 272.
 Socrates hist., 184, 186, 292, 328,
 382.
 Solinus, 313.
 Sophianus, 280, 391.
 Sozomenus, 184, 186, 300, 326, 381.
 Spanduginus, 344.
 Spartianus, 278, 437.
 Speculum Saxonum, 353, 366.
 Spelmanus, 303, 379, 391.
 Spicilegium Acherianum, 289.
 Stabilmonta S. Ludovici, 217.
 Statius, 272.
 Stephanus Byzantius, 297, 313,
 346, 377, 388, 399.
 Stephanus Luzinianus, 346.
 Strabo, 220, 334.
 Suetonius, 282.
 Sugerius abbas S. Dion., 294, 380,
 392.
 Suidas, 223, 251, 256, 263, 382,
 391.
 Surita, 235, 317.
 Surlus, 392.
 Simeon Metaphrastes, 223, 332,
 333, 346.
 Simeon Dunelmensis, 262, 299.
 Symuachus, 233.
 Synaxaria, 186, 310.
 Syncellus, 292.
 Synesius, 224, 273, 368.
- T**
- Tabula Peutingeri, 361, 364, 387.
 Tabularium Bellilocense, 400.
 Tabular. Campaniæ Thuani, 307.
 Tabular. Manoscense, 379, 400.
 Tabul. S. Martini de Campis, 386.
 Tacitus, 320, 344.
 Tageno Patavensis, 206, 294, 328,
 377.
 Terentius, 334.
 Tertullianus, 262, 302, 326.
 Theganus, 245.
 Themistius, 246, 382, 383, 394.
- Theocritus, 227, 328.
 Theodorus Gaza, 199.
 Theodorus Studia, 423.
 Theodorus Lector, 186, 249.
 Theodorus Prodromus, 310, 408.
 Theophanes Hist. *passim*.
 Theophanes Cerameus, 297.
 Theophylactus arch. Bulg., 226,
 229, 233, 244, 251, 252, 271, 273, 29,
 304, 303, 336, 382, 386, 388, 425,
 424.
 Theophylactus Simocatta, 199, 301,
 307, 328, 352, 357, 540.
 Theophilus Antecessor, 245.
 Theophrastus, 224, 346.
 Theorianus, 368.
 Thevetus, 247, 385.
 Thomas archid. Salonitanus, 347.
 Thomas a Cantimpru, 224.
 Thomas Walsinghamus, 214, 258,
 273, 301, 330, 350.
 Thuanus, 383.
 Thucydides, 281.
 Thwroczius, 328, 363, 379, 403.
 Timotheus presbyter CP., 306.
 Traditiones Fuldenses, 401.
 Trebellius Pollio, 272, 279.
 Triodius, 303, 353, 348.
 Tudebodus, *passim*.
 Turnebus, 377, 391, 411
 Turpinus, 391.
- U**
- Udalricus Clonic., 263, 306, 308.
 Ughellus, 268, 286, 290, 308, 312,
 317, 318, 323, 340, 361, 367, 376,
 377, 393, 396, 401, 403, 408, 419.
 Ugutio ms., 261.
 Ulpianus JC., 21, 301, 310.
 Uranus presbyter, 342.
 Usserius Armachanus, *ibid*.
- V**
- Valerius Maximus, 314.
 Varro, 227, 342.
 Valinius, 387.
 Vegetius, 226, 230, 282, 287, 341,
 338, 383, 391, 397.
 Vibius sequester, 296, 328, 388.
 Victor Cajetanus, 372.
 Victor Tununensis, 412.
 Victor Uticensis, 237, 260, 272, 292.
 Vignertus, 215, 408.
 Villharduinus, 363, 349, 375, 412.
 Virgilius, 377.
 Vita S. Altonis, 257. — Arnoldi
 Catanæi abb., 241. — Sancti Basilii
 junioris, 412. — Caroli VI reg. Fr.,
 303. — S. Celsi, 339. — S. Consortiæ,
 467. — Constantini Magni et Helenæ,
 184, 382. — S. David Menevensis,
 271. — S. Deicoli, 339. — S. Desiderii
 episc. Cadurc., 377. — S. Eligii,
 262. — S. Rudociæ, 278. — S. Eupraxiæ,
 263, 419, 436. — S. Eusebiæ, 278.
 — S. Fidis, 262, 369. — S. Fursei,
 271. Garneri præpos, 338. — S. Georgii
 Amastreni, 493. — S. Gudilæ virg.,
 337. — Henrici IV, imperatoris, 338.
 277. — Sancti Ugonis (Lun. abb.), 493.
 — Joannis Gorziensis abbatis, 337. —
 Joannis Tragar. episc., 288. — Lu-
 dovici VII, reg. Fr., 239, 266. — Lu-
 dovici Pii, 228, 251. — S. Mariae
 Junioris, 223. — Mariani Ratispon.,
 401. S. Materni, 271. — S. Niconis,
 274. — B. Ohlegarii, 398. — Pauli
 patriarchæ CP., 185. — S. Pauli
 viridum, 263. — S. Petri Cavensis,
 263. — S. Theophanis Sigriani., 264.
 — S. Theophanis Confess., 293. — S.
 Severi episc. Nolensis, 342. — S.
 Severi episc. Ravennat., 389. — Sun-
 cti Simeonis Mirab. montis., 334. —
 S. Thyrsi, 267, 271. — S. Vedasti,
 263. — S. Virgilii Arelat., 303.
 Vitæ Patrum, 266.
 Vitruvius, 267, 319, 391, 392.
 Volterranus, 234, 387.

W
 Waddingus, 285.
 Watzius, 372.
 Wibertus, 224.
 Willebrandus ab Oldenborg., 368,
 372, 373, 377, 379.
 Willelmus Apuleiensis, *passim*.
 Willelmus de Baldenzeel, 183.
 Willelmus bibliothecarius, 250,
 275.
 Will. Brito in Vocab. ms., 214, 247,
 260.
 Willelmus Brito in Philipp., 257,

298, 327, 337, 358, 391, 410.
 Will. Gemeticensis, 231, 277, 290,
 301, 380, 395.
 Will. Guinevilla ms., 305.
 Will. Guiart. ms., 251, 257, 39, 397.
 Will. Malmesburiensis, 230, 256,
 261, 268, 283, 290, 292, 303, 316, 335,
 360, 370, 373, 391, 407.
 Will. Nangius, 282, 325.
 Will. Neuhrigensis, 321, 422.
 Will. de Oldenborg., 206, 250.
 Will. de Podio Laurentii, 358,
 Will. Thorn., 213.
 Will. Tyrius, *passim*.

Witkindus, 228, 261, 261.
 Woverenus, 377.
 X
 Xenophon, 217, 227, 239, 251.
 Xiphilinus patr. CP, 307.
 Xiphilinus hist., 267, 281, 316.
 Z
 Zacharias pap. 419.
 Zouaras, *passim*.
 Zozimus, 185, 198, 217, 246, 247,
 265, 325, 381.

ORDO RERUM QUÆ IN HOC TOMO CONTINENTUR

EUTHYMIUS ZIGABENUS.

(Operum continuatio.)

EXPOSITIO SYMBOLI.	9
DISPUTATIO DE FIDE.	19
DIALOGUS DE FIDE CHRISTIANORUM.	38
CONFUTATIO MASSALIANORUM.	39
ADVERSUS PHUNDAGIATAS.	50
ANNA COMNENA.	
ALEXIAS sive de rebus ab Alexio imperatore gestis libri quindecim.	59
Dedicatio P. Possini.	<i>Ibid.</i>
Præfatio ejusdem.	66
Epistola Hæschelii nuncupatoria.	70
Ejusdem præfatio.	71
Testimonia Latinorum aliquot de Alexio Comneno.	72
Elogium Annæ Comnenæ.	75
Alexiadis syntagma.	79
LIBER PRIMUS. — Alexii res gestæ ante imperium : et causæ belli quod deinde gessit cum Roberto Calabriae duce.	90
Lib. II. — Comneni contra Botaniatem rebellant. Eorum exercitus Constantinopolim capit, ac diripit.	173
Lib. III. — Alexius imperii res ordinat. Pacem dat Turcis. Bellum adversus Robertum parat.	250
Lib. IV. — Robertus Dyrrhachium oppugnat; Alexium Augustum acie vincit.	326
Lib. V. — Robertus Dyrrhachio in potestatem redacto in Italiam rediens, Henricum Alemaniam regem fugat, castris ejus captis, Alexioque imperatore bis acie victo, tertio ad Larissam prælio non plene victor, quamquam nec omnino victus, redire ad patrem cogitur conspiratione suorum, quos contra illum Alexius clam convitaverat. Italus quidam homo turbulentus, Constantinopoli revocare prava dogmata publice jubetur.	375
Lib. VI. — Roberti expeditio secunda. Pugna cum Venetis, et mors. Res cum Turcis feliciter gestæ. Bella ipsorum civilia. Initia belli Scythici.	439
Lib. VII. — Alexius acie vincitur a Scythis. Cum Tzachâ Turco bellum vario eventu per suos duces gerit. Ipse consilio et arte supplens defectum virium, contra Scythas iterum ac tertio prospere pugnat.	530
Lib. VIII. — Debellatum cum Scythis ingenti prælio, quo gens universa uno die deleta est. Conspirationes duæ detectæ.	599
Lib. IX. — Cazyx ac Rhapsomatis rebelliones, quorum hic Cyprum, ille Cretam invaserat, in exortu feliciter oppressæ. Tzachæ bellum Abydenum nece ipsius termi-	

natam. Expeditio Dalmatica triplex. Nicephori Diogenis conjurato et insidiæ in Augustum deteguntur et puniuntur.	650
Lib. X. — Nili et Blachernitæ hæreses Alexii Augusti cura oppressæ. Pseudo-Diogenis impostura. Bellum Comanicum ejus instigatione inchoatum, ejusdem excæcatione et Comanorum clade patratum. Expeditiones sacræ Gallorum contra Turcos et quid earum occasione imperator Alexius egerit.	655
Lib. XI. — Galli multis et ingentibus præliis Turcos vincunt, ac res eorum plane profligant. Nicæam, Antiochiam, Hierosolymam, urbes alias plurimas, partim imperatori, partim sibi subjiciunt. Gotthofridus eligitur ab iis Hierosolymorum rex; succedit ipsi mortuo ejus frater Balduinus. Imperator res prospere terra marique contra Turcos gerit. Gallos cautis primùm artibus, deinde aperto bello infestat.	786
Lib. XII. — Raimundi et Alexii contrarii utrinque apparatus ad bellum imminens. Tancredi res in Asia prospere gestæ. Conjunctiones variæ. Cometes Gallorum adventum portendit. Imperatoris et Irenes ejus conjugis laudes variæ. Raimundi ex Italia in Illyricum trajectory.	870
Lib. XIII. — Alexius imperator ab odiis insidiisque suorum periclitatur. Raimundus Dyrrhachium miris machinis irritò conatu oppugnat. Gallorum cum Romanis pugna variæ vario eventu. Raimundi ferax virtus ab Alexio Fabianis artibus eluditur, et sensim in arcum cogitur. Ambo principes in colloquium conveniunt et pacem faciunt.	931
Lib. XIV. — Raimundi mors. Philocalis victoriæ de Turcis. Irritæ belli miuæ Tancredo intentatæ. Latine classis recessus irritus. Michaelis rebellio statim oppressa. Gabras sultani Saisani copias caedit. Pax cum sultano. Alexii morbus et ejus causæ. Ejus victoriæ de Turcis reportatæ. Triumphans in urbem reditus. Expeditio in Comanos. Ejus occasione commorans Philippopolis Alexius conversioni hæreticorum incumbit cum successu.	1039
Lib. XV. — Alexius postrema sua in Turcos bellum moventes expeditione sæpius eos vincit, ope præsentis artis novæ quam excogitavit aciei contra eos instruendæ, pacemque petere coactos, amicos facit. Hæresim Dogonilorum indagat, profert, extinguit. Coryphaeus ejus combusto, aliis perpetuo carceri mandatis. Alexii ejusdem morbus et mors.	1110
Glossarium Annæum.	1211
Notæ Davidis Hæschelii.	1250
ADDENDA AD EUTHYMIUM.	
Encomium in adorationem B. V. Mariæ.	1263

FINIS TOMI CENTESIMI TRICESIMI PRIMI.

Parisii. — Ex Typis J.-P. MIGNÉ.

UNIV. OF MICHIGAN,

MAY 6 1914

UNIVERSITY OF MICHIGAN

3 9015 07838 4248

Replaced with Commercial Microform

Это цифровая копия книги, хранящейся для потомков на библиотечных полках, прежде чем ее отсканировали сотрудники компании Google в рамках проекта, цель которого - сделать книги со всего мира доступными через Интернет.

Прошло достаточно много времени для того, чтобы срок действия авторских прав на эту книгу истек, и она перешла в свободный доступ. Книга переходит в свободный доступ, если на нее не были отданы авторские права или срок действия авторских прав истек. Переход книги в свободный доступ в разных странах осуществляется по-разному. Книги, перешедшие в свободный доступ, это наш ключ к прошлому, к богатствам истории и культуры, а также к знаниям, которые часто трудно найти.

В этом файле сохранятся все пометки, примечания и другие записи, существующие в оригинальном издании, как минимум о том долгом пути, который книга прошла от издателя до библиотеки и в конечном итоге до Вас.

Правила использования

Компания Google гордится тем, что сотрудничает с библиотеками, чтобы перевести книги, перешедшие в свободный доступ, в цифровой формат и сделать их широкодоступными. Книги, перешедшие в свободный доступ, принадлежат обществу, а мы лишь хранители этого достояния. Тем не менее, эти книги достаточно дорого стоят, поэтому, чтобы и в дальнейшем предоставлять этот ресурс, мы предприняли некоторые действия, предотвращающие коммерческое использование книг, в том числе установив технические ограничения на автоматические запросы.

Мы также просим Вас о следующем.

- Не используйте файлы в коммерческих целях.
Мы разработали программу Поиск книг Google для всех пользователей, поэтому используйте эти файлы только в личных, некоммерческих целях.
- Не отправляйте автоматические запросы.
Не отправляйте в систему Google автоматические запросы любого вида. Если Вы занимаетесь изучением систем машинного перевода, оптического распознавания символов или других областей, где доступ к большому количеству текста может оказаться полезным, свяжитесь с нами. Для этих целей мы рекомендуем использовать материалы, перешедшие в свободный доступ.
- Не удаляйте атрибуты Google.
В каждом файле есть "водяной знак" Google. Он позволяет пользователям узнать об этом проекте и помогает им найти дополнительные материалы при помощи программы Поиск книг Google. Не удаляйте его.
- Делайте это законно.
Независимо от того, что Вы используете, не забудьте проверить законность своих действий, за которые Вы несете полную ответственность. Не думайте, что если книга перешла в свободный доступ в США, то ее на этом основании могут использовать читатели из других стран. Условия для перехода книги в свободный доступ в разных странах различны, поэтому нет единых правил, позволяющих определить, можно ли в определенном случае использовать определенную книгу. Не думайте, что если книга появилась в Поиске книг Google, то ее можно использовать как угодно и где угодно. Наказание за нарушение авторских прав может быть очень серьезным.

О программе Поиск книг Google

Миссия Google состоит в том, чтобы организовать мировую информацию и сделать ее всесторонне доступной и полезной. Программа Поиск книг Google помогает пользователям найти книги со всего мира, а авторам и издателям - новых читателей. Полнотекстовый поиск по этой книге можно выполнить на странице <http://books.google.com/>

This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

- + *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
- + *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
- + *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
- + *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at <http://books.google.com/>